Digitized by Google

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
LI
G
17
NAPOLI

Digitized by Google

L1
9
17

Digitized by Google

Digitized by Google

JOANNIS ZONARÆ ANNALES.

Digitized by Google

Digitized by Google

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΑΣΚΗΤΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ

ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ

ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ,

ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΑΣΗΚΡΗΤΙΣ

ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

JOANNIS ZONARÆ

MONACHI

MAGNI ANTEA VIGILUM PRÆFECTI

ET PRIMI A SECRETIS

ANNALES.

CAROLUS DU FRESNE, DOM. DU CANGE, Regi a Conſiliis, & Franciæ apud Ambianos Quæſtor, VVolfianam Editionem cum ſcriptis Codicibus contulit: Latinam Verſionem recenſuit, Annales Notis illuſtravit.

TOMUS PRIMUS.

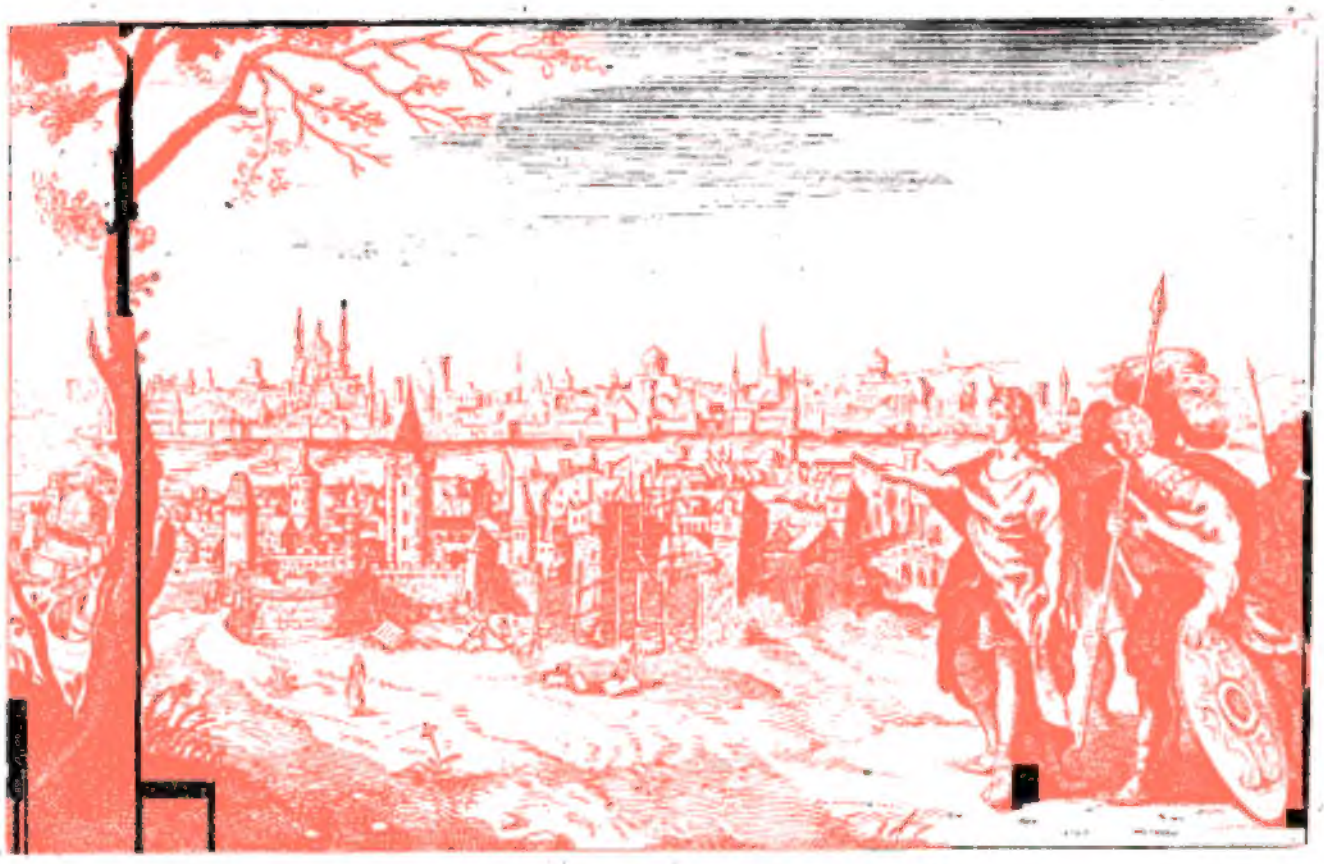

VENETIIS,

EX TYPOGRAPHIA BARTHOLOMÆI JAVARINA.

M. DCC. XXIX.

Bibliothecæ Domus Prof. Neap. Soc. Jes.
Catal. ingressus.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO
AD
IOANNIS ZONARÆ
ANNALES.

NEmo eſt tum ex noſtris, tum etiam exteris, qui Regiam Scriptorum Byzantinorum Editionem, velut eximium Gallicæ magnificentiæ monumentum non ſuſcipiat. Et merito ſane ac jure optimo, cum præterquam quod Hiſtoriam minus hactenus notam, & quæ tot rerum eventis varietur, Romanique Imperii univerſo pene orbi olim dominantis, cauſas inclinationis atque ruinæ ob oculos proponat: Typis illa tam elegantibus, chartarumque magnitudine adornata exit in publicum, ut quamdam præ ſe ferat majeſtatem, & quotquot litteras amant ad ſui lectionem quodammodo ſollicitet & alliciat. At cum tot inter Regio iſto apparatu inſignes, Joannis Zonaræ Annales græce ſemel minuſque nitide impreſſos, ac in præſens rariores, plerique ex eruditis deſiderari monuiſſent; Vir illuſtriſſimus Marchio de Louvois, Regi ab intimis Conſiliis & Secretis, cujus curæ ædificia Regia, Artes, ipſaque Typographia Regia permiſſa ſunt, in idem etiam conſilium conſpirante Illuſtriſſimo fratre Archiepiſcopo Remenſi, ac Primo Franciæ Pari, pro innato non vulgari erga litteras affectu, ut Auctor Regia editione digniſſimus ederetur optimum factum videri ſibi ſignificavit. Hacce mihi deinde demandata provincia, qua doctiores alios longe melius defuncturos licet minime dubitem, manum ſtatim admovi; Codices veteres, quantum per tempus licuit, collegi & contuli, notaſque adjeci: quod qualecumque eſt, æqui bonique conſulturos benignos Lectores confido. Mart. Hankius in Præfat. ad lib. de Script. Byzant.

Enimvero ut de hiſce qui nunc prodeunt Annalibus, ac de eorum Auctore Zonara quædam præmittamus, hos præſertim commendat Scriptoris eruditio, quæ non ex his modo colligi poteſt, ſed etiam ex aliis quamplurimis operibus, quorum indicem huicce Præfationi ſubjicimus, in quibus neque rerum cognitionem, neque acre vel ſolidum judicium, ut nec pietatem quiſpiam deſideret. Quinetiam ſi Natalium ſplendor, geſtique in Imperatorum Palatiis Magiſtratus, exiſtimationem aliquam Scriptori conciliare poſſunt, quod nemo forte in dubium revocaverit; de illo præcipue qui de rebus politicis, in quibus verſatus eſt, ſcribere aggreditur, eo ſane celebrari poterit & ipſe Zonaras: quem cæteroquin ab illo Zonara, qui ſub Conſtantino Porphyrogenito Leonis Sapientis filio, in aula vixit, genus duxiſſe ſuadet omnino nominis ſimilitudo. Quippe in Joannis & Manuelis Comneni, quibus imperantibus vixit, Palatio, Magni Vigiliarum Drungarii, ſeu ut Latini efferebant, Vigilum Præfecti, ac Primi a ſecretis geſtæ dignitates inter illuſtriores ſemper habitæ, magno fuiſſe apud Imperatores loco ſatis arguunt. Atque ex eo, ni fallor, a [1] Theodoro Balſamone, & a [2] Matthæo Blaſtare ὑπερφυὴς indigitari ſolet, quod eſſent inter Senatorias præcipuæ, cum hocce epitheto Senatum ac ipſos Senatores donari ſolitos conſtet, uti [3] alibi obſervamus: quo quidem & nobilitas generis & Magiſtratuum ſplendor exprimitur, cum, ut ait [4] Gregorius Nazianzenus, μίγιστον εἰς ἐγγενείας ἀπόδειξιν, συγκλῆτου μετουσία habeatur. Anonym. Combeſif. in Porphyrogen. n. 8. [1] Balſam. ad Can. 36. Apoſt. [2] Matt. Blaſtar. Lit. E. cap. 11. [3] In Gloſſ. med. græcit. [4] Orat. 18. in S. Cyprian. N. 1.

Verum abdicatis poſtea Palatinis curis, quo ſibi in primis vacaret, animæque ſaluti conſuleret, Monachum induit, relictaque urbe Imperii primaria, in inſulam remotiorem ſeceſſit: quod ipſemet in Præfatione ad Annales teſtatur: quo loco in iis, ut par erat, conſcribendis librorum defectum cauſatur, ἀπὸς ὑπερόριος ὢν, ἐν πορρῶ τῶ ἄστεως ἐν νησίδι ἐσδιαιτώμενος. Quæ vero fuerit inſula iſta tanto ab Urbe ſpatio diſparata, non promptum eſt aſſequi; ſed vel inde ſaltem licet conjicere venire in dubium quod tradit Andreas Thevetus, Scriptor cæteroquin in aliis

Digitized by Google

haud certæ fidei, ſua ætate viſum adhuc in quodam Montis ſancti (ita Athos hodie appellatur) Monaſterio Zonaræ epitaphium, hiſce verbis conceptum, ΕΝΤΑΔΕ ΖΩΝΑΡΑΣ ΚΕΙΤΑΙ, niſi ſub vitæ extrema eo dicatur conceſſiſſe.

In Præfat. n. 1. Utcumque de hac re ſit, vix aliquot in Aſceterio annos exegerat, cum eum convenere amici, hortatique ſunt ut ſolitarium iſtud otium in negotium aliquod conferret, quod & Rempublicam juvaret, & æternæ vitæ præmium ſibi conciliaret, quod quidem maxime aſſequi liceret, ſi Hiſtoriam conſcriberet, quæ & reſecaret ſupervacanea, & res memoratu digniores, nullo verborum ambitu, in compendium quoddam contraheret. Eos enim qui in hocce ſcriptionis genere operam hactenus collocaſſent, rerum quas enarrant ſeriem fere ſemper interrumpere inutilibus παρεμβάσεσι, ſeu exceſſibus, vel etiam deſcriptionibus aut concionibus, atque adeo intempeſtivis, & quæ Annalibus parum conveniant, de Religione diſputationibus, dum Fidei myſteria exponunt, vel hæreſes confutare aggrediuntur, argumentis e Sacra Scriptura, vel e Sanctis Patribus petitis. Quibus quidem, ex Chronologis aliquot ſuggillabant, qui ea tempeſtate in omnium manibus verſabantur, auctorem forte Chronici, quod Alexandrinum vocant, Georgium Syncellum, Georgium Hamartolum, Georgium Cedrenum, alioſque quorum ſcripta ejuſmodi ſupervacaneis excurſibus paſſim ſcatent.

Cicero 3. de Offic. Verum tametſi *duas res languorem afferre animis, otium & ſolitudinem*, quod ajebat Tullius, perſuaſum haberet; & apud Chriſtianos, ac Monachos in primis, pravas illas ſeu cogitationes, (λογισμὸς Aſcetici vocant) ſeu cupiditates, quæ mentem a negotiis vacuam invadere ſolent, & in peccata fere ſemper demergunt, avocare unicam poſſe occupationem; ægre tamen ceſſit amicorum hortatibus, cum rem eſſe cerneret, quæ librorum, quibus carebat, copiam poſtularet. At vellicare ii non prius deſtiterunt, quam improbitate ſtimulandi ad ſuſcipiendum opus impuliſſent. Victus igitur familiarium flagitationibus, & ſupra allatis adductus rationibus, ad Annales conſcribendos ſe accinxit, cum in hoc receſſu agens, ubi ad condendam hiſtoriam neceſſarii libri non ſuppeterent, ſi non omnia dicenda complecteretur, veniam a benigno Lectore ſe impetraturum facile ſibi perſuaderet. In qua cæteroquin conſcribenda ita eſt verſatus, ut præcipua, & quæ alicujus viderentur momenti non omiſerit, *eaque in epitomen coegerit tanta elegantia, ut ſolus videatur aſſecutus quod contra rerum naturam eſt, brevitas ut obſcura non eſſet*; quod de Pontio Paulino, qui tres Svetonii libros de Regibus in

Epiſt. 7. „compendium redegerat, dixit Auſonius. Quidam enim ſunt, ut ajebat Focas
„Grammaticus, qui late copioſeque ſcripſerunt, ita ut ſuperflua interdum uber-
„tate narrationis memoria legentium confundatur: alii dum brevitati ſtudent,
„admodum diffuſam coarctaſſe materiam, ut ſterili compendio nihil ad integram
„ſcientiam lectoribus conferant. Neque tamen ſibi ipſi ſatisfecit omnino, cum quibus ad operis quod in manus ſumpſerat abſolutionem neceſſe erat codicibus

Zonar. lib. 9. n. 31. perſæpe careret, quos cum ſæpius quæſiſſet, reperire non potuerat, ſeu temporum injuria eſſent amiſſi, ſeu negligentius ab iis inquiſiti, quibus id negotii dederat, dum ipſe extorris & procul ab urbe in parva inſula vitam ageret: ex quo factum agnoſcit, ut Conſulum & Dictatorum hiſtoria minus ſit abſoluta. Neque porro mirari debere ſubdit Lectorem, ſi in iis quos conſcripſit Annalibus, ſcriptionis character ubique ſibi ſimilis non occurrat, cum aliter fieri vix queat ut qui Hiſtoriam ex variis ſcriptoribus veluti ſtipem colligit, illorum & dictione & compoſitione in multis non utatur. Quod ita tamen confecit, ut ſi aliquid de ſuo interjecerit, id illius ſtilo quem ſequebatur auctoris, quantum fieri potuit accommodaverit, ne ſcriptionis ratio a ſeſe ubique diſſidere videretur: cum interim alia longe quam cæteri qui res Chronologicas hactenus tra-

Allat. de Georg. ctaverant, Annales ſuos conſcriberet, *res nempe quaſi de ſuo componens & narrans, & quod laude dignum eſt, eaque ſumma, non alienorum furtis plauſum captans, neque tractatus integros exſcribens*, ut de ipſo Zonara ſcribit Leo Allatius.

Non defuere tamen qui cenſorio quodam judicio ut minus diligentem, maxi-

Apud Allat. de error. magn. viro. in dicendo pag. 126. me ubi de rebus Romanis agit, vellicarint, atque adeo perſtrinxerint. *Omnia*, inquit horum alter, *ante Conſtantinum inepte & parum diligenter* (*de rebus Latinis loquor*) *explicavit*. Sed quam ſano ille judicio hæc effutierit vel inde patet, quod a paulo æquioribus judicibus iiſque pereruditis, quibuſvis Chronologicis ſcriptis Annalium Zonaræ pars illa, quæ res Latinas pertractat, longe ante-

Digitized by Google

poſtatur. Nam cum in recenſendis Romanorum geſtis, ex Dione præſertim, quem minime truncatum, ut hodie editus eſt, ſed integrum legerat aliiſque Scriptoribus qui periere temporum injuria, hanc Hiſtoriæ partem compegerit, nova fere ſemper & ab aliis indicta commemorat: ita ut multis in locis de verbo ad verbum Dionem exſcripſiſſe dicatur a Guillelmo Xylandro, Fulvio Urſino, Friderico Sylburgio, & Henrico Valeſio, iſtius Scriptoris eruditis Interpretibus, quibus ſolemne eſt, ex Zonara aut ipſum Dionem emendare, aut Romanos Scriptores alios illuſtrare: unde Theodorus Marcilius Zonaram & Xiphilinum *Dionis ſubdigas* vocat. Et certe ita de Zonara ſenſiſſe conſtat eumdem Allatium, *qui* In not. ad Sveton. „ait ille, *licet in Hiſtoria poſt Conſtantinum Magnum jejunior ſit, & nonniſi obvia quæque percurrerit: in his vero quæ ante Conſtantinum ad mundi exordia diligentius & copioſius verſatur*. Non mirum igitur ſi ab Alexandro Braſſicano in Præfatione ad Salvianum *ſincera fidei Hiſtoricus*, & a Caſaubono dicatur *vir eruditiſſimus*. Cedreni codici manuſcripto ſchedam adſcripſiſſe dicitur VVolfius, in qua obtervabat tractare idem argumentum quod Zonaras; ſed habere a Zonara multa de induſtria prætermiſſa, brevitatis forte ſtudio, ſed certe non prætermittenda, ita ut optione ſibi data ab initio Cedrenum Zonaræ prætuliſſet; Qui, inquit Xylander, „a quo hæc ex VVolfio referuntur, ad ea reſpexit præcipue, quæ aliunde quam ex eo repeti non poſſunt, cum duo priores Zonaræ tomi longe alioquin ſint meliores ac laude digniores, quam ea quæ ad Conſtantinum uſque Magnum Cedrenus collegit. Scribit præterea idem VVolfius Zonaram alias prolixiorem videri, ut in Judaica Hiſtoria: alias breviorem, ut in exterarum gentium rebus geſtis. In quo quidem, ſi qua culpa commiſſa eſt, excuſationem habere videri hanc, quod ipſe non ex ſuo ingenio deprompſit ea quæ ſcripſit, ſed ex variis auctoribus collecta in certum ordinem redegit: qui auctores inter ſe diſſimillimi ſunt. Quod autem non omnia perſecutus eſt, non tam negligentia, quam de induſtria feciſſe.

Caſaub. ad Hiſt. Aug. pag. 2ca. a. Edit. Xyland. in Præfat. ad Cedren. In Præfat.

Verum, licet in iis quæ poſt Conſtantinum Magnum ſcripſit, obvia quæque percurrere Zonaram dicat Allatius, longe aliter tamen ſenſiſſe videtur exacti vir judicii Henricus Valeſius, qui non modo auctorem ſat diligentem haud ſemel indigitat, ſed & in iis præſertim quæ ejuſdem Conſtantini familiam ſpectant, accuratiorem quam in cæteris, neque aliis obvia dicere obſervat. Et ſane quanquam in recenſendis Conſtantinopolitanorum Imperatorum geſtis, fuſioribus forte editis Commentariis verſati ſint Theophanes, Cedrenus, Scylitzes, & aliquot alii, conſtat id Zonaræ in primis conſilium fuiſſe, ut non pleniorem quemadmodum ii Hiſtoriam, ſed contractiorem atque adeo compendium conſcriberet, in quo ſingularia quæque, & quæ in re hiſtorica præcipui viderentur ponderis perſtringeret. Ex quibus facile diluitur quod ait Gerardus Voſſius, tum in eo majorem curam & induſtriam deſiderari, tum etiam maxime mirandum eſſe, virum uſque adeo experientem, in ſui temporis præſertim rebus, pleraque perfunctorie tantum dicere; cum multa magnaque iis temporibus geſta ſunt, Orientali orbe cum Occidentali quaſi concurrente: adeo ut pauca ſint quibus Alexii vitam perſtrinxerit. Id, inquam, haud ægre refellitur ex Auctoris ipſius Annalium lemmate, vel ex ipſius Præfatione, in qua non hiſtoriam, ſed hiſtoriæ compendium ſcribere ſe profitetur; ita ut ſi prolixiori ſui temporis res ſuiſſet perſecutus narratione, primum ſcriptoris officium minime obſervaſſe diceretur: cum, ut ait Plinius alter, titulum ſuum legere debeat, atque identidem „ interrogare ſe quid cœperit ſcribere, ſcireque ſi materiæ immoratur non eſſe „ longum, longiſſimum, ſi aliquid accerſit atque attrahit. Atque ex hacce virorum eruditorum varia de Zonaræ Annalibus ſententia patet, quam infauſta ſit eorum ſors qui aliquid ſcribere aggrediuntur, cum quibuſvis ac fere iniquis hominum judiciis & cenſuræ ingenii fœtus exponunt.

In not. ad lib. 18. Ammiani. Lib. 5. Epiſt. 6.

Cæterum in Annalium decurſu occaſionem interdum captat Zonaras Græcorum ſuæ ætatis mores vellicandi, veluti cum virorum Eccleſiaſticorum ſimoniam carpit; comatos & cincinnatos Palatinos perſtringit; & Imperatores, quod abdicato patrio veſtitu, barbaricum amplecterentur. Denique in ipſos adhuc Auguſtos, ac eorum in rebus adminiſtrandis publicis tyrannidem gravius invehitur. Nam ut Valentis Mathematici de Urbis Conſtantinopolitanæ duratione editum ſub Conſtantino Magno natalitium thema quodammodo tueatur, ne omnino falſum putetur, quam annos DCXCVI. duraturam prædixerat jam olim cum

Lib. 7. ſect. 17. Lib. 10. ſect. 28. Lib. 3. ſect. 3.

ſcribebat Zonaras elapſos, ſubdit aut falſam exiſtimandam Valentis prædictionem, aut annos illos intelligendos eſſe, quibus inſtituta reipublicæ ac ſtatus conſervabantur, dum ſuus honor erat Senatui, dum cives ſub legitima Imperii poteſtate florebant, non autem cum manifeſta vigebat tyrannis dominorum publica ſibi pro privatis vendicantium, & ad ſuas voluptates conferentium, eaſque parum honeſtas, cum publica quibuſvis donarent, nec paſtorum inſtar ſubditos tractarent, nec lana ſupervacua detonſa, ſed prædonum more oves mactando, ad medullas ipſas exugerent.

Chronici titulum huicce Zonaræ hiſtoriæ adſcripſimus, quemadmodum VVolfius. Nam & ita laudatur a Michaele Glyca in Annalibus: *ὁ Ζωναρᾶς ἐν τῷ χρονικῷ συντάγματι*. Et in altero e Codicibus Regiis, in quo ſecunda dumtaxat pars continetur, hæc verba in fronte leguntur: *τὸ παρὸν βιβλίον χρονογράφου ὑπαρχέτω*. Verum in Codice Viennenſi quo uſus eſt VVolfius, alia habetur Epigraphe, hiſce videlicet vocibus concepta: *Ἐπιτομὴ ἱστορίων συλλεγεῖσα ἐκ συγγραφέων παρὰ τοῦ σοφωτάτου Μοναχοῦ τοῦ Ζωναρᾶ, τοῦ γεγονότος Μεγάλου Δρουγγαρίου τῆς βίγλας, τῆς Πραιτοριανῶν*. Et ſane compendium Hiſtoriæ ſcribere ſe profitetur ipſe Zonaras: *ἐμοὶ δ' ἐπιτομὴν ἱστορίας πεποιημένῳ, ἐκτίθεσθαι τοῖς πραγματείαν θέσθαι πολύστιχον*, &c.

P. 286. Ed. Reg.

Lib. 3. ſect. 26.

Univerſum vero opus duas in partes diſtribuit: ac in priori quidem, Hiſtoriæ, quam vulgo Sanctam vocant, ex Sacris libris & ex Joſephi Archologia, compendium complexus, tum res Græcorum veterum tangit, ac Romanorum deinde ad ea uſque tempora hiſtoriam perducit, quibus Reſpublica in unius adminiſtrationem, ſeu Monarchiam, delapſa eſt. Alteram autem a Triumviratu orditur, ac recenſitis ſingulorum Imperatorum geſtis, uſque ad Alexii Comneni exitum perſequitur, id eſt ad ſæculum, quo ipſe vixit, undecimum. Non ſolum enim Joannis Comneni Imperatoris Alexii filii meminit, ſed & Manuele Joannis filio imperante vixiſſe infra docemus. Cæterum hæc Annalium Zonaræ partitio, non ex ipſa modo Præfatione percipitur, ſed præſertim ex verbis quibus pars prior clauditur, atque adeo ex alterius Inſcriptione, quæ in ſcriptis Codicibus hæc verba præfert, *Ἀρχὴ τῆς περὶ τῶν Αὐτοκρατόρων ἱστορίας*: quibus quidem vocibus in altero ex Regiis, illæ, charactere licet paulo recentiori, præfiguntur, *Ἱστορίας Ζωναρᾶ πόμος δεύτερος ἐκ πλειόνων*. Sed præſertim alter ex Regiis, qui ſecundam dumtaxat partem Annalium Zonaræ complectitur, in primis contextus lineis hanc partitionem prorſus adſtruit, in quo Scriptor ita hanc orditur: *Ἐξ ἀρχῆς μὲν ὧν, ὡς ἐν τῇ προτέρᾳ βίβλῳ μοι προϊστόρηται, Βασιλέων ἡ τῶν Ῥωμαίων*, &c. Ubi Codex alius Regius, & Colberteus, præter Editionem Vvolfianam, hæc tantum habent, *Ἐξ ἀρχῆς μὲν ὧν, ὡς ἱστόρηται*, &c. Sed & in ejuſdem Codicis Regii initio hæc leguntur: *Ἐν προτέρᾳ βίβλῳ πεμίχει τὰ Ἑβραϊκὰ, ἐκ τὰ περὶ Ῥωμαίων Τιτάνων. τῇ δὲ τῆς τῶν Αὐτοκρατόρων ἱστορίας*. Quin etiam VVolfianos Codices hanc Annalium Zonaræ partitionem prætuliſſe, arguit quod in fronte Zonaræi Codicis a ſe Conſtantinopoli empti præfixit Joannes Derſchuvamus, & ex eo deſcripſit in ſua Præfatione VVolfius. Ex quibus abunde colligitur hoſce Annales in duos dumtaxat tomos a Zonara tuiſſe diſpertitos, non vero in tres, ut illos diviſit idem VVolfius: quorum prior de rebus Judaicis ab initio mundi uſque ad Hieroſolymitanum excidium; alter Hiſtoriam Romanam ab Urbe condita uſque ad Conſtantinum Magnum breviter complectitur, in qua tum Dionem, ut diximus, tum etiam Eutropii interpretem Pæanium, quem ad verbum ſæpenumero exſcribit, ut obſervatum a Scaligero, præſertim ſequitur. Tertius denique Imperatorum res geſtas a Conſtantino Magno uſque ad obitum Alexii Comneni tractat. Falſum tamen conſtat Derſchuvamum, cum dixit priorem Annalium Zonaræ partem in Hieroſolymorum excidium deſinere.

Lib. 9. ſect. ult.

In not. ad Euſeb. p. 241. 244. a. Edit.

Licet porro VVolfii diviſio tolerari quodammodo poſſit, ut quæ ſacram Hiſtoriam a Romanæ Reipublicæ, rurſum Paganorum, a Chriſtianorum Imperatorum Hiſtoria diſtinguat, cum ipſius Zonaræ diviſioni contraria ſit, ſatius duximus, ex virorum eruditorum conſilio, univerſum hoc annalium opus in libros XVIII. partiri, libros vero in ſectiones,

Sumere ne lector juge paveret opus,

Rutilius Numat. lib. 2.

Nam ut

Intervalla viæ feſſis præſtare videtur
Qui notat inſcriptus millia crebra lapis,

ita librorum diviſiones a continua lectionis aſſiduitate Lectoris animum relaxant,

cum habet ubi longo quaſi itinere defatigatus conſiſtat: præſertim etiam cum nihil auctori detrahant, nec ſcriptionis ſeriem abrumpant. Adde quod id partitionis genus ad locos ex ſcriptoribus laudatos ſtatim reperiendos multum conducat: unde inductum illud fere ab eruditioribus in quibuſvis exemplaribus, quæ continua ſerie abſque libris vel abſque capitibus deſcribuntur. Quod quidem ita in Zonara confecimus, ut alteram partem VVolfianam a VII. tertiam vero a XIII. libro, ut partem Annalium alteram, ſecundum Auctoris receptam diviſionem, a libro X. auſpicemur.

Jam vero quid VVolfium impulerit, ut ad Zonaræ Annales in latinam linguam convertendos ſeſe accinxerit, pluribus declarat ipſe in præfatione, quam noſtræ hic ſubjicimus: atque etiam in alia ad Nicephori Gregoræ Hiſtoriam a ſe pariter latio donatam, quam, ut & Zonaræ, Antonio Fuggero Nobili Germano dicavit, in qua poſtrema ſic loquitur. Fateor equidem ad Zonaram convertendum præmiis a te propoſitis, eoque tempore peropportunis, initio excitatum me fuiſſe potius, quam meapte voluntate acceſſiſſe: non tam laborum & moleſtiarum fuga, quibus ita tum quoque aſſueveram, ut ignavo otio nihil mihi eſſet moleſtius, quam privatis meis ſtudiis, ſi quid daretur otii, fruendi, & diuturnam quaſi ſitim variæ lectionis reſtinguendi cupiditate. Cum vero de Fuggerorum nobilium inſigni liberalitate ac munificentia in eruendis ab interitu bonis libris idem fere prædicet Guillelmus Xylander, præmiiſque illectos ab iis ſuæ ætatis viros eruditos teſtetur, qui Græcos ſcriptores Latina toga donarent, nec dum editos, vel inde patet quantas debeat gratias res litteraria viris Principibus, qui propoſitis ſubinde coronis, publicam utilitatem ſibi juvandam proponunt, & Muſis non ſemper opulentis, immo perſæpe inopibus, manum ultro porrigunt. Neque enim fateri dedignatur ipſemet VVolfius, quicquid hactenus ediderat, id vel publica utilitate, vel temporibus ſuis adductum feciſſe, nec tam famam captaſſe, quam famem vitaſſe. Sed & Xilander, *Me*, inquit, *ne quid diſſimulem, paupertas, ut ille ait, impulit audax, ut libros facerem*: quem quidem dicentem audiviſſe ſcribit Joannes Leunclavius, lucubrationem Dioniam, & alias, non a fama, ſed fame ſibi pariter extortas ac præcipitatas fuiſſe. Neque noſtrorum ſæculorum iſtæc eſt dumtaxat querela, cum legamus Plautum propter annonæ difficultatem ad molas manuarias piſtorem ſe locaſſe, ibique quoties ab opere vacaſſet, ſcribere Fabulas ſolitum & vendere: quomodo etiam Pacuvium Brunduſinum Tragœdiarum ſcriptorem Romæ Picturam exercuiſſe ac Fabulas vendidiſſe ferunt. Sed & Lactantium, virum omnium ſuo tempore eruditiſſimum, adeo in hac vita pauperem fuiſſe, ut plerumque etiam neceſſariis indiguerit, ſcribit Euſebius. Infauſta omnino litteratorum conditio, qui ne panem emendicent, libros conficere coguntur. Debemus igitur illuſtribus Fuggeris, quod illorum cura & ſumptibus in publicum prodierint Joannis Zonaræ, Georgii Cedreni, Niceræ Acominati, & Nicephori Gregoræ hiſtoriæ, & quod rerum Byzantinarum hiſce editionibus guſtum primi quodammodo inſpirarint litterarum ſtudioſis. Sed non minus obſtricta erit erudita poſteritas Regum noſtrorum munificentiæ, qui non hactenus modo publicatos Imperatorum Conſtantinopolitanorum hiſtoriæ Scriptores, ſed & novos, ac e manuſcriptis Codicibus ex Regia ac locupleti prorſus Bibliotheca depromptos, magnifico adeo atque ſplendido apparatu edi quotidie volunt, viris doctis ut in idem conſilium una conſpirent, ſuaque conferant ſtudia, Regia præmiorum mercede invitatis ac illectis.

Enimvero ut VVolfius in vertendis Zonaræ Annalibus verſatus fuerit, quæque obſervarit, quotve Codicibus ſcriptis in iiſdem edendis uſus fuerit, pluribus in prædicta ad eoſdem Annales Præfatione exponit: & ut in opere Latine Græceque exſcribendo adjutorem ſibi adſciverit Hieremiam Martium, præclare tum indolis adoleſcentem, Medicum deinde Phyſicum Auguſtanum: quem quidem ea de re verba facientem præſtat audire in Præfatione ad Nonum Medicum, quem Argentorati is primus edidit an. MDLXVIII. Cum itaque, inquit, non parvi intereſſe viderem, ut quis quamprimum optimis uteretur præceptoribus, nec ob rei familiaris angustiam alio conferre me, quod unice optabam, poſſem; commode ſane cecidit, ut eo ipſo tempore Conſtantinopoli Auguſtam afferrentur Annales Joannis Zonaræ, & Niceræ Choniatæ hiſtoria, ſumptibus magnifici & generoſi viri, & ſtudioſorum omnium Mecænatis Antonii Fuggeri. Quos cum prudentiſſimus vir, in judicium adhibitis doctiſſimis hominibus, præ-

In Præf. ad Cedr. Leunclav. in Præfat. ad Dionem Euſeb. in chr. lib. 1.

» cipue vero Ludovico Carino, cui & tribuebat multum, & quo uno omnium
» maxime delectabatur, dignos existimaret, ut in publicum exirent, tum ob re-
» rum, quas tractabant, amplitudinem, tum ob historiæ seriem longissimam a
» condito mundo usque eleganti ordine deductam, solicite (ut fuit propagandæ
» posteritatis studiosissimus) de conversione cogitare, & quem ei muneri præ-
» ficere posset, anxie deliberare secum cœpit, & tandem de multis unum, cum-
» que omni liberali doctrina politissimum virum, & in lingua utraque singulatem
» prope, Hieronymum VVolfium, scholæ & urbis vestræ ornamentum, non exi-
» gua præmii spe proposita, elegit. Quem laborem hoc libentius suscepit, quò ju-
» vandæ posteritatis studiosior, & Fuggeranæ familiæ laudis propagandæ avidior
» fuit. Sed cum ob afflictam valetudinem, a qua fere numquam ob assiduum in
» literis studium, ut ego quidem existimo, liber est, solus & versioni & scriptioni
» vacare non posset, me sibi, accedente auctoritate & consilio Joannis Baptistæ
» Heintzelii, viri & rerum tractandarum usu eximii, & mei amantissimi, a cu-
» jus prædicatione invitus digredior, socium laborum adjunxit, meaque opera in
» exscribendo Zonara & Choniate Græce & Latine ultra integrum annum usus
» est, eamque non prorsus improbavit, Qui vel ob hoc minus gravis mihi esse de-
» buit, quod & triennii sumptus Antonius Fuggerus, eo exacto, pollicitus est,
» & liberalissime etiam præstitit, & ego tantum utilitatis ex doctrina & domesti-
» ca consuetudine VVolfii cepi, ut ejus laboris numquam me pœnitere debeat. Ha-
» ctenus ille.

Cæterum non una est in MSS. Codicibus Zonaræ Annalium descriptionis ratio, seu rerum in iis pertractatarum spectentur argumenta, quæ in quibusdam ex iis in marginibus, seu qui interdum, cum nova inchoatur materia, in ipso contextu tituli apponuntur. Ac certe quoad notas istas marginales, non semper etiam eædem in omnibus exemplaribus in quibus habentur, nec simili dictione exaratæ. In quibusdam præterea interdum plures ac crebriores quam in aliis: in quibusdam per intervalla longiusculæ, breviores occurrunt. In aliis denique ac antiquioribus Codicibus nullæ fere semper habentur. Scribit Leo Allatius in Diatriba de Georgiis, ubi de Cedreno agit, extare in Bibliotheca Sfortiana Codicem ingentem, Georgii Scylitzæ nomen præferentem, licet unicos dumtaxat Zonaræ Annales contineat: sed & inter Codices Palatinos Romam advectos se vidisse ejusdem Zonaræ historiam, principio mutilam, a Monarchia Romanorum incipipientem; in qua, (& si notis ab historia diversis (præfixum est, *Γεωργίου τοῦ Σκυλίτζη*, quæ quidem differt, inquit; ab edito Zonaræ, quod in capita divisa, ubique summaria capitum exhibeat. *An summarium*? subdit idem Allatius, *auctor Scylitzes iste? an propterea vel fraude sua, vel exscriptarum ejus rei historia auctor comminiscitur*, seu fingitur? Unde prorsus licet conjicere hæc rerum argumenta non esse ipsius Zonaræ, tum ex eo etiam quod diversis sæpe concepta verbis legantur, tum quod, ut attigi, varie marginibus codicum, alibi scilicet rarius, alibi singulis ferme periodis appingantur, quod quam inutile sit, vel ex eo patet quod longe satius est quæ in contextu breviter descripta habentur legere, quam in argumentis, cum totidem fere semper verbis constent. Ea, qualiacumque sunt, & cujusmodi in suis codicibus invenerat, Hieronymus Vvolfius, in interiorem editionis suæ marginem, seu ad Græcam columnam edi curavit; & cum non tanti viderentur, eorum omisit interpretationem, notis aliis brevioribus Latinis ad alteram columnam pariter adscriptis, quæ subinde de rerum argumentis Lectorem admonerent. Harum pleraſque in hac Regia edi curavimus, aliis certis ex causis rejectis, tum etiam, ne si crebrioribus ejusmodi argumentis fuscarentur libri margines, editionis prorsus Regiæ venustas ac majestas commacularetur. Atque id quidem causæ fuit, ut Græca ista argumenta in interiores margines rejicere, quod fecerat Vvolfius, visum non fuerit, tum quod illæ in editionibus Regiis vulgo hasce notas hactenus admiserint, tum etiam quod eo sunt inutiles, quod appositæ Latinæ idem prorsus efficiant. Ne tamen Græcis argumentis fraudare Lectorem videamur, ea rursum hic recudimus, aliquot in locis ex MSS. Codicibus, auctiora, eaque secundum librorum & sectionum numeros digesta, ita ut rerum a Zonara in Annalibus descriptarum elenchi seu summarii vicem præstare possint.

Quid porro postremæ huic ac Regiæ prorsus Joannis Zonaræ Annalium editioni accesserit, Lectorem interest edocere. Græca contulimus, maxime in lo-

cis qui dubietatem quamdam præferebant, cum quatuor codicibus Regiis, & uno Colberteo. Regiorum duo integros Annales complectuntur, præterquamquod horum alter duobus foliis initio mutilus est: tertius secundam Annalium partem: quartus demum, isque recentiori descriptus manu, eosdem Annales ab Imperio Diocletiani ad Alexium continet. Codex Colberteus sat bonæ notæ, paucis etiam paginis initio mutilus, desinit in hujusce editionis sectionem XXXIV. libri XII. in Maximini scilicet & Licinii Imperium. Varias ex hisce Codicibus excerptas lectiones in Notas subinde retulimus, nonnullis quæ extra controversiam videbantur in contextum ipsum immissis. Hieronymi Vvolfii versionem Latinam interdum & rarius emendavimus, maxime iis locis ubi Auctoris mentem non omnino erat assecutus, quos in Notis fere semper indicamus; sed præsertim in ea parte ubi res Byzantinæ pertractantur, quædam potissimum immutavimus, ubi Palatinas aut Ecclesiasticas dignitates minus consentanee reddidisse videbatur. Annalibus denique Annotationes nostras subjecimus.

Breve denique Chronicon, levioris forte licet momenti, Joannis Zonaræ Annalibus subjicimus, quod temporum ab Adamo ad Alexium Comnenum, quæ ille persequitur, summarium quoddam contineat, cujusmodi nonnulla alia habentur in Codicibus manuscriptis Bibliothecæ Regiæ, quæ tamen in annorum characterismis non omnino ubique cum eo quod edimus conveniunt, exscriptorum, ut existimo, potius incuria, quam eorum a quibus sunt confecta. Ut tamen cæteris istud præferrem fecit viri in Chronologicis, ut & in cæteris disciplinis versatissimi Dionysii Petavii auctoritas, a quo primum editum est cum Nicephori Patriarchæ Constantinopolitani Breviario Historico: quod cum in Regia editione ejusdem scriptoris omissum fuerit, hic rursum proponere visum est, tum maxime, ut attigimus, quod eosdem quos Zonaras annos complectatur, a mundo scilicet condito usque ad eumdem Alexium.

Sed priusquam huic Præfationi finis imponatur, præstat quod supra sumus polliciti, aliorum Zonaræ operum, quorum memoria ad nos pervenit, indicem subjicere, ut vel inde quam singularis fuerit viri eruditio ac pietas Lector assequatur. Atque ut ab editis sumatur initium, occurrit in primis Commentarius in Canones Apostolorum & Conciliorum, & in Epistolas Canonicas, cujus titulus ita concipitur in Codicibus MSS. Regiis: *Ἐξήγησις τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων, τῶν τε ἁγίων καὶ σεπτῶν Ἀποστόλων, καὶ τῶν ἱερῶν οἰκουμενικῶν συνόδων, ἀλλὰ μὴν καὶ τῶν λοιπῶν ἁγίων πατέρων, ποηθεῖσα Ἰωάννῃ Μοναχῷ τῷ Ζωναρᾷ τῷ γενομένῳ Μεγάλῳ Δρουγγαρίῳ τῆς βίγλας, καὶ Πρωτασηκρήτις.* In istius porro operis præfatione, illud ic aggressum ait non sponte, sed alterius persuasu, Manuelis forte Comneni Imp. ut infra dicemus: *Μή τις δέ μοι καταγνοίη περιτέχνου, ὡς ὃν ἀφ' ἑαυτοῦ τῷ ποιήματι ἐγχειρῶ, ἀλλὰ παραληθεὶς ὑπήνυσα, καὶ τῷ πόνῳ δέδωκα ἑαυτὸν, ἵνα μὴ δι' αἰτιάσεως καταπεσῶ.*

Λόγος περὶ τῆς τοῦ φωτεινοῦ τῆς γονῆς ἐκροῆς μίασμα ἀγαμίτης. Editus habetur in Jure Græco-Rom.

Ἰωάννου Μοναχοῦ τοῦ Ζωναρᾶ, ἐκ προσώπου τῆς Ἀρχιερέως, περὶ τοῦ μὴ δεῖν δύο ἀδελφιδᾶς, ἢ ἀνεψιὰς ἀγαγέσθαι πρὸς γάμον. Edit. a V. C. Joanne Baptista Cotelerio tom. II. Monumentorum Eccl. Gr. Ex Codice Reg. 238.

Laudatur a Petro Lambecio lib. III. de Bibl. Cæsarea pag. 39. ejusdem Zonaræ, & Niceræ Thessalonicensis, Expositio Canonum Anastasimorum S. Joannis Damasceni, hoc titulo: *Ἰωάννου ἀσκητοῦ τοῦ Ζωναρᾶ γενομένου τοῦ Μεγάλου Δρουγγαρίου τῆς βίγλης Ἐξήγησις τῶν Ἀναστασίμων κανόνων τῶν τοῦ Δαμασκηνοῦ*, cujus initium hisce verbis concipitur: *Ἐπεὶ Κανόνων ἑρμηνεία ἐστὶ τὸ παρὸν σύγγραμμα, χρὴ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ Κανόνος, ἢ τινὰ τὸν εἱρμὸν, καὶ τὰς φδὰς κλῆσιν, ἔτι δὲ καὶ τὸ ἑορταῖον, ἐκ τίνων ὃ ἀπαρτίζεται ὁ Κανὼν, φιλοσοφῆσαι ἡμᾶς.* Posterioris vero Expositionis titulus est hic: *αὐτὴ ἡ Ἐξήγησις τῶν Ἀναστασίμων Κανόνων τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου, ἄχει τῆς δ' φδῆς, γέγονε παρὰ ἱερομόνου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης Κυρίου Νικήτα ἐξ αὐτοῦ τοῦ Ζωναρᾶ*, &c. Laudatur pariter Zonaras in Canones Anastasimos Damasceni ab Allatio in Syntagmate de Georgiorum scriptis pag. 417. ex quibus quædam fragmenta edidit Jacobus Gretzerus sub initium libri V. de Sancta Cruce: & in Octateuchum ejusdem Joannis Damasceni Expositio pulcherrima, ab eodem Allatio in Symmictis p. 453.

Servatur in Bibl. Reg. *Ἰωάννου μοναχοῦ ὁ Πρωτασηκρήτις τοῦ Ζωναρᾶ Κανὼν εἰς τὴν ὑπεραγίαν Θεοτόκον, ὃν ἡ ἀκροστιχὶς, ΤΣΤΑΤΟΣ ΗΧΟΣ ΤΣΤΑΤΟΝ ΠΑΕΚΕΙ ΜΕΛΟΣ.* Huic subduntur, *Νικηφόρου Πατριάρχου καὶ Ἀνθυπάτου Μιτυλήνης στίχοι ἰαμβικοὶ ιβ'. εἰς*

τῶν ποιήσεων τῶν ιβ'. μίων. Μίων Συμεώνεις, &c.

Quatuor præterea Zonaræ laudantur opuſcula a Leone Allatio in Diatriba de Symeonibus: ſcilicet,

Λόγος εἰς τὸν Σταυροπροσκύνησιν, hoc initio, Ηρτὸ μιτὶς πρόβλημα τῶν ἐκ πτέλματος Επεὶ δὲ ἡ σωφροσύνη.

Βίος τῦ ἁγίυ Σιλβέστρυ, hoc initio, οἱ μὲν σιπτοὶ καὶ θεόπτοι Απόστολοι. Proinde alia eſt vita ejuſdem S. Silveſtri edita a Combefiſio, cujus initium aliter concipitur.

Υπόμνημα εἰς τὸν Υπαπαντὸν τῦ Σωτῆρος, hoc initio, Πάλιν τῖς θεσπέσιοις κανόνες; καὶ πάλιν μυσήριον ἕτερον. Denique

Εἰς τὸν Ιεροσολύμων Σωφρόνιον, hoc initio, Οἱ τῖς θείοις καὶ μακαρίοις πατράσι συγγράφοντες τὰ ἐγκώμια.

Laudatur etiam a Lambecio lib. v. de Bibl. Cæſar. p. 150. opuſculum aliud Zonaræ, hoc titulo. Περὶ τῆς κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκυ ἐκ τῆς ἐπιστολῆς Ιωάννυ τῦ Ζωναρᾶ, Οτι καὶ δίκαιοι πολλάκις. ἰώνα πῶδι μιθίσανται, ἐπισκίας ἁγίων πιθίωται, καὶ θείων ὕμνων ἐν ἁγνοῖς ἀνδράσι γίνονται; &c. Sed hæc epiſtola eſt ex iis quæ ſub nomine etiam Glycæ circumferuntur, de quibus mox agemus.

Scribit idem Lambecius lib. IV. ſervari in eadem Bibl. Cæſarea Anonymi cujuſdam auctoris Paraphraſes XXXIII. in totidem S. Gregorii Nazianzeni carmina, de quorum auctore nondum liquet, inquit idem Lambecius, niſi ſint Nicetæ Davidis Paphlagonis, quem Δαβίδα ſcilicet Epiſcopum nominatum ait David Hoeſchelius, cujus Commentarius in S. Gregorii Nazianzeni Tetraſticha & Monoſtica latine verſa edita ſunt ab Hercule Phaello Imolæ an. 1588. vel potius Joannis Zonaræ, qui non ſolum S. Gregorii Nazianzeni Tetraſticha, verum etiam alia non pauca partim ejuſdem, partim diverſi generis monumenta antiqua Commentariis atque Paraphraſibus ſuis illuſtravit. Vide pag. 39. & 247. ejuſdem lib. IV.

In Bibl. Auguſt. p. 46.

Laudatur præterea ejuſdem Zonaræ Lexicon, de quo ita Joſephus Scaliger in Epiſtola ad Iſaacum Caſaubonum, quæ eſt 48. inter Scaligerianas editas: *Ego quoque videor mihi non inutiliter Zonaræ Lexicon tractare, quod eſt in libris ſoceri tui* (Henrici Stephani) *ſi per te & affinem tuum Paulum Stephanum ejus uſura brevis mihi contingat.*

Meminit denique Joannes Pontanus in Præfatione ad hiſtoriam Joannis Cantacuzeni, Poematum Joannis Zonaræ de Proceſſione Spiritus ſancti, quæ a Genebrardo in latinam linguam converſa eſſe obſervat: ea cum in omnibus fere Bibliothecis exacta ſatis adhibita diligentia conquiſierim, nec reperi, nec ubi & in quo Genebrardi volumine edita ſint ab hujuſce urbis viris doctis reſcire potui. Sic porro Pontanus: *Zonaram fuiſſe ſchiſmaticum teſtari poſſunt ejus poemata aculeatiſſima de Proceſſione ſancti Spiritus, & alia adverſus Latinos compoſita, quæ Genebrardus dum converteret, ſe criminationes illas omiſiſſe narrat.* Quæ quidem ipſiſſima Pontani verba exſcripſit Allatius in Creygtonum.

P. 346.

Enimvero præter ſupra laudata Joannis Zonaræ opera, circumferuntur paſſim in Bibliothecis Epiſtolæ dogmaticæ, continentes obſcuriorum ſacræ Scripturæ locorum explicationem, numero ſex & quinquaginta, quarum ſeriem & argumenta deſcripſit Petrus Lambecius, quas quidem Joanni Zonaræ quidam Codices, alii Michaeli Glycæ adſcribunt, adeo ut hactenus incertum maneat utrius ſint: tametſi in eam videatur concedere ſententiam Leo Allatius, ut Glycæ potius illas tribuat quam Zonaræ, ubi ita ſcribit: *Hæc & alia Michaël Glycas, Epiſtola ſatis prolixa ad Joannicium Monachum, &c. Hujus etiam Epiſtolam de hac eadem re ſe legiſſe ſcribit Caſaubonus exercit. in Baronium* XVI. *num.* XLIX. *ſed ſub nomine Zonaræ editam, quam Glycæ eſſe Codices antiqui repræſentant. Cujuſnam vero ſint illæ Epiſtolæ, quæ ſub nomine Glycæ, & Zonaræ nomine in MSS. proſtant, alius erit differendi locus.* Utinam viri doctiſſimi, & in re veterum libraria peritiſſimi extaret ſuper hac difficultate Diſſertatio, quæ nos ab hac diſquiſitione levaſſet. Certe Zonaræ has adſcribit Codex Regius, ſed recentiori manu ſcriptus, anno ſcilicet Mundi juxta Græcos 6996. Chriſti 1488. Ind. VI. hoc titulo, Επιστολαὶ τινῶν Ιωάννυ Ζωναρᾶ τῦ Πρωτοασηκρήτις ἐ Δρουγγαρίυ τῆς βίγλης. Continet porro hic codex XLV. dumtaxat epiſtolas, quarum prima Joanni Sinaitæ inſcribitur; penultima vero, quæ eſt XXXIIX. in indice Lambeciano, videtur eſſe Manuelis Comneni Imp. ſcripta videlicet, ut præfert inſcriptio, Τῷ τιμιωτάτῳ μοναχῷ κυρίῳ Αλυπίῳ τῷ ἡγουμένῳ, Εἰ χρὴ τὰ μαθηματικὰ

Lib. 4. de Bibl. Cæſar.

Contra Creygton. P. 344

μαθηματικὰ

ματικῶν ἐπιτήμων δοκοῦσι ἡγεῖσθαι πασπάσασι. Initium vero illius eſt, Τὰ τῆς μαθηματικῆς, &c. Atque in hæcce verba deſinit: ἐκ τούτων ἕως πάντων μάνθανε, ἱερὰ κεφαλή, ὡς εἰμαρμένη μὲν ἡ γένησις πασπάσασιν ἀπηγορεύεται τὸν κατ' ἐκεῖνα· ἡ δὲ Θεῖα πλαθύντα λογικὸν αὐτεξούσιον ἄνθρωπον. εἰ δὲ φυσικαῖς ἀνάγκαις ὑποκεῖσθαι καταδικάζομεθα, ἀρχηγικῶν δή τινα τοῖς ἀνθρώποις ἐνδεδόχθαι δυνάμιν, καθὰ ἡ φθάσας ὁ λόγος ὑπέδειξεν. Οὐ τοσοῦτον ἀπόλοιτο δι' ἣν αἰτίαν εἰρήκαμεν, οἱ ἡ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων ἐκπεπολεῖσθαι πάνυ εἰ συγχωρούμεθα, ὅτι μὴ δικάλογον ὀρθὸν αὐτοῖς ἀποχρώμεθα. Iſtius Epiſtolæ Antapologeticum ſequitur in Cod. Reg: & in indice Lambeciano, qui hanc Manueli omnino adſcribunt, hoc titulo: Ἀντιπολογητικὸν ἐκ μέρους πρὸς τὸν ἐγχειρεθεῖσαν αὐτῷ γραφὴν τοῦ κρατιστοῦ καὶ ἁγίου ἡμῶν Βασιλέως κυροῦ Μανουὴλ Κομνηνοῦ, τοῦ δοκοῦντος πρός τινα μοναχὸν, ἐπιμεμφόμενον εἰ μικρῶς αὐτῷ, ὅτι γε τὸ τῆς ἀστρολογίας μάθημα, καὶ φιλοσοφικῶσαι τὸ πιθανὸν συζῆσαι μάθημα φυσικαῖς καὶ γραφικαῖς ἀποδείξεσι. Tum vero illius initium hiſce verbis concipitur: Τολμῶν ὑπομιμνήσκω τὸ προγεγονὸς γράμμα τῆς Βασιλείας σου, καὶ εἰς ἡμῶν ἤδη χεῖρας ἐληλυθός. καὶ ἐν πρώτοις μὲν ἀναγνούς, καὶ περιπτυξάμενος αὐτῷ, καὶ θερμῶς κατεφίλησα. Τίνος ἕνεκεν; ὅτι παναγία τῇ ὄντι, καὶ ἡμιμαίᾳ φωνῇ, κατὰ μίμησιν αὐτοῦ τοῦ εἰπόντος Χριστοῦ, Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶος εἰμὶ καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον ἐποιήσατο τὴν ἀποκρισιν τῶν ἀπειρικήπτων. ὅπου τὴν θεοτρυβῆ καταβοώμενον κράτος σου. Μετὰ δὲ ταῦτα τὸ τοιοῦτον γράμμα ἐθαύμασα, κατά γε τὸ πρόσωπον αὐτῆς τῆς λέξεων ῥυφρὸν καὶ εὔρυθμον, καὶ τὸ τῆς νοημάτων βαθὺ καὶ πυκνὸν, οἷς δὴ νοήμασι, καὶ οὐκ οἶδ' ὅπως, περιπεσὼν, χειροδοθῆναι πρὸ τοῦ καταπιγῆναι τὸ τέλος, &c. Alia ex eadem epiſtola exſcribimus in Notis ad noſtrum Zonaram, ubi de Vectio Valente Aſtronomo, qui imperante Conſtantino Magno vixit, agimus. Sub finem vero, hæc ſubduntur: Πείθομαι ὅμως καὶ νῦν, κράτιστε Βασιλεῦ, ὡς ἂν ὁ μοναχὸς ἐκεῖνος παύσαιτό ποτε κατηγορῶν τῶν μαθήματος, εἴπερ ἀπαράγραπτοί εἰσιν ἐπὶ τοσοῦτον οἱ κατ' αὐτὰ προσφερόμενοι μάρτυρες. Ad calcem denique Codicis Regii deſcribuntur eorum nomina, quorum auctoritatibus uſus eſt epiſtolarum ſcriptor: Συγγράφοντες καὶ συμμάρτυρες τῆς βίβλου αὐτοῦ, Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὁ μέγας Βασίλειος, Γρηγόριος Νύσσης, Ἰωάννης ὁ Χρυσορρήμων, ὁ μέγας Ἀθανάσιος, ὁ Κύριλλος, ὁ μέγας Ἐπιφάνιος, Ἀνασάσιος ὁ Σιναΐτης, Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς, Γρηγόριος ὁ Διάλογος, Ἀνδρέας Κρήτης, Πέτρος καὶ Παῦλος οἱ Ἀπόστολοι, Νικηφόρος Πατριάρχης, σὺν τούτοις καὶ Μωσῆς καὶ Δαβὶδ, καὶ τις ὁ φωτίζων τόπος, καὶ μάρτυς ἀψευδὴς, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ex hiſce Epiſtolis aliquot edidit Bonaventura Vulcanius in Notis ad S. Cyrillum contra Anthropomorphitas, ex Cod. quem Georgius Douza Conſtantinopoli attulerat, recenti & parum fida manu, ut ipſe teſtatur, exſcripto, qui Joannis Zonaræ nomen præferebat. Zonaræ adſcribuntur præterea iſtæ Epiſtolæ in indice Librorum Græcorum ex Cod. MS. Reg. 2813. Verum Codices duo Cæſarei, quos laudat Lambecius, quorum prior L. alter LVI. Epiſtolas continet, Michaelem Glycam auctorem præferunt, hoc lemmate: Τοῦ σοφωτάτου καὶ λογιωτάτου κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ εἰς τὰς ἀποριας τῆς θείας γραφῆς. Laudantur etiam a Geſnero ſub nomine Glycæ, ut & ab Hoeſchelio ex Bibl. Auguſtana eodem titulo, & a Jacobo Pontano, qui priores duas latine edidit. Sed & ad calcem Codicis poſterioris Cæſarei hæc ſcribuntur: Τοῦτο βιβλίον ὑπάρχει Μιχαὴλ τοῦ Γλυκᾶ. Promiſcue vero haſce Epiſtolas ſub nomine *Zonaræ ſive Glycæ* ſemper laudat Allatius, lib. II. de conſenſu utriuſque Eccleſiæ Cap. XVIII. N. XVII. Lib. III. Cap. XV. N. VIII. Cap. XVI. N. XXIV. Cap. XVIII. N. VIII. & contra Creygtonem. In quibus quidem locis quaſdam ex iis integras exſcripſit, ita ut, cum ſcribebat, cujus eſſent non omnino ipſi pro indubitato haberetur. Id dumtaxat conſtat harum auctorem vixiſſe ſub Manuele Comneno, tum ex Antapologetico, cujus meminimus, tum ex viris primariis Aulæ Conſtantinopolitanæ, quibus aliquot inſcribuntur, atque in iis, Joanne Duca Magno Hetæriarcha & Sebaſto, cujus præ cæteris, ut alios præteream, mentio occurit apud Nicetam: & Manuele Comneno Sebaſtocratore, qui non alius eſt ab eo cujus pariter meminit Cinnamus.

Fol. 30. v.

p. 541. 544.

Nicet. in Alexio Man. F. n. 7. 9. Cinnam. lib. 5. n. 14. 15.

Quando vero Glycas vixerit, ex illius Hiſtoria non promptum eſt aſſequi: tametſi Zonara poſteriorem fuiſſe, vel certo poſt Zonaram ſcripſiſſe, ex eo colligimus, quod illius Annales non ſemel laudet. Unde illo multo eſſe poſteriorem non deſunt qui conjiciunt. Neque perinde ex Annalibus, vel ex aliis hactenus editis operibus, Joannis Zonaræ ætatem plane deprehendimus, niſi quod poſt Imperium Joannis Comneni vitam produxiſſe ipſemet videatur indicare, atque adeo vixiſſe Manuele imperante, a quo, ut opinor, ipſe & Theodorus Balſamon, tum magnæ Eccleſiæ CP. Nomophylax & Cartophylax, deinde Antio-

Glycas Edit. Reg. p. 140. 286. 294. 297.

chenus Patriarcha ſunt delecti, ut ſacros Canones inſpicerent, & quæ in iis obſcuriora occurrerent interpretarentur, vel quæ aliquatenus legibus adverſari viderentur obſervarent, quod de ſe teſtatur Balſamon in Præfatione ad expoſitionem Nomocanonis : quod quidem ad ipſum Zonaram referri poteſt, qui ſuos in Canones Commentarios non ſuapte, ſed alterius juſſu ſe conſcripſiſſe prodit, uti ſupra obſervavimus, ita tamen ut Zonaras ſuos emiſerit ante Balſamonem, a quo non ſemel & cum elogio is laudatur. Ex quibus ſaltem licet colligere ſub Manuele vixiſſe Zonaram, atque adeo ipſum Glycam, ſi quidem illius ſunt Epiſtolæ de quibus agimus : quod certe ſuadere videtur ſcriptionis, qua in Annalibus utitur, ratio, ubi ſacræ Scripturæ potius quam illuſtrandæ Hiſtoriæ totus incumbit. Quinetiam in iis Aſtronomos carpit, & illos qui Aſtrorum affe-
P. 126. ctionibus quicquid in terra agitur adſcribunt, adeo ut τὰς μὲν πόρνας, τὰς δὲ μοιχοὺς, καὶ ἄλλως κάλλη φορίας καὶ ἁρπαγὰς efficiant, quod & ipſum iiſdem ferme verbis habetur in Antapologetico cujus ſupra meminimus : licet fateatur, ut & Auctor Antapologetici, multa ex ſiderum affectionibus & ſignis cæleſtibus id quod futurum ſit nos poſſe conjectare. Ex quibus non omnino tamen conficitur Michaelem Glycam eſſe Auctorem Epiſtolarum, de quibus agimus, cum trivialis & quibuſvis obvia ſit ejuſmodi circa aſtrorum influxus ſententia, atque
Lib. 1. n. 1. adeo ipſius ſit Zonaræ, qui in Annalibus, Deum aſtra condidiſſe ſcribit, ut terræ ambitus per ea illuſtraretur, & menſura temporis ex eorum circuitibus peteretur: non vero ut una cum motu ſtellarum omnia noſtra circumferantur. Jam vero Manuelem Imperatorem Aſtronomiæ, plus quam par erat, operam impendiſſe, & Aſtrologorum nugas pro oraculis excepiſſe, teſtatur non uno loco Ni-
Lib. 2. n. 7. cetas in illius vita : quem quidem haud mirum ſententiam ſuam, in Epiſtola
Lib. 5. n. 2. 8. ad Monachum, firmaſſe tot ſacræ ſcripturæ & Patrum auctoritatibus, cum a *
Lib 7 n. 7. Cinnamo divinis perinde ac humanioribus litteris admodum inſtructus, & bello
* Lib. 6. n. clarus habitus, Martem & Mercurium una & ſimul coluiſſe dicatur: ita ut Ma-
1. 13.
Ecl. ult. nueli aptari potuerit, quod Calpurnius de Carino Imperatore cecinit:

———Utcunque tamen conſpeximus ipſum
Longius, ac, niſi me decepit viſus, in uno
Et Martis vultus & Apollinis eſſe putavi.

HIERONYMI WOLFII

IN

JOANNIS ZONARÆ ANNALES

PRÆFATIO.

AD MAGNIFICUM ET GENEROSUM VIRUM

D. ANTONIUM FUGGERUM

KIRCHPERGÆ ET VVEISSENHORNI DOMINUM,

CÆSAREÆ MAJESTATI A CONSILIIS, &c.

OPus hoc hiſtoriarum JOANNIS ZONARÆ, viri ſua ætate in Conſtantinopolitano Imperio clariſſimi, longo jam tempore a multis viris doctiſſimis deſideratum, duplici potiſſimum nomine commendandum eſſe videtur: tum propter amplitudinem & varietatem rerum, quæ in eo continentur: tum ob brevitatem, hominibus vel in republica, vel domeſticis negotiis, vel ſtudiis gravioribus occupatis, vel iis quorum infirmior eſt memoria, gratam atque aptiſſimam. Neque enim cuilibet accommodatum eſt, omnia ſcripta omnium hiſtoricorum evolvere, & præcipuas res ſummorum imperiorum a mundi exordio; quantum quidem mortalitati noſtræ conceſſum eſt, uſque ad hanc ætatem, ignorare turpiſſimum. Nam ſi, Cicerone auctore, inter hominem & belluam hoc maxime intereſt, quod hæc tantum, quantum ſenſu movetur, ad id ſolum quod adeſt, quodque præſens eſt, ſe accommodat, paululum admodum ſentiens præteritum aut futurum: homo autem quoniam rationis eſt particeps, conſequentia cernit, principia & cauſas rerum videt, earumque progreſſus & quaſi anteceſſiones non ignorat, ſimilitudines comparat, & rebus præſentibus adjungit atque annectit futuras; facile totius vitæ curſum videt, ad eamque degendam præparat res neceſſarias: vix hominis nomine dignus eſt, qui memoria & cogitatione ultra ſuam ætatem non progreditur. Ac præſcientia rerum futurarum, ſi qua eſt, divini potius eſſe muneris, quam humani ingenii creditur: etſi non deſunt, qui vel natura incitati, vel arte adjuti, vel uſu rerum edocti ea prædicunt, quæ multo poſt futura ſunt. Quæ quidem facultas & latius pateret, & multo eſſet illuſtrior, ſi tria hæc in uno homine conjungerentur: præteritarum autem ignoratio, in homine litteris vel mediocriter imbuto, vix ullam habet excuſationem. Neque enim in hac, ut in illa, vel de rei difficultate, vel de naturæ noſtræ imbecillitate queri poſſumus: ſed vel ſupina negligentia, vel occupatio ſupervacanea, vel inane voluptatis ſtudium, culpam omnem ſuſtinet. Quis enim omnium mortalium ita negotiis obruitur, quin, ſi parcus & prudens ſit temporis, pretioſiſſimi & irreparabilis theſauri, diſpenſator, unam atque alteram horam legendo meditandoque, abſque ullo incommodo valetudinis & rerum ſuarum diſpendio, quotidie poſſit impendere? Videmus enim, quibus nugis

Zonaræ op.

Hiſtoriarum cognitio.

Divinatio

Ignavia, vanitas.

(ne quid dicam gravius) pleriſque tempus pereat, quod longe rectius ſtudio ſapientiæ tribueretur. Nec injuria vir graviſſimus Seneca exclamat, magnam vitæ partem nihil agentibus, majorem male agentibus, totam aliud agentibus elabi: eoque fieri, ut neceſſaria ignoremus, quoniam ſupervacaneæ didicerimus. Supervacanea porro intelligit, immodicum voluptatum, honoris, potentiæ, pecuniæque ſtudium. Neceſſaria vero, philoſophiam, hoc eſt, humanarum divi-
Philoſophia narumque rerum cognitionem: quæ ſi ulli mortalium perfecta contingeret, haud dubie omnium oculi atque animi in illum unum, tamquam Deum quemdam, converterentur. Nunc quia nomen inane multi jactitant, perpauci vero ita ſunt morati, ut recta ratio poſtulabat; fit ut res ipſa vulgo non intelligatur, & nomen odioſum æque atque ridiculum habeatur. idque haud ſcio quam recte. Neque enim diſciplinæ aut vitæ genus, ob hominum inſcitiam aut perverſitatem, jure traducitur; & qui tam ſevere judicant, ne ſemetipſos quidem, niſi mentis errore afficiantur, probabunt. homines enim ſunt ut cæteri, & iiſdem affectibus obnoxii: & parum liberale eſt, unum atque alterum nævum exagitare, diſſimulatis virtutibus, quarum in philoſophis non minima eſt, ſtudium inquirendi veri, & moderandarum cupiditatum ut intra naturæ præſcriptum coerceantur, eodemque pro ſua virili producendi quamplurimos. Poſtulare autem ut ii ſeſe infra omnes infimos homines abjiciant, & in extremis ſordibus Cynicorum more vivant: immanis eſt inſcitiæ atque ſuperbiæ. Sed ad hiſtoriam redeo, quæ cum craſſior quædam philoſo-
In hiſtoriis obſervanda. phia ſit, & exemplis potius quam rationibus vitam civilem ac privatam inſtituat: non dubium eſt quin magnam habeat utilitatem cum ſumma ſuavitate conjunctam. In qua quæ præcipue obſervanda ſint, „ prudenter Livius his verbis monet: Ad illa mihi pro ſe quiſque „ acriter intendat animum, quæ vita, qui mores fuerint, per quos vi„ ros, quibuſque artibus, domi militiæque & partum & auctum im„ perium ſit; labente deinde paulatim diſciplina, velut diſſidentes „ primo mores ſequatur animo; deinde ut magis magiſque lapſi ſint, „ tum ire cœperint præcipites, donec ad hæc tempora, quibus nec „ vitia noſtra, nec remedia pati poſſumus, ventum eſt. Hoc illud eſt „ præcipue in cognitione rerum ſalubre ac frugiferum, omnis te exem„ pli documenta in illuſtri poſita monumento intueri; inde tibi tuæ„ que Reipublicæ quod imitere capias: inde fœdum inceptu, fœdum „ exitu quod vites. Hactenus ille. Sed & Cicero, præterquam quod „ ait, Neſcire quid antea quam natus ſis acciderit, id eſt ſemper eſſe „ puerum: magnis ornat laudibus hiſtoriam, cum teſtem temporum, „ lucem veritatis, vitam memoriæ, magiſtram vitæ, nunciam vetuſta„ tis appellat. Quæ cum vera eſſe non negem (neque enim quorum-
Hiſtoriæ humanæ miſeriæ ſpeculum. dam fabuloſa commenta rem ipſam corrumpere poſſunt) tamen ſi maxima ex parte omnium ætatum conſilia, acta, eventus æſtimemus: quid eſt aliud hiſtoria quam ingens quoddam pelagus, ac potius naufragium miſerabile humanæ ſtultitiæ, improbitatis & miſeriæ, & ſpeculum longe illuſtrius vitæ privatæ & politicæ, quam ulla comœdia aut tragœdia? Quæ cogitatio in hujus Operis elucubratione perpetuo ſenſibus atque animo meo obverſata eſt. Sive enim ſacra ſive prophana, ſive nova ſive vetera occurrerent, ſive Hebræa ſive Græca tractarentur: cramben eamdem repeti, cantilenam eamdem cani vi-

debam: omnia plena erratorum, ſcelerum, fraudum, mendaciorum, præſtigiarum, ærumnarum, diſſenſionum, cædium, excidiorum. Ut res ipſa abunde doceat, humanum ingenium ab ipſo ortu eſſe depravatum: neque inanem extitiſſe divinam execrationem, cum ubique ſudor vultus, ubique tribuli & ſpinæ, ubique ſerpentis inſidiæ appareant. Boni & ſimplices pauci ſunt; & ſi qui ſunt, ii alias per imprudentiam in facinus ruunt, alias malis exemplis corrumpuntur, alias a maximo improborum & callidorum numero opprimuntur. Et quamquam naturæ hominum duo inſignia munera, facultas RATIONIS ET ORATIONIS divinitus ſunt conceſſa, quibus ad contemplandum & celebrandum hujus univerſitatis opificem, & ad tuendam ac juvandam hominum inter ipſos communitatem utendum erat; in nullum fere alium uſum a pleriſque ea converti videmus, niſi ad expeditius fallendum & nocendum, & vaſtitatem efficiendam. An non ita plerumque vivitur, ut quemadmodum feræ in ſolitudine & ſylvis, piſces in fluminibus & mari, volucres in immenſis illis aeris ſpatiis, magna ex parte quaſi naturæ quadam lege imbecilliores opprimunt & devorant: ita etiam in noſtro genere, callidiſſimi & potentiſſimi quique imbecillitatem & ſimplicitatem cæterorum in ſuam prædam vertunt, aliquando etiam ſine fructu, quid fructu dico? imo etiam cum periculo & incommodo ſuo aliis nocent: idque cum faciunt, quaſi re bene geſta gloriantur. Interea Theologi de juſto Dei judicio, de præmiis piorum, de ſuppliciis improborum concionantur: cum ipſi ſeſe, quaſi terrigenæ illi fratres, acutis exacerbatæ linguæ pugionibus confodiant, eumdemque morbum in animis auditorum propagent, ut haud injuria dubitari queat, an? ſed temperandum eſt calamo, ne ipſe in idem vitium incidam. Philoſophi de officiis præcipiunt, & ipſi ab officio ſæpe decedunt; neque fere uſquam plus eſt injuriæ, quam ubi juris plurimum: neque plus morborum, quam in copia remediorum: nuſquam plus paupertatis, quam in ſummis opibus: nuſquam plus dementiæ, quam in ſumma ſapientiæ perſuaſione. quæ quidem ſapientia conſuetudinis inveteratæ, acceptæque a majoribus opinionis, & auctoritatis magiſtrorum fundamentis haud ſcio quam firmis innititur. Hinc infinita illa diſſidia religionum, doctrinarum, morum, inſtitutorum, & propter opinionum (rei leviſſimæ) diverſitatem capitales inimicitiæ, ſeditiones pernicioſæ, bellaque atrociſſima. Inter hæc alii fremunt, alii gemunt, aliqui rident, multi flent, plures indignantur, plerique omnes conqueruntur. nemo non aliena vitia perſpicit & exagitat, ſua vero ſerio & conſtanter emendat fere nemo, aut ſane pauciſſimi: in quo exiguo grege utinam & ego meipſum numerare poſſem. Sed neſcio quo pacto exemplis magis omnes trahimur, quam diſciplina & ratione, μὴ τὸν ἐπιχώριον, ut Ariſtophanes ait, ἀσπάζῃ τρόπον. Pauci enim ea ſunt vel prudentia, vel animorum conſtantia præditi, ut cum vitiis & erroribus ſuorum temporum pugnare poſſint. Ita quaſi fato quodam præcipite in vitia ruimus, & ex vitiis in calamitates. Quæ fortaſſe minus multæ, aut ſaltem leviores eſſent, ſi rectam rationem, & reliquos adhuc in natura noſtra divinæ lucis igniculos, in tantis fortunæ tenebris, tamquam fideliſſimos duces ſequeremur. Quod ſi fieret, non toties fatum fatui, & cæcam fortunam cæci accuſaremus: neque noſtros errores & vitia obſcuris quibuſdam nominibus velaremus. Nulla quidem eſt in terris vel ſa-

Rationis & orationis abuſus.

pientiæ, vel virtutis perfectio: & fruſtra deſcribitur nobis ille, qui apud Horatium

——Uno minor eſt Jove: dives,
Liber honoratus, pulcher, Rex denique regum,
Præcipue ſanus:——

aut apud Gellium, ἀκέλυτος, ἀνικβίαστος, ἀπαρεμπόδιστος, ἰλλίπτωρος, ἄπορος, ἔδαίμων. Qualis, ut opinor, nemo umquam fuit, neque futurus eſt. Omnibus enim, quod Satyricus perfacete addit, non modo pituita, ſed flava & atra bilis aliquando moleſta eſt. Quod utinam minus crebro, & in dictis & in factis præſtantiſſimorum virorum cerneretur. alioqui doctrinam divinarum humanarumque rerum & integriorem, & minus controverſam, & multo expeditiorem haberemus, & vita mortalium ærumnis longe paucioribus premeretur. Sed tantam eſſe vecordiam & malitiam, ut quaſi de induſtria miſeros & nos ipſos & alios eſſe velimus: id vero eſt dolendum. Quid enim obſtat, morbis & morte exceptis (quorum illos intemperantia voluptatum atque libidinum cumulamus, hanc ſæpe quaſi refugientem ultro accerſimus) quo minus etiam in terris aliquo modo beati ſimus? cum divina benignitas ad victum & cultum neceſſaria liberaliter omnia ſuppeditet, modo recte uteremur, & humaniter communicaremus. Nam peſtilentiæ quidem, & ſterilitates, & terræmotus, & ſiccitates, & inundationes, & ſi qua ſunt ejus generis alia publica mala, in unius hominis ætatem rarius incidunt. Bella vero nulla naturæ neceſſitate, ſed hominum, eorumque principum & regum, quos virtute & ſapientia præſtare cæteris, & cives ſuos reddere beatos decebat, vel ambitione, vel æmulatione, vel avaritia, vel crudelitate exiſtunt: & longe majorem malorum omnium molem ſecum trahunt, quam quæ naturæ nobis neceſſitas impoſuit. Ne vero cæteri nos excuſatos putemus, numquam principes tantos ciere tumultus poſſent, niſi inferiores iiſdem morbis laborantes, illorum cupiditatibus non miniſtros modo, ſed duces etiam ſe præberent: qui honeſti laboris fuga, & ſceleſti otii cupiditate, divina humanaque jura omnia violare non verentur, & horribili furore, & pluſquam belluina immanitate graſſantur: cumque ipſi peſſimi ſint, bona etiam, aut ſaltem mediocria ingenia corrumpunt, aut cæteros quietos & tranquillos eſſe non patiuntur. Sævum profecto & horrendum eſt Martis imperium, qui ferro & igni ſævit. Sed paulo mitior eſt Mercurii tyrannis, qui falſis rationibus & callidis verbis miſcet omnia, & tela fere ſuppeditat, quæ Mars ejaculetur: peſſimi ſane Demagogi, ut ab aſtrologis appellantur, ac potius κοσμοκράτορες. Nam VIS & FRAUS, jure & veritate oppreſſis, plerumque rerum potiuntur. Quod etſi ita in promptu eſt, ut optabile ſit, eſſe obſcurius: tamen neſcio quo modo lectione hiſtoriarum magis animus commovetur, & ad conſiderandam vitæ humanæ ſive comicotragœdiam ſive tragicocomœdiam, & miſeriam ſimul & vanitatem, impellitur: quæ nos ad aliam vitam, piis divinitus promiſſam, majori ſtudio & ardentioribus votis expetendam excitare debebant, & dum hic ſumus, etiam diligentiores, prudentiores, & moderatiores efficere. Nam tragicos caſus, quorum plenæ ſunt hiſtoriæ, vel ex ſuperbia & ambitione, vel ex negligentia & temeritate, vel ex animi libidine & injuſtitia ortum habuiſſe, fere conſtat: perpaucos autem, dum officio fungerentur, impegiſſe. Cujus rei Zo-

naras noſter exemplo pene innumera, in poſtremo Tomo præſertim (abſque quo ſi eſſet, poſteriorum Imperatorum res geſtas magna ex parte ignoraremus) compendio proponit: in quo etſi alii alia deſiderare poſſunt (quis enim ſatisfaciat omnibus?) tamen conatus ejus egregius, atque inſtitutum præclarum fuit, certam quamdam hiſtoriæ quaſi diſciplinam conſtituendi, & diſperſa in plurimis voluminibus membra & partes ejus, in unum quoddam corpus redigendi: ea moderatione adhibita, ut inſtar lauti magis quam copioſi convivatoris, optima potius quam plurima apponeret, nec convivas cum faſtidio dimitteret, ſed ita affectos, ut Timotheum de Platone dixiſſe ferunt, cœnas ejus etiam poſtridie delectare. Delegit enim ſibi non omnium, ſed præcipuarum gentium hiſtorias: neque eas omnes, ſed vel præcipuas dumtaxat, vel eas quæ ad Eccleſiæ ſeriem perſpiciendam facere videbantur, conſilio judicioque ſuo. quod ſive probarit, ſive non probarit omnibus: hoc illi cum multis, illud cum pauciſſimis ſcriptoribus, ne dicam nullis, commune erit. In bona tamen ſpe ſum, fore plures, qui avide accepturi, & gratis animis hoc opus pellecturi ſint, quam qui contempturi, aut calumniaturi. Morolorum vero & obtrectatorum querelas atque aculeos, quis hominum deorumve effugiat? quibus niſi quod ipſi fecerunt, nihil placet: ac ne ipſi quidem ſibi ubique ſatis placent, alioqui non alias aliud probarent atque improbarent. Non inficior, poſſe videri Zonaram alias prolixiorem, ut in Judaica hiſtoria: alias breviorem, ut in exterarum gentium rebus geſtis. In quo ſi qua culpa commiſſa eſt, excuſationem habere videtur hanc, quod ipſe non ex ſuo ingenio deprompſit ea quæ ſcripſit, ſed ex variis auctoribus collecta, in certum ordinem redegit, qui auctores inter ſe diſſimillimi ſunt. Quod autem non omnia perſecutus eſt, fortaſſe non negligentia, ſed de induſtria fecit. Nam omnium gentium atque urbium res geſtas deſcribere, immenſi eſt negotii, atque adeo infiniti: ut taceam, non ſemper eſſe fructuoſum. Ac parum abeſt quin dicam, id in tanta amplitudine orbis terrarum, non magis eſſe vel utile, vel neceſſarium, quam ſi quis in civitate maxima omnium domorum acta cognoſcere ſtudeat. Inſignia, rara, exquiſita, nos aliqua ex parte attingentia, ignorare turpe: conſectari ſingula, curioſitatis potius eſt quam eruditionis. Si Geographis, qui totius terræ formam tenere ſe profitentur, multas & magnas orbis partes ignorare licuit: cur non idem in hiſtoria quoque cum venia liceat? Jam quod ad elocutionem attinet, conciones, ſtratagemata, conſilia, eventus, eadem fere ubique recurrunt. Nam finitimos populos plerumque de finibus dimicare, eſſe cauſas vel prætextus quoſdam bellorum, & ſubitas occaſiones, alia, atque alia conſilia, ſententias, eventus, quis neſcit?

Zonaræ Synopſin ſive corpus quoddam hiſtoriarum edere voluit.

Occidit miſeros crambe repetita magiſtros:

inquit ille, & alio loco:

Quicquid agunt homines, votum, timor, ira, voluptas,
Gaudia, diſcurſus, noſtri farrago libelli.

Quæ cum ita ſe habeant, & Philoſopho auctore, ſingularia infinita ſint, nec ullis ſcientiæ limitibus includi poſſint: præcipua ex iis ſcire ſatis eſt (de hominibus occupatis loquor) & ordinem temporum ac rerum geſtarum animo complecti. Quam ad rem non parum adjumenti afferet Zonaras noſter, qui ab Orbe condito auſpicatus, ad ſuam

Zonaræ tres partes.

uſque ætatem, hoc eſt, ad annos abhinc amplius CCCC proceſſit. In quo neceſſe habuit prima quaſi rerum geſtarum cunabula ex litteris ſacris, Joſepho atque aliis Scriptoribus vetuſtis repetere. Quæ nobis, ſi abſque Moſe fuiſſet, plane ignotæ eſſent: cui nos, ut divinitus edocto, religio noſtra, quamvis adverſante Philoſophia, credere jubet ac cogit. Ut ut ſit, auctorem eo antiquiorem & certiorem non habemus. Eſt enim Judaica hiſtoria veluti fundamentum, aut principium cæterarum omnium: & gentis illius mirum quoddam fatum, ut pene totum terrarum orbem pervagata, in ſummis exterarum gentium odiis & adverſationibus, tamen opiniones ſuas mirabili ſive pertinacia, ſive conſtantia defenderit, atque etiam hodie tueatur, & multos in ſuam ſententiam pertraxerit. quale nihil in cæteris populis cernitur: quorum hiſtoriæ, inſertis etiam & explicatis Danielis & aliorum Prophetarum oraculis, obiter attinguntur, ut Ægyptiacæ, Aſſyriæ, Perſicæ, Macedonicæ, Romanæ. quamquam his peculiare volumen dedicavit, quod ego in duas partes diſtinxi, & Chriſtianos Imperatores ab ethnicis ſeparavi, ut totum opus tripartitum eſſet: de cujus argumento hactenus. Nunc etiam de ſtylo auctoris nonnihil eſt dicendum, qui cum non unius ſit generis & formæ, ſed pro varietate Auctorum, e quibus hæc petita ſunt, & ipſe variet, in ultimo Tomo præſertim, qua ætate Græca pariter & Romana lingua degeneravit: eruditi homines in eo nonnihil deſiderabunt. Deſideravi & ipſe nonnihil, parſimoniam in primis Demoſthenicæ orationis, quæ meo palato longe fuit gratior, & ad convertendum non tantum jucundior, ſed etiam facilior: ut ut aliis difficilis videatur & mea tenuitate ſuperior. Nam in hoc auctore multæ ſunt, aut mihi certe eſſe videntur, περισσολογίαι, quæ ut Græcum ſermonem ſuo quodam genio ſæpe non infeliciter laſcivientem deceant: Latinis auribus multo ſeverioribus, niſi multum ego fallor, permoleſtæ futuræ erant. eaque de cauſa, ubi citra ſententiæ detrimentum fieri potuit, a me alicubi prætermiſſæ ſunt. idque cum non tam mea ſponte, quam monitu doctiſſimorum virorum, Joachimi Camerarii & Ludovici Carini; fecerim, me facile viris doctis probaturum confido. Imperitorum autem & obtrectatorum judicia, quæ vel nulla vel perverſa ſunt, contemno: neque facio pluris, quam morſum pulicis elephantus Indicus. Fabris enim fabrilia tractanda ſunt; neque temere falces in alienam meſſem immittendæ. Conceſſa omnibus eſt, ab invidia & imperitia ad æquitatem & eruditionem provocatio. Idem mihi jus, ubi vel decere, vel neceſſarium eſſe viſum eſt: & in dialogiſmis ad perpetuam orationem redigendis, haud raro permiſi, ne propria nomina, & pronomina quædam, & verbum Inquit, & alia hujuſmodi ad faſtidium uſque inculcanda eſſent. Quis enim non malit cum Ariſtoxeno redire in latomias, quam eamdem cuculi cantilenam audire toties? Ut enim Græci vel ob complures breves & commodas connexionum particulas, vel ob participiorum, quæ præteriti temporis ſignificationem habent, multitudinem, ſive etiam aliis de cauſis, quas hic perſequi longum fuerit, a tautologiis & periſſologiis minus abhorrent, & omnia minutius & curioſius perſequuntur: ſic qui apud Latinos imitari eadem voluerit, næ is in horrendam & ineptam incidet loquacitatem? Qui igitur interpretem hujuſmodi ſalebras ſine ullo ſententiæ detrimento vitantem, vel negligentiæ, vel malæ fidei

Converſionis ratio.

acce-

accuſant: ſuam vel inſcitiam & judicii inopiam; vel morbum animi & nulla de cauſa maledicendi libidinem produnt. Neque tamen indulſi mihi nimium. Nam quod Plato ait, ei qui in diſputando reſpondeat, interrogantis veſtigia perſequenda eſſe: id multo magis faciendum eſſe alienæ linguæ interpreti cogitavi. Quod ſi is ſcriptor, quem explicandum ſuſceperis, recto itineris præceſſit, hoc eſt, ſi rerum bonitatem cum elegantia dictionis conjunxit: interpres & minus laboris, & plus laudis capit. Sin illius ſalebroſa eſt oratio, & res haud magni momenti continet: alienæ culpæ dare pœnas etiam interpres cogitur. Nam, ut Sophocles alio ſenſu affirmat, malarum rerum pulchra eſſe commemoratio non poteſt, & ordinem ac diſpoſitionem earum immutare vix conceditur. Ut igitur oratio interpretis Latina & pura ſit, ipſa tamen compoſitio horidum quiddam atque aſperum ſonat, membris & partibus ejus non multo melius quam arena ſine calce cohærentibus. Quæ vitia qui effugere volunt, in aliud gravius plerumque incidunt, ut dum orationi poliendæ & exornandæ impenſe ſtudent, ab auctoris ſententiis longe aberrent, & graviſſimo perfidiæ crimine ſe obſtringant. His incommodis acute perſpectis, ſummo ingenio & doctrina vir, Joannes Jovianus Pontanus præclare ſcripſit, malle ſe quemque afferre ſua, quam offerre aliena: & quod ſcripſit, ipſe in doctrina morum & rerum cæleſtium explicanda fecit, a philoſophis & aſtrologis petita materia, quam ſuo arbitratu & collocaret, & exornaret. Sed tanti viri exemplum ego imitari, præſertim in hoc ſcripti genere, & ingenii tenuitate & aliis incommodis impeditus, neque poſſim, neque auſim. Illud mihi ſatis fuit, ut ſententias bona fide appenderem, & dictione, quantum ipſe auctor & orationis meæ paupertas pateretur, quam minime aſpera uterer, aut barbara. Nec tamen ipſe mihi ubique ſatisfeci: & in meæ infelicitatis parte numeravi, quod in auctorem luculentiorem non incidiſſem. non quod hunc reprehendam: ſed quod vereor, ne ab aliis ipſe reprehendar, qui nihil niſi florem dictionis ſequuntur, qui profecto in brevitate Annalium locum non habet. Ubertatem Livii quæris? at orationis divitiæ cum paupertate rerum conjungentur. Diligentiam in minutiſſimis quibuſque perſequendis poſtulas? atqui in immenſum volumen excreſcet hiſtoria: nec jam compendium erit, ſed diſpendium, aut potius furtum. Nam quem prolixitas voluminum delectat, is non epitomas, ſed hiſtorias legat. Quas ſi omnes meminit, bene eſt: ſin minus, Zonara tamquam indice & monitore utatur: ac cogitet, nihil ab omni parte beatum eſſe, & multiplicem variarum rerum in uno non uſque adeo magno volumine cognitionem, ſtyli incommodis, ſi qua ſunt, comparet. Quæ ratio me quoque movit, ut non conquieſcerem prius, quam ſaxum hoc, quod toto hoc anno verſavi, ad montis cacumen perductum tandem aliquando conſtitiſſet, ingenti utique labore & multis ſudoribus, quocumque tandem eventu. Nam ut de converſionis ipſius ærumnis taceam, quantum difficultatis in ipſa lectione fuit? ob characteres elegantiſſimos illos quidem, ſed lectu difficillimos, propter affectata illa ſcribendi compendia, & τῆς καλλιγραφίας ſtudium, unde infinita errata oriuntur, ex facili notarum mutatione: quæ cum alicubi non diſſimiles ſint, vim diverſiſſimam habent. Unde factum, ut quemadmodum Plutarchus ſe Latina verba ex cognitione rerum aſſequutum profitetur: ita ego ſæpe

Quinque codicum Zonaræ collatio.

de veritate lectionis ex ſenſu & conſtructione divinare ſim coactus, ratione plane præpoſtera. Nam & verba rerum, & litteræ, verborum notæ ut eſſent, ſunt inventæ. Neque tamen hac ſolertia me expedire ubique potuiſſem, niſi plures mihi codices ſuppeditati fuiſſent: quorum tres e tua bibliotheca accepi, magnis ſumptibus Conſtantinopoli comparatos, opera atque induſtria egregii viri, & prudentia longinquis peregrinationibus, Ulyſſis exemplo, ac multo rerum uſu parta clari, Joannis Dernschvvam, qui in fronte veruſtiſſimi illius codicis hæc verba ſcripſit:

„ Chronicon JOANNIS ZONARÆ, duobus Tomis diſtinctum, „ quorum prior hiſtoriam Judaicam potiſſimum ab exordio mundi „ uſque ad Hieroſolymorum excidium, alter Imperatorum tam Græ„ corum quam Romanorum res geſtas uſque ad Alexii Comneni obi„ tum complectitur anno Domini 1554. Conſtantinopoli in Pera ſive „ Galata (quam olim κέρας ſive Cornu appellatam putant) 150. du„ catis Hungaricis emi a magnifico domino Antonio Cantacuzeno: „ cujus familia, dum res Byzantina ſtetit, Imperatoria fuit, nunc ſub „ Turcico dominatu ad privatam conditionem redacta eſt, ab eoque „ rogatus ſum, ut hoc opus aliquando excuderetur, & impreſſi codicis „ ſibi copia fieret ob Zonaram conſervatum. Præterea ſecundum Zona„ ræ tomum de Imperatoribus, conferendi gratia ab Alexándro Char„ tophylace triginta ducatis Hungaricis comparavi. Alium item Zona„ ræ libellum de rebus Imperii & Eccleſiæ, a Conſtantino uſque ad Juſ„ tinianum Imperatorem ex veruſto codice tranſcribendum curavi. Ha„ ctenus ille. Quartum codicem, qui a Conſtantino Magno incipiebat, omnibus ornamentis ampliſſimi viri, domini & Mecœnatis mei, Joannis Jacobi Fuggeri bibliotheca inſtructiſſima ſuppeditavit. Denique præter omnem ſpem & expectationem meam acceſſit Viennenſis bibliothecæ codex integer, benignitate ſingulari clariſſimi viri & Senatoris regii, domini Gaſparis a Nydprug, &c. ultro ſuppeditatus: quem totum, adjutore Hieremia Martio, præclaræ indolis adoleſcente (cujus in hoc Opere Græce Latineque exſcribendo, ſolerti & fideli opera ſum uſus) contuli, & multas noſtri codicis lacunas explevi: qui ſicubi ambo non ſatisfecerunt, cæteros quoque tres inſpexi, & e variis difficultatibus me quanto potui ſtudio expedivi: quanto labore, nemo æſtimabit melius, quam qui ipſe operis non diſſimilis periculum fecerit. Si qua, in diverſitate illa, momenti alicujus eſſe videbantur: ad finem operis adſcripſi. Manifeſte vero prætermiſſa aut depravata, non annotavi. Cujus enim dementiæ fuerit, perſequenda librariorum vel inſcitia, vel negligentia, vel perfidia, & mihi & lectoribus faceſſere negotium? Ut enim oculus integer candidum a nigro facile diſcernit: ſic acuto & exercitato ingenio videre non difficile eſt, quæ lectio vera ſit, quæ prætermiſſa, quæ addita ex ſupervacuo, quæ depravata ſint. Neque his contentus, indicem quoque adjeci: quod genus operæ, quamvis lectoribus utiliſſimum, ut nihil admodum laudis & ingenii habet, ita multum temporis & laboris ſibi vendicat, præſertim ſi eum indicem per temporis anguſtias, & alias occupationes ita pertexere licuiſſet, uti cœperam. Quid multa? Confido me officio fidelis & non indiſerti interpretis ſedulo eſſe functum, in id certe operam dedi. Sin aliis aliud videbitur, illud ſaltem affirmare poſſum, me quod ſcierim & potuerim, fide optima feciſſe, & diligentia ſum-

ma. Sicubi vero aut ingenii vires, aut eruditionis nervi mihi defuerint: fortunæ eam esse culpam, infelicitatem meam, quæ cum aliis tantum displiceat, mihi etiam plurimum nocet. Neque tam iniquum ullum esse puto, qui plus a me postulet, quam præstare queam. Ego vero iis qui vel in hoc, vel in aliis operibus a me conversis laudem solidam assequentur, gratulabor potius quam invidebo. Cum enim, quicquid hactenus edidi, id vel publica utilitate, vel temporibus meis adductus fecerim, nec tam famam captarim, quam famem vitarim: si eæ lucubrationes meæ illustrioribus aliorum editionibus, quales aliqui pollicentur, aliqui etiam minantur, abolitæ fuerint: non iniquo animo ferendum erit, meum privatum dedecus (si quod tamen infelicis potius quam inhonesti conatus est dedecus) cum Reipublicæ litterariæ utilitate conjungi, cui ex animo consultum esse & volo & volui. Vellem equidem id cum laude mea potius & gloria fieri (neque enim amorem nostri ab ipsa natura insitum plane abjecimus) sed si fatis aliter visum, hoc quoque æqui bonique faciendum erit. Atque hæc de auctore, & argumenti genere, & opera mea. Nunc ad eam Præfationis partem accedendum est, in qua alioqui multum sudare solitus, quod verebar, ne vel in assentationis suspicionem commemorando, vel in negligentiæ crimen dissimulando venirem: nunc ut liberiore sim animo, tua modestia, vel potius magnitudo animi facit; qua id ab incunte ætate meditatus esse videris, quod „ apud Ciceronem Scipioni divinitus præcipitur, ut alte spectans, at„ que ad cælestem sedem & æternam domum contuens, neque ser„ monibus vulgi dederis te, nec in præmiis humanis spem posueris „ rerum tuarum, sed suis te illecebris ipsa virtus traxerit ad verum decus: ut illud Græci Poetæ de te dici possit, *Dedicatio.*

Οὐ γὰρ δοκεῖν ἄριστος, ἀλλ' εἶναι θέλει,
Βαθεῖαν ἄλοκα καρπίμου γνώμης,
Ἐξ ἧς τὰ κεδνὰ βλαστάνει βουλεύματα.

Quibus versibus id Amphiarao suo tribuit Æschylus, ut affirmet, eum virum optimum esse malle quam videri, cujus animus tamquam ager fœcundus & probe subactus, conceptis virtutum seminibus, honestorum consiliorum & quæ inde oriuntur actionum, quamdam quasi segetem proferat. Quæ si per omnem ætatis tuæ decursum, quem ita moderatus es, ut honesta negotia suavissimo otio semper anteposueris, singulatim explicare studeam; opus Iliade prolixius mihi nascetur, & tuæ aures satis scio non ferent. Quæ igitur calamo vel tua voluntas, vel mea verecundia negat, ea posteritatis sermonibus vel invito te celebrabuntur. Idem enim est gloriæ quod crocodili ingenium: sequentes fugit, fugientes sequitur. Nihil (ut eloquentiæ Romanæ parens testatur) de insignibus ad laudem viris obscure nunciari solet. Famæ nemo umquam imperare potuit. Non patitur illa Hesiodi dea sibi frænos injici: loquitur & clamat, ut ab ipsa posteritate vox ejus audiatur. Prædicabit illa non tantum ornamenta fortunæ, ob quæ cum vulgo beatus habearis, tu ea umbræ parietum comparare soles; sed & ingenii magnitudinem, & prudentiam tuam periculosissimis temporibus in re & publica & privata, animi constantiam & æquabilitatem in utraque fortuna, in ampliſſimis opibus, quas a majoribus acceptas & feliciter conservasti, & sine cujusquam injuria amplificasti, & ad bene merendum de multis contulisti, eam modestiam, & debiti etiam honoris con-

temptum, qui vel in infimis hominibus raro invenitur: nec tacebit vel benignitatem erga miſeros & afflictos, vel liberalitatem erga ſtudioſos & doctos: in quo numero ſi quis mihi locus eſt, & ſi inter Luſcinios, Carinos, Tonneros, Streitos, Siphanos, atque alios complures, qui tua munificentia fruuntur, numerari mereor (ut autem merear, tua humanitas potius, quam mea dignitas facit) & ego nomen meum ex grati animi officio profiteri debeo, qui poſt multas ærumnas, tua liberalitate, Vir ampliſſime, tandem hoc conſecutus videor, ut ad omnes fortunæ caſus, qui varii impendent, aliquid parati ſubſidii (niſi fatalis aliqua calamitas interceſſerit) me habere confidam: & hic annus, cui tu tamquam ſalutare quoddam ſidus affulſiſti, id mihi attulerit, quod per omnem ætatem exhauſti labores non contulerunt. Ita res ipſa me docet, nimis verum illud eſſe Regii vatis oraculum: qui fruſtra ante lucem ſurgi, & panem comedi doloris, Deum autem ſuis vel dormientibus ſuppeditare omnia confirmat. Etſi autem in tanto opere neque dormitare neque dormire nimium, ac ne valetudinis quidem ſemper rationem habere licuit (nam alias numquam tantum volumen tantillo ſpatio temporis abſolviſſem) tamen, ſi hi decem menſes, quibus in hac lucubratione continenter elaboro, cum omni anteacta vita mea comparentur, plane dormientis rete traxiſſe videor, meque inſigni beneficio tuo devinctum eſſe, hoc publico monimento teſtor, quod tua munificentia ſtudioſis hiſtoriarum nunc primum communicatur. Faxit Deus optimus maximus, ut neque te ſumptuum tantorum, neque me laborum pœniteat: idemque te cum liberis tuis ornatiſſimis, totaque ampliſſima Fuggerana familia quam diutiſſime incolumem & florentem conſervet. Auguſtæ Vindelicorum, ex Bibliotheca herili: Calendis Novembris, Anno a nativitate Domini MDLVI.

Erat Hiſtoria nihil aliud niſi annalium confectio, cujus rei memoriæque publicæ retinendæ cauſa, ab initio rerum Romanarum uſque ad P. Mucium pontificem maximum, res omneis ſingulorum annorum mandabat litteris Pontifex maximus, referebatque in album, et proponebat tabulam domi, poteſtas ut eſſet populo cognoſcendi, ii qui etiam nunc annales maximi nominantur. Hanc ſimilitudinem ſcribendi multi ſecuti ſunt, qui ſine ullis ornamentis monumenta ſolum temporum, hominum, locorum, geſtarumque rerum reliquerunt. Cicero lib. 2. de Oratore.

ΙΩΑΝΝΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

JOANNIS ZONARÆ ANNALES.

ΠΡΟΟΙΜΙΟΝ.

Ἐγὼ δ' ἀμελῶς πρὸς τὸ ἔργον ἐκ τῆς πρὸς τὰ καλὰ εὐθείας ἐφαπτόμενος, περὶ τὸ πάριργον κατέτεινα τὴν σπουδήν· ἀλλ' ἵνα τι καὶ ὑπεραπολογήσωμαι ἐμαυτῷ, ἐκ οἴκοθεν ὡρμήθην πρὸς τὸ ἐγχείρημα. ἄνδρες δέ με φίλοι πρὸς τοῦτο παρώξυναν, σχολάζοντα βλέποντες, καὶ φάσκοντες λέγοντες τῇ σχολῇ πρὸς ἔργον κοινωφελὲς, καὶ κείσεταί σοι τι καὶ ἀπὸ τούτου πρὸς Θεοῦ ἀντιπόδωμα. Προσετίθεσαν δὲ, ὡς οἱ περὶ τὰς ἱστορίας πονήσαντες, καὶ τὰ πάλαι γενόμενα συγγραψάμενοι, οἱ μὲν διεξοδικώτερον τὰς τε ἄλλας στρατείας τῶν παλαιῶν ἀνδρῶν, καὶ τὰ στρατηγήματα συγγεγραφότες, παρατάξεις διηγούμενοι, καὶ συμπλοκὰς στρατευμάτων, καὶ στρατοπεδείας, καὶ χάρακας, καὶ εἴ τι τοιοῦτον ἐπόμενον. Πρὸς δὲ τοῖς περιηγήσεις χωρίων καὶ δυσχωρίας ὁδῶν, καὶ ὄρη ἀπρόσιτα καὶ δύσβατα, καὶ αὐλώνων στενοχωρίας, καὶ πόλεων ὀχυρότητας, καὶ πυργωμάτων ὕψη μετέωρα, καὶ ὡς ἄν τις φαίη αἰθέρια, τοῖς δὲ καὶ πρὸς ἐπίδειξιν σωματοῦσθαι τὰ συγγράμματα, ἐπιδεικνυμένοις ὅπως εἶχον περὶ τὸ γράφειν δυνάμεως, καὶ ἐξ ὧν ὑπὸ δη-

PRÆFATIO.

A I. EQUIDEM haud inepte rideri queam, ut supervacuis in rebus magis, quam in necessariis occupatus. Postquam enim e medio excessi, vitamque, delegi solitariam, perpetuo mihi ipsi velut exilio indicto (idque illius nutu arcanoque consilio factum, qui supra nos est, ruptis vinculis meis, ereptisque mihi charissimis, cum dolore quidem, utiliter tamen) omnino me jampridem, omissis negotiis, turbisque repudiatis, nihil aliud tractare conveniebat, nisi ea quæ animum excolunt, & a maculis pravarum actionum assuetudine impressis purgant, quæque numen infestum mihi ob ejus præcepta violata, & desertam justitiæ viam placare queant, itaque delictorum veniam impetrare. Ego vero (quæ mea ad recte faciendum socordia est) rebus necessariis neglectis, in supervacuis elaboro. Tamen, ut pro mei defensione aliquid afferam: non meapte auctoritate susceptum hoc opus est, sed hortatu amicorum: qui cum me otium agere viderent, id ajebant in negotium aliquod esse conferendum, quod & Rempublicam juvaret, & ipsum quoque divinum mihi præmium conciliaret. Addebant, eos qui historiis & rebus olim gestis describendis laborassent, partim cum alia facta veterum, tum strategemata prolixius conscripsisse, C atque acies instructas, exercituum conflictus, castrametationes, aggeres excitatos, & alia hujus generis enarrare: prætereaque loca, & impedita itinera, & montes arduos atque inaccessos, vallium item angustias, urbium munitiones, & turrium altitudines immensas, propeque in cælum porrectas quasi ocu-

Edit. Paris. pag. 2.

τύπτοντες ἐκ ἀπίσας, καί ποτε πρὸς τέργον τῇ τῆ πυγμῆ στιχείᾳ διεγκέρασιν. Εἰ γὰρ καθάπερ τὸ τῆς πέτρας σκληρὸν ἡ ἀπάρρητον ῥανὶς ὑποκείμενον ἐκδιλίχεια διώκεται, μᾶλλον ἂν διακόπτοιτο λόγος ἐκδιλιχὴς τὰ ὦτα θορυβοπλῆν, γνώμης διεγείρει ῥᾳθώνλω, ἡ ἀνειμένλω προαίρεσιν. Εἰ τά μοι ἡ ὡς ἐδὲ πρὸς ψυχικλὼ ὠφέλειαν ἀκίνδυνος πόνος ἔσαι, ἡ ἢ περὶ τλὼ συγγραφλὼ ἀχολίαν, ἐλήλυθε κῇ νοεῖν. ὑπομιμνῄσκει γὰρ τῇ νοῖ μᾶλλον εἰωθὸς τῆς πονηρείας ἐκπίπτειν τὰ πνεύματα, ἐνθυμήσεών τε φαύλων, ἑ λογισμῶν ἄλλοτε ἄλλων ἐκτυφίειν κλυδώνια, ἡ καταβαπτίζειν αὐτὸν τῇ στιχείᾳ τῆ προσβολῶν, ἡ ἢ πρὸς ἁμαρτίας ἐξαλυθαίνειν ποιεῖν, εἰ ἑ μὴ πράξισιν, ἀλλά γε συγκατάθεσιν, ἢ τίως ζάλλω αὐτῇ πολλὰ ἐκκυμαίνειν ἡ πάραχον. Εἰ δέ τισιν ὁ τῆς ἐσχολῆται, διαφύγειν πέφυκε ὡς ἐκ πάν τὰς ἐκ τῆ πολλῶν λογισμῶν τελευμίας, καὶ τῆ πονηρῶν ἐνθυμήσεων. ἀφ' τε τοίνυν τλὼ ἐκ τῆ φίλων παράθεξιν, ἡ διὰ τλὼ τῆ ῥυπαρῶν, ἢ ἡ ματαίων λογισμῶν ἀπόβασιν, προσήγαγον ἑαυτὸν τῇ ἀνεδάσματι. Οὕτω μὲν οὖν μοι ἐπιβαλεῖν ἐγένετο τῇ παρόντι συγγράμματι. Εἰ δὲ μὴ διηκριβωμένλω τλὼ περὶ ἑκάσου τῆ ἀναγραφομένων ἰσορίων ποιήσομαι, νέμειν μοι συγγνώμλω αἰτῶ τὰς ἐντυξομένους αὐτῇ. ἔτι γὰρ βίβλων ἴσως μοι ἐπορῆσαι χρεία ἔσται, ὅσαι μοι χρειώδεις εἰσὶ πρὸς τὸ σύγγραμμα, παρὰ τῇ ἑκατὶ παύτῃ ποιεμένῃ τινὶ τλὼ ἀγωνιβλὼ, οὔτε πάντες οἱ συγγραφεῖς τῆ ἰσορίων τὰ αὐτὰ περὶ τῆ αὐτῆ συγγεγράφασιν, ἀλλ' ἐν πολλοῖς διαφωνοῦσιν, εἰγε μὴ ἐν τοῖς πλείοσιν; Εἰ δὲ ἡ ἀκριβῶσθαι βελήσομαι περὶ ἑκάσου τ' ἰσορεμένων, ἡ δηλωτῶ, τί μὲν ὅδε περὶ τῶ δὶ λέγει ὁ συγγραφεύς, τί δ' ἕτερος περὶ τῶ αὐτῶ, πολύσιχνο ἂν ἡ αὐτὸς τλὼ περὶ ἑκάσου πραγματείας ποιήσομαι. Διὰ παῦτά μοι παρεῖκ δόξαται τὰ ἐφ' οἷς ἀλλήλοις οἱ περὶ τῆ αὐτὸν συγγράψαντες ἰωατίωνται, εἰ μή τι τῆ ἄγαν εἰκ ἀναδαίου, ἑ ὁ παραλιμπανόμενος περὶ τὰ καίρια λυμαίνεται τῇ συγγραφῇ. Εἰ δ' ὁ χαρακτὴρ τῶ λόγω ποικίλλεται, ἡ μὴ δι' ὁλυόμοιος ἐσαὶ αὐτῇ θαυμαζέτω μηδείς, μηδέ τις τὸν λόγον αἰτιάσθω, ἢ τὸν τῶν πατέρα μέ. Ἐκ πολλῶν γὰρ βίβλων τὰς ἰσορίας ἁρμοσάμενος, ἐν γε πολλοῖς παῖς τῶν συγγραφέων ἐκείνων χρηταί μλω ἂν συνθήκαις ἑ φράσεσιν, ἐν ὅσοις δ' ἂν αὐτὸς παρωδύτῳ ἢ παρεμφράσω, πρὸς τὸν ἐκείνων χαρακτῆρα τὸν ἰδίαν τῶ λόγω μου μιθαρμόσομαι, ἵνα μὴ ἀσύμφωνος αὐτῇ ἑαυτῇ δοκῶ ἢ γραφή.

γ. Ἀλλά μοι πρὸ τῆς ἰσορίας τιφαλαιωδέσερον εἰρήθω, τίνα τὰ ἰσορηθησόμενα ἐν εἰδόσιν οἱ τῇ συγγράμματι ἐντυχόμενοι, ὡς πολλῶν τε ἡ τούτων ἀναγκαιοτάτων ἰσορῶν ἐν εἰδήσει γενήσονται. Περιέχεται γοῦν τῇ ἐκτομῇ ἡ Ὀκτάτευχος, ἡ ὅσα ἐν ἐκείνῃ ἱσόρηται. Ἑ τῶν Βασιλειῶν αἱ βίβλοι παύτῃ συμπεριέχονται, Ἑ ἐπ' αὐταῖς τὰ Παραλειπόμενα, ἡ ὅσα Ἑβραῖος Ἰώσηπος ἀρχαιολογῶν, ἢ τῶν παλαιοτέρων τις εἶπεν ἐκείνα, ἢ παρεκδατικώτερος, ἢ ἡ ἀκριβεσέρός μου τι παρ' ἐκείνοις ἱσόρησε. ἡ τὰ τῶ Ἔσδρα. τά τε τῶν αἰχμαλωσιῶν τῶν Ἑβραίων πρότερος μὲν τῆς τῶν δέκα φυλῶν ἢ παρὰ τῶ Ἀσσυρίου Σαλμανασὰρ γίγονε τλὼ Σαμαρειῶν ἑλόντος πολιορκίᾳ, ἡ τὸ ἔθνος αἰχμαλωτίσαντος, ἡ πέραν Εὐφράτου ἀπαγαγόντος ἡ κατοικίσαντος, εἰς δὲ Σαμάρειαν μετοικίσαντος ἔθνη τινά, ἃ Χαυθαῖοι ἐπωνομάζοντο. εἶτα καὶ τῆς παρὰ τῶ Ναβουχοδονόσορ ἐπελθεσης τῇ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὡς ἔρημος ἡ πόλις ἐγένετο, ἡ ὁ ναὸς ἐνεπρήσθη, ἡ τὸ ἔθνος ἅπαν ἐξανδραποδίσθη. ἡ ὡς μετὰ ἐτῶν ἑβδομήκοντα καὶ τὰς προρρήσεις τῶν Προφητῶν ἐκπεχώρησαν τῇ λαῷ ὑπὸ Κύρου τῶ ἐκ τῶν Περσῶν

A illi me vellicare non prius desiterunt, quam improbitate stimulandi ad suscipiendum opus tandem perpulissent. Nam si aquæ gutta subinde cadendo solidam saxi duritiem cavat: quanto magis oratio crebro aures feriens, animi torporem, & quietis studium excutit? Deinde in mentem mihi venit, laborem illum, & historiæ scribendi occupationem, aliquid utilitatis & lucri etiam animo esse allaturam. Nam nequitiæ flatus magis aspirare solent menti quiescenti, malarumque cogitationum & rationum alias alios excitare fluctus, eamque continenter invadendo demergere, & aut in peccata impellere (si facto minus, at assensu) aut undarum in ea magnam agitationem ac tumultum commovere. Animus autem certis negotiis occupatus, effugere fere solet multarum cogitationum, pravarumque cupiditatum decumanos fluctus. Igitur tum amicorum cohortationibus, tum sordidas aut inanes curas expellendi studio, ad opus hoc suscipiendum sum adductus. Itaque factum est, ut hanc provinciam acciperem. Quod si minus exquisite perfectæ fuerint operis hujus singulæ partes, veniam a lectoribus peto. Fortassis enim in hoc secessu nunc agenti mihi, neque copia librorum ad condendam historiam necessaria suppetet, neque scriptores omnes iisdem de rebus eadem tradiderunt, ut non in pluribus, saltem in multis dissentientes. Quod si omnia curiose persequi voluero, ac recensere, quid alius atque alius eadem de re dixerit: mihi etiam prolixum unaquaque de re nascetur opus. Quapropter contrarias historicorum narrationes præterire mihi visum est, nisi quid maximi fuerit momenti: quo prætermisso, ipsa historiæ integritas labascat. Jam dictionem esse variam, nec per omnia sui similem, nemo miretur, aut culpet orationem, aut me auctorem illius. Cum enim historiam e variis scriptoribus veluti ripem colligere necesse habeam: in multis, illorum & dictione & compositione utendum erit. Si cubi tamen ipse de meo aliquid interjecero ac inseruero: stylus ad illius, quem sequar auctorem, formam accommodabitur, ne scriptura a sese dissidere videatur.

Edit. Paris. pag. 6.

Summaria enumeratio partium hujus Historiæ, seu Tomi primi argumenti.

III. Enimvero antequam ipsam rem aggrediar, summatim ea complectenda sunt, quæ tractabuntur, ut norint lectores, quam multas, easque summe necessarias historias sint cogniturі. Continentur igitur hoc compendio, octo primi Bibliorum libri, & quæ in illis narrantur: Regum item libri, & Paralipomena, quæque vel in Josephi Hebræi Antiquitatibus inveniuntur, vel ab antiquioribus aut copiosius, aut aliter paulo quam ab illis factum est, referuntur: & libri Esdræ, & captivitates Hebræorum, quarum prior X. tribuum sub Assyrio Salmanassare contigit, qui Samariam gentemque obsidione cepit, eaque ultra Euphratem abducta, gentes quasdam Samariam transtulit, qui Churæi cognominabantur: altera sub Nabuchodonosore, captis Hierosolymis, urbe deserta, & templo incenso, totaque gente in servitutem abducta: utque post annos LXX. secundum oracula Prophetа-

pag. 7.

PRÆFATIO. tum, a Cyro, Babylonico regno everſo, populo Hieroſolyma redire conceſſum ſit, & urbem inſtaurare, & renovare Templum: quis fuerit Cyrus, ut regnum Aſſyriorum everterit, qui poſt eum id regnum tenuerint, quemadmodum ac a quibus urbis ædificatio prohibita ſuerit, a quo rurſus ejus inſtauratio conceſſa. Agetur etiam de Daniele Propheta, ut Nabuchodonoſoris ſomnia expoſuerit, & Balthaſaris viſionem, cum Barbarus ille digitos manus ſcribentes vidit in pariete, & de quibuſdam prophetæ viſionibus; quæ omnia, brevi enarratione adjecta recenſentur. De tribus item pueris, & miraculis vel in eos, vel per eos divinitus editis: de Eſthere, ut a gente Hebræorum interrecionem averterit; de Juditha, quæ Holoſernem fraude ſuſtulit, & ejus exercitum ad interitum dedit: deque Tobia, ut is cæcitate percuſſus, e paupertate ad extremam egeſtatem redactus, ob beneficentiam ſuam Dei providentia viſum receperit, opumque affluentiam. Præterea res Alexandri Macedonis hic perſtringuntur, cujus mentio faciendæ fuit cum ob alia, tum quod poſt priorem Darii cladem ad Iſſum acceptam, Hieroſolyma profectus ſummum pontificis honorem habuit: ut Perſarum regnum everſum occuparit, quamdiu regnarit, ut Imperium ab ejus obitu in regna quatuor fuerit diviſum: quæ Judæi ab Antiocho Epiphane, uno ex poſteritate ſucceſſorum Alexandri perpeſſi ſint; ut Aſamonæi illi reſtiterint, ac populares ſuos ab illius tyrannide liberarint: qui illi ſint, quomodo & quamdiu populo præfuerint, ut poſt reditum Hieroſolyma ab Aſſyria captivitate, Judaica gens non Regibus, ſed Pontificibus paruerit: ut Aſamonæorum, quos diximus, poſteri, ſummi Sacerdotii honore præditi, ac genti ſuæ imperantes, diadema etiam aſſumpſerint: ut Pompejus Magnus, Romanorum Imperator, ad componendam Hyrcani & Ariſtobuli fratrum de regno contentionem accerſitus, tum urbem Hieroſolymorum cepit, tum gentem Romanis ſubjecerit: ut deinde Herodes Antipatri filius regno Judæorum potitus ſit, quis ille ſuerit, unde oriundus, quantæ clades ejus domeſticæ, quouſque poſteri illius regnum tenuerint: quomodo, quaque de cauſſa Præſides in Judæam ſint miſſi: & quæ de ſervatore noſtro Jeſu Chriſto Joſephus ſcripſerit, deque Joanne Baptiſta: qua de cauſa Judæi a Romano Imperio deſciverint, ut gens eorum bello a Romanis petita ſit: a quo & quomodo Hieroſolyma poſtremum exciſa, nec amplius inſtaurata ſint.

IV. Facta autem Romanorum & Romæ mentione, neceſſarium mihi viſum eſt de his etiam ſcribere, & tradere, unde ſit populus Romanus, in quos imperium habuerit, qui olim Italiæ regionem coluerint, unde Romulus in lucem prodierit, Romæ conditor: ut interfectus ſit Remus frater ejus, ac poſt ille etiam inter mortales eſſe deſierit: ut illa urbs principio regibus paruerit, quibus ſit ula moribus & inſtitutis: ut Tarquinius Superbus regno in tyrannidem mutato pulſus ſit, quot & qualia bella Roma ob illius expulſionem ſuſtinuerit, ut res Romana primum ab optimatibus, poſt etiam a

Edit. Pariſ. pag. 8.

pag. 9.

A εἰων βασιλείας καθηρημένης ἀνελθεῖν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὴν πόλιν ἀνεγεῖραι, καὶ ἀνακαινίσαι τὸ ἱερόν. τίς τε ἦν ὁ Κῦρος, καὶ ὅπως τὴν Ἀσσυρίων βασιλείαν κατέλυσε, καὶ τίνες μετ' ἐκεῖνον τὴν βασιλείας ἐκράτησαν. καὶ ὅπως καὶ παρά τίνων ἡ πόλεως ἐκωλύθη οἰκοδομή, κἀκ τίνος αὖθις ἡ ταύτης ἐξεχωμήθη ἀνέγερσις. καὶ περὶ Δανιὴλ τοῦ Προφήτου, καὶ ὅπως ἐκρινε τὰ τοῦ Ναβυχοδονόσορ ὀνείρατα, καὶ τῷ Βαλτάσαρ τὰ ὁράσεις, ὅτ' εἶδε τὸ Βάρβαρος ἐκεῖνος τὰ χειρὸς τὰ ἀσράγαλον γράφοντα ἐν τῷ τοίχῳ, καὶ περί τινων τῶν τοῦ Προφήτου ὁράσεων, ἃ πάντα μὴ σωφρημένης ἐσόρηται ἐξηγήσεως. καὶ περὶ τῶν τριῶν παίδων, καὶ τῶν εἰς αὐτοὺς ἃ δι' αὐτῶν γεγονότων ὑπὸ Θεοῦ ἐξαισίων. περί τε τῆς Ἐσθὴρ, καὶ ὅπως τὸ τῶν Ἑβραίων γένος παρωλισθείας ἄνωθεν ἐρύσατο. καὶ περὶ Ἰουδὶθ, ἃ τὰ Ὀλοφέρνην καταφρονήσαντα μέγα ἀνεῖλε, καὶ τὴν αὐτοῦ στρατιὰν παραδοὺς εἰς ἀπώλειαν. καὶ περὶ Τωβίτ, καὶ ὅπως ἀορασίᾳ πληγείς, καὶ ἐξ ἀπορίας εἰς ἀφθονίαν πενίας σωτηλαθεὶς, αὖθις δι' ἀγαθοεργίαν, θεοῦ προνοίᾳ τετύχηκε τοῦ ὁρᾶν, καὶ πλούτου δαψιλείας ἐλαβε. Ἀλλὰ καὶ τὰ τοῦ Μακεδόνος Ἀλεξάνδρου ἐνταῦθα σωτέτμηται, μνησθείσης τῆς ἱστορίας ἀναγκαίως ἐκείνου, διά τε ἄλλα, καὶ ὅτι τῇ Ἱερουσαλὴμ μὴ τὸ ἐν Ἰσσῷ τοῦ Δαρείου τροπαῖον ὕπταιν ἐπιδεδώκει, καὶ τὰ Ἀρχιερέα διαφερόντως ἐτίμησε· καὶ ὅπως τὰ Περσῶν κατέλυσε βασιλείαν, καὶ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ ὅσον ἐβασίλευσε χρόνον, καὶ ὡς εἰς τέσσαρας ἀρχὰς, ἐκείνου θανόντος, αἱ ἐκείνου βασιλεῖαι μεμέρισται· καὶ ὅσα τοῖς Ἰουδαίοις ἐξ Ἀντιόχου γέγονε τοῦ Ἐπιφανοῦς, τὰ Ἀλεξάνδρου διαδόχων ἐκείνου γεγονότων τυγχάνοντος. καὶ ὡς οἱ Ἀσαμωναῖοι τούτῳ ἀντέστησαν, καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τυραννίδος τὸν ὁμογενῆ ἐλυτρώσαντο· καὶ τίνες ἦσαν, καὶ ὅπως τῷ ὁμοφύλων καὶ ἐπὶ πόσον προέστησαν. καὶ ὡς μὴν τὴν ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας τῆς ὑπ' Ἀσσυρίων εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐπανέλθοσιν οὐκ ἐπὶ τοῦ τῷ Ἰουδαίων ἔθνος βασιλεύεσθαι, ἀλλ' ὑπὸ τῶν Ἀρχιερέων ἄρχεσθαι. καὶ ὅτι οἱ τῶν εἰρημένων Ἀσαμωναίων ἀπόγονοι τὰ ἀρχιερατικὴν τιμὴν μετεκείμενοι, καὶ τὰ τοῦ ἔθνους ἡγούμενοι, καὶ διάδημα ἑαυτοῖς περιέθεντο. καὶ ὅπως Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου τῶ ἀδελφῶν διενεχθέντων περὶ τῆς Ἰουδαϊκῆς βασιλείας, ὁ Μάγνος Πομπήϊος στρατηγῶν τότε Ῥωμαίων, διαπέμψαι μεταπεμφθεὶς τοῖς ὁμαίμοσι, τήν τε πόλιν εἶλε τὰ Ἱερουσαλὴμ, καὶ τὸ ἔθνος τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέταξε. Καὶ ὅπως Ἡρῴδης Ἀντιπάτρου υἱὸς μετὰ ταῦτα τὰ τῶν Ἰουδαίων βασιλείας ἐκράτησε. καὶ τίς ἦν ὅτος, καὶ ὁθεν καταγετο, καὶ ὅσα καὶ οἷα κατ' ἐκεῖνον συμβέβηκε, καὶ μέχρι τίνος οἱ ἐκείνου τὰ βασιλείας ἐκράτησαν, καὶ τίνος τρόπου, καὶ ἐξότου Ἡγεμόνες ἐκ Ῥώμης εἰς Ἰουδαίαν ἐστάλησαν, καὶ ὅσα περὶ τὰ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὁ Ἰώσηπος συνεγράψατο. ἀλλὰ μέν τοι καὶ περὶ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, καὶ ἐφ' τίνας αἰτίας τὰ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπείκειν Ἰουδαῖοι ἀπέστησαν, καὶ ὅπως τὸ ἔθνος αὐτῶ ἐπολεμήθη παρὰ Ῥωμαίων, καὶ παρὰ τίνος ἡ Ἱερουσαλήμ. Καὶ ὅπως ἐξεπορθήθη τοῦ πολέτραις, καὶ μὴ χῦσαι ἀνάκλησιν πόρθησιν.

Ε'. Ῥωμαίων δὲ καὶ τὰ Ῥώμης μνησθείσης τὰ ἱστορίας ἀναγκαίως ἐφάνη καὶ περὶ τῶν συγγράψασθαι, καὶ παραδοῦναι, πόθεν τὸ τῶν Ῥωμαίων ἔθνος, καὶ τίνος ἔσχηκε τὰ ἀρχὴν, καὶ παρὰ τίνων ἡ τὰ Ἰταλίας χώρα πρώτων κατῴκισο· ὅθεν τε προῆλθε Ῥωμύλος εἰς φῶς, ὁ τὰ Ῥώμης γενόμενος οἰκιστὴς, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη Ῥῶμος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, εἶτα κἀκεῖνος ἐγένετο ἀφανὴς, καὶ ὅπως πρῶτον ἡ πόλις αὕτη ἐβασιλεύθη, καὶ ἔθεσιν οἷοις ἐνομίμοις ἐχρήσατο· καὶ ὡς εἰς τυραννίδα τοῦ βασιλέως ὁ Σούπερβος Ταρκύνιος καταγαγὼν, καθῃρέθη. καὶ ὅσους πολέμους καὶ οἵους ἡ Ῥώμη διὰ τοῦ ἐκείνου

καθαίρασιν ἤνεγκε· καὶ ὡς εἰς ἀριστοκρατείαν, εἶτα καὶ δημοκρατείαν, μετελήχθη Ῥωμαίοις τὰ πράγματα, Ὑπάτων καὶ Δικτατόρων, εἶτα καὶ Δημάρχων καὶ τῶν ἄλλων πολιτικῶν διοικήσεων. καὶ τίς μὲν ἡ Ὑπατεία τὸ παλαιὸν ἦν, τίς δὲ ἡ Δικτατορία, τί δ' ἦν τὸ ἔργον τοῦ Τιμητοῦ, καὶ πόσος ἄρα χρόνος ἑκάστῃ τῶν ἀρχῶν ἐπῆν· καὶ οἷος ἐγένετο παρ' ἐκείνοις ὁ Θριαμβος, καὶ ὅθεν παρήχθη τοῦτο τὸ ὄνομα· καὶ ὅσα ἐν τοῖς καιροῖς τοῦ Ὑπάτου ἐγένετο, εἰ καὶ μὴ πάντα, ἀλλ' ἅ γε βίβλων τῶν παῦτα διηγουμένων. Καὶ ὅπως ὕστερον ἐκ τούτων εἰς μοναρχίαν ἡ ἀρχὴ τοῖς Ρωμαίοις μετέπεσε· Καὶ ὡς πρῶτος πάντα, εἰ καὶ μὴ καθαρῶς, ὁ Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ μεταποιήσατο, εἶτα ἐπὶ βήματος ἀναιρεθέντος αὐτῷ παρὰ τῶν ἀδελφιδῶν ἐξιόντος, ὁ Αὔγουστος Ὀκτάβιος Καῖσαρ, ἀδελφιδοῦς ὢν τοῦ ἀνῃρημένου Καίσαρος, καὶ εἰσποιηθεὶς ἐκείνῳ, τοὺς φονεῖς τοῦ θείου μεταλλάξαντος βίου, ἔχων καὶ τὸν Ἀντώνιον τοῦ ἔργου αὐτῷ συναιρόμενον· μεταξὺ δὲ ταῦτα διενεχθείς, καὶ νικήσας πολεμίᾳ περὶ τὸ Ἄκτιον, εἶτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν σὺν τῇ Κλεοπάτρᾳ φυγόντα ἐπικαταλαβών, εἰς τὸ περιέστησε ἀνάγκης τὸν ἄνδρα, ὡς διαχειρίσασθαι ἑαυτόν. Ὅσα τε φθορὰ τῶν Ρωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις πάντοις ἐγένετο, πρότερον μὲν πρὸς Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ τοὺς ἄλλους ἀναιρέτας τοῦ Καίσαρος, τοῦ Ὀκταβίου καὶ τοῦ Ἀντωνίου ἀντιπαθησαμένων, εἶτα καὶ πρὸς ἀλλήλους μαχεσαμένων αὐτῶν. Καὶ ὡς ἐζωγρήθη μὲν ἡ Κλεοπάτρα ἡ τῶν Αἰγύπτου Βασίλισσα, ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίων ἀπόγονος, ἀνεῖλε δὲ ἑαυτὴν ἀχάριτι, ὡς εἰκάσαι, ἀσπίδος δήγματι· καὶ ὅτι ὑπὸ μὲν ἐπιτικίων λαμπρῶν εἰς τὴν Ῥώμην παρῆλθεν ὁ Ὀκτάβιος, τὴν αὐταρχίας ἀνεπτύσσατο. Καὶ εἰς ἀκριβῆ Μοναρχίαν τὴν τῶν Ρωμαίων ἡγεμονίαν μετέλαχε, καὶ τίνες μὲν αὐτὸν ἐμοναρχήσαν, καὶ ὅπως ἕκαστος τῆς ἀρχῆς ἐπέβη, καὶ ὅπως καὶ ἐφ' ὅσον ἦρξε, καὶ οἵῳ τέλει τῆς ζωῆς συνέκυρσε. Καὶ τίνες ἐπὶ τούτων, μετὰ τοὺς σεπτοὺς Ἀποστόλους, τοὺς θρόνους ἐκόσμησαν τῶν τεσσάρων μεγάλων ἐκκλησιῶν, τῆς Ῥώμης λέγω, καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας, Ἀντιοχείας τε καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ ὅσοι τούτων μαρτυρικοῦ τέλους κατηξιώθησαν. Ὅπως τε μᾶλλον τῶν ἄλλων καὶ Χριστιανῶν ἐξελύττησε Διοκλητιανὸς, καὶ Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκούλιος, καὶ ὡς τῷ ἀρχῷ ὑποθέμενοι ἕτερους ἀνδ' ἑαυτῶν ἐχειροτόνησαν Καίσαρας· ὧν εἷς Κωνστάντιος ὁ Χλωρὸς ἦν, ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πατὴρ, τῆς ἀρχῆς τῶν Γαλλιῶν καὶ τῆς Βρεττανίας ἀποτιμηθέντος αὐτῷ. καὶ ὡς θνήσκων ἐκεῖνος τὸν πρωτόκλητον υἱὸν ἑαυτοῦ, τοῦτον δὴ τὸν ἰσαπόστολον Κωνσταντῖνον, τῆς οἰκείας ἀρχῆς διάδοχον ἐποιήσατο· καὶ ὡς μοναρχήσας πάντας κατέστη, τοὺς λοιποὺς καταγωνισάμενος, ὀφθέντος αὐτῷ τοῦ σωτηρίου σημείου διὰ ἀστέρων ἐν τῷ οὐρανῷ. καὶ ὡς προσελήλυθε Χριστῷ, καὶ τὴν πίστιν ἐπλάτυνε, παῤῥησίαν δοὺς τῷ κηρύγματι, καὶ ὅπως ἐν τῇ Βυζαντίῳ πόλει ἑαυτῇ ὁμώνυμον φκοδόμησε, Νέαν Ῥώμην ὀνομάσας αὐτὴν, καὶ τὴν βασιλείαν ἐκ τῆς παλαιᾶς Ῥώμης εἰς ταύτην μετήνεγκε. Καὶ τίνες μετ' ἐκεῖνον ἐν αὐτῇ βασιλεύσαν, καὶ οἷος ἕκαστος ἦν τοὺς τρόπους, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν σίβας, καὶ ἐφ' ὅσον ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅπως μετέλλαξε τὸν ζῆν· τίνες τε τῆς ἐν Κωνσταντίνου πόλει συνόδους ἐκκλησίας, καὶ ἐφ' ὅσον ἦσαν, καὶ τίνες αὐτῶν τοῦ ὀρθοῦ δόγματος ἀντείχοντο, τίνες δὲ γεγόνασιν ἑτερόδοξοι, ὅπως τῶν τῷ δὲ μετελήλυθεν ἕκαστος, καὶ ἐπὶ τίνων Αὐτοκρατόρων καὶ Πατριαρχῶν, καὶ κατὰ τίνων αἱ Συνόδοι συγκεκρότηνται. Οὗπερ τε κατιὼν ὁ λόγος μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς γεγονότων Αὐτοκρατόρων, πεῖραν ἐν συγγράψει, πολλῶν ἐν τῷ μέσῳ καὶ ἀποκρύφων ἄλλων μεμνημένος ἱστοριῶν.

A populo administrata fuerit, summa rerum in Consules & Dictatores, mox etiam in Tribunos plebis translata: quid olim fuerit Consulatus, quid Dictatura, quod Censorum munus, quantum temporis cuique magistratuum præfinitum, qualis apud illos Triumphus, unde nomen hoc deductum, quæ temporibus Consulatuum gesta fuerint, quamvis non omnia, ob librorum penuriam quibus illa tradita sunt, persequemur. Ut tandem Romanum Imperium in unius potestatem ceciderit, ut Cajus Julius Cæsar mutationis hujus primus auctor, etsi non universæ fuerit, ut eo ab his qui libertatem tuebantur, in curia interfecto, Octavius Augustus Cæsar, interfecti Cæsaris ex sorore nepos, ab eoque adoptatus, interfectores patris ultus fuerit, adjutore Antonio: quem deinde, orto dissidio, navali prælio ad Actium superatum, & fuga Alexandriam cum Cleopatra elapsum nactus, ad manus sibi ipsi afferendas compulerit: quantæ Romanorum in civilibus illis bellis strages sint editæ, primum Octavio & Antonio Cassium & Brutum, cæterosque Cæsaris percussores persequentibus, deinde inter ipse bellum gerentibus: ut Cleopatra Ægypti regina ex gente Ptolemæorum, viva in potestatem victoris venerit, & seipsam (ut conjectura fuit) morsu aspidis serpentis sustulerit: ut hoc modo victoriis illustris Octavius Romam ingressus, imperium uni sibi usurparit, principatu Romanorum plane in Monarchiam commutato: qui ei successerint in Imperio, ut quisque Imperium susceperit, ut & quamdiu Imperarit, quem vitæ exitum habuerit: qui sub his, post sanctos Apostolos quatuor magnarum Ecclesiarum thronos ornarint, Romanæ, inquam, Alexandrinæ, Antiochenæ, & Hierosolymitanæ: qui ex his in martyrum numerum & dignitatem sint recepti: ut Diocletiani & Maximiani Herculii insignis præ cæteris rabies in Christianos extiterit: ut iidem abdicato Imperio, alios suo loco Cæsares surrogarint, quorum unus fuit Constantinus Chlorus, & Magni Constantini pater, cui Galliarum & Britanniæ Imperium fuerat attributum: ut hic moriens primogenitum suum Constantinum, pietate Apostolis conferendum, Imperii successorem designaverit: ut hic unus rerum sit potitus, subactis cæteris, cum quidem signum Crucis per stellas in cælo formatum ei apparuisset: ut ad Christum se contulerit, fidemque propagarit, Evangelii libere prædicandi potestate data: ut Byzantii urbem sibi cognominem ædificarit, Novæ Romæ nomine indito, atque Imperium ex vetere Roma in hanc transtulerit: qui post eum ibi regnarint, quibus quisque fuerit moribus, qua pietate, quamdiu tenuerit imperium, ut e vita discesserit: qui Constantinopolitanæ Ecclesiæ præfuerint, & quamdiu quisque: qui ex illis rectam sententiam tenuerint, qui ab ea ad alias opiniones defecerint, ut quisque ex hac vita migrarit: sub quibus Imperatoribus & Patriarchis, & cum quibus Concilia fuerint congregata. Sic usque ad nostri temporis Imperatores descendens oratio, consummabit historiam, multarum interim & occultarum rerum facta mentione.

PRÆFATIO.

II. Tomi argumentum.

Edit. Paris. pag. 10.

pag. 11.

Digitized by Google

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ ΧΡΟΝΙΚΟΝ.

JOANNIS ZONARÆ ANNALES

LIBER PRIMUS.

ά. ΑΡΚΤΕΟΝ δή μοι τῆς συγγραφῆς ἀρχὴν ταύτης ποιουμένῳ τὴν ἄῤῥητον πρώτην ἀρχὴν, τὴν τῶν ὅλων αἰτίαν, τὴν ἄναρχόν τε καὶ ἄχρονον, καὶ τῶν ὑπ' ἐκείνης παραχθέντων ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς ὑπόστασιν καὶ οὐσίωσιν, τήν τε παραγωγὴν καὶ τὴν γένεσιν. Ἦν ὤων ἀεὶ τὸ Θεῖον, ὑπὲρ αἰτίαν πᾶσαν καὶ δύναμιν ἐκλάμπον ἀχρόνως, καὶ τῷ κάλλει τῆς οἰκείας δόξης τε καὶ λαμπρότητος ἀϊδίως κινούμενον, καὶ ἀνάρχως μήτ' ἐκ τινος ἄλλου πρώτως ἀφ' ὑστέρου οὐσιώματος, μηδ' ὕστερον αὐτομάτως γενόμενον ἐξ ἐκ ὄντων, καὶ εἰς συμπλήρωσιν τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἐπὶ μικρὸν προϊὸν, ἀλλ' ὂν ἀεὶ καὶ διαμένον, ὡς ἴσμεν μόνον ὑπερφυῶς τὸ τὰ βάθη τῆς Θεότητος πάντα διερευνῶν πανάγιον Πνεῦμα, καὶ τούτοις σωαλδίως ἐπεντρυφῶν καὶ συναγαλλώμενον. Ἐπεὶ δὲ δὴ ἄκρως ἀγαθότητα, καὶ πέλαγος ἐλέους, καὶ οἰκτιρμὸν ἄφατον, τὸν ὁρατὸν τοῦτον κόσμον εἰδοποιῆσαι προείλετο, κἀντεῦθεν εἰς μέσον παραγαγεῖν τὸν δεύτερον μὲν τῷ ποιήματι, πρῶτον δὲ καὶ ἐξαίσιον τῷ χαρίσματι κόσμον, ὅσῳ καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ πεπλασούργηται, φημὶ δὴ τὸν ἄνθρωπον, οἷά τινι χρυσάμπυκι ἀείσῃ πρὸς τὴν δημιουργίαν ὁδῷ, τοὺς αὐλοὺς πρότερον Δυνάμεις καὶ ὑραυίους Ταξιαρχίας ὑφίστησιν ἐκποίησας ἁπαξαπλῶς, προβεβηκυίας θᾶττον ἢ λόγος εἰς ἔργον ἢ εὐθυμήτεως. Θεὸς δ' ἔστι μὲν ἀνενδεὴς φύσις, αὐτὸ ἑαυτῷ αὐτάρκης εἰς δόξαν καὶ εἰς κατάληψιν, οὔτε τῆς παρ' ἑτέρων δεομένη δόξης, οὐδ' ἑτέρῳ καταληπτή· εἰ μή τις φαίη καταληπτὸν εἶναι τὸ ἄπειρον αὐτῆς, καὶ τὸ ἀκατάληπτον. Θεὸν δὲ λέγων, Πατέρα φημί, καὶ Υἱόν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἃ ἡ Θεότης, καὶ τὸν μέγαν

A I. SUMENDUM autem mihi est hujus operis exordium ab ineffabili primo principio, causa rerum omnium, principii & temporis experte, & ab iis quæ ab illo ex nihilo producta sunt ut essent atque subsisterent, naturamque & ortum suum ab illo consecuta. Fuit igitur Deus semper, super omnem causam & potentiam effulgens, sine tempore, cum majestate suæ gloriæ ac splendoris æternum moveretur, & sine principio, neque ex alia quapiam re prius nata ortus, neque post ultro ex iis quæ non fuerant factus, aut paulatim ad suæ gloriæ complementum progressus. Sed semper est & permanet, id quod supra naturam solus novit sacrosanctus ille Spiritus, qui omnes divinitatis recessus perscrutatur, atque in iis exultans perpetua suavitate una perfruitur. Posteaquam autem ex summa bonitate & immensa misericordia, & ineffabili benignitate, aspectabilem hunc mundum formare instituisset, atque exinde in medium producere mundum, ut opere secundum, ita gratia primum & admirabilem, ut qui ad Dei sit imaginem conformatus, hominem inquam: viam ad opificium ingressus optimam, omnis ex materia concretionis expertes Potestates & cælestes Centuriones prius condidit, solo mentis conceptu, cogitatione illa dicto citius in opus progressa. Est autem Deus natura nullius egens rei, seipsa contenta ad gloriam & perceptionem: quæ nec alienam gloriam desiderat, nec ab alio percipi potest: Nisi quis illud percipi dicat, quod neque natura neque immensitas ejus percipi queat. Cum autem Deum dico, Patrem dico, & Filium, & Spiritum sanctum: quæ est Deitas, auctore

B Creationis ordo.

Edit. Paris. pag. 14.

C De mundi creatione.

LIBER I.

magno patre Gregorio theologo. Deus igitur hac natura præditus, primum Angelicas Poteſtates creat, ut miniſtri ſint, & celebratores cæleſtis majeſtatis: non quod iis indigeat, ſed ne ſui dumtaxat contemplatione moveatur, ſed diffundatur & progrediatur bonum, & beneficentia latius pateat; hoc enim ſummæ bonitatis ſuit. Deinde mundum etiam hunc aſpectabilem, qui que conſtat ex materia, condidit. Ac initio quidem cælum fecit, & terram. Cum autem terra lateret, (nam tenebræ erant, & aqua ſuperficiem ejus occupabat) lucem produxit Deus, lucemque ac tenebras ſeparavit: ac illam, diem, has noctem appellavit: ejuſque initio, veſperi, primo diei exortui, mane nomen fecit. Sic ex mane & veſpere dies unus extitit. Equidem ſcio in parva Geneſi ſcriptum, primo die cæleſtes etiam Poteſtates, ante cætera, ab univerſitatis Opifice eſſe conditas. Sed quoniam parva iſta Geneſis a divinis Patribus non relata eſt in approbatos Hebraicæ ſapientiæ libros, nihil quod in ea ſcriptum eſt, ſatis firmum judico, neque iſti rationi aſſentior. Poſtea Firmamentum conſtituit, & in medio aquarum extendit, ut aliæ ſupra id repoſitæ ſint, aliæ infra terræ circumfuſæ. Firmamentum autem appellatum eſt, eo quod corpus ejus eſt ſolidum, nec aquarum inſtar tenui & rara natura præditum, e quibus ortum habet, quod idem & Cælum nominatur. Tertio die juſſit Deus aquam, quæ univerſam terræ faciem obtegebat, in unum congregari locum, & apparere aridam. Mox quod dictum erat, factum eſt: profundæque cavitates dehiſcentes, aquas exceperunt. Ac terram nominavit Aridam: aquarum colluviem, Maria. Hoc eodem die plantæ & ſemina e terra ſunt edita. Oportebat enim terram quæ inculta eſſet, herbis, infinitis germinibus, floribus, omne genus fructibus, & arborum jucunditatibus exornari. Quartus dies luminum ortum habuit, Solis, Lunæ, ac reliquarum ſtellarum. Atque his Opifex rerum cælum exornavit: & conſpectam primo die lucem his luminibus impoſuit, atque eis motus, exortus, curſus & occaſus præformavit, ut terræ ambitus per ea illuſtraretur, & menſura temporis e circulibus eorum peteretur, præberentque iis qui exortus eorum rectiſſime obſervarent (non autem curioſe ſpectarent, nec ut vere ac recte dici queat, inepte una cum motu harum ſtellarum omnia noſtra circumferri putarent) magnam minimeque fallacem certitudinem, & utilitatem. Die quinto, aquæ reptilia viventium animarum & volucres produxerunt: quorum illa in aquis cum voluptate innatant, hæ aerem ſecant: ſublimeſque per illum quodammodo repunt. Sexto die quadrupedia, feras & reptilia viventis animæ, terra edere juſſa eſt: atque omnia ex divino mandato prodierunt. Viventis porro animæ productionem terræ eſſe imperatam Scriptura dicit, ut ea ratione humani animi diſcrimen ab illa declararet. Nam aliarum animantium anima e terra extitit ex mandato:

I. Dies.

II. Dies.

III. Dies.

Edit. Pariſ. pag. 15.

IV. Dies.

V. Dies.

VI. Dies.

A παπρα ϗ Θεολόγου Γρηγορίου. Οὕτω δ' ἔχειν τὸ Θεῖον, πρῶτον μὲν τὰς Ἀγγελικὰς ὑπάρξεις Δυνάμεις λειτουργούς τε καὶ ὑμνῳδοὺς ϗ ἄνω λαμπρότητος, οὐχ' ὡς τούτων δεόμενον, ἀλλ' ἵνα μὴ τῇ ἑαυτοῦ μόνον θεωρίᾳ χαίροι, χυθῇ δὲ καὶ ὀφθῇ τὸ ἀγαθὸν, καὶ ἡ εὐεργεσία χωρήσῃ πρὸς πλείονας· τοῦτο γὰρ ϗ ἄκρας ἦν ἀγαθότητος. εἶτα καὶ τὸν δὴ τὸν κόσμον ὑφίστησι ϗ ὑλικὸν καὶ ὁρατὸν. Καὶ ἐν ἀρχῇ μὲν ἐποίησε ϗ οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Τῆς δὲ γῆς ἀοράτου καλυπτομένης, ἐπεὶ καὶ σκότος ἦν, καὶ ὕδωρ αὐτὴν ἐπιπόλαζε, τὸ φῶς παρήγαγεν ὁ Θεὸς, ϗ διεχώρισε τὸ φῶς ϗ τὸ σκότος. Καὶ τὸ μὲν, ἡμέραν ἐκάλεσε· τὸ δὲ σκότος, νύκτα ὠνόμασεν· ἦν τε ἀρχὴ ἑσπέρας, πρωὶ δὲ τῇ πρώτῃ φαύσει ϗ ἡμέρας ὄνομα ἔλαβε· καὶ ἐγένετο ἑσπέρα, καὶ ἐγένετο πρωὶ, ἡμέρα μία. Οἶδα μὲν οὖν ἐν τῇ Λεπτῇ Γενέσει γεγραμμένον, ὡς ἐν τῇ πρώτῃ ἡμέρᾳ καὶ αἱ ἀράναι Δυνάμεις πρὸ τῆς ἄλλων ὑπέστησαν παρὰ τοῦ τῆς ὅλης δημιουργοῦ. Ἀλλ' ὅτι μὴ ταῖς παρὰ τῶν θείων Πατέρων ἐγκεκριμένοις βιβλίοις τῆς Ἑβραϊκῆς σοφίας, ϗ ἡ Λεπτὴ αὕτη συγκρίνεται Γένεσις, οὐδέν τι τῶν ἐν ἐκείνῃ γεγραμμένων λογίζομαι βέβαιον, οὐδὲ τῷ λόγῳ συγκατίθεμαι. Εἶτα τὸ στερέωμα ὑπέστησατο, ἐν μέσῳ τῶν ὑδάτων ἐκτείνας αὐτὸ, ὥστε τὰ μὲν ἄνω αὐτοῦ ἐκπεπληρῶσθαι, τὰ δὲ κάτω περιεκρύβθαι τῇ γῇ. Στερέωμα δὲ ἐκλήθη, ὅτι στιγνὸν τὸ σῶμα τούτου, ϗ οὐ λεπτὴν οὐδ' ἀραιὰν τοῦ ὕδατος φύσιν ἔχει, ϗ ἀπ' ἐκείνου ἔχει τὸ εἶναι· ἐξ ὧν τὴν σύστασιν ἔσχηκεν, ὃ ϗ Οὐρανὸς ὠνόμασθη. Ταῦτα ἐν τῇ δευτέρᾳ ἡμέρᾳ ἐγένετο. Ἐν δὲ τῇ τρίτῃ τὸ ὕδωρ τῆς γῆς ἅπασαν καλύπτον τὸ πρόσωπον, ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς συναχθῆναι, ϗ ὀφθῆναι ϗ ξηράν. Καὶ ὁ λόγος, ἔργον ἐγένετο, ϗ κοιλάνθητι βαθεῖαι γενόμεναι τὰ ὕδατα εἰσιδέξαντο. Καὶ ϗ μὲν γῆν Ξηρὰν καπωνόμασε, Θαλάσσας δὲ τὰ τῶν ὑδάτων συστήματα. Κατὰ ταύτην δὲ ϗ ἡμέραν φυτὰ τε χλοῆν ἀνιδόθη, ϗ σπέρματα. Εἶδες γὰρ ἄκος μου σύσασαν ϗ γῆν, κοσμηθῆναι ϗ πόαις, ϗ τοῖς μυρίοις βλαστήμασι, ϗ τοῖς ἀνθεσι, ϗ τοῖς παντοίοις καρποῖς, ϗ τῶν δένδρων ϗ χάριτιν. Ἡ δὲ τετάρτη ἡμέρα ϗ τῶν φωστήρων ἔσχηκε γένεσιν, Ἡλίου τε καὶ Σελήνης, ϗ τῶν λοιπῶν ἄστρων. Καὶ τούτοις ϗ ἀρχὼν ὁ δημιουργὸς κατηγλάϊσε, ϗ τὸ κῦ ϗ πρώτῃ ἡμέρᾳ ὀφθὲν φῶς τοῖς φωστῆρσι τούτοις ἐνέθετο, κινήσεις αὐτοῖς ἐπιτολάς τε καὶ δρόμους ϗ καταδύσεις διατυπώσας, ἵνα τε φωτίζοιτο δι' αὐτῶν τὸ περίγειον, ϗ ὁ χρόνος ἀριθμοῖτο ταῖς τούτων περιόδοις, παρέχοιντο δὲ δι' αὐτῶν τοῖς δυνάμενα ταῖς αὐτῶν προσέχουσι φαύσεσι (ϗ μὴ περιεργοτέρως σκοπεῖν, ἢ ὡς ἂν εἴποι τις ἀκριβέστερον τὸν λόγον, ἀβέλτερον ϗ τῇ κινήσει δὴ τῶν τοιούτων ἄστρων ἅπαντα δοξάζουσι συμπεριφέρεσθαι τὰ ἡμέτερα) μεγάλην ϗ ἀφελειαν ϗ ὄνησιν ϗ ὠφέλειαν. Τῇ πέμπτῃ δ' αὖθις τῶν ἡμερῶν Θεὸς κελεύσαντος, ἀνῆκε τὰ ὕδατα ἑρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν, ϗ πετεινά· ὧν τὰ μὲν ἐμφυλοχωροῦσι τοῖς ὕδασι, καὶ τούτοις ἐνέχονται· τὰ πετεινὰ δὲ τὸν ἀέρα πέμπουσιν, ἕρπουσα ὥσπερ διὰ τούτου μετάρσια. Κατὰ δή γε τὴν ἕκτην, ψυχὴν ζῶσαν τετράποδα ϗ θηρία ϗ ἑρπετὰ ἐξαγαγεῖν ἡ γῆ προσέπαττο, ϗ κῦ τὸ Θεῖον ἐξῆκτο σύμπαντα πράσταγμα. Ψυχῆς δὲ ζώσης ἐξαγωγὴν ἡ γραφὴ περιέχει ποιήσασθαι κελεύθηναι ϗ γῆν, ἵν' ὅπερ ϗ ϗ ἀνθρώπου ψυχῆς ἐμφύτου πρὸς αὐτὴν τὸ διάφορον. Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων

ἄλλων ζώων γῆθεν ἐξίφυ κατὰ τὸ κέλευσμα, ἡ γοῦν A
ὕσει, εἰκότως ἂν λογίζοιτο καὶ φθαρτή· ἐπεὶ ἡ ἀλλαχοῦ φησὶν ἡ γραφὴ, ψυχὴ πάσης κτίσεως τὸ αἷμα αὐτῆς, τὸ δ' αἷμα πάντως φθειρόμενον.

β. Τῷ δὲ τῷ ἀνθρώπῳ ψυχὴν οὐχὶ γῆ ἔπλασεν, ἀλλὰ τὸ Θεῖον ἐνέπνευσε τῷ Ἀδὰμ ἔμφυτον. Διὸ καὶ χρῆμά τι θεῖον εἶναι πιστεύεται, καὶ ἀθάνατον. Ἡ δ' ἕκτη τῆς ἡμέρας, καθ' ἣν ἄνθρωπος ἔπλασται, χαρακτηρίζει τὸν σύμπαντα Θεοῦ. Προεπισκέψας γὰρ ὁ ἀρχιτέκτων τὰ σύμπαντα, καὶ παραγαγὼν τὸν κόσμον εἰς τάξιν τε καὶ ῥυθμῷ, διὸ δὴ Κόσμος ὀνόμασται, καὶ ὡς ἐν ὑποδοχῇ βασιλέως, ἄνωθεν βασίλειον προπεμψάμενος αὐτῷ, ἵνα παράσχοι ἀνθρώπου εἴδει τινὰ βασιλέα τῶν ἐπὶ γῆς βασιλευομένων ἀνθρώπων, ὑποταγμάτων καὶ τῶν ὑποχειρίων, ἀλλὰ χερσὶν αὐτοῦ πλάσας, ἐξ ἀμηχανίαν αὐτῷ οὐχ ὁμοίαν τοῖς ἄλλοις πεποιηκὼς, παραλλαγμένῳ δὲ καὶ ἀσύγκριτον. Τἄλλα μὲν γὰρ πάντα παρυφέστακε ῥήματι· ὁ δὲ καὶ ἀμηχανίας ἔξίσταται. Χοῦν γὰρ λαβὼν ἀπὸ τῆς γῆς ὁ Θεὸς, ἡ βίβλος φησὶ τῆς Γενέσεως, τὸν ἄνθρωπον ἔπλασε, καὶ ἐνεφύσησεν αὐτῷ ψυχὴν ζῶσαν, δι' ἣν καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ λέγεται γενέσθαι ὁ ἄνθρωπος. Τῶν γὰρ τῇ θείᾳ φύσει ὁπωσδῆς προσόντων, τινὰ ἐν τῇ τοῦ ἀνθρώπου ψυχῇ εἰκονίζονται, οὐ φύσει αὐτῇ ἐνόντα, ἀλλὰ χάριτι. Φύσει μὲν γὰρ τὸ θεῖον ἀόρατον καὶ ἀθάνατον, ἀκατάληπτόν τε καὶ ἄφθαρτον. Ταῦτα δὲ καὶ τῇ ψυχῇ προσεῖναι καὶ χάριν, ἀλλὰ κατὰ φύσιν. Οὔτε γὰρ ἡ φύσις αὐτῆς καὶ ἡ οὐσία κατάληπτὴ, ὅτι μὴ ὁρᾶται. Καὶ ἄφθαρτος δὲ ἐστὶ καὶ ἀθάνατος, καὶ ἕτερα δὲ τῆς θείας φύσεως χαρακτηριστικὰ κατὰ χάριν ἐν τῇ ψυχῇ πεποίηται. Λέγεται δὲ καὶ πλασθῆναι αὐτὸν, σημαίνει δὲ τοῦτο πυρρὸν, κατὰ τὴν Ἑβραΐδα διάλεκτον, ὡς φησὶν Ἰώσηπος, ὅτι ἐκ πυρρᾶς γῆς διετυπώθη· τοιαύτη γὰρ ἡ παρθένος γῆ. Οὕτω δ' ἐν ἓξ ἡμέραις τὸν κόσμον παραγαγὼν, ἐν τῇ ἑβδόμῃ κατέπαυσε. Διὸ καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἡ ἑβδόμη τῆς ἡμερῶν ἄφραστος εἶναι νενόμισται. Ὅθεν καὶ Σάββατον κέκληται· τὸ δὲ Σάββατον ἐν Ἑβραίων γλώττῃ λέγει ἀνάπαυσιν. Ἔθετο τὸν Ἀδὰμ ὁ Θεὸς ἐν τῷ Παραδείσῳ, ὃν αὐτὸς κατεφύτευσε, ἔνθα τὸ ξύλον ἦν τῆς ζωῆς, καὶ τὸ ξύλον τῆς γνώσεως, ἣ κατὰ τὸν Ἰώσηπον, ἐπιστήμης. Καὶ ἐστὶ D
λατο αὐτῷ, ὧν μὲν λοιπῶν μετέχειν, ἀπέχεσθαι δὲ τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως, θάνατον δὲ προεῖπε τὸ τῆς παραβάσεως ἐπιτίμιον. Ἀρδεται δὲ ποταμῷ ὁ Παράδεισος, καὶ πρόεισιν ἐκεῖθεν ὁ ποταμὸς οὗτος εἰς τέτταρα μεριζόμενος, καὶ Φεισὼν μὲν ὄνομα τῷ ἑνὶ, πλησίον δὲ τοῦτο δηλοῖ· τοῖς δ' Ἕλλησι Γάγγης αὐτὸν ὀνόμασαι, τὸν Ἰνδικὸν διὼν, καὶ ἐκδιδοὺς εἰς τὸ πέλαγος. Γεὼν δὲ καλεῖται ὁ δεύτερος· σημαίνει δὲ ἡ κλῆσις τὸν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἐκδιδόμενον, ὃν Νεῖλον Ἰώσηπος λέγει προσαγορεύειν τοὺς Ἕλληνας. Ὁ δ' ἐπὶ τοῦτο Τίγρις ἐστὶν, ὃν καὶ Διγλαθ καλεῖσθαι φησὶν ὁ αὐτὸς, καὶ τὸ μετὰ τοῦτον ὀξὺ ἐμφαίνεσθαι τῷ ὀνόματι. Ὁ δὲ λοιπὸς Εὐφράτης ἐστὶν, ἤ τοι φορὰ, ἢ ἄνθος, ἢ ὑγιάσμος. καὶ ἄμφω δὲ οὗτοι εἰς τὸν Ἐρυθρὰν ἐκβάλλουσι θάλασσαν. παρίστησι δὲ τῷ Ἀδὰμ ὁ Θεὸς πάντα τὰ ζῶα· ὁ δὲ ἑκάστῳ γένει αὐτῶν ὀνόματα τίθησι. Κτίζει τε τὸν γυναῖκα ὁ Θεὸς, μίαν τῶν πλευρῶν λαβὼν ὑπνώττοντος τοῦ Ἀδὰμ, καὶ ἀποτελέσας

qua de causa recte terrestris & mortalis habetur, cum alibi etiam Scriptura dicat: Omnis jumenti animam esse sanguinem, qui utique corrumpitur. LIBER. I.

II. Hominis autem animam non terra edidit, sed Deus eam Adamo inspiravit. Quamobrem divinum esse quiddam, & immortale, perhibetur. Sextus dies hominem etiam habuit manu Dei formatum. Nam cum optimus artifex universa jam condidisset, & mundum ordine & ratione effecisset, unde Græco nomine Κόσμος dicitur, & tamquam ad Regem excipiendum regiam quamdam instruxisset: tum demum producit hominem, quasi rerum terrenarum regem superne gubernandum, eumque non item mandato conditum, sed manibus suis informatum, ut peculiare suum opus, non simile cæteris, sed diversum & incomparabile. Nam cætera quidem omnia verbo sunt producta, hunc vero Deus opera suarum manuum est dignatus. Sumpto enim de terra pulvere, Deus (inquit liber Geneseos) hominem formavit, & inspiravit ei animam viventem, ob quam *Edit. Paris. pag. 16.*
etiam ad imaginem Dei homo factus esse dicitur. Nam rerum quarumdam, quæ naturæ divinæ vere insunt, imagines in hominis animo relucent, cum quidem in eo insint, non natura, sed gratia. Deus enim natura est inaspectabilis, & immortalis: idemque incomprehensibilis, & interitus expers. Eadem hæc animo etiam insunt, per gratiam, non per naturam. Neque enim natura ejus vel comprehensibilis est, vel aspectabilis, prætereaque ab interitu & morte immunis: atque etiam alia, quibus natura divina describitur, in animo per gratiam cernuntur. Appellavit autem eum quem finxerat, Adamum, quod (auctore Josepho) lingua Hebraica rufum sonat, quod e rubra terra formatus esset. Talis enim est pura terra. Sic mundo sex diebus condito, septimo quievit: eaque de causa Hebræorum lege dies septimus, quod Sabbatum hinc appellant (sabbatum porro eorum lingua idem quod requies) feriatus est. Collocavit Deus hominem Paradisus.
in paradiso, quem ipse conseverat. Ibi fuit arbor vitæ, & arbor cognitionis, seu, ut Josephus ait, sapientiæ: eique mandavit, ut reliquis frueretur, arbore cognitionis abstineret, ac mortem fore pœnam interdicti violati denunciavit. Irrigatur autem fluvio Paradisus, qui inde egrediens quadrifariam dividitur. Ac primo fluvio nomen est Phison, quod multitudinem significat: Græcis Ganges est, qui Indiam præterfluit, atque in mare evolvitur. Alter Geon vocatur, quod vocabulum declarat eum qui ab Oriente prominet. Eum Josephus Nilum a Græcis appellari ait. Qui sequitur, Tigris est, quem Diglathum appellari idem Auctor affirmat: quo vocabulo acumen sive celeritas cum angustiis significatur. Qui restat Euphrates est: declarat autem ea vox sive impetum, sive florem, sive dissipationem: hi ambo in Erithræum mare erumpunt. Deus porro animantes omnes ante Adamum statuit, ut is uniculquo generi nomen inderet. Præ-

LIBER I.

terea mulierem condit, costa sumpta ad Adamo dormiente, & eam adducit illi. Is vero ex le factam agnovit, ac mulierem nominavit. Nam Evam Hebræi mulierem vocant, quo illa nomine fuerat appellata. Ac utrique vitam in Paradiso beatam agebant, nudi simplicitate, & vita fraudis experte. Hanc invidet eis serpens, vel draco potius, qui per serpentem intelligitur. Accedit serpens, fit auctor mulieri gustandi de arbore sapientiæ (eamdem autem tum fuisse vocem, Josephus tradit, omnium animantium) illa paret, esuque delectata, marito etiam persuadet, ut fructus esset particeps. Mox nuditate sua agnita, e ficulnis foliis cingula sibi fecere, seque a conspectu Dei subducunt Adam & mulier. Cujus rei causam Deo percontante, Adamus nuditatem excusat, & culpam in mulierem transfert. Hæc vero a serpente se deceptam queritur. Deus autem serpentem prius execratus, privatum pedibus, ademptaque voce, & humi volutari jussum, hostem eorum declarat, quos decepisset; ac ad mulierem conversus, marito eam reddit obnoxiam, & partus doloribus mulctat. Deinde viro etiam pœnam irrogat hujusmodi, ut & in terram, unde sumptus esset, reverteretur: & in sudore, pane suo vesceretur, & terra spinas & tribulos ei gigneret. Itaque Paradiso ejicit pelliceis indumentis amictos, per quæ crassior caro fortassis & mortalis ac refractaria intelligitur. Hinc laboriosa nobis & plena dolorum vita extitit, & ad vitia propensio.

Violatio mandati. *Edit. Paris. p. 9. 17.*

III. Liberos igitur suscipiunt, quorum prior Cainus, (acquisitionem hoc significat) quod hominem acquisissent: posterior Abelus (luctus notat vocabulum: nam propter eum in luctu futuri erant) appellatus est. Ac Abelus quidem erat opilio, virtutisque studiosus: Cainus autem terram colebat, homo improbissimus. Porro cum eis vitium esset primitias laborum suorum offerre Deo, Abelus præstantiora ex primogenitis gregis offert, Caino sine delectu de terræ fructibus offerente. Cum autem Deus Abeli munera, Caini oblatione repudiata, acceptasset: is illum sibi prælatum ægre ferens, occidit: & diris obligatus a Deo ad gemitum & tremorem condemnatur, & a conspectu Dei ejectus, in terra Naid habitat, ibique liberos procreat. Hic mensuras & pondera excogitavit, & primus agros limitibus distinxit, magister scelerum, atque urbem de nomine primogeniti sui Enosli condidit. Enosli filius fuit Gaidad, qui Maleleelem genuit. Maleleel Mathusalem; quo natus Lamechus, e duabus uxoribus filios suscepit LXXVII. quorum Joabel armentarius fuit, pastu ovium gaudens. Jubal Musicam excogitavit, & citharam ac psalterium composuit, Thobel Sela natus, faber fuit, ferro & ære tractando occupatus. Adamo post Abelis interitum annos nato CCXXX. alius natus est filius, quem Sethum appellavit. Obiit Adamus, cum annos vixisset DCCCC. & XXX. Sethus annos V. & CC. genuit Enosum. Hic primus aulus est

pag. 18.

Α κατελῶν ἄνθρ. Ὁ δὲ ἐξ ἑαυτῆ γινομένῳ τοῦτον ἐγκαλέσει, ἢ γυναῖκα ὀνόμασε. Τοῖς γὰρ Ἑβραίοις Εὔα καλεῖται ἡ γυνή, καὶεστὶν Εὔα ὀνόμασε. Ἦν μὲν οὖν ἀμφοῖν ἐν τῷ Παραδείσῳ μακαρία ἀγωγὴ, γυμνοῖς ὄσι τῇ ἁπλότητι, & ζωῇ τῇ ἀπήχθῃ. Φθονοῦσι δὲ παρὰ τὸν ὄφιν, ἢ μᾶλλον παρὰ τὸ τοῦτο δράκοντος. Καὶ πείθουσιν ὁ ὄφις τῇ γυναικὶ, ἢ συμβουλεύσασθαι τῷ φυτῷ τῆς ἐρεπτείας· ἐμφαίνει δὲ τοῦτο φησὶν ὁ Ἰώσηπος τὴ ζῶα ἅπαντα. Ἡ δὲ πείθεται, ἢ ἐδιωθεῖσα τῇ βρώσει, πείθει ἢ τὸν ἄνδρα τῆς καρποῦ μεταλαβεῖν. Καὶ ἔγνωσαν γυμνοὺς ἑαυτοὺς, & ἐρύλλων συκῆς ἐποίησαν ἑαυτοῖς περιζώματα. Ἐκπίπτοντο τῆς πρὸς τὸν γυμνωσιν δόξης τῷ Θεοῦ ὁ Ἀδὰμ τῇ Β ἡ γυνὴ· ἢ ὁ Θεὸς τὸν αἰτίαν ἠρώτα, ἢ ὁ Ἀδὰμ ἐγόμνωσιν προβάλλετο, ἢ τὸ αἴτιαμα προσῆπτε τῇ γυναικί. Ἡ δ' ἐξαπατᾶσθαι παρὰ τοῦ ὄφεως ἔλεγεν. Ὁ δὲ Θεὸς τὸν ὄφιν καταρασάμενος πρότερον, ποδῶν τε αὐτὸν στερήσας, ἢ τὸν φυτὸν ἀφιλόμενος, καὶ τὸν Ἰώσηπον, καὶ ἐλαυνᾶσθαι καὶ γῆς ἐπιπάξας, & πολέμιον ἀσπφίας τὸ σπέρμα τῆ ἀπαπθίσιν, πρὸς τὸν γυναῖκα τρίπτειν, ἢ τῆ κεφαλῆ αὐτὸν ὑποχείριον τίθησι, ἢ ταῖς ἐν τῆ τίκτειν ὠδῖσιν ἐπιτιμᾷ. Εἶτα ἢ τὸν Ἀδὰμ ὑπάγει ἐπιτιμίᾳ. τοῦ δ' ἓν μὲν ἦν πρὸς τὸν γῆν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ἀποστροφὴ, ἢ τὸ ἐν ἱδρῶτι τὸν ἄρτον ἐδίειν, ἢ τὸ ἐκ γῆν ἀκανθας & τριβόλους ἀναπέλειν αὐτῷ. Καὶ μετοικίζει αὐτοὺς ἐκ τῶ Παραδείσου, δερμάτινα αὐτοῖς περιθεὶς ἐνδύματα, ἴσως ἐκ παχυτέρας σάρκα ἢ θνητὴν ἢ ἀντίτυπον. Ἐντεῦθεν ἡμῖν ἡ μοχθηρὰ ἢ ἐπώδυνος ζωὴ, ἢ τὸ πρὸς κακίαν δύσκλιτον.

C γ'. Γίνονται τοίνυν παῖδες αὐτοῖς, ὧν Καῒν μὲν ὁ πρωτόκτιστος ἦν, κτῆσιν σημαίνει τὸ ὄνομα, ὅτι ἐκτήσατο ἄνθρωπον. Ἄβελ δ' ὁ δεύτερος, δύλοι δὲ πένθος ἢ κλαυθμός· ἐπεὶθεν ἦν αὐτοῖς πένθος ἐμέλλε δι' αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν Ἄβελ ποιμὴν ἦν πρόβατα, ἢ ἀρετῆς ἐπεμέλετο. Ὁ δὲ Καῒν γεωργὸς & γῆν, πονηρότατος ἀνὴρ. Δόξαν δὲ αὐτοῖς ἀπαρχὰς ἐκ τῶν ἰδίων πόνων προσαγαγεῖν τῷ Θεῷ, ὁ μὲν Ἄβελ τὰ ἀρίστα τῶν πρωτοτόκων & ἔριφων προσῆνεγκε, Καῒν δὲ τὰ τυχόντα προσηνέγκατο τῆς γῆς καρπῶν· ἢ προσέχει ὁ Θεὸς τοῖς τοῦ Ἄβελ δώροις, τῷ δὲ τοῦ Καῒν οὐ προσέχει προσαγωγῇ. Ὁ δὲ φθονήσας ἐπὶ τῇ προτιμήσει, κτείνει αὐτὸν, ἢ ἐπάρατος γίνεται τῷ Θεῷ, & ζῆσαι ἢ τρόμον κατα- D δεδίκασαι. Ἐκβληθεὶς δὲ ὑπὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ, ἐν γῇ Ναΐδ φεύγει, ἔνθα ἢ παῖδας ἐγείνατο. Οὗτος μέτρα τε ἢ σάθμια ἐπενόησε. Καὶ πρῶτος ἄρους ἐπήξατο γῆς, πονηρίας καθηγητὴς χρηματισθείς. Καὶ πόλιν εἰς ὄνομα τοῦ πρωτοτόκου υἱοῦ αὐτοῦ Ἐνὼς ἐκτίσατο· ὡς δὲ τοῦ Ἐνὼς Γαϊδὰδ, ὡς δὲ τούτου Μαλελεὴλ, ὃ δὲ Μαθουσάλα, ὃ Λάμεχ ὡς. Οὗτος δύο γυναῖκας ἑαυτῷ συναρμόσας, Ἀδὰν ἢ Σελλὰν, παῖδας ἐξ ἀμφοῖν ἐσχε ἑβδομήκοντα ἢ ἑπτὰ· ὧν Ἰωβὴλ μὲν κτηνοτρόφος ἦν, ἢ πρόβατα ἐνέτρεφε· Ἰουβὴλ δὲ Μουσικὴν ἐπενόησε, ἢ κιθάραν ἐμηχανήσατο, ἢ ψαλτήριον· Θοβὲλ δὲ γέγονεν ἐκ Σελλᾶς, σιδηρεὺς ἦν, ἐργάτης σιδήρου τε & χαλκοῦ. Τῷ δὲ Ἀδὰμ μὴ θάνατον Ἄβελ ἑκατὸν τριακοστῷ γεγονότι ἔτει, ἕτερος ἐγεννήθη υἱὸς, ὃν ἐκάλεσε Σήθ. Τίθησι δὲ ὁ Ἀδὰμ, ἐπιζήσας ἐνακόσια ἢ τριάκοντα. Σὴθ δὲ γενόμενος ἐτῶν πέντε ἢ ἑκατόν, ἐγέννησε τὸν Ἐνώς, ὃς πρῶτος ἤλπισεν ἐπικαλεῖσθαι τὸ ὄνομα

Κυρίου τῦ Θεῦ, τόν τε Θεὸν προσαγορεύσαι τὸν Κύριον. Δώδεκα δὲ ἑξακόσια ἔτη τὰ πάντα ζήσας Σὴθ, καὶ γενεὰς καὶ θυγατέρας λιπών, ἐξέλιπε· ὃς ἀρετὴν μετῆλθε, καὶ μιμητὰς τῶν ὄπισθεν κατέλειψε, σοφίαν τὴν περὶ τὰ οὐράνια καταδείξας. καὶ στήλαις δυσὶ, τῇ μὲν ἐκ λίθου, τῇ δ' ἐκ πλίνθου ὀπτῆς πεποιημέναις, τὰ δόγματα ἐνέγραψαν, ἵνα καὶ ταῖς μετέπειτα σώζωνται. Ἐσεσθαι γὰρ ἀφανισμὸν τῦ παντὸς, Ἀδὰμ προεῖπεν, ἐκ πυρός τε καὶ ὕδατος. Ἐξ Ἐνὼς δὲ ἐτέχθη ὁ Καϊνάν, ἄλλοι τε υἱοὶ καὶ θυγατέρες, καὶ ἀπέθανε, ἔτη ζήσας πέντε καὶ ἑξακόσια. Ἐκ δὲ Καϊνὰν ἐξέφυ Μαλελεὴλ καὶ ἕτεροι παῖδες, καὶ πέθανε ζήσας ἀριθμὸν ἐτῶν ἑξακοσίων, καὶ δέκα. Παῖς δὲ Μαλελεὴλ ὁ Ἰάρεδ, καὶ ἕτεροι, ὃς κατέλυσε τὸν ζοφώδη ἐκ' ἔτεσιν ὀκτακοσίοις καὶ πέντε πρὸς ἐννήκοντα. Ἰάρεδ δὲ πατὴρ τῦ Ἐνὼχ, καὶ παίδων ἐκ τότε ἑτέρων, καὶ πέθανε βιώσας ἔτη ἑξακόσια καὶ ἑξήκοντα πρὸς δυσὶν, ὡς δὲ τῦ Ἐνὼχ Μαθουσάλα καὶ ἕτεροι. Εὐαρέστησε δὲ Ἐνὼχ τῷ Κυρίῳ, καὶ μετετέθη, καὶ οὐχ ὑρέθη, ἐτῶν γεγονὼς τριακοσίων ἑξήκοντα καὶ πέντε. Παῖς δὲ τῦ Μαθουσάλα Λάμεχ, καὶ ἕτεροι, καὶ θυγατέρες ζήσας ἔτη ἑξακόσια ἑξήκοντα καὶ ἑπτά. Νῶε δ' ἐτέχθη τῷ Λάμεχ, καὶ πέθανε Λάμεχ ἑπτακόσια ζήσας ἔτη, καὶ πεντήκοντα πρὸς τοῖς τρισί.

δ'. Τῷ δὲ Νῶε τρεῖς ἐγένοντο παῖδες, Σὴμ, Χάμ, Ἰάφεθ. Ἰδόντες δὲ οἱ υἱοὶ τῦ Θεῦ τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἔλαβον ἑαυτοῖς γυναῖκας· ὡς δὲ τὸ Θεῦ φησὶν ἡ γραφὴ, τὰς ὀπισθόνους τῦ Σὴθ, ὡς ἀρετὴν μετιόντας, καθὸ καὶ ὑφ' ἡμῶν εὐσεβεῖς καλεῖται. Θυγατέρας δὲ τῶν ἀνθρώπων φησὶ, τὰς ἐκ τῶν τῦ Κάϊν ὀπισθόνων καταγομένας. Ὁ δὲ Ἰώσηπος Ἀγγέλους λέγει τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων λαβεῖν, οὕτω καλέσας οἶμαι αὐτὰς, ὡς διαφερώντας Θεῷ, καὶ τὰ ἐκείνων πολιτείαν ἐπιπόθοντας. Πληθυνθέντες δὲ οἱ ἄνθρωποι, πρὸς κακίαν ἀπέκλιναν· οἷς καὶ παῖδες ἐγένοντο ὑβρισταὶ, καὶ ἀπάδαλοι, καὶ τὰ ἐς τὴν δυσέμειν πεποίθησιν. Οἷς τὸ θεῖον προσώχθισε, καὶ τὸ μακρόβιον ὑπεστείλατο, ἑκατὸν καὶ εἴκοσιν ἔτεσι τῶν ἀνθρώπων περιγράψας ζωήν. Νῶε δὲ μόνον ἐφεῦρε ἑαυτῷ τῦ Θεῦ. διὸ καὶ εἰς θάλασσαν ἡ ἤπειρος μεταβληθείσης δι' ὑπομβρίας πολυημέρου τε καὶ σφοδρᾶς, πᾶν μὲν τὸ ἀνθρώπινον φθείρεται γένος. Νῶε δὲ μόνος σώζεται προμηθείᾳ Θεῦ ξυλίνῃ λάρνακι, ἣν τετράγωνον κατασκευάσε, μῆκος μὲν ἔχουσαν πήχεων τριακοσίων, τὸ δὲ πλάτος πεντήκοντα, καὶ τὸ βάθος τεσσάρων. Ἐν ᾗ αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες σὺν αὐτῷ, ἐμβέβηκε, καὶ ἡ μήτηρ, καὶ αἱ γυναῖκες αὐτῷ, σπέρματά τε παντοῖα ἐνθέμενος, καὶ ζῶα ὁμοίως ἐκ γένους παντὸς, πρὸς ἐμπρησιν τῷ γενῶν αὐτῷ, ἀνὰ δύο μὲν ἓν μὴ καθαρῶν, ἑπτὰ δ' ἐξ ἑκάστου γένους ἓν καθαρῶν. Δίκαιος δ' ἦν ὁ Νῶε ἐκ τῦ Ἀδὰμ ἀριθμούμενος, καὶ μυρίαδα διπλῆν ἔτῶν πρὸς ἑξακοσίοις παραπέντε καὶ δύο μίσει καὶ αὐτὸς τὸν κατακλυσμόν. Ἀναζέντων δὲ τῶν καταρρακτῶν τῦ οὐρανῦ ἡμέρας τεσσαράκοντα καὶ νύκτας, τὸ ὕδωρ ἐπὶ πήχεις πεντεκαίδεκα ὀρῶν ὑψηλοτέρων γέγονε. Λήξαντος δέ γε τῦ ὄμβρου, καὶ τῦ ὕδατος ἐλαττουμένου μεθ' ἡμέρας ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα, ἡ λάρναξ ὄρει τινὶ τῆς Ἀρμενίας προσέσχε, καὶ τὸν μῆνα ἕβδομον. Οὗ δὲ ἀνοίξας ὁ Νῶε, μεθίησι κόρακα· ὁ δὲ οὐκ ἐπανῆλθε. Καὶ μεθ' ἡμέρας ἄφησε περιστεράν, ἣ πάλιν ὑπέστρεψε. Ἑπτὰ δὲ διελθουσῶν ἡμε-

invocare nomen Domini Dei, & Deum appellare Dominum. Sethus cum annos DCCCC. & XII. expleviſſet, defecit, filiis & filiabus relictis. Hic virtutem coluit, idemque ſtudium poſteris ſuis tradidit, qui doctrinam rerum cæleſtium a ſe inventam, duabus columnis, alteri lapideæ, alteri ex latere coctili inſcripſerunt: quod Adamus prædixerat, univerſitatem rerum & igni & aqua perituram. Enoſſo natus eſt Cainan, aliique filii & filiæ. Mortuus eſt, cum vixiſſet annos V. & DCCCC. Cainano orti ſunt Meleleel, aliique liberi. Obiit, cum vixiſſet annos noningentos & decem. Meleleelis filius fuit Jared, & alii: vita exceſſit anno ætatis octingenteſimo nonageſimo quinto. Jared pater Henochi, & præter hunc, aliorum, defunctus eſt, cum vixiſſet annos LXII. ſupra DCCCC. Henochi filius fuit Mathuſala, & alii. Acceptus autem fuit Henochus Domino, & translatus, nec repertus, annos natus trecentos ſexaginta quinque. Mathuſalæ filius Lamechus fuit, & alii. moritur anno ætatis DCCCCLXIX. Lamecho natus eſt Noe. Lamechus vero mortuus eſt, expletis annis ſeptingentis quinquaginta tribus.

IV. Noæ tres nati ſunt filii, Semus, Camus, Japherus. Filii porro Dei, conſpectis filiabus hominum, eas uxores duxerunt. Vocat autem Dei filios ſcriptura, Sethi poſteros, ob ſtudium & cultum virtutis: quo pacto etiam filios altiſſimi vocat eos, qui ſunt virtute præditi. Hominum vero filias nominat, orundas ex Caini poſteritate. Joſephus autem ait, angelos accepiſſe filias hominum, eo ſic (opinor) vocatos, quod placerent Deo, illorumque vitæ rationem æmularentur. Multiplicati homines, ad improbitatem deflexerunt, ac liberos genuere injurios, & ex fiducia virium temerarios: quibus Deus offenſus, etiam longævitatem ſuſtulit, vita hominum centum viginti annis circumſcripta. Noe vero gratioſus fuit apud Deum. Itaque continente in mare vehemens & diuturnum commutata, omne humanum genus interiit. Noe ſolus divina providentia arca lignea conſervatur, quam quadrangulam fabrefecit, longitudine cubituum CCC. latitudine L. altitudine XXX. Eam conſcendit ipſe cum filiis, & mater, uxoreſque eorum: ac feminibus variis impoſitis, & animalibus cujuſque generis, ad genera eorum conſervanda, binis immundorum, & ſeptenis paribus mundorum. Noe ab Adamo decimus numeratur, annis MM. CC. XLII. elapſis uſque ad diluvium. Apertis autem cæli cataractis ad dies XL. totidemque noctes, aqua XV. cubitis montium altiſſimorum cacumina ſuperavit. Cum pluvia deſiiſſet, & aqua poſt dies CL. minueretur: arca ad quemdam Armeniæ montem ſeptimo menſe applicavit. Noe vero corvum per feneſtram emiſit, qui non reverſus eſt. Poſt dies aliquot emiſit columbam, ea rediit. Septem diebus elapſis, eadem rurſus emiſſa, feſtucam olivæ retulit. Unde intellexit, aquam defeciſſe in terra. Itaque Noe

Filii Dei. Filiæ hominum.

Angeli apud Joſephum.

Humanæ vitæ ſpatium contractum.

Edit. Pariſ. pag. 19.

Diluvium ab anno Mundi 1656.

LIBER I.

& uxor ejus, & filii cum ſuis uxoribus, ſunt egreſſi, & animalia quæ cum eis in Arca fuerant, ac ſacrificarunt Deo. Locum eum Exſcenſum vocari ab Armeniis, tradit Joſephus, & Areæ reliquias ibi monſtrari, ac mentionem facere Diluvii & Arcæ multos barbaricæ hiſtoriæ ſcriptores; ut Beroſum Chaldæum, & Ægyptium Hieronymum, qui Phœnicias antiquitates ſcripſerit, & Mnaſeam Damaſcenum. Deus autem ſe non amplius talem cladem terræ immiſſurum dixit, & veſci juſſit animantibus (carnem tamen in ſanguine animæ vetuit edere) & cæde hominum abſtinere. Signum non perituræ aquæ terræ, ut in Diluvio factum, arcum in nube poſuit, Iridem per arcum intelligendo. Noe poſt diluvium vixit annos CCCL. moritur natus annos DCCCCL. Joſephus de multitudine annorum illius ætatis hominum ſic ait: *Nemo hanc vitam, annorumque paucitatem intuens, falſa exiſtimet ea quæ de veteribus memorantur. Nam illos, cum Deo chari eſſent, & ab ipſo Deo orti, ac cibis etiam ad diuturnitatem aptioribus uterentur: non mirum fuit, tantum temporis ſpatium vivere. Altera longævitatis cauſa fuit, utilitas verum ab eis excogitatarum, ut Aſtronomiæ & Geometriæ: quæ deprehendi ab eis certo & explicari haud potuiſſent, ni DC. annos viviſſent, quanto ſpatio magnus annus completur.* Hæc ille.

Exſcenſus.

Iris.

Longævitatis primo cum hominum cauſa.

Edit. Pariſ. pag. 30.

V. Noæ vero filii, Semus, Chamus, Japhetus, cum ſedes ſuas e montibus in planitiem tranſtuliſſent: Nec plantata vinea, epotoque vino inebriatus nudatur. Ibi Chamus nuditate patris viſa, rem veluti per deriſum ſuis fratribus nunciat. Verum illi veſte in tergum rejecta, retrorſum acceſſerunt, & nuditatem ejus averſis oculis contexerunt. Qua de cauſa Noe diſcuſſa ebrietate, illos votis remuneratur, Chamum deteſtatur. Campus quem incoluere Noæ filii, Sennaar vocatur. Quorum cuique multis liberis natis, & in familias propagatis, multiplicati ſunt eorum poſteri. Nemrodus Chami nepos, qui primus in terris gigas viſus eſt, homo audax, & robore manuum præſtans cæteris, tyrannicum Imperium inſtituit, ac eis condendæ turris ex coctis lateribus auctor fuit. Sed Deus inſtitutum eorum callide eluſit, injecta linguarum diverſitate, ut alii aliorum ſermonem non intelligerent. Campus ille nunc Babylon vocatur, ob ſermonum confuſionem. nam Babel Hebræis eſt confuſio. Ob eam linguarum diverſitatem ita fuere diſperſi, ut omnem continentem, omnes inſulas complerent. Ex illis Noæ poſteris ita diſſipatis, gentes conditæ & cognominatæ ſunt. Japhetus quidem ſeptem genuit filios, qui a montibus Tauro & Amano progreſſi ſunt, in Aſia uſque ad Tanaim fluvium: in Europa, uſque ad Gades, quorum cognomina gentibus ſunt indita. Gomares enim a Gomer, nunc Galatæ dicuntur. Magogos ſuos poſteros nominavit Magog, nunc Scythæ vocantur. Ab Jovan, Jones & omnes Græci cognomen habent. A Madai, hoc eſt Medi, nunc vocantur. Thobel Thobelos a ſe

Chamus ob deriſum patrem diris obligatus.

Nemrodus.

Linguarum confuſio.

Noæ poſteri terrarum orbem occupant.

Ἀρῶν, αὖθις ἀφῆκεν αὐτὴν, ἡ δὲ κάρφος ἐλαίας φέρουσα ὑπενόησεν. Κἀντεῦθεν ἔγνω, ἐλελοιπέναι τὸ ὕδωρ τὴν τῆς. Καὶ ἐξῆλθον Νῶε καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ αἱ αὐτῶν γυναῖκες; καὶ τὰ ζῶα ὅσα ἦν μετ' αὐτῶν ἐν τῇ κιβωτῷ, καὶ ἔθυσε τῷ Θεῷ. Ἀποβατήριον δὲ τὸν τόπον καλεῖσθαι τοῖς Ἀρμενίοις φησὶν ὁ Ἰώσηπος, καὶ λείψανα δείκνυσθαι τῆς λάρνακος ἐκεῖ· μεμνῆσθαι δὲ καὶ τῆς κατακλυσμοῦ καὶ τῆς κιβωτοῦ λέγει καὶ πολλοὺς τῶν τὰς βαρβαρικὰς ἱστορίας συγγραψαμένων, τόν τε Χαλδαῖον τὸν Βηρωσὸν, καὶ Ἱερώνυμον τὸν Αἰγύπτιον, ὃς τὴν ἀρχαιολογίαν τὴν φοινικικὴν συνεγράψατο, καὶ τὸν τῆς Δαμασκοῦ Μνασέαν· ὁ δὲ Θεὸς μηκέτι ἐπαγαγεῖν εἶπε τοιοῦτον πάθος τῇ γῇ. Ἐντείλατο δὲ τοῖς βρῶσιν κεχρῆσθαι τοῖς ζώοις, πλὴν κρέας ἐν αἵματι ψυχῆς μὴ ἐσθίειν, καὶ φόνου ἀνθρώπων ἀπέχεσθαι. Σημεῖον δὲ τὸ μηκέτι κατακλύσαι τὴν γῆν ἐν ὄμβρῳ, τὸ τόξον ἔθετο τὸ ἐν τῇ νεφέλῃ, τὴν Ἶριν δηλῶν. Νῶε δὲ μετὰ κατακλυσμὸν βιώσας ἔτη τριακόσια καὶ πεντήκοντα, ἔθηκεν ἑαυτῷ γενεὰς ἑπτακοσίους καὶ πεντήκοντα. Εὑρὼν δέ γε περὶ τὴν πολυετίαν τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων ταῦτα τῷ Ἰωσήπῳ. Μηδεὶς οὖν φρονείτω τὰ περὶ τοῦ βίου καὶ βραχύτητα τοῦ ἐμοῦ, ἀδύνατα νομιζέτω τὰ περὶ τῶν παλαιῶν ἱστορούμενα. Οἱ μὲν γὰρ θεοφιλεῖς ὄντες καὶ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ γινόμενοι καὶ διὰ τὸ τῆς ὥρας ἐπιτηδειοτέρας κεχρῆσθαι πρὸς πλείονα χρόνον, εἰκότως ζῶον πλῆθος ἐμοῦ τοσούτων. Ἔπειτα καὶ διὰ τὴν χρησίαν ὧν ἐπενόουν, ἀστρονομίας τε καὶ γεωμετρείας, ἄπιρ οὐκ ἂν ἀσφαλῶς αὐτὰς καταλῆσαί τε καὶ εἰπεῖν, μὴ ζήσαντας ἑξακοσίους ἐνιαυτούς. Διὰ τοσούτων γὰρ πληροῦται ὁ μέγας ἐνιαυτός.

Οἱ δὲ τοῦ Νῶε παῖδες, Σὴμ, Χὰμ, καὶ Ἰάφιθ, ἐκ τῶν ὀρῶν εἰς τὰ πεδία κατῆλθον. Νῶε δὲ φυτεύσας ἄμπελῶνα, ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη. Χὰμ δὲ γύμνωσιν τοῦ πατρὸς ἰδὼν, τοῖς συγγόνοις ἀπήγγειλεν, οἷον ἐπαγγελῶν τῷ πατρί. Οἱ δὲ καὶ τὰ ἱμάτια θέμενοι τὰ ἱμάτιον, τὸν πατρικὸν ἐκάλυψαν γύμνωσιν, ὀπισθοφανῶς ἰόντες, καὶ μὴ προσβλέψαντες τῷ πατρί. Διὸ καὶ ἀνανήψας ὁ Νῶε τὸν μὲν δίκαιον ἠμείψατο, τῷ δὲ Χὰμ κατηράσατο· τὸ δὲ πεδίον ὃ κατῴκουν οἱ υἱοὶ Νῶε, κίλλινται Σεναάρ. Πολλῶν δὲ γινομένων ἑκάστῳ παίδων, καὶ εἰς γενεὰς προελθόντων, ἐπληθύνθησαν οἱ τόπων δι' ὃν γόνοι. Νεβρὼδ δέ τις ὁ τοῦ Χὰμ υἱωνὸς, ὃς πρῶτος ἤρξατο γίγας εἶναι ἐπὶ τῆς γῆς, τολμηρὸς καὶ χερσὶ γενναιότερος τῶν ἄλλων ὑπάρχων, εἰς τυραννίδα τὰ πράγματα περιέστησε, καὶ πύργον οἰκοδομεῖν αὐτοῖς ὑπέθετο ἐξ ὀπτῆς πλίνθου δεδομημένον. Ἀλλ' ὁ Θεὸς τὰς τῶν βουλὰς διεστέδασε φρενῶν, ἀφωνίᾳ τὴν παρ' ἀλλήλων φωνὴν διὰ τῶν γλωσσῶν μεριστὰς τότε διορισάμενος. Τὸ δὲ πεδίον ἐκεῖνο νῦν Βαβυλὼν καλεῖται, διὰ τὴν περὶ βάλικτον σύγχυσιν. Ἑβραῖοι μὲν γὰρ Βαβὶλ καλοῦσι τὴν σύγχυσιν. Σκίδνανται δὲ λοιπὸν ὑπὸ τῆς ἀλλογλωσσίας, ὡς πᾶσαν ἤπειρον καὶ νῆσον πληρωθῆναι αὐτῆς. Σκεδασθέντων δὲ τῶν γόνων τοῦ Νῶε, ἐξ ἐκείνων τὰ ἔθνη σωίζεσθαί τε καὶ ἀναμάθησαν. Ἐπὶ γοῦν ὁ Ἰάφιθ υἱοὺς ἐγέννησε, οἱ ὑπὸ τοῦ Ταύρου καὶ Ἀμάνου τῶν ὀρῶν προῆλθον, ἐπὶ μὲν τῆς Ἀσίας ἄχρι ποταμοῦ Τανάϊδος· ἐπὶ δὲ τῆς Εὐρώπης ἕως Γαδείρων, ὧν τοῖς ὀνόμασι καὶ ἔθνη ἐπεκλήθησαν. Γομαρεῖς μὲν ὑπὸ Γόμερ, οἱ νῦν Γαλάται λεγόμενοι. Μαγώγας δὲ τοὺς ἐξ αὐτοῦ ὠνόμασεν ὁ Μαγώγ, Σκύθαι δὲ νῦν καλοῦνται. Ἐξ Ἰαβὰν Ἴωνες καὶ πάντες Ἕλληνες ἐπεκλήθησαν. Ἐκ Μαδαὶ δὲ Μαδαῖοι, οἱ Μῆδοι προσαγορεύονται νῦν. Θοβὶλ Θοβήλους τοὺς ἐξ αὐτοῦ

ἐπωνόμασεν· ὕτοι δ' εἰσὶν Ἴβηρες· ὁδί γε Μοσὸχ τῦ γέ- A
νους καπῆρξε τ Μεσχηνῶν, Καππαδόκαι ὕτοι νομίζονται. Θειρὰς δ Θείρας τοὺς ἐξ αὐτῦ προσηγόρευσεν, οἱ Θρᾷκες μετωνομάθησαν ὕστερον. Ἐκ δ τῦ ἑτέρου Ἰάφεθ. Ἀχαιὸν μὲν οἱ κληθέντες Ῥηγῆνες, ἐξ Ἀχαναξ προήχθησαν. Ῥιφαθαῖοι δὲ (ὕτω πρὶν τοὺς παφλαγόνας ἐκάλουν) ἐκ Ῥιφάθ τὸ γένος ἕλκειν πιστεύονται· καὶ Θοργαμαῖοι τ Θοργαμᾶν πρόγονον ἑαυτοῖς ἐπιγράφουσιν, οἱ Φρύγες μετακληθέντες ὕστερον. Ἐλισὰν δὲ Ἀλισαίων ἀρχηγὸς ἐγένετο, οἵπερ εἰσὶν Αἰολεῖς. Καὶ Θαρσὸς τοῦ Θαρσέων ἐγένετο πρόγονος· τὸν γὰρ πάλαι Θαρσεῖς ἐκάλουν οἱ Κίλικες. Οὗτος καὶ ἣν τοῦ παρ' αὐτοῖς πόλεων ἀξιολογωτέρα Ταρσὸς καλεῖται, τῦ ὀνόματος μεταβληθέντος εἰς ταῦτ. Οὕτως τῷ Ἰωσήπῳ γέγραπται περὶ τῆς Ταρσῦ. Ἕτεροι δὲ B
φασὶν τὴν τοῦ Κιλίκων χώραν ἐπιδημήσαντα, καὶ πόλιν βουληθέντα κτίσαι, καὶ τὸν τόπον τῆς πόλεως τοῖς οἰκοδόμοις δεικνύοντα, τῷ Ταρσῷ τοῦ ποδὸς πατάξαι τοῦ γῆ, καντεῦθεν ἐπικληθῆναι τὴν πόλιν Ταρσόν. Χέθιμα δὲ τὴν νῆσον σωφρονισεν ὁ Χεθίμ. Ἡ Κύπρος αὕτη ἐστὶ παρ' Ἕλλησιν ὕτω κληθεῖσα, ἀπὸ τοῦ παρ' αὐτοῖς Θεοῦ. Τοῦ Ἀφροδίτῃ δὲ Κύπριν προσαγορεύουσιν. Οἱ δέ γε παῖδες τῦ Χάμ, τοῦ ἀπὸ Συρίας καὶ Ἀμάνου καὶ Λιβάνου τ ὀρῶν γῆν κατέχον, καὶ ὅσα πρὸς θάλασσαν αὐτοῖς ἐτέτραπτο μέχρις Ὠκεανῦ, κατεῖληφασι. Καὶ προῆλθόσαν ἐκ μὲν Χοῦς Χουσαῖοι, Αἰθίοπες ὕτοι εἰσί. Μισρὲμ δὲ, Μισραῖμ προπάτωρ ἐγένετο. Οὕπω δ καλοῦνται Αἰγύπτιοι, καὶ ἡ τῆς Αἰγύπτου χώρα Μισρεὶ ὀνομάζεται. Φοὺτ δὲ τοῦ Λιβύου κατῴκισε, καὶ Φούτους τοὺς τῆς χώρας ἐκάλεσε, Φούτου δὲ τοῦ χώραν αὐτοῦ. Μετεβλήθη δ' ἡ κλῆσις αὐτῆς μετέπεσε εἰς Λιβύην, ἐκ Λιβύος τοῦ Μισρέμ. Χανανὰν δὲ τοῦ κληθεῖσαν ὕστερον Ἰουδαίαν συνοικίσας, Χαναναίαν αὐτοῦ προσηγόρευσε, καὶ Χαναναίους τοὺς ἐξ αὐτῆς. Οἱ δὲ Μισρὲμ παῖδες τοῦ μὲν ἀπὸ Γάζης ἕως Αἰγύπτου κατέχον γῆν. Μόνου δὲ Φιλισιεὶμ ἡ ἐπωνυμία διεφύλαξεν ἡ ἐκείνου μοῖρα, ἣν Παλαιστίνην Ἕλληνες ὠνόμακασι. Σιδὼνιος δὲ πρωτότοκος Χαναὰν, τὴν Φοινίκην πόλιν κτίσας, Σιδῶνα καλέσας αὐτοῦ. Ἀμαθεὶ δὲ Ἀμάθου ἔκτισε πόλιν, ἣν Μακεδόνες κατῴκισαν, τοῦ δὲ πόλιν Πτολεμαῖος Ἐπιφανὴς μετωνόμασε. Σὴμ δὲ τῷ ὑῷ Νῶε πέντε τέκνωται παῖδες, οἱ τὴν μέχρις Ὠκεανοῦ τῆ κατ' Ἰνδίαν οἰκοῦσιν Ἀσίαν, ἀπ' Εὐφράτου ἀρξάμενοι. Ἐλὰμ μὲν οὖν Ἐλυμαίους Περσῶν ὕπατας ὀρχηγέτας κατέλιπεν. Ἀσσοὺρ δὲ Νῖνον οἰκίζει πόλιν, καὶ τοὺς ὑπ' αὐτὸ Ἀσσυρίους ὠνόμασε· καὶ Ἀρφαξὰδ Χαλδαίων προπάτωρ ἦν. Ὁ Ἀρὰμ δὲ τοὺς Σύρους κληθέντας ὕστερον, Ἀραμαίους ἐξ ἑαυτῆ προσηγόρευσε. Ὁ δὲ Λοὰδ Λούδους προήγαγε, οἱ Λυδοὶ μετέπειτα προσηρήθησαν. Τῶν δὲ υἱῶν Ἀρὰμ τεσσάρων ὄντων, ὁ μὲν Τραχωνῖτιν οἰκίζει, καὶ τὴν Δαμασκόν. Μέση δ' ἐστὶ Παλαιστίνης καὶ Κοίλης Συρίας. Ὁ δὲ Ἀρμενίαν, Βακτριανὸς δὲ ὁ ἕτερος τ Ἀρφαξὰδ δὲ ἧς Καϊνὰν, παῖς Καϊνὰν ὁ Σαλὰ. Οὗτος δὲ πατὴρ Ἔβερ. Ἔβερ δ' ἔτεκε τ Φαλὶγ, ὅτι κληθέντα ἐπὶ τ τῆς γῆς μερισμόν. Ὅτι γὰρ ἡ διαίρεσις γέγονε τ τότε ἀνθρώπων, καὶ ὁ τῆς γῆς μερισμὸς τότε ἐπέχθη. Φάλεκ γὰρ Ἑβραῖοι τ μερισμὸν ὀνομάζουσιν· Ἑβραίων δ' τοῦθνος ἐκ τῦ Ἔβερ ἀρχῆθεν ἐκλήθη. Τῦ Φαλὶγ δὲ ὁ ὑὸς ὁ Ῥαγάβ, ὁ δὲ Ῥαγάβ πατὴρ τῦ Σε- C D E

cognominavit, Iberes hi ſunt. Moſoch auctor fuit Meſchenorum, qui nunc Cappadoces habentur. Thiras a ſe nominavit Thiros, qui mutato poſt nomine Thraces dicti ſunt. Ab Japheti porro poſteris hi orti ſunt, Aſchanaxes, Regenes dicti, ab Aſchanaxo: Riphathæi (ſic olim Paphlagones vocabant) genus ducere a Riphato creduntur. Thorgamæi Thorgamam auctorem jactant, poſt mutato nomine Phryges appellati. Eliſan Aliſæorum Princeps extitit, qui ſunt Æolenſes: & Tharſeus Tharſenſium. ſic enim olim Cilices vocabantur: unde præcipua urbs eorum Tharſus dicitur, facta unius litteræ mutatione. Sic enim Joſephus de Tarſo ſcribit. Alii dicunt, Perſeum in Ciliciam profectum, ac de condenda urbe cogitantem, dum fabris locum urbis demonſtraret, planta pedis terram percuſſiſſe, atque inde urbem (Ταρσὸς enim plantam Latinis ſignificat) cognominatam. Chetimam inſulam Chetim excoluit: hæc Cyprus eſt, quam Græci a Dea ſua Cypride, hoc eſt Venere denominant. Chami liberi Syriam & Amanum ac Libanum montes tenuere, & quidquid terræ illius mare ſpectat, uſque ad Oceanum occuparunt. A Chuſo Chuſæi ſunt orti, hoc eſt, Æthiopes. Meſrem Meſræorum (ſic Ægyptii vocantur, & terra Ægypti Meſren) conditor extitit. Phut Libyam incoluit, & regionis incolas Phutos nominavit, ipſamque regionem Phutam. Poſt appellatio ejus in Libyam eſt mutata, a Liby filio Meſremi. Chanaam Chananæam, poſt Judæam vocatam, incoluit, nomine a ſe indito: populus Chananæi dictus. Meſremi liberi terram quæ eſt a Gaza Ægyptum uſque tenuerunt. Verum ſolius Philiſtiim nomen pars illius retinuit, quam Græci Palæſtinam dixerunt. Sidonius primogenitus Chanaanis filius, urbem a ſe in Phœnicia conditam Sidonem appellavit. Amathes urbem Amatham, Macedonibus habitatam, condidit: cujus urbis nomen Ptolemæus cognomento Epiphanes, in Epiphaniam commutavit. Semo Noæ filio v. nati filii, ſumpto ab Euphrate initio, Aſiam uſque ad Indicum Oceanum incoluerunt. Elam Elymæos Perſarum majores reliquit. Aſſur urbem Ninum condidit, & populum ſuum Aſſyrios vocavit. Arphaxad Chaldæorum fuit auctor. Aram eos qui poſt Syri nominati ſunt, Aramæos a ſe vocavit. Lud Ludos dixit, qui poſt Lydi ſunt appellati. Cum autem Arami IIII. eſſent filii, alius Trachonitidem & Damaſcum condit, quæ inter Palæſtinam & Cœleſyriam interjacet: alius Armenios, alius Bactrianos. Arphaxadi filius fuit Cainam, Cainanis Sala. is Eberis pater. Eber Phalecum genuit, ob terræ diviſionem ſic appellatum. Nam cum illius temporis homines dividerentur, etiam terræ facta eſt partitio. Hebræi autem partitionem Phalec dicunt, quæ gens ab Ebere auctore ſuo nomen habet. Phaleci filius fuit Ragab, Ragab autem pater Seruchi. Is Nachorum genuit,

LIBER I.

Edit. Pariſ. pag. 21.

pag. 22.

LIBER I.

Nachorus Tharam, Thara Abrahamum.

Abrahamus ob Dei prædicationem exulatum abit.

VI. Gentis porro Hebræorum auctor & patriarcha ſuæ nationis magnus iſte Abrahamus extitit, genere Chaldæus, a Noe decimus, annis CC. LXXXXII elapſis, ex quo Deus terram univerſam undis demerſerat. Hic impiis ortus majoribus, primus cognovit Deum unum, rerum univerſitatis opificem, auctore ex operibus deprehenſo, cui ſoli tribuendum honorem aſſerebat. Qua de re controverſia inter eum & Chaldæos orta, demigravit illinc, actuore quem cognoverat Deo, & Chananæam tenuit. Quam cum fames premeret, abiit in Ægyptum, ibique ob ſapientiam admirationi habitus, Arithmeticam & Aſtronomiam rudibus tum artium illarum Ægyptiis tradidit: quæ quidem a Chaldæis in Ægyptum, atque inde in Græciam tranſiiſſe perhibentur. Aſſyriis autem Sodomitas aggreſſis, apud quos Lotus fratris Abrahami filius, & Sarræ frater habitabat: ac multis Sodomitarum interfectis, cæteriſque captis, Lotus etiam inter cæteros capitur. Quo Abrahamus intellecto, cum CCCXVIII. vernis & III. amicis Aſſyrios perſequitur, Lotum ac Sodomitas liberat. Revertentem ab hoſtium perſecutione, urbis Solymæ Rex nomine Melchiſedecus (qui Græcis regem juſtum ſignificat) excipit. Solyma vero tum dicebatur urbs Hieruſalem. Adeo vetuſta illa eſt, atque omnes antiquitate ſuperat. Deus approbata virtute Abrahami, remunerationem illi pollicetur. Illo autem dicente, quodvis ſibi beneficium ſuave fore, qui hærede careret (nequedum enim germanam ſobolem ſuſceperat, Sarræ vulva obſtructa) Deus etiam filium ei ſe daturum promittit, a quo magnus populus eſſet propagandus, ſtellis numero par: eumque una cum ſuis maſculi ſexus pudenda circumcidere juſſit, ne genus ejus cum aliis gentibus confunderetur: itaque circumciduntur. Abrahamo jam centenario naſcitur e Sara filius, Dei juſſu Iſaacus appellatus, quod riſum ſignificat: ſive quod Sara, dato oraculo de partu ſuo riſerat: quod ob effœtam ætatem, promiſſioni fidem habere difficile, neque ulla ſpes prolis erat (nonagenaria enim Iſaacum peperit:) ſive quod puer, riſus occaſio fuerit parentibus, hoc eſt, alacritatis & lætitiæ. Octavo poſt nativitatem die puer circumciditur: qui mos etiam a Judæis obſervatur. Arabes vero anno XIII. circumcidere pueros ſolent, quod Iſmael gentis conditor circa eam fuerit ætatem circumciſus. Nam quo tempore circumciſionem Abrahamo mandarat Deus, XIII. annorum fuerat. Significat autem Iſmaelis nomen Divinitus vocatum: quippe quod Deus Abrahamum ſupplicis voti compotem reddidiſſet, dato filio. Genuit autem hunc ex ancilla, cum qua eum Sara rem habere juſſerat. Nam quia tum ex ſeſe nihil parere poterat, a marito petiit, ut cum ancilla domeſtica, Ægyptia gene-

Chaldæi mathematum auctores.

Iſaacus.

Edit. Pariſ. pag. 23.

Circumciſio Judæorum & Arabum.

Iſmael.

Agar.

Ἀρούχ, ὅπος δ' ἔπκε ὁ Ναχώρ, ἐκ Ναχὼρ δὲ Θάρρα προῆλθε, Θάρρα δὲ πατὴρ Ἀβραάμ.

ς'. Τῶ δὲ τ Ἑβραίων γένος προπάτωρ κ πατριάρχης τ αὐτῶ πατρίων ὁ μέγας οὗτος γέγονε Ἀβραάμ, ὃς Χαλδαῖος μὲν ἦν τὸ γένος, δέκατος ἀπὸ Νῶε γενόμενος, ἑξακοσίων ἐτῶν κ ἑκατοντετῶν μετὰ δυσὶ διλουθόντων, ἐξ ὅτε τὴν γῆν ἅπασαν ὁ Θεὸς ὑγρομβρίᾳ κατέκλυσεν. Οὗτος προγόνων ὢν ἀσεβῶν, πρῶτος ἔγνω Θεὸν ἕνα, τὸν τῶν ὅλων δημιουργόν, ἐκ τῶν ποιημάτων καταλαβὼν τ ποιητὴν, κ τύπῳ μόνῳ τ τιμὴν ἀπονέμειν δεῖν ἔλεγε. Σπασιασάντων δὲ ἐπ' αὐτοῖς τῶν πρὸς αὐτὸν τῆς Χαλδαίων, μετῴκησεν ἐκεῖθεν, τοῦ γνωθέντος αὐτῷ κελεύσει Θεοῦ, κ τὴν Χαναναίαν ἔσχε γῆν. Λιμῶ δὲ τ Χαναναίαν πιέζοντος, μεταναστεύει εἰς Αἴγυπτον. Καὶ θαυμαθεὶς ἐπὶ σωφροσύνῃ, τ ἀριθμητικὴν τοῖς Αἰγυπτίοις, κ τὰ περὶ Ἀστρονομίας, ἀμαθῶς τότε ἔχουσι, παραδίδωσιν. Ἐκ Χαλδαίων δ' λέγε) φοιτῆσαι ταῦτα πρὸς Αἰγυπτίους, κἀκεῖθεν πρὸς Ἕλληνας. Ἀσυρίων δ' ἐπελθόντων τοῖς Σοδομίταις, οἷς συνῴκει κ Λὼτ, ἀδελφόπαις ὢν Ἀβραάμ, τ Σάρρας τε ἀδελφός. Καὶ πολλῶν μὲν πεσόντων Σοδομιτῶν, αἰχμαλωτισθέντων δ τ λοιπῶν, κ Λὼτ τοῖς Σοδομίταις συναιχμαλώτου. Ὃ μαθὼν Ἀβραάμ, σὺν τριακοσίοις ὀκτὼ κ δέκα οἰκέταις αὐτῶ, κ φίλοις τρισὶ, καταδίωξεν ὀπίσω τ Ἀσυρίων, κ τοὺς τε Σοδομίτας ἔσωσε, κ τὸν Λώτ. Ἐπανιόντι δ' ἐκ τ διώξεως, ὁ τ Σόλυμα πόλεως Βασιλεὺς αὐτὸν ὑπεδέξατο, τε κλημένος Μελχισεδέκ. Σημαίνει δὲ τοῦτο μεθερμηνευόμενον εἰς τ Ἑλλήνων φάλικτον, βασιλεὺς δίκαιος. Σόλυμα δὲ λέγε ὄνομα τότε τῇ πόλει Ἱεροσόλυμα· ὅπως ἀρχαία λίαν ἡ πόλις, κ χρόνῳ πολὺ φρισβεῖα πληρωσαμένη κ πασῶν. Τοῦ ἀρετὴν δὲ τ Ἀβραὰμ ἀποδεξάμενος ὁ Θεὸς ἀμοιβὴν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπηγγείλατο· τὸ δ φαύλου ἄχθει πᾶν αὐτῷ δοκεῖν διεργάσασθαι, μὴ ἔχοντι τὸν τοῦτο φυλάξομον (λέγε δὲ ἔτι γονῆς ἀμοιρῶν γυναικὸς, ὅτι τ μήτραν ἡ Σάρρα πεπήρωτο) ὁ Θεὸς κ παῖδα δώσειν αὐτῷ καθυπέσχετο, κ ἐξ ἐκείνου μέγα προελθεῖν ἔθνος, τοῖς ἄστρασι τ ἀριθμὸν ἐξισούμενον· κ περιτμηθῆναι τὰ αἰδοῖα αὐτ, κ τοὺς ὑπ' αὐτ ἐκγόνους ἄρρενας, ἵν' εἴη τὸ γένος αὐτοῦ τοῖς ἄλλοις ἔθνεσιν ἀνεπίμικτον, κ περιετμήθησαν. Γίνε) τοίνυν τῷ Ἀβραὰμ παῖς ἐκ τ γεγονότι ἐκείνῳ ἐκ τ Σάρρας, ὃν ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καλέσαι προσέταξε. Δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα γέλωτα, ὅτι μειδίαμα τῇ Σάρρᾳ ἐγένετο, πεῖσθαι αὐτὴν τῷ Θεοῦ χρηματίσαντος, ἐκ τοῦ τ ὑποχείριον δύσελπι, παρήλικι ὄντι, κ μὴ προσδοκῶντι τεκεῖν (ἐκπέπτωκε γὰρ ἐπ' τ Ἰσαὰκ πεῦσα ἐτύγχανε) ἢ ὅτι γέλωτος ὑπόθεσις τοῖς γονεῦσι τὸ παιδίον ἐγένετο, θυμηδίας δηλαδὴ κ χαρᾶς. Τεχθέντα δὲ τὸν παῖδα τῶν, κατὰ τὴν ὀγδόην ἡμέραν ὁ πατὴρ περιέτεμνε. Ὅθεν ἕως κ τοῖς Ἰουδαίοις ἐνόμισε περιτέμνεσθαι. Ἄραβες δ μετὰ τεσσαρεσκαιδέκατον ἔτος τοὺς παῖδας περιτέμνειν εἰώθασιν, ὅτι κ Ἰσμαὴλ ὁ προπάτωρ αὐτῶν ἐν τῷ τῷ χρόνῳ περιετέτμητο. Τεσσαρεσκαιδέκατον δὲ λέγε ἔτος, ὅτε τῷ Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ἐπέταξε τ περιτομήν. Σημαίνει δὲ τὸ ὄνομα τοῦτο Θεόκλητον, ὡς τοῦ Θεοῦ τ ἱκεσίας Ἀβραὰμ ἀκούσαντος, κ παῖδα δόντος αὐτῷ. Ἐγένατο δὲ τοῦτον ἐκ παιδίσκης, λέγε ἡ Σάρρα αὐτῷ συγκατέκλινεν. Ἰδίας γὰρ ἀμοιρούσα τόκου γονῆς, οἰκείᾳ παιδίσκῃ, Ἄγαρ ὀνομαζούσῃ, Αἰγυπτίᾳ τὸ γένος, μιγῆναι τὸν ἄνδρα

γήσατο, ἡ πέμπει ἐκείνης τὴν Ισμαὴλ, φυσιάσασθαι τὸ παιδίον τὴ Σάρρα. Τελευτᾶσι δέ γε τὸν Ισαὰκ, τὴς Αγαρ σὺν τῷ ὑῷ φυγὴν ἡ ζηλοτυπίας καταψηφίσασα. Ἀδρυνθέντος δὲ τὸ Ισαὰκ, ἀνδροθέντες καὶ ὁ Εβραῖων ἱστορεῖ (ἔτεσι δὲ καὶ πέντε δεκαπενταῖος φησὶν εἶναι τὸν Ισαὰκ τότε) πεῖραν ὁ Θεὸς ἐπάγει τῷ Αβραὰμ, καὶ καλέσας αὐτὸν θῦμα προσαγαγεῖν κελεύει τὸν υἱὸν, ἡ εἰς ἕν τῶν ὀρέων ἀναγαγόντα τὸν μονογενῆ, τὸν ἀγαπητὸν, ὁλοκαυτῶσαι. Καὶ οὐκ ἀντεῖπεν ὁ Αβραὰμ, ἀλλὰ τὸν παῖδα προσελαβετο, ἡ εἰς τὸ ἐπιταχθὲν αὐτῷ ὄρος ἀναγαγὼν, τὸν Θεῖον αὐτῷ κοινοῦται χρησμὸν, ἡ γνώμης οὔσης τὸν καθιέρωσιν παραινεῖ, πειθόμενος τῷ Θεῷ. Ο δὲ πείθεται, ἡ ἑκὼν ἑαυτὸν παρίσχει πρὸς καθιέρωσιν, μὴ δίκαιον εἶναι φήσας Θεοῦ ἡ πατρὸς ἀντειπεῖν βουλήματι. Οὕτω ταῦτα τῷ Ιωσήπῳ ἱστόρηται. εἶτα φύσασθαι τὸν ὑὸν κελεύει Αβραὰμ, ἡ χεῖρας ἀνομάτους εἰς ὁλοκάρπωσιν ἀντιδίδοῦ. Μετὰ ταῦτα θνήσκει μὲν Σάρρα, ἐτῶν ὅσα ἑκατὸν ἔτεσι πρὸς ἑπτά. Ο δ' Αβραὰμ ἑτέραν ἠγάγετο, κατὰ μέσην Χετοῦραν, ἐξ ἧς γίνεις αὐτῷ φύονται ἓξ. Τῷ Ισαὰκ δὲ περὶ τεσσαρακοστὸν ἔτος γεγονότι, μνηστεύεται ὁ πατὴρ Ρεβέκκαν ἐκ Μεσοποταμίας, θυγατέρα Βαθουὴλ, ὑὸν Ναχὼρ, ἀδελφοῦ Αβραάμ. Ἔπειτα τελευτᾷ μὲν ἐτῶν ζήσας ἑκατὸν ἑβδομήκοντα ἡ πέντε. Γάμας δὲ τῶν Ρεβέκκας ὁ Ισαὰκ, δίδυμους παῖδας ἐκ ταύτης γεννᾷ· ὧν τῷ μὲν πρεσβυτέρῳ καθόλου τὸ σῶμα δασὺ ἐφύετο θρίξ, ὅθεν ὁ Ησαῦ ἐκλήθη, ἡ τῶν τριχῶν. Τῷ νεωτέρῳ δὲ τὴν χεῖρ εἶχεν ὁ πτέρνης τοῦ ἀδελφοῦ, ὁ μετεπειτα προλαθόντος γαστρὸς, διὸ ἡ Ιακὼβ ὠνομάσθη. Πτερνισὴν δὲ τὸ ὄνομα κατ' Εβραίους δηλοῖ.

ζ. Γηράσας ἐπὶ τούτοις ὁ Ισαὰκ ἡ τὰς ὄψεις ἀποτυφλοῦται. Καὶ τὸν Ησαῦ προσκαλεσάμενος (πρωτότοκον γὰρ ἐκείνῳ ἦν τὰ πρωτόκλια) τῷ θηράσαι κελεύει, ἡ ἑτοιμάσαι δεῖπνον αὐτῷ, ἵνα φαγὼν (φησὶν) εὐλογήσω σε πρότερον μὴ τελευτήσων. Καὶ Ησαῦ μὲν ἐξέρχεται πρὸς θήραν, ἡ δὲ Ρεβέκκα φιλοῦσα μᾶλλον τὸν Ιακὼβ, τῷ τοῦτον καλέσασα, φησὶν ὁ πατὴρ ἐπίταξε τῷ Ησαῦ. Καὶ αὐτοῦσαι παραινεῖ πρὸς τὸ ποίμνιον, ἡ δύο κομίσαι ἁπαλοὺς ἐρίφους αὐτῇ, ὡς ἂν ἐκ τούτων ἐδέσματα ἑτοιμάσῃ τῷ γέροντι οἷα φιλεῖ ἐκεῖνον ἐπισιτίσασα, ἡ φαγὼν εὐλογήσῃ αὐτόν. Ο δὴ ποιεῖ τῇ πρὸς μητρικὰς ἐντολάς. Ηδη δὲ παρασκευασμένων τῷ ἐδεσμάτων, τὰς βραχίονας τοῦ παιδὸς περιελίσσει ταῖς τῶν ἐρίφων δοραῖς, τῷ δόσει τὸ δεῖπνον ἀναγαγεῖν τῷ πατρί. Ισαὰκ δὲ τῇ φωνῇ τὸν Ιακὼβ εἶναι τὸν προσιόντα οἰόμενος, ἐγγίσαι προσκαλεῖται αὐτὸν, ἡ τῶν χειρῶν ἅπτεται. Τὴν Θεοῦ δὲ πάντως τὸν Ησαῦ εὐλογίας ἀνάξιον κρίνασα, ἔδοξεν Ισαὰκ τὸν πρωτότοκον αὐτῷ παρεσκευακέναι ἤδη. Ηπάτησε δὲ τάχα διὰ τὸ βαθὺ τῆς τέχνης, ἡ φαγὼν εὐλογεῖ τὸν Ιακὼβ. Επανῆλθε δὲ ἡ Ησαῦ, ἡ εἰσήγαγε δεῖπνον τῷ πατρὶ, ἡ ἤτει τὴν εὐλογίαν. Ο δὲ ἔγνω τὸ σόφισμα, ἡ ἐλθὼν, ἔφη, ὁ ἀδελφός σου ἔλαβε τὴν εὐλογίαν σου. Σὺ δὲ ὀλοφυρόμενος ἡ ἐξαιτῶν εὐλογηθῆναι σε (μηδὲ γὰρ μίαν εἶναι παρ' αὐτῷ εὐλογίαν) παρακληθεὶς Ισαὰκ ὥρμησε μὲν εὐλογῆσαι. Οτι δὲ μὴ τῷ ἐπιχωριάσαι ἐκείνου ἑδόκει θείῳ πνεύματι εὐλογίας τυχεῖν τὸν Ησαῦ, ἐπεὶ μηδ' ἄξιος ἦν αὐτῆς, εἰς ἀρὰν αὐτ' εὐλογίας ἐτράπετο τῷ Ισαὰκ ἡ φωνή. Δυσμενῶς εἶχε τῷ πάντα πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὁ Ησαῦ. Ο δὲ τὸν ἀδελφὸν διώκων, συμβουλῇ τῆς μητρὸς εἰς Μεσοποταμίαν ἀπέρχεται. Ἀκούσας δὲ ἄξιόν τινα καθ'

ne, cui nomen Agar erat, concumberet: e qua natum Iſmaelem, pro filio ſibi vendicavit. Poſt tamen Iſaacum genitum, Agarem cum filio ex æmulatione relegavit. Cum adoleviſſet Iſaacus, aut ut Joſephus Hebræus tradit, vir factus eſſet (nam Iſaacum tum quindecim annorum fuiſſe ait) Deus periculum facit Abrahami, & filium immolare jubet, atque in monte quodam adolere unigenitum illum & dilectum. Non refragatur Abrahamus: ſed filio aſſumpto, & in deſignatum a Deo montem abducto, communicat oraculum: hortatus, ut quoniam Deus ita juſſiſſet, conſecrationem fortiter ferret. Paret ille, & ultro ſe offert victimam. Neque enim æquum eſſe, Dei & patris voluntati advertari. Sic iſta Joſephus refert. Deinde filio parcere jubetur Abrahamus, & aries ultro ad incenſum ſubſtituitur. Poſt hæc Sara moritur, annos nata CXXVII. Abrahamus aliam uxorem ducit, Cheturam nomine, e qua filii ſex ei naſcuntur. Iſaaco annos circiter XXXX. nato, Rebeccam filiam Bathuelis, fratre Abrahami Nachore nati, in Meſopotamia deſponſet. Deinde moritur, cum vixiſſet annos CLXXV. Iſaacus Rebecca ducta, gemellos ex ea procreat: quorum natu major, ob hirtos corpore pilos, Eſau vocatus, minor plantam majoris, qui prior ex utero materno exilierat, manu retinet: ob id Jacobus appellatus, quod ſupplantatorem notat.

VII. Poſt ſenio confectus Iſaacus, atque orbatus oculis, vocat Eſaum, (is enim ob ætatem prærogativam præferebatur alteri) venatum ablegat, ut cœnam ſibi pararet, quo (inquit) *ante obitum meum tibi bene precer*. Eſau venatum proficiſcitur. Rebecca Jacobi amantior, illi accerſito, quid pater Eſau juſſiſſet, dicit: mandat ut e grege duos teneros hœdos afferat, quo ex iis edulia conficeret ſeni, quibus eum delectari ſciebat: iiſque comeſis, ipſi bene precaretur ille. Paret maternis juſſis Jacobus. Paratis jam ediliis, brachia filii pellibus hœdorum involvit mater, & cœnam dat patri offerendam. Iſaacus Jacobum ex voce agnitum, proxime ſe accedere jubet, manuſque contrectat. Sed quia Deus Eſaum fauſtis ominibus ſemel indignum judicarat, putavit Iſaacus primogenitum ſibi filium aſtitiſſe, (pilorum forſan aſperitate deceptus) ciboque ſumpto bene precatus eſt Jacobo. Redit & Eſaus, oblataque patri cœna, fauſtam comprecationem poſtulat. Agnoſcit ille impoſturam; &, *Frater tuus*, inquit, *illam intercepit*. Quo ejulante, & fauſtam comprecationem flagitante (neque enim unicam dumtaxat illi eſſe) motus precibus Iſaacus, bene precari homini inſtituit ille quidem, ſed quia id reſonanti in eo Spiritui Sancto non placebat, quod tali fortuna indignus eſſet Eſaus, Iſaaci vox pro fauſta precatione in execrationem vertebatur. His de cauſis infenſus fratri fit Eſaus: qui illius metu perculſus, de conſilio matris in Meſopo-

LIBER I.

Iſaac immolandus.

Edit. Pariſ. pag. 24.

Rebeccæ dolus.

Jacob proſperitatem Eſau intercipit.

Jacobi exilium, & fuga.

LIBER I.

tamiam discedit. Inter proficiscendum, ostentum illud scalæ celebratum in somnis videt, cujus una pars terræ, altera cælo inniteretur, & futurarum cognitione rerum divinitus instruitur. Locum oblatæ visionis Bæthel vocat, quod Divinum domicilium Græcis sonat. Profectus Carram, apud Labanem Rebeccæ matris fratrem divertit: a quo exceptus hospitaliter, curæ gregum præficitur. Labani porro duæ erant filiæ: natu majori Liæ, minori Rachelis nomen erat. Jacobus amore junioris corripitur, quæ sororem forma superabat: & Labanem de ea alloquitur. Is desponsurum se illam ei polliceretur, si septem sibi annos inserviat. Annuit amator, tempus elabitur, nuptias apparat socer: sed noctu filiam natu majorem Jacobo in thalamum adducit. Qui mane impostura cognita, cum socero de injuria expostulat. Ille autem Rachelem etiam ei post alterius septennii servitutem policetur. Eam conditionem Jacobus amore subactus denuo accipit: & alteris septem annis elapsis, Rachelis etiam matrimonio potitur. Lia jam e Jacobo liberos habebat, Rubenem primogenitum, quod ex divina misericordia is sibi contigisset. Ægre ferebat enim amorem mariti erga sororem: sperabatque se honoratiorem fore, si uterum ferret. Secundum Symeonem appellat, quod vota ipsius exaudisset Deus. Post hunc Levis nascitur, qui conjunctionis confirmationem significat. Hunc Judas sequitur, quod nomen gratiarum actionem sonat. Rachel, quia liberos non habebat, verita ne minus gratiosa esset; maritum orat, ut cum ancilla sua congrederetur: ille obtemperat. Ex eoque Jacobi cum Balla (id enim ancillæ nomen erat) congressu, Dan nascitur: divinum judicium hoc vocabulum significat. Rursus eadem Nephtalim parit, hoc est astutum: quod hoc astu fœcunditati sororis se opposuisset. Lia æmulatione incitata, Zelpham ancillam suam & ipsa Jacobo despondet, quæ Gadum peperit: fortuitus vocari queat. Alium post hunc Asserem parit, quem prosperum interpreteris licet: quod Lia ob liberorum multitudinem celebris & beata per illum partum habenda esset. Cum autem Ruben Liæ filius Mandragoræ mala attulisset, Rachel partem sibi dari petit, concesso Liæ nocte illa, quæ sibi debebatur, mariti concubitu: e quo muliercula Isacharem suscipit, quod nomen mercede genitum significat: & alterum filium Zabulonem, hoc est, pignus benevolentiæ erga se: ac filiam Dinam. Nascitur & Rachelis filius Josephus: id nomen accessionem rei alicujus futuræ notat.

Edit. Paris. pag. 25.

Carra. Laban.

Lia. Rachel.

Jacobi progenies.

VIII. Sic annis viginti Jacobus faceri opilio fuit: & cum discessurus esset, non situs est. Itaque clam cum uxoribus, ancillis & liberis fugam capit, abductis una bonis suis, & pecudibus, quas pactionis mercede nactus fuerat. Rachel etiam simulacra patris abstulit: non quod illa veneraretur, sed

Jacobi fuga ex Mesopotamia, & Labanis persecutio.

Rachelis furtum, & muliebris callidi-tas.

A ὕπνος τοῦ ἀδομένου θεάματος τῆς κλίμακος, ἧς τῷ ἄκρῳ τὸ μὲν τῇ γῇ, τὸ δὲ τῷ οὐρανῷ προστήρικτο, ἐ μυεῖται τὰ μέλλοντα ἐκ τοῦ κρείττονος, καὶ τὸν τόπον ἐφ' ᾧ τὸ ὅραμα εἶδε, Βαιθὴλ προσηγόρευε. δηλοῖ δὲ θείαν ἐστίαν καθ' Ἕλληνας. Καταπέμπεται δὲ εἰς Χαρράν, καταντᾷ πρὸς Λάβαν τὸν τῆς μητρὸς τῆς Ῥεβέκκας ὁμαίμονα, καὶ ξενίας παρ' ἐκείνῳ τυγχάνει, καὶ τῆς ἐπιμελείας τῶν ποιμνίων πιστεύεται. Δύο δὲ τῷ Λάβαν θυγατέρες ἐτύγχανον, ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Λεία, ἡ δ' ἑτέρα Ραχὴλ ἐπεκέκλητο. Εἰς ἔρωτα δὴ τῆς νεωτέρας ἐμπίπτει Ἰακώβ, ἀστείας οὔσης τὸ εἶδος παρὰ τὴν ἀδελφὴν, καὶ προσάγει λόγους τῷ Λάβαν περὶ αὐτῆς. Ὁ δὲ ὁμολογεῖ κατανεύσεσθαι τῷ Ἰακὼβ τὴν Ραχὴλ, εἰ ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσι δουλεύσει αὐτῷ. Καταλύει πρὸς τοῦτο ἡ ἐρασθεὶς, παρέρχεται ὁ καιρὸς, ἑτοιμάζει τοὺς γάμους ὁ πενθερός. Νυκτὸς δὲ ἡ πρεσβυτέρα τὴν νεωτέραν συνδυάζει τῷ Ἰακώβ. Γνοὺς δὲ μεθ' ἡμέραν, ὡς ἐξηπάτηται, ἀδικίαν ἐγκαλεῖ τῷ πενθερῷ. Ὁ δὲ καὶ τὴν Ραχὴλ αὐτῷ ἐπιγαμίζεται μετὰ δουλείαν ἑπτὰ ἐτῶν. Πείθεται οὖν αὖθις δουλώσασθαι ὁ Ἰακὼβ, δουλεύσας ἑπτὰ ἔτεσι. Καὶ μεθ' ἑπτὰ ἐτῶν ἐπιγαμίαν καὶ τὴν Ραχὴλ συνδυάζεται. Τῇ μὲν οὖν Λείᾳ παῖδες ἦσαν ἐξ Ἰακώβ. Καὶ Ρουβὴμ μὲν καλεῖ ἡ πρωτότοκον, ὅτι κατ' ἔλεον αὐτῇ γέγονε τοῦ Θεοῦ. Ἐδάκνετο γὰρ ἐρωμένης τῆς ἀδελφῆς τῷ ἀνδρὶ, καὶ προσεδόκα μᾶλλον ἐντιμοτέρα γενήσεσθαι, εἰ τέκοι κατὰ γαστρός. Τὸν δεύτερον δὲ Συμεὼν ὀνομάζει. Δηλοῖ δὲ τοῦτο ἐπήκοον ἡ Θεὸν γενέσθαι αὐτῇ. Καὶ ἐπὶ τούτῳ γεννᾶται Λευὶ, κοινωνίας τοῦτο σημαῖνον βεβαιωτικόν. Μεθ' ὃν Ἰούδας αὐτῇ ἐπιτίκτεται, εὐχαριστίας ἢ κλῆσις δηλωτική. Τῇ δὲ Ραχὴλ παιδίον οὐ γίνεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀτεκνίαν παραδεχομένῃ, δίδωσι τὴν ἀνδρὶ τῇ θεραπαίνῃ αὐτῆς συνελθεῖν. Ὁ δὲ ἐκ πείθεται, καὶ τῇ Βάλλᾳ συμπίπτει, καὶ παιδίον ἐξ Ἰακὼβ ἡ Βάλλα γεννᾷ, καὶ Δὰν ἐκλήθη ὁ παῖς, θέσπισμα οἱονεὶ Ἑλλήνων. Κἀκ τῆς αὐτῆς αὖθις τίκτεται Νεφθαλεὶμ, ἀμιγάκτος, οἷον διὰ τὸ ἀντιτεχνάσασθαι πρὸς ἡ ὠφελείας τῆς ἀδελφῆς. Ζηλοῖ ἐπὶ τούτοις ἡ Λεία, ἐ παραπαιλίσκει κἀκείνῃ τῷ Ἰακὼβ Ζέλφαν ἡ ἰδίαν θεράπαιναν. Τὸν δὲ ἐξ αὐτῆς ἐγείνατο Γάδ· τυχαῖον ἂν τις καλέσῃ αὐτόν. Καὶ ἐπὶ τούτῳ τίκτει ἕτερον, ὅτος δ' ἐστὶν ὁ Ἀσήρ· λέγεται δὲ μακαρισμὸς, ὡς εὐκλείας τῇ Λείᾳ ἐκ τῶν πολυτεκνίας ἐξ μακαρισμοῦ γενόμενος αὐτῇ. Τῇ Λείᾳ δὲ Ρουβὴμ τὸ ἐν Μανδραγόρου μῆλα κομίσαντος, ἣν Ραχὴλ μεταδοῦναι τούτων αὐτῇ, ἐ ἀμοιβῇ προτίθεται τῇ ἀδελφῇ τὸ κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα λέκτρον τοῦ Ἰακώβ. Ἡ δὲ νυξ ἐκείνη τῇ Ραχὴλ προσκλίνεται. Καὶ συνδυάζεται δὴ τοῦτο τῇ Λείᾳ ὁ Ἰακὼβ, ἐ τίκτει παῖδας ἔτι δύο τὸ γοῦν, ἐ Ἰσάχαρ· ἐ ἐκ μισθοῦ δὲ γεγονὸς σημαίνει τὸ ὄνομα· καὶ Ζαβουλὼν δηλοῖ δὲ τὸν ἐμφορασμένον εὐνοίᾳ τῇ πρὸς αὐτὸν· καὶ Δυγατέρα κληθῆναι Δείναν. Γίνεται δὲ ἐ τῇ Ραχὴλ υἱὸς Ἰωσὴφ· τὸ δ' ὄνομα προσθήκην τινὸς γενησομένου δηλοῖ.

B

C

D

E ια'. Ἐτῶν μὲν οὖν εἴκοσι ἐποίμανε τῷ πενθερῷ Ἰακώβ. Εἶτα ὑποχωρῆσαι θέλων, οὐ συγκεχώρητο. Ὅθεν κρύφα μετὰ τῶν γυναικῶν σὺν ταῖς θεραπαίναις καὶ τοῖς παισὶν ἀπεδίδρασκε, καὶ τῶν κτηνῶν προσηπάγετο, καὶ τῷ βοσκήματι ἅπερ αὐτῷ τὰ ποιμαίνειν μισθὸς προσετετάχατο. Ραχὴλ δὲ καὶ τὰ εἴδωλα τοῦ πατρὸς ἐπεφέ-

ρετο.

ριτο, οὐχ ὡς τιμωρία, ἀλλ' ἵν' ἔχοι παῦπα καταφυγὴν, εἰ ἐπιδιώξας αὐτὸς ὁ πατὴρ καταλάβοι. Τῇ δὲ Λάβαν καθ' ἑβδόμην ἡμέραν καταλαβόντος, κατ' ὄναρ ἐπέταξεν αὐτῷ ὁ Θεὸς πείσασθαι τῷ Ιακώβ. Μεθ' ἡμέραν δὲ λόγοι ἀμφοῖν γίνονται, ἐπὶ τῷ Ιακὼβ μηδὲν ἀδικῆσαι ἀποδείξαντος περὶ τῶν πατρῴων θεῶν ἐπιτιμᾷ ὁ Λάβαν αὐτῷ. Ὁ μὲν δὴ περὶ αὐτῶν συνειδὼς, ἐρεύνης παρεχώρει, καὶ γίνεται ἔρευνα. Ἡ Ραχὴλ δὲ τὰ εἴδωλα τῇ ἀσκάβῃ τῆς φερούσης αὐτὰ καμήλου ἐντίθησι, καὶ αὐτὰ ἐπικάθηται, φάσκουσα ἐπ' ἐμμηνῴοις ῥύσεσιν αὐτῇ ἐνοχλεῖν. Ὁ δὲ Λάβαν μὴ ἄν ποτε τὴν θυγατέρα μετὰ τοιᾶδε πάθους τοῖς θεοῖς αὐτῶν προσιέναι οἰηθεὶς, παρῆλθεν αὐτά. Καὶ ὁ μὲν ἀνίζλθεν. Ὁ δὲ Ιακὼβ ἐπ' ἀδελφὸν διδοὺς ἀφορμὰς, δηλοῖ αὐτῷ ἐπ' ἐπάνοδον, καὶ δῶρα τίλλει αὐτῷ. Νυκτὸς δ' ἐπιγινομένης, φαντάσματι συμπυκτεύειν δοκεῖ, καὶ ἰσχὺν κρατεῖν. Ἀεὶ δόμενος δὲ ἄγγελον εἶναι Θεοῦ, εἰπεῖν αὐτῷ παρακάλει, τίνα μοῖραν ἕξει; ὁ δὲ τὸ κρεῖττον Θεοῦ ἀγγέλου μεγάλων ἀγαθῶν σημεῖον ἡγεῖσθαι δεῖν ἔλεγε, καὶ Ισραὴλ αὐτὸν καλεῖσθαι ἐκέλευε. Τοῦτο δὲ οἱ μὲν ἄλλοι τοὺς ὁρῶν Θεὸν, ἑρμηνεύουσιν. Ἰώσηπος δὲ, τὸν ἀντιστάντα θείῳ ἀγγέλῳ, σημαίνειν φησίν. Ιακὼβ δὲ τὸ πρόσωπον καλεῖ Φανουὴλ, τουτέστι, Θεοῦ πρόσωπον. Γενομένου δ' ἐν τῇ πάλῃ τῇ πρὸς τὸν ἄγγελον ἀλγήματος αὐτῷ περὶ τὸ νεῦρον τὸ πλατύ, ἐκείνου τε τοῦ πόνου βρῶσιν ἀπείπατο, καὶ δι' ἐκεῖνον, καὶ πᾶς ἐκείνου γένει πατρὶ ἀπηγόρευται. Ὑπαντήσαντος δὲ τῷ ἀδελφῷ τὸν Ησαῦ, συνέβαλον ἀλλήλοις, καὶ ἠσπάσαντο. Εἶτα ὁ μὲν Ησαῦ ἀπῆλλάγη, Ιακὼβ δ' ἀφίκετο πρὸς τὰ Σίκιμα. Τῶν δὲ Σικιμιτῶν ἑορτὴν ἀγόντων, ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ Δεῖνα εἰς τὴν πόλιν παρῆλθε, τὰ τῆς ἑορτῆς ἐφορήσουσα. Θεασάμενος οὖν αὐτὴν Συχὶμ ὁ τοῦ τῆς πόλεως βασιλίσκου υἱὸς, ἥρπασε δι' ἁρπαγῆς. Ἐπειτα ὁ νεανίσκος πατρὸς ἐδεῖτο τῷ Ιακὼβ, συζεῦξαι τὴν Δεῖναν τῷ Συχίμ. Ὁ δὲ οὐ κατένευσε. Συμεὼν δὲ καὶ Λευὶ τῆς κόρης ὁμομήτριοι ἀδελφοὶ, καὶ τὴν ἑορτὴν διοχουμένων τῇ ἐν τῇ πόλει, καὶ καρηβαρούντων, νύκτωρ παρελθόντες, πάντας ἄρσενας ἠβηδὸν ἀναιροῦσι, καὶ τὴν βασιλέα, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Ταῦτα φησὶν ὁ Ἰώσηπος. Πιθανώτερον δὲ περὶ τούτων ἡ βίβλος ἱστορεῖ τῆς Γενέσεως. Λέγει γὰρ, ὅτι Εμμὼρ τοῦ πατρὸς Συχὶμ ἀξιοῦντος συζεύχθηναι τὴν Δεῖναν τῷ ἑαυτοῦ, Συμεὼν καὶ Λευὶ εἶπον, ὡς εἰ περιτμηθεῖεν οἱ ἐν τῇ πόλει ἅρρενες πάντες, δώσομεν τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν τῷ υἱῷ σου. Καὶ ὅτι κατεδέξατο τὸν λόγον, καὶ περιετμήθησαν ἅπαντες. Κατὰ δὲ τὴν ἐκ τῆς περιτομῆς τρίτην ἡμέραν, πονηρῶς τῶν περιτμηθέντων διακειμένων, καὶ ὀδυνωμένων διὰ τὴν πληγὴν, ἐπέθεντο αὐτοῖς, καὶ ἀπέκτειναν ἅπαντας, ἀγνοοῦντος τοῦ Ιακώβ. Ὃ χαλεπήνας διὰ πάντα, δεῖξαι ἐκέλευσεν ὁ Θεός. Ἐλθὼν δὲ ἐς Βαιθὴλ ὁ Ιακὼβ, ὅπου τὸ ὄνειρον ἐθεάσατο, ἔθυσε. Καὶ προϊὼν, τὴν Ραχὴλ ἐκ τοκετοῦ θανοῦσαν, ἐν Εφρατᾷ θάπτει. Καὶ τὸ ἐξ αὐτῆς παιδίον Βενιαμὶν ἐκάλεσε, διὰ τὸ ἐπ' αὐτῷ γενομένην τῇ μητρὶ ὀδύνην. Ἐλθὼν δ' εἰς Χεβρὼν πόλιν τὴν Χαναναίων, κατέλαβε τὸν πατέρα αὐτοῦ Ισαὰκ ἔτι ζῶντα· ἡ δὲ Ρεβέκκα ἔφθη θανεῖν. Θνήσκει δὲ μετὰ βραχὺ καὶ ὁ Ισαὰκ, καὶ θάπτεται σὺν τῇ γυναικὶ παρὰ τῷ γονικῷ μνημείῳ, βιώσας ἔτη πάντα καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς τοῖς ἑκατόν.

θ'. Ησαῦ δὲ ἀρχὴ τῆς Ιδουμαίας, καλέσας τὴν χώραν ἀφ' ἑαυτοῦ. Εδὼμ γὰρ ἐκεῖνος ἐκέκλητο, ὅτι ἀπὸ θήρας ποτὲ λιμώττων ἐπανῆλθεν, καὶ τῷ ἀδελφῷ δι-

A ut ad ea confugere poſſet, ſi a patre perſequente deprehenſa eſſet. Cum autem Laban eos die ſeptimo conſecutus eſſet, ſomnio divinitus monetur, ut reconcilietur Jacobo. Poſtridie verbis utrinque factis, etſi Jacobus demonſtrarat, nullam a ſe oram fuiſſe injuriam, Laban tamen de patriis diis eum accuſabat. Qui ejus rei neſcius, inquiſitionem illi permittit. Inquirit ille. Sed Rachel ſimulacris ſellæ cameli, qua vehebatur, ſubjectis inſidens, menſtruorum fluxu laborare ſe ait. Laban, qui filiam ad deos ſuos eo malo conflictantem, nunquam acceſſuram, perſuaſum haberet, ea prætexta, domum revertitur. Jacobus vero fra-

B trem metuens, ſuum reditum illi, muneribus præmiſſis, denunciat. Nocte ſuperveniente, cum ſpectro ſibi decertare, victoriaque potiri viſus, cum angelum eſſe Dei animadvertiſſet, orat, ut ſibi diceret, quo fato uſurus eſſet. Ille victoriam divini angeli, magnorum bonorum ſignum habendam eſſe aſſerit, & Iſraelem vocari jubet. Quam vocem alii mentem, quæ Deum videat, interpretantur. Joſephus, eum qui divino angelo reſtiterit, ſignificare tradit. Jacobus locum illum Phanuel, hoc eſt, Dei faciem vocat. Et quia in lucta cum angelo, poplitis dolore affectus fuerat, cum ipſe illius eſu abſtinuit, tam omnis ejus poſteritas ab

C eo, ut illicito, abhorret. Frater Eſaus obviam illi progreſſus, ſalute dicta acceptaque recedit. Jacobus Sicima pervenit. Sicimitis autem feſtum celebrantibus, filia ejus Dina, ſpectandæ feſtivitatis gratia, urbem ingreditur. Quam conſpectam Sychemus regius adoleſcens rapit, raptam ſtuprat. Rex adoleſcentis pater Jacobum orat, ut Dinam Sychemo deſpondeat. Re non impetrata, Sy-

D meon & Levis uterini puellæ fratres, civibus ob feſtivitatem convivantibus atque inebriatis, urbem noctu ingreſſi, mares proſus omnes, ipſumque regem cum filio trucidant. Hæc Joſephus tradit. Sed liber Geneſeos probabilius his de rebus differit. Cum, inquit, Emmor Sychemi pater Dinam filio uxorem peteret, Symeonem & Levim dixiſſe, ſi mares urbis omnes circumciderentur, ſe filio ejus ſororem ſuam deſponſuros. Qua accepta conditione, circumciſos eſſe omnes. Ac die inde tertio, cum ex cruciatu ardoris male haberent, ab illis trucidatos, Jacobo ignorante. Quem facinus illud graviter ferentem, bono animo Deus eſſe jubet. Inde Bethe-

E lem profectus Jacobus, ubi ſomnium viderat, rem divinam facit, ac progreſſus, Rachelem ex partu mortuam Ephratæ ſepelit, puero ob matris ex eo dolorem Benjamine appellato. Chebronem profectus, patrem Iſaacum adhuc viventem invenit: ſed Rebecca jam obierat. Nec multo poſt etiam Iſaacus moritur, & una cum uxore in patrio monumento ſepelitur, expletis vitæ annis ſupra CLXXXV.

IX. Eſaus autem Idumæam imperabat, regioni a ſe dato nomine. Edom enim vocatus fuerat, quod

LIBER I.

Edit. Pariſ. pag. 26.

Jacobi lucta cum angelo.

Iſraelis cognomentum, & claudicatio.

Jacobi & Eſaui congreſſus.

Dinæ raptus.

Sicimitarum interitus.

pag. 27.

Rachelis obitus.

Benjamin.

Iſaaci obitus.

Eſau & Jacobi permutatio.

LIBER I.

aliquando famelicus a venatu reversus, cum a fratre petiisset, ut lentem, quam ille sibi coxerat, daret, jurejurando adactus, ætatis prærogativam illi concessit. Ex eo cognominatus est Edom, ob rufum admodum lentis colorem. Edom porro Hebræis rufum significat. Jacobus Josephum ob & vultus elegantiam, & ingenii dexteritatem, præ cæteris diligebat. Itaque & patria charitas, & somnia quæ viderat, fratrum invidiam illi conciliarunt. Somnia hujusmodi fuerunt. Unum: Tempore messis cum fratribus metens, manipulos sibi ligare & componere, ac suos immotos stare, quos fraterni accurrentes adorarent: alterum, a sole & luna ac reliquis stellis adorari sibi videbatur. Has visiones fratribus etiam præsentibus patri referens, quid sibi vellent, scire cupiebat. At ille felicitatem nato denunciabat: ac fore tempus, quo & a parentibus & a fratribus coleretur, & adoraretur. Hæc fratres ægre ferre, & torve adolescentulum intueri. Post hæc, pater Josephum ad filios, greges Sicimis pascentes, visum mittit. Quo conspecto, ad eum perimendum sunt concitati. Sed Ruben monebat, ne fraterno sanguine manus polluerent, sed in proximum puteum conjectum emori sinerent: sic levius fore facinus. Quo consilio adolescentibus probato, puerum sensim in puteum demisit. Judas vero Arabicis mercatoribus visis, auctor fit fratribus vendendi illis Josephi. Assentiuntur, eumque viginti minis vendunt, annos natum septemdecim. Ruben noctu ad puteum accedit, ut Josephum inde ereptum clam fratribus conservaret. Quo non invento, lugens, fratres criminatur: sed re ex illis cognita, lugere desinit. Illi tunica adolescentis hircino sanguine polluta, ad patrem veniunt, dicentes, se Josephum nec vidisse nec quomodo interiisset scire: sed tunicam illam reperisse, cruentatam & lacceratam. Jacobus sacco indutus, Josephum luget. At illum a mercatoribus emit Petephres, homo Ægyptius, Pharaonis regis coquis præfectus, & honorifice tractat. Herilis autem uxor, & forma & dexteritate ejus in amorem illecta, verbis ad eum de congressu factis, repulsam fert; ac nihilo tamen secius cupiditatis ardore subacta, spequo persuadendi dejecta, vim parat. Ut autem adolescens veste relicta exilit, illa tristis & perturbata sedet: maritoque reverso, Josephum accusat, demonstrans vestem, quam ille violaturus dominam, reliquisset. Potephres Josephum in carcerem maleficorum conjici jubet, quo & Pincerna Pharaonis per iracundiam conjectus fuerat, & Magister pistorum: qui inita cum eo familiaritate, petebant somnia sibi ab eo sua declarari. Pincerna vitem sibi videre visus fuerat, unde tres palmites enascerentur, de quibus magnæ & maturæ uvæ dependerent, quas in phialam exprimeret, eamque Pha-

Josephi gratia apud patrem, & somnia.

Josephus puteo extractus, in Ægyptum venditur.

Edit. Paris. pag 28.

Joseph ob adulterii calumniam in carcerem conjicitur.

Pincernæ & pistoris somnia exposita a Josepho.

A ῥὼν φακὼὶ ἴτοι μάσασται ἑαυτῷ πρὸς τροφὼ, παρ' ἐξίου δῶναι αὐτῷ. Ὁ δὲ ἀποδόσθαι αὐτῷ τὸ πρεσβεῖον ἠνάγκασεν αὐτὶ τῆς φακῆς, καὶ παραχωρεῖ τούτου μεθ' ὅρκων ἀπὸ τοῦ λημῶ· ὅθεν Εδὼμ ἐπεκλήθη, ἀπὸ τῆς ξανθότητος τῆς φακῆς. σφόδρα γὰρ ἐρυθρὸν ἡ χρόα τοιαύτη. Εδὼμ δὲ παρ' Ἑβραίοις τὸ ἐρυθρὸν ὀνομάζεται. Ἰακὼβ δὲ ἐκ τῆς Ῥαχὴλ Ἰωσὴφ, ἀπό τε τῆς προσώπου εὐφυΐας, καὶ τῆς ψυχῆς ἀρετῆς, πλέον τῶν ἄλλων παίδων ἠγάπα. Ἡ τε γονεῦ τῆ πατρὸς στοργὴ, καὶ οἱ ὄνειροι οὓς ἐθεάσατο, εἰς φθόνον αὐτῷ τοὺς ἀδελφοὺς κατέστασαν. Τῶν δὲ ὀνειράτων τὸ μὲν ἦν τοιοῦτον. Ἐν ὥρᾳ θέρους ἐδόκει μετὰ τῶν ἀδελφῶν θερίζων, δράγματα δεσμεῖν, καὶ τιθέναι, καὶ τὰ μὲν αὐτῷ ὀρθεῖν, τὰ δὲ τῶν ἀδελφῶν προσκεκλίσθαι τοῖς αὐτοῦ. Τὸ δὲ, τὸν ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς λοιποὺς τῶν ἀστέρων προσκυνεῖν ἐδόκει αὐτῷ. Ταῦτας τὰς ὄψεις τῷ πατρὶ διηγούμενος, παρόντων καὶ τῶν συγγόνων, τὰ δηλούμενα ἐζήτει μαθεῖν. Ὁ δὲ δαιμονίως κατήγγειλε τῷ παιδὶ τὸν καιρὸν ἥξειν, καθ' ὃν ὑπὸ τῶν γονέων καὶ τῶν ἀδελφῶν τιμηθήσεται καὶ προσκυνηθήσεται. Ταῦτα τοὺς ἀδελφοὺς ἐλύπησε τὸν Ἰωσὴφ, καὶ ὑπεβλίπαντο τὸ μειράκιον. Νεμόντων δὲ τὰ ποίμνια τῶν παίδων τοῦ Ἰακὼβ ἐν Σικίμοις, ὁ πατὴρ πέμπει τὸν Ἰωσὴφ, ἐκείνους ἐπισκεψόμενον. Οἱ δὲ τοῦτον ἰδόντες, ὥρμησαν ἀνελεῖν. Ῥουβὴμ δὲ συνεβούλευε μὴ αὐτοχειρὰς γενέσθαι τὸν ἀδελφοῦ, ἀλλ' εἰς τὸ παρακείμενον λάκκον ῥῖψαι αὐτὸν, ἵνα ἀποθάνῃ κεῖ, καὶ ἄκρα μετριώτερον ἔσοιτο τὸ κακόν. Συναινεσάντων δὲ τῷ λόγῳ τῶν παίδων, λαβὼν ὁ Ῥουβὴμ τὸ μειράκιον, ἀρέμα καθίμησεν εἰς τὸν λάκκον. Ἰούδας δὲ ἐμπόρους ἰδὼν Ἀραβας, συνεβούλευσε τοῖς ἀδελφοῖς τὸν Ἰωσὴφ ἀπεμπολῆσαι αὐτοῖς. Καὶ δόξαν τοῦτο, τοῖς ἐμπόροις αὐτὸν ἀπεδίδοσαν μνῶν εἴκοσι, τῶν ἐπτακαίδεκα γεγονότα. Ῥουβὴμ δὲ νύκτωρ ἐπὶ τὸν λάκκον ἐλθὼν, ἵν' ἐξενέγκῃ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ σώσῃ, τοὺς ἀδελφοὺς λαθὼν, καὶ μὴ δόξαν αὐτὸν, πεισθῶν γνώμῃ τοὺς ἀδελφούς. Τῶν δὲ τὸ πραχθὲν φρασάντων, πάντες τῷ πένθους. Τὸν δὲ χιτωνίσκον τῷ μειράκιῳ αἵματι τράγου μολύναντες, ἦκον πρὸς τὸν πατέρα, καὶ εἶπον, τὸν μὲν Ἰωσὴφ μήτ' ἰδεῖν, μήτ' ἄπως διέφθαρται γνῶναι· χιτῶνα δὲ τοῦτον εὑρεῖν, ἐμαγμένον καὶ διερρωγότα. Ἰακὼβ δ' ἐπὶ τῷ μειρακίῳ πένθει ἐκαθέζετο, καὶ σάκκον ἐνδύσας. Τὸν Ἰωσὴφ δὲ ἐκ τῆς ἐμπόρων ἐπρίατο Πετεφρὴς, ἀνὴρ Αἰγύπτιος, ἐπὶ τῆς βασιλέως Φαραὼ μαγείρων, καὶ εἶχεν αὐτὸν ἐν τιμῇ. Τῆς δὲ τοῦ δεσπότου γυναικὸς ἐρᾷ τοῦ μειρακίου, καὶ τὸν αὐτῷ δεξιότητα ἐρωτικῶς ἐμπαθέσης, καὶ λόγους περὶ μίξεως προσαγαγούσης, παρῃτήσατο τὴν ἀξίωσιν. Ἡ δὲ δεινῶς πολιορκουμένη τῇ ἔρωτι, δέλτους ἐπῆγε πείρας, καὶ τὸ πείθειν ἀπογνοῦσα, βιάζεσθαι ἤθελεν. Ὡς δὲ καὶ τὸ ἱμάτιον ὁ παῖς καταλιπὼν ἐξεπήδησε, καθῆσο κατηφὴς, καὶ συγχεχυμένη. Ἐλθόντι δ' ἀνδρὶ κατηγόρει τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ τὸ ἱμάτιον ἐπεδείκνυε, ὡς οὐκ ἐπιχείρου βιάζεσθαι, καταλιπόντος αὐτό. Πετεφρὴς δὲ εἰς τὴν τῶν κακούργων εἱρκτὴν ἐμβάλλει τὸν Ἰωσὴφ, ἐν ᾗ καὶ ὁ Οἰνοχόος Φαραὼ κατ' ὀργὴν ἐνεκέκλειστο, καὶ Ἀρχισιτοποιός· οἷς συνήθης γενόμενος, ἤρξατο φράσαι αὐτοῖς τὴν ἐνυπνίων ἑρμηνείαν. Ὁ μὲν γὰρ Οἰνοχόος ἄμπελον ὁρᾶν ἔδοξεν, ἐξ ἧς τρεῖς ἐφύοντο κλήματα, ἐν ἀκμάζουσι μεγάλαι καὶ πίονες βότρυες. Τούτους δ' ἀποθλίβων εἰς φιάλην, καὶ προσάγων τῷ Φαραὼ, κἀκεῖνον λαβεῖν προ-

σιλεὺς. Ἀγαθὰ γοῦν σημαίνειν αὐτῷ τὸν ὄνειρον ἐξηγεῖτο ὁ Ἰωσήφ. Ἐν τρισὶν ἡμέραις ταῖς προσαγούσαις εἰς τὸ πρότερον ἀποκατασταθήσεταί σοι τὸ ἀξίωμα, καὶ ἥξεις μεμνῆσθαί σου, διαπραξάμενος. Ὁ δὲ Ἀρχισιτοποιὸς τρία κανᾶ εἶδεν φέρειν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, δύο μὲν ἄρτων πλήρη, τὸ δ' ἕτερον ὄψου καὶ ποικίλων βρωμάτων. Τὰ δὲ διαπραγλώσσα ὑπὸ πτηνῶν καθιπταμένων. Εφη δὲ καὶ τοῦτο ὁ Ἰωσὴφ τὰ τρία κανᾶ τριῶν ἡμερῶν εἶναι σημαντικὰ, καὶ ἐν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μέλλειν αὐτὸν ἀπὸ μαθήματος, σαρκοφάγοις ἔσεσθαι βορὰν πετεινοῖς. Γίγονε δ' ἐπ' ἀμφοῖν, ὡς Ἰωσὴφ ἐξηγήσατο.

ι'. Εἶτα τῷ Φαραὼ ὁ Θεὸς ὄψεις ἐνυπνίων ἐπιπέμπει δύττας, καὶ τὰς δηλώσεις ἀμφοῖν. Οὗ τῷ μὲν ὄψεων ἐμιμνήσκετο, τῷ δ' ἐξηγήσεων ἐπελάθετο. Συγκαλεῖ τοίνυν τοὺς τῶν Αἰγυπτίων σοφοὺς, καὶ ἀπαγγέλλει αὐτοῖς τὰ ἐνύπνια, καὶ τὴν δήλωσιν ἀπαιτεῖ. Ἀπορούντων δ' ἐκείνων, ὀργίζεται. Ὁ δ' Οἰνοχόος, εἰ καὶ μὴ πρότερον, ἀλλὰ τότε πρὸς μνήμην ἦκε τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ διδάσκει περὶ ἐκείνου τὸν Φαραώ. Ἄγεται τοίνυν αὐτίκα. Ὃ φησί. Νεανία, φράσαι μοι σὺ καὶ σὺ τὸ ὄνειράπαν, ὥσπερ πεθέμεθα. Ἑδόξα βόας δύτραφεῖς ἑπτὰ πρωϊόντας τοῦ ποταμοῦ πρὸς τὸν ἕλος χωρεῖν. ἑπτὰς δ' ἑπτὰ ἰχθύς, καὶ πεπυμένης λιμῷ τὸν ἕλους ἐξελθόντας συναρπάσαι τοὺς, καὶ βρωθῆναι παρὰ τῶν δύο τὰς ὠμοὺς καὶ πίονας, καὶ μένειν τ' αὐτὰς ὁμοίως ἰσχνάς. Λύθις δ' ὁρᾷ στάχυας ἑπτὰ ἐκφυέντας ῥίζης μιᾶς θαλεροὺς καὶ κιπλημένους τῷ βάρει τοῦ καρποῦ. Πλησίον δ' αὐτῶν ἰσαρίθμους ἑδόκουν ὁρᾶν στάχυας αὐδρανεῖς ὑπὸ αὐδρασίας καὶ πρὸς ὄρασιν ἀνδεεῖς, οἳ καὶ ἀπόλεσκον τοὺς δι' ἀκαρπίαν τεκμαίρεσθαι. Ὁ δ' Ἰωσὴφ. Κἂν δύτρα, φησὶν, ὦ Βασιλεῦ, εἰσὶ τὰ ἐνύπνια, ἀλλὰ μία ἐστὶν ἡ μέλλουσα τοῦ δηλώσεως. Οἱ μὲν βόες, ζῶον ἐπ' ἀρότρῳ πονοῦν, ὑπὸ τ' ἀνέμων καπεθύμβροι, καὶ οἱ θάλλοντες στάχυες ὑπὸ τ' αὐδρανῶν δαπανώμενοι, λιμὸν ἐπὶ τοσαῦτα ἔτη τῇ χώρᾳ σε καταγγέλλουσιν ἐσεσθησόμενον ἐνιαυτοῖς ἑβδομηθείσῃ πρότερον τοῖς καρποῖς, ὡς ἂν τύπῳ διφορέως ἀναλωθῆναι ὑπὸ τ' ἔπειτα. Εἰ δὲ σὺ ταμιεύσεις τὰ τῆς προτέρας εὐδαιμονίας, εἰς τὰς τῆς ἀφορίας ἐνιαυτὰς, θύσεις τοῖς Αἰγυπτίοις ἀνεπαίσθητον τὸ δυσύχημα. Φαραὼ δὲ τὴν Ἰωσὴφ ἐκπλαγεὶς σοφίαν, ἅμα τι τὴν ἐξήγησιν καὶ τὴν συμβουλὴν. Αὐτὸς ὁ τύπων, ἔφη, κρείττης τις καὶ σύμβουλος, καὶ οἰκονόμος ἔσῃ τῶν βουλευμάτων. Καὶ παρέχει αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν αὐτὸν, ὥστε σφραγῖδι χρῆσθαι τῇ Φαραὼ, καὶ πορφύραν ἐνδύεσθαι, καὶ ἐλαύνειν ἐφ' ἅρματος. Ἦν δὲ τότε τριακοστὸν γεγονὼς ἐτῶν Ἰωσὴφ. Προσηγόρευε δὲ αὐτὸν ὁ Φαραὼ Ψονθομφάνηχον. Σημαίνει δὲ τοῦτο, κρυπτῶν εὑρετήν. Συζεύγνυσι δὲ αὐτῷ καὶ γυναῖκα Ἀσενὲθ χιλιημέτρου, τὴν θυγατέρα τοῦ ἐν Ἡλίου πόλει ἱερέων πρωτεύοντος. Ἐξ ἧς αὐτῷ γίνονται παῖδες πρὸ τοῦ λιμοῦ, ὧν ὁ πρεσβύτερος ὢν Μανασσῆς. ἐπιλεληθὼς δὲ δῆλος, ὅτι λήθων ὥρατο τῶν ἀτυχημάτων. Ἐφραὶμ δὲ ὁ νεώτερος· ἀποδιδοὺς δὲ τοῦτο, σημαίνει, ὅτι τὸ ἀποδοθῆναι αὐτῷ τὴν προγόνων ἐλευθερίαν. Ἐντεῦθεν ἦκεν ὁ τῆς ἐνδείας καιρὸς εἰς μόνης δὲ τῆς Αἰγύπτου κατεκράτησεν ὁ λιμὸς, ἀλλὰ καὶ τῆς χώρας, καθ' ἣν παρῴκει ὁ Ἰακώβ. Πέμπει τοίνυν τοὺς υἱοὺς εἰς Αἴγυπτον, σῖτον ὠνησομένους, μόνον παρ' ἑαυτῷ κατασχὼν τὸν Βενιαμὶν, ὡς νεώτατον. Οἱ μὲν οὖν προσῆλθον τῷ Ἰωσήφ. Ὁ δὲ μνησθεὶς ἐπέγνω τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ κατασκόπους ἔλεγεν ἥκειν αὐτούς. Οἱ δὲ ὅθεν τε ἥκοιεν

A raoni offerret, qui benigne acceptaret. Josephus bonam somnii esse significationem asserebat: nam intra triduum pristinam ei functionem restituturum iri: petebatque, ut is, rebus suis secundis, sui recordaretur. Pistorum autem magister visus sibi fuerat tria canistra in capite ferre, duo plena panibus, tertium obsonio & variis cibis refertum, quæ a devolantibus alitibus diriperentur. Dixit autem huic etiam Josephus, tria canistra significare triduum, ac die III. suspensum eum carnivoris alitibus fore cibum. Utrique accidere quæ Josephus prædixerat.

LIBER I.

X. Post hæc Deus Pharaoni bina
B visa in somnis offert, eorumque enarrationes. At ille visa quidem meminerat, enarrationum autem oblitus fuerat. Itaque sapientes Ægyptiorum convocat, somnia enarrat, interpretationem expetit: quibus hæsitantibus, iracscitur. At Pincerna, etsi pridem oblitus, tandem Josephi redit in memoriam: de eo regem edocet. Adducitur ille statim. Cui rex: *Adolescens*, inquit, *somniorum quæ vidi judicium mihi declara. Vidi boves* VII. *pingues e flumine ascendentes, se conferre ad paludem, quibus alii* VII. *occurrerent tenues & fame confecti: atque pinguibus illis devoratis, æque tenues manerent. Rursus vidi spicas* VII. *ex uno vegeto calamo enatas, pondere granorum inclinatas: eas prope illas totidem videre videbar spicas tenues, & ob squalidorem aspectum fœdas, quæ & ipsæ fœcundas & pulchras consumerent.* Ad hæc Josephus: *Etsi, o Rex*, inquit, *somnia bina sunt, eadem tamen est utriusque in futurum significatio. Nam & boves, animal aratro exercerì solitum, a deterioribus devorati, & spicæ florentes a tenuibus absumptæ, tot annorum famem tuæ regioni portendunt, cum quidem totidem annis proventus annonæ uberrimus a posterioribus sit absumendus. Tu vero, si priorem copiam in sterilitatis annos sepofueris, sensum istius calamitatis Ægyptiis adimes.* Pharao Josephi sapientia obC stupefactus, tum ob somniorum conjecturam, tum propter consilium: *Tu*, inquit, *ipse, rerum istarum conjector & suasor, idem etiam consiliorum administrator eris.* Itaque potestatem suam in eum confert, ut & sigillo Pharaonis uteretur, & purpuram gestaret, & curru veheretur. Accidit hoc Josepho XXX. annos nato, quem Pharao Psonthomphanechum, hoc est, occultorum interpretem vocabat: eique uxorem Asenetham nomine, Heliopolitani pontificis filiam, despondet: e qua ante famem, liberos suscipit, quorum natu majorem Manassem ab oblivione vocat, quod calamitatum oblitus esset: minorem Ephraimum, a retributioD ne, quod majorum suorum libertas sibi restituta esset. Adventat interea penuriæ tempus: neque Ægyptum dumtaxat invadit fames, sed eam quoque regionem, in qua Jacobus inquilinum agebat. Mittit igitur filios in Ægyptum, ad emendum frumentum, solo Benjamine apud se retento, ut natu minimo. Accedunt illi Josephum, qui non agnitus, agnoscit fratres, & exploratum venisse illos ait. Illi & unde

Somnia Pharaonis Josephus exponit, atque annonæ prædictus designator.

Josephi conjugium, & liberi.

Josephi fratres in Ægyptum perfecti, ante tradatur.

LIBER I.

venerint, & se uno patre natos esse, adhuc superstite, ac alium fratrem natu minimum esse apud patrem, dicunt. Josephus tum demum se iisdem illis habiturum dicit, si fratrem minimum ad se adduxissent. Dat eis frumentum: argentoque sacco cujusque clam imposito, Symeonem reditus illorum vadem retinet. Redeunt ad Jacobum filii, frumentum afferentes, & quid sibi accidisset nunciantes. Ille retentum esse Symeonem ægre fert, Benjaminem in Ægyptum perduci se passurum negat. Frumento autem jam consumpto, cum eis alia conditione reverti in Ægyptum non liceret, nisi Benjamine etiam adducto, victus necessitate pater concedit: & duplex frumenti pretium, ac Josepho munera addit. Ut in Ægyptum venere, Josepho munera offerunt: qui Benjamine viso, miseratione commotus, ad lachrymas dissimulandas secedit. Deinde fratribus ad cœnam adhibitis, duplis Benjaminem portionibus appositis honorat: & Quæstorem frumentum illis dare jubet, & pretium in saccos imponere, & in Benjaminis sarcinam scyphum argenteum conjicere. His factis discedunt fratres, recepto Symeone. Eos abeuntes circumdant equites, objicientes furtum scyphi: quem, inquisitione facta, in Benjaminis sarcina reperiunt. Benjaminem equites ad Josephum abducunt, quem fratres, scissis vestibus, plorantesque sequebantur. Josephus insectatus eos, ut ingratos, missos facit, solius Benjaminis retentione contentus: cæteri arroniti astant. Judas vero caussam agere exorsus, cum multa ad commiserationem apta dixisset, affectum Josephi ita commovit, ut nec iram diutius simulare posset, & se fratribus agnoscendum præberet, & gratiam eis haberet, ut qui consiliorum Dei de se ex parte fuissent adjutores: *Abite ergo*, inquit, *& hæc significate patri: ipsoque & omni ejus cognatione assumpta, huc commigrate: nam fames adhuc quinquennium duratura est.* Hæc locutus, fratres amplexus, muneribus prosequitur. Itaque illi abeunt.

Edit. Paris. pag. 30.

Josephus a fratribus agnoscitur.

Jacobi descensus in Ægyptum.

XI. Jacobus Josephi rebus cognitis, statim ad eum properat cum omni sua cognatione, qui omnes LXXV. erant. Cum vero jam prope Ægyptum veniisset, obviam ei Josephus progreditur. At ille præ gaudio pene animo linquitur. Pharao audito Jacobi cum suis in Ægyptum adventu, gaudet, eumque secum congressum salutat: & quia illius domesticos, opiliones esse cognorat, sedes eis Heliopoli assignat. Fame porro crescente, Josephus pecunia frumentum vendit Ægyptiis: ea exhausta, pecoribus id emunt. Denique agris etiam cedunt, ut haberent unde viverent. Sic Pharaone omnibus copiis potito (agris sacerdotum exceptis, qui suis possessoribus manebant) ut jam fames remiserat, Josephus Ægyptios in urbes quosque suas convocat, terram eis donat, & operi intentos esse jubet, ut quintas frugum Pharaoni penderent. Jacobus annis XVII. in Ægypto transactis, ex valetudine moritur cum præ-

pag. 31.

Jacobus posteris suis bene precatur, & vaticinatur.

Α ἔλεγον, ϗ ὡς ἐκεῖνος εἴη πατρὸς ἔτι ζῶντος, ϗ ὡς ἕτερος νεώτερος ἀδελφὸς ἐστὶ παρὰ τῷ πατρί. Πληροφορίαν δ' ἔλεγεν Ἰωσὴφ δοῦναι αὐτῷ ἀληθείας, εἰ τὸν νεώτερον ἀδελφὸν κομίσωσι πρὸς αὐτόν. Δίδωσιν οὖν σῖτον αὐτοῖς, ϗ τὸ ἀργύριον τῇ ἑκάστου σάκκῳ ἐνθέμενος λάθρα· κατέχει δὲ ϗ Συμεών, ὃς ἐπανόδου ἐσόμενον ὅμηρον. Ἐπανῆλθον πρὸς τὸν Ἰακὼβ οἱ υἱοὶ, τὸν σῖτον κομίζοντες, ϗ τὰ συμβάντα ἀπήγγελλον, ϗ λύπην αὐτῷ ἡ τοῦ Συμεὼν ἐποίει κατάσχεσις, δοῦναί τε τὸν Βενιαμὶν ἀπαχθῆναι εἰς Αἴγυπτον ἀναπείθουσι. Ἤδη δὲ τοῦ σίτου δαπανηθέντος, ἐπεὶ μὴ ἄλλως ἐξῆν αὐτοῖς εἰς Αἴγυπτον ἀπελθεῖν, εἰ μὴ ϗ Βενιαμὶν συνεπάγοιντο, ὑπείκων ἀνάγκῃ δίδωσιν αὐτοῖς ὁ πατὴρ, ϗ τὸν σίτου τιμὴν διπλασίονα, ϗ τῇ Ἰωσὴφ δωρεάς. Ὡς δ' ἦλθον εἰς Αἴγυπτον, προσήγαγον τὰ δῶρα αὐτῷ. Ὁ δὲ τὸν Βενιαμὶν ἰδὼν, ϗ συμφυρπέμενος, ἵνα μὴ δακρύων καταφανὴς γένοιτο, μετῆλθε. Εἶτα εἰς δεῖπνον παραλαμβάνει τοὺς ἀδελφοὺς, ϗ διπλασίοσι μοίραις ἐδεξιοῦτο τὸν Βενιαμίν, ὃ ϗ τὸν σίτου ταμίαν δοῦναι σῖτον αὐτοῖς ἐκέλευε, ϗ τὴν τιμὴν ἐνθεῖναι τοῖς σάκκοις, εἰς δὲ τὸν τοῦ Βενιαμὶν φορτίον ϗ σκύφον ἀργύρεον ἐμβαλεῖν. Τούτων δὲ γενομένων, ἀπῆσαν οἱ ἀδελφοὶ, λαβόντες ϗ τὸν Συμεών. Περικυκλοῦσι δὲ ἀπίοντας αὐτοὺς ἱππεῖς, ἐπιγαλοῦντες ϗ τὸν σκύφου κλοπὴν, ϗ ἐρευνῶντες εὗρον τὸν σκύφον παρὰ τῇ φόρτῳ Βενιαμίν. Οἱ μὲν οὖν ἱππεῖς ἦγον πρὸς τὸν Ἰωσὴφ τὸν Βενιαμίν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, τὰς στολὰς διαῤῥήξαντες, ἔκλαιον ϗ συνεπίπτοντο. Ἰωσὴφ δὲ τούτους ὑπερίδων ὡς ἀχαρίστους, ἀπελθόντων μὲν τοὺς λοιποὺς, μόνῃ δ' ἐπρείπετο τῇ τοῦ Βενιαμὶν κατοχῇ, τοὺς δὲ λόγους συνεῖχεν. Ἰούδας δὲ ἐξελιχθεὶς, ϗ πολλὰ πρὸς ἔλεον δημηγορήσας ἐπαγωγὰ, εἰς ἔλεγχον ἦγε τὸν πάθους τὸν Ἰωσήφ. Ὁ δὲ μηκέτι δυνάμενος ὑποκρίνεσθαι τὸν ὀργὴν, γνωρίζει τοῖς ἀδελφοῖς ἑαυτὸν, ϗ χαίρειν αὐτοῖς ἐπιλέγει, ὡς συναιτίοις γενομένοις τῇ τοῦ Θεοῦ βεβουλευμένων περὶ αὐτοῦ. Ἀπίτε οὖν, φησὶ, ϗ ταῦτα δηλώσατε τῷ πατρὶ, αὐτόν τε ϗ πᾶσαν τὴν συγγένειαν ἀναλαβόντες ἐνταῦθα μετοικίζεσθε· ἔτι γὰρ εἰσὶ πενταετίαι ἕξαι λιμός. Ταῦτα εἰπὼν περιβάλλει τοὺς ἀδελφοὺς, ϗ δωρεαῖς δέχεται. Καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον.

ιά. Ὁ δὲ Ἰακὼβ μαθὼν τὰ περὶ Ἰωσὴφ, ὥρμησεν ἅθρους πρὸς αὐτὸν, πᾶσαν ϗ συγγένειαν αὐτῷ ἐπαγόμενος. Ἦσαν δὲ ἑβδομήκοντα πέντε. Ἤδη δὲ τῆς Αἰγύπτου πλησίον ὄντι αὐτῷ, προσυπαντᾷ Ἰωσήφ. Ὁ δ' ὑπὸ χαρᾶς μικροῦ δεῖν ἐξέλιπε. Παραγενόμενα δὲ τὸν Ἰακὼβ ϗ τοὺς μετ' αὐτοῦ εἰς Αἴγυπτον ἀκούσας ὁ Φαραὼ, χαίρων λίαν, ϗ παραγινόμενον ϗ Ἰακὼβ πρὸς αὐτὸν, ἠσπάσατο. Καὶ μαθὼν ποιμένας εἶναι τοὺς μετ' αὐτοῦ συνεχώρησεν αὐτοῖς ϗ ἐν Ἡλίου πόλει κατοίκησιν. Τῷ δὲ λιμῷ ἐπιτεινομένου, χρημάτων τοῖς Αἰγυπτίοις ἀποδίδου ϗ σῖτον ὁ Ἰωσήφ. Τούτων δ' ἐπιλειπόντων, τῷ βοσκημάτων ἀνοῦνται αὐτὸν, εἶτα ϗ τῆς γῆς παρεχώρουν, ἵνα τραφεῖεν. Οὕτω δὲ τῷ Φαραὼ πάσης πεμπόσιας Κυρίου γενομένου, πλὴν ϗ ἱερέων (τούτοις γὰρ ἔμενε ϗ χώρα αὐτῶν) ὡς ἤδη ἐλάφρυνεν ὁ λιμὸς, συλλέγων τοὺς Αἰγυπτίους ὁ Ἰωσήφ, ἕκαστον εἰς ϗ πόλιν αὐτῶν, τήν τε γῆν αὐτοῖς ἐχαρίζετο, ϗ φιλεργεῖν παρεκάλει, ϗ πέμπτην τῷ καρπῶν τελοῦντας τῷ Φαραώ. Ἰακὼβ δὲ ἐπτακαίδεκα ἔτη ἐν Αἰγύπτῳ διαγαγὼν, νοσήσας ἐξέλιπε, προειπὼν πῶς μέλλειν

οἱ ἐκ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τῆς Χαναναίας οἰκεῖν. Καὶ τοῖς A dixisset ante, ut sui posteri in Chana- LIBER II.
μὲν ἄλλοις τῶν υἱῶν κτῆσιν ἀγαθῶν ἐπηύξατο, τῷ δὲ Ἰωσὴφ ἐγκώμιον διεξελθών, ὅτι μὴ μνησικακήσειε τοῖς ἀδελφοῖς, προσέταξε τοῖς υἱοῖς, ἵνα τοὺς παῖδας τοῦ Ἰωσὴφ Ἐφραὶμ καὶ Μανασσῆ συναριθμήσωσιν ἑαυτοῖς, συμμερίσωνται τοῖς τοῦ Χαναναίου. Εὐλογηθῆναι δὲ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ Ἰωσὴφ παρασήσας τῇ Ἰακὼβ, τὸν μὲν πρεσβύτερον τῇ τοῦ δεξιᾶς ἔχειν χεῖρα, τὸν δὲ νεώτερον τῇ τοῦ λαιᾶν. Ὁ δὲ τὰς χεῖρας ἐναλλὰξ ἐπὶ τὰς παίδων κεφαλὰς ἐπιθέμενος, τοῦ μὲν δεξιὰν τῷ νεωτέρῳ ἀπέκειτο, τῷ πρεσβυτέρῳ δὲ τοῦ ἀριστερὰν. Καὶ τοῦ Ἰωσὴφ μὴ εἰδότος χρῆναι τοῦ ἐπίθεσιν ποιήσασθαι τῇ χειρῶν φήσαντος τῷ πατρὶ, ἐκεῖνος ἀλλοιῶσαι τὸν τῇ χειρῶν οὐκ ἐπείθη χηματισμόν. Οὐ γὰρ, ὡς ὑπέλαβεν Ἰωσὴφ, οὐκ εἰδὼς ὃ ἐποίει, τῷ βαθεῖ τοῦ γήρως βλαβεὶς τοῦ ξένους, ἀλλ' ὡς προφήτης τὰ μέλλοντα ὑπεφήτευεν, καὶ τὸν σωτήριον ἐτύπου σταυρὸν, καὶ τὸ νέον λαὸν τὸ ἐξ ἐθνῶν δηλαδὴ δεξιὸν εὐθέως λογιωθήσεσθαι τῷ Θεῷ, καὶ τὸ πρεσβυτέρου προτιμηθήσεσθαι, φημὶ δὴ τὸ Ἰουδαϊκοῦ. Τελευτᾷ δὲ Ἰακὼβ βιώσας ἔτη τριῶν δέοντα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα. Ἰωσὴφ δὲ, τοῦ Φαραὼ συγχωρήσαντος, ἄπεισιν εἰς Χεβρῶνα, καὶ θάπτει τὸν πατέρα πολυτελῶς. Τῶν δὲ ἀδελφῶν διδύσπων συμπορεύεσθαι αὐτῷ, ἵνα μὴ μνησικακήσας ἀπαποδοίη αὐτοῖς, πείθει μηδὲν ὑποπτεύειν. Τελευτᾷ δὲ καὶ οὗτος, ἔτη βιώσας ἑκατὸν δέκα, ἐντειλάμενος, ὅτι μεταναστήσουσι τῆς Αἰγύπτου, οἱ ἐκ τοῦ γένους ἐκομίσαι καὶ τὰ ὀστᾶ αὐτοῦ, καὶ εἰς τὴν Χαναναίαν ἀπαγαγεῖν.

ιβ. Αἰγύπτιοι δὲ ἀκμάζοντας τοὺς Ἰσραηλίτας ὁρῶντες, καὶ τῷ Ἰωσὴφ ἐπιλελησμένοι, παλαιπωρίας ποικίλας κατ' αὐτῶν ἐπινοοῦσιν. Τόν τε γὰρ ποταμὸν εἰς διώρυχας πλείστας καταπεμῶν αὐτοῖς ἐπέταξαν, καὶ οἰκοδομῆσαι τείχη τοῖς πόλεσι, καὶ χώματα ἀνεγεῖραι, ἵνα δι' αὐτῶν ὁ ποταμὸς λιμνάζων ἀπείργοιτο, καὶ ἀνιστᾶν πυραμίδας, καὶ τούτοις τοὺς Ἑβραίους ἐξέτρυχον. Χρόνον μὲν οὖν συχνὸν ἐπ' αὐταῖς διλιώσαν ταῖς κακώσεσιν. Εἶτα τῷ Ἱερογραμματέων τις ἀγγέλλει τῷ Φαραὼ, πεχθήσεσθαί τινα κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν τοῖς Ἰσραηλίταις, ὃς τραφεὶς ταπεινώσει μὲν τοὺς Αἰγυπτίους, αὐξήσει δὲ τοὺς ὁμογενεῖς. Δείσας οὖν ὁ Φαραὼ, κελεύει πᾶν ἄρσεν γενόμενον τοῖς Ἑβραίοις, ῥιπτουμένους εἰς τὸν ποταμὸν, ἀφθείρειν· τὰς δὲ μὴ πω ποιουμένους τῷ παίδων τοκετῶν, παγγενῆ ἀναιρεῖσθαι. Καὶ τὰς πεπεικὼς δὲ τῶν Ἑβραίων γυναικῶν, τὰς Αἰγυπτίας μαίας παραφυλάττειν. Καὶ οἱ μὲν ἦσαν ἐν τούτοις. Ἀνήρ δέ τις τῷ δὲ γεγονότων ἀρὸς πατὴρ διέκειτο χαλεπῶς. Εὑρόρει γὰρ ἡ τότε γυνὴ, καὶ ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. Μὴ ἀπογινώσκειν δὲ καθ' ὕπνους προσέταξεν αὐτῷ ὁ Θεός. Ὅ, τε γὰρ παῖς, ὃν ἔφασαν Αἰγύπτιοι, σὸς, ἔλεγεν, ἔσται, καὶ σωθήσεται, καὶ τραφήσεται, λαθὼν τοὺς ἐπιβουλεύοντας, καὶ λύσει μὲν τοὺς παρὰ Αἰγυπτίοις δουλείας τοὺς ὁμοφύλους, μνήμης δὲ αἰωνίας τεύξεται. Ὁ δὲ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἱερήσεταί μοι σὺν τοῖς ἐμοῖς ἱερεῦσι πάντες. Τίκτει τοίνυν αὐτῷ ἡ γυνὴ παιδίον ἄρρεν, λαθοῦσα τοὺς φύλακας, καὶ τρέφεται παρὰ τῶν τοκέων τὸ βρέφος ἐπὶ μῆνας τρεῖς. Διδοικότες δὲ, ἐπὶ τῷ Θεῷ τὴν αὐτῶν σωτηρίαν ποιοῦνται, καὶ πλίγμα τι μηχανησάμενοι, ἀσφάλτῳ τε πειρχείσαντες, ἐν-

dixisset ante, ut sui posteri in Chanaæa habitaturi essent : ac cæteris quidem filiis fausta comprecatus, & Josephi laudibus prædicatis, quod fraternæ injuriæ oblitus esset, mandat filiis, ut Josephi liberos Ephraimum & Manassem, in suum numerum referrent, & in Chananææ terræ portionem admitterent. Josephus filiis suis ad Jacobum adductis, ut eis bene precaretur, majorem ad dextram statuit, juniorem ad lævam. At ille manibus decussatim pueorum capitibus impositis, dextram juniori admovet, sinistram majori. Ob quod factum a Josepho reprehensus, collocationem manuum mutare noluit. Neque enim (ut Josephus putabat) per errorem ita fecerat, hebescente ob senium ingenio : sed vatis instar futuros eventus per ambages denunciabat, & salutarem crucem informabat : ac recentem populum, e gentibus conflatum scilicet, dextrum a Deo judicatum iri significabat : antiquiori, Judaico nimirum, præferendum. Obiit Jacobus annos natus CL. tribus demptis. Josephus permissu Pharaonis Chebronem proficiscitur, patremque magno sumptu sepelit : & fratribus dubitantibus an cum eo reverterentur (verebantur enim, ne veterem injuriam ulciscereturr) scrupulum illum eximit. Et ipse etiam moritur, expletis annis centum & decem : cum mandasset, ut populares sui ex Ægypto remigraturi, sua etiam ossa in Chananæam terram secum asportarent.

Permutatio manuum.

Jacobi & Josephi obitus.

XII. Ægyptii, quia florere videbant Israelitas, obliti Josephi, varias in eos ærumnas excogitant. Nam & Nilum in plurimas fossas derivare jusserunt, & urbes circumdare mœnibus, & aggeres exciare, per quos Nili exundationes coherercentur, & pyramides extruere. Hujusmodi igitur rebus Hebræos excruciabant. Ac longo illi tempore istas ærumnas toleraverant, cum quidam ex sacerdotibus Pharaoni nunciat, fore ut circa id tempus quidam Israelitis nasceretur, qui si adolevisset, & Ægyptios depressurus, & populares suos evecturus esset. Qua re perterritus Pharao, omnes masculos qui Hebræis nascerentur, in flumen projectos necari jubet : quod quicumque parentum negligerent, cum omni familia perituros : & partus Hebræarum mulierum ab Ægyptiis obstetricibus observari jubet. Ac illi quidem in his erant. Quidam autem vir nobilis ob edictum istud angebatur (nam uxor ejus ferebat uterum) ac precatus Deum, in somnis monetur, ne desperet : *Nam & puer* (inquit Deus) *quem dixerunt Ægyptii, tuus erit, & manebit incolumis, & ignorantibus insidiatoribus educabitur : ac populatibus suis ex Ægyptiaca servitute ereptis, æterna memoria celebrabitur. Frater item ejus cum suis posteris sacerdos meus semper erit.* Uxor clam custodibus puerum marem ei parit, quem tres menses parentes alunt. Sed metu tandem subacti, salutem ejus Deo committunt : ac in fiscel-

Israelitarum ærumnæ apud Ægyptios.

Edit. Paris. pag. 32.

Oraculum.

Mosis nativitas, & educatio.

LIBER I.

Thermuthis Pharaonis filia Mosem educandum curat.

Isidi. Pariſ. p. 33.

Moſes Pharaonis diadema proculcat pedibus.

Moſis bellum Æthiopicum.

lam bitumine illitam impoſitum infantem, in fluvium demittunt: Mariamme pueri ſororem obſervante, quid de eo futurum eſſet. Interea Thermuthis filia Pharaoni ad ripam luſitans, ſiſcellam videt, tolli jubet, puerumque vilium ob pulchritudinem & magnitudinem diligit. Adducuntur Ægyptiæ mulieres, lactaturæ puerum: at ille mammam Ægyptiam averſatur. Tum Mariamme, quaſi fortuito interveniſſet: *Regina*, inquit, *ſi Hebræa mulier vocetur, fortaſſis admittet mammam infans*. Illa vocari jubet: adducitur pueri mater, cui Thermuthis alimoniam ejus mercede locat, nomine ex eventu indito. nam aquam Mos vocant Ægyptii: Hyſes, eos qui ex aqua eripiuntur. Ambobus igitur his verbis compoſitis, ad infantis nomen illa uſa eſt. Moſes ab Abrahamo ſeptimus numeratur. Nam Amarami filius fuit, Caathus Amarami pater, ille Levis, Levis Jacobi, Jacobus Iſaaci filius, patre nati Abraamo. Moſem tres annos natum & ſtaturæ proceritas, & formæ elegantia, beneficio quodam numinis decorabant: ingenium porro ſupra captum ætatis in eo elucebat. Thermuthis itaque orba liberis, eum adoptat, ad patrem affert. Is puerum complectitur, & diadema per blanditias ei imponit: quod puer, ut fert illius ætatis ſimplicitas, humi abjicit, pedibus inſiſtens. Quo is ſacerdos, qui ex gente Hebræorum oriturum eſſe dixerat, qui Ægypti regnum depreſſurus eſſet, conſpecto, exclamans: *Hic*, inquit, *ille puer eſt: hoc interfecto, Ægyptios metu libera*. Sed Thermuthis puero erepto antevertit, & Pharaonem Deus ſegniorem ad cædem reddiderat. Ætate progreſſus Moſes, qua virtute eſſet, tali occaſione Ægyptiis innotuit. Æthiopes Ægypto finitimi regionem populantur. Ægyptii bello contra eos moto, & ſuccumbunt, & contemptui ſunt hoſtibus, ita ut univerſam Ægyptum incurſarent. Pharao ex oraculo Moſem jam virum factum, a filia Ducem petit. Concedit illa: ſed jurejurando patrem adigit, ne quid illi noceat. Moſes belli ſumma ſibi credita, non ſolita via exercitum ducit contra hoſtes, ſed per loca ob venenatarum beſtiarum multitudinem invia, ibique prudentiam ſuam demonſtrat. Nam ſiſcellis ibides (quarum multas, easque cicures Ægyptus alit) incluſas, contra Æthiopes portati (ſunt autem ibides ſerpentibus infeſtæ) quibus propugnatricibus contra venenatas beſtias uſus, & Æthiopes nec opinantes aggreſſus, vincit, ac urbes eorum capit: qui in urbem Æthiopiæ regiam Saban, (poſt a Cambyſe ex nomine ſororis Meroe dicta eſt) compulſi, obſidentur, etſi urbs illa haberetur inexpugnabilis. Verum Tharbe Principis Æthiopum filia, capta amore Moſis, internuncios ad eum mittit de conjugio. Ille annuit, ſi urbem ſibi traderet. Fit hoc dicto citius. Moſes nuptias celebrat, Ægyptios

Α τιθέασι τὸ βρέφος, καὶ ἀφιᾶσι κατὰ τὸ ποταμόν. Ἡ δὲ τοῦ παιδίου ἀδελφὴ Μαριάμμη, παρατηρεῖτο γινόμενον. Παίζοντα δὲ παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ Θερμουθὶς ἡ θυγάτηρ Φαραὼ, εἶδε τὸ πλέγμα, καὶ σείλασα κομίζεται τοῦτο. Ἰδοῦσα δὲ τὸ παιδίον, ἠγάπησεν αὐτὸ καὶ διὰ κάλλος, καὶ διὰ μέγεθος. Καὶ παράγονται γυναῖκες Αἰγύπτιαι θηλάσουσαι αὐτό. Τὸ δὲ θηλάσαι αὐτὸ οὐκ ἠνέσχετο. Ἡ δὲ Μαριάμμη ὡς τάχα παρατυγχάνουσα, Βασίλισσα, εἶπεν, εἰ Ἑβραῖς κληθεῖσα γυνὴ, ἴσως προσήσεται θηλῆσαι τὸ βρέφος ὁμογενοῦς. Ἡ δὲ, Κάλιστον, ἔφη, καὶ παράγαγε τὴν μητέρα. Καὶ ἡ Θερμουθὶς τῷ τῆς παιδὸς τροφῷ ἐμισθοῦτο αὐτῇ ἀναθήσει, καὶ ἐκ τοῦ συμβεβηκότος ὀνομάζει αὐτό. Τὸ γὰρ Β ὕδωρ Μῶϋς καλοῦσιν Αἰγύπτιοι, τοὺς δὲ ἐξ ὕδατος σωζομένους. Ἀμφω γοῦν συνθεῖσα τὰ ῥήματα εἰς κλῆσιν αὐτοῖς τοῦ βρέφους ἐχρήσατο. Ἦν δ' ἐξ Ἀβραὰμ ἕβδομος Μωϋσῆς. Ἀμαράμ μὲν γὰρ αὐτὸς ἦν πατὴρ, Καὰθ δὲ τοῦ Ἀμαρὰμ ὁ πατήρ. Ὁ δὲ τοῦ Λευὶ, ὁ τοῦ Ἰακὼβ ὁ Λευί. Ἰακὼβ δὲ ἐτέχθη τῷ Ἰσαὰκ, Ἰσαὰκ δ' ἐξέφυ τοῦ Ἀβραάμ. Τετιτεῖ δὲ τῷ παιδὶ γιγονέτι, ὁ τὸ τῆς ἡλικίας ἀνάσημα, καὶ τὸ τῆς μορφῆς ἄξιον ἐκ θειοτέρας δίπτρικε χάριτος. Ἡ δὲ σωτηρία πολὺ κρείττων τῆς ἡλικίας ἐφύετο. Ἡ Θερμουθὶς ὅτι γνησίας ἀμοιρούσα γενῆς, υἱοθετεῖται αὐτὸν, καὶ κομίζει πρὸς τὸν πατέρα. Ὁ δὲ τὸν παῖδα προσιέμενος, ἐπιτίθησιν αὐτῷ καὶ φιλοφρόνησιν τὸ διάδημα. C Καὶ ὁ παῖς αὐτὸ, καὶ ταπεινότατα δῆθεν, ῥιπτεῖ καὶ γῆς, καὶ ἐπίβαινει τοῖς ποσίν. Ὅπερ ὁ Ἱερογραμματεὺς θεασάμενος, ὃς ἐκ τῶν Ἑβραίων γενέσθαι τινὰ, τὸν δὲ Αἰγυπτίων ἀρχὴν ταπεινώσοντα προεῖπεν, ἀνακραγών· Οὗτος, εἶπεν, ἐκεῖνος ὁ παῖς, ὃν ἀπειλοῦσι τοῖς Αἰγυπτίοις τὸ θεῖον πρεσβεῖον. Ἐφθη δ' αὐτὸν ἡ Θερμουθὶς ἐξαρπάσασα, καὶ τὸν Φαραὼ δὲ ναυθρὸν πρὸς τὸ γένος διέθηκεν ὁ Θεός. Παρελθὼν δὲ εἰς ἡλικίαν ὁ Μωϋσῆς ἐκ ποικίλης λαβῆς εἰς τὰ ἀριστὰ ἦν, φανερὸς τοῖς Αἰγυπτίοις ἐγένετο. Πρόσοικοι ὄντες τῇ Αἰγύπτῳ Αἰθίοπες, ἐπέστρατο τὴν χώραν αὐτῶν. Οἱ δ' Αἰγύπτιοι στρατεύουσιν ἐπ' αὐτοὺς, καὶ ἡττῶνται. Αἰθίοπες δὲ καταστρεψάμενοι αὐτῶν, τὴν ἅπασαν κατέτρεχον Αἴγυπτον. Κατὰ δὲ θεῖον χρησμὸν, αἰτεῖ τὴν θυγατέρα τὴν Μωϋσεῖ Φαραὼ ἤδη ἀνδρωθέντα, κατ' Αἰθιόπων στρατηγὸν αὐτῷ γενησόμενον. Ἣ δὲ δίδωσιν, ὁρκώσασα τὸν πατέρα, μηδὲν βλαβῆναι αὐτὸν κακόν. Μωϋσῆς δὲ τὸν πόλεμον πιστεύθεις, οὐ διὰ συνήθους ὁδοῦ ἄγει ἐπὶ τοὺς πολεμίους τὸ στράτευμα, ἀλλὰ δι' ἀσιβήτου ἐκ πλήθους ἑρπετῶν ἰβόλων· ἔνθα καὶ τὴν σωτηρίαν αὐτῷ ἐπεδείξατο. Πλέγματα γὰρ ποιήσας, καὶ πτῶτα πληρώσας ἴβεων (πολλὰς γὰρ ταύτας τρέφει καὶ χειροήθεις ἡ Αἴγυπτος) κατὰ τὴν ὁδὸν ἐκείνῳ ἐκόμιζεν. Αἱ δὲ ἴβεις τοῖς ἰοβόλοις τούτοις πολέμιοι. Καὶ ταύταις προηγουμέναις τὸ στρατιᾶς προμάχοις κατὰ τῶν ἰοβόλων ἐχρήσατο, καὶ μηδὲν προσγενῶσιν ἔπεσι τοῖς Αἰθίοψι. Καὶ τούτους νικᾷ, καὶ πόλεις αὐτῶν αἱρεῖ. Οἱ δὲ συναλισθέντες E εἰς Σαβὰν πόλιν βασίλειον οὖσαν Αἰθιοπίας, ἣν ὕστερον Καμβύσης Μήρῃ ὀνόμασε τῇ τῶν ὁμώνυμον ἀδελφήν, ἐπολιορκοῦντο, ἦν δὲ ἡ πόλις δυσεκλιόρκητος. Θάρβις δὲ τῶν Αἰθιόπων κρατοῦσα Θυγάτηρ εἰς ἔρωτα ἦλθε Μωϋσέως, καὶ ἐμπέμπεται πρὸς αὐτὸν περὶ γάμου. Ὁ δὲ κατένευσε, εἰ παραδοίη τὴν πόλιν αὐτῷ. Φθάνει τὸ ἔργον τοὺς λόγους, καὶ Μωϋσῆς ἐτέλει τοὺς γάμους,

καὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἀπάγαγε εἰς τὴν ἑαυτῶν. Οἱ δ' ἐμίσουν αὐτὸν καὶ σωζόμενοι, καὶ ἠρέθιζον ὁ Φαραὼ κατ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ καὶ τοῖς Ἱερογραμματεῦσι πειθόμενος, καὶ ἐκ τοῦ φόνου τοῦ Αἰγυπτίου, τοῦ τὸν Ἑβραῖον μαστίζοντος, ὡς τῇ βίβλῳ περιέλαβεν ὁ Γενέσεως (εἰ καὶ πάντα παρέδραμεν ὁ Ἰώσηπος) ἐπέθετο τῇ ἀναιρέσει ὁ Μωϋσῆς. Ὁ δὲ ἐκ τῆς ὁδοῦ φυλαττομένων λαθὼν ὑπέξεισι διὰ τῆς ἐρήμου, καὶ εἰς πόλιν ἄπεισι Μαδιάμ, καὶ ξενίζεται παρὰ τοῦ τῆς πόλεως ἱερεῖ, ὃς διώνυμος ἦν, Ραγουὴλ ἐκαλεῖτο καὶ Ἰοθόρ. Ὁ δὲ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Σεπφώραν τῷ Μωϋσῇ πρὸς γάμον ἐκδίδωσιν, καὶ ποιμένα ποιεῖται τῶν ἑαυτοῦ θρεμμάτων.

γ'. Νέμων δ' ἐπὶ τὸ Σίναιον ὄρος ὁ Μωϋσῆς, τὸ περὶ τὸν βάτον ἀξιοῖται ῥάμματος, ὃν μὴ φλὸξ πῦρ, οὐ μὴν τοι καπίζουσα. Εἶτα δὲ φωνῆς ἐκεῖθεν ἀκούει, ἃ μὴ προβαίνειν ἐπέτασσε, ἅτε θείου τοῦ τόπου τυγχάνοντος, καὶ τὰ ἐσόμενα προηγόρευε, καὶ ἀπιέναι αὖθις εἰς Αἴγυπτον ἐκέλευε, τοὺς ὁμογενεῖς τῆς ἐκεῖ κακώσεως ἀπαλλάξοντι, καὶ ἐξάξοντι αὐτοὺς τῆς Αἰγύπτου, θυσίας τε εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ποιεῖν ἐπέλλεται. Ταῦτα ἐκ τοῦ πυρὸς διασαφεῖται ὁ Μωϋσῆς. Ὁ δ' ἀπόρει πῶς ἂν τοὺς οἰκείους πείσειεν, ἃ βιάσαιτο Φαραὼ ἐπιτρέψαι τὴν ἔξοδον. Καὶ ὁ Θεὸς ῥᾷστα ταῦτα θύσειν ἐπηγγέλλετο αὐτῷ, καὶ εἰς πίστιν τὴν βακτηρίαν εἰς τὴν γῆν ἀφεῖναι κελεύεται, καὶ ἀφέντος, δράκων ἐγίνετο. Εἶτ' ἐπιλαβομένου, πάλιν βάκτρον ἦν. Καὶ καθεῖναι τὴν δεξιὰν εἰς τὸν κόλπον προσταχθεὶς, λευκὴν ὁμοίαν τιτάνῳ ἢ χιόνι ἐξήνεγκεν, εἶτα εἰς τὸ πρότερον εἶδος ἀπεκατέστη. Καὶ τὸ πλησίον ὕδατος λαβεῖν κελεύσθεὶς, καὶ καταχέαι τῆς γῆς, ἐρᾷ τὸ χυθὲν αἱματῶδες. Θαρρεῖν οὖν ἐπὶ τούτοις παρεκελεύετο, καὶ μηκέτι μέλλειν. Παραλαβὼν οὖν τὴν γυναῖκα, καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς, Γηρσὼν, ὃ σημαίνει ὅτι εἰς ἀλλοτρίαν, καὶ Ἐλιέζαρ, δοῦλοι δὲ εἰς συμμάχου χρήσασθαι τῷ πατρῴῳ Θεῷ, ὥρμησεν εἰς Αἴγυπτον. Πλησιάσαντι δὲ ὁ ἀδελφὸς ὑπέρχεται Ἀαρών. Παραγίνονται οὖν ἄμφω πρὸς Φαραὼ, καὶ τὰ ἐκ Θεοῦ προστεταγμένα εἰπόντες, ἠξίουν μὴ ἀντιπράττειν τῇ θείᾳ βουλῇ. Χλευάσαντος δ' ἐκείνου, ἔργῳ τὰ σημεῖα ἐδείκνυον, καὶ ἡ ῥάβδος ὄφις ῥιφεῖσα ἐγίνετο. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαοιδῶν πεποιηκότων, καὶ τὰς σφετέρας βακτηρίας μεταβαλόντων εἰς δράκοντας, Μωϋσῆς ἡ βακτηρία ἄνθις ῥιπτεῖ κατὰ γῆς, καὶ εἰς ὄφιν μεταβληθεῖσα, πάσας τὰς τῶν Αἰγυπτίων βακτηρίας, αἳ δράκοντες ἐδόκουν, κατέθυσε. Εἶτα εἰς τὸ ἑαυτῆς χρῆμα μεταπεσοῦσα αὐτὴ νομίζεται. Πληρωσομένου δὲ Φαραὼ, εἰς αἷμα πάντα μεταβέβληται. Εἶτα βάτραχοι πᾶσαν ἡ γῆν Αἰγύπτου ἐκάλυψαν. Ἐπὶ τούτοις σκνῖπες ἐκ τῆς γῆς ἀνεδόθησαν. Τὰ μὲν οὖν ἄλλα τεράστια καὶ οἱ ἐπαοιδοὶ Φαραὼ ἐδόκουν ποιεῖν, σκνῖπας δὲ φαντάσαι οὐκ ἠδυνήθησαν. Εἶπον οὖν πρὸς Φαραὼ, ὅτι δάκτυλος Θεοῦ τοῦτο ἐστίν. Ὁ δ' ἔτι ἀνένδοτος ὤν, καὶ ἐγίνετο κυνόμυια, ταῦτα φθορὰ τῷ κτηνῶν. Ἐπεστα ἡ Μωϋσέως καμινιαία αἰθάλῃ ἡ ἀέρος καταστεῖλάσαντος, ἕλκη ἐφλυκτίδες ἦσαν τοῖς κτήνεσι, καὶ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἀνίζουσαι, καὶ αὖθις χάλαζα ὕδατι, καὶ μετ' αὐτὴν ἐπῆλθεν ἀκρὶς, καὶ ἐπὶ ταύταις σκότος τοὺς Αἰγυπτίους ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἐκάλυψε. Τελευταῖον δ' ἐπέκειτο τοῖς ἀνθρώποις ἡ τῶν πρωτοτόκων ἀπώλεια. Πληρωσομένου δὲ Φαραὼ, ἐκέλευσεν ὁ Θεὸς Μωϋσῆ θυσίαν παρασκευάσαι εἰς ἡ παρασκευαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς, ὃς παρὰ μὲν Ἑβραίοις Νισὰν καλεῖται, παρ' Αἰγυπτίοις δὲ Φαρμοῦθι, παρὰ Μακεδόσι δὲ Ξανθικὸς, καὶ παρὰ Ῥωμαίοις Ἀπρίλ

reducit domum. At illi & oderant illum, quamquam conſervati, & Pharaonem contra eum inſtigabant. Qui & Sacerdotibus obtemperans, & cæde Ægyptii, qui Hebræum flagellarat, irritatus (ut in libro Geneſeos continetur, etſi Joſephus hoc præteriit) vitæ Moſis inſidiatur. Tamen ille, quamvis viæ cuſtodirentur, clam per deſertum aufugit in urbem Madiam, ac Sacerdotis ejus loci hoſpitio utitur: qui nomine duplici prædituſ, & Raguel & Jothor vocabatur. Is filiam ſuam Sephoram Moſi uxorem deſpondet, & curam gregum mandat.

Moſis fuga in Madiam. *Edit. Pariſ. pag.* 34.

XIII. cum autem ad Synæum montem paſceret, cernit miraculum illud rubi: qui cum arderet, non crematur. Deinde vocem etiam inde audit, quæ progredi vetaret: quod locus ille divinus eſſet, & futura prædiceret: & abire in Ægyptum juberet, ut populares ſuos ex illis ærumnis eriperet: quos cum eduxiſſet ex Ægypto, ſacra in loco illo faceret. Hæc Moſi divinitus e flamma ſignificantur. Cæterum is dubitabat, quo pacto vel popularibus ſuis perſuaderet, vel a Pharaone extorqueret exitum: cum Deus ea ſe facillime redditurum pollicetur: in cujus rei fidem, baculum humi projiceret: quo facto, is ſerpens exſtitit: receptus, in baculum redit. Manum item in ſinum abdere juſſus, protulit inſtar calcis candidam: quæ mox & ipſa priſtinum colorem recipit. Rurſus e propinquo aquam effundere juſſus, cruentam videt. His portentis confirmatus, rem citra cunctationem jubet aggredi. Aſſumptis igitur uxore, & ex ea ſuſceptis liberis, Gerſone, quod nomen ſignificat adventum in peregrinam terram: & Eleazaro, (a divino auxilio ſumpta eſt appellatio) in Ægyptum proficiſcitur. Ad limites progreſſo frater Aaron occurrit. Ambo Pharaonem adeunt, & Dei mandatis expoſitis monent, ne divino conſilio adverſetur. Illo verba eorum deridente, miracula edunt. Baculus projectus fit ſerpens. Quod incantatoribus Ægyptiorum imitatis, verſis illorum etiam baculis in ſerpentes, rurſus Moſes ſuum baculum humi projicit: qui in ſerpentem mutatus, baculos Ægyptiorum, qui ſerpentium ſpeciem habebant, devorat. Deinde in ſuam formam reverſum recipit. Pharaone vero ſe offirmante, aquæ in cruorem mutantur, deinde ranæ omnem terram Ægypti occupant, poſtea pediculi e terra ſcaturiunt. Ac cætera quidem miracula etiam Pharaonis præſtigiatores videbantur imitari: pediculorum autem ſpectrum quia effingere non poterant, Pharaoni dicebant, illud digitum Dei eſſe. Verum cum is nihil cederet, ingruerunt muſcæ, & perierunt pecudes. Deinde cum Moſes fuligine caminorum aerem oppleviſſet, ulcera & puſtulæ tam in hominibus quam pecudibus effervuerunt. Rurſus grando depluit, quam ſecutæ ſunt locuſtæ, poſt quas tenebræ Ægyptios tres dies operuerunt. Denique poſt hæc omnia primogenitorum conſecutus eſt interitus. Nam cum occalluiſſet Pharao, juſſit Deus Moſem ſacrificium in eadem menſis XIV. apparare, qui

Rubi ardentis miraculum.

Moſes miraculis confirmatus Pharaonem adit.

Moſis miracula apud Pharaonem.

pag. 35.

LIBER I.

menſis ab Hebræis Niſan, ab Ægyptiis Pharmuthi, apud Macedones Xanthicus appellatur, Latine Aprilis dicitur. Quæ dies XIV. cum adeſſet, ſacrificant omnes, & victimarum ſanguine limina ædium inungunt: cœnaque peracta, reliquias comburunt. Unde ex illo tempore feſtum Hebræi celebrant circa id tempus, & ſacrificant: quod feſtum Paſcha vocant. Id alii tranſitum interpretantur. Joſephus præteritionem, quod Deus nocte illa Hebræis præteritis, Ægyptios interitu primogenitorum affixerit. Qua de cauſa congreſſi Ægyptii Pharaonem orant ut dimittat Hebræos. Jubet ille. Diſcedunt Hebræi: quorum fuere, (militaris dumtaxat ætatis) ſexcenta millia. Egreſſi ſunt menſe Xanthico, die XV. orente Luna, annis quadringentis & triginta poſtquam Abrahamus in Chananæam pervenerat, poſt Jacobi in Ægyptum migrationem annis ducentis & quindecim, Moſe tum annos LXXX. nato, quem Aaron triennio ſuperabat: avehentes etiam oſſa Joſephi ſecum, quemadmodum ille mandarat. Sic illi proficiſcebantur.

Paſcha.

Hebræorum exitus ex Ægypto.

XIV. At Ægyptii acti pœnitentia, correptis armis eos perſequebantur, curribus ſexcentis, equitibus quinquagies mille, & ducentis millibus peditum. Hebræi in angustias redacti æſtuare, vix a lapidatione Moſis ſibi temperare: ille hortari, ut ſe ſequerentur, ad mare ducere. Ibi in littore ſtans, Deo invocato, baculo mare percutit. Illud diſcluditur, ut nuda Hebræis tellus appareret: feſtinanter itaque tranſeunt. Quod videntes Ægyptii, equite in fronte collocato, perſequuntur. Jam autem Hebræis in oppoſitum littus citra noxam egreſſis, Ægyptios aqua a Moſe virga percuſſa, ut in ſuum locum regrederetur, fluctibus coeuntibus, mare obruit. Itaque Ægyptii univerſi in undis perierunt. Hebræi vero laudibus Deum læti concelebrant. Moſes etiam canticum Deo facit verſibus ſenariis, Joſepho auctore. Arma Ægyptiorum cum corporibus eorum a vento in littus ejecta capiunt, ſibique accommodant. Moſes eos in montem Sina ducit, ad exſolvenda vota Deo ob ſalutem adeptam, ut in mandatis acceperat. Dum eo ducuntur, & cibariorum penuria, & aquæ inopia laborant. Sic affecti in locum perveniunt, ubi puteus erat, cujus aqua ob amaritiem potari non poterat (quem locum liber Exodi Marran nominat, Joſephus ab Hebræis Mar vocatum fuiſſe tradit: ſic enim amarum dici lingua eorum) & contra ducem fremunt. Is Deum comprecatus prius, ligno quodam in puteum conjecto, aquam dulcem reddit. Joſephus non credere videtur, aquæ ſaporem miraculo mutatum, ſed naturaliter id accidiſſe. Ait enim, Moſem ligno in aquam conjecto, exhauriri aquam juſſiſſe: ac dum illi intenti eſſent operi, aquam continentibus ictibus exercitatam & expurgatam, potabilem tandem eſſe factam. Cibariorum item penuriæ occurrit, Deo invocato, per corurnices, quarum ingens multitudo in caſtra Hebræorum delata & capta, famem

Ægyptiorum in mari rubro interitus.

Edit. Pariſ. p. 136.

Marranus puteus dulceſcit.

Coturnices.

Αλλος. Ερχόμης ἢ τῆς παραμεσαιδεκάτης, ἄπαντες ἔθυον, ἐ τῷ τῆ θύματος αἵματι τὰς φλιὰς τῷ οἰκιῶν ἔχεον, ἐ δειπνήσαντες, τῷ κρεῶν τὰ περιττεύσαντα ἔκαυσαν. Οθεν ἔτι νῦν ἑορτὴν ἄγουσιν Εβραῖοι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον, ἢ θύουσι, Πάσχα ϗ ἑορτὴν καλοῦντες. Τὸ ἢ Πάσχα ἄλλοι μὲν ὑπέρβασιν σημαίνειν φασίν· Ιώσηπος δὲ ὑπερβασίαν, ὅτι κατ' ἐκείνην ϗ νύκτα, τὸς Εβραίους ὁ Θεὸς ὑπερβὰς, Αἰγυπτίοις ἐπέσκηψε τὴν τῶ πρωτοτόκων φθοράν. Οθεν συμβάντος Αἰγύπτιοι ἐδέοντο τῦ Φαραὼ, λύσαι τὸς Εβραίους. ὁ ἢ αἰτίαν προσέταξεν. οἱ δ' ἐξέπεμψαν. Ην ἢ τὸ τῷ μεταπεμψαμένων πλῆθος τὸ στρατόσιμον ἡλικίαν ἔχον μόνον, μυριάδας ἑξήκοντα. Εξῆλθον δὲ μηνὸς Παυθικοῦ πέμπτῃ ἢ δεκάτῃ καὶ σελήνῃ, μ' ἔτη τετρακόσια τριάκοντα τῦ τὸν Αβραὰμ εἰς Χαναναίαν ἐλθεῖν· ἐκ δὲ τῆς Ιακὼβ εἰς Αἴγυπτον παροικίας, μετὰ ἑαυτὸς ἑξακοσίους, ἢ πεντακαίδεκα. Ην δὲ Μωσῆ τότε ζωῆς ἔτος ὀγδοηκοστὸν, Ααρὼν δὲ τρισὶν ὑπερῆν. Εκομίσαντο δὲ ἢ τὰ ὀστᾶ τῦ Ιωσὴφ, πληροῦντες τὸν ἐπόλιν ϗ ἀνδρός. Οἱ μὲν οὖν ἀπῆραν.

ιδ'. Αἰγύπτιοι δὲ μετεμέλοντο, ἢ λαβόντες ὅπλα ἐδίωκον. Εξακόσια δ' ἅρματα αὐτοῖς ἄρματα, ἱππεῖς τε πεντακισμύριοι, ἐ μυριάδες εἴκοσι ὁπλιτῶν. Εβραίους δ' εἰς ἀπόγνωσιν ἦγον ἐστενωγεμένους τὰ φάγματα, ἢ λίθοις βάλλειν τὸν Μωϋσῆν ἔμελλον. Ο δὲ παρεκάλει αὐτὸς ἴσθαι, ἢ ἦγεν αὐτὸς ἐπὶ θάλασσαν, ἐξ ἧς παρ' αὐτῦ, ϗ τὸν Θεὸν ἐπιβοησάμενος, τύπτει τῇ βακτηρίᾳ ϗ θάλασσαν. Η δὲ ἀνεκόπη, ἢ γυμνὴν ἀφῆκε τοῖς Εβραίοις ϗ γῆν. κἀκεῖνοι διέβαινον ἀσμένως. Ορῶντες δὲ ταῦτα Αἰγύπτιοι, ἢ αὐτοὶ προέξαντες τὸν ἵππον, ἐδίωκον. Ηδη δ' ἐπὶ ϗ ἀντιπέρας γῆν τῷ Εβραίων ἐφαπτόμενον, ἐπιχέεται τοῖς Αἰγυπτίοις ἡ θάλασσα, τῦ Μωϋσέως τῇ ῥάβδῳ ἐπιτρεπτικῶς ἀυθις τὸ ὕδωρ παταξάντος, ἢ πάντα ἐπιπόντος κύματι. Απώλοντο οὖν οἱ Αἰγύπτιοι ἐν τοῖς ὕδασι ξύμπαντες. Καὶ οἱ μὲν Εβραῖοι ἐν ὕμνοις ἦσαν, ἢ ἔχαιρον. Μωϋσῆ δὲ ᾠδὴν πεποίηται πρὸς Θεὸν ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ συμπεθειμένην, ὡς φησὶν ὁ Ιώσηπος. Τὰ δ' ὅπλα τῶν Αἰγυπτίων συὺ τοῖς σώμασιν αὐτῶν ἐκβραθέντα τῆς θαλάσσης ὑπὸ τῦ πνεύματος, λαβόντες Εβραῖοι, τύποις ἀνελίφθησαν. Καὶ ἦγεν αὐτὸς ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸ ὄρος Σινᾶ, θύσων ἐκεῖ τὰ σῶτρα, ὡς αὐτῷ ἐνετέταλτο. Αγομένους δ' ἐκεῖ ἡ τῆ ξοφῶν ἐλύπει ἀπάνις, ϗ ἡ τῶ ὕδατος ἔνδεια. Καὶ ὕπνος ἐλθόντας εἰς τόπον ἀφικνοῦνται, ἐν ᾧ φρέαρ ἦν, οὐ τὸ ὕδωρ διὰ πικρίαν ἄποτον. Καὶ τὸ ὄνομα τῷ τόπῳ ἡ μὲν τῆς Εξόδου βίβλος Μαῤῥὰν ὀνομάζει, ὁ δ' Ιώσηπος Μὰρ αὐτὸν κληθῆναι παρὰ τῆ Εβραίων συγγράφεται, Μὰρ τὸ πικρὸν λέγων τοὺς Εβραίους καλεῖν ϗ τῇ δημαγωγῇ καταγόγγυζον. Ο δὲ τῷ Θεῷ πρόπρον δεηθεὶς, ξύλον λαβὼν, εἰς τὸ φρέαρ ἐνέβαλε, ϗ τὸ ὕδωρ ἐγλύκανεν. Ο δὲ Ιώσηπος ἔοικε μὲν πιθανῶς εἰς θαύματι τῇ γλυκάνσει τῦ ὕδατος, ἀλλὰ φυσικῶς αὐτὸ γλυκανθῆναι δοξάζων. Λέγει γὰρ ὅτι τὸ ξύλον ὁ Μωϋσῆς εἰς τὸ ὕδωρ βαλὼν, ἐξαντλεῖν τὸ φρέαρ ἐκέλευε, ϗ οἱ μὲν ἐποίουν, τὸ δ' ὑπὸ τῆ συνεχῶν πληγῶν γεγυμνασμένον, ϗ κεκαθαρμένον, ἦδη πότιμον ἦν. Τῶν δὲ τῶν τροφῶν ἐνδεια ἐάσατο, τῷ Θεῷ δεηθεὶς δι' ὀρτύγων. Εφίπταται γὰρ τῇ τῆ Εβραίων παρεμβολῇ πλῆθος ὀρτύγων, οὓς συλλαβόντες ἔθυον, ϗ

καὶ ἐπὶ τούτοις τὸ Μάννα ὕστερ αὐτοῖς ὁ Θεὸς, μέλιτι μὲν τὴν ὑδρωδίαν ἐμφερὲς, τὸ δὲ μέγεθος κοριάνδρου σπέρματι ὅμοιον, Μάννα δὲ παρ' ἐκείνων κληθὲν, ὡς ἀποροῦντων τί ἄρ' εἴη αὐτό. Τὸ γὰρ Μὰν τῇ ἐπερωτήσει δηλοῖ, κατὰ γὰρ ἐκείνων διάλεκτον. Οὕτω τε καὶ ταῦτα Ἰώσηπος. Ἐντέταλτο δὲ Ἀαρῶνα ἐκ τούτου ἕκαστον συλλέγειν (ὁ δὲ Ἀαρὼν μέτρον ἐστὶν) εἰ δέ τις πλέον συλλέξειν, εἰς τὴν αὔριον ἄβρωτον ἰὼν, ὑπό τε σκωλήκων καὶ πικρίας διαφθαρμένον. Τοῦτο δὲ ᾠκονόμητο, ἵνα μὴ τῶν ἐρρωμένων πολὺ συναγόντων, ἐπιλείπῃ τοῖς ἀσθενέσι. Τῇ δὲ τροφῇ ταύτῃ παρακόντα ἐχρήσαντο ἔτεσιν, ἐφ' ὅσον ἦσαν ἐν τῇ ἐρήμῳ. Λοιπὸν οὖν εἰς ἄνυδρον ἦλθον τόπον, καλούμενον Ραφιδὶν, καὶ διψῶντες τοῦ Μωυσέως κεκίνηντο. Ὁ δὲ τῷ Θεῷ δεηθεὶς, κελεύεται ῥάβδῳ τὴν πέτραν πλῆξαι, καὶ πλήττει, ἧς αὐτίκα ὕδωρ ἐξεβλύθη πολύ τε καὶ ἐκκριτώτατον. Οἱ δὲ Ἀμαληκῖται καὶ τῶν Ἑβραίων ἐχώρουν, τοὺς πεφοβημένους συμμάχους προσκαλεσάμενοι. Μωυσῆς δὲ τὸ μάχιμον τοῦ λαοῦ τοῦ ἄλλου ἀποδιελὼν, καὶ Ἰησοῦ τῷ τοῦ Ναυῆ ἐπιτρέψας αὐτοῖς, μέρος δέ τι τῆς στρατιᾶς καταλιπὼν εἰς τιμὴν τοῦ ὕδατος φυλακήν, αὐτὸς μὲν ἀνεχώρει πρὸς τὸ ὄρος· Ἰησοῦ δ' ἐστὶ θέτο πιστεύειν Θεῷ, καὶ τὸ στράτευμα κατὰ τῶν ἐναντίων ἐξάγειν. Ἤδη οὖν ὁ πόλεμος συνηρτύνετο· καὶ μάχεται μὲν Μωυσῆς τὰς χεῖρας εἶχεν ὑψοῦ, τοὺς Ἀμαληκίτας οἱ Ἑβραῖοι κακῶς διετίθεντο· Ὀκνοῦντος δὲ τὰς χεῖρας καθιέναι ὁ Μωυσῆς, τῇ ἀναπαύσει τῶν πόνων ποσούμενος, κατακρατεῖσθαι τοὺς Ἑβραίους συνέβαινεν. Ἐκατέρωθεν οὖν τοῦ ἀδελφοῦ Ἀαρὼν, καὶ Ὢρ τοῦ ἀνδρὸς τῆς ἀδελφῆς Μαριάμ, στάσας αὐτῷ παρεῖχον τὰς χεῖρας αὐτῶν ἐστηλατο, καὶ οὕτω τοὺς Ἀμαληκίτας νικῶντες Ἑβραῖοι, πάντας ἀπώλεσαν, εἰ μὴ νὺξ ἐπέσχεν αὐτοὺς, Ἑβραίων δὲ πέθανεν οὐδεὶς.

Ἐκεῖθεν ἀπάραντες εἰς τὸ πρόσω, καὶ ἐν τετάρτῳ μετὰ τὴν ἐξ Αἰγύπτου ἔξοδον, παρῆσαν ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ. Καὶ ἵδρυται Μωυσῆς ἐκεῖ τῇ Θείᾳ, ὅπου καὶ Ραγουὴλ ὁ πενθερὸς αὐτῷ ἀπάντησιν αὐτῷ. Θεασάμενος δὲ τὸν γαμβρὸν ἐν ὄχλῳ πραγμάτων ὄντα, πάντων ἐπ' αὐτὸν βαδιζόντων, συμβουλὴν μὲν τὸ δίκαιον ζήτησιν ἑτέροις ἐπιτρέπειν, αὐτὸν δὲ τῶν μειζόνων προνοεῖν πραγμάτων, καὶ τοῦ λαοῦ σωτηρίας· καὶ τοὺς μὲν ἀρχοντας ἀποδεικνύειν, εἶτα καὶ χιλίους, καὶ πεντακοσίους ἑτέρους ἑφεξῆς, καὶ ἐπὶ τούτοις Ἑκατοντάρχας καὶ Πεντηκοντάρχους ποιεῖν, ἔτι τε τριάκοντα, καὶ εἴκοσι, καὶ δεκαφεξῆς τοὺς ἐλαχιστομύσταπας. Ταῦτα τοῦ Ραγουὴλ συμβουλεύσαντος, Μωυσῆς καὶ τοῦ ἑκείνου ἐποδήλου ποιεῖ. Εἶτα πλησίον μεσουκτοῦσαι τοῦ ὄρους Σινᾶ τῷ λαῷ ἐστειλάμενος, αὐτὸς εἰς τὸ ὄρος ἀναβαίνει· καὶ ὁ λαὸς μεσουκτοῦσιν, ἀγγέλων τήν τε ἄλλην ἀγγελίαν, καὶ ἀπὸ γυναικὸς συνουσίας τρίτην ἡμέραν. Κατὰ δὲ γε τὴν τρίτην ἐωθινὴν πυρὶ πεπυρωμένῳ τὸ τῶν Ἑβραίων στρατόπεδον, ἀστραπάς τε ἅμα φοβεράς, καὶ βροντὰς σφοδρὰς, ἃ τοὺς Ἑβραίους ἐκπλήττει τε σαλπιγξὶ προσμίσαντας. Ἐπιφαίνεται δὲ ὁ Μωυσῆς ἐμπλεως θάρσους, καὶ ὀρθεὶς ἀπαλλάττει τοὺς θεοὺς αὐτοὺς, καὶ μενοῦσι σφίσιν ἃ ὁ Θεὸς ἐντέλλατο, καὶ ὅσα φυλάξουσι νόμιμα, καὶ προσάγει τὸν λαὸν ἅμα γυναιξὶ καὶ τέκνοις, εἰς ἀκρόασιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἤκουον φωνῆς ὑψόθεν γινομένης. Εἶτ' αὖθις ἄνεισιν εἰς τὸ ὄρος· καὶ χρονίσαντος ἐκεῖ, ὁ λαὸς ἠθροίσθη πρὸς Ἀαρὼν, λέγων, Ποίησον ἡμῖν θεοὺς, ὁ γὰρ Μωυσῆς οὐκ οἶδα πῶς γέγονε. Ἀαρὼν δὲ βιαζόμενος, προσενεγκεῖν αὐτῷ

Zonaræ Annales.

sedat. Deinde Mannam plait eis Deus, dulcedine melli parem, magnitudine grano coriandri similem. Est autem Manna ab eis appellata, cum dubitarent quid rei esset. Man enim lingua illa interrogationis quoque nota est: sic Josephus hæc tradit. Jussus autem erat quilibet Assaronem (mensuræ id genus est) ex eo colligere: quo si quis plus collegisset, postridie non erat esui, & vermibus & amaritudine corruptum. Id eo consilio factum, ne ubi robusti multum coacervassent, infirmi egerent. Hoc victu annos quadraginta sunt usi, donec e deserto excesserunt. Denuo in locum aquarum expertem progressi, nomine Raphidin, siti contra Mosem exilimulantur. Is precatus Deum, jubetur baculo percutere petram: quo facto, aquæ limpidissimæ copia erumpit. Inde Amalechitæ, finitimis etiam in auxilium evocatis, contra Hebræos procedunt. Moses bellicosis a reliqua turba segregatis, & Jesu Navis filio duce creato, ac parte exercitus ad aquarum custodiam relicta, ipse montem conscendit: Jesuque mandat, ut Deo fretus, contra hostes educat copias. Conserta jam pugna, quoad Moses manus sursum tenebat, Hebræi Amalechitas male tractabant: cum remisisset, extensione illa fatigatus, iidem succumbebant. Itaque Aaroni fratri, & Ori Mariammes marito mandat, ut utrinque astantes, manus sibi fulcirent. Sic Hebræi victores, Amalechitas internecione delevissent, nisi nox prælium diremisset, nullo e suis cæso.

XV. Ex eo loco progressi, trimestri post exitum ex Ægypto spatio, ad Sina montem perveniunt. Ibi Moses rem divinam facit: & a Raguele socero aditur, qui cum generum negotiis obrutum videret, omnibus eum adeuntibus, suadet, ut juris dicundi provinciam aliis mandet: ipse majorum rerum cura suscepta, saluti populi consulat: & Præfectos designet, qui decies millenis, qui millenis, qui quingenis, centenis, quinquagenis, tricenis item, vicenis, & denis præsint. Raguelis monitis paret Moses: populum prope Sina castra locare jubet: ipse montem ascendit. Populus jussa exequitur, cum aliis rebus immundis, tum congressu mulierum triduum abstinens. Die tertio nubes Hebræorum castra circumdat, cum fulguribus terribilibus, & impetu ventorum: quibus Hebræi perterriti, intra tabernacula se continent. Deinde Moses procedit, fiducia plenus, suoque conspectu popularibus metum adimit: quæ mandarit Deus exponit, & quæ eis instituta sint tenenda: producit populum cum uxoribus & liberis ad audiendum Deum. Audiunt illi vocem ex alto demissam. Ille rursus montem conscendit: in quo cum diutius moraretur, populus ad Aaronem confluens: *Facito*, inquit, *nobis Deos: nam quid Mosi acciderit, ignoramus.* Aaron vi subactus, aureas inaures, & mundum

Raphidinium situm petra levat.

Amalechitæ Mose manus sublimente profligantur. *Edit. Parisf. pag. 37.*

Regaelis consilium de creandis Magistratibus.

Legislatio in monte Sina.

Aaron vitulum aureum conflat.

LIBER I. muliebrem uxorum & filiarum eos asferre jubet. Afferunt illa, & vitulum aureum inde conflant, eique immolant. Moses de monte descendens, & duas testimonii tabulas manibus ferens, lapideas, utrinque scriptas: ut castris appropinquans, vitulum videt, iratus tabulas confringit, vitulum comminutum comburit, icobe in aquam conjecta potat populum. Levitis mandat, ut per castra grassentur: a quibus tribus circiter millibus hominum occisis, in montem revertitur, dicens: *Domine, populus peccavit, quod peccatum si eis condones, bene est: sin minus, me quoque e libro tuo dele.* Jubet Deus Mosem descendere, ac populum in locum designatum perducere: eique conspectum ejus petenti, posteriora sua conspicienda præbet. Sic rursus ad populum ille descendit, duas tabulas afferens, quibus decem illi sermones inscripti erant. Cæterum facies ejus ita fulgebat, ut eam populus intueri nequiret: eaque de causa velat eam, atque ita cum iis colloquens, mandata Dei de sacrificiis, de lustrationibus, de animalibus mundis & immundis, quorum his abstinerent, illis alerentur, de coitu illicito, de matrimoniis Sacerdotum & Pontificum, de sabbato, de anno septimo & quinquagesimo, quem Jubilæum vocant, exponit. Jubet porro Deus tabernaculum fieri, in quod descenderet, quodque cum eis discedentibus transferretur: dimensiones & figuram ejus Mosi demonstrat, secundum quas id fabricandum esset. Populus iis rebus lætus, aurum, argentum, gemmas, æs, ligna, pilos caprinos, pelles arietum, linum & lanas confert. Operi tabernaculi conficiendi præficitur Beseleel, Mariæ sororis Mosis filius, & Eliphatus.

Mosis iracundia ob vitulum.

Edit. Paris. pag. 38.

Promulgatio legis Mosaicæ.

pag. 39.

Tabernaculum & Arca fœderis.

XVI. Tabernaculum jam confectum Moses erigit. Arcam etiam fabrefecit e lignis non putrescentibus, circumcirca inaurat: in eaque duas tabulas, quibus Decalogus continebatur, condit. Cujus primum præceptum. Unum esse Deum affirmat, eumque solum colendum. Alterum, Nullius animantis imaginem faciendam & adorandam esse. Tertium, Per Dei nomen ob nullam rem inanem esse jurandum. Quartum, Diem septimum observandum, atque in illo omni opere abstinendum. Quintum, Parentes honorandos. Sextum, Cæde abstinendum. Septimum, Non adulterandum. Octavum, Non furandum. Nonum, Non dicendum esse falsum testimonium. Decimum, Nihil alienum concupiscendum esse. Arcam hanc in adyta collocant, in æde mensam statuunt, & in ea panes non fermentatos duodecim: candelabrum item aureum, & aram suffitoriam intrinsecus ligneam, foris auro incrustatam. Ante tabernaculum aram posuit ligneam, laminis ferreis circumtectam, in qua phialæ & crateres cum aceerris collocabantur: aliaque vasa, quæ ad sacrificia parata erant, ex auro omnia. Parantur & sacerdotibus ac Pontifici etiam stolæ. Pontificem autem Aaronem renunciarat Deus. Tum Moses populo convocato: *Viri*, inquit,

Decalogus.

Ἀνέπαξεν ἕκαστον τὰ ἑαυτοῦ τὰ χρυσᾶ, εἰς τὸν κόσμον, ὃν αἱ γυναῖκες, καὶ αἱ θυγατέρες αὐτῶν περιέκειντο. Οἱ δὲ προσήγαγον, καὶ ἐξ αὐτῶν μόσχον ἐποίησαν χωνευτὸν, καὶ ἔθυσαν αὐτῷ. Μωϋσῆς δὲ καταβαίνων τὸ ὄρος, καὶ τὰς δύο πλάκας τοῦ μαρτυρίου ἐν τῇ χειρὶ φέρων, λιθίνας καταγεγραμμένας ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, ὡς ἤγγισε τῇ παρεμβολῇ, ὁρᾷ τὸν μόσχον, καὶ ὀργισθεὶς τὰς πλάκας συνέτριψε, καὶ λαβὼν τὸν μόσχον κατέκαυσε, καὶ ἐλέπτυνε, καὶ βαλὼν εἰς ὕδωρ ἐπότισε τὸν λαόν. Καὶ ἐντειλάμενος τοῖς υἱοῖς Λευὶ, καὶ διῆλθον διὰ τῆς παρεμβολῆς, καὶ ἀπέκτειναν πολλοὺς, ὡς εἰς τετρακισχιλίους τοὺς πεσόντας ἀριθμηθῆναι. Ὑποστρέψας δὲ Μωϋσῆς πρὸς τὸ ὄρος, λέγων. Κύριε, ἥμαρτεν ὁ λαός σου, καὶ νῦν εἰ μὲν ἀφὲς αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν, ἄφες· εἰ δὲ μὴ, καὶ ἐξάλειψόν με ἐκ τῆς βίβλου σου. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Κύριος· Κατάβηθι, ἀδήγησον τὸν λαὸν τοῦτον εἰς τὸν τόπον, ὃν εἶπόν σοι. Καὶ ἐμφανίσει Κύριος τῷ Μωϋσῇ αἰτήσαντι ἰδεῖν αὐτὸν, τὰ ὀπίσθια αὐτοῦ. Καὶ κατέβη πρὸς τὸν λαὸν αὖθις, δύο πλάκας ἐπιφερόμενος, τὰς δέκα λόγους γεγραμμένους ἐχούσας, καὶ ἡ ὄψις τοῦ προσώπου αὐτοῦ ὑπῆρχε δεδοξασμένη, καὶ οὐκ ἠδύναντο ἀτενίσαι αὐτῷ ὁ λαὸς, καὶ περιέθηκε κάλυμμα περὶ τὴν ὄψιν αὐτοῦ, καὶ οὕτως ὡμίλει αὐτοῖς. Καὶ ἀπήγγειλεν αὐτοῖς ἃ ἐντεῖλατο ὁ Θεὸς περί τε θυσιῶν καὶ καθαρσίων, καὶ ζώων ἀκαθάρτων τε καὶ καθαρῶν, ὥστε τῇ μὲν ἀπέχεσθαι, τοῖς δὲ χρῆσθαι, περί τε μίξεων ἀθέσμων, καὶ τίνας οὐ χρεὼν γάμον ἀγάγεσθαι, καὶ εἵας οἱ Ἀρχιερεῖς, καὶ περὶ σαββάτου, καὶ τοῦ ἑβδόμου ἐνιαυτοῦ, καὶ τοῦ πεντηκοστοῦ, ὃν Ἰωβηλαῖον καλοῦσι. Καὶ ὅτι ἐπέταξεν ὁ Θεὸς σκηνὴν γενέσθαι, εἰς ἣν ἂν παραγένοιτο, συμπεριφερομένην αὐτοῖς μεταβαίνουσι· καὶ μίτρα τῷ σκηνῇ ἔδειξεν αὐτῷ, καὶ χῆμα καθ' ὃ ἂν καταπεπλάσθαι. Ὁ δὲ λαὸς χαίροντες ἐπὶ τούτοις, προσῆγον χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, καὶ λίθους τιμίους, καὶ χαλκὸν, καὶ ξύλα, καὶ τρίχας αἰγείας, καὶ δέρματα κριῶν, καὶ λίνον, καὶ ἴεια. Ἀρχιτέκτονας δ' ἐφίστησι τῇ σκηνῇ, τόν τε ἀδελφὸν αὐτοῦ Μελχιμιοὺδ Βεσελεὴλ, καὶ Ἐλιφάζ.

ιε'. Ἤδη δὲ τῆς σκηνῆς εἰργασμένης, ἔστησε ταύτην ὁ Μωϋσῆς. Εἴργαστο δὲ καὶ ἡ κιβωτὸς ἐκ ξύλων ἀσήπτων, ἃ περιεχόθη χρυσίῳ περικαλύπτων, ἣ τὰς δύο πλάκας ἐτίθεντο, αἷς τὰς δέκα λόγους εἶχον ἐγγεγραμμένους. Ὧν ὁ μὲν πρῶτος, Εἷς Θεὸν εἶναί φησι, καὶ τοῦτον μόνον σέβεσθαι δεῖν. Ὁ δεύτερος δὲ, Μηδενὸς εἰκόνα ζῴου ποιεῖν, μηδὲ προσκυνεῖν. Ὁ τρίτος, Ἐπὶ μηδενὶ ματαίῳ τὸ Θεὸν ὀμνύειν. Ὁ τέταρτος, Τὰς ἑβδόμας παραπρεῖν, ἀναπαυομένους ἐξ ἔργου παντός. Ὁ πέμπτος, Γονεῖς τιμᾶν. Ὁ ἕκτος, Φόνου ἀπέχεσθαι. Ὁ ἕβδομος, Μὴ μοιχεύειν. Ὁ ὄγδοος, Μὴ κλέπτειν. Ὁ ἔνατος, Μὴ ψευδομαρτυρεῖν. Ὁ δέκατος, Μηδενὸς ἀλλοτρίου ἐπιθυμεῖν. Ταύτῃ οὖν τὴν κιβωτὸν εἰσάγουσιν εἰς τὸ ἄδυτον, ἐν δὲ τῷ ναῷτιθέασι τράπεζαν, καὶ ἐπὶ ταύτης ἄρτους ἀζύμους δώδεκα, καὶ λυχνίαν χρυσῆν, καὶ θυμιατήριον ξύλινον ἐντὸς, ἔξωθεν δὲ χρυσῷ περικαλυμμένον. Καὶ πρὸ τῆς σκηνῆς βωμὸν ἱδρύσατο ξύλινον, χαλκαῖς λεπίσι περιπλαμένον, ὃν ἀντλητῆρες φιάλαι καὶ κρατῆρες σὺν θυΐσκοις ἐτίθεντο, καὶ ἄλλα σκεύη, ἃ πρὸς ἱερουργίαν ἡτοίμαστο, χρύσεα πάντα. Γίνονται δὲ καὶ τοῖς ἱερεῦσι στολαὶ, ἀλλὰ μίτινοι καὶ τῷ Ἀρχιερεῖ. Ἀρχιερέα δὲ ὁ Θεὸς τὸν Ἀαρὼν ἐψηφίσατο. Συναθροίσας δὲ τὸ πλῆ-

Θεὸς ὁ Μωϋσῆς, Ἀνδρες, ἔφη, τὸ μὲν ἔργον πεπλή-
θυται, τῆς δὲ τῶ ἱεράθαι τιμῆς ὁ Θεὸς ἡμᾶς Λαρὼν ἀ-
ξιοῖ. Προστάττει δὲ Μωϋσῆς, εἰσφέρειν ἕκαστον Σίκλω
τὸ ἥμισυ, εἰς τὰς περὶ τὸν σκηνὸν χρείας ἱκα-
ἀνάλωμα. Ὁ δὲ Σίκλος Ἑβραίων ἐστὶ νόμισμα, Ατ-
τικὰς δραχμὰς τέσσαρας παρασχόν. Τὸ δὲ πλῆθος
τῶν εἰσφερόντων ἐγένετο μυριάδες ἑξήκοντα καὶ πεντακισχί-
λιοι πεντακόσιοι πεντήκοντα. Τῶν δ' εἰσφορὰν ἐ-
ποιοῦντο τῶν ἐλαττόνων οἱ τὸν εἰκοστὸν ὑπερβάντες
ἐνιαυτὸν, ἄχρι πεντηκοστοῦ. Ἐπεπλήρ. δὲ ἡ σκηνὴ
μηνὶ ἑπτᾷ. Ἐθυσε δὲ ὁ Θεὸς κατὰ γνώμην αὐτῶ
τὸ ἔργον γενόμενον, παρουσίασας ἐν τῇ σκηνῇ. Οὕ-
τω δὲ τῶν παρουσίαν ἐδήλωσεν. Ἀχλὺς ὑπὲρ τῶν σκη-
νῶν μόνων ἐγίνετο, οὔτε βαθεῖα καὶ συμπεπιλημένη,
καὶ πάντη ἐμφερὴς, οὔτε πάνυ λεπτή τε καὶ ἀραιὰ, ὡς
δι' αὐτῆς διακρίνεσθαι τῶν ὄρασιν· ἡδεῖα δὲ ἀπ' αὐ-
τῆς ἔρρει δρόσος. Μωϋσῆς δὲ ἔθυσεν ἐν τῇ τῆς
σκηνῆς αἰθρίῳ ἐφ' ἡμέρας ἑπτὰ, τῇ δὲ ὀγδόῃ ἑορ-
τὴν ἐκήρυξε τῷ λαῷ, καὶ θύειν ἐπέταξεν. Οἱ δὲ
ἀλλήλοις ἠμιλλῶντο. Ἐπικειμένων δὲ τῶν ἱερῶν τῷ βω-
μῷ, πῦρ ἀνῆφθη αὐτόματον, ὃ πάντα τὰ ἐπὶ τῷ
βωμῷ ἐδαπάνησεν. Οἱ δὲ περιβύτεροι τῶν τεττάρων
υἱῶν Ἀαρὼν, Ναδὰβ καὶ Ἀβιὰ παρὰ τὰ δεδιαγ-
μένα θύσαντες, κατεκάησαν τὰ σώματα καὶ τὰ
προσφερόμενα, πυρὸς ἐξαφθέντος αὐτομάτου, καὶ φλέ-
ξαντος αὐτοὺς ἐν τοῖς σώμασιν ἔξω τῆς παρεμβολῆς
κειμένους, ἐτάφησαν. Τῇ δὲ φυλῇ τῇ Λευὶ τῶν ἄλ-
λων ἡγεῖτο, καὶ παρέδωκεν αὐτοῖς τὴν σκηνὴν,
καὶ τὰ σκεύη τὰ ἱερὰ, ἵνα ὡς ὑφηγῶνται οἱ ἱερεῖς, ὑ-
πηρετῶσιν αὐτοῖς. Μετὰ ταῦτα ἀριθμῆσαι δέδοκτο τὸν
λαὸν, καὶ διέθεσαν τὴν ὅπλα φέρειν δυναμένων μυ-
ριάδες ἑξήκοντα, καὶ τετρακισχίλιοι, πρὸς ἑξακοσίοις καὶ
πεντήκοντα. Οὗτοι δ' ἦσαν οἱ τὸν εἰκοστὸν ὑπερβάντες
ἐνιαυτὸν, καὶ ἄχρι τοῦ πεντηκοστοῦ ἐφεστῶτες. Αντὶ
δὲ τῆς Λευιτικῆς φυλῆς τοῖς Φυλάρχοις κατέλεξαν
τοὺς παῖδας τοῦ Ιωσὴφ, τὸν Μανασσῆ καὶ τὸν Εφραίμ,
καθ' ἕκαστον τῶν προπάτορος Ιακὼβ. Οἱ δὲ γε
Λευῖται δισμύριοι καὶ τετρακισχίλιοι ἀριθμηθέντες διέθη-
σαν, πρὸς ὀκτακοσίοις καὶ ὀγδοήκοντα.

ιζ. Εἶτα κατιδὼν τὸ πλῆθος τὸν Μωϋσῆν αἰτιώ-
μενον, ὅτι γῆς ἀγαθῆς αὐτοὺς λυπήσας, ἐν ἐρήμῳ
πλανᾶσθαι ποιοίη. Ἀναγαγὼν δὲ αὐτοὺς ἐκεῖθεν εἰς
τὴν καλουμένην Φάραγγα, πλησίον οὖσαν τῆς Χαναναίων
γῆς, ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἕνα λαβὼν, κατασκοπήσοντας
ἔπεμψε τήν τε δύναμιν τῶν Χαναναίων, καὶ τὴν γῆς τὴν
ποιότητα. Οἱ δὲ τεσσαράκοντα ἡμέραις διελθόντες τὴν
γῆν, ὁπόσην ἦν, καὶ καρποὺς ἐκ τῆς γῆς ἐκείνης κο-
μίζοντες, καὶ τὴν μὲν χώραν ἐπῄνεσαν ὡς ἀγαθὴν, τὸ
δὲ πλῆθος ἐφόβουν ὡς οὐκ ἂν πόρῳ τὴν αὐτῶν κατασχέ-
σεως, διά τε ποταμῶν μεγέθη, καὶ ὀρῶν δυσβασίας,
καὶ πόλεων ὀχυρότητας. Τὸ δὲ πλῆθος πάλιν δι' ὀργῆς
εἶχε τὸν Μωϋσῆν, καὶ λιθοβολῆσαι αὐτόν τε καὶ
τὸν Λαρὼν, καὶ ὑποστρέψαι εἰς Αἴγυπτον. Μόνοι δὲ
τῶν κατασκόπων Ιησοῦς ὁ τοῦ Ναυῆ, καὶ Χάλεβ παρε-
θάρρυναν τὸν λαὸν, μηδὲν δυσχερὲς ἀπαντήσειν αὐ-
τοῖς ἀπισχυριζόμενοι. Μωϋσῆς δὴ καὶ Λαρὼν ἱκέτευον
τὸν Θεὸν, ὅπως τῆς λύπης παύσῃ τὸ πλῆθος. Πα-
ρῆν δὲ ἡ νεφέλη ἐν τῇ σκηνῇ, καὶ ἐσήμαινε τὴν ἐπιφά-
νειαν τοῦ Θεοῦ. Καὶ Μωϋσῆς θαρρήσας, διελέχθη
τῷ πλήθει, καὶ ὀργισθῆναι ἔφησε τὸν Θεὸν, μὴ

opus absolutum est, sacrificandi autem LIBER I.
honore Aaronem dignatur Deus. Deinde
conferre singulos jubet Sicli semissem,
ad tabernaculi ministeria sustentanda.
Est autem Siclus, Hebraici nomismatis genus, quod quatuor drachmas Atticas valet. Numerus eorum qui conferebant, fuit sexcentorum, quinque millium, quingentorum & quinquaginta: cum ex ingenuis il duntaxat conferrent, qui vigesimum annum excessissent, usque ad quinquagesimum. Confectum est tabernaculum mensibus septem. Ostendit autem Deus descensu in Tabernaculum suo, id opus ex animi sui sententia confectum esse. Præsentiam porro suam ita declaravit. Vapor solit Tabernaculo incumbebat, neque densus & involutus, ac nubibus similis, neque omnino tenuis & rarus, ut penetraret visus, sed suavis inde ros destillabat. Moses diebus septem in Tabernaculo sub dio sacrificat. Octavo, festum indicit populo, & sacris operari jubet. At illi certare inter sese liberalitate. Victimis jam aræ impositis, ignis sponte sua ortus, omnia quæ in illa erant, consumit. Post, quatuor filiorum Aaronis natu grandiores, Nadabus & Abius sacris non rite factis, pectora & facies, igni ultro exorto, adusti: cadavera eorum extra castra elata, & sepulta. Dehinc Moses tribum Leviticam ab allis secretam lustrat: eisque Tabernaculum & sacra vasa tradit, ut Sacerdotibus ad præscriptum eorum ministrarent. His peractis, numerare populum instituit: inventique sunt, qui arma ferre possent, sexcentles mille, ter mille sexcenti & quinquaginta ex iis qui annum vigesimum excesserant, & quinquagesimum attigerant. Pro tribu autem Levitica Josephi filios Ephraimum & Manassem Tribunis substituit, secundum mandatum progenitoris Jacobi. Levitarum porro numerus inventus est trium & viginti millium, octingentorum & octoginta.

Nadabi & Abii interitus.

Levitæ sacris ministeriis destinantur.

Numerus Israelitici populi.

Edit. Paris. pag. 40.

XVII. Post hæc populus seditionem Mosi movet, conquerens se e bona terra in desertis oberrare coactos ab eo. Itaque ex eo loco in terram eos ducit, quæ Vallis dicebatur, Chananæ terræ propinquam: & singulos ex qualibet tribu delectos, mittit exploratum vires Chananæorum, & agri qualitatem. Hi quadraginta diebus regione peragrata, revertuntur, fructus etiam ex ea secum afferentes: ac terram quidem bonitatem laudant, sed populo metum injiciunt, quasi obtineri nequeat, tum ob fluminum magnitudinem, tum ob ardua juga montium, tum ob urbes munitissimas. Hoc nuncio rursus irritantur animi popularium contra Mosem, adeo ut de eo & Aarone lapidibus obruendo, deque reditu in Ægyptum cogitarent. Verum Jesus Navis filius & Calebus, soli exploratorum confirmant populum, nullas difficultates pertimescendas esse asseverantes. Moses quoque & Aaron deprecantur Deum, ut desperationem illam vulgi sedaret. Jam nubes in Tabernaculo aderat, Dei præsentiam declarans, cum Moses animo resumpto, populum alloquitur,

Exploratores in Chananæam mittuntur.

Chaleb, Jesus.

Israelitæ ut annis in deserto exulant.

LIBER I. ac Deum iratum esse ait, non tamen perditurum omnes, neque totam gentem deleturum: sed nec Chananæam terram traditurum ipsis, quibus per annos quadraginta commorandum esset in deserto, sed liberis eorum. His a Mose dictis, mœrere populus. Deinde Chananæos invadere velle, quamvis vetante Deo. factaque impressione vincuntur, aliis cæsis, aliis in castra trepide se recipientibus. Inde orta est populi seditio, hujusmodi ex causa. Core Leviticæ tribus homo, genere & opibus maxime conspicuus, auræ popularis captandæ insignis artifex, invidet Mosi, & contra eum vociferatur, ut tyrannum. *Nam quæ*, inquit, *ratione Aaroni, ejusque filiis sacerdotium attributum? Si ob tribum Leviticam, ego sum illo honore dignior: quippe & genere illi par, & opibus ac ætate superior: sin alteri tribui debetur id munus, Rubenia ob ætatis prærogativam primas ferat, ac Dathan & Abiron illo potiantur.* Hæc malitiose dicebat ille, cum & viros principes ducentos & quinquaginta instructos haberet, & plebs concitata esset. At Moses in medium progressus: *Ego*, inquit, *Core & te, & eorum qui a te stant, quemlibet honore dignos judico. Verum Deus Aaroni sacerdotium assignavit: idemque nunc denuo declarabit, a quo sacra sibi velit fieri. Mane igitur qui de sacerdotio contenditis, prodite, thuribula quisque domo secum allata, & igne, suffimenque. Una vobiscum etiam Aaron prodeat. Tum vobis in populi conspectu odoramenta incendentibus, cujus victimam suaviorem judicarit Deus, is vobis Pontifex erit.* Collaudat hæc populus; postridie in concionem frequentes conveniunt. Moses Abironem & Dathanem accersiri jubet. Non parent illi, minas insuper contra Mosem adjicientes. Tum ille primoribus se sequi jussis, ad tabernaculum illorum abit: prope quod cum veniisset, manibus in cœlum sublatis, magna voce exclamat: *Quoniam, Domine, de-li mali suspectus habeor, tu ipse venito judex, ac demonstra nihil fortuito geri, sed tua providentia gubernari omnia: quod si tuo jussu pontificatum Aaroni dedi, tellus cui Dathan & Abiron cum sua progenie insistunt, dehiscat. Sin vera sunt quæ contra me dicunt, quæ ego sum imprecatus, ea in caput meum redundent.* Hæc ubi lachrymans dixisset, tellus vehementer concussa, cum ingenti fragore juxta illorum tabernaculum dehiscens; cum & ipsos & eorum omnia deglutisset, iterum expletus est hiatus. His factis populus stupet. Moses eos qui sacerdotium sibi vendicabant, vocat. Conveniunt viri illustres CCL. Aaron & Core ante Tabernaculum cum acerris suis ea quæ ipsi acculerant, suffiunt. Tum ingens flamma emicat, qualis videlicet jubente Deo incendatur, qua illi CCL. una cum Core ita conflagrarunt, ut nec cadavera eorum reperirentur. Solus Aaron incolumis invenitur. Moses thuribula illorum virorum circa æneam aram reponi jubet, in rei gestæ monimentum ad posteros; ac denuo habita concione, edicit Tribunis, ut nomina tribuum baculis inscripta afferant. Nam illius fore sacerdotium, in cujus baculo si-

Edit. Paris. pag. 41.

Core seditio.

Abiron & Dathan dehiscit tellus.

Core cum CCL. viris conflagrat.

A Λευΐτης μέν τις πάσης, μικοῦ τε φύσεως ἐξαρκέσαντα, ἢ δὲ Χαναναίαν μὴ παρίξειν αὐτοῖς, ἔασαι δ' ἐπὶ τῆς ἐρήμου ἐπ' ἔτη τεσσαράκοντα, παισὶ δὲ τοῖς ἐξ αὐτῶν παρίξειν ἢ γῆν. Ταῦτα τῦ Μωϋσέως εἰπόντος, ἐν λύπῃ τὸ πλῆθος ἐγένετο. Εἶτα συμμίξαι τοῖς Χαναναίοις ἤθελον, ἢ ταῦτα κωλύοντος τῦ Θεῦ, ἐ προσβαλόντες ἐτράπησαν. Καὶ οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δὲ εἰς ἢ παρεμβολὴν συμπεφύγασι. Στάσις δὲ τὸ πλῆθος κατέλαβε ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Κορὲ ἢ Λευϊτικῆς τυγχάνων φυλῆς, ἢ γένει ἢ πλύτῳ περιφανέστατος, ἢ ὁμιλεῖν πιθανώτατος, φθόνον ἔχει πρὸς Μωϋσῆν, ἢ τὸ ἀνδρὸς καταβὰν ὡς τυραννίδι χαριζόμενον. Τίνι δὲ λόγῳ, ἔλεγεν, Ἀαρὼν ἢ τοῖς αὐτῦ υἱάσι τὰ ἱερωσύνης προσήκειν; Εἰ μὲν ὡς ἐκ τῆς Λευϊτικῆς φυλῆς, ἐγὼ πάντως τυγχάνει δικαιότερος, γένους μὲν ὁμοίως ἔχων, πλύτῳ δὲ ἢ ἡλικίᾳ φέρων. Εἰ δὲ ἑτέρᾳ φυλῇ προσκληρωθῆναι δεῖ τὰ αὐτῶν, προτιμᾶται ὁ τῦ Ρουβὴμ ἢ πρωτοτοκίοις, ἢ λήψονται ταύτῃ Δαθὰν τε ἢ Ἀβειρών. Ταῦτα ἐκεῖνος μὲν κακοήθως ἔλεγεν. Ἦσαν δὲ αὐτῷ συμπεπαγμένοι ἄνδρες τῶν πρώτων ἑξήκοντα, ἢ πρεσβύται, ἀριθμὸν δὲ ἓξ τὸ πλῆθος. Ὁ δὲ Μωϋσῆς εἰς μέσον ἀχθείς, ἔφησε· Ἐμοί, ὦ Κορὲ, ἢ σύ, ἢ εἴ σοι συμπεπαγμένοι ἅπαντες, τιμῆς ἄξιοι δοκῶ. Ὁ δὲ Θεὸς τὴν ἱερωσύνην τῷ Ἀαρὼν ἐψηφίσατο, ἢ νῦν αὖτος αὖθις κελεύει ἐν ἱεραῖς βύλεται. Ἐωθεν οὖν, ὅσοι τῆς ἱερωσύνης ἀντιποιεῖσθε, πάντες, ἔκαστος κομίζων θυμιατήριον εἰκῆθεν, ἢ πῦρ ἢ θυμίαμα. Συνιόντες δ' ἅπαντες παρέστω ἢ Ἀαρών. Καὶ θυμιάσαντων ὑμῶν ἑκάστου τὸ λαῦ, ὅπερ ἐπὶ τῶν θυσιῶν ἰδίᾳ χειρὶ ὁ Θεὸς, ὅτῳ ἔσεται ὑμῶν ἱερεύς. Ἐπήνεσε ταῦτα τὸ πλῆθος, ἢ τῇ ἑπομένῃ συνῆλθον εἰς ἐκκλησίαν. Μωϋσῆς δὲ πέμψας πρὸς Ἀβειρὼν ἢ Δαθάν, ἐφοπλίτας εἶχεν. Οἱ δὲ μὲν ἀπειθοῦντες, ἢ οὐ Μωϋσέως ὑπείλοντο· Μωϋσῆς δὲ ἀκολουθεῖν αὐτοῖς τὰς προβύλους κελεύσας, ἄπεμπε πρὸς τὰς ἐκείνων σκηνάς, ἢ πλησίον γενόμενος, τὰς χεῖρας ἀνέσχε εἰς οὐρανὸν, ἢ μέγα ἐβόησε· Ἐπεὶ κακοήθη ὑποπτεύομαι, Δέσποτα, ἐκεῖνος εἶδέ δικαίως, ἢ παράσχου, ὅτι οὐδὲν ἀπρομάτως, ἀλλὰ πάντα σῇ διοικεῖται προνοίᾳ. Καὶ εἰ σῷ κελεύσματι δέδοται τὰ ἱερωσύνη τῷ Ἀαρών, χάνοι παχὺ Δαθὰν τε καὶ Ἀβειρὼν ἢ ἅπαντες γενεὰ ἐμπήσασα γῆ. Εἰ δ' ἀληθεύουσιν ἐμοῦ, οἷς ἐπηρεάζουσιν αὐτοῖς, ἐγὼ πεισθήσομαι. Ταῦτα εἶπε δεήσεως. ἢ σείεται μὲν ἅθρόον ἡ γῆ. Σκληρᾶς δὲ ῥαγείσης ὕλης, συνίζησε πρὸς τὰς ἐκείνων σκηνὰς, ἢ ἅπαν τε ἢ τὰ αὐτῶν εἰς τὸ χάσμα κατέσυρεν, ἢ ὕπως πάλιν συνῆλθε τὸ διῆκον. Ἐκ τούτου ἔφριξε μὲν ὁ λαὸς, Μωϋσῆς δὲ καλεῖ τοὺς περὶ ἱερωσύνης ἀμιλλωμένους. Καὶ συνελθόντας πεντήκοντα ἢ ἑξήκοντα ἄνδρας ἑκάστου, ἢ Ἀαρὼν. ἐ Κορὲ ἔφερε ἢ σκηνῆς ἐπὶ τοῖς θυμιατηρίοις καθηγιάζοντα ἃ ἐκόμιζον. Ἐξέλαμψε δὲ πῦρ πολὺ, οἷον ἂν Θεῦ κελεύσαντος ἀναφθέν, ὑφ' οἷς τε ἔθυσαν ἢ πεπόνθασι, ἐ Κορὲ διεφθάρησαν, ὡς μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν ἀρεθῆναι· μόνος δὲ Ἀαρὼν ἀρέθη ἀλώβητος. Μωϋσῆς δὲ τὰ θυμιατήρια τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων περὶ τὸ χάλκιον ἐπίλασι καταθέσθαι βωμὸν, ἐς ὑπόμνησιν ὧν τε γεγόνασιν, ἢ οἷς μετέπεσε. Ἐπελθὼν δὲ πάλιν παρῆκε τοῖς φυλάρχοις ἔχειν, τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα βακτηρίαις ἐπιγεγραμμένα κομίζοντας, ἐκείνῳ τοῖς ἱερωσύνης ἐσομένης, οὗπερ ἂν

τῇ βακτηρίᾳ σημεῖον γένηται ἐκ Θεοῦ. Κομίζουσιν οὖν, A
εἷς, παρ' ἄλλου καὶ Ἀαρὼν, ἐπιγράψας τῇ βακτηρίᾳ Λεβίτου, ἃς ἐν τῇ σκηνῇ Θεοῦ κατέθετο Μωϋσῆς, τῇ δ' ἑπομένῃ πρωτοφυεῖς πάντας. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι, οἵαι περ ἐτύγχανον, ἔμειναν, αἱ δὲ Ἀαρὼν ἐβλάστησε καὶ φύλλας καὶ καρπούς. Τὸν δὲ καρπὸν ὁ μὲν τῆς Λευιτικῆς βίβλος κάρυα λέγει, ἀμύγδαλα δὲ ὁ Ἰώσηπος. Ἐξεπλάγησαν οὖν πάντες, τεὶς τὸν Ἀαρὼν χειροτονηθέντος τοῦ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ πολέμων καὶ στρατείας ἡ τῶν Λευιτῶν ἀφῄρητο φυλὴ, ἵνα μὴ ἐξ ἐλαττείας τῷ ἀναγκαίων ἀμελῶσιν τῆς λειτουργίας τοῦ ἱεροῦ, ἐπέλευε Μωϋσῆς τοῖς Ἑβραίοις, ὅπως ἐν τῇ παραλήψονται πόλεις κατασκήψαι τοῖς Λευίταις, ἐν γῇ περὶ αὐτάς, ἐν δικάτῃ τῶν ἐπετείων καρπῶν αὐτοῖς παρ B ἐν τοῖς ἱερεῦσι πλεῖν, ἐν ἄλλα δὲ πλεῖστα τοῖς χορηγεῖν τὸν λαὸν διετάξατο, ὧν τὰ καθ' ἕκαστον ὁ ζητῶν, τοῖς τῆς Λευιτικῆς βίβλου ἀναπτύξας δήτω.

ιη'. Ταῦτα δὲ διατάξας Μωϋσῆς, ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἦλθε μετὰ τῆς στρατιᾶς, ἐν ἐξιὼν παρελθεῖν δι' αὐτῆς. Τῆς χώρας δ' ὁ βασιλεὺς, μετὰ στρατιᾶς ἐνόπλου προϋπιόντα τοῦ Μωϋσῆ. Καὶ ὃς μὲν τὴν ἐρημωτέραν χώραν, μὴ ἄρχειν μάχης συμβαλλόντος τοῦ Θεοῦ. Τότε ἐν Μαριάμμη τελευτᾷ, τῶν Μωϋσέως ἡ σύγγονος, μετὰ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξόδου. Τὸν δὲ λαὸν ἀπῆγε μὲν τὴν ἐρήμου, ἐν τὴν Ἀραβίας, ἔνθα ἐν Ἀαρὼν ἐπελθόντων εἰς ὄρος ἀναβὰς ὑψηλὸν, ἐν τὴν ἀρχιερατικὴν στολὴν παραδοὺς τῷ υἱῷ Ἐλεάζαρ, τοῦ πλήθους ὁρῶντος, ἔτη βι C οὐς ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ἓξ τεισίν. Ἐλθόντι δὲ Μωϋσῆ ἐπὶ τὴν Μωαβιτῶν ἐν Ἀμορραίων χώραν, τῷ στρατῷ δίοδον ἦτει. Σπεύδοντος δὲ τὴν χώραν ὁ βασιλεὺς ἐξβαίνειν τοὺς Ἑβραίους ἐκώλυε, ἐν τοῖς Θεοῦ πείθειν σημήναντος ἑρμῆνι τῷ Μωϋσῇ, τὰς παροπλίας ἀναλαβόντας Ἑβραίους, ἐπὶ μάχην ἰέναι. Τρέπονται δ' αὐτίκα οἱ Ἀμορραῖοι, ἐν ἅπαντες διαφθείρονται. Πίπτουσι δὲ ἐν Σηὼν ὁ αὐτῶν βασιλεὺς, ἐν αἱ πόλεις εἷλον, ἐν τὴν γῆν ἐκείνην παρέλαβον. Ἐστρέβετο δὲ καὶ τοῖς Ἰσραηλίταις, ἐν Ὢγ ὁ τῆς Γαλαδαίτης ἐν τῆς Γαυλανίτιδος βασιλεὺς σύμμαχος ἐλθὼν τῷ Σηὼν ἤδη διαπολεμοῦντι. Αὐτός τε οὖν D ἥττηται ἐν τῇ μάχῃ, ἐν ὁ στρατὸς αὐτῶν διαφθείρεται, ἐν αἱ πόλεις ἑάλωσαν, ἐν οἱ ἐπιχώριοι ἀνῃρέθησαν. Ἐκεῖθεν δὲ Μωϋσῆς τὴν δύναμιν κατὰ τὸ μέγα πεδίον ἄγει, ἐν στρατοπεδεύει Ἰεριχοῦντος ἐναντι. Πόλις δ' ἐστὶν εὐδαίμων αὕτη, φοινικάς τε φέρουσα, ἐ βάλσαμον πλουτοῦσα. Βαλὰκ δὲ ὁ τῷ Μωαβιτῶν βασιλεὺς, μεταπέμπεται τὸν μάντιν Βαλαάμ, ὅπως ἐπ' ἐλεύσεται τῶν Ἰσραηλιτῶν ἀρὰς ποιήσῃ παραχρῆμα. Καὶ ὁ μὲν ἄπεισι. Κατὰ δὲ τὴν ὁδὸν Ἀγγέλῳ θείῳ προσβάλοντος αὐτῷ, ὑ ἵνος, ᾗ ὁ Βαλαὰμ ἐπωχεῖτο, συνιοῦσα τῷ θείῳ πτώματος, ὑ προέβαινεν, ἀλλ' ταῖς πληγαῖς ἐνεδίδου. φωνήσασα δ' ἀνθρωπίνως ᾗ θείᾳ βούλευσιν, ἄδικον ἐκάλει τὸν δεσπότην πληγὰς αὐτῇ ἐπιφέροντα, ἐ μὴ συνιέντα, ὅτι ἐκ Θεοῦ οἷς ἐπαιδεύετο ὑπηρετεῖν ἔργεται. Ταραττομένου δ' αὐτοῦ E διὰ τὴν ἀνθρωπίνην φωνὴν, ἐπιφαίνεται ὁ Ἄγγελος, αὐτὸς τὴν ὁδὸν ἔλεγε κωλύειν τῇ πτήσει. Βουλόμενον δ' ἀναστρέφειν, χαρὰν προσώπου παρώρμησεν, ᾗ ἃ ἐκ Θεοῦ ἐμπνεόμενα, ταῦτα λέγειν. Καὶ ὁ μὲν ἦκεν πρὸς τὸν Βαλάκ. Καὶ ὡς ἅρας ἀχθεὶς, ἐπτὰ τε ταύρους ὁλοκαυτώσας, ᾗ τοσούτους κριούς, ὡς εἶδε στρατὸν ἐπιμαιομένην, οὐ μέσον οὐ κατὰ-

gnum ædificasset Deus. Afferunt igitur tum alii suos baculos, tum Aaron quoque suum, Levita inscripto. Eos in Tabernaculo Dei reposuit Moses, postridie protulit: ac cæteri quidem, quales fuerant, tales manserant: Aaronis autem & ramos & fructus germinarat: quos fructus Levitici liber, nuces; Josephus amygdalas fuisse dicit. Obstupuerunt igitur omnes, Aarone ter divinitus electo. Jam quia Levitica tribus bellorum & expeditionum immunis erat, ne ob rerum necessariarum penuriam, sacrorum curam adjicerent, jubet Moses Hebræis, ut Chananæa terra parta, oppida XLVIII. Levitis assignarent, & agros ante eas, & decimas annuarum frugum, tum ipsis, tum sacerdotibus penderent: aliaque plurima eis a populo tribuenda constituit, quæ qui singulatim scire desiderat, in libro, qui Leviticus inscribitur, inveniet. LIBER I. Edit. 1 vid. p. 4. Levitarum reditus.

XVIII. His rebus ordinatis, Moses cum exercitu ad Idumæam accedit, transitum petens. At Rex illius terræ cum armatis copiis occurrit. Moses itaque per desertum pergit, monitus a Deo ne pugnam auspicaretur. Eo tempore etiam Mariamme moritur, Mosis soror, quadragesimo anno post exitum ex Ægypto. Populo igitur ductu Mosis per desertum & Arabiam proficiscente, Aaron etiam obit, alto monte conscenso, & pontificalibus vestibus Eleazaro filio traditis in populi conspectu, anno ætatis CXXIII. Moses ad Moabitarum & Amorræorum regionem progressus, petebat ut traducere liceret exercitum. Sed loci illius Rex Seon transitu populum prohibebat. Cum autem Mosi oraculum consulenti, victoriæ signa dedisset Deus, Hebræi armis sumptis, in prælium vadunt. Statim in fugam vertuntur Amorræi, & omnes intereunt, Rege etiam occiso, & captis urbibus, ac provincia occupata. Ogus item Galaditicæ & Gaulanitidis Rex, qui Seoni jam interfecto suppetias veniebat, Israelitas aggreditur. Sed & ipse in prælio cadit, & exercitus ejus deletur, captis urbibus, & incolis interfectis. Inde Moses copias in magnam planitiem ducit, & castra contra Hierichuntem locat, urbem beatam, ac palmarum & balsami feracem. Balacus autem Rex Balaamum vatem accersit, ut Israelitas diris devoveret. Sed iter ingressio, divinus Angelus occurrit. quo asina, cui Balaamus insidebat, animadverso, non progrediebatur, neque cedebat verberibus: sed Dei nutu voce humana edita, expostulabat cum domino, a quo vapulabat, quod non intelligeret, divinitus ea prohiberi, ad quæ properaret. Voce illa perterrito etiam Angelus apparet, ac se ait jumento iter intercludere. Reverti volentem, ut pergat hortatur, & quicquid ei divinitus inspiretur, dicat. Ac venit ille quidem ad Balacum, & in montem perductus, septem tauris totidemque arietibus immolatis, cum stragem significari videret, non mo- Moses Idumæam ingreditur. Amorræorum cædes. Seon. Og. Balaam. p. 43.

LIBER I.

do mala non imprecatus est Israelitis, sed & ipsos & omne genus eorum faustis omnibus & divinis laudibus prosecutus. Ac graviter illa ferenti Balaco, *Non penes nos*, inquit, *est, o Rex, ista vel loqui, vel tacere: sed cum divinus spiritus nos occuparit, quas ipse vult per nos voces edit. Sed quia tibi gratum facere cupio, denuo instruenda erit ara & victima.* Rursus igitur sacrificat, & in faciem prolapsus, clades Regibus & urbibus imminentes vaticinatur. Qua de causa Balacus eum fine honore dimittit. Idemque post de Balaami consilio, virgines in Israelitarum castra mittit, a quibus Hebræi ad coitum alliciebantur, ut id facinus totum exercitum pervagaretur, amore Madianiticarum mulierum, dils earum Hebræis sacrificantibus, & cibos insolitos comedentibus. Moses populo ad concionem vocato, dicebat, adolescentes neque se, neque patribus suis digna facere, eosque corrigere satagebat. Cæterum Zambres Simeonitæ tribus princeps, qui Madianiticam mulierem sibi nuptam insano amore deperibat, impudenter sese Mosi oppositit, neque umquam desertorum jurejurando affirmavit. Phinees autem Pontificis Eleazari filius doloris acerbitatem victus, non prius &, Madianitidem & Zambrem gladio verberare destitit, quam utrumque occidisset. Hunc alii juvenes studiosi virtutis imitati, perimebant adolescentes qui contra leges patrias alienigenis mulieribus se contaminarant. Ita viri XXIV. millibus haud pauciores perierunt. Ea re Moses irritatus, contra Madianitas exercitum mittit, Phineæ mandato imperio. Prælio commisso, Reges eorum cadunt numero quinque, & multitudo ingens. Hebræi regionem eorum diripiunt, civibus una cum uxoribus occisis, solis virginibus parcentes, quæ fuere ad XXXII. millia, quas Moses sacerdotibus, Levitis & populo distribuit: & quia jam senio confectus erat, successorem sibi designat Jesum Navis filium.

Madianitidæ mulieres seducunt Hebræos.

Madianitarum cædes.

Edit. Paris. pag. 44.

XIX. Cum tribus Gadis, Rubenis, & Manassææ semissis Mosem orarent, ut Amorræorum terram ipsis attribueret; atque ille ignaviam eis opprobraret, ut qui belli Cananæi societatem cum popularibus detrectarent: illi se defendentes, aliam afferebant causam; quod pecora, quorum copiis abundarent, in ea regione relicturi essent, apta rei pecuariæ, ut ipsi popularium certamina expeditius adjuvarent. Collaudavit ea Moses, atque iis conditionibus Amoritidem eis Moses attribuit. Cum autem quidam Manassææ tribus, solis relictis filiabus, decessisset, interrogatus, cujus esset illius portio, respondit, Si quibus tribulium nupsissent virgines, ut una cum portione ad illos transirent: sin aliquibus alterius tribus desponderentur, portionem in patria tribu relinquerent. Sic cujusque bona in sua tribu esse retinenda constituit. Jam autem quadraginta annis (demptis triginta diebus) elapsis, ex quo Israelitæ Ægypto excesserant, Moses annos CXX. natus, populo sibi mortem instare denunciat, multis præceptis datis, legibus item & Rei-

Amorræorum terram occupant tribus Gadis, Rubenis, & Manassææ semissi.

Hereditas in eadem tribu manet.

Mosis obitus.

Ἀ ξατο τῶν Ἑβραίων, ἀλλ' ἐπιθεάσας αὐτὸς τε καὶ τὸ γένος ἅπαν αὐτῶν εὐλόγησε, καὶ εὐφήμησε. Τῷ δὲ Βαλὰκ δυσχεραίνοντος ἐπὶ τούτοις, ἔφη ὁ Βαλαάμ. Οὐκ ἐφ' ἡμῖν περὶ τῶν τοιούτων σιγᾶν ἢ λέγειν ἐστὶν, ὦ Βασιλεῦ, ἀλλ' ὅτε ἡμᾶς τὸ τοῦ Θεοῦ λάβῃ πνεῦμα, ἃς ἐκεῖνο βούλεται φωνὰς ἀφίησι δι' ἡμῶν. Ἐμοὶ δὲ χαρίζεσθαι βουλομένῳ σοι, βωμὸν αὖθις ἑπτάμαστον, καὶ θύματα. Θύει τοίνυν καὶ πάλιν, ἐκ πίσσης ἐπὶ σφάγια, προὐλέγετο ὅσα τοῖς Βασιλεῦσιν ἔμελε πάθη, καὶ ὅσα ταῖς πόλεσι. Βαλὰκ δὲ ἄτιμος ἀποπέμπει τὸν Βαλαάμ. Εἶτα τὰς παρθένους ἐπιπέμπει τοῖς Ἰσραηλίταις, καὶ συμβουλὴ Βαλαάμ, αἷς οἱ τῶν Ἑβραίων παῖδες ἁλίσκονται, καὶ ταύταις συμμίσγουσιν, ὡς ἔθος πᾶσι τὸ θεραπεύειν τὴν παρανομίαν χορεῖαι ἑορτῶν Μαδιανιτῶν γυναικῶν, θυσίαι αὐτῶν τῶν Ἑβραίων ζώντων, καὶ ἀσιτησάντων γλισχίνων ἑορῶν. Μωυσῆς δὲ εἰς ἐκκλησίαν ἀγαγὼν τὸν λαὸν, οὐκ ἄξια ἔφασκεν ἔργα ἐκείνων, οὐδὲ τῶν πατέρων τοὺς νέους ἔλεγε· καὶ ἐπειρᾶτο τούτους ἐπανορθοῦν. Ζαμβρῆς δὲ Φύλαρχος ὢν φυλῆς τῆς Συμεωνιτῶν, καὶ Μαδιανίτιδι συνοικῶν, καὶ πεμπασῶς ἐκείνης ἐρῶν, Μωσέως κατηναισχύντησε, καὶ μὴ ἂν ποτὲ δὲ γυναῖκα κατολιπεῖν ὠμόσατο. Ὁ Φινεὲς δὲ τοῦ Ἀρχιερέως ὢν παῖς Ἐλιάζαρ, πεμπαλγήσας, ὡς ἐνῆκε παίων τῇ ῥομφαίᾳ τόν Μαδιανίτιν καὶ τὸν Ζαμβρῆν, ἕως καὶ ἄμφω ἀπέκτεινε. Οἱ καὶ ἄλλοι νέοι, οἷς ἀρετῆς ἔμελε, μιμησάμενοι, ἀνῄρουν τῶν νέων τοὺς ἐπὶ γυναιξὶν ἀλλοφύλοις παρανομήσαντας. Ἀπόλλυνται δὲ ἀνδρῶν οὐκ ἐλάττους μυρίων καὶ τετρακισχιλίων. Ἐντεῦθεν παροξυνθεὶς Μωυσῆς κατὰ τῶν Μαδιανιτῶν ἐξέπεμψε στρατιὰν, Σὺν ἄρχοντι αὐτοῖς δοὺς δείξας τὸν Φινεές. Καὶ μάχης συρράσης, οἵ τε Βασιλεῖς αὐτῶν πίπτουσι, ὄντες πέντε, καὶ πλῆθος ἄγαν πολύ. Οἱ δὲ Ἑβραῖοι τὴν χώραν αὐτῶν διαπραξάμενοι, καὶ τὰς αἰχμαλώτους σὺν γυναιξὶ διαφθείραντες, μόνας τὰς παρθένους κατέλιπον, εἰς τετρακισμυρίας καὶ δισχιλίας ἀριθμουμένας, ἃς τοῖς ἱερεῦσί τε καὶ Λευίταις καὶ τῷ λαῷ δίνειμε Μωυσῆς. Γηραιὸς δὲ τυγχάνων, ἐδόκει ἑαυτῷ καταῖσχυνον τὸν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦν, κελεύσαντος τοῦ Θεοῦ.

ΙΘ'. Αἱ φυλαὶ δὲ Γὰδ τε καὶ Ῥουβὴμ, καὶ τῆς τοῦ Μανασσῆ ἡμίσειαν, ἐδέοντο Μωυσέως, τῶν τῶν Ἀμορραίων γῆν προσκληρῶσαι αὐτοῖς. Ὁ δὲ δειλοὺς αὐτοὺς ἀπεκάλει, καὶ μὴ θέλοντας τοῖς πρὸς Χαναναίους μάχης κοινωνῆσαι τοῖς ὁμοφύλοις. Ἀπελογοῦντο δ' ἐκεῖνοι μὴ τοῦτο εἶναι, ἀλλὰ πλήθει βοσκημάτων δεδιωμένους, βούλεσθαι ταῦτα παρὰ τῇ χώρᾳ καταλιπεῖν, ἀγαθὴ τυγχανούσῃ πρὸς τετραπόδων τροφὴν, ἵν' εἶεν αὐτοὶ πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῖς ὁμογενέσι συμπαίροντες ἐλάττονες. Ἐπῄνεσε ταῦτα Μωυσῆς, καὶ τὴν Ἀμορίτιν αὐτοῖς προσκληρῶσαι ἐπὶ ταύταις συνθήκαις. Τεθνηκότος δέ τινος ἐκ τῆς Μανασσῆ φυλῆς ἐπὶ θυγατράσι μόναις, ἐρωτηθεὶς Μωυσῆς, τίνος ὁ ἐκείνου κλῆρος ἔσοιτο; ἀπεκρίνατο, Εἰ μέν τισι τῶν φυλετῶν συνοικήσουσιν αἱ παρθένοι, μετὰ τοῦ κλήρου πρὸς ἐκείνους χωρήσουσαι· εἰ δὲ μεταδοῖντό τισιν ἐξ ἑτέρας φυλῆς, τὸν κλῆρον ἑαυτῶν ἐν τῇ πατρῴᾳ φυλῇ, καὶ ὅπου μένειν ἑκάστῃ κλῆρον ἐν ταῖς φυλαῖς διετάξατο. Ἤδη δὲ παραλύοντα διελελυθότων ἐτῶν, ἐξόν τῷ Αἰγύπτου οἱ Ἰσραηλῖται ἐξελελύθασι, τριακοστὰ ἑβδομαῖα ἡμερῶν, ἀθροίσας τὸν λαὸν Μωυσῆς, ἐτῶν ἑκατὸν εἴκοσιν ἑαυτῷ γεγονώς, τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς κα-

πάγγελτε τέλος· καὶ πολλὰ παραπίσας, καὶ νόμους δοὺς A publicæ formæ descriptis, & mandata LIBER I.
ἐν βίβλοις, καὶ τῆς σφετέρας πολιτείας ὅρκῳ λαβών, καὶ contra Amalechitas expeditione, ac
στρατεύσας κατὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν ἐπαναλάμψας, περὶ τῆς jurejurando exacto de servandis legi-
φυλακῆς τε τῶν νόμων ὅρκον ἀπαιτήσας αὐτὰς, καὶ τὸν bus, necnon Imperatore ad Cananæos
διαδεξόμενον Ἰησοῦν παραθήξας ἐπὶ τοὺς Χαναναίους στρα- bello petendos incitato: *Ecce*, in-
τεῦσαι. Ἰδοὺ, φησὶν, ἐγὼ πρὸς τοὺς ἐμαυτοῦ πατέρας ἀπειμι προγόνους. Τὴν δέ μοι γε καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς πρὸς ἐκείνους ἀφίξεως ἔφασκε ὁ Θεός. Τὸ δὲ πλῆθος ἐδάκρυε, καὶ ὅλη quit, *ego ad majores nostros abeo. Nam hunc mihi diem migrationis ad illos Deus præfinivit*. His auditis, populus in lachrymas & fletum erupit inconsolabilem, ac tantum, ut affectus ille Mosi etiam vel invito lachrymas excuteret. Abeuntem eum in locum, ubi inter mortales esse desineret, prosequebantur omnes plangentes. At ille, manu cæteros ulterius progredi vetans, Senatoribus tantum & Pontifice Eleazaro & Imperatore Jesu comitantibus, donec venit ad montem Nabau & cacumen Phaselus, quod est in conspectu Hierichuntis, unde ei Dominus terra, cujus hæreditatem aditurі essent Israelitæ, monstrata, dixit: *Oculis tuis istam intuere, sed ingressurus non es*. Ad montem hunc progressus, qui quidem altus est, Senatu dimisso, Eleazarum solum & Jesum secum adduxit: atque cum eis collocutus, densaque nube circumdatus, evanuit. *Edit. Paris. pag. 45.* Scribitur autem in sacris libris ideo mortuus, ne ob excellentem virtutem, audaciores aliqui Deum esse factum perhiberent. Summa ætatis ejus fuere anni centum & viginti: quorum trientem, uno mense minus in imperio fuit. Defunctum luxerunt dies triginta. Et Hæc Josephus tradit. Sed Deuteronomii liber sic ad verbum habet: *Et obiit Moses, famulus Domini, neque in hunc diem quisquam obitum ejus novit*. Sopito jam luctu, Jesus exploratores Hierichuntem mittit, & Gadiæ, Rubeniæ, ac Manassææ tribus principes accersitos, pacti cum Mose initi admonet: qui cum quinquaginta millibus armatorum eum ad Jordanem sequuntur. Cæterum exploratores Hierichuntem missi, urbe tota perlustrata, cognitl & Regi indicati, statim comprehendi jubentur. Ea re mulier nomine Raab, ad quam confugerant, intellecta, homines occultat sub lini fasciculis, & inquisitoribus dicit viros illos ignotos, ante Solis occasum, apud se cœnatos discessisse. Illi sic a muliere elusi, alius alio dilabuntur, persecuturi eos. Tum Raab domum se recipere jubet viros, beneficii sui memores, ac terra Chananæa potitos, referre gratiam. Illi & gratias agunt, eamque ubi urbs capta esset, ut res suas & necessarios in diversorio concluderet, suspenso pro foribus purpuræ panno, monent, quo nosceretur domus, & conservaretur. Itaque ad suos incolumes reversi, quid gessissent, renunciant. Cum autem Jordanis intumuisset, hic Jesus Hebræos per eum traduxit. Præcedebant sacerdotes, Arcam ferentes. Deinde Levitæ, Tabernaculum gestantes. hos populus sequebatur. Ut autem sacerdotibus primis ingressis, impetus fluminis statim interruptus est, omnes audacter trajecere, stantibus in medio sacerdotibus, donec populus transisset: ac tum demum ipsi etiam sunt

Josephus succedit Mosi.

Hierichuntis exploratio, obsidio, excidium.

Jordanis transitus.

ἐκ βίβλου τέλος· καὶ πολλὰ παραπίσας, καὶ νόμους δοὺς ἐν βίβλοις, καὶ τῆς σφετέρας πολιτείας ὅρκῳ λαβών, καὶ στρατεύσας κατὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν ἐπαναλάμψας, περὶ τῆς φυλακῆς τε τῶν νόμων ὅρκον ἀπαιτήσας αὐτὰς, καὶ τὸν διαδεξόμενον Ἰησοῦν παραθήξας ἐπὶ τοὺς Χαναναίους στρατεῦσαι. Ἰδοὺ, φησὶν, ἐγὼ πρὸς τοὺς ἐμαυτοῦ πατέρας ἀπειμι προγόνους. Τὴν δέ μοι γε καὶ τὴν ἡμέραν ταύτην τῆς πρὸς ἐκείνους ἀφίξεως ἔφασκε ὁ Θεός. Τὸ δὲ πλῆθος ἐδάκρυε, καὶ ὅλη ὁ δῆμος αὐτῷ ἀπαράκλητος, καὶ πᾶσιν, ὡς καὶ αὐτὸν Μωσέως ἐκπλῆξαι τῷ πάθει, καὶ προσαγαγεῖν δάκρυα. Προϊόντος δ' ὅπου ἐμέλλετε ἀφανὴς ἔσεσθαι, εἵποντο πάντες κοπτόμενοι. Ὁ δὲ τοὺς πόρρω, τῇ χειρὶ κατασείων, μένειν ἐκέλευε, μόνῃ δ' ἡ γερουσίᾳ προσέταττεν αὐτῷ, καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρ, καὶ ὁ στρατηγὸς Ἰησοῦς, ἕως ἐπὶ τὸ ὄρος ἦλθε Ναβαῦ, ἐπὶ κορυφῇ Φασσοῦ, ἣ ἐστι κατ' εὐθὺ Ἱερεχοῦ. Ὅθεν ἐδείκνυ αὐτῷ Κύριος τὴν γῆν, ἣν ἐμέλλον κληρονομήσαι οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, εἶπεν αὐτῷ. Ἐκ παντὸς τοῖς ὀφθαλμοῖς σε, ὡς αὐτὴν δ' οὐκ εἰσελεύσῃ. Ἐπὶ δὲ τὸ ὄρος τοῦτο ἐλθὼν, ὑψηλὸν τυγχάνον, ἐν μὲν γερουσίαν ἀπέπεμψε, τὸν δ' Ἐλεάζαρ καὶ Ἰησοῦν ἐπῆγεν. καὶ προσομιλῶν αὐτοῖς, νέφος ἀθρόον περιλαβόντος αὐτὸν, ἠφανίσθη. Γεγράφασι δ' αὐτὸν ἐν ταῖς ἱεραῖς βίβλοις ἀποθανεῖν, ἵνα μὴ διὰ ὑπερβολὴν τοῦ περὶ αὐτὸν ἀρετῆς τολμήσωσί τινες εἰπεῖν ὡς θεοποιήσαντα. Ἐβίωσε δὲ ἔτη ἑκατὸν εἴκοσι, ὧν ἦρξε τὸ τελευταῖον μέρος, ἐνὸς λείποντος μηνὸς, καὶ ἐπενθήσαν αὐτὸν ἐφ' ἡμέρας τριάκοντα. Ταῦτα μὲν φησὶν ὁ Ἰώσηπος. Ἡ δὲ τῶν Δευτερονομίων βίβλος, πρὸς τῷ τέλει ἅπαν περιέχει περὶ μεγέθους. Καὶ ἐπένθησαν Μωσῆν, οἰκείως Κυρίῳ, ἡγησάμενοι ἀθάνατον αὐτὸν, ἕως ἡμέρας πάσης. Ἦν δὲ τῷ πένθει λιλαιζομένῳ, πέμπει κατασκόπους εἰς Ἱερεχοῦντα ὁ Ἰησοῦς. Μεταπεμψάμενος δὲ τοὺς Φυλάρχους ἐκ τῆς Ῥουβὴμ φυλῆς, καὶ ἐκ Γὰδ, καὶ ἐκ Μανασσῆ, ὑπεμίμνησκεν αὐτοὺς τῆς πρὸς Μωσέα συνθήκης. Τῶν δὲ ἐπομένων πεντάκις μυρίους ὁπλίτας, ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην προτίει. Οἱ δὲ περιφανῶς κατάσκοποι, εἰς Ἱερεχὼ παραγενόμενοι, τὴν πόλιν ἅπασαν κατιδόντες. Γνωσθέντες δὲ, τῷ βασιλεῖ τῆς χώρας μεμήνυται. Ὁ δ' ἀνδρας αὐτοὺς συλληφθῆναι ἐκέλευσε. Ὡς δὲ ἦγον ἐκ ἔρεδον τὴν ζητουμένην τοὺς ἄνδρας ἡ γυνὴ, παρ' ᾗ προσεφύγασι, Ῥαὰβ καλουμένη, τοὺς μὲν κατέκρυψε, λέγει δὲ τοῖς ἀγγελίδας ἐκπέμψαι. Τοῖς δὲ ζητοῦσιν ἔλεγε, ὡς οἱ ἀγνῶτες ἄνδρες ἐκεῖνοι, πρὸ δυοῖν τοῖν ἥλιον, παρ' αὐτῇ δεκτικόμενοι, ἀπῆλθόσαν. Οἱ δ' ὅπως αὐτοὺς ὑπολήψοιτο ἡ γυνὴ, ἔφασαν ἄλλος ἀλλαχῇ τοὺς ἄνδρας διώκοντες. Ἡ δὲ Ῥαὰβ χωρεῖν ἐκέλευσεν ἐπὶ τὸ οἴκημα τοὺς ἄνδρας, καὶ μεμνῆσθαι αὐτῆς, ἀμοιβὴν ἐκτίσαι, ἣν Χαναναίων χώρας ἐκπεραιώσαιτο. Οἱ δὲ ἠγάπων ἔχειν ὁμολόγουν, ἡνίκα ἂν ἡ πόλις ἁλίσκηται, καὶ κῶνόν τινα τῇ τῆς οἰκίας εἰς τὸ καταγώγιον ἐγκαθεῖρξαι, αὐτὴν ἐπιστέλλοντες, ἀπαμπῆσαι δὲ καὶ φοινικίδα πρὸ τῆς θυρῶν, ἵν' ἂν γένηται ἡ οἰκία, καὶ διαφυλαχθῇ. Καὶ οἱ μὲν πρὸς τοὺς οἰκείους ἐπανῆσαν, καὶ ἃ ἐπράξαν ἐφίλει. Τὸν Ἰορδάνην δὲ πολλαπλάσιος, ὅπως τοὺς Ἑβραίους ὁ Ἰησοῦς ἐπ' αὐτοῦ διαβίβασε. Προῆσαν μὲν οἱ ἱερεῖς, τὴν Κιβωτὸν αἴροντες· ἔπειτα οἱ Λευῖται, κομίζοντες τὴν σκηνήν. Εἵποντο δὲ πάντες ὁ λαός. Ὡς δὲ τοῖς ἱερεῦσι πρῶτοις ἐμβᾶσιν, ἀνέσχεν τὰ ῥεύματα τοῦ ποταμοῦ, πάντες διαῤῥωσθέντες διέβησαν. Ἔστησαν δ' ἐν μέ-

LIBER I.

egressi, cursu fluminis in integrum restituto. Jordane superato, castra decem stadiis ab Hierichunte locant.

XX Jesus in ara ex lapidibus, quos ipsius jussu quilibet Tribunus ex alveo Jordanis sustulerat, immolat, & festum Paschatis celebrat. Eodemque tempore Manna eos defecit, quo per annos quadraginta fuerant usi. Jam enim ex agris omnia quibus opus erat, suppetebant. Obsidionem Hierichuntis Jesus primo die festivitatis est auspicatus, eo sic instructa. Sacerdotes Arcam gestantes mœnia circumibant, septem cornua inflantes; Senatus pone sequebatur: post in castra redibant. Idque sex diebus cum fecissent, ac die septimo repetiissent, & septies circumissent, murus concidit, populus ingressus, omnes occidit, & urbem incendit. Solam Raabem cum suis, signo illo pro foribus conspecto, exploratores conservarunt: Jesus etiam agro donavit, & honorifice tractavit. Si qui vero urbem instauraturi essent, eos diris hujusmodi est detestatus, ut qui fundamenta jaceret, primogenitum amitteret: qui perficeret, natu minimum filium. Magna auri & argenti copia ex manubiis urbis coacta, Deo universa consecratur, primitiæ rei bene gestæ: ac omnibus interdictur, ne quid inde sibi usurpent. Sed Achor quidam Judaicæ tribus, textum quoddam ex auro, & auri massam, quæ Siclos ducentos pendebat, nactus, retinet, ac in tabernaculo suo defodit. Post orto bello, in fugam vertuntur Hebræi, triginta sex ex eis interfectis. Eam cladem populus ægerrime tulit. Jesus in faciem prolapsus, deprecatur Deum: & oracuio edoctus, sacrilegium esse factum, judicium forti committit: quæ cum in Achorem incidisset, fatetur ille facinus, res surreptas profert, ipse cum suis lapidatur: Jesus Naim obsidione capit. Cæterum Gabaonitæ, eorumque finitimi, cum ad Chananæos pertinerent, veriti ne itidem ut Hierichuntii & Naitæ tractarentur, legatos ad Jesum mittunt, se longissime inde habitare dicentes, neque genere cum Chananæis conjunctos, fœdus inire cum Israelitis, & jungere amicitiam cupere. Jesus postulatis eorum annuit. Post, ubi eos Chananææ gentis esse intellexit: cum eis ob dolum expostulat. Illi necessitatem excusant, atque excidii metum. Tum Jesus, ne datam fidem violaret, publicos servos eos facit. Sic Josephus. Sed liber Jesus ait, eos lixas & calones totius synagogæ & divini altaris esse factos. Gabaonitas a Rege Hierosolymorum ob fœdus cum Israelitis initum, bello petitos, Jesus defendit, hostes in fugam vertit, fugientes persequitur. Quo prælio & grando solito major, & fulmina cœlitus in hostes irruerunt: & dies facta longior, cursum Solis ad Jesu preces sistente Deo, ne superventu nostis hostes elaberentur. Reges etiam in quodam specu delitescentes, deprehensi occiduntur omnes. His rebus gestis, Jesus in Chananææ montana regreditur, ibique magna cæde edita, & opima præda parta, in Galgalia castra se-

Edit. Paris. pag. 46.

Achoris sacrilegium punitur.

pag. 47.

Gabaonitarum astutia & pœna.

Hierosolymitarum cædes, & Solis miraculum.

Galgalia castra.

Λσφ οἱ ἱερεῖς, ἕως ἔβησαν τὸ πλῆθος, εἶπε κἀκεῖνοι ἐξῆσαν, ἐλθόντες ἀφέντες τὸ ῥεῦμα χωρῶν, ἡ πρὸ δέκα σταδίων τῆς ἱεριχοῦντος στρατοπεδεύονται.

κ'. Βαρὺν δ' ἐκ τ λίθων ὁ Ἰησοῦς ἱδρυσάμενος, ὃς ἦκεν τ Φυλάρχων κατ' ἐπιλογὴν αὐτῶ ἐκ τῆ βυθῆ τῆ Ἰορδάνε αἰείλετο, ἔθυεν ἐπ' αὐτῆ, ἡ τ ἑορτ τὸ Πάσχα ἑώρταζε. Τότε δ' αὐτὸς ⊖ τὸ Μαννᾶ ἐπιλελοίπει, χρησαμένοις αὐτῆ ἐπὶ πεντηκονταετίαν. Ἤδη γὰρ ἐκπόρων ἐκ τ χώρας πάντων, ὧνπερ ἐδέοντο. Τῆ δὲ πρώτη τ ἑορτῆς ἡμέρᾳ τῆ πολιορκία τ ἱεριχοῦντος ὁ Ἰησοῦς ἐπιχείρησεν, ὧν πενθήμερος ἁρματηλάτης. Τῶν Κιβωτὸν οἱ ἱερεῖς φέροντες, περιῴδουν τὸ τεῖχος, ἐπὶ σαλπίζοντες κέρασι. Καὶ ἡ γερουσία παρεῖπετο, εἷς ὑπωπόσων εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ τοῦτο ἐπὶ ἓξ ἡμέρας. Τῆ δὲ ἑβδόμη τὰ αὐτὰ ποιησάντων, ἡ περιελθόντων ἑπτάκις, τὸ τεῖχος κατέπεσε, ἡ ὁ λαὸς εἰσελθὼν, πάντας ἔκτειναν, ἡ τ πόλιν ἐνέπρησαν. Τῶν δὲ Ραὰβ μόνων σὺν τοῖς οἰκείοις ἔσωσαν οἱ κατάσκοποι, φοινικίδα πρὸ τ οἰκίας ἀπαιωρήσασαν. Καὶ Ἰησοῦς ἀγρὸν αὐτῆ ἐδωρήσατο, ἡ ἄγει ἐν τιμῇ. Κατὰ δὴ τ ἐγείρειν ἄνθις βαλλομένων τ πόλιν ἀρὰς ἔθετο, στρωθῆναι μὲν τῷ πρώτῳ παιδὸς τ θεμελίους βαλλόμενον, τ τελειώσαντα δὲ ζημιωθῆναι τ νεώτατον. Πολὺ δὲ πλῆθος ἐκ τ πόλεως ἀθροίζοντ ἀργύρου τε ἡ χρυσῦ, ἡ ἅπαν ἀνετέθη τῷ Θεῷ, ὡς τ καταρθωμένων ἐσόμενον ἀπαρχή. Ἀπείρητο δὲ πᾶσιν, ἐκ τότε τι σφετερίσασθαι. Ἀχὰρ δέ τις ἐκ τ Ἰούδα φυλῆς, ὑφάσματι χρυσοῦφεῖ πεπιτυχὼν, ἡ μάζῃ χρυσῦ ἐλκύσῃ Σίκλους ἑξήκοντα, ἐδιώσατο ταῦτα, κατορύξας ἐν τῇ σκηνῇ. Μετὰ ταῦτα πολέμου συστάντος ἥττηνται οἱ Ἑβραῖοι, ἡ πίπτουσιν ἀνδρῶν ἓξ ἡ τριάκοντα. Τοῦτο σφόδρα τὸ πλῆθος ἐλύπησε. Καὶ Ἰησοῦς ἐπὶ στόμα πεσὼν ἐδέετο τῷ Θεῷ. Χρηματισθεὶς δὲ κλοπὴν γενέσθαι τ καθιερωθέντων χρημάτων, κλήρῳ τ κρίσιν ἐπιβάλλει. Ἐπὶ δὲ τ Ἀχὰρ τῷ κλήρῳ πεσόντος, ὁμολογεῖ τ κλοπὴν ἐκεῖνος, ἡ παράγει τὰ φώρια. Καὶ ὁ μὲν λίθοις ἀναιρεῖται, σὺν τοῖς αὐτῷ. Ἰησοῦς δὲ πολιορκεῖ τ Ναΐν, ἡ ταύτην αἱρεῖ. Γαβαωῖται δὲ ⊖ οἱ ἐκείνοις πλησίοιοι. Χαναναίοις προσήκοντες, φοβηθέντες ὡς τοῖς Ἰεριχοντίοις ἡ τοῖς περὶ Ναΐν τὰ ὅμοια πείσονται, πρεσβείαν ἀποστέλλουσι πρὸς τ Ἰησοῦν πορρωτάτω λέγοντες κατοικεῖν, μηδὲ τῶν γάμων κοινωνεῖν Χαναναίοις, ἡ σπονδὰς πρὸς αὐτοὺς θέσθαι ζητοῦντες τοὺς Ἰσραηλίτας, ἡ συμβήκας φιλίας. Ἰησοῦς ἐν φιλίᾳ πρὸς αὐτοὺς ἐποιήσατο. Γνοὺς δ' ἔπειτα ἐκ τίνες ἔσται τ Χαναναίων, τ ἀπάτης αὐτοῖς ἐπικαλεῖ. Οἱ δὲ ἐξ ἀνάγκης ἔφασαν τοῦτο πρᾶξαι, δεδιότες τ ὄλεθρον. Καὶ Ἰησοῦς, ἵνα μὴ παραβαίνῃ τ ὅρκον, δημοσίους αὐτοὺς ἀποδείκνυσιν. Οὕτως Ἰώσηπος. Ἡ δὲ βίβλος τῷ Ἰησοῦ περιέχει, ὅτι καθίστησε αὐτοὺς ξυλοκόπους ἡ ὑδροφόρους πάσῃ τῇ συναγωγῇ, ἡ τῷ θυσιαστηρίῳ τῷ Θεῷ. Ἐπιθεμένου δὲ τοῖς Γαβαωνίταις τῶ Βασιλέως τ Ἱεροσολύμων, ἡ τὰς πρὸς Ἑβραίους σπονδὰς, ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς συμμαχεῖ, ἡ κτείνονται τοὺς ἐναντίους, ἡ τραπέντας ἐδίωκεν. Ὅτε ἡ ἀραιόθεν χάλαζά τε τ συμπαθὲς μείζων, ἡ κτείνουσι τοὺς πολεμίους ἐπίπλειον· ἡ ἡμέρα παύεται, τ δρόμου τ ἀλόντος τ Θεῷ, ἐστοῦσε τῷ Ἰησοῦ, ἵνα μὴ, τυχὸς ἐπιλθόντες, ἐκφύγωσιν οἱ πολέμιοι. Καταλαμβάνονται δὲ ἡ οἱ Βασιλεῖς ἔν τινι σπηλαίῳ κρυπτόμενοι, ἡ κτείνονται πάντες. Ἰησοῦς δὲ ἐπανίσι πάλιν τ Χαναναίας ἐπὶ τὸν ὀρεινὸν, ⊖ πολὺν φόνον τ ἐν αὐτῇ ἐργασάμενος, ἡ λείαν λαβὼν, εἰς τὸ ἐν Γαλγάλοις ἦλθε στρατόπεδον.

Ἐκλή-

Ἐκλήθη δ' ὁ τόπος τῇ γραπτίδι Γάλγαλα, ὡς ἂν ἐν ἑαυτοῖς ἐλευθέρους τὴν Αἰγυπτίων καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἔρημον παλαιπωρίας γνόντων τοὺς Ἰσραηλιτῶν. Γάλγαλα γὰρ τὴν ἐλευθερίαν Ἑβραῖοι καλοῦσι. Στρατεύουσι δ' ἐπ' αὐτοὺς οἱ περὶ Λίβανον Χαναναῖοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς πεδίοις Παλαιστινοῖς συμμαχήσαντες. Ἦν δ' ὁ στρατὸς ἐκείνων ὁπλιτῶν μυριάδες τριακόσιαι, μύριοι δ' ἱππεῖς, καὶ τεσσαράκοντα ἅρματα. Νίκην δὲ τῷ Θεῷ ἐπαγγειλαμένου, καρτερὰ μάχη γίνεται, ὡς πᾶν τὸ στράτευμα τῶν ἐχθρῶν, πλὴν ὀλίγων, διαφθαρῆναι, καὶ τοὺς Βασιλεῖς δὲ πεσεῖν.

κα'. Ἔτος δὲ πέμπτον ἤδη παρειλήλυθει, καὶ Χαναναίων οὐκέτι ἦν ὑπολείμματα. Ἰησοῦς γὰρ ἱερὰ τῷ σκηνῇ καὶ πόλιν Σηλὼμ, ἕως οἰκοδομῆσαι αὐτοῖς ναὸν γένηται. Συναγαγὼν δὲ τὸν λαὸν εἰς Σηλὼμ, τὰς ἁλουσίμους τῶν πόλεων ἀπαριθμεῖ, καὶ ὅσοι τῶν ἐναντίων διεφθάρησαν στρατιαὶ, καὶ ὡς τριάκοντα Βασιλεῖς αὐτῶν ἀπεκτάνθησαν. Τὰς δὲ περιλειφθείσας ἔτι πόλεις πολυχρονίου δεῖσθαι πολιορκίας δι' ὀχυρότητα ἔλεγε, καὶ αἰτεῖν τοὺς ἐκ τῆς περαίας τοῦ Ἰορδάνου συνεξορμήσαντας αὐτοῖς, ἀπολύειν ἤδη πρὸς τὰ οἰκεῖα. Καὶ προσκαλεσάμενος τοὺς ἐκ τῶν δύο φυλῶν, καὶ τῆς ἡμισείας, πενταχισμυρίους ὄντας, πρὸς τὰς κληρουχίας αὐτῶν ἐπέτρεπεν ἀπιέναι. Οἱ δὲ διαβάντες τὸν Ἰορδάνην, βωμὸν ἐπὶ τῇ ὄχθῃ ἱδρύονται. Ὃ θόρυβον τῷ πλήθει τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐνεποίησε. Πέμπουσιν οὖν ἐπ' αὐτοὺς δέκα τῶν ἐντίμων, καὶ Φινεὲς, αἰτιώμενοι περὶ τοῦ βωμοῦ. Οἱ δὲ μὴ τοῦτο νεωτερισμὸν ἀνασῶσαι τὸν βωμὸν ἔλεγον, εἰς δὲ τεκμήριον τοῖς ἐξῆς τῶν πρὸς ὑμᾶς οἰκειότητος. Ἵνα δὲ Θεὸν γινώσκειν, τὸν σύμπαντα τοῖς Ἑβραίοις κοινόν. Ταῦτα εἰπόντων, Φινεὲς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ πρὸς τὸν Ἰησοῦν ὑπέστρεψαν. Ἰησοῦς δὲ πληροδοτήσας τῷ πλήθει τὰς χώρας, ἐν Σικίμοις διῆγεν. Τῳ̈ργηρας δὲ γεγονὼς, καὶ θνήσκειν ἤδη μέλλων, παραίνεσιν ἐποιήσατο πρὸς τὸ πλῆθος, καὶ ἐπιλέγει, βιοὺς ἔτη ἑκατὸν δέκα, ὧν σὺν Μωσεῖ διήνεγκε τεσσαράκοντα, ἐφ' ἑπτὰ τοῦ ἐκείνου τελευτῆσαν στρατηγῶν πέμπτῃ καὶ εἴκοσι. Θνῄσκει δὲ καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς Ἐλεάζαρ, Φινεὲς τὸν υἱὸν ἐφ' ἱερωσύνῃ λιπών. Μετὰ δὲ ταῦτα, Χαναναίοι ἐλπίσαντες πεφυγηκέναι τὸ τῶν Ἑβραίων γένος, θανόντος Ἰησοῦ, κατ' αὐτῶν ἐπεστράτευσαν, τῷ Βασιλεῖ Ἀδωνιβεζὲκ τοῦτο ἡγεμονίαν πεποιήσαντες. Δηλοῖ δὲ τὸ ὄνομα Κύριος Βεζέκ. Ἀδωνὶ γὰρ Ἑβραίοις Κύριος λέγεται. Συμμίξασαι δὲ τοῖς Χαναναίοις αἱ δύο φυλαὶ, ἥ τε Ἰούδα καὶ ἡ τοῦ Συμεὼν, τρέπονται αὐτοὺς, καὶ τὸν Ἀδωνιβεζὲκ αἱροῦσι, καὶ ἀκρωτηριάζουσιν. Εἷλον δὲ καὶ πόλεις πολλὰς, καὶ τὴν Ἱεροσολύμων τοῦτο κάτω πόλιν, καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας ἀπέκτειναν. Τὴν δ' ἄνω δυσχερῆ οὖσαν πολιορκίαν, φύσει τε τοῦ χωρίου, καὶ τειχῶν ὀχυρότητι. Ἐλόντες δὲ καὶ τὴν Χεβρὼν, ἅπαντας διέχρησαντο, καὶ ἔδωκαν αὐτοῦ τῷ Χάλεβ εἰς κλῆρον, καθὼς Μωσῆς ἐντέταλτο. Καὶ τοῖς τοῦ Ἰοθὸρ γονεῦσιν, ἀγχιστεύσασι Μωσεῖ, γοῦν προσεπέδωκαν, ὅτι τὴν πατρίδα καταλιπόντες, συνεστράτευσε τῷ τῶν Ἑβραίων λαῷ. Αἱ δὲ ἐξ Ἰούδα καὶ Συμεὼν φυλαὶ μεγάλως δαιμονήσασαι, τὰ ὅπλα κατέθεντο. Τὰ βαίθηλα δὲ γε πολιορκῆσαι φυλὴ τοῦ Ἐφραὶμ, οὐδὲν ἴσχυε. Συλλαβόντες δέ τινα τῶν τῆς πόλεως, πίστιν παρέχον αὐτῷ, παραδόντα τὴν πατρίδα σώσειν καὶ κτῆνος, καὶ τοὺς συγγενεῖς. Καὶ ὁ μὲν ὕπω πρόδως, σώζεται μετὰ τῶν οἰκείων. Οἱ δὲ, κτεί-

Zonaræ Annales.

A so recipit, quibus ex eo nomen erat factum, quod Israelitæ se & servitute Ægyptiaca & ærumnis deserti liberatos esse cognoscerent. nam Galgala Hebræis libertatem significat. Cum autem Chananæi Libanum montem accolentes, & qui in campestribus habitabant, Palæstinis in auxilium asciscis, bellum eis inferrent, atque in exercitu haberent armatorum trecenta millia, equitum decem millia, & millia currunm triginta, Deo victoriam Israelitis pollicito, prælium atrox committitur: quo hostes universi, paucis exceptis, perierunt, Regibus etiam cæsis.

XXI. Annus tum quintus exierat, neque Chananæorum quisquam erat reliquus: cum Jesus Tabernaculum in B oppido Selomo collocat, donec Templum ædificandi daretur occasio. ac populi universi concilio indicto, captas urbes enumerat, cæsosque hostium exercitus, & ut triginta eorum Reges interfecti essent. Urbes autem quæ superessent, munitissimas, diuturnam postulare obsidionem asserebat, & transjordaninorum auxilia jam domum remittenda censebat. Duabus igitur tribubus & semissi, quarum viri erant quinquagies mille, ad sua redeundi potestatem facit. Illi Jordane Ara trium Jordanem. superato, aram in ripa constituunt. Qua de causa tumultu inter Israelitas excitato, decem honoratos viros una cum Phinee legatos mittunt, de ara C exstructa expostulantes. Illi non rerum novarum studio se aram fecisse respondent, sed ut monimento esset posteris necessitudinis ejus, quæ sibi cum illis intercederet. Unum enim se so Deum agnoscere, omnibus Hebræis communem. His auditis, Phinees cum suis ad Jesum revertitur. Is provincia sorte inter populum distributa, Sicimis degebat: ac senio confectus, & jamjam moriturus, populo officii admoni- *Edit. Paris. pag. 48.* to, obit, cum annos vixisset centum & decem, quorum cum Mose versatus fuerat quadraginta, & post ejus obitum exercitum duxerat quinque & viginti. Moritur & Eleazarus Pontifex, filio Phinei sacerdotio relicto. Post obitum Jesu Chananæi, gentis Chananæi Adonibezeco duce rebellantes, cladibus afficiuntur. D Hebrææ superandæ spe concepta, bellum faciunt, Adonibezeco Imperatore creato, quod nomen Hebræis Bezeci dominum sonat. Cum his duabus tribubus, Judaica & Symeonia, congressæ, in fugam vertunt hostes, Adonibezecum captum mutilant. Multa item oppida cepere, & inferiorem Hierosolymorum urbem, habitatoribus occisis. Verum superioris difficilis erat obsidio, tam situ quam mœnibus permunitæ. Chebronem etiam capiam, civibus interfectis, Caleb in sortem dederunt, ut mandarat Moses. Jothoris quoque posteris, Mosis affinibus, agros assignarunt, quod is patria relicta, populum Hebræorum in E deserto secutus esset. At Judaica & Symeonia tribus, magnam adeptæ felicitatem, arma posuerunt. Ephraimitæ vero Bethelis obsidione frustra tentata, cum civem ejus urbis cepissent, incolumitatem illi & cognatis ejus promittunt, si urbem proderet. Is, urbe prodita, conservatur: illi, civibus occisis, urbem oc-

LIBER I.

cupant. Benjamitæ, quibus Hierosolymorum urbs obvenerat, tributo impoſito, incolis contra divinum mandatum pepercerunt. Idem etiam aliæ tribus ſunt imitatæ.

Benjamiticum bellum ob ſuprotam Levitæ uxorem.

XXII. Iſraelitas rebus ſecundis jam florentes, luxuria corrupit, ut, & divinas leges violarent, & ad laborem ſegnes eſſent. Deſierat etiam optimatium magiſtratus, neque amplius Senatus legebatur. Itaque atrox ſeditio inter eos oritur, tali de cauſa. Levita quidam conjugem Bethleemiticam domum abductura, apud ſenem quemdam Gabaone, Benjamiticæ tribus oppido, veſperi diverſatur. Ibi quidam adoleſcentes Gabaonitæ, cum mulierculam vidiſſent, adiunt, eam flagitantes. Seni recuſanti, necem minitantur. ille filiam ſuam eis potius offert, modo hoſpites a vi & injuria tueatur. Verum illi non niſi rapta muliercula diſcedunt, eamque per totam noctem pro libidine ſua ſubagitatam, diluculo dimittunt. At illa & nocturna ærumna, & pudore mariti, & dolore oppreſſa, exhalat animam. Tum maritus, mortua in duodecim partes ſecta, ad ſingulas tribus unam portionem mittit, & calamitate & auctoribus illius expoſitis. Iſraelitæ igitur fœciales Gabaonem mittunt, qui ei facinori affines ad ſupplicium expoſcant. illis non dedentibus, bellum inferunt: ac bis acie congreſſi, a Benjamitis in fugam vertuntur. Tandem per Phineem ſacerdotem deprecantur Deum, & ſic aggreſſi Benjamitas ita cædunt, ut tantum DC. ex eis ſupereſſent, qui in vicinos montes diffugerunt. Iſraelitæ Gabaonem incendunt, mulieres & pueros omnes perimunt, idem in cæteris etiam urbibus factum. Quin & Jabis Galaditicæ urbis incolas cum uxoribus & liberis occidunt, ob recuſatam belli illius ſocietatem, quadringentis virginibus exceptis, quas Benjamitarum reliquis præbuerunt, ut conjuges haberent, miſerti calamitatis eorum: ſuſcepta etiam cogitatione, quemadmodum reliqui ducenti conjugibus potirentur. Pridem enim jurejurando interpoſito, facinoris illius odio ſanxerant, ne quis filiam Benjamitæ uxorem deſponderet. Ea de re deliberantibus viſum, non quidem dandas illis ob jusjurandum, ſed concedendum ut ipſi raperent virgines, quas ſibi thalamo ſociarent, ipſis neque prohibentibus, neque incitantibus. Hoc decreto facto, Benjamitæ rem executi ſunt. Cum autem Iſraelitæ longo jam tempore bellicæ rei ſtudium intermiſiſſent, contempſerunt eos Chananæi, quibuſdam urbibus ademptis. Dan tribus in montem confugit, atque inde in mediterranea ſedes tranſtulit. Iſraelitis, cum & Chananæorum inſtituta uſurparent, & ſuam Reipublicæ formam aſpernarentur, nomen infenſum excitit. Itaque Chuzargathaimus Aſſyriorum Rex bellum eis infert, & gravia tributa imperat, quibus octo annos premuntur: donec vir quidam ſtrenuus Judaicæ tribus, nomine Gotboniel, paucis ſocilis ex oraculo comparatis, Aſſyriorum apud ſe præſidium cædit: ac pluribus deinde confluentibus, Af-

Edit. Pariſ. pag. 49.

Gabaonis & Jabis excidium.

Dan tribus migratio.

Chuzargathaim Aſſyrius.

Gotboniel I. Judex.

A πάντες τὰς οἰκουμένας, ἔχοι τὴν πόλιν. Βενιαμῖται δὲ τῆς Ἱεροσολύμων πόλεως λαχούσης αὐτοῖς, φόρους τοῖς κατοίκοις ἐτίθεντο, ζημιοῦντες παρὰ τὴν θείαν χρηματῶν. Ὁμοίως τε ἐποίουν καὶ αἱ ἄλλαι φυλαί.

κβ'. Ἤδη δ' ἐθλιβομένης τῆς ἐξ Ἰσραὴλ διαφθορᾶς ἡ τρυφὴ, καὶ τοὺς θείους νόμους παρέβαινον, καὶ πρὸς τὸ πονεῖν διέκειντο ἀνδρῶς, καὶ ἡ ἀριστοκρατία ἐξέλιπε, καὶ ἡ γερουσία οὐκ ἀπεδείκνυτο. Ὅθεν τις ἀνὴρ ἀοίκητον καταλαμβάνει δεινὸν, ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Ἀνὴρ Λευίτης τὴν σύζυγον ἐπαγόμενος, ἐκ Βηθλεὲμ ἦσαν, ὥρμησε. Ἤδη δ' ἑσπέρας οὔσης ἐπιξενοῦται παρά τινι ἐν Γαβαὼ πόλει, φυλῆς τῆς Βενιαμίτιδος. Νεανίαι δὲ Γαβαωῖται τινὲς τὸ γυναῖον θεασάμενοι, ἦλθον ἀπαιτοῦντες αὐτό. Τοῦ δ' ἀρσενόμου μὴ διδόντος, ἁρπαγὴν ἐπείλουν. Ὁ δὲ τὴν ἑαυτοῦ συγκλῆρον αὐτοῖς παρεχώρει, ἵνα μή τι βίαιον ὑποστῶσιν οἱ ἐπιξενωθέντες αὐτῷ. Ἁρπάσαντες δ' ἐκεῖνοι τὸ γυναῖον ἀπεπλάγησαν, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς ἐμφορηθέντες αὐτῆς, ἀφῆκαν ἀρχομένης ἡμέρας. Ἡ δὲ τῇ τε νυκτιερινῇ παλαιπωρίᾳ, καὶ τῇ πρὸς τὸν ἄνδρα αἰσχύνῃ, καὶ τῇ λύπῃ καταβληθεῖσα, ἐξαπέφυσε. Καὶ ὁ τοῦτο ἀνὴρ εἰς μέρη δώδεκα διελὼν ἀπέθανεν, διέπεμψε μέρος εἰς ἑκάστην φυλὴν, τό τε πάθος διδάξας αὐτὸς, καὶ τὰς αἰτίας τῆς συμφορᾶς. Πέμπτην οὖν πρὸς τὴν Γαβαὼ, τὰς παρανομήσαντας ἐξαιτήσοντες. Οἱ δὲ οὐκ ἐξέδοσαν. Αἱ φυλαὶ δ' ἐστράτευον ἐπ' αὐτούς. Καὶ δὶς συμβαλόντες τοῖς Βενιαμίταις, ἡττῶνται οἱ Ἰσραηλῖται. Εἶτα ἐκ Φινεὲς τοῦ Ἀρχιερέως δέονται τοῦ Θεοῦ, καὶ ὑπὲρ συμβαλόντες τοῖς Βενιαμίταις ἐτράπησαν, εἰς πάντας πλὴν ἑξακοσίων ἀνδρῶν, οἳ πρὸς τὰ πλησίον ὄρη κατέφυγον. Οἱ δ' Ἰσραηλῖται ἐπέρασάν τε τὴν Γαβαὼ, καὶ τὰς γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας πάντας διεχειρίσαντο· καὶ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις δ' πόλεσιν αὐτῶν δρῶσι τὰ ὅμοια. Καὶ Ἰαβεὶς δὲ Γαλααδίτιδος πόλεως, ὅτι μὴ συνεμάχησαν αὐτοῖς, φονεύουσι τοὺς κατοίκους σὺν τέκνοις καὶ γυναιξὶ, πλὴν τετρακοσίων παρθένων, ἃς τοῖς στελεσθεῖσι τῶν Βενιαμιτῶν παρέχουσι, ἵνα συνοίκους ἔχοιεν αὐτὰς, τῆς συμφορᾶς αὐτοὺς κατοικτείραντες. Ἐσκόπουν δ' ὅπως καὶ οἱ λοιποὶ ἑξακόσιοι γυναικῶν ἐπορίσωσιν. Ὅρκος δὲ ἐθέντο πρόσθεν, μὴ τὸ τόλμημα, μηδένα δόσειν θυγατέρα πρὸς γάμον Βενιαμίτῃ. Καὶ σκοπῶσιν ἔδοξεν, αὐτοὺς μὲν μὴ διδόναι ὑπὸ τὸν ὅρκον, τοῖς δὲ Βενιαμίταις ἐξεῖναι παρθένους ἁρπάζασι συνοικίζειν ἑαυτοῖς, αὐτῶν μὴ κωλυόντων, μή τε προτρεπομένων. Καὶ τοῖς μὲν ὅπως ἔδοξε περὶ τούτων. Οἱ δὲ Βενιαμῖται εἰς ἔργον τὰ δόξαντα ἤγαγον. Ἤδη δὲ πρὸ μαχῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν παυσαμένων τοῦ μάχεσθαι, κατεφρόνησαν οἱ Χαναναῖοι αὐτῶν, καὶ πόλεις ἀφίλοντο ἐξ αὐτῶν. Οἱ δὲ τῆς τοῦ Δὰν φυλῆς εἰς τὸ ὄρος κατέφυγον, κἀκεῖθεν εἰς τὴν μεσόγειον μετῳκίσαντο. Τοὺς δὲ Ἰσραηλίτας μεταλαβόντας τὴν παρὰ τοῖς Χαναναίοις ἰθῶσαν, καὶ τὰς σφετέρας πολιτείας καταφρονήσαντας, δι' ὀργῆς τὸ θεῖον ἐποιήσατο. Στρατεύει τοίνυν ἐπ' αὐτοὺς ὁ τῶν Ἀσσυρίων Βασιλεὺς Χουσαρσαθαὶμ, καὶ φόρους βαρεῖς ἐπιτάσσει αὐτοῖς, οἷς ἐπὶ ὀκτὼ ἐνιαυτοὺς ὑπέζοντο. Εἶτα δραστήριός τις ἀνὴρ ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς, Γοθονιὴλ καλούμενος, βραχεῖς τινας προσταξάμενος καὶ θεῖον χρησμὸν, τὸν παρ' αὐτοῖς τῶν Ἀσσυρίων ἁρπασθέν-

ρει φραγμόν. Σωσηχ μέντοι δι μὴ πᾶσι πλείοσιν, μάχῃ Ασσυρίους νικήσας, ἀπώσατο, καὶ ἄρχειν ἐφ' ἓξ καὶ πᾶσι τοῦ πλήθους, καὶ κρίνειν τε τὸν λαόν. Ος ἐπὶ πεντήκοντα ἔτη τὴν ἀρχὴν αὐτοῦ, μετάλλαξε τῷ ζωῇ. Ανάρχοι δὲ ὄντες οἱ Ισραηλῖται, καὶ τοῦ θείου καταφρονοῦντες, παρὰ τὸν τῶν Μωαβιτῶν Βασιλέως Αἰγλὼμ αὐτοὺς ὑποτάξαντος, ἐπετίας εἰσφορὰς ἐπετάχθησαν. Ος ἐν Ιεριχοῦντι βασίλεια δομησάμενος, ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ὀκτωκαίδεκα πολυειδῶς ἐκάκου αὐτούς. Νεανίας δέ τις Βενιαμίτης Λαὼθ τοὔνομα, (Ιώσηπος δὲ Ἰούδαν τοῦτον καλεῖσθαι λέγει,) πολεμικὸς καὶ θρασύς, σωμάτων γίνεται τῷ Αἰγλὼμ, καὶ σωματοφύλαξ παρ' αὐτὸν ἐρρέπετο θωπεύων τὸν ἄνδρα, καὶ ὑπερχόμενος. Οὗτος οὖν δυσὶν οἰκέταις πρὸ δώρων κομίζων τῷ Αἰγλὼμ, ξιφίδιον ἔφερεν ἀρρενῶν. Καὶ ἤδη μέσης ἡμέρας, καὶ τῶν φυλάκων ἐκτὸς ἑαυτοὺς ἀπελαυθόντων, μεμαθημένον εὗρεν αὐτὸν, εἰσεισιν ὡς σωνήθης, καὶ μόνον ἀπολαβὼν αὐτὸν, ὡς δή τι μυστικώτερον ἐροῦντα αὐτῷ, πλήττει καιρίως τῷ ξιφιδίῳ, καὶ ἀναιρεῖ. Απελθὼν δὲ ἐκὸς τοὺς Ιεριχουντίους, πείθει τὴν ἐλευθερίας ἀντιποιεῖσθαι. Καὶ οἱ μὲν ὡπλίζοντο. Οἱ δὲ περὶ τὸν Αἰγλὼμ, νεκρὸν αὐτὸν εὑρόντες εἰς φυγὴν τρέπονται, καὶ διωκόμενοι φθείρονται. Καὶ οὕτως Εβραῖοι τὴν τῶν Μωαβιτῶν δουλείας ἐλεύθεροῦνται. Τῷ δὲ Λαὼθ ἡ τοῦ πλήθους ἀρχὴ ἐγκεχείρισται, ὃς ἐπ' ἔτεσιν ὀγδοήκοντα τῷ λαῷ ἡγησάμενος, τὸν βίον κατέλυσε. Μετὰ δὲ τοῦτον Μεγὰρ ὁ τοῦ Δινὰχ ἄρξας. ἐν τῇ πρώτῃ τῆς ἀρχῆς ἐνιαυτῇ πεπλήγκει, πατάξας τῶν ἀλλοφύλων πολλούς.

κγ'. Τῶν δὲ λαοῦ τῶν Εβραίων τοὺς θείους παραβαίνοντος νόμους, ὠργίζετο ὁ Θεός. καὶ Σισάρας, ὁ τοῦ Ιαβεὶμ Βασιλέως τῶν Χαναναίων ἀρχιστράτηγος, ἐπελθὼν αὐτοῖς, ἐκάκωσέ τε σφόδρα, καὶ φόροις ὑπέβαλε, καὶ ἐπὶ ἔτη εἴκοσιν ἐπὶ ἑαυτοὺς εἶπεσι. Δεβώρα δέ τις προφῆτις (δυλοῖ δὲ τὸ ὄνομα μέλισσαν) ὑπὲρ τοῦ λαοῦ ἐκέτευσε τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Θεὸς ἐκέλευσε, καὶ στρατηγὸν αἱρεῖσθαι κελεύει Βαράχ, ἀστραπὴν δὲ τοῦτο σημαίνει παρὰ Εβραίοις δηλοῖ. ὃν δ' ἐκ τῆς Νεφθαλίδος φυλῆς ὁ ἀνήρ. Καὶ ἡ Δεβώρα τὸν Βαράχ προτρέψατο κατὰ τῶν πολεμίων ἰέναι μετὰ νίκην μυρίαν, τοῦτο κελεύοντος τοῦ Θεοῦ. Ο δὲ κἀκείνην ἀπῄτει συστρατηγεῖν. Πείθεται ἡ γυνὴ, καὶ μάχης σὺν τοῖς μυρίοις συρράξεσης αὐτοῖς πρὸς τὸν Σισάραν, ἔμβρος καταχεῖται πολὺς, καὶ χάλαζα καταῤῥήγνυται. Ταῦτα δὲ κατὰ πρόσωπον τῶν πολεμίων ὑπὸ τοῦ ἀνέμου ἠλαύνετο, καὶ ταῖς ὄψεσιν ἐπισκότουν αὐτῶν. Κἀντεῦθεν ἐπέκλιναν εἰς φυγήν. Φεύγων δὲ ὁ Σισάρας, πρός τινα γυναῖκα καταφεύγει, καταῤῥύψαι αὐτὸν ἀξιῶν. Ιαὴλ δ' ἦν αὕτη γυνή. Η δὲ δέχεται αὐτὸν, καὶ δίδωσι γάλα πιεῖν, καὶ ὃς πιὼν ὕπνωσεν. Κοιμωμένῳ δὲ αὐτῷ ἐπέθετο Ιαὴλ, καὶ ἧλον διὰ τοῦ κροτάφου αὐτοῦ ἐλάσασα, τῇ ἐδάφει προσπατάλδυσι, καὶ τοῖς περὶ τὸν Βαράχ νεκρὸν τὸν πολέμιον δείκνυσι. Στρατεύσας δὲ καὶ ἐπὶ Ιαβεὶμ Βασιλέα Χαναναῖον ὁ Βαράχ, αὐτόν τε ἔκτεινε, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε. Καὶ στρατηγήσας ἐπ' ἔτη τριάκοντα, πλήττῃ, καὶ Δεβώρας κατὰ τὸν αὐτὸν θανούσης καιρόν. Εἶτα Μαδιανίταις σὺν Αμαληκίταις καὶ Ἄραψι, μάχῃ τοὺς Ισραηλίτας ἐτρέψαντο. Καὶ ἐπὶ ἔτη ἑπτὰ ἐπιτιθέμενοι αὐτοῖς, λιμοὺς ἐῴ, καὶ σπάνις τῶν ἀναγκαίων, καὶ ἐδίοντο τοῦ Θεοῦ. Γιδεὼν δὲ φυλῆς ὢν Μανασσῆ, δράγματα σταχύων εἰς τὸν ληνὸν ἔκοπτε κρύφα, καὶ ὁρᾷ τινὰ ἐν εἴδει νεανίσκου παρεστῶτα αὐτῷ, καὶ καλοῦντος αὐτὸν φίλον τῷ Θεῷ καὶ δίκαιον.

Zonaræ Annal.

Aſyrios prælio victos amovet. bene geſta, imperium & judicandi poteſtas a populo ei decernitur. qui cum magiſtratu ad annos quinquaginta functus, vitam cum morte commutaſſet: Iſraelitæ ſine magiſtratu, ſine metu numinis viventes ab Eglone Moabitarum Rege ſubacti, annua tributa penſitarunt. Is Hierichunte ædificata regia, dum per annos decem & octo variis illos malis exagitat, adoleſcens quidam Benjamiticæ tribus, nomine Aothus, quem Judam vocatum Joſephus aſſerit, homo confidens & robuſtus, ſe in Eglonis familiaritatem inſinuat, aulam ejus frequentans, & blanditiis hominem ſibi devinciens.

Hic aliquando cum duobus famulis, Egloni munera ferens, clam ſicas geſtat: cumque jam meridies eſſet, ſatellitibus ad ſua digreſſis, nactus eum ſolum, pro familiaritate ingreditur, ſeductumque, ut arcani dicturus aliquid, ictu opportuno illato, tyrannum perimit. Digreſſus, Hiericuntiis auctor fit vindicandæ libertatis. Hi arma capiunt. Eglonii ſatellites, rege invento mortuo, in fugam verſi, a perſequentibus civibus occiduntur. Sic Iſraelitæ ex Moabitica ſervitute liberantur. Aoth ſuffragio populi Princeps creatus, cum annos octoginta præfuiſſet, moritur. Poſt hunc Megar Dinachi filius, multis barbarorum cæſis, anno primo imperii decedit.

XXIII. Iſraelitis autem ob violatas divinas leges irato Deo, Siſaras Jabis Chananæorum Regis Dux eos aggreſſus, graviter afflixit, & tributarios effecit, in quo ſtatu annos viginti permanſerunt. Tum Debora, fatidica mulier, (apem Latinis ſonat,) exorato Deo, Baracum virum ex Nephthalia tribu, illius juſſu Ducem creat. Fulgur Hebræis id nomen ſignificat. Hortatur, ut decem millibus virorum, quemadmodum Deus juſſerit, aſſumptis, hoſtes invadat: ipſa, petente illo, una proficiſcitur, imperii particeps. Prælio cum decem illis millibus adverſus Siſaram commiſſo, magnus imber delabitur, & grando erumpit, (quæ a vento) in hoſtium faciem acta, aſpectum illis eripiunt: itaque in fugam inclinant, in qua Siſaras etiam ad mulierem quamdam Jaelem nomine confugit, ut ab ea occultaretur. Illa excipit hominem, & lac bibendum præbet: quo epoto, Jael ſopitum aggreſſa, caput ejus clavis humi affigit, & Baraco mortuum hoſtem oſtendit. qui armis contra Jabim Chananæorum Regem converſis, & ipſum occidit, & urbem ſolo æquat. Moritur, cum annos triginta imperaſſet: Debora etiam circa idem tempus defuncta. Poſt Madianitæ cum Arabibus & Amalechitis Iſraelitas prælio fundunt, fuganteque. quorum incurſionibus per ſeptem annos fatigati, ac ad egeſtatem & famem redacti, divinam opem implorant. Erat tum quidam tribus Manaſſeæ vir Gedeon, qui manipulos ſpicarum in torculari ſecans, quemdam adoleſcentis habitu ſibi aſſiſtentem videt:

Aoth ſeu Judas 11. Judex.

Edit. Pariſ. pag. 30.

Eglon.

Meger III. Judex.

Siſaræ Jabeni victatores.

Debora.

Barac.

pag. 31.

Jael.

Gedeonis vocatio, prodigia, delectus, ſtratagema, ſomnium, & interitus Madianitarum.

LIBER I.

a quo cum ut Deo charos & beatus prædicaretur, ille irridens: *Hæc scilicet*, inquit, *signum est beatitatis meæ, quod torqueri pro area uim*. Adolescens cum bono animo esse jubet, ac propere vindicandæ popularium libertatis curam suscipere. Gedeon cum qui apparuerat, orat ne discederet, ac ingressus victimam affert. Eam Angelus juxta rupem poni jubet; quam cum baculo tetigisset, ignis ultro exortus victimam combussit. Deinde petit a Deo Gedeon, ut ros in vellus descendat, & descendit. Rursus petit, ut rore tellus madescat, vellus siccum maneat: itaque factum est. Paret itaque Gedeon, & decem millia virorum contra hostes armat, eosque jussu Dei sub meridiem ad flumen ducit; & qui lambendo, ac festinanter circumagendo se, biberant, (hi trecenti erant) eos, relictis cæteris, contra hostem ducit. Noctu, uno mittit secum assumpto, castra hostium ingressus, audit quemdam suo contubernali narrantem, se vidisse in somnis panem hordeaceum, qui per castra volutaretur, & Regis atque exercitus tabernacula dejiceret. Alter somnium id, exercitus interitum portendere conjicit, Gedeonem cum suis ob paucitatem & imperitiam pani hordeaceo comparans. His Gedeon auditis, animum recipit. & in castra reversus, suos in armis esse, exercituque in tres centenarias divisо, amphoram vacuam singulos cum face ardente & arietino cornu ferre jubet. Circa vigiliam noctis quartam educit eos contra hostes; quibus cum appropinquassent, & cornibus cecinerunt, & amphoras confregerunt, & clamore sublato cum facibus irruerunt. Hæc horrorem hostibus incussere: & dum alii ab hoste cæduntur, alii, & quidem longe plures, quippe nocte, a suis trucidantur, fere omnes sunt delecti, cum duobus Regibus Orebo & Zebo. *Edit. Paris. pag. 52.* Reliquiæ ducum atque exercitus fugientes, a Gedeonitis comprehensi, omnes ceciderunt. Tenuit imperium Gedeon annos quadraginta, & senex obiit, filiis legitimis e pluribus uxoribus septuaginta relictis, & upo e concubina, Abimelecho; qui fratribus omnibus, uno Joathane fuga elapso, trucidatis, tyrannidem occupavit. Sicimitæ mota seditione, Abimelechum urbe pellunt. Is unius civis opera adjutus, urbem dolo captam, omnibus puberibus occisis, solo æquat, aliam item urbem Thebas, primo impetu capit. Multitudo urbana in unam turrem, in urbe media sitam, ægre confugit; cujus portis Abimelechum imminentem, muliercula molæ fragmine in caput dejecto occidit. Hebræorum principatus Jairo ex Manassea tribu post hunc creditur, quo ille annos duo & viginti functus obit. Tum Ammanitæ cum Palæstinis regionem diripiunt. cum autem Ammanitæ Galaditicam vastarent, incolæ Jephtam ducem eligunt: qui cum hostibus congressurus, vovet, si victoria potiretur, quicquid redeunti sibi primum occurrisset, id se immolaturum esse. Commisso prælio vincit. Revertenti unica filiola occurrit, virgo adhuc.

Abimelech tyrannus & fratricida.

Jair vir Judex.

Jephthæ vir Judex.

Ὁ δ' ἱρανδόμβρις, πεμπόμενον ἔλεγεν εἶναι αὐτῷ τῆς δ-
δαιμονίας, τὸ κεχρῆσθαι τῷ λίνῳ ἀντὶ ἄλλου. Καὶ ὁ
νεανίας θαρρῆσαι κ) ἀποδέσθαι αὐτῷ παρεκελεύετο ὑπὲρ ἐλε-
θερίας τῷ φυλετῶν. Γεδεὼν δὲ ἐκέτευσε τὸν φανέντα,
μὴ μεταναστῆναι ἐκεῖθεν. καὶ εἰσελθὼν ἐκόμισε θυσίαν.
Καὶ ὁ Ἄγγελος θεῖναι αὐτὸν παρὰ τὴν πέτραν ἐκέλευσε.
καὶ τῇ ῥάβδῳ ψαύσας τῆς πέτρας, πῦρ ἀνῆψε αὐτομα-
τον, κ) τὴν θυσίαν κατέκαυσε. Εἶτα φησὶ τὸν Θεὸν Γε-
δεὼν ἐπὶ τὸν πόκον γενέσθαι δρόσον, κ) ἐγένετο. Καὶ αὖ-
θις δρόσον φησὶν ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν γενέσθαι, ἐπὶ τὸν
πόκον δὲ ξηρασίαν· κ) γέγονε οὕτως. Πείθεται οὖν ὁ Γε-
δεὼν, κ) σὺν μυρίοις κ) τῇ ἑπταετίᾳ ἀπαλίζεται. Εἶτα
ἐπολέμει τε Θεοῦ ἄγοι πάντας κ) μετεμέλειαν, ἐπὶ τὸν πο-
ταμόν. Καὶ τοὺς μὲν λάψαντας ἐν τῇ πίνειν, κ) μετὰ
σοφίας ὡς πειρῶνται πίνοντας (τριακόσιοι δὲ ἦσαν οὗτοι)
ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, ἀπῆρε πρὸς τὸν πόλεμον. Τοὺς δὲ
λοιποὺς καταλέλοιπεν. Νυκτὸς δὲ ἵνα τῷ στρατιωτῶν
προσλαβόμενος, ἀπῆλθεν εἰς τὸ τῶν ἑναντίων στρατοπε-
δον. Καὶ ἀκούει ἑνός τινος τῶν πολεμίων τῷ συσκηνοῦ-
τι διηγουμένου, ὡς ἔδοξεν ὁρᾶν καθ' ὕπνους μάζαν κρι-
θίνην κ) τὸ στρατόπεδον κυλιομένην, κ) τὴν τοῦ Βασιλέως
σκηνὴν καταβαλεῖν, κ) τὰς τοῦ στρατεύματος· ὁ δὲ, τῶν
στρατῶν ἅλλοσε ὅλεθρον τὸ εὐπτιον ἔκρινε, ἀπεικάζων
μάζαν κριθίνην τὸν Γεδεών, κ) τὰς σὺν αὐτῷ, κ) τὴν ὀ-
λιγότητα κ) τὸ ἀθύρετες. Τῦτον ἀκέσας ὁ Γεδεών, ἀνεθάρ-
ρησε. καὶ ὑποσρέψας, ἐν τοῖς ὅπλοις εἶναι τοῖς ἑαυτῶ
ἐκέλευσε. Καὶ εἰς τρεῖς ἑκατοντάδας τὴν στρατιὰν διελών,
ἀμφορέα κενὸν κομίζειν ἕκαστον κ) λαμπάδα ἐμμένειν, κ)
κριοῦ κέρας ἐκέλευσε. Κατὰ φυλακὴν τε τῆς
νυκτὸς, ἐξῆγεν αὐτὸς κατὰ τῶν ἑναντίων. Καὶ ἤδη πλη-
σίον ὄντες αὐτῶν, ἐσάλπισαν μὲν τοῖς κέρασι, τοὺς δ' ἀμ-
φορέας κατέαξαν, κ) μετὰ τῶν λαμπάδων ὥρμησαν ἀλα-
λάξαντες. Ταῦτα δὲ τοῖς πολεμίοις πτοίαν ἐνέβαλον.
Καὶ οἱ μὲν ὑπὸ τῶν ἑναντίων ἐκτείνοντο· οἱ δέ γε πλείους
ὑπ' ἀλλήλων, ἅτε νυκτὸς, διεφθάρησαν. Καὶ φεύγει ἅπαντες
ὅλοντο, κ) δύο τε Βασιλέων αὐτῶν Ωρήβ τε κ) Ζήβ.
Οἱ δὲ περιλειφθέντες τῶν ἡγεμόνων κ) τοῦ στρατεύματος φεύ-
γοντες, καταλαμβάνονται παρὰ Γεδεὼν κ) τοὺς μετ' αὐτοῦ,
κ) πεπτώκασιν ἅπαντες. Ἔσχατος δὲ τῆς ἀρχῆς Γεδεὼν ἐν
παραρρήγνυσιν ἔτεσι, κ) ἐπλήσθησι γηραιὸς, καταλιπὼν
ἐκ πλειόνων γυναικῶν γνησίους υἱοὺς ἑβδομήκοντα, ἕνα δ'
ἐκ παλλακῆς Ἀβιμέλεχ καλούμενον. Ὃς τοὺς ἀδελφοὺς κτεί-
νας ἅπαντας, ἑνὸς τοῦ Ἰωαθὰν φυγόντος, τυραννεῖ. Ὁ δὲ λαὸς ἐπαναστάντες κ) τὸν Ἀβιμέλεχ ἐξελαύνουσιν αὐ-
τὸν ἐκ πόλεως τῆς Σικίμων. Ὁ δὲ συμπολεμούμενος ὑπ' ἐκ
τῶν Σικιμιτῶν, δόλῳ τὴν πόλιν αἱρεῖ, κ) τοὺς Σικιμίτας κβ-
δὸν ἀναιρεῖ, κ) πόλιν ἔκ καταστάντες. Ἤλαυνε δ' ἐπὶ Θή-
βας ἑτέραν πόλιν, κ) εἷλεν αὐτὴν ἐξ ἐπιδρομῆς. Τὸ δὲ
πλῆθος εἰς ἕνα πύργον μόνις συνέδραμεν, ὅπερ ἐν μέσῳ
τῆς πόλεως. Πλησιάσαντα δ' ταῖς πύλαις τὸν Ἀβιμε-
λέχ, θραύσματι μύλης γυναῖον ἄνωθεν κ) τῆς κεφαλῆς
ἔβαλε κ) ἀπέκτεινε. Τῶν δ' τῷ Ἑβραίων ἡγεμονίαν Ἰαεὶρ
ἐμπιπτόντων, ἐν τῇ Μανασσῆ τυγχάνων φυλῆς. Δύο δ' κ)
εἴκοσιν υἱοὺς ἐπευπεῖς ἐθύμας τὴν ἀρχὴν ἐπελάβοντο. Ἀμ-
μανῖται σὺν Παλαιστινοῖς εἰσέπεσον τὴν χώραν διαπα-
ζον. Λυζομένων δ' τὴν Γαλαδίτιν τῷ Ἀμμανιτῶν, ἡγε-
μόνα ὁ Ἰεφθὰε οἱ ἐπιχώριοι εἵλοντο. Ὃς συμμίξας μέλ-
λων τοῖς πολεμίοις, ἀ χὴν ἐποιήσατο, εἰ νικήσειεν, πᾶν
ὃ ἂν πρῶτον αὐτῷ συναντήσει ἑαυτοῦντι, τῦτο ἱερουργῆσαι.
Καὶ συμβαλὼν νικᾷ. Ἀναστρέφοντι δ' ὑπολύσασα αὐτῷ τὴ

θυγάτριον μονογενὲς ὂν αὐτῷ, καὶ ἔτι παρθενεύουσαν. Ὁ δ' ἀνέφλεξεν. Ἵνα δὲ μὴ φόβου τινὸς ὑποκύσιν, ἔθυσε καὶ παῖδα, καὶ ὁλοκαύτωσε. Τῶν δὲ τῆς Ἐφραὶμ φυλῆς ὀργιζομένων αὐτῷ, ὅτι μὴ συμπαρέλαβεν αὐτοὺς ἐπὶ καὶ τῷ Ἀμμανιτῶν πόλεμον, ἐπεὶ μὴ ἔπεισεν αὐτοὺς παραινέσας, πολλοὺς ἀπέκτεινε μαχεσαμένους αὐτῷ· ἔξ δὲ καὶ ἡγεμονίαν ἄνασσε Ἰσραὴλ, κατέλυσε καὶ ζωήν. Παραλαμβάνει δὲ καὶ ἀρχὴν Ἀμισά, ἐκ τῆς Ἰούδα τυγχάνων φυλῆς, καὶ ἐπὶ χρόνον ἑπτακαὶ κρίνας καὶ Ἰσραὴλ τετελεύτηκε. Καὶ μετ' ἐκεῖνον Λαβδὼν τῆς Ἐφραὶμ προελθὼν φυλῆς, ἡγεμὼν ἀπεδείχθη. Καὶ γέγηκε γηραιός, ἄρξας ἔτη ὀκτώ.

κδ'. Εἶτα Παλαιστινοὶ κρατοῦσι τοῦ Ἰσραηλιτῶν, καὶ ὑποφόρους ἔχουσιν αὐτούς, ἐπὶ ἔτεσι τετρακόσιοις. Τότε δὲ γεννηθεὶς ὁ Σαμψὼν (ἰσχὺς δὲ ἡ κλῆσις σημαντικὴ) τοῖς Παλαιστινοῖς ἐπετέθετο. Ἡ δ' εἰς τὸν βίον αὐτοῦ πρόοδος τοιαύτη ἐγένετο. Μανωὲ τῆς φυλῆς ὑπάρχων τῆς Δὰν, συνῴκει γυναίῳ στειρώττει, καὶ ἤτουν τὸν Θεὸν παῖδα δοθῆναι αὐτοῖς. Ὤφθη γοῦν ποτὲ μὲν τῇ γυναικὶ, παιδὸς μέγας τις καὶ καλὸς, τόκον παιδὸς αὐτῇ διαγγελλόμενος, καὶ μὴ πιεῖν οἶνον ἢ μέθυσμα αὐτῇ ἐντείλασθαι, μὴ δὲ καὶ κόμην χυθεῖσαι καὶ τὸ παιδός. Ναζιραῖον γὰρ εἶναι τῷ Κυρίῳ τὸν παῖδα, ἅγιον δηλαδὴ, καὶ Ἰσραὴλ σωθήσεσθαι δι' αὐτοῦ ἐκ τῆς τῶν ἀλλοφύλων χειρός. Ἡ δὲ τῷ ἀνδρὶ καταγγέλλει πάντα. Καὶ ὃς ὀφθῆναι καὶ αὐτῷ καὶ φανῆναι τὴν γυναῖκα, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. Λύθεις ὖν ἦκε πρὸς τὴν γυναῖκα ὁ Ἄγγελος. Ἀπῆν δὲ αὐτῆς ὁ Μανωέ. Καὶ ἡ γυνὴ προσμῦσαι αὐτὸν παρεκάλει καὶ τὸν ἀνδρὸς παρουσίαν. Ἐλθὼν δὲ Μανωὲ ἠρώτα τὸν Ἄγγελον, τί ἂν τοῦ παιδὸς γενηθέντος ποιήσειας; ὁ δὲ Οἶνον, ἔφη, καὶ σίκερα, δὲ μέθυσμα, καὶ ἀκάθαρτόν τι καὶ φάγεται, καὶ καὶ κόμην οὐ ξυρηθήσεται. Καὶ ὁ Μανωὲ τὸ ὄνομα τοῦ ὁμιλοῦντος αὐτῷ ἐζήτει μαθεῖν. Ὁ δὲ θαυμαστὸν εἶναι τοῦτο εἶπεν, ἀπιστιάσαντι αὐτῷ. Ὁ Μανωὲ δὲ ἔριφον ἐσφαγὼν ἔθυσε, καὶ ἄρτους προσήνεγκεν. Ὁ δὲ θεῖναι τὰ κρέα καὶ τοὺς ἄρτους ἐπὶ καὶ πέτρας προσέταξε. Τεθέντων δὲ, τῇ ῥάβδῳ αὐτὰ ἅπτεται τύπῳ. Καὶ πῦρ ἐξαρθὲν ἐκεῖθεν, κατέκαυσεν αὐτὰ, καὶ εἰς καὶ οὐρανὸν ἐξ αὐτῆς φλογὸς ἀνῆκε ὁ Ἄγγελος, ὁρῶντων τοῦ Μανωὲ καὶ τῆς αὐτοῦ γυναικός. Τίκτεται οὖν αὐτοῖς μετὰ ταῦτα ὁ παῖς, καὶ Σαμψὼν ὀνομάζεται. Ηὐξήθη τε καὶ πνεῦμα Κυρίου συνεπορεύετο αὐτῷ. Ἰδὼν δὲ ἐν Θαμνᾷ πόλει τῇ Παλαιστινῶν κόρην τῶν ἀλλοφύλων, ἐρᾷ τῆς παιδός. Παραιτουμένων δὲ τῶν γονέων αὐτῆ τὸν γάμον τῆς ἀλλοφύλου, ἐκπρᾷ γῆμαι αὐτήν. Συχνάζων δὲ πρὸς τὴν κόρην τῆς γονεῖς, συναντᾷ λέοντι. Καὶ μήτι φέρων εἰς ἄμυναν, ταῖς χερσὶ τὸ θηρίον συνέτριψε. Καὶ ἐκκλίνας τῆς ὁδοῦ, ῥίπτει πρὸς τὸ ὑλῶδες αὐτό. Καὶ μεθ' ἡμέρας αὖθις πρὸς τὸν μνηστῆρα πορεύομος, σμῆνος μελισσῶν ἐν τῷ στόματι συνηγμένον τοῦ λέοντος ἔρρει. Καὶ λαβὼν ἐκεῖθεν μέλιτος κηρίον ἔφαγε, καὶ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ ἀπενέμισεν. Ἀπελθὼν δ' εἰς τὴν ἀλλοφύλους, προβλημα τοῖς αὐτῷ συνεστιωμένοις ἐν τοῖς γάμοις τριάκοντα νεανίσκοις προτίθησι· καὶ εἰ λύσειεν ἐν ἡμέρᾳ ἑπτὰ τὴν λύσιν, δοῦναι σανίδεα καὶ στολὴν ἑκάστῳ αὐτῶν· εἰ δὲ μὴ λύσαι δυνηθεῖεν τὸ πρόβλημα, αὐτῷ δοθῆναι παρ' ἑκάστου στολὴν καὶ ὀθόνιον ἕκαστον. Συνθεμένων δὲ καὶ τῶν νεανίσκων, προεβάλετο τὸ ἐρώτημα, εἰπών. Ἐξ ἔδοντος ἐξῆλθε βρῶσις, καὶ ἐκ ἰσχυροῦ γλυκύ. Οἱ δὲ, μὴ δυνάμενοι νοῆσαι τὸ πρόβλημα, τὴν κόρην ἐπέτεισαν μαθεῖν παρὰ τοῦ

Suſpirat ille : ſed ne fidem falleret, immolat puellam, & cremat. Cum autem Ephraimitæ illi irascerentur, quod ad Ammanitici belli ſocietatem non accerſiti eſſent, neque ullam ejus excuſationem acciperent : pugna inita multos eorum cædit, & ſex annos principatu adminiſtrato moritur. Ei ſuccedit Ameſas ex tribu Judaica, qui ſeptem annis adminiſtrato imperio decedit. Poſt illum Labdon ex tribu Ephraimitica dux creatus, moritur ſenex, octavo magiſtratus anno. Ameſas. Labdon.

XXIV. Deinde Palæſtini ſubactos Iſraelitas per annos quadraginta tributarios habuerunt. quo tempore natus Samſon, (robur hoc nomen ſignificat) illos infeſtavit, cujus quidem ortus hujuſmodi extitit. Manoes Danæ tribus vir mulierem ſterilem in matrimonio cum haberet, uterque ſobolem orat Deum. Semel mulieri ſoli adeſcens magnus & pulcher apparet, partum filii nuncians : eique mandat, ne vinum aut quicquam quod inebriaret, biberet, neve comam tonderet pueri : eum enim Nazaræum, hoc eſt ſanctum fore Domino, & Iſraelem per eum e poteſtate alienigenarum eripiendum eſſe. Mulier domum reverſo marito hæc nunciat. Tum ille, ut idem ſibi quoque appareret, orat Deum. Angelus abiente Manoe denuo redit ad mulierem. illa orat, ut mariti adventum expectet. Reverſus Manoes, rogat, nato puero quid faciendum eſſet. At ille : *Vinum*, inquit, *non bibet, neque aliud quicquam quod inebriet, neque ulla re immunda veſcetur, neque comam radet*. Tum Manoes nomen ejus quicum colloquebatur, ſciſcitans, non aliud reſponſum accipit, niſi id eſſe admirabile : & hœdum immolat, ac panes affert : Ille carnes & panes in petra collocari jubet. quo facto, baculo quem gerebat, ferit : ignis inde ortus illa conſumit, in cœlum flamma, videntibus Manoe & uxore, Angelus in cœlum aſcendit. Poſt hæc naſcitur Samſon, grandeſcit, ac ſpiritus Domini fertur ſuper eo. Cum autem Thamnas (Palæſtinorum id oppidum eſt) puellam vidiſſet, amore captus, etſi parentibus alienigenæ conjugium recuſantibus, tamen improbitate orandi impetrat. Dum autem puellæ parentes frequenter adit, in leonem incidit : & quia non alia ad defenſionem arma ſuppetebant, manibus beluam confecit, & a via deflectens, in ſalcum abjicit. Poſt dies aliquot iterum ad ſponſam proficiſcens, examen apum in ore leonis reperit, & ipſe de favo comedit, & patri ac matri affert. Reverſus ad alienigenas, triginta adoleſcentibus inter nuptiales epulas quæſtionem proponit, cujus ſolutionem intra dies ſeptem ſi inveniſſent, cuique ſindonem & ſtolam daturum polliceretur ; ſin minus, tantundem a ſingulis illorum ſtipulatur. Aſſenſis adoleſcentibus, quæſtionem proponit, hoc modo : *De comedente exiit cibus, & de forti dulcedo*. Illi quæſtionem non intelligen- Suſpirat. Edit. Pariſ. pag. 53. Sampſonis nativitas, connubium, res geſtæ, interitus. Angelus. victima. Sampſonis conjugium. Leo à favus. Quæſtio Sampſonis.

LIBER I.

tes, puellam orant, ut eam ex marito cognitam sibi renunciaret. Orat illa, Sampson refragatur initio: tandem victus sponsæ lachrymis, rem aperit. Illa prodit adolescentibus, qui die septima Sampsoni dicunt: *Quid est melle dulcius? quid leone fortius?* Sampson igitur iratus, adolescentibus quidem dat quæ promiserat, sed puptam abdicat; quam a patre alteri desponsam ægre ferens, trecentas vulpes capit, eas facibus ardentibus caudis illarum alligatis, in Palæstinorum arva immittit, segetem jam ferè adultam & vineas incendit: pro quo facto Palæstini uxorem dudum ejus, cum cognatis in ignem conjectam, concremarunt. Sampson vero multis alienigenarum interfectis, in rupe consedit. Illi expeditione susceptâ, Israelitis edicunt, si insontes haberi velint, ut Sampsonem dedant. Accessere ad rupem armati ter mille. Sampson descendit, ultro se popularibus offert, qui eum Palæstinis vinctum tradunt. At ille abruptis vinculis, & asini maxilla temere illic jacente arrepta, mille alienigenas ea perimit, reliquos fugat. Unde locus ille Maxilla dicitur. Cum autem præ siti deficiens, Deum cum ploratu obtestaretur, aqua e fissura terræ, quam projecta maxilla fecerat, scaturiit. Poto refectus Gazam adit, ubi cum Gazæi portis clausis cavere vellent, ne elaberentur, ille sub mediam noctem surgit, portam, limina & postes in humeris sublata, & in montis perlata verticem deponit. Post hæc Sampson Palæstinam meretriculam deperit, nomine Dalidam. Cum ea proceres alienigenarum agunt, multa polliciti, si tantarum virium causam e Sampsone cognitam sibi renunciasset. Illa multitudinem aggressa virum, ut id eliceret, a Sampsone aliud atque aliud dicente, cum rei periculum faceret, eludit. Sed cum illa instaret, oraretque vehementius, arcanum tandem prodit: Se Dei jussu comam alere, qui interdixerit, ne eam radat, in eaque repositum esse robur suum. Mulier dormienti comam radit, imbecillem hostibus tradit, illi oculos ei effodiunt. Ita ille prius formidabilis, ludibrio habetur. Progressu temporis coma illa renascitur, viresque redeunt. Cum autem Palæstini potarent, eorumque proceres & magnates convivarentur in domo quæ columnis fulciebatur; etiam Sampson a puero ad illudendum adducitur. Ad illam domum multitudo virorum & mulierum circiter trium millium confluit, ut ludibria Sampsonis spectet. Qui cum dicteriis incesseretur, & alapis cæderetur, puerum ducem jubet se ad columnas adducere, *ut defessus*, inquit, *eis innitar & quiescam*. Tum duabus columnis convulsis, ædificium dejecit, cujus ruina & ipse & omnes qui in eo erant, sunt oppressi. Ec hunc exitum ille habuit, cum Israelitico populo per annos viginti jus dixisset.

Edit. Paris. pag. 54.

Trecentæ vulpes in Palæstinorum segetem immissæ.

Asini maxilla pro gladio & fonte.

Gazæa porta.

Dalida Sampsonem tondet & prodit.

pag. 55.

Sampson cæcatus, dum ludibrio habetur, una cum inimicis perit.

XXV. Post Sampsonem non amplius Judices populo præfuerunt,

A ἀνδρὸς, ᾗ ἀπαγγεῖλαι αὐτοῖς. Ὁ Σαμψὼν δὲ παρακαλούσης αὐτὸν τῶν κύρης εἰπεῖν αὐτῇ τὸ τῦ προβλήματος νόημα, τὸ μὲν πρῶτον ἀντεῖχε· δακρυούσης δ' ἐκείνης ἐξεῖπε τὸ πᾶν. Ἡ δὲ τοῖς νεανίσκοις ἀπήγγειλε. Καὶ κατὰ ἑβδόμην ἡμέραν εἶπον ἐκεῖνοι τῷ Σαμψών. Τί γλυκύτερον μέλιτος, ἢ τί λέοντος ἰσχυρότερον; ὠργίσθη οὖν ὁ Σαμψὼν, ᾗ τοῖς μὲν νεανίσκοις ἔδωκε ἃ ὑπέσχετο, τὴν δὲ γάμον ἀπείπατο. Καὶ ἔδωκεν ἑτέρῳ τὸ γύναιον ὁ πατήρ. Παροξυνθεὶς δὲ ὁ Σαμψὼν διὰ τῦτο, ᾗ συλλαβὼν τριακοσίας ἀλώπεκας, λαμπάδας ἡμμένας ταῖς οὐραῖς ἐκείνων προσέδησε, καὶ ταῖς τῶν Παλαιστινῶν ἐπαφῆκεν ἀρούραις, θέρος ἐνεφαμένου. Καὶ οὖν τὰ σφῶν κατέκαυσε λήϊα, καὶ τὰς ἀμπέλους. Παλαιστινοὶ δ' αὖτε τὸν τῶν τέλῳ γενομένῳ αὐτῦ γυναῖκα, ᾗ τοὺς αὐτῆς προσήκοντας εἰς φρύγανα ᾗ κατέκαυσαν. Σαμψὼν δὲ πολλοὺς ἀποκτείνας τῷ ἀλλοφύλων, ἐς πέτρα ἐκάθιστο· οἱ δὲ τῷ Ἰσραηλιτῶν ἐξεστράτευσαν, λέγοντες, Εἰ βέλεσθε ἀναίτιοι εἶναι, δότε ἡμῖν τὸν Σαμψὼν ὑποχείριον. Καὶ ἀπῆλθον ἐπὶ τ' πέτραν ὁπλῖται τρισχίλιοι. Καταβὰς δὲ Σαμψὼν, ἐκὼν εἰς φυλέτας παρέδωκεν ἑαυτόν. Κἀκεῖνοι δεδεμένον παρέδοσαν τοῖς Παλαιστινοῖς. Ὁ δὲ ῥήξας τὰ δεσμὰ, καὶ ἕνου σιαγόνα ἐκεῖ πῦ ἐρρίμμένου ἁρπάσας, χιλίους τῷ ἀλλοφύλων ἀπέκτεινεν ἐν αὐτῇ. Τοὺς δὲ ἄλλους ἐτρέψατο, ὅθεν διαγὼν ἐξ ἐκείνης ὁ τόπος ἐκλήθη. Εἶτα ἐδίψησε ὡς ἐκλείπειν ἀπὸ τῆς δίψης, ᾗ ἐκλαυσε δεόμενος τῦ Θεῦ. Ὁ δὲ Θεὸς πηγὴν ὕδατος ἀνῆκεν ἀπὸ τῦ ῥάγματος, ὃ τῶν διαγόνα ῥίψας ᾗ γῆς πιπράσκετο ὁ Σαμψὼν, ᾗ ἀπῆλθεν εἰς Γάζαν. Ἐνεδρεύσαν δὲ αὐτὸν οἱ Γαζαῖοι· ᾗ ἵνα μὴ λάθῃ αὐτοὺς ἐξιὼν, τὰς πύλας τ' πόλεως ἔκλεισαν. Ὁ δὲ περὶ μέσας νύκτας ἀναστὰς, τάς τε πύλας ᾗ τὰς φλιὰς αὐτῆς ᾗ τὰς παραστάδας ἐκριζώσας, εἰς τὸ ὄρος ἀνέβαινε κορυφῶν, ἔνθεν κατέθετο. Ἐραθεὶς δ' ἑταίρας Παλαιστινῆς, Δαλίδας καλουμένης, συνῆν αὐτῇ. Καὶ οἱ σατράπαι τ' ἀλλοφύλων, πολλὰ τῇ γυναικὶ ἐπαγγείλαντο, εἰ μάθῃ παρὰ τῦ Σαμψὼν τί τὸ αἴτιον αὐτῷ τ' δυνάμεως, ᾗ ἀπαγγείλῃ αὐτοῖς. Ἡ δὲ ποικίλως μετῆλθε τ' ἄνδρα, ζητοῦσα γνῶναι, ὅθεν αὐτῷ ἡ τοσαύτη ἰσχύς. Ἐκεῖνος δὲ ἄλλοτε ἄλλας πλαττόμενος αἰτίας τῇ γυναικὶ ἔλεγε. Καὶ ἡ γυνὴ πειρωμένη τ' λόγων, ἀπάτας αὐτὰς ὕφαινεν. Ἐγκειμένης δὲ καὶ δυσκόλως διακειμένης θερμότερον, τὸ κράτιστον αὐτῇ ἀνεκάλυψε· κατ' ἐπολλὼ εἰπὼν τῷ Θεῷ τ' κόμην τρέφειν, ἐστιλαμένην μὴ κείρειν αὐτῷ· ᾗ ἐν ταύτῃ προσλῶσαι αὐτῷ τ' ἰσχύν. Κείρει τὴν κόμην κοιμωμένου αὐτῦ ἡ γλαυξ, ᾗ παραδίδωσι τοῖς ἐναντίοις αὐτὸν ἀθετῦ. Ἐκκόπτουσιν ἐκεῖνοι τὰ ὄμματα τῷ ἀνδρὸς, ᾗ ὁ φῶς φοβερὸς, εἰς παίγνιον καθίστη αὐτοῖς. Προϊόντος δὲ τῦ καιρῦ, αὔξετο ἀυθις ἡ κόμη αὐτῷ, ᾗ ἡ ἰσχὺς ἐπανήρχετο. Πότου δὲ τοῖς Παλαιστινοῖς ὄντος, ᾗ τῷ ἀρχόντων ᾗ μεγιστάνων ἀθροιζομένων ὁμῦ ἐν οἴκῳ κίοσιν ἀντικρύ, ἦλθε ᾗ ὁ Σαμψὼν παιχθησόμενος, ᾗ παιδάριον ἐχειραγώγει αὐτῷ. Συνῆλθε δὲ παρὰ τὸν οἶκον πλῆθος ἀνδρῶν τε ᾗ γυναικῶν ὡσεὶ τρισχιλίων, ἐν ὁρᾷ τὸν Σαμψὼν παροινούμενον. Ὁ δὲ παιζόμενός τε ᾗ ἀπιζόμενος, λέγει τῷ χειραγωγοῦντι αὐτόν. Ἀπάγαγέ με παρὰ τοὺς κίονας, ἐφ' οἷς ἐπερείδομαι, δύσμορος ἀναπαύσασθαι. Δραξάμενος δὲ τῷ δύο κιόνων, ἐπικαθίσεσιν αὐτῷ ὁ οἶκος, ᾗ αὐτός τε ᾗ οἱ ἐν τῷ οἴκῳ πάντες ἀπώλοντο. Καὶ τῷ μὲν τοιοῦτον ἐγένετο, ἐπὶ ἔτεσιν εἴκοσι κρίναντι τὸν τῷ Ἑβραίων λαόν.

κά Οὐκέτι δὲ Κριτὴς ἦγε τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ὁ Ἀρχιερεὺς Ηλεὶ προῆν αὐτῶν, ἐφ' οὗ λιμὸς γε-

γονε. Καί τις ἀνὴρ ἐκ Βηθλεὲμ, Αβιμέλεχ καλούμενος, σὺν τῇ γυναικὶ, καὶ δύο υἱοῖς διὰ τὸν λιμὸν εἰς τὴν Μωαβῖτιν μεταναστεύει. Ἀγεται δ' οὖν τοῖς υἱοῖς γαμετὰς Μωαβίτιδας. Ἐνδέκα μέντοι ἐνιαυτοῖς, ὅ τε Αβιμέλεχ καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ τεθνήκασι. Καὶ κατελείφθησαν χῆραι, ἥ τε Νοεμὶν ἡ συνοικοῦσα τῷ Αβιμέλεχ, καὶ αἱ γυναῖκες ἀμφοῖν τῶν παίδων αὐτοῦ, Ὀρφά τε καὶ Ῥούθ. Η Νοεμὶν δὲ εἰς τὴν πατρίδα ὑπέστρεψε. Τῶν δέ γε νυμφῶν αὐτῆς ἡ μὲν Ὀρφὰ παρακληθεῖσα τῆς πενθερᾶς, ἔμεινε παρὰ Μωαβίταις. Η δὲ Ῥοὺθ σὺν τῇ Νοεμὶν ἀπελήλυθε· καὶ ἤδη παραγινομένας εἰς Βηθλεὲμ, ξενίζει Βοὸζ, Αβιμέλεχ ὢν συγγενής. Προσαγορευομένη δὲ παρὰ τῶν πολιτῶν ἐξ ὀνόματος ἡ γυνὴ, μή με Νοεμὶν (ἔλεγεν) ἀλλὰ Μάραν καλεῖτε. (Νοεμὶν δὲ εὐτυχίαν δηλοῖ· Μάραν δὲ, ὀδύνην, καὶ πικρασμόν) πλήρης γὰρ πορευθεῖσα, κενὴ ὑπενόστησα. Ἀμήτου δὲ ὄντος, ἔξεισι κατὰ γνώμην τῆς πενθερᾶς καλαμησομένη ἡ Ῥούθ, εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ Βοόζ. Ὁ δὲ τὴν κόρην ἰδὼν, καὶ μαθὼν τίς ἐστι, θερίζειν ὃ δύναιτο καὶ ἔχειν ἐπιτρέψειν, ἄριστόν τε παρέχειν αὐτῇ τῷ ἀγροκόμῳ ἐπέταξεν. Η δὲ καὶ ἄλφιτα παρ' αὐτοῦ λαβοῦσα, τῇ πενθερᾷ συνετήρησε. Καὶ ἀπῆλθεν ὀψὲ κομίζουσα καὶ τὰς κριθὰς, ἃς συνέλεξε. Καὶ τὰ παρὰ τοῦ Βοὸζ αὐτῇ διηγήσατο. Καὶ αὖθις ἄπεισι σὺν ταῖς θεραπαινίσι Βοόζ. Η Νοεμὶν δὲ συγκατακλίνειν αὐτῷ τὴν Ῥοὺθ ἐβουλεύσατο. Καὶ πέμπει τὴν νύμφην, ὑποθεμένη παρὰ τοῖς ποσὶ τοῦ ἀνδρὸς ὑπνώττοντος ἐν τῇ ἅλωνι, πεσοῦσαν ὑπνῶσαι. Καὶ ἡ μὲν οὕτω πεποίηκεν. Αἰσθόμενος δ' ὁ Βοὸζ περὶ μέσην νύκτα, ἤρετο τίς ἐστι· καὶ μαθὼν, τότε μὲν ἡσύχασεν· ἕωθεν δ' ἐξεγείρας τὴν Ῥοὺθ, πορεύεσθαι πρὸς τὴν πενθερὰν ἐνετείλατο. Αὐτὸς δὲ, Τὸν ἐγγύτερον ἐμοῦ ἀγχιστεύοντά σοι ἐρήσομαι· καὶ εἰ μὲν ἐκεῖνος ἀγαγέσθαι σε βούλεται, ἀπελεύσῃ πρὸς τὸν ἄνδρα· παραιτουμένου δὲ, νομίμως συνοικήσεις ἐμοί. Ἀπῆλθεν οὖν ἡ γυνὴ, καὶ δεδήλωκε πάντα τῇ Νοεμίν. Ὁ δέ γε Βοὸζ παρὰ τῇ γερουσίᾳ τήν τε Ῥοὺθ, καὶ τὸν συγγενῆ συνεκάλεσε, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Αβιμέλεχ τοῦ συγγενοῦς ὑμῶν, καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ κατέχεις κλῆρον; Συνθεμένου δ' ἔχειν ἐκεῖνον, κατὰ τοὺς νόμους δι' ἀγχιστείαν. Οὐκοῦν οὐκ ἐξ ἡμισείας, ἔφη, τῶν νόμων μεμνῆσθαι δεῖν, ἐπὶ πᾶσι δὲ ποιεῖν κατ' αὐτοὺς λοιπὸν, καὶ τὸ τοῦ Μαλλὼν γύναιον υἱοῦ Αβιμέλεχ γῆμαί σε χρὴ, ἵνα ἀναστήσῃς σπέρμα τῷ συγγενεῖ. Ὁ δὲ παρῃτήσατο, καὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς γυναικὸς παραχωρήσας αὐτῷ. Κατὰ γοῦν τὸν νόμον ἐνώπιον τῆς γερουσίας, ἡ Ῥοὺθ ὑπελύσατο καὶ τὸ ὑπόδημα τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου, καὶ ἔπτυσεν αὐτοῦ εἰς τὸ πρόσωπον. Καὶ οὕτως αὐτὴν ἠγάγετο ὁ Βοόζ, καὶ ἔτεκεν ἐξ αὐτῆς τὸν Ὠβήδ. Ἑλληνιστὶ δ' ἑρμηνεύεται, δουλεύων. Ἐξ Ὠβὴδ δὲ γίνεται Ἰεσσαὶ, καὶ ἐκ τούτου Δαβὶδ, ὃς τῶν ἐξ Ἰσραὴλ ἐβασίλευσε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ παισὶ κατέλιπε τὴν ἀρχὴν, ἐπὶ εἴκοσι γενεὰς πρὸς μιᾷ διαρκέσασαν. Ἡλεὶ δὲ τοῦ Ἀρχιερέως, ὡς ἤδη ἱστόρηται, τὸν λαὸν ἄγοντος, οἱ δύο υἱοὶ αὐτοῦ Ὀφνὶ καὶ Φινεὲς ὑπῆρχον λοιμοὶ, παρανομοῦντες ἐν ἅπασι, καὶ παραινοῦντος τοῦ πατρὸς αὐτοῖς μὴ ἐπιστρεφόμενοι. Ὁ δὲ Θεὸς ὀργισθεὶς διὰ τὰς ἐκείνων παρανομίας, διὰ τοῦ Σαμουὴλ ἔτι παιδὸς ὄντος δεδήλωκε τῷ Ἡλεὶ, ἅπερ αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες καὶ ὁ οἶκος αὐτοῦ πείσονται. Σαμουὴλ δὲ Ἐλκανᾶ Λευίτου ἀνδρὸς ἐτύγχανε παῖς· ᾧ συνῴκουν δύο γαμεταί, ὧν τῇ μὲν Ἄννα, τῇ δὲ Φεννάνα ἦν τὸ ὄνομα. Καὶ τῇ μὲν παῖδες ἦσαν ἐξ Ἐλκανᾶ, ἡ δὲ Ἄννα ἠμοίρει γονῆς. Ἀφικομένου δὲ τοῦ ἀν-

sed Elei Pontifex: sub quo fame ingravescente, vir quidam Bethleemiticus, Abimelechus nomine, cum uxore & duobus filiis in Moabitidem transmigrat. Ibi filiis Moabiticas uxores despondet, & intra decem annos una cum filiis moritur, relicta vidua uxore Noemide, duabusque nuribus Orpha & Rutha. Noemis patriam repetit: ac Orpha nuruum altera monitu socrus apud Moabites manet. Rutha cum Noemide proficiscitur. Bethleemæ Boozus Abimelechi cognatus eas hospitio excipit. Ibi mulier a civibus suo compellata nomine: *Ne me*, inquit, *Noemin*, *sed Maram appellate*; (significat autem Noemis felicitatem, Mara dolorem & acerbitatem) *nam cum plena discesserim, vacua sum reversa*. Tempore messis Rutha de socrus sententia ad spicilegium in Boozi agrum egreditur. Ille agnita puella, permittit, ut quod posset, meteret, & auferret, ac prandium ei præberi jubet a villico. Illa de cibo etiam quem acceperat, aliquid socrui conservat, & vesperi hordeum quod collegerat, domum ferens, ut a Boozo tractata esset, refert, ac cum Boozi ancillis denuo egreditur. Ibi Noemis consilium despondendæ Boozo Ruthæ capit, ac nurum ablegat, monitam, ut ad pedes Boozi in area dormientis procumbens somnum caperet. Obtemperat illa. Quod Boozus cum sub mediam noctem sensisset, quæ esset rogat: re cognita, tum quidem quiescit: mane autem excitatam Rutham ad socrum ire jubet. *Ipse*, inquit, *interrogabo eum, qui est tibi sanguine propior: qui si te ducere voluerit, ad illum te conferes. sin recusarit, legitima mihi conjunx eris*. Abit mulier, Noemidi exponit omnia. Boozus Rutham & cognatum ejus ad Senatum accersit, eique dicit: *Abimelechi cognati nostri & filiorum ejus hæreditatem tenes?* Affirmante illo, tenere se ob propinquitatem ex lege: *Non ergo*, inquit, *ex semisse observandæ sunt leges, sed in omnibus rebus illis obtemperandum? Restat igitur ut Mallonis Abimelechi filii uxorem ducas, & cognato semen excites*. Recusat ille, ac Boozo tam hæreditate quam muliere cedit. Rutha, ut lege jubebatur, soluto viri illius calceo, in faciem ejus expuit, itaque Boozo nubit, & filiolum ei parit Obedum, (servientem id nomen significat.) Obedo nascitur Jessæus, eoque David: qui regnum Israelitarum obtinuit, & filiis suis imperium reliquit, ad genus primum & vicesimum propagatum. Elio autem, qui, ut diximus, populum gubernabat, duo fuere filii, homines nefarii, & omni genere scelerum cooperti, Ophnis & Phinees: neque paternis monitis quicquam movebantur. Horum iniquitati iratus Deus, per Samuelem puerum adhuc, Elio significat clades ipsi liberisque & domui ejus imminentes. Erat autem Samuel viri Levitæ Helcanæ filius, qui duas habebat uxores, Annam & Phenennam: quarum hæc liberos ex Helcana susceperat, Anna non pepererat. Viro Silonem cum uxoribus profecto, cum peractis sacris, convivii tem-

LIBER I. Elei pontif. x.

Abimelech.

Noemi. Ruth.

Booz.

Ruth Boozo nubit.

Edit. Paris. pag. 56.

Obedus. Jessæus. David.

Helcana.

Anna. Samuel.

LIBER I.

pus adeſſet, ac Phenennæ liberi aſſiderent: Anna orbitatem ſuam deplorat, & propere Tabernaculum Domini ingreſſa, Deum orat, ut liberos ſibi det, primogenitum ſe Deo conſecraturam vovet. Dum precibus immoratur, Ellus pro Tabernaculo ſedens, ebriam ratus, eam diſcedere jubet. At illa: *Neque vinum*, inquit, *bibi, Domine, neque aliud quicquam quod inebriet: ſed dolore orbitatis contabeſco.* Tum Sacerdos: *Abi*, inquit, *ac Deus te voti compotem reddat.* Domum reverſa cum marito, concipit, & Samuelem parit, quem Deo-petatum poſſis dicere. Puerum jam grandiuſculum ex voto ad Elium ducit, Deo educandum, alentem comam, in æde vitam degentem, & aquæ potu etentem. Is duodecim natus annos, vaticinatur: & quodam tempore dormiens, nominatim a Deo vocatus, ad Pontificem accedit, quaſi ab eo vocatus eſſet: idque ter contigit. Tum Elius intelligens divinam eſſe vocationem, Samuelum jubet, ſi iterum vocetur dicere: *En adſum, Domine.* Cum ita feciſſet puer, ait ei is qui vocarat, magnam cladem Iſraelitis imminere, Elii filios una perituros, & ſacerdotium in Eleazari familiam tranſiturum. Ea verba cum Sacerdoti Samuel referre nollet, tandem jurejurando adactus, omnia quemadmodum audierat, recenſet.

Edit. Pariſ. pag. 57.

Palæſtini victis Iſraelitis, Arcam Dagoni conſecratam, malis coacti reſtituunt.

XXVI. Dehinc Palæſtini bellum Iſraelitis inferentes, pugna ſuperiores evadunt. Populus Arcam ſubſidio ferri poſtulat. Miſſa illa cum Elii filiis, redintegratur prælium, fundantur Hebræi, ad triginta millia cadunt, inter quos & filii Pontificis, Arca item in hoſtium poteſtatem venit. Elius Pontifex, qui in ſublimi ſella ſederet, ſtrage exercitus, & cæde filiorum, Arcæque captivitate cognita, præ mœrore de ſella delapſus moritur, annos nonaginta natus, cum quadraginta populo præfuiſſet. Alienigenæ Arcam in Urbem Azotum perlatam, Dagoni (ſic Deum ſuum appellabant) conſecrant. Mane in Dagonis ædem ingreſſi, ſimulacrum ante Arcam humi projectum repererunt, idque ſublatum in ſuam baſin reſtituunt. Ut autem hoc ſæpius factum deprehendunt, & ſtatuam quoties erexiſſent, toties ante Arcam adorantis ſpecie projectam reperiſſent, obſtupeſcunt, dubitantes quid rei eſſet. Ex hoc Azotiorum urbem & agrum lues invadit. Nam & homines circa ſedem laborare, (dyſenteriam fuiſſe ait Joſephus) & mox complures cives, & mures e terra exorti, agrum omnem vaſtare. Sero demum Arcam ſibi malorum eſſe cauſam Azotii intelligentes, Aſcalonem mittunt: iis etiam eadem accidunt. Sic quinque Palæſtinorum urbes Arca pervagata, omnibus calamitoſa extitit. Itaque Magiſtratus quinque urbium iis malis conflictantium congreſſi, videlicet Getæ, Accaronis, Aſcalonis, Gazæ & Azoti, aliis aliud de Arca cenſentibus, tandem decrevere omnes, ſedes quinque aureas, totidemque mures item aureos Arcæ imponere, & novum fabricare currum, & vaccas quæ primum peperiſſent currui jungere, ſed

Α ἀρὸς μὴ τῷ γυναικῶν ἀμφοῖν εἰς Σηλώ, καὶ θύσαντες, ἐπεὶ καιρὸς ἦν ἀναχίας, καὶ τῇ Φενέννᾳ οἱ παῖδες αὐτῆς συνεκάθιστο· ὅτι ἡ Ἄννα μεμόρωτο, ἑαυτὴν ἀπεκλαίετο, καὶ εἰς τὸν σηκὸν τοῦ Θεοῦ ἀραμοῦσα, ἐδέετο τοῦ Κυρίου γενὴν αὐτῇ παραχῶν, ἀξαμένη καθιεράσειν Θεῷ τὸ πρωτότοκον. Χρονιζούσης δὲ ἐν ταῖς ἀναχίαις, πρὸ τῆς σκηνῆς Ηλεὶ καθεζόμενος, ὡς μεθύουσαν αὐτὴν ἐλογίσατο καὶ ἀπεπέμπετο. Ἡ δὲ, οὐκ οἶνον, ἔφη, πέπωκα, οὐδὲ μέθυσμα, Κύριε· ἀλλὰ κατώδυνος ὕσα δι' ἀπαιδίαν, ἐκπέπωκα. Καὶ ὁ ἱερεύς, Πορεύου, εἶπεν αὐτῇ, καὶ δῴη σοι τὸ αἴτημα ὁ Θεός. Ὑποστρέψασα δὲ σὺν τῷ ἀνδρὶ οἴκαδε, συλλαμβάνει, καὶ τίκτει τὸν Σαμουὴλ, Θεαίτητον ἂν τις εἴποι. Ἀδρυνθέντος δὲ τοῦ παιδὸς, προσάγει αὐτὸν τῷ Ηλεὶ καὶ τὰν ἀναχὰν αὐτῆς τῷ Θεῷ τραφησόμενον, κἀμοῦ τε τρέφοντα, καὶ ἐν τῷ ἱερῷ διαιτώμενον, καὶ ὕδατι κεχρημένον εἰς πόσιν. Ἤδη δὲ δωδεκαέτης γενόμενος, προφητεύει. Καί ποτε κοιμώμενον αὐτὸν, ἐξ ὀνόματος ἐκάλεσεν ὁ Θεός. Ὁ δὲ τῷ Ἀρχιερεῖ προσελήλυθεν, ὡς ὑπ' ἐκείνου τάχα καλούμενος. Καὶ τοῦτο τρισσάκις ἐγένετο. Ηλεὶ δὲ σωεὶς ἐνόησεν εἶναι τὸν κλῆσιν, ἔφη τῷ Σαμουήλ· Εἰ ἔτι κληθῇς, εἰπεῖ, Ἰδοὺ ἐγὼ, Κύριε. Οὕτω δὲ πεισθεὶς τῷ παιδὶ, ἔφη αὐτῷ ὁ καλῶν, συμφορὰν ἔσεσθαι τοῖς Ισραηλίταις βαρεῖαν, καὶ τοὺς Ηλεὶ παῖδας ἅμα τελευτήσεσθαι, καὶ τὸ ἱερατεῖον εἰς τὸ οἶκον τοῦ Ελιάζαρ μεταπεσεῖν. Οὐκ ἤθελε δὲ τοὺς λόγους ὁ Σαμουὴλ ἐκφῆναι τῷ ἱερεῖ. Ὅρκοις δ' ἐκβιασθείς, ἀπήγγειλε πάντα καθάπερ ἀκήκοει.

Β

C

κς'. Ἐντεῦθεν Παλαισινοὶ κατὰ τῶν Ισραηλιτῶν ἐστρατεύσατο, καὶ ἦσαν τῇ μάχῃ ἐπικρατέστεροι. Οἱ δὲ λαὸς κομισθῆναι τὴν Κιβωτὸν αἰτοῦσιν εἰς ἀραγήν. Πεμφθέσης δ' ἐκείσε τῆς Κιβωτοῦ σὺν τοῖς υἱοῖς τοῦ Ηλεὶ, συγκεκρότητο μάχη, καὶ ἥττηντο οἱ Εβραῖοι. Ἔπεσον δὲ αὐτοῦ τετρακύριοι, καὶ οἱ τοῦ Ἀρχιερέως υἱοὶ, καὶ ἡ Κιβωτὸς ἁλίσκεται τοῖς πολεμίοις. Ηλεὶ δὲ ὁ Ἀρχιερεὺς ἐφ' ὑψηλοῦ καθῆστο δίφρου, καὶ μαθὼν τὰ τῆς μάχης, καὶ τὴν σφαγὴν τῶν ἰδίων, καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Κιβωτοῦ, πεσὼν ἐτελεύτησε, ἐτῶν ἑκατὸν καὶ ὀγδοήκοντα γεγονώς, τεσσαράκοντα δὲ τούτων ἐπιτάττων τοῦ Ισραὴλ ἦν κριτής. Οἱ δὲ ἀλλόφυλοι εἰς Ἄζωτον πόλιν ἀπαγαγόντες τὴν Κιβωτὸν, τῷ Δαγὼν (ὕπερ ἦν τῶν ἑαυτῶν ἐκάλουν Θεὸν) ἀνέθεντο. Εἰσελθόντες δὲ εἰς τὸν οἶκον Δαγὼν εἰστήκεσαν πρὸ τοῦ ξοάνου ἐναντίον τῆς Κιβωτοῦ ἐπὶ γῆς. Καὶ ἀναστήσαντες αὐτὸν, ἐπὶ τὴν προτέραν ἵσταται βάσιν. Ὡς δὲ συχνάκις ἔδοξε τοῦτο γινόμενον, καὶ πολλάκις τὸ εἴδωλον ἀνορθώσαντες, τοσαυτάκις κείμενον κατελάμβανον ἐν χύματι προσκυνοῦντες τῇ Κιβωτῷ, ἐθαμβοῦντο καὶ διηπόρουν. Ἐπειτα δ' ἐπίσκηψις τὴν τῆς Ἀζωτίων πόλεως καὶ τὴν χώραν φθορά. Νέσος μὲν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τὰς ἕδρας ἦν, ἣν δυσεντερίαν φησὶν ὁ Ἰώσηπος, καὶ ἔθνησκον συχνοὶ ἐξ αὐτῆς. Μύες δὲ τῆς γῆς ἀναδοθέντες, τὴν χώραν ἅπασαν ἐκάκιζον. Οἳ δὲ σωθέντες τὴν Κιβωτὸν αἰτίαν αὐτοῖς εἶναι τῶν παθῶν οἱ Ἀζώτιοι, καὶ πέμπουσιν αὐτὴν εἰς Ασκάλωνα, καὶ ἔπαθον κἀκεῖνοι τὰ ὅμοια. Καὶ ὅπου πέντε τῶν Παλαισινῶν ἁμαρτίαι πόλεις ἡ Κιβωτὸς, καὶ πάσαις εἰς κάκωσιν γέγονεν. Συνῆλθον οὖν οἱ τῶν κακωμένων πέντε πόλεων ἄρχοντες, Γίτης, καὶ Ακκαρῶν, Ασκαλωνίς τε καὶ Γάζης, καὶ Ἀζώτου. Καὶ οἱ μὲν ἄλλα περὶ τῆς Κιβωτοῦ, οἱ δ' ἕτερα συνεβούλευον. Καὶ πᾶσι δέξει πᾶσιν, ἕδρας πέντε χρυσᾶς, καὶ μῦας τοσούτους χρυσοῦς ποιῆσαι, καὶ θεῖναι ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ, ἅμαξάν τε καινουργῆσαι, καὶ βόας

D

E

καὶ βόας

καὶ βόας πρωτοτόκους τῇ ἁμάξῃ ὑπαγαγεῖν, τοὺς δὲ μόσχους αὐτῶν κατασχεῖν. Καὶ ἐπιθεῖναι τῇ ἁμάξῃ τὴν Κιβωτὸν, τὰς βόας δ' ἀπαγαγόντας ἐπὶ τριόδου καταλιπεῖν, ἵν' ἐπ' αὐταῖς εἶη ἀπιέναι καθ' ὃν ὁρμήσουσι. Καὶ εἰ μὲν εἰθὺ τῶν Ισραηλιτῶν ἀπελάσονται, ἄγειν τὴν Κιβωτὸν εἰδέναι σφίσιν ἐπάγεσθαι τὰ κακά, καὶ μὴ κωλύειν τὰς ἐκείνης πορείας. Εἰ δ' ἄλλοσέ που ἀπίοιεν, ἐπιστρέψαι αὐθις τὰς βόας τε καὶ τὴν ἅμαξαν, καὶ τὰ ἐπ' αὐτῆς. Ἐπιτελέσαντες τοίνυν τὰ δόξαντα, ἀφῆκαν τὰς βόας, μόνοσε ἐπόμφοι καὶ αὐτοὶ ἵν' ὁρᾶσι τὸ ἐκβησόμενον. Αἱ δὲ κατ' εἰθὺ τῆς Ἑβραίων ἀπῆσαν, καὶ μηδέτερον ἐστῆσαν πρὶν εἰς μέγα πεδίον ἐν Βηθσαμοῖς καταλιπεῖν. Ὡς δ' εἶδον οἱ τῆς κώμης ἐκείνης ἄνδρες τὴν Κιβωτὸν, ὡρμήκασιν ἐπ' αὐτὴν· καὶ καθελόντες ἐκ τῆς ἁμάξης αὐτὴν, ἔθυσαν τὰς βόας, καὶ τοῖς ξύλοις οἷς ἦν ἅμαξα εἴργασο, αὐτὰς ὁλοκαύτωσαν. Ὅπερ ἰδόντες οἱ Παλαιστινοὶ, ὑπεστράφησαν. Τοὺς δ' ἀφεμένους τῆς Κιβωτοῦ, μὴ ὅπως ἱερεῖς, ὀργισθεὶς ὁ Θεὸς ἐθανάτωσε. Οἱ δέ γε λοιποὶ τὴν κιβωτὸν τὴν Ἑβραίων ἐγνώκεισαν τὰ περὶ τὴν Κιβωτὸν κακὰ νομίσαντες, ἀπάγουσιν εἰς Καριαθιαρείμ, καὶ εἰς οἰκίαν Αμιναδὰβ ἐκ τῆς Λευιτικῆς ὄντος φυλῆς καταθέσεσθαι. Καὶ ἔμειναν ἐκεῖ ἔτη εἴκοσι, παρὰ δὲ τοῖς ἀλλοφύλοις μῆνας τέσσαρας. Σαμουὴλ δὲ ὁ Προφήτης μέγα ἤδη καὶ λαῷ ὄνομα, καὶ δόξης ἦκεν ἐπὶ πολὺ, συναγαγὼν τὸν λαὸν περὶ ἐλευθερίας αὐτῷ διελέχθη, καὶ ἔπεισε ταύτης ἀντιποιήσασθαι. Ὁ μαθόντες οἱ Παλαιστινοὶ, ἀπροσδοκήτως τοῖς Ἑβραίοις ἐπίασι, καὶ κατεπόνησαν αὐτούς, ὡς τῷ Σαμουὴλ προσδραμεῖν λέγοντας, ἀπαγορεύεσθαι ἤδη σωτηρίας αὐτοῖς, εἰ μὴ αὐτὸς σφίσι ἐκ τοῦ θείου ἐπικουρίαν αἰτήσεται. Καὶ ὃς θαρρεῖν παρήγγυα, καὶ τὸν Θεὸν ἐπαρῆξαι ἤδη βεβαιῶται αὐτοῖς· καὶ θύσας ἄρνα, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. Μήπω δὲ τὴν θυσίαν τῆς ἱερᾶς δαπανήσασης φλογὸς, προσβάλλουσι τοῖς Ἑβραίοις οἱ ἀντιπολέμιοι. ῥᾷον αὐτοῖς κρατήσειν ὡς ἄοπλων οἰόμενοι. Σεισμῷ δὲ τῆς γῆς κλονηθείσης ὑπὸ Θεοῦ, καταῤῥαγεισῶν τῶν βροντῶν, καὶ ἐξαρθεισῶν ἀστραπῶν, εἰς δειλίαν ἐνέπεσον οἱ πολέμιοι, καὶ ἐξαπίνης εἰς φυγὴν. κατεδίωξε δὲ Σαμουὴλ καὶ οὗτοι, καὶ ἐξέκοψαν εἰς φυγὴν. καταδίωξε δὲ Σαμουὴλ καὶ τὸ πλῆθος ὀπίσω αὐτῶν, καὶ πολλοὺς διεφθάρκασι, καὶ οὐκέτι μὴν τὴν πληγὴν ταύτην ἐπὶ τοὺς Ισραηλίτας ἐστράτευσαν, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν, ὧνπερ ἀφείλοντο, ἐπανεσώσατο αὐθις τοῖς Ἑβραίοις ὁ Σαμουὴλ. Ἐκεῖνε δὲ τὸν λαὸν, καὶ ἦρχεν αὐτῶν.

κζ'. Ἦν δὲ γεγηρακὼς, τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὴν τοῦ λαοῦ προστασίαν καὶ τὸ δικάζειν διένειμεν· ὄνομα τῷ πρεσβυτέρῳ Ἰωὴλ, τῷ νεωτέρῳ δὲ Ἀβιά. Οἳ οὐκ ἐπορεύθησαν ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ πατρὸς αὐτῶν, ἀλλ' ἐκκλίναντες, δῶρον τὸ δίκαιον προεδίδοσαν, καὶ λήμμασι τὰς κρίσεις ἐδίκαζον. Ὁ δὲ λαὸς ἅπαντα πρὸς Σαμουὴλ ἀθροισθεὶς, Ἐπεὶ μὴ οἷός τε σὺ, ἔφησαν, προεστάναι ἡμῶν ἅπασι γῆρας, ποίησον ἡμῖν Βασιλέα, ὃς καὶ τοῖς ἔθνεσι κρατήσει, καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀντιστρατεύσεται. Λυπουμένῳ δ' ἐπὶ τούτοις τῷ Σαμουὴλ, εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός. Οὐ σὲ ἐξουθενήκασιν ὁ λαὸς, ἀλλ' ἐμὲ ἄρχοντα τούτων αὐτῶν, καὶ ὃν ἀναδείξω σοὶ, εἰς Βασιλέα χρίσον αὐτοῖς. Συναθροίσας δὲ τοὺς Ἑβραίους ὁ Σαμουὴλ, καὶ τί θέτο χειροτονήσειν αὐτοῖς Βασιλέα. Μεταμελήσειν δὲ φησὶν αὐτοῖς, καὶ αἰτεῖσθαι μέλλειν παρὰ Θεοῦ τῶν Βασιλέων ἀπαλλαγήν. Οἱ δὲ ἐκείνετο Βασιλέα ζητοῦντες, καὶ ἥξειν αὐτὸν, μὴ φροντίζειν τῶν ἐσομένων. Ὁ δὲ Προφήτης, Ἄπιτε νυν, εἶπε, ὅταν δὲ μάθω τίνα δίδωσιν ἡμῖν ὁ Θεὸς Βασιλέα, μεταπέμψομαι ὑμᾶς.

Zonaræ Annales.

earum vitulos retinere, ac currui Arca impoſita, boves in trivium abductas relinquere, ut quorſum impetus tulerint eant. Quæ ſi verſus Iſraelitas abeant, ob Arcam mala illa ſe perpeti ſtatuendum, neque prohibendum quo minus illo eant. Sin alio ſe converterint, reducendas boves & currum, & quæ in eo ſint. His, ut decretum fuerat, peractis, dimiſere boves, eminus ipſi ſequentes, ut eventum viderent. At illæ recta verſus Hebræos ire, neque ſubſiſtere prius, quam in magnum campum Bethſames perveniſſent. Ut autem pagi illius viri Arcam viderant, accurrunt, de curru tollunt, boves immolant: & ligni, e quibus currus conſectus erat, cremant. Quo Palæſtini viſo, retro abierunt. Deus autem iis, qui Arcam attigerant, cum prophani eſſent, iratus, necem attulit. Reliqui commune Hebræorum de Arca recepta certiores reddunt. Illi eam Cariathiarim abducunt, & in Aminadabi Leviticæ tribus hominis ædibus collocant, ubi annis viginti manſit, cum apud alienigenas quatuor menſes fuiſſet. At Samuel Propheta jam celebris, & magna prædictus auctoritate, populo convocato, de vindicanda libertate diſſerit ac perſuadet. Quo Palæſtini cognito, inopinata aggreſſione Iſraelitas perterrefaciunt. Qui ad Samuelem confugientes, de ſalute ſua eſſe actum ajunt, niſi ipſe numinis opem exorarit. Ille bonis animis eſſe jubet, & Dei auxilium pollicetur, agnoque immolato Deum orat. Nondum flamma victimam conſumpſerat, cum hoſtes impetum in Hebræos faciunt, facilius eos inermes ſuperari poſſe rati. Sed & terra divinitus concuſſa, & tonitribus erumpentibus, & fulguribus micantibus perterriti, in fugam vertuntur. Fugientibus Samuel cum populo inſtat, ac multos cædit. Poſt eam cladem non amplius Iſraelitas invaſere: ſed & terram quam Hebræis ademerant, Samuel recepit. Ita is populo jus dicebat, & imperabat.

XXVII. Verum jam ſenex populi gubernandi munus ac juris dicundi provinciam filiis diſtribuit, quorum majori Joelis, minori Abiæ nomen erat: qui morem patris non ſecuti, ad largitionum corruptelas deflexerunt, & jus atque æquum venale habuerunt. Hæc populus ægre ferens, ad Samuelem confluit: & *Quoniam tu*, inquit, *per ætatem nobis præeſſe non potes, Regem create, qui & gentem gubernet, & adverſarios noſtros oppugnet.* Ea re cum Samuel triſtaretur, dicit ei Deus: *Non te pro nihilo habuit populus, ſed me: quem vero tibi monſtravero, eum Regem unge.* Hebræis igitur convocatis, Samuel proponit, ſe electurum eis eſſe Regem: prædicens, fore ut pœniteret eos, ac liberationem a Regibus Deum oraturos. Illi inſtant, Regem flagitantes, de rebus futuris ſecurum eſſe jubent. Tum Samuel: *Abite nunc*, inquit, *ubi cognovero*,

LIBER I.

Edit. Pariſ. pag. 58.

Iſraelitæ de conſilio Samuelis Palæſtinos excudunt.

Saul ad Imperium Judæorum vocatus.

pag. 59.

quem vobis Deus dederit, accersum vos. Accidit autem, ut Benjamita quidam, nomine Cis, Saulem filium, hominem statura & forma excellenti, cum servo ad asinarum, quas amiserat, inquisitionem mitteret. Quas ille cum passim quæsivisset, nec invenisset, Samuelem de asinabus interrogaturus, Armathaim venit. Ibi Deus Samueli revelat, eum esse quem populo Hebræorum imperare velit. De asinabus igitur rogatus, incolumes esse respondet: & Saulem hospitio exceptum mane prosequitur. Urbem egressus, cum adolescentem seduxisset, oleo caput ejus perfundit, ac deosculatus: *Unxit te Deus*, inquit, *Regem populi sui, cujus auditionis illud tibi signum erit, quod circa Rachelis sepulchrum duo tibi viri occurrent, asinas repertas gratulaturi.* Adjicit & alia signa confirmandæ veritatis ergo, atque inter cætera, ubi Gabatam venerit, cum illius loci Prophetis vaticinaturum. Mandat etiam, cum a se accersatur, ut Galgala veniat. Post, coacto populo, sortem mittere tribus jussit, ut constaret, cujas futurus esset Rex. Cecidit autem sors in Benjamiticam, deinde in gentem Battarim: quæ cum viritim sortiretur, Sauli sors obvenit. Quæritur ille, nec invenitur. Samuel divinitus monstratis ejus latebris, adductum in medio statuit. Erat autem proceræ staturæ, & humeris eminebat supra omnes. Tum ad populum Prophetæ: *Hunc*, inquit, *Regem vobis unxit Dominus, cujus inter vos omnes non est similis.* Populus gratulabundus acclamat: *Vivat Rex.* Saulem ita regno potitum, multi observabant ut Regem; & ut par erat honorabant. Multi etiam spernebant & irridebant. Post mensem Naas Ammanitarum Rex Jaben Galaaditicæ obsidet, non alia conditione se viris parcere velle dicens, nisi dextrum oculum sibi quisque eruendum traderet. Illi septem dierum inducias petunt: iis impetratis, nuncios in Galaaditicam mittunt. Auditis Ammanitæ verbis, populus luget: Saul vero ingenti ira percitus, duos boves membratim concisos in omnes fines Israelitarum mittit, comminatus, eodem modo se tractaturum eos, qui ad propulsandos Ammanitas non adessent. Concursu populi facto, numeroque inito, inventa sunt virorum septingenta millia: & Saul numine afflatus prædicit, Jabinos postridie fore salvos. Totamque noctem cum exercitu profectus, circa primam vigiliam ad Ammanitas pervenit: ac trifariam divisis copiis, hostes circumdat, multos cædit, ipsumque Regem Naam. Reliquos fundit, & impressione in eorum regionem facta, opimaque præda parta, illustris domum revertitur, neque jam contemptui habetur, sed ob fortitudinem celebratur, & honoratur ab iis etiam, a quibus dudum subsannatus fuerat. Itaque Samuel rursus congregato populo, Saulem denuo Regem proclamat, iterum inunctum oleo. Sic Hebræorum Respublica ex optimatium imperio in regnum est mutata: nam sub Mose & Jesu parebant optimatibus, post, per annos octodecim magistratu ca-

Sauli Ammanitis cæsis regnum confirmatur.

Edit. Paris. pag. 60.

A Ἀνὴρ δέ τις Βενιαμίτης (Κὶς ὄνομα τῷ ἀνδρὶ) ἦν πλούσιος, τὸν υἱόν, ὃς ἦν αὐτῷ μέγας τε καὶ ὡραῖος, κεκλημένος Σαοὺλ, εἰς ἀναζήτησιν τῶν ὄνων συνὶ ἑνὶ τῶν δούλων ἀπέστειλεν. Ὁ δὲ περιελθών, καὶ ζητήσας, καὶ μὴ εὑρών, εἰς Ἀρμαθαὶμ παρὰ τὸν Σαμουὴλ παραγίνεται, ἐρωτήσων περὶ τῶν ὄνων. Δηλοῖ τοίνυν τῷ Σαμουὴλ ὁ Θεὸς, τοῦτον εἶναι ὃν βούλεται βασιλεῦσαι τοῦ λαοῦ τῶν Ἑβραίων. Ἐρωτηθεὶς οὖν περὶ τῶν ὄνων ὁ Σαμουὴλ, σεσῶσθαι ἔφησεν αὐτάς. Καὶ ξενίσας τὸν Σαοὺλ, προέπεμψεν ἑωθεν. Καὶ ἔξω τοῦ ἄστεως συνὼν αὐτῷ παρῆλθεν, μόνον τε ἰδίᾳ τῆς παιδὸς ὑπολαβών, ἔλαιον κατασχὼν τῆς αὐτοῦ κεφαλῆς, καὶ φιλήσας αὐτόν. Κέχρικέ σε Κύριος ἄρχοντα, ἔφη, ἐπὶ τὸν λαὸν αὐτοῦ Ἰσραήλ. Καὶ ἔσω σημεῖον τοῦ χρίσματος, τὸ συναντῆσαί σοι περὶ τὸν τάφον Ραχὴλ, ἄνδρας δύο τελῶ ῥήσει τῶν ὄνων ἀγγελίζομένους σοι. Καὶ ἄλλα δὲ σημεῖα τοῦ ἀληθεῦσαι ἔφασαν αὐτῷ, καὶ ὅτι προφητεύσει ἐν Γαβαθὰ γενόμενος μετὰ τῆς ἐκεῖ προφητῶν. Καὶ ἐλθὼν εἰς Γάλγαλα αὐτῷ ἐντέλλεται, ἵνα μεταπεμφθῇ παρ' αὐτοῦ. Συνήθροισε δ' ἔπειτα ὁ λαὸς, καὶ κλήρους βαλεῖν ἐκέλευσε τὰς φυλάς, ἵν' ἀναδειχθείη ἐκ τούτου ὁ βασιλεύσων ἔσεται. Ἔπεσε δὴ ὁ κλῆρος εἰς τὴν Βενιαμίτιδα, ἔπειτα εἰς τὴν πατρικὴν Ματταεί. Κατ' ἄνδρα δὲ τῆς πατριᾶς κληρωθείσης, εἰς τὸν Σαοὺλ ὁ κλῆρος ἐξέπεσεν. Ὡς δὲ ζητούμενος οὐχ ηὑρέθη, μαθὼν ὁ Σαμουὴλ παρὰ τοῦ Θεοῦ ὅτι ἐκέκρυπτο· καὶ ἀχθέντα, ἔστησε μέσον. Καὶ ἦν ὑπερήφανος, καὶ πάντων ὑπερέχων κατὰ τὸν ὑλικὸν τοῦ σώματος. Καὶ φὰς τὸ πλῆθος ἔφησεν ὁ Προφήτης· Τοῦτον ἑλόμενος ὑμῖν εἰς βασιλέα ὁ Κύριος, ᾧ οὐκ ἔστιν ὅμοιος ἐν πᾶσιν ὑμῖν· ὁ δὲ λαὸς ἐκβοήσας, καὶ εἶπε· Ζήτω ὁ Βασιλεύς. Οὕτω δὲ τῷ Σαοὺλ βασιλεύσαντι, πολλοὶ μὲν προσεῖχον ὡς Βασιλεῖ, καὶ κατὰ τὸ προσῆκον ἐτίμων αὐτὸν, πολλοὶ δὲ καταφρόνησίν τε καὶ ὑβρίζον. Μετὰ δὲ μῆνα, Νάας ὁ τῶν Ἀμμανιτῶν Βασιλεὺς, στρατεύει ἐπὶ Ἰαβεὶς Γαλααδ, μὴ ἄλλως λέγων χρήσασθαι τοῖς ἀνδράσι, εἰ μὴ δῶσιν αὐτῷ ἑκάστῳ ἐξελεῖν δεξιὸν ὀφθαλμόν. Οἱ δὲ ἀνοχὴν ἑπτὰ ἡμερῶν· καὶ λαβόντες, πέμπουσιν ἀγγέλους εἰς Γαλααδ. Καὶ ἀκούσαντες οἱ ἐκεῖ τοὺς λόγους τοῦ Ἀμμανίτου, ἐθρήνησαν. Ὁ δὲ Σαοὺλ ἐθυμώθη σφόδρα, καὶ λαβὼν δύο βόας, ἐμέλισεν αὐτοὺς, καὶ ἀπέστειλεν εἰς πᾶν ὅριον Ἰσραὴλ, ἀπειλῶν ὅτου θύσειν τοὺς μὴ τῷ τοῦ Ἀμμανιτῶν συνεκστρατεύσαντας αὐτῷ. Συνδραμόντες δὲ τῷ λαῷ, ἐπείθμησεν αὐτοὺς, καὶ ἔλαβε μυριάδας ἑβδομήκοντα. Καὶ ἐφήλατο πνεῦμα Κυρίου ἐπὶ Σαοὺλ, καὶ προεφήτευσεν, εἶναι οἱ ἄμεινον ἔσεσθαι τοῖς ἀνδράσιν Ἰαβεὶς σωτηρίαν. Καὶ ἀναστὰς ἐπορεύθη αὐτός τε καὶ ὁ λαὸς δι' ὅλης τῆς νυκτός. Καὶ περὶ τὴν πρώτην φυλακὴν ἐπῆλθε τοῖς Ἀμμανίταις, τρεῖς τὸ στράτευμα διελών. Καὶ κυκλωσάμενος αὐτοὺς, πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε, καὶ αὐτὸν τὸν Βασιλέα Νάας, τοὺς δὲ περισωθέντας ἐξέβαλεν εἰς φυγήν, καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῶν ἐμβαλὼν, καὶ πλείονα λείαν λαβὼν, λαμπρῶς ἐπανῆλθεν. Οὐκέτι γὰρ ἠνέσχετο παράτισις, ἀλλ' ἐπ' ἀνδρείᾳ ἐβεβήκει, καὶ τετίμητο καὶ τοῖς πρώην αὐτὸν ὑβρίζουσι. Συναγαγὼν δ' αὖθις ὁ Σαμουὴλ τὸν λαὸν, εἰς ἀναγορεύει τὸν Σαοὺλ Βασιλέα χρίσας τῷ ἐλαίῳ καὶ πάλιν αὐτόν. Μετέπεσεν οὖν ἡ τῶν Ἑβραίων πολιτεία εἰς βασιλείαν ἐξ ἀριστοκρατείας· ἐπὶ μὲν Μωσέως καὶ Ἰησοῦ ἀριστοκρατουμένη ἔτεσι . . πέντε ἐπ' ἴσοις δέκα καὶ ὀκτὼ,

ἀρχὴ διετέλεσαν· εἰσὶ πεπτα δ' ἤρχθησαν ὑπὸ τῶν καλουμένων Κριτῶν, τῷ ἀρίστῳ δικάζειν περὶ τῶν ὅλων καὶ οἰκονομεῖν ἐπιτρέποντες.

κη'. Τῷ δὲ Σαμουὴλ ἐξορκίσαντος τὸν λαὸν εἰπεῖν, εἴ τι ἄδικον εἰργάσατο εἰς αὐτούς; πάντες δικαίως αὐτὸν καὶ καλῶς προσῆναι τῇ ἔθνει ἐβόησαν. Ὁ δὲ αὐτοῖς ἀπεκρίνατο, Ἴστε ὡς μεγάλα ἡμαρτήκατε, Βασιλέα ἑαυτοῖς αἰτησάμενοι, καὶ πῶς παροργίσατε τὸν Θεόν. ἔσται δὲ τοῦτο σημεῖον ὑμῖν, τὸ θέρους ἐν ἀκμῇ χειμῶνα γενέσθαι. Καὶ κατὰ τὸ Προφήτου λόγον βρονταὶ καὶ ἀστραπαὶ γεγόνασι, καταιχθὲν τε χάλαζα, ὡς δίος ἐμπεσεῖν τῷ λαῷ, καὶ ἱκετεύειν τὸν Σαμουὴλ ἱλεώσασθαι τὸν Θεὸν αὐτοῖς ἁμαρτήσασι. Τῶν δὲ Παλαιστινῶν τὸν Ἑβραίων καταστρεφόντων, καὶ τὰ ὅπλα σφῶν ἀφῃρημένων, σιδήρου τε κεχρῆσθαι ἀπαγορεύόντων, ὁ Σαοὺλ εἰς Γάλγαλα καταβὰς, ἐπ' ἐλευθερίᾳ τὸν λαὸν κατὰ τῶν Παλαιστινῶν ἐγεῖραι παρῄνεσε, οἱ δ' ὑπολαβόντες τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων. Ὁ δὲ Βασιλεὺς τὸν Σαμουὴλ ἐκάλει πρὸς ἑαυτὸν, καὶ ὃς μεθ' ἡμέρας ἑπτὰ παραγενέσθαι ὑπέσχετο, θύσειν τε τῇ ἑβδόμῃ, ἐφ' ᾧπερ τοῖς ἀλλοφύλοις συμμίξουσιν. Ὁ δὲ γε Σαοὺλ ὁρῶν τὸν λαὸν ὑποφεύγοντα καὶ καταλιμπάνοντα αὐτὸν, ἔθυσεν. Λυούσης δὲ ἄρτι προσιόντα τὸν Σαμουὴλ, ἐξῆλθε συναντήσων αὐτῷ. Ὁ δὲ, Τί ποτ' ἐποίησας, ἔφη, παραβὰς μυρίως ἐντολάς; Ἴθι πίνων, ὡς οὐ συναθύσεταί σου ἡ βασιλεία, ἀλλὰ ζητήσει Κύριος ἄνδρα κατὰ τὴν καρδίαν αὐτοῦ. Καὶ ἀνεχώρησε Σαμουήλ. Σαοὺλ δὲ καὶ Ἰωνάθας ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἦγον εἰς Γαβαὼ, σὺν τετρακοσίοις ἑξακοσίοις. Εἰς τρία δὲ διαιρεθέντες οἱ ἀλλόφυλοι, τὴν χώραν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐλυμαίνοντο. Σαοὺλ δὲ καὶ Ἰωνάθας καὶ Ἀχιτὼ Ἀρχιερεὺς ἀφ' ὑψηλοῦ ὁρῶντες τὰ δρώμενα, καὶ ἀμηχανίᾳ δὲ ὀλιγανδρίας μὴ θέντες, ἤχθοντο. Ὁ δὲ Ἰωνάθας μηδὲν εἰπὼν τῷ πατρὶ, καταβὰς ἀπὸ τοῦ βουνοῦ σὺν μόνῳ τῷ ὁπλοφόρῳ αὐτοῦ, Προσβάλωμεν, ἔφη, τῇ τῶν ἀλλοφύλων παρεμβολῇ· καὶ εἰ μὲν εἴπωσιν ἡμῖν, Ἀνάσχου, μὴ ἀναβαίνωμεν πρὸς αὐτούς. Εἰ δ' Ἀνάβητε πρὸς ἡμᾶς, φήσωσι, σωθήσεται νίκης ἡ λόγος νομιστέον ἡμῖν. Καὶ ὁρμήσαντε ἐπὶ τὸ τῶν πολεμίων στρατόπεδον. Καὶ αὐτοῖς οἱ ἀλλόφυλοι, Ἀνάβητε, εἶπον, πρὸς ἡμᾶς, καὶ γνωρίσωμεν ὑμῖν ῥῆμα· Τοῦτο θάρσος ἔσχε τὸν Ἰωνάθαν· καὶ ἀναβὰς ἐκεῖθεν, ἐπέπτωκε ἀνερπύσας αὐτῷ τῷ ἐπομένῳ αὐτῷ, ἔκτεινε τοῖς πολεμίοις ὑπτίοις, καὶ κτείνοντι μὲν ὡς εἴκοσι· τοῖς δὲ λοιποῖς δεινὰς ἐνέβαλλεν, οἱ θορυβώδεις τε καὶ φόβοις, ὑπ' ἀλλήλων διώλλυντο. Ἰδὼν δὲ παραπέμψας ὁ Σαοὺλ τὸν στρατόπεδον, καὶ ἀπόντα τὸν υἱὸν ἅμα τῷ ὁπλοφόρῳ καταμαθὼν, προσβάλλει καὶ αὐτὸς παραγενόμενος τοῖς ἐναντίοις· καὶ οἱ φεῦ δὲ διὰ φόβου κρυβέντες ἀναθαρσήσαντες, τῷ Βασιλεῖ προσετίθεντο· καὶ διώκων τοὺς πολεμίους ἐκτείνεν. Ἐπαρᾶται τοίνυν τοῖς αὐτοῦ, εἴ τις λοιμόμβλος τὸ φονεύειν τοὺς ἐχθροὺς, φάγοι, εἰ μὴ πρὸ αὐτοῦ παύσοι. Ἐν δὲ τῷ διώκειν κατά τινα δρυμὸν ἐν ᾧ μελισσῶν ἦν, καὶ λαβὼν ὁ Ἰωνάθας κηρίον μέλιτος, ἔφαγεν· ἀνῆλθε δὲ αὐτῷ ἀκμὴ τῆς ὄψεως τοῦ παιδός. Ἐπελθὼν δὲ βουληθεὶς ὁ Σαοὺλ τῇ τῶν ἐναντίων παρεμβολῇ, ἠρώτα διὰ τοῦ Ἀρχιερέως τὸν Θεὸν, εἰ δίδωσι νίκην; τοῦ δὲ Θεοῦ μὴ ἀποκρινομένου, ἐζήτει τὸ αἴτιον. Καὶ, Ὀμνυμι, ἔφη, αὐτὸν τὸν Θεὸν, ἀποκτενεῖν τὸν ἁμαρτόντα, κἂν Ἰωνάθας εἴη ὁ παῖς ὁ ἐμός. Καὶ πληρωσαμένου, ἐπὶ Ἰωνάθαν ὁ κλῆρος ἔπεσε. Ὁ δὲ περὶ ἁμαρτίας ἀπαιτούμενος,

ruerunt: deinde ſub iis fuere, qui Judices vocabantur, judiciorum & rerum omnium ſumma uni ex optimis permiſſa. LIBER I.

XXVIII. Samuele porro ſacramento populum adigente, ut dicerent, num qua injuria illos affeciſſet: exclamarunt omnes, eum juſte & bene genti præfuiſſe. Tum ille: *Scitote*, inquit, *vos Rege flagitando graviter deliquiſſe, eaque re iritaſſe Deum: cujus illud vobis ſignum erit, quod adulta æſtate tempeſtas oritur.* Nec mora, tonitrua & fulgura, ut Propheta dixerat, eruperunt, & grando delata eſt, ut populus perterrefactus Samuelem rogaret, ut ſibi delictorum a Deo veniam impetraret. Cum autem Palæſtini Hebræos ſubigerent, armis ademptis & uſu ferri interdicto, Saul Galgala deſcendit, populum ut ad vindicandam contra Palæſtinos libertatem exurgeret cohortatus. Illis vero multitudinem hoſtium reformidantibus, Rex Samuelem ad ſe vocat. Is poſt ſex dies venturum conſtituit, ut die ſeptimo re divina facta cum hoſtibus confligant. At Saul cum videret populum clam abire, ſeque deſeri, immolat: & audito Samuelis acceſſu, obviam progreditur. Ibi vates: *Quid*, inquit, *iſtud egiſti, violatis præceptis meis? Scito igitur, non ſtabile fore regnum tuum: ſed quæſiturum eſſe Deum hominem ex animi ſui ſententia.* Ira diſceſſit Samuel. Saul vero & Jonathas filius ejus cum ſexcentis militibus Gabaonem profecti ſunt. Alienigenæ autem copiis triſariam diviſis, agros Iſraelitarum populabantur. Id Saul, Jonathas & Achia Sacerdos ex alto conſpicientes, & ob paucitatem ad opem ferendam impares, animis angebantur. At Jonathas, patre inconſulto, cum ſolo armigero de colle deſcendens: *Aggrediamur*, inquit, *caſtra hoſtium: qui ſi nobis dixerint, Diſcedite, non aſcendemus ad eos. Sin aſcendere juſſerint, ea verba victoriæ teſſera habenda erunt.* Itaque ad caſtra hoſtium fertur. Illi, *Aſcendite ad nos*, inquiunt, *eſt enim quod vobiſcum colloquamur.* Ea vox animum auxit Jonathæ, atque inde digreſſus aliunde cum ſuo comite arrepit, hoſtes dormientes invadit: ac cæſis ad viginti, cæteris terrorem incutiunt, ut perturbati & fugientes alii ab aliis interirent. Saul caſtra hoſtium perturbata videns, & filii atque armigeri illius abſentia cognita, impetum & ipſe in hoſtes perturbatos facit. Tum qui dudum præ metu ſe occultarant, receptis animis cum Rege ſe conjungunt, hoſtes perſequuntur, cædunt. Saul diras imprecatur ſuis, ſi quis ante noctem, cæde hoſtium intermiſſa, cibum guſtaret. Inter perſequendum, Jonathas execrationis paternæ ignarus, cum in ſylvam eſſet ventum, in qua apiarium erat, favum comedit. Saul caſtra hoſtium oppugnaturus, per Sacerdotem oraculum conſulit, num victoriam largiatur Deus? Sed Deo nihil reſpondente, auctorem offenſi numinis quærit: ac *Ipſum Deum teſtor*, inquit, *me ſontem occiſurum, etiamſi filius meus Jonathas fuerit.* Sorte ducta, Jonathas deſignatur, qui rogatus quid deliquiſſet, ſe nullius peccati ſibi eſſe con-

Samuel cum populo expoſtulat.

Edit. Pariſ. pag. 61.

Saul ob violatam religionem improbatur.

Jonathas cum triumpho ſuo caſtra hoſtium ingreſſus, patris temeritate pene interit.

LIBER I.

scium ait, nisi quod pridie, parentæ execrationis ignarus, de favo gustasset. Eo pater audito, se illum occisurum jurat. Populus contra & ipse jurat, se non passurum ut victoriæ auctor occidatur: eoque erepto, voris Deum placuit. Saul Palæstinorum circiter sexaginta millibus occisis, regreditur: ac Ammonitis, Moabitis, Palæstinis, Idumæis, Amalechitis, necnon Subæ Rege subactis, Israelitas e manu exterorum eripit.

Saulis infirmæ victoriæ, & improbatio ob Amalechitarum prædam. *Edit. Paris. pag 62.*

Saulis liberi.

XXIX. Sauli filii fuere tres, Jonathas, Jelus & Melchisus: ac filiæ duæ, Meroba & Melchol. Imperatorem crearat Abenerem, Neris cognati sui filium. Dixerat autem Saull Samuel, jubere Deum ut cæderet Amalechum, victoriaque potitus, nemini parceret, non mulieribus, non infantibus, non jumentis, non pecudibus, sed eorum nomen funditus deleret. Itaque Saul cum Amalechitis congressus, hostes vincit, cædit omnes. Sed Agagum illius terræ Regem in potestatem redactum, admiratione formæ & magnitudinis, non occidit: armenta etiam, greges, cæteraque eximia, divini mandati immemor, conservat. Proinde Samuel a Deo edoctus, pœnitere eum Saulis creati Regis, occurrit Regi. Is ait se gratiam habere Deo, cujus munere vicisset hostes, & ut jussus fuerit, administrasse omnia. Tum Samuel: *Vocem*, inquit, *audio jumentorum & aliarum pecudum, unde ista?* Saul respondet, populum ea in victimam asservasse Deo: cæterum Amalechitas omnes, Rege eorum excepto, deletos esse. Ad ea Samuel: *Quoniam*, inquit, *Dei jussis non obtemperasti, scito te regnum amissurum.* At ille, se peccasse fatus, Prophetam orat, ut per sacrificia Deum sibi reconciliet. Discedit vates, quem dum Saul per vim retinere nititur, vestem ejus abrumpit. Ibi Propheta: *Sic*, inquit, *regnum a te abrumpetur, ac viro justo & bono dabitur.* Rege autem ne sic quidem remittente preces, paret: & Agago adduci occidique jusso, illico Armathaim revertitur: ac mandante Deo, Jessæum accedit, ut unum ex filiis illius oleo Regem inauguraret, qui sibi monstratus esset. Bethleemam cum venisset, re divina facta, Jessæum cum filiis accersit, & cum primogenitum, virum magnum formosumque vidisset, illum Deo placere opinatur. Sed Deus: *Ne*, inquit, *vultum ejus intuere, nec proceritatem corporis: nam ut homo faciem spectat, animum Deus intuetur.* Prætergressis igitur Jessæi filiis omnibus, nec ullo eorum Deo placente, Jessæo dicit Samuel: *Nullum horum elegit Deus, sed si quis alius tibi est, is prodeat.* Tum Jessæus: *Parvulus adhuc restat, qui oves pascit.* Eum accersiri Propheta jubet. David accitus venit, rufus cum pulchritudine oculorum, cætera etiam formosus: eum esse qui ungendus esset, Samueli significat Deus. itaque sumpta ampulla, oleo eum in medio fratrum inungit, ac Armathaim redit. Spiritus autem divinus in Davidem insilit, ac a Saule recedit, pro quo illum malus spiritus invadit, præfocans & exagitans. Vilum igitur est Regi ad-

Abener.

Divid a Samuele Rex inauguratur.

p 1g. 63. David in Saulis regiam asciscitur.

A ὑδὲν εἶπεν ἑαυτῷ συνειδέναι, ἢ ὅτι χθὲς τὸν ἀρὰν ἀγνοήσας, ἐπὶ τῷ διώκειν ἐγλυκάμενον μέλι. Ἀκούσας δὲ ὁ πατὴρ, ἀποκτενεῖν αὐτὸν ὤμοσε. Καὶ ὁ λαὸς ἀντώμοσε, μὴ περιόψεσθαι τὸν αἴτιον τῆς νίκης ἀποθανούμενον. Καὶ ἐξαρπάσαντες αὐτὸν, ἀνδρῶν τῶν Θεὸν ἐξιλάσατο. Διαφθείρας δὲ Σαὺλ ὡσεὶ μυριάδας ἐξ τῆς Παλαιστινῶν, ἀνθυπέστρεψε. Χειροῦται δὲ Ἀμμωνίτας καὶ Μωαβίτας, Παλαιστίνης τε καὶ Ἰδουμαίους καὶ Ἀμαλεκίτας, καὶ τὴν Βασιλέα τῆς Σωβᾶ. Καὶ ἐξεῖλετο τὸν Ἰσραὴλ ἐκ χειρὸς τῶν ἀλλοφύλων.

κθ'. Ἦσαν δὲ τῷ Σαὺλ υἱοὶ τρεῖς, Ἰωνάθας & Ἰεσσαὶ καὶ Μελχισοὺέ. Καὶ θυγατέρες δύο, Μερόβ καὶ Μελχόλ. Ἀρχιστράτηγον δὲ εἶχε τὸν Ἀβεννὴρ, υἱὸν Νὴρ συγγενῆ αὐτοῦ. Ἐφ' οἷς δὲ Σαμουὴλ τῷ Σαὺλ, κελεύσαντι αὐτῷ τὸν Θεὸν παταξαι τὸν Ἀμαλὴκ, καὶ κρατήσαντα, μηδενὸς φείσασθαι, μὴ γυναικῶν, μὴ νηπίων, μὴ ὑποζυγίων, μὴ βοσκημάτων, ἐξαλεῖψαι δὲ τὸ ὄνομα αὐτῶν ἐκ τῆς γῆς. Καὶ ὁ Σαὺλ τῷ Ἀμαλὴκ συμβαλὼν, καὶ κρατήσας πάντας, καὶ πείσας πάντας. Χειροῦται δὲ καὶ τὴν Βασιλέα τῆς χώρας, Ἀγὰγ ὀνομαζόμενον, καὶ μὴ ἀποκτείνας, ἀγαθεὶς αὐτὸν ἕνεκα κάλλους, καὶ μέγεθος· καὶ τὰ τῆς βοσκολίων καὶ ποιμνίων, καὶ τ' ἄλλων ἐξαίρετα περιποιήσατο, ἀμνημονήσας τῆς θείας προστάξεως. Χρηματισθεὶς δὲ Σαμουὴλ παρὰ τοῦ Θεοῦ, εἰπόντος μεταμέλεσθαι, ὅτι βασιλέα τὸν Σαὺλ συνελήμψεται τῆς Βασιλείας· Ὁ δὲ δυσχεράνας ἔλεγε τῷ Θεῷ δόντι κράτος αὐτῷ καὶ τῆς πολιτείας, & πάντα δὲ τὰ κελεύσματα ποιῆσαι. Καὶ ὁ Προφήτης, Βοᾷς, εἶπεν, ἀκούειν ὑποζυγίων & βοσκημάτων ἄλλων. Πόθεν ταῦτα; Σαὺλ δὲ, & λαὸς, εἶπεν εἰς θυσίαν περιποιῆσαι αὐτὰ τῷ Θεῷ, τὰς δὲ Ἀμαλεκίτας πάντας ἐξαφανισθῆναι ἄπρ τῶν Βασιλέως αὐτῶν. Πρὸς ταῦτα ὁ Σαμουὴλ, Ἐπεὶ τὰ κελεύσματά σοι, ἔφη, παρὰ Θεοῦ παρεβίβασας, ἴσθι ὅτι τὴν βασιλείαν ἀφαιρεθήσῃ. Ὁ δὲ καπηλεύσαντο ἁμαρτῆσαι, καὶ ἱλασμὸν θύσαι & Προφήτην ἐκέλευε. Καὶ ὃς ὑπεχώρει. Σαὺλ δὲ τῆς διπλοΐδος ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ, & ἁρπάσας ταύτην, βιαζομένους αὐτὸν κατασχεῖν. Καὶ ὁ Προφήτης, Οὕτως, ἔφη, ἡ Βασιλεία σου ἁρπασθήσεται, καὶ δοθήσεται ἀνδρὶ δικαίῳ & ἀγαθῷ. Δεομένου δ' ἔτι τοῦ Βασιλέως, πείθεται, καὶ ἀχθῆναι τὸν Ἀγὰγ αἰτεῖ, καὶ παθόντες ἐκεῖνα κελεύει αὐτῷ, αὐτίκα εἰς Ἀρμαθαὶμ ὑποχωρεῖ, καὶ αὐτῷ ἐπιμένεται ὁ Θεὸς πρὸς Ἰσραὴλ ἀπελθεῖν, καὶ χρίσαι τῷ ἐλαίῳ εἰς Βασιλέα ἕνα τῶν ἐκείνου υἱῶν, ὃν αὐ δείξῃ αὐτῷ. Καὶ ἀπελθὼν εἰς Βηθλεὲμ, καὶ θύσας, κέκληκε τὸν Ἰεσσαὶ καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. Καὶ ἰδὼν τὸν πρωτότοκον μέγαν τε καὶ καλὸν, φάσκει ἐπ' αὐτῷ τὸν Θεὸν δόξειν. Ὁ δὲ Θεὸς, Μὴ ἐπιβλέψῃς, εἶπεν, ἐπὶ τὸ ὄψιν αὐτοῦ, μηδ' εἰς τὸ τοῦ σώματος μέγεθος. Ἄνθρωπος μὲν γὰρ εἰς πρόσωπον ὁρᾷ, ὁ δὲ Θεὸς εἰς καρδίαν. Παρελθόντων δὲ & τῶν ἄλλων παίδων τοῦ Ἰεσσαὶ, ἐπ' οὐδενὶ δέδοκται ὁ Θεός. Καὶ εἶπε Σαμουὴλ, Οὐκ ἐξελέξατο Κύριος ἐκ τούτων. Καὶ εἰ ἔστιν ἔτι λοιπὸς, παρελθέτω. Καὶ Ἰεσσαὶ, μικρός ἐστι περιλείπεται, ἔφη, ποιμήνων. Κληθῆναι οὖν αὐτὸν ὁ Προφήτης ἐκέλευσεν. Ὡς δ' ἦκε παρελθὼν ὁ Δαβὶδ, πᾶς πυρράκης μὲν κάλλει ὀφθαλμῶν καὶ τἄλλα καλὸς, τοῦτον εἶναι & χειροτονούμενον δηλοῖ τῷ Σαμουὴλ ὁ Θεός. Καὶ λαβὼν ἐκεῖνος τὸ κέρας τοῦ ἐλαίου, ἔχεεν αὐτὸν ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ· καὶ ἀπῆλθεν εἰς Ἀρμαθαίμ. Πνεῦμα δὲ θεῖον ἐφίλατο ἐπὶ Δαβὶδ, ἐκ δὲ Σαὺλ ἀπίστη, καὶ πνεῦμα πονηρὸν μετῆει αὐτὸν, συμπνίγον καὶ κακοῦν τὸν ἄνδρα. Ἐδόκει οὖν, παρίστασθαί τινα τῷ Βασιλεῖ, εἰ-

δόπα ψάλλειν ἐν κιθύρᾳ· ἵν' ὅτε πνεύσοι αὐτῷ τὸ δαι- A
μόνιον ἐκεῖνον πονηρόν, ψάλλῃ τῇ κιθύρᾳ, καὶ κατευνάζῃ
ἐν παραχρῆμα. Μεταπέμπεται τοίνυν ὡς τοιοῦτον τὸν Δαβὶδ
καὶ ἠγαπήθη ὑπὸ τοσαύτης σφόδρα παρὰ τῷ Βασιλέως, καὶ τῆς
Ὁπλοφόρου αὐτοῦ ἐχρημάτισε. Καὶ ἐν τῇ ἐπιόντι τῷ Βασι-
λεῖ τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν, κατεπῴδα αὐτὸ καὶ ἀφίστατο, καὶ
εἰς ἑαυτὸν ὁ Σαὺλ ἐπανήρχετο. Οἱ δ' ἀλλόφυλοι κατ' Ἰσ-
ραηλιτῶν ἐπεστράτευσαν. Ἀντιπαρῆσσαν δὲ αὐτοῖς καί τις
ἐξ Ἰσραὴλ, ἐν μεταιχμίῳ τῶν στρατευμάτων ἀμφοῖν ἀ-
νὴρ τοῦ ἀλλοφύλων γένους, Γολιὰθ ἐκείνῳ τὸ ὄνομα, ἀ-
νὴρ δυνατὸς καὶ πάντων ὑπεραίρων κατὰ πολύ· ἦν γὰρ ἓξ ἐν- B
πήχεων τὸ ὕψος αὐτοῦ, καὶ ὁ θώραξ αὐτοῦ πεντακισχιλίων
Σίκλων εἶλκε σταθμὸν, καὶ τὸ δόρυ αὐτοῦ ὡς ἀντίον ὑφαί-
νων, καὶ λόγχη τοῦ δόρατος Σίκλων ἑξακοσίων. Οὗτος ἐν
μέσῳ στὰς, ἀνεβόησε πρὸς τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ· Καταβήτω τις
ἐξ ὑμῶν, καὶ ἀντιστήτω μοι· καὶ ἐὰν παταξῃ με, δεδόλω-
ται ὑμῖν· ἐὰν δὲ ἐγὼ καταβαλὼ αὐτὸν, ἔσεσθε ἡμῖν εἰς
δούλους. Καὶ τοῦτο ἐπὶ τεσσαράκοντα ἐποίει ἡμέρας. Τῷ δὲ
Σαὺλ τὸν Δαβὶδ πρὸς Ἰεσσαὶ ἀναπέμψαντος, ὁ πατὴρ αὐ-
τὸν ἐξαλεύει εἰς τὸ στρατόπεδον, τοῖς στρατευομένοις τῷ ἀ-
δελφῶν κομιοῦντα τὰ ἐπιτήδεια. Τρεῖς γὰρ ἦσαν οἱ πρεσ-
βύτεροι τῷ Σαὺλ συνεπόμενοι. Ἐλθόντος δὲ τοῦ Δαβὶδ
πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς, ὁ ἀλλόφυλος Γολιὰθ πάλιν, ὡς ἐ-
θος αὐτῷ, εἰς μονομαχίαν προεκαλεῖτο, καὶ τοὺς Ἑβραίους
ὠνείδιζεν, ὅτι μηδεὶς αὐτῷ συμμίξαι θαρρεῖ. Ἀκούσας
δὲ τῶν λόγων τούτων Δαβὶδ, ἠγανάκτησε, καὶ εἶπε πρὸς τοὺς
παρόντας· Ἐγὼ μονομαχήσω αὐτῷ. Ἀναγγέλλεται τοῦτο τῷ C
Βασιλεῖ· Ὁ δὲ παραστὰς αὐτῷ τῷ Δαβὶδ, Οὐ δυνήσῃ,
ἔφη, διὰ μάχης χωρῆσαι πρὸς τὸν τὸν ἀπεράτμητον
παῖδα ὄντα ἔτι. Καὶ ὁ Δαβὶδ θαρρεῖν ἐλάλησε πρὸς τὸν Θεὸν,
ὃς αὐτὸν καὶ τῆς ἄρκτου ἐῤῥύσατο, καὶ κατὰ τοῦ λέοντος, ὃς
ἁρπάσαι ἐπεχείρησε τὴν ποίμνην, καὶ θρέμματα ἁρπάζοντα· οὗ
δυνήσῃ εἶπε, καὶ τὰ μὲν ἁρπασθέντα ἀνασώσασθαι,
παίσας δὲ τοὺς θῆρας, καὶ ἀνελών. Ἐπὶ τούτῳ ἔφη θαῤ-
ῥεῖν, ὡς καὶ τὸν ἀλλόφυλον παύσας δώσει αὐτῷ, καὶ ἐξελεῖν
ἐξ υἱῶν Ἰσραήλ. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα εἶπε τοῦτο. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἐ-
πέτρεψεν οἱ πορεύεσθαι, καὶ περιέθετο τὰ οἰκεῖα ὅπλα αὐ-
τῷ. Καὶ ἦν ἄχθος αὐτῷ, καὶ ἀπεδύσατο ταῦτα. Ἀρὰς
δὲ ἔφη βακτηρίαν, καὶ πέντε λίθους ἐκ τῆς κεδδίου ἐνθέμε-
νος, καὶ τὴν σφενδόνην φέρων ἐν τῇ χειρὶ, πρὸς τὸν ἀλλόφυ- D
λον ὥρμησε. Ὁ δὲ κατιδὼν αὐτὸν, καὶ ἐπυνθάνετο, εἰ
πρὸς κύνα τῇ βακτηρίᾳ καὶ τοῖς λίθοις πορεύεται; καὶ ὁ
Δαβὶδ καὶ χείρω κυνὸς ἡγεῖσθαι αὐτὸν ἀπεκρίνατο. Ἐκεῖ-
νος δὲ ὀργισθεὶς καὶ μεγαλαυχήσας, δώσειν τὰς σάρκας αὐ-
τοῦ τοῖς πετεινοῖς τε καὶ τοῖς θηρσὶν, ὥρμησεν ἐπ' αὐτόν·
Ταχὺς δὲ ὁ Δαβὶδ, καὶ λίθου τῇ σφενδόνῃ ἐν-
θέμενος, ἐπὶ μέτωπον ἐπάταξε τὸν πολέμιον. Καὶ ὡς ἡ
πληγὴ κραταιὰ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ πρόσωπον ὁ ἀλλόφυλος.
Δραμὼν δὲ Δαβὶδ, καὶ τὴν ἐκείνου ῥομφαίαν ἀπασάμενος,
ἀποτέμνει τὴν κεφαλὴν Γολιὰθ, καὶ σκυλεύει τὰ ὅπλα αὐ-
τοῦ. Τοῦτο τοῖς ἀλλοφύλοις δεινὸν ἐνέβαλε, καὶ ἔκλινον
εἰς φυγήν. Σαὺλ δὲ τὸ οἰκεῖον αὐτοῖς ἐπάγει στράτευμα
φεύγουσι, καὶ κτείνεται τῆς Παλαιστίνων πλῆθος πολὺ, καὶ
πλείονες τραυματίζονται, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν διαρπά-
ζεται. Τὴν κεφαλὴν δὲ Γολιὰθ προσάγει Δαβὶδ τῷ Σαὺλ,
τὴν δὲ ῥομφαίαν τῷ Θεῷ ἀνατίθησιν.

λ'. Ἐπανιούσης δὲ τῆς στρατιᾶς, αἱ γυναῖκες συνιόντων
αὐτῷ, καὶ χορεύουσαι, χιλιάδας εἰλόσαι τὸν Σαὺλ, ἡδον-
αὶ δὲ παρθένοι, μυριάδας τῷ Δαβὶδ ἀφαιρεῖσαι, ἀστεῖον.
Λῦπος πρὸς φθόνον ἐρέθισι τῷ Σαοὺλ, φήσασα, Καὶ τί.

Jungere hominem cinnyra pſallendi pe- LIBER I.
ritum, ut dæmonii inſultus ac turba-
tio cante illo ſopiretur. Accerſitur Da-
vid, ut idoneus ad eam rem, & a
Rege magnopere diligitur, adeo ut
Armiger ejus appellaretur. Quoties
igitur ſpiritus ille malus Regem Inva-
debat, carminibus illius abigebatur,
& Saul ad ſe redibat. Cum autem Pa- Davidis & Go-
leſtini bellum Iſraelitis intuliſſent, at- liæ pugna.
que hi in procinctu ſtarent, quidam ex
allenigenis ſtans in medio amborum
exercituum, nomine Golias; vir ro-
buſtus & magnitudine corporis omni-
bus ſuperior, quippe ſtatura ſex cubi-
torum & dodrantis, cujus thorax Si-
clorum quinque millia pendebat, haſta
inſtar jugi textorii erat, mucrone ſer-
reo, ſexcentorum Siclorum pondere.
Is igitur in medio ſtans, exclamat ad
Iſraelitas: *Deſcendat aliquis veſtrum,
& mecum congrediatur. qui ſi me per-
cuſſerit, ſerviemus vobis: ſin ego illum
dejecero, vos noſtri ſervi eritis.* Idque
quadraginta diebus continenter fecit.
David autem a Saule ad patrem Jeſ-
ſæum remiſſus, ſubinde in caſtra miſſi-
tabatur, ad afferendum fratribus mili-
tantibus commeatum. Nam tres ex
natu majoribus Saulem ſequebantur.
Cum igitur ad fratres veniſſet, Go-
lias rurſus de more ſingulare certamen
poſcebat, & Hebræis exprobrabat,
nemine ſecum congredi audere. Iis
verbis auditis indignatus David, ad
eos qui aderant ait, ſe cum illo pu-
gnaturum. Quo nunciato, Rex Davi-
di, *Non*, inquit, *poteris pugnam com-
mittere cum iſto incircumciſo, cum puer
adhuc ſis*. Tum David, ſe Deo fre-
tum eſſe reſpondet, qui ſibi contra ur-
ſam vires dediſſet, & contra leonem,
qui gregem invaſiſſent, & pecudes ra-
puiſſent, eos ſe perſecutum, & rapta
recuperaſſe, & percuſſiſſe beſtias, at-
que occidiſſe. Eo igitur ſe eſſe frerum, *Edit. Pariſ.*
qui & alienigenam illum ſibi perimen- *pag. 64.*
dum ſit traditurus, & ignominiam If-
raeliticæ genti depulſurus. Ac ille qui-
dem hæc dicebat. Rex autem ire per-
mittens, ſua illi arma accommodat,
quibus David gravatus, uti recuſat:
ſed baculo ſublato, & quinque lapidi-
bus in pera conditis, cum funda ſua
ad alienigenam properat. At ille per
derilum interrogat, Num ad canem
cum baculo & lapidibus iret? Da-
vid reſpondet, eum ſibi cane deterio-
rem videri. Tum ille iratus, ver-
bis arrogantibus ſe carnem ejus fe-
ris & alitibus datorum minitans,
contra Davidem ruit: qui & ipſe
celeriter lapide fundæ impoſito,
frontem hoſtis ita adeo vehemen-
ti ferit, ut is pronus in faciem cor-
ueret. David accurrit, eductoque
Goliæ gladio, caput illi præcidit,
& ſpolia ejus legit. Ea te alienige-
næ territi, in fugam vertuntur. Saul
immiſſo fugientibus exercitu ſuo,
magnam turbam occidit, plures vul-
nerat, caſtra diripit. David Goliæ
caput Sauli offert, gladium Deo
conſecrat.

XXX. Redeunti domum exer- Saul Davidi
citui occurrunt mulieres, ac ſaltan- invidet & in-
tes, Saulem mille occidiſſe, canunt: fidiatur.
Davidem vero decem millia dele-
viſſe, reſpondent virgines. Ea ver-
ba Saulem ad invidiam incitarunt,

LIBER I.

ut diceret : *Quid ei præter regnum deest ?* & Davidem ſuſpectum haberet. Itaque cum malo ſpiritu corriperetur, eumque David de more excantaret, lanceam contra illum mittit, idque iterato factum, ſed David præſidio divino ſeptus, ictum declinat. Deinde Rex Davidem metuens, Tribunum militum creat, ut inter hoſtes periclitetur. At ille Deo adjutore rem bene geſſit, populo charus, necnon Melchol filia Regis illius amore capitur. Quo Saul nunciato, ſtatuendarum inſidiarum occaſionem arripit, filiam ei ſe daturum pollicens, ſi centum præputia alienigenarum ſibi attuliſſet : ſpe ſperans, ut in prælio caderet. Eo David intellecto, cum ſuis militibus profectus, & cæſis hoſtibus, centum Sauli præputia affert, (Joſephus non centum præputia, ſed ſexcenta capita attuliſſe narrat) itaque Melcholis conjugio potitur. Cæterum Saul, qui eum & divinitus foveri, & publice charum haberi cerneret, magis etiam formidare, inſidiari, moliri necem. Igitur Jonathæ filio, & famulorum fideliſſimis, cædem ejus mandat. Verum Jonathas, qui Davidem amaret, mandatum patris ei refert, cavere jubet, cum patre acturum promittit, eique indicaturum omnia. Facit ita, & patris animum ad clementiam traducit, ut mutata ſententia juraret, ſe Davidi nullam facturum injuriam : & Davidem, his renunciatis, ad Regem adducit, ut ſicut prius, ei præſto eſſet. Cum autem Palæſtini denuo ſe moverent, & Hebræos invaderent : David contra eos a Saule miſſus, re bene geſta revertitur. Sed quo hic pluribus ſucceſſibus uritur, eo graviorem Regis invidiam ſubit. Itaque cum Saull, quem malus genius denuo invaſerat atque angebat, cum cinnyra præſto eſſet, & excantaret, Saul haſtam correptam contra eum conjicit : at ille præviſo declinatoque ictu, diſcedit. Saul vero ſatellitibus noctu in Davidis ædes miſſis, mane eum tollere decreverat. Quo Melchol cognito, Davidem per feneſtram demiſſum eripit. Mane cum David abducendus eſſet, Melchol ita parato lectulo, quaſi aliquis in eo jaceret, & ſtragulis corde recens mactatæ capræ ſuppoſito, cujus motu ſtragula agitata opinionem afferrent, quaſi aliquis in lectulo recumberet, miſſos introducit, maritum ægrotare dicens : quo Saul nunciato, eum in lecto afferri jubet. Illi ſublato lectulo, rejectiſque operimentis, commentum deprehenſum Regi nunciant. Sic David vitata morte, Armathaim ad Samuelem ſeſe confert, cum eo Nabiothæ Ramæ degens. Saul eo quoque mittit ſatellites, qui Davidem abducerent : qui cum eo perveniſſent, invento Prophetarum conventu, vaticinari & ipſi cœperunt. Eo cognito Rex alios mittit, quibus & ipſis eodem modo affectis, iterum mittit alios : qui cum & ipſi numine afflati eſſent, ipſe ira percitus, propere deſcendit, cumque prope acceſſiſſet, itidem vaticinari cœpit. quo

Melchol Davidi nubit, cujus ope & Jonathæ fratris, Regis inſidias effugit.

Edit. Paris. pag. 65.

Jonathas Davidem monet.

Melchol Davidem alio liberat.

A αὐτῷ ὑπερεῖ πλὴν ἡ βασιλεία ; καὶ ὑπεβλέπετο ὁ Δαβίδ. Ἐπιπεσόντος δὲ τῷ Σαὺλ πνεύματος πονηροῦ, καὶ τοῦ Δαβὶδ καπτάδοντος, ὡς ἦθος αὐτῷ, τὸ δόρυ ἔβαλε ὁ Σαὺλ κατ' αὐτοῦ· καὶ δὶς ἔπτοιήσατο. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐξέκλινε. Κύριος γὰρ ἦν μετ' αὐτοῦ. Διεδίως δὲ αὐτὸν ὁ Βασιλεὺς, Χιλίαρχον ἐποίησατο, ἵν' εἰς τοὺς πολεμίους ἐπιὼν, κινδυνεύσῃ. Ὁ δὲ τῷ Θεῷ συμμαχούμενος, διεδέδυτο. Καὶ ὁ λαὸς ἠγάπα αὐτὸν, καὶ ἡ τοῦ Βασιλέως θυγάτηρ Μελχὸλ ἤρα Δαβίδ. Προσηγγέλθη δὲ τοῦ ἥρωος τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἐς εὐλαβῆ ἐπιβουλὴν ἐχώρησε τῷ ἥρωϊ. Ἔφη γὰρ, δώσειν αὐτῷ τὴν θυγατέρα, εἰ ἑκατὸν ἀκροβυστίας ἐπίγναι αὐτῷ· οἰηθεὶς πεισθῆναι αὐτὸν τοῖς ἀλλοφύλοις μαχόμενον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Δαβὶδ, ἐπορεύθη μὲν πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐν
B πάταξεν ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις, καὶ ἐπήγαγε ἀκροβυστίας τῷ Σαὺλ ἑκατόν. Ὁ δὲ Ἰώσηπος οὐχ ἑκατὸν ἀκροβυστίας νομίσαι τὸν Δαβὶδ, ἀλλὰ ἑξακοσίας κεφαλὰς ἀλλοφύλων. Καὶ ζεύγνυσιν αὐτῷ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Μελχόλ. Ὁρῶν δὲ τὸν Δαβὶδ καὶ τῷ Θεῷ συμμαχούμενον, καὶ τῷ πλήθει φιλούμενον, ἔτι μᾶλλον ἐδεδίει, καὶ ἐπιβάλλεται αὐτῷ, καὶ χερσὶν ἐπιχειρεῖ. Τῷ οὖν υἱῷ Ἰωνάθαν καὶ τοῖς πιστοτάτοις τῶν οἰκετῶν, ἀναίρεσιν αὐτοῦ ἐπιτάσσει. Ἰωνάθαν δὲ φιλῶν τὸν Δαβὶδ, δηλοῖ αὐτῷ τὸ ἐπίταγμα, καὶ φυλάττεσθαι παραινεῖ, καὶ ἐπαγγέλλεται
C διαλεχθήσεσθαι περὶ αὐτοῦ τῷ πατρὶ, καὶ τὸ πᾶν ἐρεῖν αὐτῷ. Καὶ μέν τι καὶ διελέχθη, καὶ μετέβαλε πρὸς παράστασιν· μεταβαλὼν γὰρ, μηδὲν ἀδικήσειν ὤμοσε τὸν Δαβὶδ ὁ Σαούλ. Ἰωνάθαν δὲ πάντα διδάσκει τὸν Δαβὶδ, εἰσάγει πρὸς τὸν Βασιλέα αὐτὸν, καὶ ὡς πρόσθεν αὐτῷ παραμένειν. Τῶν δὲ Παλαιστινῶν κινηθέντων καὶ πάλιν, καὶ τοῖς Ἑβραίοις ἐπιόντων, ἀντιπαξόμενος αὐτοῖς παρὰ Σαὺλ ὁ Δαβὶδ ἀποστέλλεται, καὶ μετὰ νίκης ἐπάνεισι. Τοῖς δ' ἀτυχήμασι τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὁ κατ' αὐτοῦ φθόνος συνηύξετο τῷ Σαὺλ, καὶ τῷ πονηρῷ πνεύματος αὖθις ἐπιλαθόντος αὐτῷ ἐπισυμπίγοντος, παρῆν ὁ Δαβὶδ τὴν κιννύραν χρέων, καὶ καπτάδων αὐτό. Ὁ Σαὺλ δὲ τὸ δόρυ κατέχων, ἐπέστησε αὐτὸ καὶ τῷ Δαβίδ. Ὁ δὲ προγνοὺς ἐξέκλινέ τε, καὶ ἀνεχώρησεν. Ἀπέστειλε δὲ Σαὺλ νυκτὸς φύλακας εἰς τὸν οἶκον Δαβὶδ, ἵνα μετ' ἠῶ ἀπάρας κτείνῃ αὐτόν. Γνοῦσα δὲ ταῦτα Μελ-
D χὸλ ἡ γυνὴ αὐτοῦ, καὶ θυείδος ἓν ἄνδρα καταγαγὼν, καὶ ἀπέδρα. Ἐωθεν δὲ ἦν Σαὺλ πέμψας ἐπὶ τὸν Δαβὶδ, ἡ Μελχὸλ ἐκλέπτω ἐπιμένασα, ὡς τινος ἐν αὐτῇ κειμένου, καὶ τοῖς ἐπιβλήμασιν ὑποθεῖσα ἦπαρ αἰγὸς πασφαγοῦς, ὡς ἂν τῇ τούτα κινήσει τὸ ἐπίβλημα σαλεύομεν δόκησιν παράσχῃ, κεῖσθαι παρὰ τῇ κλίνῃ τινά, εἰσάγει τοὺς σαλεύτας, καὶ ἐσεῖν τὸν ἄνδρα φησίν. Οἱ δὲ ἀπαγγείλαντες τῷ Σαούλ. Καὶ ὃς ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτὸν ἀχθῆναι κελεύεται. Ἀπελθόντες δὲ οἱ πεμφθέντες, καὶ τὰς κλίνας ἀράμενοι τὸ ἐπίβλημα, τὸ τέχασμα κατέκλασαν, καὶ τῷ Βασιλεῖ κατηγγέλκασιν. Οὗπω δὲ τὸν Θάνατον ὁ Δαβὶδ ἐκφυγὼν, τῷ Σαμουὴλ
E εἰς Ἁρμαθαὶμ προσελήλυθε, καὶ σὺν ἐκείνῳ διῆγεν ἐν Ναβιὼθ εἰς Ραμά. Πέμπει τοίνυν κἀκεῖ ὁ Σαούλ τοὺς ἅξοντας τὸν Δαβίδ. Οἱ δ' ἀπελθόντες, καὶ προφητῶν ἐκκλησίαν εὑρόντες, καὶ αὐτοὶ προεφήτευον. Τοῦτο μαθὼν ὁ Βασιλεὺς, ἑτέρους πέμπει· κἀκείνων χόρτων ὁμοίως, ἄλλους ἀπέστειλε. Καὶ τῶν τρίτων δὲ κατόχων γεγονότων τῷ πνεύματι, αὐτὸς ἐξώρμησεν ὀργῇ,

ἐ πλησιάσας, προφητεῦσαι ἤρξατο καὶ αὐτός. Ὅτι δὲ καὶ τὸ ἀόριστον οἱ ἐκεῖ παρόντες ἐφθέγξαντο, τὸ, Εἰ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις; ἐλθὼν ἦν ὅπου ἦν Σαμουὴλ, ἔκφρων ἄνθρ γενόμενος, καὶ τὴν ἱματισμὸν διαρρυσάμενος, γυμνὸς ἔκειτο δι' ὅλης τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός.

tempore qui ibi erant, celebratum illud protulerunt: *Numquid & Saul inter Prophetas?* Cum vero ad Samuelem accessisset, alienata mente, exutisque vestibus, totum diem, totamque noctem nudus jacuit.

Λά. Ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκεῖθεν ἀπέδρα, καὶ τῷ Ἰωνάθαν τῷ υἱῷ κατ' αὐτῆς τῆς παρ' ἐκείνου μεμιμήσεως ἐπιχείρησιν· ὁ δὲ πιστεύει. Ἦξιου δὲ αὐτὸν ὁ Δαβὶδ, ὑπόπειραν ποιήσασθαι τὴν γνώμης τὴν πατρικῆς, καὶ παιδιὰν δηλῶσαι αὐτῷ ἔξω προσμενοῦντι τῆς πόλεως. Προσαγαγὼν οὖν λόγους ὁ Ἰωνάθαν τῷ πατρὶ περὶ τοῦ Δαβὶδ, καὶ τὴν πατρικὴν προαίρεσιν ἐγνωκὼς δριμεῖαν καὶ θάνατον τοῦ ἀνδρὸς, ἀπαγγέλλει πάντα αὐτῷ λάθρα δι' ἑαυτοῦ, καὶ σώζειν προτρέπεται ἑαυτὸν, καὶ ὥρκισε τὸν Δαβὶδ μεμνῆσθαι αὐτοῦ· καὶ τύχῃ θανὼν, ἐκδικῆσαί τι χρηστὸν εἰς τοὺς ἐξ αὐτοῦ. Ταῦτ' εἰπὼν Ἰωνάθαν, ὑπέστρεψε. Δαβὶδ δὲ φεύγων εἰς Ναβὰ, παραγίνεται πρὸς Ἀβιμέλεχ τὸν Ἀρχιερέα. Ὁ δὲ, πῶς μόνος ἥκει διεπορεῖτο θάττον. Κρύπτειν, ἐπιπάλθαί τι παρὰ τοῦ Βασιλέως εἶπεν ἀπόρρητον· καὶ ἵνα μή τις γνῶ περὶ τούτου, μεμόνωμαι ἐνταῦθα δέ τοι συνελθεῖν τοῖς παιδαρίοις ἐπέταξε. Ταῦτα εἰπὼν, ἄρτους ᾔτησε. Καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς, μὴ ἔχειν εἶπεν ἄλλους ἢ τοὺς ἁγίους. Καὶ, Εἰ δύο γυναικὸς ἐφυλάξαθε, λάβετε πάντως, καὶ φάγετε. Ὁ δὲ καὶ ῥομφαίαν αὐτῷ δοθῆναι ἐζήτησε. Μὴ ἔχειν μέν τοι ὁ Ἀρχιερεὺς ὅπλον ἕτερον ἀπεκρίνατο, ἢ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ, ὃν αὐτὸς ἀνέθετο τῷ Θεῷ, καὶ ταύτην λαβὼν ὁ Δαβὶδ, εἰς Γὴθ ἀπελήλυθε πρὸς Βασιλέα τὸν ἀλλοφύλων Ἀγχοῦν. Καὶ γνωσθεὶς ὅς τις ἦν, καὶ φοβηθεὶς, μανίαν ὑπεκρίθη, καὶ ὡς ἔκφρων ἐπορεύετο πᾶσι καὶ ἔφαττεν. Οὕτω δ' ἐκ τῶν ἀλλοφύλων ἀχθεσθεὶς εἰς τὴν Ἰούδα φυλὴν παραγίνεται, καὶ κρύπτεται εἰς τὸ σπήλαιον Ὀδολάμ, ἔνθα οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ καὶ οἱ συγγενεῖς προσῆλθον αὐτῷ. Εἴπε καὶ ἄλλοι ἐκεῖ συμπέμψασαι, ὡς γενέσθαι πάντας περὶ τετρακοσίους. Ἀπεισι δ' ἐκεῖθεν εἰς τὴν Μωαβῖτιν, καὶ παρακαλεῖ τὸν Βασιλέα Μωάβ, παροικῆσαι παρ' αὐτῷ τοὺς γονεῖς αὐτοῦ, ἕως ἂν εἴς τι τέλος ἥξει τὰ κατ' αὐτόν· ὁ δὲ πείθεται, καὶ προσδέχεται ὁ Ἰσαὶ καὶ ἡ οἶκος αὐτοῦ. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐπορεύθη εἰς τὴν γῆν Ἰούδα, τότε Γὰδ ὁ Προφήτης καλέσαντος. Ὁ Σαοὺλ δὲ μαθὼν, ὅτι πλῆθος ἤθροισται περὶ Δαβὶδ, συγκαλεσάμενος τοὺς φίλους, ἀνιᾶτο αὐτοὺς, ὡς ἐκείνῳ προσῳκειωμένους. Δοῦλος δέ τις Σαοὺλ, Σύρος τὸ γένος, Δοὴκ τοὔνομα, παρατυχὼν ὅτε τοὺς ἄρτους ὁ Ἀρχιερεὺς ἔδωκε τῷ Δαβὶδ, καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιάθ, παρεσκεύασε τότε αὐτῷ, ἀπήγγειλε τῷ Βασιλεῖ, ὡς ἴδοι τὸν Δαβὶδ παραγενόμενον πρὸς τὸν Ἀρχιερέα, καὶ ἐρωτῆσαι δι' αὐτοῦ τὸν Θεὸν, καὶ ἐφοδιασμὸν λαβόντα, καὶ τὴν ῥομφαίαν. Μετεπεμψάμενος δὲ τὸν Ἀρχιερέα ὁ Βασιλεὺς, ἐπικαλεῖ αὐτῷ συνωμοσίαν μετὰ Δαβίδ· καὶ προστάττει τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ ὁπλίταις κτεῖναι τὸν Ἀρχιερέα, καὶ πᾶσαν τὴν γενεὰν αὐτοῦ. Εὐλαβηθέντων δ' ἐκείνων ἐπενεγκεῖν χεῖρα τοῖς τῷ Θεῷ ἱερεῦσιν, τῷ Δοὴκ ἐπιτρέπει τοὺς φόνους. Καὶ ὃς ἀπέκτεινεν ἅπαντας τετρακοσίους ὄντας καὶ πέντε. Καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν ἐπάταξε, ἄνδρας ἅπαντας ἀπολὼν, καὶ γυναικῶν, καὶ νηπίων, καὶ ἑπταέτων ἡλικίας φωσάμενος. Εἷς δὲ μόνος υἱὸς τοῦ Ἀρχιερέως διέδρα τὸν θάνατον, Ἀβιάθαρ καλούμενος, ὃς φυγὼν πρὸς Δαβὶδ, ἀπήγγειλε τὰ γενόμενα. Τῶν δὲ ἀλλοφύλων ἐμβεβληκότων εἰς Κεϊλὰ, καὶ τὰς χώρας λῃζομένων, ὁ Δαβὶδ κελεύσαντος τοῦ Θεοῦ, ἐπῆλθε αὐτοῖς μετὰ τῶν τετρακοσίων, καὶ ἐπάταξεν αὐτοὺς, καὶ τὴν λείαν ἅπασαν ἐπανήγαγεν. Σαοὺλ δὲ τὸ λοιπὸν πλῆθος στρατιωτῶν, ἐκεῖ αὐτὸν ἀναιρή-

XXXI. David inde aufugiens, Jonathæ patris contra se conatum significat. Quod cum ille non crederet, petit ut paterni animi periculum faciat, & sibi extra urbem manenti nuncie. Itaque Jonathas Davidis apud patrem facta mentione, cum eum illius sitire sanguinem intellexisset, illi clam ipse omnem rem nunciat, & fuga salutem quærere jubet: Davidemque jurejurando sibi obstringit, ut sui recordaretur, & quod si ipse mortuus esset, liberis suis beneficeret. His Jonathas dictis revertitur, David Nabam ad Abimelechum Pontificem se confert. Ei mirranti cur solus iret David: *Mihi Rex*, inquit, *arcani aliquid mandavit, quod ne quis rescisceret solus adsum: hic autem convenire me famulos meos jussit.* His dictis, panes petiit. Sacerdos se non nisi sacros habere respondit: verum si a mulieribus puri essent, acciperet atque ederet. Tum David gladium etiam dari sibi petit: sed cum Sacerdos non alia arma nisi Goliæ gladium se habere diceret, quem ipse Deo consecrasset, eo David accepto, Getham ad Regem alienigenarum Anchum se confert. Ibi agnitus, & perterrefactus, insaniam simulans, quasi mentis impos & incedere & agere omnia. Sic ab alienigenis elapsus, in tribum Judaicam proficiscitur, & in spelunca Odola delitescit, ubi fratres & cognati eum conveniebant. Post & alii ad eum confluxere, circiter quadringenti. Inde in Moabitidem abiens, Regem orat, ut parentibus suis illic exulare liceret, donec suæ res exitum aliquem sortirentur. Obsequitur ille, & Jessæo cum sua familia suscepto, David Gadis Prophetæ jussu in terram Judaicam redit. Saul ubi cognovisset, Davidem manum fecisse; convocat amicos, cum eis expostulat, quasi cum Davide colludentibus. Doeg autem Syrus, Saulis servus, qui adfuerat, cum Pontifex Davidi panes & Goliæ gladium dedisset, Regi nunciat, ut Davidem ad Pontificem profectum viderit, ut Pontifex ejus nomine Deum consuluerit, ut commeatum & Goliæ gladium illi dederit. Rex Pontificem accersitum conjurationis cum Davide initæ accusat, & a satellitibus cum omni progenie occidi jubet. Illis cædem virorum Deo sacra offerentium reformidantibus, Doego id negotii dat. Is jussa Regis exequitur, omnibus interfectis, numero quinque & trecentis: in civitatem eorum quoque grassatus, sublatis prorsus omnibus, nullo ætatis aut sexus respectu. Unus dumtaxat Pontificis filius Abiathar fuga elapsus, Davidi nunciat quid accidisset. Cum autem alienigenæ Ceilam impressione facta, prædas ex agro agerent, David auctore Deo cum quadringentis eos aggressus, cædit, omnemque prædam recipit. Tum Saul copias militum ad eum occidendum mittit: sed Da-

1 Reg. 19.

Davidis & Jonathæ fœdus. *Edit. Pariſ. pag. 66.*

David ab Abimelecho Pontifice victum & arma petit.

David simulatione insaniæ, evadit Archi Gentis ultionem.

Quadringenti Davidis comites.

Moabiticum exilium.

Doeg prodidit sacerdotes pertimuit.

pag. 67.

Abiathar Sacerdos.

Ceila direpta.

LIBER I.

vid relicta Cella, in desertum se confert. Saule autem ne sic quidem ab ejus occidendi consiliis discedente, Jonathas ad Davidem profectus, confirmat hominem, & spem bonam habere jubet: sed cum David in petram deserti Maanis confugisset, Saule cum magnis copiis aggresso, in periculo captivitatis fuisset, nisi nunciata hostium in regionem impressione, Saul relicto Davide, ad sua tuenda se recepisset. Post hæc Sauli nunciatur Davidem in deserto Gaddi versari. Assumptis igitur delectorum tribus millibus, inter eundum turbatis intestinis, in speluncam ad requisita naturæ secedit, in qua David cum sua cohorte latitabat: qui cum a suis ad occidendum Saulem incitaretur, non obsequitur, sed lacinium vestis ejus clam præcidit. Rege egresso, & ipse procedit, clamore post eum sublato: ad quem, conversum Regem adorat, & sic infit: *Noli fidem adhibere, o Rex, calumniis. Ecce tradidit te Dominus in manus meas. Nam cum in spelunca vestis tuæ lacinium præciderem, multo facilius teipsum occidissem.* Simulque illam profert: &, *Dijudicet inter me & te Deus*, exclamat. Quæ cum Regis animum perculissent, sublata voce cum ejulatu Davidi dicit: *Tu justus es, nam cum ego male de te sim meritus, tu in me beneficus extitisti. Quare credo te ad regnum Israelis asservari a Deo. Verum dato mihi fidem te domum meam non eversurum, sed conservaturum esse genus meum.* Jurat Sauli David, itaque discedunt invicem.

Jonathas Davidem consolatur.

Saul Davidem persequitur.

David Sauli parcit.

Sauli cum David fœdus.

XXXII. Sub id tempus Samuel etiam moritur, vir justus & bonus, qui post Elii obitum Israelitis præfuerat annos duodecim solus, cum Saule octodecim. David in desertum Maanis recedit, & ad Nabalem Carmelitam, hominem divitem, qui greges suos tondebat, legatos mittit, petitum ut sibi & suis, quantum ipsi visum esset, impertiretur, ob defensos & greges & pastores ejus. Nabal homo asper & ferox, Davidicis inhumaniter respondet, & impudenter: *Quis*, inquit, *est David? qui est Jessæi filius?* eumque fugitivum vocat. His contumeliis irritatus David, se Nabalem cum omnibus suis deleturum jurat, & cum quadringentis armatis adversus eum proficiscitur. Verum Nabalis uxor, matrona prudens & formosa, cum resciviſſet quemadmodum David maritum alloquutus esset, & bona ipsorum custodisset, atque ut maritus Davidi contumeliose respondisset: re cum illo non communicata, asinos multis & variis muneribus onerat, Davidi obviam proficiscitur. Ad quem cum perveniſſet, honore prabito, rogat ut injuriæ mariti sui oblitus, cujus ingenium nomini responderet; (Nabal enim vecordiam significat,) iraque deposita, ea quæ offerentur, acceptaret. Ille collaudata muliere, dataque venia recedit. Reversa domum, Nabali Davidis hostilem accessum indicat: quo audito, & terrore & mœrore tanto op-

Mors Samuelis.

Edit. Paris. pag. 68.

Abigail, Nabale sublato, Davidi nubit.

A σύτας. Ὁ δὲ ἀπῆλθεν εἰς Κιλὰ εἰς τὴν ἔρημον. Καὶ Σαὺλ οὐκ ἐπαύετο ζητῶν θανατῶσαι αὐτόν. Ἰωνάθαν δὲ ἦλθε παρὰ τὸν Δαβὶδ, καὶ παρεθάρρυνεν αὐτὸν, καὶ παρεκάλει ἐλπίδας ἔχειν χρηστάς. Ἐπεὶ δὲ Δαβὶδ εἰς τὴν πέτραν καταφυγὼν ἐν τῇ ἐρήμῳ Μαὰν, καὶ ὁ Σαὺλ ἐπῆλθε μετὰ πλήθους πολλοῦ, ἐκινδύνευε ληφθῆναι Δαβὶδ, εἰ μὴ ἄγγελος ἦλθε τῷ Σαὺλ, ὡς ἀλλόφυλοι τὴν χώραν ἐπέθεντο. Καταλιπὼν δὴ τὸν Δαβὶδ, ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐξώρμησεν. Εἶτα ἀπαγγέλλει αὐτῷ, ὡς ἐν τῇ ἐρήμῳ Γαδδὶ αὐλίζεται ὁ Δαβὶδ, καὶ τρισχιλίους λαβὼν ἐπορεύετο. Ἀπιὼν δὲ ὑπὸ τὸ γάστρος ἐσκολήθη. Καὶ ἦν τι σπήλαιον ἐκεῖ, ἐν ᾧ Δαβὶδ, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐκδόπορον καταπρύπτοντο. Τοῦτο εἰσέδυ Σαὺλ εἰς ὑπόπατον. Καὶ Δαβὶδ ἠρεθίζετο παρὰ τῶν μετ' αὐτοῦ κτεῖναι Σαύλ. Ὁ δὲ οὐκ ἐπείθη. Ἀλλὰ τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος αὐτοῦ λάθρᾳ ἐκτεμὼν, ἔλαβε. Καὶ ἐξελθόντος τοῦ Βασιλέως, προελήλυθεν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐβόησεν ὀπίσω Σαύλ. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἀπέβλεψε πρὸς τὴν φωνήν. Καὶ προσκυνήσας Δαβὶδ, καὶ εἶπε· Μὴ πίστευε ταῖς διαβολαῖς· ἰδοὺ παρέδωκέ σε Κύριος εἰς τὰς χεῖράς μου. Ὅτε γὰρ ἐν τῷ σπηλαίῳ τὴν τῆς διπλοΐδος σου πτέρυγα ἔτεμον, ῥᾴδιόν μοι καὶ ἀνελεῖν σε· καὶ ἅμα τὸ τμῆμα αὐτὴν ὑπέδειξα. Καὶ, Διεσαι Κύριος ἀνὰ μέσον ἐμοῦ καὶ σοῦ, ἐξεβόησε. Καὶ Σαὺλ πρὸς ταῦτα καταπυγείς, ἦρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ κλαύσας, εἶπε τῷ Δαβίδ· Δίκαιος σύ, ἐγὼ μὲν γὰρ αἴτιός σοι κακῶν· σὺ δέ μοι ἀνταπέδωκας ἀγαθά. Οἶδα πείθομαι, ὅτι Βασιλεία σε Ἰσραὴλ περὶ ὁ Θεός. Δός δή μοι πίστεις, ὡς οὐκ ἐξολοθρεύσεις τὸν οἶκόν μου, ἀλλὰ διασώσεις τὸ γένος μου. Καὶ ὤμοσε Δαβὶδ τῷ Σαὺλ, καὶ ἀπῆλθον ἀπ' ἀλλήλων.

B

C

λβ. Ἀπέθανε δὲ τότε καὶ Σαμουὴλ ὁ Προφήτης, ἀνὴρ δίκαιος καὶ χρηστός· ὃς ἦρξε τοῦ Ἰσραὴλ μετὰ τὸν Ἠλεὶ μόνος μὲν ἐπὶ δώδεκα, μετὰ δὲ Σαὺλ ἐπτακαίδεκα. Καὶ Δαβὶδ εἰς τὴν ἔρημον ἀπῆλθε Μαάν, καὶ ἀπέστειλε πρὸς Νάβαλ τὸν Καρμήλιον πλούσιον ἄνδρα, κείροντα τὰ ποίμνια αὐτοῦ, καὶ προστρόπους αὐτῷ, καὶ ἀξιώσοντας δοῦναι τοῖς μετ' αὐτοῦ καὶ αὐτῷ, καθὼς αὐτοπροαιρεῖτο, ἀντιπαρασχεῖν πρόσασι τὰ ποίμνια καὶ τοὺς ποιμένας αὐτοῦ. Νάβαλ δὲ σκληρὸς τυγχάνων, καὶ ἰταμὸς, ἀπανθρώπως τοῖς τοῦ Δαβὶδ ἀπεκρίθη, καὶ ἀναιδῶς. Τίς ὁ Δαβίδ; καὶ τίς ὁ υἱὸς Ἰεσσαί; καὶ δραπέτην καλέσας αὐτόν. Ἐπὶ πυκνοῖς θυμοῦται Δαβὶδ, καὶ ὤμοσεν ἐξολεθρεῦσαι πάντα τὰ τοῦ Νάβαλ. Καὶ ἀπίεσι πρὸς ἐκεῖνον σὺν τετρακοσίοις ὁπλίταις. Ἡ δὲ τοῦ Νάβαλ γυνὴ, σωφρὼν οὖσα καὶ ὡραία, μαθοῦσα ὅπως τι Δαβὶδ προσεῖπε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς, καὶ ὡς ἀσυνῆ τὰ αὐτῶν σωφρόνησε, καὶ ὅσα τῷ Δαβὶδ ἀπηπειλήθη ὁ Νάβαλ βλάσφημα, μηδὲν κοινωσαμένη τῷ οἰκείῳ ἀνδρὶ, λαβοῦσα ἐπὶ τῶν ὄνων ξένια παντοῖά τε καὶ πολλὰ, πρὸς τὸν Δαβὶδ ἐπορεύετο· καὶ συναντήσασα αὐτῷ, προσεκύνησε. Εὐθὺ δὲ, μὴ μυησικακῆσαι τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς. Εἶναι γὰρ ἐκείνῳ τῷ τλῶ κλῆσιν τὸ φρόνημα, (ἀφρονεύλιον γὰρ ὁ Νάβαλ δηλοῖ) ἀφεῖναι δὲ τλῶ ὀργῆ, καὶ τὰ προσαγόμενα δέξασθαι. Ὁ δὲ καὶ ἐπήνεσε τλῶ γυναικὶ, καὶ συγγνώμῃ νείμας, ὑπέστρεψε. Ἐπανελθοῦσα δὲ ἡ γυνὴ πρὸς τὸν Νάβαλ, τλῶ τε Δαβὶδ ἔφοδον ἐκείνῳ μεμήνυκε. Καὶ ὃς δείματί τε καὶ λύπῃ καταχυθείς, ὡς πλείους τε τῶν δέκα ἐπιβὰς ἡμερῶν, ἀπέρρηξε τὸν ζωλόν. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ Δαβὶδ, ἀπέστειλε πρὸς Ἀβιγαίαν μνώμενος αὐτὴν ἑαυτῷ. Ἡ δὲ οὐκ ἀξίαν εἶπε ἑαυτὴν εἶναι πρὸς συνοίκησιν τοιούτῳ ἀνδρί. Ὅμως

D

E

μὲν

μὲν τοι ἀπῆλθε, καὶ ἔλαβεν αὐτὴ εἰς γυναῖκα Δαβίδ. Ὁ δὲ Σαοὺλ ἐπεβούλευεν ἔτι αὐτῷ, καὶ μετὰ τετρακισχιλίων λογάδων στρατοπεδεύεται παρὰ τὸν βουνὸν Ἐχιλάτ, ἔνθα διέτριβεν ὁ Δαβὶδ μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τετρακοσίων ἀνδρῶν. Νυκτὸς δὲ ἐπορεύθη Δαβὶδ αὐτὸς καὶ Ἀμεσὰ εἰς τὴν παρεμβολὴν τοῦ Σαοὺλ, καὶ εἰσῆλθον, ὅπου ἦν καθεύδων Σαούλ. καὶ τὴν Ἀμεσὰ ἀπολεῖν ὡρμημένος αὐτὸν, οὐκ εἴασεν ὁ Δαβίδ. Τὸ δόρυ δὲ τοῦ Βασιλέως, καὶ τὸ ἀγγεῖον τοῦ ὕδατος λαβόντες ἐξῆλθον, μὴ τινος αἰσθομένου· καὶ ταῦτα τοῦ Ἀβεννὴρ τοῦ ἄρχοντος τῆς δυνάμεως αὐτοῦ, καὶ πολλῶν ἑτέρων κύκλῳ κειμένων τοῦ Βασιλέως. Ἀπελθὼν δὲ ἐπὶ τὸ ἄκρον τοῦ ὄρους Δαβίδ, ἐβόησε πρὸς τὸν Ἀβεννήρ. Τί ὅτι οὐ φυλάσσεις τὸν Βασιλέα; Ἰδοὺ γὰρ εἰσῆλθόν τινες κτεῖναι αὐτὸν, καὶ ὑμεῖς οὐκ ἐγνώκατε. Ζήτησον οὖν τὸ δόρυ, καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος, καὶ οἷος εἶσῃ ὑμᾶς παρηλήλυθε κίνδυνος. Ἐπιγνοὺς δὲ ἐκ φωνῆς Δαβὶδ ὁ Σαοὺλ, καὶ ὡς ἠρώτησε τὸ αὐθις αὐτοῦ δυνάμενος αὐτὸν ἀπολεῖν, ἁμαρτεῖν εἶπε, καὶ μεμανιῶσθαι, καὶ νῦξαι θαρρεῖν αὐτὸν, καὶ ἐπιστρέφειν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ. Ὁ δὲ, Κύριος, ἔφη, δῴη ἐκάστῳ καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὴν πίστιν αὐτοῦ. Καὶ ἀπῆλθε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ ἑξακοσίων Δαβὶδ πρὸς Ἀγχοὺς τὸν Βασιλέα τῆς Γὴθ, καὶ διῆγεν ἐκεῖ πλείονας μῆνας. Τῶν δὲ Παλαιστίνων ἐπὶ τὸν Ἰσραὴλ ἐστρατεῦσαι βουλομένων, ἔφη πρὸς Δαβὶδ ὁ Ἀγχούς. Συμπολέμησόν μοι εἰς τὸν πόλεμον σύ, καὶ οἱ μετὰ σοῦ; πρόθυμος αὐτῷ προθύμως συμμαχήσειν ὑπέσχετο. Ἤδη δὲ τῶν ἀλλοφύλων τὴν χώρα κατεστρατόπευον τῶν Ἰσραηλιτῶν, ὁ Σαοὺλ πθορύβητο, καὶ τὸν Θεὸν ἐπανθάνετο, εἰ μαχοῦνται; μὴ ὑποχειρουμένου δὲ ἐγγαστρίμυθον ἐζήτησε, καὶ ἐπορεύθη πρός αὐτὸν μεταμφιασάμενος, ἵνα μὴ ὃς τις εἴη ἐπιγνωσθῇ, καὶ ἤτησεν ἀναχθῆναι αὐτῷ τὸν Σαμουὴλ ἐκ ψυχῆς, καὶ ἐπωδαῖς τισιν ἀναχθῆναι δοξάσῃ, εἶπε Σαούλ. Θλίβομαι σφόδρα, ὅτι συμπέπτωκε κατ' ἐμοῦ οἱ ἀλλόφυλοι, καὶ ὁ Κύριος ἀφέστηκεν ἀπ' ἐμοῦ. Τὸ δὲ τοῦ Σαμουὴλ φάντασμα ἀπεκρίθη, ὡς Πεπολέμηκεν ὁ Κύριος ὅσα πρὸς σὲ μεμήνυκε δι' ἐμοῦ, καὶ ἀφῄρηταί σου τὴν βασιλείαν, καὶ δέδωκεν αὐτὴν τῷ Δαβὶδ, καὶ ἐκ λαὸν ὑποπάσει τοῖς πολεμίοις. Σὺ δὲ καὶ οἱ υἱοί σου ἄφρων πεποίηθε. Καὶ ἐλυπήθη σφόδρα τοῖς ἀκούσας Σαοὺλ, καὶ ἀπῆλθε. Καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἐστρατοπεδεύσαντο. καὶ Δαβὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἑξακόσιοι, ἐπέδραμον. Τοῖς δὲ σατράπαις οὐκ ἤρεσκε συστρατεύεσθαι αὐτοῖς τὸν Δαβὶδ, λέγοντες, Μή τι κακὸν ἐργάσηται εἰς ὑμᾶς, ἐν τῷ πολέμῳ τοῖς ὁμοφύλοις προσέμῳον. Καὶ ἀποστρέφειν αὐτὸν ἠξίουν. Καὶ ὁ Ἀγχοὺς τοῖς σατράπαις πειθόμενος, ἀπελθεῖν ἐκέλευσε τὸν Δαβίδ. Καὶ ὃς ἀπῆλθε μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ. Καὶ δίδωσι τὴν Σικελὰγ, ἣν δέδωκεν αὐτῷ. Ἀγχοὺς εἰς κατοίκησιν ἐμπεπυρισμένην, καὶ τὰς γυναῖκας ἑαυτοῦ ἀμφοτέρας, καὶ ὅσοι ἦσαν ἐκεῖ, αἰχμαλωτιζόντας παρὰ τῶν Ἀμαληκιτῶν. Καὶ ἀφῆκεν ἐπὶ τούτῳ Δαβὶδ, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ. Καὶ ἠρώτησε τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Ἀρχιερέως Ἀβιάθαρ, εἰ καταδιώξεται ἐπίσω αὐτῶν; Ἐπιτρέψαντος δὲ τοῦ Θεοῦ, καταδιώξει μετὰ τῶν τετρακοσίων. Τοὺς δὲ διακοσίους ἐπὶ φυλακῇ τῶν σκευῶν καταλείπεται. Καὶ εὑρὼν ἐσκεδασμένους αὐτοὺς, ἐθέσπισε τε καὶ πίνοντας, καὶ

A pressus est, ut post diem decimum vitam abruperit. Quo cognito David ad Abigæam mittit, eamque ambit. Illa, etsi talis viri conjugio se indignam esse diceret, tamen ei nubit. Interea Saul Davidi nihilominus insidiatur, cum tribus delectorum millibus juxta collem Echelam castris positis, quo in loco David cum suis quadringentis viris versabatur. Is cum Amesa noctu in castra Saulis profectus, usque in tentorium Regis dormientis penetrat, ubi Amesam ad trucidandum Regem incitatum inhibet, hasta dumtaxat & hydria Regis ablata discedunt, nemine animadvertente: quamvis Abnerus, multique alii circum Regem B jacerent. Itaque montis cacumine conscenso, Abenerem his verbis inclamat: *Cur non custodis Regem? Ecce vobis ignaris quidam ingressi sunt, ad eum occidendum. Quare hastam & hydriam Regis, ut intelligas, quale vos periculum fefellerit.* Saul agnita voce Davidis, qui cum occidere potuisset, demum sibi peperciisset, se peccasse fatetur, ac mentis errore affici: Davidemque bono animo esse jubet, domumque suam reverti. At ille: *Dominus*, inquit, *quemque pro justitia & fide sua remuneretur.* cum- *Edit. Paris. pag. 69.*
que sexcentis suis ad Anchum Gethæ C Regem se confert, atque ibi menses quatuor commoratur. Cum autem Palæstini bellum Israelitis illaturi essent, Anchus Davidi ait: *Numquid & tu cum tuis mecum ad bellum egredieris?* Respondet ille, se strenuam operam navaturum. Hostibus jam fines Israelitarum ingressis, Saul perturbatus Deum consulit, utrum pugna ineunda sit: quo non respondente, Engastrimythum quærit, & mulierem convenit, mutato habitu ne agnoscereter, petitque Samuelis sibi manes elici: qui cum evocati quibusdam carminibus viderentur, Saul, *Vehementer*, inquit, *angor: nam & alienigenæ contra me convenerunt, & Deus a me recessit.* Samuelis spectrum respondet, *Fecit ea Dominus, quæ per me prædixerat, regnum abs te auferens, idque Davidi tribuens, & populum hostibus subjiciens. Tu vero filique tui cras cadetis.* His auditis, Saul ingenti mœrore affectus, discedit. Jam castra posuerant hostes, & David cum suis sexcentis a tergo eorum stativa habebat. Verum Satrapis non probabatur ea societas. Causabantur enim, metuendum esse ne qua sibi clades ab eo inferretur in bello, ad populares suos se conferente. Itaque petunt ut discedat: & Anchus Satrapis obsequens, eum abire jubet. Discedit igitur cum suis David Sicelagem, ab Ancho sibi ad habitandum assignatam. Incensam reperit: uxoresque suas ambas cum omnibus qui ibi fuerant captas ab Amalechitis. Ea clade deplorata, per Abiatharem Sacerdotem Deum consulit, an persequendi sint hostes. Deo permittente, cum quadringentis persequitur, ducentos ad impedimentorum custodiam relinquit. & sparsim comedentes bibentesque adeptus, & ex improviso aggressus,

LIBER II.

David Saulis castra ingressus, hosti patet.

Saul manes Samuelis elicit, & cum Jonatha filio a Palæstinis interit.

David a Palæstinis dimissus, Amalechitas persequitur.

LIBER I.

omnes cæsit præter quadringentos qui cursoribus camelis effugerunt, omnemque prædam recuperat. Quadringenti Davidici reversi, manubias cum ducentis partiri recusant: bene cum illis actum dicentes, quod uxores suas recepissent. Verum David eam sententiam ut injustam damnat: & quicquid partum esset, ex æquo jubet dividi. Quæ lex eo tempore adhuc durat, ut ad impedimentorum custodiam reliqui, in partem manubiarum veniant cum iis qui pugnavere. Prælio inter Palæstinos & Israelitas commisso, plurimi ex Hebræis cadunt, & tres filii Saulis; qui & ipse lethaliter in præcordiis se vulneratum sentiens, ab armigero se confodi jubet, ne vivus in hostium potestatem veniat: quod cum ille recusaret, gladio incumbens moritur. Quo armiger viso, & ipse necem sibi consciscit. Postridie Palæstini dum interfectos Israelitas spoliant, Saulis & liberum illius cadavera in montibus Gelboenis reperiunt, ac resecta eorum capita donum mittunt, ubique spectatum proponunt, victoriam sibi gratulantes, armis eorum diis suis dedicatis. Cadavera vero in cruces fustulerunt juxta mœnia Methonæ, quæ postea Scythopolis est appellata. Saulis clade apud Jabiros Galaaditas cognita, fortissimi quique, itinere per totam noctem continuato, Saulis & Jonathæ cadavera sublata, Jabim retulere: ubique crematis, ossa sepelierunt. Regnavit Saul, superstite adhuc Samuele, annos octodecim: eo defuncto, viginti duos.

Edit. Paris. pag. 70.

Saulis cum tribus filiis interitus.

Cadaveribus insultant Barbari.

Jabini Saulem sepelunt.

Α αἱροῦσι αὐτῶν ἑπτακοσίους, πλὴν τετρακοσίων ἐν δρομάσι πηδαλίοις καμήλοις, πάντας ἀπέκτειναι, καὶ τὰ λεία ἅπαντα διεσώσατο. Ἀνασρέψασης δὲ τοῦ μετὰ Δαβὶδ τετρακοσίου, οὐκ ἤθελον συμμερίσας αὐτοῖς καὶ τὰς γυναῖκας γενέσθαι. Ἀρκεῖσθαι δ' ἐκέλευον, σεσωσμένους ἑαυτῶν γυναῖκας. Λέγεται δὲ τὸ γνώμην τοιαύτην ἐκφῆναι ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐπὶ σης πᾶσι δεῖν μερίζεσθαι τὰ ὠφελείας ἀπορρήτου. Ὁ καὶ νόμος ἐκ τοῦ τότε γέγονε, συμμερίζειν τοῖς μαχομένοις τὰ λάφυρα κατὰ τὸ ἴσον, τοὺς τὰ σκεύη φυλάσσοντας. Πολέμου δὲ συρραγέντος τῶν Ἰσραηλίτας καὶ τῶν Παλαισταίων, πλείστοι μὲν πίπτουσι τῶν Ἑβραίων. Καὶ οἱ τρεῖς δὲ παῖδες Σαοὺλ ἔπεσον, καὶ αὐτὸς Σαοὺλ ἐπτρωθεὶς τὰ ὑποχόνδρια. Καὶ γυνὰς καιρίως βεβλημένος, καὶ ἀζηδόμενος, εἶπε τῷ ἐπλοφόρῳ αὐτοῦ, ἐκκέντησόν μοι σὺ, ἵνα μὴ ζῶν ἔτι τις πολεμίοις λαφθῇ. Τοῦ δὲ μὴ πειθομένου ποιῆσαι τὸ κελευόμενον, αὐτὸς ἐπιπίπτων ἐπὶ τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ, ἐπέθανε. Καὶ ὁ πλοφόρος αὐτοῦ, ὡς εἶδε πεσόντα τὸν Βασιλέα, καὶ αὐτὸς ἀνεκτείνατο ἑαυτόν. Τῷ δ' ἑπαύριον συλλέγοντες οἱ ἀλλόφυλοι τοὺς πεσόντας τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐντυγχάνουσι τοῖς νεκροῖς τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ ἐν τῷ ὄρει Γελβουέ, καὶ ἐκκόπτουσι τὰς κεφαλὰς αὐτῶν· εἰς τὴν οἰκείαν ἐπιμελῶς χώραν, πανταχοῦ θεατρίζοντες αὐτούς, καὶ διαγγελλόμενοι. Καὶ τὰ πανοπλίας αὐτῶν ἀνέθεντο τοῖς οἰκείοις θεοῖς, τὰ δὲ σώματα ἀνεσταύρωσαν παρὰ τὸ τεῖχος Μεθώρας, ἣ μετέπειτα ἐκλήθη Σκυθόπολις. Τῶν δὲ τὴν πόλιν Ἰαβεὶς οἰκούντων ἐν Γαλαάδ μαθόντων ὅτα συνέπεσε τῷ Σαοὺλ, ἐξῆλθον οἱ δυνατώτατοι, καὶ δι' ὅλης τῆς νυκτὸς διανύσαντες τὴν πορείαν, καθεῖλον τὰ σώματα Σαοὺλ καὶ Ἰωνάθου. Καὶ ἀπαγαγόντες εἰς Ἰαβεὶς, ἔκαυσαν τοῦτο. Καὶ τὰ ὀστᾶ συλλέξαντες, ἔθαψαν. Ἔβασίλευσε δὲ Σαοὺλ, ζῶντος ἔτι τοῦ Σαμουὴλ, ἐκκαίδεκα ἔτη· ἐκείνου δ' ἀποθανόντος, δύο καὶ εἴκοσι.

LIBER SECUNDUS.

David nuncium Saulis interitus occidit.

I. DAVIDI recens a cæde hostium reversio, vir quidam Israelitarum itragem, & Saulis ac Jonathæ interitum nunciat. Rogatus, num vera nunciaret, respondet: Saulem lethali vulnere accepto, cum ipse sese ob imbecillitatem occidere non posset, suam opem implorasse, ne vivus in hostium potestatem veniret: juvisse igitur, ut qui gladio proprio jam incubuisset, eo ictu conficeretur: & sustulisse Regem, ut mandasset. Quæ ut vera crederentur, regii capitis coronam & armillas aureas Davidi offert. Saulem igitur & Jonatham David cum suis luget: sed hominem illum supplicio afficit, qui uncto Domini manus attulisset. Deinde jussa Dei Chebronem ascendit, urbem Judaicam, cum utraque uxore, Achinoa & Abigæa, ejusque milites cum omni familia. Ibi a tribu Judaica Rex declaratur, & Jabinos ob sepulti Saulis & Jonathæ officium collaudat. Abenerus autem Saulis Dux, reliquum herilem filium Jebosthem, totius Israelitici populi, Judaica tribu excepta, Regem salutat, tum annos quadraginta natum, qui biennium imperavit. Ideæque Abenerus Judaicæ tribui ob Davidem Regem

Jebosthes ab Abenero Rex salutatur.

Δ ΑΥΙΔ δ' ἐπανῆλθε Δαβὶδ ἐκ τῆς ἀλλοφύλων κοπῆς, καί τις ἀνὴρ προσῆλθεν αὐτῷ ἀπαγγέλλων τὴν ἧτταν τῶν Ἰσραηλιτῶν, καὶ τὸν θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ Ἰωνάθου. Ἀνακρινόμενος δὲ εἰ ἀληθῆ ἀπαγγέλλει, εἶπε, καιρίαν πληγῶσαι τὸν Σαοὺλ, καὶ μὴ εἶναι δι' ἀθένειαν ἑαυτὸν ἀνελεῖν, παρακλέσαι αὐτὸν, ἵνα μὴ ζῶν τοῖς πολεμίοις ἁλῷ, ἐπιῤῥῶσαι αὐτῷ τὴν πληγὴν ἐπιπεσόντι τῇ ἰδίᾳ ῥομφαίᾳ, καὶ ποιῆσαι τὸ ἐπίταγμα, καὶ τὸν Βασιλέα ἐκχειρίσασθαι. Καὶ εἰς πίστιν τῶν λόγων προϊσχεῖται τὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἑαυτοῦ βασίλειον στέφανον, καὶ τὸν ἐπὶ τοῖς βραχίοσι χρυσοῦν, καὶ ἐδίδει Δαβίδ. Ἐθρήνησεν οὖν Δαβὶδ καὶ οἱ μετ' αὐτὸν τὸν Σαοὺλ, καὶ τὸν Ἰωνάθαν. Τὸν δὲ τὸν Σαοὺλ ἀνελόντα ἐκέλευσε, ὅτι τὸν Χριστὸν Κυρίου τὴν χεῖρα ἐπέσπασε. Καὶ μετὰ ταῦτα, τῷ Θεῷ κελεύσαντος, εἰς Χεβρὼν ἀνέβη πόλιν Ἰούδα, μετὰ ἀμφοῖν τῶν γυναικῶν αὐτοῦ, Ἀχινοὰμ καὶ Ἀβιγαίας, καὶ οἱ ἄνδρες οἱ μετ' αὐτὸν πάντες. Ἐνθα Βασιλέως αἱροῦνται παρὰ τῆς Ἰούδα φυλῆς. Εὐλογήσας δὲ Δαβὶδ τοὺς ἄνδρας Ἰαβεὶς, ὡς θάψαντας τὸν τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν Ἰωνάθαν τεκρούς. Ὁ δὲ τοῦ Σαοὺλ ἀρχιστράτηγος Ἀβεννὴρ Λεβαὶ τὸν πρεσβύτερον υἱὸν τοῦ Κυρίου αὐτοῦ τὸν Ἰεβοσθὲ, Βασιλέα ἐπὶ πάντα τὸν Ἰσραὴλ, τὴν Ἰούδα χωρὶς, ἀνηγόρευσε. Ἦν δὲ τεσσαράκοντα ἐτῶν, ὅτε ἐβασίλευσεν ὁ Ἰεβοσθὲ, καὶ δύο ἔτη τῆς βασιλείας ἐκράτησεν. Ὁ δὲ Ἀβεννὴρ δι' ὀργῆς ἐποιεῖτο τὴν τοῦ Ἰούδα φυλὴν ὡς

βασιλεύσασαν τὸν Δαβὶδ, ᾧ ὥρμησαν κατ' αὐτῆς. Ἀπλώτησε δ' αὐτῇ μετὰ δυνάμεως Ἰωάβ, ὃς ἦν τῷ Δαβὶδ ἀρχιστράτηγος. Καὶ ἀρῶσιν μὲν δώδεκα ἑξ ἑκάστης μονομάχησαν στρατιᾶς. Πάντων δὲ πεπτωκότων ἐκείνων, καὶ ἄμφω αἱ στρατιαὶ ἀλλήλαις προσέβαλον, καὶ ἡττήθησαν οἱ τοῦ Ἀβεννήρ. Ἀβεσὰ δὲ καὶ Ἀσαὴλ ἀδελφοὶ Ἰωάβ Ὁ δὲ Ἀσαὴλ ἐπὶ ποδῶν ἀκύτητι σεμνυνόμενος, ἐδίωκεν ὄπισθεν Ἀβεννήρ. Ὁ δὲ ἀναστρέφων παρῄνει· ἐπεὶ δὲ μὴ ἔπειθε, πλήξας αὐτὸν ἐξόπισθεν καιρίως, ἀπέκτεινε. Τοῦ πεσόντος δ' οἱ σύγγονοι διὰ τὸν τοῦ ἀδελφοῦ στρατὸν ὀργιζόμενοι, μετέθεον τὸν Ἀβεννήρ· ἐκεῖνος δὲ σὰς ἐπὶ κορυφῆς ὑψηλῆς τοῦ βουνοῦ, ἐβόησε πρὸς Ἰωάβ, λέγων· Μὴ παρόξυνε πρὸς μάχην ἄνδρας ὁμοεθνεῖς· ἢ Ἀσαὴλ ὃν ἡμάρτηε, μὴ πειθοῦς μοι συμβουλεύοντι ἀναστρέφειν, κἀντεῦθεν πέπαυται τῆς ἐπὶ πόδησε. Παράλυσιν δὲ τοῖς λόγοις τούτοις ὁ Ἰωάβ ἠγωνάμενος, ἀναλητικὸν ἦχῆσαι κελεύει τῇ σάλπιγγα, καὶ ἡ δίωξις ἔσχεν. Ἀρχὴ δὲ ἐξ ἐκείνου παρ' Ἑβραίοις ἔλαβεν ὁ ἐμφύλιος πόλεμος, καὶ διήνεγκεν ἐπὶ πλείστον, τῷ μὲν τοῦ Δαβὶδ κρατυνόμενον, ἀσθενοῦντα δέ γε τῷ τοῦ Σαὺλ. Ἐπέχθησαν δὲ τῷ Δαβὶδ ἐν Χεβρὼν ὄντι ἐκ γυναικῶν ἕξ παῖδες υἱοὶ ἓξ, ὧν ἦν πρωτότοκος ὁ Ἀμνών. Τοῦ δὲ Ἀβεννὴρ παλλακὴν μιχθέντος Σαὺλ, ἠγανάκτησε Ἰεβοσθὲ κατ' αὐτοῦ, διὰ τὴν παλλακὴν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Τοῦτο γέγονεν αἴτιον, τοῦ προσρῆναι τὸν Ἀβεννὴρ τῷ Δαβίδ. Ὁ δὲ Δαβὶδ στείλας πρὸς τὸν Ἰεβοσθὲ τὴν ἰδίαν γυναῖκα ἣν ἔσπεισε Μελχόλ. Ὁ δὲ ἀποσπάσας αὐτὴν τοῦ ἀνδρὸς, ᾧ μετὰ τοῦ φυγεῖν τὸν Δαβὶδ ἠρμόσατο αὐτὴν ὁ Σαὺλ, ἀπέστειλε τῷ Δαβίδ. Ἀβεννὴρ δὲ τοῖς γηραιοῖς τοῦ πλήθους τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ τοῖς ταξιάρχαις ἀχθεὶς, μεταθέσθαι συνέπεισε πρὸς Δαβίδ, ταῦτα καὶ πάντων ἀρεσθυμηθέντων. Τοῦτο δὲ ποιήσας, ἦλθε πρὸς τὸν Δαβίδ, ἐπόμενος πίστεις λαβόμενος. Καὶ δεχθεὶς ἀσμένως, ἀπῆλθε συναθροίσων τὸ πλῆθος, ἵνα παρὰ πάντων ἀναρρηθῇ ὁ Δαβίδ. Ἐλθὼν δὲ πρὸς Χεβρὼν Ἰωάβ, καὶ μαθὼν τὰ περὶ Ἀβεννὴρ, δείσας μὴ ὑπερέξει ἐκεῖνος αὐτοῦ, κατέπεμψε πολλὰ τῶν ἀνδρῶν πρὸς Δαβίδ. Μὴ πείθων δὲ, στέλλει λάθρα τὸν καλέσοντα τὸν Ἀβεννὴρ ὡς ἐκ τοῦ Δαβίδ. Κἀκεῖνος ἀπέστειλε, καὶ ὑπαντήσας αὐτῷ Ἰωάβ, ὡς ὤν τι μυστικώτερον αὐτῷ διαλεξόμενος, πατάξει τῷ οἰκείων ἀπαγαγὼν αὐτὸν κτείνει, ξίφει παίσας ὑπὸ λαγόνα. Δαβὶδ δὲ τοῦτο μαθὼν, ἤλγησε σφόδρα, καὶ τῷ τὸν ἄνδρα κτείναντι κατηράσατο, καὶ ἐθρήνησε τὸν θανόντα, ὡς φιλότιμος ἐνταφίασεν· Ἰεβοσθὲ δὲ μετὰ μικρὸν ἐπιβουλευθεὶς, ἐφάγη κοιμώμενος. Καὶ οἱ τοῦτον ἀπολόντες, δύο ὄντες, τὴν κεφαλὴν λαβόντες αὐτοῦ, τῷ Δαβὶδ ἀπεκόμισαν. Ὁ δὲ οὐ μόνον μὴ κεχαρισμένα πρᾶξαι αὐτῷ τοὺς ἄνδρας ἡγήσατο, ἀλλὰ καὶ ἀναιρεθῆναι προσέταξε, δίκας τοῦ φόνου στρατηλατῶν. Εἶτα πᾶς Ἰσραὴλ πορεύεται πρὸς Δαβὶδ, καὶ χρίουσιν αὐτὸν εἰς Βασιλέα πασῶν τῶν φυλῶν. Ἦν δὲ τριακονταέτης Δαβὶδ, ὅτε ἐπὶ τῆς Ἰούδα ἐβασίλευσε. Καὶ ἦρξεν ἐν Χεβρὼν τῆς τῆς Ἰούδα μόνης φυλῆς, ἐνιαυτοὺς ἑπτὰ, τριάκοντα δὲ καὶ τρεῖς τῆς πάσης Ἰσραήλ.

β'. Ἀπῆρε δ' ἐκ Χεβρὼν αὐτὸς καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, καὶ παραγίνονται εἰς Ἱεροσόλυμα. Κατῴκουν δὲ τότε τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἐκείνην Ἰεβουσαῖοι, ὅθεν Ἰεβοῦς ἐκαλεῖτο ἡ πόλις. Χαναναίοις δ' ἦσαν τὸ γένος προσήκοντες, οἳ τοὺς τυφλοὺς καὶ χωλοὺς, ὡς ἄλλως πεπη-

A creatum infensus, bellum infert cui Joabus Davidis Imperator cum suis copiis occurrit, ac principio duodeni utrinque concurrunt: quibus inutua cæde sublatis, & exercitibus congressis, Abenerii succumbunt. Joabi fratres erant Abesa & Asahel, quorum hic pedum celeritate fretus, Abenerum persequebatur: monet ille, ut redeat: non obtemperantem, a tergo opportuno ictu illato, conficit. Tum perempti fratres Asahelis cæde irritati, infesto cursu Abenerum petunt. At ille in vertice collis stans, Joabum inclamat, *Ne inter populares pugnam concites: nam & Asahel, parum feliciter contemptis meis monitis, occubuit.* B Joabus his verbis obtemperandum ratus, receptui cani jubet, ac persequutionem inhibet. Extitit Hebræis hoc intestini belli exordium, quod longissimo duravit tempore, cum quidem Davidicorum vires augerentur, Saulinorum minuerentur. Davidi Chebrone habitanti, e diversis uxoribus sex nati sunt filii, quorum natu maximus fuit Amnon. Jebosthis porro indignatio propter Abeneri cum patris Saulis pellice consuetudinem, causam illi præbuit ad Davidem deficiendi: David missis ad Jebosthem legatis, uxorem suam Melcholem repetitum, obtinet, ut ea sibi a marito, cui C viro exulante a Saule desponsa fuerat, avulsa, remitteretur. Interim Abenerus cum senioribus populi & centurionibus agit, ut ad Davidem se conferrent. Quo haud gravatim ab omnibus impetrato, ad Davidem fide utrinque jurejurando firmata profectus, cupideque exceptus, ad convocandum populum abiit, ut David ab omnibus Rex consalutaretur. Joabus autem Chebronem profectus, Abeneri defectione cognita, cum virum apud Davidem multis criminibus objectis frustra calumniatus esset, clam nomine Davidis accersendum curat. Reversum, & longius a suis, tamquam arcani quid cum eo acturus, seductum, pugione in ilia D impacto, perimit. Quæ res ingenti mœrore Davidem affecit, adeo ut diras ultrices interfectori imprecaretur, & morteni exequias magno cum luctu honorifice celebraret. Paulo post Jebosthes per insidias dormiens occiditur, ejusque caput a duobus qui facinus id perpetrarant, Davidi affertur. Is vero adeo gratiam eis non habendam esse censuit, ut supplicio affici juberet, ob cædem domini. Deinde omnes Israelitæ ad Davidem se conferunt, eumque Regem omnium tribuum ungunt. Judaicæ tribus regnum suscepit David anno ætatis trigesimo, eique soli Chebrone annos septem imE peravit, genti vero universæ tres & triginta.

II. Regno confirmato, Chebrone cum suis Hierosolymam proficiscitur. Jebusæi tum urbem illam & terram tenebant, cognati Chananæis, a quibus ipsa etiam urbs Jebus appellabatur. Ii cæcis & claudis, aliisque mutilatis ad propugnacula

LIBER II.

Abenerus, cum ad Davidem defecisset, fraude Joabi perit.

Melchol Davidi restituitur.

Edit. Paris. pag. 72.

David Jebosthe cæso totius Israelis Rex declaratur, Hierosolymam occupant.

LIBER II.

per derisum collocatis, eos ajunt urbis ingressu Davidem prohibituros. Quo ludibrio commotus David, urbem obsidione capit, & Jebusæis inde pulsis, instaurat, ac de suo nomine Davidis Urbem vocat, cum Abrahami temporibus Solyma diceretur: constructaque regia ibi habitat, & alios liberos e pluribus uxoribus & concubinis suscipit. Alienigenas bellum inferentes, Dei nutu cum suis copiis egressus, vincit. Qui cum exercitu longe majori reparato, denuo adessent, David oraculo consulto, in locis Luctus considere jubetur cum exercitu, neque prius hostes aggredi, quam luci agitari cœpissent. Paret David, hostes fundit, & usque ad fines ipsorum cædibus persequitur. Post hæc Sacerdotes & Levitas omnemque populum Cariathiarim convocat, Arcamque in currum novum sublatam Sacerdotes Hierosolyma advehunt, populo & Rege cum cantu antecedentibus: quæ cum in periculo esset ne everteretur, Oza filius Aminadabi extenta manu eam tenens, a lapsu defendit, iratoque Deo, quod homo prophanus eam contrectasset, statim moritur. Unde locus ille Diacopes nomen obtinuit. Veritus itaque David in urbem introducere Arcam, domi Abeddaræ Levitæ deposuit: apud quem tres menses mansit, ac viri illius domus multis bonis affecta est. Quo David audito, eam in urbem suam transfert, septem cœtibus præcedentibus, cinnyram ipse pulsans, & ludibundus saltans. Quem Melchol uxor saltantem & exultantem conspicata, ut indecore se gerentem increpat. At ipse, ejus sacti non pudere se ait, neque indecora esse illa, ut quæ ad Dei honorem referrentur. Sic Arcam intulerunt, & in Tabernaculo, quod David in eum usum erexerat, collocarunt. Cæterum ædem illi extructurum, Nathan Propheta jussu Dei deterrens: *Non tu*, inquit, *ædem mihi construes, sed filius tuus, qui regnum te mortuo susceperunt es*. His David a Propheta nunciatis, ad gratiarum actionem conversus, non multo post alienigenas eorumque socios cædit, fugatque, & Syriam sibi vectigalem reddit, præsidio Damasci collocato. In reditu item Idumæos sternit, omnibus in servitutem redactis. Deinde recordatus Miphiboseth cum Jonatha Saulis filio fœderis, quæritque num quis ex ejus familia superstes sit? cognitoque, Jonathæ filium Memphibosthem nomine, captum pedibus, superesse: accersit hominem, omnes avitas opes ei donat, victu secum communi perpetuo uti jubet, paternis etiam servis ei traditis: quorum unum Sibam procuratorem facit, ut proventus fundorum, quos herus dono acceperat, colligeret. Sic Memphibosthes Hierosolymis habitat, mensaque regia fruitur.

Palæstini bis cæsi a Davide.

Arca Hierosolyma revehitur.

Edit. Paris. pag. 73.

David Syriam & Idumæam subigit.

Memphibosthes Jonathæ filium locupletatur a Davide.

III. Sub id tempus Ammanitarum Rex, Davidis amicus, moritur: Annone filio relicto, patrii regni successore. Ad eum David legatos mittit, qui luctum ejus consolarentur:

Ammanitarum cædes obtegatur Davidicos ludibrio habitos.

Ἀραμίτας στήσαντες ἐπὶ τῷ ἐπάλξεως ἐπὶ χλεύῃ, μὴ παραχωρεῖν αὐτοὺς ἔλεγον τῷ Δαβὶδ τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου. Ὀργισθεὶς δὲ διὰ ταῦτα Δαβὶδ, πολιορκίᾳ τὴν πόλιν εἷλε, καὶ τοὺς Ἰεβουσαίους ἐκεῖθεν ὠσάμενος, καὶ ἀποικοδομήσας αὐτὴν, εἰς ἴδιον οἰκεῖον Πόλιν Δαβὶδ ἐπωνόμασεν, ἐπὶ Ἀβραὰμ Σόλυμα καλουμένου· καὶ διέτριβεν ἐν αὐτῇ, βασίλεια δομησάμενος. Ἐγένοντο δὲ αὐτῷ παῖδες αὐτόθεν ἐκ γυναικῶν πλείονων, καὶ παλλακῶν. Καὶ οἱ ἀλλόφυλοι ἐστράτευσαν κατὰ τοῦ Δαβίδ. Ὁ δὲ τῷ Θεῷ ἐπιτρέψαντες, ἔξεισι κατ' αὐτῶν μετὰ τῆς ἑαυτοῦ στρατιᾶς, καὶ νικᾷ. Οἱ δὲ πολὺ πλείους συναθροισάντες, πάλιν ἐπέσησαν. Ἐρομένου δὲ καὶ αὖθις τοῦ Θεοῦ τοῦ Δαβίδ, ἐν τοῖς ἄλσεσι τῆς Κλαυθμῶνος προστάττει ὁ Θεὸς αὐλίζεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ· καὶ μὴ ἄλλως προσβάλλειν τοῖς ἐναντίοις, πρὶν ἂν τὰ ἄλση σαλεύεσθαι ἄρξωνται. Καὶ ὅπερ ποιήσας, τρέπει τοὺς πολεμίους. Καὶ ἄχρι τῶν ὁρίων αὐτῶν διώκων αὐτοὺς, ἔκτεινε. Μετὰ ταῦτα συγκαλεῖται Δαβὶδ τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας, καὶ ἅπασαν τὴν λαὸν εἰς Καριαθιαρείμ. Καὶ ἐπιβίβασαι οἱ ἱερεῖς τὴν Κιβωτὸν Κυρίου, ἐφ' ἅμαξαν καινὴν, κατήγοντες αὐτὴν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ὁ λαὸς καὶ ὁ Βασιλεὺς, ἅδοντες ἔμπροσθεν αὐτῆς πορεύονται. Ἀναστρεπτῶσαι δὲ κατὰ τὸν ἁλῶνα τοῦ Κιβωτοῦ, Ὀζὰν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀμιναδὰβ, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, κατέσχε αὐτὴν, καὶ ἐπισείσαντος μὴ πεσεῖν. Θυμὸς οὖν αὐτίκα, ὀργισθέντος τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἥψατο τῆς Κιβωτοῦ, ἐκεῖ μὴ ἱέρατο. Καὶ ἐκλιπὼν ὁ τόπος ἐκεῖνος ἐκλήθη Διακοπή. Καὶ παλαβὼν Δαβὶδ εἰσαγαγεῖν εἰς τὴν πόλιν τὴν Κιβωτόν. Κατέθετο δὲ αὐτὴν εἰς τὸν οἶκον Ἀβιδδαρὰ Λευίτου ἀνδρὸς, καὶ ἐν ἐκεῖ τρεῖς μῆνας. Καὶ ἀπάλαυσεν ὁ οἶκος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου πολλῶν ἀγαθῶν. Καὶ ἀκούσας Δαβὶδ, μεταπέμπεται ἐκεῖθεν τὴν Κιβωτὸν εἰς τὴν πόλιν τὴν ἑαυτοῦ ἐπὶ χορῶν προαγόντων. Καὶ αὐτὸς τῷ κιννύρᾳ ἐκρότει, καὶ ἐχόρδιζε παίζων. Ἰδοῦσα δ' αὐτὸν ὀρχούμενον καὶ σκιρτῶντα ἡ γυνὴ αὐτοῦ Μελχὸλ, ἐμέμψατο αὐτῷ ὡς ἀσχημονοῦντι. Ὁ δὲ οὐκ αἰσθάνεται εἰπὼν· ἐκεῖ μὴ ἀσχημοσύνη ταῦτα, γινόμενα εἰς Θεόν. Εἰσελθοῦσαν δὲ τὴν Κιβωτὸν, καὶ καταθεῖσα εἰς τὴν σκηνὴν, ἣν ἔπηξεν αὐτῇ ὁ Δαβίδ. Εἶπε δὲ οἶκον δομήσασθαι τῇ Κιβωτῷ βεβούληται. Καὶ ὁ Θεὸς τῷ Προφήτῃ Νάθαν ἐπέλλεται εἰπεῖν τῷ Δαβὶδ, ὅτι οὐ σὺ οἰκοδομήσεις μοι οἶκον, ἀλλ' ὁ υἱός σου, ὃς σὺ θανόντος τὴν βασιλείαν σου παραλήψεται. Ταῦτα τοῦ Προφήτου τῷ Δαβὶδ ἀπαγγείλαντος, ἐκεῖνος εἰς εὐχαριστίαν ἐτράπετο. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐπάπτει τοὺς ἀλλοφύλους, καὶ καταστρέφεται αὐτοὺς, καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν, καὶ τὴν Συρίαν ὑποφόρους ἐποίησατο, φρουρὰν ἐν Δαμάσκῳ καταστήσας. Καὶ ἐν τῇ ἐπανακάμψει, ἐπάπτει τὴν Ἰδουμαίαν, καὶ ἐγένοντο πάντες Ἰδουμαῖοι δοῦλοι τῷ Δαβίδ. Μνησθεὶς δὲ ὁ Δαβὶδ τῶν πρὸς Ἰωνάθαν τὸν τοῦ Σαοὺλ συνθηκῶν, ἐζήτησεν εἰ τις ἐκ τοῦ γένους τοῦ Σαοὺλ ὑπολέλειπται, καὶ μαθὼν περιεῖναι τὸν Ἰωνάθαν υἱὸν βεβλαμμένον τοὺς πόδας, Μεμφιβοσθὲ κεκλημένον, μεταπέμπεται αὐτὸν, καὶ ἐχαρίσατο τὴν πᾶσαν ὑπαρξιν τοῦ οἴκου, καὶ ὁμοδίαιτον ἑαυτῷ δοῦλον εἶναι ἐκέλευσε. Καὶ τοὺς πατρῴους οἰκέτας αὐτῷ προσαπένειμεν· ὧν ἦν Σιβὰ καλούμενος, ἐπίτροπόν τε τῷ δεδωρημένων τῷ αὐτῷ κυρίῳ ἐπέστρεψε, καὶ προσάγειν ἐκείνῳ τὴν ἐκεῖθεν ὠφέλειαν. Ὁ δὲ Μεμφιβοσθὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ᾤκει, καὶ συνεστιᾶτο τῷ βασιλεῖ.

γ'. Κατὰ δὲ τὸν τὸν χρόνον τοῦτον ἐτελεύτησε ὁ τῶν Ἀμμανιτῶν βασιλεὺς, φίλος ὢν τῷ Δαβὶδ, ἐπὶ υἱῷ Ἀννῶνι, ὃς τὴν πατρικὴν ἀρχὴν διεδέξατο. Ἐπιμψε οὖν πρὸς Ἀννῶνα ὁ Δαβὶδ τοὺς παρηγορήσοντας τοῦτο ἐπὶ τῷ

πατρὶ λύπῃ αὐτῷ, καὶ πρέσβεις τῆς φιλίας ἀπαγγελοῦσας, καὶ ἐπ' αὐτῇ τὸν Δαβὶδ. Ὁ δὲ κατασκόπους εἶναι τοὺς πρεσβύτας ὑπολαβών, ξυρήσας αὐτῶν παρὰ μέρος τοὺς πώγωνας, καὶ περιπρίων τὰ ἱμάτια τῇ ἐπωμίδων αὐτῶν, ἐξαπέστειλε τοὺς ἄνδρας. Οὓς ὡς ἤδη κατὰ νῶτα ἰδὼν ὁ Δαβὶδ, τὸ τῆς στρατιᾶς ἅπαν παραλαβὼν τὸν Ἀρχιστράτηγον ἀπὸς Ἰωὰβ, καὶ τὸν Ἀμμανιτῶν ἐξαπέστειλε. Καὶ συμβαλὼν ἐκείνοις ὁ Ἰωὰβ, αὐτούς τε καὶ τοὺς συμμάχους Σύρους ἔτρεψε, καὶ τρέπονται εἰς φυγήν. Οἱ δὲ πάλιν συμμάχους προσειλήφοτες, πρὸς πόλεμον ἧσαν. Καὶ ὁ Δαβὶδ σὺν παντὶ τῷ στρατῷ συμβαλὼν αὐτοῖς, πολλοὺς μὲν ἀνεῖλεν, ὁ δ' ἔξαρχον τῆς τῶν ἐναντίων δυνάμεως Σωβὰκ τραθεὶς καιρίαν ἐν τῇ πολέμῳ, τέθνηκεν ἐκ τοῦ τραύματος. Οἱ σύμμαχοι δὲ τῶν Ἀμμανιτῶν Σύροι ὄντες ἐκ Μεσοποταμίας, ἑαυτοὺς παρέδωκαν τῷ Δαβίδ. Λοιπὸς δὲ τὸν Ἰωὰβ ἐκπέμψας καὶ τὸν Ἀμμανιτῶν, εἰς συγκλείσας αὐτοὺς εἰς τὴν τῆς χώρας αὐτῶν μητρόπολιν, ἐπολιόρκει. Δαβὶδ δὲ ἐν Ἱεροσολύμοις ἔχων, καὶ ἐκ τῆς βασιλείας ἰδὼν γυναῖκα κατ' οἶκον λουομένην, Βηρσαβεὲ καλουμένην, ἠράθη αὐτῆς. Καὶ μεταστειλάμενος τὴν γυναῖκα, ἐμίγη αὐτῇ. Συλλαβοῦσα δὲ, τῷ Βασιλεῖ τὸ πρᾶγμα ἐδήλωσεν. Ὁ δὲ τὸν ἄνδρα αὐτῆς ἐκ τῆς πολιορκίας ἐκάλεσε, Οὐρίαν ὀνομαζόμενον. Καὶ ἐρωτήσας περὶ τῆς στρατιᾶς, καὶ ἐκ τῆς δείπνου αὐτῷ παραχωρεῖ, εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐκέλευσε ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ ἐκ ἀπῆλθε· μὴ δίκαιον εἶναι φήσας, τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς συστρατιώτας παλαιπωρεῖσθαι ἐν τῇ παρεμβολῇ, αὐτὸν δὲ μετὰ τῆς γυναικὸς σκιρτᾶζεσθαι. Πάλιν δὲ τῷ Βασιλέως προτρεπομένου αὐτὸν οἴκαδε ἀπελθεῖν, καὶ δεξιωσαμένου αὐτὸν προπέμψειν, ὡς δ' εἰς μέθην χεδὸν προαχθῆναι, ἐκεῖνος πρὸ τῆς θυρῶν τῆς βασιλείου κατέδαρθεν. Ἀπήγγελσε δὲ πάλιν εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Οὐρίαν ὁ Βασιλεὺς, καὶ γράφων αὐτῷ ἐγχειρίζει πρὸς Ἰωὰβ, ἐπιλαμβάνειν τοῦτον τοῦ Οὐρίου, ἵνθα τῆς πολεμίων τὸ δυσμαχώτατον, καὶ ὑποστρέφειν τοὺς σὺν αὐτῷ, μόνον λιπόντας ἐκεῖ, ἵν' ὑπὸς ἀναιρεθῇ. Καὶ γίγνεται καὶ τὸ τοῦ Βασιλέως ἐπίταγμα· καὶ ὁ Οὐρίας ἀπέθανεν. Ἡ δὲ γυνὴ αὐτοῦ ἐπένθησεν ἐπὶ τῷ ἀνδρί. Παυσαμένου δὲ τοῦ πένθους, ὁ Δαβὶδ ἔλαβεν αὐτὴν εἰς γυναῖκα· καὶ ἔτεκεν αὐτῷ υἱόν. Ὁ δὲ Θεὸς ὠργίσθη, καὶ Νάθαν ἔπεμψε πρὸς Δαβίδ. Ὁ δὲ πρὸς τὸν Βασιλέα, ἐλθὼν ἔφη· Δύο ἦσαν ἄνδρες, ὁ μὲν ἔχων πολλὰ μήλια καὶ βουκόλια, ὁ δὲ μίαν ἀμνάδα εἶχεν. Ἐρεσθέντος δέ τινος τοῦ πλουσίου, διὰ τί τῶν οἰκείων ἔθυσεν, ἀλλὰ τὴν μίαν λαβὼν ἀμνάδα τοῦ πένητος, ἔσφαξε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ ἐπέμψατο. Καὶ ὁ Δαβὶδ τοῦτο ποιήσαντα, τὴν μὲν ἀμνάδα εἰς τετραπλοῦν ἀποδοῦναι, ἐκεῖνον δὲ θανεῖν κατέδικασεν. Νάθαν δὲ, Καθ' ἑαυτοῦ τοῦτον, εἶπεν, ἐξήνεγκας, ὦ Βασιλεῦ. Σὺ γὰρ εἶ ὁ τὴν ἀνόμημα. Καὶ τοῦ μοιχείαν αὐτῆς, καὶ τὸν φόνον κατέλεγε, καὶ τοῦ ἐπὶ ταῦτα ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅσα πείσεται παρ' ἐκείνου ἐπήγγειλε, θανεῖσθαι δὲ καὶ τὸν υἱὸν τὸν ἐκ τοῦ μοιχείας αὐτῆς γενηθέντα. Ὁ δὲ Δαβὶδ, Ἡμάρτηκα τοῦ Κυρίου, πεισθεὶς ἀληθῶς ἀπεβόησε. Καὶ ὁ Νάθαν, παραβιβασθῆναι αὐτῷ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸ ἁμάρτημα, ἀπεκρίνατο. Ἐτόσει μετέπεσε ὁ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ γενηθεὶς, καὶ ἤλγει σφόδρα Δαβὶδ· ἐφ' ἡμέραις τε ἑβδόμῃ ἀπόστιος ἦν, καὶ μελανειμονήσας, καὶ ἐπὶ σάκκου πεσών, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ τοῦ ζωῆς τοῦ παιδός. Τῇ δὲ ἑβδόμῃ τέθνηκε ὁ μὲν παῖς, αὐτὸς δὲ τοῦ μαθὼν, ἐξανίσταται, καὶ λουσάμενος, καὶ μεταμφιασάμενος, τῷ Θεῷ εὐχαριστήσας, καὶ τράπεζαν αὐτῷ ἑτοιμασθῆναι ἐκέλευσε. Ὡς δ' ἐθαύμαζον ἐπὶ τοῖς γενομένοις οἱ τοῦ Βασιλέως θεράποντες, ἐκεῖνος μὲν, Ἔτι ζῶντος τοῦ παιδὸς, ἐπ-

simulque nunciarent, Davidem amicitiam erga illum quoque conservaturum. At ille exploratores esse legatos suspicatus, rasis ex parte barbis eorum, & semisse palliorum præsecto, dimittit homines. Quos cum sic affectos David videret, Joabum, tradita validissima parte copiarum, contra Ammonitas mittit: qui commisso prælio, & ipsos & fœderatos eorum Syros, vincit. Illi post fugam denuo asciris sociis, bellum redintegrant. Tum David cum toto exercitu eos adortus, multos cædit, Sobacum hostilium legionum ducem graviter vulnerat: quo ex illo vulnere mortuo, Syri ex Mesopotamia socii Ammanitarum deditionem faciunt. David Joabum rursus contra Ammanitas mittit, qui cum eos in illius terræ Metropolim compulsos obsideret: ipse interim Hierosolymis degens, cum e regia mulierem, nomine Bersaben, domi lavantem conspexisset, cum illa accersita rem habet. Quæ cum se esse gravidam Regi indicasset, Uriam, (sic enim maritus ejus vocabatur,) ab obsidione avocat, & de exercitu percontatus, missis de cœna ferculis, domum ire jubet. Verum ille non abit: neque enim decere, cum Dux & commilitones in castris æromnas ferant, se cum uxore concumbere. Rege iterum hortante ut domum iret, & poculis fere usque ad ebrietatem urgente, ille pro regiæ foribus somnum capit. Itaque Uriam in castra remittit Rex, traditis ad Joabum litteris, quibus ille jubebatur statuere Uriam, qua pugna esset asperrima, deseriique ibi solum, reductis cæteris, ut ita perimeretur. Fiunt jussa Regis, Urias occiditur, ab uxore lugetur, finitoque luctu mulier Davidi nubit, ac filium parit. Ob hoc facinus iratus Deus, Nathanem ad Davidem mittit, qui cum Rege congressus, hunc in modum locutus est: *Duo viri fuerunt, quorum alter greges & armenta habuit, alter unam dumtaxat agnam. Cum autem hospes quidam ad divitem divertisset, non de suis immolavit, sed pauperis agnam mactatam amico epulandam apposuit.* Ibi David, eum qui id fecerit, quadrupli & capitis condemnat. Tum Nathan: *Contra te ipsum*, inquit, *o Rex, sententiam tulisti. Tu enim id facinus edidisti*, eique adulterium & cædem commemorat, & iram Dei propter illa, & clades imminentes denunciat: atque inter cætera, mortem filii ex adulterio geniti. David se peccasse Deo cum dolore exclamat. Nathan vero, Deum ejus peccatum ab illo removisse respondet. Post hæc natus ex Bersabe filius ægrotat: David magno dolore affectus, ad septimum diem cibo abstinet, pullaque veste indutus, & in sacco jacens, Deum pro vita pueri deprecatur. Septimo die puer moritur: quo ille cognito surgit, lavat, veste mutata gratias Deo agit, & mensam parari sibi jubet. Quæ regiis ministris admirantibus, David, *Vivente*, inquit, *puero spem habebam exorandi Dei, meque humilem*

LIBER II.

Edit. Paris. pag. 74.

Davidis cum Bersabe adulterium, & Uriæ cædes.

Nathan Davidem arguit.

LIBER II.

Edit. Paris. pag. 75.

ac supplicem præbebam. Nunc ille mortuus, & mœror & preces pro illo fuerint irrita. Sed Bersabe alium Davidi filium parit, quem Salomonem nominavit. Interea Joabus Ammanitas in extremas obsidionis angustias esse redactos, Regi significat. qui eo profectus, urbem capit, & militibus diripiendam donat: sed coronam Regis auream, talenti pondere, gemma pretiosa præditam, ipse gestandam sibi sumit, urbanam multitudinem trucidat, aliisque oppidis eodem modo tractatis, Hierosolyma regreditur.

Amnon, Thamare stuprata, ab Absalone cæditur.

IV. Habebat autem David filiam Thamarem, uterinam Absalonis sororem. Eam primogenitus Davidis filius Amnon vehementer deperibat, adeo ut ex amore in morbum incideret. Decumbentem pater invisit: orat ille ut Thamarem mittat, quo sibi ministret. Annuit pater: venit puella, placentas ei parat. Amnon omnes discedere jubet, solamque sororem sibi ministrare. Tum puellam solam nactus, vi stuprat, & confestim ardens ille amor in par odium convertitur: ac statim illam discedere, & a famulo ejici jubet. Illa & raptus & contumeliæ dolore, tunicam rumpit, & pulvere conspersa capite, plorans abit. Absalon sororem quietam esse jubet, pertinaci contra Amnonem ira æstuans. Nam Rex etsi facinus illud iniquo ferebat animo, filium tamen, quod primogenitus esset, contristare nolebat. Elapso biennio, suas oves tonsurus Absalon, fratres ad commessationem convocat: mandato prius ministris dato, ut gliscente compotatione, Amnonem trucidarent. Parent illi: quo viso, reliqui regii filii fugiunt, ortoque rumore, omnes eos ab Absalone cæsos, David vestes suas lacerat, & humi stratus lamentatur. Interea cæteri veniunt, Amnonis cædem mœsti nunciantes. Absalon ad maternum avum Gethæ Regem confugit, & triennium ibi commoratur. Regis ira spatio temporis paulo remissiore facta, Joabus Absaloni Regem hujusmodi commento reconcillare nititur. Subornat mulierculam, quæ lugubri specie Regem adeat, conquerens, duos sibi fuisse filios, quorum unus alterum occiderit. Nunc cognatos superstitem ad cædem quærere, ob parricidium: orare igitur Regem, ut salutem filii sibi condonet. Illa hæc apud Regem perquam dolenter exponit. Rex filii salutem illi se donaturum pollicetur. Tum mulier gratias agit: *Sed ut pignus*, inquit, *habeam promissi tui: Tu ipse, o Rex, in primis tua filio reconciliare, neque cum cæde filii te invito facta, voluntariam conjunxeris.* Animadvertit Rex, commentum esse preces mulieris, Joabo auctore excogitatum: eique Absalonis reducendi dat potestatem. Joabus igitur eum Hierosolyma reducit, ea tamen conditione, ut ne in conspectum patris veniret, donec ipse tandem eum reconciliatus vocat, data petenti venia, & oblivione injuriæ promissa. Restitutus in inte-

Absalon ægre impetrato reditu, regnum affectat.

pag. 76.

Α πεν, ἐλπίζων παρακληθήσεσθαι ὑπ' Οἰέν, ἐπαπείλησε ἑαυτὸν καὶ ἐκτόπιον. ἅδυ δὲ θανόντος, εἰς μάτην ὁ λύπλων καὶ ὑπὲρ ἐκείνου γίνεσθαι δίκην. Ετι δὲ ἔτεκε Βερσαβεὲ τῷ Δαβὶδ υἱὸν, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Σολομῶντα. Ιωὰβ δὲ πολιορκῶν τὰς Αμμανίτας, ἐς ἔσχατον κομιδῆ ὑπ' ἄλωσιν εἶχε τὴν πόλεως, & δηλοῖ τοῦτο τῷ βασιλεῖ. Ο δὲ ἀπῆλθεν ἐκεῖ, καὶ τὴν πόλιν παρέλαβε, καὶ εἰς διαρπαγὴν τῇ στρατιᾷ ἀφῆκεν αὐτῶν. Τὸν δὲ τῆ Βασιλέως αὐτῆς στέφανον αὐτὸς λαβὼν ἐφόρει, ἕλκοντα χρυσίου τάλαντον, καὶ λίθον ἔχοντα τῆς πολυτίμων. Τὸ δὲ τῆ πόλεως πλῆθος διέφθειραν. Οὕτω δὲ καὶ ταῖς ἄλλαις πόλεσι πεποίηκε τῆς Αμμανιτῶν· καὶ εἰς Ιερουσαλὴμ ἐπανέζευξεν.

δ'. Ην δὲ τῷ Δαβὶδ θυγάτηρ Θάμαρ ὀνομαζομένη, ὁμομήτριος ἀδελφὴ τῷ Αβεσαλώμ. Ταύτης ἤρα Αμνὼν ὁ πρωτότοκος υἱὸς τῷ Δαβίδ. Καὶ ἰὼν ὁ ἔρως πολὺς, ὡς καὶ νοσῆσαι τὸν ἐρώντα. Αφικομένου δὲ τῷ πατρὸς πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῷ, ἠξίωσεν αὐτὸν παραγενέσθαι τὴν Θάμαρ εἰς ὑπηρεσίαν αὐτῷ. Ο δὲ ἐπένευσεν. Ηκεν οὖν ἡ Θάμαρ, καὶ ἐποίμησεν αὐτῷ κολλυρίδας. Ο δὲ πάντας ἐξέπεμψε, μόνῃ τῇ ἀδελφῇ ὑπηρετήσασθαι ἠξίωσεν αὐτῷ. Τῆς δὲ κόρης πλησιελθούσης, βιάζεται αὐτήν. Καὶ βιασάμενος αὐτὴν, μῖσος αὐτὶ τοῦ ἔχειν αὐτὴν ἔσχεν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν πρὶν ἔρωτος. Καὶ ἀπέπεμψε παραχρῆμα ἐκέλευε, καὶ κελεύσαντος ἐκτὸς αὐτὴν ἐκβαλεῖν. Εκείνη δὲ δή τι τὴν βίαν καὶ τὴν ὕβριν περιαλγήσασα, διαῤῥήγνυσι τὸν χιτῶνα, καὶ κόνιν καταπασαμένη τὴν κεφαλῆς, ἐπορεύετο θρηνοῦσα. Ο δὲ ἀδελφὸς αὐτῆς Αβεσαλὼμ, ἡσυχάσαι αὐτὴν συνεβούλευσεν, ἐμεμνήτο δὲ Αμνὼν διὰ τὴν ἀδελφήν. Ο δὲ Βασιλεὺς μαθὼν τὸ συμβὰν, ἤχθετο μὲν, λυπῆσαι δὲ τὸν Αμνὼν οὐκ ἤθελεν, ὅτι πρωτότοκος ἦν αὐτῷ. Διετηρεῖτο δὲ παρελθούσης, χείρονα ἐμέλλων ἄρτι τὰ ἴδια προβαπτὸ Αβεσαλὼμ, καὶ εἰς πόνον τὸν ἀδελφὸν συμπαλέσειν. Ενετείλατο δὲ τοῖς ὑπηρετημένοις αὐτῷ, προχωροῦντος τὸν πότου, παπάξαι τὸν Αμνὼν, καὶ ἀνελεῖν. Καὶ ἐποίησαν ὅπως οἱ παῖδες Αβεσαλώμ. Ιδόντες δὲ οἱ λοιποὶ τῆ Βασιλέως υἱοὶ τὸ γενόμενον, ἔφυγον. Φήμης δὲ προελθούσης, ὡς ἔκτεινε πάντας τοὺς τῆ Βασιλέως υἱοὺς Αβεσαλὼμ, διέῤῥηξε τὰ ἱμάτια αὐτῶν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἔπεσεν ἐπὶ γῆν θρηνῶν, Ες πεσόντα δ' ἅπασιν οἱ τῶν Βασιλέως υἱοὶ, καὶ τῆ φόνου τῶν Αμνὼν πυθομένοις ἀπήγγειλαν. Αβεσαλὼμ δὲ ἀπέδρα πρὸς τὸν πάππον τὸν πρὸς μητρὸς, τὸν Βασιλέα τῆ Γεθ, & ἐπὶ τριετίαν ἐκεῖ διάγων ἔμεινε. Τῆς ὀργῆς δὲ τῷ χρόνῳ λωφησάσης, καταλλαγῆναι τῆ Βασιλέα τῷ Αβεσαλὼμ ὁ Ιωὰβ ἐπορίσατο. Γύναιον γάρ τι παρασκευάσας, ὡς πενθοῦν τῷ Βασιλεῖ προσελθεῖν, καὶ ἐντυγχάνειν, ὅτι δύο παίδων ἔσχεν αὐτῇ, καὶ θατέρου τῆ ἑτέρου κτείναντος, οἱ συγγενεῖς ἀναιρεῖν ζητοῦσι τῆ πεφόνου, ὑπὲρ τῆ φόνου τοῦ ἀδελφοῦ. καὶ δίκαιον τῆ Βασιλέως χαρίσασθαι αὐτῇ τῆ παιδὸς σωτηρίαν. Η μὲν οὖν προσελθοῦσα τῷ Βασιλεῖ, πεισθῆναι ἔφη ταῦτα. Ο δὲ Βασιλεὺς τῆ ζωὴν αὐτῇ χαρίσασθαι τῆ παιδὸς ἐπηγγείλατο. Καὶ ἡ γυνὴ χάριτας ὡμολόγει αὐτῷ· ἵνα δ' ἐγγύην εἴη μοι τῆ ὑπεσχημένων, εἶπε, πρῶτος αὐτὸς τῷ οἰκείῳ υἱῷ διαλλάγηθι, καὶ μὴ τῷ φόνῳ τοῦ παρὰ γνώμην σου θανόντος υἱοῦ, προθήσεις ἑκάτερον ἕτερον. Συνῆκεν ὁ Βασιλεὺς, σκῆψιν εἶναι τὸν λόγων τῶν γυναικὸς, & πάντα σοφιθῆναι παρὰ Ιωὰβ, καὶ κατάγειν αὐτῷ ἐπέτρεψε τῆ Αβεσαλώμ. Καὶ προελθὼν Ιωὰβ, ἤγαγεν αὐτὸν εἰς Ιερουσαλὴμ· εἰς ὄψιν δ' ἐλθεῖν οὐ συνεχώρησε τῷ πατρί. μετὰ δὲ ταῦτα καταλλάττει ὁ Βασιλεὺς τῆ Αβεσαλώμ· καὶ καλέσας αὐτὸν, συγγνώμην αἰτήσαντι δίδωσι, καὶ ἀμνηστίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἐπηγγείλατο. Ιππους δὲ καὶ

ἅρματα προσεποιήσατο ὁ Αβισαλὼμ, καὶ πολλοὺς ἀναδυὰς, καθ' ἑαυτὸν ἀπῆει πρὸς τὸ βασίλειον. Καὶ πρὸς χάριν τοῖς πλήθεσιν ὁμιλῶν, δίνοιάν τινα πολλοὺς παρισχεῖτο. Ἤδη δὲ τετραετίας παραῤῥυείσης μετὰ τὴν κάθοδον, σκήπτεται θυσίας χάριν εἰς Χεβρὼν ἀπελθεῖν, ὡς δὴ χεὶ τῶν πεποιημένων, συγχάτων ἐν τῇ φυγῇ. Καὶ ἀφεῖτο πρὸς τὸν πατέρα. Ἀπελθὼν δὲ, πρὸς πολλοὺς διεπέμψατο, καὶ πλείστους πρὸς αὐτὸν συνῤῥύησαν. Πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ Ἀχιτώφελ, ὁ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ σύμβουλος, καὶ ὑπὸ πάντων Βασιλεὺς ἀπερρήθη. Τοῦτο γνοὺς ὁ Δαβὶδ, ἀπῆρεν μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν ἐξ Ἱερουσαλήμ. Καὶ οἱ ἑξακόσιοι ἄνδρες οἱ ἐπὶ Σαοὺλ σωόντες αὐτῷ, αὐθις αὐτῷ συνεξώρμησαν. Ἠγγέλη δὲ καὶ Ἀχιτόφελ προσρυεὶς τῷ Αβισαλὼμ· ἐκ ὀλίγον φόβον αὐτῷ μείζονα, καὶ πλείονα ἢ λύπην ἐποίησεν. Ἐπικαλεῖτο δὲ τὸν Θεὸν, καὶ τὴν χεῖρα ἐπὶ πᾶσιν ἐκείνῳ ἐπέτρεπε. Χουσὶ δ' ἑταῖρος ἦν τῷ Δαβὶδ, καὶ γνώμην αὐτῷ ξυμβουλεύει πρὸς Αβισαλώμ. Πρόεισι δὲ τῷ Δαβὶδ ἀπαντῶν ὁ δοῦλος τοῦ Μεμφιβοσθὲ Σιβὰ, ζεύγος ἄγων ὄνων φορτίων τὴν ἐπιτίδεια, καὶ τὸν διαστόου κατηγορῶν, ὡς μένοντος ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ προσδοκῶντος αὐτῷ τὴν βασιλείαν πατρικὴν δώσειν, διὰ τὸ πλῆθος αἱρησομένου αὐτόν. Ἠγάπησεν ἐπὶ τούτοις Δαβὶδ, καὶ πάντα ὅσα τῷ Μεμφιβοσθὲ πρὶν ἐδωρήσατο, τῷ Σιβᾷ ἐχαρίσατο. Εἶτα ἐπέσυρεν αὐτῷ κατὰ τὴν ὁδὸν Σεμεὶ, ἀνὴρ ἐκ τῆς συγγενείας Σαοὺλ, καὶ λίθους κατὰ τοῦ Βασιλέως ἐκάστοτε ἔβαλλε, καὶ κατηρᾶτο αὐτῷ, καὶ ἄνδρα αἱμάτων ἀπεκάλει, καὶ παράνομον. Τῶν δὲ μετὰ Δαβὶδ ὁρμώντων ἀπελεῖν τὸν Σεμεὶ ὁ Βασιλεὺς οὐκ ἀφῆκεν, φήσας· Κύριος ἐπέτρεψεν αὐτῷ ταῦτα ποιεῖν, ἄφετε αὐτόν. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰορδάνην, ἐκεῖ τοὺς μετ' αὐτοῦ κεκοπιακότας ἀνέψυξεν.

ε'. Αβισαλὼμ δὲ παραγενόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐλθόντι πρὸς αὐτὸν τῷ Χουσὶ, ἔφη· Ἰνα τί ἑταῖρος ὢν τοῦ πατρός μου, πρὸς ἐμὲ οὐκ ἦκες ἑκόντος λιπὼν; Ὁ δὲ, Τῷ ἐκλελειγμένῳ παρὰ Θεοῦ συνέσομαι, φησὶ, καὶ συνέψομαι τῷ χρηστηριάσαντι παρὰ πᾶσιν τοῦ λαοῦ. Τί δὲ δεῖ πράττειν ἢ Ἀχιτόφελ, ἤρετο Αβισαλώμ. Καὶ ὃς συμβούλευσε τὰς τοῦ πατρὸς μίσγεσθαι παλλακὰς ἵν' οὗτοι γνοῖεν πάντες, ἀσπόνδους εἶναί σοι τοὺς ἐχθροὺς πρὸς τὸν πατέρα σου. Καὶ ἐποίησε κατὰ τὴν συμβουλὴν τοῦτον Αβισαλώμ. Ἀνιστάντος δὲ τοῦ Ἀχιτόφελ μυρίους ἄνδρας, ὡς ἂν αὐτίκα καταδιώξῃ ὀπίσθιον τοῦ Βασιλέως Δαβὶδ, καὶ ἦλθε μετ' αὐτοῦ, ἐκλελυμένων ὄντων ὑπὸ τοῦ κόπου. Καὶ τὸν μὲν πατάξῃ, τοὺς δὲ ἅπαντας ἐπιστρέψῃ, ὁ Αβισαλὼμ ἠρώτησε τὸν Χουσὶ περὶ τῆς συμβουλῆς. Ὁ δὲ, οὐκ ἀγαθὴν αὐτὴν ἀπεφήνατο, λέγων, ὡς οὐκ ἐγνώκασι σου ἐν τῷ πατρὶ, καὶ ἦ μὲν αὐτοῦ ἀνδρεία καὶ ἐμπειρία. Δεῖν δὲ νομίζω ἐκ πάντας τοὺς χώρας στρατιὰν συλλεξάμενον, ἅπως αὐτὸς σὺ κατὰ τοῦ πατρὸς ὁρμήσας, καὶ στρατηγήσας τὸν πόλεμον, καὶ πάντας νικήσας πρὸς βραχεῖς μὴ πολλῶν συῤῥηγνύμενος. Καὶ εἶπεν Αβισαλὼμ καὶ σὺ σωὶ αὐτῷ. Ἀγαθὴ ἡ βουλὴ Χουσὶ, ὑπὲρ τὴν βουλὴν Ἀχιτόφελ. Πάντα δὲ ταῦτα Χουσὶ τῷ Σαδὼκ καὶ τῷ Αβιάθαρ τοῖς ἱερεῦσι δηλῶσαι τῷ Δαβὶδ ἐντέλλεται. Οἱ δὲ ἐπάλξεις πρὸς Δαβὶδ ἄνδρας τοὺς γνησιωτάτους αὐτῷ τε γενόμενα. Ἀπαγγέλλει δὲ τῷ Αβισαλὼμ περὶ τῆς ἀνδρῶν, καὶ κατιδίαν ἐκεῖνος. Οἱ γόντες ἐκεῖνοι, προσφεύγουσιν ἐν οἰκίᾳ τινός, καὶ εἰς φρέαρ καταδύντες, ἐκρύβησάν τε ἐκεῖ

A grum Abſalon, equis, curribus, & multis ſatellitibus ſcomparatis, regiam quotidie frequentat: populumque blandis alloquiis deliniens, multorum gratiam colligit. Jam quatuor annis a reditu elapſis, fingit ſe religionis ergo Chebronem profecturum ad exolvenda vota, quæ in exilio feciſſet. Annuit pater. Ille digreſſus, paſſim dimittit nuncios: plurimi ad illum confluunt, ac præter cæteros Achitophel, patri ejus a conſiliis. Ita Rex ab omnibus ſalutatur. Hoc David cognito, cum iis quos circum ſe habebat, Hieroſolyma egreditur: comitantibus etiam ſexcentis illis, quorum ſub Saule opera uſus fuerat. Neque ulla res mœrorem & metum ejus magis auxit, quam Achitophelis tranſfugium: nihilominus tamen Deum invocat, & omnem illi eventum permittit. Chuſus etiam Davidis amicus, de illius ſententia, defectione ſimulata, ſe ad Abſalonem confert. Ioret proficiſcendum occurrit Davidi Memphibolthis ſervus Siba, jugum alinorum agens, commeatum ferentium: & herum accuſans, quod Hieroſolymis maneret, ac regnum populi ſuffragiis ad ſe rediturum eſſe expectaret. Ob quæ indignatus David, omnia quæ Memphibolthi prius donarat, Sibæ largitur. Poſt in itinere Semeis eum aggreditur, vir Saulis cognatus, lapides jactans contra Regem, & execrans illum, & virum ſanguinarium atque iniquum vocitans. Ad quem perinvendum David ſuos concitatos inhibuit, divinitus illi ea mandata eſſe aſſerens, itaque miſſum faciendum. Ad Jordanem profectus, ibi ſuos defatigatos refecit.

David ab Abſalone pulſus, illo exſo regnum recuperat.

Sibæ in herum Memphibolthem calumnia.

Semeis importunitas.

V. Abſalon autem ubi Hieroſolyma pervenit, Chuſo ſe accedenti: *Cur*, inquit, *patre, cui amicus es, deſerto, me convenis?* Tum ille, *Divinitus*, inquit, *electo adero, & eum ſequar, qui totius populi conſenſu Rex eſt declaratus.* Deinde, quid agendum eſſet, percontanti Abſaloni, reſpondet Achitophel, conſtuprandas eſſe paternas concubinas: ut omnes, inquit, intelligant, irreconciliabiles eſſe tuas adverſus patrem inimicitias. Obtemperat ille conſilio: ſed cum idem decem millia virorum peteret, ut Regem Davidem cum ſuis e veſtigio perſequeretur, fatigatione enervatos, ac illum quidem tolleret, hos autem reduceret: Abſalon Chuſum rogat, quid de eo conſilio ipſi videatur? Reſpondet ille, non eſſe id bonum. *Nec enim ignoras*, inquit, *patris tui & militum ejus fortitudinem, atque rei militaris uſum. Ego vero cenſeo, e tota provincia colligendum exercitum, & ducta auſpiciiſque tuis patrem perſequendum. Vinces nimirum, cum multis in paucos facile impetu.* Abſalon cæterique his judiciis, Chuſi conſilium laudant, Achitophelis improbato. Quæ Chuſas omnia per Sadocum & Abiatharem Sacerdotes Davidi nunciari jubet. Mittunt illi viros qui hæc Regi ſignificent. Verum Abſalon cum id reſciſſet, eos

Chuſus defectione ſimulata, Achitophelis conſilia evertit.

Edit. Pariſ. pag. 77.

LIBER II.

perſequitur. At illi, animadverſo periculo, domum quamdam ingreſſi, in puteo delitescunt: & deceptis perſecutoribus, rem omnem ad Davidem perferunt. Ille noctu Jordanem tranſit. Cæterum Achitophel cum alium ſibi prælatum ægre ferens, tum cladem Abſaloni imminentem animo prævidens, domum abit, ac ſe ſuſpendit. David recenſens exercitum quatuor millia virorum invenit, eumque triſariam partitur; cuique parti duce præpoſito. Verum amici eum intereſſe pugnæ pati noluerunt: quod ſi cum illo in fugam verterentur, omni ſpe deſtituti forent: incolumi vero, ſpem adhuc reliquam habituri eſſent. Populum igitur ſuum ad pugnam mittit, rogans, ut parcerent Abſaloni, ſi viciſſent. Commiſſo prælio, Davidici victores Abſalonem mula fugientem perſequuntur: qui nemus ingreſſus, coma, quam denſiſſimam alebat, magnæ quercui implicita adhæſit, mula ſubter eum progreſſa. Ita dependentem quidam conſpicatus, Joabo rem nunciat. Is vero tribus ſpiculis in cor ejus conjectis, eum perimit, & victoriæ nuncium ad Davidem mittit: qui audita victoria, num viveret filius, percontatur, ejuſque interitu cognito, lamentatur. Sed Joabus Regem aggreſſus, ſuadet, ut finito luctu ſe militum conſpectui offerret: quo facto, cum eos collaudaſſet, cæteri omnes ad officium rediere. Hieroſolyma revertenti obviam fit Semeis, delictorum veniam petens. Rex & illi ſe condonare culpam, & omnibus iis a quibus violatus eſſet, jurat. Obviam egreditur & Memphibosthes, qui Rege expoſtulante, cur fugæ ſocius non fuiſſet, culpam omnem in Sibam transfert, qui ſibi ad iter neceſſaria non paraſſet: cum ipſe, pedibus læſis, ſequi non poſſet: nec his contentum, adjeciſſe calumnias, & nefaria mendacia. David accepta hominis excuſatione, bonorum ſemiſsem ei reſtitui jubet.

Achitophel laqueo ſibi conſciſcit necem.

Edit. Pariſ. pag. 78.

David ſeditioſis veniam dat.

VI. Poſt hæc Rege Galgala profecto, omnis populus Iſraeliticus ad eum convenit, Judaicam tribum accuſans, quod clam ad illum ſe contuliſſet. At illi, non hoc ſibi vitio eſſe dandum ajunt, quod genere conjuncti eſſent Regi. Qui ſermo durus viſus eſt populo: & vir quidam factioſus atque improbus, nomine Sabeas, ex tribu Benjamitica, exclamat: *Nobis nulla in Davide pars eſt, neque ulla in Jeſſæi filio hæreditas*. inflatoque cornu, omnes a Davide ad ſeſe abſtrahit, ſola tribu Judaica apud eum permanente. Rex autem Abeſam imperatorem creatum, ad colligendas e Judaica tribu copias ablegat, ut intra triduum revertereetur. Verum illo ceſſante, Joabo mandat, ut cum iis militibus qui ad manum eſſent, Sabeam invaderet: *Ne*, inquit, *procraſtinantibus nobis, inimici vires augeantur*. Statim ad bellum vadit Joabus, cui cum magnis copiis occurrit Abeſa: quo accedente, gladio quo accinctus erat, de induſtria e vagina humi projecto, ſublatoque, ad eum ſalutandum prope aggreſſus, Abeſam, enſe in ventrem defixo, occidit, & populo ejus aſſumpto, Sa-

Sabeæ ſeditio.

Abeſa per infidiam a Joabo occiditur.

A ἐλαθεν, ϗ τῷ Δαβὶδ ἐκεῖθεν ἐξελθόντες, τὰ μεμαθήκοτα ἀπήγγειλαν. Ὁ δὲ νυκτὸς σὺν τοῖς μετ' αὐτοῦ διέβη τὸν Ἰορδάνην. Ἀχιτόφελ ὑπὸ τοῦ παρὰ δοκιμηθεὶς, ϗ γνοὺς ὅτι κακὰ συναντήσεται τῷ Ἀβεσαλὼμ, ἀπῆλθεν εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, ϗ ἀπήγξατο. Ἀριθμήσας δὲ τοὺς μετ' αὐτοῦ ὁ Δαβὶδ, τετρακισχιλίους εὗρε. Καὶ εἰς τρεῖς διεῖλε μοίρας τὴν στρατείαν, ἑκάστῃ τε ἐπέστησε στρατηγὸν, αὐτὸς δὲ συνεστρατεῦσαι παρὰ τῶν φίλων ὑ συνεχώρησαν, λεγόντων, ὡς εἰ μετ' αὐτῶν στρατεῖεν, πάσης ἐλπίδος ἐκπίπτουσιν· αὐτοῦ δὲ σωζομένου, ἔτι σῴζειν ἐλπὶς περιλέλειπται. Ἐπεμψεν οὖν τὸν λαὸν αὐτῶν μαχουμένους· ϗ παρεκάλει φείσασθαι τὸν Ἀβεσαλὼμ, εἰ νικήσειαν. Μάχης δὲ συρραγείσης, κρατοῦσιν οἱ τῷ Δαβὶδ, ϗ τὸν Ἀβεσαλὼμ ἰδίῳ ὄχῳ φεύγοντα. Φερόμενος δ' ὑπ' ἡμιόνου, ϗ εἰς δρυμὸν εἰσελθὼν, δρυὶ μεγάλῃ τῆς τεῖχος αὐτὸν ἐμπλακείσης, (ἔτυχε γὰρ ϗ κόμῃ σφόδρα πολλῇ) ἀπηωρήθη τῆς δρυός· ὑφ' ἡμίονος παρελήλυθε. Καί τις ἀπαγγείλας ταῦτα τῷ Ἀβεσαλὼμ θεασάμενος, κατεμήνυσε τῷ Ἰωάβ. Ὁ δὲ βέλεσιν αὐτὸν τρισὶ κατὰ καρδίας βαλὼν, ἐθανάτωσε, ϗ τὸν ὑπ' ἐκείνου ἀπαγγελοῦντα τῷ Βασιλεῖ ἐξαπέστειλε. Μεμαθήκοτος δὲ τὸν νίκην αὐτῷ, εἰ ζῇ ὁ υἱός, ἐπυνθάνετο. Ἀκούσας δὲ τεθνάναι αὐτὸν, ἀπωδύρετο. Ἐλθὼν δὲ πρὸς ϗ Βασιλέα ὁ Ἰωάβ, ἔπεισεν οἷς εἶπε παύσασθαι τῷ θρήνῳ παυσάμενος π, ϗ τοῖς στρατιώταις ὑμφανθεὶς, ἐπέστησεν αὐτούς. Πάντες δ' ὡς εἶδον αὐτῷ ὑπηταγμένοι, ϗ ἀπῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἀπόντι δὲ συνέβη τότε Σεμεῖ, συγγνώμην αἰτῶν ὑφ' οἷς ἥμαρτεν. Ὁ δὲ κἀκείνῳ ϗ ἁμαρτίαν ὠμοσεν ἀφεῖναι, ϗ πᾶσι τοῖς εἰς αὐτὸν πλημμελήσασιν. Ἀπῆντησε δὲ ϗ Μεμφιβοσθὲ. Καὶ ὁ Βασιλεὺς, τί δὴ ποτε μὴ ϗ φυγῆς αὐτῷ κεκοινώνηκεν, ἤρετο; Ὁ δὲ, πᾶσι τὸν Σιβὰ αἰτιώτατον ἔλεγε, μὴ ἑτοιμάσαντα οἱ τὰ πρὸς ϗ ἔξοδον· αὐτὸν δὲ ταῖς βάσεσιν ὑπὸ βεβλαμμένον, μὴ οἷόν τ' εἶναι συνέπεσθαι. Τὸν δὲ ϗ προσβαλεῖν αὐτὸν κακοῦργος, ϗ καταψεύσασθαι. Πρὸς ταῦτα Δαβὶδ ϗ συγγνώμην αὐτῷ παρεῖχε, ϗ τὰ ἡμίση τ ὑποκειμένων αὐτῷ δουλοπρεπῶς ἐκέλευσε.

C

Davidi ſeditioſis veniam dat.

ε'. Παραγινομένῳ δὲ τῷ Βασιλέως εἰς Γάλγαλα, συνήχθησαν πᾶς ὁ λαὸς Ἰσραὴλ, αἰτιώμενοι ϗ Ἰούδα φυλὴν λάθρα παρ' αὐτὸν ἐλθόντα. Οἱ δὲ μᾶλλον κακίζειν αὐτοὺς ἔλεγον ϗ τῷ τοῦ οἰκείους ὄντας παρὰ γένος τῷ Βασιλεῖ. Τῷ δὲ λαῷ σκληρὸς ὁ λόγος ὅτος ἐφάνη. Καί τις ἀνὴρ Βενιαμίτης τὸ θρασύθυμος ϗ πονηρὸς, Σαβεὶ τὸνομα, Οὐκ ἔστιν ἡμῖν μερὶς ἐν Δαβὶδ, οὐδὲ κληρονομία ἐν τῷ υἱῷ Ἰεσσαὶ, ἀνεβόησε. Καὶ σαλπίσας ἐν κέρατι, ἀπέστησε πάντας ἀπὸ Δαβὶδ, μόνης τῆς Ἰούδα φυλῆς παραμενούσης αὐτῷ. Ὁ Βασιλεὺς δὲ στρατηγὸν τὸν Ἀβεσὰ προβαλόμενος, συλλέξαι στρατιὰν ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ἐξαπέστειλε, τῇ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἐπανελθών. Χρονίζοντος δὲ τοῦ Ἀβεσὰ, τῷ Ἰωὰβ ὑπελείφθη τὸν ἐκεῖ παρόντα λαβόντα δύναμιν, ἐξορμῆσαι κατὰ τοῦ Σαβεὶ, ἵνα μὴ ὑπερτιθεμένων ἡμῶν (φησὶ) μᾶλλον ὁ ἐχθρὸς παρασκευάσῃ. Καὶ αὐτίκα ὁ Ἰωὰβ ἐχώρει πρὸς πόλεμον. Ἀπαντᾷ δὲ μετὰ μεγάλης δυνάμεως, συμβάλλει αὐτῷ Ἀβεσὰ· ϗ Ἰωὰβ προσιόντος αὐτῷ τοῦ Ἀβεσὰ, τὸ ξίφος, ὃ περιέζωστο, πεποιημένῳ τ κολεῷ ἐκπίπτει, ϗ χαμαὶ τοῦτο τῆς γῆς, ϗ καταδύσασθαι προσηγγίσας τῷ Ἀβεσὰ, ὥστε κατὰ τῆς γαστρὸς ἐκείνου τ μάχαιραν, ϗ ἀπέκτεινε. Προσλαβόμενος δὲ τῷ τοῦ ἐκείνου λαὸν, τὸν Σαβεὶ κατεδίωκεν. Ὁ δὲ εἰς πόλιν κατέφυγεν ἐχυ-

D

Sabeæ ſeditio.

E

Abeſa per infidiam a Joabo occiditur.

ρὰν,

ρὰν, καὶ ἐπολιόρκει τὴν πόλιν ὁ Ἰωάβ. Καί τις ἀπὸ τοῦ τείχους γυνὴ σοφὴ, ἐβόησε πρὸς αὐτὸν· Ἵνά τι καταβαλεῖν ἐθέλεις μητρόπολιν Ἰσραήλ; Ὁ δὲ, Ἕνεκα τοῦ Σαβεὶ, ἀπεκρίνατο. Ἡ δὲ πρὸς τοὺς πολίτας ἐλθοῦσα, πείθει πέμψαντας τὴν κεφαλὴν Σαβεὶ, ῥῖψαι εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ τοῦτο γενόμενος, ὁ Ἰωάβ τὴν πολιορκίαν λύσας, ἀπῆλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἀπεδιήχθη πάλιν πάσης τὴν δυνάμεως ἀρχιστράτηγος. Ἐγένετο δὲ μετὰ ταῦτα λιμὸς, καὶ ἐπὶ ἔτη τρία ἐπικρατεῖ τὸν λαόν. Ζητήσαντος δὲ τὸν Βασιλέως περὶ τούτου, δεδήλωκεν ὁ Θεὸς, ἕνεκα τῶν Γαβαωνίτας γενέσθαι τὸν λιμὸν, καὶ δεῖν αὐτοὺς ἐκδικίας τυχεῖν, ἀνθ' ὧν ὁ Σαοὺλ ἀπέκτεινεν ἐξ αὐτῶν, μὴ πρήσας τὴν πρὸς Ἰησοῦν καὶ τὴν γερουσίας γενομένην ὅρκους αὐτοῖς. Ἐκάλεσεν οὖν τοὺς Γαβαωνίτας ὁ Βασιλεὺς, καί τι αὐτοῖς βούλοιντο γενέσθαι αὐτοῖς ἐπύθετο εἰς ἐξίλασμα. Οἱ δὲ, ἑπτὰ ἄνδρας αἰτοῦσιν δοθῆναι αὐτοῖς ἐκ τοῦ οἴκου Σαούλ. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὁ Βασιλεὺς τοὺς ἑπτὰ ἄνδρας, ὡς ᾔτησαν, τὸν Μεμφιβοσθὲ φεισάμενος. Οἱ δὲ λαβόντες τοὺς ἄνδρας, ἀπέκτειναν, καὶ κατέλυσεν ὁ Θεὸς ἐπὶ τὴν γῆν ὑετόν. Πολέμου δὲ μετὰ ταῦτα γενομένου πρὸς ἀλλοφύλους, ὁ Δαβὶδ μετὰ τοῦ ἰδίας στρατιᾶς καταδιώκει τοὺς πολεμίους. Καὶ καπάσσος γενόμενος, παρεῖτο ἐκλυθείς· καί τις τῶν ἐναντίων ἴσως ἴσχυσε τὸν Βασιλέα ἰδὼν, ὥρμησε παταξαι αὐτόν. Ἀβισὲ δὲ ὁ ἀδελφὸς Ἰωὰβ ὑπερασπίσας τὸν Βασιλέως, τὸν ἀλλόφυλον ἔκτεινε. Καὶ ἕνεκα τούτου ὤμοσαν οἱ περὶ Δαβὶδ, μηκέτι παραχωρῆσαι αὐτὸν εἰς πόλεμον ἐξελθεῖν. Καὶ πάλιν δὲ τῶν ἀλλοφύλων στρατευσαμένων, στείλας ὁ Βασιλεὺς στρατὸν ἐπ' αὐτοὺς, πολλοὺς μὲν κατεθέρισε πεποίηκε, τοὺς δὲ περιλειφθέντας φυγεῖν. Διαλιπόντος δὲ μικρὸν οἱ ἀλλόφυλοι, ἐπῆλθον ἔτι κατὰ τῆς χώρας τῶν Ἰσραηλιτῶν. Καὶ ἦν παρ' αὐτοῖς γίγαντιαῖος ἀνὴρ, ἓξ δακτύλους ἔχων ἐν ἑκατέρᾳ χειρὶ, καὶ ὁμοίως ἐν τοῖς ποσὶν· ᾧ συμπλακεὶς Ἰωνάθαν ἀδελφιδοῦς τοῦ Δαβὶδ, κατέβαλεν αὐτὸν, καὶ ἐσκύλευσε, καὶ ῥοπὴν πρὸς νίκην τοῖς ὁμοφύλοις παρέσχετο. Οὐκέτι γοῦν προσέθεντο οἱ ἀλλόφυλοι τοῖς Ἑβραίοις μαχίσασθαι.

ζ. Εἰρήνης δὲ ἐκ τότε τυχὼν ὁ Δαβὶδ, ᾠδὰς συνέθετο πρὸς Θεὸν, καὶ ὄργανα κατασκευάσας, μετ' αὐτῶν ἐδίδαξε τοὺς Λευίτας τοὺς ὕμνους ᾄδειν. Τοιαῦτα δ' ἦσαν τὰ ὄργανα· ἡ μὲν κινύρα δεκάχορδος ἦν, καὶ πλήκτρῳ ἐκρούετο. Ἡ δὲ ναῦλα δώδεκα φθόγγους ἔχουσα, τοῖς δακτύλοις ἐκρούετο. Κύμβαλα παρῆν χάλκεα, μεγάλα τε καὶ πλατέα. Ἦν δὲ περὶ τὸν Δαβὶδ καὶ συστημα γενναίων ἀνδρῶν. Οἱ δὲ πάντων ἐπισημότατοι τριάκοντα ἐτύγχανον καὶ ἑπτὰ, οἳ πολλάκις ἠρίστευσαν. Καὶ ποτε ἀλλοφύλων ἐπὶ Βηθλεὲμ ἐστρατοπεδευκότων, ὁ Βασιλεὺς ἐκ τῆς ἐν Βηθλεὲμ φρέατος ὕδωρ πιεῖν ἐπεθύμησε. Καὶ τρεῖς ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν ἀνδρείων δραμόντες, καὶ μέσων τῶν ἐναντίων διελθόντες παρεμβολῶν, ὑδρεύσαντο ἐξ ἐκείνου τοῦ φρέατος. Καὶ αὖθις διὰ τῶν πολεμίων ἐλθόντες, καταπλαγέντων τὸ θάρσος αὐτῶν, καὶ ἡρεμούντων, τῷ Βασιλεῖ τὸ ὕδωρ προσηνέγκαντο. Ὁ δὲ, Ἱλεώς μοι Κύριος, εἶπε, εἰ πίομαι τοῦτο, αἵματι τῶν ἀνδρῶν καὶ κινδύνῳ τῶν ψυχῶν αὐτῶν κομιδῆν. Οὐκ ἔπιε οὖν, ἀλλ' ἔσπεισεν αὐτὸ τῷ Θεῷ. Ἀπαριθμῆσαι δὲ τὸν λαὸν ἅπαντα βουληθεὶς, ἐκέλευσε τὸν Ἰωὰβ ποιῆσαι τὴν ἀπαρίθμησιν. Τοῦ δὲ μὴ ἐπαινέσαντος τὸν βουλὴν, καὶ τὴν πρᾶξιν ἐκ ἀγαθὴν λέγοντος, ὁ Βασιλεὺς οὐκ ἐπείθετο. Καὶ ἀπῆλθεν Ἰωὰβ, καὶ ἠρίθμησε τὸν λαὸν, καὶ ἦν ὁ ἀριθμὸς Ἰσραὴλ ὀκτακόσιαι χιλιάδες

Zonaræ Annales.

A beam perſequitur: qui in urbem munitam confugerat. Eam obſidente Joabo, cordata quædam mulier de muro clamans: *Cur*, inquit, *everſurus es metropolim Iſraeliticam? Ob Sabeam*, reſpondet ille. Tum illa civibus perſuadet, ut Sabeæ caput amputatum in caſtra projicerent quo facto, Joabus obſidione ſoluta, Hieroſolyma reverſus, omnium copiarum Imperator eligitur. Poſt hæc annonæ penuria per triennium preſſit populum, cujus cauſam requirenti Regi, reſpondet Deus, ob Gabaonitas factam famem: eiſque ſatisfaciendum eſſe pro quibuſdam eorum, quos Saul contra fidem a Jeſu & Senatoribus eis datam, occidiſſet. Itaque Rex Gabaonitas accerſit: qua re ſatisfieri ſibi velint, rogat. Illi ſeptem viros e Saulia familia poſtulant. Eos dedit Rex, ut petierant, Memphiboſthe conſervato. Quibus acceptis, occiſis, pluviam demiſit Deus. Deinde bello contra Barbaros orto, David cum ſuo exercitu hoſtes perſequitur, fatigatus plane viribus deſtituitur. Quem ſic affectum quidam ex hoſtium conſpicatus, ad eum occidendum accurrit. Sed Abeſa Joabi frater, defenſo Rege, Barbarum interficit. Ob id ejus ſatellites jurant, ſe poſthac non paſſuros eum inire bellum. Barbaris denuo arma inferentibus, Rex oppoſitis ſuis copiis multos occidit, reliquos in fugam vertit. Nec multo poſt, iidem reſumptis armis incurſionem faciunt in agros Iſraelitarum, adducto ſecum gigantæ ſtaturæ viro, qui ſenos manuum & pedum digitos habebat: quo Jonathas Davidis fratris filius occiſo, ſpoliatoque, popularibus ſuis victoriam facilliorem reddidit. Ab eo tempore bellum inferre Barbari deſtiterunt.

B

C

VII. Otium igitur nactus David, odas compoſuit, Leviraſque inſtrumentis ad eam rem factis, hymnos canere docuit. Inſtrumenta hujuſmodi fuerunt: cinnyra, decem ornata chordis, plectro: nablum chordarum duodecim, digitis pulſabatur. Parata erant & cymbala ærea, magna, lataque. Habebat porro circa ſe cœtum virorum fortium, quorum illuſtriſſimi triginta & ſeptem rem ſæpenumero bene geſſerant. Et cum hoſtes quodam tempore circa Bethleemam caſtra poſuiſſent, Rex e puteo, qui circa id oppidum erat, aquam deſideravit. Itaque tres ex ejus ſatellitibus per media hoſtium caſtra profecti, aquam inde petitam, eadem regreſſi via, hoſtibus eorum audacia conſternatis & quieſcentibus, Regi attulerunt. At ille: *Sic propitius*, inquit, *ſit mihi Deus, ut aquam hanc non bibam, ſanguine virorum, & periculo animarum eorum allatam.* Neque bibit, ſed libavit Deo. Poſt Joabo mandat, ut populum numeret. Is, etſi id conſilium improbabat, & rem minime laudabat, tamen cum Regem a ſententia dimovere non poſſet, paret, numerat, invenit Iſraelitarum octingenta millia bellicoſorum & fortium vi-

D

E

Edit. Pariſ. pag. 79.

Gabaonitis placatis fames deſinit.

David ab Abeſa conſervatus, in bellum ire non ſinitur.

Davidis muſica, & viri fortes.

pag. 80.

Peſtis ob numerum a Davide populum.

LIBER II.

rorum, & quingenta millia Judaicæ tribus, item bellicosorum. Verum David statim facti pœnitens, se peccasse confitetur, & Gad Prophetam eum jussu Dei aggressus: *Trium*, inquit, *tibi rerum optio datur, num mallis tu & regio per septennium fame premi, an per tres menses ab hostibus urgeri: an mortem per triduum grassari in populo.* Ibi David, undique se in angustias redactum esse queritur, sed præstare sibi incidere in manus Domini. Itaque morte grassante, a diluculo usque prandii tempus, ex omni populo septuaginta millia ceciderunt. Tum David, cum Angelus populi interfector manum super Hierosolyma extendisset, Deo in hæc verba supplicavit: *Ego pastor, o Domine, peccavi: sed populus, grex meus, non peccavit. Ego pœna dignus sum, non isti.* Hac mœstitia Regis placatus Deus, luem compescuit, & per Gadem Prophetam in Ornæ Jebusæi area constructa ara, sacra fieri jussit: itaque fecit David, empta ab Orna area, quo in loco, ut Josephus tradit, Isaacum Abrahamus immolaturus fuisse perhibetur, & David ædem constructurus erat, nisi a Deo prohibitus fuisset. Davidi cum ob senium algore vexaretur, puellam Abisagem adjunxerunt, cujus concubitu foveretur. Sed cum ea rem non habuit Rex, ætate effœtus. Adonias autem quartus ejus filius, homo perquam formosus, commotus patris senio, regnum sibi vendicat, Joabo Imperatore & Abiathare Pontifice suffragantibus. Itaque semel splendido sacrificio apparato, fratres convocat, & Judaicæ tribus Principes, Abiatharem item & Joabum: Salomone, Gade Prophera, & Banæa Præfecto satellitum non invitatis. Ait igitur Bersabæ Nathan: *Num audisti regno potitum esse Adoniam?* Quæ ad Dividem ingressa: *Tu juraſti*, inquit, *Domine mi Rex, Salomonem filium tuum in regno tibi successurum. Ecce autem Adonias te ignorante regno potitur.* Hæc nondum eloquta muliere, Nathan quoque Propheta ingressus rogat, num de illius sententia regnum Adonias occuparet? At ille Deum testatus: *Hodie*, inquit, *Rex futurus est Salomon.* Vocatoque Sadoco Pontifice, & Banæa, Prophetæ quoque adhibito, & aulæ regiæ satellitibus, Salomonem in mula Regis collocatum, & extra urbem ad fontem Sionem perductum, sacro oleo inaugurari, & cornibus inflatis Regem proclamari, perque urbem mediam deduci jubet. Hi sine mora parent, Salomonis electio passim prædicatur: qua etiam apud Adoniam & convivas ejus cognita, cæteri suas quisque domos abeunt. Adonias autem majore perculsus metu, ad aram confugit: & vitam ea conditione a Salomone impetrat, ut si denuo in facinore deprehenderetur, capite pœnas daret. Cæterum David mortem instare sibi videns, Salomonem accersit: mandat, ut Dei præcepta observet, & secundum leges ejus vivat: *Quo*,

Abisag Davidis fotrix.

Salomon, Adonia repulso, Abiathar insectatum Rex declaratur.

Edit. Paris. pag. 81.

Davidis testamentum & obitus.

A δυναμέων ἀνδρῶν δυνάμεως, ἀπομένων ῥομφαίαν, καὶ πεντακοσίων χιλιάδων ἀνδρῶν μαχητῶν τῆς ἐξ Ἰούδα φυλῆς. Εἶτα μετεμέλετο ὁ Δαβὶδ, καὶ ὡμολόγει ἡμαρτηκέναι. Γὰδ δὲ ὁ Προφήτης κελεύσαντος τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθη πρὸς τὸν Δαβὶδ, καὶ φησιν· Ἐκ τριῶν τόπων ἐκλέξαι σοὶ πρὸς βουλῆς σοι ἐστὶ, πέντε αἰρῆ ἔτη ἐπὶ ἔπεσπα λιμὸν ἔσεσθαί σοι κατὰ τὴν χώραν, ἢ ἐπὶ τρεῖς μῆνας ὑπὸ πολεμίων διώκεσθαι, ἢ θάνατον ἐπὶ ἓξ ἡμέρας ἐσεσθῆναι τῷ λαῷ. Ὁ δὲ, Σπερά μοι πάντοθεν, ἔφη, ἀλλὰ βέλτιόν μοι εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Θεοῦ ἐμπεσεῖν. Καὶ ἐπῆλθε θάνατος τῷ λαῷ ἀφ' ἑσπέρας ἕως ὥρας ἀρίστου, καὶ ἀπέθανον ἐκ παντὸς τοῦ λαοῦ χιλιάδες ἑβδομήκοντα. Καὶ ὁ Δαβὶδ ἐκτείνας τὴν Θεὸν, καὶ ὁ ὀλοθρεύων Ἄγγελος τῷ λαῷ, ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ B Ἱερουσαλήμ. Εἶπε πρὸς βασιλέα. Ἐγὼ ἥμαρτον, Κύριε, ὁ ποιμὴν· τὰ δὲ πρόβατα ὁ λαὸς οὐχ ἥμαρτον, ἐγὼ εἰμὶ κολάσεως ἄξιος, καὶ οὐχ οὗτοι. Δυσωπηθεὶς δὲ τὴν Βασιλέως κακοήθειαν ὁ Θεὸς, ἔπαυσε τὴν φθοράν, ὃς καὶ Προφήτης Γὰδ ἐν τῇ ἅλωνι τοῦ Ἰεβουσαίου Ορνᾶ θυσιαστήριον πῆξαι ἐκέλευσε, καὶ θῦσαι ἐκεῖ. Καὶ ἐποίησε οὕτω Δαβὶδ, ἀνεπαύσατο τὴν ἅλωνα ἐκ τοῦ Ορνᾶ. Ὡς δὲ Ἰώσηπος ἐγραψε, ἐν ἐκείνῳ τῷ τόπῳ λέγεται ἀγαγεῖν Αβραὰμ τὸν Ἰσαὰκ, ὡς τελειωσαι αὐτόν. Ἠβούλετο δὲ καὶ ναὸν οἰκοδομῆσαι Δαβὶδ ἐκεῖ τῷ Θεῷ, ἀλλ' ἀπεκρύβη πρὸς τοῦ Θεοῦ. Πρεσβύτης γενόμενος ὁ Δαβὶδ σφόδρα, δύσεργος ὑπὸ τῶν γήρας ἐτύγχανε. Διὸ παῖδα ἐξελέξαντο, (Ἀβισὰκ ὄνομα αὐτῇ,) καὶ ἦν κόρη συγκοιμωμένη τῷ Βασιλεῖ, καὶ θάλπουσα αὐτόν· καὶ οὐκ ἐγίνωσκεν αὐτὴν, ἀφροδισιάζειν δὲ τῶν γήρας οὐκ ἠδύνατο. Ἀδωνίας δὲ πάντων C ὢν τῶν τοῦ Βασιλέως υἱῶν, ὡραῖος πάνυ, ὁρῶν τὸν πατέρα γηγηραικότα, τὰς βασιλείας ἀνεποιεῖτο, συναιτιλαμβανομένου αὐτῷ Ἰωὰβ τοῦ Ἀρχιστρατήγου, καὶ Ἀβιάθαρ τοῦ Ἀρχιερέως. Καὶ πότε θυσίαν δαψιλῆ παρασκευασάμενος, τοὺς ἀδελφοὺς συνεκάλεσε, καὶ τοὺς πρώτους τῆς Ἰούδα φυλῆς, καὶ Ἀβιάθαρ καὶ Ἰωὰβ Σολομῶντα δὲ καὶ τὸν Προφήτην Νάθαν, καὶ Βαναίαν τὸν Ἀρχοντα τῶν σωματοφυλάκων, οὐκ ἐκάλεσε. Εἶπεν οὖν πρὸς Βηρσαβεὲ Νάθαν, Ἀκήκοας ὅτι βασιλεύει Ἀδωνίας; Ἡ δὲ πρὸς D Βασιλέα εἰσελθοῦσα· Σὺ ὤμοσας, εἶπε, Κύριέ μου Βασιλεῦ, τὸν Σολομὼν ὁ υἱός σου βασιλεύσει μετὰ σέ, καὶ ἰδοὺ βασιλεύει Ἀδωνίας, σὺ δὲ ἠγνόησας. Ἔτι ταῦτα λεγούσης Βηρσαβεὲ, καὶ ὁ Προφήτης Νάθαν εἰσελθὼν ἠρώτα τὸν Βασιλέα, εἰ καὶ γνώμῃ αὐτοῦ βασιλεύει Ἀδωνίας; Ὁ δὲ τὸν Θεὸν ὤμοσεν, ὡς σήμερον Βασιλεύσει ὁ Σολομών. Καὶ καλέσας τὸν Ἀρχιερέα Σαδὼκ, καὶ Βαναίαν, κελεύει συμπαρειληφότας τὸν Προφήτην, καὶ τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν τὴν βασιλικὴν ὁπλίτας, ἀναβίβασθαι τὸν Σολομῶντα ἐπὶ τὸν βασιλικὸν ἡμίονον· καὶ ἀπαγαγόντας ἔξω τῆς πόλεως ἐπὶ τὴν πηγὴν τὴν καλουμένην Σιών, χρίσαι τῷ ἁγίῳ ἐλαίῳ, καὶ Βασιλέα ἀναγορῦσαι, σαλπίζοντας ἐν ταῖς χερσὶ, καὶ οὕτω μέσης τῆς πόλεως παραπέμψαι αὐτόν. Οἱ δὲ αὐτίκα καθὼς ἐπετάλθησαν, ἐποίησαν· καὶ διεβοήθη πανταχοῦ τὴν Σολομῶντος ἀναῤῥησις. Ὡς δ' ἐγνώσθη καὶ τῷ Ἀδωνίᾳ καὶ τοῖς συνδειπνοῦσιν αὐτῷ, οἱ μὲν ἄλλοι πρὸς ἑαυτοὺς ἀπῆλθον· Ἀδωνίας δὲ μᾶλλον δείσας, τῷ θυσιαστηρίῳ προσέφυγε, καὶ πίστεις τὴν σωτηρίας ᾔτει παρὰ τοῦ Σολομῶντος. Ὁ δὲ τὸν μὲν τότε ἁμαρτίας ἀφῆκεν αὐτόν· εἰ δ' εἰς αὖθις κακόν τι πραῶν ἁλῴη, θανατωθήσεται. Ὁρῶν δὲ Δαβὶδ ἐγγίζοντα τὸν θάνατον, προσκαλεῖται τὸν Σολομῶντα, καὶ ἐντέλλεται αὐτῷ, φυλάττειν τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολὰς, καὶ κατὰ τοὺς νόμους αὐτοῦ πολιτεύεσθαι. Ἵνα τὸ σπέρμα ἡμῶν,

ρησι, καθὼς ἐπηγγείλατό μοι ὁ Κύριος, ἕως ἡ αἰὼνος A ἐπὶ τὸ θρόνῳ μου. Καὶ προσέθετο μὴ ἀφεῖναι τὸν Ἰωὰβ ἀτιμώρητον, ἀπολέσθαι τὸν Ἀβεννὴρ, καὶ τὸν Ἀμεσσαὶ· μὴ δὲ μὴν τοι τὸν Σεμεεὶ, ὃς αὐτῷ κατηράσατο φεύγοντι. Καὶ ἄλλα αὐτῷ ἐντειλάμενος, ἐν ναῷ ἱερουργῆσαι οἰκοδομήσαι Κυρίῳ, καὶ τὴν ἀπογραφὴν τοῦ οἰκοδομῆσαι τὸν ναὸν παρέχων αὐτῷ, καὶ πρὸς τὸ ἔργον λόγοις διήγειρε καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς Ἀρχοντας καὶ τὸ φυλὴν τὴν Λευὶ, πολλὰ φήσας καταλιπεῖν εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ ναοῦ, τάλαντα μὲν χρυσοῦ μύρια, μυριάδας δὲ τάλαντον ἀργύρου δέκα, σμάραγδόν τε καὶ ἄλλους λίθους πολυτελεῖς, χαλκὸν δὲ καὶ σίδηρον ἀριθμὸν ὑπερβαίνοντα, καὶ ὕλην ἐπίρρυτον ἄφθονον· καὶ αὐτὸν δὲ προσθήναι τοῖς ἤδη συνειλεγμένοις, χρυσοῦ καθαροῦ τρισχίλια τάλαντα εἰς τὸ ἄδυτον, καὶ μυρίους στατῆρας, ἀργύρου δὲ μύρια τάλαντα. (Καὶ εἴ τινι δὲ λίθος ἦν ἢ τιμίων, ἐκόμισεν ἕκαστος, καὶ παρέδωκεν εἰς τοὺς θησαυρούς) Μετ' ὀλίγον δὲ ἐτελεύτησε Δαβίδ, βιώσας ἔτη πάντα ἑβδομήκοντα, βασιλεύσας ἐν Χεβρὼν μὲν ἑπτὰ ἔτη, ἐν Ἱερουσαλὴμ δὲ τρία πρὸς τοῖς τριάκοντα· ἀνὴρ πᾶσαν ἀρετὴν καταθωκὼς, προσήκουσαν Βασιλεῖ. Ἐθάφη δὲ αὐτὸν ὁ παῖς Σολομὼν ἐν Ἱεροσολύμοις βασιλικῶς, καὶ πλοῦτον ἄφθονον αὐτῷ συνεκήδευσε.

η'. Σολομὼν δὲ, ὅπερ τὴν βασιλείαν παρέλαβε, νήπιος ἦν, δωδέκατον ἔτος ἄγων τῆς ἡλικίας αὐτῷ. Ὁ μὲν τοι Ἀδωνίας προσθεὶς πρὸς Βηρσαβεὲ τὴν μητέρα τοῦ Σολομῶντος, Οἶδας, ἔφη, ἐμοὶ προσήκειν, καὶ διὰ πρεσβυγένειαν, καὶ διὰ τὴν τοῦ λαοῦ. Μεταβὰς δὲ πρὸς Σολομῶντα τὸν ἀδελφὸν μου, καί μοι στρατὸν τὸ γεγονὸς, ὡς γνώμῃ Θεοῦ γεγονός. Μίαν δ' αἰτῶ αἴτησιν· δοθῆναί μοι πρὸς γάμου τὴν πατρὶ συγκοιμωμένην παλλακὴν Ἀβισάκ, ἐπεὶ μὴ δ' ἐγω παύσω ὁ πατὴρ ἡμᾶς γῆρας, ἀλλ' ἔτι παρθένος ἐστίν. Ἡ δὲ Βηρσαβεὲ κομίσεσθαι τὰς λόγους ὑπέσχετο τῷ υἱῷ, καὶ καταπράξασθαι τὸν γάμον αὐτῷ αὐτοδαιστατα. Καὶ παραθεῖσα πρὸς τὸν υἱὸν, δοῦναι τῷ ἀδελφῷ Ἀδωνίᾳ τὴν Ἀβισὰκ παρεκάλει. Ὁ δὲ ὀργισθεὶς ἐπὶ τῷ λόγῳ, θαυμάζειν αὐτὸν, εἰ μὴ καὶ τὴν βασιλείας παραχωρῆσαι Ἀδωνίᾳ ὡς πρεσβυτέρῳ, αὐτὸν ἀξιοῖ. Καὶ αὐτίκα τῷ ἐπὶ τῶν σωματοφυλάκων Βαναίᾳ κτεῖναι τὸν Ἀδωνίαν προστάττει. Τῷ δὲ Ἀβιάθαρ εἰς τὸν ἐντιμοτάτην προεθλῶναι ἐπέταξε, καὶ φεύγειν εἰς τοὺς ἀγροὺς. Θανάτου γάρ, φησι, ῥύεταί σε, ὅτι σὺν ἐμοὶ ἐκάμνεις τῷ πατρί. Καθὼς ὑπὲρ τοῦ Ἡλεὶ προεῖπεν ὁ Θεὸς, ἀφῃρῆσθαι τὴν ἱερωσύνης τιμὴν ἐξ οἴκου Ἰθάμαρ, καὶ πρὸς Σαδὼκ μεταπέπτωκε, ἐκ τοῦ γένους ὄντα τοῦ Φινεές. Ὁ δὲ στρατηγὸς Ἰωὰβ ταῦτα μαθὼν, καὶ περιδεὴς γεγονὼς, τὸν θυσιαστήριον προσέφευγε. Καλούμενος, οὐκ ἂν ποτ' ἐξελθὼν ἔφησε, ἀλλ' αὐτοῦ τεθνήξεσθαι, καὶ οὐκ ἄλλοθεν. Τοῦτο τῷ Βασιλεῖ ἀγγελθὲν, πέμπει σπεῖραν, κἀκεῖ τὸν Ἰωὰβ ἀπολεῖν. Ἐντεῦθεν Βαναίας μὲν πάσης τῆς δυνάμεως προκεχείριστο στρατηγὸς, Σαδὼκ δὲ τὴν ἀρχιερωσύνην ἔλαβε. Τὸν δὲ γε Σεμεεὶ ὁ Βασιλεὺς ἐν Ἱερουσαλὴμ περιώρισεν, ὥστε παντὸς μὴ ἐξέναι· εἰ δ' ἄρα, θάνατον αὐτῷ τὸ ἐπιτίμιον ἔπεσθαι. Ὁ δὲ μετὰ τρία δούλων αὐτῷ φυγόντων, ἐπὶ ζήτησιν αὐτῶν ἐξελθὼν τεθνήξεται. Καὶ πέμπει γυνὴς Σολομὼν, ἀναιρεθῆναι τὸν ἄνδρα ἐκέλευσε. Λύεται δὲ Σολομὼν εἰς γυναῖκα θυγατέρα Φαραὼ, καὶ τὰ τείχη τῶν Ἱεροσολύμων ἐπὶ μεῖζον ἦρε, καὶ ὑψηλότερα κατεσκεύασε. Καθ' ὕπνους δὲ χρηματίσας αὐτῷ ὁ Θεὸς, εἶπεν αὐτῷ αἰτῆσαι ὃ βούλοιτο. Ὁ δὲ σωφροσύνην, καὶ φρόνησιν ἅπασι δοθῆναι αὐτῷ. Καὶ ὁ Θεὸς ἀποδεξάμενος αὐτὸν τῆς αἰτήσεως, καὶ σοφίαν δώ-

inquit, *semen noſtrum, quemadmodum promiſit mihi Dominus, thronum meum æternum teneat.* Adjicit, ne Joabum impunitum dimittat, ob Abenneri & Ameſiæ cædem: neque Semeim, qui fugienti ſibi diras imprecatus ſcrit. Ac præter alia, templum conſtruere jubet Domino, deſcriptione illius exhibita: ad id opus & ipſum & Principes & Leviticam tribum cohortatus, quod multa ad eam rem neceſſaria relinqueret: videlicet auri decies, argenti centies mille talenta, ſmaragdos, alioſque lapides pretioſos, æs & ferrum innumerabile, aliamque materiam copioſam. Ac prius collectis ſe adjicere auri puri puti ter mille talenta ad adytum, & decies mille ſtateres, & argenti talenta totidem. (Ad hæc, ſi cui gemma erat, eam quiſque in theſauros congerebat.) Hæc effatus, paulo poſt moritur, expletis vitæ annis ſeptuaginta, cum regnaſſet annos Chebrone ſeptem, Hieroſolymis tres & triginta, vir omnibus Rege dignis virtutibus illuſtris. Mortuum Salomon Hieroſolymis regaliter ſepelit, magnis opibus cum eo conſepultis.

VIII. Salomon ſuſcepto regno admodum fuit adoleſcens, annos duodecim natus, cujus matrem Berſaben Adonias ſic alloquitur: *Noſti regnum ad me pertinere, tum ob ætatis prærogativam, tum ex conſenſu populi. ſed id ad Salomonem fratrem meum tranſiit: quod æquo mihi ferendum eſt animo, quoniam Deo ita viſum eſt. Unum tamen peto, ut Abiſag patris mei concubina, quoniam præ ſenio illam non attigit, ac virginem reliquit, in matrimonium mihi detur.* Berſabe, illa ſe relaturam ad filium, & ſummo ſtudio operam daturam pollicetur, ut nuptias illi conficiat. Sed re audita, Rex iratus, mirari ſe, ait, quod ut Adoniæ tamquam natu majori regno cederet, non poſtularet. Ac ſtatim per Banæam ſatellitum Præfectum eum occidi jubet. Abiatharem quoque in patriam relegat, ut ibi ruri degat: nam ei vitam ſe condonare, ob exantlatos cum patre ſuo labores. Ita ſacerdoti honos, quemadmodum Helio prædixerat Deus, Ithamariæ familiæ ereptus, ad Sadocum tranſiit, e genere Phineis oriundum. His cognitis, Joabus imperator perterritus, ad aram confugit. Unde cum avocaretur, negavit ſe diſceſſurum, ſed ibi, & non alibi moriturum. Quo Rex nunciato, ibi eum interfici jubet. Tum Banæas totius exercitus imperator deſignatur, & Sadocus Pontificatus dignitatem conſequitur. Semeim vero Rex Hieroſolymis exire vetuit, mortem comminatus, ſi ſecus feciſſet: eumque triennio poſt ad fugitivos ſervos inquirendos urbem egreſſum, interfici jubet. Uxorem duxit Salomon Pharaonis filiam, & mœnia Hieroſolymorum altiora & munitiora fecit. Ac in ſomnis a Deo juſſus optare quicquid vellet, intelligentiam & ſapientiam petit: qua petitione Deus comprobata, ei ſe & ſapientiam, & mentem præſtantem daturum pollicetur, qualem

Edit. Pariſ. pag. 82.

Adonias cædem ob Abiſagem petit.

Abiathar relegatur.

Joabus ad aram maſtatur.

Banæas imperator.

Sadocus Pontifex.

Semeis occiditur.

Salomonis conjugium, ſtructuræ, ſomnium, judicium.

LIBER II.

nec ante eum habuisset quisquam, nec post habiturus esset; adjecturum porro ea etiam quæ non petiisset, opes, victoriam, gloriam, si mandata sua & jura conservaret. Post hæc, duæ mulieres eum convenere, quarum una: *Rex*, inquit, *nos in iisdem ædibus habitavimus, neque quisquam præterea nobiscum. Accidit autem, ut utraque masculum eodem tempore pareret. Paulo post, ista filium suum dormiens oppressit: & experrecta, infantem mortuum ulnis meis dormientis supponit, viventem ablatum sibi vendicat. Quo commento animadverso, puerum repete: illa negat. Altera, suum esse viventem puerum affirmat, adversaria mortuum, neque eo se improbitatis progressam esse jurat.* Corona circumstantium dubitante, quo pacto verum dijudicari posset, Rex puerum gladio in duas secari partes jubet, & utrique mulieri semissem dari. Eam sententiam vera infantis mater graviter ferens atque repudians, adversariæ puerum viventem tradi orat. Quæ vero se matrem ejus falso profitebatur, collaudato judicio, dissectionem maturari flagitat. Ibi Rex puerum viventem ei tradi jubet, quæ dissectionem deprecabatur: eam enim esse matrem, quæ pueri cædem tantopere reformidaret. Id populo evidens argumentum fuit sapientiæ Regis, qui quidem omnes veteres ingenio prudentiaque superabat. Similitudines ter mille composuit, cantilenas quinquies mille; & a cedro auspicatus usque ad hyssopum, describendis stirpibus progressus est, naturasque animalium terrestrium, aeriorum, aquatilium, ac proprietates perquisivit & indagavit. Invenit etiam ad utilitatem hominum, excantationes dæmonum; & adjurationum rationes reliquit, quibus dæmonia fugentur. Quam curationem ad suam usque ætatem durasse, Josephus asserit, & in ejus rei fidem hujusmodi experimentum narrat: Eleazarum quemdam popularem suum habuisse annulum, sub cujus pala radix esset, ex iis quas indicaverat Salomon, qui si naso dæmoniaci admoveretur, solo olfactu per nares extraheret dæmonium. Deinde Salomonis facta mentione, recitasse illius excantationes, & adjurasse dæmonium, ne in hominem reverteretur. Hoc in Vespasiani & filiorum ejus conspectu fecisse Eleazarum: & ut vim contra dæmones insitam probaret, posuisse poculum aqua plenum, & jussisse dæmonio, ut egressum ex homine id everteret: itaque factum esse, nemine cernente a quo everteretur.

Edit. Paris. pag. 83.

Salomonis eruditio & inventa.

Eleazari Judæi annulus.

IX. Ædificationem Templi auspicatus est quarto anno regni sui, anno post exitum populi ex Ægypto quadringentesimo quadragesimo. Verum de spatio, altitudine & longitudine, formaque ejus, non consentiunt Regum liber tertius, & Josephus libro Antiquitatum octavo, ubi de Templo scribit: sed in plerisque discrepant. Quam eorum dissensionem, & alia, ut de duobus Cherubis aureis circa adyta collo-

Templi ædificatio aliter a Josepho, aliter a Bibliis.

pag. 84.

A ...ερον αὐτῷ τῆ μέγαν τοῦτ' ἐπηγγείλατο, ὡς οὐκ ἔσεσθαι πρὸ αὐτοῦ, οὔτινα μετ' αὐτόν. Προσθεῖναι δὲ καὶ ἄπερ οὐκ ᾔτησε, πλοῦτον καὶ νίκην καὶ εὐκλειαν, εἰ φυλάξειε τὰς αὐτοῦ ἐντολὰς καὶ δικαιώματα. Μετὰ ταῦτα δύο προσῆλθον αὐτῷ γυναῖκες· οὐκ ἦμεν μία, Βασιλεῦ, ἔφη, ἀλλ' ἄλλας ἡμᾶς σωφρονοῦμεν, καὶ οἰκίας μετ' ἀλλήλων. Ἐπεκύμεν δὲ ἄμφω κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἄρρεσι. Καὶ μετὰ μικρὸν αὕτη τῇ αὐτῆς ἐπιπεσοῦσα υἱῷ, νεκρὸν διαπνιθεῖσα εὗρε αὐτόν. Καὶ τὸ μὲν τεθνηκὸς ὑπνοῦσης ἐμοῦ, ἀντέθηκε ταῖς ἀγκάλαις μου. Τὸ δὲ ζῶν ἐξ ἐμοῦ ἀφείλετο, ὡς ἑαυτῆς φανεῖσθαι. Καὶ γνοῦσα τὸ δρᾶμα, ζητῶ τὸν παῖδα. Ἡ δὲ μοι οὐ δίδωσιν. Ἡ δ' ἑτέρα, τὸ ζῶν εἶναι τὸ ἑαυτῆς παιδίον ἀπισχυρίζετο, τῆς δ' ἀντιδίκου τὸ τεθνηκός. Καὶ ἐπὶ τοσοῦτον κακουργίας μὴ προβῆναι διώμνυτο. Ἀπορούντων δὲ τῶν περιεστηκότων, πῶς ἂν γνωσθείη τὸ ἀληθὲς, ὁ Βασιλεὺς, δίχα τμηθῆναι τὸ ζῶν παιδίον μαχαίρᾳ ἐκέλευσε, καὶ ἀνὰ μέρος δοθῆναι ἑκατέρᾳ τῶν γυναικῶν. Τοῦτο ἡ μὲν ἀληθὴς τοῦ βρέφους μήτηρ βαρέως ἤνεγκε, καὶ παρητεῖτο τὸν φόνον, καὶ δοθῆναι ζῶν τὸ παιδίον τῇ ἀντιδίκῳ ἐκέλευσε. Ἡ δὲ ψευδὼς ἑαυτὸν μητέρα τοῦ παιδὸς ὀνομάζουσα, καὶ ἐφῆκε τὸν κείρειν, καὶ ἐπῄνεσε τὸν διαιρεῖν. Καὶ ὁ Βασιλεὺς δοθῆναι ζῶν τὸ παιδίον προσέταξε τῇ παραπεμφθείσῃ ἐκείνου διαίρεσιν· Αὕτη, φήσας, ἡ τοῦτο μήτηρ ἐστὶν, ἣ τοῦ παιδὸς σφαγῆναι μᾶλλον ὑπερήλγησε. Τοῦτο πᾶς ὁ λαὸς ἀκριβὲς τεκμήριον ἔσχε τῆς Βασιλέως φρονήσεως. Πάντας δὲ τοὺς πρὸ αὐτοῦ σοφίας καὶ φρονήσεως ὑπερβέβηκε. Συνέταξε δὲ τετρακισχιλίας παραβολὰς, καὶ πεντακισχιλίας ᾠδὰς, καὶ ἀπὸ τῆς κέδρου ἕως ὑσσώπου συνεγράψατο, καὶ περὶ φύσεως ζώων τε καὶ πετεινῶν, καὶ ἑρπετῶν, καὶ τῶν ἰδιωμάτων αὐτῶν ἐξήτησε καὶ ἱστόρησε. Καὶ κατὰ τῆς δαιμόνων ἐξεύρησε τέχνας, εἰς ἀνθρώπων ὠφέλειαν· καὶ ξόανα καταλιπεῖν ἐξορκώσεων, αἷς τὰ δαιμόνια ἐδιώκοντο. Καὶ ταύτῃ τῇ θεραπείᾳ φησὶν ὁ Ἰώσηπος καὶ μέχρις ἐκείνου ἰσχύειν· καί τις δεηθείη, τοιοῦτον λόγον πεποίηται. Ἐλεάζαρ τὸν ὁμοφύλων λέγει κεκτῆσθαί τινα δακτύλιον, ἔχοντα ὑπὸ τῇ σφραγίδα ῥίζαν, ἐξ ὧν ὑπέδειξε Σολομών· καὶ τοῦτον ταῖς ῥισὶ τῶν δαιμονώντων προσφέρειν, καὶ τῇ ὀσφρήσει ἅμα τὸν μυκτήρων τὸν πάσχοντος ἐξέλκειν τὸ δαιμόνιον. Εἶτα τὸν Σολομῶντος μεμνημένον, ἐπῳδάς τε λέγειν ἐξ ὧν ἐκεῖνος συνέθετο, καὶ ἐξορκοῦν τὸ δαιμόνιον μηκέτι ἐπανελθεῖν εἰς τὸν ἄνθρωπον. Τοῦτο καὶ Οὐεσπασιανῷ καὶ τοῖς υἱοῖς ἐκείνου ἐνώπιον λέγει ποιῆσαι τὸν Ἐλεάζαρ· καὶ δεδόντα τῆς κατὰ τοῦ δαιμόνων ἰσχύος ἀπόδειξιν, τεθῆναι ποτήριον πλῆρες ὕδατος, καὶ ἐπιτάξειν τῷ δαίμονι ἐξιόντι τὸν πάσχοντος, ἀνατρέψαι αὐτὸ, καὶ ἀνατραπῆναι τὸ ποτήριον, μηδενὸς ὁρῶντος τὸν ἀνατρέποντα.

Θ'. Ἤρξατο δὲ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος τῆς βασιλείας αὐτοῦ, μετὰ ἔτη τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐξοχωρήσεως τοῦ λαοῦ τετρακόσια τεσσαράκοντα. Περὶ δὲ τοῦ μέτρου τοῦ ὕψους αὐτοῦ, καὶ τοῦ μήκους, καὶ τοῦ τούτου καταστάσεως, οὐχ ὁμοφωνοῦσιν ἥ τε τρίτη τῶν Βασιλειῶν, καὶ Ἰώσηπος ἐν τῷ ὀγδόῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας, περὶ τοῦ ναοῦ συγγραφόμενος, ἀλλ' ἐν τοῖς πλείοσι διαφέρονται. Ὅ δὲ τὰ περὶ τὸ βάρος πρὸς βουλῆς ἀκριβώσασθαι, καὶ περὶ τῶν δύο Χερουβὶμ ἃ

χρυσᾶ ποιήσας καὶ τὸ ἄδυτον ἔσωσι, καὶ περὶ τῆς Κιβωτοῦ, καὶ τῆς χαλκῆς θαλάσσης, καὶ τῶ λυτήρων, καὶ πηλίκου ἦν τὸ χάλκιον θυσιαστήριον, οἷα δ' ἦν τὰ ἐν τῇ χρυσῇ, καὶ ὅσα σκεύη ἀργυρᾶ τε καὶ χρύσια Σολομὼν ἀνέθετο τῷ ναῷ, καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ἃ τρίτῳ τῶν Βασιλειῶν βίβλος, καὶ Ἀρχαιολογῶν ὁ Ἰώσηπος ἀκριβοῦσι παρατυχεῖν τοῖς ἐφ' ἑκάστῳ ἀκριβέσιν. Ἐν ἔτεσι δὲ ἑπτὰ συντελέσας ὁ Βασιλεὺς τόν τε ναὸν, καὶ ὅσα περὶ ἐκεῖνον, συνεκάλεσε τὸν λαὸν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἅρασης τοῦ Κιβωτοῦ οἱ ἱερεῖς, καὶ τοῦ σκηνοῦ ὃν ἐπήξατο Μωσῆς, καὶ τὰ ἐν τῇ θυσίαις ὑπηρετούμενα σκεύη, πρὸς τὸν ναὸν μετεκόμιζον, ὁ Βασιλεὺς προάγοντος, καὶ πᾶς πλῆθος παντὸς, καὶ οἱ Λευῖται ᾠδοὶ τε καὶ ὑμνῳδοί. Καὶ κατενεχθεῖσα Κιβωτὸς εἰς τὸ ἄδυτον, μεταξὺ τῶ δύο Χερουβὶμ, ἃς δύο λιθίνας πλάκας ἐνέκειτο ἐνδοθεν. Ἐξελθόντων δ' ἐκ τοῦ ἀδύτου τῶν ἱερέων, δόξης Κυρίου ὁ οἶκος ἐνεπλήσθη, καὶ περίλη τὸν ναὸν ὅλον περιεχέετο. ἐξ ἧς ἐπιδημῆσαι τῷ ναῷ τὸν Θεὸν ἐφαντάζοντο, συνοικήσοντα ἐν αὐτῷ. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἑστὼς ἐπὶ πέτρας, ἐχαριστίαν τε πρὸς τὸν Θεὸν ἐποιήσατο, καὶ τὸν λαὸν ἐλόγησε, καὶ ἐπεύξατο ἐπήκοον γίνεσθαι τὸ θεῖον πᾶσι τοῖς ἐν αὐτῷ δεομένοις. Εἶτα τῷ βωμῷ θυσίας προσήγαγε. Καὶ ὁ Θεὸς δεχθεὶς ὡς ἐλεῴως αὐτὰς προσεδέξατο, πῦρ ἐκλάμψας δι' ἀέρος πεποίησε, ἐπενεχθὲν τε τῷ βωμῷ, καὶ τοῦ θυσίας ἅπασας κατεδαίσαν. Ταῦθ' ὁ λαὸς ἰδὼν, ἐλόγησε τὸν Θεόν. Καὶ ὁ Βασιλεὺς κύκλῳ στὰς, καὶ πολυτελῶς ἑορτάσας, τὸν σύλλογον διέλυσατο. Ὀνείρου δὲ γενομένου τῷ Βασιλεῖ, ἐπακοῦσαι τῆς δεήσεως αὐτοῦ, τὸν Θεὸν ἐδόκει, καὶ τὸν ναὸν τε συμπεφθῆναι, καὶ αὐτὸν εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας ἀναχθῆναι, καὶ τῆς χώρας ἄρξειν τῆς ἐξ αὐτοῦ, εἰ αὐτός τε κἀκεῖνοι καὶ ὁ λαὸς τὰ θεῖα μὴ παραβαῖεν ἐπάλληλα. Εἰ δ' ἄρα, προῤῥιζον ἐκπεσόντα ἀπολεῖν τὸ γένος αὐτοῦ, καὶ τὸν λαὸν δουλείᾳ, καὶ κακώσεσι μυρίαις ὑποβαλεῖν, καὶ τὸν ναὸν παραδώσειν εἰς ἁρπαγὴν καὶ διαρπαγὴν, καὶ τὴν πόλιν εἰς κατασκαφὴν τε καὶ ἀφανισμόν. Οὕτω μὲν ἦν τὰ τῷ Σολομῶντι πεπλεισμένα. Μετὰ δὲ ταῦτα βασίλεια ἑαυτῷ φιλοδόμησε πολυτελῆ καὶ λαμπρὰ, καὶ τὰ τῶ Ἱεροσολύμων δὲ τείχη προσεπισκεύασε, καὶ πόλεις ἄλλας προσῳκοδόμησε, καὶ τὰς ἐν τῷ Λιβάνῳ ὄρει τῷ Χαναναίων ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, μὴ φεύγοντας, ὑποτελεῖς κατέστησε. Σοφίσματα δὲ καὶ λόγους αἰνιγματώδεις Χειράμ ὁ τῷ Τυρίων Βασιλεὺς αὐτῷ πέπομφε, ἀξιῶν σαφηνίσαι αὐτά. καὶ διέλυσε, καὶ τὸν νῦν ἐκείνων διδάλωκε. Μεμνῆσθαι τέτων ἱστορεῖ ὁ Ἰώσηπος, καὶ συγγραφεῖς ἀρχαίους, τόν τε Δῖον, καὶ πρὸ τέτῳ τὸν Μίναν δρον. Διαβοηθείσης δὲ πανταχῆ τῆς σοφίας τοῦ Σολομῶντος καὶ τῆς προνοίας, Βασίλισσά τις Αἰγύπτου καὶ Αἰθιόπων σοφίαν φιλοῦσα καὶ ἐκζητοῦσα, εἰς Ἱεροσόλυμα παραγίνεται. Καὶ ὁ Βασιλεὺς φιλοτίμως αὐτῇ προσεδέξατο, καὶ τὰ σοφίσματα ἃ προετίθει ἐκείνη, ῥᾳδίως ἐπέλυσε, ὡς ἐκπλαγῆναι τὴν βασίλισσαν, καὶ πλείω λέγειν τῆς ἀκοῆς μείζω ὁρᾶν. Ἐθαύμαζε δὲ καὶ τὰ βασίλεια, καὶ τῆς δείπνων τῶν πολυτέλειαν, καὶ τῶν ὑπηρεσίαν πᾶσαν τῶ Βασιλικῶ, καὶ τὰς ἐν τῷ ναῷ θυσίας καὶ τῶν θυόντων τὸ πλῆθος. Ἐδωρήσατο δὲ τὸν Βασιλέα χρυσίῳ καὶ λίθοις τῆς πολυτίμοις, καὶ ἀμυθήτοις ἀρώμασι, καὶ βαλσάμου ῥίζαις, ὡς ἐξ ἐκείνης ἐν Παλαιστίνῃ φυῶναι τὸ βάλσαμον. Καὶ Σολομὼν δὲ πολλοῖς ἀγαθοῖς τὴν Βασίλισσαν ἀντημείψατο, καὶ ἡ μὲν εἰς τὰ ἑαυτῆς ὑπέστρεφε.

ι Ὁ δὲ Βασιλεὺς πάντων τῶν πρὸ αὐτοῦ γενόμενος ἐνδοξότατος, καὶ φρονήσει καὶ πλούτῳ διενεγκὼν, ὡς ἐπίμεινε

A catis, de Arca, de mari æneo, LIBER II.
de pelvibus, de magnitudine altaris æneî, de forma aureæ mensæ, & quæ vasa aurea & argentea Templo Salomon dedicarit: qui curiosius cognoscere voluerit, is ea tertio libro Regum, & in Josephi Antiquitatibus accurate descripta inveniet. Templo cum omni ornatu annis septem perfecto, populoque a Rege Hierosolyma convocato, Sacerdotes Arcam & Tabernaculum a Moise facta, & sacra vasa in Templum transtulerunt, Rege & omni populo præcedente, Levitis libantibus & fumentibus: Arca, in qua duæ apideæ tabulæ inerant, in adytum reposita est inter duos Cherubos. Sacerdotibus adytum egressis, domus gloria Domini repleta est, & nubes toti Templo circumfusa: unde conjiciebant, Deum Templum ingressum, atque ibi habitaturum esse. Quibus rebus lætatus Rex, & Deo gratias egit: & populo bene precatus, oravit, ut Numen omnium eorum qui ibi precarentur, vota exaudiret. Deinde victimas aræ admovit: quas Deus se benigne accepisse declaravit, igne ex aere emisso, qui in aram delatus, omnes victimas consumpsit. His visis, Deum laudat populus, Rex gratias agit: festoque splendide celebrato, conventus dimittitur. His peractis, Rex somniat, Deum exaudisse preces, Templum conservatum iri, se ad magnam felicitatem perventurum, & regioni suos posteros imperaturos, si nec ipse, nec illi, nec populus divina præcepta violarent. Alioqui vero genus ejus radicitus extirpaturum, & servitute populum, atque aliis infinitis malis oppressurum, & Templum ad incendium & direptionem daturum, urbem etiam solo æquandam & spoliandam. Sic ædificatione Templi perfecta, sibi ipsi Salomon ædes construit sumptuosas & splendidas, Hierosolymorum mœnia instaurat, alias urbes condit: Chananæos montis Libani accolas insuetum subire jugum cogit, ac sibi tributarios reddit. Præterea argutias & griphos a Chiramo Tyriorum Rege ad se missos, dissolvit atque explicat: quorum meminisse veteres historicos, Dium & Menandrum, Josephus auctor est. Ejus igitur doctrina & sapientia ubique gentium celebrata, Regina quædam Ægypti & Æthiopum, sapientiæ studiosa indagatrix, Hierosolyma proficiscitur. Eam Rex honorifice excipit, quæstiones ab ea propositas facile solvit, ut Regina obstupescens, plura se videre diceret, quam audivisset. Miratur & regiam, & cœnarum lautitias, & omnia ministeria Regis, & Templi sacrificia, & immolantium ordinem. Regem porro donat auro, gemmis pretiosis, ineffabilibus aromatibus, & balsami radicibus: unde ab eo tempore balsamum in Palæstina nascitur. Salomon vicissim Reginam domum rediturum multis bonis remuneratur.

Salomonis alterum somnium, & res gestæ.

Edit. Paris. pag. 85. Regina Æthiopum Salomonem convenit.

X. Rex vero cum esset omnium ante se Regum illustrissimus, sapien-

LIBER II. Salomon ex intemperantia libidinum in idololatriam prolapsus, a Deo improbatur.

tia & opibus præstans, in divinis institutis non permansit: sed in libidinum intemperantiam prolapsus, insanoque mulierum amore correptus, neque popularibus suis contentus, etiam alienigenas complures duxit: quibus ex amore obsequens, Deos illarum coluit. Nam Principum insignium filias septingentas matrimonio sibi junxit, concubinis trecentis ascitis, & filiam Regis Ægyptiorum. Proinde Salomoni dixit Dominus: *Quoniam mandata mea non observasti, regnum tuum disrumpam, & servo tuo dabo. Neque tamen vivenli tibi regnum eripiam, ob patrem tuum. Sed te mortuo, hæc filio tuo regnante faciam. Neque regnum omne tamen ab illo auferam, sed duabus tribubus, & Hierosolymis illi relictis, ob avum Davidem, decem reliquas servo ejus dabo.* Neque multum temporis intercessit, cum Ader Israelitas bello adortus est. Fuit is Idumæus, regii generis, qui Davidis temporibus Idumæa a Joabo subacta, puer in Ægyptum aufugerat, & a Pharaone benigne susceptus atque adamatus, sororem Regis conjugis uxorem duxerat. Is igitur vir factus, Davidis & Joabi obitu cognito, cupidus in patrium regnum redeundi, a Pharaone retinebatur, donec Salomonis rebus turbatis, affine consentiente in Idumæam reversus est. Sed cum ea firmis præsidiis teneretur, in Syriam se contulit: & latronum manu comparata, cum hanc occupat, tum Israelitarum agros populatur. Jeroboamum autem Nabati filium, dum puer inservit Regi, Salomon generosa ejus indole animadversa, cum Hierosolymorum mœnia conderet, operis structuræ præfecerat. Qui cum aliquando iter ingressus esset, incidit in Prophetam Achiam Silonitem. Is eo de via nonnihil seducto, vestesque sua in duodecim lacinias discissa, decem illi dat, cum his verbis: *Sic regnum Salomonis discindet Dominus, ejusque filio duas in avi gratiam tribus relinquet, te autem decem tribuum Regem constituet. Tu vero fac leges Domini amplecteris, & justitiam colas.* Hoc oraculo elatus Jeroboamus, novis rebus studet. Sed Rex, cognita re, de illo tollendo cogitat. At ille in Ægyptum fugit, ibique degit usque ad Salomonis obitum. Obiit autem is, ut liber Regum narrat, anno ætatis quinquagesimo secundo, cum duodecim annos natus regnum suscepisse memoretur, & id per quadraginta tenuisse. Josephus autem tradit, cum annos vixisse quatuor & nonaginta, regnasse octoginta. Vita usus est felici & gloriosa, nisi in senectute patrias leges violasset, amoribus impulsus illicitis peregrinarum mulierculatum, earumque sectatus religiones.

Ader Idumæus bello infestat Israelitas.

Edit. Paris. pag. 86.

Achia Jeroboamo regnum prædicit.

Jeroboamus regnum affectans in Ægyptum fugit.

Salomonis obitus.

XL. Successorem in regno habuit filium Roboamum, ad quem cum populus confluxisset, ac supplex petiisset, ut patre clementior, servitutis jugum a Salomone cervicibus suis impositum relaxaret: ille se deliberaturum ait, & post triduum responsurum. Consulit itaque seniores

Roboamus IV. Rex Judæorum, decem tribus responso asperiore a se alienat.

A τῆς θείοις θεσμοῖς. Ἀκρασίαν δὲ νοσήσας περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ περὶ γυναῖκας ἐκμανείς, καὶ ἃ ἐμισγείσιν ἠρᾶτο, ἀλλὰ καὶ ἀλλοφύλους ἔγημε πλείστας, καὶ χαριζόμενος ἐκείναις καὶ ἃ ἤρατο, ἐθρησκεύσατο καὶ τοὺς ἐκείνων θεούς. Εἶχε γὰρ θυγατέρας ἀρχόντων ἑπτακοσίας ἐκπαλαι, καὶ παλλακὰς τριακοσίας, καὶ τῷ θυγατέρα τοῦ Βασιλέως τῆς Αἰγυπτίων. Εἶπεν οὖν ὁ Κύριος πρὸς Σολομῶντα. Ὅτι οὐκ ἐφύλαξας ἅπερ ἐνετειλάμην σοι, διαρρήξω τὴν Βασιλείαν σου, καὶ δώσω αὐτὴν τῷ δούλῳ σου. Οὐ σὲ δὲ ζῶντα τὴν ἀρχὴν ἀφαιρήσομαι, διὰ τὸν πατέρα σου. Θανόντος δέ σου, παῖδα ἐπὶ τῷ υἱῷ σου ποιήσω. καὶ οὐδὲ πᾶσαν ἐξ αὐτοῦ τὴν βασιλείαν ἀφέλομαι, δύο δὲ φυλὰς αὐτῷ καταλείψω, καὶ τὴν Ἱερουσαλὴμ διὰ τὸν πάππον Δαβὶδ, τὰς B δέκα τῷ δούλῳ δώσω αὐτοῦ. Οὐ συχνὸς καιρὸς διελύθη, καὶ Ἀδὴρ εἰς πόλεμον κατέστη τῷ Ἰσραήλ. Ἦν δὲ ὁ Ἀδὴρ Ἰδουμαῖος ἐκ Βασιλείου σπορᾶς, ὃς τὸν Ἰωὰβ καὶ τοὺς χρόνους Δαβὶδ καταστρεψαμένου τῷ Ἰδουμαίων, παιδάριον ὢν, ἀπέδρα εἰς Αἴγυπτον, καὶ φιλοφρόνως δεχθεὶς, παρὰ Φαραὼ ἠγαπήθη, καὶ τῷ ἀδελφὴν ἔγημε τῆς γυναικὸς Φαραώ. Οὕτως οὖν ἀνδρωθείς, καὶ θανόντας μαθὼν τὸν Δαβὶδ καὶ τὸν Ἰωὰβ, ἐπανελθεῖν ἐζήτει πρὸς τὴν πάτριον ἀρχήν. Ἀλλ' ὁ παρεχώρητο πρὸς Φαραώ. Ἤδη δὲ τῷ Σολομῶντι τῷ πραγμάτων κακῶς ἐχόντων, παρεχωρήθη καὶ Ἀδὴρ, καὶ εἰς τὴν Ἰδουμαίαν ἐπανελήλυθε. Ταύτης δ' ἀσφαλῶς φρουρουμένης, εἰς τὴν Συρίαν ἀφίκετο, καὶ σύστημά τι ἰδίων περὶ αὐτὸν λησεικὸν, παντὶ τε καθῆκε, καὶ τῆς Ἑβραίων ἐλᾄζετο χώρας. Ἱεροβοὰμ δὲ ὁς Νεβὰτ παιδάριον ὢν, ὑπηρέτει τῷ Βασιλεῖ. Ἰδὼν δὲ Σολομὼν αὐτὸν ἐργαζόμενον τὸ φρούριον, ὅτι τὴν Ἱερουσαλὴμ περιβολον ᾠκοδόμει, ἐπέστησε αὐτὸν τῆς οἰκοδομῆς ἐπιμελητήν. Ἀπερχομένῳ δέ ποτε τῷ Ἱεροβοὰμ, συναντᾷ Προφήτης ὁ Σιλωνίτης Ἀχία, καὶ ἐκκλίνας αὐτὸν τῆς ὁδοῦ, διέρρηξε τὸ ἱμάτιον εἰς δώδεκα ῥάγματα, καὶ δέδωκεν ἑκατὸν τὰ δέκα, εἰπὼν, Ὡς οὕτως διαῤῥήξει ὁ βασιλείαν Σολομῶντος ὁ Κύριος, καὶ τῷ μὲν ἐκείνου υἱῷ δύο καταλείψει φυλὰς διὰ τὸν πάππον, σοὶ δὲ τὰς δέκα δώσει, καὶ βασιλεύσεις σὺ ἐν αὐταῖς. Σὺ δὲ ἀλλὰ τῷ νόμων αὐτοῦ ἔχου Κυρίου, καὶ γίνου δίκαιος. Τύφις μέγα φρονήσας Ἱεροβοὰμ, νεωτερίζειν ἐπιχειρεῖ. Καὶ γνοὺς τὸ πρᾶγμα ὁ Βασιλεὺς, ἀνελεῖν ἐζήτει αὐτόν. Ὁ δὲ φεύγει εἰς Αἴγυπτον, κἀκεῖ διῆγε, ἕως Σολομὼν, ἐτελεύτησε. Τέθνηκε δὲ ὁ Βασιλεὺς Σολομὼν, ὡς μὲν ἡ βίβλος Βασιλειῶν ἱστορεῖ, ζήσας ἐνιαυτοὺς πεντήκοντα πρὸς δυσί. Δωδεκαέτης γὰρ ἦρξε τῆς βασιλείας ἐπιβὰς ἱστορεῖται, βασιλεύσας δ' ἐπὶ τεσσαράκοντα. Ὡς δ' ὁ Ἰώσηπος συγγράφει, τεσσαρας μὲν ἐνιαυτοὺς ἐβίω, καὶ ἐνενήκοντα. Ογδοήκοντα δὲ βεβασίλευκε, δυτυχὼς μὲν ζήσας καὶ ἀκλεῶς, παρανομήσας μέντοι περὶ τὸ γῆρας, ὑπ' ἐρώτων ἀκράτων, ἀλλογενέσι πειθὴς γυναιξὶ, καὶ τοῖς ἐκείνων ἀκολουθήσας δρησκεύμασι.

Διάδοχον δ' ἔσχε τῆς βασιλείας τὸν υἱὸν Ροβοάμ. Καὶ ὁ λαὸς συνῆλθε πᾶς πρὸς αὐτὸν, καὶ ἱκέτευον ἐλαφρῶσαι αὐτοῖς τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν, ὃς παρὰ Σολομῶντος αὐτοῖς ἐπεβέβλητο, καὶ τὸ πατρὸς φανῆναι χρηστότερος. Ὁ δὲ συλλαβεῖν εἶπε, καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας εἰπεῖν. Καλέσας οὖν τοὺς γηραιοτέρους τοῦ πατρὸς θεραπόντων, τί ἂν ἀποκριθείη τῷ λαῷ. κἀκεῖνοι,

δ' ὑπερηφάνως καὶ ὀγκηρῶς. Μετὰ δὲ τῶν γερόντων τοῖς μειρακίσκοις, οἷς αὐτὸς συνεξέφοιτο, τὸ σκέμματος κεκοινώνητο, καὶ τί χρὴ τὸν πρεσβυτέρων εἶπεν συμβουλεύω. Οἱ δὲ ἕκαστον αὐτῶν προσομιλῆσαι τῷ λαῷ συμβούλους, καὶ τοὺς λόγους ἀναλόγους τῷ τῆς ἀρχῆς ὄγκῳ ποιήσασθαι, καὶ τῷ βασιλικῷ ἀξιώματι. Καὶ ὃς τάχιστα προσέθετο, καὶ ἐπεὶ τὸ πλῆθος ἄυθις συνελήλυθει, Εἰ τὸν ζυγὸν ὑμῖν ἐκλύπρωσε ὁ πατήρ μου, ἔφη, τοῦτον αὐτὸς ἐπάξω βαρύτερον· καὶ εἰ μάστιξιν ἐκεῖνος ἐπέχρητο καθ' ὑμῶν, σκορπίοις ὑμᾶς κολάσω αὐτός· καὶ μου τῆς σμικρότητος, παχυτέρας τῆς ὀσφύος τὰ πάρος πειραθήσεσθε. Τότων τὸ πλῆθος ἀκούσας, Τίς ἡμῖν μοῖρα ἐν Δαβίδ, ἐξεβόησαν; Καὶ ἀποδυσπετήσαντες, ἀπέστησαν. Πέμψαντος δὲ Ροβοὰμ τὸν οἰκεῖον ἵνα ἀγλεχθείη αὐτοῖς καὶ φράσαι, ἔκτειναν ὑπ' ὀργῆς τὸν ἄνδρα λιθολαβήσαντες. Ροβοὰμ δὲ δείσας, εἰς Ιεροσόλυμα πέφευγε, παραμενάσης αὐτῷ τῆς Ιούδα φυλῆς, καὶ σὺν αὐτῇ τῆς Βενιαμίτιδος. Αἱ δὲ λοιπαὶ ἅπαν τὸ Ιεροβοὰμ ἐπαναλθόντος ἐκ τῆς Αἰγύπτου, μετὰ τελευτὴν Σολομῶντος, καλέσασαι αὐτόν, εἵλοντο βασιλέα. Ροβοὰμ δὲ ἑτοιμάζετο μαχίσασθαι τοῖς Ισραηλίταις περὶ τῆς βασιλείας, καὶ τῷ Ιεροβοάμ· ἐκωλύθη δὲ παρὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Προφήτου Σαμαΐου. Ιεροβοὰμ δείσας μὴ τὸ πλῆθος εἰς Ιεροσόλυμα ἀπίοι, καὶ τοῖς ἐκεῖ συναχθεῖσιν, ἐπισπαρῇ πρὸς τὸν πρότερον αὐτῷ Βασιλέα, καὶ καταλείψῃ αὐτόν, δύο δαμάλεις εἰργάσατο ἐκ χρυσοῦ, καὶ ἔθετο τὸν μὲν ἐν Βαιθὴλ, τὸν δ' ἕτερον ἐν Δάν. Καὶ ἐκκλησιάσας τὸ πλῆθος, Παυσάσθω, ἔφη, ὁ Θεὸς ἡμῖν, εἶπεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' οὐ μόνον ἐν Ιεροσολύμοις. Ἰδοὺ γὰρ δύο δαμάλεις πεποίηκα εἰς ὄνομα τοῦ Θεοῦ, καὶ οὐκέτι ὑμῖν ἀνάγκη πορεύεσθαι εἰς Ιεροσόλυμα. Ἀπέρχομαι δ' εἰς αὐτούς, προσκυνεῖτε καὶ θύετε· καὶ ἱερεῖς γε ἐξ ὑμῶν αὐτῶν ἀποδείξω. Τότοις ἐξαπατηθεὶς ὁ λαὸς, τά τε πάτρια παραβέβηκε, καὶ παρώργισε τὸν Θεὸν, ὡς καὶ εἰς αἰχμαλωσίαν παραδοθῆναι τοῖς ἀλλοφύλοις τὸν Ισραήλ. Ποιήσας ἱερεῖς Ιεροβοὰμ καὶ θυσιαστήριον, ἑώρακε, καὶ ἀπέβη αὐτὸς ἐπὶ βωμὸν, καὶ περὶ αὐτὸν οἱ ἱερεῖς. Καὶ ἤδη μέλλοντι θύειν, παρῆν Προφήτης καλεῖς ἐκ Θεοῦ, καὶ ἔφη. Τάδε λέγει Κύριος. Θυσιαστήριον, ἐν Δαβὶδ ἔσται τις Ιωσίας καλούμενος, ὃς θύσει τοὺς ἱερεῖς σου ἐπὶ σοὶ, καὶ κατακαύσει τὰ ὀστᾶ αὐτῷ. Ἵνα δὲ εἰδῆλον, ὡς οἱ λόγοι μου ἀληθεῖσιν, ἰδοὺ ῥαγήσεται τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἡ ἐπ' αὐτὸ πίσσα χυθήσεται καὶ γῆς. Καὶ αὐτίκα τότε θυσιαστήριον διέρρηγε, καὶ ἡ πίσσα τῷ θυμάτων ἐκκέχυτο. Ἐξέτεινε δὲ ἡ χεὶρ Ιεροβοὰμ, συλλαβεῖν τὸν Προφήτην ἐγκελεύομενος. Ἡ δὲ ξηρανθεῖσα, ἀκίνητος ἔμεινε. Δεηθεὶς γὰρ Ιεροβοὰμ τοῦ Προφήτου, ἔσχε αὖθις ἡ χεὶρ κινηθῆναι, καὶ ἐσῆλθε, καὶ ἤξιε αὐτὸν συνδειπνῆσαι αὐτῷ. Ὁ δὲ οὐ κατένευσε, λέγων παρὰ τοῦ Θεοῦ κεκωλύθαι ἄρτον φαγεῖν, ἢ ὕδωρ πιεῖν, ἢ ὑποστρέψαι δι' ἧς ὁδοῦ εἰς τὴν πόλιν ἐλήλυθε, καὶ ἀπῆει, ἑτέραν βαδίσομαι. Ψευδοπροφήτης δέ τις ἦν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ, τὸν Ιεροβοὰμ ἅπαντα, καὶ πρὸς χάριν αὐτῷ ὁμιλῶν. Οὗτος μαθὼν ὅσα ὁ τοῦ Θεοῦ Προφήτης καὶ εἶπεν καὶ πεποίηκε, καὶ ὡς ἄπεισι, κατεδίωξεν ὀπίσω αὐτοῦ, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν, ἤξίου ἀναστρέψαι, καὶ παρ' αὐτῷ ξενισθῆναι. Τοῦ δὲ ἀπειπαμένου, ὡς ἀπηγορεύσαντος τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ κἀγὼ Προφήτης εἰμὶ, ὁ

ex patriis miniſtris, quid reſpondendum eſſet: monent, clementer, non ſuperbe & arroganter alloquendum eſſe populum. Poſt Senatum, re cum adoleſcentibus una ſecum educatis communicata, & conſilio ſeniorum expoſito: illi auctores ſunt, ut aſperius agat cum populo, & pro auctoritate imperii ac regiæ dignitatis faſtigio verba faciat. Roboamus horum ſententia comprobata, cum populus iterum conveniſſet: *Si pater meus*, inquit, *durum vobis jugum impoſuit, id ipſe exaſperabo: ſi flagellis ille vos cecidit, ego ſcorpionibus in vos animadvertam: & quod in me parvum eſt, id craſſius paternis lumbis experiemini.* His multitudo auditis, *Quæ nobis in Davide pars eſt?* exclamans, Rege faſtidito diſcedit. Cum autem Roboamus quemdam ſuorum familiarium miſiſſet, qui mollioribus verbis populum placaret, eum ira concitati lapidibus peremerunt: quo facto, ille perterritus Hieroſolyma confugit, ſola Judaica & Benjamitica tribu penes ſe retenta. Reliquæ Jeroboamum, defuncto Salomone ex Ægypto reverſum, Regem crearunt. Cujus una cum Iſraelitis bello invadendi conſilia agitantem Roboamum, Deus per Samæam vatem inhibuit. Veritus autem Jeroboamus, ne multitudo Hieroſolyma profecta, illorum hominum commercio ad priorem Regem, ſe deſerto, reverteretur, duos vitulos aureos conflatiles facit, altero Bethele, Dane altero collocato: advocataque concione: *Deus*, inquit, *viri, ubique eſt, non Hieroſolymis duntaxat. Ego igitur Dei nomine duos vitulos feci, neque poſthac vobis neceſſe erit ire Hieroſolyma, ſed ad hos profecti, adorate & ſacrificate. nam e veſtro numero Sacerdotes deſignabo.* His populus Iſraeliticus deceptus, patriis inſtitutis violatis, iram numinis in ſe provocavit, ut alienigenis in ſervitutem traderetur. Jeroboamus autem Sacerdotibus creatis, araque extructa, feſtum celebrat: conſcenſaque ara, cum Sacerdotibus aſtantibus jam ſacrificaturus eſſet, Propheta a Deo miſſus: *Hæc*, inquit, *dicit Dominus: Hera ara, erit quidam ex David, nomine Joſias, qui Sacerdotes tuos ſupra te immolabit, & oſſa eorum comburet. Ut autem verba mea vera eſſe conſtet, rumpetur ara, & pinguedo in ea ſita fundetur humi.* Statim his dictis, & ara rumpitur, & pinguedo victimarum effunditur: & Jeroboami manus, quam extenderat, Prophetam comprehendi jubens, arida facta, manſit immobilis, donec precibus a Propheta impetraſſet, ut in integrum reſtitueretur. Qui a Rege ad cœnam invitatus, recuſat, quod divinitus interdictum ſibi eſſet, ne vel panem ederet, vel aquam biberet, vel eadem via reverteretur, qua urbem ingreſſus eſſet. Itaque alia via diſcedit. Cæterum in ea urbe quidam pſeudopropheta erat, qui Jeroboamum ſeducebat, ejus gratiam aucupans. Is cum audiſſet, quæ Dei Propheta & dixiſſet & feciſſet, abeuntem perſequitur, & aſſecutus rogat, ut ſuo hoſpitio utatur. Quod

Edit. Pariſ. pag. 87.

Jeroboamus decem tribuum I. Rex, falſum Dei cultum inſtituit.

Hieroſolymitanus Propheta, reprehenſa Jeroboami religione, a pſeudopropheta ſeductus, a leone occiditur.

LIBER II.

illo recusante ut divinitus interdictum, improbus ille vir: *Atqui & ego Propheta sum*, inquit, *& ex Dei mandato adsum, ut sit mensæ meæ particeps*. Propheta fide adhibita pseudoprophetæ verbis, redit: sed dum illo hospitio fruitur, divinitus audit, se propterea quod jussa executus non sit, a leone interfectum iri. Domum reditorum, occidit leo, atque assidens & cadaver & jumentum custodit. Quo pseudopropheta cognito, mortui corpus collectum sepelit, suisque liberis mandat, ut se mortuum juxta illum sepelirent; eo utique consilio, ut cum secundum prædictionem illius altare everteretur, & Sacerdotum ac pseudoprophetarum ossa igni traderentur, eam contumeliam ipse, juxta hominem divinum situs, effugeret. Et hæc ita gesta sunt.

Edit. Paris. pag. 88.

XII. Jeroboamus autem suam impietatem adeo non minuebat, ut etiam in dies augeret, falsum illud editorum locorum sacerdotium quibusvis pretio venditans: quæ res noxæ illi fuit imputata, & in familiæ ejus perniciem & interitum vertit. Quod si prophanum illud sacerdotium addicere pecunia, nefas est habitum: quid de iis dicemus, qui vere divinum illud sacerdotium, quo veneranda illa & incruenta victima immolatur, pretio vendunt atque redimunt? Cum autem Abias Jeroboami filius ægrotaret, Rex uxorem suam, plebeja veste indutam, ad Achiam Prophetam mittit, percontaturam, num puer evasurus esset morbum. Sed Propheta commento agnito: *Ne te*, inquit, *dissimulato, Jeroboami uxor: sed marito tuo dicito, quia Deo relicto, ipse sibi Deos conflaverit, & regni amissionem & interitum cum omni familia ei esse expectandum. Præterea cum populus ejus etiam impietatem sit secutus, ne illum quidem fore impunitum. Tu vero abi, mulier, filium tuum mortuum inventura, qui cum fletu sepelietur. Solus enim ex Jeroboam bonus fuit.* Mulier digressa, filium mortuum invenit, & Prophetæ verba nunciat marito, quibus ille, quippe homo corrupti ingenii, nihilo factus est melior. Sed Roboamo regnante Hierosolymis, Israelitici generis Levitæ & Sacerdotes, & alii ex populo, quid bonum esset intelligentes, relictis suis oppidis, Hierosolyma concesserunt. Unde Roboami regnum augebatur, quamvis & ipse impietate læserit Deum, & tota Judaica domus Dei cultum neglexerit. Quamobrem Susacus Ægyptiorum Rex cum magnis copiis ascendit Hierosolyma, Roboamo quintum jam annum regnante: qui una cum populo in Urbe conclusus, salutem a Deo votis exposcebant, delicta sua confitentes. Deus exoratus, se non deleturum illos, sed deditorum hostibus, respondit. Itaque susceptus a Roboamo per conditiones Ægyptios, rupto fœdere, & sacros & regios thesauros spoliat, & aurea arma a Salomone facta, & aureas hastas a Davide dedicatas omnes rapit. Moritur Roboamus anno ætatis quinqua-

Abias Jeroboami filii obitus, a vate prædictus.

Susacus Hierosolyma spoliat.

pag. 89.

Abius V. Rex Judæorum.

Α πατηρὸς ἐκείνος εἶπεν ἀνὴρ, ϗ ἥκω κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, ἐπιστρέψαν σε ξαπίζης μοι χειστιήσοντα. Ἐπίστευσεν ὁ Προφήτης τοῖς τοῦ ψευδοπροφήτου λόγοις, ϗ ὑπεδέξατο. Ἐνισθίοντι δ' ἐκεῖ τῷ Προφήτῃ, λόγος ἐγένετο Κυρίου· ἀνθ' ὧν οὐκ ἐπείρασε τὰ ἐπταλθόντα αὐτῷ ἀναιρεθῆναι ϗ τὴν ὁδὸν παρὰ λέοντος. Καὶ ὑποστρέφοντα λέων αὐτὸν ἔκτεινε, ϗ παρακαθήμενος ἐφύλαττε τὸν νεκρὸν ϗ τὸ ὑποζύγιον. Μαθὼν δὲ τὸ γεγονὸς ὁ ψευδοπροφήτης, συναίρεται τὸ σῶμα τοῦ τεθνεῶτος, ϗ ἔθαψε, ϗ τοῖς ἑαυτοῦ παισὶν ἐντέτειλατο, τῷ Προφήτῃ συγκηδεῦσαι ϗ αὐτῷ τὸ σῶμα θανόντος· τί τοῦτο μηχανώμενος; ἢ ὅτι ϗ τὸν ἐκείνου προφητείαν καταστρέψῃ τὸ θυσιαστήριον, ϗ τῷ ἱερέων ϗ ψευδοπροφητῶν πυρὶ παραδοθῇ τὰ ὀστᾶ, Β αὐτὸς φύγοι τὸν ὕβριν, εἰ τῷ ἀνθρώπῳ τοῦ Θεοῦ συγκατατεθῇ. Ταῦτα μὲν οὖν ὅπως ἐγένετο.

ιβ'. Ἱεροβοὰμ δὲ τῆς αὐτῆς εἶχετο ἀσεβείας, ϗ ϗ ἐπιδίδου, καθ' ἑκάστην παρανομῶν, ϗ χρημάτων τὸν ψεύδη τῷ ὑψηλῶν ἱερωσύνην παρεῖχε τοῖς θέλουσιν ὠνεῖσθαι. Καὶ εἰς ἁμαρτίαν ἡ πρᾶξις αὕτη ἐλογίσθη αὐτῷ, ϗ εἰς ἀφανισμὸν τοῦ εἶναι αὐτῷ γίγονε, ϗ εἰς ὄλεθρον. Εἰ δὲ τὸ τὸν ἀνίερον ἐκεῖνον ἱερωσύνην ἀποδίδοσθαι χρημάτων ἁμαρτία λελόγισο, τί ἂν τις εἴποι περὶ τῶν πωλούντων ϗ ὠνουμένων τὸν θείαν ὄντως ἱερωσύνην, τὸν τῆς ἀρρήτου ϗ ἀναιμάκτου θυσίας τελεστικόν; Ἐσώσατο δὲ Ἀβιὰ ὁ υἱὸς Ἱεροβοὰμ, ϗ ἔστειλε ἡ γυναῖκα αὐτοῦ ὁ Βασιλεὺς πρὸς C Ἀχιὰ τὸν Προφήτην, εἰ ζήσεται ἐρωτήσουσαν. Ἡ δὲ ἰδιοστόλῳ μεταμφιασμένη στολῇ, ἀπῆλθε. Καὶ ὁ Προφήτης τὸ δρᾶμα γνούς, Μὴ κρύπτε σαυτὴν, γύναι Ἱεροβοὰμ, ἔφη. Ἀπίθι δὲ, ϗ τῷ ἀνδρί σου εἰπὲ, ὅτι ἐπεὶ καταλέλοιπε τὸν Θεὸν, σαυτῷ θεοὺς ἐποίησας χωνευτούς, προσδοκᾶν τὸν τε βασιλείαν ἀφαιρεθήσεσθαι, ϗ αὐτὸς παραχρῆμα ἐξολοθρευθήσεσθαι. Ὅτι δὲ σοὶ ἀσεβήσαντι, τὸ πλῆθος ἐπηκολούθησε, καὶ ἐκεῖνο μένει ἀτιμώρητον. Σὺ δὲ ἄπιθι, γύναι, ϗ θανόντα δρήσεις τὸ παιδάριον σου, ὃς ϗ ταφήσεται θρηνητός. Μόνος γὰρ ἐξ Ἱεροβοὰμ ὅτος ἦν ἀγαθός. Ἀπελθοῦσα δὲ ἡ γυνὴ, τὸν μὲν παῖδα ἔδρε θανόντα. τῷ δὲ ἀνδρὶ τὰ παρὰ τοῦ Προφήτου ἀπήγγειλε. Οὐδὲν δὲ ἐξ ἐκείνου ἐβελτιώθη, τυγχάνων ἀσώτου. Ροβοὰμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος βασιλεύοντος ἐν Ἱερουσαλὴμ, εἰ παρὰ τοῖς D Ἰσραηλίταις ἱερεῖς ϗ Λευῖται, ϗ ὅσοι τοῦ πλήθους ἦσαν σωφρονοῦντες τὸ ἀγαθὸν, ἀποστάντες τῶν ἰδίων πόλεων, εἰς Ἱεροσόλυμα παραγίνονται. Ἐνίσχυσε ἡ βασιλεία τοῦ Ροβοὰμ αὐξητο. Ὁ δὲ ϗ αὐτὸς ἀσέβησε εἰς Θεὸν, ϗ πᾶς ὁ οἶκος Ἰούδα τῆς τοῦ Θεοῦ θρησκείας κατολιγώρησε. Διὸ ϗ ἐτεσι Σουσακὶμ ὁ Βασιλεὺς Αἰγύπτου ἐπὶ Ἱερουσαλὴμ μετὰ βαρείας δυνάμεως, ἐν ἔτει πέμπτῳ τῆς βασιλείας τοῦ Ροβοάμ. Συγκλείσας δὲ αὐτὸν Ροβοὰμ ἐν τῇ πόλει ϗ τὸν λαὸν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ δοῦναι σωτηρίαν αὐτοῖς, ϗ ἃ ἥμαρτον εἰς Θεὸν ἐξωμολογοῦντο. Παρακληθεὶς δὲ ὁ Θεὸς, οὐκ ἀπολέσειν E αὐτοὺς, ἀλλὰ δώσειν εἶπεν ὑποχειρίους τοῖς πολεμίοις. Δεξαμένου τοίνυν ἐν τῇ πόλει Ροβοὰμ τὸν Αἰγύπτιον ἐπὶ σωθήναις, παραποιήσας ἐκεῖνος, τοὺς Θεοῦ τε θησαυροὺς ἐσύλησε, ϗ τοὺς βασιλικοὺς ἐξετέτασε, ϗ τὰ χρυσᾶ ὅπλα, ἃ ἐποίησε Σολομὼν, ϗ τὰ δόρατα τὰ χρυσᾶ, ἃ ὁ Δαβὶδ ἀνέθετο, πάντα ἀφείλετο. Ἐτελεύτησε δὲ Ροβοὰμ ζήσας

σας

σας ἔτη πεντήκοντα καὶ ἑπτά, ἐξ ὧν ἑπταπαίδεκα βασ- A
ίλευσε, ἔχοντος τὸν υἱὸν καταλιπόντα Αβιὰ, καθ' οὗ
Ιεροβοὰμ ἐξεστράτευσεν, ἀεὶ καὶ πρὸ Ροβοὰμ πολεμῶν.
Αβιοὺ δὲ οὐκ ἔπτηξε τὴν ἔφοδον, ἀλλ' ἀντιτάξας αὐτῷ τοὺς
οἰκείους, νίκῃ νικᾷ περιβόητον, ὡς μηκέτι θαρσῆσαι
τὸν Ιεροβοὰμ ἀντιπαρατάξασθαι. Τελευτᾷ δὲ Αβιοὺ βα-
σιλεύσας ἐν Ιερουσαλὴμ ἔτη τρία, ποιήσας τὸ πονηρὸν
ἐνώπιον Κυρίου. Καὶ ἐβασίλευσεν Ασὰ ὁ υἱὸς αὐτοῦ,
τὰς θείους θεσμοὺς πρήσας, κατὰ Δαβὶδ τὸν οἰκεῖον
προπάτορα. Τέθνηκε δὲ καὶ Ιεροβοὰμ ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ
ἔτη δύο καὶ εἴκοσι. Καὶ διαδέξατο αὐτὸν Ναβὰτ ὁ υἱὸς
αὐτοῦ. Καὶ οὗτος ἀσεβὴς κατὰ τὸν πατέρα γενόμενος, ὃς
πόλιν τῶν ἀλλοφύλων πολιορκῶν Γαβαθὼν, ἐπιβουλευ-
θεὶς παρὰ Βαασὰ υἱοῦ Αχιὰ, καὶ πέφνηκε, δύο ἄρξας B
ἐνιαυτούς. Βαασὰ δὲ τῆς τῶν δέκα φυλῶν βασιλείας ἐγ-
κρατὴς γεγονὼς, πᾶν τὸ γένος τοῦ Ιεροβοὰμ ἐξωλόθρευ-
σεν. Καὶ ὅπως δὲ, ὡς Ιεροβοὰμ, παρανόμησε, καὶ τὸν λαὸν
ὁμοίως ἐποίησε ἁμαρτεῖν. καὶ ἀπείλησεν αὐτῷ ὁ Θεὸς
διὰ Ιηοὺ τοῦ Προφήτου ἐξαρθήσεσθαι τὸν οἶκον αὐτοῦ, ὡς τὸν οἶκον
Ιεροβοάμ. Τέθνηκε δὲ καὶ οὗτος ἐπὶ τῶν Ισραὴλ βασιλεύσας
ἔτη ἐπὶ τέσσαρσιν εἴκοσι. Καὶ Ηλὰ ὁ υἱὸς αὐτοῦ γίγονε τῆς
πατρικῆς βασιλείας διάδοχος. Οὐ Ζαμβρὶ ὁ ἄρχων τῆς
ἵππου αὐτοῦ μεθύοντα κτείνας, ἐπὶ δύο ἐνιαυτοὺς βασι-
λεύσαντα, τὴν βασιλείαν ἀφείλετο, καὶ τὸ γένος ἅπαν
τοῦ Βαασὰ ἐξωλόθρευσεν. Ἡ δὲ τῶν Ισραηλιτῶν στρατιὰ
πολιορκοῦσα τὴν Γαβαθὼν μαθοῦσα ὅτι Ζαμβρὶ κτείνας
τὸν Ηλὰ ἐβασίλευσε, τὸν οἰκεῖον στρατάρχην Ζαμβρὶ ἐν
τῇ παρεμβολῇ χειροτόνησε, καὶ τὴν πόλιν Θερσὰ μετ' αὐ-
τοῦ προκαταλαβοῦσα, κρατεῖ ταύτης. Ζαμβρὶ δὲ ὁ στρά-
τιος εἰς τὸ μυχαίτατον τῆς βασιλείων εἰσδὺς, καὶ ἐμπρή-
σας αὐτὸ, συνδιέφθειρεν ἐκείνῳ καὶ ἑαυτὸν ἑπτὰ ἡμέρας τὴν
ἀρχὴν κατασχών. Εἶτα μερίζεται ὁ λαὸς, καὶ τὸ μὲν αὐτῶν
τὸν Ζαμβρὶν αἱρεῖται, τὸ δ' ἕτερον τὸν Θαμνὶ. Ἀλλ' ὑπε-
ρισχύσαντες οἱ τοῦ Ζαμβρὶ, καὶ ἀπολόντες τὸν Θαμνὶ, ἀσα-
φέστερον τὴν ἀρχὴν τῷ Ζαμβρὶ περιεποιήσαντο. Ὃς πρότε-
ρον μὲν ἐν Θερσᾷ δίμηνον βασιλεύων· ἔπειτα δ' ἐν Μαρω-
νὶ τῷ ὄρει, ἐν ᾧ πόλιν ἐδομήσατο. ἣ Σαμάρεια κέκληται,
αὐτὸν Σαμαρεὶν τὸν ὄρους καλέσαντος, εἰς ὄνομα Σεμε-
ρών, ἀφ' οὗ τοῦτο ἐφάρατο. Χείρων τῶν πρὸ αὐτοῦ γε-
γονὼς, καὶ κατέρρεψε τῷ ζωῷ ἐν Σαμαρείᾳ δώδεκα βα- D
σιλεύσας ἐνιαυτούς. Ἡ δὲ βασιλεία περιῆλθεν εἰς
Αχαὰβ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Οἱ μὲν οὖν τῶν Ισραηλιτῶν
Βασιλεῖς, ἄλλος ἐπ' ἄλλῳ διὰ τὴν παρανομίαν αὐτῶν
ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διεφθάρησαν. Ασὰ δὲ ὁ τῶν Ιεροσο-
λύμων Βασιλεὺς, θεοφιλὴς ὢν· οὗ τῷ δεκάτῳ τῆς βα-
σιλείας ἔτει, ὁ Βασιλεὺς Αἰθιόπων στρατεύει κατ' αὐτοῦ
μετὰ βαρείας δυνάμεως. Ο δὲ τῷ Θεῷ σύμμαχον ἐπικά-
λεται, καὶ συμπλακεὶς τοῖς Αἰθίοψι, πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε·
τοὺς δ' λοιποὺς φυγόντας ἐδίωξε, καὶ τῇ παρεμβολῇ ἐκεί-
νων διήρπασε, καὶ πολλὰ αὐτὸς καὶ ὁ λαὸς ἐκομίσαντο λά-
φυρα. Ἀναζωγραΐτει δὲ τῷ Βασιλεῖ καὶ τῇ στρατιᾷ, ὁ
Προφήτης Αζαρίας ὑπαντήσας, τὴν αἰτίαν τῶν Θεὸν εἶναι αὐ-
τῷ δορυφορεῖσι, καὶ τῷ λαῷ, δικαιοσύνης ἐπιμελουμέ-
νοις. Καὶ μετιοῦσι μὲν ἀρετὴν, εὐδαιμονίας δ' εἰσέ- E
πειτα ἐπαγγέλλεται. τῷ δὲ τὰ Θεοῦ ἐντολῶν καταλι-
γωρήσασι, πολλὰ συμβήσεσθαι λυπηρά. Ασὰ τοίνυν
ἐν εὐσεβείᾳ τὸν ζωὸν ἀνύσας, καὶ εἰς γῆρας κατασπάσας
βαθὺ, πέφνηκε, βασιλεύσας ἐνιαυτοὺς μὲν ἐπὶ τεσ-
σαράκοντα, Ιωσαφὰτ οἰκείῳ υἱῷ τὴν ἡγεμονίαν κα-
ταλιπών.

gesimo septimo, regni decimo septimo, successore relicto filio Abio, cui bellum intulit Jeroboamus, cum & Roboamum perpetuo armis lacessisset. Abius autem impetu ejus non reformidato, sed domesticis illi copiis oppositis, celebrem victoriam reportavit, ut Jeroboamus in aciem descendere postea non auderet. Mortuus est Abius, cum triennium regnasset Hierosolymis, homo in Deum impius. Asa vero filius ejus, regno susceptо, divina instituta observavit, exemplo Davidis principis familiæ suæ. Mortuus est & Jeroboamus, exactis in imperio annis duobus supra viginti. Ei successit Nabat filius, homo & ipse ad exemplum patris impius: qui dum Gabaton urbem barbaram oppugnat, per insidias Baasæ filii Achiæ occiditur, anno regni secundo. Baasas vero regni Israelitici potitus, omne Jeroboami genus extirpavit, vir & ipse Jeroboamo nihilo observantior legum, & populo delinquendi auctor. Quare Deus per Prophetam Jehum ei comminatur, se ejus quoque familiam, ut Ieroboami excisurum. Mortuus est & hic anno regni vigesimo quarto, Ela filio regni successore relicto, quem anno imperii secundo Zambres ejus magister equitum occidit ebrium, regnoque occupato, universum Baasæ genus delevit. Cæterum Israeliticus exercitus, dum Gabaton obsidet, audito Zambris facinore, & occupatione regni: Zambrem alium, Ducem suum, qui in castris erat, Regem salutat, & Urbem Thersam ductu illius occupatam obtinet. Quare prior ille Zambres in intimam regiam sese recipit, eaque incensa, una conflagrat, cum septem dies Imperium tenuisset. Facta post hoc populi secessione, alii Zambrem eligunt, alii Thamnim. Verum Zambrea factio viribus superior, Thamni sublato, regnum Zambri tranquillum tradiderunt. Is principio Thersæ regnavit. Deinde Mareone monte occupato, urbem condidit nomine Samariam, cum ipse monti nomen Samarei indidisset, de nomine Semeri, a quo eum emerat. Vicit hic improbitate superiores Reges. Mortuus est Samariæ anno regni duodecimo, quod ad Achabum ejus filium devenit. Sic Israelitarum Reges, alius post alium, ob patrias leges violatas, exiguo tempore perierunt. Asa vero Rex Hierosolymorum, Dei amans, Regem Æthiopum cum magnis copiis invadentem, Deo adjutore invocato, aggressus, multos hostium occidit: reliquos in fugam versos persequitur, castra diripit, multis & ipse & populus spoliis auctus. Reducenti exercitum Regi Propheta Azarias occurrit, victoriæ Deum & ipsi & populo propter justitiæ cultum auctorem extitisse affirmat: quod si virtutem colerent, in posterum etiam fore felices: sin Dei mandata neglexissent, multis ærumnis conflicturos. Asa igitur vita pie acta, & longam senectutem adeptus, obiit anno regni primo & quadragesimo, filio Josaphato relicto successore.

LIBER II.

Asa VI. Rex Judæorum.

Nabat II. Rex Israelitarum.

Baasa III. Rex Israelitarum.

Ela IV. Rex Israelitarum.

Zambres V. Rex Israelitarum.

Edit. Paris. pag. 90.

Samaria conditur.

Achabus VI. Israelitarum Rex.

Asa Æthiopes vincit.

LIBER II. Joſephum VI. 1. Rex Judæorum.

XIII. Achabus autem Samariæ regiam incolens, antecessoribus suis impietate superior, ab uxore Jezabele magis etiam ad improbitatem extimulabatur. Erat illa Regis Tyri & Sidonis filia, muliercula ferox & audax, quæ Belo Deo suo ædem condidit, & lucum consecravit, sacerdotibus etiam & pseudoprophetis institutis. Elias autem urbe Thesba ortus, perversam Regis & populi religionem animo iniquissimo ferens, Achabo ait: *Ita vivit Dominus, ut pluvia non descendet, nisi ad preces meas.* Hæc eloquutus, ex mandato Dei ad torrentem Chorath abiit, ubi a corvis alebatur, qui mane panes, vesperi carnes illi afferebant, potum præbebat torrens: quo exsiccato, Sarephtham Deo monente abiit, urbem intra Tyrum & Sidonem sitam: ante quam, cum in mulierem quamdam incidisset, orat ut aquam sibi afferat: quæ dum abit, ut panem etiam afferat petit. Illam jurantem, sibi pugillum dumtaxat farinæ unum esse, & pauxillum olei, proinde se abire ad colligenda sarmenta, ut exiguum cibum sibi & liberis paret, quo absumpto, fame perituri sint & ipsi. Propheta bono animo esse jubet: neque farinæ cistam, neque olei ampullam defecturam esse, donec pluvia descendisset. Illa igitur & Prophetam hospitem, & se & liberos suos exigua illa farina alit, donec fames præteriisset. Cæterum filio suo ex morbo defuncto, cum Propheta expostulat. Sed ille mortuum sibi puerum dari jubet; quem in cœnaculum, in quo ipse diversabatur, allatum, in suo lectulo collocat: invocatoque Deo, & cadavere ter afflato, puerum matri gratias agenti viventem restituit. Post hæc Eliæ mandat Deus, ut Achabo prædicat, fore pluviam. Invaluerat autem Samariæ, & in tota provincia fames. Achabus itaque cum Abdia œconomo suo, viro bono, exibat, quæsitum equis suis pabulum, aliam ipse viam, aliam Abdias ingrediens, investigantes an in fontibus aut torrentibus alicubi gramen invenirent. Abdiæ obviam fit Elias, seque Regi indicari jubet. At ille eum accurate ab Achabo ad cædem quæri respondet, monens, ut se occultet: ac centum Prophetas a se clam ali & conservari, cæteris omnibus a Jezabele interfectis. Elia vero jurante, se illo die in Achabi conspectum venturum, præsentiam ejus Regi nunciat. Quo ille conspecto: *Num tu*, inquit, *is es, qui depravas Israelem?* Cui Elias: *Tu potius*, inquit, *& domus patris tui, populum depravatis, vellito Domino, falsos deos venerantes, verum populum, & tuos, uxoresque tuæ Prophetas in montem Carmelum convocate.* Quibus omnibus congressis, Elias ait: *Ego solus Domini Propheta superbes: pseudoprophetæ autem plurimi sunt. Sed date soli mihi bovem, & illis omnibus alterum, quibus immolatis, victimas lignis imponamus, igne non adhibito, ac suum quisque Deum invocato. A quo autem ignis ultro effulserit, & ligna cum victimis cremarit, is verus judicetur Deus.*

Josephus VII. 1. Rex Judæorum.

Jezabeli Achabi uxor.

Elias Israelitarum superstitionem arguit.

Sarephtanæ vidua Eliæ hospitia.

Edit. Paris. pag. 91.

Abdias.

Elias cum Achabo congressus.

Baalitæ Sacerdotes perimuntur.

A ιγ'. Αχαὰβ δὲ ὁ Σαμαρείᾳ ἐπέστησε τὴ βασιλείαν, πᾶς πρὸ αὐτῦ παρεβεβήκει εἰς ἀσέβειαν, καὶ ὑπὸ τῆς γυναικὸς Ἰεζάβελ μᾶλλον εἰς κακίαν προβιβαζόμενος, ἣ τῆ βασιλίσσῃ μὲν Τύρυ καὶ Σιδῶνος θυγάτηρ ἦν, ἐτόλμα δὲ καὶ τολμηρὸν γύναιον. Αὕτη γὰρ τῆ ἰδίᾳ Θεῷ τῆ Βὴλ ἐδωράσατο, καὶ ἄλσος ἐφύτευσε, καὶ ἱερεῖς αὐτῆ, καὶ ψευδοπροφήτας κατέστησε. Ἠλιοὺ δὲ ὁ Προφήτης ἐκ πόλεως Θίσβης ζηλώσας ἐπὶ τῇ ἀσεβείᾳ τῦ Βασιλέως Ⓒ τῦ λαοῦ, εἶπε πρὸς Αχαάβ. Ζῇ Κύριος, εἰ ἔσται ὑετὸς, εἰ μὴ διὰ λόγυ μου. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῆλθε κατὰ τὸ χειμάρρῳ Χοραθ, κατ' ἐντολὴν τῦ Θεῦ· ἔνθα παρὰ κοράκων ἐτρέφετο, ἄρτυς αὐτῆ κομιζόντων πρωΐ, καὶ κρέας τὸ δειλινὸν, Β ἐκ δὲ πότυ αὐτῷ ἐχορήγει ὁ χειμάρρους. Οὗ ξηραινθέντος, εἰς Σάρεφθα πόλιν ἦσαν μεταξὺ Σιδῶνος καὶ Τύρυ τῆ Θεῷ πειθόμενος ἀπῆλθε, καὶ πρὸ τῆς πόλεως γυναικί τινι ἐντυχὼν, ὕδωρ αὐτῆ κομίσαι ἐκέλευσεν. Ὡς δ' ἐπορεύετο ἡ γυνὴ, καὶ ἄρτον αὐτῆ ἐπιτραπῆναι ᾔτει. Ἡ δὲ μιᾶς δραχμῆς ἄλευρον ἐξωμύτα ἐπορεῖν, καὶ βραχύτατον ἔλαιον, καὶ συλλέξασα ξυλάρια ἀπέκαιε ποιήσασα μικρὰν τροφὴν ἑαυτῇ καὶ τοῖς παισὶν, ἧς ἐκλιπούσης καὶ αὐτὸς λιμῷ ἐκλείπειν. Ὁ δὲ Προφήτης θαρρεῖν αὐτὴ ἐγκελεύεται· μὴ δὲ ὃ ἐκλείψειν ἄλευρον ἐκ τῆ ἀγγείυ τῆ πρὸ φέροντος, μὴ δ' ἔλαιον ἐκ τῆς ληκύθυ, ἕως γένηται ὑετός. Ἡ δὲ πορευθεῖσα, τὸν τε Προφήτην παρ' αὐτῆ ξενισθέντα, καὶ ἐκτενῆ, καὶ τὰ τέκνα ἐκ τῆ βραχέος ἐκείνυ ἄλευρυ ἐτράφη, ἕως ὁ λιμὸς παρελήλυθε. Νοσήσαντος δὲ τῦ υἱῦ τῆς γυναικὸς ταύτης, καὶ θανόντος, ἐβλασφήμει κατὰ τῦ Προφήτυ ἐκείνυ. Ὁ δὲ δοθῆναι αὐτῆ τὸ παιδικὸς παιδίον φησί. Καὶ λαβὼν, εἰς τὸ ὑπερῷον ἔνθα ἦκε ἀνῆκεν, καὶ ἔθετο ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῦ. καὶ τὸν Θεὸν ἐκετεύσας, τρισσάκις ἐπερύσησε τῷ παιδὶ, καὶ ἀνίζησι, καὶ ἔδωκε τῇ παῖδα ζῶντα τῇ γεννησάσῃ· ἣ δ' εὐχαριστεῖ. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐντείλατο τῷ Ἠλιοὺ ὁ Θεὸς, προσελθεῖν, καὶ χρηματίσαι Αχαάβ, ὡς ἔσται ὑετός. Ὁ δὲ λιμὸς ἐπὶ Σαμάρειαν Ⓒ τὴ χώραν ἅπασαν κατεπαίωτο. Αχαάβ δὲ τὸν οἰκονόμον αὐτῦ ἄνδρα χρηστὸν παραλαβὼν, ἀπῆει εἰ ὕδωρ τοῖς ἵπποις χιλόν. Καὶ ὁ μὲν ἄλλην ἀπῆει ὁδὸν, ἕτερον δὲ Αβδίαν, ἐρευνῶντες πῦ ἂν ὕδωρ εὕροιεν χόρτον ἐν πηγαῖς ἢ χειμάρροις. Συμβαῖνει τοίνυν τῷ Αβδίᾳ ὁ Ἠλίας, καὶ γνοὺς τὸν Βασιλέα μηνύειν αὐτῷ. Ὁ δὲ καὶ μάλα ζητεῖσθαι παρὰ τῦ Αχαάβ ἔλεγεν αὐτῷ, ἵνα ἀνέλοι, εἰ ὕδωρ. Καὶ κρύπτεσθαι συμβουλεύει, ἐλεγέ τε καὶ αὐτὸς ἑκατὸν Προφήτας κρύπτειν καὶ τρέφειν, καὶ σώζειν σῖτῳ, τὰς ἄλλας πάσας τῆς Ἰεζάβελ ἀπηνείας. Ὁ δὲ ὤμοσε, κατ' ἐκείνην ὀρθίστεσθαι τῷ ἡμέραν τῷ Αχαάβ. Ἀπῆλθεν οὖν Αβδίου, καὶ ἀπήγγειλε περὶ τῦ Ἠλίᾳ τῷ Βασιλεῖ. Καὶ ἰδὼν τὸν Προφήτην ἐκεῖνος. Εἰ αὐτὸς εἶ, ἔφη, ὁ διαστρέφων τὸν Ἰσραὴλ; Ἠλίας δὲ, Σὺ μᾶλλον, εἶπε, καὶ ὁ οἶκος τῆ πατρός συ, διαστρέφετε τὸν λαὸν καταλιπόντες τὸν Κύριον, καὶ ψευδεῖς τιμῶντες θεούς. Ἀλλ' ἄθροισον εἰς τὸ Καρμήλιον τὸν λαὸν, καὶ τὺς σοὺς Προφήτας, καὶ τὰς τῆς γυναικός. Πάντων δὲ συνελθόντων, εἶπεν Ἠλίας· Ὡς ἐγὼ μόνος ὑπολέλειμμαι τῷ Θεῷ Προφήτης, οἱ δὲ ψευδοπροφῆται σφόδρα πολλοί. Δότε οὖν μοι μόνῳ βοῦν, καὶ αὐτοῖς ἅπασιν ἕτερον, καὶ θύσαντες τὰς βόας, ἐπιθῶμεν ξύλοις τὰ θύματα, πῦρ δέ γε μὴ ἐπενέγκωμεν. καὶ ἕκαστος ἐπικαλείσθω τὸν οἰκεῖον Θεὸν, καὶ ὑφ' οὗ ἂν αὐτόματον πῦρ ἐκλάμψῃ, καὶ κατακαυ-

σὺ τὰ ξύλα τὸ καὶ θύματα, ἐκεῖνος λογιζέσθω Θεὸς ἀλη-
θής. Ἐπῆκουσε τὸ πλῆθος τοῦ λόγου, καὶ ἐποίησαν ὅπως οἱ
ἱερεῖς τῆς αἰχμῆς, καὶ θύσαντες τὸν μόσχον, καὶ ἐπιθέντες
ξύλοις ἄνωθεν πυρὸς, ἐπεκαλοῦντο τὸν Βάαλ ὁρμαθὲν εἰς
μετεμβολίαν. Μυκτηρίζων δὲ αὐτοὺς ὁ Προφήτης, μέγα
βοᾶν αὐτοῖς συνεβούλευε, μή ποτε καθεύδῃ αὐτοῖς ὁ Θεὸς,
ἢ τις ἀχολία αὐτῷ ἐστίν. Ὡς δ' οὐδὲν ἐκείνοις δεομένοις
πολλὰ ἐπῃρώτησε, ὁ Προφήτης δώδεκα λίθους λαβὼν
καθ' ἑκάστην φυλὴν, φκοδόμησε θυσιαστήριον, ὤρυξε δι-
ξάμβωλον, ἐφοίβασε τὰς ξύλας ἐπὶ τοῦ βωμοῦ, καὶ αὐτὰς
τὰ ἱερεῖα ἐπιτηγκάνει, ὕδωρ ἐπιχυθῆναι τῷ θυσιαστηρίῳ
ἐκέλευσε, ὡς τὴν διξάμβωλον πληρωθῆναι. Καὶ ἐπὶ
τούτοις ἐπεκαλέσατο τὸν Θεὸν, καὶ πῦρ ἐξανάθεν ἐπὶ τὸν
βωμὸν κατελύσκετο, πάντων ὁρώντων, καὶ τὴν θυσίαν
καὶ τὰ ξύλα καὶ τοὺς λίθους καὶ τὸν χοῦν
Ὁ λαὸς δ' ἐκπλαγεὶς, ἔπεσεν ἐπὶ τὸν χοῦν, ἵνα Θεὸν ἀ-
ληθῆ τὸν καὶ μέγαν ὁμολογοῦντες. Καὶ συλλαβόντες τοὺς
ψευδοπροφήτας, ἀπέκτειναν, τοῦ Προφήτου κελεύσαντος
Εἶτα δὲ τῷ Βασιλεῖ, ὡς ὕσει μὴ μικρὸν ὁ Θεός. Καὶ γέ-
γονε καὶ τὴν πρόῤῥησιν αὐτοῦ ῥαγδαῖος ὄμβρος. Ἀπειλησά-
σης δὲ τῆς Ἰεζάβελ ἀπολεῖν τὸν Ἠλίαν, φοβηθεὶς ὁ Προφή-
της ἔφυγε, καὶ ἐν τῇ ἐρήμῳ γενόμενος ἀθυμῶν ἀποθανεῖν
ἐπέτρεψε τὸν Θεόν. Κοιμηθεὶς δὲ, ἐξυπνίσθη παρά τινος
ἀναστῆναι, καὶ φαγεῖν αὐτῷ ἐπιτρέποντος. Ὁρᾷ δὲ καὶ ὁ-
λυζίτιον ἄρτον ἐκεῖ, καὶ ὕδωρ. Καὶ φαγὼν, ἐκοιμήθη
πάλιν, καὶ αὖθις ὁ Ἄγγελος φαγεῖν αὐτῷ ἐγκελεύεται, ὡς
πολλῆς αὐτῷ προκειμένης ὁδοῦ. Καὶ πάλιν δὲ φαγὼν καὶ
ἐνισχύσας ἐκ τῆς τροφῆς ἐκείνης, ἐπορεύθη ἡμέρας τεσσα-
ράκοντα. Καὶ γενόμενος ἐν τῷ ὄρει Χωρὴβ, εἰσῆλθεν
εἰς σπήλαιον, καὶ φωνῆς ἤκουσε· Τί παραγέγονας ἐνταῦ-
θα; ὁ δὲ ἔφη, Ὅτι ζηλώσας ἔκτεινα τοὺς Προφήτας τῆς
Ἰεζάβελ, ἡ δὲ ζητεῖ με κτανεῖν. Ὁ δὲ χρηματίζων εἶ-
πεν αὖθις αὐτῷ· Ἔξελθε αὔριον, καὶ στῆθι ἐνώπιον Κυ-
ρίου. Καὶ ἐποίησεν ἔτω, καὶ αἰθάλιται πνεύματος καὶ
συστασμοῦ, καὶ ὀρᾷ καιόμενον πῦρ. Εἶτα λεπτῆς αὔρας γενο-
μένης, ἄκουει φωνῆς λέγουσης, ἀναστρέψας κελεύσεις αὐτῷ, καὶ
χρίσας Βασιλέα τῆς Συρίας τὸν Ἀζαὴλ, καὶ Ἰηοὺ Βασιλέα
τῆς Ἰσραὴλ, καὶ τὸν Ἐλισσαὶὲ εἰς Προφήτην ἀντ' ἐαυτοῦ,
οἳ τοὺς ἀσεβεῖς ὀλοθρεύσουσιν. Ὑποστρέψας δὲ Ἠλίας
ὡς ἐκελεύσθη, εὗρε τὸν Ἐλισσαῖον ἀροτριῶντα, καὶ
ἐπέῤῥιψε αὐτῷ τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ. Ὁ δὲ κα-
ταλιπὼν πάντα, ἠκολούθησεν αὐτῷ προφητεύειν ἀξιω-
θείς.

ιδ'. Ἀμπελῶνα δὲ πλησίον τῆς ἀγορᾶς τοῦ Βασιλέως
Ἀχαὰβ εἶχεμίτης ὁ Ναβουθαὶ, ἠξίωτο πωλῆσαι αὐ-
τὸν τῷ Βασιλεῖ, ἢ ἀντάλλαξαι. Ὁ δὲ οὐκ ἐπείθε-
το. καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐφ' ᾧτο λελύπητο. Μαθοῦσα δὲ
Ἰεζάβελ τὴν λύπης τὸ αἴτιον, γράφει ἐποίησατο ὡς ἐξ
Ἀχαὰβ, εἰς τοὺς πρώτους τῆς χώρας, ἐν ᾗ κατῴκει
ὁ Ναβουθαὶ, ἐγκαλοῦντες αὐτοῖς κατηγορῆσαι τὸν
ἀνδρὸς, ὡς βλασφημήσαντος καὶ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Βα-
σιλέως. καὶ τινας παρασκεύασαι καταμαρτυρῆσαι αὐ-
τῷ, καὶ καταλιθάσαι αὐτόν. Ταῦτα δὲ γράφει τῇ
σφραγῖδι τοῦ Βασιλέως ἐπισημηνάμενη, ἔστειλε
πρὸς τοὺς ἄνδρας. Κἀκείνων ποιησάντων ὡς ἐνετάλ-
θησαν, ὁ μὲν Ναβουθαὶ κατελίθη καὶ ἐτεθνήκει. Ἡ δὲ
Ἰεζάβελ κληρονομῆσαι τοῦ ἀμπελῶνα τοῦ Ναβουθαὶ τῷ
Ἀχαὰβ ἐπετήδευτο, θανόντος ἐκείνου. Ὁ δὲ ἐλυπήθη
δὲ τὸν φόνον, τὸν ἀμπελῶνα δὲ ᾠκειώσατο. Καὶ Ἠλίας,
κελεύσαντος τοῦ Θεοῦ, ἀπῆει πρὸς Ἀχαὰβ, λέγων,

Zonaræ Annales.

Hac oratione a populo collaudata, cum ignominiæ Sacerdotes ita feciſſent, & vitulo mactato, ac ſine igne lignis impoſito, Baalem a diluculo uſque ad meridiem invocaſſent: Propheta per deriſum eos hortatur, ut magnum vociferarentur, ſi forſitan dormitaret illorum Deus, aut aliis negotiis eſſet occupatus. Cum autem aſſidue flagitando nihil proficerent, Propheta duodecim ſaxis pro tribuum numero ſublatis, altare ſtruxit, ſcrobem effodit, ligna in altari digeſſit, victimas impoſuit, aquam in altare effundi juſſit, ut ſcrobs etiam impleretur. His peractis, invocato numine, ignis videntibus omnibus de cælo in aram delatus, & victimas & lapides una cum aqua & pulvere conſumpſit. Quo portento conſternatus populus, pronus in terram cecidit, unum eſſe Deum verum & magnum confitentes: & juſſu Prophetæ, manibus in impoſtores illos vates injectis, omnes occiderunt. Deinde Regi dicit Elias, Deum paulo poſt miſſurum pluviam. Itaque factum eſt, ut prædixerat, & imber vehemens erupit. Sed Jezabele mortem illi comminata, Propheta territus fugit & in deſerto agens deſperabundus mortem a Deo expetit: ſopituſque a quodam excitatur, jubente ſurgere & veſci. Videt autem panem ſubcinereum illic, & aquam. Quum edilſet, rurſus obdormiit. Angelus denuo eum veſci jubet, quod el magnum iter inſtet. Rurſus igitur cibo ſumpto, & recuperatis ex eo viribus, diebus quadraginta ambulat: & in Chorebum montem profectus, antrum ingreditur. Ibi voce audita, *Cur eo venisti?* Reſpondet: *Cum Dei ſtudio vates Jezabelis occiderim, illa me ad necem quaritat.* Tum is cujus vocem audierat, denuo illi ait; *Cras egreſſus, ſtato coram Domino.* Cum ita feciſſet, ventum ſentit & concuſſionem, & ignem ardentem videt. Deinde levi aura exorta, ex ea vocem audit, quæ reverti jubebat, & Aſahelem Syriæ Regem inungere, & Jehum Regem Iſraelis, & Eliſæum ſuo loco Prophetam, qui impios deleturi eſſent. Regreſſus Elias, quemadmodum juſſus fuerat, Eliſæum arantem invenit: cui cum vellus ſuum injeciſſet, ille relictis omnibus, eum ſequitur, ad vaticinandi munus evectus.

XIV. Interim Achabus vineam Nabothi ſuis agris conterminam, vel emere vel permutato accipere cupiens, recuſante poſſeſſore, in animi ægritudinem incidit. cujus Jezabel edocta cauſam, ſub nomine Regis litteras ad proceres regionis, in qua Nabothus habitabat, conſcribit, quibus illum accuſare jubebantur, ut in Deum & Regem contumelioſis verbis uſum: ac falſis teſtibus ſubornatis, lapidare: Eas litteras regio ſigillo appreſſo, ad illos mittit: qui juſſa executi, Nabothum lapidibus obruerunt. Quo facto, Jezabel Nabothi vineam occupare Achabum jubet: qui etſi cædem illius ægre ferebat, tamen vineæ hæreditatem adiit. Itaque Elias ad illum miſſus a

LIBER II.

Edit. Pariſ. pag. 92.

Elias ira in montem Oreb.

Elifeus ab Elia aſciſcitur.

Nabothus Jezabelis fraude perimitur.

pag. 93.

Elias Achabo exitium minatur.

LIBER II.

Deo : *Quia*, inquit, *Nabothum occidisti, vineæ illius obtinendæ ergo, propterea ait Dominus, Quo in loco sanguinem illius linxerunt canes, eodem in loco tuum uxorisque tuæ sanguinem lingent canes, & meretrices in sanguine tuo lavabant, omnisque familia tua extirpabitur.* Quibus verbis vehementer contristatus Achabus, lamentatus est, indutoque sacco jejunavit, facinora sua detestans. Ea Regis pœnitentia motus Deus, Prophetæ significat, se pœnas quas comminatus esset, non ab illo expetiturum: sed temporibus filii ejus illa facturum esse. Post hæc Aderis filius Syriæ Rex, cum magnis copiis & multis auxiliaribus, Samaria obsidione cincta, legatos ad Achabum mittit, qui ei dicerent: *Divitiæ tuæ, & uxores tuæ, & liberi tui mei sunt: bello enim ea capiam. Si vero mihi quæcumque voluero concesseris, soluta obsidione discedam.* Achabus ad hæc: *Et ego*, inquit, *& mei omnes tui sumus:* ac convocatis imperii sui senioribus, hostis legationem exponit. Sed populo eum a deditione dehortato, legatis respondet, se quæ postularentur, facere non posse. Eo Syriæ Rex nunciato iratus, vallo urbem circumdari, & aggeribus cingi jubet. Cum autem vates quidam Achabo dixisset, se traditurum illi hostes, cum pueris ducum eos invadenti: numerus eorum inventus est ducenti triginta duo, cum quibus circa meridiem, convivantibus & inebriatis hostibus est egressus. Eos cum Syriæ Rex vidisset, ministris suis imperat, ut ad se vinctos adducerent. Verum pueri illos aggressi, multos occiderunt: quos pone secutæ copiæ Israeliticæ, derepente facto impetu, Syros in fugam conjecerunt, adeo ut ipse Rex eorum vix elaberetur. Inde reversus Achabus, direptis hostium castris, Samariam redit. Cui Propheta Syrorum aggressionem denuo prædicit. Itaque instante vere, Syrus Israelitis denuo bellum infert, castris in planitie positis: cum e suis audisset, Hebræorum Dei vires in montibus vigere, in vallibus non item. Verum Propheta denuo promittit victoriam Achabo, *Ut*, inquit, *in vallibus etiam suam potentiam demonstret Deus.* Cæteris diebus exercitus quievere: septimo autem, prælio commisso, terga dant Syri: quos Achabus persequens, multos occidit, multi etiam Apheccam elapsi, ubi ruina murorum oppressi perierunt. Aderis porro filius cum paucis in fuga occultatur. Ejus satellites induti saccis, & funibus capita vincti, ad Achabum accessere, ut dominum suum conservaret supplicantes. Annuit Rex, adducunt illi Ducem suum ad Achabum curru vehentem: qui eum curru recipit, salutat, bono animo esse jubet. Deinde fœdere icto, cum multis muneribus dimittit. Tum Propheta Michæas a quodam popularium caput suum verberari jubet. Recusanti illi, *At te Ire*, inquit, *verberabit.* Itaque factum est, ut prædixerat. Cum idem alium jussisset, isque eum verberasset, obli-

Syri Samariam obsidentes, per miraculum profligantur.

Edit. Paris. pag. 94.

Achabo ob conservatum Syrum, exitium vaticinatur Michæas.

A Ὅτι ἐφόνευσας Ναβουθαὶ διὰ τὸ χεῖν τὸ ἀμπελῶνα αὐτοῦ, διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος· Ἐν ᾧ τόπῳ τὸ ἐκείνου ἐλείξαν αἷμα, ἐκεῖ καὶ τὸ σὸν αἷμα, καὶ τὸ τῆς γυναικός σου λείξουσι, καὶ αἱ πόρναι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου, καὶ ἅπαν τὸ γένος σου ἐξολοθρευθήσεται. Ἀχαὰβ δὲ ἐπὶ τούτοις κατανυγείς, ἐλιάσατο, καὶ σάκκον περιεβάλετο, καὶ ἐνήστευσε, καὶ τοῖς πεπραγμένοις μετεμελόμενος. Καὶ ὁ Θεὸς διὰ τῆς μετανοίας αὐτοῦ, μὴ ἐπάξειν αὐτῷ τὰ ἠπειλημένα, ἐδήλωσε τῷ Προφήτῃ, ἀλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ παιδὸς αὐτοῦ ταῦτα τελέσειν. Ὁ δὲ τοῦ Ἀδὲρ υἱὸς Βασιλεὺς Συρίας ἐστράτευσεν ἐπὶ Σαμάρειαν μετὰ βαρείας δυνάμεως καὶ συμμάχων πολλῶν. Καὶ πολιορκῶν αὐτὴν, ἔπεμψε πρὸς Ἀχαὰβ, λέγων· ὅτι Ὁ πλοῦτος σου καὶ αἱ γυναῖκές σου, καὶ τὰ τέκνα σου, ἐμά εἰσι· λήψομαι γὰρ πολέμῳ αὐτά. Ἂν δ' ὅσα βούλωμαι παραχωρήσῃς μοι λαβεῖν, λύσω τὴν πολιορκίαν, καὶ ἀπελεύσομαι. Ἀχαὰβ δὲ, Κἀγὼ, ἔφη, καὶ οἱ ἐμοὶ πάντες, σοί ἐσμεν. Καὶ συναθροίσας τοὺς πρεσβυτέρους τῆς γῆς, ὅσα πρὸς αὐτὸν διεπέμψατο ὁ πολέμιος ἀνεδίδαξε. Τὸ δὲ πλῆθος μὴ πειθῶναι αὐτῷ συνεβούλευσε. Ὁ δὲ τοῖς πρέσβεσι τοῦ πολεμίου εἶπε, μὴ δυνασθαι ποιῆσαι τὸ ἀπαιτούμενον. Τοῦτο ἀγγελθὲν τῷ Βασιλεῖ τῆς Συρίας, εἰς ὀργὴν ἐκείνον ἐκίνησε, καὶ χάρακα βαλεῖν περὶ τὴν πόλιν, καὶ χώματα ἐγείρειν ἐκέλευσε. Προφήτου δέ τινος τῷ Ἀχαὰβ φήσαντος, παραδώσειν τὸν Θεὸν τοὺς πολεμίους αὐτῷ μετὰ τῶν παιδαρίων τῶν ἡγεμόνων ἐπιόντι αὐτοῖς, ἐξέθνεσε τὰ παιδάρια, καὶ ὥρᾳ διακοσία τεσσαράκοντα δύο. Τῶν δὲ πολεμίων ἀμεθυόντων καὶ μεθυόντων καὶ μεσημβρίαν, ἐξῆλθεν ὁ Ἀχαὰβ παραλαβὼν τὰ παιδάρια. Ὁ Βασιλεὺς δὲ Συρίας ἰδὼν αὐτοὺς, διδυμίους τοὺς προσιόντας παρασῦραι αὐτῷ τισὶ τῶν οἰκείων προστάξας. Οἱ δὲ παῖδες τοῖς ἐπιοῦσι προσμίξαντες, πολλοὺς ἀπέκτειναν. Ἑπομένη δὲ ὀπισθεν τῶν παίδων ἡ πᾶσα δύναμις Ἰσραὴλ, ἐξαίφνης καὶ τῶν Σύρων ὁρμήσασα, εἰς φυγὴν αὐτοὺς ἔτρεψε, ὡς καὶ τὸν Βασιλέα σφῶν μόλις φυγόντα σωθῆναι. καὶ ἀναστρέψας ἐκ τῆς διώξεως Ἀχαὰβ, τὸ στρατόπεδον τῶν πολεμίων διήρπασε, καὶ ἐπανῆλθε πρὸς τὴν Σαμάρειαν. Ὁ δὲ Προφήτης αὖθις τῷ Σύρῳ αὐτῷ προεῖπεν ἐπιέλθειν. Ἦν δὲ ἐπισάντος τοῦ ἔαρος, ἐστράτευσεν αὖθις ὁ Σύρος κατὰ τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ἐν πεδίῳ ἐπελέωσεν. Εἶπον γὰρ αὐτῷ οἱ περὶ αὐτὸν, ἐν ὄρεσι τὸν Θεὸν τῶν Ἑβραίων ἔχειν δύναμιν ἰσχυράν, καὶ μέντοι καὶ κοιλάσι. Τῷ δὲ Προφήτῃ νίκην ἐπαγγελλομένῳ τῷ Ἀχαὰβ, ἵνα, φησὶ, καὶ ἐν κοιλάσι ἃ ἰσχυὼ ἐπιδείξηται ὁ Θεός. Τὰς μὲν ἄλλας ἡμέρας ἡσύχαζον τὰ στρατόπεδα, τῇ δ' ἑβδόμῃ μάχης συγκροτηθείσης, φεύγουσιν οἱ Σύροι. καὶ Ἀχαὰβ ἐδίωκε, καὶ ἥρπασε αὐτούς. Πολλοὶ δὲ περισωθέντες εἰς Ἀφεκκα τὴν πόλιν, ἐκεῖ διεφθάρησαν, τοῦ τείχους ἐπιπεσόντος αὐτοῖς. Ὁ δὲ τοῦ Ἀδὲρ υἱὸς μετὰ τινων ὀλίγων φυγὼν ἐκρύβη. Οἱ δὲ περὶ ἐκεῖνον σάκκους ἐνδύντες, καὶ σχοινοις ταῖς κεφαλαῖς περιδήσαντες, προσῆλθον τῷ Ἀχαὰβ, καὶ σώζειν τὸν αὐτῶν ἱκέτευον Κύριον· ὁ δὲ κατῴκτισε. Κἀκεῖνοι προσήγαγον τὸν ἀρχηγὸν ἑαυτῶν, ἐφ' ἅρματι ὀχουμένῳ τῷ Ἀχαὰβ. Ὁ δὲ ἐπὶ τὸ ἅρμα λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ἀσπάζεται, καὶ θαῤῥεῖν ἐκέλευσε. Εἶτα ἐπὶ συνθήκαις ἀφῆκεν αὐτὸν ἀπελθεῖν, πολλὰ δωρησάμενος. Ὁ Προφήτης δὲ Μιχαίας τινὰ τῶν ὁμοφύλων κέλευσε παίσαι αὐτὸν κατὰ κεφαλῆς. Τοῦ δὲ μὴ πεισθέντος, ὡς λέοντος αὐτὸν παραχθῆναι προεῖπε. καὶ γέγονε εἰς ἔργον ἡ προῤῥησις. Εἶτ' ἐπῆρε τινὰ αὐτῶν προσῆλθε αἰτῆσαι. πληξάντος δ' ἐκεῖνο, κατακοσμήσαντος τινὰ κεφα-

B

C

D

E

λὼ προσῆλθε τῷ Ἀχαὰβ, λέγων. Ἐπὶ φυλακῇ παραλαβὼν παρὰ τοῦ ταξιάρχου μ' ἐκάλεσε, φυγόντος δ' ἐκείνου, ἐμὲ ταξίαρχον ζητεῖν αὐτὸν ἀνεῖλεν. Ὡς δὲ δίκαιον εἶναι πᾶσιν ἔφη ὁ Ἀχαὰβ, λύσας ἐκεῖνος τὸν κεφαλὴν, ἐπιγνώσθη ὡς ὁ Προφήτης Μιχαίας ἦν. Καὶ ἔφη τῷ Ἀχαὰβ· Ἐπεὶ ἡ βασιλέα Συρίας ἄνδρα ὀλέθριον ἀτιμώρητον ἀφῆκας, αὐτὸς ἀντ' ἐκείνου ἀποθανῇ, καὶ ὁ σὸς λαὸς ἀντὶ τοῦ λαοῦ ἐκείνου. Ἐλυπήθη πᾶσιν ἀκούσας ὁ Ἀχαάβ. Ἐνιαυτὸν δὲ τρεπτέαν εἰρήνην ἄγαγὼν, εἶτα βουληθεὶς τὴν πόλιν Ρεμμὰθ ὡς αὐτῷ ἀφαιρεσαν ἀφελέσθαι τῷ Σύρῳ, ἠξίου καὶ ὁ Βασιλέα τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἰωσαφὰτ συμπολεμῆσαι αὐτῷ. Κρίνεσθαι κατέδοξε, καὶ συμβούλου ἐρωτῆσαι τὸν Θεὸν διὰ τοῦ Προφήτου, εἰ δόξειε; Ἀχαὰβ δὲ τοὺς ἑαυτοῦ Προφήτας συγκαλεσάμενος, εἰ πορεύσεται πρὸς πόλεμον ἤρετο. Τῶν δὲ νίκην ἐπαγγελλομένων, ὁ Βασιλεὺς Ἰωσαφὰτ Προφήτου ἐζήτησε τοῦ Κυρίου. Ἀχαὰβ δὲ εἶναι μὲν ἔφη, προσωχθικέναι δ' ἐκείνῳ, κακὰ προαγορεύοντι. Καὶ ὁ Ἰωσαφὰτ καλεθῆναι αὐτὸν ἠξίου. Καλεῖται δὲ τὸν Μιχαίαν, ἐρώτα ὁ Ἀχαὰβ εἰ μαχοῦνται, ἢ μή; Ὁ δὲ Εὐρακὰ ἦν Ἰσραὴλ, ἔφη, διεσπαρμένον ἐν τοῖς ὄρεσιν ὡς πρόβατον ὄντα μήποτε. Ὁ δὲ Κύριος εἶπέ μοι, τοὺς μὲν σωθήσεσθαι καὶ ἀναστρέψαι, σὲ δὲ μόνον πεσεῖσθαι ἐν Ρεμμάθ. Ταῦτα δὲ Μιχαίου εἰπόντος, ὁ Ἀχαὰβ πρὸς Ἰωσαφὰτ ἔφη· Οὐκ εἶπόν σοι, ὡς κακά μοι ἀεὶ προφητεύει; Σεδεκίας δέ τις τῶν ψευδοπροφητῶν ἐρράπισε δὲ σιαγόνα Μιχαίου. Ὁ δὲ ἔφη αὐτῷ, Μετ' ὀλίγον ταμεῖον εἰς ταμεῖον ἀμείψεις κρυπτόμενος. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἀχαὰβ καθειρχθῆναι αὐτὸν, καὶ φυλάττεσθαι, μέχρις ἂν αὐτὸς ὑποστρέψῃ, προσέταξε. Καὶ ὁ Μιχαίας, Ἐὰν ὑποστρέψῃς σὺ εἰρήνῃ σὺ, εἶπεν, οὐκ ἐλάλησεν ἐμοὶ Κύριος. Ἦλθε δὲ πορευθέντων τῶν Βασιλέων, καὶ ὁ τῷ Σύρων Βασιλεὺς αὐτοῖς ἀντιπαρετάξατο, ἑπτακισχιλίοις τοῖς στρατιώταις αὐτοῦ, μηδενὶ πολεμεῖν τῷ ἄλλων, εἰ μὴ μόνῳ τῷ Ἀχαὰβ ἐν βασιλικῷ ἀμείψας στολῇ, ἐδιωτικῇ ἐκόσμησε. Ἰδόντες δὲ οἱ τῷ Σύρων στρατάρχαι τὸν Ἰωσαφὰτ κεκοσμημένον βασιλικῶς, ὑπέθεσαν εἶναι τὸν Ἀχαὰβ, καὶ ἐκύκλωσαν αὐτόν. Ὡς δ' ἔγνωσαν μὴ ὄντα τὸν Βασιλέα τῶν Ἰσραὴλ, ἀνεχώρησαν. Εἷς δέ τις τὸ τόξον ἐντείνας, βάλλει τὸν Ἀχαάβ. Γνοὺς δὲ κακείνος πληγῆναι, τῷ ἡνιόχῳ ἐκέλευσε τὸ ἅρμα ἐκ μάχης ἐξαγαγεῖν, καὶ περὶ δύσιν ἡλίου ἐξέλιπε. Καὶ οἱ μὲν Σύροι γνόντες τεθνηκότα τὸν Ἀχαάβ, ἀπῆλθον πρὸς ἑαυτούς. Ὁ δὲ τοῦ Βασιλέως νεκρὸς κομισθεὶς εἰς Σαμάρειαν θάπτεται. Τὸ δὲ ἅρμα καθημαγμένον τῇ φόνῳ τοῦ βασιλέως ἀπέπλυναν ἐν τῇ κρήνῃ τῆς Σαμαρείας, καὶ οἱ τε κύνες τὸ αἷμα ἐλείξαν, αἵ τε πόρναι ἐπὶ τῇ κρήνῃ ἐλούσαντο, ὡς Ἠλίας προεῖπεν. Ἀπέθανε δὲ Ἀχαὰβ, ὅτε ὁ Μιχαίας προηγόρευσε, καὶ ὄλεθρον μὲν φυγὼν, καὶ τοι προρρηθέντα αὐτῷ, βασιλεύσας ἔτη δύο καὶ εἴκοσι. Τοῦ δὲ βασιλέως ὁ παῖς αὐτοῦ Ὀχοσίας μετ' ἐκεῖνον παρέλαβεν.

ιε'. Ἰωσαφὰτ τῷ Βασιλεῖ Ἰερουσαλὴμ ἀπὸ τῆς πρὸς Ἀχαὰβ συμμαχίας ἐπανελθόντι, Ἰηοὺ Προφήτης ἐπιτιμᾷ, ὅτι ἀνδρὶ πονηρῷ συνεμάχησε δικαίῳ· ῥυθῆναι δ' αὐτὸν ἔλεγε παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοι τῷ ἔργῳ αὐτῷ προσοχθίσαντος. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ἠυχαρίστει. Εἶτα ὑπ' αὐτῷ περιερχόμενος χώρας, τοὺς νόμους τηρεῖν ἐπέτελλε, καὶ κρίτας πανταχοῦ καταστήσας, δικαίαν κρίσιν προσέταττε. Μωαβιτῶν δὲ καὶ Ἀμμανιτῶν προσελθόντων τῷ Ἄρα-

Agato capite Achabum accessit : *Tribuno militum*, inquit, *captivus meæ custodiæ traditus, effugit, ob quod ille me ad necem quærit*. Id ubi jussum esse Achabus pronunciat, soluto capite Michæas agnitus, Achabo ait : *Quoniam Syriæ Regem, hominem pestilentem, impune dimisisti, ipse illius loco morieris, & populus tuus pro illius populo*. His auditis Rex turbatus est. Actaque pace per triennium, urbem Remmath, ut ad se pertinentem, Syris erepturus, a Josaphato Hierosolymitano Rege petit, ut una militet. Annuit ille, Deumque per Prophetam consuli jubet, an expeditionem illam probet ? Achabus Prophetas suos convocat, an bellum sit ineundum rogat ? Illis victoriam pollicentibus, Josaphatus etiam Prophetam Domini quærit. Achabus esse quemdam respondet, sed sibi invisum esse, mala prædicere solitum. Josaphatus eum vocari jubet. Accersitum Achabus rogat, pugnandum sit, an non ? Respondet ille : *Vidi Israelitas in montibus dispersos ut gregem sine pastore. Sed Dominus mihi dixit, illos quidem incolumes redituros, te vero solum Remmatha casurum*. Hæc Michæa locuto, Achabus Josaphato : *Nonne dixi*, Inquit, *eum mihi male ominaturum esse* ? Sedechias autem quidam ex pseudoprophetis alapam dedit Michææ. Cui ille inquit : *Tu paulo post ex alio conclavi in aliud transibis, latebras quæritans*. Cæterum Achabus Michæam in carcere custodiri jubet ad reditum suum. Tum ille : *Si tu*, inquit, *incolumis redieris, non locutus est per me Dominus*. Regibus jam profectis, etiam Syrorum Rex aciem instruit, & suis mandat, ne quem petant nisi solum Achabum. Is vero habitu regio deposito, privatum sumpserat. Itaque Syrorum Duces Josaphatum regaliter cultum, Achabum esse putaverunt, eumque circumdederunt : sed cum non esse Regem Israelitarum vidissent, reliquerunt. Achabus autem sagitta ictus, cum lethale esse vulnus sensisset, auriga currum e pugna educere jusso, circa Solis occasum moritur. Ejus obita Syri cognito, domum redierunt. Regis autem cadaver Samariam relatum, sepelitur. Sed currum de cæde ejus cruentum, in fonte Samariæ occultarunt. Sic & canes sanguinem ejus linxerunt, & scorta fonte illo lavabantur, ut Elias vaticinatus fuerat. Mortuus est Achabus, ut Michæas prædixerat, interito, quamvis ante audisset, non evitato, cum regnasset annos duos & viginti. Regnum suscepit filius ejus Ozochias.

Achabi expeditio contra Remmam.

Achabi interitus.

XV. Josaphatum Regem Hierosolymitanum ab expeditione domum redeuntem, Jehus Propheta increpat, quod homini impio opem tulisset : eumque a Deo, quamvis ea re offenso esse conservatum. Rex gratias agit : lustrataque omni ditione sua, leges observari, & Judicibus passim constitutis, rite fieri judicia edixit. Cum autem Moabitis & Ammanitis, qui etiam Arabes asciverant, Judæam aggressis, divi-

Josaphati res gestæ.

LIBER II.

Edit. Paris. pag. 95.

LIBER II.

nam opem imploraret. Propheta quidam Deum pro eo pugnaturum ait, ac educere quidem exercitum jubet, non tamen invadere hostes, sed stantes divinum auxilium expectare. Rex mane egressus, exercitum stare jubet, Sacerdotes cum tubis ante exercitum consistere, Levitas & cantores gratiarum actionem cantare Deo. Tum hostes concitati, mutuis sese cædibus confecerunt, ut ne unus quidem superesset. Josaphatus castra hostium exercitui diripienda concedit. . . Ab eo tempore Barbari cum ut Deo adjutore nixum veriti, quieverunt.

Ochozias VII. Israelitarum Rex.

Ochozias autem Israelitarum Rex, improbitatis parentum imitator fuit. Ejus regni anno secundo Moabitæ vectigalia retinuerunt, quæ patri pendere soliti fuerant. Ipse ægrotans, ad Accaronensem Deam, Muscam nomine, percontatum misit, an convaliturus esset? Legatis in itinere occurrit Elias, ac domum reverti jubet, eique a quo missi essent dicere: quia miserit ad barbarorum deum, quasi Israeli Deus non esset, cum e lecto suo non surrecturum. Illi regressi, audita referunt. Ochozia rogante quisnam id dixisset, atque illis ignorare se dicentibus, de forma illius hominis percontatur: quem cum illi hirsutum esse dicerent, pelliceo cingulo cinctum, Eliam esse intelligit, ac Centurione cum quinquaginta militibus misso, eum adduci jubet. Qui cum eum in vertice montis invenisset, ad Regem ire jubet. Verum ad Eliæ preces ignis de cælo delapsus, illum cum suis omnibus consumpsit. Alii porro totidem a Rege missi, pari exitio perierunt. Tertius ablegatus Centurio cum suis militibus, cum ad Prophetam veniisset, procubuit, eumque adoravit, pœnam deprecatus, quod invitus veniret, jussa Regis coactus, & oravit ut ipse ad eum veniret. Elias ab Angelo, amoto metu, ire jussus, de monte descendit; & Regi ait: *Quoniam ad alienum Deum misisti, quærens num evasurus esses, scito te de morbo non surrecturum, sed brevi moriturum.* Obiit igitur Ochozias secundum Eliæ prædictionem, Joramo fratri regno relicto, qui statuas Baalis a patre Achabo erectas comminuit, ille quidem cætera impius & improbus, atque parentum similis. Elias in cælum assumendus, cum Elisæo profectus ad Jordanem, vellere aquam percutit: ea percussa dirimitur, ut ambo per siccum transirent. Deinde Elisæum petere jubet, quid sibi fieri vellet. Tum ille: *Ut gratia spiritus, qui in te est, in me conduplicetur.* Elias, etsi votum id grave esse diceret: tamen, *Si me in cælum assumi videris, compos*, inquit, *ejus fies.* Dum hæc loquuntur, currus igneus cum similibus equis Eliam abripit. Dum sursum ferretur, vellus suum Elisæo injicit: quo ille accepto, Eliam videre desiit, ac ad Jordanem reversus, periculum facit petitæ ab Elia gratiæ, aqua vellere verbera-

Edit. Paris. pag. 96.

Joramus VIII. Israelitarum Rex.

Eliæ raptus in cælum.

βας ἐπελθόντων αὐτῷ, ἐπεκαλεῖτο τὸν Θεὸν εἰς βοήθειαν. Προφήτης δέ τις ὑπερμαχῆσαι αὐτῷ τοῦ Θεοῦ εἶπε, καὶ χιλίοις ἐξεγαγεῖν μὲν τὴν στρατιὰν, μὴ συμμίξαι μέντοι τοῖς πολεμίοις, ἑστῶτας δ' ὁρᾶν τὴν τοῦ Θεοῦ ἐπικουρίαν. Ἑωθεν δ' ἐξελθὼν μετὰ τῆς στρατιᾶς ὁ Βασιλεὺς, τῇ μὲν ἵστασθαι ἐπέταττε, τοὺς ἱερεῖς δὲ προεξάγειν τοῦ στρατεύματος μετὰ τῆς σαλπίγγων, καὶ τοὺς Λευίτας καὶ τοὺς ὑμνῳδοὺς ᾄδειν ἐξομολογητήριον τῷ Θεῷ. Οἱ δὲ πολέμιοι κατ' ἀλλήλων κινηθέντες, ἀλλήλους ἀπέκτειναν, ὡς μηδένα σωθῆναι. Ἰωσαφὰτ δὲ εἰς διαρπαγὴν ἄφηκε τὴν στρατιὰν τῶν ἐναντίων παρεμβολήν. Ἐντεῦθεν ὡς τὸ θεῖον ἔχοντα σύμμαχον, δείσαντες αὐτὸν, οἱ ἀλλόφυλοι, ἠρέμουν. Ὀχοζίας δὲ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν Βασιλεὺς, τοῖς αὐτοῦ γονεῦσιν εἰς πονηρίαν ὡμοίωτο. Περὶ δὲ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς Βασιλείας αὐτοῦ ἐπέσχον οἱ Μωαβῖται τοὺς φόρους, οὓς εἰσέφερον τῷ πατρὶ αὐτοῦ. Νοσήσας δὲ, πρὸς τὸν Ἀκκαρῶν Θεὸν, Μυῖαν ὠνομασμένον, ἔπεμψεν, ἐρωτῶν εἰ ἀναρρωσθήσεται. Ἠλίας δὲ τοῖς ἐσταλμένοις ὑπαντήσας, ἀναστρέφειν ἐκέλευε, καὶ λέγειν τῷ πέμψαντι πρὸς τὸν τῶν ἀλλοφύλων Θεὸν, ὡς τῷ Ἰσραὴλ μὴ ὄντος Θεοῦ, ὅτι ἐκ τῆς κλίνης οὐκ ἀναστήσεται. Καὶ οἱ ἄνδρες ἐπανελθόντες, εἶπον ἃ ἤκουσαν. Ὀχοζίας δὲ, τίς ὁ ταῦτα εἰρηκὼς εἴη, ἤρετο; Τῶν δὲ μὴ εἰδέναι φασάντων, τὸ εἶδος τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου λέγειν ἀπῄτει αὐτούς. Εἰπόντων δὲ δασὺν εἶναι, καὶ ζώνῃ δερματίνῃ περιεζῶσθαι, σωθῆναι ὡς Ἠλίας ἔφη. Καὶ πέμψας πεντηκόνταρχον σὺν τοῖς ὑπ' αὐτὸν, ἀνῆλθεν ἐπὶ τὸν Προφήτην ἐπὶ λόφου. Καὶ ὁ καλεὶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὄρους εὑρὼν αὐτὸν, ἔφη ἐπέλθειν πρὸς τὸν Βασιλέα. Εὐξαμένου δὲ Ἠλιοῦ, πῦρ οὐρανόθεν ῥυὲν, διέφθειρε τὸν πεντηκόνταρχον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἕτερον ἐκέλευε πεντηκόνταρχον μετὰ τῶν πεντήκοντα· κἀκείνους ὁμοίως πῦρ οὐρανὸν ἐδαπάνησε. Καὶ αὖθις τρίτος ἐπέμφθη ταξίαρχος σὺν τοῖς ὑπ' αὐτόν. Ὃς ἐπὶ τὸν Προφήτην ἐλθὼν, πεσὼν προσεκύνησε, καὶ παρῃτεῖτο τὴν ἐξ αὐτοῦ τιμωρίαν, λέγων ἄκων ἥκειν βασιλικῷ πεπεισμένος κελεύσματι, καὶ παρεκάλει αὐτὸν ἀπελθεῖν πρὸς τὴν Βασιλέα. Ἠλιοῦ δὲ, Ἀγγέλου αὐτῷ προσδιῶσαι εἰπόντος, καὶ μὴ προεῖσθαι, καταβὰς ἐκ τοῦ ὄρους, καὶ ἀπελθὼν, τῷ Βασιλεῖ ἔφη· Ἐπεὶ πρὸς ἀλλότριον Θεὸν ἔπεμψας, ζητῶν εἰ ζήσεις, ἴσθι εἰς οὐκ ἀναστήσῃ ἐκ τῆς νόσου, ἀλλὰ τεθνήξῃ. Ἀπέθανεν οὖν Ὀχοζίας κατὰ τὸν τοῦ Προφήτου προῤῥησιν, τῷ ἀδελφῷ Ἰωράμ τὴν βασιλείαν καταλιπών, ὃς τὰς μὲν στήλας τοῦ Βάαλ, ἃς ἔστησεν Ἀχαὰβ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, συνέτριψε. Τἄλλα δὲ ἀσεβὴς καὶ πονηρὸς ἦν, καὶ τοῖς γονεῦσι προσοικεῖος. Ἠλιοῦ δὲ ἀναλαμβάνεσθαι μέλλοντος, ἐπορεύθη μετ' Ἐλισσαιοῦ. Καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰορδάνην, τῇ μηλωτῇ αὐτοῦ τὸ ὕδωρ ἐκάμψε, καὶ διῤῥέυσε τὸ ὕδωρ, καὶ διῆλθον ἄμφω ἐπὶ ξηρᾶς. Εἶτα Αἴτησαι, εἶπε τῷ Ἐλισσαιοῦ, τί ποιήσω σοι; Ὁ δὲ διπλοῦν τὸν ἐν αὐτῷ τοῦ πνεύματος χάριν γενέσθαι ᾔτησεν ἐπ' αὐτῷ. Ἠλίας δὲ φορτικὸν εἶναι εἶπε τὸ αἴτημα, Πλὴν εἰ ὄψει ἀναλαμβανόμενον, γενήσεταί σοι. Ἔτι δὲ λαλούντων αὐτῶν, ἅρμα ἔμπυρον σὺν ἵπποις ὁμοίοις ἐπέβη, καὶ ἥρπασε τὸν Ἠλίαν. Ἀναφερόμενος δὲ, τὴν μηλωτὴν αὐτοῦ ἐπέῤῥιψε τῷ Ἐλισσαιοῦ. Καὶ ὃς λαβὼν αὐτὴν, μιμεῖται τὸν Ἠλίαν ἐρῶν, ὑπέστρεψε· καὶ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἰορδάνην ἀπόπειραν ἐποιεῖτο εἰ ἔλαβε τὴν

χάριν ὡς ἔφησε, ⸀ ἐπάταξε τὸ ὕδωρ τῇ μηλωτῇ. Τὸ δὲ ὑ διῄρητο. Καὶ εἶπε, Ποῦ ὁ Θεὸς Ηλιού; καὶ ἐπάταξε πάλιν· καὶ διίρη τὸ ὕδωρ, καὶ διῆλθε. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν υἱοὶ τῶν Προφητῶν πεντήκοντα, εἶπον· Ἐπαναπέπαυται τὸ πνεῦμα Ηλιοὺ ἐπὶ Ελισσαιέ. Καὶ ἠκολούθησαν αὐτῷ, καὶ ἐζήτουν παραδῶναι, ἐρευνήσαντες, μή ποτε ἦρε τὸν Ηλίαν πνεῦμα Κυρίου, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐφ' ἓν τῶν ὀρέων ἢ τῶν βουνῶν. Ελισσαιὲ δὲ οὐκ ἐπέτρεπεν. Ἐγκειμένων δ' ἐκείνων, κατέδυσε. Καὶ ἐπορεύθησαν πεντήκοντα ἄνδρες, καὶ ἐζήτησαν τρεῖς ἡμέρας, καὶ οὐχ εὗρον. Ελισσαιὲ δὲ ἐν Ιεριχῷ ἦν. Καὶ ἦλθον οἱ ἄνδρες τῆς πόλεως πρὸς αὐτὸν, δεόμενοι μεταβλῆθῆναι παρ' αὐτῶν τὰ ὕδατα τὰ τόπου ἐκείνου, πονηρὰ ὄντα καὶ ἀτεκνοῦντα. Ὁ δὲ ἐν ἀγγείῳ καινῷ ἅλας αὐτῷ κομισθῆναι ἐζήτησε· καὶ κομισθέντος, εἰς τὴν πηγὴν τοῦ ὕδατος καθῆκεν ἅλας ἐπικαλούμενος τὸν Θεὸν, καὶ τὰ ὕδατα ἐκ πικρίας εἰς γλυκύτητα μεταβληθῆναι, ⸀ ὑδὲν αὐτοῖς ἐναπόμειναι βλαβερόν. Ἀπιόντος δέ τινα τῶν Προφήτου Ελισσαιὲ, παιδάρια μικρὰ καταπαίζοντα αὐτῷ, βοῶντα, Ἀνάβαινε, φαλακρέ. Ἀλγήσας δ' ἐπὶ τούτῳ, κατηύξατο αὐτῶν. Καὶ ἐξῆλθον ἄρκοι ἀπὸ τοῦ ὄρους, καὶ ἀπέκτειναν ἐκ τῶν παίδων δύο καὶ πεντήκοντα. Ιωράμ δὲ ὁ υἱὸς Αχαὰβ μέλλων πρὸς Μωαβίτας ἐκστρατεύειν, Ιωσαφὰτ τὸν Βασιλέα τῆς Ιουδαίας ἐξίου συμμαχῆσαι αὐτῷ. Ο δὲ καὶ ὁ Ἰδουμαίων Βασιλέα ὑπείκοντα αὐτῷ, προσλαβέσθαι σύμμαχον ἐπηγγείλατο. Εὐθέντες δ' οἱ τρεῖς Βασιλεῖς, διὰ τῆς ἐρήμου ἀπῆσαν ἡμέρας ἑπτὰ, ⸀ τὸ ὕδωρ ἐπέλειψε τοῖς στρατεύμασιν. Ηλθον οὖν πρὸς Ελισσαιὲ οἱ τρεῖς Βασιλεῖς, καὶ ἐδέοντο σώζειν αὐτοὺς καὶ τὴν στρατιάν. Ο δὲ τῷ Ιωράμ ἔφη· Πρὸς τοὺς πατρός σου καὶ τῆς μητρός σου ἄπιθι Προφήτας· ⸀ ὤμοσεν, αὐτῷ μὴ ἂν ἀποκριθῆναι, εἰ μὴ διὰ Ιωσαφάτ. Εἶτα ψάλλοντά τινα κληθῆναι ἐκέλευσε. Ψάλλοντος δ' ἐκείνου, πνεῦμα Κυρίου ἐπέπεσε τῷ Προφήτῃ, καὶ ἐπέταξε πολλοὺς βόθρους ὀρύξαι παρὰ τὸ χείμαρρον· Οὗτος γὰρ, ἔφη, πλήρη τὸ χείμαρρον, καὶ τι πνεύματος πνεύσαντος, οὐθ' ὑετοῦ γεγονότος, ⸀ πιεῖσθε εἰς κόρον, καὶ τοὺ ἐχθροὺς κυριεύσετε. Καὶ ὁ μὲν ὕπνου ἀφοίρητον. Εωθεν δὲ τῇ ἐπαύριον ὁ χείμαρρος ὑδάτων ἐμπίπλησι· καὶ πλημμύρας γενομένης, ἅπαν τὸ πρόσωπον τῆς γῆς ἐκείνης τὸ ὕδωρ ⸀ κάλυψεν. Ανατείλαντος δὲ τοῦ ἡλίου πυρώδους, καὶ προσβάλλοντος τοῖς ὕδασιν, ἐρυθρὰ πᾶσι πρὸς τὴν αὐγὴν τοῦ ἡλίου ἐφαίνοντο. Οἱ δὲ Μωαβῖται ἐν τοῖς ὄρεσιν ἐστρατοπεδευκότες, καὶ ὑφθέντες κατασκοπούντες, αἷμα τὸ ὕδωρ ὑπολαβόντες, καὶ νομίσαντες τοὺς Βασιλεῖς πρὸς ἀλλήλους μαχέσασθαι, καὶ ἀποκτεῖναι ἀλλήλους τοὺς στρατιώτας αὐτῶν, ὥρμησαν ἀσυντάκτως εἰς τὴν τῶν σκύλων διαρπαγήν. Καὶ τοῦ ἐχθροῦ πιεζέντος αὐτοὺς, οἱ μὲν ἀνῃρέθησαν, οἱ δὲ ἔφυγον. Οἱ δὲ Ισραηλῖται διώκοντες, εἰς τὴν Μωαβίτιν ἐνέβαλον, καὶ τὰς πόλεις καθεῖλον, καὶ τὴν χώραν ἠρήμωσαν. Ο Βασιλεὺς δὲ Μωαβεὶς τὴν πόλιν ἐπανελθὼν, τὸν πρωτότοκον υἱὸν αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τείχους ἀναγαγὼν, ἐξ ὁλοκαυτώσεως ἔθυσε, καὶ ἀλοκαύτωσε τῷ Θεῷ. Τοῦτο οἱ Βασιλεῖς ἰδόντες, ⸀ τὸν ὁλοκαυτώσαντα ἐκεῖνον οἰκτείραντες, ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Ιωσαφὰτ δὲ ἐπανελθὼν εἰς Ιεροσόλυμα, πλάτῃ, ζήσας μὲν ἔτη ἑξήκοντα, βασιλεύσας δ' ἐν τοῖς πᾶσι πέντε καὶ εἴκοσι, ἀνὴρ γενόμενος θεοσεβὴς τε καὶ δίκαιος. Πολλοὺς δὲ παῖδας λιπὼν, ἐδέδοκτο τὴν βασιλείαν τὴν πρωτοβύτοκον ἐποιήσατο, Ιωράμ κεκλημένον, ὁμωνύμως τῷ Ισραηλιτῶν Βασιλεῖ, μητραδέλφῳ ὄντι αὐτοῦ.

ιε'. Ἐν Σαμαρείᾳ δὲ τῷ Ελισσαίῳ ἔτι ζῶντι, πρό-

ta : quæ cum non divideretur : *Ubi eſt*, inquit, *Elia Deus ?* Sed cum denuo percuſſiſſet, diviſa aqua tranſiit. Eo viſo, quinquaginta filii Prophetarum dixerunt : *Elia ſpiritus in Eliſæo conſedit*. Eumque ſecuti ſunt, quæſituri num ſpiritus Domini Eliam ſublatum in montem aliquem dejeciſſet. Id Eliſæus principio negat, ſed inſtantibus concedit. Quare viri quinquaginta toto triduo quæſitum non repererunt. Eliſæum Hierichunte habitantem cives convenerunt, rogantes ut eius loci aquas malas & ſterilitatem inducentes mutaret. Ille ſalem in novo ſibi vaſe afferri jubet : allatum, invocato Dei nomine, in fontem conjicit : quo facto, aquarum amaror in dulcedinem eſt converſus, amiſſa omni vi noxia. Propheta quopiam iturus, parvos pueros per ludibrium, *Aſcende, calve*, clamantes, indignatus execratur. Itaque urſi e montibus progreſſi, pueros duos & quadraginta occiderunt. Joramus Achabi filius Moabitis bellum illaturus, auxilium petit a Joſaphato Judææ Rege. Ille etiam Idumæorum Regem, qui ſibi pareret, ſe aſciturum ſocium promiſit. Ita tres Reges, inita concordia, ſeptem diebus per deſertum abierunt. Exercitibus autem aqua deficientis, Eliſæum adeuntes orant, ut & ſe & milites conſervaret. At ille Joramo : *Ad patris tui & matris Prophetas*, inquit, *abito*, & jurat, ſi abſque Joſaphato eſſet, ſe ne verbum quidem ei reſponſurum fuiſſe. Deinde quemdam vocari jubet, qui pſalleret. Eo pſallente, ſpiritu Domini afflatus Eliſæus, jubet multas effodi ſcrobes juxta torrentem : viſuros enim torrentem plenum, neque vento ſpirante, neque imbre depluente : ac poturos ad ſatietatem, & hoſtium potituros. His prædictis, poſtero die mane & torrentis alveus impletus eſt, adeo ut redundaret, & omnis illius terræ ſuperficies ſtagnaret. Sole orto, igniti ejus radii in aquas incidentes effecere, ut rubicundæ apparerent. Moabitæ igitur in montibus caſtra metati, & ex alto deſpicientes, ſanguinem eſſe putavere : ſuſpicati, orto inter Reges diſſidio, milites ſeſe invicem trucidaſſe. & dum incompoſito agmine ad ſpoliorum direptionem properant, ab hoſtibus circumventi, alii cæduntur, alii in fugam vertuntur : quos Iſraelitæ perſecuti, in Moabitidem impreſſione facta, & urbes everterunt, & regionem devaſtarunt. Rex autem Moabitarum in urbem reverſus, filium ſuum primogenitum in murum adductum, ex deſperatione immolatum adolet Deo. Quo Reges conſpecto, miſerti illius eo loci redacti, obſidionem ſolverunt. Joſaphatus autem Hieroſolyma reverſus, obit anno ætatis ſexageſimo, regni vigeſimo quinto, vir pius & juſtus. multiſque liberis relictis, natu maximum Joramum ſucceſſorem deſignavit, Iſraelitico Regi cognominem, avunculo ſuo.

XVI. Eliſæum Samariæ degen-

LIBER II. *Edit. Pariſ. pag. 97.*

Prophetæ Eliam fruſtra quærunt.

Eliſæus Hierichuntias aquas medicatur.

Eliſæum urſos immitis pueris deſtroribus.

Joramo & Joſaphato æquas, & victoriæ contra Moabitas occaſionem ſuppeditat.

pag. 98.

Joramus VII. Rex Hieroſolymitarum.

Eliſæus Samaritanæ olcum augeri.

LIBER II.

tem mulier quamdam vidua convenit, miserabiliter conquerens, quod solvendo non sit, liberos suos a fœneratore in servitutem abripi. Eam Propheta rogat, quid habeat in ædibus? Quæ cum se nihil habere nisi pauxillum olei, responderet: jubet ut multa vasa utenda petat, & in omnia de oleo infundat. Quo illa facto, vasa omnia plena esse oleo, Prophetæ nunciat: quo ille vendito, eam creditori satisfacere, & quod superfit, ad usum domesticum conferre jubet. Idem Sunamitidi, cujus hospitio utebatur, orbæ liberis prædixerat, parituram esse filium, itaque factum est. Verum puer jam grandiusculus, obiit. Itaque mulier ad Elisæum in Carmelum venit, & pedibus ejus advoluta, calamitatem suam deplorat. Ille discipulum Giezim, dato baculo suo, quem puero mortuo imponeret, cum ea abire jubet. Sed jurante muliere se non discessuram, nisi ipse secum abiisset, paret Propheta, puerum in lectulo jacentem invenit, precatus lectum conscendit, puero incubat, in eum sufflat: quod cum septies seciſſet, mortuus reviviscit, & matri vivus a Prophetæ restituitur. Inde Galgala profectum, cum fame laboraretur, filii Prophetarum conveniunt: quibus cum a famulo aliquid elixari jussisset, ille ex agro herbas colligit, quibus & cucurbita sylvestris (toxicum id est,) admista erat, coctas apponit. Illi cucurbita animadversa, Propheram inclamarunt tanquam evestigio morituri. Ille farina in lebetem injecta, eos vesci jubet. quo facto, nihil ex eo cibo incommodi senserunt. Cum quidam ei panes viginti attulisset, ac palathas, ministrum ea populo apponere jubet. Qui cum diceret, *Quid ista ad centum viros? Date*, inquit, *ut vescantur: nam saturabuntur, & aliquid supererit*. Et ita factum est, ut ille dixerat. Erat quidam Neeman nomine, magnæ apud Syriæ Regem auctoritatis, lepra infectus. Cujus uxori cum mulier Israelitica bello capta serviens, dixisset, si ad Elisæum Prophetam abiret herus suus, morbum ejus curatum iri. Ea verba uxor marito, maritus Regi Syriæ refert, Rex vero litteras scribit ad Regem Israelis, de Neemanis curatione. Ipse Neeman sumptis decem argenti talentis, & sex mille aureis, & decem stolis lauticribus, Samariam proficiscitur, litterasque Regi tradit. Quibus ille lectis, vestes suas laceravit, Syriæ Regem causam contra se quærere dicens. Eo cognito, Elisæus ad se Neemanem mitti jubet: qui cum venisset, septies in Jordane lavandum esse, per nuncium ei significat, sic lepra iri liberatum. Neeman vero iratus, quod sibi Propheta non obviam egressus esset, ac manibus impositis vota fecisset, per indignationem discedit: quasi vero Syria non haberet flumina Jordane meliora, in quibus si lavisset, mundaretur. Sed inter abeundum, monitus a famulis, ut Prophetæ pareret monitis, quæ nihil difficile

Sunamitidis filium a mortuis resuscitat.

Elisæus venenum dilui, & cibum multiplicat.

Edit. Paris. pag. 99.

Neeman Syrus lepra sua curatur ab Elisæo.

A στεινὴ γυνή τις χήρα ἀποκλαιομένη, ὅτι χρεωστοῦσα καὶ μὴ ἔχουσα τὸ χρέος ἀποδοῦναι, τοὺς υἱοὺς ἀφαιρεῖται παρὰ τοῦ δανειστοῦ, εἰς δούλους αὐτῷ ἐσομένους. Ὁ δὲ Προφήτης, τί ἐν τῇ οἰκίᾳ ἔχει; ἐρώτα αὐτήν. Ἡ δέ, οὐδὲν ἕτερον φησι, ἢ βραχύτατον ἔλαιον. Καὶ ἐντέλλεται αὐτῇ, χαλκᾶσθαι ἀγγεῖα πολλὰ, καὶ ἐπιχεῖν ἐκ τοῦ ἐλαίου εἰς ἅπασι· πεποίηκε τὸ κελευσθὲν ἡ γυναῖον, καὶ πάντα ἐλαίου, ἐπλήσθησαν, καὶ ἀπήγγειλε τῷ Προφήτῃ τὸ γεγενός. Κἀκεῖνος ἀποδοῦναι τὸ ἔλαιον συνεβούλευσε, καὶ ἀποτίσαι τὸ χρέος, καὶ τῷ πλείονι εἰς διοίκησιν χρήσασθαι. Ξενιθεὶς δὲ παρὰ τῆς Σωμανίτιδος, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆ ἀναπαυόμενος, μὴ ἔχούσης παῖδα, προεῖπεν αὐτῇ συλλήψεσθαι καὶ τεκεῖν υἱόν. Καὶ κατὰ τὸ τοῦ Προφήτου ῥῆμα ἔτεκεν. Ἀδρυνθὲν δὲ τὸ παιδίον τέθνηκεν. Ἡ δὲ γυνὴ ἐλθοῦσα πρὸς τὸν Ἐλισαῖον εἰς τὸν Καρμήλιον ἀπελήλυθεν, καὶ πεσοῦσα παρὰ τοὺς πόδας αὐτοῦ, ἣν συμφορὰν ἀπειλαίπετο. Ὁ δὲ τῷ οἰκέτῃ αὐτοῦ Γιεζὶ ἐντείλατο ἀπελθεῖν, δοὺς αὐτῷ ἑαυτοῦ βακτηρίαν, ἵνα ἐπίθηται αὐτῇ τῷ τεθνεῶτι παιδί. Καὶ ἡ γυνὴ ὤμοσε, μὴ ἀποχωρῆσαι, εἰ μὴ αὐτὸς αὐτῇ συμπορεύσεται. Ἐπεὶ θᾶττον ὁ Προφήτης, καὶ ἀπελθὼν εὗρε τὸ παιδάριον ἀναπεπλιμένον ἐπὶ τῇ κλίνῃ αὐτοῦ· καὶ προσελθὼν ἐπέβη ἐπὶ τὸ κλινίδιον, καὶ συναπλίσθη τῷ παιδαρίῳ, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτό. Καὶ ἐπτάκις ἅπαξ τοῦ Προφήτου ποιήσαντος, ἀνεζωώθη ὁ τεθνηκώς, καὶ ἔδωκεν αὐτὸν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ζῶντα. Ἐκεῖθεν ἀπῆλθεν εἰς Γάλγαλα. Καὶ ἦν λιμὸς, καὶ οἱ υἱοὶ τῶν Προφητῶν ἦσαν πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ τῇ διακόνῳ αὐτοῦ ἐπέταξεν ἑψῆσαι αὐτοῖς ἔψημα. Καὶ συνέλιξεν ἐκεῖνος ἐκ τοῦ ἀγροῦ λάχανα, οἷς ἐτύγχανε συναντήσαντα. Ἦν δὲ βοτάνιον δηλητήριον. Καὶ ἐψήσας προσήγαγε τοῖς ἀνδράσιν· ἐθίγοντες δὲ ἐπέγνων τὸ τύχος, καὶ πρὸς τὸν Προφήτην ὡς πεθηξόμενοι ἐξεβόησαν· ὁ δὲ ἄλφιτον κελεύσας ἐμβαλεῖν εἰς τὸν λέβητα, ἐπέτρεψε φαγεῖν, καὶ οὐδέν τι γέγονεν ἐκ τῆς τροφῆς πονηρόν. Ἐπηνέχθη δ' αὐτῷ τινὸς ἄρτους ἔχοντος, καὶ παλάθας, ἐντείλατο τῷ ὑπηρέτῃ αὐτοῦ, παραθεῖναι τῷ λαῷ πιεῖν. Τοῦ δὲ, Τί ἂν γένοιτο ταῦτα πρὸς ἄνδρας ἑκατόν; εἰρήκοτος· Δός, εἶπε, πιεῖν, καὶ ἐσθίσουσι· χορτασθήσονται γὰρ, καὶ καταλείψουσι περισσεύματα. Καὶ εἰς ἔργον ὁ λόγος ἐγένετο. Νεεμὰν δὲ μέγας ὢν παρὰ τοῦ Βασιλέως Συρίας, λελέπρωτο. Καὶ παιδίσκης αἰχμαλωτισθείσης Ἰσραηλίτιδος, ἡ γυνὴ Νεεμὰν δούλη ἦν αὐτοῦ. Ἡ τις ἔφη πρὸς τὴν κυρίαν αὐτῆς, Ὡς εἰ ἀπῆλθεν ὁ Κύριός μου πρὸς τὸν Προφήτην Ἐλισαιὲ, ἀπηλλάγη ἂν τῆς νόσου αὐτοῦ. Ἡ δὲ τοῦ ἀνδρὸς τοὺς λόγους ἀπήγγειλε τῇ παιδίσκῃ, ἃ Νεεμὰν τὰ λαληθέντα τοῦ Βασιλέως Συρίας ἀπήγγειλε. Καὶ ὁ Βασιλεὺς ἐπιστολὴν ἐκτίθεται περὶ τοῦ θεραπεύθῆναι τὸν Νεεμὰν, πρὸς τὸν Βασιλέα τοῦ Ἰσραήλ. Νεεμὰν δὲ λαβὼν δέκα τάλαντα ἀργύρου, καὶ ἑξακισχιλίους χρυσοῦς καὶ δέκα ἀλλαντομίτας στολὰς, ἐπορεύθη ἐπὶ Σαμάρειαν, καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Βασιλέως ἐπιχείρισεν. Ὁ δὲ ἀναγνοὺς αὐτὴν, διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, λέγων, ὅτι πρόφασιν καθ' ἡμῶν ὁ Βασιλεὺς Συρίας ζητεῖ. Ἐλισαιὲ δὲ ταῦτα μαθὼν, ἐλθέτω πρός με ὁ Νεεμὰν, μεμήνυκε τῷ Βασιλεῖ Ἰσραήλ. Καὶ ἐλθόντι φησὶν, ἀπελθὼν εἰς τὸν Ἰορδάνην, καὶ λούσασθαι ἑπτάκις, καὶ οὕτω τὴν λέπραν ἀπαλλαγήσεσθαι. Ὠργίσθη δὲ Νεεμὰν, ὅτι μὴ ἐξῆλθε πρὸς αὐτὸν ὁ Προφήτης, καὶ κύξατο, καὶ ἐπίθετο αὐτῇ τὴν χεῖρα. Καὶ ἀγανακτῶν ὑπεχώρει, λέγων. Οὐκ εἰσὶ ποταμοὶ παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην; Πορευθεὶς λύσομαι

σομαι σε αὐτῷ, καθαρισθήσομαι. Ὑποχωροῦντι δὲ A complecterentur, obtemperat, & LIBER II.
εἶπον αὐτῷ οἱ θεράποντες. Πείσαντες τῷ Προφήτῃ λόγον, septies in Jordane mersus, mun-
ῥάδιον ἔσται. Καὶ καταβὰς Νεεμὰν, ἐβαπτίσατο ἐν τῷ Ιορ- datur: ac reversus, gratiis Prophe-
δάνῃ ἑπτάκις, καὶ ἐκαθαρίσθη· καὶ ἀναστρέψας μετὰ εἶπε τῷ tæ actis, confitetur non esse alium
Προφήτῃ, καὶ μὴ εἶναι Θεὸν ἕτερον ὁμολογεῖ παρὰ τὸν ἐν τῷ Deum præter Israeliticum, petens,
Ισραὴλ, ἵνα ἔξω αὐτὸν λαβεῖν τι ἐξ ὧν ἐκόμιζε. Ὁ δὲ ἀπε- ut muneris aliquid acciperet. Ve-
πλώσατο, καὶ ὑπέστρεφε Νεεμάν. Γιεζὶ δὲ κατεδίωξεν αὐτὸν, καὶ rum illo recusante, discedit. Giezis autem eum persequens: *Propheta*, Giezis avaritia lepra punitur.
εἶπεν, Ὁ Προφήτης ἀπέστειλέ με λαβεῖν ἀπὸ σοῦ τάλαντον inquit, *me misit, ut argenti talentum,*
ἀργυρίου, καὶ δύο στολάς, δοθήσομαι δυσὶ νέοις τισὶν *& duas stolas acciperem, quæ dei egen-*
ἄρτι παρεγενήθησαν αὐτῷ. Καὶ εἶπεν αὐτῷ Νεεμάν· καὶ ὑ- *tibus, qui illum modo convenerunt.*
πέστρεψε Γιεζὶ πρὸς Ελισαιέ. Εγνω δὲ ὁ Προφήτης ὃ ἔργα- Iis acceptis, Giezis ad Elisæum re-
σατο Γιεζὶ, καὶ εἶπεν αὐτῷ· Οτι ἔλαβες τὸ ἀργύριον καὶ dit: qui cum factum illius cogno-
τὰ ἱμάτια ἀπὸ Νεεμὰν, ἡ λέπρα ἐκείνου κολληθήσεταί visset, ei dixit: *Quia pecuniam &*
σοὶ καὶ τῷ σπέρματί σου. Καὶ ἐξῆλθε λελεπρωμένος. Οἱ *vestes a Neemane accepisti, lepra illius*
δὲ υἱοὶ τῶν Προφητῶν οἱ μετὰ Ελισαιέ, ἐπορεύθησαν εἰς τὸν *tibi & semini tuo adhæresset.* Sic ille
Ιορδάνην, τεμεῖν ξύλα, ἵνα ἐν ποιήσωσιν ἐκεῖ οἰκίας σκη- leprosus exit. Prophetarum autem
νὰς· καὶ Ελισαιὲ αὐτοῖς συνεπορεύετο. Τεμόντων δὲ τὰ filiis ad Jordanem ligna cæsum pro-
ξύλα, ἐκεῖ τὸ τῆς ἀξίνης σιδήριον ἐνέπεσεν εἰς τὸ ποτάμιον. fectis, ut sibi tabernacula constitue-
Καὶ ὁ τῆς ἀξίνης κύριος τῷ Προφήτῃ ἐπεκαλέσατο, καὶ τὸν rent, Elisæo comitante, cujusdam
τόπον ὑπέδειξε αὐτῷ ἐν ᾧ κατέδυ σίδηρος. Ὁ δὲ ξύλον λα- securi elapsa capulo, in flumen de-
βὼν, ἐνέβαλεν ἐκεῖ. Καὶ ἀνέδυ τὸ σιδήριον, καὶ ἐπιπολάσαν cidit. Is Prophetam vocat, & lo-
ἔλαβεν αὐτὸ ὁ ἀπολέσας αὐτό. Ο δὲ Βασιλεὺς Συρίας ἐνέ- cum monstrat ubi demersum esset
δρας ἐκάθισε, ἵν' ἔλῃ τὴν Βασιλέα τὸν Ιωράμ. Ἀπέστειλε ferrum. At ille cum lignum inje-
δὲ ὁ Προφήτης πρὸς Ιωράμ φυλάττεσθαι αὐτὸν ἐν τῷ τόπῳ, cisset, emersit ferrum: idque super-
καὶ μὴ ἀντῆναι πρὸς θήραν. Καὶ ὁ μὲν ἐκεῖνος. Λοιμὸν δὲ natans aquæ, recipit is qui amise-
ἐπιβουλῆς ἁμαρτὼν, τοὺς οἰκείους ὑποπτεύειν ἐποίησε προδό- rat. Cum Rex Syriæ Joramum Isra- Syrorum exercitus excitato percussus.
ται τῷ βιβουλευομένων αὐτῷ. Φοβούμενος δ' ἐκεῖνον, ἵνα αὐ- elitarum Regem per insidias capta- *Edit. Paris. pag. 100.*
τὸς, ἀλλὰ τὸν Προφήτην Ελισαιὲ μηνύσῃ αὐτῷ τὰ ἀπόρ- ret, Elisæus misso nuncio cum mo-
ρητα· στέλλει ἐν Δωθαὶν ἅρματα, ἵν' αὐτὸν λάβοιεν. net ut caveat, nec venatum egre-
Ιδὼν δὲ ὁ λαὸς κύκλῳ τῆς πόλεως ὁ τοῦ Προφήτου διώκοντος, diatur. Paret ille. Ader frustratus
πεζοὺς ἐγένετο, φοβὸς αὐτὸν ἀπαγγέλλων τὸ πρᾶγμα. insidiis, suos proditionis suspectos
Ο δὲ, Μὴ δείδιθι, ἔφη· καὶ ἐκέτευσε τὸν Θεὸν δεῖξαι τῷ ἔφ- habere: illi affirmare, non se, sed
ήβῳ αὐτῷ, ὅπως φυλάττεται παρ' αὐτῷ. Καὶ δέδωκεν ὁ Elisæum Prophetam arcana Regi
Θεὸς τῷ θεράποντι τοῦ Προφήτου χάριν, ἰδεῖν αὐτὸν ἅρμασι nunciare. Mittit igitur exercitum
καὶ ἵπποις πυρίνοις κεκυκλωμένον. Ημύρωσε δὲ ὁ Προφή- Dothaim ad Prophetam capiendum,
της προσδεξάμενος καὶ τὰ ὄμματα τῆς ἐχθρῶν. Καὶ ἐξῆλ- a quo minister illius urbem circum-
θεν πρὸς αὐτοὺς ἔφη· Ακολουθεῖτέ μοι, καὶ δείξω τὸν Ελι- datam videns, perterritus rem Pro-
σαιὲ ὑμῖν. Οἱ δὲ ἕποντο, καὶ τοὺς ὄψεις βεβλαμμένοι καὶ τὴν phetæ nunciat. At ille timere vetat,
διάνοιαν. Απαγαγὼν δὲ αὐτοὺς εἰς Σαμάρειαν, πρωΐ ac Deum orat, ut famulo demon-
σας αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ δύναμιν τῷ Βασιλεῖ ἐντέλλατο. Καὶ τὸν strèt, quomodo ipse divinitus cu-
Θεὸν ἵνατο, πεφωτισθῆναι τὴν ἀχλὺν ἐκ τῶν ὀμμάτων αὐτῶν. stodiatur. Quo impetrato, videt fa-
Πεφωτισθέντας δὲ, εἶδον ἑαυτοὺς οἱ Σύροι μέσον ἐμπεπε- mulus Prophetam curribus & equis
λημμένους τοῖς πολεμίοις. Ελισαιὲς δὲ οὐδὲν ἐπηδήθαι ignels vallatum: qui denno precatus, hostium oculos perstrinxit, & ad eos egressus: *Me sequimini*, inquit, *& tradam vobis Elisæum.* Sequuntur illi & oculis & animis occæcatis. Quos cum Samariam perduxisset, Regem jubet eos suis copiis circumdare: & Deum orat, ut caliginem illorum oculis amoveret. quo facto, Syri se in hostium medio versari vident. Verum Elisæus neminem eos lædere patiebatur, sed consulebat, ut accepti hospitaliter, incolumes dimitterentur. Joramus Rex Prophetæ monitis diligenter paret: illi discedunt. Regi quid acciderit nunciant. Syrus audita re obstupescit.

XVII. Post hæc cum omnibus suis copiis Samariam obsidet, in qua tanta fames orta est, ut caput asini quinquaginta nummis argentei væniret, & sextarius columbini fimi, totidem. Cum autem Rex Joramus mœnia circumiret, inclamat eum mulierecula, conservari se petens. quam ille cibum petere suspicans, cum indignatione, *Mihi neque area est*, inquit, *neque torcular, quomodo te conservem?* Sed illa judicium petere se dicente, causam agere jubet. Ibi mulier: *Pepigi*, inquit, *cum vicina mea, ut filios nostros mactemus*, Infantium devoratio.
& alternis diebus altera alteram alat. Nunc cum ego meum mactarim, illa non stat conventis. His Rex auditis, ingenti dolore affectus, & laceratis

LIBER II.

veſtibus ſuis, Prophetæ iraſcitur, quod mala iſta precibus non averteret, ac percuſſorem contra illum mittit. Sed Eliſæus cœtui diſcipulorum id prædixerat: *Homicida, inquit, filius miſit qui me perimat, ſed vos clauſis foribus aditu percuſſorem prohibete: ſequetur enim Rex, mutato conſilio.* Itaque factum eſt. Nam Joramus, omiſſa priore cogitatione, properanter ad Prophetam venit, expoſtulans, quod ærumnarum depulſionem Deum non exoraret. At ille: *Cras, inquit, duo ſata hordei Siclo vendentur, & ſimilaginis ſatum tantidem.* Tum quidam ex Regis comitibus, *Incredibilia, ait, Prophete, dicis.* Cui ille, *Quæ pollicitus ſum, inquit, videbis: ſed ob incredulitatem, iis non frueris.* Ea igitur nocte ſonitum curruum, equorum & armorum, & multitudinis fremitum in Syrorum auribus excitavit Deus. Qui magnas auxiliares copias adveniſſe Joramo rati, & contra ſe ire, caſtris relictis trepide aufugiunt. Leproſi autem quatuor extra urbem erant, (nam iis habitare in urbibus, lege interdictum eſt,) qui fame pene enecti, caſtra Syrorum ingredi decreverunt. *Nam aut parcent nobis Syri, (inquiunt) eibóque potiti vivemus, aut interfecti malis liberabimur.* Veniunt diluculo ad caſtra Syrorum, vident neminem: unum tabernaculum intrant, vacuum id hominibus deprehendunt. Ex eo in aliud tranſeunt, illud etiam deſertum inveniunt: in plura progreſſi, cum in neminem incidiſſent, primum edunt & bibunt, deinde aurum, argentum, veſtem, ablata occultant: & ingreſſi urbem, rem nunciant. Qua Rex audita, Syrorum inſidias eas eſſe dicit, ſuos ab egreſſu deterret: ſpeculatores mittit, qui in itinere in neminem inciderunt, ſed caſtra plena veſtibus & vaſis repererunt. Tum Rex caſtra populo diripienda dat: unde tanta rerum neceſſariarum copia extitit, ut duo ſata hordei Siclo vænirent, & ſatum ſimilaginis tantidem. Eſt autem ſatum ſemimedimnus Italicus. Ejus ubertatis fructum non cepit Regis ille ſatelles, quemadmodum Propheta dixerat, ob abrogatam verbis illius fidem: nam multitudine populi ad portam confluente, obtritus eſt. Poſt hæc Rex Damaſci ægrotavit. Eliſæus autem tum Damaſcum abiit: cujus adventu æger audito, miſſo Azahele ex honoratioribus miniſtris, percontatur an victurus eſſet, miſſis etiam muneribus multis. Reſpondet ille, paulo poſt moriturum eſſe ægrotantem, ſed Azahelem vetat id illi dicere, & ipſe plorat. Ploratus cauſam ſciſcitanti Azaheli, reſpondet, deplorare ſe mala, quæ ille Iſraelitis illaturus eſſet: eum enim Syriæ regno potiturum. Azahel ad dominum ſuum reverſus, nunciat, Prophetam incolumitatem illi polliceri. Poſtridie madido reticulo injecto eum ſuffocat, ipſe regnum invadit.

Edit. Pariſ. pag. 101.

Syri ſtrepitu nocturno perterriti, fugam capeſſunt.

Eliſæus Azahelli Syriæ regnum prædicit.

pag. 102.

XVIII. At Joramus Rex Judæo-

ῥηξε. Καὶ κατ' τὸν Προφήτην ἐξώργισο, ὅτι μὴ δίοιτο τῷ Θεῷ λύσαι τὴν κάκωσιν, καὶ τὸν ἀποκτενοῦντα αὐτὸν ἐκώλυσε. Ελισσαῖος δὲ τοῖς φοιτηταῖς ὁμιλῶν, προεῖπε αὐτοῖς. Ὅτι ὁ τοῦ φονέως υἱὸς κτανεῖν με ἀπέστειλεν, ἀλλ' ὑμεῖς τὴν θύραν κλείσαντες, κωλύσατε τὴν εἴσοδον τῷ σφαγεῖ. ἕψεται γὰρ μεταμεμελημένος ὁ Βασιλεύς. Καὶ οἱ μὲν κατὰ τὸν Προφήτην λόγον ἐποίησαν. Ιωρὰμ δὲ μεταβουλόμενος, ἀπέδραμε πρὸς τὸν Προφήτην ἀφίκετο, καὶ ἐζήτει αὐτὸν, ὅτι μὴ δίοιτο τῷ Θεῷ λύσαι σφίσι τὰ λυπηρά. Ο δὲ, Λύσιον, ἔφη, δύο σάτα κριθῆς πραθήσεται σίκλου, καὶ σεμιδάλεως σάτον σίκλου. Καί τις τῶν ἑπομένων τῷ Βασιλεῖ, Ἄπιστα, ἔφη, λέγεις, προφῆτα· ὁ δὲ, Ὄψει μὲν, ἔφη, τὰ ἐπηγγελμένα, οὐ ἀπολαύσεις δὲ αὐτῶν, διὰ τὴν ἀπιστίαν. Κατὰ δὲ τὴν πύλην ἐκείνην κτύπος ἁρμάτων, ἵππων τε καὶ ὅπλων καὶ πλήθους ἀλαλαγμὸν ἐπεποίησε ὁ Θεὸς τοῖς Σύρων ταῖς ἀκοαῖς. Οἱ δὲ συμμαχικὸν προσλαβέσθαι πολὺν τὸν Ιωρὰμ οἰηθέντες, καὶ ἐπέρχεσθαι σφίσι, λιπόντες τὸ στρατόπεδον, πτοηθέντες ἀπεδίδρασκον. Λεπροὶ δὲ τέσσαρες ἄνδρες ἔξω τῆς πόλεως ἦσαν, διὰ νόμου τοὺς λεπροὺς κελεύοντος ἐξωθεῖσθαι τῶν πόλεων. Οἱ γοῦν λεπροὶ ἐκεῖνοι ἤδη τῷ λιμῷ φθειρόμενοι, προσελθεῖν τῇ τῶν Σύρων παρεμβολῇ ἐβουλεύσαντο, λέγοντες ὡς, ἢ φείσονται ἡμῶν, καὶ ζωοθέντες ζησόμεθα, ἢ ἀναιρεθέντες, τῶν κακῶν ἀπαλλαγησόμεθα. Ηκον οὖν ὄρθρου πρὸς τὸ τῶν Σύρων στρατόπεδον, καὶ οὐδεὶς αὐτοῖς ἐφάνη. Παρῆλθον εἰς μίαν σκηνὴν, καὶ κενὴν ἀνθρώπων κατέλαβον. Ἐξ ἐκείνης εἰς ἑτέραν μετέβησαν, κἀκείνην ἔρημον ὅλην εὗρησαν. Καὶ εἰς πλείους δὲ μεταβάντες ὡς οὐδενὶ ἐντυγχάνουσι, πρῶτον μὲν ἔφαγόν τε καὶ ἔπιον, εἶτα χρυσίον τι καὶ ἀργύριον καὶ ἱμάτια λαβόντες ἐκεῖθεν, ἔκρυψαν· καὶ ὕστερον εἰς τὴν πόλιν ἐλθόντες, τὸ γεγονὸς ἀνέκρυπτον. Ο δὲ Βασιλεὺς ἀκούσας, ἐπέδραν εἶπεν εἶναι τοῦτο τῶν πολεμίων, καὶ μὴ προϊέναι διεκελεύετο, τοὺς δὲ κατασκοπήσοντας ἔπεμψεν. Οἱ ἀπελθόντες, ἐντυγχάνουσι μὲν οὐδενὶ παρὰ τὴν ὁδὸν, πλήρη δὲ αὐτὴν ἱματίων, καὶ σκευῶν εὗρισκον. Ταῦτα μαθὼν ὁ Βασιλεὺς ἥρπασαι τὴν παρεμβολὴν τῷ πλήθει ἐπέτρεψεν. Οθεν τοσαύτη ἀφθονία τῶν ἀναγκαίων ἐγένετο, ὡς δύο σάτα κριθῆς σίκλου πωλεῖσθαι, σάτον δὲ Σεμιδάλεως· τὸ δὲ σάτον ἐστὶν Ιταλικὸν ἡμιμέδιμνον. Μόνης δὲ τῆς ἀφθονίας ἐκείνης, οὐκ ἀπώνατο ὁ τοῦ Βασιλέως τεθνεὼς, κατὰ τὸν Προφήτου λόγον, ὃς τῇ αὐτῇ προρρήσει ἐπέστησε· συρρέσαντος γὰρ τοῦ πλήθους ἐπὶ τὴν πύλην τῆς πόλεως, συνεπατήθη, καὶ τέθνηκε. Ο δὲ Βασιλεὺς Δαμασκοῦ μετὰ ταῦτα ἐνόσησε. καὶ ὁ Ελισσαῖος ἀπῆλθε τότε πρὸς Δαμασκόν· καὶ ἤκουσε ὁ νοσῶν περὶ τοῦ Προφήτου, καὶ ἀπέστειλε Αζαὴλ τὸν ἐντιμότατον τῶν θεραπόντων αὐτοῦ πρὸς αὐτὸν, ἐρωτῶντα εἰ ζήσεται. Επεμψε δὲ αὐτῷ καὶ δῶρα πολλά. Ερωτηθεὶς γὰρ ὁ Προφήτης, εἰ θεραπεύσεται μὲν ἐκ τῆς νόσου ταύτης ὁ Βασιλεύς προεῖπε· τῷ δὲ Αζαὴλ ἐπέλιπετο, μηδὲν ἐκείνῳ εἰπεῖν· αὐτὸς δὲ ἔκλαιε. Καὶ ἐρωτηθεὶς παρὰ τοῦ Αζαὴλ τοῦ κλαυθμοῦ τὴν αἰτίαν, θρηνεῖν ἔφη προορῶν ὅσα ἐκ τοῦ συμβήσεται τοῖς Ισραηλίταις δεινά· σὺ γὰρ Βασιλεὺς ἔσῃ Συρίας. Υποτρίψας δὲ Αζαὴλ πρὸς τὸ κύριον αὐτοῦ, ἀπήγγειλε φάσας τὸν Προφήτην, ὡς ζήσεται. Τῇ δ' ἑπτάτῃ δίκτυον αὐτῷ ἐπιβαλὼν ὑγρόχοον, τὸ μὲν ἀπέπνιξε, αὐτὸς δὲ τῆς βασιλείας ἐπελήφθη.

ιη'. Ο δὲ τοῦ Ιούδα Βασιλεὺς Ιωρὰμ (ὁ γὰρ αὐ-

τὴ ελλησίς ἀμφοῖν τοῖν βασιλέοιν προσλῶ) εἰς Ασίβιεω ἐξεκυλίδη παρὰ τ γυναικὸς αὐτῦ Γοθολίας, θυγατρὸς ἦσης τῦ Αχαὰβ, καὶ τὰς ἀδελφὰς αὐτῦ λε. καὶ τὰς πατρῴους θεράποντας, καὶ τ λαὸν συναναβιῶν αὐτῳ καταλυμαίνεσθε. Οὕτω δ βιῶντι ὁ Προφήτης ἐπέστειλε, προλιμῶνα αὐτῳ τὸν ἐσόμενον ἔλιθρον, καὶ τελὼ τῶν γυναικῶν αὐτῦ καὶ τῶν τέκνων φθορὰν διὰ τὴν ἀσέβειαν, καὶ τὴν τῦ λαῦ κάκωσιν· ἃ καὶ εἰς ἔργον ἐξέβησαν. Ἄραβες ἐπιστρατεύσαντες τῇ Ιουδαίᾳ ἕνα τῶν υἱῶν αὐτῦ περιεποίησαντο τῇ Οχοζίᾳ. Καὶ Ιωρὰμ δὲ μὴ ταῦτα ποιήσας, ὡς ὁ Προφήτης προεῖπε, βιαίως ἐξέψυξε, ζήσας μὲν ἐνιαυτὸς τεσσαράκοντα, βασιλεύσας δὲ ὀκτώ. Ἡ δ' ἀρχὴ τῷ υἱῷ αὐτῦ Οχοζίᾳ περιελίλυθε.

Ιωρὰμ δὲ τῷ ἑτέρῳ τῶν Ισραηλιτῶν Βασιλεῖ καὶ τῶν Σύρων στρατεύσαντι, συνέβη τοξευθῆναι ἐν τῇ πολέμῳ· καὶ ὁ μὲν ἀνεχώρησε θεραπευθησόμενος ἐκ πληγῆς, ἡγεμόνα δ στρατιᾶς καταλείψας Ιηῦν ἐπὶ τὰ Αμασῆ. Ελισαῖος δ' ἕνα τῶν μαθητῶν ἔπεμψε, χείσοντα εἰς Βασιλέα τὸν Ιηῦν, ὡς τὰ Οθῦ αὐτὸν χρισόντα. Ο δ' ἐλθὼν ἰδίᾳ τ ἄλλων ὑποσταβὼν δ Ιηῦν, ὡς δή τι λέξων αὐτῳ μυστικώτερον, εἰς τὸ ταμιεῖον εἰσδὺς, τὸ ἔλαιον κατέχει τῆς αὐτῦ κεφαλῆς, φήσας αἱρεῖσθαι τὸν Θεὸν εἰς Βασιλέα αὐτὸν, ἵν' ἀφανίσῃ τὸ γένος τῦ Αχαάβ. Καὶ ὁ μὲν ἅμα τε εἶπε, καὶ ἐκ τῦ ταμιείου ἀπεδίδρα ὡς ἐξέφραμε. Πυθομένων δὲ τῶν σὺν αὐτῳ, τί ἂν βούλοιτο ὁ καλέσας αὐτὸν, καὶ μεμηνότι παρεικάζοντων ἐκεῖνον. Ορθῶς ἐτέρατο, ἔφη, ἐπεὶ καὶ λόγως μοι μετ' ἐκείνου μανίας ἀπήγγειλε· εἶπε γὰρ Βασιλέα με χειροτονεῖν τὸν Θεόν. Καὶ ὁ λαὸς ἀκούσας ταῦτα, Σαλπίζειν ἀνεκέλευε Βασιλέα τὸν Ιηῦν. Ο δὲ αὐτίκα τὰς λογάδας τῶν ἱππέων παραλαβὼν, ἐξώρμησε, ἵν' ἀθρόον ἐπέλθῃ τοῖς περὶ τὸν Ιωράμ. Τῦ δὲ σκοπῦ τῷ Ιωράμ ἱππεῖς ἥκειν φήσαντος, ἔστειλέ τινα ἐκεῖνος ἐρωτῶντα τί ἂν βούλοιτο; Ιηῦς δὲ μηδὲν ὑποπτεύσας, ἕπεσθαι αὐτῷ προσέταττε. Εἶτα καὶ δεύτερον ἔστειλε· ἀ δ' ἐκείνῳ δὲ ἀναστρέψαντος, αὐτὸς ὁ Ιωράμ τὸ ἅρματος ἐπιβὰς, σὺν Οχοζίᾳ ἐλθόντι πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτῦ ἀδελφῆς αὐτῦ ὄντι υἱῷ, συνέμισγε ἐν ἀγρῷ Ναβουθαὶ τῷ Ιηῦ. Καὶ ἤρετο περὶ τῆς στρατιᾶς, ὅπως ἔχει; Ο δὲ βλασφημίας αὐτῦ κατέχεε Ιωράμ δὲ στραφεὶς ἀπεδίδρασκε δεδιώς. Καὶ Ιηοὺς τὸ τόξον ἐντείνας, βάλλει αὐτόν. Καὶ τοῦ ἅρματος ἐκπεσὼν πέπτωκε, καὶ ἐμπίπτει εἰς τὸν τοῦ Ναβουθαὶ ἀγρὸν, κατὰ τὴν προῤῥησιν Ηλιοὺ, ὃν πρὸς Αχαὰβ ἐποιήσατο. Καὶ Οχοζίας δὲ φεύγοντα ἐτόξευσε Ιηοὺ, καὶ ἐκ τῆς πληγῆς μὴ μικρὸν ἐτελεύτησε, ἕνα βασιλεύσας ἐνιαυτόν. Ιεζάβιλ δ' ἐκ τοῦ πύργου προκύψασα, κεκαλλωπισμένη πρὸς τὸ ἐπαγωγότερον, Αγαθὸς, εἶπε, δοῦλος, ὃς τὸν δεσπότην ἀπέκτεινε. Ιηὺ δὲ ἄνωθεν αὐτῇ ῥῖψαι τοῖς εὐνούχοις προσέταξε. Καὶ καταφερομένης αὐτῆς, περιερράνθη τὸ τεῖχος τῷ αἵματι. Η δὲ τέθνηκε. Ιηοὺ δὲ ταφῆναι αὐτῇ προσέταξαντος διὰ τὸ γένος αὐτῆς τὸ βασίλειον, οἱ προσαγόντες οὐδὲν εὗρον ἐκ τοῦ σώματος αὐτῆς ἢ μόνα ὀστᾶ. Τὰ γὰρ κυνῶν διεσπάραττο, ὡς Ηλιοὺ προεφήτευσε. Ησαν δὲ ἐν Σαμαρείᾳ τῷ Αχαὰβ υἱοὶ ἑβδομήκοντα. Επέστειλε δὲ Ιηοὺ τοῖς ἄρχουσι Σαμαρείας, καὶ τοῖς παιδαγωγοῖς τῶν υἱῶν Αχαὰβ, δηλῶν τὸν κρείττω τῶν υἱῶν βασιλεῦσαι αὐτούς. Περιόντες δὲ τ ἀνδρῶν ἔγραψε ταῦτα. Οἱ δ αὐτὸν ἔχειν

rum, (idem enim utrique Regi nomen erat,) a Gotholia uxore, Achabi filia, ad impietatem devolutus, & fratres sustulit, & paternos ministros, & populum eamdem sequi coegit impietatem. Cui ita viventi nuncium misit Propheta cladis imminentis, & interitus uxorum & liberorum ejus, ob impietatem, populique vexationem. Neque multo post, Arabes bello Judæos afflixerunt, uno tantum Ochozia ex regiis filiis non interfecto, & Joramus etiam, ut Propheta prædixerat, ex morbi gravitate interiit, anno ætatis quadragesimo, regni octavo, Ochozia filio successore relicto. Accidit autem, ut Joramus alter Israelitarum Rex, susceptæ contra Syros expeditione vulneratus, Jehu Amasis filio apud exercitum cum imperio relicto, ad curandum ictum abiret. Sed Elisæus quemdam ex discipulis ad Jehum Regem inungendum mittit, ut delectum a Deo. Qui Jehu seducto, ut arcani aliquid communicaturus, & conclave ingressus, caput ejus oleo perfundens, eum a Deo creari Regem ait, ad Achabi genus delendum: & his dictis, subito e conclavi se proripit. Percontantibus autem suis, quid ab illo vocatus esset, qui quidem furentis gestum præ se ferret: *Recte*, inquit, *judicatis, nam verba furore plena mihi nuncavit: Dixit enim, me a Deo creatum esse Regem*: Quibus populus auditis, Jehum tubis inflatis Regem salutat. Quo facto, ille delectis equitibus assumptis, ad Joramum subito opprimendum proficiscitur. Cum autem speculator Joramo dixisset, adventare equites, mittit quemdam qui roget quid velint. Eum Jehus, nullo dato responsu, se jussit sequi. Misso & altero, nec reverso: Joramus ipse curru conscenso, cum Ochozia sororis suæ filio, qui visendi ejus gratia venerat, Jehu in agro Nabuthis occurrit, rogans, ut se haberet exercitus? Qui cum maledictis eum insectaretur, Joramus territus fugam capessit. Tum Jehus intento arcu eum ferit, ut curru delapsus moreretur. Sic in Nabuthis agrum est projectus, quemadmodum Elias Achabo prædixerat. Ochoziam item fugientem sagitta icit Jehus, ex quo vulnere is quoque paulo post est mortuus, cum unum regnasset annum. Jezabel autem de turri prospectans, exquisite culta, ut gratiosior esset, *Benus*, inquit, *servus qui dominum suum fugavit*. Jehus autem eunuchis mandat, ut eam superne præcipitarent, e quo casu cruentatis parietibus illa periit. Quam cum Jehus ob genus regium sepeliri juberet, ministri præter ossa nihil repererunt. Canes enim eam dilaceraverant, ut Elias prædixerat. Erant Achabo Samariæ septuaginta filii. Jehus igitur magistratibus Samaritanis & puerorum educatoribus scribit, significans, ut præstantissimum illorum Regem crearent. Id autem tentandi gratia faciebat. Illi referi-

Jehus Elisæi jussu Rex Israelitarum unigitur IX.

Jehus Ochoziam, Joramum, & omnem Achabi-cam familiam evertit.

Edit. Paris. pag. 103.

Achabi septuaginta filii a Jehu interfecti.

LIBER II.

bunt, eum esse suum dominum. Rescribit igitur Jehus, si se servos suos esse faterentur, capita omnium filiorum Achabi allaturos. Exequuntur illi jussa. Rex capita ante portam urbis duobus poni locis jubet, eoque facto progressus: *Ego*, inquit, *Regem sustuli: illi secundum Prophetæ prædictionem pericrunt*, & omnes Achabi cognatos conquisitos necat. Samariam autem proficiscentem Jehum, Jonadabus obviam egressus, collaudat ob extirpatam Achabi familiam. Ne quis autem pseudoprophetarum, & Baalis sacerdotum lateret: Jehus se magnifice facturum esse rem divinam denunciat, Sacerdotes & Prophetas omnes adesse jubet, mortem ei comminatus, qui non veniisset. Cum convenissent, vestes eis dat: & una templum Baalis ingressus, edicit, ne quis alius iis admisceretur. Qui cum neminem alium adesse dixissent, militibus qui foris adstabant, mandat, ut omnes illos occiderent, & templum incenderent, & ipsam statuam: cæterum aureos vitulos non sustulit. Promisit autem ei Deus, cum Achabi domum excidisset, regnum penes filios ejus ad quartum usque genus permansurum.

Baalis Sacerdotum cædes.

XIX. Sic Achabi familia extirpata est. At filia ejus Gotholia post obitum Ochoziæ mariti potita regno, Davidis & ipsa genus extirpare contendit, unoque excepto interfecit omnes. Nam Josabe Ochoziæ soror, cum filii fratris occiderentur, unum infantem nomine Joam fasciata, clam ad sexennium aluit. Anno autem septimo Jodaes Pontifex, cui Josabe nupta erat, quibusdam centurionibus advocatis, Joam monstrat, sermonemque habito persuadet, ut a Gotholia desciscentes, regnum Joæ paternum restituerent. Illi ea pactione jurejurando firmata, Sacerdotes, Levitas & Tribunos ad Joadem convocant. Ille, Joa monstrato: *Hic*, inquit, *Rex vester est, ex semine Davidico*. populoque circum Templum collocato, Joam in medio statuit, diademate cingit, unctionis oleo perfundit, Regem declarat, populo lætis vocibus acclamante. Gotholia clamore audito, trepidans regia erumpit, sequente exercitu. Templum ingressam Sacerdotes admittunt, sed satellites ejus multitudo aditu prohibuit. Illa puerum coronatum conspicata, necem comminatur iis qui regnum suum invasissent. Jodaes autem centurionibus mandat, ut Gotholiam foras protractam trucident. Quo facto, Regem & populum jurejurando sadigit, ut Deum venerentur, & leges servent. Statim igitur Baalis ædem demoliti sunt, ejusque simulacra comminuerunt, Sacerdote interfecto. Regemque septennem tum in regiam introducunt. Jodaes magnum habuit studium, ut fides erga Deum & patriæ leges servarentur. Rex cum adolevisset, duas uxores duxit: & partes Templi quasdam a Gotholia dirutas instauraturus, Jodae ac-

Edit. Paris. pag. 104.

Joas I X. Rex Hierosolymorum.

Gotholiæ & Baalitarum religionis interitus.

A δεκατέλων ἀντίγραφαν· Καὶ αὖθις ἐπίστειλεν Ἰηοῦ, εἰ δοῦλόν ἐν ὁμολογοῦσιν αὐτῷ, τὰς κεφαλὰς πάντων τῶν παίδων τοῦ Ἀχαὰβ κομίσειν αὐτῷ. Κελεύει τὸ ἐπιταχθὲν ποιήσασιν. Ὁ δὲ πρὸ τῆς πύλης τῆς πόλεως τεθῆναι τὰς κεφαλὰς ἐν δυσὶ τόποις ἐκέλευσε. Καὶ τύπτων γενόμενος προῆλθεν, Ἐγὼ μέν, εἶπε, τὴν βασιλέα ἀνῄρηκα, οὗτοι δὲ κατὰ τὴν προφητείαν τοῦ Προφήτου ἀπώλοντο· καὶ πάντας δὲ τοὺς συγγενεῖς Ἀχαὰβ ἐρωτήσας ἀπέκτεινε Ἰηού. Ἀπιόντι δὲ αὐτῷ εἰς Σαμάρειαν, συναντᾷ Ἰωναδὰβ, καὶ προσειπὼν ἐπῄνεσεν αὐτὸν, ὅτι ἐξωλόθρευσε τὸ γένος τοῦ Ἀχαάβ. Εἶτα ἵνα μή τις λάθῃ τῷ ψευδοπροφητῶν, καὶ τῷ ἱερέων τοῦ Βάαλ, θυσίαν ἐκήρυξε μέλλειν θύσαι πολυτελῆ, καὶ πάντας τοὺς ἱερεῖς τοῦ Βάαλ καὶ τοὺς Προφήτας παρεῖναι ἐκέλευσεν. Εἰ δέ τις μὴ παρείη, θάνατον εἶναι ζημίαν τὸ ἐπιτίμιον. Ἀθροισθέντες δὲ ἐνδύματα δοὺς, καὶ μηδένα εἰς τὸν οἶκον μετ' αὐτοῦ ἐπελθεῖν τοῦ Βάαλ, μή τινα αὐτοῖς ἕτερον ἀναμεμῖχθαι προσέταξε. Τῶν δὲ μηδένα παρεῖναι φησάντων ἕτερον, στρατιώτας πεμίψασιν ἔξω, κελεύσας λοιπεῖναι τὰς ἐσόδους. Οἱ ἐκείνους τε πάντας ἀπέκτειναν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ Βάαλ ἐνέπρησαν, καὶ τὸν κόλπον αὐτοῦ. Τὰς δὲ χρυσᾶς δαμάλεις οὐ πεποίηκεν. Ὁ δὲ Θεὸς αὐτῷ ἐπαγγέλλεται, τὸν οἶκον ἐξαφανίσαντι Ἀχαὰβ ἐπὶ τετάρτην γενεὰν τῷ παίδων αὐτοῦ χαρίσεσθαι τὴν βασιλείαν αὐτῷ.

ΙΘ'. Οὕτω μὲν ὁ τοῦ γένος ἐξωλοθρεύθη τοῦ Ἀχαάβ. Ἡ δὲ Συγάτηρ ἐκείνου Γοθολία, ἡ Ὀχοζίᾳ συνοῦσα τῷ τῶν Ἱεροσολύμων Βασιλεῖ, θανόντος ἐκείνου, τῆς βασιλείας Ἰούδα ἐγκρατὴς ὅσα ἀπώδασμα ἔθετο καὶ αὐτὴ τὸ γένος ἐξολοθρεῦσαι τὸ τοῦ Δαβίδ. Καὶ χωρὶς ἑνὸς, ἀπέκτεινε ἅπαντας. ἡ δὲ ἀδελφὴ Ὀχοζίου Ἰωσαβεὶ καλουμένη, ἁρπάσασα τῶν υἱῶν τὰ ἀδελφῷ αὐτῆς, κρύπτει ἕνα τῶν νηπίων ὄντα, ὄνομα Ἰωάς, ἀποκρύψασα, καὶ ἔτρεφεν αὐτὸν ἐπὶ ἔτη ἓξ λελανθότως. Ἐν δὲ τῷ ἑβδόμῳ, Ἰωδαὲ ὁ Ἀρχιερεὺς, φωνήσας τὸν Ἰωσαβεὶ, προσκαλεσάμενος τινὰς τῶν ἑκατοντάρχων, ὑπέδειξεν ἐκείνοις τὸν Ἰωάς, καὶ κοινολογησάμενος τοῖς ἀνδράσι, πείθει τὴν μὲν Γοθολίᾳ ἐπανελεῖν, τῷ δὲ παιδὶ τὴν πατρῴαν βασιλείαν ἐπανασώσασθαι. Οἱ καὶ ὄρκους τὰς ὁμολογίας πιστώσαντες, ἀπῆλθον, καὶ συνήθροισαν τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας καὶ Φυλάρχους πρὸς τὸν Ἰωδαέ. Ὃς αὐτοῖς τὸν Ἰωάς ἐπιφανέστερον λέγων. Οὗτος ὑμῖν Βασιλεὺς ἐκ σπέρματος τοῦ Δαβίδ. Καὶ τὸ ἱερὸν περικύκλωσε τῷ λαῷ. μέσος δὲ στὰς ὁ Ἰωάς, διάδημά τε αὐτῷ περιέθετο, καὶ τὸ ἐν χρίσεως ἔλαιον καταχέας αὐτῷ, Βασιλέα ἀπέδειξε· καὶ ὁ λαὸς ἐπεφώνησε. Τῆς δὲ βοῆς ἡ Γοθολία ἀκούσασα τῷ Βασιλέων τεθορυβημένη ἐξέθορεν, ἐπομένης αὐτῇ καὶ στρατιᾶς. Ἐλθοῦσαν δὲ εἰς τὸ ἱερὸν, τὴν μὲν ἔντὸς οἱ ἱερεῖς εἰσεδέξαντο, τοῖς δὲ περὶ αὐτὴν τὸ πλῆθος ἀπεῖρξε τὴν εἴσοδον. Ἡ δὲ τὸν παῖδα ἐστεμμένον ἰδοῦσα, ἐπείλησεν τοῖς τὴν ἀρχὴν αὐτῆς ἀπολεῖν ἐπιχειρήσασι. Ἰωδαὲ δὲ τοῖς ἑκατοντάρχαις ἐπέστειλε, ἔξω τὴν Γοθολίαν ἐλκύσαντας ἀναιρεῖσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἔπραττον. Ἰωδαὲ δὲ τὸν τε Βασιλέα καὶ τὸν λαὸν ὅρκοις τιμᾶν τὸν Θεὸν, καὶ τοῖς νόμοις πρᾶν. Καὶ ἐπελθόντες αὐτίκα τοῦ τοῦ Βάαλ νεῴ, κατασκάπτουσι αὐτὸν, καὶ τὰ ἐνδάλματα τοῦ Βάαλ συντρίβουσι, καὶ τὰ ἱερεῖα ἀπέκτειναν. Τὸν δὲ Βασιλέα ἐγκαθίζουσιν εἰς τὰ βασίλεια, ἐκπλεῖν τὸν τυγχάνοντα. Τῷ δὲ Ἀρχιερεῖ Ἰωδαὲ τὴν τε φρὸς τὸν Θεὸν πίστιν πρεῖθαι, καὶ τοὺς νόμους φυλάττεσθαι σφόδρα ἐμέλησεν. Ἡβήσας μὲν τοι ὁ Βασιλεὺς, καὶ γυναῖκας ἠγάγετο δύο. Τοῦ δὲ ναοῦ καθαιρεθέντος ἐν τισι μέρεσι πα-

ρὰ Γοθολίας, ὁ Ἰωὰς ἀναιρεθῆναι αὐτὸν προσέταξε. Καὶ τὸν ἱερέα καλέσας Ἰωδαὲ, ἐκέλευσε πέμψας τοὺς αἰτήσοντας ἐκ πάσης τῆ χώρας εἰς ἐπισκευὴν τῶ ναῶ ὑπὲρ ἑκάστης κεφαλῆς ἀργυρίου ἡμιστάτηρον. Ἰωδαὲ δὲ φορτικὸν τοῦτο τῆ λαῆ συνιεὶς λογίζεσθαι πέρας μίτοισι τὸ χρημάτων τὸ ἔρανον. Κιβώτιον γάρτι κατασκευάσας πάντοθεν κεκλεισμένον, τρῆμά τι ποιήσας ἄνωθεν ἐς αὐτό, τῆ ἔθετο αὐτὸ παρὰ τὸν ναόν. Καὶ ἥξιε, ἐμβάλλειν δὲ τῶ τρήματος, ὅταν ἑκάστῳ ὧν πρὸς βουλῆς εἰς ἀνακαινισμὸν τὸ ναῶ. Ὅτι γοῦν εἰς τὸ ἑκάστου προαίρετον ἀνῆτο τὸ δοθησόμενον, ἀνεπαχθῶς τι τῶν δόσεν ποιοῖντο. Καὶ ἐφιλοτιμοῦντο περὶ τῶν τῆ χρημάτων καταβολῶν, ὡς τι πολὺ χρυσίον ἀθροισθῆναι, τὸ πλεῖον ἀργύριον, ἐξ ὧν ὅ, τι ναὸς ἐπεσκεύαθη, τὸ σκεύη πολλὰ πρὸς τὰς θυσίας ἐργάσαντο, αἱ φιλότιμοι μίτρες ἐβίω Ἰωδαὲ προσήγοντο τῆ Θεῷ. Ἐπεὶ τε δὲ δεκάτῳ τὸ τῆ νόμου ζήσαντος ἔτη ἑκατὸν πρὸς τριάκοντα, τὸ ὕπω τὸ βίου ἐκλιπόντος, ἀμελῶς περὶ τῶν εἰς τὸ θεῖον διετίθη τιμῶν ὁ Βασιλεὺς Ἰωὰς, ἐς οἱ φύλαρχοι τὸ οἱ ἄλλοι ἐξάρχοντες τὸ πλῆθος σωδιεφθάρησαν. Καὶ Προφητῶν δὲ νεμαρτυρομένων αὐτοῖς περὶ τὸ εἰς τὸ Θεὸν ἀσεβείας, οἱ δ' οὐκ ἐπαύσαντο. Ζαχαρίου δὲ τὸ υἱοῦ τὸ Ἀρχιερέως Ἰωδαὲ προφητεύοντος, ἐς παραινοῦντος τὸ Βασιλέα τὸ τὸν λαὸν τὸ νόμως ζῆν, ὁ Ἰωὰς χαλεπήνας καταλευσθῆναι αὐτὸν ἐκέλευσεν. Ἀναιρεθεὶς δὲ ὁ Προφήτης, δικάσαι τὸ Θεὸν ἐκάλεσε, ἀνθ' ὧν τὸ τὸ ζωῆς στερῆται παρὰ τῶ ἀργυρεσθέντος ἐκ τῶ πατρὸς αὐτῶ. Καὶ μέντοι ἐς ταχὺς ἐδίκασεν. Ὁ γὰρ τῆ Σύρων Βασιλεὺς Ἀζαὴλ ἐκστρατεύσας, ἐπολιόρκει τὴν Ἱερουσαλήμ. ὁ δὲ πάππας τῶν θησαυρῶν τῶν τε θείων τὸ τῶν βασιλικῶν ἀφελόμενος, τὸ ὅσα ἐς ἀναθήμασι τῆ Ἀζαὴλ παρέκειτο, δῶρα τῆ πλήθει τῆ χρημάτων ἐθεὶς, τὸ πολιορκίας ἀπέλυτο. Τοῖς δὲ Ἰσραηλίταις ὁ Σύρος ἔτος ἐπεστάθμιος, ἐκάκου αὐτοὺς σφόδρα. Ἰωᾶ δὲ ὁ τῆ Ἰσραηλιτῶν Βασιλεὺς παραβάντι τῆ θείων γεγονὼς ἐστυγνὸς, ἐς βασιλεύσαντι ἔτη εἴκοσι τὸ ἑπτὰ, τὸ ἔθνεκεν.

κ. Τῆς βασιλείας δὲ ἐπιλάβετο Ἰωάχαζ ὁ υἱὸς αὐτῶ ὁ Βασιλεύοντος, ὁ τῆ Σύρων ἀρχηγὸς τὸ χώραν ἐκάκωσε· πόλεις τε πολλὰς αὐτῶ κατασχὼν, τὸ τραπὰν αὐτοῦ μαχαίρας ἔργον ποιοῦντες. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἰωάχαζ τῶ Θεῶ δυσθεὶς, σωτηρίαν ᾔτατο, τὸ ἀναπαυὴν τῆ δεινῶν. Ἐπταπαίδικα δὲ βασιλεύσας ἔτη, ἔθνεκεν, τῆ δόξαν τῆς βασιλείας ἐχούσης Ἰωὰς τὸν αὐτὸν, ὁμωνυμοῦντα τῆ τῆς Ἰούδα φυλῆς βασιλεύοντι. Οὐχ ὁμοίως δὲ τῆ πατρὸς ὁ Ἰωὰς ἔτος ἐγένετο, ἀγαθὸς δὲ, ὃς τὸ τῆ Ἐλισσαίου τοσούτου τε τὸ ἐπιστατοῦντος ἐθρήσκευε, πατέρα αὐτὸν τὸ ὅπλων καλῶν, ὡς δὲ αὐτῶ κρατῶν τῶ ἐχθρῶν. ὁ δὲ Προφήτης παριμυθεῖτο αὐτὸν, τὸ τόξον ἐκέλευε λαβόντα, βέλη βαλεῖν. Τεσσάκις δὲ τῶ Βασιλέως τοξεύσαντος, τὸ παυσαμένου, εἶπεν ὁ Ἐλισσαῖος. Εἰ μὲν πλείω ἀφῆκας βέλη, ἐξέκοψας ἂν ῥιζόθεν τῆ τῶν Σύρων ἀρχήν. Νῦν δ' ἰσαρίθμους τοῖς βέλεσι νίκας νικήσεις αὐτούς. Καὶ τὴν χώραν ἣν ἐκεῖνοι ἀφείλοντο, ἐπανασώσεις σὺ τῆ ἀρχῆ. Εἶπε ὁ Προφήτης ἐξέλιπε, τὸ ἔτυχε ταφῆς μεγαλοπρεπῶς. Ληστὰὶ δέ τινα ἀτιλέντες, ὡς τὸν πατρὸν τῶ Προφήτου αὐτὸν ἔρριψαν. τὸ ἀνέζησεν ὁ ῥιφεὶς, τῆ ἀνέστη. Ἀπέθανε δὲ τὸ Ἀζαὴλ ὁ Βασιλεὺς Συρίας, ἐπὶ ἔτεσιν τῆ ἐπὶ Ἀδὲρ. ᾧ συμβαλὼν Ἰωὰς, ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν Βασιλεὺς, τὸ τριπλᾶς νικήσας, ἐκαπεσώσατο τῆ Ἰσραὴλ τὴν χώραν, τὸ τὰς πόλεις ἃς Ἀζαὴλ ἀφείλετο ὁ τοῦ Ἀδὲρ πατρ. Ἰωὰς δὲ ὁ Βασιλεὺς

cerfito, mandat, ut per totam provinciam dimitteret, qui ad Templum renovandum in fingula capita Sicli femiſſem exigerent. Jodaes vero, qui id populo fore grave intelligeret, aliam cogendæ pecuniæ rationem excogitat. Ciſtulam undique clauſam, quæ ſuperne foramen habebat, juxta Templum collocat, in quam quantum quiſque vellet, ad Templi inſtaurationem conjiceret. Quia igitur collatio illa cujuſque voluntati libera relinquebatur, nec gravatim contulere, & liberalitate inter ſeſe certaverunt. Itaque multum auri & plurimum argenti eſt collectum. Unde & Templum refectum, & vaſa multa ad ſacrificia ſunt parata. quæ quidem, quoad vixit Jodaes, Deo certatim offerebantur. Illo autem, anno triceſimo & centeſimo ætatis juſte legitimeque actæ defuncto, Rex Joas circa Dei cultum factus eſt negligentior, una cum illo Tribunis cæteriſque magiſtratibus corruptis, neque ab impietate receſſerunt, quamvis a Prophetis admoniti. Cum autem Zacharias Prophetæ Jodæ filius Regem & populum moneret, ut ex legibus viverent, Joas iratus, eum lapidari juſſit. Qui cum occideretur, Deum judicem invocavit, quod ab eo vita privaretur, qui patris ſui beneficio viveret. Neque diu dilatum eſt illud judicium. Nam cum Syriæ Rex Azahel Hieroſolyma obſidione cinxiſſet, ille omnes & divinos & regios theſauros, Templique donaria ei dedit: qui pecuniæ magnitudine delectatus, obſidionem ſolvit. Idem Syrus Iſraelitas etiam graviter afflixit. Nam & Jehus eorum Rex divina præcepta violarat, anno regni ſeptimo & vigeſimo defunctus.

Liber II.

Edit. Pariſ. pag. 105.

Templi inſtauratio.

Joas Zachariæ II lapidati jubet.

X X. Ei ſucceſſit filius Joachazus, quo regnante Syrus regioni eladem intulit, multis urbibus occupatis, & ejus exercitu cæſo. Joachazus vero precatus Deum, ſalutem impetravit, & mitigationem calamitatum, mortuus anno regni decimo ſeptimo, filio Joa relicto ſucceſſore, Judaicæ tribus Regi cognomine. Hic patri diſſimilis extitit, & vir bonus. Nam Eliſſæum ex morbo morientem luxit, patrem vocitans, & præſidium, ut cujus ope victoria potiretur. At Prophetæ eum conſolatur, arcuque ſumpto ſagittas ejaculari jubet. Qui cum ter ejaculatus deſiiſſet, dixit Propheta: *Si plures ſagittas emiſiſſes, Syrorum imperium funditus everſurus, nunc victorias ſagittis numero pares adepturus, & agros tuo regno ademptos recuperaturus.* His dictis Propheta extinctus, magnifice ſepelitur. Sed latrones cum quemdam interfectum in Prophetæ ſepulchrum conjeciſſent, revixit occiſus, & reſurrexit. Obiit & Azahel Syriæ Rex, Adere filio relicto ſucceſſore: cum quo Rex Iſraelitarum congreſſus, & ter victoria potitus, recuperavit Iſraelitarum provincias & urbes, quas eis Azahel Aderis pater ademerat. Joas autem Judæo-

Joachazus X. Rex Iſraelitarum.

Joas XI. Rex Iſraelitarum.

Eliſæi obitus & miracu-lum.

Joas Syros vincit.

Joæ Judæi interitus.

LIBER II *Edit. Paris. pag. 206.*

rum Rex declaratus ſeptennis, anno Imperii quadrageſimo deceſſit, a famulis ſuis occiſus: cujus filius Ameſias Hieroſolymitano imperio potitus eſt, vir pius, anno ætatis vigeſimo quinto, eoque functus novem & viginti. Patris ſui percuſſores ſupplicio affecit, eorum liberos indemnes dimiſit, ſecundum legem, cujus hæc verba ſunt: *Non morientur patres pro filiis, neque etiam filii pro patribus.* Idem expeditione contra Idumæos & Amalechitas ſuſcepta, ſocios ex Iſraelitis ſtipendio conduxit. Sed cum Prophetæ cujuſdam monitu, Iſraelitis, condonato ſtipendio, dimiſſis, cum ſuis dumtaxat popularibus adminiſtrato bello, barbaros ſuperaſſet, ſocii ob miſſionem irati, & agros Judæorum incurſarunt, & multos occiderunt. Ameſias porro ſuccenſa elatus, religioneque violata, ad Joam Iſraelitarum Regem miſſitavit, poſtulans, ut ad ſe veniret, cui deberet obedientiam, quippe a Davide & Salomone prognato. Ille reſpondet ad hunc modum: *Rubus a Cedro petebat, ut ipſorum liberi affinitate jungerentur: ſed interea rubus a feris conculcatus periit. hoc tibi pro exemplo ſit ſatis, neque efferaris ob feliciter cæſos barbaros, neque populum tuum ac teipſum in pericula conjeceris.* Ob hæc iratus Ameſias, Joæ bellum infert. Sed exercitus ejus metu conſternatus, in fugam vertitur: ipſe a ſuis deſtitutus, capitur ab hoſtibus, ad Joam adducitur: quem ille vinctum ducens, Hieroſolyma venit, partem muri diruit, ea curru invehitur: ſacros theſauros, & quicquid in regia repoſitum erat, aufert: ſolutoque Ameſia Samariam reverſus, decimo ſexto regni anno moritur, relicto ſucceſſore filio Jeroboamo. Ameſias autem poſt hæc per inſidias occiditur, anno ætatis quinquageſimo quarto, regni trigeſimo nono. Ozias filius ejus Rex inungitur annos ſexdecim natus.

Ameſias Hieroſolymitano imperio potitus eſt.

Ameſias temere laceſſito Joa victus & capitur.

Jeroboamus XII. Rex Iſraelitarum.

X X I. Jeroboamus autem Joæ filius, quamvis eſſet impius, & legis contemptor: tamen, Deo Iſraelitici populi ſubmiſſe ſe gerentis miſerto victoriam contra Syros eſt adeptus, a Jona Propheta prædictam: quem Deus Ninivem miſit, urbis excidium & populi interitum annunciaturum. Ille vero non abit, ſed conſcenſa navi fugit. Orta autem tempeſtate, vectoribus ſortem jacientibus ad cognoſcendum cauſam illius, ſors in Jonam cecidit: qui rogatus quis eſſet, negotium ſuum exponit, ſeque in mare abjici jubet, neque enim aliter periculum evaſuros. Eo abjecto, tempeſtas ſedata eſt: ſed cetus Prophetam deglutit, eumque poſt tres dies & totidem noctes, viventem & in columem evomit: qui petita a Deo contumaciæ venia, denuo mittitur cum eodem mandato. Profectus igitur Ninivem, poſt triduum urbem everſum iri prædicat. Sed Rex urbis & populus univerſus, fide Prophetæ adhibita, acta pœnitentia, Deo ſupplicarunt, ut ſui miſererentur.

Ozias XI. Rex Hieroſolymitanus.

Jonas propheta.

pag. 207.

A Ἰούδα ἐπῶν μὲν ὢν ἐπτὰ, ὅτε ἀνῄρηθη, βασιλεύσας ἐνιαυτὸς πεντήκοντα, ἐπολέμησεν, ἀναιρεθεὶς παρὰ τῶν Ἰσραηλιτῶν αὐτῷ. Καὶ τὴν βασιλείαν τὴν Ἰερουσαλὴμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀμασίας περιεζώσατο, δίσεβὴς γεγονώς, ἐπῶν ὢν, ὅτε τὴν ἀρχὴν ἐπέβη, πέντε καὶ εἴκοσι. Ηνυκὼς δὲ τὴν βασιλείαν ἐπ' ἐνιαυτοὺς ἐννέα, καὶ εἴκοσι, καὶ τοὺς ἀναλόπτας τὸν πατέρα αὐτοῦ κολάσας, τοὺς ἐκείνων παῖδας ἀθῴους ἀφῆκε κατὰ τὸν νόμον λέγοντα, Οὐκ ἀποθανοῦνται πατέρες ὑπὲρ υἱῶν, καὶ υἱὸς μέντοι οὐ πατέρας ὑσί. Ος καὶ τῶν Ἰδουμαίων καὶ Ἀμαληκιτῶν στρατεύσας συμμάχους ἐκ τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐμισθώσατο. Προφήτης δέ τις καταλιπεῖν τοὺς συμμάχους αὐτῷ συνεβούλευε, καὶ μετὰ μόνων τῶν ἰδίων δεῖσθαι τοῦ πολέμου. Ω παιδεύς, ἀπέλυσε τοὺς Ἰσραηλίτας, καὶ τὸν μισθὸν αὐτοῖς χαριζόμενος συμβαλὼν ἐν τοῖς ἀλλοφύλοις ἐνίκησε.

B Οἱ δ' ἀπολυθέντες σύμμαχοι ὀργισθέντες, τὴν τε χώραν τῶν Ἰουδαίων κατέδραμον, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλον. Ἀμασίας δὲ δεδυστύχημα φρονηματισθεὶς, καὶ ἀσεβήσας εἰς Θεὸν, διεπέμψατο πρὸς Ἰωὰς τὸν Βασιλέα, ἀπαιτῶν παρ' αὐτοῦ ὑπήκοον, ὡς ὑποχείδιον ὀφείλοντα, ἀπογόνῳ Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος τυγχάνοντι. Ο δὲ ἀπαντήσειε, μύθῳ αὐτῷ, ὡς τὴν ἀκάνθου ἄκανθος ἐξίου κῶδος ἐπὶ τοῖς παισὶ τοῖς οἰκείοις ποιήσασθαι. Ἐν τοσούτῳ δὲ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ παρελθόντα, συνεπάτησαν τὸν ἄκανθον, καὶ ἀπώλετο. Τοῦτο σοι ἀρκέσον εἰς παράδειγμα· καὶ μὴ ὅτι δυστύχησας, παπάζειν τοὺς ἀλλοφύλους, μεγάλα φρόνει, μὴ δὲ τὸν λαὸν σου καὶ σεαυτὸν εἰς κινδύνους συνώθει. Πρὸς ταῦτα ὀργισθεὶς Ἀμασίας,

C στρατεύει κατὰ τοῦ Ἰωὰς· φόβος δ' ἐμπίπτει τῇ αὐτοῦ στρατιᾷ, καὶ τρέπεται εἰς φυγήν. Μονωθεὶς δὲ Ἀμασίας, συλλαμβάνεται παρὰ τῶν πολεμίων, καὶ ἀπάγεται πρὸς τὸν Ἰωάς. Ο δὲ δήσας ἄγων αὐτὸν, ἦλθεν εἰς Ἱερουσαλὴμ, καὶ καθελὼν τὸ τείχους μέρος, εἰσήλασε διὰ τοῦ καθαιρεθέντος εἰς τὴν πόλιν ἐφ' ἅρματος, καὶ ἀφείλετο τούς τε ἱεροὺς θησαυροὺς, καὶ ὅσα ἐν τοῖς βασιλείοις ἀπέκειτο. Καὶ λύσας τὸν Ἀμασίαν, ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σαμάρειαν. Καὶ βασιλεύσας τὰ πάντα ἔτη ἓξ καὶ δέκα ἐπτακαίδεκα, καὶ βασιλεύσιν Ἱεροβοὰμ ὁ υἱὸς αὐτοῦ. Ἀμασίας δὲ μετὰ ταῦτα ἐπιβουλευθεὶς ἀνῃρέθη, ζήσας πάσας ἐνιαυτοὺς καὶ πεντήκοντα, βασιλεύσας δὲ εἴκοσι καὶ ἐννέα. Ἐκείθεν δὲ Βασιλεὺς ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ὀζίας, ἐτῶν ὑπάρχων ἑκκαίδεκα.

κά. Ἱεροβοὰμ δὲ ὁ υἱὸς Ἰωὰς ἀσεβὴς ἐγένετο καὶ παράνομος. Καὶ τοιοῦτος δέ ὢν, τῷ Θεῷ τὸν Ἰσραηλίτην λαὸν ἐλεήσαντος παρεσώθησε, τοῖς Σύροις πολεμήσας ἐνίκησε, τῷ Προφήτῃ Ἰωνᾶ τὸν νίκην αὐτῷ προαγορεύσαντος. Τοῦτον τὸν Προφήτην ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς εἰς Νινευὴ τὴν πόλιν, κηρύξοντα καταστροφὴν αὐτῆς, καὶ τὴν Νινευιτῶν ἐξολόθρευσιν. Ο δὲ ἀπῆλθεν, ἀλλ' ἀπεδίδρασκεν εἰς πλοῖον ἐμβάς. Κλύδωνος δὲ γεγονότος, ναῦς ἐκινδύνευε. Καὶ κλήρου τῷ ἐμπλεόντων πειραμένων γνῶναι τὸν αἴτιον, κληροῦται ὁ Ἰωνᾶς· καὶ ὅς τις εἶη ἀνακεκοίνωκε, ἐκεῖνος τὰ καθ' ἑαυτὸν διηγήσατο, καὶ ἐμβαλεῖν αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν προετρέπετο. Οὐ γὰρ ἄλλως, ἔλεγε, τὸν κίνδυνον διαφύγοιτε. Ο μὲν οὖν ἐρρίφη, ὁ δὲ κλύδων ἐπαύσατο. Κῆτος δὲ τὸν Προφήτην κατέπιον, μεθ' ἡμέρας καὶ ἴσας νύκτας

E ζῶντα καὶ σῶον αὐτὸν ἐξήμεσεν· ὁ δὲ συγγνώμην ἤτει τὸν Θεὸν διὰ τὴν παρανομίαν, καὶ ἐπέμφθη πάλιν κηρύξαι ἃ προστέτακτο. Ο δὲ ἀπελθὼν, μετὰ τρεῖς ἡμέρας τὴν Νινευὴ καταστροφὴν ἐκήρυξεν. Ο δὲ τῆς πόλεως βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἅπας τῷ προφήτῃ πιστεύσαντες, ἀπέκλιναν εἰς μετάνοιαν, καὶ τὸν Θεὸν ἱκέτευον ἐλεῆσαι αὐτούς. Καὶ ὃς τῇ μετανοίᾳ τῶν πλη-

θως καμφθείς, ἀπέστρεψε τὸν ὄλεθρον ἀπ' αὐτῶν. Ἱεροβοὰμ δὲ τεσσαράκοντα πρὸς τῇ ἑνὶ βασιλεύσας ἐτελεύτησε, θαπτόμενος. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς Ἀζαρίας ὁ παῖς αὐτοῦ. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ Ὀζίας τοσαύτης τὰ πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τὰ πρὸς τοὺς ὑπηκόους δίκαιος ἦν. διὸ καὶ πολλοὺς τῶν ἀλλοφύλων ἐνίκησε, καὶ ὑποφόρους ἐποίησεν. Εὐδαιμονήσας δὲ καὶ τυφωθείς, ἐκπέπτωκε τοῦ καθήκοντος, καὶ ὡς ἱερεὺς γενόμενος, ἐπὶ τὸν χρυσοῦν βωμὸν θυμιάσαι τῷ Θεῷ ἐπεχείρησεν. Κωλυόντων δ' αὐτὸν τὸν Ἀρχιερέως Ἀζαρίου καὶ τῶν ἱερέων, καὶ μὴ παρανομεῖν παραινούντων, θάνατον αὐτοῖς ἀπείλησεν, εἰ μὴ ἡσυχάσαιεν. Ἐν τούτῳ φῶς οἷον ἐπιλάμψαν τῷ ναῷ, καὶ τῷ τοῦ Βασιλέως ὄψει προσβαλὸν, λέπρας ἐποίησε κατ' αὐτοῦ ἐξωθῆσαι. Οἱ δ' ἱερεῖς τὴν συμφορὰν ἐδήλουν τῷ Βασιλεῖ, καὶ ἐξέναι τῆς πόλεως συνεβούλευον. Ἐ οὕτω ζήσας χρόνον τινὰ, ὑπ' ἀθυμίας ἀπέθανε, βασιλεύσας ἔτη δύο τε καὶ πεντήκοντα, ζήσας δὲ τὰ πάντα ἑξήκοντα πρὸς ἑκατὸν, τὴν ἀρχὴν παραδοὺς τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ἰωάθαμ. Ἀζαρίας δὲ ὁ τοῦ Ἱεροβοὰμ, ἐπὶ ἓξ βασιλεύσας μῆνας τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἀπέθανεν, δολοφονηθεὶς ὑπὸ Σηλοῦμ, ἀσεβῶς βιάς. Ἀπεθανε δὲ Σηλοῦμ ἐν ἡμέραις βασιλεύσας τριάκοντα, παρὰ Μαναὶμ, βασιλεύσαντος ἐπὶ τῶν Ἰσραὴλ αὐτῶν. Ἀραμίτου δὲ πόλεμον πρὸς αὐτὸν Φακὲ τὸν τοῦ Λασυρίων Βασιλέως, χιλίοις δὶς αὐτοῦ τάλαντα ἀργυρίου, ἃ εἶχε τὸν λαὸν ἐπαίσατο, τὸν πόλεμον διέλυσατο. Ἐπὶ ἔτη δὲ βασιλεύσας δέκα ὁ Μαναὶμ, ἀσεβής τε καὶ ἀπλοῦς γεγονὼς. ἀπεθάνε, τὴν βασιλείαν καταβιβάσας εἰς τὸν υἱὸν Φακίσιαν. Ἀσεβὴς δὲ ἔτος καὶ ὠμὸς γεγονὼς, ἀπεθάνε δολοφονηθεὶς παρὰ Φακὲ τοῦ υἱοῦ Ρομιλίου, βασιλεύσαντος ἀντὶ τοῦ ἀναιρεθέντος, ἀσεβῶς καὶ αὐτὸν καὶ παρανόμως ἀνύσαντος τὴν ἀρχήν. Ὅτε καὶ Θαγλαφαρασὰρ ὁ τῶν Λασυρίων Βασιλεὺς τὴν χώραν τῶν Ἰσραηλιτῶν ἐπῆλθεν, πόλεις τε πολλὰς κατεστρέψατο, καὶ αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν, οὐκ ἐναρίθμητον. Ὁ δὲ τοῦ Ὀζίου υἱὸς Ἰωάθαμ Βασιλεὺς Ἱερουσαλὴμ εὐσεβὴς τυγχάνων, καὶ δίκαιος, τῆς τε πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ ἐπεμέλετο, καὶ τοὺς Ἀμμανίτας ὑποφόρους ἔθετο, μάχῃ νικήσας αὐτούς. Ναοὺμ δὲ τότε προφητεύων, περὶ τῆς τοῦ Λασυρίων προσεπὶ καταστροφῆς· καὶ ἡ φόρρησις ἐκείνου ἔργον ἐγένετο, ἑκατὸν καὶ πεντηκοντάδεκα παρελθόντων ἐνιαυτῶν. Τῷ δὲ Ἰωάθαμ ἐπέλιπε τὸ βιῶσιμον, ζήσαντι μὲν ἔτη πρὸς ἑνὶ τεσσαράκοντα, δέκα δ' ἐπὶ ἓξ βασιλεύσαντι.

κβ. Μετέπιπτε δὲ τὴν Ἱερουσαλὴμ ἡ ἀρχὴ εἰς Ἀχαζ τὸν ἐκείνου υἱὸν, ἀσεβήσαντα πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ τοὺς αὐτοῦ νόμους παραβάντα· εἰδώλοις γὰρ προσεκύνει, καὶ βωμοὺς αὐτοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις ἀνέστησε, καὶ παῖδα εἱλεῶν αὐτοῖς ἀλοκαύτωσε. Καθ' ὃν ὁ Ραασὼν ὁ τῶν Σύρων ἡγεμονεύων, καὶ ὁ τῶν Ἰσραηλιτῶν Βασιλεὺς Φακὲ συμπνεύσαντες, ἐπολιόρκουν αὐτὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐπὶ μακρόν. Καὶ ὁ μὲν Ραασὼν πόλιων ἑτέρων κρατήσας, τοὺς αὐτῶν οἰκήτορας ἀνελὼν, καὶ Σύρους ἐγκατοικίσας αὐταῖς, ἐπανῆλθε εἰς Δαμασκόν. Ἀχαζ δὲ μόνου περιλειφθέντος, τῷ Φακὲ συμμίξας αὐτὸς ἥττατο, δώδεκα μυριάδας ἀπολλὰς τοῦ λαοῦ, καὶ πολλοὺς τῶν ἐπισήμων, καὶ τὸν υἱόν. Φακὲ δὲ ἀνέζευξεν εἰς Σαμάρειαν αὖτις καὶ ἡ στρατιὰ αὐτῷ, αἰχμαλώτων πλῆθος πολὺ εἰς τὴν ἑαυτῶν μετοικίσαντες. Προφήτης δέ τις ἐν Σαμαρείᾳ πρὸ τῆς τειχῶν ἀπαντήσας αὐτοῖς, ὡς συγγενεῖς αἰχμαλωτίσασι, καὶ συμβάλλειν ἐλθεῖν ἐκώλυσε αὐτούς. Οἱ δὲ πειθάρχησαν, ἀφῆκαν τοὺς αἰχμαλώτους.

tur: quibus precibus lenitus Deus, excidium ab eis avertit. Jeroboamus autem cum annos unum & quadraginta regnasset, moritur, ac post eum potitur imperio Azarias filius ejus. Ozias autem Rex Hierosolymorum, quia pius erga Deum & justus erga subditos erat, multos barbarorum vicit, ac tributarios reddidit. Sed rebus secundis elatus, ab officio decessit: nam ritu Sacerdotis ornatus, in aureo altari suffire aggressus est. A qua audacia Pontifici Azariæ & Sacerdotibus deterrentibus, ac monentibus, ne legem violaret, mortem comminatus erit, nisi quiescerent. Interea quiddam luminis instar in æde effulsit, & in Regis faciem illapsum, effecit ut in ea lepra efflorescceret. Eam calamitatem indicant Sacerdotes, suadentes ut urbe exiret: in quo statu cum aliquandiu vixisset, præ mœrore obiit, anno regni quinquagesimo secundo, ætatis sexagesimo octavo, tradito Imperio Joathamo filio. Azarias autem Jeroboami filius sexto regni mense, vita impie acta, dolo occisus est a Selumo, quem & ipsum Manaimus cum triginta diebus imperasset, occidit regno Israelitico occupato: & Phuam Assyriorum Regem bellum inferentem, datis mille talentis, quæ a populo collegerat, placavit. Et cum annos decem impie crudeliterque imperasset, occisus est, regno in filium Phacesiam translato: qui patris ingenium & mores referens, a Phacea Romeliæ filio occiditur: qui cum interfecto successisset, atque imperium impie ac nefarie administraret: Thæglapharasar Assyriorum Rex Israeliticam regionem aggressus, cum multas urbes evertit, tum captivos secum adduxit pene innumerabiles: Joathamus autem Hierosolymorum Rex, vir pius & justus, & Urbis & Templi curam gessit, & Ammanitas prælio victor tributarios reddidit. Excidium Israelitarum ab Assyriis Nahumus Propheta prædixerat, cujus verba ad rem collata sunt, post annos centum & quindecim. Joathamus obiit anno ætatis quadragesimo primo, regni decimo sexto.

XXII. Hierosolymitanus Principatus in filium ejus Achazum translatus est, qui impius in Deum, legibus ejus violatis, simulacra adoravit, altaria eis struxit, & filium suum adolevit. Hunc Raason Syriæ Dux, & Phaceas Rex Israelitarum, inita conspiratione, diu Hierosolymis obsederunt. Ac Raason quidem aliis urbibus potitus, civibus abductis, & Syris in eas collocatis, Damascum rediit. Achazus autem cum solo Phacea congressus, vincitur, centum viginti millibus amissis, atque inter eos multis viris illustribus, & filio. Phaceas exercitum reducit, & magnum captivorum numerum. Sed Propheta quidam Samaritanus ante mœnia progressus, eis persuadet, ut captivos, quod cognati sint, missos faciant. Assyriorum autem Rex ab Achazo contra Syros

LIBER II.

Azarias XIII. Israelitarum Rex.

Ozias leprosus moritur.

Joathamus XIII. Rex Hierosolymorum, Selumus XIV. & Manaimus XV. Reges Israelitarum.

Phaceia XVI. & Phaceas XVII. Reges Israelitarum.

Thæglapharasar Israelitas abducit. *Edit. Parif. pag.* 208.

Nahumus.

Achazus XII. Rex Hierosolymitanus.

Raason. Phaceas.

Theglapharasar Achazo fert auxilium.

LIBER IV. & Iſraelitas in auxilium evocatus, & Syriam vaſtat, Raſſone cæſo, & in Iſraelitarum regionem incurſionibus factis, plurimos captivos abducit. Quem Achazus remuneratus eſt datis theſauris regiis, & quicquid in templo repoſitum erat: eo progreſſus impietatis, ut non tantum alienos Deos coleret, ſed & Templum clauderet, & donariis ſpoliaret. Obiit vita ſic acta, anno ætatis trigeſimo ſexto, regni decimo ſexto, relicto regno Ezechiæ filio. Quo tempore Iſraelitarum quoque Rex inſidiis Oſeæ periit, qui cum & ipſe improbus eſſet, a Salmanaſare Aſſyriorum Rege ſubactus, annua tributa penſitare coactus fuerat. Ezechias autem vir pius & juſtus, concione advocata, Sacerdotes & Levitas Templum aperire juſſit, & de more ſacra facere, populumque divino cultu nihil habere antiquius. Miſit etiam qui ex toto regno homines convocarent ad feſtum Azymorum celebrandum, longo tempore ob Regum iniquitatem intermiſſum. Iſraelitas etiam cohortatus, ut patrium Deum pro veteri conſuetudine venerarentur. Qui adeo non obtempetavere, ut & Prophetas a quibus monebantur, occiderent. Nonnulli tamen ad veram religionem reverſi, Hieroſolyma ad Deum adorandum accurrerunt. Rex cum populi Principibus Templum ingreſſus, hoſtias magnificas per Sacerdotes immolavit, & populo multas pecudes in viſcerationem dedit, & Sacerdotibus mandavit, ut regionem paſſim piacularibus ſacrificiis luſtrarent. Deinde Barbaros agreſſus, urbes eorum cœpit. Oſeas autem cum Sobam Ægypti Regem contra Aſſyrios ad belli ſocietatem evocaſſet, Salmanaſar ea re comperta iratus, Samariam per triennium obſedit, urbe potitus regnum delevit, populum una cum Rege Oſea in ſuam provinciam captivum abduxit, & alias ſuæ ditionis gentes, quæ a loco quodam Chuto cognomen habent, Samariam & in regionem circumjacentem traduxit. Decem igitur Iſraeliticæ tribus, annis nongentis quadraginta ſeptem, poſt exitum ex Ægypto: ducentis quadraginta, menſibus ſeptem, poſtquam relicto Roboamo, Jeroboamum peculiarem ſibi Regem elegerant, translatæ ſunt. Cæterum Chutæorum quinque populi a Perſiæ loco, in quo conſederant, ita cognominati, Samaria occupata, ſuos priſtinos Deos, ut ſoliti fuerant, coluerunt. Deus autem, ut quartus liber Regum docet, leones excitavit, a quibus eorum multi perierunt, aut, (ut Joſephus narrat) peſtilentia conſiſtantes, cum ira numinis ſe premi intellexiſſent, Regem ſuum orarunt, ut Iſraelitici generis Sacerdotes ſibi mitteret, a quibus Hebræorum religionem edocerentur. Quo facto, lues illa graſſari deſiit. Ab Hebræis Chutæi appellantur, a Græcis Samaritani.

Exacin XIV. Rex Hieroſolymitanus. Oſeas XVIII. Rex Iſraelitarum.

Religionis inſtauratio.

Edit. Pariſ. pag. 109.

Iſraelitæ, Samaria capta, in ſervitutem a Salmanaſare abducuntur.

Chutæi Samariam occupant.

A Ἀχαζ δὲ τῶν Ασυρίων Βασιλέα ἠξίου συμμαχῆσαι αὐτῷ κατὰ τῶν Σύρων, καὶ τῶν Ισραηλιτῶν. Ὁ δ' ἦκε· καὶ τὴν τε χώραν τῶν Σύρων ἐπόρθησε, καὶ τὴν Δαμασκὸν εἶλε, καὶ τὸν Ραασσὼν ἀνεῖλε, καὶ τῶν Ισραηλιτῶν χώραν κατέδραμεν, πλείστους αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν. Ὁ δὲ Αχαζ ἀμοιβὴν ὑπὲρ τούτων τῷ Θαιγλαφαλασὰρ, τὰς τε βασιλικὰς δίδωσι θησαυρὸς καὶ ὅσα τῷ ἱερῷ ἐκαπήκοντα. Εἰσποιεῖται δ' ἐσέβετο, ὡς μὴ μόνον τοὺς τῶν ἀλλοφύλων εἴβεν θεοὺς, ἀλλὰ καὶ τῶν ναῶν ἐκκλεῖσαι, καὶ συλῆσαι τὰ αὐτῶν ἀναθήματα. Οὕτω δὲ βιὺς ἐτελεύτησεν ἔτη καὶ τριάκοντα ζήσας ἔτη, βασιλεύσας δ' ἐκκαίδεκα, Ἐζεκίᾳ τῷ υἱῷ τὴν βασιλείαν λιπών. Σωσίβιος δὲ καὶ τῷ Ισραηλιτῶν Βασιλέα τὸν θανῶν κατ' ἐπιβουλὴν Ωσηέ. Καὶ οὗτος πονηρὸς ἦν. Διὸ καὶ στρατεύσαντος κατ' αὐτοῦ τοῦ τῶν Ασυρίων Βασιλέως Σαλμανασὰρ, ἐδουλώθη αὐτῷ, φόρους τελεῖν ἐποίησε ἐπιτραχθείς. Ἐζεκίας δὲ εὐσεβὴς ὢν καὶ δίκαιος, ἐκκλησιάσας τοὺς ἱερεῖς καὶ Λευίτας, ἀνοῖξαι τὸ ἱερὸν ἐκέλευσε, καὶ θύειν ὡς νόμος αὐτοῖς, καὶ τὸν λαὸν μηδὲν τοῦ θείου τιμῆς ἐπιλέσθαι προτιμᾶν. Ἐκέλευε μέν τι καὶ πρὸς πᾶσαν τὴν χώραν μεταπαλεύμενος ἅπαντας τοῦ Αζύμων ἑορτὴν ἑορτάσοντας ἐπὶ μακρὸν μὴ τελεσθεῖσαν διὰ τὰς τῶν προτέρων παρανομίας. Καὶ τοῖς Ισραηλίταις προὐτρέπετο τὸν πατρῷον σέβειν Θεὸν, καὶ τὰ πάλαι συνήθεια. Οἱ δὲ οὐ πείθονται, ἀλλὰ καὶ τοὺς Προφήτας ταῦτα παραινοῦντας ἐφόνευσαν. Τινὲς δὲ παιδεύσεις μετανοήσαντες εἰς εὐσέβειαν, καὶ εἰς Ιερουσαλὴμ συνέδραμον εἰς προσκύνησιν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἐζεκίας μετὰ τῶν ἡγεμόνων τοῦ λαοῦ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἱερὸν, ἔθυσε καὶ τῶν ἱερείων θυσίας πολυτελεῖς, καὶ τῷ λαῷ μετέδωκε ζώων πρὸς δωρεὰν πολλῶν· καὶ τοῖς ἱερεῦσιν ἐξελέσθαι εἰς τὰ χώρα, καὶ ἁγνίσαι αὐτὸν ἐκέλευσε. Εἶτα κατὰ τῶν ἀλλοφύλων πόλεμον ἦρε, καὶ πόλεις εἷλεν αὐτῶν. Ὁ δὲ τῶν Ισραηλιτῶν Βασιλεὺς Ωσηὲ εἰς συμμαχίαν προσκαλέσατο Σαβὰ τὸν Βασιλέα Αἰγύπτου καὶ τῶν Ασυρίων. Ὁ γοῦν Σαλμανασὰρ ὠργίσθη, καὶ ἐπὶ τρισὶν ἔτεσι ἐπολιόρκει τὴν Σαμάρειαν, καὶ κατέχε τὴν πόλιν, καὶ τὴν βασιλείαν ἀφῄρει, καὶ τὸν λαὸν αἰχμαλωτίσας μετῴκισεν εἰς τὴν οἰκείαν χώραν, καὶ αὐτὸν τὸν Βασιλέα τῶν Ισραηλιτῶν Ωσηέ. Καὶ μετασχίσας εἰς τὰς εἰκείας χώρας ἕτερα ἔθνη ἀπὸ τινος τόπου Χουθαῖον καλουμένου, μετῴκισεν εἰς Σαμάρειαν καὶ εἰς τὴν χώραν αὐτῆς. Μετέσχισαν οὖν αἱ δέκα φυλαὶ τῶν Ισραηλιτῶν μετὰ ἐνακόσια τεσσαράκοντα ἔτη ἐπὶ ἔτη, ἐξότε ἀπὸ Αἰγύπτου ἐξέλθοσαν· μετὰ τὰ ἑξακόσια τεσσαράκοντα, καὶ μίαν ἔτη, ἐξότε κατέλιπόντες τὸν Ροβοὰμ, εἵλοντο ἑαυτοῖς εἰς Βασιλέα τὸν Ιεροβοάμ. Οἱ δὲ μετοικισθέντες εἰς τὴν Σαμάρειαν, Χουθαῖοι καλέμενοι, ἐκ τοῦ τόπου ὃν ἐξ οὗ κατῴκισαν τὸ πρὶν ἐν Περσίδι, πάντα ὅσα ἦσαν, τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ αὐτοὺς ἐθρήσκευον· ὡς μὲν οὖν ὁ πατὴρ τῶν Βασιλέων λέγει, λέοντας ἐξήγειρεν ὁ Θεὸς, καὶ διέφθειρε πολλοὺς ἐξ αὐτῶν· ὡς δὲ Ἰώσηπος ἱστορεῖ, λοιμὸς αὐτοῖς ἐπέστη. Γνόντες δὲ κατ' ὀργὴν τοῦ Θεοῦ ἐπέναι αὐτοῖς τὰ κακὰ, τὸν σφέτερον Βασιλέα ἐκέλευσε ἱερεῖς σφῶν αὐτοῖς ἐκ τῶν Ισραηλιτῶν, οἳ αὐτοῖς τὸν τῶν Ἑβραίων θρησκείαν μιήσουσι· οὗ γενομένου, ἐπαύσατο, ἡ φθορά. Καλοῦνται δὲ παρὰ μὲν τοῖς Ἑβραίοις Χουθαῖοι, παρὰ δὲ τῶν Ἑλλήνων Σαμαρεῖται.

κγ'.

τῆ. Ἐν δὲ τῷ τεσσαρεσκαιδεκάτῳ ἔτει τῆ βασιλείας Ἐζεκίου τῶ τῆς Ἰερουσαλὴμ βασιλέως, ὁ τῆ Ἀσσυρίων βασιλέως Σενναχηρεὶμ ἐπῆλθε τῆ Ἰουδαίᾳ, καὶ πάσας εἷλε τὰς πόλεις τῶν δύο φυλῶν. Δείσας δὲ Ἐζεκίας περὶ τῆ Ἰερουσαλὴμ, πρεσβεύεται πρὸς αὐτὸν, ὑπισχνούμενος δώσειν φόρον, ὃν ἂν αὐτῆ ἐπιτάξοι. Σενναχηρεὶμ δὲ τριακόσια μὲν ἀργύρου τάλαντα, χρυσοῦ δὲ τριάκοντα ἔφησε, τῆ πίστεις ἐνορκίους παρέχων, ἃ μέλλων ἀναχωρήσειν εἰ ταῦτα λάβοι. Λαβὼν δὲ, αὐτὸς μὲν ἐπ' Αἰγυπτίους ὥρμησε, τῆ Αἰθίοπας. Τὸν δὲ Ἀρχισράπην αὐτῶ Ραψάκην σὺν δυσὶ στρατηγοῖς ἑτέροις καὶ δυνάμει βαρυτέρᾳ κατέλιπε, τὴν Ἰερουσαλὴμ ἐκπορθήσοντας. Οἱ δὲ περὶ τὸ τεῖχος βαλλόμενοι χάρακα, ἐτυγχάνον ἐζήτουν τῆ Ἐζεκίᾳ. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν ἀπιδεῖν ἀσυν ἐξέλθειν, τρεῖς δὲ τῶν αὐτῆ τιμωμένους τῆ ὑπ' αὐτὸν ἔπεμψε. Κἀκεῖνοι, Εἰ ἐπὶ τοῖς Αἰγυπτίοις πέποιθεν Ἐζεκίας, ἔφασαν, μαραίνει ἐπίσης ἀνθρώπῳ καλαμίνῃ ῥάβδῳ ἐρειδομένῳ, τῆ αὐτῆ τοῦτο πάσχοντι, ἀλλ' αὐτὸς τε συμπίπτειν, καὶ ὁ κάλαμος τοῦ αὐτῆ χεῖρα δέτρησεν. Τοιοῦτος ἐστὶ Φαραὼ ὁ Αἰγύπτιος. Ταῦτα Ἑβραϊστὶ ὁ Ραψάκης τοῖς πεμφθεῖσιν ὡμίλει. Οἱ δὲ τῆ τῶν Σύρων ἐζήλιπτῳ ὁμιλεῖν αὐτοῖς ἠξίουν αὐτὸν, ἵνα μὴ τὸ πλῆθος τῶν λεγομένων συνίησιν. Ὁ δὲ μᾶλλον τοῦ φωνεῖν ἐπάρας, Ἑβραϊστὶ πάλιν ἔλεγεν εἰς ἐπήκοον πάντων· Μὴ ἀπατάτω ὑμᾶς Ἐζεκίας λέγων, Κύριος ῥύσεται ὑμᾶς. Μὴ ἐρρύσατο Σαμάρειαν; καὶ ἀπήγγειλαν ταῦτα τῆ Ἐζεκίᾳ. Ὁ δὲ ἀκούσας, διέρρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, καὶ περιβάλλετο σάκκον, καὶ πεσὼν, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ βοηθεῖν ἐπ' ἀπελπίσεις αὐτῶν· καὶ πρὸς Ησαΐαν τὸν Προφήτην πέμψας, παρεκάλει αὐτὸν δεῆσθαι τοῦ Θεοῦ, ἵν' ἵλεως ἴσοιτο τῆ λαῶ. Ὁ δὲ Δμαχητὶ τοὺς πολεμίους προλέγει ἡττηθήσεσθαι, καὶ τὸν Σενναχηρεὶμ κτανθῆναι, ἀπράκτον ἀπὸ Αἰγύπτου ἀπελθόντα. ἐπίσειλε δὲ καὶ Σενναχηρεὶμ τῆ Ἐζεκίᾳ· Μὴ ἐπαίρου σε ὁ Θεός σου, ἐφ' ᾧ πέποιθας μὴ παραδοθῆναι τοῦ Ἰερουσαλὴμ εἰς χεῖρας μου· ἀναλόγισαι τὰ ἔργα οἱ Βασιλεῖς τῶν ἐθνῶν, ὡς διέφθειραν οἱ πατέρες μου. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνοὺς Ἐζεκίας, κατέθετο εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ ἐκέτευσε τὸν Θεόν. Ἰδὲ, λέγων, Κύριε, καὶ ἄκουσον τοὺς λόγους Σενναχηρεὶμ, ὃς ἀπέστειλεν ὀνειδίζων σε τὸν ζῶντα Θεόν; καὶ σῶσον ἡμᾶς ἐκ χειρὸς αὐτοῦ. Ησαΐας δὲ παρθαρρύνων τὸν Βασιλέα, ἐπακούσεσθαι φάσκων αὐτῆ τὸν Θεόν. Καὶ τῆ νυκτὶ Ἄγγελος ἐν τῆ παρεμβολῆ τῶν Ασσυρίων ἀπέκτεινεν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας, καὶ μεθ' ἡμέραν νεκρὰ τὰ πάντων σώματα εὑρέθησαν, καὶ ἄπρακτος ὑπεχώρησεν ἡ στρατιὰ ἐξ Ἰερουσαλήμ. Σενναχηρεὶμ δὲ πολιορκῶν τὸ Πηλούσιον, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν, μαθὼν ἐν νυκτὶ μιᾷ κατεφαγότων τὰ τόξα τῆ Ασσυρίων, καὶ τὰ λοιπὰ τῆ ὅπλων αὐτῶν. Τοῦτο ἐν μὲν τῆ τῶν Βασιλειῶν οὐκ ἀναγράφεται βίβλῳ. Ἰώσηπος δὲ ἱστορεῖ ἐν Ηροδότου εὑρών. Τὸν δὲ Βηρωσὸν τὰ Χαλδαϊκὰ συγγραφάμενον φάσκειν φησὶν, ὡς ἐπανελθὼν ὁ Σενναχηρεὶμ ἀπὸ τῆ τῆ Αἰγυπτίων πολέμου, κατέλαβε τὸν σὺν τῆ Ραψάκῃ στρατὸν εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ τῶν Θεοῦ λοιμώδη νόσον ἐσκηψάντος τοῖς Ασσυρίοις, ἐν μιᾷ νυκτὶ μυριάδες ὀκτωκαίδεκα φθείρεσθαι καὶ πεντακισχίλιοι, σὺν ἡγεμόσι, καὶ ταξιάρχαις. Δείσας δωτικεῖνος καὶ περὶ τῆ λοιπῆ στρατιᾷ, ἀπῆρεν ἐκεῖθεν μετὰ τῶν περιλειφθέντων δυνάμεων, καὶ ἦλθεν εἰς Νι-

A XXIII. Anno Ecclæ Regis Hierosolymitani decimo quarto Senacherimus Rex Assyriorum, Judæam invasit; qui cum omnia oppida duarum tribuum cepisset, Ezechias Hierosolymis metuens, legatos ad eum mittit, se tributum ei pensitaturum pollicens; quod jussisset. Senacherimus autem argenti talenta trecenta, auri viginti postulavit: & sacramento interposito, iis acceptis, se discessurum pollicetur. Quibus appensis; ipse quidem contra Ægyptum & Æthiopes proficiscitur, Rapsacen autem Imperatorem cum aliis duobus Ducibus & magno exercitu ad vastanda Hierosolyma relinquit. Qui aggeribus ante mœnia excitatis, ad colloquium evocant Ezechiam. Verum is se committere illis non ausus, tres ex honoratis ministris suis ad illos misit. Tum illi: *Si Ægyptiis*, inquiunt, *Ezechias fretus est, delirat non minus quam qui confracto arundineo baculo innititur, a quo nec a lapsu defenditur, & manu vulneratur. Talis est Pharao Ægyptius.* Hæc Rapsaces Hebraice cum legatis colloquebatur: qui cum rogarent, ut Assyrio sermone uteretur, ne populus ea quæ dicerentur intelligeret: ille magis etiam sublata voce, ut ab omnibus exaudiri posset, rursus Hebraice dixit: *Ne seducat vos Ezechias, dicens, Dominus nos liberabit: numquid Samariam liberavit?* His Ezechias renunciatis vestes suas laceravit, & sacco indutus, & humi stratus, in rebus desperatis opem divinam implorat, & ad Prophetam Esaiam mittit, obtestans ut Dei pacem exoret populo. Prædicit ille, hostes citra dimicationem superatum iri: & Senacherimum re infecta ex Ægypto reversum, occubiturum. Scripsit & Senacherimus ad Ezechiam, in hanc sententiam: *Ne extollat te Deus, quo fretus es, quo minus Hierosolyma capturum esse me existimes: sed illud potius tum animo tuo reputa, ubi sint Reges gentium, quos majores mei confecerunt.* Eam epistolam Ezechias lectam in Templo reposuit, & supplicavit Deo: *Vide*, inquit, *Domine, & audi verba Senacherimi, quæ ad me scripsit in tuam contumeliam, viventis Dei, & eripe nos e manu ejus*: Esaias confirmat Regem, asserens, Deum exaudisse preces ejus: eaque nocte cæsa sunt ab Angelo in castris Assyriorum centum & octoginta quinque millia, quorum cadavera postridie inventa sunt. Exercitus reliquiæ Hierosolymis discesserunt. Coactus est & Senacherimus obsidionem Pelusii solvere, cum mures una nocte arcus cæteraque Assyriorum arma corrosissent. Hoc in libris Regum scriptum non reperitur, sed Josephus ab Herodoto mutuatus refert: & Berosum Chaldaicarum rerum scriptorem narrare ait, Senacherimum ab Ægyptiaco bello redeuntem, exercitum Rhapsacis Hierosolymis reperisse: ac pestilenti morbo divinitus in Assyrios immisso, centum & octoginta quinque millia una nocte perlisse, cum Ducibus & Centurionibus. Qua clade perterritum, & iis qui supererant metuentem, cum reliquiis Niniven profectum: & paulo post insidiis majorum filiorum sublatum esse, per-

LIBER II.
Senacherimus Hierosolymam obsidet.
Edit. Paris. pag. 110.
Rapsaces.
Esaias opem divinam pollicetur Ezechiæ.
Senacherimi literæ.
Assyrii divinitus cæsi.
Morum Pelusiacio.
pag. 111.
Senacherimus interitur.

LIBER II.

cussoribus fuga elapsis, & Nachordane filio ejus regnum adepto. Ezechias ademptio metu gratias agit Deo. Verum non multo post eum ægrotantem Dei jussu convenit Esaias, ac testamentum facere jubet, neque enim victurum esse. At illi & expectatio mortis, & orbitas liberorum, qui in regno succederent, exaggerabant malum. Itaque auxius flebiliter orat Deum, ut vita sibi prorogetur: cui, reversus Esaias, post triduum sanitatem pollicetur, & additamentum quindecim annorum vitæ. At ille miraculum quod veri fidem excedebat repugnans, signum postulat in confirmationem pollicitationum. Quo Prophetæ precibus impetrato, umbra solarij jam decem versus occasum progressa partes, totidem versus ortum regressa est. Ezechia morbo jam liberato, Rex Babyloniorum Baladas legatos cum muneribus ad eum mittit, societatem ejus & amicitiam expetens. At ille, thesauros & arma, omnemque regiam magnificentiam legatis monstrat, vasque cum muneribus ad Babylonium remittit. Tum Esaias Ezechiæ ait: *Tempus erit, cum divitiæ quas spectandas exhibuisti, Babylonem transferentur, & filii tui Regis Babylonii eunuchi erunt.* Ezechias, qui verbum Domini non irritum esse posse sciret: *Pax*, inquit, *ero mea ætate.* Et adjecto sibi tempore pacato exacto, moritur anno vitæ quinquagesimo quarto, regni nono & vigesimo. Manasses autem filius ejus, susceptio regno, nullum flagitii & impietatis genus prætermisit. Nam & Templum polluit, ac ne a Prophetis quidem occidendis sibi temperavit. Quamobrem iratus Deus, Babyloniorum exercitum contra Judæam excivit, qui & provinciam vastavit, & Manassem cepit. Qui se calamitatis esse causam intelligens, ad pœnitentiam deflexus, Deum orat, ut ærumnas depellat. Ita voti compos factus, & vinculis solvitur; & in regnum restitutus, cum ipse religionem colit, tum populo auctor est ut idem faciat: & exemplum pietatis factus, obit anno regni quinquagesimo quinto, ætatis sexagesimo septimo.

Prochia vita prorogatur.

Babylonii Reges societas fraudi fuit Judæis.

Manasses Rex Hierosolymorum.

Edit. Paris. pag. 113.

Manassis pœnitentia.

XXIV. Regnum ad filium ejus Amosum devolvitur, qui adolescentiæ paternæ imitator, anno ætatis vigesimo quarto, regni secundo per insidias occiditur: de cujus percussoribus supplicio sumpto, populus filium ejus Josiam annos octo natum Regem appellat. Is plus fuit, & populum ad Dei cultum cohortatus, susceptaque Templi refectione, monuit eos qui aderant, ut suo quisque arbitratu ad opus aliquid conferret. Eo pacto pecunia coacta, & Templum instauratum est: & quæ superfuerat, in crateres, calices, & phialas collata, Chelcia Pontifice administratore; qui dum pecuniam ex ærario depromit, sacros libros Mosis temere illuc conjectos, invenit, ac per scribam Regi mittit. Qui lectis illis, vestes suas lacerat, & Chelciam Sacerdotem

Amosus XVI. Rex Hierosolymorum.

Josias XVII. Rex Hierosolymorum.

Sacri libri reperti.

A νδὰ, ἐ μετ' ὀλίγον ἐπιβουλεύθεις παρὰ τῶ οἰκείων παίδων ἀπώλετο· τῶ μὲν ἀπροσδοκήτως αὐτὸν φυγόντων, Ναχορδὰν δὲ τὸν ἐν αὐτῆ τῆ ἀρχῆ διαδέξαμένου. Ἐζεκίας δὲ τὸ φοβουμένου ἀναλαγεῖς, τῶ Θεῶ προσεύχεται. Καὶ μετ' ὀλίγον γενόμενον αὐτῶ προσελθὼν Ησαΐας κατ' ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ, φησι, Τάξαι τὰ οἴκῳ σου· οὐ γὰρ ζήσει. Τῶ δὲ ἀπὸ τῆς θνησιμου ἐλπίς, ἀ ὅτι παῖδας μὴ ἔχων ἔρημον ἐμέλλε τῆ βασιλείαν καταλιπεῖν γνησίας ἀδελφῆς, ἐποίει μείζω τῆ συμφορᾶ, ἀ ἀθυμῶν ἐπὶ τοῖς ἔλαυνε, ζωῆ ἐπιδεῖλαθέσθαι αὐτῶ εὐχόμενος τὸν Θεόν. Ἐλθὼν δὲ αὐτῆς Ησαΐας, ὑγείαν αὐτῶ μετὰ τρίτην ἡμέραν διαγγέλλεται, ἀ προσθήκην ζωῆς ἐπὶ πεντεκαίδεκα. Οὗ τὸ θαύματος τὸ ὑπερφυὲς λογιζόμενος, σημεῖον ἤτει ὁ Προφήτης δοῦναι αὐτῶ εἰς πίστωσιν τῆ ἐπηγγελμένων. Τοῦ δὲ Προφήτου τὸν Θεὸν ἐκτησάντος σημεῖον γενέσθαι, ἦν ἐπὶ δυσμὰς δέκα βαθμὸς ἀποκλίνας ὁ Ηλιος, ἀ στρεφὲν πείσας, ἐπιστρέψαι εἰς τὰ ὀπίσω δέκα ἀναβαθμούς. Ἐστάθη Ἐζεκίᾳ τῆς νόσου ἀπάλλαξις. Ὁ δὲ τῆ Βαβυλωνίων Βασιλεὺς Βαλαδὰν πρὸς Ἐζεκίαν πρεσβείαν πεμπτάμενος, ἀ δῶρα πέμπας, σύμμαχον αὐτὸν, ἐ φίλον ἔχειν ἤξίου. Ὁ δὲ τοῖς πρέσβεσι πᾶς θησαυρὸς ὑπέδειξε, ἀ τὰ ὅπλα, ἀ πᾶσαν τὴν βασιλικὴν πολυτέλειαν, ἀ ἀπατοπέμπας δῶρα τῶ Βαβυλωνίῳ, ἀπέλυσεν αὐτούς. Ησαΐας δὲ εἶπε τῶ Ἐζεκίᾳ. Ἐλεύσονται ἡμέρας, ἀ ὁ πλοῦτος ὃν ἐθεάσω εἰς Βαβυλῶνα μεταθήσονται, ἀ οἱ υἱοί σου ἔσονται εἰς εὐνούχους τῆ Βασιλεῖ Βαβυλῶνος. Ἐζεκίας δὲ, ἐπεὶ μὴ ἔμπροσθεν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ δυσωπᾶν, Ἐσται, φησὶ, εἰρήνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου. Ἐπιβιοὺς δὲ ἔτη προσθέντος αὐτῆ χρόνου εἰρηνικῶς, θνήσκει, πεντηκοστὸν ἀ πέμπτον ἔτος ἀνύσας ἐν τῆ ζωῆ, ἐνῶ δὲ βασιλεύσας ἀ ὀκτώ. Διαδέξαμος δὲ τῆ ἀρχῆ ὁ υἱὸς αὐτῶ Μανασσῆς, πᾶν εἶδος κακίας ἀ ἀσεβείας πρότερον ὑπεδέξατο, μιάνας τε τὸν ναὸν, ἀ μηδὲ τῶ Προφητῶν φεισάμενος. Ὀργισθεὶς δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ Θεὸς, τῆ τῶ Βαβυλωνίων στρατιὰν κατὰ τῆς Ιουδαίας ἐκίνησεν, ἣ τῆ τε χώρας ἐλυμήνατο, ἀ τὸν Μανασσῆν ἐχειρώσατο. Ὁ δὲ σωφρονίσας ἑαυτὸν τῆς συμφορᾶς αἴτιον, ἐπιλιπὼν εἰς μετάνοιαν, ἀ ἱκέτην τὸν Θεὸν λύσας οἱ τῆ δυσχερῆ. Καὶ ὁ Θεὸς ἐπακούσας αὐτῶ, λύει τε τῆς αἰχμαλωσίας αὐτὸν, ἀ εἰς τῆ βασιλείαν ἀποκαθίστησιν. Ἐπαναλθὼν δὲ ἐκεῖνος, ἀσέβειαν αὐτὸς τε μισεῖ, ἀ τὸν λαὸν μετάνοιαν αἰτεῖσθαι. Οὕτω δὲ ζήσας, ζηλωτὸς ἐγένετο ἐπὶ ἀ ἀσεβείας, ἀ ἐπιλάθετο, βασιλεύσας ἐνιαυτὸς πέντε πρὸς πεντήκοντα, βιώσας δὲ πᾶσαν ἑξήκοντα ἀ ἑπτά.

κδ'. Η βασιλεία δὲ πρὸς Αμὼς μετῆλθε, τὸν παῖδα αὐτῶ, μιμησάμενον τὰ τοῦ πατρὸς ἀσεβήματα. ἀπέθανε δὲ ἐπιβουλευθεὶς, ζήσας ἐνιαυτὸς ἐπὶ πεντήκοντα ἔτος, δύο δὲ βασιλεύσας. Τὸν δὲ αὐτοῦ ἀπολόμενον ἐπιμερίσαντο ὁ πλῆθος, ἀ τὴν Βασιλέα τὸν υἱὸν ἐκείνου ἀπέδειξαν Ιωσίαν, ὀγδοον τῆς ἡλικίας ἀνύοντα χρόνον, ὃς δικαίως ἐγένετο, ἀ ὁ λαὸν αὐτοῦ ἐθεράπευεν. Ἐπισκέψασθαι δὲ βουλόμενος τὸν ναὸν, παρῄνει τοῖς ὑπὸ χεῖρα δόσθαι εἰς τὴν ἐπισκευὴν, ὅσου ἕκαστος βούλεται. Καὶ αὖθις συναχθέντων χρημάτων, ὅτι ταῖς ἀναλώσεσθαι, ἀ τοῖς πεπραγμένοις ἐς ἡμᾶς, ἀ σαφῆ ἀ φανερὰ ἐχρήσατο, τῶ Αρχιερέως Χελκίου πάντα ἐπιτρέπων ὅς ἐστιν ἐκεῖνος ἱερεῖς ἐν Μωσέως βίβλοις

Edit. Paris. pag. 114.

Josiæ pietas.

Josias Rex Hierosolymorum.

Sacri libri reperti.

B

C

D

E

ἐκ τῆς ἐξάγειν τὰ ἱερὰ ταμεῖα τὸ ἀργύριον, ἀποκειμένας ἐκεῖ, καὶ σέλλει ταύτας διὰ γραμματέως τῷ Βασιλεῖ. Ος δ' ἀναγνώσεσθαι αὐτῷ, τὼ ἐσθῆτα διέῤῥηξε, καὶ πρὸς τὴν Προφήτιν Ολδὰν γυναῖκα Σελὴμ, ἐπεμψε τὸν Ἀρχιερέα Χελκίαν καὶ ἄλλους, ἱλάσασθαι τὸν Θεὸν ἀξιῶν αὐτίκα. Η δὲ τὸ μὲν Θεῖον ἤδη ψῆφον εἶπεν ἐξενεγκεῖν μὴ τῆς χώρας, καὶ τῶ λαῶ ἀσεβήσαντος, διὰ δὲ τὸν Βασιλέα δίκαιον ὄντα, οὐκ ἐπάξειν νῦν τὰ κακὰ· αὐτῶ δὲ παρελθόντος, γενήσεται τὰ ἐψηφισμένα. Ο δὲ τούτων ἀκούσας, συνάγει τὸν λαὸν εἰς Ιερουσόλυμα, καὶ εἰς ἐπήκοον πάντων τὰς ἱερὰς βίβλους ἀναγνωσθῆναι ποιεῖται. Εἶτα ὅρκῳ ἐκ πάντων ἀπῄτησε, φυλάττειν τοὺς νόμους, καὶ σέβεσθαι τὸν Θεόν. Καὶ θύων ὁ λαὸς ἐξιλεοῦτο τὸν Θεόν. Εὐέφρησε δὲ καὶ τὰ ἀναθήματα τῷ εἰδώλων, καὶ τὰς ἱερεῖς αὐτῶν ἐθανάτωσε, καὶ τὰ τῷ ψευδοπροφητῶν ὀστᾶ πυρὶ κατέκαυσεν ἐπὶ τῷ βωμῷ, ὃν ἀνέῤῥησεν Ιεροβοὰμ, κατὰ τὸν τῷ Προφήτου πρόῤῥησιν, ὃς θυσιάζοντι προσῆλθεν ἐκείνῳ, καὶ προεῖπε ταῦτα ποιήσειν ἀπόγονον τῷ Δαβὶδ Ιωσίαν μετὰ τριακόσια ἔτη καὶ ἑξήκοντα πρὸς ἑνί. Καὶ πρὸς τοὺς Ισραηλίτας δὲ πορεύθεὶς Ιωσίας, ὅσοι τὼ αἰχμαλωσίαν διέφυγον, τῶν πάτριον παρήνει θρησκεύειν Θεὸν, καὶ τοὺς νόμους βιοῦν. Καὶ ἐξ ἁπάσης τὴν χώρας ἀφανίσας τὰ εἴδωλα, εἰς Ιερουσαλὴμ τὸ πλῆθος συνάγει. Καὶ τὴν Αζύμων ἑορτὴν, ἣν Πάσχα καλοῦσιν, ἑώρτασε. Βίον δὲ εἰρηνικὸν διαγαγὼν, τοξευθεὶς ἐπὶ πόλει, τὸν βίον κατέστρεψεν. Ο δὲ τὴν Αἰγυπτίων Βασιλεὺς Νεχαὼ, Μήδους πολεμήσων ἀπῆει, εἰργε δὲ αὐτὸν Ιωσίας διὰ τῆς χώρας αὐτῷ παρελθεῖν. Ο δὲ μετ' αὐτὸν στρατεύει ἐπὶλου αὐτῷ. Ιωσίας δὲ ἀμύνετο. Ηδη δὲ συμπαρεσκευάσατο μαχησόμενοι, καὶ Ιωσίου καταπατοῦσι τὸν οἰκεῖον λαὸν τοξεύσας Αἰγύπτιος, τὸν πόλεμον ἔλυσεν. Ο δὲ Βασιλεὺς ἀναζεύξας εἰς Ιερουσόλυμα, πλείστῳ, βασιλεύσας ἔτη τριάκοντα καὶ ἑνὶ, ζῆτας δὲ πρὸ τῆς βασιλείας ἔτη. Ἐπὶ τούτου Ιερεμίας ἦν ὁ Προφήτης, ὃς καὶ τὰ συμβήσεσθαι μέλοντα τῇ Ιερουσαλὴμ δεινὰ προηγόρευσε, καὶ ὑπὸ Ασυρίων αὐτὴν ἁλῶναι. Οὐ μόνος δὲ οὗτος περὶ τούτων προέγραψε, ἀλλὰ καὶ Ιεζεκιὴλ ἕτερος περὶ τούτων δύο βιβλία κατέλιπεν· ἦσαν δὲ ἄμφω τῆς ἱερατικῆς φυλῆς. Τελευτήσαντος δὲ Ιωσίου, Ιωάχαζ ὁ παῖς αὐτῷ ἄρξας, ἔτος ἐπὶ τρισὶν ἐνιαυτοῖς ὤν, ἀσεβὴς γέγονε· ὃν ἀπὸ τοῦ πολέμου ἀναζεύξας ὁ Αἰγυπτίων βασιλεὺς, ἔδησε, καὶ τὴν μὲν βασιλείαν τῷ πρεσβυτέρῳ ἀδελφῷ Ελιακεὶμ δέδωκε, Ιωακεὶμ μετονομάσας αὐτὸν, καὶ εἰσπράξας τῇ χώρᾳ ἑκατὸν ἀργυρίου τάλαντα, ἓν δὲ χρυσοῦ. Τὸν δὲ Ιωάχαζ ἀπήγαγεν εἰς Αἴγυπτον, ὅπου καὶ ἐτελεύτησεν. Ο δὲ χρόνος τῆς βασιλείας αὐτῷ, τρεῖς ἦσαν μηνὶς ἐπὶ δέκα ἡμέραις. Ιωακεὶμ δὲ ἀσεβεῖ πάντα, καὶ κακοῦργος, ἐπεὶ ἤδη τὴν βασιλείας ἐνιαυτὸν πέμπτον, καὶ τὴν Βαβυλωνίων ἀρχὴν Ναβυχοδονόσορ περιεζώσατο. Οὗτος τὸν Αἰγύπτιον Νεχαὼ νικήσας πολὺ μέρος τῆς χώρας αὐτῷ περιεποίησατο. Εν ὀγδόῳ δ' ἔτει τῆς βασιλείας Ιωακεὶμ, ἐπιστρατεύει τῇ Ιουδαίᾳ μετὰ βαρείας δυνάμεως. Ιωακεὶμ δὲ δείσας, ὑπόφορον ἔθετο τῷ Βαβυλωνίῳ τὴν χώραν τὴν ἑαυτοῦ, καὶ τρισὶ μὲν ἔτεσι προσῆγε τοὺς φόρους. Εἶτα τοὺς Αἰγυπτίους ἀκούσας τῷ Βαβυλωνίῳ χωρεῖν, ἐπέσχε τοὺς φόρους καταβολήν, καίτοι τοῦ Προφήτου Ιερεμίου προλέγοντος τὴν ὑπὸ τῶν Βαβυλωνίων τὴς πόλεως ἅλωσιν, καὶ τὼ τοῦ Βασιλέως Ιωακεὶμ ἀναίρεσιν, καὶ οὐ μόνον εἰπόντος, ἀλλὰ καὶ γράψαντος, καὶ εἰς ἐπήκοον τοῦ πλήθους ἀναγνόντος τὼ συγγραφήν· ὧν λαβόντες οἱ ἀγγελιοφόροι, τῷ

Zonaræ Annales.

cum aliis ad Oldam fatidicam mulierem Selumi uxorem mittit, petens, ut Deum placet. Illa respondet, Numen jam suffragium tulisse contra regionem, & populum violatæ religionis reum, tamen ob Regis justitiam clades non esse nunc immissurum: sed amoto illo, tum domum sententiam latam executorum. Rex his auditis, populum Hierosolyma convocat, & sacros libros audientibus omnibus recitandos curat. Deinde jurejurando obstringit omnes, ut leges servent, & numen colant. Quare populus sacrificiis placat Deum. Post hæc simulacrorum donaria incendit, eorum Sacerdotes occidit, & pseudoprophetarum ossa in ea ara cremat, quam Jeroboamus extruxerat: quemadmodum Propheta ille ei immolanti prædixerat, fore Josiam quemdam e posteritate Davidica, qui illa facturus esset: idque factum post annos trecentos sexaginta unum. Idem etiam Israelitas, qui captivitatem effugerant, monuit, ut patrium Deum colerent, & leges observarent: & sublatis ex omni provincia simulacris, populoque Hierosolyma congregato, Azymorum festum, quod Paschum vocant, celebravit: ac vita tranquilla acta, tandem sagitta ictus obiit. Nam Rex Ægyptiorum Nechaus, bellum Medis illaturus, cum transitu per Judæam a Josia prohiberetur, quamvis sine maleficio transiturum promitteret, pugnam instruit: & Josia, dum aciem ordinaret, sagitta ictus, bellum solvit. Rex Hierosolyma reversus decedit, anno regni trigesimo primo, quod annos octo natus susceperat. Sub hoc fuit Propheta Hieremias, qui cladem Hierosolymis imminentem vaticinatus, fore prædixit, ut ab Assyriis caperentur. Neque hic solum, sed & Ezechiel primus his de rebus duos libros reliquit, uterque ex tribu sacerdotali. Josia defuncto, Joachasus filius ejus annos viginti tres natus, regnare incipit, homo impius, quem Ægypti Rex a bello reversus, in vincula conjecit, ac regnum seniori fratri Eliacimo dedit, mutato ejus nomine in Joachimum: Imperatoque regioni centum argenti, & unius auri talentum tributo, Joachasum in Ægyptum abduxit, ubi & mortuus est. Tempus regni ejus fuere tres menses & decem dies. Joachimus autem vir impius & facinorosus, cum quartum jam annum imperaret, Nabuchodonosor Babylonium imperium suscipit, Nechaum Ægyptium victum magna parte provinciæ mulctat: anno Joachimi octavo cum magnis copiis Judæam ingressus, ita hominem perterrefacit, ut suam regionem Babylonio tributariam redderet, ac tributa per triennium solvit. Post cum audisset Ægyptios rebellantes Babylonium invaturos, ea inhibuit: quamvis Hieremias Propheta prædixisset, fore ut Babylonius & urbem caperet, & Joachimum tolleret, neque prædixisset solum, sed etiam scripsisset, scripturamque populo

LIBER IX. Olda vates.

Josiam superstitionibus infectus.

Edit. Paris. pag. 113.

Josiæ interitus.

Nechaus Ægyptius.

Hieremias Propheta.

Ezechiel Propheta.

Joachasus XVIII. Rex Hierosolymorum.

Eliacimus seu Joachimus, XIX. Rex Hierosolymorum.

Nabuchodonosor gerit bellum in Ægypto & Judæa.

LIBER II.

audiente recitasset, quam Duces Regi obtulerunt. Ille vero iratus exussit, Prophetam & Baruchum scribam ejus ad supplicium quærens: sed illi fuga iram ejus declinarunt. Neque multo post bellum infert Babylonius, & a Joachimo otiose in urbem admissus, & civium optimum quemque, & ipsum Regem occidit, & tria millia formosissimorum captiva abducit, inter quos & Propheta Ezechiel fuit, puer adhuc. Filium autem Regis interfecti, qui & ipse Joachimus vocabatur, Judæorum Regem appellat. Hic finis Joachimi fuit, cum vixisset annos triginta sex, imperasset undecim. At Babylonius, veritus, ne filius paternæ cædis memor, desciscceret, missis copiis eum obsedit. Qui cum urbem sua causa periclitari nollet, se cum necessariis eo pacto illi dedit, ut nec urbem nec ipsos violaret; quo non stetit hostis: sed omnem pubem civitatis, & artifices ad se perduci jussit, quorum numerus inventus est ad decem mille octingenta & triginta duo. Joachimum cum matre & amicis in custodia habuit.

Edit. Paris. pag. 114.

Joachimus II. Rex Hierosolymorum XX.

Sedechias XXI. Rex Hierosolymorum.

XXV. Regnum Hierosolymitanum Sedechiæ Joachimi patruo tradidit, quem jurejurando adegit, ne studeret Ægyptiis, sed provinciam ipsi conservaret. Is vero principatum adeptus, adolescens natus annos unum & viginti, fastu elatus, æquitatis & officii nulla ratione habita, Hieremiæ ab impietate & injuriis dehortanti neque paruit, neque credidit eas sibi & populo clades imminere, quas & Ezechiel Babylone prædicens, litteris mandatas Hierosolyma miserat. Neutri autem fidem adhibuit, fortassis ob dissensionem. nam in cæteris quidem congruebant, de Sedechia autem videbantur discrepare, cum Ezechiel eum Babylonem non visurum prædixisset, Hieremias captivum abductum iri Babylonem vaticinaretur. Sed & illa inter se consentiebant: nam cæcatus in Judæa, & captivus abductus, Babylonem non vidit. Hic Sedechias Babyloniis per octo annos servata fide, ad Ægyptios inclinavit. Qua de causa Nabuchodonosor Hierosolyma obsedit, profligatis prius Ægyptiis, qui Judæis suppetias veniebant: quos dum persequeretur, negabant pseudoprophetæ hostes urbem porro obsessuros. Hieremias contra, & redituros, & capturos urbem, & eversuros affirmabat, & Templum incensuros, & populi reliquias in captivitatem abducturos, ubi servaturus esset annos septuaginta, donec Persæ & Medi Babyloniorum imperium destruxissent: ac tum demum captivos dimissum iri, & Templum atque urbem instauraturos. Hieremiam hæc asseverantem, Rex & aulici proceres subsannabant. qui cum aliquando in patriam Anathotam iret, in via a Principe quodam pro transfuga comprehensus, ad magistratus adducitur: a quibus excruciatus, ad supplicium asservabatur. Anno

Hieremiæ & Ezechielis oracula in speciem pugnantia.

pag. 115.

Hieremias comprehensus, & excarnificatus, dedecorosam sanat.

A Βασιλεῖ προσλώιγκαν. Ὁ δὲ ἐπὶ τοῖς γεγραμμένοις χολωθείς, πυρὶ τὸ σύγγραμμα κατεβάλωσι, τὸν δὲ Προφήτην καὶ Βαροὺχ τὸν γραμματέα αὐτοῦ κολάσαι ἔζήτει· ἀλλ' οἱ μὲν φυγόντες ἐξέκλιναν τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ κατ' αὐτοῦ στρατεύει ὁ Βαβυλώνιος. Ἰωαχεὶμ δὲ ἀπαραμόνως αὐτὸν εἰς τὴν πόλιν εἰσδέχεται. Ὁ δὲ τὸν κρείττονα τῆ πολιτῶν, καὶ αὐτὸν τὸν Βασιλέα ἐφόνευσε. Τειχιλίους δὲ τοὺς καλλίστους αἰχμαλώτους ἀπήγαγεν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ Προφήτης Ἰεζεκιήλ, παῖς ὤν· τὸν δὲ υἱὸν τοῦ κατεθέντος Βασιλέως Ἰωαχεὶμ ὀνομαζόμενον καὶ αὐτὸν, ἀναδείξας Βασιλέα τῆς Ἰουδαίας. Οὕτω μὲν τέλος ἔσχεν Ἰωαχεὶμ, ἐνιαυτοὺς βιώσας ἓξ καὶ τριάκοντα, βασιλεύσας δὲ ἕνδεκα. Ὁ δὲ Βαβυλώνιος ὑποπτεύσας μνησικακῆσαι τὸν υἱὸν ἐκείνῳ, διὰ τὸν B φόνον τὸν τοῦ πατρὸς, καὶ λιποσπάσαι, πέμψας ἐπολιόρκει αὐτόν. Ὁ δὲ μὴ θέλων τὴν πόλιν δι' αὐτὸν κινδυνεύσαι, παραδίδωσιν ἑαυτὸν καὶ τοὺς προσήκοντας αὐτῷ τοῖς πολεμίοις, ἐπὶ συνθήκαις μή τι κακῶσαι ἢ πόλιν ἢ αὐτούς, ἃς παρέβη ὁ Βαβυλώνιος· κελεύσας δὲ ἐν τῇ πόλει πᾶσαν νεότητα καὶ τοὺς τεχνίτας ἀπαγαγεῖν πρὸς αὐτὸν, οἳ πρὸς ὀκτακοσίοις τεσσάκοντα δύο εἰς δέκα χιλιάδας ἠριθμήντο. Τὸν Ἰωαχεὶμ δὲ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ καὶ τοὺς φίλους καθειρξας ἐφύλαττε, μεθ' ὅρκους τρεῖς βασιλεύσας καὶ ἡμέρας δέκα.

κε'. Τῶν δὲ ἡ Ἱερουσαλὴμ βασιλέων τῷ τοῦ Ἰωαχεὶμ πατραδέλφῳ τῷ Σεδεκίᾳ παρέδωκεν, ὁμόσαντι μὴ δουλεύσειν τοῖς Αἰγυπτίοις, ἀλλ' αὐτῷ φυλάξειν τὴν χώραν. Ὁ δὲ νέος ὢν (εἴκοσι γὰρ καὶ ἑνὸς ἦν ἐτῶν ὅτε παρέλαβε τὴν ἀρχὴν) καὶ ὑπερόπτης τοῦ δικαίου τε καὶ τοῦ C ὁσίου, παραινοῦντι τῷ Ἱερεμίᾳ τὰς ἀσεβείας καὶ τὰς παρανομίας λιπεῖν, οὐκ ἐπείθετο, εὖ ἐπίστασθαι λέγοντι τὰς μεθυσάσας ἴσασθαι συμφορὰς ἀσεβοῦντας καὶ τὸν λαὸν, ἃς καὶ Ἰεζεκιὴλ ἐν Βαβυλῶνι προέλεγε, καὶ γράψας ἀπέστελλεν εἰς Ἱερουσόλυμα. Ἠπίστησε δὲ ἀμφοῖν τοῖς Προφήταις ὁ Σεδεκίας, ὡς τάχα διαφωνοῦσι. Περὶ μὲν γὰρ τἄλλα συμφώνουν, περὶ δὲ αὐτοῦ Σεδεκίου ἐδόκουν ἐναντιοῦσθαι. Ἰεζεκιὴλ μὲν γὰρ μὴ ὀφθῆναι τὸν Βαβυλῶνα αὐτὸν προεφήτευε, Ἱερεμίας δὲ δέσμιον αὐτὸν ἀπαχθῆναι πρὸς Βαβυλῶνα προέλεγε. Συνῳδὰ δὲ τοῖς Προφήταις D καὶ τὰ περὶ τὸν προείρητο· τυφλωθεὶς γὰρ ἐν Ἰουδαίᾳ, καὶ δέσμιος ἀπαχθεὶς, εἰς Βαβυλῶνα οὐκ εἰσῆλθε. Οὗτος ὁ Σεδεκίας ἐπὶ ἔτη ὀκτὼ πρότερον μὲν Ναβουχοδονόσορ ἐπολιόρκει τὴν Ἱερουσαλήμ. Τῶν δ' Αἰγυπτίων εἰς συμμαχίαν ἥκόντων τοῖς Ἰουδαίοις, προϋπαντήσας σφίσιν ὁ Βαβυλώνιος, καὶ τροπαίμους αὐτοὺς ἐποίει. Οἱ δὲ ψευδοπροφῆται, μηκέτι τοὺς πολεμίους πολιορκήσειν αὐτοὺς ἔλεγον. Ἱερεμίας δὲ, καὶ ὑποστρέψαι αὐτοὺς, καὶ τὴν πόλιν αἱρήσειν καὶ κατασκάψειν, καὶ τὸν ναὸν ἐμπρήσειν, καὶ τὸν λαὸν τὸν τέως περιλειφθησόμενον ἀπάξειν αἰχμαλώτους δεδυκέναι, ἐπ' ἔτη δεκαέπτα ἑβδομήκοντα, μέχρις οὗ Πέρσαι καὶ Μῆδοι τὴν Βαβυλωνίων ἀρχὴν καταλύσωσι. Τότε δὲ λυθῆναι τῆς αἰχμαλωσίας αὐτοὺς, καὶ τὸν ναὸν ἀνοικοδομῆσαι καὶ τὴν πόλιν ἀποκατασκευάσαι. Ταῦτ' ἔλεγεν Ἱερεμίας. Ὁ δὲ Βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τοὺς λόγους αὐτοῦ ἐμυκτήριζον. Ἀπιόντι δὲ τῷ Προφήτῃ πρὸς Ἀναθὼθ τὴν πατρίδα, συναντήσας τις τῶν ἀρχόντων, καὶ κατασχών, ὡς αὐτόμολον ἤγαγε πρὸς τοὺς ἄρχοντας· οἱ αἰκισάμενοι αὐτὸν ἐπέρασαν εἰς κόλασιν. Κατὰ δὲ τὸ ἕνατον ἔτος τῆς βασιλείας

Σεδεκίου, ἔτει τῷ δωδεκάτῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Βα-
βυλώνιος· καὶ ἐφ' ἕνα μῆνα πρὸς τοῖς ἕνδεκα τὴν πόλιν
ἐποιήσατο, κρατιστεύων τῆς πόλεως πολιορκίᾳ. Τῇ δὲ πολιορκίᾳ, καὶ λιμὸς συνελή-
φθη, καὶ ἐπὶ τούτοις λοιμός. Ἱερεμίας δὲ ἔτι καθειργμέ-
νος δίδωσι τῷ Βαβυλωνίῳ παρακέλευσιν τῷ πλήθει συ-
σθήσεσθαι γὰρ οὕτω· εἰ δ' ἄ, μέσους ἀπολεῖσθαι ἢ λιμῷ
μαχαίρᾳ· εἰ δέ τις προχωρήσει τοῖς πολεμίοις, τοῦτον θά-
νατον ἕλειν διαφεύξεται. Οὐδενὶ μέν τοι πιστὸς ὁ Προφή-
της ἐλελόγιστο. Οἱ δ' ἡγεμόνες, καὶ προσηρίθμουν κατ' ἐ-
κείνου τῇ Βασιλέᾳ. Ὁ δὲ διὰ τὸν καιρὸν αὐτοὺς θεραπεύων,
ἐπέδωκεν αὐτοῖς χρήσασθαι τῷ Προφήτῃ ὡς βούλονται.
Κἀκεῖνοι αὐτὸν εἰς λάκκον βορβορώδη ἐνέβαλον. Σεδεκί-
ας δὲ τοῦτο μαθὼν, ἀπελθεῖν αὐτὸν ἐκέλευσεν ἐπὶ λέ-
σχην καὶ λάθρα καλέσας, ἤρετο τί φησι περὶ τῶν παρόντων δει-
νά; Ὁ δὲ παραδοῦναι τὴν πόλιν συμβούλευε τῷ Βαβυ-
λωνίῳ Σεδεκίας δὲ διδόναι ἔλεγε μὴ ἀναιρεθῆ. Ὁ δὲ Προ-
φήτης, ἐάσειν αὐτὸν ὅτι ποιοῦντα πειραθήσεσθαι δυσχε-
ρῶς, ἐχρημάτιζετο. Τὸν μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ἀπέλυσεν. Ὁ δὲ γε
Βαβυλώνιος ἐπολιόρκει τὴν πόλιν μετὰ σφοδρᾶς ἐπιθέσεως,
καὶ ἑλὼν ταύτῃ τῇ ἑνδεκάτῃ ἐπ' αὐτῷ τῆς ἀρχῆς Σεδεκίου. Σε-
δεκίας δὲ μετὰ τῶν γυναικῶν, καὶ τῶν τέκνων, καὶ τῶν προσηκόν-
των, καὶ τῶν φίλων ἔφυγεν ἐκ τῆς πόλεως. Οἱ δὲ πολέμιοι
κατεδίωξαν αὐτὸν, καὶ καταλαβόν μονωθέντα. Οἱ γὰρ ἡγε-
μόνες, καὶ οἱ φίλοι αὐτῷ διεσπάρησαν. Συλλαβόντες οὖν
αὐτὸν, σὺν τοῖς τέκνοις, καὶ τὰς γυναῖκας, ἤγαγον εἰς τὴν Βαβυλῶ-
νιον. Ὁ δὲ ὠνείδισεν αὐτὸν εἰς ἀχαριστίαν καὶ ἀπιστίαν. Ἐπὶ-
λοιπόν τε τοὺς παῖδας αὐτῷ σὺν τοῖς φίλοις κτανθῆναι ἐν ὀφθαλ-
μοῖς αὐτοῦ. εἶτα καὶ τὰ ὄμματα περάσας αὐτῷ, δήσαντα εἰς
Βαβυλῶνα ἀπήγαγε. Καὶ τότε συνῆκε, καὶ ἄμφω τὼ Προ-
φήτα ἀληθῶς προειπεῖν Οὗτος πέλος ἐγένετο τῷ ἐκ τοῦ σπέρ-
ματος τοῦ Δαβὶδ βασιλικοῦ. Εἴκοσι δὲ καὶ εἷς ἐνέγ-
χαρον ἅπαντες, ἐτῶν διελθόντων, ἐξότε τῆς βασιλείας ἐ-
πέβη Σαὺλ, πεντακοσίων δέκα καὶ πεντήρων, μιᾶς δεούσῃ ἕξ,
ἡμερῶν δεκαέξ. Πεμφθεὶς δὲ Ναβουζαρδὰν ὁ ἀρχιμάγειρος
τοῦ Βαβυλωνίου, τόν τε ναὸν καὶ τὰ βασίλεια ἐνέπρησε, καὶ τὴν
πόλιν κατέσκαψε, καὶ τὰ τοῦ ναοῦ πάντα ἰσύλησεν. Ἐμ-
πέπρηστο δὲ ὁ ναὸς μετὰ πεντακόσια ἔτη καὶ ἑβδομήκοντα, μῆ-
νας πέντε, καὶ ἡμέρας δέκα, ἀφ' οὗ ἐδομήθη καιροῦ. ἐκ δὲ τῆς ἐξ
Αἰγύπτου τῶν Ἑβραίων μεταναστάσεως, μετὰ ἑξήκοντα καὶ δύο ἐ-
τῶν καὶ χίλια, καὶ μῆνας ἕξ, καὶ ἡμέρας δέκα· ἀπὸ δὲ τοῦ Κατα-
κλυσμοῦ, μετὰ χιλίους ἐνακοσίους πεντήκοντα ἑπτὰ ἐνιαυτούς,
καὶ μῆνας ἕξ, καὶ ἡμέρας δέκα. Ἐκ δὲ τῆς παραγωγῆς τοῦ πρώτου
ἀνθρώπου μέχρι τότε, τρισχίλια πεντακόσια δέκα καὶ τρία
ἔτη παρήλθοσαν, μῆνες ἕξ, καὶ ἡμέραι δέκα.

A regni Sedeciæ nono, ſecundum aggreditur Hieroſolyma Babylonius: cumque urbem menſes octodecim obſidione preſſiſſet, ad hoſtilem metum fames & peſtis acceſſit. Tum Hieremias in carcere multitudinem adhortatur, ut Babylonium recipiant, ſic fore incolumes, alioquin vel fame vel gladio perituros: qui autem ad hoſtes tranſiſſet, mortem vitaturum. Cæterum Prophetæ fidem habebat nemo, Duces etiam Regem contra eum inſtigabant: qui tempori ſerviens, eum illis tradit, ut ſuo arbitratu tractent: quem illi in lacum cœnoſum conjecerunt. Unde Sedecias extractum, & clam accerſitum B interrogat, quid de urgentibus malis ſentiret? Propheta, urbem Babylonio dedendam cenſet, Regemque metum exitii cauſantem confirmat, ſi obtemperaſſet, nihil ei grave eventurum: itaque dimittitur. At Babylonius magna vi urbem adortus, undecimo regni Sedeciæ anno capit. Sedecias ex urbe fugiens, ab hoſtibus cum liberis & uxoribus capitur, a ſuis Ducibus & amicis, aliis alio dilapſis, deſtitutus. Babylonius ad ſe perducto, ingratum animum & perfidiam exprobrat, liberos atque amicos in ejus conſpectu jugulari C jubet, ipſum effoſſis oculis vinctum Babylonem abducit. Tum demum ſenſit, utrumque Prophetam fuiſſe veracem. Hic poſtremus fuit familiæ Davidicæ Regum, qui numero viginti unus fuerant univerſi: elapſis, ex quo Saul regnum inierat, annis quingentis & quatuordecim, menſibus ſex, diebus ſexdecim. Nabuzardan Nabuchodonoſoris magiſter coquorum, juſſu Regis & Templum & regiam incendit, & urbem evertit, omni ornatu Templi ſpoliato. Crematum eſt Templum anno quadringenteſimo ſeptuageſimo, menſe D ſexto, die decimo poſtquam conditum fuerat: poſt Iſraelitarum migrationem ex Ægypto annis mille ſexaginta duobus, menſibus ſex, diebus decem: a diluvio, annis mille nongentis, menſibus ſex, diebus decem, a primo homine condito in eum uſque diem, annis ter mille quingentis tredecim, menſibus ſex, & diebus decem.

LIBER II.

Hieroſolymorum excidium.

Nabuzardan.

Chronologia Judaici imperii.

Edit. Pariſ. pag. 116.

LIBER TERTIUS.

ΝΑΒΟΥΖΑΡΔΑΝ δὲ καταστάντος τῆς Ἱερουσα-
λὴμ, τόν τε λαὸν, καὶ τὴν Ἀρχιερέα Σαβαῖον, καὶ τὰ σκεύ-
η τὰ ἱερὰ εἰς Βαβυλῶνα ἐκόμισε. Ναβυχοδονόσορ τὰ σκεύ-
η τῷ Θεῷ τοῖς ἑαυτοῦ θεοῖς ἀνατέθεικε, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους
εἰς τὴν οἰκείαν χώραν κατῴκισε. Τοὺς δ' ἀπομολύσαντας ἐν
τῇ πολιορκίᾳ πρὸς τοὺς Βαβυλωνίους, ἐν Ἰουδαίᾳ καταλι-
πὼν ὁ Ναβουζαρδὰν, καὶ τοὺς πένητας, ἡγεμόνα τούτοις ἐ-
πέστησε Γοδολίαν, ἄνδρα τῶν δοκίμων, ἐπιεικῆ τε καὶ
δίκαιον, καὶ τὴν χώραν ἐργάζεσθαι αὐτοῖς ἐπέτειλατο, καὶ δασ-
μοφορεῖν τῷ Ναβουχοδονόσορ ἐπέταξε. Τῷ δὲ Προφή-
τῃ Ἱερεμίᾳ εἰς Βαβυλῶνα ἀπελθεῖν προετρέψατο· ὁ δὲ

E I. NABUZARDAN Hieroſolymis everſis, & populum & Pontificem Sabæum, & ſacra vaſa Babylonem transfert. Ea Nabuchodonoſor ſuis diis dedicat, & captivis in ſua regione ſedes attribuit. Qui in obſidione urbis ad Babylonios transfugerant pauperes, Nabuzardan in Judæa relinquit, præpoſito eis Godolia viro nobili, juſto & moderato: & agros colere jubet, ac Nabuchodonoſori tributa pendere. Hieremiam Prophetam hortatus, ut Babylonem iret, cum ille in ruinis Hieroſoly-

Godolias reliquiis Judæorum Præfectus, per inſidias occiditur.

LIBER III.

morum degere mallet, ibi relinquit, Godoliæ diligentissime commendatum: concesso etiam Barucho scriba, in lingua patria præclare erudito. Quotquot igitur propter obsidionem transfugerant, cum ad Godoliam se contulissent, ab eo moniti sunt, ut agros colerent, & quas quique vellent urbes incolerent, ruinasque instaurarent: quem ob probitatem ejus mirifice dilexerunt. Cum autem inter cæteros Ismael quidam ex regio genere, qui tempore obsidionis ad Ammanitas confugerat, accessisset: quidam hominis occidendi potestatem a Godolia petierunt, quod ejus vitæ ab illo insidiæ struerentur. Verum Godolias fidem illis non habuit: atque etiam præstare dixit, semetipsum perire, quam occidere hominem, qui ipsius fidei se commisisset. Aliquanto post, ille Ismael cum aliis a Godolia hospitio exceptus, tum ipsum, tum cæteros convivas occidit. Deinde Babylonios in urbe relictos noctu aggressus, una cum omnibus Judæis qui ibi erant perimit. Postridie viros octoginta Godoliæ dona oblaturos, paucis exceptis, qui in agris occultatam supellectilem, vestes & frumentum se ei ostensuros pollicebantur, trucidat: iisque rebus & multis captivis acceptis, reditum ad Ammanitas parat. His Duces quidam Judæorum cognitis, cohortati suos, & Ismaelem persequuti, captivos recipiunt, illo cum octo viris elapso. Qui clam illi supersuerant, Babylonios metuentes, de petenda Ægypto deliberabant. Cum autem Hieremias eis manendi auctor esset, (Deum enim provisurum, ne quid mali paterentur: sin abissent, desertorum eos,) fidem Prophetæ non habuerunt: sed spretis ejus monitis, in Ægyptum & ipsum & Baruchum secum abduxerunt. Quo Propheta cum perveniisset, quid futurum esset divinitus edoctus, popularibus prædicit, Babylonium Ægyptios invasurum, Ægyptique potiturum, atque alios occisurum, alios in captivitatem abducturum: eaque de causa a popularibus suis, lapidibus obrutus occidit, sed quæ prædixerat facta sunt. Nam quinto post vastationem Hierosolymorum anno Nabuchodonosor Cœlesyria occupata, Moabitis & Ammanitis subactis, Ægyptoque in potestatem redacta, & Rege obtruncato, alium provinciæ præponit: Judæos qui illic erant, Babylonem traducit. Ferunt Alexandrum Regem, Ægypto subacta, cum Hieremias ab Ægyptiis divinis laudibus celebraretur, ossa ejus in urbem a se conditam Alexandriam transtulisse. Propheta igitur, ut jam exposui, sic res futuras prædixit: gens autem Hebræorum talem sortita est exitum, ultra Euphratem abducta. Nam decem tribus Osea Samariæ regnante ab Assyriis, post duæ tribus cum iis qui captivitati Hierosolymorum supersuerant, a Nabuchodonosore captæ fuerunt. At Salmanasar Chutæorum gentem Persicam Sa-

Ismael Godoliæ percussor.

Judæorum reliquiæ in Ægyptum profugiunt. *Edit. Paris. pag. 117.*

Hieremias lapidatus, & ossa ejus Alexandriam translata.

Judæi per annos septuaginta vastati.

A ἐν τοῖς ἱερεπίοις τῆς πατρίδος ἤθελε διατρίβειν, ᾧ ἀφῆκεν αὐτὸν ἐκεῖ, τῷ Γοδολίᾳ ἐπιτάξας, ποιεῖσθαι αὐτῷ πᾶσαν φρόνησιν. Ἀπέλυσε δὲ αὐτῷ & τὸν φορτηγὸν Βαρούχ, τῇ πατρῴᾳ γλώττῃ διαφέροντας πεπαιδευμένον. Ὅσοι δ' ἐκ τῆς Ἱερουσαλὴμ διὰ τὴν πολιορκίαν ἀπέδρασαν, ἦκον πρὸς Γοδολίαν. Ὁ δὲ γεωργεῖν ἢ χώραν αὐτοῖς συνεβούλευε, & κατοικεῖν ἣν ἕκαστος βούλεται πόλιν, ᾧ ἀνοικοδομεῖν τὰ ἱερεῖα. Γόντες δὲ τὸν Γοδολίαν ἄνδρα χρηστὸν, ὑπερηγάπησαν αὐτόν. Ἐπανῆλθε δὲ σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ τις καλούμενος Ἰσμαὴλ, ἐκ τοῦ βασιλείου γένους ὑπάρχων, ὃς πρὸς τοὺς Ἀμμανείτας ἀπέδρα ᾧ τὸν τῆς πολιορκίας καιρόν. Τοῦτον προσελθόντα τῷ Γοδολίᾳ, τινὲς ἐπεβούλευσαν αὐτῷ ἔλεγον· εἰ δ' ἐπιτρέψει αὐτοῖς κτεῖναι τὸν ἄνδρα, διαφεύξονται τὴν ἐπιβουλήν. Ὁ δ' ἠπίστει, ἃ ᾧ βέλτιον ἔλεγεν ἡγεῖσθαι αὐτὸς ἀποθανεῖν, ἢ ἄνθρωπον κτεῖναι πεπιστευκότα αὐτῷ ἑαυτόν. Μετὰ καιρὸν δὲ σὺν ἑπτὰ ὁ Ἰσμαὴλ ἦτος πρὸς Γοδολίαν ἐλθὼν, ᾧ ξενισθείς, ἀπέκτεινε τόν τε Γοδολίαν ᾧ τοὺς συμποσιάζοντας. Εἶτα νυκτὸς ἐπιθέμενος τοῖς καταλειφθεῖσιν ἐν τῇ πόλει Βαβυλωνίοις, αὐτούς τε ἀνεῖλε, ᾧ πάντας τοὺς ἐκεῖ Ἰουδαίους. Τῇ ἐπαύριον διόγδοήκοντα ἀνδρῶν ἐκ τῆς χώρας σὺν δώροις πρὸς Γοδολίαν ἐλθόντων, ᾧ τοὺς ἀνεῖλεν ὁ Ἰσμαὴλ, ἀνευρὼν ὀλίγων τινῶν, οἳ κεκρυμμένα ἐν τοῖς ἀγροῖς ἐπιπλά τε ᾧ ἐδώδιμα καὶ σῖτον ὑπῆρχον δώσειν αὐτῷ. Λαβὼν δὲ ᾧ αἰχμαλωσίαν πολλὴν, ἀπῆει πρὸς Ἀμμανείτας. Ταῦτα δὲ μαθόντες ἡγεμόνες τῷ Ἰουδαίων τινὲς, ᾧ τὰς σὺν αὐτοῖς παραθήξαντες, κατεδίωξαν αὐτόν· ᾧ ὃ μὲν αἰχμαλωσίαν ἐπανεσώσατο, Ἰσμαὴλ δὲ σὺν ἀνδράσιν ὀκτὼ ἀπέφυγεν. Οἱ δὲ περισωθέντες τὴν Βαβυλωνίων δουλείαν, ἀπῆραι πρὸς Αἴγυπτον ἐβουλεύοντο. Καὶ τοῦ Ἱερεμίου μένειν αὐτοῖς συμβουλεύοντος (μένειν γὰρ τὸ θεῖον αὐτοῖς προμηθήσεσθαι, μὴ τι πείσεσθαι κακὸν· ἀπιοῦσι δὲ, μὴ σωθήσεσθαι αὐτοῖς) οὐκ ἐπίσευον. Ἀλλ' ἀπειθήσαντες, ἀπῆραν εἰς Αἴγυπτον, ἄγοντες ᾧ τὸν Ἱερεμίαν ᾧ τὸν Βαρούχ. Ἀπελθόντι δ' ἐκεῖ τῷ Προφήτῃ, δῆλοι τὸ θεῖον τὰ μέλλοντα. Ὁ δὲ προύλεγε τοῖς ὁμοφύλοις ὡς ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους στρατεύσει ὁ Βαβυλώνιος, ᾧ τῆς Αἰγύπτου κρατήσει, ᾧ ὡς τοὺς μὲν αὐτῶν κτενεῖ, τοὺς δὲ δορυαλώτους ἀπάξει. Διὸ ἃ ᾧ καταλιθωθεὶς ὑπὸ τῷ συμφυλετῶν, πέπτωκε. Ἃ δὲ προεῖπε γέγονε. πέμπτον γὰρ ἔτος μετὰ τὴν τῷ Ἱεροσολύμων ἰώσιτο πόρθησιν. Καὶ Ναβυχοδονόσορ ᾧ τῆς Κοίλης Συρίας ἐξώρμησε, ᾧ καταχὼν αὐτὴν, Ἀμμανείτας ἐπῆλθε, ᾧ Μωαβίτας. Κἀκεῖθεν ἐπ' Αἴγυπτον ἐξεστράτευσε, ᾧ ὑποπέσας αὐτὴν, κτείνει τὸν βασιλεύοντα, ἕτερον δ' ἐγκαθίστησι. Τοὺς δ' ἐκεῖ Ἰουδαίους εἰς Βαβυλῶνα μετῴκησεν. Ἱερεμίου δ' ἐν Αἰγύπτῳ παρόντος, λέγεται ὁ Βασιλεὺς Ἀλέξανδρος, κομίσας τῆς Αἰγύπτου μετὰ τῷ ἄλλων, ἐξευρεῖν τὸν Προφήτην τῷ Αἰγυπτίων, μετενεγκεῖν τε ὀστᾶ ἐκεῖνα εἰς τὴν παρ' αὐτῷ κτισθεῖσαν πόλιν τὴν Ἀλιξάνδρειαν. Ὁ μὲν οὖν Προφήτης προεῖπεν, ὡς εἴρηταί μοι, τὰ συμβησόμενα. Τὸ δὲ τῷ Ἑβραίων γένος τοιοῦτον ἔλαχε τέλος, πέρας Εὐφράτην μετενεχθέν. Αἱ μὲν γὰρ δέκα φυλαὶ, Ὡσὴ βασιλεύοντος εἰς Σαμάρειαν παρὰ τῶν Ἀσσυρίων ᾐχμαλωτίσθησαν. Αἱ δὲ δύο φυλαὶ μετὰ πᾶσι παρὰ Ναβυχοδονόσορ ἐλήφθησαν δορυάλωτοι, ὅσοι

μ᾽ τ᾽ Ἰερουσαλὴμ ἄλωσιν ὑπολείψεται. Καὶ ὁ μὲν Σαλμανασὰρ, τὸ τῶν Χαλδαίων ἔθνος ἐκ Περσίδος μετῳκισεν εἰς Σαμάρειαν. Ὁ δὲ Ναβυχοδονόσορ ἔρημον ἀφῆκε τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἔμεινεν ἔτος ἐπὶ ἑβδομήκοντα. Ὁ μεταξὺ δὲ τῶν δέκα φυλῶν αἰχμαλωσίας ἐν Σαμαρείᾳ, καὶ τῶν δύο ἐξ Ἰερουσαλὴμ, χρόνος ἐγένετο τριακόσιοι, καὶ μῆνες ἑπτὰ, καὶ ἡμέραι δέκα ἐγένοντο.

β. Τοὺς δὲ ἐγγυτέρους τοῦ αἰχμαλώτων παῖδας, καὶ τοῦ Βασιλέως Σεδεκίου προσήκοντας, καὶ τῶν ἄλλων ἀκμαιοτάτους καὶ ὡραιοτάτους ἐπομίας ποιήσας ὁ Βαβυλώνιος, καὶ παιδαγωγοῖς παραδοὺς, πάντα τῶν Χαλδαίων ἐδίδασκε γράμματα καὶ τὰ ἐπιχώρια, ἐκ τῆς ἰδίας τραπέζης λαπάξας σοφίσαι δίκαιον. Τέσσαρες δὲ τῶν παίδων ἦσαν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γεγονότες γένους, καλοὶ τὰς ὄψεις, καὶ ἀγαθοὶ τὰς φύσεις· ὧν τὸν μὲν Δανιὴλ καλοῦμεν, Βαλτάσαρ ὁ Βαβυλώνιος μετονόμασε. Τὸν δὲ Ἀνανίαν ὠνομασμένον Σεδράχ. Μισαὴλ δὲ τὸν ἕτερον κεκλημένον, Μισάκ· καὶ τὸν λοιπὸν Ἀζαρίαν, Ἀβδεναγώ, ὡς καὶ τοῦ ἄλλων ἦγεν ἐντιμοτάτους· δὲ ἀφορμὰς ἐπὶ σοφίᾳ προὐτίθετο. Οὗτοι τοίνυν οἱ παῖδες τὸ προσῆκον αὐτῶν αἰτήσαντες ἐδίαιτο, μὴ τοῖς ἐκ τῆς βασιλικῆς τραπέζης χορηγουμένοις αὐτοῖς διαιτᾶν σφᾶς, ἀλλ᾽ ὀσπρίοις καὶ φοίνιξι καὶ τοιούτοις ἄλλοις. Ὁ δὲ, δεδοίκει λέγων μὴ τοιούτοις βρώμασι, λεπτυνθῶσι τὰ σώματα, καὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως ζημίαν τινὰ αὐτοῖς κακωθῇ. Οἱ δὲ ἐφ᾽ ἡμέρας δέκα ὑπὸ διαιτῶσι αὐτοὺς παρεκάλουν, καὶ εἰ μὲν μεταβάλλοιτο τῶν σωμάτων ἕξις αὐτοῖς, ὑπὸ διαιτᾷ αὐτοὺς καὶ εἰς τὸ ἔξης· εἰ δ᾽ ἴδοι τὰ σώματα αὐτῶν ἰσχναίνοντα, τῆς προτέρας ἐχέσθαι διαίτης. Πείθεται τούτοις ὁ τῶν παίδων προστάτης, καὶ ὑπὸ ποιήσας, ὡς ὁρᾷ αὐτοὺς ἐκ τῶν τοιούτων βοσκὴν παθόντας εἰδὴ, μᾶλλον μὴ τι καὶ τῶν ἄλλων θηλυτέρους γενομένους, ἀλλ᾽ ὑγιεῖς αὐτοὺς προσῆγε τροφάς. Οἱ δὲ λειτουργήσαντος αὐτοῖς τῶν, πᾶσαν κατώρθωσαν παιδείαν χαλδαϊκὴν καὶ Ἀσσύριον. Ὁ δὲ γε Δανιὴλ καὶ περὶ κρίσεως ἐνύπνιον κατέσχε καὶ σοφίαν. Εἴπε γοῦν ὁ Ναβυχοδονόσορ ἐξαίσιον θεασάμενος, καὶ τῇ κρίσει πάντα τὸν τῶν μάντεων, τῶν τε ὀνείρων καὶ τῶν κρίσεων αὐτῶν ἐπελάθετο. Εὐθὺς οὖν μεταπεμψάμενος τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς μάντεις καὶ μάγους, αἰτεῖ τοὺς τὸν ὕπαρ τε αὐτῶν αὐτῷ, καὶ τὴν κρίσιν δηλῶσιν. Οἱ δὲ αὐτὸν ἤθελον πρότερον αὐτῶν τὸ ἐνύπνιον, καὶ οὕτως αὐτῶν ἐξ ἐκείνου τὸ συμπτώμενον. Ὠργίσθη οὖν τούτοις ὁ Βασιλεὺς, καὶ θάνατον ἁπάντων κατψηφίσατο, μὴ δυνάσθαι λεγόντων εὑρεῖν τὸν ὄνειρον. Τούτοις ὡς σοφοὶ, καὶ Δανιὴλ καὶ οἱ ἕξ παῖδες καὶ συνελήφθησαν καὶ συγκατεκρίθησαν. Πρόσεισι τοίνυν ὁ Δανιὴλ τῷ τῶν βασιλικῶν σωματοφυλάκων ἐξάρχοντι, καὶ ἐξαιτεῖ ἐπὶ μίαν νύκτα τὴν ἀναίρεσιν τῶν κατακειμένων ὑπερθέσθαι· Ἴσως γὰρ, ἔφη, δι᾽ αὐτῆς δυνησόμεθα τὸν Θεὸν καὶ γνωσόμεθα τὸ ἐνύπνιον. Ἐπένευσεν ὁ Βασιλεὺς περὶ τοῦ αἰτεῖν. Καὶ συμπαραλαβὼν ὁ Δανιὴλ καὶ τοὺς τρεῖς αὐτῷ συγγενεῖς παῖδας, ἱκέτευσι καὶ τοῦ τυχεῖν τοῦ Θεοῦ Δανιὴλ ὑπὲρ αὐτῶν θεσθαι καὶ τὸ ἐνύπνιον, καὶ τὰ δι᾽ αὐτὸν συμπτώματα· καὶ μεθ᾽ ἡμέραν αὐτοὶ πρὸς τὸν Βασιλέα. Καὶ οἱ παρὰ τοῦ Θεοῦ ἔφη γνωσθῆναι αὐτῷ καὶ τὸ ὕπαρ, καὶ τοῦ αὐτῷ δηλῶσαι, ἐλεήσαντος τοὺς ἀδίκως διὰ τοῦτο ἀποθανεῖν κινδυνεύοντας. Οὐδὲν δ᾽ ἧττον καὶ σὺ τοῦ τεῖναι θέλοντα ἀναιτίους πάντας ἐξ ὧν ἀγνοεῖν ἐδώκατε, ἃ μόνῃ τῇ θείᾳ φύσει γνωτά. Ἃ δ᾽ ἐθάσω, τοιαῦτα ἐστιν. Εἶδους ὁρᾷς ἀνδριάντα μέγαν ἑστῶτα, ἡ χρυσῆ μὲν ἡ κεφαλὴ, οἱ δὲ ὦμοι καὶ οἱ βραχίονες ἄργυροι, ἡ δὲ γε γαστὴρ μετὰ τοῦ μηροῦ ἐκ χαλκοῦ, αἱ κνῆμαι δὲ καὶ οἱ πόδες ἦσαν μέρος μὲν τι σιδήρεοι, μέρος δέ τι ὀστράκινοι. Εἶτα λίθος ἐξ ὄρους ὑποῤῥαγεὶς, τῷ ἀνδριάντι ἐδόξεν ἐμπεσεῖν, καὶ συντρίψαι αὐτὸν, καὶ λεπτῶναι τὸν χρυσὸν, καὶ τὸν ἄργυρον καὶ τὸν χαλκὸν καὶ τὸν

A mariam transtulit: Nabuchodonosor vero Judæam vastam jacere passus est, itaque mansit per annos septuaginta. Inter captivitatem tribuum Samariæ decem, & Hierosolymorum duarum, intercesserunt anni centum triginta, menses septem, & dies decem.

II. Captivorum puerorum nobilissimum quemque, & Regi Sedeciæ cognatum & e cæteris robustissimos & formosissimos, Babylonius castratos pædagogis tradidit, literis & institutis Chaldæorum erudiendos, victu de sua mensa illis constituto. Fuerunt autem quatuor pueri regii generis, & forma & ingenio præstantes, quorum Daniel. Balthasaris, Ananiæ Sedrachi, Misaeli Misaci, Azariæ Abdenagi nomen fecit Babylonius, & præ cæteris honorem habuit, ob indolem disciplinarum capacem. Hi igitur adolescentes eunuchum cui parebant, rogarunt, ne sibi regiæ mensæ fercula præberentur, sed legumina, dactyli, & alia id genus. Ille cum se vereri diceret, ne illo cibo extenuatis eorum corporibus, ipse a Rege male tractetur: tamen pueris petentibus, ut decem diebus ita pascerentur, quod si corpora sua non mutarentur, ita pergeret: sin extenuari viderent, pristinum victum præberet: obtemperat. Cumque non modo nihil eis decedere, sed vegetiores etiam cæteris reddi videret, cibos inanimes eis præbet: ita subtilioribus redditis ingeniis, in omni doctrina Chaldaica & Assyriaca egregie profecerunt. Daniel etiam somniis conjiciendis animum intendit. Cum autem Nabuchodonosor mirabile somnium vidisset, cum ejusdem enarratione: utriusque oblitus, mane Chaldæos vates & magos accersit, somnium & ejus explicationem ab eis flagitat. Verum illis petentibus, ut somnium prius enarraret, ac tum demum dijudicationem postularet: Rex iratus, quod somnium se reperire posse negassent, omnes capitis condemnat. Inter hos & Daniel & tres pueri, ut homines eruditi, & vocati, & una condemnati fuerant. Daniel igitur regiorum satellitum Præfectum orat, ut eadem damnatorum unam noctem differret. *Fortasse enim*, inquit, *precati Deum somnium cognoscemus*. Mora impetrata, tribus cognatis adhibitis, pernox precatus Deum, & somnium & ejus significationem cognoscit: mane Regem accedit, somnium & ejus significationem a Deo sibi revelatam, esse indicat, miserto eorum, qui propterea insontes in capitis periculo essent: nec minus ipsius Regis, qui tot occisurus esset sine culpa, a quibus ea postulasset, quæ sciri ab eis non potuissent, ac soli naturæ divinæ cognita essent. *Ea vero quæ vidisti*, inquit, *hujusmodi sunt. Visus es videre statuam magnam hominis stantem, cujus caput esset aureum, humeri & brachia argentea, venter cum femoribus æreus, crura & pedes partim ferrei, partim testa-*

LIBER III.

Daniel. Ananias. Misael. Azarias.

Edit. Paris. pag. 118.

Nabuchodonosoris somnium de statua.

Daniel somnium Nabuchodonosoris interpretatur.

LIBER III.

cei. Deinde lapis ex monte abruptus, visus illidi statuæ, eamque conterere, atque aurum, argentum, æs, ferrum, & testam ita comminuere, ut a vento dissiparentur. Lapis vero in tantam molem excrescere, ut omnem terram impleret. Et hoc somnium vidisti, cum de regno & successore imperii sollicite cogitares: quæ vero eo significantur, hæc sunt. Aureum caput tu es, & cæteri Reges Babyloniorum: nam aurum imperii tui felicitatem innuit. Duæ vero manus & humeri, duo regna repræsentant, a quibus vester principatus destruetur. Venter & femora ærea, Regem significare videntur indutum, qui vos opprimet, a quibus vos opprimendi estis, illius porro regnum ab alio potentiore destruetur. Nam & auro & argento & ære ferrum est durius. Aurum enim, parum potum præsertim, est argento mollius: argentum, ut auro densius, ita ære laxius: ferrum porro ære etiam solidius est. Capiti igitur regnum Assyriorum est comparatum, ut antiquius & vetustius cæteris. Altero, Medorum & Persarum regnum intelligitur, qui Assyriorum everterunt. Nam Cyrus, ut post narrabitur, Persa patre, matre Medica natus, utrinque gentis armis Assyrios devicit, eorumque regnum evertit. Duabus autem manibus duæ gentes significantur. Tertium regnum est Macedonum, æri comparatum, utpote potentius, quod Persicum imperium destruxit, ac venter quidem Alexandrum refert, duo femora divisionem regni post ejus obitum. Quartum regnum est Romanorum, cui ferrum attribuit ob soliditatem; & tibias, ratione temporis, quod cæteris magnis imperiis sit posterius, quemadmodum crura & pedes extremæ sunt partes corporis. Jam testa ferro admista, significat, regnum illud etsi robustum sit, tamen fragile aliquid & imbecillum habere adjunctum, cujusmodi est testa limo constans.

Edit. Paris. pag. 119.

I. Assyriorum monarchia.

II. Persarum monarchia.

III. Macedonum monarchia.

IV. Romanorum monarchia.

Romani Imperii pedes partim ferrei, partim testacei.

III. Quod si quis hanc visionem ad priorem Reipublicæ statum, quo penes Senatum, Dictatores, Consules, Tribunos & plebem, summa rerum fuit, referat: videbit plebem sæpe motis seditionibus a patribus dissensisse, alia Senatu, alia plebe decernente. Unde cum inter sese pugnarent, res eorum ex discordia nonnumquam deteriores & imbecilliores extiterunt: ac Senatus cum ferro conferri queat, ob animi gravitatem: plebs magistratibus & Senatui admista, testæ, cum ob vilitatem & humilitatem, cujusmodi limus est, unde testa conficitur, tum ob levitatem & infirmitatem consilii. Est enim multitudo levi sententia, & facile huc atque illuc impellitur: quæ, si quis Romanorum veteres annales evolvat, ei genti sæpissime accidisse reperiet. Hæc igitur diversæ materiæ mistionem ad primum Reipublicæ statum referenti, in mentem venire queant. Sin posteriorem Imperii rationem spectes, Republica ex aristocratia in monarchiam commutata, & ab Imperatoribus occupata, etiam tum e Romanorum dissensionibus multas ortas esse calamitates deprehendas. Nam & Cæ-

pag. 120.

A σίδηρος, ᾗ ἔστρακον εἰς ποῦπον, ὡς ὑπ' αὐτῆς μυελὸν μηδὲ ὀστᾶναι αὐτά. Ὁ δὲ λίθος ἐδόκει αὔξησαι, ᾗ εἰς τοσοῦτον μέγεθος προελθεῖν, ὡς πᾶσαν ὑπ' αὐτῷ κατακλυσθῆναι τὴν γῆν. Οὗτος μὲν οὖν σοι ὁ ὄνειρος. Α δὲ δηλοῦται σοι δι' αὐτῶν, φροντίζοντι σοὶ τὰ βασιλείας, ᾗ τίς ἄρξει μετὰ σέ, ταῦτα ἐστιν. Ἡ μὲν χρυσῆ κεφαλὴ, σὺ τυγχάνεις· οἱ λοιποὶ βασιλεῖς τῆς Βαβυλωνίων. Τὸ πολύολβον δ' ὁ χρυσὸς τῆς ἀρχῆς συμπαραδηλοῖ. Διὰ δὲ δύο χεῖρας ᾗ οἱ ὦμοι δίττας εἰκονίζωσι βασιλείας, ἐφ' ὧν ὑμῶν ἡγεμονία καταλυθήσεται· ἡ χαλκῆ δὲ γαστὴρ, ᾗ οἱ τοῦτοι μηροὶ, Βασιλεία δηλοῦσι χαλκοῦν ἐσομένην, ὃς τὰς ὑμᾶς καταλύσουσας καθαιρήσει. Τῶν δ' ἐκείνη βασιλειῶν αὐθις ἑτέρα καταπαύσει δυναστεύσα. Τῷ τε δὴ χρυσῷ τὸ ἀργύρου ᾗ τῷ χαλκῷ ὁ σίδηρος δυναστεύσει. Ὁ μὲν δὴ χρυσὸς, ᾗ μᾶλλον ὁ καθαρώτατος, τοῦ ἀργύρου ἐστὶ μαλακώτερος· Ὁ δὲ B ἄργυρος τοῦ μὲν χρυσοῦ στιγνότερος, τοῦ δὲ χαλκοῦ τυγχάνει χαυνότερος. Ὁ δὲ σίδηρος αὖθις ᾗ τοῦ χαλκοῦ στερεώτερος. Κεφαλὴ μὲν οὖν ἡ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεία εἰκάζεται, ὡς προγενεστέρα τῶν ἄλλων, ᾗ τῷ χρόνῳ προάγουσα. Δεύτερα δὲ τῶν Μήδων ᾗ τῶν Περσῶν ἐκάλεσαν, αἳ τοὺς τῶν Ἀσσυρίων ἀρχὰς καθεῖλον. Ὁ μὲν Κῦρος, ὥσπερ ἱστορηθήσεται, Πέρσης μὲν ἦν πατρόθεν, τοῖς δὲ Μήδοις προσῆκεν ἐκ τῆς μητρὸς ὡς ἄμφω τὰ ἔθνη συμπαραλαβών, ᾗ πολεμήσας τοῖς Ἀσσυρίοις, τοὺς αὐτῶν βασιλείας κατέλυσε. Τῷ δυάδι δὲ τῶν χειρῶν, ᾗ τῷ ἐθνῶν τῶν ἀμφοῖν δυὰς εἰκονίζεται. Τρίτην δὲ βασιλείαν τὴν Μακεδόνων καλεῖ. Τῷ χαλκῷ δὲ ταύτην ἀπείκασεν ὡς δυναστεύσαν, οἵα καὶ τῆς Περσικῆς ἀρχὴν καταλύσασα. Καὶ ᾗ μὲν τῆς κοιλίας ἡ Ἀλεξάνδρου μοναρχία ἐσωτυποῦται· ᾗ δὲ τῶν μηρῶν, ἃ μὴ θάνατον ἡ κοινὴ τῆς βασιλείας διαίρεσις, καὶ ὁ αὐτὸς μερισμός. Τετάρτην δὲ βασιλείαν τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐκάλεσεν, ἣν τοῦ σιδήρου ἀπεικάσας, ᾗ τὸ στερέμνιον. Ταῖς δὲ κνήμαις αὐτὴν εἰκόνισε διὰ τὸ μετὰ χρόνον. Τῶν δὲ ἄλλων μεγάλων βασιλειῶν μεταγενεστέρα ἡ τῶν Ῥωμαίων. Καὶ αἱ κνῆμαι δὴ καὶ οἱ πόδες, πλουταῖα μέρη τοῦ σώματος. Τὸ δὲ τοῦ σιδήρου ἀναμεμίχθαι τὸ ὄστρακον, αἰνίττεται, τὸ ἰσχυρὸν μὲν τῆς βασιλείας εἶναι, ἔχειν δὲ παρ' ἑαυτῆς καὶ εὔθραυστόν τι καὶ ἄναλκες· τοιοῦτον γὰρ πέφυκε τὸ ὄστρακον, συγκείμενον ἐκ πηλοῦ.

γ'. Εἰ μὲν οὖν πρὸς ᾗ προτέραν κατάστασιν ᾗ Ῥωμαίων ἡγεμονίας ἀναγαγεῖν τις βουληθείη τὸ ὅραμα, ὅτι ἡ γερουσία καὶ οἱ Δικτάτορες καὶ οἱ Ὕπατοι καὶ οἱ Δήμαρχοι καὶ ὁ δῆμος D ᾗ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἀντεῖχοντο διοικήσεως, δῆλον πολλαχοῦ ᾗ δῆμον τῇ γερουσίᾳ διαφερόμενον, καὶ τάσεις ἐγειρομένας, ἄλλα μὲν τῶν ᾗ βουλῆς διαπαττομένων, ἄλλα δὲ τῶν τῆς πλήθους αὐτοσχεδιαζόντων, ὡς ἐκ τοῦ μάχεσθαι τὰ ἀλλήλοις, καὶ σφίσι τὰ πράγματα, ᾗ δι' ἀλλοτριότητα, ἐξιὸν ἔριπτον ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ ἀσθενέστερον, σιδήρῳ μὲν ἂν τις εἰκονίσῃ ᾗ σύγκλητον, διὰ τὸ ᾗ γνώμης στερέμνιον. Ὀστράκῳ δ' ἂν εἰκάσειεν τὸ πλῆθος ἀναμεμιγμένον ὂν τοῖς ἐκ πόλεως καὶ τῇ βουλῇ, διά τε τὸ συρφετῶδες καὶ τὸ χαμαίζηλον (τοιοῦτον γὰρ ὁ πηλὸς, ὅθεν τὸ ὄστρακον γίνεται) καὶ διὰ τὸ ἐμπάβολον, καὶ διὰ ᾗ ἀβεβαιότητα τοῦ φρονήματος. Εἰ καὶ δεῖ τὸ πλῆθος ἀσαφῶς, ῥᾳδίως τε μεταγνῶναι καὶ μεταβουλεύσασθαι. Ταῦτα δὲ τις εὑρήσει πλειστάκις τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ συμβεβηκότα, ἐκ πολλῶν τῶν περὶ ταύτης ἀρχαίων συγγραμμάτων. Εἰ μὲν οὖν E πρὸς ᾗ προτέραν κατάστασιν ᾗ Ῥωμαϊκῆς πολιτείας ἀναφέροι τις ᾗ διαφοράν ᾗ ὅλων, καὶ ᾗ μίξιν αὐτῶν, πάντ' ἂν ἴσως λέγοι σαφῶς. Εἰ δὲ πρὸς ᾗ ὑστέραν, ὅτι πρὸς μοναρχίαν ἐξ ἀριστοκρατίας μετελήλυθε Ῥωμαίοις τὰ πράγματα, καὶ πρὸς ᾗ εἰσέτι ᾗ βασιλείας κατάστασιν, ἔτι πλείω ἂν καταλάβοι τῇ πολιτείᾳ προξενήσασαν βλάβην, ᾗ πρὸς

ἀλλή-

ἀλλήλοις τῶν Ῥωμαίων διχόνοιαν. Ὅτι δὲ Καῖσαρ τῆς μοναρχίας ὀρεγόμενος, ἐμφυλίους πολέμους πρὸς τὸν Μάγνον Πομπήϊον, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους οἱ τῆς ἐλευθερίας ἀντεποιοῦντο τῆς παλαιᾶς, συνεπράξατο, καὶ πρὸς τοὺς ἀπολομένους αὐθις αὐτὸς ὁμοίας μάχας ὁ Καῖσαρ ὁ Αὔγουστος καὶ ὁ Αὐτώνιος συνεπράξαντο· εἶτ' αὖθις ἄμφω πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τοῦ πρώτου τῆς ἀυταρχίας ἐφερόμενοι, πολέμους βαρεῖς ἐκίνησαν, ἀμφοτέρωθεν ἐν πάσαις ταῖς μάχαις φθειρομένων ὁμογενῶν, καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἐλαττουμένης δυνάμεως. Καὶ αὐ ἐν τοῖς μετέπειτα τὰς τότε λοιμὰς ἰδοι τις ἄν. Εἰ δέ τις πρὸς τὰς ὕστερον βασιλείας τὸν σίδηρον καὶ τὴν ὀστρακίνην φύσιν παραβαλεῖ, δῆλον ποιεῖ μὲν ἰσχυρὰν καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, οὐ δὲ ἀθετοῦσαν καὶ τὸ πλεῖστον τῆς παλαιᾶς ἀναβεβληκυῖαν ἰσχύος, καὶ πολλοστῷ που μέρει τῆς παλαιᾶς ἐκείνης περιγεγραμμένην ἡγεμονίας. Τὰ μὲν οὖν τῶν τεττάρων βασιλειῶν ἐν τούτοις. Ἡ δὲ λοιπὴ τοῦ ἀκατάλυτος, ἣν ὁ λίθος εἰκόνιζεν, ὃς ἄνευ χειρῶν ἐτμήθη, καὶ τὰς ὕλας ἐλέπτυνεν, ἐξ ὧν συνετέθειτο ἡ εἰκών, καὶ ἡ γῆν ἐπλήρωσε πᾶσαν, ἣν εἰς τοὺς αἰῶνας ὁ Προφήτης ὑπῆκται μὴ φθαρήσεσθαι, ἡ μέλλουσα ἐπιφάνεια τοῦ ἐν τῷ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἥτις τῶν σιδηρᾶς βασιλείας γενομένης ἀθετήσεως, φῶς ἡ τῆς ὀράσεως ἐπιμιξίας, ἀναφανήσεται· ὅτι αὐτῷ τὰ πάντα ὑποτέτακται, καὶ βασιλείας ἀτελεύτητα καταξιώσει καὶ ἀφθόρους τοὺς ταύτης ἀξίους ἑαυτοῦ κατασήσαντας. Λίθον γὰρ εἴωθεν ἡ γραφὴ καλεῖν τὸν Χριστόν. Ὁ, τε δὴ Δαβὶδ, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμασαν οἱ οἰκοδομοῦντες, φησὶν, οὗτος ἐγενήθη εἰς κεφαλὴν γωνίας. Καὶ ὁ Ἡσαΐας ἐν προσώπῳ φησὶ τοῦ Θεοῦ· Ἰδοὺ τίθημι ἐν Σιὼν λίθον ἀκρογωνιαῖον. Καὶ ὁ μέγας Παῦλος ἀκρογωνιαῖον καλεῖ τὸν Χριστόν, ἐφ' ᾧ ἐποικοδομηθῆναι τοὺς πιστεύοντας ἔγραψε. Καὶ πάλιν λέγει· Θεμέλιον ἕτερον οὐδεὶς δύναται θεῖναι παρὰ τὸν κείμενον, ὅς ἐστιν Ἰησοῦς ὁ Χριστός. Καὶ αὖθις ἑτέρωθι· Ἔπινον ἐκ πνευματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας, ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός. Καὶ πέτρα σκανδάλου, καὶ λίθος προσκόμματος λέγεται, καὶ πολλαχοῦ ἂν εὕροις λίθον καὶ πέτραν κεκλημένον τὸν Κύριον. Τὸ δ' ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι, ὑπὲρ φύσιν αὐτῆς γίνεσθαι σημαίνει, καὶ ἄνευ σπορᾶς, τὴν γαμικῆς ὁμιλίας χωρίς. Ὄρος μὲν γὰρ, ἡ τῆς Ἰούδα νομισθεῖσα φυλὴ, ἐξ ἧς ὁ Δαβίδ. Λίθος δὲ ὁ Χριστὸς, τμηθεὶς ἐξ αὐτῆς κατὰ τὸ ἀνθρώπινον. Ἄνευ δὲ γε χειρῶν, ὅτι μὴ κατὰ τὰς φυσικὰς προῆλθε θεσμὰς, ἀλλ' ἐξ ἀπειράνδρου καὶ ἁγίας γαστρός. Ὃς μικρὸς μὲν ὤφθη πρότερον διὰ τὴν φύσιν τῆς ἀνθρωπότητος. Προϊὼν δὲ, τὴν οἰκουμένην πᾶσαν τῆς οἰκείας δόξης ἐπλήρωσε, καὶ ἔτι μᾶλλον πληρώσει κατὰ τὴν μέλλουσαν αὐτοῦ ἐπιφάνειαν. Ὁ μὲν οὖν Προφήτης τό, τε ἐνύπνιον τῷ Ναβυχοδονόσορ ἀπήγγειλε, καὶ τὴν τούτου σύγκρισιν ἀπεκάλυψε. Ὁ δὲ θαυμάσας, ἐπὶ πρόσωπον ἔπεσε, καὶ τῷ Δανιὴλ προσεκύνησε, καὶ θύειν αὐτῷ διετάξατο, οὐκ ἐκείνῳ τὴν ἅπασαν ἀπονέμων τιμὴν ὁ ἀλαζὼν ἐκεῖνος, ὑπερήφανος, ἀλλὰ τῷ παρ' ἐκείνου θρησκευομένῳ Θεῷ. Ἐφη δὲ· Ἐπ' ἀληθείας ὁ Θεὸς ὑμῶν ἐστὶ Θεὸς Θεῶν, καὶ Κύριος Βασιλέων, καὶ ἀποκαλύπτων μυστήρια. Δόματά τε αὐτῷ παρέχει πολλὰ, καὶ πάσης τῆς Βαβυλῶνος κατέστησε ἄρχοντα, καὶ Βαλτάσαρ αὐτὸν ἐπωνόμασε, τὴν προσηγορίαν αὐτῷ θέμενος τοῦ οἰκείου Θεοῦ.

ϛ'. Εἶτα χρύσεον ἀνδριάντα στήσας, πήχεων μὲν τὸ

far cupiditate regni impulsus, bellum civile cum Pompejo & cæteris antiquæ libertatis defensoribus gessit, & Cæsar Augustus atque Antonius itidem bellum ejus interfectoribus intulerunt. Qui deinde ambo inter se, uter solus regnaret, certantes, gravia bella gesserunt, cæsis utrinque civibus in prælis, & Romanorum viribus imminutis. Imo nec deinceps quievisse seditiones videas. Jam si ferri & testæ qualitatem cum posterioribus regnis conferas, Romanum Imperium ibi quoque partim firmum invenies, partim imbecillum, amissa maxima parte potentiæ veteris, vix reliquiis quibusdam retentis. Atque hæc de quatuor regnis. Restat illud, quod non est evertendum, lapide sine manibus excisо adumbratum, comminuente materias quibus imago constabat, & universam terram implente, quodque Propheta dixit nullo ævo periturum. Hoc Christi Domini nostri adventum significat, qui, cum regnum ferreum, ob testæ admistionem, factum fuerit imbecillius, apparebit, cum ei subjicientur omnia: cum regno infinito & non perituro dignabitur eos, qui se illo dignos præbuerunt. Lapidem enim scriptura Christum solet dicere. Nam & David: *Lapis*, inquit, *quem rejecerunt ædificantes, in caput anguli translatus est*. Et Esaias sub persona Dei dicit: *Ecce pono lapidem in summo angulo*. Divus Paulus item, angularem lapidem Christum vocat: cui inædificatos esse credentes scribit. Atque iterum: *Aliud*, inquit, *fundamentum nemo jacit, præter id quod jactum est, Jesum Christum*. Item alibi: *Bibebant de petra spirituali, eos secuta, quæ est Christus*. Ad hæc petra scandali, & lapis offensionis dicitur: multaque præterea loca invenias, ubi Dominus petra & lapis appellatur. Quod autem is sine manibus excisus est, id ortum ejus naturam superantem indicat, sine semine & conjugali congressu. Nam mons putari queat Judaica tribus, e qua ortus fuit David. Lapis autem, Christus secundum humanitatem ex ea excisus. Sine manibus, quia non lege naturæ prodiit, sed ex utero rudi viri & sancto: qui primum parvus est visus, ob naturam humanam, in progressu vero terram omnem suæ gloriæ implevit, magis etiam impleturus futuro suo adventu. Propheta igitur & somnium Nabuchodonosori exposuit, & comparationem ejus revelavit. Qui conjecturæ solertiam admiratus, pronus in faciem cecidit, & sacrificari Daniëli jussit, non ipsi omnem illum honorem tribuens, homo superbus & arrogans, sed Deo, qui a Daniele colebatur. Dixit enim: *Vere Deus vester, Deus est Deorum, & Dominus Regum, & arcanorum revelator*: datisque multis muneribus Danielem totius Babyloniæ Principem constituit, nomine Balthasaris (sic Deus ejus vocabatur) indito.

Christianæ monarchiæ.

Edit. Paris. pag. 121.

Daniel Princeps Babyloniæ constituitur.

IV. Deinde auream statuam cu-

Zonaræ Annales.

LIBER III.

bikos altam sexaginta, latam sex erigit. Principes ex omni suo imperio convocat, auditaque tuba, prostratos illam adorare, qui non paruissent, in caminum ignis conjici jubet, quem ibi magnum & vehementem incenderat. Quam cum adorarent omnes, tres adolescentes, quos historia cognatos fuisse Danielis tradit, patria instituta violare nolentes, non adorarunt: itaque statim in caminum conjecti sunt. Vetum ignis eos non attigit, sed stantes in medio flammæ incolerabilis, hymnum cecinerunt Deo. Aflitit tribus illis & quartus, qui una cum eis descenderat, & ardentem illum aerem in auram roscidam commutabat. Hæc immanem & atrocem Regis animum ita obstupefecerunt, ut sepulto fastu accedens, adolescentes nominatim vocaret, & eorum Deo collaudato, ipsos honore afficeret, & Principes omnium Judæorum qui Babylone erant crearet. Non multo post idem Assyrius aliud somnium videt hujusmodi. Arbor erat magna, extremitates terræ amplectens, follis ornata, & fructu gravis, sub qua bestiæ agrestes degebant, & volucres in ramis ejus nidificabant. Deinde Ir cernit cælo egressum, qui contenta voce clamaret, *Excidite arborem, & ramos ejus evellite, & folia decutite, & fructum ejus dissipate: verum stirpem radicum ejus relinquite, & vinculo ferreo ligate: in herba terræ, & in rore cæli habitabit, deget cum bestiis, cor ejus ab hominibus alienabitur, & cor bestiæ ei dabitur, & septem tempora super eo mutabuntur.* Hac visione conspecta, rursus Sapientes & Magos Babylonios convocat, ejus significationem scire cupiens. Qui cum æstuarent, nec significationem somnii reperirent: iterum ad Danielem confugit, narratoque somnio, ejus expositionem requirit: Id cum posse, cum sanctus Domini spiritus in eo sit. Tum ille: *Domine mi Rex*, inquit, *somnium istud in eos vertatur, qui te oderunt.* Deinde significationem ei exponit, hoc modo: *Arbor magna, quam vidisti, Rex, tu es, qui magnus & potens evasisti, ac magnitudo tua cælum attigit, & dominatus tuus ad terræ extremitates protenditur*, (magnitudinem autem vocavit elationem animi & fastum,) *Ir autem sanctus, qui de cælo descendit, est divinus Angelus.* Nam Ir Græcis vigilantem declarat, quo natura incorporea innititur: *nam cui corpus est, is somno succumbit: qui non, natura est corporis experte. Quoniam igitur vigilantem illum clamantem vidisti, ut arbor excinderetur, & stirps radicum ejus relinqueretur, &c. futurum est, ut regno excidas, & commercio homi[illegible] pulsus, inter bestias degas, gramine vescens. Regnum tamen non penitus amittes, sed in integrum restitutus, recipies: id enim significabitur, stirpe radicum relicta.* Sic igitur visionem Nabuchodonosori Daniel exposuit, omniaque facta sunt secundum divinum oracultum: & Rex furore percitus, ob arrogantiam & superbiam, post septem annos in desertis exactos, regnum interea a nemine occupatum, recipit, placato Deo: & cum annos quadra-

Tres adolescentes ob contemptam statuam in caminum conjecti, ab Angelo conservantur.

Nabuchodonosoris somnium de arbore.

Edit. Paris. pag. 122.

Daniel alterum quoque somnium interpretatur.

In

Α ὕψος ἐξήκοντα, πλάτος δὲ ἕξ, συγκαλέσας ἐξ ἁπάσης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τὸν ἀριθμὸν, προσέταξε, ὅταν ἀκούσωσι τῆς σάλπιγγος, τότε πεσόντας προσκυνεῖν τὸ ἄγαλμα· τοὺς δ' ἀπειθήσαντας, εἰς τὸ πυρὸς ἐμβληθῆναι κάμινον, ἣν ἐκεῖ μεγάλην ἐξήναντο καὶ ἐφόδρα. Πάντων οὖν προσκυνούντων, οἱ τρεῖς παῖδες, ὡς συγγενεῖς τὰ Δανιὴλ ἴσα φρονεῖν παρέδοξε, μὴ παραβῆναι τὰ πάτρια θέλοντες, οὐ προσεκύνησαν. Καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν κάμινον αὐτίκα ἐβλήθησαν· τὸ δὲ πῦρ ἐκείνους οὐχ ἥψατο. ἀλλ' ἑστῶτες ἐν μέσῳ τῷ ἀτμοειδεῖ φλογὸς ἐκείνης, ὕμνον ἀνέπεμπον τῷ Θεῷ. Συνεφήκετο δὲ τοῖς τρισὶν ἐκείνοις καὶ τέταρτος· Ἄγγελος δ' ἦν συγκαταβὰς αὐτοῖς, καὶ τὴν φλογερὸν ἐκεῖνον αἶρα μετατρέπων εἰς αὔραν δροσώδη. Ταῦτα ἐξέστησε τὴν θηριώδη ψυχὴν τὸν Βασιλέως ἐκείνου, καὶ ἀπράμονα, καὶ τύφου ἀρεῖς φρονεῖσι. Καὶ ἐξ ὀνόματος τοὺς παῖδας καλεῖ, καὶ τὸν Θεὸν αὐτῶν ἐλογεῖ, καὶ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους τιμῆς ἀξιοῖ, καὶ ἡγεμόνας τῶν ἐν Βαβιλῶνι πάντων Ἰουδαίων καθίστησιν. Ὁρᾷ δὲ μετ' ὀλίγον ὁ Ναβυχοδονόσορ ἐκεῖνος ἐνύπνιον ἕτερον· Δένδρον αἶρα μέγα τε, καὶ τῆς γῆς πεφυκὸς τὸ πέρατα, φύλλοις ἀραιζόμενον, καὶ βρίθον καρπῷ. Τὰ αὐτὸ δὲ κατασκιάουσι τὰ θηρία τὰ ἄγρια, καὶ τὰ πετεινὰ ἐν τοῖς κλάδοις κατάγει αὐτῶν. Εἶτα Ἰρ εἶδεν ἀρασσόμενον ἄλθοντα, καὶ ἐκ ἰσχύος φωνήσαντα, Ἐκκόψατε τὸ δένδρον, καὶ τοὺς κλάδους αὐτοῦ ἐκτίλατε, καὶ τὰ φύλλα ἐκτινάξατε, καὶ ἀποκορπίσατε τὸν καρπὸν αὐτοῦ, πλὴν ἐάσατε τὸν φυλὸν τῶν ῥιζῶν αὐτοῦ, καὶ ἐν δεσμῷ σιδηρῷ ἐν ἐν τῇ χλόῃ τῆς γῆς, καὶ ἐν τῇ δρόσῳ τ ἀρανῦ αὐλισθήσεται, καὶ μετὰ τῶν θηρίων ἡ μερὶς αὐτοῦ, ἐν ἡ καρδία αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων ἀλλοιωθήσεται, καὶ καρδία θηρίου δοθήσεται αὐτῷ, καὶ ἑπτὰ καιροὶ ἀλλαγήσονται ἐπ' αὐτοῦ. Ταύτην ἰδὼν τ ὄψιν, συγκαλεῖ πάλιν τοὺς Μάγους καὶ τοὺς Σοφοὺς Βαβυλωνίους, καὶ ζητεῖ μαθεῖν τὰ δι' αὐτῆς σημαινόμενα. Ἠπόρουν δ' ἐκεῖνοι, καὶ οὐκ εἶχον λέγειν τὸ ἐνυπνίου τ δήλωσιν. Εἶτα πάλιν καταφεύγει ἐπὶ τ Δανιὴλ, καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ἐνύπνιον, καὶ οὐκ ἐᾷ λέγειν τὸ σύγκριμα. Δυνάσται γάρ, φησὶ, ὅτι πνεῦμα Θεοῦ ἅγιον ἐν σοί. Ὁ δὲ, Κύριέ μου, φησὶ, Βασιλεῦ, τὸ ἐνύπνιον τοῦτο τοῖς μισοῦσί σε. Εἶτα τ σημασίαν ἐξηγεῖται αὐτῷ, καὶ φησί· Τὸ δένδρον τὸ μέγα ὃ ἑώρακας, σὺ εἶ, ὦ Βασιλεῦ, ὅτι ἐμεγαλώθης καὶ ἴσχυσας, καὶ ἡ μεγαλωσύνη σου ἐφθάσεν εἰς τ ἀρανὸν, καὶ ἡ κυρεία σου εἰς τὰ πέρατα τ γῆς. (Μεγαλωσύνην δὲ τ τοῦ ἐπάλσεως ἔπαρσιν, καὶ τὸ φρόνημα τὸ ὑπέρογκον.) Ὅτι δὲ εἶδες Ἰρ ἅγιον ἐκ τοῦ ἀρανοῦ καταβαίνοντα, τοῦτέστιν ἄγγελον θεῖον. Τὸ γὰρ Ἰρ ἐξελληνιζόμενον τὸν ἐγρηγορότα δηλοῖ, δι' οὗ τὸ ἀσώματον ὑπαινίττεται. Ὁ γὰρ σῶμα περικείμενος, ὕπνῳ δηλοῦται· ὁ τούτῳ δὲ μὴ δουλεύων, ἀσώματόν τι χει φύσιν. Ὅτι τοίνυν τὸν ἐγρηγορότα, φησὶ, ἐκεῖνον εἶδες φωνήσαντα, ἐκκοπῆναι τὸ δένδρον, ἰδίᾳ γὰρ τ φυλὸν τ ῥιζῶν αὐτ, (καὶ τὰ λοιπὰ,) ἐλπίζει τ βασιλείας μὲν ἐκπεσεῖν, καὶ τῶν πρὸς ἀνθρώπους κοινωνίας ἐκδιωχθῆναι, θηρίοις δὲ συναυλίζεσθαι, καὶ χόρτου ἐσθίειν, μὴ μὴν τοι πάντη στερηθῆναι τ βασιλείας, ἀποκατασταθῆναι δέ σοι αὖθις αὐτῶν. Τοῦτο γὰρ εἶναι σημαντικὸν, τὸ τ φυλὸν τῶν ῥιζῶν ἐᾶσθαι τοῦ δένδρου. Τοιαύτην τ Ναβυχοδονόσορ ὁ Δανιὴλ τ ὄψιν τὸ ὁράματος ἐποιήσατο, καὶ γίγνεται πάντα κατὰ τὸν θεῖον χρηματισμόν. Καὶ μανεὶς νοσήσας ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος, καὶ τὸ ἀλαζονικόν τε καὶ ὑπερήφανον, καὶ ἐπὶ τῇ ἐρήμου ἐπὶ ἑπτὰ ἔτεσιν ἐπιτιμήσας τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, πάλιν ἀναλαμβάνει αὐτὴν, ἐλεωμένου τὸν Θεόν. Ἐπὶ δὲ

τρία βασιλεύσας ἢ πεντήκοντα, πλὴν τριῶν. Μνημονεύει A ginta tres regnasset, moritur. Hujus multos etiam ex veteribus historicis, Berosum, Metasthenem, Dioclem & Philostratum meminisse, Josephus refert. Huic defuncto, filius natu major Evilad Marochad in Imperio succedit, qui Regem Joachimum, (idem & Jechonias appellatur,) a Nabuchodonosore in vinculis habitum, solvit, & honorifice tractat, muneribus efficit, & perpetuum convictorem habet.

Liber III.

Evilad Marochad successor Nabuchodonosoris.

Edit. Paris. pag. 123.

V. Eo quoque mortuo, regnum ad fratrem ejus Balthasarem transit, qui Cyri ductu & auspiciis a Persis & Medis est oppugnatus. Hic proceribus ad comporationem invitatis, cum concubinis suis accumbens, atque inebriatus, sacra vasa, quæ Nabuchodonosor Hierosolymis direpta, Diis suis consecrarat, afferri jubet, atque iis utitur, quorum usu pater abstinuerat: dumque inter pocula blasphemat Deum, videt digitos humanæ manus e pariete prodeuntes in tectorio parietis scribere: quibus conspectis obstupefactus, toto corpore cohorruit: & Chaldæis ac Magis accersitis, magnis propositis muneribus, sententiam litterarum ab eis requirit. Sed scriptura illa ignota erat omnibus. Quamobrem avia Regem tristem conspicata, & perturbatum, ait: Si Balthasar Judæus accerseretur, qui & Nabuchodonosori multa significavit, quæ nemo alius explicare potuerit, eum arcanum syllabarum illarum declaraturum: esse enim sanctum Dei spiritum in eo. Statim igitur Rex Danielem accersiri jubet, flagitans scripturæ illius declarationem, citra dissimulationem omnem, etsi triste aliquid portenderet: daturum pollicitus gestandæ purpuræ & torquis aurei jus, & tertiam regni sui partem. Daniel vero muneribus recusatis, dicebat, scripturam ei obitum portendere, quod ne paternæ quidem impietatis pœna factus esset modestior, sed divinis vasis cum concubinis ad ministerium esset usus. Litteras vero ita legebat: *Mani*, *Tekel*, *Phares*: quarum significationem sic interpretabatur: *Numeravit Deus tempus vitæ tuæ, atque imperii tui, cujus perparum superest.* Nam vocabulum *Mani*, Græcis, est numerus: *Tekel*, spatium: quod Deus limitem regni ejus constituisset, quod quidem deorsum vergeret & transgeretur. Nam *Tekel* etiam fragmen significat linguæ Græcæ. *Phares* divisionem interpretabatur, quod regnum ejus inter Medos & Persas a Deo distribuendum esset. Scripturam igitur parietis ita legit, itaque syllabas eas inter sese comparavit, hoc est, interpretatus est, Rege mœrore affecto, nec diu post Prophetæ prædictione eventu comprobata, cum Cyrus Persarum Rex bello illato, Babylonem capit, Balthasare in captivitate urbis interfecto. Sunt qui asserant, eadem nocte, qua visi essent digiti scribentes, & Babylonem captam, & Regem cæsum esse. Cæterum post urbis captivitatem, Daniel a Dario Medo, qui & Cyaxares nominabatur, Cyri a-

Manus in pariete scribens.

Daniel scripturam parietis interpretatur.

pag. 124.

Babylonis captivitas.

Daniel in Mediam translatus, invidia procerum leonibus objicitur.

Μεμνῆται δὲ αὐτοῦ ὁ Ἰώσηπος λέγει καὶ πολλοὶ τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν, τόν τε Βηρωσὸν, καὶ Μεγασθένη, καὶ τὸν Διοκλέα, καὶ τὸν Φιλόστρατον. Τούτου δὲ τελευτήσαντος, Εὐιλὰδ Μαρωχάδ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ πρεσβύτερος, τὴν ἀρχὴν διαδέχεται. Ος αὐτίκα λύει μὲν τὸν δεσμὸν τοῦ Βασιλέα Ἰωακεὶμ, καὶ τὸν Ἰεχονίαν καλούμενον, ὃν καθειργμένον εἶχεν ὁ Ναβυχοδονόσορ, καὶ τιμῆς ἀξιοῖ· δίδωσι δὲ καὶ δωρεὰς αὐτῷ, καὶ ὁμοδίαιτον εἶχε διαπαντός.

ε. Καὶ τούτου δὲ παρελθόντος, εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ μεταλλθεν ἡ βασιλεία, Βαλτάσαρ καλούμενον· καθ' ὃν Κῦρος μετὰ Περσῶν τε καὶ Μήδων ἐστράτευσεν. Οὗτος γὰρ πότον ποιήσας τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ, καὶ μετὰ τῶν παλλακῶν κατακείμενός τε καὶ μεθυσκόμενος, ἐκέλευσε ἐκφερθῆναι τὰ σκεύη τὰ ἱερὰ, ἃ ἐξ Ἱεροσολύμων ὁ Ναβυχοδονόσορ ἐσύλησε, καὶ τοῖς οἰκείοις θεοῖς ἀνατέθεικε. Κομισθέντων δ' ἐκείνων, οἷς ὁ πατὴρ αὐτοῦ οὐκ ἐχρήσατο, αὐτὸς ἐκέχρητο τούτοις, καὶ μεταξὺ πίνων ἐβλασφήμει καὶ τὸν Θεόν. Ορᾷ τοίνυν ἀσραγαλον ἐκ τοῦ τοίχου προϊόντα χεῖρες ἀνθρώπινης, καὶ γράφοντα ἐπὶ τὸ κονίαμα τοῦ τοίχου. καὶ ἐξίστη, καὶ ἡ μορφὴ αὐτοῦ ἠλλοιώθη. καὶ τοὺς Χαλδαίους καὶ τοὺς Μάγους καλέσας, τιμὴν τῶν γραμμάτων ἀπήτει δηλωσιν, καὶ ἀμοιβὰς μεγάλας δώσειν ἐκήρυξε τῷ σαφηνίζοντι τὴν σημασίαν αὐτῷ. Ἀλλ' ἦσαν ἄγνωστα πᾶσι τὰ γεγραμμένα. Ἀθυμοῦντα δὲ τὸν Βασιλέα καὶ παραγμένον ἰδοῦσα ἡ μάμμη αὐτοῦ, φησὶν, ὡς Εἰ μεταπεμφθῇ Βαλτάσαρ ὁ Ἰουδαῖος, ὃς καὶ τῷ Ναβυχοδονόσορ πολλὰ ἐσήμανεν, ἃ ἕτερος ἐκεῖνος οὐδεὶς ἠδυνάτο, ἐκεῖνός σοι τὸ λυτήριον τῶν τῆς συλλαβῶν σημανεῖ· ἔστι γὰρ πνεῦμα ἅγιον Θεοῦ ἐν αὐτῷ. Αὐτίκα τοίνυν καλέσας τὸν Δανιὴλ ὁ κρατὼν, αἰτεῖ δηλῶσαι αὐτῷ περὶ τῶν γραμμάτων, καὶ μὴ ὑποκαλῶσαι, κἂν εἴη σκυθρωπὸν τὸ ὑπ' αὐτῷ σημαινόμενον καὶ γὰρ δώσειν αὐτῷ ἐπαγγέλλετο πορφύραν ἐνδιδύσκεσθαι, καὶ περιαυχένιον χρύσεον, καὶ τὸ τρίτον τῆς ἀρχῆς μέρος. Δανιὴλ δὲ τὰς μὲν δωρεὰς παρητεῖτο, μένειν, δ' ἔλεγεν αὐτῷ τὰ γεγραμμένα, τῷ βίῳ καταστροφὴν, ὅτι μηδ' οἷς ὁ πατὴρ αὐτοῦ δι' ἀσέβειαν ἐκολάσθη, ἐσωφρονίσθη αὐτὸς, ἀλλὰ τοῖς σκεύεσι τοῦ Θεοῦ μὴ τῶν παλλακῶν εἰς βακχείαν ἐχρήσατο. Τὰ μὲν οὖν γράμματα ἀνεγίνωσκεν οὕτω. Μανῆ, Θεκὲλ, Φαρές. Τὴν δὲ τούτων σημασίαν ἑρμηνεύων ἔλεγεν. Ηριθμησεν ὁ Θεὸς τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου, καὶ τὴν ἀρχῆς σου, εἰς ἄγαν βραχὺ περιστησεν. Εξελιττομένη καὶ ἡ λέξις λέγει τὸν ἀριθμόν· οὕτω μὲν οὖν ἑρμήνευσε τὸ Μανῆ. Τὸ δέ γε Θεκὲλ, σημαίνειν ἔφη σταθμόν. Σπάσας οὖν τὸν ὅρον τῆς βασιλείας σου ὁ Θεὸς, καταφέρειθαι ταύτῃ, δηλοῖ καὶ κλᾶσθαι· καὶ κλάσμα δὴ τὸ Θεκὲλ σημαίνει, καθ' Ελλάδα γλῶτταν· Τὸ Φαρὲς, διαίρεσιν ἑρμηνεύων ὁ Προφήτης. (Τοῦτο δὲ εἰς Ελληνα φωνὴν ἡ λέξις μεταγομένη δηλοῖ) διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἔλεγεν εἰς Πέρσας καὶ Μήδους παρὰ Θεοῦ. Τὰ μὲν οὖν ἐν τῷ τοίχῳ γεγραμμένα οὕτως ἀνέγνω ὁ Δανιὴλ, καὶ τοιαύτῃ τῶν συλλαβῶν ἐκείνων ἐποιήσατο σύγκρισιν, καὶ ἑρμηνείαν δηλοῖ. Τὸν δὲ Βασιλέα λύπη κατέχει. Καὶ μετ' ὀλίγον ἡ τῶν Προφήτου ἐκβέβηκε φόρμιγξ, Κύρου τοῦ Περσῶν Βασιλέως ἐπ' αὐτὸν ἐλάσαντος, ὑφ' ὧν ἡ, τε Βαβυλὼν ἐλήφθη, καὶ ὁ Βαλτάσαρ ἐν τῇ ἁλώσει ἀνῄρητο. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ τὴν νύκτα ἐκείνην, καθ' ἣν τὰ ἀσράγαλον τὰ γράφοντα ἐθεάσατο, φασὶ καὶ τὴν πόλιν αἱρεθῆναι, κἀκεῖνον ἀναιρεθῆναι. Μετὰ δὲ τὴν Βαβυλῶνος ἅλωσιν, ὁ Προφήτης Δανιὴλ παρὰ Δαρείου τοῦ Μήδου, ὃς καὶ Κυαξάρης ὠνόμαστο, καὶ μητράδελφος ἦν τοῦ Κύρου, ὑὸς ὢν

LIBER III.

vanculus, filius Astyagis Medorum Regis, in Mediam translatus, omni honore afficiebatur. Qua de causa Medorum principes ei invidentes, insidias parant vitæ ejus. Nam cum eum quotidie ter Deum adorantem viderent, Cyaxari sive Dario auctores sunt ferendæ legis, ut intra dies triginta neque Deos, adoret quisquam, neque ipsum Regem oret: quam legem qui violasset, in caveam leonum conjiciendum. Rex qui ignoraret illud in perniciem Danielis strui, edictum hujusmodi proponit. Ac cæteris secundum edictum quiescentibus, Daniel qui de more Deo supplicabat, delatus a Satrapis, bestiis objicitur. Rex lapide, quo cavea claudebatur, signato, discedit: eamque noctem insomnem agit, solicitus & dolens. Nam etsi Danielem a bestiis non læsum iri sperabat, quippe quem sancto Dei spiritu præditum sciret: non tamen tranquillo esse animo poterat, metuens ne quid ei accideret: nec Dei potentiam, ut homo barbarus, satis intelligens. Statim vero ut diluxerat, ad caveam leonum accedit, Danielem vocat: respondentem extrahi jubet, intactum & salvum videns obstupescit. Sed cum delatores dixissent, leones ob saturitatem illum non attigisse; improbitatis illorum odio, intellecta fraude atque insidiis, quas Prophetæ struxerant, affatim bestias pasci jubet, iisque jam satiatis accusatores Danielis obiici, ut cognosceretur, an leones ob saturitatem homines non tangerent. Tum improbis illis statim dilaceratis, perspicuum fuit omnibus, vi quadam divina Danielem conservatum esse, obturatis bestiarum fauci-bus. Itaque Rex Prophetæ Deum celebrat, eique majores etiam honores habet: & hoc quidem posterius accidit.

Danielis somnia latidiez de Monarchiis.

VI. Cæterum primo anno regni Balthasaris, hujusmodi visum Prophetæ oblatum fuit. Quatuor animalia mari emergere videbantur, quorum primum leænam referret, pennis aquilinis: idque a terra elatum, pedibus institit, accepto etiam corde humano. Mare autem significat vitam humanam fluctuantem, plurimis, iisque assiduis mutationibus & inversionibus obnoxiam. Leæna regnum Assyriorum repræsentabat: sublatio a terra, imperii illius finem denotabat, & potestatis amissionem. Quia pedibus hominis insistebat, id subditis par fore, innuebatur. Quia cor hominis ei dabatur, notabat, fore ut experientia disceret se hominem esse: neque per arrogantiam ea sibi fingeret, quæ naturam humanam excedunt. Alæ præter naturam bestiæ enatæ elationem regum illorum significabant, quorum animi superbia nubes transcendebat. Alterum animal ursæ erat simile, & in una parte stabat, ac tres costas in ore habebat: cui dicebatur: *Surge, & ede carnes multas*. Ea regnum Persarum denotabat, ob sævitiam gentis, & immanitatem. Nam Persæ atrocitate pœnarum omnes barba-

Edit. Paris. pag. 135.

Mare.

Leæna.

Cor hominis.

Alæ.

Ursa.

Ἀστυάγης ὁ βασιλεύσας Μήδων, εἰς Μηδίαν μετῳκίσθη, καὶ πάσης ἠξιώθη τιμῆς. Οὕτω δ' ἔχων, ἐφθονήθη παρὰ τοῖς ἐν Μήδοις ὑπερισχύουσι, καὶ μηχανῶνται τρόπον καθ' ὃν ἀπολέσαι αὐτόν. Ὁρῶντες γὰρ αὐτὸν τρεῖς ἡμέρας προσευχόμενον τῷ Θεῷ, προσίασι τῷ Κυαξάρῃ τῷ καὶ Δαρείῳ, ἀξιοῦντες αὐτὸν θεῖναι νόμον, ἵνα ἐκ τριάκοντα ἡμέρας μή τις ἀνθρώπων τοῖς Θεοῖς προσεύχηται, μήτε αὐτῷ τῷ Βασιλέως δεόμενος, καὶ μὴ τὸν νόμον φυλάξαντα, εἰς τοὺς τῶν λεόντων λάκκον ἐμβάλλεσθαι. Ὁ δὲ τὸ καθ' αὑτὸν τεραδόμενον ἀγνοήσας, προσέθηκε πρόγραμμα, τὰ εἰρημένα ἀπαγορεῦον. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι ἠρέμουν καὶ τὸ θέσπισμα. Δανιὴλ δὲ καὶ τὸ ἔθος αὐτὸ οὐκ ἔλυσε τοῦ Θεοῦ. Καὶ οἱ Σατράπαι κατέλιπον αὐτὸν πρὸς τὴν Βασιλέα, καὶ κατὰ τὸν νόμον ἀπήτουν εἰς τὸν λάκκον αὐτὸν τῶν λεόντων ἐμβάλλεσθαι. Βλεθέντος δ' ἐκεῖ τοῦ Προφήτου, ἐπὶ τῷ στόματι λίθον σφραγίσας ὁ Βασιλεὺς, ἀνεχώρησεν. Ἀγωνιῶν δὲ καὶ ἀλγῶν, ἔσπευσε τὴν νύκτα διαγαγεῖν. Ἠλπεσε μὲν γὰρ, μὴ βλαβῆναι τὸν Δανιὴλ ὑπὸ τῶν θηρίων, εἰδὼς ὅτι πνεῦμα ἅγιον Θεοῦ ἐστιν ἐν αὐτῷ. Ἀλλ' ὅμως δεδιὼς ἡγανάκτει, μή τι αὐτῷ συμβαίη κακὸν, καὶ πάνυ γινώσκων, οἷα βάρβαρος, τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ. Ἅρτι δ' ἡμέρας ἀναλαμψάσης, τῷ λάκκῳ ἐπέστη, καὶ ἐκάλει τὸν Δανιήλ· ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· καὶ ὁ Βασιλεὺς ἀνελκυσθέντα τὸν Προφήτην αὐτίκα ἐκέλευσε, καὶ ἀθῷον πάντων καὶ σῶον βλέπων, ἐθαύμασε. Τῶν δὲ κατεπόντων αὐτὸν, τροφῆς κεχορτασμένους εἶναι λεγόντων τοὺς λέοντας, καὶ ἵνα τοῦτο μὴ δόξαι τῷ Δανιὴλ, μισήσας αὐτοὺς ὁ πονηρίας ὁ Βασιλεὺς, καὶ τὸ κατὰ τοῦ Προφήτου μηχάνημα καὶ δόλον ἐκείνων σωθεὶς, δαψιλῆ παρατίθησι τροφὴν τοῖς θηρίοις προσέταξε. Κεχορτασμένων δ' ἤδη, τοὺς τοῦ Προφήτου καταγόρους εἰς τὸν λάκκον τῶν θηρῶν ἐμβληθῆναι προσέταξε, ἵνα γνωμὴν, εἴπερ, καὶ διὰ χόρον αὐτῶν οἱ λέοντες ἀποφαύσουσι. Διασπαραχθέντων δ' αὐθις τῶν πονηρῶν ἐκείνων ἀνδρῶν, δῆλον ἅπασι γέγονε, ὡς θεία τις δύναμις τὸν Δανιὴλ σωτήρησε, τοὺς θῆρας φιμώσασα. Διὸ καὶ τὸν Προφήτην Θεὸν ὁ Βασιλεὺς ἐμεγάλυνε, κἀκείνου ἐν τιμῇ πεποίηται πλείονι. Ταῦτα μὲν οὖν συμβέβηκε ὕστερον.

Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας, Βαλτάσαρ ἐνύπνιον ὁ Προφήτης εἶδεν· ἦν δὲ τοιοῦτον τὸ ὅραμα. Τέσσαρα ἐδόκει θηρία ἀνίστασθαι ἐκ τῆς θαλάσσης. ὧν τὸ πρῶτον λεαίνης εἶχε μορφὴν, καὶ πτέρυγας ὡσεὶ αἰετοῦ. Οὗ ἐξάρθη λοιπὸν τῆς γῆς, καὶ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου ἐστάθη, καὶ καρδία ἀνθρώπου ἐδόθη αὐτῷ. Ἡ μὲν οὖν θάλασσα, τὸν ἀνθρώπινον ἐδήλου βίον, τὸν πολυκύμαντον, καὶ πλείσας, καὶ συνεχεῖς μεταβολὰς δεχόμενον, καὶ πετρώδας. Τὸ δὲ θηρίον τὴν λέαιναν τὸν Λασυρίων βασιλείαν εἰκόνιζε. Τὸ δ' ἐξαρθῆναι ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐδήλου καταπαυσιν, καὶ τῆς ἐξουσίας τὴν περιαίρεσιν. Καὶ τὸ ἐπὶ ποδῶν ἀνθρώπου σταθῆναι, τὸ ἰσόμοιρον τῆς ὑπηκόοις γενέσθαι ὑπηρέτησε. Τὸ δὲ καρδίαν ἀνθρώπου δοθῆναι αὐτῇ, τὸ διὰ τῆς πείρας ἀνθρώπινα φρονεῖν διδαχθῆναι, ἵνα μή τι τῶν ὑπὲρ τὸν ἀνθρώπινον φύσιν ἐξ ἀλαζονείας φαντάζωνται. Καὶ τὸ πτερὰ δὲ ἀντὶ τοῦ θηρίου παρὰ φύσιν προσπεφύκεσαν, τὴν ἁρπαγὴν ἐδήλουν τῶν Βασιλέων ἐκείνων, καὶ τὸ ἐξ ὑπερηφανίας τοὺς ἀνθρώπους ὑπερίπτασθαι. Τὸ δὲ δεύτερον θηρίον ἄρκτῳ ὡμοίωτο, καὶ εἰς μέρος ἵστη, καὶ τρεῖς εἶχε πλευρὰς ἐν τῷ στόματι. Καὶ ἐλέγετο αὐτῇ· Ἀνάστα, φάγε σάρκας πολλάς. Τῆς Περσῶν δὲ βασιλείας ἡ ἀρχὴ γίνεται τύπωσις, διὰ τὸ ἀμὸν τοῦ ἔθνους, καὶ ἁπλοῦν. Πάντων γὰρ τῶν Βαρβάρων οἱ Πέρσαι τιμωρήσασθαι ἁπλούστεροι, σκαφῶσί τε καὶ

δεξᾶς ἀφαιρέσει, πικροτέρας καὶ μακροτέρας τὰς κολάσεις τιθέμενοι. Εἰ δέ τισιν ἀγνοεῖσθαι ἡ κόλασις τῆς Σκαφεύσεως· καλὸν ἂν καὶ ταύτῃ δηλῶσαι τοῖς ἀγνοοῦσι. Δύο σκάφας ἴσας ἀλλήλαις ἁρμοσαμένους, καὶ ταύτας ἐγκόψαντες, ὥστε τὴν κεφαλὴν ἔξω κολαζομένου ἐκτὸς περιλαμβάνεσθαι τῶν σκαφῶν, καὶ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ μὴν καὶ τοὺς πόδας, ὕπτιον δὲ τὸν τιμωρούμενον ἀναπλίνουσι, καὶ οὕτω τὰς σκάφας ἁρμόσασιν ἀλλήλαις. Εἶτα κρᾶμα ἐκ μέλιτός τε καὶ γάλακτος κεράσαντες, ἐγχέουσιν εἰς τὸ στόμα τοῦ ἀνθρώπου, μέχρις ἂν ὑπερωρᾶν ὁ ἄνθρωπος γένηται· καὶ ἐπὰν τοῦτο κράμασι τὸ πρόσωπον αὐτοῦ καὶ τοὺς πόδων καὶ τὰς χεῖρας κατάχέωσιν, οὕτω δὴ τὸν ἄνθρωπον ἐπὶ τὸ φῶς ποιοῦσι, καὶ οὕτως ἑκάστης ἡμέρας πράττουσιν ἐπ' αὐτῷ. Μῦες μὲν οὖν καὶ σφῆκες καὶ μέλισσαι ἀπὸ τῆς καταχύσεως γλυκύτητι ἀθροιζόμενοι, τῷ τε προσώπῳ αὐτοῦ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐφιζάνουσι μέλεσιν, ἃ τῶν σκαφῶν ἐκτός, ὡς εἴρηται, περιλέλειπται, ἐνοχλοῦσαι, αἱ δὲ τὸ ἄθλιον καπατιτρώσκουσιν. Ἡ δὲ γε γαστὴρ ἐκείνου πληρωθεῖσα τοῦ μέλιτος καὶ τοῦ γάλακτος, ὑγρὰ προίησι σκύβαλα, ὧν ἐσσηπομένων, σκώληκες ἀναζέουσιν· ὁ δ' ἐγκαπαιόμενος τῇ ὑγρότητι, καὶ τὰς σάρκας αὐτῷ ἐσσηπόμενος, καὶ ὑπὸ τῶν σκωλήκων αὐτὰς δαπανώμενος, ὥσπερ οἱ κτρώτερόν τε θνήσκει, καὶ χρονιώτερον. Ταύτῃ τῇ κολάσει χρήσασθαι ἱστοροῦσί τινες καὶ Παρύσατιν τὴν Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου μητέρα, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, ἐπὶ πεντεκαιδεκάτῳ ἡμέρᾳ τῇ τιμωρίᾳ χαρίσασθαι τοῦ σκαφεύσεως. Ἡ μὲν ἔξω Σκάφευσις τοιαύτη δέ τις εἶναι ἱστόρηται. Τὸ δὲ, Ἀτάσα, φάγε σάρκας, οὐκ ἐπιτρέποντός ἐστιν, ἀλλὰ προλέγοντος τὰ ἐσόμενα. Πολλὴ γὰρ φθορὰ τοῦ Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμαχούντων ἐκείνοις, ὑπὸ Περσῶν τε καὶ Μήδων ἐγένετο. Εἶπον δ' ἄν τις καὶ τὸ, Φάγε σάρκας πολλὰς, ἢ αἱμάτων τὴν ἔθνους συμφοράν. Τὰ δὲ τρία πλευρὰ ἢ πτερὰ, ἃ ἐν τῷ σώματι κατεῖχε, τίνα ἂν τῶν τριῶν μερῶν ἀρχὴν τὴν οἰκουμένης ἐμοὶ προχαράττοντα. Κῦρος μὲν γὰρ τὴν Ἀσσυρίων Βασιλείαν καθῃρηκὼς, τὸ ἑῷον ἅπαν μέχρι τοῦ Ἑλλησπόντου ὑπέταξε. Ὁ δὲ τοῦτου υἱὸς Καμβύσης καὶ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Αἰθιοπίαν ἔσχε ὑφ' ἑαυτόν. Νότιοι δ' αἱ χῶραι αὗται εἰσι. Δαρεῖος δὲ ὁ Ὑστάσπου καὶ τοὺς νομάδας ἐχειρώσατο Σκύθας· οὗτοι δ' οἰκοῦσι τὸ κλίμα τὸ βόρειον. Ὁ δὲ γε Ξέρξης ὁ τοῦ Δαρείου, ὥρμησε μὲν κατὰ τῆς Εὐρώπης, κρατῆσαι καὶ ταύτης πειρώμενος. Ἀπεκρούσθη δὲ γε ναυμαχίᾳ πρὸς Ἀθηναίων ἡττηθείς, καὶ ἀταξίᾳ κατηχυμένος, Τὸ δ' ἐν μέρει σῴζεσθαι τὸ θνητὸν, συμφορῶν τῶν μὲ πάντα τῆς ἀρχῆς ἐκπεσεῖν, ὀλίγῳ δὲ μέρει ταύτης περιγραφῆναι. Πάσης γὰρ τῆς Ἀσίας ἁπάσῃ κρατῆσα ἡ βασιλεία ἐκείνη, καὶ Αἰθιόπων καὶ Αἰγυπτίων, Παλαιστίνης τε καὶ Φοινίκης, καὶ τῆς Λιβύης αὐτῆς, ἐξέπεσε μὲν τῶν λοιπῶν, περιλείφθη δ' αὐτῇ Μηδία τε καὶ Περσίς. Ἡ καὶ ἄλλως τὸ ἐν μέρει σῴζεσθαι τὸ θνητὸν, ἐκληρώσατο, ἐπὶ καιρόν τινα δηλαδὴ χολάσαι τὴν τῶν Περσῶν βασιλείαν, καὶ ἀφαιρεῖσθαι. Τοῦ γὰρ Ἀλεξάνδρου καθῃρηκότος αὐτὴν, εἶτα θανόντος, εἰς τέτταρας ἀρχὰς ἡ ἐκείνου μοναρχία διῄρητο. Κατ' ἀλλήλων δὲ τῷ χρόνῳ αὐτῶν χωρησάντων, καὶ ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους μάχαις ἡδεκηκότων, οἱ Πέρσαι πάλιν καιροῦ λαβόμενοι ἀνεθάρσησαν, καὶ πολλὰ τῆς ἀφέτερας ἀρχῆς ἀνεκτήσαντο. Τὸ δὲ τρίτον θηρίον Παρδάλει ἐῴκει, καὶ πτερὰ εἶχε τέτταρα πετεινοῦ ὑπεράνω αὐτῆς. Καὶ τέτταρες κεφαλαὶ τῷ τῷ θηρίῳ ἐπεφύκεσαν, καὶ ἐξουσία λέγει δοθῆναι αὐτῷ.

ros vincunt, ſcaphiſmis & excoriationibus ſupplicia graviora & diuturniora reddentes. Cæterum quod de Scaphiſmo dixi, declarandum eſt, ob imperitiores. Duas ſcaphas inter ſeſe pares conjungunt, ita inciſas, ut caput, manus & pedes foras emineant, in quibus eum qui ſupplicio afficitur, ſupinum reclinant, itaque ſcaphas clavis inter ſe compingunt. Deinde potionem ex melle & lacte in os miſeri infundunt, donec ad nauſeam repleatur, eademque & faciem & pedes & brachia ejus perfundunt, & ſub dio ad ſolem exponunt: & hoc quotidie faciunt. Ita fit, ut muſcæ, veſpæ & apes liquorum ſuavitate allectæ, faciei & reliquis membris & ſcaphis prominentibus inſideant, miſerumque vexent & pungant. At venter ejus lacte & melle diſtentus, liquida rejicit excrementa, e quibus putrefactis lumbrici & vermes ſcaturiunt: qui vero in ſcaphis jacet, in ſordibus illis carne putreſcente, a vermibus eroſus, & crudelius & tardius interit. Hoc ſupplicii genere Pariſatis, Artaxerxis & Cyri mater, eum ſuſtuliſſe fertur, qui ſe Cyrum cum fratre de regno pugnantem, interfeciſſe gloriatus fuerat, per dies quatuordecim excruciatum. Ac Scapharum ſupplicium hujuſmodi eſt. Cæterum verba iſta, *Surge & comede carnes*: non ſunt hortantis, ſed futura prædicentis. Nam quatuor Aſſyrii, & ſocii illorum plurimi, ſunt a Perſis interfecti. Eadem etiam ad crudelitatem gentis referri queant. Tres vero coſtæ vel alæ, quas ore tenebat, trium orbis terræ partium imperium denotabant. Nam Cyrus Aſſyrii regni everſor, orientem omnem uſque ad Helleſpontum ſubegit. Cujus filius Cambyſes & Ægyptum & Æthiopiam, quæ Auſtro obverſæ jacent, obtinuit. Darius autem Hyſtaſpis filius, Scythas vagos domuit: hi verſus Septentrionem habitant. Xerxes porro Darii filius expeditione ſuſcepta, conatus ille quidem eſt Europam ſubigere: ſed ab Athenienſibus navali pugna victus, cum dedecore domum redit. Jam ſtatio in parte, ſignificat eos regnum non prorſus amiſſuros: ſed ejus exiguam partem retenturos. Nam cum imperium illud olim totam Aſiam, Æthiopiam, Ægyptum, Palæſtinam, Phœniciam, ipſamque Ciliciam teneret, reliquis excidit, Media & Perſide retenti. Vel ſtatio illa in parte referri poteſt eo, quod Perſarum regnum ad tempus otioſum & ignavum ſit futurum: nam Alexandro poſt id ſubactum mortuo, ejus Monarchia in quatuor regna eſt diſtracta. Cum autem ſucceſſores ejus crebris inter ſeſe prœliis vires ſuas attriviſſent, Perſæ arrepta occaſione, reſumptaque fiducia, multum de ſuo imperio recuperarunt. Tertium animal pantheræ ſuit ſimile, quatuor alis volucribus in dorſo prædituin, quatuor etiam capitibus in eo enatis, cui Propheta poteſtatem eſſe datam ait.

LIBER III. Scapheuſis ſupplicii per. ſici genus.

Edit. Pariſ. pag. 126.

Trescoſtæ.

Cyrus.

Cambyſes.

Darius.

Xerxes.

Statio in parte.

Pantheræ.

LIBER III.

Hoc animal imperium Macedonicum repræſentat. Nam pantheræ comparatus eſt Alexander ob celeritatem & agilitatem, quod ipſum & alæ innuebant: quarum quaternio quatuor mundi partes notabat, quas inſtar volucris eſt pervagatus, ac prope omnium potitus. Quatuor capita, diviſionem imperii poſt ejus obitum in partes totidem declararunt. Nam Ægyptum Ptolemæus Lagi filius obtinuit, ejuſque poſteri uſque ad Cleopatram. Syria & adjacentibus regionibus Seleucus eſt potitus. Antigonus Aſiam ſubegit: Macedoniæ Antipater imperavit: vel, ut quidam narrant, Aridæus frater Alexandri ex patre Philippo. Ait enim Chæronenſis, Perdiccam maxima potentia præditum, ſtatim poſt mortem Alexandri Aridæum, tamquam regni munimentum attraxiſſe, ex muliere ignobili & vulgari ortum, & mentis parum compotem: non quidem ita genitum, ſed veneficio Olympiadis corruptum.

Quatuor alæ.

Ptolemæus.

Seleucus.

Antigonus.

Antipater.

Edit. Paris. pag. 127.

Aridæus.

Perdiccas.

VII. Quarti animalis formam non expreſſit Propheta, ſed formidabile & terribile nominat, magnis ferreis dentibus vorans & comminuens, & reliqua pedibus conculcans, magno diſcrimine inter illud & cætera conſtituto. Verum id Romanorum imperium innuit. Quod cum ſit varium & multiforme, Propheta neque nomen ejus, neque formam poſuit. Nam a Romulo uſque ad Tarquinios Roma Regibus paruit: quorum tyrannide everſa, optimates, Senatus & Conſules Rempublicam adminiſtrarunt: aliquando etiam ad popularis imperii formam redacta eſt, ſeditione plebis adverſus patres, poſt iterum unius poteſtate oppreſſa, & ad regii nominis appellationem reverſa. Beſtiam porro illam terribilem & formidabilem vocat, quod Romanum Imperium cæteris potentius extitit, & quæ Macedones non attigerant, ea quoque ſubegit, Græciam videlicet univerſam, Carthaginem cum Lybia, Siciliam, Sardiniam, cæteraſque inſulas, & complures gentes occidentales, quibus non imperavit Alexander: quæ cui ſcire ſtudio eſt, is Dionis Romani & Polybii legat hiſtorias. Ferrei dentes ei beſtiæ ſunt attributi, quod Romanorum principatus omnibus aliis imperiis horribilior fuit: atque etiam in imagine per ſomnium oblata Nabuchodonoſori, quartum regnum ferro comparatur. Ferreis porro dentibus edere & comminuere beſtiam dixit, & reliqua conculcare pedibus: quorum priora ad tributorum exactionem referuntur, graviorem cæteris, quibus Reges aluntur & ſaginantur, & ſubditi attenuantur, & ad egeſtatem rediguntur. Qui vero tributa detrectabant, & libertatem defendebant, eos conculcabat beſtia, & exterminabat.

Romanum imperium beſtia horribilis & informis.

Ferrei dentes.

Pedes.

Per pedes autem intelliguntur exercitus, ut quibus regnum inſiſtat & innitatur, & ab aliis ad alia tranſeat. Præterea decem cornua beſtiæ, ſignificant, id imperium

pag. 128. X. Cornua.

A Τοῦτο δὲ τὸ θηρίον τὴν Μακεδονικὴν εἰκόνιζε βασιλείαν. Παρδάλει μὲν γὰρ εἰκάθη Ἀλέξανδρος διὰ τὸ ὀξύρροπον καὶ ἄκνηπτον, ὃ καὶ τὰ πτερὰ ἐδήλουν. Ἡ δὲ τῶν τεττάρων τετρακτὺς, τὰ τέσσαρα τῆς οἰκουμένης μέρη ἐσήμαινε, ἃ πτηνοῦ δίκην θέειν τρόπον, καὶ σχεδὸν ἁπάντων ἐκράτησεν. Αἱ δέ γε τέτταρες κεφαλαὶ, τὴν μετὰ θάνατον ἐκείνου διαίρεσιν ἐσήμαινον τῆς ἀρχῆς. Εἰς γὰρ τέσσαρας βασιλείας ἡ ἐκείνου ἐπικράτεια διῄρητο, καὶ τῆς μὲν Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Λάγου ἐκράτησε, καὶ οἱ ἐξ ἐκείνου μέχρι τῆς Κλεοπάτρας. Τῆς δέ γε Συρίας καὶ τῶν αὐτῇ προσεχῶν, ὁ Σέλευκος ἐκυρίευσεν. Ἀντίγονος δὲ τὴν Ἀσίαν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο. Τῆς δὲ Μακεδονίας ἦρξεν Ἀντίπατρος, ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὁ Ἀριδαῖος ἀδελφὸς ἑτεροθαλὴς ἐκ πατρὸς ὢν Ἀλεξάνδρου. Φησὶ γὰρ ὁ Χαιρωνεὺς ἡ Περδίκκαν μὲν θάνατον Ἀλεξάνδρου ἐν μεγίστῃ δυνάμει ὄντα, Ἀριδαῖον ὥσπερ ὁρμητήριον βασιλείας ἐφέλκεσθαι, γεγονότα μὲν ἐκ γυναικὸς ἀδόξου καὶ πενιχρᾶς, ἀτελῆ δὲ ἡ φρονῆσαι ὅπα, οὐ φύσει τοιοῦτον προσαχθέντα, ἀλλὰ ἡ Ὀλυμπιάδος φαρμάκοις διαφθειράσης αὐτῷ ἡ διάνοιαν.

B

C

D

E

Ζ. Τὸ δὲ τέταρτον θηρίον εἶδος μὲν οὐκ ἐσήμανεν ὁ Προφήτης, φοβερὸν δ' εἶπε τοῦτο, καὶ ἐκθαμβον περισσῶς, ὀδόντας ἔχον μεγάλους καὶ σιδηροῦς, ἐδίετο τε καὶ λεπτύνον, καὶ τὰ ἐπίλοιπα συμπατοῦν, καὶ τὸ διάφορον αὐτοῦ πρὸς τὰ προηγουμένα θηρία ἔφη τυγχάνειν πολύ. Ἡ τῶν Ῥωμαίων δὲ ἀρχὴ τοῦτο βασιλεία σημαίνεται. Διὸ οὐδὲ εἰδος ὁ Προφήτης τούτῳ, οὐδ' ὄνομα ἔθετο. Πολυειδὴς γὰρ ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ, πρότερον μὲν βασιλευομένη ἀπὸ Ῥωμύλου μέχρι τῶν Ταρκυνίων. Τῆς δὲ ἐκείνων τυραννίδος καταλυθείσης, ἀριστοκρατουμένη, τῆς Συγκλήτου καὶ τῶν Ὑπάτων διοικούντων τὰ πράγματα. Ἔστι δ' ὅτε καὶ δημοκρατουμένη, τοῦ δήμου πολλάκις πρὸς τὴν Σύγκλητον στασιάσαντος· μετέπεσε δ' αὖθις εἰς Μοναρχίαν μεταποιοῦσα. κἀκ ταύτης εἰς βασιλείας κλῆσιν ἐπανακάμψασα, φοβερὸν δὲ τὸ θηρίον καὶ ἐκθαμβον εἶπεν, ὅτι δυνατωτέρα τῶν ἄλλων βασιλειῶν αὕτη γεγένηται· καὶ ὅσα ἡ Μακεδονικὴ μὴ ὑπέταξε βασιλεία, ὑφ' ἑαυτὴν αὕτη ποιησαμένη, τὴν Ἑλλάδα δηλαδὴ πᾶσαν, τὴν Καρχηδόνα σὺν τῇ Λιβύῃ, τὴν Σικελίαν, τὴν Σαρδώ τε καὶ νήσους ἄλλας, καὶ ἔθνη ἑσπέρια διάφορα ἕτερα, ὧν οὐκ ἦρξε Ἀλέξανδρος. Ἄπερ ὁ βαλόμενος γνῶναι, τὰς βίβλους τὰς Ῥωμαίων Διόνος ἀναγνώτω, καὶ τὰ ἡ Πολυβίου συγγράμματα. Φοβερὸν δὲ τὸ θηρίον, καὶ ἐκθαμβον, καὶ σιδηροῦς ὀδόντας ἔχον, ὡς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας τῶν ἄλλων βασιλειῶν ἁπασῶν φερεκακωδεστέρας γεγενημένης. Καὶ ἐν τῇ εἰκόνι δὲ τῇ κατ' ὄναρ ὀφθείσῃ τῷ Ναβουχοδονόσορ, ἡ Σιδηρᾶ τέθεικε τὴν τετάρτην βασιλείας εἰκόνισμα. Τοῖς οὖν σιδηροῖς ὀδοῦσιν ἐδίετο τὸ θηρίον εἶναι, καὶ λεπτύνειν, καὶ τὰ λοιπὰ συμπατεῖν ποσί. Τὸ μὲν οὖν ἐδίετο καὶ λεπτύνειν εἰς τὴν τῶν δασμῶν ἐξείληπται εἰσφοράν, ὡς βαρυτέρων τοῖς ὑπηκόοις φόρων ἐπιτιθέντων, οἳ τοὺς βασιλεύοντας τρέφουσι καὶ παίνουσι, τοὺς δὲ εἰσπραττομένους αὐτοὺς ἐκλεπτύνουσι πενιχροῦντας. Οἳ δὲ δασμοφορεῖν οὐκ ἠνείχοντο, τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιούμενοι, τούτους τοῖς ποσὶ συνεπάτει τὸ θηρίον, καὶ ἐξωλόθρευε. Διὰ τῶν ποδῶν δὲ τὸ στρατιωτικὸν ὑπαινίττεται, ὡς ἐν τούτῳ τῆς βασιλείας ἱδρυομένης καὶ βεβηκυίας, ἐξ ἑτέρων μεταβαινούσης εἰς ἕτερα. Καὶ κέρατα δ' εἶναι τῷ θηρίῳ δέκα φησὶν, ὑπημφαίνων, ὡς εἰς πολλὰς ἡγεμονίας ἐπ' ἐσχάτων ἡ

βασιλεία διαιρεθήσεται. Ἐν μέσῳ δὲ τῶν δέκα μικρὸν ἀνῆναι κέρας, καὶ ἐκλιφθῆναι τῶν πρώτων τρία παρ' αὐτὸ, καὶ ὀφθαλμοὺς ἔχειν ἐκεῖνο τὸ κέρας, καὶ στόμα λαλοῦν μεγάλα, καὶ πολεμεῖν τοῖς ἁγίοις. Τοῦτο τὸ κέρας εἰς τὸν Ἀντίχριστον ἐξειλήφασί τινες. Μικρὸν δ' ἐκλήθη, ὡς ἀπὸ μικρᾶς φυλῆς τῶν Ἑβραίων μέλλον φύεσθαι, τρεῖς δὲ τῶν δέκα βασιλέων καταλύσει. Διὰ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν, τὴν πανουργίαν αὐτοῦ καὶ τὸ πανοῦργον δηλοῖ, ὡς διὰ τούτων ἐξαπατήσων πολλούς. Διὰ δὲ τοῦ μεγάλα λαλοῦντος στόματος, τὴν ἀλαζονείαν αὐτοῦ καὶ τὸ ἐπηρμένον ὑπερφέρει τῶν φρονημάτων. Τὸ δὲ πόλεμον ποιεῖσθαι τῶν ἁγίων ποιεῖν, τὸ πᾶσαν ἐκδέξασθαι σπουδὴν δηλοῖ, τοὺς οἰκείας κακίας καὶ βλασφημίας ἅπαντας λαβεῖν κοινωνούς. Τῆς δὲ κατὰ τοῦ Θεοῦ βλασφημίας ἐκείνης ἐμφαντικὸν, τὸ, Λόγος εἰς τὸ ὕψος λαλήσει. Ἐπὶ τούτοις ὁ Προφήτης ἐπήγαγεν· Ἐθεώρουν ἕως οὗ θρόνοι ἐτέθησαν, καὶ παλαιὸς ἡμερῶν ἐκάθητο, οὗ τὸ ἔνδυμα αὐτοῦ λευκὸν ὡσεὶ χιών, καὶ θρὶξ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ὡσεὶ ἔριον καθαρόν, ὁ θρόνος αὐτοῦ ὡς φλὸξ πυρός, οἱ τροχοὶ αὐτοῦ πῦρ φλέγον, ποταμὸς πυρὸς εἵλκεν ἐκπορευόμενος ἔμπροσθεν αὐτοῦ, χίλιαι χιλιάδες ἐλειτούργουν αὐτῷ, καὶ μύριαι μυριάδες παρειστήκεισαν αὐτῷ. Κριτήριον ἐκάθητο, καὶ βίβλοι ἀνεῴχθησαν. Ἃ μὲν ἐῶν εἴρηται ποιοῦν τὸ κέρας, οὐκ ἐπὶ μακρὸν ἐξετάσεως ἐδείχθη τῷ Δανιήλ· ἕως δὲ ὁ αἰώνιος κριτήριον ἐκάθητο, ἀντὶ τοῦ, κρίσιμος καιρὸν ἔσται, καὶ τῶν μνήμων τῶν ἑκάστῳ πεπραγμένων ἀντύχοι. Βίβλους γὰρ τὰς ἀναμνήσεις ἐκάλεσε· καὶ παλαιὸς ἡμερῶν, τὸν αἰώνιον. Ἡ δὲ λευκότης τῶν τριχῶν καὶ τοῦ ἐνδύματος, τὸ καθαρὸν αὐτῶν πανταχόθεν καὶ ἀμωμον δείκνυσιν. Ἵνα δὴ καὶ συγχώρησιν Θεοῦ δόξῃ γενέσθαι τὰ παρὰ τοῦ Ἀντιχρίστου ἐσόμενα, καὶ οὐχ ὡς ἀδυνατούσης ἡ θείας φύσεως ταῦτα παῦσαι, ἢ μηδὲ ἡ ἀρχὴ συγχωρῆσαι γενέσθαι, τὰς χιλίας χιλιάδας τῶν λειτουργῶν, καὶ τὰς μυρίας μυριάδας τῶν παρεστώτων εἰσήγαγε, καὶ τὸν πύρινον θρόνον, καὶ τοὺς ὁμοίους τροχοὺς, καὶ τὸν φλέγοντα ποταμὸν, καὶ ἐθεώρουν ἕως οὗ ἀνῃρέθη τὸ θηρίον, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς καῦσιν ἐδόθη πυρός. Διὰ γὰρ τὴν μανίαν τοῦ Ἀντιχρίστου ἡ ὅλη βασιλεία περιαιρεθήσεται, καὶ οὐκ αὐτὸ τὸ θηρίον εἰς καῦσιν δοθήσεται, ἀλλὰ τὸ σῶμα αὐτοῦ. Τῷ γὰρ θηρίῳ τὴν βασιλείαν ἀνιεμένου, εἰκὸς ἔσεσθαι ἐν τῇ βασιλείᾳ πολλοὺς εἶναι καὶ τὸν Θεὸν σέβοντας, καὶ ἀρετὴν μετιόντας. Οὐ τοίνυν ὅσων φασὶν εἰς καῦσιν δοθῆναι, ἀλλὰ τὰς κακίας ἐργάτας, καὶ τὴν τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις ἐγκειμένους διαπαντὸς, καὶ μή τι φρονήσαντας πνευματικόν. Μετὰ δὲ τὴν τοῦ θηρίου ἀπώλειαν, ὁρᾷ ὁ Προφήτης φησὶν ὡς υἱὸν ἀνθρώπου, ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν, καὶ ἕως τοῦ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν φθάσαντα, ᾧ καὶ δοθῆναι λέγει ἡ ἀρχὴν καὶ τὴν τιμὴν καὶ τὴν βασιλείαν, καὶ αὐτῷ δουλεύσαι τοὺς λαοὺς πάντας, καὶ τὰς γλώσσας καὶ τὰς φυλὰς, καὶ ἡ ἐξουσίαν αὐτοῦ αἰώνιον εἶναι, καὶ μὴ παρελεύσεσθαι, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ μὴ διαφθαρήσεσθαι. Ταῦτα σαφῶς τὴν δευτέραν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προδιαπίζουσιν. Υἱὸς μὲν γὰρ ἀνθρώπου καλεῖται διὰ τὴν ἡμετέραν φύσιν, ἣν προσελάβετο. Ἐπὶ δὲ τῶν νεφελῶν ἐρχόμενος, καὶ ἡ ἐπαγγελία αὐτοῦ, εἰπόντος, Ὄψεσθε ἡ υἱὸν ἡ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ.

A postremis temporibus in multa esse regna dividendum. In medio porro decem cornuum, parvum prodire cornu, quo tria alia cornua extirpentur: & oculos habere cornu illud, & os magniloquum & infestum sanctis. Hoc cornu quidam Antichristum interpretantur. Parvum autem vocatur, quod ex parva tribu Hebræorum sit oriturum, & tres de decem Regibus eversurum. Per oculos, improbitatem ejus, & callidtatem innuit, quibus multos sit seducturum. Per os magniloquum, ejus arrogantia, & animi elatio declaratur. Jam belli adversus sanctos susceptio, arguit, omne stu- B dium adhibiturum esse, ut omnes ad suæ improbitatis & blasphemiæ communionem pertrahat. Blasphemiam porro contra Deum illa arguunt, cum ait: *In sublime verba facies*. His Propheta subjicit: *Spectabam, donec sellis positis, longævus consedisset, cujus vestis erat niveo candore, capillus instar puræ lanæ, sedes ut flamma ignis, rotæ ejus ignis comburens, fluvius ignitus ante eum manans evolvebatur: decies centena millia ministrabant ei, & millies centena millia astabant ei, judicioque coacto libri aperti sunt*. Quæ igitur cornu facere dicitur, ea non diu esse du- C ratura, monitratum est Danieli: sed donec longævus judicium coegerit, hoc est, judicii tempus statuerit, & facta cujusque, memoria repetierit. Recordationem enim, libros vocat: & longævum, eum qui æternus est: candor autem capillorum & vestis, puritatem ejus & integritatem ostendit. Ut autem significet ea quæ ab Antichristo agentur, Deo connivente actum iri: non vero ita, quasi a divina potentia vel coerceri, vel ne prorsus non fierent, prohiberi non possent: decies centena millia ministrorum, & millies centena millia apparitorum commemorat, & sellam igneam, consimilesque rotas, & fluvium ar- D dentem: spectavitque donec bestia tolleretur, & corpus ejus igni conflagraret. Nam ob furorem Antichristi, totum ab eo regnum auferetur: neque ipsa bestia igni tradetur, sed corpus ejus. Nam cum bestia regnum innuat, probabile est, in eo fore multos qui Deum colant, & virtuti studeant. Non eos igitur conflagraturos, sed maleficos, & corporis voluptatibus assidue deditos, spiritus prorsus negligentes. Post interitum bestiæ, Propheta ait, se quemdam vidisse tamquam filium hominis in nubibus venientem, & usque ad longævum progressum, cui datum sit imperium, honos & regnum, ejusque servituti subjecti populi omnes, linguæ & tribus: & potestatem ejus æternam fore, non præteriturum, nec regnum ejus interiturum. Hæc aperte secundum adventum servatoris nostri Jesu Christi prænunciant. Filius enim hominis dicitur ob assumptam naturam nostram, venturus in nubibus, ex promisso ipsius, cum dixit, Videbitis filium hominis venientem in nubibus cæli.

LIBER III.

XI. Cornu Antichristus.

Oculi.

Os.

Bellum adversus sanctos.

Judicium.

Libri.

Longævus.

Candor.

Ministri.

Corpus bestiæ comburendum.

Edit. Paris. pag. 129.

Filius hominis.

LIBER VII. VIII. Hæc Daniel edoctus est primo anno Balthasaris. Tertio, visum aliud vidit. *Nam cum Susis*, inquit, *essem, sublatis oculis, vidi arietem stantem in Ubale, altis cornibus, altero tamen altiore: id ad extremum surgebat, & contra mare, Septentrionem & Austrum arietabat, neque ulla animalia coram eo consistere poterant. Fecit igitur omnia suo arbitratu, & magnus evasit.* Hac visione Prophetæ rursus de regnis edocetur. Nam Persarum Imperium ob divitiarum affluentiam arieti comparatum est. Stabat autem is in Ubale, quæ est porta Susorum, metropolis & regiæ Persarum, in eaque degenti Prophetæ visio oblata erat. Duo cornua significabant duas familias, illius imperii gubernatrices. Minus Cyrum, & Cambysem ejus filium: in quibus imperium constitit, non progresso ulterius Cyri genere. Majus, Darii genus portendit: quod usque ad eum Darium perduravit: quem devicit Alexander. Nam Cambyse filio Cyri mortuo, Magi per fraudem regnum sibi vendicabant: quo non diu retento, agniti, a septem Persicis familiis sunt oppressi: e quarum una Darius ortus, Hystaspis filius, regno potitus est, familia ejus usque ad regni excidium propagata: id quod Propheta innuit, cum addit, altius cornu ad extremum crevisse: hoc est, diu & usque ad Persici regni excidium durasse. Arietabat autem is aries versus Austrum, Septentrionem & mare: nam & Australem & Septentrionalem plagam subegit: & insulas pleraque, quæ per mare intelliguntur, in servitutem redegit. Est & Xerxes insularium auxiliis usus, bello illato Græciæ: quamobrem Propheta arietem etiam mare ferire cornibus vidit, neque ullam feram consistere coram eo posse. Feras porro vocat regna singularia, quippe subditis formidabilia: cujusmodi fuerunt, regnum Syrorum, Cilicum, Arabum, Ægyptiorum, Judæorum, & cætera, quorum nullum tandem Persico imperio obsistere potuit, quin id subigeret omnes quos invasisset. *Et magnus evasit*: sive quod amplificatum est imperium, multis gentibus & provinciis subactis: sive quod magna quædam & natura humana majora sibi finxit, rebus secundis elatum. Dum Propheta de iis quæ viderat, dubitat, hircum videt ab Africo venientem in omnem terram, cui cornu erat spectabile in medio oculorum: qui usque ad arietem progressus, ferociter illum percutit, & ejus cornua comminuit, & humi prostratum conculcavit pedibus, neque erat qui arietem eriperet de manu ejus. Macedonicum imperium repræsentavit hircus, ariete celerior & agilior. Veniebat autem ab Africo, quod Alexander Ægypto prius subacta, tum demum Darium invasit denuo: eoque victo, Persicum imperium evertit. Nam eum prius etiam ad Issum profligarat, ejus uxore, filiabus, curru & arcu potitus, dire-

Aries. Persicum imperium. Duo cornua. Cyrus. Cambyses. Darius. Mare. Edit. Paris. pag. 130. Fera. Hircus. Alexander Magnus.

A ἡ. Ταῦτα μὲν ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας Βαλθασὰρ ἐμυήθη ὁ Δανιήλ. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ ἑτέραν ἐπόπτευσεν ὄψιν. Ἦν Σούσοις ὤν, φησί, καὶ λέγει, τοὺς ὀφθαλμούς μου, καὶ εἶδον κριὸν ἑστηκότα ἐπὶ τῆς Οὐβάλ, καὶ αὐτοῦ κέρατα ὑψηλά, καὶ τὸ ἕτερον ὑψηλότερον τοῦ ἑτέρου, καὶ τὸ ὑψηλότερον ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτου, καὶ ἐώρων κερατίζοντα ἐπὶ θάλασσαν καὶ βορρᾶν καὶ νότον. Καὶ πάντα τὰ θηρία σῖτα αὐτῷ ἐδόκουν εἶναι ἐξ ἀδυνάτου, καὶ ἐπ' αὐτοῦ καὶ τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ἐμεγαλύνθη. Πάλιν ἐντεῦθεν τὰ περὶ τῶν βασιλειῶν ὁ Προφήτης διδάσκεται, καὶ κριῷ μὲν ἀπεικάζει τὴν ἀρχὴν τῶν Περσῶν διὰ τὴν περιεκείμενον αὐτῇ πλοῦτον. Ἐγὼ δ' ἐν τῇ Οὐβὰλ, ἤγουν ἐπὶ τῆς πύλης τῶν Σούσων. Αὕτη γὰρ ἦν ἡ πόλις μητρόπολις τῶν Περσῶν, καὶ ἐκεῖ τοῖς βασιλεῦσιν ἦν τὰ βασίλεια. Καὶ ὁ Προφήτης ἐν ταύτῃ τῇ πόλει φησὶν εἶδε τὸ ὅραμα. Τὰ δὲ δύο κέρατα, τὰ τῆς βασιλείας ταύτην ἰθύνοντα, δύο γένη ἐτύπωσεν. Τὸ μὲν γὰρ ἔλαττον κέρας, τὸν Κύρον, καὶ τὸν αὐτοῦ υἱὸν τὸν Καμβύσην εἰκονίζει· μείζους αὐτῶν γὰρ τὰ βασίλεια ἔσχε τὴν ἀρχήν, καὶ ἐπὶ πλεῖστα πέρατα τὸ Κύρου γένος. Τὸ δὲ μεῖζον κέρας τὸ Δαρείου γένος ἐμήνυσε, ὃ μέχρι τῶν τελευταίων Δαρείου περιῆλθε, ὃν κατεπολέμησεν ὁ Ἀλέξανδρος. Καμβύσου γὰρ τοῦ Κύρου παιδὸς θανόντος, εἰ Μάγοι μὴ δόλῳ τὴν βασιλείαν ἐσφετερίσαντο, ὡς ἐπ' ὀλίγον κρατήσαντας, καὶ γνωσθέντας ὅτι τῶν ἑπτὰ τῶν Περσῶν οἶκοι καθεῖλον. Ἐξ ὧν ἐβασίλευσε ὁ Ὑστάσπου Δαρεῖος, οὗ τὸ γένος μέχρι πέλας τῆς βασιλείας διήρκεσεν. Τοῦτο γὰρ ἐμφαίνει ὁ Προφήτης, ὀφθεὶς, ὅτι τὸ ὑψηλότερον ἀνέβαινεν ἐπ' ἐσχάτου, τὸ ἐπὶ μακρὸν δηλαδὴ διαρκέσαι, καὶ ἕως πέλας τὴν Περσικὴν βασιλείας τῶν κεράτων ἕτερον. Ἐκερατίζει δὲ ὁ κριὸς κατὰ τόπον καὶ βορρᾶν καὶ θάλασσαν. Τό, τι γὰρ τοῦτο κλίμα καὶ τὸ βορρᾶν ἐχειρώσατο, καὶ τῶν τῶν πλείους (πάντας γὰρ οὐ τῆς θαλάσσης ἐνίξατο) ὑπὸ δουλείαν ἤγαγεν. Καὶ συνεμάχουν τῷ Ξέρξῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος στρατεύοντες αἱ τῶν οἰκείων. Διὸ καὶ κατὰ θάλασσαν ὁ κριὸν κερατίζειν ὁ Προφήτης ἑώρακεν. Οὐδέν τι τῶν θηρίων ἐνάντιον αὐτῷ ὑπέμενε. Θηρία δὲ τὰς μεγάλας βασιλείας ἐκάλεσεν, ὡς φοβερὰς τοῖς ὑπηκόοις. Εἰσὶ δ' αἱ αὐταὶ, ἡ Σύρων, ἡ Κιλίκων, ἡ Ἀράβων, ἡ Αἰγυπτίων, ἡ Ἰουδαίων, καὶ ἕτεραι. Οὐδεὶς μία γοῦν τούτων ἀντισῆναι εἰς τέλος ἠδυνήθη τῇ Περσῶν ἀρχῇ, ἀλλ' ἅπασιν εἰς προσβολὴν ὑπῆλθε. Καὶ ἐμεγαλώθη· ἢ ὅτι μεγάλη γέγονε ἡ ἀρχὴ, πολλῶν ἐθνῶν καὶ χωρῶν κυριεύσασα· ἢ ὅτι μεγάλα, καὶ ὑπὲρ ἀνθρωπίνην ἐφαντάσθη φύσιν, ὀγκωθεῖσα τῇ εὐτυχίᾳ. Ἀπορῶν δὲ ὁ Προφήτης περὶ τοῦ ἐρωμένου, ὁρᾷ τράγον ἀπὸ λιβὸς ἐρχόμενον ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ αὐτοῦ κέρας ἓν ἐν θαυμαστὸν ἀνὰ μέσον τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ. Καὶ ἕως τοῦ κριοῦ φθάσας, ἐξηγριώθη κατ' αὐτοῦ, καὶ ἔπαισεν αὐτὸν, καὶ συνέτριψε τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ συνεπάτησεν αὐτὸν, καὶ οὐκ ἦν ὁ ἐξαιρούμενος τὸν κριὸν ἐκ τῆς χειρὸς αὐτοῦ. Τὴν Μακεδονικὴν βασιλείαν ὑπετύπου ὁ τράγος· ὀξύτερος γὰρ τοῦ κριοῦ, καὶ μᾶλλον ἀκίνητος. Ἀπὸ λιβὸς δ' ἤρχετο ὅτι τὴν Αἴγυπτον πρότερον ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος ὁ Ἀλέξανδρος, ὕστερον πρὸς Δαρεῖον τὸ δεύτερον ὥρμησε, καὶ καταστρεψάμενος αὐτὸν, τὴν τοῦ Περσῶν βασιλείαν κατέλυσε. Ἐν Ἰσσῷ γὰρ πρώην τῆς Κιλικίας αὐτοῦ συμβαλὼν, ἔτρεψεν αὐτὸν, καὶ τὰ μὲν γυναῖκα καὶ τὰς θυγατέρας αὐτοῦ καὶ τὰ ἅρματα καὶ τὸ τόξον κατέσχε, τὸ δ' ἐπιβᾶσαι τὸ τραπέζου τὸ Περσικὸν. Φυγὼν δ' ἐκεῖ-

δ' ἐκεῖθεν ὁ Δαρεῖος, καὶ αὖθις δυνάμεις συναγαγών, ἐμαχέσατο τῷ Ἀλεξάνδρῳ, ἐξ Αἰγύπτου πρὸς ἐκεῖνον ὁρμήσαντι, καὶ πάλιν ἡττήθη ἐπ' Ἀρβήλοις, καὶ φεύγων ἀπώλετο. Θεωρητὸν δὲ τὸ κέρας φησὶ, ἀντὶ τοῦ ἐπίσημον καὶ περίβλεπτον· τοῦ Ἀλεξάνδρου δὲ καὶ διὰ τούτου αἰνίττεται βασιλείαν. Καὶ ἀπὸ μέσων τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ ἐκφῦναι τὸ κέρας λέγει, δηλοῦ τὸ ἀγχίνουν καὶ τοῦ συνέσεως, καὶ τὸ γενναῖον τοῦ φρονήματος τοῦ Ἀλεξάνδρου. Καὶ ἦλθε, φησὶν, ὁ τράγος ἕως τοῦ κριοῦ τοῦ ἔχοντος τὰ κέρατα ἕχοντος, καὶ εἶδον αὐτὸν ἐρθάσαντα ἕως τοῦ κριοῦ, καὶ ἐξεγερθῆναι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔπαισε τὸν κριὸν, καὶ συνέτριψε ἀμφότερα τὰ κέρατα αὐτοῦ, καὶ οὐκ ἦν ἰσχὺς τοῦ κριοῦ τοῦ στῆναι ἐναντίον αὐτοῦ, καὶ ἔρριψεν αὐτὸν εἰς γῆν, καὶ συνεπάτησεν αὐτόν. Συνετρίβη δέ, φησὶ, καὶ ἄμφω τὰ κέρατα τοῦ κριοῦ προσαράξαντος τῷ τράγῳ αὐτῷ· πεσόντι, καὶ ἄμφω αἱ δυνάμεις αὐτοῦ αἷς ἐπεποίθει, ἤ, τε Περσικὴ καὶ ἡ Μηδική. Περσῶν γὰρ καὶ Μήδων ἦρχον οἱ Βασιλεῖς τοῦ Περσῶν, ὡς τοῦ Κύρου ἐξ ἀμφοῖν, ὡς εἴρηται, φυέντος, καὶ τὴν ἀμφοῖν βασιλείαν χρόνος ὑφ' ἑαυτὸν, καὶ ἄμφω πάντα τὰ γένη τοῦ Ἀσσυρίων τὴν βασιλείαν καπέλυσαν. Καὶ ὁ τράγος ἐμεγαλύνθη σφόδρα. Οὐ γὰρ μόνα τὰ ὑπήκοα τῇ τοῦ Ἀσσυρίων ἀρχῇ ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, ἀλλὰ καὶ ἄλλα πολλὰ ἐχειρώσατο. Τῇ τε γὰρ Ἰνδίᾳ προσέβαλε, καὶ τὸν Πῶρον ἐνίκησε, καὶ τὸν Ταξίλιν φιλίαν ἐποιήσατο, καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἰνδικῆς κατέσχε. Εἶτα δηλῶν ὁ Προφήτης, ὅτι καὶ ὅσος δὲ δαιμονίσας μικρὸν, παραλύσεται, ἐπάγει. Καὶ ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ, συντρίβη τὸ κέρας τὸ μέγα, καὶ ἀνέβησαν ὑποκάτωθεν ἐξίφη αὐτοῦ. Τοῦ γὰρ Ἀλεξάνδρου μὴ τῇ δ' τυχίᾳ ἐκείνην συμπομῶς θανόντος, εἰς τέσσαρα ἡ ἐκείνη διῃρέθη ἀρχὴ, ὡς εἴρηται ἤδη ἐν τῷ τρίτῳ θεωρίᾳ, ὃ τῷ Δανιὴλ καθ' ὕπνους ἔδοξεν ἐκ τῆς θαλάσσης ἐξέρχεσθαι, ἔχον τέσσαρας κεφαλάς. Καὶ ἐκ τοῦ ἑνὸς τῷ κέρατος, ἐξῆλθε κέρας φοβερὸν, καὶ ἐμεγαλύνθη πλεονάσας πρὸς νότον καὶ πρὸς ἀνατολὰς, καὶ πρὸς λίβα, καὶ πρὸς τὴν δύσιν. Καὶ ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἔπεσον ἐπὶ τὴν γῆν ἀπὸ τῆς δυνάμεως, καὶ ἀπὸ τῶν ἀστέρων, καὶ συνεπάτησε αὐτούς. Τὰ περὶ τοῦ Ἐπιφανοῦς Ἀντιόχου καὶ τύπον ὁ Δανιὴλ προδιδάσκεται, ὃς Ἀντιόχου μὲν τοῦ μεγάλου ἦν υἱὸς, μᾶλλον δὲ τῷ πρὸ αὐτοῦ κρατυνθεὶς Βασιλέων, τῷ ἀπὸ Σελεύκου δηλαδὴ, καὶ τῆς Αἰγύπτου κρατήσας, καὶ ἑτέρων χωρῶν, καὶ ἐπὶ Ἰουδαίους ἐστράτευσε, καὶ τῆς τοῦ Ἱεροσολύμων ἐκείνου πόλεως, ἁλοὺς καὶ τὸ ἔθνος πᾶν. Καὶ τὸν τε ναὸν ἐσύλησε καὶ ἐμίανε, σύας ἐν αὐτῷ θύσας, καὶ τῷ Διὶ βωμὸν ἱδρυσάμενος, τὸ ἔθνος ὅλον ἐλληνίζειν ἠνάγκαζε, κωλύων αὐτοὺς περιτέμνειν τὰ ἄῤῥενα. Τὴν δὲ κατὰ τὸ Θεῖον μανίαν αὐτοῦ, τὸ, Ἐμεγαλύνθη ἕως τῆς δυνάμεως τοῦ οὐρανοῦ, ὑπαινίττεται. Τὸ δὲ, Ἔπεσον ἀπὸ τῆς δυνάμεως καὶ ἀπὸ τῶν ἀστέρων ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ συνεπάτησεν αὐτούς· τοὺς ἐκ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ λαοῦ ἀτιμάσαντας διὰ τὴν ἐξ ἐκείνου ἐπαγομένην αὐτοῖς ἀνάγκην δηλοῖ, οἳ τῆς νομίμου καὶ θείας διαγωγῆς ἐκπεπτώκασι, τῷ τυράννῳ ὑπείξαντες, καὶ ὑπ' ἐκείνου συμπατηθέντες. Ἀστέρες δ' ἐκλήθησαν, διὰ τὸ τῆς εὐσεβείας καθαρὸν καὶ ὑπέρλαμπρον· ἢ ὅτι τῷ Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς ἐπηγγείλατο πληθυνεῖν τὸ σπέρμα αὐτοῦ ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἕως

Zonaræ Annales.

A ptisque castris Persicis. Sed Darius fuga elapsus, & recollectis copiis, pugna cum Alexandro ex Ægypto reverso ad Arbela commissa, iterum superatus, in fuga periit. Spectabile porro cornu vocat, ut insigne & conspicuum, regnum Alexandri per id intelligens. Et in medio oculorum ejus enatum esse cornu dicit, ob solertiam & prudentiam, ac generosum animum Alexandri. *Et venit*, inquit, *hircus usque ad arietem cornigerum, & vidi eum progressum ad arietem, & efferatum contra illum: quem cum percussisset, ambo ejus cornua contrivit, ut coram eo consistere non posset, sed ab hirco prostratus humi conculcaretur. Et sunt*, inquit, *ambo arietis cornua contrita, ab hirco, impetu in eum facto.* Hoc est, ambæ ejus copiæ, Persicæ & Medicæ, quibus fretus erat. Nam Persarum Rex utrique genti imperabat, Cyro, ut dictum est, utrinque ducente originem, & utroque regno posito, quæ gentes ambæ Assyriorum regnum everterunt. *Et hircus evasit valde magnus.* Neque enim ea dumtaxat quæ Assyriis paruerant, sed alia quoque multa subegit. Indiam aggressus, Porum devicit, & Taxillem sibi conciliavit, & alias Indicæ regionis partes occupavit. Deinde non diu duraturam ejus felicitatem Propheta significans, subjungit: *Et inter vincendum comminutum est cornu illud magnum, & infra ipsum quatuor cornua sunt enata.* Nam Alexandro brevi post successus illos mortuo, ejus imperium in partes quatuor est divisum: ut jam in tertia fera dictum est, quæ in somnis Daniell visa est e mari egressa, quatuor prædita capitibus. *Et ex uno cornu exiit cornu terribile, idque in immensum est auctum versus Austrum, versus Orientem, versus Africum, & versus Occidentem: & amplificatum est usque ad potentiam cæli, & ceciderunt stellæ etiam in terram a potentia ejus, & conculcatæ sunt.* His verbis Daniel ea prædocet, quæ sub Antiocho Epiphane contigerunt, Antiochi magni filio, superiorum Regum potentiam supergresso, qui Seleuco successerant. Is Ægypto & aliis provinciis potitus, bellogue Judæis illato, & Hierosolyma & totam gentem subegit, Templum spoliavit & polluit, porcis in eo immolatis, & ara Jovi extructa, populumque ad paganismum adegit, & pueros mares circumcidi vetuit. Nam ejus furorem contra Deum illa verba innuunt: *Et elatus est usque ad cæli potentiam.* Illa vero: *Ceciderunt a potentia ejus & stellæ in terram, & conculcavit eas*, significant eos ex Judaico populo, qui ab illo coacti religionem violarunt, & tyranno cessere, legitima divinaque vivendi ratione deserta, ab eoque conculcati sunt. Stellæ autem vocantur, vel ob pietatis puritatem & splendorem: vel quod Abrahamo promiserat Deus, se progeniem ejus stellarum cælestium instar amplificaturum. *Et usque ad principem copiarum est elatus.* Contra ipsum Deum furorem exercuit, principem cælestium copiarum. *Et*

LIBER III.

Cornu spectabile.

Oculi.

Edit. Paris. pag. 831.

Quatuor cornua infra magnum enata.

Antiochus Epiphanes.

Stellæ.

LIBER III. *ſacrificium turbatum eſt cadaveribus, & factum eſt, ac ſecundis rebus uſus eſt, & datum eſt ad viſimam peccatum, & humi abjecta eſt juſtitia.* Nam cum interdicta ſacrificaſſet, turbavit ſacrificium: hoc eſt, confudit, polluit. Cadavera porcos nominat: & peccatum in ſacrificio, violatas ab eo leges. Projectam humi juſtitiam dicit, ob contempta inſtituta patria. Significantur etiam injuſtæ cædes eorum, qui ab impietate abhorruerunt. Sed quamvis, inquit, hæc ageret, tamque impie ſe gereret Antiochus, tamen rebus ſecundis uſus eſt. His ſubjicit Daniel: *Et dixit unus ſanctus Phelmuni, Quando tandem viſio terminabitur? & ſublatum ſacrificium, & peccatum vaſtationis conceſſum? Is dixit ei: Uſque ad veſperam & mane, dies bis mille & trecenti, tunc repurgabitur ſanctum.* Ad Prophetam ex viſione ſolicitum mittuntur Angeli, qui ei ſignificent, finem aerumnarum fore: & tempus eum docent, quo deſituræ ſint. Et alius alium interrogabat: nam Phelmuni, aliquem ſignificat. Rogabat autem non ut ignarus, ſed ut Daniel cognoſceret. Qui rogabatur, reſpondet: Dies bis mille trecenti uſque ad veſperam & mane, tum repurgabitur ſanctum. Veſperam igitur vocavit principium moleſtiarum, aut totum tempus earum: nam moleſtiæ nocti & tenebris comparantur. Mane, pacatum ſtatum poſt calamitates. Verba igitur illa hoc volunt, a principio malorum uſque ad eorum finem, tantum temporis elabetur. Dies autem in annos redacti, conficiunt ſex menſes, & annos totidem, ſecundum calculum Hebræorum. Nam tamdiu viguit calamitas Judæis ab Antiocho illata. Hæc Danieli intelligere cupienti, a Gabriele Archangelo ſunt revelata.

Edit. Pariſ. pag. 132.

Veſpera.

Mane.

pag. 133.

IX. Deinde iterum ſub Dario Medorum Principe, (qui & Cyaxares & Aſſueros,) Aſtyagis filio, Prophetam popularium ſuorum captivitatem lamentantem, & Deum deprecantem, attigit vir quidam nomine Gabriel. Attigit autem ſub tempus ſacrificii veſpertini, ſive tempus veſpertini cultus intelligatur, ſive tantum ſpatium, quanto ſacrificium veſpertinum peragitur: & ait Danieli: *Nunc egreſſus ſum ad tribuendam tibi intelligentiam, & ad annunciandum, quia vir deſideriorum es. Quare conſidera quæ dicuntur, & viſionem intellige*: hoc eſt, attente auſculta. Nam verba obſcura ſunt, maximamque poſtulant attentionem. Aliquando autem res divinæ per ambages innuuntur, ne omnium intelligentiæ expoſitæ contemnantur. Vir autem deſideriorum appellatus eſt Daniel, ſive quod pravis deſideriis fortiter & generoſe reſiſteret: ſive quod ſcire deſideraret, quid populo & tribulibus ſuis eventurum eſſet, ſive ob ſtudium virtutis deſiderabilis eſſet atque amabilis. Deinde ſubjicit Angelus: *Septuaginta hebdomades contractæ ſunt ſuper populum tuum, & ſuper ſanctam urbem tuam donec inveteraſcat delictum, & perficiatur peccatum, & obſignetur peccatum, & expietur injuſtitia, & æterna juſtitia adducatur, & obſignetur viſio & prophetia, & ungatur ſanctus ſanctorum.*

Septuaginta hebdomadum revelatio.

A τῶ ἄρχοντος τῆς δυνάμεως ἱδρύθη. Καὶ κατ' αὐτὴ δὲ τῶ Θεῶ ἐλύτησε τὰ ἄρχοντος τῆ ἄνω δυνάμεων. Καὶ θυσία ἐπαράχθη πτώματι, καὶ ἐρεύθη καὶ διοδεύθη, καὶ ἐδόθη ἐπὶ τῶ θυσίαν ἁμαρτία, καὶ ἐρρίφη χαμαὶ δικαιοσύνη. Ἀπηγορεύμενα γὰρ θύσας, ἐπάραξε τῶ θυσίαν, ἀντὶ τῶ σωτήριον, ἐμίανε. Πτώματα δὲ τὰς σὰς λέγει, καὶ ἁμαρτίαν ἐπὶ τῶ θυσίαν, τῶ ἐπ' αὐτῆ παρανομίαν. Διὰ δὲ τῶ, Ἐρρίφη χαμαὶ δικαιοσύνη, ἡ τῆ νομίμων ἀθέτησις, καὶ οἱ ἄδικοι φόνοι δηλῶνται τῆ ἀσεβῆσαι μὴ καταδιξαμένων. Ἀλλὰ καὶ ταῦτα πράττων, καὶ οὕτως ἀσεβῶν ὁ Ἀντίοχος, ἐνοδοῦτο, φησί. Ἐπὶ τούτοις ἐπάγει ὁ Δανιὴλ, Καὶ εἶπεν εἷς ἅγιος τῆ Φελμουνὶ, ἕως πότε ἡ ὅρασις ἔσται, καὶ ἡ θυσία ἡ ἀρθεῖσα, καὶ ἡ ἁμαρτία τῆς ἐρημώσεως ἡ δοθεῖσα; καὶ εἶπεν αὐτῆ· ἕως ἑσπέρας καὶ πρωΐ, ἡμέραι δισχίλιαι καὶ τριακόσιαι, καὶ καθαρισθήσεται τὸ ἅγιον. Ἀγωνιῶντι τῆ Προφήτη ἵνα τὰ ὁράματα, ἐπιπέμπονται Ἄγγελοι δηλῶσαι αὐτῆ, ὅτι πέλος ἔξει τὰ δυσχερῆ, καὶ ἕτερος καιρὸν διδάσκοντες τῆς αὐτῆ παρελεύσεως. Καὶ ἐρώτα ἕτερος ἕτερον. Τὸ γὰρ Φελμουνὶ ἐξαιρετικώτερόν τινα σημαίνει. Ἐρώτα δὲ οὐχ ὡς ἀγνοῶν, ἀλλ' ἵνα μάθῃ ὁ Δανιήλ. Ὁ δ' ἐρωτώμενος ἀπεκρίνατο· ἡμέραι δισχίλιαι καὶ τριακόσιαι ἕως ἑσπέρας καὶ πρωΐ, καὶ καθαρισθήσεται τὸ ἅγιον. Ἑσπέραν μὲν οὖν ἐκάλεσε τῶ ἀρχῶ τῆ ἀνιαρῶν, ἢ καὶ ὅλον τὸν χρόνον αὐτῶν. Νυκτὶ γὰρ καὶ σκότῳ τὰ λυπηρὰ ἔοικε. Πρωΐ δὲ τῶ μὴ τὰς συμφορὰς εἰρηκέναι κατάστασιν. Τοῦτο τοίνυν σημαίνει, δι' ὧν φησιν, ὅτι ἀπὸ τῆς τῶν κακῶν ἀρχῆς μέχρι πέλους αὐτῶν τόσος καιρὸς παρελεύσεται. Αἱ δὲ ἡμέραι πρὸς ἐνιαυτὸς ἀριθμούμεναι, ἓξ ἀποτελοῦσι μῆνας, καὶ ἰσαρίθμους ἐνιαυτούς, καθ' ἃ τῶν Ἑβραίων ἦρον. Ἐπὶ τοσοῦτον γὰρ ἡ ἐπ' Ἀντίοχου τοῖς Ἰουδαίοις ἐπενεχθεῖσα συμφορὰ ἐπεκράτησε. Ταῦτα παρὰ τῶ Ἀρχαγγέλου Γαβριὴλ τῶ Προφήτη ζητοῦντι σωθῆναι ἐμηνύθη.

B

C

θ'. Εἶτα διὰ τῶν ὁμοφύλων αἰχμαλωσίαν, ἐπὶ Δαρείου πάλιν τῶ Μήδων ἄρχοντος, ὃς καὶ Κυαξάρης ὠνόμαστο, καὶ Ἀσύηρος, Ἀστυάγους ὢν υἱὸς, τοῦ Προφήτου θρηνοῦντος, καὶ τῶ Θεῶ δεομένου, ἥψατό τις ἀνὴρ, ᾧ ὄνομα Γαβριήλ. Ἧψατο δὲ αὐτῶ κατὰ ὥραν θυσίας ἑσπερινῆς, ἢ καθ' τὸν καιρὸν ἡ ἐν ἑσπέρᾳ λατρεία, ἢ ἐπὶ τοσαύτῃ ὥρᾳ, ἐφ' ὅσῃ ἡ ἑσπερινὴ ἐπλήρου λατρεία. Καὶ εἶπε τῶ Δανιήλ. Νῦν ἐξῆλθον συμβιβάσαι σοι σώσιν, καὶ ἀναγγεῖλαί σοι, ὅτι ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν εἶ σύ. Καὶ ἐνόησον ἐν τῶ ῥήματι, καὶ σύνες ἐν τῆ ὁπτασίᾳ· ἀντὶ τῶ, ἀκριβῶς πρόσχες τοῖς λεγομένοις, αἰνιγματώδεσιν οὖσι, καὶ πλείστους δεομένοις συνέσεως. Ἐνίοτε δὲ δι' αἰνιγμάτων τὰ θεῖα δηλοῦται, ἵνα μὴ πᾶσι γίνοιτο δῆλα, καὶ διὰ τοῦτο ἀκαταφρόνητα. Ἀνὴρ δ' ἐπιθυμιῶν κλῆθη ὁ Δανιὴλ, ἢ ὡς καὶ τῆ σαρκικῶν παθῶν ἀνδρίζόμενος, καὶ γενναίως αὐτοῖς ἀντιτάττόμενος. ἢ ὡς ἐπιθυμῶν μαθεῖν τὰ τῆ λαῶ καὶ τοῖς αὐτῶ συμφυλέταις ἐσόμενα. ἢ ὅτι ἐπιθυμητὸς ἦν καὶ ἐπίφθονος, διὰ τῶν μεταρσίου ἀρετῶν. Εἶτα ἐπάγει ὁ Ἄγγελος. Ἑβδομήκοντα ἑβδομάδες σωτηρίσθησαι ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὴ πόλιν τὴ ἁγίαν σου, ἕως τῶ παλαιωθῆναι τὸ παράπτωμα, καὶ τῶ πληθῦναι τῶ ἁμαρτίαν, καὶ τῶ σφραγίσαι ἁμαρτίαν, καὶ τῶ ἐξιλάσασθαι ἀδικίαν, καὶ τῶ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον, καὶ τῶ σφραγίσαι ὅρασιν καὶ

D

E

Προφήτου, καὶ τὴν χρίσαι ἅγιον ἁγίων. Ὁ μὲν Προ- A
φήτης προσεύχόμενος, Ὁ λαός σου, φησὶ πρὸς τὸν Θεὸν ἐλε-
γε, καὶ ἡ πόλις σου. Ὁ δὲ Ἄγγελος πρὸς τὸν Δανιὴλ φη-
σίν. Ὁ λαός σου καὶ ἡ πόλις σου, ὡς μὴ ἄξιον ὄντος τοῦ λαοῦ,
τοῦ Θεοῦ καλεῖσθαι. Εὕρηται δὲ ὁμοίως καὶ ἐπὶ Μωσέως,
ὅτι τὸν μόσχον ποιήσαντες οἱ Ἰσραηλῖται, θυσίαν αὐτῷ
προσήνεγκαν. Καὶ τότε μὲν τοῦ Προφήτου διομένου, ὁ Θεὸς,
ἔφη οὐσαύτως. Φησὶν οὖν ὁ Ἄγγελος, ὅτι καὶ ἡ Ἱερουσαλὴμ
οἰκοδομηθήσεται, καὶ ὁ λαός σου ἐπανελεύσονται, καὶ ἐπὶ
ἔτη τριακόσια ἑβδομήκοντα ἅμενοῦσιν. Αἱ γὰρ ἑβδομήκον-
τα ἑβδομάδες εἰς τοσοῦτον συμψηφίζονται ἀριθμὸν, ἑκά-
στῳ δ' ἡμέραν εἰς ἐνιαυτὸν ἐλογίσατο. Τὸ δὲ συντμη-
θῆναι, ἀντὶ τοῦ ἐκριθῆναι καὶ ὡρίσθησαν, κεῖται. Εως
τοῦ παλαιωθῆναι τὸ παράπτωμα, καὶ τοῦ τελειωθῆναι τὴν B
ἁμαρτίαν, πρὸ ἐνὸς τοῦ χρίσαι καὶ αὐξηθῆναι. Τοῦ-
το γὰρ δηλοῖ τὸ παλαιωθῆναι, καὶ τελείαν γενέσθαι τὴν ἁ-
μαρτίαν. Διὰ τοῦτο δὲ τὴν καὶ τοῦ Κυρίου τόλμαν καὶ λύτ-
ταν τῶν Ἰουδαίων παρίστησιν. Πολλὰ μὲν γὰρ καὶ πρὸ τούτου
ἡμάρτοσαν, καὶ δίκας ἔτισαν, ἀλλ' ἀνεκλήθησαν ἄνθις.
Ἐπεὶ δὲ καὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμάρτησαν, καὶ εἰς ἔσχατον κακίας
ἀφίκοντο, καὶ ἐτελῆ τὴν ἁμαρτίαν εἰργάσαντο, οὐκέτι
ἀνακλήσεως ἔτυχον. Τὸ δὲ σφραγίσαι ἁμαρτίαν καὶ ἐξι-
λάσασθαι ἀδικίαν, τὴν ἄφεσιν δηλοῖ τῶν πταισμάτων, C
τὴν παρὰ τοῦ Κυρίου δεδωρημένην τοῖς πιστεύσιν εἰς αὐ-
τόν. Οὗτος γάρ ἐστιν ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου.
Τὸ γὰρ σφραγίσαι, τοῦ παυθῆναι σημαντικόν. Τὸ δ'
ἀγαγεῖν δικαιοσύνην αἰώνιον, τὸ αὐτὸν εἰς τὸν κόσμον
ἐλθεῖν, ὅς ἐστι δικαιοσύνη καὶ ἀπολύτρωσις καὶ ἁγιασ-
μός. Τὸ μέν τοι σφραγίσαι ὅρασιν καὶ Προφήτην, τὸ
πέλος ἐπιθεῖναι τῇ Προφητείᾳ δηλοῖ, ἢ ὅτι τὰ παρ'
ἐκείνου περὶ τοῦ Χριστοῦ λαληθέντα ἐκβέβηκεν, ἢ ὅτι
τὸ τῆς προφητείας χάρισμα τοῖς Ἰουδαίοις ἐκλέλοιπεν,
ἢ καὶ ἀμφότερα. Ἐλθὼν γὰρ ὁ Χριστὸς τὰς προφητείας
ἐσφράγισε, ἐπλήρωσε δηλαδὴ, καὶ ἐβεβαίωσε, καὶ
μέντοι καὶ ἐπαυσε. Οὐκέτι γὰρ παρ' αὐτοῖς ἄρχων,
καὶ Προφήτης, καὶ ἡγούμενος. Καὶ ἀγαγεῖν δικαιοσύνην
αἰώνιον, ἤ τις αὐτός ἐστιν ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτήρ.
Ὁ μὲν γὰρ Ἀπόστολος, Ἐδόθη σοφία ἡμῖν, φησὶν,
ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρω-
σις. Καὶ ἀλλαχοῦ περὶ τοῦ Εὐαγγελίου γράφων, Δι-
καιοσύνη ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται, λέγει. Ὁ δὲ Κύ- D
ριος, Λέγει, διδάσκει, τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ
τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, ἣν αὐτὸς ἤγαγε φανερώσας
ἡμῖν ἐν τῇ αὐτοῦ διδαχῇ. Καὶ τὸ χρίσαι ἅγιον ἁ-
γίων, αὐτὸν δηλοῖ τὸν διαπόντιον παραγενέσθαι Χριστόν.
Τίς γὰρ ἕτερος ἅγιος ἁγίων κληθεὶη ἄν, εἰ μὴ ὁ
Κύριος ἡμῶν, καὶ Σωτήρ; ὃς ἁγιωσύνης ὑπάρχων
πηγὴ, χρίεται μὲν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι κατὰ τὸ ἀν-
θρώπινον, ὡς Ἡσαΐας προαναφώνησε, λέγων. Πνεῦμα
Κυρίου ἐπ' ἐμὲ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με. Καὶ ὡς Δαβὶδ
ἐμελῴδησε, εἰπών. Ἔχρισέ σε ὁ Θεὸς, ὁ Θεός σου,
ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, παρὰ τοὺς μετόχους σου. E
Καὶ ὡς ἡ κορυφαία τῶν Ἀποστόλων ἄκρως ὁ Πέτρος ἐ-
δίδαξε, περὶ τοῦ Σωτῆρος γράψας· ὡς Ἔχρισεν αὐτὸν
ὁ Θεὸς Πνεύματι Ἁγίῳ καὶ δυνάμει. Σφραγίζει δὲ καὶ
βεβαιοῖ τὰς παλαιὰς γραφὰς, ποιῶν ἅπαντα καὶ πά-
σχων, ὅσα δι' ἐκείνων προεῤῥήθη. Καὶ ἐξιλάσεται δι-
κίαν, καταλλάσων τοὺς ἁμαρτήσαντας τῇ Θεῷ καὶ Πατρὶ,
καὶ αὐτὸν τοῖς πταίσασιν ἱλασμὸς. Εἶτα ἐπάγει ὁ Θεῖ-
ος Ἀρχάγγελος. Καὶ γνώσῃ καὶ συνήσεις ἀπὸ ἐξόδου

Ad Deum Propheta inter orandum di- LIBER III.
xerat, *Populus tuus & urbs tua*. Angelus autem Danieli ait: *Populus tuus & urbs tua*: quasi indignus esset, qui populus Dei vocaretur. Eadem loquendi ratio & in Mose reperitur, cum Israelitæ vitulo a se facto sacrificarent. Nam tum etiam Prophetæ precanti sic respondet Deus. Ait igitur Angelus Danieli, & Hierosolyma instauratum iri, & populum esse reversurum, & ad annos quadringentos nonaginta permansurum. Nam septuaginta hebdomades tantum conficiunt, singulis diebus pro singulis annis supputatis. Contractæ, hoc est, decretæ ac præfinitæ sunt. Donec inveteraſcat delictum, & peccatum consummetur: hoc est, donec duraſit & auctum fuerit peccatum: hoc enim significat inveteraſcere: iis verbis designat audaciam Judæorum, & rabiem contra Dominum. Nam prius etiam multa scelera perpetrarant, eorumque pœnas dederant, sed revocati fuerunt. Postquam autem contra Servatorem insanierunt, & ad summum improbitatis pervenerunt, peccatumque consummarunt: non amplius revocati sunt. Obsignari peccatum, & expiari injustitiam, significat remissionem delictorum, a Domino iis donatam, qui ei credunt. Hic enim est, qui tollat peccatum mundi. Nam obsignari idem est, quod definere. Adducere justitiam æternam, est ipsum venire in mundum, qui est justitia, redemptio & sanctificatio. Obsignari visionem & Prophetiam, significat, Prophetiam desiisse: sive quod ea quæ a Prophetis de Christo prædicta fuerunt, evenerint: sive quod Prophetiæ donum apud Judæos defierit: sive utrumque. Nam Christus cum veniſſet, prophetias obsignavit, hoc est, implevit & confirmavit, atque etiam terminavit: neque enim jam apud eos Princeps est, Propheta, aut Dux. Et adduci justitiam æternam, est ipsius Domini & Servatoris nostri adventus: *Edit. Paris.* *pag.* 134.
Qui, ut Apostolus ait, *datus est nobis sapientia a Deo, justitia, sanctificatio & redemptio*. Atque alibi de Evangelio scribens; *Justitia*, inquit, *in eo revelatur*. Dominus porro docet, regnum Dei petendum esse, & justitiam ejus, quam ipse adduxit, suaque doctrina aperuit. Ungi sanctum sanctorum, ipsum scilicet Christum Dominum adveniſſe significat. Quis enim sanctus sanctorum appellabitur, præter Dominum & Servatorem nostrum? Qui cum fons sit sanctitatis, ungitur ille quidem sancto Spiritu secundum humanitatem, ut Esaias præpronunciavit his verbis: *Spiritus Domini super me, quamobrem unxit me*. Et ut David cecinit hoc modo: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo exultationis, præ consortibus tuis*. Et ut summus Apostolorum apex Petrus docet, cum sic de Christo scribit: *Nam unxit eum Deus Spiritu sancto & potentia*. Obsignat & confirmat veteres scripturas, dum facit omnia, & patitur, quæ in illis prædicta fuerunt. Expiat injustitiam, dum eos qui deliquerunt, Deo Patri reconciliat, eumque placat peccatoribus. Deinde subjicit divinus Archange-

LIBER III.

lus : *Et cognoſces & intelliges ab exitu ſermonum, ut ſeparatio fiat, & ædificentur Hieroſolyma. Uſque ad Chriſtum Ducem hebdomades ſeptem, & hebdomades ſexaginta duæ.* Cœpit igitur ædificari Templum ſub Cyro, qui populo Judaico primus reditum conceſſit : inhibitum tamen ſub Cambyſe, invidia finitimorum populorum. Templi porro inſtauratio denuo Judæis conceſſa eſt, cum Darius Hyſtaſpis filius Perſis imperaret. A quocunque autem horum numerus inchoetur, non erit integer ſecundum Archangeli vocem, ſed redundans. Sin a temporibus regni Artaxerxis Longimani ſupputetur, neque plus, neque minus invenitur, ab eoque repetendus eſt : quid tum & urbs cincta eſt mœnibus, & adjecta Templo quæ decerant, & urbs habitatoribus referta, cum Neemias Artaxerxis pincerna, impetrato a Rege in patriam reditu, urbem munivit, & civibus frequentem reddidit, & Templum imperfectum adhuc abſolvit. Si quis igitur a Servatoris adventu, per quem ſolum remiſſio peccatorum data eſt, & juſtitia introducta, & Prophetarum oracula completa ſunt, retro tempus numeret : id expleri deprehendet anno Artaxerxis vigeſimo, quo Neemiæ conceſſum fuit redire Hieroſolyma, quæ in hiſtoriæ progreſſu ac ſerie fuſius declarabuntur. Quem autem ſanctum appellavit ſanctis ſuperiorem, cum rurſus Chriſtum Ducem appellat, nomine humano uſurpato. Ut enim primogenitus novæ creaturæ, & primogenitus ex mortuis dicitur : ſic etiam Dux appellatur. Divus etiam Petrus Apoſtolus apud Judæos differens, Servatorem vitæ principem vocat, quemadmodum in Actis a Divo Luca ſcribitur. Ut igitur primogenitus noſtrum & princeps a Divo Paulo dicitur, ſecundum humanitatem : ita etiam Dux a Gabriele Archangelo nominatur.

Edit. Pariſ. pag. 135.

Chriſtus ſanctus ſanctorum.

Hebdomades cur diſtractæ.

X. Sed dubitari queat, qua gratia ſeparatim, & non conjunctim numerentur hebdomades, in ſeptem, ſexaginta duas, & unam diſtinctæ ? Non hoc tempore fit ab Archangelo : ſed per hæc nova quædam docet, in temporum diviſionibus eventura. Nam ſi ab inſtauratione Hieroſolymorum, ſub Neemia facta, ut dictum eſt, tempora uſque ad Hircanum Pontificem numerentur, ſub quo Aſamonæorum genus fungi ſacris deſtitit : ſexaginta duarum hebdomadum numerus explebitur. Nam a viceſimo anno regni Artaxerxis, qui Neemiæ redeundi Hieroſolyma poteſtatem dedit, a quo urbs mœnibus adornata eſt, uſque ad Darium Aſſamis filium, quem delevit Alexander, anni ſunt centum & quatuordecim. Ab everſione porro Imperii Perſici, quæ anno ſexto Aſiaticæ expeditionis Alexandri contigit, uſque ad Cajum Julium Cæſarem, qui primus Romanorum monarchiam occupavit : anni præterierunt ducenti octoginta duo. Ab ejuſdem Cæſaris principatu uſque ad annum decimum quintum Ti-

A λέγων τὸ Χριστὸν ἡγεμόνα ἑβδομάδες ἑπτὰ, καὶ ἑβδομάδες ἑξήκοντα δύο. Ἤρξατο μὲν οὖν ὁ ναὸς ἐπὶ Κύρου οἰκοδομεῖσθαι. Κύρος γὰρ πρῶτος τῆς ἐπανόδου παρεχάραξε τῷ ἔθνει τῷ Ἰουδαίων, ἀλλ' ἐπεκρύβη παρὰ Καμβύσου τοῦ Κύρου παιδὸς, φθόνῳ τῷ αὐτοῦ ἐμφορουμένων ἐθνῶν. Ἐπιβάντι δ' αὖθις τοῖς Ἰουδαίοις ἡ τῶν ἀνέγερσις, ὅτε Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου ἐκράτησε τῆς βασιλείας Περσῶν. Ἐξ ὧνπερ δὲ τόπων ἀριθμεῖται ὁ καιρὸς, δείκνυται σαίζων καὶ τοῦτο τὸ Ἀρχαγγέλου φωνῆ, ἀλλ' ὑπερβάλλων. εἰ δ' ἐκ τῶν χρόνων τῆς Ἀρταξέρξου βασιλείας τοῦ Μακρόχειρος ὁ καιρὸς ἀριθμοῖτο, εὑρεθείη ἂν οὔτε περιττεύων οὔτε B ἐλαττούμενος, καὶ τόπου δίκην ἀριθμεῖσθαι αὐτὸν, ὅτι τότε καὶ τῇ πόλει περιεβλήθη περίβολος, καὶ τῷ ναῷ προσετέθη τὰ λείποντα, καὶ οἰκητόρων ἡ πόλις πεπλήρωτο. Ὅτε Νεεμίας οἰνοχοεύων τῷ Ἀρταξέρξῃ, ἐδόθη αὐτῷ ἐπιβαπτίσαι αὐτῷ τὴν εἰς τὴν πατρίδα ἐπάνοδον. Καὶ ἀπελθὼν, τὴν τε πόλιν περιετείχισε καὶ συνῴκισε, καὶ τὸν ναὸν ἀπλῶ ὄντα ἀπήρτισε. Εἰ γοῦν ἀπὸ τῆς τοῦ Σωτῆρος ἐπιφανείας, δι' οὗ μόνου ἄφεσις ἁμαρτημάτων ἐδόθη, καὶ δικαιοσύνη εἰσῳκίσθη, καὶ τῶν Προφητῶν αἱ προῤῥήσεις πεπλήρωνται, ἀναποδίζων τις ἀριθμήσει τὸν χρόνον, εὑρήσει τόπον συμπληρούμενον, ἕως τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς βασιλείας τοῦ Ἀρταξέρξου, ὅτε φιλαδὲ ὁ Νεεμίας πα- C ραχωρηθεὶς εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπανῆλθε. ἃ προῖσα καθ' ἑαυτὸν ἡ ἰσορία πλατύτερον διηγήσεται. Ὃν δὲ ἅγιον εἶπεν ἀνώτερον ἁγίων, τόπον αὖθις Χριστὸν ἡγούμενον εἴρηκε, ὀνομάζων αὐτὸν καὶ τὸ ἀνθρώπινον. Ὡς δὲ πρωτότοκος τῆς κτίσεως τῆς καινῆς, καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν λέγεται, ὅπου καὶ ἡγούμενος προσηγόρευται. Καὶ ὁ Θεῖος δὲ Ἀπόστολος Πέτρος ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς ὀνόμασε τὸν Σωτῆρα, τοῖς Ἰουδαίοις δια- λεγόμενος, ὡς ἐν ταῖς πράξεσιν ὁ Θεῖος Λουκᾶς συνεγράψατο. Ὥσπερ δὲ πρωτότοκος ἡμῶν καὶ πρωτδῶν καὶ τὸν μέγαν Παῦλον εἴρηται καὶ τὸ ἀνθρώπινον, ὅπου δὴ καὶ ἡγούμενος τῷ Ἀρχαγγέλῳ Γαβριὴλ προσηγόρευται.

D Ἀπορήσει δ' ἄν τις, ὅτε χάριν διῃρημένως, ἀλλ' οὐχ ὁμοῦ αἱ ἑβδομάδες ἠριθμηνται. Εἰς ἑπτὰ δὲ καὶ ἑξήκοντα δύο διῄρηνται, καὶ οὐκ μίαν ἑτέραν; Οὐχ ὡς ἔτυχε δὲ τοῦτο πεποίηκε ὁ Ἀρχάγγελος, ἀλλά τινα καινὰ διὰ πάντων διδάσκων ἐν ταῖς τῶν χρόνων διαιρέσεσι συμβησόμενα. Εἰ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν Ἱεροσολύμων οἰκοδομῆς τῆς ἐπὶ Νεεμίᾳ ὡς εἴρηται γινομένης ἠριθμοῦντο οἱ χρόνοι, μέχρις Ὑρκανοῦ τοῦ Ἀρχιερέως, ἐφ' οὗ τὸ τῶν Ἀσαμωναίων γένος ἐπαύθη τοῦ ἱεράσθαι, ὁ τῶν ἑξηκονταδύο ἑβδομάδων ἀριθμὸς συμπεραίνεται. Ἀπὸ μὲν γὰρ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους τῆς βασιλείας Ἀρταξέρξου, ὃς τῷ Νεεμίᾳ τὴν εἰς Ἱερουσαλὴμ ἐπάνοδον ἔδωκε τῷ ταύτην τειχίσαντι, ἕως Δαρείου τοῦ Ἀρσάμου, ὃν καθεῖλεν Ἀλέ- E ξανδρος, ἑκατὸν ἔτη εἰσὶ καὶ τεσσαρεσκαίδεκα. Ἐκ δὲ τῆς καθαιρέσεως τῆς τῶν Περσῶν βασιλείας ἐς ἔτη γεγομένης ἕως τοῦ Ἀλεξάνδρου πρὸς τὴν Ἀσίαν στρατείας, μέχρις Ἰουλίου Καίσαρος Γαΐου, ὃς πρῶτος τῇ μοναρχίᾳ τῶν Ῥωμαίων ἐπεχείρησε, ἔτη παρῆλθεσαν διακόσια ὀγδοήκοντα καὶ δύο. Ἐκ δὲ τῆς ἀυτοκρατορίας τοῦ Καίσαρος ἕως ἔτους πεντεκαιδεκά-

τῦ Τιβερίου Καίσαρος, ἐφ' ᾧ ὁ Χριστὸς ὑπὸ Ἰωάννου ἐβαπτίσθη, καὶ τὰ σημεῖα ἀπήρξατο, ἔτη ἑβδομήκοντα καὶ τρία. ὡς συμπεσεῖσθαι πάντα εἰς ἑαυτὰς ἐπὶ τριακοσίοις ἑξήκοντα καὶ ἑννέα. Οἱ δὲ τοιοῦτοι ἐνιαυτοὶ, ἀποτελοῦσιν ἔτη τριακόσια ὀγδοήκοντα τρία, καθ' ἃ Ἑβραϊκῶ ἀριθμοῦσιν τὰ ἔτη· Οὐ γὰρ ὡς ἡμεῖς, οἱ Ἑβραῖοι ἐνιαύσιον τὸν ἑαυτῶν, ἀλλὰ καθ' σεληνιακὸν δρόμον ἀριθμοῦντες αὐτὸν τριακοσίων πεντήκοντα καὶ τεσσάρων ἡμερῶν, ὡς περιτρέχειν ἀφ' ἑκάστου ἑαυτῶ ἡμέρας ἕνδεκα. Καὶ τῶν γοῦν τῶν περιττῶν ἡμερῶν εἰς ἔτη συμπεσουμένων, τὰ τριακόσια ὀγδοήκοντα καὶ τρία ἑβραϊκὰ σωίστανται ἔτη. Ἑβραίῳ δὲ τῷ Δανιὴλ ὁ Ἄγγελος ὁμιλῶν, πάντως τὰ αὐτῷ γνώριμα ἔλεγεν ἔτη. Ἄχρι μὲν οὖν τῆς τοῦ Ἀρχιερέως Ὑρκανοῦ ἀναιρέσεως, ὃν ὁ Βασιλεὺς ἀνεῖλεν Ἡρῴδης (εἰρήσεται δὲ τὰ περὶ τούτου πλατύτερον) αἱ ἑξηκονταδύο ἑβδομάδες ἐξεμετρήθησαν. Ἐκ τότε δὲ ἡ ἀρχιερωσύνης ἡ διὰ βίου προαιρήσεως καὶ τὸν νόμον τοῖς τότε ἀξιωμένοις, ἀλλ' ἐνιαυσίαις παρανόμως διδομένης, ἢ βραχυτέρῳ χρόνῳ περιορίζομένης, καὶ χρημάτων αὐτῶ ἀνωμένων τὸ βουλόμενον, ὃ καὶ ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ, αἱ ἑπτὰ παρῆλθοσαν ἑβδομάδες. Τοῦτο δὲ δηλῶν ὁ θεῖος Ἀρχάγγελος ἔλεγε, Καὶ μὴ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξηκονταδύο ἐξολοθρευθήσεται χρῖσμα, καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Ἀντὶ τοῦ, ἀφθαρήσεται τὸ χρῖσμα ἡ ἀρχιερωσύνης. Παρανόμως γὰρ χριομένων τῶν εἰς αὐτὸ προβιβαζομένων, οὐδὲ τὸ χρῖσμα ἡ οἰκείαν εἶχεν ἰσχύν, ἀλλὰ παρεφθαρμένον ἦν, ἀμοιρεῖ ἡ θείας χάριτος. Διὸ καὶ ἐπήγαγε, Καὶ κρίμα οὐκ ἔστιν ἐν αὐτῷ. Τουτέστιν, οὐ μὴ κρίσιν καὶ δοκιμασίαν γενόμενοι ἔσονται, ἀλλ' ἀκρίτως, οὐ διὰ χάριν, οὐ διὰ χρήματα. Τότων δὲ οὕτω γινομένων, καὶ αἱ ἑπτὰ παρῳχημέναι ἑβδομάδες, μέχρι τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας δηλαδὴ διαρκέσασαι. Ἡ μὲν οὖν διαίρεσις τῶν ἑξηκονταδύο ἑβδομάδων, καὶ τῶν ἑπτὰ, διὰ ταῦτα γέγονεν. Ἐπεὶ δὲ πρὸς τὰς ἐξ ἀρχῆς εἰρημένας ἑβδομήκοντα ἑβδομάδας ἔτι μία λοιπὴ περιλέλειπται, καὶ περὶ ἐκείνης εἴρηκεν ὁ Ἀρχάγγελος ταῦτα. Καὶ δυναμώσει τὴν διαθήκην πολλοῖς ἑβδομὰς μία, καὶ ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος ἀρθήσεται θυσία, καὶ σπονδὴ, καὶ ἐπὶ τούτοις ἐπὶ τὸ ἱερὸν βδέλυγμα ἐρημώσεως, καὶ ἕως συντελείας καιροῦ, συντέλεια δοθήσεται ἐπὶ ἐρήμωσιν. Ἡ λοιπὴ, φησὶν, ἑβδομὰς, ἡ μὴ πᾶς ἑξήκοντα καὶ ἐννέα, ἢ καινὴν διαθήκην εὐπάξει ἰσχυρὰν ἅπασι, ὡς δι' αὐτῆς ἀρθῆναι, τουτέστιν, ἐκ μέσου γενέσθαι τὰς θυσίας, καὶ τὰς σπονδὰς ἐν τῷ ἡμίσει τῆς ἑβδομάδος. Μετὰ γὰρ τὸ βάπτισμα ὁ Χριστὸς ἐπὶ τριετίαν, καὶ ἐπέκεινα διδάξας, καὶ σημεῖα ἐπιδειξάμενος, οὕτως ἐπὶ τὸ πάθος ἦλθε, καὶ αὐτὸς τυθεὶς ὑπὲρ τοῦ κόσμου πάντος, τοῦ ἀμνοῦ τοῦ Θεοῦ τοῦ αἴροντος τὴν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἡ κατὰ νόμον θυσία ἐπαύθη, καὶ ἡ σπονδή. Καὶ ἔθυον ἐκ τότε οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπεὶ καὶ ἔτι θύουσι παρανόμως, ἀλλ' ἀπρόσδεκτος ἐκείνων θυσία καὶ ἡ σπονδή. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ, Δυναμώσει διαθήκην πολλοῖς, ἐκληφθήσεται ἀντὶ τοῦ, δυνατοὺς τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους εἰς τὸ κήρυγμα ἡ ἑβδομὰς ἐκείνη ἐργάσεται. Εἰς δύο γὰρ τὴν ἑβδομάδα φαίνεται διαιρῶν ὁ Ἀρχάγγελος, εἰς τὸν πρὸ τοῦ πάθους, καὶ τὸν μετὰ τὸ πάθος

berii Cæsaris, quo Christus a Joanne Baptista baptizatus, miracula cœpit edere, anni fuerunt septuaginta tres: ut hæc summa conficiat annos quadringentos & sexaginta novem: qui quidem Hebraica supputatione annorum conficiunt annos quadringentos octoginta tres. Neque enim quemadmodum nos, ita & Hebræi annos supputant, sed ad cursum lunarem diebus trecentis & quinquaginta absolvunt, ut de quolibet nostro anno dies undecim redundent: qui dies redundantes in annos redacti, explent numerum quadringentorum octoginta trium annorum Hebraicorum. Quia vero cum Daniele Hebræo colloquebatur Angelus, annos utique illi notos nominavit. Proinde usque ad interitum Hircani Pontificis, quem Rex Herodes sustulit, (qua de re copiosius agendum erit,) sexaginta duæ hebdomades sunt expletæ. Ab eo tempore cum Pontificatus non per omnem ætatem ei maneret, cui contigerat, sed annuo aut etiam breviore spatio contra instituta majorum circumscriberetur, & pecunia cuilibet venalis esset, id quod a Josepho refertur, septem præterierant hebdomades. Quod Archangelus his verbis innuit: *Et post hebdomades sexaginta duas extirpabitur unctio, nec futurum est in ea judicium*, hoc est, unctio Pontificatus peribit, cum ii contra legem ungentur, qui potiti illo fuerint. Neque enim unctio vim suam retinebat, sed ut corrupta, gratiæ divinæ erat expers. Quare adjicit, Judicium non esse in ea: hoc est, nullo judicio, nullaque exploratione adhibita Pontifices creatum iri, sed citra delectum vel ambitu, vel gratia. Dum hæc fierent, etiam septem hebdomades sunt elapsæ, cum usque ad Christi adventum durassent. Ac sexaginta duarum & septem hebdomadum divisio hac de causa instituta est. Cum autem præter eas quæ initio sunt expositæ, adhuc una restet hebdomas, de ea quoque Archangelus sic ait: *Et confirmabit testamentum multis hebdomas una, & in semisse hebdomadis tolletur sacrificium & libatio, & propter hoc abominatio vastitatis super Templum: & usque ad complementum temporis, complementum dabitur super vastationem.* Reliqua, inquit, hebdomas, sexaginta novem secutura, novum testamentum introducet adeo validum, ut per id tollatur e medio sacrificium & libatio in semisse hebdomadis. Nam cum post baptismum Christus triennium & ultra docuisset, & miracula edidisset, ad supplicium venit, eoque pro toto mundo immolato, qui est agnus Dei, tollens peccata mundi: sacrificium & libatio, constituta lege, desiit. Ac sacrificarunt tum Judæi, ut & nunc, contra legem, neque eorum sacrificia & libationes acceptæ fuerunt Deo. Illud porro confirmabit testamentum multis, etiam aliter exponi potest, quod sanctos Apostolos illa hebdomas potentes effectura sit ad prædicationem Evangelii. Nam eam hebdomadem bipertiri videtur Archangelus, in id tempus quod passionem & antecedit & sequitur. Nam cum Domi-

LIBER III.

Edit. Paris. pag. 136.

Hebræi anni.

pag. 137.

καπάλυψιν ἐντοῦθεν, ὡς οὐδὲν ἀπρονόητον, οὐδ' αὐτὴ φρόμβος, οὐδὲ τυχὴ, ἀλλὰ πάντα τῇ θείᾳ προνοίᾳ καὶ συβιβάζονται καὶ διεξάγονται. Ταῦτα μὲν οὖν ὕπως ἔχουσι, καὶ τοῖς εὐσεβέσι δοξάζονται.

ιά Ἡμῖν δὲ μηδὲ τὰ κατὰ τὴν ἀρρενόφρονα παραλειπτέον γυναῖκα Ἰουδὴθ, ἣ τὸν Ὁλοφέρνην αὐλοθρόνιον, καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν καὶ τὸ ἔθνος ἅπαν διέσωσεν. Ἔχει δ' ὧδε τὰ κατ' αὐτήν. Ἐνάτει δωδεκάτῳ τῆς βασιλείας αὐτῶν, ὁ τῶν Ἀσσυρίων Ἀρχηγὸς Ναβυχοδονόσορ, κατὰ Ἀρφαξὰδ τὸν Βασιλέα Μήδων γραπτὸν πόλεμον, καὶ τὰ πλείω ἔθνη κατὰ συμμαχίαν αὐτῷ μεταπέμπεται. Πολλῶν δ' ἐπόντων, καὶ αὐτῶν Ἰουδαίων τὴν κατοικησιν μὴ καταδεξαμένων, καὶ τὸ συμμαχῆσαι οἱ ἀπειπαμένων, ὁ Ναβυχοδονόσορ ἐξώργισο, καὶ ὤμοσε, κατὰ μὲν τὸν κατὰ τῶν Μήδους αὐτοῦ πόλεμον, ἐπελθεῖν κατὰ τὴν Κιλικίαν καὶ Δαμασκοῦ, καὶ Συρίας, καὶ Ἰουδαίας, καὶ τὴν Αἰγύπτου, καὶ δηῶσαι αὐτὰς, καὶ ἐκπορθῆσαι, καὶ εἰς ἐρημωσιν ἀγαγεῖν. Ἀντιπαξάμενος οὖν κατὰ Ἀρφαξὰδ τὸν Μῆδον, καὶ κατὰ κράτος τὸν πολεμηθέντα, καὶ ἄλλων τε πόλιων αὐτῷ κρατήσας, καὶ τὴν Ἐκβατάνων αὐτῶν, ἔνθα ἦσαν τοῦ Ἀρφαξὰδ τὰ βασίλεια, κἀκεῖνον ἑλὼν τε καὶ ἀνελὼν, καὶ ἀρχιστράτηγον τῆς οἰκείας δυνάμεως καλέσας Ὁλοφέρνην, ἐντέλλεται οἱ, καὶ ὅρκον ὃν ὤμοσε ἐκπληρῶσαι, καὶ κατὰ τῶν μὴ θελησάντων συμμαχῆσαι αὐτῷ ἐπὶ τὸν κατὰ τῶν Μήδων, ἐκστρατεῦσαι μὴ βαρείας δυνάμεως, καὶ τοὺς μὲν ὅσοι ἑαυτοὺς αὐτῷ ὑποτάσσωσι, φεῖσασθαι, καὶ τὰς πόλεις αὐτῶν καταδῄσαι ἐᾶσαι, τῶν δ' ἀπειθούντων μὴ φείσασθαι, ἀλλὰ τοὺς μὲν ἀνθρώπους τῇ ξίφει ὑπαγαγεῖν, τὰς δὲ πόλεις αὐτῶν ἐκδοῦναι εἰς ἅρπαγὴν, καὶ εἰς ὄλεθρον. Ὁ μὲν οὖν Ναβυχοδονόσορ πιαῦτα τῇ ἀρχιστράτῃ αὐτοῦ ἐντέλλατο. Ὁλοφέρνης δὲ ἐκστρατεύσας, καὶ τοῖς ἔθνεσι καθ' ὃν ἀπέστελτο ἐπελθὼν, τοὺς μὲν ἄλλους κατὰ τὰ ἐντεταλμένα διέθετο. Ἐπὶ δὲ τοὺς Ἰσραηλίτας μέλλων στρατεύειν, καὶ ὅπλα κατ' αὐτῶν αἴρειν (ὁ γὰρ προσημάσας αὐτῷ ὑπέκυπτον) ἤρετό τινας αὐτοὺς, καὶ τῷ θαρρῦντι ἀνθίστασθαι; καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀχιὼρ ὁ τῶν Ἀμμωνιτῶν ἀρχηγός, διὰ τὸ γενεαλογίας αὐτῶν, καὶ ὅπως εἰς τὰς πόλεις ἐκείνας ἐξ ἀρχῆς κατῳκίσθησαν, καὶ τὸ σῶον Θεοῦ τὸ ἰσχύειν. Εἶτα ἐπήγαγε· Νῦν οὖν σκεπτέον. καὶ εἰ μὲν εἰς τὸν Θεὸν αὐτῶν ἁμαρτάνουσιν, ἀναβησόμεθα, καὶ ἐκπολεμήσομεν αὐτούς. Εἰ δ' ἀ πάσχουσι, παρελθέτω ὁ Κύριός μου, μή ποτε ὑπερασπίσῃ αὐτῶν ὁ Θεὸς αὐτῶν, καὶ ἀτιμωθῶμεν. Ταῦτα τοῦ Ἀχιὼρ εἰπόντος, ὁ Ὁλοφέρνης θυμῷ πληρωθεὶς ἐκέλευσε τοῖς παρεστῶσιν αὐτῷ δῆσαι τὸν Ἀχιὼρ, καὶ ἀπαγαγεῖν, καὶ παραδοῦναι τοῖς ἰδίοις Ἰσραὴλ, ἵνα σὺν ἐκείνοις λιθωθεὶς κολασθῇ. Οἱ δὲ συλλαβόντες τὸν ἄνδρα, ἀπήγαγον εἰς Βαιτυλουά. Καὶ οἱ τῆς πόλεως στρεδόναις τοὺς πρώτους ἐβάλλοντο. Κἀκεῖνοι τὸν Ἀχιὼρ δεδεμένον ἔρριψαν ὑπὸ τὰ ὑπώρεια, καὶ ὑπέστρεψαν. Οἱ δὲ τῆς πόλεως ἄνδρες καταβάντες, ἔλυσαν τὸν Ἀχιὼρ, καὶ εἰς τὴν στρατὸν πόλιν ἀπήγαγον, καὶ τί τὸ συμβεβηκὸς ἐπυνθάνοντο, καὶ ὅς αὐτοῖς ἅπαντα διηγήσατο. Οἱ δὲ τὸν Θεὸν ἐκάλουν εἰς ἀμυναν. Τῇ δ' ἑξῆς Ὁλοφέρνης ἦγε ἐπὶ Βαιτυλουὰ τὴν στρατιὰν, χιλιάδας ὅσαι πεζῶν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα, καὶ ἱππέων χιλιάδας δώδεκα, χωρὶς τῶν τὰ ὁπλοστάσια, καὶ ἱστροποδῶν, καὶ ἱστρατοπεδεύσατο παρ' αὐτῇ. Εἶτα ἦγεν μὲν πολεμεῖν, ἀλλὰ τὰ ὕδατα προκαταλαβεῖν, ὅθεν ὑδρεύονται, ἵν' ἐκλιπόντες τῇ δίψῃ, ἐκφθαρῶσιν, καὶ ἡ πόλις αὐτῶν παραδῶσιν. Καὶ πεμπόντων μέρος τῆς στρατιᾶς τοῖς ὕδασι φύλακας. Ἐπὶ δὲ πέντε μέρας καὶ ἕξ ἡμέρας παραλαβόντων τὰ ἐναντία αὐτοὺς, ἐξέλιπε σφᾶς τὸ ὕδωρ, καὶ ἠθροίσθη πρὸς τὰς ἄρ-

A hil accidere casu, neque fortuito & temere quicquam geri, sed providentia divina gubernari omnia, & produci ad exitum. Atque hæc ita se habent, & piis hominibus persuasa sunt.

Liber III.

XI. Nobis autem nec viraginis Judithæ res gestæ sunt prætereundæ silentio, quæ Holoferne sublato, & urbem & gentem suam conservavit. Res vero ita se habet. Nabuchodonosor Assyriorum Rex duodecimo regni sui anno bellum suscepit adversus Arphaxadum Regem Medorum, finitimis gentibus in auxilium evocatis: quod cum & aliæ plures & Judæi negassent, recusata belli societate, Nabuchodonosor iratus, juravit se confecto bello Medico invasorum Ciliciam, Damascum, Syriam, Judæam & Ægyptum, ferroque & igni vastaturum & eversurum. Igitur Arphaxado Medo acie superato & capto atque interfecto, cum cæteris urbibus, tum ipsis Ecbatanis regia illius potitus, copiarum suarum imperatorem Holofernem jubet, se jurejurando quo ipse sese obstrinxerat, solvere: & cum magnis copiis iis inferre bellum, qui Medici belli societatem detrectassent: conservatis iis qui se dederent, eorumque urbibus illæsis: contumacibus vero non parcendum: sed & ipsos cædendos, & urbes eorum diripiendas ac vastandas esse. His mandatis acceptis, Holofernes cæteras gentes tractavit ut jussus erat. Israelitas autem armis aggressurus, (neque enim illius fidei supplices se committebant) rogabat, quinam illi essent, & qua re freti resisterent? Tum Achior Ammanitarum Princeps, & originem eorum illi, & qua ratione urbes illas initio occupassent, & vires Dei illorum recenset. His subjicit: *Nunc igitur deliberandum est. Nam si Deo suo peccaverunt, ascendemus, eosque debellabimus: sin minus, prætereat Dominus meus, ne forte illis a Deo suo defensis, nos superemur.* Quæ cum Achior dixisset, Holofernes ira percitus satellites jubet Achiorem vinctum tradere Israelitis, ut cum illis captus supplicio afficeretur. Betuliam itaque perducunt hominem, & cum ab oppidanis sagittis & fundis peterentur, Achiore vincto in montis radicibus abjecto, redierunt. Eum oppidani in urbem introduxerunt: & cognita ex eo illius facti causa, Deum vindicem invocarunt. Postridie Holofernes copiis ad Betuliam adductis, pedicum centum & septuaginta, & equitum duodecim millibus, castra locat. Deinde statuit non gerere bellum, sed fontes occupare, unde aquarentur, ut aut siti perirent, aut urbem traderent: partemque exercitus ad custodiam aquarum mittit. Ita cum diebus triginta quatuor ab hostibus circumsiderentur, aqua destituti cives, magistratus adeunt, petentes ut urbem & sese dederent, ut aut conservati servirent hostibus, aut occisi malis liberarentur. Ozias autem civitatis Princeps: *Fratres*, inquit, *dies ad-*

Judithæ res gestæ.

Nabuchodonosorem contra Arphaxadum Medum expeditio.

Edit. Paris. pag. 139.

Achior Ammanita ob veram consilium hostibus dedituri ab Holoferne.

Betulia obsidio, & penuria consecutus.

LIBER III.

huc quinque expectemus: quod ſi divinitus auxilium nobis oblatum fuerit, bene erit. Sin minus, conſilium veſtrum ſequar.

Judith conſilium init liberandæ patriæ.

XII. Erat autem in ea urbe vidua nomine Judith, mulier modeſta, cordata & formoſa, quæ decreto populi & magiſtratuum audito, Oziam cæteroſque magiſtratus accerſitos objurgat: ut qui Deum tentarent, cum dicerent, niſi intra dies quinque auxilium divinitus offerretur, ſe urbem hoſtibus tradituros. Illi quamvis eam recte dicere concederent, tamen populi ſitim & violentiam opponebant. Tum illa, eos per noctem illam ad portas urbis præſtolari jubet: ſe cum ancilla ſua exituram, neque dicturam prius quid cœpiſſet conſilii, quam rem ipſam perpetraſſet. Exitu impetrato, digreſſis illis, ad preces convertitur: & depoſito lugubri ex viduitate veſtitu, lota, & unguentis delibuta, amictum hilarem induit, ornamenta ſumit, & exornata ad amoris illecebras ancillæ in

Judithæ cum Holoferne colloquia.

vaſis ferendum dat vinum & oleum, & peram farina, ficubus & panibus plenam: & ea comite urbem egreſſa, in caſtra Aſſyriorum tendit: ab excubitoribus comprehenſa, ad Holofernem adducitur: qui ejus formam admiratus, ſecuram eſſe juſſit, nihil enim paſſuram mali. Tum illa: *Audi*, inquit *Domine*, *verba mea*, *& quæ Achior dixit*, *animo tuo non excidant. Verum enim eſt*, *Iſraelitas*, *ni peccaverint*, *gladio non ſuperatum iri. Nunc autem*, *quia cibis & aqua deſtituuntur*, *lege interdictis veſci*, *& primitias frumenti*, *vinique decimas*, *quæ Sacerdotibus attributa*, *ne attingi quidem ab aliis fas eſt*, *abſumere decreverunt. Quæ cum & Hieroſolymitani ſtatuerint*, *legatos eo miſere*, *veniam ejus facti petentes. Sic igitur lege violata*, *non defenſi a Deo*, *in exitium ruent. Quibus ego cognitis*, *ex urbe profugi*, *ut interitum vitem*, *& nunc apud te manebo*, *Domine: & egreſſa noctu in vallem*, *adorabo Deum*, *ut cum is mihi dixerit*, *quando peccarint*, *ego tibi renunciem*, *& te per Judæam Hieroſolyma uſque perducam*, *ſolumque tuum in urbis medio collocem.* Holofernes hac oratione delectatus, introduci eam jubet in cellam conclavis ſui, & dari quod edat. At illa, ſe negat illorum cibis uſuram, ne ſibi fraudi eſſent: ſed iis quos ſecum attuliſſet, victitaturam. Cum Holofernes rogaret, ubi ii defeciſſent, quo victura eſſet? Reſpondet illa: *Ita te vivas*, *Domine*, *ut non prius cibi hi mei deficient*, *quam Deus mea manu id peregerit*, *quod decrevit*. Media nocte petiit, ut ſibi in vallem egredi liceret ad precandum: concedit Holofernes. Quum autem illa triduum ita feciſſet, quarto die convivium apparat, & Bagoæ

pag. 141.

eunucho, qui omnibus ejus opibus præerat, mandat, ut Hebræam mulieri perſuaderet, ut ad ſe veniret. Sibi enim turpe fore, ſi talem fœminam dimiſiſſet, nulla conſuetudine cum ea habita. Bagoas Judithæ ait: *Veni ad dominum meum*, *ut gloriosa ſis in conſpectu ejus*, *& nobiſ-*

A χονται ὁ λαὸς, καὶ ἐξὸν αὐτοῖς ἐκδοῦναι τὴν πόλιν τοῖς ἐναντίοις, καὶ ἑαυτοὺς, ἵνα ἢ διωλόμεθα ὑπ' ἐκείνοις, καὶ ζήσονται, ἢ καπαφαγόντες ἀπαλλαγῶσι τῶν ὀδυνῶν. Ὀζίας δὲ ὁ τῆς πόλεως ἄρχων. Ἔτι, ἔφην, ἀδελφοὶ μένωμεν πέντε ἡμέρας, καὶ εἰ μὲν ἥξει βοήθεια ἐκ Θεοῦ ἡμῖν· εἰ δ' ὦ, ποιήσω κατὰ τὴν συμβουλίαν ὑμῶν.

ιβ'. Ἦν δέ τις ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ γυνὴ, ὄνομα Ἰουδὴθ, καὶ γυνὴ χήρα, καὶ αὐτὴ σώφρων, καὶ συνετὴ, καὶ ὡραία τῇ ὄψει. Ἀκούσασα τοίνυν τὰ διδόγμενα τῷ λαῷ, καὶ τοῖς ἄρχουσι, μετεπέμψατο τὸν Ὀζίαν, καὶ τοὺς λοιποὺς τῆς πόλεως ἄρχοντας. Καὶ ἐμέμψατο αὐτοῖς, ὡς πειράζουσι τὸν Θεὸν, ὅτι εἶπον παραδώσειν τὴν πόλιν τοῖς ἐναντίοις μὴ πέντε ἡμέρας, εἰ μὴ ἐν αὐταῖς ἥξει τις αὐτοῖς βοήθεια ἐκ Θεοῦ. Οἱ δὲ καλῶς μὲν αὐτῇ συνέθεντο λέγειν, ἀπέθεντο δὲ τὴν δίψαν τοῦ λαοῦ, καὶ τὴν βίαν τὴν ἐξ αὐτῶν. Κἀκείνη εἶπεν αὐτοῖς τὴν νύκτα ἐπὶ τοῦ πύλου τῆς πόλεως ἑστάναι. Αὐτὴ γὰρ ἐλέγετο ἐξελθεῖν μετὰ τῶν ἀβρᾶς αὐτῆς, καὶ μέν τινες αὐτῶν ἴσασι τὸ παρ' αὐτῆς μελετώμενον, ἕως ἂν πρὸς ὥραν ἔξιν κατάθωνται. Καὶ εἶπεν αὐτῇ, Πορεύου· καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον. Ἡ δὲ πρὸς παράκλησιν ἐτράπη τοῦ Θεοῦ. Εἶτα ἀποθεμένη τὴν πενθερὰν τὴν χηρεύσασαν, καὶ τὸ σῶμα περιλύσασα ὕδατι, καὶ μύρῳ χεισαμένη, τὴν μετὰ δύο θεράπαινα ἐκόσμει ἑαυτὴν περιθεῖσα. Καὶ καλωπισθεῖσα πρὸς τὸ ἐπαγωγότερον, ἔδωκε τῇ θεραπαίνῃ φέρειν ἐν ἀγγείοις οἶνον καὶ ἔλαιον, καὶ πήρας ἀλφίτων πλήρη, καὶ παλάθης, καὶ ἄρτους, καὶ ἐξῆλθε τῆς πόλεως αὐτὴ καὶ ἡ παιδίσκη αὐτῆς. Ἀπιοῦσα πρὸς τὰ Ἀσσυρίων περιεβάλλου, καὶ ἐντυχοῦσα τοῖς τῆς ἑαυτῶν προφυλακῆς κατεχέθη, καὶ ἦχθη πρὸς Ὁλοφέρνην. Ὃν αὐτῆς τὸ κάλλος ἐθαύμασε, καὶ εἶπεν αὐτῇ· Μὴ φοβοῦ, ἥκεις γὰρ εἰς σωτηρίαν. Ἐφη δὲ αὐτῇ ἡ γυνή· Δέξαι τοὺς λόγους μου, Κύριε, καὶ ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε Ἀχιὼρ, ἅπτεται τῆς καρδίας σου. ἔστι γὰρ ἀληθὴς, ὅτι ἐὰν μὴ ἁμάρτωσιν οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ, καὶ κατισχύσει ῥομφαία αὐτῶν. Νῦν δὲ ἵνα μὴ ἐξέλιπεν αὐτοὺς τὰ βρώματα, καὶ τὸ ὕδωρ, ἐβουλεύσαντο, καὶ τῷ νόμῳ ἀπηγορευμένων ἅψασθαι, καὶ τὰς ἀπαρχὰς τοῦ σίτου, καὶ τοῦ οἴνου τὰς τοῖς ἱερεῦσι τετηρημένας, ὧν οὐδὲ ψαῦσαι θεμιτὸν ἑτέρῳ, δεπαπῆσαι πεκελίκασι. Ταῦτα δὲ, καὶ τοῖς εἰς Ἱερουσαλὴμ οἰκούντων βεβουλευμένων, ἐξαλλάσσειν ἐκεῖ γερουσίαν, ἀφεστήκασι τῶν τοιούτων αἱμύμων. Κἂν ὑπὸ παρανομήσωσιν, ἵνα ἴσως σφίσιν ἄμωμα ἐκ Θεοῦ, καὶ εἰς ὄλεθρον ἐκδοθήσονται. Ἀπειρήκασι γὰρ, λοιδοράσχων τὴν πόλεως, ἵνα ἐκφύγω τὸν ὄλεθρον. Καὶ νῦν μοῦ παρὰ σοὶ, Δέσποτα, καὶ ἐξελεύσομαι νυκτὸς εἰς τὴν φάραγγα, καὶ προσεύξομαι πρὸς τὸν Θεὸν, καὶ ἐρεῖ μοι πότε ἁμάρτωσιν, καὶ φανοῦσί σοι ἀναγγελῶ, καὶ ἄξω σοι ἕως τῆς Ἰουδαίας ἕως Ἱερουσαλὴμ, καὶ θήσω τὸν θρόνον σου ἐν μέσῳ αὐτῆς. Καὶ ἤρεσαν Ὁλοφέρνῃ οἱ λόγοι αὐτῆς, καὶ ἐκέλευσεν εἰσαχθῆναι αὐτὴν εἰς τὸ σκηνοῦν τὸ ταμεῖον αὐτοῦ, καὶ δοθῆναι αὐτῇ φαγεῖν. Ἡ δὲ, Οὐ φάγομαι, ἔφη, ἐκ τῶν ἐδεσμάτων ὑμῶν, μή μοι γένηται σκάνδαλον, ἀλλ' ἐξ ὧν ἐπιφέρομαι τραφήσομαι. Καὶ εἶπεν αὐτῇ Ὁλοφέρνης· Εἰ δὲ ἐκλείποι ταῦτα, πόθεν σοι τοιαῦτα χορηγηθήσεται; ἡ δ', Ζῇ ἡ ψυχή σου, Κύριέ μου, ἀπαπεκείνατο, ὅτι ἀπρότερον ἐκλείψει μοι τὰ ἐφόδιμα, πρὶν ἂν ὁ Θεὸς ἐν χειρὶ μοι ποιήσῃ ἃ ἐβουλεύσατο. Μεσούσης δὲ νυκτὸς, ἐκέλευσε τὴν φάραγγα πρὸς προσευχὴν ἐξελθεῖν, καὶ Ὁλοφέρνης ἐπέτρεψε, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὅπως ἐποίει. Καὶ τῇ τετάρτῃ ἡμέρᾳ ἐποίησεν Ὁλοφέρνης. Καὶ εἶπε τῷ δευτέρῳ Βαγώᾳ, ὃς ἐπίστευε μᾶλλον ἐπὶ πάντων τοῦ αὐτοῦ. Πεῖσον δὴ τὴν γυναῖκα τὴν Ἑβραίαν τὴν ἐλθεῖν πρὸς ἡμᾶς, αἰσχρὸν γὰρ ἡμῖν, εἰ γυναῖκα τοιαύτην παρόψομαι, μὴ αὐτῇ συνου-

σιάσω-

ὁμιλήσαντες. Καὶ ὁ Βαγώας ἦλθε πρὸς Ιουδὶθ. Ελθὲ πρὸς
τὸ Κύριόν μου δοξασθῆναι καὶ θρόσωπον αὐτῆ, καὶ πίεσαι μεθ'
ἡμῶν οἶνον, καὶ γενηθήσῃ ὡς μία τῶν παιδισκῶν σου τῶν οἰκῶν
Ναβυχοδονόσορ. Καὶ Ιουδὶθ κοσμηθεῖσα ἀπῆλθε, καὶ εἰσελ-
θοῦσα πρὸς Ολοφέρνην αὐτὸν ἔστησε, καὶ ἔφαγε καὶ ἔπιεν ἃ αὐτοῖ-
μασεν αὐτῇ ἡ παιδίσκη αὐτῆς. Η δὲ καρδία Ολοφέρνου ἐξέ-
χεν, καὶ πρὸς ἔρωτα ἦν γυναικὸς ἐξεκέκαυτο. Καὶ τῇ πότε
παραπεθέντος, ἔπιεν ὁ κύριος οἶνον σφόδρα πολύν, ἐμεθύ-
σθη. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτῆ κατεβαρύνθη· ἡ δὲ μίθης κα-
τέκειτο. Πάντες δὲ ᾤχοντο, καὶ Βαγώας συνέκλεισε τὸ σκη-
νῶμα, μόνῃ δὲ Ιουδὶθ ἐστὸς καταλελοιπώς. Η δὲ τῇ θεραπαί-
ῃ αὐτῆς ἐντεύλατο, τὸ ἔξοδον αὐτῆς ἐπιτηρεῖν. Εξελθοῦσα
μεν ἤδη ἐπὶ τὸ προσεύχεσθαι. Ο μὲν οὖν Ολοφέρνης τῇ μέθῃ κα-
τεβεβαπτισμένος κατέκειτο, καὶ ὕπνος θανάσιμος ὑπῆντητο
ἀδελφός. Η δὲ τὸ Οζὶν ἐπικαλεσαμένη, καὶ τὸ ἀκατάλυτον αὐ-
τῆ σωσαμένη, τὸ αὐτῆ ἐπέτυχε κεφαλῆ, καὶ ἐξελθοῦσα τῇ
θεραπαίνῃ, παρέχει αὐτῇ, καὶ ἄρασα ὡς δὴ προσεύξομένη τῷ
τοιχωθῆς. Εγγίσασα δὲ τῇ πόλει αὐτῆς, ἔβοσε τοῖς ἐπὶ
τῶν πυλῶν ἀνοῖξαι αὐτῇ. Καὶ εἰσελθοῦσα διηγήσατο, ὅσα δὲ
αὐτῆς ἐθαυμάσωσιν ὁ Θεὸς, καὶ τὸ κεφαλὴ Ολοφέρνου ἀφ-
ήγαγε, καὶ σωτεβάλδωσιν ἀπαιωρῆσαι παύτῃ ἐκ τῶν ἐπάλ-
ξεων, αὐτὸς δὲ πὰς παροπλίας ἐνδυσαμένους ἅμα πρωὶ ἐξ-
ελθεῖν. Ιδόντες γάρ, φασιν, ὑμᾶς οἱ Λασύριοι, δραμοῦν-
ται ἐπὶ τὸ σφῶν ἀρχιστράτηγα σπεύσῃ, καὶ ὧρότες αὐτὸν
ἀγρυπνοῦντα, ἐκπήσονται, καὶ φόβος ἐπιπεσεῖται αὐτοῖς, καὶ
τραπήσονται εἰς φυγὴν, καὶ ὑμεῖς ἐφεδεῖσθε ἐπίσω αὐτῶν, καὶ
συγκόψετε αὐτούς, καὶ πληρωθήσονται τὰ πεδία νεκρῶν.
Ταῦτα τοῖς πολίταις αὐτῆς συμβουλεύσασα. Καλέσασ-
μοι τὸν Αχιὼρ, εἶπεν. Καὶ ἐλθόντι τὸ κεφαλὴ τῷ Ολοφέρνου
ὑπέδειξε, καὶ εἶπεν ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀνέγγειλόν μοι, ἵνα,
ὅσα ἐποίησας; Καὶ εἶπεν πάντων ἐνώπιον διηγήσατο, ἃ ὁ
Θεὸς πεποίηκε δι' αὐτῆς, καὶ ὡς ἁμίαντον τὴν αὐτῆς
σωφροσύνην καὶ χρείαν ἐτήρησε. Καὶ ὁ Αχιὼρ ἐπίστευσε τῷ
Θεῷ, καὶ περιετμήθη. Οἱ δὲ τῆς πόλεως ἄρχοντες, καὶ τὸ
πλῆθος αὐτῆς, τὸν κεφαλὴν Ολοφέρνου τῷ τείχους ἀπηώρη-
σαν, καὶ τάλλα κατὰ τὴν συμβουλὴν Ιουδὶθ πεποιήκασι. Καὶ
τοὺς Λασυρίους ὡς χόρτον συνέκοψαν, καὶ παρεμβολὴν αὐ-
τῶν διαρπάσαντες, λαφύρων πολλῶν ἐνεπλήθησαν. Τῇ
δὲ Ιουδὶθ ἡ σκηνὴ Ολοφέρνου ἐξήρπτο, καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ,
ἃ καὶ ἀνάθημα τῷ Θεῷ ἐν Ιερουσαλὴμ ἀπελθοῦσα ἀνέθετο,
καὶ ἦσαν αὐτῇ ὠφελῶ· ἐστεφανωμένη ἐλαίας θαλλῷ, καὶ πᾶς
Ισραὴλ, καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ κατηγ-
ράσατο ἐν σωφροσύνῃ, καὶ πέθνηκε, ζήσασα ἔτη πέν-
τε καὶ ἑκατόν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ιουδὶθ ἐν πέρας.

ιγ'. Ἐξῆς δ' ἱστορίαν ἐπιτετμημένως, καὶ τὰ κατὰ τὸν
Τωβίτ. Τωβὶτ τοίνυν ἐκ τῆς φυλῆς μὲν κατήγετο Νεφ-
θαλείμ. Ηχμαλώτισε δὲ ἐν ἡμέραις Ενεμεσὰρ Βασιλέ-
ως τῶν Ασυρίων. Ην δὲ τὰ πρὸς Θεὸν δίκαιος, καὶ τὰ
πρὸς ἀνθρώπους δίκαιος, καὶ τῶν συμφυλετῶν αὐτοῦ δυ-
όντων τῷ Βάλ, αὐτὸς ἔθυε τῷ Θεῷ παρεύχυμος εἰς
Ιερουσαλὴμ, καὶ κατὰ τὰς τῶν νόμων ἀφηγὰς τὸν ζῆλον ἐ-
ρύθμιζεν ἑαυτῷ, καὶ αἰχμαλωτιδεῖς, ἐκ ἐχράνθη βρώ-
μασιν ἐθνικοῖς. Γέγονε δὲ τῷ Ενεμεσὰρ ἔντιμος, καὶ
ἐκτήσατο περιουσίαν πολλὴν, καὶ παύτας μεταδίδου τῶν
οἰκείων τοῖς γένους τοῖς χρῄζουσι. Πορεύομένος δὲ εἰς Μη-
δίαν, παρέθετο ἐν τῷ ἐκεῖ κατοικοῦντι ὁμοεθνῶν τῷ
Γαμαὴλ ἀργυρίου δέκα τάλαντα. Καὶ λαβὼν γυναῖ-
κα τῶν ὁμοφύλων Αννα, υἱὸν ἐξ αὐτῆς ἐγείνατο Το-
βίαν. Ενεμεσὰρ δὲ θανόντος, καὶ τὸ υἱοῦ αὐτοῦ Σε-
ναχηρεὶμ τὴν ἀρχὴν διαδεξαμένου τῷ Ασυρίων, καὶ

cum compotato, eo loco futura, quo ea LIBER III.
sunt, quæ degunt in ædibus Nabuchodonoſoris. Juditha igitur exornata ad Holoſernem ingreditur, accumbit, ea edit & bibit, quæ ab ancilla ſua ſibi parata erant. Holoſernes obſtupefactus, amore illius inflammatur: productoque convivio, & plurimo vino hauſto inebriatus, in lectulo ſe reclinat, mero gravato capite, digreſſis omnibus, Bagoas tentorium claudit, ſola Juditha in eo relicta. Mandarat autem illa ancillæ, ut exitum ſuum obſervaret, egreſſuram enim eſſe ad orandum. Sed cum Holoſernem vino demerſum, & profundiſſimo ſomno oppreſſum videret, invocato Deo, ſtricto acinace, illius caput reſecat: egreſſa, ancillæ tradit: abit ut de more precatura. Cumque urbi ſuæ propinquaſſet, portarum cuſtodes aperire jubet: intromiſſa, quæ miracula Deus ipſius opera ediditſſet, commemorat, Holoſernis caput profert: id e propugnaculis ſuſpendendum eſſe monet, & armatos mane egredi. *Nam, ubi vos, inquit, viderint Aſſyrii, ad Imperatoris ſui tabernaculum concurrent, & ejus cæde perterrefacti, fugam facient. Vos eos inſecuti ita cædetis, ut campi cadaveribus impleantur.* Quæ cum cives ſuos monuiſſet, Achlori accerſito caput Holoſernis monſtrat: quo ille conſpecto, attonitus petebat, ut quid egiſſet, ſibi recenſeret. Cum autem illa in conſpectu totius populi quæ Deus per ipſam feciſſet, narraret, utque caſtitatem & viduitatem ſuam inviolatam conſervaſſet, credidit Achlor Deo, & circumciſus eſt. Magiſtratus vero & populus urbis, capite Holoſernis de pinnaculo ſuſpenſo, cæteraque de Judithæ conſilio executi, Aſſyrios inſtar graminis cæciderunt: magnaque copia ſpoliorum potiti, Judichæ tabernaculum Holoſernis attribuerunt: quod illa Hieroſolyma profecta, Deo conſecravit, eique cum omnibus Iſraelitis canticum cecinit, oleagino ramo coronata: & reverſa domum, in caſtitate conſenuit: mortua cum vixiſſet annos quinque & centum. Et hic eventus fuit Judithæ.

Holoſernis cædes, & Aſſyriorum prodigatio.

Achlor Judaiſmum amplectitur.

Edit. Pariſ. pag. 142.

XIII. Nunc ſeries narrationis poſtulat, ut & Tobiti hiſtoriam breviter percurramus. Is igitur ex tribu Nephthalia oriundus, captus fuerat temporibus Enemeſaris Regis Aſſyriorum: homo pius erga Deum, & juſtus adverſus homines: cumque tribules ejus Baali immolarent, ipſe Hieroſolyma proficiſcens ſacrificabat Deo, vita ex legis mandatis inſtituta. In captivitate non contaminatus fuit cibis gentilibus: concillataque ſibi Enemeſaris gratia, de opibus, quas magnas paraſat, impertiebat egenis popularium ſuorum. Cum autem in Mediam proficiſceretur, depoſuit apud quemdam popularium ſuorum Gamaelum decem argenti talenta: ductaque uxore ſuæ gentis Anna, Tobiam filium ex ea ſuſcepit. Enemeſare mortuo, Senacherimus filius regni Aſſyriorum ſucceſſor, cum

Tobiti genus & mores.

Anna.

Tobias.

LIBER III.

Tobiti exilium, & reſtitutio.

bello Judæis illato, ſæde profligatus eſſet, domum reverſus, per iracundiam ex dolore cladis multos Iſraelitarum occidit. Eos Tobitus noctu ſepelliebat. Quamobrem delatus apud Regem, cum quæreretur, ipſe fugam capit, & ſacultates ejus omnes diripiuntur. Necdum dies quinquaginta exierant, cum Senacherimo a ſuis filiis occiſo, parricidæ perterriti in exilium profugiunt: & alius ejus filius Nachordan regnum paternum ſuſcipit, qui Tobiti cognatum, Achiacharum nomine, ſuarum rerum procuratorem conſtituit, cujus interceſſione Tobitus Rege exoratus Niniven revertitur. Feſto Pentecoſtes, quod ſeptenis hebdomadibus Judæi celebrabant, Tobitus lauto prandio apparato, filio mandat, ut quemcumque fratrum inopem & Domini memorem videret, eum ad epulas adduceret. Tobias egreſſus revertitur, patri nuncians, popularium quendam ſtrangulatum in foro jacere. Statim abit Tobitus, cadaver ſublatum domum portat, & poſt ſolis occaſum ſepelit. A ſepultura reverſus, domum non ingreditur: ut qui ex lege impurus eſſet, contacto cadavere. Sed juxta parietem in atrio dormit, in quo paſſerculi nidulati, excrementa alvi in oculos dejecerunt. Unde cæcatus Tobitus, & ad egeſtatem redactus, ab uxore nente alebatur: quæ aliquando mercede accepta, auctarii vice hœdum etiam retulerat, cujus balatu audito, rogabat, num furto ſublatus eſſet? Reſpondente illa, dono ſibi datum eſſe: inſtabat, ſi furtivus eſſet, ut ſuis dominis reſtitueretur. Mulier dolore commota, & maritum ob nimium juſtitiæ ſtudium veluti ſubſannans: *Ubi*, inquit, *ſunt eleemoſynæ tuæ, & juſtitiæ tuæ?* Iis verbis Tobitus perturbatus & lachrymans, mortem a Deo exoptat. Cæterum accidit, ut eodem die Ecbatanis Mediæ Sara filia Raguelis a paternis ancillis maledictis laceſſeretur, quaſi maritos ſuos ſuffocaret, cum ſepties deſponſa, neque ulli nupta fuiſſet. Nam dæmonium quoddam, nomine Aſmodæus, illos ad eam ingredientes, ſuffocabat. Ea contumeliæ impatiens, de ſuſpendio deliberabat: ſed ne patri ſuo luctui & dedecori eſſet, ab eo ſibi temperat: & ad preces converſa, Deum invocat, mortem optans, & liberationem ab opprobriis, aut clementem melioris ſortunæ adeptionem, qua & ipſa ignominiam effugeret. Utriuſque autem preces exaudiæ ſunt: miſſuſque a Deo Raphael Archangelus, qui & Tobiti cæcitatem curaret, & Saram Tobiæ deſponderet, & Aſmodæum malum dæmonium vinciret, ne quid Tobiæ noceret, Sara ducta. Tobitus igitur filium Tobiam vocat, multa monet, denique exponit: Se apud Gamaelum Gobriæ filium qui Ragis Medicis degat, decem argenti talenta depoſuiſſe, jubet ut ea recipiat, reddito chirographo, & comitem mercede conducat. Is dum comitem quærit, in

Sara Raguelis filia infeſtata a dæmone Aſmodæo.

Edit. Pariſ. pag. 143.

A χῆ τῆς Ἰουδαίας στρατεύσαντος, χῆ αἰχρῶς φυγόντος ἐκεῖθεν, ἐπανελθόντος τε εἰς τὰ οἰκεῖα, χῆ θυμῷ ἐφ' τλῷ ὅτι πλείονας τῶν Ἰσραηλιτῶν, ἐθαπτεν αὐτὸς νυκτὸς ὁ Τωβίτ. Γνωσθεὶς δὲ ὑπὸ παιῶν, ἐζητεῖτο, ἔφυγε, χῆ τὰ τῆς οἰκίας αὐτῦ διήρπασε ξύμπαντα. Οὔπω δὲ πεντήκοντα παρελθοσῶν ἡμερῶν, ὁ μὲν Σεναχηρεὶμ ὑπὸ τῶ υἱέων ἀνῄρητο, χῆ οἱ μὲν πατροκτόνοι δείσαντες ἔφυγον. Ἔπρος δὲ παῖς ἦν τῦ Ναχορδὰν τλῷ βασιλείαν τλῷ πατρικλῆ διεδέξατο, ὃς συγγενῆ τῦ Τωβὶτ κατέστησε τῶ αὐτῦ πραγμάτων διοικητλῶ, Ἀχιάχαρ καλεμβρον. Κρατῆσας δὲ τῆς Βασιλείας περὶ Τωβὶτ, χῆ ἐπανῆλθεν εἰς Νινευή. Ἑορτῆς δὲ πεντηκοστῆς ἦν κατ' ἔτος ἑβδομάδας ἑορτάζον Ἰουδαῖοι, ἄριστον ἑτοίμασε τῶ Τωβὶτ δαψιλές. Λέγει οὖν τῶ υἱῶ αὐτῦ Τωβίᾳ· Πορεύθητι, τέκνον, χῆ ἄγαγε ὃν ἂν εὕρῃς τῶν ἀδελφῶν ἡμῶν ἐνδεῆ μεμνημένον τῦ Κυρίυ, μεθέξοντα τραπέζης ἡμῶν. Ὁ δὲ πορευθεὶς, ἀπέστρεφε, λέγων· Εἷς ἐκ τῆς γένυς ἡμῶν ἐσφαγλλωμένος ἔρριπται ἐν τῇ ἀγορᾷ. Καὶ ὁ Τωβὶτ τάχυς ἀπῆλθε, χῆ ἀπελόμενος τὸν νεκρὸν, εἰς τλῷ οἰκίαν ἐκόμισε. Δύσεως δὲ τῦ ἡλίου ἔθαψεν αὐτὸν, χῆ ἐπανελθὼν, ἐκ ἐπῆλθεν εἰς τλῷ οἰκίαν, διὰ κατὰ τὸν νόμον ἀκάθαρτος, ὡς ἀψάμενος τῦ νεκρῦ, ἀλλ' ἐκοιμήθη παρὰ τὸν τοῖχον ἐν τῇ αὐλῇ. Στρουθία δὲ ἐν τῷ τοίχῳ ὑμνυκτρόδοπα, ἀράδυσαν εἰς τὰς ὀφθαλμὰς αὐτῦ, ἐξ ὧν λεπώματα συνίβησαν ἐν αὐτοῖς, καὶ τυφλὸς ἐπεποίητο ὁ Τωβίτ. Ἐν ἐνδείᾳ δὲ γονέων, ὑπὸ τῆς γυναικὸς μισθῷ ἠθήσης ἐτρέφετο. Κατέτυχε μισθὸν λαβοῦσα, χῆ ἐπ' αὐτῇ προσελήφθη καὶ ἕτερον, ὅτε πρὸς τὸν Τωβίτ. Καὶ ἀκούσας τῆς φωνῆς τῦ ἐρίφυ, ἤρξατο μὴ ποτε κλοπιμαῖον εἴη. Ἡ δὲ, δῶρον, εἶπε, μοι δέδοται ἐπὶ τῇ μισθῷ. Καὶ ὃς ἐπίκειτο λέγων, Εἰ κλοπιμαῖόν ἐστιν, ἀποδοθήτω τοῖς κυρίοις αὐτῦ. Περιαλγήσασα δὲ ἡ γυνὴ, χῆ εἰποῦσα πρὸς ἄνδρα ἐπὶ τῇ ἀκεραιοσύνῃ τῦ δικαίυ ἐπιχλεύζουσα· Ποῦ εἰσὶν αἱ ἐλεημοσύναι σου, χῆ αἱ δικαιοσύναι σου, ἴδε νῦν τὰ σὰ Τωβὶτ ἐδάκρυσι συγχυθεὶς, ἐ μέλλει τὸν Θεὸν ἐπικαλεῖσθαι ἐ ζῆν. Καὶ κατ' αὐτὴν ἐ ἡμέραν ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας συνέπεσε, ἀνειδίζεσθαι Σάρραν ἐ θυγατέρα Ραγουὴλ ὑπὸ παιδισκῶν τῦ πατρὸς αὐτῆς, ὡς τοὺς ἄνδρας αὐτῆ ἀποπνίγουσα, ἐ ἑπτὰ μὲν συζεύχθεῖσα, ὑδενὶ δὲ αὐτῶν γενομένη. Δαιμόνιον γάρ τι, Ἀσμοδαῖος καλούμενον, ἐθανάτου αὐτοὺς πρὸς αὐτὴν εἰσιόντας. Ἡ δὲ μὴ φέρουσα τὸ ὀνειδισμὸν, ἀπάγξασθαι ἐβουλεύσατο. Ἀλλ' ἵνα μὴ πίστος χῆ ὁσιότης δῶ τῷ πατρὶ αὐτῆ, πῶς μὴ ἀνοίσουσιν εἰς ἀφορμὴν χῆ τᾶσα, ἐπικαλέσατο ἐ Θεὸν, αἰτουμένη θανεῖν, χῆ ἀπαλλαγῆναι ἐ ὀνειδισμῶν, ἢ οἰκτειρηθῆναι, χῆ ὅπως αὐθις τὸ ὄνειδος ἐκφυγῶν. Εἰσηκούσθη ὖν ἡ ἀφορμὴ χῆ ἀμφοῖν. Καὶ ἀπεστάλη πρὸς ἐ Θεῦ Ραφαὴλ ὁ Ἀρχάγγελος, ἰάσασθαι μὲν ἐ πήρωσιν τῦ Τωβὶτ, ἐ Σάρραν δὲ τῇ Τωβίᾳ μνηστεύσασθαι, χῆ δῆσαι ἐ Ἀσμοδαῖον τὸ πονηρὸν δαιμόνιον, ὡς τε μή τι κακὸν τῷ Τωβίᾳ ἐργάσασθαι, εἰ ἐ Σάρραν ἀγάγοιτο. Καλέσας ὖν ὁ Τωβὶτ τὸν Τωβίαν ἐ παῖδα αὐτῦ, χῆ παραινέσας πολλὰ, πλοῦν ἔφη αὐτῷ. Δέκα τάλαντα ἀργυρίυ παρεθέμην Γαμαὴλ τῷ τῦ Γαβρία ἐν Ῥάγοις ἐ Μηδίας. Πορευθεὶς ὖν λάβε ταῦτα, χῆ ἔδωκεν αὐτῷ τὸ περὶ τούτων χειρόγραφον, χῆ ἐντείλαιτο ζητῆσαι ἄνθρωπον, ὃς μισθῦ αὐτῷ συμπορεύσεται. Καὶ ζητῶν συνοδοιπόρον, ἐντυγχάνει τῷ Ἀρχαγγέλῳ Ραφαὴλ, ὡ εἶδεν ἀνδρὸς φανέν-

τι αὐτῷ, καὶ ἐπαγγελλομένῳ εἰδέναι τὴν ὁδὸν, καὶ τὸν οἶκον τοῦ Γαμαὴλ, καὶ συνοδεύσειν αὐτῷ παραλαβὼν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον Ἀζαρίαν καλούμενον, ἀπῆλθε. Καὶ ἦλθον ἑσπέρας ἐπὶ τὸν Τίγριν τὸν ποταμὸν, καὶ κατέλυσαν ἐκεῖ. Τωβίας δὲ εἰσιὼν τὸν ποταμὸν περιλούσασθαι, καὶ ἀνέθορεν ἐκεῖθεν ἰχθὺς καταπιεῖν τὸ μειράκιον. Ὁ δὲ ἄγγελος ἐπιλαβέσθαι αὐτοῦ τὸν ἰχθύος παρεκελεύσατο, καὶ ἑλκυσθέντα αὐτὸν εἰς τὴν γῆν ἀναπηδῆσαι ἔξω, καὶ λαβεῖν ὑπέθετο τῷ Τωβίᾳ τὴν καρδίαν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἧπαρ καὶ τὴν χολὴν, καὶ φυλάττειν ἀσφαλῶς.

ιδ'. Ὡς δ' ἐπορεύοντο, καὶ ἤγγιζον Ἐκβατάνας, εἶπε Τωβίας· Ἀδελφὲ Ἀζαρία, εἰς τί χρησιμεύσουσιν ἡμῖν ἡ καρδία τοῦ ἰχθύος, καὶ τὸ ἧπαρ καὶ ἡ χολή; Ὁ δὲ ἀποκρίνατο, Ἡ καρδία, καὶ τὸ ἧπαρ θυμιώμενα, διώκουσι δαίμονας, ἐάν τινι ἐνοχλῶσιν. Ἡ δὲ χολὴ ἐγχριομένη ὄμμασί λεύκωμα ἔχουσι, καθαίρει αὐτὰ, καὶ δίδωσι τὸ ὁρᾶν. Ἤδη δὲ τῶν Ἐκβατάνας προσήγγισαν· καὶ φησι τῷ Τωβίᾳ ὁ Ἄγγελος, Σήμερον αὐλισθησόμεθα παρὰ Ραγουὴλ συγγενεῖ σου τυγχάνοντι, ᾧ θυγάτηρ Σάρρα ἐστὶ, φρονίμη τε καὶ καλὴ, καὶ λελέσθω περὶ αὐτῆς δοθῆναί σοι εἰς γυναῖκα. Οἶδε, Ἀκήρατα, ἔφη, τὸ καράσιον ἐκδεδόσθαι ἀνδράσιν ἑπτὰ, καὶ πάντας ὑπὸ τῶν νυμφώνων θανεῖν, ὅτι ἱερᾶ τούτου δαιμόνιον, καὶ τοὺς αὐτῷ μιγνυμένους ἀποκτύνει, καὶ δέδοικα μὴ καὶ αὐτὸς ἀναιρεθῶ παρ' αὐτοῦ. Καὶ ὁ Ἄγγελος, Ἀκουόν μου, φησὶ, καὶ μηδεὶς σοι τοῦ δαιμονίου λόγος. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃς εἰς τὸν νυμφῶνα, ἀνθρακιὰν ἐπίθες ἐκ τῆς καρδίας τοῦ ἰχθύος, καὶ ἐπὶ τῷ ἥπατος, καὶ φλέξεται τὸ δαιμόνιον ἡ ὀσμὴ αὐτῶν ὀσφρανθὲν, καὶ οὐκέτι ἐπανελεύσεται. Καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸν οἶκον Ραγουὴλ, καὶ μαθὼν ἐκεῖνος περὶ Τωβίᾳ, ὅτι υἱὸς ἐστὶ τοῦ Τωβὶτ, κατεφίλησε αὐτόν. Καὶ ἀκούσας ὅτι πεπήρωται ὁ Τωβὶτ, ἐλάσας, καὶ ἀσμένως αὐτὸν ἐδέξατο. Ὁ δὲ Ἄγγελος ἔφη τῷ Ραγουὴλ, συζεῦξαι αὐτῷ τὴν Σάρραν. Καὶ κατένευσε· καὶ καλέσας τὴν θυγατέρα, καὶ τὴν χεῖρα αὐτῆς λαβόμενος, παρέδωκεν αὐτὴν τῷ Τωβίᾳ. καὶ λαβὼν βιβλίον, ἔγραψε συγγραφήν. Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον εἰσήγαγον εἰς τὸ παστὸν πρὸς αὐτὴν τὸν Τωβίαν. Ὁ δὲ ἀναμνησθεὶς, ἔλαβεν ἄνθρακας, καὶ ἐπιθεὶς ἐπὶ τὴν καρδίαν καὶ τὸ ἧπαρ τοῦ ἰχθύος, ἐπέπνευσε, καὶ ὀσμὴ ἐφυγάδευσε τὸ δαιμόνιον. Ραγουὴλ δὲ μεθ' ἡμέρας ἑπτὰ μίαν τῶν παιδισκῶν ἐδίδει, εἰ ζῇ ὁ Τωβίας. Τὴς δὲ ἀναστρεψάσης, καὶ ζῆν λεγούσης αὐτὸν, εὐλόγησεν ὁ Ραγουὴλ τὸν Θεόν. Εἶπε δὲ πρὸς Τωβίαν· Ἑορτάσωμεν τοὺς γάμους ἡμέρας δέκα καὶ τέσσαρας, καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ἐντεῦθεν πρὸ τῶν πέντε παρελθεῖν. Καὶ τότε λαβὼν τὴν ἡμίσειαν μοῖραν τῶν ὑπαρχόντων μοι, πορεύου· τὰ δὲ γε λοιπὰ λήψεσθε θανόντος ἐμοῦ, καὶ τῆς βίου μου κοινωνοῦ. φησὶν οὖν ὁ Τωβίας πρὸς Ραφαὴλ· Ἀδελφὲ Ἀζαρία, λάβε μου τὸ χειρόγραφον, καὶ πορεύθητι εἰς Ράγους παρὰ Γαμαὴλ, καὶ κόμισαι τὸ ἀργύριον· οἶδα γὰρ χρονίσαντα, ὁ πατήρ μου σφόδρα ὀδυνηθήσεται· Καὶ εἰσῆλθε ὁ Ἄγγελος, καὶ ἐπιχείρησε τῷ Γαμαὴλ τὸ χειρόγραφον, καὶ ἔλαβε τὸ ἀργύριον, καὶ ὑπέστρεψε· Ἤδη δὲ παρελθουσῶν τῶν γάμων ἡμερῶν, Ἐξαπόστειλόν με, τῷ Ραγουὴλ ὁ Τωβίας φησί. Καὶ λαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ, καὶ τὸ ἥμισυ τῶν ὑπαρχόντων τῷ Ραγουὴλ, ἀπῆλθε. Λάρτι δὲ πλησίον γινομένων τῆς Νινευὶ, φησὶν ὁ Ἄγγελος πρὸς αὐτόν· Προδράμωμεν ἔμπροσθεν, ἑτοιμάσωμεν τὴν οἰκίαν. Λάβε δὲ μετὰ χεῖρας τὴν χολὴν τοῦ ἰχθύος, καὶ ἀνοίξει τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ ὁ πατήρ σου, σὺ δὲ ἔγχεον αὐτοῦ τῇ χολῇ, καὶ δυχθεὶς διατείψει αὐτοὺς, καὶ ὑποβαλεῖ τὰ λευκώματα. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ ἐκάθητο τηροῦσα τὴν ὁδὸν· καὶ ὡς ἔγνω τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐρχόμενον,

Raphaelem Archangelum incidit, qui virili ſpecie illi oblatus, profitebatur ſe ſcire viam & ædes Gamaeli, & ejus ſore comitem. Eo igitur adhibito, quaſi homo eſſet, Azarias nomine, iter ingreditur: juxta Tigrim fluvium pernoctant. Cum autem Tobias fluvium ingreſſus eſſet, ut ſe ablueret, exiliit inde piſcis, adoleſcentem devoraturus. At Angelus ut piſcem apprehendat, & pertractum in terram diſſecet, hortatur: ejuſque cor, jecur & fel diligenter aſſervet.

LIBER III. Raphael Archangelus, Tobiam in Mediam comitatur.

Piſcis cor, jecur & fel.

XIV. Cum prope Ecbatana veniſſent, Tobias, *Frater Azaria*, inquit, *quis nobis uſus eſt cordis, jecoris & fellis piſcis?* Reſpondet ille: cordis & jecoris ſuffitu, fugari dæmones, ſi cui ſint moleſti: fel inunctum oculis, albuginem detrahere, & reſtituere viſum. Præterea Tobiæ ait, ſe in urbe apud Raguelem cognatum ejus pernoctaturos, cui filia ſit Sara, cordata & formoſa, eam ſe illi uxorem petiturum. Tum adoleſcens: *Audivi*, inquit, *puellam ſeptem viris fuiſſe elocatam, qui omnes in thalamo nuptiali perierint. Nam a dæmonio adamari, quod ſponſos illius perimat. Vereor itaque, ne & mihi idem uſu veniat.* Cui Angelus: *Me*, inquit, *audi, neque ulla dæmonii ratione habita: ubi in thalamum veneris, portionem de corde & jecore piſcis carbonibus impoſito. Dæmonium enim odore illo profligatum, numquam redibit.* Cum ingreſſi eſſent ædes, & Raguel Tobiam Tobiti filium eſſe cognoviſſet, utrumque humaniter excipit, adoleſcentem deoſculatur, & patris ejus calamitatem deplorat. Angelo autem a Raguele petente, ut Tobiæ Saram deſponderet: cum annuiſſet pater, & filiam accerſiſſet, puellam manu prehenſam Tobiæ tradit, & libellum matrimonii conficit. A cœna Tobias in conclave ad illam introductus, corde & jecore piſcis carbonibus impoſito, cubiculum ſuffumigat, eoque nidore fugat dæmonium. Raguel autem, cum diluxiſſet, ancillam miſit, viſum an adhuc viveret Tobias: quæ cum eum ſalvum eſſe renunciaſſet, laudato Deo, Tobiæ ait: *Nuptias per quatuordecim dies celebrabimus, nec ante tot elapſos te dimittam: poſt, accepto meorum opum ſemiſſe, diſcedes: reliqua, me, vitaque mea ſocia defuncta, accipietis.* Tobias igitur ad Raphaelem ait: *Frater Azaria, cape chirographum meum, & Raga Medica profectus, ad Gamaelem, argentum affer. Nam ſi diu morabimur, pater meus vehementer angetur.* Abit Angelus, dato Gamaeli chirographo, argentoque accepto revertitur. Elapſis nuptiarum diebus, Tobias petita a Raguele venia, uxoreque ſua, cum ſemiſſe bonorum ſoceri accepta, diſcedit. Cum autem jam Ninivæ appropinquarent, Angelus ei ait: *Præcurramus, & præparemus ædes: tu vero fel piſcis in manu ſumito, ut aperiantur oculi patris tui. Nam ubi in eos inunxerit, & ille eum morſu conſtricuerit, albuginem detrahet.* Mater porro ejus ſedebat, reditum filii expectans: eo

Sara Tobiæ deſponſatur.

Edit. Pariſ. pag. 144.

pag. 145.

LIBER III.

conſpecto, adventum ejus Tobito nunciat, propereque accurrens, filium deoſculata: *Vidi te*, inquit, *fili, neque mihi poſthac mors cura eſt*. Tobitus vero ad januam exiens impingit: ſed Tobias eo apprehenſo, felle inunxit ejus oculos: quos ubi ille compunctos defricuit, albugo inde ſquamarum inſtar decidit. Viſo igitur filio laudat Deum: cumque audiſſet, quid ei apud Medos accidiſſet, egreſſus eſt ſponſæ obviam, & bene precatus. Ninivitas autem, cum eum videre cernerent, & magnifica Dei opera audirent, mirabantur. Dixit autem Tobitus filio, ut ſuo comiti mercedem cum auctario daret. Verum Tobias: *Pater*, inquit, *æquum eſt eum ſemiſſem eorum omnium quæ attulit, accipere*. Et Raphaeli ait: *Mi frater Azaria, ſume dimidium eorum omnium quæ attuliſti, & bene ambula*. Tum Angelus utrumque ſeducit, & eis opera Dei magnifica recenſens, ſe Raphaelem eſſe ait, nec ſua ſponte veniſſe, ſed a Deo eſſe miſſum: monet ut Deum celebrent, ejuſque in ſe beneficentiam prædicent. *Nam arcanum*, inquit, *Regis celare bonum eſt. Dei autem opera ſunt celebranda & extollenda*. Illi his auditis, ad pedes ejus ſunt prolapſi: ſed cum ſurrexiſſent, eum non viderunt amplius, & prædicarunt miracula divinitus in ſe edita. Natus erat Tobitus, cum viſum amitteret, annos quinquaginta octo, eumque poſt annos octo recuperavit, & ab eo tempore magis etiam veritus eſt Deum, & majus virtutis ſtudium habuit. Cum plane conſenuiſſet, Tobiæ dixit: *Ego, fili, plane conſenui, jamjam moriturus. Tu vero cum liberis tuis proficiſcere in Mediam. Perſuaſum enim habeo, ea quæ Jonas de Ninives excidio prædixit, eventura eſſe. Hieroſolyma item fore deſerta, & Templum combuſtum iri: ſed Deo ubi reconciliato, populum reverſurum, & eam inſtauraturum. Tu vero legem obſervato, & miſericors eſto & juſtus*. His filio mandatis expiravit, annos centum quinquaginta octo natus. Eo Tobias una cum matre honorifice ſepulto, cum uxore Ecbatana Mediæ ad ſocerum Raguelem proficiſcitur: quem cum & ipſum natu grandem ſepeliſſet, hæreditatem ejus adit. Mortuus eſt & Tobias, annos natus centum viginti ſeptem, audivitque, priuſquam obiret, excidium Ninives a Nabuchodonoſore & Aſſyriis captæ.

XV. Omnis igitur Hebræorum populus, ut jam expoſitum eſt, ab Aſſyriis captus, & alio translatus eſt, deſertis Hieroſolymis: neque prius dimiſſus, quam Aſſyriorum imperium, ut Prophetæ prædixerant, a Medis & Perſis eſſet everſum, annique ſeptuaginta ab Hieremia deſignati præteriiſſent. Neque vero alienum hoc loco fuerit, Aſſyrii regni excidium breviter perſtringere, atque oſtendere, vere prædictum fuiſſe a Prophetis, id a Medis & Perſis everſum iri. Cæterum res ita ſe habet. Medorum & Perſarum diſtincta regna fuerunt,

Tobitus viſum recipit.

Raphael indicat, qui ſit.

Tobiæ & Tobiæ obitus.

Edit. Pariſ. pag. 146.

Aſſyrii regni everſendi occaſio.

A ἀνώιξασα, φησὶ τῷ Τωβὶτ, Ἔρχεται ὁ υἱός σου. Καὶ προσδραμοῦσα, περιέλκυσεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν. Εἶδόν σε, τέκνον, οὐκέτι μοι θανοῦμαι, ἃ μέλλον μοι. Τωβὶτ δὲ ἐξῆει πρὸς τὴν θύραν προσκόπτων, καὶ ὁ Τωβίας αὐτῷ ἐπιλάβετο, καὶ ἐπέχεισε τὴν χολὴν ἐπὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, καὶ συνεδήχθησαν, καὶ διέτριψεν αὐτούς, ἐξέλιπεν δὲ ἀπ' αὐτῶν τὰ λεπώματα. Καὶ ἰδὼν ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἐδόξασε τὸν Θεόν. Καὶ ὡς ἀπήγγειλε τῷ Τωβὶτ τὰ γεγονότα τῷ Τωβίᾳ ἐν Μηδίᾳ, ἐξῆλθε Τωβὶτ εἰς συνάντησιν τῇ νύμφῃ αὐτοῦ. Καὶ ἰδὼν αὐτὴν, ἐδόξασεν αὐτόν. Οἱ δὲ ἐν τῇ Νινευὴ ὁρῶντες αὐτὸν βλέποντα, καὶ ἀκηκοότες ὅσα ἐποίησεν ὁ Θεὸς μεγαλεῖα, ἐθαύμαζον. Εἶπε δὲ Τωβὶτ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Δὸς δὴ, τέκνον, ἥμισυ μισθὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῷ συνελθόντι σοι, μᾶλλον μέντοι καὶ προσθεῖναι αὐτῷ δεῖ. Ὁ B δὲ, Πάτερ, ἔφη, τὸ ἥμισυ λαβεῖν οὐ συνέχω δίκαιόν ἐστι. Καὶ εἶπε τῷ Ραφαὴλ· Λάβε, μοι ἀδελφὲ Ἀζαρία, τὸ ἥμισυ πάντων οὗ συνέχομαι, καὶ πορεύου ὑγιαίνων. Τότε καλέσας καὶ μόνας τοὺς δύο ὁ Ἄγγελος, ἀπήγγειλε πάντα τὸ μεγαλεῖον, ὃ ἐποίησε μετ' αὐτῶν ὁ Θεός. Καὶ εἶπεν εἶναι ὁ Ραφαὴλ, καὶ μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ παραγενέσθαι, ἀλλὰ βαλλῶντα ὑπὸ Θεοῦ. Καὶ παρήνεσεν αὐτοὺς εὐλογεῖν τὸν Θεὸν, καὶ ἐξομολογεῖσθαι ὅσα ἐποίησε μετ' αὐτοῦ. Μυστήριον μὲν γὰρ Βασιλέως, ἔφη, κρύπτειν, καλὸν· τὰ δὲ ἔργα τοῦ Θεοῦ ἀνακηρύττειν ἔνδοξον. Οἱ δὲ ἀνέστησαν πάντα, ἔπεσον ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ ἀναστάντες οὐκέτι αὐτὸν εἶδον, καὶ ἀνθωμολογοῦντο τῷ Θεῷ ἀεὶ ὧν μετ' αὐτῶν θαυμασίων ἐποίησεν. Ἦν δὲ Τωβὶτ, ὅτε τὸν ὀ- C φθαλμὸν αὐτοῦ ἀπώλεσε, ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ, καὶ μετὰ ἔτη ὀκτὼ ἀποκατέστη πάλιν εἰς τὸ ὁρᾶν, καὶ ἐν μᾶλλον ἔσπευδε φοβούμενος τὸν Θεὸν, καὶ τὸ ἀγαθὸν ἐργαζόμενος. Γεγηρακὼς δὲ εἰς ἔσχατον, λέγει τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Τέκνον, ἰδοὺ γεγήρακα, καὶ ὥρας τοῦ θανεῖν εἰμὶ. σὺ δὲ λάβε τοὺς υἱούς σου, καὶ ἀπελθὲ εἰς Μηδίαν. Πέπεισμαι γὰρ, ὅτι ὅσα προεῖπε Ἰωνᾶς περὶ Νινευὴ, ὡς καταγραφήσεται, γενήσονται, καὶ ὅτι Ἱεροσόλυμα ἔρημα ἔσται, καὶ ὁ ναὸς κατακαυθήσεται, καὶ πάλιν ἐλεήσει τὴν πόλιν ὁ Θεὸς, καὶ ἐπιστρέψει ὁ λαὸς, καὶ οἰκοδομήσει αὐτῇ. Σὺ δὲ πρῶτον τὸν νόμον, καὶ γίνου ἐλεήμων & δίκαιος. Καὶ τοιαῦτα ἐντειλάμενος τῷ υἱῷ αὐτοῦ, ἐξέλιπεν, ἐτῶν γενόμενος ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ ὀκτώ· καὶ ἔθαψεν αὐτὸν ἐντίμως Τωβίας, καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ D ἀπῆλθε μετὰ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ εἰς Ἐκβάτανα πρὸς Ραγουὴλ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ, καὶ ἔθαψε κἀκεῖνον γηράσαντα, καὶ ἐκληρονόμησεν αὐτόν. Ἀπέθανε δὲ Τωβίας ἐτῶν ἑκατὸν εἴκοσι καὶ ἑπτὰ ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Μηδίας, καὶ ἤκουσε πρὸ τοῦ θανεῖν τὴν ἀπώλειαν Νινευὴ, αἰχμαλωτισθείσης ὑπὸ Ναβουχοδονόσορ καὶ Ἀσσυρίων.

ιε'. Τὸ μὲν οὖν σύμπαν τῷ Ἑβραίων ἔθνος, ὡς ἤδη ἐρρήθη, δορυάλωτον παρὰ τῷ Ἀσσυρίων γενόμενον, μετῳκίσθη, καὶ ἔρημος ἡ Ἱερουσαλὴμ κατελέλειπτο, οὐ πρότερόν τε τῆς αἰχμαλωσίας ἐλύθη, πρὶν ἡ τῷ Ἀσσυρίων κατελυθῆναι ἀρχὴ, κατὰ τὴν προφητικὴν προαγόρευσιν ἀπὸ Μήδων τε καὶ Περσῶν, καὶ οἱ ἑβδομήκοντα παρελθεῖν ἐνιαυτοὶ, ὡς ὁ Προφήτης Ἱερεμίας προεσήμαινεν. Οὐκ ἄκαιρον δ' ἂν εἴη καὶ τῆς τῷ Ἀσσυρίων βασιλείας ἐπιτεμεῖν διεξελθεῖν τὴν καθαίρεσιν, καὶ δεῖξαι τὴν προφητικὴν ἀληθεύουσαν πρόρρησιν, ἣν ὑπὸ Μήδων καὶ Περσῶν μέλλειν αὐτὴν καταλυθήσεσθαι προθεσπίσασαν· ἔχει τε ὧδε. Βασιλεῖαι καθ' ἑαυτὰς ἦσαν αἱ τῷ Μήδων, καὶ αἱ Περσῶν· καὶ

μὲν ἄρχων ὁ Ἀστυάγης, ὁ Καμβύσης δὲ τῆς Περσῶν. A
Συμφέρει δ' ἅτος τῇ Ἀστυάγους θυγατρὶ καλουμένῃ
Μανδάνῃ, ἣ τὸν παῖδα τῷ Καμβύσῃ τὸν Κῦρον ἐγεί-
νατο, ὃς τοῖς τῇ Περσῶν νόμοις ἔφορος, ἀνδρειότα-
τός τε καὶ σωφρονίστατος, τοιουτός τε καὶ δικαιότατος
γέγονε. Τὰ δὲ νόμιμα τῇ Περσῶν παιδὶ ἦσαν, ὡς Ξε-
νοφῶν συνεγράψατο. Ἦν αὐτοῖς ἀγορὰ ἐλευθέρα κα-
λουμένη, καθ' ἣν καὶ τὰ βασίλεια ὁρίσει, καὶ τἆλλα ἀρ-
χεῖα πεποίηται, ὧν τὰ ὤνια καὶ οἱ ἀγοραῖοι καὶ ἡ τούτων
τύρβη καὶ αἱ φωναὶ ἀπελήλαται, ἵνα μὴ τῇ τῆς πεπαιδεύ-
μένων εὐκοσμίᾳ μιγνύηται. Διήρηται δὲ ἡ ἐλευθέρα ἀ-
γορὰ εἰς τετραχῇ ἀρχεῖον, τοῦτον τὸ ἐν παισὶν, ἄλλο
δ' ἐφήβοις ἀφώρισται, τέλειοις δὲ ἀνδράσι τὸ ἕτερον·
τοῖς δ' ὑπὲρ τὰ στρατεύσιμα γεγενῆσιν ἔτη ἀπονενέ- B
μηται τὸ λοιπὸν, καὶ εἰς τὰς ἑαυτῶν χώρας παρῆσαν ἕκα-
στοι. Τοὺς δ' ἐφήβους περὶ τὰ ἀρχεῖα καταδαρθάνειν
σὺν τοῖς ὅπλοις τοῖς γυμνικοῖς ἐνενόμιστο, πλὴν τῶν
γεγαμηκότων. Οὗτοι δὲ ὅτι ἐπιζητοῦντο, εἰ μὴ προσέ-
κειτο, ὅτ' ἀπεῖναι συχνάκις αὐτοῖς συγκεχώρητο. Ἦσαν
δ' ἑκάστοις ἄρχοντες δώδεκα· εἷς γὰρ δώδεκα φυλάκοις
Περσῶν διῄρηντο. Οἱ μὲν δὴ παῖδες εἰς τὰ διδασκαλεῖα
φοιτῶντες, δικαιοσύνην ἐμάνθανον, τῶν ἀρχόντων αὐ-
τῶν τὸ πλεῖστον τῆς ἡμέρας δικαζόντων αὐτοῖς. Ἐγίνετο
γὰρ δὴ καὶ παισὶ πρὸς ἀλλήλους ὥσπερ ἀνδράσιν ἐγ-
κλήματα, καὶ κλοπῆς, καὶ βίας, καὶ ἁρπαγῆς, καὶ ἀπά-
της, καὶ ὕβρεως, καὶ ἄλλων τινῶν. Οὓς δ' ἂν ἔγνων τῶν
ἀδικουμένων, ἐτιμωροῦντο· καὶ ὃς δ' ἂν μέγιστον ἀδί-
κημα ἐγκαλούμενος, ἐκόλαζον. Ἐδίδασκον δὲ καὶ παῖδας C
σωφροσύνην, προσέχοντας τοῖς πρεσβυτέροις σωφρό-
νως διάγουσιν. Ἐδίδασκον δὲ καὶ τροφῆς ἐγκράτειαν,
καὶ ποτοῦ. Καὶ ὅτι τραφήσεσθαι ἔμελλον οἱ παῖδες, πα-
ρὰ τῇ διδασκάλῳ ἦσαν σιτούμενοι, ἄρτον φέροντες
οἴκοθεν, καὶ κάρδαμον ὄψον· καὶ ποτὸν ἐλάμβανον,
ποταμίην ὕδατος κώθωνα. Ἐμάνθανον δὲ καὶ πρὸ τοῦ
σιτεῖσθαι τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν, μέχρι δὲ ἐξ ἐ-
τῶν ἢ ἑπτὰ πρὸς τοῖς δέκα. Ταῦτα οἱ παῖδες ἐ-
φοίτων. Ἐκ τούτου δ' εἰς τοὺς ἐφήβους ἐπάγοντο, καὶ
δέκα ἔτη περὶ τὰ ἀρχεῖα ἐκάθηδον, παρεῖχον δὲ
καὶ τῷ ἡμέραν ἑαυτοὺς τοῖς ἄρχουσι κέχρησθαι ὅτου
ἐδέοντο σφῶν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. Ὅταν δὲ ἐπὶ θήρας D
ἐξίοι ὁ Βασιλεὺς, ἐξῆγε τὰς μοίρας αὐτῶν τῷ
ἡμίσεαν, ἐθήρων δὲ κοινῇ, ὅτι συγγενὴς αὐτοῖς ἦ-
δεκε αὐτοῖς ἢ μελέτη τῆ ἀσκήσει τῆ πρὸς τὸν πό-
λεμον. Καὶ ἐθίζεσθαι ἀνίεσθαι πρωΐτερον, καὶ ψύχους
καὶ θάλπους ἀνέχεσθαι. Καὶ ὁδοιπορίαις καὶ δρόμοις
ἐγύμναζε, καὶ τοξεύσαι θηρίον καὶ ἀκοντίσαι ἐδί-
δασκε, καὶ πρός τι τῶν ἀλεεινῶν θηρίων ἀπτεσ-
τίσασθαι παρεσκεύαζεν. Εφίροντο δὲ θηρῶντες ἄρι-
στον πλεῖον μὲν τῶν παίδων, τἆλλα δὲ ὅμοιον. Καὶ
οὐκ ἀείσων θηρῶντες, εἰ μὴ ἐδέησεν ὁ θηρὸς ἔτικα ἐ-
πιμεῖναι, ἢ ἄλλως ἐχρείαν περὶ τῶν θηρῶν ἐθέ-
λησαν. Τὸ δὴ ἄριστον τοῦτο δειπνήσαντες, τῶν ὑστέ-
ρων μέχρι δείπνου ἐθήρευον, καὶ μίαν τὰς ἡμέρας
ταύτας ἐλογίζοντο ἄμφω. Τοῦτο δ' ἐποίουν, ἵνα E
καὶ ἐν πολέμῳ δέοντα, δυνῶνται τοῦτο ποιεῖν. Ο-
ψον δὲ εἶχον ὃ ἂν ἐθήρασαν· εἰ δ' ἀ, τὸ κάρ-
δαμον. Αἱ δὲ μίνυσαι φυλαὶ δίτειχον μελέτω-
σαι πρὸς τοῖς ἄλλοις, καὶ τοξεύειν καὶ ἀκοντίζειν,
καὶ πρὸς ἀλλήλους τοῦτο ἁμφονίζεσθαι. Τοῖς δὲ μέ-
σοις τῶν ἐφήβων ἐκέχρηντο αἱ ἀρχαὶ πρὸς ἔχθος,

quorum illud Aſtyages, hoc Cambyſes tenuit, qui Mandanen Aſtyagis filiam in matrimonio habebat, ex eaque Cyrum filium procreavit. Is Perſarum inſtitutis educatus, in virum fortiſſimum, modeſtiſſimum, cordatum & juſtiſſimum evaſit. Perſarum autem inſtituta, Xenophonte auctore, hujuſmodi fuerunt. Forum habuere, quod liberum vocabatur, in quo & regia, & cæteræ curiæ extructæ erant, repulſis inde rebus venalibus & circumforaneis hominibus, eorumque turbis & vociferationibus, ne iis hominum bene inſtitutorum diſciplina turbaretur. Diviſum erat id forum in quatuor curias, quarum una pueris, altera adoleſcentibus, tertia viris, quarta iis qui ætatem militarem exceſſerant, erat attributa. Suam igitur quæque ætas curiam frequentabat. Verum adoleſcentibus cum armis gymnicis juxta curias excubare moris erat, exceptis iis qui uxores duxerant. Iis vero neque adeſſe, niſi denunciatum eſſet, neceſſe erat: neque crebrius abeſſe conceſſum. Curia quælibet duodecim principes habebat, pro numero Perſarum tribuum. Pueri qui ludos frequentabant, juſtitiam diſcebant, eorumque principes maximam diei partem jure dicundo conſumebant. Nam inter pueros æque ac viros controverſiæ naſcuntur, de furto, vi, rapina, dolo malo, injuria, & aliis. Quos ex his peccaſſe cognorant, mulctabant: eos item, qui falſum aliis crimen intenderant. Docebant item eos temperantiam exemplo ſeniorum, & continentiam in cibo & in potu. Nam apud magiſtrum capiebant cibum, domo ſecum panem & obſonii vice naſturtium afferentes: potus eis erat cothon, (poculi genus eſt,) profluentis aquæ. Ante cibum ſagittare & jaculari diſcebant: & hæc uſque ad annum ætatis decimum ſextum, aut decimum ſeptimum. Ex eo inter adoleſcentes referebantur: & decennium juxta curias ſomnum capiebant, & interdiu quoque magiſtratibus, cum opus erat, in publicis negotiis operam navabant. Rex item venatum exiturus, ſemiſſem eorum educebat: Venabantur communiter, quod illa exercitatio rei militari non abſimilis videretur. Aſſuefaciebat eos ante lucem ſurgere, frigus & æſtum ferre: itineribus & curſibus exercebat, feram vel ſagitta vel jaculo ferire docebat, & ferociores etiam beſtias ſubſiſtere. In venatu ſecum ferebant prandium, puerili copioſius, cætera ſimile: neque prandebant in venatu, niſi vel feræ cauſa diutius manendum eſſet, vel alioqui venatui immorari liberet. Eo prandio in cœna conſumpto, poſtridie uſque ad cœnam venabantur, utrumque diem pro uno numerantes. Id eo faciebant, ut & militiæ, ſi eſſet opus, idem facere poſſent. Obſonium erat, quod ceperant. Si nihil cepiſſent, naſturtium. Tribus quæ manebant domi, præter cætera ſagittando & jaculando exercebantur, & inter ſeſe de-

LIBER III. Aſtyages. Cambyſes. Mandane. Cyrus.

Perſica diſciplina.

Edit. Pariſ. pag. 147.

LIBER IIS certabant. Adolescentes qui manebant, inserviebant magistratibus in iis negotiis publicis, quæ vires & celeritatem desiderabant. Sic decem annis exactis, in virorum cœtum transferebantur, in eoque annos viginti quinque permanebant. Cumque militandum erat, non amplius gerebant arcus & pila: sed arma quibus cominus pugnatur, pectus thorace munitum, scutum læva manu, dextra gladium aut securim. Ex his omnes magistratus legebantur. Iis viginti quinque annis exactis, utique jam quinquagesimo ætatis anno superato, in seniorum classem transibant. Ii ad extera bella non proficiscebantur, sed domi jus dicebant, de omnibus rebus & publicis & privatis, & causis capitalibus etiam. Iidem magistratus omnes creabant. Quod si quis sive adolescens, sive vir instituta violasset, eum seniores curia ejiciebant: ejectus, per omnem ætatem ignominiosus erat. Turpe habebatur apud Persas expuere, emungi, aut anhelare coram aliis, aut urinam reddere, alvumve dejicere publice. Quæ cavere non potuissent, nisi & moderato victu essent usi, & labore humiditates consumpsissent.

Edit. Paris. pag. 148.

XVI. Cyrus igitur hujusmodi Persarum disciplina enutritus & educatus, cum adolescentiæ annos egressus, in virorum numerum relatus esset: omnibus in rebus laudem eximiam est consecutus. Avo ejus materno Astyage defuncto, Cyaxares, qui & Darius dicitur, Cyri avunculus, paternum regnum suscepit. Cæterum Rex Assyriorum, imperio in immensum aucto, (nam præter ingentem suæ nationis multitudinem, Arabes & Hyrcanos subegerat, & Syros tributarios fecerat: &, Hebræis jam eversis, Bactrianos obsidebat, & plurimas alias gentes in sua potestate habebat,) putabat, si Medorum vires fregisset, se omnes circumjacentes populos facilius oppressurum. Hac cogitatione suscepta, suos instruit: legatos ad Crœsum Lydorum Regem, & ad utrosque Phryges, ad Paphlagones & Indos, ad Cares & Cilices mittit, petens, ut belli quod contra Medos moliretur, ipsis quoque utile futurum, fœdi esse vellent. Nam eam gentem potentem esse: & affinitate cum Persis juncta, illorum quoque vires asciviisse, & utramque ab altera firmari. Ac nisi mature vires eorum premerentur, ordine omnes gentes oppressuros. Ille igitur hujusmodi sermonibus passim jactandis, quosdam verbis, nonnullos muneribus, quosdam etiam metu sui addoxit, ut auxilia pollicerentur. Cyaxares eo motu cognito, & ipse sese parat, & missis ad commune & Regem Persarum Cambysem legatis, auxilia petit, & Cyrum sororis filium auxiliorum Ducem: nam in classem virorum jam transierant. Persis belli societatem pollicitis, seniores Cyrum expeditionis Medicæ Ducem creant, triginta

Assyrius bellum adversus Medos parat.

Cyaxares Cyri & Persarum auxilia petit.

Α ἢ πάχους ἔργα δημόσια. Ἐπειδὰν δ' ἐπὶ πέντε οἱ ἔφηβοι δέκα ἔτη διήγαγον, ἐπέλαυνε εἰς τὸν τέλειον ἄνδρας, καὶ ἐκ τῶν πέντε ἐς εἴκοσι ἔτη διῆγον ἐνταυτοῦ. Καὶ οἱ δέοι στρατεύεσθαι, τόξα μὲν οὐκέτι ἔχοντες, ἀσπὶς δὲ καὶ πέλτη ἐστρατεύοντο. τὰ δὲ ἀγχίμαχα ὅπλα καλύμμα, θώρακα περὶ τοῖς στέρνοις, καὶ γέρρον ἐν τῇ ἀριστερᾷ, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ μάχαιραν, ἢ πέλεκυν. Καὶ αἱ ἀρχαὶ δὲ πᾶσαι ἐκ τούτων κατέστασαν. Ἐπειδὰν δὲ τὰ πέντε καὶ εἴκοσι διαπλήσωσιν ἔτη, ἔσται μὲν γενεᾶς πλειόνων ἑκατὸν ἢ πεντήκοντα ἀπὸ γενεᾶς. ἔξέρχονται δὲ τελευταῖοι εἰς τοὺς γεραίτερας. Οἱ δὲ γεραίτεροι ἐστρατεύοντο μὲν οὐκέτι ἔξω τῶν ἑαυτῶν. μένοντες δ' οἴκοι, ἐδίκαζον τά, τε κοινὰ καὶ τὰ ἰδιωτικὰ ξύμπαντα, καὶ τὰ θανατικὰ δ' ἐκεῖνοι ἐκεῖνοι, καὶ τὰς ἀρχὰς ἁπάσας ἀπέφαινον. Καὶ ἴδῃ τις ἢ ἐν ἐφήβοις, ἢ ἐν ἀνδράσι παρίβαντα τὴν νομίμων, οἱ γεραίτεροι αὐτὸν ἐξέκρινον. Ὁ δ' ἐκκριθεὶς ἄτιμος διεπέλευ τὸ λοιπὸν τοῦ βίου. Αἰσχρὸν δὲ παρὰ Πέρσαις λελόγισο, τὸ πτύειν, τὸ ἀπομύττεσθαι, καὶ φύσης ὤφθαι μεῖζον, καὶ τὸ φανερὸν γενέσθαι τινὰ οὐροῦντα, ἢ κοιλίας ποιούμενον ἐκκρισιν. Ταῦτα δὲ ἐκ ἐδύναντο ποιεῖν, εἰ μὴ μετρίᾳ διαίτῃ ἐχρῶντο, καὶ τὰ ὑγρὰ ἐκπονοῦντες ἀπέλυσκον. Ταῦτα μὲν τὰ ἔθη τῶν Περσῶν, καὶ τὰ νόμιμα.

ις'. Κῦρος δὲ τοίνυν τραφεὶς τε καὶ παιδευθεὶς, καὶ ἐς ἔφηβον ὑπερβὰς ἡλικίαν, καὶ τοῖς ἀνδράσι καταλεγεὶς, ἐν ἅπασιν ἐδοκίμασεν. Ἦν δὲ τῷ μητροπάτορι αὐτῷ, τῷ Μήδων βασιλεύοντι Ἀστυάγει, ἢ ζωὴ μεταλλάξασα, ὁ παῖς ἐκείνου Κυαξάρης, ὅστις δὴ καὶ Δαρεῖος ὠνόμασο, τὴν πατρικὴν ἀρχὴν διεδέξατο, τῷ Κύρῳ τυγχάνων μητράδελφος. Ὁ δὲ τῆς Ἀσσυρίων κρατῶν, εἰς μέγα τῆς βασιλείας αὐξηθείσης αὐτῷ, ἄρχων μὲν τῶν φύλων τῆς Ἀσσυρίων, ὅστις πολυπλεθὴς, ὑφ' ἑαυτὸν δὲ πεποιημένος τοὺς Ἄραβας, ὑπηκόους δὲ καὶ τοὺς Τρικαίους κατοίκους, καὶ τοὺς Σύρους ὑποφόρους, τούς γε μὴν Βακτρίους πολιορκῶν, ἐπὶ τῷ Ἑβραίων γένει ἤδη καταστρεψάμενος, καὶ ἄλλα δὲ πλεῖστα τῷ ἰδίῳ θύμῳ ἑαυτῷ ὑποχείρια, φέτο καὶ τοὺς Μήδους ἀδυνάτους, πάντων γε τῶν πλησίον ῥᾴον κρατήσειν. Ταῦτα δὲ λογισθεὶς, τοὺς τε ὑφ' ἑαυτὸν ὑπεμίμνησκεν. Ἔπεμψε δὲ καὶ πρὸς Κροῖσον τὸν Βασιλέα Λυδῶν, καὶ πρὸς ἄμφω τοὺς Φρύγας, πρὸς Παφλαγόνας τε καὶ Ἰνδοὺς, καὶ πρὸς Κάρας καὶ Κίλικας, αἰτῶν συμμαχήσειν αὐτῷ τῷ Μήδων ἁρμηνίᾳ, ὡς καὶ αὐτοῖς τὸ πολέμου συμφέροντος, δυνατὸν εἶναι τὸ ἔθνος λέγων, ἐπιγαμίαν τε πρὸς Πέρσας πεποιημένον, καὶ τὸ παρ' ἐκείνων προσκτᾶσθαι ἀρωγὰν, καὶ θάτερον συγκρατεῖσθαι παρὰ θατέρου. Ὡς τε εἰ μή τις αὐτὸς φθάσας ἀδυνάτους, ἑκάστῳ τῷ ἰδίων ἐπόπτας κρατήσειν αὐτῶν. Ὁ μὲν οὖν τοιούτους λόγους πρὸς ἕκαστον τῷ ἰδίων διεπέμπετο: τῷ δὲ τὰ μὲν τοῖς λόγοις πόθος παρακινούμενα, τὰ δὲ καὶ χρήμασι καὶ δώροις ἀναπειθόμενα, ἔνια δὲ καὶ φόβῳ τῶν Ἀσσυρίων κρατούμενα, συμμαχήσειν κατέθετο. Κυαξάρης δὲ ταῦτα μαθὼν, αὐτός τε παρεσκεύαζετο, καὶ εἰς Πέρσας ἀπέστειλε πρός τε τὸ κοινὸν, καὶ πρὸς τὸν σφῶν Βασιλέα Καμβύσην, συμμαχίαν αἰτῶν, καὶ τὸν Κύρον τὸν ἀδελφιδοῦν ἄρχοντα τῆς συμμαχίας ἐλέσθαι ἀξιῶν· ἤδη γὰρ ἐν τοῖς τελείοις ἠρίθμητο. Συμμαχήσειν οὖν τῷ Περσῶν κατεθέμενον, οἱ γεραίτεροι ἄρχοντα τὸν Κύρον αἱροῦνται τῆς εἰς Μήδους στρατιᾶς, καὶ τεσσαράκοντα αὐτῷ ἔδοσαν

πέλτας καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας. Ὡς ἐπανῆλθε πρὸς τὸν πατέρα συμπαραλαβὼν, ἄπεισι πρὸς Μήδους σὺν τῷ στρατεύματι. Ἐπεὶ δὲ ἀφίκετο (οὔπω δὲ πάρεισι οἱ Ἀσσύριοι) ἀσκεῖν ἐπέτρεπε τοῖς ἑαυτοῦ τὰ πολέμια. Ἐν τούτοις δὲ παρὰ Κυαξάρου ἦκεν ἄγγελος, λέγων, ὅτι, Ἰνδῶν παρόντων πρεσβεία, καὶ δεῖ παρεῖναι καὶ σέ, φέρω δέ σοι καὶ στολὴν τὴν καλλίστην· βούλεται γάρ σε προσαγαγεῖν ἐσταλισμένον λαμπρότατα, ἵν' ὅτι τοῖς Ἰνδοῖς ὀφθείης. Ὡς δ' ἀφίκετο ἐπὶ τὰς Κυαξάρου θύρας μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ Περσικῶς ἐσταλμένος εἰσῆλθε πρὸς αὐτόν, ἠχθέσθη ἐκεῖνος τῇ λιτότητι τῆς στολῆς. Κληθέντες δὲ οἱ Ἰνδοὶ εἶπον, ἐσάλθαι παρὰ τοῦ σφετέρου Βασιλέως, ἐρωτῶντος, εἴ τι ὁ πόλεμος εἴη Μήδοις τε καὶ τοῖς Ἀσσυρίοις· τὰ αὐτὰ δὲ πυθέσθαι κἀκείνου, καὶ ἀμφοτέρους εἰπεῖν, ὅτι ὁ Ἰνδῶν Βασιλεὺς τὸ δίκαιον σκεψάμενος, μετὰ τοῦ ἠδικημένου ἔσεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Κυαξάρης ἔφη· Ἡμεῖς μὲν ἀδικοῦμεν ἀδίκως τὸν Ἀσσύριον· ἐκεῖνος δέ γε, τί λέγει, σκοπεῖσθε. Ὁ δὲ Κῦρος εἶπεν· εἰ παρ' ὑμῶν ἀδικεῖσθαί φησιν ὁ Ἀσσύριος, ὦ Ἰνδοί, αὐτὸν αἱρούμεθα δικαστὴν τῶν Βασιλέα ὑμῶν. Οἱ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούσαντες, ᾤχοντο. Ὁ δὲ Κῦρος μὴ θέλων ἄπρακτον καθῆσθαι τὴν ἑαυτοῦ στρατιάν, τῷ Κυαξάρῃ φησίν· Ἐπῆλθός μέμνημαί σε ἀκούσας, ὡς ὁ Ἀρμένιος οὐτε στράτευμα πέμπει σοι, οὔτε τὰ δασμὰ δίδωσι, τὰς συνθήκας οὐδενὸς ἧσσον. Εἰ οὖν βούλει, πέμψον ἐμοὶ, ἱππέας μοι μετρίους προσθέμενος· καὶ οἶμαι σὺν τοῖς θεοῖς ὡς τὸ στράτευμα πέμψει, καὶ λύσομαί τε καὶ τὸν δασμόν. Ὡς δ' ἔφη ταῦτα ὁ Κυαξάρης, ὑπολαβὼν ὅτι τοῖς ὅροις πλησιάσει τῆς Ἀρμενίας, πέμψειν αὐτῷ τοὺς ἱππέας, ἄπεισι ὁ Κῦρος ὡς πρὸς θήρας ἐξιών. Καὶ δὴ καὶ θήρας μέσον τὸν ὄρεινον ἀμφοῖν, τῆς τε Μήδων φημὶ καὶ τῆς Ἀρμενίων. Καὶ ἀπελθὼν ἐθήρα, καὶ ἐπέβαινε τῶν ὀρῶν τῆς Ἀρμενίας ἐπὶ τὸ πρόσω χωρῶν ἡρέμα. Ὡς δ' ἤσθετο ταῦτα ὁ Κυαξάρης, ἀπέστειλεν αὐτῷ τοὺς ἱππέας. Ἐλθόντων δ' ἐκείνων, συγκαλέσας τοὺς ταξιάρχας, ἐξέφηνε τὸ ἀπόρρητον, καὶ ἥκειν ἔφη ἐπὶ Ἀρμένιον ἀγνωμοσύνασθαι πρὸς τὸν Κυαξάρην. Καὶ τὴν μὲν Χρυσάντα ἐνετέλλετο τοὺς ἡμίσεις λαβεῖν τῶν Περσῶν, καὶ εἰς τὰ ὄρη τὰ Ἀρμενίων γενέσθαι, φυλάττεσθαί τε μὴ γνωσθῶσιν ὅτι στράτευμα σὺν ἐστὶν, ἀλλά τινας προπέμπων λῃστὰς ἐοικότας, καὶ τὸ πλῆθος καὶ τὰς στολάς· ὡς τι εἴ τινες τύχοις ἴσως ἐντύχοιεν, κλῶπας νομίζοιεν εἶναι. Καὶ ὁ μὲν Χρυσάντας μετὰ τῶν Περσῶν εἰς τὰ ὄρη ἐχώρει. Ὁ δὲ Κῦρος πέμψας πρὸς τὸν Ἀρμένιον, ἐκέλευε ὡς τάχιστα οἴσειν καὶ τὸν δασμὸν καὶ τὸ στράτευμα, καὶ αὐτὸς ἄπεισι συντεταγμένος. Ὡς δ' ἦκουσε ταῦτα ὁ Ἀρμένιος, ἐξεπλάγη, καὶ ἔπεμπε μὲν ἀθροίζων τὴν ἑαυτοῦ στρατιὰν, ἔπεμπε δὲ καὶ τὰς γυναῖκας, τόν τε παῖδα ἔτι νήπιον ὄντα, καὶ τὰ χρήματα εἰς τὰ ὄρη· ἦν γὰρ τεῖχος τῇ σφῶν πανοικίᾳ περιβέβλητο. Ἐπεὶ δ' οἱ περὶ τὰ ὄρη πεμφθέντες ἐπέστειλαν τοῖς ἐκεῖ ἡγεμόσι, καὶ αἵ τε γυναῖκες καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Ἀρμενίου, καὶ αἱ θυγατέρες ἁλῶσαν, ἀπορῶν αὐτὸς, καὶ ἑαυτὸν τῷ Κύρῳ παρέδωκεν.

ιζ. Ἐν τούτοις δὲ ὁ πρεσβύτερος τοῦ Ἀρμενίου παῖς Τιγράνης ἀπόδημος ὢν, προσηνέσθη πατρὶ συνθήρας τῷ Κύρου γενέσθαι, καὶ γνοὺς τὰ συμβάντα, δίδυς ὡς εἶχε πρὸς τὸν Κῦρον ἀπῆλθε· καὶ ἰδὼν τὸν τε πατέρα, καὶ τὴν μητέρα, καὶ τὰς ἀδελφὰς, καὶ τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα

millibus scutatorum, sagittariorum & funditorum delectis. Creatus Imperator, re cum patre communicata, ad Medos abit cum exercitu. Quo cum ante Assyriorum adventum perveniisset, bellicas exercitationes suis militibus imperat. Interea a Cyaxare accersitur, ut Indicæ legationi audiendæ adesset, missa veste pulcherrima, ut summo in splendore ab Indis conspiceretur. Cum autem Cyrus ad januam Cyaxaris habitu Persico veniisset, ægre tulit ille vestis tenuitatem. Indi vocati referunt, se a suo Rege missos esse, ut cognoscerent, quæ causa belli esset inter Medos & Assyrium: eademque ex illo etiam percontarentur, & utrisque dicerent, Regem Indorum, æquitate cognita, iis fore adjutorem, qui injuriis afficerentur. Ad hæc respondit Cyaxares, se quidem nullam Assyrio facere injuriam: quid autem ille dicat, id eis ex ipso esse cognoscendum. Cyrus item: *Si quam*, inquit, *Indi, Assyrius injuriam sibi a nobis esse ortam queritur, ipsum Regem vestrum judicem sumimus*. His legati auditis, abierunt. Cyrus vero, ne suus exercitus desideret otiosus, Cyaxari ait: *Memini me nuper ex te audivisse, Armenium neque milites, neque tributa sibi mittere, pactis violatis. Quod si vis, mediocrem equitum numerum mihi adjungito: effecturum enim confido, adjutore Deo, ut & copias & tributa tibi mittat*. Assenso Cyaxare, pollicitoque, ubi ad Armeniæ fines accessissent se illi equites missurum, Cyrus proficiscitur, quasi venatum exiret: nam venari consueverat intra fines amborum, Medorum inquam, & Armeniorum. Inter venandum igitur montes Armeniæ conscendit, & paulatim ulterius progreditur. Quo Cyaxares cognito, equites illi mittit. Quibus acceptis, Tribunos convocat, arcanum profert: se adesse propter Armenii iniquitatem, qui datam Cyaxari fidem violet. Chrysantæ mandat, ut semisse Persarum accepto, Armeniæ montes occupet: & caveat, ne cognoscatur, exercitum in eis versari, sed quosdam præmittat & numero & habitu prædonibus similes: ut si qui forte in illos inciderint, latrones esse existiment. Ita Chrysantas montes conscendit. Cyrus legatis ad Armenium missis, imperat, ut quamprimum & tributa & milites adducat, ipse intrucio exercitu proficiscitur. Armenius his auditis perculsus, & copias contrahit, & uxores ac filium juniorem cum pecuniis in montes mittit: neque enim regiam habebat munitam. Qui cum in eos incidissent, qui illuc in insidiis erant, capiuntur uxores regiæ, filius & filiæ, ipse quoque animo æstuans, Cyro se dedit.

XVII. Interea natu major etiam Armenii filius Tigranes, qui peregre abfuerat, & aliquando in venatione cum Cyro fuerat, reversus, cognito suorum casu, statim sine ulla cunctatione Cyrum convenit: cumque patrem & matrem & sorores, uxoremque suam captivas

LIBER III.

Edit. Paris. pag. 149.

Cyrus Armenium fidem servare cogit.

pag. 150.

LIBER III. vidiſſet, lachrymat. Cui Cyrus: *Tempeſtive*, inquit, *ades*: longoque ſermone cum Armenio habito, ejuſque perfidia convicta, tandem dicere jubet, quantas habeat copias, quantum item pecuniæ? Cum ille reſponderet, equitum octo, peditum quadraginta millia: pecuniæ, ſi ad argenti rationem computaretur, ultra tria millia talentum: ibi Cyrus, exercitus ſemiſſem ſecum mitti jubet: de pecunia, pro quinquaginta talentis annui tributi, duplum Cyaxari mitti, & ſibi tantumdem mutuo dari. His dictis uxorem & liberos Armenio donat: Tigrani item conjugem ſuam reddit, recens nuptam, & omnes dimittit. Inter Chaldæos porro & Armenios, ut inter vicinos ſolet, aſſiduæ contentiones & pugnæ erant: quibus inter ſe reconciliatis, Cyrus recedit, ac milites ab Armenio acceptos ad Cyaxarem mittit: & in Mediam reverſus, pecuniaque inter ſuos Tribunos diſtributa, cum Cyaxare impreſſionem in agrum hoſtilem facit, caſtriſque poſitis, magna præda potitur. Ut autem Aſſyrios etiam accedere cognoverunt, inſtructa acie progreſſi, intervallo parasangæ ab hoſtibus caſtra metantur. Poſtridie Cyrus ſuos milites eductos ordinat, Cyaxares cum Medis alterum cornu occupat. Ex adverſo idem & Aſſyrii cum ſuis fœderatis faciunt. Perſæ inter ſeſe cohortati, ipſeque Cyrus, curſu feruntur in hoſtes. At illi victo illorum impetu, ad munitiones ſe recipiunt. Inſtant Perſæ, & dum alii alios urgent, multos ſternunt: & eos etiam qui in foſſas inciderant, ſaltu conſecuti cædunt. Medorum item equites, hoſtium equites invadunt: cedunt illi, fit fuga & equorum & virorum, & utrorumque cædes. Quæ cum Aſſyriorum & fœderatorum uxores viderent, exclamant, & conſternatæ currunt, & veſtes lacerantes plangentesque, viros obteſtantur, ut ſemetipſos, ut uxores, ut liberos defendant. Ibi Reges cum fidiſſimis aditu caſtrorum occupato, pugnam & ipſi ciunt, & cæteros cohortantur. Veritus igitur Cyrus, ne ſi vi penetrarent in hoſtile vallum, pauci a multis circumvenirentur, ſignum receptui dat, ut milites paulatim extra teli jactum recederent: quod cum celeriter feciſſent, ſuos tantum abducit, quantum rectum eſſe videbatur, & caſtra locat. Aſſyrii vero, cum & Imperator & fortiſſimus quiſque cecidiſſet, animis angi, Cræſus & alii fœderati dolere, caſtriſque noctu deſertis diſcedere. Mane cum viderent vallum hoſtium eſſe vacuum, Cyrus Perſas primos traducit, Cyaxaris copiis ſequentibus; cumque perſequi hoſtes conſultum putaret, Cyaxares autem quidvis mallet: petit, ut Medos qui ſponte ſequi vellent, ſibi traderet. Annuit Cyaxares, & præconem cum Cyro mittit, qui Medis ea nunciet. Interea nuncii ab Hyrcanis veniunt: Aſſyriorum hi vicini ſunt, gens ob pau-

Armenii multa, & pacis conditiones.

Aſſyriorum fuga.

Edit. Pariſ. pag. 151.

Cyrus Aſſyrios perſequitur.

Hyrcani ſe cum Cyro conjungunt.

Α κα αἰχμαλώτους, ἐδάκρυσεν. Ο δὲ Κύρος, Εἰς καιρὸν ἥκεις, ἔφη. Καὶ πολλὰ τῷ Ἀρμενίῳ ἀχθεσθείς, καὶ ἀδικοῦντα ἐλέγξας, τέλος ἔφη· Λέγε μοι, πόσην σοι δύναμις ἐστὶ, πόσα δὲ χρήματα; τὸν δὲ εἰπόντος, ἱππεῖς μὲν ὀκτακισχιλίους εἶναι, πεζῶν δὲ μυριάδας τέσσαρας, χρήματα δὲ εἰς ἀργύριον λογισθέντα πλείω τετρακισχιλίων ταλάντων· ὁ Κύρος, Τῆς μὲν στρατιᾶς, ἔφη, τὸ ἥμισύ μοι σύμπεμψον, τῷ δὲ χρημάτων ἀντὶ μὲν τῶν πεντήκοντα ταλάντων τῶν ἐτησίου δασμοῦ, διπλάσια Κυαξάρῃ ἀπόδος· ἐμοὶ δ', ἔφη, ἄλλα ἑκατὸν δάνεισον. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, τῷ τὸ γυναῖκα τῷ Ἀρμενίῳ, καὶ τοὺς παῖδας δῶρον ἔδωκε, καὶ τῷ Τιγράνῃ τὴν οἰκείαν νεογάμῳ οὖσαν, καὶ Β ἀφῆκε πάντας. Ἁρμενίοις δὲ καὶ Χαλδαίοις ὁμορῶσι, διάφοραὶ ἦσαν ἀεὶ καὶ μάχαι. Τούτους δ' ἀλλήλοις ὁ Κύρος καταλλάξας, καὶ αὖθις ἀπέστη· καὶ τὸ μὲν στράτευμα, ὃ ἐκ τῆς Ἀρμενίας ἔλαβεν, ἔπεμψε πρὸς Κυαξάρην. Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς Μήδους, μεταδοὺς τῶν χρημάτων τοῖς αὐτῷ ταξιάρχαις. Εἶτα σὺν τῷ Κυαξάρῃ ἐπέβαλεν εἰς τὴν πολεμίαν, καὶ ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ λείαν πολλὴν ἐκεῖθεν συνήγαγεν. Ὡς δὲ προσιόντας καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ἐπύθοντο, συνταγμένοις προσίεσαν, καὶ ἐστρατοπεδεύσαντο, ἀλλήλων παρασάγγαις ἀπέχοντες. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐξαγαγὼν ὁ Κύρος τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, παρετάξατο, C καθ' ἕτερον κέρας σὺν τοῖς Μήδοις ὁ Κυαξάρης, ἐπρωθεῖτο δ' οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ συμμαχοῦντες αὐτοῖς. Καὶ παραθέξαντες ἀλλήλους οἱ Πέρσαι, ὁμόσε δρόμῳ ἐφέροντο, καὶ ὁ Κύρος αὐτός. Οἱ μὲν πολέμιοι οὐκ ἔτ' ἔμειναν, ἀλλ' ἔφευγον εἰς τὸ ἔρυμα. Καὶ οἱ Πέρσαι αὐτοῖς ἐπεκέλευον, ἐθυμοῦντο αὐτῶν, πολλοὺς κατέσφαττον, τοὺς δὲ εἰς τάφρους ἐμπίπτοντας ἐπεσπάδων τε καὶ ἔφθειρον· καὶ οἱ τῶν Μήδων δὲ ἱππεῖς εἰς τοὺς τῶν πολεμίων ἱππέας ἤλαυνον. Οἱ δ' ἐνίκων, ἔνθα δὴ καὶ ἵππων διωγμὸς ἦν καὶ ἀνδρῶν, καὶ φόνος ἑξ ἀμφοτέρων. Ἰδοῦσαι δὲ αἱ γυναῖκες τῶν Ἀσσυρίων καὶ τῶν συμμάχων ταῦτα, ἀπήγαγον, καὶ ἔθεον ἐκπεπληγμέναι, καὶ τὰς πέπλους περιρηγνύμεναι καὶ δραπτούμεναι, ἐκέλευον πάντας ἀμύνειν καὶ αὑταῖς, καὶ παισὶ, καὶ D γάμοις, καὶ ἑστίαις αὐτοῖς. Ἔνθα δὴ καὶ οἱ Βασιλῆς αὐτοὶ σὺν τοῖς πιστοτάτοις ἔστησαν ἐπὶ ταῖς εἰσόδοις ἐμάχοντο, καὶ τοὺς ἄλλους παρεκελεύοντο. Δείσας δ' ὁ Κύρος, μὴ ὀλίγοι ὄντες οἱ βιάσωνται εἰς τὸ χαράκωμα εἰσελθεῖν, ὑπὸ πολλῶν φαλάγγων, παρηγγύησεν ὑπὸ πόδα ἀπάγειν ἔξω βελῶν. Καὶ ταχὺ τὸ κεκελευσμένον ἐποίησαν. Εἶτ' ἀπήγαγε τοὺς ἑαυτοῦ, ὅσον ἐδόκει καλῶς ἔχειν, καὶ ἐστρατοπεδεύσατο. Οἱ δ' Ἀσσύριοι καὶ πανικὸν τὸ ἀρχόντως, καὶ φυὰν σὺν αὐτῷ τῷ βαλτίστων, ἀπώλοντο. Ὁρῶντες δὲ ταῦτα ὅ, τε Κροῖσος καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι σφῶν, πάντες ἔλεγον. Εὐτυδὲν ἐκλείπουσι τὸ στρατόπεδον, καὶ ἀπέρχονται τῆς νυκτός. Ὡς δὲ μεθ' ἡμέραν ἔρημον ἐφάνη τὸ τῶν πολεμίων χάρακωμα, E διαβιβάζει τοὺς Πέρσας ὁ Κύρος ἀφράκτους, εἵπετο καὶ οἱ ἀμφὶ Κυαξάρην διέβαινον. Τῷ μὲν οὖν Κύρῳ διώκειν τοὺς πολεμίους ἐδόκει, τῷ δέ γε Κυαξάρῃ πανταχῇ ἄπορα ἦν αἰρετόν. Καὶ ὁ Κύρος, Δός δή μοι τῶν Μήδων, ἔφη, τινὰς συμπορεύσομένους μοι, ἐκείνους δὴ, ὅσοι μοι ἐθέλονται σωφρονεῖν προθυμήσονται. Καὶ ὁ Κυαξάρης ἔφησε, καὶ τὸν ἀγγελοῦντα ταῦτα τοῖς Μήδοις, τῷ Κύρῳ συνέπεμψεν. Ἐν τοσούτῳ δὲ

δὲ ἄγγελοι ἐκ τῆς Τρκανίων ἀφίκοντο. Οἱ δ' Υρκάνιοι ὅμοροι τῆς Λασυρίων εἰσὶν, ἔθνος ἐ πολὺ, διὸ καὶ ἅπασι τοῖς Λασυρίοις ὑπήκοοι· ἐχώοντο δ' αὐτοῖς οὐ σὺν πόνοις, οὐ δὲ κινδύνοις αὐτῶν φειδόμενοι. Καὶ τότε δὲ ἀρχὴν ἐποιήσαντο, ἱππεῖς ὅπως ὡς χίλιοι, ὅπως εἴ τι ὄπισθεν εἴη δεινὸν, ἐκείνοις τοῦτ' ἐσοπτέον πρὸ αὐτῶν. Οἱ δὲ οἷα πάσχουσιν ἐνορῶμεν, ἔπεμψαν ἀγγέλους πρὸς Κῦρον, ἱκετεύοντας, ὡς μισοῦντο δικαίως παρ' αὐτῶν οἱ Λασύριοι· καὶ εἰ βούλοιτο εἶναι ἐπ' αὐτοῖς, ἢ σφῶν ἔσοιντο σύμμαχοι, ἢ ἡγήσοιντο. Ὁ δὲ ἤρετο, εἰ καταλήψοιτο αὐτοὺς; καὶ οἱ Τρκάνιοι εἶπον, ὅτι καὶ αὔριον ἔωθεν πορεύοιντο τοὺς ἕπομένους, καταλήψοιντο σφᾶς. Καὶ ὁ Κῦρος πίστεις ἤτει, ὡς ἀληθεύσειαν. Οἱ δὲ ὁμήρους κατέθεντο παρέξειν, εἰ καὶ αὐτὸς αὐτοῖς δεξιὰν δοίη, καὶ πιστὰ θεῶν ποιήσαιτο. Καὶ ὁ μὲν Κῦρος δίδωσιν αὐτοῖς πιστὰ, ἃ μέλλοντα ἀλήσεσθαι ἐμπεδώσωσιν, ὡς φίλοις καὶ πιστοῖς χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ μήτε Πέρσῶν μήτε Μήδων μείους ἔχειν τι παρ' αὐτῷ. Ἐπὶ τούτοις ὁ Κῦρος ἔτι φάος ἔσης ἔξῆγε τὸ στράτευμα, καὶ ὁ Τιγράνης μετὰ τῶν Ἀρμενίων στρατῶ, καὶ τοὺς Τρκανίους δὲ πορεύεσθαι ἐκέλευσε, ἵν' ἅμα ἴοιεν. Τῶν δὲ Μήδων σχεδὸν ἅπαντες συνεῖχοντο τῷ Κύρῳ. Ἡγεῖσθαι οὖν τοὺς Τρκανίους ἐκέλευε· καὶ πολλῷ ὁδὸν ἔξιοῦσι, πλησίον γίνεται τὸ τῶν Τρκανίων στράτευμα. Καὶ οἱ ἄγγελοι παρὰ τοῦ Κύρου ἐδίδασκον, καὶ ὃς ἐκέλευεν, εἰ φίλοι εἰσὶν ὡς τάχιστα ὑπαντᾶν· τὰς δεξιὰς ἀναπεπταμένας, Καὶ οἱ Τρκάνιοι ταῦτα ἐποιοῦντο, παρῆσαν δ' οὗτοι, τὰς δεξιὰς ἄσμενοι εἶπον, ἀναπεπταμένοι. Δεξιουμένους δ' αὐτοὺς, Εἶπατέ μοι, φησὶ, πόσον ἀπέχει ἐνθένδε, ἔνθα αἱ ἀρχαὶ τῶν πολεμίων εἰσὶ, καὶ τὸ πλῆθος αὐτῶν; οἱ δ' ἔφασαν, ὀλίγῳ πλέον ἢ παρασάγγῃ. Ἡγεῖσθαι οὖν τοὺς Τρκανίους ἐπέτασε· καὶ οἱ μὲν ἦγοντο. Αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς Πέρσαις τὸ μέσον ἔχων ἐπορεύετο, τοὺς ἱππέας ἑκατέρωθεν ταξάμενος. Ἐπεὶ δὲ φάος ἐγένετο, καὶ ἔγνων τὰ δρώμενα οἱ πολέμιοι, οὐδεὶς ἐμάχετο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔφευγον, οἱ δὲ ἐμαχεῖ ἀπώλλυντο.

ιη'. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν Βασιλεὺς τὰς γυναῖκας σὺν ταῖς ἁρμαμάξαις τυπτὰς προέπεμψεν, ὡς ῥᾷον καὶ ψύχος πορεύοιντο. Θέρος γὰρ ἦν, καὶ αὐτὸς τοὺς ἱππέας ἔχων ἐπηκολούθει, ἐπεὶ καὶ παρ' Ελλησπόντιοι ἄρχοντα Φρυγίας τὰ αὐτὰ ποιῆσαι φασίν. Ὡς δ' οἱ φεύγοντες αὐτοὺς καταλάμβανον, ἐπὶ τὸ γινόμενον ἦγεν, ἔφευγον καὶ αὐτοί· ἐπὶ δὲ τῶν Καππαδόκων Βασιλέα ἐγγὺς ὄντα ἔτι, καταλαίνουσιν οἱ Τρκάνιοι· ἐπὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐδίωκον. Ὁ δὲ Κῦρος τὰς σὺν αὐτῷ περιελαύνειν ἐκέλευε δὶ στρατιᾶς, καὶ κτείνειν μὲν τοὺς ἐξιόντας σὺν ὅπλοις, τοῖς δὲ μένουσι κηρύττειν ἀποφέρειν τὰ ὅπλα συνειδυῖα, τοὺς δ' ἵππους ἐπὶ τῶν σκηνῶν καταλείπειν. Τοῦτο δὲ μὴ πᾶσι ποιοῦσι, τῆς κεφαλῆς στερεῖσθαι· Οἱ μὲν δὴ τὰ ὅπλα ἔχοντες ἐρρίπτουν ἀποφέροντες εἰς ἓν χωρίον, καὶ ταῦτα οἱ τεταγμένοι κατέκαιον. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπεὶ ἐφάνησαν ὡς ἤλθον οὔτε σῖτα οὔτε ποτὰ ἔχοντες, ἐκήρυξε τοὺς τῶν σκηνῶν ἐπιτρόπους παρεῖναι πάντας, καὶ ὡς παρῆσαν, Λέγετε, ὦ ἄνδρες, ἔφη, δισσὰσια ἐν ἑκάστῃ σκηνῇ σῖτα παρασκευάσασθε, καὶ τοῖς διώκουσι καὶ τοῖς οἰκέταις αὐτῶν καθ' ἡμέραν ἑκάστην. Καὶ οἱ μὲν ὡς παρηγγέλθησαν, ἔφραττον. Τῶν δὲ Μήδων τινὲς οἱ μὲν ἁμάξας προσορμημένας καταλαβόντες, καὶ ἀποῤῥίψαντες μέσας ὧν δέοιτο στρατιὰ, προσέλαυνον· οἱ δὲ καὶ ἁρμαμάξας γυναικῶν τῶν βελτίστων πρῶτον, καὶ ἐπιδεικνύντες Κύρῳ ἄγον, πάλιν ἀπέλαυνον. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπὶ τούτοις ἐδάκνετο, καὶ κατεμέμφετο ἑαυτὸν καὶ συγ-

A citatem subjecta Aſſyriis, qui ita LIBER III.
eis utebantur, ut nec in laboribus, nec in periculis eis parcerent. Tum autem agmen claudere juſſi erant, equites circiter mille, ut ſi quid a tergo periculi eſſet, id in eos primos verteretur. Hi igitur ærumnis ſuis conſideratis, legatos ad Cyrum mittunt, qui dicerent, Aſſyrios ſibi jure inviſos eſſe: ſi vellet, ſe duces fore & adjutores ad eos perſequendos. Cyrus rogat, an eos adipiſci poſſit? Reſpondent Hyrcani, ſi vel poſtridie mane cum expeditis copiis proficiſcatur, aſſecuturum illos. Tum Cyrus petit firmari ſibi fidem ab eis: pollicentur illi ſe obſides daturos, ſi viciſſim
B dexteras daret, & ſacramento firmaret fidem. Annuit Cyrus: quod ſi re præſtarent, quæ verbis profiterentur, ſe eis pro fidis amicis uſurum: neque deteriore loco futuros, quam Perſas aut Medos. His actis, cum adhuc luceret, educit exercitum, Tigrane cum Armeniis comitante: & Hyrcanos etiam expectare jubet, ut una irent. Medi vero fere omnes Cyrum ſequebantur. Jubet igitur Hircanos præcedere, multoque itinere confecto, eorum exercitui appropinquat: de quo a legatis admonitus, jubet, ſi *Edit. Pariſ.*
amici ſint, citra moram occurrere *pag. 132.*
ſublatis dexteris. Faciunt illi, ut
C juſſi erant: quos Cyrus benigne acceptos, dicere ſibi jubet, quantum abſint hoſtium Duces & univerſæ copiæ. Cum reſponderent, paulo plus paraſanga: jubet ducere: ipſe cum Perſis in medio proficiſcitur, alis equitum utrinque adjunctis. Cum diluxiſſet, hoſtes re cognita, partim fugere, partim ſine pugna cædi.

XVIII. Cræſus autem Lydorum Rex mulieres cum curribus noctu ablegarat, ut in frigore proficiſcerentur, (æſtas enim erat,) & ipſe cum equitibus ſequebatur. Idem & Helleſpontiacæ Phrygiæ Ducem feciſſe memorant. Quos cum ii
D qui fugerant, aſſecuti, quo loco res eſſet, docuiſſent, & ipſi fugere inciplunt. Hyrcani autem Cappadocum Regem in propinquo adhuc deprehenſum occidunt. Ac cæteri quidem perſequendis hoſtibus intenti erant. Cyrus autem ſuos caſtra circumvehi jubet, & qui ar- Cyrus dedititii parcit.
mati egrederentur, occidere, qui intra munitiones erant, ut arma in unum conferrent, & equos ad tabernacula relinquerent, per præcones edicit: qui ſecus fecerit, capitale fore. Itaque arma abjiciunt. ea in unum acervum congeſta, quibus id negotii datum erat, cremant. Deinde recordatus Cyrus, ſe neque cibaria neque potum attuliſſe, omnes tentoriorum curatores convo-
E cat, & in omnibus tabernaculis duplum ejus quod dominis, eorumque ſervitiis pararint, inſtruere jubet. Dum illi juſſa exequuntur, Medi qui longius excurrerant, alii currus commeatu plenos adducunt, alii carpenta, in quibus lectiſſimæ fœminæ erant: iiſque Cyro oſtenſis, Cyrus Perſi-
ad prædam redeunt. Mordebat ea cum equitatui miniſtrat.

LIBER III. res Cyrum ; & ipſe ſibi iratus , Tribunos convocat , ſuadet ut & ipſi equitatum inſtituant , quo equites perſequi & fugientes capere poſſint . Aſſentiere cæteri . Interea Hircani & Medi , cum jam ultra meridiem eſſet , captivos & viros & equos adducunt . Captivos jubet , relictis equis , domum reverti , agros colere , ædes ſuas tenere , & ſuis uxoribus liberiſque frui , ac idem nunciare cæteris . Unum dumtaxat eis fore novum , quod non idem imperaturus eſſet qui prius , cætera futura eadem eſſe omnia . Illi adorato Rege , diſcedunt . Cyrus autem , Medis & Armeniis , *Cœnæ* , inquit , *tempus eſt , eaque parata , viri optimi , uti licuit . Vos autem , Hircani , deducite eos in tabernacula , principes in maxima , cæteros prout rectum vobis videbitur . Cœnatote & ipſi , nam veſtra tentoria ſalva ſunt , & inviolata* . Dum hi juſſa exequuntur , Cyrus Perſarum multos mittit , qui caſtra undique ſervarent , ut & ſi quis foris accederet , non lateret ; & qui intus aufugerent , deprehenderentur . Poſtridie ſpolia dividi jubet inter milites , & equos Perſis dari , ut & ipſi equites evaderent , & Cyaxari ea eximi , quæ ei grata eſſe ſcirent , Perſas ſuos iis fore contentos , quæ ſupereſſent : *Neque enim nos* , inquit , *delicate ſumus educati ; & fortaſſe deridetis nos , ſi quid elegans nobis tribueritis , quemadmodum novi multam riſus materiam præbituri , ubi equis inſederimus , atque etiam in terram decciderimus* . Vocatis Tribunis , equos ſorte æqualiter inter eos diſtribui jubet.

Victis tantum domini mutatio propoſita.

Edit. Pariſ. pag. 153.

Caſtrorum cuſtodia.

Diviſio prædæ.

Gobryas ſe ad Cyrum confert.

XIX. Interea Gobryas Aſſyrius , homo ſenex , cum equeſtri comitatu , ſe ad Cyrum ſpectandum admitti petens , ad eum adductus : *Domine* , inquit , *ego ſum genere Aſſyrius , arcemque validam habeo , & ampliæ ditioni impero . Sunt mihi & ad mille equites , quos Regi Aſſyriorum præbere ſui ſolitus , cujus ſumma amicitia fui uſus . Poſtquam vero is a vobis interiit , ejus vero filius mihi inimiciſſimus , ob filium meum unicum & chariſſimum ex invidia interfectum , regnum ſuſcepit ; ad te venio , meque tibi trado ſervum & commilitonem , petens ut injuriam mihi factam ulciſcaris* ; Cyrus reſpondet : *Si , Gobrya , ita ſentis , ut loqueris , te & ſupplicem ſuſcipio ; & eadem filii tui me ulturum , Deo juvante , polliceor* . Tum Gobryas ; *Quia hæc vere dico , de tibi meam dextram , & accipe tuam* , His actis , & Gobrya cum armis dimiſſo , Medi aderant , qui Cyro pulcherrimum tabernaculum , & Suſianam mulierem , quæ Aſianarum pulcherrima fuiſſe traditur , & duas muſicas præſtantiſſimas , Cyaxari vero ſecundaria munera elegerant . Supervacua tabernacula Cyro tradiderunt , ut eis Perſæ uterentur . Cyrus quæ Cyaxari deſtinarat , ab illius intimis aſſervari jubet : quæ ſibi data eſſent , grato animo ſe accipere ait . & Araſpi Medo a puero amico cuſtodienda tradit , & tabernaculum & mulierem . Erat ea uxor Abradatæ Suſiorum Regis , qui

pag. 154. Panthia Abradatæ Suſiani uxor , donata Cyro , Araſpi Medo cuſtodienda tradita.

καλέσας τὰς τάξιάρχας , συμβάλλειν ἵππικὸν καὶ τοὺς Πέρσας κτήσασθαι , ἵνα αὐτῷ τοῖς ἵπποις διώκοιτο . Καὶ τοὺς φεύγοντας καταλαμβάνοιεν , καὶ οἱ ἄλλοι συμφήσειαν . Ἤδη δ' ὑπερμεσούσης ἡμέρας , προσήλαυνον οἱ ἱππεῖς οἱ Μῆδοι καὶ οἱ Ὑρκάνιοι , ἵππους τε ἄγοντες αἰχμαλώτους καὶ ἄνδρας . Τοῖς μὲν οὖν αἰχμαλώτοις ἀνδράσιν , Ἄπιτε , ἔφη , πρὸς τῶν χώραν ὑμῶν ἐργαζόμενοι , καὶ τοὺς οἰκείους οἰκοῦντες , καὶ γυναιξὶ ταῖς ὑμετέραις συνοικοῦντες , καὶ παίδων τῶν ὑμετέρων ἀπολαύοντες , καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ἔχουσιν ἔσται πάντα ὑμῖν . Εἰ γάρ τι καινὸν ἔσαι ὑμῖν , ὅτι μὴ ὁ αὐτὸς ὑμῶν ἄρξει , ὥσπερ καὶ πρότερον · τὰ δ' ἄλλα τὰ αὐτὰ ἔσαι πάντα ὑμῖν . Οἱ μὲν οὖν προσκυνοῦντες ἀπῆσαν . Ὁ δὲ Κῦρος ἔφη , Ὥρα δή , ὦ Μῆδοί τε καὶ Ἀρμένιοι , δεῖπνον παρασκευάσθαι δὲ ὑμῖν δεῖπνα , ὡς ὑμεῖς , ὦ βέλτιστοι , ἡδυσόμεθα . Καὶ ὑμεῖς δή , ὦ Ὑρκάνιοι , ἔφη , ἄγετε αὐτοὺς ἐπὶ τὰς σκηνάς , τοὺς μὲν ἄρχοντας ἐπὶ τὰς μεγίστας , τοὺς δ' ἄλλους ὡς ἂν δοκῇ καλλίστας ἔχειν , καὶ αὐτοὶ δὲ δειπνεῖτε · σῶαι γὰρ ὑμῖν αἱ σκηναί , καὶ ἀκήρατοι . Καὶ οἱ μὲν ἐποίουν ὡς ἐκελεύσθησαν . Ὁ δὲ Κῦρος πολλοὺς τῶν Περσῶν διέπεμψε κύκλῳ τηρεῖν τὸ στρατόπεδον , ἵνα εἴ τίς τεθέωθήν εἰσιοι , μὴ λάθῃ · εἴ τις τῶν ἔσω ἀποδιδράσκοι , ἁλώσοιτο . Καὶ οἱ μὲν Πέρσαι ἄπιμεν . Τῇ δ' ἑξῆς ἡμέρᾳ τὰ λάφυρα τοῖς στρατιώταις ἐμερίσθησαν προστάξας , τοὺς δ' ἵππους τοῖς Πέρσαις δοθῆναι , ἵνα ἱππεῖς καὶ αὐτοὶ ἔσοιντο . Καὶ τῷ Κυαξάρῃ δὲ , Ἐκλέξασθαι , ἔφη , ὅσοι σοι δόκουσι κεχαρισμένα αὐτῷ · Πέρσαις δὲ , ἔφη , τοῖς μετ' ἐμοῦ ὄσα ἂν περίσσεια γίνηται , ταῦτα ἀρκέσει . Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐν χλιδῇ τεθράμμεθα , ὥς τε ἴσως ἂν ἐκκαγχάσαιτε ἡμῶν . εἰ σεμνὸν ἡμῖν περιδεῖπνα · ὥσπερ οἶδ' ὅτι πολλὰ ὑμῖν γέλωτα παρέξομεν , καὶ ἐπὶ τῶν ἵππων καθήμενοι , εἰ μὲ καὶ ἐπὶ τῆς γῆς κατὰ πίπτοντες . Καὶ τοὺς τάξιάρχας καλέσας , τοὺς ἵππους λαμβάνειν ἐκέλευσε , καὶ πληρουμένους ἵππους λαμβάνειν ἐκέλευε .

ιθ'. Ἐν τούτῳ δὲ παρῆν Γωβρύας Ἀσσύριος , πρεσβύτης ἀνὴρ σὺν ἱππικῇ θεραπείᾳ , καὶ τὸν Κῦρον ἤτει θεάσασθαι . Ἦλθεν οὖν πρὸς αὐτὸν , καὶ εἶπεν · Ὦ δέσποτα , ἐγώ εἰμι τὸ μὲν γένος Ἀσσύριος , ἔχων δὲ τεῖχος ὀχυρὸν , καὶ χώρας ἄρχω πολλῆς . Ἔχω δὲ καὶ ἱππέας εἰς χιλίους , οὓς τοῦ τῶν Ἀσσυρίων Βασιλεῖ παρεχόμην , καὶ φίλος ἦν ἐκείνῳ μάλιστα . Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν τέθνηκεν ὑφ' ὑμῶν , ὁ δὲ παῖς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ἔχει , ἔχθιστος ὢν ἐμοὶ , ὅτι τὸν μόνον μοι καὶ φίλον παῖδα φθονήσας ἀπέκτεινε , ἥκω πρὸς σέ , καὶ δίδωμί σοι ἐμαυτὸν δοῦλον καὶ σύμμαχον , εἰ δέ τιμωρόν με ποιήσαιό μοι . Κῦρος δὲ ἀπεκρίνατο · Ἥκοιμι , ὦ Γωβρύα , ὅσα φῂς , καὶ φρονεῖς , δίκαιά τοι ἐκτίσων σε , καὶ τιμωρήσων σοι τῷ παιδὸς φόνον σὺν θεοῖς ἐπιχειρήσω . Ὁ δέ , Ἐπὶ τούτοις , ἔφη , ἀληθέσι ἐγώ , δίδωμί σοι τὴν ἐμὴν καὶ λαμβάνω τὴν σὴν δεξιάν . Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐπράχθη , ἀπέπεμψε καλέσας τὸν Γωβρύαν , ἔχοντα καὶ τὰ ὅπλα , καὶ ὁ μὲν ἀπῆν . Οἱ δὲ Μῆδοι παρῆσαν ἐξηρτυμένοι Κύρῳ τὴν καλλίστην σκηνὴν , καὶ τὴν Σουσίδα γυναῖκα , ἣ καλλίστη λέγεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ γυνὴ γενέσθαι , καὶ μαυσουργοὺς δὲ δύο τὰς κρατίστας Καὶ Κυαξάρῃ τε δόντες τὰ , τὰς δὲ περιττὰς σκηνὰς Κύρῳ παρέδοσαν , ὡς τοῖς Πέρσαις γένοιντο . Ὁ δὲ Κῦρος τὰ μὲν τῶν Κυαξάρου φυλάττειν ἐκέλευσε τοὺς ἐκείνου οἰκέτας , καὶ ὅσα ἡμᾶς δίδοται , ἁδέως , ἔφη , δέχομαι . Καλέσας δὲ Ἀράσπαν Μῆδον , ὃς ἦν αὐτῷ ἐκ παίδων ἑταῖρος , ἐκέλευσε φυλάξαι αὐτῷ τε γυναῖκα καὶ τὴν σκηνήν . Ἦν δὲ αὕτη μὲν γυνὴ Ἀβραδάτου τοῦ Σούσων Βασιλέως , ὃς ἀπεστάλη τοῦ στρα-

τοπίδα ἀ πεζῶν, πεμφθεὶς περὶ συμμαχίας παρὰ τ Α
Λασυρίου πρὸς τ Βακτρίων Βασιλέα, ξένος ὢν ἐκείνῳ.
Πρωὶ δὲ ἀναζάντες ἐπορεύοντο πρὸς Γωβρύαν Κῦρος ἱππεῖ-
πος, ἢ Περσῶν ἱππεῖς, γενόμενοι εἰς δισχιλίους. Δευ-
τεραῖοι δὲ ἀμφὶ δείλην γίνονται εἰς τὸ Γωβρύα χωρίον αὐ-
τοὶ ἢ οἱ σύμμαχοι. Μαθὼν δὲ ὁ ἐκεῖ, ὅτι τοῖς Λασυρίοις
ἐν Βαβυλῶνι πολλαπλασία τῆς πρώην δυνάμεως παρε-
σκεύασται, Ἀγέ μοι, φησὶ, Βαβυλῶνα, ἔφη. Ὡς δὲ πο-
ρεύονται τριταῖοι πρὸς τοῖς ὁρίοις τῆς Γωβρύου χώρας ἐ-
γένοντο, ἢ ἐν τῇ πολιμίᾳ ἤδη ἐτύγχανον, τοὺς μὲν πεζοὺς
καί τινας τ ἱππέων κατὰ χώραν πρὸς ἑαυτὸν, τοὺς δ' ἄλλους ἱπ-
πεῖς ἀφῆκε καταβεῖν, κελεύσας τοὺς μὲν ὅπλα ἔχοντας τῷ
ἐντυγχάνοντι αὐτοῖς κατακαίνειν, τοὺς δ' ἄλλους ἢ λείαν
ὅσην ἂν λάβωσι πρὸς αὐτὸν ἄγειν· ἐκέλευσε δὲ ἢ τοὺς Πέρ- B
σας συγκαταβεῖν. Καὶ ἦσαν πολλοὶ μὲν αὐτῶν κατακεκυ-
λισμένοι ἀπὸ τ ἵππων, πολλοὶ δὲ λείαν ὅτι πλείστην ἄ-
γοντες. Εἶτα πρὸς Βαβυλῶνα ἦσαν ὥσπερ ἐς μάχην παρα-
πεξάμενοι. Ὡς δ' οὐκ ἀντεξήεσαν οἱ Λασύριοι ἐκέλευσεν ὁ
Κῦρος τ Γωβρύαν προσελάσαντα εἰπεῖν, Εἰ βούλεται ὁ
Βασιλεὺς ἐξιὼν ὑπὲρ τῆς χώρας μάχεσθαι, ἢ αὐτὸς σοὶ
ἐκείνῳ μαχοῖτο ἄν. Εἰ δὲ μὴ ἀμυνεῖ τῇ χώρᾳ, ὅτι ἀνάγ-
κη τοῖς κρατοῦσι πείθεσθαι. Ὁ μὲν δὴ Γωβρύας προσελά-
σας ταῦτα εἶπεν. Ὁ δ' Λασύριος πέμψας ἔλεγεν. Ὁ δε-
σπότης ὁ σὸς, ὦ Γωβρύα, ἀνταποκρίνεται, ἐὰν βούλη-
θῇ μάχεσθαι, ἦκε εἰς τριακοστὸν ἡμέραν· νῦν δ' ἔτι
ἡμῖν σχολὴ, ἔτι γὰρ παρασκευαζόμεθα. Καὶ ὁ μὲν ἀπήγ-
γειλε ταῦτα τῷ Κύρῳ. Ὁ δὲ ἀπήγαγε τὸ στράτευμα, ἢ
τ Γωβρύαν περὶ τῶν Γαδάτα ἠρώτα. Ὁ δὲ Γαδάτας Βασι-
λέως τινὸς ἦν υἱὸς, ἑταῖρος τῷ Λασυρίῳ, ὃν συμπότην αὐ-
τῷ συλλαβὼν ἐξέτεμε, ἢ εὐνουχίας ἐποίησεν, ὃς τῷ πα-
τρὸς αὐτῷ τελευτήσαντος, τότε τ βασιλείαν εἶχεν εὐνοῦχος
ὤν. Πρὸς τοῦτον οὖν ἀπέστειλε τ Γωβρύας ἄθελε, ἢ ἄγειν
πρὸς ἑαυτόν. Ὁ ἦλθε, ἢ ἐντυχὼν, ἢ ἅτα παρὰ Κύ-
ρου ἐντέλλεται εἰπών, ὁ μὲν ἀπαλλάττειν. Ὁ ἢ Γαδάτας τῷ
Λασυρίῳ συμμαχεῖν προαιρούμενος, ἢ φρούριόν τι τῶ Λασ-
συρίου, προβολὰν ὂν τῷ πολίμῳ δόλῳ κατασχὼν, ἢ τῷ Κύ-
ρῳ αὐτὸ παραδοὺς, ἦλθε ἢ αὐτὸς πρὸς Κῦρον. Καὶ δεξιω-
θεὶς, Ὦ Γαδάτα, ἔφησε, παῖδας μὲν ὡς ἔοικε ποιεῖσθαι
σε ἀφείλετο ὁ Λασύριος, ἃ μέντοι γε ποιεῖσθαι φίλους ἐξέρ-
σειν. Ὁ μὲν τοιαῦτα εἶπε· Τῷ ἢ φρουρίῳ ὑπὸ τ Κύρου γε-
γενημένῳ, ἢ Καδουσίοι ἢ Σάκαι ἢ Ὑρκάνιοι πλείους συ- D
νεσπάσθησαν αὐτῷ. Ἐπὶ τούτοις προσέρχεται Κύρῳ ὁ Γα-
δάτας λέγων, ὡς ὁ Λασύριος περὶ τῷ φρουρίῳ πυθόμενος
ἢ χαλεπήνας, συσκευάζοιτο εἰς τὴν ἡμετέραν μεβαλεῖν χώ-
ραν. Εἰ οὖν ἄρχῃς με, τάχιστ' ἂν πορευθεὶς ἔχοιμι. Τῶν δ' ἄλλων μέλειν μοι λόγος. Ἤρετο οὖν ὁ Κῦρος, Εἰ
ἴης, πόσῃ ἂν χρόνῳ ἥκοις ἄν; Εἰς τρίτην ἔφη, δειπνήσω ἐν τῇ ἡμε-
τέρᾳ. Ἐγὼ ἄν, ἔφη ὁ Κῦρος, πολὺ ἂν ἥκοιμι ἀφικοίμην μὲν σὺν
τῇ στρατιᾷ, Καὶ ὁ Γαδάτας, Οὐκ ἂν δυναίμην, ἀπεκρίνα-
το. Δίασσα, εἰ μὴ ἐν ἓξ ἢ ἑπτὰ ἡμέραις ἐλθεῖν Καὶ ὁ Κῦρος,
Σὺ τοίνυν, ἔφη, ἄπιθι τάχιστα· ἐγὼ δ' ὡς ἂν δυναίμην πο-
ρεύσομαι. Καὶ ὁ μὲν Γαδάτας ἀπῆει· Ὁ ἢ Κῦρος τοῖς ἄρχουσι
τῆς συμμαχίας εἶπε δεῖν τῷ Γαδάτᾳ ἐπαμῦναι παρὰ τ
Λασυρίου πολεμοῦντι, ἀνδρὶ εὐεργέτῃ. Καὶ πάντες συν- E
έφασαν. Ὁ ἢ, Ἐπεὶ ἐμοὶ συνδοκεῖ, ἔφη, ἄγετε, πορευσώμε-
θα, ἵππων τε ἢ ἀνδρῶν τοὺς δυνατωτάτους λαβόντες, ἢ
τριῶν ἡμερῶν τὰ ἐπιτήδεια, ἵν' ἔχοιμεν ἅμα. Οὕτω ἢ συ-
νεσκευασμένοι, μέσαν νυκτῶν ἧκον ὁδὸν εἶχον, τ Γωβρύου
σφῶν ἡγεμόνος. Καὶ ὁ μὲν Κῦρος ἔπως ἀπῆει.

ι'. Ἀπέστη δὲ τῇ Γαδάτᾳ τ τις παρ' αὐτῷ δυνατῶν
ἐπιβάλλεται ἐκείνῳ, ἢ πέμψας πρὸς τὸν Λασύριον, ἐ-

dum caſtra caperentur, abfuerat le- LIBER III.
gatus ad petendam Bactrianorum Regis ſocietatem hoſpitis ſui. Mane Cyrus eques cum Perſarum duobus millibus, qui & ipſi equites facti erant, ad Gobryam proficiſcitur, ac die altero & ipſi & eorum ſocii in Gobryæ arcem perveniunt. Ibi cum didiciſſet, Aſſyrios Babylone longe majores copias, quam prius habuiſſent, comparaſſe, Babylonem ſe duci jubet. Quarto die cum ad fines Gobryanæ ditionis perveniſſent, & jam in hoſtili agro verſarentur, pedites & equitum nonnullos apud ſe retinet: reliquos equites excurrere jubet, & quos armatos invenerint, occidere, exteros & omnem prædam ad ſe adducere. Cum iis Perſarum etiam quoſdam emiſit, quorum multi equis devoluti, multi etiam maxima præda parta redierunt. Deinde verſus Babylonem progreditur, inſtructa velut ad prælium acie. Cum Aſſyrii non egrederentur, jubet Gobryam adequitare ad mœnia, & dicere: *Si velit Rex egredi in aciem, & pro regione dimicare, ſe illi pugnæ copiam facturum. Si regionem non defenderit, neceſſe fore ut pareat victoribus.* Quæ cum Gobryas dixiſſet, Aſſyrius miſit qui ei diceret: *Dominus tuus, Gobrya, reſpondet: Si pugnare velitis, ut in diem trigeſimum redeatis: nondum enim nobis eſſe ariem qui adhuc inſtruamur.* His renunciatis, Cyrus exercitu reducto, Gobryam de Gadata rogat: qui cum Regis filius, & Aſſyrii ſodalis eſſet, in convivio ab illo comprehenſus & caſtratus, patre mortuo regnum eunuchus tenebat. Ad eum igitur adducendum mittit Gobryam, qui juſſa & mandata Regis executus redit. Gadatas autem cum Aſſyrii ſocietatem ſimularet, & caſtellum quoddam Aſſyrii occupaſſet, bellum inferenti impedimento futurum: eo tradito, humaniter a Cyro excipitur, cum hac oratione: *Aſſyrius tibi, Gadata, procreandi liberos facultatem ademit, non etiam parandi amicos.* Eo caſtello ſubacto, Caſſiuſii, Sacæ, & plures Hyrcani ſe ad Cyrum conferunt. Sed Gadatas nunciat, Aſſyrium ob jacturam illam iratum, ſuæ ditioni bellum illaturum. Si dimitteretur, ſe loca munita defenſurum, de cæteris minus eſſe ſollicitum. Rogatus quanto tempore ſuum regnum attingere poſſet, atque ipſe cum exercitu conſequi? Reſpondet, *Se quidem intra triduum ibi exanaturum: ipſum vero, ante ſeptem aut octo dies eo pervenire non poſſe.* Tum Cyrus: *Tu*, inquit, *quam celerrime abi, ego vero ut potero proficiſcar*: & convocatis ſociorum principibus, Gadatæ, homini bene merito, qui ab Aſſyrio oppugnaretur, opem eſſe ferendam ait, iis aſſenſis: *Quia*, inquit, *vobis idem videtur, eamus, ſumptis & viris & equis fortiſſimis, ac triduli commeatu, ut expediti ſimus.* Sic parati, media nocte, Gobrya duce, iter ingrediuntur.

Aſſyrius pugnam detrectat.

Gadatas ſe ad Cyrum confert.

Caſſiuſii & Sacæ ad Cyrum deficiunt.

Edit. Pariſ. pag. 155.

X X. Gadatæ vero quidam ex ejus magnatibus inſidiatus, Aſſy-

Gadatas quodam ſuorum proditus, Cyri intervento liberatur.

LIBER III.

rio vires ejus nunciat, monet ut eum per insidias cum suis comprehendat. Assyrius his auditis, insidias ponit: ad quas cum Gadatas pervenisset, jamque capi posse videretur, insidiator exurgit, & humerum ejus ferit, non tamen lethali vulnere illato: & statim ad Assyrium profectus, cum eo Gadatam persequitur: cujus equites partim capiuntur, partim conversis frænis fugientes, Cyrum adventare vident. Is re cognita, ducit contra hostes, qui illum conspicati vertuntur in fugam. Cyrus persequitur, capiuntur multi & currus & viri, multi occiduntur: & inter alios is etiam, qui Gadatam vulneraverat. Reliqui, & ipse Assyrius, in urbem quamdam magnam se recipiunt. His peractis, Cyrus in Gadatæ regionem pergit, eum invisurus: sed Gadatas obligato vulnere ei occurrit: & gratiis actis, se, quantum in se fuerit, periisse, sed strenua illius ope conservatum esse, profitetur.

Caddusii immeritatos suos dant pœnas.

Caddusii vero a Cyro in subsidiis collocati, cum persecutioni hostium non interfuissent, volentes & ipsi egregium facinus edere, Cyro inconsulto, in provinciam Babyloniam incursionem faciunt. At Assyrius egressus urbe, quo confugerat, obviam factus, cum solos esse vidisset, eos invadit, & principem eorum cum multis aliis occidit, atque aliquandiu persequitur. Qui ex Caddusiis evaserant, sub vesperam in castra revertuntur. Cyrus vulneratos tradit medicis: alios

Edit. Paris. pag. 136.

ipse consolatus, monet ut suæ gentis ducem eligant. Interea Gadatas multa & omnis generis munera offert, & equos plurimos. Cyrus equos se accipere ait, ut equitatum Persicum ad numerum decem millium expleat: pecuniam auferre jubet, & servare, donec & ipse eum remunerari posset. Suadet, ut urbem suam accurate custodiat, ipse vero secum proficiscatur. Gadatas consilio delectatus, compositis suis rebus, Cyrum comitatur.

Tria Syriacæ castella capit.

Cum ad confinia Syrorum & Medorum perventum esset, ubi tria erant Syrorum castella, unum Cyrus vi capit: reliqua duo ipse perterrefacit. Gadatas vero custodibus persuadet, ut ea tradant. His factis ad Cyaxarem mittit, ut in castra veniat, quo quid facto opus esset, deliberarent, & tabernaculum ei a Medis attributum cum cæteris rebus, cum muliere cum duabus muscis in peculiare conclave introducta, quam pulcherrime exornari jubet. Accepto nuntio Cyaxares, cum Medis equitibus, qui manserant, proficiscitur. Ejus adventu cognito, Cyrus cum Persicis equitibus, qui multi jam erant, & Medis qui aderant, & Armeniis, cæterorumque sociorum equitibus optimis obviam progreditur, ut copias Cyaxari ostentaret. Is vero cum illum multos viros præstantes sequi, sibi vero exiguum & vilem esse comitatum videret, ignominiosum quiddam esse ratus, præ dolore in manifestas lachrymas erupit. Cyrus

Cyaxares Cyro studis Medorum & gloriam invidet.

δήλω δὲ τῷ Γαδάτᾳ δυνάμει, καὶ ὡς ἥκοι καὶ ἐπιδρᾶσαι αὐτῷ ἐπιβάλοιτο, ἵνα ἅπας αὐτὸν τε συλλάβοι ὁ Γαδάτας, καὶ τὰς σὺν αὐτῷ· ἐπεὶ δὲ πάντα ἤκουσεν ὁ Λασύριος, ἐπῆρθη. Ὡς δ' ἐγγὺς ὁ Γαδάτας ἦν ἐπίδρας ἐγίνετο, καὶ ἤδη ἐδόκει εἶναι ἁλώσιμος, ἀνίσταται ἐκ τῆς ἐνέδρας. Ὁ δὲ τῷ Γαδάτᾳ ἐπιβαλλόμενος ἐν τούτῳ παίει αὐτὸν, καὶ πλήττει κατὰ τοῦ ὤμου, ἀμυδρά τι καιρίως. Πεσόντας δὲ πρὸς τοῦ Λασύριον παραχρῆμα ἀποχωρεῖ, καὶ ἐδίωκε σὺν αὐτῷ. Οἱ μὲν οὖν τοῦ Γαδάτᾳ ἁλίσκοντο, οἱ δ' ἐφέροντο τοὺς χαλινοὺς τρέψαντες, καὶ ἤδη πρὸς ἑσπέραν καθεῖρον τὸν Κῦρον. Ὁ δὲ, ὡς ἔγνω τὸ πρᾶγμα, ἑαυτὸν αὐτοῖς ἔγνω τοῦ στρατιᾶς. Καὶ οἱ πολέμιοι τῶν ἐδόντες, ἐτράποντο εἰς φυγὴν, καὶ ὁ Κῦρος διώκει ἐπὶ πολύ. Ἡλίσκοντο πολλοὶ καὶ ἄνδρες καὶ ἅρματα, καὶ πολλοὶ ἐπέπτωντο, ἐν αὐτοῖς ὁ τοῦ Γαδάτου πλάξας. Οἱ δ' ἄλλοι, καὶ αὐτὸς ὁ Λασύριος, εἰς πόλιν αὐτῶν τινα μεγάλην κατέφυγον. Καὶ ὁ Κῦρος πάντα διαπραξάμενος, εἰς τοῦ Γαδάτου χώραν ἀνεχώρει, καὶ ἦλθε τοῦ Γαδάτου ἐπιστηλόμενος. Καὶ ἐπεὶ ὁ Γαδάτας ἀπέθανεν, ἐπιδιδέμενος τὸ τραῦμα, καὶ χάριτας ὡμολόγει λέγων· ὡς Ἐγώ γε τὸ μὲν ἐμοὶ οἴχομαι, τὸ δὲ ἐπὶ σοὶ σέσωσμαι, σοὶ θύμιος, ἅτε μοι βοηθήσαντι. Οἱ δέ γε Καδδούσιοι ἐπιβουλαχεῖν πεπαγμένοι τῶν παρὰ τῷ Κύρῳ, καὶ μὴ μεταχόντες τῆς διώξεως, βουλόμενοι δὲ καὶ αὐτοὶ λαμπρόν τι ποιῆσαι, ἅδην τῷ Κύρῳ κατασκάμμοι, καταθέουσι τὴν Βαβυλωνίαν. Ἀπιὼν δὲ ὁ Λασύριος ἐκ τῆς πόλεως οὐ κατέφυγε, συμπυγχάνει αὐτοῖς· καὶ γυμνοὺς μόνους ὁρᾷ, ἐπιτίθεται, καὶ τὸν, τε ἄρχοντα σφῶν ἀποκτείνει, καὶ ἄλλους πολλούς. Καὶ διώξας μέχρι τινός, ἀπεστράφη. Οἱ δὲ τῶν Καδδουσίων ἐπὶ σώζοντο περὶ δείλην ἤλθον εἰς τὸ στρατόπεδον. Ὁ δὲ Κῦρος τοῖς μὲν θεραπεύουσι τοὺς τετρωμένους παρεδίδου, τοὺς δ' ἄλλους αὐτὸς προσῄει ἐν λόγοις παράκλησιν. Καὶ ἄρχοντα ἑαυτοῖς ἐξ ἑαυτῶν παρῄνει αἱρεῖσθαι, καὶ οἱ μὲν εἵλοντο. Ὁ δὲ Γαδάτας ἅτε νομίζων τῷ Κύρῳ δῶρα πάντοθέν τε καὶ πολλὰ, καὶ πλείστους ἵππους. Ὁ δὲ Κῦρος τοὺς μὲν ἵππους ἔφη δέχεσθαι, ἵνα ἐκπληρώσῃ τὸ Περσικὸν ἱππικὸν, καὶ εἰς μυρίους πορίσαιν αὐτῷ οἱ ἵππους. Τὰ δὲ χρήματα ἀπαγαγεῖν αὐτῷ ἐπιτέλλετο, καὶ φυλάττειν ἕως ἂν καὶ αὐτὸ ἀντιδωρεῖσθαι γνοίη δυνάμενον. Καὶ παρῄνει τὴν πόλιν αὐτοῦ σφόδρα φυλακὴν ποιήσασθαι ἀσφαλῆ, αὐτὸ δὲ αὐτῷ συστρατεύεσθαι. Καὶ ὁ Γαδάτας ἥδετο τῇ συμβουλῇ, συσκευαζόμενός τε τῷ Κύρῳ συνεπέμπετο. Ἐπεὶ δὲ πορευόμενος ἦλθεν εἰς τὰ μεθόρια τῶν Σύρων καὶ Μήδων ἀφίκετο, ἐνταῦθα, τρία ὄντα τὰ τῶν Σύρων φρούρια, τὸ μὲν ἓν αὐτὸς προσβαλὼν καὶ βιασάμενος εἷλε· τὰ δὲ δύο φοβῶν μὲν ὁ Κῦρος, πείθων δὲ ὁ Γαδάτας, παρασκευάσας παραδοῦναι τοὺς φυλάττοντας. Εἶτα πέμπει πρὸς Κυαξάρην, ἀξιῶν ἥκειν εἰς τὸ στρατόπεδον, ὅπως περὶ ὧν ἂν δέοιντο, βουλεύσαιντο. Καὶ ὁ μὲν ἄγγελος ᾤχετο. Ὁ δὲ Κῦρος ἐπιλέξασθαι τῶν σκηνῶν, ἣν οἱ Μῆδοι τῷ Κυαξάρῃ ἐξῄρουν, κατασκευάσαι ὡς βέλτιστα τῇ τε ἄλλῃ παρασκευῇ, καὶ τὴν γυναῖκα εἰσαγαγεῖν εἰς τὸ γυναικῶνα τῶν σκηνῶν, καὶ σὺν ταύτῃ τὰς μουσουργούς, αἵπερ τῷ Κυαξάρῃ ἐξῄρουν. Ἐν τοσούτῳ δὲ ὁ ἄγγελος πὰ παρὰ τοῦ Κύρου τῷ Κυαξάρῃ ἀπήγγειλε· καὶ ὡς ἐπορεύετο σὺν τοῖς παραμείνασιν αὐτῷ τῶν Μήδων ἱππεῦσιν. Ὡς δ' ἐγγὺς προσιόντα αὐτὸν ὁ Κῦρος, λαβὼν τοὺς τε τῶν Περσῶν ἱππέας, πολλοὺς ἤδη ὄντας, καὶ τοὺς Μήδους παρόντας καὶ τοὺς Ἀρμενίους, καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων τοὺς ἐπιφανεστάτους, ἀπήντα, ἐπιδεικνὺς τῷ Κυαξάρῃ ἃ δυνάμην. Ὁ δὲ ἰδὼν τῷ Κύρῳ μὲν πολλούς τε καὶ ἀγαθοὺς ἑπομένους, ἑαυτῷ δὲ ὀλίγους τε καὶ ὀλίγων ἀξίαν θεραπείαν, ἄτιμόν τι αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι, καὶ ἄχος

αὐτὸν ἔλαβε, καὶ εἰς φανερὸν κατείβετο δάκρυα. Ὁ δὲ Κῦρος ἰδίᾳ τοῦτον ἀπολαβόμενος, καὶ παρακαθίσας, διελέχθη, καὶ τῆς ὀργῆς καὶ τῆς λύπης ἠρώτα τὸ αἴτιον. Καὶ πολλά τε εἰπὼν καὶ ἀκούσας, τέλος, Πρὸς θεῶν, ἔφη, ὦ θεῖε, παῦσαι τὸ νῦν ἔχειν μεμφόμενός μοι. Ἐπειδὰν δὲ πεῖραν ἡμῶν λάβῃς πῶς ἔχομεν πρὸς σέ, τότε μοι ἢ χάριτας ὁμολόγει, ἢ μέμφου. Καὶ ὁ Κυαξάρης κατένευσεν· ὁ δὲ ἐφίλησεν αὐτὸν προσελθών. Καὶ ὡς εἶδον οἱ Μῆδοί τε καὶ οἱ Πέρσαι καὶ οἱ λοιποί, ὑπερήσθησαν. Ἀναβάντες οὖν τοὺς ἵππους ὁ Κῦρος καὶ ὁ Κυαξάρης, ἀπῄεσαν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ ἐπὶ τὴν ἐξῃρημένην αὐτοῦ σκηνὴν τὸν Κυαξάρην ἀπήγαγον. Οἱ δὲ Μῆδοι εἰσῄεσαν πρὸς αὐτὸν, δῶρα ἄγοντες, ἕκαστος ἕν γέ τι ὧν εἰλήφει τὸ κάλλιστον. Ἐπεὶ δὲ ὥρα δείπνου ἦν, ὁ μὲν Κυαξάρης ἀμφὶ δεῖπνον εἶχε. Ὁ δὲ Κῦρος ὡς ἂν αὐτοῦ παραμένοιεν οἱ σύμμαχοι, ἐφρόντιζε, καὶ συλλέξας τῶν φίλων τοὺς ἱκανοὺς τὰ δέοντα συμπράττειν αὐτοῦ, μηχανᾶσθαι ἠξίου ὅπως πείσαιεν τοὺς συμμάχους μὴ ἀποστῆναι αὐτοῦ, ἀλλ' ἐπαρήγειν ἔτι. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ πρὸς Κυαξάρην ἅπαντες συνελέγησαν, καὶ πρὶν ἐντυχεῖν ἐκείνῳ, προσῆγον οἱ φίλοι τῷ Κύρῳ ἄλλος ἄλλο τῶν ἐθνῶν τῶν συμμάχων, δεόμενοι αὐτῷ μένειν, καὶ συμμετέχειν τοῦ πολέμου αὐτοῦ.

κα'. Ἐν τούτῳ δὲ Κυαξάρης τῆς σκηνῆς ἐξελθὼν, Ἄνδρες σύμμαχοι, ἔφη, σκοπεῖν δέον, πότερον στρατεύεσθαι ἔτι καιρὸς εἶναι δοκεῖ, ἢ διαλύειν ἤδη τὴν στρατιάν. Ἕκαστος οὖν προϊὼν ἔλεγε, καὶ πάντας στρατεύεσθαι δεῖν γνώμην ἔδοσαν. Ἐπὶ πᾶσι δὲ ὁ Κῦρος εἶπεν. Οὐδ' ἐμὲ λανθάνει, ὦ ἄνδρες, ὡς εἰ διαλυσόμεθα τὸ στράτευμα, τὰ μὲν ἡμέτερα γένοιτ' ἂν ἀσθενέστερα, τὰ δὲ τῶν πολεμίων αὐξήσεται. Ἀλλ' ὁρῶ ἡμῖν ἀντιπάλους προσιόντας, οἷς οὐ δυνησόμεθα μάχεσθαι. προσέρχεται γὰρ χειμὼν, καὶ τῶν ἐπιτηδείων ἔλλειψις. Τὰ μὲν γὰρ ἀνήλωται παρ' ἡμῶν, τὰ δὲ δι' ἡμᾶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων ἀνακεκόμισται εἰς ἐρύματα. Τίς οὖν λιμῷ καὶ ῥίγει μαχόμενος στρατεύεσθαι δύναιτ' ἄν; δοκεῖ δὲ χρῆναι τὰ μὲν τῶν ἐναντίων παραιρεῖν ὀχυρώματα, ἑαυτοῖς δὲ πλεῖστα ποιήσασθαι ὀχυρά. Ἐὰν γὰρ φρούρια ἡμῖν γένηται, ταῦτα τοῖς μὲν πολεμίοις ἀλλοτριώσει τὴν χώραν, ἡμῖν δὲ εἰς λυσιτέλειαν ἔσται. Ὡς δὲ ταῦτά τε καὶ πλείω ἐρρήθη τοιαῦτα, πάντα συμπροθυμήσεσθαι ταῦτ' ἔφασαν, καὶ ὁ Κυαξάρης αὐτὸς, καὶ μηχανὰς ποιήσειν κατέθεντο πολιορκητικάς. Κῦρος δὲ γνοὺς διατριβὴν ἔσεσθαι ἀμφὶ ταῦτα, τὸ μὲν στράτευμα ἐν ἀσφαλεῖ ἐποιήσατο, ἐξῆγε εἰς προνομὰς, ἵνα τε ἄφθονα ἔχοιεν τὰ χρειώδη, καὶ ἵνα μᾶλλον ὑγιαίνοιεν κοπιῶντες, καὶ ὅπως τῆς ἀταξίας ὑπομιμνήσκοιτο. Ἐκ δὲ Βαβυλῶνος ἰόντες αὐτόμολοι, ἔλεγον ὡς ὁ Ἀσσύριος οἴχοιτο ἐπὶ Λυδίας, πολλὰ τάλαντα χρυσίου καὶ ἀργυρίου ἄγων, καὶ κόσμον παντοδαπόν. Ὁ μὲν οὖν ὄχλος ὁ στρατιωτικὸς ἔλεγεν, ὑπεκτίθεσθαι αὐτὸν ἤδη δεδιότα τὰ χρήματα. Ὁ δὲ Κῦρος ἔλεγεν, οἴχεσθαι τὸν Ἀσσύριον συμμάχους ζητοῦντα, καὶ ὡς μάχης ἔτι δεῆσον ἀντιπαρεσκευάζετο. Ἔδοξε δ' αὐτῷ καὶ κατάσκοπον ἐπὶ Λυδίας πέμψαι, ἵνα ὅ, τι πράττοι ὁ Ἀσσύριος γνῷ. Καὶ πρὸς τοῦτο ἐπιτήδειος αὐτῷ ὁ Ἀράσπας ἐδόκει, ὁ τὴν καλὴν γυναῖκα φυλάττων, ὃς ληφθεὶς ἔρωτι τῆς γυναικὸς, προσήγαγε λόγους αὐτῇ. Ἡ δὲ ἀπέφησε, καὶ ἦν πιστὴ τῷ ἀνδρὶ καὶ ἀπόντι, Οὐ μέντοι κατεῖπε τὸν Ἀράσπην πρὸς Κῦρον. Ἐπεὶ δὲ ὁ ἐρῶν ἠπείλει αὐτῇ, ὡς εἰ μὴ ἑκοῦσα ἐνδοίη, ἄκουσα ποιήσει τοῦτο· δείσασα τὴν βίαν, πέμπει τὸν εὐνοῦχον πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ κελεύει πάντα εἰπεῖν. Ὁ δὲ ἀκούσας ἐγέλασε, καὶ πέμπει Ἀρτάβαζον σὺν τῷ εὐνούχῳ, κελεύσας εἰπεῖν

A eo seducto, causam iræ & doloris quærit, & multis verbis ultro citroque factis: denique, *Per Deos*, inquit, *avuncule, desine me in præsentia culpare: sed ubi expertus fueris, quomodo erga te affecti simus, tum mihi vel gratias agito, vel injuriam exprobrato*. His verbis delinitum hominem osculatur. Quo viso Medi, Persæ & cæteri supra modum sunt gavisi. Cyrus autem & Cyaxares conscensis equis in castra pervenerunt. Cyaxari in tabernaculum suum perducto, Medi ordine munera offerunt, unum saltem ex iis quæ quisque pulcherrima nactus erat. Cum cœnæ tempus esset, Cyaxares epulis indulgebat: Cyrus autem de retinendis sociis sollicitus, B convocatis amicis ad rem bene gerendam idoneis, petebat ut elaborarent, ne socii discederent: sed diutius manerent, atque auxilio essent. Postridie ad Cyaxarem omnes conveniunt, quem prius quam alloquerentur, Cyro amici alius aliam gentem adducebant, orantes ut permanerent, & belli conficiendi adjutores essent.

LIBER III.

Cyrus dat operam ne copiæ dilabantur.

Edit. Parif. pag. 157.

XXI. Interea Cyaxares tabernaculo egressus: *Socii*, inquit, *deliberandum est, utrum adhuc militandi tempus esse videatur, aut exercitus jam sit dimittendus?* Singuli igitur progressi sententias dixere, & omnes militandum esse decreverunt. Post C omnes Cyrus: *Non me latet*, inquit, *viri, si copias dimiserimus, nostras opes tenuiores, hostium auctiores fore. Sed video nos ab hostibus invadi, quibus pares esse non poterimus. Instat enim hyems, & penuria commeatus. Nam alia sunt a nobis absumpta, alia propter nos ab hostibus in munitiones comportata. Quis autem, si cum frigore & fame pugnandum sit, militare queat? Ego vero arces hostium intercipiendas, nobis vero quamplurimas munitiones parandas esse censeo. Nam si nos castella habuerimus, ea & provinciam hostibus adiment, & nobis opportuna erunt*. His & pluribus in hanc sententiam dictis, omnes se D strenuos fore adjutores dixerunt: ipseque Cyaxares, & machinas obsidionales moliri decreverunt. Cyrus vero qui eam rem brevi confici non posse videret, exercitum in tuta deductum, prædatum eduxit, ut & victus abunde suppeteret, & labore valetudo militum firmaretur, & disciplina militaris conservaretur. Interea transfugæ Babylonii nunciant, Assyrium in Lydiam proficisci, & multum auri argentique & omnis generis ornamenta secum avehere. Id cum turba militaris ita interpretaretur, quasi metuens sibi, opes suas apud amicos deponeret: Cyrus contra, eum socios quæsitum abiisse dicens, se ad pugnam E instruebat, exploratorem in Lydiam missurus Araspem, (nam is eam ad rem aptissimus videbatur,) qui amore captus formosæ mulieris, quam custodiebat, frustra illam appellarat, fidei conjugalis erga maritum etiam absentem, non oblitam. Neque tamen id Cyro mulier ante dixit, quam amator comminatus es-

Hyems & fames hostes invicti.

Araspes frustra tentata Panthiæ pudicitia, transfugæ habitu consilia & vires hostium explorat.

LIBER III.

set, si ultro nollet obsequi, vel invitam facturam. Tum demum vim veritа, per Eunuchum Cyro nunciat omnia: qui re audita, risit, & Artabazo cum eunucho misso, mandat, ne tali matronæ vim inferret: sed si persuadere posset, se non obstare. Ob hæc Araspem partim pudore, partim metu perturbatum, & mœrore oppressum, Cyrus aggressus: *Araspa*, inquit, *desine timere & verecundari. Ego enim & Deos cedere amori audio, & quo is vel cordatissimos homines impellere soleat, novi: atque ejus culpæ ipse tibi sum auctor, qui te cum re tam invicta concluserim.* Ad hæc Araspes: *Tu quidem*, inquit, *Cyre, in his facilis es, & ad errata humana connivere soles: verum alii homines dolore me opprimunt. Nam & inimici insultant, & amici auctores mihi sunt excedendi e medio, ne tu quid gravius in me consulas.* Cui Cyrus: *Scito*, inquit, *te illa opinione & mihi gratificari, & exercitui prodesse posse. Utinam vero*, inquit Araspes, *in tempore tibi utilis esse possim. Si igitur*, inquit Cyrus, *te iram meam jugere simulans, ad hostes abieris, fides tibi ab illis habebitur.* Imo, inquit Araspes, *etiam ab amicis: atque omnia*, inquit Cyrus, *hostium consilia nobis renunciabis.* Sic Araspes cum fidissimis suorum ministrorum abit. Panthia vero discessu illius cognito, Cyrum nuntio misso hortatur, ne defectione illius doleat. Nam si se ad maritum mittere nuntium pateretur, venturum ei amicum Araspe fideliorem. Quod cum Cyrus permisisset, atque Abradatas notas uxoris agnovisset: cupide profectus, cum prope speculas venisset, Cyro nunciandum curat, quis sit: Cyrus eum ad uxorem deduci jubet. Cum sese vidissent conjuges, & post desperatam conjunctionem consalutassent: Panthia maritо Cyri sanctitatem, modestiam, & clementiam erga se prædicat. Deinde Cyrum convenit Abradates, ejusque dextera prehensa ait: *Pro beneficiis in me collatis, meipsum tibi amicum, ministrum, & socium trado.* Cui Cyrus: *Et ego*, inquit, *te recipio.*

Abradatas a Panthia secretius, se ad Cyrum confert.

XXII. Eodem tempore legati ab Indo venere, qui se gaudere ajebat, quod quibus rebus egeret, significasset, & pecuniam mittere: si majore opus esset, ut peteret, & hospitium suum illi offerebat. Mandarat præterea suis, ut quicquid a Cyro juberentur, facerent. Ad hæc Cyrus cæteros in suis tabernaculis pecuniam custodire jubet, tres autem ex eorum numero proficisci ad hostes, quasi ab Indo ad expetendam illorum societatem missos, rebus illorum cognitis, quamprimum & sibi & Indo renunciare quid molirentur. Igitur Indis, compositis rebus suis, postridie profectis, Cyrus omnia quæ ad rem bellicam pertinerent, magnifice apparat. Erat numerus Persicorum equitum ad decies mille jam expletus, & falcati currus circiter centum confecti, Medicique totidem ad eamdem redacti formam, cum prius ad

Indorum legati pecuniam Cyro afferunt, & operam navant.

Cyrus se parat ad pugnam denuo cum Assyriis committendam.

Edit. Paris. pag. 158.

pag. 159.

A ἀυτῇ, μὴ βιάζεσθαι τοιαύτῃ γυναῖκα, πόθεν δὲ δύναιτο, οὐκ ἔφη κωλύειν. Ὁ δὲ Ἀράσπας ἀκούσας ταῦτα, τὸ μὲν ὑπ' αἰσχύνης, τὸ δ' ὑπὸ φόβου τῇ λύπῃ καταβιβάπτεσο. Ὁ οὖν Κύρος γνοὺς ταῦτα, ἐκάλεσεν αὐτὸν ἰδίᾳ, καὶ ἔφη· Παῦσαι, Ἀράσπα, φοβούμενός τε καὶ αἰσχυνόμενος. Ἐγὼ γὰρ θεούς τε ἀκούω ἔρωτος ἥττασθαι, καὶ ἀνθρώπους οἶδα καὶ μάλα φρονίμους οἷα πεπόνθασιν ὑπὸ ἔρωτος. Καί σοι δὲ τούτου ἐγὼ αἴτιός εἰμι αὐτός, ὃς σε τοιούτῳ ἀνδρὶ συγκαθείρξα φράγματι. Καὶ ὁ Ἀράσπας ὑπολαβὼν εἶπεν, Ἀλλὰ σὺ μέν, ὦ Κύρε, καὶ ταῦτα σφόδρα εἶ, καὶ συγγνώμων τοῖς ἀνθρωπίνοις ἁμαρτήμασιν. Ἐμὲ δὲ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι καταδύουσι τῇ ἄχει. Οἱ μὲν γὰρ ἐχθροί ἐφάδονταί μοι, οἱ δὲ φίλοι συμβουλεύουσιν ἐκποδὼν γενέσθαι μήτι καὶ πάθω ὑπὸ σοῦ. Καὶ ὁ Κύρος εἶπεν· Εὖ τοίνυν ἴσθι, ὅτι ταύτῃ τῇ δόξῃ μοί τε χαρίσασθαι δυνήσῃ, καὶ τοῖς συμμάχοις ὠφελῆσαι. Εἶσθα γάρ, ὦ Ἀράσπα, ἔφη, γενοίμην σοι χρήσιμος ἐν καιρῷ. Εἰ τοίνυν, ἔφη, προσποιησάμενός με φεύγειν, εἰς τοὺς πολεμίους, ἔλθοις, πιστευθήσῃ ὑπ' ἐκείνων. Ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ἀράσπας, καὶ ὑπὸ τῶν φίλων. Ἐλθοις ἂν τοίνυν, ἔφη, πάντα ἡμῖν τὰ τῆς πολεμίων ἀγγέλλων. Ἀράσπας μὲν δὴ ταῦτα ἐξελθών, καὶ παραλαβὼν τοὺς πιστοτάτους θεραπόντας, ᾤχετο. Ἡ δὲ Πάνθεια μαθοῦσα πάντα, πέμψασα πρὸς τὸν Κύρον, εἶπε· Μὴ λυποῦ, ὦ Κύρε, ὅτι Ἀράσπας τοῖς πολεμίοις προσῆλθεν. Εἰ γὰρ ἐμὶ ἐάσεις πέμψαι πρὸς τὸν ἐμὸν ἄνδρα, ἥξει σοι φίλος Ἀράσπου πιστότερος. Καὶ ὁ Κύρος ἐκέλευσε πέμπειν. Ἡ δὲ ἔπεμψε, καὶ ὁ Ἀβραδάτας ὡς ἔγνω τὰ παρὰ τῆς γυναικὸς σύμβολα, ἄσμενος πρὸς τὸν Κύρον ἐχώρησεν. Ὡς δ' ἐῶ πρὸς τοὺς σκοποὺς πέμπει πρὸς τὸν Κύρον εἰπὼν ὃς ἐῶ. Ὁ δὲ Κύρος ἄγειν αὐτὸν πρὸς τὴν γυναῖκα ἐκέλευσεν. Ὡς δ' ἰδίᾳτίω ἀλλήλω ἡ γυνὴ καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ἠσπάζοντο ἀλλήλους ἐκ δυσελπίστων. Εἶπε ἔφη ἡ Πάνθεια τῷ Κύρῳ τὴν ὁσιότητα, καὶ τὴν σωφροσύνην, καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν κατοίκτισιν. Ἐκ τούτου ἔρχεται πρὸς τὸν Κύρον ὁ Ἀβραδάτας, καὶ λαβόμενος τῆς αὐτοῦ δεξιᾶς. εἶπεν· Ἀντ' ὧν εὖ ἐποίησας ἡμᾶς, ὦ Κύρε, φίλον σοι ἑαυτὸν δίδωμι, καὶ θεράποντα καὶ σύμμαχον. Καὶ ὁ Κύρος εἶπε· κἀγὼ δέ σε δέχομαι.

B

C

D

κβ'. Ἦλθον δὲ τῷ Κύρῳ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ χρήματα. Καὶ οἱ ἄγοντες αὐτὰ ἀπήγγελλον αὐτῷ, ὅτι ὁ Ἰνδὸς λέγει, ὡς Ἥδομαί, ὦ Κύρε, ὅτι μοι περὶ ὧν εἶδεν ἐδήλωσας, καὶ βούλομαί σοι ξένος εἶναι. Καὶ πέμπω σοι χρήματα, καὶ ἄλλων δεῖ μεταπέμπου, ἐπέταλται δὲ τοῖς παρ' ἐμοῦ ποιεῖν ἃ ἂν σὺ κελεύῃς. Ὁ δὲ Κύρος εἶπε· Κελεύω τοίνυν τοὺς μὲν ἄλλους μένοντας ἐνθα κατεσκευώσατο φυλάττειν τὰ χρήματα. Τρεῖς δέ μοι ἐλθόντες ὑμῶν εἰς τοὺς πολεμίους, ὡς παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ περὶ συμμαχίας, καὶ τὰ ἐκεῖ μαθόντες, ὅ, τι ἂν λέγωσί τι καὶ ποιῶσιν, ὡς τάχιστα ἀπαγγείλατε ἐμοί τε καὶ τῷ Ἰνδῷ. Οἱ μὲν δὴ Ἰνδοὶ συνεκδυσάμενοι, τῇ ὑστεραίᾳ ἐπορεύοντο. Ὁ δὲ Κύρος τὰ πρὸς τὸν πόλεμον παρεσκεύαζετο μεγαλοφρόνως. Καὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἱππεῖς ἐκπλεῖν ἤδη ἦσαν εἰς τοὺς μυρίους, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα εἰς ἑκατόν, καὶ ὁ Ἀβραδάτας ἕτερα κατεσκεύασεν ἑκατόν, καὶ τὰ Μηδικὰ ἅρματα ἕτερα σωίσησαν ἑκατόν, μετασκευασθέντα εἰς τὸν αὐτὸν τρόπον

ἐκ τ Τρωϊκῆς ϗ τ Λιβυκῆς διῤῥιάσεως ϗ ἐπὶ τὰς καμήλους ϗ A
ἀπαγμένοι ἦσαν δύο ἐφ' ἑκάστῃ τοξό). Οὕτω δὴ διατιθεμέ-
νων τῷ Κύρῳ τ τ πολέμιον, ἦκον οἱ Ἰνδοὶ ἐκ τ πολεμίων, ϗ
ἔλεγον, ὅτι Κροῖσος ἡγεμὼν ϗ στρατηγὸς γρη) · ϗ πολλοὶ
μὲν Βασιλεῖς, πολλὰ δ' ἔθνη ϗ Ἕλληνες συμμαχήσειν ἥκοι
μασι. Ὡς οὖν πάντα ἤκουσε ὁ τ Κύρου στρατὸς, ἐς φρον-
τίδ' ἐγένετο. Ὡς δ' ῥᾷστα ὁ Κῦρος φόβον ἐξέθετο ἐκ τῆ στρα-
τιᾶ, διελέχθη αὐτοῖς, ϗ μετέβαλε πρὸς τὸ θυμοπρεπ-
Εἶπε δ' ὅτι· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες, ἐπ' αὐτοὺς ἰέναι ὡς τάχιστα.
Καὶ ἅπαντες συνηγόρδον. Κυαξάρης μὲν οὖν ὁ Μήδων ἔχων
τὸ τρίτον μέρος, κατέμεινε, ὡς μηδὲ τὰ οἰκοι ἔρημα εἴη. Ο
δὲ Κῦρος ἐπορεύετο ὡς τάχιστα ἐδύνατο τάχιστα· ὡς δ' οἱ σκο-
πιοὶ ἐδόκουν μανθάνειν μετεωριζόμενα κονιορτὸν, ἢ κο-
νιορτὸν, ϗ ἀνθρώπους ὁρᾶν χιλίους, ϗ ξύλα λαμβάνοντας,
εἶναζον εἶναί πω πλησίον τ πολεμίων τὸ στράτευμα, ϗ τῷ
Κύρῳ καταγγέλλον. Ο δὲ ἐκείνους μὲν ἐκέλευσε ἐπὶ τ σκο-
πιᾶς μένοντας, ὅ, τι ἂν ὁρῶσι, ἀπαγγέλλειν. Τάγμα δ'
ἱππέων ἔπεμψεν εἰς τὸ πρόσθεν, ἵνα τινὰς συλλάβοιεν. Οἱ
καταδραμόντες εἰς τὸ πεδίον, συνέλαβον ἀνθρώπους, ϗ ἤ-
γαγον· ϗ ἔλεγον οἱ συλληφθέντες, ὡς ἐκ τ στρατοπέδου εἶεν.
Καὶ ὁ Κῦρος. Πόσον, ἔφη, ἄπεστιν ἐντεῦθεν τὸ στράτευμα;
οἱ δ' ἔλεγον, ὡς δύο παρασάγγας. Καὶ προσεπύνθ., Η-
μῶν δὴ λόγος τις ἦν παρ' αὐτοῖς; Ναὶ, νὴ Δί, ἔφασαν, καὶ
πολύς γε, ὡς ἤδη ἐγγὺς ἦτε προσιόντες. Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦ-
ρος, ϗ ἔχαιρον ἄγοντες ἡμᾶς προσιόντας; Οὐμὰ Δί', ἔφον
ἐκεῖνοι, ἀλλὰ ϗ μάλα ἰωιῶντο. Τίς δὲ ὁ πᾶσι πᾶσιν ἐστὶν;
ὁ Κῦρος εἶπεν. Οἱ δὲ, Αὐτὸς τι Κροῖσος, ἀκηκόειμεν, καὶ
τις Ἕλλην ἀνὴρ, ϗ Μῆδός τις, ὃς λέγεται φυγὰς εἶναι
παρ' ὑμῶν. Καὶ ὁ Κῦρος ἔφη πρὸς τινα. Ἀλλ', ὦ Ζεῦ, λαβεῖν
μοι γένοιτο αὐτὼ, ὡς ἐγὼ βούλομαι. Τοὺς μὲν δὴ αἰχμαλώ-
τους ὑπάγειν ἐκέλευσεν. Οὐ πολὺ δὲ τ τε μέσῳ ϗ ὁ πεμ-
φθεὶς πάλαι κατάσκοπος, ὁ Ἀράσπας ἐλαύνων, ἀγγέλλ)
προσιλαύνων. Ο μὲν δὴ Κῦρος ὡς ἤκουσεν, ἀναπηδήσας
ὑπλίσατο αὐτὸ, ϗ ἐδίξιτο. Οἱ δ' ἄλλοι τῷ σφάγματι ἐξε-
πλήττοντο, ἕως ὁ Κῦρος ἔφη· Ἄνδρες φίλοι, ἥκει ἡμῖν ἀνὴρ
ἄριστος, ὃς οὐκ αἰσχρῶ τινος ὑπαθεὶς φεύγει, ὡς ἐμὲ δείσας,
ἀλλ' ὑπ' ἐμῆ πεμφθεὶς, ἵνα μαθὼν τὰ τ πολεμίων,
σαφῶς ἡμῖν ἐξαγγείλει. Δεῖ δὴ πάντας ὑμᾶς τιμᾶν.
Ἐπὶ γὰρ τῷ ἡμετέρῳ ἀγαθῷ ϗ ἀτιμίαν ὑπέχει, ϗ κινδυ-
δεύει. Ἐντεῦθεν πάντες ἠσπάζοντο τ Ἀράσπαν. Καὶ ὁ Κύ-
ρος, Διαγε, ἔφη, Ἀράσπα ἁπόσα εἶδες. Ἐκεῖνος δὴ-
γεῖτο τό, τε πλῆθος τ πολεμίων, ϗ τ τάξεως τ παρατάξεως,
ϗ τὰ τῶν ἐναντίων βουλεύματα. Καὶ ὁ Κῦρος ἀπελθεῖν ἐ-
κέλευσε, ϗ τὰ τε ὅπλα ϗ τοὺς ἵππους αὐτῶν ἐπισκευ-
ἀσθαι, ἵνα θᾶσσον δὲ πρὸς πόλεμον ἐπιμάσθαι. Τότε μὲν
οὖν ἀπῆλθον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐξωπλίζοντο ἕκαστοι, ϗ ὁ
Ἀβραδάτας κλίνῃ λαχὼν ἀπίοις τιμᾶσθαι τοῖς Αἰγυπ-
τίοις. Ὁπλιζομένῳ δὴ προσῆγεν ἡ Πάνθεια χρυσοῦν κρά-
νος ϗ περιβραχιόνια, ϗ φίλια περὶ τοῖς καρποῖς τ χειρῶν,
ϗ χιτῶνα ποδήρη παρφύριον, ϗ λόφον ὑακινθοβαφῆ, ἃ
αὐτὴ πεποίηκε τῷ ἀνδρί. Ο δὲ ἰδὼν ἔφη· Σὺ δῆτα, ὦ
γύναι, συγκόσμησα τ σαυτῆς κόσμον, τὰ ὅπλα μοι ποιή-
σω. Νὴ Δί', ἔφη ἡ Πάνθεια, σὺ γὰρ ἐμοὶ γε κόσμος μέγιστος
εἶ· ϗ παῦτα λέγουσα, ἐκέλευε τ ἄθρα τὰ ὅπλα, ϗ λαβοῦσα
κλαίουσα ἐπειρᾶτο, ἐλείβεν δὲ δάκρυα ϗ τ αὐτῇ παρειῶν.
Ὡς δὲ ἤδη ἐπὶ τὰ ἅρματα ἀναβεβῶσι ἐπὶ μέσοι ὁ Ἀβραδάτας,
δοὺς χωρῆσαι πελεύσασα τοὺς παρόντας, ἡ Πάνθεια εἶπεν·
Ὅτι μὲν, Ὦ Ἀβραδάτα, ϗ τ ἐμοὶ σφόδρα τιμῶ σε ψυχῆς, οἶμαί σε γιγνώσκειν. Ὅμως ὅπως ἔχω σφόδρα σε, ἐπί-
μνυμί τ ἐμῶν ϗ σῶν φιλιῶν, ἡ μὴ βούλεσθαί μ' σε ἀνδρὸς ἀγαθοῦ γενομένου κατ' ἐμὲ ἐπισπάσθαι μᾶλ-
λον, ἡ ζῶν μ' αἰσχυνόμενόν σε αἰσχυνεῖν. Καὶ Κύρῳ δὲ δεῖν μεγάλων ἡμᾶς χάριν ὀφείλειν, ὅτι μοι γυν-

Trojanam & Libycam aurigationem ac- LIBER III.
commodati eſſent, camelis etiam bini ſagittarii attributi. Cyro his rebus occupato, Indi ab hoſtibus reverſi nunciant, Cœſum Imperatorem exercitus eſſe delectum, multoſque Reges & populos, atque etiam Græcos paratos eſſe ad opem illi ferendam. His in exercitu vulgatis, milites ſolliciti eſſe cœperunt: ſed Cyrus ut metum per caſtra vagari ſenſit, habita concione ſuos animoſiores reddidit, conſultum ſibi videri dicens, ut hoſtes quamprimum invaderet. Aſſenſis omnibus, Cyaxares cum tertia Medorum parte remanſit, ne ſuum regnum omni præſidio deſtitutum eſſet. Cyrus autem ſumma celeritate proficiſcitur: cumque ſpeculatores præmiſſi fumum aut pulverem excitatum, & homines ſibi videre viderentur, qui pabulum & ligna colligerent: hoſtilem exercitum in propinquo eſſe conjecerunt, idque Cyro nunciarunt. Is eos in ſpeculis manere, & præmiſſa equitum ala ab iis decurſione in planiciem facta, capi aliquos juſſit, e quibus ubi cognovit, exercitum in quo & ipſi fuerint, ad duas paraſangas abeſſe, & de ſe multa verba fieri ab hoſtibus, adventu ſuo minime lætis, atque aciem inſtrui a Cræſo & Græco ac Medo quodam, qui profugiſſe a ſuis diceretur. Cyrus, *Utinam*, inquit, *illum ita captum, ut volo*: & captivos abire jubet, neque multo poſt de reditu exploratoris Araſpis fit certior, eumque lætitia exultans obviam egreſſus amplectitur. Quod cum omnes mirarentur: *Amici*, inquit, *adeſt vir optimus, qui nulla turpi de cauſa, nec mei metu ablerat, ſed a me ablegatus, ut hoſtium res cognitas nobis certo renunciaret. Ab omnibus igitur ei bonos eſſi habendus, quod noſtri boni cauſa & ignominiam & pericula ſubiit.* Ita ſalutatus ab omnibus Araſpes, quæ vidiſſet exponit, copias hoſtium, ſtationes, conſilia. Quibus auditis, Cyrus quemque arma ſua & equos curare jubet, & mane ad pugnam paratos eſſe. Parent illi: cumque poſtridie omnes armarentur, Abradatam, cui ſorte obvenerat, ut contra Ægyptios locaretur, Panthia galea aurea exornat, & armillis, purpureaque veſte ad talos uſque demiſſa, & cono hyacinthini coloris, quæ ipſa ei fecerat, ſuis ornamentis conflatis, quod maritum ſibi maximum eſſe ornamentum diceret. Dumque ei arma indueret, etſi ploratum diſſimulare ſtudebat, tamen lachrymæ per genas manabant: jamque conſcenturos currum, cæteris diſcedere juſſis: *Abradata*, ait, *te, vitæ etiam meæ anteponi a me, poſſe arbitror: tamen mutuum amorem noſtrum teſtor, malle me, ſi te virum ſortem præbueris, eadem terra tecum tegi, quam ignominioſam cum ignominioſo vivere. Nam Cyro quidem magnam debemus gratiam, quod me captivam, & ſibi attributam, non pro ancilla, aut ingenua parum honeſtata tractavit, ſed tibi conſervavit, haud ſecus ac ſi fra-*

Cyaxares ad cuſtodiam ſui regni manet.

Araſpes a Cyro & exercitu honorifice excipitur.

Edit. Pariſ. pag. 160.

Panthiæ ad Abradatam oratio.

LIBER III.

tris uxorem cepisset. Præterea cum Araspes custos meus ab eo defecisset, pollicita ei fui, si te arcessiri pateretur, te illo multo & meliorem & fideliorem ei futurum. His verbis delectatus Abradatas, Jovem precatus, ut sibi daret, ut & Panthiæ conjugio, & Cyri amicitia dignus videretur, currum conscendit.

XXIII. Cyrus autem Duces ad rem fortiter gerendam cohortatus, proficiscitur. Cum in hostium conspectum ventum esset, suis quam pulcherrime instructis, singulos ordines obiens, milites ad pugnam acuit. Crœsus contra suas copias Cyri exercitui opponit, & signa canere jubet. Procedunt igitur tres phalanges, una a fronte, altera dextra, tertia læva, ut omnis Cyri exercitus terreretur, undique præterquam a tergo circumventus: nihilo tamen secius signo dato, omnes se ad hostes convertunt. Ac magnum erat silentium, donec Cyro, cum tempus videretur, pæanem auspicato, omnis exercitus succinuit. Eumdem cum equitibus hostes aggressum, pedites instructi sequuntur. Artagerses porro camelis præfectus, lævam hostium aciem emissis belluis aggreditur: equi vero eas ne eminus quidem ferentes, alii fugere, alii exilire, alii inter sese permisceri. Eodem tempore & currus dextra lævaque irruebant, a quibus in fuga multi capiebantur. Abradates milites cohortatus, nihil equis parcens instat, provectis una cum eo cæteris quoque curribus, & cum sibi proximis in Ægyptiorum phalangem irrumpit: ac cæteri quidem ad currus fugientes persequendos declinarunt. Qui vero cum Abradata erant, obvios impetu equorum prosternunt, prostratos cædunt. Nam quocumque falcati currus agebantur, omnia & arma & corpora dissecabant. In eo inexplicabili tumultu, rotis in tam varia strage exilientibus, Abradatas cæterique curribus excussi, cæduntur. At Persæ insecuti, Ægyptiorum turbatos cædunt, iis qui ordines servabant resistentibus. Ibi vero atrox prælium exoritur. Nam Ægyptii & multitudine & armis superiores erant, neque Persæ illare poterant: sed paulatim recedentes, & cædebant, & cædebantur, donec ad machinas esset ventum. Ibi rursus Ægyptii e curribus cædebantur, & multa hominum cædes edebatur, magnus armorum strepitus, magnus clamor. Interea Cyrus aciem adversam persequens, cum Persas loco motos videret indoluit: & iis quos secum habebat sequi jussis, hostes a tergo aggressus, multos cædit: quo animadverso, Ægyptii converterunt. Ita confusa pugna oritur equitum & peditum: ac Cyrum, equus a quodam jacente, in ventre vulneratus, exiliens, excutit. Quo facto, statim exclamant omnes, & cum impetu cient pugnam. Sed quidam e Cyri ministris, dominum in suum equum attollit: quo is conscenso, videt Ægyptios passim cædi: & ad

Cræsi & Cyri pugna.

Edit. Paris. pag. 161.

Abradatæ interitus.

Α μὴ γαμαλώτῳ, καὶ ἐξαιρεθείσῃ αὐτῷ, ὅτε ὡς δεῦρο ἐχρήσατο, ὅτε ὡς ἐλευθέρᾳ σε ἀτιμοῦντι. Διαφύλαξε δέ σοι ὥσπερ ἀδελφῆς γυναῖκα λαβών. Πρὸς δὲ, καὶ τὸ Ἀράσπας ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ὁ ἐμὶ φυλάττων, ὑπισχόμην αὐτῷ, εἰ μὲ ἐάσειε πρὸς σὲ πέμψαι, ὡς σε ἥξειν, καὶ πολὺ Ἀράσπου πιστότερόν σε καὶ ἀμείνονα ἕξειν. Ἡ μὲν οὖν ταῦτα εἶπεν. Ὁ δὲ Ἀβραδάτας ἀγαθεὶς τοῖς λόγοις, ἐπηύξατο, Δός μοι, ὦ Ζεῦ φιλίαν ἀξίᾳ μὲν Πανθείας ἀνδρὶ, ἀξίᾳ δὲ Κύρου φίλῳ. Ταῦτ' εἰπὼν, ἐπὶ τὸ ἅρμα ἀνέβαινεν.

κγ'. Ὁ δὲ Κῦρος συγκαλέσας τοὺς ἡγεμόνας, ἐδημηγόρησε, παρεθάρρυνέ τε αὐτοὺς εἰς τὸν πόλεμον, καὶ ὅπως ὁρμῶντο ἐπέταττε. Ἐπεὶ δὲ προσήγαγε τοῖς ἀντιπολεμίοις, ὡς ἀλλήλους ὁρᾶν συμπάσῃ τῇ τάξει ὁ Κῦρος ὡς κάλλιστα καὶ παρεῖρε τὰς τάξεις, λόγοις τοὺς ἄνδρας πρὸς τὴν μάχην παρεθάρρυνεν. Ὁ δὲ Κροῖσος τὴν αὐτοῦ στρατιὰν ἀντία στήσας πρὸς τὸ τοῦ Κύρου στράτευμα, ἐσήμαινεν αὐτοῖς πρὸς τοὺς πολεμίους πορεύεσθαι. Καὶ προσπίπτουσιν ἓξ φάλαγγες, αἱ μὲν μία κατὰ πρόσωπον, αἱ δὲ δύο αἱ μὲν κατὰ τὸ δεξιὸν, αἱ δὲ κατὰ τὸ εὐώνυμον, ὡς τὴν φοβερὰν παρεῖναι πάσῃ τῇ Κύρου στρατιᾷ. Πάντοθεν γὰρ περιεκέχυτο τοῦ πολεμίου, πολὺ ὑπερθεν. Ὅμως δὲ καὶ οἱ τοῦ Κύρου, ἐπεὶ παρήγγειλε, πάντες ἐστράφησαν ἀντιπρόσωποι τοῖς πολεμίοις, καὶ ἦν μὲν πολλὴ πάντως παραχώρησις. Νίκα δὲ ἔδοξε τῷ Κύρῳ καιρὸς εἶναι, ἐξῆρχε παιᾶνα, συνεπήχησε δὲ πᾶς ὁ στρατὸς, καὶ ἐξαίσας ὁ Κῦρος, καὶ μετὰ ἱππέων τοὺς ἐναντίους συνεμίγνυεν. Οἱ δὲ πεζοὶ αὐτῷ συντεταγμένοι ἐφέποντο. Καὶ Ἀρταγέρσης δὲ ὁ τῶν ἐπὶ τὴν καμήλους ἄρχων, ἐπιτίθεται κατὰ τὸ εὐώνυμα, προσὶς τὰς καμήλους, ὡς ὁ Κῦρος ἐπέλασεν. Οἱ δ' ἵπποι πόρρωθεν αὐτὰς οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' οἱ μὲν ἔφευγον, οἱ δὲ ἐξέπλητο, οἱ δ' ἀλλήλοις ἐνέπιπτον. Καὶ τὰ ἅρματα δὲ κατὰ τὸ δεξιὸν, καὶ εὐώνυμον ἅμα ἐνέβαλε, καὶ πολλοὶ ταῦτα φεύγοντες, ἀλίσκοντο ὑπ' αὐτῶν. Καὶ Ἀβραδάτας βοήσας· Ἄνδρες φίλοι, ἔπεσθε, ἐνταῦθα γὰρ ἐμοὶ τῶν ἵππων φειδόμεθα. Συνεξώρμησαν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἁρματηλάται. Καὶ ὁ μὲν Ἀβραδάτας εἰς τὴν τῶν Αἰγυπτίων φάλαγγα ἐμβάλλει, συνεισέβαλον δὲ αὐτῷ καὶ οἱ ἐγγύτατα τεταγμένοι. Οἱ δ' ἄλλοι ἐξέκλιναν κατὰ τὰ φεύγοντα ἅρματα. Οἱ δὲ ἀμφὶ Ἀβραδάταν τοὺς μὲν τὴν ῥύμην τῶν ἵππων παίοντες ἀνέτρεπον, τοὺς δὲ πίπτοντας κατέκοπτον. Ὅσων δὲ τὰ δρέπανα ἐπελάβετο, πάντα βίᾳ διεκόπτετο καὶ ὅπλα καὶ σώματα. Ἐν δὲ τῷ ἀδιηγήτῳ τούτῳ ταράχῳ ὑπὸ τῶν παιπαλοέντων συρφετώδους ἐξαλλομένων τῶν τροχῶν, ἐκπίπτει ὁ Ἀβραδάτας, καὶ ἄλλοι δὲ τῶν συνεισβαλόντων. Καὶ ἔπεσε μὲν κατακόπτουσιν. Οἱ δὲ Πέρσαι συμπεπλεγμένοις, τοὺς μὲν τεταραγμένους τῶν Αἰγυπτίων ἐφόνευον. Οἱ δὲ συνεισπεσόντες, ἐναντίον τοῖς Πέρσαις ἐχώρουν, ἔνθα δὴ δεινὴ μάχη ἦν. Ἐπλεονέκτουν δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, καὶ πλήθει, καὶ τοῖς ὅπλοις. Οἱ δὲ Πέρσαι οὐκ ἠδύναντο ἀντέχειν· ἀλλ' ἐπὶ πόδα ἀνεχάζοντο, παίοντες καὶ παιόμενοι, ἕως ἐπὶ ταῖς μηχαναῖς ἐγένοντο. Ἐπειδὴ ἐνταῦθα ἦλθον, ἐπαίοντο αὖθις οἱ Αἰγύπτιοι ἐκ τῶν πύργων. Ἦν δὲ πολὺς μὲν ἀνδρῶν φόνος, πολὺς δὲ κτύπος ὅπλων, πολλὴ δὲ βοή. Ἐν δὲ τούτῳ Κῦρος διώκων τοὺς κατ' αὐτὸν, παραγίνεται. Καὶ ἰδὼν τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς χώρας ἐωσμένους, ἤλγυνε, καὶ παραγγείλας τοῖς μετ' αὐτὸν ἕπεσθαι, παρήλαυνεν εἰς τὰ ὄπισθεν, καὶ ἐπιστήσας, πολλοὺς κατέκαινεν. Ὡς δ' ἤσθοντο οἱ Αἰγύπτιοι, ἐστράφησαν, καὶ ῥύδην ἐμάχοντο καὶ πεζοὶ καὶ ἱππεῖς. Ἱππικῶς δίωκε τοὺς ὑπὸ τοῦ Κύρου, καὶ παιόμενος, παίει μαχαίρᾳ κατὰ τὴν γαστέρα τὸν ἵππον αὐτοῦ. Ὁ δὲ ἵππος ἐκ τῆς πληγῆς σφαδάζων, ὑποσείεται τὸν Κῦρον· καὶ ὃς ἀναβάσας ἅπαντας, καὶ προσπεσόντες ἐμάχοντο. Καί τις τῶν τοῦ Κύρου ὑπηρετῶν καταπηδήσας, ἀναβάλλει αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἑαυτοῦ ἵππον. Ὡς δ' ἀνέβη, κατεῖδε πάντοθεν

Abradatæ interitus.

Edit. Paris. pag. 161.

τοῦτον ἤδη παυομένης τὰς Αἰγυπτίους. Ὡς δ' ἐγένετο περὶ λόφων παρὰ τὰς μηχανὰς, ἐπί τινα τῶν πύργων ἀνέβη, καὶ κατεῖδε μεσὸν τὸ πεδίον ἵππων, ἀνδρῶν, ἁρμάτων, φευγόντων, διωκόντων, κρατουμένων, κρατούντων, μέσον δὲ ἁμφοῖν ἤδη ἔτι ἰδεῖν ἠδύνατο, πλὴν τὸ τῶν Αἰγυπτίων. Οὗτοι μὲν πάντοθεν κυκλωθέντες, ὑπὸ τῶν ἀσπίδων ἐκαλύπτοντο, ποιοῦντες μὲν ἤδη ἔτι, πάσχοντες δὲ πολλὰ καὶ δεινά. Ἀγασθεὶς δὲ ὁ Κῦρος αὐτοὺς, καὶ οἰκτείρων, ὅτι ἄνδρες ἀγαθοὶ ὄντες ἀπόλλοιντο, μάχεσθαι μὲν ἔτι εἴα αὖθις. Διαπυνθάνεται δὲ περὶ αὐτῶν ἱρῶν, πότερον βούλονται ἀπολέσθαι πάντες, ἢ σωθῆναι; οἱ δὲ ὁ, τι καλὸν ἂν ποιοῦντες σωθείημεν, ἔφασαν; καὶ ὁ Κῦρος, Εἰ τὰ ὅπλα ἡμῖν παραδοίητε τοῖς αἱρουμένοις ὑμᾶς σῶσαι, ἔξεστι σωθῆναι. Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι, ἔδοσαν πίστεις, καὶ ἔλαβον. Ταῦτα δὴ παραξάμενος ὁ Κῦρος, ἤδη σκοταίους ἀναγαγὼν, ἱστρατοπεδεύσατο, καὶ οἱ ἅμα τῷ Κύρῳ δεῖπνησαντες ἐκοιμήθησαν. Κροῖσος μὲν τοι καὶ οὗτος ἐπὶ Σάρδεις σὺν τῷ στρατεύματι ἔφυγε, τὰ δ' ἄλλα φῦλα ἐν τῇ νυκτὶ, ὅπῃ ἠδύναντο, ἀπεχώρουν.

κγ'. Ἑῴθη δὲ ἐπὶ Σάρδεις καὶ ὁ Κῦρος ἦγε, καὶ περὶ τῇ πόλει γενόμενος, πύργους τε μηχαναῖς ἀίσσει, καὶ αὐτοὶ μαζοὶ κλίμακας. Τῇ δ' ἐπιούσῃ νυκτὸς ἀναβιβάζει Χαλδαίους τε καὶ Πέρσας τοὺς τὰ λασιομόρτια δεξιοὺς ἔχοντας τοῦ Σαρδιανῶν ἐρύματος. Ἡγήσατο δὲ τῆς ὁδοῦ πάσης Πέρσης ἀνὴρ, δοῦλος τοῦ ἐν τῇ ἀκροπόλει φρουροῦντος. Ὡς δὲ τὰ ἄκρα εἶχεν, ἔφευγον οἱ Λυδοὶ ἀπὸ τοῦ τείχους. Κῦρος δὲ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ εἰσάγει εἰς τὴν πόλιν, παραγγείλας ἐν τῷ τάξει μένειν κινεῖσθαι. Ὁ δὲ Κροῖσος καταπλευσάμενος ἐς τοὺς Βασιλείους, Κύρου ἐβόᾳ. Ὁ δὲ Κῦρος τῶν μὲν Κροίσου κατέλιπε φύλακας· καταστρατοπεδεύσας δὲ πὼς ἐκεῖ, ἀπῆν πρὸς Κροῖσον. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ Κροῖσος, Χαῖρε, ἔφη, ὦ Κῦσπαι, ἔφη. Καὶ Σύγε, ὁ Κῦρος εἶπεν, ὦ Κροῖσε· ἀτὰρ ἐθελήσεις ἂν συμβουλεῦσαί μοι ἄν τί; Βουλοίμην ἄν, ἔφη. Ὦ Κῦρε, ἔφη πάντων ἐγὼ Κροῖσος τῶν στρατιῶν· ὁρῶν πεπονηκότας, καὶ πλέονα κεκινδυνευκότας, καὶ τῶν νομίζοντας πόλιν ἔχειν τῶν πλουσιωτάτων τῶν ἐν Ἀσίᾳ μετὰ Βαβυλῶνα, ἀξιῶ ἀφεληθῆναι τοὺς στρατιώτας, ἐφεῖναί δ' αὐτοῖς ἁρπάσαι τῶν πόλιν ἃ βούλομαι. Ὁ δὲ Κροῖσος· Ἀλλ' ἐμοὶ, ἔφη, ἔστω λέξαι πρὸς ἃ ἂν ἐγὼ Λυδῶν ἐθέλω, ὅτι μὴ γνῶναι ἀπαγλὼ παρὰ σοῦ ἐπέπραγμαι, καὶ ἵδρυσοι ἱστάναι παρ' ἑκάστων Λυδῶν, πᾶν ὅτι ἐν Σάρδεσι τίμιον. Πρῶτον δὲ ἐπὶ τοὺς ἐμοὺς, εἶπε, θησαυροὺς πέμπε, καὶ λάμβανε ὅσα βούλει. Ταῦτα μὲν δὴ ὅπως ποιήσειν ὁ Κῦρος κατέστησε, καὶ ἐπὶ τέτοις τῇ ἡμέρᾳ διῆγαγον. Τῇ δ' ἑξῆς καλέσας ὁ Κῦρος τοὺς φίλους τινὰς, τοὺς μὲν τοὺς θησαυροὺς παραλαμβάνειν ἐκέλευσε, τοῖς δὲ ὁπόσα παραδοίη ὁ Κροῖσος χρήματα. Εἶτα εἴτις ἤκουσε Ἀβραδάταν ὅπου; εἶπόντος δέ τινος τὸν ὑπηρετῶν, ὅτι ἐν τῇ μάχῃ ἀπέθανεν, ἐπαίσατο τὸν μηρὸν, καὶ ἀναπηδήσας ἐπὶ ἵππου, ἤλαυνεν ἐπ' ἐκεῖνον. Καὶ ὡς εἶδε τῶν Πάνθειαν χαμαὶ καθημένην, καὶ τὸν νεκρὸν κείμενον, ἐδάκρυσε καὶ εἶπε, Φεῦ, ὦ ἀγαθὴ καὶ πιστὴ ψυχή. Ἡ δὲ γυνὴ, Οἶδ' ὅτι δι' ἐμὲ, ἔφη, ταῦτα ἔπαθεν, ἴσως δ' οὐ Κῦρε, καὶ σέ. Ἐγὼ μὲν οὖν ἐμαυτῇ πολλὰ διεκελευόμην αὐτῇ, ὅπως σοι φίλος ἄξιος λόγου φανείη; αὐτὸς δὲ τί ἂν ποιήσας χαρίσαιτό σοι ἐστόσε. Ἐ ὕτος μὲν ἀ-

machinas provectus, turri conscensa, prospicit campum plenum equorum, hominum, curruum, fugientium, persequentium, vincentium, victorum, neque quicquam amplius cernere poterat; quod maneret, præter aciem Ægyptiorum, qui undique circumdati, sub clypeis sedebant: cumque jam nihil agerent, multa acerba perpetiebantur. Miratus igitur, & misertus eorum, quod viri fortes interirent, suos a pugna cohibet, ac præconibus dimissis rogat, num perire malint, an conservari. Iis quærentibus, qua mercede salutem redimere possent? Respondet Cyrus, si arma sibi traderent, qui cum eos perdere posset, conservatos mallet: quo Ægyptii audito, fidem dederunt & acceperunt. His rebus gestis, Cyrus jam tenebris obortis, reducto exercitu, in castra se recipit, milites cœnati somnum capiunt. Verum Crœsus cum exercitu statim Sardes fugit: cæteræ gentes nocte, quo quæque poterat, abierunt. *Edit. Paris. pag. 162. Ægyptii Cyro se dedunt.*

XXIII. Mane Cyrus versus Sardes ducit. cum urbem attigisset, machinas erigit, scalas profert. insecuta nocte Chaldæos & Persas adducit ad præruptissimam petram propugnaculi Sardianorum, via monstrata per quemdam Persam, qui cujusdam ex arcis Sardianæ custodibus servus fuerat. Arce occupata, Lydi mœnia deserunt. Cyrus orta luce urbem ingreditur, atque edicit, ne quis aciem deserat. Crœsus autem in regia conclusus, Cyrum inclamat: qui nonnullis ad illius custodiam relictis, & suis in castra deductis, ad illum redit: quo viso Crœsus: *Salve*, inquit, *Domine*. *Et tu, Crœse*, inquit Cyrus. *Verum, numquid consilii mihi dare velis?* inquit ille, *modo possim*. Tum Cyrus: *Milites meos*, inquit, *Crœse, fatigatos, & plurimis periculis defunctos, capta urbe post Babylonem Asianarum opulentissima, spem habere video emolumentorum. Ego vero etsi eos remunerari cupio, tamen urbem diripiendam non dabo*. Ad hæc Crœsus: *Si me apud Lydos quædam dicere foveris, me impetrasse a te urbis incolumitatem, scito eos ultro quicquid Sardibus est pretiosum, ad te allaturos: in primis autem ex meis thesauris sumito, quantum voles*. Cyro assenso, ea re occupati diem transegerunt. Postridie alios ex amicis thesauros, alios pecunias quæ a Crœso præberentur, accipere jubet. Inde percontatur: *Num quis Abradatam vidisset?* cumque ex ministris quidam dixisset, eum in prælio cecidisse: femore percusso, conscensoque equo ad illum properat. Utque Panthiam humi sedentem juxta mariti cadaver videt, lachrymans ait. *O fortem & fidelem animum*. Ad hæc mulier: *Hoc*, inquit, *et accidisse propter me scio: & fortasse etiam propter te, Cyre. Nam & ego demens sedulo eum hortabar, ut amicitia tua se dignum præberet: & ipse cogitabat, qua te gratum tibi faceret. Ac ille quidem honeste occubuit, ego vero hortatrix illius viva assideo*. Cyrus, cum ali- *Crœsus Sardibus capitur. Panthia cum eunuchis tribus se obmutiti interitum jugulat. pag. 163.*

LIBER III.

quandiu excite lacrymasset, multaque deinde ad levandum luctum attulisset, discedit. Mulier eunuchis sequi jussis, nutrici mandat, ut se mortuam eadem cum marito vesse tegat: eaque plorante, seipsam jugulat, & capite suo pectori mariti impositio, moritur. quo facto nutrix sublata voce lamentatur, amboque tegit. Tres autem eunuchi, dominæ cæde cognita, strictis gladiis & ipsi sese perimunt. Cyrus cognita cæde, mulierem admiratus deplorat, ac ingenti tumulo excitato, magnifice & ipsam & maritum sepelit.

Cares & Phryges Cyro se dedunt.

XXIV. Interea Cares, seditione inter ipsos orta, utrique Cyro sese dedunt: Phryges item ad Hellespontum habitantes, plurima dona obtulerunt, ne Barbaros intra mœnia recipere cogerentur, sed tributa dumtaxat penderent. Phrygiæ vero rex se parabat, ut pacem repudiaturus. Cum autem præsidi deficerent, Hystaspæ se dedidit, qui præsidio castellis impositio, multos etiam Phryges equites & parmatos cum suis adduxit. Cyrus quoque relicto Sardibus præsidio, Crœsoque secum abducto, qui plurimos currus vehebat, plenos magnis & variis opibus, & accurate descriptum habebat, quid in quolibet curru esset, discessit: eaque descriptione accepta, *Tu quidem*, inquit, *recte feciſti, Crœse, sed qui pecunias acceperunt, illi omnino eas mihi debent. Quod si quid furati fuerint, sua furabuntur.* Idem Crœsus plurimos etiam Lydos, splendidis armis exornatos, secum duxit. Cyrus autem dum Babylonem proficiscitur, magna Phrygia, Cappadocia & Arabia subactis: e spoliis devictorum equites Persicos haud pauciores quadragies misse instruxit, & omnibus sociis multos captivorum equos distribuit, & multis equitibus, multis sagittariis & ferentariis, ac funditoribus innumerabilibus Babylonem adductis, urbem copiis cingit: & cum principibus atque amicis mœnia contemplatus, adducit exercitum, & circum urbem castra locat. Cum autem vidisset flumen Babylonem perfluere mediam: consilio suo cum nemine communicato, castra cingi jubet fossa lata & profundissima, forsitan ut custodibus quam pauciſſimis esset opus. Ei operi milites intenti, mediocri a flumine spatio fodiunt, egestamque humum versus castra conjiciunt. Babylonii vero deridebant obsidionem, ut qui amplius viginti annorum commeatum haberent. Fossa jam absoluta, Cyrus observato tempore quo Babylonios per totam noctem potare & comessari cognoverat fossam versus fluvium (is Euphrates est, ut Herodotus tradit) aperuit: aquamque in eam noctu traductam, factum est, ut alveus fluminis in urbe ab hominibus transiri posset. Tunc igitur ministros & pedites & equites vadum periclitari jussit, atque interea duces multitudinis ad rem capessendam exhorta-

Edit. Paris. pag. 164.

Babylonis captivitas.

μίμπτος παλάσσειν, ἐγὼ δ' ὁ παραπλαδομένη, ζῶσα παραπλήσομαι. Καὶ ὁ Κύρος χρόνον μέν τινα σιωπῇ κατεδάκρυεν, ἔπειτα πολλὰ τὸ πάθος εἰπὼν παρηγορήματα, εἶτ' ἄγεται. Ἡ δὲ γυνὴ τὸν μὲν ἄνδρα ἐκέλευσεν ὑποστῆναι, τῇ δὲ τροφῷ εἶπε παραμένειν, καὶ ἀποθανοῦσαν περικαλύψαι αὐτῷ τε καὶ τὸν ἄνδρα ἑνὶ ἱματίῳ. Ἡ μὲν οὖν τροφὸς ἐκάθητο κλαίουσα· ἡ δὲ σφάττεται ἑαυτῷ, καὶ ἐπιθεῖσα ἐπὶ τὰ σφάγια τὸν ἀνδρὸς ἑαυτῆς κεφαλὴν, ἀπέθνησκεν. Ἡ δὲ τροφὸς ἀναλοφύρατό τε, καὶ περικαλύπτει ἄμφω. Καὶ οἱ εὐνοῦχοι γνόντες τὸ γεγενημένον, τρεῖς ὄντες, ἀπασάμενοι τὰς ἀκινάκας σφάττονται. Ὁ δὲ Κύρος ὡς μάθοι τὸ ἔργον ὑπὸ γυναικὸς, ἠγάσθη τε αὐτῷ καὶ κατωλοφύρατο, καὶ μνῆμα αὐτοῖς ἐχώσεν ὑπερμεγέθες, θαλάσσης μεγαλοπρεπῶς.

Κ δ'. Οἱ δὲ Κάρες στασιάσαντες, καὶ πολιμωνῆται ἀλλήλοις, παρέδοσαν ἑαυτοὺς τῷ Κύρῳ ἑκάτεροι. Καὶ οἱ ἐπὶ Φρυγίας δὲ τὰ ἐπὶ Ἑλλησπόντου δῶρα πλεῖστα τῷ Κύρῳ παρεῖχον, οὐκ ἐῶντες τοὺς Βαρβάρους εἰσδέχεσθαι, δασμὸν δὲ ἀποφέρειν αὐτῷ, καὶ στρατεύειν ὅπου Κύρος κελεύοι. Ὁ δὲ τῶν Φρυγῶν Βασιλεὺς παρεσκεύάζετο, ὡς ὑποταξόμενος. Ἐπεὶ δὲ ἀφῃρέθη αὐτῷ οἱ ὕπαρχοι, εἰς χεῖρας ἦλθεν Ὑστάσπῃ. Καὶ ὁ Ὑστάσπης καταλιπὼν ἐν ταῖς ἀκραις φρουρὰς Περσῶν, ἄγει ἄγων σὺν τοῖς ἑαυτῷ, καὶ Φρυγῶν πολλοὺς ἱππέας καὶ πελταστάς. Ὁ δὲ Κύρος ὡρμᾶτο ἐκ Σάρδεων, φυλακὰς μὲν λιπὼν ἐν Σάρδεσι. Κροῖσον δ' ἄγων σὺν ἑαυτῷ, ἄγοντα πλείστας ἁμάξας μεστὰς πολλῶν καὶ παντοδαπῶν χρημάτων, καὶ γεγραμμένα ἔχοντα ἀκριβῶς, ὅσα ἐν ἑκάστῃ ἁμάξῃ, ὃς καὶ ἐδίδου τῷ Κύρῳ τὰ γράμματα. Ὁ δὲ Κύρος εἶπε· Σὺ μὲν καλῶς ἐποίησας, ὦ Κροῖσε· οἱ δὲ τὰ χρήματα εἰληφότες, πάντες μοι ἄξουσι ταῦτα, ἐὰν δέ τι καὶ κλέψωσι, τὰ ἑαυτῶν κλέψουσι. Ἦγε δὲ καὶ Λυδῶν ὁ Κροίσου πολλοὺς, καὶ λαμπρῶς ὡπλισμένους. Ἰὼν δ' ὁ Κύρος εἰς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα κατεστρέψατο Φρύγας τοὺς ἐν τῇ μεγάλῃ Φρυγίᾳ. Κατεστρέψατο δὲ Καππαδόκας, ὑποχειρίους δὲ ἐποιήσατο Ἀραβίους, ἐξώπλισε δὲ ἀπὸ πάντων τῶν Περσῶν μὲν ἱππέας ὑπὲρ μείους τετρακισμυρίους, καὶ πᾶσι δὲ τοῖς συμμάχοις ἵππους πολλοὺς τοῦ αἰχμαλώτου διέδωκεν. Ἀρίκετο μὲν οὖν καὶ ἐπὶ Βαβυλῶνα, πολλοὺς μὲν ἱππέας ἄγων, πάμπολλοὺς δὲ τοξότας καὶ ἀκοντιστὰς, σφενδονήτας δὲ ἀναρίθμους. Ἐπεὶ δ' ἐν Βαβυλῶνι ἐγένετο, στρατοπεδεύσας μὲν τὴν στρατιάν. Λύπης δ' ἐποίει σὺν τοῖς ἄρχουσι τοῦ συμμάχων καὶ τοῖς φίλοις κατιδεῖν τὸ τεῖχος. Εἶπε τοίνυν ἐκ στρατιᾶς, καὶ περὶ τὴν πόλιν ἐστρατοπεδεύσατο. Ἰδὼν δὲ ἐκεῖ ποταμὸν ἐόντα τῆς Βαβυλῶνος εἰσρέοντα, καὶ μέσην διοικοῦντα τὴν πόλιν, ὠδυνᾶτο μὲν τὸ βούλημα ἐξευρεῖν· πάσῃ δ' ἐκείνῃ ὁρύσσειν περὶ τὸ στρατόπεδον ἔρυμα καὶ βαθυπάτην, ἐν ἀλαχίσιν πάχος τὸ φυλάκων ἐς τὸ στρατόπεδον εἶναι. Οἱ μὲν οὖν τὸ πᾶσαν ποιοῦντες, ὤρυσσον, μέτριόν τι τοῦ ποταμοῦ ἀφιστάμενοι, τὸ δὲ χοῦν ἀνέβαλλον πρὸς τὸ στρατόπεδον. Οἱ δὲ γε Βαβυλώνιοι κατεγίλων τὴν πολιορκίαν, ὡς πλέον ἢ ἐτῶν εἴκοσι τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες. Ἤδη τε τῆς ὀρύγματος φυλάξας ὁ Κύρος νύκτα ἐν ἑορτῇ ἦγεν τοὺς Βαβυλωνίους ἄγων, ἄλλως τε νύκτα πίνοντας καὶ κωμάζοντας, ἐς ταύτην πλῆθος ἀθροίσας, ἀνέῳγε τοὺς τάφρους πρὸς τὸν ποταμὸν (Εὐφράτης δέ ἐστιν, ὡς Ἡρόδοτος ἱστορεῖ) καὶ τὸ ὕδωρ εἰς τοὺς τάφρους ἐχώρει ἐν τῷ νυκτί. Ἡ δὲ ἀρχὴ τῆς πόλεως τοῦ ποταμοῦ ἐδέδε, πορδιμος ἀνθρώποις ἐγίνετο, μετεχεθέντος τοῦ ὕδατος. Τότε δὲ καταβιβάσας εἰς τὸ ὄρυγμα τὸν ποταμὸν ὑπερπλήρη καὶ πηγαῖς καὶ ἵππῳ, ἐκέλευσε σκάψασθαι, εἰ πορδιμον εἴη. Ἐν τούτῳ δὲ

ξαλεχθεὶς τοῖς ἡγεμόσι τῶ πλήθους, ἢ διηγείρας αὐτὸς πύργον, τέλος ἔφη· Ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα, ἡγήσομαι δ' ἐγὼ, ὑμεῖς δ', ὦ Γαδάτα, ἢ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδὸς, εἰδότες πάντας. Ὅταν δ' ἐπὶ τοὺς γενώμεθα, τὸν παχίστων ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. Ἐπὶ τούτοις ἐπορεύοντο. Καὶ ἰόντες, ὡς ἠδύναντο, τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο οἱ σὺν τῷ Γωβρύα, ἢ τῷ Γαδάτα, ἢ τὰς πύλας κεκλεισμένας εὗρίσκουσι, πίνουσι δὲ τοὺς φύλακας ἐπεισπίπτουσιν. Ὡς δ' κραυγὴ, ἢ θρόος ἤρθη, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον, κελεύουσιν. Ὁ Βασιλέως σκέψασθαι τί ἐστι τὸ πρᾶγμα, λύουσιν τὰς πύλας, εἰς ἃς ἐπεσπίπτουσιν οἱ πολέμιοι, ἢ ἀφικνοῦνται πρὸς Ὁ Βασιλέα. Καὶ ἤδη ἐγκόπτουσιν αὐτὸν ἢ ἐσπασμένον ἤδη τὸν ἀκινάκην, εὑρίσκουσι. Καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ ἢ Γωβρύᾳ ἐχειρώσαντο. Οἱ δὲ σὺν αὐτῷ ἔθνησκον, οἱ μὲν ἀμυνόμενοι, οἱ δὲ φεύγοντες. Ὁ δὲ Κύρος διέπεμπε τὰς Ὁ ἱππέων τάξεις ἢ τὰς ὁδὰς, προεῖπών, ὃς μὲν ἔξω λαβόντες, κτείνειν, τοὺς δ' ἐν Ὁ οἰκίαις κηρύττειν τοῖς Συρίοις ὁμιλεῖν ἐπισταμένοις, ἔνδον μένειν. Εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανεῖται. Ἐν τοσούτῳ δὲ Γαδάτας ἢ Γωβρύας ἦκον, ἢ ὅτι τὸν αὐτοκράτορα βασιλέα ἐτιμωρήσαντο, πρῶτον μὲν θεοὺς προσεκύνουν, ἔπειτα τὸν Κύρου κατφίλουν χεῖρας ἢ πόδας. Ὁ μὲν οὖν Ξενοφῶν τὰ περὶ τῶ Κύρου ἱστορῶν, τοῦτο μὲν τὸ ὄνομα τῶ ἁλόντος Βασιλέως Ὁ Ἀσσυρίων οὐ λέγει. Ὁ δὲ Ἰώσηπος ἐν τῷ δεκάτῳ λόγῳ τῶν Ἀρχαιολογίας, Ὁ Βαλτάσαρ τοῦτον εἶναι ἱστορεῖ, ᾧ ἢ χεὶρ ἐφάνη ἐκ τοῦ τείχους προϊοῦσα, ἢ γράψασα τὰ ὑπὸ ἀφγραφέντα γράμματα, ὧν Ὁ δήλωσιν ἠρμήνευσεν ὁ Δανιήλ.

κδ'. Ἡμέρας δὲ γενομένης, ὡς ἔδοξε τοῖς ἄρας ἔχουσι, ἐλωκέναι τὴν πόλιν, ἢ τὸν βασιλέα σφῶν τεθνηκότα, παραδίδοασι ἢ τὰς ἄρχας. Ὁ δὲ Κύρος εἰς αὐτὰς φρουράρχους ἢ φρουρὰς ἔπεμπεν. Εἶτα τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δορυαλώτου τῆς πόλεως οὔσης, ἀπροθήνια τοῖς Θεοῖς ἐκέλευσεν ἐξελεῖν, ἢ οἰκίας δὲ δεδίδυ, ἢ ἀρχεῖα τοῖς κοινωνήσασι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, ἢ ἑαυτῷ δὲ κατασκέψασθαι ἔχειν ἔδοσαν πρέπουσαν Βασιλεῖ. Ἵνα δὲ μὴ τοῖς φίλοις ἐπίφθονος γένηται. σπουδὴν ἐποιεῖτο τοῦτο ποιῆσαι ἐθέλοντι. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, δι' ὧν εἶπεν ἐπειθεν ἐκείνους τοῦτο αἰτήσασθαι, κατιοῦσιν εἰς τὰ βασίλεια εἶσεισι, ἢ φύλακας περὶ ἑαυτὸν ποιεῖται, ἢ τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπόντας ἐξέτεμε, ἢ δύο χοὰς ἐπέσπασε. Διορυχέρας δ' ἐκέλευσε Πέρσας περὶ μυρίους, ἢ ἐν τῇ πόλει δὲ θρόνους ἐπαξίους ἐκέλευε. Ταῦτα δὲ ποιήσας, τοὺς ἐντιμοτέρους τῆς στρατιᾶς ἐξέπεμψε, μὴ ἀτόνους βίκῳ, ἢ καθ' ἡδυπάθειαν· ἢ τὰ μὲν ἄλλων πραγμάτων ἄλλους ἐπιμελητὰς καθίστατο, προσόδων δὲ τοδεκατῶρας φησὶ, ἢ δοτῆρας δεκαπεμπτῶν, ἔργων τε ἐπιστάτας, ἢ κτησίων φύλακας, ἢ τῶν ἐπιτηδείων ἐπιμελητὰς τῶν πρὸς δίαιταν, καὶ ἵππων καὶ κυνῶν θρεπτῆρας. Οὓς δ' ἔστο χρῆναι φύλακας τῆς δεδαιμονίας ἔχειν, ἑαυτῷ τοῦτον προστάττειν ἐπιμέλειαν. Ἐπεὶ δὲ ἢ χρήμασιν εὐεργετεῖν αὐτῷ προσήκοντο, ἔγνω ὡς οὐδὲν ἔστιν εὐεργέτημα ἀνθρώποις εὐχαριστότερον, ἢ σίτων ἢ ποτῶν μεταλῆψις. Διὸ ἢ ὑπέταξε πολλὰ αὐτῷ παρατίθεσθαι ὅμοια, οἷς αὐτὸς σιτοῖτο, ἢ ἐκπέμπειν παμπόλλοις ἑσθιόμενα. Καὶ τὰ παρατιθέμενα, πλὴν οἷς αὐτὸς Ὁ οἱ συνδειπνοι χρῷντο, διεδίδου, ἢ φιλοδωρότατος ἀνθρώπων ἐγένετο. Ἀλλὰ τὸ μὲν μεγέθει δῶρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα, οὐ θαυμαστὸν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ ἢ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίνεσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. Καὶ λόγος δὲ αὐτῶ ἀπομνημονεύεται, παραλεχθεὶς τοῖς ἡγεμόσι τῶ πλήθους, ἢ διηγείρας ἀφὸς πύργον, τέλος ἔφη· Ἀλλ' ἄγετε, λαμβάνετε ὅπλα, ἡγήσομαι δ' ἐγὼ, ὑμεῖς δ', ὦ Γαδάτα, ἢ Γωβρύα, δείκνυτε τὰς ὁδὰς, εἰδότες πάντας. Ὅταν δ' ἐπὶ τοὺς γενώμεθα, τὸν παχίστων ἄγετε ἐπὶ τὰ βασίλεια. Ἐπὶ τούτοις ἐπορεύοντο. Καὶ ἰόντες, ὡς ἠδύναντο, τάχιστα ἐπὶ τοῖς βασιλείοις ἐγένοντο οἱ σὺν τῷ Γωβρύα, ἢ τῷ Γαδάτᾳ, ἢ τὰς πύλας κεκλεισμένας εὗρίσκουσι, πίνουσι δὲ τοὺς φύλακας ἐπεισπίπτουσιν. Ὡς δ' κραυγὴ, ἢ θρόος ἤρθη, αἰσθόμενοι οἱ ἔνδον, κελεύουσιν. Ὁ Βασιλέως σκέψασθαι τί ἐστι τὸ πρᾶγμα, λύουσιν τὰς πύλας, εἰς ἃς ἐπεσπίπτουσιν οἱ πολέμιοι, ἢ ἀφικνοῦνται πρὸς Ὁ Βασιλέα. Καὶ ἤδη ἐγκόπτουσιν αὐτὸν ἢ ἐσπασμένον ἤδη τὸν ἀκινάκην, εὑρίσκουσι. Καὶ τοῦτον μὲν οἱ σὺν Γαδάτᾳ ἢ Γωβρύα ἐχειρώσαντο. Οἱ δὲ σὺν αὐτῷ ἔθνησκον, οἱ μὲν ἀμυνόμενοι, οἱ δὲ φεύγοντες. Ὁ δὲ Κύρος διέπεμπε τὰς Ὁ ἱππέων τάξεις ἢ τὰς ὁδὰς, προεῖπών, ὃς μὲν ἔξω λαβόντες, κτείνειν, τοὺς δ' ἐν Ὁ οἰκίαις κηρύττειν τοῖς Συρίοις ὁμιλεῖν ἐπισταμένοις, ἔνδον μένειν. Εἰ δέ τις ἔξω ληφθείη, ὅτι θανεῖται. Ἐν τοσούτῳ δὲ Γαδάτας ἢ Γωβρύας ἦκον, ἢ ὅτι τὸν αὐτοκράτορα βασιλέα ἐτιμωρήσαντο, πρῶτον μὲν θεοὺς προσεκύνουν, ἔπειτα τὸν Κύρου κατφίλουν χεῖρας ἢ πόδας. Ὁ μὲν οὖν Ξενοφῶν τὰ περὶ τῶ Κύρου ἱστορῶν, τοῦτο μὲν τὸ ὄνομα τῶ ἁλόντος Βασιλέως Ὁ Ἀσσυρίων οὐ λέγει. Ὁ δὲ Ἰώσηπος ἐν τῷ δεκάτῳ λόγῳ τῶν Ἀρχαιολογίας, Ὁ Βαλτάσαρ τοῦτον εἶναι ἱστορεῖ, ᾧ ἢ χεὶρ ἐφάνη ἐκ τοῦ τείχους προϊοῦσα, ἢ γράψασα τὰ ὑπὸ ἀφγραφέντα γράμματα, ὧν Ὁ δήλωσιν ἠρμήνευσεν ὁ Δανιήλ.

κε'. Ἡμέρας δὲ γενομένης, ὡς ἔδοξε τοῖς ἄρας ἔχουσι, ἐλωκέναι τὴν πόλιν, ἢ τὸν βασιλέα σφῶν τεθνηκότα, παραδίδοασι ἢ τὰς ἄρχας. Ὁ δὲ Κύρος εἰς αὐτὰς φρουράρχους ἢ φρουρὰς ἔπεμπεν. Εἶτα τοὺς μάγους καλέσας, ὡς δορυαλώτου τῆς πόλεως οὔσης, ἀπροθήνια τοῖς Θεοῖς ἐκέλευσεν ἐξελεῖν, ἢ οἰκίας δὲ δεδίδυ, ἢ ἀρχεῖα τοῖς κοινωνήσασι τῶν πεπραγμένων αὐτῷ, ἢ ἑαυτῷ δὲ κατασκέψασθαι ἔχειν ἔδοσαν πρέπουσαν Βασιλεῖ. Ἵνα δὲ μὴ τοῖς φίλοις ἐπίφθονος γένηται. σπουδὴν ἐποιεῖτο τοῦτο ποιῆσαι ἐθέλοντι. Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς, δι' ὧν εἶπεν ἐπειθεν ἐκείνους τοῦτο αἰτήσασθαι, κατιοῦσιν εἰς τὰ βασίλεια εἶσεισι, ἢ φύλακας περὶ ἑαυτὸν ποιεῖται, ἢ τοὺς περὶ τὸ ἑαυτοῦ σῶμα θεραπόντας ἐξέτεμε, ἢ δύο χοὰς ἐπέσπασε. Διορυχέρας δ' ἐκέλευσε Πέρσας περὶ μυρίους, ἢ ἐν τῇ πόλει δὲ θρόνους ἐπαξίους ἐκέλευε. Ταῦτα δὲ ποιήσας, τοὺς ἐντιμοτέρους τῆς στρατιᾶς ἐξέπεμψε, μὴ ἀτόνους βίκῳ, ἢ καθ' ἡδυπάθειαν· ἢ τὰ μὲν ἄλλων πραγμάτων ἄλλους ἐπιμελητὰς καθίστατο, προσόδων δὲ τοδεκατῶρας φησὶ, ἢ δοτῆρας δεκαπεμπτῶν, ἔργων τε ἐπιστάτας, ἢ κτησίων φύλακας, ἢ τῶν ἐπιτηδείων ἐπιμελητὰς τῶν πρὸς δίαιταν, καὶ ἵππων καὶ κυνῶν θρεπτῆρας. Οὓς δ' ἔστο χρῆναι φύλακας τῆς δεδαιμονίας ἔχειν, ἑαυτῷ τοῦτον προστάττειν ἐπιμέλειαν. Ἐπεὶ δὲ ἢ χρήμασιν εὐεργετεῖν αὐτῷ προσήκοντο, ἔγνω ὡς οὐδὲν ἔστιν εὐεργέτημα ἀνθρώποις εὐχαριστότερον, ἢ σίτων ἢ ποτῶν μεταλῆψις. Διὸ ἢ ὑπέταξε πολλὰ αὐτῷ παρατίθεσθαι ὅμοια, οἷς αὐτὸς σιτοῖτο, ἢ ἐκπέμπειν παμπόλλοις ἑσθιόμενα. Καὶ τὰ παρατιθέμενα, πλὴν οἷς αὐτὸς Ὁ οἱ συνδειπνοι χρῷντο, διεδίδου, ἢ φιλοδωρότατος ἀνθρώπων ἐγένετο. Ἀλλὰ τὸ μὲν μεγέθει δῶρων ὑπερβάλλειν πλουσιώτατον ὄντα, οὐ θαυμαστὸν· τὸ δὲ τῇ θεραπείᾳ ἢ ἐπιμελείᾳ τῶν φίλων βασιλεύοντα περιγίνεσθαι, τοῦτο ἀξιολογώτερον. Καὶ λόγος δὲ αὐτῶ ἀπομνημονεύεται, παρα-

A tus, arma capere, ac ſe ducem ſequi: Gobryam & Gadatam, quibus urbs nota eſſet, ubi in eam perveniſſent, viam monſtrare, qua recta ad regiam iretur, juſſit. Summa igitur feſtinatione Gobryas & Gadatas cum ſuis ad regiam uſque progreſſi, portas clauſas reperiunt, & cuſtodes potantes opprimunt. Sublato clamore & ſtrepitu, qui in regia erant, juſſu regis viſuri quid rei eſſet, portas aperiunt: irrumpunt hoſtes, ad regem uſque penetrant, cum ſtricto jam acinace aſtantem Gobryas & Gadatas capiunt: ſatellites partim repugnantes, partim fugientes cædunt. Cyrus turmas equitum in vias dimittit, cum mandato, ut quos foris deprehenderint, occidant: cæteris per Syriæ linguæ peritos denuncient, ut intra ædes ſe contineant. Qui egreſſus fuerit, occiſum iri. Interea Gadatas & Gobryas adſunt, atque neſarii regis ultionem primum diis immortalibus acceptam ferunt. Deinde Cyri pedes & manus deoſculantur. Xenophon in Cyri hiſtoria, capti Aſſyriorum regis nomen haud ponit. Sed Joſephus libro x. Antiquitatum, Balthaſarem illum eſſe tradit, cui manus vita ſit, quæ ex pariete extiterit, eaque ſcripſerit quæ jam expoſita ſunt, & a Daniele declarata.

Balthaſaris cædes.

Edit Pariſ. pag. 265.

C XXV. Cum diluxiſſet, & caſtellani urbis captivitatem, & ſui regis cædem cognoviſſent: arces Cyro tradunt, qui præfectos & præſidia in eas miſit. Deinde magis accerſitis, ut urbe expugnata Diis primitias immolat, ædes & Palatia rerum geſtarum ſociis aſſignat, atque ipſe etiam vitæ rationem rege dignam inſtituit: eamque, quo minus invidioſa eſſet, de amicorum ſententia inchoat: ac dicendo conſequitur, ut ipſi id a ſe poſtularent. Regiam ingreſſus, ſatellites legit, ſui corporis miniſtros caſtrat ac eunuchos facit: ſatellites Perſarum circiter x. millia legit, urbem juſto præſidio firmat. His factis, qui honoratiores erant in exercitu, eos ita ornat, ne ignavam & luxurioſam vitam agerent. ac aliarum rerum curam aliis mandat, alios reditus accipere, alios ſumptibus, alios operis præeſſe, alios poſſeſſiones cuſtodire, alios commeatus & annonam, alios equos & canes curare jubet. Eorum autem curam, qui felicitatem tueri debeant, ipſe ſuſcipit. Eis porro facultates conſecutus, ut liberalis in alios eſſe poſſet, nullum mortalibus beneficium jucundius eſſe cogitans cibi & potus communione, plurima ſibi fercula iis ſimilia quibus ipſe veſceretur, apponi juſſit, quam plurimis ſuffectura: eaque exceptis iis quibus ipſe cum convictoribus ſuis frueretur, diſtribuebat. Ac eum liberaliſſimum & munificentiſſimum fuiſſe, minus eſt in tantis opibus mirandum: ſed regem obſervantia & cura ſuperare amicos, id vero magis eſt memorabile. Qua de re-

Cyrus pro Rege regit.

LIBER III.

dictum ejus quoddam refertur, Consimilia esse munera boni pastoris & regis. Nam & pastorem decere sagmatis in primis a se jumentis uti: & regi urbes & homines, quos bearit, inservire. Fertur & Crœsum, qui eum ob crebras donationes pauperem fore dixerat, rogasse, quantum sibi pecuniæ esse putaret, si aurum, ut ipse censeat, ex quo regnare cœperit, collegisset? Cumque ille ingentem summam nominasset, dixisse: *Age igitur, Crœse, mitte aliquem cum Hystaspe. Tu vero Hystaspes adito amicos meos, eisque dicito, mibi ad rem quamdam conficiendam auro esse opus, ut quisque quam plurimum possit comparet, idque litteris inscribat atque obsignet, & epistolas Crœsi ministro tradat.* Eadem quæ mandarat, litteris inscripta omnia, & obsignata, Hystaspi tradidit. eumque ab omnibus ut amicum suum tractari jussit. Cum circumissent, & Crœsi minister epistolas attulisset, Hystaspes dixit: *Rex Cyre, me quoque nunc utere ut divite. Nam propter commendationem tuam & ipse plurimis affectus sum muneribus.* Tum Cyrus, *Et hic*, inquit, *Crœse, unus est ex thesauris nostris. Tu vero cæteros contemplatus, supputa, quanta mihi pecunia sit, si fuerit opus.* Is vero longe majorem summam reperisse fertur, quam in thesauris eum habiturum fuisse dixerat, si collegisset: ac Cyrum dixisse, *Viden', Crœse, & mihi thesauros esse?* Cum autem in animo haberet, ad pulvinaria deorum immortalium supplicatum ire: vocatis principibus Persarum & cæterorum, stolas Medicas inter eos distribuit, quas Persæ tum primum induerunt. Stolis optimis inter optimos distributis, etiam aliis Medicis stolis prolatis (ut enim plurimas pararet, neque purpureis, neque orphninis, neque carycinis, neque puniceis pannis pepercerat) cuique ducum partem earum tradidit, quibus & illi suos exornarent. Rogatus autem a quodam, quando ipse sese ornaturus esset? *Nonne*, inquit, *vobis nunc ornatus esse videor, cum vos ornavi? Nam ubi de amicis fuero bene meritus, qualibet in veste formosus ero.* Supplicatione absoluta, & victimis immolatis, cum familiaribus cœnatus est, amicis honoratissimis ad lævam collocatis, ut quæ magis opportuna sit insidiis: cæteris ad dextram. A cœna, eos qui ultro in bellis secuti fuerant, dimisit domum, præter eos qui sponte manere vellent: iis vero & agros & ædes dedit, discedentibus tam militibus quam ducibus plurima donavit. Dedit & suis militibus multa de Sardianis pecuniis, pro dignitate cujusque. Qui ut ea acceperant, alii dixere, nimirum ipsum Cyrum habere plurima, qui tam multa largitus esset: alii, non id esse Cyri ingenium, ut pecuniam faceret, qui dando quam accipiendo delectetur magis. Quibus Cyrus animadversis, amicis & aliis idoneis advocatis: *Apertissime*, inquit, *ingenii mihi esse videtur, ut princeps consilia sua palam exponat, de laude benitatis certet. Et ego igitur, quicquid mearum opum est, quod monstrare*

Edit Paris. pag. 166.

Persæ Medicis stolis exornantur.

pag. 167.

πλήσια ἔργα εἶναι νομίσας ἀγαθοῦ καὶ βασιλέως. Τόν τε οὖν νομίσαι ἔλεγε χρῆναι ἄνθρωπον τὰ κτήνη ποιούμενα χρῆσθαι αὐτοῖς ἥδη· τόν τε βασιλέα ὡσαύτως δεδαίμονας πόλεις καὶ ἀνθρώπους ποιούμενα, χρῆσθαι αὐτοῖς. Λέγεται δὲ καὶ Κροῖσον εἰπόντα ποτὲ πρὸς αὐτὸν, ὡς διὰ τὸ πολλὰ διδόναι πένης εἴη, ἐρωτῆσαι παρὰ Κύρου, Πόσα ἂν ἥδη μοι χρήματα εἶναι, εἰ χρυσίον ὡς σὺ κελεύοις συνάγειν, ἐξότου ἐν τῇ ἀρχῇ εἰμί; καὶ τὸν Κροῖσον εἰπεῖν, πολλοῦ τινὰ ἀριθμόν. Τὸν δὲ Κύρον φάναι, Ἀγε δή, ὦ Κροῖσε, σύμπεμψον ἄνδρα σοὶ Ὑστάσπᾳ τούτῳ. Σὺ δέ, Ὑστάσπα, πορεύθητι πρὸς φίλους, λέγε αὐτοῖς, ὅτι δέομαί χρυσίου πρός πρᾶξιν τινά, καὶ κέλευε αὐτούς, ὁπόσα ἂν ἕκαστος δύναιτο, πορίσαι μοι χρήματα, καὶ γράψαντας καὶ κατασημηναμένους δοῦναι τὰς ἐπιστολὰς τῷ Κροίσου θεράποντι. Ταῦτα δὲ ὅσα ἐνετέλλετο τῷ Ὑστάσπᾳ γράψας καὶ σημηνάμενος, δίδωσιν αὐτῷ φέρειν πρὸς τοὺς φίλους. Ἐγράψε δὲ πρὸς πάντας, καὶ Ὑστάσπαν ὡς φίλον αὐτῶν δέχεσθαι. Ἐπεὶ δὲ παρῆλθε, καὶ ἐδίδου ὁ Κροίσου θεράπων τὰς ἐπιστολὰς, ὁ Ὑστάσπας εἶπεν· Ὦ Κύρε Βασιλεῦ, καὶ ἐμοὶ ἥδη ὡς πλουσίῳ χρῷ. Πάμπολλα γὰρ ἔχων πάρεσμι δῶρα, διὰ τὰ σὰ γράμματα. Καὶ ὁ Κύρος· Εἰς μὲν τοίνυν, ὦ Κροῖσε, εἶπε, καὶ οὗτος ἡμῖν θησαυρός. Τοὺς δὲ ἄλλους καταθοῦ, καὶ λόγισαι πόσα μοι ἐστὶν ἕτοιμα χρήματα, ἢν τι δέωμαι χρῆσθαι. Λέγεται δὲ λογιζόμενος ὁ Κροῖσος πολλαπλάσια εὑρεῖν, ἢ ὅσα Κύρῳ ἂν εἶναι ἐν τοῖς θησαυροῖς, εἰ συνέλεγεν. Ἐπὶ τούτοις γὰρ ὁ Κῦρος εἶπεν· Ὁρᾷς, ὦ Κροῖσε, ὡς εἰσὶ καὶ ἐμοὶ θησαυροί; Δόξαν δὲ αὐτῷ εἰς τοὺς θεοὺς ἐξηρημένα τιμᾶν, ποιῆσαθαι προπομπὴν, καλέσας τοὺς τὰς ἀρχὰς ἔχοντας Περσῶν τε καὶ τῶν ἄλλων, διδόναι αὐτοῖς στολὰς Μηδικὰς, καὶ τότε πρῶτον Πέρσαι Μηδικὴν στολὴν ἐνεδύσαντο. Ἔπειτα δὲ τοῖς κρατίστοις δίδωσι τὰς κρατίστας στολὰς, ἐξίφρια, καὶ ἄλλας Μηδικὰς στολὰς, παμπόλλας δὲ παρεσκεύασατο, ὅτε πορφυρέοις φοιδόμενος, ὅτε Ὀρφνίνοις, ὅτε φοινικίδων, ὅτε καρυκίνοις ἱματίοις· νείμας δ' ἑκάστῳ τῶν ἡγεμόνων μέρος αὐτῶν, ἐκέλευσε τούτοις τοὺς ὑπ' αὐτὸν κοσμεῖν. Καί τις τῶν παρόντων ἐπύθετο αὐτόν. Σὺ δέ, ὦ Κύρε, πότε κοσμήσῃ; Ὁ δέ, Οὐχὶ νῦν, ἔφη, δοκῶ ὑμῖν αὐτὸς κοσμεῖσθαι, ὑμᾶς κοσμῶν; ἢν γὰρ δώωμαι τοὺς φίλους πείθειν ὡς ἐγὼ ἂν ἔχω στολὴν ἐγὼ ἐν ταύτῃ καλὸς φανοῦμαι. Ποιήσας δὲ τὴν προπομπὴν, καὶ θύσας τοῖς θεοῖς μετὰ τῶν φίλων ἐδείπνει, ὧν μὲν μάλιστα ἐτίμα, παρὰ τὴν ἀριστερὰν χεῖρα καθίσας, ὡς δι' ἐπιβουλὴν ὁπόταν αὐτὸς ὦσιν ἢ τὴν δεξιάν. Τοὺς δ' ἄλλους παρὰ τὴν δεξιάν. Μετὰ δέ γε τὸ δεῖπνον τοὺς ἰδίους αὐτῷ συμμαχήσαντας ἀπέπεμψεν οἴκαδε, πλὴν τῶν βουληθέντων παρ' αὐτῷ καταμεῖναι. Τούτοις δὲ καὶ χώρας καὶ οἴκους ἔδωκε. Τοῖς δ' ἄλλοις καὶ στρατιώταις καὶ ἄρχουσι πολλὰ ἐδωρήσατο, εἶτα καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν στρατιώταις ἐκ τῶν Σάρδεων ἔλαβε χρήματα πρὸς τὴν ἀξίαν ἑκάστου. Ὡς δὲ εἰλήφεσαν τὰ δοθέντα, ἔλεγον περὶ τοῦ Κύρου· Ὅτι αὐτός γε πολλὰ ἔχει, ὅτι καὶ ἡμῶν ἑκάστῳ τοσαῦτα δέδωκεν. Οἱ δ' ἔλεγον, Οὐχ ὁ Κύρου τρόπος τοῦτος, ὡς χρηματίζεσθαι, ἀλλὰ διδοὺς μᾶλλον ἢ κτώμενος ἥδεται. Λιθόμβροτον δὲ τοῦτο ὁ Κύρος, συνέλεξε τοὺς φίλους καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἅπαντας, καὶ εἶπεν· Δοκεῖ μοι δοκεῖ εἶναι ἥδιον, τὸ δὲ δώωμαι ἢ ἄρχοντα φανῆναι ποιησάμενον ἐκ ταύτης ἀγωνίζεσθαι περὶ λαοκαγαθίας. Κἀγὼ οὖν, ἔφη, βούλομαι ὑμῖν, ὅσα

μὲν οἷόν τε ἐστὶ τῶν ἰμοὶ ὄντων ἰδεῖν, δεῖξαι. Ὅσα δὲ μὴ οἷόν τε ἰδεῖν, διηγήσασθαι. Ταῦτα εἰπὼν, τὰ μὲν ἐδείκνυ πολλὰ καὶ καλὰ χρήματα· τὰ δὲ κείμενα, ὡς μὴ ῥᾴδιον εἴη ἰδεῖν, διηγήσατο. Καὶ εἶπεν, Ὦ ἄνδρες, ταῦτα οὐδὲν μᾶλλον ἐμὰ δίκαιον ἡγεῖσθαι, ἢ ὑμέτερα. Ἐγὼ γὰρ ταῦτα ἀθροίζω, ὅπως ἔχω τῷ καλόν τι ὑμῶν ποιοῦντι δίδοναι· καὶ ὅπως, ἄν τις ὑμῶν τινὸς δέηται, λάβω παρ' ἐμοῦ.

κϛ΄. Ὅτε δὲ τὰ ἐν Βαβυλῶνι δὴ κατεῖστο, εἰς Πέρσας ἀπελθεῖν ἐτοιμάζετο. Ἐπεὶ δὲ παρὰ δόμους γίνεται τῇ τῶν Μήδων, τρέπεται ὁ Κῦρος πρὸς Κυαξάρην, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν εἶπεν, ὅτι οἶκος αὐτῷ ἐν Βαβυλῶνι ἐξήρηται· καὶ δῶρα παρέσχε αὐτῷ πολλὰ καὶ καλά. Ὁ δὲ Κυαξάρης ἀποστέλλει αὐτῷ τὴν θυγατέρα στέφανον τε χρυσοῦν, καὶ φέλλια φέρουσαν, καὶ στρεπτὸν, καὶ στολὴν Μηδικὴν κάλλιστα· καὶ ἡ μὲν παῖς ἐστεφάνου τὸν Κῦρον. Ὁ δὲ Κυαξάρης· Δίδωμί σοι, ἔφη, ὦ Κῦρε, καὶ αὐτὴν ταύτην γυναῖκα, θυγατέρα ἐμὴν, ἐπεὶ δίδωμι δὲ αὐτῇ καὶ φερνὴν Μηδίαν πᾶσαν· οὐδὲ γὰρ ἔστι μοι ἄρρεν παῖς γνήσιος. Ὁ δὲ Κῦρος Τὸ μὲν γένος, ὦ Κυαξάρη, ἐπαινῶ, εἶπε, καὶ τὴν παῖδα, καὶ τὰ δῶρα. Βούλομαι δὲ σὺν γνώμῃ τῇ πατρός τε καὶ τῆς μητρὸς γῆμαι αὐτήν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, εἰς Πέρσας ἐπορεύετο. Ἐν δὲ τοῖς Περσῶν ὁρίοις ἐλθὼν, τὸ μὲν στράτευμα ἐκεῖ κατέλιπεν. Αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς φίλοις τὴν πόλιν εἰσῆλθε, ἱερεῖα ἄγων πᾶσι Πέρσαις ἱκανὰ θύειν καὶ ἑστιᾶσθαι· δῶρα δὲ τῷ πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ ἔφερον οἷα εἰκὸς ἦν, καὶ τοῖς φίλοις, οἷα δ' ἐπρεπεν ἀρχαῖς καὶ γεραιτέροις. Ἔδωκε δὲ καὶ πᾶσι Πέρσαις, ἀλλὰ μὴν καὶ Περσίσι, καὶ χρόνον τινὰ τοῖς πᾶσιν συνδιατρίψας, ἀπῆλθε. Καὶ γαμεῖ τὴν Μήδου, συνδόξαν τῷ πατρὶ, γαμετὴν τὴν Κυαξάρου θυγατέρα. Γῆμας δ' ἦλθε ἔχων αὐτὴν ἀπὸ Μηδίας. Ὡς δ' ἦκεν εἰς Βαβυλῶνα, σατράπας ἐπὶ τὰ καταγραμμένα ἔπεμπεν ἔθνη, εἰς Ἀραβίαν δηλαδὴ καὶ Καππαδοκίαν, εἰς Φρυγίαν τὴν μεγάλην, εἰς Λυκίαν τε καὶ Ἰωνίαν, εἰς Καρίαν, εἰς Φρυγίαν τὴν παρ' Ἑλλήσποντον, καὶ Αἰολίδα· Κίλιξι δὲ καὶ Κυπρίοις καὶ Παφλαγόσιν οὐκ ἔπεμψε σατράπας, ὅτι ἑκόντες ἐδόκουν αὐτῷ συστρατεύεσθαι. Δασμὸς μέν τοι καὶ οὗτοι ἀπέφερον. Ἐπεὶ δὲ, μεγάλης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς οὔσης, ταχέως καὶ πόρρωθεν οἱ κομίζοιντο ἀγγελίαι, ἐπυνθάνετο πόσον ἂν ὁδὸν ἵππος ἐλαυνόμενος αὐτῇ; καὶ ἱππῶνας τοσούτους ἀλλήλων διέχοντας ἐποήσατο, καὶ ἵππους κατέστησεν ἐν αὐτοῖς, καὶ τοὺς αὐτῶν ἐπιμελουμένους, καὶ ἀνδρα ἐφ' ἑκάστῳ τάξει τὸν ἐπισπέσθαι παραδέχεσθαι ταχερώμους γράμματα, καὶ παραδιδόναι, καὶ παραλαμβάνειν τοὺς ἀπειρηκότας ἵππους, καὶ ἄλλους πέμπειν ταλαῖς. Ἤδη δὲ παρελθόντος ἐνιαυτοῦ, στρατείαν ἐποιήσατο, ἐν ᾗ λέγεται καταστρέψασθαι πάντα τὰ ἔθνη, ὅσα Συρίαν εἰσβάντι οἰκεῖ, μέχρις Ἐρυθρᾶς θαλάσσης. Μετὰ δὲ ταῦτα στρατεύσειν Αἴγυπτον, καὶ καταστρέψεται καὶ αὐτὴν, ὡς ἐντεῦθεν ἐρεῖζειν αὐτῷ τὴν ἀρχὴν πρὸς ἕω μὲν τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν· πρὸς ἄρκτον δὲ, τὸν Πόντον τὸν Εὔξεινον· πρὸς δ' ἑσπέραν, Κύπρον καὶ Αἴγυπτον· τὴν δ' Αἰθιοπίαν πρὸς μεσημβρίαν. Αὐτὸς δ' ἐν μέσῳ τούτων πεποιημένος τὴν δίαιταν, ἐν Βαβυλῶνι μὲν μῆνας δύο ἦγε ἐπὶ, τὴν χόρτου δὲ τὴν χειμέριον· ἀλιεινὴ γὰρ αὕτη ἡ χώρα· τρεῖς δὲ μῆνας τοὺς ἀμφὶ τὸ ἔαρ ἐν Σούσοις. Ἐν δ' Ἐκβατάνοις δύο διῆγε μῆνας τὴν θέρους ἀκμήν. Οὕτω δὴ ζήσας ὁ Κῦρος, καὶ μάλα εὐσεβὴς γενόμενος, ἀφικνεῖται εἰς Πέρσας τὸ ἑβδομον, πάλαι τῶν τοκέων τετελευτηκότων αὐτῷ. Καὶ κοιμωμένῳ οἱ τὰ βασίλεια, ἔδοξεν αὐτῷ κατ' ὄναρ τις προσελθεῖν κρείττων ἢ

ri poſſit, offendam: quæ offendi ne- LIBER III.
queunt, enarrabo. His dictis res multas & præclaras deprompſit. Quæ vero repoſita erant, nec proferri facile poterant, recenſuit: *Et hæc*, inquit, *viri, non tam mea ſunt exiſtimanda, quam etiam veſtra. Nam ea colligo, ut qui honeſte ſe erga nos geſſerit, eum remunerari queam: & ſi cui veſtrum quid opus fuerit, a me uti petat.*

Cyri reditus in Perſiam, & nuptiæ.

XXVI. Rebus Babylone compoſitis, reditum in Perſiam parat. In Mediam progreſſus, ſe ad Cyaxarem convertit: eoque ſalutato, & multis egregiis muneribus affecto, ait, domum etiam illi Babylone aſſignatam eſſe. At Cyaxares filiam ad eum mittit, cum aurea corona, armillis, torque & veſte Medica pulcherrima: illa Cyrum coronat. Rex vero, *Hanc*, inquit, *Cyre, filiam meam, uxorem tibi do, & totam Mediam dotis dico. Neque enim mihi ſunt mares liberi germani.* Ad hæc Cyrus, ſe & genus laudare, & puellam & munera, ſed eam de ſententia patris & matris ducturum eſſe. His dictis, in Perſiam contendit, relictoque in finibus exercitu, ipſe cum amicis urbem ingreditur, victimas adducens, quæ & ad ſacrificandum & ad convivandum Perſis omnibus ſatis eſſent: parentibus atque amicis munera affert, qualia par erat, & qualia magiſtratus ac ſeniores decebant, nec non Perſis omnibus eorumque uxoribus & liberis. Aliquandiu apud parentes commoratus, in Mediam revertitur: probatoque a patre conjugio, Cyaxaris filiam ducit. Celebratis nuptiis, ſtatim cum ea Babylonem proficiſcitur. Inde ſatrapas ad gentes ſubactas mittit, ut in Arabiam, Cappadociam, Phrygiam majorem, Lyciam, Joniam, Cariam, Phrygiam Helleſpontiacam & Æoliam. Ad Cilices vero, Cyprios & Paphlagones ſatrapas non miſit, eo quod ultro ſe ad illum contuliſſe videbantur: nihilominus tamen & hi tributa penſitabant. Ut autem in tanta imperii amplitudine nuncii celeriter ad ſe perferrentur, conſideravit, quantum itineris equus uno die curſu conficere poſſet: ac tanto intervallo diſtincta diverſoria ſtruxit, equis & equitonibus in iis collocatis, quorum cuique præfecit virum ad recipiendas litteras quæ afferrentur idoneum, qui & traderet & acciperet fatigatos equos & alios mitteret integros. Anno jam elapſo, expeditionem ſuſcepit, in qua omnes gentes quæ ab ingreſſu Syriæ uſque ad mare rubrum incolunt, ſubegiſſe fertur. Deinde Ægyptum etiam, ut ejus Imperium verſus Orientem rubro mari, verſus Septentrionem, Ponto Euxino: ab occaſu, Cypro & Ægypto, verſus meridiem Æthiopia terminaretur. Ipſe in medio conſtitutus, ſeptenos menſes hyberno tempore, ob regionis teporem, Babylone degit: ternos menſes vernos, Suſis: Ecbatanis binos æſtivo tempore. Vita igitur ſic acta, ſenex admodum in Perſiam ſeptimum venit, parentibus jam olim defunctis. Ibi in regia

Satrapæ miſſi in provincias.

Edit. Pariſ. pag. 168.

Equi certis locis diſpoſiti ad nuncios celeriter perferendos.

Perſici Imperii fines.

LIBER III. dormienti, visus est in somnis apparere vir quidam humana conditione major, qui diceret: *Para te, Cyre, nam dii te nunc accersunt*. Unde conjiciebat, sibi vitæ finem instare: ac tertio die post, filiis (nam eum comitati fuerant) amicis & Persarum magistratibus accersitis: *Mihi*, inquit, *jam vitæ finis instat. Est autem declarandum, cui relinquam imperium, ne controversiæ de eo ortæ vobis negotium faccessant. Tu igitur, Cambyse, qui natu major es, regnum teneto, quod tibi & a Diis & a me tribuitur. Te vero, Tanaoxare, satrapam constituo Medorum, Armeniorum & Cadusiorum*. Hæc ubi filiis mandarat, multaque præceperat, affatus eos qui aderant, ac dextra porrecta omnibus, contecta facie, expiravit. Eo defuncto, statim filii seditionem moverunt, urbes ac provinciæ defecerunt, ac in pejus ruebant omnia. Atque hæc a Xenophonte de Cyro prodita sunt. Sed Herodotus Halicarnassæus ea de Cyri educatione, obitu, totaque vita narrat, quæ recensere prolixum fuerit. Mihi vero compendium historiarum scribenti, non convenit verbosum opus contexere: sed satis est ea consolari, quæ probabiliora videntur. Cui vero etiam Herodoti de illo narrationes evolvere libet, is hæc libro primo, cui Clionis Musæ primæ titulum indidit, inveniet.

Cyri anteobitum oratio.

Edit. Paris. pag. 169.

A κατὰ ἄνθρωπον, λέγων. Συσκεύαζου, ὦ Κῦρε, ἤδη γάρσε μεταπέμπονται οἱ θεοί. Ἐκ τούτου δ' εἰκάζων, ὅτι παρεῖη τῷ βίου ἡ πλοὺς, καὶ τρισὶ τοὺς παῖδας ἐκάλεσε (συνέπεσπο δὲ αὐτῷ) καὶ τοὺς φίλους καὶ τοὺς Περσῶν ἀρχὰς, καὶ εἶπεν· ἐμοὶ μὲν τοῦ βίου τὸ πλοῦς ἤδη πάρεσι, δεῖ δὲ σαφηνίσαι περὶ τῆς βασιλείας, τίνι ἔσται μετ' ἐμὲ, ἵνα μὴ πράγματα ὑμῖν παράσχῃ, γενόμενη ἀμφίλογος. Σὺ μὲν οὖν, ὦ Καμβύσου, πρεσβύτερος ὤν, τὴν βασιλείαν ἴσχε, θεῶν διδόντων, καὶ ἐμοῦ. Σοὶ δὲ, ὦ Ταναοξάρη, εἶναι σατράπην δίδωμι Μήδων τε καὶ Ἀρμενίων καὶ Καδουσίων. Ταῦτα τοῖς παισὶν ἐντειλάμενος, καὶ παραινέσας πολλὰ, καὶ προσειπὼν τοὺς παρόντας, καὶ πάντας δεξιωσάμενος, συνεκαλύψατο, καὶ ὧπως ἐξέλιπεν.

B Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἀπέβη, δύο οἱ παῖδες αὐτῷ ἐστασίαζον, πόλεις δὲ καὶ ἔθνη ἀφίστατο, πάντα δ' ἐπὶ τὸ χεῖρον ἐτράπετο. Ταῦτα μὲν οὖν τῷ Ξενοφῶντι περὶ Κύρου ἐστόρηται. Ὁ δ' Ἁλικαρνασσεὺς Ἡρόδοτος ἄλλα περὶ τοῦ Κύρου φησὶν ἀναγωγῆς τε καὶ παιδείας, καὶ τοῦ λοιποῦ βιοτῆς, ἃ μακρὸν ἂν εἴη διηγεῖσθαι. Ἐμοὶ δ' ἐπιτομὴν ἱστορίας ποιουμένῳ, οὐκ ἐπέοικε τοῖς πράγμασιν ἐπιμηκύνειν, ἀλλ' αὐτὰς μὲν τὰ πιθανώτερα ἐγραψα. Ὅτῳ δ' ἡδέως βάλλεται, καὶ ἅπερ Ἡρόδοτος περὶ αὐτοῦ συνεγράψατο, ἐπὶ τοσοῦτον μεταχειρισάμενος βίβλον, εὑρήσει ταῦτα ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ, ὃν τῶν ἀφ' ἑαυτοῦ Μουσῶν ἐπέγραψε τῇ βίβλῳ Κλειώ.

LIBER QUARTUS.

Cyri erga Judæos benignitas.

I. CYRUS igitur Assyriorum regnum sic evertit, primo sui imperii anno, a captivitate Hebraicæ gentis septuagesimo, Judæis qui Babylone degebant, redire Hierosolyma, urbemque & templum instaurare permisit, id quod propheta Hieremias prædixerat, & ante illum Esaias. Nam ille tum vixit, cum urbs caperetur: hic ante captivitatem urbis, & templi eversionem, annis centum quadraginta. Neque vero hæc dumtaxat concessit, sed & sacra vasa, a Nabuchodonosore Babylonem translata, per Mithridatem quæstorem suum & Zorobabelem una remisit. Et Syriacis satrapis mandavit, ut eis ad ædificationem adjumento essent, & omnes sumptus de regia pecunia suppeditarent. His a Cyro constitutis, duarum tribuum Judaicæ & Beniamiticæ principes, Levitæ & sacerdotes Hierosolyma contenderunt. Multi etiam Babylone manere, quam suas possessiones relinquere maluerunt. Quo cum pervenissent, Cyri satrapæ omnes ad ædificationem eis (fuere autem quadraginta duo millia & sexcenta) adjumento fuerunt. Jam in urbis & templi instaurationem intentis, finitimæ gentes, Chutæi præsertim, quos Salmanasar, captis Israelitis Samariam traduxerat, invidentes, Satrapas in primis sibi conciliant, ne ædificationem promoverent. Deinde Cyro defuncto, apud Cambysem filium & successorem e-

Cambyses Chutæorum criminationibus impulsus, urbis instaurationem Judæis interdicit.

C α'. ΚΥΡΟΣ μὲν οὖν ὕπω τῶν Ἀσσυρίων ἀρχὴν κατέλυκε. Τῷ δὲ ἑβδόμῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, ἑβδομηκοστῷ ὄντι ἔτει τοῖς Ἑβραίοις ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱερουσαλὴμ μετῳκίσθησαν, ἐπέτρεψε τοῖς ἐν Βαβυλῶνι οὖσιν Ἰουδαίοις ἀπελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ ἀνοικοδομῆσαι τήν τε πόλιν καὶ τὸν ναὸν, ὡς ὁ Προφήτης Ἱερεμίας προαπεφώνει, καὶ πρὸ ἐκείνου ὁ Ἡσαΐας προεῖπεν. Ὁ μὲν δὴ λαὸς, ὅτε ἡ πόλις ἁλώσει, καὶ ὁ ναὸς κατασκαφῇ, ὁ δ' Ἡσαΐας ἔφασκεν ἔτεσιν ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα πρότερον ἔσεσθαι, ἢ τὴν πόλιν ἁλῶναι, καὶ κατασκαφῆναι τὸ ἱερόν. Οὐ μόνον δ' ἔφασκε τοῖς αἰχμαλώτοις ἥξειν ἐπάνοδον, καὶ τῆς πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ ἐξανάστασιν, ἀλλὰ καὶ τὰ σκεύη τὰ τοῦ ναοῦ ἃ Ναβυχοδονόσορ εἰς Βαβυλῶνα εἰσήνεγκε, D σωθήσεσθαι, παραδοὺς πᾶσα φέρειν Μιθριδάτῃ τῷ αὐτοῦ γαζοφύλακι, καὶ τῷ Ζοροβάβελ. Ἐπέστειλε δὲ καὶ τοῖς ἐν Συρίᾳ σατράπαις, συναίρεσθαι αὐτοῖς εἰς τὴν τοῦ ἔργου οἰκοδομὴν, καὶ δαπάνην αὐτοῖς χορηγεῖν πᾶσαν ἐκ τῶν βασιλικῶν χρημάτων. Ταῦτα τῷ Κύρῳ διατάσσαντος, ἐξῴρμησαν οἱ τῶν δύο φυλῶν ἄρχοντες ἔκ τε τῆς Ἰούδα καὶ Βενιαμίτιδος, οἵ τε Λεύϊται καὶ οἱ ἱερεῖς. Πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Βαβυλῶνι κατέμειναν, τὰς κτήσεις καταλιπεῖν οὐκ αἱρούμενοι. Παραγενομένοις δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα, οἱ τοῦ Κύρου πάντες συνήργουν αὐτοῖς εἰς τὰς οἰκοδομὰς, καὶ συνέφρασσον. Ἦσαν δ' οἱ ἐπανελθόντες μυριάδες τέσσαρες, δισχίλιοί τε καὶ ἑξακόσιοι. Ἤδη δὲ περὶ τὴν οἰκοδομὴν ἦν τοῦ τείχους καὶ τοῦ ναοῦ, τὰ πέριξ ἔθνη, καὶ μάλιστα τὸ Χουθαίων ὃς Σαλμανασὰρ μετῴκισε εἰς Σαμάρειαν, ἐπὶ τοὺς Ἰσραηλίτας ἐξ ἡμαλώτισε, φθονοῦντες, τὰς ῥᾳστώνας ἐδιδιώσαντο πρότερον, μὴ παρήγειν τοῖς Ἰουδαίοις εἰς τὴν οἰκοδομήν. Ἐπὶ τοῦ Κύρου δὲ ζῶντος καταλύσαντος,

E

Καμβύσου δὲ τῦ παιδὸς ἐκείνου τὴν ἀρχὴν ὑποδεξαμένου, γράφουσι τῷ Καμβύσῃ, ὑποβάλλοντες τοὺς Ἑβραίους ὡς ἔθνος ἀποστατικὸν τὸ καὶ ἀπὸ παλαιοῦ, καὶ εἰ τὴν πόλιν καὶ τὸν ναὸν ἐκπολίσουσι, λέγοντες, οὔτε φόρους δώσουσιν, οὐδ' ὑπακούσονται. Ταῦτα, καὶ πλείω τοιαῦτα γράψαντες, ἔπεισαν αὐτὸν κωλύσαι τὴν πόλεως καὶ τοῦ ναοῦ ἀνοικοδόμησιν, καὶ ἐπιχεῖσθαι τὰ ἔργα μέχρι τοῦ δευτέρου ἔτους τῆς βασιλείας Δαρείου τοῦ Ὑστάσπου, ἐπ' ἔτη ἑπτὰ Καμβύσου μὲν ἐπὶ βασιλεύσαντος ἔτη, καὶ κατατρίψαντος ἐν τούτοις τὴν Αἴγυπτον, ὑποστρέψαντος δὲ Δαμασκοῦ ἐπιλαβόντος, τῶν Μάγων τὴν βασιλείαν ἐγκρατῶν γενομένων. Καλὸν δὲ καὶ τοῦτο περὶ τούτων διηγήσεως ποιήσασθαι ἐν ἐπιτομῇ. Τῷ Καμβύσου μὲν ἀδελφὸς, καὶ μίαν τὴν Ξενοφῶντα Ταναοξάρης, καὶ δὲ τὴν Ἡρόδοτον Σμέρδης ὀνομαζόμενος. Ἐδόκει οὖν ἐν Αἰγύπτῳ τῷ Καμβύσῃ τυγχάνοντι καθ' ὕπνους τις ἐπιστὰς λέγειν, ὡς εἰς τὴν βασιλικὸν καθίσας θρόνον ὁ Σμέρδης, τῇ κεφαλῇ τοῦ πόλου προσψαύσειε. Δείσας οὖν περὶ τῇ Βασιλείᾳ, τὸν Πρηξάσπην παραυτίκα παραπέμπει εἰς Σοῦσα, ἀποκτενῶντα λάθρα τὸν ἀδελφόν. Καὶ ὁ μὲν ὅπως διέφθαρτο ὁ δὲ Καμβύσης τὸ χρεὼν οὐκ ὤφευγε. Δύο γὰρ ἦσαν ἀδελφοὶ Μῆδοι, Μάγοι κεκλημένοι, ὧν τῷ μὲν Κατιζίθης, τῷ δὲ Σμέρδης ἦν τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ Σμέρδης οὐ τὸ ὄνομα μόνον Σμέρδῃ τῷ Κύρου παιδὶ, ἀλλὰ καὶ τὸ εἶδος αὐτῷ. Τοῦτον δὲ ἕτερον φροντιστὴν τῶν ἰδίων πραγμάτων ὁ Καμβύσης ἐκέκτητο. Χρεών ζοντος δ' ἐν Αἰγύπτῳ αὐτῷ, γνοὺς τὸν φόνον τοῦ Σμέρδου τοῦ τοῦ Κύρου παιδὸς ὁ Κατιζίθης, καὶ ὡς ὀλίγοις ὁ ἐκείνου θάνατος ἔγνωσται, ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ ἐπεχείρησε· καὶ τὸν ἀδελφὸν ὁμωνυμοῦντα τῷ Σμέρδῃ, καὶ πολλὴν πρὸς ἐκεῖνον ὁμοιότητα ἔχοντα, εἰς τὸν θρόνον ἐκάθισε τὸν βασίλειον, οὐχ ὡς ἑτέρου ὁμοίωμα, ἀλλ' ὡς τοῦ Κύρου υἱὸν ἐκ τοῦ Καμβύσου ὁμογνίου· καὶ κήρυκας διέπεμψε πανταχῇ, Βασιλέα τὸν Κύρου Σμέρδιν ἀγγέλλοντας. Μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Καμβύσης, τὸν Πρηξάσπην ἀνεκαλεῖτο, ὡς μὴ πληρώσαντα οἱ τὸ κελευσθέν. Ὁ δὲ διεβεβαιοῦτο, μὴ τὸν ἀδελφὸν ἑπτακαίδεκα ἔτεσιν ὑπὸ γῆν κεῖσθαι. Ἐκεῖνον δὲ ἐγὼ, ἔλεγε, ὡς σὺ ἐκέλευσας, ἐκπαλαί τε καὶ ἐθαψα. Συλληφθῆναι τοίνυν κελεύει Καμβύσης ἐκ τοῦ στρατοῦ κηρύσσοντα, τὸν τῷ Κύρου Σμέρδιν βασιλεύσαι Περσῶν. Καὶ συλληφθεὶς ἠρωτᾶτο, εἰ αὐτὸς τὸν Σμέρδιν ἑώρακε, καὶ εἰ ἐκεῖνος αὐτῷ ἐκέλευσε λέγειν ἅπερ φησίν; ὁ δὲ μὴ θεάσασθαι τὸν Σμέρδιν ἀπεκρίνατο, παρὰ δὲ τῶν Μάγων τῶν τοῦ βασιλείων ἐπιτροπεύοντος, ταῦτα λέγειν ἐπιτραχθῆναι. Γνοὺς οὖν ἐστερῆσθαι ὁ Καμβύσης τὸ ἀληθὲς, ἐθρήνησε μὲν ὡς μάτην κτείνας τὸν ἀδελφὸν, ὥρμησε δ' αὐτίκα κατὰ τῶν Μάγων στρατεύεσθαι. Ἀναθρώσκοντι δὲ οἱ ἐπὶ τὸν ἵππον, τῷ κολεῷ τοῦ ξίφους ὁ μηρὸς ἐξέπεσε, καὶ γυμνωθὲν τὸ ξίφος παίει αὐτοῦ τὸν μηρὸν καιρίως. Ἤρετο οὖν, ὅπως ἡ πόλις καλοῖτο; καὶ μαθὼν ὡς Ἐκβάτανα, ἔφη, ὡς Ἐκβατάνοις μοι πέπρωται τελευτᾶν. Ἐκέχρηστο γὰρ αὐτῷ ἐν Ἐκβατάνοις μέλλειν θανεῖν. Καὶ ὁ μὲν παρὰ τοῖς ἐν Μηδίᾳ Ἐκβατάνοις ἐδόκει φρουρίῳ τὸ τέλος αὐτῷ καταλήψεσθαι. Ὁ δὲ χρησμὸς ἦν ἐκεῖνα ἐδέλεαρ, ἀλλὰ τὰ ἐν Συρίᾳ Ἐκβάτανα. Ὁ μὲν οὖν μηδ' ἡμέρας τινὰς τελευτᾷ ἅπασι, βασιλεύσας ἔτη ἑπτὰ, ἐπὶ πᾶσι μησί.

β'. Ὁ δὲ Μάγος τοῦ Καμβύσου θανόντος, ἀδεῶς ἐβασίλευεν, ἑαυτῷ τὴν τοῦ Κύρου Σμέρδιος ἐπιγραφόμενος, καὶ πέμψας εἰς πᾶν ἔθνος ὧν ἦρχε, ἀπόλειαν πᾶσιν ἐπὶ τρία ἐκήρυξε. Ἤδη δὲ μῆνας ἀρξας ἑπτὰ, ὅς τις ἦν ἐγνώσθη· ἐγνώσθη δ' οὕτως. Οὐάπης ἦν γένει τῷ πλούτῳ Περσῶν τοῖς πρώτοις ἐναμιλλος. Τούτου θυγατέρα Καμβύσης ἔσχε, ἣ

A jus, Hebræos, ut gentem perfidam & rebellem, per litteras criminantur. Quod ſi urbem & templum perfecerint, neque tributa penſuros, neque dicto audientes futuros. His & pluribus aliis ſcriptis ei perſuaſerunt, ut urbis & templi inſtaurationem prohiberet. Ita opus impeditum eſt uſque ad ſecundum annum Darii regis, filii Hyſtaſpis per annos novem. Nam Cambyſes cum ſeptem regnaſſet annos, & Ægyptum ſubegiſſet, inde reverſus Damaſci obiit, regno a Magis occupato. de quibus & hic breviter eſt dicendum. Cambyſes fratrem habuit, quem Xenophon Tanaoxarem, Herodotus Smerdim appellat. Viſus igitur eſt in ſomnis Cambyſi in Ægypto agenti quidam dicere, Smerdim, regio throno occupato, capite cælos attingere. Regno igitur motuens, Prexaſpem Suſa mittit, qui fratrem clanculum perimeret. Ac ille quidem ita perit, ſed Cambyſes fati vim non effugit. Fuerunt enim duo fratres Medi, quorum alter Catizithes, alter Smerdis vocabatur, profeſſione Magi. Ac Smerdis non tantum nomen, ſed formam etiam cum Smerdi Cyri filio communem habebat. Alterum Cambyſes ſuarum rerum curatorem delegerat. Dum igitur rex in Ægypto morabatur, Catizithes cæde Smerdis, quam pauci norant, cognita, regnum invadere deſtinat: idque fratri qui Smerdi & nomine & lineamentis corporis perſimilis eſſet, tradit, non ut fratri ſuo, ſed ut Cyri filio, fratri Cambyſis, & præcones paſſim dimittit, qui Smerdim Cyri filium regem proclament. Ea re cognita, Cambyſes Prexaſpem inculat, ut mandata non executum: qui cum affirmaret, fratrem, quem ipſe & occidiſſet & ſepeliſſet, ei non movere ſeditionem: præconem qui Smerdim, Cyri filium, regem in exercitu proclamabat, comprehenſum rogat, num ipſe Smerdim viderit, & num de illius mandato iſta proclamet? Reſpondet homo, ſe Smerdim non vidiſſe, ſed juſſu Magi regiæ magiſtri ea proclamare. Cambyſes igitur veritate inde cognita, fratrem a ſe temere occiſum luget, & bellum inferre Magis parat. Sed dum in equum inſilit, elapſo vagina gladio lethaliter in femore vulneratus, quod illius loci nomen eſſet, rogat? Cum Ecbatana dici, reſponſum eſſet: ibi ſibi fatale eſſe mori, reſpondet. Acceperat enim oraculum, ſe Ecbatanis moriturum: & hactenus putarat, ſe Ecbatanis Medicis obiturum, cum oraculum de Ecbatanis Syriæ loquutum eſſet. Ita moritur orbus liberis, cum annos ſeptem & quinque menſes regnaſſet.

II. Eo mortuo, Magus ſecurus tenebat imperium, uſurpans Smerdis Cyri filii nomen: & miſſis in omnes provincias legatis, triennii immunitatem proclamat. Cum autem jam menſes ſeptem regnaſſet, hoc modo eſt agnitus. Otanes nobilitate opibus Perſicorum principum nullo inferior, filiam habebat Phædymiam, Cambyſi nuptam. Eadem Magus, ut & cæteris regiis

Magorum tyrannis. *Edit Pariſ. pag. 170.*

Smerdis filii Cyri cædes.

pag. 171.

Otanis filia Magorum impoſturam deregit.

LIBER IV. concubinis, utebatur. Ab ea patefactum per interruncium quærit, num cum Smerdi Cyri filio concumbat? illa respondet, se nec vidisse Cyri Smerdim, neque scire quis sit Is cum quo dormiat. Pater denuo ad eam mittit, ut suum mandatum vel cum periculo exequatur, si sit opus: ac monet, ut quando cum rege dormiat, ejus dormientis aures contrectet. Nam si habeat aures, sciendum, eam cum Smerdi Cyri filio concumbere: sin minus, magum Smerdim existimandum esse. Paret Phædymia patri: eumque carere auribus, qui rem secum haberet, patri significat. Præciderat autem ei Cyrus aures, ob delictum quoddam. Otanes arcanum illud cum amicis, Aspathine & Gobrya, Persarum principibus communicat: quicum idem prius essent suspicati, statim fidem habent. Statuunt igitur, alios quoque sibi adjungere: Otanes Intaphernem, Gobryas Megabyzum, Aspathines Hydarnem, & Darium Hystaspis filium, qui recens ex Persia Susa pervenerat. Qui cum rem cupide audivisset, ejus statim aggrediendæ fit auctor: quod si vel illum diem ignavum elabi paterentur, se insidias Mago Indicaturum. Consilio ejus & cæteri assensi, negotium capessunt. Nam & alia conatus maturandi causa inciderat. Cum enim scirent Magi, Prexaspem Smerdis Cyri filii perpetrasse cædem, atque ob id facinus male audire a Persis: amicitia cum eo inita, magnaque polliciti, jurejurando hominem obstrinxerant, ne cui commentum illud detegeret. Quæ cum ille promisisset, subjunxerunt, se advocaturos populum ad mœnia regia. Et, turri conscensa, proclamandum, omnibus exaudientibus, Smerdim Cyri filium, & non alium, esse regem. Nam se illi peperciisse, nec occidisse, ut Cambyses jussisset. Cum & hæc promisisset, convocatur populus: Prexaspes turrim conscendit, beneficia a Cyro in Persas collata commemorat. Filium ejus Smerdim se a Cambyse coactum occidisse, Magos tenere imperium affirmat: Persas execratur, si id facinus inultum sinant. His dictis, se de turre præcipitavit, ac mortuus est. Septem igitur illi ea re audita, statim ad regiam feruntur, non prohibentibus custodibus, dignitatem eorum reveritis. Progressi in aulam, in eunuchos, qui nuncios ultro citroque perferrebant, incidunt. Eos, rogati quid venirent, & ulteriore progressu prohibiti, occidunt, & propere ingrediuntur. Magi, qui intus eunuchorum tumultum cognorant, ad vim propulsandam se parant: atque alter qui hastam arripuerat, Aspathinem in femore, Intaphernem in facie vulnerat, unde læsus ei est oculus: alteri arcus fuit inutilis, cum res comminus gereretur. Itaque in thalamum se proripit, insequitur Go-

Persarum septem virorum conjuratio contra Magos.

Prexaspis interitus. *Edit. Paris. pag. 173.*

Magorum cædes.

A Φαιδυμίην ἐκέκλητο. Ταύτην δὲ ὁ Μάγος ἐκέχρητο, ὅστις ἐν τῇσι λοιπῇσι ἄκρος ἦεν, εἰς τὰ βασίλεια. Πέμψας ὦν ὁ πατὴρ, ἠρώτα αὐτὴν λάθρα, εἰ τῷ Κύρου Σμέρδι, εἴθ' ἑτέρῳ τινὶ συγκοιμᾶται. Ἡ δὲ μὴν ἐδόκεε τὸν Κύρου Σμέρδιν αὐτὸν ἐπιγνῶναι, μὴν εἰδέναι δέ οἱ τινα συγκοιμᾶται. Ὁ δὲ δεύτερα κέλλει παρ' αὐτὴν, κινδυνεύειν αὐτῇ ἐπιλέγων, εἰ δείσειεν, ἵνα πλήρωσῃ πατρικλέα ἐπιτελέα. Καὶ ὑποτιθεὶς, ὅπως οἱ κατευνωμένῳ τῷ Βασιλέϊ, καὶ ὑπαΐοντος αὐτὸ γνοῖ, ψαῦσαι τῶν ὦτων αὐτοῦ. Καὶ εἰ μὲν ἔχοντα ὦτα γνοίη, εἰδέναι ὡς τῷ Κύρου Σμέρδι συγγίνεται· εἰ δὲ μὴ ἔχοι, τὸν Μάγου Σμέρδιν αὐτὸν νομίζειν. Πείθεται τῷ πατρὶ ἡ Φαιδυμίη, καὶ γνοῦσα ἡ αὐτὴ συγγινόμενον ὦτα μὴ ἔχοντα, ἐσήμηνε τῷ πατρί. Οὐκ εἰχε δ' ὦτα, ὅτι ὁ Κύρος ποτὲ ταῦτα δι' ἁμάρτημά τι ἀπέτεμε. Ὁ δὲ Ὀτάνης λαβὼν τοῦτο Γωβρύᾳ πρωτοῦσι τῶν Περσέων καὶ αὐτῷ φίλῳ ἐόντι, κοινοῦται δὲ τὸ ἀπόρρητον. Οἱ δὲ καὶ πρόσθε ὑποψίᾳ ὄντες τοῦ πράγματος, ἅμα τοῖσι λόγοισι ἐδέξαντο. Ἔδοξε δὴ ὦν αὐτοῖς ἕτερους προσεταιρίσασθαι. Καὶ Ὀτάνης μὲν ἐπάγεται Ἰνταφέρνεα, Γωβρύας δὲ Μεγάβυζον, Ὑδάρνεα δὲ Λασπαθίνης, καὶ Δαρεῖον δὲ τὸν Τσάσπεω τοῦ ἄρτι ἀφὶξ ἐκ Περσίδος ἐλθόντι, τὸ ἀπόρρητον ἐκοινώσαντο. Ὁ δὲ καὶ ἐδέξατο τὸν λόγον, καὶ πρὸς τοῦτῳ πρῆξίν οἱ ἀντίκα ὁρμᾶσθαι συνεβούλευε· ἢν τὰς παρούσας ἡμέρας ἀκινήτους παρερχομένας, αὐτὸς ἔλεγε γινώσεσθαι τοὺς Μάγους μηνυτὰς, τοὺς ἐπιβουλῆς. Ἐπαΐσασα τῇ συμβουλῇ τὸ Δαρεῖος, καὶ B εἰ λοιποὶ, καὶ τὸ ἔργου εἶχοντο. Συνέβη δέ τι καὶ ἕτερον, ὃ ἐπισπάσασθαι αὐτοὺς ὁρμὴν τοῦ ἐγχειρῆσαι. Εἰδότες γὰρ οἱ Μάγοι, ὅτι Πρηξάσπης ἐχειρούργησε τὸν Σμέρδιος φόνον τὸ Κύρου παιδὸς, καὶ ὅτι ἐκ τοῦτο ἐν αἰτίῃ τοῖς Πέρσῃσι ἐστὶν, προσκαλεσάμενοι αὐτὸν, φίλον τε ἐποιεῦντο, καὶ ὅρκοισι προσαπλάμβανον, καὶ λαμπρῇσι ὑποσχέσεσι, μή τινι αὐτῶν ἐκφῆναι τὸ σόφισμα. Καταθυμίου δ' ἐκείνου ποιήσειν ταῦτα, προετίθεσαν συγκαλέσειν τὸ πλῆθος ὑπὸ τὸ τεῖχος τῷ βασιλείων, αὐτὸν δ' ἐπὶ πύργον ἀναβάντα, εἰς ἐπήκοον πᾶσιν ἐκβοῆσαι, ὡς ὑπὸ Σμέρδιος τοῦ Κύρου υἱὸς, οὐχ ὑφ' ἑτέρου δὲ βασιλεύονται. Φείσασθαι μὲν αὐτοῦ, ἢ μὴ κτεῖναι αὐτὸν, ὡς ὁ Καμβύσης αὐτῷ ἐντείλατο. Συνθεμένου δὲ καὶ ταῦτα ποιήσειν, συνῆκτο μὲν τὸ πλῆθος, Πρηξάσπης δὲ ἐπὶ τὸν πύργον ἀνέβη, καὶ ἐλέξε ὅσα τοῖς Πέρσαις ἀγαθὰ παρὰ Κύρου γεγόνασι. Προστίθησι δὲ, ὡς ἑαυτὸν ἐκείνου παῖδα ἐόντα Σμέρδιν αὐτὸς ἀνέλοι, ἐπὶ Καμβύσου βιάσαντος. Τοὺς Μάγους δὲ ἐπὶ βασιλείαν ἔχειν ἐπληροφόρει. Καὶ ἐπηρᾶτο Πέρσαις, εἰ μὴ αὐτοὺς τίσαιντο. Ταῦτα εἰπὼν, ἑαυτὸν κατεκρήμνισε, καὶ ἀπέθανε. Οἱ δὲ ἑπτὰ ἀνδρὶς ἐν τῇ ὁδῷ τὰ καὶ τὸν Πρηξάσπεα μαθόντες, ὥρμησαν εὐθὺς ἐπὶ τὰ βασίλεια, καὶ εἰσέπεσον, παρὰ τῶν φυλάκων μὴ κωλυόμενοι. ἐδόκεον γὰρ ὑπηρετεῖν τῶν ἀνδρῶν. Παρελθόντες δ' εἰς τὴν αὐλὴν, ἐτύγχανον τοῖς ἀγγελιαφόροις εὐνούχοις, οἳ σφᾶς ἤρώτων, ὅτι χρήζοντες ἥκοιεν; ἐκώλυόν τε προσωτέρω ἰέναι. Οἱ δὲ τοὺς μὲν ἐκεῖ διεχρήσαντο, αὐτοὶ δὲ δρομαίως εἰσέπεσον. Οἱ Μάγοι δ' ὄντες ἐντὸς, καὶ τὸν ἰύνεχον γνόντες τὸν θόρυβον, ἐτράποντο πρὸς ἀλκήν. Καὶ ὁ μὲν τὴν αἰχμὴν, ὁ δὲ τὸ τόξον μετεχειρίσατο, καὶ Θάπυρος μὲν τῇ αἰχμῇ Λασπαθίνῃ πλαῖε κατὰ μηρὸν, τὸν δ' Ἰνταφέρνεα κατ' ὄψιν, ὅθεν ἐκεῖνος ἐβλάβη τὸν ὀφθαλμόν. Τὰ τόξα δ' ἦν ἄπρακτα, χειρὶν ἐγγύθεν αὐτοῖς χρωμένοις. Καὶ ὁ ταῦτα κατέχων εἰσέδυ πρὸς θάλαμον. Συνεισὶ πᾶσι δ' αὐτῷ Γωβρύας τε καὶ Δαρεῖος. Καὶ ὁ μὲν συμπλά-

συνεπλάκη τῷ Μάγῳ. Δαρεῖος δὲ ὑπορῶν ἐκ σκότους, καὶ A bryas & Darius: ac ille Magum amplectitur: hic veritus ne amicum in tenebris interficeret, aſtat otioſus. Ob eam rem a Gobrya objurgatus, & vel utrumque trajicere juſſus, pugione Magum ferit. Cæteri etiam, altero occiſo, capita utriuſque amputant, eaque ferentes, reliſtis duobus, tum ob vulnera, tum ad regiæ cuſtodiam, excurrunt, cæſorum capita Perſis oſtendunt, rem geſtam narrant. Illi fraude intellecta, Magos omnes obvios occidunt.

LIBER IV.

διδιὼς μὴ τὸν ἑταῖρον πλήξῃ, ἴσατο ἀπράκτος. Γωβρύας δὲ ὕστερον τοῦτο χάριν ἀργὸς ἴσαται; ὁδ' εἶπε τὸ αἴτιον. καὶ ὅς, Ὥθει τὸ ξίφος καὶ δι' ἀμφοῖν, ἔφησε. Καὶ ὁ Δαρεῖος ὧσε τὸ ἐγχειρίδιον, καὶ τῷ Μάγῳ ἐπέτυχε. Κτείναντες δὲ καὶ τὸν ἕτερον, οἱ λοιποὶ ἔπεμον τὰς κεφαλὰς καὶ ἀμφοῖν, καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς ξαυματίας αὐτῶν ἔχα τὰ ξαύματα, καὶ τῷ τῆς ἀκροπόλεως φυλακῷ, κατέλιπον ἐν αὐτῇ· οἱ δὲ λοιποὶ τὰς κεφαλὰς ἐπιφερόμενοι τοῖς Μάγοις, ἔκτεινον, καὶ Πέρσαις πᾶσιν ἐδείκνυον, καὶ ἐξηγοῦντο τὸ γεγονός. Οἱ δὲ ἀπάτῃ μαθόντες, ἔκτεινον ὃν ἂν τῶν Μάγων ἐνέτυχον.

Darius III. ſeu Perſarum.

γ'. Ἐπεὶ δὲ κατέσχε ὁ θόρυβος, καὶ ἔδοξε τισὶν ἡμέραι παρελθεῖν, ἐβουλεύοντο περὶ τῶν πραγμάτων οἰκονομίας. Καὶ Οτάνης μὲν δημοκρατίαν εἰσάγειν παρῄνει, ἀριστοκρατίαν δὲ ὁ Μεγάβυζος, ὁ δὲ γε Δαρεῖος βασιλείαν καὶ ἄνδις αἱρήσεσθαι σωιεβούλευε. Σωιέσχετο δὲ τῇ τούτου γνώμῃ καὶ οἱ τέτταρες οἱ λοιποί. Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, ἐπιβῶσι τῷ ἵππων, καὶ ὅτου ἂν ὁ ἵππος, ἡλίου ἀνατείλαντος, χρεμετίσῃ ἐν τοῖς προαστείοις γενομένοις, τοῦτον ἔχειν τὴν βασιλείαν. Δαρεῖος δὲ τὴν βουλὴν τῷ ἱπποκόμῳ αὐτοῦ ἐξηγήσατο. Ἦν δὲ σοφὸς ὁ ἀνὴρ, καὶ, Θάρρει, ὦ δέσποτα, ἔφη, ὡς σὴ ἔσται ἡ βασιλεία. Γενομένης δὲ νυκτὸς, θήλειαν ἵππον λαβὼν ὧι ὁ Δαρείου ἔστεργεν ἵππος, καὶ δήσας εἰς τὸ προάστειον ἐπήγαγε τὸν ἵππον, καὶ περιῆγεν αὐτὸν ἀγχοῦ τῆς θηλείας, καὶ τέλος, ἐφῆκεν ὀχεῦσαι τὸν ἵππον. Ἑωθεν δὲ τῇ ἐπιούσῃ παραγενομένων εἰς τὸ προάστειον, καὶ διεξελαυνόντων ἐν αὐτῷ, ὡς ἐκεῖ γεγόνασιν ἐνθαπερ ἡ θήλεια ἵππος ἐδέδετο, εἰς μνήμην ταύτης ὁ Δαρείου ἵππος ἰὼν ἐχρεμέτισεν, καὶ τότε τῷ Δαρείῳ ἡ βασιλεία προσῆγορεύθη. Οἱ μὲν δὲ τοῦτο φασὶ μηχανήσασθαι τὸν Οἰβάρεα (τοῦτο γὰρ τῷ τῷ Δαρείου ἱπποκόμῳ ὄνομα ἦν) οἱ δ' ἱπρεῖον εἶναι φασὶ τὸ τότε μηχάνημα. Τῆς γὰρ ἵππου ἐκείνης, ὧι ὁ Δαρείου ἵππος ἐφίλει, τῷ ἄρθρων ἅψασθαι τὴν χεῖρα, καὶ τὴν χεῖρα κρύπτειν ὑπὸ τὴν ἀναξυρίδα. Ἡδὴ δὲ τοῦ ἡλίου ἀνίσχοντος, καὶ τοὺς ἵππους ἀναβαινόντων τῶν ἀπὸ ἐκείνων ἀνδρῶν, προσαγαγεῖν αὐτὸν τὴν χεῖρα τοῖς τοῦ ἵππου τοῦ Δαρείου μυκτῆρσι, καὶ ἅτε αὐτίκα αἰδοῖον φερμάξασθαί τε καὶ χρεμετίσαι. Εἴτ' οὖν ὕπως, εἴτ' ἐκείνως, ὁ Δαρεῖος τῆς βασιλείας ἐπέτυχε. Οὗτος οὖν ἰδιώτης ὢν, εὔξατο τῷ Θεῷ, εἰ γένοιτο Βασιλεύς, πάντα τὰ σκεύη τῷ Θεῷ, ὅσα ὧι ἔτι ἐν Βαβυλῶνι, πέμψειν εἰς τὸν ἐν Ιεροσολύμοις ναόν. Ἦν δὲ αὐτῷ πάλαι καὶ πρὸς τὸν Ζοροβάβελ φιλία, δι' ὧν καὶ σωματοφυλακεῖν μετ' ἄλλων δύο ἠξίωτο, ἄρτι ἐξ Ιεροσολύμων πρὸς αὐτὸν ἀφικόμενος. Τῷ δὲ πρώτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας πότον τοῖς μεγιστᾶσιν αὐτοῦ Δαρεῖος ἐποίμασεν. Ὡς δ' ἐδαιτύσαντο ἀνέλυσαν, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὴν κοίτην κατέβαινε. μικρὸν δὲ ὑπνώσας, ἀφύπνωσε, καὶ μετὰ τῶν σωματοφυλάκων ὡμίλει, καὶ τούτων ἑκάστῳ ἀγῶνα λόγου προτίθησι. τῷ πρώτῳ μὲν, εἰ ὁ οἶνος πάντων κρατεῖ; τῷ δευτέρῳ δὲ, εἰ οἱ βασιλεῖς; τῷ δὲ τρίτῳ (ἦν δ' ὁ Ζοροβάβελ ὧι) εἰ αἱ γυναῖκες, καὶ αὐτῷ ἡ ἀλήθεια; καὶ τῷ νικήσαντι γέρας δώσειν ὑπέσχετο νικητήριον, πορφύραν φορεῖν, καὶ πίνειν βυσσίνῳ, καὶ περιαυχένιον χρύσιον, καὶ ἐν ἐκπώμασι πίνειν χρυσοῖς, καὶ ἐπὶ χρυσίου καθεύδειν, καὶ ἅρμα χρυσοχάλινον ἔχειν, καὶ μετ' αὐτὸν παρεδρεύειν, καὶ συγγενὴς καλεῖσθαι αὐτοῦ. Ὀρθρου τοίνυν τοὺς μεγιστᾶνας μεταπεμψάμενος, τῷ σωματοφυλάκων ἕκαστον ἐκέλευε περὶ τοῦ προβλήματος ἀποφαίνεσθαι, καὶ ὁ μὲν τῷ ἰσχὺν ἐξύρει τοῦ οἴνου, ὡς τῷ τῷ καταχρωμένων ἀπα-

Problemata de vino, rege, mulieribus, & veritate.

B

C

D

E

III. Sopito poſt aliquot dies tumultu, de componendis rebus deliberant. Ac Otanes democratiam inſtituendam, Megabyzus ariſtocratiam, Darius iterum eligendum eſſe regem cenſet. Cujus ſententiæ & cæteri IIII. principes ſuffragati, decrevere, conſcendendos eſſe equos: & cujus equus, exorto ſole, cum in ſuburbium pervenerint, primus hinnierit, ejus eſſe regnum. Id decretum Darius ſuo equiſoni aperit: qui cum vir prudens eſſet, bono animo dominum eſſe jubet, ejus enim regnum fore. Noctu equam a Darii equo adamatam in ſuburbio alligat, equum prope illam adducit, ac denique ad coitum admittit. Mane cum ſeptemviri in ſuburbium convenilſent, quaque equa alligata fuerat, tranſirent, Darii e quus illius recordatus hinniit: itaque Darius regno potitus eſt. Nonnulli igitur Darii equiſonem Oebarem hoc machinatum eſſe ferunt, alii diverſum quiddam tradunt. Nam equæ a Darii equo adamatæ, genitalia contrectaſſe manu, eaque intra ſubligaculum condita, cum ſole jam oriente ſeptemviri equos conſcenderent, Darii equi nares palpaſſe: qui percepto odore, ſtatim cum fremitu hinnierit. Hoc ſive ita, ſive aliter factum fuerit, regno certe potitus eſt Darius: qui privatus adhuc votum fecerat Deo, ſi rex eſſet factus, ſe vaſa reliqua, quæ adhuc Babylone eſſent, omnia in templum Hieroſolymitanum remiſſurum eſſe. & quia veruſtate amicitiæ cum Zorobabele conjunctus erat, eum recens Hieroſolymis profectum cum aliis duobus ad cuſtodiam ſui corporis adhibuerat. Cum autem primo ſui regni anno convivio magnates excepiſſet, ac poſt eorum abitum, parum in lectulo dormiſſet, expergefactus, cum ſuis cuſtodibus colloquitur, & ſingulis ſingulas quæſtiones proponit. Primo, an vinum omnia vincat? alteri, an rex? tertio (is Zorobabel fuit) an mulieres, eaſque veritas? pollicitus victori præmia, ut purpuram, cydarim byſſinam, & torquem aureum geſtaret, ac poteſtatem haberet ex auro bibendi, & in lecto aureo dormiendi, & curru aureis frænis vehendi: utque proximum a ſe locum teneret, & ſuus cognatus vocaretur. Mane proceribus accerſitis, quemque ſatellitum quæſtionem ſuam declarare jubet. Pri-

LIBER IV.

mus igitur vini potentiam extollit, quod animos abutentium deciperet, affectus mutaret, & ebrios variis modis transformaret. Aliut regem præstare omnibus disputat, cum homines ob sapientiam cæteris omnibus antecellant: his autem quibus alii pareant, reges imperent. At Zorobabel majus esse robur mulierum asserit: nam ex eis & reges nasci, & victores: eas ab omnibus & parentibus & patriæ & charissimis quibusque anteponi: eas ipsis regibus imperare, qui se submittant & adulentur, si quid illas ægre ferre cognorint. Sed veritatem tamen potentiorem esse mulieribus. Ipsum enim Deum vetacem & esse & perhiberi: cumque cætera caduca sint, veritatem esse immortalem & æternam. In hujus sententiam cum ivissent omnes, ut qui de veritate rectissime disseruisset: Darius ei permisit, ut præter promissa præmia, quidvis etiam postularet. At ille regem admonet, quemadmodum vovisset, si regno potiretur, se & templum Hierosolymitanum instauraturum, & vasa quæ Babylone reliqua essent, remissurum: *Et hæc*, inquit, *peto*. His Rex delectatus, scribit ad satrapas, ut cedrina ligna præbeant ad templi structuram, & ad urbis instaurationem Zorobabeli sint adjumento: omnes Israelitas, qui in Judæam abeant, libertate & immunitate donat: ad templum instaurandum L. talenta largitur, vasa quæ penes ipsum erant, mittit: & quæcumque Cyrus de Judæis promulgarat, eadem & ipse confirmat.

Edit. Paris. pag. 174.

Zorobabel instaurationem Hierosolymorum a Dario impetrat.

IV. His peractis, Zorobabel Babylonem proficiscitur, & popularibus suis lætum affert de Regis benignitate nuncium. Quibus ipsius cordi erat reditus, ii Hierosolyma se conferunt, quorum summa fuit * Myriades CCCCLXII. & millia VIII. absque Levitis & janitoribus & sacris servis ac ministris, qui reditum populum sequebantur. Horum dux fuit Zorobabel, Salathielis filius, ex tribu Judaica & Davidis posteritate, & Jesus Josedeci Pontificis filius. Præter hos & Mardochæus & Gerebus, delecti a populo: urbem ingressi, victimis immolatis templi ædificationem auspicantur, eaque celeriter absoluta, sacerdotes, Levitæ & Asaphi liberi Deum celebrant. Tribuum vero seniores, repetita prioris templi magnificentia, quod recens illud longe inferius esse cernerent, ita illachrymant atque lugent, ut eorum ejulatus sonum tubarum superaret. Dum templum conderetur, Samaritani Zorobabelem adeunt, petentes se in structuræ societatem admitti. Id ille recusat: cæterum ea absoluta, si in templo adorare velint, licere. Ea repulsa homines irritati, Syriæ gentibus auctores sunt petendi a satrapis, ut templi ædificationem prohibeant. Itaque præsides Syriæ & Phœniciæ Hierosolyma profecti, rogant, Cujus concessu templum instar castelli ædificent, & urbem muris fortissimis cingant?

Samaritani Judæis repulsam facessunt.

pag. 175.

Ἀνῶτος ἔχρισεν, καὶ τὰς τῶν ψυχῶν ἡδονὰς μιπαρούσας, καὶ ἄλλας ἐξ ἄλλων ἐργαζομένας τὰς οἰνοδόπας. Ὁ δὲ τὸν Βασιλέα πάντων ὑπερέχειν ἐφιλοσόφησε, ὡς τῶν ἀνθρώπων κρατούντων τῶν ἄλλων ἁπάντων διὰ σοφίας, τούτων δ' αὖ οἷς ἅπαντα ὑποπίπτει, μισθόντων τῷ Βασιλέως. Ὁ δὲ γε Ζοροβάβελ, τὰς γυναῖκας κρείττονας εἶναι τοῦ ἰσχυοῦ ἀπεφήνατο, ὡς καὶ τῷ Βασιλέων δι' αὐτῶν γεννωμένων, καὶ τῷ τὰς ἀμπόλας δι' φυτεύοντας, καὶ πάντων αὐτὰς γονέων τε προτιμώντων, καὶ τῷ πατρίδων καὶ τῷ φιλτάτων αὐτῷ· καὶ τῷ Βασιλέων δ' αὐτῷ κρατεῖν τὰς γυναῖκας κολακευόντων αὐτὰς, καὶ πάσχειν μένων, εἰ κατά τι δυσχεραίνοιεν γοῦν αὐτάς. Μᾶλλον δὲ πάντων δυνασθαι τοῦ ἀληθοῦς, ἐπεὶ καὶ ὁ Θεὸς ἀληθὴς ἐστὶ, καὶ ὅπω καλεῖται, καὶ τὰ μὲν ἄλλα θνητὰ· ἀθάνατον δὲ χρῆμα ἐστὶν ἡ ἀλήθεια, καὶ αἰώνιον. Πάντων δὲ τῇ γνώμῃ τοῦτο θεμένων, ὡς ἄριστα περὶ τῆς ἀληθείας φιλοσοφήσαντος ὁ Δαρεῖος αἰτήσασθαι ὃ βούλεται, πάρεξ τῶν ὑπεσχημένων, ἐπέφερεν. Ὁ δὲ τῆς ἐυχῆς αὐτὸν ἀναμνήσας, ἵνα, εἰ λάβοι τοῦ βασιλείαν, πέμψοιτο. Λύσαι δὲ ἰῶ, τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις τῷ Θεῷ κατασκευάσαι νεών, ἀποκατασῶσαι δὲ καὶ τὰ σκεύη, ὅσα ἔτι ἐν Βαβυλῶνι περιελέλειπτο. Καὶ, Τοῦτο, ἔφη, τὸ αἷμα τὸ ἐμόν. Ἡδεῖς δ' ἐπὶ τούτοις ὁ Βασιλεὺς, γράφει τοῖς σατράπαις. κέδρινα ξύλα χορηγεῖν εἰς τοῦ οἰκοδομῶ τῷ ναῷ, καὶ συγκαπασκευάζειν τοῦ πόλιν τῷ Ζοροβάβελ, καὶ πάντας τοὺς εἰς τοῦ Ἰουδαίαν ἀπελθόντας αἰχμαλώτους τῷ Ἰσραηλιτῶν, ἐλευθέρους εἶναι καὶ ἀτελεῖς, καὶ τάλαντα δοθῆναι πεσήκοντα εἰς τοῦ ἀνάγερσιν τῷ ναῷ. Καὶ τὰ σκεύη δὲ πάντα ὅσα ἰῶ πρὸ αὐτῷ, ἐπεμψε, καὶ ὅσα Κύρος περὶ τῷ Ἰουδαίων ἐδιάτατο, ταῦτα καὶ Δαρεῖος προσδιετάξατο.

δ'. Ἥκων οὖν τούτων γεγονότων εἰς Βαβυλῶνα ὁ Ζοροβάβελ, καὶ τοῖς ὁμοφύλοις τὰ παρὰ τοῦ Βασιλέως ἀπήγγειλε. καὶ ὅσοι προθύμως ἐπανελθεῖν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἀπῆσαν. Τὸ δὲ κεφάλαιον τῶν ἀπιόντων ὡς μυριάδες πεντήκοντα δύο καὶ ὀκτακισχίλιοι, χωρὶς Λευιτῶν τε καὶ Πυλωρῶν καὶ δούλων ἱερῶν καὶ Θεραπόντων, οἳ τοῖς ἀναβαίνουσιν ἕποντο. Ἡγεμὼν δὲ τούτων ἰῶ Ζοροβάβελ, Σαλαθιὴλ παῖς, ἐκ τῆς Ἰούδα φυλῆς ὄντος τοῦ Δαβὶδ, καὶ Ἰησοῦς υἱὸς Ἰωσεδὲκ τοῦ Ἀρχιερέως. οὗτος τούτοις δὲ Μαρδοχαῖος καὶ Γερέβ ἐκ τοῦ πλήθους κεχειροτονημένοι ἄρχοντες ἦσαν. Ἀπελθόντες δ' εἰς Ἱεροσόλυμα, ἔθυσαν, καὶ τῆς οἰκοδομῆς ἀπῆρξαντο τοῦ ναοῦ. Καὶ ὁ μὲν ναὸς θᾶττον ἔλαβε πέλος. Ἀπαρτισθέντος δ' ἤδη τοῦ ἱεροῦ, οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ Λευῖται καὶ οἱ Ἀσὰφ παῖδες ὕμνουν τὸν Θεόν. Τῶν δὲ πατρικῶν οἱ φιλοβύτεροι τὸν πρὶν ναὸν ταῖς μνήμαις ἀναπολοῦντες, καὶ τὸν ἄρτι γεγενημένον ἐνδεέστερον ὁρῶντες τοῦ πάλαι, εἰς δάκρυα καὶ θρήνους ἀφύγοντο, καὶ ἡ πάντων οἰμωγὴ ὑπερέβαλλε τοῦ τῶν σαλπίγγων ἠχοῦ. Προσίασι δ' οἱ Σαμαρεῖται τῷ Ζοροβάβελ, ἵνα τοῦ ναοῦ συνοικοδομήσῃ, ἀξιοῦντες συγκοινωνῆσαι αὐτοῖς τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ. Ὁ δὲ τῆς μὲν οἰκοδομῆς αὐτοὺς μεταχεῖν οὐ προσήκατο, προσκυνεῖν δ' ἐν αὐτῷ ἔλεγε αὐτοῖς ἐφεῖναι. Πρὸς ταῦτα οἱ Σαμαρεῖται ἠχθέσθησαν, καὶ πείθουσι τοὺς ἐπ' Συρίᾳ ἔθνη, διαβλῶναι τὸ ἐπ' ἀρχόντων, ἐμποδὼν τοῦ ναοῦ τὴν ἀνέγερσιν. Ἀναβάντες δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα οἱ Συρίας ἔπαρχοντες καὶ Φοινίκης, ἠρώτων, τίνος συγχωρήσαντος ὡς φρέαρ τὸ ναὸν ἀνεγείρωσι, καὶ τῇ πόλει τείχη ὑψόθεν περιβάλλωσιν ἰσχυρά; Ζοροβάβελ δὲ καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς, ἐκ Κύ-

ρα πρῶτον ἐπιξαπλῶσαι τὴν οἰκοδομὴν ἔφασαν, εἶτ' ἀνθις ἐκ τῶ Δαρείου. Οἱ δ' ἔπαρχοι τῆς τε Συρίας καὶ Φοινίκης χωρῶν, τὸ μὲν τῆς ἔργων οἰκοδομὴν ἐπιχεῖν οὐκ ἔκελευον, Δαρείῳ δὲ παραχρῆμα ἔγραψαν. Τῶν δὲ Ἰουδαίων καπηλεύοντων, μὴ μεταδόξῃ τῷ Βασιλεῖ περὶ ὧν φιλοτιμοῦνται, Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας οἱ Προφῆται θαρρεῖν αὐτὰς παρῴρμων, καὶ μηδὲν ὑποπτεύεσθαι βέλτιον. Πιεζόμενοι δὲ τοῖς Προφήταις, ἐπιτιμίους εἶχοντο τῆς οἰκοδομῆς. Δαρεῖος δὲ τὰς ἐπιστολὰς δεξάμενος, καὶ τὰς τῶν Σαμαρειτῶν κατηγορίας, ὅτι τήν τε πόλιν ὀχυροῦσιν Ἰουδαῖοι, καὶ τὸν ναὸν οἰκοδομοῦσιν ὡς φρούριον, καὶ ὅτι Καμβύσης ἀπὸ τούτων ἐκώλυσε οἰκοδομεῖν, προσέταξεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς ὑπομνήμασι ζητεῖσθαι τὰ περὶ τούτων, καὶ εὑρέθη ἐν Ἐκβατάνοις τῇ βάρει τῇ ἐν Μηδίᾳ γεγραμμένον, ὡς τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας Κῦρος ἐκέλευσε τὸν ναὸν οἰκοδομηθῆναι τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις, καὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐκ τούτου δαπανᾶσθαι ἐκ τῆς βασιλικῶν διατάξεως γίνεσθαι, καὶ τὰ τῆς ναοῦ σκεύη ἀποδοθῆναι, καὶ συμβαίνειν πρὸς τὸ ἔργον τοῖς ἐκεῖσε ἄρχουσιν ἐκέλευσε, καὶ τελεῖν τοῖς Ἰουδαίοις εἰς θυσίαν ταύρους καὶ κριοὺς καὶ ἄρνας καὶ ἐρίφους, σεμιδάλιν τε καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον. Ταῦτα ἐν τοῖς ὑπομνήμασι Δαρεῖος εὗρών, ἀντέγραψε τοῖς ἐπιστολεῦσι. Τὸ ἀντίγραφον ὑμῖν ἡ ἐπιστολὴ, ἐν τοῖς ὑπομνήμασιν εὑρὼν τοῖς Κύρου, ἀπέσταλκα, καὶ βούλομαι γενέσθαι πάντα, ὡς περιέχει αὐτό. Ἐρρῶσθε. Γενόμενος δὲ ἡ τῶ Βασιλέως προαιρέσιν οἱ τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐπιτροπεύοντες, συνήργουν τοῖς Ἰουδαίοις. Καὶ φκοδομήθη ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ ὁ ναὸς, καὶ ἔθυσαν οἱ Ἰσραηλῖται θυσίας ἀναστατικὰς τῶν πρότερον ἀγαθῶν. Τὴν δὲ τῶν Ἀζύμων ἑορτὴς ἐσταύσης, συνερρύη πᾶς ὁ λαὸς ἐκ τῶν κωμῶν εἰς τὴν πόλιν, καὶ τὴν ἑορτὴν ἤγαγον, καὶ τὸ Πάσχα προσαγορευόμενον θυσίαν ἐπέλεσαν. Καθίκοντο δ' ἐν Ἱεροσολύμοις πολιτείᾳ χρώμενοι ἀριστοκρατικῇ μὴ ὀλιγαρχίας. Οἱ γὰρ Ἱερεῖς προεστήκεσαν τῶν πραγμάτων, ἄχρις οὗ τῶν Ἀσαμωναίων συνέβη βασιλεύειν ἐκγόνους. Πρὸ μὲν γὰρ τῆς αἰχμαλωσίας, ἐβασιλεύοντο ἐπὶ ἔτη πεντακόσια τεσσαρακοστὸν, μῆνας ἕξ, ἡμέρας δέκα. Πρὸ δὲ τῶν Βασιλέων ἄρχοντες αὐτῶν δι' ἔτῶν οἱ προσαγορευόμενοι Κριταὶ, καὶ Μόναρχοι. Καὶ τῶν πολιτευομένων ἡ χρόνος ἐπ' ἔτεσι πλείοσιν ἢ πεντακοσίοις διήγαγον, μετὰ Μωσέως τε καὶ Ἰησοῦ. Οἱ δὲ γε Σαμαρεῖς ἀπιχθῶς πρὸς αὐτὸν διακείμενοι, πολλὰ κακὰ τοῖς Ἰουδαίοις εἰργάζοντο. Πρέσβεις ὧν ἐξ Ἱεροσολύμων πρὸς Δαρεῖον ἐστάλησαν, Ζοροβάβηλ, καὶ τῶν ἀρχόντων ἕτεροι πέντε. Μαθὼν δὲ ὁ Βασιλεὺς τὰ κατὰ τῶν Σαμαρέων αἰτιάματα, ἔγραψε πρὸς τοὺς ἐπάρχους τῆς Σαμαρείας καὶ τῆς Βυλίδος, μήτ' ἐνοχλεῖν Ἰουδαίοις; ἀλλὰ καὶ χορηγεῖν αὐτοῖς ἐκ τῆς βασιλικῆς γαζοφυλακίου τῶν φόρων τῆς Σαμαρείας, πάντ' ὅσα πρὸς τὰς θυσίας αὐτοῖς ἐστὶ χρήσιμα.

ε. Δαρείου δὲ τελευτήσαντος, παραλαβὼν ἡ βασιλείαν ὁ παῖς αὐτοῦ Ξέρξης, καὶ ἡ πρὸς Θεὸν δυσέβειαν διεδέξατο, καὶ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἦν φιλοτιμότατα. Ἦν δ' ἐν Βαβυλῶνι τότε Ἔσδρας, ἀνὴρ ἀγαθὸς, καὶ τῶν νόμων Μωσέως εἰς ἐμπειρίαν ἀκριβέστατος. Οὗτος φίλος τῷ Ξέρξῃ γίνεται, καὶ ἀναβλῶσαι θελήσας εἰς Ἱεροσόλυμα, καί τινας ἐπαγαγέσθαι τῶν ἐν Βαβυλῶνι Ἑβραίων, ἐδεήθη τῶ Βασιλέως διὰ γραμμάτων αὐτοῦ γνωρίσαι τοῖς σατράπαις αὐτοῦ. Ὁ δὲ γράφει ταῦτα. Τὴν ἑαυτοῦ φιλανθρωπίας ἔργον εἶναι νομίσας, τὸ

A Zorobabel & pontifex Jesus id primum a Cyro, deinde a Dario etiam permissum esse, respondent. Quo illi audito, non impedienda opera censuerunt, sed Dario statim scripserunt. Judæos autem perterritos ac metuentes, ne regem liberalitatis suæ pœniteret, Aggæus & Zacharias Prophetæ bonis animis esse jubent, neque molesti quicquam suspicari. Igitur Prophetis freti, continenter instant operi. Darius autem litteris & Samaritanorum accusationibus acceptis, quod Judæi urbem munirent, & templum castelli instar extruerent, cum eorum ædificatio a Cambyse prohibita fuerit, hæc in regis monimentis inquiri jubet: ac inventum est Ecbatanis (id Mediæ castellum est) in turri scriptum, Cyrum anno regni sui primo jussisse, templum & sacrarium Hierosolymitanum extrui, & sumptus ad eam rem ex regia suppeditari, templique vasa restitui, & vicinos Prætores opus illud adjuvare: & Judæis ad sacrificia pendere tauros, arietes, agnos & hœdos, similamque, vinum & oleum. Hæc Darius cum in commentariis inveniſſet, Præsidibus in hanc sententiam rescripsit: *Exemplum vobis mandati Cyri in monimentis repertum, misi: atque omnino id fieri volo, quod illo continetur. Valete.* Regis voluntate cognita, provinciarum illarum Prætoribus, Judæos adjuvantibus, temploque annis septem absoluto, Israelitæ victimas immolarunt, pristinorum bonorum renovatrices. In festo Azymorum omnes e pagis in urbem confluxerunt: peractoque sacrificio, quod Pascha dicitur, festivitatem concelebrarunt. Qui Hierosolymis consederant, formam reipublicæ tenuerunt ex optimatium & paucorum potestate contemperatam. Summa rerum enim usque ad regnum Asamonæorum penes Sacerdotes fuit. Nam ante captivitatem quidem Regibus per annos DXXXI. menses VI. & dies X. paruerunt. Ante Reges, magistratus il præfuere, qui Judices vocabantur, & Dictatores: sub quibus & ipsis annos amplius D. post Mosem & Jesum egerunt. Samaritani tamen infesti Judæis, multa mala dederunt. Quamobrem Zorobabel & alii V. ex magistratibus cum eo Hierosolymis legati ad Darium iverunt. Quorum rex querelis cognitis, ad Magistros equitum & Senatum Samariæ scripsit: ne molesti essent Judæis, sed e regio fisco tributorum Samariæ, omnia suppeditarent ad sacrificia necessaria.

LIBER IV.

Darius Judæorum ædificationem promovet.

Edit. Paris. pag 176.

V. Dario mortuo, Xerxes filius paterni & regni & pietatis successor, erga Judæos optime affectus fuit. Erat autem eo tempore Babylone Esdras, vir bonus, & Mosaicæ legis peritissimus. Is cum se in Regis amicitiam insinuasset, atque ascendere Hierosolyma, Judæis quibusdam Babyloniis secum adductis, cuperet, Regem oravit, ut se per litteras satrapis commendaret. Rex igitur hujusmodi scribit literas: *Mea humanitatis esse ratus, ut qui ex Israelitis voluerint, Hierosolyma discedant: hoc negotium Esdræ Scribæ & divinæ legis lectori dedi. Qui igitur voluerit, abeat: & quicquid auri atque argen-*

Xerxes IV. rex Persarum.

Esdras.

Xerxis literæ ad satrapas.

LIBER IV.

si in regione Babyloniorum inventum fuerit, Deo consecratum, id omne jubeo perferri Hierosolyma. Tu vero, Esdra, quæcumque tibi visa fuerint, ea perficito, impensis e fisco regio sumptis. Sacerdotibus porro, Levitis, & omnibus templi ministris neque tributum, neque quicquam aliud molestum imperari volo. Tuque, Esdra, pro divina tua sapientia designato Judices legis peritos, qui in Syria totaque Phœnicia jus dicant, & ignorantibus legem cognoscendam exhibeto. Hanc epistolam Esdras Judæis Babylone degentibus legit, & exemplaria ejus in omnes provincias ad populares suos misit: qui omnes supra modum exhilarati sunt, quidam etiam cum sua re familiari se Babylonem contulerunt, ut redirent Hierosolyma. Sed universus Israeliticarum populus illic mansit. Ea de causa Josephus ait, duas tantum Tribus tam in Europa quam in Asia parere Romanis: decem vero ultra Euphratem esse, quarum infinita sit multitudo, cujus iniri nullus queat numerus. Esdras igitur multis Hierosolyma secum profectis, munera quæ Xerxes, ejusque consiliarii & Babylonii Israelitæ Deo donarant, magnam argenti & æris summam gazæ custodibus, provinciarum prætoribus literas Regis reddit, qui genti honorem habuerunt, omnibusque rebus adjumento fuerunt. Postea cum intellexisset quosdam e populo, sacerdotibus & Levitis alienigenas duxisse uxores: eos multis lachrymis & crebris monitis impulit, ut eas una cum liberis abjicerent. Festo tabernaculorum omnis fere populus congregatus, ab Esdra petiit, ut leges Mosaicas legeret: quibus auditis, commissa piacula deplorarunt. Sed Esdras in festo non esse lachrymandum, dixit: sed operandum sacris, & convivandum, ac leges in posterum observandas. Et hic quidem senex obiit. Quidam autem ex captivis, Xerxis pincerna, ante mœnia Susorum deambulans, cum hospites quosdam urbem ingredientes, qui Hebraice colloquebantur, vidisset, rogat qui sint? Cum se Hierosolymis venisse responderent, de statu populi & metropolis percontatur. cumque intellexisset, res male se habere, & multis malis affici Judæos a vicinis gentibus, lachrymat: & hora instante Regi ministraturus, ita uti erat, cœnaculum ingreditur. Qui cum tristitiæ causam percontaretur, patriæ calamitates commemorans Neemias, orat Regem, ut sibi liceat eo proficisci, & muros extruere, & quod templo adhuc desit, perficere. Rex postulatis annuit, & postridie litteras ei dat ad Phœniciæ, Syriæ & Samariæ præsidem, quibus jubebatur honorem habere adolescenti, & sumptus ædificationis præbere. Venit igitur Hierosolyma, cum magno populariun comitatu, anno regni Xerxis XXV. redditis Præsidis litteris. & ædificationem oppidatim & vicatim

Judæorum infinita multitudo trans Euphratem.

Edit. Paris. pag. 177.

Esdras legem Mosaicam quasi postliminio revocat.

Neemias Hierosolymorum structuram absolvit.

τὸς βαλομένους τῷ Ισραηλιτῶν συναπαίρειν εἰς Ιερουσάλυμα, Εσδρᾳ ἱερεῖ καὶ ἀναγνώστῃ τῶ θείω νόμω τῶτο προσέταξα, καὶ ὁ βελόμενος ἀπίτω. Καὶ ἄργυρος καὶ χρυσὸς, ὅσος ἂν εὑρεθῇ ἐν τῇ χώρᾳ τῷ Βαβυλωνίων ὑπομασμένος τῷ Θεῷ, τῶτον πάντα κελεύω εἰς Ιερουσάλυμα κομισθῆναι. Καὶ ὅσα ἂν ἐπινοήσῃς, ὦ Εσδρα, καὶ ταῦτα ἔργασαι, ἃ εἰς αὐτὰ δαπάνῃ ἐκ τῶ βασιλικῶ γαζοφυλακίυ ποιέμενος· καὶ τοῖς Ιερεῦσι δὲ καὶ Λευίταις καὶ πᾶσι τοῖς τῶ ἱερῶ διακόνοις, μήτε φόρος μήτε ἄλλο τι φορτικὸν ἐπιτιμᾶσθαι κελεύω. Καὶ σὺ δὲ κατὰ τὴν τῶ Θεῶ σοφίαν, Εσδρα, ἀπόδειξον κριτὰς, ὅπως δικάζωσιν ἐν Συρίᾳ καὶ Φοινίκῃ πάσῃ, τοὺς ἐπισταμένους τὸν νόμον· καὶ τοῖς ἀγνοῦσι παρίξεις αὐτὸν μαθεῖν. Λαβὼν δὲ ταῦτα Εσδρας τὴν ἐπιστολὴν, ἀνέγνω ἐν Βαβυλῶνι τοῖς ἐκεῖ Ιουδαίοις, καὶ τὸ ἀντίγραφον αὐτῆς πρὸς πάντας ἐπεμψε τοὺς ὁμοεθνεῖς· οἱ ἅπαντες, ὑπερήθησαν. Πολλοὶ δ' αὐτῷ καὶ τὰς κτήσεις ἀναλαβόντες, ἦλθον εἰς Βαβυλῶνα, ἵν' ἐπανέλθωσιν εἰς Ιερουσάλυμα. Ο δὲ πᾶς λαὸς τῷ Ισραηλιτῶν καὶ χώραν ἔμεινε· διὸ καὶ δύο φυλὰς ἐπί τε τὴν Ασίας καὶ τῆς Εὐρώπης Ρωμαίοις ὑπηκόους εἶναί, φασιν ὁ Ἰώσηπος, τὰς δὲ δέκα φυλὰς πέραν εἶναι τῶ Εὐφράτου, μυριάδας ὅσας ἀπείρους, καὶ ἀριθμῷ γνωσθῆναι μὴ δυναμένας. Πρὸς Εσδραν δ' πολλοὶ τὸν ἀριθμὸν ἀφικνῦνται, καὶ συν αὐτῷ παραγίνονται εἰς Ιερουσάλυμα. Καὶ παραδίδωκεν ὁ Εσδρας τοῖς γαζοφύλαξιν, ἃ ὁ Ξέρξης καὶ οἱ σύμβυλοι αὐτῶ, καὶ οἱ ἐν Βαβυλῶνι Ισραηλῖται, τῷ Θεῷ ἐδωρήσαντο, εἰς πολλὰ πάλαι ἀργυρίυ καὶ χαλκῦ συμπόσιμα, καὶ τοῖς τῇ χωρᾶν ἐπιτροπεύσι τὰ γράμματα τῶ βασιλέως ἐπέδωκεν. Οἱ δὲ τὸ ἔθνος ἐτίμησαν, καὶ πρὸς πᾶσαν χρείαν συνήργησαν. Γνὺς δ' ἔπειτα, ὡς τινες τῶ πλήθυς καὶ τῶν Ιερέων καὶ τῶ Λευιτῶν ἀλλοεθνεῖς γυναῖκας ἠγάγοντο, ἔπεισεν αὐτὰς δάκρυσι πολλοῖς καὶ πυκναῖς παραινέσεσιν, ἐκβαλεῖν τὰς ἀλλοεθνεῖς, καὶ τὰ ἐξ αὐτῶν γεννηθέντα. Τῆς ἑορτῆς δὲ τῆς Σκηνοπηγίας ἐπισάσης, χιδὸν ἅπαν τὸ τῶ λαῶ πλῆθος συνελθὸν εἰς αὐτὸ, ἐξέστησε τὸν Εσδραν, τὸς νόμους ἀναγνωσθῆναι τῶ Μωϋσέως. Καὶ ἀνιστάντες πάντες, εἰς δάκρυα προὐχώρησαν, δυσφορῦντες περὶ τῶ παρελθόντος. Εσδρας δὲ, μὴ δεῖν, ἐφη θρηνεῖν, ἑορτῆς οὔσης· ἑορτάζειν δὲ, καὶ εὐωχεῖσθαι, καὶ περὶ τὸς νόμους εἰς τὸ μέλλον. Καὶ ὁ μὲν γηραιὸς ἐτελεύτησε. Τῶν δ' αἰχμαλώτων τις Νεεμίας τὴν κλῆσιν, οἰνοχόος ὢν τῶ Ξέρξου, παρὰ τῶν Σούσων περιπάτων, ξένους εἶδέ τινας εἰσιόντας τὴν πόλιν· καὶ ἀκούσας αὐτῶν Εβραϊστὶ ὁμιλούντων, προσελθὼν ἐπυνθάνετο, πόθεν εἶεν; ἔπειτα δ' ἐκ τῶν Ιεροσολύμων, εἰπόντων, πῶς αὐτῶν ἔχει τὸ πλῆθος, καὶ ἡ μητρόπολις Ιερουσάλυμα, προσεπυνθάνετο; δυσχεραμένων δὲ, κακῶς ἔχειν· πολλὰ γὰρ δεινὰ τὰ πέριξ ἔθνη αὐτοῖς ἐπάγειν, ἐδάκρυσεν ὁ νεανίας· καὶ τὴν ὥραν ἐπισάσης, ὡς εἶχε, ὑποπίσων τῷ Βασιλεῖ, εἰσελθεν. Ο δὲ Βασιλεὺς σκυθρωπὸν αὐτὸν θεασάμενος, ἤρετο διότι κατηφεῖ; ὁ δὲ τῆς λύπης αἰτίαν εἶναι τὰ τῆς πατρίδος αὐτῶ δυσχήματα. Καὶ εἶπεν συγχωρηθῆναι αὐτῷ προελθῆναι, καὶ τὸ, τι τεῖχος ἀνεγεῖραι, καὶ τὸν ἱερὸν τὸ λεῖπον ἀναπληρῶσαι. Καὶ ὁ Βασιλεὺς κατένευσε πρὸς ἃ αἴτησιν· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν ἐπιστολῶν πρὸς τὸν τῆ Φοινίκης καὶ Συρίας καὶ Σαμαρείας ἐπίτροπον ἐντελομένων αὐτῷ, τιμῆσαι τὸν Νεεμίαν, καὶ χορηγῆσαι τὰς εἰς τὴν οἰκοδομίαν δαπάνας. Ηκεν οὖν εἰς Ιερουσάλυμα, πολλῶν

αὐτῷ ἐκ τῶν ὁμοφύλων συμπομένων, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν ἔτος βασιλεύοντος Ξέρξου, καὶ ἐπισολὴν τῷ ἐπιτρόπῳ τῶν ῥηθεισῶν χωρῶν ἐπιδίδωσι. Τὸν δὲ τοῦ τείχους οἰκοδομὸν δίδυμα τῷ λαῷ καὶ κώμας καὶ πόλεις, ἵν' ὅτι πάχιστα ἀνυθῇ. Καὶ Ἰουδαῖοι μὲν πρὸς τὸ ἔργον παρεσκεύαζοντο, ὅπως κληθέντες, ἐξ ἧς ἡμέρας ἐκ Βαβυλῶνος ἀπέβησαν. Ἀπὸ δὲ τῆς Ἰούδα φυλῆς πρώτης ἐλθούσης εἰς ἐκείνους τοὺς τόπους, αὐτοί τε Ἰουδαῖοι καὶ χώρα ὁμοίως ἐξ αὐτῶν μετονόμασε. Ἀμμανῖται δὲ καὶ Μωαβῖται καὶ Σαμαρεῖται τῷ τῶν τειχῶν οἰκοδομῇ ἤχθοντο, καὶ αὐτοῖς ἐπετίθεντο. Καὶ πλείους ἐκτεῖνον, καὶ αὐτῷ τῷ Νεεμίᾳ ἐπεβούλευον. Καὶ τὸ μὲν πλῆθος τούτοις ἐκαραττόμενοι, μικρᾷ τῆς οἰκοδομῆς ἀν ἀπέσχε. Νεεμίας δὲ σίτου τε φυλακῆς ἕνεκα τοῦ σώματος προσεπάμενος, ἀξύπνως ἐπέμενε νύκτωρ τε καὶ μεθ' ἡμέραν, ἡ πόλεως ἡ κύκλον περιμένων, καὶ ταύτῃ ἡ παλαιπωρίαν ὑπέμεινεν ἐπὶ δυοῖν ἐτοῖν μηνῶν πέραρας. Ἐν τοσούτῳ δὲ χρόνῳ τοῖς Ἱεροσολύμοις τὸ τεῖχος ἀπήρτισο, ὀγδόῳ καὶ εἰκοστῷ ἡ Ξέρξου βασιλείας ἔτει, μηνὶ ἑνάτῳ. Νεεμίας δὲ ἡ πόλιν ὀλιγανδροῦσαν ὁρῶν, παρεκάλεσε τοὺς Ἱερεῖς καὶ Λεβίτας, ἡ χώραν ἐκλιπόντας, εἰς ἡ πόλιν μεταναστῆσαι. Ἐπειδὴ δὲ Νεεμίας γυναικὸς ἀνὴρ χρηστὸς ἡ ἔφυτο, καὶ δίκαιος, καὶ φιλοτιμότατος πρὸς τοὺς ὁμοεθνεῖς.

ε'. Τελευτήσαντος δὲ Ξέρξου, ἡ βασιλεία εἰς ἡ υἱὸν αὐτοῦ Κῦρον, ὃν καὶ Ἀρταξέρξην καλοῦσι, μετῆλθε. Τῷ γοῦν τρίτῳ ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ, τοὺς ἡγεμόνας αὐτοῦ καὶ τοὺς σατράπας ἅπαντας ἡ οἰκείων καλέσας ἐθνῶν, ἐπ' ἡμέρας πολλὰς εἱστία τὴν τῶν πολυτελῶς. Καὶ ἡ Βασίλεια δὲ Οὐάστη, ἡ γυναῖκα ὁμοίως συμπότην συμπόσιον, ὃν κάλλει πάσας ὑπερῆρεν, ἐβούλετο ὁ Βασιλεὺς τοῖς αὐτῷ συμποσιάζουσιν ἐπιδείξαι· καὶ πέμψας ἤκειν αὐτὴν ἐκέλευε παρὰ τὸ συμπόσιον. Ἡ δὲ οὐκ ἐπείθετο, καὶ πολλάκις σταλάντος, ἀνήνυτος ἦν. Ὀργισθεὶς οὖν ὁ Βασιλεὺς δὲ ἡ ἀπείθησε, καὶ κοινῆται τοῖς ἐπὶ τῶν Περσῶν συμβούλοις περὶ γυναικὸς ἡ ἀπείθειας. Οἱ δ' ἐκβαλεῖν αὐτὴν δεῖν ἔκρινον. Καὶ ἃ μὲν ἐκβέβλητο, ὁ δ' ἤχθετο, πρὸς αὐτὴν ἐρωτικῶς διακείμενος. Οὕτω δ' ἔχοντι συνεβούλευον οἱ φίλοι, παρθένους ἐφετὰς παντοδαπὰς συναγαγεῖν, καὶ τὴν προκριθεῖσαν ἔχειν γυναῖκα. Πείθεται τῇ συμβουλῇ παύτῃ. καὶ πολλῶν παρθένων ἀθροισθεισῶν, ἀρίδηλο ἐν Βαβυλῶνι κόρητις, Ἰουδαία τὸ γένος, ἐκ φυλῆς ἡ Βενιαμίτιδος, ὀρφανὴ καὶ ἀμφοῖν τῶν γονέων, παρὰ τῷ θείῳ Μαρδοχαίῳ τρεφομένη, τῶν ὁμοεθνῶν παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις. Ἐσθὴρ ὧν τῇ κόρῃ τὸ ὄνομα. Ἣν ὡς οὖν παύτῃ ὁ Βασιλεὺς, ὡς γυναῖκα παύτην ἠγάγετο, καὶ περιθέσει αὐτῇ τὸ διάδημα, καὶ ὁ θεῖος αὐτῆς ἐκ Βαβυλῶνος ὡς Σοῦσα μετῴκησε, περὶ τὰ βασίλεια διατρίβων, καὶ περὶ τὴν ἀδελφιδῆν συνθαρσύνων. Οὐκ ἦν δὲ ἐκείνῃ δῆλον τὸ ἔθνος, ἐξ οὗπερ ἐτύγχανε, ἔθετο, οὔτε ὁ Μαρδοχαῖος τῷ πρὸς αὐτὸν ὁμολογεῖν συγγένειαν. Ἔθετο δὲ νόμον ὁ Βασιλεὺς, ὥστε μηδένα ἐπὶ τὸν θρόνον καθημένῳ ἄκλητον προσιέναι, ἡ θανάσιμον ἡ εἶναι προστάττει τὸν τῷ χρυσῷ σκήπτρῳ πελεκυφόρον, εἰ μὴ ἐκεῖνος ὃν ἐν χερσὶ κατέχει λύσειν ἐξίσταιτο πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ τοῦ λόγου ἀπόμυθος, ἀκίνδυνος ἦν. Ἐπιβουλεύσαντοιν δὲ τῷ Βασιλεῖ Ἀρταξέρξῃ δύο εὐνοῦχοιν αὐτῷ, Βαρνάβαζος οἰκέτης τοῦ ἑτέρου, τὸ γένος ὢν Ἰουδαῖος, συνὶς τὴν ἐπιβουλὴν, τῷ Μαρδοχαίῳ ἀπήγγειλε, καὶ ὃς διὰ τῆς Ἐσθὴρ τῷ Βασιλεῖ τοὺς ἐπιβουλεύοντας ἐμήνυσε. Ὁ δὲ τοὺς μὲν δυοῖν εὐνούχοιν ἀνεσταύρωσε, τοῦ δὲ Μαρδοχαίου τὸ ὄνομα ἐκέλευσεν ἐγγραφῆναι τοῖς

A distribuit, ut ea quam primum absolveretur. Judæi igitur operi accinguntur, sic nominati, ex quo die Hierosolyma Babylone redierunt. Nam tribu Judaica primum in loca illa reversa, & ipsi Judæi vocati sunt, & nomen regioni indiderunt. Cæterum Ammanitæ, Moabitæ & Samaritani mœnium structuram segre ferentes, aggressi Judæos, multos occiderunt, ipsi etiam Neemiæ insidiati. Ac populus is rebus perturbatus, parum abfuit quin opus inchoatum desereret. Verum Neemias satellitibus præsidii causa ascitis, constanter perseverans, nocte & interdiu mœnia urbis obibat. eamque ærumnam per biennium & menses quatuor toleravit, donec muri absoluti essent, anno imperii Xerxis XXVIII, & mense IX. Cumque urbem infrequenter habitari videret, persuasit Sacerdotibus & Levitis, ut agris relictis in eam se conferrent. Obiit Neemias senex, vir bonus & justus, suorumque popularium studiosissimus.

Judæorum accessus. *Edit. Parisiens. pag. 178.*

VI. Xerxe quoque mortuo, filius ejus Cyrus, quem & Artaxerxem vocant, regno potitus, tertio imperii sui anno, duces & satrapas provinciarum fluvium per multos dies magnificis convivüs excepit. Regina quoque Vasta matronis epulum præbuit: quam forma præstantem omnibus, Rex convivis suis ostentare cupiens, ad convivium accersiri jubet. Illa recusante, & nuncios complures infecta re dimittente: iratus, uxoris contumaciam cum septem Persarum senatoribus communicat: hi ejus ejiciendæ auctores sunt. Ejectæ vero desiderium iniquo animo ferenti, suadent amici, ut formosas virgines colligat, earumque præstantissimam uxorem ducat. Paret consilio Rex: multisque virginibus collectis, Babylone puella, Judæa genere, inventa est, ex tribu Benjamitica, ambobus orba parentibus, quæ a patruo Mardochæo principe Judæorum educabatur, Esthera nomine. Eam rex, lepore ejus captus, uxorem ducit, & diademate ornat. Patruus item ejus Mardochæus Babylone Susa commigravit, ut regiam frequentaret, & de nepte sua percontaretur. Neque enim illa unde nata esset, indicarat: neque ipse, aliquam cum illa necessitudinem sibi intercedere ostendebat. Tulerat autem Rex legem, ne quis ad se in solio sedentem accederet invocatus: qui secus fecisset, statim ab apparitoribus securi feriretur, nisi ipse virgam quam manu teneret, illi porrexisset: eam enim qui attigerat, indemnis erat. Cum autem duo eunuchi Regi insidias struerent, Barnabazus Judæus, servus alterius eunuchi, iis animadversis, rem ad Mardochæum defert. Ille per Estheram ad Regem: qui eunuchis in crucem actis, Mardochæum in commentarios inscribi, & in regia manere jubet. Ama-

Persici lex de rege non accedendo.

Mardochæus insidias eunuchorum Artaxerxi detexit. *pag. 179.*

LIBER IV. Aman ob Mardochæum Judæis infestus, internecionem molitur.

nem porro amicum ſummum Regis omnes adorabant : quod cum Mardochæum propter legem Judaicam prætermittere cognoviſſet, indignatus ei dixit, ſe a Perſis ingenuis adorari : cur ille, qui ſervus eſſet, idem non faceret ? eoque gente apud Regem accuſata, petiit, ut ea funditus extirparetur, ita ut nullæ reliquiæ ſupereſſent. Ne vero tributis Rex fraudaretur, ipſe quadraginta argenti millia ſe daturum eſſe pollicitus. Rex Amani & pecuniam & homines condonat, ut eos ſuo arbitratu tractet. Is igitur ſtatim edictum nomine Regis in omnes provincias mittit, his verbis : *Eos qui ab altero patre meo Amane indicantur, omnes cum uxoribus & liberis interfici volo, idque fieri* XIII. *die menſis* XII. *hoc anno*. His litteris in urbes & provincias perlatis, internecio Judæis parabatur. Idem Suſis etiam agitabatur. Mardochæus autem, cum quid actum eſſet cognoviſſet, ſaccum indutus, & pulvere oppleto capite, clamitans, gentem immeritam deleri, ante regiam aſtabat. Neque enim eo habitu ingredi decere arbitrabatur. Quod cum ad Reginam Eſtheram perlatum eſſet, miſſo eunucho, cauſam luctus ex eo quærit. Ille quid accidiſſet, eunucho narrat, petit ut illa apud Regem pro populo intercedat. Cui Eſthera vicißim nunciat, vereri ſe, ſi invocata ad Regem acceſſerit, ne occidatur. Reſpondet Mardochæus, non illi privatam, ſed gentis publicam ſalutem eſſe ſpectandam : id niſi fecerit, populum utique divinitus iri conſervatum, ipſam vero cum paterna domo interituram. Proinde Regina eum Suſa ire, & Judæis Suſiis tridui jejunium pro ſeſe indicere jubet. Paret Mardochæus : ipſa proſtrata humi, veſte lugubri induta, per tres dies cibo non guſtato, Deum orat. Iis elapſis, ornatu regio culta, cum duabus ancillis, quarum alteri leviter innitebatur, altera promiſſam veſtem & humi ſuſam ſummis digitis allevabat, Regem adit, perculſa metu. eumque in conſpectum ejus in regio throno ſedentis, ac torvum tuentis veniſſet, exanimata metu, in ancillam lateri adhærentem procumbit. Rex autem, divina providentia ſic eventum moderante, ſolio exilit, mulieri metuens : eamque ulnis exceptam complectens, & bono eſſe animo jubens, reficit, porrecta virga aurea, ſceptroque in manus ei tradito. Illa reſumpta fiducia, petit, ut cum Amane ad ſe commeſſatum veniat. Annuit Rex : cumque veniſſet, jubet eam dicere quid velit ? nam nihil non impetraturam. Illa ſe poſtridie dicturam ait, ſi denuo cum Amane ad convivium veniret. Rege aſſenſo, Aman lætitia exultans egreditur : viſoque in aula Mardochæo, indignatur, ſe ab eo non adorari. Domi uxori ſuæ & amicis refert, quantus a Regina etiam

Amanis edictum.

Mardochæus per Eſtheram exitium a ſua gente depellit.

Eſtheræ aditus ad regem, & convivia.

Edit. Pariſ. pag. 180.

Aman crucem Mardochæo parat.

Α ὑπομένουσι, καὶ προσμίτειν τοῖς βασιλείοις αὐτόν. Αμὰν δὲ φίλον εἶπε τῷ Βασιλεῖ εἰς τὰ μάλιστα ἅπαντες προσκυνοῦσι. Μαρδοχαῖον δὲ μὴ προσκυνοῦντος καὶ τὸν νόμον αὐτῶν, μαθὼν ὡς Ἰουδαῖός ἐστιν, ἠγανάκτησε καὶ εἶπεν αὐτῷ, ὡς οἱ μὲν ἐλεύθεροι Πέρσαι προσκυνοῦσιν αὐτόν, ὁ δὲ δοῦλος ὤν, ἀπαξιοῖ τοῦτο ποιεῖν. Προσελθὼν οὖν τῷ Βασιλεῖ κατηγόρει τὸ ἔθνους παντὸς, καὶ χρῆναι κελεῦσαι προρρίζους ἀπολέσθαι αὐτὸ, καὶ μήτε λείψανον αὐτοῦ καταλιπεῖν. Ἵνα μέντοι μὴ ζημιωθῇ τοὺς φόρους αὐτῷ αὐτὸς ἐπηγγείλατο δώσειν μυριάδας ἀργυρίου τέσσαρας. Ὁ μὲν οὖν Αμὰν ταῦτα, ὁ δὲ Βασιλεὺς καὶ τὸ ἀργύριον αὐτῷ χαρίζεται καὶ τοὺς ἀνθρώπους, ὥστε χρῆσθαι τούτοις ὡς βούλεται. Αὐτίκα οὖν ἐξάπαγμα παρὰ τοῦ Αμὰν ἐπέμφθη εἰς πάσας τὰ ἔθνη, ὡς ἐκ τοῦ Βασιλέως, περιέχον ταῦτα. Τοὺς διαμένοντας ὑπὸ τοῦ πατρός μου Β παρ' ἐμὲ Αμὰν, κελεύω πάντας σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀπολέσθαι, καὶ τοῦτο γενέσθαι βούλομαι τῇ τεσσαρεσκαιδεκάτῃ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους. Ταῦτα κομισθέντος τοῦ γράμματος εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰς χώρας, πᾶν Ἰουδαίων ἀπώλεια ἑτοιμάζετο. Εἶχον δὲ καὶ οἱ ἐν τοῖς Σούσοις ὁμοίως. Ὁ δὲ Μαρδοχαῖος μαθὼν τὸ γενόμενον, σάκκον ἐνδύς, καὶ κατηχάμενος σποδιᾷ, ἔβοα, ὅτι μηδὲν ἀδικήσαν ἔθνος ἀναιρεῖται. Καὶ φθὰς τὰ βασίλεια ἐλθὼν, ἑστὼς ἵστατο. Οὐ γὰρ ἄξιον μετὰ τοιούτου σχήματος εἰσελθεῖν. Γνοῦσα δὲ τοῦτο Εσθὴρ ἡ Βασίλισσα, δίνυχον πρὸς Μαρδοχαῖον ἀπέστειλε, γνωσόμενον ὅτι χάριν πεύθει; ὁ δὲ τὰ συμβάντα τῇ δινύχῳ ἐγνώρισε, καὶ περὶ πάντων δηλῶσαι τῇ Βασιλίσσῃ τὴν Εσθὴρ ἐπιτέλλει. Ἡ δὲ μαθοῦσα ταῦτα, δηλοῖ αὐτῷ, ὅτι μὴ κληθεῖσα παρὰ τὸν Βασιλέως, δέδοικεν ὡς ἀποθανεῖται, εἰ ἄκλητος αὐτῷ προσέλθοι. Μαρδοχαῖος δὲ ἰδὼν αὐτὴν, μὴ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν σκοπεῖν, ἀλλὰ τὸ ἔθνος. Εἰ δ' οὖ, ἴσθαι μὲν πάντως ἐκείνῳ βοήθειαν ἐκ Θεοῦ, αὐτὴν δὲ καὶ πατρῷον οἶκον αὐτῆς ἀφθαρήσεσθαι. Ἡ δὲ ἐντέλλεται αὐτῷ εἰς Σοῦσα πορευθέντι, παρασκευάσαι τοὺς ἐκεῖ Ἰουδαίους νηστεῦσαι ἓξ ἡμέρας ὑπὲρ αὐτῆς. Καὶ Μαρδοχαῖος μὲν ὕπως ἐποίησεν. Ἡ δ' Εσθὴρ ῥίψασα καὶ γῆς ἑαυτὴν μετὰ πένθίμου ἐσθῆτος, καὶ ἄσιτος ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις διαμείνασα, ἐδέετο τοῦ Θεοῦ. Μετὰ δὲ τὰς ἓξ ἡμέρας κόσμον μεταμφιασαμένη βασί- D λειον, σὺν δυσὶ θεραπαινίσιν, ἐπ' ἀμφοτέραις ἐπερειδομένη, ἡ δὲ τὸ βάθος τοῦ χιτῶνος καὶ μέχρι τῆς γῆς κεχυμένον ἄκροις ἀκρίβεσι δακτύλοις, ἅτε φόβου τοῦ κρατούσης, εἵπετο δὲ μετὰ δέους. Ὡς δὲ κατόψιτον αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ θρόνου βασιλικῶς καθεζομένου ἐγένετο, φρικώδης αὐτῷ βλοσυρῶς, πάρεσις ἐπὶ τὸ δέος λαμβάνει αὐτὸν, καὶ τῇ περὶ πλευρὰν ἰούσῃ ἐπέπεσε ἀχανής. Ὁ δὲ Βασιλεὺς δείσας περὶ τῇ γυναικὶ, τῷ Θεῷ προμηθουμένου τοῦτο, ἀνεπήδησεν ἐκ τοῦ θρόνου, καὶ ταῖς ἀγκάλαις αὐτὸν ὑπολαβὼν ἀνέκειτο καταπασσόμενος, καὶ θαρρεῖν ἐγκελευόμενος, καὶ τὸν ῥάβδον ἐκτείνας αὐτοῦ τῷ χρυσῷ, καὶ τὸ σκῆπτρον ἐνθέμενος ταῖς χερσὶν αὐτῆς. Ἡ δὲ ἐντεῦθεν ἀναθαρσήσασα, ἐφ' ἑστίασιν αὐτὸν μετὰ τοῦ Αμὰν φησὶν αὐτῷ ἥξειν ἐλθεῖν. Ὡς δὲ ἐπένευσε, καὶ παῦσαι, ἐκέλευσεν ἐκεῖνον ὁ Βασιλεὺς δηλοῦν ὅ, τι βούλεται, μηδὲν γὰρ ἀτυχήσειν. Ἡ δὲ εἰς τὴν ἐπιοῦσαν φράζειν αὐτῷ τὴν βούλησιν ἔλεγεν, εἰ πάλιν πρὸς αὐτὴν μετὰ τοῦ Αμὰν εἰς ἑστίασιν ἔλθοι. Τοῦ δὲ Βασιλέως ὑποχωροῦντος, περιχαρὴς ὁ Αμὰν ἐξῆει· καὶ ἰδὼν τὸν Μαρδοχαῖον ἐν τῇ αὐλῇ, ἠγανάκτησεν, ὅ-

τι μὴ αὐτῷ προσκείμενον. Καὶ οἷος ἐλθὼν πρὸς τὴν γυναῖκα καὶ τοὺς φίλους, δίνγειτο οἷας καὶ παρὰ τῆς Βασιλίσσης λοιδορίας τιμῆς, καὶ ὡς ἄχθεται τῷ Μαρδοχαίου βλέπων ἐν τῇ αὐλῇ. Τῆς δὲ γαμετὴς αὐτοῦ φησάσης, κελεῦσαι κοπεῖναι ξύλον πεντήκοντα πήχεων, καὶ φωὶ παρὰ τοῦ Βασιλέως αἰτησάμενον ἀνασταυρῶσαι τὸν Μαρδοχαῖον, ἅ γνώμῃ λοιδορήσας, προσέταξε τοῖς οἰκέταις, ξύλον ἑτοιμάσαι, καὶ στῆσαι τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ πρὸς τιμωρίαν Μαρδοχαίου. Καὶ τὸ μὲν ἦν ἕτοιμον· ὁ δὲ Θεὸς ἅ νυκτὸς ἐκείνης ἀφαιρεῖται ὕπνον ἀπὸ Βασιλέως. Ὁ δὲ ἀγρυπνῶν, ἅ γραμματία κομίσαντα τῆ ἰδίων πράξεων τὰ ὑπομνήματα ἀναγινώσκειν ἐκέλευσε. Καὶ ἀναγινωσκομένων, εὑρέθη μνησθὲν Μαρδοχαῖος γνώμιος τῷ Βασιλεῖ ἐπιβουλῆς διηλεγχών. Θράσαντος δὲ τοῦτο μόνον τὸ γραμματίου, καὶ μεταβάντος ἐφ' ἑτέραν πρᾶξιν, ἐπέσχε ὁ Βασιλεὺς, πυθόμενος εἰ ἔχει χάριτας συνῳδὸν δοθὲν ἀναγεγραμμένον. Ὡς δ' οὐκ ἦσαν μηδὲν εἶναι, τίς δὲ εἴη τῆς νυκτὸς ὥρα πρῶτος; μαθὼν δὲ, ὡς ὄρθρος ἤδη ἐστὶν, ἐκέλευσε τῶν φίλων ὃν ἂν πρὸ τῆς αὐλῆς εὕρωσιν, εἰσκαλεῖν. Εὑρέθη δὲ ὁ Αμὰν πεζὸς ὤν, ἵνα ἅ Μαρδοχαῖον αἰτήσηται. Κληθέντι δὲ εἶπεν ὁ Βασιλεύς· Συμβούλευσόν μοι, πῶς ἂν τιμήσαιμί τινα σπουδαίως ἐμοῦ; Ὁ δὲ λογισάμενος, ἐν ἂν δὲ γνώμιον ὑπὲρ ἑαυτοῦ τοιοῦτον δώσειν, (ἐσπουδακὼς γὰρ αὐτὸν ὑπὸ τοῦ Βασιλέως τῶν ἄλλων μᾶλλον) Εἰ βούλοιο, ἔφη, τοῦτον δοξάσαι; πείσαντι ἐφ' ἵππου βαδίζειν, ἅ αὐτοῦ σοὶ ἐθέλοντα φορεῖται, καὶ περιαυχένιον χρυσοῦν ἔχοντα, καὶ πρόσωπα τῶν ἀναγκαίων σου φίλων ἕνα κηρύσσειν δι' ὅλης τῆς πόλεως, ὅτι οὕτως τυγχάνει τῆς τιμῆς, ὃν ἂν Βασιλεὺς τιμήσῃ. Ἡδέως ὁ τῇ παραινέσει ὁ Βασιλεύς, Ἐπίσπευσον, φησὶ, Μαρδοχαῖον τὸν Ιουδαῖον, καὶ δὸς ἐκείνῳ τὸν ἵππον, καὶ τὴν στολὴν, καὶ τὸν περιαυχένιον, προάγων αὐτοῦ, καὶ κήρυττε· σὺ γάρ μοι φίλος ἀναγκαιότατος. Ταῦτα δὲ αὐτῷ παρ' ἐμοῦ ἔσται, σώσαντί με τὴν ψυχήν. Τὸν μὲν ἀνὴρ ἐνεδύσατο, καὶ πλευρὰς ἀπὸ ἀμηχανίας, ὅπως ἐξέσται ἄγειν τὸν ἵππον, καὶ τὴν πορφύραν, καὶ τὸν περιαυχένιον. Καὶ τὸν Μαρδοχαῖον πρὸ τῆς αὐλῆς εὑρὼν σάκκον ἐνδεδυμένον, ἐκέλευσεν ἐνδύσασθαι τὴν πορφύραν. Ὁ δὲ, Κάκιστε, εἶπεν, ἀνθρώπων, ὅπως ἡμῶν ταῖς συμφοραῖς ἐγγελᾷς; γνοὺς δὲ, ὡς χάριτας αὐτῷ ταῦτα ἀντὶ τῆς φαυλείας παρέχει ὁ Βασιλεὺς, μεμνῆσθαι τὴν τῶν εὐνούχων ἐπιβουλὴν, ἐνδύεται τὴν πορφύραν, καὶ περιτίθεται τὸ περιαυχένιον, καὶ ἐπιβὰς τοῦ ἵππου, ἐν κύκλῳ περέπει τὴν πόλιν, προϊόντος Αμὰν καὶ κηρύσσοντος, ὅτι, Οὕτω τιμᾷ Βασιλεὺς ὃν ἂν ἐθέλῃ. Ὁ μὲν οὖν τὴν πόλιν περιελθὼν, πρὸς τὸν Βασιλέα ἐπανῆκεν.

ζ. Αμὰν δὲ οἴκαδε ὑπέστρεφε, καὶ τὰ συμβάντα κλαίων τῇ γυναικὶ διηγεῖτο. Ἐν τούτοις ἦκον οἱ τῆς Εσθὴρ εὐνοῦχοι, ἐπὶ τὸ δεῖπνον τὸν Αμὰν ἐπισπεύδοντες. Εἰς δὲ τούτων ἰδὼν τὸν σταυρὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ μαθὼν παράτομον τῶν οἰκετῶν, ὡς ἐπὶ Μαρδοχαίου τοῦτον ἑτοίμασαν πρὸς τιμωρίαν αἰσθανόμενον, τὸν μὲν ἀπῆλθεν. Ὡς δ' ἡ δεῖπνα πρὸς τέλος ἦν, ἐπέρεπτο τῇ Βασιλίσσῃ λέγειν ὁ Βασιλεύς τίνα αἰτεῖ; ἡ δὲ τὸν τε λαὸν κίνδυνον ἀπεδύρετο, καὶ μετὰ τοῦ ἔλεγεν ἐκδίδοσθαι καὶ αὐτὴ πρὸς ἀπώλειαν, καὶ τὸν Αμὰν τοῦτο ἐπάγειν αἰτιᾶσθαι. Ταραχθέντος δὲ πρὸς τοῦτο τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐκπεπηδηκότος τοῦ συμποσίου, τῆς Εσθὴρ ὁ Αμὰν ἐδέετο, καὶ ἐπὶ τῆς κλίνης

sibi sit honos habitus, quamque graviter Mardochæi conspectum in aula ferat. Cumque ab uxore esset monitus, ut lignum L. cubitorum excidendum curaret, & mane a Rege peteret, ut Mardochæum in crucem agere liceret: approbato consilio, servos lignum parare jubet, idque in aula erigere ad Mardochæi supplicium. Eo parato, Deus noctu Regi somnum adimit: qui cum vigilaret, privatarum rerum commentarios scribam afferre & recitare jubet: in quibus cum lectum esset, Mardochæum detexisse eunuchos insidiatores Regis, & scriba statim ad aliud caput properaret, Rex eum inhibuit, percontans, an scriptum esset præmium, quo donatus esset? illo negante, quota hora noctis esset rogat: cum audisset diluculum esse, quemcumque amicorum ante regiam invenirent, intro vocari jubet. Inventus autem est Aman, qui aderat, ut Mardochæum posceret. Ei accersito Rex: *Consule mihi*, inquit, *quo honore sit afficiendus quidam mihi dilectus?* Ille ratus, quam sententiam dixisset, eam in suam rem dicturum, qui Regi charior esset cæteris: *Eum*, inquit, *si illustrem reddere voluerit, facito ut equo vehatur, pari secum veste indutus, & aureo torque ornatus, & aliquis ex necessariis amicis tuis antecedens, per totam urbem proclamet: Tali honore affici eum, quem rex honore afficiat.* Consilio delectatus Rex: *Quare*, inquit, *Mardochæum Judæum, datoque equo & veste, & torque, illum antecede & proclama: sic enim amicus ei meus maxime necessarius. Hæc autem illi a me tribuentur, ob conservatam vitam meam.* His Aman auditis, perturbatus, & animo æstuans, tamen egreditur, equum adducit, & purpuram atque torquem. Cumque Mardochæum ante regiam inveniisset sacco indutum, purpuram indoere jubet. At ille: *Pessime*, inquit, *mortalium, itane nostris malis insultas?* sed cum intellexisset, ea sibi tribui munera a Rege, cujus vitam, indicatis eunuchorum insidiis, conservasset: purpuram induit, collo torquem accommodat, & equo conscenso passim urbem circuit, præcedente Amane, & proclamante: *Sic honorare Regem eum quem diligat.* Ita Mardochæus urbem circumvectus, ad Regem redit.

VII. Amanus vero domum regressus, casum illum plorans uxori exponit. Interea veniunt eunuchi ab Esthera, qui Amanem propere ad cœnam ire jubent. Quorum unus cruce in ejus ædibus visa, cum e famulo didicisset, eam ab Amano ad Mardochæi supplicium, quem a Rege postulaturus esset, parատam esse: tum quidem abit. Convivio vero prope finito, Rex dicere jubet Reginam quid velit? At illa gentis suæ interitum deplorat, seseque una cum illa exitio destinatam esse refert, eaque Amanem petiisse. Ob quæ Rex perturbatus, e convivio se proripit. Aman Estheram orat, cumque in lectum prolapsus esset,

LIBER IV.

Aman contra voluntatem suam Mardochæum summis ornat honoribus.

Aman in crucem Mardochæo paratam agitur.

Edit. Paris. pag. 181.

LIBER IV. Reginæ supplicans : Rex ingressus, *Pessime*, inquit, *etiam vim uxori meæ inferre paras ?* Mox eunuchus quoque adest, & de cruce refert, quam in Amanis ædibus Mardochæo paratam viderat. Rex vero Amanem e vestigio de ea suspendi jubet : itaque ille periit, & opes ejus Reginæ donat, cognitaque cognatione Mardochæi & Esthetæ, eum anulum, quem prius Aman habuerat, ei dat. Eidem & Regina facultates Amanis largitur, & Regem orat, ut Hebræorum gentem periculo liberet. Tum ille suo nomine eam scribere permisit, quicquid velit. Litteræ porro hæc continebant : Amanem ut improbum & ingratum accusabant, quod insontis populi exitium postulasset. Mardochæum servatorem nominabant. Judæos celebrabant, ut qui optima reipublicæ forma uterentur, & Deum colerent : neque supplicio tantum ab Amane præparato eos liberabant, sed & honore afficiebant, & suis legibus pacate vivere sinebant : data potestate, ut XIII. die mensis XII. qui est Adar, ulciscerentur eos a quibus læsi essent, mandabantque provinciarum satrapis, ut eis adjumento essent, ad ulciscendos inimicos. Cæterum Susiani Judæi, Mardochæi eventu cognito, feliciratem eam publicam esse judicarunt, & XIII. die mensis Adar, qui a Macedonibus Dystrus dicitur, circiter D. ex inimicis occiderunt : qui vero in aliis urbibus & provinciis degebant, LXXV. millia sustulerunt. Iidem Susiani etiam postridie CCC. jussu Esthetæ interfecerunt, X. Amanis liberis in cruces actis : ea quoque re a Rege concessa conjugi. XXIII. vero diem tota gens festum esse jussit : atque ab eo tempore ambos hos dies festos ducunt, & Præsidiarios appellant. Mardochæus autem magnus evasit, & Regis in administrando imperio socius. Cum vero sacerdotium ad Joannam Jodais filium rediisset : fratri ejus Jesu, amico Bagoæ ducis copiarum Artaxerxis id promissum fuerat. Qua re Joannas irritatus, fratrem in æde sustulit. Bagoas igitur statim adest, ac templum ingressus : *Si ii qui cædem in templo commiserunt*, inquit, *templum ingrediuntur, & ego ingrediar, qui sum illis prior.* & Judæos per annos VII. vexavit. Joanne defuncto Joad filius in pontificatu succedit. Is fratrem habuit Manassem, cui Sanabaletes Darii postremi Persarum Regis satrapes, filiam Nicasom in matrimonium dederat. Sed cum Hierosolymitani proceres tumultuarentur, quod pontificis frater peregrinam uxorem haberet, eamque vel repudiare, vel sacrario abstinere juberent : Manasses socero negotium exposuit. Cui ille pollicetur, se ei & sacerdotium conservaturum, atque etiam pontificem, & ducem eorum locorum quibus ipse imperaret, creaturum, si filiam

Edit. Paris. pag. 182. Illiberæ litteræ pro Judæorum communitate.

Joannæ pontificis fratricidium.

Joad.

Manasses.

Sanabaletes Satrapa, templum in Garizino monte extruit.

Α πισέρης ἢ ἱκετδοσος ἢ Βασίλισσαν, ἐπεισελθὼν ὁ Βασιλδς. Ω κάκιστε, εἶπε, καὶ βιάζιδαί μου τ γυναῖκα ἐπιχειρεῖς; ἐν τούτοις παρὼν ὁ δίτυχος, περὶ τὸ σαυρὸν, εἶπεν ὃν εἶδεν ἐπὶ Μαρδοχαῖον ἡτοιμασμένον. Καὶ ὁ Βασιλδς αὐτίκα κελδει τὸν Αμὰν ἐπ' ἐκείνου τοῦ σαυροῦ κρεμασθῆναι. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώλετο, τὴν δὲ οὐσίαν αὐτοῦ δῶρον ἔσχεν ἡ Βασίλισσα. Γνοὺς δὲ τὴν πρὸς Εσθὴρ τοῦ Μαρδοχαίου συγγένειαν ὁ Βασιλδς, δέδωκεν αὐτῷ τὸν δακτύλιον, ὃν ἔδωκε πρὸν τοῦ Αμάν. Καὶ ἡ Βασίλισσα τὴν ἐκείνου κτῆσιν τοῦ Μαρδοχαίου παρέσχετο, καὶ τὸν κινδύνου ἀπαλλάξαι τὸ τοῦ Εβραίων ἔθνος τοῦ Βασιλέως ἐδέετο. Καὶ ὃς γράφειν ἃ βούλεται ἐξ ὀνόματος αὐτοῦ ἐφῆκε περὶ τοῦ ἔθνους. Τὰ δὲ γραφέντα ἦσαν τοιαῦτα. τὸν μὲν Αμὰν κατηγόρουν, ὡς πονηρὸν καὶ ἀγνώμονος, καὶ αἰτησαμένου ἔθνους ἀπώλειαν μηδὲν ἀδικήσαντος. Τὸν δέ γε Μαρδοχαῖον σωτῆρα ἐκάλουν, καὶ τοὺς Ιουδαίους τὸν ἄριστον πολιτευομένους τρόπον, καὶ τὸν Θεὸν σεβομένους. καὶ οὐ μόνον σφᾶς ἀπὸ τιμωρίας ἀπέλυον εἰς ὧν ὁ Αμὰν αὐτοὺς ἐξήτασε, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἠξίουν, καὶ τοῖς ἰδίοις νόμοις χρωμένους, ζῶν μετ' εἰρήνης ἐπέτρεπον. καὶ ἐδίδουν ἀμύνασθαι τῇ τεσσαρασκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τοῦ δωδεκάτου μηνὸς, ὅς ἐστιν Αδαρ. τοὺς αὐτοὺς ἀδικήσαντας. Καὶ τοῖς τῆς χώρας σατράπαις ἐπέλλουν βοηθεῖν αὐτοῖς, ἵνα τοὺς ἐχθροὺς μιπελλόσωνται. Οἱ δὲ ἐν Σούσοις Ιουδαῖοι τὰ κατὰ τὸν Μαρδοχαῖον γνόντες, κοινὴν τὴν διαφυγὴν ἠγάσαντο, καὶ κατὰ τὴν τεσσαρασκαιδεκάτην τοῦ Αδαρ μηνὸς, ὃς κατὰ Μακεδόνας Δύστρος λέγεται, οἵ τε ἐν Σούσοις Ιουδαῖοι περὶ πεντακοσίους ἀπέκτειναν τῶν ἐχθρῶν, καὶ οἱ ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσί τε καὶ χώραις ἑπτακισμυρίους καὶ πεντακισχιλίους ἀπώλεσαν. Οἱ δ' ἐν Σούσοις καὶ τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ τριακοσίους διέφθειραν, πρὸ αἰτησαμένης Εσθήρ. καὶ οἱ δέκα τοῦ Αμὰν παῖδες ἀνεσταυρώθησαν, χαρισαμένου καὶ τοῦτο τοῦ Βασιλέως αὐτῇ. Τῇ δὲ παρεσκαιδεκάτῃ τοῦ μηνὸς ἑορτάσιμον τὸ ἔθνος ἅπαν ἐποίησε, καὶ ἕκτην τὰς ἡμέρας καὶ ἄμφω ἑορτάζουσι, Φουραίας παῖσας προσαγορεύοντες. Ο δὲ Μαρδοχαῖος μέγας παρὰ τῷ, καὶ σωδιέπτης τοῦ Βασιλέως τῶν ἀρχῶν. Τῆς δ' ἀρχιερωσύνης εἰς Ιωάννην μεταπεσούσης τὸν υἱὸν Ιωδαέ, ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ιησοῦς φίλος ὢν Βαγώα τοῦ στρατηγοῦ τῆς Αρταξέρξου δυνάμεως, ὑπόσχεσιν ἔσχε τὴν ἀρχιερωσύνην λαβεῖν. Διὰ ταύτην γὰρ τὴν αἰτίαν ὁ Ιωάννας παροξυνθεὶς, ἐν τῷ ναῷ αὐτὸν τὸν ἀδελφόν. Καὶ ὁ Βαγώας δύθις ἐπεσὰς, εἰς τὸν ναὸν τὸν εἰσπλθε, εἰπών, ὡς εἰ οἱ τὸν φόνον ἐν τῷ ναῷ πολεμήσαντες, εἰσέρχονται ἐν αὐτῷ, κἀγὼ εἰσελδόμαι καθαρώτερος τυγχάνων αὐτῶν. Καὶ ἐπ' ἔτεσιν ἑπτὰ τοὺς Ιουδαίους ἐκάκωσε. Τῷ Ιωάννᾳ δὲ τὸν ζωὸν καταστρέψαντος, ἐδέχεται τὴν ἀρχιερωσύνην ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ιωαδδ. Ην δὲ καὶ τούτου ἀδελφὸς Μανασσῆς, ᾧ Σανασβαλέτης Δαρείου σατράπης τοῦ τελευταίου Βασιλέως Περσῶν, τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα συνῴκισε, Νικασὼ καλουμένην. Οἱ δὲ τῶν Ιεροσολυμιτῶν λογάδες ἐσασίαζον, ὅτι ἀλλοφύλῳ συνῴκησε ὁ τοῦ Αρχιερέως ἀδελφὸς, καὶ ἢ ἐξελάσαι ταύτην ἐκέλευον, ἢ τοῦ θυσιαστηρίου ἀπέχεσθαι. Ο δὲ πρὸς τὴν πενθερὰν ἀφικόμενος, διηγήσατο ταῦτα. Τοῦ δὲ Σανασβαλέτου, καὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτῷ συντηρεῖν ὑπισχνουμένου, καὶ Αρχιερέα ἀποδείξειν, καὶ ἡγεμόνα, ὧν αὐτὸς ἄρχει τόπων, εἰ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα μὴ λάβοιτο,

καὶ ναὸν

καὶ ναὸν οἰκοδομήσειν ἐπὶ τῷ Γαριζὶν ὄρει, ὃ τῷ κατὰ Σαμάρειαν ἐστὶν ὁρῶν ὑψηλότατον· τῶν δὲ Ἱεροσολύμοις κρείττονα ἐπαγγελλομένῳ μὴ γνώμης τῶν Βασιλέως Δαρείου. Ἐπαρθεὶς τούτοις ὁ Μανασσῆς, κατέμεινε παρὰ τῷ Σαναβαλέτῃ. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων Ἱερέων καὶ Ἰσραηλιτῶν τοιούτοις γάμοις ἐμπεπλεγμένων πάντες συνῆκταν πρὸς τὸν Μανασσῆν. Ὁ μὲν οὖν Σαναβαλέτης τῷ Βασιλεῖ Δαρείῳ περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ ἐν Γαριζὶν ἀξίωσιν προσάγειν ἐπέμετο. Ὁ δὲ τῷ Ἀλεξάνδρῳ συμβαλὼν ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας, καὶ ἡττηθεὶς ἔφυγεν. Ἀπογνοὺς οὖν ὁ Σαναβαλέτης Δαρεῖον, τῷ Ἀλεξάνδρῳ προσέσχε σὺν ὀκτακισχιλίοις τοῖς ὑπ' αὐτὸν, καὶ ἑαυτὸν ἐκ τοῦ τόπου, ὃν ἦρχεν ἔλεγε παραδιδόναι αὐτῷ. Προσδεξαμένου δὲ τὸν Ἀλεξάνδρου αὐτὸν, θαρρῶν ἤδη περὶ τοῦ γαμβροῦ, καὶ τὸν τοῦ ναοῦ ἀνεγέρσεως ἐν τῷ Γαριζὶν, προσῆγεν ἀξίωσιν. Καὶ ἐπιτραπεὶς τοῦ οἰκοδομεῖν, σὺν πάσῃ σπουδῇ τὸν ναὸν ᾠκοδόμησε, καὶ Μανασσῆν τὸν γαμβρὸν Ἀρχιερέα κατέστησεν.

η'. Ἐπεὶ δὲ μνείαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ὁ τῆς ἱστορίας λόγος πεποίηται, καλὸν ἂν εἴη τούτου τὰς πράξεις τε καὶ τὰ ἤθη, καὶ ὅθεν κατέτεινεν ἦν, κατ' ἐπιδρομὴν διηγήσασθαι, καὶ ὅπως αὖθις ἐπαναγαγεῖν τὸν λόγον πρὸς τὴν συνέχειαν. Καὶ μάλιστα, ὅτι καὶ τοῖς Ἱεροσολύμοις ὅπως ὁ Βασιλεὺς ἐπεδήμησε, καί τι θαύματος ἄξιον γέγονε πρὸς τὴν Ἀρχιερέα καὶ τὸν λαὸν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ αὐτός τι θεῖον ὄφελε διηγήσατο, ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ, ἃ προϊὼν ὁ λόγος μετὰ τὴν περὶ αὐτοῦ ἱστορίαν διδάξει. Οὗτος Φιλίππου μὲν ἦν τῆ Μακεδόνων Βασιλέως υἱὸς, ἐξ Ὀλυμπιάδος αὐτῷ γεννηθείς. Μυθεύεται δὲ Ἄμμωνος εἶναι υἱὸς, ἐν εἴδει δράκοντος τῇ Ὀλυμπιάδι συνευναθέντος. Ἄμμωνα δὲ τὸν Δία φασίν· ἀλλὰ τοῦτο μὲν μῦθος. Λέγεται δὲ τὴν μητέρα αὐτοῦ πρὸ τῆς νυκτὸς, ἧ τῷ Φιλίππῳ συγκατακλιθῆναι, ἐν ὀνείρῳ δόξαι κεραυνὸν ἐμπεσεῖν αὐτῆς τῇ γαστρὶ, καὶ τότε πῦρ ἐξαφθῆναι πολὺ, καὶ τοῦτο πάντῃ φερόμενον ἐξαλυθῆναι. Μετὰ δὲ τὸν γάμον ὁ Φίλιππος καθ' ὕπνους ἐδόκει, σφραγῖδα τῇ γαστρὶ τῆς γυναικὸς ἐπιβαλεῖν, ἐγγεγλύφθαι δὲ τῇ σφραγῖδι λέοντα. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι μάντεις, ἄλλως τὸν ὄνειρον ἔκρινον. Ἀριστάνδρος δὲ, κύειν ἔφη τὴν σφραγισθεῖσαν (μὴ γὰρ δὴ σφραγίζεσθαι τὰ κενά·) θυμοειδῆ δ' ἔσεσθαι καὶ λεοντώδη τὸν τεχθησόμενον. Ἐγεννήθη δὲ καθ' ἣν ἡμέραν ἐν Ἐφέσῳ ὁ ναὸς ἡ Ἀρτέμιδος ἐνεπέφρηστο· ὅπερ καί τινες ἐκεῖ παρόντες τῶν Μάγων, θεσπίσαντες ἄτλητον καὶ συμφορὰν βαρεῖαν τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῇ Ἀσίᾳ πεπεῖν ἔλεγον. Ἦν δὲ τὴν χρόαν λευκὸς ὁ Ἀλέξανδρος· ἡ λευκότης δ' ἐφοινίσσετο περὶ τὸ στῆθος μάλιστα, καὶ τὸ πρόσωπον· καὶ ἡδεία τις ἐκ τοῦ χρωτὸς αὐτοῦ ἀπέπνει διαφορὰ, καὶ τοῦ σώματος. Τούτου δ' αἴτιον ἡ θερμότης ἂν εἴη τοῦ σώματος· πυρώδης γὰρ ὤν, καὶ παλίθερμον, ἀνέλισκε τὰ ὑγρὰ, καὶ ἐδὲν ἐπιπολάζειν αὐτοῦ τῷ σώματι συνεδοκοῦντα εἴα. Παρεῖχε δὲ παιδεύσεν τοῦ ἐμβρίθειαν τῶν φρονημάτων. Ποδώκης γὰρ ὤν, πρὸς τὰς ἑρμίνας εἰ Ὀλυμπιάσιν ἀγωνίσεται ἐάδιον, εἶπεν, εἰ Βασιλεῦσιν ἀνταγωνίσασθαι ἔμελλον. Εἰ δὲ πόλις τις τῷ ἐπιφανῶν ἁλοῦσα παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῷ ἀπηγγέλη, ἢ ἐν μάχῃ νίκη μεγαλοπρεπὴς,

Zonaræ Annales.

A suam retineret: & in Garizino, Samaritanorum montium altissimo, de sententia Darii Regis Persarum, templum Hierosolymitano illustrius esse conditurum. His pollicitationibus Manasses adductus, apud Sanaballetem mansit: ad eumque se multi etiam alii sacerdotes Israelitici, talibus implicati conjugiis, contulerunt. Ac Sanaballetes quidem in eo erat, ut a Dario templi in Garizino condendi facultatem impetraret. Sed Rege ad Issum ab Alexandro profligato, desperatis illius rebus, cum octo millibus, quibus præerat, ad Alexandrum profectus, seipsum & provincias ei tradit. A B quo receptus, jam audacter causam generi & templi Garizinii proponit. Voti compos factus, omnique studio structura absoluta, generum Pontificem constituit.

VIII. Sed quia in Alexandri mentionem incidimus, non alienum fuerit, hujus etiam res gestas, mores & natales perstringere breviter: eoque facto, ad Institutæ historiæ seriem redire: vel ea de causa, quod Hierosolyma adiit, & ab eo aliquid admiratione dignum & Pontifici & populo accidit, atque ipse divinam quamdam visionem exposuit, ut Josephus refert, quæ in progressu ejus historiæ referentur. Hic C Philippi regis Macedonum filius fuit, natus ex Olympiade. Cæterum fabulantur eum Hammone sarum esse, qui specie draconis Olympiadem fuerit amplexus. Hammonem autem Jovem appellant: sed hoc fabulosum est. Illud autem fertur, matrem ejus ante eam noctem qua cum Philippo concubuerit, somnio putasse, fulmen in uterum suum illapsum esse, atque inde magnam extitisse flammam: quæ cum passim vagaretur, evanuisceret. Post nuptias, putabat Philippus se imprimere sigillum utero uxoris, leonis imagine. Id somnium conjectoribus aliis aliter interpretantibus, Aristander Reginam ferre D uterum respondit, neque enim obsignari solere inania: puerum vero qui ex eo conceptu expectaretur, fore animosum, & leonino ingenio. Natus est eo die, quo Ephesiæ Dianæ templum conflagravit: & Magi quidam illic circumcursantes, exclamarunt, magnum Asiæ malum & calamitatem eo die natum esse. Fuit colore ita candido, ut is circa faciem & pectus maxime purpuraseeret. Suavis item e corpore & ore ejus fragrabat odor: cujus utique causa fuit calor & ardor corporis, quo humores, unde putere corpora queant, consumebantur. Animi gravitatem puer E etiamnum præ se tulit. Nam cum celeritate pedum valeret, rogatus, an Olympiæ in stadio decursurus esset? respondit, se facturum, si Reges concertatores haberet. Cum vel urbs insignis capta, vel illustris victoria parta a Philippo nunciabatur, quasi ægre ferens, ad æquales dicebat: *Pater nullius egregiæ rei vobiscum gerendæ*

LIBER IV. *Edit. Paris. pag. 183.*

Alexander Macedo.

Somnia Olympiadis, & Philippi.

Dies natalis & Magorum prædictio. *pag 184.*

Habitus corporis.

Indoles.

LIBER IV. occasionem mihi relicturus es. Bucephalo equo ad Philippum allato, qui tredecim talentis æstimabatur, nec sessorem tum admittebat, nec vocem ferebat, cum Philippo offenderetur, ob eamque rem inutilis putaretur: *Qualem*, inquit, *equum ob tractandi imperitiam rejiciunt?* Quod dictum pater reprehendens: *Tu vero*, inquit, *eum tractare poteris?* Tum ille: *Rectius utique quovis alio*: permissuque patris, prehensis habenis, eum ad solem convertit: quod fortassis animadvertebat, eum umbræ ante oculos agitatione perturbari. Cumque eum paululum demulsisset manu, insiliit atque insedit: & parumper cohortatus, ad cursum dimisit. Quod qui videbant, soliciti erant. Ut autem alacer & lætus revertebatur, Philippi comites exclamabant: ipse vero Rex præ lætitia lachrymabundus, puerum deosculatus: *Quære*, inquit, *fili, regnum tibi par: nam te Macedonia non capiet*. Ingenio fuit ad imperata contumaci, sed rationibus & suasionibus tractabili. Magistro usus est Aristotele: nec doctrinam de moribus duntaxat, gerendaque Republica percepit, sed & arcanarum rerum scientiam: quæ quod paucis communicaretur, Epoptica & Acroamatica dicebatur, quarum vocum altera inspiciendi, altera auscultandi notionem habet. Ac circumfertur ejus epistolium ad Aristotelem, in hanc sententiam: *Non recte fecisti, acroamatis disputationibus editis. Nam qua re aliis præcellemus, si ea doctrina qua eruditi sumus, communis erit omnibus?* At ille respondit, *Et editas esse, & non editas*: quibus verbis obscuritatem illarum rerum, & intelligendi difficultatem significabat. Medicinæ non scientiam duntaxat, sed ipsam etiam actionem tractavit. Annos natus XVI. cum generosi & fortis animi jam specimina ederet, supra modum a patre amabatur. cum quo tamen ei non optime convenit, ob amores illius ætati indecoros, & matris zelotypiam & asperitatem.

Bucephalus equus.

Alexandri educatio.

Edit. Paris. pag. 285.

IX. Philippo a Pausania interfecto, in regno successit, annos XX. natus: & quamvis res imperii undique turbatæ essent, eas tamen audacia & consilii gravitate celeriter composuit: Thebis captis & eversis, captivisque venditis, & pace cum Atheniensibus facta. In Thebarum excidio Thrax quidam dux illustrem matronam Timocleam vi constupravit: ac deinde, ubi pecunia ejus esset, percontatus est, quem illa solum ad puteum quemdam deduxit, in eoque se ornamenta sua pulcherrima abscondisse dixit: cumque dux ad orificium putei sese inclinasset, mulier eum impulit, ac dejectum saxis injectis interfecit. Eam Alexander vinctam ad se perductam interrogavit, Quæ esset? Respondit illa intrepide, se Theagenis esse sororem, qui dux contra Philippum electus, pro defensione libertatis Græcorum occubuerit. Ejus igitur indolem, & animi magnitudinem admiratus, liberam cum liberis suis dimisit. Cum ad Diogenem Sino-

Regni principia.

Timocleæ factum.

A ἄπαρ ἀχθόμβος τοῖς ἥλιξιν ἔλεγε, ὡς Οὐδὲν ἐμοὶ σοὶ ὑμῖν ὁ πατὴρ ἀπολείψει λαμπρόν τι ἔργον ἐπιδείξασθαι. Τὸ Βουκεφάλα δ' ἵππου κομιδῇ τοῦ Φιλίππου τεσσαρακοντάλαντον τιμῆς, ᾧ μήτε ἀναβάτην προσιμένου, ὡς τῷ Φιλίππῳ ἐδείκνυτο μή τι φαύλῳ ὑπομένοντος, χαλεπῶς ἔχων δυσχεραίνε δέξασθαι κομιδῇ· Οἷον ἵππον, ὦ Ἀλέξανδρος ἔφη, μὴ εἰδότος χρήσασθαι, ἀποπέμπουσιν. Καὶ ὁ πατὴρ ἐπιτιμῶν αὐτῷ, εἶπε· Σὺ δὲ χρήσασθαι δυνήσῃ αὐτῷ; Ὁ δ' ἀπεκρίθη· Βέλτιον ἂν ἑτέρῳ τούτῳ χρησαίμην. Καὶ χρήσασθαι τῷ ἵππῳ ἐπιτραπείς, παραλαβὼν τὸν ἡνίαν, ἐπέστρεψε πρὸς τὸν ἥλιον· συνεὶς ἴσως, ὅτι τὴν σκιὰν πρὸ αὐτοῦ σαλδομένην διατάττοιτο. Βραχὺ δὲ κατέψησας αὐτὸν ἀνέθορε καὶ ἐπέβη αὐτοῦ. Καὶ παραπαλπάσας μικρὸν, ἄφηκε πρὸς δρόμον. Ἡσθεὶς δ' οἱ βλέποντες. Ἤδη δ' ἐπεσταφέντος σὺν φρονήματι καὶ χαρᾷ, οἱ μὲν περὶ Φίλιππον ἀνεβόησαν, ἐκεῖνος δὲ χαρμόσυνα προϊέντι δάκρυα, καὶ φιλήσας τὸ παῖδα, Ζήτει τέκνον, ἔφη, σοὶ βασιλείαν ἀπάλογον, Μακεδονία γάρ σε οὐ χωρεῖ. Ἦν δὲ ἡ φύσις αὐτῷ δυσκίνητος μὲν ἐπιτασσομένῳ· εἰ δὲ λόγῳ τις αὐτὸν καὶ πειθοῦς μετοίη, πειθήνιος. Ὡμίλησε δὲ τῷ Ἀριστοτέλει, μεταχεῖν οὐ μόνον τῶν ἠθικῶν καὶ πολιτικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀποῤῥητοτέρων, οὓς οὐκ ἐκοινοῦτο πολλοῖς, Ἐποπτικούς καὶ Ἀκροαματικοὺς καλουμένους αὐτός. Φέρεται γὰρ πρὸς Ἀριστοτέλη αὐτῷ ἐπιστολὴ, ὧδε ἔχουσα· Οὐκ ὀρθῶς ἐποίησας, ἐκδοὺς τοὺς ἀκροαματικοὺς τῶν λόγων. Τίνι γὰρ τῶν ἄλλων διοίσομεν, εἰ καθ' ἃς ἐπαιδεύθημεν λόγους, οὗτοι πάντων ἔσονται κοινοί; Ὁ δὲ ἀντιγράφει, ὡς Ἐκδέδονται, καὶ οὐκ ἐκδέδονται· ᾗ τισιν ἀλλοῖν τῷ ἀσαφείᾳ, καὶ τὸ δυσκατάληπτον. Καὶ ἡ ἰατρικὴς δὲ οὐ τὸ θεωρητικὸν μέτοιε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν πρᾶξιν αὐτῷ. Ἐξαιδεκέτης δὲ γεγονὼς, τὸ φρονήματος, καὶ τῆς ἀνδρείας ὑπερφυᾶ ἤδη διδοὺς, ὑπερηγαπᾶτο πρὸς τοῦ πατρός· ᾗ δὲ τὰς παρ' ἡλικίαν ἐρωτας τοῦ Φιλίππου, καὶ τὸ τῆς μητρὸς ζηλότυπον καὶ βαρύθυμον, ὁ Ἀλέξανδρος ἦχε πρὸς τὸν πατέρα διαφοράς.

Θ'. Παυσανίου δὲ τὸν Φίλιππον ἀνελόντος, παρέλαβε τὴν βασιλείαν ἔτεσι τυγχάνων ἐτῶν. Καὶ παραχρῆμα πάντων τὴν ἀρχὴν τὴν πραγμάτων, τόλμῃ καὶ βάρει φρονήματος αὐτὰ ταχὺ κατεστήσατο, τὰς μὲν Θήβας ἑλὼν καὶ κατασκάψας, καὶ τοὺς ἀλόντας τῶν Θηβαίων ἀποδόμενος, Ἀθηναίοις δέ γε συνεπάμενος. Ὅτε καὶ Τιμόκλειαν γυναῖκα Θηβαίαν, καὶ τῶν ἐπιφανῶν Θρᾴττις τις ἡγεμόνων κατέχων βιασάμενος, εἶτα περὶ χρημάτων ἀνέκρινεν. Ἡ δὲ μόνον αὐτῶν ἀπολαβοῦσα εἰς φρέαρ ἀπήγαγεν, ἐν τούτῳ φαμένη τὸ κειμήλιον κατακρύψαι τὸ κάλλιστον. Τοῦ δ' ἡγεμόνος ἐπαλιθέντος τῷ στόμιῳ τοῦ φρέατος, ὥστε αὐτὸν ἡ γυνὴ κατ' αὐτοῦ, καὶ λίθους ἄνωθεν βαλοῦσα ἔκτεινε. Ἦν δέσμιον πρὸς αὐτὸν ἀχθέσαι ἐρώτων ὁ Ἀλέξανδρος, τίνις εἴη; Ἡ δὲ ἀτρέμας, Θεαγένους εἰμὶ ἀδελφὴ, ἀπεκρίνατο, ὃς πρὸς Φίλιππον ἠρίστευε στρατηγὸς, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλήνων ἀγωνιζόμενος ἐλευθερίας, ἔπεσεν. Ἀγάμενος ἔτι τὸ μεγαλοφρόνως ἡ γυναικὸς ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τὸ παράσημα τῆς ψυχῆς, ἐλευθέρας σὺν τοῖς τέκνοις ἀπέλυσε. Πρὸς Διογένην δὲ τὸν Σινωπέα περὶ Κέρινθον

ἐκπεέβαπε ἀπελθών, καὶ πλέφ θαλπόμενον ἔρπακε, καὶ πυθόμενος τὸ τοῦ ἀνδρὸς, καὶ εἴ τινος δέοιτο· ἔφη; ὁ δὲ τὰς τοῦ ἡλίου, εἶπεν, ἀλέας δέεσθαι, καὶ μεταχύσαι αὐτὸν ἔκέλευε. Ἀπιόντος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου, οἱ περὶ αὐτὸν καταγέλων τὸν Διογένην. Ὁ δὲ φὸς αὐτοὺς ἔφη, θαυμάζων τὸ ὑπεροπτικὸν τοῦ ἀνδρὸς, ὡς εἰ μὴ Ἀλέξανδρος ἤμελλον, Διογένης ἂν ἤμελλον. Ὁρμήσας δὲ ἐπὶ τὴν Ἀσιάτιν στρατείαν, καὶ σφίσιν ἐκ τῆς ἠπείρου ἀγρὸν ἀποτεέμνει, τῷ δὲ κώμην, τῷ δὲ φρούριον ἄλλῳ. Τοῦ δὲ Περδίκκου, Τί δ', ὦ Βασιλεῦ, σεαυτῷ καταλείπεις, εἰπόντος; Τὰς ἐλπίδας, ἔφησεν ἐκεῖνος ἀπέφησι. Διαβάντι δ' Ἑλλήσποντον, καὶ τὸν Δαρείου σατράπαι μετὰ βαρείας δυνάμεως πρὸς τὸν τοῦ Γρανίκου ἐβοήθησαν ποταμὸν συμπλακησόμενοι. Τῶν δὲ περὶ αὐτὸν τὸ βάθος διδόντων τοῦ ποταμοῦ, τὸ ῥοῦν τε, τὸ φορὰν, καὶ τὸ ἐπὶ τοῖς τοῦ πολεμίου ἐπίθεσιν, ἐκείνος σὺν ἴλαις ἱππέων τετρακοσίαις ἐμβάλλει τῷ ῥεύματι, πρὸς αὐτὸ ἀκροκινδυνεύων, καὶ πρὸς τὰς ὄχθας, καὶ πρὸς ὑποβάσεις ὀχθώδεις καὶ ἀπορρῶγας. Διὸ καὶ μανικῶς μᾶλλον, ἢ στρατηγικῶς ἔδοξε τότε πεπρᾶχθαι τὸν διάβασιν. Οὔπω δὲ ἔφιππος, φύρδην διαπαλαίζετο μάχεσθαι. Καὶ πολλῶν πρὸς αὐτὸν ὠρμημένων (ἦν γὰρ ἐκ τῆς ἔσθλων ἔφεδρος) ἀκοντισθεὶς μὲν οὐκ ἐτρώθη. Κορυθὸς δὲ τὸ κράνος αὐτοῦ πλήξαντος τινὸς, μέχρι τοσούτου τοῦ κράνους καθίκετο ἡ πληγὴ, ὡς καὶ τῆς τριχῶν αὐτοῦ παραψαῦσαι τὸν κορυθα. Τῆς μάχης δ' οὔπω σωμισγούσης, οἱ Γρανικὸν οἱ Μακεδονικαὶ δυνάμεις ἔβεβήκασι· καὶ οἱ τοῦ Δαρείου ἵππεῖς ἀντεῖχον, ἀλλ' ἔλαθον ὡς φυγὴν. Ἐκ γοῦν τῆς μάχης ταύτης πολλὴ τις ἀγέστο πρὸς δυτυχίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου φορά. Αὖ, τε δὴ Σάρδεις οἱ προσεχώρησαν, καὶ πᾶλλα προσέθεντο. Ἐντεῦθεν εἰς τὴ παραλίαν ἐτράπετο, καὶ τὸν τε Παμφυλίαν ἔχε, καὶ Κιλικίαν τε τὴ Φοινίκην, Πισιδίαν τε καὶ Φρυγίαν. εἶτα Παφλαγόνας, καὶ Καππαδόκας ἐχειρώσατο. Δαρεῖος δὲ ἐκ Σούσων σὺν ἐξήκοντα μυριάσιν ὥρμησε, τοῦ τε πλήθει τῆς στρατιᾶς ἐπαρθείς, καὶ θάρσος ἔχων, ὡς δειλιῶντος Ἀλεξάνδρου, ὅτι ἐπὶ μακρὸν ἐκεῖνος ἐν Κιλικίᾳ διέτριβε. τὸ δὲ διὰ τόσον ἦν, ὅτι πρὸς τοῦ ἄλλου μὲν ἀπέγνωσο ἰατροῦ, Φίλιππος δὲ μόνος ὁ Ἀκαρνὰν ἐθάρσησε φαρμακεῦσαι αὐτόν. Τοῦ δὲ Παρμενίωνος φθάσαντος ἐπιστεῖλαι αὐτῷ, ὑπὸ Δαρείου διαφθαρῆναι τὸν Φίλιππον δωρεαῖς μεγάλαις καὶ ὑποσχέσεσιν, εἰ αὐτὸν ἀνέλοι τοῦ ἐπιστολίου ἐπῆλθε, καὶ μηδενὶ περὶ αὐτῆς ἐφρᾶσαι, ἀλλὰ παρ' ἑαυτῷ. Ἅμα δὲ τῷ Φιλίππου τὸ κύλικα τὸν φαρμάκου προσαγαγόντος αὐτῷ, αὐτὸς μὲν θαῤῥῶν ἐδέξατο ταύτην, ἐκείνῳ δὲ τὴν ἐπιστολὴν ἐπιχείρισε. Καὶ ὁ μὲν ἔπινεν, ὁ δὲ ἀνεγίνωσκεν, ἑοραῶντες ἀλλήλους, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐν ὄψει χαρείσῃ καὶ ἱλαρᾷ, ὁ δὲ Φίλιππος ἐν προσδοκίᾳ καὶ τῇ θορυβημένῃ. Τῷ δὲ Δαρείῳ ἀποδόντος ἐκ Ἀλέξανδρον, ἴν', ὡς ἔλεγε, μὴ ἀποδράσωσιν οἱ πολέμιοι, Μακεδὼν Ἀμύντας ὢν αὐτόμολος παρ' αὐτῷ, Θάρρει, ἔφη, ὦ Δέσποτα, ὁ ὃν φεύξεται ὁ Ἀλέξανδρος, ἀλλ' ὅσον ἤδη βαδεῖται πρὸς σέ. Ἐν ἴσῳ δὲ ἡ Κιλικίας ἡ μάχης συγκροτηθείσης, πολλὸν μὲν ἐν ὁ τόπος δεῖ ἡ στενωσις παρέχε ῥοπὴν τῷ Ἀλεξάνδρῳ, πλείω δ' αὐτὸς ἑαυτῷ δεξιὸς στρατηγήσας, ὅτε καὶ ὁ μηρὸν ἐπλήγη ξίφει, ἐν τοῖς πρωμάχοις ἀγωνιζόμενος. Pi-

pensem, qui Corinthi degebat, venisset, eumque dicta salute rogasset, Num qua re egeret? respondit ille, sibi opus esse calore solis: utque inde discederet, petiit. Alexandro digresso, comites ejus Diogenem deridebant. Quibus ille sublimem viri animum admiratus, dixit: Se, nisi Alexander esset, Diogenem esse velle. Cum Asiaticam expeditionem moliretur, navem non conscendit prius, quam amicorum alius agros, aliis pagos, aliis reditus aliquos donasset. A Perdicca rogatus, *quid sibi ipsi reservaret? Spem* inquit. Cum Hellespontum trajecisset, satrapæ Darii circa transitum Granici cum magnis copiis occurrerunt. Militibus autem profunditatem & impetum fluminis, atque etiam hostium aggressionem reformidantibus, ipse cum XXII. equitum turmis flumen est ingressus, eademque opera & ipsum & hostes & ripas altiores ac præruptas: est periclitatus, ut furiose magis quam prudenter transisse putaretur. Flumine ad hunc modum superato, tumultuariam pugnam committere est coactus: & multis contra se ruentibus, (erat enim ex armis notus) jaculis non est vulneratus: sed quidam ejus galeæ tantum ictum gladio intulit, ut capillos etiam perstringeret. Dum pugna ita committeretur, Macedonicæ copiæ Granicum transierunt, quarum vim Darii milites non ferentes, fugæ se mandarunt. Ejus prælii successus Alexandro magnæ felicitatis fuit occasio. Nam & Sardeis in deditionem accepit, & reliqua se cum eo conjunxerunt. Indead oram maritimam conversus, Pamphiliam, Ciliciam & Phœniciam occupavit, Pisidiamque & Phrygiam. Deinde Paphlagones & Cappadoces subegit. Darius autem Susis profectus est cum DC. millibus, tum exercitus magnitudine elatus, tum eo fretus, quod Alexandrum ob longiorem in Cilicia moram timere arbitrabatur. Id vero ob morbum fiebat: cujus curatione a cæteris omnibus medicis desperata, solus Philippus Acarnan. el medicinam adhibere ausus est: cum quidem Parmenio scripsisset, illum a Dario corruptum esse ingentibus muneribus & pollicitationibus, si eum sustulisset. Ea epistola Alexander lecta, asservataque, ac re nemini communicata, calicem medicamenti a Philippo oblatam accepit alacer: illi vero epistolam dedit. Sic alter bibit, alter legit, uterque alterum intuens: Alexander vultu jucundo & hilari, Philippus solicito & perturbato. Cum autem Darius contra Alexandrum festinaret, ne, ut dicebat, hostes aufugerent, Amyntas Macedo transfuga bono animo eum esse jussit: neque enim fugiturum Alexandrum, sed statim contra ipsum iturum esse. Commisso autem ita Isso Ciliciæ prælio, magnum quidem & ipsius loci angustiæ momentum Alexandro ad victoriam attulerunt, sed ipsius dexteritas & fortitudo longe majus. Tunc enim principes pugnans, ense femur

LIBER IV. Alexandri congressus cum Diogene.

Asiatica expeditio.

Granici transitus.

Edit Paris. pag. 186.

Alexandri morbus in Cilicia.

Philippus Acarnan medicus.

LIBER IV. est vulneratus. Victoriam illustrem adeptus, Dario fuga elapso, curru & arcu ejus est potitus: castra a Macedonibus direpta sunt, ac Darii tentorium cum ministeriis, opibus, omnique apparatu Alexandro exemptum. Deinde cum ei nunciaretur, Darii matrem, uxorem, & duas filias captivas duci, Darium pro mortuo deplorantes, quod ejus currum & arcum captum vidissent: commotus eo nuncio propter fortunæ inconstantiam, quemdam ad mulieres mittit, qui eis indicet, Darium vivere, neque eis quicquam molestiæ illatum iri. Neque enim se Darium hostem judicare, sed cum eo de imperio certare: neque de ministeriis quæ habebant quicquam eis detraxit, neque in conspectum earum venit, neque passus est ut ab ullo quicquam indignum vel sustinerent, vel expectarent.

Clementia in captivas Regium.

X. Post Issicam victoriam, etiam Damasci est potitus, ubi Persæ & ipse Darius pecunias & maximam impedimentorum partem reliquerant. Post hæc Cyprus & Phœnicia, excepta Tyro, sunt ei traditæ. Tyrus obsidione capta est, quam dum oppugnaret, duo somnia vidit: altero putabat se ab Hercule de mœnibus vocari, porrigente dexteram. alterum ei satyrum ostendebat, secum colludentem, qui jamjam comprehendendus, effugeret, ac fero tandem in manus suas veniret. Id conjectores interpretati sunt, significasse Tyri possessionem: nam satyrus, si vocabulum dividas, notat, Tua Tyrus. Deinde cum Gazam urbem Syriæ magnam oppugnaret, saxo humerum ictus est, urbem vero cepit. Ægypto in potestatem suam redacta, urbem in ea Græcam de suo nomine condere voluit, & locum quemdam ad structuram designavit. Dormienti autem visus est astare vir canus & venerabilis, qui Homerus esset, & hos versus recitaret:

Tyri obsidio.

Alexandriæ ædificatio.

Insula fluctivago quatitur circumflua Ponto:
Ægyptum jacet ante, Pharos quam nomine dicunt.

Edit. Paris. pag. 188.

Statim igitur exilit, Pharumque profectus, & loci opportunitate captus, illic urbem extruxit, aggeribus insula in continentem redacta. ac naturali loci commoditate delectatus, dixisse fertur: Homerum cum cætera magnum, tum vero egregium architectum fuisse. Ad Ammonis templum per loca sicca & arenosa proficiscens, comitem individuam felicitatem ibi quoque reperit, itineris illius difficultates sublevantem. Nam pluviæ delatæ sitis periculum dispulerunt, æremque temperarunt, humefacta arena, & ex humore densata. Cum autem confusis itineris notis, aberrassent duces, corvi supervolantes viam eis monstrarunt: iidemque eos qui tardius incesserant, exercitum non consecuti, noctu crocitando revocarunt. Sic difficultates itineris superata, ad Ammonis templum progressus est. ubi cum eum propheta Græce filium appellare vellet, in fine ver-

Ammonis templum.

Prophetæ barbarismus.

A εἰρωνῶς δὲ νικήσας, Δαρεῖον μὲν οὐχ οἷός τε φυγόντα, τὸ ἅρμα δὲ καὶ τὸ τόξον αὐτοῦ ἔλαβε. Τὸ δὲ Δαρείου στρατόπεδον διαρπάζει παρὰ τῶν Μακεδόνων, ἃ μέν τοι τῷ Δαρείῳ σκηνὴ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐξήρπο μὴ τῆς θεραπείας, καὶ τῆς πλούτου, καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς. Εἶτα ἡ μήτηρ, καὶ ἡ γυναῖκα Δαρείου, καὶ δύο θυγατέρας αἰχμαλώτους ἀγεσθαί τις ἀγγέλλει αὐτῷ, ὀλολυζούσας ὡς τεθνηκότος Δαρείου, ἅτε τὸ ἅρμα ἐκείνου καὶ τὸ τόξα λαφθέντα θεάσαντο. Περιπαθήσας ὁ ἐπὶ τῷ ἀγγελίᾳ, ἅτε τὸ τῆς τύχης ἀσταθμητον, πέμπει τινὰ πρὸς τὰς γυναῖκας, ἐρωτῶντα, ὅτι τε ζῇ Δαρεῖος, καὶ ὅτι αὐταῖς οὐδὲν ἀνδὶς ἀπαιτίαται. Οὐ γὰρ ἐχθρὸν ἡγεῖσθαι Δαρεῖον, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς βασιλείας αὐτῷ διαφέρεσθαι· εἴπε δὲ ἡ θεραπείας ἢν εἶχον ἀφείλετό τι, εἴπε εἰς ὄψιν ἦλθεν αὐταῖς, εἴπε ἀπάξιόν τι παρά τε πάντας παθεῖν, ἢ προσδοκῆσαι ἰώμενον.

B

ί. Ἤδη δὲ νενικηκὼς ἐν Ἴσσῳ γίγονεν ἐγκρατὴς καὶ τῆς Δαμάσκου, ἔνθα οἱ Πέρσαι καὶ Δαρεῖος αὐτὸς τά τε χρήματα καὶ τῆς ἀποσκευῆς τὰ πλεῖστα κατέλιπον. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ, τε Κύπρος καὶ ἡ Φοινίκη, ἡ Τύρου χωρὶς, αὐτῷ ἐχειρώθησαν. Ἡ δὲ Τύρος πολιορκία ἦλθε, δύτινος ὀνείρου ἐν τῇ πολιορκεῖν τὴν Ἀλεξάνδρου διανοίαν. Ἐδόκει γὰρ ὁ Ἡρακλῆς, καλῶν αὐτὸν ἐκ τῆς τείχους, καὶ δεξιούμενος. Ὁ δὲ ἕτερος ὄνειρος, Σάτυρον αὐτῷ ἐδείκνυ φρασταίζοντα, καὶ βαλομένῳ συχνῶν, ἀφαλλόμενον, ὀψὲ δὲ εἰς χεῖρας ἐλθόντα αὐτῷ. Ἐκεῖθι δ' ὅτος ὁ ὄνειρος, δηλοῖ αὐτῷ κατὰ διαίρεσιν τῆς ὀνόματος, ὡς Σὰ Τύρος ἔσαι. Εἶτα τὴν Γάζαν πολιορκῶν, πόλιν τῆς Συρίας μεγάλην, ἐπλήγη τὸν ὦμον λίθῳ, καὶ δὲ πόλιν κατέσχε. Κοιμώμενος δὲ ἀνὴρ ἔδοξεν ἐπιστῆναι πολιός τε καὶ γεραιὸς, εἶναι δὲ ἐφαίνετο τὸν Ὅμηρον, καὶ λέγειν τὰ ἔπη ταῦτα·

C

Νῆσος ἔπεστι τις ἐν πολυκλύστῳ ἐνὶ Πόντῳ.
Αἰγύπτου προπάροιθε, Φάρον δὲ κικλήσκουσιν.

D Ἀναθορὼν οὖν αὐτίκα πρὸς τὴν Φάρον ἀφίκετο, καὶ τῇ τῆς τότε ἀρεσθεὶς ἕδρᾳ, ἐκεῖ καὶ πόλιν ἱδρύσατο, ἐπειράσας αὐτὴν ἐκ χώματος, νῆσον οὖσαν τὸ πρότερον. Λέγεται δὲ ὡς ἰδεῖς τὴν τῶν πάντα φυσικὴν ἐπιστήμονι, εἶπε, ὡς Ὅμηρος ἄρα πάλαι τε μέγας ἦν, καὶ ἀρχιτέκτων σοφός. Εἰς Ἄμμωνος δὲ ἱερὸν ἀπιὼν δι' ἀνύδρου καὶ ἀμμώδους τόπου, ἐκ αὐτῷ παρομαρτῆσαι ἐν ἅπασιν εὐτυχίαν ὗρε κἀκεῖ, τὸ ἐργώδες τῆς πορείας ἐκείνης ἐπικουφίζουσαν. Τῆτο γὰρ γενόμενοι, ἐκ ἐκ ἀνυδρείας κίνδυνον διεπράσαντο, καὶ τὸν ἀέρα ὄμβρων πεποιήκασιν, ὑγρωθέντος ἐκ ἄμμου, καὶ συμπηλωθέντος ἐκ τῆς ὑγρότητος. Τῶν δὲ τῆς ὁδοῦ γνωσμάτων συγχυθέντων, οἱ τῶν πόλεων ἡγεμόνες πεπλάνηνται. Κόρακες δὲ ὑπερπετόμενοι, τῆς πορείας ἡγοῦντο τοῖς μετ' αὐτῶν· εἴ τινες βραδυπορωτέρως ὑπελιμπάνοντο, πυκνὸς ἐκείνους ταῖς κλαγγαῖς ἀνεκόμιζον. Οὕτω δὲ διελθόντι τῆς πορείας τὸ δύσεργον, καὶ εἰς Ἄμμωνος φθάσαντι, ἐ ἐκεῖ Προφήτης ἄλλως φωνῇ θέλων προσφωνῆσαι αὐτὸν, ἐβαρβάρισε περὶ τὸ τέλος τὸ ῥήτρημα, Ω

E

Παῖ Διός, ἀντὶ τῦ παιδίον εἰπών. Καὶ ὁ βαρβαρικὸς δόξαν πολλοῖς παρίχει, ἐκ θεῶν τὸν Ἀλιξάνδρου γεγονέναι καὶ γίνεσθαι, λόγῳ ἡδομένους, ὅτι Παῖ Διός ὁ Προφήτης εἶπεν αὐτῷ. Κἀκεῖνος μὲν τοῖς βαρβάροις ἐμεγαλαύχει καὶ γένεσιν ἐκ τοῦ θείου, ὡς καὶ τὴν Ὀλυμπιάδα λέγειν· Οὐ παύσεταί μοι βάλλων με πρὸς Ἥραν ὁ Ἀλέξανδρος; πρὸς δὲ τοὺς Ἕλληνας τῷ λόγῳ ἐφείδετο· βέλει δέ ποτε τρωθείς, αἵματος ἐκ τῆς πληγῆς καταῤῥέοντος, τὸ ῥέον, εἶπεν, αἷμα, καὶ οὐκ

Ἰχὼρ, οἷός περ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσιν.

Ὡς δὲ ὁ Δαρεῖος ἐπέστειλεν αὐτῷ μύρια μὲν τάλαντα, δισχίλιους λύτρους τῶν φιλτάτων αὐτῷ, καὶ τῆς ἐντὸς Εὐφράτου πάσης αὐτῷ ἐξισάμους, καὶ φίλον αὐτὸν ποιήσεσθαι, μίαν τῶν θυγατέρων αὐτῷ γήμαντα· ὁ Παρμενίων, Εἰ Ἀλέξανδρος, εἶπεν, ἤμην, ἔλαβον ἂν ταῦτα· Κἀγὼ, ἔφη, νὴ Δία, εἰ Παρμενίων. Ἀπεστέλλετο δὲ τῷ Δαρείῳ, εἰ πρὸς αὐτὸν ἀφίκοιτο, μή τινος ἀτυχῆσαι τῶν φιλανθρώπων. Ἀποδράς δέ τις τῷ δινύχῳ τῆς γυναικὸς Δαρείου, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀφικόμενος, τὸν θάνατον τοῦ Βασιλέως ἀπήγγειλεν· ἔφθη δὲ θανοῦσα ἐκ τοκετοῦ. Δαρεῖος δὲ ἀπελαύσατο, φήσας ἔτι μόνον αἰχμάλωτος ἡ Βασίλισσα γέγονεν, ἀλλὰ καὶ πρῶτος βασιλικῆς ἀτυχίας. Καὶ ὁ δινύχος, Ἀλλὰ θάρρει, ἔφη, ὦ Δέσποτα. Οὔτε γὰρ ζῶσά μου Δέσποινα καὶ μήτηρ ἦσα καὶ τὰ τέκνα κακῶν τινος ἐπειράθησαν, οὔτ' ἀποθανοῦσα παρῆς ἐκείνη φροντίσης ἡμῖν ἔσεσθαι, ἀλλὰ καὶ πολλῶν ἐπιμέλειαν ποιήσεται δάκρυσι. Τούτοις ὁ Δαρεῖος εἰς ὑποψίας ἀπόρους ἐνέπεσε, καὶ τὸν δινύχον ἰδίᾳ παραλαβὼν, ὅρκοις προσατιλάμβανε, εἰπεῖν, εἴ τις περὶ τὴν γυναῖκα γέγονε τῷ Ἀλιξάνδρῳ ἐμπάθεια; Πῶς γὰρ, ἔλεγε, παρ' ἐχθρῷ καὶ νέου ἀνδρὸς πολεμίᾳ γυνὴ, ὡς ἔφης, ὑπὸ τετίμηται; ὁ δ' δινύχος ἐκ λόγου ἐγκόψας, Εὐφήμει, Δέσποτα, ἔφη, καὶ μήτι τὴν γυναῖκα κατάιχυνε, μὴ δ' αὖ κατηγόρει Ἀλιξάνδρου, ὃς πλέον τοῖς Περσῶν τὸ σῶφρον, ἢ τοῖς Πέρσαις τὸ γενναῖον ἐπέφηνε· καὶ ὅρκους τοὺς λόγους ἐβεβαίου, περὶ τῆς ἐγκρατείας τοῦ Ἀλιξάνδρου, καὶ τῆς ἄλλης ἀρετῆς διηγούμενος. Καὶ ὁ Δαρεῖος τύχοι δυνηθῆναι ἀρείψασθαι τὸν Ἀλιξάνδρῳ, ὧν εἰς τὰ φίλτατα καλῶν ἐνδείξατο, ἢ μὴ ἄλλον εἰς τὸν Κύρου καθίσαι θρόνον, ἢ τὸν Ἀλιξάνδρου.

ιά. Ἤδη δὲ τῶν ἐντὸς Εὐφράτου χώρων παραλαβὼν ὁ Ἀλιξάνδρος, ἐπὶ Δαρεῖον ἦρεν, ἑκατὸν μυριάδας στρατοῦ ἐπαγόμενος. Ὡς δ' ἐν ὄψει ἀλλήλων ἐγένοντο τὰ στρατεύματα, καὶ νὺξ ἦν, καὶ τὸ μεταξὺ πεδίον τὰ πυρὰ τῶν βαρβάρων κατέλαμπεν, καὶ θόρυβος ἐκ τῆς στρατιᾶς προσήχει πολὺς, Παρμενίων, καὶ τῶν ἑταίρων τινὲς ἐκπλαγέντες τὸ πλῆθος, συνεβούλευον Ἀλιξάνδρῳ νυκτὸς ἐπιθέσθαι τοῖς πολεμίοις· μὴ γὰρ ἂν δυνηθῆναι καὶ συτάδην ἀντίσταν τοσούτῳ στρατεύματι. Ὁ δὲ, Οὐ κλέπτειν τὸν νίκην, εἶπε· τῇ δ' ἑπομένῃ ἡ μάχης συγκροτηθείσης, ὡς μέν τινες φασὶν ἐν Ἀρβήλοις, ὡς δ' ἕτεροι ἐν Γαυγαμήλοις, οἱ βάρβαροι ἐφεύγειν, καὶ ὧν αὐτῶν διαγωνίσασθαι. Ἀλιξάνδρος δὲ πόρρωθεν τὸν Δαρεῖον ἰδὼν ἐν ἅρματος ὑψηλοῦ, ἱππότας πλείους, καὶ λαμπρῶς ὡπλισμένους περικυκλοῦντα, ἐκεῖ συνάγει τοὺς φεύγοντας, ὅσους τε τύχοις συναράξαι τοὺς μίσγοντας, καὶ πολλοὺς ἐκδόσθαι αὐτῶν. Πολλῶν δὲ πιστάντων τὸν Δαρείου ἑκάστου, ὡς καὶ ὧν ἐξελάσαι τὸ ἅρμα τοῖς πτώμασι συνεχόμενον, τότε μὲν ἀπέβη Δαρεῖος· θήλειαν δ' ἵππον ἀπα-

bi lapſus eſt, & unius litteræ errore Alexandrum filium Jovis appellaſſe viſus. Unde a nonnullis divina ejus origo credita, qua apud barbaros ita gloriabatur, ut & Olympias diceret: *Non deſinet me Alexander apud Junonem calumniari?* apud Græcos vero ea oratione abſtinuit: Aliquando ſagitta ictus, manante ſanguine dixit: Sanguis hic quidem eſt, non ichor, *Qualis de ſuperis ſolet emanare beatis*. Cum Darius ei x. millia talentum pro redemptione ſuorum chariſſimorum obtuliſſet, & omni provincia extra Euphratem ei cederet, affinitatem filia deſponſa cum eo junctura: Parmenion dixit, *Si Alexander eſſem, acciperem iſta: Et ego*, inquit, *profecto, ſi Parmenio eſſem*. Darioque reſcripſit, ſi ad ſe veniret, eum nullum humanitatis officium deſideraturum. Regina ex partu mortua, quidam ex eunuchis elapſus, ejus obitum Dario nunciavit: quo audito lamentatus eſt, quod non tantum captiva fuiſſet, ſed & regia ſepultura caruiſſet. Ibi eunuchus: *Bono*, inquit, *animo eſto, Domine. Neque enim vivens domina mea & mater tua liberique ullum malum ſunt perpeſſæ, neque illa mortua beneſta ſepultura caruit, ſed hoſtium quoque lachrymis eſt ornata*. Ex iis verbis Darius ſuſpicionibus ſiniſtris obortis: eunuchum ſeductum jurejurando adegit, ut ſibi diceret, an Alexander uxoris amore captus fuiſſet? *Nam alioqui cur*, inquit, *& ab hoſte & ab adoleſcente honorata eſt?* Sed eunuchus ſermone interrupto: *Domine, bona verba*, inquit, *neque te vel uxorem probro afficeris, vel Alexandrum accuſaris, qui modeſtiam ſuam Perſicis mulieribus magis declaravit, quam Perſis fortitudinem*: cujus continentiam cæteraſque virtutes dum prædicaret, orationem ſuam jurejurando confirmavit. Darius igitur optavit, ut aut Alexandro gratiam referre poſſet pro beneficiis in ſuos chariſſimos collatis, aut ut ne alius, quam ille in Cyri ſolio ſederet.

Darii conditiones repudiatæ.

Edit. Pariſ. pag 189.

XI. Alexander autem provinciis intra Euphratem jam potitus, contra Darium ibat, decies centena hominum millia ſecum trahentem. Ut in conſpectum venerant exercitus, & noctu barbarorum pyræ planiciem interjectam colluſtrabant, eque caſtris eorum magnus tumultus reſonabat: Parmenio & quidam ex amicis multitudine perterriti, Alexandro ſuadent, ut noctu hoſtes invadat, neque enim poſſe juſta acie cum tanto exercitu decertari. Is vero, ſe furari velle victoriam negavit. Poſtridie pugna commiſſa, ut quidam ajunt, Arbelis, ut alii, Gauſamelis, barbari terga dederunt, eoſque victores perſecuti ſunt. Alexander autem cum Darium eminus in ſublimi curru plurimis equitibus ſplendide armatis circumdatum vidiſſet, fugientes eo compulit: quibus eos etiam qui loca ſua non deſeruerant perturbavit, multoſque diſſipavit. Multis autem in conſpectu Darii cæſis, cum is præ cadaveribus currum agere non poſſet: eo relicto,

Darius denuo profligatur.

LIBER IV.

& equa conſcenſa, fugæ ſe mandat: in qua captus etiam fuiſſet, niſi Parmenio Alexandrum accerſiſſet, ut ſuo cornu laboranti ſubveniret. Hac illuſtri parta victoria, Perſarum regno everſo, Alexander Aſiæ rex declaratus, omni Babylonia potitus eſt. Suſis captis, XL. millia talentum ſignatæ pecuniæ, & alias infinitas opes maximi pretii in regia invenit. * Perſia quoque ſubacta, tantundem quantum Suſis invenit: aliaſque præterea divitias exportatas eſſe memorant, decies mille jugis mulorum, & quinquies mille camelis. Regiæ incenſæ ſtatim eum pœnituit, atque ignem extingui juſſit. Porro cum natura magnificus eſſet, auctis fortunis, etiam ejus auctа eſt liberalitas. Suos delicate vivere videns, leniter caſtigavit: ſeque mirari dixit, eos ex comparatione ſuæ & Perſicæ vitæ non didiciſſe, deliciis nihil eſſe ſervilius, labore nihil regalius. Ipſe quidem, de expeditionum & venationum laboribus nihil remiſit: amici vero, qui propter divitias genio indulgere cupiebant, cum ſequi coacti, maledictis non abſtinebant. quæ ille principio æquo ferebat animo, Regium eſſe dicens, male audire cum beneface-ret: ſed tandem frequentibus calumniis exaſperatus, ſævus & inexorabilis extitit erga maledicos. Prius autem cum pro tribunali capitales cauſas cognoſceret, alteri auri manum admovere ſolebat, ut eam reo intactam conſervaret, & acculationis expertem. Cum Darium per dies complures tribus millibus aſſumptis perſequeretur, plerique & itinerum difficultatibus & aquæ inopia defatigati ſunt. cum ei Macedones quidam occurrerunt, aquam in utribus ferentes: impletamque galeam obtuleruat ex fiti male affecto. Qua accepta, cum ſe a comitibus aſpici videret, non bibit, ſed iis qui dederant illa reddita, dixit: *Si ego ſolus bibero, bi deficient animis.* Hoſtes jam aſſecutus, caſtris præteritis, ad Darium capiendum properavit. Is vero in curru jacebat moribundus, & confectus vulneribus, cumque petita aqua bibiſſet, ad Polyſtratum dixit, qui eam dederat: *Hoc extremum eſt calamitatum mearum omnium, quo tibi de me bene merito gratiam referre non poſſum. Sed & Alexander tibi gratiam referet, & Alexandro Dii immortales, pro clementia, qua erga matrem uxoremque & liberos meos uſus eſt.* His dictis, expiravit: cui Alexander morienti aſtans, ſua chlamide cadaver tectum, & regaliter ornatum, ad matrem ejus miſit. Beſſum vero a quo occiſus fuerat, duabus arboribus vi inflexis alligari juſſit, quibus laxatis, cum utraque vehementi impetu ad ſuam naturam rediret, homo diſcerptus eſt. Cum in Hyrcaniam abiret, & barbari quidam circa pelagus Hyrcanum, quod & Caſpium dicitur, equum ejus Bucephalum rapuiſſent, ægre tulit, eiſque per nuncios comminatus eſt, ni equum redderent, ſe omnes occiſurum. At illi & equum reddiderunt, & ſemetipſos ei dedidere-runt.

Perſicæ prædæ magnitudo.

* Perſepoli.

Edit. Pariſ. pag. 190.

Alexandri liberalitas, frugalitas, moderatio, & iracundia.

Darii perſecutio, & interitus.

pag. 191.

Hyrcania Parthica.

A βιβυκὼς, ἔφυγεν. Εἰλε δ' ἂν, εἰ μὴ Παρμενίων ὁ Ἀλέξανδρον μετεπέμψατο, ἐπαρήξοντα τῷ κατ' αὐτὸν κέρατι πονουμένῳ. Ἡ μὲν οὖν νίκη λαμπρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἀπεσγέγονεν. Ἡ δὲ Περσῶν βασιλεία ὑποχείριος καθῆρητο, Ἀλέξανδρος δὲ τῆς Ἀσίας Βασιλεὺς ἀνηγόρευτο, καὶ ἐπ' αὐτῷ ἡ Βαβυλωνία πᾶσα ἐγένετο. Σέσων δὲ χρυσᾶς, πεντακισμύρια τάλαντα νομίσματος κατὰ τὰ βασίλεια εὗρεν, καὶ ἄλλων χρημάτων ἀμυθήτων πολυτέλειαν. Κυρεύσας δὲ καὶ τῆς * Περσίδος, νομίσματος ὄρη πλῆθος ὅσον ἐν Σούσοις. Τὸν ἄλλον δὲ πλοῦτον ἱστοροῦσιν ἐκκομισθῆναι μυρίοις ὀρεινοῖς ζεύγεσι, καὶ πεντακισχιλίοις καμήλοις. Ἐμφορήσας δὲ τῶν Βασιλείων, παχὺ μετεμελήθη, καὶ κατασβεσθῆναι πῦρ προσέταξε. Μεγαλόδωρος δὲ τυγχάνων, ἔτι μᾶλλον ἐπεδίδου ἑαυτὸν τοῖς πράγμασιν αὐξανομένοις αὐτῷ. Ὁρῶν δὲ τοὺς περὶ αὐτὸν τρυφῶντας, καὶ ταῖς δαπάναις πολυτελεῖς, καθήψατο αὐτῶν, θαυμάζειν αὐτὸς, εἰ μὴ ἔμαθον ἐκ συγκρίσεως τὸ τῶν Περσῶν βίου πρὸς τὸν σφέτερον, ἔτι δουλικώτατον μὲν ὄντα τὸ τρυφᾶν, τὸ δὲ πονεῖν ἀρχικώτατον. Λύπης μὲν τοι καὶ ἐπεδίδου, καὶ στρατιὰς ἐν θήραις ποιῶν. Οἱ δ' ἑταῖροι αὐτῷ διὰ πλοῦτον τρυφᾶν βουλόμενοι, συνίεσθαι δὲ οἱ ἀναγκαζόμενοι, εἰς τὸ βλασφημεῖν αὐτὸν ἐτράποντο. Ὁ δὲ ἑαυτὸν ἔφερε περὶ τὴν ἀρχὴν τὰς βλασφημίας, λέγων, βασιλικὸν εἶναι τὸ κακῶς ἀκούειν ἐργαζομένων. Ἕτερον μέν τι αὐτὸν αἱ πολλαὶ ἐβεβλαὶ ἐξετράχυνεν, ἐν ὀργῇ τοὺς βλασφημοῦντας αὐτὸν χαλεπὸν γενέσθαι καὶ ἀπαραίτητον παρεσκεύασεν. Καί τοι ἑαυτὸν καὶ θανατικῶν κρίσεσι δικῶν, εἰώθει τῷ ἐπὶ τῷ ὤπτῃ χειραγωγεῖσθαι, ὡς ἄφωνον αὐτὸ τῶν κατηγορουμένων τρόπων, καὶ τὴν κατηγορίας ἀμίαστον. Ἐξελαύνων δ' ἐπὶ Δαρεῖον, μυριοχιλίων, ἐφ' ἡμέρας πλείους ἐδίωκεν, ὡς ἀπαγορεῦσαι τοὺς πλείονας, διά τε τὴν χαλεπότητα τῆς ὁδοῦ, καὶ τὴν ἀπορίαν. Ὅτι Μακεδόνες τινὲς ἐν ἀσκοῖς ὕδωρ κομίζοντες αὐτῷ συνέβησαν, καὶ πλήσαντες κράνος, προσήνεγκαν αὐτῷ κακῶς ὑπὸ δίψης ἔχοντι· ὁ δὲ τὸ κράνος λαβὼν, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν πρὸς αὐτὸν ἰδὼν ἀποβλέποντας, ἀκέραιον, ἀλλ' ἐπιδοὺς τοῖς δοῦσιν αὐτὸ, εἶπεν, ὡς εἰ ἐγὼ πίομαι μόνος, ἀθυμήσουσιν οὗτοι. Ἐμβαλὼν δὲ ἤδη τοῖς πολεμίοις, τὸ μὲν στρατόπεδον αὐτῶν παρῆλθε, τὸν δὲ Δαρεῖον ἐπείγετο καταλαβεῖν. Οὗ ἔκειτο ἐν ἁρμαμάξῃ τραυμάτων καταπλέως, καὶ ὕδατι ἐκλείπων· Δίψασας δὲ ὕδωρ, καὶ πιών, εἶπε πρὸς τὸν δόντα Πολύστρατον· Τοῦτό μοι πάρες δυσυχίας ἁπάσης, ὅτι εὖ παθών, ἀμείψασθαί σε οὐ δύναμαι. Ἀλέξανδρος δέ σοι τὴν χάριν ἀποδοίη, Ἀλεξάνδρῳ δ' εἰ θεοὶ τὴν εἰς μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας τὰς ἐμὰς ἐπιείκειαν. Καὶ ἔτι πάντες ἐξέλιπον. Ἐπισὰς δ' αὐτῷ θανόντι Ἀλέξανδρος, τὴν ἑαυτοῦ χλαμύδι τὸν ἐκείνου νεκρὸν περιείλε, καὶ πρὸς τὴν μητέρα βασιλικῶς κεκοσμημένον ἀπέστειλε. Τὸν δὲ Βῆσσον, ὃς ἐκεῖνον ἀπέκτεινε, διεστρεβλωμένοις, δυσὶ βίᾳ κλιθείσαις δένδροις προσαρτηθῆναι κελεύσας αὐτὸν, εἶτα μεθεῖναι τὰ δένδρα, καὶ οὕτω διασπασθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἑκάστου τῶν δένδρων πρὸς τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ὁρμήσαντος ἀνάπαλιν. Εἰς Ὑρκανίαν δὲ ἀπιὼν περὶ τὸ Ὑρκάνιον πέλαγος, ὃ καὶ Κάσπιον λέγεται, βαρβάρων τινῶν τὸν ἵππον αὐτοῦ τὸν Βουκεφάλαν ἀφελομένων, ἐβαρυθύμησε, καὶ πέμψας ἀπείλησε πάντας κτενεῖν, εἰ μὴ τὸν ἵππον αὐτῷ ἀναπέμψειαν· οἱ δὲ καὶ τὸν ἵππον, καὶ ἑαυτοὺς αὐτῷ ἐνεχείρισαν.

ιβ. Ἐντεῦθεν εἰς τὴν Παρθικὴν ἀναζεύγνυσιν, ἔνθα πρῶτον βαρβαρικὴν στολὴν ἐνεδύσατο, καὶ τῆς μὲν Μηδικῆς ἀτυφοτέραν, τῆς δὲ Περσικῆς σοβαρωτέραν. Ἐδόκει δὲ τοῖς Μακεδόσι τὸ θέαμα φορτικόν. Ἐπιλεξάμενος δὲ τρισμυρίους παῖδας τῶν αἰχμαλώτων, ἐκέλευσε γράμματα σφᾶς Ἑλληνικὰ ἐκδιδάσκεσθαι, καὶ κατὰ Μακεδόνας ὁπλίζεσθαι. Τῆς Ῥωξάνης δὲ ὡραίας ἐρασθεὶς γυναικὸς, οὐκ ἄλλως αὐτῇ προσῆλθεν ἢ κατὰ νόμον. Τῶν δὲ φίλων αὐτοῦ τὸν μὲν Ἡφαιστίωνα ἐπαινοῦντα τὴν στολὴν ἣν ἐνέδυ, καὶ ὁμοίως αὐτῷ μεταμφιεσάμενον, Φιλαλέξανδρον ἐκάλει, τὸν Κρατερὸν δὲ μὴ παρεξιόντα τὰ πάτρια, Φιλοβασιλέα· καὶ τῷ μὲν πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐκέχρητο, διὰ δὲ τοῦ Κρατεροῦ τοῖς Μακεδόσι καὶ τοῖς Ἕλλησιν ἐχρημάτιζε. Φιλώταν δὲ τὸν υἱὸν Παρμενίωνος μεγαλαυχοῦντα, ὡς παρ' αὐτοῦ καὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τῶν κατορθωμάτων γινομένων, καὶ μειράκιον τὸν Ἀλέξανδρον ὀνομάζοντα, εἶτα καὶ ἐπιβουλεύοντα γνοὺς, ἀνεῖλε. Πέμψας δὲ εἰς Μηδίαν, καὶ τὸν πατέρα αὐτοῦ (ἐκεῖ γὰρ ἦν) προσαπέκτεινε. Καὶ τὸν Κλεῖτον δὲ τῶν ἑταίρων ἕνα τυγχάνοντα παρὰ πότον, ᾀδομένων ποιημάτων εἴς τινας στρατηγοὺς πεποιημένων ἔναγχος ἡττηθέντας ὑπὸ βαρβάρων, καὶ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἡδέως αὐτῶν ἀκούοντος, τραχυνόμενον καὶ ἀγανακτοῦντα καὶ μεγαλαυχοῦντα ὑπὸ αὐθαδείας καὶ μέθης, καὶ κατ' αὐτοῦ βλασφημοῦντα, πρῶτον μὲν μήλῳ ἔβαλεν. Ἔτι δ' ἀναιδευόμενόν τε καὶ θρασυνόμενον, καὶ τὰ τοῦ Εὐριπίδου ἰαμβεῖα λέγοντα (Οἴμοι καθ' Ἑλλάδ' ὡς κακῶς νομίζεται;) καὶ τὰ λοιπὰ, ὑπερζέσας θυμῷ ὁ Ἀλέξανδρος, αἰχμῇ διελάσας ἀπέκτεινεν. Αὐτίκα δὲ τοῦ θυμοῦ παυθέντος μεταμεληθεὶς, ὥρμησε καὶ ἑαυτὸν ἀνελεῖν, ἐπεσχέθη μέντοι παρὰ τῶν σωματοφυλάκων, καὶ εἰσηνέχθη πρὸς θάλαμον, ἔνθα τὴν νύκτα καὶ τὴν μετ' αὐτὴν ἡμέραν ἐν θρήνοις διαγαγὼν, ἀπειρηκὼς ἔκειτο, ἄναυδος στένων μόνον βαρύτατα. Καὶ τῶν φίλων εἰσιέντων πρὸς αὐτὸν, οὐ προσίετο τοὺς λόγους αὐτῶν. Ἀριστάνδρου δὲ τοῦ μάντεως ὄψεως αὐτὸν ἀναμνήσαντος, ἣν εἶδε περὶ τοῦ Κλείτου, καί τινων σημείων ἐκείνῳ γενομένων, καὶ εἱμαρτὸν εἶναι τὸ γενόμενον λέγοντος, ἤρξατο ἐνδιδόναι. Μέλλων δὲ εἰς τὴν Ἰνδικὴν ἐμβάλλειν, συνεσκευασμένων τῶν ἁμαξῶν, πρώταις μὲν ταῖς οἰκείαις ἐνῆκε πῦρ, εἶτα καὶ ταῖς τῶν φίλων, καὶ μετὰ ταῦτα καὶ τὰς τῶν Μακεδόνων καταπρῆσαι ἐκέλευσε. Τοῦτο δὲ γεγονὸς, ὀλίγους μὲν ἐλύπησεν· οἱ δὲ λοιποὶ βοῇ καὶ ἐνθουσιασμῷ πρὸς τὸ ἔργον ὡρμήκασι, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον προθυμίας πρὸς τὴν στρατείαν ἐνέπλησαν. Ἤδη δὲ καὶ φοβερὸς ἦν, καὶ ἀπαραίτητος κολαστὴς τῶν πλημμελούντων. Πολλοὶ μὲν οὖν κατὰ τὰς μάχας αὐτῷ συνέπεσον κίνδυνοι, καὶ καιρίοις ἐπλήγη τραύμασι. Τὴν δὲ πλείστην φθορὰν τῆς στρατιᾶς, ἀπορίαι τῶν ἀναγκαίων καὶ δυσκρασίαι τοῦ περιέχοντος ἀπειργάσαντο. Αὐτὸς δὲ διὰ τόλμαν οὐδὲν ᾤετο τοῖς θαρσαλέοις ἀνάλωτον, οὐδέ τι ὀχυρὸν τοῖς ἀτόλμοις. Πέτρᾳ δέ τινι ἀποτόμῳ προσβαλὼν σὺν τοῖς νεωτέροις τῶν Μακεδόνων, Ἀλέξανδρόν τινα ἐν τούτοις καλούμενον προσα-

LIBER IV. Barbarica vestis.

XII. Inde in Parthicam est profectus, ubi primum barbaricam vestem induit, Medica minus superbam, Persica insolentiorem, quod spectaculum arrogans visum est Macedonibus. E captivis tricies mille pueros delectos, & Græcis litteris erudiri, & ritu Macedonum armari jussit. Roxanæ formosæ mulieris amoribus eatenus indulsit, ut eam legitimo sibi matrimonio jungeret. Ex amicis Hephæstionem, qui vestitum ejus laudabat, similemque vestem & ipse induerat, Alexandri amantem: Craterum vero, qui a patriis institutis non recedebat, Regis amantem appellabat: illoque apud barbaros utebatur, per Craterum Macedonibus & Græcis respondebat. Philotam Parmenionis filium, rerum gestarum gloriam sibi & patri vendicantem, & Alexandrum adolescentem appellantem, deprehensis etiam insidiis, sustulit. Patrem quoque ejus Parmenionem in Media occidendum curavit. Et amicum Clitum, cum in convivio poemata in duces quosdam recens victos a barbaris facta canerentur, eaque Alexander libenter audiret, præ insolentia & ebrietate refragantem & indignantem & gloriantem, maledictaque ingerentem, primum malo petiit. Sed cum ne sic quidem impudentiæ & audaciæ suæ modum ille statuens, Euripidis jambum, *Heu quam perversa consuetudo Græciæ est?* & qui sequuntur, recenseret: bile effervescente hasta trajectum interfecit, iraque mox sopita, ejus facinoris pœnitens, sibi manus attulisset, nisi a satellitibus cohibitus fuisset. In thalamum illatus, eam noctem & secutam in lachrymis egit, jacuitque desperabundus & tacitus, tantum gravissime suspirans. Neque ullius amici orationem admittebat, donec Aristander augur eum visionis de Clito oblatæ, & de ominibus quibusdam admonuit, quibus fatalem illius casum fuisse arguebat. Tum demum enim minuere luctum cœpit. Impressionem in Indiam facturus, cum apparatos currus videret, primum suis, deinde amicorum injecto igne, postremo etiam Macedonum, comburi jussit. Id factum paucis molestum fuit. Reliqui vero, cum clamore, & quasi afflatu quodam numinis concitati essent, profectionem adgressi, Alexandrum alacritatis ad capessendam militiam impleverunt. Cum vero jam & formidabilis esset, ac delinquentibus inexorabilis, in multa pericula in prælis incidit, & insignia vulnera accepit. Maxima tamen exercitui pernicies e penuria commeatus, & aeris intemperie provenit. Sed ipse ea erat audacia, ut nihil viris fortibus obsistere posse, nihil ignavis tutum esse arbitraretur. Petram quamdam præruptam cum junioribus Macedonum aggressus, quemdam inter eos nomine Alexandrum cohortatus: *At te*, inquit, *vel pro-*

XXX. millia delectorum captivorum.

Hephæstion.

Craterus.

Philotæ, Parmenionis, & Cliti cædes.

Edit. Paris. pag. 192.

Alexandri expeditio Indica.

Alexandri audacia.

LIBER IV. *pter nomen, strenuum esse decet.* Macedonibus profundum quemdam fluvium transire dubitantibus: *Cur*, inquit, *ego omnium mortalium ignavissimus natare non didici?* Cum legati urbium quas obsidebat, ad eum veniissent, eorumque natu maximus Acuphis rogaret, *quibus rationibus ejus amicitiam sibi conciliarent?* Alexander respondit, *Si te principem crearint, & mihi viros præstantissimos centum miserint.* Ad hæc ridens Acuphis: *Atqui*, inquit, *rex melius imperabo, si tibi non optimos, sed pessimos mittere.*

Acuphis cum Alexandro colloquium.

Taxiles Alexandro se dedit.

XIII. Taxiles, qui Indiæ parti omnis generis fructuum feraci ac beatæ, quæque Ægypto nihil cederet, imperabat, vir sapiens, missis legatis Alexandro salutato: *Quid*, inquit, *bello nobis opus est, si huc veniisti, ut nobis neque aquam, neque victum necessarium eriperes? faciemus autem rebus, si plus possum, paratus sum ad beneficiendum. Si minus, non recuso pro acceptis beneficiis habere gratiam.* His Alexander delectatus: *Ego*, inquit, *certabo tecum beneficiis, & ne tua benignitate vincar elaborabo.* acceptisque multis muneribus, pluribus datis, denique mille talenta ei donavit. Pace cum urbe quadam Indica facta, milites qui præsidii causa conducti fuerant e bellicosissimis Indis, ex ea discedentes, universos occidit: quod bellicis ejus operibus ignominiæ veluti maculam quamdam impressit. Deinde cum Poro, & ipso Indiæ Rege, pugnavit, qui staturæ erat quatuor cubitorum & spithamæ. Quem cum victum captumque rogasset, *Quomodo tractandus esset? Regaliter*, inquit. Percontante Alexandro: *Numquid aliud vellet?* respondit, *In regali tractatione inesse omnia.* Eum igitur dimissum, Satrapen appellavit non earum dumtaxat provinciarum quibus prius imperarat, sed & aliarum multarum. In ea pugna Bucephalus etiam vulneratus, paulo post, jam admodum senex, obiit: cujus obitum Alexander non secus doluit, ac si amicum amisisset. Cum Macedones pugna cum Poro commissa fatigati, Alexandro Gangem etiam, cujus latitudo versus occasum stadiorum LXXX. profunditas c. orgyarum erat, vi transituro, non parerent: animo æger, in tabernaculo desidens, non prodiit in publicum: perinde esse judicans, si Gangem non transisset, ac si victum se confiteretur. Sed amicis obtestantibus & militibus cum ploratu supplicantibus, tandem cessit, exercituque reducto, multa navigia & rates fabricavit, quibus flumina trajiceret, exterius quoque mare inspecturus, & præternavigando urbes subegit. Cum autem ad Mallos pervenisset, Indorum pugnacissimos, parum ab interitu abfuit. Nam cum primus per scalas murum conscendisset, iisque comminutis, ab hostibus peteretur, impetu in medios hostes defilit, & casu rectus stetit, ac Barbari primum dispersi sunt: sed cum solum esse cum duobus dumtaxat armigeris conspicati, ad de-

Edit. Paris. p. 193.

Alexandri inhonestum factum.

Porus ab Alexandro victus.

Bucephalus obiit.

Gangem transire Macedones recusant.

Alexandri periculum apud Mallos.

γορᾶσας, Ἀλλὰ σοί γε, εἶπε, καὶ διὰ τὴν ἀνδραγαθίαν προσήκει. Ποταμὸν δὲ βαθὺν τῷ Μακεδόνων στρατῷ ἀνεπιτήδειον. Τί γὰρ, εἶπεν, ὁ κακίστος ἐγὼ νεὼς οὐκ ἔμαθον; ὡς δὲ παρῆσαν πρέσβεις πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ τῆς πολιορκουμένων πόλεως, ὁ πρεσβύτατος αὐτῶν, Ἀκουφις τοὔνομα, ἠρώτησε, Τί ἂν ποιοῦντες φίλοι αὐτῷ λογίζοιντο; ὁ δὲ Ἀλέξανδρος, Εἰ σὺ μὲν, εἶπεν, αἱρήσοντα ἄρχοντα, ἡμεῖς δὲ πέμψαντα ἄνδρας ἑκατὸν τοὺς ἀρίστους. Γελάσας οὖν πρὸς ταῦτα ὁ Ἀκουφις, Ἀλλὰ βέλτιον, εἶπεν, ἄρξω, ὦ Βασιλεῦ, εἰ τοὺς κακίστους σοι, ἢ μὴ τοὺς ἀρίστους σεαυτῷ.

ιγ'. Ὁ μέν τοι Ταξίλης μοίρας ἄρχων τῆς Ἰνδικῆς Παμφόρου τε καὶ εὐδαίμονος, οὐκ ὀποδοῦσης Αἰγύπτῳ, σοφὸς δὲ ὢν ἀνὴρ, πέμψας ἠσπάσατο τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ Τί δεῖ πολέμου ἡμῖν, ἔφη, εἰ μήτε ὕδωρ ἀφαιρησόμενος ὑμῶν ἀφῖξαι, μή τι τροφῆς ἀναγκαίας; τοῖς δ' ἄλλοις εἰ μὲν χρήσιμον ὦ, ἕτοιμός εἰμὶ καὶ ποιεῖν· εἰ δὲ ἄπορον, ἀ φεύγω χάριν ἔχειν οὐ παθών. Ἡσθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀλέξανδρος, Ἐγὼ, φησὶν, ἀγωνιοῦμαι πρός σε, καὶ ἐθελήσω ταῖς χάρισιν, ὡς μου χρηστὸς ὢν μὴ περιγένῃ. Λαβὼν δὲ δῶρα πολλὰ, καὶ πλείονα παρασχών, πέλας χίλια τάλαντα νομίσματος αὐτῷ ἐδωρήσατο. Σπεισάμενος δέ τινι πόλει τῆς Ἰνδικῆς, ἀπιόντας ἐκεῖθεν τοὺς ἐν αὐτῇ μισθοφοροῦντας τῶν μαχιμωτάτων Ἰνδῶν, ἀπέκτεινεν ἅπαντας· ὃ τοῖς αὐτοῦ πολεμικοῖς ἔργοις διά τις κηλὶς φόρτιον. Εἶτα πρὸς Πῶρον ἐμαχέσατο, καὶ τοῦτον χαίρας Ἰνδικῆς βασιλεύοντα, τὸ μέγεθος τοῦ σώματος ἔχοντα εἰς τέταρας πήχεις ἀνατρέχοντα καὶ σπιθαμήν. Τοῦτον νικήσας καὶ ζῶντα λαβὼν ὁ Ἀλέξανδρος, ἠρώτησε, Πῶς ἂν αὐτῷ χρήσαιτο; ὁ δὲ, Βασιλικῶς, ἀπεκρίνατο. Πυνθανομένου δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου, εἴ τι καὶ ἔπειτον; λέγει ὁ Πῶρος, Πάντα, ἔφη, τῷ Βασιλικῷ ἔστιν. Ἀφῆκεν οὖν αὐτὸν, καὶ ἀρχεῖν δέδωκε, Σατράπην ὀνομαζόμενον, οὐ μόνον ὧν ἦρχε πρώην, ἀλλὰ καὶ ἄλλων πολλῶν. Ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ καὶ ὁ Βουκεφάλας τρωθεὶς, μετὰ καιρὸν ἐτελεύτησεν, ἤδη ὑπέργηρως γεγονώς. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἤλγησεν, ὡς τινα φίλον ἀποβαλών. Οἱ μέν τοι Μακεδόνες ἐν τῇ πρὸς Πῶρον μάχῃ πεζομαχήσαντες, οὐκ ἐπείθοντο Ἀλεξάνδρῳ, καὶ τὸν Γάγγην ποταμὸν περάσαι βιαζομένῳ, ὄρος μὲν ἔχοντα σταδίους ἑξήκοντα πρὸς δυσὶ, βάθος δὲ ὀργυιὰς ἑκατόν. Ὁ δὲ δυθυμήσας ἀπόρως ἐν τῇ σκηνῇ ἔμενεν, ἅτε λογιζόμενος συγκαταθέσειν τὸ † Γάγγῃ μὴ παρελθεῖν. Τῶν δὲ φίλων παρακαλούντων, καὶ τῶν στρατιωτῶν ἀντιβολούντων μετὰ κλαυθμοῦ, ἐνδίδωκέ τε καὶ ἀνεζεύγνυε. Πολλὰ δὲ πορθμεῖα καὶ σχεδίας πηξάμενος, ἐνόμιζεν διὰ τοῦ ποταμοῦ, θέλων τὴν ἔξω θάλασσαν ἐπιδεῖν· καὶ παραπλέων ἀπέβαινε, καὶ πόλεις ἐχειρώτο. Ἐν δὲ Μαλλοῖς γεγονὼς, μαχιμωτάτοις ὄντων Ἰνδῶν, μικροῦ ἐκινδύνευσε. Πρῶτος γὰρ διὰ κλίμακος ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναβὰς, τὰς κλίμακας συντριβείσας, καὶ τῶν πολεμίων ἐπιτιθεμένων καὶ βαλόντων αὐτὸν, συνρίψας ἑαυτὸν εἰς μέσους ἅνωθεν ἀφῆκε τοὺς ἐναντίους· καὶ κατὰ τύχην ὀρθὸς ἔστη, καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ βάρβαροι ἐσκεδάσθησαν. Ἰδόντες δὲ αὐτὸν καὶ δύο μόνους ὑπασπιστὰς, ἐπισυραφέντες ἠμύνοντο, καὶ ἀγχι-

ἀγχεμάχοις ὅπλοις ἐτίτρωσκον. Εἷς δ' ἀπὸ βίλους ἐκ τόξου βαλὼν αὐτὸν, τοῖς περὶ τὸν μαζὸν ὀστέοις τὸ βέλος ἐπέπηγε, καὶ ὅπως αὐτῷ καθέκαστον ἡ πληγὴ, ὡς ἐνδοῦναί τε καὶ καμφθῆναι· ὅθεν ὁ βαλὼν αὐτὸν, μετὰ ξίφους ἐπέδραμε. Πεύκεστας δὲ καὶ Λεμναῖος ὑπερασπίσαντες, καὶ ἄμφω ἐτραύσατο, καὶ ὁ μὲν πέθνηκε. Πεύκεστας δὲ ἔτι ἡμύνετο, τὸν δὲ τρώσαντα αὐτὸν βάρβαρον ἀνεῖλεν Ἀλέξανδρος. Πολλαχῇ δὲ τρωθεὶς ἔπεσε καὶ κατὰ τὸ πέτασος ὑπέρῳ βληθείς, τῷ τείχει προσκλιθεὶς πρὸς τοὺς βαρβάρους ἀπέβλεπεν. Ἐν τοσούτῳ δ' ἀθροισθέντων τῷ Μακεδόνων, ἁρπασθεὶς εἰς ἅ συλιῶ ἀναιδεστέρων ἐκομίζετο. Ἐπεὶ δὲ τῷ ὀστέων τῆς ἀκίδος ἐμπαγείσης τῷ οἰστῷ ἐλκομένου, ὀδυναι δριμεῖαι καὶ λειποθυμίαι ἐγίνοντο, ὡς καὶ θανεῖν ἐκεῖνον ἐλπίζεσθαι. Ὅμως μέντοι τὸν κίνδυνον ἐξέφυγε, καὶ χρόνῳ πλείῳ θεραπευόμενος, εἰς θόρυβον τοὺς Μακεδόνας ἐνέβαλε, ποθοῦντας ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ προσῆλθον.

ιδ'. Ἀναῤῥωσθεὶς δὲ αὖθις παρεκομίζετο, χώραν τε πολλὴν καὶ πόλεις χειρούμενος. Τῶν δὲ Γυμνοσοφιστῶν τινας συλλαβὼν, καὶ ἐρωτήσεις αὐτοῖς ἀπόρους προθέμενος, ἐδωρήσατο, καὶ ἀφῆκε. Ἐπεὶ δὲ τῷ ἐν δόξῃ παρ' αὐτοῖς ὄντων, Κάλανον καλουμένον, ἔπεισεν ὁ Ταξίλης πρὸς Ἀλέξανδρον ἀφικέσθαι. Οὗτος βύρσαν ξηρὰν ἐνώπιον τῶν Βασιλέως καταβαλὼν, πτερνίσει τὰ ἄκρα πάντως πατῶν. Ἡ δὲ ἐν μέσῳ τῷ ἄκρων πτυχομένη τῇ συμπατήσει, τοῖς ἄλλοις ἅπασι μέρεσιν. Εἶτα μέσον αὐτὸν πατήσαντος καὶ συγκόντος, ἡ ὅλη βύρσα ἁπρίμνη, καὶ ἀκίνητος ἦν. Παρῆν δὲ τῷ ὑποδείγματος, τὸν Ἀλέξανδρον μὴ τοῖς ἄκροις τῆς ἀρχῆς ἐμπιλοχωρεῖν, τὰ μέσα δὲ κατέχειν, ἵν' ἅπαν τὸ περιέχ ἁρμα ᾖ. Ἐπεὶ δὲ μικρὸν ἀπὸ τῷ ποταμῶν εἰς τὴν θάλασσαν ὑπαχθεὶς, λέγεται ναυσὶν εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἐμβαλεῖν. Εἶτα ἀναστρέφων, τὰς μὲν ναῦς παραπλεῖν ἐν δεξιᾷ τῆς Ἰνδικῆς ἐκέλευσε, ἐκέλευσεν. Αὐτὸς δὲ πεζῇ πορεύεσθαι, εἰς ἐσχάτην ἀπορίαν κατέλυσαν. Καὶ πλῆθος τοσοῦτον ἀπώλεσαν, ὡς τὸ τρίτον μοῖρα τῆς στρατιᾶς μηδὲ τὸ τέταρτον ἐκ τῆς Ἰνδικῆς ἀνακομισθῆναι ἀπὸ νόσου καὶ πονηρᾶς διαίτης, καὶ καύματος καὶ λιμοῦ. Ἄπορον γὰρ διῆλθε χώραν, ὀλίγα προβατα ἔχουσαν, καὶ ταύτα θαλαττίους ἰχθύσι τριφόμενα, καὶ σάρκα μοχθηρὰν ἔχοντα, καὶ δυσώδη. Ἐν ἑξήκοντα δ' ἡμέραις διελθὼν τὴν χώραν ἐκείνην, καὶ τῆς Γεδρωσίας ἁψάμενος, ἐν ἀφθόνοις ἐγένετο, καὶ τὴν τε δύναμιν ἀνέπαυσε, καὶ αὐτὸς ἐκάμαζε. Καταβαίνων δ' ἐπὶ θάλασσαν, ἐκόλαζε τοὺς πονηροὺς τῷ στρατηγῶν. Ἡ γὰρ ἄνω στρατία, καὶ τὸ περὶ Μαλλοὺς τραῦμα, καὶ ἡ τῆ πλήθους φθορὰ, ἀπιστῶν τῇ σωτηρίᾳ αὐτῶν παρεσκεύασε, καὶ τοὺς στρατηγοὺς καὶ σατράπας εἰς ὕβριν καὶ ἀδικίαν ἐτρέψατο· οἱ δὲ πρὸς ὑποστασίαν τοὺς ὑποφόρους ἐκίνησαν. Ἀβουλίτου δὲ τῷ σατραπεύοντος ἑνὸς μή τι τῷ ζωαρκῶν ἑτοιμάσαντος, ἐφοδιάσαντος δὲ προσαγαγόντος αὐτῷ χιλίους τάλαντα, παραθῆναι ταῦτα τοῖς ἵπποις ἐκέλευσε. Μὴ ἐθέντων δὲ, Τί ὄφελος, ἔφη, τούτων ἡμῖν; Ἐν δὲ Πέρσαις γενόμενος καὶ τὸν Κύρου τάφον ὀρωρυγμένον ἰδὼν, ἐπέτρεψε τὸν ὀρύξαντα Πελλαῖον ὄντα, καὶ ἅ δὴ τῷ ἐσθλῶν. Εἶχε δὲ ὁ Κύρου τάφος ἐπι-

fenſionem converſi, comminus eum feriebant. Quidam vero longius abſiſtens, ſagittam ex arco emiſſam in oſſibus circa mammam defixit: quæ plaga ſic eum perculit, ut cederet atque inclinaretur, is vero qui eum icerat, ſtricto gladio accurreret. Sed Peuceſtas & Lemnæus Regem defendentes, ambo ſunt vulnerati, alter etiam mortuus. Alexander autem, propugnante adhuc Peuceſta, barbarum a quo vulneratus erat, occidit; multiſque vulneribus acceptis, cum in collo etiam tragula ictus eſſet, ad murum inclinatus, barbaros intuetur. Interim a Macedonibus conglobatis raptus, ſenſuque deſtitutus exportatur. Cum autem acies ſagittæ oſſi inhæreret, in extrahendo telo acerrimis doloribus affectus, in animi deliquia incidit, ut de vita ejus actum putaretur. Tamen periculo evitato, cum longiore tempore curaretur, Macedonibus ejus videndi deſiderio tumultuantibus, in medium proceſſit.

XIV. Confirmata valetudine ulterius pergendo, multas provincias & urbes ſubegit. Cumque quoſdam Gymnoſophiſtas cepiſſet, eiſque multas difficiles quæſtiones propoſuiſſet, muneribus datis, homines dimiſit. Taxiles vero, unî inter illos celebri Calano perſuaſit, ut Alexandrum conveniret. Is corium aridum projecit, & ejus extrema per vices calcavit: quod dum fieret, aliæ partes attollebantur. Cum autem medium calcaſſet ac compreſſiſſet, totum corium quietum manſit, & immobile. Quo exemplo monebat Alexandrum, ne regni extremitatibus ſe contineret, ſed media occuparet, ut & circumjacentia loca in officio continerentur. Septem menſibus per flumina in mare devectus, fertur navibus Oceanum ingreſſus, indeque reverſus, navibus dextram Indicæ regionis oram legere juſſis, ipſe pedeſtri itinere proficiſcens, in extremam inopiam lucidiſſe: tantamque multitudinem amiſiſſe, ut non quarta exercitus pars, ob morbos, malum victum, æſtum & famem, ex India reverteretur. Inopem enim provinciam pertranſibat, quæ paucas oves habebat, marinis piſcibus ali ſolitas, inſuavi & fœtenti carne. Cæterum ea diebus LX. ſuperata, cum Gedroſiam copioſam regionem attigiſſet, & exercitum & ſemetipſum comeſſationibus refecit. Deinde ad mare deſcendit, & improbos Duces mulctavit. Nam ſuperior expeditio, & ad Mallos acceptum vulnus, & multitudinis interitus, efficiebant, ut Alexander ſuperſtes eſſe non crederetur. Unde Ducibus & ſatrapis inſolentioribus factis, & injuſtis, populi vectigales ad defectionem ſpectaverunt. Cum ex ſatrapis quidam Abulites nullum commeatum paraſſet, ſed ter mille talenta attuliſſet, ea equis proponi juſſit, qui cum non ederent: *Quæ*, inquit, *nobis eſt illorum utilitas?* In Perſiam profectus, cum Cyri ſepulchrum effoſſum vidiſſet, effoſſorem, quamvis non obſcurum hominem Pellæum, occidit. Erant inſcripto

LIBER IV.

Edit. Pariſ. pag. 194.

Gymnoſophiſtæ.

pag. 195.

Alexandri clades.

Cyri ſepulchri inſcriptio.

LIBER IV.

autem hæc inscripta sepulchro Cyri: *O homo quisquis es, & undecumque venis, (nam te venturum esse scio) Ego Cyrus sum, qui Persis imperium peperi. Ne igitur exiguam hanc terram mihi invideas, quæ meum corpus contegit.* Quæ lecta Alexandrum moverunt ad rerum humanarum inconstantiam reputantem. Darii filia Statira uxore ducta, nuptias celebrans, singulis convivis, qui novies mille fuerunt, phialam auream donavit. & cum cæteris in rebus splendide se gessit, tum æs alienum pro debitoribus dissolvit, cujus summa circiter x. mille talentum fuit. Tum Antigenes quidam ex ducibus, creditore subornato, & ob æris alieni simulationem accepta pecunia, a Rege per iracundiam & ducatu privatus est, & aula exactus. Qui cum ex mœstitia sibi manus illaturus esse putaretur, id veritus Alexander, ira posita, pecuniam ei reliquit. Cum autem pueri tricies mille, quos doceri jusserat, in viros fortes & decoros, & in exercitationibus non finitimos evasissent, iis ut Alexander delectabatur, ita Macedones mordebantur. Cumque infirmos & mutilatos ad mare mitteret: contumeliam & insectationem id factum interpretabantur: petebantque ut se omnes dimitteret, novis illis saltatoribus contentus. Ob id iratus Alexander, Persis custodias mandavit: sed Macedonibus culpam deprecantibus in gratiam receptis, inutiles magnifice donatos dimisit, atque Antipatro scripsit, ut eis in certaminibus & theatris principem locum, & coronas gestandi potestatem daret. Ut Ecbatana venerat, Hephæstion febricitare cœpit, auctoque intemperantia morbo decessit: Eum casum Alexander, non ut ratio postulat, tulit; sed medicum in crucem egit, equos & mulos tonderi jussit, & pinnacula dempsit civitatibus, & musicam atque tibias longo tempore in castris inhibuit. Babylonem proficiscenti Nearchus occurrit, navigiis e magno mari in Euphratem revectus: qui nunciabat, se congressum esse cum Chaldæis, qui Alexandro vitandam esse Babylonem censerent. Verum ille neglecta ea admonitione, pergebat. Cum autem mœnibus propinquasset, corvi inter se dimicantes, coram eo concidorunt. Nunciatum ei porro est, Apollodorum prætorem Babylonis, pro eo rem divinam fecisse. Quod cum Pythagoras aruspex, qui id sacrum fecerat, non negaret, & de modo sacrificii rogatus, jecur sine capite fuisse dixisset: *Papæ*, inquit, *ut grave istud prodigium est?* aruspicemque indemnem dimisit. Inter alia prodigia etiam illud fuit: cum vestes depositurus ut ungeretur, & pila luderet, adolescentes, collusores ejus & ipsi vestes exuturi, vident quemdam in regio solio tacite sedentem, regia veste indutum, & diademate ornatum. Qui cum rogaretur quis esset? diu nulla voce edita, vix tandem respondit: se Dorysium vocari, genere Messenium, & captivum adductum

Alexandri cum Statira nuptiæ.

Antigenis ava ritiæ.

Macedonum malitio.

Hephæstionis fumus.

Edit Paris. pag. 196.

Prodigia Alexandri interitum denunciantia.

A γεγραμμένα τοῦτο· Ω ἄνθρωπε ὅς τις εἶ, καὶ πόθεν ἥκεις, ὅτι γὰρ ἥξεις οἶδα, ἐγὼ Κῦρός εἰμι, ὁ Πέρσαις καταμίξας τὴν ἀρχήν. Μὴ οὖν τῆς ὀλίγης μοι ταύτης τῆς γῆς φθονήσῃς, ἣ τὸ ἐμὸν σῶμα περικαλύπτει. Ταῦτα δ' ἀναγνωσθέντα τὸν Ἀλέξανδρον περιπαθῆ ποιήσασι, λογισάμενον τὸ τῶν πραγμάτων ἀσταθμητον. Τὸν δὲ γυναῖκα Δαρείου τὴν Στάτειραν ἑαυτῷ μετεδυσάμενος, καὶ τοὺς γάμους τελῶν, ἑκάστῳ τῶν ἑστιωμένων, ἑπτακισχιλίων ὄντων, φιάλην χρυσῆν ἐδωρήσατο, καὶ ἄλλα τε ἐλαμπρύνατο, καὶ τὰ χρέα ὑπὲρ τῶν ὀφειλόντων κατέβαλεν, ὀλίγῳ δέοντα μυρίων ταλάντων. Ὅτι καὶ Ἀντιγένης τῶν ἡγεμόνων εἷς ὀφείλειν πλασάμενος, καὶ τινα παραγαγὼν ψευδῶς δανεῖσαι, καὶ λαβὼν τὸ ἀργύριον, ἐφωράθη. Ὀργισθεὶς οὖν ὁ Βασιλεὺς, ἀπέλασεν αὐτὸν τῆς αὐλῆς, καὶ τὴν ἡγεμονίαν ἀφείλετο. Τοῦ δὲ ὑπὸ λύπης ἑαυτὸν ὑποπτεύοντος διαχειρίσασθαι, δείσας ὁ Ἀλέξανδρος, καὶ τὴν ὀργὴν ἀνῆκεν αὐτῷ, καὶ ἄφηκε τὰ χρήματα. Τῶν δὲ παίδων τῶν τετρακισμυρίων, οὓς διδάσκεσθαι ἐκέλευσε, καὶ γυμνοῖς ἐμβάντων καὶ ἀσπίσι, καὶ οἷα ἀφοῦς πρὸς ἀσκήσεσιν, ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἥδετο, οἱ δὲ Μακεδόνες ἐδάκνοντο. Καταπέμποντος δὲ τοὺς ἀδυνάτους καὶ πεπηρωμένους οἴκοι εἰς θάλασσαν, ὕβριν ἡγοῦντο τὸ ἔλεγον, καὶ προπηλακισμόν, καὶ πάντας ἐκέλευσε ἀρτίους, καὶ τοῖς νέοις ἀρκεῖσθαι πυρρίχαις. Ὀργισθεὶς δ' ἐπὶ τούτοις Ἀλέξανδρος, τοῖς Πέρσαις τὰς φυλακὰς παρεδίδωκε. Ταπεινωθέντας δ' αὖθις τοὺς Μακεδόνας προσήκατο, καὶ ἀπέλυσε τοὺς ἀχρήστους, δωρησάμενος μεγαλοπρεπῶς· καὶ τῷ Ἀντιπάτρῳ ἐπέστειλε παρὰ τοὺς ἀγῶνας τὰ τε θέατρα πρωτοκλισίαν αὐτοῖς, καὶ ἱστεφανωμένους καθίζεσθαι. Ἐν Ἐκβατάνοις δὲ γενομένῳ αὐτῷ, ὁ Ἡφαιστίων ἐπύρεττε, καὶ ἐξ ἀκολάστου διαίτης τῷ τόπῳ κρατηθείσης, ἐξέλιπεν· ὃν οὐκ ὀργὴν οὖσαν λογισμῷ τὸ πάθος Ἀλέξανδρος, ἀλλὰ τὸν μὲν ἰατρὸν ἀνεσταύρωσεν, ἵππους δὲ κεῖραι, καὶ ἡμιόνους προσέταξε, καὶ τὰς ἐπάλξεις περιελεῖν τῶν πόλεων, καὶ μουσικὴν καὶ αὐλοὺς ἐν τῇ στρατιᾷ πολιὰ χρόνον καταπαῦσαι. Ἀπιόντος δὲ εἰς Βαβυλῶνα, Νέαρχος ἐπανῆλθεν, εἰσπλεύσας αὖθις εἰς τὸν Εὐφράτην ἐκ τῆς μεγάλης θαλάσσης, λέγων, Χαλδαίους αὐτῷ συντυγχάνειν, βουλεύεσθαι ἀπέχεσθαι τῆς Βαβυλῶνος Ἀλέξανδρον. Ὁ δὲ μὲν προσχὼν τῷ λόγῳ ἀπῆει. Καὶ πρὸς τοῖς τείχεσι γενομένου, κόρακες ἀλλήλοις μαχόμενοι, ἔπεσον αὐτοῦ ἐνθένδε. Ἡγέλα δ' αὐτῷ, ὡς Ἀπολλόδωρος ὁ στρατηγὸς Βαβυλῶνος, θύειν περὶ αὐτὴν θύσας· τοῦ δὲ θύσαντος μάντεως, ὃς Πυθαγόρας ὠνόμαστο, μὴ ἀρνησαμένου, ἐρέσθαι τὸν τρόπον τοῦ θύματος; τὸ δ' φάσαντος, ἄλοβον εἶναι τὸ ἧπαρ, Παπαῖ, εἶπεν, ἰσχυρὸν τὸ σημεῖον. Καὶ τὸν μάντιν ἀθῷον ἀφῆκε. Σημεῖα δ' αὐτῷ καὶ ἄλλα γενέσθαι, καὶ τοῦτο δή· Χαιδυσαμένου τοῦ πρὸς ἄλειμμα, καὶ σφαῖραν αὐτοῦ, οἱ παῖδες οἱ σφαιρίζοντες ἐκδῦσθαι μέλλοντες, ὁρῶσί τινα ἐν τῇ τοῦ Βασιλέως θρόνῳ καθήμενον σιωπῇ, ἐσθῆτι μὲν τῇ τοῦ βασίλεως, καὶ τὸ διάδημα περικείμενον. Ὃς ἀνακρινόμενος, ὅς τις εἴη; ἐπὶ πολὺ μὲν ἄφωνος ἦν, μόλις δέ ποτε Διονύσιος ἔφη καλεῖσθαι, τὸ δὲ γένος εἶναι Μεσσήνιος, δῆσαι δ' ἀχθῆναι ὑπὸ κατηγόρου,

λύσαι δὲ οἱ τὰ Σάραπιν τὰ δεσμὰ· καὶ ἀγαγόντα δόρυ, πελάσαι τῷ τοίχῳ καὶ τὸ διάδημα περιθέσθαι, καὶ καθίζεσθαι σιωπῇ. Τὸν μὲν οὖν ἄνθρωπον ὁ Ἀλέξανδρος, ὡς οἱ μάντεις ὑπετίθεσαν, ἀφῄρητο· αὐτὸς δὲ ἐθύμει, καὶ περιδὴς καὶ παραχώδης γινόμενος, ἀδὲς ἐφ' ὃ μὴ πρᾶς ἐποιεῖτο. Λυσάμενος δὲ, καὶ ὡρὸς Μηδίαν παρελθὼν κωμασόμενος, κἀκεῖ τῷ γύκτα διαγαγὼν ἐν τῷ κώμῳ, καὶ τῷ ἑπομένῃ ἡμέρᾳ, ἤρξατο πυρέσσειν. Πυρέττων δὲ καὶ διψήσας σφοδρῶς, ἔπιεν οἶνον, καὶ φρενιτίσας ἀπέθανεν. Εἷς μὲν δὴ οὗτος ὁ τῆς ἐκείνου πλάνης λόγος ἔστω. Ἕτερος δ' ἔχει, ἐφ' ἡμέρας αὐτὸν πυρέττειν πλείους καὶ λούσθαι, ὕπνῳ δὲ κρατηθῆναι τὸν πυρετὸν, ὡς ἄφωνον κεῖσθαι αὐτόν· τοὺς δὲ Μακεδόνας θορυβεῖσθαι ὡς θανόντος αὐτοῦ, καὶ καταβοᾶν τῶν ἡγεμόνων, ἕως αὐτοῖς αἱ θύραι ἀνῳχθησαν, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον ἐν τῇ κλίνῃ κατεῖδον, καὶ μηδὲν πεῦσται ἐξέλιπε. Φασὶ δέ τινες μεπίπεττα λόγον γενέσθαι, ὡς ὑπὸ φαρμάκου διόλοιτο, καὶ τὸν Ἀριστοτέλη Ἀντιπάτρῳ σύμβουλον γενέσθαι τῆς ἀφέξεως, καὶ δι' ἐκείνου κεκωθεῦσαι τὸ φάρμακον. Τὸ δὲ, ὕδωρ εἶναι ψυχρὸν καὶ παγετῶδες ἀπὸ πέτρας τινὸς ἐν Νωνακρίδι οὔσης, ὃ δρόσον ὄνειρ λεπτὸν ἀναλαμβάνοντες, εἰς ὄνου χηλὸν ἀποτίθενται· ἀδὲν γὰρ ἕτερον ἀγγεῖον στέγει αὐτό, ἀλλ' ὑπὸ ψυχρότητος καὶ δριμύτητος ῥήγνυται. Οἱ δὲ πλείους πεπλάσθαι φασὶ, τῷ φαρμάκῳ θανεῖν τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ τοῦτο πεπηγέναι ἐκ τοῦ τὸ σῶμα ἐφ' ἡμέρας πλείονας κείμενον ἐν τόποις θερμοῖς ἀπμάλυπον, τῶν ἡγεμόνων ὡρὸς ἀλλήλους ταπεινούντων, μηδὲν ἐμφῆναι τοιαύτης φθορᾶς σημεῖον, ἀλλὰ καθαρὸν διαμεῖναι, καὶ δοκεῖν ἐφόφαπον. Λέγεται δὲ, ὡς γυνὴ ἤδη ἐκλέλοιπεν αὐτῷ τὸ βιώσιμον, ὑβριδθεῖσα ὑπὸ Εὐφράτου καταποντῶσαι λαθρᾳδὸν ἑαυτὸν, ἵνα γενόμενος ἄφατος, παράσχῃ δόξαν ὡς εἰς θεὸς μεταλλυθείη, ἐξ ἐκείνου γενόμενος. Ἡ δὲ Ῥωξάνη τῶν γεγονότα, εἴργει αὐτῷ τὸ ἐγχείρημα. Ὁ δὲ μετ' οἰμωγῆς εἶπε, ὡς ἐφθόνησας ἄρα, γύναι, μοι δόξης τὰ θεωθῆναι, καὶ μὴ θανεῖν; Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος οὕτως εἰς μέγα τύχης προαχθεὶς, ἐπλάτυνεν.

ιέ. Ὅτε δὲ ὁ Τύρου ἐπολιόρκει, ἐπιστείλας τῷ τῶν Ἰουδαίων Ἀρχιερεῖ, ἐξίου συμμαχίαν αὐτῷ πέμπειν, καὶ ἀγορὰν τῷ στρατεύματι, καὶ ὅσα Δαρείῳ ἐδασμοφόρουν αὐτῷ δίδοναι. Τῷ δὲ Ἀρχιερεῖ ὅρκος Δαρείῳ δοθεὶς φύσαντος, μὴ ἄραι κατ' αὐτοῦ ὅπλα, ἕως τέτος ζῶντος Δαρείου μὴ παραβήσεσθαι· ὠργίδη Ἀλέξανδρος, καὶ ἐπειλήσει στρατεύσειν κατὰ τῆς Ἰουδαίας. Ἄρτι δὲ ὁ Τύρος παρειληφὼς, ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὥρμησεν. Ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς Ἰωαδὲ ἐν ἀγωνίᾳ ἦν διὰ τὸ τῷ Βασιλέως ὀργὴν, καὶ τῷ Θεῷ ἐδέετο, μὴ ἀποστῆναι τῶν ἰδίων. Ὁ δὲ Θεὸς καθ' ὕπνους αὐτῷ ἐχρημάτισε θαῤῥεῖν, καὶ κοσμήσαντας τὴ πόλιν ἀνοῖξαι τὰς πύλας, καὶ αὐτὸν μὲν μετὰ τῶν ἱερέων ταῖς στωλαῖς ὑπαντῆσαι τῷ Βασιλεῖ, τὸ δὲ πλῆθος ἐσθῆσι λευκαῖς. Καὶ ὁ μὲν ἐποίησεν ὡς αὐτῷ κεχρημάτιστο. Καὶ ἅδη τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῇ πόλει προσάγοντος, προεισι μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τῶν πλήθους τῆς πόλεως, εἰς τόπον τινὰ, ὅθεν ἡ πόλις καὶ ὁ ναὸς καθορᾶτο. Τῶν δὲ ἑπομένων τῷ Βασιλεῖ, ἁρπάζειν κελεῦσαι αὐτὸν τὴν πόλιν λογιζομένων, καὶ τὸν Ἀρχιερέα φθαρῆναι· ὁ Ἀλέξανδρος πόῤῥωθεν ἰδὼν καὶ τοὺς ἱερεῖς κεκοσμημένους, καὶ τὸ πλῆθος, ὡς εἴρηται, τὸν δὲ Ἀρχιερέα ἐνδεδυμένον ὑακίνθινα στολὴν καὶ βύσσινον, καὶ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν πίδαριν ἔχοντα, καὶ τὸ χρυσοῦν ἐπ' αὐτῆς ἔλασμα, ᾧ τὸ τοῦ Θεοῦ ὄνομα ἐπεγέγραπτο,

Zonarae Annales.

esse propter objecta crimina: sed Serapidem sibi vincula solvisse, & huc perductum jussisse, veste & diademate sumptis, tacite sedere. Eo homine Alexander de vatum consilio e medio sublato, æger animo, solicitus & perturbatus, nihil non in omen vertebat. Lotus ad Mediam comessatum ablit, ibique nocte in poculis acta, postridie febricitare cœpit. cumque vehementer sitiret, hausto vino phreneticus decessit. Quidam igitur hoc modo eum obiisse tradunt. Alii narrant, cum dies plures febricitasset, lavisse, itaque aucto morbo, mutum jacuisse. Macedones vero, tamquam eo mortuo perturbatos, vociferatos esse contra duces, donec apertis foribus Alexandrum in lecto jacentem viderint: qui tum demum decesserit. Quidam ajunt postea rumorem extitisse veneno exstinctum, quod suasu & ingenio Aristotelis pararit Antipater. Aquam autem esse gelidam & glacialem e petra Nonacrina, tenuis roris instar exudantem, quam ungula asini excipiant. Neque enim ullo alio vase contineri, quin frigiditate & acrimonia ejus rumpatur. Sed plerique hoc ut commentitium refellunt: indicio esse, quod cadaver ejus, cum dies complures in locis calidis neglectum jaceret, ducibus inter sese rixantibus, nullam veneni notam habuerit: sed purum manserit, quasi recens esset. Fertur, cum instare sibi necem animadverteret, voluisse clam se in Euphratem demergere, ut e conspectu sublatus opinionem afferret hominibus, se, ut diis genitus esset, ita ad deos rediisse. sed cum Roxane, consilio ejus cognito, obstitisset, cum gemitu dixisse: *Invides mihi, mulier, divinitatis gloriam, & immortalitatis.* Sic Alexander ad tantum fortunæ fastigium evectus, decessit.

LIBER IV.

Dissensiones de obitu Alexandri.

Edit. Paris. pag. 197.

Alexander divinitatem mentiri conatus.

XV. Hic porro dum Tyrum obsidebat, per litteras a Pontifice Judæorum petiit, auxilia sibi mitti, & forum præberi exercitui, sibique ea dari, quæ pensitare Dario soliti essent. Cum autem Pontifex se jurejurando obstrictum esse Dario, ne arma contra illum ferret, dixisset, idque vivente illo violaturum negasset: Alexander iratus, se bello petiturum Hierosolyma comminatur: captaque Tyro, contra urbem proficiscitur. At pontifex Joadus ob Regis iram anxius, Deum orat, ne populum destituat: quem Deus in somnis bono animo esse jubet: ac portis apertis & urbe exornata ipsum cum sacerdotibus solito habitu, populum candidis vestibus Regi obviam prodire. Facit ille, ut jussus erat. Alexandro jam appropinquante, cum sacerdotibus & urbana multitudine in locum quemdam prodit, unde & urbs & templum conspiciebatur. Militibus autem opinantibus Regem jussurum urbem diripi, & Pontificem occidi: Alexander cum sacerdotes & populum, ut ante dictum est, ornatos vidisset, ac Pontificem hyacinthina & inaurata stola indutum, cidari capiti imposita, & aurcam in eo laminam, cui Dei nomen inscriptum erat: solus

Alexandri ingressus in urbem Hierosolymorum.

LIBER IV.

accessit, atque adoravit, pontificemque salutavit. Eo facto cum cæteri omnes obstupuissent, Parmenio etiam rogare ausus est, cur Judæorum pontificem adorasset? Cui respondit, se non illum, sed Deum, cujus ille sacerdotio ornatus esset, adorasse: *Nam hunc, inquit, in somnis vidi, dum adhuc parum a Macedonia recessissem, in hoc habitu. Is me de Asia subigenda cogitantem, hortabatur, ne cunctarer: & promittebat, se ipsum fore ducem exercitus, & Regnum Persarum mihi traditurum. Cum autem neminem adhuc, præter ipsum modo, tali habitu viderim; tum visionis nocturnæ sum recordatus, tum Deo auctore bello meo me Darium superaturum confido, & regno Persarum potiturum.* His dictis, & dextera sacerdoti porrecta, urbem est ingressus. Cumque in templum ascendisset, Deo victimas ex præscripto pontificis immolavit; ac Danielis libro viso, quo scriptum est, regnum Persicum a Græco evertendum esse, lætatus; omnibus Judæorum postulatis annuit. Quo Samaritani viso, & ipsi prope Hierosolyma Alexandro occurrerunt, splendide ornati, petentes, ut suum quoque templum præsentia sua ornare vellet. Id se in reditu facturum promisit Alexander. Cum autem rogarent, ut eadem sibi quæ Judæis tribuisset, concederet: qui essent, rogavit? Illis respondentibus, se Hebræos esse, cæterum Sicimitas Sidonios appellari: denuo rogavit, an Judæi essent? negantibus illis, dixit, se quæ illi peterent, Judæis concessisse. Templum porro Garizinium, refugium erat eorum qui patrias leges violarant. Nam si quis immundis cibis usus esset, aut alioqui a more majorum recessisset, ad Sicimitas se recipiebat. Pontifice Joado mortuo, Onias filius ejus pontificatum iniit.

Edit. Paris. pag. 193.

Samaritanorum precem repudiavit ab Alexandro.

XVI. Post Alexandri porro obitum, ejus imperium in partes quatuor est distractum: Ac Asia potitus Antigonus, reliquis partibus ii quorum supra facta est mentio. Qui cum inter sese dissiderent, & bella continua existebant, & urbes vexabantur. Ptolemæus autem Lagus, qui & Servator vocabatur, longe aliter quam pro cognomento suo tractavit Syriam, & Hierosolyma dolo occupavit. Nam urbem, per speciem sacrificandi sabbato ingressus, sine labore domuit: Judæis voluntatem ejus ignorantibus, & propter sabbatum non resistentibus. Gente autem ad hunc modum subacta, acerbissime imperavit, & multos captivos in Ægyptum abduxit. Inter Samaritanos porro & Hierosolymitanos contentiones fuere, cum utrique sui templi sanctitatem celebrarent, in eoque victimas immolari oportere dicerent. Ptolemæo, quadragesimo Ægyptiaci regni anno defuncto, filius Philadelphus successit. Qui operam dedit, ut scripturæ Hebraicæ in linguam Græcam transferrentur; & Hierosolymitas qui in Ægypto serviebant, liberavit. Nam cum in libris conquirendis multum studii poneret: Demetrium Phalereum Bibliothecæ præposuit. Qui aliquan-

Ptolemæus Lagus Hierosolyma occupat.

Samaritanorum & Hierosolymitanorum de templis contentio.

pag. 199.

Ptolemæus Philadelphus bibliothecam instruens, Hebræorum scripturas in linguam Græcam transferendas curat.

Demetrius Phalereus.

μένος προσελθὼν, προσεκύνησε, καὶ τὸν Ἀρχιερέα ἠσπάσατο. Ἐπὶ τούτῳ οἱ μὲν ἄλλοι ξύμπαντες κατεπλάγησαν. Παρμενίων δὲ ἐρώτησε· Τί δή ποτε τὸν τῷ Ἰουδαίων προσεκύνησεν Ἀρχιερέα; ὁ δὲ, Οὐ τοῦτον, εἶπε, τὸν δὲ Θεὸν προσεκύνησα, οὗ τὴν Ἀρχιερωσύνην οὗτος τετίμηται. Τοῦτον γὰρ ἐν τοῖς ὕπνοις εἶδον, ἐγγὺς ὢν ἔτι Μακεδονίας, ἐν τῇ στολῇ ταύτῃ· καί μοι φροντίζοντι πῶς ἂν τῆς Ἀσίας κρατήσαιμι, μὴ μέλλειν παρεκελεύετο, καὶ αὐτὸς ἡγεῖσθαί μοι τῆς στρατιᾶς ἐπηγγέλλετο, καὶ τὴν Περσῶν παραδώσειν ἀρχήν. Οὐδένα οὖν ἐν τοιαύτῃ στολῇ θεασάμενος, ἀλλ' ἢ τοῦτον, ἄρτι τὸ ὄφελός τε ἐνυπνίου ἐμνήσθην, καὶ σωὶ Θεῷ τὴν στρατείαν νομίζω πεποιμένος, τὴν Δαρείου κτῆσιν, καὶ τὴν Περσῶν ἀρχὴν καταστήσασθαι. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὸν Ἀρχιερέα δεξιωσάμενος, τὴν πόλιν εἰσελήλυθε· καὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναβὰς, ἔθυσε τῷ Θεῷ, ὡς ἐφηγεῖτο ὁ Ἀρχιερεύς. Καὶ τὴν Δανιὴλ εἶδε βίβλον, ἐν ᾗ τινα τῷ Ἑλλήνων τὴν Περσῶν βασιλείαν καταλύσειν ἐγγέγραπται, καὶ ἥσθη ἐπ' αὐτῷ. Καὶ ὅσα ᾐτήσαντο Ἰουδαῖοι, ἐπλήρωσε. Ταῦτα ἰδόντες οἱ Σαμαρεῖται, καὶ αὐτοὶ σὺν πόρρω τῆς Ἱεροσολύμων τὴν Ἀλεξάνδρου ὑπεδέξαντο, ἐσταλμένοι λαμπρῶς, καὶ παρεκάλουν τιμῆσαι αὐτὸς τῇ παρουσίᾳ καὶ τὸ παρ' αὐτοῖς ἱερόν. Ὁ δὲ, Ἥξω, ἔφη, ἐπὶ ὑποστρόφῳ. Αἰτησάμενον δὲ χαρίσασθαι αὐτοῖς ὅσα τοῖς Ἰουδαίοις, τίνες εἰσὶν, ἐπυνθάνετο; Οἱ δὲ, Ἑβραῖοι ἔφασαν, εἶναι, χρηματίζειν δὲ οἱ ἐν Σικίμοις Σιδώνιοι. Καὶ ὃς, εἰ Ἰουδαῖοι εἶεν; πάλιν ἠρώτησε. Ὡς δ' οὐκ εἶναι κατέθετο. Ἐγὼ γε, εἶπε, Ἰουδαίοις ἐχαρισάμην ἃ αἰτεῖσθε ὑμεῖς. Τὸ δὲ ἐν τῇ Γαριζὶν ὄρει ἱερὸν εἰς καταφύγιον τῶν παρανομούντων ἐγίνετο· εἴ γάρ τις κοινοφαγήσας, ἢ ἄλλό τι παρανομήσας ὑπ' αἰτίαν ἐγίνετο παρὰ τοῖς Σικίμιοις καταφεύγει. Τοῦ δὲ Ἀρχιερέως Ἰωαδὰ τελευτήσαντος, Ὀνίας ὁ παῖς αὐτοῦ τὴν Ἀρχιερωσύνην παρείληφε.

ιε'. Θανάτου δὲ Ἀλεξάνδρου, εἰς πεντάρας ἀρχὰς ἡ ἐκείνου βασιλεία διῄρητο, καὶ τῆς μὲν Ἀσίας Ἀντίγονος ἦρξε, τὴν δὲ λοιπὴν οἱ προγεγραμμένοι. Τέλος δὲ πρὸς ἀλλήλους στασιάζοντες, πόλεμοί τε συνεχεῖς ἦσαν, καὶ ἐκακοῦντο αἱ πόλεις. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος ὁ Λάγος τῆς Αἰγύπτου βασιλεύων, ὃς καὶ Σωτὴρ ἐχρημάτιζε, τὴν τε Συρίαν πανστρατιᾷ τῇ ἐπιπλέσει αὐτῷ γέγονε, καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα δόλῳ κατέσχε. εἰσελθὼν γὰρ εἰς τὴν πόλιν σαββάτῳ ὡς θύσων, ἀπόνως ταύτης ἐκράτησε. Οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι μήτε τῶν ὅπλων εἰδότες αὐτῷ, καὶ τῷ τότε ἡμέραν ἐν ἀργίᾳ ὄντες οὐκ ἀντέσχον· κρατήσας δ' ὅπλα τῶν ἐθνῶν, πανδαπὰς ἀρχὰς, καὶ πολλοὺς λαβὼν αἰχμαλώτους εἰς Αἴγυπτον ἀπήγαγε, καὶ κατῴκισε. Τοῖς δ' ἐν Ἱεροσολύμοις πάσης πρὸς τοὺς Σαμαρείτας ἐγένοντο, Τῶν μὲν Ἱεροσολυμιτῶν τὸ παρ' αὐτοῖς ἱερὸν καλούντων ἅγιον, καὶ τὰς θυσίας ἐν αὐτῷ γενέσθαι δεῖν λεγόντων, τῶν δὲ Σικιμιτῶν τὸν ἐν τῷ Γαριζὶν ὄρει συμπνεόντων ταῦτα. Τεσσαράκοντα δ' ἔτη τῆς λάγου Πτολεμαίου βασιλεύσαντος τῆς Αἰγύπτου, καὶ τελευτήσαντος, ὁ παῖς αὐτοῦ Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος διεδέξατο τὴν ἀρχὴν, ὃς τὰς γραφὰς τὰς Ἑβραϊκὰς ἐκ τῆς πατρίου γλώττης εἰς Ἑλλάδα μεταβληθῆναι ζήλωτος ἐπεδόθη. καὶ τοὺς δουλεύοντας ἐν Αἰγύπτῳ τῷ Ἱεροσολυμιτῶν ἠλευθέρωσε. Συλλογὴν δὲ βιβλίων ποιήσασθαι βουληθεὶς, καὶ περὶ ταύτην φιλοτιμούμενος, τὸν Φαληρέα Δημήτριον ἐπὶ τῷ βιβλιοθήκῃ ἔστησε. Καί ποτε τοῦ Πτολεμαίου τὸν Δημήτριον ἐρω-

σαντος, πόσας ἤδη ἔχει μυριάδας βιβλίων; Περὶ εἴκοσιν, εἶπεν, εἶναι τὰ συνειλεγμένα, ἰκανὸς. Εἶναι δὲ καὶ παρ' Ἑβραίοις τῶν παρ' αὐτοῖς νομίμων συγγράμματα σπουδῆς ἄξια, καὶ δεῖν καὶ ταῦτα κτᾶσθαι. Γράφει τοίνυν ὁ Βασιλεὺς περὶ τούτων. Ἀρισταῖος δὲ φίλος τυγχάνων, Τοὺς τῶν Ἰουδαίων νόμους, εἶπεν, οὐ μεταγράψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ μεθερμηνεῦσαι διανοούμεθα, πῶς ἂν τοῦτο βραχεῖ μεθα, πολλῶν Ἰουδαίων ἐν τῇ σῇ βασιλείᾳ δούλων ὄντων; Ἀπόλυσον οὖν αὐτοὺς Βασιλεῦ τῆς δουλείας, καὶ οὕτω σφόδρα τὸ ἔθνος ποιήσεις εἰς τὸ τὰς γραφὰς καὶ μεταγράψασθαι καὶ μεθερμηνεῦσαι. Ὁ γοῦν Βασιλεὺς τῷ λόγῳ τοῦ Ἀρισταίου πεισθεὶς ἐκέλευσε πάντας τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ δουλεύοντας Ἰουδαίους ἐλευθέρους ἀποδοθῆναι, σφραγῖδος ἕκαστον ἐκ τοῦ δικαστοῦ αὐτῶν, δραχμῶν ἑκατὸν εἴκοσι. Τὸ δὲ τῶν ἐλευθερωθέντων πλῆθος εἰς μυριάδας ἠριθμήθη ὑπὲρ δέκα. Τὰ δ' ὑπὲρ τιμήματος αὐτῶν δοθέντα, τετρακόσια καὶ ἑξήκοντα γεγόνασι τάλαντα. Γράφει γοῦν Πτολεμαῖος πρὸς Ἐλεάζαρ τὸν Ἀρχιερέα (παιδὸς γὰρ τοῦ Ἀρχιερέως Ὀνίου, ὃ παῖς αὐτὸν Σίμων αὐτὸν διεδέξατο, ὃς καὶ Δίκαιος ἐπεκέκλητο. Τούτου δ' θανόντος, ἐπὶ νεωτέρῳ υἱῷ Ὀνίᾳ καλουμένῳ, ὁ τοῦ Σίμωνος ἀδελφὸς Ἐλεάζαρ τὴν Ἀρχιερωσύνην εἶχε) τούτῳ γράφει ὁ Πτολεμαῖος ἐπέστειλε, περὶ τῶν τοῦ Ἰουδαίων ἐλευθερίας καταγγέλλων, καὶ τοῦ εἰς τὸ ἔθνος ἥξοντος. Καὶ ἀξιῶν πάντως τινὰς αὐτοὺς πεμφθῆναι πρεσβεῖς ἄνδρας ἓξ ἀπὸ ἑκάστης φυλῆς, τοῦ τε πάντων ἀσυκοφάντου καὶ δικαίου εἶναι τοὺς ἀκριβεῖς, καὶ τὴν Ἑβραΐδα φωνὴν, ἵνα παρ' ἐκείνων εἰς τὴν Ἑλλάδα γλῶτταν μεταβληθεῖσα αἱ παρ' αὐτοῖς γραφαὶ. Ἔσεσθαι δὲ καὶ εἰς τὸ ἱερὸν ἀναθήματα, ἀργυρᾶ τάλαντα ἑκατὸν, φιάλας χρυσᾶς εἴκοσι, καὶ ἀργυρᾶς τετράκοντα, καὶ κρατῆρας πέντε, καὶ τράπεζαν χρυσῆν. Ὁ γοῦν Ἐλεάζαρ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Πτολεμαίου, καὶ τὰ ἀναθήματα κομισάμενος, ἐπελέξατο ἄνδρας ἐκ φυλῆς ἑκάστης ἓξ, καὶ πέμπει, φέροντας καὶ τὸν νόμον. Οὓς εἰς Ἀλεξάνδρειαν παραγενομένους, καὶ τῷ Βασιλεῖ πάσι τοῖς διφθέραις χρυσοῖς γράμμασι τὸν νόμον ἐχούσας ἐγγεγραμμένον, καὶ τὰ παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως αὐτῷ τελέσματα δῶρα προσκομιζόντων, ὁ Βασιλεὺς ἥδετο θεωρῶν, καὶ ἀσπάσασθαι τοὺς ἄνδρας, καὶ συνεστιάθη αὐτοῖς, καὶ ἀνατείνας δέδωκε τάλαντα, καὶ παρέλυσεν αὐτοῖς ἑτοίμασι καλλίσας· εἶπε παραλαβὼν αὐτοὺς ὁ Δημήτριος, καὶ εἰς ἕνα οἶκον ἀπαγαγὼν πρῶτον, ἔργα ἔχεσθαι παρεκάλει. Οἱ δὲ ὡς ἑκὼν φιλοτίμως ἀκριβῆ τὴν ἑρμηνείαν ἐτίθεντο. Τῷ δ' ἔργῳ ἐν ἑβδομήκοντα καὶ δυσὶν ἡμέραις πεπλησμένῳ, καὶ τῶν μεταγραφέντων ἀναγνωσθέντων τῷ Βασιλεῖ, ἐκεῖνος καὶ ἔχαιρε, ὅτι εἰς ἔργον αὐτῷ προέχθη τὸ βούλημα, καὶ τὴν ἡδονὴν τῷ νομοθέτῃ καὶ τὴν σοφίαν ὑπερεθαύμαζε· καὶ ἐπόρει, πῶς ἰδεῖν ἂν τῶν ἰσομοιρῶν ὧν τῶν ἄλλων σοφῶν αὐτῷ ἐπιμνήθη. Εφη δὲ αὐτῷ ὁ Δημήτριος, μηδένα τολμῆσαι τῶν τῶν νόμων τούτων ἀναγραφῆς ἅψασθαι, διὰ τὸ θείαν αὐτὴν εἶναι. καὶ ὅτι τινὲς ἐγχειρήσαντες τούτοις, ἐβλάβησαν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Θεόπομπος δὲ βουληθεὶς περὶ τούτων συγγράψασθαι, ἐβλάβη τὰς φρένας ἐν ἡμέραις πλείοσι τῶν τριάκοντα. καὶ συνεὶς ὅθεν αὐτῷ ἡ παραφροσύνη ἐγένετο, ἐν τοῖς ἐλλείμμασιν ἐξιλάσκετο τὸν Θεόν. Ὄναρ τι εἶδεν, ὡς αὐτῷ τὸ πάθος συμβέβηκε, περιεργαζομένῳ τὰ θεῖα, καὶ εἰς κοινοὺς ἀνθρώπους ἐκφέρειν ταῦτα θελήσαντι. Ἀποχωμένου δὲ τοῦ ἔργου, καθέστη τοῖς Ἑλλησι καὶ ὁ Θεό-

A do a Rege interrogatus, quot librorum millia comparaſſet? circiter xx. reſpondit eſſe jam collecta. Eſſe autem apud Hebræos etiam libros de illorum legibus & inſtitutis non contemnendos, eos quoque comparandos eſſe. Rege eam rem per literas peciturο, Ariſtæus Regis amicus: *Cum*, inquit, *Judæorum leges non modo transcribere, ſed etiam interpretari ſtatuerimus: quo pacto id conſequemur, cum multi Judæi in regno tuo ſervient? Eos igitur libertate donatos Rex dimittito, ut gentem alacriorem reddas ad ſcripturas & transcribendas, & interpretandas.* Hoc conſilium ſecutus Rex, omnes Judæos in Ægypto ſervientes miſſos fieri jubet, ſingulos a dominis ſuis drachmis centenis vicenis mercatus. Manumiſſorum multitudo ſupra centena millia numerata eſt. Pretium redemptionis eorum talenta cccc. & lx. confecit. Ptolemæus igitur ad Eleazarum pontificem ſcribit (nam Oniæ defuncto filius Simon, cognomento Juſtus, ſucceſſerat. Eo mortuo, infante filio Onia relicto, Simonis frater Eleazarus ſacerdotium obtinebat) eique & ſervientium Judæorum manumiſſionem, & ſuam erga populum voluntatem ſignificat: petitque & ipſas leges ſibi mitti, & viros ſenos e qualibet tribu, tum patriæ tum Græcæ linguæ peritiſſimos, a quibus ſcripta illorum in linguam Græcam converterentur. Miſit & in templum donaria talentorum argenti c. phialas aureas xx. argenteas xxx. crateras v. & menſam auream. Eleazarus autem litteris & donariis Ptolemæi acceptis, e qualibet tribu viros ſenos delectos, ablegavit, legem ſecum portantes. Qui cum Alexandriam perveniſſent, & legem Regi aureis litteris in membranis deſcriptam, una cum miſſis a Pontifice muneribus, attuliſſent: Rex magnopere lætatus, viros humaniter exceptos, ſuæ menſæ adhibuit, & terna eis talenta diſtribuit, diverſoriis amœniſſimis aſſignatis. Deinde a Demetrio in unam tranquillam domum omnes ſunt deducti, hortante, ut operi inſtarent. Hi pro virili accuratoque ſtudio converſionem abſolvunt. Qua intra dies lxxii. perfecta, exſcripta & recitata, Rex & voluntati ſuæ ſatis eſſe factum eſt gaviſus, & legis latoris ingenium & ſapientiam ſupra modum eſt admiratus. Sed illud ei ſcrupulum injiciebat, quod nemo vel hiſtoricorum vel ſapientum ejus meminiſſet. Cui Demetrius dixit, neminem fuiſſe auſum legum illarum deſcriptionem ſuſcipere, eo quod divinæ ſint, & nonnullos temerarii conatus pœnas dediſſe divinitus irrogatas. Nam Theopompum eas deſcripturum, errore mentis ultra dies triginta fuiſſe affectum: cujus amentiæ cauſa cognita, per intervalla morbi placaſſe Deum: ac ſomnio monitum, illius mali cauſſam eſſe curioſam rerum divinarum tractationem, & prophanis hominibus eas invulgandi ſtudium.

LIBER IV.

Ariſtæus.

lxxii. Bibliorum interpretes.

Edit. Pariſ. pag. 200.

Ore Moſaica inſtituta ignota Græcis.

Theopompus.

LIBER IV. Theodectes.

omisso eo opere, ad sanam mentem reversum esse. Theodoctem quoque poetam Tragicum in fabula quadam sacrarum litterarum mentionem facturum, ex oculorum dolore cæcatum: causaque cognita, exorato Deo, visum recepisse: Rex libros acceptos, adoravit: & viros munificentissime donatos, donatis templo, & pulcherrimis muneribus Pontifici missis, Hierosolyma remisit. Ac Hebraicas scripturas hoc modo fuisse conversas, Josephus tradit. Alii vero auctores sunt, interpretes non uno in loco congregatos conversioni vacasse, sed binos fuisse distributos, & in peculiaribus conclavibus suo munere functos, finitaque interpretatione conveniisse: & singulorum scripturam collatione facta cum cæteris, neque sententiis neque verbis discrepantem, per omnia consensisse. Ac interpretationis ratio sub Ptolemæo Philadelpho sive hæc, sive illa fuit.

Differtio de LXXII. interpretum conversionibus.

Judæi sunt Antiocho, nunc Ptolemæo inparent.

XVII. Judæi autem Antiocho Magno Asiæ imperante, & cum Eupatore Ptolemæo, & ejus filio Ptolemæo Epiphane bellum gerente, graviter sunt afflicti, seque cum Antiocho victore conjunxerunt. Sed cum Ptolemæus Epiphanes post patris obitum, ingentibus copiis in Cœlesyriam missis, multas urbes subegisset, bello urgente partes illius secuti, ad Antiochum rursus victorem ultro transierunt, eique amicitia inita in urbem recepto adjumento fuerunt ad Ptolemæi præsidium in arce obsidendum. Deinde pace & affinitate Antiochus cum Ptolemæo juncta, filiam ei Cleopatram despondet, doti data Cœlesyria, Phœnicia, Judæa & Samaria. Hæc Onia pontifice acciderunt: nam Eleazaro defuncto successit patruus Manasses, post quem pontificatus in Oniam est collatus, Simonis Justi filium. Simon porro Eleazari frater fuit, ut est expositum. Is igitur Onias ex avaritia & ingenii imbecillitate non dato tributo annuo, quem ejus decessores Regibus pendere soliti fuerant, Ptolemæi contra se iracundiam concitavit, ut misso quodam minitaretur, se & populum & urbem male tractaturum. Cæterum cum Pontifex præ amore pecuniæ nihil his minis moveretur, & Josepho fratris sui Tobiæ filio petenti concessisset, ut ad Ptolemæum iret: ille Regis legatum hospitio magnifice exceptum, & muneribus pretiosis donatum præmisit, se consecuturum pollicitus. Qui ad Ptolemæum reversus, quæ facta sint commemorat, Josephi bonitatem exponit: eumque, multis ejus laudibus apud Regem & Reginam commemoratis, legatum affore dicit. Deinde cum Josephus paratis rebus suis Alexandriam venisset, ac Ptolemæum Memphi esse audivisset: obviam illi proficiscitur, una cum uxore in curru sedenti, eo quoque præsente quem hospitio acceperat, & Regi dicente, eum adolescentem esse, cujus bonita-

Edit. Paris. pag. 202.

Josephus Ptolemæo placato vectigalia Syriæ redimit.

δίκτες, εἶπεν, ὁ τῇ τραγῳδίῳ πεισπὶς, θέλων ἐν τινι δράματι τῇ ἐν τῇ ἱερᾷ βίβλῳ γεγραμμένων μυθῶσαι, ἀλγήσας πὶ ὄμματα ἐπηρώθη· κ) τὸ αἴτιον γνὺς, ἀπηλλάγη τῆς συμφορᾶς, δυθεὶς ὑ Θεοῦ. Λαβὼν οὖν τὰς βίβλους ὁ Βασιλεὺς, κ) προσκυνήσας αὐτὰς, κ) δωρησάμενος τοὺς ἀνδράσι φιλοτιμότατα, κ) ἀναθήματα σοῖλας ἐν τῷ νεῷ, κ) δῶρα κάλλιστα τῷ Ἀρχιερεῖ, ἐπανῆλθεν ἀφῆκε εἰς Ἱερουσαλήμ. Οὕτω μὲν ἡ ἑρμηνεία τ Ἑβραϊκῶν γραφῶν γοίδασι ἱστόρησεν ὁ Ἰώσηπος. Ἕτεροι δὲ μὴ ὁμῶ συνελθόντας φασὶ τοὺς ἑρμηνεῖς, τ γραφῶν ποιήσασθαι τὴν παράφρασιν, ἀλλ' ἀνὰ δύο διαιρεθῆναι αὐτὰς, κ) ἐν ἰδίαις ἑκάστοις οἴκοις οὔσας, ἐκθέσθαι τὴν ἑρμηνείαν· κ) μὴ τὸ τέλος ὁμῶ συνελθεῖν, κ) τὰς ἐκάστων συγγραφὰς παραβληθείσας ἀλλήλαις, διαφθῶναι μήτε κατὰ τοῦν, μήτε μὴν κ) λέξεις διαφωνούσας, ἀλλὰ συμφώνους ἐν ἅπασιν. Ἡ μὲν οὖν ἑρμηνεία ἐπὶ Πτολεμαίου τ Φιλαδέλφου τέτου, ἢ ἐκείνως ἐγένετο.

ιζ'. Οἱ δὲ Ἰουδαῖοι Ἀντίοχου τ μεγάλου βασιλεύοντος τῆς Ἀσίας, κ) μαχομένου πρὸς τὸν Εὐπάτορα Πτολεμαῖον, κ) πρὸς τὸν ἐκείνου υἱὸν τὸν Ἐπιφανῆ Πτολεμαῖον, σφοδρῶς ἐκακώθησαν. Νικήσας δὲ ὁ Ἀντίοχος, τῷ Ἰουδαίων προσάγεται. Τ δ' ἐπιφανῆ Πτολεμαῖον μὴ θάπτοντα τὸν πατρὸς αὐτοῦ ἐπὶ τῷ Κοίλῃ Συρίᾳ μεγάλῃ σείλατος δύναμιν, κ) πολλὰς λαβόντος πόλεις, κ) τὸ τῶ Ἰουδαίων ἔθνος πολεμούμενον προσέθετο τῷ Ἐπιφανεῖ· Αὖθις δὲ τ Ἀντίοχου ἡττηθέντος, ἐκεῖνοι Ἰουδαῖοι πρὸς αὐτὸν μετεπέθοντο, κ) εἰς τ πόλιν αὐτῶν εἰσεδέξατο, ἐ τοὺς ἐν τῇ ἀκροπόλει φυλάσσοντας τ Πτολεμαίου στρατιώτας πολιορκοῦντι συνεμάχησαν. Κἀντεῦθεν φίλον αὐτῷ τὸ ἔθνος ἐγένετο. Εἶτα συνέδετο μιᾷ τῷ Πτολεμαίῳ Ἀντίοχος, κ) κῆδος τίθεται πρὸς αὐτὸν, τῷ θυγατέρα δὸς αὐτῷ Κλεοπάτραν· κ) εἰς φερνὴν παρέχεται τὴν τε Κοίλην Συρίαν, κ) Φοινίκην, κ) Ἰουδαίαν, ἀλλὰ μὴν κ) Σαμάρειαν. Ταῦτα δὲ συνέβαινε ἐπὶ Ἀρχιερέως Ὀνίου. Τὸν γοῦν Ἐλεάζαρ θανόντα, ὁ θεῖος αὐτοῦ διεδέξατο Μανασσῆς. Μεθ' ὃν τῆς Ἀρχιερωσύνης Ὀνίας ἐξέστη, Σίμωνος ὢν υἱὸς τ Δικαίου. Σίμωνι δὲ τ Ἐλεάζαρ ἦν ἀδελφὸς, ὡς ἱστόρηται. Ὀνιαῦ οὖν ἑρημένος Ὀνίας διὰ φιλοχρηματίαν, κ) διανοίας ἀβύσσους, μὴ δοὺς τῷ Πτολεμαίῳ τὸν δασμὸν ἐ ἔπεσεν, ὃν οἱ πρὸ αὐτοῦ τῆς βασιλεύσιν ἐδασμοφόρουν, ὠρίσθησαν αὐτὸν εἰς ὀργήν. πέμψας οὖν ὁ Πτολεμαῖος, ἠπείλει κακῶς διαθήσειν κ) τὸ ἔθνος κ) ἐ πόλιν. Ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς ἠτιμένος χρημάτων ἀδυσώπητος ἦν. Ἰωσὴφ δὲ ἦν υἱὸς Τωβίου, τ δ' Ἀρχιερέως ἀδελφιδοῦς, ἀνὴρ σπουδαῖος ἐ θεῖος, εἰ δίδωσιν αὐτῷ πρὸς ἐ Πτολεμαῖον πρεσβεῦσαι; τ δὲ ἐπιτρέψαντος, ἐ ἐν τῷ Πτολεμαίῳ τελίστῃ ξενίζει φιλοτιμότατα· κ) δωρεὰς αὐτῷ πολυτελεῖς παρεχὼν, προέπεμψεν, ἕψεσθαι κ) αὐτὸς ὑποχόμενος. Καὶ ὁ μὲν ἐπορεύθη πρὸς Πτολεμαῖον τὰ γεγενόσα μεμάων, κ) τῷ τῷ Ἰωσὴφ χρυσόπτα δισχιλίμενος, κ) λέγων ἐ ἄνδρα ἀρίξεσθαι σπουδαιότατον, κ) πολλὰ πάνυ πρὸς ἐ Βασιλέα κ) τὴν Βασίλισσαν δικαίων ἐγκώμια. Ὁ δὲ Ἰωσὴφ παρασκευασάμενος μετὰ ταῦτα εἰς Ἀλεξάνδρειαν παραγίνεται. Ἀκούσας δὲ ὢν Μέμφει ἐ Πτολεμαῖος εἶναι, ἀπὸν ὑπαντήσων αὐτῷ. Ἐντυχὼν δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐπ' ὀχήματος μετὰ τ γυναικὸς καθεζόμενος· παρῆν δὲ ὃ ὁ παρ' αὐτοῦ τῷ Ἰωσὴφ ξενισθείς. Ὃς ἰδὼν αὐτὸν, Οὗτος, ἔφη τῇ Βασι-

λῶ, περὶ ὧν σοι ἀπήγγελλα, ὡς ἀγαθὸς ἐστι καὶ φιλότιμος ἀνήρ. Καὶ ὁ Πτολεμαῖος ἀκούσας, πρῶτος τὸ αὐτὸν προσαγορεύσει, καὶ ἀναβῆναι ἐπὶ τὸ ὄχημα παρκάλεσεν. Αἰτιωμένου δὲ τὴν ἡλικίαν ὁ Βασιλέως, Συγγίνωσκε, ἔλεγε, καὶ τὸ γῆρας αὐτῷ. Τοῖς τε γὰρ πρεσβύταις καὶ τοῖς παισὶν ὁμοία ἐστὶν ἡ ἡλικία· ἡμεῖς δὲ σοὶ καὶ πᾶσαν ἢ ὀφειλὴν καταθήσομεν. Ἐκ τούτου ἐπὶ πλέον ἡ πρὸς αὐτὸν ἐπίδοσις τῆς Βασιλέως εὐνοίας. Γενομένου δὲ Ἀλεξανδρείᾳ τοῦ Βασιλέως, ἐδέοντο οἱ πρῶτοι τῆς Συρίας (ἔτυχον γὰρ ἐληλύθοντες, ἵνα τὰ τέλη τῆς πόλεως ἐξωνήσωνται, κατ' ἔτος τῷ Βασιλέως πᾶσι τοῖς τῆς πόλεως ἐπιτρακοσιοταλάντοις, τὸν Ἰώσηπ αὐτῷ συγκαθήμενον ἀδυχέραινον. Εἰς ὀκτακισχίλια δὲ τάλαντα τὰ τοῦ Κοίλης Συρίας τέλη, καὶ τὰ τῆς Φοινίκης, καὶ Ἰουδαίας, καὶ Σαμαρείας ἀνεμίμνησκε τῷ δὲ τοὺς πόλεσι δωσάτων, ὁ Ἰώσηπ διπλασίονα δόσεν ὑπισχνεῖτο. Τοῦ δὲ Βασιλέως καταννεύσαντος, ἐρομένου δὲ, εἰ τοὺς ἐγγυησομένους αὐτῷ ἔχει. Δώσω, ἔφη, ἀνθρώπους, οἷς οὐκ ἀπιστήσει. Καὶ, Τίνες οὗτοι, προσεφωνήσου; Σὲ, ἔφη, τὸν Βασιλῆ, καὶ τοὺς γυναῖκα τοὺς υἱοὺς ἐγγυησομένους μοι δίδωμι. Γελάσας δὲ ὁ Πτολεμαῖος, συνεχώρησεν αὐτῷ τὸν φόρον τοῦ ἔτους ἀφεῖναι. Λαβὼν ὁ Ἰώσηπ παρὰ τούτου ὡς δισχιλίους, εἰς Συρίαν ἐξώρμησε. Γενόμενος δὲ ἐν Ἀσκάλωνι, οὐκ εἰδὲν ἐδίδου αὐτῷ· ἀλλὰ καὶ προύβεζον, συλλαβεῖν τοὺς πρωτεύοντας ἔτεσι, καὶ τὰς οὐσίας δημεύσας αὐτῶν, τῷ Βασιλεῖ ἐπιπέμψειν ὡς δισχιλίους τάλαντα. Ὁ δὲ τὰ πεπραγμένα ἐπιφράσας, ὁρμᾷ αὐτῷ πεῖσαι ὅ, τι βούλεται. Τὸν φόβον τοῖς Σύροις ἐνέβαλε, καὶ ἐδέχοντο προθύμως τὸν Ἰώσηπ, καὶ τοὺς φόρους ἐδίδοσαν. Κερδήσας δὲ τὰ πάντα πολλὰ, μεγάλα τῷ Βασιλεῖ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐστέλλε δῶρα, καὶ πᾶσι τοῖς περὶ αὐτὸν, ὅθεν ἐπὶ τὰ δύο καὶ ἔκοσι τοὺς πενταετεῖς ἀπέλαυεν. Γαμετὴν δὲ δύο συνοικήσας, ἐκ μὲν τῆς μιᾶς παῖδας ἑπτὰ ἔσχεν ἔτη, ἐκ δὲ τῆς λοιπῆς ἕνα (ἦν δ' αὕτη ἀδελφιδῆ αὐτοῦ) χρόνῳ ὕστερον συνοικήσας.

κδ'. Ὀρχηστρίδος τινὸς ἐράσθη τινός, καὶ τὴν ταύτης ἀπορίαν ἤρατο. Μανίαν δὲ τὸ πάθος τῷ ἀδελφῷ· ὁ δὲ διακεκρουσμένου αὐτοῦ ἐρᾶν ἀπηγγείλατο καὶ γνώστης τῶν ταύτῃ θυγατρὸς πρὸς τὸν ἀδελφὸν ἀγαγὼν συγκατέκλινεν. Καὶ πάνυ γινομένης πολλάκις, ἦρα σφοδρότερον. Τὸ δὲ ἀδελφῷ τὸ κεκρυμμένον αὐτῷ φανερώσαντες, συνέχυσε τὴν ἀδελφιδῆ, καὶ ἐξ αὐτῆς ὧν ἴσχεν, Τρκανὸν καλέσας αὐτόν. Τελευταῖόν δὲ γεγονὼς ἐτῶν ἕπτα, τῶν τε συνόντων ἐδείνου, καὶ τῶν ἑστρίχων. Δύο γὰρ αὐτῷ ὁ πατὴρ ζεύγη βοῶν τελεσθέντα, ἐξέπεμψεν εἰς χώραν δοὺς ἡμέρας ἀπέχουσαν, τῶν γεωργούντων, καὶ ἅμαξαν τῷ ζεύγει παραπέμψαντα. Ὁ δὲ γενόμενος τοῦ, καὶ μὴ ἔχων ἅμαξαν· τῷ βουλάτῃ φίλῳ πρὸς τὸν πατέρα τὴν αἰτησομένην αὐτὸν δεῖν λεγόντων, τῇ μὲν ἐκείνου συμβουλῇ οὐ προσέσχεν· αὐτὸς δὲ δίκα ζεύγη καταθύσας, τοῖς μὲν κρέα τοῖς ἐργάταις δίνησι, τὰς δὲ δορὰς κατατεμὼν τούτοις προσδήσας τοὺς ζυγοὺς, καὶ οὕτω τῶν ἐργασίαν ποιήσας ἐπανῆλθεν. Ὁ δὲ πατὴρ τοῦ ἐπίστασθαι αὐτὸν γνοὺς, καὶ ἐθαύμασεν αὐτὸν καὶ ἠγάπησε, καὶ τῷ ἄλλων πρεσβύτατον ἐφ' ἑαυτοῦ ἐποιήσατο. Τῷ δὲ Πτολεμαίῳ γενηθέντος υἱοῦ, οἱ πρῶτοι τῆς ὑπ' αὐτὸν χώρας ἑστιάζον τὰ γενέθλια, ἀπιόντες εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἰώσηπ δὲ τῇ γήρᾳ δυσκινήτως γεγονὼς, τῷ παίδων ἕνα ἐκέλευσε ἀπελθεῖν

tem & liberalitatem commendaſſet. Ptolemæus igitur prior Joſephum allocutus, currum conſcendere jubet; & de Pontifice quærit. Joſephus vero ætatem excuſans, petit ut ei Rex veniam det. Nam ſenes & pueros eadem eſſe ſententia: ſe vero adoleſcentes, quicquid deberetur, perſoluturos. Hinc magis etiam aucta eſt Regis erga illum benevolentia. Rege Alexandriam reverſo, proceres Syriæ (veniebant enim ad redimenda veſtigalia, quæ potentibus civibus Rex quotannis vendere ſolebat) conſpicati Joſephum illi aſſidere, indignati ſunt: cumque octies mille circiter talentis veſtigalia Cœleſyriæ, Phœniciæ, Judææ, & Samariæ licerentur, Joſephus duplum obtulit. Non abnuente Rege, ſed an ſponſores haberet, rogante: reſpondit, ſe eos præſtiturum, quibus fidem non abrogaturus eſſet. Pergente interrogare, quinam illi eſſent? *Te*, inquit, *Rex, uxoremque tuam ſponſores do*. Ac Ptolemæus cum riſu exactionem veſtigaliuum illi promittit. Acceptis igitur militum circiter duobus millibus, in Syriam contendens, cum Aſcalonem veniſſet, ac a civibus non modo nihil impetraret, ſed contumeliis etiam afficeretur; primoribus comprehenſis & occiſis, eorumque opibus publicatis, Regi ad duo millia talentorum mittit; qui actis collaudatis, ei quicquid velit facere permittit. Ea re Syri territi, Joſepho alacriter ſuſcepto, tributa pependerunt. Unde magno lucro facto, magnis muneribus Ptolemæo, Cleopatræ, & aulicis eorum omnibus miſſis, ea felicitate per annos duos & viginti eſt uſus. Cum autem duas uxores duxiſſet, e priore ſeptem liberos, ex altera fratris filii filia unam dumtaxat prolem ſuſcepit, quam hac ratione duxit.

Joſepho poſteriori uxor quomodo nupſerit.

XVIII. Cum ſaltatriculam quandam depeſſet, atque animi ægritudinem fratri aperuiſſet; ille ſe amoris miniſtrum fore pollicitus, noctu filiam ſuam ad eum deduxit. Quo ſæpius facto, atque amore aucto, arcanoque cognito, fratris filiam matrimonio ſibi junxit, ex eaque filium Hyrcanum ſuſcepit. Qui annos tredecim natus, & prudentiam & acrimoniam ſuam demonſtravit. Nam miſſus a patre cum CCC. boum jugis ad prædium quoddam, biduum difficum itinere, excolendum, jugorum loris non acceptis: cum bubulci hortarentur, ut ea per nuncium a patre peteret, eorum conſilio acquievit, ſed X. boum jugis immolatis, carnes inter operarios diſtribuit, & tergoribus concifis boves alligavit: atque ita opere confecto domum rediit. At pater cum calliditatem admiratus, illum præ cæteris filiis, ægre id ferentibus, & amavit & magni fecit. Nato autem filio Ptolemæo, principes provinciarum illi parentium Alexandriam ibant ad natalitium feſtum celebrandum. Joſephus autem ob ætatem tardus aliquem ex filiis ire jubebat.

Hyrcani præcox ingenium.

Agricultura.

Edit. Pariſ. pag. 303.

LIBER IV. Cæteris autem recusantibus, Hyrcanus se iterum recipit, ac patri auctor est, ne munera illo mittat, sed Alexandrino procuratori scribat, ut aurum sibi det, quo munere comparet. Ille collaudato filii consilio, procuratori scribit, qui non minus tribus millibus talentum administrabat, ut det filio quantum ei opus sit. Nequo vero putabat ultra x. talenta petiturum ad munera Regi offerenda. Illo acceptis litteris Alexandriam eunte, reliqui Josephi liberi paternis amicis scribunt, ut Hyrcanum per insidias e medio tollant. Sed puer reddita procuratori epistola, quot talentis opus esset, rogatus, cum mille petiisset, ac x. tantum accepisset, iratus hominem in vincula conjicit. Ptolemæus vero misit ad eum, seque mirari dixit, cur in conspectum suum non veniisset, ac paternum procuratorem vinxisset? Illo respondente, se venire noluisse, donec munera parasset, ac servum ob contumaciam multasse: risit Rex, pueri magnanimitatem admiratus. Enimvero procurator, cum intelligeret opem sibi ferri a nemine, datis mille talentis, vinculis liberatur. Hyrcanus autem c. pueros robustissimos & litterarum gnaros talento singulos emit, & totidem virgines tantidem. Aliis igitur dena talenta Regi offerentibus, iis vero qui munificentiores esse studebant, vicena non supergressis: Hyrcanus pueros & virgines Regi & Cleopatræ obtulit, quorum quilibet singula talenta afferrent. Regiis porro amicis & ministris, multorum talentum munera dedit. Ptolemæus autem puerum admiratus, hortatus est, ut peteret quæ vellet. Is vero non aliud petiit, nisi ut patri & fratribus de se scriberet. Id fecit Ptolemæus, eumque regaliter donatum ablegavit. Fratres vero cognito honorifico ejus reditu, obviam egressi sunt, ejus perimendi causa, ne patre quidem refragato ex iracundia ob insumptam pecuniam. Fratribus eum adortis, cum ex eorum satellitibus multi, tum ipsorum duo ceciderunt. Quamobrem territus, & ultra Jordanem profectus, bellum Arabibus intulit: & sumptuoso castello extructo, partes illas per septem annos tenuit, quamdiu Magni Antiochi filius Seleucus Syriæ potitus est. Cui cum frater Antiochus Epiphanes successisset: præ metu illius, necem sibi conscivit, cujus pecuniam Antiochus accepit.

Munera Ptolemæo oblata.

Fratrum cum Hyrcano dimicatio.

Hyrcani exilium & interitus.

Edit. Paris. pag. 204

XIX. Ptolemæo quoque Epiphane Ægypti Rege mortuo, duobus parvulis filiolis relictis, quorum alter Philometor, alter Physcon vocabatur: Antiochus ætate puerorum contempta, Ægyptum bello petit, ab eaque repulsus est, Romanis edicentibus, ut illa provincia abstineret. Inde rediens, Hierosolyma contendit, urbeque citra dimicationem potitur, apertis portis per ipsius studiosos receptus. Nam post obitum Oniæ Pon-

Philometor.

Physcon.

A προετρέπετο. Τῶν δὲ πρεσβυτέρων παραινούντων, ὁ Ὑρκανὸς κατίθετο ἀπιέναι, καὶ συνεβούλευε τῷ πατρὶ, μὴ πέμπειν αὐτόθεν δῶρα τῷ Βασιλεῖ, ἐπιστεῖλαι δὲ τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οἰκονόμῳ, παρασχεῖν αὐτῷ χρυσίον, ἵνα δι' αὐτοῦ πορίσηται δῶρα. Ὁ δὲ τὸν υἱὸν ἐπαινέσας τῆς συμβουλῆς, γράφει τῷ οἰκονόμῳ τῷ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ χρημάτων αὐτῷ ἐλαττόνων ὄντων τεσσαράκοντα ταλάντων, δοῦναι τῷ υἱῷ χρήματα ὅσων ἂν δέηται, ἐλπίσας μὴ πλείω δέκα ἐτεθαι ταλάντων τὸν ἐπὶ τῇ δωρᾷ τοῦ Βασιλέως δαπάνην. Λαβὼν οὖν τὴν ἐπιστολὴν Ὑρκανὸς, ἀπῆρε παρὰ Ἀλεξάνδρειαν· οἱ δὲ λοιποὶ τοῦ Ἰωσὴφ παῖδες γράφουσι τοῖς πατρικοῖς ἑταίροις, ἐπιβουλεῦσαι τῷ Ὑρκανῷ καὶ ἀναιρεθῆναι αὐτόν. Γινώμενος δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, τὴν ἐπιστολὴν τοῦ πατρὸς τῷ οἰκονόμῳ ἐπέδωκεν. Ὁ δὲ ἤρετο πόσων χρήζει ταλάντων; Ὃς, χιλίων. Ὁ δ' οἰκονόμος οὐ πλείω δέκα παρεῖχεν. Ὀργισθεὶς δὲ ὁ παῖς, ἐκ οἰκονόμου ἐδέσμησε. Καὶ ὁ Πτολεμαῖος στείλας πρὸς Ὑρκανὸν, θαυμάζειν ἔλεγε, πῶς οὐκ ἀφθη αὐτῷ, ἢ ἐκ πατρὸς ἔδωκεν οἰκονόμον; ὁ δὲ, μὴ ἐλθεῖν, ἔφη, πρεμένων ἑτοιμάσαι τὰ δῶρα· τὸν δὲ δοῦλον κολάσαι, οἷς ἐπετάξεν ἀπειθήσαντα. Διὰ ταῦτα ὁ Βασιλεὺς ἐγέλασε, καὶ τὴν τοῦ παιδὸς μεγαλοφροσύνην ἐθαύμασεν. Ὁ δὲ Λεύκιος ὁ οἰκονόμος γνοὺς ὡς οὐκ ἔστιν αὐτῷ ἀρωγὴ, δοὺς τὰ χίλια τάλαντα, τῆς δεσμῶν ἐλύθη. Ὁ Ὑρκανὸς δὲ παῖδας ἐκ πάντων ἀκμαιοτάτους Β γράμματα εἰδότας ἠγόρασατο, τάλαντα τριάμισυ ἕκαστον, καὶ παρθένους τοσαύτας ἰσοτάλαντα τιμῆς. Τῶν γοῦν ἄλλων ἁπάντων τοῖς μὲν ἀνὰ δέκα τάλαντα προσαγόντων τῷ Βασιλεῖ, τῶν δὲ μείζω δωρουμένων οὐχ ὑπερβάντων τὰ εἴκοσιν, ὁ Ὑρκανὸς τοὺς παῖδας καὶ τὰς παρθένους τῷ Βασιλεῖ καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ προσῆγαγεν, ὧν ἕκαστος καὶ τάλαντον ἔφερε· καὶ τοῖς φίλοις δὲ τοῦ Βασιλέως, καὶ τοῖς περὶ τὸν θεράποντα αὐτοῦ πολλῶν ταλάντων δῶρα παρέσχετο. Θαυμάσας δὲ Πτολεμαῖος τὸν παῖδα, αἰτῶν ἃ βούλεται προετρέπετο. Ὁ δὲ μόνον ἤτησεν, ἢ τῷ πατρὶ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς γράψαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ ποιήσας ὁ Βασιλεὺς, καὶ βασιλικῶς αὐτὸν δωρησάμενος, ἐξέπεμψεν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ μαθόντες ἐπαινέτα μετὰ τιμῆς, ἐξῆλθον ὑπαντήσοντες αὐτῷ καὶ ἀναθρούντες, μηδὲ τοῦ πατρὸς κωλύσαντος ὑπ' ὀργῆς τῆς πρὸς τὸν τῶν χρημάτων δαπάνην. Ἐπιθεμένων δὲ οἱ τῶν D ἀδελφῶν, πολλοί τε τῶν σὺν αὐτοῖς ἔπεσον, καὶ ἐξ αὐτῶν δύο. Δείσας οὖν ἀπὸ τούτων, εἰς τὸ πέραν ἀπῆλθε τοῦ Ἰορδάνου, καὶ ἐπολέμει τοῖς Ἄραψι, καὶ βάσιν ἐκεῖ πολυτελῆ ᾠκοδόμησε, καὶ κατέσχε τὰ ἐκεῖ μέρη ἐπὶ ἑπτά, ἐφ' ὅσον ὁ τοῦ μεγάλου Ἀντιόχου υἱὸς Σέλευκος τῆς Συρίας ἐκράτει. Τότε δὲ θανόντος, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντιόχου τοῦ ἀρχὴν παραδεξαμένου, τοῦ Ἐπιφανοῦς καλουμένου, φοβηθεὶς ὁ Ὑρκανὸς αὐτὸν, αὐτόχειρ ἑαυτοῦ γίνεται, καὶ τὰ χρήματα αὐτοῦ ὁ Ἀντίοχος ἔλαβε.

ιθ'. Τελευτᾷ δὲ καὶ ὁ Ἐπιφανὴς Πτολεμαῖος, ὁ τῆς Αἰγύπτου κρατῶν, δύο παῖδας νηπίους πάνυ καταλιπών· ὧν ὁ μὲν Φιλομήτωρ ἐκαλεῖτο, Φύσκων δέ γε ὁ ἕτερος. Τούτων καταφρονήσας Ἀντίοχος στρατεύει ἐπ' Αἴγυπτον· ἀλλ' ἀπερράσθη πάντως, τῶν Ῥωμαίων ἀπειληθέντων τῆς χώρας ἐστειλαμένων αὐτῷ. Ἐκεῖθεν δ' ἐπανιὼν, ἐπὶ τὰ Ἱεροσόλυμα ὥρμησε, καὶ κατέσχε τὴν πόλιν ἀμαχητὶ, ἀνοιξάντων αὐτῷ τὰς πύλας ὅσοι τῆς ἐκείνου γνώμης ἐτύγχανον. Θανόντος δὲ Ὀνίου τοῦ Ἀρχιερέως, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Ἰησοῦ Ἀντίοχος τὴν

E

τιμὴν παρέχεσθαι. Ὀργισθεὶς δὲ αὐτῷ, ἀνθ' ἧς παρ' ἐκείνου τὴν Ἀρχιερωσύνην ἀπέτισεν ἀδελφῷ, Ὀνίᾳ καλουμένῳ. Σίμωνι γὰρ τρισὶν γενομένοις παισὶν, καὶ εἰς τοὺς ἑξῆς ἡ Ἀρχιερωσύνη περιελήλυθε. Καὶ ὁ μὲν Ἰησοῦς Ἰάσονα μετωνόμασεν ἑαυτὸν, ὁ δὲ Ὀνίας Μενέλαον. Στασιάσαντος οὖν τοῦ Ἰησοῦ πρὸς τὸν Ὀνίαν, καὶ τοῦ Μενέλαου, καὶ ὁ λαὸς ἐμερίσθη· καὶ οἱ μὲν πλείους τῷ Ἰάσονι προσετίθεντο, οἱ δ' ἄλλοι τῷ Μενελάῳ, ᾧ καὶ οἱ Τωβίου παῖδες ἦσαν συνεπαρήγοντες. Καταπεπιεσμένοι δὲ τοῖς πλείοσιν, ὅτε τε καὶ ὁ Μενέλαος πρὸς Ἀντίοχον ἀνεχώρησεν, καὶ τοὺς πατρίους νόμους λιπόντες, καλλύναντο, καὶ τὸ αἰδοῖον περιτομὴν ἐπικαλύψαι ἐπεσπάσαντο. Τῶν γὰρ τὸν τόπον μοίρας ἀνοίξαντων τὰς πύλας τῇ πόλεως τῷ Ἐπιφανεῖ Ἀντιόχῳ, ἐγκρατὴς ἐκείνος τῆς πόλεως γέγονε, καὶ πολλοὺς μὲν ἀπέκτεινε, χρήματα δὲ πολλὰ συλήσας, εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανέζευξε. Μετὰ δὲ δύο ἔτη ἐπὶ Ἰεροσόλυμα ἀνέβη Ἀντίοχος. Καὶ ἁπατῇ κρατήσας τῆς πόλεως, οὐδὲ τῶν εἰσδεξαμένων αὐτὸν ἐφείσατο, ἀλλὰ καὶ τὸν ναὸν συλήσας, καὶ τοὺς ὑποκειμένους θησαυροὺς ἀφελόμενος, τάς τε νομίμους θυσίας κωλύσας, καὶ τὴν πόλιν διαρπάσας, καὶ τοὺς μὲν τῶν λαῶν κτείνας, τοὺς δ' αἰχμαλώτους ἀπαγαγών, καὶ ἐμπρήσας τὰ τῆς πόλεως κάλλιστα, καὶ σὺν θυσίας ἐν τῷ ναῷ, πέλας καὶ τὸ τεῖχος καθεῖλε, καὶ ἐν τῇ ἄκρᾳ πόλει ἄκραν οἰκοδομήσας, φρουρὰν Μακεδόνων ἐν ταύτῃ κατέστησεν. Ἠνάγκαζε δὲ καὶ τὸ πλῆθος τοὺς ὑπ' αὐτῷ νομιζομένους θεοὺς σέβεσθαι, καὶ τὰ τέκνα μὴ περιτέμνειν. καὶ τοὺς βιαζομένους ταῦτα πράττειν κατέλιπεν. Οὗ καὶ Ἐλεάζαρ ὁ Ἱερεὺς, καὶ οἱ τοῦ φοιτηταὶ, οἱ Μακκαβαῖοι δηλαδὴ, σὺν τῇ σφετέρᾳ μητρὶ τῆς τῶν θείων νόμων φυλακῆς ὑπερήθλησαν. Οἱ μὲν οὖν τὴν βίαν ἀνακώχῃσαν, τοῖς ἐπιπραγμένοις ἐπείθοντο. Οσοι δὲ τὰς ψυχὰς ἐτύγχανον δύσκεως, μὴ ὑπείκοντες ταῖς παρανόμοις ἐπιταγαῖς, πικρῶς ἐν βασάνοις ἀπέθνησκον, ἢ ἔτι μικρὸν ἐμπνέοντες ἀνεσταυροῦντο. Τὰς δὲ γυναῖκας αὐτῶν, καὶ τοὺς παῖδας οὓς περιέτεμνον, ἐκ τῶν ἐχόντων αὐτῶν ἐξαρτῶντες ἀπήγχον οἱ τῶν τυράννων ὑπηρέται. καὶ εἴπου βίβλος εὑρέθη τῆς Ἑβραϊκῆς γραφῆς, οὐτιοῦν ἐποίουν, καὶ τοὺς ἔχοντας οἰκέτας ἀπώλλυον. Διὰ ταῦτα οἱ Σαμαρεῖται οὐκέτι ἑαυτοὺς τῶν Ἰουδαίων συγγενεῖς ὡμολόγουν, ἀλλὰ Σιδωνίους ἀνόμαζον ἑαυτούς, καὶ τὸ ἐν τῷ Γαριζὶν παρ' αὐτοῖς ἱερὸν Ἑλληνίου Διὸς προσηγόρευον. Ἦν δέ τις τότε Ἰερεὺς ὀνόματι Ματταθίας, υἱὸς Ἰωάννου, τοῦ Συμεών, τοῦ Ἀσαμωναίου, ᾧ ἦσαν υἱοὶ πέντε, Ἰωάννης ὁ καλούμενος Γαδδὶς, Σίμων ὁ κληθεὶς Θασὶς, Ἰούδας ὁ καλούμενος Μακκαβαῖος, Ἐλεάζαρ ὁ λεγόμενος Λύρας, Ἰωνάθαν ὁ κεκλημένος Ἀφφούς. Ἐλθόντων οὖν εἰς τὸν κώμην αὐτῷ τῶν βασιλικῶν, καὶ θύειν κελευόντων καθ' Ἑλληνας τὸν Ματταθίαν πρῶτον, ὡς τῶν ἄλλων πρωτεύοντα, ἐκεῖνος ἀπέδρα. Ὡς δ' ἔθυσεν ἕτερος, ζῆλω πληχθεὶς ὁ Ματταθίας σὺν τοῖς υἱοῖς, τὰ θύματά τε ἀπέκτεινε, καὶ τὸν στρατηγὸν Ἀπελλῆν, ὃς θύειν ἠνάγκαζε, καὶ τὸν βωμὸν καθεῖλεν, μετὰ τῶν υἱῶν ἐξώρμησεν εἰς τὸν ἔρημον. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τοῦτον ζηλώσαντες, μετὰ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων ἔφυγον εἰς τὸν ἔρημον, καὶ ἐν σπηλαίοις διῆγον. Οἱ τοῦ Ἀντιόχου δὲ στρατηγοὶ δυνάμιν ἀθροίσαντες, ἐπῆλθον αὐτοῖς, καὶ προσβάλλουσιν ἐν Σαββάτῳ, καὶ πολλοὺς ἐν τοῖς σπηλαίοις κατέρλιξαν, οὐδὲ ἀμυνομένους, διὰ τὸ τῆς ἡ-

tificis, Antiochus dignitatem illam in Jesum fratrem illius contulerat: eique iratus, fratri ejus minori tradiderat, nomine Oniæ. Nam cum Simon tres filios suscepisset, sacerdotium ad eos omnes pervenit: ac Jesus se Jasonem nominavit, Onias Menelaum, ortoque dissidio inter hos, populi quoque secessione facta, plures a Jasone steterunt, cæteri a Menelao, cui & Tobiæ liberi opem tulerunt. Sed cum a majori parte opprimerentur, ad Antiochum se contulerunt, & patriis institutis desertis, Græcorum mores sunt amplexi: ascitoque præputio, pudendorum circumcisionem velare studuerunt. Ab horum igitur factione portis apertis, urbe potitus Antiochus Epiphanes, multis occisis, magna pecunia rapta, Antiochiam rediit. Biennio post demum Hierosolyma ascendit, & urbe dolo occupata, ne iis quidem pepercit, a quibus receptus fuerat: sed & templo spoliato, & absconditis thesauris ablatis, & legitimis sacrificiis interdictis, & urbe direpta, & populo partim cæso, partim capto, & pulcherrima urbis parte incensa, & porcis in templo immolatis, tandem mœnia quoque diruit: extructaque arce inferiaris urbis, & Macedonico præsidio impositio, populum coegit suos deos colere, & circumcisione puerorum abstinere, relictis ibi, qui ad ista facienda cives vi compellerent. Quo tempore Eleazarus Sacerdos, ejusque discipuli Maccabæi, cum matre sua pro divinarum legum observantia certamina obierunt. Ac ii qui vim sustinere non poterant, imperata faciebant: qui vero generosis præditi animis, iniquis edictis adversabantur, acerbis cruciatibus interibant, aut feminæces in cruces agebantur. Eorum vero uxores, pueris quos circumcidissent, de collis earum suspensis, tyrannici satellites laqueo præfocabant. Quod si cubi librum Hebraicæ scripturæ invenissent, eum abolebant, possessore miserabiliter interfecto. Itaque Samaritani non jam se Judæorum cognatos profiteri, sed Sidonios sese nominare & Gariziniam ædem Græcanici Jovis appellare. Cæterum erat tum Sacerdos nomine Mattathias, filius Joannis, Symonis nepos, Asamonæi pronepos, quinque filiorum pater, Joannis cognomento Gaddis, Simonis Tachis, Judæ Maccabæi, Eleazari, Auræ, Jonathæ Apphi. Cum autem regii satellites in eorum vicum venissent, & Mattathiam primum, ut aliorum principem, ritu Græco rem divinam facere jussissent: ipse cum filiis renuit, & alio qui sacrificarat, & duce Apelle tyrannici edicti ministro per indignationem interfecto, araque eversa, in solitudinem contendit. Quorum æmulatione alii quoque multi incitati, cum uxoribus & liberis eodem profugientes, in speluncis vitam egerunt. Verum Antiochi duces contractis copiis eos in sabbato ag-

LIBER IV. Antiochus Epiphanes Hierosolymis gratulatur.

Edit. Paris. pag. 205.

Samaritanorum defectio.

Mattathias & Maccabæi tyrannidi Antiochi se opponunt.

Judæis salus est sabbatho antiquos.

LIBER IV. greſſi, multos in ſpeluncis, non repugnantes ob feſti otium, combuſſerunt. Qui cladi ſuperfuerant, ad Mattathiam confugerunt. Is eos hortatus, ut in ſabbatis etiam pugnarent, ne ab hoſtibus occaſionem feſti captantibus impune caederentur, collectis viribus, & aras evertit, & neſariis ſacris pollutos occidit, & pueros circumcidi juſſit. Ita imperio per unum annum geſto, filios ad concordiam & ſui æmulationem cohortatus, ut, ſi opus eſſet, pro lege nec mortem oppetere dubitarent, ex morbo deceſſit.

Judas Maccabæus duces Antiochi profligat.

XX. Judas illius filius qui & Maccabæus, rerum adminiſtratione ſuſcepta, fratrum & aliorum ope hoſtibus Judæa expulſis, populares a quibus leges violatæ erant, ſuppliciis affecit, & Apollonium Samariæ prætorem cum maxima exercitus parte cecidit. Quo Ciliciæ prætor cognito, cum aggreſſus eſt: ſed profligatus, in fuga cum multis ſuorum cecidit. Quamobrem iratus Antiochus, Lyſiæ ſuarum rerum curatori juſſit, ut Judæam ſubigat, Hieroſolyma evertat, & gentem ſub corona vendat. Is cum tres duces cum ingentibus copiis miſiſſet, Judas hoſtium multitudine conſpecta, ſuos milites fiduciam in Deo collocare juſſit: & veſperi cœnatus, crebris pyris in caſtris accenſis, nocturnoque itinere facto, circa diluculum hoſtes adortus, in pugna & fuga ultra tria millia interfecit. A cæde hoſtium reverſus, caſtra diripuit: & opima præda magniſque opibus partis, lætus domum ſe recepit. Sequenti anno, Lyſias plurib[us] copiis acciti[s], in Judæam impreſſionem fecit, quorum præcurſoribus a Juda ſuperatis, reliquum exercitum Antiochiam reduxit, ut cum majori numero Judæam repeteret. Judas autem ad repurgandum templum Hieroſolyma protectus, cum id deſertum & alicubi crematum reperiſſet, flevit, eoque repurgato, vaſa nova aurea intulit, candelabra, menſam, aram: & novum ſacrarium ex lapidibus ferro non exciſis extruxit, ſuffiit, holocauſta obtulit, panes in menſa appoſuit. Hæc eodem die facta ſunt, quo templum pollutum fuerat, & cultus prophanatus, triennio elapſo, ſecundum Danielis oraculum, annis ante CCCC. & VIIII. editum. Ab eo tempore Feſtum agunt Judæi inſtauratæ religionis, quod Lumina vocant. Præterea urbem mœnibus circumdedit, & præſidio muniit. Jam quia finitimæ gentes ex invidia multos Judæos per inſidias cædebant: eas Judas bellis ulciſcebatur ac reprimebat. Cæterum Antiochus cum audiviſſet urbem in Perſia eſſe Elymaidem opibus abundantem, & fanum in ea Dianæ prætioſis donariis refertum: contra eam proficiſcitur. ſed a civibus in aciem egreſſis ab obſidione repulſus, fuga ſe Babylonem recepit, plurimis militibus amiſſis. Eam cladem dolenti, ut ſui duces

Edit. Pariſ. pag. 206.

Feſtum Luminum.

Elymais urbs Perſica.

Antiochi Epiphanis interitus.

Judas Reſpublicam Judaicam conſtituit.

μέρας ἀργόν. Οἱ ὁ Ἀσαμωδίτης, τὸ Ματταθία προσέθεντο. Ὁ ὁ κὴ ἐν σαββάτοις αὐτοὺς παρῄνει μάχεσθαι, ἵνα μὴ δοτέους αὐτοὺς διαφθείρωσιν οἱ πολέμιοι ἐπιόντες κὴ τὰ σάββατα. Συναγαγὼν οὖν δυνάμεις ὁ Ματταθίας, τούς τε βωμοὺς καθεῖλε, κὴ τοὺς ἀσεβήσαντας ἔκτεινε, κὴ τοὺς μὴ περιτμηθέντας τῶν παίδων ἐπέλαβε περιτμηθῆναι. Ἀρξας δὲ ἐπ' ἐνιαυτὸν, κὴ νοσήσας, τοῖς παισὶ τὴν αὐτοῦ ζῆλον μιμεῖσθαι παρῄνεσε, κὴ ὑπὲρ τῶν νόμων, εἰ δέοι, θανεῖν, κὴ ἀλλήλοις ὁμονοεῖν. Ταῦτα αὐτοῖς ἐντειλάμενος, ἐτελεύτησε.

κ'. Τῷ δὲ τῶν πραγμάτων προστασίαν ὁ παῖς αὐτοῦ Ἰούδας, ὁ κὴ Μακκαβαῖος, περιεζώσατο, κὴ συναραμένων αὐτῷ τῶν τε συγγενῶν κὴ ἄλλων, τοὺς πολεμίους ἐκ τῆς χώρας ἀπώσατο, κὴ τοὺς παρανομήσαντας τῶν ὁμοφύλων ἐκόλασεν. Ἀπολλώνιος ὁ τῆς Σαμαρείας στρατηγὸς, κὴ τὸν Ἰούδα στρατεύσας, αὐτός τε πίπτει, κὴ πλεῖστοι τῶν σὺν αὐτῷ. Ἀντὶ ὁ τῆς Κιλικίας μαθὼν στρατηγὸς, ἐπῆλθε κὴ τῷ Μακκαβαίῳ, κὴ συμβαλὼν ἡττᾶται, κὴ φεύγει. οἱ δ' ὑπ' αὐτὸν ἔφυγον. Ἐπιδιώξας ὁ Ἰούδας, πολλοὺς αὐτῷ ἀπέκτεινε. Διὰ ταῦτα τοίνυν ὀργισθεὶς ὁ Ἀντίοχος, Λυσίᾳ τῷ τῶν πραγμάτων αὐτοῦ ἐπιτρόπῳ καταστρέψασθαι τὴν Ἰουδαίαν ἐκέλευσε, κὴ τὸ ἔθνος ἀνδραποδίσασθαι, κὴ καθελεῖν τὴν Ἱερουσαλήμ. Ὁ ὁ ἐκεῖνος ἐπιλεξάμενος στρατιὰς, ἔπεμψε μὲν βαρείας δυνάμεως. Ἰούδας ὁ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων ἰδὼν, ἐπὶ τὸν Θεὸν τιθέναι τὰς ἐλπίδας παρῄνει τοῖς μετ' αὐτοῦ. Καὶ δειπνήσας ἑσπέρας, πυράς τε πολλὰς ἐν τῇ στρατοπέδῳ λιπὼν, κὴ τὸν νυκτὸς ὁδεύσας, ἐπιτίθεται τοῖς τοῦ Ἀντιόχου περὶ τὸν ὄρθρον. κὴ πολλοὺς μὲν μαχόμενος ἀπέκτεινε, τοὺς ὁ λοιποὺς διώκων, ὡς ὑπὲρ τρισχιλίους ποιεῖν. Καὶ μὴ τὸν ἵππον τῶν ἐναντίων ἐπαναλθὼν ὁ Ἰούδας, ἐπιγνόντα τὸ τοῦτον στρατόπεδον, κὴ λείαν πολλὴν πλοῦτόν τε λαβὼν ἄφθονον, εἰς τὴν οἰκείαν ὑπέστρεψε χώραν. Τῷ δ' ἐπιόντι ἐνιαυτῷ, στράτευμα πλεῖον ὁ Λυσίας ἀθροίσας, ἐνέβαλεν εἰς τὴν Ἰουδαίαν. Καὶ τοῖς προδρόμοις πάνυ συμμίξας ὁ Ἰούδας, νικᾷ. Διὸ τὴν λοιπὴν δύναμιν ὁ Λυσίας ἀναλαβὼν, εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανέζευξε, κὴ παρασκευάζετο μετὰ μείζονος στρατιᾶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐμβαλεῖν. Ὁ γε μὴν Ἰούδας εἰς Ἱεροσόλυμα ἀναβὰς, ὅτε τὸν ναὸν ἐκαθάρατο, κὴ ὅρμον αὐτὸν ἐδρυκὼς, κὴ ἐν τισι καταπεφρασμένον, ἐθρήνησε. Καθάρας δὲ αὐτὸν, σκεύη καινὰ εἰσκομίσας, λυχνίαν, τράπεζαν, βωμὸν, χρύσια, κὴ θυσιαστήριον καινὸν ἐκ λίθων ἀ σιδήρῳ τετμημένων ἀνῳκοδόμησε, ἐθυμίασέ τε κὴ ὁλοκαύτωσε, κὴ ἄρτους ἐπὶ τὴν τράπεζαν ἔθηκε. Γέγονε δὲ ταῦτα κὴ ἡμέραν, καθ' ἣν ὁ ναὸς ἐμιάνθη, κὴ ἡ θρησκεία ἐβεβηλώθη, τριῶν παρελθόντων ἐνιαυτῶν κὴ ἡ τῷ Δανιὴλ προῤῥήσει, τρισὶ τριακοσίοις κὴ ἑπτὰ γενομένοις ἔτεσι. Καὶ ἐκ τοῦτο ἑορτάζουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὴν ἀνάκτησιν τῆς θρησκείας, Φῶτα καλοῦντες αὐτήν. Τειχίσας δὲ τὴν πόλιν, φύλακας ἐγκατέστησε. Ὡς δὲ τὰ πρὸς ἕσπερ ἔθνη πολλοὺς τῶν Ἰουδαίων διέφθειρε, συνδραμόντα δὲ βασκανίαν, πολέμοις αὐτὸς ὁ Ἰούδας ἐμιμήσατο κὴ ἀνῄρει. Ὁ δ' Ἀντίοχος μαθὼν πόλιν εἶναι ἐν τῇ Περσίδι πλούτῳ κομῶσαν Ἐλυμαΐδα ὠνομασμένην, κὴ ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐν αὐτῇ πλῆρες ἀναθημάτων πολυτελῶν, ὥρμησε ἐπ' αὐτὴν κὴ ἐπολιόρκει. Ἀποκρουσθεὶς δὲ παρὰ τῶν ἐν τῇ πόλει ἐπεξελθόντων, φεύγων ἦκε εἰς Βαβυλῶνα, κὴ τῆς στρατιᾶς πλείστης ἀπέβαλεν. Ἀλγοῦντι δὲ ἐπὶ

τῶν τῷ Ἀντιόχῳ, ἀγγέλλεται ἡ τῷ στρατηγῶν ἥττα, ὑπὸ Ἰουδαίων. Καὶ τὰ ἀλγήματος προσιθέντος, ἐκόσμησε. καὶ γνοὺς ὡς ἀποθνήσκει, τοῖς ὑπ' αὐτὸν συνεκάλεσε, καὶ πάσχειν ἔφησεν, ὅτι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος ἐκάκωσε, καὶ ἐσύλησε τὸν ναόν. Ταῦτα λέγων, ἐξέπνευσε, Φίλιππον τῶν φίλων ἕνα καταλιπὼν τῆς βασιλείας ἐπίτροπον, καὶ δοὺς αὐτῷ τὸ διάδημα καὶ τὸν δακτύλιον, ἵνα ταῦτα κομίσῃ τῷ υἱῷ Ἀντιόχῳ. Ὁ δὲ Λυσίας θανόντα μαθὼν τὸν Ἀντίοχον, τὸν ἐκείνου υἱὸν ἀπέδειξε Βασιλέα, καλέσας Εὐπάτορα.

κά. Οἱ δ' ἐν τῇ ἄκρᾳ τῶν Ἱεροσολύμων Μακεδόνες ἐκάκουν τοὺς Ἰουδαίους, ἀνιόντας εἰς τὸ ἱερὸν ἐπὶ τὴν θύσιαν. Διὸ ἐξελεῖν ἐσπούδασε φρουρὰν ὁ Ἰούδας, καὶ καρτερῶς ἐπολιόρκει αὐτούς. Ὁ μαθὼν ὁ παῖς Ἀντίοχος ὠργίσθη, καὶ μετὰ μεγάλης δυνάμεως ἐξώρμησε καὶ τῆς Ἰουδαίας καὶ Ἱερουσαλήμ. Ἰούδας δὲ ἀπαντήσας αὐτῷ, τῶν προδρόμων περὶ ἑξακοσίους ἀναιρεῖ. Καὶ Ἐλεάζαρ ὁ τοῦ Ἰούδα ὁμαίμων, ὁ καὶ Αὔραν καλούμενος, τῶν ἐλεφάντων τὸν ὑψηλότατον ἰδὼν ὡπλισμένον θώραξι βασιλικοῖς, καὶ οἰηθεὶς αὐτῷ ἐποχεῖσθαι τὸν Βασιλέα, μετὰ σφοδρᾶς ὁρμῆς ἐπῆλθεν αὐτῷ, καὶ ὑπὸ τὴν γαστέρα τοῦ θηρίου γενόμενος, ἔπληξεν αὐτὸν, καὶ ἀπέκτεινεν. Ὁ δ' εἰς γενόμενος, ἔπληξεν αὐτὸν, καὶ ἀπέκτεινεν. Ὁ δ' ἐπικατασεισθεὶς τῷ Ἐλεαζάρῳ, καὶ πεσὼν αὐτὸν τῷ βάρει τοῦ σώματος, ἔφθειρεν. Ὁρῶν δὲ ἅ τε πολεμίων ἰσχὺν ὁ Ἰούδας, εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπανῆλθε, καὶ πρὸς πολιορκίαν παρεσκεύαζετο. Ἀντίοχος δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐλθὼν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς, καρτερῶς τῶν ἔνδον ἀμυνομένων. Ἀλλὰ λοιμὸς ἐπιλιπούσης αὐτοῖς, πολλοὶ ἀπεδίδρασκον. Τῷ μέντοι Φιλίππῳ, ὃν ἐπίτροπον τῆς βασιλείας θνήσκων ὁ Ἀντίοχος ἔφασκε, σφιπεζόμενον τὴν βασιλείαν, Λυσίας ὁ στρατηγὸς καὶ Ἀντίοχος γνόντες τοῦτο, τοῖς πολιορκουμένοις ἐπείσαντο, ὥστε αὐτοὺς τοῖς πατρίοις χρῆσθαι νόμοις. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὴν πόλιν Ἀντίοχος, καὶ ἰδὼν τὸν ναὸν ὀχυρώτατον, τοὺς ὅρκους οὐδέποτε, καὶ τὸ τεῖχος καθεῖλε, καὶ ὅπως ὑπέρθηται. Καὶ τὴν Ἀρχιερέα Ὀνίαν ἐκαγόωσε, ὃς καὶ Μενέλαος ἐκαλεῖτο, ὡς πεισαντα τὸν πατέρα αὐτοῦ, τοὺς Ἰουδαίους βιάζεσθαι παραβαίνειν τὰ ἔθη τὰ πάτρια, καὶ πολλῶν κακῶν γενόμενον αἴτιον, ὃν καὶ πέμψας εἰς Βέρροιαν ὁ Συρίας διέφθειρε, ἔτη δέκα ὁ Ἀρχιερατεύσας κρατήσαντα, γενόμενος ἀσεβῆ. Ἀρχιερεὺς δὲ γέγονε Ἀλκιμος, ὃς καὶ Ἰωακεὶμ ἐκαλεῖτο. Ὁ δ' Ἀντίοχος πολεμήσας πρὸς Φίλιππον, καὶ χειρωσάμενος αὐτὸν, ἔκτεινε. Ἰδὼν δὲ ὁ τὴν Ἀρχιερωσύνην Σίμωνος τοῦ Δικαίου υἱὸς Ὀνίας, ὃν παιδίον ὁ πατὴρ τελευτῶν, ὡς εἴρηται, καταλέλοιπε, ὅτι ὁ Ἀρχιερωσύνῃ Ἀλκίμῳ δέδωκε ὁ Ἀντίοχος, μὴ τῷ γένει τῷ Ἀρχιερατικῷ προσήκοντι, φεύγει πρὸς Πτολεμαῖον εἰς Αἴγυπτον. καὶ τιμηθεὶς, λαμβάνει τόπον ἐν τῷ Ἡλιουπολίτῃ νομῷ, καὶ ἱερὸν ἐκεῖ φκοδόμησε τῷ ἐν Ἱεροσολύμοις παρεμφερές. Δημήτριος δὲ φυγὼν ἐκ Ῥώμης, ὁ Σελεύκου υἱὸς, καὶ καταπλεύσας εἰς Συρίας εἰς Τρίπολιν, τόν τε Ἀντίοχον καὶ τὸν Λυσίαν συλλαβὼν, καὶ ἄμφω διέφθειρεν, ἐπὶ δύο ἐνιαυτοῖς τῆς Ἀντιόχου βασιλεύσαντος. Τούτῳ τῷ Δημητρίῳ ὁ Ἀρχιερεὺς Ἀλκιμος προσελθὼν, καὶ τῷ Ἰουδαίων πολλοὶ φυγάδες καὶ πονηροὶ, κατηγόρουν Ἰούδα τοῦ Μακκαβαίου, καὶ τῶν ἐθνῶν πάντος, ὡς τοὺς αὐτοῦ φίλους ἀπεκτονότος. Ὁ δὲ παροξυνθεὶς, πέμπει Βακχίδην αὐτῷ οἰκειότατον μετὰ μεγίστης δυνάμεως, ἐντειλάμενος αὐτῷ κτεῖναι καὶ τὸν Ἰούδαν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. Ὃς εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν, ἔπεμψε πρὸς

Zonaræ Annales.

A etiam a Judæis victi essent, nuncia- LIBER IV.
tur. Unde mœrore aucto in morbum incidit, ex quo cum sibi moriendum esse videret, suis ministris convocatis, id sibi accidere dixit ob gen- *Edit. Paris. pag. 207.*
tem Judaicam infestatam, & templum spoliatum. His dictis expiravit, regni curatore relicto Philippo quodam ex amicis, cui anulum & diadema, filio suo Antiocho apportanda, dedit. De cujus obitu Lysias certior redditus, filium ejus Regem declaravit, Eupatoris nomine indito.

XXI. Cæterum Macedonibus qui Hierosolymis in præsidio relicti erant, Judæos qui in templum sacrificandi ergo ascendebant, infestantibus, Ju- Antiochus Eupator Hierosolymis potitur.
B das tollendi præsidii cupidus, castellum fortiter oppugnabat. Eo puer Antiochus nuntiato iratus, ingentes copias contra Judæam & Hierosolyma ducit: cui Judas obviam profectus, ex propugnatoribus ad DC. occidit. Eleazarus vero cognomento Aura, Judæ frater, in altissimum Eleazarus Aura ab elephanto opprimitur.
elephantum, regiis thoracibus armatum, ratus ei Regem insidere, magno impetu invectus, belluæ ventrem subiit, cujus interfectæ ruina oppressus, & ipse interiit. Judas autem viribus hostium visis, Hierosolyma rediit, ad tolerandam obsidionem se paraturus. Antiocho igitur urbem oppugnante, & defensoribus hostem strenue propulsantibus, ob commeatus
C inopiam multi diffugiebant. Sed cum Lysias dux & Antiochus intellexissent, Philippum, quem moriens Antiochus regni curatorem reliquerat, imperium sibi vendicare: iis conditionibus cum obsessis pepigerunt, ut eis patriis legibus uti liceret. Antiochus vero in urbem receptus, cum templum munitissimum esse vidisset, Menelai & Philippi cædes.
spreto jurejurando, everso muro, abductoque Onia Pontifice, qui & Menelaus dicebatur, qui patri suo cogendi Judæos ad patria instituta violanda auctor fuisset, multisque malis causam præbuisset, discessit: eumque Berrœam missum denique sustulit, hominem impium, cum annos
D x. sacerdotio functus esset. Pontificem vero designavit Alcimum, qui & Joa- Alcimus.
chimus dicebatur. Philippum quoque superatum & captum occidit. Cæterum Onias, Simonis Justi filius, quem Onias templum in Ægypto extruit.
pater moriens, ut dictum est, puerum reliquerat, cum Antiochus Pontificatum Alcimo a familia Pontificia alieno dedisset, in Ægyptum confugit, atque a Ptolemæo honorifice susceptus, loco in Heliopolitana regione capto, templum instar Hierosolymitani condidit. Demetrius por- *pag. 208.*
Demetrius Seleuci filius, Antiocho & Lysia cæsis, Judæos infestat.
ro Selenci filius, cum Roma in Syriæ Tripolim profugisset, Antiocho & Lysia comprehensis, utrumque occidit, secundo anno regni Antiochi.
E Apud hunc Demetrium Alcimus Pontifex, & Judæorum exules ac improbissimi quique, Judam Maccabæum & totam gentem de interfectis Regis amicis accusarunt. Qua criminatione irritatus, Bacchidem intimum amicum cum maximis copiis misit, mandavitque ut Judam & suos occideret. Is in Judæam profectus, Judam & fratres ejus ad pa-

LIBER IV.

cem provocavit. Sed illis fidem ei non habentibus, quidam plebeii homines jurejurando accepto, ad illum transfugerunt, qui spreta religione, Lx. eorum interfectis, cæteros a transfugio deterruit: & eos qui regionem incolebant, Alcimo Pontifici parere jussis, Antiochiam rediit. Alcimus vero singulos blande alloquendo, & omnibus sibi conciliatis, celeriter magnum exercitum exulum majori ex parte, & impiorum hominum, contraxit, quibus ad Judæ studiosos trucidandos utebatur. Quod exemplum cum Judas in adversam factionem retorqueret, Alcimus Demetrium perpulit, ut Nicanorem cum ingentibus copiis contra Judam mitteret, mandaretque, ne genti parceret. Is in Judæam profectus, Judam per speciem pacificationis dolo capere instituit: a quo fide data acceptaque, cum copiis in urbem receptus, inter salutandum & colloquendum signum dat suis, ut virum comprehendant. At ille insidiis animadversis, ad Judæos prosiliens, effugit. Nicanor igitur eo conatu frustratus, jam aperto Marte rem gerens, superior factus, Juda in arcem Hierosolymitanam compulso, minatur populo, ni illum dedant, se templum eversurum. Judas vero suos M. viros ad rem fortiter gerendam cohortatus, impetum in hostes facit, multos cædit, ac inter alios ipsum quoque Nicanorem: reliqui in fuga omnes cadunt. Sic Judæis aliquantisper a bellis quies parta est.

Nicanor a Judæ cæditur.

XXII. Pontifice Alcimo, sive Joachimo, ex plaga divinitus immissa post quartum Sacerdotii annum mortuo, populus Judæ Pontificatum decrevit. Qui cum audisset, magnam esse Romanorum potentiam, eosque subegisse Galatas, Hispanos, Carthaginenses, Libyam, totam Græciam, & Persæum, Philippum atque Antiochum Reges: legatos societatis perendæ causa misit, rogavitque ut Demetrio scriberent, ne Judæis bellum inferret. Ac Romani quidem & amicitiam & societatem Judæis promiserunt. Demetrius autem morte Nicanoris, & internecione exercitus cognita, denuo Bacchidem misit: qui cum ad Judam properaret, in quodam vico cum suis mille viris castrametatum, ii metu copiarum illius, Judæ recedendi & salutis quærendæ auctores fuerunt. Ipse vero dixit: *Absit ut sol videat me tergum dare hostibus*. & quamvis multi e suis profugissent, tamen diu æquo Marte cum hoste certavit: ac circa solis occasum, cum audacissimis impetu in cornu dextrum facto, in quo Bacchides curabat, phalangem disjectam in fugam compulit. Qui autem in sinistro cornu erant, Judam circumvenerunt: qui dum pugnam cum suis ciet, multis cæsis, tandem & ipse cadit. Post ducis interitum milites quoque fugerunt. Obiit tertio Pontificatus præclare gesti anno, cum quidem se virum fortem præstitisset, pro libertate patriæ quidvis & facere & perpeti paratus. Post illius interitum, Judæis impiis & patriarum legum violatoribus Bacchides pro-

Edit. Parisi. pag. 209.

Judas creatus Pontifex societatem belli cum Romanis coit.

Judas a Bacchide cæditur.

Judæi desertores pœnas exigitant.

Α τὸν Ἰούδαν καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφούς, ἐπὶ ἐμοὶ καὶ αὐτοὺς καλῶν. Οἱ δὲ οὐκ ἐπίστευσαν αὐτῷ. Τινὲς δὲ τῶν τὸ δῆμον λαβόντες ὅρκους παρὰ Βακχίδου προσῆλθον αὐτῷ, ὃς τῶν ὅρκων καταφρονήσας, ἑξήκοντα τῶν ἀνδρῶν ἀπέκτεινε, καὶ τὸν τῶν λοιπῶν πλῆθος ὁρμῇ τῇ αὐτῇ προσιόντας ἀνεῖλε. Τοῖς δ' ἐν τῇ χώρᾳ πᾶσι προσέταξε, ὑπακούειν τῷ Ἀρχιερεῖ Ἀλκίμῳ. Καὶ τοῦτο διεπράξατο, εἰς Ἀντιόχειαν ἐπανῆλθε. Ἀλκίμος δὲ πρὸς χάριν ὁμιλῶν ἑκάστῳ, καὶ πάντας ὑποποιούμενος, ταχὺ πολλὴν συνέλεξε δύναμιν, ὧν οἱ πλείους ἐκ τῶν φυγάδων ἦσαν καὶ ἀσεβῶν, δι' ὧν τοὺς τοῦ Ἰούδα φρουροὺς ἐκτείνων· καὶ Ἰούδας δ' ἐπράωθεν τοὺς τοῦ Ἀλκίμου φρουροὺς διέφθειρεν, ὁ δὲ τὸν Δημήτριον καὶ τὸν Ἰούδαν ἠπείλει. Πέμπει τοίνυν αὖθις ὁ Βασιλεὺς Νικάνορα μετὰ μείζονος χειρὸς, ἐντειλάμενος τῷ ἔθνει μὴ φείσασθαι. Κἀκεῖνος ἀπελθών, δόλῳ καταχεῖραι ἐπεχείρησε τὸν Ἰούδαν, καὶ πρὸς εἰρήνην προεκαλεῖτο αὐτόν· ὁ δὲ πίστεως δοὺς καὶ λαβὼν τὸν Νικάνορα μετὰ τῆς δυνάμεως εἰσεδέξατο, καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ὁ Νικάνωρ καὶ προσομιλῶν, σημεῖον τοῖς ἑαυτοῦ δέδωκε, συλλαβεῖν τὸν Ἰούδαν. Γνοὺς δὲ τὸν ἐπιβουλὴν ὁ ἀνὴρ, φεύγει τοὺς Ἰουδαίους ἐκπηδήσας, ἐξέφυγε. Γνωσθεὶς δὲ τῷ ἐχθρᾷ, φανερὰν μάχην συνεκρότησε ὁ Νικάνωρ, καὶ ἐνίκησε. Ἐντεῦθεν Ἰούδας εἰς τὴν τῶν Ἱεροσολύμων ἀκρόπολιν καταφεύγει. Νικάνωρ δὲ ἀπειλήσας τῷ λαῷ, εἰ μὴ παραδώσουσιν αὐτῷ τὸν Ἰούδαν, καταβαλεῖν τὸν ναόν. Ὁ δὲ Ἰούδας τοὺς μετ' αὐτοῦ χιλίους ἔτι ὄντας ἐλέχθη, παρώρμησε σφᾶς εἰς ἄλκιμον, καὶ συμβαλὼν τοῖς πολεμίοις, ἐνίκησε, πολλοὺς πτείνων, καὶ αὐτὸν τοῦ Νικάνορος. Οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον, καὶ πάντες ἐφθάρησαν καταλαμβανόμενοι· καὶ ὕστερον πρὸς ὀλίγον Ἰουδαῖοι ἐκ τῶν πολεμίων ἀνεπαύσαντο.

κβ'. Τὸν δὲ Ἀρχιερέως Ἀλκίμου, τὸν καὶ Ἰωακείμ, θεσπέσιον βληθέντος πληγῇ, καὶ ὕστερον τοῦ ζωοῦ ἀποῤῥήξαντος μετὰ τέσσαρα τὸν Ἀρχιερατεύσαντα, τῷ Ἰούδᾳ τοῦ Ἀρχιερατεύοντος ἀπέκειτο ὁ λαός. Ἀκούσας δὲ Ἰούδας μέγα δύνασθαι τοὺς Ῥωμαίους, καὶ χειρώσασθαι Γαλάτας, καὶ Ἴβηρας καὶ Καρχηδονίους, καὶ Λίβυας, καὶ τοῦ Ἑλλάδα πᾶσαν, καὶ τοὺς Βασιλεῖς Περσέα καὶ Φίλιππον, καὶ Ἀντίοχον, ἔπεμψε φιλίαν αἰτῶν. Καὶ Δημητρίῳ γράψαι ἤξίου, μὴ πολεμεῖν Ἰουδαίοις. Ἡ δὲ Σύγκλητος καὶ φιλίαν ὡμολόγησε, καὶ συμμαχεῖν Ἰουδαίοις κατέδοξε. Δημήτριος δὲ τὸν θάνατον μαθὼν τὸν Νικάνορος, καὶ τὴν στρατιᾶς τοῦ ἀπώλειαν, πάλιν τὸν Βακχίδην ἀπέστειλε. Ὁ δὲ πρὸς τὸν Ἰούδαν ἐκέχυτο, ἐστρατοπεδεύκει δ' ἐν τινι κώμῃ μετὰ χιλίων. Οἱ τὸ μὲν Βακχίδου δύνασθαι στράτευμα, συμβούλευον αὐτῷ ἀναχωρεῖν καὶ σώζεσθαι. Ὡς δ' ἐκεῖνος, Μὴ τοῦτο, εἶπε, ἴδοι γε ἥλιος ἄλλος, ὥστε με τοῦτο δοῦναι τοῖς ἐναντίοις, πολλοὶ τῶν μὲν αὐτοῦ ἔφυγον. Συμβαλὼν δὲ τῷ Βακχίδῃ, μέχρι πολλοῦ συγχαμάλως ἐμάχετο. Περὶ δείλην δυσμὰς ἐπιβείσας μετ' εὐωχούμενος ἐν τῷ δεξιῷ κέρατι, ὅπου καὶ ὁ Βακχίδης ἦν, τὴν φάλαγγα διέφθειρε, καὶ ἐξέβαλεν εἰς φυγήν. ἐπιλθόντες δ' οἱ περὶ τὸ δεξιὸν κέρας, ἐκύκλωσαν τὸν Ἰούδαν. Ὁ δὲ τὰς ἐμάχετο μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ πολλοὺς ἔκτεινας, τέλος καὶ αὐτὸς ἔπεσε. Οἱ πεσόντος, οἱ σὺν αὐτῷ ἔφυγον. Ἐπὶ τρίτον δ' ἔτος τῆς Ἀρχιερωσύνης ἐμπρέψας, καὶ γενναῖος ἀνὴρ γεγονὼς, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας τῶν ἐθνῶν πάντα καὶ δρᾶσαι καὶ παθεῖν ἕτοιμος γεγονὼς, ἀπέθανε. Θανόντος δ' ἐκείνου, τοῖς ἀσεβέσι τῶν Ἰουδαίων, καὶ παραβεβηκόσι τὰ πάτρια,

τὴν χώραν ἐπιμέλειαν ὁ Βακχίδης ἀνέθετο. Οἱ δὲ παντοίως τοὺς ὁμοφύλους ἐκάκωσαν, καὶ τοὺς Ἰούδα ὁμόφρονας συλλαμβάνοντες, τῷ Βακχίδῃ προσῆγον, καὶ ὃς αἰκίζων αὐτοὺς πρότερον, εἶτα διέφθειρεν. Οἱ δέ γε περίλοιποι τῶν ἑταίρων Ἰούδα Ἰωνάθῃ τῷ ἀδελφῷ ἐκείνῳ πείσαντες τὸν Ἰουδαίων ἀποδεικνύναι στρατηγόν. Καὶ ὁ Βακχίδης ἀποκτεῖναι δόλῳ τὸν Ἰωνάθην ἐζήτει. Ὁ δὲ μὴν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος, καὶ τοὺς ἑταίρους εἰς ἔρημον ἔφυγε, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ὁ Βακχίδης ὡρμήκει. Ὁ δ' Ἰωνάθης τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννην πρὸς τοὺς Ναβαταίους Ἄραβας ἐπεμψε (ἦσαν γὰρ φίλοι) παραθησόμενον αὐτοῖς τὴν ἀποσκευήν. Ἀπιόντα δὲ τοῦτον οἱ Ἀμαρείου παῖδες λοχήσαντες, κτείνουσι σὺν τοῖς ἑπομένοις, καὶ τὰ νομιζόμενα διαπράξασι. Βακχίδης δὲ ἐν σαββάτῳ τὸν Ἰωνάθαν ἐζήτει, καὶ ἐπῆλθεν αὐτῷ, ὡς πάλαι δῆθεν τὸν νόμον μὴ μαχομένῳ. Ὁ δὲ περὶ ψυχῶν εἶναι, φήσας, τὸν κίνδυνον, ἀντιπάξατο, καὶ πολλοὺς ἀποκτείνας, καὶ αὐτὸν Βακχίδην ὁρμήσας ὡς πλήξων αὐτὸν, καὶ ἀποτυχών, εἰς τὸν ποταμὸν ἤλατο μετὰ τῶν ἑταίρων, καὶ διενήξατο. Καὶ ὁ Βακχίδης εἰς τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις ἄκρα ὑπέστρεψε, καὶ τῶν φρούρων τὸν Ἰουδαίας παῖδας ὁμήρους λαβών, εἰς τὴν ἄκραν ἐνέκλεισεν. Ἰωνάθῃ δ' ἐμέλησε τὸν φόνον τιμωρῆσαι τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ. Γάμου δὲ τῶν Ἀμαρείου παίδων τελουμένων, καὶ ἐκ πόλεως εἰς ἑτέραν τὸν νυμφίον, καὶ τὸν νύμφιον ἀγόντων μετὰ πολυτελοῦς προπομπῆς, ἐπιδράμοντες ἐκεῖνος ἐκ ὄρους μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, ἐπιτίθενται τοῖς ἐν τῇ πομπῇ, καὶ διέφθειρε πάντας, καὶ ἃ ἄφερον διήρπαζε ξυμπαντα. Διῆγον δ' Ἰωνάθης καὶ Σίμων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς τὰ ἕλη τὰ ποτάμια. Βακχίδης δὲ φρυρὰν εἰς Ἰουδαίαν καταλιπὼν, πρὸς τὸν Δημήτριον ἐπανῆλθεν. Ἠρεμοῦντος δ' ἔτεσι τὰ ἔθνος ἐπ' ἔτη δύο, Ἰωνάθης καὶ οἱ περὶ αὐτὸν σὺν ἀδείᾳ ἐν τῇ χώρᾳ διέτριβον. Οἱ δὲ ἀποβάσεως Ἰουδαῖοι πρὸς τὸν Βασιλέα Δημήτριον πέμπουσι, δηλοῦντες, λύσαι τὸν Ἰωνάθην, εἰ πέμφθείη τις ἐπ' αὐτὸν, συλληφθήσεσθαι. Καὶ πέμπει τὸν Βακχίδην ὁ Βασιλεύς. Ὁ δὲ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν, καὶ συλλαβέσθαι τὸν Ἰωνάθαν, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, καὶ τοῦ μὲν οὐχ οἷός τε ἦν πεπόμενος ἐκ τῶν περὶ Ἰωνάθαν τῷ Βασιλεῖ τὸν ἀναφορὰν ποιησάντων τὰς προκειμένας ὡς ψευσαμένους, ἀπέκτεινεν. Ἰωνάθης δὲ καὶ Σίμων καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, εἰς τὸν ἔρημον ἀνεχώρησαν, ἔνθα πύργους οἰκοδομήσας, ἐφρούρει. καὶ ὁ Βακχίδης ἐλθὼν, ἐπολιόρκει αὐτόν. Ἰωνάθης δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐκεῖ λιπὼν Σίμωνα, αὐτὸς λάθρα ἐξελθὼν, καὶ πολλοὺς ἐκ τῆς χώρας συναγαγὼν, νύκτωρ τῷ Βακχίδῃ καὶ τῇ αὐτοῦ προσέβαλε στρατιᾷ. Καὶ πολλοὺς μὲν αὐτὸς ἀπέκτεινε, πολλοὺς δὲ καὶ ὁ Σίμων, ἐπεξελθὼν κἀκεῖνος ἐκ τῶν ἐρυμάτων, ἐμφρόντιστος καὶ τῆς πολιορκητικῆς μηχανῆς. ἀθυμήσας δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ Βακχίδης, ἤθελεν αἰσχύνην ἐξαλεῖψαι. Ἐζήτει δ' αἰτίαν ἢ αἰσχύνης ἀφορμὴν. Καὶ ὁ Ἰωνάθης τοῦτο μαθὼν, πρεσβεύει περὶ φιλίας, ἵνα ἑκάτεροι ἀλλήλοις ἀποδῶσιν, ὧν εἶχον αἰχμαλώτων. Δεξαμένου δὲ τὰς πρεσβείας ὁ Βακχίδης, ἐσπείσατο. Καὶ ὤμοσαν, μηδέτι κατ' ἀλλήλων στρατεύειν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀλλάξαντο. Καὶ ὁ μὲν Βακχίδης ὑποστρέψας, ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ἰουδαίας ἐπῆλθεν. Ὁ δὲ Ἰωνάθης ἀδείας τυχὼν, τὰ τῶν ὁμοεθνῶν διέθωκε πράγματα, ἐκόλαζέ τε τοὺς ἀποβάσεως.

κγ'. Ἀλέξανδρος δὲ τοῦ Ἐπιφανοῦς Ἀντιόχου υἱὸς τὴν Πτολεμαΐδα ἐκ προδοσίας παρειληφὼς, ἐπῆρε τὸν Δημήτριον, ὥστε καὶ τὰς δυνάμεις ἀθροίζειν, καὶ πέμψαι πρὸς Ἰωνάθην περὶ δυσιάς καὶ συμμαχίας. Ἐπέστειλέ τε αὐτῷ στράτευμα συμπρᾶξαι, καὶ ὡς ἐν τῇ ἄκρᾳ κατέ-

vinciæ administrationem mandavit : qui populares suos variis modis affixere, & Judæ amicos comprehensos ad Bacchidem adduxerunt, quos ille prius excruciatos necavit. Sed cum reliquiæ amicorum Judæ fratri ejus Jonathæ persuasissent, ut Judæorum dux esse vellet : Bacchides insidias ei tetendit, & cum sociis in desertum profugum, persequi maturavit. Jonathas vero fratrem Joannem, ad Nabathæos Arabes amicos, ut impedimenta illorum fidei crederet, misit : quem una cum comitibus Amaræi liberi in itinere sarcinis direptis, per insidias occiderunt. Bacchides vero cum Jonatham sabbato quæreret, ratus propter festum non pugnaturum, deceptus est. Nam cum salutem civium agi diceret, acie instructa, multis occisis, stricto ense impetum in Bacchidem fecit. Sed cum aberrasset, cum suis sociis in amnem desiluit, eumque tranavit. Bacchides in castellum Hierosolymitanum reversus, principum Judæorum filios obsides sumptos in arce conclusit. Jonathas porro cædem fratris Joannis ulturus, cum Amaræi filii nuptias celebrantes, sponsum & sponsam cum sumptuoso comitatu ex urbe in urbem ducerent : insidiis in monte quodam collocatis, omnes interficit, & ea quæ ferebant diripit. Degebat autem cum fratre in fluminis paludibus. Bacchides autem relicto in Judæa præsidio, ad Demetrium est reversus. Ab eo tempore populo ad biennium quiete concessa, Jonathas & sui metus experres in Judæa versati sunt. Qua de causa Judæi desertores regi Demetrio significant, si quis contra Jonatham molitator, hominem sine labore comprehensum iri. Bacchides igitur in Judæam missus, cum omni adhibito studio eam capere non posset, L. selectos ex iis qui rem falso ad Regem detulissent, occidit. Jonathas vero cum Simone & sociis in turribus quas in deserto struxerat, se tenebat. Quas dum Bacchides oppugnat, fratre Simone in castello relicto, clam egreditur : & multis ex agro conductis, noctu in hostes impetum facit, ac multos ipse, multos Simon cædit, clam & ipse castello egressus, obsidionalibus machinis incensis. Ea clade Bacchidem mœstum recedendi causam honestam quærere cum intellexissent Jonathas, per legatos illius amicitiam petit. Quam cum Bacchides ea conditione accepisset, ut captivis utrinque redditis, jurejurando affirmarent, neutrum alteri deinceps arma illaturum : digressus, non amplius Judæos invasit. Jonathas vero popularium rempublicam securus administravit, ac supplicium de impiis sumpsit.

XXIII. Cæterum Alexander Antiochi Epiphanis filius, Ptolemaide per proditionem occupata, Demetrium perturbavit, ut copias contraheret, & Jonathæ amicitiam societatemque expeteret, potestate data exercitus conscribendi, &

LIBER IV

Jonathas fratri succedit.

Amaræi Joannis cædi datæ pœnas.

Edit. Paris. pag. 310.

Desertorum pœna.

Jonathæ pactiones cum Bacchide. Pontificatus, & amicitiæ regum.

Alexander Antiochi filius Demetrio victo Syria potitur, & Ptolemaidem ducit.

LIBER IV. pueros obsides a Bacchide in castello conclusos recipiendi. Jonathas igitur Hierosolyma profectus, Regis epistola populo & militibus præsidiariis audientibus recitata, pueros ex arce receptos, parentibus restituit, atque urbem renovat, mœnia instaurat. Alexandro quoque societatem ejus expetente, & amicitiam suam cum Pontificatu, muneribus missis, offerente: Pontificia stola in Festo Tabernaculorum, quarto post Judæ fratris interitum anno induta, milites & arma parat. Alexander vero Demetrio acie victo (nam is in palustrem locum cum equo illapsus, unde emergere haud facile poterat, ab hostibus circumventus, & vulneribus confectus, multis prius interfectis, anno regni XI. interiit) regno Syriæ potitus, Cleopatram Ptolemæi Philometoris filiam ducit, Jonatha etiam ad nuptias invitato. Qui cum Ptolemaidem veniisset, tam a Ptolemæo quam ab Alexandro honorifice est exceptus. Demetrio porro, defuncti Demetrii filio cum ingentibus copiis ex Creta in Ciliciam profecto, Alexander solicitus Antiochiam properat, ad loca illa in tuto collocanda, Syria Apollonio Dao mandata. Qui cum Jonatha expostulans, quod solus Regi non pareret, objecta ignavia, ad pugnam eum provocavit. Iis verbis commotus Pontifex, prælium cum Apollonio committit: & multis hostium cæsis, atque urbibus Syriæ captis, cum luculenta præda victor Hierosolyma revertitur. Quo cognito Alexander Jonathæ nunciari jubet, se gaudere clade Apollonii, qui contra suam sententiam ei amico & socio arma intulerit. Sed Ptolemæus Philometor Alexandro classe & pedestribus copiis opem ferens, Ptolemaide insidiis generi, quas per Ammonium e suis amicis queindam struxerat, pene interiisset: quibus evitatis, dedi sibi postulavit Ammonium, quod Alexandro detrectante, eum insidiarum fuisse conscium judicans, & belli societate abstinuit, & affinitatem diremit, & filiam ab eo avulsam, & auxilia Demetrio per legatos pollicetur: quarum conditionum utramque illo alacriter amplexo, Antiochenis persuadere conatus est, ut Demetrium reciperent, idque ob Alexandri odium propter paternas injuries & Ammonium, facile impetratum. Illo igitur ejecto, atque in Ciliciam profecto, Antiochenі Ptolemæum Regem declararunt, & bina diademata, ut & Ægypti & Syriæ Regem, gestare coegerunt. At ille ut homo prudens futura considerans, ne Romanorum odia, quorum opes magnæ essent, susciperet, Antiochenis persuadet, ut Demetrium recipiant: & Alexandrum Syriam cum ingenti exercitu invadentem, & Antiochenum agrum urentem, Demetrio socio, cui jam filiam desponderat, prælio commisso profligat. Alexander itaque victus, in Arabiam confugit. Ptolemæus, e-

Edit. Paris. pag. 211.

Jonathas Apolloniam profligat.

Ptolemæi & Alexandri dissidium atque interitus.

pag. 212.

A κλεισιν ὁ Βακχίδης παῖδας ὡς ὁμηρεύοντας, παρεχώρει ἀπολαβεῖν. Διξάμβυς ὢν ὁ ἐπισκόπων Ιωνάθης τῷ Βασιλέως, εἰς Ιεροσόλυμα παραγίνεται· καὶ ταύτῳ εἰς ἐπήκοον τοῦ λαοῦ & τῶν φυλάκων ἀνέγνω, & τοὺς παῖδας λαβὼν ἐκ τῆς ἀκροπόλεως τοῖς γονεῦσιν ἀπέδωκεν, ἑκάστῳ τὸ ἴδιον. Καὶ αὐτὸς ἐν Ιεροσολύμοις διέτριβε, καινίζων τὴν πόλιν, καὶ τὰ τείχη αὐτῆς ἀνοικοδομῶν. Γράφει δὲ καὶ Αλέξανδρος Ιωνάθῃ, εἰς συμμαχίαν καλῶν αὐτὸν, & φίλον ποιούμενος, & τὴν Αρχιερωσύνην αὐτῷ παρέχων, καὶ δῶρα πεμπόμενος. Ὁ δὲ διξάμβυς τὴν ἐπιστολὴν, τὴν Αρχιερατικὴν στολὴν περιβάλλεται κατὰ τὴν Σκηνοπηγίας ἑορτὴν, πανάρων ἐκμιτρωθέντων ἐναυτῶν, ἐξότε πέπτωκεν Ιούδας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ δώδεκα τετρωμένος, καὶ ὅπλα ἡτοίμαστο. Συμμίξας δὲ τῷ Δημητρίῳ Αλέξανδρος, πεζὸς, τῷ Δημητρίου εἰς πῆλμα βαθὺ ἐμπεσόντος μὴ τὸν ἵππον, καὶ δυσκιπέρατον. Ενθα περιφάντων τὴν πολεμίων αὐτὸν, κατατρωθεὶς ἔπεσε, πολλοὺς & αὐτὸς ἀπέκτεινε. Επὶ δὲ ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα. Τὸν δὲ τῆς Συρίας παραλαβὼν βασιλείαν Αλέξανδρος, τὴν τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλομήτορος θυγατέρα Κλεοπάτραν ἑαυτῷ εἰς γυναῖκα μνηστεύεται. Καὶ τὸν γάμων τελουμένων, ἔγραψεν Ιωνάθῃ φίλος Πτολεμαΐδα παραγενέσθαι. Αφικόμενος δ' ἐτιμήθη παρὰ Πτολεμαίου, καὶ παρὰ τοῦ Αλεξάνδρου. Δημητρίου δὲ τοῦ υἱοῦ τοῦ πολεμήσαντος Δημητρίου καταπλεύσαντος ἐκ Κρήτης εἰς Κιλικίαν μετὰ βαρείας χειρὸς, ἐναγώνιος ἦν ὁ Αλέξανδρος, καὶ ὁ μὲν εἰς Αντιόχειαν ἐπανέστη, ἀσφαλισόμενος τὰ ἐκεῖ, τὴν δὲ Συρίας ἐπίτροπον Απολλώνιον τὸν Δάον κατέλιπεν. Ος φίλος Ιωνάθου γενόμενος, ἄδικον ἔλεγεν εἶναι, μόνον αὐτὸν μὴ ὑπείκειν τῷ Βασιλεῖ, καὶ φίλον μάχιμον προσκαλεῖτο αὐτὸν, καὶ εἰς ἀνδρίαν τὸ ἔθνος ὠνείδιζε. Τοῖς παροξυνθεὶς ὁ Αρχιερεὺς, στρατεύει φίλος Απολλωνίου πόλεμον, καὶ νικᾷ, καὶ πολλοὺς τῶν ἐναντίων ἀναιρεῖ, καὶ πόλεις τῆς Συρίας αἱρεῖ, καὶ μετὰ λείας πολλῆς ἀναζεύγνυσιν εἰς Ιεροσόλυμα. Ο δὲ Βασιλεὺς Αλέξανδρος ταῦτα μαθὼν, πέμπει φίλος Ιωνάθην, χαίρειν λέγων ἐπὶ τῇ πτώσει Απολλωνίου, ὡς παρὰ γνώμην αὐτῷ μεχθαμένου, αὐτῷ φίλῳ καὶ συμμάχῳ ὄντι. Ο γε μὴν Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ πρὸς συμμαχίαν ἀπιὼν Αλεξάνδρου σὺν δυνάμει ταυτῃ καὶ πίστει, καὶ εἰς Πτολεμαΐδα γενόμενος, μικρὸν ἐνεδημάδεσε, τὸν Αλεξάνδρου αὐτῷ δόξαντος τῶν φίλων Αμμωνίου ἐπιβεβουλεύσαντος. Διαδρὰς δὲ τὴν ἐπιβουλὴν, ἦτει πρὸς κόλασιν τὸν Αμμώνιον· ἐκ ἐξεδίδου δὲ αὐτὸν ὁ Αλέξανδρος. Οθεν γνοὺς ὁ Πτολεμαῖος σωτηρίαν τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Αλεξάνδρου, τὴν τε συμμαχίας ἀπέχετο, καὶ τὴν ἀγχιστείαν διέλυσε. Τὴν δὲ θυγατέρα δοτασάσας αὐτῷ, ἀφικνοῦνται πρὸς Δημήτριον, συμμαχήσειν αὐτῷ ἐπιτηδείως, καὶ συζεύξαι τὴν θυγατέρα, καὶ εἰς τὴν πατρῴαν βασιλείαν ἐγκαθιδρύσαι. Καὶ ὁ Δημήτριος ἀσμένως τὸν γάμον καὶ τὴν συμμαχίαν προσίεται. Πτολεμαίῳ δὲ ἀπέδοσαν μὲν πᾶσαι αἱ Αντιοχεῖς δέχεσθαι τὸν Δημήτριον. Καὶ ἤνυσε ῥᾳδίως τὸ ἀποδαζόμενον, τῶν Αντιοχέων μισούντων τὸν Αλέξανδρον, ἀφ' οὗ τε τὸν πατέρα αὐτοῦ παρεσκεύασεν εἰς αὐτοὺς, καὶ ἀφ' οὗ τὸν Αμμώνιον οἱ ταχίους αὐτὸν ἐκ τῆς Αντιοχείας ἐξέβαλον, καὶ ὁ μὲν ἐκβληθεὶς ἐκεῖθεν, εἰς Κιλικίαν ἦλθεν. Οἱ δὲ Αντιοχεῖς τὸν Πτολεμαῖον ἀπέδειξαν Βασιλέα, καὶ δύο περιθέσθαι ἠνάγκασαν διαδήματα, ἕν τε τὸν τῆς Συρίας καὶ τῆς Αἰγύπτου ἄρχοντα. Ο δὲ λογισάμενος τὰ μέλλοντα οἷός τε ὢν ἀφ' ἑαυτοῦ σώζειν, ἵνα μὴ δόξῃ τοῖς Ρωμαίοις, ἤδη μέγα δυναμένοις, ἐπίφθονος πεῖθειν τοὺς Αντιοχεῖς, δέχεσθαι τὸν Δημήτριον. Τῷ δὲ Αλεξάνδρου τὴν τῆς Συρίας ἐπιόντος σὺν πολλῇ στρατιᾷ, καὶ τὴν τῶν Αντιοχέων χώραν δῃώσαντος, ὁ Πτολεμαῖος σὺν Δημητρίῳ, ἤδη αὐτῷ τὴν θυγατέρα γαμικῶς ἁρμοσάμενος, ἐστρατεύσατο ἐπ' αὐτόν. Καὶ ὁ μὲν Αλέξανδρος ἡττηθεὶς εἰς Αραβίαν ἀφανίζεται. Ο δὲ γε Πτολεμαῖος ἐκ

τῶν ἵππων ἐκπεπληγώς, δι' ἐλέφαντος βολῆ παραχθέντος, καὶ δοσοισιαμένου αὐτὸν πολλὰ καὶ ἀκροβελῶν ἐδέξατο τραύματα, ὑπὸ πολεμίων περισπάστων αὐτὸν, μόλις δ' ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων ἐξαρπασθεὶς, ἐφ' ἡμέρας ἔκειτο τέτταρας, μήτε σωτείας, μήτε μέντοι φθεγγόμενος. Ἀνεσιγκὼς δὲ τῇ πέμπτῃ τῶν ἡμερῶν, καὶ τῆς Ἀλεξάνδρου δεξάμενος κεφαλῆς, παρὰ τῶν Ἀράβων δυνάστου πεμφθεῖσαν αὐτῷ, καὶ ἡδυνθεὶς ἐπὶ τῇ ἐκείνου φθορᾷ, καὶ αὐτὸς μετ' μικρὸν ἐτελεύτησε.

κδ'. Παραλαβὼν δὲ τὴν Ασίας βασιλείαν Δημήτριος ὁ Νικάνωρ, μετ' Αλέξανδρον ἔτη βασιλεύσαντα πέντε, ἤρξατο διαφθείρειν τὸ τοῦ Πτολεμαίου στρατιωτικὸν, τῆς τε συμμαχίας καὶ συγγενείας ἀμνημονήσας. Οἱ μὲν οὖν στρατιῶται τὴν πεῖραν ἐκείνου διαφυγόντες, εἰς Αλεξάνδρειαν ἀνεχώρησαν, τὸν δ' ἐλέφαντα ἐκράτησεν. Ιωνάθης δὲ ὁ Αρχιερεὺς ἐπολιόρκει τὴν Ιεροσολύμων ἀκρόπολιν, ἔχουσαν ἔνδον Μακεδόνας φρουρὸς, καὶ τῶν ἀσεβησάντων Ιουδαίων τινάς· ὧν τινὲς συπὶς ἐξελθόντες, τῷ Δημητρίῳ τὴν πολιορκίαν ἐπήγγειλαν. Καὶ ὃς ἅπο στιὼ δυνάμει ὡρμᾶ Ιωνάθῃ, καὶ ἐς Πτολεμαΐδι γενόμενος, γράφει αὐτῷ ὡρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι. Ο δὲ τὴν πολιορκίαν οὐκ ἔπαυσε, τοὺς Ιερεῖς δὴ καὶ τοὺς τοῦ λαοῦ πρεσβυτέρους παραλαβὼν, καὶ χρήματα πολλὰ κομίζων, ἦλθε πρὸς τὸν Δημήτριον. Καὶ τιμαῖς αὐτὸν διαπρεπέσας, ἐτιμήθη παρ' αὐτοῦ, καὶ τὴν Αρχιερωσύνην ἐβεβαιώσατο. Ως δὲ μέτεισιν ἐπιτιμήσων πολέμῳ, καὶ μισθὸν τῶν στρατιωτῶν ἀπῄτησε ὁ Δημήτριος, καὶ τοῦθ' ὡς αὐτοῖς μισητός. Γνοὺς τὸ πρὸς αὐτὸν μῖσος Αλεξάνδρου τοῦ στρατηγὸς, Τρύφων ἐπελθὼν, πρὸς Μάλχον τὸν Αραβα παραγίνεται, καὶ παῖδα τὸν Αλεξάνδρου Αντίοχον ἔτι φόμβον παρ' αὐτῷ ὄντα, λέγων ἀποκαταστήσειν αὐτῷ τὴν πατρῴαν ἀρχήν· καὶ ὃς δίδωσι. Δημήτριος δὲ πρὸς Ιωνάθαν στέλλας, συμμαχίαν ᾔτει, πολλὰς αὐτῷ ἐπαγγελόμενος χάριτας. Πέμπει τοίνυν αὐτῷ ἔτι χιλίους, δι' ὧν ἐπαναστάντας αὐτῷ τοὺς Αντιοχεῖς δι' ἀπιχθειαν, ὡς ἔφερον, ὅτι κακῶς ἐπαθον ὑπ' αὐτοῦ, ἔφυγε, καὶ ἡ πόλιν ἐπόρθησε, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἔκτεινε, μέχρις ἐβιάσθησαν ἀποδιδόναι τὰ ὅπλα, καὶ ἑαυτοὺς αὐτῷ παραδοῦναι. Η μὲν οὖν στάσις κατὰ τοῦτον ἐπαύθη. Ο δὲ τῶν Ιουδαίων ἀπέστειλε πρὸς Ιωνάθαν, αὐτοῖς μὲν δωρησόμενος, ἐκείνῳ δὲ χάριτας ὁμολογῶν. Τότε δὲ καὶ τὰς ὑποχύσεις ἐψεύσατο, καὶ πόλεμον ἐπήνεγκε αὐτῷ. Καὶ ἤγαγε μὲν εἰς ἔργον τὰς ἀπειλὰς, εἰ μὴ Τρύφων ἐκ τῆς Αραβίας εἰς τὴν Συρίαν ἐπανελθὼν, τῷ Αντιόχῳ, μειρακίῳ τὸ τε τυγχάνοντι, διάδημα περιέθετο, καὶ πόλεμον ὡρὸς τὸν Δημήτριον συνεστήσατο, προχωρησάντων αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν, ὅσοι διὰ τὴν μίσησιν τοῦ μισθώματος καταλελοίπασι τὸν Δημήτριον. Επικρατέστερος δὲ ὁ Τρύφων ἐν τῇ μάχῃ γενόμενος, καὶ τὴν Αντιόχειαν λαμβάνει, καὶ τοὺς ἐλέφαντας. Ο δὲ Δημήτριος εἰς Κιλικίαν ἀπῆλθε, καὶ ὁ παῖς Αντίοχος εἰς συμμαχίαν τὸν Ιωνάθαν μετεκαλέσατο. Ο δὲ φίλος εἶναι καὶ σύμμαχος ὡμολόγει, καὶ πολεμήσειν τῷ Δημητρίῳ κατέστη, καὶ ὥρμησε πρὸς ἔργον εὐθύς. Καὶ πρῶτον πόλεις πολλὰς προχωρῆσαι τῷ Αντιόχῳ πεποίηκε, διαπρεσάμενος τὸν Δημήτριον, εἶτα ἀδελφὸν Σίμωνα ἐν τῇ Ιουδαίᾳ καταλιπὼν, καὶ τῷ τοῦ Δημητρίου ἐχώρησε στρατηγῶν. Καὶ ὁ Σίμων Βέθσυρα ἐπολιόρκει τὴν Ιουδαίας χωρίον, ὑπὸ τῷ τοῦ Δημητρίου καταχόμενον, οἳ τῇ πολιορκίᾳ στενοχωρηθέντες, πίστεις λαβόντες, ἐξέλιπον τὸ χωρίον, καὶ φρουρὰν ἰδίαν ὁ Σίμων κατέστησεν ἐν αὐτῷ. Ιωνάθας δὲ τοῖς στρατηγοῖς συμμίξας τοῦ Δημητρίου, εἰς φυγὴν τ

A quo elephanti barritu perterrito ex- LIBER IV.
cussus, & ab hostibus circumdatus, multa in capite vulnera accepit, & a satellitibus aegre ereptus, quatuor dies sensu & sermone destitutus jacuit. Quinto die nonnihil recreatus, & capite Alexandri accepto, ab Arabiæ dynasta misso, interitu inimici delectatus, ipse quoque paulo post obiit. Demetrius Nicanor Asiæ praeest.

XXIV. Demetrius Nicanor Asia potitus, cum post Alexandrum annos quinque regnasset, milites Ptolæmei corrumpere coepit, & societatis & affinitatis immemor: qui cum elusa illius callidilate, Alexandriam redirent, elephantis ipse po-
B citus est. Jonatha vero arcem Hierosolymitanam, in qua Macedonum & Judæorum delertorum praesidium erat, oppugnante: quidam nocte elapsi, Demetrio obsidionem nunciarunt. Is cum exercitu Pto- Demetrius Antiochenam seditionem Jonathæ ope sedat.
lemaidem profectus, Jonatham per litteras ad se accersit. Ille vero non omissa obsidione, sacerdotibus & populi senioribus assumptis, illataque magna pecunia, Demetrium placat: a quo honos ei habitus est, & Pontificia dignitas confirmata: Cum vero Demetrium rebus pacatis nullum bellum timentem, ob imminuta stipendia, militum odia suscepisse, quidam ex Alexandri
C ducibus Triphon cognovisset, a Malcho Arabe Alexandri filium Antiochum, qui ibi educabatur, aufert, quod ei paternum imperium se velle restituere diceret: Demetrius autem Jonathæ societate multis pollicitationibus impetrata, ac tribus millibus militum ab eo acceptis, Antiochenos, qui ob acceptas injurias succensentes, seditionem moverant, in fugam vertit, urbem incendit, multos occidit: donec arma ponere, & se *Edit. Paris. pag. 213.*
illius fidei permittere, sunt coacti. Seditione hoc modo compressa, Jonathes se cum Tryphone & Antiocho contra Demetrium conjungit.
Judæos donis affectos Hierosolyma remisit, Jonathæ gratias egit. Sed
D post adeo promissis non stetit, ut & bellum ei minatus fuerit: idque re ipsa intulisset, nisi Tryphon ex Arabia in Syriam reversus, Antiochum tum adolescentulum diademate ornasset, ac Demetrio bellum intulisset, acceptis iis militibus, qui ob stipendiorum imminutionem illum reliquerant. Is Tryphon praelio victor, cum Antiochiam & elephantes cepisset, Demetrius in Ciliciam abit. Jonathas vero ab Antiocho puero ad belli societatem accersitus, ei se & socium & amicum fore, & Demetrio bellum illaturum pollicetur. & rem statim aggressus, effecit ut multæ urbes Syriacæ a Demetrio
E ad illum deficerent. Deinde Simone fratre in Judæa relicto, contra Demetrii duces est profectus. Simon quoque Besura Judææ oppidum, in quo Demetrii praesidium erat, in eas angustias obsidione compulit, ut fide accepta milites discederent, & suum illi praesidium Jonathæ Romanum & Spartanum foedus.
imposuit. Jonathas vero Demetrii ducibus profligatis, & ad duo millia

LIBER IV. hostium cæsis, Hierosolyma reversus, legatos Romam misit ad pristinam amicitiam renovandam. Qui prioribus decretis a Senatu confirmatis, in reditu Spartam venerunt (nam id quoque mandarat Jonathas) & a Spartanis amanter excepti sunt, Judæis amicitia & societate promissa. Demetrii duces acceptam eladem resarcire cupientes, majores copias contra Jonatham eduxerunt: qui cum repente eis occurrisset, non ausi aperto Marte cum eo congredi, noctu fugerunt. Quos cum fuga cognita interdiu persequens non adeptus esset, ex Arabia Nabathæorum magna præda & mulcis captivis abductis, recedit: ac populo convocato suadet, ut urbis mœnia renovent, & ruinas murorum templi restituant. Eo consilio omnibus probato, ipse el operi intentus, Simonem fratrem ablegat, ut regionem in tuto collocet. Demetrius in Mesopotamiam profectus, ut Babylonem & superiores satrapias acciperet, ab incolis Græcis & Macedonibus deditionem, & operam ad debellandum Arsacem Parthorum Regem pollicentibus, suscepens: prælio cum Parthis commisso, omnibus copiis amissis, ipse capitur. Eo Demetrii casu cognito, Tryphon cupiditate regni occupandi, vitæ Antiochi insidiatur. Sed quia Jonathæ amicitiam cum Rege formidabat, eo prius per dolum capto, tum demum invadere Antiochum in animo habebat. Itaque Scythopolim abit, ubi Jonatham cum quadraginta bellicosorum millibus obviam egressum fraude circumvenit, muneribus & honoribus conciliatum, ut omni suspicione adempta, incautum opprimeret. Suadet igitur, ut exercitum missum faciat. Nam se paulo post cum ipso Ptolemaidem iturum, ad urbem & omnia circumjacentia castella accipienda. Jonathas nihil mali suspicatus, exercitum dimittit: ac mille duntaxat viris retentis, Ptolemaide conclusus, capitur, comites ejus occiduntur. Quæ Hierosolymis nunciata, populo terrorem incusserunt, ob gentes finitimas, Jonatha capto, contra Judæos tumultuantes. Sed Simon oratione habita, populum confirmat: ab eoque dux electus, militiæ idoneis convocatis, mœnibus urbis, & omnibus quæ ad securitatem pertinerent, curatis, Tryphoni Jonatham captivum in Judæam adducenti, cum exercitu occurrit: eique, centum argenti talenta, & duos Jonathæ filios obsides postulanti, si fratrem solvi vellet: etsi hominis improbitatem intelligebat, tamen, ne sibi fratris salus neglecta crimini daretur, & pecuniam & pueros misit. Quibus Tryphon acceptis, pactis non stetit: sed cum exercitu Hierosolyma contendit, subsequente Simone, & ex adverso castra locante. Verum copia nivis impeditus, in Syriam converso itinere, Jonatham interfecit. Fratre post tertium annum Pontificatus mortuo, Simon

Demetrius a Parthis capitur.

Edit. Paris. pag. 214

Tryphon Jonatham per insidias occidit.

Simon Jonathæ frater successor feliciter imperat.

A ἀυτὸς τρίτιτει, ϗ πτεὶ δισχιλίους ἀπλὼν ὑπέστρεψεν εἰς Ιερσόλυμα. Καὶ εἰς Ῥώμλν πρισβείαν ἐποιήσατο, τλὼ πρεπέρα φιλίαν λῶ πρὸς τὸ ἔθνος εἶχον, ἀναπτάσασθαι. Οἱ δὲ ἡ βυλῆς τὰ πρόπερον ἐψηφισμένα ϗ αὐθις ἐκύρωσαν. Επαντρχόμενοι δὲ οἱ πρισβεις, ϗ εἰς τλὼ Σπάρτλν ἀφίκοντο, ϗ πᾶν ἐσπουδμένον ἔχοντες παρὰ τῦ Ιωνάθυ. Καὶ οἱ Σπαρτιάται δὲ τὰς πρισβείτὰς φιλοφρόνως πρσέτυχτο, ϗ ψήφισμα πτεὶ φιλίας ϗ συμμαχίας πρὸς Ιυδαίυς ἔθετο. Τῦ Δημτρείυ μέν τοι οἱ στρατηγοὶ ἡ ἦτταν ἀναμαχίσασθαι ἀπόδοντες, μὴ δυνάμεως πλείονος ἦλθον ϗ τῦ Ιωνάθυ. Ο δὲ αὐθις αὐτοῖς ὀξέως ἐπλύσατο. Ἀποδιλάσαντες δὲ πρὸς B φυτρὰν μάχλν ἀντικαταλλᾶται αὐτῷ, νυκτὸς ἔφυγον. Μθ' ἡμέρας δὲ γνὺς ἡ φυγλὼ Ιωνάθυς, ἐκπλάγη μὲν, ὐ κατέλυσε δέ. ἀλλ' εἰς Αραβίαν ἐλθὼν, ϗ τοῖς Ναβατλωοῖς ἐπελθὼν, ϗ λείας ἐκεῖθεν ἀπελάσας πολλλὼ, ϗ αἰχμαλώτυς λαβὼν, ἐπανῆλθε. Συναγαγὼν δὲ ἡ λαὸν, συνεβύλδε τὰ τείχη τῆ Ιερσολύμων ἀνακαινίσαι, ϗ ἀνορθῶσαι ὅσον τὰ περιβόλα τῦ ἱερῦ καθῆκον. Καὶ ἀρισάντων πᾶσι τῶν συμβυλῶν, αὐτὸς μὲν ἔργα ἔχετο. Τὸν ἀδελφὸν Σίμωνα ἔπεμψε ἡ χώραν ἀσφαλισόμενον. Ο δέ γε Βαβυλῶνα ϗ τὰς ἄνω σατραπείας παραλυφόμενος. Μακεδόνες, παραδόσειν ἑαυτὸν αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο, ϗ συγκαταπολεμήσειν Αρσάκλυ τὸν Πάρθων Βασιλέα. Καὶ ἐδέξατο τοίνυν αὐτούς. Καὶ C τῷ Αρσάκῃ συμβαλὼν, ἡ ἅπασαν ἀπέβαλε στρατιάν, ϗ αὐτὸς ἐλήφθη. Τρύφων δὲ γνὺς τοιαῦτα τὰ πτεὶ ἡ Δημήτριον, ἐπεβύλδε Αντιόχῳ, ὑποπτεῦσαι αὐτὸν μελέτων, ϗ ἡ ἀρχλὼ σφετερίσασθαι. Εδδοίκει μέν τοι τὸν Ιωνάθαν, ὅτι φίλον τῷ Αντιόχῳ. Καὶ ἐπειδδε αὐτὸν σφῶν ἄπατον ἀπάτῃ ἑλεῖν, ϗ ὅπως ἐπιχειρήσαι τοῖς κῦ ἡ Αντιόχου. Διὸ ϗ εἰς Σκυθόπολιν ἀφικνεῖται, ἔνθα ϗ Ιωνάθας αὐτῷ σὺν τέσσαρσι μυρίασι μαχίμων ἀπλύσατο. Ο δὲ ὑπύλως αὐτῷ ὑπῆρχεται, δώροις τε ϗ τιμαῖς δεξιύμενος, πᾶσαν φίλων ὑποψίαν ἐξελεῖν, ἵν' αὐτὸν ἀφύλακτον λήψοιτο. Καὶ συμβούλδε τλὼ μὲν στρατιὰν ἀπολύσαι, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγων εἰς Πτολεμαΐδα συναφικέσθαι αὐτῷ, ἡ πόλιν παραλυφόμενος, ϗ πάντα τὰ ἐκεῖ ὀχυρώματα. Καὶ Ιωνάθας μηδὲν ὑποπτεύσας, τὸ στράτευμα ἔστειλε. χιλίους δ' ἔχων μόνους αὐτός. Εἰς δὲ Πτολεμαΐδα καταλελειθεὶς, αὐτὸς μὲν ζωγρεῖται, οἱ δὲ σὺν αὐτῷ ξυρθείρονται: Απερ οἱ ἐν Ιερσολύμοις μαθόντες, εἰς δέος ἐνέπεσον ἀπὸ τῶν πλείξ ἐθνῶν, ἃ γύνται τλὼ Ιωνάθυ σύλληψιν κῦ ἡ Ιυδαίων κεκίνηντο. Σίμων δὲ τῷ πλήθει ὠμιλκὼς, ϗ παραθαῤῥύνας αὐτὸ, ἡγεμὼν ὑπ' αὐτῦ αἱρεῖται, ϗ συναθροίσας τὸ μάχιμον τῦ λαῦ, τῆ τειχῶν ἐπεμελεῖτο τῆς πόλεως, ϗ παντὸς τῦ πρὸς ἀσφάλειαν τῶν πραγμάτων ἐφρόντιζεν. Ο μὲν τοι Τρύφων εἰς Ιυδαίαν ἀφίκετο, ϗ τὸν Ιωνάθαν δέσμιον ἄγων, ϗ ὁ Σίμων αὐτῷ σὺν δυνάμει ἀπλύσατο. Ο δὲ πρὸς E αὐτὸν ἔπεμψε, δηλῶν ἑκατὸν ἀργυρίυ πάλαντα δόναι, ϗ δύο τῶν Ιωνάθυ παίδων ὁμήρους, εἰ βέλεται λυθῆναι ἡ ἀδελφόν. Ο Σίμων δὲ σωτηρίᾳ μὲν ἡ κακουργίαν τῦ Τρύφωνος, ἵνα δὲ μὴ αἰτίαν σχεῖν, ὡς μὴ θέλων σῶσαι ἡ ἀδελφόν, ϗ τὰ χρήματα ἔπεμψε, ϗ τοὺς παῖδας. Λαβὼν ὁ Τρύφων, οὐκ ἐφύλαξε τὰς συνθήκας, ἀλλὰ μετ' ἡ στρατιᾶς αὐτὸς πρὸς τὰ Ιερσόλυμα. Παρωμάρτει δὲ ϗ ὁ Σίμων, αὐτῷ ἑκατὸν καπηλεπιδόμενος. Χιὼν δὲ πολλὰ πισῦσα, διεκώλυσεν αὐτῷ τλὼ εἰς Ιερσόλυμα ἄφιξιν, ϗ εἰς Συρίαν ἐτράπετο. ϗ ἀπὸν τὸν Ιωνάθαν ἀπέκτεινε. Σίμων δὲ θανόντος τῦ ἀδελφῦ Ιωνάθυ

μετὰ

μετὰ τειτίαν τ Αρχιερωσύνης, αὐτὸς Αρχιερεὺς ὑπὸ τοῦ πλήθους προβέβλητο, καὶ ἐκείνοις φόρους τοῖς Μακεδόσι παρέχετο. Εὐτύχησε δὲ τὸ ἔθνος ἐπ' αὐτοῦ σφόδρα, καὶ τῶν περιοίκων ἐθνῶν ἐκυρίευσαν, καὶ πολλὰς τ πόλεων κατεσκάψαντο, ἵνα μηδεὶς τοῖς ἐχθροῖς ὁρμητήρια. Καὶ τὸ ὄρος, ἐφ' οὗ ἡ ἀκρόπολις ᾠκοδόμητο, λιαν ὑψηλὸν, ἐν τρισὶν ἔτεσιν ἐσταδιεχῶς πονοῦντες, εἰς πεδιάδα μετεκύκλωσαν, ὡς ἂν εἴη τὸ ἱερὸν ὑπερκείμενον.

A populi suffragiis Pontifex declaratus, Macedonibus tributa pensitare desistit. Ac Judaica gens sub ejus principatu perquam fortunata fuit, & finitimis populis dominata, multas urbes evertit, ne hostium receptacula essent: montem altissimum, in quo arx ædificata fuerat, continenti triennii labore in planiciem redegit, ut templum eminèret. LIBER IV. *Edit. Paris. pag. 215.*

LIBER QUINTUS.

Ὁ δὲ γε Τρύφων τ Αντίοχον, ὃς ἐ Θεὸς ἐπεκλήθη, παραβασιλεύσαντα ἔτη, διέφθειρεν, ἐπιτροπεύων αὐτῷ. Καὶ τ μὲν ὡς λοιθάνοι διήγγελλε, τοῖς δὲ στρατιώταις ἐπηγγέλλετο χρήματα, εἰ αὐτὸν βασιλεύσουσιν. Οἱ κερδῆσαι πολλὰ ἐλπίσαντες, εἵλοντο αὐτὸν ἄρχοντα. Λαβὼν δὲ τ βασιλείαν ὁ Τρύφων, ἀπεδύσατο τ ὑπόκρισιν, ἐ μισῆσαι αὐτὸν τὸ στρατιωτικὸν, πρὸς Κλεοπάτραν ἀφίκετο, τὴν τ Δημητρίου γυναῖκα, ἐγκεκλεισμένην ἐ Σελευκείᾳ τυγχάνουσαν. Ἀλυμένη δὲ Αντιόχῳ, ὃς ἐκαλεῖτο Σωτὴρ, Δημητρίου δὲ ἦν ἀδελφὸς, ἐ ἐκκλεισμένου πάντοθεν ὑπὸ Τρύφωνα, πέμπει πρὸς αὐτὸν ἡ Κλεοπάτρα, καλοῦσα ἐπὶ γάμῳ καὶ βασιλείᾳ. Ἐδεδίει γὰρ, μὴ τὴν πόλιν οἱ Σελευκεῖς τῷ Τρύφωνι δώσουσι. Γενόμενος δὲ ἐ τῇ Σελευκείᾳ ὁ Αντίοχος, κατὰ τὰ Τρύφωνος ὥρμησε· καὶ νικήσας αὐτὸν, τ ἄνω Συρίας ἐξέβαλε, καὶ εἴς τι φρούριον καταφυγόντα ἐπολιόρκει, καὶ τ Αρχιερέα Σίμωνα εἰς φιλίαν προσεκαλεῖτο. Ο δὲ ἐδέξατο τὴν πρόκλησιν, καὶ τοῖς πολισχοῦσι τ Τρύφωνα τροφὰς ἐχορήγησε. Φυγὼν δ' ἐκεῖθεν ὁ Τρύφων, καὶ γενόμενος εἰς Απάμειαν, πολιορκηθεὶς ἐλήφθη, καὶ διεφθάρη, ἐπ' ἔτεσι βασιλεύσας τρισίν. Ο Αντίοχος δὲ λαθὼν τ ὑπὸ Σίμωνος αὐτῷ γενομένων πονηρίαν, στέλλει Κενδεβαῖον, τ Ιουδαίαν πορθῆσαι, καὶ τ Σίμωνα καταχεῖρ ἐντειλάμενος. Σίμων δὲ αὐτῷ ἀντικαταστὰς, ἔτη η. Καὶ εἰρηνικῶς τὸ λοιπὸν διήγαγε τῆς ζωῆς, ἄρξας τῆς Ιουδαίας ἔτη ὀκτώ. Τελευτᾷ δὲ παρὰ Πτολεμαίου τοῦ γαμβροῦ ἐπιβουλευθείς. Καὶ ἡ γυνὴ τ Σίμωνος, καὶ οἱ δύο παῖδες συλληφθέντες, ἐδέθησαν. Ο δὲ τρίτος Ιωάννης διέφυγεν, ὃς καὶ Υρκανὸς ἐκαλεῖτο. Καὶ προσδέχεται παρὰ τῆς Ιεροσολυμιτῶν βουλῆς τὰς τοῦ πατρὸς εὐεργεσίας, ἀποκαμόντων ἐλθόντα τ Πτολεμαῖον. Ἀποκλαβὼν δὲ τὴν πάτριον ἱερωσύνην ὁ Υρκανὸς, ἐπὶ τ Πτολεμαῖον ἐστράτευσεν, εἰς ἔρυμά τι Δαγὼν λεγόμενον ὄντα. Καὶ ἐκράτει μὲν τῇ πολιορκίᾳ, ἥττατο δὲ τῇ πρὸς τ μητέρα, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς οἴκτῳ. Ο δὲ Πτολεμαῖος ἀνάγων ἐπὶ τὸ τεῖχος αὐτοὺς, ἐξ ἀπόπτου ἐμάζετο· ἡ μέν τοι μήτηρ ἱκέτευε, μὴ μαλακίζεσθαι δι' αὐτούς. Τριβομένης δ' οὕτω τῆς πολιορκίας, ἐπέστη τὸ ἕβδομον ἔτος, καθ' ὃ εἰώθεσαι τοῖς Ιουδαίοις ἀργεῖν. Καὶ διὰ τοῦτο Πτολεμαῖος ἀνεθεὶς τ Πολέμου, κτείνει τὴν μητέρα τοῦ Υρκανοῦ, καὶ τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ φεύγει πρὸς Ζήνωνα τ Κοτυλᾶν, τὸν τῆς Φιλαδελφείας τύραννον. Αντίοχος δὲ χαλεπαίνων τῷ Σίμωνι, διὰ ἃ πέπονθε, τὴν Ιουδαίαν ἐπῆλθε, καὶ τ χώραν καταδραμὼν, ἐπολιόρκει τ Υρκανόν· καὶ πύργους ἀνιγείρας ὑψηλοτάτους κατὰ τὸ βόρειον μέρος τ πόλεως, ἐξ αὐτῶν τῷ τείχει προσέβαλλεν. Ηνυε δ' οὐδέν, διά τε γενναιότητα τῶν ἔνδον, καὶ διὰ ὀχυρότητα τῶν τειχῶν,

Antiochus Deus a Tryphone cæditur.

Antiochus Demetrii frater, Cleopatræ ductu, Tryphonem occidit.

Simoni Cendebeo superato, insidiis Ptolemæi occiditur.

Hyrcanus Antiocho pro urbem dedit.

pag. 216.

LIBER V.

tem, aquarumque copiam ex imbre modo collectam. Cæterum Hyrcanus veritus, ne commeatu deficeretur, bellicosis dumtaxat retentis, reliquam multitudinem urbe expulit: qui cum ab Antiocho abire non finerentur, extra mœnia moriebantur. Quos, ii qui intus erant, miserati, in urbem receperunt. Sed cum Festum Tabernaculorum instaret, Hyrcanus ab Antiocho septem dierum inducias, ad Festum celebrandum, petiit; quas ille non modo concessit, sed & victimas sumptuosas cum donariis misit, ob eam pietatem Pii cognomentum adeptus. Quæ eadem Hyrcano causa fuit, ut per legatos ab illo peteret, ut patriam suis civibus Rempublicam restitueret. Cui respondit Antiochus, si arma traderent, & de civitatibus extra Judæam sitis tributa penderent, & præsidium acciperent, se & bello abstinere, & postulatis eorum annuere velle. Judæi vero cætera amplexi, præsidium repudiarunt: ac pro eo dederunt obsides, argentique talenta quingenta. Hac ratione mitigato Antiocho, solutaque obsidione, Hyrcanus e monumento Davidis tria millia talentum deprompsit: initaque cum Antiocho amicitia, eum in urbem recepit, & contra Parthos ducentem comitatus est: ubi cum Arsace congressus Antiochus, cum majore parte exercitus & ipse periit.

Antiochi Pii interitus.

11. Et in regno Syriæ Demetrius frater, sub expeditionem Antiochi solutus ab Arsace, successit. Cæterum post Antiochi interitum, Hyrcanus multas Syriacas urbes, Idumææ multas cepit: & subactis Idumæis, ea conditione in patria versari concessit, si circumciderentur, & moribus Judaicis uterentur. Qui amore natalis soli, & circumcisionem, & reliqua tolerarunt. Cum autem Demetrius bellum inferre Hyrcano statuisset, ea re impeditus est, quod Syri & milites, ejus improbitatem detestari, per caduceatores a Ptolemæo Physcone petierant, ut sibi ex Seleuci familia daret aliquem, qui regnum susciperet. Is Alexandrum Zebinam misit, a quo Demetrius victus, Ptolemaidem se recepit: sed ab uxore Cleopatra exclusus, Tyrum confugit, ubi captus & excruciatus periit. Alexander autem regno potitus, amicitiam cum Hyrcano pepigit: sed ab Antiocho Grypo Demetrii filio regnum sibi vendicante victus, in pugna occubuit. Is Antiochus suscepto Syriæ regno, cum fratre Antiocho cognomento Cyziceno, quod Cyzici educatus esset, per multos annos bellum gessit. Erat autem is Antiochi a Parthis interfecti, Demetrii fratris, filius, uterinus Antiochi Grypi frater. Nam Cleopatra duobus fratribus nupta fuit: primum Demetrio, deinde Antiocho, ut ante scripsimus. Ac e Demetrio Antiochum Grypum: ex Antiocho Servatore, Demetrii fratre, Cyzicenum Antiochum suscepit. Qui dum inter

Hyrcanus Syriæ & Idumææ urbes subigit. Samariam delet.

Demetrii & Antiochi Zebinæ interitus.

Edit Paris. pag. 213.

Antiochus Grypus, & Cyzicenus.

A ἡ ὕδατος ἀφθονίαν, ἐξ ὑπομβρίας ἄρτι συμβᾶσαν. Δείσας δὲ ὁ Ὑρκανὸς, μὴ ἐπιλίποιεν αὐτοῖς τὰ ἀναγκαῖα, μόνον τὸ μάχιμον τῶν πλήθους ἀπολιξάμενος, τὰς ἄλλας ἐξέωσε τῆς πόλεως· ὃς ὁ Ἀντίοχος ἀπολθεῖν ἐκέλευε μὴ εἶχε· οἱ μὲν ἔξω τῶν τειχῶν φερόμενοι, ὑπὸ τοῦ ἀπύθμενος· οἱ δ' ἐντὸς ἐλεοῦντες αὐτοὺς, εἰσεδέξαντο αὖθις. Τῆς Σκηνοπηγίας δὲ ἑορτάσας, ὁ Ὑρκανὸς σπένδας πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ἀνοχὰς ἔξεσθαι γενέσθαι, ἕως τῆς ἑορτῆς, ἐφ' ἡμέρας ἑπτά. Ὁ δὲ καὶ τῶν ἀνοχῶν ἔδωκε, καὶ θυσίαν πολυτελῆ σὺν ἀναθήμασιν ἐπεμψεν, ἐν ᾗ καὶ τῶν πρὸς τὸ θεῖον εὐσέβειαν ἐπὶ Εὐσεβοῦς ἐκλάμψας. Τινὲς δὲ τῶν πρὸς τὸν Θεὸν τὸν Ἀντίοχον αἰδῶ Ὑρκανὸς, ἐφιστρβόμενον, B καὶ πάτριον αὐτοῖς ἀποδοθῆναι πολιτείαν αἰτοῦμενος. Ὁ δὲ, εἰ παραδοῖεν τὰ ὅπλα, εἶπε, καὶ φόρους πλεῖν ὑπὲρ τῆς ἄλλων κατάσχοιεν πόλεων, ἄπερ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὁμηρεῖαν δέξαιτο, καὶ τὸ τεῖχος ἀφεῖσθαι, καὶ πάλιν ποιήσειν, ἃ ἀξιοῖεν. Ἰουδαῖοι δὲ τὰ μὲν ἄλλα ἐδέχοντο, ἐπὶ δὲ τῇ φορᾷ καὶ κατέδυσαν, ἀλλ' ἀντὶ ταύτης ὁμήρους ἐδίδοσαν, καὶ ἀργυρίου τάλαντα πεντακόσια. Ἐνδόντος δ' ἐπὶ τούτοις τοῦ Ἀντιόχου, ἡ πολιορκία ἐλύθη. Ὑρκανὸς δὲ τὸν τοῦ Δαβὶδ ἀνοίξας τάφον, τρισχίλια ἐκεῖθεν ἀργυρίου τάλαντα ἔλαβε. Φιλίαν δὲ πρὸς Ἀντίοχον ποιησάμενος, ἐς τὴν πόλιν αὐτὸν εἰσεδέξατο. Καὶ ἐπὶ Πάρθους στρατεύοντι συνεξώρμησεν, ὕθεν τὸν Ἀρσάκην πολεμήσας Ἀντίοχος, τῷ πλείστῳ τῆς στρατιᾶς καὶ C αὐτὸς συναπώλετο.

β'. Γίνεται δὲ τῆς τῶν Σύρων βασιλείας διάδοχος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Δημήτριος, λύσαντος Ἀρσάκην αὐτὸν, ἐπὶ τοὺς Πάρθους ἐπελθὼν Ἀντίοχος. Ὑρκανὸς δὲ Ἀντιόχου θανόντος, πολλὰς τῶν τῆς Συρίας πόλεων εἷλε, καὶ τῆς Ἰδουμαίας ἔπρας. Καὶ ὑποτάξας τοὺς Ἰδουμαίους, ἐπέτρεψεν αὐτοῖς ἐν τῇ χώρᾳ διατρίβειν, εἰ περιτέμνοιντο, καὶ χρῶνται ἔθεσιν Ἰουδαϊκοῖς. Οἱ δὲ διὰ τὴν πατρίδος ἐπιθυμίαν καὶ τὰ ἄλλα ὑπέμενον. Δημήτριος δὲ στρατεῦσαι ἐγνωκὼς ἐπὶ Ὑρκανὸν, ἀπεσπᾶτο, τῆς Σύρων καὶ τῶν στρατιωτῶν μισούντων αὐτὸν διὰ πονηρίαν, καὶ διαπρεσβευσαμένων πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φύσκωνα, δοῦναί αὐτοῖς τινα τῶν τῆς Σελεύκου προσηκόντων, D καὶ βασιλεύσειν ἀπειλοῦμεν. Ὃς Ἀλέξανδρον ἔπεμψε τὸν λεγόμενον Ζεβινᾶν. Μάχης οὖν μετὰ αὐτοῦ καὶ Δημητρίου συγκροτηθείσης, τρέπεται Δημήτριος, καὶ φεύγει εἰς Πτολεμαΐδα. Μὴ δεχθεὶς δὲ παρὰ Κλεοπάτρας τῆς γυναικὸς, εἰς Τύρον ἀπέδρα. Ἁλοὺς δὲ, καὶ πολλὰ παθὼν, διεφθάρη. Ἀλέξανδρος δὲ τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, φιλίαν ποιεῖται πρὸς Ὑρκανόν. Ἐπαναστάντος δὲ αὐτῷ Ἀντιόχου τοῦ Γρυποῦ, τοῦ παιδὸς Δημητρίου, ἡττηθεὶς, ἐν τῇ μάχῃ ἀπώλετο. Βασιλεύει δὲ Συρίας ὁ Ἀντίοχος ὁ κύζικηνὸς, ἐπὶ πολλοῖς ἔτεσι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Ἀντιόχου, τοῦ ἐπικληθέντος Κυζικηνοῦ, ὅτι ἐν Κυζίκῳ ἐτράφη, περὶ τὴν Βασιλείας ἐμάχετο. Ἦν δὲ οὗτος υἱὸς Ἀντιόχου τοῦ θανόντος ἐν Πάρθοις, τοῦ ἀδελφοῦ Δημητρίου, E ὡς ἑτεροθαλὴς ἀδελφὸς ὑπάρχων τοῦ Γρυποῦ Ἀντιόχου. Ἡ δὲ Κλεοπάτρα τοῖς δυσὶ συμφύτοις ἀδελφοῖς, τῷ Δημητρίῳ μὲν πρότερον, καὶ τῷ Ἀντιόχῳ μετέπειτα, ὡς προγέγραπται. Καὶ ἐκ μὲν Δημητρίου τὸν Γρυπὸν Ἀντίοχον ἔτεκε· ἐξ Ἀντιόχου δὲ τοῦ Σωτῆρος τοῦ ἀδελφοῦ Δημητρίου, τὸν Κυζικηνὸν Ἀντίοχον ἐγείνατο. Ἐν ὅσῳ δὲ οὗτοι πρὸς ἀλλήλους ἐμάχοντο, ὁ

Ὑρκανὸς ἡρέμει, καὶ καταφρονήσας τῆς Ἀντιόχου ἀπίει, μηδὲν ἔτι παρέχων αὐτοῖς· καὶ κατὰ σχολὴν ἐκαρπώσατο τὴν Ἰουδαίαν, ὡς ἄπειρόν τι πλῆθος χρημάτων συναγαγεῖν. Στρατεύσας δὲ καὶ ἐπὶ Σαμάρειαν, ἐπολιόρκει αὐτὴν, διὰ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Ἀριστοβούλου καὶ Ἀντιγόνου. Λιμοῦ δὲ ἡ πόλις πιέζοντος, οἱ Σαμαρεῖς εἰς συμμαχίαν μεταπαλίσαντο τὸν Ἀντίοχον τὸν Κυζικηνὸν, ὃς τοῖς περὶ Ἀριστόβουλον συμβαλὼν ἡττᾶται. Εἶτ' αὖθις συλλέξας πλῆθος, τὴν χώραν ἐπόρθει τῶν Ὑρκανοῦ, ἕως ἀναγκάσῃ αὐτὸν λῦσαι τὴν πολιορκίαν. Πολλοὺς δὲ τῶν σὺν αὐτῷ ἀποβάλλων, ἀπῆρεν εἰς Τρίπολιν. Ὑρκανὸς δὲ τὴν Σαμάρειαν ἑλὼν, πᾶσαν ἀφάνισεν. Λέγεται δὲ καθ' ἣν ἡμέραν οἱ υἱοὶ αὐτοῦ τῷ Ἀντιόχῳ ἐμάχοντο, αὐτὸς ὡς Ἀρχιερεὺς μόνος ἐν τῷ ναῷ θυμιῶν, ἀκοῦσαι φωνῆς, ὡς οἱ παῖδες αὐτοῦ ἄρτι νενικήκασι τὸν Ἀντίοχον· καὶ ἐξελθὼν ἀπήγγειλε τῷ πλήθει τὸ ἀκουσθέν. Καὶ γέγονεν ὕστερον. Εὐημερήσας δὲ Ὑρκανὸς, ἐφθονήθη παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις, μάλιστα δ' ὑπ' αὐτῶν παρὰ τοῖς Φαρισαίοις· οἱ δ' εἰσὶ μία τῶν παρὰ Ἰουδαίοις αἱρέσεων, τοιῶν ὑστῶν. Οὗτοι μὲν οὖν οἱ Φαρισαῖοι εἱμαρμένῃ δοξάζουσι, τινὰ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῖν εἶναι, συμβαίνειν τε καὶ μὴ γίνεσθαι. Ἐσσηνοὶ δὲ πάντων κυρίαν τὴν εἱμαρμένην νομίζουσιν εἶναι, καὶ πάντα τοῖς ἀνθρώποις ἐξ ἐκείνης συμβαίνειν. Σαδδουκαῖοι δὲ τὴν μὲν εἱμαρμένην ἐκβάλλουσι, πάντα δὲ ἐφ' ἡμῖν τίθενται, καὶ τῆς ἀγαθῶν ἡμᾶς ἑαυτοῖς αἰτίους εἶναι διδάσκοντες, καὶ τοῖς χείροσι δι' ἀβουλίαν ἀφ' ἑαυτῶν αἱρεῖσθαι. Τῶν γοῦν Φαρισαίων πρόπαρ φιλίως ἐχόντων πρὸς Ὑρκανὸν, (μαθητὴς γὰρ αὐτῶν ἐγεγόνει) συνέβη ἐξ αἰτίας τινὸς ἔχθραν κτήσασθαι πρὸς αὐτούς. Ἠδικήσατο δὲ ὑπὸ παρὰ τὴν πλῆθει σφόδρα. Ὑρκανὸς δὲ τῇ τῆς Σαδδουκαίων προστιθεὶς μοίρᾳ, τῆς Φαρισαίων ἀποῤῥαγεὶς, καὶ τὰ ὑπ' αὐτῶν παραδοθέντα νόμιμα καταλύσαι προέτρεπτο. Οἱ Σαδδουκαῖοι γὰρ ἐκεῖνα δεῖν ἡγεῖσθαι νόμιμα ἔλεγον, τὰ γεγραμμένα· τὰ δὲ ἐκ παραδόσεως, μὴ τηρεῖν. Διὰ ταῦτα μεμίσητο παρὰ τοῖς Φαρισαίοις ὁ Ὑρκανός. Βιώσας δὲ δυτυχῶς ἐπ' ἔτη τελέοντα πρὸς ἑνὶ, ἐτελεύτησεν ὑφ' υἱοῖς τρισί. Λέγεται δὲ καὶ προφητείας ἀξιωθῆναι· καὶ προεπεῖν περὶ τῶν δύο αὐτοῦ παίδων τῶν πρεσβυτέρων, ὡς οὐ μενοῦσι τὸ πραγμάτων κύριοι.

γ'. Τελευτήσαντος δὲ Ὑρκανοῦ, Ἀριστόβουλος τὴν ἀρχὴν διεδέξατο, καὶ εἰς βασιλείαν μεταθεῖναι πρῶτος ἐδόξαν αὐτῷ, διάδημα περιτίθεται, μετὰ τετρακόσια ἔτη καὶ ὀγδοήκοντα πρὸς ἑνὶ, ἐξότε ἐκ Βαβυλῶνος ὁ λαὸς εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπανῆλθε. Οὗτος τοὺς μὲν ἄλλους τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν μητέρα περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ διενεχθεῖσαν, καθείρξε· τὸν δὲ μετ' αὐτὸν Ἀντίγονον ἠγάπα, καὶ τῶν ὁμοίων ἠξίου. Τὴν μὲν οὖν μητέρα λιμῷ διέφθειρε. Προσέθετο δὲ καὶ τὸν ἀδελφὸν τὸν Ἀντίγονον, βουλαῖς πιεζόσας. Λαμπρῶς γὰρ αὐτῷ ἀπὸ στρατείας ἐπανελθόντος, ἐνόσει ὁ Ἀριστόβουλος. Ἑορταζομένης δὲ τῆς Σκηνοπηγίας, ἀνέβη εἰς τὸ ἱερὸν ὁ Ἀντίγονος, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁπλιτῶν, κεκοσμημένος λαμπρῶς. Οἱ δὲ πρὸς τὸν ἀδελφὸν βουλαῖς, μὴ κατ' ἰδιώτου αὐτὸν ἴλιγγον ἐλθεῖν εἰς τὴν ἑορτὴν, ἀλλὰ βασιλικῇ κεχρημένον λαμπρότητι.

Zonaræ Annales.

A fese digladiantur, Hyrcanus quiete fruens, utroque contempto, deseck, neque quicquam amplius eis pependit: ac Judææ fructibus per otium perceptis, infinitam pecuniam coegit. Cum autem Samariam per filios suos Aristobulum & Antigonum obsideret, Samaritani urgente fame, Antiochi Cyziceni opem implorarunt, qui cum Aristobulo congressus vincitur. Deinde redintegratis copiis Hyrcani agros vastat, ut ea ratione obsidionem solvere cogeretur. Sed dum multis suorum amissis Tripolim recedit, Hyrcanus Samariam captam penitus delet. Fertur autem, eo die quo duo ejus filii cum Antiocho pugnarunt, dum solus ut Pontifex in sacrario suffiret, audisse vocem, quæ diceret, Antiochum modo a suis filiis esse victum, idque egressus nunciasse populo: nec deceptus est. Sed dum prosperis fortunæ flatibus uteretur, invidiam Judæorum effugere non potuit, Pharisæis maxime invisus, qui sunt ex tribus Judæorum sectis: & cum fatum affirment, tamen quædam in nostra esse potestate, ac fortuito evenire, nec omnia fieri necessario statuunt. Essenei contra, fatum rerum omnium dominum constituunt, & hominibus omnia fato contingere censent. Sadducæi fato repudiato, nostræ voluntati adscribunt omnia, & causas bonorum a nobis pendere, & nos temeritate nostra ultro amplecti deteriora existimant. Pharisæi porro, quorum magna erat apud populum auctoritas, cum peldem amici essent Hyrcano, quippe quem discipulum habuerant, post nescio qua de causa orta simultate, ab iis avulsus, in Sadducæorum sententiam concessit, ac ritus ab illis traditos abolere instituit. Nam Sadducæi ea pro legibus habenda affirmabant, quæ in scripta relata essent: quæ vero quasi per manos traderentur, ea non observanda esse. Et hac de causa Pharisæis invisus fuit: qui annis uno & triginta feliciter exactis obiit, filiis quinque superstitibus. Dicitur etiam prophetiæ dono fuisse præditus, ac prædixisse, duos suos filios natu maximos imperium amissuros esse.

LIBER V.

Vox ex ædyto.

Hyrcano vidoriam eum.

Pharisæi.

Esseni.

Sadducæi. *Edit. Paris. pag. 218.*

Pharisæorum odium in Hyrcanum & ejus obitus.

III. Hyrcano defuncto, principatum suscepit Aristobulus: quem cum in regnum commutare ei placuisset, diadema sumpsit, CCCC. LXXXI. annis post quam populus Babylone Hierosolyma redierat: ac cæteros fratres & matrem de principatu contendentem, in vincula conjecit. Antigonum autem ætate sibi proximum dilexit, pari honore dignatus. Tandem matrem fame necavit. Adjecit & Antigoni cædem, calumniis impulsus. Nam cum is, ægrotante Aristobulo, victor ab expeditione reversus, Tabernaculorum Festo magnifice ornatus cum suis satellitibus in templum ascendisset: id factum calumniatores ita interpretabantur, eum ad Festum non more plebejo veniisse, sed regio splendore usum

Aristobulus Regis insignibus sumptis, matrem & fratres male tractat.

Antigoni interitus.

LIBER V.

esse, & quia cum tanta militum manu ascenderit, consilia contra Regem agitare. Aristobulus, qui & suæ securitati, & fratris rationibus consulturn vellet, satellitibus suis, in quodam obscuro subterraneo loco constitutis, mandat, ut fratri inermi parcant, armatum occidant. Mittit & ad Antigonum, eumque inermem venire jubet. Sed ejus uxor, & qui cum ea contra Antigonum conspirarant, nuntio persuaserunt ut diceret, fratrem, quod audierit eum nova arma parasse, petere, ut armatus se spectandum ipsi præbeat. At ille nihil mali suspicans, panopliam indutus abit: & cum ad Stratonis turrim venisset, ubi obscurus ille locus erat, a satellitibus occiditur. Judas vero quidam Essæus, multa vere prædicere solitus, cum Antigonum templum præterire videret, exclamavit, mortem sibi ipsi imprecatus, quod ille viveret, quem eo die in Stratonis turri moriturum falso dixisset: quæ cum sexcentis stadiis abesset, non posse Antigonum, die jam inclinante, illuc pervenire. Quæ dum Judas diceret, nuntiatur Antigonus in illo specu, qui & ipse, quemadmodum maritima Cæsarea, Stratonis turris vocabatur, interfectus. Eo ad hunc modum sublato, vindicta statim fraternæ cædis pœnas exegit ab Aristobulo. Nam cum ex intestinis corruptis sanguinem rejecisset, cum minister efferens, in eo loco ubi Antigonus cæsus erat, cruore adhuc conspersо, lapsus effudit, ut cum illo misceretur. Quo Aristobulus ex eorum qui id viderant clamore cognito, lachrymans, præter alia illud quoque effatus, impia sua facta utique Deum latere non potuisse, moritur, cum unum regnasset annum.

Antigoni cædes.

Edit. Paris. pag. 219.

Judas Essæus vates.

Aristobuli interitus.

IV. Salome autem, quæ & Alexandra vocabatur, fratres mariti vinculis solvit, & Janneam, qui & Alexander, grandiorem & moderatiorem cæteris, Regem constituit: qui regno suscepto, alterum ex fratribus rebus novis studentem occidit, alterum, quieti ingenii hominem, honoravit. Bellis contra quosdam gestis, alias victor, alias victus, tandem ob motam seditionem, contra populares quoque arma cepit. Nam cum in festo immolaturus aram conscendisset, populus cum thyrsis cedrorum petiit (moris enim erat, ut in Festo Tabernaculorum thyrsos palmarum & cedrorum in manibus gestarent) & convitiis incessit: quibus commotus, circiter VI. millia occidit. Deinde prælio victus ab Arabibus, Hierosolyma refugit. Ad eam cladem accessit populi seditio, cum quo per annos VI. dimicando, per stipendiarios Cilices & Pisidas, non pauciores L. millibus occidit. Qua de causa hominum in eum odia augebantur, adeo ut cum interrogaret, quid sibi agendum esset ad abolendas inimicitias, multitudo responderet, Ei moriendum esse. Post hæc Judæi plurimi, suscepto

Janneus Alexander Aristobuli successor, Judæos male tractat.

Καὶ ὅτι μὴ πανύστης δορυφορίας στρατιῶν ἀνέλθοι, βουλεύεται κατ' αὐτοῦ. Ἀριστόβουλος δὲ, ἢ τὴν ἑαυτοῦ ἀσφάλειαν φροντίζων, ἢ τῷ ἀδελφῷ προνοῶν, ἵν' τινι τῷ ὑπογείῳ κρύπτῃ τοὺς σωματοφύλακας ἵστησιν, ἐντειλάμενος, ἀόπλῳ μὲν τῷ ἀδελφῷ φείδεσθαι, κτείνειν δὲ αὐτὸν μὴ ὅπλοις ἐρχόμενον. Πέμπει δὲ καὶ πρὸς τὸν Ἀντίγονον, ἄοπλον αὐτὸν καλέων ἥκειν. Ἡ δὲ τοῦ Ἀριστοβούλου γυνὴ, καὶ οἱ ταύτῃ συμφρονοῦντες κατὰ τοῦ Ἀντιγόνου, πείσασα τὸν καλέσαντα, λέγειν τῷ Ἀντιγόνῳ, ὡς αὐτὸς ὁ ἀδελφός σου, ὅτι ὅπλα καινὰ κατασκευάσας, ἄξιος ὁπλισμένον ἰδεῖν σε, ἵν' ἴδοι αὐτά. Ὁ δὲ μηδὲν ὑποπτεύσας, ἐνδυόμενος τὴν παννυχίδα, ἄοπλος. Καὶ γενόμενος κατὰ τὸν Στράτωνος πύργον, ὅπου ὁ τόπος ἀφώτιστος ἦν, κτείνεται παρὰ τῶν σωματοφυλάκων. Ἰούδας δέ τις Ἐσσαῖος τὸ γένος, πολλὰ προλέγων ἀληθῆ, ἰδὼν τότε τὸν Ἀντίγονον παριόντα τὸ ἱερὸν, ἀνιβόησεν, ὑποθανεῖν ἐπεύχόμενος, ὡς ψευδόμενος· προεῖπε γὰρ αὐτὸν ζῶντος τοῦ Ἀντιγόνου, κατ' ἐκείνην θανούμενον ἡμέραν ἐν τῷ Στράτωνος πύργῳ· ἅτε δὴ σταδίους ἀπέχειν ἑξακοσίους, ὡς ἀδυνάτου ὄντος, τὸν Ἀντίγονον ἐκεῖ γενέσθαι, ὕδη τῆς ἡμέρας κλινούσης. Ταῦτα λέγοντος τοῦ Ἰούδα, ἀγγέλλεται καταβὰς Ἀντίγονος ἐν τῷ ὑπογείῳ, ὃν καὶ αὐτὸ Στράτωνος ὠνόμαζε πύργος, ὁμωνύμως τῇ παραλίῳ Καισαρείᾳ. Τῷ μὲν οὖν Ἀντιγόνῳ τοῦτο γέγονε πάλος. Τὸν δὲ Ἀριστόβουλον ὠδὺς ἡ δίκη μετῆλθε τῆς ἀδελφοκτονίας, καὶ φθαρέντων αὐτῷ τῶν ἐντὸς, αἷμα ἐπίφυσιν, ὃ τις τῷ ἑτέρῳ ὑπηρετούμενον ἐκκομίζων, ὤλισθε εἰς τὸν τόπον, οὗ ὁ Ἀντίγονος ἐσφάγη, ἵνα τῷ αἵματος ἐκείνου, ἐγχυθὲν αὐτῷ, καὶ ἐξίχνιον, ὡς ἀναμιχθῆναι ἀμφοτέρων τὸ αἷμα. Γενομένης δὲ βοῆς παρὰ τῶν ἰδόντων, μαθὼν τὸ συμβὰν Ἀριστόβουλος, ὀξυπαθὴς προῆλθε εἰς δάκρυα, καὶ εἰ μὴ ἄρα λύσεως, εἶπεν, ἐμέλλεν ἐπ' ἀσεβέσιν οὕτω τολμήμασι. Καὶ ἄλλα δὲ ἐπεπόνει, ἀποθνήσκων, βασιλεύσας ἐνιαυτόν.

Δ'. Σαλώμη δὲ ἡ ἐκείνου γυνὴ, ἣ καὶ Ἀλεξάνδρα ἐκέκλητο, λύσασα τοὺς ἀδελφοὺς τοῦ ἀνδρὸς (δεδεμένους δὲ εἶχεν αὐτὸς Ἀριστόβουλος) βασιλέα καθίστησι Ἰαννέαν, ὃν καὶ Ἀλέξανδρον, προσχοῦσα καθ' ἡλικίαν, καὶ μετεμέλητον. Ὃς τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, κτείνει μὲν πατριάζοντα τῶν ἀδελφῶν· τὸν δὲ ἕτερον ἀπραγμόνως ζῶντα, ἐτίμα. Πολέμους δέ τινας πολεμήσας πρός τινας, καὶ τὰ μὲν κρατήσας, ἧττον δὲ ὅπου καὶ ἡττηθείς, τέλος καὶ πρὸς τοὺς ὁμοφύλους ὅπλα κατ' αὐτοῦ φασιάσαντας. Ἑορτῆς δὲ οὔσης, καινὰ ἐπὶ τῷ βωμῷ ἀναθέντος ὡς θύσοντος, κιττείαις αὐτὸν τὸ πλῆθος ἔβαλλον (ἦθος ἦν τοῖς ἐν τῇ Σκηνοπηγίᾳ θύρσους φοινίκων καὶ κιττείων ἐν χερσὶν ἔχειν) καὶ ὕβρεις αὐτῷ κατέχεον. Οἷς παροξυνθεὶς ὁ Ἀλέξανδρος, κτείνει περὶ ἑξακισχιλίους αὐτῶν. Εἶτα στασιάσας μάχεται πρὸς Ἄραβας, καὶ ἡττηθεὶς, φεύγων εἰς Ἱεροσόλυμα παραγίνεται, καὶ πρὸς τὰς καταφορὰς αὐτῆς τῶν ἱερῶν ἐπιθυμίᾳ, ἵνα μὴ ἐξ μαχόμενος πρὸς αὐτὸ) ἵππαρχον δὲ Πισίδας καὶ Κίλικας) ἐν ὀλίγαις ἡμέραις μυριάδων πίπτει. Δι' ἃ ἔτι μᾶλλον μεμίσητο, ὧν πρὸς αὐτὸν, τί δεῖ γενέσθαι, σπουδάζοντα, ὅτε σπασάσθαι τὴν διαφόρησιν; τὸ πλῆθος λιθοβολεῖν αὐτὸν ἐξεβόησε. Καὶ μὴ τοῦτο ὃ Ἰουδαῖοι τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἐμάχοντο.

καὶ πλεῖσοι ἀπώλοντο. Καταλείσας δὲ τὰς δυνατωτάτους αὐτῶν ἐν τινι πόλει, ἐπολιόρκει· καὶ κρατήσας αὐτῶν, ἀπήγαγεν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ ἐν λουτρῷ μετὰ τῶν γυναικῶν ἑστιώμενος, ὠμότατον ἔργον πεποίηκεν, ἀνασταυρώσας αὐτῶν ὀκτακοσίους, καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν, καὶ τὰς γυναῖκας ἐπ' ὄψεσι σφῶν ἔτι ζώντων, ἀπέσφαττε. Τοῦτο τὸ ἀπηνὲς ἔργον ἔπεισε τοὺς ἀντιστασιώτας αὐτῷ περὶ ὀκτακισχιλίους ἄνδρας, φυγεῖν. Καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτοτε ἡρεμίας ἀπέλαυσεν. Ἐπειτα Ἀντίοχος, ὁ κληθεὶς Διονύσιος, καὶ ἐπὶ Ἰουδαίους ἐστράτευσε. Καὶ μάχης καρτερᾶς γενομένης πρὸς Ἰουδαίους, ἀπέθανε μὲν τῷ πολέμῳ Ἀντίοχος νικῶν, καὶ τῷ πολεμοῦντι μέρει συνεπαρήγων. Θανόντος δ' ἐκείνου, τὸ στράτευμα φεύγει, καὶ λιμῷ διαφθείρεται. Βασιλεύει δὲ μετ' Ἀντίοχον τῆς Κοίλης Συρίας Ἀρέτας, καὶ στρατεύσας ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν, καὶ μάχῃ νικήσας Ἀλέξανδρον, ἐπὶ συνθήκαις ἀνεχώρησε. Ὁ μὲν τοι Ἀλέξανδρος μὴ ταῦτα πόλεις εἶλεν πολλὰς Ἰδουμαίων καὶ Κιλίκων, καὶ Φοινίκων, καὶ Σύρων, καὶ τρίτον ἔτος ἐν τῇ στρατείᾳ διατρίβων, ἐπανῆλθε, προθύμως αὐτὸν διὰ τὴν εὐπραγίαν δεχομένων τῶν Ἰουδαίων. Εἶτα ἐκ μέθης νοσήσας, καὶ τρισὶν ἔτεσι τελευταίῳ πυρετῷ προσπαλαίων, τῆς στρατιᾶς ἐκράτησε. Ὁρῶσα δὲ αὐτὸν ἡ Βασίλισσα ἤδη ἀπεγνωσμένον, ἑαυτῇ τε καὶ τοῖς παισὶν ὠδύρετο. Ὁ δὲ, κρύψαι δ' θάνατον αὐτοῦ πρὸς τοὺς στρατιώτας, παύτῃ ὑπέθετο, ἕως ἂν ἐξέλῃ τὸ χωρίον, (ἔτυχε γάρ τι πολιορκῶν) ἔπειτα ὡς νικήσας εἰς Ἱεροσόλυμα παραγινομένῳ, τοῖς Φαρισαίοις ἐξουσίας μεταδοῦναι τινός. Δυνάσθαι γὰρ αὐτὸς θέλειν τὸ ἔθνος οὕτω αὐτῇ, καὶ αὐτὸς δι' ὃν τινες ἔλεγε τῷ ἔθνει προσκρούσαι, ὑβρισθέντας ὑπ' αὐτοῦ. Σὺ τοίνυν, ἔφη, μεταπεμψαμένη τοὺς ἄρχοντας σφῶν, ἐπίτρεψον χρῆσθαί με, οἷς βούλονται, τῷ νεκρῷ, οἷς πολλὰ εἰς αὐτοὺς ἐξυβρίσαντος, καὶ μηδὲν παρὰ τοῦ ἐκείνου γνώμῃ ποιεῖν ὑπισχνοῦ. Οὕτω δὲ σὺ εἰπόντος, ἐγώ τε πολυτελῶς ταφήσομαι, καὶ σὺ βεβαίως ἄρξεις. Ταῦτα τῇ γυναικὶ ὑποθέμενος, ἐτελεύτησε, ἄρξας ἔτη ἑπτὰ καὶ εἴκοσι καὶ ἡμέρας τριάκοντα δέ γε ζήσας, ἐνιαυτοὺς δέκα. Ἡ δὲ Ἀλεξάνδρα πάντα κατὰ τοῦ τε ἀνδρὸς συμβουλὴν ἔπρασσε, τούς τε Φαρισαίους τιμὰς ἐποίησε ἑαυτῇ, καὶ τοῦ βασιλείου ἐβεβαιώσατο, καὶ ἐς τοῦτο τοῦ ἀνδρὸς λαμπροτέρας τῆς πρὸ αὐτοῦ Βασιλίσσης ἐπράξατο.

ε'. Δύο δὲ παῖδας γενομένους τῷ Ἀλεξάνδρῳ, Ὑρκανὸν καὶ Ἀριστόβουλον, ὁ μὲν Ὑρκανὸς τοῦτο τὸ ἦθος ἦν, καὶ πρὸς πράγματα διοίκησιν ἀπόπειρος· ὁ δὲ νεώτερος δραστήριος ἦν. Ἡ δὲ τούτων μήτηρ Ἀλεξάνδρα τὸν Ὑρκανὸν, διὰ τὸ ἄπραγμον, ἀποδείκνυσι, καὶ πάντα τοῖς Φαρισαίοις ἐπιτρέπει, καὶ τῷ πλήθει πάντα ἐπέλασι πείθεσθαι. Καὶ αὐτὴ μὲν εἶχε τὸ βασιλείας τὸ ὄνομα, οἱ Φαρισαῖοι δὲ τὸ ἰσχύειν. Ἠρέμει δὲ ἡ χώρα, μόνων τῶν Φαρισαίων τοῦ Βασίλισσαν παραττόντων, καὶ πειθόντων κτείνειν τοὺς συνβουλεύσαντας Ἀλεξάνδρῳ τὸ τῶν ἑκατοσίων ἀφθορᾶς. Ἕνα δέ τινος αὐτοῦ φαντος, καὶ ἐπ' ἴσοις ἄλλος ἐπ' ἄλλοις, ἕως οἱ δυνατοὶ παρελθόντες εἰς τὰ βασίλεια, καὶ Ἀριστόβουλος σὺν αὐτοῖς (ἦν γὰρ ἐπίφοβος τοῖς δρωμένοις) πολλὰ εἰπόντες, καὶ τοὺς ἤδη φθαρέντας ὀλοφυράμενοι, εἰς οἶκτον τὴν καθεστῶσαν τοῖς παροῦσι ἐκίνησαν, καὶ εἰς δάκρυα. Ἀριστό-

cum Alexandro bello, perierunt. & cum urbem quamdam expugnaſſet, in quam potentiſſimi confugerant, eos Hieroſolyma perduxit: & eminus convivium cum mulieribus celebrans, per ſummam crudelitatem DCCC. in cruces ſublatis, liberos uxoreſque eorum in conſpectu illorum adhuc viventium mactat. Hoc immani facinore id conſecutus eſt, ut adverſariorum ad VIII. millia exulatum irent, & ipſe deinceps otio frueretur: donec Antiochus cognomento Dionyſius expeditione contra Judæos ſuſcepta, & gravi prælio commiſſo, cum laboranti cornu ſubvenit, victor cadit: quo mortuo in fugam vertitur exercitus ejus, fame perit. Poſt Antiochum Aretas Cœleſyriæ Rex, Alexandro acie victo, per conditiones recedit. Poſt hæc Alexander multis urbibus Idumæorum, Cilicum, Phœnicum & Syrorum triennio expugnatis, Hieroſolyma reverſus, a Judæis ob res bene geſtas alacriter eſt ſuſceptus. Deinde morbo ex ebrietate contracto, & tribus annis cum febri quartana conflictatus, expeditionibus non abſtinuit. Quem cum Regina jam deploratum videns, ſuam & liberorum ſortem miſeraretur: eam ille monuit, ut mortem ſuam ad milites celaret, ut caſtellum, quod obſidebat, expugnarent: deinde victrix Hieroſolyma regreſſa, poteſtatis aliquid Phariſæis impertiretur, qui ei populi ſtudia reconciliare poſſent, ob quos ipſe contumelioſe tractatos gentis odia incurriſſet. *Tu igitur*, inquit, *accerſitis eorum principibus permittito, ut de meo cadavere, qui multis illos injuriis onerarim, ſuo arbitratu ſtatuant; teque nihil præter eorum voluntatem acturam polliceor. Quæ ſi diverſi, & ego honorifice ſepeliar, & tu ſecura imperabis.* Ubi hæc uxorem monuiſſet, decedit, anno regni XXVII. ætatis XLIX. Alexandra vero de mariti conſilio omnia executa, tum Phariſæorum benevolentiam ſibi adjunxit, tum regnum conſtabilivit, tum mariti funus luculentius quam pro Regum ſuperiorum conſuetudine effecit.

V. Jam cum Alexander duos filios reliquiſſet, Hyrcanum & Ariſtobulum: quorum ille tardo erat ingenio, & ad res gerendas inepto, hic animo excitato & alacri, mater Hyrcano, quem ob ſocordiam Pontificem deſignarat, & Phariſæis, quibus ſummam rerum mandarat, populum parere jubet. Ita cum regni nomen penes ipſam, auctoritas penes Phariſæos eſſet, regio pacata fuit, niſi quod Phariſæi Reginam turbabant, & irritabant, ut eos occideret, qui Alexandro auctores fuiſſent DCCC. illos perimendi. Ac initio uno occiſo, poſt alios atque alios trucidabant: donec viri potentes cum Ariſtobulo, cui illa non placebant, regiam ingreſſi, multis verbis factis, & occiſis deploratis, eos qui ibi erant, ad miſericordiam periclitantium, & ad lachrymas commoverunt. Ariſtobulus etiam

LIBER V. Alexandri in primarios viros crudelitas, pacificatio, victoria. *Edit. Pariſ. pag.* 220.

Antiochus Dionyſius.

Aretas.

Alexandri mortem conſilium regni firmandi, & obitus.

Hyrcanus. Ariſtobulus. *pag.* 221.

LIBER V.

cum matre propterea expostulavit: ea vero quod faceret non habebat. Sub id tempus nuntiatur, Tigranem cum ingenti exercitu impressionem fecisse in Syriam, & in Judæam venturum. Ea fama & populus & Regina territi, multa munera magni pretii per legatos ad eum Ptolemaidem obsidentem mittunt. Quibus ille acceptis, eos bonis animis esse jussit. Sed modo vastata Ptolemaide, de Acelai in Armeniam impressione certior factus, domum se ad sua tuenda recipit. Cum autem Regina graviter ægrotaret, Aristobulus clam egressus, castella adiit, quibus paterni amici præerant, sola uxore ejus rei conscia, & ab iis susceptus est. cujus fuga, & castellorum omnium occupatione mater cognita, non ipsa tantum, sed populus etiam admodum perturbati, uxorem ejus & liberos in castellum quod supra templum est, transtulerunt. Hyrcanus vero & Judæorum seniores, ubi didicerunt Aristobulum diebus XV. castellis XXII. potitum esse, ac magnam pecuniam & exercitum coegisse, Reginam orarunt, ut exponeret quid de illo statuendum esset? ea vero se res non amplius curare, ut quæ jamjam moritura esset, dixit, & ipsis permisit, ut ea agerent, quæ ex republica esse judicarent. Nec multo post extincta est, anno regni IX. ætatis III. & LXX. Matre defuncta, Aristobulus statim Hyrcano fratri, militibus illius multis ad ipsum deficientibus, bellum infert: qui cum in arcem, in qua dudum Aristobuli uxor & liberi conclusi fuerant, confugissent. fratres colloquio habito, inimicitias ea conditione ponunt, ut Aristobulus regnum teneat, Hyrcanus in otio degat. His pactis jurejurando sanctis, Aristobulus in regiam se confert, in Aristobuli ædes Hyrcanus. Cæterum Idumæus quidam Antipater, Hyrcani amicus, homo factiosus, strenuus, & pecuniis abundans, clam cum Judæorum proceribus colloquendo, & Aristobulum quasi vitæ fratris insidiantem calumniando, auctor est Hyrcano, ad Arabiæ Regem Aretam confugiendi. Itaque Hyrcanus Antipatrum illo mittit, ut fidem ab eo accipiat, se non deditum iri hostibus, si ad illum se receperit. Ea impetrata reversus Antipater, Hyrcanum noctu secum Petram perducit: Regem orat Hyrcanus, ut in Judæam reductum, in regnum restituat. Quod si fiat, pollicetur se el & provinciam & XII. urbes redditurum, quas pater suus Alexander Arabibus ademerit. Aretas igitur expeditione suscepta, Aristobulum acie victum, multis ad Hircanum deficientibus, Hierosolyma compellit: impetuque facto, in templo obsidet, etiam plebe Hyrcani partes secuta, solis Sacerdotibus Aristobulum defendentibus. Cum autem Judæi Oniam, virum justum, & Deo charum, qui aliquando in æstu & siccitate imbrem a Deo pre-

Tigranes.

Aceluis.

Aristobulus regnum occupat.

Antipatri fœtum fraude Aristobulus & Hyrcanus ad bellum impelluntur.

Edit. Paris. pag. 222.

Aretas Arabs Hyrcanum adjuvat.

Onias ob peractum studium lapidatur.

A βυλος δὲ τῇ μητρὶ ἀφ' ταύτα κατηγόρει. Ἡ δ' οὐκ ἔσχεν ὅ, τι ἐ πράξει. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ἀγγέλλεται Τιγράνης σὺν στρατιᾷ μεγάλῃ εἰς τὴν Συρίαν ἐμβεβληκὼς, καὶ ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἀφιξόμενος. Τοῦτο ἐφόβησε καὶ τὸ ἔθνος, καὶ τὴν Βασίλισσαν, καὶ δῶρα πολλὰ καὶ πολλοῦ ἄξια καὶ ἀφιερώσεις αὐτῷ πέμπουσι, τὴν Πτολεμαΐδα πολιορκοῦντι. Ὁ δὲ ταῦτα τε ἐδέξατο, καὶ χρηστὰ ἐπηγγέλετο. Ἀρτι δὲ τὴν Πτολεμαΐδα παρθήσαντι, ἀγγέλλεται οἱ Ἀκέλλας εἰς Ἀρμενίαν ὁρμήσας, ἐ μὴν πάνυ ἀπεχώρει πρὸς τὴν οἰκείαν. Τῆς δὲ Βασιλίσσης δεινῶς νοσησάσης, Ἀριστόβουλος λάθρα ὑπεξελθὼν, ἦκεν ἐπὶ τὰ φρούρια, ὅπου οἱ πατρῷοι καπετάνιοι φίλοι, μόνης τῆς γυναικὸς αὐτῦ συνειδυίας τῇ πράξει, ἐ ὑπεδέχθη παρ' αὐτῶν. Λεθομένη δὲ ἡ μήτηρ αὐτῦ ἀποδρᾶσαι, καὶ ὅτι πάντα τὰ φρούρια ὑπηγάγετο, ἐ μεγάλη ἦν παραχῇ καὶ αὐτὴ ἐ τὸ ἔθνος· ἔθυτο δὲ τὴν γυναῖκα αὐτῦ καὶ τὰς παῖδας εἰς τὸ ὑπὲρ τῦ ἱερῦ φρούριον. Τρυφὼς δὲ ἐ οἱ τῶν Ἰουδαίων πρεσβύτεροι μαθόντες, ὡς ἐνέμειναν πενταιδεκα χωρίων εἴκοσι καὶ δύο ἐκράτησεν ὁ Ἀριστόβουλος, καὶ πολλὰ συνήγαγε χρήματα, ἐ συνέθροιζε στράτευμα, ἐδέετο τῆς Βασιλίσσης, ὑποθέσθαι γνώμην περὶ Ἀριστοβούλου. Ἡ δ' οὐκέτι μέλειν αὐτῇ τῶν πραγμάτων εἰποῦσα, ὡς ἤδη ἐκλελοιπυῖα, ἐφῆκε πράττειν αὐτοῖς, ἃ συμφέρον κρίνουσι. Καὶ μετ' ὀ πολὺ τελευτᾷ, βασιλεύσασα ἔτη ἐνιαύσια, Βιώσασα δὲ τεῖα καὶ ἑβδομήκοντα. Τῆς Ἀλεξάνδρας μήτηρ θανούσης, αὐθὶς πόλεμον κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ Ἀριστόβουλος ἤρατο, καὶ πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν Ὑρκανῦ αὐτομολοῦσι πρὸς Ἀριστόβουλον. Ὁ δὲ φεύγει πρὸς τὴν ἀκρόπολιν, ἔνθα καὶ ἡ Ἀριστοβούλου γυνὴ καὶ οἱ παῖδες πρὸ κατελελύθησαν. Εἰς λόγους δ' ἐλθόντες οἱ ἀδελφοὶ, λύουσι τὰς ἔχθρας, ὥστε βασιλεύειν μὲν τὸν Ἀριστόβουλον, Ὑρκανὸν δὲ ζῆν ἀπραγμόνως. Ὁρκοις οὖν ἐμπεδώσαντες τὰς συνθήκας, ὁ μὲν ἀνεχώρησε εἰς τὰ βασίλεια, εἰς δὲ τὴν οἰκίαν Ἀριστοβούλου ὁ Ὑρκανός. Ἀντίπατρος δέ τις Ἰδουμαῖος, φίλος ὢν Ὑρκανῦ, σπουδὴς δὲ καὶ δραστήριος, καὶ εὐπορῶν χρημάτων πολλῶν, λάθρα τοῖς δυνατωτάτοις τῶν Ἰουδαίων ξυλλογόμενος, καὶ πρὸς Ὑρκανὸν ξυβάλλων τὸν Ἀριστόβουλον, ὡς κτεῖναι αὐτὸ βουλόμενον, πείθει πρὸς Ἀρέταν Βασιλέα τῆ Ἀράβων φυγεῖν. Καὶ πέμπει ἐ Ἀντίπατρον πρὸς Ἀρέταν ὁ Ὑρκανὸς, πίστεις λαφόμενον, ὡς οὐκ ἐκδώσει αὐτὸ τοῖς ἐχθροῖς, προσελθόντα αὐτῷ. Λαβὼν δὲ πίστεις, ὑπίσχνεται ὁ Ἀντίπατρος, καὶ συμπαραλήψεσθαι Ὑρκανὸν τύραννον, ἦκεν ἄγων αὐτὸ εἰς ἐ καλουμένην Πέτραν πρὸς ἐ Ἀρέταν. Παρακάλει οὖν ὁ Ὑρκανὸς, αὐτὸ καταχθῆναι ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἐ Ἰουδαίαν, καὶ εἰς ἐ βασιλείαν ἀποκατασῆναι, ὑπισχνούμενος, εἰ ταῦτα γένοιτο, δώσειν αὐτῷ τήν τε χώραν, καὶ τὰς δώδεκα πόλεις, ἃς Ἀλέξανδρος ὁ πατὴρ αὐτοῦ τῶν Ἀράβων ἀφείλετο. Καὶ ὁ Ἀρέτας ἐστράτευσεν ἐπὶ ἐ Ἀριστόβουλον, καὶ τῇ μάχῃ κρατεῖ. Πολλῶν οὖν πρὸς τὸν Ὑρκανὸν αὐτομολησάντων, εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ Ἀριστόβουλος ἔφυγε. Καὶ ὁ Ἀραψ τῷ ἱερῷ προσβαλὼν, ἐπολιόρκει τὸν Ἀριστόβουλον, προσεθέμενος καὶ τοῦ δήμου τῷ Ὑρκανῷ, μόνων τῶν ἱερέων τῷ Ἀριστοβούλῳ παραμενόντων. Ὀνίαν δέ τινα, ἄνδρα δίκαιον καὶ θεοφιλῆ, ὃς ἀνομβρίας ποτὲ γενομένης, ψυχῇ ἐ Θεὸν δυσωπήσας, ἔλυσε τὴν ἀνομβρίαν,

κέλευον οἱ Ἰουδαῖοι δέεσθαι τῷ Ἀριστοβούλῳ ἐς τὴν μὲν αὐτὸν. Ὁ δ' οὐκ ἐπείθετο. Ὡς δὲ ἐβιάζετο, Ὦ Θεὲ Βασιλεῦ τῶν ὅλων, εἶπεν, ὅτι τε οἱ μετ' ἐμὲ ἱκέται σοὶ εἰσὶ, σοί τε οἱ πολιορκούμενοι ἱερεῖς, δέομαι, μήτε κατὰ τούτων ἐκείνοις ἐπαρήξῃς, μήτε μὲν κατ' ἐκείνων τούτοις. Καὶ αὐτίκα τὸν ἄνδρα πετρώσαντες, κατέλυσαν. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ τὸ θεῖον δίκας αὐτοὺς εἰσεπράξατο τῆς ἀσεβείας, πολέμου βαιοῦ πολλοστοῦ, τῆς τε τῆς χώρας καρπὸν ξυμφθείραντος.

ε'. Πομπηΐου δὲ παρὰ Τιγράνῃ ἐν Ἀρμενίᾳ πολεμοῦντος Τιγράνῃ, Σκαῦρος εἰς Συρίαν ἐπέσβας ἐδέξατο παρά τε Ἀριστοβούλου καὶ Ὑρκανοῦ, συμμαχίαν ἀξιούντων ἑκατέρου. Λαβὼν οὖν ὑπ' Ἀριστοβούλου τετρακόσια τάλαντα, αὐτῷ προσετίθη. Καὶ κελεύσας ἀναχωρεῖν τὸν Ἀρέταν, ἢ πολέμιον Ῥωμαίων ἀποδείκνυσθαι, ἔλυσε τὴν πολιορκίαν. Ἧς λυθείσης, ὁ Ἀριστόβουλος ἐπὶ Ἀρέταν καὶ Ὑρκανὸν ἐξεστράτευσε, καὶ συμβαλὼν νικᾷ. Μετ' οὐ πολὺ δὲ Πομπηΐου ἀφικομένου εἰς Δαμασκὸν, ἦκον ἀφ' ἑσπέρας πολλαχόθεν τε καὶ ἐξ Ἰουδαίας, δῶρον ἐξ Ἀριστοβούλου μέγα νομίζοντες, ἄμπελον χρυσῆν ἐκ πεντακοσίων ταλάντων. Ταύτην φασὶν ὁ Ἰώσηπος ἐν Ῥώμῃ θεάσασθαι, τὴν ἐν Καπιτωλίῳ ἀνατεθεμένην Διΐ. Καὶ αὖθις ἦκον πρὸς αὐτὸν, Ἀντίπατρος μὲν ὑπὲρ Ὑρκανοῦ, ὑπὲρ δὲ Ἀριστοβούλου Νικόδημος. Ὁ δὲ αὐτοὺς ἐλθεῖν τοὺς ἀμφισβητοῦντας ἐκέλευσεν. Ἀφικομένων δέ γε εἰς Δαμασκὸν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἡγεμόνων αὐτῶν, οἱ μὲν ἠξίουν μὴ βασιλεύεσθαι· πάτριον γὰρ εἶναι αὐτοῖς, παρὰ τῶν Ἀρχιερέων ἄρχεσθαι. πῶς δὲ τοῦ γένους ὄντας ἐκείνου, εἰς βασιλείαν τὴν ἀρχὴν μεταθεῖναι. Ὑρκανὸς δὲ κατηγόρει τοῦ ἀδελφοῦ, ὅτι τῆς ἀρχῆς αὐτῷ προμηθείᾳ τῇ τοῦ πρεσβυτέρου, ὑπ' ἐκείνου πάντων ἀφῄρητο, καὶ ἄλλα κατ' αὐτοῦ συχνὰ πολλὰ αἰτιάματα. Συνεθέλγοντο δὲ αὐτῷ πάντα λέγοντι καὶ τῶν δοκιμωτάτων Ἰουδαίων πλείους ἢ χίλιοι, Ἀντιπάτρου παρασκευάσαντος. Ἀριστόβουλος δὲ τοῦ μὲν ἐπιτρέπειν τῆς ἀρχῆς τὸν Ὑρκανὸν, τῇ ἐκείνου φύσει αἰτίαν εἰσήγαγεν, ἄφρακτον οὖσαν, καὶ διὰ τοῦτο εὐκαταφρόνητον. αὐτὸς δ' ἐξ ἀνάγκης ἔλεγεν αὐτῷ ὑπελθεῖν, φόβῳ τοῦ μὴ πρὸς ἄλλως γενέσθαι αὐτῷ, ἐνομάζεσθαι δὲ ὅπερ καὶ ὁ πατήρ. Πομπήϊος δὲ βίαν μὲν κατέγνω Ἀριστοβούλῳ, πρᾶος δὲ τότε προσομιλήσας αὐτοῖς, ἡσυχίαν τέως ἄγειν ἐκέλευσεν· ἐλθὼν δ' εἰς τὴν χώραν, διατάξειν ἅπαντα ἐπηγγείλατο. Οὐκ ἀναμείνας μέντοι ὁ Ἀριστόβουλος, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπῆρε. Καὶ ὀργισθεὶς ὁ Πομπήϊος, ἐστράτευσε κατ' αὐτοῦ. Συμπεφευγότος δ' εἰς ὄρυμα, καλούμενον Ἀλεξάνδειον, ἐκέλευε πρὸς αὐτὸν ἦκειν. Ὁ δὲ τῶν φίλων μὲν πολεμεῖν Ῥωμαίοις ἀξιούντων, κάτεισι· καὶ διαλεγόμενος, πάλιν ὅθεν ἦκεν ὑπέστρεφε. Καλούσης δὲ Πομπηΐου παραδιδόναι τὰ ὀρύματα, καὶ αὐτοχείρως ἐπιστεῖλαι τοῖς φρουράρχοις (ἀπείρητο γὰρ τούτων ἄλλως ἄρξασθαι) πείθεται μὲν, δυσανασχετῶν δὲ ἀναχωρεῖ εἰς Ἱεροσόλυμα, καὶ πολεμεῖν ἑτοιμάζεται. Πομπήϊος δὲ στρατεύοντι ἐπ' αὐτὸν, ὁ Μιθριδάτου μεμίανται πλοῦτος, ἐκ Φαρνάκου τοῦ παιδὸς αὐτοῦ γενόμενος. Περὶ Ἱεριχοῦντα δὲ γενόντι, οὗ τὸ ἐκβάλσαμον φύεται, καὶ μύρων τὸ ἄκροπον, ὃ τῷ θάμνῳ σμικ-

A cibus impetrarat, rogarent, ut Aristobulum cum sua factione devoveret, non paruit: sed cum cogeretur, *O Deus rex universi*, inquit, *quia & ii qui mihi adsunt, tui sunt, & Sacerdotes qui obsidentur, iidem tui: ero, ut neque his contra illos, neque illis contra hos opem feras.* Hac precatione peracta, statim virum lapidibus obruerunt. Neque vero multo post numen ejus impietatis pœnas exegit, violento turbine frugibus regionis vastatis. LIBER V.

B VI. Scaurus porro a Pompejo in Armenia bellum cum Tigrane gerente, in Syriam missus, legatos ab Aristobulo & Hyrcano accepit, utroque auxilia postulante, & Aristobulo se conjunxit, CCCC. talentis acceptis; jussoque Areta discedere, alioqui a Romanis hostem judicatum iri, obsidionem discussit. Ea soluta, Aristobulus moto contra Aretam & Hyrcanum bello, utrumque vincit. Non multo post Pompejo Damascum profecto, cum multis aliis ex locis, tum ex Judæa legati venerunt, Aristobuli munus vitem auream D. talentum ferentes: quam se Josephus Romæ vidisse asserit, in Capitolio dedicatam. Legatis denuo venientibus, Antipatro pro Hyrcano, Nicodemo pro Aristobulo, Pompejus ipsos inter quos controversia sit, adesse jubet. Cum autem Judæi, eorumque duces Damascum venissent, alii regnum detrectabant; patrium enim esse, ut Pontificibus pareant: illos vero, quamvis sacerdotalis sint generis, sacerdotium regno commutasse. Hyrcanus vero fratrem accusabat, quod principatu ob ætatis prærogativam sibi attributo, ab illo spoliatus esset, multis etiam aliis criminibus in illum congestis, Antipatri opera amplius mille probatissimorum Judæorum suffragantibus. Aristobulus contra, Hyrcanum ob ignaviam ingenii, quæ contemptum ei facile pareret, imperium amisisse; quod sibi necessario vendicandum fuerit, ne ab aliis occuparetur: neque se alium quam quo pater usus esset, titulum usurpare. Pompejus vim quidem fecisse Aristobulum decernit: sed tum clementer eos allocutus, interim quiescere jubet, donec ipse in Judæam veniret: tum enim se ordinaturum esse omnia. Sed cum Aristobulus eo non expectato, in Judæam recessisset, & Alexandrium castellum occuparet: Pompejus iratus, bello suscepto, eum ad se venire jussit. Ille hortantibus amicis ne Romanis adversaretur, descendit, causaque dicta, eo unde venerat, rediit. Ac Pompejo jubente ut munitiones traderet, & castellorum Præsidibus sua manu scriberet, (alioqui enim iis cedere non licebat) paret ille quidem, sed indignabundus Hierosolyma profectus, ad bellum se parat. Pompejo contra illum ducenti, Mithridati cædes a filio Pharnace patrata nunciatur: & ad Hierichunta progresso, ubi opobalsamum nascitur, unguentorum præstantissi- C D E

Edit Paris. pag. 223.

Scaurus Pompeji legatus, Aristobulo fert opem.

Pompejus controversiam Hyrcani & Aristobuli discepta-tor.

LIBER V.

mum, quod fruticibus acuto lapide incisis, instar succi exundat, Aristobulus occurrit, supplicans, ut bellum omittat: se pecuniam ei daturum, & Hierosolymis recepturum esse pollicens, quidvis agendi potestate permissa. Ille data venia, *Edit Paris. pag. 224.* Gabinium ad pecuniam & urbem accipiendam mittit. Quo, Aristobuli militibus pacta perfici prohibentibus, re infecta reverso, ipse Pompejus Aristobulo in vincula conjecto, ad civitatem venit non consentientem, aliis Pompejum recepturis. Aristobuli vero factione contrarium censente, quæ templo occupato, ad tolerandam obsidionem se parabant. Urbe autem & regia a cæteris Pompejo traditis, & castris in ipsa urbe positis, ac templo tertio mense expugnato milites eos qui intus erant, trucidabant, nihilo secius sacris operantes, & victimas immolantes: ac cædibus referta erant omnia, Judæis partim a Romanis, partim a sese intereuntibus, vel gladio vel præcipitatione. Pompejus vero cum quibusdam ex suis adytum templi ingressus est, eaque vidit quæ non nisi Pontificibus videre fas est: neque tamen, qua erat pietate, quicquam vel ex donariis, vel ex pecuniis attigit. Postridie populum hortatus, ut templum repurgarent, & rite immolarent, Hyrcano Pontificatum restituit: bellique auctoribus fecuri percussis, & tributo Hierosolymis imposito, Romam rediens Aristobulum vinctum cum duabus filiabus, totidemque filiis secum abduxit. Quorum natu major Alexander arrepta fuga, post Judæam incursavit, neque ei resistere Hyrcanus potuit.

Pompejus Hierosolymis captis, Aristobulum Romam ducit.

Alexander Aristobuli filius Judæam infestat.

VII. Gabinius autem cum in Syriam venisset, M. Antonium cum exercitu contra Alexandrum mittit, qui prælio commisso hostium ad tria millia cecidit, non paucioribus captis. Alexander autem in castello, quod Alexandrium vocabatur, obsessus, veniam a Gabinio per legatos impetrat, munitionibus quas tenebat traditis, Hyrcanusque Pontifex ab eodem Gabinio Hierosolyma reducitur. Aristobulus vero cum Roma in Judæam profugisset, ac Alexandrium modo eversum instaurare conaretur: Gabinius copias misit, quæ id prohiberent, aut ipsum etiam comprehenderent. Sed cum multi Judæi majori ex parte inermes ad Aristobulum confluerent, cæteris dimissis, solos armatos qui ad VIIII. millia fuere, retinuit: ii a Romanis prælio victi, partim cæduntur, partim dissipantur. Aristobulus vero cum mille viris Machæruntem se contulit: ac biduo post sauciatus & captus, una cum Antigono filio fugæ socio ad Gabinium perducitur, & denuo Romam missus, in vinculis tenetur, regno & Pontificatu triennium functus. Gabinius vero in Ægyptum profectus, atque inde reversus, reperit Alexandrum cum magno exercitu Judæam obeuntem, & obvios quos-

Marcus Antonius.

Aristobulus Romam reducitur.

pag. 225.

Gabinius rebus bene gestis Romam redit.

Α μέντοι ὀξεῖ λίθῳ ἀναπηδύει ὥσπερ ὀπός, πρόσεισιν ὁ Ἀριστόβουλος αὐτῷ, καὶ ἱκέτης παύσασθαι τοῦ πολέμου, χρήματά τε δώσειν, καὶ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα αὐτὸν εἰσδέξεσθαι, ὥστε πράττειν ὃ βούλεται. Ὁ δὲ συγχωρεῖ αὐτῷ, πέμπει Γαβίνιον ἐπὶ τὰ χρήματα καὶ τὴν πόλιν. Τῶν δὲ Ἀριστοβούλου στρατιωτῶν οὐκ ἐώντων τὰς συνθήκας πληροῦσθαι, ἄφαντος ἐπανῆλθεν ὁ Γαβίνιος. Ἦκε δὲ ἐπὶ τὴν πόλιν Πομπήιος, καθείρξας τὸν Ἀριστόβουλον. Οἱ δ' ἔνδον οὐχ ὁμογνωμονοῦσι. Τοῖς μὲν γὰρ ἐδόκει δέχεσθαι τὸν Πομπήιον, τοῖς δ' Ἀριστοβούλου τοῦ ἑταίρου, οἳ καὶ τὸ ἱερὸν κατειλήφεσαν, εἰς πολιορκίαν παρεσκεύαζοντο. Οἱ δ' ἄλλοι τὴν πόλιν ἐγχειρίζουσι Πομπηίῳ, καὶ τὰ βασίλεια. Ὁ δὲ ἔσω στρατοπεδευσάμενος, ἐπολιόρκει τὸ ἱερόν. Ἀλόντος δὲ περὶ τρίτον μῆνα, ἐπεισῤῥήξαντες οἱ πολέμιοι, ἔσφαζον τοὺς ἐν αὐτῷ. Οἱ δὲ οὐδὲν ἧττον ἦσαν ἱερουργοῦντες καὶ θύοντες, φόνῳ δὲ πάντα μεμίσητο. Οἱ μὲν οὖν τῶν Ἰουδαίων ὑπὸ Ῥωμαίων, οἱ δ' ὑπ' ἀλλήλων ἔσφαττοντο, ἢ καὶ ἑαυτοὺς κατερρίπτιζον. Παρῆλθε δὲ εἰς τὸ ἔσω τοῦ ναοῦ τὸ ἅβατον ὁ Πομπήιος, καὶ τῷ περὶ αὐτὸν τινὶ, καὶ εἶδον ὅσα τοῖς ἄλλοις πλὴν τῷ Ἀρχιερέως ἦσαν ἀθέατα. Οὐδενὸς μέντοι τῶν ἐν αὐτῷ ἀναθημάτων ἢ τῶν χρημάτων ἥψατο, δι' εὐσέβειαν. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ καθάραι παραγγείλας τὸ ἱερὸν, καὶ θύειν νομίμως, τὴν Ἀρχιερωσύνην παρέδωκεν Ὑρκανῷ, τοὺς αἰτίους τοῦ πολέμου πεπύσθαι φήσαντα, καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα τοπάσας Ῥωμαίοις ὑπήκοα. Πομπήιος δὲ ἐπὶ Ῥώμην ἀπιὼν, ἐπήγετο τὸν Ἀριστόβουλον δεδεμένον, καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. Ἦσαν δὲ αὐτῷ δύο θυγάτρια, καὶ τοσοῦτοι υἱεῖς, ὧν ὁ πρεσβύτερος Ἀλέξανδρος ἀπέδρα, καὶ τὴν Ἰουδαίαν καταδραμὼν ὕστερον μὲν δυναμένου τοῦ Ὑρκανοῦ αὐτῷ ἀντικαθίστασθαι.

ζ. Ὡς δὲ Γαβίνιος εἰς Συρίαν ἦκε πέμπει πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ἀντώνιον Μάρκον μετὰ στρατεύματος. Καὶ γενομένης μάχης, κτείνουσιν οἱ Ῥωμαῖοι τῶν πολεμίων περὶ τρισχιλίους, καὶ οὐκ ἐλάττους ζωγροῦσι. Καταφυγόντος δὲ Ἀλεξάνδρου ἐπί τι ἕρυμα, λεγόμενον Ἀλεξάνδριον ἐπολιόρκει τοῦτο. Διαφερεβδέεται οὖν πρὸς Γαβίνιον ὁ Ἀλέξανδρος, συγγνώμῃ αἰτῶν, καὶ παραδίδωσιν ἃ κατεῖχεν ἑρύματα. Ὁ δὲ Ἀρχιερεὺς Ὑρκανὸς εἰς Ἱεροσόλυμα κατῆχθη παρὰ τοῦ Γαβινίου. Ὁ μέντοι Ἀριστόβουλος ἔδρας ἐκ Ῥώμης, καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν, τειχίζειν ἐπειρᾶτο τὸ Ἀλεξάνδριον, ἄρτι κατεσκαμμένον. Ὁ δὲ Γαβίνιος στέλλει τοὺς κωλύσοντας αὐτὸν, καὶ συλλαμβάνεται. Πολλοὶ δὲ τῷ Ἀριστοβούλῳ τῶν Ἰουδαίων προσέῤῥεον, ὧν οἱ πλείους ἐτύγχανον ὅπλοι. Τούτους μὲν οὖν ἀπέλυσεν Ἀριστόβουλος, τοὺς δ' ὡπλισμένους ὡσεὶ περὶ ὀκτακισχιλίους εἶχε μεθ' ἑαυτοῦ. Καὶ μάχης αὐτοῖς πρὸς Ῥωμαίους συγκροτηθείσης, ἡττῶνται Ἰουδαῖοι, καὶ φεύγουσι· καὶ οἱ μὲν κτείνονται, σκεδάννυνται δὲ οἱ λοιποί. Ἀριστόβουλος μετὰ χιλίων εἰς Μαχαιροῦντα συμφεύγει, μετὰ τοῦ παιδὸς Ἀντιγόνου, συναποδράντος ἐκ Ῥώμης αὐτῷ. Μετὰ δὲ δύο ἡμέρας θαυματωθεὶς ἁλίσκεται, καὶ σὺν τῷ υἱῷ Ἀντιγόνῳ αἰχμάλωτος πρὸς Γαβίνιον ἄγεται, καὶ ἀναπέμπεται αὖθις εἰς Ῥώμην, καὶ δεδεὶς κατείχετο, βασιλεύσας καὶ ἀρχιερατεύσας ἐπὶ τρία. Γαβίνιος δὲ ἀπῆει εἰς Αἴγυπτον. Ἐπανελθὼν δ' ἐκεῖθεν, εὑρὼν τὸν Ἀριστοβούλου παῖδα Ἀλέξανδρον, στρατεύματι μεγάλῳ τὴν χώραν ἐπιόντα, καὶ ὅσοις ἐντύχοι τῶν Ῥωμαίων

πάντες

πάντας κτιννύοντα. Συμβαλὼν δ' αὐτῷ πρὸ τοῦ Ἰτα-
βύριον ὄρος, τεσμυρίους ἄγοντι Ἰουδαίους, κτείνει πρὸ
μυρίους. Καταστασάμενος δὲ τὰ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὡς ὁ Ἀν-
τίπατρος ἤθελε, καὶ ἄλλα δὲ πραγμήσας ἔργα μεγά-
λα, εἰς Ῥώμην ἀπῆρε, Κράσσῳ παραδοὺς τὴν ἀρχήν.
Οὗτος δ' ὁ Κράσσος εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν, τὰ ἐν τῷ
ἱερῷ χρήματα, ὧν ἐκράτησεν ὁ Πομπήϊος, (ἦσαν δὲ
δισχίλια τάλαντα,) πάντα ἀφείλετο, καὶ τὸν ναὸν
πανδύσας ἅπαντα ἐσύλησεν, εἰς τάλαντα
χρυσοῦ ὀκτακισχίλια ἀριθμούμενον. Ἐλαβε δὲ καὶ δοκὸν
σφυρήλατον, ἐκ χρυσοῦ μνᾶς τριακοσίας πεποιημέ-
νην. Ἡ δὲ Μνᾶ παρ' Ἰουδαίοις ἔλκει λίτρας δύο καὶ ἡμι-
σειαν. Ταῦτα λαβὼν, ἐπὶ Πάρθους ἐξώρμησε, καὶ
ἐφθάρη σὺν τῷ στρατεύματι. Κάσσιος δὲ εἰς Συ-
ρίαν ἐκεῖθεν φυγὼν εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀνέβη. Μέγα
γοῦν παρ' αὐτῷ δεδύνητο ὁ Ἀντίπατρος, καὶ παρὰ
Ἰδουμαίοις, παρ' οἷς ἄγεται γυναῖκα ἐξ Ἀραβίας,
Κύπρον ὄνομα, ἐξ ἧς αὐτῷ τέσσαρες ἐγένοντο υἱοὶ,
Φασάηλος καὶ Ἡρώδης, Ἰωσὴφ καὶ Φερώρας, καὶ θυ-
γάτηρ Σαλώμη. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Καῖσαρ Ἰούλιος
Γάϊος κατασχὼν τὴν Ῥώμην, μετὰ τὸν Πομπηϊον καὶ
τὸ πλέον τῆς Συγκλήτου ἐκεῖθεν φυγεῖν, λύσας τὸν
Ἀριστόβουλον, εἰς Συρίαν ἔπεμψε σὺν στρατεύματι.
Ἀλλὰ φθάσαντες οἱ τὰ Πομπηίου φρονοῦντες, φαρ-
μάκῳ τὸν Ἀριστόβουλον ἐφθείρασι. Σκιπίων δὲ,
ἐπιστείλαντος αὐτῷ Πομπηίου, τὸν Ἀριστοβούλου Ἀλέ-
ξανδρον ἐπελέκισε. Μετὰ δὲ τὴν Πομπηίου θάλατ-
Καίσαρι πολεμοῦντι κατ' Αἴγυπτον, εἰς πολλὰ χρή-
σιμον ἑαυτὸν παρέσχε Ἀντίπατρος, ὥστε τὸν Καίσαρα
κεχρῆσθαι αὐτῷ εἰς πάντα τὸν πόλεμον, ὅπου καὶ τρω-
θῆναι συμβέβηκεν αὐτόν. Ἐλθὼν δὲ καὶ Ἀντίγονος
τότε ὁ Ἀριστοβούλου πρὸς Καίσαρα, ἐδέετο λαβεῖν οἰκτον
αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἐκβεβλημένῳ, καὶ τὸ πατρὸς ἀνεμί-
μνησκε, καὶ ὡς δι' αὐτὸν ἀπόλοιτο. Πεισθεὶς δὲ καὶ
ὁ Ἀντίπατρος, ἀπελογεῖτο. Δοξάντων δὲ τὴν λό-
γων αὐτῷ ἐπικρατῆσαι, ὁ Καῖσαρ Ὑρκανῷ μὲν τὴν
ἀρχιερωσύνην ἐπεβεβαίωσεν, Ἀντίπατρον δὲ ἀπέ-
δειξε τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπον. Ὡς δὲ Καῖσαρ εἰς
τὴν Ῥώμην ἀπῆει, ὁ Ἀντίπατρος τὰ κατὰ τὴν Ἰου-
δαίαν καθίστα. Βραδὺ δὲ ὁρῶν καὶ νωθῆ τὸν Ὑρκα-
νὸν, Φασάηλον μὲν τὸν πρωτοβύτατον τῶν παίδων, Ἱε-
ροσολυμίτων, καὶ τῶν πλησίον στρατηγὸν ἀποδείκνυσι· τὸν
δὲ μετ' αὐτὸν Ἡρώδην, ὄντα νεώτατον, τῆς Γα-
λιλαίας προϊστήσατο. Γενναῖος δ' ἦν ὁ Ἡρώδης τὸ
φρόνημα, ἀφορμὴν εἰς ἐπίδειξιν ἀρετῆς τὴν ἀρχὴν
ἐποιήσατο, καὶ τὸν ἀρχιλῃστὴν Ἐζεκίαν σὺν μεγάλῳ
σίφει τὴν προσεχῆ τῆς Συρίας λυμαινόμενον συλλαβὼν,
κτείνει, καὶ πλείους τῶν σὺν αὐτῷ· ὅθεν τοῖς
Σύροις περίλυπτο. Ἐγένετο δὲ καὶ τοῦτο καὶ Σέξτῳ
Καίσαρι γνώριμος, ὅτι τῆς μεγάλου Καίσαρος συγ-
γενεῖ, καὶ ἄρχοντι τῆς Συρίας. Ζηλοῖ δὲ τὸν ἀδελ-
φὸν καὶ Φασάηλος. Ταῦτα δὲ ἐποίει τιμῆς ἕνεκα τῆς
ἔθνους τυγχάνειν βασιλικῆς τὸν Ἀντίπατρον. Οἱ δὲ
ἐν τέλει τῶν Ἰουδαίων καὶ ταῦτα ἐβάσκαινον τῷ Ἀν-
τιπάτρῳ καὶ τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, καὶ ἐδεδίεσαν, ὁρῶντες
βίαιον καὶ τολμηρὸν τὸν Ἡρώδην, καὶ τυραννίδος
ἐρῶντα, καὶ κατηγόρουν Ἀντιπάτρου πρὸς Ὑρκανὸν,
καὶ ὑπόπτως κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν παίδων αὐτοῦ, λέ-
γοντες, μὴ ἐπιτρόπης εἶναι τῆς τῶν βασιλείας
πραγμάτων, ἀλλὰ διαιτητὰς. Καὶ γὰρ τὸν Ἡρώ-

Zonaræ Annales.

que Romanos trucidantem. Cum eo igitur triginta Judæorum millia ducente, juxta montem Itabyrium congressus, circiter decem millia occidit. & Hierosolymitanis rebus ex Antipatri sententia constitutis, & aliis magni Imperatoris operibus editis, provincia Crasso tradita, Romam discessit. Crassus autem Judæam ingressus, templi Hierosolymitani pecuniam, quæ bis mille talenta erant, abstulit, atque omnem templi ornatum spoliavit, qui ad talenta auri octies mille æstimabatur. Rapuit & trabem ex auri ccc. minis fabrefactam. Mina porro Judaica libras binas & semissem pendit. His acceptis, contra Parthos profectus, cum exercitu interiit. Unde Cassius fuga elapsus, in Judæam ascendit. Apud quem, ut & apud Idumæos, multum potuit Antipater: ibique uxore Arabica ducta, nomine Cypro, quatuor suscepit filios, Phasaelum, Herodem, Josephum, Pheroram, & filiam Salomen. Aliquanto post Cajus Julius Cæsar, post Pompeii & maximæ partis Senatus fugam, Aristobulum vinculis solutum cum exercitu in Syriam mittit: qui antequam eo venisset, a Pompejanis veneno sublatus est. Alexander ejus filius, jussu Pompeii, a Scipione securi percussus. Post Pompeii interitum Antipater Cæsari in Ægypto gerenti bellum, strenuam operam totius belli tempore navavit, ubi etiam vulnus accepit: & cum Antigonus quoque Aristobuli filius ad Cæsarem venisset, petens ut sui misereretur principatu dejecti, & patris sui memoriam ob illum interfecti renovaret: Antipater, qui tum ibi aderat, sua defensione id effecit, ut Cæsar Hircano, qui causa meliore niti videretur, Sacerdotium confirmaret, & ipse Judææ procurator constitueretur. Itaque Cæsare Romam abeunte, susceptæ rerum Judææ curæ, quia Hyrcanum tardum & socordem esse cernebat, Phasaelum filium natu maximum Hierosolymorum & finitimarum civitatum Prætorem designat: Herodem, illi ætate proximum, admodum adolescentem, Galilææ præficit. Qui cum generoso esset animo, magistratu in virtutis materiam converso, Ezechiam latronum ducem cum magno globo Syriam finitimam prædantem, comprehensum, ejusque sociorum plurimos occidit. Unde Syris charus, etiam in Sexti Cæsaris, qui cognatus Magni Cæsaris Syriæ Præturam gerebat, noticiam pervenit. Est & Phasaelus fratrem æmulatus. Quæ res effecerunt, ut Antipater & a gente Judaica regio honore coleretur, & una cum filiis procerum invidiam susciperet, metuentium Herodem, quem violentum, audacem, atque imperii cupidum cernerent. Itaque Antipatrum apud Hyrcanum accusant, & hominem contra illum & filios ejus concitant: neque enim curatores esse regiarum functio-

LIBER V.

M. Crassus, templo spoliato, a Parthis occiditur.

Antipatri uxor & liberi. Aristobuli & Alexandri interitus.

Antipater Judææ procurator.

Edit. Paris. pag. 216.

Phasaelus.

Herodes.

Herodes armatos causam eludit.

num, sed dominos. Nam ab Herode Ezechiam cum multis occisum esse: cum legibus cautum sit, ne quis, quamvis improbus, sine concilii sententia condemnetur. Hyrcanus cum his verbis, tum maxime interfectorum quærelis illum ad supplicium flagitantium, ira commotus, Herodem ad causam dicendam accersit. Is vero cum jussa cohorte venit, ne nudus & inexcusatus in jus iret: & sic prætorium ingressus ita omnes terruit, ut nemine accusare ausо, omnes ambigerent quid agendum esset. Unus tamen nomine Samea, vir justus, & consilia præditus fiducia, dixit: *Equidem, viri, non memini quemdam in jus vocatum sic astitisse: nec vos, opinor. Omnes enim rei, habitum mutuentium præ se ferre solent. At Herodes ob cædes perpetratas in judicium vocatus, armatos secum adduxit, qui nos, si ex lege damnatus fuerit, occidant. Ego tamen non illum reprehenderim, sed vos, qui tantam ei licentiam dederitis. Scitote igitur, fussum esse Deum: & quem vos nunc in Hyrcani gratiam absolveritis, ei & nos & ipsum Hyrcanum olim pœnas daturos.* Hanc orationem ipso eventu esse comprobatam; in progressu historiæ apparebit. Hyrcanus vero judicio in alium diem rejecto, Herodem monuit ut urbe excederet: quo abeunte, concilium indignabatur. Sed Herodes, redempta à Sexto Syriæ Præfura, non multo post cum exercitu venit, Hyrcano iratus, quod omnino in jus vocatus esset, Hierosolyma oppugnaturus, ni pater & frater ejus impetum repressissent.

Edit. Paris. pag. 227.

Samea divinatio de Herodis crudelitate.

VIII. Hoc Judææ statu Syria turbata est tali de causa. Bassus Cæcilius, Pompejanæ factionis, Sexto Cæsare per insidias occiso, rerum potiebatur: quem cum juli Cæsaris duces persequerentur, Antipater Cæsarianæ benefícii memor, opem eis per filios tulit. Dum autem eo bello tempus teritur, Marcus ad Sexti Prætoratum suscipiendum Roma venit; ubi Cæsar interea per Brutum & Cassium occiditur; ob cujus necem bello exorto, & proceribus ad colligendos exercitus aliis alio dispersis, Cassius in Syriam venit ad arma & milites comparandos, maxima tributa, & e sola Judæa dec. talenta postulans, quorum exactionem Antipater utrique filio seorsim mandavit. Ac Herodes cum prior, quantum jussus fuerat, Cassio obtulisset; in amicitiam ejus est receptus. Malichus vero a Cassio fuisset occisus, nisi Hyrcanus ejus iram, intercessore Antipatro, c. talentis placasset. Verum Cassio jam ex Judæa digresso, Malichus Antipatro insidias struit, quod eo sublato Hyrcani principatus in tuto collocandus esset. Quod cum Antipatrum haud lateret, quamvis ille ejuraret facibus, se contra illum minime moliri. Marcus etiam Syriæ Prætor parum abfuit quin Malichum tolleret; ni is quoque fa-

Sexti & Julii Cæsaris cædes.

M. Brutus & Cassius in Syria ob Herodis juventur.

Malichus Antipatrum veneno tollit.

Α δίκη κτείναντος Ἐζεκίαν, ἐπολλοὺς τῷ σὺν ἐκείνῳ, ἢ νόμῳ ἀπεφήνατο, ἀνδρῶπον ἀναιρεῖσθαι, καὶ πονηρὸς εἶη, εἰ μὴ πρόπαν ἔδω τῷ συνεδρίῳ κατακριθῇ. Τρικτὸς δὲ τούτοις ἐπέθηκε τὸς ὀργάς. προσεξῆλθον δὲ τῶν ὀργῶν καὶ μητέρες τῷ ὑπὸ Ἡρῴδου πεφονευμένων, παρακαλοῦσαι ἵνα δίκας ὑπόσχῃ τῷ πεπραγμένων. Κινηθεὶς θῶν ὁ Ὑρκανὸς, Ἡρῴδην ἐκάλει δικασόμενον. Ὁ δὲ ἦκε μετὰ σίφους ἀπολεῖσθαι αὐτῷ, ὥστε μὴ γυμνὸν ἢ ἀφύλακτον εἶναι πρὸς δίκην. Ἐλθὼν δὲ ἐν τῷ συνεδρίῳ μετὰ τῶν σίφους κατέπληξεν ἅπαντας, ἢ οὐδεὶς ἐθάρρει κατηγορεῖν αὐτῦ, ἀλλ' ἐν ἀπορίᾳ ἦν τί χρὴ ποιεῖν. Εἷς δέ τις Σαμαίας ὀνόματι, δίκαιος ἀνὴρ, καὶ πεποιθὼς ὡς λίαν, εἶπεν· Ὦ ἄνδρες, ἐκ οἶδα τινὰ τῷ κεκλημένων εἰς δίκην ἄπω παρανάστα, ἀπ' ὑμεῖς οἶμαι. Ἀλλὰ νῦν κεκρινόμενος, δεδιότος πεφαίνεται χάματι. Ὁ δὲ βέλτιστος Ἡρῴδης φόνων δίκην φεύγων, ἔσχε περὶ αὐτὸν ἐχῶν ὁπλίτας, εἰ κατακριθεὶη κατὰ τὸν νόμον κτενοῦσιν ἡμᾶς. Ἀλλ' Ἡρῴδου μὲν ἐμέμψαμεν, ὑμᾶς δὲ πολλῷ πλείονα παρασχόντας αὐτῷ. Ἰσχὺν τοίνυν δίκαιον τὸν Θεὸν, ἢ ὡς ἐκεῖνος οὐ νῦν δίκην Ὑρκανὸν ἐκολάσαι βούλεται, κολάσει ὑμᾶς ποτέ, καὶ αὐτὸν Ὑρκανόν. Ὅτι δὲ ταῦτα εἰς ἔργον ἐξέβη, δηλοῖ τὰ προῖόντα λόγος. Ὑρκανὸς δὲ εἰς ἄλλην ἡμέραν τὴν δίκην ὑπερίθετο, ἢ λάθρα ὑπεθέτο τῷ Ἡρῴδῃ ἢ πόλιν ὑπεξελθεῖν. Καὶ ὁ μὲν ἄπεισι, οἱ δὲ τὸ συνέδριον ἠγανάκτουν. Σέξτου δὲ ἢ στρατηγίαν ἢ Κοίλης Συρίας χρημάτων τῷ Ἡρῴδῃ ἀποδεικνύντος, οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ παρῆλθε, καὶ ἦκεν Ἡρῴδης σὺν στρατιᾷ ὀργιζόμενος τῷ Ὑρκανῷ, ὅτι ὅλως εἰς δίκην ἐκλήθη. Ἐκώλυσαν δὲ αὐτὸν τοῖς Ἱεροσολύμοις προσβαλεῖν ὁ πατὴρ ἢ ὁ ἀδελφός.

Β

C

D

E

Ι. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐν τούτοις ἦν· τὰ δὲ κατὰ τὴν Συρίαν ὑπῆρχεν ἐξ αἰτίας τοιαύτης. Βάσσος Κικίλιος, ἐκ τῆς τῶν Πομπηίου φρονούντων, στέλλει μὲν Σέξτον Καίσαρα δι' ἐπιβουλῆς, αὐτὸς δὲ τῷ πραγμάτων ἐκράτει. Τῶν δὲ Καίσαρος Ἰουλίου στρατηγῶν κατὰ Βρούτου ὡρμηκότων ὁ Ἀντίπατρος αὐτοῖς ἅμα τοῖς υἱοῖς συνεμάχησε, μεμνημένος ὧν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ὠφελήθη. Τριβομένου δὲ τοῦ καιροῦ ἐν τῷ πολέμῳ, Μάρκος ἦλθεν ἐκ Ῥώμης εἰς τὴν Σέξτου ἀρχήν. Ὁ δὲ ἐπὶ Καίσαρι ὑπὸ τῶν περὶ Βροῦτον ἐκ Κάσσιον ἐν Ῥώμῃ κτείνεται. Πολέμου δὲ συνῳρχότος ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Καίσαρος, καὶ τῶν ἐν τέλει ἐπὶ στρατιᾶς συλλογὴν ἄλλων ἀλλαχῇ διεσπαρμένων, Κάσσιος ἀφικνεῖται εἰς Συρίαν, καὶ πεζικὸν πανταχῦ, ἵππα καὶ στρατιώτας συνεφορεῖς, καὶ ἐφορολογεῖ βαρύτατα, καὶ ἐξ Ἰουδαίας ἑπτακόσια τάλαντα ἀργυρίου ἐπράξατο, ὧν τὴν εἰσπρᾶξιν ὁ Ἀντίπατρος τοῖς υἱοῖς ἀμφοῖν κατεμέμνη. Ὁ δὲ νεώτερος Ἡρῴδης πρῶτος ὢν ἐκ αὐτῷ προστεταγμένα, Κασσίῳ προσενεγκών, φίλος ἐκ αὐτῷ ἐς τὰ μάλιστα· Ἀπρίξιν δ' ἂν τοῦ Κασσίου ὁ Μάλιχος, εἰ μὴ ὁ Ὑρκανὸς ἐπέσχεν αὐτὸ τῷ ὁρμῷ, ἑκατὸν τάλαντοις δεξιωσάμενος δὲ Ἀντίπατρος αὐτόν. Ἤδη δὲ Κασσίῳ μεταιτίου τῆς Ἰουδαίας, Ἀντιπάτρῳ Μάλιχος ἐπεβούλευεν, ὡς εἰ ἐκεῖνος ἐθαρρεῖτο, ἀσφαλείας ἐνομίζετο τῷ Ὑρκανῷ περὶ τῆς ἀρχῆς. Ταῦτα δ' ἐκ ἐλάνθανεν Ἀντίπατρον· ἀλλ' ἠσφαλίζετο ταῦτα, ἢ ὁ Μάλιχος ἐφοβεῖτο μεθ' ὅρκων. Μάρκος δ' ἐν τῇ Συρίᾳ στρατηγῶν μικρῷ αἰτίλιν ἂν τοῦ Μαλίχου, εἰ μὴ

Αντίπατρος παρακαλέσας αὐτὸν πεῖσαι. Κάσσιος γε μὴν καὶ Μάρκος ἀθροίσαντες στρατιὰν, τῇ Ἡρῴδῃ ἐπιμέλειαν ἐνεχείρισαν, στρατηγὸν αὐτὸν Κοίλης Συρίας ποιήσαντες, ὑποχόμενοι τῇ Βασιλείᾳ τῆς Ἰουδαίας ἀναδήξειν καὶ τὸν πόλεμον, ὃς τότε πρὸς Ἀντώνιον καὶ τὸν νέον Καίσαρα συγκεκρότητο. Ὅτε δὲ Μάλιχος τὸν Ὑρκανὸν οἰνοχόον χρήμασιν ὑπελθὼν, φαρμάκῳ κτείνει Ἀντίπατρον. Παρὰ τοῦ Ὑρκανοῦ εἰστιῶντο ἑκάτεροι. Γνόντων δὲ τὴν ἐπιβουλὴν τοῦ Ἀντιπάτρου υἱῶν, ὁ Μάλιχος ἔξαρνος ἦν. Τῷ μὲν οὖν Ἡρῴδῃ δόξης ἐδόκει τὸν φόνον τοῦ πατρὸς ἐκδικεῖν· ὁ δὲ γε Φασάηλος δόλῳ μᾶλλον ἤθελε τὸν Μάλιχον περιελθεῖν, ἵνα μὴ ἐμφυλίου πολέμου γένωνται αἴτιοι. Πιθόμενον οὖν τῇ ἀρνήσει τοῦ Μαλίχου ὑπεκείνοντο. Ἑορτὰς ἑορτῆς ἐν Ἱεροσολύμοις, ἦκεν Ἡρῴδης μετὰ στρατιᾶς εἰς τὴν πόλιν· Ὑρκανὸς δὲ Μαλίχῳ πεισθεὶς, ἐκώλυεν αὐτὸν εἰς πόλιν εἴσοδον, φροντίσας τοῦ μὴ δεῖν ὄχλον ἀλλοδαπὸν ἀναμίγνυσθαι τῷ πλήθει ἀγνεύοντι. Ὁ δὲ μὴ φροντίσας τῶν λόγων, εἰσεισι νυκτὸς εἰς τὴν πόλιν. Μάλιχος δ' ἔτι τῆς ὑποκρίσεως εἶχετο, δακρύων τὸν Ἀντίπατρον, ὡς φίλον ἀνακαλούμενος, κρύφα δὲ ἐποιεῖτο τὴν σώματος φυλακήν. Ἐλόντος δὲ Κασσίου τὴν Λαοδίκειαν, ἄμφω πρὸς αὐτὸν ἀπῆσαν, καὶ Ἡρῴδης μὲν εἶχε τίσαι δίκας τὸν Μάλιχον ἐπαμύνων. Ὁ δὲ ὑποπτεύσας τὸ πρᾶγμα τοῦ παιδὸς αὐτῷ ὁμηρεύοντος ἐν Τύρῳ, ἐμελέτησε τὴν ὑποκλοπὴν, καὶ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀπάρας, τὴν ἀρχὴν κατασχεῖν. Ἡρῴδης δὲ τὸν γνώμην τοῦ Μαλίχου ὑπονοήσας, προεξαπέμψας εἰς Τύρον λάθρα, πείθει τοὺς χιλιάρχους πρὸς Μάλιχον ἐξελθεῖν; καὶ ἀναιρεῖται αὐτόν. Ἦν γὰρ αὐτοῖς παρὰ Κασσίου προῴρισο, συμπράττειν Ἡρῴδῃ ἐπὶ δικαίαν πρᾶξιν. Οἱ δὲ πλησίον τῆς πόλεως αὐτῷ ὑπαντήσαντες, καταπλήττουσιν αὐτόν. Τρικυμὶς δὲ ὑπὸ φόβου ἄφωνος ἦν. Ἀπορούντων δὲ πρᾶξαι, ὅπως ἀνῄρηται Μάλιχος; καὶ ἀκούσας ὅτι Κασσίου προστάξαντος, ἐπῄνεσε τὴν πρᾶξιν, πονηρὸν εἶπὼν εἶναι, καὶ τῆς πατρίδος ἐπίβουλον.

θ'. Κασσίου δὲ ἐκ Συρίας ἀπάραντος, πρὸς Ἀντώνιον ὁ Ἡρῴδης ἐπεραιώθη. Καὶ τῇ λειτοβύλου δὲ ὑιῷ Ἀντιγόνῳ ἄρτι τὴν ἄκραν ἐπιβάντι τῆς Ἰουδαίων γῆς ὑπαντήσας, μάχῃ ἐνίκησε, καὶ τὸ ὄρειον πᾶν τοῦτο ἐξέωσεν. Οὗτω ἀφικόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐστέφθη ὑπ' αὐτῶν, τε δήμου καὶ Ὑρκανοῦ. μνηστεύεται δὲ καὶ τὴν Ὑρκανοῦ θυγατρίδην, Ἀλεξάνδρου δὲ θυγατέρα, τοῦ Ἀριστοβούλου παιδός. Εἶχε δὲ πρότερον ἑτέραν γυναῖκα δημότιν, Δωρίδα καλουμένην. ἐξ ἧς αὐτῷ παῖς Ἀντίπατρος γίνεται, τῶν ἄλλων πρεσβύτερος. Ἀντώνιος δὲ καὶ Καίσαρος Κάσσιον καὶ Βροῦτον περὶ Φιλίππους νενικηκότων, ὁ μὲν εἰς Γαλλίας ἐχώρει, πρὸς δὲ τὴν Ἀσίαν Ἀντώνιος. Γενόμενος δ' ἐν Βιθυνίᾳ, πανταχόθεν ἀκλήτων, πρεσβεῖαι. Παρῆσαν δὲ καὶ Ἰουδαῖοι, κατηγορήσοντες Φασάηλόν τε καὶ Ἡρῴδου. Ἐλθόντα δὲ τὸν Ἡρῴδην ἐπὶ ἀπολογίᾳ, ἐτίμησεν Ἀντώνιος. Καὶ οὐδὲ λόγου ἠξίωντο οἱ κατήγοροι, χρήμασι πᾶσι τὸν Ἡρῴδου πεισθέντα παρ' Ἀντωνίου. Ἐλθόντι δ' εἰς Ἔφεσον Ἀντωνίῳ, ἐπέμψεν Ὑρκανὸς στέφανον χρυσοῦν· καὶ ἠξίου τοὺς Ἰουδαίους ὓς ἐχμαλώτισε Κάσσιος, οὐ νόμῳ πολέμου, ἀλλὰ θέρους ἀπολυθῆναι, καὶ τὴν χώραν ἀποδοθῆναι, ἣν αὐτοὶ ἀφείλετο Κάσσιος. Δίκαιον οὖν εἶναι κτήσεως τὴν ἀξίωσιν, εἰς ἔργον ἐκβῆναι προστάξει. Μετὰ ταῦτα εἰς Συρίαν παραγενομένῳ τῷ Ἀντωνίῳ, καὶ ὑπὸ τῆς Κλεοπάτρας

Zonaræ Annales.

lutem ejus, precibus Antipatri condonasset. Cassius porro & Marcus exercituum quos coegerant cura Herodi mandata, promiserunt, se confecto bello, quod tum adversus Antonium & adolescentem Cæsarem parabatur, eum Judææ Regem creaturos. Eodem tempore Malichus corrupto Hyrcani, apud quem uterque epulabatur, pincerna, Antipatrum veneno sustulit: sed cum filii ejus insidias cognovissent, inficiatus est facinus. Cum autem Herodes necem patris statim ulcisci vellet, Phasaelus dolo Malichum circumvenire potius *Edit. Paris.* duxit, ne intestini belli causam præ- *pag. 228.* berent. Se igitur inficiationi Malichi fidem habere simulant. Herodem vero ad festum cum exercitu venientem, Hyrcanus Malichi impulsu, urbis ingressu prohibuit, per eam causam, ne turba peregrina populo puritatem servanti permisceretur. At ille, spretis illius verbis, noctu urbem ingreditur: & Malichus simulationem adhuc urget, Antipatrum deplorando, & ut amicum inclamando, sed clam custodia corpus munit. Laodicæa porro capta a Cassio, uterque ad eum proficiscitur: ac Herodes in id operam dabat, ut Malichus ibi pœnas lueret. Ille vero id agi suspicatus, filium qui Tyri obses erat, suffurari, ac in Judæam proficisci & regnum occupare cogitabat. Sed Herodes Malichi consilio sagaci conjectura indagato, nuntio clam Tyrum misso, Tribunis militum persuadet, ut ad illum egrediantur, eumque occidant. Nam a Cassio jam præscriptum habebant, ut Herodi ad res justas adjumento essent. Ita Malicho ab eis prope urbem confosso, Hyrcanus præ metu obmutuit. Deinde cum sibi reddito, id Cassii jussu factum esse responderetur, probavit eædem, illum improbum fuisse hominem & patriæ insidiatorem testatus. *Malichi cædes.*

IX. Cassio ex Syria adversus Antonium profecto, Herodes variis in locis rem bene gessit, & Antigonum Aristobuli filium fines Judææ jam ingressum, prælio victor, finibus regionis expulit. Unde Hierosolyma veniens, & a populo & ab Hyrcano coronatur: cujus ex filia neptem, Alexandri Aristobuli filii natam, uxorem ducit, cum prius etiam Doridem popularem suam uxorem haberet, e qua filium natu maximum Antipatrum susceperat. Antonius & Cæsar Bruto & Cassio ad Philippos victis, alter in Galliam abit, Antonius in Asiam: qui cum Bithyniam attigisset, undique legationes ad eum venerunt. Aderant & Judæi, Phasaelum & Herodem accusaturi. Herodem vero sui defendendi causa eo profectum, & munera offerentem, Antonius honorifice excepit, ne dicendi quidem potestate data accusatoribus. Inde Ephesum progresso Antonio, Hyrcanus auream coronam misit, petens, ut Judæos, *pag. 229.* quos Cassius contra belli morem cepisset, liberaret, & agros ab eodem ademptos restitueret. Cujus postulatis, qui ex æqua judicaret, Antonius satisfieri jussit. Deinde in Syriam profectum, & Cleo- *Herodes Antigono profligato Hyrcani neptem ducit.* *Antonius Herodem accusatoribus non præbet audientiam.*

LIBER V.

patræ amore captum, Judæorum centum viri potentissimi conveniunt, Herodem & Phasaelum accusantes, Hyrcano etiam præsente. qui rogante Antonio, utri populo rectius præessent, respondit, Phasaelum & Herodem, ut cujus socer esset. Proinde Antonius, ob paternum hospicium eis amicus, utrumque Tetrarcham appellavit, Judææ administratione illis mandata. ac x. ex accusatoribus in vincula conjectos occidisset, nisi fratres pro eis deprecati essent. Rursus mille viri circa Tyrum Antonio occurrerunt. Is vero muneribus jam ante conciliatus, ejus loci præfecto mandavit, ut Judæos tamquam novis rebus studentes supplicio afficeret. Herodes vero eos monuit, ut abire maturarent, ne grave malum experirentur: qui cum non auscultassent, Romani impetu in eos facto quosdam occiderunt, multos vulnerarunt, maxima vero pars evitato periculo quievit. Populo autem contra Herodem vociferante, irritatus Antonius, vinctos interfecit. Enimvero Antigonus Pacoro Parthorum Regi mille talenta & D. mulieres pollicitus, si principatum Hyrcano ademptum sibi daret, & Herodem cum suis tolleret: a Parthis in Judæam reductus est, quos Herodiani saepius vicerunt. Sed Rex Parthorum cum paucis equitibus urbem ingressus, per speciem componendæ seditionis, revera ut Antigono opem ferret, Phasaelo hospiti suo persuadet, ut ad Barzapharmanem legatus eat. Phasaelus & Hyrcanus legati eunt, duce eos comitante, sed Herode non probante. Ac principio a Barzapharmane sincere accepti, post insidiis appetiti sunt, Phasaelo suspectos habente Barbaros, cum se noctu clam custodiri animadverterent, atque etiam indicatum esset, fuisse comprehendendos, nisi id Barbari distulissent, donec Herodes a Parthis qui Hierosolymis essent caperetur, ne cognito ipsorum statu elaberetur. Ac Phasaelo quidam suaserunt, ut statim aufugeret. Ophellius etiam, quod mare in propinquo esset, naves ad fugam pollicebatur. Sed cum is Hyrcanum deserere nollet, ambo comprehensi vinciuntur. Quo Herodes cognito, militibus suis, matre, sorore, desponsa sibi Hyrcani filia, ejusque matre noctu assumptis, cum omni comitatu versus Idumæam abit, deceptis hostibus. Cum autem vehiculo in itinere everso, mater ejus de vita periclitaretur, parum abfuit quin sibi ipsi manus afferret. Qua recreata, & ut tempus ferebat, curata, ad Masadam castellum strenue pergit: interim etiam & Parthis persequentibus, & Judæis insidiantibus superatis. Jam quia tanta multitudo eum comitabatur, quam Masada castellum, quo properabat, omnem capere non posset: majori parte dato viatico dimissa, cum expeditis & maxime necessariis castellum ingredi.ur,

Antigonus a Pacoro Parthorum Rege Hierosolyma reducitur.

Edit. Paris. pag. 230.

A ἱρώπως κεχαρισμένῳ προσίασιν ἄνδρες ἑκατὸν, Ἰουδαίων οἱ δυνατώτατοι, ϗ κατηγόρουν Ηρώδου ϗ τῶν περὶ αὐτὸν, παρόντος ϗ Ὑρκανοῦ. Ἀντώνιος δὲ πυνθάνεται Ὑρκανοῦ, πότεροι τῶν ἐθνους ὀρθοῦσθαι ἄμεινον; ϗ ὃς τοὺς περὶ Ηρώδην εἶπεν, ὧν αὐτὸς κηδεστής. Ὁ γοῦν Ἀντώνιος εὐνοϊκῶς πρὸς αὐτοὺς ἔχων, διὰ τὴν τοῦ πατρὸς αὐτῶν ξενίαν, ϗ ἅμα τετράρχας ἀπέφηνε, ϗ τὰ Ἰουδαίων αὐτοῖς ἐπέτρεψε πράγματα· ϗ δίκα δόσας τῶν κατηγόρων, ἔκτεινεν ἂν αὐτοὺς, εἰ μὴ οἱ ἀδελφοὶ παρητήσαντο. Λύδης δὲ χίλιοι περὶ Τύρον τῷ Ἀντωνίῳ ὑπέπεσαν. Ὁ δὲ δῶρος προκατειλημμένος, τῇ κατὰ τόπον ἀρχοντι κολάσαι τοὺς Ἰουδαίους ἐπέλευσεν, ὡς ναυπεζόντας. Ὁ δὲ Ηρώδης ἀπέπεμψε πρὸ αὐτοῖς συμβούλους, ἵνα μὴ μεγάλα πειραθῶσι κακῶν. Ὡς δ' οὐ πείθουσιν, ἐκβοώντες οἱ Ῥωμαῖοι, τινὰς μὲν ἀπέκτειναν, πολλοὺς δ' ἐτραυμάτισαν. ϗ οἱ λοιποὶ διαφυγόντες ἡσύχαζον. Τὰ δὲ δήμια καταβοῶντος Ηρώδου, παροξυνθεὶς ὁ Ἀντώνιος, τοὺς δεδεμένους ἀπέκτεινεν. Ἀντίγονος δὲ Πακόρῳ τῷ Πάρθων Βασιλεῖ ὑπισχνεῖται χίλια δώσειν τάλαντα, ϗ γυναῖκας πεντακοσίας, εἰ τὴν ἀρχὴν Ὑρκανὸν ἀφέλοιτο, ϗ παραδοῖεν αὐτῷ, ϗ τοὺς περὶ Ηρώδην ἀπόλοιντο. Διὰ ταῦτα ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν κατάγουσι Ἀντίγονον οἱ Πάρθοι, ἐκράτησαν· οἷς πολλάκις οἱ περὶ Ηρώδην συμμίξαντες, ἐκράτουν. C Ὁ δὲ τῶν Πάρθων Βασιλεὺς σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσιν εἰς τὴν πόλιν ἦκεν, ὡς τάχα κατδιάσων τὴν φάσιν, τὸ δ' ἀληθὲς ὡς Ἀντιγόνῳ συμπράξων. Φασάηλον δὲ ξενίσαντα αὐτὸν, πείθει τὸν Φασάηλον, παρὰ Βαρζαφαρμάνην ἐλθεῖν πρεσβεύοντα. Καὶ ἦλθον Ὑρκανὸς ϗ Φασάηλος πρεσβεύοντες, Ηρώδου μὴ συναιτιωμένου, ὁ δὲ στρατηγὸς προὔτιμα σφᾶς. Καὶ ὁ Βαρζαφαρμάνης τὸ μὲν πρῶτον γνησίως σφᾶς ὑπεδέξατο, ἔπειτα ἐπεβούλευε. Καὶ οἱ περὶ Φασάηλον ἐν ὑποψίαις ἦσαν ϗ τῶν βαρβάρων. Ἐγρηγόρει δὲ ϗ νύκτωρ λάθρα παρ' αὐτῶν φυλακτόμενοι. Μεμήνυτο δ' αὐτοῖς, ὅτι ϗ συναλίφθησαν ἄν, εἰ μὴ ὑπερεβάλοντο οἱ βάρβαροι, μέχρις ἂν Ηρώδης τοὺς ἐκεῖ Πάρθους λαθραίᾳ, μὴ τὰ περὶ αὐτῶν μαθὼν D διαφύγοι. Φασάηλῳ μὲν ὤου τινὲς συμβούλους δοῦναι παρεπιπάσασθαι· Ὀφέλλιος δὲ ϗ πλοῖα πρὸς τὴν φυγὴν ὑπισχνεῖτο, ἐγγὺς γὰρ ἡ θάλασσα ἦν. Ὁ δὲ Ὑρκανὸν ἀπολιπεῖν οὐκ ἐβούλετο. Συλλαμβάνονται ὦν, ϗ δεσμοῦνται. Ηρώδης δὲ ταῦτα μαθὼν, ὡς ἀχυρόπλοις παραλαβὼν νυκτὸς, ϗ τὴν μητέρα, ϗ τὴν ἀδελφὴν, ϗ τὴν ἐγγεγυημένην αὐτῷ παῖδα τῆς Ὑρκανοῦ θυγατρὸς, ἔτι δὲ τὴν μητέρα ταύτης μητέρα, τὴν τε θεραπείαν πᾶσαν, ἔτι δὲ Ἰδουμαίαν ἀπὸν, τὴν πολυμίσθον λαθών. Τὸ ζεύγους δὲ συμπεπτώκοτος ἐν τῇ ὁδῷ, ϗ τῆς μητρὸς αὐτῷ κινδυνευούσης ἀποθανεῖν, μικρὸν ἑαυτὸν διεχρήσατο. Ἀναπεσάμενος ὦν μητέρα, ϗ θεραπείας, ὡς ὁ καιρὸς ἔπεσχε, ἀξιώσας, ἐβάδιζε σπουδαίως πρὸς Μασάδαν τὸ ὄρυμα. Ἐν τῇ μέσῃ δὲ ϗ πρὸς Πάρθους διώκοντας μαχεσάμενος, ϗ πρὸς Ἰουδαίους αὖθις ἐπιθεμένους αὐτῷ, ἐνίκησε ϗ ἐκράτησε· τῷ μέντοι πλήθει τῶν συμπομένων αὐτῷ πολλῷ ὄντες. Τῶν δὲ τῆς Μασάδας φρουρείου, πρὸς ὃ πεῖρ ἐπεύγετο, οὐκ ἐξαρκούντων ἅπαντας ὑποδέξασθαι, τοὺς μὲν πλείους ἀπέλυσε, δοὺς σφίσιν ἐφόδια. Ὅσοι δὲ ἦσαν καιροὶ, ϗ τὰς ἀναγ-

καιρὸν ἴσχων, εἰς τὸ ἴρυμα παραγίνεται· καὶ ἀρὰς αὐτόθι τὰς τε γυναῖκας, καὶ ἃ θεραπείας ἀρκοῦντα τὰ ἐπιτήδεια ἴσχοντας, αὐτὸς ἐπὶ τὴν Πέτραν τῆς Ἀραβίας ἐξώρμησεν. Ἐωθεν δὲ τὰ μὲν ἄλλα τῶν Ἱεροσολυμιτῶν οἱ Πάρθοι διήρπαζον, καὶ αὐτὰ τὰ βασίλεια· μόνων δὲ ἀπεῖχοντο τῶν Ὑρκανοῦ χρημάτων, ὄντων εἰς ὀγδήκοντα τάλαντα, καὶ ἃ χώραν δὲ ἐπάκουσι οἱ Πάρθοι.

ί. Ἀντίγονος μὲν οὖν ὅπως καταχθεὶς εἰς τὴν Ἰουδαίαν, Ὑρκανὸν καὶ Φασάηλον δορυφόρους παραλαμβάνει. Φοβούμενος δὲ ὁ Ὑρκανὸς μὴ τὸ πλῆθος αὖθις τὴν βασιλείαν ἀποκαταστήσῃ, ἀποτέμνει αὐτῷ τὰ ὦτα, τὸν νόμον τοῖς ἱερᾶσθαι μὴ ἄλλους ὁλοκλήρους εἶναι κελεύοντος. Φασάηλος δὲ γνοὺς ἑαυτὸν μέλλοντα σφάττεσθαι, ἐπεὶ τὰς χεῖρας δεδέσθαι, πέτρᾳ προσαράξας τὴν κεφαλὴν, ἑαυτὸν ἐξήγαγε τοῦ βίου, τὴν δ' ἐκ τοῦ κτεῖναι αὐτὸν ἡδονὴν ἐστέρησε τὸν πολέμιον. Πρὸ δέ γε τοῦ πάνυ ἐλπίσαι ἀκοῦσας, ὡς διέφθαρται τοῖς πολεμίοις Ἡρώδης ὁ ἀδελφὸς, εὐθύμως ἀπέθανε, καταλιπὼν ἐχθρὸν τῷ καὶ ἐχθροῖς τιμωρόν. Ἡρώδης δὲ πρὸς Μάλχον τὸν Ἀράβων ἐπιτάδε Βασιλέα, διεργασθέντα πρόσθεν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς παρ' αὐτοῦ λησόμενος χρήματα εἰς λύτρον τοῦ ἀδελφοῦ. Οὕπω γὰρ ἦν τὰ κατ' ἐκεῖνον μαθών. Ἀγγέλαντος δὲ τοῦ Μάλχου αὐτῷ μὴ τιμᾶν ἀναχωροῦντα, ὡς τῶν Πάρθων παραγγειλάντων μὴ δέχεσθαι αὐτὸν, ἀπεκρίνατο, μηδὲν ἐνοχλήσων ἥκειν, ἀλλ' ἐξόμενος περὶ τῶν ἀναγκαιοτάτων. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἀπῆει ἐπ' Αἴγυπτον, καὶ ἀπιὼν τὰ κατ' ἀδελφὸν ἔμαθε. Μάλχῳ δὲ μετεμέλησε, καὶ ἔσεσθαι τοὺς ἀναστρέψοντας τὸν Ἡρώδην. Ὁ δὲ προῤῥωτάτω ἤδη, καὶ εἰς Αἴγυπτον καταχθεὶς, κἀκεῖθεν εἰς Ῥώμην ἀφικόμενος, Ἀντωνίῳ φράζει τά τε αὐτῷ καὶ τῷ Φασαήλῳ συμβεβηκότα, καὶ ὡς Ἀντίγονος ὑπὸ Πάρθων εἰς τὴν βασιλείαν εἰσηχθη, χρημάτων ὑποχίσει καὶ γυναικῶν, καὶ πάλαι ὅσα ἑδράσι τε καὶ ἐπαθεν. Ἀντώνιον δὲ οἶκτος εἰσέρχεται τῆς Ἡρώδου μεταβολῆς. Καὶ Καῖσαρ ἔχρη ἄλλα, καὶ χαριζόμενος Ἀντωνίῳ τῷ Ἡρώδου ὑπερηλγουῦντι, πρὸς συναρχίαν ἐτιμότερος ἦν. Παρασκευάμενος οὖν τῇ βουλῇ τὸν Ἡρώδην, πάς τε τῷ πατρὸς αὐτῷ διήκουσε φιλίας, καὶ τὴν αὐτῶν πρὸς Ῥωμαίους ἔλιγε εὔνοιαν. Κατηγόρουν δὲ Ἀντιγόνου, καὶ πολέμιον ἀπεφαίνον καὶ ἄλωσιν μὲν, καὶ ἔτι παρὰ Πάρθων ἔλαβε τὴν ἀρχὴν, πρὸς Ῥωμαίων ὑπεικόντων. Προσεπῄτουν δὲ ὁ Ἀντώνιος, ἔτι καὶ πρὸς τοῦ τῶν Πάρθων πολέμου Ἡρώδην βασιλέα συμφέρειν. Καὶ δόξαν πᾶσι, τότε ψηφίζονται. Καὶ ὁ μὲν αὖθις τὴν βασιλείαν εἴληφεν. Ἀντίγονος δὲ τὴν Μασάδαν δόλου ἐπολιόρκει. Οἱ δὲ ἐντὸς αὐτῆς ἐπανέζεον ὕδατος, ὡς καὶ τὸν ἀδελφὸν Ἡρώδην τὸν Ἰοσήπου ἐπιδρόμοις βυλλόμενον σὺν ἑξακοσίοις πρὸς Ἄραβας, ἀλλ' ἐπιχθὲν, συντὰς γενόμενον αὐτῷ, Βενδίδιος ὁ Ῥωμαίων στρατηγὸς πεμφθεὶς ἐκ Συρίας Πάρθους ἀνέῤῥηξεν, εἰς Ἰουδαίαν παρέβαλεν, ὡς συμμαχήσων δῆθεν τοῖς πολιορκουμένοις, τὰ δ' ἄλλα ὡς παρὰ Ἀντιγόνου χρημαστιοῦντος. Ὁ μὲν οὖν πληρώσας τὸ βούλημα, ἀνεχώρησε. Σίλωνα δὲ μετὰ μέρους τῆς στρατιᾶς καταλέλοιπε, ἵνα μὴ γένηται τὸ λῆμμα κατάφωρον. Ἡρώδης δὲ ἐκ τῆς Ἰταλίας εἰς Πτολεμαΐδα κατανηχθείς, ἤλαυνεν ἐπ' Ἀντίγονον, δύναμιν ἀθροίσας. Ἐλὼν δ' ἐν τῷ μέσῳ τὴν Ἰόππην, ἵνα μηδὲν ἔτι τοῖς ἐχθροῖς ἴρυμα, ἐκπέμπει εἰς Μασάδαν, τοὺς οἰκείους ῥυσόμενος· καὶ πόνους ἀναλαβὼν, πρὸς τὰ Ἱερο-

ibique mulieribus & miniſtris cum ſufficienti commeatu relictis, ipſe ad Arabiæ Petram contendit. Mane Parthi cum aliis Hieroſolymitarum ædibus, tum ipſa regia direptis, ſola Hyrcani pecunia, quæ ad LXXX. talenta erat, intacta, agros quoque vaſtarunt. A

X. Antigonus autem hoc modo in Judæam reductus, Hyrcanum & Phaſaelum captivos accipit: & quia timebat ne populus regnum Hyrcano reſtitueret, aures ei præcidit, cum lex ſacrorum antiſtites integros eſſe jubeat. Phaſaelus autem cum intellexiſſet ſe jugulatum iri, quia manus in vinculis erant, capite ſaxo illiſo necem ſibi conſcivit, præcepta hoſti occidendi voluptate. Sed cum paulo ante quam expiraret, Herodem fratrem e manibus hoſtium evaſiſſe audiviſſet, hilariter eſt mortuus, ultore & vindice relicto. Herodes autem ad Malchum Arabiæ Regem properabat, ſuo beneficio devinctum, ut ab eo pecuniam ad redimendum fratrem acciperet, quem mortuum eſſe adhuc ignorabat. Sed cum Malchus ei denuntiaſſet, ne veniret, ſibi enim interdictum eſſe a Parthis, ne illum reciperet; reſpondit, ſe non adeſſe ut ei moleſtiam pareret, ſed ut de rebus maxime neceſſariis colloqueretur. His dictis, in Ægyptum abiit: atque in eo itinere, quomodo cum fratre actum eſſet, cognovit. Cum autem Malchus mutata ſententia miſiſſet, qui Herodem iter convertere juberent: ille jam longiſſime abierat, & ex Ægypto Romam profectus, ſuos & Phaſaeli caſus Antonio exponit, & ut Antigonus a Parthis in regnum collocatus ſit pecuniarum & mulierum pactione, cæteraque quæ ipſe tum feciſſet, tum perpeſſus eſſet. Motus eſt ob eam fortunæ commutationem Herodis miſericordia Antonius. Cæſar quoque tum ob alia, tum in Antonii gratiam caſum Herodis perquam dolenter ferentis, alacrior factus ad ſuffragandum. Igitur Herode in Senatum adducto, paterna beneficia, & ipſius erga Romanos benevolentiam commemorant. Antigonum vero ut hoſtem accuſant, cum ob alia, tum quod deſpectis Romanis regnum a Parthis accepiſſet: Antonio illud etiam adjiciente, e republica eſſe, ob Parthicum bellum, Herodem rerum potiri. Hac ſententia ab omnibus approbata, regnum Herodi decernitur: Antigono interea Maſadam continenter obſidente, obſeſſos aqua jam defecerat: & Joſephus Herodis frater cum cc. ad Arabes aufugere decreverat, ſed nocturna pluvia conſilium id diſcuſſit. Ventidius porro Prætor a Romanis miſſus ad Parthos Syria pellendos, in Judæam abiit, per ſpeciem obſeſſis auxiliandi, revera ut ab Antigono pecuniam caperet: ac voti compos factus, receſſit, Silone cum parte copiarum relicto, ne largitio deprehenderetur. Herodes vero ex Italia Ptolemaidem tranſvectus, collecto exercitu, contra Antigonum ducens, obiter Joppe capta, ne qua hoſtibus munitio relinqueretur, Maſa- B C D E

LIBER V.

Hyrcani mutilatio.

Phaſaeli interitus.

Herodes a Romanis Judææ Rex appellatus. Antigonum obſidet. Ventidius Silo.

LIBER V.

dam ad ſuos tutandos properabat. iiſque receptis, adjunctis etiam Silonis cohortibus, extra Hieroſolyma caſtra metatur. Iis autem qui in urbe erant, ex propugnaculis hoſtes arcent: us, etiam Silo quoſdam e ſuis ſubornavit, ut ob commeatus penuriam contra Herodem vociferarentur, caſtraque movit tamquam receſſurus. Ideo faciebat, quod Antigonum ob largitionem reverebatur. Herodes vero ab illo petiit, ut maneret: & commeatus copiam attulit, ne qua Siloni cauſa diſceſſus relinqueretur. Cum exercitui abunde proſpectum eſſet, matre exteriſque neceſſariis Samariæ collocatis, Galilæam omnem ſibi adjungit: iis exceptis qui ſpeluncas incolunt, undique acutis & præruptis petris obſeptas. Tandem iis quoque licet difficulter potitus, rebus ibi ordinatis, Samariam rediit, ut acie cum Antigono decerneret. Interea Pacoro in prælio cæſo, Parthiſone a Romanis profligatis, Ventidius Herodi Machæram cum legionibus auxilio mittit, apud quem Herodes fratre Joſepho relicto, mandat, ne Martis aleam experiatur, neve cum Machæra contendat: Ipſe ad Antonium abit; Samoſata urbem ad Euphratem ſitam, oppugnantem. Cui cum appropinquaſſet, Antonius exercitum ei obviam mittit: præſentemque amplexus, Soſſium ei opitulatum ire jubet. Joſephus vero frater Herodis dum Hierichuntem properat, ab Antigoni militibus in anguſtiis excepetus, fortiter pugnans occumbit, omni amiſſo exercitu: cujus caput amputatum Antigonus fratri illius quinquaginta talentis vendidit.

Edit. Pariſ. pag. 232.

Joſephi cædes.

Galilæorum defectio.

XI. Galilæi quoque per defectionem Herodianos in lacu demerſerunt, multaque in Judæa novata ſunt. Quibus rebus una cum cæde fratris in Daphne Antiochiæ nunciatis, Herodes propere in Galilæam profectus, hoſtibus profligatis, & in caſtellum quoddam compulſis, Hierichuntem contendit ad necem fratris ulciſcendam.

Pappi cædes.

Antigonus vero Pappo duce cum copiis ad Samariam miſſo, opinionem hoſtibus eam afferre voluit, quaſi in opum affluentia bellum gereret. Sed Herodes illos acie victos in vicum perſecutus, omnes occidit quos adipiſci potuit: cumque ædes armatis complerentur, & multi in ſuperiora confugerent, tectis ædium deſtructis, lapidibus milites qui infra erant obruit. Ea re hoſtium animos ita fregit, ut ſtatim cum exercitu Hieroſolyma intrare potuerit, niſi tempeſtate magna impeditus eſſet. Et quia jam ſerum erat, in domuncula quadam lavit, uno tantum puero miniſtrante: in cujus interiorem partem, aliquot ex hoſtibus armati, ſe abdiderant. Dum igitur Rex lavat, unus ſtricto gladio progreditur, deinde alter, poſt alius, eodem modo armati: neque tamen quemquam perculſerunt, ut in metu ſalutem quæſiviſſe conten-

pag. 233.

A σόλυμα παραγίνεται. Σωλῶν ᾗ αὐτῷ καὶ τὸ μὴ Σίλωνος στρατιωτικὸν, καὶ ἐκεῖνος ἐστρατοπεδεύσαντο· οἱ δ' ἐκ τοῦ ἄστεως ἀπὸ τοῦ τείχους μαχόμενοι, ἀνεῖργον αὐτοὺς ἀπὸ τῶν πύργων. Καὶ ὁ Σίλων δὲ τῶν οἰκείων στρατιωτῶν τινὰς καταβοᾶν τῷ Ἡρώδῃ ἐποίησε, ὡς ἀπαίτιον τῆς ἀπορίας, ἵνα ἐκεῖνος τὸ στρατόπεδον ὡς ἀναχωρήσων. Ταῦτα δ' ἐποίει, ὑπ' Αντίγονον ἔχῃ ἡ δωροδοκίας αἰδήμων. Ἡρώδης δὲ ἠξίου μένειν αὐτὸν, καὶ ἐξορμήσας πλῆθος ἱππικὸν ἐκόμισεν, ὅσον μηκέτι ὑπολιπεῖν Σίλωνι ἀναχωρήσεως πρόφασιν· καὶ οἱ μὲν ἐς ἀσθένειαν ἦσαν. Ἡρώδης δὲ παραγενόμενος εἰς Σαμάρειαν, ἐκεῖ γυναῖκά τε μητέρα, καὶ τοὺς ἄλλως οἰκείους κατέθετο· Αὐτὸς δὲ ἐπὶ Γαλιλαίαν ᾤχετο, ἐκ προσαγωγῆς πᾶσαν αὐτῷ,

B πλὴν τῶν ἐν τοῖς ἀπελαίοις καταπεφευγότων. Ἦν δὲ τὰ ἀπέλαια ἐν ὄρεσι πάντη ἐξηρημένοις καὶ πέτραις ὀξείαις ἐμπεφερεχόμενα. Καὶ τούτων δὲ δυχερῶς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐκράτησε. Καταπέμψας δὲ τὰ αὐτόθι ὁ Βασιλεὺς, εἰς Σαμάρειαν ὥρμησεν, ὡς μάχῃ κριθησόμενος πρὸς Αντίγονον. Ἐν τούτοις δὲ πεσόντος Πακόρου ἐν πολέμῳ, καὶ τῶν Πάρθων ἐκπεσόντων ὑπὸ Ῥωμαίων, πέμπει τῷ Ἡρώδῃ βοηθὸν Μαχαιρᾶν σὺν στρατιᾷ ὁ Βεντίδιος. Καὶ τούτῳ μὲν ὁ Ἡρώδης τὸν ἀδελφὸν Ιωσὴφ καταλέλοιπε, ἐντελῆ λαμψόμενος, μὴ δοκοίη διωδέειν, μηδὲ τῇ Μαχαιρᾷ διαφέρεσθαι· αὐτὸς δὲ ἐπὶ Αντώνιον ἐπορεύθη, πολιορκουμένῃ Σαμόσατα, πόλει τῆς παρευφρατησίων. Ὡς δὲ ἤγγιζεν

C ὁ Ἡρώδης, πέμπει τὸ στράτευμα ὑπαντησόμενον αὐτῷ ὁ Αντώνιος, καὶ παρόντα ἀσπάζεται, καὶ Σοσίῳ συμμαχεῖν αὐτῷ ἐντέλλεται· καὶ ὃς τὸ κελευσθὲν ἐπλήρου. Ιωσὴφ δὲ ὁ ἀδελφὸς Ἡρώδου ἐπὶ Ιεριχοῦντα ἀπεδίδου, πειρατηρίου τοῖς Αντιγόνου, καὶ ἐκ δυχωρείας ἀπολαμβάνοντες, θήσουσι γενναίως μαχόμενοι, καὶ ἅπαν ἀναβαλεῖται τὸ στράτευμα. Αντίγονος δὲ ἐπ' αὐτῷ τιμῶν κεφαλῇ, τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ Φερώρᾳ ἀποδίδωσι τάλαντα πεντήκοντα.

Ἀποστάντες δὲ οἱ Γαλιλαῖοι, ὡς τὰ Ἡρώδου φρονοῦντας ἐν τῷ λίμνῃ καταπόντισαν, καὶ ἐπ' Ιουδαίας ἐνωτερίσθη πολλά. Ἠγγέλη δὲ ταῦτα Ἡρώδῃ καὶ ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ τελευτῇ ἐν Δάφνῃ τῇ Αντιοχείας. Ἐποιεῖτο δ' ὡς, ὡς τὴν Γαλιλαίαν ἐχέτω, σπουδὴ ποιεῖσθαι αὐτὸν οἱ πολέμιοι, καὶ ὑπεκθέοντες, καταπλεύσαντας ἐς τι χωρίον. Ο δὲ ἐπειγόμενος εἰς Ιεριχοῦντα, τιμωρήσασθαι θέλων αὐτοὺς καὶ τὸν ἀδελφόν. Αντίγονος δὲ ἐπὶ τὴν Σαμάρειαν πέμπει στρατηγὸν Πάππον ὁπλα σὺν δυνάμει, παρέχων τοῖς ἐναντίοις δόξαν πολεμιωτέρους ἐκ πλειονείας. Καὶ Ἡρώδης ἦλθεν ἐπὶ τὸν Πάππον, καὶ συμβαλὼν τοῖς πολεμίοις ἐκράτησε, καὶ ἔπεσον φεύγοντες εἰς τὸ κωμίον, πλείονες ἢ ὡς καταλάβειν. Πεπληρωμένων δὲ τῶν οἰκιῶν ἐπλήθ, καὶ πολλῶν ἐπὶ τὰς στέγας ἀναφευγόντων, τὰς ὀροφὰς τῶν οἰκιῶν καθαιρῶν, ἐκράτει τούτων. Καθαιρουμένων δὲ τῶν ὀροφῶν, ἐπλήτο ὀρῶντα τὰ κάτω στρατιῶται, ὡς λίθους ἀνωθεν βάλλοντες ἔκτεινον. Τοῦτο τὸ τῶν πολεμίων φρόνημα ἔθραυσε· καὶ ἐπεὶ ἦν εἰς Ιεροσόλυμα ὁ Ἡρώδης μετὰ στρατιᾶς

E αὐτίκα, καὶ τὸ πᾶν ὠφελήσατο, εἰ μὴ χειμὼν ἐπέχε βαθύς. Τότε ὀψίας οὔσης, ὁ Βασιλεὺς Ἡρώδης εἴς τι δωμάτιον εἰσελθὼν, περὶ λουτρὸν ἦν, καὶ ἀκοδυτάμενος ἐλούετο, ἑνὸς αὐτῷ ὑπηρετοῦντος παιδός· κατὰ δέ γε τὸ ἐνδότερον οἴκημα τῶν πολεμίων τινὲς συμπεφευγότες ὡπλισμένοι, ἐκεῖ ἔχῃ φόβου ἐκρύπτοντο. Καὶ μεταξὺ λουμένου τοῦ Βασιλέως, εἷς τις ἐπεξέρχεται ξίφος ἔχων γυμνὸν, καὶ μετ' αὐτὸν ἄλλος, καὶ αὖθις ἕτερος, ὁμοίως ὡπλισμένοι, εὐθὺς πλήξαντες ὑπὸ θεοῦ, ἀγαπῶντες δὲ

αὐτοῖς σωθῆναι. Τοιοῦτον ἔφυγε κίνδυνον ὁ Ἡρῴδης. Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ τὴν τοῦ Πάππου τιμωρίαν κεφαλῇ, καὶ ἀπήμβυσεν, ἐπιμίψει φέρουσα τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τῷ Ἰωσήπῳ κεφαλὴν ἀντὶ τῆς τοῦ Πάππου, αὐτοχειρ ἐκείνου γενόμενος. Λήξαντος δὲ τοῦ χειμῶνος, ἀφίκετο πρὸς Ἱεροσόλυμα, καὶ στρατοπεδεύεται τῇ πόλεως ἐγγύς. Ἐκ καταλιπὼν ἐκεῖ τοὺς τὰ πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐπιμασσοντας, αὐτὸς εἰς Σαμάρειαν ἦλθε, τῷ Ἀλεξάνδρου θυγατρὶ συνοικησόμενος, καὶ καταγγυηθεὶς αὐτῷ, ὡς ἐρρήθη. Μετὰ δὲ τοὺς γάμους ἀφίκετο εἰς Σαμάρειαν. Ἦγε δὲ σὺν στρατιᾷ καὶ ὁ Σόσιος, καὶ πρὸς τὸ τεῖχος τῶν Ἱεροσολύμων ἠθροίζοντο, καὶ χώματα ἐγείραντες, καὶ πολιορκητικὰς μηχανὰς προσαγαγόντες, τὸ τεῖχος καθεῖσαν. Καὶ οἱ ἔσω δὲ ἀπονοίᾳ μᾶλλον ἢ ῥωμαλέᾳ ἀντικαθίσταντο στρατηγούμενοι· καὶ βαίνουσι ἐπὶ τὸ τεῖχος πρῶτον μὲν λοχαγοὶ εἴκοσιν, εἶτα ἑκατοντάρχαι Σοσίου. Ἦλθε δὲ τὸ μὲν πρῶτον τεῖχος ἡμέραις τεσσαράκοντα, τὸ δὲ δεύτερον πεντεκαίδεκα. Ἁλόντος δὲ τοῦ ἔξωθεν ἱεροῦ, καὶ τοῦ κάτω πόλεως, εἰς τὸ ἔσω ἱερὸν καὶ τὴν ἄνω πόλιν Ἰουδαῖοι συνέφευγον. Ἐκλιπὼν δὲ καὶ πᾶσα καὶ ὅλα πρόνοια μέσα. Ὁ δ' Ἀντίγονος μή τι τῆς τότε τύχης μνησθεὶς τῆς πάλαι μεμνημένης, κατῆσεν ἐκ τῆς βάρεως, καὶ προσέπεσε τοῖς Σοσίου ποσί. Κἀκεῖνος μηδὲν αὐτὸν οἰκτείρας πρὸς τὴν μεταβολὴν, καὶ ἐπικρότησε, καὶ Ἀντίγονον ἐκάλεσε, καὶ δήσας ἐφύλαττε. Ὡρμηκότων δὲ τῶν συμμάχων ἐπὶ θέαν τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ καὶ τοῦ ναοῦ ἁγίων, ὁ Βασιλεὺς Ἡρῴδης τοὺς μὲν παρεκάλει, τοὺς δὲ ἀπεῖλεν, εἴσω δὲ καὶ τοῖς ὅπλοις ἀνέστειλε, ἐκώλυέ τε καὶ τοὺς καὶ τὴν πόλιν ἁρπαγὰς, αὐτὸς τοὺς μισθοὺς ἅπασιν ἐκάστοις οἰκοθεν ὑπισχνούμενος. Καὶ ἅπαν τὸ λοιπὸν πείσασθαι τοὺς πολεμίους, τὰς ὑποχύσεις ἐπλήρωσε. Αὐτῷ δὲ Σοσίῳ βασιλικώτατα ἐδωρήσατο, ὃς ἀνέζωξεν ἐξ Ἱεροσολύμων τῷ Ἀντωνίῳ δεσμώτην ἄγων Ἀντίγονον. Δείσας δ' Ἡρῴδης μὴ κομισθεὶς εἰς Ῥώμην Ἀντίγονος διαβλογήσειε πρὸς τὴν σύγκλητον, ἑαυτὸν μὲν ἐκ βασιλέων ἀποδεικνύων, Ἡρῴδην δὲ ἰδιώτην, καὶ ὡς καὶ αὐτὸς εἰς Ῥωμαίους ἐξήμαρτε, προσήκειν τὴν βασιλείαν τοῖς αὐτοῦ παισὶ· πείθει χρήμασι πολλοῖς τὸν Ἀντώνιον ἀνελεῖν τὸν Ἀντίγονον. Καὶ ὁ μὲν ἀνῄρητο, ἡ δὲ ἀρχὴ ἐκ τοῦ τῶν Ἀσαμωναίων γένους ἀφῄρητο, ἔτεσιν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι ἔχρησεν· μετέβη δὲ εἰς Ἡρῴδην τὸν Ἀντιπάτρου, ἰδιώτην τυγχάνοντα γένους, καὶ οἰκίας δημοτίδος.

ιβ. Οὕτω δὴ τῆς ὅλης Ἰουδαίας Ἡρῴδης ἀναθεὶς τῷ ἀρχῷ, τοὺς μὲν τὰ αὐτοῦ φρονήσαντας προσήγετο, τοὺς δ' ἐναντιουμένους ἐκόλαζεν. Ἐτίμα δὲ μάλιστα Πολλίωνα τὸν Φαρισαῖον, καὶ Σαμαίαν τὸν τούτου μαθητήν. Τῆς δὲ πολιορκίας συνισαμένης, συνεβούλευον οὗτοι δέχεσθαι τὸν Ἡρῴδην. Ὁ δὲ Σαμαίας ἔτος, ὡς ἤδη ἐμπροσθεν εἴρηται, καὶ προεῖπεν Ὑρκανῷ τε καὶ τοῖς δικάζουσιν, ὡς πεισθεὶς Ἡρῴδης, ἅπαντας αὐτοὺς μεταλλάσσεται. Ἀπέκτεινε δὲ πάντα τὸν περὶ τὸν Ἀντίγονον παρανόμους τοὺς πρώτους, καὶ τὰς αὐτῶν οὐσίας ἀφείλετο, πεῖρας τε κακῶν οὐδὲν. Ὑρκανὸς μέντοι παρὰ Πάρθοις αἰχμάλωτος ὤν, ἐπιεικοῦς ἔτυχε τοῦ Πάρθων Βασιλέως Φραάτου· καὶ λυθεὶς τῶν δεσμῶν, ἐν Βαβυλῶνι οἴκησιν παρεχωρήθη, ἔνθα καὶ πλῆθος ἦν Ἰουδαίων, οἳ τὸν Ὑρκανὸν ὡς Ἀρχιερέα καὶ Βασιλέα ἐτίμων. Μαθὼν δὲ τὸν Ἡρῴδην παρειλη-

A ti. Hujuſmodi periculo evitato, poſtridie Pappi jam interfecti caput amputatum, Pheroræ fratri pro Joſephi capite miſit, Pappi manibus interfecti. Tempeſtate ſedata, caſtris proxime Hieroſolyma collocatis, & cura parandæ obſidionis certis hominibus mandata: Samariam abit, ut cum Alexandri filia ſponſa ſua concumberet. Nuptiis abſolutis, & ipſe & Soſſius cum exercitu ad Hieroſolymorum mœnia profecti, aggeribus excitatis, adductiſque machinis muro dejecto, iis qui intus erant ex deſperatione magis quam conſilio reſiſtentibus: primum viginti lecti milites, deinde Soſſii centuriones B mœnia conſcenderet. Ac prior murus diebus quadraginta, poſterior quindecim eſt expugnatus. Capto etiam exteriore templo, & urbe inferiore, in templum interius & ſuperiorem urbem confugerunt. Iis quoque expugnatis, cædibus referta fuerant omnia. Antigonus vero neque præſentis neque priſtinæ fortunæ memor, turri relicta, Soſſio ſupplex accidit. quem ille, tantæ mutationis nihil miſertus, cum plauſu manuum, Antigonum appellat, & vinctum in cuſtodiam tradit. Herodes ſocios ad templum & ſacrarii adytum ſpectandum properantes, partim rogando, partim minitando, C partim armis ſuſtinuit, & direptionem urbis prohibuit, ſe de ſuo ſtipendia ſolutuum omnibus pollicitus. Reliquiis urbis ita conſervatis, promiſſa præſtitit, ipſum Soſſium pluſquam regia liberalitate proſecutus: qui cum Hieroſolymis recedens, Antigonum ad Antonium in vinculis duceret, veritus Herodes, ne ille Romam perductus apud Patres conſcriptos pro ſua defenſione aſſerret, ſe Regibus eſſe orundum, Herodem vero hominem privatum, ac ut ipſe in Romanos deliquerit, regnum tamen ad ſuos filios pertinere: magna pecunia data ab Antonio impetrat, ut Antigonum occidat. Eo ſublato, principatus Aſamonæorum familiæ ademptus, D quem per annos c. & xx. tenuerat, ad Herodem tranſiit, Antipatri filium, ex genere privato & plebeja domo orti.

Herodes Hierosolymas portos regnum stabilit.

Antigonus impulſu Herodis ab Antonio occiditur.

XII. Sic Herodes totius Judææ imperio potitus, ſui ſtudioſos ſovit, adverſarios ſuppliciis affecit. Pollioni Phariſæo & Sameæ illius diſcipulo honorem in primis habuit: qui cum urbs obſideretur, deditionis faciendæ auctores fuerant. Samæas porro, ut ſupra narratum eſt, Hyrcano & judicibus prædixerat, Herodem conſervatum, ipſos omnes ultorum eſſe. E Occidit autem ex Antigoni factione circiter xl. principes, bonis etiam ereptis, nec malorum ullus finis fuit. Enimvero Phraates Parthorum rex Hyrcanum captivum benigne habuit, & vinculis ſolutum Babylone degere permiſit, ubi a gente Judaica & Pontificio & regio honore colebatur. Sed cum Herodem regnum ſuſcepiſſe audi-

Edit. Pariſ. pag. 234.

Pollio. Samea.

Hyrcanus, relicta Babylone, remeat & fidei Herodis committit.

LIBER V. visset, discedere statuit: illum cum ob affinitatem, tumque cædis reum periculo exemisset, sui rationem habiturum esse ratus. Quod etsi Babilonii Judæi dissuadebant, tumque a se pro Rege & Pontifice colerentur; tumque Hierosolyma reversus, ob mutilatum ab Antigono corpus Sacerdotio fungi non posset: tamen suum desiderium, & Herodis preces, illorum monitis prætulit. Nam Herodes etiam a Phraate per legatos missis muneribus petierat, ne obstaret, quo minus viro de se bene merito gratiam referret. Neque vero Hyrcani commodum spectabat: sed quia regnum alienum tenebat, mutationes haud ab re veritus, in id dabat operam, ut aut Hyrcanum e medio tolleret, aut in sua potestate haberet. Reditus a Parthis impetrato, Hyrcanus perquam honorifice ab Herode habebatur, cum & pater appellaretur, & prior accumberet in convivis, & omni genere callidicatis deciperetur, ne insidias parari sibi animadverteret. Herodes porro aliquem ex illustrioribus Pontificem designare veritus, Anaeli cuidam obscuro Sacerdoti, quem Babylone accersierat, Pontificatum tradit. Alexandra vero socrus Herodis, filium suum Aristobulum, puerum formosissimum, Alexandro Aristobulo filio natum, præteritum esse ægre ferens, a Cleopatra petit, ut filio Pontificatum impetret ab Antonio: quibus precibus segnius ab illo acceptis, Delliis in Judæam profectus, Aristobuli & Mariammæ conjugis Herodis formam admiratus, Alexandræ persuadet, ut amborum liberorum imagines Antonio mittat: quibus ille conspectis, nihil non concessurus esset. Antonius imaginibus acceptis, puellam Herodi nuptam accersere verecundatus, etiam Cleopatræ criminationes declinans, ad Herodem scribit, ut sibi puerum mittat, cum hac appendice, Nisi grave ipsi videretur. Herodes vero minime e re sua esse ratus, si Aristobulus adolescens formosissimus & nobilissimus ad Antonium Romanorum potentissimum, qui facile amoribus irretiretur, & ad voluptates propensus esset, mitteretur: rescripsit, si adolescens Judæa excessisset, omnia tumultu fore plena, itaque se Antonio excusavit: & amicis convocatis, Alexandram incusavit, tamquam regnum sibi fraude eripere conantem. Se tamen propterea non injustum fore dixit, sed jam adolescenti Pontificatum daturum: qui cum pridem plane puer esset, propterea se alium Pontificem interea designasse. Quæ cum dixisset, Alexandra & lætitia & metu affecta est. Lætitia, ob filii honorem: timore, ob Herodis suspicionem. Seque cum lachrymis excusavit, se Pontificatum quidem appetivisse, regnum autem non affectasse: ac jam honorem filio tributum amplecti, & morigeram in omnibus ei se futuram pollicita est. Sic inter se collocuti, discesserunt.

Aristobulus Anaele moto, Pontifex designatur.

Edit. Paris. pag. 235.

Alexandra fuga deprehenditur.

XIII. Omni suspicione sublata, & Pontificatu puero Aris-

Α φόνου τοῦ βασιλέως, διενοεῖτο μεταχωρῆσαι πρὸς αὐτὸν ἀφ' ὧν τε τὸ κῆδος, καὶ μεταπέσεσθαι αὐτῷ τὸν, ὅτι κειρόμενον ἐπὶ φόνῳ τῷ κινδύνου ἐρύσατο. Οἱ δ' ἐν Βαβυλῶνι Ἰουδαῖοι μίτραν ἀξίωμα αὐτῷ, ἀφ' ἧς Ἀρχιερέα καὶ Βασιλέα τιμώμενον παρ' αὐτῶν, καὶ ὅτι καὶ ἀπελθεῖν τυχεῖν τῆς Ἀρχιερωσύνης ἀδυνατεῖ, λελωβημένος τὸ σῶμα ὑπ' Ἀντιγόνου. Οἱ μὲν δὴ ἐκάλουν· ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο, αὐτός τε ποθῶν ἐπανελθεῖν, καὶ παρὰ Ἡρῴδου παρακαλούμενος. Ἡρῴδης δὲ καὶ πρὸς Φραάτην πρεσβείαν ἐποιήσατο, καὶ δῶρα ἐπιμίξας, ἀξιοῖ μὴ καλέσαι
Β πὶρ Ὑρκανοῦ ἐκ πολέμου, ἀλλ' ἔτι μὲν κατ' ἀξίαν ἄρχειν, ἐδεδοίκει τὰς ἐξ ἀλόγου μεταβολὰς, καὶ ἐπόθει ἢ ἐκ ποδῶν θέσθαι τὸν Ὑρκανὸν, ἢ πάντως ἐν χερσὶν ἔχειν. Ἐνδιδόντος δὲ τοῦ Πάρθου ἐξ ἀναχώρησιν, ἀπελθὼν Ὑρκανὸς, καὶ πάσης ἔχων τιμῆς πρὸς Ἡρῴδου, πατὴρ τε καλούμενος, καὶ παρὰ τὰς ἑστιάσεις προκαταπλινόμενος, καὶ παντοίως ἐξαπατώμενος, ἵνα μὴ ἐπιβουλεύσειεν αἴσθηται. Εὐλαβούμενος δὲ ὁ Ἡρῴδης τῷ ἐπισήμων τινὰ ἀποδεῖξαι Ἀρχιερέα, ἐκ Βαβυλῶνος μεταπεμψάμενος ἱερέα τὸν ἀσημότερον, Ἀναὴλ ὄνομα, τούτῳ δὴ Ἀρχιερωσύνην ἐπέθετο. Ἀλεξάνδρα δὲ ἡ πενθερὰ Ἡρῴδου παῖδα ἔχουσα Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀριστοβούλου, ὥρᾳ κάλλιστον, καλούμενον Ἀριστόβουλον, χαλεπῶς ἔφερε τὴν παράταξιν τοῦ γένους· καὶ γράφει τῇ Κλεοπάτρᾳ, αἰτήσασθαι τῷ παιδὶ παρ' Ἀντωνίου τὴν Ἀρχιερωσύνην. Ἀντώνιος δὲ εὐθέτερον ἡγησάμενος πρὸς τὴν αἴτησιν, εἰς Ἰουδαίαν ἐλθὼν Δέλλιος, καὶ ἰδὼν τὸν Ἀριστόβουλον, ἠγάσθη, οὐκ ἔττον δὲ τὴν Μαριάμμην τὴν συνοικοῦσαν τῇ Βασιλεῖ· καὶ πείθει τὴν Ἀλεξάνδραν, ἀμφοτέρων τῶν παίδων εἰκόνας τῷ Ἀντωνίῳ πέμψαι. Θεασάμενον δὲ, εἶπε, μὴ τινος ἀτελέστερον ἐπὶ ἀξιοῖ. Ἡ μὲν δὴ πέμπει τὰς εἰκόνας τῷ Ἀντωνίῳ. Ὁ δὲ τὴν μὲν πόρνην ἐδίδου μεταπέμψασθαι γεγαμμένην Ἡρῴδῃ, καὶ ἅμα τὰς εἰς Κλεοπάτραν ὑφορβολὰς ὑπεξέκλινεν. Ἐπέστειλε δὲ τῇ Ἡρῴδῃ, πέμπειν
D τὸν παῖδα, προθέμενος, εἰ μὴ δοκοίη βαρύ. Ἡρῴδης δὲ ἀσύμφορον ἑαυτῷ κρίνας, ὡραιότατον ὄντα τὸν Ἀριστόβουλον, καὶ γένει προὔχοντα, πρὸς Ἀντώνιον πέμπειν, ἰσχύοντα ὡς οὐδεὶς Ῥωμαίων, ἔπεμψε δὲ πρὸς ἑταίρας, καὶ πρὸς ἡδονὰς ἐπιτήδειον, ἀντίγραφεν, ὡς εἰ ἐξέλθοι τῆς χώρας τὸ μειράκιον, ἅπαντα παραχῶς ἐμπλησθήσεται. Καὶ ἅπερ μὲν παρῄνεσε τῷ Ἀντωνίῳ· τοὺς δὲ φίλους ἀθροίσας, ἐπῄνει τὴν Ἀλεξάνδραν, ὡς ἐπιβουλεύουσιν, ἵν' αὐτὸς ἀφαιρεθῇ τὴν ἀρχήν. Ἀλλ' οὐκ αὐτὸς, ἔφη, τοῦτο ἀδικῶ ἔτομαι, ἀλλὰ τινῶν δίδωμι τὴν ἱερωσύνην τῷ μείρακι· παιδὸς γὰρ ὄντος πανταπάσι φαύλου, τοῦτο ἔπρασε Ἀρχιερέα ἐποίησα. Οὕτως εἰπόντος, χαρὰν ἅμα καὶ δέος τὴν Ἀλεξάνδραν εἶχε· χαρὰ μὲν, διὰ τὴν τιμὴν τοῦ παιδός· δέος δὲ διὰ τὴν ὑποψίαν Ἡρῴδου. Καὶ ἀπελογεῖτο δακρύουσα, περὶ μὲν τῆς ἱερωσύνης σπουδάσαι, βασιλείαν δὲ μὴ ἐπιχειρῆσαι· ἐκ τινῶν δέχεσθαι εἰς τὸν γόον τὴν τιμὴν, ἑστῶσαν δὲ πρὸς πᾶν ὑπήκοος διαβεβαιοῦτο. Οὕτως ὁμιλήσασαι διελύοντο.

ιγ'. Πάσης δὲ ὑποψίας ἐξῃρημένης, τῆς τε Ἀρχιερωσύνης τῷ παιδὶ δοθείσης Λευκο-

βύλῳ,

βούλῃ, ἔδοξε καὶ αὐτῷ οἰκίαν διαπρεπῆ ποιῆσαι. Ἡρῴδῃ δὲ ἡ Ἀλεξάνδρα ὑποπτος ἦν, καὶ ἐν τοῖς βασιλείοις ἔχειν βιαν αὐτὴν ἐκέλευε, καὶ μηδὲν ἐπ' ἐξουσίας δρᾶν, καὶ ἐπιμελῶς αὐτὴν ἅπασα τις φυλακὴ εἶχε. Ἣ δ' ἐξηγεῖτο, πᾶν ὅτιοῦν ὑπομεῖναι προκείμενα, ἢ μὴ δουλείας καὶ φόβων βιοῦν. Καὶ ἐς Κλεοπάτραν παρεκάλει ἐπικουρεῖν, ἐν ᾗ οἱ εἶη δουλεύσασα. Ἡ δὲ καὶ παιδὶ πρὸς αὐτὴν ἀποδιδράσκειν ἐκέλευε. Δύο γοῦν λάρνακας παρασκευασαμένη ὡς εἰς ἐκκομιδὴν σωμάτων νεκρῶν, ταύταις ἐμέλλεν ἑαυτὴν καὶ τὸν υἱὸν ἐμβαλεῖν, ἐκπέμψασα τοῖς συνειδόσι τῶν οἰκετῶν, νυκτὸς ἐκφέρειν καὶ κομίζειν πρὸς θάλασσαν, ὅπου καὶ πλοῖον αὐτοῖς, ᾧ πλεῖν ἐς Αἴγυπτον ἐμέλλον παρεσκεύαστο. Ταῦτα ὁ Ἡρῴδης ἐκ τινος τῶν οἰκετῶν ἐκείνης μαθών, καὶ προελθὼν ἐάσας μέχρι τῆς ἐγχειρήσεως, ἐν αὐτῇ τῇ πράξει τὸ δρασμὸν συνέλαβε. Παρῆκε δὲ τὸ ἁμάρτημα φόβῳ τῆς Κλεοπάτρας, ἀλλ' οὐκ ἐπιεικείᾳ. Ἐδέδοκτο δ' αὐτῷ ἐκ παίδων ποιήσασθαι τὸ μειράκιον. Ἑβδομον ἤδη ἔτος ἐτελεύτα γεγονὸς ἔτος, ἀνέλθειν ἐπὶ τὸν βωμὸν, θύσον τῇ ἑορτῇ τῶν Σκηνοπηγίας ἑορτῇ, ἐφαλισμένον ἀρχιερατικῶς. Ὁρμὴ δὲ τῷ πλήθει πρὸς αὐτὸ ἐνοίας ἐγίνετο ἕνεκα τοῦ κάλλους, καὶ τοῦ τῶν σώματος μεγέθους, καὶ τοῦ τῆς γένυος ἀξιώματος, ἐχαιρόν τε ἅμα καὶ συνεχύντο, καὶ φωνὰς διφυμους ἀφίεσαν διὰ τῶν μιμημένας. Τούτοις κινηθεὶς Ἡρῴδης, μᾶλλον ἔθετο τῇ τε τῶν μειρακίου σωτηρίᾳ. Καὶ τῆς ἑορτῆς παρελθούσης, μεθ' ἡσίαν φιλοφρονούμενος τὸ μειράκιον, ἐνεκαλέσατο καὶ προσέπαιζεν αὐτῷ χαριζόμενος, καὶ ταῖς κολυμβήθραις ἐνέχετο. Οἱ δ' Ἡρῴδου φίλοι συνεπαιγμονὴν ὡς ἐν παιδιᾷ, εἰ συμπόσιον τὸ ἀπόρρητον, ἐκ ἀπέκειν συμπαίζοντες ἀεὶ τὸν Ἀριστόβουλον καὶ βαπτίζοντες, μέχρι τε ἐπνιγεῖν. Καὶ ὁ μὲν ὕπνος ἦλθε, ὕπνον τὸν ὀκτωκαιδέκατον ἀνύσας ἑαυτοῦ. Πᾶσι δὲ τὸ πάθος οἰκεῖα ἐνόμισθαι συμφορά. Καὶ Ἀλεξάνδρα συνεῖσα καὶ τὴν αἰτίαν τῆς ἀπωλείας, ἔτι μᾶλλον τῇ πάθει συνέχετο, ἐπικαρπέρει δὲ φόβῳ κακῶν ἐπάρας. Ἡρῴδης δὲ πάντα ἐπιτάδες, ὑποσκαλεύομενος τὴν ὑπόνοιαν, καὶ δακρύων, καὶ συγχώμενος, καὶ πολυτελῆ τὴν ἐκφορὰν ἐπιδεικνύμενος. Ἀλεξάνδρα δὲ πάντα οὐδενὶ ἐμαλάττετο, ἀλλὰ τῇ Κλεοπάτρᾳ γράφει τὴν ἐξ ἐπιβουλῆς Ἡρῴδου τὸν υἱὸν ἀπώλεσε, Ἡ δὲ τὸν Ἀντώνιον ἐρέθιζε, τίνασθαι τὸν τοῦ παιδὸς φόνον. Πέμπει οὖν Ἀντώνιος, κελεύων ἐλθεῖν Ἡρῴδην εἰς Λαοδίκειαν, καὶ ὑπολογήσασθαι. Ὁ δὲ τὴν αἰτίαν διδοὺς, ἐς τὴν Κλεοπάτρας δυσμένειαν, αἰτιᾶν, ἰσχὺν τὸν θεὸν αὐτῷ, ἐπιτροπον τῆς ἐκεῖ πραγμάτων καταλιπὼν, ἐντειλάμενος λάθρα, εἴ πάθοι τι παρ' Ἀντωνίου αὐτὸς, αὐτίκα τὴν Μαριάμνην ἀνελεῖν, ἵνα μὴ πεθνηκότος αὐτοῦ, ἑτέρῳ ἧς τὴν ὡραιότητα γένηται. Ἡρῴδης μὲν οὖν αἰτίαν. Ἰσχὺν δὲ τὰ τῆς ἀρχῆς διοικῶν, καὶ συνεχῶς ἐντυγχάνων τῇ Μαριάμ καὶ τῇ Ἀλεξάνδρᾳ, ἐπὶ πρὸς ἐκ Μαριάμ διηγεῖτο τὸν Βασιλίως διάθεσιν. Εἰρωτωμένων δ' ἐκείνων πρὸς τοὺς λόγους, προῆλθε καὶ τὰ τῆς ἐντολῆς ἐκφῆναι ἀπόρρητον. Τὸ δὲ μᾶλλον εἰς πλείω τὰς γυναῖκας ἐπῆγε λύπησιν. Γίνεται δὲ καὶ λόγος παρὰ τῇ ἀκοῇ τῶν πολλῶν Ἡρῴδῃ, ὡς κτείνειεν αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος. Ἐν τούτοις γράμματα ἐξ Ἡρῴδου ἐφέρετο, τὸν Ἀντωνίου τιμὴν τὸν πρὸς αὐτὸν διηγούμενα, καὶ ὡς συνοικεῖται αὐτῷ ἐν ταῖς ἐγγυήσεσι, καὶ ὡς συνοικεῖται, καὶ ὅτι τέκνων τυγχάνει, καὶ ταῦτα τῆς Κλεοπά-

tabulo tradito, Herodes res domesticas constituendi cupidus, Alexandram, quam suspectam habebat, in regia degere jussit, neque suapte auctoritate quicquam agere. Quæ cum accurate a quibusdam observaretur, exasperata, & quidvis potius tolerandum rata, quam vitam servilem & sollicitam, Cleopatræ opem implorat, statu rerum suarum exposito. Quæ cum eam cum filio ad se confugere jussisset: duabus cistis quasi ad efferendum funus præparatis, in eas se & filium includere statuit, quas servis rei consciis mandavit, ut noctu ad mare deferrent, ubi paratam navim habebant, qua in Ægyptum navigarent. Id consilium Herodes e quodam servorum illius cognitum, eo usque progredi passus est, donec in ipsa fuga deprehenderentur: ac delictum id non tam humanitate, quam Cleopatræ metu adductus, illis condonavit. Sed cum omnino in animo haberet e medio tollere adolescentem, accidit ut is annum ætatis XVII. agens, in Festo Tabernaculorum Pontificia stola ornatus, aram ad immolandas victimas conscenderet, ac populus impetu quodam ad ejus benevolentiam ferretur, tum ob formam & corporis magnitudinem, tum ob familiæ dignitatem, ac simul & gauderet & moereret, & faustis acclamationibus preces misceret. His rebus commotus Herodes, magis etiam id consilium ursit, quod contra illum ceperat. festoque peracto, post convivium ei se jucundum præbuit, juveniliter ac festive collusit, ac in piscina una cum eo natavit. Verum Herodis amici, arcani conscii, quasi per jocum Aristobulum premere & mergere non prius destiterunt, quam suffocassent. Eo nondum annos nato XVIII. sic enecato, casum illum quisque non secus ac suam calamitatem ferebat. Alexandræ vero dolor, causa quoque interitus cognita, magis etiam augebatur: & quamquam Herodes ad eam suspicionem a se amovendam nihil non faceret, flendo, lugendo, & funus magnifice efferendo, mater tamen nulla rerum earum mitigata, Cleopatræ scribit, ut Herodis insidiis suus filius interisset, a qua incitatus Antonius, illum ad causam dicendam Laodiceam vocat. Ille & crimen & Cleopatræ inimicitias, cum abiret, veritus, Josephum patruum suum rerum administrationi præficit: clamque mandat, si quid sibi ab Antonio accidisset, ut Mariammen statim tolleret, ne se mortuo alteri ob formæ elegantiam nuberet. Joseph us post Herodis discessum rebus gerendis intentus, crebro cum Alexandra & Mariamne congressus, ut Rex erga hanc affectus sit commemorat. Illis vero ea verba per dissimulationem elodentibus, sibi non temperavit quo minus arcanum mandatum efferret. Ea oratio majorem desperationem mulieribus attulit. Sparso autem rumore ab Herodis inimicis, eum ab Antonio occisum esse: litteræ ab ipso afferuntur, quibus exponebat, quam honorifice ab illo tractaretur, ut pro tribunali illi assi-

LIBER V.

Edit. Paris. pag. 236.

Aristobulus Pontifex per insidias interficitur.

Josephi sollicitus causa odii inter Herodem & Mariammen.

pag. 237.

LIBER V. deret, ut ejus cædi vilis interesset: eaque sibi tribuerentur, quamvis Cleopatra graviter criminante. Iis litteris falsum rumorem abolevit.

XIV. Cum autem Antonium in Parthos proficiscentem prosecutus, Hierosolyma rediisset, statim Salome soror, & mater ejus, Alexandram & Mariammen accusarunt. Salome etiam verba interjecit, maritum suum Josephum, regiorum negotiorum procuratorem, cum Mariamme rem habere. Hæc dicebat ex inveterato odio, propter objectam sibi a Mariamme ignobilitatem. Herodes vero statim perturbatus, ex æmulatione Mariammen seorsim percontatur. Illa crimen ejerante, remissa iracundia victus amore, suum erga illam affectum testatur. Illa vero respondet, mandatum illud non esse amantis, quo si quid ipsi accidisset ab Antonio gravius, se quoque interfici jussisset. Id dictum Herodem ita perculit, ut exclamaret, ex eo conitare de Josephi erga illam amore. Neque enim arcanum fuisse prodicturum, nisi magnus eos affectus copulasset. Ac statim uxorem occidisset, nisi amore illius subactus fuisset. Josephum certe quidem, nec in conspectum suum admissum, interfici jussit: Alexandram, ut malorum omnium auctorem, in vincula conjectam asservavit. Antonius porro amore, ac potius veneficiis Cleopatræ corruptus, cupiditatibus illius serviebat. Ea fratrem, ad quem regnum pertinebat, veneno sustulerat: sororem Arsinoem per Antonium occiderat: Antonium ipsum cogere nitebatur, ut sibi Judæam & Arabiam attribueret. Qui ut & manifestam injuriam velaret, & mulieris amoribus ac potius præstigiis indulgeret, ablatis ab utraque provincia partibus, insatiabilem illius cupiditatem mitigavit. Antonio in Armeniam ducente exercitum, Cleopatra in reditu cum Herode in Judæam venit, familiaritate in tantum aucta, ut eum etiam ad cubile invitarit, sive ex effrænata libidine, sive ex illius amore: sive quod probabilius est, ut principium insidiarum ex illo congressu contra hominem captaret. Sed Herodes verbis illius eluſis, muneribus placatam in Ægyptum deduxit. Septimo Herodis anno Judæa tanto terræ motu est concussa, quanto numquam alias: nec jumenta duntaxat multa perierunt, sed & hominum ad xxx. millia ruinis ædificiorum sunt oppressa. Herodes vero redemptis vectigalibus earum provinciarum, quæ in Arabia & Judæa Cleopatræ attributæ erant, cum Arabs in pendendis tributis parum æquum se præberet, bellum ei Antonii permissu inferre constituit: ac multis prælis factis, tandem victor gente supplice in clientelam accepta, domum revertitur, ob rem fortiter gestam nomine magno parto, & plenus animorum. Sed Antonio recens ad Actium a Cæsare superato, res ejus turbatæ sunt, ac potius plane deploratæ. Neque enim sperari poterat, eum in tanta Antonii

Edit. Paris. pag. 238.

Herodes Cleopatram muneribus placat.

Terræ motus in Judæa.

Herodis Arabica victoria.

Λ Ξας χαλεπῆς ὕσης αὐτῷ παρὸς ᾧβολλώ. Τύπων τ' γραμμάτων κομιδίητων, ἀφανὴς ἐπαύσατο φήμη.

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ προπέμψας ὁ Βασιλεὺς Ἡρώδης ἅ Ἀντώνιον ἐπὶ Πάρθους, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὑπέστρεψεν, ἔθυε ἡ ἀδελφὴ Σαλώμη, καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν κατηγόρουν Ἀλεξάνδρας καὶ Μαριάμ. Ἡ δὲ Σαλώμη καὶ κατὰ τῦ ἀνδρὸς ἑαυτῆς λόγον εἰσῆγεν, ὡς μιγνυμένου τῇ Μαριάμ. οὗτος δ' ἦν Ἰωσὴφ ὁ τῆς τῆς βασιλείας πραγμάτων ἐπίτροπος. Ἔλεγε δὲ ταῦτα ἐκ πλείονος αὐτῇ χαλεπαίνουσα, ὅτι τὴν αὐτῶν δυσγένειαν ἐξωνείδιζεν. Ἡρώδης δὲ ἔθυε ἐπαράττετο, καὶ ζηλοτυπῶν, ἰδίᾳ τὴν Μαριάμ ἀνέκρινεν. Ἀπομνυμένης δ' ἐκείνης, ἐχέλα B ἅ ὀργὴν, καὶ τὸ ἔρωτος ἄτοπον, καὶ τὴν εἰς αὐτὴν ἐπιτοῦτο φιλοσοργίαν. Ἡ δὲ, οὐ γίργονος εἶπεν εἶναι τὸ χαμὲ δόπολίθαι ἐντέλλεσθαι, εἰ γέ σοι παρ' Ἀντωνίῳ χαλεπόν τι ἐπενοήθη. Οὕτως ὁ λόγος τὸν Ἡρώδην ἐπάραξε, καὶ ἔβόα, σαφῶς ἐκ τούτου πεφωρᾶσθαι ἅ ἅ Ἰωσὴφ περὸς αὐτὴν ἔρωτα. Οὐ γὰ ἂν ἐξέστη τὸ ἀπόῤῥητον, ἔλεγεν, εἰ μὴ μεγάλης συναφάσης αὐτὸς ᾧβούλετο. Καὶ ἀπέκτεινεν ἂν ἅ γυναῖκα αὐτίκα, εἰ μὴ πρὸ αὐτῆς διδοῦλατο ἔρωτι. Τὸν Ἰωσὴφ δὲ, μήδ' εἰς ὄψιν αὐτῷ ἀγαγὼν, προστάξει ᾧφανίσθαι, καὶ ἅ Ἀλεξάνδραν ὡς ἁπάντων αἰτίαν δεινὰς ἐφύλαττεν. Ἀντώνιος δὲ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἔρωτι, μᾶλλον δὲ φαρμακείαις δηφθαρμένος, τὰς ἐκείνης θελήσεσιν ἐδεδούλωτο. Ἡ C ἅ μὲν ἀδελφὸν, ᾧ ἡ βασιλεία δίφρο, φαρμάκῳ διέφθειρε· τὸν δ' ἀδελφὸν Ἀρσινόην, δι' Ἀντώνιον ἀπέκτεινε· ἅ μὲν τοι Ἀντώνιον ἐβιάζετο, ἅ Ἰουδαίαν αὐτῇ καὶ τὴν Ἀραβίαν φροντίσαι. Ὁ δὲ τὸ φρονεῖν τὰς ἀδικίας δυσκολούμενος, ἐκείνῃ τε χαρίζεσθαι ᾧβ τὰς ἔρωτας καὶ τὰς γοητείας ἀναγκαζόμενος· ἐξ ἑκατέρων τῷ χαρῶν μέρη ἀποτεμόμενος, τούτοις αὐτῆς τὴν ἀπληξίαν παρεμυθήσατο. Ὁ μὲν οὖν Ἀντώνιος εἰς Ἀρμενίαν ἐστράτευσεν. ἡ δὲ ἐπιστρέψασα εἰς ἅ Ἰουδαίαν ἐγένετο, συμπυκάζουσα αὐτῇ τὰ Ἡρώδου. Σωσθείσας δὲ αὐτῇ περὸς Ἡρώδην γενομένης, προσεκαλέσατο αὐτὸν εἰς δεῖπνον, ἀκρατῶς περὸς μέθην ᾧκειμένη, τάχα δέ τι ἐ παθοῦσα περὸς ἐκεῖνον ἐρωτικὸν, ἃ τὸ παθαίνεσθαι, ἀρχὴν ἐνέδρας ἅ ἐν αὐτῇ ὁμιλίαν καὶ τὰ ἀνδρὸς συνεκδιάζουσα. Ἡρώδης δὲ τοὺς μὲν λόγους αὐτῆς διεκρούσατο, δωρεαῖς δὲ θεραπείας, ἐπ' Αἴγυπτον προὐπεμψεν. Ἑβδόμῳ δὲ ἤδη ἔτει Ἡρώδου τῆς βασιλείας ἐπισκότος, ἐσείσθη τῷ Ἰουδαίων ἡ γῆ, ὡς οὐκ ἄλλοτε. Καὶ τῷ τε ἀτίων φθορὰ πολλὴ γίγνεται, καὶ τῷ ἀνθρώπων οἱ σὺν τείσμασι ἐν ταῖς καταπεπτωκυίαις οἰκίαις συμπατιχώθησαν. Τοὺς φόρους δὲ τῇ ἀποτμηθεισῶν τῇ Κλεοπάτρᾳ χωρῶν ἐξ Ἀραβίας καὶ Ἰουδαίας Ἡρώδης μισθωσάμενος, ὁ Ἄραψ περὶ τῷ τῶ δασμῶ καταβολὰ ἠγανάκτει. Ἐγὼ οὖν ὁ Βασιλεὺς χωρῆσαι κ τῶ Ἀραβος, καὶ τὰ Ἀντωνίῳ τῶν ἐπιτροπεύς, καὶ συμβαλὼν πολλάκις, πλεῖστόν τε ἐ, καὶ προσατῶν τὸ ἔθνος ἐπὶ τῇ Ἀράβων ἠρίθη. Καὶ ὑπέστρεψεν εἰς τὰ οἰκεῖα, μέγα ᾧβ τὸ ἀνδραγάθημα κτησάμενος ὄνομα, καὶ φρονήματος ἐμπλεως. Ἄρτι δὲ Καίσαρος τὸν Ἀντώνιον ἐν Ἀκτίῳ μάχῃ νικήσαντος, Ἡρώδῃ τὰ πράγματα τεθορύβητο, ἃ καὶ ἀπέγνωσο πᾶλαι. Οὐ γὰρ ἦν ἐλπὶς τοιαύτης αὐτῇ περὸς Ἀντω-

D

E

A amicitia, nullam a Cæſare cladem accepturum. Cum autem jam ante in animo habuiſſet, Hyrcanum e medio tollere: tum magis etiam id conſilium probabat, ne vir ſupereſſet regno ſe dignior, idque tali caſu eſt confirmatum. Nam Alexandra, contentioſa mulierecula, non prius urgere patrem deſtitit, ut ad Malchum Arabum principem confugeret, quam principio refragantem denique impuliſſet, ut per litteras ab illo ſe ſuſcipi peteret, iis Dositheo amico ut perferret datis. Is vero cum epiſtolam Herodi tradidiſſet, juſſus eſt ea ad Malchum perlata, reſponſum illius afferre. Quo per Dosi-
B theum confecto, reſcripſit Arabs, ſe & Hyrcanum & omnes illius neceſſarios eſſe recepturum. Ea epiſtola recepta, Herodes Hyrcanum accerſit, de fœdere cum Malcho ideo quærit: inficias euntem, litteris in concilio prolatis, interficit. Sunt qui Herodem hoc contra Hyrcanum commentum eſſe arbitrentur, ut hominem e medio tollere poſſet, argumento ex facilitate & ſimplicate viri ſumpto: qui ne adoleſcens quidem, quicquam audax aut temerarium tentarit, ne dum tunc LXXXI. ætatis annum agens.

Hyrcani cædes.

XV. Herodes vero ad Cæſa-
C rem feſtinans, matrem, ſororem, & omnes liberos Maſadis collocavit: Mariammen uxorem cum ejus matre, Alexandra Alexandrium duxit, cuſtodibus per ſpeciem honoris adhibitis, Joſepho quæſtore, & Ituræo Soemo fidiſſimis ſuis, cum hoc mandato, ſi quid de ſe adverſi audiviſſent, ut ambabus interfectis, regnum ſuis filiis & fratri Phaſaræ conſervarent. Deinde ad Cæſarem Rhodum profectus, ſolo diademate poſito, aliis in rebus nihilo ſe humilius geſſit: ac in colloquio cum Cæſare magnitudinem animi præ ſe tulit, non ad preces converſus, & ratione actorum ſuorum citra ſubmiſſionem reddita.
D qua Cæſar non mediocriter ei conciliatus, & diadema reſtituit, & honorem habuit. Sic regno præter opinionem ſuam firmato, Cæſarem cum amicis munificentiſſime donatum, in Ægyptum proſecutus eſt. Inde in Judæam majore cum honore & fiducia regreſſus, domum ſuam turbatam reperit. Nam Alexandra & Mariamme, ratæ, id quod res erat, ſe in Alexandrio tamquam in cuſtodia concluſas eſſe, ut nec in ſemetipſas poteſtatem haberent: graviter id tulerunt, ac cuſtodibus, Soemo præſertim, tum verbis, tum muneribus conciliatis, hominem paulatim
E eo uſque impulerunt, donec Regis mandata eloqueretur. Quibus auditis commotæ ſunt, Mariamme poteſſimum. Cui cum Herodes primæ, ut uxori par eſt, ſtatum ſuum nuntiaſſet, & præ cæteris ſalutem dixiſſet: illa ad ſalutationes ingemuit, ad felicitatis commemorationem mœrorem præ ſe tulit, ut percelleretur Rex, & an-

Herodi regnum a Cæſare Auguſto confirmatus. *Edit. Pariſ. pag.* 239.

Mariamme ob ſuperbiam ſuam, & ſororis ac gloſſis calumnias, ab Herode occiditur.

LIBER V.

geretur inexpectato sui odio, & ad eam insolentiam vindicandam sæpius concitaretur: sed amoris vehementia impetum illius retardavit. Ad summam, veritus est, ne dum per imprudentiam adamatam mulctaret, in seipsum gravius amissa illa animadverteret. Sed quoniam a matre & sorore cal.monis ad Zelotypiam & odium extimulabatur: in dies pejus erga eam est affectus, illa suum animum non dissimulante, ipso amorem ira commutante. Quod si ad Cæsarem victorem in Ægyptum non festinasset, Antonio & Cleopatra jam mortuis, statim fortasse facinus perpetratum esset. Nunc rebus domesticis relictis, maxima a Cæsare in Ægypto est consecutus, majorique cum splendore reversus. Mariamme vero, quam ardentissime amabat, alias casta erat, & fida illi: sed amore subacto interdum contumeliose insultabat, & matri ac sorori ejus ignobilitatem per derisum objiciebat. Odium porro hac occasione erupit. Rex meridiano tempore thalamum ingressus, ut quiesceret, Mariammen vocavit: ea vero illi male dixit, ob fratrem & avum suum interfectos. Quod illo graviter ferente, Salome opportuno tempore arrepto, pincernam, quem ante corruperat ut Mariammen accusaret, impulit ut tum Regem conveniret, & ea quæ ab ipsa edoctus esset, proferret. Ille vero sibi munera ab illa oblata esse asserebat, ut philtrum ei propinaret: id vero esse venenum quoddam, cujus ipse vires ignoraret. His Rex auditis, iracundia majore inflammatus, de pincerna uxoris, quem ei fidissimum esse sciebat, quæstiones habuit. Is cum de iis ob quæ torquebatur, neque sciret neque diceret quicquam, odium mulieris e Soemi verbis ortum ducere asserebat. Nondum eam rationem finierat, cum Herodes magna voce exclamavit, Soemum mandata sua non fuisse pro nihilo habiturum, nisi aliquid rei cum muliere habuisset, eumque statim interfici jussit: uxorem vero intimis suis convocatis, de poculis amatoriis & veneficiis iratus accusavit. Quam ii qui aderant, ut Rex affectus esset cernentes, capitis condemnarunt. Dum ad necem abducitur, Alexandra mater ejus jam suæ quoque vitæ timens, & ignorationem criminum, quæ Mariammæ objecta essent, præ se ferens, exilit, filiamque malam & ingratam erga maritum appellavit. Illa vero neque perturbata ea re, neque ullum effata verbum, vultu intrepido, & forti animo ad mortem ivit, generosam indolem in extremis etiam præ se ferens.

Edit. Paris. pag. 240.

Alexandra filiæ mortuæ solutum, paulo post & ipsa occiditur.

XVI. Cum Mariamme interitu a Salome maturato, ita perisset, Herodes amore illius magis exarsit, sæpe nomine eam inclamavit, indecore lamentatus, & usque adeo affectu illo victus, ut per ministros Mariammen vocari juberet. Denique in deserta egressus, ibique mœrori indulgens: in gravem morbum incidit, qui erat inflammatio & putrefactio cervicis,

pag. 241.

A μίσους παράλογον· καὶ ὁρμῆσαι μὲν πολλάκις εἰς ἄμυναν τῆς ὑπεροψίας αὐτῆς, ἀναχαιτισθῆναι δ' ὅτι προκατείληπτο ὑπὸ ἔρωτος. Τὸ δὲ σύμπαν, ἐδεδοίκει μὴ λάθῃ κολάσας ἑαυτὸν, μᾶλλον ἑαυτὸν κακῶς ἔβλαπτόμενος, τῆς ἐρωμένης ἐν ἀσφαλεῖ οὔσης. Ἡ δέ γε μήτηρ αὐτῆς καὶ ἡ ἀδελφὴ παρώξυνον τὴν Ἡρῴδου βασιλικῆς, ζηλοτυπίαν αὐτῷ καὶ μῖσος ἐπιφέρουσαι. Καὶ ὃς χεῖρον εἶχεν ἀεὶ πρὸς αὐτάς, τῆς μὲν οὐκ ὑποκρυπτούσης τὴν πρὸς ἐκεῖνον ἔχθραν, τὸν δὲ τὸν ἔρωτα πρὸς ὀργὴν ἀεὶ μεταβάλλοντος. Καὶ εἰ μὴ πρὸς Καίσαρα ἐπῆλθε, πάλαι κεκρατήκει, Ἀντωνίου καὶ Κλεοπάτρας θανόντων, εἰς Αἴγυπτον τάχα δ' ἂν οὕτως ἐφάνη τὸ B ἔργον. Νῦν δὲ τὰ περὶ τὴν οἰκίαν οὐκ ἐᾶν κατέλιπε, καὶ εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενος, μείζων ἐξιώθη παρὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ ἐπανῆκε λαμπρότερος. Ἡρᾳ δὲ τῆς Μαριάμ καὶ σφόδρα ἐκέκαυτο· καὶ δὴ τὰ μὲν ἄλλα σώφρων ἦν αὐτῷ, καὶ πιστή, καπηλεύουσα δὲ τῷ ἀνδρὸς διεδέλωμένη διὰ τὸν ἔρωτα, πολλάκις μὲν ἐξύβριζεν εἰς αὐτὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ δὲ μητέρα, καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐπὶ δυσγενείᾳ ἐχλεύαζεν. Ἐξερράγη δὲ τὸ μῖσος εἰς τοιάνδε ἐκ τοιαύτης λαβῆς. Μεσημβρίας ἤδη ὁ Βασιλεὺς εἰς τὸν θάλαμον εἰσῆλθε κοιμησόμενος, καὶ ἐκάλει τὴν Μαριάμ· ἡ δὲ εἰσελθοῦσα ἐλοιδόρησε αὐτῷ, εἰς τὸν Πάππον αὐτῆς καὶ τὴν ἀδελφὴν ὀνειδίσασα τὸν C θάνατον. Ἐχαλέπηνε δὲ ἐπὶ τούτοις ὁ Βασιλεύς. Καὶ ἡ Σαλώμη τοῦ καιροῦ δραξαμένη τὸν οἰνοχόον προσέφθειρεν, κατηγορῆσαι τῆς Μαριάμ, πεῖσαι τοῦτον τὸ τῷ Βασιλεῖ προσελθεῖν, καὶ ἃ παρ' ἐκείνης ἐδιδάχθη, αὐτῷ ἐκλέξασθαι. Ὁ δὲ, δόρκιος ἐλέγετο παρὰ τῆς Μαριάμ δέξασθαι, ἀναπεισθεὶς φίλτρον αὐτῷ δοῦναι· τὸ δ' εἶναί τι φάρμακον, ἃ τῆς δυνάμεως ἐφυείζετο ἀγνοεῖν. Τούτων ἀκούσας ὁ Βασιλεὺς, ἔτι μᾶλλον κεκίνητο εἰς ὀργὴν· καὶ τῆς γυναικὸς οἰνοχόον, πιστότατον ὄντα αὐτῇ, ἐβασάνιζεν. Ὁ δὲ οὐδὲν περὶ ὧν ἐβασανίζετο ἦν ἴδοι, οὔτ' ἔλεγεν, ἀλλὰ τὸ μίσος τῆς γυναικὸς ἔφασκε γενέσθαι διὰ τοὺς λόγους, οὓς ὁ Σόαιμος αὐτῇ φράσειεν. Οὕτω τὸν λόγον ἐκεῖνος εἰς πέλος ἐνήνοχε, καὶ μέγα βοήσας Ἡρῴδης. Οὐκ ἄν, D φη, Σόαιμος τὰς ἐντολὰς ἐξημάλησεν, εἰ μή τις αὐτῷ πρὸς τὴν γυναῖκα κοινωνία ἐγένετο. Τὸν μὲν δὴ Σόαιμον δίκης κτανθῆναι ἐκέλευσε. Τὴν δὲ γυναῖκα κατηγορεῖ, τὴν οἰκειοποίητον συναγαγών, περὶ φίλτρων καὶ φαρμάκων, καὶ ὀργίλως κατ' αὐτῆς διέκειτο. Οὕτω δ' ἐχούσης ὁρμῆς αὐτοῦ οἱ παρόντες, θάνατον ἐκείνης κατεψηφίσαντο. Καὶ ἡ μὲν ἤγετο ἐπὶ θανάτῳ, Ἀλεξάνδρα δ' ἡ μήτηρ αὐτῆς ἤδη καὶ περὶ ἑαυτῆς διδοικυῖα, καὶ τὴν ἀγνοιαν ὃν ἡ Μαριὰμ κατηγορήθη ἐμφαίνουσα, ἐκπηδήσασα, καλῶ καὶ ἀχάριστον πρὸς τὸν ἄνδρα τὴν ἀδελφὴν ἐκάλει, καὶ δίκαια πάσχειν ἔλεγεν. Ἡ δὲ ὅπη παραχθεῖσα πρὸς πάντα, ὅπη λόγον δώσει, ἀπεῖπε πρὸς τὸν θάνατον ἀβρεμαίῳ τῷ κατηφήματι, καὶ E γενναίῳ φρονήματι, καὶ τὴν εὐγένειαν καὶ τοῖς ἐσχάτοις ἐμφήνασα.

ιϛ'. Καὶ ἡ μὲν ὕπνου ἀπέθανε, τῆς Σαλώμης αὐτὴν καπηλεύσαντος τὸν θάνατον. Ἡρῴδης δὲ ὅτι μᾶλλον ἐξύπτο πρὸς τὴν ἐκείνης ἔρωτα, καὶ πολλάκις ἀνακλήσεις ἦσαν αὐτῆς, καὶ θρῆνοι ἀχημονεῖς. Καὶ ὕπνος αὐτὸν τὸ πάθος ἐκράτησεν, ὡς καὶ καλεῖν τὴν Μαριὰμ κελεύειν τοῖς ὑπηρέταις. Καὶ τέλος ταῖς ἐρήμοις ἐκδὺς ἑαυτὸν, καὶ παύταις ἐναθημονῶν, δεινὴν περιέπιπτεν νόσον· ἡ δὲ

φλέγματις ἰῶ καὶ πῦσις ἰσίν, καὶ ἡ ἀρτηρία παραλ-
λαγέ. Καὶ ὁ μὲν ὕπως ἐπεκαλέσετο. Ἡ Ἀλεξάνδρα δὲ
ἐν Ἱεροσολύμοις ἔθγωσα, καὶ τὰ τῶν τέκνων πυθομένη
τὸ βασιλέως, ὅ περὶ ἡ πόλιν δύο φρούρια ἐπεπίστο
κρατῆσαι. Ὁ μαθὼν Ἡρώδης, αὐτίκα αὐτὴ ἀποκτεῖναι
προσέταξε· αὐτὸς δὲ μόλις ἔφευγε τὸν ἐκ τῆ νόσε
κίνδυνον, χαλεπὸς ἰῶ, καὶ δυσάρεστος, καὶ πρὸς τιμωρί-
ας καὶ φόνες ἕτοιμος, καὶ ἐκ τῶ πολλῶν μόνον ἐγίνετο φόνος,
ἀλλὰ καὶ τῶ ἀναγκαιοτάτων φίλων αὐτῆ. Παρίβαινε δὲ καὶ
τὰ ἴδια τὰ πάτρια, καὶ ξενικοῖς ἐπιτηδεύμασι διέφθειρε
τὸ πάλαι κατάστασιν. Πρὸς ἃ τῶ πλήθος ἠπάρακτό τε, καὶ
ἐχαλέπαινε. Δίκα δὲ ἀνδρὸς τῶ πολιτῶν συμωμοσαμένων,
καὶ ξιφίδια τοῖς ἱματίοις ὑποβαλόντας, εἰς τὸ θέατρον ἐχώ-
ρεν ὑποσυνθήματος, ἢ καὶ αὐτὸ τὸ Ἡρώδε ἐπιχειρήσοντας,
ἢ τέως τῶ περὶ ἐκείνον πολλές. Φωραθέντας δὲ, καὶ μετ'
ἀρνησάμενοι τὸ βούλημα, ἀλλὰ καὶ τὰ ξίφη ἀναδείξαν-
τας, πᾶσαν αἰτίαν ὑπομείναντας διαφθαρῆναι. Τὸν δὲ
τότε καταμηνύσαντα μὲν μικρὸν τινὶς ἔφραξαντας, καὶ
μιλησὶ δηλήτης, κυσὶν ἐπέρριψαν. Οὓς ἔρυκως Ἡρώ-
δης, ἐτιμωρήσατο παυτοίως. Ἡ δὲ τῆ πλήθος μῆνις ἐπέ-
μεινε. Συμβὰν δὲ τῆ χώρα τότε πάθη δεινότατα, λι-
μός τε καὶ νόσος σωμάτων ἐξ ἀσιτίας διαίτης, δι' ἣν δέε
ἐν σιτίων γινομένης, καὶ ἐπὶ πᾶσι πᾶσι λοιμός. Ἡρώδης
δὲ τῆ χειρῶ βουθῶν ἀφθυμήσεος, ὅτι χρημάτων κενοῦ-
ται, ἀφοκατασκάλσας αὐτὰ δι' ἐπιδείξεις εἰς πόλεων ἐπι-
σκευάς, ὅτι αἱ πλησιάζεσαι χῶραι σῖτον εἶχον, τῆς αὐ-
τῆς ἐνδείας καὶ ἐς ἐκείνας ἐπικρατήσης. Τέως δὲ, ὡς ἂν
δυνατὸν βουθῶν ἑαυτῶ, τὸν ὄντα τῆ τὰ βασίλεια κόσ-
μον συγκόψας εἰς νόμισμα, ἔπεμπεν εἰς Αἴγυπτον, καὶ
σῖτον ἐκόμιζεν ἐνεῦθεν. Οὓ κομιδῆτος, τοῖς μὲν δυνατω-
τοις δι' ἑαυτῶν τὰ περὶ τὰς τροφὰς ἐπετρέπεν, σῖτον διέπε-
μπεν. Οἱ δὲ ἄγ γῦρας, ἢ δι' ἑτέρων ἀδίκεσαν ἢ αὐτοὶ τε
πεσαι ἑαυτοῖς ἑτοιμάζειν σιτία, τέτων ὀργῆ καταγνόντες
ἀρτοκόπους, καὶ τὰς τροφὰς ἐπὶ μιᾶς πορίζεν αὐτοῖς. Τοῦ-
τε δὲ ἕ μόνον τὰς γνώμας μετέβαλε τῆ περὶ χαλεπαινό-
των αὐτῆ, ἀλλὰ καὶ τροὸς εὐνοιαν αὐτὰς μετεκόσατο. Καὶ
ὅτε κακωθεῖσαν αὐτῆ ἀναπεσάμενος τὴν ἀρχὴν, οὐχ
ἧττον καὶ τὰς πέριξ δυναστείας ἐπέσας τῆς συμφορᾶς ἐ-
πεκούφισεν, ὡς τε γενέσθαι τὰς μὲν ἔξω τῆς ἀρχῆς δοθέν-
τας σίτε κόρες μυρίας, τὰς δὲ ἐς τὴν αὐτῆ βασιλείαν πε-
ὶ ὀκταπλασιονείας. Ὁ δὲ κόρος δύναται, καὶ τὸν Ἰώσηπον,
μιδίμνες ἀττικὰς δέκα. Τοῦτο τὸ φιλότιμημα, καὶ τὸ τῆς
χάριτος ἄκαιρον, καὶ τὰς Ἰουδαίους εἰς ἀγάπην ἐξ ἀπέχ-
θείας μετέλθοντα, καὶ παρὰ τὴν ἔξωθεν αὐτῆ προῦξέπε-
σεν εὐκλείαν. Προσκατειργάσατο δὲ καὶ γάμε ἑαυτῆ ἐξ
ἐρωτικῆς ἐπιθυμίας. Ἱερεὺς γάρ τις Σίμων ἐν Ἱεροσο-
λύμοις θυγατέρα εἶχε καλλίστην· ταύτης ὁ Ἡρώδης ἤ-
κεν εἰς ἔρωτα. Ὄντος δὲ τοῦ Σίμωνος ἀσήμε τροὸς κα-
δος δι' ἀδοξίαν, ἀφαιρεῖται μὲν τὴν ἱερωσύνην τὸν πα-
τρὸς ἔχοντα τότε, Ἰησοῦ τὸν τοῦ Φάβητος, Ἀρχιερέα δὲ
ποιεῖται τὸν Σίμωνα, καὶ τὴν αὐτοῦ θυγατέρα γαμεῖ.
Πάντων δὲ αὐτῆ προσκεχωρηκότων εἰς δέος περιεβάλλετο
τὴν ἔξωθεν ἀσφάλειαν, πόλεσί τε δεξιῶς ὁμιλῶν, καὶ
τοὺς δυνάστας θεραπεύων, ὡς τε αὐτῆ πάντα ἐκ πάντων
αὔξεσθαι. Ὑπὸ δὲ τῆς εἰς τοῦτο φιλοτιμίας, καὶ τῆς εἰς Καί-
σαρα καὶ τοὺς εἰς πλεῖστον δυναμένους Ῥωμαίων θεραπεί-
ας, καὶ τὰ ἔθνη παρέβαινε, καὶ τὰ νόμιμα παρεχάρατ-
το, πόλεις τε κτίζων, καὶ ναοὺς ἐγείρων οὐκ ἐν τῆ τῶν
Ἰουδαίων, τῆ δ' ἔξω χώρᾳ, Ἰουδαίοις μὲν ἀπολογούμε-
νος ἐκ προσχήματος ταῦτα ποιεῖν, ἀλλ' οὐκ ἀφ' ἑαυτοῦ.

& mentis alienatio. Alexandra vero Hierosolymis degens, cum Regem iis malis conflictari audivisset, duo suburbana castella occupare conata, jussu ejus statim occiditur; qui cum mortis periculum ægre evitasset, sævum se præbuit, & implacabilem, ad vindictam & cædes propensus, non vulgi dumtaxat, sed intimorum etiam amicorum. Patria quoque instituta violavit, & peregrinis moribus veterem statum corrupit. Quibus rebus populo turbato & concitato, cives decem conjurati, sicas sub vestibus gestantes, theatrum ex composito ingressi sunt, vel ipsum Herodem, vel satellitum ejus multos interfecturi. Cæterum deprehensi, nec inficiati consilium suum, sed & sicis prolatis, omni supplicii genere toleratо perierunt. Delatorem vero quidam paulo post membratim discerptum canibus objecerunt. Eos Herodes compertos cum omni familia ultus est, indignatione populi haud quicquam imminuta. Oppresserunt autem mala gravissima Judæam, fames, & morbus ex cibis ob penuriam insolitis, & pestilentia denique. Herodes qui opem ferre tali tempore cuperet, cum pecunia destitueretur, quam per ostentationem in urbibus instaurandis insumpserat, nec finitimæ regiones frumentum haberent, eadem inopia conflictantes: tamen ut pro virili opem ferret, ex ornatu regio percussis nummis, in Ægypto annonam mercatus est: qua allata, iis qui ipsi cibos sibi conficere poterant, frumentum largitus est. Qui vero vel ob senectam, vel alia imbecillitate id non poterant, eorum rationem habuit, pistoribus conductis, qui cibos eis paratos offerrent. Hæc animos eorum qui prius illi succensebant, non modo mitigarunt, sed ad benevolentiam quoque traduxerunt. Regno suo afflicto sic resocillato, finitimorum non minus laborantium calamitatem ex æquo sublevavit, extra regnum decies mille, in ipso regno octogies mille coros dimensus. Continet autem corus, auctore Josepho, x. medimnos Atticos. Ea liberalitas, tamque opportuna beneficentia, & Judæos ex inimicis amicos ei reddidit & apud exteros gloriam conciliavit. Adornavit sibi quoque nuptias, amoris impulsu. Nam Simon quidam Hierosolymitanus Sacerdos filiam habuit formosissimam, cujus lepore captus, quia pater ob humilitatem tantæ affinitati minime par erat, Pontificatum Jesu Fabetis filio, a quo tum gerebatur, ademptum, in illum contulit, & filiam ejus duxit. Cum autem ei domi omnia ex sententia succederent, etiam foris se muniit, tum urbes comiter tractando, tum Dynastas officiis adjungendo, ut res ejus undique incrementa caperent. Verum ambitione illa, & Cæsaris ac potentissimorum Romanorum cultu atque observantia fiebat, ut receptos mores & patria instituta violaret, urbibus condendis, & templis ædificandis, non quidem in Judæa, sed in exteris provinciis. Judæis quoque se ex-

LIBER V. Conjuratio Judæorum contra Herodem, ob servitium.

Herodes liberalitate in penuria annonæ populos sibi reconciliat.

Edit. Paris. pag. 242.

Herodis fœcunda nuptiæ, & prosperi successus.

cuſabat, facere illam non ſuapte ſponte, ſed ex mandatis, & in gratiam & honorem Cæſaris & Romanorum. Nam & ſtatuas collocabat, & exculpta inſignia, & urbes condebat, & portus amplos ac tutos, & regias ſumptuoſas, & ædes ſplendidas.

XVII. His rebus occupatus, filios Alexandrum & Ariſtobulum Romam ad ſalutandum Cæſarem miſit: Quibus Cæſar humaniter ſuſceptis, Herodi poteſtatem dedit, cui vellet ex filiis relinquendi regni: & allas ei dictiones adjecit, & in Syriæ procuratores retulit: quibus mandavit, ut omnia illo conſentiente agerent. Tantam felicitatem adeptus, fratri Phæroræ Tetrarchiam a Cæſare petiit, & ſubditis trientem tributorum remiſit: ſive ut, quod ipſe dicebat, populus ex annonæ caritate recrearetur, ſive quemadmodum aliis videbatur, ut odium a ſe amoveret. Judæi enim patriorum ſituum mutationem iniquis ferebant animis. Quamobrem libertatem eis adimebat, ſubinde laboribus imperandis, & conciliis prohibendis, deambulationibus etiam & diverſoriis obſervandis, & iis qui deprehenſi eſſent, graviſſime puniendis. Erant enim tam in urbe, quam in itineribus qui congreſſus hominum obſervarent. Quidam etiam auctores ſunt, cum ipſum privati habitu ſe interdum noctu turbis immiſcuiſſe, quid de Imperio ſentirent, animos eorum periclitantem. Contumaces omnibus modis ulciſcebatur: a plebe poſtulabat, ut ſacramento fidem ſibi firmaret, ac plebecula poſtulatis ejus annuebat, refragantes autem quavis ratione tollebat. Petiit a Pollione Phariſæo quoque, & Samæa, eorumque diſcipulis pleriſque, ut jurarent. Sed hi neque jurarunt, neque puniti ſunt, ob Regis erga Pollionem reverentiam. Sunt & Eſſeni ea neceſſitate liberati, gens Pythagorici inſtituti in victu æmulatrix, quos ob Manaimum illius ſectæ hominem, cum cætera bonum, tum futurorum præſcium, honorabat. Is Herodem adhuc puerum ſcholam frequentantem, Regem Judæorum ſalutavit: qui cum ſe privatæ conditionis eſſe diceret, Manaimus leniter arridens, eumque ſenſim percutiens: *Atqui & regnabis*, inquit, *& imperium felicitſſime geres: horum igitur verborum memento. Eris autem optimus, ſi juſtitiæ & pietati erga Deum, & erga populum clementiæ ſtuueris. Enimvero ſcio te talem non fore.* Herodes regno potitus, Manaimum acerſitum de imperii diuturnitate percontatus, tacente illo, dixit: An annis x. an xx. an xxx. regnaturus eſſet? atque illo terminum non adjiciente: vel his contentus, Manaimo porrecta dextera dimiſſo, propter illum Eſſenos omnes honoravit. Anno autem regni XVIII. conſilium templi mutandi, idque altius & magnificentius extruendi cepit. Populo autem ab illo conatu abhorrente, ſe non prius id diruturum eſſe dixit, quam omnia ad opus neceſſaria præparaſſet. Quæ cum in promptu eſſent omnia, veteribus funda-

Herodis tyrannica diligentia.

Edit. Pariſ. pag. 243.

Manaimus Eſſenus vates.

Herodes templum Hieroſolymitanum ædificat.

A Καίσαρι δὲ τῷ Ρωμαίοις χάριτας εἰμὶν τῷ τε πατρίων ἐκβαίνειν ἐθῶν ἕνεκα τῶν ἐκείνων τιμῶν. Ἀγάλματά τε γὰρ ἵστησιν, εἰκόνας μεμορφωμένας, καὶ πόλεις οἰκοδόμει, καὶ λιμένας ὥρεσι καὶ ἀκλύστους, καὶ βασίλεια πολυτελῆ, καὶ διαίτας λαμπράς.

ιζ'. Ἐν τούτοις δὲ ὢν, τοὺς παῖδας Ἀλέξανδρόν τε καὶ Ἀριστόβουλον εἰς Ῥώμην ἀπέστειλεν, ἐντυξομένους τῷ Καίσαρι. Τούτους ὁ Καῖσαρ φιλανθρώπως ἐδέξατο, καὶ δίδωσιν Ἡρῴδῃ ὅτῳ βούλεται τῶν ἐξ αὐτοῦ γεγονότων ἀποκτεῖναι τὴν βασιλείαν. Ἐγκαμίγνυσι δὲ αὐτὸν καὶ τοῖς τῆς Συρίας ἐπιτροπεύουσιν, ἐντειλάμενος, πάντα τὰ μετὰ τῆς ἐκείνου γνώμης ποιεῖν. Τετύχηκε δ' εὐτυχήσας, τῷ μὲν ἀδελφῷ Φερώρᾳ Τετραρχίαν ᾐτήσατο παρὰ Καίσαρος· τὸ δὲ τρίτον μέρος τῶν φόρων ἀφῆκε τοῖς B ἐν τῇ βασιλείᾳ, ὡς μὲν ἐκεῖνος ἔλεγεν, ἵνα ἀναπνεύσειε τὸ πλῆθος ἐκ τῆς ἀφορίας, ὡς δὲ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει, ἵνα τὸ τῶν πλήθους εἰς ἑαυτὸν στρατόπεδον δυσμένειαν. Μεταβεβλημένων γὰρ αὐτοῖς τῶν ἐθῶν, χαλεπῶς ἔφερον. Διὸ καὶ ἀτρεμοῦντας τὰς ἀδείας αὐτῶν· ἀεὶ καμάτους ἐπιτάττων αὐτοῖς, καὶ τὰς συνόδους κωλύων, καὶ τοὺς περιπάτους, καὶ τὰς δίαιτας ἐπιτηρῶν, καὶ τοὺς φωραθέντας κολάζων βαρύτατα. καὶ τῇ πόλει καὶ ταῖς ἀποδημίαις, ὅσοι οἱ τὰς εἰς ταὐτὸν συνιόντας ἐπισκοποῦντες. Τινὲς δὲ φασὶ καὶ αὐτὸν ἰδίαν χρῆμα λαμβάνοντα, ἐᾶσαι τοῦτον τοῖς ἔχλοις ἐγκαταμίγνυσθαι, καὶ ἀποπειρᾶσθαι αὐτῶν τῶν ἀρίστων, ὧν περὶ τῆς ἀρχῆς εἶχον. Καὶ τοὺς μὲν ἐξαυθαδιζομένους ἐπιξῆναι ἅπασι τρόποις, τὸ δὲ πλῆθος ὁρκοις ἤξίου τῶν πίστιν αὐτοῦ βεβαιοῦν. Οἱ μὲν ὧν πολλοὶ εἶπον, τὰς γε μὴν δυσχεραίνοντας ἀφαιρεῖσθαι τὰ παντός. Συμπεσεῖν δὲ καὶ τοὺς περὶ Πολλίωνα τὸν Φαρισαῖον, καὶ Σαμαίαν, καὶ τοὺς συμφοιτῶντας αὐτοῖς πλείστους ὀμόσαι. Οἱ δὲ ὑπὲρ ἐπείθοντο, ἵνα ἐκολάζοντο, τὸν Πολλίωνα, ὑπὸ τῶν Βασιλίως αἰδούμενοι. Ἀφείθησαν δὲ ταύτης τῆς ἀνάγκης καὶ οἱ Ἐσσαῖοι καλούμενοι (γένος δὲ τοῦτο δικαίᾳ χρώμενον Πυθαγορείᾳ,) ἔτιμα γάρ τοὺς διὰ τὸν Μανάημ. Ἦν δ' οὗτος ἐκ τῶν ἐξ αὐτῶν, ἀνὴρ παιδά τε ἀγαθὸς, καὶ τὰ μέλλοντα προορᾶν· ὃς ἔτι παῖδα τὸν Ἡρῴδην ἐν διδασκάλου φοιτῶντα ἰδὼν, Βασιλέα Ἰουδαίων προσεῖπεν. Ὁ δὲ ἰδιώτης ἔλεγεν εἶναι. Μανάημ δὲ μειδιάσας, καὶ τύπτων αὐτὸν ἠρέμα, ἀλλὰ καὶ βασιλεύσεις, ἔφη, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀνύσεις εὐδαιμονέστατα, καὶ μέμνησο τῆδε ἡμῶν τύπων πληγῶν. Λῴστης δ' ἴσθι, εἰ δικαιοσύνῃ ἀγαπήσεις, καὶ εὐσέβειαν πρὸς Θεὸν, καὶ πρὸς τοὺς πολίτας ἐπιτείνειαν. Ἀλλ' οὐ γὰρ οἶδα σέ τοιοῦτον ἔσεσθαι. Βασιλεύσας δὲ ὁ Ἡρῴδης μεταπαλεῖται τὸν Μανάημ, καὶ περὶ τοῦ χρόνου τῆς ἀρχῆς ἐπυνθάνετο. Ὡς δὲ, Σιωπῶντος ἐκείνου, αὐτὸς εἰ δέκα γενήσονται τῆς Βασιλείας ἔτη σοι, ἢ εἴκοσιν, ἢ τριάκοντα; ὁ δὲ ὅρον οὐκ ἐπέθηκε τῇ πέλει τῆς προθεσμίας, Ἡρῴδης καὶ πάνυ ἀρεσθείς, τόν τε Μανάημ ἀφῆκε δεξιωσάμενος, καὶ πάντας δὲ ἐκείνου ἔτιμα τοὺς Ἐσσαίους. Ἤδη δὲ ἐκκαιδέκατον ἄνων ἐνιαυτὸν, τὸν ναὸν ἔγνω μετασκευάσαι, καὶ πρόσυψος ἅπαν μεῖζον, καὶ ἀξιοπρεπέστερον ἐκπλέσαι. Τὸ δὲ πλῆθος ὤκνει πρὸς τὴν ἐγχείρησιν. Ὁ δὲ οὐ πρότερον, ἔφη, τὸν ναὸν καθαιρήσειν, πρὶν ἂν πάντα ὧν ἂν δέοιτο εἰς τὸ ἔργον, παρασκευάσηται. Ἤδη δὲ ἡτοιμασμένων ἁπάντων, καθεῖλεν αὐ-

τὸν, καὶ θεμελίους ἄλλους καταβαλόμενος, τὸν ναὸν ἤγειρε, μήκει πήχεων ἑκατὸν, τὸ δ' ὕψος ἐπίκεινα εἴκοσιν. Λιθοδομήθη δὲ λίθοις λευκοῖς τε καὶ κραταιοῖς, ὧν ἑκάστῳ περὶ πέντε καὶ εἴκοσι τὸ μῆκος πήχεις, τὸ δ' ὕψος ὀκτὼ, εὖρος δὲ περὶ δώδεκα. Κατὰ δὲ τὸν βόρειον πλευρὰν ἀκρόπολις ἐγγώνιος ἐστερέωτο, ἰσχυρὰ καὶ ἀσφαλεστάτη, ἣν βᾶριν ὁ Χαρὼν ἐκάλει, ὃν τινὲς ἐκ Φοίνης τῆς Ἀσαμωναίων γεγονότες Βασιλεῖς ὁμοῦ καὶ Ἀρχιερεῖς ᾠκοδόμησαν, ἣν Βᾶριν ἐκάλεσαν, ὡς πύργῳ ἀρχιτεκτονικῷ ἀποκεῖσθαι σηκὸν ἐν αὐτῇ. Καὶ τοῦτον τὸν Βᾶριν Ἡρῴδης ἐπισκευάσας ὀχυρωτέραν ἐπ' ἀσφαλείᾳ τοῦ ἱεροῦ, εἰς μνήμην Ἀντωνίου προσηγόρευσε Ἀντωνίαν. αὐτὸς δὲ ὁ ναὸς, καὶ πάντα τὰ περὶ τὸν ναὸν, ἐν ὀκτὼ διῴκητο ἔτεσι. Παραδίδοται δὲ κατ' ἐκεῖνον τὸν καιρὸν, ὅτε αὐτὸς ὁ ναὸς ἀνηγείρετο (ἐν ἐνιαυτῷ γὰρ ἐπὶ καὶ μησὶν ἓξ ᾠκοδομήθη) τὰς μὲν ἡμέρας μὴ ὗσαι, γενέσθαι δὲ τοὺς ὄμβρους ἐν ταῖς νυξὶν, ἵνα μὴ τὰ ἔργα κωλύωνται. Τὰς ἀδικίας δὲ ἁπασῶν πειρώμενος ὁ Ἡρῴδης, τίθησι νόμον τοὺς ταλαιπώρους ἐπ' ἐξαγωγῇ τῆς χώρας πιπράσκεσθαι· ὁ δὲ τοῦ τιμωρεῖσθαι τῷ πάσχοντι μὲν φορτικὸν, οὐχ ἧττον δὲ καὶ τῶν νόμων κατάλυσις. Τὸ γὰρ ἀλλοφύλοις δουλεύειν, καὶ βιάζεσθαι καὶ τὰ ἐκείνων ἤθη βιοῦν, τῆς θρησκείας μὲν, ὅσον ἐπ' ἐκείνοις, κατάλυσις. Πιπράσκεσθαι μὲν γὰρ οἱ νόμοι τοὺς φῶρας ἐκέλευον, εἰ μὴ ἔχοιεν τὸ τετραπλοῦν ἐκτίνυειν τὰ φύλια· ἀλλ' ἦν φωρὶς ἀλλοφύλους, φωρὶς δέ γε ὁμοεθνεῖς, ἵνα μήτε τῆ θρησκείας ἐκπίπτοιεν, μήτε παρ' ὅλον τὸν βίον δουλεύοιεν, ἀλλὰ τυγχάνοιεν μετ' ἐξαετίαν ἀφέσεως. Τοῦτο μέρος μὲν τῆς κατ' ἐκείνου ἐμβολῆς, καὶ τῆς δυσκολίας τῆς ἐπ' αὐτῷ πλήθους τῆς ἐπ' αὐτῷ.

ιη'. Εἰς τὴν Ἰταλίαν δὲ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον παραγινόμενος Ἡρῴδης, ἵνα Καίσαρί τι προσομιλήσῃ, καὶ τοὺς παῖδας ἐν τῇ Ῥώμῃ διατρίβοντας ὄψηται, φιλοφρόνως τε ὑπεδέχθη παρὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ τοὺς παῖδας ὡς ἤδη τελεσθέντας ἐν τοῖς μαθήμασιν ἔλαβε, ἄγων εἰς τὰ οἰκεῖα. Ὡς δ' ἐπανῆλθον πρεσβύτεροι γεγονότες τῇ τε τῆς ψυχῆς παρασκευῇ, καὶ τῇ καὶ τοὺς μορφὰς εὐπρεπεῖ. Ἐπίφθονοί τε ἦσαν Σαλώμῃ τῇ τοῦ Βασιλέως ὁμαίμοις, καὶ τοῖς τοῦ αὐτῶν μητέρα κατεργασαμένοις ψευδέσι. Καὶ ἤδη καὶ κατ' ἐκείνων τὰ ὅπλα ἑτοίμαζον, δι' ὧν καὶ τοῦ αὐτοὺς γεννήσαντος κατηγορήσαντο, λογοποιοῦντες, ἁπλῶς τῷ πατρὶ προσφέρεσθαι τὰ μετρακία ἀφ' ἧς φόνου τῆς μητρὸς, κἀντεῦθεν μῖσος φυῦσαι τῷ πατρὶ πρὸς τοὺς παῖδας, ὡς ἐοὖν, κατεσκεύαζον. Τίνος μέν τοι φιλοσόργως ἔτι πρὸς αὐτὰ ὁ πατὴρ διακείμενος, καὶ τιμῆς μετεδίδου, καὶ γυναῖκας ἐν ἡλικίᾳ γεγονόσιν ἐζεύγνυεν. Ἀριστοβούλῳ μὲν τοῦ Σαλώμης θυγατέρα Βερενίκην, Ἀρχελάου δὲ τοῦ Καππαδόκων Βασιλέως τὴν παῖδα Γλαφύραν τῇ Ἀλεξάνδρῳ. Τῇ δὲ Σαλώμῃ πάντα τοῦ κατὰ τὴν γεγενῆσθαι δυσμένειαν μᾶλλον ὑπέτριφεν, οἰκειουμένη καὶ πάσας ὁσοιπερ αὐτῇ τὸν τῆς Μαριάμμης φόνον συμπεπραγάσαντο, διδοῦσα δέ τινας καὶ τοῖν γαμβροῖν λαβὰς μνήμῃ τε τῆς μητρὸς καὶ τῇ τοῦ κράτους ἐπιθυμίᾳ. Βλασφημίαι μὲν ἐκείνων εἰς τοῦτο Σαλώμην καὶ τὸν Φερώραν ἐγίνοντο, φθόνος δὲ ἐκείνους δ' ἡ πάντων ἐκπύστου δύσνοια, καὶ διαβολαὶ κακοήθεις κατ' αὐτῶν ἐφοίτων, καὶ αὐτῶν ἐκείνων τὰς αἰτίας λαμβάνουσαι. Καὶως γὰρ τῆς μιαρᾶς Σαλώμης καὶ φωρᾶς καὶ τοῦ μητρὸς λεγούσης, καὶ πρὸς λόγους ἐκκαλουμένης αὐτὰς, ἐκείνοις ἐλευθέρως ἀπέφαινον τοῦ καταφρονεῖν τῆς μητρὸς· ἀθλίως δ'

ments sublatis, novisque jactis, templum inchoavit longitudine c. cubitorum, altitudine cxx. Structuræ adhibuit saxa candida & robusta, singula circiter xxv. cubitos longa, alta viii. lata xii. Ad septentrionale latus arx angularis, firma & munitissima inædificata erat, quam Reges, iidemque Pontifices ex Asamonæorum familia structam, Barin vocarant, ut pontificia stola in ea reponeretur. Eam igitur Barim Herodes instauratam, & pro templi defensione munitiorem redditam, in Antonii memoriam Antoniam vocavit. Ipsum porro templum, & quæ in circuitu ejus sunt omnia, viii. annis sunt absoluta. Traditum autem est, eo tempore quo ipsum templum struereretur (id quod uno anno & mensibus sex perfectum est) interdiu non pluisse, sed imbres noctu esse factos, ne opera impedirentur. Deinde Herodes ad facinora comprimenda legem tulit, ut fures peregre venderentur: quæ res & facinorosis gravis, & legibus evertendis erat. Nam exteris servire, eorumque rim necessario vivere, quod ad illos quidem attinebat, religionis erat abrogatio. Lex enim fures, ni quadruplum solvere possent, vendi jubebat. sed popularibus ne & religione excidere, & per omnem ætatem servirent, sed post sexennium manumitterentur. Hoc in parte erat criminationum & adversus illum odii popularis.

XVIII. Sub id tempus in Italiam profectus Herodes, ut cum Cæsare colloqueretur, & filios Romæ degentes viseret: benigne a Cæsare susceptus, filios ut absolute jam in disciplinis institutos, domum reduxit. Qui in patriam reversi, cum animorum magnitudine, tum formæ elegantia vulgo conspicui, Salomæ Regis sorori, & iis qui matrem eorum calumniis sustulerant, invisi fuerunt. Itaque jam contra ipsos etiam arma eadem expediverunt, quibus genitricem eorum confecerant: rumore sparso, adolescentes abhorrere a patris consuetudine, ob matris necem, & ita patre ad odium filiorum pro virili instigato. Is vero eos & dilexit, & honoris participes aliquandiu fecit, & adultis uxores dedit, Aristobulo Salomæ filiam Bernicem: Archelai Cappadocum Regis filiam Glaphyram, Alexandro. Quibus rebus Salomes inimicitiæ contra adolescentes magis alebantur, omnes eos sibi adjungentis, qui cædis Mariammes adjutores fuerant: adolescentibus etiam causas nonnullas suppeditantibus, dum tam ex recordatione matris, quam ex imperii cupiditate maledictis & ipsam & Pheroram infectantur: quibus illorum malevolentia augebatur, & subdolæ calumniæ, causa ab ipsis suppeditata, contra eos adornabantur. Nam cum nefaria Salome & matri & ipsis conviciaretur, ut eos ad respondendum irritaret: illi & interitum matris &

LIBER V.

Edit. Paris. pag. 344.

Antonia.

Herodis lex de furibus.

Salome & Pheroras Aristobulo & Alexandro insidias struunt.

pag. 345.

LIBER V. suas fortunas miserabantur, qui parricidarum illius consuetudine uti cogerentur. Hæc absente Rege acta. Reverso Pheroras & Salome statim ea verba insusurrant, se in magno versari periculo, adolescentibus se necem matris ulturos, aperte minitantibus. Herodes his per alios quoque nuntiaris turbatus, alium filium Antipatrum, in privata vita susceptum, ad coercendos adolescentes sibi conciliare statuit, eique honorem habuit, ut Mariammæ filiorum audaciam reprimeret, cum intelligerent, non sibi solis, neque necessario regni successionem deberi. Itaque Antipatrum, tamquam spectatorem certaminis ad dimicandum paratum, introduxit. Qui, ut homo callidus data occasione, unum sibi negotium esse ratus est patri adhærere, eumque per calumnias a fratribus alienare: quibus calumniis illi ansas dabant, sui contemptum deplorando, & matrem invocando, & patrem aperte injustum vocitando. Ea verba cum additamento renuntians Antipater, patris erga illos simultatem malitiose augebat: ab eoque ut Mariammæ filios premeret, amplioribus honoribus auctus, denique matre ipsius etiam introducta, cum multis muneribus Romam mittitur, Cæsarique commendatur, ut jam penes illum esse omnia, adolescentes vero spe imperii plane dejecti viderentur. Cæterum Antipater veritus, ne se absente pater Mariammæ filiis æquior fieret: nec in itinere sublinde ad eum scribere destitit, & ejus inimicitias contra fratres exacuere: donec perpulit, ut ipse Romam navigaret, filios apud Cæsarem accusatum. Quos cum secum adduxisset, de eorum deplorata indole querebatur, qui patrem exosi, ejusque perimendi avidi, regnum affectarent. Adolescentes vero patre quoque adhuc dicente flebant: & tandem suspirabant, veriti, ne silentium suum confessio criminis & conscientiæ argumentum haberetur. Ut autem & Cæsaris benevolentiam, & aliorum lachrymas & commiserationem omnium animadverterunt: Alexander oratione ad patrem instituta, crimina diluere exorsus, cum probabiliter disseruisset: Cæsar, qui ante quoque illorum criminationibus non credidisset, magis in ea sententia confirmatus, Herodem continenter intuetur: quem cum & ipsum subtristem cerneret, ac spectatoribus affluantibus, adolescentibus ait: Etsi sese criminis omnino expertes fe putarent, tamen idipsum eos delinquere, quod patrem non ita colerent, ne quis de ipsis rumor spargi posset. Herodem autem hortatus est, ut omni suspicione abjecta, filiis reconciliaretur. Nam talia contra liberos credere, iniquum esse. Dum hæc monet, innuit adolescentibus, ut coram patre procumbant. Quod cum alacriter facturi essent, pater prior eos lachrymantes salutavit, & utrumque amplexus est. Ac tum gratis actis Cæsari, una discesserunt, Antipatro etiam comitante, qui se illorum reconciliatione gaudere si-

Antipater ab Herode fratribus opponitur.

Herodes a Cæsare filios reconciliatur.

Edit. Paris. pag. 246.

ἑαυτὸς ἐκάλουν τοῖς ἐκείνου φονεῦσιν ἀναγκαζομένους ὑπηρετεῖν. Ταῦτα δὴ ἀπαγγελθέντα τῷ Βασιλεῖ. Ἐπαιλθόντι δ' αὖθις παρὰ τῶν Φερώρα καὶ τῆς Σαλώμης οἱ λόγοι προσήγοντο, λυπόντων, μέγαν αὐτῆς ἐπιρρῆθαι κίνδυνον, ἀναφανδὸν ἀπειλουμένων τοῖς παισὶν, φόνον πατρὸς τῆς μητρός. Ἡρώδης δὲ ταῦτα καὶ ἄλλων ἀπαγγελλόντων παρῆκτο. Οὗτος δὲ ληφθεὶς, ἕτερον ἐπὶ καθαιρέσει τοῦ υἱοῦ, ἕτερον ἐπὶ Ἀντίπατρον ὄνομα, ἰδιωτεύοντι ἔτι αὐτῷ γεγονότα, προσοικειώσασθαι. καὶ τοῦτον ἐδόκει τιμᾶν, ἵνα καταπείλῃ τὸ θράσος τῆς ἐκ τῆς Μαριάμμης γνώσεως, ἣν ἐνόμιζον αὐτῆς, εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης ἡ ἀποχὴ τῆς βασιλείας ὀφείλεται. Οὕτω δὴ ἐφιλοῦντο τὸν Ἀντίπατρον ἐπεισηγάγετο. Ὁ δὲ δεινὸς ὢν, ἐπεὶ παῤῥησίας ἐλάβετο, μίαν ἔχειν ὑπόθεσιν, ἐχθραὶ τῷ πατρὸς, καὶ τῶν ἀδελφῶν ἀλλοτρίωσιν τοῖς ἐγκλήμασι. Κρίνεσθαι δ' ἔτι ἐδίδοσαν ἀφορμὰς, καὶ δακρύοντες ὡς ἀτιμαζόμενοι, καὶ τὴν μητέρα ἀναπαλοῦντες, καὶ τὸν πατέρα φανερῶς ἀδίκως λέγοντες. Ἀτερ κακοήθους οἱ περὶ τὸν Ἀντίπατρον Ἡρώδην μετὰ φρονήσεως ἐξαγγέλλοντες, μείζονα τὸν φόβον ἐκείνοις ἐνεποίουν ἀπέχθειαν. Βουλόμενος γὰρ ὁ πατὴρ παντελῶς τοὺς ἐκ τῆς Μαριάμ, πλείονος Ἀντιπάτρῳ μεταδιδόναι τιμῆς. Τέλος δὲ καὶ τὴν μητέρα αὐτῶν ἐπεισήγαγε, καὶ Καίσαρι συνίστησιν αὐτὸν γράφων ὑπὲρ αὐτῶν, καὶ εἰς Ῥώμην αὐτὸς μετὰ πολλῶν δώρων ἀπέστειλεν, ὥστε πᾶσι δοκεῖν πάντα, παρεῖσθαι δ' ἐκ τῆς ἀρχῆς παντάπασι τὰ μειράκια. Ἀντίπατρος δὲ δεξιῶς, μὴ αὐτῷ ἐνδυμώμενος, ἐπιεικέστερος εἰς τοὺς ἐκ Μαριάμ γένηται ὁ πατὴρ, καὶ ἀποδημῶν οἱ αἰεὶ σπουδῇ ἐπιστέλλων καὶ τὴν ἀδελφὴν τὴν πατρὶ, καὶ προσιριζόμενος πρὸς τὴν δυσμένειαν, ἕως εἰς τοῦτο προήγαγεν αὐτὸς εἰς τὸ πλεῦσαι πρὸς Ῥώμην, κἀκεῖ τοὺς παῖδων κατηγορεῖν παρὰ Καίσαρι. Ἀπελθὼν δ' εἰς Ῥώμην σὺν τοῖς παισὶ παρεστήσατο μὲν αὐτὸς τὴν Καίσαρα, χρείαν ἔχων τῆς ἀποστολῆς, ὡς ἐκ ἑαυτῶν πατέρα μισοῦντας, καὶ ἐγχειρίσασθαι μελετῶντας αὐτὸν, καὶ κτᾶσθαι βασιλείαν λαβόντας. Τῶν δὲ παίδων, καὶ λέγοντος ἔτι τοῦ πατρὸς, δάκρυα ἰδὼν, καὶ τέλος οἰμωγὴν, δεδοικότων, ὡς εἰ σιγῷεν, δόξουσιν ἐκ τοῦ συνειδότος μὴ δ' ἀπορεῖν ἀπολογίας. Ὡς δ' ἔγνων ἀμύνεσθαι παρὰ Καίσαρος, τῶν δ' ἄλλων τοὺς μὲν συνδακρύοντας, συναλγοῦντας δὲ ἅπαντας, ὁ Ἀλέξανδρος ἐπιχειρεῖ λύειν τὰς αἰτίας, πρὸς τὸν πατέρα λόγους ποιούμενος. Καὶ διελιχθέντος πρὸς τὸ ἐπαγωγότερον, ὁ Καῖσαρ μᾶλλον πρότερον ταῖς κατ' αὐτῶν πιθόμενος διαβολαῖς, ἔτι μᾶλλον ἐξηλλάττετο, καὶ συνεχῶς εἰς τὸ Ἡρῴδου ἀπέβλεπεν, ἐρῶν κακεῖνον ὑποτυχόντα, καὶ ἀγωνιᾷ τὸ θέατρον. Καῖσαρ δὲ, τοὺς μὲν παῖδας, εἰ καὶ τῇ διαβολῶν πόρρω δοκοῦσι, διὰ τοῦτο ἁμαρτεῖν ἔφη, τὸ μὴ τοιούτους ἑαυτοὺς τῷ πατρὶ παρασχεῖν ὡς μηδὲ γενέσθαι τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον. Ἡρῴδου δὲ παρακαλέσαντος διαλλάττεσθαι τοῖς παισὶν, ἀφέλοντα πᾶσαν ὑποψίαν. καὶ τὸ πιστὸν ἐγγενέσθαι πατρὶ καὶ τῷ παιδὶ, ἀδίκως ἔχειν. Τοιαῦτα συμβουλεύων, ἔπεισε τοῖς παισὶν, προσπεσεῖν τῷ πατρὶ. Κἀκείνων ἁρμοσάντων, προλαβὼν αὐτοὺς ὁ πατὴρ δακρύοντας ἀσπάζεται, ἀγκαλιζόμενος ἔκλαιεν. Τότε μὲν δὴ διαχεισάντων Καίσαρι, μετ' ἀλλήλων ἔστησαν, καὶ Ἀντίπατρος μετ' αὐτῶν, τὰς διαλλα-

γὰς

γαῖς ὑπεκρινόμενος ἤδιθαι. Τῇ δ' ὑςεραίᾳ περὶ τῆς Βασιλείας τῷ Ἡρώδῃ ἡ ἐξουσία ἀρθεῖσα ὁ Καῖσαρ, ὃν ἐκ αἱροῖτο τῶν παίδων, διάδοχον καθιςᾶ ἢ κ) ζῶντι μόνῳ ἅπασι παύτῳ, μὴ θάνατον μέντοι. Ζῶντι δὲ ἐπέτρεπε ἡ ἔχειν, ἀλλὰ κ) τῶν παίδων ἤθελεν αὐτὸν κ) τῆς βασιλείας κρατεῖν. Ἐπανιόντι δὲ περὶ Κιλικίαν, Ἀρχέλαος ὁ πενθερὸς Ἀλεξάνδρῳ συναντᾷ τῷ Ἡρώδῃ, συνοδόμβιος ἐπὶ ταῖς τῶν παίδων ἀγάπαις. Ἐντεῦθεν Ἡρώδης ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν ἐλθὼν, κ) συναγαγὼν ἐκκλησίαν, τά τε ἡ ἀποδημίας αὐτῷ πεπραγμένα διηγεῖτο, κ) ἐπὶ πᾶσι τῷ παίδων τὸν λόγον κατέτρεψε, κ) τοῖς ἱερεῦσι φράσας ἡ Βασιλείαν καταλιμπάνειν, πρώτῳ μὲν Ἀντιπάτρῳ, εἶτα ἐ τοῖς ἐκ Μαριάμμης. Τοῦτα εἰπὼν, ἡ σύλλογον διελύσατο.

ιθ'. Ὑπῆρχε δὲ ἡ γνώμῃ πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους φιλοτιμότατός τε κ) ἐργετικώτατος, πρὸς δὲ τοὺς ὑπηκόους ἐπαχθής τε κ) ἀδικώτατος, πρὸς ἢ τοὺς οἰκείους κ) φίλους κολαςὴς ἀπαραίτητος. Ἡ δὲ αἰτία τούτων φιλοδοξία κ) φιλαρχία. Τὸ μὲν ἓν φιλοδοξίας, εἰ μνήμης ἤμειλε τυγχάνειν εἰσαεῖ τις ἢ δίψης κ) τὸ ἔτος, οὐκ ἐφείδετο δαπανῶν. Πολυδάπανος δ' ὢν, βαρείαις εἰσπράξεσι τοὺς ὑποτεταγμένους ἐπίεζε, κ) χαλεπὸς ἦν αὐτοῖς. Τὸ ἓ φιλαρχίας, εἰ κατά τινος ὑπόνοιαν ἔσχε ἐρίζειν ἡ ἀρχῆς, ἢ τι περὶ αὐτῷ παρακινεῖν, ἅπα πολεμίοις αὐτῷ προσφέρετο. Κἀντεῦθεν συγγενεῖς τε ἐ φίλους ἐτιμωρήσατο ἀφειδῶς, μόνος θέλων τετιμῆσθαι. Τεκμήριον ἓ τὸ πανταχοῦ χρηματίζεσθαι θέλειν διὰ τὸ πολυδάπανον, ὅτι ἀκηκοὼς ὡς Ὑρκανὸς ὁ πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσας, ἀνοίξας τὸν τάφον Δαβὶδ, ἀργυρίου λάβοι πάλαντα τρισχίλια, γυναῖκάς τε ἀνοίξας ἡ τάφον εἰσέρχεται, τὰς πτώσεως ἐ φίλων παρειλημμένος, ἐν ἀνέκφορον εἴη τὸ δρώμενον. Καὶ χρήματα μὲν οὐχ εὗρεν ἀργυρίου δηλαδὴ, κόσμου δὲ πολλῷ πλείονος χρυσοῦ, ἐν αἰσίλητο πάντα. Εἰσελθὼν ὅμως ἐ ἐνδοτέρω χωρεῖν κατὰ τὰς θήκας, ἐν αἷς ἐ Βασιλέων Δαβὶδ κ) Σολομῶντος τὰ σώματα τεθησαύριστο. Ὡς δ' ἐβιάζετο εἰσιέναι, δύο μὲν αὐτῷ τῶν δορυφόρων ἐφθάρησαν, φλογὸς ἔνδοθεν ἀπαντησάσης, ὡς λόγος, αὐτοῖς. Αὐτὸς ἓ περιδὴς ἐξῆλθεν, κ) δέος ἡ ἐπιχειρησιν χεῖρον ἔχειν ἔδοξεν τὰ κατ' ἐ οἰκίαν αὐτῷ. Ἐμφυλίῳ ἓν ἔοικεν πολέμῳ τὰ κατ' ἀυλὴν τὴν Βασιλικὴν. Ἐσπάρχει δὲ ἀεὶ κατὰ τῶν ἀδελφῶν ὁ Ἀντίπατρος, δεινὸς ὤν, δι' ἄλλων μὲν αὐτὸς περιβάλλων αἰτίας· αὐτὸς ἓ πολλάκις ὑπεραπολογούμενος, ἵνα δοκῶν αὐτὸς ἐκείνοις, ἀύποπτος εἴη τῷ πατρὶ πρὸς τὰς ἐγχειρήσεις, κ) μόνος τῆς ἐκείνοις σωτηρίας φροντίζειν δοκῇ. Καὶ ὁ μὲν τὰ πάντα τῷ πατρὶ· οἱ δ' ἐκ τῆς Μαριάμμης χαλεπώτερον αὐτὸν διετίθεντο, ἐ τὴν ἀτιμίαν οὐκ ἔφερον ὑπ' ὀργυιᾶς, παροξυνόμενοι κ) τάξιν ἀτιμοτέραν ἔχοντες. Λέ τε γυναῖκες, ἡ μὲν Ἀλεξάνδρῳ συνοικοῦσα Γλαφύρα ἡ Ἀρχελάου, θυγατὴρ εἶχεν οἷς τῷ Σαλώμῃ, ὅτι τε τῷ πρὸς τὸν ἄνδρα διάθεσιν, κ) διὰ τῶν ἐκείνης θυγατέρα συνοικοῦσαν Ἀριςοβούλῳ, χαλεπὴν ὑπερηφάνως προσέφερτο ἡ Γλαφύρα, κ) τῷ ἰσοτιμίαν αὐτῆς ἀνεξικάθει. Γίγνεται δέ τις ὑποθεσις, καὶ ἡ τοῦ Βασιλέως ἀδελφὸν Φερώραν εἰς ὑποψίαν κ) μῖσος τῇ ἀδελφῇ φέρουσα. Κατηγγύητο μὲν ἓν αὐτῷ ἡ τοῦ Βασιλέως θυγάτηρ. Ὁ δὲ δαιμόνιος αὐτῷ γυναικὸς ἐρώμενος, κ) περιμανῶς τῆς γυναικὸς ἐρᾶν, τῇ μὲν τοῦ ἀδελφοῦ θυγατρὶ οὐ προσεῖχε, τῇ δὲ δούλῃ προσέκειτο.

A mulabat. Postridie Cæsar Herodi liberum fecit, quem vellet e filiis successorem designare, aut regnum inter eos dividere, sed post obitum demum. Nam dum viveret, eum & regnum & imperium in filios tenere jussit. In reditu Archelaus Alexandri socer ei circa Ciliciam occurrit, filiorum reconciliationem gratulans. Inde in Judæam reversus indicto concilio, ac in itinere secum esset actum, expositit, orationemque filiorum admonitione concluſit: quibus cum denuntiasset, se regnum relinquere primum Antipatro, deinde Mariammæ quoque filiis, concilium dimisit.

XIX. Fuit Herodes erga alios liberalissimus & beneficentissimus, subdi- Elogia Hero. dis.
B tis vero gravis & iniquissimus, cognatorum & amicorum punitor inexorabilis. In causa fuit gloriæ imperiique cupiditas: Nam gloriæ gratia si vel posteritatis memoriam, vel in præsentia nominis celebritatem consecuturus esset, nullis parcebat impensis: quas cum multas requireret, gravibus exactionibus subditos cum sævitia onerabat. Imperii porro cupiditas in causa erat, ut si quam contra aliquem suspicionem regni affectati aut studii novarum rerum concepisset, eum pro hoste ulciscereC tur. Itaque cum solus honorari vellet, cognatos & amicos inclementer suppliciis afficiebat. Ejus avaritiæ ex proscriptionibus ortæ illud argumentum est, quod cum audisset Hyrcanum decessorem suum, aperto Davidis monumento tria millia talentum argenti abstuliſſe; noctu fidissimis amicorum adhibitis, ne res efferretur, idem monumentum aperit, ingreditur: ac argentum quidem, ut Hyrcanus, non reperit, sed multum aurei ornatus: quo omni sublato, ad cellas interiores, quibus Davidis & Salomonis Regum cadavera condita erant, properat. Quo dum penetrare contendit, duo ejus satellites perierunt, flamma, ut fertur, erumpente: ipse perterritus discessit, atque ob id facinus, res ejus domesticæ laborare videbantur. Nam quæ in regia gerebantur, belli civilis faciem præ se ferebant. Antipater enim homo callidus bellum instruebat contra fratres: quos cum per alios criminaretur, ipse aliquando defendebat, ut per benevolentiæ speciem amota insidiarum suspicione patrem falleret, & solus salutem ejus curare videretur. Ac in eo patri erant omnia: Mariammæ vero filii in dies magis exasperabantur, ignominiam, ut generosis erant animis, non ferentes, cum repulsi ac quasi in ordinem coacti essent. Eo incitabantur ab uxoribus etiam. E Nam Alexandri conjunx Glaphyra, Salomen oderat, ob ejus in maritum suum malevolentiam; & ob filiam illius Aristobuli uxorem, quam superbe tractabat, & sibi dignitate æquatam esse indignabatur. Pheroras quoque frater in Regis suspicionem & odium venit, hoc modo. Cum ei Regis filia desponsa esset, mulierem ancillam insano amore deperibat, neglectaque conjuge, servæ amplexibus indul-

Edit. Paris. pag. 347.

Davidis monumentum spoliatum.

Herodis familia civili bello similis.

Glaphyra.

Pheroras.

LIBER V.

gebat. Id Herodes ægre ferens, puellam Phaſaeli filio jungit: ſed aliquanto poſt, tum de priore delicto expoſtulat, tum ut alteram filiam ducat poſtulat, ancillæ amorem jam deſerbuiſſe ratus. Ille ancilla & puero ex ea nato dimiſſis, ſe Regis filiam ad diem trigeſimum ducturum pollicetur. Quo tempore elapſo, tantus ejus amoris ardor erga ancillam fuit, ut pactis contentis neglectis, in adamatæ mulierculæ ſtupris volutaretur. Id Herodis furorem accendit: ac ſubinde novi aliquid exortum eſt, quod eum quietum eſſe non pateretur. Ad hæc Salome filiis Mariammes infeſta, filiæ quoque ſuæ Ariſtobulo nuptæ ſuaſit, ne marito bene cuperet: ſed ſi quid arcani loqueretur, id ſibi renuntiaret. Ea vero dicebat, adoleſcentes meminiſſe matris, patrem odiſſe: minitari ſe regno potiros Herodis liberos ex aliis mulieribus natos, paganos ſcribas effecturos, ipſas mulieres ita incluſuros, ut ne ſolem quidem intuerentur. Quæ cum Rex ex improbiſſimæ Salomæ indicio cognoſceret, ægre ferebat, ac corrigere conabatur, auditaque filiorum defenſione mitigabatur.

Edit. Pariſ. pag. 248.

Salome.

Pherorae & Salome Regis pellunatur.

XX. Pherorae deinde res denuo turbavit. Dixit enim Alexandro, ſe ex Salome audiviſſe, Herodem Graphyræ amore captum eſſe. Qua oratione turbatus Alexander, ac zelotypiæ dolorem non ferens, quod ex illo audierat, patri indicavit. Herodes vero magno dolore affectus, & ementitæ calumniæ impatiens, ac turbatus, accerſito Pherora: *Heſſone*, inquit, *iſtis contra nos dictis utrum te verba infigere animo filii, an dextram ejus armare gladio cenſes?* Pherorae reſpondit, commentum id Salomes eſſe: cui quamvis neganti, & capillum vellicanti, & pectus plangenti, ob inſitam morum improbitatem fides non habebatur. Tandem Rex & fratrem & ſororem ablegat, filio ob continentiam & relatos ad ſe ſermones collaudato. Cæterum aliud quiddam accidit, quo tumultus in ædibus regiis eſt renovatus. Habebat Herodes eunuchos ob formæ elegantiam charos, quorum uni pincernæ, alteri dapiferi munus aſſignarat, tertius ipſi a ſomnis erat. Ii ab Alexandro pecunia corrupti eſſe dicebantur, & quæſtionibus adhibiti, rem ſecum habuiſſe adoleſcentem confeſſi ſunt, ſed de patre nullius conſilii ſe conſcios eſſe Alexandro affirmarunt. Verum tortoribus flagra intendentibus, adjecerunt, intercedere Alexandro inimicitias & odium cum patre, ſeque ab eo monitos, ut Herode ob ſenectutem deſtituto, ſibi auſcultarent, ad quem regnum vel invito patre venturum eſſet, tum ob genus, tum propter ducum & amicorum erga ſe benevolentiam. His auditis Herodes in mero fuit, omnes ſuſpectos atque invisos habuit, multis amicorum aditu regiæ interdixit: quarum rerum omnium cauſa erat Antipater. Primum igitur quos Alexandro hoſtes eſſe putabat, quæſtionibus adhibitos examinabat, numquid et ſacinoris alicujus, quo ipſe peteretur,

Eunuchorum de Alexandro judicium.

Alexander in vincula conjicitur.

pag. 249.

A Ἦχθετο δὲ διὰ τῶτο Ἡρώδης, ᾗ τὴν μὲν Κόρῃ τῷ Φασαήλου ζεύγνυσι. Χρόνῳ δὲ ὕστερον, περί τε τῆς φρενῶν γυναικὸς τὸν ἀδελφὸν, ᾗ τὴν δέσποιναν ἄξιον λαμβάνειν, παρεκελεύετο ἤδη αὐτῇ οἰόμενος τῆς δύλης τὸν ἔρωτα. Ὁ δὲ τὴν μὲν δύλην ᾗ παῖδα ἐξ αὐτῆς ἤδη ἀποτέτμητο, τὴν δὲ τῆ Βασιλέως θυγατέρα μὴ τριακοστὴν ἡμέραν κατέθετο λήψεσθαι. Ἀπολθούσης δὲ ἡ προθεσμίας, πονηρὸν ἔρως τὸν τῆς δούλης ἔρωτα ἐμιμήσατο, ὡς ἀθυμῆσαι τὰ ὡμολογημένα, τῇ δ' ἑτέρᾳ συμφθαρῆναι. Ταῦτα ἡ Ἡρώδῃ ἐξέμανε· ᾗ ἀεί δέ τι καινὸν προσέπτετο, ἀτρεμεῖν αὐτὸν οὐκ εἶα. Καὶ ἡ Σαλώμη ᾗ χαλεπὴ τοῖς ἐκ Μαριάμμης ἦσα, ᾗ ἡ ἑαυτῆς θυγατέρα Ἀριστοβούλῳ συνοικοῦσαν ἀνέπειθε, μὴ εὐνοϊκῶς πρὸς ἡ ἄνδρα ἔχειν· ἀπαγγέλλειν δὲ αὐτῇ, εἴ τι κατ' ἰδίαν λαλήσειεν. Ἡ δὲ μεμνῆσθαι τοὺς παῖδας ἔλεγε, τῆς μητρὸς, ἡ ᾗ πατέρα τοιοῦτον, ἀπειλεῖν ᾗ ἡ ἀρχῆς τυχόντε, τοὺς μὲν ἐκ τῶν ἄλλων γυναικῶν παῖδας Ἡρώδης κωμογραμματεῖς καταστήσειν, τὰς ᾗ γυναῖκας καθείρξειν ὡς μηδὲ ἡ ἥλιον βλέπειν. Ταῦτα δὴ τῆς κακίστης Σαλώμης τῇ Βασιλεῖ ἀπηγγέλλετο, κἀκεῖνος πάνυ ἀλγεινῶς, ἐπεφύκει τι διορθοῦν. Τῶν δὲ παίδων ἀπολογησαμένων, ῥᾴων ἐγίνετο.

κ'. Φιρώρας δ' αὖθις τὰ πράγματα συνεταράξεν, εἰπὼν Ἀλεξάνδρῳ, ἀκηκοέναι Σαλώμης λεγούσης ἐρᾶν ἡ Ἡρώδην Γλαφύρας. Ἀλέξανδρος ᾗ ὡς ἡ λόγον ἐκ ζηλοτυπίας ἐτιμώρητο. Καὶ ἡ ἀδυνάτου ἦν ἐπιγαμεῖν, τὸ ὑπὸ τῶ Φιρώρα λεχθέντα τῷ πατρὶ κατημύνετο. Ὁ δ' Ἡρώδης περιπαθήσας, ᾗ τὸ ἡ ἀβουλίας ἐλέσμενον ὁ φίρωρ, ἐσοβεῖτό τι, μεταπέμπεται ἡ Φιρώραν, ᾗ, Κάκιστε, εἶπε, ποιᾶνα καθ' ἡμῶν λαλήσας, ποτέρων οἷον λόγον εἰς ἡ ψυχὴν ἡ παιδὸς, ἢ ξίφος τίς ἡ δέξιον αὐτῶ ἐμβαλεῖν; Φιρώρας δὲ Σαλώμην, ἴδιον τοῦτο συνθέντας, κἀκείνης εἶναι τοὺς λόγους. Ἡ δὲ ἀπηρνεῖτο, ἐ τῷ τειχῶν ἐπιβρᾶναι, ᾗ ἐμαρτύρετο. Διὰ δὲ νέου τῷ τρόπου οὐκ ἐπισώθη κακοπάθειαν. Τέλος ᾗ ὁ Βασιλεὺς ᾗ τὸν ἀδελφὸν ἐ ἡ ἀδελφὴν ἀπωμόσατο, ἡ ἦν ᾗ ἡ ἐγκρατείας ἐπῆσαν, ᾗ τὸ πρὸς αὐτὸν τῶς λόγως ἀπισχεῖν. Ἕτερον δέ τι συμβὰν παραχὰς αὖθις ἐγείρει κῇ τὸν οἶκον τῇ Βασιλεῖ· ἦσαν αὐτῇ δύο εὐνοῦχοι, ᾗ κάλλει σπουδαζόμενοι, ὧν ὁ μὲν οἰνοχοῦν, ὁ δὲ δεῖπνον προσφέρειν, ὁ δὲ κατακοιτάζειν αὐτὸν ἐτέτακτο. Τούτω δὴ Ἀλεξάνδρῳ χρήμασι ζημιωθῆναι μεγίστοις, ᾗ βασάνοις ὑποθέντας οἱ ἐκτομίαι, μίξιν μὲν αὐτῶν γενέσθαι πρὸς τὸν παῖδα ὁμολογοῦσι, ἄλλο δὲ οὐδὲν κατὰ τῶ πατρὸς συνειδέναι τῷ Ἀλεξάνδρῳ. Ἐπιτιμήσαντα δὲ τῷ βασανιζόντων τοὺς μάστιγας, εἶπον, ὡς οὐ δυσμένεια ἐ μῖσος Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν πατέρα, παραπλὴν δὲ Ἡρώδῃ μὲν ἀντιφιλεῖσθαι ᾗ τὸ γῆρας, αὐτῇ δὲ προσέχειν, ὡς ἡ βασιλείας αὐτῇ περιλλοσομένης, κἂν μὴ βούληται ὁ πατὴρ, ᾗ ᾗ τὸ γένος, ᾗ ᾗ τῷ τῆ πλειόνων ἐ τῷ φίλων ᾗθεσιν. Τοῦτον ἀκούσας Ἡρώδης, περίφοβος ἦν, ᾗ πρὸς πάσας ὑποψίας εἶχε καὶ μέση, πολλοὺς δὲ τῷ φίλων ἐ τῶν υἱῶν τὰ βασίλεια προσόδου ἀπεκώλυσε. Πάντων δ' αὖτος ἐτύγχανε ὁ Ἀντίπατρος. Πρῶτον μὲν οὖν ὅσους αὐτὸς ἐχθροὺς Ἀλεξάνδρῳ, βασάνοις ὁ Ἡρώδης ἐξήταζε, εἴ τι καὶ αὐτὸ τολμηθὲν εἰδείησαν. Οἱ δὲ ἀπό-

θνησκον, ὐδὲν ἔχοντες λέγειν. Εἷς δέ τις τὰς βασάνους μὴ φέρων, ἔφη, λέγειν Ἀλέξανδρον, ἐπαινοῦντα μὲν τὸ τοῦ σώματος μέγεθος, καὶ τὸ ἀκόντιον βάλλειν ἐκ τόξου, καὶ πάλλα, ὅτι Εἴ τι παρὰ τὴν φύσιν αὐτῷ δίδοται καλὸν, ἢ ἐξ ἀσκήσεως προσγίνεται, εἰς δυσχέρημα περίστασθαι· ἄχθεσθαι γὰρ ἐπὶ τοῖς καλοῖς αὐτοῦ τὸν πατέρα. Προστίθει δέ, ὡς καὶ βουλεύσαιτο σὺν Ἀριστοβούλῳ, ἐν κυνηγεσίῳ ἀνελεῖν τὸν πατέρα, καὶ εἰς Ῥώμην φυγεῖν, τὴν βασιλείαν μεταλάσσοντας. Εὑρέθη δὲ καὶ γράμματα Ἀλεξάνδρου πρὸς τὸν ὁμαίμονα, μὴ δίκαια λέγοντα ποιεῖν τὸν πατέρα, προτιμῶντα τὸν Ἀντίπατρον. Ἐπὶ τούτοις συλλαβὼν ἔδησε τὸν Ἀλέξανδρον· ἐζήτει δὲ καὶ μεῖζόν τι λαβεῖν τεκμήριον κατὰ τοῦ υἱοῦ, ἵνα μὴ προπετῶς δόξῃ αὐτὸν ἀδίκως. Πολλοὺς γὰρ καὶ τῶν ἐν τέλει βασανίζων διέφθειρε, μηδὲν εἰπόντας, οἷον ἐκεῖνος ἤθελε. Ὡς δέ τις τῶν νεωτέρων ἐν ταῖς ἀνάγκαις ἐγένετο, ἀπιστίαν ἔλεγε τὸν Ἀλέξανδρον τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, ἀξιοῦντα κληθῆναι ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, μηνύσαντα, Μιθριδάτην τὸν Βασιλέα Πάρθων τῷ πατρὶ φιλιωθέντα κατὰ Ῥωμαίων, εἶναι δὲ αὐτῷ τὸ φάρμακον κατασκευασμένον ἐν ἀσκάλωνι. Ταῦτα Ἡρῴδης τῆς προπετείας ἐλογίζετο παραμύθιον· τὸ μὲν γὰρ φάρμακον ἀθὺς ζητεῖν, οὐχ εὑρέθη. Διὰ δὲ τὸν τῶν κακῶν ὑπερβολὴν ὁ Ἀλέξανδρος φιλονεικίας ἔμπλεως, καὶ βουλόμενος ἀμύνασθαι τοὺς ἐχθρούς, ἵν' αὐτῷ συναπόλωνται, γράμματα πέμπει τῷ πατρὶ, ὡς οὐδὲν δεῖ βασανίζειν· μελετᾶσθαι γὰρ τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ ταύτης μετέχειν τόν τε Φερώραν καὶ τοὺς πιστοτάτους αὐτῷ τῶν φίλων. Σαλώμην δὲ καὶ νύκτωρ εἰσελθοῦσαν αὐτῷ μηνῦσαι καὶ ἄκοντι· ἀλλὰ καὶ πάντας εἰς ταὐτὸν ἥκειν, ἵν' ἐκ μέσου αὐτῶν γενόμενος, ἀπαλλαγεῖεν τοῦ ἀεὶ φθαρήσεσθαι προσδοκᾶν. Ἀρχέλαος δὲ ὁ τῆς Καππαδοκῶν Βασιλεὺς πρῶτα μαθὼν, καὶ ἀγανῶς ὑπὲρ τοῦ γαμβροῦ ἅτε καὶ δεινῷ παραγίγνοντι, καὶ εὐφυῶς μεταπεμψάμενος τὸν λυπούμενον ἐπανόρθωσιν, τῶν μὲν παιδικῶν κατηγορήσαντα, ἐπιστεῖλαι δὲ τὸν Ἡρῴδην ἀποκαλεῖν, τόν τε γάμον λύειν, ἔλεγε· ταῦτα δὲ λέγοντος τοῦ Ἀρχελάου, ἐνδίδου τῆς χαλεπότητος Ἡρῴδης, καὶ κατέκλινε πρὸς λύπην καὶ δάκρυα· ἐδεῖτο τε μὴ λύειν τὸν γάμον, ἀλλὰ χαλᾶν τὴν ὀργὴν, ἐφ' οἷς ὁ παῖς ἥμαρτεν. Ἀρχέλαος δὲ ἤδη μαλαχθέντα τὸν Ἡρῴδην θεώμενος, εἰς ἄλλας τὰς αἰτίας μετέφερε, καὶ μᾶλλον εἰς τὸν Φερώραν. Ὁ δὲ πρὸς Ἀρχέλαον ἐτράπετο, ἵν' ἴσοιτο πρὸς Ἡρῴδην αὐτῷ ἑταιρικῆς. Καὶ ὃς συνεβούλευεν αὐτῷ, βέλτιον δὲ ἑαυτὸν προσίεσθαι τῷ ἀδελφῷ, καὶ δεῖσθαι πάντων ὁμολογοῦντα αἴτιον ἑαυτὸν· μαλάξαι γὰρ ἂν τὸ σκληρὸν τῆς ὀργῆς. Καὶ αὐτὸς δὲ παρὼν συλλύεσθαι ἐπηγγέλλετο. Πείθεται ὁ Φερώρας, καὶ Ἀλέξανδρος μὲν τῶν αἰτιῶν ἀπελύετο, Ἀρχέλαος δὲ τὴν Ἡρῴδην τῷ Φερώρᾳ διήλλαξε.

κα'. Μετὰ καιρὸν δὲ πολλὸν χεῖρον ἦλθε τὰ κατὰ τοὺς παῖδας καὶ τὴν οἰκίαν Ἡρῴδῃ. Εὐρυκλῆς γὰρ ὁ ἀπὸ Λακεδαίμονος οὐκ ἄσημος τῷ ἔθνει, κάκιστος δὲ τὴν προαίρεσιν ἄνθρωπος, ἐπιδημήσας πρὸς Ἡρῴδην, δίδωσιν αὐτῷ δῶρα, καὶ πλείω λαβὼν, γίγνεται φίλος ἐν τοῖς μάλιστα τοῦ Βασιλέως. Ἦν δὲ αὐτῷ καταγωγὴ ἐν τοῖς Ἀντιπάτρου· προσίετο δὲ καὶ Ἀλεξάνδρῳ, γνωστὸς εἶναι λέγων

A consciī eſſent? Illi vero cum quod diLIBER V.
cerent, non haberent, cruciatibus
immoriebantur. Quidam tamen, tormentorum dolore victus, dixit, Alexandrum, cum ob proceritatem corporis, ſagittandi peritiam, cæteraſque dotes laudaretur, dixiſſe: *Si quid ſibi præclari vel a natura tributum, vel ſtudio comparatum eſſet, id ſibi calamitati eſſe, quod pater ſuis bonis doleret.* Adjecit, eum cum Ariſtobulo conſilia agitaſſe, de patre in venatione occidendo, & vendicandi regni cauſa Romam confugiendo. Sunt & literæ Alexandri inventæ, quibus ad fratrem ſcribebat, patrem iniquè facere, qui Antipatrum ipſis anteferret. Ob hæc Alexandrum in vincula conjecit: ſed
B evidentius argumentum quæſivit, ne filium temere vinxiſſe videretur, ac multos inſignes viros in quæſtionibus occidit, nihil tale elocutos, quale expectabat. Sed quidam adoleſcens, fidiculis contentis, dixit, Alexandrum ab amicis Romanis petiiſſe, ut a Cæſare vocaretur, ad indicium faciendum de Mithridate Parthorum Rege, qui cum patre amicitiam contra Romanos iniiſſet: eumdem habere venenum Aſcalone præparatum. Hæc temeritatem Herodis conſolata ſunt. Ac venenum ſtatim quæſitum eſt, ſed non inventum. Alexander autem malorum magnitudinem exarcebatus, ut inimicos ulciſceretur, & una
C ſecum in exitium traheret, ad patrem ſcripſit, nihil opus eſſe quæſtionibus. Nam ſe inſidias cogitaſſe, earumque ſocios eſſe Pheroram, & intimos ejus amicos. Salomen vero etiam noctu cubiculum ingreſſam, ſecum invito rem habuiſſe: enimvero omnes in eo conſentire, ut ipſo e medio ſublato, perpetuo exitii metu liberentur. Cæterum Archelaus Cappadocum Rex, iis cognitis, de filia & genero ſolicitus, Hieroſolyma venit, artificioſe moleſtias ſedare conatus. Nam adoleſcentem accuſabat, & Herodem æquum vocabat, ſeque dirempturum eſſe conjugium profitebatur. Illo ea dicente, He-
D rodes ſævitia remiſſa, in mœrorem & lachrymas erupit: eumque rogavit, ne matrimonium dirimeret, ſed omiſſa iracundia, delictis adoleſcentis veniam daret. Archelaus, cum Herodem jam mitigatum videret, culpam in alios transferebat, Pheroram præſertim. Cui roganti ut pro ſe apud Herodem Intercederet, ſuaſit, ut ipſe fratrem conveniret ac oraret, & culpam omnem agnoſceret. Sic enim iracundiæ rigorem facilius mitigaturum, ſeque illi affore eſt pollicitus. Paret Pheroras, per Archelaum Herodi reconciliatur, etiam Alexandro crimine liberato.

Archelaus Herodem placat.

Edit. Pariſ. pag. 250.

XXI. Verum longo tempore poſt liberi & res domeſticæ Herodis longe pejus habuerunt. Nam
E Eurycles Lacedæmonius, homo apud ſuos non obſcurus, ſed peſſimi animi, Herodi muneribus oblatis, & pluribus acceptis, in Regis intimam amicitiam eſt receptus. Diverſabatur autem apud Antipatrum: ſed & Alexandri ædes fre-

Eurycles Lacedæmonius novas tragœdias Herodi cet.

LIBER V.

quentabat, ſe Archelao quoque notum eſſe aſſerens, eaque de cauſa Glaphyram colere ſimulabat. Huic in familiaritatem recepto, Alexander ſuas tragœdias & matris interitum referebat, ac non ferenda eſſe illa dicebat. Quæ cum dolenter effaretur, Eurycles omnia narrabat Antipatrō: ab eoque muneribus acceptis, ut eadem patri referret, ſic Regem commovit, ut odio implacabili arderet. Hac ratione partis opibus diſceſſit. Herodes vero tantā iracundia contra filios efferbuit, ut calumniatoribus jam nihil eſſet opus, ſed ipſe dicta factaque eorum omnia curioſe indagaret atque obſervaret: Cum autem duo ex Regis ſatellitibus per iracundiam expulſi, cum Alexandri miniſtris equitarent, ab eoque munera accepiſſent: Herodes ſtatim ſiniſtri aliquid ſuſpicatus, quæſtiones de iis habuit. Ii vero principio cruciatus tolerantes, deinde narrarunt, Alexandrum a ſe petiiſſe, ut Herodem in venatu occiderent. Sunt & de Alexandrii caſtelli præfecto quæſtiones habitæ, quaſi promiſiſſet, ſe adoleſcentes caſtello recepturum. illo autem nihil conficente, filius ejus ita factum eſſe affirmavit, & litteras ea de re obtulit, quæ Alexandri manu ſcriptæ viderentur. Tum vero Herodes non jam dubitabat de filiorum inſidiis, licet Alexandro Antipatri dolo id ſcriptum eſſe concinnatum affirmante. Adoleſcentes igitur tum obſervabantur, atque in ignominia & meta damnatorum erant. Ariſtobulus autem ſocrum Salomen vicem ſuam dolere, & eum odiſſe qui talia crederet, putans: *Hæc*, inquit, *tibi quoque periculum denuntiant, cui ſpes nuptiarum Syllæi crimini datur*. Ea verba mulier ſtatim ad fratrem defert. Qui utrumque filium vinctum ſeorſim cuſtodiri, ac ſingulatim ſcribere jubet, quæ contra patrem meditatus eſſet. Illi ſcribunt ſe inſidias contra patrem neque animis agitaſſe, neque comparaſſe; ſed fugam ſpectaſſe neceſſario, quod vitam ſollicitam & ſuſpectam degerent. Tum igitur Alexandrum vinctum eduxit, præſente & audiente Archelai legato, & de fuga percontatus eſt, quo & quomodo diſcedere voluerint? ille vero, ad Archelaum, reſpondit, qui pollicitus eſſet, ſe eum inde Romam miſſurum, nihil autem aliud gravius in patrem cogitaſſe. His dictis, Rex duos e ſuis Romam ad Cæſarem cum litteris miſit, ac juſſit navi ad Ciliciam appulſa cum Archelao expoſtulare, quod inſidiarum filiis ſuis adjutor fuiſſet; Archelaus vero reſpondit, ſe promiſiſſe adoleſcentes ſuſcepturum, propter & ipſorum & patris utilitatem, ſed ad Cæſarem miſſurum ſe ſe negavit. Illi Romam profecti Cæſari litteras reddiderunt: qui reſcripſit, ſe dolere propter ejus filios, ſed omnem ipſi auctoritatem dare: qui ſi facinus impium in ſe admiſerint, puniendos pro parricidis: ſin fugam dumtaxat cogitarint, in eos verbis caſtigatos nihil gravius conſulendum. Conſultum autem videri ſibi, ut convocato Be-

Edit. Pariſ. pag. 251.

Alexander & Ariſtobulus vincti.

Cæſaris ad Herodem litteræ.

A ῥ Αρχελάῳ, ὅθεν ῥ ἡ Γλαφύρα τιμᾶν ὑπεκρίνετο. Τούτῳ σωνὼν γεγονότι Αλέξανδρος τὰ καθ ἑαυτὸν ἐξετραγῴδει, ῥ τὰ κατὰ τῆ μητέρα ἐδίδασκε, ῥ ἔλεγε μὴ δοκεῖν ἀνεκτά. Καὶ ὁ μὲν ἀλγῶν τοιούτους λόγους ποιοῖτο πρὸς τὸ Εὐρυκλῆ. Ο δ πάντα τῷ Αντιπάτρῳ ἀνέφερε. Αντίπατρος δὲ δώροις αὐτὸν ἐδιξιοῦτο, ῥ ἔξις πρὸς τὸν πατέρα τοὺς λόγους φράζειν. Ο δὲ ἅπτο τοῦ Βασιλέως διέθηκεν, ὡς ἀμετάγνωστον ποιῆσαι τὸ μῖσος, Καὶ ὁ μὲν ἄπαις χρηματισάμενος. Ηρῴδης δὲ τοιοῦτον πρὸς τοὺς παῖδας ἐξώργιστο, ὡς μηκέτι δεῖσθαι ἐγβολῶν, ἀλλ' αὐτὸς περιεργάζεσθαι τὰ ἐκείνων, ῥ παρατρέπειν ἔτασε. Δύο γοῦν τῶν σωματοφυλάκων τῆ Βασιλέως B κατ' ὀργὴν αὐτῆ ἀπιωσμένοι, τοῖς περὶ Αλέξανδρον συνιππάζοντο, ῥ δῶρα ἐξ ἐκείνου ἐλάμβανον. Υπερπίσας δὲν πάντας Ηρῴδης, δίδυς ἐβασάνιζεν. Οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον διεταρτίοντο, εἶτ' ἀπήγγελλον ὡς πεῖσαι αὐτὸς κτεῖναι δηρῶντα τὸν Ηρῴδην Αλέξανδρος. Καὶ ὁ φρούραρχος δὲ τῶ Αλεξανδρείου ἐπαίζετο, ὡς ἐπαγγελλόμενος, δέξασθαι τὸς νεανίσκους ἐς τῆ φρουρίαν. Κἀκεῖνος μὲν ἀδὲν ὡμολόγει· ὁ δὲ ἐρὸς αὐτῆ ταῦτα γενέσθαι κατέθετο, ῥ γράμματα ἐπέδωκε περὶ τούτων, ὡς εἰκάσαι ἐκ τῆ Αλεξάνδρου χειρός. Ο μὲν δὴν Ηρῴδης ἔτι ἐσταστάσιμος ἦν περὶ τῆς τῶ παίδων ἐπιβουλῆς. Αλέξανδρος C δὲ δὶ Αντιπάτρου τὸ γραμματίδιον κακουργεῖσθαι διεχυρίζετο. Τότε μὲν δὴν φυλακὴ τῶ νεανίσκων ἐγένετο, ῥ κατάδικοι ἦσαν ἀδοξίας ῥ δίος. Ο δὲ Αριστόβυλος τῆ ἑαυτῆ πενθερᾶν Σαλώμην συναλγεῖν οἰόμενος, ῥ μισεῖν τὸν τὰ τοιαῦτα πεισθέμενον, Ταῦτα ῥ σοὶ, ἔφη, κίνδυνον προμηνύει, ἐμβεβλημένῃ κατ' ἐλπίδα γάμων Συλαίῳ. Τοίνυν ἐκείνη τοὺς λόγους ἐδὺς προσφέρει τῆ ἀδελφῆ. Ο δὲ διθεῖσα τάχιστα ἐ ἄμφω τοὺς υἱοὺς, ῥ ἀπ' ἀλλήλων ἐμφανῶσαι, γράψαιτε ἕκαστον ὅσα ἐν τῶ πατρὸς ἐμελέτησαν. Οἱ δὲ γράφουσιν, ἐπιβουλὴν μὲν ἔτ' ἐπενοῆσαι κατὰ τῶ πατρὸς, οὔτε μὴν συσκευάσασθαι, δρασμὸν δὲ μελετῆσαι, ῥ τοῦτον δι' ἀνάγκην, ὑποπτου ῥ περιδεῶς οὔσης αὐτοῖς τῆς ζωῆς. D Τότε τοίνυν ἕκαστος ἐξ Αρχελάου μεταβάντος, ἐξῆγε τὸν Αλέξανδρον δεσμώτην, ῥ περὶ τῆς φυγῆς ἐπυνθάνετο ἐπ' ἀκροάσει τῶ ἀφεστῶτος, ὅπου ῥ πῶς ἐγνώκασιν ἀποχωρεῖν; ὁ δὲ πρὸς Αρχέλαον ἔφη, ἐκεῖθεν εἰς Ρώμην συνθέμενον ἐκπέμψειν, ἄλλο δὲ ἐδὲν ἄτοπον ἢ δυσχερὲς λογίσασθαι κατὰ τῶ πατρός. Τότον ἅπαν ῥηθέντων, ὁ Βασιλεὺς γράμματα πρὸς Καίσαρα δοὺς, δύο τῆ ὑπ' αὐτὸν ἐπέλασιν ἐν παράπλῳ τῆ Κιλικίᾳ προσχόντας, ἐντυχεῖν Αρχελάῳ, ῥ μέμψασθαι, ὅτι τῆς ἐπιβαλῆς τοῖς παισὶ συνεφρόντισε. Αρχέλαος μέν τοι ἀπελογεῖτο δέξασθαι τοὺς νεανίας σωθέντας, ἐκ τὸ συμφέρον κρίνειν ῥ τῆ πατρὶ, οὐ μὴν πρὸς E Καίσαρα πέμψειν. Εἰς Ρώμην δὲ ἀποπεμφθέντες οἱ τῆ ἐπιστολῆν κομισαὶ, ταύτας δεδώκασι Καίσαρι. Ο δὲ ἀντιπέστειλεν, ἄχθεσθαι ἐπὶ τοῖς παισὶν, ἐπ' ἐκείνῳ δὲ ἐ πᾶσαν ἐξουσίαν ποιεῖν. Καὶ εἰ μέν τι αὐτῶν πεποιήκασιν, ἐπιξήναι ὡς πατραλοίας· εἰ δὲ δρασμὸν ἐνεύσησαν, ἄλλως νουθετήσαντα μηδὲν ἀνήκεστον ἐκπράξασθαι. Συμβουλεύειν δ' αὐτῷ περὶ Βηρυτὸν συναγαγόντα συ-

νίδειον, καὶ παραλαβόντα τοὺς ἡγεμόνας καὶ τῶν Καπ- A
παδοκῶν Βασιλέα Ἀρχέλαον, καὶ ὅσους τῶν ἄλλων εἰδέναι
ἐπιφανεῖς ἀξιώσασι, μετ' ἐκείνων τὸ δέον σκοπεῖν.

κβ. Ταύτην δεξάμενος τὴν ἐπιστολὴν ὁ Ἡρῴδης, ἐκάλει πρὸς τὸ συνέδριον οὓς ἐβούλετο, Ἀρχέλαον δὲ ἔχθραν παραιτησάμενος, ἃ καὶ ἐναντιωθήσεσθαι τῇ γνώμῃ νομίζων αὐτῷ. Ἤδη δὲ συνηγμένων τῷ τε πλήθει τῶν ἄλλων, κατηγορεῖ τῶν παίδων ὁ Βασιλεύς, καὶ τὰ δι' αὐτῶν ἐκείνων γραφέντα ὑπαναγινώσκειν, ἐν οἷς οὐδὲν ἐγέγραπτο ἕτερον, ἢ ὅτι φυγεῖν βουλεύοιντο, καὶ λοιδορίαι τινὲς εἰς αὐτὸν, ὁπόσῃ χὰρ ἦν δύνασιν ἔχουσαι. Καὶ τέλος εἶπεν, καὶ ἐκ τῆς φύσεως καὶ ἐκ τοῦ Καίσαρος αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν δεδόσθαι. Καὶ νόμον προσέθηκε πάτριον, ὃς ἐκέλευε, εἴ τις κατηγορήσαιτο παῖδες εἰ γονεῖς, ἐπιθεῖναι τὰς χεῖρας τῇ κεφαλῇ, τοὺς περιεστῶτας τοῦτον ὀφείλειν λιθοβολῆσαι, καὶ οὕτως ἀποκτεῖναι. Οὗπερ ἔλεγε δυνάσθαι καὶ αὐτὸς ἐν τῇ πατρίδι ἐν τῇ βασιλείᾳ ποιεῖν, ἀναμεῖναι δὲ τὴν ἐκείνων χεῖρα. Ταῦτα τοῦ Ἡρῴδου εἰπόντος, οἱ συνεδρεύοντες καὶ ἐξουσίαν ἐκόντων αὐτῷ, τῶν παισὶν μηδὲ παρεγγένων εἰς τὸ συνέδριον, καί τινες μὲν κατεψηφίζοντο τοῦ Ἡρῴδου υἱοῦ, ἀλλ' ἀ μὴν τοῦ καὶ κτείνειν, οἱ δέ γε πλείους καὶ θανάτου κολάζειν αὐτὸν ἀπεφαίνοντο. Καὶ ἐπὶ πᾶσι διελύετο τὸ συνέδριον. Ἡρῴδης δὲ ἦκεν εἰς Τύρον, καὶ τὸν παῖδας ἄγων. Ὡς δὲ ἦλθον εἰς Καισάρειαν, μετέωροι πάντες ἦσαν, ποῖ τὰ κατὰ τὰς πατρίδας χωρήσειν, ἐκδεχόμενοι, καὶ πῶς μὲν γενομένοις εὐτυχέστατον. Οὐκ ἐῶ δὲ ἀκίνδυνον, εἴ τί γε ὑπὲρ ἐκείνων εἰπεῖν, ἢ ἀκοῦσαι ἑτέρῳ λέγοντος. Ἀλλ' ὀδυνηρῶς μὲν, ἀναύδως δὲ τὸ πάθος ἕφερον καὶ ὑπερβολῇ. Στρατιώτης δέ τις ὀνόματι Τήρων, υἱὸς αὐτῷ καθ' ἡλικίαν ὢν τοῦ Ἀλεξάνδρου φίλος, πολλὰ καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἔλεγε, καὶ παρὰ Βασιλέως δὲ παῤῥησιασάμενος, μόνος μόνῳ ἐντυχεῖν ἠξίου. Καὶ ἐδόθη, Ποῖ ποτέ σοι, ἔφη ὁ πιστὸς ἐκεῖνος τοῦς; τίς δὲ ἡ τοῦ φίλου καὶ συγγενοῦς ἐρημία; εἶπε καὶ σκέψῃ, τί τὸ πραττόμενον, εἰ δύο παισὶν ἐκ βασιλίδος σοι γνησιοὺς γενομένοις, εἰς πᾶσιν ἀριτλὸν ἄρας ἀναιρήσεις, σεαυτὸν ἐν γήρᾳ καταλιπὼν ἐφ' ἑνὶ παιδὶ καὶ συγγενεῖ, ὃν αὐτὸς τοσαυτάκις καταγνοὺς θάνατον; μὴ ἐννόησεις, ὅτι καὶ τὸ ὄχλων ἡ σιωπὴ καὶ μέγεθος τῶν παθῶν ἐστὶ, καὶ πᾶσα ἡ στρατιὰ ἕλεον μὲν τῶν ἀτυχούντων, μῖσος δὲ τῶν ταῦτα ἐργαζομένων ἐχόντων; Ἥκουε ταῦτα ὁ Βασιλεὺς ἐν ἀρχῇ μὲν ἀγνώμονος. Ὁ δὲ Τήρων ἀμείτῳ καὶ στρατιωτικῇ χρώμενος παῤῥησίᾳ, καὶ Ἡρῴδου ἐπάρξαι, καὶ ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν κεκίνητο ἀγανάκτησιν. Καὶ προσάττει, καὶ Τήρωνα δήσαντας, ἔχειν ἐν φυλακῇ. Ἐπιτίθεται δὲ τῷ καιρῷ καὶ Τρύφων τοῦ Βασιλέως κουρεὺς, εἰπὼν, ὡς ἀπειθοῖτο πολλάκις αὐτῷ τοῦ Τήρωνος, ξυρᾶν τὸν λαιμὸν τοῦ Βασιλέως τιμεῖν· ἴσοιδα δ' ἐν φιλίᾳ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ αὐτὸς συλλαμβάνεται· καὶ ἐν βασάνοις ἦσαν ὅ τε Τήρων τε, καὶ ὁ παῖς αὐτοῦ, καὶ αὐτὸς ὁ κουρεύς. Διαπαρτρομένου δ' ἐν ταῖς βασάνοις τοῦ Τήρωνος, ἐρᾷ ὁ παῖς τοῦ πατέρα χαλεπῶς ἀχθόμενος, ἔφη, μηνύσειν τοῦ Βασιλεῖ τὴν ἀλήθειαν, εἰ μέλλοι ῥύσασθαι τοῦ βασάνων τὸν πατέρα καὶ ἑαυτόν. Λαβὼν δὲ πίστεις, ἔλεγεν εἶναι συνθήκην ἐπιθέσθαι τοῦ Βασιλεῖ δι' αὐτοχειρίας τὸν Τήρωνα. Ταῦτα εἰπὼν, ἐξαιρεῖ τὸν πατέρα τῆς ἀνάγκης. Ὁ δ' Ἡρῴδης οὐδὲν ἔτι ἐνδοιάσιμον τῇ ψυχῇ καταλελοιπὼς περὶ τοῦ τετο-

ryti concilio, & ducibus atque Cappadocum Rege Archelao, & aliis viris dignitate illustribus adhibitis, quid statuendum esse videatur, deliberet. LIBER V.

XXII. Herodes hac epistola accepta, ad concilium vocavit quos voluit: Archelao, sive quod eum oderat, sive quod voluntati suæ refragaturum putabat, præterito. Ducibus & cæteris jam congregatis, Rex filios accusat, recitatis ipsorum scriptis, quæ nihil aliud continebant, præter ficæ consilium, & convitia quædam patri malevolentiam exprobrantia. Postremo dixit, & à natura & a Cæsare potestatem sibi datam esse: legemque patriam adjecit, quæ juberet, si quem parentes, manibus illius capiti impositis, accusarent: eos qui circumstarent, necessario lapidibus reum occidere. Quod cum ipse domi in patria facere potuisset, illorum tamen suffragia expectasse. Hæc Herode locuto, qui in consilio aderant, adolescentibus nec in medium prodoctis, auctoritatem ei confirmarunt: ac nonnulli sane adolescentes condemnarunt, non tamen capitis: plerique capitis etiam eos condemnarunt. Concilio sic dimisso, Herodes adductis filiis Tyrum venit, inde Cæsaream, ubi omnes expectatione suspensi fuere, quo tandem res illorum evasuræ essent: quamvis autem ea gravitet ferrent, non tutum tamen erat, vel quicquam de illis loqui, vel aliis dicentibus audire. Itaque casum illum mœsto silentio dissimulabant. Verum miles quidam nomine Teron, qui filium Alexandro æqualem atque amicum habebat, multa in populi frequentia locutus, etiam a Rege petere ausus est, cum eo solo colloquendi facultatem: qua impetrata: *Quo tandem*, inquit, *excellens ista prudentia abiit? Quæ est ista ab amicis & cognatis solitudo? Non aliquando considerabis, quo res evasura sit, si duobus adolescentibus ex matre regina susceptis, omni virtutum genere præstantibus, interfectis, tua senectus uni filio inuitetur, & cognati, quos ipse tales capitis condemnasti? Non cogitabis silentii populi causam esse doloris magnitudinem, totumque exercitum in calamitosos misericordiam, in calamitatis auctores odium gerere?* Rex illa principio non iracunde audiebat. Sed Teronis immoderata & militari libertate & militum indignatione commotus, Teronem in vinculis asservari jussit. Qua occasione arrepta, Tryphon regis tonsor dixit, se a Terone sæpius sollicitatum, ut Regis gulam novacula abscinderet: quo facto, principem locum apud Alexandrum habiturus esset. His dictis & ipse comprehenditur: quæstiones de Terone, ejus filio, & tonsore habentur. Quam necessitatem patre fortiter tolerante, filius, qui quam is misere affectus esset, cerneret, dixit, se Regi veritatem indicaturum, si patrem & se illis cruciatibus liberare vellet. Fide accepta, convenisse, ait, ut Teron suis manibus Regem occidat. His dictis, patrem ærumna liberat. Herodes vero omni dubitatione pa-

Edit. Paris. pag. 252.

Berytium concilium filios Herodis capitis condemnato.

Teron miles pro filio apud Herodem intercedit.

Alexandri Aristobuli, Teronis filii, & Tryphonis, & CCC. eorum interitus.

pag. 255.

LIBER V.

terni animi repudiata, decretum ſuum exequi ſtatuit. Itaque Alexander & Ariſtobulus Sebaſten perducti, illius juſſu laqueo præfocantur. Sunt & ccc. duces rei, & Teron cum filio & tonſore producti atque accuſati, quos populus telis obiter arreptis interfecit. Antipatro, cum fratres ſuſtuliſſet, difficilior facta eſt regni adeptio, ſuſceptis popularium odiis, ac militum in primis: ſed regni fuit interea cum patre particeps, qui ei fidem habebat. Alexandri uxorem ad patrem remiſit Herodes, interfectorum liberos magno ſtudio aluit. Suſceperat enim Alexander ex Glaphyra duos mares: Ariſtobulus e Bernice tres filios, & duas filiolas. Natus eſt & Regi e Pontificis filia Herodes. Habuit enim ix. mulieres in matrimonio: idque more gentis, apud quam receptum erat, eodem tempore plures uxores alere, inter quas fuere Antipatri mater, & filia Pontificis: e qua, ut dictum eſt, filium ſibi cognominem procreavit. Fuit ei & fratris filia nupta, & conſobrina cum ea, præterea Samaritana quædam, cujus filii fuere Antipas & Archelaus & Olympias filia. Inter ejus uxores etiam Cleopatra Hieroſolymitana numerabatur, cujus filii fuerunt Herodes & Philippus. Præterea Pallas, e qua Phaſaelum ſuſcepit; ac Phædra & Elpis, quæ ei Roxanen & Salomen filias peperere-runt. Suſceperat & e Mariamme duas filiolas.

Herodis conjugia & familia.

XXIII. Atque hæc familia Herodis fuit: ſed ſumma rerum ad ſolum Antipatrum ſpectabat, omnibus formidabilem non tam poteſtate, quam morum improbitate: quem Pheroras maxime colebat, & ab eo vicifſim colebatur. Salome vero eis adverſabatur, quæ rebus ſuo nomini contrariis (id enim pacem ſignificat) ſemper ſtudebat, non pacifica, ſed pugnax admodum, & alios ad ſeditiones, ad pugnas, ad jura cognationis & neceſſitudinis dirimenda incitare ſolita. Ea explorata Antipatri & Pheroræ conjunctione, Herodi ait, eorum benevolentiam in ipſius fraudem tendere. Cujus illi calumnia intellecta, quamvis clam concordiam colerent, publice autem mutuis odiis & convitiis certarent: Salomen tamen non fefellerunt, indagantem omnia, & Regi nuntiantem, occulta conciliabula, compotationes & conſilia arcana; quæ ipſe etiam pleraque intelligebat. Phariſæi vero gynæconitide ſibi conciliata, homines accurata patriæ legis obſervatione tumidi, Regi adverſabantur. Nam cum cæteri omnes in fidem Cæſaris & Regis Herodis juraſſent: illi ſoli refragati ſunt, ſex millium numero, & quia Pheroræ conjugi bene cupiebant, prædixerunt, regnum Herodi divinitus abrogatum, Pheroræ ejuſque poſteris attributum eſſe. Ne hæc quidem Salomes improbitatem latuerunt, quin ſtatim Regi renuntiarentur. Phariſæi autem

Salome Antipatro & Pheroræ inſidiatur.

Edit. Pariſ. pag. 254.

Phariſæorum aſſentatio occaſionem præbet Pheroræ obſequendi.

γονίας, τέλος τῇ προαιρέσει ἐπέθετο. Καὶ ἀχθήσης εἰς Σεβαστὸν Ἀλέξανδρός τε ἡ Ἀριστόβουλος, ἐπιπάξαντος τὸ πατρὸς τραγγάλῃ ἀπηγχονήθησαν. Προαγαγὼν δ' εἰς τὸ πλῆθος τριακοσίους τῶν ἡγεμόνων τοὺς ἐπ' αἰτίᾳ γενομένους, καὶ τὸν Τήρωνα, σὺν τῷ παιδὶ, καὶ τὸν κουρέα, κατηγόρους αὐτῶν, ὃς εἰ τὸ πλῆθος βάλλοντες τοῖς παρατυχοῦσιν, ἀπέκτειναν. Ἀντιπάτρῳ δὲ κατεργασαμένῳ τοὺς ἀδελφοὺς, ἐργωδεστέρα ἐπὶ τῆς βασιλείας ἐπιτυχία, μίσους τῷ ἤθει φύντος πρὸς αὐτὸν, καὶ μάλιστα τῷ ἐπιτηδείῳ. Τέως δὲ συνῆρχε τῷ πατρὶ, καὶ ἐπιστεύετο παρ' αὐτοῦ. Τῷ δὲ Ἀλεξάνδρου γυναῖκα Ἡρῴδης πρὸς τὰ πάτρια ἀπέπεμψε, ἐτρεφε δὲ τὰ τῷ θανάτου τέκνα πάνυ ἐπιμελῶς. Ἦσαν δὲ Ἀλεξάνδρῳ μὲν ἐκ Γλαφύρας ἄρσενες δύο, Ἀριστοβούλῳ δὲ ἐκ Βερενίκης υἱοὶ τρεῖς, καὶ δύο θυγάτρια. γέγονε δὲ τῷ Βασιλεῖ καὶ ἐκ τῆς Ἀρχιερέως θυγατρὸς Ἡρῴδης υἱός. Ἐννέα δὲ τῷ Βασιλεῖ συνῴκησαν γυναῖκες, πάτερων ὃν καὶ πλείοσι καὶ αὐτὸν συνοικεῖν. ἦσαν δὲ ἔκ τε τῆς Ἀντιπάτρου μήτηρ, καὶ ἡ τοῦ Ἀρχιερέως θυγάτηρ, ἐξ ἧς, ὡς εἴρηται, παῖς αὐτῷ ἐγεννήθη ὁμώνυμος. Ἦν δὲ καὶ ἀδελφοῦ παῖς αὐτῷ μία γεγαμημένη, καὶ ἀνεψιὰ σὺν αὐτῇ, ἐξάδελφοι δηλαδή· τὰς δὲ ἐξαδέλφας ἀνεψιὰς ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ, ὡς ἔστιν εὑρεῖν πολλαχοῦ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, καὶ παρὰ τοῖς βίβλοις τοῖς νομικοῖς. Ἦν δ' ἐκ τῶν γυναικῶν Ἡρῴδῃ κἀκεῖθεν ἔθνους τῶν Σαμαρέων μία, ἧς ἦσαν παῖδες Ἀντίπας τε καὶ Ἀρχέλαος, καὶ θυγάτηρ Ὀλυμπιάς. καὶ Κλεοπάτρα δὲ Ἱεροσολυμῖτις τῶν γυναικῶν συνῳκήθη. Καὶ τούτων παῖδες Ἡρῴδης καὶ Φίλιππος. Καὶ Πάλλας δὲ ἦν ἐκ τῶν αὐτῷ γαμετῶν, Φασάηλον τεκοῦσα παῖδα αὐτῷ, καὶ ἔτι τῶν λοιπῶν Φαίδρα καὶ Ἐλπὶς συνῴκησαν αὐτῷ. Ἦσαν δὲ Ἡρῴδῃ καὶ δύο θυγάτρια ἐκ Μαριάμμης, καὶ ἐκ Φαίδρας δὲ καὶ Ἐλπίδος ἔφυσαν αὐτῷ θυγατέρες Ῥωξάνη καὶ Σαλώμη.

κγ΄. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ γένος Ἡρῴδου. Τὰ δὲ πράγματα πρὸς μόνον τὸν Ἀντίπατρον ἀφεώρων, καὶ ἦν ἅπασι φοβερὸς, ἐκ τοσούτου τῇ δυνάστείᾳ, ὅσου τῷ τῷ τρόπων κακότητι. Μάλιστα δὲ αὐτὸν Φερώρας ἐθεράπευε, καὶ ἀντεθεραπεύετο δὲ αὐτοῖς ὑπὸ Σαλώμης, ἐναντίως αἰεὶ πρὸς τὸν πλησίον αὐτῷ συμπαθείᾳ ἐχούσης. Ἡ μὲν γὰρ εἰρήνης σημαντικὸν καὶ εἰρηνικὴν εἶναι τὸν ὄνομα κεκληρωμένη ἦν. Ἡ δὲ Φερώρα μάχιμος ἦν, καὶ ἐπῆρε πρὸς πάσας καὶ μάχας καὶ συγχύσεις ἀλλοτρίωσιν διεγείρασα. Λύπη καταστᾶσα τῷ Ἀντιπάτρῳ καὶ Φερώρᾳ οἰκείοις, ἤλγει τῷ Ἡρῴδῃ, ἐπὶ κακῷ τῷ αὐτῷ τῷ τέκνων γενέσθαι δόξαι. Γενόντες οὖν ἐκεῖνοι τὴν τῆς Σαλώμης ὑποβολὴν, ὃ τῷ μὲν πατρὶ μῖσος κατ' ἀλλήλων καὶ λοιδορίας ἅπαν ἐπισπάσοντες, κεκρυμμένους δὲ τοὺς πρὸς ἀλλήλους ἐπήρωσι ὁμόσαι. Τὴν Σαλώμην δ' οὐκ ἐλάνθανον, πάντα τε ἀνιχνεύσασαι καὶ τῷ Βασιλεῖ ἀπαγγέλλουσαν συμβόλους λαθραίους, συμπόσιά τε καὶ ἀνίχνους βουλεύσεις. Ὁ δὲ καὶ αὐτὸς τὰ πολλὰ συνίει. Φαρισαῖοι δὲ τὸν γυναικωνίτιδα οἰκειούμενοι, ἄνδρωποι μέγα φρονοῦντες ἐπ' ἀκριβώσει τοῦ πατρίου νόμου, καὶ Βασιλεῖ ἀντιπράττοντες, οἳ πάντων ὁμωμοκότων Καίσαρι δουλεύειν καὶ τῷ Βασιλεῖ Ἡρῴδῃ, αὐτοὶ οὐκ ἐπείσθησαν, ὄντες ὑπὲρ ἑξακισχίλιοι. Τῇ δὲ γυναικὶ Φερώρα τύχοντες παρῆλεγον, Ἡρῴδῃ τέλος τῆς ἀρχῆς καταψηφίσθαι παρὰ θεοῦ, τιμᾶσθαι δὲ αὐτῷ Φερώρᾳ τε καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ. Οὐδὲ ταῦτα τῷ τῆς Σαλώμης μοχθηρίᾳ δόλῳ, καὶ αὐτίκα τῷ Βασιλεῖ ἀπηγγέλετο. Τῶν μὲν οὖν Φαρισαίων οἱ ἐπὶ τούτοις ἐληλεγμένοι, ἀνῄρηντο, καὶ ὁ εὐνοῦχος Βαγώας,

Κάρος τέ τις ἐπὶ σώματος κάλλει ἐξαίρετος, καὶ Ἡρῴδῃ ὡς παιδικὰ, καὶ ἕτεροι τῶν περὶ τὸν Βασιλέα, ὡς συνίσορες. Εἶτα συνέδριον καθίσας ὁ Βασιλεὺς, τὰς Φερώρᾳ γυναικὸς κατηγόρει, καὶ ἀπειθήμει πολλὰ αἰτιάματα, καὶ τέλος ἐρᾶς τῆ Φερώρᾳ τὸν λόγον τρέψας, Δόκει ἔλεγε, καὶ σοὶ ἐμοτοκέλλεσόν σε ἐξ ἀνάγκης ταύτην τὴν γυναῖκα ἀποπέμψασθαι. Νῦν γοῦν εἰ τὴς ἐμῆς συγγενείας ἀντέποιῃ, τῶν μετ' αὐτῆς συμβίωσιν παραιτῇ. Ὁ δὲ πρότερον θανεῖν αἱρεῖσθαι ἀπεκρίνατο, ἢ ζῶν ἀποστερεῖσθαι τῆς γυναικός. Ἐντεῦθεν Ἡρῴδης Ἀντιπάτρῳ τῷ υἱεῖ καὶ τῇ ἐκείνου μητρὶ Φερώρᾳ συνομιλεῖν ἀπηγόρευσε, καὶ ταῖς γυναιξὶ συνεῖναι. Οἱ δὲ κατηγέντο, συνίσασι δὲ ἀλλήλοις καὶ συνεχώμαζον ἐν καιρῷ. Ἀντίπατρος δὲ τῷ ὀργῇ τοῦ πατρὸς ὑφορώμενος, γράφει τοῖς ἐν Ῥώμῃ φίλοις, ἐπιστέλλων Ἡρῴδῃ, τιθέναι πρὸς Καίσαρα ἐν Ἀντίοχείᾳ. Πέμπτῳ γοῦν εἰς Ῥώμην μετὰ δώρων Ἀντίπατρος φέρων καὶ Φαδήλιον Ἡρῴδῃ αὐτῷ τῶν ἀρχῶν διδοῦσαν. Εἰ δὲ φθάσειε θανὼν, Ἡρῴδῃ τῷ ἐκ τῆς Ἀρχηρίου γεγαμένῳ ἀνεψιῷ. Φερώρᾳ δὲ μὴ ἀφίστα τῶν γυναικὸς, ἀναχωρεῖν ἐπέπεττεν ὁ Ἡρῴδης. Καὶ ὃς ἐπὶ τὴν Τετραρχίαν ἀπῆρεν, ὀμόσας οὐ πρότερον ἥξειν, ἢ πύθοιτο τελεύτησαι τὸν ἀδελφόν. Ὡς τε καὶ νοσήσαντος τοῦ Βασιλέως κληθεὶς, οὐκ ὑπέκυσεν, ἵνα μὴ παραβαίη τὸν ὅρκον. Ἡρῴδης δ' ἕτερον, φθάσαι προσέταττε, ἵνα πρὸς ἀκμὴν αὐτοκλητὸς, καὶ θανόντα τιμήσειν. Ἡ δὲ Φερώρᾳ τελευτὴ ἀρχὴ κακῶν τῷ Ἀντιπάτρῳ ἐγένετο, τιμημένου τὸν θάνατον τῆς ἀδελφοκτονίας αὐτόν. Δικαίδυμοι γὰρ δύο ἐκ Φερώρᾳ τιμίων, ἤξίουν Ἡρῴδην, μὴ ἐᾶσαι τὸν ἀδελφὸν ἀναιδίκητον, φαρμάκῳ ἀναιρεθέντα. Ταῦτα πρὸς δικαιοῦντο, ὡς ἐξέπεσεν τὸν Βασιλέα ἀκούσας· καὶ ἐβασανίζοντο γυναῖκες δοῦλαι τε καὶ ἐλεύθεραι. Αἱ μὲν ἄλλαι ἐπικρύπτειν ἔχειν δοῦσαι, μία δέ τις ἄλλο μὲν ἐρεῖν οὐδὲν, θεὸν δ' ἐπικαλεῖτο, ποικίλας ἀπάγχας τῶν Ἀντιπάτρου μητρὶ περιπεσεῖν, ὡς κακῶν αἰτίαν. Ταῦτα ὡς πλείονα τὸν Ἡρῴδην ἐκίνησεν ὀργὴν· καὶ πάσας, σφοδροτέρας βασάνοις αἱ γυναῖκες παρεβλήθησαν, πεπαίπασιν ἔπτυσα, τὰς κώμας καὶ τὰς κρυπτὰς συνόδους, καὶ λόγους Ἀντιπάτρου πρὸς τὴν μητέρα γενομένους Φερώρᾳ, μῖσος πρὸς τὸν πατέρα, ἐλοφύρσεις πρὸς τῶν μητέρα ὅτι ἐτιμήκοτο ἀεὶ παρὰ πατρὶ, ὡς μηδ' αἰδεῖσθαι τὴν τοῦ βασιλέως ἀδελφὴν, ἔτοκος αὐτῷ γένηται, ἣν γῆρας ἤδη αὐτῷ ἐπικείμενον· καὶ ἄλλα δὲ πλείω, καὶ τὸν πατρὸς καθαπτόμενα, αἱ γυναῖκες ἔλεγον. Ταύτας ἅπας κατηγορεῖ Ἀντιπάτρου ὁ Βασιλεὺς, ἀφαιρεῖται μὲν τῶν ἐκείνου μητέρα τῶν Δωρίδα τὸν περὶ αὐτῶν πάντα κόσμον· πολλῶν αὐτῶν δὲ ἀποστέρησιν. Μάλιστα δ' ἐξάπτειν κατὰ τοῦ υἱοῦ τὸν Ἡρῴδην ἐπέτρεπε ἐκείνου Ἀντίπατρος, ἀλλά τε κακεργεῖν ἐν τῇ βασανίζεσθαι, καὶ ὅτι φάρμακον δοῦν Φερώρᾳ, ἐντειλάμενος δοῦναι αὐτῇ τῷ πατρὶ παρὰ τῶν ἀποδημίαν αὐτοῦ, ἵν' εἰ αὐτοῦ ποτὲ μὴ παρὼν, ἢ τῶν ἐν Φερώρᾳ φυλάσσειν δοκοῖεν τῇ γυναικί. Καὶ ἡ γυνὴ δὲ ὁμολόγει, καὶ ἐπιοῦσα κομίσαι τὸ φάρμακον, ἐκ τῶν τεγῶν ἐρρίψε ἑαυτὴν, εἰ μὴν ἐπιλαβοῦσα.

orationis illius convivii, eunuchus Bagoas, Carus quidam excellenti forma Herodis amasius, atque alii Regii, tamquam arcanorum conscii, interfecti sunt. Deinde Rex indicto concilio Pherorae conjugem, multis criminibus in medium adductis, accusavit, ac denique oratione ad Pheroram conversa: *His de causis*, inquit, *muliercula pridem vitro tibi repudianda fuit. At nunc saltem, si fratrem meum perbiberi cupis, illius consuetudinem vitato.* Ille vero se mortem præoptare potius respondit, quam ut vivens uxorem deseraret. Ex eo Herodes Antipatro & mari ejus, Pherorae consuetudinem, & mulieribus, ne inter se convenirent, interdixit. Qui etsi id pollicerentur, tamen per tempus comessatum conveniebant. Antipater vero patris iram metuens, ab amicis petit, ut Herodi scribant, ut se Romam mittat. Ita pater eum cum muneribus in urbem mittit, testamentum ferentem, quo ei regnum legabatur. Sin ipsi aliquid accidisset, Herodi ex filia Pontificis genito. Pheroram, cum uxorem non repudiaret, discedere jussit. Is vero cum in Tetrarchiam suam abiret, juravit se ante audium fratris obitum reverti posse. Unde factum, ut nec Rege ægrotante accersitus veneriit, ne jusjurandum violaret. Herodes vero post, Pheroram ægrotantem vitro laviſit, & mortuo honorem habuit. Cæterum Pheroræ exitium Antipatro malorum fuit initium, numine, fratricidium ejus ulciscente. Nam duo honorati Pheroræ liberi rogarunt Herodem, ne fratris necem veneno subiati inultam esse pateretur. Quod cum probabile videretur, Regem ad rem certius indagandam permovit: habitæ sunt quæstiones de mulieribus ingenuis, & ancillis. Cæteris cum silentio cruciatus tolerantibus, una quædam nihil aliud dixit, nisi quod Deum precata esset, ut Antipatri mater, malorum auctor, tali necessitate urgeretur. Ea oratio Regem ad diligentiorem inquisitionem perpulit: ac mulieres cruciatibus fractis, arcana omnia detexerunt, comessationes, occultos congressus, sermones Antipatri cum Pheroræ mulieribus habitos, odium patris, lamentationes apud matrem, quod pater diutissime viveret, itaque se suavitatis imperii sensu carituram, si quando id adipisceretur, ob urgentem jam senectutem. Hæc atque alia plura, quæ patrem quoque tangerent, mulieres referebant. Ob quæ Rex Antipatro jam apud animum suum condemnato, matrem ejus Doridem repudiat, & omnem ei mundum exipit, pretii multorum talentum. In primis tamen Herodem contra filium inflammavit Antipater procurator illius: cum alia in quæstionibus confessus, tum illud, cum Pheroræ venenum dedisse, ac mandasse ut id patri per absentiam suam, quo minus suspectus esset, offerret. Pheroram autem id uxori af-

Edit. Paris. pag. 253.

Antipater, post Pheroræ obitum, deprehensis insidiis, a patre occiditur.

LIBER V.

servandum dedisse. Mulier id fatebatur, atque ad venenum afferendum egressa, de tecto se præcipitem dedit, nec tamen illo casu mortua est. Recreata igitur, & denuo a Rege interrogata, juravit, se rem omnem, ut gesta esset, exposituram. Dixit autem, *se venenum a marito accepisse, ab Antipatro contra ipsum patrem præparatum: sed cum ægrotante Pherora, ipse Rex fratrem coram coluisset, Pherorem, ejus benevolentia perspecta, sibi dixisse, ut venenum afferret, atque in conspectu suo cremaret. Se statim dicto audientem, maxima parte in ignem conjecta, parum sibi reservasse, quo uteretur, si post mariti obitum a Rege male tractaretur.* Ipsam quoque pyxidem cum veneno in medium protulit. Accusata est & Regis uxor, Pontificis filia, quam statim ejecit, ejusque filium ex testamento delevit, In quo ut Regis, ejus mentio fiebat: & socero Simoni Boethi filio, Pontificatu abrogato, Matthiam Theophili filium successorem dedit.

Edit Paris. pag. 236.

Bathylus Antipatri libertus.

XXIV. Interea Bathylus Antipatri libertus Roma adest, patroni matri & Pherorae venenum ferens: qui in tormentis dixit, id missum esse, ut si prius patrem non arrigisset, vel hoc cum conficeret. Afferebat etiam litteras Roma ab amicis Herodis, quibus Archelaus & Philippus, Romae studiorum gratia degentes, accusabantur, quasi patrem fraternarum cædium reum agerent, ac sibi ipsis timerent. Ex literae magnis largitionibus Antipatro constiterunt, Herodes vero ira occultata, eum maturare jussit, & de matre ejus quædam conquestus, eum se arbitrum sumpturum dixit, ubi rediisset. Eas litteras in Cilicia accepit: sed Pherorae obitum Tarenti cognitum aegerrime tulit, non ex benevolentia, sed quod ille Herodem non ut receperat, ante suum obitum sustulisset. Cum in portu Augusto, cui id nomen a Cæsare est inditum, appulisset, mala sua in conspectu habuit, nemine obviam eunte, nemine alloquente. Venit autem Hierosolyma, Varo Syriae Praetore in concilio assidente, quem Herodes accersierat, ut de rebus praesentibus cum eo consultaret. Regiam ingreditur purpuratus adhuc: a janitoribus admittitur, amicis ejus exclusis. Et quo redactus esset, cogitans, turbatur: praesertim cum a patre, ad quem salutandum accedebat, repelleretur, & fratricida atque insidiator vocaretur, quarum rerum auditorem & judicem postridie Varum fore. Cum in tantis malis abiret, occurrunt ei mater & uxor, filia Antigoni, ejus qui ante Herodem regnavit: e quibus toto negotio cognito, se ad judicium parabat. Postridie Herodes & Varus consederunt, convenerunt utriusque amici, & cognati Herodis, & consiliorum Antipatri indices, & materni servi Antipatri, epistolam mulieris ferentes, qua filium monebat, ne rediret, patrem enim rescisse omnia, & unum ei confugium superesse Cæsarem: caveret, ne in patris manus incideret. Cum autem Antipater supplex ante patrem procubuisset, obtestans, ut se audito demum sententiam ferret: Herodes eum in medium produci jubet, ipse filiorum

Quintilius Varus Syriae Praetor.

pag. 237.

A Καὶ ἀναπηδῆσαν πάλιν ἡρώτα ὁ Βασιλεὺς· ἡ δὲ ὤμοσε πάντα ἐρεῖν, ὡς ἐπέπρακτο. Καὶ λαβοῦσα, ἔφη, τὸ φάρμακον παρὰ τοῦ ἀνδρὸς, ἑτοιμασμένον ἐπ' αὐτὸν ὑπὸ πατρὸς ὑπ' Ἀντιπάτρου. Νοσήσαντος δὲ Φερώρα, ἐπεὶ ἦλθεν αὐτὸς ἐθεράπευε τὸν ἀδελφὸν, ὁρῶν σε τὸν αὐτοῦ ἐκεῖνος, πρὸς ἐμὲ, ἔφη, κόμισον· ὡς γνοίης τὸ φάρμακον, καὶ κατάκαυσον ἐπ' ὄψει ἐμῇ. Κἀγὼ αὐτίκα ὡς ἐκεῖνος ἐντέλλετο ἔπραττον, τὸ μὲν πλεῖστον πυρὶ παραδοῦσα, ἑαυτῇ δ' ὑπολελειμμένον ὀλίγον, ἵν' αὐτῷ χρησαίμην, εἴ μετασάντος Φερώρου κακά μοι παρὰ σοῦ ἀπαντᾷ. Παρῆγε δὲ ὡς τὸ μέσον τὴν πυξίδα τε καὶ τὸ φάρμακον. Κατηγορεῖτο δὴ καὶ τῆ Βασιλέως γυναὶ, ἡ τῷ Ἀρχιερέως θυγάτηρ, ὡς σωίσαν ἅπαντα· ἣν αὐτίκα ἐξέβαλε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἀπέλειψε τῶν ἐξ Ἰουδαίων, εἰς τὸ βασιλεῦσαι μεμνημένον ἐκείνου. Καὶ ἡ πενθερὸν Σίμωνα τὸν τοῦ Βοηθοῦ ὁ Ἀρχιερωσύνῃ ἀφείλετο, ἕτερον δὴ καθίσᾳ τῆ τοῦ Θεοφίλου Ματθίαν.

B

Βathylus Antipatri libertus.

Ἀπελεύθερος Ἀντιπάτρου Βάθυλος ὁπὸ Ῥώμης παρῶν φάρμακον κομίζων τῇ τοῦ Ἀντιπάτρου μητρὶ καὶ Φερώρᾳ· ὃς ἐπεξήμους, ἔλεγε πεμφθῆναι αὐτὸ, ἵν' εἰ μὴ τὸ πρότερον ἄπτοιτο τοῦ πατρὸς, τότε γοῦν καπρεργάθοιτο. Ἐπέφερετο δὲ καὶ γράμματα παρὰ τῶν ἐν Ῥώμῃ τῇ Ἡρῴδῃ φίλων, κατηγορίαν ποιούμενα Ἀρχελάου καὶ Φιλίππου, ἐν Ῥώμῃ διάγοντων ἐπὶ μαθήμασιν, ὡς πάχα τὸν πατέρα κατηγορούντων ἐπὶ τῷ φόνῳ τῷ ἀδελφῶν, καὶ δεδοικότων καὶ περὶ ἑαυτοῖς. Ταῦτα δὲ μεγάλων μισθῶν τῷ Ἀντιπάτρῳ ἐγίνετο. Ἡρῴδης δ' ἐπικρεμάμενος τὴν ὀργὴν, ἐπέλευε μὴ βραδύνειν· καὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ μίμψεις ἐπάγων, ἐπηγγέλλετο ἀναθήσεσθαι πάντας αὐτῷ, ὁπότε ἀφίκοιτο. Τύποις τοῖς γράμμασι περὶ Κιλικίαν ἐντυγχάνει. Ἐν Τάραντι δὲ τῷ Φερώρᾳ μαθὼν τελευτὴν, δεινῶς ἤνεγκεν, οὐ δι' ὤφελειαν, ἀλλ' ὅτι μὴ φθάσας, ὡς ὑπέσχετο, τῷ Ἡρῴδῃ ἀνεῖρηται, ἀπέθανε. Καταχθεὶς δὲ εἰς τὸν λεγόμενον Σεβαστὸν λιμένα, ἐπ' ὀνόματι τοῦ Καίσαρος οὕτω καλούμενον, ἐν πρώτοις ἦν ἤδη τοῖς κακοῖς, μή τινος αὐτῷ προσιόντος, μήτε προσαγορεύοντος. Παρῆν δ' ἐν Ἱεροσολύμοις, Οὐάρου τῆς Συρίας ἡγεμονεύοντος συνεδρεύοντος Ἡρῴδῃ, κληθέντος ἐπὶ συμβουλῇ περὶ τῶν ἐπιόντων. Καὶ εἰσίει τὰ βασίλεια πορφυρίδα ἔτι φορῶν. Οἱ γοῦν ἐπὶ ταῖς θύραις δέχονται μὲν τοῦ Ἀντίπατρον, τοὺς δὲ φίλους ἀπείργουσιν. Εθορυβεῖτο δὲ ἤδη καταιδῶν οἱ ἐλπλύθει, ἐπεὶ καὶ ὁ πατὴρ αὐτὸν ἀπασθαι προσιόντα ἀπώσατο, ἀδελφοκτόνον τε καλῶν καὶ ἐπίβουλον αὐτῷ τῇ ζωῇ, ἀκροατήν τε τοῦτον καὶ δικαστὴν ἕσεσθαι τῶν αὔριον Οὔαρον ἔλεγε. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ τοιούτοις κακοῖς ἦν. Ὑπατικῶτι δ' αὐτῷ ἥ τε μήτηρ καὶ ἡ γυνὴ (αὕτη δὲ ἦν παῖς Ἀντιγόνου, τοῦ πρὸ Ἡρῴδου βασιλεύσαντος) παρ' ὧν ἅπαντα ἐπυνθάνετο, πρὸς ἃ ἀγῶνα παρεσκεύαζετο. Τῇ δ' ἑξῆς συνέδριον Ἡρῴδης καὶ Οὔαρος. Συνῆλθον δὲ καὶ οἱ ἀμφοῖν φίλοι, καὶ οἱ συγγενεῖς Ἡρῴδου, καὶ οἱ μητρυιαὶ τῷ Ἀντιπάτρῳ μιλτωμένων, καὶ δοῦλοι μητρῴοι τοῦ Ἀντιπάτρου, ἐπιστολὴν φέροντες αὐτῆς, μὴ ἐπανήκειν εἰς πάντων τῷ πατρὶ πιστῶν ἡγεμένων, μόνῳ τε ἂν καταφυγὼν αὐτῷ λυτήσεσθαι Καίσαρα, καὶ τὸ μὴ γενέσθαι τῷ πατρὶ ὑποχείριον. Ἀντιπάτρου δὲ προσιόντος τῷ πατρὶ, καὶ δεομένου ἀκροάσασθαι αὐτοῦ, καὶ

C

D

E

ἄπω

ὅπως ψηφίσαιτο, πᾶσιν μὲν εἰς μίσος ἀπάγων ἐπίλοιπον, αὐτὸς δὲ ἀλοφύρατο τὴν τῶν παίδων ἀφθορίαν, καὶ ὅτι τὸ γῆρας αὐτῷ πιθέσθαι εἰς Ἀντίπατρον. Τεθνηκέναι τε ἔλεγεν, ὅπως Ἀντίπατρος ἐπὶ τοιαύτῃ χαρίτεται, διάδοχος μὲν τῆς ἀρχῆς γεγραμμένος, ζῶντος δ' αὐτοῦ τὰ πάντα δυνάμενος, καὶ ἀντὶ πάντων αὐτὸν τοῦ πατρὸς ἀρτίζων τοῖς συγγενέσι. Ταῦθ' ἅμα λέγων εἰς δάκρυα τρέπεται. Καὶ Νικόλαος ὁ Δαμασκηνὸς τοῦ Βασιλέως ἐπιτρέψαντος κατηγορεῖ τοῦ Ἀντιπάτρου, πάντα ἐξῆς διηγούμενος. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι κατ' Ἀντιπάτρου αὐτεπάγγελτοι ἔλεγον. Οὗτος ὁ Νικολάου παυσαμένου τὸν λόγον, ἐκέλευε τὸν Ἀντίπατρον ἀπολογεῖσθαι. Ὁ δ' ἐπὶ γόμα κείμενος ἀναπεφαλαιωμένος, τὸν Θεὸν ἐπικαλούμενος, ἐπιμαρτύρασθαι αὐτῷ μηδὲν ἀδικεῖν. Ὡς δ' οὐδὲν παρ' Ἀντιπάτρου ἔλεγετο, πλὴν τῆς ἀνακλήσεως τοῦ Θεοῦ, τὸ φάρμακον εἰς τὸ μέσον ἐπιχθῆναι ἐκέλευσε. Καὶ πομιθέντος, τῷ ἐπὶ θανάτῳ τις ἁλωκότων πίνων κελεύσας, ᾗ πιὼν οὐθὺς ἔθανε. Καὶ Οὗτος ἐξαναστὰς ἀπῆλθε τοῦ συνεδρίου. Ἡρῴδης δὲ αὐτίκα ἔδησε τὸν Ἀντίπατρον, καὶ εἰς Ῥώμην ὡς Καίσαρα γράμματα πέμπει περὶ αὐτοῦ.

κε'. Ἐάλω δὲ τότε Ἐπιστόλιον, ὑπ' Ἀντιφίλου γαλὶ πρὸς Ἀντίπατρον, φράζον. Ἐπιμελά σοι τῶν παρὰ Ἀκμῆς ἐπιστολίων, μὴ φοισάμβους τὰς ἐμὰς ψυχάς. Οἶδα γὰρ ὅτι αὐθις κινδυνεύω ὑπὸ δύο οἰκείων, οἰ γνωσθείσιν. Σὺ δ' εὐτυχοίης περὶ τὸ πρᾶγμα. Ὁ δὲ Βασιλεὺς καὶ τινὰ ἑτέραν ἐζήτει ἐπιστολήν, καὶ ὁ τοῦ Ἀντιφίλου δοῦλος μὴ λαβεῖν ἑτέραν ἀπιχυρίζετο. Ἰδών δέ τις τὸν ἐντὸς τοῦ δούλου χιτῶνα ὑπερράμμενον, εἰκάσεν ἐκεῖ κεκρύφθαι τὸ γράμματον, καὶ οὕτω ἔπω. Λαμβάνουσιν οὖν τὴν ἐπιστολὴν, δηλοῦσαν ὡς. Ἀκμὴ Ἀντιπάτρῳ. Ἔγραψα τῷ πατρί σου οἷα ἤθελες ἐπιστολήν. Καὶ ἀντίγραφον ποησασα πρὸς τὴν ἐμὴν κυρίαν, ὡς παρὰ Σαλώμης ἐσαλμένης, ἐπιμέλα· ὃ ἐπιλθὼν οἶδα ὡς τιμωρήσεται Σαλώμην. Ἡ δὲ πρὸς Ἡρῴδην ἐπιστολὴ τοιάδε ἦν. Ἔργον ἐγὼ ποιουμένη μηδέν σε λαθάνειν τῶν κατὰ σὲ γινομένων, εὑροῦσα ἐπιστολὴν Σαλώμης πρὸς τὴν ἐμὴν Κυρίαν κατὰ σοῦ, τὸ Ἀντίγραφόν σοι αὐτῆς ἐσκεψα, ἐπικινδύνως ἐμοὶ, ὠφελίμως δέ σοι. Ἦν δὲ ἡ Ἀκμὴ Ἰουδαία τὸ γένος, ἐδούλευε δὲ Λιβίᾳ τῇ Καίσαρος γυναικὶ· καὶ ἐφρασε ταῦτα, χρήμασι πολλοῖς ὠνηθεῖσα ὑπ' Ἀντιπάτρου. Ἡρῴδης δ' ὁρμησε μὲν δοῦναι ἀνελεῖν τὸν Ἀντίπατρον, ὡς κυκηθρον μεγάλων πραγμάτων· ἐξώτρυνε δ' αὐτὸ ἡ Σαλώμη στρατοπουμένη, καὶ κτεῖναι αὐτὸ ἐξεκαυσα, εἰ μὴ τις πίστις τισὶν ἐπὶ τοῖς κατ' αὐτῆς ἐξόχροιεν. Κατασχὼν δ' ἑαυτὸν, μεταπέμψατο τὸν υἱὸν, πολλὰ μὲν αἰτιασάμενος μηδὲν ὑπειδόμενον. Ὁ δὲ Ἀντιφίλῳ τὰ πάντα αἰτίαν ἀνατίθησι. Ἡρῴδης δ' αὖθις γράμματα πρὸς Καίσαρα ἔστειλε, ἐπὶ κατηγορίᾳ τοῦ Ἀντιπάτρου, δηλοῦντα ἃ καὶ ἡ Ἀκμὴ συγκακουργήσασα ἔρρυτο, ἔστειλε δὲ καὶ τὰ ἐκείνης ἐπιστολῶν τὰ ἀντίγραφα. Εἰς νόσον δὲ μεταξὺ ὁ Βασιλεὺς ἐμπεσὼν, ἐγράψατο γράφει, καὶ τὸν πατέρα τῶν τὴν βασιλείαν δίδως, μίσει τῇ πρὸς Ἀρχέλαον καὶ Φίλιππον ἐκ τοῦ Ἀντιπάτρου διαβολῶν. Ἀπεγνωκὼς δὲ βιῶναι, ἔτι περὶ ἔτος ὢν ἑβδομηκοστὸν, ἐξηγείρετο· αἴτιον δ' ἦν, ὅτι καταφρονεῖσθαι ἐδόκει, καὶ ἥδεσθαι πάντας ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ δυσχήμασιν. Εἰς τοῦτο δ' ἐκ τοιούδε παρώρμητο. Πολλὰ παρὰ τὸν νόμον Ἡρῴδης ἐποίητο, ὧν ἓν ἦν καὶ ὁ παρὰ τὸν μέγαν τοῦ ναοῦ πυλῶνα ἀνατεθεὶς χρυσοῦς ἀετός. Καλεῖ δὲ

in se scelus & senectutem suam deplorat, quæ in Antipatrum impegisset. Ac se mirari dixit, quo consilio talia facinora suscepisset Antipater, qui & successor in testamento scriptus esset, & se vivente posset omnia: ac tanta beneficia sic remuneraretur, ut cognatos ad cædem suam instigaret. Hæc dicenti lachrymæ eruperunt. Nicolaus vero Damascenus jussu Regis Antipatrum accusavit, cunctis ordine commemoratis: sed & alii multi ultro in illum orationes habuerunt. Varus, postquam Nicolaus peroraverat, Antipatrum se defendere jussit. Ille vero pronus humi jaceus, Deum invocabat, ut suam innocentiam testaretur. Cum autem nihil præter Dei obtestationem afferret, venenum in medium afferri, & cuidam capitis condemnato dari jussit: qui eo epoto, statim exanimis concidit. quo facto, Varus surrexit, & e concilio abiit. Herodes vero statim vinxit Antipatrum, & Romam ad Cæsarem de eo scripsit.

XXV. Interceptum est eodem tempore epistolium, ab Antiphilo ad Antipatrum missum, in hanc sententiam: *Misit tibi Acmes epistolam, vitæ meæ alia ratione habita. Nosti enim, mihi, si deprehensus fuero, a duabus familiis imminere periculum. Tibi, quod agis, velim bene vertat.* Rege alteram Antiphili epistolam requirente, servus illius negabat se alteram accepisse. Sed quidam conspicatus servi tunicam subsutam, illic latere epistolium recte conjectavit, quod ita habebat: *Acme Antipatro. Scripsi patri tuo litteras quales voluisti: & exemplum litterarum, quas Salome ad dominam meam scripserit, misi: quæ lecta scio ei Salomen pœnas daturam.* Epistola vero ad Herodem hujusmodi fuit. *Cum in eo elaborem, ne quid earum rerum quæ contra te parantur, ignores: Salomes epistolæ ad dominam meam contra te scriptæ exemplum tibi misi, cum periculo meo fructuque tuo.* Erat autem Acme Judæa genere, sed Liviæ Cæsaris uxori serviebat: & illa agebat, magna pecunia ab Antipatro conducta. Herodes etsi concitatus erat ad Antipatrum statim tollendum, ac magnarum rerum turbatorem, & a Salome irritabatur, quæ pectus ruderet, seque occidi juberet, si quod argumentum fide dignum contra se deprehenderetur: tamen se repressit, & filium accersitum, nihil metuentem respondere jussit. Qui cum omnem culpam in Antiphilum conferret, ab Herode denuo per litteras apud Cæsarem accusatur, etiam Acmes fraudibus detectis, & exemplis litterarum illius adjectis. Interea Rex morbo oppressus, testamentum scribit, in quo filio natu minimo regnum reliquit, Archelao & Philippo ex Antipatri calumnis infensus, & longiore vita desperata, cum annum septuagesimum ageret, seque contemni, ac suis infortuniis lætari omnes putaret, efferatus est hujusmodi occasione. Herodes cum multa contra legem fecisset, inter alia in magno templi vestibulo auream aquilam dedicarat, lege imagines

Antiphili & Acmæ litteræ.

Edit. Paris. pag. 258.

Herodis asperitas ob auream aquilam templi januæ a vulsam.

LIBER VI. hominum aut animantium dedicari vetante. Eam aquilam Judas & Matthias Judæorum doctissimi, & plebi ob adolescentum institutionem charissimi, revelli jusserunt. Nam etsi periculum ex eo alicui crearetur, tamen beatum esse, qui pro defensione legum interiret. Cum hujusmodi sermones adolescentum auribus insusurrarent, rumor oritur de Regis obitu: aquila sub meridiem revellitur, securibus concidituer. Comprehenduntur multi adolescentes, & Judas ac Matthias facinoris auctores, & quasi laniste: ac ad Herodem perducti rogantur, An ausi fuerint sunm donarium revellere? Illi respondent, *Factum esse: neque vero mirandum, si Mosi leges divinitus edocti, ipsius decretis anteferrent*. Eos igitur vinctos Hierichuntem misit: & primoribus Judæorum accersitis, in lectulo recubans, suorum beneficiorum & templi ædificati memoriam refricuit, exclamans, sibi adhuc vivenți contumeliam fieri, detractis suis donariis: ac populum, dum sibi insultare studeat, sacrilegio se obstringere. At illi crudelitatem ejus veriti, eos qui id ausi essent, supplicium esse meritos dixerunt. Rex cæteris clementius tractatis, Pontificatum Matthiæ ademptum Jozaro suæ conjugis fratri dedit, Matthiam seditionis auctorem & quosdam ex seditiosis viventes cremavit.

Edit. Paris. pag. 259.

Herodis Morbi.

XXVI. Enimvero morbus exasperabatur, ut pœnas scelerum daret. Ignis enim lentus ejus viscera torrebat, intestina exulcerata erant, in primis coli doloribus cruciabatur, & pituita mollis ac pellucida pedes vexabat. Accedebat imi ventris dolor, & pudendorum putredo vermibus scatens: nec non orthopnœa, & fœtor tet er, & crebrum arbelitum convulsiones omnium membrorum comitabantur. Etsi autem in tantis malis versabatur, tamen vitæ spem alebat, nec ab ullo medicamenti genere abhorrebat. Itaque Jordane trajecto, calidis aquis Callirrhoes usus est, quæ præter cæteras virtutes etiam potui sunt. Ibi a medicis in alveum oleo plenum injectus, animam agere visus est. Sed recepto spiritu Hierichuntem perlatum, ad cætera mala atra bilis accessit. Moriturus nefarium consilium capit. Nam cum totius gentis primores edicto convocasset, omnes in Hippodromo conclusit: & sorori Salomæ, ac ejus marito Alexæ mandavit, ubi animam exhalarit, ut eos omnes tollerent, *Ne*, inquit, *populi meam mortem sibi gratulentur, neve applaudant: sed singulis suos deplorantibus, ipse quoque deplorari videar, & obitus meus multis lachrymis honoretur*. Quæ cum fleus, & Deum obtestans diceret, illi se mandatum non neglecturos polliceutur. Interea litteræ Roma afferuntur, quibus certior reddebatur, Acmen esse interfectam, & negotium Antipatris patris arbitrio permitti. Quibus Herodes lætatus est, & nonnihil recreatus. Sed doloribus in immensum auctis, cibo abstinuit: ac malo & cultello petito, in animo habuit semetipsum occidere. Ac fecisset,

A ὁ νόμος ἐκέλευεν ἀναθέσεως, ἢ ζώων ἐπιτραφῆναι. Τῶν τοῦ αὐτοῦ Ἰούδας καὶ Ματθίας Ἰουδαίων λογιώτατοι, καὶ δήμῳ προσφιλεῖς διὰ παιδείαν τῆς νεότητος, ἐπέλευον καταιωγάς. Κἂν γάρ τινι κίνδυνος διὰ τοῦτο γένηται, ἴλεγον, μακάριός ἐστιν ἐκεῖνος ὑπὲρ τῆς τῶν νόμων θανατούμενος. Τοιούτοις οὖν λόγοις ἐπαλειφόντων τοὺς νέους, γίνεται λόγος περὶ τῆς Βασιλέως. Καὶ αὐτίκα μεσούσης ἡμέρας κατέπεσεν ὁ αἰετός, καὶ συνέσχοντο τοῖς πελέκεσι. Συλλαμβάνονται οὖν καὶ τοὺς νέους πολλοὺς, καὶ Ἰούδας καὶ Ματθίας οἱ τῶν πλημμάτων αἴτιοι γίνονται, καὶ ἁλίσκονται τῆς τῶν ἐργασαμένων, καὶ ἀνήχθησαν πρὸς Ἡρώδην. Ὁ δὲ πρῶτον, εἰ ἐτόλμησαν καθελεῖν αὐτῶν τὸ ἀνάθημα; καὶ οἱ ἄνδρες, Παρανομεῖται, ἔφασαν, καὶ θαυμάζειν οὐ χρὴ, εἰ τῆς σῶν δογμάτων τοὺς νόμους, οὓς Μωσῆς ἡμῖν κατελέλοιπεν ἐκ Θεοῦ διδαχθείς, προτιμῶμεν. Τοὺς μὲν οὖν διδασκάλους ἐπιμέλειαν εἰς Ἱεριχοῦντα ἐλθόντας ὡς ἐν πόλει τῶν Ἰουδαίων καταπεπλημμένους ἐν χιλιοστῷ, τῆς εἰς αὐτὸς ἀποστάσεως ἀπεμίμησαν, καὶ τὸ δημόσιον τοῦ ναοῦ, καὶ κατέβαλον, ὅτι καὶ ἔτι ζῶντος ἐξεβεβίζοντο, καθαιροῦντες τοῦ αὐτοῦ ἀναθήματα, ὡς δοκεῖν μὲν αὐτὸν ὑβρίζειν, κατὰ δέ γε τὸ ἀληθὲς ἱεροσυλεῖν. Οἱ δὲ διδάσκαλοι τῶν ἐκείνου ἀρίστων, τοὺς τῶν πολεμούντων ἀξίως εἶναι κολάσεως ἔφασκον. Καὶ ὁ Βασιλεὺς τοῖς μὲν ἄλλοις ἐφάπαξ προσεφέρετο, Ματθίαν δὲ τὸν Ἀρχιερέα ἐκ τιμίου ἀφελόμενος, ἔπεμψεν εἰς τὸ ἱερᾶσθαι κατ' ἐνιαυτὸν, Ἰώζαρον ἀδελφὸν τοῦ αὐτοῦ γυναικός. Ματθίαν δὲ τὸν τῶν νεῶν ἐγείραντα, καὶ τινας τῶν συναιζόντων κατέκαυσε ζῶντας.

ις'. Ἡ μὲν τοίνυν νόσος ἐπὶ μᾶλλον ἐκείνῳ ἐπετείνετο, δίκην ὧν παρανόμως τισιν. Πῦρ γὰρ μαλθακὸν, τὰ ἔντερα ἔκαιε αὐτῷ, καὶ τῶν ἐντέρων ἦσαν ἕλκεσιν, καὶ μάλιστα τοῦ κώλου ἀλγήματα, καὶ φλέγμα περὶ τοὺς πόδας ὑγρόν τε καὶ διαυγές, τοῦ ὄζους τε κάκωσις, καὶ τοῦ αἰδοίου σηψὶς γενομένη σκώληκας, καὶ ἐπὶ πᾶσι ὀρθόπνοια, τῆς τε διαφορᾶς ἀνὰ καὶ τῆς τοῦ ἄσθματος συνοχῆς, καὶ σπασμοὶ πᾶσι πᾶν αὐτῷ μέλος ἐγίνοντο. Ὁ δὲ καὶ ὅπως κακῶς διακείμενος, ἐν ἐλπίδι ζωῆς ἦν, καὶ διατεταραμένοις ἐχρῆτο ἀπαιτούμενος. Περάσας δὲ καὶ τὸν Ἰορδάνην, τοῖς κατὰ Καλλιρρόην ἐχρῆτο θερμοῖς, ἃ συνῆν τῇ λοιπῇ ἀρετῇ τυγχάνει καὶ ποτίμα. Ἔνθα εἰς σύστασιν ἐλαίου πλέων παρὰ τῆς ἰατρῶν ἐμβληθείς, ἐδόκει ἐκλύεσθαι. Ἀναψυχὰν δὲ εἰς Ἱεριχοῦντα κομισθείς, ἔνθα μέλλοντα αὐτὸν ἐπὶ πᾶσαν ὥραν χολὴ. Τελευτῶν δὲ ἀνοσίαν πρᾶξιν ἐτόλμα. Προσαγαγὼν γὰρ αὐτῷ ἐκ παντὸς τοῦ ἔθνους τῶν ἐντιμοτάτων ἀφθόνων ἐκεῖ, συναλίσας πάντας ἐν τῷ Ἱπποδρόμῳ, τῇ ἀδελφῇ Σαλώμῃ καὶ τῷ ἀνδρὶ αὐτοῦ Ἀλέξᾳ ἐνετείλατο, ἵνα αὐτοὺς ἀρθῇ τῷ ξυλίνῳ, τοὺς κεκλεισμένους ἅπαντας ἀνελεῖν, ἵνα μὴ ἐρίδοιτό μου, λέγων, οἱ δῆμοι τῷ τελευτῷ, μηδ' ἐπιπροσθῶ, ἀλλ' ἐκάστων θρηνουμένων τοιούτων ὑπὸ τῆς αὐτοῦ δόξω θρηνεῖσθαι, καὶ πολλοῖς ἀξόδοις μου τιμηθείη τοῖς δάκρυσι. Καὶ ὁ μὲν ἐπέσχετο τοῦτο δακρύων καὶ ποτνιώμενος. Οἱ δὲ μὴ παραβαίνεσθαι τὰ ἐπιταχθέντα ἐπηγγέλλοντο. Ἐν τούτοις γράμματα ἐκ τῆς Ῥώμης ἀπεσταλμένα κομίζει, τὸν τε Ἀκμὴν ἀπηλλάχθαι δηλοῦντα, καὶ τὰ περὶ τὸν Ἀντίπατρον τῇ πατρὸς γνώμῃ διατεθέμενα. Τούτων ἀκούσας Ἡρώδης ἥδετο, καὶ βραχύ τι ἀνέλυσε. Τῶν δ' ἀλγηδόνων εἰς μέγα ῥεόντων, ἀπέσχετο μὲν σιτίων· μῆλον δ' αἰτήσας, καὶ μάχαιραν, γνώμης ἦν ἑαυτὸν ἀναιρήσων, καὶ πέπρα-

χιν ἀν τὸ ἐνθύμημα, εἰ μὴ τὰς αὐτῶ πρόνοιας καπέχιλιὼ δέξιὰν· ἢ μέγα ἀναπραγόπος· οἰμωγή τε ἰὼ ἢ θόρυβος μέγας, ὡς οἰχομένου τὸ Βασιλέως. Καὶ ὁ Αντίπατρος ὡς ἤδη θανόντος ἀνεθάρσησε, ἢ τῆ διαφυλακιτάρχιπαι αὐτὸ ἤξίου, μεγάλα ὑπιχνούμενος. Ο δὲ τῆ Βασιλεῖ γνωρίζει τὼ ἐκεῖνο ἀφίστασι; ἢ ὃς ἀνεβόησί τε ἢ πέμπει τινάς, ὡς αὐτίκα κπανιόντας αὐτόν. Μετακτεῖτο δὲ ἀυθις τὰς διαθήκας, Αντίπα μὲν Τετραρχίαν δίδὼς, Γαλιλαίαν τε Ϲ Περαίαν· Αρχελάφ δ' ὑπατείαν τὼ βασιλείαν· τὼ δὲ Γαυλανίτιν Ϲ Τραχωνίτιν καὶ Βαταναίαν ἢ Παναδα, Φιλίππφ παιδὶ μὲν αὐτῶ, Αρχελάου δὲ ἀδελφῶ Τετραρχίαν ὑπαλλαγών· Ιάμνειαν δὲ καὶ Αζωτον ἢ Φασαηλίδα Σαλώμη τῆ ἀδελφῆ χαριζόμενος. Ταῦτα φράξας, Ϲ Καίσαρι καὶ τῆ ἐκείνω γαμετῆ Λιβίᾳ δωρεὰς πολυτελάτας καταλιπὼν, ἡμέρᾳ πέμπτῃ μετὸ Αντίπατρον τετάρτη, πλούτῳ, βασιλεύσας μετὸ μὲν ἀπήλιν Αντίγονον ἔτη τέσσαρα ἢ τεσσαράκοντα, μετὸ δ' ὑπὸ Ρωμαίων ἀποδεδειγμένος Βασιλεὺς ἔτη τρία καὶ τεσσαράκοντα. Σαλώμη δὲ ἢ Αλεξᾶς, πρὶν ἐκφυγεῖν γενέσθαι ἐπὶ αὐτῶ θάνατον, τὰς ἐν τῆ ἱπποδρόμῳ καταπεπλεσμένας ἐκέλευσαν, λέγοντες Ϲ Βασιλέα κελεύειν ἀπιέναι αὐτὰς ἐπὶ τὰς ἀγρὰς τὰς ἑαυτῶν καὶ τὰ οἰκεῖα. Καὶ μεγίστη αὕτη εὐεργεσία παρ' αὐτῶ εἰς τὸ ἔθνος ἐγένετο. Εἶτα ὁ θάνατος τῶ Βασιλέως δεδημοσίευτο, ἢ αἱ διαθῆκαι ἀνεγινώσκοντο· τὼ βασιλείαν ἀποληρῶσαι τῆ ὑπ' Αρχελάφ. Πτολεμαῖος δὲ τὸν σημαντῆρα τῶ Βασιλέως πεπισμένος δακτύλιον, ὡς ἄλλως ἔλεγε, κυρῶσαι τὰς διαθήκας, ἐ διὰ Καίσαρος. Βοὴ δ' ἄθυς ἦν ἀφιστάντων Αρχέλαον Βασιλέα, ἢ ἐπὶ πᾶσιν ἢ τῶ Βασιλέως ἐκφορὰ ἐπλήτο πολυτελῶς. Καὶ ὁ Ηρώδης μὲν τὰς ἀπίτους τὸ χρεὼν.

A nisi quidam animadverso consilio, dexteram ejus inhibuisset: qui cum exclamasset, gemitus & tumultus magnus fuit, quasi Rege mortuo. eaque spe Antipater animis receptis, a carceris custode magnis muneribus promissis, petiit se dimitti. Quo indicato, Rex exclamavit, ac statim speculatoribus missis qui illum interficerent. Testamentum denuo mutavit, Antipæ Tetrarchia Galilææ & Perææ legata, Archelao regno assignato: Philippo filio Archelai fratri Tetrarchia Gaulanitidis, Trachonitidis, Batanææ, & Paneadis concessa: Jamniam vero, Azotum & Phasaelidem Salomæ, sororI donavit. His actis, ac Cæsari & uxori ejus Liviæ muneribus multorum talentum relictis, quinto post occisum Antipatrum die obiit. Regnavit post sublatum Antigonum annos XLIV. & XXX. postquam a Romanis Rex appellatus fuerat, XXXVII. Salome vero & Alexas, priusquam ejus mors vulgo innotesceret, eos qui in Hippodromo conclusi erant, emittunt, dicentes; Regem jubere, ut in agros egressi, rebus suis fruantur, Idque summum eorum in gentem beneficium extitit. Deinde Regis obitu publicato, lectum est testamentum, quod Archelao regnum assignabat. Ptolemæus vero, cui sigillum Regis erat creditum, negavit id nisi Cæsaris auctoritate ratum fore. Tum statim sublato clamore Archelaus Rex est salutatus: post Regi funus magnifice factum. Atque ita Herodes naturæ debitum exsolvit.

B

C

Antipatri cædes.
Herodis testamentum & obitum.
Edit. Paris. pag. 260.
Antipas. Archelaus. Philippus.
Salome.

LIBER SEXTUS.

α'. ΑΡΧΕΛΑΟΣ δὲ εἰς τὸ ἱερὸν ἀπελθὼν, ἢ θρονισθεὶς, ἐπὶ θρόνου τε καθίσας χρυσῦ, ἐδίξιτο τὸ πλῆθος. Τῶ μὲν τοι στρατεύματος ἢ τὸ ἄλλο δῆμα πιστιθέντος αὐτῷ, ἢ ἐδέξατο, εἰ μὴ πρότερον Καῖσαρ τὰς παρ' ἐκείνῳ ἀφθήκας ἐπικυρώσειε, ἢ θύσας ἐπ' ἀμοχίαι ἐδαπανᾶτο. Συναλθόντες δὲν τῆ Ιουδαίων τινὲς, Ματθίας Ϲ τὸς σὺν αὐτῷ καλαθέντας ὑπὸ Ηρώδου διὰ τὸν τῶ χρυσῦ αἴτου κατάπασιν, ἀλοφύροντο, ἐπὶ μέγα τὸν οἰμωγὸν αἴροντες· συνόδω τε αὐτοῖς γενομένης, ἠξίουν ὡς ὑπ' Ηρώδα τιμωμένους κολάσαντα τὸν Αρχέλαον, ἐκδικῆσαι τὸς πεθνεῶτας, ἢ πρὸ τῆ ἄλλων τὸν Αρχιερέα παῦσαι, ἕτερον τε καταστήσασθαι νομιμώτερον. Τοιούτους Αρχέλαος καὶτερ ἀχθομένους, τὴν ὁρμὴν αὐτῶν ἐπίσχων, ἐπιτρέπει· Καὶ τὸν στρατὸν τῆ πλήθει ἀθροιζόμενον ἐκωλυε, ὡς ἐ τῶν τοῦτον καιρὸς, ἀλλ' ὅτε αὐτῆ ἡ ἀρχὴ βεβαιωθῆ ἐπιδόσει τῶ Καίσαρος. Οἱ δὲ βρωντες ἢ θορυβωντες, οὐκ εἶων λέγειν τὸν στρατηγὸν, οὐδέπου ἄλλου ἠνείχοντο, ἐπὶ σωφρονισμῷ ἢ ἀσφαλεῖ τῆ σάντων ὡρμημένου λόγου αὐτούς. Αρτι δὲ τῆς τῆ Αζύμων ἑορτῆς ἐνεστώσης, ἢ πλήθους πάντοθεν συρρέσαντος εἰς τὸ ἱερὸν, ἐπὶ μέγα τὴν σάσιν ἐξῆραι προθυμοῦντο. Ο δείσας Αρχέλαος, χιλίαρχον μετὰ σπείρας ἐξέπεμψε, τὴν ὁρμὴν κατασχολοῦντα τῶ δήμω τῶ σασιάζοντος. Καὶ οἱ σασιασταὶ παραχρῆμα ἐπὶ τὸς στρατιώτας ὡρμη-

D Archelaus vero cum lætis acclamationibus in templum ascendit, & in solio aureo considens, populum humaniter est alloquutus: sed coronam Regiam a militibus accipere recusavit, ni Cæsar prius testamentum patris confirmasset, factaque re divina convivium celebravit. Cæterum Judæi quidam congressi, Matthiam & cæteros ob revulsam auream aquilam ab Herode supplicii affectos lamentati sunt, cum magno ejulatu; & conciliabulo indicto, ab Archelao postularunt, ut punitis iis qui apud Herodem auctoritate valuissent, necem illorum ulciscerentur, ac in primis Pontifici Sacerdotium abrogaret, & alium secundum legem crearet, eo honore digniorem. Annuit Archelaus, ad impetum eorum reprimendum, quamquam moleste ferens: ac per præfectum militum populo dici jussit, ea nunc intempestiva esse ac tum rectius actum iri, cum sibi regnum Cæsaris auctoritate confirmatum esset. Sed illi vociferantes & tumultuantes, neque ducem neque alium quemquam dicere quicquam passi sunt, quod ad castigationem & seditionis repressionem, pertineret: atque in festo Azymorum magna multitudo in templum confluxit, seditionis amplificandæ studiosa. Qua territus Archelaus, tribunum cum cohorte misit, ad populi motum sedandum. Verum seditiosi impetu in milites facto,

Judæorum sedatio ob Matthiam interfectum.

pag. 261.

LIBER VI.

plérosque lapidibus obtuerunt, pauci admodum & tribunus vulnerati effugerunt. Cum igitur perspiceret, nisi populus concitatus reprimeretur, magnum e seditione malum oriturum, misit omnem exercitum: à quo tribus circiter millibus cæsis, cæteri dissipati in montes confugerunt, & ex Regis edicto festivitate omissa, ad sua quique redierunt. Archelaus vero cum matre & Herodis sorore Salome Romam abiit, summa rerum interea Philippi fratris fidei commissa. Alia ex parte Antipas Herodis filius eodem contendebat, regnum & ipse vendicaturus, ut quod sibi ex priore testamento deberetur: eam spem ejus Salome incitante. Cum in urbem venissent, aliis Archelao, aliis Antipæ patrocinantibus: Cæsar suffragium pro Archelao tulit. Dum hæc geruntur, Judæorum seditio nuntiatur. Nam in festo Pentecostes multis millibus undique congregatis, Romani cum Prætore Sabino sunt obsessi: & acri pugna commissa vicerunt. Judæi vero porticibus, quæ extra templum sunt, occupatis, & inde telis ex superiore loco conjectis, multum Romanis nocuerunt. At illi ignem porticibus injecerunt, eumque materia aluerunt, quæ flammam excitare posset. Ea celeriter in altum elata, alii una cum tectis corruerunt, alios hostes circumfusi jaculis confecerunt, alii se in ignem conjecerunt, alii in suos enses incubuerunt: nemo denique ex iis qui in porticus conscenderant, evasit. Romani autem sacro thesauro sunt potiti: & quamquam magna pecunia direpta a militibus, Sabinus tamen cccc. talenta conservata in apertum protulit. Sed qui ex pugnantibus superfuere, Regiam circumdederunt, eam se crematuros esse minati, atque omnes occisuros: sin abirent, impunitatem Romanis & Sabino pollicebantur, ac multi Regii satellites ad illos defecerunt. Rufus autem & Gratus, qui tria millia ex Herodis exercitu virorum robustorum habebant, ad Romanos se contulere: nec tamen obsidionem Judæi solverunt, quam Sabinus fortiter toleravit. Præter hæc alii quoque tumultus orti sunt. Nam Judas Ezechiæ latronum ducis filius, quem Herodes ægre ceperat, in Galilææ Regiam juxta Sephorim facto impetu, armis quæ ibi erant suos instruxit, & omnibus fuit formidabilis. Sed & Simon Herodis Regis servus, cæterum vir pulcher, & magnitudine & robore corporis præcellens, rerum turbis impulsus, diadema sumere ausus, multitudinis concursu & ipse Rex appellatus, Hierichuntiam & alias multas domos Regias incendit atque diripuit. Verum Gratus prælio commisso, plerosque cecidit, ipsiusque Simonis caput amputavit. Atque alii quoque illo tempore seditionibus motis, & Regios & Romanos infestarunt.

Archelaus regnum a Cæsare confirmatur.

Sabinus Prætor a Judæis obsidetur.

Edit. Paris. pag. 262.

Judas latronum princeps.

II. Varus autem cum in Syria

καὶ, καὶ καπήλευσαν τὰς πλείστας αὐτῶν, ὀλίγοι δέ τινες καὶ ὁ χιλίαρχος τραυματίαι διέφυγον. Ἀρχέλαος δὲ σωτηρίων, ὡς εἰ μὴ τὸ τῶν πλειόνων ὅρμημα κωλυθῇ, εἰς μέγα κακὸν τὸ τῆς στάσεως ὑποβήσεται, ἐκπέμπει πᾶν τὸ στρατήδον, καὶ εἰς μὲν τετρακισχιλίους ἀνῄρέθησαν, οἱ δέ γε λοιποὶ εἰς τὰ ὄρη διεσκεδάσθησαν, καὶ κήρυγμα γίνεται πάντας ἀναχωρεῖν ἐπὶ τὰ οἰκεῖα. Οἱ δὲ ἑορτὴ λιπόντες, ἀπῆσαν· Ἀρχέλαος δὲ ἐπὶ Ῥώμῃ ἐξέπλει σὺν τῇ μητρὶ, Φιλίππῳ τῷ ἀδελφῷ πιστεύσας τὰ πράγματα· συνῳκεῖτο δὲ αὐτῷ καὶ Σαλώμη ἡ ἀδελφὴ Ἡρῴδου. Καὶ Ἀντίπας δὲ ὁ Ἡρῴδου υἱὸς ἐπῄρθη ἐπὶ Ῥώμῃ ὥρμητο, καὶ αὐτὸς τῆς βασιλείας ἀντιλαμβόμενος, ὡς ἐν προτέραις διαθήκαις καταγεγραμμένης αὐτῷ. ἐπῆρτο δὲ πάντα πρὸς τὰς ἐλπίδας Σαλώμη. Ἐπεὶ δὲ εἰς Ῥώμην ἀφίκοντο, καὶ παρέστησαν Καίσαρι, οἱ μὲν ὑπὲρ Ἀρχελάου τοὺς λόγους ποιοῦντο, οἱ δὲ ὑπὲρ Ἀντίπα, τὸ Ἀρχελάου κατηγοροῦντες. Καίσαρ δὲ μᾶλλον ὑπὲρ Ἀρχελάου ἐφρόνει· Ἐν πέντε δὲ ἀγγέλλεται Καίσαρι τὸ τῶν Ἰουδαίων ἔθνος στασιάσαι, καὶ τοὺς ἐκεῖ Ῥωμαίους πολιορκεῖν. Κατὰ γὰρ τὴν Πεντηκοστὴν ἑορτὴν μυριάδων πολλῶν συναθροισθεισῶν πανταχόθεν, ὑπ' αὐτοῦ οἱ Ῥωμαῖοι συγκατεκλείσθησαν, καὶ αὐτοὺς Σαβῖνος (στρατηγὸς δὲ ἦν τότε Ῥωμαίων) ἐμάχη ἐν καιρῷ, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτουν. Περισοδεύσαντες δὲ οἱ Ἰουδαῖοι, ἐπὶ τὰς στοὰς ἀνῆλθον τὰς ἔξω τοῦ ἱεροῦ, κἀντεῦθεν ἐξ ὑπερδεξίων βάλλοντες, μεγάλα ἔβλαπτον τοὺς Ῥωμαίους. Οἱ δὲ πῦρ ταῖς στοαῖς ἐνῆπτον, καὶ τοῦτο ὑπέτριφον ὕλαις, ἐγείρειν φλόγα πυρουμένας. Καὶ ταχὺ ἥπτετο τῷ ὄροφῳ, καὶ οἱ ἐπὶ τῶν στοῶν οἱ μὲν τῇ ὀρόφῳ καταῤῥηγνυμένῃ συγκαταφέροντο· τοὺς δὲ πυρισαδὸν ἔβαλλον οἱ πολέμιοι, οἱ δὲ εἰς τὸ πῦρ ἐκθέοντες ἑαυτοὺς, οἱ δὲ τοῖς ἑαυτῶν ἐκτείνοντο ξίφεσιν, ἐσώθη τε οὐδὲ εἷς τῶν στοῶν ἀνελθόντων ὑπ' ὀξυτάτων. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν τοῦ ἱεροῦ θησαυροῦ, καὶ πολλὰ μὲν ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν διήρπαστο. Σαβῖνος δὲ εἰς τὸ φανερὸν τετρακόσια προέσωσε τάλαντα. Οἱ γε μὴν περιλειφθέντες τῆς μαχομένων τὰ βασίλεια περιχόντες, πῦρ ἐμβαλεῖν αὐτοῖς ἠπείλουν, καὶ ἅπαντας κτεῖναι· οἱ δ' ἀπίοντα, ἄδειαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐκηρύττοντο, καὶ Σαβίνῳ, καὶ πολλοὶ τῆς Βασιλικῶν πρὸς αὐτοὺς μετεμέλησαν. Ῥῆγος δὲ καὶ Γράτος, τετρακισχίλιοι τὸ Ἡρῴδου στρατεύματος ἔχοντες ἄνδρας ἐῤῥωμένους τοῖς σώμασι Ῥωμαίοις προσέθεντο· Ἰουδαῖοι δὲ ἐμάχοντο τὴν πολιορκίαν, καὶ Σαβῖνος ἐχαλέπαινε πολιορκουμένοις. Ἐπὶ τούτοις καὶ ἕτερον θόρυβον τοῖς Ἰουδαίοις κατέλαβον. Ἰούδας γὰρ Ἐζεκίου τοῦ Ἀρχιλῃστοῦ υἱὸς, τὸν ὑφ' Ἡρῴδου μεγάλοις ληφθέντος πόνοις, συστασιώδης πλῆθος, τὸ περὶ Σέπφωριν τῆς Γαλιλαίας ἐπέδραμε βασιλείῳ, καὶ τῷ ἐκεῖ κρατήσας ὅπλων, ὥπλισε τοὺς περὶ αὐτὸν, φοβερός τε ἅπασιν ἦν. Ἀλλὰ καὶ Σίμων δοῦλος μὲν Ἡρῴδου τοῦ Βασιλέως, ἀνὴρ δ' ὡραῖος, καὶ μεγέθει σώματος καὶ ῥώμῃ φέρων, ἀρθεὶς τῇ παραχῇ τῷ πραγμάτων, ἐτόλμησε περιθέσθαι διάδημα. Καὶ πλῆθος συστάντος περὶ αὐτὸν, Βασιλεὺς καὶ αὐτὸς ἀναῤῥηθείς, τὸ ἐν Ἰερειχοῦντι βασίλειον πίμπρησι, καὶ ἄλλας δὲ τῶν βασιλικῶν οἴκων, διαρπάσας τὰ ἐν αὐτοῖς. Ἀλλὰ τούτῳ Γράτος μάχῃ συνάψας, τό τε πολὺ τῶν μετ' αὐτοῦ πλῆθος διέφθειρε, καὶ αὐτοῦ τοῦ Σίμωνος τὴν κεφαλὴν κρατήσας ἀπέτεμε. Καὶ ἄλλοι δὲ στασιασταὶ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον ἐγίνοντο, κακοῦντες καὶ Ῥωμαίους καὶ τοὺς Βασιλικούς.

β'. Οὔαρος δὲ ἐν Συρίᾳ μαθὼν τὰ κατὰ τὸν

Σαβῖνος, ἐπείγετο τοῖς ἐν Ἰουδαίᾳ πολιορκουμένοις ἀλ- A
ξασθαι. Αθροίσαντος δ' ἐν Πτολεμαΐδι τῆς αὐτῆ δυνά-
μεως πάσης, μέρος τι ταύτης τῷ υἱῷ παραδοὺς, Γα-
λιλαίοις ἐξέπεμψε πολεμεῖν· ὃς συμβαλὼν ἐκείνοις,
ἐκράτησε. Οὔαρος δὲ τῷ λοιπῷ τῶν στρατεύματος προσ-
ῆλθε τοῖς Ἱεροσολύμοις, οἷς δειλίαν τῶν πολιορκούντων τῷ
Ἰουδαίων ἐνέβαλε, καὶ λιπόντες τὴν πολιορκίαν ἀπῆρον,
φόβοντο. Οὔαρον δὲ τοῖς Ἱεροσολυμίταις ἐγκαλοῦντος ὡς
ἐν πόλεμον, ἐκεῖναι ἐν τῷ πλήθει συνιόντων ἐπὶ τὴν ἑορ-
τὴν ἔλεγον γεγονέναι, τὸν δὲ πόλεμον παρὰ τῶν ἐπηλύ-
δων. Καὶ ὁ Οὔαρος πέμψας κατὰ τὴν χώραν, ἐπεζήτει
τοὺς αἰτίους τῆς στάσεως, ἐν ὅροις ἐνίους ἐκόλασε. Διχῇ
λιπὼν ἐσαυρώθησαν. καὶ ἕτεροι δὲ περὶ μυρίους, Οὔαρῳ B
κατ' αὐτῶν ὁρμήσαντι παρέδωκαν ἑαυτούς. Ὁ δὲ πρὸς Καί-
σαρα πέμπει τοὺς ἡγεμόνας αὐτῶν. Καίσαρ δὲ μόνους ἐκέ-
λευσε, ὅσοι συγγενεῖς ὄντες Ἡρῴδῃ συνεστράτευον τοῖς
στασιασταῖς. Εἰς δὲ Ῥώμην ἐξ Ἰουδαίας πρέσβεις ἀφίκον-
το, καὶ τῶν Καίσαρος συνεταμένου συνεδρίων, οἱ πρέσβεις
συνεισαμένης ἔχοντες τῷ ἐπὶ Ῥώμης Ἰουδαίων περὶ ἑκατ-
κισχιλίους, αὐτοκρατίαν ᾔτουν, καὶ ἐπὶ κατηγορίαν τῷ Ἡ-
ρῴδῃ τριάκοντα παρεκομίζοντο. Οὐ γὰρ βασιλέα, τύ-
ραννον δ' ἐκεῖνον ἐκάλουν. Πολλῶν γὰρ πολλάκις κακώσε-
ων τὸ ἔθνος ἐφέρετο συμβεβηκυῖαν, ἀλλ' μίαν ἐξισοῦσθαι
ταῖς αὐτῷ ἐπενηνειγμέναις παρ' ἐκείνου κακώσεσιν. Οἱόμε-
νοι δὲν πάντα τῆς βασιλείας κρατήσαντα Ἡρῴδην ἐπι-
θέσθαι μετριώτερον, ἀσμένως τὸν Ἀρχέλαον προσεπῆσαν Βα- C
σιλέα. Ὁ δὲ δείσας, μὴ πατὴρ μὲν οὐχ Ἡρῴδην νομίζοιτο
παῖς, τοῖς δὲ Ἰουδαίοις ἐπιεικέστερος φαίνοιτο, τρισχιλίων
ἀνδρῶν σφαγὴν περὶ τὸ τέμενος ἐποιήσατο, καὶ ταύτῃ μηδέπω
τῆς Καίσαρος αὐτῷ τὴν ἀρχὴν βεβαιώσαντος. Καὶ ταῦτα
λέγοντες, ἠξίουν βασιλείας καὶ τοιῶνδε ἀρχῶν ἀπηλλάχ-
θαι, προθύμως δὲ γεγονέναι Συρίας, καὶ τοῖς ἐκεῖ στρα-
τοπέδοις Ῥωμαίων Στρατηγοῖς ὑποτεῖθαι. Οἱ μὲν οὖν
ταῦτα ἐποίουν. Οἱ δὲ περὶ τὸν Ἀρχέλαον ὑπολογούμενοι,
τὰς τε Βασιλεῖς, τὸν πάππον λέγω καὶ τὸν υἱὸν, τὸν ἐγκλημά-
των ἀπέλυον, καὶ Ἰουδαίοις ἐπιτιθέλοιεν στάσεις καὶ ταραχὰς
μάς. Ὁ μέν τοι Καῖσαρ Βασιλέα μὲν οὐκ ἀποδείκνυσι τὸν
Ἀρχέλαον, τὸ δ' ἥμισυ δίδωσι τῆς πατρῴας ἀρχῆς, ἐ-
παγγελλόμενος ὀνομάσειν καὶ Βασιλέα, εἰ καλῶς ἄρχοι. D
Ἦν δὲ ὁ τῆς αὐτῆ παραδείσης χώρας δασμὸς ἐπέτους ἑξα-
κόσια Τάλαντα. Τὸν δ' ἑπέρας ἡμίσεια μοῖρας διχῇ
διελὼν Αντίπᾳ καὶ Φιλίππῳ παισὶν ἑτέροις Ἡρῴδου δι-
ένειμε· καὶ τῇ μὲν Αντίπᾳ ἡ νεμηθεῖσα χώρα εἰσφορὰν
ἐποιεῖτο ἓξακόσια τάλαντα, Φιλίππῳ δὲ ἡ παραδοθεῖ-
σα μοῖρες ἑκατὸν εἰσέφερε τάλαντα. Τῇ δὲ Σαλώμῃ
εἷς ὁ Ἡρῴδης κατέλιπε, καὶ τὰ ἐν Ἀσκάλωνι βασιλέ-
ων δίδωσιν· ἐκ πάντων δ' εἰσήγετο ταύτῃ δασμὸς ἐ-
ξήκοντα τάλαντα. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδε διῴκητο. Νε-
ανίας δέ τις Ἰουδαῖος, εἰσφρήσας ἑαυτὸν εἰς τὴν Η-
ρῴδου συγγένειαν, ἐπεὶ τὴν μορφὴν ὡμοίωτο Αλεξάν-
δρῳ τῷ ἀμφημένῳ ὑφ' Ἡρῴδου. Καί τινα παρ- E
αλαβὼν ὁμόφυλον, ἄνδρα πονηρόν τε καὶ συγχύσει δυ-
νάμενον πράγματα, Αλέξανδρον ἀπόμαζεν ἑαυτὸν ὁ
Ἡρῴδου υἱὸν, ὡς ὑπό τινων τῶν ἀπολεῖν ἄμφω τοὺς ἀ-
δελφοὺς ἐκπεμφθέντων, ἄλλων ἀπολομένων, αὐτὸν δὲ
πεισαμένων καὶ ξυνεκπεμφθέντων. Καὶ λόγοις τοιού-
τοις ἅπασι τοὺς ἐντυγχάνοντας. Κρύπτεσθαι πλεῖστα
συναγαγὼν χρήματα, εἰς Ῥώμην ἀπέπλει. Καῖ-
σαρ δὲ ἀπίστει μὲν ῥᾳδίως ἀπατηθῆναι Ἡρῴδην, ἀ-
γαγὼν δ' εἰς ὄψιν αὐτῷ τὸν ψευδαλέξανδρον,

audiviſſet, quo loco res Sabini eſſent, LIBER VI.
opem obſeſſis in Judæa ferre matura- Q. Varus Judæorum ſeditionem compeſcit.
bat, & omnibus legionibus ſuis Pto-
lemaide coactis: filium cum parte ad
bellum in Galilæa gerendum ablega-
vit. eoque victoriam adepto cum
reliquo exercitu Hieroſolyma profe-
ctus, Judæis terrorem incuſſit, ut
omiſſa obſidione abirent. Hieroſoly-
mitani vero a Varo ob bellum fa-
ctum accuſati, reſponderunt, populi
conventum ob feſtivitatem eſſe fa-
ctum, bellum vero ab advenis eſſe
excitatum. Itaque Varus militibus in
agros miſſis, auctores ſeditionis inqui-
ſivit: & nonnullis repertis, ad II.
millia in cruces egit. Sed & alii circi-
ter decies mille Varo contra eos du-
centi ſe dediderunt, quorum princi-
pibus Romam miſſis, Herodis dumta-
xat cognati qui cum ſeditioſis milita-
rant ſupplicitis affecti ſunt. Poſt hæc Judæorum legatio ad Cæſarem, libertatis petendæ ergo.
Judæorum legati Romam profecti
ſunt, qui indicto a Cæſare concilio,
Judæorum circiter VIII. millibus qui
Romæ degebant, ſuffragantibus liber-
tatem poſtularunt: & ad iniquitatis
Herodianæ accuſationem converſi, *Edit. Pariſ.*
eum non Regem, ſed tyrannum vo- *pag. 263.*
cabant. Nam cum Judaica gens ſæpe
graviter afflicta eſſet, nullas tamen
ærumnas cum iis eſſe conferendas,
quas ſub illo toleraſſent. Cum autem
Archelaum, quem rerum potitum He-
rode moderatiorem fore putaſſent; cu-
pide Regem appellaſſent: eum veri-
tum, ne non germanus Herodis filius
haberetur, ſi mitiorem Judæis ſe præ-
beret, trium millium virorum cædem
in templo edidiſſe, idque regno a
Cæſare nondum confirmato. His di-
ctis petierunt, ut regno & id genus
imperiis libertari, & Syriæ attributi,
Romanorum Prætoribus eo mitti ſoli-
tis, parere juberentur. Quæ cum Ju-
dæi poſtularent, Archelai patroni, Cæſaris ſententia de Judææ adminiſtratione.
utriuſque Regis, tam patris quam
filii, defenſione ſuſcepta, & objectis
criminibus refutatis, Judæis ſeditiones,
novarumque rerum ſtudium objecerunt.
Cæſar autem Archelaum non de-
claravit Regem: ſed paterni prin-
cipatus ſemiſſe conceſſo, pollici-
tus eſt, ſi bene imperaret, ſe eum
etiam Regem appellaturum eſſe.
Fuit autem proventus ditionis illi
attributæ DC. talentum: alterum
ſemiſſem, in duas partes diviſum,
Antipæ & Philippo, aliis Herodis
liberis, diſtribuit, unde hic ſe-
ſe talentum reditus percipiebat.
Salomæ legata Herodis reliquit, &
Aſcalonem Regiam attribuit, ex
quibus omnibus LX. talenta ad
eam redibant. His ita ordinatis, Ju- Alexander fictitius ad remotis condemnatur.
dæus quidam adoleſcens, quia Ale-
xandro Herodis interfecto filio fa-
cie ſimilis erat, aſcito quodam po-
pulari ſuo, viro improbo & turbu-
lento, Alexandrum Herodis filium
ſe profeſſus eſt. Nam cum quidam
ad utrumque fratrem tollendum
miſſi eſſent: alios eſſe interfectos,
ipſos vero conſervatos, & clam ſubdu-
ctos aſſerebat. Qua oratione im-
ponebat hominibus, & maxima pe-
cunia ſic conflata, Romam prope-
ravit. Cæſar vero, qui non teme-
re deceptum eſſe Herodem crede-
ret: Alexandro fictitio in conſpe-

LIBER VI. ctum adducto, non deceptus est: nam facie quidem similis erat Herodis Alexandro, sed opere manuum factus asperior, & corpore rigidiore, non, ut ille, delicato & molli. Cæsare vero quærente, ubi Aristobulus esset? respondit, in Cypro esse relictum, ut si quid sibi accidisset, Mariammæ genus non penitus interiret. Cæsar vero hominem seductum, hortatus est, ut veritatem sibi diceret, impunitate promissa: Qui cum imposturam exposuisset, Cæsarque illum toleranda labori aptum videret, in remiges retulit: ejus vero socium occidit. Archelaus Ethnarchia susceptа, sacerdotium Joazaro Boethi filio ereptum, in fratrem ejus Eleazarum transfert. Et Glaphyram matrimonio sibi jungit, Archelai F. Alexandri fratris, e quo illa susceperat liberos, viduam. Est autem lege interdictum, ne mortuorum fratrum uxores, e quibus illi susceperint liberos, fratribus nubant. Sed & Eleazaro paulo post ejecto, Jesum Seis filium in ejus locum substituit. Decimo imperii anno accusatus est a subditis apud Cæsarem, quod crudelem ac plane tyrannum se præberet. ab eoque celeriter accersitus, causa dicta, opibus ademptis in exilium missus est: cum quidem ex somnio eum eventum ante cognovisset. Visus erat sibi decem spicas robustas, & frumento plenas videre, quas a bobus comederentur. Id somnium aliis aliter interpretantibus, Simon professione Essæus visione illa mutationem ei portendi, eamque non felicem, dixit. Boves enim arumnarum esse symbolum, animal quod laboribus urgeatur: & rerum vicissitudinem designare, propterea quod terra ab iis arando invertatur. Decem vero spicas totidem annos significare, quibus tanto spatio completis messis absolvatur, ac tum principatus Archelai finem fore. Atque etiam Glaphyræ conjugi ejus, visum quoddam in somnis est oblatum: quæ, ut antea dictum est, maritum habuit Alexandrum, Archelai fratrem. Eo mortuo, Jubæ Libyæ Regi, qui uxorem Mariammen repudiarat, nupsit: idque cum liberos ex Alexandro suscepisset. Visus igitur est Alexander astare mulieri, & cum ea expostulare his verbis: *Utique verum illud verbum esse demonstrasti Glaphyra, uxores insidas esse maritis: Nam tu cum mihi virgo nupta fueris, & liberos peperisti, secundas nuptias experta es: nec ea nostri contumelia contenta, cum tertio sponso concubuisti, eoque fratre meo. Sed ego te rursus mihi vendicatam, ipso dedecore liberabo.* Hæc ubi mulieribus familiaribus expostit, paulo post decessit.

Edit. Paris. pag. 264.

Archelaus decimo regni anno in exilium mittitur.

Archelai somnium.

Boves.

Spicæ.

Glaphyræ somnium & obitus.

pag. 265.

Cyrenius Syriæ Præses.

III. Regio vero quæ Archelao paruerat, Syriæ est attributa: ac Cyrenius missus, qui Syriam, ipsamque Judæam, Syriæ additamentum, describeret. Ac Judæi qui pridem ne nomen quidem descriptionis audire voluerant, suasu Joazari Pontificis refragari destiterunt. Verum

A ὐα ἡκαστο. Τὸ μὲν δὴ εἶδος εἶχεν ἐμφερὲς πρὸς Ἡρῴδου Ἀλέξανδρον, ὑπ' αὐτουργίας δ' ἐτετράχυντο, καὶ πρὸς τὸ σκληρότερον αὐτοῦ ἐπῆφκει τὸ σῶμα, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ ἐκείνου ὑπὸ τρυφῆς μεμαλάκιστο. Ἐξεταζομένου δὲ τοῦ Καίσαρος ποῦ Ἀριστοβούλου, ποῖ ἂν εἴη, φαμένου δ' ἐκεῖνον, ἐν Κύπρῳ καταλελεῖφθαι, ἵν' εἴ τι περὶ ἐμὲ συμβαίη δεινόν, μετ' αὐτὸν τὸ τῆς Μαριάμμης ἐπιλίπῃ γένος· καὶ μόνας ὁ Καίσαρ τὸν Ἀλεξάνδρου ὁπλαβών, τὸ ἀληθὲς ἐρωτᾷ· αὐτοῦ προτρέπεται, ἐπὶ μισθῷ τὴν τύχην σωτηρίας. Ὁ δὲ ἐφαίνετο τῷ Καίσαρι τὸ σκληρόμμα. Ὁ Καῖσαρ δὲ ἱππασάμενον αὐτὸν πρὸς ἐπιταγὴν ὁρῶν, τοῖς ἐρέταις συνέταξε· τὸν δ' ἐπὶ τούτοις ἐκείνῳ συμπίπτοντα, ἐκτείνει. Ἀρχέλαος δὲ τὴν Ἐθναρχίαν παραλαβών, ἀφαιρεῖται τὴν Ἀρχιερωσύνην ἐξ Ἰωαζάρου τοῦ Βοηθοῦ, καὶ ἐντίθησιν Ἐλεάζαρον τὸν ἐκείνου ἀδελφὸν, καὶ Γλαφύραν ἄγεται πρὸς γάμον τὴν Ἀρχελάου παῖδα, Ἀλεξάνδρου δὲ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ γαμετὴν, ἀφ' ἧς καὶ παῖδα ἐκείνῃ, ἀπειρημένου τῷ νόμῳ, ἀδελφῶν ἄγεσθαι γυναῖκας, παῖδας ἐκ τῶν πεθνεώτων ἐσχάσας. Καὶ τὸν Ἐλεάζαρον ὀλίγῳ μετὰ ταῦτα ἐκβαλὼν Ἰησοῦν ἀντεισήγαγε, τὸν παῖδα Σεέ. Ἐτῶν δ' ἐστὶν ἐν τῇ ἀρχῇ δέκατον, κατηγορήθη παρὰ Καίσαρι πρὸς τῶν ὑπηκόων, ὡς ὠμῶς καὶ τὸ ὅλον τυραννικῶς κεχρημένος τοῖς πράγμασιν. Ὁ τοίνυν Καῖσαρ μεταπέμπεται ταχέως αὐτὸν, καὶ ἀκροασάμενος τῶν κατηγόρων κἀκείνου, ἐκείνου μὲν φυγαδείας καταψηφίζεται, τὰ δὲ χρήματα ἀπενέγκατο. Ὀνείρῳ δὲ τὸ μέλλον ἐδηλοῦτο τῷ Ἀρχελάῳ. Ἐδόκει γὰρ ἑπτὰ στάχυας ὁρᾶν δέκα ἀκμαίους καὶ πλήρεις σίτου, βιβρωσκομένους ὑπὸ βοῶν. Ἄλλοι μὲν ἄλλως ἐξηγοῦντο τὸν ὄνειρον. Σίμων δὲ τὸ μὲν γένος Ἐσσαῖος, μεταβολὴν πραγμάτων ὀλίγοι φέρειν Ἀρχελάῳ τὸ ὄψιν, ἐς μὲν τοὺς ἐπ' ἀγαθῷ. Τοὺς μὲν γὰρ βόας κακοπαθείας σύμβολον εἶναι, ζῶα ἐπ' ἔργοις παλαιτωρούμενα, καὶ διὰ τοῦτο μεταβολῆς πραγμάτων, ὅτι δι' αὐτῶν ἀρώμεθα τὴν γῆν, ἣ ἐάν μένει ἀκίνητος. Τοὺς δὲ δέκα στάχυας σημαίνειν τῶν ἀριθμόν. Πεπρῶσθαι γὰρ ἑκάστῳ πλησθῆναι πάντας, καὶ ἀπαρτίζεσθαι θέρος, καὶ τὸν τῆς ἡγεμονίας χρόνον ἐξήκειν τῷ Ἀρχελάῳ. Καὶ τὴν γυναῖκα δὲ τὸν Ἀρχελάου Γλαφύραν ὄνειρος τεθέαται ἕτερος. Αὕτη γὰρ, ὡς ἱστόρηται, Ἀλεξάνδρῳ πρότερον συνῴκει, Ἀρχελάῳ ὁμαίμονι. Ἀναριθμήτου δ' ἐκείνου, Ἰόβᾳ τῷ Λιβύων γαμεῖται Βασιλεῖ. κἀκείνου δὲ τὸν ζῶντος μεταλλάξαντος, Ἀρχελάῳ γίνεται, τὸν συνοικοῦσαν αὐτῷ Μαριάμμην ἀπεπεμψάμενον, καὶ παῖδα παῖδας ἐξ Ἀλεξάνδρου ἔχουσα. Ἐδόκει γοῦν ἡ γυνὴ τὸν Ἀλεξάνδρου αὐτῇ ἐπεισάγεσθαι, μέμφεσθαί τε αὐτῇ ὀλίγα· Γλαφύρα, ἀληθεύειν ἄρα τὸν λόγον ἀπέδειξας, ὃς ἀπίστους εἶναι τὰς ἀνδράσι τὰς γυναῖκας φησί. Παρθένος γάρ μοι συνοικήσασα, καὶ παῖδας γεννήσασα ἐξ ἐμοῦ, λιπεῖν με ἐμὰν ἐρᾷς τὸν, δευτέροις γάμοις, συνεμίλησας, καὶ οὐδ' ὅτῳ σοι κόρος τῆς ἐμῆς ἐγένετο ὕβρεως, ἀλλὰ καὶ τρίτον σαυτῇ νυμφίον παρακαλεῖς, καὶ παῖδα ἐμὸν ἀδελφόν· ἀλλ' ἐγώ σε αὖθις ἐμὴν ποιοῦμαι, τῆς ἐπὶ τούτῳ ἀπαλλάξω αἰσχύνης. Ταῦτα διηγουμένου πρὸς τὰς συνήθεις τῷ γυναικῶν, μετ' μικρὸν τελευτᾷ.

Γ'. Ἡ δὲ Ἀρχελάου ὑπήκοος χώρα τῇ Συρίᾳ προσενεμήθη. Ἐπέμφθη δὲ ὁ Κυρήνιος ἀπογραφόμενος τὴν Συρίαν, καὶ αὐτὴν Ἰουδαίαν προσθήκην ἐκείνης γεγενημένην. Ἰουδαῖοι δὲ καὶ πρὸ τοῦτου καὶ μέχρις ἀκοῆς τὴν ἀπογραφὴν δυσχεραίνοντες, τότε τῆς Ἀρχιερωσύνης Ἰωαζάρου πεισθέντος αὐτοὺς, ἐπείσθησαν. Γαυλανίτης δέ τις ἀνὴρ, Σα-

B

C

D

E

δὼν Φαρισαίων προστιθεμένους, πολέμων τε καὶ λῃστηρίων τὸ ἔθνος ἐνέπλησαν, λέγοντες, ἀδέον ἕτερον εἶναι τιμὴν τῶν ἰδίων ὑποτιμᾶσθαι, ἢ δουλείαν ἄντικρυς· καὶ ἐδόκουν μὲν ἐπὶ διορθώσει τῶν κοινῶν κινεῖσθαι, τῇ δ' ἀληθείᾳ οἰκείων ἕκαστοι κερδῶν ἀφορμὰς, ἐξ ὧν σφίσιν ἐφύοντο καὶ φόνος πολλῶν, καὶ αὐτῶν τῶν πρώτων ἀνδρῶν, ὁ μὲν ἐμφυλίοις σφαγαῖς, ὁ δὲ τῶν πολεμίων, λιμός τε καὶ πόλεων ἅλωσεις καὶ κατασκαφαὶ, καὶ τὸ ἱερὸν ἐμφρησμός. Τριῶν γὰρ ὄντων ἐκ παλαιοῦ τοῖς Ἰουδαίοις φιλοσοφίας ἑδῶν (οἷς καὶ πρόθεν εἴρηται) τῆς τῶν Ἐσσηνῶν, τῆς τῶν Φαρισαίων, καὶ τῆς τῶν Σαδδουκαίων, πέμπτη αὐτοῖς ἐπίσακτος παρὰ Σαδὼκ καὶ Ἰούδα κτισθεῖσα. Οἱ μὲν δὴ Φαρισαῖοι ἁπλῶς διαιῶνται, οὐδ' ἐπιπλέοντες πρὸς τὸ μαλακώτερον, πρεπόντων τῶν νομίμων φυλακῇ εἶναι ἀκριβεῖς, καὶ τοῖς ἐν γήρᾳ παραχωροῦσι τιμῆς, οὐδ' ἀντιλέγουσι θρασείᾳ τοῖς παρ' ἐκείνων εἰσηγημένοις. Εἱμαρμένῃ τε δογματίζοντες, καὶ τοῖς ἀνθρώποις δίδοσθαι μὲν ἐκεῖνα τὰς πάσας ὁρμὰς, μετὰ [illegible] δῆς ἀντιπράττουσιν· ἀθανασίαν τε ταῖς ψυχαῖς ἀπονέμουσι, καὶ δικαιώσεις ὑποχθονίους τῶν βεβιωμένων δοξάζουσι· δι' ἃ τοῖς τε δήμοις εἰσὶ πιθανώτεροι, ἐς ἐκ δυνατῶν καὶ ποιήσεσιν ἱερῶν ἐκείνοις χρῶνται ἐξηγηταῖς. Σαδδουκαῖοι δὲ θνητὰς δοξάζουσι τὰς ψυχὰς, καὶ παύτας τοῖς σώμασι συναφθείρεσθαι λέγουσι. Καὶ ἃ τῶν πατρίων αὐτοῖς ἐστὶ παραμυθεῖται παράβασις, καὶ τὸ πρὸς τοὺς γεραιτέρους, καὶ τοὺς διδασκάλους αὐτοὺς ἀντιλέγειν ἀρετὴν εἶσονται. Εἰ δέ τινες αὐτῶν εἰς ἀρχὰς ἦλθοσαν, προσχωροῦσι τοῖς τῶν Φαρισαίων λόγοις καὶ ἄκοντες· ὡς δι' ἄλλως ἀνεκτοὶ δοκοῦσι τοῖς πλήθεσιν. Ἐσσηνοὶ δὲ ἐπὶ Θεῷ τὰ πάντα πεποίηνται· ἀθανάτους ἤγηνται τὰς ψυχὰς· τῶ δικαίου ἀντέχονται· Ἀναθήματα μὲν εἰς τὸ ἱερὸν στέλλουσιν, οὐ μὴν γε καὶ θύουσι, βέλτιον ἡγούμενοι τοῖς ἄλλοις περὶ ἁγνισμῶν. Διὸ καὶ εἰργόμενοι τοῦ κοινοῦ τεμενίσματος, ἰδίᾳ ἑαυτῶν θύουσι· καὶ ἐπὶ πόνους γεωργικοὺς ἔχονται, κοινὰ τὰ χρήματα ἔχουσιν. Ὀθεν οὐδέν τι πλέον ὁ πλούσιος τῆς οἰκείας ἀπολαύει, παρὰ τὸν πένητα πεπίσται. Καὶ ὅπου γαμετὰς εἰσάγουσι, ὅπου δοῦλοις χρῶνται, τὸ μὲν ἀδικεῖσθαι οἱ ὅμοροι, καὶ δι' ἀναιρῶν ἐπισυναγωγὴν στάσεως ἀφορμῶν. καθ' ἑαυτοὺς δὲ βιοῦντες, ἀλλήλοις ὑπηρετοῦσι, καὶ λειτουργίας ἐκ τῆς χαρπῶν καὶ τῶν ἄλλως κομιζομένων αὐτοῖς ἀρχειρίζονται. Ἡ δὲ πέμπτη, ἧς ὁ Γαλιλαῖος Ἰούδας ἡγήσατο ἡγεμών, τὰ μὲν ἄλλα τοῖς Φαρισαίοις ὁμογνώμων εἶχε, τῆς δ' ἐλευθερείας αὐτῇ δεινὸς ἔρως ἐπέπεσε, ἧς οἱ ξόφιμοι μόνον ἡγεμόνα καὶ δεσπότην τὸν Θεὸν νομίζουσι, ἀνθρώπῳ τε ἀνομάτων πάντων μεταδιδόναι μὴ ἀνεχόμενοι. ἀλλὰ καὶ θανάτους ἐκ τιμωρίας ποικίλας τε καὶ δεινὰς ὑφίσασθαι μὴ ἀπαναινόμενοι, ἵνα μὴ τῆς φρατρίας ἐκβαίνοι ἑκάστους. Ἐντεῦθεν ἤρξατο τὸ Ἰουδαίων ἔθνος τοσοῦτον ἐξ ἀνοίας λοιπόσαι, Γεσσίου Φλώρου τῆς ἡγεμονίας εἰς παύτιον αὐτοὺς ἐρεθίσαντος ὕβρεσιν. Ὁ μὲν γὰρ Κυρήνιος τῆς ἀπογραφῆς καὶ τῶν ἀποτιμήσεων πεπαυμένων, αἷς ἐτέλουτο ἐπὶ ἔτει τεσσαρακοστῷ καὶ ἑβδόμῳ μετὰ τὴν ἐν Ἀκτίῳ νίκην τοῦ Ἀντωνίου ὑπὸ τοῦ Καίσαρος, Ἰωάζαρον τὸν Ἀρχιερέα καταστασιάσαντα ὑπὸ τῶν πλήθους ἀφιλομένων τὴν τιμὴν, Ἄνναν τὸν Σηθὶ Ἀρχιερέα καθίστασι. Κυρηνίου δὲ εἰς Ῥώμην ἀπάραντος, Κουμάνιος ὁ Ἰουδαίων διῆκε. Τούτῳ δὲ ἔκδοχος γίνεται Μάρκος Ἀμβίβουχος· τοῦ δὲ Μάρκου Ῥούφου ἔκδοχος Ἄννιος· ἐφ' οὗ δὴ πάλιν τῷ Καίσαρι Αὐτοκράτορι Ῥω-

quidam Gaulanites, a Sadoco Pharisæo ascito, bellis & latrociniis Judæam implevit. Dicebant enim facultatum æstimationem nihil esse aliud nisi manifestam servitutem. ac prætendebant illi quidem Reipublicæ curam, sed revera privatorum emolumentorum occasiones captabant: unde seditiones & multorum cædes, principum etiam virorum, extiterunt, partim ex intestinis bellis, partim ab hostibus. Accessit fames, urbium expugnationes, excidia, & templi conflagratio. Nam cum antiquitus tria essent apud Judæos philosophiæ genera, Essenorum, Pharisæorum, & Sadducæorum: quartum hoc & novum a Juda & Sadoco introductum est. Nam Pharisæi, Pharisæi. civili victu utentes, ad mollitiem se non deflectunt, observatores legum & rituum accurati: senibus honorem præbent, neque confidenter illorum auctoritati adversantur. Fatum esse docent, hoc tamen hominibus tribuentes, ut illius impulsus vincere possint, si serio renitantur: animos immortales, & sub terra vitæ aliæ rationes reddendas esse censent. Qua de causa & apud populum plus auctoritate valent, & ad vota, ad sacra peragenda tamquam interpretes adhibentur. Sadducæi mortales esse animos arbitrantur, atque una cum corporibus interire, neque quicquam nisi leges observant: senioribus ac magistris refragari, in parte virtutis ponunt. Si qui vero illorum ad magistratus adhibentur, vel inviti assentiuntur Pharisæis, alioqui enim a populo non tolerarentur. Esseni. Esseni Deo adscribunt omnia: animorum immortalitatem credunt: justitiam colunt. Donaria in templum mittunt, sed in eo non immolant, de expiationibus a cæteris dissentientes. Unde cum a communi sacrario arceantur, privatim sacrificant: labores agriculturæ capessunt: res communes habent. Quare dives omnium *Edit. Paris.* pauperrimo nihilo vivit lautius: neque uxores ducunt, neque servos emunt: hoc iniquum esse rati, illud discordiæ incitamentum. sed vitam agentes solitariam, alii aliis ministrant. Quæstores & terræ fruges, & eorum quæ aliunde afferuntur, designant. Quarta secta cum Pharisæis cætera convenit, sed libertatis alte Galilæi libertatis vindices. insitum amorem gerit: cujus alumni, solum principem & Dominum Deum appellant, ea nomina tribuere homini dedignantes: imo nec mortes nec supplicia varia & atrocia recusantes, ne ab instituto suo recedant. Hinc populus Judaicus ex amentiæ morbo in desperationem est delapsus, Gessii Flori contumeliis irritatus. Nam Cyrenius descriptione ac censu peractio, trigesimoseptimo anno post Cæsaris Actiacam Antonii victoriam, Joazaro Pontifici, factione populi oppresso, ademptam dignitatem in Annam Sethi filium contulit. Cyrenio Romam reverso, Coponius Judæam administravit. Ei successit Marcus Ambibuchus: Marco Rufus Annius: sub quo Romanorum Imperator obiit, regni anno quinquagesimo septimo, mense

LIBER VI. Judas Gaulanites, & Sadocus Pharisæus Judæos ad seditionem impellunt.

Octavio Augusto Cæsari Nero successit.

LIBER VI. v j. diebus x j. Collegam Antonium habuit annis quatuordecim. solus imperavit annos x L j j j. aut x L j j j j. ut quidam tradunt. Vixit annos septuagintaseptem. Monarchia vero translata est in Tiberium, Cæsaris ex Livia privignum, a quo Valerius Gratus dux in Judæam missus est: qui Pontificatu Annæ abrogato, Ismaelem Fabi filium summum sacerdotem designavit. Et hoc etiam non multo post in ordinem coacto, Eleazaro Annæ filio sacerdotii honorem largitus est: annoque elapso, Simonem Camithi filium illi substituit. Huic pari tempore sacris operato, Josephus Cajaphas successor fuit.

Pontificum successiones.

A μείων, ἄρξας ἔτη ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα, μῆνας τε ἓξ ἡμέρας δύο. Ἀφ' ὧν παραπλησίως ἔτη αὐτῷ σωμπέπτωκε Λεουίου, ὡς εἶναι δὲ τῆς Μοναρχίας αὐτῷ χρόνον ἑβδομήκοντα παραπλήσια πρὸς ἕξι, καὶ δέ τινας πλείονα. Ἐβίω δὲ ἔτη ἑβδομήκοντα καὶ ἑπτά. Ἡ δὲ μοναρχία μετῳκίσθη εἰς Τιβέριον, ὑὸν τῆς Καίσαρος γυναικὸς Λιβίας ὑὸν ὑφ' οὗ Γράτος Οὐαλλέριος εἰς Ἰουδαίαν ἐστάλη ἡγεμών, ὃς παύσας τὸν Ἄνναν τὴν Ἀρχιερωσύνης, Ἰσμαὴλ τὸν Φαβεῖ. Καὶ τοῦτον δὲ μετ' οὐ πολύ, Ἐλεάζαρ τὸν τοῦ Ἄννα ὑπὸ Ἰωνάθου τοῦ τοῦ ἱεράσασθαι τιμῇ, καὶ μετ' ἐκεῖνον ἀντεισάγει Σίμωνα τὸν Καμίθου. Καὶ τούτῳ τὸν ἴσον χρόνον ἱερασαμένῳ, Ἰωσὴφ ὁ Καϊάφας διάδοχος ἦν.

Tiberiadis ædificatio.

Pontius Pilatus Judæorum pertinacia victus, vexilla Hierosolymis infert.

Edit. Paris. pag. 267.

Judæi flagellis cæsi.

B Δ'. Καὶ Γράτος ἐπὶ ἔτη δέκα ἐπὶ τῆς Ἰουδαίας ἄρξας, καὶ πάντα πράξας, εἰς Ῥώμην ὑπανεχώρησε. Πόντιος δὲ Πιλάτος τὴν ἡγεμονίαν διαδέχεται. Ὁ δὲ Τετράρχης Ἡρῴδης φίλος τῷ Τιβερίῳ χρηματίζων περὶ τῆς ἀρχῆς, οἰκοδομεῖ καὶ τὴν μοναρχίαν πόλιν αὐτῷ ἐπώνυμον ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ ἐπὶ τῇ λίμνῃ Γεννησαρέτ, Τιβεριάδα καλέσας αὐτήν. Πιλάτος δὲ στρατιὰν ἐκ Καισαρείας μεθορύσας, χειμαδιοῦσαν ἐν Ἱεροσολύμοις, σημαίας εἰς τὴν πόλιν διὰ νυκτὸς εἰσήγαγε, εἰκόνας ἐχούσας Καίσαρος, ἀπαγορεύοντος Ἰουδαίοις τὸν νόμον, εἰκόνας ἔχειν. Ἐπειδὴ ἐγνώσθη τὸ πεπραγμένον, πλῆθος ὥρμησεν εἰς Καισάρειαν, αἰτούμενον παρὰ τοῦ εἰκόνων μεταθεσιν, καὶ πενθημέρους ἱκετείας ἄγει τοῦτο πεποιηκός. Μὴ συγχωροῦντος δὲ Πιλάτου, ὡς ἐντεῦθεν δῆθεν σεβιζομένου τὸν Καίσαρος, ἐπεὶ τὸ πλῆθος ἐκ κύκλου ἐθορύβουν, καὶ τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ πρωϊσθέντας στρατιώτας ἐνόπλους στήσας, ἀπειλεῖ θάνατον, εἰ μὴ παύσοιντο θορυβοῦντες. Οἱ δὲ σφοδρῶς καταβαλόντες ἑαυτούς, σὺν ἡδονῇ δέξασθαι τὸν θάνατον ἔλεγον. Καὶ θαυμάσας Πιλάτος τὸ γενναῖον αὐτῶν καὶ προθυμον ἐπὶ πρόσωπον τῶν νόμων, παρεχρῆμα τὰς εἰκόνας ἐκποιεῖται εἰς Καισάρειαν. Τὸ δὲ ὑδραγωγεῖον ποιεῖται εἰς Ἱεροσόλυμα, τὰ ἱερὰ πρὸς παντὶ ἀνήλισκε χρήματα. Συνελθόντες οὖν πολλοὶ, κατέβοων Πιλάτου, παύσασθαι ἀξιοῦντες. Τινὲς δὲ καὶ λοιδορίαις ἐκέχρηντο κατ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ στολαῖς Ἰουδαϊκαῖς πλῆθος στρατιωτῶν κεκρυμένον, σκυτάλας τι ὑπὸ ταῖς στολαῖς ἔχον, περιελθεῖν κύκλῳ τοὺς θορυβοῦντας ἐκέλευσε, καὶ οὕτως ἀναχωρεῖν τοὺς Ἰουδαίους ἐπέταττεν. Ὡς δ' ἤρξαντο λοιδορεῖν, τοῖς στρατιώταις δίδωσι σημεῖον. Οἱ δὲ πληγαῖς τοὺς θορυβοῦντας ἐκόλαζον. Ἐκεῖνοι δὲ ἄοπλοι ὄντες καὶ πλημμελοῦντες, οὐδὲν εὐδόκιμον ἐφρόνουν, ἀλλὰ πολλοὶ μὲν ἔπιπτον, οἱ δ' ἄλλοι βαυματίαι ἀπήεσαν. Κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν Ἰουδαίᾳ ἐφάνη, περὶ οὗ πάντα καὶ λέξιν φησὶν ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ὀκτωκαιδεκάτῳ λόγῳ τῆς Ἀρχαιολογίας· Γίνεται δὲ κατὰ τοῦτον τὸν χρόνον Ἰησοῦς, σοφὸς ἀνὴρ, εἴγε ἄνδρα αὐτὸν λέγειν χρή. Ἦν γὰρ παραδόξων ἔργων ποιητὴς, διδάσκαλος ἀνθρώπων τῶν σὺν ἡδονῇ τἀληθῆ δεχομένων. Καὶ πολλοὺς μὲν Ἰουδαίους, πολλοὺς δὲ καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐπηγάγετο. Ὁ Χριστὸς οὗτος ἦν. Καὶ αὐτὸν ἐνδείξει τῶν πρώτων ἀνδρῶν παρ' ἡμῖν σταυρῷ ἐπὶ πεντίου Πιλάτου, οὐκ ἐπαύσαντο οἱ τὸ πρῶτον αὐτὸν ἀγαπήσαντες. Ἐφάνη γὰρ αὐτοῖς τρίτην ἔχων ἡμέραν, πάλιν ζῶν, τῶν θείων Προφητῶν ταῦτα τε καὶ ἄλλα μυρία περὶ αὐτοῦ θαυμάσια εἰρηκότων. Εἰσέτι τε νῦν τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τοῦδε ὠνομασμένων οὐκ ἐπέλιπε τὸ φῦλον. Καὶ ταῦτα μὲν Ἀρχαιολογῶν ὁ Ἰώσηπος ἐγρα-

De Jesu Christo Josephi verba.

ἐγραψε περὶ τοῦ Χριστοῦ. Ἐν δὲ τῷ πρὸς Ἕλληνας αὐτοῦ A
λόγῳ, ὃς κεῖται Πλάτωνος ἐπιγέγραπται περὶ τῆς παντὸς αἰτίας, οὗ καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς μνείαν πεποίηται ἐν τῇ παραθέσει αὐτοῦ βίβλῳ τῇ καλουμένῃ Παραλλήλα, ταῦτα φησί· Πάντες οὖν δίκαιοί τε καὶ ἄδικοι, ἐφάπτιοι τοῦ Θεοῦ λόγου ἀχθήσονται. Τούτῳ γὰρ ὁ Πατὴρ ἣν κρίσιν δέδωκε, καὶ αὐτὸς βουλὴν πατρὸς ἐκπληρῶν, κριτὴς παραγίνεται, ὃν Χριστὸν προσαγορεύομεν. Οὐ δὲ γὰρ Μίνως καὶ Ραδάμανθυς κρινεῖ καθ' ὑμᾶς, Ἕλληνες, ἀλλ' ὃν ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἐδόξασε. Περὶ οὗ ἄλλοθι λεπτομερέστερον διελαλήσαμεν, πρὸς τοὺς ζητοῦντας τὴν ἀλήθειαν. Οὕτως τοῦ Πατρὸς ἐκάστῳ δικαιοκρισίαν ποιούμενος, πᾶσι κατὰ τὰ ἔργα παρασκευάσει τὸ δίκαιον. Οὗ κρίσει παρεστήξει πάντες ἄνθρωποι τε καὶ B
Ἄγγελοι καὶ δαίμονες, μιᾷ φωνῇ βοήσουσι φωνῇ, ὅτι σὸν λέγοντες, Δικαία σου ἡ κρίσις. Ἧς φωνῆς τὸ ἀνταπόδομα ἐπ' ἀμφοτέροις ἐπάξει τὸ δίκαιον, τοῖς μὲν ὡς πράξασι, δίκαιος ἀΐδιον ἀπόλαυσιν παραχόντος· τοῖς δὲ τὰ φαῦλα ἑραστοῖς, καὶ αἰώνιον κόλασιν ἀπονείμαντος. Καὶ τὸ μὲν τοῖς μὲν τὸ πῦρ ἄσβεστον ἐγκείσεται, καὶ ἀτελεύτητον, σκώληξ δέ τις ἄμοιρος μὴ τελευτῶν, μηδὲ σῶμα ἐκφθειρόμενον, ἀπαύστῳ δ' ὀδύνῃ ἐκ σώματος ἐκβρήσσων, παραμένει. Καὶ ἄλλα δ' ἐπὶ τούτοις φησίν. Οὕτω μὲν οὖν περὶ Χριστοῦ γέγραφεν ὁ Ἰώσηπος.

ε'. Ἐν δὲ Ῥώμῃ τότε Παυλίνα τις ἦν, καὶ γένει περιφανείᾳ, καὶ τρόπων χρηστότητι ἐκπρέπουσα, καὶ πλούτῳ περιττῶς ἔχουσα, ὥσα δὴ καὶ ἄφθονα χαρίσασα, καὶ ἡλικίας ἐν ἄγουσαις ἀγάλλουσ' σωφροσύνῃ κεκόσμητο. Συνῆκτο δὲ Σατορνίνῳ, ἀνδρὶ μηδὲν αὐτῆς εἰς ἄκρον τῶν καλῶν ἀποδέοντι. Ταύτης ἐράσθη τῷ ἔρωτι Δέκιος Μοῦνδος, ἐν ἀξιώματι ὢν μεγάλῳ τῶν ἱππέων, καὶ πλούτου δώροις. Εἰκοσι δὲ μυριάδας δραχμῶν Ἀττικῶν ἐπὶ τῆς ἐλπίδος μιᾶς. Ἡ δὲ οὐκ ἐπείθετο. Κἀκεῖνος ἐξῆπτο πλείοσι ἔρωτι, ὡς τὸ βρώσιμον ἀποχῇ ἑαυτῷ μηχανᾶσθαι θάνατον. Ἦν δὲ τούτῳ ἀπελεύθερα παρ' ὧν Ἶδα καλουμένη, παντοίων ἔδρις κακῶν. Αὕτη οὖν πως ἔχουσαν πρὸς τὸν ἔρωτα ὁρῶσα, ἀναθαρσύνει λόγοις, καὶ ἀναζωπυρεῖ ὑποχύσεσι, πίστιν μηχανᾶσθαι αὐτῇ δόσεσιν λέγουσα μόνον, ὡς τὸ πρᾶξιν αὐτῆς κατεργάσασθαι. Καὶ λαβοῦσα τὸ αἰτηθὲν ἀργύριον, ἐπεὶ οὐκ ἀλωτὸν ἑώρα τὸ Παυλίνας τοῖς χρήμασι, τῇ δὲ θεραπείᾳ τῆς Ἰσιδος, (Θεὸς δ' αὕτη τοῖς Ῥωμαίοις τότε νομίζετο) δεῖν ταύτην προσκειμένην θερμότατα, πρόσεστι τῇ τῆς φιλοδώρου ἐκείνης Θεοῦ ἱερέων τισὶ, τῷ χρήματι ἀναπείθει τὸν Παυλίνας ἐξαπατῆσαι, ἃς δυνατὸν μηχαναῖς, καὶ τῇ Μοῦνδῳ συγκαταλλάξαι· οἱ δὲ θελχθέντες τοῖς χρήμασι, τῇ πράξει ἐπίβαλλον. Καὶ αὐτῶν ὁ γεραίτατος πρὸς τὴν Παυλίναν ἐλθὼν, καὶ δι' αὐτῆς ἐντυχών, ἔλεγεν ἥκειν πεμφθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀνουβίδος, καλοῦντος αὐτὴν Θεοῦ πρὸς αὐτὸν ἥκειν, αὐτῆς ἐρῶντα. Τῇ δὲ ὁ λόγος ἔδοξε δικαιότατος, εἰ ἐρᾶτο ὑπὸ Θεοῦ· καὶ τῇ ἀνδρὶ κοινῶται τὸ ἀγγελθὲν, κἀκεῖνος συγχωρεῖ, καὶ σωφροσύνῃ γνώσεται τὴν γυναικός. Ἀπῆλθεν οὖν εἰς τὸ τέμενος, καὶ ὡς ὕπνου καιρὸς ἦν, ἔνδον ἐν τῷ ναῷ τῇ γυναικὶ καθεύδειν ἡτοίμασαν, καὶ τὰ λύχνα κατέσβεσαν. Ὁ γοῦν Μοῦνδος (προεκέκρυπτο γὰρ εἶναι) παντύχιον ἐπεφοίτα αὐτῇ, ὡς Ἀνουβις αὐτὴν προσφοιτῶν. Εἶτα ὁ μὲν ἀπῆλθεν. Ἡ δὲ πρὸς τὸν ἄνδρα φοιτήσασα, διηγεῖτο αὐτῷ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Ἀνουβίδος, καὶ πρὸς τὰς συνήθεις ἐπελαμπρύνετο, ὡς ὁμιλίας ἀξιωθεῖσα Θεοῦ.

Zonaræ Annales.

in Antiquitatibus Josephus de Chri- LIBER VI.
sto scripsit. In oratione vero sua ad Græcos, quæ & contra Platonem inscribitur, de causa universitatis, cujus etiam S. Joannes Damascenus in Parallelis suis meminit, hæc dicit: *Omnes justi & injusti ad Dei verbum adducentur. Huic enim Pater judicium dedit, atque ipse Patris voluntatem exequens, judex adventat, quem Christum appellamus. Neque enim Minos aut Rhadamanthus, o Græci, quemadmodum vestra fert opinio, sententiam ferent: sed is, quem Deus & Pater gloria ornavit. De quo alibi subtilius disserimus ad eos qui veritatem inquirunt. Is de Patris sententia justum de unoquoque judicium faciens, jus unicuique pro factis suis reddet. Cujus judicio omnes homines, angeli & dæmones astantes, una voce clamabunt: Justum tuum est judicium. Post quam vocem, ita ut æquum est, remunerabitur utrosque eos qui virtutem vite coluerunt, æterna beatitate: improbitatis amatores, æterno supplicio. Et hos ignis æternus atque infinitus manet, & vermis quidam ignitus immortalis & corpus non perimens, cum perpetuo cruciatu e corpore erumpens, infessabit.* His alia quoque subjungit. Ac de Christo ad hunc modum Josephus scripsit. Edit. Paris. pag. 268.

V. Romæ autem Paulina quædam, & generis splendore, & morum integritate præstans, & opibus abundans, & vultu venusto, & ætate integra, & modestia ornata, nupta erat Saturnino, viro nullo bonorum genere ipsa inferiori. Hujus amore captus Decius Mundus, inter equites dignitate præstans, mulieris pudicitiam muneribus solicitabat, cc. millia drachmarum Atticarum pro uno concubitu pollicens: eaque recusante, amore magis inflammabatur, adeo ut abstinentia ciborum necem sibi conscisce re institueret. Habebat autem paternam libertam nomine Iden, omnis generis malorum peritam. Ea adolescentem sic affectum verbis confirmat, & pollicitationibus resocillat, ac sibi dumtaxat quinquagies mille drachmis opus esse dicit ad rem conficiendam. Quibus acceptis, cum illam pecunia non expugnari posse cerneret, sed cultui Isidis (ea tum a Romanis pro diva colebatur) esse deditissimam: quosdam falsis illius deæ sacerdotes convenit, pecuniam offert, ut Paulinam quibus possint dolis circumventam, Mundo sui copiam facere cogant. Illi pecunia deliniti, facinus aggrediuntur: eorum natu maximus Paulinam seorsim convenit, se ab Anubide, ipsius amore capto, missum esse profitetur, ut eam accerseret. Mulieri ea verba optatissima acciderunt, si a Deo amaretur: & nuntium illum cum marito communicat, qui gnarus modestiæ conjugis eam abire sinit. Cum in templum pag. 269.
veniisset, sub somni tempus mulieri in ipsa æde lectus paratur, lucernæ extinguuntur. Mundus jam antea ibi abditus, per totam noctem, sub Anubidis nomine libidine sua expleta, discedit. Illa reversa, Anubidis apparitionem marito narrat, apud familiares de congressu Dei

Paulina Romana, fraude sacerdotum Isidis illuditur.

LIBER VI.

gloriatur. Sed tertio post id factum die, Mundus ei obviam facta: *Paulina*, inquit, *& ducenta millia habeo, & tu mihi gratis gessisti morem. Tua vero erga Mundum injuria me non attigit, qui Anubidis nomen ipse mihi fecerim.* E quibus verbis mulier intellecto facinore, vestibus laceratis marito insidias indicat. Is apud Tiberium conqueritur. Imperator facinore comperto, sacerdotes & Iden in cruces tollit, ædem diruit; Isidis simulacrum in Tiberim demergit, Mundum in exilium agit, pœnam graviorem ob amoris vim clementia moderatus. Hæc Romæ acta sunt.

Samaritana fectio.

Samariæ vero tumultus hac de causa extitit. Quidam Samaritanos Garizinium montem sanctitatis opinione celeberrimum secum conscendere jussit: nam ibi se eis sacra vasa a Mose defossa, ostensurum esse. Qui cum armati convenissent, Pilatus exercitu misso, alios occidit, alios in fugam vertit, & captivorum præcipuos interfecit. Samaritani vero Vitellium Syriæ Prætorem conveniunt, Pilatum ob popularium suorum cædem accusantes. Is Marcello Judæis præposito, Romam ire Pilatum jubet, ad causam apud Cæsarem dicendam. Abit ille, cum decennium Judæis præfuisset. Sed antequam Romæ appropinquaret, Tiberius jam obierat. Vitellius vero in festo Paschatis Hierosolymis magnifice exceptus, vectigalia frugum Hierosolymitanis remisit, & stolam Pontificis in templo reponi, ac penes sacerdotes esse, ut olim, passus est, cum ea tempestate in Antonia servaretur. Nam primus Hyrcanus Pontifex proxime Templum ædificavit turrim, in qua vitam egit, stolamque Pontificiam, ut quæ ad se ex officio pertineret, asservavit. Idem etiam ejus successores imitati sunt. Sed Herodes turrim illam magnificentius adornatam, de Antonii amici nomine appellavit: & stolam ibi repertam, in ea detinuit. Idem Archelaus fecit: idem Romani, illum secuti de stola statuerunt, quæ illic sub sigillis sacerdotum & gazæ custodum reponebatur. Eam igitur, cum in festivitatibus Pontifici restitueretur, & post unum Festi diem ibidem reponeretur, Vitellius populo concessit. Josepho vero, qui & Cajaphas, Pontificatum ademptum Jonathæ dedit, Pontificis Annæ filio. Idem jussu Tiberii cum Artabano Parthorum Rege pacem fecit, qui Darium filium cum multis muneribus obsidem miserat. Et pacificationi Herodes quoque Tetrarcha interfuit, ac ad Cæsarem quæ acta essent scripsit. Quæ cum post Vitellius quoque per litteras exposuisset, Cæsar ei rescripsit, se ex Herode cognovisse omnia. Ea re Vitellius contra Herodem irritatus, clam iram aluit, eumque Cajo demum imperante ultus est.

Pilatus Romam mittitur.

Vitellii liberalitas erga Judæos.

Artabanus Parthorum Rex filium Darium Tiberio dat obsidem.

Philippi Tetrarchæ obitus.

VI. Tunc Philippus quoque hujus Herodis frater, diem suum obiit,

A Τείτῃ δὲ μετὰ τὴν ἀφῖξιν ἡμέρᾳ, συναντήσας ὁ Μοιῶδος αὐτῇ· Παυλῖνα, φησὶ, δέκα τὰς εἴκοσι μυριάδας ἔχω, κἀγώ σύ μοι πᾶσαν δυσκόλως χωρεῖς. Ἡ δὲ πρὸς Μοιῶδον ἐξύβρεζε, πάνυ ἐδίει μοι προσκέπτεται, Λυσσᾶν ὄνομα θεμένῃ αὐτῇ. Ἐκ πάσης εἰς ἔννοιαν ἐλθοῦσα τῶν τολμημάτων ἡ γυνὴ, πιεζόμενον τὸ σολλὸν, καὶ τῇ ἀνδρὶ ἐδήλου τὸ ἐπιβούλημα. Ὁ δὲ τῷ Τιβερίῳ προσῆλθε. Καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ ἐξετάσας τὸ γεγονὸς, τὰς μὲν ἱερεῖς ἀνεσταύρωσε, καὶ τὸ Ἰσεῖον, τόν τε ναὸν καθεῖλε, καὶ τὸ Ἰσιδος ἄγαλμα εἰς τὸν Τύβεριν ποταμὸν καταπόντισε, τὸν δὲ Μοιῶδον φυγῇ ἐδικαίωσε, συγγνώμῃ νείμας αὐτῷ, ὡς τὰ μὲν μείζονα κολασθῆναι μὴ τὸν βίαιον τὸν ἔρωτος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν

B ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπράχθη. Ἐν δὲ Σαμαρείᾳ συμβέβηκε θόρυβος· ἀνήρ γάρ τις ἐπῆλθε τοῖς Σαμαρεῦσι περὶ τὸ Γαριζὶν ὄρος αὐτῷ συνελθεῖν (ἀγιότατον γὰρ τοῦτο αὐτοῖς ὑπείληπται τὸ ὄρος) καὶ ἀφικομένοις ἐπηγγέλλετο ἱερὰ σκεύη ἐμφανίσας, καταπεπηγμένα ἐκεῖ ὑπὸ Μωσέως· οἱ δὲ ἐθροίζοντο, καὶ ἐν ὅπλοις ἦσαν. Πιλάτος δὲ στρατιώτας πέμψας, τοὺς μὲν ἔκτεινε, τοὺς δὲ ἐπέβαλε εἰς φυγὴν, καὶ τῶν ζωγρηθέντων τοὺς κορυφαίους διέφθειρε. Οἱ δὲ Σαμαρεῖς πρὸς Οὐϊτέλλιον ἦλθον Συρίας ἡγεμονεύοντα, Πιλάτῳ κατηγοροῦντες ἐπὶ τῷ τῶν ὁμοφύλων σφαγῇ. Καὶ Οὐϊτέλλιος Μάρκελλον πέμψας τῶν Ἰουδαίων προεστῶτα, ἐπὶ Ῥώμης ἀπέστειλε τὸν Πιλάτον ἐπὶ τὸν Αὐτοκράτορος δικολογησόμενον, ἐφ' οἷς ἐγκαλεῖτο. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆει ἐπὶ δέκα ἔτεσιν ἡγεμονεύσας τῶν Ἰουδαίων. Πρὶν δὲ τὴν Ῥώμην ἐγγίσαι αὐτὸν, ἔφθη Τιβέριος μεταστάς. Οὐϊτέλλιος δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα ἐλθὼν τὸ Πάσχα ἑορτὴν πανδημεὶ ἀγομένην ὑπεδέχθη μεγαλοπρεπῶς, καὶ τὰ τέλη τῶν γεωργουμένων καρπῶν τοῖς Ἱεροσολυμίταις ἀνῆκε, καὶ τὴν στολὴν τὴν Ἀρχιερέως εἰς τὸ ἱερὸν σωτηρίως κεῖσθαι, καὶ παρὰ τοῖς ἱερεῦσιν εἶναι, καθάπερ καὶ πρότερον. Τότε γὰρ ἐν τῇ Ἀντωνίᾳ ἀπέκειτο. Τῶν δὲ Ἀρχιερέων τις, ὁ τοῦτον δηλαδὴ Ὑρκανὸς, ἔγγιστα τῆς ἱερᾶς βάσεως ἐγείρας, καὶ ἐν αὐτῷ διαιτώμενος, ἐκεῖ καὶ τὴν στολὴν τὴν Ἀρχιερατικὴν εἶχε, αὐτὸς ἀνέκτησατο ὡς Ἀρχιερεύς. Τὰ αὐτὰ δὲ ἐκείνῳ καὶ τοῖς μετ' ἐκεῖνον ἐπράχθη. Ἡρῴδης δὲ τὴν βάσιν ἐκείνην ἐπικαταπεσκάσας ἐπὶ τὸ πολυτελέστερον, φίλος ὢν Ἀντωνίου, ἐπὶ τῷ ἐκείνου τούτῳ ὀνόματι μετωνόμασε. Καὶ

D τὴν στολὴν ἐν αὐτῇ κώπαις, κατεῖχεν ἐκεῖ. Τοῦτο δὲ ἐποίει καὶ ὁ Ἀρχέλαος, καὶ μετ' ἐκεῖνον οἱ Ῥωμαῖοι τὰ αὐτὰ ἐπὶ τῇ στολῇ ἐπραττον, ἀποκειμένην ἐκεῖ ὑποφραγίσαντες τῷ ἱερεῖ, καὶ τῷ γαζοφυλάκων. Ἐορτῆς δ' ἐφεστώσης ἐπεδίδοτο τοῖς Ἀρχιερεῦσιν ὑπὸ τοῦ φρουάρχου, καὶ μετὰ μίαν τῆς ἑορτῆς ἡμέραν αὖθις ἐκεῖ ἀπετίθετο. Οὐϊτέλλιος δὲ παραχωρεῖ τὴν στολὴν τοῦ ἔθνους· καὶ ἦν Ἀρχιερέα Ἰωσὴφ, τὸν καὶ Καϊάφαν, ἁρπακὼς δὲ Ἰωνάθης, Ἰωνάθῃ δίδωσι πάντων τῶν Ἀννᾶ τοῦ Ἀρχιερέως υἱῶν. Κατ' ἐτολὰς δὲ Τιβερίου ἀπέστειλε Οὐϊτέλλιος Ἀρταβάνῃ τῷ Πάρθων Βασιλεῖ, πέμψαντι τὸν υἱὸν Δαρεῖον μετὰ δώρων πολλῶν ὁμηρεύσοντα. Παρὼν δ' ἐν

E ταῖς σπονδαῖς καὶ ὁ Τετράρχης Ἡρῴδης, ἐπέμπετο πρὸς Καίσαρα παραχρῆμα, γράψας τὰ γεγονότα. Εἶτα τοῦ Οὐϊτελλίου περὶ τούτων ἐπιστείλαντος Τιβερίῳ, ἐκεῖνος ἀπέγραψε, μαθεῖν πάντα παρὰ Ἡρῴδου. Τοῦτο οἷς ὀργὴν τὸν Οὐϊτέλλιον κατὰ τοῦ Ἡρῴδου κεκίνηκεν. Ἐβουκολοῦμεν δὲ τὸν θυμὸν, καὶ μετὰλθεν αὐτὸν Γάϊος κρατήσαντος.

ς'. Τότε καὶ Φίλιππος Ἡρῴδου τούτου μὲν ἀδελφὸς τετελεύτηκεν, εἴκοσι ἐνιαυτῷ τῆς Τιβε-

εἰς ἀρχῆς, ἄρξας ἐπτὰ καὶ τεσσαράκοντα ἐτῶν. Ἦν δὲ τὸ τρόπον ἀπράγμων, καὶ μέτριος τοῖς ἀρχομένοις, ἀποδὺς σὺν ὀλίγοις τοῖς ἐπιλέκτοις πομπεύων. Καὶ εἴ τις προϊόντι προσοίσει δέησιν βοηθείας, αὐτὸς αὐτοῦ κατὰ τὸν τόπον τοῦ δράτου τιθυμένου (ἔπασχον γὰρ οἱ τῶν φέροντες) καθήμενος ἀκροᾶτο, καὶ ἐπαίτιλάσκετο τοὺς ἀδικουμένους, καὶ τοὺς ἀδίκως αἰτιαμένους ἀπέλυε. Τῷ δὲ ἀρχῷ ὁ Τιβέριος (παῖδες γὰρ Φιλίππῳ οὐκ ἦσαν) τὴν τῶν Σύρων ἐπαρχίαν προσέθετο. Ἡρῴδης δὲ Τετράρχης ἐπὶ Ῥώμῃ ἐπλεύσας, καταλύσας ἐν Ἡρῴδου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὃν ἐκ τῶν Σίμωνος τοῦ Ἀρχιερέως θυγάτηρ τῷ Βασιλεῖ Ἡρῴδῃ ἐγένετο· Ἐραθεὶς δὲ Ἡρῳδιάδος τῆς τοῦ ἀδελφοῦ γυναικὸς, θυγατρὸς Ἀριστοβούλου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν, ἀδελφῆς δὲ τοῦ μεγάλου Ἀγρίππα, λόγους περὶ γάμου πρὸς αὐτὴν ἐποιήσατο. Καὶ δεξαμένης, συνέθετο μοιχεύσασθαι πρὸς αὐτὸν, εἰ δὲ Ἀρέτα θυγατέρα ἐκβάλοι. Καὶ δὴ μὲν ἐπὶ Ῥώμην ἔπλει ἐπὶ τοιαύταις συνθήκαις. Ὡς δ' ἐπανῆλθε, γνοὺς ἡ γυνὴ αὐτοῦ, τὴν τοῦ Ἀρέτα θυγατέρα, τὰς πρὸς Ἡρῳδιάδα συνθήκας, ἔτει πρὸς Μαχαιροῦντα πεμφθῆναι τὸ φρούριον, (μεθόριον δ' ἦν τοῦτο τῆς Ἀρέτα καὶ τῆς Ἡρῴδου ἀρχῆς) καὶ ὁ Ἡρῴδης ἐξέπεμψε, μὴ γινώσκων ὅ, τι ἐστὶν αὐτῇ τὸ βουλεύμενον. Ἡ δὲ ἐκεῖθεν πρὸς Ἀραβίαν πρὸς τὸν πατέρα ἐξώρμησε, καὶ τὰ Ἡρῴδου διηγεῖτο γαμβροῦ περὶ αὐτοῦ. Καιρὸς ἦν τοῦτο ἔχθρας τοῖς ἀνθρώποις, καὶ μάχη μέσον ἀμφοῖν συγκροτοῦσι διὰ στρατιᾶς, καὶ οἱ Ἡρῴδου ἡττήθησαν, καὶ ἅπαν τὸ ἐκείνου στράτευμα διέφθειρε. Ταῦτα διὰ γραφῆς Ἡρῴδης μηνύει τῷ Τιβερίῳ. Ὁ δὲ γράφει πρὸς Οὐιτέλλιον, πόλεμον πρὸς Ἀρέταν ποιήσασθαι, καὶ ἢ ζωγρηθέντα δῆσαντα ἀναπέμψαι εἰς Ῥώμην, ἢ ἀπρομάχου κεῖται ἢ κεφαλήν. Τινὲς δὲ τὸν Θεὸν τῶν Ἡρῴδου στρατιὰν ὀλέσθαι δόξαι, δίκας τινῶν τῶν διὰ φόνου τοῦ Προφήτου καὶ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου. Ταῦτα γὰρ καὶ περὶ τούτου κατέλιξεν ὁ Ἰώσηπος γράψας. Κτείνει γὰρ τοῦτον Ἡρῴδης ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ τοὺς Ἰουδαίους κελεύοντα ἀρετὴν ἐπασκοῦντας, καὶ τὰ πρὸς ἀλλήλους δικαιοσύνῃ καὶ τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβείᾳ χρωμένους βαπτισμῷ προσιέναι· οὕτω γὰρ καὶ ἡ βάπτισις αὐτῷ φανεῖσθαι δοκοῦσα τῷ. Δείσας δὲ Ἡρῴδης τὸ ἐπὶ πολὺν πεῖθειν αὐτὸν τοὺς ἀνθρώπους μὴ ἐπί τινα φέρῃ τινὶ (πάντα γὰρ δόξασι συμβουλῇ τῇ ἐκείνου πράξοντες) πολὺ κρεῖττον ἡγεῖται, πρίν τι νεώτερον ἐξ αὐτοῦ γενέσθαι, προλαβὼν ἀνελεῖν, τοῦ μεταβολῆς γενομένης μὴ εἰς πράγματα ἐμπεσὼν μεταγνῶναι. Καὶ ὁ μὲν ὑποψίᾳ τοῦ Ἡρῴδου δεσμοῖς εἰς Μαχαιροῦντα πεμφθεὶς, ταύτῃ κτείνεται. Τοῖς δὲ Ἰουδαίοις δόξαι ἐπὶ τιμωρίᾳ τῇ ἐκείνου τὸν ὅλεθρον τοῦ στρατοῦ γενέσθαι, τοῦ Θεοῦ κακώσαντος Ἡρῴδου θέλοντος. Οὐιτέλλιος δὲ πρὸς Ἀρέταν πολεμήσων ἐπεύγετο. Ὡρμημένῳ δὲ διὰ τῶν Ἰουδαίων διέρχεσθαι, παρῄτηντο οἱ πρῶτοι αὐτῶν τιμῶν διὰ τῆς χώρας ὁδὸν· οὐ γὰρ πάτριον εἶναι αὐτοῖς, εἰκόνας φέρεσθαι διὰ τῆς χώρας αὐτῶν, πολλὰς δ' ἐπικεῖσθαι ταῖς σημαίαις εἰκόνας. Πεισθεὶς ἄρα, διὰ τοῦ μεγάλου πεδίου διεβίβαζε τὸ στράτευμα. Αὐτὸς δὲ μετ' Ἡρῴδου εἰς Ἱεροσόλυμα ἀνῆλθε, θύσων τῷ Θεῷ. Καὶ τρεῖς ἐπιμείνας ἡμέρας ἐκεῖ, Ἰωνάθου μὲν τῆς Ἀρχιερωσύνης μεθίστησι, τὸν δὲ ἀδελφὸν αὐτοῦ Θεόφιλον ἐγκαθίστησιν εἰς αὐτήν. Τῇ τετάρτῃ δὲ γραμμάτων αὐτῷ κομισθέντων περὶ τῆς Τιβερίου τελευτῆς, ὥρκωσε τὸ πλῆθος εὔνοιαν τῇ Γαΐου, ἀνεκάλει δὲ καὶ τὸ στράτευμα. Λέγεται δὲ καὶ τὸν Ἀρι-

Zonaræ Annales.

A vigesimo imperii Tiberii anno, cum annis XXXVII. rerum potitus esset: vir quieti ingenii, moderatus erga subditos, cum paucis delectis in publicum prodire solitus. Quod si quis inter eundum opem ejus imploraſſet, statim eo ipso in loco sella posita (nam qui eam ferrent, sequebantur) audiebat, injurios pœnis afficiebat, iniquis criminibus circumventos absolvebat. Ditionem ejus, quia liberis orbus decesserat, Tiberius provinciæ Syriæ adjecit. Herodes vero Tetrarcha Romam proficiscens, apud Herodem fratrem, ex Simonis Pontificis filia Herodi Regi natum, divertit: ac amore captus est Herodiadis, quam frater in matrimonio B habebat, Aristobulo fratre ipsorum natam, magni Agrippæ sororem, ac de conjugio mulierem appellavit. Illa vero se ad illum transituram pollicita est, si Aretæ filiam repudiaſſet. Ea pactione inita, Romam ille proficiscitur: unde cum rediisset, uxor ejus Aretæ filia, re illa comperta, se Machæruntem (id castellum fuit in confinio ditionis Herodis & Aretæ) mitti petiit. Annuit Herodes, ignarus quid consilii mulier cepisset. Illa vero inde in Arabiam ad patrem properavit, eique quid Herodes de se animo agitaret, expoſuit. Unde Aretas inimicitiarum occasionem arripuit: pugna per utriusque duces commiſſa, Herodiani victi sunt, C & omnis ejus exercitus cæsus. Quæ cum Herodes Tiberio per litteras significaſſet, ille Vitellio scribit, ut Aretæ bellum inferat, & aut viventem in vinculis, aut interfecti caput Romam mittat. Quidam credidere, Herodis exercitum ira numinis interiisse, ob cædem prophetæ & Baptistæ Joannis. de quo Josephus his verbis scribit: Hunc Herodes interfecit, virum bonum, qui Judæos virtutem colere, atque inter seſe justitiæ & religioni erga Deum dare operam jussit, ac sic ad baptismum accedere, tum demum suorum acceptum. Herodes autem verens, ne tanta ejus in vulgus auctoritas ad seditionem spectaret, quod D nihil non eo mandante factorum videretur: consultius esse duxit, eum antequam res novas moliretur, e medio tollere, ne seſe mutatione facta negotiis & molestiis conflictantem tarditatis suæ pœnitaret. Sic ex Herodis suspicione Machæruntem missus Joannes, occiditur. Judæi vero credidere, in ultionem necis ejus, exercitum periisse, Deo in Herodem animadvertente. Cæterum Vitellius bellum Aretæ illaturus, cum Judæam pertransire vellet: a Judæorum proceribus, ne per eam iret, quod in vexillis multas haberet imagines, quas per suam regionem ferri patria lege nefas esset, exoratus, E copias per magnam planiciem traduxit. Ipse cum Herode Hierosolyma ascendit, ut sacrificaret Deo. ibique triduo exacto, Jonatham Pontificatu movet, & fratrem ejus Theophilum in eo collocat. Quarto vero die litteris de obitu Tiberii acceptis, populo jurejurando adacto ut Cajo saveret, exercitum revocavit. Ferunt Aretam quoque

LIBER VI.

Herodis Herodi nubit.

Aretas Herodem exercitum cædit.

Edit. Paris. pag. 271.

Joannes Baptista.

Aretæ regnum.

LIBER VI.

consultis auguriis dixisse, non posse exercitum illum bellum gerere. Brevi enim morituram esse ducem, vel qui jussisset, vel qui jussus esset, ve eum contra quem jussa esset expeditio.

Agrippa nepotis Herodis historia.

VII. Ac Vitellius Antiochiam recessit. Agrippa vero Aristobuli filius, moriente Tiberio, Romæ vixit. Ubi cum paulo ante obitum magni Herodis avi sui educaretur, in familiaritatem Drusi, Tiberii filii, atque Antoniæ Drusi majoris uxoris notitiam pervenerat, ob honorem matris suæ Berenices. Et quia magnificus atque munificentissimus erat, defuncta matre, pecunia partim in semetipsum (nam sumptuose vivebat) partim in donationes, majori tamen ex parte in Cæsaris libertos insumpta, celeriter ad egestatem est redactus. Mortuo vero filio Tiberii, is edixit, ne pueri familiares in conspectum suum venirent, ne per illos renovata defuncti memoria, luctus suus redintegraretur. Agrippa igitur cum ea de causa, tum ob pecuniæ inopiam afflictus in Judæam rediit. & cum a multis creditoribus æs alienum repetentibus, nummis omnino destitutus urgeretur: de manibus sibi ipsi afferendis cogitavit. Id ejus consilium uxor Cyprus animadvertit, Phasaeli filia, Herodis Regis ex fratre nepotis nata, ex Salampsione Herodis filia, quam ex Mariamme ab ipso, ut expositum est, occisa susceperat. Hæc igitur Cyprus mariti conatu inhibito, Herodiadi Herodi Tetrarchæ nuptæ, Agrippæ sorori, fratris institutum nuntiat, petens ut adjuvet, maritumque ad opem ferendam exhortetur. Illi vero ei Tiberiadem habitandam tradiderunt, assignata etiam pecunia unde viveret. Aliquanto post Agrippa controversia, inter ipsum & Herodem orta, ad Flaccum Syriæ Prætorem migrat, a quo ob familiaritatem Romæ contractam amice est susceptus. Sed per fratris Aristobuli, a quo diffidebat, calumnias Flacci inimicitiis susceptis, inde ejectus, & ad extremam inopiam redactus, in Italiam navigare statuit, ac Marsyam libertum alicunde mutuam sumere pecuniam jussit. Is Petrum Berenices Agrippæ matris libertum adit, a quo Agrippa syngrapha data de xx. millibus Atticarum drachmarum, bis mille & d. minus acceptis, navigaturus, ab Herennio Capitone Jamneæ procuratore manere jubetur, dum ccc. millia argenti, quæ Cæsari deberet, solveret. Ille se obtemperaturum simulans, noctu solvit: & Alexandriam profectus, ab Alexandro Alabarcho cc. millia mutuo petit. Qui illo repudiato, eam pecuniam Cypro ejus uxori cum propter conjugalem amorem, tum ob cæteras ejus virtutes dedit. Qua accepta, Agrippa in Italiam profectus, Cypro cum suis liberis in Judæam reversa, a Cæsare humanitet excipitur. Sed Capitonis Herennii litteris allatis ut fugam ce-

Edit Paris. pag. 272.

pag. 273.

Cyprus Agrippæ uxor.

Α τὰς οἰωνοσκοπικὰς ἁμάρτοι φῆναι, ἀμήχανον εἶναι τὴν στρατὴν πολεμῆσαι. Τεθνήξεσθαι γὰρ τὸν ἡγεμόνων ἢ τὸν κελεύσαντα πολεμεῖν, ἢ τὸν κελευθέντα, ἢ καθ' οὗ τὸ κέλευσμα γέγονε.

ζ. Καὶ Οὐιτέλλιος μὲν εἰς Ἀντιόχειαν ἀνεχώρησεν, Ἀγρίππας δὲ ὁ Ἀριστοβούλου ὡς ἐπὶ Ῥώμης ἔτυχεν ὤν, τοῦ Τιβερίου θνήσκοντος. Οὗτος γὰρ σὺν μικρῷ πρὸ Ἡρώδου τοῦ μεγάλου τοῦ πάππου αὐτοῦ τελευτῆς ἐν τῇ Ῥώμῃ τρεφόμενος, συνήθης ἐγένετο Δρούσῳ τῷ Τιβερίου υἱῷ, καὶ Ἀντωνίᾳ τῇ Δρούσου τοῦ μεγάλου γυναικὶ γνώσεως μέτοχος, Βερενίκης τῆς αὐτοῦ μητρὸς τιμωμένης παρ' αὐτῆς. Μεγαλοπρεπὴς δὲ ὢν Ἀγρίππας, καὶ δωρεῖσθαι πολυτελὴς, τῆς μητρὸς αὐτοῦ θανούσης, τὰ μὲν τοῦ χρημάτων εἰς ἑαυτὸν ἀνάλωσε, πολυτελῶς διαιτώμενος· τὰ δὲ εἰς δωρεὰς, τὰ πλείω δ' εἰς τοὺς ἀπελευθέρους τοῦ Καίσαρος, καὶ ταχὺ ἐνδείᾳ ἐγένετο. Θανόντος δὲ τοῦ υἱοῦ Τιβερίου, ἀπείρητεν ἐκεῖνος εἰς ἔψιν τοῖς φοιτᾶν τοὺς συνήθεις τοὺς τοῦ παιδὸς, ἵνα μὴ δι' αὐτῶν εἰς ἀνάμνησιν ἐκείνου ἴωσι, εἰς λύπην ἀνερεθίζηται. Διά τε γοῦν τοῦτο, καὶ ὅτι χρημάτων ἐπορέγετο, εἰς Ἰουδαίαν κακοφαγῶν ἐπανῆλθε. Ἀποτίσαι δὲ τοῖς δανεισταῖς τὰς ὀφειλὰς βιαζόμενος πολλοῖς ὄσι, καὶ μὴ ἔχων, εἰς ἔννοιαν ἦλθεν αὐτοχειρίας. Συνῆκε δὲ τὸ ἐπινόημα ἡ γυνὴ αὐτοῦ Κύπρος, ἡ Φασαήλου, τοῦ ἀδελφοπαιδὸς τοῦ Βασιλέως Ἡρώδου, ἐκ Σαλαμψοῦς αὐτῷ γνησθεῖσα, τοῦ Ἡρώδου θυγατρὸς, ἣν ἔσχεν ἐκ Μαριάμμης τῆς ὑπ' ἐκείνου ἀνῃρημένης, ὡς δεδήλωται. Λύτη γὰρ ἡ Κύπρος συνοικοῦσα τῷ Ἀγρίππᾳ, καὶ αἰσθομένη τὸ βούλημα, ἀπέτρεψε τὸν αὐτὸ. Διαπέμπεται δὲ πρὸς Ἡρωδιάδα τοῦ τετράρχου συνοικοῦσαν Ἡρώδῃ, Ἀγρίππα τυγχάνουσαν ἀδελφῷ, δηλοῦσα τοῦ ἔννοιαν τῷ συγγόνῳ, καὶ βοηθεῖν ἀξιοῦσα, καὶ τοῦ οἰκεῖον ἄνδρα πρὸς ἐπιτυχίαν παρακαλεῖν. Οἱ δὲ μετεπέμψαντο τε αὐτὸν, καὶ οἰκήσεων τοῦ Τιβεριάδα δεδώκασι, καί τι καὶ ἀργύριον ἀπέταξαν αὐτῷ εἰς τὴν δίαιταν. Μετὰ χρόνον δὲ διαφορᾶς γενομένης Ἡρώδῃ τε καὶ Ἀγρίππᾳ, πρὸς Φλάκκον Συρίας ἡγούμενον ὁ Ἀγρίππας μεθίσταται, φιλίως ἐκ Ῥώμης πρὸς αὐτὸν ἔχοντα, κἀκεῖ διέτριβε διξαμένου τοῦ Φλάκκου. Ὡς δὲ ἐκεῖ καὶ ὁ Ἀγρίππου ἀδελφὸς Ἀριστόβουλος, διαφερόμενός τε τῷ ἀδελφῷ διαβολὰς αὐτὸν πρὸς Φλάκκον ἐξεπολίμωσε, καὶ ἐξωθεῖται ἐκεῖθεν Ἀγρίππας. Ὁ δὲ εἰς ἐχάτην πενίαν ἥκων, εἰς Ἰταλίαν ἐκπλεῖν ἐβούλετο, καὶ ἤξίου Μαρσύαν αὐτοῦ ἀπελεύθερον χρήματα οἱ πορίσαι παθὼν δανεισάμενον. Ἐκείνου δὲ Πέτρῳ προσσχεῖν ἀπελεύθερῳ Βερενίκης τῆς Ἀγρίππου μητρὸς, καὶ ὁ Πέτρος συμβόλαιον ἔλαγε παρασάμενον δύο μυριάδων Ἀττικῶν λαβεῖν τὰς μυριάδας, πεντήκοντα μὲν δι' ἡμερῶν ἑκάστας, ἑκατὸν δὲ χιλίαις ἐλαττουμένας. Καὶ ὁ Ἀγρίππας συνῆδεν, καὶ λαβὼν τὸ δάνεισμα ἀπέπλευσεν ἐμέλλων. Ἐρέννιος δὲ Καπίτων Ἰαμνίας ἐπίτροπος, τεσσάρων μυριάδας ἀργυρίου ὀφειλομένας τῷ Καίσαρι ἐπράττετο ἐπ' αὐτῷ, καὶ δὴ τοῦτο μέντοι ἐκέλευεν. Ἀγρίππας δὲ προσπεισάμενος πείθεσθαι, νυκτὸς ὤχετο. Καὶ καταπλεύσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, Ἀλεξάνδρου δεῖται τοῦ Ἀλαβάρχου, μυριάδας ἑκατὸν δάνειον αὐτῷ παρασχεῖν. Ὁ δ' ἐκείνῳ μὲν οὐκ ἄν, ἴφη παρασχεῖν, Κύπρῳ δὲ τῇ αὐτοῦ γυναικὶ παρῶχε διά τε φιλανδρείαν αὐτῆς, καὶ τἄλλα λοιπὰ ἀρετάς. Διξαμένης δὲ τὸ δάνειον ἐκείνης, ὁ μὲν Ἀγρίππας εἰς Ἰταλίαν ἀπέπλευσε, Κύπρος δὲ μετὰ τῶν τέκνων εἰς Ἰουδαίαν ἀνέζευξε. Καὶ Καίσαρι Τιβερίῳ προσελθὼν, φιλανθρώπως ἐδέχθη. Γραφὰς δὲ τοῦ Καπίτωνος Ἐρεννίου

κομιδείσης τῇ Καίσαρι, ὡς ἀνὴρ Ἀγρίππας τειάκοντα μυριάδας φρατόφυκε δίκαιον, ἀργίδιε· ἐ μὴ συγχωρῆσαι αὐτῷ πλοῦ πρὸς αὐτὸν ἐπιλῦσιν ἔκοδον, ἄχρι δὴ τὸ χρέος καταβαλεῖ· Ὁ δὲ Δαμασκάμυκε ἀπίδοτο τὸ ὀφείλημα, ἢ αὖθις εἰσῆκε πρὸς ἢ Τιβέριον. Καὶ ὁ Καῖσαρ ἐπῄλλαξε αὐτὸν τῇ ἡγεμονίᾳ αὐτῆ παρατυγχάνειν, ἢ θεραπεύειν αὐτόν. Ἀγρίππας ᾗ πρὸς Γάϊον μᾶλλον ἀπίδυε, Ἀντωνίας τυγχάνοντα υἱωνὸν, τῆς Γερμανικῆ μητρὸς, ἢ Κλαυδίε, τῆ μᾶ Γάϊον μοναρχήσαντος. Τοῦτον θεραπεύων, πειρέλιπε ὑπ' αὐτῆ. Καί ποτε συμφορῆσιν ἀμφοῖν περὶ Τιβερίε λόγος ἐγένετο. Καὶ ὁ Ἀγρίππας θαπλοπῶν, τάχος ὑπεκφῆναι Τιβέριον τῆς ἀρχῆς Γαΐῳ ἐπεύχετο. Εὔτυχος δὲ ἀπιλλάθερος Ἀγρίππα τῷ λόγων ἀπροσπάμυκε Καίσαρι φράσειν, ὡς δή τι λέξων αὐτῷ σωφέρον. Ὁ δὲ βραδὺς εἰς πάντα γινόμυκος, ἢ τῷ ὑπὲρ αὐτῆ τι φρασσαγγελοῦντι καπρόνει. Οὕτω δὲ φρίσβετο πάχιστα χρημάτιζε, λέγων, ἵνα μὲ ἐπειόντων σωπῶμεν, φρασίασε ἕτεροι, ἐ ὄχλος αὐτῷ γένοιτο. Οὔτω μὴν ἀγρεμόει ἢ ἐπιτρόποις παρ' αὐτῆ χαλεῖσι βραδόχους αὐτικαθίζα, εἰ μὴ θᾶσσον πλοδόσαντες. Τοῦτο δ' ποιεῖν ἔφασκε φρομηθεὶς τῷ ὑπηκόων, ἵνα αὐτάρκως τῇ χρόνῳ χάρις κιρδῶν, ἀμβλύτερος πρὸς ἀδικήματα ἦεν. Παράδειγμά τε τραυματίας ποιοῦντο, ᾧ μυῖαι πλειστάθιστο τὰς πλαγάς· καί τις οἰκετῶν αὐτῆ, δύνασθαι αὐτὰς ἐπιχείρει δοκοτρίψαντος δ' ἐκείνου, ἤρετό τ' αἰτίαν ὁ δι' ὠκεῖαν τὰς μυίας περιόμυκος. Ὁ δὲ γε τραυματίας, Λύπας μὲν, ἀπεκείνατο, τῷ αἵματος ἐμπλησθῆναι, οὐ πάνυ μοι δι' ὄχλου εἰσίν· οἱ δ' ἀκόσμβηθῆν αὖται, ἤξουσι πειλεῖς, ἢ λιμώττουσαι, μᾶλλον μὲ ὀδυνήσουσι. Τῆς δ' πρὸς πάντα βραδύτητος τῆ Τιβερίου, ἐ τόδε μαρτύριον, ὅτι δύο ἢ εἴκοσιν ἀνῆσας ἐπὶ τῇ αὐταρχίᾳ ἐτεσιν, δύο τοῖς Ἰουδαίοις ἐξέπεμψεν ἄρξοντας τῆ ἔθνους αὐτῶν, Γράτον τε ἐ Πιλάτον. Τούτους δυοῖν τυγχάνων ἐπέσειν, ἐδὲ ἐντυχὸν ἤξίου ἀκροάσεως.

ι. Ἀγρίππας δὲ ἢ Ἀντωνίαν ἐπείθα, παρασκευάσαι ἢ Καίσαρα, ἀκροάσθαι τῆ Εὐτύχυ. Ἡ δ' Ἀντωνία ἢ τιμῆς ἕνεκα Τιβερίῳ, ἢ ὡς γαμετῆ γενομένη Δρούσυ τῆ ἀδελφῆ αὐτῆ, ἐ διὰ τὸ σῶφρον ὡς μάλιστα. Νέα γὰρ χηρεύσασα, τῇ χηρείᾳ παρέμεινε, ἢ γάμους ἀπώσατο δεύτερον, καίπερ τῆ αὐτοκράτορος ἔντος ἐπιτρόπους· ἢ οὕτω ἢ βίον διῆνυσε, ὡς ἢ λακεδαιμονίαν ἀνατέρα γενέσθαι. Διὰ δὴ ταῦτα τῇ Τιβερίῳ τετίμητο, καὶ ὅτι ἢ διεργίτις αὐτῆ γέγονεν, ἐπιβουλὴν παρὰ πολλῶν ἢ δυνατῶν συσᾶσα μυηστεύσασα. Τὰ πάντα ὧν ἀξιωθεὶς ἐξετάσαι τὸν Εὐτυχη, ἦρε, Ἴστω σοι θεοὶ, Ἀντωνία, ὅτι ὑ τῷ γαμέλιῳ ἐμοὶ τὰ φραχθησόμυκα ἔσονται, ἐκ δέ γε τῆς παραλήσεως. Καὶ τὸν Εὐτυχον ἀχθῆναι κελεύει, ἐ παρεὶς ἐλέγχυ, ὡς Γαΐου τι ἢ Ἀγρίππας, ὦ Δέσποτα, συνωμίλουν. Καὶ Ἀγρίππας ἦρε· Εἶπε γὰρ ἄρτιον τό ποτε ἡμέρα, ἢ μετὰς ἅτος ὁ γέρων, χαροποιοὶν σε ἡγεμόνα τῆς οἰκουμένης. Οὐδὲν γὰρ ἔσαι ἡμῖν ἐμπόδιον Τιβέριος ὁ αὐτῆ υἱωνὸς, ὑπὸ σῦ τελλόντων, ἐ ἅ, τε οἰκουμένη γένοιτ' ἂν μακαρία, ἢ ἐφ' ἡμᾶς ἐγώ. Τιβερίῳ δὲ οἱ λόγοι ἤγγελτο ἀπελθεῖς· ἅμα δὲ ἐ μῖσος Ἀγρίππα πρῶτον, ὅτι μὴ ἢ υἱωνὸν αὐτῆ θεραπεύειν ἤλπετο, ὅλος δὲ μετέπεσε πρὸς τὸν Γάϊον, εἰς ἢ παρεσκόπων ἅπασι αὐτὸν ἐ-

A piſset, cum ccc. millia aris alieni ab eo poſcerentur, Cæſar iratus, non prius el aditum ad ſe permitti juſſit, quam eam pecuniam numeraſset. Qua mutuo ſumpta & diſſoluta, rurſus Tiberii aulam frequentavit. Sed a Cæſare ſe ad ſuum nepotem conferre, eumque colere juſſus, magis erga Cajum propenſus fuit, Antoniæ nepotem, Germanici & Claudii, qui poſt Cajum imperavit, matrem: & obſervantia ſua Caii erga ſe amorem emeruit. Cum autem aliquando inter prodeundum Tiberii mentio incidiſſet, atque Agrippa Deo invocato optaſſet, ut Tiberius Cajo quam primum imperio cederet: Eutychus libertus, iis Agrippæ verbis auditis, Cæſarem adiit, ut nuntiaturus aliquid quod ad ſalutem ejus pertineret. Ille vero ut lentus erat in rebus omnibus, eos etiam deſpiciebat, qui aliquid quod ipſius intereſſet, nuntiabant. Neque etiam legatis celeriter reſpondebat, ne eis cito digreſſis, alii ſibi negotium faceſſerent. Neque ducibus & procuratoribus a ſe miſſis ſucceſſores dabat, niſi illi deceſſiſſent. Idque ſe propter ſubditorum commodum facere dicebat, ut diuturnitate temporis expleta avaritia, ad injurias tardiores eſſent. Ac ruinerari exemplo utebatur, qui, cum quidam miſericordia motus ei muſcas, illas circumſidentes, abigere vellet, id prohibuerit; cumque rogatus dixerit, eas ſanguine plenas, non adeo ſibi moleſtas eſſe: quas ſi abigantur, venturas recentes & famelicas, gravius afflicturas. Ac tarditatis ejus in hoc genere illud argumentum eſt, quod annos XXII. rerum potitus, in Judæam duos dumtaxat Præſides miſit, Gratum & Pilatum. Talem igitur in rebus omnibus ſe præbens, nec Eutychum audire voluit.

Agrippæ ab Eutycho liberto delatus in cuſtodiam datur.

Tiberii tarditas.

VIII. Agrippa vero Antoniam oravit, ut efficeret, ut Eutychus a Cæſare audiretur. Tiberius enim eam cum ut Druſi fratris conjugem, tum ob pudicitiam multo magis honorabat. Nam cum maritum adoleſcentula amiſiſſet, vidua manſit, repudiatis ſecundis nuptiis, quamquam ad eas hortante Cæſare: itaque vitam exegit, ut fama de ea mentiri vereretur. Erat igitur in honore apud Tiberium tum ob hæc, tum ob beneficium indicatæ multorum potentum conſpirationis. Hac rogante ut Eutychum examinaret: *Teſtor Deos*, inquit Tiberius, *Antonia, ea quæ ſint, non ex animi mei ſententia futura eſſe, ſed propter preces tuas.* Ac Eutychum adduci jubet. Is dixit, *Agrippa, o Domine, in colloquio cum Cajo dixit, Utinam tandem veniat dies, qua ſenex ille decedens, te principem orbis terrarum deſignet. Nam Tiberius, ejus nepos, impedimento nobis haud fuerit, ſi e te tollatur. Tum & orbis terrarum fieres, atque ego in primis.* Ea verba Tiberio vera nec viſa, ſimul etiam Agrippæ ſuccenſebat, quod nepotem ipſius colere voluiſſet, & tanta ſe ad Cajum contuliſſet, eum-

Antoniæ decorum.

Edit. Pariſ. pag. 374.

LIBER VI.

que a quodam aſtante vinciri juſſit. Sic ille, purpuratus adhuc, vinctus abducitur. Et dum ante Regiam aſtat, ad arborem, ubi etiam alii vincti erant, præ animi ægritudine inclinatus, bubo in eam devolet: quo captivorum quidam conſpecto, militem Agrippæ cuſtodem rogat, quis ille purpuratus eſſet? eoque cognito, cum a concaptivo milite ut ſecum propius ad illum accederet impetraſſet: *Adoleſcens*, inquit, *nuncio tibi celerem vinculorum liberationem, & maximæ dignitatis & potentiæ adeptionem. Felicem illi te prædicabunt, qui nunc miſerantur: in proſperitate prædicabunt, qui nunc miſerantur: in proſperitate obibis, & opes tuis liberis relinques. Sed cum iſtam volucrem denuo videris, te ſcito quinque diebus poſt eſſe moriturum. Cum autem, ut nos tibi prædicimus, fortunatus fueris: noſtri quoque rationem habeto, ut calamitatem cum qua nunc conflictamur, effugiamus.* Qui hæc dixerat, tum derilus fuit: poſt admirationem dignus eſt habitus. Agrippa vero in vinculis fuit ad menſes VI. Tiberius Invaleſcente morbo debilitatus, Evodum libertum, quem maximi faciebat, liberos ad ſe adducere juſſit, ut eos ante obitum alloqueretur. Neque vero habebat liberos: nam filius ejus Druſus obierat, ſed nepotem ex eo habebat Tiberium Gemellum, & nepotem ex fratre Cajum Germanici filium, illius patruelem. qui jam adoleſcens & diſciplinis eruditus, a populo & amabatur & colebatur, ob patris virtutem. Cum autem Tiberius pueros poſtridie mane ad ſe adduci juſſiſſet, atque in animo haberet, imperium nepoti relinquere, id augurium ſibi finxit, Deos imperium ei tradituros, qui ad ſe prior acceſſiſſet: ac pædagogo nepotis mandavit, ut puerum maturius ad ſe adduceret. Cum autem jam diluxiſſet, Evodum mittit, ut puerum qui adſit intro vocet. Is Cajum ante conclave inventum, ad Tiberium adducit: qui divina potentia conſiderata, nepotem pro perdito deplorat: & quamquam ea re turbatus, tamen Cajo ait: *Fili, etſi mihi Tiberius genere propior eſt, ego tamen & meopte judicio & Deorum ſuffragio Romanum imperium tibi trado: peteque ut ejus neceſſitudinis, qua Tiberio conjunctus es, obliviſcaris, ſed ejus ut cognati rationem habeas. Nam divina providentia non inulta ea eſſe patitur, quæ præter jus & æquum fiunt.* Tiberius Cajo principatus ſucceſſore declarato, paucis poſt diebus obiit. Regnavit annos XII. & X. menſes VII. & dies totidem.

Bubo Agrippæ regni & obitus augurium.

Tiberius moriens, prætulit nepotem Tiberio, Cajum imperii ſucceſſorem deſignat.

Edit. Pariſ. pag. 273.

IX. Cajo imperatore deſignato, Romani præ cupiditate, Tiberii obitum credere non potuerunt, qui patricios Romanos plurimis clædibus affecerat, homo iracundus, & leviſſima quæque delicta capitalibus ſuppliciis vindicare ſolitus. Marſyas vero Agrippæ libertus, audita Tiberii morte, ad patronum accurrit, & Hebraico ſermone leonem eſſe mortuum dixit. Ille vero,

Α χίλιάσι. Καὶ ἦγετο δέσμιος ἐν πορφυρίσιν ὢν ἔτι, ἐκ πρὸ τῶ βασιλείω οἰκήσει, δένδρῳ ὑπ' ἀθυμίας ἐπικλιθείς. Ἦσαν δ' ἐκεῖ καὶ ἕτεροι ἐν δεσμοῖς, καὶ ὀρνίου πρὸς τὸ δένδρον ἐκεῖνο καταπταμένου (Βοῦβωνα δ' ὄρνιν Ῥωμαῖοι καλοῦσι) τῷ δεσμωτῶν τις θεασάμενος, ἤρετο τὸν αὐτὸν τῶν συνεπτερωμένων στρατιώτην, ὅς τις εἴη ὁ ἐν τῇ πορφυρίδι· καὶ μαθὼν, ἠξίωσε τὸν σωφρονιζόμενον αὐτῷ στρατιώτην πλησίον ἐλθεῖν, καὶ τυχὼν, Ὦ νεανία, φησὶν, ἀπαλλαγήν τέ σοι τῶν δεσμῶν ταχίστην ἀγγελίζομαι, καὶ προσοπλὴν ἐπὶ μείζοσιν ἀξιώματος καὶ δυνάμεως, καὶ ὡς ζηλωτὸς ἔσῃ τοῖς ἄρτι οἰκτιζομένοις σε, καὶ ἐν δόξαις μεγάλαις τελευτήσεις, παισὶ δὲ ὄλβον λιπών. Ὅτε δ' εἰσαῦθις τὸν ὄρνιν τῶτον θεάσαιο, ἴσθι σοι τριακοντάτῃ μετὰ πέντε ἡμέρας ἐσομένῃ τὸν τελευτὸν. Εὐδαιμονίσας μέν τοι κατὰ τὸν ἡμέτερον προόρησιν, μεμνῆσθαι ποιοῦ καὶ ἡμῶν, ὡς ἐκφεύξωμεθα τὸν δυσχέρειαν, ἣν πατοῦμεν· Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν, τόπου μὲν γέλωτα ὤφλεν, ὕστερον δ' ἐφάνη θαύματος ἄξιος. Ἦν δῶν ἐν τοῖς δεσμοῖς ὁ Ἀγρίππας ἐπὶ μῆνας ἕξ. Τιβέριος δὲ μαλακιζόμενος, τῆς νόσου κρατυνομένης, Εὔοδον καλέσας, ὃς ἦν ἀπελεύθερος ὢν αὐτῷ τιμιώτατος, τὰ τέκνα προσαγαγεῖν αὐτῷ, ἐκλιζομένῳ σφίσι φρὶν τελευτῆσαι. Οὐκ ἦσαν δὲ παῖδες αὐτῷ· ὁ γὰρ υἱὸς αὐτῶ Δροῦσος ἔτυχε τεθνεώς, υἱωνὸς δ' ἐξ ἐκείνου αὐτῷ Τιβέριος Γεμελλος, καὶ ἀδελφιδοῦς Γάϊος Γερμανικοῦ παῖς, συγγενὴς ὢν αὐτῶ, νεανίας ἤδη, καὶ παιδείᾳ ἐγκολαπτός, καὶ παρὰ δήμου φιλούμενος, καὶ τιμώμενος διὰ τὸν τῶ πατρὸς ἀρετὴν. Κελεύσας οὖν ὁ Τιβέριος ἔνδον τὸς παῖδας εἰσαγαγεῖν εἰς τὸν θάλαμον, ἵν' αὐτῷ τὸ βελέμνιον, τῷ υἱωνῷ μάλιστα καταλιπεῖν τὸν ἀρχὴν· πῶς δ' οὖν οἰώνισμα ἔθετο, εἰς ἐκεῖνον βάλλεσθαι τὸ θεῖον πεπιλθεῖν τ' ἀρχὴν, ὃς ἂν πρὸς αὐτὸν εἰσίοιτο πρότερον. Καὶ πέμπει κελεύων τῷ παιδαγωγῷ τ' υἱωνῶ, πρωϊαίτερον ἄγειν τ' παῖδα καὶ ἤδη γεγενημένας ἡμέρας, πέμπει δ' Εὔοδον, εἰσκαλεῖν τὸν πατέρα τ' παίδων. Ἐκεῖνος δὲ τ' Γάϊον πρὸ τῶ δωματίω καταλαβὼν, εἰσήγαγε πρὸς Τιβέριον. Ὁ δὲ ὡς τ' θείαν δυνάμεως εἰς ἔννοιαν ἐλθὼν, κατωλοφύρατο, ὡς ἐπ' ἀπολωλότι τῷ υἱωνῷ. Καίπερ δὲ ἐφ' τῶτο πεπαρ- D γμένος, φησὶ πρὸς τ' Γάϊον· Ὦ παῖ, εἰ καὶ Τιβέριος συγγενέστερός μοι ἐστὶν ἢ σύ, ἀλλ' αὐτὸς καὶ κατὰ γνώμην ἐμὴν καὶ κατὰ ψῆφον θεῶν σοὶ τὸν τ' Ρωμαίων ἐγχειρίζω ἀρχὴν, καὶ ἀξιῶ μὴ ἀμνημονῆσαι τ' συγγενείας τῆς πρὸς Τιβέριον, κηδέσθαι δὲ τῶν ὡς συγγενῶς. Οὐ γὰρ ἀτιμώρητα τῇ θείᾳ προνοίᾳ, ὅσα παρὰ δίκην πράσσεται. Τιβέριος μὲν οὖν τ' Γάϊον ἀποδείξας τῆς ἡγεμονίας διάδοχον, ὀλίγας ἐπιβιοὺς ἡμέρας, ἔθνησκεν, ἄρξας ἐπὶ ἑπτὰ καὶ ἐνιαυτοῖς εἴκοσι ἐν δυοῖν, μησὶν ἑπτὰ, καὶ ἡμέραις ἴσαις.

Θ'. Γάϊος δὲ Αὐτοκράτωρ πεπολίλεκτο. Ἠγγέλλετο δὲ Ῥωμαίοις τὸ Τιβερίου ἡ ἀποβίωσις. Οἱ δὲ ἐπίστευον τῷ λόγῳ, ὑπὸ τῶ πάνυ τὸ πρᾶγμα βαίλεσθαι. Πλεῖστα γὰρ ἐκεῖνος δεινὰ Ῥωμαίων τοὺς εὐπατρίδας εἰργάσατο, δύσοργος ὤν, καὶ θανάτῳ καὶ τοῖς κουφοτάτοις τῷ πταισμάτων τιμώμενος. Μαρσύας δὲ τὸ Ἀγρίππου ἀπελεύθερος, πυθόμενος τὸ Τιβερίου τ' τελευτὸν, ἔδραμε πρὸς αὐτὸν, καὶ Ἑβραΐδι φωνῇ, Τέθνηκεν ὁ λέων, φησίν. Ὁ δὲ χλευάζειν ὡμολόγει αὐτῷ, εἰ κατηγγελκὼς ἀληθῆ. Καὶ

ὁ Ἑκατόνταρχος ἰδὼν τὸν Ἀγρίππαν ἐν χάρμασι, ὑπώπτευέ τι γεγονέναι καινὸν, καὶ ἤρετο τί ἄρα εἴη τὸ ἀγγελθέν; ἐπεὶ ὁ Ἀγρίππας ἤδη σεσυνήθης γενόμενος τῷ ἀνδρὶ, τὸ ἀπόῤῥητον ἀπεκάλυψε. Ὁ δὲ ἐκπαγὲς τῷ ἡδονῇ, καὶ φρενίτιδι δεινὸν· διωχμένων δὲ, παρῆν τις, περιεῖναι λέγων Τιβέριον. Καὶ ὁ Ἑκατόνταρχος δείσας, ὅτι συνδήσαντα διεμώκητο τὸν Αὐτοκράτορος, κελεύει δῆσαι αὐτὸν, λιλυκὼς ἤδη· τῇ δ' ὑστεραίᾳ λόγος τε ἦν πλατὺς περὶ τῆς τελευτῆς Τιβερίου, καὶ ἐπιστολαὶ παρὰ Γαΐου ἐπέμφθησαν, αἱ μὲν πρὸς τὴν Σύγκλητον, τὸν Τιβερίου θάνατον καταγέλωντα, καὶ τὴν αὐτῆς ὑγιαινούσης ἀποδοχὴν· αἱ δὲ πρὸς Πείσωνα, τὸν τῆς πόλεως φύλακα, ἐπιτρέποντα τὸν Ἀγρίππαν ἐκ τῆς στρατοπέδου μεταγαγεῖν εἰς τὴν οἰκίαν ἐν ᾗ πρὸ τῆς δεθῆναι ἦν. Γαΐος δὲ εἰς Ῥώμην τὸν τῆς Τιβερίου νεκρὸν ἀγαγὼν, καὶ θάψας πολυτελῶς, αὐτίκα λύσαι τὰ Ἀγρίππα ἐβούλετο. Ἡ δ' Ἀντωνία κεκώλυκεν, οὐ μίσει τῷ λυθησομένου, φροντίδι δέ γε τῆς λύσοντος, ἵνα μὴ δοκῇ τῇ μεταστάσει τοῦ Αὐτοκράτορος ἡσθέντος, ἐκ τῆς λύσεως τῆς ἐκείνου δέσμιον παίσασα. Ἡμερῶν δὲ τριῶν παρελθουσῶν μεταπέμπεται τὸν Ἀγρίππαν, κείρει τε τὸ πρόσπτον τῆς κεφαλῆς, καὶ μεταμφιέννυσιν, εἶτα καὶ τὸ διάδημα περιτίθησι, καὶ Βασιλέα τῆς Φιλίππου Τετραρχίας καθίστησι, προσθήμασι δὲ καὶ τὴν Λυσανίου Τετραρχίαν εἰς αὔξησιν, καὶ χρύσεα χαλκείων ἀλλάττει, ἀντὶ τῆς σιδηρᾶς ἁλύσεως μεθ' ἧς ἐδέδετο, χρυσῷ ἰσόῤῥοπον αὐτῷ παραχώμασε. Τῷ δὲ δευτέρῳ ἐνιαυτῷ τῆς μοναρχίας Γαΐου, ἦλθεν Ἀγρίππας ἐκχωρηθῆναι αὐτῷ, ἀφικέσθαι πρὸς τὰ οἰκεῖα, καὶ αὖθις ἐπανελθεῖν καπηθέντος, οἰκτρομηκάμψας εἰς δέοντα τῆς ἀρχῆς· καὶ ἐκδόντος Γαΐῳ, ἐξέπλευσε· Ἡρωδιὰς δὲ ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ, ἐφθόνει τῆς διαφυγίας τῷ ἀδελφῷ, καὶ μάλιστα ὁπότε μὴ ἐν βασιλείας παραπήμασιν ἑώρα αὐτὸν τοῖς πλήθεσι χρηματίζοντα· ἐξηρέθιζέ τε τὸν ἄνδρα, ἐπὶ Ῥώμης πλεῖν, καὶ ἴσου ἀρχῆς μνησθῆναι ἑαυτῷ. Ὁ δὲ ἡσυχάζειν ἐβούλετο, καὶ ἡ γυνὴ σφοδρότερον ἐπώκλει τὰνδρὶ, πάντα πράττειν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ κελεύσα· καὶ οὐκ ἀνῆκεν, ἕως καὶ ἄκοντα τὸν Ἡρῴδην ἑαυτῇ πειθήνιον ὁμογνώμονα ἀνήγετο ὧν σὺν τῇ γυναικὶ ἐπὶ Ῥώμης. Ἀγρίππας δὲ καὶ αὐτὸς πρὸς τὸν Ῥώμῃ παρισκευάζετο· προὔπεμψε δὲ τῷ ἀπελθόντι, δῶρα τῷ Αὐτοκράτορι κομίζοντα, καὶ ἐπιστολὰς τῷ τε Ἡρῴδῃ, καὶ καταλαμβάνει τὸν Γαΐον ἐν Βαΐαις πολιχνίῳ τῆς Καμπανίας. Ἅμα τε τῷ Ἡρῴδῃ εἰς ὄψιν ἦκεν ὁ Γαΐος, καὶ ἅμα τὰς Ἀγρίππα ἐπιστολὰς ἐπῆκεν, κατηγορήσας ἐκείνου πρὸς Σωσσὸν ὁμολογίαν κατὰ τῆς Τιβερίου ἀρχῆς, καὶ πρὸς Ἀρτάβανον αὖθις τὸν Πάρθον τότε κατὰ τῆς αὐτοῦ Γαΐου. Τεκμήριον δ' ἐποιεῖτο τὸν λόγον, ὅπλων ἔνθεσιν ἐν ταῖς ὁπλοθήκαις Ἡρῴδου, μυρίασιν ὁπλίταις ἀρκούντων ἐπῆν. Ἐπυνθάνετο δ' ὑπὸ τῷ ἐπεσταλμένων ὁ Γαΐος, καὶ ἤρετο τὸν Ἡρῴδην, εἰ ἀληθὴς ὁ περὶ τῶν ὅπλων λόγος. Τοῦ δὲ καταθεμένου, πιστεύσας τῇ ἀποσάσει αὐτοῦ, τὴν Τετραρχίαν ἀφαιρεῖται, καὶ τῇ βασιλείᾳ τοῦ Ἀγρίππα προσέθησι, καὶ τὰ χρήματα ὁμοίως αὐτῷ δωρεῖται, τὸν δὲ Ἡρῴδην ἀειφυγίᾳ κατέκρινεν. Ἡρωδιάδι δὲ, ὡς Ἀγρίππου ὁμαίμονι, πάντα χρήματα, ὅσα ἐκείνῃ διέφερεν, ἐδίδου· καὶ μηδὲ κοινωνεῖν ἐκέλευε τῆς φυγῆς τῷ ἀνδρὶ, διὰ τὸν Ἀγρίππαν. Ἡ δὲ χάριτας μὲν ὡς

A cum gratiam ei se habere diceret, si vera nuntiaret: Centurio qui Agrippam lætum videret, suspicatus aliquid accidisse novi, rogat quid nuntiatum sit? Is jam viro familiaris factus, arcanum detegit. Ille vero voluptate cum eo communi fruens, cœnam ei apponit. Dum convivantur, adest qui dicat, Tiberium superstitem esse. Itaque Centurio territus, quod captivi Imperatorii consuetudine usus esset, hominem de integro vinciri jubet. Postridie rumor de Tiberii obitu latius manavit, & epistolæ a Cajo missæ sunt: ad senatum una, Tiberii mortem,

B & suam Imperii successionem nuntians: altera ad Pisonem urbis Præfectum, qua jubebat Agrippam e castris in eas ædes transferri, in quibus fuisset antequam vinciretur. Cajus vero Tiberii cadavere Romam perducto, & sumptuose sepulto, Agrippam statim solvere voluit: sed Antonia prohibuit, non odio solvendi, sed cura soluturi, ne is Imperatoris decessu lætari videretur, vincto illius celerrime soluto. Sed triduo elapso Agrippam accersit, promissiorem capillum tondet, alias vestes induit: deinde impo-

Agrippa Rex a Cajo appellatur.

sito diademate, Philippi Tetrarchiæ Regem constituit, additamenti vice Lysaniæ quoque Tetrarchia adjecta,

C & ære in aurum commutato, tanti ponderis aureum torquem ei dedit, quanti ferrea catena fuerat, quam vinctus gestarat. Anno autem monarchiæ Caii secundo petiit Agrippa facultatem ad sua abeundi, seque rediturum promisit, regno suo rite constituto. Ea impetrata, solvit. Herodias vero soror eam felicitatem fratri invidebat, præsertim quando cum Regiis insignibus ornatum cum populo agere vidit: ac maritum extimulavit, ut Romam profectus parem honorem ambiret. Qui cum quietus esse mallet, mulier vehementius instat, regni causa nihil non facere jubens: neque destitit prius, quam Herodem, etiam invi-

Herodis & Herodiadis exilium.

D cum, in suam sententiam pertraxisset. Romam igitur cum uxore pergit. Sed & Agrippa ad idem iter se parans, unum ex libertis præmisit, Imperatori munera & litteras contra Herodem afferentem. Cajus vero tum Baiis in Campaniæ oppidulo degens, eodem tempore & Herodi in conspectum prodiit, & Agrippæ litteras legit, quibus ille accusabatur quod cum Sejano contra Tiberii imperium conspirasset, ac cum Artabano Parthorum Rege contra ipsum Cajum: argumento esse arma in armamentariis ab Herode reposita, quibus LXX. virorum millia armari possint. Cajus

E eo scripto motus, Herodem rogat, an vera essent quæ de armis dicerentur? Illo affirmante, credito defectionis crimine, Tetrarchiam & pecuniam ejus Agrippæ donat, ipsum perpetuo exilio mulctat. Herodiadi vero pecuniam quæ ad ipsam pertineret, concessit, neque exilii mariti participem esse voluit, ob fratrem Agrippam. Illa vero

LIBER VI. Cajo gratiis actis, non æquum esse dixit, maritum in rebus adversis desere-
Edit. Paris. pag. 277. rete, cui rerum secundarum socia & particeps fuisset. Cæterum Cajus, anno primo & secundo moderatius se gessit, sed temporis progressu se ipsum pro Deo & haberi & coli voluit. Orta porro inter Alexandrinos Judæos & Græcos seditione, terni ab utraque factione legati ad Cajum iverunt.

Cajus Judæis infestus.

Apionis legatio.

X. Apio vero Alexandrinorum legatorum unus cum alia Judæis objecit, tum illud, cum omnes Romanæ provinciæ Cajo templa & aras ædificent, divinosque honores decernant: eos solos ignominiosum ducere, cum statuis honorare, ac per ejus nomen jurare. Philonem vero Judaicæ legationis principem, virum illustrem, & philosophiæ non expertem, populares suos defendere paratum, Cajus verba facere non passus, e medio excedere jussit: ac satis præ se tulit, se cladem Judæis illaturum. At Philo contumeliose habitus, Judæos qui foris astabant, bonis animis esse jussit. Cajum enim non ipsis, sed ipsi Deo insultasse. Verum Imperator non ferendum ratus, si a Judæis pro Deo non coleretur; Petronium Vitellio successorem mittit, & cum magna manu in Judæam profectum, suam imaginem in templo Dei collocare jubet. Quod si volentes concedere nolint, ut per vim & armis id faciat. Petronius Syriæ Prætura suscepta, Imperatoris exequi jussa properabat. Sed cum Ptolemaidem venisset, Judæorum multa millia eum adierunt, orantium ne ad patria instituta violanda cogerentur. Sin nullis precibus moveretur, ut se prius interfectis, ita demum statuam collocaret. Petronius respondit, Si suapte auctoritate illa ageret, jure secum agi posse: sed quia Cæsar jussisset, decretis illius necessario acquiescendum esse. His dictis Tiberiadem venit, Judæorum animos exploraturus. Sed ibi quoque multa Judæorum millia ei occurrerunt, itidem orantium, ne sibi vim afferret, neve urbem simulacro pollueret: qui a Petronio rogati, num bellum gesturi essent? se bellum gesturos esse negarunt, sed statim mortem oppeturos potius, quam commissuros ut patria instituta violarent, ac jugulos porrexerunt. His per dies XL. actis, Aristobulus Agrippæ frater, & alii delecti, Petronium precati sunt, ne rebus novandis populum ad desperationem impelleret, sed ad Cajum scriberet, quemadmodum Judæi nullis rationibus ad statuam recipiendam adduci possent. Fortassis enim eum mitigatum iri, & sententiam mutaturum esse. Sin in proposito perseveraret, tum & ipse rem aggrederetur. His Petronius obsecutus, ad Cajum ea de re scripsit. Regis vero Agrippæ Romæ degentis cum Cajo familiaritas magis ac magis augebatur: qui convivio ab eo exceptus, & cœnæ sumptus ac magnificentiam admiratus, eum petere jussit quicquid vellet. Ibi Agrippa: *Nihil*, inquit, *petam, quo apes meæ augeantur: sed id, quod & tibi pietatis opinionem, & mihi gloriam*

Petronius a Cajo in Judæam mittitur, ad statuam ejus in templo Hierosolymitano collocandam.

pag. 278.

Agrippæ apud Cajum gratia.

ἐπιτρέπειν μὲν ὁμολόγει Γαΐῳ, τὸ δίκαιον δ' ἕλεγεν εἶναι, τὸ δαιμονίας τῷ ἀνδρὶ κοινωνήσασαν ἐγκαταλιπεῖν ἐπὶ ἥμ. δυσπραγίαις αὐτόν. Ὁ μὲν τοι Γάϊος τὸ μὲν πρῶτον ἐνιαυτὸν καὶ τὸ ἐφ' ἑξῆς μετριώτερον ἐχρῆτο τοῖς πράγμασι. Προϊὼν δὲ ἐξυθρίαζε ἑαυτὸν, καὶ θεὸν ἐπιχείρει. Καὶ δὴ πάσαις γεγονήας τοῖς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἰουδαίοις καὶ Ἕλλησι, τρεῖς ἀφ' ἑκατέρων μέρους παρῆσαν πρὸς Γάϊον πρεσβεύται.

Ἀπίων δὲ τῶν Ἀλεξανδρέων πρέσβεων εἷς, ἄλλα τε κατηγόρει τῶν Ἰουδαίων, καὶ ὡς πάντων τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις, βωμοὺς τῷ Γαΐῳ καὶ ναοὺς ἀνιστώντων, καὶ ὡς Θεὸν τιμώντων, μόνοι ἄδοξον ἡγοῦνται ἀνδριάσι τιμᾶν αὐτὸν, καὶ ὅρκων αὐτῷ ποιεῖσθαι τὸ ὄνομα. Ἐπὶ πᾶσι Φίλων ὁ τῶν Ἰουδαίων πρεσβείας πρεσβεύων, ἀνὴρ ἔνδοξος, καὶ φιλοσοφίας οὐκ ἄπειρος, ἕτοιμος ἦν ὑπερασπολογήσασθαι τῶν ἀμοεθνῶν. Ὁ δὲ Γάϊος οὐκ ἠνέσχετο, καταδίσας ἐκποδὼν ἀπελάσθαι, δοῦλος τε ὢν κακώσων αὐτούς. Καὶ ὁ Φίλων ἐξελθὼν πεπυθόμενος, φησὶ πρὸς τοὺς περὶ αὐτὸν Ἰουδαίους, ὡς χρὴ θαρρεῖν, οὐ γὰρ εἰς αὐτοὺς ὁ Γάϊος παρῴνικεν, εἰς ὃ τὸ θεῖον αὐτό. Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ δεινὸν ἡγούμενος, εἰ τῶν Ἰουδαίων μὲν ὡς Θεὸς σεβασθῆναι, Πετρώνιον ἐκπέμπει ἔχοντα τὴν Οὐιτελλίου ἀρχὴν, καταδίσας χειρὶ πολλῇ ἐμβαλεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, καὶ ἵστᾶν αὐτῷ ἀνδριάντα ἐν τῷ ναῷ τοῦ Θεοῦ· εἰ δὲ μὴ ἑκόντες παραχωροῖεν, πολέμῳ κρατήσαντα τοῦτο ποιεῖν. Καὶ ὁ Πετρώνιος τὴν μὲν Συρίας παρειληφὼς ἀρχὴν, ἑτοίμως τοῖς τοῦ Καίσαρος ἐντόλαις. Καὶ εἰς Πτολεμαΐδα γενόμενος προσῆλθον Ἰουδαίων πολλαὶ μυριάδες, δεόμεναι μὴ βιάζεσθαι σφᾶς ἐπὶ παραβάσει τῶν πατρίων. Εἰ δ' ἀπαραίτητος εἴη, ἕλεγον πρότερον ἡμᾶς ἀναιρεῖσθαι, οὕτως ἴσα τὸ ἄγαλμα. Πετρώνιος δ' ἀπεκρίνατο· ὡς εἰ μὲν αὐτὸς ταῦτ' ἐπράττετο, δίκαιος ἦν πρός με ὑμῖν ὁ λόγος· Καίσαρος δὲ κελεύσαντος, πᾶσα ἀνάγκη τὰ ἐκείνῳ δεδογμένα πληροῦν. Ταῦτα εἰπὼν ἐπὶ Τιβεριάδα ἀφίκετο, καταπονῶν ὡς γνώμης ἔχουσιν Ἰουδαῖοι καὶ πολλαὶ μυριάδες συνῆλθον αὐτῷ, ἱκετεύουσαι, μὴ εἰς ἀνάγκας αὐτοὺς καθίστᾳ, μηδὲ μιαίνειν ἀνδριάντι τὴν πόλιν. Καὶ ὁ Πετρώνιος ἔφη, Πολεμήσετε ἄρα; οἱ δ' Οὐ πολεμήσομεν, ἔφασαν, πεθησόμεθα δὲ πρότερον, ἢ παραβῆναι τὰ πάτρια. Καὶ παρεῖχον ἑαυτοὺς ἀποσφάττεσθαι. Καὶ ταῦτα ἐφ' ἡμέρας ἐπράττετο πεντήκοντα. Λεντύλος δὲ ὁ Ἀγρίππα ἀδελφὸς καὶ ἄλλοι τῶν ἐκείνου, ἐδέοντο Πετρωνίου, μηδὲν εἰς ἀπόνοιαν τοῦ πλήθους παρακινεῖν, ἀλλὰ γράφειν πρὸς Γάϊον τὸ αἴτημα αὐτῶν πρὸς τὸ ἀνδριάντος ἀποδοχῆς· ἴσως γὰρ μαλαχθέντα αὐτὸν, λύσειν τὰ δόξαντος. Εἰ δ' ἐμμένοι καὶ αὖθις τῇ ὀργῇ, τότε καὶ αὐτὸν τὰ πράγματα ἅπτεσθαι. Πετρώνιος μὲν πεισθείς, ἐπέστειλε τῷ Γαΐῳ περὶ τῆς πράξεως. Ἀγρίππας δὲ ὁ Βατιλλὸς ἐν Ῥώμῃ ὢν, προσεκέκτητο τὴν πρὸς Γάϊον οἰκειότητα. Θαυμαθείς τε ἐν τῷ δυναστεύειν τὸ Αὐτοκράτορα τῆς πολυτελείας χάριν καὶ τῆς μεγαλοφροσύνης, αἰτήσασθαι προετρέπετο, ὃ ἂν αὐτῷ πρὸς βουλῆς. Ὁ δὲ, Αἰτήσομαί σε, ἔφη, τῷ μὲν ὄλβον περιποιοῦντα οὐδὲν, ὃ δ' ἂν σοί τε πρὸς δόξαν εὐσεβείας, καμοὶ πρὸς εὔκλειαν γένηται. Ἀξιῶ σε οὖν, τὸ τῆς ἀνδριάντος ἀνάθεσιν, λῦσαι πεισθέντα

χιλιὼς

κελεύσεις Πετρώνιον εἰς τὸ Ἰουδαίων ἱερὸν, δι' ἐμὲ καταλεῖψον. Γάϊος δὲ αἰσχυνθεὶς, ἐπὶ τοσούτοις δὲ μάρτυρσι, μὴ δόξαι ψεύδομενος, συνεχώρει. Καὶ γράφει πρὸς τὸν Πετρώνιον, εἰ μὲν ἤδη τὰ ἀνδριάντα ἱδρυσάμενα ἦν, μὴ καθελεῖν· εἰ δὲ μήπω πεποίηται τὴν ἀναθεσιν, μηκέτι περαίνεσθαι ποιήσασθαι. Οὐ γὰρ ἔτι βούλομαι τοῦτον τιμᾶσθαι, διὰ τὸν Ἀγρίππαν, ἄνδρα τιμώμενον παρ' ἐμοί. Γάϊος μὲν οὖν ταῦτα πρὸς Πετρώνιον γράφει, πρὶν ἐντυχεῖν ταῖς ἐκείνου ἐπιστολαῖς, ἐμφανισούσαις πρὸς ὀργασίαν τοὺς Ἰουδαίους διὰ τὰνδριάντα ἐπεγεῖσθαι. Περιαλγήσας δὲ διὰ ταῦτα, γράφει αὖθις τῷ Πετρωνίῳ· Ἐκείνοις τὰ περὶ Ἰουδαίων δῶρα ἐς μείζονι γεγόνασι λόγῳ διὰ ἐμῶν ἐπολῶν, οὐ διὰ τὸ περὶ σαυτὸν τὸ πιστὸν συλλογίσασθαι. Παράδειγμα γὰρ σε ποιήσομαι τοῖς τὰ νῦν ἐμοὶ διὰ τοῖς ἔπειτα, μὴ ἀκουσίων ἐπολὰς Αὐτοκράτορος. Ταῦτα δὲ ἐπιστολὴν ἐκ ἔφθη ζῶντος Γαΐου δεξάμενος Πετρώνιος, ἀλλὰ πρότερον τὰ περὶ τῆς ἐκείνου πλάδης ἐδέξατο γράμματα, ἔπειτα τὰ πρὸς αὐτὸν τοῦ Γαΐου. Ὁ μὲν οὖν Γάϊος κάκιστος γεγονὼς, φίλοις ἐξ ἐπιβουλῆς ἀνῃρέθη. Τὸν δὲ τρόπον τοῦ κατ' ἐκείνου ἐπιβουλῆς, καὶ παρά τίνων ἀνῄρηται, ὅτι τὰ περὶ τοῦ Αὐτοκρατόρων ὁ λόγος δήξει, δεδήλωται. Ἤδη δὲ φθαρέντος, Κλαύδιος κρυπτόμενος διὰ φόβου ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἐξάγεται, καὶ Αὐτοκράτωρ ἀναρρηθεὶς, πολλὰ πρὸς τοῦ ἀνάρρησιν αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀγρίππα συνεδάσατο. Ἄρτι δὲ βεβαιωθέντος τῆς ἀρχῆς αὐτῷ, τῷ τε ἀρχῷ ἐκύρωσε τὸν Ἀγρίππαν, καὶ δι' ἐγκωμίων ἐποιεῖτο αὐτὸν, προσθήκην τε αὐτῷ ἔθετο πᾶσαν, ἧς ἦρξεν ὁ Βασιλεὺς καὶ πάππος αὐτοῦ Ἡρώδης. Ὁ δὲ τῷ ἀδελφῷ Ἡρώδῃ τὴν βασιλείαν Χαλκίδος παρὰ Κλαυδίου ᾔτησατο, καὶ ἔδοθη ἐκείνῳ παρὰ τοῦ Καίσαρος.

ιά'. Κατὰ τοῦτο τὸ χρόνον ταράττεται πρὸς τοὺς Ἀλεξανδρεῖς οἱ ἐκεῖ Ἰουδαῖοι. Οὓς διαφερόντως πάλαι κακῶς Γάϊος διατεθέντος πρὸς αὐτοὺς, ἐκακοῦντο μοναρχουμένοις ἐκείνοις παρὰ τοῦ ἐν τῇ πόλει Ἑλλήνων. Γαΐου δὲ τελευτήσαντος, ἀνεθάρρησαν, καὶ ἦσαν ἐν ὅπλοις. Κλαύδιος δὲ τῷ ἐπάρχοντι τῆς Αἰγύπτου ἐπέστειλε, καταστεῖλαι τὸν ταράττοντα. Ἐπεμψε δὲ καὶ διάταγμα ἐκ παρακλήσεως τοῦ βασιλέως Ἀγρίππα καὶ Ἡρώδου εἰς Συρίαν καὶ εἰς Ἀλεξάνδρειαν, καὶ εἰς τὰλλα οἰκουμένην ὅση Ῥωμαίοις ὑπήκοος, φράζον, ὅτι τῶν Ἰουδαίων ἀνέκαθεν ἴσης πολιτείας τοῖς Ἀλεξανδρεῦσι καὶ τοῖς τῆς λοιπῶν πόλεων πολίταις ἀξιωθέντων, ὁ Γάϊος ἐξ ἀνοίας, ὅτι μὴ θεὸν προσαγορεύειν αὐτὸν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος, ἠνέχετο, αὐτοὺς ἐπαπείρασεν. Ἐγὼ δὲ μηδενὸς ἧττον τοῦ ἐκείνου παραφρονεῖν τὰ παλαιῶν δικαίων τὸ ἔθνος ἐκτήσεσθαι διατάσσομαι, συμπρεῖσθαι δὲ αὐτοῖς τὰ πρότερον δίκαια τοῖς Ἰουδαίων νομίμοις ἐμμένουσι, παύσαι με αἰτησαμένου τὸν Βασιλέων Ἀγρίππα καὶ Ἡρώδου, τὸν φίλτατον μοι. Ἐξέπεμψε δὲ καὶ Ἀγρίππας ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ, λαμπροτέραν γεγενημένην. Κἀκεῖνος ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα, χαριστήρια ἔθυσε, καὶ τῇ χρυσῇ ἁλύσει τὴν ὑπὸ Γαΐου δοθεῖσαν αὐτῷ, ὑπὲρ τὸ γαζοφυλάκιον ἀνέφρησε, δεῖγμα τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμεως, καὶ τῆς τῶ πραγμάτων μεταβολῆς, καὶ ὅτι καὶ τὰ μεγάλα πίπτει ποτὲ, καὶ ὑψοῦται τὰ ταπεινά. Θύσας οὖν πολυτελῶς, Θεόφιλον μὲν τὸν Ἄννα τῆς Ἀρχιερωσύνης μεθίστησι. τῷ δὲ Βοηθοῦ Σίμωνι, ᾧ Κανθηρᾶς ἡ ἐπίκλησις, ἀπένεμε τὴν τιμήν. Δύο δ' ἦσαν τῷ Σίμωνι ἀδελφοὶ, καὶ πατὴρ ὁ Βοηθὸς, οὗ τὴν θυγατρὶ ὁ Βασιλεὺς Ἡρώδης συνῴκησεν, ὡς ἱστο-

Zonaræ Annales.

A *parabit. Oro igitur, ut ſtatuæ dedicationem in templo Judaico Petronio mandatam, mea cauſa omittas.* Id Cajus, coram tam multis mentiri veritus, conceſſit, ac ad Petronium ſcripſit: Si ſtatuam jam erexiſſet, ne tolleret: ſin nondum collocaſſet, ut eo conatu abſtineret. Neque enim ſe amplius eam erecturum, propter Agrippam, virum quem magnifaceret. Hæc ad Petronium ſcripſit, litteris illius nondum lectis, quæ ſignificabant, Judæos ob ſtatuam illam ad ſeditionem concitatos eſſe. Quibus irritatus, Petronio reſcripſit: *Quoniam Judæorum munera meis mandatis prætuliſti: in*

B *quid tibi agendum ſit, videto. Exemplum enim in te edam, quo & præſentes & poſteri monentur, edicta Imperatoris non eſſe negligenda.* Has litteras vivente Cajo Petronius non accepit: ſed tum demum, cum illius obitum ex aliis litteris cognoviſſet. Cajo viro peſſimo per inſidias interfecto, quarum modum & auctorem in opere de Imperatoribus exponemus, Claudius præ metu occultatus, a militibus e latebris extractus eſt, & Imperator ſalutatus: quam ad rem Agrippa quoque non parvo adjumento fuit. Is recens firmato Imperio, etiam Agrippæ regnum confirmavit, eique collaudato omnem eam ditionem, quam

C Rex Herodes avus ejus tenuerat, adjecit: ejuſdemque rogatu, fratri Herodi Chalcidis regnum conceſſit.

Claudius Caii ſucceſſor, Agrippam & Herodem ornat.

XI. Hoc tempore orta eſt inter Alexandrinos & Judæos, ibi degentes, ſeditio. Nam cum Cajus, ita ut dictum eſt, erga eos affectus eſſet: illo imperante a Græcis vexabantur. Eo vero defuncto, cum receptis animis arma ſumpſiſſent, Claudius Magiſtro equitum Ægyptio ſcripſit, ut ſeditionem comprimeret. Edictumque rogatu Agrippæ & Herodis Regum, in Syriam, Alexandriam, & alias orbis partes quæ Romanis parent, miſit, in hanc ſententiam: *Cum olim*

D *Judæi eodem jure, quo Alexandrini, & aliarum urbium cives, fruerentur, Cajus per ſummam temeritatem, quod Judaica gens eum pro Deo colere detreſtaſſet, eos depreſſit. Ego vero, ne ea ob illius vecordiam veteribus juribus ſpolietur, ſed priſtina eis privilegia, Judæorum ritus obſervantibus, conſerventur, conſtituo, Regum Agrippæ & Herodis amiciſſimorum meorum rogatu.* Agrippam quoque in regnum ſuum ſplendidius factum dimiſit. Qui Hieroſolyma profectus, victimas pro gratiarum actione immolavit: & auream catenam a Cajo ſibi datam, ſupra gazophylacium ſuſpendit, divinæ potentiæ ſpecimen, & viciſſitudinis rerum, magna labefactantis, & humilia erigentis. Sacrificio magnifice peracto, Theophilo Annæ ſacerdotium abrogavit, & Boethi filio Simoni cognomento Cantheræ honorem illum tribuit. Is Simon duos fratres habuit, & patrem Boethum: cujus filia Herodi Regi, ut ſupra dictum eſt, nu-

Edit. Pariſ. pag. 279. Claudii edictum pro Judæis.

Agrippa Rex Judææ.

LIBER VI.

pta fuit. Hierosolymitanorum erga se benevolentiam remuneratus est condonatione tributi, quod pro singulis ædibus pendebatur. Toti exercitui præfecit Silam, qui multarum æruminarum ei particeps fuerat.

Doritani seditio.

Cum autem Doritani adolescentes audaces & temerarii, Cæsaris statuam in Judæorum synagoga collocassent: Agrippa turbatus, statim Syriæ Prætorem P. Petronium convenit, & Doritanos accusat. Is misso Centurione, eos qui id facinus ausi essent, ad se adduci jussit: & Doritanis magistratibus mandavit, ut Centurioni fontes demonstrarent, nisi in eodem crimine esse vellent. Agrippa vero sacerdotium Simoni Cantheræ ademptum, rursus in Jonatham Ananiæ filium contulit. Quo ille recusato, satis sibi esse dixit, quod semel Pontificatu functus fuerit: fratremque Matthiam ad eum honorem, quo dignus esset, promoveri petiit, idque impetravit a Rege. Sila vero Præfectus militum Agrippæ, fretus meritis suis, importunæ dicendi libertati studuit, ac molestus fuit, molestiæ fortunæ memoria renovanda, suoque illorum temporum studio & fide jactandis. Eam effrænem licentiam cum Agrippa ægre ferret, neque Sila quicquam de ea remitteret, Rex ira commotus, eum non modo Præfectura privavit, sed etiam vinxit. Verum ira tempore mitigata, & consideratis ejus sua causa exhaustis laboribus, cum natalem suum celebraret, hominem ad epulas invitavit. Ille vero detrectavit: *Nam ad quem*, inquit, *me honorem Agrippa vocat, evestigio perituram? Num libertatem meam desisset censet? Ego vero nunc magis clamabo, e quibus eum periculis eripuerim: quos labores, quæ discrimina pro ejus dignitate & salute adierim. Pro quibus officiis, me vinculis & obscuro carcere remunerator, quorum nunquam oblivisear.* Quibus Rex cognitis, insanabili ingenio hominem in custodia reliquit. Beneficus fuit hic Rex non minus avo Herode, qui quidem in exteros liberalitatem exercuit, non etiam in Judæos: hic promiscue de omnibus benemereri studuit, omnibus se clementem præbuit. Itaque libenter Hierosolymis perpetuo vixit, & patrias leges inviolatas observavit. Extitit tamen Simon quidam legis peritia celebris, qui cœtu coacto, Regem Cæsaream profectum deferre non dubitavit. Quo cognito Agrippa illum accersitum rogat, in quo leges a se violatæ essent? quod ille cum dicere non haberet, veniam rogavit: eaque præter expectationem impetrata, donatus abiit. Pontificatum Matthiæ ademptum, Elionæo Citharl filio contulit. Cum autem triennium tori Judææ dominatus esset, in urbe Cæsarea, quæ prius Stratonis turris appellata fuit, spectacula edidit: quorum die secundo veste argentea indutus, sub auroram theatrum ingreditor, atque argentum primo solarium radiorum ortu illustratum, mirabiliter resplenduit, cum horrore quodam intuentium. Statim igitur adulatores alius aliunde exclamarunt,

Simonis Pontificis modestia.

Edit. Paris. pag. 280.

Sila Præfecti militum importuna libertas.

Agrippæ superbia divinitus vindicata.

Ἀρχαί. Τὰς δὲ Ἱεροσολυμίτας τῆς πρὸς αὐτὸν εὐνοίας ἠμείψατο, ἀφεὶς αὐτοῖς τὸ ὑπὲρ ἑκάστης οἰκίας. Ἱππαρχοῦντος δὲ παντὸς τοῦ στρατώματος τοῦ Σίλα ἀπέδειξεν, ἄνδρα πάνυ αὐτῷ συμπαραλάβοντα πολλῶν. Νεανίσκοι μέν τοι Δωρεῖται παράβολοι καὶ θρασεῖς, Καίσαρος ἀνδριάντα εἰς τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγὴν κομίσαντες ἔστησαν. Τοῦτο δὲ Ἀγρίππᾳ ἐπῆρεν· ἐπὶ αὐτίκα πρὸς τὸν τῆς Συρίας ἡγεμονεύοντα Πούπλιον Πετρώνιον παραγίνεται, καὶ κατηγορεῖ τῶν Δωρειτῶν. Ὁ δὲ Ἑκατοντάρχου τινὰς, τοὺς μὲν τὸ τόλμημα πράξαντας ἐπ' αὐτὸν ἀχθῆναι προστάττει, τοῖς δὲ τῶν Δωρειτῶν ἄρχουσιν, ἐπιδεῖξαι τῷ Ἑκατοντάρχῳ τοὺς αἰτίους, ἐπιτρέπει, εἰ μὴ βούλοιντο δοκεῖν συνεργάται τῆς ἁρπαγῆς. Ἀγρίππας δὲ ἀχθόμενος τῇ ἱεροσυλίᾳ τῇ Καισαρέων Σίμωνα, Ἰωνάθου αὐδις ἐκ παιδὸς ὄντα τοῦ Ἀνανίου. Ὁ δὲ παρητεῖτο, ἀρκεῖσθαι λέγων ἅπαξ τῇ Ἀρχιερωσύνῃ λαχών, τὸν δὲ ἀδελφὸν Ματθίαν πρὸς ταύτην ἀξίαν προάγεσθαι, ὡς ἄξιον τιμῆς. Πείθεις οὖν ὁ Βασιλεὺς, τῷ Ματθίᾳ τὴν Ἀρχιερωσύνην ἀπένεμε. Σίλας δὲ ὁ Ἀγρίππα Ἵππαρχος, πεποιθὼς εἰς ὑπὲρ αὐτοῦ πολλὰ πεπονηκὼς, ἀκαίρῳ παρρησίᾳ ἀντεποιεῖτο, καὶ ὧν φορτικὸς, τὰ φορτικὰ τῆς τύχης εἰς μνήμην ἄγων αὐτῷ, καὶ ἑαυτὸν σεμνύων ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις. Ἀηδῶς οὖν πρὸς τὴν ἀπροσδόκητον αὐτῷ παρρησίαν ὁ Ἀγρίππας διέκειτο, τῷ δὲ Σίλᾳ μὴ ἐνδιδόντος, εἰς ὀργὴν ὁ Βασιλεὺς ἀπῄρθησε, καὶ οὐ μόνον τῆς Ἱππαρχίας αὐτὸν μετέστησεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ δέδεκτο. Χρόνῳ δὲ ὁ θυμὸν ἀμβλυνθείς, καὶ λογισάμενος ὅσους ὑπὲρ ἐκείνου αὐτὸς πόνους, ἡμέραν ἑορτάζων ἑαυτῷ γενέθλιον, ἐκάλει τὸν Σίλαν αὐτῷ συνίσιον ἐσόμενον. Ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο. Ἐπί τινα, λέγων, ὁ Βασιλεὺς ἀναγκάζει με τιμὴν, τὴν ὅσην ἤδη ἀπολωλεκέναι; ἢ πεπαῦσθαί με νομίζει τῆς παρρησίας; πῶς βούσομαι μᾶλλον ὅσων αὐτὸν ἐξηρτησάμην δεινῶν, ὅσους ἐνέγκας πόνους, ἐκείνην περιζώσασθαι σωτηρίαν καὶ τιμὴν· ὧν χάριν μοι δεσμὰ καὶ σκότος εἰρκτὴ, ὡς ἅπαντι λέλεκται. Ὁ δὲ Βασιλεὺς ταῦτα μαθὼν, καὶ αὐτὸς σωφρονεῖν ἐγκελεύσας, αὖθις εἶχεν ἐν φρενί. Ἦν δὲ εὐεργετικὸς ὁ Βασιλεὺς ὅτος ἐν δωρεαῖς, ὡδὲ ὅτου Ἡρώδης τὸ πάππος, ἐκείνου μέντοι εἰς ἀλλοφύλους τὸ φιλότιμον ἐπιδεικνυμένου, καὶ μᾶλλον εἰς Ἰουδαίους· ὅτος πρὸς πάντας ὁμοίως ἦν εὐεργετικὸς, καὶ τὸν τρόπον ἡρμένος. Ἡδέως οὖν αὐτῷ δίαιτα συνῆκτο ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἦν, καὶ τὰ πάτρια καθαρῶς ἐτήρει. Καὶ δή τις Σίμων ὢν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀκριβὴς δοκῶν τὰ νόμιμα· ὅτος πλῆθος ἀθροίσας, ἐτόλμησε τὸν Βασιλέως κατηγορεῖν, ἀποδημήσαντος εἰς Καισάρειαν· Ταῦτα δὲ Ἀγρίππαν οὐ ἐλάθη. Μεταπέμπεται οὖν τὸν Σίμωνα, καὶ φησιν. Εἰπέ μοι, τί τῷ γινομένῳ ἐγὼ παράκομαι; ὁ δὲ μὴ ἔχων εἰπεῖν, ἐδεῖτο συγγνώμης τυχεῖν. Καὶ ὁ Βασιλεὺς παρὰ προσδοκίαν αὐτῷ διελάττετο, καὶ ἐξέπεμψε δωρησάμενος. Τὸν Ἀρχιερωσύνην δὲ Ματθίαν ἀφελόμενος, Ἐλιωναίῳ τῷ τοῦ Κανθήρᾳ παιδὶ παρέχει αὐτῷ. Βασιλεύσας οὖν ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τῆς ὅλης Ἰουδαίας, εἰς πόλιν Καισάρειαν, ἣ πρότερον Στράτωνος ἐκαλεῖτο πύργος, θεωρίας ἐπῆλθε· ἐν δὲ τῇ θεωρίων ἡμέρᾳ τοῦ πλείστου ἐνδὺς ἐξ ἀργύρου πεποιημένην, παρῆλθεν εἰς τὸ θέατρον ἀρχομένης ἡμέρας, καὶ ταῖς ἀφύταις τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων ἐπιπολαίως ὁ ἄργυρος κατανυγαθεὶς θαυμασίως ἀπέστιλβε, μαρμαίρων τι φοβερὸν τοῖς εἰς αὐτὸν ἀτενίζουσιν. Εὐθύς τε οἱ κόλα-

τις ἄλλος ἄλλοθεν ἀνιβόων, Θεὸν σοσαγορδόντες, Εὐμενῆ σποιῆσαι, ἐπιλέγοντες, εἰ ἔτι ἐμέχρι τινῶν ὡς ἀνθρωπον ἐφοβήθημεν, ἀλλὰ τοιούτων ὁμολογοῦμεν θνητῆς σε φύσεως κρείττονα. Οὐκ ἐπέπληξε τούτοις ὁ Βασιλεὺς, οὐδὲ κολακείας ὡς ἀσεβοῦσιν ἀπεστρέφατο. Ἀνακύψας οὖν μετ' ὀλίγον, ὁρᾷ βυβῶνα ὑπὲρ ὄρθιον ἑαυτῷ κεφαλῆς ὑπιρθεν. Ἀγγελόν τε κακῶν τῶν ἐπιόντων τότε, ὡς ποτὲ τῶν ἀγαθῶν μιμητήν· καὶ ἠχαρδιόγχου ὀδύνῃ, καὶ τοῖς κοιλίας ἀθρόον ἐπιγέγονε ἄλγημα. Καὶ πρὸς τοὺς φίλους φησὶν, Ὁ Θεὸς ὑμεῖς ἐγὼ, ἤδη καταστρέφω τὸν βίον· καὶ ὁ πλησθεὶς ἀθανάτου παρ' ὑμῶν, θανεῖν ἀπείγομαι. Ταῦτα λέγων, τῆς ὀδύνης ἐπιτεινομένης καταπονεῖτο, καὶ μὴ σαφῶς ἀνεκοινώσατο πρὸς τὸ βασίλειον. Λόγου δὲ γενομένου θνήσκειν αὐτὸν, ἡ πλησθεῖσα ἀστικὰ σπουδῇ γυναιξὶ, καὶ παισὶν ἐπὶ σάκκου καθεδεῖσα τῇ πατρῴᾳ κόμῃ, τὸν Θεὸν ὑπὲρ τοῦ Βασιλέως ἱκέτευε, καὶ πάντες ἐθρήνουν. Ἐν ὑψηλῷ δὲ ὁ Ἀγρίππας κατακείμενος δωματίῳ, ἐκάτω βλέπων αὐτὸς σφοδροῖς σφοδρὰ ἐπιπτοντας, οὐδὲ αὐτὸς ἀδακρυς ἦν. Ἐφ' ἡμέρας δὲ πέντε τῇ τῆς γαστρὸς ἀλγήματι κατεργασθεὶς, κατέστρεψε τὸν βίον, βιώσας ἔτη πάντα καὶ πεντήκοντα, βασιλεύσας δ' ἐπτὰ ἐπὶ Γαΐου μὲν πάντα, τρία δ' ἐπὶ Κλαυδίου.

ιβ'. Ἀγνοουμένης γε μὴν ἔτι τοῖς πλήθεσι τὴν αὐτοῦ τελευτὴν, συμφρονήσαντες Ἡρῴδης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, ὁ τῆς Χαλκίδος ἄρχων, καὶ Ἐλκίας ὁ ἱππαρχος, πίστωσαντες, τὸν Σίλαν ἐχθρὸν αὐτοῖς ὄντα καταφθεῖραι, ὡς τάχα τοῦ Βασιλέως κελεύσαντος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ Ἀγρίππας ἀνεβίω, υἱὸν Ἀγρίππαν καταλιπὼν ἐτῶν ἑπτακαίδεκα· τρεῖς δὲ θυγατέρας, ὧν ἡ μὲν Ἡρῴδῃ τῷ πατρὸς ἀδελφῷ γεγάμητο, Βερενίκη δ' ἐκαλεῖτο. Παρθένοι δ' ἦσαν αἱ δύο Μαριάμμη καὶ Δρουσίλα. Γενόμενος δὲ τοῦ θανάτου τοῦ Βασιλέως, Καισαρεῖς καὶ Σεβαστηνοὶ ἐπιλελησμένοι τῶν αὐτοῦ ἀγαθοποιῶν, ἐβλασφήμουν εἰς αὐτὸν, καὶ τὰ τῆς Βασιλέως θυγατέρων ἀγάλματα ἁρπάσαντες εἰς τὰ πορνεῖα ἐκόμισαν, καὶ ἀφύβριζον εἰς αὐτὰ, καὶ παιδιὰς ἐσιάσεις ἐποίουν· στεφανούμενοι καὶ μεθύοντες, καὶ σπένδοντες τῷ Χάροντι. Ὁ δὲ τοῦ θνήσκοντος υἱὸς Ἀγρίππας ἐν Ῥώμῃ τότε ἦν, παρὰ Κλαυδίῳ τρεφόμενος Καίσαρι, ὃν αὐτίκα πέμπειν ἅρμα τοῦ βασιλείου ἐξαιτούμενοι. Ἀπάγγελος δ' αὐτοῖς τῆς σκηνῆς οἱ περὶ αὐτὸν, σφαλερὸν εἶναι λέγοντες, κομιδῇ νέῳ βασιλείας ἐπιτρέπειν μέγεθος τόσον· ἀπέστειλεν οὖν Κούαστον Φάδον τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς βασιλείας ἁπάσης ἐπιτροπεύοντα, ἐκκαλέσοντα αὐτὸ, καὶ Καισαρεῦσι, καὶ Σεβαστηνοῖς ἐπιπλῆξαι τῆς εἰς τὸν κατοιχόμενον ὕβρεως. Ἀφικόμενος δὲ Φάδος εἰς τὴν Ἰουδαίαν, τάσιν τότε γενομένην κατέσεισε, καὶ λῃστείων τὴν χώραν ἐκάθηρε, καὶ τὴν τῆς Ἀρχιερέως στολὴν εἰς τὴν Ἀντωνίαν τὸ φρούριον ἀποτεθῆναι προσέταξεν, ὡς καὶ πρότερον. Οἱ δ' ἱερεῖς καὶ οἱ πρῶτοι τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις αἰτιλίγειν μὲν οὐκ ἐτόλμων· παρεκάλουν δ' ὅμως ἐπιτρέψαι αὐτοῖς, πρεσβεῖς πέμψαι πρὸς τὸν Καίσαρα, τὴν αἴτησιν τὴν ἱερὰν στολὴν παρ' αὐτοῖς εἶναι· καὶ ἐπιτρέπεται. Παραγενομένων δὲ εἰς τὴν Ῥώμην τῶν πρέσβεων, ἔδοξε τῷ Ἀγρίππᾳ πεῖσαι ὁ πάντροπος Ἀγρίππας ἐκεῖ ὢν, ὡς ἔφημεν, παρακαλέσαι τὸν Καίσαρα, συγχωρηθῆναι τοῖς Ἰουδαίοις ἔχειν τὴν ἱερὰν στολήν. Καὶ ὁ Κλαύδιος συνεχώρησε, καὶ τῷ Φάδῳ περὶ τούτων ἐπέστειλε. Καὶ Ἡρῴδης δὲ ὁ τοῦ Ἀγρίππου ἀδελφὸς, τῆς τῆς Χαλκίδος ἄρχων, ἠτήσατο παρὰ Καίσαρος τὴν τῶν ἐξουσίαν, καὶ τὸν ἱερῶν χρημάτων, καὶ τὴν τοῦ Ἀρχιερέως χειροτονίαν. Καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, καὶ ἐξ ἐκείνου πᾶσι

Zonaræ Annales.

A eumque Deum appellarunt, utque LIBER VI.
propitius esset, petiverunt. Nam *Edit. Paris.*
ut hactenus eum ut hominem ti- *pag. 281.*
muissent, at in posterum se confessuros eum natura mortali præstantiorem esse. Ea verba Rex non castigavit, neque impiam adulationem rejecit: ac paulo post cum se erexisset, bubonem supra caput suum vidit: eumque malorum esse nuntium intellexit, qui aliquando bonorum significator extitisset. Igitur cordis cruciatibus affectus, & ventriculi doloribus subito oppressus, amicis ait: *En ego Deus vester jam vitam relinquo: & quem vos*
B *immortalem vocastis, ad mortem rapior.* Dum hæc diceret, doloribus fatigatus, festinanter in Regiam est reportatus: ortoque rumore, cum animam agere, populus lachrymis oppletus, statim cum uxoribus & liberis patrio ritu saccis insidens, Deo pro Rege supplicavit: quæ Agrippa in alto conclavi decumbens nec ipse siccis oculis spectavit, ac diebus v. cruciatu ventris subactus, mortem cum vita commutavit. Vixit annos LIIII. regnavit VII. sub Cajo IIII. sub Claudio III. Sils cædes.

XII. Obitu ejus vulgo adhuc incognito, Herodes frater ejus Chalcidis princeps, & Helcias equitum
C Magister, Silam, cui inimici erant, quasi Rex id jussisset, occidendum curaverunt. Agrippa hoc modo vita finita, filium Agrippam reliquit, annos natum XVII. & tres filias, quarum una Herodi ejus patruo nupta fuit, eaque Berenice vocabatur, duæ virgines fuerunt, Mariamme & Drusilla. Cæterum Regis obitu cognito, Cæsarienses & Sebasteni beneficiorum obliti, eum maledictis infectati sunt, & filiarum ejus statuas in lupanaria abreptas ludibrio habuerunt: publicaque convivia coronati & unguentis delibuti celebrantes, Charonti libaverunt. Cum autem Agrippæ de-
D functî filium Romæ, apud se degentem, Claudius Cæsar statim ad regni successionem ablegare in animo haberet: propter familiarium sermones, periculose tantum regnum, admodum adolescenti committi asserentium, consilio mutato, Cuspium Fadum Judææ totiusque regni procuratorem misit, eum mandato, ut Cæsarienses & Sebastenos ob contumeliam defuncto factam objurgaret. Fadus in Judæam profectus, seditionem tum ortam compressit, latrociniis provinciam repurgavit, & Pontificis stolam in *pag. 282.*
Antonia castello, ut olim, reponi jussit. Sacerdotes vero & proceres
E Hierosolymitani refragari non ausi, rogarunt, ut sibi liceret eam rem a Cæsare petere: quo concesso, legati Romam profecti, intercessione junioris Agrippæ, quod volebant, a Claudio, datis ad Fadum litteris, impetrarunt. Herodes quoque Agrippæ frater, Chalcidis princeps, a Cæsare templi potestatem, sacraque pecuniæ, & creandi Pontificis auctoritatem obtinuit: atque ab illo omnibus ejus posteris ea po-

Cæsarienses & Sebastenorum petulantia.

Cuspius Fadus Judææ procurator.

Claudius Judæorum & Herodis postulata admittit.

LIBER VI. testas usque ad urbis excidium mansit. Igitur loco moto Cantherâ, Josepho Cami filio Pontificatum tribuit.

Adiabenorum Regina Helena, & Izates, Judaismum amplectuntur. Monobazi fœminiem.

XIII. Hoc tempore Adiabenorum Regina Helena, & filius ejus Izates, religionem Judaicam sunt amplexi. Monabazus enim Adiabenorum Rex, cognomento Bazæus, Helenam sororem amore captus uxorem duxit: ac aliquando cum ea prægnante cubans, manum ejus ventri imposuit, ac sopitus audire vocem visus est, quæ manum a ventre tollere juberet, ne infantem qui eo gestaretur, læderet, Dei providentia & regnaturum, & felicem finem consecuturum. Ea voce turbatus, uxori quid audisset, narrat: & natum filium Izaten vocat, quem præ aliis omnibus tum ex Helena, tum ex allis mulieribus ante eum susceptis liberis, tamquam unicum dilexit. Ac fratrum ejus invidiam veritus, adolescentem ad Abennerigum Spasini valli Regem misit: a quo amanter susceptus, & gener ascitus est, assignata ditione. Monobazus autem cum sensisset, Izaten ante obitum suum videre desideravit: eique ditionem attribuit, in qua is usque ad patris obitum vitam egit. Quo defuncto, Helena Regina magnatibus & Satrapis accersitis: *Non vos latet*, inquit, *maritum meum, Izaten regni successorem designasse. Sed cum eum beatum esse sciam, non qui ab uno, sed qui a pluribus, usque volentibus regnum acceperit: negotium hoc vestro quoque judicio permitto.* Illi statim Regis judicium amplectendum esse, seque ultro Izati, recte & votis omnium fratribus præfato, parere velle, & fratres ac cognatos ejus, ut secure imperaret, in primis occidendos esse, dixerunt. Helena vero sententiam de cæde cognatorum differendam esse censuit, donec ille venisset, ac eamdem comprobasset. Proceres vero illos interea in vinculis habendos esse monuerunt, donec ille venisset. Regina vero filium natu maximum summæ rerum præfecit, paterni sigilli amulo dato, qui Izati reverso regno cessit. Sed Judæus quidam nomine Ananias, Izati peregre agenti familiaris factus, doctrinam de Deo & Judæorum legibus tradidit. Accidit porro, ut & Helena ab alio Judæo instituta, Judaicas cerimonias amplecteretur. Izates cum venisset, ac cognatos in vinculis reperisset, id ægre tulit: ac solutos, ne suspecti essent, partim obsides Romam misit, partim ad Parthos, & quia matrem Judaismo studere videbat, ipse quoque eosdem ritus suscipere properabat, etiam circumcidi paratus. Sed mater id prohibuit: subditorum enim odium suscepturum, neque laturos illos imperium Regis Judaizantis. Cumque eam orationem cum Anania qui tum aderat, communicasset, isque idem suaderet, tum quidem paruit. Post cum alius ex Galilæa Judæus venisset Eleazarus, eumque legem Mosai-

Izates Adiabenorum Rex creatur.

Edit. Paris. pag. 283.

A τεῖς ἀποχόνοις αὐτῶ ἡ ἐξουσία παρίμενε, μέχρι ἧ τῶν Ἱεροσολύμων ἁλώσεως. Καὶ δὴ μιθίστησι ἧ Ἀρχιτροσώπης ἧ Καυθηρᾶν, Ἰσατην ἀπτεσαγαγών ἧ τῶ Καμεί.

γ'. Ἐν τούτῳ τῇ χρόνῳ ἡ τῶν Ἀδιαβηνῶν βασιλὶς Ἑλένη, ἡ ὁ παῖς αὐτῆ Ἰζάτης, εἰς τὰ Ἰουδαίων ἧ ἐξαγωγὴν μετέβαλον νόμιμα. Μονόβαζος γὰρ ὁ τῶν Ἀδιαβηνῶν Βασιλεὺς, ᾧ ἡ Βαζαῖος ἐπίκλησις ἦν, ἧ ἀδελφὴν Ἑλένην ἄλλης ἔρωτι, ἄγεται παύτην. Καί ποτε συγκαθεύδων αὐτῆ ὑπὸ ἐγκύμονι, τῇ ἐκείνης γαστρὶ ἧ χεῖρα ὑπερίθετο. Καὶ ὑπνώσας ἔδοξεν ἀκοῦσαι φωνῆς, ἄραι κελευούσης ἐκ ἧ νηδύος ἧ χεῖρα, Θεῦ μὴ θλίβειν τὸν αὐτῆ βρέφος, Θεῦ πρόνοια ἡ ἄρξον, ἡ τέλος εὐξόμενον εὐτυχῆ. Ταραχθεὶς ἐν ὕπνῳ ἧ φωνῆς, ἔφρασε παῦτα τῇ γυναικί· ἡ ἧν γὰρ πεθέντα Ἰζάτην αὐτόμασον. Ἦν δ' ἕτερος πάνυ πρεσβύτερος ἐκ ἧ Ἑλένης αὐτῷ γενηθείς, ἄλλοι τε παῖδες ἐκ γυναικῶν ἕτεραι. Ἐσπουδάζετο δὲ ἧ Ἰζάτην ὥσπερ μονογενῆ, ἐφθόνουν τοίνυν οἱ ἀδελφοί. Ὁ δὲ πατὴρ διδοικὼς περὶ παύτῳ, ἐκπέμπει πρὸς Ἀβεννήργον ἧ Σπασίνου χάρακος Βασιλέα. Καὶ ὃς ἀσμένως τὸν Ἰζάτην ἐδέξατο, ἡ κηδεμόνι ἐπὶ θυγατρὶ ἐποιήσατο, ἡ χώραν αὐτῷ παρέσχε. Γενηθεὶς δὲ ὁ Μονόβαζος, ἐδεῖτο ἐπιθύμει ἧ Ἰζάτην πρὸ ἧ θανεῖν. Μεταπεμψάμενος ὖν αὐτὸν, φιλοφρόνως ἀσπάζεται, ἡ χώραν αὐτῷ ἀπεκλήρωσε, ἐν ᾗ ἐδίτευε μέχρι τελευτῆς ἧ πατρός. Ἐκλιπόντος δὲ Μονοβάζου, ὁ βασιλὶς Ἑλένη μετεπέμψατο τὸς μεγιστᾶνας ἡ τὸς Σατράπας· οἷς ἀφικομένοις, Οὐ λέληθεν, εἶπεν, ὑμᾶς, ὅτι ὁ ἀνὴρ ὁ ἐμὸς ἧ Ἰζάτην ἤθελε ἧ βασιλείας γενέσθαι κληδοχον. Εἰδυῖα δὲ μαχαίρας τὸν μὲ πατρὸς, ἀλλὰ τῷ πλείονας, ἐ τότων ἐόντων ἧ βασιλείαν λαμβάνοντα, ἡ ὑπὸ ἧ ὑμῶν τὸ πρᾶγμα κρίσιν ποιούμενος. Οἱ δ' αὐτίκα ἡ ἧ Βασιλέως κρίσιν ἀπασίαν ὑγείαν ἔλεγον, ἡ ὑπείκειν ἐόντες Ἰζάτῃ, δικαίως προκεχειρισμένῳ τῷ ἀδελφῶν, ἡ κατὰ τὰς ἁπάντων εὐχάς, ἡ δεῖν πρασσομένας τὰς ἀδελφὰς αὐτῷ, ἡ τὰς συγγενεῖς, ἵν' ἀσφαλῶς ἐκεῖνος ἄρχοι. Ἡ δὲ Βασιλὶς τῶν περὶ τῆς ἀναιρέσεως τῷ προσηκόντων τῷ Ἰζάτῃ γνώμην ἐπέχειν συνεβούλευε, μέχρις ἂν ἐκεῖνος συνδοκιμάσῃ παραγενόμενος. Οἱ δὲ δεσμεῖν πάντας αὐτὰς παρῄνουν, μέχρις ἧ ἐκείνου ἐπιδημίας. Καθίστησι δὲ τὸν πρεσβύτατον υἱὸν ἡ Βασίλισσα ἐπὶ τῷ πραγμάτων· ὃς ἂν ἐπανέλθῃ ὁ ἀδελφὸς, δίδωσι δὲ καὶ ἧ τῶ πατρὸς σημαντῆρα δακτύλιον. Ἦλθε τοῖν ὁ Ἰζάτης, ἡ ὁ ἀδελφὸς ὑπεδέξατο, ἡ ὑπεξῆλθε αὐτῷ τῆς ἀρχῆς. Ὅτε δ' αὐτῷ ἐν τῇ ἀποδημίᾳ, Ἰουδαῖος τις Ἀνανίας καλούμενος, γνησὸς γεγονὼς, ἐδίδασκεν αὐτὸν ἧ Θεόν, καὶ τὰ τῷ Ἰουδαίων νόμιμα. Σωφρὼν δὲ ἡ τῷ Ἑλένῃ ὑφ' ἑτέρου Ἰουδαίου κατηχηθεῖσαν εἰς τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθη μεταπεθῆναι. Ἐλθὼν τοῖν ὁ Ἰζάτης, καὶ δεδιμένος τοὺς συγγενεῖς ὠμῶς, ἐδυχήρει, ἡ ἄλλοσε μὲν, ἔπεμψε δὲ, ἵνα μὴ ὕποπτος παρόντος εἴη, τὸς μὲν εἰς Ῥώμην ὁμηρεύσοντας, τοὺς δὲ πρὸς Πάρθους. Γνοὺς δὲ τῷ μητέρα τὰ Ἰουδαίων ἀσπαζομένῳ, ἐπείσθη καὶ αὐτὸς εἰς ἐκεῖνα μεταπεθῆναι, ἡ περιτμηθῆναι ἕτοιμος ἦν. Ἡ δὲ μήτηρ ἐκώλυεν, λέγουσα, εἰς δυσμένειαν τὸς ὑπηκόους ἧξειν τῶν ἐλθεῖν, εἰ ἀνήξεσθαί τι τῶν Ἰουδαΐζοντος βασιλεύεσθαι. Ὁ δὲ εἰς ἧ Ἀνανίαν παρόντα τοὺς λόγους ἀνέφερε· τοῦτο δὲ τὰ αὐτὰ συμβουλεύσαντος, ἐπείθη μὲν τότε ὁ Βασιλεύς. Ἕτερος δ' αὖθις ἐκ Γαλιλαίας Ἰουδαῖος Ἐλεάζαρ ἀφικόμενος, καὶ καταλαβὼν αὐτὸν τὸν Μωσέως νόμον ἀναγινώσκοντα. Οὐ

λόγως μόνον ἀπαγγέλλειν σε δεῖ, Βατιλεῦ, ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑπ' αὐτῆ ξυνταγμένα ποιεῖν. μέχρι τίνος ἀπερίτμητος μένεις; Ὁ δὲ οὐκ ὑπερεβάλετο τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ περιετμήθη. καὶ τῇ μητρὶ καὶ τῷ Ἀνανίᾳ πεφράχθαι τὸ ἔργον ἐδόκει. Οἱ δ' εἰς φόβον ἐνέπεσον, μὴ καὶ ὁ Βατιλεὺς καὶ αὐτοὶ κινδυνεύσωσιν. Ὁ δὲ Θεὸς τὸν φόβον ἐλθὼν εἰς πέλος ἐκώλυσε. Ἐλθεῖν δὲ ἐπιθυμήσαντα ἔσχε εἰς Ἱεροσόλυμα ἀφικέσθαι, καὶ προσκυνῆσαι τὸ τοῦ Θεοῦ ἱερόν. Καὶ τοῦ υἱοῦ ἐπιτρέψαντος, καὶ χρήματα πλεῖστα δόντος, ἄπεισιν εἰς Ἱεροσόλυμα. Καὶ λιμῷ φθειρομένους πολλοὺς εὑρῶν ἐκεῖ, σῖτον τε ἐξ Ἀλεξανδρείας ἐκόμισε, καὶ ἀχάδων φόρτον ἐκ Κύπρου πολλῶν χρημάτων ὠνησάμενος, τοῖς ἀπορουμένοις διένειμε. Καὶ ὁ παῖς δὲ αὐτοῦ πολλὰ χρήματα τοῖς πρώτοις τῶν Ἱεροσολυμιτῶν ἔπεμψε, ἵνα οἱ λιμώττοντες ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἕκαστοι, ἐπικουρηθῶσι. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ἀρταβάνης δὲ τῷ Πάρθων ὁ Βασιλεὺς, ἐπιβουλὰς γνοὺς τὰς σατράπας κατ' αὐτοῦ μελετήσαντας, ἀφικνεῖται πρὸς Ἰζάτην, συγγενῶν τε καὶ οἰκετῶν περὶ χιλίους ἐπαγόμενος. Καὶ κατ' ὁδὸν τῷ Ἰζάτῃ ἐντυγχάνει, καί φησι. Μή με παρίδῃς, ὦ Βασιλεῦ, πρώην ἐκ μεταβολῆς γιγνόμενα, καὶ ἰδιώτην ἐκ Βασιλέως, ἀλλ' ἐπικούρησον. Ταῦτα σὺν δάκρυσιν ἔλεγεν. Ὁ δὲ Ἰζάτης ἀκούσας τὸ ὄνομα, καταπήδησε τοῦ ἵππου, καὶ θέρμης, ἔφη, ὦ Βασιλεῦ, ἡ δὲ εἰς τὴν Πάρθων βασιλείαν σε καταστήσω, ἢ τῆς ἐμῆς σοι ἐκστήσομαι. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ ἐπὶ τὸν ἵππον αὐτὸν ἀναβίβασεν, αὐτὸς δὲ πεζὸς παρεπέμπετο. Καὶ ὁ Ἀρταβάνης ὤμοσεν, εἰ μὴ κἀκεῖνος ἀναβαίη τὸν ἵππον, καὶ προηγοῖτο, δυσωπήσεσθαι κἀυτός. Πειθεὶς δ' ὁ Ἰζάτης, ἐπὶ τὸν ἵππον ἦλτο, καὶ πᾶσαν τιμὴν ἀπένεμε τῷ Πάρθῳ, εἰς τὰ βασίλεια ἀγαγών. Γράφει τε πρὸς τοὺς Πάρθους, τὸν Ἀρταβάνην δέχεσθαι. Τῶν δὲ Πάρθων δέχεσθαι μὲν συμπαθούντων, μὴ δυνήσεσθαι δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποδώσειν, ἤδη ἑτέρῳ πεπιστευμένην, ὁ Κινάμωμος (ὅπερ ἦν ὄνομα τῷ τὴν βασιλείαν παρειληφότι) γράφει τῷ Ἀρταβάνῃ (ὑπ' αὐτοῦ γὰρ ἐπεθράφθη, καὶ ἦν ἀγαθὸς) παρακαλῶν αὐτὸν ἀφικέσθαι πιστεύσαντα, καὶ τὴν ἀρχὴν παραλήψεσθαι. Καὶ ὁ Ἀρτάβανος πιστεύσας ἀφίκετο. Ὑπολαβὼν οὖν αὐτῷ ὁ Κινάμωμος, ὃς δὴ προσκυνήσας καὶ Βασιλέα προσαγορεύσας, περιτίθησιν αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ τὸ διάδημα, τῆς ἑαυτοῦ ἀφελόμενος. Οὕτω δὲ χρόνῳ ἕξαετεῖ εἰς τὴν ἀρχὴν ἀποκατασὰς ὁ Ἀρτάβανος, οὐκ ἐμνημόνευσε τῶν Ἰζάτου καλῶν, ἀλλ' ἀμείβεται τοῦτον. Μετὰ δέ τινα χρόνον Ἀρταβάνου θανόντος, Οὐαρδάνης ὁ παῖς ἐκείνου τὴν βασιλείαν περιέζωσατο. καὶ πρὸς Ἰζάτην ἐλθὼν, συμμαχῆσαι αὐτῷ ἠξίου κατὰ Ῥωμαίων. Ὁ δὲ οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ καὶ συνεβούλευε παύσασθαι τῆς ἐπ' ἐκείνους στρατείας, καὶ μὴ ἀδυνάτοις ἐπιχειρεῖν. Ὁ δὲ πόλεμον τῷ Ἰζάτῃ μὴ πειθομένῳ κατήγγειλε. Λαβόντες δὲ οἱ Πάρθοι μαθόντες, ὡς ἐπὶ Ῥωμαίους στρατεύσειν βούλεται, αὐτὸν μὲν ἀναιροῦσι, τὴν δὲ βασιλείαν τῷ ἀδελφῷ Ἰκοτάρδῃ δίδοασιν, ὃν ἐξ ἐπιβουλῆς πολλὰ πάσασα ἔφθειρεν Οὐολογάσης ὁ ἀδελφός. Ὁ δὲ τοῦ Ἰζάτου ἀδελφὸς Μονόβαζος, καὶ οἱ συγγενεῖς Ἰουδαΐσαι καὶ αὐτοὶ ἐπεθύμησαν, καὶ τὴν ὑφορμὴν εἰς ἔργον ἐξώκησαν. Γίνεται δ' ἡ πρᾶξις αὐτῶν τοῖς ὑπηκόοις κατάφορος. Καὶ γράφουσι πρὸς Ἀβίαν τὸν Ἀράβων Βασιλέα, εἰ στρατεύσαιτο ἐπὶ τὸν σφέτερον Βασιλέα, χρήματα πολλὰ παρέξειν αὐτῷ, ἐπαγγελλόμενοι περὶ τῶν πρώτων συμβολὴν καὶ αὐτοὶ καταλείψειν αὐτόν. Πείθεται τούτοις ὁ Ἀραψ. καὶ πολλῇ ἐπαγόμενος δυνάμει, ἦκεν ἐπὶ τὸν Ἰζάτην. Καὶ συμβολῆς γε-

cam legentem deprehendiſſet: *non* LIBER VI.
verba tantum, Rex, inquit, *legenda tibi ſunt, ſed mandata etiam, quæ illis continentur, exequenda. Quamdiu tandem incircumciſus manebis?* Rex igitur nulla interpoſita mora, circumciſus eſt. Quod cum matri & Ananiæ ſignificaſſet, veriti ſunt, ne ex ea re & ſibi & Regi pericula crearentur: ſed eum metum Deus avertit. Helena porro viſendi Hieroſolyma & ſancti Dei templi adorandi cupida, permiſſu filij cum maxima pecunia in urbem proficiſcitur. Ubi cum multos fame pereuntes inveniſſet, frumentum Alexandria advectum, & ſarcinas ficuum in Cypro emptas, inter egentes diſtribuit. Filius quoque ejus, principibus Hieroſolymitanis multum pecuniæ miſit, quo pauperes juvarentur: atque hæc ita geſta ſunt. Artabanus autem Parthorum Rex, cognitis inſidiis, quas ſibi pararent Satrapæ, ad Izaten venit, cum cognatis & famulis circiter mille. Atque in itinere illum adeptus: *Ne me*, inquit, *Rex, mutata fortuna depreſſum, & e regio ſaſtigio ad privatam conditionem redactum neglexeris, ſed opem ferto.* Quæ illo cum lachrymis dicente, Izates, ejus nomine audito, equo deſiluit: ac, *Bono*, inquit, *animo eſto, Rex. Aut enim in Parthorum regnum te reducam, aut meo tibi cedam.* His dictis illum in equum ſuſtulit, ipſe pedes ſecutus eſt. Artabanus vero juravit, niſi & ille equum conſcendiſſet, atque antelret, ſe quoque deſcenſurum. Izates igitur ei obſecutus, in equum inſiluit, & Partho in regiam perducto omnem honorem habuit. Scripſit etiam ad Parthos, ut Artabanum recipiant. Qui cum ſe illum quidem recepturos, ſed in regnum reſtituere non poſſe, jam alteri creditum, reſponderent: Cinamomus (id enim ei nomen erat qui regnum ſuſceperat) vir bonus, & Artabanum a quo educatus fuerat, per litteras hortatus eſt, ut ſua fide veniat, atque imperium recipiat. Artabano redeunti obviam progreditur, eum adorat, Regem appellat: diadema ſuo capiti demptum, illius imponit. Sic ab Izate ſex annis in regnum reſtitutus Artabanus, meritorum ejus non fuit immemor, ſed ea remuneratus eſt. Verum aliquanto poſt eo mortuo, Bardanes ejus filius regno potitus, ad Izatem venit, ab eoque petiit, ut ſecum belli ſocietatem contra Romanos coiret. Qui cum refragaretur, eumque hortaretur, ut illam expeditionem omitteret, neque res aggrederetur quæ fieri non poſſent: Bardanes bellum Izati indicit, ſed Parthi, ejus conſilio intellecto, eum occidunt, & regnum fratri ejus Icotardæ deferunt: cui per inſidias cæſo, Vologeſes frater ſuccedit. At Izatis frater Monobazus, & cognati, Judaiſmi amore capti, cum deſiderium ſuum explevilſent: ſubdixi re animadverſa Abiæ Arabum regi per litteras magnam pecuniam promiſerunt, ſi Regi bellum inferret: eum ſe quoque in primo congreſſu relicturos pollicki. Paret Arabs, & cum magnis copiis Izaten adoritur: qui in

Artabanus ab Izate in regnum Parthorum reducitur.

Edit. Pariſ. pag. 284.

Cinnamomi gratitudo erga Artabanum.

Izates ob Judaiſmum a ſuis proditus, Arabes vincit.

LIBER VI. primo congressu a suis ex composito desertus, tergis obversis fugientibus, magnatum proditione cognita, in castra recedit, auctoribus sceleris supplicio affectis. Postridie Arabes vincit, fugatque: & Regem eorum in castellum quoddam compellit, qui ne in hostium manus veniret, ipse sibi necem conscivit: quo castello capto atque diruto, Izates ad sua rediit. Cæterum cum Adiabenorum Satrapæ a Vologese Parthorum Rege per litteras petiissent, ut Izate interfecto, dynastem Parthicum sibi præficeret: se enim odisse Regem suum peregrinam superstitionem amplexum, Parthus statim cum maximis copiis irruit, Izates ex adverso castra locat. Et quidam a Partho missus narrat, quantæ sint Parthorum vires, & ut Vologeses minitetur, se pœnas ab eo exacturum ingrati animi erga dominos: ac ne Deum quidem quem colat, eum e manibus Vologesis eripere posse. Ad hæc Izates, se Parthorum nosse vires, respondet: sed Deum hominibus potentiorem esse, scire. His dictis, supplicavit Deo. Vologeses autem ea nocte per litteras edoctus, hostes Parthiam vastare, statim re infecta discessit. Sic Izates providentia Dei, Parthi minis evitatis, aliquanto post moritur, anno ætatis LV. regni XXIIII. relictis XXIIII. filiis, & totidem filiabus, regno vero fratri Monobaso relicto.

Edit. Paris. pag. 285.

Vologeses Izati nihil incommodat.

XIV. Fado Judæam procurante, quidam impostor Theudas maximæ turbæ persuasit, ut possessionibus secum acceptis, se, qui vates sit, & suo jussu fluvium scindere possit; ad Jordanem sequantur: ac plurimos seduxit. Fadus vero, turmis equitum in eos immissis, multos occidit, plures cepit, ipsumque Theudam, cujus caput amputatum & Hierosolyma perlatum est. Fado Tiberius Alexander successit, Alexandri Alabarchi Alexandrini filius. Jacobus quoque & Simon, Judæ Galilæi filii, a quo populus ad defectionem impulsus fuerat, Cyrenio Censore interfecti sunt, quos Alexander in cruces sustulit. Herodes Chalcidis Rex Josepho Cemedi F. Pontificatum ademptum Aniæ Nedebei filio tribuit. Tiberio Alexandro Cumanus successor datus est. Octavo monarchiæ Claudii anno, Herodes majoris Agrippæ frater obit, tribus filiis relictis: sed ejus principatum Claudius juniori Agrippæ dedit. Cumanus Judææ procurator, multitudine Paschatis in festo Hierosolymis congregata, ad res novas cavendas, tumultumque sedandum, milites armatos in templi porticibus disposuit, id quod & decessores ejus fecerant. Quarto autem festi die, eorum militum quidam pudenda palam ostendit. Eam ob rem populi ira, quasi in Deum miles impius extitisset, atque audaciorum convitiis Cumanus irritatus, omnem exercitum in Antoniam castellum, templo imminens, convocavit. Quibus conspectis, populus in fugam se dedit: in qua propter exitus angustias ad XX.

Theudæ fatidici a Fado vindicta.

Regnum Herodis Agrippæ juniori tribuunt.

pag. 286.

Judæorum XX. millia oppressa.

A νομένης, καταλείπουσι τὸν Ἰζάτην οἱ αὐτῷ, ἐκστωθήμαντος, καὶ πᾶσα ξύλωσις ἐφάνη. Γνοὺς δὲ τὴν προδοσίαν Ἰζάτης γενομένην ὑπὸ τῶν μεγιστάνων, εἰς τὸ στρατόπεδον ὑπεχώρησε, καὶ δρᾷ τοὺς αἰτίους ἐκόλασε. Τῇ δ' ἑπομένῃ συμβαλὼν τοῖς, καὶ εἰς φυγὴν τοὺς Ἀραβας ἔτρεψε, τὴν δὲ Βασιλέα αὐτῶν εἰς φρούριόν τι συνέλασε διακόμενον. Καὶ ὁ μὲν ἑαυτὸν ἀνεῖλε, ἁλισκόμενος ἤδη· τὸ δὲ φρούριον ἑάλω, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διεπράγη, καὶ Ἰζάτης εἰς τὰ οἰκεῖα ὑπέστρεψεν. Οἱ δὲ τῶν Ἀδιαβηνῶν μεγιστᾶνες Οὐολογέσῃ τῷ Πάρθων γράφουσι Βασιλεῖ, καὶ ἀξιοῦσιν ἀναιρεθῆναι μὲν τὸν Ἰζάτην, καταστῆσαι δὲ σφίσι δυνάστην ἐκ Πάρθων. μισεῖν γὰρ τὸν ἑαυτῶν Βασιλέα ξένῃ θρησκείᾳ προσελκυσάμενον. Ὁ γὰρ Πάρθος αὐτίκα μετὰ πλείστης δυνάμεως ὥρμηB σε, καὶ ὁ Ἰζάτης ἀντεστρατοπεδεύσατο. Σπαλείς δέ τις ἐκ τῶν Πάρθων, ἔλεγε τῷ Ἰζάτῃ, ὁπόσοι εἰσὶ τὸν Πάρθων αἱ δυνάμεις, καὶ ὡς Οὐολογέσης ἀπειλεῖ, δίκας ἀπαράξειν αὐτὸν, ἀχάριστον περὶ δωτῆρας γενόμενον· φάσθαι γὰρ αὐτὸν τὸν αὐτοῦ χειρῶν ἐκ τὸν Θεὸν ἐν σίβει δυνήσεσθαι. Πρὸς ταῦτα ὁ Ἰζάτης, ἃ μὲν δυνάμεις τῶν Πάρθων γινώσκειν, ἀνταπειλήσατο, εἰδέναι δ' ἀνθρώπων τὸν Θεὸν δυνατώτερον. Ταῦτα εἰπὼν, καὶ ἱκέτευε τὸν Θεόν. Κατ' ἐκείνην δὲ τὴν νύκτα ἐπιστολὰς Οὐολογέσης δεξάμενος, πολεμίους ἐμβαλόντας τῇ Παρθυαίᾳ, παύεσθαι πορθοῦντας, αὐτίκα ἀπέδρα ἀνέζευξε ἄφαντος. Καὶ ὅπως Ἰζάτης προμηθείᾳ Θεοῦ τὰς ἀπειλὰς τὰ Πάρθων διέφυγε. Μετὰ δὲ τοῦτο χρόνον θνήσκει, πεντήκοντα καὶ πέντε ζήσας ἐνιαυτούς, εἴκοσι δὲ καὶ πεντάρας ἀνάσας ἐν τῇ ἀρχῇ. Θνήσκει δ' ἐπὶ παισὶν εἴκοσι καὶ πεντάρσιν ἄρρεσι, καὶ τοσαύταις θηλείαις. Τὴν δ' ἀρχὴν τῷ ἀδελφῷ Μονοβάζῳ καταλιπεν.

C

ιδ'. Φάδου μέντοι τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύοντος, ἀνήρ τις γόης, Θεύδας ὄνομα, πείθει τὸ πλεῖστον ὄχλον, ἀναλαβόντα τὰς κτήσεις, ἕπεσθαι σφᾶς ἐπὶ τὸν Ἰορδάνην αὐτῷ. Προφήτης γὰρ εἶναι λέγει τε καὶ κελεύει τὸ ποταμὸν τῷ προστάγματι δύνασθαι, καὶ πλατίους ποιῆσαι. Πέμψας δ' ἐπ' αὐτοὺς ἵλην ἱππέων ὁ Φάδος, πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τινὰς δ' ἐζώγρησε, καὶ αὐτὸν τὸν Θεύδαν, οὗ τὴν κεφαλὴν ἐκπέμψαντες, ἐκόμισαν εἰς Ἱεροσόλυμα. Φάδον δὲ Τιβέριος Ἀλέξανδρος διαδέξαται, Ἀλεξάνδρου τοῦ Ἀλαβαρχήσαντος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ υἱός. Καὶ οἱ παῖδες δὲ τοῦ Γαλιλαίου Ἰούδα, Ἰάκωβος καὶ Σίμων, τὸν τὸν λαὸν ἀποστατήσαντος Κυρηνίου τιμητεύοντος, ἀνῃρέθησαν, οὓς ἀνεσταύρωσεν ὁ Ἀλέξανδρος. Ὁ δὲ τῆς Χαλκίδος βασιλεύων Ἡρῴδης μεταστὰς τῆς Ἀρχιερωσύνης Ἰωσηπιανὸν τὸν τοῦ Κημεδοῦ, Ἀνανίᾳ τῷ τοῦ Νεδεβαίου παρέσχε αὐτῷ. Τιβερίῳ δὲ Ἀλεξάνδρῳ Κύμανος ἦλθε διάδοχος. Ἐν ὀγδόῳ δ' ἔτει τῆς Κλαυδίου μοναρχίας, Ἡρῴδης ὁ τοῦ μεγάλου Ἀγρίππου ἀδελφὸς πλατῇ τῷ ἡβᾶν τελεῖ, τὴν δ' ἀρχὴν αὐτοῦ τῷ ἀνεψιῷ Ἀγρίππᾳ δίδωσι Κλαύδιος. Κημένου δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτροπεύοντος, πλῆθος τῶν εἰωθότων τῷ Πάσχα εἰς Ἱεροσόλυμα ἤθροιζε. Ἵνα γὰρ μή τι νεωτερισθείη παρὰ τὸ πλῆθος ὄντος πολλοῦ, στρατιώτας ἐπόπλους ἐπὶ τῶν τοῦ ἱεροῦ στοῶν ὁ Κύμανος ἔστησε, παρασκευασάμενος τὸν θόρυβον ἐὰν γένηται. τοῦτο δὲ καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἐποίουν. Τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ τῆς ἑορτῆς στρατιώτης τῶν ἐν ταῖς στοαῖς ἀναπαλύψαμενος τὴν αἰδῶ, τοῖς πλήθεσιν ἐπεδείκνυτο. Οἱ δ' ἐθυμώθησαν, ὡς εἰς τὸν Θεὸν τοῦ στρατιώτου ὑβρικότος, καὶ οἱ θρασύτεροι τῶν Κυμάνου ἐβλασφήμουν. Καὶ ὃς ὀργὴν τὰς βλασφημίας ἠρίθμησε, καὶ κελεύει τὸ στράτευμα πᾶν ἔχειν εἰς τὴν Ἀντωνίαν, τὸ φρούριον τὸ ἱερῷ ἐπικείμενον. Τὸ πλῆθος δ' ὡς τὰς ἐκλίνας θεασάμενον, εἰς φυγὴν ὥρμησε, καὶ τῶν ἐξόδων στενῶν ὄντων συνωθήμενοι καὶ τὰ

D

E

φυγλὴ, πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων συνθλιβόμενοι καὶ συμπατούμενοι διεφθάρησαν, ὡς εἰς δύο μυριάδας ἀριθμηθῆναι τοὺς πάντας διαφθαρέντας, καὶ πένθος ἦν αὐτοῖς παντηχρίως. Οὔπω τὸ πένθος τοῦτο κατέπαυσεν, καὶ κακὸν ἑτέρου ἐπῆρεν. Τινὸς γὰρ ἐπὶ ναυτερισμοῖς ἐδομένων. Στρατιώτης τις δοῦλος τοῦ Καίσαρος ἐσθῆτα λησάμενος, ἅπασαν αὐτὴν καὶ κτῆσιν ἁρπάζει. Διὸ πέμπει στρατιώτας ὁ Κούμανος, κελεύσας αὐτοῖς τὰς πλησίον χώρας λῃσασθαι, καὶ τὸν ἐπιφανέστατον αὐτῶν δεσμίους ἐπ' αὐτὸν ἀγαγεῖν. Τῆς δὲ τοιαύτης ἐκείνην πορθήσεως γενομένης, νεανίας τις τῶν στρατιωτῶν θρασὺς καὶ ἀπώλαλος, τῶν Μωσέως ἐκτυχὼν νόμων, ἐν τινι κώμῃ παιδαγωγίου κειμένου, ἐπ' ὄψει πολλῶν διέρρηξε, αἰσχρημόνων καὶ καταγελωμένων. Προσιασιν οὖν τῷ Κουμάνῳ οἱ Ἰουδαῖοι, ἱκετεύοντες, μὴ αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸν Θεὸν, ὑπὲρ οὗ νόμοι καθυβρίσθησαν, ἐκδικῆσαι. Καὶ ὁ Κούμανος δείσας, μὴ τὸ πλῆθος πάλιν ναυτερίσωνται, ἐπεβρίσαντα τοῖς νόμοις πελέκεσι, τοῦτο κατέπαυσε.

ιε. Ἀλλὰ καὶ Σαμαρεῖται ἐχθρὰ πρὸς Ἰουδαίους ἐγένετο, ἀφ' αἰτίας τοιᾶσδε. Γαλιλαῖοι εἰς Ἱεροσόλυμα πορευόμενοι, ἔν τινος κώμῃ ὁδοῦ τῇ Σαμαρειτῶν. καί τινες αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, πολλοὺς ἀπέκτειναν. Οἱ πρῶτοι τῶν Γαλιλαίων τῷ Κουμάνῳ προσίασι, παρακαλοῦντες τοὺς ἀπηργμένους ἐκδικηθῆναι. Ὁ δὲ δωροδοκηθείς, τοὺς ἐκδικήσοντας μὲν ἐφορτίσατο Ἀγανακτήσαντες οὖν οἱ Γαλιλαῖοι, ὅπλα ἐχώρησαν, καὶ κώμας τινὰς τῶν Σαμαρέων ἐμπρήσαντες, ἐδῄωσαν. Κούμανος δὲ σὺν δυνάμει τοῖς Γαλιλαίοις ἐπῆλθε, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν ἔκτεινε, πλείους δὲ ζῶντας ἔλαβε. Οἱ πρῶτοι δέ γε τῶν Ἱεροσολύμων μεταμφιασάμενοι σάκκους, καὶ τὰς κεφαλὰς σποδῷ κατασάντες, παρεκάλουν τοὺς ἀρτίως μεταθέσθαι τὸν λογισμὸν, καὶ τὰ ὅπλα ῥίψαντας ἡσυχίαν ἄγειν. καὶ ἔπεισαν. Οἱ μὲν οὖν διελύθησαν, ἡ χώρα δ' ἐξ ἐκείνου ληστηρίων ἐπλήρωτο. Σαμαρεῖς δὲ πρὸς Κυάδρατον τὸν Συρίας ἡγεμονεύοντα κατηγόρουν τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἐμπρήσαντες κώμας αὐτῶν. Ἰουδαῖοι δὲ Σαμαρεῖς ἔφασκον, ὡς αἰτίους τῆς τάσεως. Καὶ πρὸ αὐτῶν Κούμανον, δώροις διαφθαρέντα, καὶ τοὺς ἀπηργμένους μὴ ἐκδικήσαντα. Κυάδρατος δὲ ὑπειρήθη τὴν κρίσιν, εἰπὼν, ὕξειν εἰς τὴν Ἰουδαίαν, κρινεῖν τὴν ἀλήθειαν γνούς, διοψόμενον. Ἦκεν οὖν εἰς Σαμάρειαν, καὶ ἐξετάσας τὰ πεπραγμένα, αἰτίους ἀπέφηνε τῆς ταραχῆς διάφορα τοὺς Σαμαρεῖς. Ἰουδαίους δὲ οὓς δεδεμένους εἶχεν ὁ Κούμανος, ἀπέφαινε τοὺς πεισθέντας. Τοὺς δὲ περὶ Ἀνανίαν τὸν Ἀρχιερέα καὶ τὸν στρατηγὸν Ἄνανον δήσας, εἰς Ῥώμην ἀπέστειλε, λόγον περὶ τῶν πεπραγμένων Κλαυδίῳ ὑφέξοντας. Κελεύει δὲ καὶ τοῖς Σαμαρέων καὶ Ἰουδαίων ἡγεμόσι, καὶ Κουμάνῳ τῷ ἡγεμόνι, καὶ τῷ χιλιάρχῳ Κέλερι, ἀφικέσθαι καὶ αὐτοὺς πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, κριθησομένους περὶ τῶν πρὸς ἀλλήλους ζητήσεων. Ἀπελθόντων δὲ, δικαστὴς καθίσας ὁ Κλαύδιος, καὶ γνοὺς τοὺς Σαμαρεῖς τῶν κακῶν ἀρχηγοὺς, τοὺς ἀναβάντας πρὸς αὐτὸν ἀναιρεθῆναι προσέταξε. Φυγλὴν δὲ τῷ Κουμάνῳ κατέψηφίσατο· καὶ μέντοι Κέλερα καὶ χιλίαρχον εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπαχθῆναι ἐκέλευσε, καὶ φυρέντα πάντων ὁρώντων διὰ τῆς πόλεως, οὕτως ἀναιρεθῆναι. Πέμπει δὲ ὁ Καῖσαρ Φήλικα τὸν Ἰουδαίων ἐπίτροπον, Ἀγρίππᾳ δὲ δωρεῖται τὸν Φιλίππου τετραρχίαν, καὶ Βαταναίαν, καὶ τὴν Τραχωνίτιν σὺν Ἀβίλλᾳ· αὗται δ' Λυσανίου ἦσαν τετραρχίαι. Τὴν δὲ Χαλκίδα ἀφαιρεῖται αὐτὸν, ἣν πάλαι αὐτὸς ἄρξαντα. Ὁ δ' Ἀγρίππας ἐκδίδωσι πρὸς γάμον Ἀζίζῳ τῷ Ἐμεσῶν

A millia oppreſſa & conculcata ſunt, feſtivitate in lamentationem converſa. Qua nondum finita, malum aliud accelſit. Nam cum quidam novis rebus gaudentes, Stephano Cæſaris ſervo in itinere inſidiis excepto, omnia bona eripuiſſent: Cumanus milites e vicinis agris prædas agere, & clariſſimos quoſque in vincula ad ſe adduci jubet. Quod cum fieret, miles quidam, adoleſcens audax & temerarius, leges Moſis in pago quodam venerabiliter repoſitas, in conſpectu multorum cum convitiis & ludibriis diſcerpſit. Quamobrem Judæi Cumanum adiere, ſupplicantes, ut contumeliam non ſibi, ſed B Deo factam vindicaret. Is veritus, ne populus denuo concitaretur, milite illo ſecuri percuſſo, motum illum compreſſit.

Milites ob diſcerptam legem Moſaicam, ſecuri percuſſus.

XV. Sed & Samaritani cum Judæis inimicitias exercuerant, tali de cauſa. Cum Galilæi Hieroſolyma iter habentes, per quemdam Samaritanorum pagum tranſirent, eorum complures quidam ex inſidiis adorti occiderunt. Principes vero Galilæorum a Cumano petierunt, ut necem illorum ulciſceretur: quod illo muneribus corrupto negligente, indignati, ſumptis armis aliquot Samaritanorum pagos diripuerunt atque incenderunt. Eos Cumanus C cum exercitu adortus, multos occidit, plures cepit. Hieroſolymitani vero principes ſaccos induti, & capitibus cinere conſperſis, precibus & ſeditioſis impetrarunt, ut mutatis conſiliis, abjectiſque armis quieſcerent: quibus diſperſis, regio latrociniis infeſtata eſt. Samaritani porro Judæos apud Quadratum Syriæ Prætorem de incendiis pagis acculârunt: quos Judæi contra, ut ſeditionis auctores criminati ſunt, ac Cumanum in primis, qui largitionibus delinitus, necem interfectorum non vindicaſſet. Quadratus D judicio dilato, ſe in Judæam venturum, & cognita veritate pronuntiaturum eſſe dixit. Samariam profectus, rebus inquiſitis, Samaritanos turbarum auctores eſſe comperit: Judæos, quos Cumanus in vinculis tenebat, ut novas res molitos, in cruces egit: Ananiam Pontificem, & Ananum ducem exercitus, vinctos Romam miſit, ad actorum ſuorum rationem Claudio reddendam. Samaritanorum quoque & Judæorum principes, Cumanum præſidem & Celerem tribunum ad Imperatorem ire juſſit, ut ibi controverſias ſuas diſceptarent. Clau- Claudii ſententia, de Judæis controverſias. dius cum pro tribunali ſedens, Samaritanos malorum extitiſſe auctores cognoviſſet, eos qui venerant, E occidi, Cumanum exulare, Celerem Tribunum Hieroſolyma reduci, & in conſpectu omnium per urbem tractum ita demum occidi juſſit: & Felici procurationem Judææ mandavit. Agrippæ, Chalcide quam annos VIII. tenuerat, erepta, Philippi Tetrarchiam, Batanæam & Trachonitidem cum Abella, quæ Lyſaniæ Tetrarchia fuerat, donavit. Agrippa vero Dru-

Samaritanorum & Judæorum inimicitiæ.

Quadratus Syriæ Prætor.

Edit. Pariſ. pag. 287.

Agrippæ regnum, & additamenta.

LIBER VI.

sillam sororem Azizo Emesarum Regi, circumcisionem non recusanti, in matrimonium collocat, nuptiis ejus ab Antiocho Epiphane ritus Judaici odio repudiatis. Mariammen Archelao Helciæ filio despondit, a patre Agrippa olim promissam. Felix Judææ procurator Drusillæ excellenti pulchritudine captus, mulieri persuadet, ut marito relicto sibi nubat; quæ filium ex eo susceptum Agrippam nominavit. Fertur autem, Titi temporibus cum eo adolescente in Vesuvio monte ignifero, ac tum magis inflammato, periisse. Berenice altera Agrippæ soror, Herode patruo & marito defuncto, Polemoni, cum circumcisus esset, nupsit, ad abolendam incestus cum fratre calumniam: sed diuturnum conjugium non fuit, Polemone a Berenice deserto.

Nero Claudio succedit.

Claudius Cæsar mortuus est anno imperii decimo tertio, mense octavo, die XX. veneno, ut ferebatur, ab uxore Agrippina sublatus, quæ patrem habuit Germanicum, Cæsaris fratrem: maritum Domitium Ænobarbum, virum Romæ illustrem: quo defuncto, eam viduam Claudius duxit, cum filium haberet Domitium patri cognominem. Nam Messalinam uxorem ex zelotypia sustulerat, e qua liberos habebat Britannicum & Octavium: & filiam Octaviam natu maximam ante hos ex alia conjuge susceptam, quam Neroni (id enim nomen Agrippinæ filio Domitio Cæsar pater adoptivus fecit) despondit. Cui ut mater imperium acquireret, Claudium veneno sustulit. Sed hæc suo loco & tempore referentur. Nunc institutam historiæ seriem prosequamur.

Agrippina.

Domitius. *Edit. Paris. pag. 288.*
Messalina.
Britannicus.
Octavius.
Octavia.

XVI. Post Claudii interitum, Nerone imperium adepto, res Judaicæ continenter in deterius sunt prolapsæ, provincia latrocinus & impostoribus populum seducentibus repleta, quorum multos Felix sustulit: qui Jonathæ Pontifici ob crebras ejus, ut Judæam melius gubernaret, admonitiones infensus, occasionem tam molesti interpellatoris tollendi quærentes, curat ut latrones per speciem adorandi, turbæ hominum in templo immixti, sicas sub vestibus gestantes, Jonatham occidant. Quo facinore non vindicato, sicarii citra metum urbem ingressi, tum suos tum aliorum inimicos mercede peremerunt. Ad hæc præstigiatores & impostores turbæ persuaserunt, ut se in loca deserta sequerentur, evidentia signa & miracula divinitus edita ostensuros: quorum multos Felix supplicitis affecit. Latrones vero plebem ad bellum Romanis, quibus parere detrectabant, inferendum concitabant: eorumque pagos, qui parere nollent, incendebant. Cæsareæ vero, quam Judæi & Syri incolebant, principatum Judæi hac ratione sibi vendicabant, quod eam urbem Herodes Rex suus instaurasset. Quod etsi confitebantur Syri, tamen prius quoque urbem fuisse Stratonis turrem asserebant, nemine tum ibi Judæo degente. Hac de causa Cæsariensibus tumultuantibus, provinciæ Præsides fontibus flagris cæsis, tumul-

Judæ latrocinibus & impostoribus referta.

Cæsariensis seditio.

A Βασιλεῖ, περιτμηθῆναι θελήσαντι, Δρουσίλλαν τὴν ἀδελφὴν, τῷ Ἐπιφανεῖ Ἀντιόχῳ παραιτησαμένην τὸν γάμον, ὅτι μὴ Ἰουδαΐσαι ἐβούλετο. Καὶ Μαριάμμ καταγύησεν Ἀρχελάῳ τῷ Ἑλκίου παιδὶ, ὑπ' Ἀγρίππα τοῦ πατρὸς πρώην μνηστευθεῖσαν αὐτῷ. Φήλιξ δὲ τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος, τὴν Δρουσίλλαν ἰδὼν κάλλει περιττῶς ἔχουσαν, ἑαυτῷ τῇ τοιαύτῃ ἥρωτι, καὶ πείθει καταλιποῦσαν τὸν ἄνδρα, αὐτῷ γαμηθῆναι. Τικτούσα δ' ἐξ αὐτοῦ παῖδα, Ἀγρίππαν αὐτὸν ὠνόμασε. Λέγεται δὲ καὶ τοῦ Τίτου χρόνοις τὴν γυναῖκα σὺν τῷ παιδὶ νεανίᾳ γεγενημένῳ ἀφανισθῆναι καὶ τὸ Βέσβιον ὄρος, πυρφόρον ὂν, ἐκτότε μᾶλλον ἐκπυρωθῆναι. Βερενίκη δὲ ἑτέρα ἀδελφὴ τοῦ Ἀγρίππα, σωφρονοῦσα Ἡρῴδῃ τῷ θείῳ, θανόντος ἐκείνου, Πολέμωνι συμπεμφθῆναι θελήσαντι καὶ γήμαντι, καὶ λέγουσαν αὐτὴν τῷ ἀδελφῷ συνοικεῖν κατ' ἔρωτα, ἵν' ὕστερον ἐκβολὴν λοιδορίᾳ ψεύδῃ. Οὐ μὴν ἔμεινεν ὁ Γάμος ἐπὶ πολὺ, τῆς Βερενίκης καταλιπούσης τὸν Πολέμωνα. Τελευτᾷ δὲ Κλαύδιος Καῖσαρ, βασιλεύσας ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτὼ, ἡμέραις εἴκοσι. Λόγος δὲ ἦν, ὡς ὑπὸ τῆς γυναικὸς Ἀγριππίνης φαρμάκοις ἀνῄρητο, ἧς παῖς ἦν Γερμανικὸς, ὁ Καίσαρος ἀδελφὸς, ἀνὴρ δὲ Δομέτιος Αἰνοβάρβος τῶν ἐπισήμων ἐν Ῥώμῃ· ὃν τελευτήσαντος, χηρεύουσαν αὐτὴν ὁ Κλαύδιος ἄγεται, ἔχουσαν καὶ παῖδα Δομέτιον ὁμώνυμον τῷ πατρί. Προαγρηκυῖα γὰρ καὶ γυναῖκα Μεσαλίναν καὶ ζηλοτυπίαν, ἐξ ἧς παῖδας εἶχε Βρεττανικὸν καὶ Ὀκτάβιαν. Καὶ Ὀκταβίαν μὲν πρεσβυτάτην τῶν ἀδελφῶν ἐκ προτέρας ἑτέρας γυναικὸς εἶχεν, ὑπὲρ τοῦ Νέρωνος ὁρμῶσαν· τοῦτον δὲ τῆς Ἀγριππίνης υἱὸν καὶ Δομέτιον μετωνόμασε ὕστερον ὁ Καῖσαρ, τιμωρησάμενος αὐτόν. Ἵνα τοίνυν τὴν ἀνταρχίαν περιποιήσῃ ἡ μήτηρ Ἀγριππῖνα, κτείνει φαρμάκῳ τὸν Κλαύδιον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τοῖς οἰκείοις καιροῖς καὶ τόποις εἰρήσεται. Ὁ δὲ λόγος τῆς ἀκολουθίας ἐχέσθω.

ιε'. Εἶχε μὲν οὖν ὁ Νέρων μὴ Κλαύδιον τὸν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν, τὰ δὲ κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἐπιδίδου πρὸς τὸ χεῖρον διλωκῶς, καὶ λῃστρίων ἡ χώρα ἐμπέπλεσο, καὶ γοήτων, ἀπατεώντων τὸν ὄχλον, ὧν πολλοὺς ὁ Φήλιξ συλλαμβάνων αἴρει. Ἔχων δὲ ἐπιχθὼς ἀρὸς Ἰωνάθην τὸν Ἀρχιερέα ὁ Φήλιξ, πολλάκις αὐτὸν νουθετοῦντα περὶ τῶν κρειττόνως πολιτεύεσθαι πρὸ καὶ τοῦ Ἰουδαίους, ἀποφασιν ἔζητει, δι' ὧν τὸν ἐνοχλοῦντα σωμαχῶς μετατίθεται, καὶ ἅμα πρὸ λῃστῶν αὐτὸν ἀναιρεῖ. οἱ δὲ τῷ ναῷ παραγενόμενοι ὡς προσκυνήσοντες, καὶ ξιφίδια φέροντες ὑπὸ τὰς ἐσθῆτας, ἀνῃρέθησαν τῷ πλήθει, καὶ τὸν Ἰωνάθην ἀνεῖλον. Ἀνεδίκητον δὲ τοῦ τολμήματος μείναντος, ἀθέως οἱ λῃσταὶ ἀναβαίνοντες, οὓς μὲν οἰκείους ἐχθροὺς ἀγῶνται, οὓς δ' ἑτέρων ἐπὶ μισθῷ. Γόητες δὲ καὶ ἀπατεῶνες ἄνθρωποι τὸν ὄχλον ἀνέπειθον, ἕπεσθαι σφίσιν εἰς τὴν ἐρημίαν, δείξουσιν ἐναργῆ σημεῖα καὶ τέρατα γινόμενα ἐκ θείου. ὧν πολλὰ ὁ Φήλιξ ἐκόλαζεν. οἱ δέ γε λῃσταὶ τὸν δῆμον εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους ἐπῆγον πόλεμον, θέλοντες μὴ ὑπακούειν αὐτῷ, καὶ τὰς τῷ μὴ πειθομένων κώμας ἐμπιπρῶντες διέφθειρον. Σύρων δὲ καὶ Ἰουδαίων ἡ Καισάρειαν οἰκούντων, οἱ μὲν Ἰουδαῖοι πρωτεῖον εἶχον, ὡς Ἡρῴδου τοῦ σφῶν Βασιλέως πόλιν ἐγειράντος. Σύροι δὲ τὰ μὲν περὶ τοῦ Ἡρῴδου ὡμολόγουν, ἔφασαν δὲ καὶ πρώην πόλιν εἶναι Στράτωνος καλουμένην πύργον, καὶ μηδένα τότε ἐν πόλει Ἰουδαῖον οἰκεῖν. Ταῦτα τοίνυν τῶν Καισαρέων ταράττοντων, οἱ τῆς χώρας ἐπιμελούμενοι πληγαῖς τοὺς αἰτίους

B

C

D

E

αὐτίους χρίσαντο, ἐς ὀλίγου τὸν θόρυβον κατεκοί-
μισαν. Πλούτῳ δὲ τῷ Χίων οἱ Ἰουδαῖοι ἀρχιερεῖ, καὶ
τοῦτο καταφρονοῦντες αὐτῶν, ἐβλασφήμουν αὐτούς. Οἱ δὲ
χρήμασι μὲν ἀπόροις, θαρροῦντες δὲ ὅτι πλεῖστοι τῶν
ὑπὸ Ῥωμαίοις στρατευομένων Καισαρεῖς ἦσαν, μέχρι μέν
τινος ἐπ' αὐτοῖς λόγοις τοὺς Ἰουδαίους ἀνεδύβριζον· ἔπειτα λί-
θοις ἀλλήλους ἔβαλλον, ἕως πολλοὶ ἑτρώθησάν τε καὶ ἔπε-
σον ἀμφοτέρωθεν· νικῶσι δὲ Ἰουδαῖοι. Ὁ μὲν τοι Φῆλιξ
παύεσθαι τοὺς Ἰουδαίους ἐκέλευε, καὶ μὴ πειθομένους τοῖς
στρατιώταις ἐπαίρεσι· καὶ πολλοὺς μὲν ἀπέκτα, πλείους δὲ
ζῶντας συνέλαβε, καὶ οἰκίας διαρπάζειν τοῖς στρατιώταις ἐπέ-
τρεψεν. Οἱ δὲ τῶν Ἰουδαίων ἐπιεικέστεροι καὶ οἱ πρεσβύτεροι, παρε-
κάλουν τὸν Φῆλικα τοὺς στρατιώτας ἀνακαλέσασθαι καὶ φεί-
σασθαι αὐτῶν, δῆναι τε ἐκεῖ τοῖς πεπραγμένοις μετάνοιαν.
Καὶ ὁ Φῆλιξ ἐπείθη. Ὁ δὲ Βασιλεὺς Ἀγρίππας δίδωσι τὴν
Ἀρχιερωσύνην Ἰσμαὴλ υἱῷ τοῦ Φαβεί. Ἔχον δὲ πρὸς ἀλλή-
λους ἔχθρας οἱ, τε Ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς σφῶν τοῖς πρώτοις τῶν Ἱε-
ροσολυμιτῶν, καὶ ἐκακολόγουν ἀλλήλους, καὶ λίθους ἔβαλ-
λον, καὶ ὁ ἐπιπλήξων καὶ τοῦτο ἦν οὐδείς. Ἐς τοσοῦ-
τον δὲ οἱ Ἀρχιερεῖς ἐμανιάδεσαν, ὡς ἐπέμπειν ἐπὶ τὰς
ἅλωνας, ἐς βίᾳ λαμβάνειν τὰς τῶν ἱερέων ὀφειλομένας
δεκάτας, ὥθεν οἱ ἄποροι τῶν ἱερέων ὑπ' ἐνδείας ἀπέθνησκον.
Πορκίου δὲ Φήστου ὑπὸ Νέρωνος σταλέντος διάδοχον τοῦ Φή-
λικος, οἱ Καισαρεῖς Ἰουδαῖοι κατηγόρησαν τοῦ Φήλικος παρὰ
Νέρωνι· καὶ παρ' ἐκείνου δίκας τε εἰς αὐτὸν ἀδικημάτων,
οἷ μὲν Πάλλας ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ μέγα δυνάμενος παρὰ Νέ-
ρωνι, τοῦ αὐτοῦ ὀργιλοῦ παρρησίατο. Καὶ οἱ ἐν Καισαρείᾳ δὲ
Σύροι Βήρυλλον τὸν Νέρωνος παιδαγωγὸν δεξιωσάμενοι
χρήμασιν, ἐπιστολὴν κομίζοντα Καίσαρος δι' αὐτοῦ τοῦ
Ἰουδαίων ἐστοχάζοντο τοῖς ἐν Καισαρείᾳ Σύροις ἄφορον
ἀποφήσασθαι, ἐξ ὧν τὰ μετὰ ταῦτα κακὰ τῷ ἔθνει ἐφύ-
σατο. Διὰ ταῦτα γὰρ ἐπιστολὴν Ἰουδαῖοι πρὸς τοὺς Σύ-
ρους μᾶλλον ἐφέροντο, μέχρις ἂν ἀνῄρητο πόλεμος.

ιζ'. Φήστος δὲ εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἐλθών, κακουμένου παν-
τοίως τοῦ ἔθνους ὑπὸ λῃστῶν. Καὶ οἱ Σικάριοι καλούμενοι (λῃ-
στὰι δὲ ἐγένοντο οὗτοι) τὸν μᾶλλον ἐς πλῆθος συνίσταντο,
κώμους ξιφιδίους ἐπικαμπίους, καὶ ὁμοίους τοῖς ὑπὸ Ῥωμαί-
ων καλουμένοις σίκας, ἀφ' ὧν καὶ Σικάριοι ὠνομάσθησαν· οἱ
δὴ τοὺς ἱερεῖς τοῦ πλήθους ἀναμιγνύμενοι, ἐς ἐβούλοντο ῥᾳ-
δίως ἀπέφαινον, ἐς τὰς κώμας δὲ διήρπαζόν τε καὶ ἐνέπιμ-
πρασαν. Πέμπτον δὲ Φῆστος δύναμιν ἐπὶ τοὺς ἀπατεῶνας
ὑπό τινος γοητείας, σωτηρίαν ἐπαγγελλομένην τοῖς ἐπιθεμέ-
νοις μέχρι τῆς ἐρημίας αὐτῆς, κἀκεῖνόν τε τὸν ἀπα-
τεῶνα καὶ τοὺς ἀκολουθήσαντας οἱ πιμφθέντες διέφθειραν.
Ὁ μὲν τοι Βασιλεὺς Ἀγρίππας οἴκημά τι μέγα δομη-
σάμενος ἐν τοῖς βασιλείοις, ἐκεῖθεν ἐθέατο τὰ ἐν τῷ ἱε-
ρῷ ἐπεργάζεσθαι. Πρὸς τοῦτο δ' ἐχαλέπηναν οἱ τῆς πό-
λεως. Τοῖχον γὰρ συνοικοδομοῦντι, ὃς τὴν τοῦ βασιλικοῦ οἰ-
κίας μόνης ἀπόψιν ὑπεκύμετο, ἀλλὰ καὶ τῆς πρὸς δύ-
σιν στοᾶς, ἔνθα τὰς φυλακὰς οἱ Ῥωμαῖοι ταῖς ἑορταῖς
ἐπιτιθέασι τῷ ἱερῷ. Ἐπὶ τούτοις ἠγανάκτησαν Ἀ-
γρίππας, καὶ πλέον ὁ Φῆστος, καὶ καθυλεῖν τὸν τοῖχον
ἐβούλετο. Οἱ δὲ παρεκάλεσαν ἐνδοθῆναι αὐτοῖς, δι-
δόναι τε Καίσαρος. Καὶ συγχωρήσαντος Φήστου,
πέμπουσι δέκα ἐκ τῆς πρώτης φορᾶς πρὸς Νέρωνα, καὶ Ἰσ-
μαὴλ τὸν Ἀρχιερέα, καὶ Ἑλκίαν τὸν γαζοφύλακα. Καὶ
ὁ Νέρων τῇ γυναικὶ Ποππαίᾳ ὑπὲρ Ἰουδαίων ἀξίαν
χαριζόμενος, ἐπέλαβεν ἐᾶν τοῦ οἰκοδομεῖν. Καὶ ἡ
Ποππαία τοὺς μὲν ἄλλους ἀφῆκεν ἐπανελθεῖν, τὸν δὲ
Ἰσμαὴλ καὶ τὸν Ἑλκίαν κατέχει παρ' ἑαυτῇ ὁμηρεύ-

Zonaræ Annales.

A tum nonnihil repreſſerunt. Cæterum Judæi opibus ſuperiores, Syros contemnebant, & convitiis inceſſebant. Illi vero ut minus pecuniosi, ita eo freti, quod plurimi Cæſarienſes ſub Romanis ſtipendia mererent, aliquandiu verborum contumelias in Judæos regeſſerunt. Inde ad lapides ventum, donec utrinque multi vulnerati ſunt, multi occubuerunt, victoria tamen penes Judæos fuit. quos cum Felix frustra monuiſſet ut deſinerent: militibus immiſſis multos occidit, plures vivos comprehendit, eorumque domos diripi juſſit. Sed qui B moderatiores inter Judæos erant, ab illo precibus impetrarunt, ut revocatis militibus populo parceret, delictorum venia conceſſa. Agrippa Rex Pontificatum Iſmaeli Fabi filio dedit. Cum autem inter Pontifices & Sacerdotes atque primos civitatis Hieroſolymitanæ inimicitiæ intercederent: & convitiis & lapidibus eſt certatum, neque qui eos caſtigaret, aut ſeditionem premeret, quiſquam fuit. Ac Pontifices eo impudentiæ ſunt progreſſi, ut miniſtris ſuis in areas miſſis, decimas ſacerdotibus debitas raperent. Unde Sacerdotes tenuiores ad egeſtatem redacti, fame periC erunt. Porcio Feſto a Nerone Felici ſucceſſore dato: Judæi Cæſarienſes Felicem apud Imperatorem accuſarunt: ac dediſſet illo forte pœnas injuriarum, niſi frater ejus Pallas, qui gratia multum valebat, Neronis iram mitigaſſet. Sed & Cæſarienſes Syri Beryllo Neronis pædagogo pecunia conciliato, litteras impetrarunt, quibus Judæis æquale jus Cæſarienſis civitatis adimebatur. Unde mala quæ gentem poſt oppreſſerunt, ortum habuere. Ob eas enim litteras Judæi ſeditionem contra Syros magis urſerunt, donec bellum exarſit.

Porcius Feſtus Judæa præfit.

LIBER VI.

Edit. Pariſ. pag. 189.

XVII. Feſtus autem Judæam latrociniis afflictam reperit. Nam Sicarii aucti numero, enſiculos curvos geſtantes, in feſtivitatibus populo immixti, facile quos libitum erat perimebant, pagoſque & diripiebant & incendebant. Porro cum præſtigiator quidam ſalutem iis polliceretur, qui ſe uſque ad deſertum comitari vellent: Feſtus & ipſum, & eos quos ſeduxerat, copiis immiſſis interfecit. Agrippam vero Regem ex magno domicilio quod in regia ædificarat, quicquid in templo ageretur ſpectare, cives ægre ferentes: murum ſtruxerunt, quo non tantum Regiæ conſpectus, ſed & occidentalis porticus, ubi Romani propter templum in feſtivitatibus cuſtodias habebant, intercipiebatur. Id ægre Agrippa, Feſtus ægrius tulit, ac murum diruere voluit. Sed rogatu civium permiſit, ut x. principes viros una *pag. 190.* cum Iſmaele Pontifice & Helcia theſauri cuſtode ad Neronem de ea re ablegarent: qui in gratiam Poppææ uxoris pro Judæis intercedentis, ædificium id manere juſſit. Poppæa porro cæteris dimiſſis, Iſmaelum & Helciam obſides retinuit.

Sicariorum grafationes.

Pontificum & Sacerdotum inimicitiæ.

Murus Regiæ hominibus obſtruens.

LIBER VI. Quo Agrippa Rex audito, Josepho Decabizo Simonis viri Pontificii filio: deinde eodem ejecto Anano Anani filio Pontificatum confert. Is junior Ananus Pontificatu suscepto, homo confidens & temerarius, Festo mortuo, ejusque successore Albino nondum in Judæam profecto, indicto concilio, ut Josephi verbis utar, Jacobum Jesu, qui Christus dicitur, fratrem, & alios quosdam in medium productos, violatarum legum reos facit, & lapidandos curat. Id factum modestissimi quique, & legum observantissimi cives ægre tulerunt, cumque & apud Albinum & apud Agrippam detulerunt. Quamobrem Rex et Pontificatum, tres menses eo functo, ereptum, Mnaseæ filio Jesu tradidit. Albinus vero cum Hierosolyma venisset, operam dedit ut provincia pacata esset, multis Sicariis interfectis. Agrippa Jesu Pontifici Mnaseæ filio successorem dat Jesum Gamalielis filium. Unde inter Pontifices, quorum uterque audacissimos sibi homines ascivit, orta seditio, a convitiis usque lapidationem est progressa. Ab eo tempore Hierosolymitana urbs pessime habere, atque omnia in pejus ruere cœperunt. Albinus vero cum didicisset Gessium Florum sibi successorem datum, productis vinctis, eos qui manifeste necem meruerant, occidi jussit: qui vero ob parva crimina in carcerem compacti fuerant, eos accepta pecunia dimisit. Ita carcer maleficis factus est vacuus, regio latronibus referta. Agrippa, Jesu Gamalielis filio ejecto, Pontificatum Matthiæ Theophilo assignavit, sub quo bellum Romanum cœpit. At Pontificatus initia sunt ab Aarone profecta, cui defuncto filii eorumque posteri in eo honore successerunt. Unde receptum apud Judæos fuit, ne cui vel Regi Pontificatus expetenti tribueretur, nisi iis qui essent ex sanguine Aaronio: etsi ea consuetudo non perpetuo observata est. Pontifices ab Aarone usque ad Phineem, in bello a seditiosis declaratum CXI. & LXXX. fuere. Gessius autem Florus Albini successor, Judæos plurimis oppressit malis. nam tantum improbitate excelluit, ut propter insignem ejus maleficentiam, Albini beneficentia celebretur. Nam hic quidem malitiam suam occultare studuit, ac solicite cavit, ne suæ injuriæ deprehenderentur. Florus autem palam atque impudenter iniquitatem in populum, & quasi per ostentationem exercuit. Sed quorsum attinet ejus scelera singulatim recensere, cum res paucis expediri queat: qui Judæos bellum Romanis inferre cœperit, Florum fuisse? Id vero bellum cœpit secundo anno procurationis Flori, monarchiæ Neronis duodecimo.

Jacobi Apostoli cædes.

Albinus.

Pontifices LXXXIII. *Edit. Paris. pag. 291.*

Gessius Florus.

XVIII. Hinc igitur Judæorum defectio palam erupit, bellumque cœpit: cujus singulos veluti actus referre, majoris operæ fuerit, quam instituta brevitas patitur. Quare cæteris omissis, Hierosolymorum

Belli Judaici historia.

Α σοντας. Καὶ ὁ Βασιλεὺς Ἀγρίππας τοῦτα πυθόμενος, δίδωσι τῷ Ἀρχιερωσύνῃ Ἰωσήπῳ τῷ καλουμένῳ Δεκαβίζῳ, υἱῷ τοῦ Ἀρχιερατεύσαντος Σίμωνος· ὃν πρὸ τοῦ Ἄνανος, υἱὸς τοῦ Ἄνα, παντὶ τῷ ἐξ Ἰωσήπου ἀφελόμενος, προσκεκρούκει. Οὗτος δὴ οὖν ὁ νέος Ἄνας τῇ Ἀρχιερωσύνῃ παρειληφὼς, τολμητίας ἦν καὶ θρασύς. Φῆστου τοίνυν θανόντος, καὶ Ἀλβίνου μόνου καταλαβόντος τὴν Ἰουδαίαν, ὃς ἀντὶ Φήστου παρὰ Νέρωνος ἐχάλα τῆς Ἰουδαίας ἐπίτροπος, καθίσας συνέδριον, ἐν αὐτοῖς τοῖς Ἰωσήπου χρήσωμαι ῥήμασι, παράγει τὸν ἀδελφὸν Ἰησοῦ τοῦ λεγομένου Χριστοῦ, Ἰάκωβος ὄνομα αὐτῷ, καὶ τινας ἑτέρους, ὡς παρανομησάντων κατηγορῶν αὐτῶν, καὶ παρέδωκε λιθοβοληθησομένους. Ὅσοι δὲ τῶν τῆς πόλεως ἐδόκουν ἐπιεικέστατοι, καὶ περὶ τοὺς νόμους ἀκριβεῖς, βαρέως ἤνεγκαν ἐπὶ τούτῳ, καὶ κατεῖπον αὐτοῦ καὶ πρὸς Ἀλβῖνον καὶ πρὸς Ἀγρίππαν. Διὸ τὸν Ἀρχιερωσύνῃ ἀφελόμενος ὁ Βασιλεὺς ἐξ αὐτοῦ, μῆνας ἓξ ἄρξαντος τρεῖς, Ἰησοῦν τὸν τοῦ Μνασέα κατέστησεν. Ἀλβῖνος δ' ἐλθὼν εἰς Ἱεροσόλυμα, σπουδὴν εἰσηνέγκατο ἱκανὴν εἶναι τὴν χώραν, καὶ πολλοὺς τῶν Σικαρίων διέφθειρεν. Ἀγρίππας δὲ δίδωσι τὴν Ἀρχιερωσύνην Ἰησοῦ τῷ τοῦ Γαμαλιὴλ, παύσας τὸν τοῦ Μνασέα Ἰησοῦν. Στάσις οὖν τῷ Ἀρχιερέων ἐγένετο, προσταξάντων τοῖς θρασυτάτοις, καὶ μιχθέντων ἐξ ὕβρεων τοῖς πρὸς ἀλλήλους ἐφεδρεύουσιν. Οὗτοι ἐξ ἐκείνου τοῦ χρόνου μᾶλλον κακῶς ἔσχον τὰ τῶν Ἱεροσολύμων πόλει συμβέβηκε, καὶ πάντα ἐπὶ τὸ χεῖρον προέκοπτον. Ἀλβῖνος δὲ Γέσσιον φλῶρον μαθὼν ἀφικνεῖσθαι οἱ διάδοχον, προαγαγὼν τοὺς δεσμώτας, ὅσοι ἦσαν αὐτῷ προδήλως θανεῖν ἄξιοι, τοὺς μὲν ἀναιρεθῆναι προσέταξε· τοὺς δ' ἐκ μικρῶν αἰτιῶν καθειργμένους, χρήματα λαμβάνων ἀπέλυεν. Καὶ οὕτως ἡ μὲν εἰρκτὴ τῶν δεσμωτῶν ἐκενώθη, ἡ χώρα δὲ λῃστῶν ἐπλήρωθη. Ὁ δ' Ἀγρίππας τὸν τοῦ Γαμαλιὴλ Ἰησοῦν τὴν Ἀρχιερωσύνης ἐκβαλὼν Ματθίᾳ τῷ Θεοφίλου προσέτιθει. Ἐφ' οὗ πρὸς Ῥωμαίους ἤρξατο πόλεμος. Ἤρξατο μὲν οὖν ἡ Ἀρχιερωσύνη ἐξ Ἀαρὼν· πολλάκις δὲ ἐκεῖνοι οἱ παῖδες αὐτῶν αὐτῇ διεδέξαντο, καὶ ἐξ ἐκείνων τοῖς ἀπ' αὐτῆς διήκουσιν ἡ τιμή. Οὗτοι πάντων δὴ Ἰουδαίων, μάλιστα τὸν Ἀρχιερωσύνῃ λαμβάνειν, καὶ Βασιλέως ἐν αὐτοῖς ἐφιεμένων, εἰ μὴ τοῖς ἐξ αἵματος Ἀαρών· εἰ καὶ μέχρι πάντως τοῦ ἔθους τοῦτο τετήρηται. Ἐγένοντο οὖν πάντες ἀπὸ Ἀαρὼν μέχρι Φινεὲς τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῷ σατράπου ἀναιρεθέντος, ὀγδοήκοντα καὶ τρεῖς. Γέσσιος δὲ Φλῶρος εἰς Ἰουδαίαν Ἀλβίνου διάδοχος ἀφικόμενος, πολλῶν ἐπλήσατο Ἰουδαίους κακῶν. Τοσοῦτον δὲ γέγονε κακίστος, ὥστε καὶ τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κακίας ἐκείνου παιδεῦσαι τὸν Ἀλβῖνον εἰς εὐεργέτην. Ὁ μὲν γὰρ πεντετίαν ἐπέσχε μόνον, καὶ δίκαιον, μὴ γένηται καταφανὴς ἐπιβουλὴν· Φλῶρος δὲ ἀπροκαλύπτως, καὶ ἀναιδῶς τοῖς εἰς τὸ ἔθνος παρανομίας ἐτόλμα, ὥσπερ ἐπιδεικνύμενος. Καὶ τί δεῖ τὴν ἐκείνου κακῶν ἀπαρίθμησιν ποιεῖσθαι ἕκαστον; τοσοῦτον δ' εἰπὼν ὁλοσχερῶς τὸ πᾶν, ὅτι ὁ τοῖς Ἰουδαίοις πρὸς Ῥωμαίους ἄρασθαι πόλεμον βιασάμενος, Φλῶρος ἦν. Ἐλαφρὰ δὲ τὰ ἀρχὴν ὁ πόλεμος ἔδοξεν μὲν ἐπὶ τῆς Φλώρου ἐπιτροπῆς, ἐνεκάτρωσε δὲ τῇ μοναρχίᾳ τοῦ Νέρωνος.

ιη'. Ἐντεῦθεν οὖν ἡ τῶν Ἰουδαίων ὑποστασία εἰς πρόδηλον ἐπράττετο, καὶ ὁ πόλεμος ἤρξατο. Διηγήσασθαι δὲ τὰ ἕκαστα, πλείονος ἂν χρόνου γένοιτο πραγματείας ἢ τῆς παρούσης ἐγχειρήσεως. Ἀλλὰ τὰ μὲν ἄλλα ἐάσας μοι λεκτέα, μόνα δ' ἐπιμνησθήσομαι τῶν περὶ τὴν ἁλώσεως τῶν Ἱεροσολύμων αὐτῶν. Οὐσεσα-

σιασὸς ὃν παρὰ Νέρωνος, μαθόντες τὴν Ἰουδαίων ἀποστασίαν, ἢ ἐπὶ πολέμῳ δυσὶ κυσὶν ἐπιδοθεὶς, ὑ πρώτους τοὺς Ἱεροσολύμους προσέβαλεν, ἀλλὰ τὰς ἐκεῖ ἢ μητροπόλεως ἐπιδοθείσας πρότερον ἑλεῖν πόλεις, ὑ ὕτως αὐτὴν χειρώσασθαι ἢ μητρόπολιν. Καταλαβὼν οὖν ἢ Πτολεμαΐδα, ὑ ἐνταῦθα, ἐκ αὐτῆς τὸν υἱὸν Τίτον ἐξ Ἀλεξανδρείας ἀφικομένην, ὑ τὸ πεντεκαιδέκατον τάγμα κομίζοντα, καλέσας παρ' αὐτὸν ἐξ Ἀχαΐας, ὅπου τῷ πολέμῳ στρατηγὸς κεχειροτόνητο παρὰ Νέρωνος, (ἐν Ἀχαΐᾳ γὰρ ἐτύγχανεν ὢν ἐκεῖνος, ὅτε ἢ τῶν Ἰουδαίων ἀποστασία κατηγγέλθη αὐτῷ) ὑ ἢ Γαλιλαίας πρότερον ὥρμησε, ὑ τὴν πόλιν τῶν Ἰωταπάτων πρώτην προσβαλὼν, ὑ ἐπὶ πεντεκαίδεκα πολιορκήσας ἡμέρας, πορθεῖ μὲν αὐτὴν, αἱρεῖ δὲ τὸν Ἰώσηπον στρατηγοῦντα τῆς Γαλιλαίας, ὑ τῆς ὡρημένης ὑπερμαχοῦντα πόλεως. ἐκεῖθεν δὲ καθ' ἕτερον χώρει φρουρίων ὑ πολισμάτων, ὑ τὰ μὲν ὁμολογίᾳ, τὰ δὲ πολιορκίᾳ ὑπὸ Ῥωμαίοις ποιεῖται. Καὶ ταῦτα ἤδη κατειργασμένος, ἡτοιμάζετο ὑ αὐτῇ προσμίξαι τῇ μητροπόλει, ἀφ' ἑκατέρου κακῶς ἐκ τῶν πρὸς ἀλλήλους στασιάζειν τοὺς ἐν αὐτῇ, ὑ εἰς ἐμφυλίους ἐκκυλισθῆναι μάχας ὑ ἀλλήλων σφαγάς, κἀντεῦθεν τὸ μάχιμον διαφθείρεσθαι. Ἐπὶ χρὶ δὲ τῇ Οὐespασιανῷ τὰ ὁρμώμενα ἀγγελθεὶς ὁ Νέρων τῆς ἀυταρχίας ἐκπίπτειν, ὑ τῆς Ῥώμης λαθραίους ἐκδρὰς, ἑ ἑαυτὸν ἀνελεῖν. Εἶτα Γάλβαν μαθὼν γενόμενον Αὐτοκράτορα, Τίτον πέμπει πρὸς αὐτὸν, προσκυνοῦντα, ὑ ὅ, τι περὶ Ἰουδαίων βουλεύει πράσσοντα. ἔτι δὲ καθ' ὁδὸν ὄντος Τίτου, ἀκούει ὁ Γάλβας ἀπόντος. Ὅπερ ἀκούσας ὁ Τῖτος, πρὸς τὸν πατέρα παλινοστεῖ, ὑ περὶ τῶν περὶ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀμειβόλων οὐκ ἐπιχειρεῖ τῇ κατὰ τὴν Ἱερουσαλὴμ προσβολῇ, ἀλλ' ἡρέμει ἐν Καισαρείᾳ. Γάλβου δὲ ἀπολομένου, Ὄθων τὴν ἀρχὴν διαδέξατο. Τὰ δὲ ἐν Γερμανίᾳ τυγχάνοντα τάγματα Οὐιτέλλιον ἀνηγόρευσαν Αὐτοκράτορα. Στείλας οὖν Ὄθων ἐπολέμει Οὐιτελλίῳ. Ἡττημένων δὲ τῶν ἀπὸ τὴν Ἄλπεων, Ὄθων ἑαυτὸν διεχρήσατο. Καὶ Οὐιτέλλιος εἰς Ῥώμην ἀπῆρε σὺν τοῖς στρατεύμασιν· ἤδη γὰρ αὐτῷ ὑ οἱ τοῦ Ὄθωνος προσεχώρησαν. Οὐespασιανὸς δ', εἰ τινα ἦσαν περίλοιπα τῶν Ἰουδαίων πολίχνια μέχρι ἐλαφρὰ, φείλας ἐπόρθει ὑ ταῦτα, ὡς μόνην ἤδη ἐν τῇ Ἱεροσολύμων πόλιν σκοπὸν Ῥωμαίοις περιλιμπάνεσθαι. Εἰσὶν δὲ δεινῶς, ὡς εἴρηται, τὰ τῆς πόλεως. Ἐξωθεν μὲν γὰρ ὁ Σίμων ὑ οἱ περὶ αὐτὸν, τοῖς Ἰουδαίοις Ῥωμαίων ἐτύγχανον φοβερώτεροι· ἔνδον δ' οἱ Ζηλωταὶ καλούμενοι, ὑ ὁ τῶνδε ἔξαρχων Ἰωάννης, ὑ Ῥωμαίων ἦσαν ὑ τοῦ Σίμωνος χαλεπώτεροι. Σφοδρότατα δὲ βιαζομένων τοὺς ἐν τῇ πόλει τοὺς Ζηλωτὰς, ἠναγκάσθησαν οἱ τοῦ δήμου τὸν Σίμωνα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν πλήθους, εἰς τὴν πόλιν παρακαλοῦντες εἰσαγαγεῖν, εἴς πάντα τοῦ Ζηλωτῶν τυραννίδος αὐτοὺς ἀπαλλάξοντα· ἔλαθον δὲ χείρονα καθ' ἑαυτῶν εἰσδεξάμενοι τύραννον. Τούτων δ' ἐν Ἱεροσολύμοις πραττομένων, Οὐιτέλλιος ὁ Ῥώμην κατέλαβε, Αὐτοκράτωρ ἀναρρηθείς. Οὐespασιανῷ δὲ μαθόντι πᾶσι, οὐκ ἤρεσε, ὑ ἀπιξίᾳ διατόνως ἔχειν τὸν Οὐιτέλλιον. Οἱ δ' ἡγεμόνες τῶν σὺν αὐτῷ στρατευμάτων, ἀλλὰ μὴν ὑ οἱ στρατιῶται συνελθόντες, ἀναγορεύουσι τὸν Οὐespασιανὸν Αὐτοκράτορα.

ιθ. Ὁ δὲ μέλλων ἤδη ἐκπλεῖν, τῷ υἱῷ Τίτῳ ἢ τῶν Ἱεροσολύμων πολιορκίαν ἀνέθετο. Ὃς πᾶς δυνάμεως συναγαγὼν, ἀπῆρε πρὸς τὰ Ἱεροσόλυμα, ὑ πρὸ τεσσαράκοντα σταδίων ἐστρατοπεδεύκει, ἐκεῖθεν ἐξακοσίους τῷ ἐπιλέκτων ἱππέων παραλαβὼν, ἵνα ἢ πόλιν κατα-

Zonaræ Annales.

A dumtaxat excidium compendio referre decrevi. Nam cognita Judæorum defectione, Vespasianus, cui Nero belli administrationem crediderat, non Hierosolyma invasit primum: sed urbibus metropoli subjectis prius expugnatis, tum demum ipsam quoque domare instituit. Occupata igitur Ptolemaide, cum filio Tito, qui ab eo ex Achaja missus, ubi a Nerone belli dux designatus fuerat, legionem decimamquintam Alexandria adduxerat, se conjunxit. Neroni enim in Achaja degenti, Judæorum defectio nuntiata fuit. ac Galilæam primum aggressus, Jotapatis diebus XL. expugnatis, Josephum Galilææ ducem, ejus urbis defensorem cepit. Inde alia castella atque oppidula, partim deditione, partim obsidione Romanis parere coegit. Iis jam confectis, ad ipsam metropolim obsidendam se accingebat, seditionibus & factionibus adeo afflictam, ut civili bello & mutuis cædibus inter se grassantes, homines bellicosi interirent. Verum id ejus consilium nuntius de Nerone, qui amisso imperio clam Roma profugisset, atque ipse sibi manus attulisset, repressit. Deinde cum Galbam imperio potitum esse cognovisset: Titum misit ad eum salutandum, & percontandum quid de Judæa fieri vellet? Sed Titus in itinere Galbæ quoque cæde cognita, ad patrem est reversus: neque Hierosolymorum obsidionem tentarunt, ob incertum Romani imperii statum, sed Cæsareæ quievere. Galba sublato, Otho factus Imperator, contra Vitellium, quem Germanicæ legiones Imperatorem salutarant, copias misit: quibus superatis, sibi ipsi manus attulit. Vitellius adjunctis etiam Othoniis, Romam cum legionibus abiit. Vespasianus vero, si qua Judaica oppidula nondum expugnata supererant, ea quoque vastavit, ut tota Hierosolyma Romanis expugnanda restarent: quæ quidem, ut diximus, pessime se habebant. Foris enim Simon cum sua factione Judæis formidabilior erat quam Romani. Intus vero ii qui se Zelotas a studio religionis jactabant, eorumque dux Joannes, & Romanis & Simone graviores erant: atque urbanos eo necessitatis adegere, ut populus Simonem cum sua turba in urbem accerseret, spe ille quidem reprimendæ Zelotarum tyrannidis: sed non animadvertit, se graviorem suis cervicibus tyrannum imposuisse. Dum hæc Hierosolymis geruntur, Vitellius Romam profectus Imperator appellatur: quem cum Vespasianus, eo nuntio minime delectatus, dominum habere recusaret, a suis ducibus & militum consensu Imperator salutatur.

XIX. Soluturus, filio Tito Hierosolymorum obsidionem mandat: qui contractis in unum copiis Hierosolyma contendit, & XXX. ab urbe stadiis castrametatus, DC. equitibus assumptis ad urbem spe-

LIBER VI.

Vespasianus a Nerone contra Judæos missus.

Jotapata.

Josephus.

Neronis interitus.

Galba.

Edit Paris. pag. 292.

Otho.

Vitellius.

Vespasianus a militibus Imperator salutatus, Romam contendit.

LIBER VI.

culandam & animos hoſtium pericli-
tandos abit. Statim vero infiniti ex urbe procurrunt: ac plurimi ex Titi equitibus, furioſum Judæorum impetum cernentes, ſubſiterunt. Ipſe vero cum paucis, avulſus a cæteris, undique ab hoſtibus circumventus, animadverſo periculo convertit equum, & ſuis ſequi juſſis in Judæos irruit: ac obvios quibuſque gladio propulſatis, ſalvus in caſtra revertitur, duobus dumtaxat comitum ſuorum cæſis. Poſtridie conſcenſo loco qui Speculator dicitur, VII. ſtadiis ab urbe diſtans, unde & urbs & templum ſpectatur, caſtra muniri jubet. Urbani vero ſubinde prius inter ſe dimicare ſoliti, ob ingentem externi belli procellam diremptа lite urbe excurrunt, cum iis qui vallum muniunt dimicant: & dum hoſtes cladibus afficiunt, pluribus ipſi afficiuntur. Eterno bello pauliſper quieſcente, ſeditio rurſus exoritur: & Joannes cum Zelotis templo multis cæſis per dolum occupato, Simoni ſe opponere auſus eſt. Dum autem intervallum, quod a Speculatore ad mœnia pertinet, Titi juſſu exæquatur, Judæi Romanis inſidias ſtruunt. Nam audaciores e ſeditioſis, urbem egreſſi, quaſi a pacis ſtudioſis ejecti eſſent ſcilicet, juxta mœnia verſabantur: alii in mœnibus ſtantes quaſi ex plebe homines, pacem clamabant, & dexteram petebant, Romanoſque vocabant, quaſi portas aperturi eſſent. Ac milites quidem nihil ſuſpicati, opus aggrediebantur: Titus autem inexpectatam vocationem ſuſpectam habebat. Nam cum eos pridie per Joſephum ad pactiones provocaſſet, nihil moderati reſponſi acceperat. Milites igitur ſuo loco manere juſſit. Sed cum quidam ad portas jam procurriſſent, ii qui ſe ejectos eſſe fingebant refugiebant: ut vero intra orbis turres illi pervenerant, excurrerunt, eoſque circumvenerunt. Qui vero in mœnibus erant, tela & ſaxa contra eos jaculantes, occiderunt multos, plures convulnerarunt. Quo ſucceſſu Judæi exultabant, & ſcuta concutiebant: Titus vero & Centuriones milites caſtigabant. Eo ſpatio quod ante mœnia eſt complanato, copiarum robur ad muros extendit: obſtructiſque Judæorum excurſionibus, caſtra ibi poſuit. Urbs triplici muro circumdata fuit, ubi vero ſitu ipſo muniebatur, ſimplici dumtaxat: quod cum ita eſſet, oppugnatio difficillima Tito videbatur. Sed tamen viſum eſt, juxta Joannis Pontificis monumentum eam adoriri: idque legionibus indicari jubet, ut materiam ad excitandos aggeres comportarent. Quo facto, & aggeribus extructis, arietes expediri juſſit. Qui cum mœnia trifariam percuſſiſſent, & inuſitatus fragor urbem circumſonuiſſet: clamore ab obſeſſis ſublato, ſeditioſi territi, ſe hoſtes communi ope propulſaturos eſſe pepigerunt. Murus tamen iſtibus arietum non ceſſit, angulo dumtaxat

Titus Hieroſolyma obſidet.

Edit. Pariſ. pag. 193.

Inſidiæ Judæorum.

Primi & ſecundi muri occupatio.

A στελόμενος, καὶ τὰ φρονήματα τῶν ἐντός. Ἐπειδὴ δὲ τῆς πόλεως ἄπειροι, καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι τῶν μετὰ Τίτου μαχίμων δι' ἀρμάτων τοὺς Ἰουδαίους ὁρῶντες, ἀνεχόπησαν τῷ φόβῳ χωρεῖν. Ὁ Τῖτος δὲ μετ' ὀλίγων τῶν ἄλλων ὑπεμείνας, εἰς μέσους τοὺς πολεμίους ἐμπεσεῖλητο. Καὶ γυμνὸς ὢν ἱππεύειν τὰ κατ' αὐτὸν ἐπιστρέφει τὸν ἵππον, καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐμβοήσας ἐπιτίθεται, ἐμβάλλει τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ τῇ ξίφει τοὺς ἐπιόντας ἀνασείλων ἐπὶ τὸ στρατόπεδον διασώζεται, δύο στίφανα ἐκ τῶν ἑπομένων αὐτῷ. Μεθ' ἡμέραν οὖν ἐπὶ τὸν Σκοπὸν ἐλθὼν (τόπος δ' ἐστὶν ὅπου καλούμενος, διέχων τῆς πόλεως σταδίους ἑπτὰ, ὅθεν ἥ, τε πόλις καὶ ὁ ναὸς καταφαίνεται) περιβαλέσθαι κελεύει στρατόπεδον. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει συρρηγνυμένων ἀλλήλοις ἀεὶ, τότε πολὺς ἐπιλθὼν ὁ ἔξωθεν πόλεμος, ἡσυχίαν ἀνέπαυσεν. Ἐμάχοντο οὖν τοῖς βαλλομένοις στρατόπεδον οἱ Ἰουδαῖοι, τῆς πόλεως ἐπιβεβηκότες, καὶ ἐκάκουν τοὺς ἐκτὸς, μᾶλλον δ' ἐκακοῦντο αὐτοί. Λοιφήσαντος δὲ πρὸς βραχὺ τὸν θόρυβον πολέμου, πάλιν τοῖς ἔνδον ἡ στάσις ἠγείρετο. Καὶ δόλῳ τὸ ἱερὸν ὁ Ἰωάννης σὺν τοῖς Ζηλωταῖς καταχὼν, πολλῶν ἀναιρεθέντων, καταθάρρει τὸν Σίμωνος. Ὁ δὲ Τῖτος ἐξομαλίσας προσέταξε τὸ ἀπὸ τοῦ Σκοποῦ μέχρι τοῦ τείχους διάστημα· καὶ τὸ μὲν ἐγένετο, Ἰουδαίοις δὲ καὶ Ῥωμαίοις ἐνίοτε τὰς μεμαχάνητο. Οἱ γὰρ τολμηρότεροι τῶν στασιαστῶν προελθόντες τῆς πόλεως, ὡς ἐκβεβλημένοι δῆθεν ὑπὸ τῶν εἰρηνικὰ φρονούντων, περὶ τὸ τεῖχος ἦσαν εἰλούμενοι· ἄλλοι δὲ ἑστῶτες ἐπὶ τοῦ τείχους, ὡς ἐκ τοῦ δήμου τυγχάνοντες, εἰρήνην ἐβόων, καὶ δεξιὰς ἐτείνοντο, καλοῦντες τοὺς Ῥωμαίους, ὡς τὰς πύλας ἀνοίξοντες. Τοῖς μὲν οὖν στρατιώταις οὐδὲν ὑπωπτεύετο, καὶ ἐχώρουν ἐπὶ τὸ ἔργον. Τίτῳ δὲ δι' ὑποψίας ἦν, τὸν ἐπιλόγισμον τὸ παράλογον. Πρὸ μιᾶς δὲ ἡμέρας δεῖ τοῦ Ἰουδαϊκοῦ ἐπὶ συμβάσεις αὐτὸς προκαλέμενος, οὐδὲν προσώπους δεξιωσάμενον. Μέντοι οὖν καὶ χώραν τοῖς στρατιώταις ἐκέλευε. Φθασάντων δέ τινων πρὸς τὰς πύλας δραμεῖν, τὸ μὲν πρῶτον οἱ ἐκβεβλῆσθαι δοκοῦντες ὑπεφόβουν· ὡς δὲ μεταξὺ τῆς πόλεως ἐγένοντο πύργων, ἐξέθεον, καὶ ἐκύκλουν αὐτούς. καὶ οἱ ἐπὶ τοῦ τείχους βέλη κατ' αὐτῶν ἀφίεσαν, καὶ λίθους ἐκόντιζον, καὶ ἀσπίδων συχνὰς, καὶ πλείους κατέτρωσαν. Καὶ οἱ μὲν Ἰουδαῖοι ἐσκίρτων τοὺς Θυρεοὺς ἀνασείοντες, τοῖς δὲ στρατιώταις ὁ Τῖτος ἐπέλει, καὶ οἱ Ταξίαρχοι. Ἤδη δὲ τοῦ προτοῦ τειχῶν χώρου ὀξισαμένου, ἐκεῖ μεταθεῖναι βουλόμενος τὸ στρατόπεδον, τὸ καρτερώτατον τῆς δυνάμεως ἀντιπαρέξιτευε τῷ τείχει, καὶ ὅπου παραγμένων Ἰουδαίοις τῷ ἐκδρομῶν, ἱστρατοπεδοῦσατο οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖ. Τειχὶ δὲ τριχῶν ἡ πόλις περιβέβλητο· ὅπου δ' ἡ φύσις τῷ τόπῳ παντελῶς ἀχύρωτον, ἐπὶ πλεῖστον διέζωσε· ὅπου δ' ἐχύσης τῆς πόλεως, ἄπορος ἐδόκει τῷ Τίτῳ ἡ προσβολή. Τέως δ' οὖν ἔδοξε καὶ τὸ Ἰωάννου τοῦ Ἀρχιερέως μνημεῖον προσβάλλειν, καὶ τοῖς τάγμασι δρομῷ τὰ πρὸ τῆς πόλεως ἐκκαθαίρεσθαι, συμφορῶν τι τοῖν ὕλαις, ἢ ἐγείροιεν χώματα. Καὶ οἱ μὲν εἰς ἔργον τὸ κέλευσμα. Τῶν δὲ χωμάτων ἐγκειμένων, προσάγων τοὺς κριοὺς ὁ Τῖτος προσέπαιεν, καὶ τύπτειν τὸ τεῖχος. Ἤδη τῶν χειρῶν ἠρημένων τειχόθεν, ἐξαίσιόν τι κτύπου τοῖν πόλιν περιηχήσαντος, κραυγὴ παρὰ τῶν ἔνδον ἤρθη. Καὶ οἱ στασιασταὶ δείσαντες, ὠμολόγησαν, κοινῇ τοῖν ἄμυναν πρὸς τοὺς πολεμίους ποιεῖσθαι συνθέμενοι. Τῶν γε μὴν χειρῶν τυπτόντων, οὐκ ὑπεδέδυ τὸ τεῖχος πλησσόμενον. Γωνία δέ τις μέσου

ἐκὸς τ πύργου παρακεκίνητο, τὸ ἢ τεῖχος ἀκίνητον ἐῶ. A Iudæi ἢ τοὺς Ῥωμαίους ἐσκιδασμένους παραπράσσοντες καὶ τὸ στρατόπεδον, ἐνθένδε πάντες, πῦρ ταῖς μηχαναῖς ἐπιφέροντες. Δεινὴ δὲ περὶ τὰς ἑλεπόλεις μάχη συνίστατο, τ μὲν ἐκκαιομένων, τ ἢ κωλύειν βιαζομένων. Ἰουδαῖοι δὲ ὑπερεῖχον ἐξ ἀπονοίας, καὶ τὸ πῦρ τ ἑλεπόλεων ἥπτοντο. Καὶ εἰ μὴ ὁ Τῖτος σὺν τοῖς ἱππεῦσιν ἐπεβοήθησε, καὶ κατεφλέγησαν ἄν. Νυνὶ ἢ τ προμάχων τ Ἰουδαίων πεσόντων ὡς δώδεκα, οἱ λοιποὶ ἐξέκλινεν, καὶ συνελάθησαν εἰς τ πόλιν. Ζωγρηθεὶς ἢ τ Ἰουδαίων εἷς, πρὸ τῦ τείχους ἀνεσταυρώθη, εἰ πρὸς τ ὄψιν οἱ λοιποὶ καταπλαγέντες ἐκδοῖεν. Πύργος δὲ πεντήκοντα πήχεων ἕκαστον ἐκ ξύλων τῦ Τίτου κατασκευάσαντος. καὶ τοῖς χώμασιν αὐτὸς ἐπιτάσσοντος, ἀκέτι ἐκώλυον Ἰουδαῖοι τὰς ἐμβολὰς τ χειῶν, ἐκ τ πύργων βαλλόμενοι καὶ βαλλόμενοι. Ἤδη ἢ τῇ Νίκωνι τῦ τείχους ἐκδιδόντος (αὐτοὶ γὰρ Ἰουδαῖοι τ μηχάνημα ἐλέπολιν τ Ῥωμαίων ὕπως ἐκάλεσαν) μαλακισθέντες ἀπεχώρησαν οἱ πολλοί. Καὶ τ Ῥωμαίων ἐπιβάντων αὐτῦ, πάντες εἰς τὸ δεύτερον ἀναφεύγουσι τεῖχος. Καὶ ὕπως οἱ Ῥωμαῖοι τ πρῶτον τεῖχος ἐν πεντεκαίδεκα ἡμέραις ἐκράτησαν. Ἐντεῦθεν αὐτοῖς καὶ τ δεύτερον τεῖχος ἐγένετο προσβολαί, ἐ προσάγεται ἡ ἑλέπολις. Σαλευομένου δὲ τ πύργου, καθ' ὃν τὰς ἐμβολὰς ἐποιῦτο, οἱ μὲν ἄλλοι πεφεύγασι.

κ'. Κάσωρ δέ τις ἀνὴρ γένους, μεθ' ἑτέρων δέκα προτείνων τὰς χεῖρας ὡς ἱκετεύων, ἐκάλει τὸν Τῖτον. Ὃ δ πιστεύσας, ἐπέσχε τὸν ἐμβολὸν τ χειῖ, ἐ ὁ Κάσωρ καταβῦναι βούλεσθαι ἐπὶ δεξιᾶ ἔλεγε, καὶ τ σὺν αὐτῷ δέκα οἱ μὲν τὸν ἱκέσιον συνεπικείνοντο, οἱ δ' ἐκ ἂν ποτε δυνεύσειν Ῥωμαίοις ἔφασαν. Τειβομένης δ' ἐν τούτοις τῆς ὥρας, ὁ Κάσωρ ἐδόκει τῷ Σίμωνι, περὶ τ ἑτεροῖον βουλεύεσθαι, ὡς ἐμπαίζοντος Ῥωμαίοις αὐτῦ, καὶ τὸ σφῶν ἐπίχειρον ὅρμημα. Τέλος δὲ γνωθεὶς ἀπάτη ἐ καιρὸν παρέλκων, παρώξυνε τοὺς Ῥωμαίους τὰς ἐμβολὰς τῷ χειῷ ποιεῖσθαι δυσανεπέρατος. Ἐάλω τοίνυν καὶ τὸ δεύτερον τεῖχος, ἡμέρᾳ πέμπτῃ μ τὸ σφῶτερον. Παρελθὼν δ' ἐντὸς ὁ Τῖτος, κτείνειν τε τοὺς καταλαμβανομένους ἐκώλυσε, καὶ μηδὲ τὰς οἰκίας ὑποπιμπρᾶν τοῖς στρατιώταις ἐκέλευσεν. Ἀλλ' ὐδὲ τ τείχους πολὺ μέρος καθαιρεθῆναι ἠθέλησε. περὶ πλείονος γὰρ ἐποιεῖτο τὴν μὲν πόλιν ἑαυτῇ περισῶσαι, τῇ πόλει δὲ τὸν ναόν. Ἐπιτίθενται τοίνυν οἱ στασιασταὶ τοῖς ἐπελθοῦσιν εἰς τ πόλιν Ῥωμαίοις, καὶ οἱ μὲν κατὰ τοὺς στενωπούς, οἱ δ' ἐκ τῶν οἰκιῶν, οἱ δ' ἐκ τ τείχους αὐτοὺς ἔβαλον. Καὶ τοῦτο φρυροὶ Ῥωμαῖοι καθαλλόμενοι τ πύργων, ἀνεχώρουν εἰς τὸ στρατόπεδον. Ἰουδαῖοι δὲ κατ' ἐμπειρίαν τ στενωπῶν ἐτίτρωσκόν τε πολλοὺς, καὶ προσπίπτοντες ἐξέθνον. Ῥωμαῖοι μὲν ὖν κρατοῦντες, καὶ τὸ δεύτερον τεῖχος, ἀυθις ἐξέθησαν, ἐπῆρτο δὲ τοῖς στασιασταῖς τὰ φρονήματα. Ἤδη δὲ καὶ ὁ λιμὸς ὑφίρπων τὴν πόλιν, πολλοὺς τ ἀγαθῶν ἀνδρῶν ἐδαίνα τῶν ἐπαναστάσιν διέφθειρε. Τοῦτο δὲ τοῖς στασιασταῖς καταθύμιον ἦν, μόνους ἀξιοῦσι τῷ σώζεσθαι, τοὺς τὴν εἰρήνην μὴ θέλοντας, καὶ δὲ τῶν ἄλλων φθορὰν οἰομένοις κουφισμὸν ἑαυτῶν. Ῥωμαῖοι δὲ ἀυθις ἀπεπειρῶντο κατασχεῖν τὸ τεῖχος τὸ δεύτερον· οἱ δὲ διεκώλυον, καὶ ἐπὶ τρισὶ μὲν ἡμέραις ἀντέσχον. Τῇ δὲ πεμπτῃ μὲ ἐπιγενόμενοι τὴν προσβολὴν, εἰς τὸ ἐσώτερον μετεχώρησαν. Καὶ πάλιν ὁ Τῖτος τοῦ τείχους κρατήσας, αὐτίκα τοῦτο καθῄρησε τὸ προσάρκτιον· τῇ λοιπῷ δ' ἐγκαταλείσας φρυρὰν, τῇ τρίτῳ προσ-

turris unius emoto, muro incolumi. Judæi vero cum Romanos in castris dissipatos observassent, excurrunt omnes, & ignem machinis injiciunt: ubi atrox pugna exorta est, his eas incendere, illis incendium cohibere conantibus. Sed Judæi ex desperatione superiores fuerunt, & machinæ jam ardebant: ac nisi Titus cum equitibus subsidio veniisset, conflagrassent. Nunc vero propugnatoribus Judæorum circiter XII. cæsis, reliqui in urbem sunt compulsi: & unus Judæus vivus captus, ante mœnia in crucem actus est, ut eo aspectu perculsi cæteri se dederent. Sed cum Titus ligneas turres singulas L. cubi- Primus & secundus murus capitur.
B tum in aggeribus collocasset: Judæi arietum impetum non amplius prohibuerunt, cum ex illis ferirentur, ac male tractarentur. Jam vero muro etiam a Nicone (sic enim ipsi Judæi Romanorum maximam vocabant machinam) labefactato, plerique debilitatis animis recesserunt: eodemque a Romanis occupato, in alterum murum confugerunt. Muro primo XV. diebus capto, secundo etiam adducta machina oppugnari cœptus: ac turri quadam labefactata, alii fugerunt.

XX. Castor vero quidam, homo impostor, cum aliis X. suppli- Castoris impostura.
C citer extentis manibus Titum vocat: cui ille fide adhibita, machinæ ictum inhibuit. Castor se descensurum professus est, ad petendam dexteram. Illi vero X. partim supplicem cum eo gestum simulabant, partim se numquam Romanis servituros clamitabant. Quare dum tempus teritur, Castor Simeonem monet, ut quid facto sit opus deliberet, dum ipse Romanorum impetum inhiberet atque eluderet. Dolo tandem animadverso, Romani concitati, majoreque vi machinis impulsis, etiam secundum murum quinto post primum die ceperunt. Titus ingressus, vetuit, ne comprehensi cæderentur, neve ædes incenderentur, neque etiam magnam partem muri dirui voluit.
D Malebat enim urbem sibi, templum urbi conservare. Seditiosi vero Romanos urbem ingressos adorti, alii in angiportis, alii ex ædibus, alii ex mœnibus feriebant: itaque præsidiarii e turribus desilientes, in castra revertebantur. Judæi vero cum ex notitia angiportuum multos vulnerassent, & Romanos post secundum quoque murum ca- pag. 295.
ptum fortiter repulissent, sustulerunt animos, ac fame jam per urbem serpente, multorum bonorum virorum ex annonæ penuria interitu seditiosi delectabantur, eos solos salvos esse cupientes, qui pacem aversarentur, aliorumque perniciem suam salutem interpretabantur. Romanis vero secundum
E murum denuo occupare studentibus, triduum restiterunt: quarto die impetum eorum non ferentes, in interiorem transierunt. Titus iterum potitus mœnibus, quantum ad Tertii muri oppugnatio.
septemtrionem spectat diruit: reliquis partibus præsidio impositio, ad tertium oppugnandum se paravit. & legiones bifariam dispertitus,

LIBER VI. aggeres excitare cœpit. Ex iis qui intus erant, seditiosi pertinaciter resistebant: populus vero transfugium spectabat, ac multi sane clam transfugiebant. Quod qui in animo habere videbantur, aut umbram tantum suspicionis præbebant, jugulabantur statim, eorumque bona diripiebantur. Locupletes vero, etiam falso transfugii crimine conficto, statim cædebantur, ut res eorum familiaris prædæ esset. Eam seditiosorum crudelitatem fames augebat. Nam ob cibariorum penuriam in ædes insiliebant, easque pervestigabant: quarum habitatores se habere negantes, si quid reperiebant, excruciabant: si nihil, torquebant, quasi accuratius occultassent: ac utrum miseri alimoniam haberent, necne, e corporibus eorum conjecturam capiebant. Nam quibus adhuc aliquid virium superesset, habere putabantur: quorum vero corpora contabuerant, præteribantur. Si cui vero triticum aut hordeum suppetebat, is eo clausis ædibus vescebatur. Aliqui etiam ob famis violentiam, rude triticum comedebant: ciboſque ex ore infantium matres, liberi parentum, uxores maritorum rapiebant: & cum ita ederent, tamen seditiosos latere non poterant. Sicubi enim clausam domum aut fumum exilientem conspexissent, id argumentum putabant edentis familiæ: perfractisque foribus cibos ex ipsis faucibus extrahebant, nulla ullius ætatis misericordia affecti. Si qui vero cibum jam deglutierant, eos acerbis dirisque supplicitis ut injurios persequebantur, orobis pudendorum meatus obturantes, & sedes virgis acutis perforantes. Eaque proferebat aliquis, quæ auditu quoque horrenda fuerint, ut se vel unum habere panem confiteretur, aut unum farinæ pugillum prædonibus daret. Ac quæ tum facta sunt, singulatim commemorari difficulter, ac potius nullo modo queant: sed illud compendio dici potest, neque aliam urbem talia perpessam esse, neque gentem ullam ab omni ævo sceleratiorem extitisse.

Fames atrocissima.

Edit. Paris. pag. 296.

XXI. Dum ita cum Judæis agitur, Titi aggeres promovebantur, quamvis milites de muris affligerentur. Qui vero ad conquirendum cibum egrediebantur, non plebeii dumtaxat, sed etiam ex bellicosis aliquot, rapinis haud contenti, insidiis excepti a Romanis post omnia cruciatuum genera pro mœnibus in cruces tollebantur. Ea calamitas etsi Tito miseranda videbatur, cum in dies quingeni, aut plures etiam caperentur, tamen nec custodiri eos, nec dimitti tutum putabat: simul etiam cæteros, iis conspectis facilius deditionem facturos, opinabatur. Verum seditiosi transfugarum necessariis in muros pertractis, ut tractarentur ii qui ad Romanos confugerent, ostendebant: tam de hostilibus quam de suis mentientes. Aggeribus absolutis, machinæ producebantur. Judæi vero eo spatio quod inter Antoniam & aggeres interjacet, suffosso, & cavernis lignis suffultis: aggeres pensiles reddiderunt, qui,

Judæi aggeres Romanos incendunt.

βαλεῖν ὑπομάζετο. Καὶ διχῇ τὰ πάγματα διιλᾶν, ἐγείρων ἤρχετο χώματα. Τῶν δ' ἐντὸς οἱ μὲν στασιασταὶ ἐπὶ τοῖς ἀστεγέσι καὶ ἀνέδοτοι· ὁ δὲ δῆμος πρὸς αὐτομολίαν ἐκλίνετο, καὶ πολλοὶ λανθάνοντες ἐπεμόλουν. Οὓς δὴ τοῦτο βουλομένους οἱ στασιάζοντες ἔγνων, ἢ καὶ μόνῳ ἔχειν ὑποψίας σκιάν, εὐθὺς ἀπέσφαττον· τοῖς δ' ἀπόροις καὶ ἤδη τῷ τῆς αὐτομολίας κατηγορίαν προσάπτοντες, τοὺς μὲν αὐτίκα διέφθειρον, τοὺς δὲ ἐκείνων οὐσίας διήρπαζον. Ὁ λιμὸς δ' ἀκμάζων τῷ τῶν στασιαζόντων ἀμότητι νύξας. Δι' ἔνδειαν γὰρ τῶν τροφῶν εἰσπηδῶντες τὰς οἰκίας ἐρήμους, καὶ τοὺς οἰκοῦντας ἀπρομήνους ἔχειν, εἰ μὲν εὕροιεν, ἔκλεπτον, εἰ δὲ μὴ εὕροιεν, ὡς κρύψαντας ἐπιμελέστερον ἤπείλουν. Ἐποιοῦντο μέν τι καὶ τὸ ἔχειν τροφὰς, ἢ μὴ, τὰ σώματα τῶν ἀθλίων τεκμήριον. Οἷς μὲν γὰρ ἔτι μετῆν ἰσχύος, ἔχειν ἐδόκουν· οἷς δ' ἐξέπιπτε τὰ σώματα, παρωδεύοντο. Εἰ δέ τις εὑρεθείη πυρῶν ἢ κριθῆς, καταπλήσας τῷ οἰκίαν ἤδη. τινὲς δ' ὑπὸ βίας ἐν τῷ λιμῷ, καὶ ἀπέργαζον τὸν σῖτον προσίεντο· καὶ ἁρπάζοντες ἐξ αὐτῶν τῶν σώματος τὰς τροφὰς, μητέρες βρεφῶν, παῖδες πατέρων, γυναῖκες ἀνδρῶν. Καὶ ὧν δ' ἰδίοντες, ὅμως τὰς στασιαστὰς οὐκ ἐλέανθανον· ὅτου δὲ κεκλεισμένην οἰκίαν καπνὸν ἀναθρώσκοντα, σημεῖον τοῦτ' ἐποιοῦντο τοῖς ἐντὸς ἐσθίειν, καὶ ῥήσσοντες τὰς θύρας, ἐκ τῶν φαρύγγων αὐτῶν ἀνέφερον τὰς τροφὰς, ὑδέ τις ἦν οἶκος ἢ πολίτης, ἢ ξένος. Τοῖς δὲ φθάσασι προβεβρωκέναι τὸ ἐδώδιμον, δεινὰς ἔπηγον αἰκίσασι καὶ ἀπλοεῖς τιμωρίας, ὀρόβοις τὰς αἰδοίων πόρους ἐμφράττοντες, καὶ τὰς ἕδρας ῥάβδοις ὀξείαις ἀμῶς διαπείροντες. Τὰ φρικτὰ δὲ καὶ ἀκοαῖς ἔπαχθή τις εἰς ἐμὲ ἄρα ἐξομολόγησιν, ἢ ἵνα δράκα μίαν ἀλφίτων τοῖς λησταῖς καταφέρηται. Καθ' ἕκαστον μὲν οὖν ἐπιξήναι τὰ τότε γενόμενα, δυσχερὲς ἢ καὶ ἀδύνατον. Συνελόντα δ' εἰπεῖν, μήτε πόλιν ἄλλην τοιαῦτα παθεῖν, μή τε γένος ἕτερον ἐξ αἰῶνος γενέσθαι κακίας γοερώτερον. Τοιαῦτα μὲν οὖν ἔπαθον Ἰουδαῖοι.

κα'. Τίτῳ δὲ τὰ χώματα προὔχοντι, καί τοι κακουμένων ὑπὸ τῶν τειχῶν τῷ στρατιωτῶν. Οἱ δ' ἐπὶ συλλογὴν ἐξιόντες τροφῆς, ἐνεδρεύοντο. Ἦσαν δὲ οὐ δημόται μόνοι, ἀλλὰ καὶ τῶν μαχίμων τινὲς, ἀκμῇ ταῖς ἁρπαγαῖς ἀρκούμενοι, καὶ συλλαμβανόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, μετὰ πᾶσαν βάσανον πρὸ τοῦ τείχους ἀνεσταυροῦντο. Τίτῳ μέν τι οἰκτρὸν τὸ πάθος ἐδόκει, πεντακοσίων ἑκάστης ἡμέρας ἢ καὶ πλειόνων ἁλισκομένων. Οὔτε δὲ φυλάττειν αὖτις, ἐκ ἀφέσεως ἔχειν ἀσφαλὲς, καὶ ἅμα πρὸς τῷ ὄψει ἐνδοιαῖς τὰς λοιπὰς ἔλπιζεν. Οἱ στασιασταὶ δὲ τὰς τῶν ἀπομόλων οἰκίας ἐπὶ τὸ τεῖχος ἕλκοντες, καὶ τῶν δημοτῶν τὰς ἐπὶ πίστει ἁρμηνείας, οἷα πάσχουσι οἱ Ῥωμαίοις προσφεύγοντες, ἐπιδείκνυον, καταβοῶντες καὶ τῶν πολεμίων καὶ τῶν οἰκείων. Ἤδη δὲ τῶν χωμάτων συμπληθόντων, αἱ ἑλεπόλεις προσήγοντο· ὑπορύξαντες δ' ἔνδοθεν Ἰουδαῖοι τὸ κατὰ τὴν Ἀντωνίαν μέχρι τῶν χωμάτων ἔδαφος, καὶ τοὺς ὑποκειμένους ξύλοις ὑποστηρίξαντες, μεταξὺ τὰ χώματα ἐπεποίκασιν. Εἶτα ὕλης τὸ ὄρυγμα πλήσαντες, πῦρ τῇ ὕλῃ ἐνέβαλον, καὶ ἅ ὑποστηριζόντων ξύλων καυθέντων, ἡ διώρυξ ἀθρόον

ἐπίδοιτ, καὶ κατασθῆ τὰ χώματα, καὶ τοῖς Ρωμαίοις ἔκπληξις καὶ ἀθυμία πρὸς τὴν ἐπίνοιαν γίνεται. Κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ τὰς ἑλεπόλεις οἱ Ρωμαῖοι προσάγοντες, διέσεισαν τὸ τεῖχος. Αἱ δὲ τινὲς παραβόλως ὁρμήσαντες, κατ' αὐτῶν πῦρ ἔβαλον, καὶ πάντα κατέφλεξαν. Διαφθαρμένων δὲ τῶν χωμάτων, Ρωμαῖοι μὲν ἀθύμουν, Τῖτος δὲ μετὰ τῶν ἡγεμόνων ἐβουλεύετο· καὶ οἱ μὲν αὐτὸς ἕτερα ἐγείρειν ἐκέλευον· οἱ δὲ χωμάτων αὖθις προσθήσεσθαι, καὶ φυλάττειν τὰς ἐξόδους αὐτῶν, καὶ τὰς τῶν ἐπιτηδείων εἰσαγωγάς, καὶ ὅπως ἔλεγον λιμῷ τὴν πόλιν ἕσεσθαι ἀλωτήν. Τοῖς δὲ πᾶσιν ἔδοξε προσάγειν τὴν δυνάμιν, καὶ ἀποπειρᾶσθαι τοῦ τείχους· μηδὲ ἓν οἴεσθαι Ἰουδαίους τὴν ὁρμὴν. Τῷ γε μὴν Τίτῳ πᾶσιν ἀδὴν ἔρασθαι· ἔδοξε δὲ περιβόλῳ τὴν πόλιν κυκλῶσαι, ἵν' ὅπου πᾶσιν ἐμφράξειεν ἔνδον διέξοδον, καὶ τὸ ἔργον τῇ στρατιᾷ κατεμέρισε. Τοῖς δέ τις ἕως ἐμπέσοι ἐπὶ τὴν ἐργασίαν καὶ ὁρμὴ τις δαιμόνιος, τάχιστα τὸ ἔργον ἐξεκοδόμητο. Περικλείσας δὲ τὴν τείχει, τὴν πόλιν, ἐπ' μὲν φυλακὴν φυλακὴν τῆς νυκτὸς περιῆει αὐτὸς ἐπισκοπῶν, τὰς δὲ λοιπὰς ἄρας ἐπέτρεψε· διεκληρώσατο δὲ ἐπ' ὄνομα οἱ φύλακες. Ἰουδαίοις δὲ μετὰ τὴν ἐξόδων ἀπεκλείσθη πᾶσα σωτηρίας ἐλπίς, καὶ ὁ λιμὸς κατ' οἴκους καὶ γενεὰς ἐπ' δῆμον ἐβόσκετο, καὶ τὰ μὲν πλήρη γυναικῶν καὶ βρεφῶν ἐκλελοιπότων ἐπλήρουτο. Οἱ γεραιοὶ δὲ γηράντων νεκρῶν, παῖδες δὲ καὶ νεανίαι δι' ὅλης ἡλικίας ὡς εἴδωλα κατὰ τὰς ἀγορὰς περιῆσαν, καὶ κατέπιπτον ὅπη ἕκαστος ἀπόνοιας ἔτυχε, θάπτειν δὲ τοὺς προσήκοντας οἱ ἔτι ζῶντες οὐκ ἴσχυον· πολλοὶ δὲ καὶ θάπτειν ὁρμήσαντες τοὺς θανατωθέντας ἐπανέθνησκον. Οἱ δὲ στασιασταὶ καὶ τῶν ἐκ τοῦ λιμοῦ κακῶν ἐγίνοντο χαλεπώτεροι, τυμβωρυχοῦντες, καὶ τὰς οἰκίας συλῶντες. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐκ τοῦ δημοσίου θησαυροῦ θάπτειν ἐκέλευον τοὺς νεκρούς, τὴν δυσωδίαν μὴ φέροντες· εἶτ' ἐρρίπτουν αὐτοὺς ἐκ τῶν τειχῶν εἰς τὰς φάραγγας. Περιιὼν δ' ὁ Τῖτος, καὶ θεασάμενος νεκρῶν πεπληρωμένας αὐτὰς, καὶ βαθεῖαν ἰχῶρα μυδώντων σωμάτων ἐκρέοντα, ἀστέναξε, καὶ πὰς χεῖρας ἀνατείνας, ἐμαρτύρετο τὸν Θεὸν, ὡς οὐκ εἴη τὸ ἔργον αὐτοῦ πρὸς βουλῆς. Καὶ πάλιν ἤκουεν χωμάτων, χαλκοῦς αὐτοῦ τῆς ὕλης προσιζομένης· πρὸ δὲ σταδίων κειμένου ἑκατοντάρχου. Πολλοὶ δ' αὐτομόλουν τῷ δήμῳ, οἱ μὲν ἐκ τῶν τειχῶν κρημνίζοντες ἑαυτὸς, οἱ δὲ προϊόντες ὡς ἐπὶ μάχῃ μετὰ χειρῶν, παρὸς Ρωμαίους καταφεύγον· καὶ ὕπνῳ δ' οἱ πλείους ἀπώλλυντο. Λιμώττοντες γὰρ καὶ ἀφθονίᾳ τροφῶν ἐντυγχάνοντες, ἁπλήστως τὰ παρεπιπτοντα, διερράγνυντο. Σιτίβα δέ τι ἦν ἕτερον τοῖς αὐτομόλοις φθεῖρον. Τινὲς γὰρ αὐτῶν κεκαπμένοι χρυσῶν, ἐν τῇ μέλλειν παρὸς Ρωμαίους αὐτομολεῖν, καπέπινον σφᾶς, ἵνα μὴ ἁλόντες ἀφαιρεθῶσιν αὐτούς. Παρὰ δὲ τοῖς Ρωμαίοις γενόμενοι, τοῖς τῆς γαστρὸς σκυβάλοις τὸν χρυσὸν συνεξέκρινον, καὶ ἐκλέγοντες αὐτὸν ἐλάμβανον. Φωράται τοίνυν τῶν αὐτομόλων τοῖς τοῦτο ποιοῦσι· καὶ φήμης γενομένης ὡς ἐν τραπέζαις, ὡς μετοὶ χρυσίου παρεῖεν οἱ αὐτόμολοι, ἀνεῤῥήγνυντο τὰς γαστέρας οἱ ἄθλιοι, ὡς ἐντεῦθεν πολλοὶ γενέσθαι τῶν Ἰουδαίων φθορεῖς. Μιᾷ γὰρ νυκτὶ ὑπὲρ τρισχιλίους ἀνῃρεθῆναι συμβαίνει. Ὁ μὲν γὰρ Τῖτος, ἐπειδὴ τὸ στρατόπεδον· ἀλλὰ μικρὸν ἦν αὐτῷ τοῖς αὐτομόλοις ἐπήμυνεν ἢ τῷ Τίτου ὀργῇ. Ἐν ὀλίγοις δ' ἐλείπετο τὸ ἀργύρεια, ὡς δὲ λοιπὰς ἐλπίδας μό-

A fossa materia impleta, & injecto igne fulcris combustis, subito cedente, corruerunt. Romani ea solertia obstupefacti & consternati, machinis alibi adductis, muros labefactarunt. Sed quidam præcipiti audacia eas omnes cremarunt. Aggeribus collapsis, Romani tristes fuerunt. Titus vero cum ducibus deliberavit, quorum alii aggeres alios excitandos, alii fine his assidendum, & Judæorum eruptiones & commeatus importationes observandas censebant. Ita enim urbem fame expugnatum iri. Erant etiam qui suaderent, ut omnibus copiis adductis, mœnia tentaret: B Judæos enim impetum earum non laturos. Titus vero, qui nihil horum probaret, muro urbem circumdare statuit, ut obsessis omnem exitum obstrueret, eumque laborem inter milites distribuit: qui contentione quadam, divinoque impetu concitati, celeriter opus absolverunt. Ita clausa civitate primas noctis excubias Titus ipse obibat, ac lustrabat: reliquas aliis mandabat, militibus sorte dormientibus. Judæis vero exitu intercluso, spes etiam salutis una est intercluſa, fame totas domos atque familias depascente. Ac ædes quidem mulierum & puerorum viribus defectorum, angiportus senibus mortuis C referti erant. Pueri & adolescentes tumefacti, simulacrorum instar in foris circuibant: & quo quemque loco vires defecerant, occumbebat. Mortuos cognati sepelire non poterant, & multi inter sepeliendum emoriebantur. Seditiosi vero etiam famis cladibus sæviores, sepulchra effodiebant, & ædes spoliabant. Ac principio ex ærario mortuos sepeliri jubebant, ob fœtorem intolerabilem: deinde in valles ex muris præcipitabant. Quas cum circumiret Titus, & cadaveribus plenas, e quibus putrescentibus copiosa manabat sanies; volveret, ingemuit: sublatisque manibus Deum testatus, id sua voluntate non fieri. Denuo aggeres instituit, etsi materia ægre D xc. stadiis comportabatur: multis interim e populo transfugientibus, qui partim de muris se dejiciebant, partim saxa veluti ad pugnam parati manibus gestantes Romanorum fidei se committebant, & tamen sic etiam majori ex parte interibant. Nam famelici ciborum copiam insatiabiliter ingerentes rumpebantur. Accidit etiam aliud, quod exitium transfugis afferebat. Nam eorum quidam ad Romanos confugituri, aurum quod habebant, degluticbant, ne capti eo spolia- E rentur, idque in castris cum excrementis ejectum colligebant. In quo uno deprehenso, famaque in castris sparsa, transfugas auro plenos venire, miserorum ventres dissecabantur. Qua de causa plurimi, unaque nocte tria millia & amplius perierunt. Quod ne fieret, etsi Titus interdicebat: tamen ejus minæ parum aut nihil miseris commodarunt: & cum in pauris nummi reperirentur, cæteros præcise spes

LIBER VI.

Titus Hierosolyma muris circumdat. *Edit. Paris. pag. 297.*

Multitudo eorum qui fame perierunt.

Transfugarum resecti ventres, ob aurum devoratum.

πτλω τῆς ἡμέρας τὸ πολέμιον συνισαμένου, ἀγχώμαλος λῦ ἡ μάχη, μηδενὶ τὴν νίκης ἐπιβεβαίασης, καὶ ὅπω τότε διελύθησαν οἱ μαχόμενοι. Τὸ δὲ λοιπὸν τῆς Ρωμαίων δυνάμεως ἡμέραις ἑπτὰ τὰς τῆς Αντωνίας θεμελίους καθυφαίρουσι, πλατεῖαν πρὸς τὸ ἱερὸν κατέπιστον ἄνοδον. Καὶ πλησιάσαντα τῷ φρουρίῳ περιβόλῳ τὰ τάγματα, χωμάτων κατήρχετο, καὶ ταῦτα μὲν ἠγείρετο σὺν μόχθῳ πολλῷ. Οἱ Ιουδαῖοι δὲ τῆς βορείου καὶ τῇ δύσει στοᾶς τὸ συνεχὲς ἀφ' ὑψηλοῦ τῆς Αντωνίας ἐμπρήσαντες, ἀπέρρηξαν ὅσον πήχεις εἴκοσι, ταῖς ἑαυτῶν χερσὶν ἀρξάμενοι καίειν τὰ ἅγια. Ὑποπιμπράσι δὲ καὶ Ρωμαῖοι τὴν πλησίον στοάν, καὶ μέχρι πεντεκαίδεκα πήχεων προκόψαντος τοῦ πυρὸς, ὑποκόπτουσιν οἱ Ιουδαῖοι τῷ ὀροφῷ. Οἱ δ' ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στασιασταὶ καὶ φανερῶς τοῖς ἐπὶ τῷ χωμάτων ἑστῶσι στρατιώταις, καὶ μὴ δόλοις ἠμύνοντο. Ὑπὸ δὲ τῆς λιμοῦ ἄπειρόν τι πλῆθος ἦσαν οἱ θνήσκοντες. Πάθη δὲ τοῖς περιοῦσιν ἔτι συνέβαινε, καὶ φρικτὰ διηγήσασθαι, καὶ δύσπιστα τοῖς ἀκούσουσιν, ὧν ἓν διηγήσομαι. Γυνή τις ὑπὲρ τὸν Ιορδάνην ἐξ γένους καὶ πλούτου οὐκ ἄσημος, εἰς τὴν Ἱεροσόλυμα καταφυγοῦσα συνεπολιορκεῖτο. Ταύτης πολλάκις ἁρπαγὴ τροφὰς προσιζομένης, οἱ λῃσάμενοι ἐν τῇ πόλει ταύτας διήρπαζον. Ἡ δὲ φορὰς ταύτας ἀγανακτοῦσα, θυμῷ τε καὶ λιμῷ συναπτομένη, ὁ δὴ αὐτὴ ὑπομάζιον τέκνον κατασύσασα καὶ ἑψήσασα, τὸ μὲν ἥμισυ, τὸ δὲ λοιπὸν εἰς δόλου ἑτέρου ἔφυλαττε. Οἱ δὲ στασιασταὶ τῆς κνίσης προσβαλλούσης αὐτοῖς, παρῆσαν δύθυς, καὶ εἰ μὴ δοίη τὸ παρασκευασθὲν, ἀποσφάξειν ἠπείλουν αὐτῇ. Ἡ δὲ τὰ τῆς παιδὸς ἀπολείψια λείψανα· κἀκεῖνοι ἐξέστησάν τε φόβῳ τῷ θείᾳ, καὶ ἔφριξαν, καὶ τρίμοιρος ὑπεχώρησαν, μόλις ταύτης πως τῆς τροφῆς παραχωρήσαντες τῇ μητρί. Ἤδη δὲ καὶ χωμάτων πεπλησμένων προσήγοντο οἱ κριοί. Ἦν δ' οὐδὲν, ὃ τῷ τῶν τείχους στερρότητι. Ἔπροι δὲ τοὺς θεμελίους ὑπώρυττον, καὶ οὐδ' ὅπως τὸ τεῖχος κατασείσειε. Ἀπογνόντες οὖν τῆδ' ἄλλων, κλίμακας προσέφερον ταῖς στοαῖς. Οἱ δὲ Ιουδαῖοι κωλύσαι μὲν οὐκ ἴφθασαν, τοῖς δ' ἀναβᾶσι συμπεσόντες ἐμάχοντο, καὶ ἦν οὐκ ὀλίγος αὐτῶν φόνος.

κγ'. Ὁ δὲ γε Τῖτος ὡς ἑώρα τὸν ἐπὶ τῷ ἱερῷ φειδὼ πρὸς βλάβας γινομένην τοῖς στρατιώταις, τὰς πύλας ὑφάπτειν προσέταξε. Προσαχθέντος δ' αὐταῖς τοῦ πυρὸς, τηκόμενος ὁ ἄργυρος ᾧ ἐσυνέδετο, παρεχώρει τῇ φλογὶ τῷ ξύλων ἁφάπτεσθαι, κἀντεῦθεν ἐπελαμβάνετο τῶν στοῶν. Τοῖς δ' Ιουδαίοις ὁρῶσι τὸ πῦρ ἐν κύκλῳ, μὴ τῶν σωμάτων παρεῖσθαι αἱ ψυχαί. Ἐκείνῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ ἑπομένῃ νυκτὶ τὸ πῦρ ἐπεμάτευε, παρὰ μέρος δ', οὐ γὰρ ἅμα πάντοθεν ἔφυσαν ὑφάψαι τὰς στοάς. Τῇ δ' ἑπομένῃ, μέρει τῆς δυνάμεως ὁ Τῖτος σβεστῆναι τὸ πῦρ κελεύσας, καὶ παρὰ τὰς πύλας ὁδοποιεῖν, εἰς διαρρήξαι τῆδ' ταγμάτων ἄνοδον, αὐτὸς ἐξ τοὺς χορυφαιοτάτους τῶν ἡγεμόνων προσκαλεσάμενος, περὶ τοῦ ναοῦ ἐβουλεύετο. Τοῖς μὲν οὖν ἔδοξεν, τῷ τοῦ πολέμου κεχρῆσθαι νόμῳ, καὶ μή τινος φείσασθαι. Τισὶ δὲ παρῆνουν, εἰ μὴ πολεμίων ἐπιβάντες αὐτῷ Ιουδαῖοι, καταφλέγειν· φρικῶδες γὰρ καταφλεγήσεσθαι, καὶ ἀκίτητον ναόν· εἰ δὲ μὴ τοῦτο, σώζειν. Ὁ δὲ Τῖτος οὐδ' ἂν ἐπιβάντες ἐπ' αὐτῷ πολεμίων Ιουδαῖοι ἔφησιν, ἀντὶ τῶν ἀνδρῶν τοῖς ἀψύχοις ἐπάγειν τὴν ἄμυναν, οὐ δὲ καταφλέξειν πλείστου ἔργου· Ρωμαίοις γὰρ ἔσεσθαι πρὸς βλάβῃ φθαρὲν

que ad quintam commissum anceps fuit, victoria in neutram partem inclinante: itaque tum diremptum est. Reliqua vero pars Romanorum VII. diebus Antoniæ fundamentis eversis, latam ad templum viam munivit. Tum legiones muro primo appropinquantes, aggeres moliri cœperunt, qui magno cum labore erigebantur. Judæi porticum quæ a septentrione & occasu Antoniæ conjungitur, incensam ad cubitos XX. interruperunt, suis manibus sacra adyta urere aggressi. Romani quoque vicinam porticum incenderunt: flamma vero ad cubitos XV. progressa, Judæi tectum resecuerunt. Seditiosi qui in templo erant, & aperte milites in aggere versantes sunt aggressi, & dolis eos propulsarunt. Sed fame infinita multitudo periit: superstites, ea clades oppresserunt, quæ & dictu sunt horrendæ, & auditu incredibiles, quarum unam recensebo. Templi oppugnatio.

Mulier filiolum infantem devorat.

Mulier quædam trans Jordanem habitans, & genere & opibus haud obscura, Hierosolymis, quo confugerat, obsidionem tolerabat. Ea sibi cibos paratos sæpe ab urbanis latronibus eripi, iniquo animo ferens, iraque & fame percita, puerum lactantem mactatum atque assum, partim voravit, partim in aliud tempus asservavit. Seditiosi vero nidorem odorati, statim adsunt: nisi det quod pararit, mortem minitantur. Illa pueri reliquias retegit; quibus latrones visis, obstupefacti exhorruerunt, ac trementes recesserunt, vix eo cibo matri concesso. Aggeribus jam perfectis, adducuntur arietes: sed ea erat muri firmitas, ut nihil inde læderetur. Alii fundamenta suffodiebant, sed ne sic quidem est dejectus. Cæteris igitur desperatis, scalas porticibus admoverunt. Id Judæi non anteverterunt, sed cum iis qui ascenderant dimicarunt: neque parva cædes est edita. *Edit. Paris. pag. 300.*

XXIII. Titus, qui templi reverentiam militibus esse noxæ cerneret, portis jussit admoveri ignem: unde argento liquefacto, quo devinctæ erant, flamma ligna corripuit, atque inde ad porticus evasit. Judæi circumcirca igne conspecto, & animis & corporibus defecerunt. Ac illo die, secutaque nocte ignis grassatus est, sed in partibus: nec enim omnes porticus simul incendere valuerunt. Postridie Titus parte coplarum restinguere incendium jussa, viamque ad portas parare, ut legiones expeditius ascenderent, VI. præcipuis ducibus advocatis, de templo deliberavit. Ibi alii censuerunt, belli jure utendum, nec ulli rei parcendum. Alii monuerunt, si Judæi eo conscenso bellarent, comburendum esse: neque jam templum, sed castellum habendum: sin minus, conservandum esse. Titus vero, etsi Judæi eo occupato repugnarent, tamen se loco virorum res inanimatas ulturum esse negavit, aut tantum opus crematurum, cujus vastatio Romanis da- Titi deliberatio de templo.

LIBER VI. mno, conservatio ornamento futura esset. Ac Titus in animo habuit, postridie cum omnibus copiis impressione facta templum occupare. sed Deus jam olim ejus excidium decreverat. Nam cum Titus ex Antonia vidisset templi exterioris custodes, multitudini & furori excurrentium Judæorum cessisse, cum delectis equitibus opem illis tulit: cujus impetu Judæi reformidato, se in templo interiori concluserunt. Regresso Tito, seditiosi cum paulisper quievissent, denuo Romanos invaserunt: quibus Romani pulsis, usque ad templum penetrarunt, & miles quidam torre correpto, atque ab alio sublevatus, ignem per fenestram auream injicit. Excitata flamma Judæi exclamantes, ad defensionem concurrunt. Quo Titus cognito, ad templum ignis prohibendi causa & ipse approperans, pugnantibus & voce & manu significat, ut incendium restinguant. Sed illi nec vocem ejus exaudiverunt, nec manus signum observarunt. Legiones quoque ingressæ, cum templo appropinquarent, Titi mandata se audire dissimulabant: & eos qui præcedebant hortabantur, ut ignem injicerent. Itaque seditiosi propulsando hoste fatigati, consilii inopes, passim fugiebant, & cædebantur. Titus vero cum impetum militum furore quodam irruentium reprimere non posset, atque incendium augeretur, cum ducibus Dei sanctuarium, & quicquid in eo fuit, spectavit: & quia flamma nondum introrsum penetrasset, sed ædes quæ in templi circuitu sunt, depascebat, opus illud adhuc conservari posse ratus, operam dedit, ut milites ad restinguendum incendium exhortaretur, & quemdam fuste contumaces coercere jussit. At illi iracundia & odio Judæorum victi, nec verecundia Titi, nec ejus qui prohibebat metu desistebant. Multos etiam rapinæ spes incitabat, interiora pecuniis referta esse existimantes. Ac jam quidam portæ cardinibus ignem injecerat: unde cum subito flamma emicuisset, & duces & Titus ipse recesserunt. Neque quoque amplius eos qui ignem injiciebant prohibente, flamma templum corripuit, sive nefariorum sacrorum lustratio, sive Sacerdotum pœna. In quo illud mirari possis, quod conflagratio in eumdem & mensem & diem incidit, quo prius templum a Babyloniis exustum fuerat. A prima Salomonis substructione usque ad vastationem, quæ secundo monarchiæ Vespasiani anno accidit, intercesserunt anni MCXXX. menses VII. dies XV. A posteriore, quæ anno II. Cyri cœpit, usque ad extremum excidium, anni CCXXXIX. dies XLV.

Templi Hierosolymitani conflagratio.

Edit. Paris. pag. 301.

XXIV. Templo ardente, obvia quæque rapta sunt, & qui deprehendi potuerunt occisi, neque usquam solum præ cadaveribus videri potuit: sed milites per acervos cæsorum, fugientes persequebantur. Latronum vero multitudo

A μὲν, ὥσπερ καὶ κόσμον τῆς ἡγεμονίας σοὶ σώζοιτο. Τῷ μὲν οὖν Τίτῳ σκοπὸς ἦν τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ μετὰ πάσης ἐμβαλεῖν τῆς δυνάμεως, καὶ τὸν ναὸν περικαταχεῖν. Τῷ δὲ ἄρα πάλαι ὁ Θεὸς φθορὰν καταψήφισε. Οἱ γὰρ σασιασταὶ ἐπιτίθενται τοῖς φύλαξι τοῦ ἔξω ἱεροῦ. Οἱ δὲ πλήθει τε τῶν ἐκτρεχόντων, καὶ θυμοῖς ἐπιπόνοις, ἐνεδίδοσαν. Καὶ ὁρῶν ταῦτα Τίτος ἄνωθεν ἐκ τῆς Ἀντωνίας, ἐπαμύνει μετὰ τῶν ἐπιλέκτων ἱππέων. Καὶ Ἰουδαῖοι δ' ἐφοδον οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' εἰς τὸ ἔνδον συνελήλυθεσαν ἱερόν. Ὑποχωρήσαντος δὴ Τίτου πρὸς ὀλίγον λοιμήσασπες οἱ σασιασταὶ, πάλιν Ῥωμαίοις ἐπιτίθενται· οἱ τραπόμενοι αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, μέχρι τοῦ ναοῦ παρῆλθον. καί τις τῶν στρατιωτῶν ἐκ τῆς φλεγομένης ὕλης μέρος δεξάμενος, καὶ ὑφ' ἑτέρου ἀναληφθεὶς στρατιώτου, ἐνίησι τὸ πῦρ θυρίδι χρυσῇ. Διηρμένης δὲ τῆς φλογὸς, Ἰουδαίων μὲν ἠγείρεται κραυγὴ, καὶ συνίθεον πρὸς τὴν ἄμυναν. Τίτος δὲ γνοὺς, ἔθει πρὸς τὸν ναὸν κωλύσων τὸ πῦρ, καὶ τῇ φωνῇ καὶ τῇ δεξιᾷ διασήμαινε τοῖς μαχομένοις τὸ πῦρ σβεννύειν. Οὔτε δὲ βοῶντος ἤκουον, οὔτε τῆς χειρὸς προσεῖχον τοῖς νεύμασι. Τὰ δὲ πάγματα εἰσιόντα καὶ πρὸ ναοῦ πλησιάζοντα τῶν μὲν τοῦ Τίτου παραγγελμάτων προσεπιεσωῦτο μηδὲ ἀκούειν, τοῖς πρὸ αὐτῶν δὲ πῦρ ἐνεῖναι παρεκελεύοντο· ἀμηχανία δ' ἦν τοῖς σασιασταῖς, ἀπορρήσσοι πρὸς ἄμυναν, καὶ φόνος πανταχοῦ καὶ τροπή. Τίτος γὲ μὴν ὡς ἔτι τὰς ὁρμὰς τῶν στρατιωτῶν ἐδυσωπῶντο, οἷός τε ἦν κατασχεῖν, καὶ τὸ πῦρ ἐπεκράτει, παρελθὼν μὲν τῶν ἡγεμόνων, ἐθεάσατο τὸ Θεοῦ τὸ ἅγιον, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ· τῆς δὲ φλογὸς οὐδέπω διϊκνουμένης ἔσω, τοῖς δὲ περὶ τὸν ναὸν νεμομένης οἴκοις, ἔτι δυνάσθαι τὸ ἔργον σωθῆναι οἰόμενος, αὐτός τε παρεκελεύετο τοῖς στρατιώταις τὸ πῦρ σβεννύειν, καί τινα τῶν περὶ αὐτὸν ξύλοις παίοντα τοὺς ἀπειθοῦντας ἐπιλάσσειν ὤργειν. Οἱ δὲ τεταγμένοι τῷ θυμῷ, καὶ τῷ πρὸς Ἰουδαίους μίσει, οὔτε τῇ πρὸς Τίτον αἰδοῖ ἀντεῖχοντο, ἔτε φόβῳ τῷ τὸν κωλύοντος. Τοὺς δὲ πολλοὺς καὶ ἐλπὶς παρέθηγεν ἁρπαγῆς, μετὰ χρημάτων εἶναι τὰ ἔνδον δοξάζοντας. Ἐφθη δέ τις καὶ εἰς τὰς σροφὰς τῆς πύλης πῦρ ἐμβαλὼν, καὶ φλογὸς ἔνδοθεν ἐκφανείσης ὀξέως, οἵ τε ἡγεμόνες ἀνεχώρουν, καὶ ὁ Τίτος αὐτὸς, καὶ τοὺς ὑφάπτοντας ἤδεις ἔτι ἐκώλυεν. Ὁ μὲν οὖν ναὸς οὕτω τὸ πῦρ ἐδέξατο, τῶν ἐν αὐτῷ πολουμένων ἐναγῶν καθαρτήριον, καὶ τῶν πλουτούντων αὐτὰ κολαστήριον. Θαυμάσειε δ' ἄν τις, ὅτι ἐμοὶ μὲν ὁ αὐτὸς, καὶ ἡμέρα συμπίπτει τῷ ἐμπρησμῷ τοῦ ναοῦ, καθ' ἣν ἐκ προτέρας ὑπὸ Βαβυλωνίων κατεφλέχθη ναός. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς πρώτης οἰκοδομῆς ἣν Σολομὼν ἐποιήσατο μέχρι τῆς ἐσομένης νῦν καθαιρέσεως, ἃ γέγονεν ἔτει δευτέρῳ τῆς Οὐespασιανοῦ μοναρχίας, ἐν γίνεται χίλια ἑκατὸν τεσσαράκοντα, καὶ μυριὰς ἑπτὰ, ἡμέραι τε πεντεκαίδεκα. Ἀπὸ δὲ τῆς ὕστερον, ἣ τις ἔτει δευτέρῳ τοῦ Κύρου βασιλείας ἤρξατο γίνεσθαι μέχρι τῆς τελευταίας ἁλώσεως, ἐν ἑξακόσια καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἑπτὰ, καὶ ἡμέραι πέντε καὶ πεντακόσιαι.

κδ'. Κειμένου δὲ τοῦ ναοῦ, τῶν μὲν προσκειμένων ἦν ἁρπαγὴ, τῶν δὲ καταλαμβανομένων σφαγή. Οὐδαμοῦ δὲ ἡ γῆ ἐκ τῶν νεκρῶν διεφαίνετο, ἀλλὰ σωροῖς οἱ στρατιῶται σωμάτων ἐπεμβαίνοντες, ἐπὶ τοὺς φεύγοντας ἴθυον. Τὸ μὲν οὖν

λητρικὸν πλῆθος ὡσάμβοι τὸν Ρωμαίων διεξέπεσον εἰς τὴν πόλιν· τὸ δημοτικὸν δὲ τὸ περιλειφθὲν εἰς τὴν ἔξω στοὰν καπέφυγε. Τῶν δ' ἱερέων τινὲς ἐπὶ τὸ τεῖχος ἀναχωρήσαντες, ὄντα τὸ ἄρος ἐκπάπχυν, ἔμβαν. Δύο γὰ μὴν τῶν ἐπισήμων ῥίψαντες ἑαυτὸς εἰς τὸ πῦρ, συγκατεφλέγησαν τῷ ναῷ. Ρωμαῖοι δ' ματαίαν τὴν ἐπὶ τοῖς πέριξ τοῦ ναοῦ φειδὼ ποιησάμενοι, ἤδη αὐτῷ φλεγομένῳ, πᾶσιν ἐπῆγον τὸ πῦρ· τὸ δὲ καὶ τῶν γαζοφυλακίων ἐπιλαμβάνεται, ἐν οἷς ἄπειρον μὲν τὸ πλῆθος ἀποκείμενον χρημάτων, ἄπειροι δ' ἐσθῆτος πολυτελεῖς, καὶ ἄλλα κειμήλια. Ἅπας γὰρ ὁ Ἰουδαίων πλοῦτος παπαχόθεν ἐκεῖ σεσώρευται, τῶν κεκτημένων ἀποτιθεμένων παῦτα ὡς ἐπ' ἀσφαλοῦς παμεῖνον. Ἄπειρον δέ τι πλῆθος διεφθάρη δημοτικὸν, οἷς αἴτιος ἀπωλείας ἐγένετό τις ψευδοπροφήτης, κηρύξας τοῖς ἐν τῇ πόλει, ὡς ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἀναβῆναι κελεύει, δέξομένους τὰ σημεῖα τῆς σωτηρίας. Πολλοὶ δὲ τοιοῦτοι παρὰ τῶν τυράννων παῦτα λέγειν καθίστατο, ἵν' ἧττον ἀνυποψίατοι ὦσι· δι' ὧν ὁ δόλιος ὄχλος παραβουκολεύμενος, τοῖς ἐναργέσι σημείοις ὡς ἐμβρόντητοι ἠκολούθουν. Πολλὰ δὲ σημεῖα γεγόνασιν· ἧσι μὲν ὑπὲρ τὴν πόλιν ἄστρον, ῥομφαίᾳ παραπλήσιον, καὶ κομήτης φανεὶς παρεπάθη ἐπ' ἐνιαυτόν. Καὶ φῶς περὶ τὸν πολέμου ποτὲ τὸν ναὸν καὶ τὸν βωμὸν περιέλαμψεν, ὡς δοκεῖν ἡμέραν εἶναι λαμπρὰν, παρεμεῖναν ἐπὶ ἡμίσειαν ὥραν. Καὶ βοῦς εἰς θυσίαν ἀναχθεῖσα, ἔτεκεν ἄρνα. Ἡ δὲ ἀνατολικὴ πύλη τοῦ ἐνδοτέρου ναοῦ χαλκῆ οὖσα καὶ σιβαρὰ, ὡς μόλις ὑπὸ ἀνδρῶν εἴκοσιν ἀνοίγεσθαί τε καὶ κλείεσθαι, καὶ μοχλοὺς καὶ καταπήγας ἔχουσα βαθυτάτους, ὤφθη νύκτωρ ἀνεῳγμένη. Ἐφάνη δὲ, λευμένου τοῦ ναοῦ ἀσφάλειαν, καὶ τοῖς πολεμίοις ἐσομένου τοῦ ἐσόδου ἄμαχον· καὶ φάσμά τι δαιμόνιον ἄλλοτε ὤφθη πρὸ ἡλίου δυσμῶν, ἅρματα κατὰ πᾶσαν τὴν χώραν διϊόντα μετέωρα, καὶ φάλαγγας ἐνοπλους νεφῶν. Κατὰ δὲ τὴν Πεντηκοστὴν ἑορτὴν εἰς τὸ ἔνδον ἱερὸν οἱ ἱερεῖς παρελθόντες, κινήσεως ἤσθοντο, καὶ κτύπου· εἶτα φωνὴν ἄκουσαν λεγούσης, Μεταβαίνωμεν ἐντεῦθεν. Πρὸ δὲ τεσσάρων ἐτῶν τοῦ πολέμου, ἐν τῇ τῆς Σκηνοπηγίας ἑορτῇ Ἰησοῦς τις Ἀγροῖκος ἀνὴρ ἐλθὼν εἰς τὴν ἑορτὴν, βοᾶν ἤρξατο· Φωνὴ ἀπὸ ἀνατολῆς, φωνὴ ἀπὸ δύσεως, φωνὴ ἀπὸ τῶν τεσσάρων ἀνέμων, φωνὴ ἐπὶ Ἱεροσόλυμα καὶ τὸν ναὸν, φωνὴ ἐπὶ νυμφίους καὶ νύμφας, φωνὴ ἐπὶ πάντα τὸν λαόν. Καὶ περιῆν τὴν πόλιν, παῦτα κεκραγὼς μεθ' ἡμέρας καὶ νύκτωρ· παρόμβρος δὲ ἦν τὸ κακόφημον, ὁ δὲ ἀεὶ ἕτερον ἢ τὰς αὐτὰς ἐβόα φωνάς. Ἀναχθεὶς δὲ ἐπὶ τοὺς τῆς χώρας ἐπιτρόπους τότε Ρωμαίων, καὶ καταξανθεὶς μάστιξιν, οὐθ' ἱκέτευσεν, οὔτ' ἐδάκρυσεν, ἀλλὰ τῇ φωνῇ ὁλοφυρτικῶς παραλλάσσων, πρὸς ἑκάστην πληγὴν, Αἰ Αἰ Ἱεροσολύμοις, ἐβόα· μέχρις καπηγοὺς μασίων αὐτὸν ὁ Ἀλβῖνος (ἦν γὰρ ἐπιτρόπευσε τότε) ἀπέλυσεν αὐτὸν. Ὁ δ' ἔκτοτε μέχρι τοῦ πολέμου, Αἰ Αἰ Ἱεροσολύμοις, ἐβόα καὶ ἐθρήνει. Ἐν δὲ ταῖς ἑορταῖς μάλιστα τὴν σκυθρωπὴν ἐκεκράγει κλαυθμὸν, καὶ τὸν ἐποίει ἐπὶ ἴσα ἐπὶ καὶ μείους πάντα, μέχρις οὗ καὶ τὴν πολιορκίαν περιῶν ἐπὶ τὸ

A perruptis Romanorum a omnibus in urbem evasit, reliquæ popularis turbæ in exteriorem porticum confugerunt. Ex Sacerdotibus aliquot murum VIII. cubitos latum conscenderunt, duo insignes in ignem insiluerunt, & una cum templo conflagrarunt. Tum Romani vicinis ædificiis frustra parci existimantes, ipso templo ardente, omnibus ignem injecerunt: qui etiam gazophylacia comprehendit, in quibus infinita pecuniæ multitudo repositæ fuit, infinitæ pretiosæ vestes, & alia ornamenta. Ibi enim omnis Judæorum opulentia in unum veluti cumulum congesta erat, tamquam in tutum ærarium. Ibi etiam infinita multitudo plebis periit, pseudoprophetæ seducta concionibus, qui prædicarat, jubere Deum eos in templum ascendere, signa salutis accepturos. Subornabantur autem multi tales a tyrannis, ut populus minus transfugeret: per quos deceptus, evidentibus portentis tamquam attonitus non morebatur, quorum multa acciderunt. Nam supra urbem astrum iletit gladio simile: cometa per annum apparuit: & aliquando lux ante bellum noctu aram tam clara per dimidiam horam circumfulsit, ut dies esse videretur. Bos ad sacrificium adducta, agnum peperit. Porta orientalis ærea, itaque robusta, ut a viris viginti vix clauderetur atque aperiretur, cum vectes & pessulos profundissimos haberet, noctu ultro patuit: quæ securitatem templi sublatam esse declarabat, & facilem in id hostium ingressum. Alio tempore visum est ante occasum solis spectrum mirabile, currus in sublimi omnem regionem peragrantes, & phalanges armatæ huc atque illuc in nubibus saltantes. In festo Pentecostes Sacerdotes interius ingressi templum, motum & sonitum senserunt. deinde vocem audiverunt, dicentem: *Migremus hinc*. Quadriennio ante bellum in Tabernaculorum festo Jesus quidam homo rusticus, ad festivitatem profectus, exclamavit: *Vox ab oriente, vox ab occidente, vox a quatuor ventis, vox super Hierosolyma & templum, vox super sponsos & sponsas, vox super omnem populum*. Hæc vociferans, noctu atque interdiu circuibat urbem: & quamquam ob voces mali ominis verberaretur, tamen eamdem perpetuo cantilenam canebat. Adductus ad Romanum provinciæ Præsidem, & flagris cæsus, neque supplicavit, neque lachrymavit: sed voce lugubriter inflexa, ad singulas plagas, *Væ Væ Hierosolymis*, clamavit: donec Albinus (is enim tum Judææ procurator erat) hominem absolvit, insanire ratus. Ille vero ab eo tempore usque ad bellum, *Væ Væ Hierosolymis*, lamentabatur: sed in festivitatibus præcipue triste illud augurium proclamabat, idque fecit annos septem, & quinque menses: donec in obsidione in mœnibus obambulans, rursus *Væ væ urbi & templo & popu-*

LIBER VI.

Portenta excidii Hierosolymitani.

Edit. Paris. pag. 302.

pag. 303.

LIBER VI. Io, contenta voce clamavit. & ut poſtremo adjecit, *Ve etiam mihi*, lapide ex baliſta excuſſo ictus occubuit.

XXV. Romani cum ſeditioſis in urbem compulſis, templum, & quæ circum templum ſunt, arderent omnia, ſignis in templum illatis, Titum cum fauſtiſſimis acclamationibus imperatorem deſignarunt. Milites tantum ex rapinis pecuniæ coacervarunt, ut in Syria pondus auri dimidio minoris quam olim venderetur. Sacerdotes, qui, ut dictum eſt, murum templi conſcenderant, cum quinque dies ibi exegiſſent, fame conjecti deſcenderunt: utque ſibi parceretur, ſupplicarunt. Quibus Titus reſpondit, Veniæ tempore jam præcerito, ſacerdotibus cum templo pereundum eſſe: & homines ſuppliciis affici juſſit. Tyranni qui effugere non poterant, Titum ad colloquium evocant: qui cum veniſſet, eiſque deſperationem objeciſſet, vita ſe illos donaturum promiſit, ſi abjectis armis ſe dederent. Latrones vero ſe dextram ab eo accipere poſſe negarunt, juraſſe enim ſe id numquam facturos: ſed petiverunt, ut cum uxoribus & liberis urbe excedere liceret. Quamobrem Titus iratus, edixit, ne quis eorum amplius transfugeret, aut ſpem dextræ haberet, ſe enim parſurum eſſe nemini: pugnarent igitur, ac ſaluti ſuæ pro viribus conſulerent. Milites urbem incendere ac diripere juſſit: qui cum incendia ubique ſpargerent, latrones ad Regiam decurrerunt, in quam ob loci munitionem multi ſuas opes contulerant: ac Romanis inde pulſis, & cœtu plebis ibi congregatæ ad VIII. millia & CCCC. omni interfecto, pecuniam diripuerunt. Poſtridie Romani latronibus ex inferiore urbe profligatis, uſque ad Siloam omnia incenderunt. Seditioſi cum ardere urbem viderent, hilari vultu ſe alacres obituros dixerunt, cum ſe neque Romanis dedere vellent, neque repugnare poſſent: ſed ante urbem diſperſi quos transfugere volentes deprehendebant, jugulabant: neque ullus urbis erat locus, qui non fame aut ſeditione peremptos haberet. Tyrannos una ſpes reliqua ſubterraneorum meatuum fovebat: quo ſi confugiſſent, ſe non indagatum iri ſtultra opinione putabant. Nam cum Romani caſtra moverent, progredi atque aufugere auſi, neque Deum neque Romanos latere poterant, & inter ſe de rapinis bellum gerebant. Cæſar vero, cum urbs ſuperior in præcipiti ſita loco, ſine aggeribus capi non poſſet, copiis opus diſtribuit.

Titus imperator ſalutatur.

Edit. Pariſ. pag. 304.

XXVI. Iis diebus Idumæorum principes v. legatis ad Titum miſſis, ſupplices pacem petierunt: qui etiam tyrannos, Idumæis avulſis, pertinaciam abjecturos ſperans, incolumitatem illis promiſit. At Simon eorum conſilio cognito, v. legatos ſtatim occidit, duces in carcerem compingit, Idumæos obſer-

A τείχους, Αἰ Αἰ πάλιν τῇ πόλει, καὶ πῇ σαῷ, καὶ τῷ λαῷ, ἐκφυσίους ἐῴκει. Ὡς δὲ τελευταῖον ἀφυσήκειν, Αἰ Αἰ κἀμοί, λίθος ἐκ τῆς πετροβόλου πλήξας αὐτὸν ἔκτεινε.

κε'. Ῥωμαῖοι μὲν τῇ μὲν σφαγῶν καταπιμπλάντων εἰς τὴν πόλιν, καιομένου δὲ τοῦ ναοῦ καὶ τῇ περὶ αὐτῶν, κομίσαντες τὰς σημαίας εἰς τὸ ἱερὸν, μετὰ μεγίστων εὐφημιῶν τὸν Τίτον ἀνέφηναν Αὐτοκράτορα. Οὕτω δὲ ταῖς ἁρπαγαῖς οἱ στρατιῶται πάντες ἐχρημάτισαν, ὥστε κατὰ τὴν Συρίαν ἀφ' ἡμίσου τῆς πάλαι τιμῆς ἑκατὸν τὸ χρυσίου πιπράσκεσθαι. Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ τείχους τοῦ ναοῦ, ὡς εἴρηται, ἀναθόντες ἱερεῖς, ἐπὶ πέντε ἡμέραις προσκαρτερήσαντες καὶ λιμώξαντες, κατέβησαν, ἱκετεύοντες τυχεῖν σωτηρίας. Ὁ δὲ Τίτος καὶ τὸν τῆς συγγνώμης καιρὸν παρελθεῖν ἔφασκε, καὶ τὸν ναὸν οἰκουμενικὸν καὶ τοὺς ἱερεῖς συναπολέσθαι αὐτῷ δεῖν εἰπών, κολασθῆναι τοὺς ἄνδρας ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ περὶ τοὺς τυράννους ἀθρόαι μὴ ἰσχύοντες, προσκαλοῦνται Τίτον εἰς λόγους. Καὶ ὃς ἦκε, καὶ τὴν ἀπόνοιαν αὐτοῖς ἐξονειδίσας, καὶ ῥίψασι τὰ ὅπλα, καὶ παραδοῦσι τὰ σώματα, χαρίζεσθαι τὴν ζωὴν ἐπηγγείλατο. Καὶ οἱ λῃσταὶ δεξιὰν μὲν μὴ δώσεσθαι παρ' αὐτοῦ λαβεῖν ἔφασαν, ὀμωμοκότες μηδέποτε τοῦτο ποιήσειν. Ἐξιόντων δὲ γυναικῶν καὶ τέκνων, καταλείψειν τὴν πόλιν αὐτῷ. Ἠγανάκτησε πρὸς ταῦτα ὁ Τίτος καὶ μήτε αὐτομολῶν ἔτι τινὰ σῴων ἐκέλευσε, μή τι δεξιᾶς ἐλπίζειν τυχεῖν· φάσκων ἥδιον, μάχεσθαι δὲ καὶ σώζειν ὡς δύναιντο ἑαυτούς. Τοῖς δὲ στρατιώταις ἐπέτρεψε τὴν πόλιν καὶ ἁρπάζειν ἐκέλευσε· οἱ δὲ τὸ πῦρ ἐνέσπασαν πανταχῇ. Οἱ σφαγεῖς δὲ ἐπὶ τῷ βασιλικῷ οἰκίαν ὁρμήσαντες, εἰς ἣν δὴ ἀχυρώπτα πολλοὶ τὰς κτήσεις ἀπέθεντο, τούς τε Ῥωμαίους ἀπ' αὐτῆς τρέπονται καὶ τὰ συνηθροισμένα αὐτόθι πᾶν φονεύσαντες, εἰς ὀκτακισχιλίους καὶ τετρακοσίους ἀριθμουμένους, τὰ χρήματα διήρπασαν. Τῇ δ' ἑξῆς Ῥωμαῖοι ξύλα μέχρι τῆς λῃστῶν ἐκ τῆς κάτω πόλεως, τὰ μέχρι τοῦ Σιλωὰμ πάντα ἐνέφρηναν. Καιομένῳ δὲ τῷ πόλιν ὁρῶντες οἱ σφαγεῖς, ἱλαραῖς τοῖς προσώποις ἐθυμοῦντο καὶ πλουτεῖν ἀφοσδέχεσθαι ἔλεγον. Οὔτε γὰρ παραδοῦναι ἑαυτοὺς ὑπέμενον, ὅτι πολεμίοις Ῥωμαίοις οἷοί τε ἦσαν· στενόχωροι δὲ τῇ τοῦ ἐμπροσθεν τῆς πόλεως, εἴ τινας αὐτομολεῖν ἐθέλοιτας ἔμελλον, ἀπίσχοντον· καὶ οὐδεὶς ἐν τῇ πόλει τόπος γεγύμνωτο, ἀλλ' ἅπας ἢ λιμῷ κρὸν εἶχε, ἢ φόνῳ. Ἐθαλπε δὲ τοὺς τε τυράννους καὶ τὸ σὺν αὐτοῖς λῃστρικὸν ἐλπὶς ἑκάστη τῶν ὑπονόμων, εἰς οὓς οἱ καταφύγοιεν, οὐ προσδόκων ἁλωσόμενοι. Ἀναζεξάντων δὲ τῶν Ῥωμαίων, ἐθάρρουν ἐπελθεῖν τε καὶ λυμήνασθαι· τὸ δὲ ἦν ἄρα ὄντως αὐτοῖς ὑπὸ θεοῦ, ὅτι Ῥωμαίοις λύσειν ἔμελλον. Ἦν δὲ καὶ πρὸς ἀλλήλους ἐν ταῖς ἁρπαγαῖς πόλεμος αὐτοῖς. Καίσαρ δὲ ὡς ἀμύχωτον ἦν ἔτι τὴν ἄνω πόλιν ἐλεῖν χωμάτων ἄτερ ὄσαις περιέκειντο, ἔργοις τοῖς ἐπιτηδείοις διανέμει.

κς'. Κατὰ ταύτας δὴ τὰς ἡμέρας οἱ τῶν Ἰδουμαίων ἡγεμόνες πέμψαντες ἄνδρας πέντε πρὸς Τίτον, ἱκετεύειν δοῦναι αὐτοῖς δεξιάν. Ὁ δὲ καὶ τοὺς τυράννους ἐκέλευσεν ἐλπίσας ἐκπαραδώσειν τῶν Ἰδουμαίων, καταυδίας τὴν στρατιὰν αὐτοῖς. Καὶ ὁ Σίμων γνοὺς τὴν γνώμην αὐτῶν, τοὺς μὲν πέντε τοὺς ἐντυχόντας τῷ Τίτῳ αὐτίκα ἀναιρεῖ, τοὺς δ' ἡγε-

μόνας συλλαβὼν ἔφρουρουν. Ἰδουμαῖος δὲ ἐκ φυλάκης A vari jubet, & mœnia præsidiis ac- LIBER VI.
ἐδέχθη, καὶ τὸ τεῖχος φρυκαῖς ἐπιμελεστέρως διελάμβανε, καὶ curationibus munit, propter transfugas. Sed quamvis multi occiderentur, plures erant qui diffugerent, atque a Romanis ob cædium satietatem & lucri spem suscipierentur. Nam solis plebeiis retentis, cæteros cum uxoribus & liberis minimo vendebant, ob mancipiorum multitudinem, & emptorum paucitatem. Eorum qui venditi sunt, multitudo infinita fuit, e plebeiis ultra x L. millia sunt conservati: Quidam Sacerdos nomine Jesu, a Ornamenta sacra tradita & omnia. pacta incolumitate, duo candelabra tradidit, mensam, crateres & phialas, ex solido auro omnia, nec non aulæa, Pontificias vestes, & B multa alia vasa. Sacri thesauri custos Phinees comprehensus, tunicas & cingula Pontificia, ac plures alias res pretiosas demonstravit. Aggeribus jam confectis, Romani machinas ad muros adduxerunt. At seditiosi partim in arcem recedebant, partim in subterraneis meatibus se abdebant, multi propugnabant. Sed muri parte abrupta, etiam tyrannis metus incessit, ut fugæ consilia agitarent. Cum enim eos quorum fidei opera pridem usi fuerant, non haberent (nam dispersi erant) & hostes in propinquo esse nuntiarentur: in faciem prolapsi, væcordiam suam deplorarunt, atque ultro e turribus descenderunt, C e quibus vi numquam, sed sola fame depelli potuissent: & in vallem Siloam confugerunt, deinde meatus subierunt. Romani mœnibus citra sanguinem potiti, deprehensos trucidabant, atque ædes incendebant: sed ante vesperam desierunt. Postridie Titus urbem ingressus, & munitiones ac turres admiratus: *Deo*, inquit, *juvante bellum gessimus*: *Deus fuit*, *qui Judæos munitionibus istis expulerit*. Cum autem urbem alibi deleret, & mœnia everteret: eas turres fortunæ suæ monimentum reliquit, qua adjutrice his potitus esset, quæ expugnari non possent. Toctius belli tempore virorum capta sunt D ad nonagiuta septem millia, totius obsidionis tempore undecies centena hominum millia perierunt: quorum major pars ejusdem gentis, sed non ejusdem nationis fuit. Nam e tota provincia ad festum Azymorum congressos, bellum subito oppresserat, & viris plenam urbem circumvallarat. Romani cum ex manifestis alios sustulissent, alios cepissent, in cavernis delitescentes indagabant, perrupeoque solo obvios quosque trucidarunt. Sed & ibi cadaverum ultra duo millia sunt reperta: ac subeuntibus tetet occurrit fetor, ut multi recederent, sed alii pra avaritia intrabant, mortuorum cumulos calcantes. Nam in iis cavernis multa ornamenta reperiebantur: multi etiam educebantur & dimittebantur, quos tyranni captivos tenuerant. Ex iis patriæ pestibus, Joannes cum sicariis in cavernis esuriens, pacem a Romanis supplex petiit. Simon postea comprehensus

Seditiosi munitiones deserunt. *Edit. Paris. pag.* 305.

Titus Deo victoriam fert acceptam.

Numerus Judæorum qui perierunt.

Simonis & Joannis interitus.

LIBER VI.

est, Tito Cæsarea Philippi degente. Nam cum Hierosolyma obsiderentur, atque urbem Romani intrassent, in superiore ejus parte degens Simon, assumptis amicorum inclmis, unaque lapicidis & ferramentis idoneis, in quamdam cavernam se demisit, & vetera fossa perambulata, terram excavavit, ut cuniculis longe promotis tuto loco emergeret. Sed paulum progressis metallicis, commeatu destitutus, candida indutus tunica, & chlamide purpurea infibulatus, eo in loco e terra emersit, ubi templum dudum fuerat. Quem qui viderunt, primum stupore correpti sunt: deinde propius accesserunt, interrogantes quis esset? Simon cum ducem vocari jussisset, Terentius Rufus (hunc enim Titus exercitui præfecerat) accersitus, Simonem, audito ejus sermone, in vincula conjectum, Titi jussu ad triumphum asservavit: in quo, laqueo enectus est, per id forum tractus, ubi de maleficis supplicium sumitur. Hic fuit exitus Simonis Gioræ. Joannes vero, altera Judæorum furia, ad perpetuum carcerem est damnatus. Captivorum multitudo partim ad Ægyptia metalla missa est, partim in spectaculis urbium interfecta, seu cum feris, seu inter se se dimicando. Simonis ex terra emersio in causa fuit, ut cæterorum etiam seditiosorum magna turba in meatibus inveniretur: unde etiam templi fundamenta sunt suffossa.

Edit Paris. pag. 306.

Captivi Judæi ut tractati sint.

XXVII. Neque vero Hierosolymitani dumtaxat Judæi discrimina subierunt, sed aliarum quoque urbium incolæ: quæ difficile fuerit recensere omnia, unum tamen exponendum est quomodo cum Antiochenis Judæis actum fuerit. Nam multum Judaicæ gentis per totum orbem terrarum est dispersum: sæpe capta est, & ubique dissipata, ut jam exposuimus: maxima tamen pars Syriæ propter vicinitatem est immixta: & Antiochia cum ob urbis amplitudinem; tum propter liberam ibi habitandi facultatem, ab Antiochi successoribus impetratam, plures Judæos inquilinos habuit, quam aliæ civitates. Nam Antiochus Epiphanes Hierosolyma vastavit, & templum spoliavit. Qui autem secuti sunt Reges, eis concesserunt, ut ex æquo cum Græcis participes urbis essent. Itaque in magnam multitudinem excreverunt, multis subinde Græcis ad suam religionem perductis. Cæterum quo tempore bellum Hierosolymitanum erupit, & Vespasianus in Syria appulit, omnibus Judæorum odio flagrantibus, tunc Judæus quidam Antiochus, Judæorum Antiochenorum principis filius, in concionem Antiochenorum progressus, & patrem & cæteros Judæos accusavit, eos de incendenda tota urbe deliberasse: & peregrinos quosdam Judæos, ut ejus consilii conscios, tradidit. Plebs Antiochena traditos Judæos

Antiochenorum Judæorum fraus.

Antiochus Judæus, Judæorum hostis.

A μαίων ἔτος γενομένων τῆς πόλεως ὁ Σίμων τὰς πίστεις παραλαβὼν τῶν φίλων, ἐς σὺν αὐτοῖς λιθοτόμους, ἢ πρὸς τῷ ἐργασίαν ἐπιτήδειον τόπους εἴδησε, εἴς τινα σπήλαιον ὑπορύξας σὺν ἑκείνοις καθίζει αὐτὸν, ἢ τὸ παλαιὸν ὄρυγμα διελθὼν, ἐς γῆν ὑπερύφδε, ἵνα προϊόντες ἐν ἀσφαλείᾳ ποιήσωνται τὴν ἀνάδυσιν. Ὀλίγον μέν τι τοῦ μεταλλεύειν προχωρήσαντες, ἢ τροφὴν αὐτοῖς ἐπιλείπει. Τότε δὲ λαμπὰς ἐνδύεται χιονίσκης, ἢ χλαμύδα πορφυρᾶν ἐμπερονᾶται, ἀνέδυ τῆς γῆς κατ' ἐκεῖνον τὸν τόπον, ἐν ᾧ πρόσθεν τὸ ἱερὸν ἦν. Πρῶτον μὲν οὖν θάμβος τοῖς ἰδοῦσι προσίπεσε. Εἶτα δ' ἐγγυτέρω προσιόντες, ὅς τις εἴη ἠρώτων; Σίμωνα δὲ καλεῖν ἐφ' Ἄρχοντα σφῶν προσέταττε, ἢ ἦκε κληθεὶς Τερέντιος Ῥοῦφος, ὃς ἄρχων τῆς στρατιᾶς κατελέλειπτο· ᾧ γνωρίσας ὅς τις ἦν ὁ Σίμων, συνελήφθη, ἢ δεθεὶς ἐφυλάττετο. Τῷ δέ γε Τίτῳ ἡ σύλληψις αὐτοῦ ἐδηλώθη, ἢ ὁ μὲν εἰς τὸν θρίαμβον ἐτηρεῖτο, καθ' ὃν καιρὸν ἀνῃρέθη ἀγχόνῃ, συρεὶς ἐν τῷ τῷ ἐπὶ Ῥώμῃ ἀγορᾷ, ὅπου κτείνει Ῥωμαῖοι εἰθίσαι τοὺς ἐπὶ κακουργίᾳ ἁλισκομένους. Τοῦτο μὲν οὖν γέγονε πέρας τῷ τῶν Γιώρα Σίμωνι. Ἰωάννης δὲ, ἡ λοιπὴ τῶν Ἰουδαίων ἐφορὰ, δεσμὰ καταχεῖθι δέδωκεν. Τὸ δὲ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος τὸ μὲν εἰς τὰ κατ' Αἴγυπτον ἔργα ἐτάλη, τὸ δὲ ἐν ταῖς κατὰ πόλεις πομπείαις θεωρίαις ἐφθάρη, ἢ θηριομαχίαις ἐκδιδόμενον, ἢ ἀλληλοκτονούμενον. Ἡ δὲ τῶν Σίμωνος γῆθεν ἀνάδυσις, πολὺ καὶ τῶν ἄλλων στασιωτῶν πλῆθος ἐλέγχεσθαι κατὰ τοὺς ὑπονόμους ἐποίησεν, ὡς ἐντεῦθεν, καὶ τὰ τῶν ναῶν ἀνορυχθῆναι θεμέλια.

κζ'. Οὐ μόνον δὲ τοῖς ἐν Ἱεροσολύμοις Ἰουδαίοις ἐπλήγη κίνδυνος, ἀλλὰ ἓ τοῖς ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι. Πάντα δὲ διηγήσασθαι δύσεργον· τὰ δὲ ἐπ' Ἀντιοχείας τοῖς ἐκείθεν οἰκήσασιν Ἰουδαίοις συμβεβηκότα, διηγητέον. Πολὺ μὲν γὰρ ἀνὰ πᾶσαν ἡ οἰκουμένη τὸ Ἰουδαίων ἔθνος κατέσπαρται, πολλαχοῦ αἰχμαλωτιθὲν, ὡς ἤδη ἐίρηται, ἢ σκεδασθὲν πανταχῆ· πλεῖστον δὲ τῇ Συρίᾳ ἐγκατεμίμικται καὶ τῷ γειτνιάσαι, μᾶλλον δὲ ἓ ἄλλων πασῶν πόλεων Ἀντιόχεια κατοίκως Ἰουδαίως ἐκέκτητο, ἔκ τε τὸ τῆς πόλεως μέγεθος, ἢ ὅτι ἀδεῶς ἡ κατοίκησιν ἐν αὐτῇ παρείχον αὐτοῖς οἱ μετ' Ἀντίοχον Βασιλεῖς. Ὁ μὲν γὰρ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος τὰ τε Ἱεροσόλυμα ἐξεπόρθησε, καὶ ἓ ναὸν ἐσύλησεν. Οἱ δὲ μετ' αὐτὸν Βασιλεῖς ἐξίσου τοῖς Ἕλλησι μετέχειν ἓ πόλεως αὐτοῖς συνεχώρησαν. Διὸ ἢ εἰς πλῆθος ἐπίδοσιν, πολὺ πλῆθος Ἑλλήνων προσαγόμενοι τῇ θρησκείᾳ. Καθ' ὃν δὲ καιρὸν ὁ πρὸς Ἱεροσολύμοις πόλεμος ἐξερράγη, ἢ εἰς τὸν Συρίαν κατέπλεύσεν Οὐεσπασιανός, τὸ δὲ μῖσος κατὰ τὸ ἔθνος παρὰ πᾶσιν ἦκμαζε, τότε δή τις Ἰουδαῖος Ἀντίοχος, υἱὸς τοῦ ἐπ' Ἀντιοχείας Ἰουδαίων τοῦ πρώτου, εἰς τὸν δῆμον τοῦ Ἀντιοχέων παρελθών, κατηγόρει μὲν τοῦ πατρὸς, κατηγόρει δὲ καὶ τῶν λοιπῶν Ἰουδαίων, ὅτι κατασφῶσι ἓ πόλιν ἀπασαν ἐβουλεύσαντο, ἢ παραδόσ ξένους Ἰουδαίους τινὰς ὡς τοῦ βουλεύματος κοινωνούς. Τὸ δὲ τοῦ Ἀντιοχέων δημοτικὸν τοὺς μὲν παραδοθέντας αὐτίκα κατέκαυσεν, κατὰ δὲ τοῦ αὐθιγενῶν Ἰουδαίων ὥρμησε καὶκείνους τιμωρησόμενος. Ὁ δὲ τοῦ ἐμφύλου κατήγορος Ἀντίοχος, λιτοῦσαν τὴν πατρίου λίφιν θρησκείας, ἔθυσεν ὡς νόμος τοῖς

Ἕλλην, παρῆνει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους ποιεῖν ὁμοίως βιά- A
ζεσθαι· ἐπαιδεύοντο γὰρ οἱ ἐπιβουλεύσαντας, τῷ μὴ τὰ πατρῷα θρησκεύειν ἀπομανθάνειν. Χρωμένων δὲ τῇ πείρᾳ τῶν Ἀντιοχέων, ὀλίγοι μὲν ὑπέκυψαν, οἱ δὲ μὴ ἐθελήσαντες ἀναχώμενοι διεφθάρησαν. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ Ἀντίοχος καὶ στρατιώτας παρὰ τῶν Ῥωμαίων ἐπιμάχους λαβὼν, χαλεπὸς ἦν τοῖς ὁμοφύλοις, ἄρχειν ἢ ἐβδόμαν ἐκ ἐπιτρέπων· ὅπερ τε ἐν ἀναγκαίῳ ἔθετο ἰσχυρὰν, ὡς μὴ μόνον ἐπ' Ἀντιοχείας ἢ Συρίας ἅπαξ ἄργίαν καταλελύσθαι, ἀλλὰ κἂν ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐπί τινα χρόνον τοῦτο ἐπιτραπῆναι. Οὐ ταῦτα δὲ μόνα τοῖς ἐν Ἀντιοχείᾳ συμβέβηκε Ἰουδαίοις, ἀλλὰ καὶ δευτέρα προσεγένετο συμφορά. Σανίβα μὲν γὰρ καταφρονῶσι ἢ B
τῆς πόλεως τετράγωνον ἀγορὰν, ἀρχεῖά τε καὶ χαρτοφυλάκια. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ τοῖς Ἰουδαίοις προσῆπτε τὸν ἐμπρησμὸν, καὶ τῆς Ἀντιοχέων ὑποπτους ἔχοντας ἤδη αὐτοὺς, πρόθυμοι κατ' αὐτῶν, καὶ ὥσπερ ἐμμανεῖς, πρὸς τοὺς ἐγκεκλημένους ἅπαντες ἤρμηντο. Μόλις δ' αὐτοὺς κατέσχον τινὲς, συμβουλεύσαντες, Τίτῳ ἢ ὑπόθεσιν ἀναθεῖναι. Ἐν τῷ μέσῳ δέ τινες ποιήσαντες ἐπιμελῆ τὸ πράγματος ζήτησιν, εὗρον τὸ μὲν τῶν Ἰουδαίων γένος ἀναίτιον, πονηρὸν δ' ἀνθρώπων τὸ ἔργον τολμήσαντας διὰ χρεῶν ἀνάγκας· οἰκοῦντας, εἰ τῶν ἀγορῶν καὶ τὰ δημόσια γράμματα ἐμπρήσειαν, ἔξειν ἀπαλλαγὴν τῆς εἰσπράξεως. Ἐν πᾶσι δὴ καὶ ὁ Τίτος ἀφικνεῖτο C
εἰς Ἀντιόχειαν, καὶ ὁ τῶν Ἀντιοχέων δῆμος προῦπεμπεν αὐτὸν, καὶ ἐφῆμει· ταῖς δ' ἐφημίαις συνῆρε καὶ δέησιν, ἐκβαλεῖν ἐξῆσαι τοὺς Ἰουδαίους τῆς πόλεως. Ὁ δὲ τότε μὲν λεγομένων ἠνύχει καταπλέων, παρῆει. Τέταρτον δ' αὖθις σφόδρα λιπαρῶς ἐγκειμένων μὲν Ἀντιοχέων, ἐξελαθῆναι τοὺς Ἰουδαίους τῆς πόλεως, Ἀλλ' ἔγε πατρεῖς αὐτῶν, ἔφη, εἰς ὃν ἀναχωρεῖν αὐτοὺς ἐχρῆν, ἀπῆρται, καὶ δέξαιτ' ἂν αὐτοὺς ἐδεῖ ἔτι τόπος. Ἀποτυχόντες οὖν τῆς αἰτήσεως τούτης, ἐπὶ δευτέραν ἐτράποντο, καὶ τὰς χαλκᾶς ἐξῆσαι δέλτους ἀναιρεθῆναι, αἷς τὰ δίκαια τῶν Ἰουδαίων ἐγέγραπτο. Ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τοῦτο Τίτος ἐπείσθη. Πάντα δὲ τοῖς ἐπ' Ἀντιοχείας Ἰουδαίοις εἴασεν, ὡς πρότερον εἶχον αὐτά. Αὐτὸς δ' εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπιὼν, καὶ κατὰ τὴν πορείαν τὰ Ἱεροσόλυμα διασάμενος, ὑπέστη τὸν τῆς πόλεως ὄλεθρον, ἐπαρώμενος τοῖς αἰτίοις τῆς ἀποστάσεως, ὡς αἰτίοις τῆς τῆ πόλεως ἐρημώσεως, πόλεως ἀρχαίας τε καὶ εὐδαίμονος. Εὑρίσκοντο δ' ἔτι καὶ τοῖς ἐρευνῶσιν αὐτοῖς, μέρη τῶν βαθυπάκτων πλούτου αὐτῶν. Πολλὰ μὲν γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι ἀνέσκαπτον, τὰ πλείω δὲ οἱ αἰχμάλωτοι ὑπεδείκνυον, ἅτερ οἱ κεκτημένοι πρὸς τοὺς ἀέλλους τῶν πολέμου ῥοπὰς κατὰ γῆς ἐθησαύριζον.

κδ'. Τίτος δ' ἐπ' Αἴγυπτον πορεύθεις, καταπλεύσας εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ἐκεῖθεν πλεῖν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν μέλλων, τῶν αἰχμαλώτων τοὺς ἡγεμόνας Ἰωάννην καὶ Σίμωνα, καὶ ἄλλους ἀνδρας ἐπιφανεστάτους μεγέθει τε καὶ κάλλει σώματος ἐκπρεπεστάτους εἰς τὴν Ἰταλίαν αὐτίκα μάλα ἐκέλευσεν ἀγεσθαι, ἵν' ἐν τῇ θριάμβῳ πλουτίσωσι τὴν πομπήν. Μετὰ δὲ τὴν εἰς Ῥώμην τοῦ Τίτου ἄφιξιν πεμφθεὶς στρατηγὸς εἰς Ἰουδαίαν Λούκιος Βάσσος, τὸ μὲν ἐν τῇ Ἡρωδίῳ φρουρίον μετὰ τὴν καταχόντων αὐτὸ ἀφ-

statim exuſſit, ad indigenas quoque Judæos puniendos concitata. Sed Antiochus popularium ſuorum accuſator, ſe patriam religionem reliquiſſe profeſſus, [illegible] Græco immolavit: & populum hortatus eſt, ut cæteros etiam idem facere cogeret. Nam ita inſidiatores deprehenſum iri, ſi religionem ſuam ejerare nollent. Ejus rei cum Antiocheni periculum feciſſent, pauci ceſſerunt: qui Græcum ritum repudiarunt, interfecti ſunt. Idem Antiochus militibus etiam a Romano præſide acceptis, ſævum ſe popularibus ſuis præbuit, otium diei ſeptimi eos agere non paſſus: eoque neceſſitatis redegit, ut ſabbati ignavia, non Antiochiæ dumtaxat, ſed in aliis quoque urbibus ad tempus abrogaretur. Neque vero hæc dumtaxat Antiochenis Judæis acciderunt, ſed & alia calamitas acceſſit. Accidit ut quadratum urbis forum, prætoria & tablina cremarentur: cujus incendii idem Antiochus Judæos criminabatur: & Antiochenos jam ante male ſuſpicantes, contra eos concitavit, ut furioſorum inſtar omnes contra accuſatos ruerent, & ægre a quibuſdam reprimerentur, ſuadentibus ut cauſam eam Tito diſceptandam reſervarent. Interea quidam re diligenter inquiſita, gentem Judaicam inſontem reperere: & ejus facinoris auctores eſſe homines improbos ob æris alieni neceſſitatem, ratos, ſi curias & publica tablina incendiſſent, fore neminem a quo appellarentur. Interea Titum Antiochiam proficiſcentem, populus Antiochenus obviam egreſſus, lætis ominibus excipit, mixtis precibus de Judæis urbe pellendis. Is vero tum ea verba placide diſſimulans præteribat. Deinde rurſus Antiochenis idem acriter flagitantibus: *At*, inquit, *patria eorum, quo revertendum illis eſſet, everſa eſt, neque ullus locus eſt quo recipiantur.* Hac poſtulatione fruſtrati, ad aliam convertuntur, petentes ut æreæ tabulæ, quibus jura Judaica inſcripta erant, tollerentur. Sed ne id quidem Titus conceſſit, Judæos Antiochenos omnia quæ prius habuerant, tenere paſſus. Inde Alexandriam profecturus, cum Hieroſolyma præteriret, miſeratus eſt urbis excidium, & defectionis auctores deteſtatus, ut excidii quoque urbis antiquæ & felicis auctores, in cujus ruinis etiam partes ingentis opulentiæ reperiebantur: Romanis multa effodientibus, captivis plura demonſtrantibus, quæ poſſeſſores ob incertos belli caſus terræ mandarant.

XXVIII. Titus ex Ægypto & Alexandria in Italiam navigaturus, captivorum duces Joannem & Simonem, atque alios ſeptingentos viros proceritate & elegantia corporum præſtantes, ſtatim in Italiam duci juſſit, ad explendam triumphi pompam. Tito Romam reverſo, Lucius Baſſus Prætor in Judæam miſſus, caſtello Herodio deditione capto, omnes ejus provinciæ copias contra Macharun-

LIBER VI. *Edit. Pariſ.* *pag.* 307.

pag. 308.

L. Baſſus Judææ Prætor. Herodii caſtelli deditio. Macharuntis expugnatio.

αὐτῶ διομένων (ἰῶ γὸ ἐκ μεγάλης ϗ σφόδρα πολυανθρώπου συγγενείας) εἰς οἶκτον ἐτίθεντο. Καὶ τελευτῶντες, ἐπὶ τῶ φρουρίω παράδοσιν ἐπηγγέλοντο, ἵνα ἀδεῶς ἀπαλλάττοιντο, τὸν Ελεάζαρ λαβόντες. Δεξαμένου δ' τὸ στρατηγοῦ πύργα, οἱ ἐκ τῆ κάτω πόλεως ἐπὶ γινομένω ἰδίᾳ τοῖς Ιουδαίοις πυθόμενοι σύμβασιν, ὑποδράναι κἀκεῖνοι ἐβουλεύσαντο. Καὶ τὰς πύλας αὐτῶ ἀνοίξαντες, παρὰ τὸν ἐπ' ὁμολογίαν πεποιημένην φόβον ἐπὶ Βάσσον ἐπὶ μείωσις. Οἱ μὲν ὄντως ἐκ ὀπίσω ἐρρωμενέστατοι ἐφάνησαν διεκπεσεῖν, ἐπ' ἔνδον καταληφθέντων ἀνδρῶν μὲν ἀπολέσθησαν ἐπὶ χιλίοις ἑπτακόσιοι, γυναῖκες δὲ ϗ παῖδες ἠνδραποδίσθησαν. Τὰς δ' πρὸς τὰς παραδόσεις τὸ φρούριον ὁμολογίας φυλάξαντος ὁ Βάσσος, αὐτός τε ἀφῆκε, ϗ τὸν Ελεάζαρ ἀπέδωκε. Ταῦτα διαπραξάμενος, ἐπεῖχετο ἐπὶ τὸ λειπόμενον Ἰαρδίου δρυμόν. πολλοὶ γὰρ πρὸς αὐτὸ ἔναυσαν τὸν ϗ τὰς πολιορκίας πρότερον ἀποδράντων. Ελθὼν οὖν ἐπὶ τὸν τόπον, κυκλῶ αὐτὸν τοῖς ἱππεῦσιν ἅπασιν, τοὺς δὲ πεζοὺς δένδροτομεῖν ϗ ὕλην ἐκέλευσεν. Οἱ δ' ἐκεῖ προσπεφυγότες Ιουδαῖοι ἀθρόοι μὴ βοῆς ἀξιωτὶ, ἐπέπιπτον τοῖς κυκλωσαμένοις αὐτούς. Ως δ' καρτερῶς αὐτὸς ἐκεῖνοι ἐδέχοντο, χρόνος μὲν ὁ βραχὺς τῆ μάχη ἐτρίβη· πόλος δὲ αὐτῆ οὐκ ὁμοίως τοῖς ἑαυτίοις ἀπέβη μέρεσι. Ρωμαίων μὲν γὰ ἔπεσον δώδεκα, ὀλίγοι δ' ἐτρώθησαν. Τῶν δὲ Ιουδαίων ἐκ τῆς μάχης ταύτης οὐδεὶς διέφυγεν· ἀλόντες δ' ϗ τετρακισχιλίων οὐκ ἔντος, πάντες ἀπέθανον. Βάσσος μέντοι, ϗ Λιβέριος Μάξιμος, ὃς ἐπὶ ἐπίτροπος, πᾶσαν τὴ γῆν ἀποδόσθαι τῶ Ιουδαίων παρὰ Καίσαρος ἐκελεύσθησαν· ὀκτακοσίοις δ' μόνοις ἀπὸ τῆς στρατείας ἐξαιρεμένοις χαλκοῦν ἔδοσαν εἰς κατοίκησιν, ὃ καλεῖ μὲν Εμαὺς· ἀπέχει δὲ τῶν Ιεροσολύμων σταδίους τετρακοσίους. Φόρον δὲ τοῖς ὀπουδήποτε ὄντες Ιουδαίοις ἐπέταξε, δύο δραχμὰς ἕκαστον ἐτησίως εἰσφέρειν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ὥσπερ πρότερον εἰς τὸν ἐν Ιεροσολύμοις ναὸν συνετέλουν.

κϑ'. Βάσσου δὲ τελευτήσαντος, Φλάβιος Σίλβας ἦρξε· ὃς ἐπὶ Μασάδαν τὸ φρούριον ἐστράτευσε, μόνον ἔτι τῶν ἀφεστώτων περιλειφθέν· κατεῖχον δὲ τὸ Σικάριοι. ὧν προειστήκει δυνατὸς ἀνὴρ Ελεάζαρ, ἀπόγονος Ιούδα, τὸν πείσαντος πολλοὺς Ιουδαίων μὴ πείθεσθαι τοῖς ἀπογραφῆς ἐπὶ Κυρηνίου. Καὶ ϗ μὲν χώρας κύκλῳ ἐκράτει, τὸ δ' φρούριον τείχει περιεχύλωσε, ϗ εἰς φυγὴν ἔξοδον τοῖς ἔνδον ἀπορραγής. Εἶτα πρὸς πολιορκίαν ἐξῆπτο, ϗ χῶμα χώσας ἔνθα δυνατὸν ἦν (ἐπὶ πέτρας γὰ ὑψηλῆς τὸ φρούριον ᾠκοδόμητο, φάραγξι βάθος ἐχούσαις ἄπειρον ἐστερεωμένον) ἐπήγαγε τὴν ἑλέπολιν, ϗ διέρρηξε μέρος τῆ τείχους. Ωρθη δ' ἕτερον ἔσω ὑπὸ τῶ Σικαρίων ἀντοικοδομηθὲν, τοιοῦτον οἷον μηδὲ ταῖς ἐμβολαῖς ἔξειν μεῖζον τῶν ἑλεπόλεων. Ἐκ ξύλων γὰρ ἦν, δύο τείχους παραλλήλους ἐχόντων, ὧν μέσον συνεφόρουν τὸν χοῦν. Αἱ γοῦν τῶν μηχανημάτων ἐμβολαὶ οὐ μόνον οὐ διέρρηγνυν τοῦτο, ἀλλὰ ϗ σφοδρότερον τῆ σάλῳ συνιζάνον ἐργάζοντο· διὸ τοῖς στρατιώταις ὁ Σίλβας λαμπάδας καιομένας ἀκοντίζειν ἀθρόους παρεκελεύσατο. Τὸ δὲ πεποιημένον ἐκ ξύλων τοῦ πυρὸς ἀντελάβετο, ϗ φλόγα πολλὴν ἀνῆκε. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον πνέων βορρᾶς ἄνεμος εἰς τοὺς Ρωμαίους τὴν φλόγα ἐπέλαυνε, ϗ μικροῦ τῶν μηχανημάτων ἐ-

viribus & fortunæ cederent. Illi & Eleazari verbis fracti, & multorum pro eo deprecantium precibus (erat enim ex magna & populosa familia) adducti, ad commiserationem deflexerunt: missisque legatis castelli deditionem promiserunt, si accepto Eleazaro salvis discedere liceret. Quam conditionem ubi dux acceperat, qui inferiorem urbem tenebant, audita Judæorum privata pactione, fugam noctu capessere statuerunt: & cum portas aperuissent, ab iis qui cum Basso pepigerant, proditi sunt, ac fortissimi quique evaserunt: intus vero deprehensi ad mille DCC. sunt occisi, mulieres & pueri sub corona venierunt. Dediticiis vero Bassus fidem servavit, ipsis dimissis, & Eleazaro reddito. His confectis, ad Jardium saltum properavit, quo multi ex prioribus obsidionibus elapsi se contulerant. Eum igitur locum equitibus undique circumdat, pedites arbores succidere jubet. Judæi vero qui illo confugerant, conferti cum clamore in Romanos irruerunt: a quibus cum fortiter excepti essent, non parum temporis in pugna tractum est, sed eventus ejus adversis partibus non ex æquo respondit. Nam ex Romanis duodecim cecidérunt, pauci vulnerati sunt, Judæorum nullus evasit: & cum non infra tria millia capta essent, omnes perierunt. Bassus & Liberius Maximus procurator, a Cæsare omnem Judæorum terram vendere jussi sunt: octingentis duntaxat emeritis Emmauntem castellum, triginta stadia Hierosolymis dissitum, Incolendum tradidit. Et Judæos ubicumque degentes, quotannis binas quemque drachmas in Capitolium inferre jussit, quemadmodum prius in templum Hierosolymitanum conferre consuevissent

Jardii saltus expugnatio. *Edit. Paris. pag. 310.*

Judæa vendita.

Judæorum tributum.

XXIX. Basso defuncto, Flavius Sylva provincia suscepta, Masadam castellum, solum adhuc ex iis quæ defecerant, reliquum, obsidere instituit. Tenebatur autem a Sicarlis, quibus vir potens præerat Eleazarus, ex Judæ posteritate, qui sub Cyrenio multis persuaserat, ne descriptionibus parerent: ac regione statim potitus, ipsum castellum muro circumdedit, ad fugam intercludendam. Deinde ad oppugnationem conversus, & qua poterat aggere excitato (castellum enim in alto saxo erat extructum, vallibus infinitæ profunditatis coronatum) machinis adductis muri partem perfregit. Sed alium Sicarii intus extruxerant, qui ictibus arietum cessurus non esset. constabat enim ex lignis duplici serie inter se connexis, in quorum medium terram ingerebant. Quem cum machinarum ictus non modo non perrumperent, sed ex concussione, illa desidente materia, firmiorem redderent: Sylva milites hortatus est, ut crebras faces ardentes jacularentur. Tum murus ligneus igne concepto, magnam flammam edidit, quam Boreas spirans principio superne ad Romanos devolvebat, adeo ut machinas propemo-

Masadæ castelli expugnatio.

LIBER VI. dum incenderet. Deinde vehemens Auster contra exortus, eamdem ad murum rejecit. Quo penitus consumpto, cum Romani postridie hostes aggressuri essent, Eleazarus militibus suis persuasit, ut quisque uxoribus & liberis suis interfectis, ipsi quoque sibi manus afferret. Eo consilio probato, simul uxores salutarunt, & liberos amplexi sunt, osculis eorum cum fletu inhærentes, simul charissimos suos suis manibus tamquam alieni peremerunt. Deinde opes universas congestas in ignem conjecerunt, & decem viris sorte delectis a quibus omnes mactarentur, quisque super charissimis suis occubuit. Deinde unus cui LI sorte evenerat, novem sociis interfectis, substratisque angulis omnibus, ne quis forte vivus relictus esset, ut intellexit omnes occisos esse, regiam incendit: & adacto per totum corpus ense, prope suos occidit. Quamvis autem putaret, neminem virentem relictum esse: tamen anus quædam, & meretricula, & quinque pueri in cavernis abditi, eos latuerant. Interfectorum cum mulieribus & pueris fuere CCLX. Romani cum mane impetum in castellum facerent, nec ullum hostem cernerent, intus autem tranquilla essent omnia, & ignis arderet: animi dubii, tandem clamorem sustulerunt, ut aliquem elicerent. Quo clamore mulierculæ e cavernis excitæ, Romanis quid actum esset exposuerunt. Neque vero illi crediderant, donec regiam ingressi, visis interfectis, generosam virorum indolem, & mortis contemptum sunt admirati. Ac ad hunc modum expugnata est Masada. Accidit autem ut Alexandriæ quoque in Ægypto multi Judæi cæderentur. Nam factio Sicariorum eo profuga, multis hospitum suorum persuaserat, ut se in libertatem asserent. Si qui vero ex Judæis haud ignobilius refragarentur, illis occisis, cæteros ad defectionem hortabantur. Principes vero senatus, Judæis ad concionem vocatis, Sicariorum desperationem arguebant: & populum hortabantur, ut exitium ab illis imminens caverent, seque Romanis dederent. Paruit multitudo, & in Sicarios impetu facto ad DC. eorum comprehendit. Qui vero tum effugerant, non multo post capti, reductique sunt: & cum omnis generis tormentis excruciarentur, a nullo extorqueri potuit, ut Cæsarem dominum agnoscerent, sed omnes animos necessitate superiores conservarunt. In primis tamen puerorum ætas spectatores obstupefecit. Nam ne ab illorum quidem ullo exprimi potuit, ut Cæsarem dominum appellarent. Sicariorum desperationis contagium etiam Cyrenem invasit. Nam cum Jonathas, vir improbissimus, artetextor, eo evasisset, aliquot pauperes sibi concillatos in desertum eduxit, prodigia & signa editurum pollicitus. Eam rem Cyrenensium Judæorum proceres, Ca-

Edit. Paris. pag. 313.

Alexandrinorum Judæorum cædes.

pag. 313.

Cyrenensium Judæorum cædes.

Λ ψατο ἀν. Επειτα νύκτος ἀντιπνεύσας πελὺς τῷ τείχει ταύτην προσέβαλε, καὶ ἅπαν ἔδη καπέλειπτο. Ἐπὶ τούτοις οἱ μὲν Ῥωμαῖοι καὶ ἐπιοῦσαν τοῖς πολεμίοις ἐπιχειρεῖν ἔμελλον. Ελεάζαρ δὲ τοῖς ἐν τῷ φρουρίῳ ξυλλεχθεὶς, ἔπεισε πάντας, τάς τε γυναῖκας ἑαυτῷ καὶ τὰ τέκνα ἀγρηκότας, ἐκείνοις, ἐπαπολωλεῖν ἔκασον. Καὶ δὴ τόπε δόξαντος, ὁμοῦ τε τὰς γυναῖκας ἠσπάζοντο, καὶ τὰ τέκνα προσκυνοῦντα, τοῖς φιλήμασιν ἐμφυόμενοι καὶ δακρύοντες, καὶ διεχειρίζοντο τὰ φίλτατα ταῖς χερσὶν, ὡς μή τι σφίσι προσέκοπτα. Εἶτα τῷ κοινῷ κήδει ἅπασαν σωρεύσαντες, πῦρ ἐνέβαλον εἰς αὐτὴν. Κλήρῳ δ' ἑλόμενοι δέκα τοὺς ἐσομένους σφαγεῖς ἁπάντων, ὑπ' αὐτῷ ἕκαστος ἐπὶ τοῖς φιλτάτοις ἐκτείνετο. Εἶτ' αὖθις ὁ κλήρῳ λαχὼν τὸν ἐνιαύσιον ἐξεχρημάτισε, καὶ κύκλῳ περιεθρήσας, μήπου τις ζωὸς περιλέλειπται, ὡς ἴσχυε πάντας ἀπηρημένους, πῦρ μὲν τοῖς βασιλείοις ἐνίησιν, ὅλον δὲ τὸ ξίφος ἐλάσας δι' ἑαυτοῦ πλησίον τῷ οἰκείων κατέπηξε. Καὶ οἱ μὲν ἐπθάνοσαν, ὑπειληφότες μή τινα ζῶντα καταλειφθῆναι. Ελαθε δὲ γυνὴ πρεσβύτις, καί τις ἑταίρα, καὶ πέντε παιδία τοῖς ὑπονόμοις καταπεφευγότα. Ην δὲ τὸ τῶν σφαγέντων πλῆθος, σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶ, δισχίλιοι πρὸς ἑξήκοντα. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι προσβολὴν ἔωθεν ἐποιοῦντο, βλέποντες δ' οὐδένα τῶν πολεμίων, πολλὴν δ' ἔνδον ἐρημίαν, καὶ πῦρ ἀναπτόμενον, διηπόρουν. Καὶ τέλος ἀλάλαξαν, εἴ τινα τῶν ἔνδον προσκαλέσαιντο. Τῆς δὲ βοῆς αἴσθησις τοῖς γυναίοις ἐγένετο, καὶ τῶν ὑπονόμων ἀναδῦσαι, τὰ πραχθέντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐμήνυον. Οἱ δ' ἐπίστευον. Ως δὲ τῶν Βασιλείων παρῆλθον ἔνδον, καὶ τοῖς ἀνηρημένοις ἐπέτυχον, ἐθαύμαζον ἅμα γεγανωτικῶς ἀνδρῶν, καὶ τὸ θανάτου ἀταρράγησιν. Τοιαύτη μὲν ἦν ἡ τῆς Μασάδας ἐγένετο ἅλωσις. Καὶ κατ' ἐκ Λιγύπτῳ Αλεξάνδρειαν πολλοὶ Ἰουδαίων συμβέβηκεν. Οἱ γὰρ ἐκ τῆς στάσεως τῶν Σικαρίων καταφυγόντες ἐκεῖ, πολλοὺς τῶν ξενοδοχούντων ἔπεισαν, ἐπ' ἐλευθερίας ἀνταποιεῖσθαι. Εἴ δέ τινες αὐτοῖς ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἀντέβαινον, τοὺς μὲν ἔκτεινον, τοὺς δ' ἄλλους πρὸς ἀποστασίαν προκαλοῦντο. Οἱ δὲ ἐπὶ γερουσίας πρωτεύοντες εἰς ἐκκλησίαν τοὺς Ἰουδαίους ἀθροίσαντες, ἤλεγχον τὴν τῶν Σικαρίων ἀνοσιουργίαν, καὶ φυλάξασθαι τὸ πλῆθος παρεκάλουν τὸν ἐξ αὐτῶν ὄλεθρον, παραδόναι δὲ Ῥωμαίοις ἑαυτούς. Επείθετο τοίνυν τὸ πλῆθος τοῖς λεγομένοις, καὶ πρὸς τοὺς Σικαρίους ἄξαντες, συνῆπτόν αὐτοὺς, καὶ ἑάλωσαν μὲν περὶ ἑξακοσίους. Οσοι δὲ τότε διέφυγον, ὑπ' εἰς μακρὰν συλληφθέντες ἐπανήχθησαν, καὶ πάσης αὐτοῖς ἐπενεχθείσης βασάνου, ὅπως Καίσαρα δεσπότην ὁμολογήσωσιν, οὐδεὶς ἐπείσθη, ἀλλὰ πάντες τῷ γνώμῃ ὑπερτέραν τὴν ἀνάγκην ἔφερον. Μάλιστα δ' ἡ τῶν παίδων ἡλικία τοὺς θεατὰς ἐξέπλησσε. Οὐδὲ γὰρ ἐκείνων τις ὠνείδισε, Καίσαρα δεσπότην ἐξονομάσαι. Ἤρξατο δὲ τῆς τῶν περὶ Κυρήνην πόλεων ἡ τῶν Σικαρίων νόσος. Διεπρεσῶν γὰρ εἰς αὐτὴν Ιωνάθης, πονηρότατος ἄνθρωπος, τῇ τέχνῃ ὑφάντης, τινὰς τῶν πόρων ἀνέπεισε προσέχειν αὐτῷ, καὶ προήγαγε τοὺς τὴν ἔρημον, σημεῖα δείξειν καὶ τέρατα ὑπισχνούμενον. Οἱ δὲ τῶν ἐπὶ Κυρήνης Ιουδαίων πρωτεύοντες, Κατύλλῳ τῷ τῆς Κυρήνης ἡγεμόνι ταῦτα ἀγ-

γέλλυσιν. Ὁ δὲ στρατιώτας ὑποσείλας, συνέρχει τοὺς μὲν Ἰωνάθου. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἰωνάθης τότε μὲν διέφυγεν, ὑπομελῶς δὲ ζητηθεὶς ἑάλω, καὶ ἀναχθεὶς πρὸς τὸν ἡγεμόνα, ἑαυτὸν μὲν ἐμηχανήσατο ἐκ τιμωρίας ἐξάλυξιν. τῷ Κατύλλῳ δὲ ἀφορμὰς ἀδίκων χρημάτων περιεποιήσατο. Τοὺς γὰρ πλουσιωτάτους τῶν Ἰουδαίων ἔλεγε, καταψεύδόμενος αὐτῷ, διδασκάλους αὐτὸν τῆς δρωμένων γενέσθαι. Καὶ ὁ ἡγεμὼν προθύμως εἰσεδέχετο τὰς διαβολάς. πρὸς δὲ τῇ πίστει ῥᾳδίως, καὶ τῇ ψευδεῖ κατηγορίᾳ τοὺς Σικαρίους ἐδίδασκε, καὶ πολλῶν κατεῖπον, ὑπ' ἐκείνου ἀποβαλλόμενοι. Ἐνταῦθα μὲν δὴ τότε τὰ τῶν Ἰουδαίων ἐπλάσατο πάθη, ὑπὸ Ῥωμαίων τῶν Ἱεροσολύμων τὴν πλείστων ὑποστάντων ἄλωσιν. Καὶ αὖθις ὁ Αἴλιος τῷ Ῥωμαίων κρατοῦντος Ἀδριανῷ ἐπανάστασιν Ἰουδαῖοι, καὶ οὗτοι Ῥωμαίων ἀπολέσθησαν. Ἀλλὰ καὶ τότε ἀπηνθησάν τε, καὶ ἐξετρίβησαν, πολλῶν φθαρέντων μυριάδων, ὡς λίαν περιλειφθῆναι βραχεῖς, περὶ ὧν ἐν τοῖς ἰδίοις τόποις ἱστορηθήσεται. Ῥωμαίων δὲ μνησθέντες τῆς ἰσχύος, καὶ τοῖς κράτεσι ἀναθεμένης ἀήττητον, ἀναγκαῖον πάντως εἰπεῖν καὶ διδάξαι, ἢ παραμῦθαι τοὺς ἐντυξομένους τούτῳ δὴ τῷ συγγράμματι, τίνες τε οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὅθεν τῶν ἔθνος συνέστηκε ἐξ ἀρχῆς, καὶ πόθεν τὴν κλῆσιν ἔσχε, καὶ τίσι πολιτείαις ἐχρήσατο, καὶ οἵαις τύχαις ἐνέπεσε, καὶ ὅπως ἀρξάμενοι εἰς δαιμονίας ἀκρότητα, ὡς μικροῦ κυριῶσαι τῆς οἰκουμένης ἁπάσης, καὶ τὸ κράτος τὸ πάντων χεῖρας ἀναδήσασθαι, καὶ ὅπως βασιλεύθέν ἐξ ἀρχῆς, εἰς ἀριστοκρατίαν ἔπει Δικτατωρείας καὶ Ὑπατείας μετέπεσε, καὶ εἰς Δημοκρατίαν αὖθις μετῴκισε, εἶτα εἰς μοναρχίαν ἀπαρελήλυθε. Ῥητέον μοι τοίνυν καὶ περὶ τούτων, καὶ διεκτέον, ὡς ἐνὸν, ἐπιτέμνοντι τὸ πλάτος τῆς διηγήσεως, καὶ τὴν μακρηγορίαν συνείλοντι, ἵν' ὡς εὐσύνοπτα τὰ τῆς ἱστορίας, καὶ τὴν τῆς ἐπίστης τοῦτα μνήμην μὴ δυσφύλακτα.

tyllo Præſidi nuntiarunt : qui militibus miſſis, Jonathæ conjuratos comprehendit. Ipſe Jonathas tum quidem effugit, ſed diligenti indagatione captus, & ad Præſidem perductus, id confecit, ut ipſe ſupplicium effugeret, & Catillo iniquorum emolumentorum anſas præberet : ditiſſimos enim Judæos eorum facinorum ſibi auctores extitiſſe falſo aſſerebat. Quas calumnias Præſes alacriter amplexus, præter eam credulitatem Sicarios eamdem calumniam edocebat : qui ab illo ſubornati, multos accuſarunt. Ac Judæorum calamitates tum hunc finem habuerunt, Hieroſolymis a Romanis extremum everſis. Poſt, ſub Ælio Adriano Imperatore rurſus per ſeditionem arma contra Romanos ceperunt : ſed tum quoque victi, attritique ſunt, multis millibus interfectis, perpaucis ſuperſtitibus : id quod ſuo loco referetur. Jam cum Romanorum mentionem fecerit hiſtoria, eiſque potentiam invictam tribuerit : omnino neceſſarium eſt dicere ac docere, aut admonere Lectores, qui ſint Romani, quæ gentis origo, unde nomen habeat, quibus Rerumpublicarum formis uſa, quibus caſibus jactata ſit, quibus rationibus ad ſummam felicitatem aſcenderit, ut totî fere terrarum orbi imperarit, ſuamque poteſtatem ad omnes pene propagarit : & ut principio Regibus paruerit, ac poſt ad optimatium poteſtatem, ſive Dictaturam & Conſulatum recciderit : deinde rurſus ad Democratiam devoluta, mox ad Monarchiam ſit reverſa. De his igitur etiam dicendum eſt, prolixitate narrationis, quantum fieri poteſt, in compendium contracta, vitataque verborum multitudine : ut hiſtoria & facile intelligi, & memoria teneri queat.

Judæorum cædes ſub Ælio Adriano.

LIBER VI.

LIBER SEPTIMUS.

Edit. Pariſ. pag. 313.

Ἀ. ΑΙΝΕΙΑΣ μὲν τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον πρὸς Αβορίγινας ἀφίκετο, οἳ πρώτοι τὴν χώραν ἔσχον, καθ' ἣν ἡ Ῥώμη πεπόλισται, Λατίνου τοῦ Φαύνου τότε τὴν τῶνδε ἀρχὴν ἔχοντος. καὶ προσέσχε Λαυρέντῳ καὶ τῷ Νομίκιον ποταμῷ, ἔνθα κατά τι δὴ θεοπρόπιον λέγεται παρασκευάζεσθαι ποιήσασθαι τὴν κατοίκησιν. Ὁ δὲ τὴν χώρας ἄρχων Λατῖνος ἀπεῖργε τῷ Αἰνείᾳ τὴν ἐν τῇ χώρᾳ καθίδρυσιν, καὶ συμβαλὼν ἡττᾶτο. Εἶτα δι' ὀνειράτων φανέντων ἀμφοῖν καταλλάττεται, καὶ τὴν κατοικίαν αὐτῷ παραχωρεῖ. Καὶ τὴν θυγατέρα Λαυινίαν εἰς γάμον ἐκδίδωσιν, ἔνθα πόλιν ὁ Αἰνείας οἰκοδομήσας, ὠνόμασε Λαβίνιον· ἣν χώρα Λάτιον ἐπεκλήθη, καὶ οἱ ἄνθρωποι οἱ ἐκεῖ Λατῖνοι προσηγορεύθησαν. Ῥουτῦλοι δὲ ὁμορῶντες τῇ χώρᾳ ἐκ πόλεως Ἀρδέας ὁρμώμενοι, καὶ πρόσθεν δυσμενῶς ἔχοντες πρὸς Λατίνους, καὶ τότε πόλεμον ἦραντο, ἐπαγόντος αὐτοῖς καὶ Τύρρου, ἀνδρὸς ἐπιφανοῦς, καὶ τῷ Λατίνῳ προσήκοντος, ὃς δι' ὀργὴν ἣν Λατῖνος ἐποιήσατο διὰ Λαβινίας γάμον ἐκείνῳ πρότερον ὑπ' αὐτοῦ κόρη προωμολόγητο. Μάχης δὲ γενομένης, πίπτουσιν ὅ τε Τύρρος καὶ ὁ Λατῖνος. καὶ ἦν τότε ὁ Αἰνείας κύριος, καὶ τῆς πενθερᾶς βασιλεύων. Μετὰ δέ τινα θρόνον συμμαχίας ἐκ Τυρρηνῶν οἱ Ῥουτῦλοι τυχόντες, ἐπῆλθον τῷ Αἰνείᾳ, καὶ τὸν πόλεμον ἐνίκησαν. Ἀφανὴς δὲ ὁ Αἰνείας γενόμενος (οὔτε γὰρ

Zonaræ Annales.

I. ÆNEAS poſt Trojanum bellum ad Aborigines venit, qui eam regionem, in qua Roma ſita eſt, olim tenuerunt, Latino Fauni filio regnante : & Laurenti juxta fluvium Numicium appulit, ubi ex oracuło quodam conſidere voluit. Quod ejus loci Rex Latinus prohibiturus, commiſſo prælio vincitur. Deinde per ſomnia, quæ uterque viderant, reconciliati ſunt : ac Latinus conceſſo habitandi loco, filiam Laviniam Æneæ in matrimonium collocat, de cujus nomine urbem a ſe conditam Æneas Lavinium nominat : regio Latium, populus Latini appellati. Rutuli gens finitima, urbe Ardea oriundi, ante infenſa Latinis, tum quoque bellum inculerunt, adjuvante Turno viro illuſtri, cognato Latini, cui ob Laviniæ nuptias iratus erat, ſibi prius deſponſæ. Pugna inita & Latinus & Turnus cadunt, Æneæ & victoriam & ſoceri regnum adepto. Aliquanto poſt Rutuli, aſciſcis Tyrrhenorum auxiliis, Æneam vicerunt : qui cum neque vivens neque mortuus uſquam videretur,

Æneæ res in Italia geſtæ.

LIBER VII.

a Latinis pro Deo cultus est. Hic Romanæ quoque gentis auctor perhibetur, Æneadum appellationem honorificam sibi ducentis. Æneæ in regno Latinorum Ascanius filius, Troja patrem secutus, successit. Necdum enim filium ei Lavinia pepererat, prægnans relicta. Cum Ascanium hostes obsiderent, Latini eos nocturno adorti, & obsidionem & bellum propulsarunt. Annis aliquot elapsis, abundante Lavinii multitudine, plerique eo relicto, Albam longam in loco meliore condiderunt. Ascanio defuncto, Latini Sylvium Æneæ ex Lavinia filium, in regno, Ascanii filio, propter avi Latini memoriam, prætulerunt. Sylvius Æneam creat, is deinde Latinum, Latino successit † Padys. Tiberinus, qui post regnavit, in fluvio Albula submersus est: qui fluvius Romam perfluens, & urbi ad plurimos usus opportunus atque utilissimus, ab illo Tyberis nomen accepit. E Tyberini posteris ortus est Amulius, homo superbus, seque pro Deo venditare ausus: qui cum machinis quibusdam tonitrua tonitribus fulgura fulguribus referret, ac fulmina jacularetur, subita inundatione paludis, ad quam habitabat, perlit, una cum regia demersus. Luentinus filius, ejus in bello cæsus est. Atque hæc de Lavinio & Albanis. Romani vero ortum duxerunt a Numitore & Amulio Luentini nepotibus, Æneæ posteris. Ad quos cum Albini regni successio pertineret, regnum & pecuniam dividere voluerunt. Amullius igitur regno seorsim posito, ac pecunia itidem, optione, fratri alterius uterino data, Numitor ut natu major, regnum elegit. Amulius vero pecunia accepta, comparatisque copiis, etiam regnum sibi vendicavit. Numitoris filiæ, veritus ne ex ea nati filii contra se insurgerent, cum eam Vestalem legisset, perpetua virginitate spem partus adimit. Sed post compressa a Marte, ut fabulantur, ab homine utique aliquo, & in custodiam data, ne fœtum clam ederet, gemellos magnos & elegantes peperit. Quare magis territus Amulius, infantes exponi jussit: quos minister alveo impositos, in Tyberim fluvium abjicit. Cæterum alveo in locum mollem delato, lupam ferunt infantibus mammas præbuisse, & picum martium custodem accessisse, qui eis boles in ora ingesserit. Infantes illic Faustos, Faustulus Amulii subulcus clam sublatos, uxori Laurentiæ educandos dedit: alterumque Romulum, alterum Remum appellavit. Quidam asserunt (idque probabilius, atque adeo verius est) non lupam eorum nutricem fuisse: sed Laurentiam vulgato corpore lupam vocatam, locum fabulæ dedisse.

II. Cum primum adolevit ætas, ambo animosi & fortes evaserunt: sed Romulus ingenio præstare, vi-

Alba longa.

Amulius.

Edit. Paris. pag. 314

Numitor. Amulius.

Romulus. Remus.

ζῶν ἀφθείρετο, ὅτι μὴ παθητὸς) ὡς θεὸς παρὰ Λατίνοις τιμᾶται. Ἐντεῦθεν καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ στρατιὰ γένος ἀρχηγέτης νομίζεται, καὶ Αἰνεάδαι καλεῖσθαι αὐχοῦσι. Τῷ δὲ Λατίνῳ ἀρχὴν ἐκείνην υἱὸς Ἀσκάνιος διεδέξατο, ὃς οὐκ ἦν σωματίου τοῦ πατρός. Οὐδέπω γὰρ ἐκ Λαυινίας παῖδα ἐγεγόνει, ἔγκυον δ' αὐτὴν κατέλειπε. Τὸν δὲ Ἀσκάνιον καταλείσαντες οἱ πολέμιοι, ἐπολιόρκουν. Νυκτὸς δ' οἱ Λατῖνοι αὐτοῖς ἐπιθέμενοι, τοῦ τε πολιορκεῖν ἔλυσαν, καὶ τὸν πόλεμον. Χρόνῳ δὲ ὕστερον πληθυσθέντες οἱ Λατῖνοι, τὴν μὲν πόλιν τὴν Λαυίνιον πλείονες ἐκλιπεῖν ἔπεισαν, ἐπέρας δ' ἐς ἀμείνονα χώρᾳ ἀντικαθέμεναι, ἣν Ἀλβανὸν καὶ λευκόπετρος, καὶ ὅσον τῆς μάχης λόγχαις ἐπατούμεναι, εἴποιεν ἂν Ἕλληνες λευκὴν καὶ μαχράν. Ἀσκανίου δὲ πολυπαίδου, οἱ Λατῖνοι τὴν ἐκ τῆς Λαυινίας τῷ Αἰνείᾳ γονὴν εἰς τὴν βασιλείαν προτιμήσαντο τῆς Ἀσκανίου παιδός, ἣν τὴν πάππον τὴν Λατῖνον πάντων προχείρισαντο, Σιλλίον κεκλημένον. Ἐκ Σιλλίου δὲ ἐπέχθη Αἰνείας, ἐξ Αἰνείου δὲ Λατῖνος ἐγένετο, Λατῖνον δὲ διεδέξατο Πάσις. Τιβερῖνος δ' ἄρξας μετέπεσε, ἐν ποταμῷ καλουμένῳ Ἀλβούλᾳ πεσών, διεφθάρη· ὃς δὴ ποταμὸς Τίβερις ἐξ ἐκείνου μετωνομάσθη, ῥέων διὰ τῆς Ῥώμης, καὶ ὢν τῇ πόλει πολυαρκέστατος, καὶ Ῥωμαίοις εἰς τὰ μάλιστα χρησιμώτατος. Ἐκγονος δὲ τοῦ Τιβερίνου Ἀμύλιος, ὃς ὑπερφρονήσας καὶ θεοῦ ἑαυτὸν τολμήσας, ὄμβρους τε βροντάς τε ἐκ μηχανῆς αὐτὸς ἄγειν, καὶ ἀστραπτεῖν τε ἀστραπαῖς, ἐκσκήπτειν τε κεραυνούς, διεφθάρη, τῇ λίμνῃ παρ' ἣν αὐτῷ βασίλεια ἵδρυτο ἐπιῤῥυείσῃ αἰφνίδιον, καὶ καταποντισάσῃ κἀκεῖνον καὶ τὰ βασίλεια. Λυκέτιος δὲ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐν πολέμῳ ἀπέθανε. Καὶ πάππα μὲν περὶ Λαυίνιον καὶ Ἀλβανῶν. Τὰ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἀρχαῖα ἐκ Νομίτορά τε καὶ Ἀμύλιον, οἱ Λυκετίου μὲν ἐγένοντο υἱωνοί, τοῦ δ' Αἰνείου ἔκγονοι. Τῆς γῆς ἐν Ἀλβᾳ βασιλείας καὶ ἀδοξίᾳ περιελθούσης αὐτοῖς, νεῖμασθαι πάντῃ ἠθέλησαν καὶ τὰ χρήματα. Τῷ Ἀμυλίῳ τοίνυν ἰδίᾳ μὲν τὰ χρήματα θέντος, ἰδίᾳ δέ γε τῆς βασιλείας, καὶ ἐξ ἀμφοῖν τῶν ἀδελφῶν προτριψαμένων, ὁ πρὸς βουλῆς αὐτῷ ἐπιλέξασθαι, τῆς βασιλείας εἵλετο ὁ Νομίτωρ, ἅτε καὶ πρωτόβιτος ἀδελφὸς Λαβὼν δὲ τὰ χρήματα ὁ Ἀμύλιος, καὶ δυνάμιν ἐκ τούτων περιβαλόμενος, τῆς βασιλείας ἀφείλετο. Θυγατέρος δὲ τῷ Νομίτορι οὔσης, διδύμους μὲν παῖδας ἐξ αὐτῆς γίνεσθαι, καὶ καταξανθίσαι αὐτῷ ἱέρειαν τῆς Ἑστίας ἐκείνῳ ἀπέδειξε, ἄγαμον δή τινα, καὶ παρθένον δή βίον μέλλουσαν ἕξεσθαι. Ἡ δὲ κύουσα ἐφωράθη μετέπειτα ὑπὸ Ἄρεος, ὡς μυθεύεται, ὑπ' ἀνθρώπων δὲ πάντως τινός. Ἐπεὶ δὲ ἔτεκε, τὰ μὲν λάθρᾳ ποιοῦσα, καὶ ἔπεκτε δίδυμους παῖδας, μεγάλους τε καὶ καλούς. Μᾶλλον δὲ φοβηθεὶς ὁ Ἀμύλιος, ἐκέλευσε τὰ βρέφη ῥιφῆναι. Καὶ ὁ παῦπα λαβὼν σκάφην εὐθέμους, ἐμβάλλει ἐς τὸν ποταμὸν τὸν Τιβερίδα. Παρασύρας δὲ ἡ σκάφη τὸ ῥεῦμα, εἰς τινα χώρον κατενεχθῆναι μαλθακόν. Ἐνθα κειμένοις τοῖς βρέφεσι, λύκαινα ἱστορεῖται παρασῆσαι θηλὴν παρέχειν αὐτοῖς, καὶ ὄρνιν δρυοκολάπτην παρεῖναι. ταῦτα ξωμίζοντα καὶ φυλάττοντα. Ἐκεῖ δὲ κείμενα τὰ βρέφη λαθὼν ἀφείλετό τις Ἀμυλίου σωφορβός, Φαυστύλος καλούμενος, καὶ παρὰ τῆς ἐκείνου γυναικὸς φῶσαι γυναικὸς, ὄνομα Λαρεντίας· καὶ ὁ μὲν Ῥωμύλος, ὁ δ' ἕτερος Ῥῶμος ἐκλήθησαν. Τινὲς δὲ μὴ λύκαιναν εἶναι φασὶ τὴν παίδων τροφὸν, ὃ καὶ πιθανώτερον, ἢ ἀληθέστερον μέλισα, ἀρχαῖον δὲ τὸν λόγον ὕπω λαβόν. Λύκας καλοῦσι Ῥωμαῖοι πᾶς τὰς λυκαίνας, καὶ τὰς ἑταίρας. πορευόμενοι δ' οἱ Λαρεντίαν ἐν τοῖς παῖδας θρέψαντο, καὶ λύκα ἔτι τὸν καλούμενον, χώραν τῷ μύθῳ παρέχοντο.

β'. Αὐξανόμενοι δὲ θυμοειδεῖς ἦσαν, καὶ ἀνδρώδεις

ἀμφότεροι. Ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐδόκει σωμάτων ἀφορμὰ- A τερος, καὶ ἀγχινοίας μᾶλλον ἢ φύσιν, ἃ πειθαρχικός. Γενομένης δέ ποτε πρὸς τοὺς Νομίτορος βουκόλους τοὺς τ' Ἀμυλίου ἁφορᾶς, συγκόπτουσιν αὐτὰς οἱ ὁμαίμονες, καὶ τ' ἀγέλης συχνὰ ἀποτέμνονται μοίρας. Μόνῳ δὲ τῷ Ῥωμύλῳ μετ' ἡμέρας σὺν ὀλίγοις ἄλλοις βαδίζοντι, οἱ τ' Νομίτορος βουκόλοι λοχήσαντες, συνέλαβον αὐτὸν, καὶ ἀπήγαγον πρὸς Νομίτορα· καὶ ὃς πρὸς Ἀμύλιον ἐλθὼν, ἐδεῖτο τυχεῖν δίκης ἀδελφὸς ὤν, καὶ ὑπὸ τῷ οἰκείῳ αὐτὸ ὑβρισμένος. Ὁ δὲ παραδίδωσι τῷ Νομίτορι τ' Ῥώμου, ὡς βούλοιτο χρήσασθαι. Ὃς οἴκοι ἐλθὼν, καὶ τὸν παῖδα τὸν ἀρῶν ὑπερφέροντα μεγέθει καὶ ῥώμῃ, καὶ τὸ θαρραλέον αὐτοῦ, καὶ ἀδύλαντον τῆς ψυχῆς θαυμάζων, ἀνέκρινεν ὅστις εἴη, καὶ ὅθεν γένοιτο, φωνῇ B ἁφαείᾳ. Ὁ δὲ θαρρῶν ἔλεγεν, ὡς δίδυμοι εἶεν ἀδελφοὶ· γονεὰς δὲ ἡμῶν ἄπορρητοι λέγονται, καὶ τροφαὶ καὶ τιθηνήσεις θαυμασιώτεραι, θηρίοις καὶ ὀρνέοις τραφέντων παρὰ τ' μέγα ποταμόν, ἐν σκάφῃ τινὶ κειμένων, ἃ ἔτι σώζεται, χαλκοῖς ἐπεζωμένοις γραμμάτων ἀμυδρῶν ἐγκεχαραγμένων. Ὁ μὲν δὴ Νομίτωρ τοῖς τε λόγοις τῷ Ῥώμῳ, καὶ τῇ ὄψει πρὸς ἔννοιαν τῆς ἐκθέσεως τῆς θυγατρὸς ἐσήγετο παίδων. Ὁ δὲ Φαυστύλος τῷ τε Ῥώμῳ μαθὼν σύλληψιν, τὸν μὲν Ῥωμύλον βοηθεῖν παρεκάλει, τότε σαφῶς διδάξας αὐτὸν περὶ τῆς γενέσεως. Πρότερον δ' ὑπῃνίττετο, ὡς αὐτὸς μὴ μικροφρονεῖν. Αὐτὸς δὲ τῷ σκάφει κομίζων ἐχώρει πρὸς τὸν Νομίτορα, σπουδῇ καὶ δίους μετὸς. Τοῖς δὲ περὶ τὰς πύλας τῶν Ἀμυλίου φρουροῖς ὑφορώμενος, καὶ παραττόμενος περὶ τὰς ὑπαιτίσεις, οὐκ ἔλαθε τῷ σκάφει τὴν χλανίδιον περικαλύπτων. Ὑπολαβόντες δέ τι κλοπιμαῖον τι φέρειν αὐτὸν, εἰς μέσον τῷ σκάφει προήγαγον. Ἔτυχε δέ τις παρὼν ἐκεῖ τῶν παιδείων ἐκθεμένων, ὃς τῷ σκάφει γνησίως, δράκων φράζει τῷ Ἀμυλίῳ. Καὶ ὁ Φαυστύλος ἀναπεπόμφως παρὰ Βασιλίως, σώζεσθαι μὲν τὰς παῖδας καπέθετο, πόρρω δὲ τῆς Ἄλβης νέμεσθαι εἶναι· τῷ δὲ σκάφει πρὸς τὴν Ἰλίαν κομίζειν τ' τῶν παίδων μητέρα, ποθοῦσαν ἰδεῖν. Τεταραγμέ- D νος δὲ τότε Ἀμύλιος ἄνδρα πρὸς τὸν Νομίτορα πέπομφε, πευσανόμενος εἴ τι μάθοι περὶ τ' παίδων ὡς γεγένηται· ὁ δὲ τῷ φίλων ὁ πεμφθεὶς τῷ Νομίτορι. Ἀπελθὼν οὖν, καὶ ἐν περιπλοκαῖς τῷ Ῥώμου ἔρπειν τὸν Νομίτορα, παραθαρρύνει τι, καὶ μὴ μέλλειν αὐτοῖς συμβούλεται, καὶ αὐτὸς δὲ συνέπραττεν. Ἄρτι δὲ καὶ ὁ Ῥωμύλος ἐγγὺς ἦν, χεῖρα συχνὴν ἀγροικικὴν ἐπαγόμενος, καὶ τῷ πολιτῶν δὲ αὐτῷ ἐκ ὀλίγοι προσῆσαν, μίσει τ' Ἀμυλίου, ὃς οὕτω τῷ πραγμάτων συνεσχήκοτος, κἀξ οὗτω πράξας, οὐτε βουλεύσας σεσήμειον, ἀγρίαθη.

γ'. Ῥωμύλος μέν τοι καὶ Ῥῶμος τὴν τῆς Ἄλβης ἡγεμονίαν τῷ μητροπάτορι νείμαντες, καὶ τῇ μη- E τρὶ τιμὴν ἀρέσασθαι, καθ' ἑαυτοὺς εἶναι ἐκρῖναν, (οὔπω γὰρ ἐπείχοντο ἄρχεσθαι) ἐς πόλιν ἀπαρασῆσαι ἐνθα προετράφησαν ἤθελον. Ὁρμημένοις δὲ πρὸς τὴν τ' πόλιος δέμεσιν ἁφορὰ συνίβη τοῖς ἀδελφοῖς, περί τε τῆς ἀρχῆς, καὶ περὶ τῆς πόλεως, ἐς ἃ δὴ μάχης ἐχώρησαν, ἐν ᾗ ὁ Ῥῶμος ἀπέθανεν. Ἕτερος δὲ λόγος ἔχει, ὡς τὸ Ῥωμύλου ἤδη τάφρον ὀρύττοντος, ἢ τῆς πόλεως εἶναι προτείχισμα ἐμέλλε,

fus, & ad imperandum quam ad obtemperandum aptior habitus eſt. Exorta igitur inter Numitoris & Amulii paſtores rixa, fratres illos cædunt, & magnam armenti partem abigunt. Poſtridie Numitoris paſtores Remum cum paucis aliis ambulantem ex inſidiis adorti, ad Numitorem pertrahunt: qui Amulium fratrem precatus eſt, ut ſibi jus ſuum tribueretur, ab illius domeſticis inſigni affecto injuria. Is Numitori Remum ad ſupplicium dedit. Qui domum regreſſus, cum adolescentem magnitudine & robore præſtantem videret, ejuſque fidentiam, & minime ſervilem indolem miraretur, leni voce, quis & unde natus eſſet, rogat. Ille interritus reſpondet, ſe geminos fratres eſſe: natales ſuos arcanos eſſe, nutricationem & alimoniam mirabiles memorari, ferarum & volucrum miniſterio, cum juxta magnum flumen in alveo jacerent, qui adhuc extaret, æreis laminis devinctus, obſcuris literis inciſis. Numitori ex Remi verbis & vultu tetigit animum memoria filiorum ſuæ, qui expoſiti fuiſſent. At Fauſtulus Remi captivitate cognita, Romulum ad opem fratri ferendam hortatur: aperteque docet, ut nati eſſent. Nam prius per ambages id ſignificarat, ne humilibus eſſent animis: ipſe cum alveo ad Numitorem territus properat. Cum autem cuſtodibus ædium Amulii ſuſpectus eſſet, ac in reſponſionibus vacillaret, & alveum veſte tegere ſatageret, latere illos non potuit: qui cum furtivi aliquid ferre opinati, alveum in medium proferrent. Tum autem ibi quidam eorum aderat, qui pueros expoſuerant: qui alveo agnito, ad Amulium accurrit, & rem nunciat. Fauſtulus a Rege interrogatus, pueros incolumes eſſe reſpondit, ſed procul ab Alba pecudes paſcere. Alveum vero ſe afferre Iliæ puerorum matri, eum videre deſideranti. His turbatus Amulius, quemdam ad Numitorem mittit, percontatum, an ſuperſtites eſſe pueros audiviſſet? Is vero, quem miſerat, Numitoris amicus erat: qui cum ſenem in Remi amplexu inveniſſet, eis animos addidit, & rem maturare juſſit: atque ipſe etiam adjumento fuit. Jam Romulus quoque aderat in proximo, cum magna agreſtium manu: ad quem civium quoque non pauci, odio Amulii ſe contuleranat. Hoc rerum ſtatu Amulius, nihil ſalutaris conſilii operiſve molitus, occiditur.

III. Romulus & Remus, Albana re Numitori avo permiſſa, & juſto honore matri habito, ſuo more vivere (neque enim ferebant imperium) decreverunt: & urbem, quo in loco educati eſſent, condere voluerunt. Eam rem aggreſſis fratribus, diſcordia inceſſit de principatu, & de urbe: octaque pugna Remus occiditur. Alia fama eſt, Romulo foſſam fo-

Edit. Pariſ. pag. 315.

pag. 316.

LIBER VII.

diente in munimentum urbis, Remum id opus partim prohibuisse, partim derisisse, ac denique transiliisse, ut superatu facilem: eaque de causa vel a Romulo, vel ab alio ictum cecidisse. Unde receptum sit, qui fossam castrorum præter solitas vias transierit, capite plecti. Romulus vero fratre sepulto urbem condidit: & tauro vaccæ juncto, æreoque vomere aratro inserto, ipse sulcum profundum in orbem terræ impressit: qui sequebantur, glebas ab aratro eversas omnes intra sulcum reposuerunt. Ac ubi murus extruendus erat, sulcus, ut dictum est, ductus fuit: ubi vero portas extruere instituerunt, aratro sursum elato, sulcum interruperunt: nam omnem murum sanctum censent. Si vero portas etiam sanctas censerent, non utique res necessarias & immundas, per eas vel inferre vel efferre liceret. Urbis ædificatio XI. Calend. Maii, hoc est, XX. Aprilis est absoluta: qui dies Romanis festus est, & patriæ natalis appellatur: quo tempore memorant Romulum XVIII. annorum fuisse, & urbem eo in loco, ubi Faustulus habitarit, qui Palatium diceretur, condidisse. Ea perfecta, qui militari ætate erant, eos in legiones inde dictas, quod bello apti ex omnibus legerentur, distribuit: reliqui, populi nomine censebantur, & apud Jureconsultos plebeja actio popularis vocantur. Habebat autem tum legio termillenos pedites, & trecentenos equites. Ex illustrioribus genere, prudentia, & instituto vitæ, creat Senatores, quos Patricios nominavit, eorumque cœtum, Senatum. Senatores porro appellati fuere Patricii, sive quod ingenuorum liberorum patres essent: seu potius quod patres suos demonstrare possent, nobili quisque ortus genere: sive a patrocinio, & ope ferenda. Verum is proxime ad Romuli mentem accedere videri queat, qui eum nomine Patriciorum significare voluisse crediderit, principibus & potentissimis civitatis humiliores patria cura complectendos esse: simulque plebem eo perducere studuisse, ne superiorum honoribus invideret, sed faveret potius iis quos patres & putaret, & appellaret. Cum autem in civitatem multi recepti essent cœlibes, Romulo curæ fuit, ut illi quoque uxores nanciscerentur. Sed quia convenæ ob stirpem inopem atque obscuram a vicinis populis spernebantur, consilium init raptu parandi conjuges suis civibus: & rem divinam, ludorumque celebritatem indicit, quasi ara novi dei inventa esset. Quo cum multi convenissent, ipse cum optimatibus præsidens, purpura conspicuus, eam populo tesseram dedit, ut cum purpuram explicasset, ac rursus complicasset, rem aggrederentur. Quo facto, strictis ensibus, & cum clamoribus impetu facto, Sabinorum filias virgines, nullas autem uxores rapiebant. Ob id fa-

Legiones.

Patricii.

Edit. Paris. pag. 317.

Raptus Sabinarum.

προτείχισμα ἐμέλλε, πῇ μὲν ἀπεῖργε τὸ ἔργον ὁ Ῥῶμος, πῇ δὲ ἐχλεύαζε, κ τέλος ἐμπόμβον αὐτῷ, ὡς ἀνεπιχείρητον, οἱ μὲν Ῥωμύλῳ παπάξαντος, οἱ δ' ἑτέρου τινὸς ἐξορύσσοντος. Οθεν ἐνομίσθη, ἢ στρατιώτῃ πάροδον τολμήσαντα διελθεῖν παρὰ τὰς συνήθεις ὁδὸς, θανατοῦσθαι. Ο δὲ Ῥωμύλος θάψας τὸν ἀδελφὸν, ᾤκιζε τὴν πόλιν, κ βοῒ μὲν ἄρρενα συζεύξας θηλείᾳ, κ ἀρότρῳ ὑπὸ χαλκῷ ἐμβαλὼν, αὐτὸς μὲν αὔλακα βαθείαν κυκλοτερῆ περιέγραφε, οἱ δ' ἐπόμενοι τὰς βώλους, ἃς ἀνέτεμνε τὸ ἄροτρον, εἰσω πάσας ἔτρεπον αὔλακος περιέτριφον, κ ὅπου μὲν ἔμελλε τὸ τεῖχος ἀνίστασθαι, καθὼς εἴρηται, ἡ αὔλαξ ἐπέτμητο. Ενθα δὲ πύλας ζῆσαι διενοοῦντο, διάλειμμα ἐποιοῦντο τῆς αὔλακος, τὸ ἄροτρον ἀνέχοντες ὑπερθεν. Πᾶν μὲν γὰρ τεῖχος ἁγιάζουσιν ἱερόν. Τὰς δὲ πύλας ἐπέτρεπον ἔχλωτο ἱερὰς, ὑπλῶ τὰ μὲν δι' αὐτῶν εἰσάγειν, τὰ δὲ ἐκπέμπειν ἔτ' ἀναγκαίων, κ μὴ καθαρῶν. Η δὲ κτίσις τῆς πόλεως ταύτης ἡμέρᾳ τετάρτῃ τῇ πρὸ ἕκτης Καλανδῶν Μαΐων, ἢ ἄν ἐπ εἰκοστῇ Απριλλίου κ ἡμέραν ταύτην ἑορτάζουσι Ρωμαῖοι, γενέθλιον τῆς πατρίδος νομίζοντες. Οκτωκαίδεκα δ' εἶναι Ρωμύλος ἐαυτῶν ἀναγέγραπται, ὅτε τὴν Ρώμην ἔκτισεν. Εκτισε δὲ αὐτὸν πρὸ τοῦ τῇ Φαυστύλου οἰκήσει· ὠνόμασε δ' ὁ χῶρος Παλάτιον. Κτιθέντος μέντοι τῆς πόλεως, ὅσον μὲν ἐν ἡλικίᾳ στρατεύσιμον πλῆθος ἐτύγχανε, εἰς στρατιωτικὰ διεῖλε συντάγματα, ἕκαστον δὲ συντάγμα πεζῶν τρισχιλίων κ τριακοσίων ἱππέων. Εκλήθη δὲ λεγεὼν, ὅτι λογάδες ἦσαν ἐκ πάντων οἱ μάχιμοι. Τοῖς δ' ἄλλοις δήμου τὸ κράτος κ τὸ δῆμον Ποπέλιον ὠνόμασεν, ὅθεν κ παρὰ τοῖς βίβλοις ταῖς νομικαῖς Ποπουλάρια κέκληται ἀδημοτὰ λεγεῶν. Τῶν μέντοι πεφαντικῶν γένεσι τὴ συνίσει, κ βίᾳ αἱρέσει, ἑκατὸν ἀπέδειξε Βουλευτὰς, Πατρικίους ὀνομάσας αὐτούς· τὸ δὲ σφῶν λοιπὸν σύστημα Συνάτου προσηγόρευσε, ὃ ἐστὶ γερουσία. Πατρίκιοι μέντοι οἱ Βουλευταὶ ἐκλήθησαν, ἢ ὅτι παίδων ἦσαν γνησίων πατέρες, ἢ μᾶλλον ὅτι αὐτοὶ πατέρας ἑαυτῶν ἀποδεικνύειν ἠδύναντο, ἕκαστος ἐκ γένους ὄντες γνωρίμου ἢ ἀπὸ τῆς Πατρωνείας· ἔστι δ' ἐκάλουν τὴν προσασίαν, Πάτρωνας δὲ τοὺς κηδεμονικοὺς κ βοηθητικοὺς προσηγόρευον. Μάλιστα δ' ἄν τις καταμάθοι τῆς τῶ Ρωμύλου ἔφεσίας, εἰ οἴοιτο διὰ τῆς κλήσεως ταύτης ἐμφαίνειν, χρῆναι τοὺς φρονιμωτάτους τῆς πόλεως πατρικῆ κηδεμονίᾳ κήδεσθαι τῶ πανωνοτέρων, ἅμα δὲ κ τὸν δῆμον ἐπέχειν διὰ τῆς τῶ Πατρικίων προσηγορείας εἰς τὸ μὴ ἄχθεσθαι ταῖς τῶ κρειττόνων τιμαῖς, ἀλλ' εὐνοϊκῶς ἔχειν, νομίζοντας πατέρας αὐτοὺς, κ προσαγορεύοντας. Πολλῶν δὲ τῇ πόλει ἐνοικιζόντων, ὀλίγοι γυναιξὶ συνιζάνοντο, φροντὶς τῷ Ρωμύλῳ ἐγένετο, ἵνα κἀκεῖνοι γυναῖκας ἑαυτοῖς συνοικίσωσι. Συγκλυδὲς δὲ κ ἐξ ἀπόρων ὄντες, κ ἀφανῶν, ὑπερορῶντο παρὰ κῦδος παρὰ τῷ γειτνιόντων ἐθνῶν. Βούλεται τοίνυν ἐξ ἁρπαγῆς λαβεῖν γυναῖκας τοῖς πολίταις αὐτῶ, κ κηρύσσει θυσίαν Ἐφέστιον κ ἀγῶνα κ θέαν μέλλειν ἐπιτελεῖν παντηγυρικὸν, ὡς Βωμῷ ἐρημένῳ θεῷ καινῷ. Καὶ πολλοὶ συνῆλθον, αὐτὸς δὲ καθέζετο μετὰ τῶ Λατίνων, ἀλουργίδι κεκοσμημένος. Δέδωκε δὲ τῷ δήμῳ τῆς ἐπιχειρήσεως σύμβολον, ἢ τῆς ἀλουργίδος διάπτυξιν, Ἐ αὖθις πάλιν περιβολήν. Οἱ γενόμενοι σπασάμενοι τὰ ξίφη, μετὰ βοῆς ὥρμησαν, κ ἥρπαζον τὰς θυγατέρας τῶ Σαβίνων παρθένους, ἃ μέν τοι γυναῖκας τινῶν. Τολμηθείσης δὲ τῆς ἁρπαγῆς, οἱ Σαβῖνοι πολλοὶ καὶ πολεμικοὶ ὄντες, κ

κώμας ἀτειχίστους οἰκοῦντες, ἅτε τὸ μέγα φρονοῦν, ὡς Λακεδαιμονίων ἄποικοι, πρεσβεύσαντες πρὸς Ῥωμύλον πεποίωνται, λύσαι τὸ τῆς βίας ἔργον ζητοῦντες, πεισθῆναί τε καὶ νόμῳ πράττειν τοῖς γείτοσι φιλίαν καὶ οἰκειότητα. Τοῦ δὲ Ῥωμύλου τὰς μὲν κόρας μὴ προϊεμένου, ἀξιοῦντος δὲ τιλὼ κοινωνίαν διὰχθῆναι τοῖς Σαβίνοις, οἱ μὲν ἄλλοι βουλόμενοι διατρίβουσι· Ἄκρων δὲ ὁ Βασιλεὺς Καινηνσῶν, θυμοειδὴς ἀνὴρ, καὶ πολεμικώτατος, προιξάμενος, καὶ μὴ πολλῆς χώρας διαμένοντος ἐπὶ Ῥωμύλον. Ὁμοῦ δὲ γενόμενοι, ἀλλήλους προεκαλοῦντο μάχεσθαι, ἀπρεμούντων τῶν στρατευμάτων. Τῆς γοῦν μονομαχίας ἀμφοῖν γενομένης, καταβάλλει μὲν ὁ Ῥωμύλος τὸν Ἄκρωνα, στρέπεται δὲ καὶ τὸ ἐκείνου στράτευμα, μάχης συγκροτηθείσης· καὶ ἡ πόλις αἱρεῖ, οὐ μέντοι γε αὐτὴ κακόν τι διέθηκε, ἀλλ' ἢ μόνον ἐκέλευσε τοὺς οἰκέτας καθιλόντας, ἀκολουθεῖν εἰς Ῥώμλον αὐτῷ, ὡς πολίτας ἰσομοίρους, καὶ τῷ ἴσῳ ἀξιωθησομένους. Εἶτα καὶ ἄλλοι τῷ Σαβίνῳ τοῖς Ῥωμαίοις ἐμαχέσαντο, καὶ ἡττήθησαν. Ἐπὶ τέτοις οἱ λοιποὶ τῷ Σαβίνων Τάτιον στρατηγὸν ἀποδείξαντες, ἐπὶ Ῥώμλῳ ἐστράτευσαν, καὶ τὸ Καπιτώλιον αὖλος προδιδόμενον ὑπὸ Ταρπείας τῆς θυγατρὸς τῷ φρουάρχῳ. Ἐκείνη γὰρ ἐφ' ὕδωρ καταλθοῦσα, συνελήφθη, καὶ ἤχθη πρὸς Τάτιον, καὶ αἰτησαμένη προδοῦναι τὸ ἕρυμα, ἃ χρυσᾶν βραχιονιστήρων ἐφόρουν ἀριστερᾶς χερὸς οἱ Σαβῖνοι, καὶ μισθὸν ὑπὲρ τῆς προδοσίας αὐτὰς λαβεῖν ἀπῄτησεν. Συνθεμένου δὲ τοῦ Τατίου, νύκτωρ μιᾶς πύλλης ἀνοίξασα, τοὺς Σαβίνους ἐδέξατο. Εἰσελθὼν δὲ ὁ Τάτιος ἐκέλευσε τοὺς αὐτοῦ ἅπαντα ἐκ τῆς ἀριστερᾶς χερὸς ἐφόρου δίδοναι αὐτῇ· καὶ πρῶτος αὐτὸς τὸν βραχιονιστῆρα τὸν Ταρπείᾳ ἐπέρριψε, καὶ τὸν θυρεόν. Πάντων δὲ ὁμοίως ποιούντων, βαλλομένη τε τῷ χρυσῷ, καὶ καταχωθεῖσα τοῖς θυρεοῖς, ὑπὸ πλήθους καὶ βάρους ἀπέθανεν. Ἔργῳ οὖν οὕτως ἐποίησεν, ὃ λόγοις ὕστερον εἶπον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντίγονος· ὁ μὲν γὰρ προδοσίαν, ἔφη, φιλεῖν, προδότην δὲ μισεῖν· ὁ δὲ Ἀντίγονος, προδιδόντας μὲν ἀπασίως εἰκὸς προΐεσθαι, προδεδωκόσι δὲ ἀπιχθάνεσθαι.

δ'. Ἀνῃρέθησαν δὲ τῆς ἄκρας ὑπὸ τῷ Σαβίνων, μάχη καρτερᾷ συμπραξάντων μέσον αὐτῶν καὶ Ῥωμαίων, ἐν ᾗ πολλοὶ μὲν ἔπεσον· ὁ δὲ Ῥωμύλος ἐπλήγη λίθῳ τὴν κεφαλήν. Ἔτι δὲ μάχεσθαι παρασκευαζομένους τοὺς Σαβίνους ἐπέσχον αἱ ἁρπασθεῖσαι συναῖρες αὐτῶν, ἄλλοθεν ἄλλαι μετὰ βοῆς καὶ ὀλολυγμοῦ ὀφθεῖσαι αὐτοῖς, αἱ μὲν πρὸ τῶν ἀγκάλας κομίζουσαι, αἱ δὲ τὴν κόμην προσχόμβαι λελυμένην, πᾶσαι δὲ ἀνακαλούμεναι τοῖς φιλτάτοις ὀνόμασι ποτὲ μὲν τοὺς Σαβίνους, ποτὲ δὲ τοὺς Ῥωμαίους. Ἐπιλαθόντας οὖν αὐτοὺς τῶν ὅπλων, καὶ διῃρημένους αὐταῖς ἐν μέσῳ στῆναι τὴν παράταξιν, καὶ κλαυθμὸς ἅμα ἦν πάντων ἐχόντων. Διαλιχθέντας δὲ τοὺς γυναίους, συνῆλθον εἰς λόγους οἱ ἡγεμόνες, καὶ συνέθεντο τὰ μὲν γυναικῶν, αἷς βούλονται, τοῖς ἀνδράσι συνοικεῖν, πάντας ἀγνὰς καὶ πάσης λατρείας πλὴν ταλασίας ἀφειμένας, εἶναι δὲ τὴν πόλιν Ῥωμαίους καὶ Σαβίνους κοινὴν, καὶ καλεῖσθαι αὐτὴν Ῥώμλον ἀπὸ Ῥωμύλου, Κυρίτας δὲ Ῥωμαίους ἀπὸ τῆς Τατίου πατρίδος Κυρίτου· βασιλεύειν δὲ κοινῇ καὶ στρατηγεῖν ἀμφοτέρους. Ὁ δὲ τόπος, ἐν ᾧ τὰς συνθήκας ἔθεντο, καλεῖται Κομίτιον, τόπος δηλαδὴ συνιόντων, Κόμιρα γὰρ Ῥωμαίοις τὸ συνιέναι λέγεται. Προσκαλίχθησαν δὲ τοῖς Πατρικίοις ἐκ τῆς Σαβίνων ἕτεροι ἑκατόν. Ἐβουλεύοντο δὲ οἱ Βασιλεῖς ἐκ δίδυς ἐν κοινῷ μετ' ἀλλήλων, ἀλλ' ἑκάτερος πρότερον ἰδίᾳ μετὰ τῶν ἑκατόν, εἶτα εἰς τὸ

cinus Sabini, populosa gens, & bellicosa, quæque ob animorum magnitudinem, ut Lacedæmoniorum colonos par est, pagos sine muris incolebat, per legatos a Romulo petierunt, ut violentia rescissa, voluntate & lege amicitia inter ipsos, & affinitas contraheretur. Romulo vero puellas non reddente, sed postulante, ut Sabini conjugia probarent: aliis consultando tempus trahentibus, Acron Ceninensium Rex, vir iracundus & bellicosissimus, prior armis arreptis magnas copias contra Romulum ducit. Cum ambo in propinquo essent, uterque alterum ad pugnam provocat, quiescentibus exercitibus. In eo singulari certamine Romulus Acronem obtruncat: commissoque prælio ejus exercitum fundit, fugatque, urbem capit: neque tamen cives alia clade afficit, quam quod diruta ædibus, se Romani sequi jussit, cives futuros, & æquo jure usuros. Deinde etiam alii Sabini Romanos bellis aggressi, & superati, demum Tatio duce creato, Romæ bellum intulerunt: & Capitolium a Tarpeja, ejus qui arci præerat filia, proditum ceperunt. Quæ cum aquam petitum extra mœnia invisset, ad Tatium perducta, persuaderi sibi sivit, ut arcem prodat: Sabinosque aureas armillas, quas lævo brachio habebant, pacta, una porta accipit. Tatius ingressus, suos quicquid læva gestarent, Tarpejæ dare jussit, ac ipse primus armillam & scutum in eam conjecit: quod cum omnes facerent, auri scutorumque multitudine oppressa expirat. Hic igitur re ipsa declaravit, quod Cæsar & Antigonus post sermone usurparunt. Nam alter se proditionem amare, proditores odisse: alter, eos qui prodant, benigne admittere: qui prodiderint, se aversari dixit.

IV. Arce a Sabinis capta, pugna vehemens inter eos & Romanos exarsit: in qua multi ceciderunt, Romulus lapide caput ictus est. Sabinos vero ad urgendum prælium paratos, raptæ ipsorum filiæ inhibuerunt, aliæ aliunde cum clamore & ululatu progressæ, partim infantes in ulnis gestantes, partim passum capillum prætendentes: omnes vero suavissimis nominibus, nunc Sabinos, nunc Romanos inclamantes. Movit ea res hostes, ut direpta acie mulieres in medio stare paterentur, nemine non plorante. Ac mulierum verbis adducti duces, colloquio habito, pepigerunt, ut matronæ quæ apud maritos manere vellent, omnis operis, omnisque ministerii, præterquam lanificii, immunes essent, & Sabini æquo jure cum Romanis viverent: ipsaque urbs a Romulo Roma, populus Quirites, a Curibus Tatii patria, vocaretur: & ambo regnum ac militare imperium consociarent. Locus in quo fœdus ictum est, a coeundo, seu commeando, Comitium appellatur. Ex Sabinis c. in Patricios lecti sunt. Reges vero non statim

LIBER VII.

Bellum Ceninense.

Bellum Sabinum.

Edit. Paris. pag. 318.

Tatius cum Romulo regnat.

LIBER VII.

communiter, ſed cum ſuis uterque centum patribus ſeorſim deliberarunt: deinde in locum unum omnes convenere. Anno quinto Tatii cum Romulo regnantis, propinqui Regis Tatii, Laurentium legatos Romam ituros in itinere ſpoliare aggreſſi, repugnantes, & ſe ſuaque defendentes occiderunt. Ac Romulo injurios puniendos eſſe decernente, Tatio pœnam eludente & differente, Reges hac una in re aperte diſſenſerunt. Cæſorum propinqui, jure negato, Tatium in Albano cum Romulo ſacrificantem, concurſu facto interficiunt: Romulum, ut virum juſtum, laudibus proſequentes. Sabinos ſui ducis cædes non turbavit, quo minus partim benevolentia erga Romulum, partim ejus potentiæ metu, parerent. Deinde Romæ peſtilentia laboratum, hominibus ſine morbis repente morientibus, ac ſterilitate agrorum & pecudum, & ſanguineæ guttæ depluerunt. Cum Laurentibus etiam ſimilia accidiſſent, opinio fuit, nomen cædis Tatii & legatorum, quos Sabini trucidaſſent, exigere pœnas. Homicidis ad ſupplicium deditis, mala illa deſierunt. Creſcentibus Romanorum viribus, ex finitimis populis imbecilliores cedebant. Potentibus vero non connivendum eſſe ratis, ſed incrementa prohibenda, primi Tyrrhenorum Veii occupant bellum facere. Congreſſi, multiſque amiſſis, pactione inducias in c. annos impetrarunt, Lex optimatibus obſidibus datis. His ſuperatis Romulus triumphavit: atque inde mirandis ſucceſſibus elatior & gravior factus, relicta mutataque populari conſuetudine, ſe ad odioſæ & moleſtæ monarchiæ habitum conformavit, tunicam purpuream, & togam prætextam indere, & rubris calceis uti ſolitus, & in ſolio reclinatus reſpondere: multoſque juvenes, quos Celeres vocabat, ſemper juxta ſe habuit, & lictores ante ſe, baculis turbam ſummoventes, & lora gerentes, quibus vincirent homines, juſſi a Rege. Ut autem avo Numitore mortuo, Albanoque regno ad ipſum pertinente, Reſpublicam ad conciliandos populi animos libertate donavit, & quotannis principem Sabinis deſignavit; Romani proceres ad cupiditatem popularis liberæque Reipublicæ ſunt incitati. Neque enim Patriciorum ulla erat in rebus gerendis auctoritas, ſed nomen dumtaxat & habitum Regni accommodabant: cum conſuetudinis potius ergo, quam ſententiæ dicendæ cauſa in curiam vocati, Romulum decernentem taciti audirent: nulla re ſuperiores cæteris, niſi quod quæ ille decreviſſet, primi audiebant. Ea re cum dignitatem Senatus imminuere videretur, ac paulo poſt interris eſſe deſiiſſet, patres ſuſpicione haud carueront. Nam cum ad Caprææ paludem concionem haberet, fertur obſcurato ſole nox extitiſſe, cum horrendis tonitribus

Tatii cædes.

Edit. Pariſ. pag. 319.

Cædes legatorum & Tatii expiata.

Veientium bellum.

Romulus ob majeſtatem imperii invi-ſus.

Romuli interitus.

ἀπὸ πάσης συνήγετο. Ἐπεὶ δὲ πέμπτῳ τῷ Τατίου Ῥωμύλῳ συμβασιλεῦσαι, συγγενὴς αὐτῷ ὁρίσθησαν καθ' ὁδὸν ἐντυχόντες, εἰς Ῥώμην ἀπὸ Λαυρέντων βαδίζουσι, ἐπιχείρων ἀφαιρεῖσθαι βίᾳ τὰ χρήματα ἃ ἐπήγοντο, καὶ μὴ φειδομένους, ἀλλ' ἀμυνομένους ἀπέκτειναν. Ὁ μὲν οὖν Ῥωμύλος κολάσαι τοὺς ἀδικήσαντας ἐψηφίζετο· ὁ δὲ Τάτιος ἐξέπεμπε καὶ παρῄτει, καὶ τοῦτο μόνον ὑπῆρξεν αἴτιον σφίσι ξυμφορᾶς ἐμφανοῦς. Οἱ δὲ τῶν ἀγχεμένων οἰκείοις μὴ τυγχάνοντες δίκης, ἐν Ἀλβάνῃ θύοντι μετὰ Ῥωμύλου τοῦ Τατίου προσπεσόντες κτείνουσι, τὸν δὲ Ῥωμύλον ὡς δίκαιον ἄνδρα σὺν δεξιμέναις προέπεμψαν. Οὐ μὴν ἐπάραξε τοὺς Σαβίνους ὁ φόνος τῶν ἀρχόντων σφῶν, ἀλλ' οἱ μὲν δίκαια τῷ πρὸς Ῥωμύλον, οἱ δὲ φόβῳ τῆς δυνάμεως εἴκοντες ἐστέλλοντο. Εἶτα λοιμὸς ἐμπίπτει τῇ Ῥώμῃ, δεινάς αἰφνιδίους ἀνθρώποις ἐπιφέρων νόσους χωρὶς, καὶ ἀφορία καρπῶν, καὶ θρεμμάτων ἀγονία. Ὑδρη δὲ καὶ ταγέσιν αἵματος ἡ πόλις. Ὁμοία δὲ καὶ τοῖς Λαυρεντίοις συμβαίνει. Ἐδόκει τοίνυν καὶ τῷ Τατίῳ φόνος, καὶ τὰς παρὰ τῶν Σαβίνων ἀγχεμένας σφίσιν ποινὰς τεῖσαι τοὺς πόλεως δαιμόνιον μίασμα. Ἐκδεδίκηντο δὲ τῷ φονίῳ, καὶ κολαδέντων, ἐλύφησαν τὰ δεινά. Ῥωννυμένων δὲ τῶν πραγμάτων Ῥωμαίοις, οἱ μὲν ἀθενέστεροι τῷ πρωτοκλήτῳ ὑπῆκτο, οἱ δυνατοὶ δὲ οὐκ ἐῶντο δῆτα περιορᾶν, ἀλλὰ κωλύειν τὴν αὔξησιν. Πρῶτοι δὲ Τυρρηνῶν Οὐήϊοι ἀρχὴν ἐποιήσαντο πολέμου. Συμβαλόντες δύω, καὶ πολλοὺς ἀποβαλόντες, ὁμολογίαν ἐποιήσαντο, καὶ φιλίαν ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ἑκατὸν, καὶ τῷ παρ' αὐτοῖς ἀρίστῳ παρέχειν εἰς ὁμηρείαν πεντήκοντα. Ἐξηριάμβευσεν οὖν τοὺς νικήσας Ῥωμύλος· εἶτα ἐπαρθεὶς ταῖς παραλόγοις εὐτυχίαις, καὶ βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος, ἐξέστη τῷ δημοτικῷ, καὶ παρηλλάττετο, καὶ εἰς ἐπαχθῆ μοναρχίαν, καὶ λυποῦσαν ἀπὸ τοῦ χρήματος ἑαυτὸν ἐσχηματίζετο. Ἀλουργῆ μὲν γὰρ ἐνεδύετο χιτῶνα, καὶ πάβεννον ἠμπέχετο περιπόρφυρον, καὶ πεδίλοις ἐκέχρητο ἐρυθραῖς, καὶ ἐν θρόνῳ ἀναπλίτῳ καθήμενος ἐχρημάτιζε. Ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν αἱ καὶ τῶν τόξων συχναὶ, ἃς Κέλερας προσηγόρευεν, ὃ καὶ τῷ τῶν Ῥωμαίων φιλεκτον δηλοῖ τὰς ταχεῖς· καὶ ἀγόδην ἐβάδιζον ἕτεροι βακτηρίαις ἀόπλοις ἀνηργμένοι, ὑπεζωσμένοι ἱμάντας, ὥστε σωφρονεῖν ἃς κελεύοιεν. Ἐπεὶ δὲ Νομήτορος τοῦ πάππου αὐτοῦ ἐν Ἄλβῃ τελευτήσαντος Ῥωμύλῳ προσηκούσης τῆς βασιλείας, αὐτὸς εἰς μέσον ἦγε τὴν πολιτείαν δημαγωγῶν, καὶ κατ' ἐνιαυτὸν ἀπεδείκνυε ἄρχοντα τοῖς Σαβίνοις, ἡνίκα τοὺς ἐν Ῥώμῃ δυνατοὺς, ἀβασίλευτον ζητεῖν, καὶ αὐτόνομον πολιτείαν. Οὐδὲ γὰρ οἱ καλούμενοι Πατρίκιοι πραγμάτων μετεῖχον, ἀλλ' ὄνομα καὶ σχῆμα ἐπ' αὐτοῖς, ἵνα τὰ πολλὰ μᾶλλον ἐκ γνώμης ἀθροιζομένους εἰς τὸ βουλεύεσθαι. Εἶτα Ῥωμύλου πράττοντος, ἠρώτα σιγῇ, καὶ τὸ πρὸ τῶν ἄλλων τὸ δεδογμένον ἐκείνῳ μαθεῖν πλέον ἔχοντες τῶν λοιπῶν, ἐπῃνίττοντο. Ὅθεν ἐδόκει τῷ γερουσίᾳ προσπαλαίζειν· διὸ αὐτῷ ὕποπτος ἐδόξε, μετ' ὀλίγον ἀφανοῦς γενομένου Ῥωμύλου. Λέγεται γὰρ, ἐκκλησίαν ἄγοντος αὐτοῦ περὶ τὸ καλούμενον Λίγος ἕλος, τῆ μὲν ἡλίου τὸ φῶς ἐπιλιπεῖν, νύκτα δὲ καταχεῖν, βροντάς τε δεινὰς συμβῆναι, καὶ πνοὰς ἀνέμων ζάλην ἐλαυνό-

ἐλευσύνας. Ἐν δὲ τῷ τὸν μὲν ὄχλον φεύγειν, τοὺς δὲ A
δυνατοὺς συστρέφεσθαι μετ' ἀλλήλων. Τῆς δ' ἐκ τοῦ αἴφνης
ταραχῆς λωφησάσης, καὶ αὖθις πολλῶν ὁμοῦ γινομένων,
ζητεῖσθαι τὸν Βασιλέα, τοὺς δὲ δυνατοὺς ἀκριβῶς ἐξετάζειν περὶ
αὐτοῦ, τιμᾶν δὲ παραπλησίως πᾶσι, καὶ σέβεσθαι
Ῥωμύλον ὡς ἀπηρημένον εἰς θεούς, καὶ θεὸν ἐπόμνυσθαι
σφίσιν αὐτὶ χρηστοῦ Βασιλέως. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ πι-
στεύσαντες τοῖς λόγοις ἀπελάμπετο, ἐλπίσι χρηστοῖς αἰωρούμενοι. Ἔνιοι δὲ τῶν ἀγροικοτέρων τοὺς Πατρικίους ὑπώπτευον,
καὶ ἐταράττοντο ὡς τὸν δῆμον ἀβέλτερα πεισθέντας, αὐτοὺς δ'
Βασιλέως γεγονότας αὐτοχείρας. Καὶ σφάγματα ἂν παρέχοι τοῖς δυνατοῖς, εἰ μή τις τῶν Ἰππέων Ἰούλιος Πρόκλος, γένει τε δοκιμώτατος, ἦλθε χρηστὸς, καὶ Ῥωμύλῳ πιστὸς, εἰς ἀγορὰν ἐλθὼν, ἐσόρατος εἶπεν, ὡς ὀφθεὶη Ῥωμύλος αὐτῷ καλὸς καὶ μέγας, ὡς οὔποτε πρόσθεν B
ὅπλοις λαμπροῖς κεκοσμημένος, καὶ φλέγματι. Καὶ ὡς αὐτὸς μὲν πύθοιτο, Τί δὴ παθὼν, ὦ Βασιλεῦ, ἡμᾶς μὲν
ἐν αἰτίαις πεποίηκας πονηραῖς, πᾶσαν δὲ τὴν πόλιν ἐν
πένθει προλέλοιπας; Ἐκεῖνος δὲ πρὸς ταῦτα ἀμείψοιτο·
Θεοῖς ἔδοξεν, ὦ Πρόκλε, τοσοῦτον χρόνον ἡμᾶς γενέσθαι μετ' ἀνθρώπων, αὖθις δ' οὐρανὸν οἰκεῖν, ἐκεῖθεν
ὄντας. Ἀλλὰ χαῖρε, καὶ φράζε Ῥωμαίοις, ὅτι σωφροσύνῃ τε ἀνδρίᾳ τε ἀσκοῦντες, ἐπὶ πλεῖστον δυνήσονται ἀνθρωπίνης ἀφίξονται. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν αὖμφις ἔσομαι Κυρῖνος.
Ταῦτα δὲ εἴτε τι ἦν ὄντως τοιοῦτον, καὶ ἦν τρόπον, πιστὰ
Ῥωμαίοις ἐδόκει τοσοῦτον, ὡς μή τινα ἀντειπεῖν· πᾶσιν
δὲ ἀφιμένοις ὑποψίας τε καὶ ἐμβολῆς, δόξαι Κυρίνῳ,
καὶ θεοκλυτεῖν. Ταύτην δὲ τὴν ἐπωνυμίαν φασὶ τῷ Ῥωμύλῳ γενέσθαι, ἢ ὅτι τοὺς πολίτας Κυρίτας ὠνόμαζον, ἢ C
ὅτι τὴν αἰχμὴν ἢ τὸ δόρυ Κυρῖνον ἐκάλουν οἱ παλαιοί·
ὡς δῶν χρύσεόν τινα ἢ Ῥωμύλον ἢ αἰχμητὴν θεὸν ὀνομασθῆναι Κυρῖνον. Λέγεται δὲ παρὰ μὲν ἔνιοι καὶ πεντήκοντα
βιῶναι, ὄγδοον δ' ἐπὶ τετράκοσι βασιλεύσαντα ἐξαπιδνης
ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι.

ε'. Τούτου δὲ περὶ τὸν Ῥωμύλον συμβεβηκότος, βασιλεύεσθαι μὲν ἐδόκει πᾶσιν. Εἷς δέ τις ἐξ ἁπάντων ἐρύετο τοῖς
ἐν Ῥώμῃ, ἐχυρὸν ἀνδρὸς μόνον ἡγεμονεύσοντος, ἀλλὰ καὶ
πόσον τῷ γενῶν παρίξει τὴν ἀρξοντα. Τοῖς τε γὰρ μὴ Ῥωμύλου πρώτοις συνοικίσασι τὴν πόλιν οὐκ ἀνεκτὸν ἐδόκει,
παρ' αὐτῶν προσληφθέντας τοὺς Σαβίνους εἰς πολιτείαν,
ἄρχειν τῶν δεξαμένων βιάζεσθαι. Οἱ Σαβῖνοι δὲ ἐπρασσον D
ὅτι τῷ Τατίου θανόντος μόνου εἶασαν τὴν Ῥωμύλου ἄρχειν, ἐξ
ἴσων ἀξίουν αἱρεθῆναι τὴν ἀρξοντα. Ἡ ἔρις μὲν οὖν
οὕτω τὰ μέρη ἐκάτερα. Μεταξὺ δ' ἐπί τινος ὄντος τὴν
πολιτεύματος, οἱ Πατρίκιοι πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν
ὄντες ἐταξαν, ἕκαστον ἐκ μέρους τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις κοσμούμενον, θύειν τε τοῖς θεοῖς, καὶ χρηματίζειν, ἐξ μὲν τὴν νυκτὸς ὥρας, ἐξ δὲ τὴν ἡμέρας·
Ἡ γὰρ διανομὴ τῶν καιρῶν κατὰ τὸ ἴσον ἐκάστῳ. καὶ
πρὸς τοὺς ἄρχοντας καλῶς ἔχειν ἐδόκει, καὶ πρὸς
τοὺς ἀρχομένους αὐτούς. Λήθην γὰρ τοῦ φθόνου ἡ
ταχίστη τῆς ἐξουσίας ἀπόθεσις, ὁρώντων τῶν ἀρχομένων τὴν αὐτὴν ἡμέρας τε καὶ νυκτὸς τὸν αὐτὸν ἐ-
ξαίφνης ἐκ Βασιλέως γινόμενον. Οἶδα μὲν οὖν καὶ
ἄλλά τινα περὶ τῆς τοιαύτης αἰρημένα ἀρ-
χῆς, ἀλλ' αὐτὸ τῷ πεδανωτέρῳ ἐθέμην. Τὸ
δὲ χρῆμα τῆς ἀρχῆς τοῦτο Μεσοβασιλεία τοῖς
Ῥωμαίοις ὠνόμαζο, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐξ ὑποστάσεως ἔφυτο θόρυβοι, ὑποπτευομένων τῶν Πατρικίων εἰς ὀλιγαρχίαν τὴν πολιτείαν πεφυκέναι;

& procellis. Interea turbam diffugiſſe proceres vero ſeſe conglobaſſe. Tempeſtate ſedata, populoque rurſus congregato, quæſitum eſſe Romulum: ſed potentes de eo quæri vetuiſſe, atque omnes hortatos eſſe, ut eum ad Deos raptum venerarentur & colerent, Deum pro bono Rege futurum. Ac vulgus his verbis acquievit, ſpe bona præditum. Quidam autem ſuſpectos habuere Patres, & exagitavere, ut qui vulgo inane commentum perſuaderent, cum ipſi Romulum diſcerpſiſſent. Ac ii negotium faceſſiſſent potentibus, niſi Proculus Julius Eques, & genere & moribus probatiſſimus, ac Romulo fidus, pro concione jurejurando affirmaſſet, Romulum ſibi auguſtiorem ſolito, in armis ſplendidis atque fulgentibus apparuiſſe; ſeque illum percontatum eſſe, *Quamobrem Senatum in atrocia crimina, civitatem in luctum conjeciſſet?* eum vero reſpondiſſe: *Diis ita viſum, ut tantum temporis inter mortales eſſet, atque in cælum, unde veniſſet, reverteretur. Abiret, ac nuntiaret Romanis, ſi modeſtiam & rem militarem colerent, ad ſummum humanæ potentiæ faſtigium aſcenſuros: ſe vero eis propitium fore Quirinum.* Hæc dicenti, tum ob juſjurandum, tum ob auctoritatem viri, tanta fides fuit, ut nemo refragaretur: omnique ſuſpicione & calumnia amota, Quirino vota facerent, numine ejus invocato. Hoc autem cognomentum Romulo factum traditur, vel ob cives, qui Quirites appellabantur, vel ab haſta, quam veteres quirim vocitarunt. Quirinus igitur Deus appellatus eſt, ut bellicoſus & haſtatus. Fertur annos vixiſſe LIV. & anno regni XXXVIII. e conſpectu hominum ſublatus eſſe.

LIBER VII. *Edit. Pariſ. pag. 320.*

Proculi Julii commentum de Romuli ſpectro.

V. Cum hæc Romulo accidiſſent, Regem volebant omnes: ſed Romanorum animos certamen & ſeditio verſabat, non de viro tantum, qui principatu potiretur; ſed etiam de gente, utra principem præberet. Nam & Romanis, primis urbis cum Romulo conditoribus, non ferendum videbatur, ut Sabini in civitatem aſciti, regnum ſibi in eos, a quibus recepti eſſent, per vim vendicarent: & Sabinis ex altera parte contendentibus, quia Tatio mortuo, Romulum regnare paſſi eſſent, ſui corporis Regem creandum eſſe. Factionibus inter ſeſe ita certantibus, cum civitas ſine imperio, exercitus ſine duce eſſet, Patricii numero c. & L. conſtituerunt, ut quilibet Regiis inſignibus ornatus, & Diis immolaret, & jura diceret, ſenis horis noctu, & totidem interdiu. Hæc enim temporum diſtributio, propter æquabilitatem & ipſis magiſtratibus & populo commoda videbatur: & celerrimus magiſtratu abitus invidiæ minimum habebat, cum ſubditi eumdem eodem die, eademque nocte & Regem & privatum cernerent. Haud nos præterit, de hac imperii forma, quæ Interregnum dicitur, alia quoque jactata eſſe: ego vero ea ſum ſecurus, quæ mihi probabiliora videbantur. Fremere tamen nihilominus plebs, multi-

Interregnum.

pag. 321.

LIBER VII.

plicatam ſervitutem, multos pro uno domi nos factos. Sed tumultu ſedato, cum omnes Regem creandum eſſe conſenſiſſent, ac Sabini ejus eligendi poteſtatem Romanis detuliſſent: Numam Pompilium, cujus inclyta virtus apud omnes erat, electum per legatos accerſiverunt. Nec enim Romæ habitabat, ſed in Sabinis, in Quiritum urbe habitans, patre natus Pomponio, probato viro, omni genere virtutis & naturæ & diſciplinæ excultus. Unde tantum nomen & gloriam conſecutum fuit, ut Tatius Romuli Regis collega Tatiam ei filiam unicam deſponderet: quæ cum ei annos XXII. nupta fuiſſet, vitam cum morte commutavit. Numa vero relicta urbana vita, rure plerumque in pratis & ſaltibus degere malebat. Cumque Romani legati ad eum veniſſent, XL. ætatis annum agentem, regnum offerentes, recuſavit. Sed cum inſtarent, & nihil non ad perſuadendum adhiberent, orantes, ne civitatem denuo in ſeditionem & bellum inteſtinum conjiceret (neque enim eſſe alium, in quem ambæ partes conſentirent) Numam pater quoque ſeorſim hortatus eſt, ut principatum tamquam divinum donum, & numinis obſequium, quique viro bono & prudenti honeſtas magnaſque res gerendi occaſionem præberet, & vinculum futurus eſſet, quo patria & omnis Sabinorum natio benevolentia & amicitia cum urbe potenti & florente jungerentur. His Numæ victo, & re divina peracta, Romam proficiſcenti, Senatus populuſque Romanus cum lætis acclamationibus obviam egreditur. Cum in forum deducto inſignia regni afferrentur, differre, ac de ſe regni firmandi cauſa Deos conſulti juſſit: & re divina in Capitolio peracta, indutaque veſte Regia, deſcendit. Principatu ſuſcepto, primum CCC. armatos, quos Romulus ad cuſtodiam corporis ſemper habuerat, amovit. Nec enim decere, iis diffidere, qui ipſi fiderent: neque diffidentibus imperandum eſſe. Deinde urbem e dura & bellicoſa mitiorem & pacis amantiorem reddere aggreſſus eſt: edixitque ne imaginem Dei vel humana, vel alterius animantis forma erigerent. Itaque annis C. & LXX. quamvis templa conderent, nullum tamen in iis neque pictum, neque fictum ſimulacrum collocarunt: quod nefas eſſet, præſtantiores deterioribus ſimiles facere, neque Deus aliter niſi mente comprehendi poſſet. Victimas incruentas farris & libationis civibus ſuis edixit. Deos enim pacis & juſtitiæ cuſtodes, a cæde puros eſſe oportere. Neque divini quicquam obiter & negligenter audiendum aut videndum præcepit: ſed otium agendum a cæteris rebus, & religioni, ut rei maximæ animos intendendos. His rationibus, & aliis plurimis, quas ob multitudinem præterminiſimus, civium ſuorum animos ad pietatem aſſuefecit. Ipſe autem ſpem ſuam ita in Deo collocaſſe fertur, ut cum ei aliquando ſacrificanti hoſtium adventus nuntiaretur, ſub-

Numa Pompilius II. Rex Rom.

Edit. Pariſ. pag. 322.

Numæ inſtitutio.

A τοῦ μὴ βέλτιόν τι βασιλεύεσθαι, ἢ δι' ἄπειρον ἀκαταστασίαν. Ὁμοσπόνδων δὲ πάντων ἀριθμῶν τὸν βασιλεύσοντα, οἱ Σαβῖνοι τοῖς Ρωμαίοις πρότερον τὴν αἵρεσιν ἔδοσαν. Οἱ δ' ἐκ Σαβίνων ἦλθον Νομᾶν Πομπίλιον, ἄνδρα γνώμῃ ὅσα πᾶσι δὲ ἀρετὴν. Σπάνιον γοῦν πρὸς ἐκεῖνον ἐκ Ρώμης πρέσβεις. Οἰ γὰρ ἐν τῇ Ρώμῃ μετῴκησεν, ἀλλ' ἐν Σαβίνοις μὲν, πρὸς πόλιν δ' ὅσον τὸν Κυρίτην, πατρὸς ἦν Πομπωνίου ἀνδρὸς δόκιμου, πᾶσαν ἀρετὴν φύσει τε καὶ παιδείᾳ ἐξησκημένος. Οὗτος ἤ δόκιμος μέγα καὶ δόξαν ἔσχε, ὡς καὶ Τάτιον τὸν τῆς Ρωμύλου συμβασιλεύσαντα κηδεσθῆναι αὐτὸν ἐπὶ Τατίᾳ θυγατρὶ τῇ θυγατρί, μίαν ἐκείνος ἐγέναντο· ἣ δεκαετεῖ ἐπὶ τελευτῇ ἐσαυτὸν τῷ Νομᾷ συνοικήσασα, μεταλλάξει τὸν βίον. Ὁ δὲ Νομᾶς ἐκλείπων τὰς ἐν ἄστει διατριβὰς, ἀγραυλεῖν τὰ πολλὰ, καὶ γεωργεῖσθαι ἤθελε ἐν λειμῶσι καὶ ἄλσεσιν. Ἦκον οὖν ἀπὸ Ρώμης οἱ πρέσβεις, καλοῦντες ἐπὶ τὴν βασιλείαν αὐτὸν ἤδη τεταρακοστὸν ἔτος ἄνοντα. Ὁ δὲ ἀπεῖπετο. Οἱ πρέσβεις δ' ἐπέκειντο, πάντα τρόπον πειρῶντες αὐτὸν μεταπείθειν, καὶ δήμους μὲ τὴν πόλιν αὖθις ἐς στάσιν ἐμβαλεῖν, καὶ ἐμφύλιον πόλεμον, μὴ ὄντος ἑτέρου, πρὸς ὃν ἄμφω τὰ μέγιστα συνιδόντων. Ἰδίᾳ μέντοι καὶ ὁ πατὴρ παρῄνει τὸν Νομᾶν δέχεσθαι τὴν ἀρχὴν, ὡς θεῖον δῶρον, καὶ ὑπηρεσίαν Θεοῦ, καὶ πράξεων καλῶν καὶ μεγάλων ἀνδρὶ φρονίμῳ τε καὶ χρηστῷ ἱερωμένην αἰτίαν, συνδεσμόν τε τῇ πατρίδι, καὶ πᾶσι τοῖς Σαβίνοις ἔθνει δύναμίν τε καὶ φιλίας πρὸς πόλιν δυνατὴν καὶ ἀκμάζουσαν. Τούτοις ἐνδοιάσας ὁ Νομᾶς, θύσας τοῖς Θεοῖς, ἐπῆλθε τοῖς Ρωμύλου, ὑπήντα δὲ ἡ Βουλὴ καὶ ὁ δῆμος ἐξεπλαγῆναι καὶ χαίροντες. Ἐπεὶ δὲ κατέστησαν εἰς τὴν ἀγορὰν προσφερόμενον αὐτῷ τὰ βασιλικὰ παράσημα, ἐπιχῶσαι κελεύσας, ἔφη, δεῖσθαι καὶ τοῦ Θεοῦ, τὴν βασιλείαν ἐπιδοῦναι αὐτῷ. Ἐλθὼν οὖν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καὶ θύσας, ἔτι δὲ τὴν βασιλικὴν ἀναλαβὼν ἐσθῆτα, κατέβαινε. Παραλαβὼν δὲ τὴν ἀρχὴν πρῶτον μὲν τοὺς τριακοσίους δορυφόρους ἀφεῖλετο σύστημα, οὓς περὶ τὸ σῶμα εἶχε Ρωμύλος αἰεί. Οὐ γὰρ δίκαιον ἀπιστεῖν πιστεύοντας ἄλλοις, ὑπὸ βασιλέως ἀπιστεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ. Εἶτα τὴν πόλιν ἐκ σκληρᾶς καὶ πολεμικῆς ἐπιχώριον μαλακωτέραν ποιῆσαι καὶ εἰρηνικωτέραν. Ἀνθρωποειδῆ τε καὶ ζῴου μορφὴν εἰκόνος Θεοῦ ἀπεῖπε Ρωμαίοις ἀνιέρωτος. Οὔτε γὰρ ἐν ἱερῷ παρ' αὐτοῖς ὕστερον, οὔτε πλησίον ἔστος Θεοῦ. Ἐν ἱκετῶν δὲ μὴ πρὸς ἐβδομήκοντα ἔτεσι καθ' αὐτοῖς ἀνιερωμένων, οὐδὲ ἔμμορφον ἐποίουν ἀφίδρυμα, ὡς οὔτε ὅσιον ἀφομοιοῦν φαύλοις χείρους τὰ βελτίονα, οὔτε ἐφικτὸν ἄλλως Θεοῦ διάνοιαν ἢ σκιᾷ. Καὶ τὰς θυσίας δὲ ἀναιμάκτους ποιεῖσθαι ἐθίσαντος δὲ ἀλφίτων τε καὶ σπονδῆς. Δεῖν γὰρ τοὺς Θεοὺς εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης φύλακας ἅπαντας, φόνου καθαρεύειν. Μόνα δὲ ἄκαιρον τι τῷ Θείῳ, μήτε ὄρνιν ἐν παρέργῳ ἢ ἀμελῶς, ἀλλὰ χαλεπὸν ἄγοντας ἀπὸ τοῦ ἄλλου, καὶ προσέχοντας νῦν ἥκιστα ὡς πρᾶξει μεγίστῃ τῇ περὶ τοὺς τοιούτους. Ἐπὶ δὲ τούτοις ἦν ἄλλων πλείονων, ἃ δὴ τὸ πλῆθος παρέλαμβε, ἐθίσαι πρὸς τὸ Θεῖον ἐκ τοῦ ἀθρόως ἐξ ἀθεσμοῦ ὁ Νομᾶς ἐπαίσσειν. Λύειν δὲ ὅπως φανὲν εἰς τὸ Θεῖον ἀφορᾶσθαι τοῖς ἀλόγοις, ὧν προαγγελίας αὐτοῦ Θύοντι ποτὲ γενομέ-

εις ὡς ἐπίοντας πολέμιος, μαχέσασθαι ἢ εἰπεῖν, Ἐγὼ
ἢ θύω. Καὶ τὴν χώραν δὲ διὰ αἰχμῆς Ῥωμύλος ἐκτήσατο,
διανεμηθεὶς τοῖς λοιποῖς τῶν πολιτῶν, ἀφελὼν ἐξ αὐ-
τῶν τὴν ἀπονοίαν, ὡς ἀνάγκῃ τὴν ἀδικίας παυτικῇ, καὶ
ζῆλον εἰς γεωργίαν ὡς παύσας ἐξημερώσας τὸν δῆμον,
καὶ δεσμοὺς εἰρήνης διαφυλάξας ἐμποιῶν ἔρωτα. Λέγεται
δὲ καὶ Ἰανουάριον καὶ Φεβρουάριον παρ' αὐτὸ τοῖς μησὶ προσ-
τεθῆναι, δωδεκάμηνον καὶ τὸν σελήνης δρόμον νομοθε-
τήσαντος λογίζεσθαι τὸν ἐνιαυτόν, διὰ μέσων ὄντα,
ὡς ἐνίοις τῶν βαρβάρων τρίμηνον, καὶ τῶν Ἑλλήνων Ar-
κάσι μὲν τετράμηνον, τοῖς δὲ Ἀκαρνᾶσιν ἑξάμηνον.
Αἰγυπτίοις δὲ μόνοις λοιπὸν ὁ ἐνιαυτὸς, ὢν τετρά-
μηνος· διὸ καὶ ἀρχαιότατοι δοκοῦσιν εἶναι, καί τι μὴ
ὄντες, πλῆθος ἀριθμοῦ ἴσων ἐπὶ τὴν γενεαλογίαις ει-
σάγοντες, ἃ τὸν δι' ἴσης μόνας εἰς ἴσον τεθέμενοι ἀρι-
θμόν. Καὶ τὸν Ἰανουάριον δὲ Νομᾶς εἰς ἀρχὴν τοῦ ἔτους ἀ-
πέταξεν. Οὕτω δὲ δικαιοσύνῃ καὶ εὐσεβείᾳ συνδήσας
τοὺς ὑπηκόους, ἐξέρριψε πάσας τὰς τοῦ πολέμου. Οὐ γὰρ
μόνος ὁ Ῥωμαίων δῆμος ἡμέρωτο τῇ τοῦ βασιλέως δι-
καιοσύνῃ, καὶ τῇ πραότητι, ἀλλὰ καὶ τὰς κύκλῳ πόλεις ἀρ-
χὴ μεταβολῆς ἔλαβε, καὶ πόθος εἰσέρρυη πάσας εἰ-
ρήνης, καὶ τοῦ δικαίου, γλυκὺ φυτόν, καὶ πᾶσι τρέφειν
ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ σέβεσθαι θεούς. Οὔτε γὰρ πόλεμος,
οὔτε στάσις, οὔτε πονηρεύεσθαι περὶ πολιτείας ἐζήτησαι
Νομᾶ βασιλεύοντος. Οὐδ' ἐπ' ἐκείνου τις φθόνος, ἢ
ἔχθρα, ἢ σύστασις ἀνδρῶν, καὶ ἐπιβουλὴ δι' ἔρωτα βα-
σιλείας γενέσθαι παῖ ἀναγέγραπται. Θυγατέρα δ' ἐκ-
κοῦς Πομπιλίαν, Μαρκίῳ παύτῳ ἐξέδοτο, ἐξ ἧς
Μάρκιος Ἄγκος θυγατριδοῦς ἐπέβη αὐτῷ, ὃς μετὰ Τύλ-
λον Ὁστίλιον ἐβασίλευσε. Τοῦτον πυνθάνεται καταλιπὼν
ὁ Νομᾶς ἐτελεύτησε, καὶ μικρὸν ὕστερος καὶ νόσου
μακρᾶς ἀπομαραινόμενος, γήρᾳ τελευτᾷ τοῖς ὀγδοή-
κοντα προσβιώσας, βασιλεύσας ἔτη ἐπὶ τετρὰ τεσ-
σαράκοντα.

ε'. Τὸν δὲ Νομᾶ καταλιπόντος, καὶ μηδένα καταλιπόν-
τος ἔγγονον, Ὁστίλιος Τύλλος ἐρρύη παρὰ τοῦ δήμου καὶ
τῆς βουλῆς· ὃς τὰ πλείστα τοῦ Νομᾶ κατασκάσας ἔθεν,
καὶ Ῥωμύλον ἐζήλωσε, καὶ πρὸς μάχας αὐτός τε ὥρμα, καὶ
τὸν δῆμον παρώξυνε. Ἁρπαγῆς γοῦν γενομένης πα-
ρὰ Ῥωμαίων ἐξ Ἄλβανῶν, ὥρμησαν πρὸς μάχην ἑκάτεροι. Πρὸ δὲ τοῦ συμβαλεῖν καταλάγησαν, καὶ εἰς
μίαν πόλιν ἀμφοῖν ἔδοξεν συνοικῆσαι τοῖς γένεσιν.
Ἐκάτεροι δὲ τὰ οἰκεῖα ἐχωμίσαν, καὶ τὸ ἔπορον εἰς ταὐτὸν
ἀξιοῦντες μετανασταῦσαι, ἀπέτυχαν τοῦ σκοποῦ. Εἶτα
περὶ τῆς ἡγεμονίας διεμάχθησαν· ὡς δὲ οὐδεὶς τῷ ἑτέρῳ
παρεχώρει αὐτῆς, ἀγωνίσασθαι συνέθεντο περὶ τὰ ἀρ-
χῆς. Οὔτε δὲ τοῖς στρατοπέδοις ὅλοις ἔδοξε μαχέσασθαι,
ἵνα μὴ μονομαχίᾳ κριθῶσιν. Ἦσαν δὲ παρ' ἀμφοῖν
τρίδυμοι ἀδελφοὶ, ἐκ μητέρων γεγονότες δίδυμων, ἡ-
λικίᾳ τε καὶ ἰσοπαλεῖς τὼ ἰσχύϊ. Ἐκαλοῦντο δὲ οἱ μὲν
τοῦ Ῥωμαίων Πουπλιόριοι, οἱ δὲ τοῦ Ἀλβανῶν Κυριά-
τιοι. Τούτους εἰς μάχην προβάλονται, παρόδῳ δὲ φορᾷ
ἀλλήλοις αὐτῶν συγγένοιντο δίδυμοι. Οἱ δὲ ὁπλισάμε-
νοι, καὶ ἐν τῷ μεταιχμίῳ τῶν στρατοπέδων ἀντιπαρατεί-
μενοι, θείᾳ τινὶ ὁμοφωνίᾳ ἀνεκαλοῦντο, καὶ συνεχῶς ἀνέ-
βλεπον πρὸς τὸν ἥλιον. Συμβάλλοντες δὲ ποτὲ μὲν ἀ-
θρόοι, ποτὲ δὲ κατ' ἕνα ἐμάχοντο. Τέλος δὲ
τοῦ μὲν Ῥωμαίων τοῦ δύο πεσόντων, τοῦ δὲ Ἀλβα-
νῶν ἅπαντων τραυθέντων, ὁ Ὁράτιος ὁ καταλοιπος,
ὅτι τοῖς ζῶσιν ἅμα, οἱ κατ' ἄτρωτος ὢν ἦν ἀδύνατον ἀντι-

A ridens dixerit: Ego vero ſacrifico. Agrum a Romulo bello partum, inter inopes cives diſtribuit: ut inopiam ſcelerum parentem tolleret, & agricultura ferum populum domaret, quæ acrem pacis amorem in animis excitare poſſet. Feruntur ab eo Januarius & Februarius reliquis menſibus adjecti eſſe, & annus ad curſum Lunæ in XII. menſes deſcriptus, cum X. ante menſium habitus eſſet: ut apud nonnullos barbaros trimeſtris habetur, & inter Græcos apud Arcades IV. apud Acarnanes VI. menſium. Apud Ægyptios vero menſtruus fuit annus, deinde quadrimeſtris. Unde antiquiſſimi falſo habentur, cum in genealogiis inexplicabilem annorum numerum B recenſent, quippe menſibus annorum loco ponendis. Januarium vero Numa caput anni eſſe voluit: qui cum ad juſtitiam & pietatem ſubditos ita conſuefeciſſet, omnes bellorum motus conquieverunt. Neque enim populus Romanus dumtaxat æquitate & manſuetudine Regis factus eſt humanior: ſed & circumcirca finitimas civitates, mutatis moribus, pacis & juſtitiæ, colendæ terræ, liberos in tranquillitate educandi, deoſque venerandi cupido cepit. Neque enim bellum, aut ſeditio, aut novarum rerum ſtudium, Numa regnante, extitit. Neque etiam invidia, inimicitia, aut conſpiratio, atque inſidiæ ex cupiditate regni contra C Numam comparatæ uſquam merantur. Filiam Pompilium Martio deſpondit, ex qua ei Ancus Martius nepos eſt genitus, qui poſt Tullum Hoſtilium regnavit: quo Numa quinquenni relicto, deceſſit, cum paulatim ſenio & leni morbo defeciſſet. Vixit annos LXXXII. regnavit XLIII.

Ægyptiorum annus menſtruus.

Edit. Pariſ. page 323.

Pompilia Anci Martii mater.

VI. Numa ſine ſucceſſore defuncto, Tullus Hoſtilius a Senatu populoque Romano Rex electus, inſtitutis Numæ pleriſque deriſis, Romulum magis eſt æmulatus, ad bella & ipſe propenſus, & populi concitator. Cum igitur forte evenifſet, ut Romani ex Albano agro D prædas egiſſent, uterque populus ad bellum ſpectavit. Sed ante congreſſum reconciliati pepigerunt, ut unam urbem incolerent. Utroque autem ſuam defendente, & ut in eam migraretur poſtulante, id conſilium repudiarunt. Poſt etiam de principatu orta controverſia, cum neuter alteri cederet, convenit, ut inter ſe dimicarent, non totis copiis, neque ſingulari certamine. Sed erant apud utroſque tergemini fratres, gemellis orti matribus, nec ætate nec viribus diſpares: quorum Romani, P. Horatii, Albani Curiatii vocabantur: eos ad pugnam deſtinant, non habita ratione cognationis. Qui armati, & in medio duorum exercituum inſtructi, E Deos patrios invocarunt, & ſubinde ſolem intuiti ſunt. Inter ſe congreſſi, alias conferti, alias ſingulatim dimicarunt. Tandem duobus Romanis proſtratis, & Albanis omnibus vulneratis, Horatius ſuperſtes, cum quamvis integer tribus par ei-

Tullus Hoſtilius III. Rex Romanorum.

Tergeminorum fratrum pugna.

LIBER VII. *Edit. Ariſ. pag. 324.*

ſe non poſſet, capeſſit fugam, ut perſequendo ſegregarentur. Quo facto, ſingulos aggreſſus, omnibus interfectis, inſigni victoria potitur. Sed quia ſororem quoque interfecerat, ob vita in humeris ipſius, conſobrinorum ſpolia lamentantem, cædis actus eſt reus: ſed provocatione ad populum facta, abſolutus. Albani tum Romanorum imperium ſubierunt. Poſt pactis violatis, cum ut ſubditi ad belli ſocietatem evocati, pugnæ tempore ſe ad hoſtes conferre, ac in Romanos impetum facere voluiſſe, comperti eſſent, multi occiſi ſunt, & dux eorum Metius: cæteri Romam migrare juſſi, Alba diruta, quæ ad annos D. Romanorum fuerat metropolis. Tullus bellator optimus, ſed numinis cultor negligens, cum in peſtilentia ipſe quoque ægrotaſſet, ad ſuperſtitionem deflexit. Dicitur fulmine conflagraſſe: aut Anci Marcii inſidiis, nepotis Numæ, ut dictum eſt, periiſſe. Regnavit annos II & XXX.

Anci Marcii Regnum.

VII. Mortuo Tullo, regnum a Romanis Marcio eſt delatum: qui ob vitium manus, quod cubitum flectere non poterat, Anci cognomentum habuit: & cum leni eſſet ingenio, neceſſario ad bella gerenda ſe contulit. Nam reliqui Latini tum ob Albæ excidium, tum ſimilis cladis metu, irati quidem Tullo ſuperſtite Romanis erant: ſed virum ſtrenuum metuentes, iras reprimebant. Marcium vero ob pacis ſtudium, injuriis opportunum eſſe rati, prædas ex agris egerunt. Ille vero gnarus, pacis cauſam eſſe bellum, invadit eos, a quibus invadebatur, atque ulciſcitur, urbes expugnat, quarum unam evertit: & captivis, quos multos ceperat, pro mancipiis utitur, multos etiam in civitatem Romanam mittit. Romani, cum finitimi potentiam eorum, & ditionem creſcere egre ferentes, hoſtes ſe profeſſi eſſent, Fidenas obſidione ceperunt: Sabinos affixerunt, diſperſos aggreſſi: & caſtris eorum captis, alios terrore injecto vel invitos pacem ſervare coegerunt. His rebus geſtis, Marcius mortem obiit, anno regni XXIV. exemplo avi religionis deorum cultor.

Alma quies eſt prima ſalus: ubi reperit hoſtis. Hanc decet intrepido pectore bellegeri.

L. Tarquinius regnum. *pag. 325.*

VIII. L. Tarquinius Demarati Corinthii exulis, qui Tarquinios Tyrrheniæ urbem migrarat, ex indigena muliere filius, Lucumon vocatus, regnum ſibi vendicavit. Is cum amplum patrimonium ſuſcepiſſet, nec tamen ut advena, a Tarquinienſibus ad ſummos honores eveheretur, Romam migrat: mutatoque nomine, ab urbe in qua habitarat, L. Tarquinius appellatur. Fertur autem, cum ſedem mutaret, aquila devolaſſe: raptoque pileo, quem capite gerebat, ſubvolaſſe: ac magno clangore edito, eumdem capiti apte reponſuiſſe. Unde nihil humile animo conceperit, & alacriter Romæ conſederit, ubi non multo poſt in primis eſt numeratus. Nam cum opibus haud parce uteretur, prudentia & urbanitate potentioribus

Augurium regni.

A πάσθαι, ἐοίκεσαν, ὡς αὖ διώκοντες αὐτὸν συνδαθῶσι. Κἀπειδὴ πρὸς τὴ διώξει διαπάρασαν, ἑκάτερα ἐπιτιθέμενοι ἅπαντας διεχρήσατο, κἀντεῦθεν τιμᾶται· ὅτι δὲ τὴν ἀδελφὴν προσανῄρητο, ὀλοφυρομένην, ἐπεὶ τὰ τῶν ἀντιῶν σκῦλα ἐώρα φέροντα τὸν Ὁράτιον, φόνον ἐκέλευε· εἰς δὲ τὸν δῆμον ἐκλιπὼν αἰτίας, ἀφείθη. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ τότε μὲν ὑπήκοοι τῇ Ῥωμαίων ἐγένοντο· ὕστερον δὲ τὰς συνθήκας ἀθετήσαντες, καὶ ὡς ὑπήκοοι πρὸς συμμαχίαν κληθέντες, μεταθέσθαι δὴ πρὸς τοὺς πολεμίους ἐν τῷ καιρῷ μάχης ἐπιχειρήσαντες, καὶ συνιστηθέσθαι Ῥωμαίοις, γνωσθέντες ἐκωλύθησαν, καὶ πολλοὶ μὲν ἐκπέφευγασι, καὶ ὁ αὐτῶν ἐξηγούμενος Μέττιος· οἱ ἄλλοι δὲ μετοικίσασιν ἔπαθον. Καὶ ἡ πόλις αὐτῶν Ἄλβα κατεσκάφη, πεντακόσιά που ἔτη Ῥωμαίοις συμβιώσασα μητρόπολις. Πρὸς μὲν οὖν τοὺς πολεμίους ὁ Τύλλος κρείττους ἐδόξει, τῷ θείῳ δὲ παρημέλει. Νόσου δ' ἐνσκηψάσης λοιμώδους, καὶ αὐτὸς νοσήσας, εἰς δεισιδαιμονίαν ἀπέκλινεν. Ἐχρῆτο μέντοι καὶ βίᾳ λίγεται πλὴξ, κατασφενδονηθεὶς ὑπὸ κεραυνοῦ, ἢ ἐμβληθεὶς ὑπὸ Μαρκίου Ἄγκου, ὃς θυγατριδοῦς ἐτύγχανεν, ὡς εἴρηται, τοῦ Νομᾶ. Ἐβασίλευσε δὲ Ῥωμαίων ἔτη δύο ἐπὶ τετταράκοντα.

B

ζ. Ἐπεὶ δὲ Ὀσίλιος ἐτελεύτησε, διαδέξατο τὴν βασιλείαν ὁ Μάρκιος, παρ' ἑκόντων τῶν Ῥωμαίων τοῦτο λαβών. Ἦν δὲ τὴν χεῖρα εὐάρτιος· τὴν δὲ ἀγκύλην πεπήρατο, ὅθεν καὶ Ἄγκος ἐπωνύμως ἐκλήθη. Ἐπιεικὴς δὲ ὢν, μᾶλλον μεταβαλέσθαι, καὶ πρὸς στρατείας ἐξῆκτο. Οἱ δὲ λοιποὶ Λατῖνοι πλὴν τῶν Ἀλβανῶν ὅλεθρον, καὶ περὶ ἑαυτῶν διδοικότες μή τι πάθωσιν ὅμοιον, δι' ὀργῆς μὲν εἶχον Ῥωμαίους. ἴσως δὲ περιλιὼ ὁ Τύλλος, διδοὺς ἐκείνοις ὡς μάχιμος, συνεῖλετο. Τὸν δὲ Μάρκιον δι' ἐτῶν ἡγησάμενοι διὰ τὸ εἰρηναῖον τῆς γνώμης, τῇ τε χώρᾳ ἐπῆλθον, καὶ αὐτὸν ἐλεῖν ἐσπούδαζον. Σωνὶς δ' ἐκεῖνος εἰρήνης ὄντας τὸ πόλεμον αἴτιον, ἐπιτίθεται τοῖς ἐπιθυμίοις, καὶ ἀντιμῶσθαι, καὶ πόλεις εἶλεν αὐτῶν, ὧν μίαν κατέσκαψε, καὶ πολλοὺς τῶν ἀλόντων ὡς αἰχμαλώτους ἐχρήσατο, καὶ εἰς τὸ Ῥώμην δὲ συχνοὺς ἔπεμψε μετῴκισεν. Αὐξανομένων δὲ τῶν Ῥωμαίων, καὶ τῆς χώρας σφίσι προσδιαιμένης, οἱ πλησιόχωροι ἐφθόνουν, καὶ ἑαυτοὺς Ῥωμαίοις ἐξεπολέμωσαν· ὅθεν αὐτῶν Φιδηνᾶται μὲν πολιορκίᾳ ἐκράτησαν, Σαβῖνοι δ' ἐκάκωσαν, αὐτοῖς τε προσπεσόντες ἐκακώσαντες, καὶ τὰ σφῶν ἐλόντες στρατόπεδον· ἔπειρε δ' ἐκφοβήσαντες εἰρηνεύειν, καὶ ἄκοντας παρασκέσασθαι· καὶ ἐπὶ τούτοις Μαρκίῳ ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον, ὥστε ἐκ ταύτης καὶ τέσσαρας ἄρξαντι, καὶ πολλοῖς τῶν θείων κατὰ τὰ πάτρια Νομᾶ προνομίοις τιμῆσαι.

C

D

η. Λούκιος δὲ Ταρκύνιος τὴν ἀρχὴν ἐκτήσατο, ὃς Δημάρατου μὲν ἦν υἱὸς Κορινθίου, φυγόντος δὲ καὶ εἰς πόλιν Τυρσηνίδα Ταρκυνίαν ἐγκατοικήσαντος ἐξ εὐδηγενοῦς γυναικὸς ἐκείνῃ τέκνον ἐτέχθη, Λουκύμων ὀνομασθείς. Πολλὰ μέντοι παρ' ὁδὸν ἐδεδέγμενος, ὅτι μὴ τὴν προτιμίαν παρὰ τῷ Ταρκυνιητῶν ὡς ἔπαλος κατεῖχετο, πρὸς τὴν Ῥώμην μεταναστῆναι, καὶ τὴν πλοῦτον συμμεταθέμενος, καὶ μεταναστάθη. Λούκιος Ταρκύνιος, ἐκ τῆς πόλεως ἐν ᾗ παρῆν. Λέγεται δὲ μετοικιζομένου αὐτὸς κατὰ τὴν ὁδὸν ἁρπάσαι ἡ πίλος, ὃν εἶχεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, καὶ μετενεχθεὶς ἡ πλοῦξας ἐπὶ πολὺ, αὖθις αὐτὸν ἐφαρμόσαι τῇ αὐτῇ κεφαλῇ, ὡς ἑστῶσι μηδὲν ἐλπίσαι μικρὸν, καὶ προθύμως τῇ Ῥώμῃ ἐγκατοικῆσαι, ὅθεν τοῖς πρώτοις, ἀ μὴ πολὺ συνηρίθμητο. Τῷ δὲ ἡ πλούτῳ χρῆσθαι ἀφειδέστερον, συνίσει τε καὶ ἀνεπιλήπτῳ τοῖς δυνατοῖς οἰκειούμενος, ἐς τὰς ἐκκλησίας καὶ τὴν βουλὴν

E

καπλίχθη παρὰ Μαρκίου, καὶ στρατηγὸς ἀπεδείχθη, καὶ τοῦ τῶν παίδων ἐκείνων ἐπίτροπός τε, καὶ τῆς βασιλείας πεπιστεύθη. Ἐδείκνυτο γὰρ ἑαυτὸν ἀγαθὸν ἄνδρα, χρημάτων τε τοῖς δεομένοις μεταδιδοὺς, καὶ ἑαυτὸν ἕτοιμον παρέχων, εἴ τις δέοιτο αὐτοῦ εἰς βοήθειαν· φαῦλόν δέ τι οὔτ' ἔπραττεν, οὔτ' ἔλεγεν ἀδεεί. Καί εἴτι φρός τινων ἠδίκητο, ἐξῄρει τὸ γιγόμενον· εἰ δέ τι καὶ ἐπαχθέστερον αὐτῷ γένοιτο, ἢ οὐδ' ἐλογίζετο τὸ λυποῦν, ἢ καὶ φαυλίσας παρελογίζετο· ὥ μόνον τε οὐκ ἠμύνατο ἢ λελυπηκότα, ἀλλὰ καὶ εὐηργέτει. Τέως αὐτόν τε ἢ Μάρκιον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ἐχειρώσατο, καὶ δόξαν ἀνδρὸς ἐκτήσατο σοφοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ· ἀλλ' οὐ φορσίμοντι μέχρι τέλους αὐτῷ ἡ εὐβουλία. Τῶ Μαρκίου γὰρ τελευτήσαντος, κακῶς περὶ τοὺς ἐκείνου διεπέθη δύο υἱοὺς, καὶ τῆ βασιλείας ἐστερήσατο. Τοὺς τε γὰρ βουλὰς καὶ τὸν δῆμον τοὺς τοῦ Μαρκίου παῖδας χειροτονεῖν μελλόντων, ἐκεῖνος τῆ βουλοπόν τε τοὺς δυνατωτάτους μεταλλᾶται, καὶ τοὺς ὀρφανοὺς πόρρωτοι πέμψας εἰς θήρας, οἷς τε εἶπε, καὶ οἷς ἔπραξε, αὐτῆ τῆ βασιλείας ψηφίσασθαι παρεσκεύασεν, ὡς ἀνδρωθεῖσιν αὐτῶν δώσοντι τοῖς παισὶν ἀποδώσοντι. Εὐχαρὶς δὲ κατασὰς τῆ φραγμάτων, ὅπως τοὺς Ρωμαίους διέθετο, ὥστε μηδέποτε ἐθελῆσαι ἀνθελέσθαι τοὺς παῖδας ἐκείνου· καὶ τὰ μειράκια δὲ φρὸς ῥᾳθύμως ἐτίζων, τάς τε ψυχὰς αὐτῶν, καὶ τὰ σώματα σιτῶ χάριτί δή τινι ἔφθειρε. Διδοὺς δὲ καὶ ὅπως ἔχων, ἐχυὼ ἑαυτῷ ἐν τῷ συνεδρίῳ πεζεποιήσατο. Τοὺς δὲ φιλίους αὐτῷ ἐκ τοῦ δήμου ἐξακισμύρους μετὰ ἑξακοσίους, εἰς τοὺς εὐπατρίδας ἐνέγραψε, καὶ βουλευτάς· καὶ ὅπως τῶν τε γερουσίαν ὑφ' ἑαυτοῦ, καὶ τοὺς πολλοὺς ἐποιήσατο, καὶ ἢ σολῶν φρὸς τὸ μεγαλοφρεπέστερον ἤμειψεν. Ἡ δὲ ὧν ἱμάτιον καὶ χιτῶν ὁλοπόρφυρα καὶ χρυσόπαστα, σίφανός τε λίθων χρυσοδέτων, καὶ σκῆπτρον, δίφρος τε ἐλεφάντινος, οἷς καὶ οἱ μῆ πάππε οἵ τε ἄλλοι, καὶ οἱ τῶν Αὐτοκράτορες ἔχοντες ἡγεμονίαν ἐχρήσαντο. Καὶ τεθρίππῳ ἐν τοῖς ἱππικοῖς ἐκόμπασσε, καὶ ῥαβδούχους ἓξ καὶ δώδεκα ἔχε. Πάντας δὲ καὶ ἄλλα πλεῖα ἐκαινοτόμησεν ἄν, εἰ μή τις Ἄττος Ναῦιος τὰς φυλὰς αὐτὸν βουλευόντα μεταδιαμῆσαι κεκώλυσεν, ὃς οἰωνιστὴς ὢν, οἷος οὐκ ἕτερος γέγονε. Τῶτον ἐνυβρίσας, ἢ τῶν ἐναντίωσιν ὀργισθείς, καὶ τῶν τέχνων ἐξελεγχῆσαι διεμελέτησε ὁ Ταρκυίνιος. Λαβὼν οὖν ἐν τῆ κόλπῳ ἀκόνην τε καὶ ξυρὸν, εἰς τὸ δῆμον παρῆλθε, ἔχων ἐν τῆ τριβῶνι τῆ ξυρῷ τὴν ἀκόνην, φράγμα τῆ ἀδυνάτων, εἰπών τι ὅσα ἐβούλετο, εἶπεν ἀπέλιγε ἐπιτεύξεσθαι, μηδὲν ὑφιέμενος. Εἰ μὴ φιλονεικὼς ἀντιλέγεις, ἔφη, ἀλλ' ἀληθῆ λέγεις, ἐπὶ πάντων τούτων ἐπικειρεί μοι, εἰ ὃ νῦν ἔχω ποιῆσαι, γενήσῃ. Ὁ δὲ Ἄττος αὐτίκα οἰωνισάμενος παραυτίκα, Καὶ πάνυγε, εἶπεν, ὦ Βασιλεῦ, ὃ φρονῶ, ἔσαι ἐπιτελές. Οὐκοῦν, ἔφη, τὴν ἀκόνην ταύτην λαβὼν, τῆ ξυρῷ τοῦτο φρῶτος, τοῦτο δὴ γενέσθαι φρονοῦμαι. Ὁ δὲ ἔλαβέ τε αὐτὸν, δόλου, καὶ δίκοφε. Θαυμάσας δὲ ὁ Ταρκυίνιος, ἄλλας τε τιμὰς ἐκείνῳ παρέχε, καὶ χαλκῆς εἰκόνος ἠξίωσε, καὶ οὐδὲν ἔτι τῆς πολιτείας ἀλλοίωσε, φρὸς πάντα τε τῆ Ἄττῳ συμβούλῳ ἐκέχρητο. Μαχεσάμβιος δὲ Λατίνοις ἐπολέμησεν, ἔκτοτε καὶ Σαβίνοις ἐς δὲ Ρωμαίδα ἐμβαλοῦσι συμμαχομένοις ὑπὸ Τυρσηνῶν, ἀπάντων ἐκράτησε. Τῶν δὲ τῆς Ἑστίας, ἱερειῶν ἃς παρθενεύειν καὶ βίου τεθμίσαι, φαράσας τινὰ συμφθαρῆσαν ἀνδρὶ, ὑπόζωον τινὰ

sibi conciliatis, a Marcio in Patricios & Senatum lectus est, & dux exercitus designatus, credita etiam liberorum & regni tutela. Nam se bonum virum præbebat, pecuniam egentibus impertiebat, rogantibus libenter ferebat opem, malum faciebat dicebatve nemini, accepta beneficia exaggerabat. Offensas vel dissimulabat, vel extenuans oblivioni mandabat: eos a quibus læsus esset, adeo non ulciscebatur, ut etiam beneficiis demereretur. His moribus & Marcium ipsum, & regios amicos sibi devinxit, existimationem viri boni & sapientis consecutus, quam non perpetuo conservavit. Marcii namque defuncti duobus filiis iniquum se præbuit, erepto regno. quod cum illis Senatus populusque delaturus esset, ille Senatoribus potentissimis sibi adjunctis, & adolescentibus procul ad venationem ablegatis, nihil non & dixit & fecit, donec regnum impetrasset: id se pueris, ubi adolevissent, redditurum professus. Rerum autem potitus Romanos ita tractavit, ut regios adolescentes numquam ipsi prælaturi essent, quorum animos & corpora assuetudine ignaviæ per benignitatis speciem corrupit. Cum autem eos etiam sic metueret, suas opes in concilio auxit, &c. ex plebe amicis in Patricios & Senatores lectis: quo pacto & Senatum & plebem subegit. Habitum etiam magnificentiorem sumpsit, tunicam & vestem purpuream auro distinctam, coronam auream gemmis ornatam, sceptrum, & sellam eburneam: quibus & secuti Reges, & Imperatores quoque Romanorum sunt usi. Victis hostibus, quadrigis magnifice est invectus, & lictores per omnem ætatem XII. habuit. Omnino etiam alia innovaturus fuit, nisi ei tribus mutaturo Actius Navius augur præstantissimus obstitisset. Ei cum ob adversationes iratus illudere, & artem eludere studeret, cotem & novaculam in sinu gestans, ad populum prodiit, id animo agitans, ut eos novacula discinderetur, quod fieri nequaquam posset. Cumque dixisset quæ voluerat, Actio acerrime adversante, ac minime cedente: *Nisi*, inquit, *adversandi studio refragaris, & vera dicis, coram omni populo mihi respondeto, num id quod in animo habeo, possit fieri*. Cum ille in augurio rem statim expertus, profecto futuram dixisset: *Atqui hoc animo agitavi*, inquit, *te novacula cotem discissurum*. Tum illum haud cunctanter discidisse cotem ferunt. Id admiratus Tarquinius, tum alios honores Actio habuit, tum æneam statuam erexit: & Reipublicæ ordine non mutato, consiliis ejus usus est ad omnia. Latinorum defectionem compescuit. Sabinos, qui Tyrrhenis adjutoribus in Romanum agrum impressionem fecerant, superavit. Unam e Vestalibus, quibus perpetua servanda est virginitas, a quodam stupratam, in subterraneo specu oblongo excavato, ibique le-

Prudentia opimo.

Tarquinius regnum occupat.

Edit. Paris. pag. 326.

Actius Navius augur cotem novacula discindit.

Vestalis defossa.

LIBER VII.

ἄulo, lucerna, & menſa cibariis plena, collocatis, multis ſtupratam eo deducentibus, viventem obſtruxit. Et ſic ab illo tempore de incæſtis Veſtalibus pœnas ſumi, receptum eſt. Qui vero illas violarint, collo furcæ in foro inſerto, nudi flagris cæduntur, donec expirarint. Cæterum Marci liberi, cum regnum eis non reſtitueret, ſed Tullium quemdam ſerva ſibi natum omnibus anteferret, idque Patricii quoque ægerrime paterentur, quibuſdam illorum aſcitis, inſidias ei parant: ſubornatis duobus, qui agreſtium more aſciis & falcibus armati, eum aggrederentur. Qui cum Tarquinium in foro non invenirent, ad regias fores venerunt, inter ſeſe rixantes, & ſe ad Regem admitti poſtulantes. Quo impetrato, cum invicem dicerent: Rex in alterum cauſam dicentem intentus, ab altero occiditur. Hic Tarquinii fuit exitus, cum annos VIII. & XXX. regnaſſet.

Edit. Pariſ. pag. 327.

Tullii regnum, natales, & regni omen.

IX. Regnum autem Romanorum Tullius opera Tanaquilis, Tarquinii uxoris, eſt adeptus. Hunc Ocriſſa quædam, Servii Tullii Latini conjunx, bello capta, & Tarquinio tradita, ſive domo uterum ferens, ſive poſt captivitatem gravida facta (utrumque enim fertur) peperit. Ei puero interdiu in ſella dormienti magnam e capite flammam emicuiſſe tradunt: qua viſa a Tarquinio, diligenter ſit educatus, & per ætatem in Patricios & Senatum lectus. Tarquinii percuſſoribus comprehenſis, uxor ejus & Servius, compertis inſidiis, mortem Regis principio celant: ſublatumque tamquam adhuc viventem, ſe curare ſimulant: & interim paciſcuntur, ut Tullius regno filiis, ubi adoleverint, cedat. Cum autem clamor impetuſque multitudinis vix ſuſtineri poſſet, Tanaquil ex ſuperiore parte ædium, *Populum bono animo eſſe jubet: maritum enim ſuum vivere, propediem ipſum eos viſuros. Ut autem per otium curari poſſit; neque tamen rerum adminiſtratio, eo ægrotante, langueat, interim Tullio munia Regis mandaſſe.* Quæ cum dixiſſet, Tullium ob virtutis opinionem haud inviti admiſerunt. Is ſuſcepta Reipublicæ procuratione, pleraque ſe de Tarquinii facere ſententia ſimulabat: cumque ſibi populum in omnibus dicto audientem eſſe cerneret, percuſſores Tarquinii, quem forte adhuc vivere dixit, propter inſidias factas ad Senatum adductos, & capitis damnatos occidit. Cum vero Marcii filii metu ad Volſcos confugiſſent, tum demum Tarquinii mortem palam fecit, aperteque regnum tenuit: ac primum præ ſe tulit, ſe tutorio nomine filiorum Tarquinii, principatum adminiſtraturum. Deinde ad plebis animos conciliandos converſus, quod ea facilius quam Patres ceſſura eſſet, peconiam diſtribuit, agros ſingulis aſſignavit, & ſervos manumittendos & in tribus referendos curavit. Quæ cum po-

Tanaquil cum Servio paciſcitur.

Servius regnum occupat.

A κατασκλάσας ἀνδρομὴ πρεμνήν, κλίνην τεθεῖς ἐν αὐτῇ, καὶ λύχνον, καὶ ἔπιζαν σιτίων ἀνάπλεων, ἐκεῖ δὲ φθαρεῖσαν προπεμπομένην κόμισι καὶ ζῶσαν εἰσαγαγὼν, ἐγκατῳκοδόμησε· καὶ ὅτω τὰς δὲ παρθενίας μὴ πρισάσας ἢ ἱερεῶν ἐξ ἐκείνου τιμωρεῖσθαι κελεύσας. Οἱ δὲ παῦπας αἰχμώοντες, εἰς ξύλον δὲ ἀυχένα δίκρων ἐμβάλλουσι ἐν τῇ ἀγορᾷ, καὶ μὴ πάτο γυμνοὶ αἰκιζόμενοι ἀποψύχωσιν. Ἐπίδοτο μέν τοι τῷ Ταρκυνίῳ οἱ τοῦ Μαρκίου παῖδες, ἐπεὶ μὴ δὲ ἀρχῆς σύνοις παριχόμει. ἀλλά τινα Τύλλιον τεχθέντα οἱ ἐξ αἰχμαλωτίδος προῆγε πάντων· ὁ δὲ μάλιστα τὸς Εὐπατρίδας ἐλύπει, ὧν τινὰς προσταιρισάμενοι, αὐτῷ ἐπιβουλεύσαι, δύο τινὰς χωρτικῶς ἐσαλμένους ἀξίναις καὶ δρεπάνοις ὁπλισαμένους, αὐτῷ ἐπιθέσθαι παρασκευάσαντες. Οἱ ἐπεὶ μὲν ἀγοράζοντι τῷ Ταρκυνίῳ ἐπέτυχον, ἐπὶ τὰς θύρας τῷ βασιλείων ἦκον, ἀλλήλοις δὲ θάμα χόμενοι, καὶ οἱ ἐς ὄψιν ἐλθεῖν ἐσπουδον, καὶ τυχόντες τότε εἰς λόγους ἀλλήλοις, ἀντικατέστησαν, καὶ δικαιολογημένῳ τῷ ἑτέρῳ προσέχοντα δὲ Ταρκυνίου, ὁ ἕτερος κατειργάσατο. Ο μὲν δὴ Ταρκυνίος τοιοῦτον ἔσχε τέλος, τεσσαράκοντα καὶ ὀκτὼ βασιλεύσας ἐνιαυτούς.

θ'. Τῶν δὲ τῆς Ῥώμης βασιλέων ὁ Τύλλιος διεδέξατο, συμπραξάσης δὲ τῆς Ταρκυνίου γυναικὸς Τανακύλιδος. Τοῦτον δὲ γυνὴ τις Ὀκρισία καλουμένη, Σερουίου Τυλλίου ἀνδρὸς Λατίνου θυγάτηρ ἐν τῷ πολέμῳ ἁλοῦσα, καὶ τῷ Ταρκυνίῳ ἐξαιρεθεῖσα, πόκτε, ἢ ἐγκύμων οἴκοθεν οὖσα, ἢ συλλαβοῦσα μὴ δὲ ἅλωσιν, λέγεται καὶ ἀμφότερα. Οὕτος ἐς παῖδας ἦλθ πλῶν ἐπὶ δίφρου μεθ' ἡμέραν καθέδρᾳ, καὶ πῦρ ἀπὸ τῆς αὐτῆ κεφαλῆς πολὺ ἐδόκει ἐξάλλεσθαι. Ὅπερ ἰδὼν ὁ Ταρκύνιος, θάμβησε τὸν παῖδα, καὶ εἰς πλείονα ἀριθμὸν τοῖς Εὐπατρίδαις καὶ τῇ γερουσίᾳ συνήγαγε. Συλληφθέντων δὲ τῶν Ταρκυνίου φονέων, μαθοῦσα ἡ ἐκείνου γυνὴ καὶ ὁ Τύλλιος δὲ παρασκευὴν τῆς ἐπιβουλῆς, καὶ φανερὸν αὐτίκα τὸν τοῦ Ταρκυνίου θάνατον ἐθεντο, ἀλλ' ἀνελόμενοι αὐτὸν ὡς ἔτι ἐμπνέοντα ἐθεράπευον δῆθεν, κἄν τῷ πίστεις ἀλλήλοις ἔδοσαν, ὥστε δὲ Τύλλιον δὲ ἀρχὴν εἰληφότα, τοῖς παισὶν αὐτῆς ἀνδρωθεῖσιν ἐκλιπεῖν παῦπας. Ἐπεὶ δὲ τὸ πλῆθος συνδραμὸν ἐθορύβει, προκύψασα ἐκ τῶν ὑπερῴων ἡ Τανακύλις, Μὴ φοβεῖσθε, ἔφη, ὁ μὲν ἀνὴρ μου ζῇ, καὶ ὑμῖν μετ' ὀλίγον ὀφθήσεται. Ἵνα δὲ αὐτὸς τε χολάζων ὑγιάσῃ, καὶ μήτε τοῖς πράγμασιν ἐκ τῆς αὐτῆ ἀδεείας ἐμπόδιον, Τυλλίῳ καταγγέλλει τὸ παρὸν δὲ τῆς κοινῶν ἐπιτρέπει διοίκησιν. Εἶπε δὲ ἐκείνῳ ταῦτα. Οἱ δὲ Τύλλιος ἐκ ἀκινδύνως ἐδέξατο, ἀγαθὸς γὰρ ἀνὴρ ἐδόκει. Ἐγχειρίσεις δὲ ἐκεῖνος δὲ τῇ κοινῶν οἰκονομίαν, τὰ πλεῖστα κατ' ἐπολὰς δῆθεν διῴκει τῷ Ταρκυνίῳ. Ὡς δ' ἐν πᾶσιν ἱκανὰ πειθαρχοῦντας αὐτῷ, τὰς αὐτοχειρίας δὲ Ταρκυνίου πρὸς δὲ γερουσίαν παρήγαγε, καὶ δὲ ἐπιβουλὴν τάχα. ἔτι γὰρ ζῶν ἐκεῖνον προσεποιεῖτο, καὶ οἱ μὲν κατεψηφίσαντο ἀπιέναι. Οἱ δὲ τῷ Μαρκίου γοῦν φοβηθέντες, εἰς Οὐολούσκους καταφεύγουσι, κἀκεῖνος τότε τοῦ τε θάνατον τῷ Ταρκυνίου ἐξήνεγκε, καὶ φανερῶς τῆς βασιλείας ἐπελάμβανε. καὶ πρῶτον μὲν τοὺς τῷ Ταρκυνίου παῖδας ἐκβάλλεται, ὡς αὐτὸς τὴν ἡγεμονίαν ἐπιβεβαιώσων. Εἶτα πρὸς θεραπείαν τοῦ δήμου ἐτράπετο, ὡς ῥᾷστα μάλλον τὸν ὅμιλον ἢ τοὺς Εὐπατρίδας ὑποποιούμενος, χρήματά τε αὐτοῖς ἐδίδου, καὶ γῆν ἑκάστῳ προσένεμε, καὶ τοὺς δούλους ἐλευθεροῦσθαι καὶ φυλέτας θαι παρεσκεύαζεν. Ἀχθομένων δ' ἐπὶ τούτοις τῶν

δωκεπῶν, ἐπαξί τινα τὸς ἐλαθερωθέντας τοῖς ἐλαθερώσασι σφᾶς ἀνθυπουργεῖν. Ὡς δ' ἀκαλύπτως εἶχον οἱ Εὐπατρίδαι αὐτῷ, καὶ διεβρόην ἄλλά τε, καὶ ὅτι μικρὸς αὐτὸν ἐλαμέτης ἐπ' ἀρχῇ ἔχει, συναγαγὼν τὸν δῆμον ἐδημηγόρησε· καὶ πολλὰ ἐπαγωγὰ προσχθεὶς αὐτῷ, ἵνα διάθοιτο, ὡς αὐτίκα πᾶσαν αὐτῷ ἡ βασιλεία ἐπιψηφίσαιτο. Ὁ δὲ αὐτὸς ἀμειβόμενος, ἄλλα τε ἐφιλοτιμήσατο, καὶ ἐς τὸ Συνέδριον τινὰς αὐτῶν ἐνέγραψε, οἳ πάλαι μὲν ἐν πλείστοις ἧττον ἔφερον τῶν Εὐπατριδῶν. Τῷ χρόνῳ δὲ προϊόντος, πλήν τῆς Μεσοβασιλείας καί τινων ἱερωσυνῶν, τῶν ἴσων μετεῖχον τοῖς Εὐπατρίδαις, καὶ διέφερον ἄνδρ' ὧν ὑποδημάτων μόνον. Τοῖς γὰρ Εὐπατρίδαις τὰ ὑποδήματα ἀστικά, καὶ τῇ τε ἐπαλλαγῇ τῶν ἱμάντων, καὶ τῷ τύπῳ τῷ γράμματος ἐκεκόσμητο, ἵν' ἐκ τούτου δηλοῖτο ὑπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν τῶν κατ' ἀρχὰς βεβουλευκότων κατεῖναι. Τὸ γράμμα δ' ῥᾴ φασιν εἶναι, ἢ τῷ ἀριθμῷ τῶν ἑκατὸν ἐκείνων ἀνδρῶν δηλωτικὸν ὄν, ἢ ὡς τὸ τῶν Ῥωμαίων καπάρχου ὄνόματος. Τὸν μὲν δὴ δῆμον ἔμελλεν ὅπως ὁ Τύλλιος φιλιώσατο. Δείσας δ' μή τις σάσις συμβῇ, τὰ πλεῖστα καὶ ἐρρυτάτα τῶν κοινῶν τοῖς δωκεπορίοις ἐπέτρεψε. καὶ ὅπα σφίσιν αὐτοὶ συμφρονήσαντα καὶ τὸ δημόσιον δίκαιον ἄρειεν. Καὶ πολίτας δέ τινας ἐς τε τοὺς Οὐήεντας, καὶ ἐς ἅπαντας τοὺς Τυρσηνοὺς ἐπολέμησε, ἐν οἷς οὐδὲν ἐπράχθη συγγράμματος ἄξιον. Τοὺς Λατίνους δ' ἔτι μᾶλλον Ῥωμαίοις βουλομένους οἰκειοῦσθαι, πολλῶν τινὰ ἐκ χρημάτων κοινῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ κατασκευάσαι πεποίηκε, καὶ ναὸν ἀνέθηκεν τῇ Ἀρτέμιδι. Περὶ δὲ τῆς γενέσεως αὐτῆς διαφέρονται. καὶ τινες Σαβῖνος ἀνὴρ βοῦν ἄγοντα περικαλλῆ πρὸς τὴν Ῥώμην, ὡς ἐκ τινος χρησμοῦ θύσων αὐτὸν τῇ Ἀρτέμιδι. Ὁ δὲ χρησμὸς τὸν ἐκεῖνον θύσαντα ἔλεγε τὴν πατρίδα ἐπαυξήσειν. Τοῦτο δέ τις τῷ Ῥωμαίων μαθὼν, προσῆλθε αὐτῷ, καὶ πρόφασιν ἔπεα δεῖν ἐν τῷ ποταμῷ ἁγνισθῆναι, καὶ εἰπὼν ἔπεισε, καὶ πείσας ἔλαβε τὸν βοῦν ὡς φυλάξων, καὶ λαβὼν ἔθυσε. Ἐκ τούτου δὲ τὸν Σαβῖνον τὸ λόγιον, οἱ Λατῖνοι καὶ ἐκ τοῦ ἱεροῦ πρεσβείας τοῖς Ῥωμαίοις ἐξέπεμψαν, καὶ ἐς τἄλλα ὡς κρείττονα σφῶν ἐτίμων αὐτούς. Καὶ ταῦτα μὲν ὕστερον. Ὁ Τύλλιος δὲ τοῖς Ταρκυνίοις τὰς θυγατέρας συνῴκισε, καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῖς ἀποδώσειν ἐπαγγελόμενος, ἄλλοτε ἄλλό τι προφερόμενος ἀνεβάλλετο. Οἱ δὲ νέοι ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἀλλὰ ἤχθοντο. Ὁ δ' ἐν ἡδονῇ λόγῳ τὰς πεποίητο, καὶ τοὺς Ῥωμαίους πρὸς τὸ δημοκρατικὸν ἔσπευδε, καὶ τὸ ἀλόγιστον. Ἔτι δὲ μᾶλλον ἐπὶ τούτοις ἤχθοντο οἱ Ταρκύνιοι. Λᾶς ὁ μὲν γεώτερος, καὶ ἐχαλέπαινε, ἔφερε, τῷ δὲ χρόνῳ προσκοτεῖ αὐτῷ τῷ Τυλλίῳ ἐδόκει ἀνέχεσθαι. Ἐπὶ δὲ μὲν συνοικοῦσαν εἶχεν ἀγαθὴν γυναῖκα, καὶ ὁμαίμονα, αὐτὸς μὲν ἀγαθὴν γυναῖκα, ὁ δ' ἀδελφὸς τὴν τοιαύτης ἐκείνου φαρμάκοις ἀνεῖλε, καὶ συναφθεὶς τῇ συνοίκῳ τῷ ἀδελφῷ, τῷ Τυλλίῳ συνῆν ἐπιβουλεύων. Καὶ πολλοὺς δή τι βουλόμενον καὶ τῶν Εὐπατριδῶν αἰτίας ἔχοντας καὶ τῷ Τυλλίῳ πεῖσας συναράσθαι οἱ, ἐξαπίνης μετ' αὐτῶν εἰς τὸ συνέδριον παρεγένετο, ἑπομένης αὐτῷ καὶ τῆς γυναικὸς Τυλλίας. καὶ πολλὰ μὲν εἶπε, τὴν τοῦ πατρὸς ἀξίαν τὴν παρόντας ἀναμιμνήσκων, πολλὰ δ' ἀπεσκωψε πρὸς τὸν Τύλλιον. Ἐπεὶ δ' ἐπεῖνος πάντα μαθὼν ἐπέστη αὐτῷ, καί τι δὴ καὶ προσέλεξατο, συνῆρπασεν αὐτὸν, καὶ ἐξάρας ἔστη

tences ægre ferrent, conſtituit, ut liberti patronis quædam officia viciſſim præſtarent. Patricius autem ei ſuccenſentibus, & præter alia illud quoque dicentibus, eum nemine auctore potiri rerum: pro concione multa populo grata locutus effecit, ut ſibi regnum integrum ab eo decerneretur. Pro quo ut gratiam referret, cum alia plebi donavit, tum nonnullos eorum in Senatum legit: qui cum olim plurimis rebus deteriore conditione eſſent, quam Patricii, progreſſa temporis (interregno & ſacerdotiis quibuſdam exceptis) par cum illis jus obtinuerunt, neque præter calceos quicquam ab illis diverſum habuerunt. nam Patricii calceos urbanos gerebant, & corrigiarum implexione & forma litteræ adornatos, ut a primis ſenatoribus orti eſſe viderentur. Litteram autem fuiſſe tradunt, ſive quod ea apud Græcos centenarium numerum ſignificet, ſive quod prima nominis Romani ſit littera. Plebe ſic conciliata, veritus Tullius, ne qua ſeditio oriretur, plurima & maxima quæque negotia opulentiſſimis mandavit. Sic inter ſeſe conſentientes, Rempubliçam optime geſſerunt. Bella quædam cum Veientibus & cæteris Tyrrhenis omnibus geſſit, in quibus nihil accidit memoratu dignum. Cum autem Latinos magis etiam Romanis devincire cuperet, auctor fuit, ut communibus ſumptibus Romæ ſanum Dianæ facerent. Sed cum de antiquæ controverſia eſſet, Sabinus quidam bovem inſignem ex oraculo Dianæ immolaturus adduxit. Cecinerant enim vates, qui eam immolaſſet, patriæ ſuæ opes auctum eſſe. Quo Romanus quidam cognito, illi perſuaſit, ut vivo prius flumine perfunderetur: atque ipſe interim acceptam bovem, tamquam aſſervaturus, macta vit. Oraculo vulgato, Latini Romanis & templi patrocinio ceſſerunt: & aliis in rebus, ut præſtantioribus, honorem habuerunt. Atque hæc hactenus. Tullius autem cum Tarquinii filias ſuas deſponſaſſet, ac regnum ſe eis redditorum pollicitus, alias aliud cauſando procraſtinaret: illi moram ægre ferentes, male cogitabant. Quod Rege nihil curante, ſed Romanos ad Democratiam & libertatem magis aſſuefaciente, Tarquinii magis etiam indignabantur. Ac junior eam moleſtiam concoquebat: ſed natu major Tullium diutius non ferens, quia uxorem & fratrem ſuum conatum non probare videbat: uxorem ſuam ipſe, fratrem per illius uxorem veneno tollit; ductaque fratris conjuge, illa adjutrice Tullio inſidiatur: & cum multis ſenatoribus ac patriciis, quibus inviſus erat Tullius, conſpiratione inita, ex improviſo Curiam ingreditur, etiam Tullia uxore comitante: multaque locutus, eos qui aderant patriæ dignitatis commoneſecit. Tullium autem multis probris affecit. Qui cum trepido nuncio excitatus ſermoni interveniſſet, atque aliquid dixiſſet, Tarquinius ſenem medium arripit: elatumque e cu-

Edit. Pariſ. pag. 328.

Patriciorum emolumento.

Dianæ templum, & bovis immolatio.

Pag. 329.

Tarquinius Servio occiſo regnum occupat.

LIBER VII. ria, in inferiorem partem per gradus dejicit. Ille ad Tarquinii audaciam, eoque magis quod ab omnibus destitutus esset, consternatus, nihil amplius neque dixit, neque fecit. Tarquinius vero statim regnum a Patribus accepit, & per quosdam Tullium domum se recipientem sustulit. At ejus filia maritum in curia deosculata, Regem salutavit: atque in Regiam abiens, per patris corpus carpentum egisse fertur. Sic Tullius Rempublicam administravit, sic vitam finiit, cum annos XLIV. regnasset.

Regnum Tarquinii. X. Tarquinius regno susceptο, Romuli more armatis corpus circumsepsit: quibus & noctu & interdiu, domi & foris usus est. Nam quod ipse erga socerum, uxor erga patrem ita se gessissent, timuit ne a seipso adversus se exemplum caperetur. Jam quia metu regnum tutandum erat, potentissimos Senatores & cives comprehensos occidebat: alios palam, quibus aliquid crimini dare poterat, alios clam: nonnullos in exilium mittebat. Neque vero Tullii studiosos dumtaxat, sed etiam tyrannidis suæ adjutores perdidit. Ita optimis quibusque Senatorii & Equestris ordinis sublatis, cum se omni populo invisum esse crederet, statuit nonnullos in Patres legere: sed Senatum penitus tollere aggressus, neque ullum Senatorem substituit: neque cum iis qui restabat, quicquam quod alicujus momenti esset, communicavit. Quamvis enim eos convocaret, non tamen ideo faciebat, ut alicujus rei gerendæ adjutores essent: sed ut visa eorum paucitate, ab omnibus contemnerentur: pleraque vero per se aut filios administrabat. Fuit aditu affatuque difficilis, superbia & crudelitate ex æquo erga omnes usus; ac more tyrannico tam ipse, quam liberi ejus cum omnibus egerunt. Quamobrem satellitibus eam diffusa, conciliataque sibi Latinorum custodia, & in Romanorum ordines inserta, id spectavit, ut Latinos Romanis æquatos, suo sibi beneficio obstrictos haberet, & Romanos adjunctis exteris minus formidaret. Gabinos, armis infeliciter adortus, dolo superavit. Nam Sextum filium transfugere Gabios jussit. cujus facti ut justam haberet causam videretur, patrem aperte ut tyrannum & fœdifragum est insectatus, atque a patre vicissim flagris cæsus. Deinde cum ex composito ad Gabinos cum pecuniis & sociis transfugisset, illi ut ei commento crederent, & Tarquinii crudelitate, & multis Sexti veris in patrem maledictis adducebantur; a quo cum eum hostili odio dissidere crederent, hominem benignissime susceperunt, & aliquot cum eo in Romanum agrum impressiones magna clade illata fecerunt. His igitur de causis, & quod pecuniam aliquibus privatim dabat, & in publicum liberaliter conferebat, dux ab eis creatus est, urbanarum etiam re-

Edit. Paris. pag. 330 Latinorum societas.

Gabii Sexti Tarquinii dolo capti.

Λ καὶ τῆς ἀπὸ τοῦ Βελβινείου ἀναβαθμοῦ. Καὶ ὁ μὲν παραχθεὶς πρὸς τὴν Ταρκυνίου τόλμαν, καὶ ὅτι οὐδείς οἱ αὐτῷ ἐπεκούρησεν, ἢ εἶπεν ἔτι οὐδὲν, ἢ ἐποίησε. Ταρκύνιος δὲ τὸ μὲν πρῶτον βασιλείαν ἀδήλως παρὰ τῆς βουλῆς ἔλαβε. Καί τινας πίμψας, τὸν Τύλλιον κομιζόμενον οἴκαδε ἀνεῖλε. Ἡ δὲ θυγάτηρ ἐκείνου τὸν ἄνδρα ἐν τῷ Βελβινείῳ καταφιλήσασα, καὶ Βασιλέα προσαγορεύσασα, καὶ ἀπιοῦσα πρὸς τὰ βασίλεια, τὸ ὄχημα καθ' ὃν τὸν πατέρα ὡς εἶχεν ἐπόλασεν. Οὕτω μὲν ἐκεῖνος ἦρξε, καὶ οὕτως ἀπέθανε, βασιλεύσας πέντε καὶ εἴκοσι παρὰ μίαν.

Β Ὁ δὲ Ταρκύνιος τὴν βασιλείαν παρειληφὼς, δορυφόρους κατὰ Ῥωμύλον ἑαυτῷ περιέστησε, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτοῖς καὶ οἰκοῦρῶν καὶ ἀγοράζων ἐχρῆτο. Ἐξ ὧν δὴ αὐτὸς εἰς τὸν καθεσθῶ, ἐκ τοῦ γαμεῖν πρὸς τὸν πατέρα ἐποίησε, καὶ τὰς λοιπὰς ἐδιδίωσε. Ἐπεὶ δὲ ὡς τυραννήσων παρεσκεύασατο, τοὺς δυνατωτάτους τῆς Βουλῆς καὶ τῶν ἄλλων συλλαμβάνων ἐκτείνυε, οἷς μὲν αἰτίαν ἔχων ἐπενεγκεῖν φανερῶς ἀναιρῶν, οὓς δὲ λάθρα, ἐνίους δέ γε καὶ ὑπεροράζων. Οὐ δὴ τοὺς τῇ Τυλλίᾳ προσκειμένους μόνους, ἀλλὰ καὶ τοὺς πρὸς τὴν μοναρχίαν συναραμένους αὐτῷ προσαπώλλυε. Καὶ ὅπως τὸ κράτιστον ἡ βουλὴ, καὶ ἡ Ἱππάδος ἀπάλωσι, C μισεῖσθαί τε ὑπὸ πάντων τῶν δήμου ἐπίστατο. Διὸ δὴ ἀντικαθίστη τὸ παράπαν ἀντὶ τῶν ἀπολωμένων τινάς, ἀλλὰ καὶ τὴν Γερουσίαν καταλύσαι παντελῶς ἐπεχείρησε, ὅπερ ἀπεσπάγη ἐς αὐτὸν οὐδένα, ὅπερ τοῖς ὅσον ἐπιξυνεῖναι τὸ λόγου ἄξιον. συνεκάλει μὲν γὰρ αὐτοὺς, καὶ μέλλων τί τῶν ἀναγκαίων συνδιοικεῖν, ἀλλ' ἵνα δῆλον αὐτῷ ἡ βραχύτης γίνοιτο ἅπασι, καὶ τοῦτο καταφρονοῖντο. Τὰ δὲ πλεῖστα καθ' ἑαυτὸν, ἢ καὶ μετὰ τῶν υἱῶν ἔπραττε. Δυσπρόσιτός τε ἦν δυσπροσηγορος λίαν καὶ τῇ ὑπεροψίᾳ καὶ τῇ ὠμότητι ὁμοίως ἐχρῆτο πρὸς ἅπαντας, καὶ τυραννικώτερον αὐτός τε καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ προσεφέροντο ἅπασι. Διὰ ταῦτα δὲ καὶ τοὺς δορυφόρους ὑποπτους ἔχων, ἐκ τῶν Λατίνων προσεταιρίσατο δορυφορικὸν, καὶ εἰς τὰς τῶν Ῥωμαίων τάξεις Λατίνους ἐνέμιξε. Οἱ μὲν Λατῖνοι ἰσομοιρίας τοῖς Ῥωμαίοις τυχόντες, εὔνοιαν αὐτῷ ἐντεῦθεν ὀφείλωσι, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἧττον ἐκφοβῶσιν αὐτὸν, μηκέτι κατὰ σφᾶς ὄντες, ἀλλὰ τοῖς Λατίνοις συνοπλιτεύοντες. Γαυίοις δὲ μάχῃ συνῆψε, καὶ κακῶς μὲν ἠγωνίσατο, δόλῳ δὲ αὐτοὺς ἐχειρώσατο. Αὐτομολῆσαι γὰρ αὐτοῖς Σέξτῳ ὑπέθετο τῷ υἱῷ. ἵνα δ' ἐπρόσωπος αὐτῷ τῆς αὐτομολίας πρόφασις γίνηται, ἐκεῖνος μὲν φανερῶς τὸν πατέρα ὡς τύραννον καὶ παράσπονδον ἐλοιδόρησε. Ὁ δὲ ἐκ τοῦ υἱὸν ἐμαστίγωσέ τε καὶ ἀτιμωσάτο, εἶτα καὶ συνθήκας πρὸς Γαυίους ἐψευδαυτομόλησε, χρήματά τε καὶ ἑταίρους παρειληφώς. Οἱ δὲ πιστεύσαντες τῇ σκιᾷ ᾗ τε τοῦ Ταρκυνίου ὠμότητι, καὶ ὅτι τότε πολλὰ καὶ ἀληθῆ τὸν πατέρα ἐκακηγόρει, κατεῦθεν ἐκπεπολεμῶσθαι αὐτῷ ἐδόκει. Ἐδέξαντό τε αὐτὸν ἀσμένως, καί τινας ἐπιλέκτους κατὰ τὰς Ῥωμαϊκὰς χώρας σὺν αὐτῷ ἐποίησαντο, καὶ οὐ μετρίως αὐτῷ ἐλυμήναντο. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ ὅτι ἐν χρήματα ἰδίᾳ τε τισὶ παρεῖχε, καὶ ἐς τὸ κοινὸν εἰσφέρειν δαψιλῶς, ἠρέθη παρ' αὐτῶν στρατηγὸς, καὶ τῶν πολιτικῶν ἐν αὐτοῖς πραγμάτων ἐπεξῆλθε διοίκη-

διείκησιν: Ἐπὶ τούτοις λάθρα πέμψας τινὰ, τὰ συμβάντα τῷ ἐγγόνῳ τῷ πατρὶ, καὶ ὅσα τὸ μέλλον γνώμιμον ἦσται ἐξ αὐτῶν. Ὁ δ' εἶπε μὲν τῷ πεμφθέντι οὐδέν, ἵνα μὴ ἴσως γνωσθεὶς, ἐκών τι ἢ ἄκων ἐξείποι. Εἰς δὲ κῆπον εἰσαγαγὼν αὐτὸν, ἐν ᾧ μήκωνες ἦσαν, τὰς κεφαλὰς αὐτῶν τὰς ὑπερεχούσας ῥάβδῳ κατέκλασε, καὶ εἰς γῆν κατέρριψε, καὶ οὕτω τὸν ἀγγελιαφόρον ἀπέπεμψε. Καὶ ὁ μὲν τὸ συμβὰν τῷ Σέξτῳ ἀπήγγειλε, ἀσυνέτως ἔχων τῆς ὁρμῆς. Ὁ δὲ τοῦ συμπλακῆναι τῆς ὑποθέσεως, καὶ τοὺς ἀξιολογωτάτους τῶν Γαβίνων τοὺς μὲν λάθρα φαρμάκοις διέφθειρε, τοὺς δὲ ἀφ' ὧν ἔτυχε δίκῃ λῃσῶν, ἄλλους δὲ ἐν δικαστηρίοις ἀπέκτεινε, συκοφαντίας κατ' αὐτῶν πρὸς τὸν πατέρα προδοσίας πλαττόμενος. Ὅμοιον δέ τι πεπονθὼς ὁ Ἡρόδοτος ἱστορεῖ· Περίανδρον γὰρ τὸν Κυψέλου τύραννον Κορίνθου γενόμενον, φησὶ πρὸς Θρασύβουλον τὸν Μιλήτου τύραννον ἐκπέμψασθαι πυθόμενον, ὅπως αὐτῷ τὰ τῆς ἀρχῆς ἀσφαλῶς ἔχοι· Τὸν δὲ Θρασύβουλον τὸν ἀπαγγείλαντι ταῦτα μηδὲν ἀποκρίνασθαι· ἀπαγαγόντα δ' εἰς λήϊον, τοὺς ἐξαίρων τοὺς ὑπερέχοντας ἐκπέμπειν τε καὶ ῥάπτειν, καὶ οὕτως ἀποπέμψαι τὸν ἐξαλμένον. Τὸν δὲ ἐπανιόντα, καὶ τὰ Θρασυβούλῳ συμβουλὴν ἐρωτῶντα εἰπεῖν, εἰς παραπλῆγα πεμφθῆναι, καὶ διηγεῖσθαι ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησε, μή τι πρὸς ὀργὴν φθέγξαιτο· τὸν δὲ γνῶναι Περίανδρον συνιέναι τὸν τοῦ Θρασυβούλου λογισμὸν, καὶ τοὺς ὑπερέχοντας τῶν Κορινθίων ἅπαντας ἀνελεῖν. Καὶ ὁ Σέξτος δοὺς ὅπου τοὺς Γαβίνους μεταλθοι, καὶ τοὺς μὲν κρείττους ἀπώλεσε, τῷ πλήθει δὲ τὰ σφῶν διήνεμε χρήματα. Καὶ μετὰ τοῦτο τῷ μὲν ἐξαπατηθέντων ἥδη, τῷ δὲ λοιπῶν ἀπατωμένων, καὶ πάντα πιστευόντων αὐτῷ, μετὰ τῶν αἰχμαλώτων Ῥωμαίων, καὶ τῶν αὐτομόλων, οὓς πολλοὺς ἐκ τοῦ σωτῆρος, κατέσχε τὴν πόλιν, καὶ τῷ πατρὶ παραδέδωκε. Καὶ ὃς ἐκείνῳ τὴν ἐμὲ παρεχώρησεν, αὐτὸς δὲ πρὸς ἄλλα ἐπολέμησεν ἔθνη.

ιά. Τὰς δὲ ἐκ Σιβύλλης χρησμὰς Ῥωμαίοις καὶ ἄκων προσεπεσπάσατο. Γυνὴ γάρ τις θεσπιστὶς, ἣν Σιβύλλαν ὠνόμαζον, ἐς τὸν Ῥωμαίων ἐλήλυθε, βιβλία τρία ἐννέα φέρουσα, καὶ ταῦτα ὠνεῖσθαι τῷ Ταρκυινίῳ ἐδίδου, καὶ τὸν τιμὸν τῶν βιβλίων ὠρίσατο. Ἐκείνου δὲ μὴ προσιεμένου αὐτὴν, τὸ ἓν καὶ τὰ τρία τῶν βιβλίων κατέκαυσεν. Ὡς δ' αὖθις καταλιγώρει αὐτῆς ὁ Ταρκυίνιος, καὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως διέφθειρε. Μιλήσιος δὲ καὶ τὰ ἔτι λοιπὰ καταλιπεῖν, ἠνάγκασεν αὐτὸν οἰωνιστὰς, τὰ γοῦν σκέμματα πρᾶσθαι. Καὶ ἀνήσατο ταῦτα, ὅσα τὰ πάντα κτήσασθαι ἔμελλε, καὶ δύο βουλευταῖς ἀνδράσι φυλάσσειν παρέδωκε. Ὡς δ' ὑπὸ τῶν γεγραμμένων συνίεσαν, εἰς τὴν Ἑλλάδα στείλαντες, δύο ἄνδρας ἐκεῖθεν μισθοῦ ἤγαγον, τοὺς ἀναγνωσομένους πᾶσι καὶ ἑρμηνεύσοντας. Οἱ δὲ πεῖσαι μαθεῖν ἐθέλοντας, ὅ, τί ποτε τὸ ἐν τοῖς βιβλίοις ἐκκείμενον, ἕτερον τῶν φυλασσόντων αὐτὰ Μάρκιον Ἀκίλλιον χρήμασιν ἀναπείσαντες, μετεγράψαντό τινα. Γνωθέντος δὲ τοῦ ἔργου, ὁ Μάρκος δύο βύρσαις συρραφείσαις ἐμβληθεὶς, κατεποντώθη, ὃ ἐξ ἐκείνου μέχρι καὶ τοῦ παρόντος ἐπικράτησε γενέσθαι, ἵνα μήτε ἡ γῆ, μήτε τὸ ὕδωρ, μήτε ὁ ἥλιος μιανθῇ αὐτοῦ θνήσκοντος. Τὸν δὲ νεὼν ἐν τῷ Ταρπείῳ ὄρει κατὰ τὰ τοῦ παλαιοῦ ἐκείνου ἐποδόμει. Τῆς δὲ γῆς εἰς τὰ θεμέλια καταβαλλομένης, ἀνδρὸς νεοθνῆτος κεφαλὴ ἀπρόφατον ἔναιμος ἔτι. Ἐπεμψαν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς

rum administratione commissa. Postremo vir hæc, per quemdam patri statum rerum suarum nuncias: quid se facere velit, scisciteret. ille vero nihil respondet nuncio, ne cognitus vel volens vel invitus arcanum prodat: sed in hortum medium transit, sequente illo, & summa papaverum capita baculo decutit, itaque nuntium dimittit: qui se non intellecta, quid actum esset, Sexto renunciat. Is vero animadverso patris consilio, Gabinorum primores partim clam veneno sustulit, partim per sicarios interfecit: alios in judicio calumniis oppressos, quasi urbem patri suo prodere vellent, amovit. Simile quiddam Herodotus de Periandro Cypseli filio, Corinthi tyranno, scribit: qui cum a Thrasybulo Mileti tyranno consilium firmandi imperii petiisset, Thrasybulum nuntio voce nihil respondisse: sed eo in segetem deducto, culmis eminentioribus resectis & abjectis, hominem dimisisse. Qui reversus, deque illius consilio rogatus, dixerit, se ad hominem emotæ mentis esse missum, neque enim ad interrogata quicquam respondisse, ac quid ille fecisset, narrarit: at Periandrum, intellecta Thrasybuli ratione, omnes Corinthiorum principes sustulisse. Ad eumdem modum Sextus etiam cum Gabinis egit: & melioribus occisis, eorum pecunias vulgo distribuit. Deinde illis deletis, reliquis deceptis, & omnia credentibus, cum Romanis captivis & transfugit, quos ea de causa multos coegerat, urbem occupavit, patriquæ tradidit. Sed is ea filio concessa, cum aliis populis bellum gessit.

Thrasybuli Milesii culmi decussi.

Edit. Paris. pag. 331.

XI. Cæterum oracula Sibyllina vel invitus populo Romano comparavit. Mulier enim quædam fatidica, quam Sibyllam nominabat, Romam 111. aut IX. libros allatos, Tarquinio certo precio venales, proposuit. Illo vero eam negligente, vel unum vel tres libros exussit. Ut iterum a Rege despecta est, ex reliquis totidem abolevit. Cum autem eos etiam qui restabant crematura esset, augures eum reliquos emere coegerunt: idque tanti, quanti universos parare potuisset. Eos libros duobus Senatoribus asservandos tradidit: quique scripta illa non satis assequerentur, duos viros e Græcia mercede accersiverunt, qui eos legerent, atque interpretarentur. Finitimi autem cognoscendi avidi, quid iis libris contineretur, altero custodum M. Aquilio largitionibus corrupto, quædam transcripserunt. Quo facinore cognito, Marcus coleo insutus, atque submersus est. Id supplicii genus post in parricidis observatum: ut neque terra, neque aqua, neque sol eorum morte inquinaretur. Templum in monte Tarpejo ex patria voto ædificavit. Cum vero terra ad fundamenta jacienda effoderetur, viri recens mortui caput invento, quod sanguis nondum destituerat, Romani

Sibyllina oracula.

Templi Tarpeii exædificatio.

LIBER VII.

Tyrrhenum vatem perco mari ſunt, quid portenderet? At ille id ſignum in Tyrrheniam translaturos, certum in terra ſpatium deſignavit: in eoque Romæ ſitu & Tarpejo monte incluſo, legatos rogavit, *An ea Roma eſſet? an is mons eſſet? an caput ibi inventum eſſet?* ut illis nihil ſuſpicantibus, & ita eſſe affirmantibus, illius portenti vis in eum locum, in quo deſcripcio facta eſſet, transferretur. Sed legati ab illius filio fraudem prius edocti, cum rogarentur, *Non hic*, inquiunt, *Roma colitur, ſed in palatio: & mons Romæ eſt, & caput in monte illo inventum eſt.* Vatis calliditate hac ratione eluſa, omnem veritatem dixerunt, & civibus ſuis renunciarunt, eos fore potentiſſimos, & plurimis imperaturos. Igitur hæc quoque res fiduciam illorum auxit, & mons ex eo Capitolium eſt appellatus. Quia vero Tarquinius ad templi exædificationem pecunia agebat, Ardeaticus illato bello, neque pecuniam acquiſivit, & regno excidit. Quæ calamitas ei prodigiis eſt præſignificata. Nam & vultures ex hortis ejus pullos aquilarum expulerunt; & anguis ingens e conclavi, in quo cum amicis convivabatur, & ipſum & convivas fugavit. Ils de cauſis Titum & Aruntem filios, Delphos miſit. Quibus cum Apollo reſpondiſſet, tum eum Imperium amiſſurum, cum canis humana voce loqueretur, ſpe bona ſibi blanditus eſt, nunquam id oraculum eventurum ratus. Erat autem L. Junius, ſororis Tarquinii filius, cujus patrem & fratrem tyrannus ſuſtulerat. Is vitæ ſuæ timens, ſtultitiam ſimulavit, cujus numine tutior eſſet: unde Bruti nomen eſt adeptus, quod fatuum ſignificat. Ob eam ſtultitiæ ſimulationem a Tarquiniis Delphos ductus, ludibrium verius quam comes: etſi profitebatur ſe Deo baculum dono laturum, in quo cum nihil appareret boni, ea quoque de cauſa ridebatur. Verum ea re per ambages effigiem quamdam ingenii ſui repræſentabat. Nam eo excavato, clam aurum infuderat: ut oſtenderet, ingenium quoque ſuum integrum & honorabile ſub ignominioſo ſtultitiæ velamento delitеſcere. Adoleſcentibus porro interrogantibus, quis patri ſucceſſurus eſſet? reſpondit Deus, eum qui matrem prius oſcularetur, rerum potiturum. Quo Brutus intellecto, terram, quaſi fortuito prolapſus, deoſculatus eſt, quam communem omnium matrem eſſe recte judicavit. Idem Brutus Tarquinios, ob ſtuprum Lucretiæ oblatum, urbe ejecit, ante ob tyrannidem & violentiam omnibus inviſos. Lucretia vero filia fuit Spurii Lucretii Senatoris, uxor Tarquinii Collatini viri illuſtris, elegantia formæ & caſtitate celebris. Hujus ſtuprandæ libido Sexto Tarquinio inceſſit, non tam ob pulchritudinem, quam ut ejus famæ ac pudicitiæ labem aſpergeret

Ardeate bellum Tarquinii exitii occaſio.

Prodigia, & oraculum Delphicum.

L. Junius Brutus, ſtulti ſapientis imitator.

Edit. Pariſ. pag. 334.

Lucretiæ ſtuprum.

pag. 333.

A ἀπορίαν ἔπεμψε ἔτι. Ἐπεμψαν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς ἄνδρα Τυρσηνὸν πραγματικόν, ἐρωτῆσαι τὸ μὲν τοῦ φανέντος δηλώσοντα. Ὁ δὲ τὸ σημεῖον εἰς τὴν Τυρσηνίδα μεταθήσειν μηχανώμενος, ἐγγραμμα ἐπὶ τῆς γῆς ἐποιήσατο, καὶ εἰς αὐτὸ τοῦτο τὴν τε Ῥώμην θέσει ἐστεῖσαν, καὶ τὸ Ταρπήϊον ὄρος, ἐμοὶ μὲν τοῖς ἐρωτῶσιν ἀπόρησεν. Ἡ Ῥώμη ἄνω ἐστί; τὸ ὄρος πῶς ἐστί; ἡ κεφαλὴ ἐνταῦθα ἀρίδη; ἵν' ἐκεῖνον μηδὲν ὑποπτήσαι τοῦ καὶ συμφραξάμενοι ἡ δύναμις τὸ σημεῖον εἰς τὸ χωρίον, ἐς ὃ διεγέγραπτο, μεταστήσῃ. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐπεχείρησε. Οἱ δὲ πρόσθεν παρὰ τοῦ ἐκείνου μαθόντες τὸ πέρασμα ἐρωτῶσι, Οὐκ ἐνταῦθα, εἶπον, οἰκεῖται ἡ Ῥώμη, ἀλλ' ἐν τῷ παλατίῳ, καὶ τὸ ὄρος ἐν τῇ Ῥωμαίων ἐστί, καὶ ἡ κεφαλὴ ἐν τῷ ὄρει ἐκείνῳ ἀρίδη. Οὕτω δὴ τῷ πρανοσκόπῳ ξεκρουσθέντος τοῦ μηχανήματος, πᾶσαν ἐκείνοι ἦλθεναι ἐμαθον, καὶ τοῖς πολίταις ἀνήγγειλαν, ὅτι κρατήσοι ἔσοιντο, καὶ πλείων ἄρξουσιν. Ἐλπὶς οὖν κατ' αὐτῶν ἀπὸ πρωτογόνου, κατέδυσε τὸ ὄρος μετονομάσθη παρ' αὐτῶν Καπιτώλιον. Καπίτα δὲ τὴν Ῥωμαίων κεφαλὴν ἡ κεφαλὴ ὀνομάζεται. Διυθεὶς δὲ χρημάτων εἰς τὴν οἰκοδομίαν τοῦ ναοῦ ὁ Ταρκύνιος, Ἀρδεάταις ἐπολέμησε πόλεμον, ὅθεν οὔτε χρήματα προσεκτήσατο, καὶ τῆς βασιλείας ἐξέπεσεν. Γεγόνασι δ' αὐτῷ καὶ σημεῖα τινὰ δηλωτικὰ τῆς ἐκπτώσεως. Ἐκ τε δὴ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ γύπες νεοττὸς ἐξέλαβον αἰφνίδιος· ἐξ ἀνδρῶνος, ἐν ᾧ συνεδειπνάτο φίλοις, ὄφις μέγας ἐπιφανείς, αὐτόν τε καὶ τοὺς συνόντας ἐξέβαλε. Διὰ τοι ταῦτα εἰς Δελφοὺς Τίτον τε καὶ Ἀρρούντα τοὺς υἱοὺς ἔπεμψε. Τῷ δὲ Ἀπόλλωνος χρήσαντος, τότε τῆς ἀρχῆς ἐκπεσεῖσθαι αὐτὸν, ὅτε κύων ἀνθρωπίνην φωνὴν χρήσαιτο, ἀγαθαῖς ἐλπίσιν χαίρειν, μή οἱ ἀπὸ τοῦ γενέσθαι τὸ μάντευμα. Ἦν δὲ Δούκιος Ἰούνιος ἀδελφὸς τοῦ Ταρκυνίου υἱός, ὃν πατέρα καὶ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ταρκύνιος ἔκτεινεν. Οὗτος οὖν καὶ περὶ ἑαυτῷ δεδοικὼς, μωρίαν προσεποιήσατο, ταύτῃ ἑαυτὸν προσποιούμενος σώσειν. Διὸ καὶ Βροῦτος ἐπικλήθη, τὸν δ' ἀληθῆ οὔτε τοῖς Λατίνοις ἔθος καλεῖν. Πλεττόμενος οὖν τὸν μοναρχοῦντα, τοῖς τοῦ Ταρκυνίου παισὶν εἰς Δελφοὺς ἀπεστάλη συμπαραληφθεὶς ὡς ἄλλον. Ὁ δὲ τῷ θεῷ ἀνάθημα φέρων ἔλεγε τῷ Θεῷ· τὸ δ' ἦν βάκτρόν τι, μεθ' οὗ ἐκ τοῦ φανομένου ἔχοι χρῆσθαι, ὅθεν καὶ ἐπὶ τούτῳ ἀφελέσθαι γέλωτα· τὸ δ' ἦν ῥάβδος ἐκεῖνος τὴν κατ' αὐτὸν προσποίησιν. Καλέσας δὲ αὐτὸν, λάθρᾳ χρυσίον ἐνέχευ· ἐνδεικνύμενος δι' αὐτοῦ, ὡς καὶ τὸ φρόνημα αὐτοῦ τῆς μωρίας ἄτιμον σῶον καὶ ἄτιμον καταπρύψαντος. Ἐρομένων δὲ τῶν Ταρκυνίου υἱῶν, τίς τῶν βασιλείων τοῦ πατρὸς κρατήσεται, ἔχρησε ὁ Θεὸς, τὸν πρῶτον τῶν μητρὸς φιλήσαντα τὸ κράτος ἕξειν. Οσιώνιος ὁ Βροῦτος, ὡς τυχαίως καταπεσὼν, τὴν γῆν καταφίλησεν αὐτῶν μητέρα πάντων ὑπάρχειν κρίνας ὀρθῶς. Οὗτος δὴ ὁ Βροῦτος τοὺς Ταρκυνίους κατέλυσεν, αἰτίαν τοῦ περὶ τὴν Λυκρητίαν συμβεβηκὸς προσποιούμενος, καὶ ἄλλως μισουμένης παρὰ πάντων διὰ τὸ τυραννικὸν τοῦ περὶ βίαιον. Ἡ δὲ Λυκρητία θυγάτηρ μὲν ἦν Λυκρητίου Σπουρίου, ἀνδρὸς τῶν Συγκλήτου· γαμετὴ δὲ Κολλατίνου Ταρκυνίου τοῦ ἐπιφανοῦς, ἐπί τε κάλλει καὶ σωφροσύνῃ τυγχάνουσα περιβόητος. Ταύτην Σέξτος ὁ τοῦ Ταρκυνίου υἱὸς μιχθῆναι ἐπεθύμησε, καὶ οὐ τοῦ κάλλους αὐτῆς ἡσθεὶς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ σώφρονι ἐπιβουλεύων αὐτῇ. Πρίσας οὖν τὸν Κολλατῖνον τῆς οἰκείας ἀποδημοῦν-

τα, νυκτὸς ἐλθὼν πρὸς αὐτὸν, ὡς πρὸς γαμετὴν συγγενὴς, κατέλυσε παρ' αὐτῇ· κ) πρῶτον μὲν λόγοις ἐπείρα συγγενέσθαι αὐτῇ, εἶτα καὶ βίᾳ προσῆγεν. Ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε, δουλοπρεπῆ ἀπείλησεν. Ὡς δ' οὐδὲ τοῦ θανάτου καταφρονοῦσαν, δῆλον παρακαπελυπᾶν αὐτὴν ἀπειλήσας, καὶ ἅμα κτανεῖν, καὶ λόγον ἔδωσεν, ὡς ἄρων αὐτὸς συγκαθεύδοντας ἔκτεινε. Τοῦτο τὸν Λυκρετίαν ἐπάραξε, καὶ φοβηθεῖσα μὴ πιεσθεῖσα ταῦτ' ἄπορ γένηται, ἐτόλμησε, καὶ μοιχευθεῖσα ξιφίδιον ὑπὸ τὸ προσκεφάλαιον ἔθετο, καὶ μεταπεμψαμένη τὸν τε ἄνδρα καὶ τὸν πατέρα, συμπαρόντων αὐτοῖς τοῦ τε Βρούτου καὶ Ποπλίου Οὐαλλερίου, κατεδάκρυσε, καὶ στένξασα τὸ δρᾶμα πᾶν διηγήσατο· εἶτα ἐπήγαγε· Καὶ ἐγὼ μὲν τὰ πρέποντα ἐμαυτῇ ποιήσω· ὑμεῖς δὲ, εἴπερ ἄνδρες ἐστὲ, τιμωρήσατε μὲν ἐμὲ, ἐλευθεροῦτε δ' αὐτοὶ, καὶ δείξατε τοῖς τυράννοις οἵων ὑμῶν ὄντων, οἵαν γυναῖκα ὕβρισαν. Τοιαῦτα εἰποῦσα, αὐθὶς τὸ ξιφίδιον ὑφελκύσασα κατέκτεινεν ἑαυτὴν. Ἀκούσαντες δ' ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ θεασάμενοι, ὑπερήλγησαν, καὶ τῇ Ποπλίου συμβούλῳ καὶ προθύμῳ πρὸς πᾶν ἔργον ὁ Βροῦτος χρησάμενος, τὸν τε γυναῖκα πολλοῖς τῷ τε δήμῳ κοινῶν ὑπέδειξε· καὶ πρὸς τοὺς λοιποὺς δημηγορήσας, τό τε πρὸς τοὺς τυράννους μῖσος ἐκφῆναι πεποίηκε, καὶ μηκέτι δέξασθαι σωιέθεντο τὴν Ταρκυίιον. Ταῦτα δὴ πράξας, καὶ τὴν πόλιν ἐπιτρέψας τοῖς ἄλλοις, αὐτὸς πρὸς τὸ στρατόπεδον ἐξεπορεύσατο, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ δήμῳ συνέπεισε, καὶ τοὺς στρατιώτας ὑφήσασθαι. Ὁ δὲ γε Ταρκυίιος τὰ συμβεβηκότα μαθὼν, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ἐπειχθεὶς, ἀπεώσθη, καὶ πρὸς τοὺς Ταρκυινησίους μετὰ τῶν παίδων καὶ τῶν ἄλλων ὁμοφρόνων καταφυγὼν μόνης τῆς Τυλλίας, ὡς λόγος, ἑαυτὴν ἀπολιπούσης. Ὁ μὲν οὖν Ταρκυίιος πέντε καὶ εἴκοσι τυραννίσας ἔτεσιν, ἔτος ἐξέπεσε τῆς ἀρχῆς.

ιβ. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ πρὸς τὸν βροῦτον ἀπέκλιναν, καὶ αὐτὸ εἵλοντο ἄρχοντα. Ἵνα δὲ μὴ μοναρχία βασιλεία δοκῇ, καὶ συνάρχοντα αὐτῷ ἐψηφίσαντο τὸν τῆς Λυκρετίας ἐκείνης ἄνδρα, τὸν Κολλατῖνον Ταρκυίιον, ὡς ἀπιχθῶς πρὸς τοὺς τυράννους διὰ τὴν βίαν τῆς γυναικὸς. Ἐκ δέ γε Ταρκυινίου πρέσβεις εἰς Ῥώμην ἦκον, περὶ καθόδου διαλεγόμενοι· ὡς δ' οὐδὲν ἔπεισαν, ἔπροι αὐθὶς ἐπέστειλαν, ἀφίεσθαι τῆς βασιλείας, καὶ παύεσθαι τὸν πόλεμον λέγοντες τὸν Ταρκυίιον, εἰ τὰ χρήματα δοθείη αὐτῷ, καὶ τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς οἰκείοις, ἃ ἐν ἐκβιώσονται φεύγοντες. Ἐπιλωμένων δὲ πολλῶν, καὶ αὐτῶν Κολλατίνου τοῦ τὴν Βρούτῳ συνάρχοντος, εἰς ἀγορὰν ὁ Βροῦτος ἐκ τοῦ βαλδίτεος ἐξέδραμε, προδοτὸν τὸν Κολλατῖνον ἀποκαλῶν, πολέμου καὶ τυραννίδος ἀφορμὰς χαριζόμενον. Οἱ μὲν βοῦς ἤκουε τῷ τῶν χρημάτων προφάσει τὴν Ῥώμην ἐκβιαζόμενος, ἐκ τῶν ἐκείνου δῶρα δεδόσθαι τὸν ἐπισήμων τινάς, μεθ' ὧν καὶ δύο τοῦ Βρούτου παῖδας ἔπεισαν ἐς τὴν προδοσίαν γενέσθαι. Ὡς οὖν συνέπεισαν τὰ μιαρώτατα, δόξῃ καὶ ὅρκον προθῆναι, καὶ ἐπὶ τούτοις εἰς οἰκίαν συνελθόν. Ἦν δὲ ὁ οἶκος ὑπέρημος καὶ σκοτώδης. Ἐλαθεν οὖν ἐνδὸν ὢν οὐκ ἐκ προαιρέσεως, ἀλλὰ τύχαις, οἰκέτης ὄνομα Οὐινδίκιος, καταμερισθεὶς ἐκεῖ, θεατὴς τῶν δρωμένων ἐγένετο, καὶ τῶν βεβουλευμένων ἐπήκοος· ἅπερ ἅπασα, πὰς Τράπας ἀπέλιπε, καὶ τὴν πόλιν προδοῦναι, καὶ ταῦτα τῷ Ταρκυινίῳ διὰ τῶν πρέσβεων ἐπεκάλεσαν. Ἀπιὼν δὲ τῶν οἰκέτης τῶν συνωμοτῶν, εἰσελθὼν ὁ οἰκέτης ἅπαντα κατέμηνυσε, καὶ οἵ τε τὴν προδοσίαν μιλτώσαντες συνελήφθησαν, καὶ τὰ γράμματα ἐκομίσθη-

Zonaræ Annales.

Itaque captata Collatini absentia, LIBER VII.
noctu apud eam, ut cognati uxorem, divertit. Ac primum verbis eam tentat, deinde vi, cum nihil proficeret, mortem minatur: quam illa contemnente, dixit se servum cum ea positurum, & ambos occisurum: eamque causam cædis editurum, quod eos in concubitu deprehensos peremisset. Hoc Lucretiam commovit: ac vereta, ne res ita esse acta crederetur, adultero obsecuta, pugionem sub cervicali posuit: accersitoque marito & patre, Bruto & P. Valerio comitantibus, quid accidisset, cum fletu & suspiritu exposuit. Deinde subjecit: *Ego quæ me decent, faciam: vos si viri estis, & necem meam ulciscemini, & vosmetipsos in libertatem vendicabitis: ac tyrannis offendetis, quales viros qualemque matronam violarint.* Hæc elocuta, statim pugione clam arrepto seipsam interemit. Quibus illi auditis & visis, ingentem dolorem ceperunt. Brutus vero Publii consilio & alacri opera usus, matronam multis e populo jacentem ostendit: & apud cæteros habita concione, fecit, ut occultum tyrannorum odium erumperet, seque Tarquinium non amplius recepturos affirmarent. His actis Brutus, urbe aliis commissa, in castra equitavit, eademque militibus quæ populo persuasit. Tarquinius re cognita, ad urbem properans, excluditur, & cum liberis cæterisque amicis Tarquinios confugit. Nam sola Tullia sibi ipsi manus attulisse fertur. Sic Tarquinius regno pulsus est, quod per annos XXV. violenter administrarat.

Le Junius Brutus, & Tarquinius Collatinus, primi Consules.

XII. Romani vero Brutum, inclinatis in eum studiis, magistratum elegerunt. Verum ne monarchia regia reducta videretur, Lucretiæ maritum Tarquinium Collatinum, ei collegam dederunt: qui ob vim uxori suæ factam, tyrannis infestus esse crederetur. A Tarquinio legati reditum flagitantes missi, tum re infecta discesserunt. Post reversi retulerunt, si bona sua ipsi, amicis & necessariis redderentur, unde exilium tolerarent, eum regno cessurum, & bellum depositurum esse. Qua petitione cum multi flecterentur, atque ipse adeo Collatinus, Bruti collega: Brutus e curia in forum excurrit, Collatinum proditorem appellat, qui belli & tyrannidis instrumenta largiretur. Legati per speciem repetendæ pecuniæ Romæ commorati, nobiles aliquot adolescentes corrumpere, atque inter alios, etiam Brutl filios duos ad proditionem impellere studuerunt. A quibus benigne accepta oratione, visum est pacta jurejurando sancire: eaque de causa in ædes pene desertas & obscuras ingressi, non animadverterunt ibi esse Vindicium servum, qui non de industria, sed forte fortuna ibi delitescens, spectator actorum, & auditor sermonum fuit: quæ omnia ad cædem Consulum & proditionem urbis spectabant, additis etiam ad Tarquinium litteris. Conjuratis digressis, servus omnia defert. Illi capiuntur, litteræ afferun-

Edit Paris. pag. 334.

Nobilium & adolescentum conjuratio contra patriam vindicata.

LIBER VII. tur. Deducuntur in forum : astante Vindicio, litteræ recitantur. Aliis mœstum silentium tenentibus, Brutus nominatim utrumque filium allocutus : *Non depellitis*, inquit, *crimen?* Illis tacentibus, ad lictores conversus : *Quod restat*, ait, *vestri muneris est*. Ii adolescentes arreptos flagris cæciderunt : quorum miseratione cum alii moverentur, pater neque oculos alio avertit, neque ullum misericordiæ signum dedit, quoad securi percussi sunt. Hoc factum neque laudare neque vituperare promptum est. Aut enim virtutis altitudo perturbationes omnes in ejus animo oppressit, aut calamitatis magnitudo ei stuporem attulit. Neutrum vero exiguum est, aut humanum : sed aut divinitatis, aut belluinæ immanitatis. His interfectis, a Bruto postulatum est, ut de cæteris quoque pronunciaret. Ad quæ ille : *Liberis*, inquit, *meis idoneus fui judex : de cæteris vero civibus jam liberis suffragia ferenda permitto*. Sententiis latis, omnes securi sunt percussi, atque inter alios cognati aliquot Collatini : ob quos cum lacesceretur, populi a Bruto concitati manibus pene discerptus esset. Magistratus tamen el est abrogatus, P. Valerio successore dato : cui a cultu & observantia populi Publicolæ cognomentum fuit. Tarquinius desperata per proditionem regni recuperatione, ad Tyrrhenos se contulit. A quibus cum magnis copiis reduceretur, Consules in aciem Romanos eduxerunt. Ac pugnæ principio Aruns Tarquinii filius, & Brutus Consul Romanus, adeo infestis animis inter se concurrerunt, ut neuter, dum hostem vulneraret, sui protegendi corporis memor, uterque ictu contrario transfigeretur. Acri orto prælio, & multis utrinque cæsis, incerta victoria fuit. Sub noctem concusso loco, juxta quem castra erant posita, ingens vox edita est, quæ diceret, unoplus Herrusscorum cecidisse in acie, vincere bello Romanorum. Unaque cum ea voce Romani magno & confidenti clamore sublato, terrorem incusserunt Tyrrhenis, ut per tumultum castra desererent, quæ a Romanis capta & direpta sunt. Numeratis interfectorum cadaveribus, Tyrrhenorum x r. millia ccc. sunt reperta, Romanum uno minus totidem. Valerius Publicola primus in Consulatu triumphavit. Tarquinius post magnam illam pugnam, in qua filium quoque amiserat, a Bruto interfectum, Clusium supplex confugit ad Lartem Porsenam, Italicorum Regum potentissimum : qui auxiliis promissis, cum primum per legatos a Romanis, ut Tarquinium reciperent, non impetrasset, cum magno venit exercitu. Valerius Publicola denuo Consul creatus, vulneribus acceptis, lectica ex pugna elatus est. Porsena urbem premente, Romanos annonæ penuria affixit : sed casu quodam, ac potius divino consilio factum est, ut Porsena

Edit. Paris. pag. 335. Tarquiniorum exulum, & Romanorum bella.

Porsena obsidet Romam.

A σας, ἢ εἰς τ' ἀγορὰν προαχθέντων αὐτῶν, ἢ τ' Οὐινδίκια παρεσκευάσατο, τὰ γράμματα ἀναγνῶσθαι. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐν καιρῷ ἦσαν, καὶ σιωπῇ. Ὁ δὲ Βροῦτος ἑνὶ μᾶλλον τῶν υἱῶν ἑκάστου προσιόντων, Οὐκ ἀπολογεῖσθε, ἔφη, πρὸς τ' κατηγορίαν; τῷ δὲ σιωπῶντι, γραφεὺς πρὸς τοὺς ὑπηρέτας, Τί πλέον, εἶπε, ἔδει τὸ λοιπὸν ἔργον. Οἱ δὲ συλλαβόντες τοὺς νεανίσκους, ῥάβδοις κατέξαινον· καὶ τῷ ἄλλων ἐπιλαμβάνεσθαι τοῖς πάσχουσιν, ὁ πατὴρ οὐ μεταστρέφει τὰς ὄψεις ἀπάγαγε, οὐτε μίαν εἶχε τι ἐνδοιάζατο, μέχρι πελέκει τὰς κεφαλὰς τῶν παίδων ἀπέκοψαν. Τοῦτο δὲ οὐ ἔκαιεῖν, οὐτε ψόγου ἐστὶ ῥᾴδιον. Ἡ γὰρ ἀρετῆς ὕψος εἰς ἀπάθειαν ἐξέστησε αὐτὸν ἢ ψυχῆς, ἢ πάθος μέγεθος εἰς ἀναλγησίαν. Οὐδέτερον δ' μικρὸν ἀνθρώπινον, ἀλλ' ἢ θεῖον, ἢ θηριῶδες. Οὕτω δὲ τῶν θανόντων, καὶ περὶ τ' ἄλλων συναμυντῶν ἦρον ἐτεγκεῖν ὁ Βροῦτος ἀπῆντο. Ὁ δὲ, Τοῖς μὲν υἱοῖς, εἶπε, αὐτὸς ἀποχρῶν νῦν δικαστὴς. Περὶ δὲ τ' ἄλλων, τοῖς πολίταις ἐλεύθέροις ὄσι τὰς ψῆφον παραχωρῶ. Ψῆφο τοίνυν δοθείσης, πάντες ἐπελεκίσθησαν. Ἦσαν δὲ τῶν τινὶς τῷ Κολλατίνῳ προσήκοντες, δι' ὃς καὶ ἀργίζετο. Ὅθεν ὁ Βροῦτος ὤπο κατ' αὐτοῦ τὸν δῆμον παρώξυνε, ὡς μικροῦ δεῖν καὶ αὐτοχειρίᾳ αὐτὸν ἀνελεῖν· ἀλλὰ τῶν μὲν ἐπέσχον, νυκὶ δ' ἀρχὴν ἐπάγκασαν αὐτὸν ἀποστῆναι. Εἵλοντο δὲ αὐτ' ἐκείνου στρατήγους Πόπλιον Οὐαλέριον, ὃς Ποπλικόλας προσωνομάσθη, δῆλοι δ' ἡ κλῆσις ἐξελαλύνοντα Δημοκοπῆ, ἢ Δημοτικώτατον. Ταρκυίνιος δὲ ἀπογνὺς ἤ ἐκ προδοσίας τῆς βασιλείας ἀπάλλαξιν, ἀφικνεῖται τοῖς Τυρσηνοῖς. Οἱ δὲ δυνάμει βαρείᾳ κατῆγον αὐτόν. Ἀντεξῆγον δὲ ἐ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ὑπατοι. Ἀρχομένης δὲ τῆς μάχης, Ἄρρων ὁ Ταρκυινίου παῖς, ἢ Βροῦτος ὁ Ῥωμαίων Ὕπατος, ἀλλήλοις περιπεσόντες ἐμάχοντο. Ἐ ἀφειδήσαντες ὑπὸ θυμοῦ ἑαυτῶν συναπέθανον. Μεγάλης δὲ τῆς μάχης γενομένης, καὶ πολλῶν ἑκατέρωθεν πεσόντων, ἀκριτος ἦν ἡ νίκη. Νυκτὸς δ' ἐπιλαθούσης λίγιται σεισθῆναι τὸ ἄλσος παρ' ᾧ ἐστρατοπέδευντο, ἢ φωνὴν ἐκπεσεῖν ἐκεῖθεν μεγάλην, φράζουσαν, ἐνὶ πλείους πεθνάναι Τυρρηνῶν ἢ Ῥωμαίων. Ἅμα δὲ τῇ φωνῇ Ῥωμαίοις μὲν μέγα ἢ θαρσαλέον ἐλάλαξεν. Προΐα δ' ἐπέπτωκε Τυρρηνοῖς, ἢ θορυβηθέντες τὸ στρατοπέδου ἐξέστησαν. Εἵλον δ' οἱ Ῥωμαῖοι τοῦτο, ἢ διηρπάκασιν. Ἀριθμηθέντες δὲ οἱ νεκροὶ τῶν ἐν τῇ μάχῃ θανόντων, εὑρέθησαν οἱ μὲν τῶν Τυρρηνῶν ἐνὶ μυρίοις χίλιοι καὶ τριακόσιοι, οἱ δὲ Ῥωμαῖοι παρ' ἕνα τοσοῦτοι. Ἐθριάμβευσε δὲ Οὐαλέριος Ποπλικόλας πρῶτος ὑπατεύων. Ὁ δὲ Ταρκυίνιος μὴ τῶν μεγάλων μάχων, ἐν ᾗ καὶ τὸν υἱὸν ἀντιβαλὼν μαχεσαμένον Βροῦτῳ, καταφυγὼν εἰς τὸ Κλούσιον, ἱκέτης Λάρτῃ Πορσίνᾳ, ἀνδρὶ μεγίστην ἔχοντι δύναμιν τῶν Ἰταλικῶν Βασιλέων. Καὶ ὃς αὐτῷ βοηθήσων ὑπέσχετο. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπεμψεν εἰς Ῥώμην, κελεύων δέχεσθαι τ' Ταρκυίνιον. Ὡς δὲ οὐ πείθουσιν, ἀφίκετο μετὰ βαρείας δυνάμεως. Ποπλικόλας δὲ Οὐαλέριος εἰς ἀρχὴν τὸ δεύτερον αἱρεθεὶς, καὶ μάχην συνάψας, ἢ τραυματισθείς, φοβεῖται τῆς μάχης ἐξενεχθῆναι. Ἐπικειμένη δὲ τῇ Πορσίνᾳ τῇ πόλει, λιμὸς ἔπιπτε τοῖς Ῥωμαίων. Ἐκπίπτει δ' συμβεβηκότος, ἢ μᾶλλον εἰς προνοίας γενομένου, ὁ Πορσίνας ἢ πρὸς Ῥωμαίους καταλύσει πόλεμον. Ἀνὴρ γὰρ τις Μούκιος Κόρδος, εἰς πᾶσαν ἀρετὴν ἀγαθὸς, ἐν δὲ τοῖς πολεμικοῖς ἄσκη-

στος, Σκαιόλας ἢ ἐπίκλησιν, ὁ δηλοῖ ἡ μονόχειρα, ἢ Α
μὴ ἀρτιόχειρα, ἢ Πορσίνου ἀνελπίστου βλάσαμενος, παρῆλθεν εἰς τὸ ἐκείνου στρατόπεδον, Τυρρηνίδα φορῶν ἐσθῆτα, καὶ ὁμοίᾳ κεχρημένος φωνῇ. Καὶ σαφῶς μὲν τὸν Πορσίναν οὐκ εἰδώς, ὁρᾶσθαι δὲ δοκῶν, ἢ γραμματέα αὐτοῦ συγκαθήμενον αὐτῷ, καὶ ὁμοίως ἔχοντα τῆς στολῆς, ἀπασάμενός τε ξίφος ἐπίκτηνε, καὶ συλληφθεὶς ἀνεκρίνετο. Ἐκφοβηθέντος δέ τινος τῷ Πορσίνᾳ μέλλοντι θύειν τότε κεκοσμημένῳ, ὑποχεῖν τὴν χεῖρα κελεύοντος ἢ σαρκὸς εἰσῄκει, πρὸς τὸν Πορσίναν ὑποβλέπων ἀτρέπτῳ προσώπῳ, ὅθεν αὐτῷ ἡ χειρὸς φθαρείσης ἐγένετο ἡ ἐπίκλησις, μέχρι θαυμάσας ἐκεῖνος ἀφῆκεν αὐτόν. Ὁ δὲ Σκαιόλας ἕτερον τρόπον ἐσοφίσατο ἢ ἐχθρόν, εἰπών· Τὸν φόβον σε, Πορσίνα, νενικηκώς, ἔτι μᾶλλόν σου ἢ ἀρετῆς, καὶ χάριτι μείζονι, ἃ πρὸς ἀνάγκην οὐκ ἂν ἐξηγόρευσα. τριακόσιοι Ῥωμαίων ἢ αὐτὸν ἐμοὶ γνώμῃ ἐχόντες ἐν τῷ στρατοπέδῳ σου διατρίβουσιν, ὧν ἐγὼ προπεπειρασμένος κλήρῳ λαχὼν, οὐκ ἄχθομαι τῇ τύχῃ, ἄνδρα τοιοῦτον ἀγαθὸν καὶ φίλον μᾶλλον, ἢ πολεμίους Ῥωμαίοις ὄντας προσκτησάμενος. Ἐντεῦθεν ὁ Πορσίνας πρὸς τὰς συμβάσεις ἐγένετο προθυμότερος. Ὁ δὲ Ποπλικόλας τὸ τέλεον ὑπατεύων τοῦτο, προεκαλεῖτο σωφρόνως ἢ Ταρκύνιον ἐπὶ δίκῃ, ὡς ἐξελίξων κάκιστον, καὶ ἐκπεπτωκότα τῆς ἀρχῆς ἐνδίκως τοιαύτα, ἢ Πορσίνου δικάζοντος. Ἀποκνήσαντος δὲ Ταρκυνίου, μὴ αἱρεῖσθαι Πορσίναν διαιτητὴν, εἰ σύμμαχος ὢν μεταβάλλεται· κατηγορὴς ὁ Πορσίνας, ἢ πόλεμον κατέλυσατο. Καὶ μὴν ταῦτα ἢ πολλάκις μὲν ἐπιχείρησαν οἱ Ταρκύνιοι ἢ βασιλείαν ἀναλαβεῖν, τοῖς ὁμοροῦσι Ῥωμαίοις ἔθνεσι συμμαχήσαντες· πάντες δὲ ἐν ἢ μάχαις διεφθάρησαν, πλὴν ἢ γεραιτέρου, ὃς καὶ Σούπερβος ἐκαλεῖτο, εἶπον δέ τινες Ἑλλῆνα ἄνδρα Τυρρήνιον. Κἀκεῖνος ἢ μετέπεσεν εἰς Κύμην ἢ ἐν Ὀπικίᾳ γενόμενος, ἐτελεύτησεν.

γ΄. Οὕτω μὲν δὴ τοῖς Ταρκυνίοις τὰ πράγματα ἐπεράνθησαν. Ἐκείνων δ' ἐξωδέντων τῆς βασιλείας, Ὕπατοι, ὡς εἴρηται, παρὰ τῆ Ῥωμαίων ἀρίθησαν, ὧν εἷς ἦν καὶ Πόπλιος Οὐαλέριος, ὃς τετράκις ὑπάτευσε, ὁ καὶ Ποπλικόλας ἐπικληθείς. Οὗτος οὖν μόνος ἄρχων, τὴν μὲν συνάρχοντα εἰλικρινῶς, Ῥωμαίοις προσέχρωσι, λέγουσι μὲν ἢ Β Βροῦτον κληρόνομον Τυραννίας εἶναι, ἢ δὲ τὸν Ταρκυνίου τυραννίδος ἀγδοχον, ὑπὸ ῥάβδοις ὁμοῦ πᾶσαις καὶ πελέκεσι προϊόντα ἐξ οἰκίας τοσαύτης τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. Καὶ ἢ πολυτελεστέραν εἶχε οἰκίαν, ἐπικαμπίλιον τῇ ἀγορᾷ. Ταῦτα ὁ Ποπλικόλας μαθὼν, τυχὸν τοὺς πλείστους συναγαγὼν, νυκτὸς καταβαλὼν ἢ οἰκίαν, καὶ ταύτην κατέσκαψε· ὥστε μεθ' ἡμέραν τοῖς Ῥωμαίοις βλέπουσι τὸ γενόμενον, ἢ μὲν ἀνδρὸς μεγαλοφροσύνην θαυμάζειν, ἄχθεσθαι δ' ὑπὲρ τῆς οἰκίας, διὰ τὸ μέγεθος καὶ τὸ κάλλος. Καὶ τοὺς πελέκεις ἢ τῶν ῥάβδων ἀπέλυσε, αὐτὰς τε τὰς ῥάβδους εἰς ἐκκλησίαν παρελθὼν ἀφῆκε τῷ δήμῳ· καὶ ἢ τῶν χρημάτων διοίκησιν ἄλλοις ἀπέκεμψε, ἵνα μὴ πᾶσιν ἐγκρατὴς ὢν τῆς ὑπατείας ὑπὸ φθόνου μέγα δυνάμενος, ὅτι πρῶτος οἱ Ταμίαι γίνεσθαι ἤρξατο, Κοιαίστωρας δ' ἐκάλουν αὐτούς. Οἳ πρῶτον μὲν τὰς θανατικὰς δίκας ἐδίκαζον, ὅθεν καὶ ἡ προσηγορία ταύτη ἔτι τοῖς ἀνακρίνουσιν ἔχεται, καὶ ἔστι ἢ ἀληθείας ἕνεκα τῆς ἀκριβείας ζήτησις. Ὕστερον δὲ καὶ τῶν κοινῶν χρημάτων διοίκησιν ἔλαχον, καὶ Ταμίαι προσωνομάσθησαν. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπὶ πᾶσι μὲν ἐπετράπη τὰ δικαστήρια. ἐκείνοις δὲ τῷ χρήματα ἦσαν δοθῆναι. Ἀπέδειξε δὲ ἑαυτῷ συνάρ-

bellam omitteret. Nam quidam Mutius Cordus, cum omni virtute præſtans, tum militari fortitudine præſtantiſſimus, cognomento Scævola, Tyrrheno habitu, ſermonem etiam Tyrrhenorum imitans, hoſtium caſtra ingreſſus, cum Porſenam non ſatis noſſet, nec rogare auderet, ſcribam cum Rege ſedentem pari ornatu, ſtricto enſe interfecit. Comprehenſus, cum interrogaretur, dextra accenſo ad ſacrificium foculo injecta, interim dum caro uritur, intrepido vultu Porſenam intuens aſſtitit (unde a clade manus, id ei cognomentum eſt inditum) donec eum Rex, prope attonitus miraculo, dimiſit. Tum vero hoſtem alio modo ſefellit, his verbis: *Vide tui metu, virtuti tuæ ſuccubui: ac beneficio a me feres, quod minis nequiviſſes. CCC. Romani, iiſdem præditi animis, in caſtris tuis verſantur: mea prima ſors fuit. Neque fortunæ ſuccenſeo, quod a bono viro aberravim, digniore qui Romanorum ſit amicus, quam hoſtis.* Ex eo Porſena propenſior ad pacis conditiones evaſit. Publicola vero tum tertium Conſul, Tarquinium ſubinde ad jus vocavit: ut ejus improbitate declarata, vel Porſena judice, juſtiſſimo exilio mulctatus exiſtimaretur. Sed cum Tarquinius reſpondiſſet, ſe Porſenam non admittere arbitrum, ſi belli ſocius eſſe deſineret, Porſena cauſa ejus improbata, bellum depoſuit. Tarquinii vero poſt etiam auxiliis finitimarum gentium, regnum ſæpe recuperare conati, omnes in prœliis occubuerunt: præter ſenem, qui Superbus dicebatur. ſed & ille tandem Cumis apud Opicos periit.

XIII. Tarquiniorum res eo denique redierunt. Illis autem pulſis, Romani Conſules, ut dictum eſt, creaverunt: ex quorum numero P. Valerius, quartum fuit Conſul, cognomento Publicola. Qui cum ſine collega magiſtratum gereret, Romani offenſi, eum non Bruti Conſulatus hæredem, ſed tyrannidis Tarquinii ſucceſſorem exiſtiſſe, qui cum omnibus faſcibus & ſecuribus, ex ædibus tantis tamque ſplendidis prodiret, dixerunt. Etenim domum ſumptuoſiorem habebat, foro propinquam. Quo Publicola cognito, plurimis opificibus accerſitis, ædes noctu deſtruxit atque everſit: ut Romani mane id videntes, ſimul & magnitudinem animi ejus mirarentur, & tantam tamque præclaram domum everſam eſſe dolerent. Secures quoque a faſcibus removit: & faſces ipſos cum in concionem prodibat, populo ſubmiſit. Pecuniæ item tractationem aliis mandavit, ne Conſulem per eam potentia augeretur, tum primum Quæſtoribus deſignatis. Is principio cauſarum capitalium cognitioni præfuere, ab inquiſitione veritatis Quæſitores appellati: poſt etiam ærario ſunt præfecti, judiciis aliorum curæ commiſſis. Collegam ſibi aſcivit, Lucretiæ patrem Lucretium. Quo brevi mortuo, M. Horatius in illius

Edit. Pariſ. pag. 336.

P. Valerii Publicolæ res geſtæ.

Quæſtores.

LIBER VII. *Edit. Paris. pag 337.*

locum ſuffectus, reliquum temporis Conſul fuit. Publicola rurſus Conſul factus, collegam habuit T. Lucretium. Deinde cum Sabini in agrum Romanum duxiſſent exercitum, Conſul deſignatus eſt M. Valerius, Publicolæ frater, & Poſthumius Tubertus. Sed cum res bellicæ conſilio & præſentia Publicolæ adminiſtrarentur, Marcus duobus præliis victor, in poſteriore XXII. millibus hoſtium cæſis, nullum civem amiſit. Sequente anno, denuo Conſule Publicola, concors Sabinorum & Latinorum adverſus Romam expeditio expectabatur. Erat autem in Sabinis Appius Claudius, vir & opibus & robore corporis præſtans, ſed opinione virtutis & eloquentia in primis clarus. Quas ob res invidia popularium ſuſcepta, cum ob diſſuaſum bellum inſidiis peteretur, magna amicorum & clientium comitatus manu Romam transfugit. Quibus a Publicola benigne ſuſceptis, Appius inter Patres lectus, haud ita multo poſt prudentia gerendæ Reipublicæ ad primam dignitatem pervenit, ac gentem Claudiam reliquit: quæ tempore longiſſimo floruit, ſummam adepta auctoritatem. Sabini vero eam quoque belli cauſam nacti, cum magno exercitu Romam invaſerunt: quos Publicola, optimi ducis officiis functus, pene omnes interfecit: populoque ſpoliis hoſtium & captivis locupletato, triumphum duxit: traditaque Reipublicæ adminiſtratione Conſulum ſucceſſoribus, ſtatim obiit, publicis ſumptibus elatus, annuo matronarum luctu. Cæterum Sabini ex dolore acceptæ cladis, ne hyberno quidem tempore quieverunt: ſed incurſione in Romanum agrum facta, Poſthumium, iterum Conſulem, affixerunt: cumque cum exercitu cepiſſent, niſi Menenius Agrippa collega ei auxilio veniſſet. Tum vero uterque Conſul, facto in hoſtes impetu, multos occidit, reliquos profligavit. Poſt hæc Spurius Caſſius & Opitor Virginius Conſules, pacem cum Sabinis fecerunt: & Camerino capto, pleroſque occiderunt: reliqui, oppido everſo, venierunt. Poſthumius Cominius & T. Largius aliquot ſervos, qui de occupando Capitolio conjuraverant, occiderunt: quemadmodum Servius Sulpicius & M. Tullius poſt, *pag. 338.* allam quoque conjurationem ſervorum oppreſſerunt, a conſciis quibuſdam indicatam, & conjuratos corona circumdatos trucidarunt. Indicibus cum alia præmia, tum civitas data. A Latinis iterum bello moto, plebs arma capere noluit, novas tabulas flagitans. Quapropter locupletiores novum magiſtratus genus crearunt, pari in omnes auctoritate, potentia regia præditum, quem Dictatorem vocarunt. Nam cum Regis cognomentum propter Tarquinios odiſſent, ac monarchiæ utilitates magna vi ad bella & ſeditionum tumultus præditæ expeterent: verbo rejectum.

Appii Claudii transfugium.

A χοντα τὸν τῆς Λουκρετίας πατέρα Λουκρήτιον. Ταχὺ δὲ τούτου θανόντος, ἐρρέθη Μάρκος Ὁράτιος συνάρχειν αὐτῷ τὸν ὑπόλοιπον χαιρὸν τῆ ἑαυτοῦ. Αἱρεθεὶς δὲ καὶ αὖθις ὕπατος ὁ Ποπλικόλας, ἔχει συνυπατεύοντα Τίτον Λουκρήτιον. Μετὰ δὲ ταῦτα Σαβίνων ἐμβαλόντων εἰς τὴν χώραν, ὕπατος ἀπεδείχθη Μάρκος Οὐαλλήριος, ἀδελφὸς Ποπλικόλα, καὶ Ποστούμιος Τούβερτος. Πραττομένων δὲ τῶν πολέμων γνώμῃ καὶ παρουσίᾳ τοῦ Ποπλικόλα, δυσὶ μάχαις ὁ Μάρκος ἐνίκησε, καὶ ἐν τῇ δευτέρᾳ μυρίοις Ῥωμαίων ἀποβαλὼν, τεσσαρακοντα ἐπὶ μυρίοις τοὺς πολεμίους ἀπέκτεινε. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει πάλιν ὑπάτευε Ποπλικόλας, καὶ προσεδοκᾶτο Σαβίνων τε καὶ Λατίνων ὁ μονοπάτριος καὶ τῆς Ῥώμης φροντίδας. Ἦν δ' ἐν Σαβίνοις ἀνὴρ Ἄππιος Κλαύδιος, ἐν τε χρήμασι καὶ σώμασι τῶν ῥώμῃ πρωτεύων, ἐν ἀρετῇ δὲ μάλιστα δόξῃ ἐπιφανὴς, καὶ λόγου δυνάμει. Καὶ ὃς παυσφθονούμενος ἐπιβουλεύεται παρὰ τῶν ὁμογνώων, ὅτι συμβούλευε κατασκευὴν τοῦ πολέμου. Διὸ αὐτὸς τε τῇ Ῥώμῃ προσηλυθεῖ, καὶ πολλοὺς τῶν φίλων τε ἐκ οἰκείων συμπείθας οἱ συνέπεσθαι. Οὓς Ποπλικόλας φιλοφρόνως ἐδέξατο, τῇ βουλῇ δὲ Κλαύδιον προσγραφάμενος. Οὗτος ἐμφρόνως πολυτρόπως ἀνέδραμεν εἰς τὸ πρῶτον ἀξίωμα, καὶ γένους μέγα τὸ Κλαυδίων κατέλιπεν ἐπὶ πλεῖστον ἀνθῆσαν, καὶ προηλυθὸς εἰς δόξης ἀκρότητα. Οἱ δὲ Σαβῖνοι καὶ τοῦτο τοῦ πολέμου ποιησάμενοι πρόφασιν, στρατῷ μεγάλῳ καὶ τῆς Ῥώμης ἐπέλασαν· οἷς τὸν Ῥωμαίων ὁ Ποπλικόλας ἀντεπαγαγὼν καὶ στρατηγήσας ὡς ἄριστα, μικρῷ πάντας ἀπώλεσε, καὶ δὴ καὶ δῆμον εἰς τὴν λαφύρων καὶ τῆς αἰχμαλώτων ὠφέλησεν. Ἀγαγὼν δ' ἐπὶ τὴν νίκην θρίαμβον, καὶ τοῖς μὲν αὐτοῦ Ὑπάτοις παραδοὺς τὴν πόλιν, δύο τὸ ἐπιλοίπους, δυναστείᾳ παρεῖς, καὶ θρίωνθεὶς ἐφ' ὅλον ἑαυτόν. Οἱ μὲν τοι Σαβῖνοι δι' ὀργὴν ὧν ἔπαθον, οὐδὲ τὸν χειμῶνα ἠρέμησαν, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαΐδα χώραν καταδραμόν, καὶ τὸν Ποσούμιον ἐκάκωσαν τὸ δεύτερον ὑπατεύοντα· καὶ εἴλον ἂν αὐτὸν παντελῶς, εἰ μὴ Μενήνιος Ἀγρίππας ὁ συνάρχων αὐτῷ ἐπεκούρησε. Προσπεσόντες δὲ αὐτοῖς, πολλοὺς ἔφθειραν, ὥστε τοὺς λοιποὺς ἀναχωρῆσαι. Μετὰ δὲ ταῦτα Σπούριός τε Κάσσιος καὶ Ὀπίτωρος Οὐεργίνιος Ὑπατεύοντες τοῖς Σαβίνοις ἐπείσαντο. Καμερῖνον δὲ τὸ ἄχυρ ἑλόντες, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ λοιποὺς ζωγρήσαντες ἀπέδοντο, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψαν. Ποσούμιος δὲ Κομίνιος καὶ Τίτος Λάργιος δούλους τινὰς ἐπὶ καταλύσει τῆ Καπιτωλίου συνωμοσίαν θεμένους συλλαβόντες, ἔφθειραν. Σερούιός τε Σουλπίκιος καὶ Μάρκος Τούλλιος ἑτέραν αὖθις συνωμοσίαν δούλων, καὶ ἄλλων δή τινων συσκάντων αὐτοῖς προκατάλαβον, ἀγνοηθεῖσαν αὐτοῖς πρός τινων τῶν τῆς ἐπιβουλῆς μετεχόντων, οὓς ἐκ συρρόπης πεισθεὶς κατέκοψαν, τοῖς δὲ μηνυταῖς ἄλλα τε καὶ πολιτεία ἐδόθη. Αὖθις δὲ πολέμου παρὰ Λατίνων καὶ Ῥωμαίων κεκινημένου, οὐκ ἤθελον οἱ πολλοὶ τὰ ὅπλα λαβεῖν, E ἀπορίᾳ τῶν χρεῶν ἀξιοῦντες γενέσθαι καὶ διὰ τοῦτο καινήν τινα ἀρχὴν ἐπ' ἀμφοτέροις αὐτοῖς τότε πρώτον οἱ δυνατοὶ κατεστήσαντο· Δικτάτωρ ὁ τοῦτο ἀξιωμένος ὀνόμασε· ἐδυνάστευε δὲ ἐξ ἴσου πάντα τοῖς βασιλεῦσι. Τὴν μὲν γὰρ τῶν Βασιλέων ἐπωνυμίαν διὰ τοὺς Ταρκυνίους ἐμίσησαν. Τὴν δ' ἐκ τῆς μοναρχίας ὠφέλειαν θέλοντες, ὡς πολὺ ἰσχύουσαν ἐς τοὺς τῶ πολέμων

καὶ ἐ φάσιν πιεζόντες, ἐν ἄλλῳ τινὶ ὀνόματι ἔλαττον. Ἡ μὲν οὖν, ὡς εἴρηται, ἡ Δικτατορία κατὰ τὴν ἐξουσίαν τῇ βασιλείᾳ ἰσόρροπος, πλὴν ὅτι μὴ, ἐφ' ἵππου ἀναβῆναι ὁ Δικτάτωρ ἐδύνατο, οὐδὲ μὴ ἐκστρατεῦσαί τινα ἐμέλλων, ὥστε ἐκ τοῦ δημοσίου χρημάτων ἀναλῶσαί τι ἐξεῖναι αὐτῷ, εἰ μὴ ἐψηφίσθη. Δικάζειν δὲ καὶ ἀποκτείνειν ἐξῆν καὶ ἐν στρατείας ἐδύνατο, καὶ οὐ τοὺς τοῦ δήμου μόνους, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν Ἱππέων, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Βουλῆς. Καὶ οὔτ' ἐγκαλέσαί τις αὐτῷ, οὔτ' ἐναντίον τι ἐπιφέρεσθαι ἴσχυε, οὐδὲ οἱ Δήμαρχοι, ὅτε δίκη ἐφέσιμος ἐγίνετο ἀπ' αὐτοῦ. Οὐκ ἐπὶ πλέον δὲ τῶν ἓξ μηνῶν ἡ τῆς Δικτατορείας ἀρχὴ παρετείνατο, ἵνα μή τις αὐτῶν ἐν τοσούτῳ κράτει καὶ ἐξουσίᾳ ἀκράτῳ χρησάμενος, ὑπερφρονήσει, καὶ πρὸς ἅπαντα μοναρχίας ἐπιθυμίᾳ. Ὅπερ ἐς ὕστερον καὶ ὁ Καῖσαρ Ἰούλιος ἔπαθε, μετὰ παρὰ τὰ νενομισμένα τῆς Δικτατορείας ἔσχατο.

ιδ'. Τότε μὲν οὖν Δικτάτωρος γενομένου Λαρτίου, ἠδέως ὁ δῆμος ἐστασίασεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένετο. Τῶν δὲ Λατίνων πευσίαν ἀγόντων ἐπὶ συμβάσεις, οἱ δανεισταὶ τὰς ὀφειλέτας μετεχειρίζοντο βιαιότερον, καὶ ὁ δῆμος αὖθις ἐστασίαζε διὰ τοῦτο, ὥστε ἐς τὴν Σωΐδειον συνδραμεῖν, καὶ πάντες ἂν ὑπὸ τῶν εἰσιόντων ἐν αὐτῷ διεφθάρησαν, εἰ μή τινες τῶν Οὐολούσκων εἰς ἣν χώραν ἐμβαλεῖν ἤδη κατήγγελλον. Πρὸς δὲ τοιαύτην ἀγγελίαν ὁ δῆμος ἡρέμησεν, οὐχὶ φειδόμενος τῆς Βουλῆς, ἀλλ' ὡς παρὰ τῶν πολεμίων ὅσον οὔπω φθαρησομένης. Διὸ ὅτι τὸ τεῖχος ἔθνητο φυλακῇ, οὐδέ τινα παρεῖχον βοήθειαν, μέχρις ὁ Σερουίλιος τὸν τεῖχος ὑπερημερίας κρατυνόμενος ἀφῆκε, καὶ ἄδειαν τῷ ἐμπράξιον καθόσον στρατόπεδον ἐψηφίσατο, καὶ κουφίσας τὰ χρέα ὑπέσχετο. Τότε μὲν οὖν ὀλίγα τούτων τοῖς πολεμίοις ἐπιξιλθόντες, ἐνίκησαν. Μετὰ δὲ τῶν χρεῶν κουφισθέντες, μὴν ἄλλα μυδιὸς τυχόντες ἐπικούρους, καὶ πάλιν ἐθορύβουν τε καὶ ἀργίζοντο, καὶ κατὰ τῆς Βουλῆς καὶ κατὰ τῶν Στρατηγῶν ἐστασίαζον. Πολέμου δὲ αὖθις ἐπενεχθέντος, οἱ μὲν Στρατηγοὶ χρῶν ἀποκοπὰς ἐψηφίζοντο, ἀντιπαθοῦντες δ' ἕτεροι· διὸ καὶ Δικτάτωρ ἐρρήθη Οὐαλέριος Μάρκος, ἐκ τῆς τῶ Ποπλικόλα συγγενείας γεγόμενος, καὶ τῷ πλήθει φιλούμενος· ἐνθέντες καὶ οὗτοι πρεσβύτερον πενοῦντες, ἐπεὶ αὐτοῖς καὶ ἄθλα ἐπέκειτο, συνελέγησαν, ὡς καὶ τῷ Σαβίνων κρατοῦντι, καὶ τῷ συμμαχοῦντι αὐτοῖς Οὐολούσκων καὶ Αἰκανῶν. Ἐπὶ τούτοις ἄλλας τε τῷ Οὐαλερίῳ ὁ δῆμος τιμὰς ἐψηφίσατο, καὶ Μάξιμον ἐπωνόμασεν, ἐξισωζόμενον δὲ Μέγιστον σημαίνει τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ θέλων τῷ δήμῳ χαρίσασθαι, πολλὰ διελέχθη τῇ Γερουσίᾳ, ἀλλ' οὐκ ἴσχυε πείθειν πολίτας. Διὸ καὶ ὀργῇ ἐκπεσὼν τῆς Συνόδου, δημηγορήσας τῷ δήμῳ τινὰ κατὰ τῆς Βουλῆς, τὴν ἀγορανομίαν ἀπέστατο. Καὶ ὁ δῆμος ἔτι μᾶλλον εἰς στάσιν ἐρίθισε. Οἱ γὰρ δανεισταὶ τῶν περὶ τὰ συμβόλαια ἀκριβείας ἐχόμενοι, καὶ μηδὲν τοῖς ὀφλουσιν ἐνδιδόντες, τὸ ἀκριβοῦς τὸ δίκαιον, καὶ πολλῶν ἑτέρων ἀπέτυχον. Ἡ γὰρ πενία, καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἀπόνοια, κακόν ἐστι βίαιον· εἰ δὲ καὶ τὸ πλῆθος προσλάβοι, καὶ δυσμαχώτατον. Πλείστων γοῦν δεινῶν τοῖς Ῥωμαίοις αἰτία ἡ πρὸ τῆς δυναστείας πρὸς τὰς ἀποδεκτέρους ἀκρί-

ſto, rem ipſam ſub alio nomine A ſunt amplexi. Fuit igitur, ut dixi, Dictatura poteſtate regno par: præterquam quod ei equum conſcendere non licebat, niſi ad bellum ituro, neque ullos ex ærario ſumptus facere ſine decreto, ſed jus dicere, & capite plectere domi & militiæ, non plebejos dumtaxat, ſed & Equeſtris & Senatorii ordinis licuit, nemine eum vel accuſare, vel intercedere audente, ac ne ipſis quidem Tribunis plebis: neque ab eo provocatio fuit. Dictatura tamen ultra VI. menſes non extendebatur: ut ne quis in tanta poteſtate & auctoritate maxima diutius immoratus, per ſuperbiam in monarB chiæ cupiditatem delaberetur: id quod poſt Julio Cæſari accidit, Dictaturam contra morem majorum conſecuto.

XIV. Tunc igitur Largio Dictatore creato, populus novarum rerum ſtudio repudiato, in armis fuit. Sed Latino bello factionibus ſopito, cum creditores nomina ſua violentius tractarent, tanta plebis orta eſt indignatio, ut in Curiam concurſus fieret: ac in eo tumultu Patres occiſi eſſent, niſi quidam nunciaſſent, Volſcos infeſto exercitu ad urbem oppugnandam venire. Ad eum nuncium plebs quievit, non reverentia Senatus, ſed expectatione, ut is ſtatim ab hoſtibus interiret. Quare neque mœnia cuſtodierunt, neque opis quicquam attulerunt, donec Serviſ. lius ob æs alienum nexos ſolvit: & ne debitor quiſquam expeditionis tempore appellaretur, edixit, ſeque levaturum æs alienum promiſit. Tum igitur his promiſſis excitati, hoſtes vicerunt. Sed cum deinde nec ære alieno levarentur, *Edit. Pariſ. pag. 339.* nec ulla æquitate tractarentur, rurſus ab iratis tumultuatum, & contra Senatum & Conſules mota ſeditio. Verum demuo exorto bello, Conſules novas tabulas decreverunt: ſed aliis adverſantibus, M. Valerius, Publicolæ genetlis, homo apud plebem gratioſus, Dictator eſt creatus. D Ac tantus ad eum & tam alacer, ſtipendio promiſſo concurſus factus, ut & Sabinos vinceret, & Volſcos Æquoſque illorum fœderatos. Ob id ei cum alios honores, tum Maximi cognomentum decreverunt. Qui cum multa in Senatu in populi gratiam diſſeruiſſet, neque quicquam impetraſſet, iratus e curia ſe proripuit: & cum apud plebem in concione Senatum nonnihil perſtrinxiſſet, Dictatura ſe abdicavit. Plebs vero magis ad ſeditionem irritata eſt. Nam creditores in ære alieno repetendo ſummum jus urgentes, neque ulla æquitate contra debitores utentes, nec id quod delebatur exegerunt, E & in alia plura incommoda lacIderunt. Inopia enim, atque inde orta deſperatio, malum eſt admodum violentum, & ſi multitudinem ſibi aſciverit, pene inexpugnabile. Tum igitur locupletum erga pauperes ſeveritas, plurimorum malorum Romanis cauſa fuit. Ut enim milites expeditionibus premebantur, & in multis ſæpius evidenter de-

Seditio nexorum ob æs alienum.

Plebis ſeceſſio in ſacrum montem.

LIBER VII.

cepti fuerant, & debitores a fœneratoribus & contumelias & flagra perpetiebantur: tanta iracundia exarſerunt, ut inopum multi urbe excederent, & caſtra deſererent, & ex agro Romano hoſtium inſtar commeatus peterent. Quo facto, cum multi ad eos qui ſeceſſionem fecerant, confluerent: Senatores veriti, ne & hi magis exaſperarentur, & civitatem factionibus diſtractam finitimi invaderent, per oratores plebi polliciti ſunt, ſe facturos quicquid ipſa vellet. Ea vero maxime fremente, & nullas rationes admittente, Menenius Agrippa unus ex oratoribus petiit, ut fabulam audirent. & audientia impetrata, dixit: *Orta aliquando contra ventrem cæterorum membrorum ſeditione, dixiſſe oculos, manus & pedes ſua opera in officio eſſe: linguam & labia, per ſe animorum ſenſui annunciari: aures, ſuo miniſterio aliorum ſermones ad mentem pervenire: manus, ſuo labore parari res neceſſarias: pedes, totum corpus a ſe ſuſtentari, ſeque ſive iter, ſive opus ſint, ſive ſtetur, fatigari. Ventrem vero ſolum omnis muneris & laboris experiem, miniſterii omnium tanquam Regem uti, & ſuavibus illorum partis frui facultatibus. Ventrem hæc ita ſe habere confeſſum, ſi videretur, nihil ſibi tribui, nihil miniſtrari juſſiſſe. Membra communiter decrevisſe, ne quid deinceps ventri ſuppeditaretur. Qui cum nullum cibum acciperet, neque manus ad opus fuiſſe agiles, ob ventris inedium defectas viribus: neque pedes valuiſſe, neque ullum aliud membrum ſuum munus citra offenſam objiſſe: ſed omnia fuiſſe ignava, ægra, aut penitus immobilia. Tum vero intellectum eſſe, ea quæ ventri præberentur, non magis ipſi quam omnibus membris ſuppeditari, ac ea ſingula fructum inde ſuum percipere.* Ex eo ſermone multitudo intellexit, locupletum facultates etiam pauperibus eſſe utiles. Quod ſi illi ſuas opes ex mutuis pecuniis augeant, id tamen in populi detrimentum non cedere. Nam ſi nihil haberent locupletes, neque pauperes neceſſariis temporibus habituros, unde mutuentur, atque urgente neceſſitate periturros. Hac oratione mitigati, decreta a Senatu levatione debitorum, & nexorum ob æs alienum ſolutione, in gratiam cum Patribus redierunt.

Menenii Agrippæ apologus.

Edit. Pariſ. pag. 340.

XV. Cæterum veriti, ne illo cœtu diſſipato, vel pactis non ſtaretur, vel ſi digreſſi eſſent, alius alio nomine comprehenſus plecteretur: pepigerunt, ſi cui fieret injuria, mutuo laturos eſſe opem. Eoque pacto jurejurando firmato, ſtatim duos patronos ſui ordinis elegerunt: deinde auxerunt numerum, ut ſingulæ claſſes ſuos patronos haberent ac vindices. Neque hoc ſemel fecerunt: ſed ab eo tempore, facto initio, res ita proceſſit, ut quotannis eos patronos tamquam magiſtratus deligerent, qui Triboni plebis, diſcriminis cauſa nominantur: quod ii

Tribunorum plebis creatio.

βεια γίγνεσθαι. Ὡς δὲ ταῖς στρατείαις τε τὸ στρατιωτικὸν ἐπίζητο, καὶ πολλὰ πολλάκις ἐλπίσαν σφᾶς ἐξηπάτητο, καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν οἱ ὀφειλόμενοι ὑβρίζοντο καὶ ἐζημιοῦντο, ἐς τοσοῦτον ὀργῆς ἐξεκαύθησαν, ὡς καὶ ἐπὶ πόλεως τῆς λύσεως συχνὰς ἐκλιπεῖν, καὶ ἐκ τῆς στρατοπέδου ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐκ τῆς χώρας ὡς πολεμίας τὰς τροφὰς ἐκκομίζεσθαι. Οὕτω δὲ τῶν συνειχόντων, ἐπεὶ πολλαὶ φορὰς τοὺς λυτρώσεως συνέβησαν, δύσκριτοι οἱ Βυλλῆται, μὴ ἐπὶ πλέον ἔτι τῶν ἐκπολεμωθῶσι, καὶ τῷ στάσει συνισταθῶνται οἱ περίοικοι, διεκηρυκεύσαντο πρὸς αὐτούς, ὅσα φρονοῦντες ἴσασιν αὐτοῖς ποιεῖν ὑπισχνούμενοι. Ὡς δὲ μάλιστα ἐθρασύνετο καὶ ὑβρίζετο λόγων ἐδίδοντο, ἐς τὸ φρόνημα Ἀγρίππας Μενήνιος, μύθου τινὸς σφᾶς ἀκοῦσαι ἠξίωσε, καὶ τυχὼν εἶπε. Στασιάσαι πρὸς τὴν γαστέρα πάντα τὰ μέλη τοῦ σώματος, καὶ φῆναι τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς ἡμεῖς πᾶς τὰς χεῖρας ἐνεργοὺς εἰς ἔργα, καὶ τοὺς πόδας πρὸς πορείαν τιθέαμεν· ἥ γλῶσσα δὲ καὶ τὰ χείλη, ὅτι δ' ἡμῶν τὰ τῆς καρδίας βουλεύματα ἐξαγγέλλονται· τὰ ὦτα δ' αὖ, ὡς δι' ἡμῶν οἱ δι' ἑτέρων λόγοι τῇ νοῒ παρακέκμασται· τὰς δ' χεῖρας, ὅτι ἐργατίδες ὦσαι ἡμεῖς πειρατοιούμεθα πορισμοῦ· τοὺς πόδας δ' αὐθις, ὅτι ἅπαν ἡμεῖς τὸ σῶμα φέροντες, κοπιῶμεν καὶ ταῖς πορείαις, καὶ ταῖς ἐργασίαις, καὶ ἐν ταῖς στάσεσιν. Ἡμῶν δ' ἐνεργουμένων οὕτω, σὺ μόνη ἀνωφελὴς ὦσα, καὶ ἄεργος, ὑπὸ πάντων ἡμῶν ὡς διαπορικά τις ὑπηρετῇ, καὶ τῷ ἐκ κοινοῦ πάντων ἡμῶν πορισμῶν ἀπολαύεις αὐτή. Ἡ δὲ γαστὴρ συνίθετο, οὐκ ἄπο τοῦτ' ἔχειν. Καὶ εἰ δοκεῖ, ἔφασκε, ἀχορήγητός μοι ἐκάστῃ, μηδὲν μοι προσφέροντες. Ἐδόξε ταῦτα, καὶ μή τι τῶν λοιπῶν χορηγεῖσθαι τῇ γαστρὶ κοινῶς ἐφηφίσθη τοῖς μέλεσι. Τροφῆς δὲ μὴ προσφερομένης αὐτῇ, ὥθ' αἱ χεῖρες πρὸς ἔργον ἦσαν ἀκίνητοι, ξὺν τῷ ἐνδεᾶν τῆς γαστρὸς ἀπενάσασαι, ὥθ' οἱ πόδες ἠρρώστουν, ὅτι τι ἔπρεσ τῷ μελῶν ἡ οἰκέαν ἐνέργειαν παρεῖχεν ἀπροσκοπον. ἀλλ' ἄπρακτα πάντα, δυσκίνητά τε, καὶ τέλεον ἦσαν ἀκίνητα. Καὶ τότε συνῆκαν, ὅτε τὰ τῇ γαστρὶ προσφερόμενα, οὐ μᾶλλον ἐκείνῃ, ἀλλ' αὐτοῖς κεχορήγηται, καὶ αὐτῶν ἕκαστον ἐκείνῃ προσαγόμενον παραπολαύει. Τοῖς τοῖς λόγοις τὸ πλῆθος συνῆκεν, ὡς αἱ τῶν πόρων ὦσαι καὶ τῶν πτηνῶν εἰσὶν εἰς ὠφελείαν. Καὶ οἱ κακῶς ὠφελοῦντο ἐκ δανεισμάτων, καὶ τὰς οὐσίας αὔξεσιν, οὐκ ἐς βλάβην τοῦ τῶν πολλῶν λυσιτελεῖ, ὡς εἰ μὴ ἔχοιεν οἱ πλουσιώτατοι, οὐδ' οἱ πένητες ἂν ἐν καιροῖς ἀναγκαίοις ἔχοιεν τοὺς δανείσοντας, καὶ λυσιτελοῦντας χρείας κατεπειγούσης. Ἐντεῦθεν ὑπιώτεροι γενόμενοι καταπαύσασι, κουφισμὸν τῶν ὀφειλῶν, καὶ ὑπερμισθωσίαν ἄφεσιν τῆς Βουλῆς ψηφισαμένης αὐτοῖς.

ιε'. Φοβηθέντες δὲ, μὴ σκιδασθείσης αὐτοῖς τῆς συστάσεως, ἃ πᾶς σωθῆναι ἀπ' ἐπιτιλῆς ἔχουσιν, ἃ κακωθῶσι καθυθέντες, καὶ ἄλλος κατ' ἄλλου πρόφασιν κολάζοιτο συνεχόμενος, συνέδοσαν ἐπαρήγειν ἀλλήλοις, ἄν τις τι ἀδικοῖτο, καὶ ὅρκους ἐπὶ τούτῳ ὤμοσαν, καὶ προσέτι αὐτίκα ἐξ ἑαυτῶν δύο προεχειρίσαντο, εἶπε καὶ πλείους, εἰ ἐδόκει αὐτοῖς καὶ συμμαχίαν βοηθοί τε καὶ τιμαροί. Καὶ τοῦτο οὐκ ἄπαξ ἐποίησαν, ἀλλ' ἔκτοτε τὸ πρᾶγμα ἀρξάμενον, ὅπως προέβαινε, καὶ ἐπ' ἐνιαυτοῖς τοὺς προστάτας ὡς ἀρχὴν τινα ἀπεδείκνυσαν, τὴν μὲν ὑπὸ Λατίνων γλώσσῃ καλουμένους Τριβούνους (ὅτῳ δὲ οἱ χιλίαρχοι κέκληνται) Δημάρχους δὲ προσαγορευομένους τῇ

Edit. Paris. pag. 340.

τῇ Ἑλλωΐδι φωνῇ. ἵνα δὲ ἀφαιρῶνται ἡ τῷ Τειβούνων προσηγορία, τοῖς μὲν τὸ τῶν στρατιωτῶν, τοῖς δὲ τὸ πλῆθος προσίθετο ψήφισμα. Οὕτω δὴ τῷ πλήθους οἱ Τειβοῦνοι ἢ Δήμαρχοι μεγάλων κακῶν αἴτιοι τῇ Ῥώμῃ γεγόνασι. Τὸ μὲν γὰρ τῶν ἀρχόντων ὄνομα οὐκ ἔχον δύσις, ἰσχὺν δ' ὑπὲρ πάντας, τοὺς ἄλλους ἐκτήσαντο, ὥμνυόν τε διομόσῳ παντὶ, καὶ πάντα τὸν ἐπιβουλεύοντα σφᾶς ἀφηροῦντο, οὐκ ἐκ μόνων ἰδιωτῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν ἀρχόντων, πλὴν τῶν Δικτατώρων. Εἰ δέ τις καὶ ἀπόντας αὐτοὺς ἐπεκαλέσατο, κἀκεῖνος ὅστις τὸν σωιζοντος αὐτὸν ἀπηλλάττετο, καὶ ἢ ἐς τὸ πλῆθος ὑπ' αὐτῶν εἰσήγετο, ἢ ἐλύετο. Ἀλλά καὶ εἴ τι που ἔδοξε αὐτοῖς μὴ γενέσθαι, ἐκώλυον, κἂν ἰδιώτης λῷ ὁ ποιῶν, κἂν ἄρχων, κἂν ὁ δῆμος, κἂν ἡ Βουλὴ πράττειν ἐμελλέτω, κἂν ψηφίζεσθαι, εἰς δέ τις ἐναντιώσατο Δήμαρχος, ἄπρακτος καὶ ἡ πρᾶξις καὶ ἡ ψῆφος ἐγίνετο. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ τὴν Γερουσίαν ἀθροίζειν, καὶ ζημιοῦν τὸν μὴ πειθαρχοῦντα, καὶ μαντείᾳ χρῆσθαι, καὶ δικάζειν ἐπέτρεψαν, ἃ ἑαυτοῖς ἐπέτριψαν. Καὶ ὃ γὰρ ποιεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐξὸν, παρὰ θεσμὸν ἐκ τῆς ἀναπαγωνίσου πρὸς πᾶν τὸ πραττόμενον ὑφ' ἑτέρων, ἐναντιώσεως. Καὶ γὰρ καὶ νόμους εἰσήγαγον, ἵν' ὅσις αὐτοῖς ἔργῳ ἢ λόγῳ προσκρούσῃ, κἂν ἰδιώτης εἴη, κἂν ἄρχων, ἱερός τε ᾖ, καὶ τῷ ἄγει ἐνέχηται. Τὸ γὰρ ἱερὸν εἶναι ἀπολωλέναι ἐῶ. Οὔπω γὰρ πᾶν ὅτιπερ ἂν ὠνείρ τι θύμα εἰς σφαγὴν καθιερώθη, ὠνόμασο. Καὶ αὐτοὺς δὲ τοὺς Δημάρχους τὸ πλῆθος Σακροσάγκτους ὠνόμασαν, οἷον τείχη ἅγια εἶναι φρουρὰ τῶν σφᾶς ἐπικαλουμένων τυγχάνοντας. Σάκρα γὰρ παρὰ Ῥωμαίοις τὰ τείχη, καὶ Σάγκτα τὰ ἅγια. Εὗρον δ' ὧν πολλὰ ἄτοπα· καὶ γὰρ καὶ Τπάτους ἔβαλλον εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ ἐθανάτουν τινὰς μηδὲ λόγου τυγχάνοντας, καὶ ὠδεῖς αὐτοῖς ἐναντιωθῆναι ἐτόλμα· εἰ δὲ μή, καὶ αὐτὸς ἱερὸς ἐγίνετο. Εἰ μέντοι τινὲς μὴ παρὰ πάντων τῶν Δημάρχων κατεδικάζοντο, τοὺς μὴ ὁμογνωμονοῦντας ἐπεκαλοῦντο εἰς ἀραγλῆ, καὶ οὕτως εἰς δίκλιν καθίσαντο, ἢ παρ' αὐτοῖς ἐκείνοις, ἢ παρά τισι δικασταῖς, ἢ καὶ παρὰ τῷ πλήθει, ᾧ τῆς νικώσης ἐγίνοντο. εἰς δίκλα δὲ προϊόντος τοῦ χρόνου, οἱ Δήμαρχοι κατέστησαν. Ὅθεν αὐτοῖς τὸ πολὺ τῆς ἰσχύος καταβέβληκτο. Φύσει γὰρ ὤμπρ, φθόνῳ δὲ μᾶλλον, ἀλλήλοις οἱ συνάρχοντες ἐφέρονται· καὶ χαλεπὸν πολλοὺς, ἐν δυνάμει μάλιστα ὄντας, συμφρονῆσαι. Ἅμα δὲ καὶ οἱ ἄλλοι ἔθνεσιν τὴν αὐτῶν μηχανώμενοι δύναμιν, ὅπως ἀδύνατοι διχογνωμονοῦντες ὦσιν, ἐστασίαζον· καὶ οἱ μὲν τοῖσδε, οἱ δὲ τοῖσδε προσετίθεντο. Εἰ δὲ καὶ εἷς σφῶν ἀντεῖπε, πᾶς τῶν ἄλλων ἔγνωσις ἀπράκτους ἀπέφαινε. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον οὐκ εἰσήεσαν εἰς τὸ Βουλευτήριον, καθήμενοι δὲ ἐπὶ τῆς εἰσόδου τὰ ποιούμενα παρετήρουν· καὶ εἴ τι μὴ αὐτοῖς ἤρεσκε, παραχρῆμα ἀνέστησαν. εἶτα καὶ εἰσεκαλοῦντο ἔσω. Εἰσέπεσε μέν τοι καὶ μετέλαβον τῆς βουλείας οἱ Δημαρχήσαντες, καὶ τέλος κἀκ τῶν τῷ Βουλευτῶν τινες ἐξέσησαν Δημαρχεῖν, εἰ μὴ τὶς Εὐπατρείδης ἐτύγχανε. οὐ γὰρ ἐδίκαιο τοὺς Εὐπατρείδας ὁ ὅμιλος. Κατὰ γὰρ τῷ Εὐπατρειδῶν ἐλόμενοι τὸν Δημάρχους, καὶ πρὸς τοσαύτῃ προαγωγὸν-

A etiam in re militari Tribuni dicuntur, qui imperium in mille viros obtinent. Ii Tribuni plebis magnas in Repub. turbas concitarunt: qui cum magistratuum nomen non statim haberent, potentia cæteros omnes superabant, quemvis supplicem defendebant, quemvis a quo implorati essent asserebant, non contra privatos dumtaxat, sed etiam adversus ipsos magistratus, Dictatoribus tantum exceptis. Quod si quis eos vel absentes appellasset, is quoque ab eo, a quo comprehensus fuerat, liberatus, vel in conclonem ab eis adducebatur, vel etiam absolvebatur. Ad hæc, si quod eis decretum sive a privato, sive a magistratu, sive B a plebe factum, displicebat, intercedebant. Quod si Senatus aliquid vel agere, vel decernere instituisset, atque unus Tribunus plebis intercessisset, irritum erat id decretum, actione supersedebatur. Progressu temporis illa etiam, ut & Senatum convocarent, dicto non audientes punirent, & Aruspices consulerent, aut concessa eis sunt, aut ab ipsis usurpata. Nam multa, quæ eis non licebant, adversationibus illis invictis contra omnia quæ agerentur, obtinuerunt. Etenim leges rogabant, quibus is, sive privatus, sive magistratus, a quo dicto factove offensi essent, sacer esset, ac piaculo obstrictus. Sacrum autem esse, idem C erat quod perisse. Sic enim omnia quæ iustæ victimæ ad cædem destinata sunt, appellantur. Ipsos etiam Tribunos plebis sacrosanctos dixit plebs, tamquam sacra mœnia eorum a quibus implorentur. Proinde multa sunt ab eis absurde facta: ut Consules in carcerem ducti, ut quidam indicta causa occisi. Neque eis adversari quisque audebat: alioqui & ipse sacer erat. Si qui tamen non ab omnibus Tribunis damnarentur, opem dissentientium implorabant: itaque caulam dicere, sive apud eos ipsos, sive apud alios judices, sive apud populum licebat, plurium suffragiis vel condemnandis vel absolvendis. Tribunorum numerus tan- D dem ad denos usque auctus est: unde vires eorum multum sunt imminutæ. Nam collegarum in magistratibus cum natura quodammodo, tum magis ex invidia societas infida est: nec temere fit, ut multi, præsertim potentes, consentiant. Eo accedebat, quod alii vim eorum enervare studentes, motus excitabant, ut dissidentium robur infringeretur, aliis ad alios se conferentibus. Uno tamen eorum intercedente, cæterorum sententiæ reddebantur irritæ. Principio Curiam non ingrediebantur: sed in aditu sedentes, quid fieret observabant. ac si quid displicebat, evestigio refragabantur. Post E intro vocati sunt, & ad Senatoriam quoque dignitatem admissi. Denique ex Senatoribus quidam Tribunatum expetiverunt, modo ne Patricii essent. Plebs enim Patricios non admittebat: contra quos cum Tribuni creati essent, & ad tantam provecti potestatem, verebantur, ne quis ea potestate in ipsam plebem abu-

LIBER VII.

Edit. Paris. pag. 341.

Omnisque potestas Imperatoris consortis erat.

pag. 342.

LIBER VII

teretur. Si quis autem ejerata familiæ dignitate ad plebejos transibat, benigne admittebatur. Itaque multi ex nobilissimis, magnæ potentiæ cupiditate, nobilitate repudiata, Tribunatum gesserunt. Ac Tribunorum potestas hunc ortum habuit: quibus duo Ædiles sunt adjuncti, quorum ministeris ad litteras uterentur. Qui cum omnia decreta, omnia plebiscita & senatusconsulta acciperent, atque asservarent, nihil eos eorum omnium quæ agebantur latebat. Olim igitur his de causis, dicundique juris ergo creabantur. Post autem cum alia, tum rerum venalium forum eis commissum: unde a Græcis Agoranomi appellantur.

XVI. Prima Romanorum seditione ad hunc modum sedata, finitimorum, quorum multi ob eam secessionem contra eos concitati erant, post reditum in gratiam, multa gravia bella sustinuerunt, victis omnibus. Sed cum Coriolos obsiderent, parum abfuit, quin castris exuerentur, nisi virtus Cneii Martii, viri Patricii, profligatis hostibus, obstitisset, qui cum aliis honoribus est affectus, tum Coriolani cognomentum, a devicto a se populo consecutus. Ac tum ita in altum est evectus: non multo autem post, cum ei petenti Prætura negata, iratus populo, Tribunitiam potestatem insectatus, & abrogare conatus esset, a Tribunis plebis, quibusdam criminibus confictis, & affectati regni calumnia instructa, in exilium actus est. Exul statim ad Volscos se contulit: quorum principes & magistratus, adventu illius læti, Actii Tullii impulsu rursus ad bellum se parabant. Quod cum populo minime placeret, qui a potentibus neque admonendo, neque terrendo ad arma sumenda commoveri posset, hac arte sunt usi. Cum ludis Circensibus, cum alii ex finitimis, tum magna Volscorum multitudo Romam ad spectaculum convenisset, Tullius per benevolentiæ speciem Romanorum Consulibus persuasit, Volscos cavendos esse, paratos ad imperum in eos in Circo faciendum. Consules eo indicio etiam cum aliis communicato, Volscos ante ludos statim civitate excedere præconio jusserunt. Hi vero graviter ferentes, se solos ex omnibus esse pulsos, ad bellum irritati, Imperatoribus lectis Coriolano & Tullio, ac Latinorum auxiliis ascitis, majore numero contra Romanos sunt profecti. Quo illi audito, non statim arma corripuerunt, sed inter se criminibus certarunt. Plebeii cum Patriciis, quod ex eo ordine Coriolanus cum hostibus patriam oppugnatum iret: illi cum plebe, quod eumdem in quo exilio mulctatum, hostem reddidissent. Ea contentio in magnum malum evasisset, nisi matronæ tulissent opem. Nam cum Senatus Coriolano reditum decrevisset, ac legatos ad eum propterea misisset: & ille, ut agri superioribus bellis ademti Volscis rederentur, postulasset: multitudi-

Cnejus Martius Coriolanus.

Actii Tullii dolus in concitandis ad bellum Volscis.

Edit. Paris. pag. 343.

A τις ἰσχυὶ, ἰδιδοίκεσαν, μή τις αὐτῶν τῇ ἰσχύϊ ἐς τὸ σαυτίον κατ' αὐτῶν χρήσηται. Εἰ δέ τις τὸ γένους ἀξίωμα ὑπεμίμνησκε, καὶ πρὸς ἅπαν τὸ πλῆθος μετέσχε νόμιος, ἀσμένως αὐτὸν προσεδέχοντο. Καὶ συχνοὶ τῶν σφόδρα Εὐπατριδῶν ἀπείπαντο τὴν δίαιταν, ἵνα τὰ μεγάλα διωνθλῶσι, καὶ ἐδημάρχησαν. Οὕτω μὲν ἦν ἡ τῶν Δημάρχων δύναμις σύστασις, οἷς καὶ Ἀγορανόμους δύο προσετέλουτο, οἷον ὑπηρέτας σφίσιν ἐσομένους πρὸς γράμματα. Πάντα γὰρ τὰ τε παρὰ τῷ πλήθει καὶ τὰ παρὰ τῇ βουλῇ γραφόμενα λαμβάνοντες, ὥστε μηδὲν σφᾶς τῶν πραττομένων λανθάνειν ἐφύλασσον. Τὸ μὲν οὖν ἀρχαῖον ἐπὶ τούτῳ ἤρξατο, καὶ ἐπὶ τῷ δικάζειν, ὕστερον δὲ καὶ ἀλλάττα, καὶ τὴν τῶν ὠνίων ἀγορὰν ἐπιβάπτεσαν, ἔθεν καὶ Ἀγορανόμοι τοῖς Ἑλληνίζουσιν ὠνομάσθησαν.

ις'. Ἡ μὲν οὖν στάσις ἡ πρώτη οὕτω τοῖς Ῥωμαίοις κατέπαυσε. Ἐκ δὲ τῶν πλησίον σφίσι ἔθνῶν πολλῶν κατ' αὐτῶν κινηθέντων, μετὰ τὴν σύμβασιν ὁμονοήσαντες, ἐρρωμένως τοὺς ἐξ ἐκείνων πολέμους διήνυσαν, καὶ πάντας ἐνίκησαν. Ὅτε καὶ Κοριόλους πολιορκοῦντες, ἐκπεσεῖν καὶ τὸ στρατόπεδον μικρὰ ἐκινδύνευσε, εἰ μὴ Γναῖος Μάρκιος, Εὐπατρίδης ἀνὴρ, ἀνείσατο, καὶ τοὺς ἐκείνους ἀπώσατο, ὃς δὴ τότο ἄλλως τε ἐδοξάσθη, καὶ Κοριολάνος ἐκ τοῦ ἔθνους, ὃ ἐξέφατο, ἐπεκλήθη. Καὶ τότε μὲν οὕτως ἤρθη. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον Σαβίνους ἀπόδων, καὶ μὴ τυχὼν, ἠγανάκησε καὶ τῷ ὁμίλῳ, καὶ τοῖς Δημάρχοις ἐβαρυύετο. Οἱ δὲ Δήμαρχοι, ὡς καταλύσαι ἐγλίχετο, αἰτίας τινὰς κατ' αὐτοῦ συμφορήσαντες, τυραννίδος αὐτῷ προσῆψαν αἰτίαμα, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ἐξήλασαν. Ἐκπεσὼν δὲ, τοῖς Οὐολούσκοις ἐς χεῖρας προσεχώρησε· καὶ οἱ μὲν πρῶτοι, καὶ οἱ ἐν τοῖς πέλασιν αὐτῶν ὄντες ἐχαιρόν τε αὐτῷ, καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον ἑτοιμάζοντο, Ἀττίῳ Τυλλίῳ πρὸς πᾶσιν ἐριθίζοντος ἅπασιν. Ὁ δὲ ὅμιλος ἀπρόθυμος ἦν. Ὡς δὲ ἔτι παραινοῦντες, ὥστ' ἐκφοβοῦντες αὐτοὺς οἱ δυνατοὶ, κινῆσαι πρὸς ὅπλων ἄρσιν ἠδυνάσθησαν, τοιόνδε ἐμηχανήσαντο. Ἱπποδρομίαν τῶν Ῥωμαίων ἀγόντων, ἄλλοι τε τῶν προχώρων αὐτοῖς καὶ Οὐολοῦσκοι πλήθει πολλῷ καὶ θέᾳ συνήλθοσαν. Ὁ δὲ Τύλλιος τοὺς τῶν Ῥωμαίων Στρατηγοὺς ἔπεισε, ὡς δῆθεν δῆθεν αὐτοῖς, τοὺς Οὐολούσκους φυλάττεσθαι, παρεσκευασμένους ἐπιθέσθαι σφίσιν ἀπιθάνως ἐν τῇ ἱπποδρομίᾳ. Οἱ δὲ Στρατηγοὶ καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ μήνυμα κοινωσάμενοι, τοὺς Οὐολούσκους αὐτίκα πρὸ τῶν ἀγώνων ἅπαντας ἐξεκύρυξαν. Οἱ δὲ δυσαρεστήσαντες, ὅτι μόνοι ἐκ πάντων ἐξηλάλαντο, ἕτοιμοι πρὸς μάχην ἐγένοντο. Καὶ προσηγάγοντο τὸν Κοριολάνον τε καὶ τὸν Τύλλιον, ἐπὶ δὲ Ῥώμην, καὶ τοὺς Λατίνους προσειληφότες, πλήθει ἐχώρησαν πλείονι. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι πυθόμενοι πρὸς τὰ ὅπλα μὲν οὐκ ἐξώρμησαν, ἐν αἰτίαις δ' ἀλλήλους ἐποιοῦντο, οἱ μὲν τὸν ὅμιλον τοὺς Εὐπατρίδας, ὅτι ἐξ αὐτῶν ὁ Κοριολάνος τυγχάνων, μὴ τῶν ἐχθρῶν ἐπὶ πατρίδα στρατεύοιτο· οἱ δὲ τὸν ὅμιλον, ὅτι μὴ ἐνδίκως αὐτὸν ἐξηλάσαντες, πολέμιον ἐποιήσαντο. Οὕτω δὴ στασιάζοντες, ἐς μέγα τι κακὸν ἐνέπεσον ἄν, εἰ μὴ αἱ γυναῖκες αὐτοῖς ἐπεκούρησαν. Ὡς δὲ ἡ Γερουσία παθοῦσα τῷ Κοριολάνῳ ἐψηφίσατο, καὶ ἐπὶ πάτρᾳ πρίοβεις πρὸς ἐκεῖνον ἐξάλασαν, ἐκεῖνος καὶ τὴν χώραν τοῖς Οὐολούσκοις δοποδοθῆναι ἀπῄτει, ὡς ἐν τοῖς πρὶν πολέμοις ἐσπένδετο. Τὸ δὲ πλῆθος τῆς χώρας οὐ μεθίετο,

Πάλιν ὖν ἑτέρα ἀποβολή. Ὁ δὲ πλεῖστος ἦρξε, ὅτι καὶ περὶ τῆς ἑαυτῶν κινδυνεύοντες, οὐδ' ὅπως τῆς ἀλλοτρίας ἀφίσαντο. Καὶ πάντων ἀγγελθέντων αὐτοῖς, οὐδ' ὣς ἐπαύσαντο, οὐδ' ὑπὸ τῶν κινδύνων οἱ ἄνδρες τῶν στασιάζειν ἐξέστησαν. Αἵ τε γυναῖκες, ἥ τε γαμβρὸς τοῦ Κοριολάνου Οὐολομνία, καὶ ἡ μήτηρ Οὐετουρία, καὶ τὰς λοιπὰς τὰς ἐπιφανεστάτας παραλαβοῦσαι, ἦλθον ἐς τὸ στρατόπεδον πρὸς αὐτὸν, καὶ τὰ παιδάρια αὐτῷ ἐπαγόμεναι. Καὶ αἱ μὲν ἄλλαι σιωπῶσαι ἐδάκρυον. ἡ δὲ Οὐετουρία, Οὐκ ἀποβολήσαμέν σε, ἔφη, τέκνον, ἀλλ' ἡ πατρὶς ἡμᾶς ἐπεμψέ σοι. Εἰ μὲν πύθοιο, μητέρα καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα. εἰ δὲ μή, λάφυρα. Καὶ εἰ καὶ νῦν ἔτι ὀργίζῃ, πρώτας ἡμᾶς ἀπόκτεινον. Καταλλάγηθι, καὶ μηκέτι ὀργίζου τοῖς πολίταις, τοῖς φίλοις, τοῖς ἱεροῖς, τοῖς πάροις. Μηδὲ ἐκπολιορκήσεις τὴν πατρίδα, ἐν ᾗ ἐγεννήθης καὶ ἐτράφης, καὶ τὸ μέγα τοῦτο ὄνομα Κοριολάνος ἴσχυε. Μήτε ἄσφακτον ἀποπέμψῃς, ἵνα μὴ πικρόν με ἀποχωρίσῃ θυάσῃ. Ἐπὶ τούτοις ἀνέκλαυσε, καὶ τοὺς μαστοὺς προδείξασα, τῆς τε γαστρὸς ἁψαμένη, Λύπησε, ἔφη, τέκνον, ἐπεί σε ἐξέθρεψα. Ἡ μὲν ἔστι τοιαῦτα. Ἡ γαμβρὸς δ' αὐτῷ, καὶ τὰ παιδάρια, καὶ αἱ ἄλλαι γυναῖκες συνεθρήνησαν, ὥστε καὶτὸν εἰς πένθος κινῆσαι. Μόλις δ' ἀνασχών, περιέπλεξε μὲν μητέρα, καὶ φιλῶν ἅμα, Ἰδοὺ, ἔφη, μῆτερ, πείθομαί σοι. Σὺ γάρ με νικᾷς, καὶ σοὶ ταύτῃ μὲν χάριν πάντες ἔχουσιν ἐκτίνειν. Ἐγὼ δὲ οὐδὲ ἰδεῖν αὐτοὺς ὑπομένω, οἳ τηλικαῦτα παρ' ἐμοῦ δίκην ἀπαιτηθέντες, τοιαῦτά μοι ἀνταπέδωκαν. Οὐδ' ἀφίξομαι εἰς τὴν πόλιν, ἀλλὰ σὺ μὲν ἀντ' ἐμοῦ τὴν πατρίδα ἔχε, ὅτι τῶν ἠθέλησας. ἐγὼ δ' ἀπαλλαγήσομαι. Ταῦτα εἰπὼν, ἀπανέστη, καὶ οὐδὲ τὴν καθοδον κατεδέξατο. Ἀναχωρήσας δὲ εἰς τοὺς Οὐολούσκους, ἐκεῖ γηράσας, ἀπώλετο.

ιζ. Οἱ δὲ Δήμαρχοι χώραν ἐκ πολεμίων προσκτηθεῖσαν Ρωμαίοις, ἀπρακτον ἐμέμηθῶσι τὴν πλῆθυν. Ὅθεν πρὸς ἀλλήλους τε καὶ πρὸς τοὺς πολεμίους πολλὰ ἐκακώθησαν. Οἱ μὲν δυνατοὶ μὴ ἄλλως κατέχειν αὐτοὺς δυνάμενοι, πολέμους ἐκ πολέμων ἐξεπίτηδες ἐξήνεγκον, ἵν' αὐτοῖς ἀσχολούμενοι, μηδὲν περὶ τὴν πολιτείαν πραγματεύσωσι. Χρόνῳ δέ τινα ὑποπτήσαντες τινὲς τὸ πραττόμενον, οὐκ εἴων καὶ ἄμφω τοὺς Ὑπάτους ἐκ Σεραπτοῦς ὑπὸ τοῦ δυνατοῦ ἀποδείκνυσθαι, ἀλλ' ἕνα μὲν καὶ αὐτοὶ ἕτερον ἐκ τῶν Εὐπατριδῶν αἱρεῖσθαι. Ὡς δὲ τοῦτο κατεργάσαντο, προείλοντο Σπόριον Φούριον. καὶ μετ' ἐκείνου στρατοπεδεύσαντες, πάντα ᾧ ὅσα ὥρμησαν, προθύμως κατεπράξαν. Οἱ δὲ τῷ συνάρχοντι αὐτῶν Φαβίῳ Καίσωνι συνεξελθόντες, οὐ μόνον οὐκ ἐρρώσθησαν, ἀλλὰ καὶ τὸ στρατόπεδον ἐκλιπόντες, εἰς τὴν πόλιν ἦλθον, καὶ ἐθορύβησαν, ἕως οἱ Τυρσηνοὶ τοῦτο μαθόντες, ἐπεχείρησαν αὐτοῖς. Καὶ τότε μέντοι οὐ πρότερον ἐξῆλθον τῆς πόλεως, πρὶν τῶν Δημάρχων τινὰς συμφρονῆσαι τοῖς δυνατοῖς. Ἡγωνίσαντο δὲ προθύμως, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων διέφθειραν, συχνοὶ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον. Ἔπεσε δὲ καὶ ὁ εἷς τῶν Ὑπάτων ὁ Μάλιος. Ὁ δὲ ὅμιλος Στρατηγὸν ἕτερον εἵλετο, καὶ πόλεμος ἄνδις αὐτοῖς ἐκινήθη πρὸς τῶν Τυρσηνῶν. Λθυμοῦσι δὲ Ρωμαίοις, καὶ λοιδοροῦσι, πῶς τοῖς ἐχθροῖς ἀντικαταστῶσιν, οἱ Φάβιοι ἐπεκούρησαν. Ἐξ γὰρ ἔτη καὶ τεσσαράκοντα, ὡς ἀθυμοῦντας εἶδον αὐτοὺς, καὶ μήτε τὶ βουλευομένους λυσιτελὲς, καὶ ἀπογινώσκοντας ἅπαντα, τὸν πρὸς τοὺς Τυρσηνοὺς ὑπεδέξαντο πόλεμον, αὐτοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν προθυμηθέντες μαχέσασθαι καὶ τοῖς σώμα-

ne de agris non aſſenſa, rurſus alia le- LIBER VII.
gatio mittitur. Quam ille iracunde tu-
lit, quod qui de ſuis agris periclitaren-
tur, nec ſic quidem cederent alienis.
Quibus nunciatis cum plebs nihil mo-
veretur, neque vel periculis admoni-
ta, a ſeditione recederent viri: matro-
næ, Coriolani uxor Volumnia,
& mater Veturia, clariſſimis qui-
buſque mulieribus aſſumptis, in ca-
ſtra hoſtium ſunt profectæ, liberis
etiam Coriolani adductis. Cæteris
autem tacite plorantibus, Veturia:
Non tranſfugimus, inquit, *fili: ſed*
nos patria miſit. Si parueris, matrem,
uxorem, & liberos: ſin minus, præ-
dam. Quod ſi tua nondum deſeruit ira-
cundia, nos primas occidite. Recondi-
liare emiſſa ira civibus, amicis, ſa-
cris, monumentis. Noli exſcindere
patriam, in qua natus es, & educa-
tus, & magnum illud Coriolani cogno-
mentum adeptus. Ne me voti impotem
dimiſeris, ne meis manibus interfectam
me videas. His dictis ejulans, &
mammis oſtenſis, & ventre attre- *Edit. Pariſ.*
ctato: *Hic te genuit*, inquit, *hæ* *pag. 344.*
te lactaverunt. Deinde ab uxore &
liberis ejus, cæteriſque mulieribus
fletu orto, ille quoque ad luctum
commotus, & vix ſibi redditus,
matrem amplectitur, & inter oſcu-
la: *En tibi*, inquit, *mater pareo.*
Cum enim me vincis: tibi gratiam iſtam
debebunt omnes. Ego vero ab eorum et-
iam conſpectu abhorreo, qui pro tantis
beneficiis talem mihi gratiam retulerunt.
Verum tu meo loco patriam tenebo,
quando ita voluiſti: ego recedam. Hæc
locutus, repudiato in patriam reditu,
in Volſcos receſſit, ibique ſenex obiit.

XVII. Tribunis plebis agrum Legis Agrariæ turbæ.
hoſtibus ademptum, populo divi-
di poſtulantibus, Romani & in-
ter ſeſe, & ab hoſtibus multa de-
trimenta cœperunt. Nam divites
cum plebem aliter continere non
poſſent, bella ex bellis de induſ-
tria ſeverunt: ut iis occupati, le-
gis Agrariæ obliviſcerentur. Quo
conſilio tandem a nonnullis ani-
madverſo, non paſſi ſunt utrum-
que Conſulem a potentibus deſi-
gnari: ſed & ipſi alterum ex Pa-
triciis eligere voluerunt. Eo im-
petrato, Spurium Furium elege-
runt: quo duce omnia quæ ag-
greſſi ſunt, ſedulo confecerunt.
Sed qui cum ejus collega Cæſone
Fabio exierant, adeo ſe viros for-
tes non præbuerunt, ut caſtris reli-
ctis in urbem reverſi, tumultum
excitarint: donec Tyrrheni ea re
cognita, illos invaſerunt: ac ne
tum quidem prius ſunt egreſſi,
quam Tribuni quidam Patriciis aſ-
ſenſi eſſent. Tum vero ſtrenue pu-
gnarunt: ac multis hoſtibus cæſis,
ipſorum quoque non pauci ceci-
derunt. Cecidit etiam alter con-
ſul Manlius. Plebs vero Conſu-
lem alium creavit. Orto rurſus a
Tyrrhenis bello, Fabii Roma-
nis, quomodo reſiſti poſſet ho-
ſtibus, ſolicitis, opem tulerunt.
Qui VI. & CCC. numero, quia po-
pulum anxium, nihil quod in rem
eſſet deliberantem, ac deſperan-
tem omnia videbant, Tyrrhenum
bellum ſuis & corporibus & ſum-

LIBER VII.

pribus gerendum ſibi depoposcerunt : & opportuno loco præſidium communierunt, unde infeſta hoſtium omnia fecerunt, Tyrrhenis acie decernere aut non audentibus, aut ſi auſi eſſent, turpiter profligatis. Sed ſociis aſcitis, & inſidiis in ſaltu quodam collocatis, Fabios ob crebras victorias incautos circumvenerunt, & occiderunt omnes. Ac eorum familia internecione periiſſet, niſi unus ob teneriorem ætatem domi relictus fuiſſet, a quo inſtaurata, deinceps quoque floruit. Cum hæc clades accepta eſſet, Romani Tyrrhenis graviter vexati, pace cum hoſtibus facta, in ſemetipſos converſi, mutuis ſe cladibus affecerunt nec ipſis Conſulibus multitudo abſtinuit. Nam & miniſtros eorum verberarunt, & faſces confregerunt, & ipſos Conſules per quamvis cauſam, ſive magna ea, ſive parva eſſet: reos fecerunt. Appium Claudium in ipſo etiam magiſtratu in carcerem ducere voluerunt: quod is populi in omnibus adverſator, legiones ſuas decimarat, quod Volſcis in prælio ceſſiſſent. Decimatio vero hujuſmodi fuit. Cum milites graviter deliquerant, Imperator omnibus in decurias diſtributis, decimum quemque cui ſors obvenerat, occidebat. Appio, depoſito magiſtratu, plebeii ſtatim dies dixerunt, nec damnarunt tamen: ſed die producta, in eam neceſſitatem adegerunt, ut ipſe ſibi manus afferret. Ad hæc quidam Tribuni plebis cum alia contra Patres ſcripſerunt, tum illud, ut populo per ſe inire concilium, & abſque illis deliberare liceret, & ſuo arbitratu decernere omnia. Quod ſi quis ob crimen aliquod a Conſulibus multaretur, ei provocationem eſſe ad populum. Ædilium que & Tribunorum poteſtatem ampliarunt, ut quamplurimos patronos haberent. Quæ cum agerentur, Patricii aperte non niſi in paucis adverſabantur, clam vero multos ex audaciſſimis tollebant. Sed nec id cæteros coercebat: nec illud, quod ſemel novem Tribuni a plebe cremati ſunt. Quorum exemplo inſecuti Tribuni, adeo non facti ſunt moderatiores, ut magis etiam ſæverint. Eo populus a Patribus eſt redactus. Nam bellis exortis militare noluerunt, niſi optatis eorum ſatisfieret: aut egreſſi pugnarunt ſegniter, niſi quæ voluiſſent, omnia impetraſſent. Unde multi ex finitimis, non tam ſuis freti viribus, quam illorum diſſenſionibus, bella moverunt. Quorum e numero Æqui, M. Minutio Conſule victo, animos ſuſtulerunt. Qua clade cognita, Romani Lucium Quintium, pauperem illum quidem, & agriculturæ deditum, ſed virtute & temperantia præſtantem, Dictatorem dixerunt: qui ob comam in cincinnos implexam, Cincinnatus eſt appellatus: cujuſmodi nunc multi in regia verſantur: eoque malo in Remp. invecto, cincinnatos ubique videre licet. Is igitur Dictator creatus, eodem die ducto exercitu, celeritate citra temeritatem uſus, una cum Minutio impetu in Æquos facto, pluri-

Edit. Pariſ. pag. 345. CCC. & VI. Fabiorum interitus.

Seditio contra Conſules.

pag. 346. L. Quintius Cincinnatus Dictator Æquos ſub jugum mittit.

A σι· ἐν τοῖς χρήμασι. Καί τι χωρίον καταλαβόντες ἐπίκαιρον, ἐτειχίσαντο. Ὅθεν ὁρμώμενοι, πάντα τὰ τῆς πολεμίων ἦγον, ἕως Τυρσηνῶν μηδὲ εἷς χεῖρας αὐτοῖς ἰέναι θαρρήσειεν. Εἰ δὲ καί ποτε συμμίξειαν, ἐλαττούμενοι παρὰ πολύ. Προσλαβόμενοι δὲ καὶ συμμάχους οἱ Τυρσηνοί, ἐν ὑλώδει χωρίῳ ἐλόχησαν, ἐν ἀφυλάκτῳ ἐπιλθόντας αὐτοῖς τοὺς Φαβίους ὑπὸ τὸ πάντα τε κατὰ, πεπεισμένοις ἦσαν, καὶ πάντας ἐφόνευσαν· ἐν παντελῶς τὸ γένος αὐτῶν ἐξέλιπεν ἄν, εἰ μὴ εἷς τις οἴκοι κατελείφθη ἔτι νήπιος, ἀφ' ὅτου αὖθις εἰσέπεσε λῶβα ἦσαν. Τῶν δὲ Φαβίων οὕτω φθαρέντων, οἱ Ῥωμαῖοι μάλα παρὰ τῆς Τυρσηνῶν ἐκακώθησαν. Εἶτα πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους ἀνοχὰς ἐποιήσαντο. Τραπόμενοι δ' ἐπ' ἀλλήλους ἔπραξαν πολλὰ δεινά, ὡς μηδὲ τῆς Στρατηγῶν ἀνοχῆσθαι τὸ πλῆθος. Τούς τε γὰρ ὑπηρέτας αὐτῶν ἔπαιον, ἐν ταῖς ῥάβδους κατέκλων, αὐτούς τε τοὺς Στρατηγοὺς ὑπ' ἀλλήλων ἦγον ἐπὶ πάσῃ προφάσει ἐν μείζονι ἢ ἐλάττονι. Ἀππίου οὖν Κλαυδίου ἐν παρ' αὐτῷ τῷ ἀρχῷ εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐμβαλεῖν ἐβουλήσαντο, ὅτι τε αὐτοῖς ἐναντιοῦτο εἰς ἅπαντα, ἐν ὅτι τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ ἐδεκάτευσεν, ἐπειδὴ τοῖς Οὐολούσκοις ἐν μάχῃ ἐνέδοσαν. Ἡ δεκάτευσις δέ τοιόν δέ τι ἦν. Ὁπότε τι οἱ στρατιῶται μεγα ἁμάρτοιεν, ὁ Στρατηγὸς εἰς δεκάδας αὐτοὺς διεῖλε, ἵνα λαβὼν ἐξ ἑκάστης δεκάδος ἓνα κλήρῳ λαχόντα, θανάτῳ ἐκόλαζεν. Ἀπιλθόντος δ' ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ Κλαυδίου, δῆμος οἱ τὸ πλῆθος εἰς ἀγῶνα καθίσαντες, ἐν οὐ κατεψηφίσαντο μὲν, τιμὴν δ' ὑπερθέμενοι, ἐς ἀνάγκην αὐτὸν αὐτοχειρίας κατέστησαν. Καί τινες δὲ τῷ Δημάρχων ἄλλα τε κατὰ τῶν Εὐπατριδῶν συνέγραψαν, ἐν τὸ ἐξεῖναι τῷ πλήθει, ἐν καθ' ἑαυτὸ συνιέναι, ἐν ἀνὰ ἐκείνων βουλεύεσθαι, ἐν χρηματίζειν πάντ' ἅσα ἂν ἐθέλοιεν. Καί τις ἐπαιτίᾳ τινὶ παρὰ τῆς Στρατηγῶν προσιμαθεῖν, ἔκλητον ἐπί πάντας τὸν δῆμον δικάζειν ἔπεξαν. Καὶ τοὺς Ἀγορανόμους δὲ ἐν τοὺς Δημάρχους ἐπηύξησαν, ἵνα πλείονες τὰς αὐτῶν προϊσαμένους ἔχωσι. Πραττομένων δὲ τούτων οἱ Εὐπατρίδαι φανερῶς μὲν οὐ πάνυ ἐντίπραττον, πλὴν βραχέων, λάθρα δὲ συχνὰς τῆς θρασυτάτων ἐρύοντο. D Ἀλλ' ὅτε τοῦτο τοὺς λοιποὺς ἐπῆλθε, καθ' ὅτι ποτὲ ἐννέα Δήμαρχοι πυρὶ ἐπὶ τῷ δήμῳ παρεδόθησαν. Οὐ μόνον δὲ οἱ μετὰ ταῦτα δημαρχοῦντες ἐκ ἐμβλωσίοντο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν ἐθρασυνόντο· εἰς τοῦτο ὑπὸ τῆς Εὐπατριδῶν προῆλθε ὁ ὄμιλος. Οὔτε δὲ στρατεύειν ἐπείθοντο πολέμων ἐπισήμων, εἰ μὴ σφίσιν ἀρέσκοντο ἅπαντα. ἐν ἔτι ποτὲ δ' ἐξῆλθον, ἀπροθύμως ἐμάχοντο, εἰ μὴ καθ' ὅσα ἐβούλοντο λῦσαν. Κἀντεῦθεν πολλοὶ τῶν προσοίκων αὐτοῖς τῇ ἐκείνων δικοσασίᾳ, ἢ τῇ ἑαυτῶν θαῤῥοῦντες ἰσχύι, ἐνεωτέρισαν. Ὧν ἅπασι ἐν Αἰκανοί, οἵ Ἰάρκον Μινούκιον στρατηγοῦντα τότε νικήσαντες, ἐφρονηματίσθησαν. Μαθόντες δὲ ἢ Μινούκιον ἀτιμώσαντο οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, Δικτάτορα Λούκιον Κοίντιον εἵλοντο, πένητα μὲν ἄνδρα, ἐν Γεωργίᾳ σωφρονοῦντα, ἐς ἀρετὴν δὲ ἐν σωφροσύνῃ ἐξαίρετον, καί τοι τὰς κόμας εἰς πλοκάμους ἀνέντα, ὅθεν ἐν Κιννάτος ὠνόμασε, οἷόν νῦν πολλοὶ περὶ τὰ βασίλεια. Ἐκεῖθεν δὲ τῶν καταπαρασφθαρέντες εἰς τὸ πολίτευμα, ἐν ἀπαυχῶ κακίστης ἔτι ἐρᾶν. Οὗτος ὢν Δικτάτωρ προχειρισθείς, ἐν αὐθημερὸν ἐκστρατεύσας, ἐν τάχει σὺν ἀσφαλείᾳ χρησάμενος, ἐν τοὺς Αἰκανοὺς προσβαλὼν μετὰ τοῦ Μινουκίου, πλεί-

τους μὲν διέφθειρε, τοὺς δ' ἄλλους ἐζώγρησε, ὃς ὑπὸ ζυγὸν δόρατα ἀφῆκεν. Ἡ δὲ σκηνὴ ἡ τῶν ζυγῶν τοιάδε τις ἦν· σταυροὺς δύο ὀρθία δοκοὺς ξύλα διέχοντα ἀλλήλων, εἰς ἃ γῆν κατεπήγνυον, ἔπειτα ἐπ' αὐτοῖς ἑτέρου ἐγκαρσίου ἕτερον, ἐξ οὗ μέσου τοῦτον τοὺς ἁλόντας διῆγον γυμνούς, ὃ τοῖς μὲν δρῶσι λαμπρότατα, πολλῷ δ' ἀτιμίαν τοῖς πάσχουσιν ἔφερεν, ὥστέ τινας τῶν τοιούτου τι παθεῖν προαιρεῖσθαι θανεῖν. Καὶ πόλιν δὲ αὐτῶν Κορβίνον ἁλωμένην ἰδὼν, ἐπανῆλθε, καὶ Μινούκιος ἐξ ἧς ἦρξεν ἐστρατηγίας ἀφίετο, καὶ αὐτὸς ἀπέθετο τὴν ἀρχήν.

ιη. Οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι οἰκεῖον ἔσχασι πόλεμον, ὃς ἐκ δούλων συστάσεώς τε καὶ φυγάδων τινῶν, οἳ νυκτὸς ἐπιλθόντες ἐξαπιναίως, τὸ Καπιτώλιον ἐκράτησαν. Ὁ δ' ὅμιλος, καὶ πρότερον ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγένετο, πρίν τι πλέον σχεῖν τοὺς Εὐπατριδῶν. Ἐπιλθόντες δέ γε τοῖς στασιάσασιν, ἐκράτησαν μὲν αὐτῶν, πολλοὺς δὲ τοὺς σφετέρων ἀπέβαλον. Διὰ ταῦτα τοίνυν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ διά τινα σημεῖα δύλαβηθέντες, τοῦ τε πρὸς ἀλλήλους ἀπεχθάνεσθαι ἐγκλήματα, καὶ τὴν πολιτείαν ἑτοιμοτέραν ποιήσασθαι ἐψηφίσαντο. Καὶ τρεῖς ἄνδρας εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τοὺς νόμους καὶ τὰ παρ' ἐκείνοις ἔθη πεμπομένους, καὶ κομισθέντων αὐτῶν, τάς τε ἄλλας ἀρχὰς καὶ τὰς τοῦ Δημάρχων κατέλυσαν, καὶ ἄνδρας ἐκ τῶν πρώτων ἀπέδειξαν. Καὶ Ἄππιον Κλαύδιον, Τίτον τε Γενούκιον ἀπέδειξαν καὶ τὸν ἑαυτοῦ ἐκεῖνοι Στρατηγὸς αὐτοκράτορας, καὶ νόμους αὐτοῖς συγγράψαι ἐπέτρεψαν, μεδεμίαν τε δίκην ἐφίσιμον ἀπ' αὐτῶν γενέσθαι προσψηφίσαντο, ὃ πρώην ἐδόθη τοῦ ἀρχόντων, πλὴν τοῦ Δικτατώρων ἐδίδοτο. Ἦρξαν τε ἔτος ὅλον ἐφ' ἡμέρας ἕκαστος, ἐναλλὰξ τὸ σύμβολον τῆς ἡγεμονίας λαμβάνοντες· καὶ νόμους συγγράψαντες, εἰς τὴν ἀγορὰν ἐξέθηκαν, οἳ ἐπὶ πᾶσιν ἦσαν, ἐς τὸν δῆμον εἰσήχθησαν, καὶ κυρωθέντες, σανίσιν ἐνεγράφησαν δέκα. Ὅσα γὰρ φυλακῆς ἐκρίθησαν ἄξια, ἐν σανίδίοις ἐθησαυρίζοντο. Ἐκεῖνοι μὲν δὴ ὧν ἐνιαυτὸν ἀνύσαντες, ἀφῆκαν τὴν ἀρχήν. Ἕτεροι δ' αὖθις αἱρεθέντες δέκα, ὥσπερ ἐπὶ καταλύσει τῆς πολιτείας χειροτονηθέντες ἐξῴκειλαν. Πάντες γὰρ ἅμα ἀπὸ τῆς ἴσης ἦρχον, καὶ νεανίσκους ἐκ τῶν Εὐπατριδῶν θρασυτάτους ἐκλιξάμενοι, πολλὰ δὴ αὐτοὺς ἐποίουν, καὶ βίαια. Οἳ δέ ποτε ἐπ' ἐξόδῳ τοῦ ἔτους ὀλίγα ἄττα ἐν δύο σανίσι προσέγραψαν, ἐς πάντα δὴ αὐτογνωμονήσαντες, ἀφ' ὧν οὐχ ὁμόνοια, ἀλλὰ καὶ διαφορὰ μείζους Ῥωμαίοις γενέσθαι ἔμελλον. Αἱ μὲν οὖν λεγόμεναι Δώδεκα δέλτοι οὕτω τότε ἐγένοντο. Οἱ δὲ νομοθέται ἐκεῖνοι οὐ μόνον ταῦτ' ἔπραξαν, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἑαυτοῦ τῆς ἀρχῆς αὐτοῖς διελθόντος, ἔτι τοῖς πράγμασιν ἐπέμειναν, βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, καὶ μηδὲ τὴν βουλὴν ἢ τὸν δῆμον ἀθροίζοντες, ἵνα μὴ συνελθόντες παύσωσιν αὐτούς. Αἰχμῶν δὲ καὶ Σαβίνων πόλεμον αἱρουμένων κατὰ Ῥωμαίων, τότε τοὺς ἐπιτηδείους αὐτοῖς παρασκευάσαντες, διεπράξαντο σφίσι τὸν πολέμους ἐπιτραπῆναι. Ἐκ γοῦν τῆς Διαρχίας αὐτῶν Σερούιος μὲν Ὄππιος, καὶ Ἄππιος Κλαύδιος, κατὰ χώραν ἔμειναν, οἱ δὲ ἄλλοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἐστράτευσαν. Πάντα μὲν ἁπλῶς καὶ τὰ ἐν τῇ ἄγρᾳ καὶ τὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις ταράττοντες, χαρτὸν ἦν σφᾶς αὖθις συνελθεῖν. Ἐμβαλόντες δὲ εἰς τὴν τῶν Σαβίνων γῆν οἱ στρατάρχοι, Λούκιον τινὰ Σίκιον, ἄνδρα τὰ πολέμια, καὶ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν ὁμίλου καταριθμούμενον, μεθ' ἑτέρων ὡς

mos occidit: cæteros vivos cepit, ac ſub jugum miſſos dimiſit; quæ res hujuſmodi erat. Duo recta ligna terra defigebantur, quibus unum obliquum ſuperne imponebatur: per hæc media captivi nudi traducebantur. quod victoribus magnæ gloriæ, victis, tanto dedecori erat, ut quidam ei ignominiæ mortem anteferrent. Corvino urbe capta, & Minutio ob cladem Conſulatu abrogato, domum rediit, atque ipſe etiam ſe magiſtratu abdicavit. LIBER VII.

XVIII. Deinde Romani domeſtico bello ſunt conflictati, a ſervis & exulibus conflato: qui noctu ſubita impreſſione Capitolium occuparunt. Sed plebs tum quoque non prius arma cepit, quam Patriciis aliquid detraxiſſet. Ac ſeditioſos oppreſſerunt: ſed multos ſuorum amiſerunt. His igitur de cauſis Romani & prodigiis quibuſdam impulſi, omiſſis mutuis criminationibus, Reipub. æquabiliorem efficere decreverunt. Ac tres viros in Græciam, ad illorum leges & inſtituta cognoſcenda, ablegarunt: quibus allatis, Tribunatum & alios quoſdam magiſtratus abrogarunt, eorumque loco viros VIII. principes delegerunt: illoque anno Appium Claudium & Titum Genutium Conſules cum ſummo imperio crearunt, data poteſtate condendi leges, cum appendice, ne ab eis provocatio eſſet. Id quod prius non niſi Dictatoribus conceſſum fuit. Hi per vices imperarunt, ſinguli in dies ſingulos magiſtratus inſignibus ornati. Et leges a ſe conſcriptas in foro propoſuerunt: quas cum omnibus probaſſent, ad populum tulerunt, ſanciraſque in X. tabulas retulerunt. Quæ enim digna cuſtodia judicabant, in tabellis aſſervabant. Ac illi anno exacto, magiſtratu abierunt. Quibus alii X. cum ſucceſſiſſent, ita ſe geſſerunt, quaſi evertendæ Reipubl. cauſa delecti eſſent. Omnes enim ſimul ex æquo imperabant: aſciſcique nobilium adoleſcentum audaciſſimis, per vim multa egerunt. Sero tandem, ſub anni fere finem, pauca quædam in duabus tabulis ſuapte auctoritate adſcripſerunt, non ad concordiam, ſed ad majores diſſenſiones pertinentia. Duodecim igitur tabulæ ſic confectæ ſunt. Decemviri autem non hæc tantum egerunt: ſed & tempore magiſtratus eorum elapſo, adhuc in rebus gerendis ſunt verſati, Repub. vi oppreſſa, neque Senatu neque populo convocato, ne ſucceſſores ſibi darentur. Quum autem Æqui & Sabini Romanis arma inferrent, per idoneos homines effecerunt, ut ſibi belli adminiſtratio mandaretur. Itaque ex Decemviris Servius Oppius & Appius Claudius ſuum priſtinum locum retinuerunt: cæteri octo contra hoſtes ſunt profecti. Ita factum, ut cum & in urbe & in caſtris turbarentur omnia, denuo ſeditio oriretur. Nam cum prætores in Sabinorum agrum impreſſionem feciſſent, L. Sicium rei bellicæ peritiſſimum, & præcipuæ apud ple-

Decemviratus inſtituitur.

Edit. Pariſ. pag. 347.

Lex XII. Tabularum.

Decemviratus ob L. Sicii & Virginiæ cædem abrogatur.

LIBER VII.

bem auctoritatis virum, cum aliis ad occupandum castrum quoddam missum per comites ejus peremerunt. Rumore in castris sparso, cum una cum aliis ab hostibus cæsum esse: milites ad cadavera tollenda profecti, cum nullum hostile corpus, sed civium complura undique circa Siccium jacentia, & ad eum conversa viderent, quos se defendendo occiderat: suspicati, quid actum esset, & tumultuati sunt. Huc aliud facinus accessit. Lucius Virginius homo plebejus, virginem formosissimam L. Icilio ejusdem ordinis viro desponderat: quam cum Claudius deperiret, nec tamen ea potiri posset, quibusdam negotium dedit virginis in servitutem asserendæ. Quam cum pater e castris reversus defenderet, Claudius autem accusatoribus, nemine opitulante, addiceret: pater dolore commotus, filia cultro interfecta, statim ad milites properat: quos nec ante bene affectos sic perturbavit, ut mox in urbem contra Claudium accurrerent. Alii quoque, qui contra Sabinos pugnabant, ea re cognita, vallo deserto congressi cum reliquis, viris XX. summa rerum mandata, nihil modicum cogitarunt. Accessit etiam urbana multitudo, ac tumultum auxit. Interea Claudius præ metu se abscondit. Oppius vero coacto Senatu, per internuntios multitudinem percontatur, quid sibi vellet. Quæ cum L. Valerium & M. Horatium Senatorii ordinis, sed homines populares, ad se mitti postularet, per quos responsum daturi essent, iisque missi non essent: veritis Decemviris, ne contra se Consules crearentur (jam enim omnes aderant) major indignatio populi est exorta. Qua territus Senatus, vel invitis Decemviris, Valerium & Horatium ablegavit: compositaque controversia, tumultus auctoribus data est impunitas, Decemviratu abrogato. Annui vero magistratus cum alii, tum Tribunorum, iisdem conditionibus, quibus prius steterant, sunt revocati. Lecti cum alii, tum Virginius, Oppium & Claudium in carcerem compegerunt: qui antequam causam dicerent, sibi ipsi manus attulerunt. Reliquos accusatos & damnatos in exilium ejecerunt.

Edit. Paris. pag. 348.

Consulatus dignitas plebis potestate imminuta.

XIX. Consules vero (quibus tum primum id nomen factum esse fertur, cum ante Prætores vocarentur) Valerius & Horatius, & tum & deinceps multitudini addicti, plebejorum opes magis quam Patrum firmarunt. Icaque Patres imminuta auctoritate neque facile conveniebant, neque illarum rerum potestatem prorsus sibi vendicabant. Quin Tribunis etiam in conventibus, auspiciis utendi facultatem per honoris speciem concesserunt (id enim munus ab antiquissimis temporibus ad solos Patricios pertinebat) cum revera id agerent, ne Tribuni & multitudo quidvis temere agerent, sed per causam auspiciorum aliquando impedirentur. Patricii & Senatus irati

Auspicia Tribunorum.

τι χωρίον καταληφόμενον ἔπεμψαν, ἢ δή τε συνεπιμεφθέντων αὐτῷ ἄνδρα διέφθειραν. Λόγου δ' εἰς τὸ στρατόπεδον γεγονότος, ὡς παρὰ πολεμίων τε ἀνδρὸς σφῶν ἄλλοις ἀπρημένου, οἱ στρατιῶται ἀπιόντες τοὺς νεκροὺς ὁρμίσαντες, οὐδὲν σῶμα τῶν ἑαυτέων ὑρήκασι, συχνὰς δὲ τῷ ὁμοφύλων, ἐς ὃ Σίκιος ἐπιθυμήσας αὐτῷ ἀπέκτειναν ἀμυνόμενος. Ὡς οὖν κύκλῳ τε αὐτὸ κειμένους καὶ τετραμμένους πρὸς αὐτὸν εἶδον, ὑπετόπησαν τὸ γενόμενον, καὶ μέντοι καὶ ἐθορύβησαν. Πρὸς δὲ τοῖς ἐξ ἀρχῆς τι τοιοῦτον Λεύκιός τις Οὐιργίνιος, ἐκ τοῦ πλήθους ὤν, καὶ θυγατέρα ἔχων περικαλλῆ, Λευκίῳ Ἰκιλλίῳ τῷ ὁμοίων αὐτῷ ἐκδώσειν ἔμελλε. Ταῦτα ὁ Κλαύδιος ἰδὼν, καὶ μὴ τυχὼν παρασκευάσαί τινας δυλαγωγῆσαι αὐτήν. Ἐλθὼν οὖν ὁ τῆς κόρης πατὴρ ἐκ τοῦ στρατοπέδου, ἐδικαιολογεῖτο. Ὡς δὲ ὁ Κλαύδιος ταῦτα κατέψηφίσατο, καὶ τοῖς δυλαγωγοῖσιν αὐτὴν ἡ κόρη παρεδόθη, καὶ ὑδίως ἐπήμυνεν, ὑπερήλγησεν ὁ ταύτης πατὴρ, καὶ τὴν θυγατέρα κατὰ δὴ ξιφιδίου ἄρας, ἅτε τοὺς στρατιώτας, ὡς εἶχεν, ἐξώρμησεν. Οὓς ὑδὲ πρὶν ὠ ἠρεθισμένους ὅπως ἐπάραξεν, ὥστε εὐθὺς ἐπὶ τὴν πόλιν ἅμα τῷ Κλαυδίου ἐπεκηρύκευσαν. Καὶ οἱ ἕτεροι δὲ οἱ ἐπὶ τοὺς Σαβίνους ἐστρατευμένοι, ἐπεὶ τοῦτ' ἔμαθον, τό τε τάφρευμα ἐξέλιπον· καὶ συμμίξαντες τοῖς λοιποῖς, ἄνδρας εἴκοσιν ἑαυτῶν προεχείρισαντο, καὶ ὑδὲν μικρὸν ἐλογίζοντο πράξαι· Καὶ τὸ ἄλλο δὲ πλῆθος τὸ ἐν τῇ πόλει προσεχώρησαν αὐτοῖς, καὶ μετ' αὐτῶν ἐθορύβει. Ἐν τούτοις ὁ μὲν Κλαύδιος φοβηθεὶς ἐκρύβη. Ὀππιος δὲ τῷ τε Βουλῇ ὤθρισε, καὶ πέμψας ἐπύθετο τὸ πλῆθος, τί βούλονται; οἱ δὲ τὸν Οὐαλέριον Λεύκιον καὶ τὸν Ὁράτιον Μάρκον, ἄνδρας ἐκ τῶν Βελδιῶν αὐτοῖς προσκειμένους, πεμφθῆναι σφίσιν ἐζήτουν, ὡς τι δι' ἐκείνων διαπραξόμενοι. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐπέμφθησαν, φοβηθέντων τὴν Δίκα ἀρχόντων (ἤδη γὰρ πάντες παρῆσαν) μὴ Στρατηγοῖς αὐτοῖς κατ' αὐτῶν χρήσαιντο, ἔτι μᾶλλον ἀργίζοντο. Φόβῳ οὖν τοῖς Βελδιηνοῖς ἐνέπεσον οἱ μίτρεως ἐντεῦθεν, καὶ δὴ καὶ καὶ παρὰ γνώμην τῶν ἀρχόντων τόν τε Οὐαλέριον σφίσι καὶ τὸν Ὁράτιον ἔπεμψαν, καὶ τότε συναλλαγῆς γενομένης, τοῖς μὲν θορυβήσασιν ἄδεια τῶν πραχθέντων ἐδόθη, καὶ ἡ Διαρχία κατελύθη. Αἱ δὲ ἐπίτεσσι ἀρχαὶ αἵ τε λοιπαὶ καὶ αἱ τῶν Δημάρχων ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς νομίοις ἐπανῆλθον, ἐφ' οἷς πρώην ἦσαν. Ἀποδειχθέντες δὲ ἄρχοντες ἄλλοι τε καὶ Οὐιργίνιος, καὶ μὲν Ὀππιον, τόν τε Κλαύδιον εἰς δεσμωτήριον ἐνέβαλον, οἳ πρὶν ἐθανατῶσαι ἑαυτοὺς διεχειρίσαντο. Τοὺς δὲ λοιποὺς ἐγράψαντο, καὶ ἑλόντες ἐξέλασαν.

ιθ'. Οἱ δ' Ὑπατοι (τότε γὰρ λέγεται πρῶτον Ὑπάτους αὐτοὺς προσαγορευθῆναι, Στρατηγοὺς καλουμένους τὸ πρόπαν) ἦσαν δὲ Οὐαλέριος καὶ Ὁράτιος, καὶ τότε καὶ μετέπειτα τῷ πλήθει προσέκειντο, καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἢ τοὺς Εὐπατρίδας ἐκράτυναν. Ἐλαττούμενοι οὖν οἱ Εὐπατρίδαι ὅτι ῥᾴδιον συνελέγοντο, ὅτι τὰ πράγματα ἐπ' αὐτοῖς ἐποίουν πανταχῶς, ἀλλὰ καὶ τοὺς Δημάρχους οἰωνοσκοπίᾳ ἐν συλλόγοις χρῆσθαι διδώκασιν, ὃ λόγῳ μὲν τιμὴν αὐτοῖς ἔφερε καὶ ἀξίωμα (μόνοις γὰρ τότε ἐκ τοῦ πάνυ ἀρχαίου τοῖς Εὐπατρίδαις ἐπετέτραπτο) ἔργῳ δὲ κώλυμα ἦν, ἵνα μὴ ῥᾳδίως οἱ Δήμαρχοι καὶ τὸ πλῆθος ὅσα βούλοιντο πράττοιεν, ἀλλὰ προφάσει τῇ οἰωνοσκοπίας ἴσχοιεν, ἃ ἐμποδίζοιντο. Ἀχθόμενοι δὲ τοῖς Ὑπάτοις οἵ τε Εὐπατρίδαι καὶ ἡ Βουλὴ, ὡς

D

E

τὰ τῶ πλήθες ἐρρωσθαι, ἐκείνῳ σφίσι τὰ ἔπι-
νίκια, πόλεμον ἑκατέρα νικήσαντος, ἄθ' ἡμέραν ἑκάτ-
ερα ἀπέκειμαν ὥσπερ εἴθιστο. Τὸ μέντοι πλῆθος ἐπὶ δύο
τι ἡμέρας ἑορτάσαι, καὶ τοῖς Τριβαλλοῖς τὰ νικητήρια ἐψη-
φίσαντο. Οὕτως οὖν ἐς διαφορὰς τ' Ρωμαίων ἐλθόντων,
οἱ ἑκατέροι σφίσιν ἀναθαρσήσαντες, ἐπέστασαν αὐτοῖς.
Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Μάρκῳ Γενουκίῳ καὶ Γαΐῳ Κυρτίῳ ὑπατεύ-
οντων, ἐπ' ἀλλήλους ἐτράποντο. Οἵ τε γὰρ τῶ πλή-
θους καὶ ὑπατεύειν ἤθελον. Ἐπειπὼν δημάρχων οἱ Εὐ-
πατρίδαι σφᾶς αὐτὰς μεθιστάμενοι. Καὶ οἱ Εὐπατρί-
δαι λίαν τῆς Τριβουνικῆς ἀρχῆς ἀντείχοντο, καὶ πολλὰ
καθ' ἑκάτερα ἐς βίαια ἐλήγον τε καὶ ἐπράττον. Ἵνα
δὲ μὴ πρός τι χεῖρον χωρήσωσι, τῶ μὲν ἔργῳ τῆς
ἡγεμονίας οἱ δυνατοὶ αὐτοῖς παρεχώρησαν· τῶ δὲ
ὀνόματος οὐ μετέδωκαν, ἀλλ' ἀντὶ Τριβούνων Χιλιάρ-
χους ὠνόμασαν, ἵνα μὴ τὸ τῆς κλήσεως ἔντιμον τῷ σύρ-
φετοι ὁμίλῳ καταρρυπαίνοιτο. Καὶ τρεῖς ἀφ' ἑκατέρων
Χιλιάρχους ἀντὶ τῶ δύο Τριβούνων αἱρεῖσθαι συνέβαινεν,
οὐ μέντοι τὸ τῶ Τριβούνων ἐξέλιπε τέλεον ὄνομα, ἀλ-
λὰ ποτὲ μὲν Τριβοῦνοι καθίσταντο, ποτὲ δέ γε Χι-
λίαρχοι. Οὕτω μὲν ταῦτα παρεδίδοτο γίνεσθαι,
καί τοι οὐ μόνον τῶ Τριβούνων Διατάφρας ἀνεῖπόντων,
καὶ ταῦτα πολὺ τῆς ἀρχῆς ἐκείνης ἐλαττωμένων, ἀλ-
λὰ καὶ Χιλιάρχων τῶτο ποιησόντων ἐφίεσθαι. Λέγεται
δὲ, ὅτι οὐδεὶς τῶ Χιλιάρχων, καί τοι πολλῶν πολ-
λάκις νικησάντων, ἐπινίκια ἔπεμψεν. Οἱ μὲν οὖν Χι-
λίαρχοι ὕστερον τότε χρίθησαν. Οἱ δὲ Τιμηταὶ τῷ ἑκομέ-
νῳ ἔτει Βαρβάτῳ καὶ Μάρκῳ Μακρίνῳ ὑπατεύοντες, κατ-
εδείχθησαν καὶ χρίθησαν Λούκιός τε Παπίριος καὶ Λού-
κιος Σεμπρώνιος. Κινεροπόνλωτο δὲ, ὅτι οἱ Τριβοῦ-
νοι ἀδύνατοι ἐπὶ πάντας ἅμα τὸ πλῆθος ἐξαρκεῖν ἦσαν.
Τὰ γὰρ τοῖς Τιμηταῖς ἀνομοθέτητα πρόσοδα ἐκείνοις
μέχρι πάνυ ἐτύγχανε. Δύο τε ἦσαν οἱ Τιμηταὶ ἐξ ἀρ-
χῆς καὶ ἐκ τῶ Εὐπατριδῶν. Ἦρχον δὲ τὰ μὲν πρῶτα
καὶ τὰ τελευταῖα ἐπὶ πεντετίαν. Ἐν δὲ τῷ μέσῳ χρό-
νῳ ἐπὶ ἕξ ἐξαμήνους, ἐς ἐγένοντο τῶ Τριβούνων μείζους, καί τοι μέρος τῆς ἐκείνων λαβόντες ἀρχῆς. Ἔξην
δὲ αὐτοῖς τάς τε προσόδους τὰς κοινὰς ἐκμισθοῦν, ἐς τῶ
ὁδῶν καὶ τῶ δημοσίων οἰκοδομημάτων ἐπιμελεῖσθαι, καὶ
τὰς ἀπογραφὰς τῆς ἑκάστου οὐσίας ἀναγράφειν, καὶ τὸν βίον
τῶ πολιτῶν ἐπισκοπεῖν τε καὶ ἐξετάζειν, καὶ τοὺς μὲν ἀξίους
ἐπαίνου ἐς τὰς φυλὰς καὶ ἐς τὸν Ἱππάδα καὶ ἐς Γερουσίαν
ἐγγράφειν, καθὼς ἑκάστοις προσῆκεν ἑνομίζετο· τοὺς
δὲ οὐκ ἀξίους βιοῦντας, ἀπαραχόδην ὁμοίως ἀπαλείφειν.
Ὁ μεῖζον πάντων ἐν τῶ τοῖς Τριβούνοις καταλειφθέντων. Πίστις δ' ἑκάστης ἐφ' ἑκάστῳ ποιοῦντο, ὡς οὔτε
φόβῳ χάριν, οὔτε φόβῳ ἔχθραν τινὶ ποιοῦσι, ἀλλ' ἐξόρ-
θως γνώμης τὰ συμφέροντα τῶ κοινῶ καὶ σκοποῦσι καὶ
πράττουσι. Καὶ τὸν δῆμον ἐπί τε νόμων εἰσφοραῖς, καὶ
τοῖς ἄλλοις συνήθροιζον, καὶ τῶ τῶ μειζόνων ἀρχῶν
κόσμῳ, πλὴν ῥαβδούχων, ἐχρῶντο. Τοιαύτη μὲν τῶ
Τιμητῶν ὑπῆρχεν ἀρχή. Τῶν μέντοι μὴ ἀπογραφο-
μένων τὰς οὐσίας ἐν ταῖς ἀπογραφαῖς καὶ ἑαυτὸς, τὰς
μὲν οὐσίας οἱ Τιμηταὶ, αὐτοὺς δ' ἑαυτοὺς οἱ Τριβοῦ-
νοι ἐπώλουν. Χρόνῳ μὲν οὖν τινὶ ταῦθ' οὕτως ἐφέρ-
χθη. Τέλος δὲ τὸν ἄπαξ τῆ Βουλῆ καταλιχθέντα,
ἔδοξε βίᾳ βουλεύειν ἔδοξε, μηδ' ἀπαλείφεσθαι, εἰ μή
τις ἀδικήσας καὶ κριθεὶς ἀτίμωτο, ἢ κακῶς ζῶν ἁ-
λίσκοιτο. Τοὺς γὰρ τοιούτους ἀπάλειφον, καὶ ἀντ' αὐ-
τῶν ἑτέρους ἐσέγραφον. Τῶν δὲ προτέρων ἀρχόντων

Conſulibus, ut populi fautoribus, nec Triumphum decreverunt, quamvis uterque hoſtes viciſſet, & neutri diem de more aſſignarunt: ſed multitudo & biduum ferias celebravit, & Triumphum illis decrevit. Ea diſcordia freti hoſtes, receptis animis Romanos invaſerunt. Anno ſequente, Marco Genutio & C. Curtio Conſulibus, contentiones redintegratæ ſunt. Nam plebeiis Conſulatum expetentibus, quod Patricii ad plebem tranſeuntes Tribunatum gererent: Patriciis vero acriter defendentibus, multa violenter invicem & dicta & facta ſunt. Ne quid vero deterius ſequeretur, locupletes magiſtratum ipſum plebi conceſſerunt, ſed nomen non communicarunt: dixeruntque Tribunos militares pro Conſulibus, ne honoratum vocabulum a promiſcua turba inquinaretur. Placuit igitur ternos ab utraque factione Tribunos deligi, duorum Conſulum loco. Neque tamen horum nomen penitus defecit, cum alias Conſules alias Tribuni crearentur. Atque hæc ita eſſe acta traditum eſt. Dictatores autem non ſoli Conſules (quamvis eorum auctoritas, illorum magiſtratu multo minor eſſet) ſed Tribuni etiam aliquando deſignarunt. Fertur tamen nullus umquam Tribunus triumphaſſe, quamvis multi ſæpe hoſtes viciſſent. Ac Tribuni tum hoc modo creati ſunt. Cenſores vero anno ſequente, Barbato & M. Macrino Coſſ. deſignati ſunt L. Papyrius, & L. Sempronius. Eorum creandi cauſa fuit, quod Conſules ob multitudinem omnia negotia exequi non poterant. Nam jura Cenſoribus attributa ad id uſque tempus tenuerant. Ac principio bini fuere Cenſores Patricii, qui initio & poſtremo ad quinquennium imperarunt: interjecto vero tempore, menſes XVIII. ipſiſque Conſulibus quamvis parte dumtaxat poteſtatis eorum accepta, ſuperiores evaſerunt. Muneris eorum fuit, publica veſtigalia elocare, vias & publica ædificia curare, cujuſque facultates deſcribere, mores civium obſervare & explorare: ac laude dignos, in tribus, in ordinem Equeſtrem, in Senatum referre, pro cujuſque meritis: improbæ vitæ homines eodem modo ex albo delere. Id quod majus erat iis omnibus, quæ Conſulibus relinquebantur. Dabant autem in uno quoque jusjurandum, ſe nec gratia nec odio quicquam acturos: ſed ſincero animo, ea quæ e Repub. eſſent, & deliberaturos, & acturos. Populum item ad rogandas leges, aliaque munia convocabant: & majorum magiſtratuum ornamentis, lictoribus exceptis, utebantur. Ac tale Cenſorum munus fuit. Qui vero, cum cenſus agebatur, ſua nomina & facultates profeſſi non erant, eorum facultates a Cenſoribus, ipſi a Conſulibus vendebantur. Et hæc ad tempus aliquod ſic acta ſunt. Poſt conſtitutum eſt, ut qui ſemel in Senatum lectus eſſet, per omnem ætatem in eo maneret: neque deleretur ex albo, niſi ob facinus ignominioſo judicio condemnatus eſſet, aut improbæ vi-

LIBER VII.

Edit. Pariſ. pag. 349.

Plebeii Conſulatum ſibi vendicant.

Cenſuræ inſtitutio.

pag. 350.

LIBER VII.

tæ convictus. Talibus enim in ordinem coactis, alios in eorum locum substituebant. In magistratibus temporum causa institutis, principem obtinebant locum Dictatores, proximum Censores, tertium Magistri equitum. qui ordo, sive in magistratu essent, sive eo abiissent, observabatur. Quod si ad humilius munus descendissent, priorem dignitatem inviolatam obtinebant.

Princeps Senatus.

Unus quidam Princeps Senatus per id tempus, dum is honos durabat (neque enim perpetuus erat) omnibus dignitate, non potentia præstabat.

X X. Ad hunc modum pace ad tempus domi & foris constituta, tanta fames urbem oppressit, ut quidam inediam non ferentes, in flumen se præcipitarent. Unde orta seditione, pauperes divitibus annonæ suppressionem, divites pauperibus agriculturæ neglectum crimini dabant. Qua de causa Spurius Mellius eques, homo dives,

Spurius Mellius regno affectato occiditur.

coemptum a finitimis frumentum, aliis minoris vendidit, aliis gratuito dedit. Eaque re multis sibi conciliatis, ipse regni concepta, arma & satellites comparavit. Atque urbe potitus esset, nisi Minutius Augurinus, vir Patricius, rei frumentariæ Præfectus, cum ob annonæ penuriam accusaretur, rem ad Senatum detulisset. Qui statim L. Quintium Cincinnatum Dictatorem dixerunt, virum exactæ ætatis, annum agentem LXXX. atque in Curia totum diem deliberantium specie consederunt, ne id decretum foras eliminaretur. Noctu Dictator Capitolium & alia opportuna loca per equites occupat. Mane C. Servilium magistrum equitum ad Melium mittit, quasi per aliam causam accersendum. At ille Melium aliquid suspicantem & tergiversantem, veritus ne concursu populi eriperetur, interficit, sive sponte consilio, sive dictatoris jussu. Ob quod factum tumultuante multitudine, Quintius concione habita, & frumento distributo, accusato mulctatoque nemine, motum eum sedavit. Deinde Romani bellis petiti a diversis gentibus, cæteras paucis diebus vicerunt, sed cum Tyrrhenis longo tempore decertarunt. Milites, cum

Edit. Paris. pag. 331.

Posthumii ex. dem a militibus.

Posthumius victis Æquis magnam eorum urbem expugnatam, non diripiendam dedisset, neque ex manubiis quicquam concessisset: Quæstorem primum, deinde ipsum etiam Posthumium, objurgantem, & cædis auctores ad supplicium post ulantem, occiderunt. neque recens captum dumtaxat, sed omnem publicum agrum sibi vendicarunt. Ac diuturna fuisset illa seditio, nisi belli ab Æquis redintegrati terrore quievissent. Cædium pœna in paucis consumpta, hostes vicerunt. Quamobrem potentes

Stipendia militibus decreta.

& manubias inter eos distribuerunt: & pediti, deinde etiam equiti stipendia decreverunt. Nam ad id usque tempus sine mercede, ac suis impensis militarant: ac tum

A πρεσβεῖα μὲν ἐδίδοτο τοῖς Δικτάτορσι, δευτερεῖα δέ γε τοῖς Τιμηταῖς, ἡ δὲ τρίτη τάξις τοῖς Ἱππάρχοις ἐνέμετο. Καὶ ἕως μὲν οὕτω ἐτίμητο, κἂν ἐν ταῖς ἀρχαῖς ἦσαν, κἂν ἀπηλλάγησαν. Εἰ γάρ τις ἐκ μείζονος ἀρχῆς εἰς ὑποδεεστέραν κατέστη, τὸ τῆς προτέρας ἀξίωμα εἶχεν ἀτίμητον. Εἷς δέ τις, ἐν Πεζίνοις μὲν ὁ Γερουσίας ὠνόμαζον (λέγοιτο δ' ἂν καθ' Ἕλληνας Πρόκριτος) συμπάντων προεῖχε καὶ χρόνον ὃν προεκρίνετο (Οὐ γὰρ ἀεί τις εἰς τοῦτο προεχειρίζετο) καὶ προήρητο τῷ ἄλλων τῷ ἀξιώματι, καὶ μέντοι καὶ δυνάμει ἐχρῆτό τινι.

κ'. Χρόνον μὲν οὖν τινὰ εἰρήνη πρὸς ἀλλήλους καὶ πρὸς τοὺς περιοίκους ἦγαγον. Εἶτα λιμὸς ἐπικρατήσαντος, ὥς τε τινὰς καὶ εἰς τὸ παραυτίκα ἑαυτοὺς ἐμβαλεῖν, μὴ φέροντας τὸ λιμὸν ἰσχύσαντα. Οἱ μὲν γὰρ τοὺς ἀπόρους ὡς περὶ τὸν σῖτον κακουργοῦντας ἐν αἰτίᾳ ποιοῦντο, οἱ δὲ τοὺς πένητας ὡς τῷ γεωπονεῖν μὴ βουλομένους ἐργάζεσθαι. Ἰδὼν δὲ τοῦτο Σπόριος Μάλλιος, ἀνὴρ ἱππεὺς πλούσιος, τυραννίδι ἐπιχειρήσας, καὶ σῖτον ἐκ τῆς περιχώρου ἀγοράζων, πολλοῖς μὲν ἐπωνίζων, πολλοῖς δὲ καὶ προῖκα ἐδίδου, καὶ τοὺς συχνοὺς προσφκειώσατο, ἔπλατέ τε ἐπορίσατο καὶ φρουρὰς, καὶ ἐκράτησεν ἂν τῆς πόλεως, εἰ μὴ Μινούκιος Αὐγουρῖνος, ἀνὴρ Εὐπατρίδης, ἐπὶ τῇ σιτοδοσίᾳ παραμένος, καὶ αἰτιώμενος ἐπὶ τῇ σιτοδείᾳ, εἰσήγγειλε τῇ βουλῇ τὸ πραττόμενον. Ἡ δὲ Γερουσία μαθοῦσα τὸ μίασμα, Δικτάτορα παραυτίκα ἐκ τῆς Σαυνιδείης ἀπέστειλε Κόϊντιον Κικινάτον, καὶ τοῦτο παρήλικα ὄντα (ὀγδοηκοντούτης γὰρ ἦν) κατὰ ἡμέραν πᾶσαν ἀπάλωσαν συγκαθήμενοι, ὅ τι δὴ βουλεύσοιτο, ἵνα μὴ τὸ γηραιὸς ἐκφοβήσῃ. Νυκτὸς δὲ ὁ Δικτάτωρ τό τε Καπιτώλιον καὶ τὰ λοιπὰ τὰ ἐπικαιρότατα διὰ τῶν ἱππέων προκατελαβὼν, ἔωθεν ἐπὶ τὸν Μάλλιον ἐπεμψε Γάϊον Σερουίλιον τὸν Ἵππαρχον, ὡς δὴ ἄλλό τι ἐκεῖνον μεταπαλούμενος. Ὁ δὲ ὑποτοπήσαντός τι τὸν Μαλλίου, καὶ δεδιὼς δείσας, μὴ ὑπὸ τοῦ πλήθους ἐξαρπασθῇ (ἤδη γὰρ συνήθροιζον) ἔκτεινε τὸν ἄνδρα, ἢ αὐτοχειρίᾳ, ἢ τῶν χιλιάρχων τινὸς τοῦ Δικτάτορος. Θορυβηθέντος δ' ἐπὶ τούτῳ τοῦ πλήθους, ὁ Κόϊντιος δημηγορήσας, καὶ σῖτον σφίσι παραχὼν, καὶ μή τινα ἕτερον ἢ κολάσας, ἢ ἐπαιτιασάμενος, τὸν θόρυβον ἔπαυσε. Πολέμων δὲ τοῖς Ρωμαίοις ἐκ διαφόρων ἐθνῶν ἐπενηνεγμένων, τοὺς μὲν ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἐνίκησαν, τοῖς δὲ Τυρσηνοῖς ἐπὶ μακρὸν ἐπολέμησαν. Ποσουμίου δὲ νικήσαντος τοὺς Αἰκανούς, καὶ μεγάλῃ πόλει ἐλόντος αὐτῶν, ὅτι μετ' ἐκείνου οἱ στρατιῶται εἰς προνομὴν ἐξεχωρήθησαν, μήτε τι τῆς λείας αἰτήσαντες ἔλαβον, τόν τε Ταμίαν καὶ διατιθέμενον αὐτὴν παρέντες ἐφύλαξαν, καὶ τὸν Ποσούμιον ἐπιτιμῶντα αὐτοῖς ἐπὶ τούτῳ, καὶ ζητοῦντα τοὺς αὐτόχειρας, προσαπέκτειναν, καὶ τὴν χώραν ἅ τὴν αἰχμάλωτον μέρος, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν προσέτι μᾶλλον ἑαυτοῖς τὴν ἐν τῷ δημοσίῳ πᾶσι τυγχάνουσαν. Κἂν ἐπὶ πλεῖστον ἡ στάσις διήρκεσεν, εἰ μὴ πόλεμος αὖθις Ρωμαίοις παρὰ τῶν Αἰκανῶν ἐπενήνεκτο. Φοβηθέντες γὰρ ἐκ τοῦτο ἡσύχασαν, καὶ τὴν τιμωρίαν τῷ φόνῳ εἰς ὀλίγους ἐλθοῦσαν ὑπέμειναν, καὶ ἐπὶ τοὺς ἐναντίους στρατεύσαντες, μάχῃ αὐτοὺς νικήσασι. Διὸ τῶν τε λείαν αὐτοῖς οἱ δυνατοὶ δόσεσαι, καὶ μισθὸν τοῖς πένησι, εἶπε καὶ τοῖς ἱππεῦσιν ἐψηφίσαντο. Ἀμισθὶ γὰρ μέχρι τότε καὶ οἰκόσιτοι ἐστρατεύοντο,

τότε

πρῶτον μισθοφορεῖν ἤρξαντο. Πολέμου δὲ αὐτοῖς πρὸς Οὐήϊντας συστάντος, ἕως μὲν κατ' ὀφρῦς ἐπολέμουν ἐκεῖνοι, πολλάκις αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν, καὶ εἰς πολιορκίαν κατέστησαν. Προσγενομένων δὲ αὐτοῖς συμμάχων, ἐπεξῆλθον πᾶς Ῥωμαίοις, καὶ ἐπεκράτησαν. Ἐν τούτοις δὲ καὶ πρὸς τῇ ὄρει τῇ Ἀλβανῷ ὅσα λίμνη ὑπὸ τῇ πέριξ αὐτῆς περικλειομένη λόφων, καὶ μὴ ἔχουσα ἐκροὴν, κατὰ τὴν τῆς πολιορκίας τῇ Οὐήϊντων καιρὸν εἰς πολὺ ἐπλημμύρησεν, ὡς ὑπερβαίνειν τὰ τῇ ὀρῶν, καὶ κατὰ πρὸς θάλασσαν. Κειμένης δ' αἱ Ῥωμαῖοι πάντως τι ἐκ τούτου θεῖον σημαίνεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Δελφοὺς περὶ τούτου χρησόμενοι. Ἦν δέ τις καὶ παρὰ τοῖς Οὐήϊνταις Τυρσηνὸς ἀνὴρ μαντικός. Ἐς ταυτὸν δὴ ὦν ἥ τε Πυθία καὶ ὁ ἐκεῖνος μαντεῖα συνῴδαμον· καὶ ἄμφω γὰρ ἁλώσεσθαι τὴν πόλιν εἶπον, ὅταν τὸ ὕδωρ τὸ πλημμυρῆσαν μὴ εἰς θάλασσαν ἐμπέσῃ, ἀλλ' ἀναλωθείη πρωθι. Καί τινας ἱερουργίας ἐκ τούτου γενέσθαι ἐκέλευσαν. Ἀλλ' ὁ μὲν Πύθιος ὅτε τίσι θεῶν, ἢ ὅπως αὐτὰς ποιήσωσι, διεσάφησεν. Ὁ δὲ Τυρσηνὸς, ἐφεῖτο μὲν εἰδέναι, οὐδὲν δὲ ἐδήλου. Οἱ γοῦν περὶ τὸ τεῖχος, ὅθεν ἐκεῖνος ὡμίλει, πραγμένοι Ῥωμαῖοι, φιλίας πρὸς ἐκεῖνον ὑποκριθέντες, τά τε ἄλλα θαρρεῖν αὐτῷ ἐκέλευον, καὶ ἀδεῶς ἐπὶ τρίποδος ἐφοιτᾶν· καὶ ἅπαν συλλαβόντες αὐτὸν, πάντα τὰ καθήκοντα ἰσοχρόνως ἐξεπρᾶξαν, καὶ ἅτε ἐκ τοιούτου ἐκείνου πάσας τε θυσίας ἐποίησαν, καὶ τὸν λόφον διέτρησαν, καὶ τὸ πλεονάζον ὕδωρ εἰς τὸ πεδίον κρυπτῇ διώρυχι μετοχέτευσαν, ὥσθ' ἅπαν ἐν αὐτῷ ἀναλίσκεσθαι, καὶ μή τι καταῤῥεῖν εἰς θάλασσαν.

κα'. Ἀρτι μὲν οὖν τοῦτο, καὶ Δικτάτωρ ἡρέθη Μάρκος Φούριος Κάμιλλος, ὃς προσβαλὼν τῇ πόλει, ἐπεὶ οὐδὲν ἤνυσε, ὑπόγειον ὠρύξατο ὁδὸν πόρρωθεν ἀρξάμενος, εἰς τὴν ἀκρόπολιν φέρουσαν. Παρεσκευασμένου δὲ ἤδη τοῦ ὑποτόμου, ἐπεὶ πολλοὶ καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης αὐτῷ προσεχώρησαν ἐθέλοντες, παραλαβὼν κἀκείνους, προσέβαλε τῇ πόλει, καὶ παρεσχόθη τὸ τεῖχος ἐκύκλωσε. Τῶν δ' ἐντὸς πρὸς πᾶσαν τὴν προσβολὴν σκιδαδέντων, ἔλαθον ἕτεροι κατὰ τὸ ὑποτόμιον γιγνόμενοι ἐντός. Ἁλούσης δὲ τῆς πόλεως, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἁρπαζόντων τὰ ἐν αὐτῇ, ὁρῶν ἀπὸ τῆς ἄκρας ὁ Κάμιλλος τὰ πραττόμενα, ἐδάκρυσε, καὶ εὐθὺς ἐδάκρυσε. Καὶ, Ὦ Θεοὶ, ἔφη, εἴ τις Ῥωμαίοις ὠφέλειας ἀντίστροφος, ἔχομαι ταύτῃ εἰς ἑαυτὸν τιλάσασθαι. Τὴν δὲ τῆς λείας δεκάτην ἐξελὼν, ἀκόντων τῶν στρατιωτῶν, ἀνέθετο τῷ Ἀπόλλωνι, ἐπιχὼ τοῦτο ἐφ' ἑαυτοῦ ποιησάμενος. Ἀνέθετο δὲ καὶ κρατῆρα χρυσοῦν, ἐκ τῶν γυναικείων κόσμων πεποιημένον, ἀνθ' ὧν τιμὴν αὐταῖς παραχρῆμα ἐψήφισε. Ἦν γὰρ, πρὸ ἐκπολιορκήσεως τῆς πόλεως, παντηγύρεις φοιτᾶν, ἀποπαδίᾳ βαδίζουσαις πρότερον ἐς αὐτάς. Τῷ δὲ Καμίλλῳ προσέχθεσθαι ὁ δῆμος, καὶ ἐνεμέσησε τὸ μὲν ὅτι τὴν δεκάτην τῶν λαφύρων ἐκ τῆς ἁρπάζεσθαι ταῦτα, ἀλλὰ καιρῷ παρελθόντος ἐξεῖλετο τῷ Θεῷ· τὸ δ' ὅτι τὰ τε ἄλλα σοβαρῶς ἐθριάμβευσε, καὶ ἀρῶντας Ῥωμαίων λευκοῖς ζεύγεσι τὰ Ἐπινίκια ἐπεμψε. Ἡ δὲ τῷ ἐπινικίων πομπὴ, ὧν καὶ Θριαμβικῶν καλοῦσι, τοιάδε τις ἐγίνετο. Ὅτε τὰ καταῤῥωθέντα μέγα, καὶ ἐπινίκια ἐπάξιον, Αὐτοκράτωρ αὐτίκα ὁ στρατηγὸς ὑπὸ τῶν στρατιωτῶν ἀπομάζετο, καὶ κλῶνας δάφνης περιέδου ταῖς ῥάβδοις, καὶ τοῖς δρομοκήρυξι τοῖς τὰ τέλεια καταγγέλλουσι τῇ πόλει, κομίζειν ἐδίδου. Ἐλθὼν δ' οἴκαδε τὰ Γερουσίαν συνῆγε, καὶ ἅτε ψηφίσασθαί οἱ τὰ Ἐπινίκια. Καὶ εἰ ἔτυχε ψῆφος παρά τε τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, ἐβεβαιοῦτο αὐτῷ καὶ ἡ ἐπωνυμία τοῦ Αὐτοκράτορος. Καὶ εἰ μὴ ἐν τῇ ἀρ-

Zonaræ Annales.

demum ſtipendia merere cœperunt. Bello adverſus Vejentes orto, dum illi ſuo Marte pugnabant, a Romanis ſæpe victi, & intra mœnia compulſi ſunt. Sed ſociorum viribus auctî, eruptione ex urbe facta, Romanos profligarunt. Interea lacus Albanus, tumulis undique ſeptus, cum nullum haberet aqua exitum, dum Veii obſidebantur, ita inundavit, ut aqua ultra montes evoluta, ad mare decurreret. Quo cum Romani divinitus portendi aliquid crederent, Delphicum oraculum conſuluerunt. Erat & apud Vejentes Tyrrhenus vates, qui cum Pythia conſentiebat. Ambo enim urbem expugnatum iri affirmabant, ſi quæ exundaſſet aqua, in mare non decurreret, ſed alibi conſumeretur. & quædam ſacra fieri juſſerunt: Verum Apollo nec quibus Dîis, nec quo ritu immolandum eſſe, declaravit. Tyrrhenus autem cum ea ſcire videretur, celabat. Itaque Romani circa mœnia, ubi cum eo colloqui ſolebat, diſpoſiti, ſimulata amicitia, cum aliis in rebus eum bono animo eſſe juſſerunt, tum impune in caſtra exire permiſerunt: & comprehenſum, omnia quæ facto eſſent opus, effari coegerunt. Ex illius igitur præceptis rem divinam fecerunt: perfoſſoque tumulo, aquam redundantem occultis meatibus in campum emiſerunt, in quo omnis conſumpta eſt, nec in mare quicquam influxit.

LIBER VII. Vejorum excidium.

Lacus Albani emundatio.

Edit. Pariſ. pag. 352.

XXI. Hoc peracto, M. Furius Camillus Dictator creatus, cum impetu in mœnia facto nihil proſeciſſet, a longinquo auſpicatus, cuniculo in arcem acto, & militibus a Roma voluntariis auctus, urbem corona circumdedit: & clivibus in mœnia diſperſis, alii per cuniculum clam in urbem penetrarunt. Cum urbem captam diripi videret, illachrymaſſe, & cum ſuſpirio dixiſſe fertur: *O Dii, ſi quæ Romanis divina iacumbit ultio, eorum contraria felicitati, precor ut in me illa definat.* Tum vero prædæ decimam, invitis militibus, voto concepto Apollini dicavit. Præterea etiam craterem aureum, ex muliebribus ornamentis conflatum. Pro quo ſtatim eis honos decretus eſt, ut curribus ad ſolemnia feſta veherentur, ad quæ pedibus prius ire ſolitæ erant. Camillum autem indignatio atque invidia populi ſuſcepit, tum ob decimam Apollini non in direptione urbis, ſed tempore elapſo exemptam: tum quod in triumpho, præter cætera inſolentius acta, candidos equos curru junxiſſet. Fuit autem Triumphi hujuſmodi ratio. Re bene geſta, juſtaque parta victoria, dux ſtatim a militibus Imperator appellatus, faſces laureatos per curſores in urbem mittebat. Domum reverſus convocato Senatu, decerni ſibi Triumphum petebat: ac ſuffragiis a Senatu popoloque impetratis, Imperatoris cognomen tum ei confirmabatur. Quod ſi adhuc magiſ-

Marcus Furius Dictator de Vejentibus triumphat.

Triumphi deſcriptio.

LIBER VIII. tratum gerens aliquem, vicerat, eo etiam in celebritate utebatur. Sin tempus exierat, aliud nomen sibi accommodatum assumebat. Privato enim Triumphare non licebat. Triumphali habitu ornatus, armillis sumptis, laurea redimitus, & ramum dextra tenens, populum convocabat. Et militibus publice, quibusdam etiam seorsim laudatis, pecuniam donabat, & ornamenta: ut armillas, hastas
Edit. Paris. pag. 353. sine ferro, & coronas aliis aureas, aliis argenteas, expresso in iis nomine & facinore viri. Nam qui murum primus conscenderat, aut castellum expugnarat, el muralis & obsidionalis dabatur. Qui classe vicerat, ejus corona specie navium erat. Si equestri pugna vicerat, aliquid equestre essingebatur. Qui vero civem in praelio, obsidione, aliove periculo liberarat, cum summam laudem assequebatur, tum quernam coronam accipiebat, cujus bonos omnibus argenteis & aureis praeferebatur. Haec dona non viritim tantum, sed & cohortibus & exercitibus totis praebebantur. Spoliorum magna pars inter milites distribuebatur. Fuerunt etiam, qui toti populo sumptus ad spectacula publica largirentur. Quod supererat, in fana, in porticus, & alia publica opera conferebant. His triumphator peractis, currum conscendebat, neque bellicis, neque iis similem, quorum in ludis usus est, sed instar turris, rotundae confectum. Neque solus eo vehebatur: sed si liberos, aut cognatos aliquos habebat, vel suas vel illorum puellas & puellos in eo collocabat, grandiores equis jugalibus & anterioribus imponebat. Si plures erant, equis singularibus victorem comitabantur. Caeterorum civium equitabat nemo, sed laureati omnes sequebantur. Unus item publicus minister in ipso curru vehebatur, coronam auream gemmis interpolatam supra caput ejus tenens, & retro videre jubens: quo monebat, ut reliquae vitae cursum provideret, nec eo honore elatus superbiret. Appensa quoque erat curui nola & flagellum: quae innuebant, eum in tantas calamitates posse incidere, ut aut flagris caederetur, aut capitis damnaretur. Nam qui ob facinus extremo supplicio afficiebantur, nolas gestare solebant: ne quis inter eundum, contactu illorum piaculo se obstringeret. Sic autem exornati urbem ingrediebantur, spoliis & victoriae insignibus antecedentibus, in quibus expressa erant castella, urbes, montes, fluvii, paludes, maria, denique omnia quae capta erant. Quod si pompa uno die peragi non poterat, secundus & tertius sumebatur. Iis rebus praemissis, triumphator in forum Romanum delatus, aliquot
pag. 354. captivis in carcerem duci occidique jussis, in Capitolium invehebatur: ibique aliquot cerimoniis peractis, & donariis dedicatis, cum in porticibus ibi coenatus esset, vesperi tibiis & fistulis antecedentibus domum redibat. Ac triumphus olim hujusmodi fuit: sed seditiones & factiones plurima in eis innovarunt.

Triumphator retro videre jubetur, appensa curui nola & flagello.

A χῆ λωΐτι, ἐν ᾗ τυγχάνων ἐπίκαιρος, ταύτῃ τῇ παρηγυρίζων ἐκέχρητο. Εἰ δ' ὁ χρόνος παριλήλυθε τὴν ἀρχῆς, ἄλλο τι προσφορὸν αὐτῇ ἐλάμβανεν ὄνομα. Ἰδιώτῃ γὰρ νικητήρια πέμπεσθαι ἀπείρητο. Ἐστεφανοῦτο δὲ τῷ ἐπινικίῳ στεφάνῳ, καὶ περιβραχιόνια λαβών, σίφανόν τε δάφνης ἀναδησάμενος, κλάδον κρατῶν ἐν τῇ δεξιᾷ, τὸν δῆμον συνεκάλει· καὶ ἐπαινέσας τοὺς συστρατευσαμένους αὐτῷ ἐκ κοινῆ, καὶ ἰδίᾳ τινὰς, ἐδωρεῖτο μὲν σφίσι χρήματα, τιμὰς δὲ καὶ κόσμῳ, περιβραχιόνιά τε τισι, καὶ δόρατα ἀσὶ δόρατα παρεῖχε, καὶ στεφάνους, τοῖς μὲν χρυσοῦς, τοῖς δ' ἀργυροῦς ἰδίᾳ δι, τοιοῦτόν τι ἑκάστῳ καὶ τὰ ἀειστεῖα φέροντας τὸ ἑαυτοῦ πῶμα. Εἰ δὲ τείχους τις πρῶτος ἐπέβη, ἐ τείχους ὁ στέφανος εἶδος ἐφέρετο· ἢ καὶ ἐξεπολιόρκησέ τι, καὶ τοῦτο κἀκεῖνο εἰκόνιζε. Ἐναυκράτησέ τις; ναυσὶν ὁ στέφανος ἐκεκόσμητο. Ἱπποκράτησέ τις; ἱππικόν τι ἐξεπεπύτωτο. Ὁ δὲ πολίτων τινὰ ἐκ μάχης, ἢ ἐπομένως κινδύνου, ἢ ἐκ πολιορκίας σώσας, μέγιστον τε εἶχε τὸν ἔπαινον, καὶ ἐλάμβανε στέφανον γινόμενον ἐκ δρυός, ὃς πολὺ πάντων καὶ τῶν ἀργύρων καὶ τῶν χρυσῶν, ὡς ἐντιμότερος προετίμητο. καὶ ἅπαξ κατ' ἄνδρα μόνον ἀειστεῖα ταῦτα ἐδίδοτο, ἀλλὰ καὶ λόχοις, καὶ στρατοπέδοις ὅλοις παρεῖχετο. Καὶ τῶν λαφύρων πολλὰ μὲν τοῖς στρατευσαμένοις ἐνεμέμητο. Ἦν δέ τινες καὶ παντὶ τῷ δήμῳ διδόναι, καὶ ἐδαπάνων εἰς τὰ πανηγύρεις, καὶ ἐδημοσίους. Καὶ εἴ τι περιλείποιτο, εἰς ναοὺς, εἰς στοὰς, ἢ καί τι ἕτερον δημόσιον ἔργον ἀνίλισκον. Ταῦθ' ὁ πομπεὺς ποιήσας, εἰς τὸ ἅρμα ἀνέβαινε. Τὸ δὲ δὴ ἅρμα οὐκ ἀγωνιστηρίῳ, ὅτι πολεμιστηρίῳ ὦν ἐμφερές, ἀλλ' εἰς πύργου περιφεροῦς τρόπον ἐξήργαστο. Καὶ οὐ μόνος ὢν ἐπὶ τῷ ἅρματι, ἀλλ' ἄν γε καὶ παῖδας ἢ συγγενεῖς τινας εἶχε, κἀκείνων τὰς μὲν κόρας καὶ τὰ ἄρρενα τὰ νεογνὰ ἐν αὐτῷ ἀνεβίβαζε, τοὺς δὲ ἀδροτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους τοὺς ζυγίους καὶ τοὺς σεμναζόρους ἀνετίθετο. εἰ δὲ πλείους ἦσαν, ἐπὶ κελήτων τῶν πομπεῖα παρεμπλέοντες σωματοφύλακες. Τῶν δ' ἄλλων ὁδεῖς ἀνεχώρει, ἀλλ' ἐτεμμένοι δάφνῃ πάντες ἐβάδιζον. Οἰκέτης μὲν τοι δημόσιος ἐπ' αὐτῷ παρωχεῖτο τοῦ ἅρματος, τὸν στέφανον τῷ λίθων τῷ χρυσοδέτων ὑπερανέχων αὐτοῦ, καὶ ἔλεγε πρὸς αὐτόν. Ὀπίσω βλέπε, τοῦτ' ἔστιν δηλαδὴ καὶ τὰ ἐρχθέντα προσκόπει τὸ βίου, μηδ' ὑπὸ τῶν παρόντων ἐπαρθῇς καὶ ὑπερφρονήσῃς. Καὶ καθ' ὁδὸν ἀκήρυττε, καὶ μάστιξ τοῦ ἅρματος, ἐνδεικτικὰ τοῦ καὶ δυσυχῆσαι αὐτὸν δυνάσθαι, ὥστε καὶ αἰκισθῆναι, ἢ καὶ δικαιωθῆναι θανεῖν. Τοὺς γὰρ ἐπί τινι ἀπεπήματι καταδικασθέντας θανεῖν, νενόμισο καθοπλοῦν, ἵνα μηδεὶς βαδίζουσιν αὐτοῖς ἐγχειρήσῃ μιάσματος ἀναπίμπλησθαι. Οὕτω δὲ σαλπίγξας εἰσήεσαν εἰς τὴν πόλιν, ἔχοντες προπέμποντα σφῶν τὰ σκῦλα τε καὶ τὰ τρόπαια, καὶ ἐνίοτε καὶ τὰ αἰχμάλωτα φρέατα κατεσκαμμένα, πόλεις τε καὶ ὄρη, καὶ ποταμοὺς, λίμνας, θαλάσσας, τά τε σύμπαντα ὅσα ἐαλώκεσαν. Καὶ εἰ μὴ μία ἡμέρα ἦν ἐξαρκοῦσα πρὸς ἅπαντα πομπήν· εἰ δὲ μή, ἐς δευτέραν καὶ τρίτην ἐπίμενεν. Προδιελθόντων δ' ἐκείνων, οὕτως ὁ πομπεὺς εἰς τὴν Ῥωμαίων κομισθεὶς ἀγορὰν, καὶ τῶν αἰχμαλώτων τινὰς εἰς τὸ δεσμωτήριον ἀπαχθῆναι καὶ θανατωθῆναι κελεύσας, ἀνέλαυνεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, καί τινας ἐκεῖ τελετὰς πληρώσας, καὶ προσαγωγὰν ἀναθήματα, καὶ παρὰ ταῖς ἐκεῖ δεσπούσαις θεαῖς, πρὸς ἑσπέραν οἴκαδε μετ' αὐλῶν καὶ συρίγγων ἀπήρχετο. Τοιαῦτα μὲν ἦσαν πάλαι τὰ Νικητήρια· αἱ δὲ σχέσεις, αἷς τε δυνασεῖαι πλεῖστα ἐνεωτέρισαν ἐπ' αὐτοῖς.

κβ'. Εἰ δὲ καὶ, ὡς ἤδη ἰσόρροπα, ὁ δῆμος ἐμίσει τὸν Κάμιλλον, ἀλλ' ὁ πρὸς Φαλίσκους πόλεμος ἀναγκαῖος ἦν· λοχαγὸν γὰρ αὐτὸν καὶ αὐτοὺς μὲν ἐπέκεινα μαχισάμενοι, πολιορκοῦντες δὲ πόλιν αὐτῶν ἰσχυρὰν, φαλερίους ὠνομασμένην, οὐδὲν ἐλύωσαν. Οὕτω δὲ ἡ πολιορκία οἱ ἡ πόλις κατεφρόνουν, ὡς καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν παρὰ τὸ τεῖχος περιπατοῦντας μετὰ τοῦ διδασκάλου, καὶ γυμνασομένους φοιτᾶν. Καὶ ἀπέστησαν ἂν ἤδη οἱ πολιορκίας, εἰ μή τι συμβαῖνον. Οὗτος γὰρ ὁ διδάσκαλος ἐπιβουλεύων τοῖς πολίταις, ἢ δι' ὀργήν τινα, ἢ κέρδους ἐλπίδι, ἡμέρας ἑκάστης ἐξῆγε τοὺς παῖδας ἐπὶ τὸ τεῖχος ἐγγὺς τὸ στρατόπεδον, καὶ εἰσῆγεν αὖθις αὐτοὺς γυμνασαμένους δὶς τοῦ. Τέλος δ' εἰς τὰς προφυλακὰς τῶν Ρωμαίων ἐμβαλὼν ἅπαντας, καὶ ἄγων ἐπέλαβε πρὸς τὸν Κάμιλλον. Καὶ παραστὰς αὐτῷ, πάντας εἶπε παραδίδοναι τὴν πόλιν ἐν τοῖς παισίν. Ἐκεῖνος δὲ δεινὸν τὸ ἔργον ἡγησάμενος, καὶ ἀρετῇ φήσας ἰδίᾳ τὸν μέγαν κρατεῖν, ἀλλ' οὐκ ἀλλοτρίᾳ κακίᾳ θαρρεῖν χρῆναι κρατεῖσθαι, προστάξαι γυμνωθῆναι μὲν τὸν διδάσκαλον, καὶ δεθῆναι τὰς χεῖρας ὀπίσω, τοῖς δὲ παισὶ ῥάβδους δοθῆναι, καὶ μάστιγας, ἵνα παίοντες τὸν προδότην ἐλάσωσι πρὸς τὴν πόλιν. Τῶν δὲ πολιτῶν ἅμα γνόντων τὴν προδοσίαν, δρόμος ἦν ἐπὶ τὸ τεῖχος, καὶ θρῆνος ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν. Οὕτω δὲ ἡγμένου αὐτῶν, προσῆγον οἱ παῖδες γυμνὸν τὸν διδάσκαλον. Ὅπερ ἰδόντες οἱ Φαλίσκοι, καὶ μαθόντες ὅπως ἔγένετο, φίλους ἑαυτοὺς ἐθέλουσι τῷ Καμίλλῳ παρίδοσαι, ἅτε πᾶσαν ἀγαπῶσαι τὴν ἐλευθερίαν ἢ τὸ δικαιοσύνῃ αὐτῆς λίαν ἐκπλαγέντες. Χρήματα δὲ οὐκ ἔλαβεν, καὶ πεισάμενος, ἀνεχώρησεν. Οἱ δὲ στρατιῶται ἥρπασαν προδεξάμενοι τοὺς Φαλισκίους, ὡς μισοδήμου κατηγόρουν αὐτῶν. Φθονηθεὶς δ' ἐπὶ πλέον κατηγορεῖτο, ὡς μηδὲν τὸ δημόσιον ἐκ τῆς Τυρρηνικῆς ὠφελήσας χρημάτων, αὐτὸς δ' ἐκ τούτων σφριγῶν. Οὕτω δὲ ὠργίζοντο κατ' αὐτοῦ, ὡς μηδ' ὁτιοῦν αὐτῷ τινὰ λαβεῖν ἐπὶ τῷ συμβάσῃ αὐτῷ συμφορᾷ. Τίθησι γὰρ αὐτῷ τοσήσας ὁ ἕτερος τῶν υἱῶν. Δεόμενος δὲ τῶν φίλων, μὴ περιδεῖν αὐτὸν ἀδίκως καταψηφισθέντα, ἐπεὶ περὶ ἐκείνοις πρὸς μὲν τὴν ψῆφον αὐτῷ βοηθήσειν ἀπέφαντο, τὴν δὲ ζημίαν ὀφλόντι συνεκτίσειν ὑπέσχοντο, ὑπ' ἀναχώμενος ἔγνω φυγεῖν ἐκ τῆς πόλεως, καὶ ἐξιὼν εὔξατο, εἰ μὴ δικαίως, ὕβριν δὲ δήμου ἐκπίπτειν τὴν φθόνῳ, ταχὺ τοὺς αὐτοὺς πολίτας αὐτῷ δεηθῆναι, καὶ ζητῆσαι αὐτόν. Ἐκεῖνος μὲν οὖν πρὸς Ρατύλους μετῆλθε, ἐρήμου δ' ἐάλω, καὶ ψῆφος ἐνίχθη κατ' αὐτοῦ τίμημα μυρίων καὶ πεντακισχιλίων ἀσσαρίων ἔχοντα, ὃ γίνεται πρὸς ἀργυρίου λόγον δραχμαὶ χίλιαι πεντακόσιαι.

κγ'. Οἱ δ' Εὐρωπαῖοι Γαλάται, ὧν οἱ Ἀσιάται νομίζονται ἄποικοι, Κελτικὸν ἔθνος γένος, λιπόντες ἐκ ἑαυτῶν, ὡς καὶ αὐτάρκη τρέφειν αὐτούς, οἱ μὲν ἐπὶ τὰ ὄρη τὰ Ῥιπαῖα ὥρμησαν, οἱ δὲ Ἄλπεσιν ἱδρυθέντες ἐγγὺς, χρόνον ἐκεῖ διήγαγον πλείονα. Τότε δὲ οὖν κομιδῇ ἐξ Ἰταλίας, τότε γοῦν, καὶ ὑπερθαυμάσαντες, ἀρέσθαι τὰ ὅπλα καὶ γῆς ἐπαγόμενοι ἐκ γῆν ἐκείνην ἔζεσαν, ἵν' ἐπιόντων καρπὸν ἀναδίδωσι. Καὶ πρὸς πόλιν Τυρρηνίδα, Κλούσιον καλουμένην, στρατεύσαντες, ἐπολιόρκουν αὐτήν. Οἱ δὲ Κλουσῖνοι πρὸς τοὺς Ρωμαίους καταφυγόν, αἰτοῦντες βοήθειαν. Πρέσβεις δ' ἐκ Ρώμης πρὸς ἐκείνους ἐπέμφθησαν, οὓς οἱ Γαλάται διὰ τὸ τῆς Ρωμαίων ὄνομα ἔντιμον ἐδέξαντο, καὶ τὸ τειχομαχεῖν παυσάμενοι, εἰς λόγους συνελθεῖν. Ἐν τούτοις δὲ λοχήσαντες οἱ Κλουσῖνοι μετὰ τῶν ἐκ Ρώμης πρέσβεων, ἐπέθεντο τοῖς Γαλάταις. Οὗ τῶν Γαλατῶν

A XXII. Etsi autem plebs, ut jam dictum est, Camillum oderat, tamen ob bellum Falisцum necessario Tribunum militum designant. Qui cum prælio vicissent, urbis validæ, cui Falerii nomen erat, obsidione nihil proficiebat. Quam cives ita contemnebant, ut eorum liberi cum præceptore juxta mœnia deambularent, & exercitationes frequentarent. Itaque Romani re infecta discessuri erant, nisi casu retenti essent. Is enim præceptor, sive ex offensa aliqua, sive lucri spe civibus insidians, quotidie pueros prope mœnia prima perducebat, eosque peractis exercitationibus statim reducebat. Denique omnes in excubias Ro-
B manorum conjectos, ad Camillum duci jussit: eique dixit, per eos pueros se totam illi urbem tradere. Camillus id factum detestatus, Imperatori suapte virtute, non aliena improbitate freto, bella gerenda esse dixit. Ac magistrum nudatum, manibus post tergum illigatis, reducendum Falerios pueris tradidit: virgis & flagellis datis, ut proditorem verberibus in urbem agerent. Proditione cognita, concursuque virorum & mulierum lamentantium in mœnia facto, pueri magistrum nudum adducunt. Quo spectaculo promoti Falisci, re cognita, ultro de-
C ditionem Camillo fecerunt, se illius tam justum imperium suæ libertati præponere professi. Qui cum accepta pecunia, dataque pace recessisset: milites direptione Faleriorum frustrati, populi odium ei objecerunt: ac magis aucta invidia, repetundarum accusatus est, ut qui Tyrrhenam prædam surripuisset, nec in ærarium inde quicquam intulisset. Unde tanta iracundia populi condemnatus est, ut privati luctus illius, mortuo altero filio, nulla ratio haberetur. Cumque amicos rogasset, ut sibi per injuriam damnato opem ferrent, illi vero contra suffragia judicum, auxilia ei negarent, sed ad mulctam solvendam stipem promitterent: ea conditione repudiata, cum
D exulatum abiret, precatur, si nulla sua culpa, sed injuria & invidia populi pelleretur, ut sui cives sua opera celeriter egerent, seque desiderarent, ad Rutulos se contulit: indictaque causa damnatus est XV. millibus æris, quæ drachmas MD. argenti valent.

XXIII. Cæterum Europæi Galli, quorum coloni perhibentur Asiatici, terra sub agrorum penuriam relicta, partim ad Riphæos montes sunt profecti, partim prope Alpes diu consederunt. Tum vero Italico vino gustato, admiratione tantæ suavitatis, sumptis armis, cum uxoribus & liberis, terram illam, quæ talem liquorem gigneret, quæ-
E rentes, Clusium Tyrrheniæ oppidum obsederunt. Clusini cum a Romanis supplices auxilia peterent, Galli Romanos legatos ob nomen populi honorifice susceperunt: & oppugnatione omissa, ad colloquium venerunt. Interea Clusini cum Romanis legatis Gallos ex insidiis invaserunt. Quod Brennus

LIBER VII. Bellum Falisцum.

Falisci Camillo deditionem faciunt.

M. Furius Camillus in exilium agitur.

Edit. Paris. pag. 355.

Bellum Gallicum.

LIBER VII. Gallorum Rex indigne ferens, Clusinis, neglectis, vestigio Romam versus duxit exercitum, cum ei legati ad supplicium non dederentur, tanta celeritate, ut urbem invaderet, priusquam eorum accessum Romani cognovissent, quamquam divinitus prænuntiatum. Marcus enim Cædicus fertur, noctu iter faciens, vocem audivisse, quæ diceret, *Galli veniunt*. Quam cum Senatui populoque narrasset, verba ejus cum ludibrio & risu excepta sunt, donec Galli ipsi in propinquo suum adventum nuntiarunt. Tunc festinanter egressi, temere commisso prælio, sunt turpissime superati: multi in pugna, multi in fuga comprehensi: plurimi in Tyberim flumen præcipitati perierunt. Reliqui dissipati, partim Romam pervenerunt, partim alio. Qui in urbe erant, cladem eam deplorantes, inopes consilii, & desperabundi, nec mœnia custodiverunt, nec portas clauserunt: sed alii fugam ceperunt, alii cum uxoribus & liberis Capitolium occuparunt. Soli LXXX. viri (quos alii sacerdotes fuisse memorant, alii Romanorum ætate opibus & genere principes) sive sacris, sive pretiosissimis stolis induti, in sellis eburneis in foro cum majestate confederunt, imminentem fortunam expectantes. Postridie Galli ad Romam venerunt: sed cum portas apertas, & mœnia præsidiis vacua viderent, restitere, nec ingressi sunt, subesse insidias suspicati. Tertio die, sumpta fiducia, impetu facto urbem ceperunt. Barbarorum Rex Capitolium præsidio sepsit: forumque perambulans, senum illorum tranquillum & tacitum consessum est miratus. Gallos etiam stupor invasit, ob inusitatum spectaculum ad eos accedere non ausos. Tandem quidam unum aggressus, promissam ejus barbam deorsum traxit: & senem, qui baculum ejus capiti illiserat, stricto ense occidit: eodemque modo reliqui a Barbaris cæsi sunt, ædes direptæ & incensæ. Deinde Capitolio per multos dies frustra oppugnato, alii in præsidiis manserunt, alii ad commeatum petendum agros populati sunt, dispersi, ac nullo ordine, elati successibus, & præ ebrietate titubantes. Nam vini magna copia reperta, avide se ingurgitarant, ut qui prius similem potum non gustassent. Quos ubi Camillus sic affectos vidit (nam Ardeatem quoque agrum infestabant) cum Ardeatium justa multitudo esset, sed ob belli gerendi imperitiam non satis audaciæ haberet: apud juniores sermonem injecit, successus illos non fortitudini Barbarorum, sed infelicitati Romanorum esse adscribendos. Quod si strenuam operam imperterriti navare vellent, citra periculum hostes superaturos affirmavit. Sic persuasis adolescentibus, mox etiam cæteris, ætate florentes armat: & profunda nocte Barbaros agressus, plerosque illic cæcidit.

Galli Clusio relicto Romam vastant.

Galli veniunt.

LXXX. senes in foro ornati.

Edit. Paris. pag. 316.

Camillus Ardeatium auxilium, & concursu Romanorum, Gallis profligatis, patriam liberat.

A Βασιλεὺς Βρέννος ὀργισθεὶς ἐπὶ πάτῳ, τῷ Κλουσιῶν ἀμελήσας, ὡθὺς, ὡς εἶχε, τὸ στράτευμα κατὰ τῆς Ῥώμης ἐλάσσας, ἐπεὶ μὴ ἐπὶ τιμωρίᾳ οἱ πρέσβεις αὐτῷ ἐξεδίδοντο· ἢ τοσούτῳ τάχει ἐχρήσατο, ὡς ἐπελθεῖν αὐτὸς τῇ πόλει, μὴ προμαθόντων Ῥωμαίων τὴν ὁδόν. Τὸ μέν τοι δαιμόνιον προαγγεῖλαι αὐτοῖς τὴν ὁδὸν λέγεται. Μάρκος γὰρ Καίδικος νυκτὸς ποι βαδίζων, φωνῆς ἤκουσε λεγούσης, Γαλάται ἔρχονται. Εἰρηκότος δὲ τοῦτο Μάρκου τῷ δήμῳ ἢ τῇ βουλῇ, ἐς παιδιὰν τὸν λόγον ἐποιοῦντο ἢ γέλωτι, ἕως αὐτάγγελοι οἱ Γαλάται σφῶν πλησίον ἐγένοντο. Τότε δὲ ἀσμενῆ ἐξελθόντες, ἢ ἀτάκτως ἀγωνισάμενοι, αἰσχρῶς ἐνικήθησαν. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ μάχῃ πεπτώκασι, πολλοὶ δὲ φεύγοντες ἐθνήσκον καταλαμβανόμενοι, πλεῖστοι δὲ ἢ εἰς ποταμὸν B Τίβεριν σπασθέντες ἢ ἐφθάρησαν. Οἱ δὲ λοιποὶ σκεδασθέντες, οἱ μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἐλθεῖν ἠδυνήθησαν, οἱ δὲ ἀλλαχῇ. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενοι τὸ γιγνόμενον, ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένοντο. Καὶ ὑποπτεύοντες ὅτι τῇ τειχῶν φυλακῇ ἔθεντο, ἅτε τὰς πόλεις τὰς πύλας ἐκλείσασι, ἀλλ' οἱ μὲν αὐτῶν ἐκλιμπάνοντες ἔφευγον, οἱ δὲ σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις ἀνέβαινον εἰς τὸ Καπιτώλιον. Μόνοι δὲ ὀγδοήκοντα ἄνδρες, οὓς οἱ μὲν ἱερεῖς εἶναι φασὶν, οἱ δὲ τοὺς φρόνιμους Ῥωμαίων καθ' ἡλικίαν καὶ πλοῦτον καὶ γένος, ἐνδυσάμενοι ἱερὰς ἢ πολυτελεστάτας στολὰς ἐν ἀγορᾷ ἐπὶ τῶν ἐλεφαντίνων δίφρων ἐκάθηντο, ἢ ἐπέσσαν προσμένοντες τύχην. Οἱ δὲ Γαλάται τῇ ὑστεραίᾳ ἦλθον μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην. Ἰδόντες δὲ τὰς πύλας λελυμένας, καὶ τὸ τεῖχος ἀφύλακτον, ἐπῆλθον, καὶ εἰσῆλασαν, ἐνέδρων ὑποπτήσαντες. Τῇ δὲ τρίτῃ θαρσήσαντες εἰσεπήδησαν, καὶ εἷλον τὴν πόλιν. Καὶ τὸ μὲν Καπιτωλίῳ φρουρὸν ὁ τῶν βαρβάρων ἐπέστησε Βασιλεύς. αὐτὸς δὲ διὰν τὴν ἀγορὰν, ἐθαύμαζε τοὺς προκαθημένους ἐκείνους ἄνδρας, ὁρῶν ἐν κόσμῳ αὐτοὺς ἀτρεμοῦντας, καὶ σιωπῇ. Τοὺς δὲ Γαλάτας ἐκπλῆξις φρὸς τὸ ἄτοπον, ὥκνουν δὲ αὐτοῖς προσελθεῖν. Ὁ δὲ τολμήσας τις ἐπὶ παρίστα, καὶ τὸν ὑπήνην ἁψάμενος τοῦ ἀνδρὸς, κατῆγε ταύτῃ βαθεῖαν οὖσαν. Ὁ δὲ τῇ βακτηρίᾳ ἢ κεφαλὴν ἐκείνου ἐπάταξε, καὶ ὁ Βάρβαρος ἀνασπάσας ἢ μάχαιραν, ἢ ἄνδρα κατέκτεινε. Οὕτω δὲ τοὺς λοιποὺς ἀγρόμενοι οἱ βάρβαροι, προαπαντῶντας αὐτοῖς, καὶ τὰς οἰκίας ἐπορθοῦντας καὶ κατεπίμπρασαν, εἶτα καὶ τῷ Καπιτωλίῳ προσέβαλον. Ὡς δ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐπιχειροῦντες ἀδυνάτουν, οἱ μὲν ἐφρούρουν τὸ Καπιτώλιον, οἱ δὲ ἢ χώραν κατέτρεχον, ἐφοδιάς περιζώμενοι, σκεδαννύμενοι, καὶ ἀπορράδην ἐπιόντες, ἀλλ' οὐχ ὁμοῦ, ἅτε μέγα φρονοῦντες τῷ εὐτυχήματι, καὶ ὑπὸ μέθης ἰσφάλλοντο. Οὕτω δὲ εὐτυχοῦντες πολλῷ ἀκρατέστερον ἐχρῶντο αὐτῷ, μήπω πρότερον πώματος τοιούτου γευσάμενοι. Οὕτω δ' ἐχόντας ὁρῶν τοὺς Γαλάτας ὁ Κάμιλλος, ἐπεὶ καὶ ἢ τῶν Ἀρδεατῶν ἐλαύνετο χώρα, αὐτὸς δὲ τοὺς Ἀρδεάτας πλήθει μὲν ἱκανοὺς ὄντας, τόλμης δὲ δομένους δὲ ἀπειρίαν καὶ τὸ πρὸς μάχας ἀσκητὸν, λόγους πρὸς τοὺς νεωτέρους ἐσέβαλεν, ὡς οὐκ ἀνδρείᾳ τῶν βαρβάρων ἢ δυσπραγίαι αὐτῶν ἐπιγραφθῆναι δεῖ, ἀλλ' ἀτυχίᾳ Ῥωμαίων. Εἰ προθυμοῖντο καὶ θαρροῦσιν αὐτοὶ, ἀκινδύνως νικήσειν τοὺς πολεμίους δι' χυείζετο. Οὕτω πείσας τοὺς νέους, εἶτα τοὺς λοιποὺς, ὡπλισε τοὺς ἐν ἡλικίᾳ, καὶ νυκτὸς βαθείας μεθύουσιν αὐτοὺς μῖ τοῖς Ἀρδεατῶν τοῖς βαρβάροις προσέμιξε, καὶ τοὺς πλείστους ἐκεῖ κατέκτεινε. Εἰ δέ τινες καὶ φυγεῖν ἠδυνήθησαν ἐς τὴν σκότει, μεθ' ἡμέραν διέφθειρον αὐτοὺς ἐπεξ

καταλαμβάνοντες. Τῆς δὲ φήμης ταχὺ κηρυξάσης ἅπασαχῇ τὸ κατόρθωμα, ὅσοι τῶν Ῥωμαίων φυγόντες ἐκ τῆς μάχης πρὸς τοὺς Γαλάτας μάχης ἐσώζοντο, τὰ ὅπλα λαβόντες, ἀπέστειλαν πρὸς τὸν Κάμιλλον, δέχεσθαι διόμενοι τὴν ἀρχὴν αὐτῶν. Ὁ δ' οὐκ ἔφη πρεσβύτερα, μὴ πρότερον τῶν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ σωζομένων, ψηφισαμένων αὐτῷ τὴν ἀρχήν. Ἦν δὲ χαρὰ τὰ τοῦτο ἄγγελλομένοις τοῖς εἰς τὸ Καπιτώλιον. Εἷς δέ τις τῶν νέων Κομινίος Πόντιος, δόξης ἐρῶν, ὑπὲρ ἄλλον, καὶ λαθὼν διὰ μέσων διέβη τοὺς πολεμίους, ἐπὶ τὸν λόφον τὸν Καπιτωλίου ἀναβὰς, καὶ καλέσας ἀνεπύσας, μόλις τε ἀναβήσεσθαι, πρὸς τὸν ἐσ τέλος ἐκ Ῥωμαίων παρὰ τῶν φυλαττόντων εἰσήχθη, καὶ τῷ τε τῶν Καμίλλου κατήγγειλε, καὶ τὰ δόξαντα τοῖς στρατιώταις εἶπεν, βεβαιῶσαι τὴν Καμίλλῳ τὴν ἀρχὴν παρεκάλει. Οἱ δὲ Δικτάτορα τὸν Κάμιλλον ἐψηφίσαντο. Καὶ ὃς τοὺς ἔξω ὄντας Ῥωμαίους περὶ δισμυρίους συναγαγὼν καὶ ἀπὸ τῶν συμμάχων πολλούς, παρεσκευάζετο πρὸς ἐπίθεσιν. Οἱ δὲ βάρβαροι μεθ' ἡμέραν διιόντες, καὶ καταμαθόντες, ὅθεν ὁ Πόντιος προσέβη τῷ Καπιτωλίῳ (τοῦτο δ' ὑπεπόησαν ἔκ τε τῆς ἀπορρωγότων τε πέτρας θραυσμάτων, καὶ τῶν ποῶν, ἃ πολλὰ ἐπ' αὐτῆς ἦν τὰ μὲν ἀπεσπασμένα, τὰ δὲ συμπεπιλημένα) ἐκεῖθεν ἀναβῆναι νυκτὸς καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύσαντο· καὶ ἐπιχειρήσαντες τῷ ἔργῳ, καὶ δυσχερῶς μὲν, ἀνέστησαν δ' ὅμως, καὶ ἔλαθον ἀνημένοι τὸ προτείχισμα, καὶ τοῖς φύλαξιν ἐπιθέμενοι, εἰ μὴ χῆνες ἦσαν περὶ τὸν νεὼν τῆς Ἥρας ξενίζοντες, οἳ φύσει ὄντες δυσαίσθητοι καὶ φορώδεις, ταχὺ τῶν Γαλατῶν τὴν ἔφοδον ᾔσθοντο, καὶ παραχώδει κλαγγῇ φερόμενοι πρὸς τοὺς φύλακας, ἐπήγειραν ἅπαντας. Οὕτω δὲ τοῖς ἀντῶσιν οἱ Ῥωμαῖοι προσμίξαντες, τοὺς μὲν ἀπέκτειναν, τοὺς δὲ κατὰ τῆς πέτρας ἀπώσαντο, καὶ τὸν κίνδυνον ἐκπεφύγασιν. Ἐντεῦθεν ἦσαν οἱ Κελτοὶ ἀθυμότεροι, ἐφ' ἑπτὰ μησὶ τὴν πολιορκίαν παλαιπωρήσαντες. Διὸ καὶ περὶ συμβάσεων ὁ τε τῶν βαρβάρων Βασιλεὺς Βρέννος, καὶ ὁ τῶν Ῥωμαίων Χιλίαρχος ὁ Σολπίκιος διελέχθησαν· καὶ συνέδοξε χιλίας λίτρας χρυσίου τοῖς Γαλάταις τοὺς Ῥωμαίους καταβαλεῖν, τοὺς δὲ τὸ χρυσίον λαβόντας αὐτίκα τῆς πόλεως καὶ τῆς χώρας ἀπαναστῆναι. Κομιδίντος δὲ τὸ χρυσίον, καὶ τῶν βαρβάρων περὶ τὸν σταθμὸν κακοεργούντων λάθρα, ὁ Βρέννος τό τε ξίφος ἅμα καὶ τὸν ζωστῆρα λύσας, ἐπέθηκε τοῖς σταθμοῖς. Πυθομένου δὲ τοῦ Χιλιάρχου, τί τὸ γινόμενον; Τί ἄλλο, εἶπεν, ἢ τοῖς νενικημένοις ὀδύνη; Ἐν τούτοις ὁ Κάμιλλος ἄγων τὸν στρατὸν, ταῖς πύλαις ἐπέστη τῆς πόλεως· καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐπεγόμενος ἐπορεύετο. Καὶ ἐλθὼν, τὸ μὲν χρυσίον ἄρας ἀπὸ τῶν ζυγῶν, τοῖς ὑπηρέταις ἔδωκε, τοὺς ζυγοὺς καὶ τὰ σταθμὰ τοὺς Κελτοὺς λαβόντας ἀποχωρεῖν ἐκέλευσεν, εἰπὼν, ὡς, Σιδήρῳ πάτριον ἐστὶ Ῥωμαίοις, καὶ οὐ χρυσῷ τὴν πατρίδα σώζειν. Τοῦ δὲ Βρέννου ἀδικεῖσθαι φάσκοντος, λυομένης τὴν ὁμολογίας, ἀντεῖπεν ὁ Κάμιλλος, μὴ κυρίας εἶναι τὰς συνθήκας αὐτῷ μὴ συμπραξάντος, ἧς Δικτάτωρες χρημάτα. Ταραχθεὶς δὲ ὁ Βρέννος μέχρι ξιφομαχίας προῆλθεν, ὅμως δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον προήγαγε τοὺς Κελτούς. εὐθὺ ἐλπὶς ἦν τὴν πόλιν, καὶ σαθρὸς ἔτι προελθὼν, ἐστρατοπέδευσε. Ἅμα δ' ἡμέρᾳ παρὼν ὁ Κάμιλλος ἐπ' αὐτὸν, προσβοηθήσαντας ἤδη ἐπαγόμενος τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ξυ-

Si qui vero in tenebris effugerunt, eos interdiu equites comprehensos occiderunt. Eam victoriam cum fama celeriter passim vulgasset, Romani qui ex prima pugna Gallica evaserant, sumptis armis ad Camillum se contulerunt, petentes, ut imperium in se exercere vellet. Id ille recusavit, priusquam ab iis qui in Capitolio incolumes essent, decerneretur. Cum nemo esset, qui id in Capitolium nuntiaret: quidam adolescens Pontius Cominius, gloriæ cupiditate id discrimen adiit, perque medios hostes clam ad tumulum Capitolinum evasit: & cum ægre nunc pronus, nunc supinus arrepsisset, ab excubitoribus ad magistratus est perductus: nuntiataque victoria, & militum voluntate expositâ, eos hortatus, ut imperium Camillo confirmarent, Qui cum ab eis Dictator dictus esset, Romanorum qui foris erant ad XX. millia, & magnis sociorum auxiliis comparatis, ad pugnam se paravit. At Barbari cum interdiu circumeuntes animadvertissent, ubi Pontius in Capitolium conscendisset (id vero ex abruptis petræ fragmentis, & herba, quæ multa in ea erat, partim evulsa, partim conculcata, conjectabant) illic & ipsi nocte ascendere statuerunt: & rem aggressi, ægre illi quidem, sed ascenderunt tamen. Ac propugnacula attigissent, & vigiles oppressissent, nisi anseres, qui in æde Junonis alebantur, cum natura sensus excitatos habeant, & ad quemvis strepitum expaveſcant, celeriter Gallorum adventu animadverso, cum turbulento strepitu fugientes, vigiles cæterosque omnes excitassent. Sic Romani, his qui ascenderant partim occisis, partim de petra dejectis, id periculum evitarunt. Ex eo Gallis imminuti sunt animi, cum oppugnationis ærumnas septem mensibus toleraſſent. Itaque duce Barbarorum Brenno, & Romanorum Tribuno Sulpitio, de pacificatione tractantibus, convenit, ut Romani Gallis mille pondo auri numerarent: Galli vero auro accepto, statim urbe agroque Romano excederent. Auro allato, Barbaris in pensando clam fraudem struentibus, Brennus ensem & baltheum lateri demptum ponderibus imposuit. Rogante Tribuno, quid id esset? *Quid aliud*, inquit, *nisi victis dolor?* Interea Camillus cum exercitu ad portas urbis accessit: & statu rerum cognito, propere ad Romanos abit, aurum de lancibus sublatum ministris dat auferendum, Gallos cum lancibus & ponderibus abire jussit. *Romani enim moris esse, ferro, non auro patriam tueri.* Brenno conquerente, injuriam sibi fieri, si pacta rumperentur: Camillus respondit, pacta irrita esse, ut quæ facta fuissent absque suo assensu, qui jam Dictator creatus esset. Quo sermone turbatus Brennus, parum abfuit quin ensem stringeret. Sed tamen Gallos in castra duxit: eaque deinde, relicta urbe, ad stadia LX. promovit. Cum primam diluxisset, adest Camillus,

LIBER VII.

Edit. Paris. pag. 357.

Pontius Cominius.

Anseres Capitolini.

Pacto cum Gallis, Camilli Dictatoris interventu irrita.

pag. 358.

LIBER VIII. Romanos jam fidentes adducit : & Barbaris cum multa cæde profligatis, castra occupat. Sic Roma capta mirabiliter, & majore miraculo liberata, Camillus triumphavit. Sed multitudo urbem penitus eversam instaurare noluit, ob inopiam pecuniæ, & corporum imbecillitatem. Ac parum abfuit, quin ea desereretur; ac neque Senatui, neque aliis magistratibus, ab desserendæ urbis consilio, profligato hoste, revocantibus paruisset plebs, nisi cum in foro ea de re omnes deliberarent, Centurio quidam ex præsidio revertens, dum forte agmine forum transiret, in Comitio exclamasset: *Hic state, hic vobis manendum est.* Ea enim verba divinitus prolata arbitrati, migrationis consilium abjecerunt: & ad Romæ instaurationem alacriter conversi, tum mœnia, tum privatas ædes annuo spatio reteceruntt.

Consilium desserendæ urbis, Centurionis voce mutatur.

XXIV. Verum ea occupatione nondum defunctos, bella varium gentium infestarunt, Æquorum, Volscorum, & Latinorum. Tyrrheni Sutrium, sociam populi Romani urbem, obsederunt. Igitur Camillus tertium Dictator dictus, cæteris profligatis, exercitum contra Sutrium duxit. Enimvero Sutriani, dedita hostibus urbe, cum uxoribus & liberis Camillo in itinere obviam facti sunt. Quibus visis Camillus, eorumque casibus cognitis, statim, ut erat, Sutrium properat: ac subito aggressus, urbem nulla munitam custodia, civibus incolumem eodem die restituit. His rebus gestis triumphavit, magnam gloriam adeptus. Marcus vero Manlius, qui primus Gallos Capitolio depulit, unde Capitolini nomen est adeptus, præ cæteris Camillo invidens, regnum affectavit: eaque de causa plebe sibi obsequiis devincta, in cujus gratiam nihil non faciebat, a factione sua ad Capitolium occupandum ductus est. quare Camillus quartum Dictator est dictus. Senatu autem & magistratibus cæteris admodum consternatis, & quid agendum esset dubitantibus, servus quidam promisit, se Capitolinum eis viventem traditurum. acceptisque armatis, & clam per insidias sub Capitolio collocatis, transfugæ specie se ad illum confert: ejusque facto collaudato, a conservis suis auxilia pollicetur. Quæ cum diceret, virum paulo longius a circumstantibus, ut arcani aliquid dicturus, in eum Capitolii locum, quo insidiæ collocatæ erant, perductum, præcipitat. Ita captus in Prætorium abducitur: ubi cum res suas gestas commemorat, & Capitolio judicibus ac circumstanti coronæ (ex eo enim loco videri poterat) ostenso, ut & arcem, & eos qui illuc confugerant, conservasset, in memoriam revocaret: judices miseratione adducti, eum neque absolutum, neque damnatum ampliarunt. Eo Camillus cognito, judices in alium locum traduxit, unde Capitolium conspici non poterat. Ubi

Camillus tertium Dictator, hostibus profligatis, Sutrium recuperat.

M. Manlius ob regnum affectatum, de saxo Tarpejo dejicitur.

pag. 359.

Α πίτνα τὰς βαρβάρους φόνῳ πολλῷ, καὶ λαμβάνει σφῶν τὸ στρατόπεδον. Οὕτως ἡ Ῥώμη παραλόγως ἅλω, καὶ ἐσώθη παραλογώτερον· ὁ δὲ Κάμιλλος ἐθριάμβευσε. Τῆς οὖν πόλεως διαφθαρείσης παντάπασι, τὸ πλῆθος ἀνοικοδομεῖν αὐτὴν οὐκ ἠβούλετο, ὅτι χρήμασιν, ὅτι σώμασιν ἐρρωμένοι, καὶ μικρῷ ἐξέλιπον αὐτήν. Οὐδὲ ὧδ' ἐπείθοντο ὅτε τοῖς ἐκ τέλει, ὅτε τῇ Γερουσίᾳ, παρακαλοῦσι καὶ συμβουλεύουσι μὴ ἐκλιπεῖν τὸ ἄστυ, ὃ ἐκ τῶν πολεμίων ἤδη ἐσέσωστο, εἰ μὴ ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντων περὶ τούτου βουλευομένων, Ἑκατόνταρχός τις ἀγρὸν τινὰ, καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν δίκην τυχαίως, Ἐνταῦθα στῆναι, πρὸς τοὺς αὐτοῦ ἐπομένους ἐβόησεν· ἐνταῦθα γὰρ δεῖ ὑμᾶς μένειν. Θείᾳ γὰρ προνοίᾳ ἐσώμεθα τοῦτ' εἰρῆσθαι, ἐκ τῶν μεταναστῆναι ἀπέχοντο. Πρὸς ἣν τῶν Ῥωμαίων ἀθυμίαν ἡ Ῥώμης σωτὴρ προθυμία ἐξάπτουσα, καὶ τὰ τείχη ἐκ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν ἐπὶ ἐνιαυτὸν ἀνακαίνισαν.

κδ'. Οὕτω δὲ τῶν περὶ ταῦτα παυθέντων ἀχλίας, πόλεμοι πρόσπτεσον ἐξαρόρων ἐθνῶν, Αἰκανῶν τε, καὶ Οὐλούσκων, καὶ Λατίνων. Τυρρηνοὶ δὲ Σύτριον ἐπολιόρκουν, συμμαχίδα Ῥωμαίων πόλιν. Ἀποδείκνυται οὖν τὸ τρίτον Δικτάτωρ ὁ Κάμιλλος, καὶ στρατεύσας ἐπ' αὐτοὺς, καταβοσκεται τοὺς λοιποὺς, ἐπὶ δὲ τὸ Σύτριον ἦγε δι' ὁδοῦ. Οἱ δὲ Συτρίνοι (ἔτυχον γὰρ καὶ πόλιν τοὺς πολεμίους ἐκδιδασκόντες, καὶ πάντας ἀποχωρήσαντες) κατ' ὁδὸν ἐντυγχάνουσι τῷ Καμίλλῳ μετὰ Γυναικῶν καὶ τέκνων ἱκετῶν. Οὓς ἰδὼν ὁ Κάμιλλος, καὶ τὰ συμβεβηκότα πυθόμενος, αὐτίκα ἐπὶ τὸ Σύτριον, οὗ εἶχεν, ἐπείγετο. καὶ ἀφροσδοκήτως αὐτοῖς ἐπιστρατεύσας, ἀφύλακτόν τε ἅπασι, καὶ ἀπαθῆ κακῶν αὐθημερὸν τοῖς πολίταις αὐτὸ ἀπεσώσατο. Εὐθεμίβδυτο οὖν ἐπὶ πάντοις, ἄγων τὰ Ἐπινίκια, καὶ ἐπὶ μέγα δόξης ἦρτο. Μάρκος δὲ ὁ Μάλλιος ἐρρῶτο τοῖς Κελτοῖς τὴν Καπιτωλίου ἐπιστρατεύσας ἐκ τῆς ἄκρας ἀσταμένους, ὅθεν καὶ Καπιτωλῖνος ἐπωνομάσθη, φθονῶν τῷ Καμίλλῳ μᾶλλον τῷ ἄλλων, τυραννίδι ἐπέθετο. Καὶ ᾗ τοῦτο φιλεῖτο ἐκ ὄμιλον δημαγωγῶν, καὶ πάντα πρᾶττων εἰς θεραπείαν αὐτοῦ. Παραλαβὼν οὖν αὐτὸν τὸ πλῆθος ἀπήγαγεν εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐκ κατέχον αὐτό. Διὸ καὶ Δικτάτωρ τὸ τέταρτον ἐρρέθη ὁ Κάμιλλος. Τῶν δὲ τῆς Γερουσίας καὶ τῶν ἐν τέλει εἰς μέγα δέος ἐμπεπτωκότων, καὶ ἀπορούντων, τί ἂν πράξαιεν, δοῦλός τις αὐτοῖς προσῆλθεν, ζωντα τὸν Καπιτωλῖνον σφίσι παραδώσειν ὑπέσχετο. Λαβὼν οὖν ὁπλίτας, καὶ πέμψας αὐτὸς ἀφανῶς ἐπιβαίνειν ὑπὸ τὸ Καπιτώλιον, ὡς αὐτόμολος τῷ Καπιτωλίνῳ προσκεχωρήκει, ἵππον τε αὐτὸν τῆς ἐπιχειρήσεως, καὶ βοήθειαν παρὰ τῶν ὁμοδούλων αὐτῷ ἐπηγγείλατο. Καὶ πάντα ὁ ἁλισκόμενος, ἀπήγαγε δι' ἄνδρα πύρρον τῷ πεμψαντι, ὡς δή τι κοινολογούμενος αὐτῷ ἰδιαίτατα, καὶ πρίμα κατ' ἐκεῖνο τὸ Καπιτωλίου προστάς, καθ' ὃ ἦν ἐπιβατὸς ἐλαλήσατο, κἀκεῖθεν αὐτὸν κάτω ἀπώσατο, ὃς καὶ λιφθεὶς ἀποκτόμενος πρὸς τὸ δικαστήριον. Ὁ δὲ πᾶς τὴν ἀρετὴν κατέλιγε, καὶ τὸ Καπιτώλιον τοῖς τε δικάζουσι, καὶ τοῖς πεμψασιν ἐδείκνυ, ἄπορον ὂν ἐκεῖθεν, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῶ τε καὶ τῇ ἐν αὐτῇ προαιτιωμένου πολιτῶν ἀνεμίμνησκε, ὡς ἐντεῦθεν καταπλαγῆναι τοὺς δικαστὰς, καὶ ὑπερτίθεσθαι ἐφ' ὕστερον, μήτ' ἀφιέντας, μήτε καταδικάζοντας. Τοῦτο δὲ νοήσας ὁ Κάμιλλος, εἰς ἄλλον τόπον τὸ δικαστήριον συνίστατο, ὅθεν οὐκ ἦν τὸ Καπιτώλιον ἄπορον· καὶ κατα-

φιθεὶς ὁ Καπιτωλῖνος ἐκεῖ, ἁπήχθη τι εἰς τὸ Καπιτώ- A
λιον, καὶ κατὰ τῆς πέτρας ὠθεὶς ἀπώλετο, καθ' ἣς ἐκεῖνος τοὺς Κελτοὺς κατεκρήμνισεν. Εἶτα πολλῶν πολέμων κατὰ τὴν Ῥώμης αὐτῆς, καὶ ἔξω συνεχομένων αὐτῇ πόλεων ἄλλοθέν τε ἐπεξελθόντες τοῖς ἐναντίοις οἱ Ῥωμαῖοι, ἔς τε τὸν Καμίλλου, καὶ δι' ἑτέρων, ἤδη ἐκείνου ὑπεργηράσαντος, τούς τε πολεμίους κατέπαυσαν, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν ἔσχον πρὸς τοὺς ἄλλους ἅπαντας, πρὸς ἀλλήλους δ' ἐστασίαζον. Μάρκος γάρ τις Φάβιος Εὐπατρίδης, δυγατέρων δύο τυγχάνων πατήρ, τὴν μὲν πρεσβυτέραν Λικινίῳ τινὶ Σθόλωνι κατεγύησε, πολὺ αὐτῆς κατωδεεστέρῳ· τὴν δὲ νεωτέραν Σουλπικίῳ Ῥούφῳ ἀνδρὶ ὁμοτίμῳ συνῴκισε. Χιλιαρχούντος οὖν τοῦ Ῥούφου, καὶ ὄντος ἐν ἀγορᾷ, πρὸς τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἡ ἀδελφὴ αὐτῆς παραγέγονεν. Ἀφικομένην δ' ἐκείνην, ἡ θύρας ὁ ῥαβδοῦχος κατά τι ἔθος ἀρχαῖον ἔκρουε. Διαπτοηθεῖσα δὲ πρὸς τοῦ πάππου ἡ γυνὴ ὕπω τοῦτο πεπεισμένη. Καὶ γέλως ἐπὶ τούτῳ ἐκ παρὰ τῆς ἀδελφῆς καὶ τῶν παρόντων ἐγένετο, καὶ ὡς ἰδιῶτις ἐσκώφθη. Τῷ δ' ἐν δεινῷ τὸ πρᾶγμα πεποίητο, καὶ τὴν ἀνδρεῖαν ἀρχὴν παραγγέλλειν ἠρίθμει. Ὀργὴ Σθόλωνι ἐπὶ τῇ γυναικὸς παρακινηθείσῃ, Λικίῳ τινὶ Σεξτίῳ ἀνδρὶ τῷ ἐμοίων τὰ τοῦ πράγματος κοινωσάμενος, ἄμφω δημαρχῆσαι κατεβιάσαντο, καὶ τὸν κόσμον τῆς πολιτείας συνέχεον, ὡς καὶ ἐπὶ πέντε ἔτεσιν ἀναρχίαν γενέσθαι τῷ δήμῳ. Τὰς γὰρ τῶν Εὐπατριδῶν ἀρχαιρεσίας ἐκωλύομεν, καὶ ἐπὶ πλέον ἂν ἔτι τοῦτο ἐγένετο, εἰ μή τις ἀγγελία κατέμιγε, ἐπὶ τὸν Ῥωμῶν αὖθις ἐλαύνειν τοὺς Κελτούς. Ἅπαν οὖν πρὸς ἀλλήλους ἀζήτητος ἦν φόρος, Δικτάτωρα τὸ πίμπτον τὸν Καμίλλον εἵλοντο, καὶ πρὸς τοὺς βαρβάρους ἐστράτευσαν· καὶ μάχη μέντοι κοινὴ, μετεμαχία δὲ γίγνεται πρῶτον. Τίτος γάρ τις Μάλλιος ἀνὴρ Εὐπατρίδης, προσκεκρουκὼς τῷ πατρὶ, παρημέλητο, καὶ διέτριβεν ἐν ἀγρῷ. Εἶτα τῷ πατρὶ δικάζῃ, ὁ Χιλίαρχος στρατοπέδου γινόμενος, τῷ τε προκαλουμένῳ Κελτῷ πρὸς μετεμαχίαν ἄντεσχε, καὶ νικήσας αὐτὸν, τὸν στρεπτὸν αὐτοῦ χρυσοῦν ὄντα ἐκκόλαψε, καὶ Τορκουάτος φορῶν αὐτὸν ἐπεκλήθη. Συμμιξάντων δὲ καὶ τῷ στρατεύματι, ἥττηντο οἱ Κελτοὶ, καὶ τὰ μὲν ἐπὶ τῇ Ῥωμύλου ὁρμῇ ἀπέχοντο, τὰ δ' Ἀλβανίδα ἐλεηλάτουν. Ἑσπέρας οὖν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἁρπάσαντα τὰ χώρας, ὡς καταφορεῖς γενόμενοι βρωμάτων καὶ μέθης, ἐπιχειροπότορι ἔκτα, ἐπέθεντο σφίσι, καὶ αὐτῶν τε πολλοὺς διέφθειραν, καὶ τὸ αὐτῶν ἅλος στρατοπέδου. Ὁ δὲ Κάμιλλος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανελθὼν, ἀπέθετο τὴν ἀρχήν. Ἐκτοτε γὰρ οἱ μὲν Χιλίαρχοι, οἳ ἀντὶ τῶν Ὑπάτων ἐγίνοντο, ἐφολάξασιν, Ὕπατοι δὲ ἀπεδείκνυντο, ἐνίοτε μὲν Εὐπατρίδαι, ἐκ δὲ τοῦ πλήθους ἐνίοτε, ποτὲ δὲ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων ὁμοῦ. Νόσου δ' ἐσκηψάσης τῇ Ῥώμῃ, καὶ ὁ Κάμιλλος τέθνηκε, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πλεῖστα θανόντος τοῦ ἀνδρὸς ἐλυπήθησαν.

κέ. Μετὰ δὲ ταῦτα, καί τι συμβῆναι πάθος περὶ τὸν Ῥωμύλιον ἱστόρηται. Διαῤῥῶγα γὰρ τὸ πεδίον λέγεται τὸ μεταξὺ τοῦ Παλατίου, καὶ τοῦ Καπιτωλίου ἐξάπινα, μή τι σεισμὸν προηγησαμένου, μήτ' ἄλλου τινὸς οἷα συμβαίνειν εἰωθότος φυσικῶς ἐπὶ τοιούτοις παθήμασι. Καὶ ἐν τὸ χάσμα διαμένον ἐπὶ μακρὸν, ἐπὶ στόμα χάσμου εἴως δή ποτε, ὅτι μέντοι πλησμόν, καὶ ταῦτα χωῦ τι Ῥωμαίων εἰς αὐτὸ συμφορουμένων πολλῶν, καὶ λίθος, καὶ ἄλλου ὑλίου παντοδαποῦ. Ἀπορῶσιν οὖν τοῖς Ῥωμαίοις, χρησμὸς ἐδόθη, μὴ ἄλλως τὸ διεῤῥῶς στομωθεῖν, εἰ μὴ τὸ κρεῖττον αὐτῶν, καὶ δι' οὗ μάλιστα πλεῖστον ἰσχύουσιν, εἰς τὸ χάσμα ἐμβάλοιεν. οὕτω γὰρ ἐκεῖνό τε παύσεσθαι, καὶ τῇ πόλει

condemnatus, & in Capitolium perductus, de rupe Tarpeja præcipitatur, unde Gallos ipse profligarat. Deinde multa bella partim ipsi urbi, partim subjectis civitatibus illata, Romani & per Camillum, & eo jam senio effœto, per alios omnia propulsarunt: & summo otio ab exteris hostibus potiti, inter sese certarunt. Nam cum M Fabius Patricius, duarum filiarum pater, natu majorem Licinio Stoloni, homini longe inferioris conditionis, juniorem Sulpitio Rufo, sui loci viro, despondisset: interim dum Rufus tum Tribunus in foro versatur, soror uxorem ejus invisit. Illo revertente, cum lictor veteri quadam consuetudine fores pulsaret, ad eum strepitum mulier, illius rei insolens, expavescit; eaque de causa risu & a sorore & a cæteris orto, ut plebeja muliercula, derideretur. Quam illa rem iniquo animo ferens, maritum ad petendos honores incitat: cujus impulsu Stolon, re cum L. Sextio sui ordinis homine communicata, per vim Tribunatum uterque expetiverunt, confuso Reipublicæ ordine, ut per annos quatuor nulla esset populi obedientia, Patriciorum comitiis interruptis. Auctaque turba illa esset, nisi nuntiatum fuisset, Gallos denuo Romam invasuros. Omissa igitur omni inter se contentione, Camilloque quintum Dictatore dicto, contra hostes sunt profecti. Sed antequam prælium committeretur, singulare certamen est initum. Titus enim Manlius, vir Patricius, offenso patre, neglectus in agro versabatur. Cui deinde reconciliatus, factusque Tribunus militum, Gallum a quo provocatus fuerat, vicit: & aureum torquem illi detractum gestare solitus, Torquati cognomentum invenit. Exercitibus quoque congressis Galli superati, Romano itinere omisso, Albanum agrum populabantur. Id Romani prohibere noluerunt, donec mero & crapula dilentos minore periculo aggressi, multos occiderunt, eosque castris exuerunt. Camillus Romam reversus, magistratum deposuit. Ab eo tempore Tribunis militum, qui in Consulum successerant locum abrogatis, Consules designari cœperunt, alias Patricii, alias plebeii, nonnumquam utriusque ordinis simul. Luc Romæ grassante, Camillus etiam est mortuus, cujus obitus plurimum tristitiæ Romanis attulit.

XXV. Post hujusmodi, malum Romanos invasisse fertur, ut ea planicies, quæ intra palatium & Capitolium est, subito hiatu, neque terræ motu, neque alia re, unde talia natura oriuntur, antegressa, discesserit, ac ita permanserit diu. Qui cum neque coiret ullo modo, neque expleretur: quamvis Romanis multum & terræ, & saxorum, & alterius materiæ omnis generis eo congerentibus: Oraculum consultum respondit, voraginem illam non expleri posse, priusquam res optima, quaque plurimum Romani possent, in eam conjicerentur. Sic enim & spe cum illum desiturum, & urbis imperium

LIBER VII.

Plebeii magistratus petunt.

Edit. Paris. pag. 360.

Titus Manlius Torquatus.

Camillus Gallos denuo profligat.

Consulatus restituitur.

M. Curtius se diis manibus devovet.

LIBER VII. numquam eversum iri. Hoc responso non explicata est difficultas, propter obscuritatem. Verum Marcus Curtius, vir Patricius, ætate integra, forma pulcherrima, viribus maximis, animo fortissimo, prudentia ornatissimus, oraculo intellecto, pro concione dixit: *Quid obscuritatem oraculi, Quirites, aut tarditatem ingeniorum nostrorum accusamus? Nos id sumus quod quæritur, eumque suspensos tenet. Neque enim inanima præferenda sunt animatis: neque ea quæ mente & intelligentia prædita sunt, & sermone ornata, brutis rationis & prudentia expertibus postponenda. Nam quid homini anteponatis, quo injecto hiatum illum contrabamus? Non est ullum mortale animantis genus homine præstantius, aut fortius. Quod si audacius loquendum sit, quid est homo, nisi Deus corpore mortali circumscriptus? aut quid Deus est, nisi homo omnis ex materia concretionis expers, atque immortalis? Neque nos longe a divina potentia absumus. Hæc mihi persuasa sunt, quæ vobis etiam persuasa esse velim. Neque vero quisquam existimet, me fortem ducturum, aut virginem, puerumve immolari jussurum. Nam ego ipse me pro vobis devovebo, ut me hodie statim caduceatorem & oratorem ad Deos manes ablegetis, semper patronum vestrum & adjutorem futurum.* His dictis, arma induit, equum conscendit. Cæteri inter lætitiam & mœrorem ambigui, ornamenta quædam partim ad eum ipsum pro heroe excolendum, partim quæ in hiatum conjicerentur, attulerunt. Qui cum primum equo insidens, se in specum immisit, hiatu illo expleto, neque voraginem, neque Curtium quisquam vidit. Hæc ita narrantur a Romanis: quæ si cui fabulosa, & a fide veri aliena videbuntur, non postulo ut multum eis tribuat. Deinde Romanis alia bella & a Gallis & ab aliis gentibus sunt illata, sed propulsata omnia, vel a Consulibus vel Dictatoribus, quo tempore hujusmodi quiddam accidit. Lucius Camillus Dictator dictus, cum Galli suburbanum agrum incursarent, educto exercitu, in animo habuit ducere bellum, neque decertare cum hominibus, temere in perniciem suam ruentibus, quos facilius & tutius penuria commeatus domiturus esset. Gallo autem cuidam ex Romanis aliquem ad singulare certamen provocanti, restitit M. Valerius tribunus militum, ex Maximi illius posteritate. Certamen illustre fuit. Nam alter prudentia & arte superior erat, Gallus audacia & viribus: sed illud mirabilius, quod in Valerii galea corvus crocitans consedit, in hostem versus, cujus os oculosque rostro & unguibus appetere, illiusque impetum retardare non destitit, donec obtruncaretur. Galli se ab alite visos indignati, statim Romanos iracunde invaserunt: sed male tractati recesserunt. Valerius ab illo corvi auxilio, Corvinus est appellatus. Deinde orta inter exercitus dissensione, ac bello civili imminente, seditio compressa est: cum hæ leges essent latæ, ut neque invitus quisquam ex albo militum deleretur, neque Tribunus Centu-

Edit. Paris. pag. 361.

L. Camillus Gallos profligat.

M. Valerius Corvinus.

pag. 362. Conditiones sedatæ seditionis.

Λίσεται δυνάμεις ἀκατάλυτος. Ἐμελλεν οὖν ὁ πάλιν τὸ ἄπορον ἀπορεῖσθαι, ἀσαφοῦς τυγχάνοντος τοῦ χρησμοῦ. Μάρκος δὲ Κούρτιος, ἀνὴρ Εὐπατρίδης, νέος τὴν ἡλικίαν, ὡραιότατος τὴν μορφὴν, Ῥωμαλεώτατος τὴν ἰσχύν, ἀνδρειότατος τὴν ψυχήν, φρενήσας θεοφορήτως, τῷ νοῒ σωφρονῶν τῷ χρησμῷ, παρελθὼν εἰς μέσον ἐδημηγόρησε, λέγων· Τί τοῦτο λογίων ἀσάφειαν, ὦ Ῥωμαῖοι, ἢ ἀμαθίαν ἡμῶν αὐτῶν καταψηφιζόμεθα; ἡμῖν ἐστὶν οὗτος ὁ δὴ τὸ ζητούμενόν τε καὶ ἀπορούμενον. Οὐ γάρ τι ἄψυχον ἐμψύχου λογισθήσεται βέλτιον, οὐδὲ τῶν ἀγνώμονος καὶ ἀφρόνος καὶ λόγου κεκοσμημένου, τὸ ἄσοφον, ἄλογόν τε καὶ ἄφρον προτιμηθήσεται. Τί δ' ἄν τις ἀνθρώπου προκείροιτο, ἐὰν τοῦτο εἰς τὴν γῆν βαλόντες θάψωσιν, αὐτίκα σωματαγόριμον; οὐκ ἔστιν οὐδὲν ζῷον θνητὸν οὐδ' ἄμεινον, οὐδ' ἰσχυρότερον ἀνθρώπου. Εἰ γάρ τι δεῖ καὶ θρασυνόμενον εἰπεῖν, οὔτ' ἄνθρωπος οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ Θεὸς σῶμα θνητὸν ἔχων, ἢ τι Θεὸς ἄλλό τι, ἢ ἄνθρωπος ἀσώματος, κἀκτὸς θεὸς ἀθάνατος. Καὶ ἐκ πόρρω τῆς θείας δυνάμεως ἀπεχόμεθα· ταῦτα ἐγὼ μὲν ὕστερα φρονῶ, ἀξιῶ δὲ καὶ ὑμᾶς τῇ γνώμῃ προσθέσθαι ταύτῃ. Καί μή τις οἰέσθω, ὅτι κλῆρον ποιήσομαι, ἢ κόρην καλέσω θανεῖν, ἢ μειράκιον· αὐτὸς γὰρ ἐγὼ ἐκὼν ἐμαυτὸν ὑμῖν ἐκδίδωμι, ἵνα σύμμαχον αὐτίκα κήρυκα πέμψητέ με καὶ πρεσβευτὴν τοῖς χθονίοις Θεοῖς, ἐσόμενον ἀεὶ ὑμῶν προστάτην καὶ σύμμαχον. Ταῦτα εἰπὼν ὁ Κούρτιος, τὰ ὅπλα ἐνεδύσατο, εἶτα καὶ ἵππου ἐπέβη. Οἱ δ' ἄλλοι πρεσβυτέρας ἐγίνοντο, καὶ περιχαρεῖς, καὶ κοσμήματά τινα συμφορήσαντες, οἱ μὲν αὐτὸν ἐκεῖνον αὐτοῖς ἐκόσμουν ὡς Ἥρωα, οἱ δέ τινα καὶ εἰς τὸ χάσμα ἐνέβαλλον· ἄρτι δ' εἰς αὐτὸ ἐνήλατο ὁ Κούρτιος ἱππεύς, καὶ πᾶσης γῆς συνεχθὲν χάσμα, ἐνδεὲς ἔκειτο ὅτι τὸ χάσμα, οὔτε ὁ Κούρτιος ἐφάνη. Ταῦθ' ὕστερον τοῖς Ῥωμαίοις ἐγράφησαν· εἰ δὲ τῷ μυθώδει χρεών, καὶ μὴ πιστά, ἐξεῖναι μὴ προσέχειν αὐτοῖς. Τοῖς Ῥωμαίοις δὲ πόλεμος αὖθις καὶ παρὰ Γαλατῶν, καὶ ὑπ' ἄλλων ἐθνῶν ἐπανέστησαν, ἀλλ' ἀπεκρούσαντο πάντας πλὴν μὲν Γαλατῶν, πρὸς δὲ Δικτάτωρας χρηζόμενοι· ὅτε καί τι τοιοῦτον συμβέβηκε. Δικτάτωρ ἐλέχθη Λούκιος Κάμιλλος, Γαλατῶν καταστρέψασθαι τὰ ὑπὲρ Ῥώμην. Ὃς ἐπὶ τοὺς βαρβάρους ὁρμήσας, γνώμην εἶχε τρέβειν τὸν καιρὸν, καὶ μὴ ξυγκινδυνεύειν πρὸς ἀνθρώπους ἀπονοίᾳ χρωμένους. Ῥᾴων γὰρ αὐτοὺς καὶ ἀσφαλέστερον ἀπορίᾳ ἔσεσθαι ἐκτρυχώσειν ἔλπιζε. Γαλάτης δέ τις εἰς μονομαχίαν τινὰ τῷ Ῥωμαίων προκαλεῖτο, καὶ ἀντίος αὐτῷ Οὐαλλέριος Μάρκος χιλιάρχων, ὁ τῶν Μαξίμου ἐκείνου ἔγγονος. Καὶ λαμπρὰ μὲν ἡ μάχη προέβη ἀμφοῖν· ὁ μὲν γὰρ τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ περιττοτέρᾳ προέφερεν, ὁ δὲ Γαλάτης τῇ ἰσχύι καὶ τῇ τόλμῃ· ἐπὶ πλέον δ' ἐθαυμάσθη, ὅτι τῷ Οὐαλλερίου κράνει κόραξ ἐφεστάμενος, καὶ κράζων, εἰς τὸν βάρβαρον ἐνεχείματτετο, καὶ τοῖν τε ὄψιν αὐτῷ ἐπεσπάραττε, καὶ τοῦ ἁρματὸς ἐνεπόδιζε, μέχρις οὗ κατειργάσθη. Διὸ ἀγανακτήσαντες οἱ Γαλάται ὡς ὑπὸ ὄρνιθος ἡττώμενοι, θυμῷ αὐτίκα συνέμιξαν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν· ὁ δὲ Οὐαλλέριος ἀπὸ τοῦ κόρακος συμμαχίας, Κορουῖνος ἐπωνομάσθη. Εἰσέπεσε δὲ τοῖς στρατεύμασιν στασιάσαντων, καὶ ἐμφυλίου πολέμου γινέσθαι μέλλοντος, καταλλάξασι οἱ στασιάσαντες, νόμων τεθέντων, μήτ' ἄκοντά τινα τοῦ καταλόγου ἀπαλείφεσθαι, μήτε τὸν χιλιαρχήσαντα ἑκατονταρχεῖν, καὶ τὰς

Τρά-

Τιτίνιος καὶ ἄμφω ἐξὸν εἶναι, καὶ ἐκ τῶ πλήθους καθίσασθαι, καὶ τὸν αὐτὸν μήτε δύο ἅμα ἀρχὰς, μήτε ἐν αὐτῶ δὶς ἐντὸς δέκα ἄρχειν ἐτῶν.

κϛ'. Λατῖνοι δὲ καίπερ ἐναντίοι τοῖς Ρωμαίοις ὄντες, ἀπέτησαν, καὶ πόλεμον ἤραντο, ἐν φρονήματι γεγονότες, ὅτι τε νεότητι ἤκμαζον, καὶ τὰ πολεμικὰ ἐκ τῆς ἀεὶ σφῶν αὐτοῖς στρατείας ἀκριβῶς ἠσκήκεσαν. Οἱ δὲ ὕπατοι γενόμενοι ἐξῆλθον, Τίτος τὸν τε Τορκουάτον τὸ τρίτον ἑλόμενοι, καὶ τὸν Δέκιον, καὶ ἐμαχέσαντο αὐτοῖς κρατεραῖς μάχαις, κρίσιν τῆ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ἑκάτεροι νομίζοντες ἀκριβῆ τῆς σφετέρας τύχης τε καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἐδόξε δὲ περιφανεστάτη ἡ μάχη καὶ δή τι συμβεβηκός. Τὼς γὰρ Λατίνους οἱ Τίτιοι καὶ ὁμοσκόπους καὶ ὁμοφώνους τοῖς Ρωμαίοις ὁρῶντες, ἐφοβήθησαν μὴ τῶν στρατιωτῶν τινὲς σφαλῶσι, τό, τε οἰκεῖον καὶ τὸ πολέμιον μὴ ῥᾴστα διαγινώσκοντες. Καὶ δὴ τοῦτο προεῖπον σφίσι, τὰ, τε ἄλλα παραπλῆσιν ἀκριβῶς, καὶ καθ' ἑαυτὸν μηδένα μηδενὶ τῶν ἑαυτοῦ συμβαλεῖν. Τοῦτο δὲ τὸ παράγγελμα οἱ μὲν ἐτήρησαν. Ὁ δὲ τῶ Τορκουάτου παῖς, στρατεύσιμος ἐν τοῖς ἱππεῦσι, καὶ πεμφθεὶς πρὸς κατασκοπὴν τῶν ἐναντίων, παρῆλθε μὲν ἀπ' ἀυθαδείᾳ, ἀλλὰ μέντοι φιλοτιμίᾳ. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Ἱππαρχος τῶν Λατίνων, ἰδὼν αὐτὸν προσιόντα, πρὸς μονομαχίαν προεκαλέσατο. Καὶ μὴ δεξαμένου παυτὶ δή τινι πρόφασιν, παρῴξυνε λέγων. Οὐ σὺ μέντοι Τορκουάτου εἶ τοῦ τοιούτου; ἢ σημεῖόν τι τοῦ στρατηγοῦ τῶ πατρὸς; ἢ πρὸς μὲν Γαλάτας ἀνδρώπους φθόρους ἔρρωσαι καὶ ἀνδρίζεσθαι, τοὺς δὲ δὴ Λατίνους ἡμᾶς φοβῆσθε; τί δ' ὡς χείροσιν ἡμῶν ἐπιπίπτειν; ἔκφρων ἐγένετο ὑπὸ τῶ θυμῶ, καὶ τῆς παραγγέλσεως ἐκὼν ἐπελάθετο; καὶ μονομαχήσας ἔσεσθαι, καὶ τὰ σκῦλα μέγα φρονῶν ἐκόμιστο τῷ πατρί. Καὶ ὃς ἀθροίσας τὸ στράτευμα, Γενναίως μὲν, ἔφη, ὦ Παῖ ἐμαχέσω, ἐ μὴν τοῦτό σε στεφανώσω· ὅτι δὲ τὸ προσαχθὲν ἡ παρεπρησας, καί τοι, καὶ ὡς ὑὸς στρατάρχου, καὶ ὡς στρατιώτης ἀναγκαζόμενος, μὴ τοῦτό σε δικαιώσω, ἵνα καὶ τὸ ἐ ἀρετῆς ἆθλον, καὶ τὸ τῆς ἀπειθείας τίμημα λάβῃ. Ταῦτ' εἰπὼν, ἅμα τόν τε στέφανον τῇ χειρὶ αὐτῦ ἐπέθετο, καὶ αὐτὸ ἐκείνου ἀπέτεμε. Εἶτα ὕστερ ἀμφοῖν τοῖς Τίτιοις ἐν τῇ αὐτῇ νυκτὶ ὁμοίως φανὲν ἔδοξε λέγειν, ὅ ἑκατέρων κρατήσειε, τὸν ἑτέρου τῶν Τιτίων ἑαυτὸν ἐπιδῶ. Μεθ' ἡμέραν δὲ ἀλλήλοις τὸ ὄναρ διηγησάμενοι, συνέδοξεν θεῖον εἶναι, καὶ πειθῶναι δεῖν αὐτῇ ὁμολογῆσαι. Ἡμφισβήτησαν δὲ πρὸς ἀλλήλους, οὐχ' ὅς ἂν σωθείη, ἀλλ' ὅς ἂν μᾶλλον ἑαυτὸν ἐπιδῷ. Καὶ παρὰ τοῖς πρώτοις τῶ στρατοπέδου ἐδιημολογήσαντο. Καὶ τέλος ἤρεσε σφίσι, τὸν μὲν ἐπὶ τῶ δεξιῶ κέρως, τὸν δὲ ἐπὶ τῶ λαιῶ παρατάξασθαι, καὶ ὁπότερον ἂν ἐκείνων ἐλαττωθῇ, τὸν ἐπ' αὐτῷ τεταγμένον ἀποθανεῖν. Τοσαύτη δ' ἦν φιλοτιμία αὐτοῖς περὶ τὴν ἐπίδοσιν, ὡς εὔχεσθαι ἕκαστον τῷ Τιτίων ἐπιθεῖναι, ἵνα τύχῃ τῆς ἐπιδόσεως, καὶ τῆς ἀξιώσεως τῆς ἐξ αὐτῆς. Συμβαλόντες δὲ τοῖς Λατίνοις, μέχρι μὲν πολλῶ ἰσοπαλῶς ἠγωνίσαντο· ὕστερ τὸ κῶ τοῦ Δεκίου κέρας μικρόν τι τοῖς Λατίνοις ἐνέκλινεν. Ὁ γοῦν ὁ Δέκιος, ἑαυτὸν ἐπιδίδωσι, καὶ τὰ ὅπλα ἐνδύς. Τῶν ἐθνῶν ἐπίδυ ἡ περιπόρφυρος. Καὶ οἱ μὲν ἔτι φασὶν ἐφ' ἵππου ἀναπηδῆσαι αὐτὸν, καὶ εἰσελάσαι πρὸς τοὺς πολεμίους, καὶ ὑπ' ἐκείνων ἀποθανεῖν· οἱ δὲ ἐκ τοῦ συστρατιώτου πολίτου

Zonaræ Annales.

rio fieret: ut Conſulem utrumque ex plebe creari liceret: ut idem binos eodem tempore magiſtratus non gereret, nec eumdem bis intra x annos.

XXVI. Poſt hæc Latini ſocii, quia pube continentibus expeditionibus egregie exercitata abundabant, elati animis defecerunt, & Romanis bellum intulerunt. Quibus Torquatus tertium & Decius lecti Conſules obviam profecti ſunt, & atrox prælium commiſſum: utraque acie exiſtimante, eo ſe die & virtutis & fortunæ ſuæ illuſtre ſpecimen edituram. Ea pugna eventu quodam facta eſt celebrior. Cum enim Latinos eodem armorum genere, eademque lingua, qua Romanos, Conſules uti viderent: veriti ne qui militum diſcrimine hoſtium & ſuorum non facile obſervato, errarent: præter alia diligenter obſervanda, illud etiam edixerunt, ne quis extra ordinem in hoſtem pugnaret. Ei edicto cæteri paruerunt. Sed Torquati filius, qui inter equites militabat, ad explorandos conatus hoſtium miſſus, id non tam ex contumacia quam ambitione neglexit. Nam Latinorum equitum Magiſter eum accedentem conſpicatus, ad ſingulare certamen provocavit. idque illo propter patris edictum detrectante, dixit: *Non tu Torquati filius es? non torque parentis gloriaris? An contra Gallos homines perditos tantum viri fortes eſtis, nos vero Latinos formidatis? Cur ergo nobis imperitare voluiſti? cur ut cæteribus præferebaris?* Manlius vero præ iracundia vix mentis compos, & paterni edicti ultro oblitus, hoſtem vincit, detractaque ſpolia magno animo parenti affert. Is convocato exercitu: *Fortiter ſane*, inquit, *Fili, dimicaſti, eaque de cauſa te corona donabo: ſed quia neque imperium Conſulare, neque majeſtatem patriam veritus es, ea moderatione adverſus te utar, ut & virtutis fructum percipias, & contumaciæ pœnas des.* Hæc dicens, ſimul & coronam capiti ejus impoſuit, & caput amputavit. Deinde eadem nocte uterque Conſul in ſomniis vocem audire ſibi viſus eſt, dicentem ſuperiores fore hoſtibus, ſi alter Conſul ſe devoveret. Cum diluxiſſet, uterque alteri ſomnium narrat: divinum id eſſe, ideoque obtemperandum conſentiunt. De eo tantum controverſia eſt, non uter maneat incolumis, ſed uter ſe devoveat. Cauſa apud exercitus principes diſceptata, tandem convenit: alterum in dextro, alterum in ſiniſtro cornu ſtatuendum eſſe, & utrum prius inclinarit, ejus duci oppetendam eſſe mortem. tantaque fuit ejus decoris cupiditas, ut uterque ſe ſuccumbere optaret, ut & devotionis & gloriæ conſecutæ compos redderetur. Exercitibus congreſſis, pugna diu anceps fuit. Deinde cornu Decii Latinis nonnihil ceſſit. Quo ille cognito, ſe devovit, atque armis poſitis, togam prætextam induit. Itaque eum nonnulli in equum inſiluiſſe, ac in medios hoſtes invectum occubuiſſe: alii a commilitone immolatum eſſe ferunt. Decio defuncto, victoriam Romani

LIBER VII.

Latinum bellum.

T. Manlius Torquatus filium virgâ cecidit ſecuri ſecit.

Edit. Pariſ. pag. 263.

P. Decius ſe pro ſalute Reip. devovet.

LIBER VII.

haud dubiam ſunt adepti, Latinis omnibus in fugam verſis, non utique ob Decii mortem. Quis enim credat tali unius viri interitu, tantam multitudinem hinc cæſam, illinc conſervatam, & illuſtri potitam eſſe victoria? Latinis ita ſuperatis, Torquatus quamvis & filio occiſo, & collega mortuo, tamen Triumphum duxit. Deinde populus Romanus Latinos rebellantes devicit, & alias gentes nunc per Conſules, nunc per Dictatores armis ſubegit; quorum e numero fuit L. Papyrius, Curſoris cognomentum a celeritate pedum, currendique ſtudio, adeptus. Qui Dictator cum Fabio Ruſo equitum Magiſtro contra Samnites miſſus, eos devictos in ſua verba pacem facere coegit. Sed cum magiſtratu abiiſſet, rurſus illi ſe commoverunt: & ab Aulo Cornelio Dictatore rurſus debellati, legatos de pace Romam miſerunt, captivis quos habebant omnibus redditis, cauſaque belli in Rutulum virum apud ſe potentem translata: cujus oſſa, quoniam ſibi conſciſcere necem maturarat, dijecerunt. Eis Romanis, ut fœdifragis, pacem non dederunt: ſed, quamquam captivis receptis, bellum irreconciliabile indixerunt: ac dum elati ſucceſſibus, ſe illos omnes primo impetu capturos ſperant, in magnam cladem inciderunt. Nam Samnites perterriti & anxii ob negatam pacem, ex deſperatione in pugnam ruebant: & collocatis in anguſta valle inſidiis, caſtra ceperunt, totumque Romanum exercitum ſub jugum miſerunt (quæ res cujuſmodi fuerit, ſupra expoſuimus) remiſiem tamen occiderunt, ſed armis, equis, cæteriſque omnibus, una veſte dumtaxat relicta, ademptis dimiſere nudos, ea conditione, ut agro illorum excederent, & æquo jure ſocietatem colerent. Quæ pacta, ut etiam Senatus auctoritate rata eſſent, DC. equites obſides retinuerunt. Conſules vero Spurius Poſthumius & Tiberius Calvinus cum exercitu ſtatim receſſerunt: noctuque & ipſi, & præcipui e cæteris Romam ſunt ingreſſi, reliqui in agris diſperſi. Qui in urbe erant, clade cognita, neque militum ſalute delectati ſunt, neque dolere potuerunt. Nam ut adverſum caſum dolentiſſime tulerunt, præſertim a Samnitibus illatum: ſic, cum reputarent, ſi omnes periiſſent, ſe in extremo diſcrimine futuros, ſalute illorum ſunt gavliſi. Sed gaudio interim diſſimulato, nihil more ſolito adminiſtrarunt, nec in præſentia, neque poſt, donec victoriam recuperarent. Conſulibus magiſtratus ſtatim abrogatus eſt: aliiſque lectis, deliberatum de pactis reſcindendis. Quod quia fieri non poterat, niſi crimine in auctores illorum translato: inviti faciebant, ut Conſules & cæteros magiſtratus qui cum iis fuerant, condemnarent: neque committendum putabant, ut iis abſolutis, crimen violati fœderis in ſemetipſos redundare paterentur. Ro igitur cum ipſis Conſulibus communica-

Samnitium bellum.

Edit. Pariſ. pag. 364.

Furculæ Caudinæ.

Ἀτικοῦ σφαγιῶαι. Τέως δὲ τελευτήσαντος τοῦ Δεκίου τοῖς Ρωμαίοις ἡ νίκη καθαρῶς συνεμείχθη, ἡ οἱ Λατῖνοι πάντες ἐφάπησαν, ἡ πάντας ἦ δὴ τὸν θάνατον τοῦ Δεκίου· πῶς γὰρ ἄν τις πιστεύσειεν, ἐξ ἑνὸς ἀνδρὸς τοιᾶς δὲ πολυάνθρωπου πλῆθος ἀνθρώπων τὸ μὲν φθαρῆναι, τὸ δὲ σωθῆναι καὶ νικῆσαι πειρασαῦς; οἱ μὲν οὖν Λατῖνοι οὕτως ἔπταιον. Ο δὲ γε Τορκουάτος καὶ τὸν υἱὸν ἀπεκτόνας, ἡ τὸ συνάρχοντος τεθνηκότος, ἐώρασε ὅμως τὰ Επινίκια. Εἶτ' αὖθις αὐτός τε τοὺς Λατίνους ἐπανασάντας κατεπολέμησεν, ἡ ἕτερα ἔθνη μάχαις ὑπέταξεν ποτὲ μὲν Τραπόις κεχρημένος, ποτὲ δὲ Δικτάτορσιν, ὧν εἷς ἦν ἡ Λούκιος Παπείριος, ὁ ἡ Κύρσωρ ὀνομαζόμενος ἦν τε ἦξιν (ἦν δὲ δρομικώτατος) ἡ ἦν ἄσκησιν ἐν τῷ δρόμῳ. Μετὰ δὲ ταῦτα Δικτάτωρ ὁ Παπείριος ἐπὶ τοὺς Σαμνίτας ἐξεπέμφθη, μετὰ Φαβίου Ρούλλου ἱππάρχου, ἡ νικήσας, αὖθις ἐπολέμησε ἐπὶ συνθήκαις συμβῆναι, αἷς ἐκεῖνος ἐβούλετο. Ἀποθεμένου δὲ ἐν ἡγεμονίαν αὐτῶν, ἐκρατήσησαν αὖθις. Τὸ δὲ Ἐρεννίου Λύλλου Δικτάτορος ἡ πάλιν πολεμηθέντες ἡ νικηθέντες, διεκηρυκεύσαντο πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ρώμῃ, τοὺς αἰχμαλώτους τε ὅσους εἶχον πέμψαντες αὐτοῖς, καὶ ἐν αἰτίαν τῷ πολέμου Ρετύλῳ αὐδρὶ δυνατῷ παρ' αὐτοῖς ἐπιγράφοντες, ἅ τὰ ὀστᾶ, ἐπεὶ φθάσας ἐκεῖνος διεχειρίσατο ἑαυτὸν διίρριψαν· ἀ μέντοι ἡ ἔτυχεν ἐν ἀφανῶς ὡς ἄπιστοι, ἀλλ' ἄπορον σφίσιν ἐψηφίσαντο πόλεμον, καί τοι τοὺς αἰχμαλώτους λαβόντες. Τπεραυχήσαντες δὲ οἱ Ρωμαῖοι, καὶ αὐτοβοεὶ πάντας αὐτοὺς αἱρήσειν ἐλπίσαντες, δεινῷ παθήματι περιέπεσον. Τπερδέσαντες γὰρ οἱ Σαμνῖται, καὶ ἐν συμφορᾷ κοπέντες τὸ μὴ ἀπόσασθαι, ἡ ὡς ἀπεγνωσμένοι μαχόμενοι, ἡ λοχήσαντες ἔν τινι χώρᾳ κοιλοτέρᾳ ἡ στενῇ, τό, τε στρατόπεδον εἷλον, ἡ τοὺς Ρωμαίους ἐζώγρησαν πάντας, ἡ πάντας ὑπήγαγον ζυγὸν ἀφ' ἑνὸς ζυγοῦ, (τί δ' ἦν τὸ τοῦ ζυγοῦ, ὅδε μοι ἀνωθέν πως ἐρῶ) οὐδένα μέντοι ἀπέκτειναν, ἀλλὰ καί τι ὅπλα ἡ τοὺς ἵππους, ἡ τἄλλα ὅσα εἶχον, πλὴν ἑνὸς ἱματίου, ἀφείλοντο, ἡ γυμνοὺς σφᾶς ἀφῆκαν ἐπὶ σωθήναις, πάντα δὲ χώραν αὐτῶν ἐλιπεῖν, ἡ συμμάχους σφίσιν ἀπὸ τῆσδε εἶναι. Ἐπὶ ταῖς δὲ ὁμολογίαις ἡ παρὰ τῶν Γερωνίων βεβαιωθῶσι, τριήκοντα ἐξακοσίους εἰς ὁμηρείαν κατέχον. Οἱ δὲ Τραποι Σπυρίος τε Ποσθούμιος ἡ Τιβέριος Καλουῖνος μετὰ στρατιᾶς ἀδρᾶς ἀνεχώρησαν, ἐ νυκτὸς αὐτοί τε ἡ οἱ ἄλλοι, οἱ ἀξιολογώτατοι εἰς τὴν Ρώμην εἰσῆλθοσαν, οἱ δὲ λοιποὶ στρατιῶται ἡ κατὰ κώμας ἐσκεδάσθησαν. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰ πεφαγμένα μαθόντες, ὅτι ἀθλίως τὴν τῶν στρατιωτῶν σωτηρίαν, οὐκ ἀχθεσθῶς ἠδέσαντο. Πρὸς μὲν γὰρ τὸ δεινὸν ὑπερήλγησαν, ἡ ὅτι παρὰ τῶν Σαμνιτῶν τοιοῦτα πεπόνθασι, μεῖζον σφίσι τὸ ἄλγος ἐγίνετο. Λογιζόμενοι δὲ, ὡς εἰ πάντας ὀλέσθαι συνέβη, ἡ περὶ πάντων ἂν ἐκινδύνευσαν, ἐπὶ τῷ σφῶν ἤδοντο σωτηρίᾳ· ἐπιμύσαντες δὲ πως τὸ ἡδέσθαι, πένθος ἐπεποιήσαντο, ἡ ἐδίδουν ἐς τὴν καθεστηκότι τρόπῳ ἐκφοράν, ὅτ' αὐτίκα, ἢ ὕστερον, ὡς ἀντεπράσσοντο· τοὺς δ' Τραπους μὲν παραυτίκα ἔπαυσαν, ἑτέρους δ' ἀνθυλόμενοι βουλὴν ἐποιήσαντο, ἡ ἔδοξεν μὲν σφίσι μὴ δίκαθαι τοῖς σύμβασιν. Επεὶ δὲ ἀδύνατον ἦν τοῦτο δρᾶσαι, μὴ οὐχὶ πρὸς τοὺς πράξαντας αὐτὰ τρέψαντας ἡ αἰτίαν, ὥστε μὲν τοὺς Τραπους καταψηφίσαθαι, ἡ τοὺς ἄλλους οἱ μετ' αὐτῶν ὡς ἀρχάς τινας ἄρξοντας τὰς σπονδὰς ἐποίησαντο. Ωκνουν δὲ ἡ ἀφεῖναι, ἵνα μὴ ἐφ' ἑαυτοὺς τὸ παράσπονδον περιεσπάσωσιν.

Λύσεις ὖν ἐκείνοις τοῖς Τυράνοις ἐπικοινώσαντο, καὶ πρώτῳ γε τῷ Ποστουμίῳ τὴν γνώμην ἐπήγαγον, ὅπως αὐτὸς καθ' ἑαυτὸ γνώμην ἀποφήνῃ, αἰσχύνῃ δὲ μὴ πάντας κοινῆς ἀπολλύωσι. Ὁ δὲ παρελθὼν ἐς τὸ μέσον, ἔφη, μὴ δεῖν κυρωθῆναι τὰ ὑπ' αὐτῶν πεπραγμένα παρὰ τῆς Γερουσίας καὶ τοῦ δήμου. Μηδὲ γὰρ αὐτὰς ἑκουσίως πρᾶξαι αὐτά, ἀλλ' ἀναγκασθέντας, ἵνα αὐτοῖς ἐπήγαγον οἱ πολέμιοι οὐκ ἐξ ἴσης, ἀλλ' ἐκ δόλου καὶ ἐξ ἐπίδρας. Οἱ γὰρ ἀπατήσαντες οὐκ ἀπατηθῆναι, οὐκ ἂν δίκαιοι εἶναι δίκαιος ἐγκαλεῖν τοῖς ἀπατήσασι. Ταῦτα τοίνυν εἰπόντος καὶ τοιαῦτα πολλά, ὁ μὲν χαρᾷ ἡ Γερουσία ἐγένετο· ὁ δὲ Ποστούμιος ἐς τὸν Καλουῖνον εἰς ἑαυτὸν τὴν αἰτίαν ἀναδεχόμενον, ἔφη δεῖν, μὴ τὰ κυρωθῆναι τὰ ὁμολογημένα, ἐκείνους τε ἐκδοθῆναι. Ἀπαχθέντες οὖν ἀμφω οἱ Ὕπατοι, καὶ οἱ λοιποὶ ἄρχοντες, οἱ ἐπὶ ὅρκοις παραστάντες, ἐς τὸ Σάμνιον. Οὐ μὲν τοι αὐτοὺς οἱ Σαμνῖται ἐδέξαντο, ἀλλὰ τοὺς ἀλόντας ἅπαντας ἀπῄτουν, καὶ τοὺς θεοὺς ἐπεβοῶντο καὶ ἐπεθείαζον, καὶ τέλος τοὺς ἐκδοθέντας ἀπέπεμψαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ἐκείνους μὲν ἀσμένους ἀπέλαβον, τοῖς δὲ Σαμνίταις ὀργῇ τε μάχιμοι ἐπήγαγον. Καὶ χρησάντες, παῦρα μοῖραν ποιήσαντες, καὶ ὑπὸ ζυγὸν αὐτοὺς ἀνδρικῶς ἐπήγαγον, καὶ ἀφῆκαν, μηδὲν ἄλλο κακὸν δράσαντες. Καὶ τοὺς ὑφ' ἵππεις, οὓς οἱ ὅμηροι κατεῖχον οἱ Σαμνῖται, ἀπαθεῖς ἐκόμισαντο.

ta, primum Posthumium sententiam dicere jusserunt, ut ipse contra seie pronuntiaret, ex verecundia, ne omnes dedecoris implerentur. Is in medium progressus, negavit probanda esse a Senatu populoque, quæ ne ipsi quidem sua sponte, sed ab hostibus, non virtute, sed dolo atque insidiis conducti, egissent. Qui igitur dolum priores usurparint, ii si dolo vicissim circumventi fuerint, non habere quod querantur. Hæc & hujus generis plura cum dixisset, a Senatu populoque, quæ ne ipsi quidem sua sponte, sed ab hostibus, non virtute, sed dolo atque insidiis conducti, egissent. Qui igitur dolum priores usurparint, ii si dolo vicissim circumventi fuerint, non habere quod querantur. Hæc & hujus generis plura cum dixisset, a Senatu tu animi dubio quid agendum esset, cum Posthumius & Calvinus omnem culpam in semetipsos transtulissent, decretum est, pactis rescissis illos dedendos esse. Consules igitur ambo, cæterique magistratus qui pacificationi adfuerant, Samnium abducti sunt. Samnites autem captivos omnes repetentes, Deos testati, dedititios rejecerunt. Quibus Romani cupide receptis, iracunde cum Samnitibus pugnarunt, adeptique victoriam eodem plane modo eos tractarunt: itidemque sub jugum missos, nulla alia illata injuria dimiserunt, receptis absque noxa equitibus suis, quos illi pacis obsides retinuerant.

Edit. Paris. pag. 365.

LIBER OCTAVUS.

Μετὰ δὲ χρόνους πλείονας αὖθις τοῖς Σαμνίταις πολεμοῦντες οἱ Ῥωμαῖοι, Γαΐῳ Ἰουνίῳ ἡγεμόνι αὐτῶν, συμφορᾷ περιέπεσον. Πορθοῦντος γὰρ τὸν Ἰούνιον χώραν αὐτῶν, εἰς τὰς ὕλας τὰς Λόρνας, τὰ πρόσοπα οἱ Σαμνῖται ἀνεκομίσαντο, ὅπου καλλίστας ἐκ τοῦ μηδὸν ὁρμὰς εἰσπεπτῶσθαι εἰς αὐτὰς τῇ τῶν ἀνέμων πνοῇ ἔτυχον. Ἐκεῖ δὲ ὄντες, ποίμνια τινὰ ποιμένων ἀφ' ὁρμῶν αὐτοῦ προσαθροίσαντες, καὶ ξυλοκόπους ὑπολαβόντες, ὡς ἐφ' ἑτοίμῳ λείᾳ αὐτοὺς ἐπήγαγοντο. Εἶτα δὲ γενομένους τῆς ὕλης πλησίον τε σφᾶς, καὶ οὐ πρότερον ἐπέσαντο κτείναντες, πρὶν πλῆθος ἐκκαῦσαι. Καὶ ἄλλοτε δὲ πολλάκις τοὺς Ῥωμαίους πολεμήσαντες οἱ Σαμνῖται, καὶ νικήσαντες, οὐκ ἐφησύχασαν, ἀλλὰ καὶ συμμάχους, ἄλλους τε προσλαβόμενοι, καὶ Γαλάτας, ὡς καὶ πρὸς τὸν Ῥωμῶν αὐτῶν ἐλάσοντες, ἡτοιμάζοντο. Ὁ οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες, ἐς δέος κατέστησαν, καὶ σημεῖον πολλῶν αὐτοὺς ἐναγόντων εἰς τοῦτο ἐν τῷ Καπιτωλίῳ ἐκ τοῦ βωμοῦ τοῦ Διὸς τρεῖς ἡμέρας μιᾷ μὲν αἷμα, μιᾷ δὲ μέλι, καὶ ἐς ἴσην γάλα θρυλλῆται ἀναδοθῆναι· καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ Νίκης τι ἄγαλμα χάλκεον ἱδρυμένον ἐπὶ βάθρου λιθίνου, αὐτομάτως δρῖ-θυ κάτω ἐς τὸ ἐπὶ γῆς. Ἐτύγχανε δὲ ἐκεῖ ἀποβλέπον, ὅθεν οἱ Γαλάται ἦλθον ἐπόμενον. Ταῦτ' οὖν καὶ ἄλλα ἐξεφοβεῖτο· δῆμος δ' ὢν τὸ Μάντιον τὸ κεκλημένον ἀπαίσιον. Μάνιος δέ τις Τυρσηνὸς τὸ γένος, ἐθάρσυνεν αὐτούς, εἰπών, Τῶν τε Νίκῃ, εἰ καθῇ, ἀλλ' εἰς τὸ πρόσθεν προχωρήσασαν, καὶ βεβαιότερον ἐπὶ τῆς γῆς ἱδρυθεῖσαν, τὸ κράτος σφίσι προδηλοῦν τῷ πολέμῳ· καὶ πάνυ καὶ θυσίας πολλὰς γενέσθαι τοῖς θεοῖς. Τὰς δὲ βωμούς, καὶ μάλιστα τὸν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, ἐν ᾧ τὰ Νικητήρια θύουσιν, ἐν ταῖς εὐπραγίαις αὐτῶν, ἀλλ' οὐκ ἐν ταῖς συμφοραῖς κατ' ἔθος αἱμάττεσθαι. Ἐκ μὲν οὖν τούτων ἀγαθόν τι σφᾶς ἔφασκε προσδοκᾶν· ἐκ δὲ τοῦ μέλιτος γόσον, ὅτι καὶ οἱ κάμνοντες

C I. PLURIBUS annis post, Romani iterum cum Samnitibus Cajo Junio duce congressi, cladem acceperunt. Nam cum is agros eorum vastaret, Samnites res suas in sylvas altissimas & densissimas, quo nec aves advolare dicuntur, contulerunt, atque inde gregibus sine pastoribus & præsidiis emissis, & transfugis subornatis, hostes tamquam ad paratam prædam pellexerunt. Sed cum in sylvam penetrassent, non prius eos circumventos cædere desiterunt, quam plane viribus destituti essent. Sed & alias sæpe Samnites a Romanis victi, non quieverunt: sed cum aliis, tum Gallis focis ascitis, ita se pararunt, quasi ipsam urbem oppugnaturi essent. D Quo Romani cognito territi sunt, etiam prodigiis multis admoniti. Nam ex Jovis Capitolini ara tribus diebus, uno sanguis, altero mel, tertio lac emanasse fertur, si hæc credere fas est: & in foro Victoriæ simulacrum æreum, in solo marmoreo positum, repertum est ultro humi stans, vultu eo converso, unde Galli adventabant. Quæ cum per se terrerent populum, terror is ab Aruspicibus dira canentibus augebatur. Sed Manius quidam Tyrrhenus genere, eos confirmavit. *Nam etsi*, inquit, *Victoria descendit, tamen cum progressa sit, & firmius in terra defixa, victoriam denuntiat. Quod autem sanguis ex ara Jovis Capitolini emanarit, indicio esse, multas victimas diis immortalibus immolatum iri. Aras enim, præsertim* E *Capitolinas, in quibus triumphantes sacrificare solent, rebus secundis potius, quam adversis cruentari solere. Ex his igitur eos lætis expectare jubebat. Melle autem morbum, quod ægrotantibus eo sit opus, lacte famem per-*

Calii Junii exercitus.

prodigia.

Manius Tyrrhenus augur.

pag. 366.

LIBER VIII.

tendi, ajebat. Ad tantam enim prosperitatem redactum iri, si eum victum quæsitum essent, qui spente provenisset victoria humanum superare. Manius prodigia sic interpretatus, cum ipse eventus prædictionem postea comprobassiet, sapientiæ ac præscientiæ gloriam est adeptus. Volumnius ad bellum Samniticum ire jussus. Contra Gallos eorumque fœderatos, designati Consules, Rullus Fabius Maximus, & P. Decius: qui cum celeriter in Tyrrheniam venissent, & Appii castra duplici vallo munita vidissent, vallis revulsis & disjectis, milites spem salutis in armis habere docuerunt. Interim vero dum contra hostes pergunt, lupus cervam persequens, inter utramque aciem delatus, juxta Romanos evasit: eosque confirmavit, existimantes id faustum sibi omen esse, ob Romulum a lupa nutritum, quemadmodum est expositum. Cerva vero cum ad hostes fugisset, telis confecta, & timorem eis & ejusdem cladis eventum reliquit. Congressis exercitibus, Maximus in suo cornu facile vicit, Decius succubuit. Verum facti paterni recordatus, ad quod ille somnio impulsus fuerat, ferum & ipse caput eodem modo devovit, consilio cum nemine communicato. Ipse ergo, milites partim ejus, verecundia, qui ultro mortem pro ipsis oppetiisset, partim certa ipse victoriæ ex eo facto concepta, fugere desierunt, & persequentibus fortiter restiterunt. Interim Maximus quoque a tergo hostes aggressus, multos occidit, reliqui in fuga perierunt. Decii cadaver Fabius Maximus una cum spoliis cremavit, petentibus pacem dedit. Sequente anno Attilius Regulus demum cum Samnitibus pugnavit, aliquandiu æquo Marte. Deinde victi Romani, Samnites vicissim superatos, & sub jugum missos dimiserunt. Quam ignominiam iniquis ferentes animis, extrema experiri decreverunt, aut victuri, aut perituri: mortem comminati, si quis mansisset domi. Cum igitur in Campaniam irruerent, Consules Samnium militibus vacuum vastarunt, & oppida aliquot ceperunt. Samnites Campania relicta domum reducti, & cum altero Consule congressi, atque arte quadam superati, graviter in fuga impegerunt, & castris & oppido, cui suppetias veniebant, amissis. Consul triumphavit: & quicquid ex præda redegerat, in ærarium intulit. Alter vero Consul qui cum Tyrrhenis pugnabat, cum eos brevi tempore compescuisset, frumentum & pecuniam eis imperatam, partim militibus distribuit, partim in ærarium intulit. Cum autem urbs gravi pestilentia laboraret, Samnites & Falisci Romanis, cum ob morbum, tum propter Consules non ex virtute creatos, ut pacatis temporibus fieri solet, spretis, in motu fuerunt. Quo cognito, Carvilium Junio Bruto, Quinto Fabio Patrem Rullum Maximum legatos decreverunt. Ac Brutus Falliscos vicit, eorumque & ca-

Lupi augurium.

P. Decius patris exemplo se devovet.

Victoria Gallica, Samnitica & Tyrrhena.

Edit. Paris. pag. 367.

Α τας δίοπτευε· ἢ ἐκ τῶν γαλαικτῶν λιμένων. Ἐξὸν ποιεῖσθαι σπουδὴν ἀφίξεσθαι, ὅτι ἢ τῶν ἀνέμων ἄπορον, τῶν τε ἀνέμων ζητῆσαι ἔοικεν. Ὁ μὲν οὖν Μάνιος ἅπερ τὸ θεῖον σημῆναι ἐφρόνησεν· ἢ ἐπὶ τῷ πράγματι δ' ὕστερον τῆς αὐτοῦ μαντείας ἐβεβαίωσε, σοφίας ἐκομίσατο δόξαν, ἢ προγνώστης. Ὁ δὲ Οὐολούμνιος τοῖς Σαμνίταις πολεμῶν ἐκελεύσθη, τοῖς δὲ Γαλάταις ἢ τοῖς ἄλλοις τοῖς μετ' αὐτῶν ἀντιπαρατάξαι. Τότε οἱ ὑπατεύοντες ἐτιμώρησαν, ὅ, τε Ῥοῦλλος ὁ Φάβιος ὁ Μάξιμος, ἢ ὁ Δέκιος ὁ Πούπλιος· οἱ ἐπὶ Τυρσηνοὺς αὐτοῖς ἀφικόμενοι, ἢ τὸ τῆ Ἀππίᾳ στρατόπεδον ἰδόντες διπλῷ χαρακώματι κατοχυρωμένον, τοὺς μὲν σταυροὺς ἀπέσπασαί τε ἢ διέφορησαν, ἐς δὲ τοὺς ὅπλους ποιεῖσθαι τὴν ἐλπίδα τῆς σωτηρίας τοὺς στρατιώτας διδάσκουσι. Προσέβαλον οὖν τοῖς πολεμίοις· καὶ τότε λύκος ἔλαφον διώκων εἰς τὸ μεταξὺ μέσον ἐνέπεσεν, αὐτὸς μὲν πρὸς τοὺς Ρωμαίους ὁρμήσας διεξῆλθε, ἢ αὐτοὺς ἐπιθάρσησε, προσήκειν αὐτὸν νομίζοντας ἑαυτοῖς, ὡς λυκαίνης θρεψαμένης τὸν Ρωμύλον, καθάπερ ἱστόρηται· ἡ δ' ἔλαφος εἰς τοὺς ἐναντίους χωρήσασα, καπτόμενη, ἢ τὸν τε φόβον αὐτοῖς, ἢ τὴν εὐτυχίαν τῆς πράξεως ἐπέλιπε. Συμπεσόντων οὖν τῶν στρατευμάτων, ὁ μὲν Μάξιμος ῥᾳδίως τοὺς κατ' αὐτὸν ἐνίκησε, ἔπιπτε δὲ γε ὁ Δέκιος. Ἐνθυμηθεὶς δὲ ἃ ἐπίδοσιν τῷ πατρὶ, ἵνα μὴ τὸ εὐτύχημα ἐποιήσατο, ἑαυτὸν ὁμοίως ἐπιδῷη, μήτινι πρὸ τῆς ἐκείνου τελευτῆς κοινωσάμενος· ἅρτι δὲ ἔσφαλτο ἢ οἱ σωσπαγμένοι αὐτῷ, τὸ μὲν ἐκείνου αἰδοῖ, ὡς δι' αὐτοὺς θανόντος ἐθέλοντι, τὸ δὲ καὶ ἐλπίδι τῷ πάντως ἂν αὐτὸν κρατῆσαι, τῆς τε φυγῆς ἐτέγγον, ἢ τοῖς διώκουσι σφᾶς γενναίως ἀντεπῆσαν. Καὶ τότε ἢ ὁ Μάξιμος ἢ τῶν τε αὐτοῖς προσόντων, ἢ πανπόλυς ἐφόνευσε. Οἱ δὲ περιλειφθέντες ἀποδιδράσκουσι διεφθάρησαν. Μάξιμος δὲ Φάβιος τὸν μὲν τοῦ Δεκίου νεκρὸν κατέκαυσε σὺν τοῖς σκύλοις, τοῖς δὲ ἐχθροῖς δικαίως ἀποδοὺς ἐποιήσατο. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει αὖθις τοῖς Σαμνίταις ἐπολέμησε Ἀττίλιος Ῥήγουλος, ἢ μέχρι μέν τινος ἰσορρόπως ἐμάχοντο· ἔπειτα κρατήσαντες τῶν Σαμνιτῶν, αὖθις οἱ Ρωμαῖοι ἀντεπεκράτησαν. Καὶ ἐλάσεις αὐτοὺς, ὑπήγαγον ὑπὸ τὸν ζυγὸν, ἢ ὕπως ἀφῆκαν. Σαμνῖται δὲ ἐπὶ τοῖς γεγονόσιν ἀγωνιάσαντες, πρὸς ἄπονοιαν ὥρμησαν, ὡς ἢ κρατήσοντες, ἢ πανωλεθρίᾳ ἀπολούμενοι, θάρσος ἀπειλήσαντες τῇ οἴκοι μενούσῃ· ἢ οἱ μὲν εἰς τὴν Καμπανίαν ἐνέβαλον, οἱ δ' ὕπατοι ἔρημον ὂν στρατιωτῶν τὸ Σάμνιον ἐπόρθουν, ἢ πόλεις εἷλον τινάς. Ὅθεν οἱ Σαμνῖται τὴν Καμπανίαν λιπόντες, ὡς ἢ οἰκείαν ἐπεκώλυσαν, ἢ τῷ ἑνὶ τῶν ὑπάτων συμμίξαντες, ἐκ τινος ἐντέλους στρατηγήματος, ἢ φεύγοντες δεινῶς ἔπτοησαν, ἢ τὸ στρατόπεδον ἀπέβαλον, πρὸς ὃ ἢ τὸ πόλεμα ἐπεβεβούθει. Ὁ δὲ ὑπατος τά τε Ἐπικία ἐπεμψε, ἢ τὰ ἀθροισθέντα ἐκ τῆς λαφύρων ἐδημοσίωσε· ὁ δ' ἕτερος ὑπατος ἢ τῶν Τυρσηνῶν στρατεύσας, ἢ καπηλεύσας αὐτοὺς δι' ὀλίγου, εἴπετό τε ἢ χρήματα παρ' αὐτῶν ἐσπράξας, τὰ μὲν τοῖς στρατιώταις διέδωκε, τὰ δ' εἰσωμόγησε εἰς τὸν θησαυρόν. Συμβιβυκότος δὲ λοιμοῦ ἰσχυροῦ, οἱ Σαμνῖται ἢ οἱ Φαλίσκοι καταφρονήσαντες τῶν Ρωμαίων διά τε τὰ τῶν τόσων, ἢ ὅτι τοὺς ὑπάτους κατ' ἀρετὴν ἔρριπτον, ὡς μὴ πολέμων ἔτυχον, παρεπίνησαν. Μαθόντες δὲ ταῦτα οἱ Ρωμαῖοι, Ἰουνίῳ μὲν Βρούτῳ τὸν Καρυίλιον, Κόιντῳ δὲ Φαβίῳ τὸν πατέρα τὸν Ῥοῦλλον τὸν Μάξιμον ἐπεστράτευσαν, ἢ ὁρισθέντας στυγνύσιν. Ὁ μὲν οὖν Βροῦτος Φαλίσκους ἐνίκησε,

καὶ τὰ πάτρια καὶ τὰ τῶν ἄλλων Τυρσηνῶν ἐλαύζετο. Φάβιος δὲ ὁ Μάξιμος πρὸ τοῦ πατρὸς ἐξελάσας, καὶ τοὺς Σαυνίτας λαύζεσθαι τὴν Καμπανίδα πυθόμενος, ἀπέστειλε, προσκοπούς τινας αὐτῶν ἐντυχών, καὶ παχέως ἐν χωρωσίτας σφᾶς διασάμενος, πάντας τοὺς πολεμίους ἐκεῖ τυγχάνοντας ἐκόμισε, καὶ φόβον ἐπέβαλε. Καὶ τότε φθάσας αὐτοῖς συμβαλεῖν πρὸ τοῦ τὸν πατέρα αὐτῶν ἀφικέσθαι, ἵν' αὐτῷ τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ μὴ ἐκείνου δοκῇ, προεχώρησε ἀπροσκέπτως· καὶ πεσόντων ἀθρόοις τοῖς πολεμίοις, παντελῶς διεφθάρη, εἰ μὴ νὺξ ἐγένετο. Πολλοὶ δ' ἐν αὐτῇ καὶ μετὰ ταῦτα τεθνήκασι, μὴ τὰ ἰατρῶν μὴ τὰ ἐπιτηδείων τινὸς παρόντος, διὰ τὸ πολὺ πρὸ τῶν σκευοφόρων αὐτοὺς ἐπεσθαι ὡς αὐτίκα νικήσοντας· καὶ πάντας ἂν ἀπώλοντο τῇ ὑστεραίᾳ, εἰ μὴ οἱ Σαυνῖται τὸν πατέρα αὐτῶν ἐγγὺς ὄντα πυθόμενοι, ἔφυγόν τε καὶ ἀνεχώρησαν. Πυθόμενοι δὲ ταῦθ' οἱ ἐν τῇ ἄστει, δεινῶς ἠγανάκτησαν· καὶ μεταπεμψάμενοι τὸν Φάβιον, εὐθυνῶν ἔδοξαν. Ὁ δὲ γέρων ὁ πατὴρ καταμεθύσας αὐτὸν, τοιαῦτά τε τὰ τῶν προγόνων ἀνδραγαθήματα, καὶ ὑποχόμενος μηδὲν αὐτῶν πράξειν ἀάξιον ἢ ἐγὼ, ἐκ τοῦ τότε τὸν πρὸς τὸ ἀτύχημα προβαλόμενος, τὴν ὀργὴν αὐτῶν αὐτίκα παρέλυσε, καὶ οἱ συμπλαθόντες, μάχῃ τοὺς Σαυνίτας ἐνίκησε, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλε· τόν τε χώραν ἐπόρθησε, καὶ λείαν πολλὴν ἔλασε· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν ἐδημοσίωσε, τὰ δὲ τοῖς στρατιώταις κατένειμε. Διὰ τοῦτο οἱ Ῥωμαῖοι ἐκεῖνον τε ἐμεγάλυνον, καὶ τὸν υἱὸν καὶ εἰς τὸ ἑπόμενον ἀεὶ Τιτλίων ἄρξαι ἐπίλοιπον, ὑποστρατήγῳ ἐκ τότε τῷ πατρὶ χρώμενον. Καὶ ὃς πάντα μὲν αὐτὸς διήνυσε, καὶ δίκην μηδὲν τῷ γήρᾳ φειδόμενος· οὐ μέντοι καὶ ἐνδιλος ὢν δι' ἑαυτοῦ τὰ πράγματα πράττων, ἀλλὰ καὶ δόξαν τῷ ἔργῳ τῷ παιδὶ προσῆπτε.

β. Μετὰ δὲ ταῦτα Δημάρχων τινῶν χρέων ὑποκοπὴν εἰσηγησαμένων, ἐπεὶ μὴ καὶ παρὰ τῶν δανειστῶν αὐτὴν ἐδίδοτο, ἐξαναστὰς τὸ πλῆθος καὶ ἐπὶ πρόφασιν τοῦ τὰς φάσεις καταιτιᾶσθαι, ἕως πολέμιοι τὴν πόλιν ἐπέλθοσαν. Ἦρξαν δὲ τῶν πολέμων οἱ Ταραντῖνοι, Τυρσηνοὺς καὶ Γαλάτας, καὶ Σαυνίτας, καὶ ἄλλους προσταραξάμενοι πλείονας. Ἀλλὰ τὰς μὲν ἄλλας οἱ Ῥωμαῖοι συμβαλόντες διαφόρους μάχας ἐνίκησαν, καὶ Τυρσηνοῖς ἄλλο τι ἄλλοις. Οἱ δὲ Ταραντῖνοι, καίτοι πόλεμον παρασκευάσαντες, οὔπω πρὸς μάχην ἀντικατέστησαν φανερῶς. Ναυάρχουντος δὲ Λευκίου Οὐαλερίου, καὶ τεσσαράκοντα προσορμίσαντος βαλθέντος ἐς Τάραντα, ἐπεὶ ἔπλει ὅτι σφῶν αὐτοῖς ἀπιστήσει, φίλιον ἢ χώραν ἡγούμενος· οἱ Ταραντῖνοι κατ' αὐτὸν ἐκστρατεύσαντες τὸν Οὐαλλέριον πλεῖν ἐκ τῶν συνθηκῶν ὧν ἔφασαν, μετ' ὀργῆς ἀνταναχθέντες, καὶ προσπεσόντες αὐτῷ μηδὲν πολέμιον ὑπέσχοντι, κατέδυσαν ἐκεῖνόν τε καὶ ἄλλας πολλάς. Καὶ τοὺς ἁλόντας, τοὺς μὲν κατέρραξαν, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτειναν. Πυθόμενοι δὲ καὶ ταῦθ' οἱ Ῥωμαῖοι, ἠγανάκτησαν μὲν, σφίσιν δ' ὅμως ἀπίστειλαν, ἐπιγκαλοῦντας αὐτοῖς, καὶ δίκας ἀπαιτοῦντες· οἱ δὲ οὐ μόνον αὐτοῖς ὕβρει ἐπικακίζοντες ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ ἐπῴδαζον, ὡς καὶ ἡ ἰδοῦσα τὸν Λευκίου Ποστούμιον τὸ πρόσχημα κηλιδῶσαι τῷ φρίκῃ. Θορύβου δὲ ἐπὶ τούτῳ γενομένου, καὶ τῶν Ταραντίνων ἐπικαγχαζόντων, ὁ Ποστούμιος, Γελᾶτε, ἔφη, γελᾶτε, ἕως ἔξεστιν ὑμῖν· κλαυσεῖσθε δ' ἐπὶ μακρότατον, ὅταν τῷδε τοῦδε τοῦ αἵματι ὑμῶν λυμήνωμαι. Ἐκπεσόντος δὲ τοῦ φρίκου, οἱ Ῥωμαῖοι τὸ σφαχθὲν μαθόντες, ἤχθοντο, καὶ στρατεύ-

terorum Tyrrhenorum agros popu- LIBER VIII.
latus est. Sed Fabius, quod Samnites Campaniam infestare audiebat, propere ante patrem Roma profectus, cum aliquot eorum speculatores maturare abitum videret, omnes ibi hostes esse ratus, ac fugere: ante patris adventum manus conserere properans, ut suum esset decus, nullo ordine processit; & in confertos hostes delapsus, cum exercitus cæsus esset, nisi nox supervenisset. Multi etiam post prælium perierunt, neque medicum neque quicquam valetudini curandæ apeum habentes: quod impedimentis longe anteverterant, spe victoriæ statim adipiscendæ: ac nisi patrem ejus in propinquo esse rati Samnites metu recessissent, omnino postridie quoque eos occidissent. Quæ cum in urbem nuntiata essent, magna indignatione orta, & Consuli revocato die dicta, pater ejus senex, tum suis, tum majorum suorum rebus præclare gestis commemoratis, filium nihil illis indignum facturum pollicitus, acceptamque cladem ætati imputans, ira populi mitigata, cum eo profectus, Samnites victos castris exuit, agros vastavit: & prædam, quæ magna erat, partim in ærarium retulit, partim militibus distribuit. Ea de causa cum ipsi Fabio honos est habitus: tum filio permissum, ut etiam deinceps pro Consule imperaret, tum quoque patre legato usus, qui nihil senectuti suæ parcens, ipse administravit omnia: sed dissimulantes, ut a filio acta esse viderentur. Fabius Maximus pro filio deprecatore, Samnites vincit.

II. Post hæc cum Tribuni plebis legem de novis tabulis rogarent, cui creditores intercesserunt, ista seditio non conquievit prius, quam hostes urbem invaserunt. Belli ejus principium a Tarentinis ortum est, qui se Tyrrhenis, Gallis, Samnitibus, & pluribus aliis conjunxerunt. At Romani cæteros, per alios atque alios Consules devicerunt. Tarentini autem, quamvis belli actores, tamen aperte in aciem nondum descenderant. Cæterum L. Valerium classis præfectum, dum ibat quo missus erat, Tarenti appulsurum (eam enim urbem populi Romani amicam essa putabat) ex conscientia facinorum suorum contra se esse missum suspicati, iracunde impetu facto, nihil hostile metuentem, cum multis aliis demeruerunt: captos partim in carcerem conjecerunt, partim occiderunt. Quo Romani audito, etsi graviter eam injuriam ferebant, tamen per legatos cum eis expostularunt: quibus non modo nihil æqui responsum est, sed etiam contumelia facta. L. Posthumii legatorum principis veste sordibus inquinata. Eam ob rem tumultu orto, ac Tarentinis cachinnantibus, Posthumius: *Ridete*, inquit, *ridere dum vobis licet: nam longissimo tempore plorabitis, cum vestem hanc sanguine vestro eluetis*. Eam contumeliam iniquis animis Romani ferentes, bellum Tarentinum L. Æ- Seditio ob novas tabulas. Tarentinum bellum.

LIBER VIII. mylio Conſuli decreverunt . . Qui cum eo appuliſſet, idoneis verbis animos eorum tentavit, æquis conditionibus pacem amplexuros ratus. Sed diſſenſione inter cives orta, ſenioribus & divitibus pacem expetentibus, juvenibus & iis qui vel parum vel nihil habebant bellum flagitantibus, juniorum ſententia vicit. Sed ſuis diffiſi viribus, Pyrrhum Epirotam ad belli ſocietatem accerſendum duxerunt, legatis & muneribus ad eum miſſis. Quo Æmilius cognito, agrum populatur & vaſtat: eoſque in aciem egreſſos profligat, ut Romani deinceps impune prædas agerent, & quædam caſtella caperent. Cum autem captivos diligenter curaret Æmilius, & aliquot ex potentioribus dimiſiſſet; Tarentini & humanitatem ejus admirati, & in ſpem pacis impetrandæ erecti, Agidem Romanis amicum ducem cum ſummo imperio creaverunt. Qui cum vix magiſtratum iniiſſet, Cineas legatus a Pyrrho præmiſſus eam rem impedit. Nam Pyrrhus Epiri Rex, tum ingenii dexteritate, tum inſtitutionis accuratione, tum uſu rerum omnibus præſtans, maxima Græciæ parte vel beneficiis, vel terrore ſibi adjuncta, Tarentinorum ſocietatem peropportunam ſibi fore exiſtimans, cum longo jam tempore Siciliam, Carthaginem & Sardiniam ſubigere cuperet, & tamen Romanos armis laceſſere vereretur: legatis auxilia pollicitus eſt. Sed ne ob loca quæ diximus ſuſpectus eſſet, ſe ſtatim rediturum eſſe domum dixit: & in fœderibus excepit, ne diutius quam opus eſſet, ab eis in Italia detineretur. Hæc pactus, majorem legatorum partem, ut in colligendo milite operam navaturos, obſidum vice retinuit: paucos & Cineam cum exercitu præmiſit. Quorum adventu confirmati Tarentini, pacificatione repudiata, imperium Agidi abrogatum, uni ex legatis detulerunt. Non multo poſt, Milonem cum exercitu, ad arcem in adventum ſuum occupandam, & mœnia cuſtodienda, miſit Pyrrhus. Gratum id Tarentinis fuit, quod neque in præſidiis eſſe, neque quicquam laboris capere cogerentur. Itaque militi cibaria præbuerunt, Pyrrho pecuniam miſerunt. Æmilius, qui ad id tempus in caſtris ſe tenuerat, Pyrrhi militum adventu cognito, cum per hyemem oppugnare urbem non poſſet, in Apuliam abire ſtatuit. Sed cum Tarentini angustiis quibuſdam faucibus occupatis, per quas tranſire neceſſe habebat, iter ei fugientis, jaculis & fundis interclusiſſent; captivos eorum præmiſit. Illi vero veriti, ne ſuos pro Romanis conficerent, deſtiterunt. At Pyrrhus vere non expectato, cum magno lectiſſimoque exercitu abiens, & xx. elephantis (quæ animalia non prius in Italia conſpecta, ſtuporem & admirationem hominibus attulerunt) dum Jonium trajicit, tempeſtate orta, multis amiſſis, cæteris diſſipatis,

Pyrrhus

Edit. Pariſ. pag. 369.

Cineas Pyrrhi legatus.

Milo.

Pyrrhus Tarenti pro domino ſe gerit.

pag. 370.

ἐπὶ εἰς Ταραντίνους Λεύκιον Αἰμίλιον ἐ Τραπεζίτην ἐξέπεμψαν. Ος εἰς Τάραντα προχωρήσας, λόγους αὐτοῖς ἐπιτηδείους ἐποιεῖτο, νομίζων ἐπί τισι μετρίοις εἰρήνην αἱρήσεσθαι. Οἱ δὲ ταῖς γνώμαις ἀλλήλοις διαστασιάζοντες, ἐ τῷ μὲν πρεσβυτέρων ἐ δυνατῶν τὴν εἰρήνην ἀποδόσθαι, τῷ δ' ἐκ ἡλικίας ἐ ἐλπίδος ἔτι μᾶλλον ἐχόντων πόλεμον αἱρεμένων ἐκράτησαν οἱ νεώτεροι. Φοβούμενοι ἤ ὅμως, ἐ Πύρρον τὸν Ἠπειρώτην εἰς συμμαχίαν ἐβουλεύσαντο προσκαλέσασθαι, ἐ πρέσβεις αὐτοῦ ἐ δῶρα πεπόμφασιν. Αἰμίλιος δὲ παῦσαι μαθὼν, τὴν χώραν αὐτῶν ἐλεηλάτει ἐ ἐφθειρεν. Οἱ δ' ἐπεξῆλθον μὲν, ἀλλ' ἐκράτησαν, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους τήν τε χώραν αὐτῶν ἀδεῶς πορθῆσαι, καί τινα χωρία λαβεῖν φρούρια. Ποιλῷ ἤ τὴν τε ἀλόητον ἐ Αἰμιλίου πεπαικότος ἐπιμέλειαν, καί τινας τῷ δυνατωτέρων ἐλεθερώσαντες, οἱ Ταραντῖνοι τήν τε φιλανθρωπίαν αὐτοῦ θαυμάσαντες, ἐ εἰς ἐλπίδας προαχθέντες εἰρήνης, ἔπεμψαν τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψειν ἔφασαν, εἵλοντο στρατηγὸν Αὐτοκράτορα. Ἄρτι δ' ὧδε κεχειροτόνητο, ἐ Κινέας ὑπὸ τοῦ Πύρρου προπεμφθεὶς, ἐμποδὼν τοῖς πραττομένοις ἐγένετο. Ο γὰρ Πύρρος τῆς καλουμένης βασιλείας Ἠπείρου, φύσεώς τε δεξιότητι, ἐ παιδείας ἰσχύϊ, ἐ ἐμπειρίᾳ πάντων προέφερε· καθ' Ἕλληνας τὸ πλεῖστον τὸ μὲν δυνάμεως, τὸ ἤ φόβου προστατικοῦ ἦν. Οὗτος τοίνυν τοῖς μὲν Ταραντίνων πρέσβεσιν ἐντυχὼν, ἔρμαιον ἐν συμμαχίαν ἡγήσατο, ἐς πλείστους τῆς Σικελίας ἐ τὴν Καρχηδόνα ἐ τὴν Σαρδῶ ἐφιέμενος· οἰκεῖον δ' ὅμως αὐτὸς ἐχθρὰς πρὸς Ῥωμαίους προκαπορξάσθαι, ἐ βοηθήσειν μὲν αὐτοῖς ἐπηγγείλατο. Ἵνα ἤ μὴ ὑποπτευθεὶς δι' ἄπορ εἴρηται, οἰκαδὲ αὐτίκα ἀναχωρήσασθαι ἔφη, ἐ ἐς τὰς συνθήκας προσθῆναι ἐποίησε, τὸ μὲ περαιτέρω τῆς χρείας ἐν τῇ Ἰταλίᾳ παρ' αὐτῶν κατοχὴν θῆναι. Συνθεμένου ἤ ταῦτα, τοὺς μὲν πλείους τῷ πρεσβεύσαντι ὡς τὰ στρατεύματα αὐτῷ συμπαρασκευάζοντας, ἐν ὁμηρείᾳ κατέχειν, ὀλίγους δ' ἐξ αὐτῶν ἐπὶ τὸν Κινέαν προέπεμψε σὺν στρατῷ. Ἐλθόντων δ' αὐτῶν, οἱ Ταραντῖνοι θαρσήσαντες, τῷ τε καταλλαγῶν τῷ πρὸς Ῥωμαίους ἀπέχοντο, ἐπὶ τε Ἄγιν παύσαντες τῆς στρατηγίας, ἵνα τῷ πρέσβεων ἐχειροτόνησαν στρατηγῶ. Μετ' ὀλίγον δὲ Μίλων ὑπὸ τοῦ Πύρρου σὺν δυνάμει πεμφθεὶς, τὴν τε ἀκρόπολιν αὐτῶν ἐς τὴν ἐκείνου ὑποδοχὴν κατελάβετο, ἐ τὴν τῶν τειχῶν φρουρὰν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο· ἐ οἱ Ταραντῖνοι ἐπὶ τούτοις ἔχαιρον, ὡς μήτε φρουρεῖν, μήτ' ἄλλό τι ἐπίπονον ὑπομένειν ἀναγκαζόμενοι. Καὶ αὐτοῖς δοφὰς ἐχορήγουν, ἐ τῷ Πύρρῳ χρήματα ἔπεμπον. Ο δὲ Αἰμίλιος τὸν μὲν χῆ χώραν ἔμενε. Ἐπεὶ ἤ τὸν τε Πυρρείους ἔκπλους ἔγνω, ἐ δέᾳ τὸ χειμῶνα προσκαρτερεῖν ἔχ οἷός τε ἦν, ἐς Ἀπουλίαν ὥρμησε. Οἱ δὲ Ταραντῖνοι ἐν τινι στενοπόρῳ χωρίῳ, διὰ ἃ διελθεῖν ἀνάγκη εἶχε, λοχήσαντες, ἄπορον αὐτῷ τὴν πορείαν ἐποίουν τοξεύμασιν, ἀκοντίσμασί τε ἐ σφενδονήμασιν. Ο δὲ τοὺς αἰχμαλώτους σφῶν, ὡς ἐπῆγεν, προῆγε. Φοβηθέντες δ' οἱ Ταραντῖνοι, μὴ τὴν σφετέραν αὐτοῖ τῷ Ῥωμαίων ἀπολέσωσιν, ἐπαύσαντο· ὁ δὲ Πύρρος ὑδὸν τὸ ἦρ ἀναμένειν ἀπῆει, στρατεύμα τε πολὺ ἐ ἱππέων ἐπαγόμενος, ἐ ἐλέφαντας εἴκοσι, ζῶα μήπω πρότερον τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὀφθέντα, ὅθεν ἐξεπλήττοντο ἐ ἐθαύμαζον· χειμῶνι δὲ περιπεσὼν τὸ Ἰόνιον περαιούμενος, πολλὰς ἀπώλεσε τοῦ στρατεύματος, οἱ δὲ λοιποὶ τῇ κλύδωνι ἐκπεδάσθησαν.

Μόλις δ' οὖν πεζὸς ἦλθε εἰς Τάραντα, καὶ αὐτίκα μὲν ἐκμάζοντας τοὺς ἑαυτοῦ στρατιώτας συνέταξεν, ὅπως μὴ καθ' ἑαυτοὺς διαλεχθησόμενοι νεωτερίσωσι· καὶ τὸ θέατρον ἴσως διὰ τοῦτο ἢ διὰ τὸν πόλεμον, ὅπως μὴ ἐς αὐτὸ συνερχόμενοι, νεοχμώσωσί τι. Ἀπεῖρκτο δ' αὐτοῖς καὶ πρὸς συμποσίας καὶ κώμους ἐξορίζεσθαι. Καὶ τοὺς νεωτέρους ἐν τοῖς ὅπλοις ἀσκεῖσθαι ἐκέλευε, καὶ διημερεύειν καὶ τὴν ἀγοράν. Ὡς δέ τινες ἀχθόμενοι τούτοις ὑπεχώρησαν, φρουρὰς ἐκ τῶν οἰκείων καθίστασε, ὥστε μηδένα ἐξιέναι τῆς πόλεως. Οἱ δὲ τοῦτο τε καὶ τὴν χορηγίαν τῶν ξένων βαρυνόμενοι, καὶ τοὺς φρουροὺς αὐτῶν εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν ἀναγκαζόμενοι δέχεσθαι, μετηγίσαντο, διαπορεῖν καὶ οὐκ ἐμμένειν τῷ Πύρρου πειρώμενοι. Ὁ δὲ δείσας μὴ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀποκλίνωσι φοβηθείς, τῶν τε πολιτικῶν δυναμένων φράττειν, καὶ προστατῶν τῷ ὁμίλῳ, τοὺς μὲν εἰς τὴν Ἤπειρον πρὸς τὸν υἱὸν ἔτι τινὰ προφάσεις ἔπεμπε, τοὺς δὲ καὶ φανερῶς διώκιζε. Λεύκαρχον δέ τινα ἐν τοῖς ἀρίστοις τῶν Ταραντίνων ἐξεπλέοντα, καὶ εἰρηνεῖν πιθανόντατον, προσεταιρίσατο, ἵν' ὑποπτος τῷ δήμῳ, ὡς τὰ τοῦ Πύρρου φρονῶν, γένηται· ὡς δ' ἔτι πιστῶν ἐκείνῳ τὸ πλῆθος ἐώρα, ἔπεμπεν αὐτὸν εἰς τὴν Ἤπειρον. Καὶ ὃς ἀπεστερεῖτο μὲν θαρρῶν, ἐξέπλει μὲν, ἐς δὲ τὴν Ῥώμην ἀφίκετο· καὶ ταῦτα μὲν ὁ Πύρρος τοῖς Ταραντίνοις ἐποίει.

γ'. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ καθίσαντες, μαθόντες τὸν Πύρρον ἐνδόντα εἰς Τάραντα, τῷ τε ἐκπολεμοῦσθαι τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ αὐτοῖς, καὶ τῷ θρυλεῖσθαι ἐκεῖνον δυπόλεμόν τε τυγχάνειν, καὶ δύναμιν ἔχειν ἀναπεφύτευτο, στρατιώτας τε ὅσους ἐπελέγοντο, καὶ χρήματα ἤθροιζον, φρουρούς τε τοῖς τῶν συμμαχίδων πόλεις διέπεμπον, ἵνα μὴ καὶ ἐκεῖναι ἀποστῶσι. Καί τινας φρονοῦντας νεωτερισμοὺς, τοὺς φρουροὺς αὐτῶν ἐκόλασαν, καί τινες τῶν Πραινεστίνων ἐς τὴν Ῥώμην ἀφιγμένοι, πρὸς δεῖλαν ὀψίαν εἰς τὰ θησαυρὰ ἐπὶ φυλακῇ ἐνεβλήθησαν. Καὶ τις αὐτοῖς ἐκ παλαιοῦ χρησμὸς ἐκπεπλήρωτο· Ἐχρήσθη γὰρ αὐτοῖς ποτὲ, ὅτι τὸν τῶν Ῥωμαίων καθέξουσι θησαυρόν. Καὶ ὁ μὲν χρησμὸς ἐς τοῦτο ἐτέλει, ἐκεῖνοι δὲ ἐξεπολέμωσαν. Οὐαλέριον δὲ Λαυϊνίου ἐπὶ τὸν Πύρρον καὶ τοὺς Ταραντίνους, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς σὺν αὐτοῖς ἀπεστάλκασι, καί τι καὶ ἐν τῷ ἄστει τῷ στρατεύματος κατέχον. Ὁ γοῦν Λαυϊνιος δίδυς ἐξεστράτευσε, ἵνα πορρωτάτω τὸν πόλεμον ἀπὸ εἰκείας ποιήσηται· καὶ ὁ Πύρρος ἐκπεπλέχθαι ἤλπισε, εἰ αὐτοῖς ἐθέλοντα ἐπίοιεν, ὡς ἐκεῖνος πολιορκεῖν, προσδόκησε. Καὶ ἔτυχόν τι χωρίον τῆς Δευκανῶν ἦλθε ἰσχυρὸν καὶ ἐπίκαιρον, καὶ δύναμιν τινὰ ἐν τῇ Δευκανίᾳ κατέλιπε, ἵνα ἔχοιεν αὐτὸ τὰ παρόξαινοῖς ἑαυτοῖς. Καὶ ὁ Πύρρος μαθὼν πλησίαζοντα τὸν Λαυϊνιον, ὡρμήσατο. Καὶ στρατοπεδευσάμενος, τοῖσιν ἤθελε τὸν καιρὸν, ἀναμένων τοὺς συμμαχήσοντας. Καὶ τῷ Λαυϊνίῳ ἐπέστειλε ὑπερηφάνως, ὡς κατεπλέξων αὐτὸν, εἰ χι δὲ ἡ γραφὴ ἔλεγε· Βασιλεὺς Πύρρος Λαυϊνίῳ χαίρειν. Πεπυσόμεθά σε στράτευμα ἐπὶ Ταραντίνους ἄγειν. Τὸ μὲν οὖν λοιπὸν μὴ ἐπίστευε, αὐτὸς δὲ μετ' ὀλίγων ἥκε πρὸς ἐμέ. Δικάσω γὰρ ὑμῖν ἐγὼ, εἴ τι ἀμφίλογος ἐγκαλεῖτε, καὶ ἄκοντας τὰ δίκαια ποιεῖν ἀναγκάσω. Λαυϊνιος δὲ τὰ δὲ τῷ Πύρρῳ ἀντέγραψε· Πάνυ μοι δοκεῖς, ὦ Πύρρε, πτυφῶσθαι, δικάσειν ἡμῖν ἐκ τοῦ καθῆσθαι ἐν Ταραντίνοις, πρὶν δίκην ἡμῖν ὑπο-

A pedestri itinere Tarentum ægre pervenit: ac pubem statim suis militibus inserui, ne seorsim instructi, belli tempore novis rebus studerent. eademque forsitan de causa theatrum clausit: & conviviorum comessationumque cœtibus interdictis, adolescentes aut in armis exerceri, aut per totos dies in foro agere jussit. Quarum rerum molestia quibusdam se subducentibus, suos portis præfecit, qui neminem exire paterentur. His igitur rebus & commeatus suppeditatione, & satellitum in ædes receptione oneratos, sera pœnitentia Tarentinos invasit, quod non socium, sed dominum accivissent. Pyrrhus vero ne ad Romanos his B de causis inclinarent veritus, Reipublicæ gerendæ, tractandoque populo idoneos, partim per causas aliquas in Epirum ad filium misit, partim clam sustulit. Aristarchum vero summum apud illos virum, & eloquentia præstantem, sibi conciliavit, ut ob suam familiaritatem populo suspectus esset. Sed cum ei nihilominus fidem esse cerneret, in Epirum ire jussit: qui cum refragari non auderet, se illo navigaturum simulans, Romam est profectus.

III. Quæ cum Tarenti agerentur, Romani Pyrrhi adventu minime læti, tum quod Italiam infestam haberent, tum quod illum C bellicosum & invictis munitum esse copiis fama ferebat, delectibus habitis, coactaque pecunia, sociis civitatibus præsidia imposuerunt, ne illæ quoque deficerent: & quas novis rebus studere velle præsenserant, earum principes mulctarunt. Prænestinos autem quosdam vesperi in urbem adductos, ærario custodiæ causa incluserunt: ut vetus oraculum quoddam impleretur, quo prædictum fuerat, illos Romanum ærarium occupaturos: cujus hic eventus fuit, ut ibi necarentur. Contra Pyrrhum, Tarentinos, eorumque socios Valerium Levinum miserunt, parte exercitus in urbe præsidii causa retenta. D Is statim Roma profectus est, ut bellum quam longissime e patria gereret, & terrorem Pyrrho incuteret: qui ab illis ultro lacessereturr, quorum se mœnia oppugnaturum opinabatur. Captoque munito & opportuno castello, præsidium in Lucanis reliquit, ne ad hostes se conferrent, Pyrrhus Levini adventu cognito, eductis copiis tempus terere, dum auxilia convenissent, cupiens, superbas & minaces Levino litteras scripsit, in hanc sententiam: *Rex Pyrrhus Levino salutem. Audio te exercitum contra Tarentinos adducere. caterum eo dimisso, ipse cum paucis ad me veni. Nam E si que inter vos controversia est, ego jus vobis dicam: & invitos ea quæ æqua sunt, præstare cogam.* Et Levinus hoc modo respondit: *Omnino mihi, Pyrrhe, insanire videris, qui te inter nos & Tarentinos judicem constituas, priusquam nobis pœnas dederis ingressus in Italiam tui. Itaque cum toto exercitu veniam, & de te & Ta-*

Valerius Levinus Consul contra Pyrrhum missus.

Edit. Paris. pag. 371.

LIBER VIII.

rentini, pœnas ſumam. Quid enim verbis & augis mihi opus eſt, cum Marte judice, auctore noſtri generis, cauſſam diſceptare liceat? Hoc reſponſo dato, properat: & flumine interjecto caſtris poſitis, ſpeculatores aliquot comprehendit; quos per caſtra circumductos, ſeque alium longe majorem habere exercitum gloriatus, dimiſit. Quo facto perculſus Pyrrhus, pugnam detrectavit, tum quod fœderati ejus nondum conveniſſent, tum quod Romanos in hoſtili agro commeatus penuria laboraturos ſperabat. Eadem Levinus quoque reputans, confligere quamprimum ſtatuit; & quia milites & Pyrrhi famam, & elephantes timebant, convocato exercitu, & longa oratione ad confirmandos militum animos habita, ita ſe parat, ut cum Pyrrho vel invito pugnaturus. Qui quamvis a pugna abhorreret, tamen ne Romanos formidare videretur, & ipſe milites ſuos ad pugnam cohortatus, Levinum flumen juxta caſtra tranſire conantem, prohibuit. Is igitur cum peditatu ibi ſe continens, equitibus per ſpeciem prædæ petendæ ablegatis, mandat, ut longe provecti, trajiciant. qui cum ex improviſo terga hoſtium invaſiſſent, & ordines turbaſſent, Levinus amne ſuperato, prælium & ipſe init. Sed Pyrrhus dum ſuis fugientibus ſuppetias venit, equo ex vulnere amiſſo periiſſe putabatur: unde Epirotis animi immiſſi ſunt, Romanis creverunt, mutata prælii facie. Quo Rex intellecto, veſtem inſignem dat Megacli induendam, eumque paſſim circumvehi jubet, ut ſe vivere arbitrati hoſtes terrerentur, ſui confirmarentur, ipſe privati habito cum toto exercitu, elephantis exceptis, in Romanos invehitur, & ubique laborantibus ſuccurrens, ſuos multum juvat. Pugna igitur initio magna diei parte anceps fuit, donec quidam Megacle occiſo, ſe Pyrrhum occidiſſe ratus, effecit ut hoſtes idem crederent. Tum vero & Romanis aucti ſunt animi, & hoſtes ceſſerunt. Pyrrhus autem abjecto pileo, nudo capite circumiens, pugnæ fortunam mutavit. Et cum Levinus equites, quos extra aciem in inſidiis habebat, a tergo in hoſtes incurrere juſſiſſet, ſignum elephantis ſuſtulit. Ibi ex inuſitato belluarum conſpectu, & horrendo barritu, armorumque ſonitu, quem qui in turribus ferebantur, edebant: tum ipſi Romani perterriti ſunt, tum equi perturbati, ſeſſores partim excutientes, partim vehentes fugerunt. Itaque abjectis animis in fugam verſi, partim a viris qui in elephantorum turribus erant, occidebantur; partim ab ipſis belluarum manibus & dentibus multi conficiebantur, neque pauciores pedibus illarum proterebantur. Multos etiam equites inſecuti ſuſtulerunt: neque ullus evaſiſſet, niſi elephantus vulneratus retroceſſiſſet, & barritu ſuo cæteros turbaſſet. Nam cum ea de

Edit. Pariſ. pag. 372.

Pyrrhus Levinum elephantorum pontiſſimum opera ſuperat.

A χων, ὅτι ἡ ἀρχὴ εἰς Ἰταλίαν ἐστραπώθης. Ἥξω τοι ὧν μὴ παυσόμενος τοῦ ϛρατοῦ, ἕως αὐτὸν προκαλεσάμενος τιμωρίαν παρὰ Ταραντίνων, ἢ παρὰ σοῦ λήψομαι. Τί γὰρ δεῖ μοι λόγου καὶ φλυαρίας, ἐξὸν παρὰ τῷ Ἄρει τῷ προπάτορι ὑμῶν κριθῆναι; Τοιαῦτα ἀπειλήσας, ἀπῆγεν, ἡ πολέματο, ἀφ' οὗ μέσου τὸ ῥεῦμα ὁ ἵππος ποταμοῦ ποτε σάμβος. Κατασκόπους τινὰς συλλαβών, δείξας τῷ δυνάμει αὐτῶν, ἡ ὑπερπολλαπλασίαν ἄλλην ἔχειν, ἀπέπεμψεν. Ἐπὶ τούτοις ὁ Πύρρος παρεκελεύετο, μὴ μάχεσθαι πρὶν ἂν αὐτὸς σὺν πάσαις συνέλθοι αὐτῷ, ἐπιλείψειν τε τοῖς Ῥωμαίοις τὰ ἐπιτήδεια ἐλπίζων ἐν πολέμῳ χρόνῳ. Ταῦτα δὲ ἡ ὁ Λαουίνιος λογιζόμενος, ἐπαύσατο συμβάλλων. Τῶν δὲ στρατιωτῶν ὁρῶν ἐν τῷ Πύρρου φόβῳ καὶ ἐν τοῖς ἐλέφασιν ἐκπεπληγμένων, συγκαλέσας αὐτούς, πολλὰ πρὸς θάρσος παρεκελεύσατο ἐνθυμηθέντας, ἡ παρασκευάζεσθαι ἤδη τῷ Πύρρῳ συμβάλλειν. Ὁ δὲ γνόφος μὲν ἐκώλυε μάχεσθαι· ἵνα δὲ μὴ δέξῃ τοὺς Ῥωμαίους φοβεῖσθαι, ἐν αὐτοῖς τοῖς οἰκείοις ἐγκλιχθείς, ἐπέτρεψεν εἰς τὸ πόλεμον. Λαουίνιος δὲ τὸν ποταμὸν περώμενος καὶ τὸ στρατόπεδον ἐμβαλεῖν, ἐκωλύθη· ἐπαναγαγὼν οὖν αὐτὸς μὲν καὶ χώραν μὴ πολλὴν ἔμενε, τοὺς δ' ἱππεῖς ὡς ἐπὶ λείαν τινὰ ἔπεμψε, ἐντειλάμενος, πόρρω προβαδίσαντας περαιοῦσθαι. Καὶ ἅπας ἐκεῖνός τε καὶ τοῦτο τοῖς πολεμίοις ἀπροσδόκητος. Καὶ ὁ Λαουίνιος παραχθέντων αὐτῶν τοῦ τε ποταμοῦ διάβα, ἡ τῆς μάχης συνεπελάβετο. Φόβησιν οὖν τοῖς ἑαυτοῦ, ὁ Πύρρος ἐπικυρήσας, τρωθέντα τὸν ἵππον ἀπέβαλε, καὶ ἔδοξε αὐτοῖς τεθνηκέναι. Κἀκ τούτου τῷ μὲν ἀθυμήσαντες, τῷ δ' καταφρονήσαντες, τὸ ἔργον ἐλύοντο. Σωσὶς δὲ τοῦτο τοῦ μὲν στολὴν ἐκπρεπεστέραν τῷ ἄλλων ὅσαν ἐδώκει Μεγακλεῖ, κελεύσας ἐνδῦναι αὐτὸν, ἡ παραχόσε περιελαύνειν, ὅπως σώζεσθαι αὐτὸν νομίσαντες, οἱ μὲν ἑαυτοῖς πρὸς θάρσος ἀρίκωνται· αὐτὸς δὲ σκιλάμβος ἀδιαπτώτως, συνέμιξε αὐτοῖς παντὶ τῷ στρατῷ, πλὴν ὀλίγων, ἡ τοῖς ἀεὶ παραμένουσι ἀπαμύνων, πλείστους τῶν φιλίων ἀφέλετο. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα ἐπὶ πολὺ τῆς ἡμέρας ἰσορρόπως ἐμάχοντο· ὡς δ' ὁ Μεγαλίας τὸν λοιπὸν, φησὶ τὸν Πύρρον ἀπεκτονέναι, ἡ τοῖς ἄλλοις δόξαντα τοῦτο παρέχειν, αἴ, τε Ῥωμαίοι ἐπερρώσθησαν, ἡ οἱ ἑαυτοῖς ἐπεποίθεσαν. Γνοὺς δὲ ὁ Πύρρος τὸ γινόμενον, ἐκ πίλου ἀπερρίνῃ, καὶ γυμνῇ τῇ κεφαλῇ περιὼν, ἡ εἰς τοὐναντίον περιέστησε τὴν μάχην. Ἰδὼν δὲ τοῦτο ὁ Λαουίνιος, ἡ ἵππους ἔχων ἐπιῤῥώστους τε τῆς μάχης ἐπὶ, ἡ τοῦτο προσποιεῖν αὐτὸς τοῖς πολεμίοις ἐπέλθοι. Πρὸς τοῦτο δὲ ἀντιστρατηγῶν ὁ Πύρρος, τὸ σημεῖον τοῖς ἐλέφασιν ἦρε, ἔνθα ἔκ τε τῆς τοῦ θηρίου θέας ἀλλόκοτος ὄψις, ἡ ὁ βοῦς φρικώδης, καὶ ἐκ τοῦ τοῦ ὅπλων πατάγου, οὓς οἱ ἐπιβεβηκότες ἐποίουν ἐν τοῖς πύργοις φερόμενοι, αὐτοί τε οἱ Ῥωμαῖοι ἐξεπλάγησαν, ἡ οἱ σφῶν ἵπποι ἐκπαραχθέντες οἱ μὲν ἀποσειόμενοι τοὺς ἀναβάτας, οἱ δὲ ἡνιόχων ἔφυγον. Ἀθυμήσαντες οὖν ἐκ τούτου τὸ Ῥωμαϊκὸν ἔκπαγλον ϛράτευμα, ἡ φεύγοντες ἀνῃρέθησαν οἱ μὲν παρὰ τοῦ ἐν τοῖς πύργοις ἀνδρὸς τοῖς ἐπὶ τοῦ ἐλέφαντος, οἱ δὲ ἡ παρ' αὐτῶν τοῦ θηρίου ἐμβοσκήσει ἐν τοῖς κέρασιν ἢ ὀδοῦσι φθειρόμενοι πολλοὶ· ἡ τοῖς ποσὶ δι' ὧν μάλιστα καταλόων συμπατούμενοι. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ ἐπιφερόμενοι πολλοὺς ἔφθειρον, ὥστ' ἂν εἰς ὑπολειφθῆναι, εἰ μὴ ἐλέφας τρωθεὶς αὐτός τι ἐσφάδαζεν ἐκ τοῦ τραύματος, ἡ οἱ ἄλλοι πρὸς τὴν ἐκείνου βοὴν ἐπαράσσοντο.

ράσατο. Διὰ πάντων δὲ ὁ Πύῤῥος ἐπίπτε τῇ δίωξει. Καὶ οὕτως οἱ Ῥωμαῖοι διαβιβηκότες τὸν ποταμὸν, εἰς Ἀπουλίδα πόλιν τινὰ ἀφίκοντο. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Πύῤῥου στρατιωτῶν καὶ τῶν ἡγεμόνων πεπτώκασιν. ὥστε συγχαιρόντων αὐτῷ τῆς νίκης τινῶν. Εἰ καὶ αὖθις ποτὲ ὁμοίως, ἔφη, κρατήσομεν, ἀπολούμεθα. Τοὺς μὲν τοι Ῥωμαίους καὶ νικηθέντας ἐθαύμασεν, εἰπὼν, ὅτι, Τῷ οἰκεμόνι ἂν πᾶσαν ἐχειρωσάμην, εἰ Ῥωμαίων ἐβασίλευον. Ὁ μὲν δὴ Πύῤῥος ἐπὶ τῇ νίκῃ μέγα ἔφρονεν ἔσομα, καὶ πολλοὶ αὐτῷ προσεχώρησαν. Οἵ, τε σύμμαχοι ἀφίκοντο πρὸς αὐτόν· οἷς ὀλίγα ἐπετίμησας διὰ τὸν μέλλησιν, τὴν σκύλων μετέδωκεν.

δ'. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔλεγσαν ἐπὶ τῇ ἥττῃ, τῇ δὲ γε Λαουίνῳ στρατόμα ἐπεμψαν, ἐκ τοῦ Τιβέριον ἐκ τῆς Τυρσηνῶν μετεπέμψαντο, καὶ τὴν πόλιν ἐξ φυλακῆς ἐποίησαντο, πυνθανόμενοι ἐπ' αὐτὴν τὸν Πύῤῥον ἐπείγεσθαι. Ὁ μὲν τοι Λαουίνιος τοὺς οἰκείους τε τραυματίας ἐξακεσάμενος, καὶ τοὺς σκεδασθέντας συναγαγὼν, ἤδη καὶ τὴν ἐκ Ῥώμης πεμφθέντων ἀφικομένων, τὸν Πύῤῥον παρεπόμενος ἐλύπει· καὶ τῷ Καπύῃ μαθὼν ἐλεῖν γλιχόμενον, προκαπέλαβε, καὶ ἐφύλαξεν. Ἀμαρτὼν δ' ἐκείνης ὁ Πύῤῥος, ἐπὶ τὴν Νεάπολιν ὥρμησεν. Ὡς εἶδε δ' ἐν αὐτῇ δράσαι ἴσχυε, ἀπέδραν τῷ Ῥώμῃ καταλαβεῖν, καὶ δὴ τῆς Τυρσηνίδος παρῆν, ἃς καὶ αὐτὰς προσλάβοι, ἐπεὶ ἔμαθεν αὐτὰς τε τοῖς Ῥωμαίοις ὁμολογίας πεποιημένας, καὶ τὸν Τιβέριον αὐτῷ ἀντιπρασιόντα, τόν τε Λαουίνιον ἐρημόῳσον, ἐφοβήθη μὲν ὑπ' αὐτῶν παρελθεῖν ἐς χωρίους ἀγνώστους ἀπολειφθῆ, καὶ πιραιτέρω οὐ προεχώρησεν. Ὡς δὲ ἀναχωροῦντι, καὶ γεγομένῳ περὶ Καμπανίαν ὁ Λαουίνιος ἐπεφάνη, καὶ τὸ στράτομα αὐτῷ πολλῷ πλεῖον τοῦ πρόσθεν ἦν, Τάδρας, ἔφη, δίκην τὰ στρατόπεδα τῷ Ῥωμαίων κοπτόμενα ἀναῤῥώσθαι. Καὶ ἀντιπαρετάξατο μὲν, οὐκ ἐμαχέσατο δὲ, ὅτι ἐκέλευσεν ὡς καπανλήξων πρὸ τῆς συμπλοκῆς τοὺς Ῥωμαίους, τοὺς ἑαυτῶν στρατιώτας τοὺς ἀσπίδας τοῖς δόραισι πλήξαντας ἐκβοῆσαι, καὶ τὰς σαλπιγκτὰς καὶ τοὺς ἐλέφαντας συναχῆσαι. Ἐπεὶ δὲ κἀκεῖνοι πολὺ μεῖζον ἀντιβόησαν, ὡς ἐκπλαγῆναι τοὺς τοῦ Πύῤῥου, οὐκ ἐτ' ἐθέλησε συμμίξαι, ἀλλ' ὡς δυσιερῶν ἐπαύσατο, καὶ ἀφίκετο ἐς Τάραντα, ἔνθα ἀφίσβεις τῶν Ῥωμαίων ὑπὲρ τῶν αἰχμαλώτων ἀφίκοντο ἄλλοι τε, καὶ ὁ Φαβρίκιος· οὓς φιλοτίμως ἐξένισε, καὶ ἐδεξιώσατο, ἐλπίσας αὐτὸς αἰτήσασθαι, καὶ ὁμολογίαν ὡς ἥττημένος ποιήσασθαι. Τὸν δὲ Φαβρίκιον τοὺς ἁλισκόντας ἐν τῇ μάχῃ κομίσασθαι αἰτοῦντος ἐπὶ λύτροις τοῖς ἀμφὶς συναρέσαι, διηπορήθη ὅτι μὴ καὶ περὶ εἰρήνης ἀφίσβεις εἶεν. Καὶ ἰδίᾳ μετὰ τῶν φίλων ἐβουλεύετο, ὡς εἰώθει, περὶ τῆς τῶν αἰχμαλώτων ἀποδόσεως, καὶ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ ὅπως τάχιστα μεταχειρίζεται. Ὁ μὲν οὖν Μίλων, μήτε τοὺς αἰχμαλώτους ἀποδόσθαι, μήτε πείσασθαι συμβούλευεν, ἀλλ' ἤδη τοῖς Ῥωμαίων ἥττημένοις, καὶ τὰ λοιπὰ πολέμῳ προσκαταργάσασθαι. Ὁ δὲ Κινέας τοὐναντίον ἅπας αὐτῷ συνεβούλευε· τούς τε γὰρ αἰχμαλώτους προῖκα ἀποδοῦναι συνέφερε, καὶ ἀφίσβεις εἰς Ῥώμην χρήματα πέμψαι τῆς εἰρήνης ἕνεκα καὶ σπονδῶν. Οὐ τῇ γνώμῃ, καὶ οἱ λοιποὶ συνετίθεντο, ὅτῳ δὲ φρονῶν καὶ ὁ Πύῤῥος ἐτύγχανε. Καλέσας οὖν τοὺς ἀφίσβεις, Οὔτε φοβοῦμαι, ὦ Ῥωμαῖοι, ἔφη, ἐκὼν ὑμῖν ἐπολέμησα, οὔτε νῦν πολεμήσαιμι· φίλος γὰρ ὑμῖν γε

A causa Pyrrhus a perſequendo deſtitiſſet, Romani flumine ſuperato in urbem quamdam Apuliæ pervenerunt. Multi etiam ex Pyrrhi militibus & ducibus ceciderunt. Quare cum ei quidam victoriam gratularentur: *Si denuo*, inquit, *ita vicerimus, actum de nobis erit*. Et Romanos quamvis victos admiratus: *Si Romanis*, ait, *imperarem, universum orbem ſubjugarem*. Ex ea victoria magnum nomen adeptus eſt, ac multi ſe ad eum contulerunt. Socios, cum veniſſent, ob moram nonnihil caſtigatis, partem manubiarum dedit.

Pyrrhus conſilium Romæ oppugnandæ mutat.

B IV. Qui Romæ erant, ob acceptam cladem mœſti Levino ſupplementum miſerunt: & Tiberio ex Hetruria revocato, urbem præſidiis firmarunt: nam Pyrrhum ad eam tendere audierant. Levinus vero ſaucios curatis, & diſperſis recollectis, acceptiſque miſſis ex urbe militibus, Pyrrhum aſſectando vexavit: & Capuam, cujus illum capiendæ eſſe cupidum audierat, occupatam defendit. Eo conſilio fruſtratus Pyrrhus, Neapolim contendit: qua cum potiri non poſſet, ad Romam occupandam properans, & per Hetruriam tranſiens, ut eam quoque gentem ſibi adjungeret, ubi eos cum Romanis fœdus percuſſiſſe didicit, & Tiberium ſibi obviam ire, Levinum a tergo ſequi, ne ab eis in regione ignota circumveniretur timens, ulterius non eſt progreſſus. Ut vero recedenti & Campaniæ fines ingreſſo, Levinus cum exercitu longe majore quam prius habuerat, ſe oſtendit: *Hydræ inſtar*, inquit, *Romanorum legiones cædendo renaſcuntur*. Et aciem inſtruxit ille quidem, ſed non commiſit prælium. Nam cum ſuos milites clypeos haſtis pulſantes, clamorem tollere, & claſſica canere, & elephantos barrire juſſiſſet, ut Romanos ante congreſſum perterrefaceret: illi autem longe feroclus reclamaſſent, ut ipſius milites conſternarentur: pugnam inire, ſacra inauſpicata cauſatus, noluit: ſed captivos Tarentum reduxit, ibique Romanorum legatos pro captivis redimendis miſſos, Fabricium & cæteros, honorifice benigneque excepit, ſperans eos pacem petituros, & ut victos leges acceperos. Cæterum Fabricio pro captis in bello id pretium offerente, quod utrinque conveniſſet: quia pacis nullam mentionem fecerat, animi dubius, ſeorſim, ut ſolebat, cum amicis, de reddendis captivis, deque bello adminiſtrando deliberavit. Milone autem ſuadente, ut neque captivos redderet, neque pacem faceret, ſed Romanis jam victis, etiam reliquias belli perſequeretur, Cyneas plane contrarium cenſuit: Nam & captivos gratis eſſe reddendos, & legatos atque pecuniam Romam mittendos, pacis & fœderis impetrandi cauſa: cujus ſententiæ & cæteri & ipſe Pyrrhus aſſenſi, legatis accerſitis: *Neque prius*, inquit, *Romani, mea ſponte vobis bellum intuli, neque nunc inferam. Amicus enim veſter eſſe cupio. Itaque captivos gratis*

Edit. Pariſ. pag. 373.

LIBER VIII.

vobis reddo, & ut pacem mecum faciatis peto. Hæc cum legatis omnibus dixisset, & pecuniam partim dedisset, partim promisisset, cum Fabricio seorsim hoc modo egit: *Cum omnium Romanorum amicitiam expeto, tum vero tuam, quem virum bonum esse video, & ut pacem mihi conficias peto.* Hæc cum diceret, munera quoque multa ei obtulit. At ille: *Pacis*, inquit, *studium in te, Pyrrhe, laudo, & pacem, modo ea nobis prosit, tibi conficiam: neque enim postulabis, cum me bonum virum esse dicas, ut aliquid agam contra patriam. Sed nihil munerum illorum quæ mihi offers, accipiam. Numquid enim me vere bonum virum esse censes, an non? Nam si malus sum, cur munera mihi largiris? Sin bonus, cur ea me accipere jubes? Scito autem me abundare opibus, sorte mea contentum, neque plura desiderantem. Te vero, etsi ditissimus es, extrema inopia laborare. Nam neque Epiro, neque cæteris quæ habes relictis huc trajecisses: si illis contentus, plura non desiderares.* His dictis, legati captivis receptis abierunt. Pyrrhus autem Cyneam cum multo auro & ornamentis muliebribus omnis generis Romam misit: ut etsi ex viris aliqui adversarentur, at uxores eorum ornamentis illectæ viros etiam corrumperent. Romam profectus Cyneas, non statim Senatum adiit, sed alias aliud causando moratus, potentum ædes circumiit, eosque & verbis & muneribus sibi conciliavit. Cum jam multos sibi devinxisset, Curiam ingressus, dixit: *Pyrrhus Rex se venisse ait, non ut bellum vobiscum gereret, sed ut Tarentinos supplices sibi factos reconciliaret. Præterea captivos sine pretio vobis restituit: & cum agrum vestrum vastare, & urbem oppugnare potuisset, se in numerum amicorum & sociorum vestrorum inscribi petit. Jam quamvis sibi vos multum commodaturos credit, plura se tamen & majora in vos beneficia collaturum existimat.* Hæc cum maximæ Senatorum parti ob largitiones & captivos redditos placerent, tamen nullo responso dato, plures dies in deliberando consumpserunt: cumque varia dicerentur, sententia de pace facienda vicit. Quo Appius cæcus cognito, in Senatum delatus (nam ob ætatem & cladem oculorum domi se continere solebat) negavit e republica esse, ut pax cum Pyrrho fieret: & monuit, Cyneam statim urbe pellendum esse: per eumque Pyrrho significandum, ut domum reversus, sive de pace, sive quid aliud vellet, legatos mitteret. Hæc Appio locuto, Senatus nihil cunctatus, statim consentientibus animis decrevit, Cyneam eodem die extra fines ablegandum: & Pyrrho, dum in Italia versaretur, bellum irreconciliabile indicendum esse. Captivos vero, militari quadam ignominia notarunt, lisque neque contra Pyrrhum usi, neque usquam alibi universis, ne quid conjuncti novarum rerum molirentur, sed alios in alia præsidia miserunt. Per hyemem utrinque se instruxerunt.

Edit. Paris. pag. 374.

Pyrrhus Romanis captivos sine redditis, eorumque pacem expetit.

Cyneas Romam legatus, re infecta discedit.

Appius cæcus pacem impedit.

pag. 375.

V. Vere instante Pyrrhus im-

A νῆσαι βεβούλημαι· διὸ ἐκ τῆς αἰχμαλώτους ὑμῖν ἄνευ λύτρων ἀφίημι, καὶ φιλίαν ἄξιῶ. Ταῦτα μὲν πᾶσιν εἰρήκει τοῖς πρέσβεσι, καὶ χρήματα σφίσι τὰ μὲν δίδωκε, τὰ δὲ ὑπεγγυήλατο. Τῷ δὲ Φαβρικίῳ καὶ μόνῳ ἰδίᾳ λαλήσας· Φίλος, εἶπε, βούλομαι καὶ πᾶσιν ἂν Ρωμαίοις γενέσθαι, μάλιστα δὲ σοί. Ὁρῶ γάρ σε ἀγαθὸν ἄνδρα, καὶ ἐμοὶ εἰρήνην συμφέρειν μοι ἀξιῶ. Ταῦτα λέγων, καὶ δῶρα αὐτῷ πολλὰ ἐδίδου. Ὁ δέ, Ἐπαινῶ σε, εἶπεν, ὦ Πύρρε, ὅτι τῆς εἰρήνης ἐπιθυμεῖς, καί σοι αὐτὴν, ἂν γε συμφέρῃ ἡμῖν, καταπράξομαι. Οὐ γὰρ καὶ τῆς πατρίδος τι πράξαι με, ἀγαθὸν, ὡς φῂς, ἄνδρα ὄντα, ἀξιώσεις. Ἀλλ' ἀδέ τούτων ὧν δίδως τι λάβοιμι ἄν. Πωθάνεται γάρ σου, πότερον ἐλλόγιμόν με ὡς ἀληθῶς νομίζεις ἄνδρα, ἢ οὔ; εἰ μὲν γὰρ φαῦλος εἰμὶ, πῶς με δώροις ὑπάγειν ἐπιχειρεῖς; εἰ δὲ χρηστὸς, πῶς με λαβεῖν αὐτὰ κελεύεις; ἴσθι γοῦν, ὡς ἐγὼ καὶ πάνυ πολλὰ ἔχω, τοῖς παροῦσιν ἀρκούμενος, καὶ πλειόνων οὐ δέομαι· σὺ δ' εἰ καὶ σφόδρα πλουτεῖς, ἐν πενίᾳ μυρίᾳ καθίζεσθαι. Οὐ γὰρ αὐτῶν ἡ ἧττον, οὗτινα ἄλλα ἃ ἔχεις καταλιπὼν, δεῦρο ἐπειράσθης, εἴγε ἐκείνοις ἤρκου, καὶ μὴ πλειόνων ὤρεγου. Τούτων ὑπολειφθέντων, οἱ πρέσβεις τὰς αἰχμαλώτους λαβόντες ἀπῆσαν. Καὶ ὁ Πύρρος τὸν Κινέαν εἰς τὴν Ρώμην ἀπέστειλε μὴ χρυσίῳ πολλῷ, καὶ κόσμῳ γυναικείῳ παντοδαπῷ, ἵνα εἴ καί τινες τῶν ἀνδρῶν αὐτί ἦσαν, ἀλλ' αἱ γυναῖκες αὐτῶν τοῖς κόσμοις ἀναπεισθεῖσαι, κἀκείνους συμδιαφθείρωσιν. Ἐλθὼν δὲ πρὸς τὴν πόλιν ὁ Κινέας, οὐ προσῆλθε τῇ Γερουσίᾳ, ἀλλὰ δήγεν ἄλλοτε ἄλλου αἰτίαν σκηπτόμενος. Περιιὼν δὲ καὶ τὰς τῶν δυναστῶν οἰκίας, λόγοις τε σφᾶς καὶ δώροις ὑπήγετο· καὶ ἐπειδὴ πολλοὺς φιλιώσατο, εἰσῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον, καὶ εἶπεν, ὡς, Πύρρος ὁ Βασιλεὺς ἀπολογεῖται, ὅτι οὐχ ὡς πολεμήσων ὑμῖν ἦκεν, ἀλλ' ὡς καταλλάξων Ταραντίνους αὐτῷ ἱκετεύσασι· ἀμείλει καὶ τοὺς ἁλόντας ὑμῶν, λύτρων ἀφῆκεν ἄτερ· καὶ δυνάμεως πορθῆσαι τὴν χώραν, καὶ τὴν πόλιν προσβαλεῖν, ἀξιοῖ τοῖς φίλοις καὶ τοῖς συμμάχοις ὑμῶν ἐγγραφῆναι, πολλὰ μὲν ὠφελήσεσθαι ἀφ' ὑμῶν ἐλπίζων, πλείω δ' ἔτι καὶ μείζω εὐεργετήσειν ὑμᾶς. Ἐπὶ τούτοις οἱ πλείους τῇ Βουλῇ ἤρεσκοντο ἔκ τε τῶν δώρων, καὶ ἐκ τῆς αἰχμαλώτους, ἀμφί τοι καὶ ἀπεκρίναντο· ἀλλ' ἐσκόπουν ἔτι πλείους ἡμέρας ὅ, τι χρὴ πράξαι, καὶ πολλὰ μὲν ἐλέγετο, ἐπεκράτει δ' ὅμως πεῖσαι. Μαθὼν δὲ τοῦτο Ἄππιος ὁ τυφλὸς, ἐκομίσθη ἐπὶ τὸ βουλευτήριον (ἦν γὰρ τῷ γήρᾳ καὶ τῷ πάθει ἐν οἴκοις ἰδιώτης) καὶ εἶπε, μὴ συμφέρειν, τὰς πρὸς τὸν Πύρρον συμβάσεις τῇ πολιτείᾳ. Παρῆσαν δὲ, καὶ αὐτίκα τὸν Κινέαν ἐξέλασαν τῆς πόλεως, καὶ δι' αὐτοῦ δηλῶσαι τῷ Πύρρῳ οἴκαδε ἀναχωρῆσαντα, ἐκεῖθεν ἐπιπρεσβεύεσθαι περὶ εἰρήνης αὐτοῖς, ἢ καὶ περὶ ἑτέρου ὅτου δέοιτο· ταῦτα ὁ Ἄππιος συνεβούλευσεν. Ἡ δὲ Γερουσία οὐκέτι ἐμέλλησεν, ἀλλ' ἐξ ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσαντο, ἀυθημερὸν τὸν Κινέαν ἔξω τῶν ὅρων ἐκπέμψαι, καὶ τῷ Πύρρῳ πόλεμον ἀκήρυκτον, ἕως ἂν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ᾖ, ποιεῖσθαι. Τοῖς δ' αἰχμαλώτοις ἀτιμίαν τινὰ ἐν ταῖς στρατείαις ἐπέθεσαν, ἐν ὅτῳ πρὸς τὸν Πύρρον αὐτοῖς ἔτι ἐχρήσαντο, ὡς ἀλλοσπόροις ἀθρόοις, ἵνα μή τι ὁμοῦ ὄντες νεωτερίσωσιν, ἀλλ' ἄλλους ἄλλῃ φρουρήσοντας ἐπεμψαν. Ἐν μὲν οὖν τῷ χειμῶνι παρεσκευάζοντο ἄμφω.

ε'. Ἔαρος δ' ἤδη ἐφεστηκότος, ὁ Πύρρος εἰς

ἡ Ἀπυλίᾳ ἐσέβαλλε, καὶ πολλὰ μὲν βίᾳ, πολλὰ δὲ ὁμολογίᾳ προσεποιήσατο, μέχρις ἂν Ῥωμαῖοι πρὸς Ἀσκύλῳ πόλει οὔσῃ αὐτῷ ἐπελθόντες, ἀντεστρατοπεδεύσαντο. Ἐπὶ πλείους δ' ἡμέρας διατρίψαντε ἀκινδύνως ἀλλήλους. Οἱ μὲν γὰρ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἠπειρώτας ὡς ἐθάρρουν, οἱ δὲ ὡς ἀπονενοημένους ἐδεδίεσαν τοὺς Ῥωμαίους· καί τινες καὶ τῶν λογοποιούντων τινῶν, ὅτι ὁ Δέκιος ἐπιδοῦναι ἑαυτὸν καὶ τὴν πατρίδα, καὶ τὸν πάππον ἐπημάζοιτο, καὶ τοὺς τοῦ Πύρρου δεινῶς ἐκφοβοῦντας, ὡς ἐκ τοῦ θανεῖν ἑκείνου πάντας ὀλεθριώτερον συστήσαντος τοὺς στρατιώτας ὁ Πύρρος, καὶ διελέχθη περὶ τούτου, συμβαλλόμενος, μήτ' ἀθυμεῖν, μήτ' ἐκπλήττεσθαι τοιούτοις λόγοις· Μὴ γὰρ ἕνα ἄνθρωπον δύνασθαι θνήσκοντα πολλοὺς κατηγωνίσασθαι, μήτ' ἐπῳδὴν ἢ μαγγανείαν τινὰ κρείττω τῶν ὅπλων καὶ τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι. Ταῦτ' εἰπὼν, καὶ λογισμοῖς ἐπιρρατικοῖς τοὺς λόγους ὁ Πύρρος, τὸ οἰκεῖον ἐθάρσυνε στράτευμα· ἐπολυφραγμονήσας, τίνα ἔοικέ γ' ἐχρήσαντο οἱ Δέκιοι ἐπιδιδόντες ἑαυτούς, παρήγγειλε τοῖς οἰκείοις, εἴ τινα ὅπως ἐσταλασμένον ἴδωσι, μὴ κτεῖναι αὐτὸν, ἀλλὰ ζωὸν συλλαβεῖν. τῷ δὲ Δεκίῳ πίμπλασθαι, ὅτι προχωρήσειε αὐτῷ τοῦτο πρᾶγμα θελήσαντι, καὶ ζωγρηθέντα κακῶς ὀλεῖσθαι ἀπείλησε. Πρὸς ἄκρῳ οὖν τῷ Τιβέρει ἀντικείμενο, μηδενὸς τούτου σφᾶς ἔργου δεῖσθαι· πάντως γὰρ αὐτὸ ἕκαστον ἄλλως πρᾶσσειν. Ποταμοῦ δὲ ἅμα μέσου τὸ στρατόπεδον ἑκάτερον ῥέοντος, εἴτε ἀσφαλὲς ἐστὶ διαβαίνειν ἀδεῶς, αὐτῶν ἀναχωρησάντων, ἢ ἐκείνους ἐπιτρέψαι τοῦτο ποιῆσαι, ἵν' ἐξ ἀντιπάλου μάχης ἀκεραίων τῇ δυνάμεων εἰς χεῖρας ἐλθόντων, ὁποῖος ἀνδρείας ἔλεγχος γένοιτο ἀκριβής. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι πρὸς καταπλῆξιν τὸν λόγον ἐποιήσαντο. Ὁ δὲ Πύρρος αὐτοῖς ἀφεῖναι διαβῆναι τὸν ποταμὸν, μέγα φρονῶν ἐπὶ τοῖς ἐλέφασιν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας κεραίας ἐφ' ἁμαξῶν ἐστιδηρωμένας καὶ πανταχόθεν προέχούσας ἡτοίμασαν, ἵνα τοξεύοντες ἀπ' αὐτῶν ἄλλα τε καὶ πῦρ, ἐμποδὼν σφίσι γίνωνται. Προσμίξαντες δὲ χρόνῳ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἕλληνας, ἐώσαντο δ' ὅμως, μέχρις ὁ Πύρρος τοῖς ἐλέφασιν οὐ κατὰ τὰς ἁμάξας, ἀλλ' ἐπὶ θάτερα προσβοηθήσας αὐτοῖς τὸν ἵππον σφῶν καὶ πρὶν προσμίξαι φόβῳ τῷ θηρίων ἐτρέψατο, καὶ μέντοι πολὺν ἐδίωξε μέγα ἐλυμήνατο. κἀν τούτῳ τῷ Ἀπούλων τινὲς ἐπὶ τὸ τῶν Ἠπειρωτῶν ὁρμητήριον στρατόπεδον, τῆς νίκης αἴτιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Τινὰς δὲ τῶν μαχομένων ἐπ' αὐτοὺς τῷ Πύρρῳ πίμπλαντος, πάντες οἱ λοιποὶ ἐπεράχθησαν, καὶ τὰς τε σκηνὰς ἐλαυνόμενοι, καὶ ἐκείνους φεύγειν ὑποπτήσαντες, ἐνόσησαν, καὶ συχνοὶ αὐτῶν ἔπεσον. ὅ, τε Πύρρος, καὶ ἄλλοι τῶν ἐν τέλει πολλοὶ ἐτρώθησαν, καὶ μετὰ ταῦτα δέ τε τῶν τῆς τροφῆς καὶ τῶν τῶν ἐπιτηδείων πρὸς ἄκαιρον ἀπορίαν, σφόδρα ἐπιέσθησαν. Οὕτω μὲν οἱ περὶ τὸν Πύρρον ἐν Τάραντι, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διέθεσαν. Οἱ δὲ Τάραντοι διέβησαν μὲν τὸν ποταμὸν ἐπὶ μάχῃ. Ὡς δὲ πάντας ἐστρατοῦσθαι ἐπύθοντο, εἰς τὰς οἰκείας ἀνεχώρησαν πόλεις· ἐπιδιῶξαι γὰρ διὰ τὰς σφετέρους τραυματίας οὐκ ἠδυνήθησαν. Εἶτα οἱ μὲν εἰς τὴν Ἀπουλίαν ἐχείμασαν. Ὁ δὲ Πύρρος τ' ἄλλα τε ἐτοιμάζετο, καὶ εἰσέπραττε στρατιώτας καὶ χρήματα μετεπέμψατο· μαθὼν δὲ τὸν Φαβρίκιον καὶ τὸν Πάππον Τάραντος ἐρημένους, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφιγμένους, οὐκ ἐπὶ τῆς αὐτῆς μενεπτὲ γνώμης. Ἦδη δὲ τῷ ῥο-

Zonaræ Annales.

pressione in Apuliam factam, multa A vi, multa deditione occupavit: donec Romani ad Asculum oppidum contra eum castra posuerunt, ac dies complures mutuo metu quieverunt. Nam Romani Epirotas ut victores timebant, Epirotæ Romanos ut desperatos. Interea cum nonnulli rumore sparso, Decium ad devovendum: semetipsum exemplo patris & avi paratum esse, Epirotas perterrefacerent, ex illius enim obitu omnes perituros: Pyrrhus suos milites hortatus est, *Ne desperarent, aut perterrerentur hujusmodi verbis. neque enim unius hominis obitu multos debellari posse: neque incantationem, aut præstigias ullas, plus quam viros & arma valere.* Quæ cum dixisset, & orationem suam rationibus approbasset, exercitum confirmavit: indagatoque habitu, quo Decii se devovissent, monuit, si quem ita ornatum cernerent, ne eum occiderent, sed viventem comprehenderent. Decio vero nuntiari jussit, facinus illud ei non successurum: & si vivus caperetur, male periturum esse minatus est. Ad quæ Consules responderunt, nulla re tali sibi opus esse. Se enim alioqui omnino superiores illo futuros. Et cum profundum flumen castra medium dirimeret, sciscitati sunt, utrum ipse impune transire, se digressis, an sibi transeundi potestatem dare mallet: ut æquali pugna, utrisque copiis integris congressis, de fortitudine certum fieri judicium posset. Hanc optionem cum Romani Pyrrho terroris incutiendi causa dedissent: ille multum elephantis fretus, eos flumen transire passus est. Romani vero cum alia præparavarunt, tum adversus elephantos ferratas hastas; antennarum instar curribus insertas, & undique eminentes pararunt, ut cum alia tum ignem inde ejaculantes, belluas repellerent. Cum ad manus ventum esset, Romani Græcos fero quidem, sed tandem pepulerunt, donec Pyrrhus elephantis in auxilium, non qua falcati currus stabant, sed in alteram partem adductis, equitatum Romanum terrore belluarum ante congressum profligavit, sed peditibus parum incommodavit. Interea quidam Apuli Epirotarum castra aggressi, causa victoriæ Romanis extitere. Nam cum Pyrrhus aliquot ex iis qui pugnabant, contra eos misisset, reliqui omnes turbati, & tentoria capta esse, & illos fugere opinati, inclinarunt, eorumque multi cæsi sunt: Pyrrhus ipse, & ex præcipuis complures vulnerati, ac post cum ob commeatus, tum medicamentorum inopiam graviter afflicti. Quamobrem Tarentum discessit, antequam id Romani sensissent. Consules, etsi flumen pugnandi causa transierunt, tamen cum audissent hostes omnes dissipatos esse, in urbes Apuliæ hybernatum reversi, propter vulneratos milites, illos persequi non potuerunt. Pyrrhus vero cum alia instruxit, tum milites & pecunias domo advehi jussit: sed cum Fabricium & Pappum Consules lectos in castra perveniisse cognovisset, in ea sententia non permansit.

LIBER VIII.

Pyrrhus devotionem Decii contemnendam esse monet.

Edit. Paris. pag. 376.

Pyrrhus a Romanis profligatur.

LIBER VIII. Nicias vero quidam, qui fidus illi esse credebatur, ad Fabricium se contulit, & Pyrrhum dolo interfecturum pollicens. Quod facinus indigne ferens Fabricius (virtute enim & viribus, non dolo superandos hostes, quemadmodum Camillus, censebat) insidias Pyrrho indicavit. Qua re illum ita obstupefecit, ut denuo Romanis captivos gratis restitueret, & per legatos pacem peteret. Ut autem Romani de pace nihil respondebant, sed eum tum quoque, cum Italia excessisset, de pace agere jubebant, & urbes ei fœderatas infestabant & expugnabant: animi dubium ea res erexit, quod a Syracusanis quibusdam (nam ex quo Agathocles decesserat, seditionibus agitabantur) accersebatur; & urbem & semetipsos illius fidei permittentibus. Concepta enim spe totius Siciliæ potiundæ, Milonem ad Tarentum, cæteraque tutanda in Italia reliquit: ipse, ut brevi reversurus, discessit. Et a Syracusanis exceptus, summa rerum ipsi permissa, rursus brevi spatio temporis tantus evasit, ut Carthaginenses illius metu ex Italia militem conducerent. Sed celeriter ea fortuna mutata est in contrarium: quod multos ex primoribus sibi suspectos partim pellebat, partim necabat. Carthaginenses enim, cum eum nec privatis viribus valere, neque popularium habere studia cernerent, bellum strenue administrarunt: eumque Syracusanorum exulibus suscipiendis, male tractarunt. Unde non Syracusas dumtaxat, sed totam Siciliam deserult.

Pyrrhus Siciliam non diu tenet.

Edit. Paris. pag. 377.

VI. Romani vero per ejus absentiam confirmatis animis, ad ultionem eorum, a quibus accersitus fuerat, conversi, Tarentinorum vindicta in aliud tempus dilata, Rufino & Junii Consulum ductu & auspiciis Samnium invaserunt: agrisque vastatis, castella quædam ab incolis deserta occuparunt. Samnites enim in montes Cranitas, qui a cornorum frequentia sic dicuntur, charissima pignora, & pretiosissima quæque conculerunt. Romanis igitur per contemptum eos montes conscendere ausis, asperos atque arduos, multi occubuerunt, multi capti sunt. Ejus cladis culpam Consules alter in alterum conferentes, de communi sententia bellum gerere destiterunt. ac Junius partem Samniticæ ditionis vastavit: Rufinus Lucanos & Brutios afflixit: & ad Crotonem recuperandam profectus est, quæ defecerat a Romanis, accersitus a familiaribus suis. Sed cæteri ante adventum ejus, præsidium, cui Nicomachus præerat, a Milone accersiverant. Cujus rei ignaros, cum, ut ad amicorum mœnia negligentius accessisset, subita hostium eruptione cladem accepit: deinde arte quadam urbe potitus est. Duos enim captivos, transfugarum titulo Crotonem misit: quorum alter diceret, eum desperata urbis expugnatione Locridem, quo a proditoribus vocetur, discessurum: alter deinde affirmaret, eum jam

Romani Samnites oppugnant.

Rufinus Crotone & Locride potitur.

A Θέντων Τιμάτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὄντων, Νικίας τις τῷ Πύρρῳ πιστὸν δοκούντων, ἦλθε πρὸς τὸν Φαβρίκιον, καὶ ὑπίσχετο αὐτῷ τὸν Πύρρον δολοφονήσειν. Δυσχεράνας οὖν ἐπὶ τούτῳ ἐκεῖνος (ἀριτὴ γὰρ καὶ δυνάμεσιν ἄξιον τὸν πολεμίων κρατεῖν, ὡς ὁ Κάμιλλος) κατεμήνυσε τῷ Πύρρῳ τὸ ἐπιβούλευμα. Καὶ ὅτως αὐτὸν ἐκ τῶν παρόντων κατέπληξεν, ὥστε καὶ τὰς ἁλώσεις τῶν Ρωμαίων πρῶτα ἀφεῖναι, καὶ πρέσβεις πάλιν ὑπὲρ εἰρήνης ἀποστεῖλαι. Ἐπεὶ δὲ οἱ Ρωμαῖοι περὶ τῆς εἰρήνης οὐδὲν ἀπεκρίναντο, ἀλλὰ καὶ τότε ἀπάραι Ἰταλίας ἐκέλευον, καὶ ὅτως αὐτοῖς ἐχθροὺς εἶναι, καὶ τὰς συμμαχίδας αὐτῶν πόλεις καταστρέφετο καὶ προσῆγε, ἐν ἀμηχανίᾳ ἦν. πρὶν δὲ Συρακουσίων τινὲς B (ἐτύγχανον δὲ ἐξ οὗ Ἀγαθοκλῆς ἐτελεύτησε, στασιάζοντες) ἐπεκαλέσαντο αὐτὸν, παραδιδόντες οἱ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν. Ἀναπτύσας γὰρ ἐπὶ τοῦτο, καὶ προσελπίσας πᾶσαν τὴν Σικελίαν καταστρέψασθαι, τὸ μὲν Μίλωνα ἐν Ἰταλίᾳ καταλιπὼν, ἐφυλαττέτω τὸ τε Τάραντα καὶ τὰ ἄλλα πολισσόμενον· αὐτὸς δὲ ὡς ἐν βραχεῖ τὰ πάντα ἐπανήξων ἀπέπλευσε. Καὶ τὴν Συρακουσίων διέξαμένων αὐτὸν, καὶ πάντα αὐτῷ ἀναθεμένων, μέγας ἐν βραχεῖ ἀυθις ἐγένετο, ὥστε τοὺς Καρχηδονίους φοβηθέντας μισθοφόρους ἐκ τῆς Ἰταλίας προσλαβεῖν. Ἀλλὰ ταχὺ πρὸς τοὐναντίον αὐτῷ περιέστη τὰ πράγματα, τῷ τε πολλοὺς τῶν ἐν τέλει τοὺς μὲν ἐξελάσαι, τοὺς δὲ κρυφθῆναι ὑποπτεύοντας αὐτῷ. Οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι ἰδόντες αὐτὸν μήτε ταῖς οἰκείαις δυνάμεσιν ἐρρωμένον, μήτε τοὺς ἐπιχωρίους δι' ἀπορίας ἔχοντα, τὸν πόλεμον προθύμως ἀντελάβοντο, καὶ τοὺς ἐκπίπτοντας τῶν Συρακουσίων δεξάμενοι, δεινὰ αὐτὸν εἰργάσαντο, ὥστε μὴ τὰς Συρακούσας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν Σικελίαν ἐκλιπεῖν.

ς'. Οἱ Ρωμαῖοι δὲ τὴν ἀπουσίαν αὐτοῦ πυθόμενοι, ἀνεθάρσησαν· καὶ πρὸς ἅμιλλαν τῶν ἐπικαλεσαμένων αὐτὸν ἐτράποντο. καὶ τοὺς Ταραντίνους εἰς ἄλλον καιρὸν ὑπερθέμενοι, εἰσέβαλον εἰς τὸ Σάμνιον μετὰ Τιμάτου τοῦ Ρωφίνου καὶ τοῦ Ἰουνίου, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ τείχη τινὰ ἐκλιπόντα ἔλαβον. Οἱ γὰρ Σαμνῖται εἰς τὰ ὄρη τὰ Κρανιτὰ λεγόμενα, ὅτι Κρανίαν πολλὴν ἔχουσι, τά τε φίλτατα καὶ τὰ τιμιώτατα ἀνεπόμισαν. Καταφρονήσαντες οὖν οἱ Ρωμαῖοι, εἰς τὰ εἰρημένα ὄρη ἀναβαίνειν ἐτόλμησαν. Λασίων οὖν αὐτῶν, καὶ δυσπροσβάτων ὄντων, πολλοὶ μὲν ἀπέθανον· πολλοὶ δὲ καὶ ἁλώσιμοι. Οἱ δ' Ὑπατοι ἑκάτεροι κατὰ καιρὸν τὸν πόλεμον ἐποιήσαντο, ἀλλήλοις αἰτιώμενοι τὸ ἀτύχημα, ἀλλ' Ἰούνιος μὲν ἴδιόν μέρος τι τῆς Σαμνίτιδος, Ρωφῖνος δὲ Λευκανοῖς καὶ Βρεττίοις ἐλυμήνατο, καὶ ἐπὶ Κρότωνα ὥρμησε ἀποστάντα Ρωμαίων, μεταπεμψαμένων αὐτὸν τῶν ἐπιφανῶν, φθασάντων δὲ τῶν λοιπῶν ἐπαγαγέσθαι παρὰ τοῦ Μίλωνος φρουράν, ἧς ἦρχε Νικόμαχος. Λαμπύσας οὖν τοῦτο, καὶ ἀμελῶς τοῖς τείχεσι προσιὼν ὡς πρὸς φίλους, ἔπταισεν, ἐξαίφνης ἐπεισπραττόντων αὐτῷ. εἶτα τι ἐπινοήσας στρατήγημα, τὴν πόλιν εἷλε. Δύο γὰρ ἄνδρας ψευδαυτομόλους εἰσπλέοντας εἰς τὸν Κρότωνα ἔπεμψε· τὸν μὲν εἰδὼς λέγοντα, ὅτι ἀπεγνωκὼς τὴν ἅλωσιν αὐ-

τῶν, ἐς τὴν Λοκρίδα προδιδομένην αὐτῷ μέλλει ἀπαίρειν· τὸν δ' ἕτερον μετὰ τοῦτο, ὡς ἐν ὁδῷ ἐσὶ ξυμβαλούμενον. Καὶ ἵνα πίστιν ἔχῃ ὁ λόγος, ἀνεκδιδάσκετο, καὶ προσετοιμάζετο ἐπείγεσθαι. Ὁ γοῦν Νικόμαχος πυθόμενος ταῦτα (καὶ οἱ κατάσκοποι γὰρ τὰ αὐτὰ ἀπήγγελλον) τὴν Κρότωνα λιπὼν, ἐς τοὺς Λοκροὺς ἀπῄει σπουδῇ δι' ἐπιτομωτάτης ὁδοῦ. Καὶ ἐν τῇ Λοκρίδι γινομένου αὐτοῦ, ὁ Ρυφῖνος ὑπέστρεφε πρὸς τὴν Κρότωνα, καὶ μαθὼν ἅμα τε τὸ ἀπροσδόκητον, ἐν δὲ ὁμίχλῃ τινὶ συμβάσης, εἷλε τὴν πόλιν. Μαθὼν δὲ ταῦτα Νικόμαχος, ἀπῆρεν εἰς Τάραντα· καὶ ἐν ὁδῷ τῷ Ρυφίνῳ περιτυχών, πολλοὺς ἀπέβαλε, καὶ οἱ Λοκροὶ τοῖς Ρωμαίοις προσεχώρησαν. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Ρωμαῖοι ἐστράτευσαν εἰς τὸ Σάμνιον, καὶ ἐς Λευκανίδα, καὶ Βρεττίοις ἐπολέμησαν. Ὁ δὲ Πύρρος τὰς Σικελίας ἐκπεσὼν, καὶ ἀπαλλαγὼν ἤδη, δεινῶς αὐτοὺς ἐλύπει, καὶ τοὺς μὲν Λοκροὺς ἐκομίσατο (τὴν γὰρ φρουρὰν τῷ Ρωμαίων ἀποκτείναντες μετέπεμψαν) ἐπὶ δὲ τὸ Ῥήγιον στρατεύσας ἀπεκρούσθη, καὶ αὐτὸς ἐτρώθη, καὶ πλείστους ἀπέβαλε. Μετεπέμψατο δὲ καὶ τὴν Λοκρίδα, καὶ τὴν αὐτὴν ἐσαυτὶς φρουρὰν τοὺς δικαιώσας τινὰς, παρὰ τῶν λοιπῶν εἴτον καὶ χρήματα ἔλαβε, καὶ εἰς Τάραντα ἀνεκομίσθη. Κακῶς δὲ πάσχοντος ἀπὸ Ρωμαίων τοῦ Σαμνίτου, ἐξαναστῆσαι αὐτὸν ἐπείσθησαν. Ἐλθὼν δὲ εἰς ἐπικουρίαν αὐτῶν, ἐτράπη. Τρωθέντος γὰρ πώλου ἐλέφαντος, καὶ ἀποσπασαμένου τὸν ἀναβάτην, περιπλανωμένην καὶ ζητοῦσαν ἡ μητρὸς, καρκίνης ἐπὶ πᾶν παραχθείσης, καὶ τῶν ἄλλων ἐλεφάντων θορυβηθέντων, φυρδὶν ἁπάντων ἐγένετο πάντα. Τέλος δὲ οἱ Ρωμαῖοι ἐπεκράτησαν, συχνοὺς ἀποκτείναντες, καὶ αὐτῶν ἐλόντες ἐλέφαντας, καὶ τὸ χαράκωμα κατέσχον αὐτῶν. Ὁ δὲ Πύρρος σὺν ὀλίγοις ἱππεῦσι διέφυγε εἰς τὸ Τάραντα, ἐκεῖθεν δὲ εἰς ἤπειρον ἀπέπλευσεν, ὡς αὖθις ἐπαύξων, ἢ Μίλωνα μὲν φρουρὸν εἰς Τάραντα καταλείψας, δὶς αὐτοῖς δίφρον ἐμάσεν ἐκ τοῦ διάδηματος ἧς Νικία ἐκδεδημένου, ὃν ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ ἀπέκτειναν. Τὸν μὲν οὖν Νικίαν ὕστερον ἐτιμωρήσατο. Νικίστας δέ τινας ἐν συμποσίῳ σκώψαντας αὐτὸν, τιμωρήσασθαι ἐμέλλησεν. Ἐρωτήσας δ' αὐτοὺς, τί ἔστιν ἐπιτήδειον; Ἔφασαν, ἀπεχέσθησαν, ὅτι πολὺ πλείω καὶ χαλεπώτερα αἰρήσεσθαι ἂν, εἰ μὴ ὁ οἶνος ἡμᾶς ἐπιλείποι, γελάσας ἀφῆκεν αὐτούς. Πύρρος μὲν οὖν ἐπιραπεὶς ἐν στρατηγοῖς γνώμοις, καὶ φόβον πολὺν τοῖς Ρωμαίοις ἐμβαλὼν, καὶ πέμπτῳ ἔτει τὴν Ἰταλίαν λιπὼν, καὶ ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα στρατεύσας, οὐ πολλῷ ὕστερον ἐν Ἄργει ἀπέθανε. Γυνὴ γάρ τις, ὡς λόγος ἔχει, παριόντα αὐτὸν ἰδοῦσα ἀπὸ τοῦ τέγους ἐπιθυμήσασα ἰσφάλη, καὶ ἐμπεσοῦσα διέφθειρεν αὐτόν. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ ἔτει ὅ, τε Φαβρίκιος καὶ ὁ Πάππος ἐτιμήθησαν, καὶ ἄλλος τε τῷ ἱππέων ἀπέλειψε, καὶ τὸν Βαλδῶν, καὶ τὸν Ρυφῖνον τὸν πρὸ Διπεπορδώσατο, καὶ δὶς ὑπατεύσατο. Λίτιον δ' ὅτι σκεῦη ἀργυρᾶ λίτρων δέκα εἶχεν· οὕτως οἱ Ρωμαῖοι πενίαν οὐ τὸ μὴ πολλὰ κεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὸ πολλῶν δεῖσθαι, ἐνόμιζον. Καὶ καὶ τοῦτο τοῖς τε ἄρχουσι τοῖς ἐκδημοῦσι, καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς κατά τι πρᾶγμα τῇ πόλει ξυμφόρου ἐξιοῦσι, τά τε ἄλλα τὰ ἀναγκαῖα, καὶ δακτύλιος ἐκ τοῦ δημοσίου ἐδίδοτο. Τῶν Ταραντίνων δέ τινες κακοήθεις ὑπὸ τοῦ Μίλωνος, ἐπίθοντο αὐτῷ, Νίκωνα προσποιούμενοι. Ὡς δ' ἐδὲν ἐλύοντο, τεῖχός τι τῆς φρουρᾶς χώρας κατέχον, κἀκεῖθεν ὁρμώμενοι τὸν Μίλωνα ἐπίεσαν. Ἐπεὶ δὲ ἔδοξεν τοῖς Ρωμαίοις πο-

A in itinere esse. Quæ oratio ut esset probabilior, sarcinis collectis se properare simulavit. Id Nicomachus, verum esse ratus (nam speculatores idem renuntiabant) Crotone deserta, per viam breviorem celeriter Locros contendit. Quo cum perveniisset, Rufinus converso ad Crotonem itinere, animadvertente nemine, quod & præter expectationem aderat, & nebula conspectum eripuerat, urbem cepit. Quo Nicomachus cognito, Tarentum rediturus, cum in itinere in Rufinum incidisset, multos amisit: Locri ad Romanos se contulerunt. Sequente anno Romanis, expeditione contra Samnium & Leucadem suscepta, belloque Brutios adortis, Pyrrhus Sicilia expulsus, & in Italiam reversos, permolestus fuit. Locros, qui Romano præsidio cæso defecerant, recepit: sed a Rhegii oppugnatione repulsus, & ipse vulneratus est, & multos milites amisit. Inde in Locridem profectus, & quibusdam adversæ factionis mulctatis, frumentoque & pecunia a cæteris acceptis, Tarentum rediit. A Samnitibus quos Romani graviter urgebant, in auxilium evocatus, in fugam versus est. Nam cum pullus elephanti vulneratus, sessoribus excussis, matrem passim quæreret, eaque perturbata etiam cæteri elephanti concitati essent, sine discrimine permixta sunt omnia: sed tandem Romani multis occisis, & VIGINTI elephantis captis, castris etiam potiti, vicerunt. Pyrrhus vero cum paucis equitibus Tarentum refugit, atque inde in Epirum navigavit, ut rediturus, Milone cum præsidio Tarenti relicto: datoque sella, quæ loris e Niciæ ob proditionem occisi pelle constricta erat. Ac Niciam quidem ita ultus est. Tarentinos autem aliquot adolescentes ob dicteria quædam puniturus, rogavit, cur ea petulantia usi essent? Qui cum respondissent, *Se longe plura & acerbiora in eum fuisse dicturos, nisi vinum defecisset*: eos cum risu dimisit. Pyrrhus igitur illustrissimus imperator, qui multum terroris Romanis ejecit, quinto anno relicta Italia, & in Græciam expeditione suscepta, non multo post Argis periit. Mulier enim quædam, ut fertur, eum prætereuntem videre cupiens, e superiore loco delapsa, occidit. Eodem anno Fabricius & Pappus Censores fuit, cum alios Equites & Senatores, tum Rufinum, quamvis Dictatorium, atque iterum consularem, notarunt, quod decem pondo argentea vasa habebat. Ita Romani paupertatem non in parum habendo, sed in multum concupiscendo positam esse credidérunt: eaque de causa magistratibus & aliis ob Rempublicam peregre abeuntibus, viaticum & anulus e publico dabatur. Tarentini quidam Milonem, a quo male accepti fuerant, Nicone duce aggressi, cum nihil profecissent, castello quodam suæ ditionis occupato, eum infestarunt. Et cum didicissent, Romanos contra se bellum moliri, legatis Romam miss-

LIBER VIII.

Edit. Paris. pag. 378.

Pyrrus in Siculos vincitur.

Pyrrhi interitus.

pag. 379.

Decem pondo argenti censoria nota castigatus.

Tarentina seditio.

LIBER VIII. Ptolemæus Philadelphus & populus Romani amicus.

sis, pacem impetrarunt. Ptolemæus item Philadelphus, Ægypti Rex, Pyrrhi cladibus & Romanorum incrementis cognitis, & munera eis misit, & amicitiam pepigit. Quo Romani delectati, vicissim legatos ad illum miserunt: qui magnifice ab illo donati, munera in ærarium referre voluerunt, sed ea Senatus non admissa ipsos habere jussit. Samnites domiti.

Post hæc Samnites per Carvilium subegerunt, Lucanos & Brutios per Papyrium vicerunt. Idem Papyrius etiam Tarentinos domuit. Qui cum Milonem ægre paterentur, & a suis Miloni, ut dictum est, infestis urgerentur: Carthaginensium opem imploraverunt. Pyrrhi cognito interitu. At Milo in angustias redactus, Romanis terra, Carthaginensibus mari prementibus: arcem Papyrio ea conditione tradidit, ut sibi cum pecuniis & militibus incolumi discedere liceret. Inde Carthaginenses, ut Romanis fœderati, recesserunt: urbs Papyrio deditionem fecit, armis & navibus traditis, murisque dirutis, & tributo imposito. Tarentinis subactis, Romani Rhegium invaserunt: quod Crotonem proditione captam, evertissent, & Romanos in urbe deprehensos occidissent. Mamertinos Messanæ habitatores, a Rheginis ad belli societatem evocatos, pactione eluserunt. Sed dum Rhegium obsident, & cibariorum penuria & aliis incommodis sunt conflictati: donec ab Hierone frumento & milite adjuti, urbem expugnatam, veterum civium reliquiis reddiderunt: de iis qui eam per insidias oppressérant, supplicium sumptum est. At Hieron neque patrio genere nobilis, & matre ancilla natus, toti pene Siciliæ imperavit, Romanorum amicus & socius appellatus. Qui cum post Pyrrhi fugam Syracusis potitus, Carthaginenses insulæ imminentes formidaret, ad Romanos inclinavit, eosque primo illo beneficio frumenti & auxiliorum demeruit. Post hæc sævissima hyeme Tyberis in magnam altitudinem congla-ciavit, arbores aruerunt, Romani afflicti sunt, jumenta ex pabuli inopia perierunt.

Tarenti & Rhegii expugnatio.

Hieron Siciliæ Rex.

Edit. Paris. pag. 380.

Hyems sterilitatis causa.

VII. Anno sequente Lollius Samnis Romæ obses, fuga elapsus: manuque facta, & munito suæ regionis castello occupato, latrocinium exercuit. Eum cum suis, qui convenæ erant, & inermes majori ex parte, Q. Gallus & C. Fabius comprehenderunt. Sed Caricinorum oppugnatio, apud quos prædam repoluerant, difficilis fuit. Denique vero, transfugarum opera, noctu superato muro, in tenebris pene cæsi fuissent, non ob noctem illunem, sed propter nivium procellas. Cum autem luna illuxisset, subito castellum expugnarunt. Eo tempore auctis opibus, Romani drachmas argenteas usurpare cœperunt. Deinde Calabriæ arma intulerunt: id crimini dantes, quod Pyrrhum recepissent, & socios infestassent: sed revera ob eam causam, ut Brundusium subigerent,

Lollius Samnis.

Caricinum castellum.

Argentea moneta.

λιμῆσαι σφίσι βουλόμενος, ἀφίσβεις εἰς τὴν Ῥώμην ἔσειλαν, καὶ εἰρήνης ἔτυχον. Καὶ Πτολεμαῖος δὲ ὁ Φιλάδελφος ὁ τῆς Αἰγύπτου Βασιλεὺς, τόν τε Πύρρου κακῶς ἀγωνιάσαντα μαθὼν, καὶ τοὺς Ρωμαίους αὐξανομένους, δῶρά τε αὐτοῖς ἔπεμψε, καὶ ὁμολογίαν ἐποιήσατο. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ἐπὶ τούτῳ ἡδέως, ἀφίσβεις πρὸς αὐτὸν ἀπεπέμψαντο, οὐ μεγαλοφυῶς δῶρα παρ' ἐκείνου λαβόντες, εἰς τὸ δημόσιον ταῦτα εἰσῆγον. Ἡ δὲ Βουλὴ οὐ προσήκατο, ἀλλ' ἐᾶσαι αὐτοὺς ταῦτα ἔχειν. Μετὰ δὲ ταῦτα τούς τε Σαυνίτας καὶ Καρβίλιον ὑπέταξαν, καὶ Λευκανῶν καὶ Βρεττίων καὶ Παπιρίου ἐκράτησαν. Καὶ τὸν Ταραντίνων ὁ αὐτὸς Παπίριος ἐχειρώσατο. Ἀχθόμενοι δὲ τῷ Μίλωνι, καὶ πρὸς τὸν σφετέρων κακούμενοι, τῷ, ὡς εἴρηται, ἐπιθεμένων τῷ Μίλωνι, Καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο, ἐπεὶ καὶ ὁ Πύρρου πεθάνατο ἔμαθον. Ὁ δὲ Μίλων ἐν στενῷ ἑαυτὸν τὰ πράγματα συνεγνωμένα ὁρῶν, τοῖς Ρωμαίων ἐκ τῆς Ἠπείρου ἐφεδρεύουσιν, τὴν δὲ γε Καρχηδονίων ἐκ θαλάσσης, παρέδωκε τῷ Παπιρίῳ τὴν ἄκραν, ἐπὶ τῇ ἀβλαβεῖ μὲν τῷ περὶ αὐτὸν καὶ τῷ χρημάτων ἀναχωρῆσαι. Ἐντεῦθεν οἱ μὲν Καρχηδόνιοι, ὡς ἐναυσοῦντας τοῖς Ρωμαίοις, ἀπέπλεύσαν. Ἡ δὲ πόλις προσεχώρησε τῷ Παπιρίῳ, καὶ τὰ ὅπλα καὶ τὰς ναῦς αὐτῷ παρέδοσαν, καὶ τὰ τείχη καθεῖλαν, καὶ δασμοφορεῖν ὡμολόγησαν. Οὕτω δὲ τοὺς Ταραντίνους ὑφ' ἑαυτοὺς οἱ Ρωμαῖοι ποιησάμενοι, ἐστράτευσαν ἐπὶ τὸ Ῥήγιον, ὅτι τὸν Κρότωνα προδοσίᾳ λαβόντες, τὴν τε πόλιν κατέσκαψαν, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ Ρωμαίους διέφθειραν. Τοὺς μὲν οὖν Μαμερτίνους τοὺς ἐν Μεσσήνῃ ἔχοντας, οὓς συμμάχους οἱ ἐν Ῥηγίῳ προσεδέχοντο, ὁμολογίᾳ διεπράσαντο. Ἐκπολιορκήσαντες δὲ πολιορκουμένους τὸ Ῥήγιον παντοίαις τε τροφῆς, καὶ ἄλλως τισὶν, ἕως Ἱέρων ἐκ Σικελίας σῖτον τε Ρωμαίοις πέμψας, καὶ στρατιώτας, ἐπέρρωσε σφᾶς, καὶ τὴν πόλιν σωθῆναι· ἣν τοῖς πρώτοις τῆς ἀρχαίων πολιτῶν ἀπέδοσαν, οἱ δ' ἐπιβουλεύσαντες αὐτῇ ἐκολάσθησαν. Ὁ δὲ γε Ἱέρων ὅτι πατρόθεν ἐπιφάνειαν ἔχων τινὰ, μετρίᾳ δὲ δυναστείᾳ προσήκων, Σικελίας ἁπάσης ἦρξε μικροῦ, καὶ φίλος Ρωμαίοις ἐνομίσθη, καὶ σύμμαχος. Οὗτος ἐπὶ τῆς Συρακουσίων κρατήσας, μετὰ τὸν Πύρρου φυγὴν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους δι' ἀβαθείας ἐγκειμένους τῇ Σικελίᾳ, πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἀπέκλινε, καὶ πρώτιστος χάριν αὐτοῖς τῆς εἰρημένης συμμαχίας, καὶ τῆς σιτοπομπίας ἀπέτεμε. Μετὰ ταῦτα δὲ χειμῶνος γενομένου πολλοῦ, ὡς τὸν Τίβεριν εἰς πολὺ τὸ βάθος κρυσταλλωθῆναι, καὶ ἀναρθῆναι τὰ δένδρα, οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπιλαπάρησαν, καὶ τὰ βοσκήματα τῆς πόας ἐπιλιπούσης ἐφθάρησαν.

Ζ. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Λόλλιός τις ἀνὴρ Σαυνίτης ὁμήρευε ἐν Ῥώμῃ, καὶ ἐκδρὰς, δυνάμει συνελέξατο, καὶ χαρτερόν χωρίον τι ἐν τῇ οἰκείᾳ καταλαβὼν, ἐλῄστευε. Ἐφ' οἷς Κόϊντός τε Γάλλος καὶ Γάϊος Φάβιος στρατεύσαντες, αὐτὸν μὲν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ συγκλύδας καὶ ἀόπλους τοὺς πλείονας ὄντας συνέσχον. Χωρήσαντες δ' ἐπὶ Καρικίνους, παρ' οἷς τὴν λείαν ἐκεῖνοι ἀπεκέκρυπτο, φράγματα εἶχον, καὶ τέλος νυκτὸς, ὑπ' αὐτομόλων, ὑπερβάντες τὸ τεῖχος, ἐκκαυσάμενοι δαλοὺς ἅμα σκότος, οὐχ ὡς ἀσελήνου τῆς νυκτὸς οὔσης, ἀλλ' ὅτι σφοδρότατα ἐνέφυ ἐκφυσήσας δὲ ὁ σελήνης, ἀθρόον ἐκράτησαν τοῦ χωρίου. Πολλὰ δὲ χρήματα τότε τῇ Ῥώμῃ ἐγένετο, ὡς τὸ ἐξ ἀργυρᾶς δραχμὰς χρήσασθαι. Εἶτα εἰς τὴν τοῦ καλουμένου Καλαβρίαν ἐστράτευσαν, προφάσει μὲν, ὅτι τὸν Πύρρον ὑπεδέξατο, τῇ τὴν συμμαχίδα καταβλάψαν. τῇ δ' ἀληθείᾳ, ὅτι ἐβούλοντο εἰ-

κειώσαθαι τὸ Βρεντέσιον, ὡς ἐλίμενον, καὶ εὐπρόσβολον καὶ κατάπλουν ἐκ τῆς Ἰλλυρίδος καὶ τῆς Ἑλλάδος ποιούμενον ἔχον, ὧδ' ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ πνεύματος καὶ ἐξανάγεσθαί τινας, καὶ καταίρειν. Καὶ οἴκους αὐτοῖς, καὶ ἀποικίας ἐπεμψαν εἰς αὐτό τε, καὶ εἰς ἄλλα. Ταῦτα δὲ ἐκείνοις, καὶ ἐπὶ μεῖζον αἰρόμενα, οὐκ ὑπερεφρόνουν· ἀλλὰ Κόϊντον Φάβιον Βελλήτιον Ἀπολλωνιάταις τοῖς ἐπὶ τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ ἐξέδωκαν, ὅτι πρέσβεις αὐτῶν ὕβρισεν. Οἱ δὲ λαβόντες αὐτὸν, ἀπέπεμψαν οἴκαδε ἀπαθῆ. Ἐπὶ δὲ Κόϊντι Φαβίῳ καὶ Λεμιλίῳ Ὑπάτοις, πρὸς Οὐλσινίους ἐστράτευσαν ἐπ' ἐλευθερίᾳ αὐτῶν. Ἐπιπολὺ γὰρ ἦσαν αὐτῶν, οἱ ἀρχαιότατοι τῶν Τυρσηνῶν ὄντες, ἰσχύί τε περιποιησάμενοι, καὶ τεῖχος κατασκευάσαντες ὀχυρώτατον, πολιτείᾳ τε διακεκριμένῃ ἐκέχρηντο, καὶ δι' αὐτὰ πολεμοῦντες πρὸ τῶν Ῥωμαίων ἐπὶ πλεῖστον ἀντέσχον. Ὡς δ' ἐχειρώθησαν, αὐτοὶ μὲν ἐξώκειλαν εἰς ἀβρότητα, τὴν δὲ διοίκησιν τῆς πόλεως τοῖς οἰκέταις ἐπέτρεψαν, καὶ τὰς στρατείας δι' ἐκείνων ὡς τὸ πολὺ ἐποιοῦντο· ἐς πλοῦς δὲ τοῦτο προήγαγον σφᾶς, ὡς καὶ δύναμιν τοῖς οἰκέταις καὶ φρόνημα ἔχειν, ἐς ἐλευθερίας ἑαυτοὺς ἀξιοῦν. Προϊόντες δὲ τῷ χρόνῳ, καὶ ἔτυχον παύσαντες δι' ἑαυτῶν, καὶ τὰς σφῶν διανοίας ἠγάγοντο, ἐς τοὺς διανότας διεδίχοντο, ἐς εἰς τὴν βουλὴν ἐνεγράφοντο, ἐς τὰς ἀρχὰς ἐλάμβανον, καὶ αὐτοὶ τὸ σύμπαν κύριοι εἶχον, ἐς τἆλλα· καὶ τοὺς ὕβρεις τοὺς ὑπὸ τῶν δεσποτῶν αὐτοῖς γινομένας, ἀταμώτερον εἰς αὐτοὺς ἐκείνους ἀνταπεδείκνυντο. Οὔτ' οὖν φέρειν σφᾶς οἱ ἀρχαῖοι πολῖται, ἔτι καθ' ἑαυτοὺς διδιωγμένοι ἀμύνασθαι, λάθρα πρέσβεις εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλαν, οἳ καὶ δι' ἀπορρήτων νυκτὸς τὴν Γερουσίαν εἰς ἰδιωτικὸν οἴκημα ἐλθεῖν, ὅπως μηδεὶς ἐξαγγελθῇ, παρεκάλεσαν, καὶ ἔτυχον. Καὶ οἱ μὲν ὡς οὐδενὸς ἐπακούοντος ἐβουλεύοντο. Σαμνίτης δέ τις παρὰ τῷ κυρίῳ τῆς οἰκίας ἐπιξυνήμενος, καὶ νοσῶν, ἐλάθε καθ' ὑπνον μείνας, καὶ ἃ ἐψηφίσαντο, καὶ ἐμάνθανε, καὶ ἐμήνυσε τοῖς τὴν αἰτίαν ἔχουσι. Κἀκεῖνοι τοὺς πρέσβεις ἐπανιόντας κατέσχον, καὶ ἐβασάνισαν· Καὶ μαθόντες τὰ δρώμενα, αὐτούς τε ἀπέκτειναν, καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς πρώτους. Διὸ δὴ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Φάβιον ἐπ' αὐτοὺς ἔστειλαν, καὶ ὃς τούς τε ἀπαντήσαντας αὐτῷ ἐξ ἐκείνων ἐτρέψατο, καὶ πολλοὺς ἐν τῇ φυγῇ φθείρας, κατέκλεισε τοὺς λοιποὺς εἰς τὸ τεῖχος, καὶ προσέβαλε τῇ πόλει. Καὶ ὁ μὲν ἐνταῦθα ξωθεὶς ἀπέθανε. Θαρσήσαντες δ' ἐπὶ τούτῳ ἐπῆλθον, καὶ ἀπωθέντες αὖθις ἀνεχώρησαν, καὶ ἐπολιορκοῦντο· καὶ εἰς ἀπαγλὼ λιμοῦ ἐμπεσόντες, παρέδοσαν ἑαυτούς. Ὁ δὲ Ὑπατος τοὺς μὲν ἀριλομένους τὰς τῶν κυρίων τιμὰς, αἰκισάμενος ἔκτεινε, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψε· τοὺς δὲ αὐθιγενεῖς, καὶ εἴ τινες τῶν οἰκετῶν χρηστοὶ περὶ τοὺς δεσπότας ἐγένοντο, ἐς ἕτερα κατῴκισε τόπα.

Ε. Ἐντεῦθεν ἤρξαντο οἱ Ῥωμαῖοι ἤδη τῶν ἀγώνων ναυτικῶν ἤδη ἄν τι πάνυ πεπειράσθαι. Θαλασσοκράτορες δὲ γενόμενοι, καὶ ἐπὶ πᾶσι τούτοις, τάς τε ἄλλας ἠπείρους ἐπειράσθησαν. Καρχηδονίους δὲ πρώτους ἐπολέμησαν, οὐδὲν αὐτῶν ἧσσον ἠττώμενοι οὔτε πλούτῳ, οὔτε ἀρετῇ χώρας, καὶ ἠσκημένους τὰ ναυτικὰ εἰς ἀκρίβειαν, καὶ παρεσκευασμένους ἱππικαῖς τε δυνάμεσι, καὶ πεζαῖς, καὶ ἐλέφασι· καὶ ἄρχουσι Λιβύων, τήν τε Σαρδὼ, καὶ τῆς Σικελίας τὰ πλείω κατέχουσι· ὅθεν καὶ τὴν Ἰταλίαν χειρώσασθαι δι' ἐλπίδων ἐποιοῦντο. Τά τε δὴ ἄλλα σφᾶς προ-

propter portuum commoditatem, & facilem in Illyriam & Græciam trajectum. Eodem enim vento spirante, ex eo portu & solvere, & in eumdem appellere licebat. Voti compotes facti, colonos non modo Brundusium, sed & in alia loca miserunt. Quæ cum perfecissent, & altius ascenderent, non sunt elati: sed Q. Fabium Senatorem, ob contumeliam legatis factam, Apolloniatibus, qui in sinu Jonio habitant, dediderunt: quem illi acceptum, incolumem domum remisere. Q. Fabio & Æmilio Consulibus ad libertatem Ulsineis fœderatis suis restituendam, militarunt: qui cum Tyrrhenorum antiquissimi essent, & potentiam & mœnia fortissima sibi pararant, & Republica bonis ornata legibus utebantur. Quibus de causis aliquando bello suscepto, Romanis longissimo tempore restiterunt. Sed subacti, atque in delicias delapsi, Reipublicæ administrationem, & bella fere gerenda, servis commiserunt: eosque tandem eo evexerunt, ut opibus atque animis elati, ipsi sese in libertatem assererent, & dominas suas uxores ducerent, & dominis succederent, atque in Senatum legerentur, & magistratus inirent, & ipsi omnem auctoritatem obtinerent, cæteraque omnia. Injurias a dominis sibi factas, majore petulantia in illos regesserunt. Veteres igitur cives, cum eos neque ferre, neque suis viribus ulcisci possent, clam legatos Romam miserunt, qui precibus secreto impetrarunt, ut Senatus, ne res palam fieret, in privatis ædibus conveniret. Ac illi quidem, ut nemine audiente, deliberabant. Samnis autem quidam, ædium domini hospes, ægrotans, per locum ibi relictus, cognito Senatusconsulto, monuit eos qui accusabantur. Illi igitur quæstionibus habitis de legatis, cum quid ageretur intellexissent, & illos & primores civitatis occiderunt. Quapropter Fabius a Romanis contra eos missus, omnes qui in aciem descenderant, profligavit, in fuga multos occidit, reliquos in urbem compulsos oppugnavit. Ubi cum ex vulnere occubuisset, servi resumpta fiducia eruperunt: sed victi, atque obsidione ad famem redacti, deditionem fecerunt. Consul eos qui suis dominis magistratus eripuerant, excruciatos necavit, urbem evertit: indigenas, & servos qui in dominorum fide manserant, alibi collocavit.

LIBER VIII. Brundusium colonia Romanorum facta.

Q. Fabii dedecus.

Ulsinei Hetruſci.

Edit. Paris. pag. 381.

VIII. Ab eo tempore Romani transmarina bella gerere sunt aggressi, prius classis instruendæ plane rudes. Cum autem in mari versari cœpissent, in insulas, aliasque continentes trajecerunt. Sed cum Carthaginensibus primum sunt congressi, nihilo neque opibus neque agri bonitate inferioribus, & in re nautica exercitatissimis: qui præterea pedestribus equestribusque copiis, & elephantis pollebant, & Libyæ, Sardiniæ, ac magnæ parti Siciliæ imperabant: unde in spem Italiæ quoque subigendæ erigebantur. Nam præter alia superbiæ incitamenta, immodica quoque liber-

Punici belli I. akia.

LIBER VIII. tas animos eis faciebat. Eorum enim Rex, annui magistratus, non diuturnæ potestatis auctoritatem habebat, & quasi rationibus suis consulerent, ad id summa alacritate ferebantur. Belli causæ prætendebantur, a Romanis, quod Carthaginenses Tarentinis opem tulissent: a Carthaginensibus, quod Romani cum Hierone amicitiam iniissent. Sed vera causa illa erat, quod invicem se suspectos habebant: & utrique incolumitatem suam in eo sitam esse putabant, si alteros subegissent. Cum sic affecti essent, hujusmodi occasio solvendæ pacis, & auspicandi belli incidit. Mamertini, qui olim ex Campania coloniam Messanam deduxerant, tum autem ab Hierone obsidebantur, opem Romanorum, ut quos cognatione attingerent, implorarunt: quibus alacriter auxilia sunt decreta. Neque enim obscurum erat, Mamertinos ad Carthaginenses transituros, si a Romanis destituerentur; qui subacta tota Sicilia, inde in Italiam transituri essent. Ea enim insula parum a continente distat: unde olim Italiæ fuisse junctam fabulantur. Ob situm igitur Italiæ tam propinquum: Carthaginenses invitare videbatur, ut ea occupata, etiam oppositam continentem sibi vendicarent. & qui Messanam tenebant, etiam fretum illud angustum in potestate habebant. Romani vero auxilia Mamertinis decreta, ob causas quasdam non statim miserunt. Quare illi, urgente necessitate, Carthaginenses implorarunt. Qui & supplicibus & sibi ipsis pacem cum Hierone confecerunt, ne Romani in insulam trajicerent, & urbem atque fretum Hannone duce custodiverunt. Interea C. Claudius Tribunus militum ab Appio Claudio cum paucis navibus præmissus, Rhegium venit. Sed cum hostilem classem longe majorem videret, trajicere non ausus, navicula conscensa Messanam appulit: & cum Mamertinis ea collocutus est, quæ tempus ferebat. sed Carthaginensibus refragatis, tum quidem rebus infectis recessit. Post autem, cum Mamertinos in motu esse cognovisset (neque enim Romanis parere volebant, & Carthaginenses ægre patiebantur) rursus navigavit: & præter alia ad persuadendum apta, se liberandæ civitatis ergo adesse dixit, & rebus in integrum restitutis recessurum. Carthaginenses vero aut recedere, aut quam justam manendi causam haberent, exponere jussit. Cum vero neque Mamertinus quisquam præ metu loqueretur, & Carthaginenses urbem vi tenentes, nihil eum curarent: *Satis*, inquit, *argumenti est utrorumque silentium, alteros injuste agere (nam si causa freti essent, se defenderent) alteros libertatis esse cupidos. Si enim Carthaginensibus fiuderent, libere illis auxilia promitterent.* Quæ verba cum Mamertini cum plausu & laudibus excepissent, Rhegium statim rediit: ac paulo post cum tota classe vi trajicere conatus, partim ob multitudinem & solertiam Carthaginensium, partim ob freti sævitiam, & tempes-

Edit. Paris. pag. 382.

C. Claudius malorem gerit in Sicilia.

pag. 383.

A Τά τε δὴ ἄλλα σφᾶς φρονηματίζεσθαι ἔπειθον, καὶ τῷ αὐτοκράτορι λίαν ἐτύγχανον ἐπαιρόμενοι. Τὸν γὰρ Βασιλέα ἑαυτοῖς κλῆσιν ἐποίει ἀρχῆς, ἀλλ' οὐκ ἐπὶ χρονίῳ δυναστείᾳ ἀφυβάλλοντο. Καὶ ὡς αὐτοῖς προὐμέτατο ὥργων. Σκήψεις δὲ τῷ πολέμῳ ἐγένοντο, Ρωμαίοις μὲν, ὅτι Καρχηδόνιοι τοῖς Ταραντίνοις ἐβοήθησαν· Καρχηδονίοις δὲ, ὅτι φιλίαν Ρωμαῖοι συνέθεντο τῷ Ἱέρωνι. Τὸ δ' ἀληθὲς, ὅτι ἀλλήλους ὑφορῶντο· καὶ μίαν σωτηρίαν τῷ οἰκείῳ ἑκάτεροι φέροντο, εἰ τὰ τῷ ἄλλῳ προσκτήσαιντο. Οὕτω δηλουμένοις αὐτοῖς συμπεσόν τι τὰς σπονδὰς τε διέλυσε, καὶ εἰς τὸν πόλεμον αὐτὰς ἐξηρέθισε. Τὸ δ' ὧδε τοῦτο. Οἱ Μαμερτῖνοι ἐκ Καμπανίας ποτὲ πρὸς Μεσσήνῃ ἀποικίαν στειλάμενοι, τότε δ' ὑπὸ Ἱέρωνος πολιορκούμενοι, ἐπεκαλέσαντο τοὺς Ρωμαίους, οἷα σφίσι προσήκοντας. Κἀκεῖνοι ἑτοίμως ἐπεκουρῆσαι αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, εἰδότες, ὅτι ἂν τῆς συμμαχίας αὐτῶν οἱ Μαμερτῖνοι μὴ τύχωσιν, πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ξαπίσονται, κἀκεῖνοι πᾶς τε Σικελίας ὅλης κρατήσουσι, καὶ ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐξ αὐτῆς ζεβήσονται. Ἡ γὰρ νῆσος αὕτη βραχὺ τῆς ἠπείρου διέχει. ὡς μυθεύεσθαι, ὅτι ποτὲ καὶ αὕτη ἠπείρωτο. Ἡ τε ὄψις νῆσος ὑπὸ τῇ Ἰταλίᾳ ἐπικειμένη, εἴκοτως τοὺς Καρχηδονίους ἐκκαλέσασθαι, καὶ τῷ ἀντιπείρᾳ ἀντιποιήσασθαι, ἂν γε ταύτην καράσχωσι, καὶ ἡ Μεσσήνη παρεῖχε τοῖς κρατοῦσιν αὐτῆς, καὶ τὸ πορθμὸν κωλύειν. Ψηφισάμενοι δὲ βοήθειαν οἱ Ρωμαῖοι τοῖς Μαμερτίνοις, ἐ ταχέως αὐτοῖς ἐπεκούρησαν, διά τινας ἐπισυμβάσας αἰτίας. Ὅθεν ἀνάγκη πιεζόμενοι οἱ Μαμερτῖνοι, Καρχηδονίους ἐπεκαλέσαντο. Οἱ δὲ καὶ ἐαυτοῖς ἐκ τοῖς ἐπικαλεσαμένοις εἰρήνην κατεπράξαντο πρὸς Ἱέρωνα, ἵνα μὴ οἱ Ρωμαῖοι εἰς τὴν νῆσον περαιωθῶσι, καὶ τὸ πορθμὸν δὴ καὶ τὴν πόλιν ἐφύλαττον, Λιπαίους σφῶν ἡγεμόνα. Κῆν τούτῳ Γάϊος Κλαύδιος Χιλιάρχων ναυσὶν ὀλίγαις ὑπὸ Ἀππίου Κλαυδίου προπεμφθεὶς, εἰς τὸ Ῥήγιον ἀφίκετο. Διαπλῦσαι δὲ οὐκ ἐθάρρησε, πολὺ πλεῖον τὸ τῶν Καρχηδονίων ὁρῶν ναυτικόν. Ἀκατίῳ δ' ἐμβὰς, προσῆλθε τῷ Μεσσήνῃ, καὶ διελέχθη αὐτοῖς ὅσα ὁ καιρὸς ἐδίδου. Ἀντεποίουν δὲ τῷ Καρχηδονίων, τότε μὲν μηδὲν ἀγαθὸν ἀπεκρίναντο. Μετὰ ταῦτα δὲ γνοὺς τοὺς Μαμερτίνους ἐν φάσει ὄντας (ἦσαν γὰρ τοῖς Ρωμαίοις ὑπεῖκειν ἐβούλοντο, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐβαρυύοντο) ἔπλευσεν αὖθις, καὶ ἅμα τε εἶπεν ἀπαγγελῶ, καὶ ὡς ἐπ' ἐλευθερώσει τῆς πόλεως ἥκει, καὶ ἐπειδὰν κατασταθῇ τὰ πράγματα, ἀνάπλεύσει, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἢ ἀποχωρῆσαι ἐκέλευε, ἢ εἴ τι δίκαιον ἔχοιεν, τοῦτο εἰπεῖν. Ὡς δ' οὔτε τῶν Μαμερτίνων τις ὑπὸ δέους ἐφθέγγετο, καὶ οἱ Καρχηδόνιοι βίᾳ τὴν πόλιν κατέχοντες, ἀδίκως αὐτοῦ ἐφρόντιζον· Λύπαρχος, ἔφη, μαρτύρεται παρ' ἀμφοτέρων ἡ σιωπὴ, τῷ μὲν ὅτι ἀδικοῦσιν, (εἰ γάρ τι ὑγιὲς ἐφρόνουν, ἐδικαιολογήσαντο ἄν) τῷ δὲ, ὅτι τῆς ἐλευθερίας ἐφίενται. Ἐπαῤῥησιάσαντο γὰρ ἄν, εἰ τὰ τῷ Καρχηδονίων προῄρηντο, ἐ ἐπηγγέλλοντο βοηθήσειν αὐτοῖς. Θορύβου δὴ καὶ ἐπαίνου παρὰ τῶν Μαμερτίνων ἐπὶ τούτοις γινομένου, αὖθις ἀνέπλευσε πρὸς τὸ Ῥήγιον, ἐ μετ' ὀλίγον παντὶ τῷ ναυτικῷ βιασάμενος τὸν πλοῦν, τὸ μὲν ὑπὸ τοῦ πλήθους καὶ τῆς τέχνης τῶν Καρχηδονίων, τὸ δὲ πλεῖστον δὴ ὑπὸ τοῦ

τὸ ῥᾷ χαλεπώτατα, καὶ χειμῶνα ἐξαίφνης γενόμενον, τινὰς τε τῇ τειρῆρι ἀπέβαλε, καὶ ταῖς λοιπαῖς μόλις εἰς τὸ Ῥήγιον ἀπεσώθη.

Θ'. Οἱ μὲν τοι Θαλάσσης οἱ Ρωμαῖοι ἐκ τοῦ ὕπνου ἀπέχοντο· ἀλλ' ὁ μὲν Κλαύδιος τὰς ναῦς ἐπεσκεύαζεν. Ἀννων δὲ τοῦ αἰτίαν τὴν ἀσπονδῶν ἐχόντων εἰς τοὺς Ρωμαίους τρέψαι βουλόμενος, καὶ τὰς ἁλόσας τειρῆρεις τῷ Κλαυδίῳ ἐπιμέλε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀπεδίδου, ἐφ' οἷς καὶ εἰρήνην προσκαλεῖτο αὐτόν. Ἐπεὶ δ' οὐδὲν ἐδέξατο, ἐπείλησε, μηδ' ὑπανίεσθαι τὰς χεῖρας ποιεῖσθαι τῆς Θαλάσσης τοὺς Ρωμαίους ἐάσειν. Ὁ Κλαύδιος δὲ τὴν τοῦ πορθμοῦ φύσιν κατανοήσας, ἐπήρετο τὸν ῥοῦν καὶ τὸν ἄνεμον ἐκ τῆς Ἰταλίας, εἰς τὴν Σικελίαν ἅμα φέροντας· καὶ ὕπνῳ δὴ πλέοντα εἰς τὴν νῆσον, μηδενὸς ἐναντιωθέντος. Εὑρὼν δὲ ἐν τῷ λιμένι τοὺς Μαμερτίνους (ὁ γὰρ Ἀννων προϋπεπτόλισε αὐτούς, ἐν τῇ ἀκροπόλει καθῆστο φυλάττων αὐτὴν) ἐκκλησίαν συνάγει, καὶ προσκληθεὶς αὐτοῖς ἦλθε μεταπέμψασθαι τὸν Ἀννωνα. Ὁ δὲ καταβῆναι οὐκ ἤθελε· φοβηθεὶς δὲ, μὴ οἱ Μαμερτῖνοι ὡς ἀδικουμένους αὐτὸν νεωτερίσωσιν, ἦλθε εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ πολλῶν ὑπ' ἀμφοῖν μάτην λεχθέντων, συμπράσσει τις τῷ Ρωμαίων ἄνδρι, καὶ ἐνίβαλε εἰς τὸ δεσμωτήριον, συμπαιτιώμενον τῷ Μαμερτίνων. Καὶ ὁ μὲν ὕπνος ὅλην ἀνάγκην τὴν Μεσσήνην ἐξέλιπε. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἐκόλασαν μὲν τὸν Ἀννωνα, κύριοι δὲ τοῖς Ρωμαίοις ἐπεμψαν, τὴν τε Μεσσήνην ἐκλιπεῖν κελεύοντες, καὶ ἐκ πάσης ἀπελθεῖν Σικελίας ἐν ἡμέρᾳ ῥητῇ· καὶ στρατιὰν ἀπεσάλκασιν. Ὡς δ' οὐκ ἐπείθοντο οἱ Ρωμαῖοι, τάς τε μισθοφορούσας παρ' αὐτοῖς ἐξ Ἰταλίας ἐπήγοντο, καὶ τὴν Μεσσήνην προσέβαλον. Συνῆν δὲ καὶ ὁ Ἱέρων αὐτοῖς, καὶ τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν, καὶ τὴν πορθμὸν ἐφύλαττον, ὡς μήτε στράτευμα, μήτε σῖτος αὐτοῖς κομισθῇ. Ὁ μαθὼν ὁ Ὕπατος ἤδη πλησιάζων, ὡς οὐ ῥᾳδίως αὐτῶν πολλαχῇ καὶ φράσιν ἐμποδίας ἐλλιμενιζόντων, ἐξαπατᾷ σφᾶς ὅπως δύνηται τὸν πορθμὸν ἀσφαλίσασθαι· καὶ ἔλαθε νυκτὸς τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενος. Καὶ προσπλέουσαν οὐ πόρρω τῆς στρατιᾶς τὴν Ἱέρωνος, αὐτίκα συμμίξας, νομίζων φοβερώτατος αὐτοῖς ἐκ τῆς ἀθρόας φανήσεσθαι. Ἀντιπεξελθόντων δ' αὐτῶν, τὸ μὲν τῶν Ρωμαίων ἱππικὸν ἐλατταύθη, τὸ δ' ἐπιτήδειον ὑπερίσχε. Καὶ ὁ Ἱέρων πάντ' ἐπὶ τὰ ὄρη, εἰς δὲ Συρακούσας αὖτις ἀνεχώρησεν. Οὕτω Κλαύδιος διαχωρίσας τοὺς τῶν Ἱέρωνος, καὶ τῶν Μαμερτίνων ἔτι ἐκ παρασκευῆς αὐτῶν ἀναθαρσησάντων, ἐπῆλθε τοῖς Καρχηδονίοις μεταθεῖν ἤδη· καὶ τῇ σφῶν προσβολῇ χαρακώματι, ὅτι οἷόν τε χειρώσασθαι. Ἐντεῦθεν μὲν γὰρ ἡ θάλασσα τὸ στενὸν ἐκβρέχει. Ἐντεῦθεν δ' ἕλη τινὰ δυσβάτου· ἐπὶ δὲ ἡ αὐχὴν, δι' οὗπερ μόνου εἴσπλους, στενὸν παντάπασι, ἐπέκειτο ὄχυρωμα. Διαζόμενοι οὖν ἐκ τούτων οἱ Ρωμαῖοι, ἐπολεμοῦντο, καὶ βαλλόμενοι ἀνεχώρησαν· Οἱ δὲ Λίβυες θαρσήσαντες ἐπεξῆλθον· καὶ ὡς φεύγοντας ἐπεδίωκον, ἔξω προελθόντας τῆς τειχῶν. Κἀντεῦθεν ἐπιστραφέντες οἱ Ρωμαῖοι, αὐτοὺς ἐτρέψαντο, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν, ὥστε αὐτοὺς μηκέτι τῇ στρατιᾷ προελθεῖν, πρὶν ὅσον ἰδεῖν ἐκ Μεσσήνης ὁ Κλαύδιος. Ὁ δὲ βιάσασθαι τὴν ἔφοδον μὴ πολεμίων, πρὸς τοὺς Συρακουσίους καὶ τὸν Ἱέρωνα ἐτράπετο, φυλακὴν ἐν τῇ Μεσσήνῃ καταλιπών. Καὶ προσβολάς τε αὐτοῖς τῇ ἄρτι, καὶ κρύφιοι ποτὲ ἐπεξήεσαν· καὶ ὅτε μὲν ἐκράτουν, ὅτε δ' ἐκρατοῦντο ἑκάτεροι. Καὶ ποτὲ ἐν χωρίῳ στε-

tatem subito exortam, trimiribus aliquot amissis, cum reliquis ægre tenuit Rhegium. LIBER VIII.

IX. Neque tamen ob eam cladem Romani mari abstinuerunt: sed Claudius naves refecit. Hanno causam rupti fœderis Romanis adscripturus, etiam captas triremes Claudio remisit, captivosque restituit, eumque ad pacem provocavit. Sed cum ille nullas conditiones admitteret, minatus est, se non passurum ut Romani vel manus in mari abluerent. Claudius vero freti natura considerata, captavit refluxum ejus & ventum simul ex Italia in Siciliam ferentes: itaque in insulam trajecit, prohibente nemine: & Mamertinis in portu inventis (nam Hanno cum cives suspectos haberet, arcem tuebatur) pro concione persuasit, ut Hannonem accerserent. Qui etsi descendere volebat, tamen veritus ne Mamertini de injuriis sibi factis conquerentes, novi aliquid molirentur, in concionem venit: & multis verbis utrinque frustra factis, a quodam Romano comprehensus, in carcerem conjicitur, Mamertinis approbantibus. Sic ille tota Messana necessario relicta, a Carthaginensibus mulctatus est: & una cum exercitu caducator ad Romanos missus, per quem edicebant, ut Messanam relinquerent, & intra certum diem tota Sicilia excederent. Romanis vero non obtemperantibus, Italos, qui apud ipsos stipendia merebant, occiderunt: & Hierone adjuvante, impetu facto Messanam obsiderunt: ac fretum custodierunt, ut neque milites neque frumentum ad eos importarentur. Quo Consul jam appropinquans animadverso, ut milites ubique in porta per causam mercaturæ faciendæ versantes invenit, eos decepit, ut quam minimo cum periculo fretum transiret. Noctuque clam in Sicilia non procul a castris Hieronis appulit, eumque statim aggressus est, se improvisa impressione maximum illis terrorem illaturum ratus. Verum equites ejus succubuerunt, sed gravis armaturæ milites superiores evaserunt. Hieron tum in montes, post Syracusas se contulit: quo Claudius amoto, Mamertinis sua præsentia recreatis, Carthaginenses jam destitutos invadit, impetu in eorum castra facto, quæ quodammodo peninsulæ instar erant, hinc mari, illinc profundis cincta paludibus. Angustissimæ autem fauces, qua solum patebat aditus, muro intercludebantur. Quo dum vi per multas ærumnas penetrare Romani student, telis profligati recedunt. Afros vero auctis animis, ex angustis faucibus eruptione facta, tamquam fugientes persecuturis, Romani conversi repulerunt, multis occisis, ut non amplius castris exirent, quamdiu Claudius Messanæ fuit. Qui cum eos vi elicere non auderet, ad Syracusas & Hieronem convertit animum, præsidio Messanæ relicto. Et ut ipse urbem oppugnabat, sic cives aliquando erumpebant, nunc his, nunc illis favente victoria. Et Consul aliquando in angustias redactus, captus esset,

Romanorum & Carthaginensium certamina in Sicilia.

Edit. Paris. pag. 384.

LIBER VIII.

nisi antequam circumveniretur, ad Hieronem de pacis conditionibus legatum misisset. Nam cum quidam venisset, cum quo de pace tractaret, inter colloquendum paulatim recessit, donec in tuta pervenit. Et quia urbs facile capi non poterat, & obsidio cum ob penuriam commeatus, tum propter luem in exercitu grassantem, facultatem non habebat, recessit. Syracusani autem sequentes, cum dispersis colloquebantur: ac pacem fecissent, si etiam Hieron consentire voluisset. Consul præsidio Messanæ relicto, Rhegium trajecit. Romani Hetruriæ rebus compositis, atque Italia plane pacata, Carthaginiensium autem viribus creticentibus, utrumque Consulem in Siciliam ire jusserunt. Igitur Valerius Maximus & Otacilius Crassus, tam seorsim quam una insulam peragrantes, multos in deditionem acceperunt: ac locis plerisque adjunctis, Syracusas contenderunt. Quorum successibus Hieron territus, reddit is urbibus quas ea ademerat, promissaque pecunia, & captivis dimissis, pacem petit, atque impetravit: quod Consules, ejus opibus adjunctis, Carthaginenses a se facilius debellari posse rebantur. Pactis firmatis, ad alias urbes, in quibus Punica præsidia erant, conversi, aque cæteris repulsi, Segestam ultro se dedentem acceperunt. Cives enim ob necessitudinem sibi cum Romanis intercedentem (nam suum quoque ortum ad Æneam auctorem referebant) Carthaginensibus cæsis, illorum fidei se commiserunt.

Edit. Paris. pag. 385.

Hieron secum Romanis conjungit.

V. Consulibus ob hybernum tempus Rhegium reversis, Carthaginenses majorem copiarum partem in Sardiniam transtulerunt, ut inde Romanos aggrederentur: atque aut penitus Sicilia pellerent, aut si trajecissent, vires eorum carperent. Sed neutrum eis successit, Romanis & sua tuentibus, & Siciliam cum justis copiis, Posthumii Albini & Q. Æmilii ducu atque auspiciis, defendentibus. Qui cum in Insulam venissent, Hannibalem Gisgonis filium Agrigenti obsedetunt. Quo Carthagine audito, Hanno cum magna manu auxilio missus, Heracleæ, quæ parum Agrigento distat, bellum gessit: ac multa magnaque prælia sunt commissa, primum Hannone Consules, deinde Consulibus Hannonem provocantibus. Nam dum Romani copiam cibariorum habebant, numero militum inferiores, pugnam detrectabant, se fame urbem expugnaturos sperantes: cum vero frumento deficerent, ad decertandum alacres facti sunt. Hanno vero pugnandi copiam eis facere noluit, veritus ne alacritate illa in insidias pelliceretur. Unde factum est, ut & alii Romanis tamquam victoribus studerent: & Hieron ante segniter auxiliari solitus, tum frumentum summitteret, unde Romani animos receperunt. Hanno quoque pugnam committere instituit, etiam Hannibalem eruptione facta Romanos a tergo cæsurum sperans. Quo Consules animadverso cum quiescerent, &

Hannibal Gisgonis filius.

Hanno.

Hannonis & Agrigentinorum clades.

Λ στειχιδῶναι, ἔπεμψε πρὸς τὸν Ἱέρωνα, εἰς συμβάσεις δή τινας αὐτὸ προκαλούμενος. Οὗτος δὲ ἐλθόντος τινὸς, πρὸς ὃν ἔμελλε συμβήσεσθαι, διελέγετό τε αὐτῷ, καὶ ὑπανίει, μέχρις οὗ πρὸς τὸ ἀσφαλὲς ἀπεχώρησε. Τῆς δὲ πόλεως ῥᾳδίως ἁλῶναι μὴ δυναμένης, καὶ τῆς προσοδείας ἀπόρως ἐχούσης διὰ λοιμὸν ὄντος στρατιᾷ, καὶ ἐξ ἴσου τοῦ ἔαρος ἐνεστῶτος, ἀπανίστη. Καὶ οἱ Συρακούσιοι ἕπονται, καὶ εἰς λόγους τοῖς στασιάζουσιν ἦσαν. Καὶ ἐπείσθησαν ἄν, εἰ μὴ ὁ Ἱέρων συμβῆναι οὐθέλησε. Ὁ δὲ Ὕπατος φρουρὰν ἐν τῇ Μυλῶν καταλιπὼν, ἀπέπλευσε πρὸς τὸ Ῥήγιον. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲ ἐπεὶ τὰ Τυρρηνικὰ κατεστήσαντο, καὶ τὰ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀκεραίως εἶχον, τὰ δὲ τῷ Καρχηδονίων ἐπὶ πλέον συνίστατο, ἅμα τοῖς Ὑπάτοις εἰς Σικελίαν ἐστρατεῦσαι ἐψηφίσαντο. Πραιωδίπτες δύω ὄντε, τῷ Μάξιμος Οὐαλέριος καὶ ὁ Ὀστιλίους Κράσσος, καὶ κατὰ τὰς ἴσας ὁμοῦ τε πορεύομενοι, καὶ διχῇ, πολλὰς ὁμολογίας παρεσκευάσαντο. Ὡς δὲ τὰ πλείω ἐκείνοντο, πρὸς τὰς Συρακούσας ὥρμησαν. Καὶ ὁ Ἱέρων φοβηθεὶς, διεκηρυκεύσατο αὖθις τάς τε πόλεις τε, ἃς ἀφῄρητο, ἀποδώσειν, καὶ χρήματα ὑπισχνούμενος, ἐς τὰς αἰχμαλώτους ἐλεύθερίαν, καὶ ἔτυχε ἐπὶ τούτοις ἀνδρῶν. Οἱ γὰρ Ὕπατοι ῥᾷον μετ' αὐτοῦ καταστρέψασθαι τοὺς Καρχηδονίους ἐνόμισαν. Συμβάντες δ' αὐτῷ, πρὸς τὰς λοιπὰς πόλεις ὑπὸ Καρχηδονίοις φρουρούσας ἐξέπεμπον. Καὶ τῷ μὲν ἄλλων ἀπεκρούσθησαν, Ἐγέστα δ' ἐκουσίαν ἔλαβον. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς Ῥωμαίους οἰκείωσιν, οἱ ἐν αὐτῇ ἀπὸ τοῦ Αἰνείου λέγοντες γεγονέναι, προσεχώρησαν αὐτοῖς, τοὺς Καρχηδονίους φονεύσαντες.

i. Καὶ οἱ μὲν Ὕπατοι ἐκ τῶν χειμερίων εἰς τὸ Ῥήγιον ἀπῆραν. Καρχηδόνιοι δὲ εἰς Σαρδὼ τὸ πλεῖον ἐκόμισαν τῆς στρατοῦ, ἵν' ἐκεῖθεν τὴν Ῥώμην ἐπίθωνται, καὶ ἢ πλέον ὅσον τοὺς Σικελίας ἐκσπάσωσιν, ἢ ἐξαπιναίως ἀθρόοις πολεμήσωσιν. Ἀλλ' ὅτε τοῦτο, ὅτε μὲν ἐκείνοις ἐπέτυχον. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι πλοῖά τε οἰκεῖα ἐφύλαττον, καὶ ἐξόμαχον εἰς Σικελίαν δύναμιν ἔπεμψαν μετὰ Ποστουμίου Ἀλβίνου, καὶ μετὰ Λεμιλίου Κύϊντου. Ἐλθόντες δὲ εἰς Σικελίαν οἱ Ὕπατοι, ἐπ' Ἀκράγαντα ὥρμησαν, κἀνταῦθα Ἀννίβαν τὸν Γίσγωνος ἐπολιόρκουν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι πυθόμενοι, Ἄννωνα αὐτῷ σὺν πολλῇ χειρὶ συμμαχήσοντα ἔπεμψαν. Ὁ δὲ εἰς Ἡράκλειαν ἐλθὼν, κώμην οὖσαν Ἀκραγαντίνων, ἐπολέμει. Καὶ μάχαι πλείους καὶ μεγάλαι δ' ἐγίνοντο· καὶ τὰ μὲν πρῶτα ὁ Ἄννων τοὺς Ὑπάτους προὐκαλεῖτο εἰς πόλεμον, εἶθ' ὕστερον ἐκεῖνοι οἱ Ῥωμαῖοι προὐκαλοῦντο. Εἶχον μὲν γὰρ ἀφθονον σῖτον οἱ Ῥωμαῖοι ἔφοδον, ὡς ἐπόλμουν μαχέσασθαι, τῷ πλήθει ὑπερτερούμενοι, λιμῷ δὲ τὴν πόλιν αἱρήσειν ἤλπιζον. Ἐπεὶ δὲ σίτου ἐπαύριζον, αὐτοὶ μὲν ἀποκινδυνεύσειν προεθυμοῦντο. Ὁ δὲ Ἄννων ἤκουε, ὑποπτεύσας διὰ τὴν προθυμίαν ἐνεδρεύεσθαι. Διὸ εἴ τι ἄλλοι τῷ Ῥωμαίων στρατηγῶν ἠξίουν ὡς ἀκμὴν συνεκπίπτειν, τῷ ὁ Ἱέρων ἀπροθύμως αὐτοῖς στωμυλόμενος πρόσειρε, τότε σῖτον αὐτοῖς ἔπεμψεν, ὡς ἂν τῷ τοὺς Ὑπάτους ἀναθαρσῆσαι. Ἄννων δὲ ἐπιχείρησε μάχῃ σώσασθαι, ἐλπίσας, καὶ τὸν Λιπάραν ἐκ τοῦ τείχους κατὰ τοῦτο τοῖς Ῥωμαίοις προσπεσεῖσθαι. Ὁ μαθόντες οἱ Ὑπατοι, ἡσύχαζον, ὡς τὰ τοῦ Ἄννωνος κατα-

φρονήσαντα τῷ παρόντι προσιέναι. Ἐπεμψαν ἀ τινας κατόπιν αὐτῶν ἐνεδρεύσοντας. Ἐκεῖνοι δὲ πρὸς ἑσπέραν ἀδεῶς καὶ καταφρονητικῶς ἐπανάγοντος, ἔκ τε τῆς ἐνέδρας καὶ τοῦ χαρακώματος αὐτῷ οἱ Ῥωμαῖοι συνέμιξαν, καὶ φόνου πολλοῦ καὶ ἀνῶν καὶ τῶν ἐλεφάντων ἐργάσαντο. Ὁ δ' Ἀννίβας ἐν τούτῳ ταῖς σκηναῖς τῶν Ῥωμαίων ἐπελθών, ἐξεκρούσθη ὑπὸ τῶν φυλαττόντων αὐτάς. Ὁ δ' Ἄννων εἰς τὴν Ἡράκλειαν καταφυγὼν, τὸ στρατόπεδον ἐλιπών, καὶ ὁ Ἀννίβας νυκτὸς ἐκδράσας τὴν Ἀκραγαντα βυλδσάμβος, αὐτὸς μὲν ἐλαθε· οἱ δ' ἄλλοι γνωσθέντες, οἱ μὲν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, συχνοὶ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν Ἀκραγαντίνων ἐκπέφθησαν. Οὐ μέντοι συγγνώμης γε ἔτυχον οἱ Ἀκραγαντῖνοι, ἀλλὰ καὶ τὰ χρήματα σφῶν διηρπάθησαν, καὶ αὐτοὶ ἐωράθησαν ἅπαντες. B Καὶ οἱ μὲν Ὑπατοι πρὸς τὴ Μισιλίᾳ καὶ τὰ χειμῶνα ἀνεχώρησαν. Ὠργίζοντο δ' οἱ Καρχηδόνιοι τῷ Ἄννωνι, καὶ Ἀμίλκαν ἀντ' αὐτοῦ τὸν Βαρχίδου ἀπέστειλαν, ἄνδρα τῶν ὁμοφύλων, πλὴν τοῦ Ἀννίβα τοῦ υἱέος, ἐν φρονήσει κρείττονα· ὃς αὐτὸς μὲν τὴ Σικελίαν ἐφύλαττεν· Ἀννίβαν δὲ ναυαρχοῦντα εἰς Ἰταλίαν ἔπεμψε, τὰ παράλια αὐτῆς κακουργήσοντα, ἵνα τοὺς Ὑπάτους πρὸς ἑαυτὸν ἐπισπάσηται. Ἀλλ' οὐκ ἔτυχε τοῦ σκοποῦ. Καταπλήσαντες γὰρ ἐκεῖνοι φρουρὰς ἐκαραχόδι τὴ παραλίας, εἰς Σικελίαν ἦλθον, οὐδὲν δὲ μνημονεύσαν ἔπραξαν ἄξιον. Ὁ δὲ Ἀμίλκας τοὺς Γαλάτας τοὺς μισθοφόρους, ὅτι μὴ ἐπιπλὴν δίδωσιν αὐτοῖς τὸν μισθὸν, ἀγανακτήσαντας, φθαρθεὶς μὴ προχωρήσωσι τοῖς Ῥωμαίοις, διέφθειρε, πέμψας αὐτοὺς εἴς τινα τῶν ὑπὸ Ῥωμαίοις πόλιν παραληψομένους αὐτὴν, ὡς τάχα προδιδομένην, καὶ ξυγκρύσας αὐτὴν ἐπιτρέψας. Στείλας δὲ πρὸς τοὺς Ὑπάτους ψευδαυτομόλους, τὴν τῶν Γαλατῶν προμηνύοντας ἔλευσιν· ὅθεν οἱ Γαλάται μὲν πάντες ἐνεδρευθέντες ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Ῥωμαίων ἀπέθανον. Ἀπελθόντων δὲ τῶν Ὑπάτων οἴκαδε, ὁ Ἀμίλκας τὴν Ἰταλίαν ἐπόρθει, προσαλίσκων, καὶ ἐν τῇ Σικελίᾳ πόλεις τινὰς ὑπηγάγετο. Πυθόμενοι ἢ ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι, ναυτικὸν συνεσκευάσαντο, καὶ Γάϊον αὐτῷ Δουίλλιον ἕτερον τῶν Ὑπάτων ἐπέστησαν, ᾧ δὲ τὴν συνάρχοντα Κορνήλιον Γάϊον εἰς Σικελίαν ἔπεμψαν, ὃς καὶ γλῶ πολέμῳ ὃν ἐπολέμησε κρατήσας, ταῖς προσούσαις αὐτῷ ναυσὶν εἰς Λιπάραν ἔπλευσε, καὶ προδιδομένην αὐτῷ, τῶν δ' ἐκ δόλου τῶν Καρχηδονίων ἐγένετο. Ὡς δὲ καὶ εἰς τὴ Λιπάραν καθορμίσατο, Βόδης αὐτοῦ ὁ τῶν Ἀννίβα πεμπομένων ἦρχεν ὑποστράτηγος. Παρασκευαζομένου ἢ τὸν Γάϊον πρὸς ἄμυναν, δείσας ἐκεῖνος τὴ ἀπόνοιαν αὐτῶν, προκαλίσατο αὐτὸς εἰς σπονδάς· καὶ πείσας ἀναβίβασε εἰς τὴν ἑαυτοῦ τριήρη τόν τε Ὑπατον καὶ τοὺς χιλιάρχους, οἷς τῆς ναυάρχου ἐπετέλουν. Καὶ τοὺς μὲν εἰς Καρχηδόνα ἀπέπεμψαν, τοὺς δὲ λοιποὺς καὶ ἀραμένους τὰ ὅπλα εἶλον.

ιά. Εἶτα Ἀννίβας μὲν τὴ Ἰταλίαν ἐπόρθει, Ἀμίλκας δὲ εἰς Ἔρυκα ἐστράτευσε, ἐν ᾗ τὸ πλεῖστον τοῦ πεζοῦ τοῖς E Ῥωμαίοις ἦν, οἷς ἐπικαιρῶσαι Γάϊον Καικίλιον Χιλίαρχον ἐθελήσαντα λοχήσας, πολλοὺς ἐφόνευσε τῶν αὐτοῦ. Ταῦτα δὲ μαθόντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, τὸν μὲν Ἀσυνόμου υἱὸν ἐξέπεμψαν, καὶ τὸν Δουίλλιον ἐπέσπευσαν. Ὁ δὲ εἰς τὴν Σικελίαν ἐλθὼν, καὶ καταμαθὼν τὰς ναῦς τῶν Καρχηδονίων τῇ μὲν παχύτητι καὶ τῷ μεγέθει τῶν σφῶν ὑπερτυμένας, τῷ πάχει δὲ τῆς εἰρεσίας καὶ τῇ ποικιλίᾳ τοῦ πλοῦ προ-

Zonaræ Annales.

Hanno per contemptum uſque ad vallum acceſſiſſet, aliquot miſerunt, qui ei a tergo inſidiarentur. Illoque ſub veſperam ſecure & contemptim exercitum reducente, Romani tam ex vallo, quam ex inſidiis eum aggreſſi, multam & hominum & elephantorum cædem ediderunt. Interea Hannibal Romanorum caſtra adortus eſt, ſed repulſus a cuſtodibus. Hanno caſtris deſertis Heracleam confugit. Hannibal noctu Agrigento profugiendi capto conſilio, ipſe quidem clam evaſit: cæteri autem deprehenſi, partim a Romanis, multi ab Agrigentinis ſunt occiſi: qui tamen ea re veniam non impetrarunt, ſed opibus direptis omnes venierunt. Conſules Meſſanam in hyberna conceſſerunt. Carthaginenſes Hannoni irati, Hamilcarem Barchinum ſucceſſorem dederunt, imperatorem, Hannibale filio excepto, inter ſuos præſtantiſſimum: qui cum Siciliam ipſe tueretur, Hannibalem claſſi præfectum in Italiam, oræ maritimæ infeſtandæ cauſa miſit, ut Conſules ad ſe retraheret. Sed fefellit eum opinio. Nam præſidiis ubique in mari collocatis, in Siciliam profecti, nihil memorabile geſſerunt. Hamilcar vero metuens, ne Galli milites, ob ſtipendia non integra numerata indignantes, cum Romanis ſe conjungerent, ad quamdam Romanam urbem per proditionem ſcilicet occupandam & diripiendam eos miſit: ſubornatis transfugis, qui Conſulibus Gallorum adventum nuntiarent. Ita illi omnes inſidiis excepti perierunt: ſed & Romanorum multi occubuerunt. Conſulibus domum reverſis, Hamilcar etiam Italiæ oram claſſe vaſtavit, & quaſdam Siciliæ urbes ſubegit. Quo Romani audito, claſſem inſtruxerunt, cui Conſulum alter Cnejus Duillius eſt præfectus, collega ejus Cnejus Cornelius in Siciliam miſſus: qui cum bello terreſtri, quod mandatum ei fuerat, neglecto, navibus quas habebat, Liparæ, ſpe proditionis dolo Carthaginenſium facta, appuliſſet, a Bode Hannibalis legato eſt circumventus. Cum autem ad defenſionem ſe pararet, ille Romanorum audaciam veritus, eos ad pacis conditiones provocavit. cumque Conſuli & Tribunis militum perſuaſiſſet, ut ipſius triremem conſcenderent, quo cum præfecto claſſis colloquerentur, eos Carthaginem miſit, cæteros non repugnantes cepit.

XI. Hannibal deinde Italiam vaſtavit: Hamilcar Segeſtam petiit, ubi maxima pars Romani peditatus erat: & C. Cæcilio Tribuno militum opem illis ferre volenti, per inſidias multos milites occidit. His Romani cognitis, Præfectum urbis ſtatim ablegarunt, & Duillium maturare juſſerunt. Qui cum in Siciliam veniſſet, navelque Carthaginenſium craſſitudine & magnitudine Romanis inferiores, ſed celeritate remigii, & navigandi varietate ſuperiores eſſe

LIBER VIII. *Edit. Pariſ. pag. 386.*

Hamilcar. Hannibal.

Gallorum cædes per dolum Hamilcaris.

Cnejus Cornelius Conſul dolo Bodis Liparæ capitur.

pag. 387.

Cnejus Duillius Punos claſſe vincit.

LIBER VIII.

vidiſſet : machinas quaſdam , ancoras , manus ferreas longis contis præfixas , aliaque ejus generis fabricavit , quibus hoſtiles naves attraherentur : ac tranſitu in illas facto , ſui cum Carthaginenſibus , veluti in terreſtri pugna , cominus dimicarent . Carthaginenſes quum Romanas naves crebra remigatione circumdatas , ſubito invaſiſſent , aliquandiu æquo Marte certatum eſt : deinde vero Romani ſuperiores facti , multos demerſerunt , multos ceperunt . Hannibal ſeptiremi , in qua pugnabat , cum triremi commiſſa , veritus ne caperetur , in aliam navim ſaltu facto , evaſit . Hoc navalis prælii exitu Romani multis ſpoliis aucti ſunt . Carthaginenſes vero Hannibalem ob acceptam cladem occidiſſent , niſi eos ſtatim , veluti rebus adhuc integris , percontatus eſſet , utrum navali prælio decertare juberent , necne ? Cum aſſenſi eſſent ; ut qui claſſibus gloriarentur , ſubjecit , *Nullum ſuum peccatum eſſe , qui eadem ſpe , qua ipſe , pugnam inſiſſet . Conſilium enim in ſua poteſtate , eventum penes fortunam fuiſſe* . Sic illi vita conceſſa eſt , imperium abrogatum . Duillius peditatu ſibi adjuncto , Segeſtanos liberavit , Hamilcare nec ad manus venire aulo : & ſociis civitatibus firmatis , elapſa æſtate Romam rediit . Poſt ejus abitum Hamilcar Drepanum (eſt autem portus opportunus) munit , eoque res maximi pretii contulit : & Erycinis omnibus expulſis , atque urbe everſa , ne locus munitiſſimus Romanis ad bellum gerendum uſui eſſet , urbes alias vi , alias proditione cepit : ac niſi a C. Floro , qui ibi hybernabat , coercitus fuiſſet , totam Siciliam ſubegiſſet . L. Scipio ejus collega exercitum in Sardiniam & Corſicam duxit , inſulas in Tyrrheno mari ſitas , tam exiguo intervallo ſeparatas , ut ex longinquo pro una habeantur . Ac primum Corſicæ principe urbe Valeria vi capta , reliquis citra laborem eſt potitus . In Sardiniam navigaturus , cum claſſem Carthaginenſem conſpexiſſet , in eam impetum fecit . Sed cum illa , priuſquam ad manus veniretur , fugiſſet , Olbiam urbem invaſit . Ubi navium Carthaginenſium conſpectu territus (nec enim a pedituru ſatis ad pugnam paratus erat) domum verſus iter intendit . Eo tempore cum alii captivi , tum Samnites , quorum complures ad navalem inſtructionem venerant , Romæ inſidiari decreverunt . Quo Erius Pontius auxiliorum dux cognito , ſe eis aſſentiri ſimulavit , ut omnia eorum conſilia cognoſceret . Quia vero illa deferre non poterat , a Samnitibus undique circumdatus , eis perſuaſit , ut cum Senatus haberetur , in foro congreſſi , vociferarentur , in demetiendo frumento fraudem ſibi eſſe factam . Quod cum illi feciſſent , accerſitus , ut tumultus auctor , inſidias expoſuit : ac tum quidem ſeditione ſopita , illi ſunt di-

C. Florus Hamikari reſiſtit.

Sardinia.

Corſica.

Edit. Pariſ. pag. 388.

Erius Pontius conjurat. orbem eludit.

A χύσας , μηχανὰς ἐπὶ τ τειχῶν , ἀγκύρας τ , καὶ χεῖρας σιδηρᾶς πεφυκότας ἐπὶ μακρῶν ξύλων , καὶ ἄλλα τοιαῦτα κατεσκεύασε , ὅπως τ πολεμίας ναῦς ἐπιῤῥιπτουμένας αὐτὰ συνάπτοιτο σφίσι , καὶ μεταβαίνοντες εἰς αὐτὰς , εἰς χεῖρας ἴοιεν τοῖς Καρχηδονίοις , ὡς ἐν πεζῇ μάχῃ πάντες συῤῥήγνυντο . Συμμίξαντες δὲ οἱ Καρχηδόνιοι ταῖς τ Ῥωμαίων ναυσὶ , περιέπλεον σφᾶς , στενοτέρῳ χρώμενοι εἴρεσίᾳ , καὶ ἐκ τ αἰφνιδίου προσέβαλλον . Χρόνον μὲν ἴσην τινὰ ἰσοπαλὴς ἡ ναυμαχία ἐγίνετο . Εἶθ' οἱ Ῥωμαῖοι ἐμπειρότεροι γιγνόμενοι , πολλὰς μὲν κατέδυσαν , εἴκοσι δὲ καὶ πλείους . Ὁ δ' Ἀννίβας ἐπὶ ἑπτήρους ναυμαχῶν , συγκλεισθεὶς ὑπὸ τῶν τεσσάρων , μὲν ἄλλο φοβηθείς , ἢ ἑπτήρη τε ἐγκαταλιπὼν , καὶ μεταβὰς εἰς ἑτέραν διέφυγε . Τὰς μὲν οὖν ναυμαχίας τοῦτο τέλος ἐγένετο , καὶ λάφυρα πολλὰ ἐλήφθη . Τὸν δ' Ἀννίβαν οἱ Καρχηδόνιοι διὰ τὴν ἥτταν αἰτιασάμενοι , εἰ μὴ δήσας ἑπτήρεσι σφᾶς , ὡς ἀχρείους ἔτι τῷ πράγματι ὄντας , εἰ ναυμαχῆσαι κελεύοιτε , εἰ μή ; Συνθεμένου δὲ αὐτῶν ναυμαχῆσαι , ὡς τὴ ναυτικῇ προίχειν ἐπειρασόμενον , ὑπεῖπεν , ὅτι , Οὐδὲν ἄρα δεινὸν , ὅτι παρὰ ὑμῖν ἐλπίσας συνέβαλον . Τῆς δὲ γνώμης , ἀλλ' ἐκ τῆς τύχης ἐτύγχανον Κύριος . Καὶ ὁ μὲν ἐσώθη , τὴν δὲ ἡγεμονίαν ἀφῃρέθη . Δουίλιος δὲ τὸ πεζὸν προσλαβών , τούς τε Ἐγεσταίους ἐῤῥύσατο , μηδ' ὑπὸ χεῖρας αὐτῷ τὸν Ἀμίλκαν ἐλθεῖν ὑπομείναντος , καὶ τὰ φίλια τὰ ἄλλα ἐβεβαιώσατο , καὶ εἰς τ Ῥώμην τὸ θέρος παραλθόντος ἐπανεμίθη . Ἀπάραντος δ' αὐτοῦ , ὁ Ἀμίλκας τό , τε Δρέπανον κιλλαῖον (ἔστι δὲ λιμὴν ἐπίκαιρος) ἐκρατύνατο , καὶ ἐς αὐτὸ τὰ πλείστα κατέθετο ἄξια , καὶ τοὺς Ἐρυκίνους ἅπαντας μετοίκισεν . καὶ τὴν πόλιν αὐτῶν κατέσκαψεν , ἵνα μὴ οἱ Ῥωμαῖοι καιρὸν αὐτὴν ἔτι κατάλαβόντες , ὁρμητήριον τ πολέμου ποιήσωνται . καὶ πόλεις ἄλλας μὲν βίᾳ , τὰς δὲ προδοσίᾳ . Καὶ ἐπὶ μὲν Γάϊος Φλῶρος αὐτὸς ἐπέσχε , ἐπὶ χειμάσας , ἢ Σικελίαν ἅπασαν κατεστρέψατο . Λεύκιος δὲ Σκιπίων ὁ συνάρχων αὐτῷ , ἐπὶ Σαρδὼ καὶ ἐπὶ Κύρνον ἐστράτευσε . καὶ τὴν μὲν ἐν τῇ Τυῤῥηνικῷ πελάγει , ἐλίγον ἄλλων ἀπέχουσαν , ὡς μίαν αὐτὰς πορῥωθὲν εἶναι δοκεῖν) καὶ πρότερα τὴν Κύρνον προσβαλὼν , τὴν μὲν Οὐαλερίαν ἢ κρατίστην αὐτῆς πόλιν βίᾳ εἷλεν , ἀπόνως δὲ τὰ λοιπὰ ἐχειρώσατο . Ἐς δὲ ἢ Σαρδὼ πλέων , κατεῖδέ τι ναυτικὸν Καρχηδόνιον , καὶ ἐπ' αὐτὸ ἐστράπτο , καὶ οἱ μὲν ἔφυγον πρὶν συμμίξαι . Αὐτὸς δ' ἐπὶ πόλιν Ὀλβίαν ἦλθεν . Ἔνθα τ Καρχηδονίων μετὰ τὴν τῶν ἐπιφανεστάτων φθορὰν (οὐδὲ γὰρ εἶχε τὸ πλέον ἄξιομάχων) ἐπ' οἴκου ἐπῆρεν . Ἐν δὲ τῷ τότε χρόνῳ ἄλλοι τε τῷ ἐλόντων , καὶ ἐκ τῆς ἄσης δουλόντων , καὶ οἱ Σαμνῖται (συχνοὶ γὰρ πρὸς τῶν τὰ ναυτικὰ παρασκευὴν ἀφίκοντο) συνέθεντο τῇ Ῥώμῃ ἐπιβουλεύσαι . Μαθὼν δὲ ταῦτα Ἔριος Ποντίλιος , ὁ τ βουλείας ἄρχων , προσποιήσατο συμφρονεῖν αὐτοῖς , ἵνα ἀκριβῶσῃ πᾶν τὸ διδοκιμώμενον αὐτοῖς , καὶ ἐπεὶ μὴ οἷός τε ἦν ἐκκομιδῆναι τὸ βάλλημα (πάντες γὰρ περὶ αὐτὸν ἦσαν οἱ Σαμνῖται) ἐκείνην αὐτὸς βουλὴν ἀγομένην εἰς τ ἀγορὰν ἀθροισθῆναι , καὶ κατηγορῆσαι αὐτῶν , ὡς περὶ τοῦ σίτου ἀδικημένος , ὅτιπερ ἐλάμβανον . Τῶν δὲ ταῦτα ποιησάντων , μεταπεμφθεὶς , ὡς αὐτὸς τ Ῥωμαίων , ἐξέφηνε αὐτοῖς τὴν ἐπιβουλήν . Καὶ τότε μὲν κυχήσαντας ἀπέπαυσε . Νυκτὸς δὲ συνι-

λαβεῖν ἕκαστοι τῶν ἐχόντων δύλους τινὰς ἐξ αὐτῶν, ἡ ὕστερος ἡ πᾶσα διελύθη συωμοσία. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ θέρει ἔν τε τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἅμα ἐπολέμησαν οἱ Ρωμαῖοί τε καὶ οἱ Καρχηδόνιοι. Καὶ μὴν ὁ μὲν Ἀττίλιος Λατῖνος ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθὼν, καὶ Μυτίστρατον πόλιν ὑπὸ τῷ Φλώρῳ πολιορκουμένην ἑλών, τῇ παρασκευῇ ἐκείνου ἐχρήσατο. Καὶ προσβολὰς περὶ τὸ τεῖχος αὐτῶν ποιουμένου, φρούριον μὲν οἱ ἐπιχώριοι μετὰ τῶν Καρχηδονίων ἠμύνοντο κρατερῶς. Τῶν δὲ γυναικῶν καὶ τῶν παίδων ἐς δάκρυα καὶ ἐς οἰμωγὰς προαχθέντων, ὁ ἀγὼν ἔσχε. Τειχιζομένου δὲ νυκτὸς τῶν Καρχηδονίων, ἅμα τῇ ἕῳ τὰς πύλας ἠθέλησαν οἱ ἐπιχώριοι ἀνοίξασθαι. Εἰσηλθόντων δὲ οἱ Ρωμαῖοι, πάντας ἐφόνευον· ἕως ἐπῆλθεν ὁ Ἀττίλιος, καὶ λοιπόν τε λείαν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαβόντος εἶναι. Ἐκ τούτου δὴ τοὺς λοιποὺς τε ἐζώγρησαν, καὶ τὴν πόλιν προσπρήσαντες κατέφλεξαν.

ιβ. Ἐκβὰς δ' ἐπὶ Καμαρίνης ἀπροσκόπτως γενόμενος ἐς χωρία προειλοχισμένα ἐλήλυθεν· καὶ παντοδαπὸν ἂν ἐφθάρησαν, εἰ μὴ Μάρκος Καλπούρνιος χιλιαρχῶν σοφίᾳ μετῆλθε τὸ δυσύχημα. Ἰδὼν γάρ τινα τῶν πρὸ ἑνὸς λόφου μόνου ὑπὸ τῶν πρωμαώδους μὴ προκατειλημμένου, ἐπλίτας τριακοσίους παρὰ τοῦ Ὑπάτου ᾐτήσατο, καὶ σὺν αὐτοῖς ἐπ' ἐκεῖνον ὥρμησε, ἵν' οἱ πολέμιοι πρὸς αὐτὸν βλέποντες, ἐκείνους λάθοιεν οἱ λοιποὶ ἀφούγοντες, καὶ ἔχοι ὅπως. Ὡς δὲ ἐφ' ὁρμῇ αὐτῷ εἶδον οἱ ἐναντίοι ἐκπλαγέντες, τὸν μὲν Ὑπατον καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν, ὡς ἤδη ἁλωκότας, καταλιπόντες, ἐπὶ δὲ τὸν Καλπούρνιον συνέδραμον. Καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης, πολλοὶ μὲν ἐφονεύοντο, πάντες δ' οἱ τριακόσιοι ἔπεσον· μόνος δὲ περιεσώθη ὁ Καλπούρνιος, τραυθεὶς μὲν λαθὼν δ' ἐν τοῖς νεκροῖς κείμενος ὑπὸ τῶν τραυμάτων, ὡς πθνικὼς, ἔνθα ζωὸς ἁρπασθεὶς ἐσώθη. Ἐν ᾧ δ' οἱ τριακόσιοι ἐμάχοντο, ὁ Ὑπατος ἀπεχώρησε. Διαφυγὼν δ' ἔπος, τὴν τε Καμαρίναν καὶ ἄλλας πόλεις τὰς μὲν βίᾳ, τὰς δὲ ὁμολογίᾳ παρεσπάσατο. Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Λιπάραν ὥρμησεν ὁ Ἀττίλιος. Νυκτὸς δὲ λαθὼν προσκαθέζετο αὐτῇ ὁ Ἀμίλκας· καὶ ἐπεξελθὼν αἰφνιδίως, πολλοὺς διέφθειρε. Γάϊος δὲ Σουλπίκιος τῆς τε Σαρδοῦς τὰ πλεῖστα κατέδραμε. Καὶ ὑπερφρονήσας ἐκ τούτου, ὥρμησεν ἐπὶ τὴν Λιβύην. Καὶ ἀπῆραν μὲν καὶ οἱ Καρχηδόνιοι σὺν τῷ Ἀννίβᾳ, περὶ τῆς οἴκοι δεδιότες. Ἀντιπνεύσαντος δὲ πνεύματος σφίσιν, ἄμφω ὑπεχώρησαν. Καὶ μετὰ ταῦτα ἐσφηλε διὰ τῶν ψευδομόλων τὸν Ἀννίβαν ὁ Ἀττίλιος, ὡς ἐς τὴν Λιβύην αὖθις πλευσούμενος. Σπουδῇ τε ὅμως αὐτῷ ἐξαναχθέντι, ἐπιπλεύσας ὁ Σουλπίκιος, τὰς μὲν πλείους τῶν ἀγουσῶν σὺν ἐμπόροις ἐπὶ πολὺ τὸ γινόμενον, καὶ καρτερομένας καταδύσει· τὰς δὲ λοιπὰς καταφυγούσας ἐς τὴν γῆν, κενὰς εἶλεν. Ὁ γὰρ Ἀννίβας οὐκ ἀσφαλῆ τὸν λιμένα ὁρῶν, καταλιπὼν αὐτὰς ἀνεχώρησε πρὸς πόλιν Σουλκεῖς. Ἔνθα στασιασάντων πρὸς αὐτὸν Καρχηδονίων, προῆλθέ τε ἐς αὐτοὺς μόνος, καὶ ἀπώλετο. Λάφυρον δ' ἐκ τούτου τὴν χώραν καταστρέχοντες οἱ Ρωμαῖοι, ἀνήνυσαν ὑπὸ λιμοῦ. Ταῦτα ἐν τῷ ἔτει τούτῳ ἐγένετο. Καὶ συνεχῶς λίθοι ἐξ ἀέρος ἐς τὴν Ρώμην ἅμα πολλοὶ, ὡς καὶ χαλάζῃ ἐοικέναι, ἔπεσον. Καὶ ἐς τὴν Ἀλβανὸν καὶ ἄλλοθί λίθους ὁμοίους συμβῆναι κατεσχέθησαν. Οἱ δ' Ὑπατοι ἐπὶ Σικελίαν ἐλθόντες, ἐπὶ Λιπάραν ἐστράτευσαν. Ἐπὶ

missi. Noctu vero, cum quique domini servos suos comprehendissent, omnis conjuratio dissipata est. Sequenti æstate Romani & Carthaginenses simul & in Sicilia & in Sardinia bellum gessérunt. Deinde cum Attilius Latinus in Siciliam veniisset, atque Mutistratum urbem a Floro obsessam invenisset: copiis illius usus, cum mœnia oppugnaret, oppidani principio cum Carthaginensibus ei fortiter restiterunt. Sed uxoribus & liberis lamentantibus, omissa defensione, Carthaginensibus noctu digressis, primo diluculo portas ultro aperuerunt. Verum Romani ingressi, nemini pepercerunt: donec Attilius pronunciari jussit, prædam & homines ejus fore qui cepisset. Tum demum reliquis captis, urbem direptam incenderunt. Mutistrati excidium.

XII. Inde Camarinam incircumpecte aggressi, atque in loca insidiis occupata delapsi, omnes perissent, nisi M. Calphurnius Tribunus militum, calamitatem eam arte correxisset. Nam cum ex omnibus unum tumulum ob præcipitium non occupatum vidisset, CCC a Consule milites petiit: quos cum propere illo adduxisset, ut hostibus in se conversis, cæteri effugerent, non decepetus est. Nam hostes eorum impetu perculsi, Consule cum suis, ut jam captis, relictis, contra Calphurnium concurrerunt: & atroci pugna commissa, multi etiam ex illis, sed illi CCC omnes perierunt, præter unum Calphurnium: qui cum præ vulneribus inter cadavera jacuisset, vivens repertus, evasit incolumis. Interea vero dum CCC pugnant, etiam Consul Attilius, evitato periculo, Camarina & aliis urbibus partim vi, partim deditione subactis, ad Liparam proficiscitur: quam cum Hamilcar clam noctu occupasset, subita eruptione fusa, multos cæcidit. C. vero Sulpicius non modo Sardiniæ pleraque loca infestavit: sed successibus elatus, etiam contra Libyam iter intendit. Ac Carthaginenses cum Hannibale solverunt, patriæ metuentes: sed vento adverso repulsi, ambo recesserunt. Deinde Attilius Hannibalem per subornatos transfugas, tamquam denuo in Africam navigaturus, decepit. Cum igitur celeriter e portu solvisset, Sulpicius contra eum invectus, pleræsque naves ejus, præ caligine diu ignorantes quid rei esset, ac turbatas, demersit: reliquæ ad terram profugerunt, atque inanes captæ sunt. Nam Hannibal cum portum non tutum esse videret, iis relictis, in urbem Sulcos se contulit: ibique orta contra eum seditione Carthaginensium, cum solus ad eos prodiisset, periit. Ex eo tempore Romani securius agros populantes, ab Hannone victi sunt. Hæc eo anno gesta sunt: & continenter lapides de cælo simul plures, grandinis instar, Romæ decidérunt. Idem in Albano, & alibi quoque factum. Consules in Siciliam profecti, Li- Romanorum navalis victoria. Hannibale Giscomis filii interficto.

LIBER VIII.

param oppugnarunt. Cum autem ſub Tyndario promontorio Carthaginenſes in inſidiis eſſe cognoviſſent, naves diviſerunt. Et cum alter Conſul ſemiſſe claſſis promontorium circumdediſſet, ratus Hamilcar eum ſolum eſſe, naves ſuas contra eduxit. Sed reliquis etiam ſe oſtendentibus, in fugam verſus, maximam navium partem amiſit. Hoc ſucceſſu elati Romani, Sicilia, ut jam ſuæ ditionis, relicta, Libyam & Carthaginem petere auſi ſunt, ductu & auſpiciis M. Regulli & L. Manlii: qui ob virtutem prælati cæteris, cum in Sicilia appuliſſent, inſula ordinata, navigationem Libycam adornarunt. Verum Carthaginenſes eorum adventu non expectato, claſſe celeriter comparata, juxta Heracleam cum eis congreſſi ſunt. Cumque diu æquo Marte pugnatum eſſet, Romani tandem vicerunt. Hamilcar vero non amplius eis reſiſtere auſus, & cum ſpem haberet, domo ſibi miſſum Iri exercitum, tempus extrahere cupiens, Hannonem ad eos per ſpeciem petendæ pacis miſit. Quem cum quidam comprehendendum eſſe clamitarent, quod etiam Carthaginenſes Cornelium fraude cepiſſent: *Si iſtud*, inquit, *feceritis, Afris nihilo jam præſtantiores eritis*. Ea tam opportuna adulatione incolumis evaſit. Illi vero rurſus in bellum incubuerunt. Ac Conſules Meſſana profectos Hamilcar & Hanno diviſis copiis utrinque circumdare ſtatuerunt. Sed Hanno eorum acceſſu non expectato, ad Carthaginem tutandam properavit. quo Hamilcar cognito, eodem loco manſit. Cæterum Romani exſcenſu in terram facto, Aſpidem urbem invaſerunt: quos cum cives accedere vidiſſent, e medio exceſſerunt. Ita urbem Romani vacuam ceperunt: eaque ad belli gerendi commoditatem uſi, atque inde erumpere ſoliti, agros vaſtarunt: & alias urbes vi, alias deditione ſubegerunt, magnamque prædam ceperunt: & transfugas, ſuorumque plurimos, bellis prioribus captos, receperunt.

Edit. Pariſ. pag. 390. M. Regulus & L. Manlius in Africam tranſeunt.

XIII. Cum hyems ſuperveniſſet, Manlius cum manubiis Romam navigavit, Regulus in Africa manſit. Carthaginenſes vero omnis generis malis conflictantes (nam & ager vaſtabatur, & finitimi alienabantur) intra mœnia conglobati ſe continuerunt. Regulo ad Bagradam flumen caſtrametato, draco ingens viſus eſt, cujus longitudo pedum CXX. fuiſſe perhibetur, & pellis oſtentationis cauſa Romam perlata eſſe. Longitudini tantæ totius moles corporis reſpondit. Eum poſt multos milites, qui vel propius acceſſerant, vel e flumine biberant, devoratos, Regulus militum copiis & catapultis confecit. Hamilcarem autem in ſylvoſo tumulo caſtra habentem, noctu aggreſſus, multos in cubilibus, multos experrectos occidit: ſi qui vero evaſerant, ab iis qui vias cuſtodiebant, excepti perierunt. Sic magna

Draco 120. pedum a Regulo occiſus.

pag. 391.

A δ' ὑπὸ τ ἄκρας τ Τινδαρίδα καλουμένῳ παυλοχῦται ἔθοντο τὰς Καρχηδονίους, διχῇ τὸν πλῶν ἐποιοῦντο. Καὶ θατέρῳ τῷ Τπάτων τῷ ἡμίσει τὰ ναυτικὰ τὸ ἀκρωτήριον περιβαλόντες, νομίσας ὁ Ἀμίλκας μόνους εἶναι, ἐξεκίνησε. Ὡς δὲ κ οἱ λοιποὶ ἐπεγίνοντο, φρὸς φυγὴν ἐχώρησε, κ τὰ ναυτικὰ πλεῖστα ἀπέβαλε. Ἐπαρθέντες δ' οἱ Ρωμαῖοι, Σικελίαν μὲν, ὡς ἤδη σφετέραν οὖσαν, καπέλιπον. Τῇ δὲ Λιβύῃ, τῇ π Καρχηδόνι ἐπιχειρῆσαι ἐτόλμησαν. Ἡγοῦντο δὲ αὐτῶν ὅ, τε Ρηγοῦλος ὁ Μάρκος, κ Λούκιος Μάλλος, ἐξ ἀρετῆς προκεκριμένοι. Καὶ οἱ μὲν εἰς τ Σικελίαν πλεύσαντες, τὰ ἐκεῖσε καθίσαν, κ τὸν ἐς τὴν Λιβύην πορθμὸν ἔπλεον. Καρχηδόνιοι δὲ οὐκ ἀντέμειναν
B αὐτοὺς ἐπιπλεῦσαι σφίσιν, ἀλλὰ παρασκευασάμενοι φρὸς Σικελίαν ἐπεξῆσαν, κ παρὰ τὴν Ηρακλειώτιδι ἐς χεῖρας ἀλλήλοις ἦλθον. Ισορρόπου δὲ τῆς ναυμαχίας ἐπὶ πολὺ γινομένης, τέλος ὑπερέσχον Ρωμαῖοι. Ἀμίλκας δὲ ἀντισῶσαι αὐτοῖς οὐκέτι ἐτόλμα. Λιννα δὲ φρὸς αὐτὸν ἔπεμψεν, ὡς ὑπὲρ εἰρήνης, βελόμενος τ καιρὸν τρίβειν (ἦλπιζε γὰρ τὸ στράτευμα οἱ πεμφθήσεσθαι οἴκοθεν) Λιννα δὲ βαΐτην τινὰ συλλαβὼν αὐτὸν, ὅτι κ Καρχηδόνιοι ἀπάτῃ συνέλαβον τὸν Κορνήλιον. Ἐν τούτῳ ποιήσητε, εἶπεν, οὐδὲν ὅτι κρείττονες τῶν Λιβύων ἔσεσθε. Ἐκεῖνος μὲν οὖν εὐκαιρότατα θωπεύσας αὐτὸν, οὐδὲν ἔπαθεν. Οἱ δὲ κ αὐτοῖς τὸν πολέμου εἶχοντο. Καὶ οἱ μὲν Τπατοι ἐκ τῆς
C Μισλίνης ἔπλεον, Ἀμίλκας δὲ κ Λιννα διαιρεθέντες, ἀμφοτέρωθεν αὐτὸν περιέχειν ἐμελέτων. Ἀλλ' ὁ μὲν Λιννα οὐκ ὑπέστη προσιόντας αὐτὸς· φροκαπεπλεύσας δ' εἰς Καρχηδόνα, ταύτην ἐφύλασσεν. Ο δὲ Ἀμίλκας πυθόμενος τοῦτο, κ χώραν ἔμενε. Ἐκβάντες δ' εἰς τὴν γὴν οἱ Ρωμαῖοι, ἐπὶ τὴν Ἀσπίδα ἦ πόλιν ἐχώρησαν. Οὓς ἰδόντες προσιόντας οἱ ἐπιχώριοι, φυπεξῆλθον, κ ἀμαχεὶ καταχόντες αὐτὴν οἱ Ρωμαῖοι, τὸν πολέμου ὁρμὴν τέλειον ἐποιήσαντο. Κρατοῦσι τὴν τε γῆν ἐπόρθουν, κ πόλεις τὰς μὲν ἐθελουσίας, τὰς δὲ φόβῳ προσεκτῶντο, λείαν τε πολλὴν ἐλάμβανον, κ αὐτομόλους πλείστους ἐδέχοντο, κ ἔτι οἰκείων συχνὰς τῶν ἐν τοῖς ὁρίοις ἀλόντων πολέμοις ἐκομίζοντο.
D

γ'. Χειμῶνος δὲ ἐπιγινομένου, Μάλλος μὲν εἰς Ρώμην σὺν τῇ λείᾳ ἀπέπλευσε, Ρηγοῦλος δ' ἐν τῇ Λιβύῃ ὑπέμεινε. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐν παντὶ κακῷ γεγόνασι, τῆς χώρας τε πορθουμένης αὐτῶν, ἔ τῶν πλησίων ἀλλοτριουμένων, κ κατειληθέντες εἰς τὸ τεῖχος ἡσύχαζον. Ρηγοῦλος δὲ παρὰ τὸν Βαγράδαν ποταμὸν στρατοπεδευόμενος, δράκοντα ὑπερμεγέθη, οὗ τὸ μῆκος λέγεται εἶναι ποδῶν ἑκατὸν φρὸς εἴκοσι. Καὶ γὰρ ἡ λιβυκὴ αὐτοῦ εἰς τὴν Ρώμην κομιζομένη δὶ ἐπιδείξεως. Ἀναλόγως δὲ κ τὸν ἄλλον ὄγκον τοῦ σώματος εἶχε· ὃς συχνοὺς τῶν στρατιωτῶν τοὺς μὲν πελάζοντας αὐτῷ, τοὺς δὲ κ πίνοντας ἐκ τοῦ ποταμοῦ διέφθειρε. Κατειργάσατο
E δ' αὐτὸν ὁ Ρηγοῦλος πλήθει στρατιωτῶν, κ μηχαναῖς λιθοβόλοις. Καὶ τὸν μὲν οὖπω διέφθειρεν. Τῷ δὲ Ἀμίλκᾳ ἐπὶ μετώπου κ ξυλώσεως στρατοπεδευομένῳ χαλεπὸν πύκτην προσέμιξε, κ πολλοὺς μὲν ἐν ταῖς ὠναῖς, πολλοὺς δ' ἐξεγειρθέντας διώλεσεν. Εἴ δέ τινες κ διέφυγον, τοῖς τὰς ὁδοὺς παροῦσιν ἐμπίπτοντες ὤλλυντο. Καὶ οὖπω τῶν τε Καρχηδονίων μέρος ἀπαλώθη πολὺ, κ πόλεις αὐτῶν συχναὶ φρὸς

Τυμπάνις μιθίσαντο. Φοβηθέντες δ' οἱ ἐν τῇ πόλει μὴ ἁλῶσι, διακηρυξάμενοι πρὸς τὸν Τιμαῖον, ὅπως ὁμολογίᾳ τινὶ ἐπιεικεῖ διαπεμψάμενος αὐτὸν τὸ παραυτίκα δεινὸν ὑπεκφύγωσιν. Ἐπεὶ δὲ πολλὰ ἀπηνῶς καὶ φορτικὰ, ὡς ἅλωσιν αὐτῷ ἀκινδύνῳ νομίζεσθαι τὰς σπονδὰς, πολεμεῖν μᾶλλον εἵλοντο. Ὁ μέντοι Ρηγῦλος μίαν τότε δυτυχῶν, ἀυχήματος μεγὰς ἐγένετο, καὶ φρονήματος, ὥστε καὶ γράφειν εἰς τὴν Ρώμην, ὅτι κατεφραγισμένας ἔχει τὰς τῶν Καρχηδονίων πύλας ὑπὸ τῷ φόβῳ. Τὰ ἴσα δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ οἱ ἐν τῇ Ρώμῃ ἐφρόνουν, ὅθεν καὶ ἐσφάλησαν. Ἦλθον μὲν γὰρ τοῖς Καρχηδονίοις καὶ ἕτεροι σύμμαχοι, ἦλθε δὲ καὶ ἐκ Λακεδαίμονος Ξάνθιππος. Οὗτος τὴν Λιπαρικὴν τῶν Καρχηδονίων ἀρχὴν εὐλαφῶς (ὃ, τι γὰρ δῆμος αὐτῷ τὰ πράγματα εὐροδύμως ἐπέρρωσε, καὶ ὁ Ἀμίλκας καὶ οἱ λοιποὶ οἱ ἐν πόλει ἐκόσιοι ἐξέστησαν) τά τε ἄλλα παρεσκεύασεν ὡς, καὶ ὅτι τῶν μισθοφόρων τοὺς Καρχηδονίους, ἐν οἷς ὑπὸ δέους ἦσαν, κατήγαγεν εἰς τὸ ὁμαλὸν, ἐν ᾧ ἡ ἱππεία αὐτῷ, καὶ οἱ ἐλέφαντες πλεῖστον ἐκύρουν ἔμελλον. καὶ τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἡσύχαζε· πρῶτος δέ ποτε τοὺς Ρωμαίους καταφρονητικῶς αὐλιζομένους. Μέγα γὰρ φρονοῦντες τῇ νίκῃ, καὶ τὸν Ξάνθιππον ὡς Γραικὸν ὑπερορῶντες (ὅπερ δὴ καλοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ εἰς ὄνειδος δυσγενείας τῷ προσρήματι κατ' αὐτῷ χρῶνται) τὰς στρατοπεδείας ἀπροσκέπτως ποιοῦντο· ὅπερ ὧν τοῖς Ρωμαίοις ἀσκεμένοις ὁ Ξάνθιππος ἐπῆλθε, καὶ τὸ ἱππικὸν αὐτῷ ἅμα τοῖς ἐλεφάντων ξυλάμοις, πολλοὺς μὲν κατέκοψε, πολλοὺς δὲ ἐζώγρησε, ἐξ αὐτῶν τὸν Ρηγῦλον· καὶ ἐφρονήματι δὴ τοῦτο ἅπαν οἱ Καρχηδόνιοι, τοὺς δὲ ἁλόντας πεισίσαντες, ἵνα μὴ καὶ οἱ παρὰ τοῖς Ρωμαίων πρότερον ἐξ αὐτῶν αἰχμαλωτισθέντες σταθῶσι. Τοὺς μὲν οὖν ἄλλους τοῖς ἐκλεκτοῖς Ρωμαίων ἐθεράπευε εἶχον, τὸν δὲ Ρηγῦλον ἐν πάσῃ κακοχίᾳ ποιοῦντο, ξυρὸν τε αὐτῷ ὅσον δύναζιν προσῆγον, καὶ ἐλέφαντα προσίφερον σιωπῇ, ὅπως ἐπ' αὐτῷ δεσματήριος, μήτε τῷ σώματι, μήτε τῇ χειρὶ ἡσυχάζοι. Ἐπὶ συχνὸν δὲ κακώσαντες ὅπως αὐτὸν εἰς δυσμενείαν ἔθεντο. Τοὺς δὲ σφετέρους συμμάχους οἱ Καρχηδόνιοι δεινότατα μετεχειρίσαντο. Οὐ γὰρ ἐπορεύοντο δοτοδόκας αὐτοῖς ἃ προυτέτακτο, ἀπέπεμψαν αὐτοὺς, ὡς καὶ τὸν μισθὸν αὐτοῖς ὑπ' ἐς μακρὰν δοτοδώσοντες. Ἐκέλευσαν δὲ τοῖς πομίζουσι σφᾶς εἰς ἐρήμου τινὰ νῆσον ἐκβιβάσαι, καὶ λάθρα ἀποπλεῦσαι. Καὶ τὸν Ξάνθιππον δὲ οἱ μὲν φασὶ κατακοντίσαι αὐτοὺς, ἀποπλέοντι ἐπιπλέοντας. Οἱ δὲ ναυῒ αὐτῷ δοῦναι παλαιᾷ, μηδὲν σίγουσαν, νέαν καταπεπτωκυῖαν ἔξωθεν, ἐν αὐτῇ ἐφ' ἑαυτοῦ καταποντίσαι· τὸν δὲ γενέσθαι τοῦτο εἰς ἑτέραν ἁμβλῶσαι, καὶ οὕτω ζῶντα θλιβῆναι. Ταῦτα δ' ἐποίουν, ἵνα μὴ δοκοῖεν πρὸς ἐκείνου σεσῶσθαι. Ἐνόμισαν γὰρ, ἀπολωλότος αὐτοῦ, καὶ τὰ τῶν ἔργων δόξαν συναπολεῖσθαι.

ιδ'. Οἱ δ' ἐν τῇ Ρώμῃ ἤλγουν μὲν ἐπὶ τῷ συμβαντι, καὶ πλέον ὅτι τοὺς Καρχηδονίους ἐπὶ τῷ Ρωμαίων αὐτῶν προσδόκων ἀποπλεύσεσθαι. Διὰ ταῦτα, τῷ τε Ἰταλίᾳ ἐν φυλακῇ ἐποιήσαντο, καὶ ἐκ τοὺς ἐν Σικελίᾳ τῇ τε Λιβύῃ ὅπως Ρωμαίους ἀποδῷ τοῖς Ὑπάτοις ἔπεμψαν, Μάρκον Αἰμίλιον καὶ Φούλβιον Πλαύτιον. Οἳ ἐς Σικελίαν πλεύσαντες, καὶ φθαρέν-

A pars Carthaginenſium eſt abſumpta, & multæ urbes ad Romanos defecerunt. Itaque ii qui in urbe erant, veriti ne caperentur, caduceatores ad eum miſerunt: ut eo tolerabili aliqua pactione amoto, imminens malum ſubterfugerent. Cum autem multa perquam moleſta poſtularet, ut pacis conditiones nihil aliud quam excidium judicarent, paci bellum prætulerunt. Regulus enim ad id uſque tempus proſpera fortuna uſus, animis & faſtu adeo plenus fuit, ut Romam ſcriberet, ſe metu obſignatas habere Carthaginis portas. Idem affectus & ejus militum, & civium Romanorum fuit: unde factum eſt, ut impingerent. Nam Carthaginenſibus cum alii, tum Xanthippus Lacedæmonius auxilio venerunt. Qui Imperator creatus (nam ei & populus cupide ſummam rerum detulit, & Hamilcar cæteriique principes ultro ceſſerunt) cum alia probe ordinavit, tum Carthaginenſes a tumulis, in quibus præmetu agebant, in planitiem deduxit, ubi & equitatus eorum & elephantes plurimum poterant. Hic aliis temporibus quietus, expectavit dum Romani caſtra negligenter tuerentur. Elati enim victoria, Xanthippum ut Græculum (quo nomine per contemptum utuntur) nihili facientes, ſecuri agitabant. C Sic affectos Romanos adortus, eorumque equitatu per elephantos profligato, multos occidit, multos copit, atque ipſum Regulum. Qua victoria Carthaginenſes etſi animos receperant, tamen captivos conſervarunt: ne ii quoque, quos pridem Romani ceperant, occiderentur. Ac cæteros quidem bene tractarunt, Regulum autem omnibus modis affixerunt. Nam & tantum cibi præbebant, unde vitam ſuſtentare poſſet, & continenter elephantum ad eum adducebant: a quo territus, neque animo neque corpore conquieſceret. Denique poſt has vexationes eum in D carcerem conjecerunt. Suos etiam fœderatos crudeliſſime tractarunt. Nam cum ea quæ promiſerant præſtare non poſſent, eos dimiſerunt, ut ſtipendia non multo poſt perſoluturi. Sed vectores eorum juſſerunt, iis in deſerta quadam inſula expoſitis, clam diſcedere. Xanthippum alii ſubmerſum ab iis ferunt, abeuntem perſecutis. Alii navem ei datam veterem, & ruinarum plenam, extrinſecus recens picatam, ut in ea per ſe ſubmergeretur: quo is animadverſo, alia navi conſcenſa evaſerit. Id vero factum, ne ab illo conſervati viderentur. Putabant enim, eo ſublato, etiam rerum geſtarum gloriam una perituram.

LIBER VIII.

Regulus per ſa perbiam cal amitati viam parat.

Xanthippus Lacedæmonius Regulum capit.

Carthaginenſium in ſocios crudelitas. *Edit. Pariſ. pag.* 392.

E XIV. Romanis ea clade mœſtis, illud dolorem auxit, quod Carthaginenſes ad ipſam urbem navigaturos arbitrabantur. His de cauſis & Italiam præſidiis munierunt, & Conſules M. Æmilium & Fulvium Plætinum ad Romanos, qui in Sicilia & Libya erant, celeriter

LIBER VIII. miſerunt. Qui cum Sicilia præſidiis firmata, in Africam navigarent, tempeſtate ad Corſuram delati, vaſtata inſula, & præſidiis munita, perrexerunt. Ac tum acre prælium in mari commiſſum eſt cum Carthaginenſibus. Hi enim annitebantur, ut Romanos e ſua ditione penitus ejicerent: Romani vero, ut ſuos ex hoſtili terra recuperarent. Ancipiti pugnæ eventu, Romani qui Aſpide erant, a tergo Carthaginenſes ex improviſo adorti, utrinque circumventos vicerunt. Deinde Romani, etiam pedeſtri prælio victores, ceperunt multos, quos propter Regulum & concaptivos ejus conſervarunt: abactaque præda, in Siciliam redierunt. Sed tempeſtate conflictati, multis amiſſis, cum reliquis navibus domum redierunt. Carthaginenſes autem & Corſuram receperunt, & in Siciliam trajecerunt. ac niſi Collatinum & Cnejum Cornelium cum magna claſſe adventare cognoviſſent, eam totam ſubegiſſent. Romani enim optimam claſſem celerrime comparârunt, & delectus fortiſſimorum virorum habuerunt: Itaque firmati ſunt, ut tertio menſe in Siciliam redirent. Id factum anno ab Urbe condita quingenteſimo. Ac Panormi urbem inferiorem facile ceperunt: ſed in arcis obſidione difficultatibus conflictati ſunt: donec præſidiarii commeatu deſtituti, Conſulibus deditionem fecerunt. Carthaginenſes autem, obſervatis navibus eorum domum redituris, multas pecuniæ plenas ceperunt. Deinde Servilius Cæpio & C. Sempronius Coſſ. Lilybæo fruſtra tentato, in Africam tranſvecti, oram maritimam infeſtarunt: in reditu incommodum ex tempeſtate ceperunt. Itaque populus exiſtimans detrimenta illa ex rei navalis imperitia capi, reliquo mari abſtinere, & Italiam dumtaxat paucis tueri navibus decreverunt. Anno ſequenti, P. Cajus & Aurelius Servilius in Siciliam profecti, cum alia loca, tum Himeram ceperunt, ſed vacuam civibus, quos Carthaginenſes noctu aſportarant. Poſt hæc Aurelius navibus ab Hierone acceptis, & Romanis omnibus qui in inſula erant aſſumptis, Liparam trajecit: ibique Q. Caſſio Tribuno militum relicto, qui eam ſine pugna obſideret, domum rediit: ſed Quintus mandato Conſulis neglecto, urbem aggreſſus, multos amiſit. Qua deinde Aurelius expugnata, omnes occidit, & Caſſio magiſtratum abrogavit. Carthaginenſes decreto Romanorum de re navali cognito, claſſem ſpe totius Siciliæ potiundi miſerunt. Ac dum ambo Coſſ. Cæcilius Metellus & C. Furius aderant, quieverunt. Sed cum Furius Romam rediſſet, Metello contempto, ad Panormum acceſſerunt. Metellus, cognita exploratorum præſentia, omnibus qui in urbe erant convocatis, pro concione edixit, ut ſeſe invicem prehenſarent: & quemvis rogando quis

Carthaginenſes denuo a Romanis victi, Siciliam tentant.

Edit. Pariſ. pag. 393.

Liparæ excidium.

Cæcilius Metellus Haſdrubalem ad Panormum vincit.

A σαντες τὰ ἐκεῖ, πρὸς Λιβύῃ ὡρμήκεσαν. Καὶ χειμῶνι λαφθέντες, κατῳκίχθησαν ἐς Κόρσουραν. Πορθήσαντες δὲ τὴν νῆσον, καὶ φρουρὰ παραδόντες, ἔπλεον αὖθις. Κἂν τούτῳ ἰσχυρὰ ναυμαχία πρὸς Καρχηδονίους ἐγένετο. Ἠγωνίζοντο γὰρ οἱ μὲν παντελῶς τοὺς Ῥωμαίους ἐκ τῆς οἰκείας ἐκβαλεῖν. Ῥωμαῖοι δὲ τὸ ἐγκαταλοιφθέντας σφῶν ἐν τῇ πολιμίᾳ ἀνασώσασθαι. Ἀγχωμάλως δὲ μαχομένων, οἱ ἐν τῇ Ἀσπίδι ὄντες Ῥωμαῖοι, καὶ ταύτου τοὺς Καρχηδονίους ἐξαίφνης ἐπέπλευσαν. καὶ ἀμφιβόλους αὐτοὺς καταλαβόντες, ἐνίκησαν. Καὶ μετὰ τοῦτο καὶ τὴν πόλιν οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, ἐς ἣν τὸν Ῥηγῖλλον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἀλόντας πρεσβεύσαντο. Ἁρπαγὰς δέ τινας ποιησάμενοι, ἐς Σικελίαν ἔπλεον. Χειμῶνι δὲ περιπεσόντες, καὶ πολλὰς ὑποβαλόντες, οἴκοι τοῖς ναυσὶ τοῖς περισωθείσαις ἀπέπλευσαν. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι καὶ τὴν Κόρσουραν ἔλαβον, καὶ ἐς Σικελίαν ἐπεραιώθησαν. Καὶ εἰ μὴ τὸν Κολλατῖνον καὶ Γναῖον Κορνήλιον ἐμάθον πολλῷ προαπλέοντας ταυτικῷ, πᾶσαν ἂν αὐτῶν ἐχειρώσαντο. Οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι ναυτικὸν τε ἄριστον ταχέως ἐξήρτυσαν, καὶ καταλόγους βελτίους ἐποιήσαντο. Καὶ ὅπως ἐρρώθησαν, ὥστε τρίτῳ μηνὶ ἐς τὴν Σικελίαν ἐπανελθεῖν. Πεντακοσίοσιν δ' ἦν ἴσος, ἀφ' ὧπερ ἡ Ῥώμη σωίζεται. Καὶ τὴν μὲν κάτω τῆς Πανόρμου πόλιν ῥᾳδίως εἷλον, τὴν δὲ ἄκρᾳ προσεδρεύοντες ἐκακοπάθησαν, μέχρις οὗ τοὺς ἐν αὐτῇ ἐπέλιπεν ἡ τροφή. Τότε γὰρ προσεχώρησαν τοῖς Ῥωμαίοις. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι τὰς ναῦς αὐτῶν εἴκοσι πλείονας πρήσαντες, ἕλον συχνὰς χημάπων μεστάς. B Εἶτα Σερουίλιός τε Καπίων ἐς Γάϊος Σεμπρώνιος Τπάτοι, τὸν μὲν Λιλυβαίῳ πειράσαντες ἀπεκρούσθησαν, ἐς δὲ τὴν Λιβύην ἐπεραιώθησαν, καὶ τὴν παραλίαν ἐπόρθουν. Ὡς δ' ἐκομίζοντο οἴκαδε, χειμῶνι ἐπέτυχον καὶ ἐβλάβησαν. Διὸ νομίσας ὁ δῆμος ἐξ ἀπειρίας τῶν ναυτικῶν βλάπτεσθαι, τὴν μὲν ἄλλην θαλάσσης ἀπέχεσθαι ἐψηφίσαντο, ναυσὶ δ' ὀλίγαις τὴν Ἰταλίαν φρουρεῖν παρεσκευάζοντο. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ ἔτει Πόπλιος Γάϊος καὶ Λούκιος Σερουίλιος ἐς τὴν Σικελίαν ἦλθον, καὶ ἅμα τε τινὰ κατεσκέψαντο, καὶ Ἰμέραν· οὐ μέντοι τινὰ σωὶ ἔχοντες τῶν ἐν αὐτῇ· τυχὸν γὰρ αὐτοὺς οἱ Καρχηδόνιοι ἐξεκόμισαν. Μετὰ δὲ τοῦτο Λούκιος ναῦς τε παρὰ Ἱέρωνος εἰλήφως, καὶ ὅσοι τῶν Ῥωμαίων ἦσαν ἐκεῖ συμπαραλαβών, ἐπλεύσεν εἰς Λιπάραν, καὶ ἐν αὐτῇ Χιλίαρχον Κοΐντον Κάσσιον καταλιπών, προσεδρεύοντα μάχης ἄνευ, ἀπῆρεν οἴκαδε. Κοΐντος δὲ μὴ φροντίσας τῆς ἐντολῆς, προσέμιξε τῇ πόλει, καὶ πολλοὺς ἀπέβαλεν. Ὁ μέντοι Λούκιος μετὰ ταῦτα ἐκείνους ἐλών, πάντας ἀπέκτεινε, καὶ τὸν Κάσσιον τῆς ἀρχῆς ἔπαυσε. Καρχηδόνιοι δὲ τὰ δόξαντα τοῖς Ῥωμαίοις περὶ τοῦ ναυτικοῦ μαθόντες, ἔπεμψαν εἰς Σικελίαν, πᾶσαν ὑποπτίαν τότε ἐλπίζοντες. Καὶ ἵνα μὲν ἄμφω παρῆσαν οἱ Τπάτοι Καικίλιος Μέτελλος καὶ Γάϊος Φούριος, ἡρέμουν. Ὡς δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἀπῆρεν ὁ Φούριος, κατεφρόνησαν τοῦ Μετέλλου, καὶ πρὸς τὸ Πάνορμον ἦλθον. Ὁ δὲ Μέτελλος κατασκόπους ἐλθεῖν μαθὼν ἐκ τῶν πολεμίων, ἤθροισε τοὺς ἐν τῇ πόλει πάντας, καὶ ξυλλεχθεὶς αὐτοῖς, ἀλλήλων λαβέσθαι σφίσιν ἐκέλευσε. Καὶ οὕτως ἕκαστον ἀναχείρωτον ὅς τις τε εἴη, καὶ ὅ, τι πράττοι, κατεφόρασε τοὺς πολεμίους. Καρχηδόνιοι δὲ παρεπέξαντο, ὡς μαχούμενοι, καὶ Μέτελλος δεδιὼς προσεπεσεῖτο. Τούτου δ' ἐπὶ πλείους ἡμέρας γινομένου, οἱ Καρ-

χηδόνιοι

χαδόνιοι ἐφρονηματίθησαν, καὶ προσέβαλλον θρασύτερον. Καὶ τότε ὁ Μέτελλος σημεῖον τοῖς Ρωμαίοις ἔρρηξε· καὶ τῶν ἐξαπιναίως ἐκεῖνοι καὶ πάσας τὰς πύλας ἐπικρημάντες, ῥᾳδίως ἐκράτησαν, καὶ ἐς στενὸν αὐτοὺς κατέκλεισαν, ὥστε μηκέτ' ἀναχωρῆσαι δι' αὐτῆ δυνηθῆναι. Συνοχωρήμενοι γὰρ ἅμα τε καὶ αὐτοὶ πολλοὶ ὄντες, καὶ πολλοὺς ἐλέφαντας ἔχοντες ἐπαράττοντο. Κἂν τούτῳ τὸ ναυτικὸν τὸ Λιβυκὸν προσπλεῦσαν αὐτοῖς ἐγένετο φθορᾶς αἰτιώτατον. Ἰδόντες γὰρ τὰς ναῦς, ὥρμησαν εἰς αὐτάς, καὶ ἐμβαίνειν ἐξεβιάζοντο, καὶ οἱ μὲν εἰς τὴν θάλασσαν ἐπίπτοντο, καὶ ἐφθείροντο, οἱ δὲ ὑπό τε τῶν ἐλεφάντων ἐμπιπλαζομένων ἀλλήλους τε καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπώλλυντο. Οἱ δὲ ὑπὸ τῶν Ρωμαίων ἐκτείνοντο. Πολλοὶ δὲ καὶ ζῶντες ἁλίσκοντο, ἄνδρές τε καὶ ἐλέφαντες. Ἐπειδὴ γὰρ καὶ τὴν συνήθειαν σφίσιν αὐτῶν ὄντες ἠγριαίνοντο, κήρυγμα τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Μέτελλος ἐποιήσατο, σωτηρίαν καὶ ἄδειαν τοῖς συλλαβοῦσιν αὐτοὺς δίδουν. καὶ ὅπως προσελθόντες τοῖς σφῶν ἀρχαίοις, ἐκείνοις τε ἅμα τὴν συνήθειαν ἐχειρώσαντο, καὶ τοὺς ἄλλους προσπιεσάσαντο, ὡς καὶ εἰς ἃ Ρώμην ἐκόμισαν, ἑκατὸν ὅπως καὶ εἴκοσιν, ὅπως αὐτοὺς τὸν ἀριθμὸν πεφωσάντες. Πέδας πολλὰς συνδήσαντες ἀλλήλοις, καὶ ξύλοις ἐγκλαβόντες σφᾶς, ὥστε μήτ' ἀπαρτᾶσθαι σφᾶς, μήτε συμπίπτειν, δοκοὺς ἐπ' αὐτῇ ἐπέτεινον, καὶ ὕλλιν καὶ γῆν ἐπεφόρησαν, φράξαντές τε πέριξ τὸ χωρίον, ὡς αὐλῇ τινὶ ἐοικέναι, εἰς τοῦτο αὐτοὺς ἐπεβίβασαν, καὶ διεπόρθμευσαν, οὐδ' αἰσθομένους ὅτι πλέοιεν. Ὁ μὲν οὖν Μέτελλος ὧδε ἐποίησεν. Ὁ δ' Ἀσδρούβας ὁ τῶν Καρχηδονίων στρατηγὸς σωθεὶς τότε, ὕστερον ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων ἐκλήθη, καὶ ἀνεσκολοπίσθη.

ιδ'. Οἱ Καρχηδόνιοι ἐπικηρυκεύσαντο τοῖς Ρωμαίοις διά τε ἄλλα, καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, καὶ τοὺς πρέσβεις καὶ αὐτὸν τὸν Ρηγοῦλον συνέπεμψαν, παῦ δι' αὐτοῦ οἰηθέντες κατορθώσειν διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ ἀξίωμα τοῦ ἀνδρός. Ὡρκωσάν τε αὐτὸν, ἢν μὴ ἐπανέξειν. Καὶ ὃς τά τε ἄλλα ὡς ἐκ τῶν Καρχηδονίων ἔπραττε, καὶ ὅτι τὴν γυναῖκα εἰς λόγους ἐδέξατο, οὔτε τὴν πόλιν εἰσῆλθε, καὶ ταῦτα καλούμενος, ἀλλ' ἔξω τοῦ τείχους τῆς Βουλῆς ἀθροισθείσης (ὡς ἔθος ἦν χρηματίζειν τῶν πολεμίων τοῖς πρέσβεσιν) εἰσαχθεὶς εἰς τὸ συνέδριον, εἶπε. Ἡμᾶς, ὦ Πατέρες, πρὸς ὑμᾶς Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν (ἐκεῖνοι γάρ με ἐξάλλασι, ἐπεὶ δοῦλος αὐτῶν νόμῳ πολέμου γεγένημαι) καὶ ἀξιοῦσι μᾶλλον μὲν καὶ τὸν πόλεμον λύσασθαι ἐπὶ συνθήκαις ταῖς δοκούσαις ἀμφοῖν. Εἰ δὲ μὴ τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι ἄλλαγμα. Ταῦτα εἶπον, μηδὲν μετὰ τῶν πρέσβεων, ὡς αὐ καθ' ἑαυτοὺς οἱ Ρωμαῖοι βουλεύσωνται. Κελεύσαντων δὲ αὐτὸν τῶν Υπάτων συμπαρεῖναι σφίσι τῇ ξυγκλήτῳ, οὐ πρὶν ἐπείθη, πρὸ τοῦ ἐπιτραπῆναι παρὰ τῶν Καρχηδονίων. Ὁ δὲ τάδε μὲν ἐσιώπα. Ἐπεὶ δ' οἱ Βουλευταὶ εἴπειν αὐτὸν γνώμην ἐκέλευον, εἶπε. Εἰμὶ μὲν ἐξ ὑμῶν, ὦ Πατέρες, καὶ μνησθήσομαι ἀλλ. Τὸ μὲν γὰρ σῶμα μου Καρχηδονίων, ἡ δὲ ψυχή μου ὑμέτερα ἐστίν. Ἐκεῖνο μὲν οὖν ὑμῶν ἀλλοτρίωται, ταύτην δὲ οὐδεὶς δύναται μὴ οὐχὶ Ρωμαίαν εἶναι ποιῆσαι. καὶ ὡς μὲν αἰχμάλωτος Καρχηδονίοις πρόσκειμαι. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἐκ κακίας, ἀλλ' ἐκ προθυμίας ἐδυσύχησα, Ρωμαῖος εἰμὶ, καὶ φρονῶ τὰ ὑμέτερα, καὶ οὐδ' ἐξ ἴσης τρόπῳ λυσιτελεῖν ὑμῖν τὰς καταλλαγὰς

Zonaræ Annales.

A esset, quidque ageret; hostes deprehendit. Carthaginensibus autem ad pugnam se parantibus, per dies complures metu simulato, effecit, ut elati animis audacius mœnia oppugnarent. Signoque dato, Romanis subito portis omnibus erumpere jussis, facile vicit in angustias redactos: unde cum evadere non possent, in tanta & virorum & elephantorum multitudine, turbabantur. Sed interea classis Punica appellens, exitii causa in primis eis fuit. Nam dum naves conscendere contendunt, partim in mari perierunt, partim ab elephantis & sese & homines urgentibus conculcati, partim a Romanis occisi sunt. Capti etiam multi & viri & elephantes: qui cum magistros suos non habentes exasperarentur, Metellus captivis, qui eos cepissent, salutem & impunitatem præconio promitti jussit. Sic illi mansuetissimis & notis captis, etiam cæteros attraxerunt: qui CXX. numero, sic per fretum Romam sunt traducti. Dolia multa inter sese devinxerunt, & lignis insertis ita distinxerunt, ut neque separarentur, neque coirent: eaque trabibus constrata, sarmentis & terra ingesta, circumsepserunt, ut structura illa stabuli instar esset: in eamque introductos, sine sensu navigationis trajecerunt. Hac victoria potito Metello, Hasdrubal dux tum quidem evasit: sed post a Carthaginensibus revocatus, atque in crucem actus est.

Elephantes CXX. Romam perducti. *Edit. Paris. pag.* 394.

Hasdrubalis interitus.

XV. Carthaginenses cum aliis de causis, tum ob captivorum multitudinem, Romam legatos miserunt, adjuncto Regulo, quem propter virtutem & auctoritatem nihil non impetraturum arbitrabantur, jurejurando obstrictum, ut rediret. Is & aliis in rebus se pro Carthaginense gessit, neque uxorem ad colloquium admisit: neque urbem, quamvis vocaretur, ingressus est. Sed Senatu extra urbem coacto (ita enim respondere legatis hostium moris erat) in concilium introductus, dixit: *Nos, P. C. Carthaginenses ad vos miserunt (nam ego quoque jure belli servus eorum factus sum) petentes in primis, ut pax iis conditionibus, quas utrinque probaveritis, fiat: sin id nolitis, ut saltem captivi permutentur.* Hæc locutus, cum legatis secessit, ut Romani soli deliberarent. Cum autem a Coss. interesse deliberationi juberetur, non parult, priusquam id Carthaginenses permisissent. Ac tacitus assidens, cum sententiam rogaretur, ait: *Ego, P. C. si vel millies captus fuero, vestrum unus sum. Nam meum corpus penes Carthaginenses est, animus vero meus vobiscum. Ac illud quidem alienatum a vobis: hic, quo minus Romanorum sit, efficere nemo potest: ac ut captivus, ad Carthaginenses pertineo. Cum autem nulla improbitate, sed vel bene gerendæ studio eadem acceperim, Romanus sum: vobisque consultum cupio, & pacificationem nulla modo e re vestra esse duco.* His dictis, suæque sententiæ rationibus adduM. Regulus Romam ob dissuasam captivorum permutationem, a Carthaginensibus excruciatur.

Liber VIII. dis, subjecit: *Scire se, haud dubium exitium sibi instare: neque enim Carthaginensibus eum esse posse, quid suaserit. Edit. Paris. pag. 395.* *sed sic quoque Reipublicæ commodum privata incolumitate sibi esse antiquius. Quod si quis dixerit, Cur non aufugit, aut Romæ maneat? ei se respondurum, se jurejurando reditum promisisse: id se hostibus etiam cum eo alii servaturum esse, tum quod servata fide, solus ærumnam passurus esset; violata, tota vitæ perjurii crimine obstringeretur.* Senatu autem factis illius causa, tum ad pacem faciendam, tum ad permutandos captivos parato: ne a ratione utilitatis sua causa decederent, venenum sibi datum esse finxit, ex quo omnino periturus esset. Ita neque pace neque captivorum permutatione facta, quum eum cum legatis abeuntem, præter alios uxor & liberi retinerent: Consules neque manere volentem dedituros, neque abiturum detenturos esse dicerent: jurisjurandi religione privatis affectibus anteposita, discessit. Et a Carthaginensibus per cruciatum, ut ajunt, interfectus est. Nam palpebris præcisis, cum aliquandiu in tenebris conclusserunt. Deinde in vas quoddam refertum stimulis conjectum, & ad solem conversum, doloribus & vigiliis, cum nusquam inclinare se posset, peremerunt. Quibus Romani auditis, principes captivorum, ejus liberis vicissim & excruciandos & necandos tradiderunt: & Coss. C. Attilio, Reguli fratri, & L. Manlio, bellum Africanum decreverunt. Qui cum in Sicilia Lilybæum oppugnarent, & fossæ partem ad machinas adducendas explere aggressi essent. Carthaginenses subterfodientes, terram subtraxerunt: sed cum operarum multitudine vincerentur, alium murum intus lunarum struxerunt. Romanis autem cuniculos subter muros agentibus, ut iis in cavernas desidentibus, irruerent: Carthaginenses contra fodientes, multos id ignorantes exceptos trucidarunt, multos igni sarmentis injecto in fossis cremarunt. Sed cum quidam e sociis moram obsidionis, & stipendia non integra numerata ægre ferentes, de oppido prodendo cum Romanis agerent: Hamilcar eo consilio animadverso, sed dissimulato, ne illi palam deficerent, pecunia magistratibus data, multitudini promissa, sic eos reconciliavit, ut proditionem non inficiati, postremos legatos redeuntes non reciperent: qui ad Consules profugi, agro in Sicilia & aliis rebus donati sunt. Carthaginenses qui domi erant, his auditis, Ardebam cum plurimis navibus, frumentum & pecunias Lilybæum advehentibus miserunt. Is tempestate observata appulit. Quod deinde alii plurimi imitari ausi, partim successum habuerunt, partim perierunt. Dum ambo Consules aderant, æquo Marte pugnabatur. Sed cum morbo & fame premerentur, iisque de causis alter suos milites domum reduceret, Hamilcar erumpere ausus, machinas in-

Lilybæi irrita oppugnatio.

Hamilcar eruptionem calliditate compescit.

pag. 396.

Ἀνομίζω. Ταῦτα ὁ Ρηγῦλος εἶπεν· καὶ τὰς αἰτίας ἐφ' ἑαυτῷ ἔθηκε, δι' ἃς τὰς συμβάσεις ἀπηγόρευε. Καὶ ἐπήγαγε, ὡς, Οἶδα μὲν ὅτι μοι θρεπτὸς ὁλέθρος φύεται. Ἀδύνατον δὲ λαθεῖν αὐτὸς ἃ συμβεβούλευκα, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς ἐμαυτοῦ σωτηρίας τὸ κοινῇ συμφέρον προτίθημι. Εἰ δέ τις φύσει, Τί οὖν οὐκ ἐκδιδράσκεις, ἢ ἐνταῦθα καταμένεις; ἀκούσῃ, ὅτι ὀμώμοκα αὐτοῖς ἐπανήξειν, καὶ οὐκ ἂν παραβαίην τοὺς ὅρκους, κἂν εἰ πρὸς πολεμίους γένοιτο, καὶ δι' ἄλλα, μάλιστα δέ, ὅτι τὸ δεινὸν ἐμπεδορκήσας μὲν μόνος πείσομαι· ἂν δ' ἐπιορκήσω, πᾶσα ἡ πόλις ἀνεπλήσθησε. Ἡ Γερουσία δὲ ἐκείνῳ σωτηρίας ἔτυχε, καὶ ἐφ' εἰρήνην ποιήσασθαι, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἀντιδοῦναι προετρέψατο. Γνοὺς οὖν τοῦτο ἀυτὸς, ἵνα μὴ τὸ συμφέρον δι' αὐτὸν καταφρόνητον, ἐπλάσατο πεπωκέναι φάρμακον δηλητήριον, καὶ μέλλειν πάντως δι' αὐτοῦ ὀλεῖσθαι. Καὶ ὅτε ἡ σύμβασις γίγνοιτο, ὅτι τῶν αἰχμαλώτων ἡ ἀμοιβή. Ἀπιόντος δ' αὐτοῦ σὺν τοῖς πρέσβεσιν, ἀντελάβοντο ἄλλοι τε, καὶ οἱ παῖδες καὶ ἡ γυνή. Οἱ δ' Ὑπατοι μὴ ἐθέλοντα καταμεῖναι αὐτὸν ἐκέλευσαν ἦρξαν, μήτ' ἀπιόντα κατασχεῖν. Καὶ ὅπου προτιμήσας μὴ παραβῆναι τοὺς ὅρκους, ἀνεκομίσθη· ἐκ αἰκιῶν ὑπ' αὐτῶν, ὡς ἡ φήμη λέγει, ἀπέθανε. Τὰ γὰρ βλέφαρα αὐτοῦ περιτεμόντες, καὶ χρόνον τινὰ ἐν σκότει καθείρξαντες, εἶτα εἰς σκεῦός τι σύμπηκτον κέντρα πανταχόθεν ἔχον ἐμβαλόντες αὐτὸν, καὶ ἐκθέντες πρὸς τὸν ἥλιον, ἕως ὑπὸ κακοπαθείας καὶ ἀγρυπνίας μὴ δυνάμενον τὰ κλιθῆναι ἀλλαχῇ τὰ κέντρα, διέφθειραν. Ἃ πυθόμενοι οἱ Ρωμαῖοι, τὰς πρώτας τῶν παρ' αὐτοῖς αἰχμαλώτων παρέδοσαν τοῖς ἐκείνου παισὶ καὶ ἀνταπιέσασθαι, καὶ κτεῖναι. Τοὺς δ' Ὑπάτους εἰς τὴν Λιβύην στρατεύσασθαι ἐψηφίσαντο, τόν τε Γάϊον Ἀττίλιον τὸν Ρηγύλου ἀδελφὸν, καὶ τὸν Μάλλιον τὸν Λύκιον. Οἱ ἐς τὴν Σικελίαν ἐλθόντες τὴν Λιλυβαίαν προσέβαλον, καί τι μέρος τῆς πόλεως συγχώσαντες εἰς τὸ μηχανημάτων προσαγωγὴν ἐπιχειρῆσαι. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ὑπορύσσοντες, τὸν χῶν ὑφεῖλκον. Ἐπεὶ δ' ἀλλήλοιν τὴν ἀσφάλειαν, τεῖχος ἕτερον ἔνδον μηνοειδὲς ᾠκοδόμησαν. Καὶ οἱ μὲν ὑπορύσσοντες ὑπὸ τὸν κύκλον ἠργάζοντο, ὅπως καὶ τὸ ἔξωθεν αὐτῷ ἐζωσμένον τὸ τείχος, εἰσπέσωσιν. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲ αὐτορύσσοντες, πολλοὺς μὲν ἀγνοοῦντας τὸ γινόμενον ἐδιέχθειρον ἔκτεινον, πολλοὺς δὲ καὶ πῦρ ἐς ὀρυγάτους εἰς τὰ ὀρύγματα ἐμβαλόντες ἐφθειρον. Ἐπεὶ δέ τινες τῶν συμμάχων τὴν τε παραπόνοιαν ἐκ πολιορκίας ἀχθόμενοι, καὶ τῷ μὴ ἐκ μιᾶς αὐτοῖς ἐπαλλὴ καταβάλλεσθαι, προδοῦναι τὸ χωρίον τοῖς Ρωμαίοις διεπρυτάνευον, ἐμήσατο ὁ Ἀμίλκας τὸ βελλεμνον, ἐκ ἐξαίφνης δὴ, ἵνα μὴ πολεμίους αὐτοὺς χρήματα δὲ τοῖς ἄρχουσιν αὐτῶν παραχὼν, καὶ τῷ πλήθει ἀσυντόμους ἔπραξεν, ὅπως αὐτὸν φασίσωσι· ὧν μηδ' ἀντέσχοντο ἐκ προδοσίας, ἀλλὰ καὶ τοὺς πλουτίνους πρέσβεις ἐπαισίους ἀπώσασθαι, εἰ μὴ πρὸς τοὺς Ὑπάτους αὐτομολήσαντες, γλίσχρα τε ἐν Σικελίᾳ καὶ ἐπ' ἀπράκτοις ἔλαβον. Λαθόντες δὲ ταῦτα οἱ αὖθις Καρχηδόνιοι, πέμπουσιν Ἀρδίβαν σὺν πολλαῖς πλοίαις εἰς τὸ Λιλύβαιον, σῖτον ἀγούσας, καὶ χρήματα. Καὶ ὃς χειμῶνα ἐπιτρήσας, εἰσέπλεον. Κἀκ τούτου καὶ ἄλλοι συχνοὶ κατέπεμπον ὁμοίως ἐπὶ λιμένων· καὶ οἱ μὲν ἐπετύγχανον, οἱ δὲ ὑπολλυντο. Ἑκατέρων μὲν οὖν ἄμφω παρόντων οἱ Ὑπατοι, σοφαλεῖς οἱ ἀγῶνες ἐγίνοντο. Νόσου δὲ καὶ λιμοῦ ξυνόντων αὐτοὺς, καὶ τοῦ ἑτέρου οἰκαδὲ διὰ ταῦτα σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στρατιώταις ἀναχωρήσαντος, Ἀμίλκας θαρρήσας ἐπεξῆει, καὶ τὰς μηχανὰς ἐπεσήμπρα, καὶ τοὺς ἐπα-

μιώσπας αὐτοῖς ἔφθειρε. Καὶ ὁ ἵππος αὐτῷ ἐκ τῶν Δρεπάνου ὁρμωμένη, καὶ τὴν ἐπιπλέοντα κομίζεσθαι τοὺς Ρωμαίους ἐκώλυε, καὶ τοὺς αὐτῶν συμμαχίδα καθίστατο, καὶ ὁ Ἀρδέβας ποτὲ μὲν τὴν Σικελίας, ποτὲ δὲ τὴν Ἰταλίας τὰ παράλια ἔκειρε, ὥστε οἱ Ρωμαῖοι ἐν ἀπορίᾳ καθεστῶτες. Τέως μέντοι Λούκιος Ἰούνιος ἅμα μὲν ναυτικὸν, Κλαύδιος δὲ Πούλχρος εἰς τὸ Λιλύβαιον ἐπειχθεὶς, καὶ τελέτας πληρώσας, συνέλαβε δὲ αὐτῶν Ἄννωνα τὸν Καρχηδόνιον ἐκπλέοντα πεντήρει, καὶ παράδειγμα τοῖς Ρωμαίοις τοῦ καταπελτικοῦ τῶν νεῶν ἐγένετο. Πολλάκις δὲ τῷ ναυτικῷ κινδυνεύοντος, ἐβαρύνοντο οἱ Ρωμαῖοι τῇ συνεχεῖ τῶν νεῶν φθορᾷ. Ἀνδρας γὰρ συχνοὺς καὶ χρήματα πλεῖστα ἐν ταύταις ἀπώλεσαν. Οὐ μέντοι γε καὶ ἐκάμνησαν, ἀλλὰ καὶ τῶν φθαρέντων περὶ καταλλαγῶν πρὸς Καρχηδονίους ἐν τῇ βουλῇ διειλέσαντο, καὶ λεχθῆναι Δικτάτορα ἐψηφίσαντο. Καὶ Δικτάτωρ μὲν ὁ Κολλατῖνος ἐλέχθη, Ἱππάρχησε δὲ ὁ Μέτελλος· ἀδὲν δὲ μνήμης ἔπραξαν ἄξιον. Ἐν ᾧ δὲ Κολλατῖνος Δικτάτωρ ἐλέγετο, ἐν τούτῳ ὁ Ἔρυκα παρεστήσατο ὁ Ἰούνιος, καὶ ὁ Καρθάλων κατῆρχε Λιγίθαλον, καὶ ἐζώγρησε τὸν Ἰούνιον.

ις. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Αὐρήλιος Γάϊος καὶ Σερουίλιος Πούπλιος τὴν ἀρχὴν λαβόντες, τό, τε Λιλύβαιον, καὶ τὸ Δρέπανον ἐλύπουν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους τῆς γῆς ἀπεῖργον, καὶ τοὺς αὐτῶν συμμαχίδα κατέκειρον. Ὁ δὲ Καρθάλων πολυτρόπως ἐπιχειρήσας κατ' αὐτῶν, ὡς οὐδὲν ἴσχυσε, εἰς Ἰταλίαν ὥρμησε, ἵν' ὅπου τοὺς Τρώας μεταγάγοι, οἱ τοὺς τῶν χώραν κακώσοι, καὶ πόλεις αἱρήσοι. Ἀλλ' οὐδὲν ἐπαύθη τι αὐτῷ προσχωρῆσαι. Τὸν δὲ Στρατηγὸν τῶν Ἀσυρόμων μαθὼν πλησιάζοντα, εἰς Σικελίαν ἀνέπλευσεν. Ἐνθα τῷ μισθοφόρων στασιασάντων διὰ μισθὸν, συχνοὺς μὲν τῆς νήσου ἐρήμους ἐκβιβάσας κατέλιπε, πολλοὺς δὲ καὶ εἰς Καρχηδόνα ἀπέστειλε. Οἱ γοῦν οἱ λοιποὶ ἀγανακτήσαντες, ἐπολιόρκησαν Ἔμπορον. Ὧν Ἀμίλκας διαδιξάμενος τὸν Καρθάλωνα, πολλοὺς μὲν νυκτὸς κατέκοψε, πολλοὺς δὲ καὶ καταπόντωσε. Ἐπὶ τοσούτῳ δ' οἱ Ρωμαῖοι φιλίαν ἀίδιον πρὸς Ἱέρωνα διεφάξαντο, καὶ προσαφῆκαν ἅπερ παρ' αὐτῶν ἐπέτιμον ἐλάμβανον. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει τῷ θαλαττίῳ πολέμῳ δημοσίᾳ μὲν οἱ Ρωμαῖοι ἀπέχοντο διὰ τὰς ἀτυχίας, καὶ διὰ τὰ ἀναλώματα. Ἰδίᾳ δέ τινες νῆας αἰτήσαντες, ὡς τὰ ἐκείνας μὲν ἀποκαθήσοντες, τὴν λείαν δὲ οἰκειώσαντο, ἄλλα τε τοὺς πολεμίους ἐκάκωσαν· καὶ εἰς Ἱππῶνα Λιβυκὴν πόλιν εἰσπλεύσαντες, τά τε πλοῖα πάντα, καὶ πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων κατέφλεξαν. Τῶν δ' ἐπιχωρίων τὸ σῶμα τῷ λιμένος διαλαβόντων ἀλύσεσιν, ἐκ πυρὸς ἐγένετο, σοφίᾳ δὲ καὶ τύχῃ περιεγένοντο. Σπουδῇ γὰρ τὰ ἀλύσεσι προσπεσόντες, ἐπεὶ προσάψασθαι αὐτῶν ἔμελλον οἱ ἔμβολοι τῶν νεῶν, μπήσυσαν, εἰς τὰς πρύμνας οἱ τῶν πλοίων· καὶ ὕπως αἱ πρῷραι κουφισθεῖσαι, ὑπερῤῥαν τὰς ἀλύσεις. Αὖθις δ' εἰς τὰς πρώρας αὐτῶν μεταπηδήσαντες, αἱ πρύμναι τῶν σκαφῶν μετεωρίσθησαν, καὶ διεῤῥάγησαν. Καὶ μετὰ τοῦτο περὶ τὸ Πάνορμον ναυσὶ Καρχηδονίους ἐνίκησαν. Οἱ δ' Ὕπατοι, Μέτελλος μὲν Καικίλιος περὶ τὸ Λιλύβαιον ἦν, Νυμέριος δὲ Φάβιος τὸ Δρεπάνῳ προσέβαλε, καὶ ἐπεβούλευσε τῇ νυκτὶ τῇ Παλικάδι καλουμένῃ, προκατειλημένην παρὰ Καρχηδονίων, στρατιώτας πέμψας νυκτὸς, οἳ τοὺς φρουροὺς κτείναντες, τὸν τόπον εἷλον. Ὁ μαθὼν Ἀμίλκας, ἔωθεν τοῖς ξενικοῖς ἐπέθετο· οἷς οὐκ ἔχων ἀμύνασθαι ὁ Φάβιος, τῷ Δρεπάνῳ προσέμιξεν, ὡς ἢ τὴν πόλιν δι' ἐρη-

cendit, defensores earum occidit: & equitatu Drepano emisso, Romanos pabulatione & commeatu prohibendo, eorumque socios infestando, Ardeba interim alias Siciliæ, alias Italiæ oram populante, ad summam inopiam redegit. Sed Lucio Junio classem parante, Claudius Pulcher Lilybæum propere abiit: & militibus in naves impositis, Hannonem Carthaginensem in quinqueremi navigantem comprehendit: unde Romani exemplum fabricandarum navium petiverunt. Sed cum classes sæpe periclitarentur, quamquam crebro eor navium, in quibus multi viri & pecuniæ erant, interitu dolebant: tamen non cesserunt, sed quemdam in Senatu de pace cum Carthaginensibus facienda locutum occiderunt, & Dictatorem dixerunt Collatinum, Magistrum equitum Metellum: nihil tamen memorabile gesserunt. Interea Junius Erycem subegit: & Carthalo Ægithalo potitus, Junium cepit. Hanno captus.

XVI. Sequenti anno C. Aurelius & P. Servilius magistratu inito, Lilybæum & Drepanum infestantes, terra Carthaginenses prohibuerunt, eorumque socias civitates afflixerunt. Carthalo cum variis rationibus contra eos tentatis nihil effecisset, in Italiam abiit, ut aut Consules eo traduceret, aut interea agros vastaret, & urbes caperet: sed ne ibi quidem ei quicquam successit. Nam cum Strategum Ædilem adventare didicisset, in Siciliam rediit. Ubi cum conductitios miles ob stipendium tumultuaretur, multos in desertis insulis expositos reliquit, multos Carthaginem misit. Quæ cæteri cognito indignati, res novas spectabant. Sed Hamilcar, successor Carthalonis datus, multos eorum nocte occidit, multos in mari demersit. Interea Romani perpetuam cum Hierone amicitiam sanxerunt, remissis tributis annuis. Sequenti anno bello navali propter crebras clades & impensas, publice abstinuerunt. Sed quidam privatim navibus postulatis, quas restituerent, & prædam sibi vendicarent, cum alias clades hostibus intulerunt, tum Hipponem urbem Libycam ingressi, navigia omnia & multas ædes cremarunt. Et cum cives portus aditum catenis claussissent, ex magno periculo arte & fortuna evaserunt. Nam festinanter in catenas invecti, cum eas rostra navium jamjam attingerent, in puppes transierunt: ita proræ levatæ catenas superarunt. eumque rursus in proras transiluissent, puppes levatæ transierunt. Post hæc ad Panormum Carthaginenses vicerunt. Consulum alter Cæcilius Metellus ad Lilybæum fuit, alter Numerius Fabius Drepanum obsedit: & insulæ Columbariæ, a Carthaginensibus præoccupatæ, nocte missis militibus est insidiatus, qui occiso præsidio insulam occuparunt. Cum autem Hamilcare mane contra illos profecto, Fabius illis opem ferre non posset, Drepanum invasit, ut aut urbem per ducis absentiam caperet, aut illum ab insula abstraheret. Horum alterum ei succes- Privata classis Romanorum. Columbaria insula.

Edit. Paris. pag. 397.

LIBER VIII.

fit. Hamilcar enim territus, in munitionem se recepit. Fabius Columbariam tenuit: & angustias paludesque interjectas, aggeribus continenti junxit. Ita facilior facta oppugnatio, quum ibi murus esset infirmior. Carthaginenses autem eis crebra detrimenta inferebant, nunc in Siciliam, nunc in Italiam trajiciendo. Captivos viritim permutarunt: cæteros, quia tantum numerum non habebant, Carthaginenses pecunia redemerunt. Ab eo tempore diversi Consules fuerunt, sed nihil historia dignum gesserunt. Nam illud maximo detrimento Romanis fuit, quod duces quotannis mutabant, eosque qui imperatoria munia adhuc discebant, revocabant: quasi non rei gerendæ, sed exercendi causa ablegatos. Galli Carthaginensibus sociis infesti, quod ab eis male acciperentur, præsidium quoddam fuæ fidei commissum, Romanis pecunia prodiderunt: ab eisque una cum aliis qui a societate Carthaginensium defecerant, stipendio conducti sunt, cum prius peregrinum alere militem Romani non consuevissent. His freti, & classe privatorum hominum Africam infestantium, mare ducius negligere nolentes, denuo naves comparaverunt.

Mutatio ducum Romanis noxia.

Galli Romanorum stipendiarii.

Edit. Paris. pag. 398.

XVII. Luctatio Catulo Consuli designato, collega adjunctus est Q. Valerius Flaccus Ædilis. Qui in Siciliam profecti, & terra marique Drepanum aggressi, partem muri dejecerunt: oppidumque cepissent, nisi Consule vulnerato, milites circa illum occupati fuissent. Interea cognito hostium adventu, Hannone magnam turbam domo adducente, contra illos se converterunt. Acie utrinque instructa, astrum quoddam, facis instar, supra Romanos ad lævam exortum, versus Carthaginenses acumen direxit. Pugna atrox commissa est ab utrisque, tum ob alia, tum quod Carthaginenses Romanos ad extremam bellorum navalium desperationem adigere voluerunt, Romani prius acceptas clades resarcire studuerunt. Sed penes hos victoria fuit. Nam Carthaginensium naves, præter alias farcinas, frumentum & pecuniam vehentes, gravabantur. Hanno elapsus, statim Carthaginem properavit. Sed a civibus iracundia & metu commotis, in crucem actus est, & legati de pace ad Catulum missi. Qui quod & annus ejus jam pene exierat, neque brevi tempore Carthaginis exscindendæ spem habebat, & successoribus gloriam laborum suorum invidebat, a pace non abhorrens, inducias fecit, pecunia, frumento & obsidibus acceptis, ut Romam legatos mitterent, ea conditione, ut tota Sicilia & omnibus circumjacentibus insulis Romanis cederent, neque Hieronem lacessierent: & pecuniam partim pace facta statim, partim post numerarent: & Romanos captivos gratis redderent, suos vero redimerent. Tali pactione facta (solam enim sub jugum missionis ignominiam Hamilcar deprecatus est) militibus e munitionibus eductis, do-

Luctatius Catulus Carthaginenses ad pacem petendam adigit.

A μίαν αἱρήσων, ἢ ἐ νήσυ τὸν Ἀμίλκαν ἀπάξων, ἠ λιμὸν ἐν αὐτῷ τὸ ἔν. Φοβηθεὶς γὰρ ὁ Ἀμίλκας, ἀνεχώρησε εἰς τὸ τεῖχος. Καὶ ὁ Φάβιος ἐ Πελιάδα καπήχει, ἠ τὸ μεταξὺ πᾶν πύπῳ ἠ ἐπείρησε σκολὸς ἠ πταχωδὴς τυγχάνον συγχώσας ἐπείρωσε, ἠ ῥᾴων προσκολέμει τὰ τείχη ἐκεῖ ὄντα ἀσθενέστερα. Καὶ οἱ Καρχηδόνιοι συχνὰ παραλύπτων αὐτὸν, εἰς Σικελίαν τε πλησιάζοντες, ἠ εἰς ἐ Ἰτολίαν περαιούμενοι. Τὰς δ' αἰχμαλώτους ἀλλήλων ἄνδρα ἀντ' ἀνδρὸς ἠλλάξαντο· τὰς δὲ λοιπὰς, ἐπεὶ μὴ ἴσας ἰσοπληθεῖς, ἀργυρίῳ οἱ Καρχηδόνιοι ἐκομίσαντο. Ἐν τοῖς δὲ ἄλλοις μὲν ὑπάδυσαν, ὑδὲν δὲ ἰσοῤῥοπίας ἔπαξαν ἄξιον. Μίγιστον γὰρ οἱ Ῥωμαῖοι ἐσφάλλοντο, ὅτι κατ' ἐνιαυτὸν ἄλλους, εἶθ' ἑτέρους ἄρχοντας ἐπεμπον· ἄρτι δὲ τῶν στρατηγίαν μανθάνοντας, τῆς ἀρχῆς ἐπαυον, ὥσπερ εἰς ἄσκησιν σφᾶς, ἀλλ' οὐκ εἰς χρῆσιν αἱρούμενοι. Οἱ Γαλάται δὲ τοῖς Καρχηδονίοις συμμαχοῦντες ἠ μισοῦντες αὐτὸς, ὅτι κακῶς μετεχειρίζοντο σφᾶς, φρουρὰν τινὸς φυλακῆς ἐμπιεσθέντες τοῖς Ῥωμαίοις αὐτὸ φρόνκαντο ἐπὶ χρήμασι. Μισθάρνας ἢ λιτὸ τῶ Καρχηδονίων Γαλάτας, ἠ ἄλλους τ' σφῶν συμμάχους τινὰς οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ μισθοφορᾷ προσελάβοντο, μή πω φρόνημα ξένικὸν. Τύποις ὖν ἐπαιρόμενοι, ἠ ὅτι οἱ τὰς ναῦς ἔχοντες ἰδιῶται ἐ Λιβύῃ ἐπόρθησαν, αὐτοὶ ἀμελεῖν ἐ θαλάσσης ἤθελον· ἀλλὰ ἠ αὖθις ναυτικὸν σωνεστήσαντο.

κζ'. Καὶ Λυτάτιος Κατύλος Τπατος ἀρίθη, ἠ τότῳ συνεξετέμφθη Κύϊντος Οὐαλλέριος Φλάκκος Ἀγωνομῶν. Οἳ ἐς Σικελίαν ἐλθόντες, ἠ πῆ γλῶ ἠ θαλάσσαν τῷ Δρεπάνῳ προσέβαλον, καί τι τῶ τείχους καπέρειψαν. Καὶ εἷλον ἂ αὐτὸ, εἰ μὴ τὸ Τπατα ἐωθεῖτο, περὶ ἐκεῖνον οἱ στρατιῶται ἀσχολήθησαν. Κἂν τότω μαθόντες, τὰς πολεμίους οἴκοθεν ἥκειν ναυτικῷ πλήθει, Λυτίνος ναυαρχῶν, φρὸς ἐκείνας ἐβάκτο. Καὶ αὐτίπαρατεξαμένων αὐτὸ, ἄστρον τι λαμπαδῶδες ὑπῆρξε τ' Ῥωμαίων φλοὶ ἐξ ἀμπρᾶς, εἰς τὰς Καρχηδονίας ἀρθεὶ ἐγκατέσκηψε. Ἐγένετο δ' ἡ ναυμαχία χαλεπὴ ἐπ' ἀμφοῖν καρτερὰ, δι' ἄλλα τε, ἠ ἔτι οἱ μὲν Καρχηδόνιοι εἰς πλείαν ἀπογνωσιν τὰς Ῥωμαίους τῶ ναυτικῶ κατασήσωσιν, οἱ δ', ἵνα χαὶ τὰς φροτέρας ἀναπαλίσωνται συμφορὰς· ὅμως δ' ὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἐ τέλεω ἤρασσο. Τὰ δὲ τ' Καρχηδονίων σκάφη φορτία φέροντα φρὸς τοῖς ἄλλοις, ἠ σῖτον, ἠ χρήματα, ἐβαρύνοντο. Ὁ δ' Λυτίνος ἀφυγὼν, δεῦρο εἰς ἐ Καρχηδόνα ἐπείχθη. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲ θυμῷ λαρθέντες, ἠ φόβῳ, ἐ μὲν ἀπέσαυρωσαν, ἐπέσβεις δὲ φρὸς εἰρήνην τῷ Κατύλῳ πεπόμφασι. Καὶ τῷ φρὸς βυλῆς ἐῶ τὸν πόλεμον καταλυσαθαι, ὅτι ἐπ' ἐξόδῳ ὖσης αὐτῷ τῆς ἀρχῆς, ὅτι δ' ὀλίγῳ ἐξαρκέσειν τῶ Καρχηδόνα ἤλπιζε, ὅτι τοῖς ἡδέσχοις τῶ δόξαν τῷ ἑαυτῷ πόνων καταλιπεῖν ἤθελε. Διὸ ἀναχωρῶ ἐποιήσατο, ἠ χρήματα ἠ σῖτον ἠ ὁμήρους αὐτῷ δόντες, ἵν' ἐς τῶ Ῥώμῃ πρισβεύσονται, ἐπὶ τῷ Σικελίας τε αὐτοὺς πάσης ἐκχωρῆσαι Ῥωμαίοις, ἠ πάσας τὰς πρὸς νήσους ἐκλιπεῖν, ἠ μήτε τῷ Ἱέρωνι πολεμεῖν, ἠ χρήματα τὰ μὲν ἅμα τῷ σπείσασθαι δοῦναι, τὰ δὲ ἠ ὕστερον, ἠ τοὺς μὲν ἐκείνου αἰχμαλώτους ἠ αἰχμαλώτους φρῖκα ἐκπέμψαι, τοὺς δ' ἑαυτῷ πρίασθαι. Τοιαύτη μὲν ὖν ἡ σύμβασις ὡμολόγητο (μόνῃ γὰρ τῶ τοῦ ζυγοῦ ἀτιμίᾳ ὁ Ἀμίλκας παρητήσατο) ἠ ὁ μὲν ταῦτα σωθέμενος, ἠ τοὺς στρατιώτας ἐκ τ' τειχῶν ἐξαγαγὼν, ἀπέπλευσε οἴκαδε,

B

C

D

E

περὶ τῆς ὅρκου ἐπιτελεσθῆναι. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὴν τ νίκην ἐξ ἐραστοῦ ἐμαθον, ἐπῆρθησαν ὡς παντάπασι κυρίαν ἤδη. Καὶ ἅμα μὲν πρεσβευταὶ ἦλθόντων, αἰτοῦντες κατοχὴν ἑαυτοῖς ἀδύνατα, ἅμα δὲ Λιβύην ἔχειν ἅπασαν ἐλπίζον. Διὸ οὐδὲ ταῖς τῶν Ὑπάτων ὁμολογίαις ἐνέμειναν, ἀλλὰ καὶ χρήματα αὐτοῖς πολλῷ πλείω τῶν ὑπεσχημένων παρέξειν ἐπηγγείλαντο, καὶ ἀπηγόρευσαν σφίσι, μήτε ἐς Ἰταλίαν, μήτε ἐς ἄλλο συμμαχίδα σφῶν μακραῖς ναυσὶ παραπλεῖν, ἢ μισθοφόροις τισὶν ἐξ αὐτῶν χρῆσθαι. Ὁ μὲν οὖν πρῶτος τοῖς Καρχηδονίοις πόλεμος τοῖς Ῥωμαίοις ἐς τὸν καπιτωλῖνον παρτηΐτου καὶ εἰκοστὸν, ἐφ' ἑαυτοῦ ἤγαγε ὁ Κάτουλος τὰ Ἐπινίκια. Κόϊντος δὲ Λουτάτιος ὑπατεύσας, ἀπῆλθεν ἐς Σικελίαν, καὶ μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κατούλου πάντα τὰ ἐκεῖ κατέστησατο, καὶ τὰ ὅπλα τῶν ἐκείνων ἀφείλοντο. Σικελίαι μὲν οὖν ὅπως ὑπὸ Ῥωμαίων διέλυτο, πάλιν ἐξ ἀρχῆς τοῦ λόγου, ἐκ δὲ τούτου πρὸς τοὺς Καρχηδονίους φιλία ἦν αὐτοῖς. Ἅμφω δ' αὖθις εἰς πόλεμον ἐπῆρε χωρὶς μετ' ὀλίγον κατέστησαν· Τοῖς γὰρ Καρχηδονίοις αἵ τε πειθήνιοι τῶν μισθοφορητάντων σφίσι, καὶ τὸ δημοτικὸν τὸ ἐν τῇ πόλει, καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν ὁμόρων πολλὰ πρὸς τὰς συμφορὰς αὐτῶν συνεπέθεντο. Οἱ γε μὴν Ῥωμαῖοι ἐπικαλεσαμένων αὐτοὺς τῶν πολεμουμένων ἐκείνους, οὔθ' ὑπήκουσαν, ἀλλὰ καὶ ἀντιπροσβευσάμενοι, καὶ μὴ δυνηθέντες καταλλάξαι αὐτούς, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Καρχηδονίων, ὅσους εἶχον, ἀφῆκαν ἀφῆκα· καὶ σῖτον ἐπιμῆκες, καὶ μισθοφόρους ἐκ τῆς οἰκείας συμμαχίδος αὐτοῖς ἐπαγαγέσθαι ἐπέτρεψαν, δόξαν ἐπιεικείας θηρώμενοι μᾶλλον, ἢ τὰ συμφέροντος αὐτοῖς ἁρμοθήμενοι· ὅθεν πράγματα ἔσχον εἰσέπειτα. Ὁ γὰρ Ἀμίλκας ἐκεῖνος ὁ Βαρκίδης, ἐπεὶ τοὺς ἐναντίους ἐνίκησε, ἐπὶ μὲν τοὺς Ῥωμαίους, καίτοι κρατοῦντας μισῶν αὐτοὺς, οὐκ ἐτόλμησε στρατεῦσαι· ἐς δὲ τὴν Ἰβηρίαν παρὰ γνώμην τῶν οἴκοι πλοῦν ἀπῆρε. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον ἐγένετο.

ιη'. Τότε δὲ καὶ οἱ Ῥωμαῖοι Φαλίσκους ἐπολέμησαν, καὶ Μάλιος Τορκουάτος τὴν χώραν αὐτῶν ἐδῄωσε· καὶ συμμίξας αὐτοῖς, ἐσφάλησε τῇ ὁπλιτικῇ, τοῖς δ' ἱππεῦσιν ἐκράτησε, καὶ αὖθις αὐτοῖς μαχεσάμενος ἐνίκησε, καὶ τὰ τ' ὅπλα αὐτῶν, καὶ ἵππους, καὶ παῖδας, καὶ τὸ δημόσιον, καὶ τὸ ἥμισυ τῆς χώρας ἀφείλετο. Τέταρτον δὲ ἡ μὲν ἀρχαία πόλις ἐς ὄρος ἐρυμνὸν ἱδρυμένη ἱδρύμενον, κατεσκάφη, ἑτέρα δ' ἀμοδομήθη ὑπ' αὐτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο πολέμησαν αὖθις πολέμους πρὸς Βοίους, καὶ πρὸς Γαλάτας ἐκείνους πλησιοχώρους, καὶ πρός τινας Λιγύων τινάς. Τοὺς μὲν οὖν Λίγυας Σεμπρώνιος Γράκχος μάχῃ νικήσας ἐκάκωσε. Καὶ τοῖς Γαλάταις Πόπλιος Οὐαλλήριος συμβαλὼν, τὸ μὲν πρῶτον ἡττήθη· εἶτα πυθόμενος εἰς ἐπικουρίαν αὐτῷ τινὰς ἐκ τῆς Ῥώμης ἥκειν, ὁμόσε αὖθις τοῖς Γαλάταις ἐχώρησε· καὶ ἢ κἀθ' ἑαυτὸν νικήσοι, ἢ ἀποθάνοι. Τοῦτο γὰρ μᾶλλον, ἢ ζῶν αἰσχύλην ὄφλειν προείλετο· καὶ πως κατὰ τύχην ἐκράτησε. Τότε μὲν οὖν ταῦθ' οὕτως τοῖς Ῥωμαίοις συνέπεσε, καὶ σαρδὼ παρὰ τῶν Καρχηδονίων ἁμαχεὶ, χρήματά τε αὖθις ἔλαβον, ἐγκαλέσαντες αὐτοῖς, βλάπτειν σφῶν τοὺς πλόους. Οὕτω γὰρ κρατυνθέντες οἱ Καρχηδόνιοι, τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν ἐδεδοίκεσαν. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει Λεύκιος Λέντλος καὶ Κόϊντος Φλάκκος ἐπὶ τοὺς Γαλάτας στρατεύσαντες, τὸν μὲν ὁμῶ δίκην, ὅτου ἀναστήσοιντο· Ἐπεὶ δὲ δίκῃ περθεῖν τινὰ ἤρξαντο, ὡς ἅπαν πλεῖον λεῖαν

mum rediit, priusquam jusjurandum daretur. Qui Romæ erant, victoria celeriter cognita, ita sunt animis elati, quasi plane debellatum esset: legatisque præsentibus, se non amplius continere potuerunt, spe totius Africæ occupandæ concepta. Itaque conditionibus a Consulibus propositis non acquiescentes, & pecuniam promissa longe majorem postularunt: & interdixerunt, ne longis navibus vel ad Italiam, vel ad alias socias provincias accederent, aut conductitiis inde militibus uterentur. Atque ita primo bello Punico, anno quarto & vigesimo a Romanis confecto, Catulus triumphavit. Q. vero Lutatius, post Consulatum in Siciliam profectus, cum fratre Catulo omnia ibi ordinavit. Siculis arma adempta: tota insula, Hieronis excepto imperio, a Romanis subacta, & amicitia cum Carthaginensibus constituta. Sed utrique paulo post seorsim alia gessere bella. Nam Carthaginenses, reliqui eorum stipendiarii, & servitia civitatis, & multi ex finitimis, adversa illorum fortuna freti, invaserunt. Romani cum ab hostibus illorum accerserentur, adeo non assenserunt, ut cum per legatos reconciliare illos non possent, omnes Carthaginensium captivos gratis dimitterent, frumentum mitterent, e sociis provinciis conscribendi militis potestatem darent, clementiæ laudem magis occupantes, quam suis rationibus consulentes. Unde post in negotia inciderunt. Hamilcar enim Barchinus ille, victis hostibus, Romanos, quamquam eis infensissimus, bello petere non ausus, contra magistratuum voluntatem in Hispaniam abiit. Sed hæc post facta sunt.

XVIII. Tum autem Romani cum Falisci bellum gesserunt, Manlio Torquato agrum illorum urente: qui cum eis congressus, peditatu succubuit, equitatu victor. Deinde repetita pugna, eos domuit; armis, equis, supellectilibus, servitiis, & agri semisse mulctatos. Tandem etiam antiqua urbs, in arduo sita monte, eversa: aliaque condita in planitie, oppugnatu facilis. Post, alia bella cum Boiis, & Gallis eorum vicinis; & Ligu-ribus quibusdam gesserunt. Ac Ligures Sempronius Gracchus victor afflixit. P. Valerius, a Gallis principio superatus, cum auxilia sibi mitti Roma audisset, Gallos denuo est aggressus: ut aut per se victoria potiretur, aut mortem op-p.g.400. peteret, quam vitæ ignominiosæ præferebat: ac fortuna quadam vicit. Tum igitur ita cum Romanis actum: eisque Sardinia citra pugnam, & pecuniæ rursus datæ a Carthaginensibus: qui cum negotiatores Romanos in mari male tractasse accusarentur, nondum firmatis opibus, minas illorum timuerunt. Sequenti anno L. Lentulus & Q. Flaccus, bello contra Gallos suscepto, dum una agebant, insuperabiles erant. Sed cum separati, loca quædam, majoris prædæ cupiditate, vastare cœpissent,

LIBER VIII. Edit. Paris. pag. 399. Pacis conditiones inter Romanos & Carthaginenses. Carthaginenses a Romanis subjecti, vires recuperant. Falisci bellum. Bellum Gallicum & Ligusticum.

LIBER VIII. Flacci caſtra noctu circumdata, in periculo fuerunt. Barbari vero tum repulſi, multis ſociis aſcitis, cum magna manu denuo Romanos invaſerunt. Et P. Lentulo & Licinio Varo ſe ob multitudinem ſuam vel ſine pugna terrorem incuſſuros arbitrati, per legatos Ariminenſem agrum repetierunt: & eos ipſa urbe, quæ ſua eſſet, cedere juſſerunt. Conſules vero nec ob paucitatem confligere, neque illa concedere auſi, inducias fecerunt, ut iis de rebus legati a Gallis Romam mitterentur. Qui cum apud Senatum eadem poſtulaſſent, neque quicquam impetraſſent, in caſtra reverſi, res ſuas perditas repererunt. Quidam enim ex eorum ſociis, mutata ſententia, Romanos timentes, Bojos ſunt aggreſſi: ac utrinque multi ceciderunt. Unde reliqui domum redierunt; Boii per pactiones magna agri ſui parte ſunt mulctati. Gallicis bellis jam confectis, Lentulus contra Ligures arma cepit: & iis qui occurrebant profligatis, caſtella quædam ſubegit. Varus Corſicam petiturus, cum propter navigiorum penuriam trajicere non poſſet, Claudium Cliniam cum copiis præmiſit: qui Corſis territis, in colloquium venit, & pro auctoritate pacem cum eis fecit. Varus autem nulla pactionis habita ratione, eos oppugnare non deſtitit, donec ſubegiſſet. Romani vero id crimen violati fœderis a ſeſe amoventes, Claudium eis dediderunt; non receptum expulerunt. Bellum adverſus Carthaginenſes, ob mercatorum ſuorum injurias ſuſceptum, depoſuerunt: exactaque pecunia fœdus renovarunt, ne ſic quidem diu duraturum. Ac Carthaginenſi bello dilato, Sardos dicto non audientes adorti vicerunt; qui deinde a Carthaginenſibus clam ad rebellionem incitati ſunt. Defecerunt & Corſi: nec Ligures quieverunt. Sequenti anno Romani copiis triſariam diviſis, ut hoſtes ſimul bello infeſtati, auxilia invicem fere non poſſent, Poſthumium Albinum in Liguſticum, Sp. Carvilium contra Corſos, in Sardiniam P. Cornelium Ædilem miſerunt. Conſules licet haud citra laborem, citra moram tamen mandata executi ſunt. Sardos nihil modicum animis agitantes, Carvilius ingenti prælio ſubegit. Cornelius enim & multi milites morbo perierunt. Romanis digreſſis, Sardi & Ligures de integro defecerunt. Contra Ligures miſſus eſt Q. Fabius Maximus, in Sardiniam Pomponius Manius. Carthaginenſes, ut eorum bellorum actores, hoſtes judicati, juſſi numerare pecuniam, & omnibus cedere inſulis, ut quæ Romanorum eſſent. Et ut ſententiam ſuam magis declararent, haſtam illis & caduceum miſerunt, optione data, utrum mallent. Sed Carthaginenſes nihil territi, tum ad alia reſponderunt aſperius, tum ſe neutrum velle dixerunt: ſed illud alacriter accepturos, quod legati remittebantur.

Galliorum inteſtina bella.

Corſica.

Edit. Pariſ. pag. 401.

Sardi, Corſi, Ligures ſubacti rebellant.

A περιβαλόμβοι, ἐς κίνδυνον τὸ τῦ Φλάκκυ κατέστησε στρατόπεδον, νυκτὸς κυκλωθέν. Ἀλλὰ τότε μὲν οἱ βάρβαροι ἀνεκόπησαν. Προσλαβόμβοι δὲ συμμάχους, χρόνῳ πολλῷ αὖθις ἐπὶ τὰς Ρωμαίων ἐχώρησαν. Ἀπαντησάντων δὲ σφίσι Πωπλίῳ τε Λεντύλῳ & Λικιννίῳ Οὔάρῳ, ἔλπισαν αὐτοὺς δι' τὸ πλῆθος τὸ σφέτερον, κ) ἄνευ μάχης καταπλήξειν· κ) πέμψαντες, τὴν τε χώραν τὴν περὶ τὸ Ἀρίμινον ἀπῄτουν, & τ πόλεως, ὡς αὐτῶν ἴσης, ἐξοικισθῆναι ἐκέλευον. Οἱ δ' Ὑπατοι μήτε συμβαλεῖν θαῤῥοῦντες δι' ὀλιγότητα, μήτ' ἀφιέναι τολμῶντες, ἀνοχὰς ἐποίησαν, ἕως ἐς τ Ῥώμην ἀφικόμενοι πρεσβεύσωνται. Οἱ δ' ἐπὶ τ Βυλλὴν ἐλθόντες, τὰ αὐτὰ εἶπον. Ὡς δ' ἀδυνάτως οἱ ἀφίσβεις ὧν ἤτουν ἐτύγχανον, εἰς τὸ στρατόπεδον ἀνεχώρησαν, κ) εὐρὼν ἐφθαρμένα σφίσι τὰ πράγματα. Τινὲς γὰρ τ συμμάχων αὐτῶν μεταγνόντες, κ) δι' φόβε τὸν Ρωμαίων πεποιημένοι, ἐπράσσοντο ἐπὶ τοὺς Βοίους, κ) συχνοὶ ἀπώλοντο ἀμφοτέρωθεν. Κἀντεῦθεν ἀπῆλθον οἴκαδε οἱ λοιποί. Καὶ οἱ Βοῖοι ἀποδὰς ἐπὶ μέρει πολλῷ τῆς χώρας σφῶν ἐποίησαντο. Ἤδη δὲ τῷ Γαλατικῶν λυθέντων πολέμων, ὁ Λέντυλος ἐστράτευσεν ἐπὶ Λίγυας, κ) τὰς προσπίπτοντας ἠμύνετο, καί τινα ἐρύματα παρεῖχαντο. Οὔαρος δὲ ἐπὶ Κύρνον ὁρμήσας, & μὴ δυνηθεὶς ἀποβῆναι πλοίων περαιωθῆναι, Κλινίαν Κλαύδιον τινὰ σὺν δυνάμει προέπεμψε. Κἀκεῖνος τὸς Κυρνίους καταπλήξας, ἐς λόγους ἦλθε, & ὡς Αὐτοκράτωρ τυγχάνων ἐποιήσατο. Οὔαρος δὲ τῷ σωθῆναι μὲ ἐρρτίσας ἐπαλίμπτοι τοῖς Κυρνίοις, ὡς αὐτὸς ἐχειρώσατο. Οἱ δὲ Ρωμαῖοι τὸ παραυτόδημα ἀνυποστατοῦντες, ἔπεμψαν αὐτοῖς ἐκδιδόντες τὸν Κλαύδιον. Ὡς δ' ὑπ' ἐδέχθη, ἐξέλασαν αὐτόν. Ἐπὶ δὲ Καρχηδονίους μέλοντες στρατεύειν, ὡς τοῖς σφῶν ἐμπόροις λυμαινομένους, τοῦτο μὲν οὐκ ἐποίησαν. Χρήματα δ' ἐπαράξαμβοι, ἀνεπαύσαντο τὰς ἀποδάς, ἐμελλον δὲ μηδ' ὡς ἐς μαχὰν αἱ σωθῆναι μένειν. Τὰ μὲν οὖν τ Καρχηδονίων ἀντιβίβλητο, ἐπὶ δὲ τὸς Σαρδονίους μὴ πειθομένους αὐτοῖς ἐστράτευσαν, κ) ἐκράτησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα ἔπεισαν τὸς Σαρδονίους οἱ Καρχηδόνιοι κρύφα τοῖς Ρωμαίοις ἐπαναστῆναι, κ) τότοις οἱ Κύρνιοι προσαπέστησαν, καὶ οἱ Λίγυες οὐχ ἡσύχασαν. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ ἔτει τειχῆ τὰς δυνάμεις διελόμβοι οἱ Ρωμαῖοι, ἵν' ἅμα πολεμῶμβοι πάντας, μὴ συμβοηθοῖεν ἀλλήλοις, Ποσθούμιον μὲν Ἀλβῖνον εἰς τὴν Λιγυστικὴν, Σπούριον δὲ Καρβίλιον ἐπὶ τὸς Κυρνίους, ἐς δὲ τ Σαρδὼ τ Ἀσυτόμιον Παῦλλον Κορνήλιον ἔπεμψαν. Καὶ οἱ μὲν Ὑπατοι οὐκ ἀπόνως μέν, ἀ βραδέως δὲ τὰ προσταχθέντα σφίσι κατέπραξαν. Τὸς δὲ Σαρδονίους μήτι μέτριον φρονοῦντας ἐφορᾷ μάχῃ Καρβίλιος κατεστρέψατο. Ὁ γὰρ Κορνήλιος, κ) τῷ στρατιωτῶν πολλοὶ, ὑπὸ νόσου ἐφθάρησαν. Ἐπεὶ δ' οἱ Ρωμαῖοι ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν ἀπηλλάγησαν, ἀπέστησαν αὖθις οἱ Σαρδόνιοι κ) οἱ Λίγυες. Κόϊντος μὲν οὖν Φάβιος Μάξιμος ἐπέμφθη πρὸς Λίγυας, ἐς δὲ γε τὴν Σαρδὼ Πομπώνιος Μάνιος. Τὸς γε μὴν Καρχηδονίους, ὡς αἰτίους αὐτοῖς τ πολέμων ὄντας, πολεμίους ἔκριναν· κ) πέμψαντες πρὸς αὐτούς, χρήματά τε ἀπῄτουν, κ) ἅπασαν ἐκπλεῖν τὴν νῆσον ἐπέτασσον, ὡς αὐτοῖς ἴδιον. Ἐκφαίνοντες δὲ κ) τὴν σφετέραν χάριν, δόρυ αὐτοῖς ἐπίσειλαν, κ) Κήρυκον, ἵν' εἰδέναι χιλίοντες ὁποῖον ἂν ἑλέσθωσιν. Οἱ δὲ μηδὲν ὑποπτήξαντες, τά τε ἄλλα τραχύτερον ἀπεκρίναντο, καὶ τῷ πυνθάνεσθαι σφίσιν αἱρεῖσθαι μὲν εἶπον εὐδέτε-

ρον, δίχεσθαι δ' ἑτοίμως ἑκάτερον καταλείψειν. Ἐντεῦθεν μὲν ἐμίσουν ἀλλήλους, ἔπειτα δὲ πολέμια ἐπράξαντο. Κινηθέντων δ' αὖθις τῶν Σαρδόνων, ἐπ' αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι ἄμφω ἐστράτευσαν, Μάρκος τε Μαλλέολος, καὶ Μάρκος Αἰμίλιος· καὶ πολλὰ μὲν λάφυρα ἔλαβον, παρὰ δὲ τῆς Κυρνίων προχοῆς, αὐτοῖς αὐτὰ ἁρπάσασιν. Διὸ καὶ πᾶσιν ἐπ' ἀμφοτέρους οἱ Ῥωμαῖοι ἐξέπεσον. Καὶ Μάρκος μὲν Πομπώνιος Σαρδόνας ἔφερε, καὶ μαθὼν τοὺς πλείονας αὐτῶν ἐς ἀπίδας ὑλώδη, καὶ δυσεξέρευτα καταδῦναι, μὴ δυνάμενος τοὺς αὐτοὺς ἐλεῖν, κύνας ἐκ τῆς Ἰταλίας μετεπέμψατο ἴχνεσιν, καὶ δι' ἐκείνων τῷ σίτῳ καὶ τῇ ἀνθρώπων καὶ τῇ βοσκημάτων ἕλῃ, πολλὰ ἀπεπέμετο. Γάιος δὲ Παπείριος ἐκ μὲν τῶν πεδίων τοὺς Κυρνίους ἀπήλασε. Διαζώμους δὲ πρὸς πόρῳ, συχνὰς ἐξ ἐπίδρας ἀπέβαλε, πλείους τι καὶ ὕδατος λαυσίᾳ ἀπώλεσεν, εἰ μὴ πυῤῥοφόρῳ ποτὲ ἀνέφηνε, καὶ ἔπεισε τοὺς Κυρνίους ὁμολογῆσαι.

ιθ'. Κατὰ τοῦτον δὲ χρόνον καὶ Ἀμίλκας ὁ Καρχηδονίων στρατηγὸς πρὸς Ἰβήρων ἡττηθεὶς ἔθανε. Ἀντιπαρατάξαντο μὲν γὰρ σφίσιν, ἀμάξας δάδων καὶ πίσσης μεστὰς πρὸ τοῦ στρατοῦ τῆς Καρχηδονίων προήγαγον, καὶ πλησιάσαντες ἀνῆψαν αὐτάς, καὶ τὰ ἕλκοντα αὐτὰς ὑποζύγια ἐπισπέρχοντες οἴστρησαν. Καὶ τούτῳ συμπαραχθέντων τῶν ἐναντίων, ἐξαπαδήσαντά τε καὶ ἐξαπομένων, ἐπόμβοι κἀκεῖνον καὶ ἄλλους πλείους ἐρήνδωσαν. Καὶ ὁ μὲν ἐπὶ πλείστοις ἀνθήσας, ὕπως ἐτελεύτησε. Τελευτήσαντα δὲ αὐτὸν Ἀσδρούβας ὁ Γαμβρὸς διεδέξατο, καὶ τῆς Ἰβηρίας πολλὰ προσεκτήσατο, πόλιν τε ἐν αὐτῇ Καρχηδόνα ὁμώνυμον τῇ πατρίδι ἔκτισε. Τῶν δέ γε Βοίων καὶ τῶν ἄλλων Γαλατῶν πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πλείστους δὲ καὶ αἰχμαλώτους πωλουμένων, δείσαντες οἱ Ῥωμαῖοι, μήποτε κατ' αὐτῶν τοῖς χρήμασι χρήσωνται, ἀπεῖπον μηδένα ἀνδρὶ Γαλάτῃ μήτ' ἀργύριον μήτε χρυσίον δίδοναι. Ἐντεῦθεν οἱ Καρχηδόνιοι μαθόντες τοὺς Ὑπάτους Μάρκον Αἰμίλιον καὶ Μάρκον Ἰούνιον εἰς τὴν Λιγυστικὴν ἀπάραντας, παρεσκεύαζοντο εἰς τὴν Ῥώμην ἐλάσαι. Γρόσπον δὲ τοῦτο τῷ Ὑπάτῳ, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἀθρόον ὁρμήσοντα, ἐξεπλάγησαν, καὶ ἀπιόντας αὐτοὺς ὡς φίλους. Κρύπτονται δὲ ὑπεκρίθησαν, ὅτι οὐκ ἐπ' ἐκείνους ἀπῆσαν, ἀλλ' ἐπὶ τὰς χώρας αὐτῶν εἰς τοὺς Λίγυας. Ῥωμαῖοι δὲ τὸν τε Ἰόνιον ἐπεραιώθησαν, καὶ τῆς ἠπείρου τῆς Ἑλληνικῆς ἥψαντο. Πρόφασις δ' αὐτοῖς τοῦ πλοῦ ἐγένετο ἥδε. Ἰσσα νῆσός ἐστιν, ἐν τῷ Ἰονίῳ κόλπῳ κειμένη. Οἱ γοῦν ταύτης κάτοικοι Ἰσσαῖοι καλούμενοι, ἐθέλονται τοῖς Ῥωμαίοις παραδιδόναι σφᾶς αὐτούς, τῷ σφῶν κρατοῦντι ἀχθόμενοι Ἀγρῶνι τῷ τῶν Σκοδραίων Βασιλεῖ, γένους Ἰλλυρικοῦ. Πρὸς ὃν οἱ Ὑπατοι πρέσβεις ἔπεμψαν. Ἐκεῖνα δὲ πυθόμενος, ἐπὶ ὑῷ ἀδίκῳ παιδὶ ὄντι, ἢ ἐκείνου γυναικὶ, τοῦ δὲ παιδὸς μητρυιᾷ, τὴν τῶν Σκοδραίων διέπειν ἀρχὴν· ἢ τοῖς πρέσβεσιν ὑδεῖ μέτεσιν ἐχρημάτισε, παρρησιασαμένοις δὲ τοὺς μὲν ἔδυσε, τοὺς δὲ ἀπέκτεινε. Τῶν δὲ Ῥωμαίων πόλεμον ἠπειλημένων αὐτῷ, καὶ πτοηθεὶς καὶ τοὺς πεμφθέντας πρέσβεις ἀποδώσειν ὑπέσχετο, καὶ τοὺς θανόντας ἐλέγειν ὡς λῃστῶν πεφωνῆσθαι. Τῶν δὲ Ῥωμαίων τοῦτο χωρὰς ἐξαιτησαμένων, ὅτι τινὰ ἐκδώσειν ἔφη, καὶ ἐπὶ τῷ Ἰσσαίων ἐκπλεῖ στρατόπεδα. Εἶτα αὖθις δόκησιν, ἀντιμήσειν τινὰ πρὸς τοὺς Ὑπάτους ἔπεμψε, ὡς ἑτοίμου πρὸς πᾶν ὑπακούσαι αὐτῶν. Καὶ πρεσβεία πρὸς τὴν πεμφθεῖσαν ἐγένετο, καὶ Κέρκυρα αὐτοῖς παραδίδοται. Τῶν δὲ πρὸς

liquiſſent. Hic mutuis odiis concepti, neutri bellum auſpicari ſunt auſi. Contra Sardos autem denuo tumultuantes, ambo Coſſ. M. Malleolus & M. Æmilius miſſi, magnam prædam ceperunt: quæ eis a Corſis, cum eo appuliſſent, eſt erepta. Qua de cauſa poſt Romani utroſque invaſerunt. M. Pomponius, qui Sardos infeſtabat, cum eorum plurimos in ſaltuoſis ſpecubus abditos indagare non poſſet, ſagaces canes ex Italia accerſivit: per eoſque tramitibus hominum & pecudum inveſtigatis, multos inde extraxit. C. vero Papirius Corſos planicie pulſos, cum in montes adegiſſet, per inſidias multos amiſit: & præ ſiti plures amiſiſſet, ni ſero tandem aqua inventa, Corſis, ut deditionem facerent, perſuaſiſſet.

Hamilcaris interitus.

XIX. Sub hoc tempus Hamilcar dux Carthaginenſium, ab Hiſpanis victus occubuit. Nam cum aciem contra eos inſtruxiſſet, illi currus facibus & pice plenos ante copias Carthaginenſium produxerunt: cumque prope ventum eſſet, iis incenſis, jumenta incitata in rabiem egerunt: eaque re adverſarios turbatos, divulſos, & in fugam verſos aſſectati, & ducem & plurimos alios cecideruntur. Hamilcari poſt diuturnam felicitatem ad hunc modum interfecto, gener Haſdrubal ſucceſſit: ac multis Hiſpaniæ orbibus ſubactis, Carthaginem Patriæ cognominem condidit. Boiis cæteriſque Gallis ex venditione tum aliarum rerum, tum plurimorum captivorum, magnam pecuniam facientibus, veriti Romani, ne iis opibus contra ſe uterentur, edixerunt, ne quis homini Gallo vel aurum vel argentum daret. Deinde Carthaginenſes M. Æmilii & M. Junii in Liguſticum expeditione cognita, ſe ad Romam invadendam paraverunt. Quo Coſſ. intellecto, ex improviſo eos adorti terruerunt, ut per amicitiæ ſpeciem eis obviam egrederentur. Simularunt illi quoque ſe non contra illos eſſe profectos, ſed per eorum agrum in Ligurian ſcuros. Romani ſinu Jonio tranſmiſſo, ad Græciæ continentem hac de cauſa appulerunt. Iſſa inſula in Jonio ſinu ſita eſt: cujus incolæ Iſſæi, Romanis ultro ſe dediderunt, ſuo domino Agroni, Sardianorum regi, gentis Illyricæ, irati. Ad eum Conſules legatos miſerunt. Sed illo mortuo, filio adhuc impubi hærede relicto, uxor ejus pueri noverca, Sardianorum imperium adminiſtravit, nec ullum æquum legatis reſponſum dedit. Qui cum liberius locuti eſſent, alios occidit, alios vinxit. Cum autem Romani bellum ei decreviſſent, territa, ſe & incolumes legatos reddituram pollicetur, & mortuos a latronibus eſſe cæſos ait. Romanis vero cædium auctores poſcentibus, neque ſe quemquam dedituram eſſe dixit, & Iſſam exercitum miſit. Deinde rurſus territa, Demetrium ad Conſules miſit, tamquam per omnia morem eis geſtura. & pax facta eſt cum legato, Corcyra ab eo accepta. Sed cum Romani ad inſulam trajeciſſent, reſumpta fiducia, ut mulier

Haſdrubal novæ Carthagini in Hiſpania condit.

Carthaginenſes male cogitantes coërciti.

Romanorum tranſitus in Græciam.

LIBER VIII. levi & mutabili prædita ingenio, ad Epidamnum & Apolloniam misit exercitus. Verum quia Romani iis urbibus liberatis, illiusque navibus cum pecunia ex Peloponeso venientibus, captis, oram maritimam vastabant: Demetrius autem ob mulierculæ vaecordiam ad Romanos se contulerat, multis transfugis secum adductis: abjecto animo, imperio abstinuit, quod Demetrius tutorio nomine suscepit. Hac de causa Romani a Corinthiis laudati sunt, & ad Isthmiacos ludos admissi, in quibus Plautus stadium vicit. Inita cum Atheniensibus quoque amicitia, civitate donati, & ad initia sunt admissi. Illyrici nomen olim aliis locis attributum, post in superiorem continentem supra Macedoniam & Thraciam, intra Hæmum & Rhodopen transiit: sitaque est Illyria in medio horum montium & Alpium, & intra Hæmum fluvium, & Istrum, usque ad pontum Euxinum: alicubi etiam ultra Istrum evagatur. Cum aliquando Romanis oraculum esset redditum, Græcos & Gallos urbem occupaturos, duos Gallos & totidem Græcos utriusque sexus in medio foro vivos defoderunt: ut ita fatis satisfactum esse, itaque defossi, partem urbis aliquam tenere viderentur. Sardi perpetuam Romani Prætoris præsentiam ægre ferentes, seditionem moverunt: sed denuo subacti sunt.

Edit. Paris. pag. 403.

Illyricum.

Galli & Græci defossi.

Sardiniæ defectio.

Insubrium cædes.

XX. Cum Insubres Gallica gens, auxiliis a Transalpinis popularibus accersitis, Romanis arma intulissent, & quædam loca populati essent: tandem noctu magna tempestate orta, Deos sibi infestos esse rati, abjectis animis, trepidi fuga salutem quærere instituerunt. Regulus vero eos persecutus, & extremum agmen aggressus, victus occubuit. Æmilius cum tumulum quemdam occupasset, Galli idem imitati, per dies aliquot quieverunt. Deinde illi cladis acceptæ dolore, Barbari victoriæ insolentia impulsi, de tumulis decurrerunt. Cumque diu æquo Marte certatum esset, Romani denique eos equitatu circumdatos occiderunt, castris direptis, & spoliis recuperatis. Post hæc Æmilius Boiis superatis triumphans, captivorum principes armatos in Capitolium perduxit, insolentiam eorum irridens, quod se thoraces non prius exuturos jurassent, quam in Capitolium venissent. Ab eo tempore Bojorum terram omnem occuparunt: & tum primum Eridano superato, Insubres invaserunt, eorumque agros vastarunt. Interea Roma prodigiis perterrita est. Nam & in Piceno flumen sanguine manavit, & in Hetruria magnus cæli tractus ardere visus, & Arimini lux noctu instar diei fulsit, & alibi in Italia tres lunæ noctu apparuerunt, & vultur in foro per dies complures sedit. Consules igitur, tum ob hæc prodigia, tum quod vitio creati dicerentur, accersiti sunt. Verum non statim litteras legerunt: sed cum modo in aciem descendissent, commisso prius prælio vice-

Prodigia. *pag. 404.*

Flaminius contemptis prodigiis Insubres vincit.

Ἀ ἧσσον πειραθέντων, ἀνεθάρσησεν αὖθις, οἷα γυνὴ κύφωνι ἔχουσα γνώμην, καὶ ἀμετάβολον, ἐς πρὸς Ἐπίδαμνον καὶ Ἀπολλωνίαν ἐξέπεμψε στρατιάν. Τῶν δὲ Ῥωμαίων τὰς πόλεις τε ῥυσαμένων, καὶ πλοῖα αὐτῆς κατεχόντων μὴ χρημάτων ἐκ Πελοποννήσου προσπλέοντα, καὶ τὰ χωρία παρθησαμένων τὰ πάραλα, καὶ τὸ Δημητρεῖον ἐξ ἐμπλοκῆς ἐκείνης πρὸς Ῥωμαίους μεθεστηκότος, καὶ ἄλλως ἀπομολῦσαι πεπεικότος, κατέπαυξε, καὶ ἀπέσχετο τῆς ἀρχῆς, καὶ ἦν μὲν ὁ Δημήτριος, ὡς τῷ παιδὶ ἐπιτροπεύσων εἴληφε. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ταῦτα παρὰ Κορινθίων ἐπῃνέθησαν, καὶ τὰ Ἰσθμικὰ μετέσχον ἀγῶνος, ἐς στάδιον ἐν αὐτῷ ὁ Πλαῦτος εἰσήνεγκε. Καὶ πρὸς Ἀθηναίους δὲ φιλίαν ἐπεποιήκεσαν, καὶ τῆς πολιτείας σφῶν, τῶν τε μυστηρίων μετέσχον. Τὸ δ' Ἰλλυρικὸν ὄνομα πάλαι μὲν ἐν ἄλλοις ἐπεκτείνετο, ὕστερον δὲ ἐς τὸν ἄνω μεταβέβηκεν ἤπειρον, καὶ ὑπὲρ τῶν Μακεδόνων, τῶν τε Θρᾴκων τῶν ἐντὸς τοῦ Αἵμου, καὶ τῶν πρὸς τῇ Ῥοδόπῃ, καὶ ἔστιν ἐν τῷ μέσῳ πάντων τῶν ὀρῶν, καὶ τῶν Ἀλπίων, ἀφ' οὗ Αἵμου ποταμοῦ, καὶ ὑπὲρ Ἴστρου, μέχρι τοῦ Εὐξείνου πόντου, καί πη καὶ ὑπείκει τῷ Ἴστρῳ νέμεται. Λοιμοῦ δέ ποτε τοῖς Ῥωμαίοις ἐλθόντος, ἐς Ἕλληνας καὶ Γαλάτας τὸ ἄγος καταλῆψεσθαι, Γαλάται δύο ἐς Ἕλληνες ἕτεροί τε τῶν ἀρρένων ἐς τοῦ θήλεος γένους ζῶντες ἐν τῇ ἀγορᾷ καπορύξασαι, ἵν' ὅπως ἐπιπλὴς τὸ πεπρωμένον γενέσθαι δοκῇ, καί τι κατέχειν τῆς πόλεως καπορωρυγμένοι νομίζωνται. Μετὰ ταῦτα Σαρδόνιοι ἐν δεινῷ ποιούμενοι, ὅτι στρατηγὸς Ῥωμαίων ἀεὶ καθεστήκοι αὐτοῖς, ἐπανέστησαν, αὖθις τε ἐδουλώθησαν.

Β

Γ

κ'. Ἰνσοῦβροι δὲ Γαλατικὸν γένος, συμμάχους ἐκ τῆς ὑπὲρ τὰς Ἄλπεις ὁμορύλων προσειλήφεσαν, ὅπλα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιφέροντα, διὸ ἐς αὐτοὶ κατεπολέμουν. Ἀνισαμένων δὲ τῇ βαρβάρων τινὰ, πλεόναιον χειμῶνος μεγάλου τυχόντες συμβάντος, ὑπεπτόησαν τὸ θεῖον ἐφαντιοῦσθαι αὐτοῖς, καὶ ἐθύμησαν· καὶ καταπτήξαντες, φυγῇ τε σωτηρίαν ποιήσασθαι ἐπεχείρησαν. Καὶ ὁ Ῥηγῦλος αὐτοὺς κατεδίωξε, καὶ τοῖς ὀπισθοφυλακοῦσι προσμίξας, ἀπέθανε τε, καὶ ἀνῃρέθησαν. Αἰμίλιος δὲ λόφον τινὰ καταλαβών, ἡσύχαζεν. Ἀντικαταλαβόντων δὲ καὶ τῶν Γαλατῶν ἕτερον, ἐπί τινας μὲν ἡμέρας μένουσιν. Ἔπειτα οἱ μὲν ὀργῇ τῷ γεγονότος, αὐχήματι δὲ τῇ νίκης οἱ βάρβαροι, καταβαίνοντες ἀπὸ τῶν μετεώρων, συνέβαλον. Καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν ἰσορρόπως ἐμάχοντο. Τέλος δ' οἱ Ῥωμαῖοι τῇ ἱππικῇ περιεχόντες, αὐτοὺς κατέκοψαν. Καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτῶν εἷλον, καὶ τὰ λάφυρα ἐκομίσαντο. Καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς τῶν Βοίων ὁ Αἰμίλιος ἐλυμήνατο, καὶ τὰ Ἐπινίκια ἤγαγε. Τούς τε πρώτους τῶν ἁλόντων ἀπλισμένους ἐπὶ τὸ Καπιτώλιον ἀνεκόμισεν, ἐπισκώπτων αὐτοῖς, ὡς ὁμωμοκόσι, μὴ πρότερον τοὺς θώρακας ἐκδύσασθαι, πρὶν ἀνελθεῖν εἰς τὸ Καπιτώλιον. Ἐκ δὲ τούτου τῶν τε τῆς Βοίων ἅπασαν προσεκτήσατο, καὶ τὸν Ἠριδανὸν τότε πρῶτον ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρας διέβησε, καὶ τῶν χώρων αὐτῶν ἐπόρθησεν. Τεράτων δ' ἐν τούτῳ γενομένων, ἐς μέγα δέος οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ κατέστησαν. Ποταμός τε ὃς ἐν τῇ Πικήνῳ αἱματώδης ἐρρύη, κἀν τῇ τυρσηνίδι καίεσθαι τὸ ὕδωρ πολὺ ἔδοξε. Καὶ ἐν τῷ Λευκίνῳ φῶς νύκτωρ ἡμέρᾳ προσεοικὸς ἔλαμψε, καὶ πολλαχόθι τῆς Ἰταλίας τρεῖς σελῆναι νυκτὸς ἐφαντάσθησαν, κἀν τῇ ἀγορᾷ γὺψ ἐφ' ἡμέρας πλείονας ἐκαθέζετο. Διά τε ταῦτα τὰ τέρατα ταῦτα, καὶ ὅτι τινὲς παρανόμως ἔλεγον τοὺς ὑπάτους αἱρεθῆναι, μετενέμψαντο αὐτούς. Διξάμενοι δὲ τὰ γράμματα οἱ ὕπατοι,

D

E

ἐκ δ' ὧν αὐτὰ ἀείγεων, ἄρτι πρὸς πόλεμον καθιςάμενοι, ἀλλὰ προσυμβαλόντες ἐκράτησαν. Μετὰ δὲ τὴν μάχην ἀναγωνθείσης τῆς ἐπιςολῆς, ὁ μὲν Φούριος ἑτοίμως ἐπείθετο. Ὁ δέ γε Φλαμίνιος ἐπαιρόμενος τῇ νίκῃ, τὴν τε αἵρεσιν αὐτῶν ἀπιδείκνυ δι' αὐτῆς ὀρθῶς ἔχουσαν, καὶ ἐξ ἀρχῆς πρὸς αὐτὸν φθόνον, ἐνίκησε καὶ τῷ θείῳ τὰς διανοίας καταφθείρεσθαι. Οὔτ' οὖν ἀπαναςῆναι πρὶν τὸ πᾶν κατασκοπεῖσθαι, ἤθελε. Καὶ διδάξειν καὶ τοὺς οἴκοι, ἔφη, μήτ' ὄρνισι, μήτ' ἄλλῳ δή τινι τοιούτῳ προσέχοντας, ἀπατᾶσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἔτι χώραν μένειν ἤθελε, καὶ τὸν συνάρχοντα καταχρῆναι ἐπειρᾶτο. Φούριος δ' οὐκ ἐπείθετο. Τῶν δὲ μὴ τῷ Φλαμινίῳ μελόντων καταλειφθήσεσθαι, φοβηθέντων, μὴ μισηθέντες πάθωσί τι παρὰ τῶν ἐναντίων, καὶ δεηθέντων ἡμέρας τινὰς προσμεῖναι, ἐπείθη, ὐ μέντοι καὶ ἔργου ἥψατο. Φλαμίνιος δὲ πλείους ὧν ἔτι χώρας ἔτεμε, καὶ ἐρύματά τινα κατεσκέψατο, τά τε λάφυρα πάντα τοῖς στρατιώταις, διαπεδόωσε αὐτούς, ἐχαρίσατο. Οἴκαδε δ' ἐλθόντες, ὑπό τε τῆς Γερουσίας τὴν αἰτίαν τῆς ἀπειθείας ἔσχον. Διὰ δὲ τὴν πρὸς Φλαμίνιον ὀργὴν, ἀτίμασαν καὶ τὸν Φούριον. Τὸ δὲ πλῆθος ἀντιφιλονεικήσαν ὑπὲρ τοῦ Φλαμινίου, ἐψηφίσατο τὰ Νικητήρια, καὶ ἀγαγόντες αὐτὸν, ἐξέπεμψαν τῆς ἀρχῆς. Ἔτεροι δὲ Τίτον Κλαύδιος Μάρκελλος καὶ Γναῖος Σκιπίων ἀνθαιρεθέντες, ἐστράτευσαν ἐπὶ τοὺς Ἰνσούβρους. Εἰρηνίου δὲ αὐτοῖς αἰτήσασιν οὐκ ἐψηφίσαντο· καὶ ἄμφω μὲν πρῶτον πολεμοῦντες, τὰ πλείω ἐκράτουν. Ἔπειτα τῶν συμμαχίδα λεηλατουμένων μαθόντες, διῤῥήξαν. Καὶ Μάρκελλος μὲν ἐπὶ τοὺς λῃζομένους ἐξ ταχέων ἐλθών, καὶ καταλαβὼν φάλαγγας ἐκεῖ. φεύγοντας δ' ἐπεδίωξε, καὶ ὑποσάντας ἐνίκησε. Σκιπίων δὲ χθ χώρας μένας, Ἀκέρρας ἐπολιόρκει· καὶ λαβὼν αὐτὰς, ὁρμητήριον τὸ πολέμῳ πεποίηκεν, ὅθεν ἐπικαίρως καὶ ἀίρκεῖ. Κἀντεῦθεν ὁρμώμενοι τό, τε Μεδιόλανον, καὶ κωμόπολιν ἑτέραν ἐχειρώσαντο. Ἀλόντων δὲ τούτων, καὶ οἱ λοιποὶ Ἰνσοῦβροι ὁμολόγησαν αὐτοῖς, χρήματα καὶ μέρος τῆς γῆς δόντες. Εἶτα Πόπλιος τε Κορνήλιος καὶ Μάρκος Μινούκιος ἐπ' Ἰςρυ ἐστράτευσαν, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ἐθνῶν τὰ μὲν πολέμῳ, τὰ δὲ ὁμολογίαις ὑπέταξαν. Λεύκιος δὲ Οὐετούριος καὶ Γάϊος Λουκάτιος ἦλθον μέχρι τῆδε Ἄλπεων, ἄνω δὲ μάχῃ πολλοὺς φονεύσαντο. Ὁ μὲν τοι τῶν Σαρδιαίων ἄρχων Δημήτριος, ὡς ἄνω που εἴρηται, τοῖς ἐπιχωρίοις ἐπαχθὴς ἦν, καὶ τὰ τῶν πλησιοίκων ἐκακούργει, καὶ ἐδόκει τῇ Ρωμαίων φιλίᾳ ἀποχρώμενος ἀδικεῖν. Λιθόμενοι δὲ πάντοθεν οἱ Ὕπατοι Αἰμίλιος Παῦλος καὶ Μάρκος Λιούιος, μετεπέμψαντο αὐτόν. Ὡς δ' οὐχ ὑπήκουσεν, ἀλλὰ καὶ τῆς συμμαχίδος σφῶν ἅπτετο, ἐστράτευσαν ἐπ' αὐτὸν ἐν τῇ Ἰαπυγίᾳ. Καὶ προμαθόντες ὅτι ὁρμᾷ πρὸς τὴν κατάρσιον, μέρος τῆδε πῇ εἰς τὰ ἐπιθαλάττια τῆσδε προσμίξαι ἐπειρῶντο. Κἀκ τούτου τῆδε Ἰλλυριῶν ἐπ' ἐκείνους, ὡς ἐκ μόνους ὄντας, τραπομένων, αὐτοὶ κατὰ σχολὴν προσπλέοντες, ἐς ἐπιτηδείῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύσαντο. καὶ προσπεσόντας σφίσιν αὐθημερὸν, τοὺς ἐπιχωρίους, ὀργῇ τῆς ἀπάτης, ἀπώσαντο. Τὸν δὲ Δημήτριον εἰς Φάρον ἑτέραν νῆσον ἀφυγόντος, καὶ ἐπ' ἐκείνῳ ἐπλεύσαντες, καὶ τῆδε ἀντικαθεζόμενοι ἐκράτησαν, ἐκ τῶν πόλιν ἐκουσίως εἵλον, τὸν Δημήτριον ἀφῆκαν. Ὃς τότε μὲν εἰς Μακεδονίαν μετὰ πολλῶν χρημάτων πρὸς Φίλιππον τὸν Βασιλέα αὐτῆς ἐλθὼν, ὑπ' ἐκείνου μὲν οὐκ ἐξεδόθη. πρὸς δὲ τοὺς Ἰλλυριοὺς ἐπανελθὼν, συνελήφθη ὑπὸ Ρωμαίων, καὶ ἐδίκαιώθη-

Zonaræ Annales.

A runt. Epiſtola poſt pugnam lecta, Furius haud gravatim paret: ſed Flaminius victoria elatus, eam argumento eſſe ajebat, ſe rite creatos eſſe, & optimates ex invidia etiam Diis affingere mendacia aſſeverabat. Nec igitur, niſi rebus omnibus confectis, recedere voluit: & ſe cives ſuos edocturum eſſe dixit, ne vel avium vel ullius alterius rei obſervatione fallerentur. Itaque manere, & collegæ idem perſuadere inſtituit. Quod cum ille detrectaret, Flaminii milites veriti, ne a cæteris deſtituti, ab hoſtibus male tractarentur, precibus ab eo impetrarunt, ut dies aliquot maneret, ſed nihil rei geſſit. Flaminius autem regionem ubique pervagatus, agros vaſtavit, & aliquot caſtella cepit: & militibus, ut eos ſibi conciliaret, omnes manubias donavit. Sero domum reverſis, contumaciæ crimen a Senatu eſt objectum: & ob iram in Flaminium, etiam Furio negatus honos. Sed a multitudine patribus pro Flaminio adverſata, decreto actoque Triumpho, magiſtratum depoſuerunt: aliique Conſules creati, Claudius Marcellus, & Cn. Scipio, Inſubribus arma intulerunt, pace quam petierant haud conceſſa: ac principio belli ambo rem fere bene geſſerunt. Deinde cum ſociæ civitates Inſeſtarentur, diviſi, Marcellus contra prædatores celeriter profectus, cum eos ibi non inveniſſet, fugientes perſecutus eſt, commiſſaque pugna ſuperavit. Sed Scipio caſtris non motis, Acerras obſedit: illiſque expugnatis (erant enim opportuno loco ſitæ & munitæ) ad gerendi belli commoditatem uſus eſt. Inde profecti, Mediolanum, & aliud oppidum ceperunt: quibus expugnatis, cæteri quoque Inſubres deditionem fecerunt, pecunia & agri parte mulctati. Deinde P. Cornelius & M. Minutius ad Iſtrios duxerunt exercitum, & multas illius loci gentes partim vi, partim deditione ſubegerunt. L. vero Veturius & C. Luctatius uſque ad Alpes progreſſi, citra pugnam ſibi multos adjunxerunt. Demetrius autem, cujus ſupra facta eſt mentio, Sardianorum princeps, popularibus ſuis gravis, etiam finitimos vexabat: ac Romanorum amicitia fretus, injurius eſſe videbatur. Quo Conſules Paulus Æmylius & M. Livius animadverſo, eum accerſiverunt. Ut vero non parebat, ſed eorum ſocios quoque offendebat, Iſſam contra eum ſunt profecti: edoctique, eum alicubi in portubus inſidias collocaſſe, navium partem ad alterum latus inſulæ miſerunt. Quo factum, ut Illyriis contra illos, tamquam ſoli eſſent, converſis, cæteri per otium portu occupato, & caſtris idoneo loco poſitis, inſulares eodem die ex impoſturæ fraudis irruentes profligarent. Demetrium in aliam inſulam Pharum perſecuti, hoſtibus ſuperatis, urbem proditione ceperunt. Demetrius ad Philippum Macedoniæ Regem cum magna pecunia confugit. Nec ab illo deditus eſt: ſed in Illyrios reverſus, & a Romanis captus, pœnas dedit.

Infubria ſubacta.

Edit. Pariſ. pag. 405.

Alpes.

Demetrius Sardianus a Romanis capitur.

LIBER VIII. Secundum bellum Punicum.

XXI. Sequenti anno Romanorum & Carthaginenſium inimicitiæ aperte eruperunt : ac id bellum, ut tempore longe priore minus, ſic operibus & cladibus longe majus fuit, & gravius. Ejus autem belli potiſſimus auctor fuit Hannibal dux Carthaginenſium, Hamilcaris Barchini filius, ſtatim a puero contra Romanos exercitatus. Ajebat enim Hamilcar, ſe omnes filios, tamquam catulos quoſdam, contra illos alere. Illum autem quem ingenio longe cæteris antecellere videret, jurejurando adegit, ſe hoſtem fore populo Romano. Ea de cauſa cum aliis cum diſciplinis, tum in re militari diligenter erudiit, uſque ad annum ætatis decimumquintum. Unde patri in imperio ſuccedere non potuit : ſed poſt Haſdrubalis obitum, annum tum ſextum & vigeſimum agens, nihil cunctatus, Hiſpanienſem exercitum ſtatim occupavit. Et Imperator a militibus ſalutatus, effecit, ut etiam ab urbanis magiſtratibus ſibi principatus confirmaretur. His perfectis, ſpecioſum quærebat titulum lacessendi Romanos, quem ei Zacynthiorum coloni in Hiſpania ſuppeditarunt. Qui cum non procul ab amne Ibero habitarent, paulum a mari remoti, Romanos magno ſtudio & honore colebant, atque in Carthaginenſi fœdere excepti erant. Ea de cauſa bellum eis intulit Hannibal, haud ignarus, Romanos aut opem eis laturos, aut clades eorum ulturos. Eo accedebat, quod eos magnas opes habere norat, quibus in primis egebat : & aliis rationibus, quæ contra Romanos etiam ei profutura erant, adductus, Saguntinos eſt adortus. Hiſpania vero, in qua illi habitant, cum finitimis locis omnibus in Europa verſus Occidentem ſita, ad mare interius, & Herculis columnas & Oceanum longe excurrit, atque etiam continentem longiſſimo tractu uſque ad montes Pyrenæos occupat : qui a mari, quod olim Bebrycium dicebatur, poſt Narbonenſe appellatum eſt, uſque ad exterius mare magnum pertinent, totamque Hiſpaniam a Gallia finitima dirimunt. Intra eos multæ diverſæ gentes conſederunt, nec lingua eadem, nec forma Reipubl. utentes : unde nec eodem nomine appellantur. Nam Romani Hiſpanos, Græci ab Ibero amne Iberos vocant. Saguntini cum obſiderentur, auxilia & finitimorum & Romanorum implorarunt : ac illos propihibuit Hannibal. Romani autem legatis ad eum miſſis, poſtularunt, ut Sagunto abſtineret. quod ni faceret, minabantur, ſe Carthaginem ſtatim ad eum accuſandum navigaturos. At Hannibal ex Hiſpanis quoſdam miſit, qui per fidei & amicitiæ ſpeciem legatis, appropinquantibus dicerent, non adeſſe ducem, procul in loca quædam incognita profectum : monerentque, ut quamprimum diſcederent, ne adventu illorum cognito, per Imperatoris abſentiam ab effrænatis militibus interirent. Legati vera illa eſſe rati, Carthaginem abierunt.

Edit. Pariſ. pag. 406.

Hannibal.

Saguntini.

Hiſpania.

Carthaginenſes bellum contra Romanos decernunt.

καὶ. Τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει πολέμαρχοι οἱ Ρωμαῖοι τοῖς Καρχηδονίοις ἐξεπολεμώθησαν, ὁ δὲ πόλεμος ἦτος τῷ μὲν χρόνῳ πολὺ ἐλάττων τοῦ πρατέρου συμβέβηκε, τοῖς δ' ἔργοις, τοῖς τε παθήμασι καὶ μείζων καὶ χαλεπώτερος. Ἐπῆρε δὲ πάντων μάλιστα ὁ Ἀννίβας στρατηγῶν τοῦ Καρχηδονίων. Ὁ δ' Ἀννίβας ἦτος παῖς τοῦ Ἀμίλκου τοῦ Βαρχίδου ἐγένετο, καὶ ἐκ παίδων ἔθους ἐπὶ τοὺς Ρωμαίους ἠσκήθη. Πάντας γὰρ τοὺς υἱεῖς ὁ Ἀμίλκας ἀεὶ περ τινας σκύμνους ἐπ' αὐτοὺς τρέφειν ἔλεγεν. Ἐκεῖνος δὲ πολὺ τῇ φύσει προσφέροντα ὁρῶν, καὶ ὥρμησε πολεμήσειν αὐτοῖς. Καὶ δὴ καὶ πάντα τὰ ἄλλα καὶ τὰ πολέμια ἔτι μᾶλλον αὐτὸν ἐξεδίδασκε, πυνθανόμενος ὅπως. Θᾶττον γὰρ ἐδυνήθη θανάτου αὐτῷ τοῦ πατρὸς ἡ στρατηγία διαδέξασθαι. Ἐπεὶ δὲ ὁ Ἀσδρούβας ἐπελάθετο, ἡλίκη ἐμέλησεν, ἐξ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν τότε γεγονώς, ἀλλὰ τό, τε στράτευμα ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ αὐτίκα προσκαπέλαβε, καὶ στρατηγὸς ὑπ' αὐτῶν ἀναδειχθεὶς, διῳκήσατο καὶ παρὰ τῆδ' οἴκοι πολῖν βεβαιωθῆναι αὐτῷ τὰ ἡγεμονίαν. Πράξας δὲ ταῦτα, προφάσεως ἐφιεσθαι ἐδόκει εἰς ἐπὶ κατὰ Ρωμαίων ὁρμῶν, καὶ τοιῦτον ἐποιήσατο τὸν ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ Ζακυνθίους. Οὗτοι γὰρ εὐπόρῳ τοῦ ποταμοῦ οἰκοῦντες τὸν Ἴβηρος, ὅσον τῆς θαλάσσης βραχύ, τοῖς Ρωμαίοις προσέκειντο, κἀκείνοις τῇ τιμῇ αὐτοὺς, καὶ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς Καρχηδονίους συνθήκαις ἐξαιρέτους ἐπεποιήκεσαν. Διὰ ταῦτ' οὖν ὁ Ἀννίβας πόλεμον ἤρατο πρὸς αὐτοὺς, εἰδὼς, ὅτι ἢ ἐπικωμήσουσιν οἱ Ρωμαῖοι τοῖς Ζακυνθίοις, ἢ καί τι παθοῦσι τιμωρήσουσι. Διὰ τε δὴ ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ μέγαν πλοῦτον κεκτῆσθαι αὐτοὺς ἐγίνωσκεν, ὃ καὶ μάλιστα ἤθελε, καὶ δι' ἕτερα αἴτια τῇ κατὰ Ρωμαίων αὐτοῦ συμβαλλόμενα, τοῖς Ζακυνθίοις ἐπέθετο. Ἡ δ' Ἰβηρία, ἐν ᾗ οἱ Ζακύνθιοι οἰκοῦσι, καὶ ἡ προσεχὴς αὐτῇ πᾶσα ἐν τῇ Εὐρώπῃ πρὸς δυσμάς ἐστι, καὶ ἐπὶ πολὺ μὲν παρὰ τὸν ἐσω θάλασσαν, καὶ παρὰ τὰς Ἡρακλείους στήλας τὸν τε Ὠκεανὸν αὐτὴ προσκεῖται, καὶ προσεστι καὶ ἡ ἤπειρος ἡ ἄνω ἀπὸ πλείστου μέχρι τῶν Πυρηναίων ὀρέων τείνει. Τὸ γὰρ ὄρος τοῦτο ἐκ τῆς θαλάσσης τῆς πάλαι μὲν Βιβρύκων, ὕστερον δὲ Ναρβωνησίων, ἀρξάμενος ἐς μὲν ἔξω καὶ μεγάλῳ διατείνει, πολλὰ μὲν ἔθνη αὐτὴ καὶ σύμμικτα ἔθνη ἔχον, πᾶσαν δὲ τὴν Ἰβηρίαν ἀπὸ τῆς προσοίκου Γαλατίας ἀφορίζον. Οὔτε δ' ὁμόφωνοι ἦσαν, ὅτι κοινῇ ἐπολιτεύοντο, ὅθεν ἀδήλοις ἐν ὀνόμα ἐπίλοιπε. Οἱ μὲν γὰρ Ρωμαῖοι Ἰβηρας, οἱ δ' Ἕλληνες Ἴβηρας ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἴβηρος αὐτοὺς ἐπεκάλεσαν. Οἱ μὲν οὖν Ζακυνθίοι ἅτε ἐπολιορκούμενοι, καὶ ἔπεμψαν πρὸς τοὺς πελοποννησίους καὶ πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἐπικουρίας δεόμενοι. Ἀλλὰ τοὺς μὲν ὁ Ἀννίβας ἐκώλυσεν. Οἱ δὲ Ρωμαῖοι πρέσβεις πρὸς ἐκεῖνον πέμψαντες, μὴ πολεμεῖν τοῖς Ζακυνθίοις ἐκέλευον· καὶ εἰ μὴ πείθοιτο, εἰς τὴν Καρχηδόνα πλεῦσαι δίδυς καὶ καταγορεῦσαι αὐτοῦ ἐπηγγείλαντο. Ὁ δ' Ἀννίβας ἐκ τοῦ ἐπιχωρίου πέμψας τινὰς ὡς δῆθεν ἐπιτηδείους τοῖς πρέσβεσιν ὡς πλησίον οὔσι, παρεσκεύασε λέγειν αὐτοῖς, μὴ παρεῖναι τὸν στρατηγὸν, πόρρω που εἰς ἄγνωστα χωρία ἀποδημήσαντα, καὶ παρεῖναι ἀπαλλαγῆναι ὡς τάχιστα, πρὶν καταγνωσθῆναι ὡς πάρεισιν, ἵνα μὴ δι' ἀναρχίαν, τῶν στρατιωτῶν μὴ παρόντος, ἀπόλωνται. Οἱ μὲν οὖν πεισθέντες αὐτοῖς εἰς τὴν Καρχηδόνα ἀπῆσαν. Γενομένης δὲ

ἐκκλησίας, οἱ μὲν τῶν Καρχηδονίων εἰρήνην ἄγειν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους συνεβούλευον· οἱ δὲ τῷ Ἀννίβᾳ προσκείμενοι, τοὺς μὲν Ζακυνθίους ἀδικεῖν, τοὺς δὲ Ῥωμαίους τὰ μηδὲν σφίσι προσήκοντα πολυπραγμονεῖν, ἔλεγον. Καὶ τέλος ἐπεκράτησαν οἱ πολεμοῦσαι σφᾶς ἀναπείθοντες. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀννίβας ἀσουδῇ τὰς προσβολὰς τῆς τειχομαχίας ἐποιεῖτο. Πολλῶν δὲ πιπτόντων, καὶ πλειόνων τιτρωσκομένων ὑπὸ τῶν τοῦ Ἀννίβου, καί ποτε τῶν Καρχηδονίων κατασεισάντων τι τοῦ περιβόλου, καὶ κατὰ τὸ ῥῆγμα εἰσελθεῖν τολμησάντων, ἐπεξέδραμον οἱ Ζακυνθίοι, καὶ ἀπεσόβησαν σφᾶς· ὅθεν αὐτοὶ μὲν ἐπερρώσθησαν, οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ἐνέδοσαν ἀθυμήσαντες. Οὐκ ἀπέστησαν δὲ, πρὶν τὴν πόλιν ἑλεῖν, καί τοι ἐπ' ὄγδοον μηνὸς τῆς πολιορκίας παραταθείσης, ἐν οἷς ἄλλά τε πολλὰ συνηνέχθη, καὶ ἄσπα, καὶ ὁ Ἀννίβας δεινῶς ἐτρώθη. Ἦλον δέ ποτε μηχάνημα τοῦ τείχους προσάγαγον, πολύ τι αὐτῆς ὑπερῆρον, καὶ ὁπλίτας τοὺς μὲν ἐμφανεῖς εἶχον, τοὺς δὲ λανθάνοντας. Τῶν οὖν Ζακυνθίων τοῖς ὁρωμένοις ὡς μόνοις ὅτι μαχομένων ἐρρωμενέστερον, οἱ κεκρυμμένοι τὸ τεῖχος ὑπορύξαντες, εἰσεβιάσαντο, καὶ ἔνδον ἐγένοντο. Τῷ γοῦν παραδόξῳ οἱ Ζακυνθίοι ἐκπλαγέντες, εἰς τὴν ἀκρόπολιν ἀνέδραμον, καὶ εἰς λόγους ἦλθον, ὅπως ἐπιεικεῖ τινὶ ὁμολογίᾳ πεισθεῖεν. Ὡς δ' οὐδὲν ὁ Ἀννίβας προσεῖχετο μέτριον, ἀλλ' ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ὠφέλειαν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἐγίγνετο, ἐπιχειρῶσι τοῖς προσβολαῖς ἐξαπίνης ἐπέπεσον, ὥς τι πρὸς τοὺς κατὰ σφᾶς βουλευόμενοι. Κἀν τούτῳ τὰ τιμιώτατα συμφορήσαντες τοῖς χρημάτων, εἰς πῦρ ἀνέβαλον. Καὶ οἱ μὲν ἀπόμαχοι διεχειρίσαντο ἑαυτούς· οἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ ἄνδρες πρὸς τοὺς ἐναντίους ὥρμησαν, καὶ προθύμως ἀγωνιζόμενοι κατέκοπησαν.

κβ'. Καὶ δι' αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι ἐπολέμησαν. Ὁ γὰρ Ἀννίβας καὶ συμμάχους συχνοὺς προσλαβών, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπεῖχετο. Πυθόμενοι δὲ ταῦτ' οἱ Ῥωμαῖοι, συνῆλθον εἰς τὸ συνέδριον, καὶ ἐλέχθη μὲν πολλά. Λεύκιος δὲ Κορνήλιος Λέντουλος ἐδημηγόρησε, καὶ εἶπε, μὴ μέλλειν, ἀλλὰ πόλεμον κατὰ τῶν Καρχηδονίων ψηφίσασθαι, καὶ διχῇ διελεῖν καὶ τὰς Ταξεις καὶ τὰ στρατεύματα. καὶ τὰς μὲν εἰς τὴν Ἰβηρίαν, τὰς δὲ εἰς τὴν Λιβύην πέμψαι, ἵν' ὑπὸ τὸν αὐτὸν χρόνον καὶ τὴν χώραν αὐτῶν κακῶσι, καὶ οἱ σύμμαχοι καταργῶνται· καὶ μήτε τῷ Ἰβηρὶ βοηθῆσαι δύνωνται, μήτ' ἐκεῖθεν αὐτοὶ ἐπικουρηθῶσι. Πρὸς ταῦτα Κόϊντος Φάβιος Μάξιμος ἀντέθετο, μὴ ὅπως ἐκ παντὸς τρόπου τὸν πόλεμον δεῖν ψηφίσασθαι, ἀλλὰ πρεσβείᾳ χρήσασθαι πρότερον. Κἂν μὲν πείσωσιν, ὅτι ἀδίκως ἀδικοῦσιν, ἡσυχίαν ἄγειν. ἂν δ' ἀδικοῦντες ἁλῶσι, τότε πολεμῆσαι αὐτοῖς, ἵνα καὶ ἡ αἰτία τοῦ πολέμου αὐτοὺς ἀπωσώμεθα. Αἱ μὲν οὖν ἀρχαὶ δόξαι ταῦται ἦσαν, ὡς ἐκ κεφαλαίου εἰπεῖν. Τῇ δὲ Βουλῇ παρασκευάζεσθαι μὲν ἔδοξε πρὸς τὸν πόλεμον, πρέσβεις δὲ εἰς τὴν Καρχηδόνα στεῖλαι, καὶ τὸν Ἀννίβαν κατηγορῆσαι. Καὶ εἰ μὲν μὴ ἐπαινοῖεν τὰ πραχθέντα, δικάσασθαι· εἰ δ' εἰς ἐκεῖνον αὐτὰ ἀναφέροιεν, ἐξαιτήσασθαι αὐτόν· κἂν μὴ ἐκδῶσι, τὸν πόλεμον ἐπαγγεῖλαι αὐτοῖς. Τῶν γοῦν πρέσβεων ἀπελθόντων, οἱ Καρχηδόνιοι τὸ πρωτεῖον ἐκόπασαν. Καί τις Ἀσδρούβας, εἷς τῶν ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου προπαρασκευασμένων, συνεβούλευσε σφίσι χρῆναι τὸν

Zonaræ Annales.

A indictoque concilio, Carthaginenſium alii pacem ſuaſerunt: factio vero Hannibalis, Saguntinos eſſe injurios, & Romanos ea quæ nihil ad ipſos attinerent, curioſe complecti aſſerebat. Denique in eorum ſententiam itum eſt, qui belli Romanis inferendi auctores erant. Interea dum Hannibal ſedulo mœnia oppugnat, multi ex ejus militibus cadunt, pluribus vulneratis: & cum aliquando Carthaginenſes muri partem dejeciſſent, & per ruinas penetrare conarentur, a Saguntinis eruptione facta, repulſi ceſſerunt: imminuta audacia, oppidanorum vero animi aucti ſunt. Neque tamen ab obſidione deſtiterunt, in menſem octavum uſque prorogata: quo temporis ſpatio B cum alia multa, eaque incommoda evenerunt, tum Hannibal graviter vulneratus eſt. Urbs autem ſic capta eſt. Machinam adduxerunt, quæ mœnia multum ſuperaret, armatis partim conſpicuis, partim occultis refertam. Dum autem Saguntini cum iis dumtaxat quos videbant, acrius pugnant, ſolos eos eſſe opinati, occulti ſuffoſſo muro, vi in urbem penetrarunt. Saguntini re inopinata perterriti, in arcem accurrerunt: habitoque colloquio, tolerabilibus conditionibus ſalutem impetrare ſtuduerunt. Hannibale vero nihil moderati poſtulante, neque Romanis quicquam opis ferentibus, eſflagitarunt, ut oppugnatione intermiſſa, rebus ſuis conſulendi ſpatium daretur. C Interea pretioſiſſimis quibuſque rebus igni abſumptis, homines imbelles ſibi ipſi manus attulerunt: qui erant ætate integra, ſubito in hoſtes impetu facto, ſtrenue dimicantes occubuerunt.

XXII. Hæc Romanis & Carthaginenſibus belli cauſa fuit. Nam cum Hannibalem multis ſociis aſcitis in Italiam properare Romani audiviſſent, indicto concilio multa verba facta ſunt. Verum L. Cornelius Lentulus pro concione dixit, non eſſe cunctandum, ſed bellum D contra Carthaginenſes decernendum, & tam Conſules quam exercitus bifariam dividendos: & alterum in Hiſpaniam, alterum in Lybiam mittendum: ut eodem tempore & ager eorum vaſtaretur, & ſocii vexarentur: neque Hiſpaniæ opem ferre, neque inde auxilia expectare hoſtes poſſent. At hæc Q. Fabius Maximus reſpondit, non adeo præcipitanter bellum eſſe decernendum, ſed legatos prius mittendos. Quod ſi crimina purgarint, quieſcendum: ſin injurias convincantur, tum demum bello perendos eſſe, ut etiam cauſa belli in illos transferatur. Ac utriuſque ſententia ſummatim hæc fuit. Senatui autem placuit, ſe & ad bellum parare, & legatis Carthaginem miſſis Hannibalem accuſare. Quod ſi E illa improbarent, jure agendum: ſin illi imputarent, eum deponendum: ſi non dederent, bellum eis indicendum. Legatis digreſſis, Carthaginenſes quid agendum eſſet deliberabant. Hasdrubal vero unus ex iis quos Hannibal ſubornarat, auctor fuit veteris libertatis recuperandæ: & ſervitutis, quam pax at-

Sagunti oppugnatio.

Edit. Pariſ. pag. 407.

Sagunti excidium.

Romanorum de bello Carthaginenſi deliberationes.

pag. 408.

Carthaginenſes bellum parare præparant.

LIBER VIII. tulisset, tum pecuniis, tum copiis, tum sociis comparatis repudiandæ. subjecitque: *Si vel soli Hannibali suo arbitratu rem gerere permisissent, omnia rite administratum iri, & ipsos omni laboris molestia carituros.* Illo hæc locuto, magnus Hanno contra, non temere, neque ob parva & aliena crimina bellum in Rempublicam retrahendum esse censuit, cum alia purgare, alia in auctores transferre liceat. Qui cum dicendi finem fecissent, Carthaginensium seniores, primique belli memores, illi sunt assensi: cæteri adolescentes, iique potissimum qui Hannibalis causam agebant, acriter adversati sunt. Ut autem nihil certi responsi dederunt, legatosque neglexerunt, M. Fabius sinu ex toga facto: *Hic*, inquit, *vobis bellum & pacem porto: utrum placet, sumite.* Cum respondissent, se neutrum quidem sumere, sed utrum dedisset, alacriter accepturos: bellum eis statim indixit. Hoc igitur modo, & his de causis inter Carthaginenses & Romanos alterum bellum est conflatum, futuraque divinitus denuntiata sunt. Nam Romæ bos humana voce locutus est: & alius ludis Romanis ex ædibus se in Tyberim præcipitavit, ac periit: fulmina multa sunt delata: sanguis tum e statuis manavit, tum e militis cujusdam clypeo: alterius ensem lupus ex ipsis castris rapuit. Hannibali vero multæ ignotæ bestiæ Iberum transeunti, veluti viam monstrarunt: & somnium hujusmodi apparuit. Aliquando sibi visus est a Diis in concilio sedentibus accersiri, & quamprimum in Italiam exercitum ducere juberi: ab eisque ducem itineris accepisse, quem non respectans sequeretur. Sed cum se convertisset, magnam ingruere tempestatem vidisse, draconemque sequi ingentis magnitudinis. Quæ cum miraretur, ductorem rogasse, quid nam ea sibi vellent? qui responderit, *Ea illi ad vastitatem Italiæ adjumento futura esse.*

Prodigia, belli eventum significantia.

Edit. Paris. pag. 409.

XXIII. Hæc bonam spem Hannibali, Romanis magnum timorem attulerunt. Qui copiis & Coss. bifariam distributis, Sempronium Longum in Siciliam miserunt, in Hispaniam P. Scipionem. Hannibal vero impressionis in Italiam primo quoque tempore faciendæ cupidus, iter acceleravit: ac Galliam, quæ intra Pyrenæum & Rhodanum est, citra dimicationem transiit: neque quisquam cum eo congressus est, priusquam ad Rhodanum venisset. Ibi se illi ostendit Scipio: & quamquam ejus copiæ nondum advenissent, tamen cum popularibus, eorumque finitimis, naves quæ in flumine erant, communiit, alveumque custodiit. Hannibal, etsi temporis aliquid instruendis ratibus, scaphis & lintribus consumpsit: tamen omnia ad trajectum necessaria, multitudine operarum prius paravit, quam Scipioni suæ legiones advenissent. Fratremque Magonem cum equitibus & velitibus nonnullis, qua amnis late spargitur, & insulis distinguitur, trajicere

Hannibal Rhodanum & Alpes transit.

A τὰ ἀρχαῖα ἐλαθερίας ἀναπάσασθαι, καὶ τὸν ἐν τῇ εἰρήνῃ δουλείαν ὑποτρέψασθαι καὶ χρήμασι, καὶ δυνάμει, καὶ συμμάχοις συγκεκροτημένοις, ἐπαγαγών· ὅτι, Κἂν τῷ Ἀννίβᾳ μόνῳ ἔσα βούλεται πράξαι ἐπιτρέψητε, καὶ τὰ προσήκοντα ἔσαι, καὶ ὑδὲν αὐτοὶ πονήσετε. Τοιαῦτα δὲ αὐτῶ εἰπόντος, Ἅννων ὁ μέγας ἐναντιούμενος τοῖς τοῦ Ἀσδρουβιάλου λόγοις, γνώμην εἰσηγήσατο, μήτε ῥᾳδίως, μήτε μικρῶν ἐγκλημάτων ἕνεκα τὸν πόλεμον ἐφ' ἑαυτοὺς ἐπισπάσασθαι, φὼς τὰ μὲν λῦσαι, τὰ δὲ ἐς τὰς δράσασπας αὐτὰ τρέψαι. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο. Τῶν δὲ Καρχηδονίων οἱ μὲν πρεσβύτεροι, καὶ τὸν πρὶν μεμνημένοι πολέμου, αὐτῷ συνετίθεντο· οἱ δ' ἐν ἡλικίᾳ, ἐμάλιθ' ὅσοι τὰ τοῦ Ἀννίβου B ἐφρόνουν, ἐχθρῶς ἀντέλεγον. Ὡς δ' ὐδὲν σαφὲς ἀπεκρίναντο, καὶ ἐν ὀλιγωρίᾳ τοὺς πρέσβεις εἶχον, ὁ Μάρκος ὁ Φάβιος τὰς χεῖρας ὑπὸ τὸ ἱμάτιον ὑποβαλών, ἐκτινάσας αὐτὰς, ἔφη· Ἐγὼ μὲν ἐνταῦθ' ὦ Καρχηδόνιοι, καὶ τὸν πόλεμον καὶ τὴν εἰρήνην φέρω· ὑμεῖς δ' ὁπότερον αὐτῶν βούλεσθε, ἕλεσθε. Ἀποκριθέντων δὲ, μηδέτερον μὲν αἱρεῖσθαι δ' ἑτοίμως ὁπότερον καταλείψων· δέχεσθαι ἐπάγγελλον αὐτοὺς αὐτίκα τὸν πόλεμον. Οὕτω μὲν καὶ διὰ ταῦτα οἵ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Καρχηδόνιοι τὸ δεύτερον ἐπολέμησαν, καὶ τὸ δαιμόνιον τὰ γενησόμενα προσήμηνεν. Ἐν μὲν τῇ Ῥώμῃ ἀνθρωπίνως ἐλάλησε βοῦς, καὶ ἵππος ἐκ τοῦ τῶν Ῥωμαίων πανηγυρικοῦ οἰκίας εἰς τὸν Τίβεριν ἑαυτὸν ἔρριψε, καὶ ἱδρῶτα, κἀπειοί τε πολλοὶ ἐφάνησαν, καὶ αἷμα τὸ μὲν ἐξ C ἀγαλμάτων ὤφθη, τὸ δὲ ἐξ ἀσπίδος στρατιώτου ἔρρυη, ἐπῆρε τε ξίφος ἐξ αὐτοῦ τῶν στρατιδῶν λόχος ἅπασι. Τῷ δ' Ἀννίβᾳ θεῖα πολλὰ καὶ ἄγνωστα τὸν Ἴβηρα βαθαίνοντι προεσημήναντο, καὶ ὄψις ὀνείρου ἐφάνη. Ἐδόκει γάρ ποτε τῶν Θεῶν ἐν ἐκκλησίᾳ καθημένων μεταπέμψασθαί τε αὐτὸν, καὶ στρατεῦσαι ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἰταλίαν προστάξαι, καὶ λαβεῖν παρ' αὐτῶν τὴν ὁδὸν ἡγεμόνα, καὶ ἀμεταστρεπτὶ ὑπ' αὐτῶν κελεύεσθαι ἕπεσθαι. Μεταστραφῆναι δὲ, καὶ ἰδεῖν γεμῶνα μέγαν χωροῦντα καὶ δράκοντα αὐτῷ ἀκολουθοῦντα ἀμήχανον, καὶ θαυμάσαι· ἔρεσθαί τε τὸν ἀγωγὸν, τί ταῦτα εἴη; καὶ τὸν εἰπεῖν· Ὦ Ἀννίβα, ταῦτα συμπορθήσοντά σοι τὴν Ἰταλίαν ἕρχεται·

D κγ'. Ταῦτα τῷ μὲν Ἀννίβᾳ χρηστὰν ἐλπίδα, τοῖς δὲ Ῥωμαίοις δεινὰν ἐπποίει ἐκφόβησιν. Διχῇ δὲ τὰς δυνάμεις οἱ Ῥωμαῖοι διελόντες, καὶ τὸν Ὑπάτων Σεμπρώνιον μὲν Λόγγον εἰς Σικελίαν ἔπεμψαν, εἰς δὲ τὴν Ἰβηρίαν Σκιπίωνα Πούπλιον. Ὁ δὲ Ἀννίβας εἰς τὴν Ἰταλίαν ὡς τάχιστα ἐπιθυμῶν εἰσβαλεῖν, ταύτῃ ἐχώρει, καὶ πᾶσαν τὴν Γαλατίαν τὴν μεταξὺ τῶν Πυρηναίων καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ ὅσαν ἀμαχεὶ διῆλθε, καὶ μίχρι μὲν τοῦ ποταμοῦ Ῥοδανοῦ ἀδεὴς εἰς χεῖρας ἦκεν αὐτῷ. Ἐπεὶ δ' ὁ Σκιπίων ἐπύθετο, καίπερ μὲν παρούσης αὐτῷ τῆς δυνάμεως, ὅμως μὴ τὴν ἐπιχωρίων καὶ τὴν αὐτοῖς προσοίκων τὰ τε πλοῖα τὰ ἐν τῷ ποταμῷ προδιέφθειρε, καὶ τὸ ῥεῦμα αὐτοῦ ἐξ φυλακῆς ἐποιήσατο. Ὁ δὲν Ἀννίβας E ἐτρίψε μέν τινα χρόνον, καὶ σχεδίας, καὶ σκάφη, ἄλλα τε καὶ μονόξυλα κατασκεύαζων. Ἐφθη δ' ὅμως ἐπὶ πολυχειρίας τὰ πρὸς πειραίωσιν ἀναγκαῖα πάντα, πρὶν τὴν Σκιπίωνι τὸ οἰκεῖον ἀφικέσθαι στράτευμα, προτιμασάμενος καὶ τὸν ἀδελφὸν Μαγῶνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ ψιλοῖς τισὶν, ᾗ σκιδάννυται ὁ ποταμὸς ἐπὶ πολὺ, καὶ νήσοις ἐκλαμβάνεται, ἐκβησόμενον ἔπεμψεν. Αὐτὸς δὲ κατὰ τὸν ἐμφανῆ πόρον ἐχώρει

δῆθεν, ἵν' οἱ Γαλάται ἀπαπθεῖεν, πρὸς αὐτὸν ἀντιτάττοιμεν, καὶ ἀμελέστερον ἐν ἄλλοις τῷ ποταμῷ τὴν φυλακὴν ἔξοιντο. Ὁ δὴ γίγνεται. Καὶ ὁ Μαγὼν διέβη τὸν ποταμόν· Ὁ δὲ Ἀννίβας καὶ οἱ περὶ αὐτὸν κατὰ τέρυν ἐπεραιοῦντο· καὶ γενόμενοι κατὰ τὸ μέσον, ἀλάλαξαν, καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ἐσήλπιγξαν· Ἐκ δὲ Μαγὼν κατὰ νώτου τοῖς ἀνθισταμένοις προσέπιπτε, καὶ ἅπας οἵ τε ἄλλοι καὶ οἱ ἐλέφαντες ἀκινδύνως ἐπεραιώθησαν. Ἄρτι δὲ περαιωθέντων αὐτῶν, καὶ τῇ Σκιπίωνι οἰκεῖα ἀφίκετο δυνάμεις. Πέμψαντες οὖν εἰς προσκοπὴν ἱππέας ἀμφότεροι, τοιούτῳ τέλει τῆς ἱππομαχίας ἐχρήσαντο, οἷόπερ ὁ σύμπας ἔσχε πόλεμος. Οἱ γὰρ Ρωμαῖοι καὶ ἔλαττον ἐν πρώτοις ἐσηνέγκαντο, καὶ συχνὰς ἀποβαλόντες ἐλείφθησαν· ἐντεῦθεν Ἀννίβας ἐπείγετο πρὸς Ἰταλίαν ἀπελθών, ὑποπτεύων δὲ τὰς ἐπιτομωτέρας τῆς ὁδοῦ, ἐκείνας μὲν παρῆλθεν, ἑτέρας δὲ πορευθεὶς ἰσχυρῶς ἐπόνησε· τά τε γὰρ ὄρη ἐκεῖνα ἀποτομώτατά ἐστι, καὶ ἡ χιὼν πολλὴ γεγένηται, καὶ τὰς φάραγγας ὑπ' ἀνέμων πληρώσασα, καὶ ὁ κρύσταλλος ἰσχυρότατα παγείς, δεινῶς σφᾶς ἐπαλαιπώρησε· καὶ πολλοὶ τῷ αὐτῷ στρατιωτῶν ὑπό τε τῶν χειμώνων, καὶ ὑπὸ στενοχωρίας ἀπώλοντο, πολλοὶ δὲ καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησαν. Ἔχει δὲ λόγος, ὅτι ἐξ αὐτὸς ἀνέστρεψεν ἄν, εἰ μὴ πλείων καὶ ἀπορωτέρα ἡ προδιεσκευασμένη ὁδὸς τῆς λειπομένης ἐτύγχανε. Διὰ μὲν δὴ τοῦτο οὐκ ἀπετράπετο. ἐξαπίνης δὲ ἐκ τῶν Ἀλπείων ἐφανείς, θαῦμα καὶ δέος τοῖς Ρωμαίοις ἐνέβαλε. Καὶ ὁ μὲν προεχώρει, τὰ δὲ περὶ προσοιμίους· Σκιπίων δὲ τὸν μὲν ἀδελφὸν Γάϊον Σκιπίωνα ἀποστρατηγοῦντα αὐτῷ εἰς τὴν Ἰβηρίαν ἔπεμψεν, ὡς καταλήψόμενον αὐτὴν, ἣ τὸν Ἀννίβαν ἐπανάξοντα. Αὐτὸς δ' ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν ἦλαυνε, καὶ ἡμέρας μέν τινας ἐπέσχον, ἔπειτα ἅμφω πρὸς ἅ μαχεῖσθαι ὥρμησαν. Περὶ δὲ δὴ ἔργου ἔχεσθαι, συγκαλέσας ὁ Ἀννίβας τοὺς στρατιώτας, παρήγαγε τοὺς αἰχμαλώτους, οὓς κατὰ τὴν ὁδὸν εἵλκυσε, καὶ ἤρετο αὐτούς, πότερον δεδέσθαι καὶ δουλεύειν κακῶς βούλοιντο, ἢ μονομαχῆσαι ἀλλήλοις, ὡς ἀριστεῦσι πρῶτα τοὺς νικήσαντας; Ἐ ὡς τὸ δεύτερον εἵλοντο, συνέβαλεν αὐτούς, καὶ μαχισαμένων ἐδημηγόρησε, τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπιρρωννὺς καὶ παραθήγων εἰς πόλεμον. Τοῦτο δ' ἐπέρωσε καὶ ὁ Σκιπίων ἐποίησε· Εἶτα συνῆλθον μὲν ὡς ὅλοις τοῖς στρατοπέδοις μαχούμενοι. Ὁ Σκιπίων δὲ προσυμμίξας τῇ ἱππικῇ καὶ πειθεὶς, συχνούς τε ἀποβαλών, καὶ αὐτὸς τρωθείς, ἀποθανὼν ἄν, εἰ μὴ περ αὐτῷ Σκιπίωνι ὁ υἱὸς, καὶ περὶ ὃν ἐπταικαιδεκαέτης, ἐπήμυνε. κατέδησε μὲν γὰρ τῷ πεζῷ σφαλεῖς, καὶ αὐτίκα τι ἐπανήγαγε, καὶ τῆς νυκτὸς ὑπεχώρησεν.

κδ'. Ἀννίβας δὲ μεθ' ἡμέραν τὴν ἀποχώρησιν αὐτῶν μαθὼν, πρὸς τὸν Ἠριδανὸν ἦλθε, καὶ μήτε χελάνδιον ἢ πλοῖα ἑώρων (ἐκεκόμιστο γὰρ πάντα παρὰ τοῦ Σκιπίωνος) τὸν μὲν ἀδελφὸν Μαγῶνα σὺν τοῖς ἱππεῦσι διαβῆναι, καὶ ἐπιδιώξαι τοὺς Ρωμαίους ἐκέλευσε· αὐτὸς δ' ἄνω πρὸς τὰς πηγὰς χωρήσας τοῦ ποταμοῦ, τοὺς ἐλέφαντας καὶ τὸν ἱππέα διαβῆναι προσέταξε. Καὶ ἅτε τοῦ ὕδατος περὶ τοῖς ὄγκοις τῶν ζώων ἐμποδιζομένου, καὶ σκιδναμένου ῥᾷον κάτω σφῶν διεπεραιώθη. Καταληφθεὶς οὖν ὁ Σκιπίων οὐ χώραν ἔμενε. Καὶ ἐμαχέσατ' ἄν, εἰ μὴ νυκτὸς οἱ Γαλάται, οἱ μετ' αὐτοῦ αὐτομόλησαν. Ὁ δ' οὖν Σκιπίων ἐπὶ πάτῳ παραχθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ τραύματος παλαιπωρήσας, ὑπὸ νύκτα εὐθὺς ἐξέ-

jussit. Ipse ad evidens vadum contendit: nimirum ut Galli, dum ipsi obsisterent, fallerentur, & in aliis ripis fluminis negligentius custodias haberent. Itaque contigit. Cum Mago flumen transmisisset, Hannibal sui vadum ingressi, ubi ad medium pervenere, clamorem sustulerunt, & classica cecinerunt: & Magone adversarios a tergo adorto, & cæteri & elephantes citra periculum transierunt. Vix transierant, cum Scipionis copiæ advenerunt. Cum igitur utrinque speculatum equites misissent, is equestris prælii fuit exitus, qui belli totius. Romani enim principio inferiores, multis amissis vicerunt. Inde Hannibal in Italiam properans, cum vias compendiosiores suspectas haberet: illis vitatis, atque aliis tramitibus quæsitis, magnas ærumnas toleravit. Nam & montes admodum præruptі, & valles flatu ventorum profundis nivibus expletæ, & glacies densissima graviter exercitum afflixerunt: multique milites vel hyeme, vel inedia perierunt: multi etiam domum redierunt. Fertur & ipse Hannibal reverti voluisse, nisi confectum iter longius & difficilius fuisset eo quod restabat. Eaque de causa cœptis non destitit: ac subito extra Alpes conspectus, admirationem simul & terrorem Romanis injecit, interque progrediendum obvia quæque subegit. Scipio fratrem C. Scipionem, legatum suum, in Hispaniam misit, ut aut eam occuparet, aut Hannibalem eo retraheret: ipse contra Annibalem ejit profectus. Ac dies quidem aliquot quieverunt, deinde autem ambo pugnæ se pararunt. Sed priusquam ad manus veniretur, Hannibal militibus convocatis, in itinere captos produxit in medium, rogans utrum vincti duram perpeti servitutem mallent, an inter sese singulari certamine congredi, ut victores gratis manumitterentur? Ut posterius prætulerunt, eos inter sese commisit: peractoque certamine, militum suorum animos pro concione confirmavit, atque ad bellum acuit. Idem & Scipio ex altera parte fecit. Deinde ita congressi sunt, quasi cum totis exercitibus conflicturi essent. Sed Scipio equestri prælio in primis tentato, multis amissis victus & vulneratus, atque adeo perimendus, nisi a filio septemdecim annos nato profectus esset: timens, ne pedites etiam succumberent, statim receptui cecinit, ac noctu recessit.

Pugna equestris, eventus belli totius augurium.

Edit. Paris. pag. 410.

Captivorum dimicatio ad animandos milites.

Scipio ad Ticinum vincitur.

XXIV. Hannibal ejus discessu mane cognito, ad Eridanum venit: ubi cum ne unam quidem ratem invenisset (cremarat enim omnia navigia Scipio) fratrem Magonem cum equitibus tranare jussit, Romanosque persequi: ipse sursum ad fontes amnis profectus, elephantes, qua flumen concitatius fertur, traduxit: & aqua in belluarum mole resistente & sparsa, facilius infra eos transiit. Scipio ab hostibus deprehensos, se loco non movit. ac pugnam inisset, nisi Gallica auxilia noctu ad hostes transfugissent. Ea re turbatus, & dolore vulneris vexatus, sub noctem castra in editiorem locum

Hannibal Eridanum transit.

LIBER VIII. transtulit, vallumque communit, persequente nemine. Deinde Carthaginenses venerunt, & flumine interjecto castrametati sunt. Dum Scipio tum ex dolore vulneris, tum ob acceptam cladem sese continens, plures copias expectat, Hannibal multis frustra tentatis, ut eum ad pugnam eliceret, cum penuria commeatus laboraret, castellum quoddam est adortus, in quo Romani multum frumenti repositum habebant: & quia vi nihil proficiebat, Castellanum pecunia corrumpit, ut id sibi prodat: quo occupato, etiam cæteris partim vi, partim auro se potiturum speravit. Interea Longus, Sicilia legato credita, accersitus ad Scipionem venit: nec multo post ex ambitione, & quod prædatores quosdam superarat, dum in pugnam ruit, in insidias delapsus impingit, & ab Hannibale cum equitibus & elephantis in fugam convertitur: in qua multi cæsi, multi temere in fluvium præcipitati perierunt, pauci cum Longo evasere. Hannibal vero ea victoria non est lætatus, quod & milites multos & elephantos omnes præter unum, frigore & vulneribus confectos amiserat. Factis igitur sine fœdere induciis, utrique ad socios se contulerunt, & in eorum urbibus hybernarunt. Ac Romanis commeatus abunde suppetebat. Hannibal autem cum ea quæ socii dabant, satis non essent, Romanorum pagos & oppida invadendo, alias vincebat, alias repellebatur: aliquando equestri certamine a Longo victus, vulnus accepit. Unde quidam ex Romanis sumpta fiducia, per sese contra eum mœnia oppugnantem, eruperunt. Sed & illi cæsi sunt, & oppidum facta deditione eversum: & ex captivis Romani omnes interfecti, cæteri dimissi. Eamdem rationem in omnibus captivis observavit, ut per eos urbes sibi conciliaret. Quin ex reliquis etiam Gallis, Liguribus & Hetruscis multi Romanis in suis oppidis partim occisis, partim deditis, defecerunt. Hannibal in Hetruriam iturus, a Longo magna tempestate lacessitus est: & multis utrinque cæsis, in Liguriam profectus, diu ibi se continuit, suos quoque suspectos habens, nemini temere credens: sed & veste mutata & coma apposititia utens, & alias alia lingua loquens (plures enim norat, ipsamque Latinam) & noctu & interdiu plurima & videbat & audiebat: quædam etiam loquebatur, persona sua dissimulata.

Edit. Paris. pag. 411.

Longus ab Hannibale vincitur.

Hannibal Romanos captos occidit.

Hannibalis vigilantia.

pag. 412.

C. Scipionis res in Hispania.

XXV. Dum hæc in Italia geruntur, alter Scipio Cajus in Hispaniis appulit: & oram ejus maritimam omnem usque ad Iberum, multa etiam superiora loca, partim vi, partim deditione, Bannonem quoque prælio victum cepit. Quibus Hasdrubal frater Hannibalis cognitis, Ibero superato, & quibusdam ex iis qui defecerant receptis, Scipioni contra se eunti cessit. Romani Flaminium & Cajum denuo Consules crearunt. Hannibal ubi ineunte vere, Flaminium & Servilium Geminum cum magna manu adventare cognovit, ad eos

Flaminii cladem ad Arretium.

πόση, καὶ ἐπὶ μεταφορᾷ τὸ παράλημμα ἐποιήσατο. Δίωξις δ' αὖτε οὐκ ἐγίνετο. Μετὰ δὲ τοῦτο ἀφίκοντο καὶ οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ ἐκ ποταμοῦ ἀμφὶ μέσας ποτοπάμβους, ἐστρατοπεδεύσαντο. Ὁ μὲν οὖν Σκιπίων ἀμφί τε τῷ τραύματι, καὶ ἅτε συμβεβηκότα ἀνεῖχε, καὶ δυνάμεις μετεπέμπετο. Ἀννίβας δὲ πολλὰ πειράσας παρακινῆσαι πρὸς μάχην αὐτὸν, ἐπεὶ οὐκ ἠθέλησε, καὶ τροφῆς ἐπενίσει, φρουρίῳ προσέβαλε, ἐν ᾧ σῖτος πολὺς τῷ Ῥωμαίων ἦν. Καὶ μηδὲν πραίνων, τὸν φρούραρχον διαφθεῖραι χρήμασι, κἀκεῖνο τὸ προδοθὲν ἔλαβε, καὶ τὰ ἄλλα χεῖρα τὰ μὲν ὅπλοις, τὰ δὲ χρυσίῳ ἐπάλτισε, Κάν πάτῳ ὁ Λόγγος τὴν Σικελίαν τῇ ὑποστρατήγῳ πιστεύσας, πρὸς τὸν Σκιπίωνα κεκλημένος ἀφίκετο· καὶ ὑπὸ πολλῆς ὕστερον ὑπὸ φιλοτιμίας, καὶ ὅτι τινὰς καταπρίχοπας τὴν χώραν ἐκράτησεν, εἰς παράταξιν ὥρμησεν, καὶ ἐπφάλη ἐπίδρασις πεφυκώς· καὶ τὸ Ἀννίβᾳ ἐπεξελθόντος μὴ τῇ πεζῶν καὶ τῇ ἱλιφάντων, οἱ μὲν αὐτῶν ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καὶ πολλοὶ διεφθάρησαν φόνῳ, πολλοὶ δὲ καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ἀπεσκιρτήκεσαν ἐπιγνόντες, ὡς ὀλίγους μὴ ἦν Λόγγου περισωθῆναι. Νικήσας μέν τοι ὁ Ἀννίβας, οὐκ ἐχαιρεν, ὅτι στρατιώτας τε πολλοὺς, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, πλὴν ἑνὸς, σὺν ἦ χειμῶνος καὶ τῷ τραυμάτων ἀπέβαλεν. Ἀτοχλεῖ οὖν ἀσπασθεὶς ποιησάμενος, πρὸς τὴν συμμαχίδα σφῶν ἐκάπρατο χώρησαι, κἀν ταῖς πόλεσιν αὐτῶν ἐχείμαζον. Καὶ τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἄφθονα ἐφοίτα τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ δ' Ἀννίβας οὐκ ἀρκέμβως τοῖς παρὰ τῶν συμμάχων δεδομένοις, ἦ τε κώμαις καὶ ταῖς πόλεσι τῶν Ῥωμαίων προσεπίπτων, τὰ μὲν ἐκράτει, τὰ δ' ἀπεκρύπτετο, καί ποτε τῷ ἐπαγῷ ὑπὸ τῷ Λόγγῳ εἰσιθεὶς, ἐτρώθη. Θαρσήσαντες οὖν ἐκ τούτου τινὲς τῶν Ῥωμαίων, καθ' ἑαυτοὺς προσβάλλοντι αὐτοῖς ἐπεξῆλθον, κἀκείνης τε ἥρθειρε, καὶ ἦ χωρία ὁμολογίᾳ ἐκράτησε, καὶ αὐτὸ μὲν κατέσκαψε. τῷ δ' αἰχμαλώτων τοὺς μὲν Ῥωμαίους ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἄλλους ἀφῆκε· τοῦτο δ' ἐφ' ἅπασι τοῖς ζωγρημένοις ἐποίει, τὰς πόλεις δὲ αὐτῷ οἰκειούμενος. Ἀμέλει καὶ τῷ λειπῶν Γαλατῶν πολλοὶ καὶ Λιγύων καὶ Τυρσηνῶν τοὺς Ῥωμαίους τοὺς παρ' αὐτοῖς ὄντας οἱ μὲν φονεύσαντες, οἱ δ' ἐκδόντες μετέστησαν. Ἐς δὲ τὴν Τυρσηνίδα τῷ Ἀννίβᾳ πορευομένῳ ὁ Λόγγος ἐπέθετο, χειμῶνος πολλοῦ γινομένου. Πεσόντων δὲ ἀμφοτέρων πολλῶν, ὁ Ἀννίβας ἐς τὴν Λιγυστικὴν ἐλθὼν, ἐκδιήτησε· διαπτόων δὲ καὶ τὰς σφετέρας, οὐδενὶ ῥᾳδίως ἐπίστευεν, ἀλλὰ τὴν ἐσθῆτα τε μεταβάλλων, καὶ κόμαις χρώμενος πεφυκόσι, τήν τε φωνὴν ἄλλα τε ἄλλων ποιούμενος (ἤδει γὰρ πλείους, καὶ τὴν τῷ Λατίνων) καὶ ποτὲ καὶ μεθ' ἡμέραν πολλὰ ἐπεσκόπει, ἅτε τε πλεῖστα, ὡς αὐτὸς Ἀννίβας, καί τινα ὡς ἑτέρου τις ἐφθέγγετο.

κέ. Ἐν μὲν οὖν τῇ Ἰταλίᾳ ταῦτα ἐγίνετο. Ὁ δ' ἕτερος Σκιπίων ὁ Γάϊος εἰς τὴν Ἰβηρίαν παρέπλευσε, καὶ τὰ παραθαλάσσια αὐτῆς μέχρι τοῦ Ἴβηρος πάντα καὶ τὰ ἄνω συχνὰ τὰ μὲν βίᾳ, τὰ δ' ἑκόντα προσείλητο, καὶ τὸν Βαστῶνα μάχῃ νικήσας ἐζώγρησεν. Ὃ τῷ Ἀννίβᾳ ὁμαίμων Ἀσδρούβας μαθὼν ταῦτα, διέβη τὸν Ἴβηρα, καὶ τῷ μισησάντων τινὰς ἐπηγάγετο. Τοῦ δὲ Σκιπίωνος ἐπελθόντος αὐτῷ, ἀνεχώρησεν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸν Φλαμίνιον καὶ τὸν Γάϊον αὖθις ὑπάτους εἵλοντο. Ἀννίβας δ' ἅμα τῷ ἦρος ἐπισάντος, ὡς ἔγνω τὸν Φλαμίνιον μετὰ τοῦ Σερουϊλίου Γεμίνου χειμὶ πολ-

λῆ ἐπ' αὐτὸν ἰόντα, πρὸς ἐξαπάτλιν αὐτῶν ἐτράπετο, καὶ πλατυμῦας ἐνέβρεξεν ἐκεῖ, καὶ μάχῃ σωπᾷεν, ἐπεὶ νομίσαντες αὐτὸν οἱ Ῥωμαῖοι κατὰ χώρας μένειν, ἀμελῶς τῆ ὁδῶν ἔιχον, ἐπὶ τῇ στρατιᾷ τὰς ἱππέας καταλιπών. Αὐτὸς δ' ὑπὸ νύκτα ἄρας, τά τε σκευοφορα μετ' ἡσυχίας διῆλθε, καὶ πρὸς Ἀρέτιον ἐπείγετο. Καὶ οἱ ἱππεῖς δὲ ἐπεὶ πολὺ προῆλθεν, ἀπάσας αὐτῆ ἐφεπόμενοι· οἱ δ' Ἕτρυσκοι ἀπαπτίνοι, Γέμινος μὲν αὐτῶ ὑπέμεινε, τοὺς τ' ἀφεστηκότας κακώσων, καὶ κωλύσων ἐπικουρῆσαι Καρχηδονίοις. Φλαμίνιος δὲ μόνος ἐδίωκεν, ἵν' αὐτῶ μόνου τὸ ἔργον τῆς νίκης, ὡς φασι, γένηται, καὶ τὸ Ἀρέτιον προκατέλαβε. Ὁ δὲ Ἀννίβας στενωπιάρας τραπόμενος, δυσόδοις ἐνέτυχε, καὶ ἀνθρώπους συχνοὺς, καὶ πολλὰ ὑποζύγια, καὶ τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν ἀπέβαλεν. Ὀψὲ δ' οὖν πρὸς τὸ Ἀρέτιον ἦλθεν, ἐξ ὄρους ἐκεῖ τὸν Φλαμίνιον, καταφρόνησιν αὐτῶ, καὶ μάχῃ μὲν οὐ συνέβαλε (τὸ γὰρ χωρίον ἀνεπιτήδειον οἱ ἐδόκει) πεῖραν δὲ αὐτῶ ποιούμενος, ἔκειρε τὴν χώραν· καὶ τέως ἐπεδραμόντων τῶ Ῥωμαίων, ἐπανήγαγεν, ἵνα φοβεῖσθαι δόξῃ. Τῆς δὲ νυκτὸς ἐξαναστάς, ἐπιτήδειόν τε χωρίον πρὸς τῇ μάχῃ ὄρους, ἔμεινε. Καὶ τῶ μὲν πεζῶ τὸ πλεῖον καὶ τὰ ὅπλα λοχᾶς ἔπεξε, τὸ δ' ἱππικὸν σύμπαν ἔξω τῆ στενῶν ἀφανῶς ἐφεδρεύειν ἐκέλευε, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῶ γηλόφω μετ' ὀλίγων ἐστρατοπεδεύσατο. Ὁ δὲ Φλαμίνιος ἐν φρονήματι ὤν, ὡς ἐπὶ μετρίῳ στρατῶ ὀλίγοις αὐτ' ἰδὼν, τῇ τε λοιπῇ στρατιᾷ πόρρω που πεπομφέναι νομίσας, ῥᾳδίως μετιόντων αἱρήσειν ἤλπισε, καὶ ἐς τὸ στενὸν ἀπερισκέπτως εἰσῆλθε, κἀνταῦθα (ὀψὲ γὰρ ἦν) νυλίσατο, καὶ ὑπὸ μέσας νύκτας ὑπὸ καταφρονήσεως αὐτὸς ἀφυλάκτως καθεύδοντας παντάχοθεν ὁμῶ περιέχουσι Καρχηδόνιοι, καὶ πόρρωθεν ἀκοντίοις, σφενδόναις, καὶ τοξεύμασι, τοὺς μὲν διαζομένους ἔτι, τοὺς δὲ καὶ ὅπλα λαμβάνοντας ἔκτεινον, αὐτοὶ μή τι δεινὸν ἀντιπάσχοντες· οἱ γὰρ Ῥωμαῖοι μηδενὸς αὐτοῖς συμπλεκομένου, σκότος τε καὶ ὁμίχλης ὄντος, οὐκ εἶχον τῆ σφετέρᾳ χρῆσθαι ἀρετῆ. Τοσοῦτος δ' ἐγένετο θόρυβος, καὶ πανικὸν παραχρῆμα ἔκπληξις κατέσχε αὐτούς, ὡς μηδὲ τῆ σεισμῶν τῆ τότε γενομένων αἰσθέσθαι, καίτοι πολλὰ μὲν οἰκοδομήματα κατέρρηγε, πολλὰ δὲ καὶ τῆ ὀρῶν τὰ μὲν διέχει, τὰ δὲ καὶ συνέπεσεν, ὡς καὶ τὰς φάραγγας ἐμφράξαι, καὶ ποταμοὺς ἢ τὰ ἀρχαῖα ἐξόδια λαβεῖν διέντας ἄλλῃ ἐτράποντο. Τοιοῦτοι σεισμοὶ μὲν τὴν Τυρσηνίδα κατέσχον, καὶ μέν τοι καὶ οἱ μαχόμενοι ἐς ἑαυτοὺς σφῶν ἐγένοντο. Αὐτός τε οὖν ὁ Φλαμίνιος, καὶ ἄλλοι παμπληθεῖς ἔπεσον· συχνοὶ δ' ἐπί τινα λόφον ἀνέβησαν. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐγένετο, εἰς φυγὴν ὥρμησαν, καὶ καταληφθέντες, τά, τε ὅπλα καὶ ἑαυτοὺς ἐπ' ἀδείᾳ παρέδοσαν. Ὁ γε μὴν Ἀννίβας βραχὺ τῆ ὁμωμοσμένων ἐφρόντισε, πάντων δ' τῆ ἐς τὴ στρατιδα ἀλόντων, τὸ μὲν ὑπήκοον, τό, τι συμμαχικὸν τῆ Ῥωμαίων ἦσαν, αὐτοὺς δὲ ἐκείνους δήσας ἐφύλαττε. Πράξας δὲ ταῦτα, ἐπὶ Ῥώμην ἐπείγετο, καὶ μέχρι μὲν Ναρνίας τὴν τε γῆν τέμνων, καὶ τὰς πόλεις προσαγόμενος πλὴν Σπολητίων, προῆλθε. Τοῦτο τε ἐνταῦθα Κεντήνιος στρατηγὸν ἐνεδρεύσαντα πεζικῶν, ἔκτεινεν. Ὡς δὲ τῆ Σπολητίῳ προσβαλὼν ἀπεκρούσθη, καὶ ἢ τὴν Ναείρα γέφυραν καθημμένην εἶδε, καὶ περὶ τῶν ἄλλων ποταμῶν, ὡς ἀναγκαῖον διελθεῖν, τοῦτο γενόμενος ἐπύθετο, ἢ μὲν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆς ἐπέσχεν. Ἐς δὲ τὴν Καμ-

deciplendos converſus, ſeque ibi moraturum & pugnæ copiam illis facturum ſimulando, dum Romani verum id eſſe rati, vias negligenter cuſtodiunt, equitibus in caſtris relictis, noctuque ſarcinis collectis, & anguſtiis per otium ſuperatis, Aretium contendit: equitibus etiam, cum longe proceſſiſſet, conſecutis. Conſules ut ſe deceptos eſſe ſenſerunt, Geminus ibi manſit, ut eos qui defecerant vexaret, & Carthaginenſibus opem ferre prohiberet. Flaminius vero ſolus abeuntes perſecutus, ut victoria ſcilicet ſui unius eſſet, Aretium ante occupavit. Nam Hannibal dum compendia quærit, in invia incidit: multoſque mortales, multa jumenta, & alterum oculum amiſit. Sero tandem ad Aretium progreſſus, Flaminium illic inventum contempſit: ac pugna quidem abſtinuit (locus enim incommodus videbatur) ſed hominis ingenium pericitans, agrum vaſtavit. Cum vero Romani excurriſſent, ſimulato metu reduxit exercitum: & noctu caſtris promotis, locoque pugnæ idoneo capto, peditum partem maximam in montibus, in inſidiis collocavit, equitatum omnem extra anguſtias clam in ſubſidiis eſſe juſſit, ipſe in tumulo cum paucis caſtra habuit. At Flaminius ſibi fidens, quum eum cum paucis in colle vidiſſet, & longe ablegaſſe reliquum exercitum putaret, ſpe ejus ita deſtituti facile capiendi concepta, temere anguſtias eſt ingreſſus, ibique (ſerum enim diei erat) quievit. Sub noctem mediam Carthaginenſes eos ſine excubiis (adeo ſibi præfidebant) dormientes eodem tempore ab omni parte circumdederunt: atque eminus jaculis, fundis, ſagittis, alios cubantes adhuc, alios arma induentes, impune occiderunt. Romani enim in tenebris & nebula nemine cominus congreſſo, virtute ſua uti non potuerunt. Tantus autem tumultus fuit, tanta perturbatio, tantus terror eos invaſit, ut terræmotus qui tum fiebant, non ſentirent, quamvis multa ædificia corruerent, multi montes partim finderentur, partim collapſi valles complanarent, & flumina veteribus alveis excluſa, alio verterentur. Quæ cum in Hetruria fierent, a pugnantibus non ſunt animadverſa. Cecidit ipſe Flaminius, & maxima multitudo: complures etiam tumulo quodam occupato, ubi diluxit, fuga ſalutem quæſituri, capti, arma & ſemetipſos, impunitate promiſſa, dediderunt. Sed Hannibal jurisjurandi parum memor, omnes captivos qui in caſtris erant, ex ſubditis & ſocis Romanorum dimiſit: Romanos ipſos in vinculis aſſervavit. His actis, itinere Romam intento, Narniam uſque agros vaſtando, & urbes ſubigendo, Spoleto excepto, progreſſus, C. Centenium Prætorem circumventum, evitatis ejus inſidiis, occidit. A Spoleto repulſus, cum pontem Naris dejectum vidiſſet, idemque cæteris fluminibus, quæ tranſire neceſſe habebat, eſſe factum audiiſſet: omiſſo Romano itinere, in Campaniam ſe convertit, cujus ſolum fertiliſſimum, & ur-

LIBER VIII.

Edit. Pariſ. pag. 413.

Terræmotus in Hetruria.

Hannibal Romam omiſſa, in Campaniam contendit.

C. Centenius

LIBER VIII.

bem Capuam maximam esse audiebat. quasi si occupasset, se cætera brevi tempore adjecturum putabat. Romani clade audita mœsti atque anxii, & semetipsos & cæsos lugentes, pontes Tiberis, præter unum, dejecerunt, & mœnia multis in locis ruinosa celeriter refecerunt, & Dictatorem in concione dixerunt: ac bene secum agi existimantes, si ipsi manerent incolumes, nulla sociis auxilia miserunt. Sed Hannibalis in Campaniam profectione audita, etiam sociis opem ferre decreverunt. Hannibali Dictatorem Fabium & M. Minutium Magistrum equitum opposuerunt: qui cum eo venissent, cum illo non congressi sunt, sed tergis inhærentes, observarunt, quando se pugnæ offerret occasio. Fabius enim cum militibus trepidis & victis contra plures, & victores, Martis aleam experiri noluit: simulque putabat, quo magis agrum vastassent, eo citius commeatus penuria laboraturos. His rationibus adductus, neque alteri regioni ulli, neque Campaniæ opem tulit: & omnes hostes in Campania conclusos, & undique ignorantes circumdatos observavit. Nam ipsi quidem & ex mari & ex sociis civitatibus commeatus abunde suppetebat: illis vero nihil esse nisi ex agrorum vastatione norat. His de causis moram æquo ferebat animo, & a civibus non sine querelis Cunctator dicebatur.

Q. Fabius Max. Dictator & cunctator.

Edit. Paris. pag. 414.

XXVI. Hannibal autem instante hyeme, cum ob commeatus penuriam eo loco hybernare non posset, & varias rationes Campaniæ exeundi frustra tentasset, hujusmodi consilium cepit. Captivos omnes convocatos, ne quis eorum effugeret, & quid ageretur Romanis significaret, occidit: & boum, quos in castris habebat, cornibus faces alligavit, noctuque ad Samniticos montes profectus, facibus incensis boves extimulavit, qui igni & verberibus in rabiem acti, multis in locis sylva incensa, facilem ei transitum præbuerunt. Nam Romani qui in castris & collibus erant, insidias veriti, se non commoverunt. Sic Hannibal ad Samnites pervenit. Ea re Fabius mane cognita, abeuntes persequens, his qui ad hostes repellendos in via relicti erant, fugatis, eorumque sociis superatis: non procul a Pœnis castra posuit, sed pugna detrectata, eos vagari & prædas agere prohibuit. Itaque Hannibal ob cibariorum penuriam primum Romam invadere statuit. Ut autem Fabius pugnæ copia negata, cum pedetentim assectabatur, in Samnium rediit: Dictatore numquam ab eo discedente, atque in id intento, ne quos suorum amitteret, utque ipse commeatu abundaret: ille autem præter arma nihil haberet, neque domo auxilia acciperet. Nam Carthaginenses eum deridebant, scribentem se bene rem gerere, & prosperis uti successibus, & tamen pecuniam & milites flagitantem: neque enim petitiones cum successibus consentire. Victores enim decere, exercitibus quos habeant contentos, pecuniam domum mit-

Hannibalis in Samnium transitus.

Fabii prudentia.

Hannibal Carthagine derisus.

πασίαν ἐπράττετο, τῶν τε χώρων ἀρίστων, καὶ τῶν πόλεων ἡ Καπύλων μεγίστων οὐσῶν ἀκμῶν, ἐνόμιζεν, εἰ σφᾶς προκαταλάβοι, ῥᾳδίως καὶ πάλιν δι' ὀλίγου προσκτήσασθαι. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πυθόμενοι περὶ τῆς ἥττης, ἤλγησαν, καὶ δι' ἐκείνης καὶ δι' ἑαυτῶν ὀδυρόμενοι, καὶ ἐν ἀπόρῳ ὄντες πάσας τε γεφύρας ἡ Τιβέριδος, πλὴν μιᾶς, καθεῖλον, καὶ τὰ τείχη πολλαχῇ πεπτωκότα αὖθις ἐπεσκάλευον· Δικτάτορά τε προχειρίσασθαι βουλόμενοι, αὐτοὶ ἐν ἐκκλησίᾳ αὐτὸν ἀπέφηνον. Ἀγαπῶντες δὲ εἰ αὐτοὶ μόνοι σωθεῖεν, οὐκ ἐβοήθουν τοῖς συμμάχοις βοήθειαν. Πυθόμενοι δὲ τὸν Ἀννίβαν ἐς Καμπανίαν ὁρμηθῆναι, τό τε καὶ τοῖς συμμάχοις ἐπικουρῆσαι ἔγνωσαν· τῷ δ' Ἀννίβᾳ τὸν Δικτάτορα τὸν Φάβιον, καὶ τὸν Ἵππαρχον τὸν Μάρκον τὸν Μινούκιον ἀντικαθίστησαν. Οἱ ἐπ' ἐκείνων ἐλθόντες, ἐς μὲν χεῖρας αὐτῷ οὐκ ἦσαν· παρακόμους δὲ ἐποίουν, εἴπῃ καιρὸς μάχης παραπέσοι· ὑποκινδυνεύσαι γὰρ ὁ Φάβιος κατεπηχόσι στρατιώτας καὶ ἥττημένοις, πρὸς πλείους καὶ νενικηκότας οὐκ ἤθελε, καὶ ἅμα ὅσῳ μᾶλλον τὴν χώραν κακώσειαν, τοσούτῳ θᾶσσον ἀπορῆσαι τροφῆς αὐτοὺς ἤλπιζε. Τοιούτοις χρώμενος λογισμοῖς, ἐπ' ἄλλην χώραν ἐπήμυνεν, ἔστε τὴν Καμπανίαν κατέκλεισεν ὅλην ἅπασαν· καὶ πᾶν τὸ πολέμιον εἰς τὴν Καμπανίαν. Περιεχόμενοι γὰρ αὐτοὶ ἀπανταχόθεν οὐκ εἰδότες ἐφυλάττοντο. Αὐτοὶ μὲν γὰρ καὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἐκ τῆς συμμαχίδος, τὴν ἐπιτηδείων εὐπορεῖ· ἐκείνοις δὲ μόνα τὰ ἐκ τῆς γῆς, ἃ ἔκειτο, ὑπάρχοντα ἦν. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπεῖχε, καὶ τῆς μελλήσεως οὐκ ἐφρόντισε. Διὸ καὶ παρὰ τῶν πολιτῶν αἰτίαν εἶχεν, ὡς καὶ Μιλλωνίᾳ ἐπωνομασθήναι.

κς'. Ὁ δ' Ἀννίβας ἐπεὶ πρὸς χειμῶνα ἐγίνετο, καὶ ὅτι καὶ χώραν χειμάσαι πάσαν τὴν ἀναγκαίαν ἠδυνάτο, καὶ πολλαχῇ πειράσας ἐξιέναι τῆς Καμπανίας ἐκωλύετο, τοσοῦτόν τι ἐμηχανήσατο. Τοὺς αἰχμαλώτους πάντας, ἵνα μή τις αὐτῶν διαφύγῃ καὶ τὸ γινόμενον γνωρίσῃ τοῖς Ῥωμαίοις, κατέσφαξε· καὶ τὰς ἐν τῷ στρατοπέδῳ βοῦς ἀθροίσας, δᾴδας τοῖς αὐτῶν προσέδησε κέρασι, καὶ πρὸς τὰ ὄρη τὰ Σαμνίτας νύκτα χωρήσας, τάς τε δᾴδας ἀνῆψε, καὶ τὰς βοῦς ἐπεπάραξεν. Οἱ σκηθεῖσαι δ' ἐκεῖναι διὰ τὸ πῦρ καὶ τὴν ὕλαν, πολλαχῇ τὴν ὕλην ἐνέφρηξαν, κἀκ τούτου ῥᾳδίαν παρέσχον αὐτῷ τὴν ὑπέρβασιν. Οἱ γὰρ ἐν τῷ πεδίῳ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ ἐν τοῖς μετεώροις, ἐπίδρας ποιησάμενοι, οὐκ ἐκινήθησαν. Καὶ ὅπως ὁ Ἀννίβας διῆλθε, καὶ ἐς τὴν Σαμνῖτιδα ἐκομίσθη. Ὁ δὲ Φάβιος μετ' ἡμέραν τὴν γινομένην γνούς, κατεδίωξε, καὶ τοὺς τε καταλελειμμένους ἐν τῇ ἐφόδῳ ἵνα σφᾶς ἔρξασι τρεψάμενος, καὶ τοὺς βοηθήσαντας αὐτοῖς κρατήσας, ἐστρατοπεδεύσατο μὲν ἐν πόρρῳ τῷ πολεμίῳ, ἐκ μέντοι καὶ ἐς χεῖρας ἐκείνοις ἦλθεν, ἀλλ' ἀποσκιδνάσθαί τε αὐτοὺς καὶ προνομεύειν ἐκώλυεν. Ὡς δὲ Ἀννίβαν ἀπορήσαντα, τὸ μὲν πρῶτον ἐπὶ τὴν Ῥωμίλιν ὁρμῆσαι. Ὡς δ' οὐκ ἐμάχετο, διὰ ἡσυχίας ἤ παρεκολούθει ὁ Φάβιος, ἄνδρες ὑπέστρεψαν εἰς τὸ Σάμνιον. Καὶ ὁ Φάβιος αὖθις ἐπεπόμενος, διὰ ἀσφαλείας προσήδρᾳ, προμηθούμενός μή τι τῶν οἰκείων ὑποβαλεῖν τινάς, καὶ αὐτὸς μὲν ἐν διεξόδῳ τῶν ἀναγκαίων τυγχάνων, ἐκείνῳ δὲ τῶν ἐπλωνίκτων οὐδὲν προσεῖναι ὁρῶν, καὶ μηδ' οἰκόθεν προσπέσασι ἐπικουρίαν. Οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι καὶ ἐν γέλωτι αὐτὸν ἐποιοῦντο, γράφοντα, δρᾶντων, καὶ πολλὰ κατορθοῦν, καὶ στρατιώτας παρ' αὐτῶν αἰτοῦντα, καὶ χρήματα λέγοντες, μὴ συμφωνεῖν τὰς αἰτήσεις τοῖς κατορθώσεσι. Τοὺς γὰρ νικῶντας προσήκειν τῷ παρόντι ἀρκεῖσθαι στρατεύματι, καὶ χρήματα οἴκοθεν οἴκαδε, ἀλλ'

ἀλλ' ἀ προσαιτῶν. Ἕως μὲν οὖν ἐκεῖνος ὁ Φάβιος, δεινὸν ὅδε τοῖς Ρωμαίοις ἐγένετο. Ὡς δ' ἐκεῖνος εἰς Ῥώμην ἀπῆρε κατά τι δημόσιον, ἔπταισαν. Ὁ γὰρ Ῥοῦφος ὁ Ἱππαρχος, φρόνημα κενὸν ὑπὸ νεότητος ἔχων, καὶ τῷ πολεμικῶν σφαλμάτων ἀπείρατος ὤν, καὶ τῇ μελλήσει τοῦ Φαβίου ἀχθόμενος, ἐπεὶ καὶ προσαίτιον τὸ στρατιῶτικὸν μόριον ἔχει, τῶν μὲν ἐντολῶν τοῦ Δικτάτορος ὠλιγώρησε, ὁρμήσας δ' εἰς παράταξιν, τὸ μὲν πρῶτον νικᾶν ἔδοξε, εἶτα ἡττᾶτο. Κἂν παντελῶς διεφθάρη, εἰ μή τινες Σαμνιτῶν καὶ τύχῃ τοῖς Ρωμαίοις ἐπίκουροι ἀφικνούμενοι, δόξαν τοῖς Καρχηδονίοις παρέσχον προσιέναι τὸν Φάβιον. Ἀναχωρησάντων οὖν ἐκείνων, κεκρατηκέναι ἐνόμισε, καὶ εἰς τὸν Ρώμην τὸ ἔργον μεγαλύνων, καὶ τὸν Δικτάτορα προσδιαβάλλων, ἐπέστειλε, ἀγνοῶν καὶ Μέλλητιν αὐτὸν καλῶν, καὶ τὰ τοῦ στρατεύματος φρονοῦντα. Οἱ δ' ἐν τῇ Ρώμῃ νενικηκέναι τὸν Ῥοῦφον ὄντως ἐνόμισαν, καὶ οὐκ παρὰ δόξαν θαρσήσαντες, καὶ ἐπῄνουν αὐτὸν καὶ ἐτίμων. Καὶ ὁ Φάβιος ἐν ὑπονοίᾳ ἦν πάντα, καὶ ὅτι τὰ ἐν Καμπανίᾳ χωρία αὐτοῦ οὐκ ἐδῄωσαν, μικρᾶς καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν παρέλυσαν. Ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν χρήσιμον νομίζοντες εἶναι, οὐκ ἔπαυσαν, τῷ δ' Ἱππάρχῳ τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν προσένειμαν, ὡς τ' ἄμφω ἀπὸ τῆς ἴσης ἄρχειν. Δοξάντων δὲ τούτων, ὁ μὲν Φάβιος ὅτι τοῖς πολίταις, ὅτι τῷ Ῥούφῳ ἔχαρ· ὀργὴν. Ὁ δὲ Ῥοῦφος ἐκ πρὶν ὀρθῶς φρονῶν, τότε μάλιστα ἐπῃρώθη, καὶ κατέχειν ἑαυτὸν οὐκ ἠδύνατο, ἀλλ' ἡμέρας ἕξιν παρ' ἡμέραν ἢ καὶ πλείους ἑφεξῆς ἐναλλὰξ μόνος ἄρχειν. Δείσας δ' ὁ Φάβιος, μή τι κακὸν ἐξεργάσηται, εἰ πάσης τῆς δυνάμεως γένοιτο ἐγκρατής, πρὸς ἑκάτερον αὐτῷ στωμύλησε, ἀλλ' ἐκείνατο τὸ στρατόπεδον, ὥστε τοῖς Τρώοις ἐπίσης, ἰδίαν ἑκάτερον ἰσχὺν ἔχειν· καὶ παραχρῆμα ὁ Ῥοῦφος ἀπεστρατοπέδευσεν, ἵνα φανερὸς ᾖ, ὅτι καθ' ἑαυτὸν ἄρχει, ἀλλ' οὐχ ὑπὸ τῷ Δικτάτορι. Ὁ οὖν Ἀννίβας τοῦτο αἰσθόμενος, ἐς μάχην αὐτὸν ὑπηγάγετο, ὡς ἐπὶ καταλήψει τοῦ χωρίου προσελθών· καὶ περισχὼν ἀμφοῖν ἐξ ἐνέδρας, εἰς κίνδυνον κατέστησεν, ὡς παντελῶς ἐξολέσαι, εἰ μὴ ὁ Φάβιος καὶ τοῦτο αὐτῷ προαπώσων ἐκώλυσε. Παθὼν οὖν τοῦτο ὁ Ῥοῦφος, μεταβάλλεται, καὶ τὸ στράτευμά τε τὸ περίλειπτον ἐς τὸν Φάβιον ἀθρόως ἤγαγε, καὶ τὴν ἀρχὴν παραδίδωκεν, οὐδ' ἀνέμεινε τὸν δῆμον ἀναψηφίσασθαι, ἀλλ' ἐθελοντὴς τὴν ἡγεμονίαν, ἣν παρ' αὐτοῦ μόνος Ἱππάρχων ἔλαβε ἀρτίως, καὶ αὐτὸν ἐπὶ πᾶσι πάντες ἐπῄνεσαν. Καὶ ὁ Φάβιος αὐτίκα μηδὲν ἐνδοιάσας, πᾶσιν ἐδέξατο, καὶ ὁ δῆμος αὐτὸ ἀπεδέξατο. Καὶ μετὰ ταῦτα αὐτός τε ἀσφαλέστατα προῆγε τὸ στράτευμα· καὶ μέλλων ἀπαλλαγήσεσθαι τῆς ἀρχῆς, τοὺς Τρώας μετεπέμψατο, καὶ τὸ στράτευμα σφίσι παρέδωκε, καὶ παρ' ὅσα πραχθῆναι ἔχλιε παρῆν ἐπεφρόντιστο· καίτοι θρασίως ἐδόν, ἀλλὰ καὶ ὑποθήκῃ τοῦ Φαβίου ἅπαντα ἐπραξεν, καίπερ ὁ Γεμῖνος καὶ προκατορθώσαντί. Τὸ γὰρ ναυτικὸν τῶν Καρχηδονίων ἐθέλον ὁρμῆσαι μὲν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν, καὶ δι' ἀντιπαρασκολιᾶς αὐτῶν μὴ προσμίξαν αὐτῷ, ἐπεκπλώσας πάντῃ τὴν Κυρνίων, καὶ τὴν Σαρδονίων ἐν τῷ παράπλῳ ἐβεβαιώσατο. Καὶ ἐς τὴν Λιβύην ἐκβάς, ἐλεηλάτησε τὴν παραλίαν αὐτῆς. Ταῦτα μὲν ἔπραξε, τὰ μέντοι δι' αὐτοῦ ἐπεφύσητο, ὥστε πρὸς τὴν Ἀννίβου ξυμπλοκὴν ἔσεσθαι, ἀλλὰ ταῖς

A tere, non emendicare. Ac dum Fabius apud exercitum fuit, nihil adversi Romanis accidit. Eo autem Romam ob publica negotia profecto, impegerunt. Rufus enim Magister equitum juvenili audacia exultans, belliqué casus non prospiciens, & Fabii cunctationem ægre ferens, cum solus imperium adeptus esset, mandatorum Dictatoris immemor, acie cum hoste congressus principio bene pugnavit, sed tandem succubuit: ac internecione deletus esset, nisi forte fortuna Samnitum auxilia ad Romanos accedentia, Carthaginensibus adventus Fabii opinionem attulissent. Qui cum hac de causa recessissent, se victorem esse arbitratus, Romam litteras misit, quibus & rem gestam exaggerabat, & Dictatorem, ut segnem & cunctatorem & hostium studiosum criminabatur. Romani vere viciſſe Rufum opinati, præter expectationem receptis animis, eo collaudato & honorato, Fabium & ob calumniam eam, & quod hostes ejus prædia in Campania non incendissent, suspectum habentes, parum abfuit quin magistratu privarent. Sed cum eum usui Reip. esse putarent, id quidem non fecerunt: sed Magistro equitum eamdem potestatem dederunt, ut ambo ex æquo imperarent. His decretis, Fabius neque civibus neque collegæ succensuit. Rufus vero jam ante parum prudens, tum magis etiam inflatus, temperare sibi non potuit, quin postularet, ut diebus alternis, aut etiam pluribus diebus per vices solus imperaret. Fabius autem veritus, ne totius exercitus accepto imperio rem male gereret: neutrum concessit, sed divisit exercitum, ut more Coss. utrique ex æquo privatas vires haberet. Rufus igitur statim castra transtulit, ut appareret, se suapte auctoritate imperare, non subesse Dictatori. Quo Hannibal animadverso, eum ad pugnam elicuit per speciem ejus loci occupandi: & undique per insidias circumventum, in discrimen adduxit totius amittendi exercitus, nisi Fabius hostem a tergo adortus obstitisset. Hac plaga accepta Rufus, mutavit animum: & reliquiis exercitus statim ad Fabium adductis, imperium una, non expectatis populi suffragiis, ultro ei tradidit, quod solus ex Magistris equitum acceperat: quo nomine ab omnibus est laudatus. Idque Fabius statim citra ullam dubitationem universum recepit, approbante populo. Deinde milites cautissime duxit, & magistratu abiturus, Consules, tradito exercitu, candidissime de omnibus rebus monuit: qui confidenter nihil, sed ex Fabii consiliis omnia administrarunt, quamvis Geminus rem bene gesserat. Nam cum classem Carthaginensium tendere in Italiam, sed ob Romanorum instructionem non appellere vidisset: inter navigandum Corsicam & Sardiniam firmavit: & excensu in Africa facto, ex ora maritima prædas egit. Quæ cum egisset, non tamen elatus fuit, ut temere Hannibalem aggrederetur: sed Fabii mandatis paruit. Unde

LIBER VIII.

Q. Minutii Rufi temeritas, & falsa victoria. *Edit. Paris. pag. 415.*

Q. Minutius Rufus Fabio Dictaturam restituit. *pag. 416.*

Gemini res gestæ.

LIBER VIII. urbes non tam facile ut prius ad Carthaginenſes defecerunt, metuentes, ne Hannibale Italia pulſo, a Romanis finitimis male tractarentur. Ac plerique futura conſiderabant, ſed pauci ad Romanorum ſocietatem redibant, quidam etiam donaria miſerunt. Ex multis autem Hieronis muneribus, frumentum dumtaxat & Victoriæ ſigoum acceperunt: quamquam adeo pecuniæ inopes, ut argenteum nummum prius impermixtum & purum, ære admixto adulterarent.

Moneta adulteratio.

A ἐπιλαῖς τῶ Φαβίω ἐνίμενον, ὅθεν πρὸ καὶ αἱ πόλεις ἀεὶ ὁμοίως τοῖς Καρχηδονίοις προσετίθεντο. Ἐφοβοῦντο γὰρ, μὴ ὁ Ἀννίβας τῆς Ἰταλίας ἐκπέσῃ, καὶ κακόνοι αὖτοὶ ὑπὸ Ῥωμαίων, ἅτε προσοίκων πάθωσι. Καὶ οἱ μὲν πλείους τὸ ἀποβησόμενον ἐσκόπουν, ὀλίγοι δὲ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὖθις μετῆλθον, καὶ ἀναθήματα τινὰς αὐτοῖς ἔπεμψαν. Καὶ τὸν Ἱέρωνος πολλὰ κεκομφότος, σῖτον καὶ νίκης ἄγαλμα οἱ Ῥωμαῖοι μόνα ἔλαβον, καίπερ ἐν ἀχρηματίᾳ ὄντες, ὥστε τὸ ἀργυροῦν νόμισμα ἀμιγὲς καὶ καθαρὸν γινόμενον πρότερον, χαλκῷ προσμίξαι.

LIBER NONUS.

Conjuratio ſervilis.

I. HÆc cum in Italia acta ſunt: ac Romæ ſervilis conjuratio mature oppreſſa. Explorator quidam in urbe deprehenſus, amputatis manibus dimiſſus eſt, ut ipſe Carthaginenſibus ſuæ cladis nuntius eſſet. In Hiſpania Scipio navali prælio, ad Iberi oſtia vicit. Nam cum pugna principio anceps eſſet, velis navium reſectis, ſuos ad promptius dimicandum cohortari voluit: nec agros duntaxat vaſtavit, ſed etiam multa loca munita ſubegit: & per fratrem P. Scipionem, urbes Hiſpanicas Romano imperio adjecit. Abelus enim quidam Hiſpanus, cum Carthaginenſibus fidus eſſe crederetur, revera Romanis favens, perſuaſit ei, qui obſides Hiſpanorum cuſtodiebat, ut eos domum abire ſineret, quo facilius civitates ad benevolentiam adducerentur. Quos cum, ut illius conſilii auctor, legatis prius ad Scipionem miſſis, & communicatis iis quæ volebat, noctu abduceret, captus eſt ſcilicet: Romani iis domum remiſſis, patrias eorum in deditionem acceperunt. Quæ cum feliciter ſuccederent, in eam cladem inciderunt, qua nec ante nec poſt graviorem ſenſerunt: eaque prodigiis præſignificata eſt, & Sibyllinis oraculis tot ante ætatibus prædicta. Mirabilis fuit & Marci vatis divinatio, qui eos, quippe a prima ſtirpe Trojanos, in campo Diomedæo cladem accepturos prædixit. Is vero in Apulia Dauniorum eſt, nomen ab habitatione Diomedis ſortitus, cum illic oberraret. In eo enim campo Cannæ ſunt, ubi cæſi fuerunt, juxta ſinum Jonium, & Auſidi hoſtia. Sibylla autem monuit ut eum locum caverent, neque tamen quicquam cautione vel diligentiſſima profecturos adjecit. Ac talia fuerunt oracula: res autem ita geſta eſt. Legionibus præerant Paulus Æmylius & Terentius Varro, viri diſſimilibus ingeniis. Nam alter Patricius erat, doctrina ornatus, tutaſque rationes audaciæ præponebat. Terentius vero inter plebejos educatus, & importunæ audaciæ aſſuetus, tum aliis de rebus perperam ſentiebat, tum ſe ſolum habere imperium ob collegæ moderationem opinabatur. Ambo autem perquam in tempore in caſtra venerunt. Neque enim commeatum habebat Hannibal, & res Hiſpanicæ turbatæ erant, & ſocii ab eo alienabantur. Quod ſi per-

Scipionis res geſtæ in Hiſpania.

Edit. Pariſ. pag. 417.

Cannenſis cladis oraculis prædicta.

Paulus Æmilius. Terentius Varro.

B α' ΤΑΥΤΑ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τότε ἐπράχθη. Καὶ τινες δοῦλοι συωμοσίαν ἐπὶ τῇ Ῥώμῃ πεποιηκότες προκατελήφθησαν. Καπήλους τε τοὺς ἀλλοὺς ἐν αὐτῇ τὰς χεῖρας ἀπεκόπη, καὶ ἀφείθη, ἵνα τοῖς Καρχηδονίοις γένηται τὰ πάθη ἀπαγγέλλοντες. Ἐν δὲ τῇ Ἰβηρίᾳ, ναυμαχίᾳ πρὸς τῷ τοῦ Ἴβηρος ἐκβολῇ ὁ Σκιπίων ἐνίκησεν. Ἰσοπαλῶς γὰρ ἀγωνιζομένων, τὰ ἱστία τῇ πρῴρᾳ ὑπεπέμετο, ὅπως ὀλιγόπτερα προθυμότερον ἀγωνίσωνται, καὶ τῶν τε χώρων ἐπορθησε, καὶ τείχη συχνὰ ἐχειρώσατο, καὶ ἄλλα τε ἀδήλῳ Πυπλίῳ Σκιπίωνος πόλεις τῇ Ἰβήρων προσεκτήσατο. Ἄβελος γάρ τις Ἴβηρ, δοκῶν μὲν τοῖς Καρχηδονίοις πιστὸς, τὰ τῇ Ῥωμαίων δὲ θεραπεύων, εἰπόντος τοῦ φρουραύτα τοὺς τῇ Ἰβήρων ὁμήρους, οἷσπερ αὐτὸς ἐφρούρει, ἵν' ἐς ἔμποσθεν τάχα ὑπ' αὐτῶν αἱ πόλεις ὑπαχθῶσι· καὶ παραλαβὼν σφᾶς, ἅτε καὶ ἐκ τοῦ ἐκείνου εἰσηγητὴς μεγαυχὴς, πρὸς τοὺς Σκιπίωνας τὸ πρότερον πέμψας, ἐξομολογησάμενος περὶ ὧν ἐξῆν, ἅτε πιστὸς ὑπεκκομίζων αὐτοὺς, ἐλάθετο· καὶ ὅπως ἐκείνων τε ἐγκρατεῖς ἐγένοντο οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὰς πατρίδας αὐτῶν ἀναχωρήσαντας αὖθις κατεκτήσαντο. Ἐν μὲν οὖν τούτοις δυτύχουν, συμφορᾷ δ' οὐ περιέπεσον, ἧς ἔπειτα πρόσθεν οὐδ' ὕστερον δεινοτέρᾳ οὐδὲ μιᾷ. Προηγόρευτο δὲ παύτως καὶ τινα τέρατα, καὶ τὰ τῆς Σιβύλλης λόγια, ἃ τις πρὸ τοσούτων ἐτῶν τὴν συμφορὰν αὐτοῖς ἐμαντεύσατο. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τὸ τοῦ Μάρκου προμάντευμα· χρησμολόγος γάρ τις καὶ οὗτος γενόμενος, ἐν τῷ Δαυνιακῷ πεδίῳ πταῖσειν αὐτοὺς, ἅτε καὶ Τρῶας τὸ ἀρχαῖον ὄντας, ἐφοίβασε. Τοῦτο δ' ἐν Ἀπουλίᾳ τῇ Δαυνίων ἐστὶ, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τῆς τοῦ Διομήδους κατοικήσεως, ὃν ἐκεῖ ἀλητεύοντα ἐκπύστως ἐφοίτησε, ἔχνεσι. Ἐν δὴ τῷ πεδίῳ ἐκείνῳ καὶ αἱ Κάννατ, ἔνθα τότε ἐδυσύχησαν παρὰ τὸ τοῦ Ἰονίου Κόλπου, καὶ περὶ τὰς τοῦ Αὐφιδίου ἐκβολὰς εἰσίν. Ἡ δὲ Σιβύλλα φυλάττεσθαι μὲν τὸ χωρίον παρῄνεσεν, ὡς μέν τοι καὶ πλεῖόν τι γενέσθαι ἔφη, οὐδ' εἰ πᾶσαν αὐτὸ ποιήσαιντο φυλακήν. Τοιαῦτα μὲν οὖν ἦσαν τὰ χρησμοδοτήματα, τὰ δὲ τοῖς Ῥωμαίοις συμβάντα ὧδε ἐγένετο. Ἦρχον μὲν Παῦλος Αἰμίλιος καὶ Τερέντιος Οὐάρρων, ἄνδρες οὐχ ὁμοιότροποι. Ὁ μὲν γὰρ Εὐπατρίδης ἦν, καὶ παιδείᾳ κεκόσμητο, καὶ τὸ ἀσφαλὲς προτίμα τοῦ προπετοῦς. Τερέντιος δὲ ἐκ τοῦ ὁμίλου ἐτέτραπτο, καὶ ἐς βασιλικὴν θρασύτητα ἤσκητο, καὶ παλλακὸν τι ἐξεφρόνει, καὶ τὴν ἡγεμονίαν μόνος ἔχειν ἐνόει διὰ τὴν τῶν συνάρχοντος ἀπειρίαν. Ἦλθον οὖν ἄμφω εἰς τὸ στρατόπεδον ἀκαιρότατα. Οὔτε γὰρ τροφὴ ἔτι ἦν τῷ Ἀννίβᾳ, καὶ τὰ τῶν Ἰβήρων κατέλυτο, καὶ, τὰ τῶν συμμάχων αὐτῷ ἀπιστεῖτο· καὶ εἴ γε καὶ τὸ βραχύτατον ἐπιχάνοιεν, ἀπόρως ἐχόντων ἂν.

Νῶϊ δ' γὰρ Τερεντίου τὸ ἀπειόπονον καὶ τὸ τοῦ Παύλου ἐ-
πιεικὲς, ἔπταισεν αὐτός. Ὁ γὰρ Ἀννίβας ἐπιχείρησιν μὲν
καὶ παραχρῆμα πρὸς μάχην αὐτὸς ὑπαγαγέσθαι, καὶ σὺν
ὀλίγοις προσπελάσας αὐτῶν τῷ ἐρύματι, ἐπεὶ ἐκδρομὴ
ἐγένετο, ἐκὼν ὑπεχώρησεν, ὅπως διώκοντας σφᾶς, ἐπι-
παύσαιτο μᾶλλον αὐτοὺς εἰς παράταξιν. Τοῦ δὲ Παύ-
λου τοὺς οἰκείους στρατιώτας ἐπισχόντος ἢ διώξαι, ὁ Ἀν-
νίβας προσεποιήσατο φοβεῖσθαι, καὶ τῆς νυκτὸς ἀναστάδην
ἐμβὰς ὡς ἀπιών, σκεύη τε συχνὰ καταλιπὼν ἐν τῷ χαρα-
κώματι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀμελέστερον κομίζεσθαι ἐντειλάμε-
νος, ἵνα τοῖς Ῥωμαίοις ἐφ' ἁρπαγῇ αὐτῶν στρατοπέδων ἐπίθη-
ται σφίσι. Καὶ εἰς ἔργον γε τὸ βούλευμα ἤγαγεν· εἰ μὴ
Παῦλος καὶ ἄκοντας κατέσχεν τοὺς στρατιώτας, καὶ τὸν Τε-
ρέντιον. Ὁ οὖν Ἀννίβας καὶ τότε ἁμαρτών, νυκτὸς ἐπὶ
τὰς Κάννας ἀφίκετο. Καὶ γνοὺς τὸ χωρίον καὶ πρὸς ἑκάτερα,
καὶ πρὸς παράταξιν ἐπιτήδειον, ἐστρατοπεδεύσατο, καὶ
ἐφ' ᾧτε πάντα τὸν τόπον ὑποψάμμον ὄντα, ἵνα κονιορτὸς
ἐν τῇ μάχῃ ἀρθῇ. Τὸν γὰρ ἄνεμον, ὃς ἐν θέρει ἐκεί-
σε περὶ μεσημβρίαν εἰώθει γίνεσθαι, κατὰ νῶτα ἔσχεν
ἐμηχανήσατο. Οἱ δὲ Τύριοι ἔωθεν κενὸν ἀνδρῶν ἰδόν-
τες αὐτῶν τὸ χάρακωμα, πρῶτον μὲν ὑπέσχον, ἐπεισβαίνεσθαι
δόξαντες. Εἶτα μετ' ἡμέρας πρὸς τὰς Κάννας ἀφίκοντο,
καὶ παρὰ τὸν ποταμὸν ἑκάτερος ἰδίᾳ νυλίσατο. Οὐκ
ἔστι γὰρ ὁμοήθεις, τὸν πρὸς ἄλλους σύνοικον ἐξίκλιτον.
Καὶ ὁ μὲν Παῦλος ἡσύχασεν· ὁ δὲ γε Τερέντιος ἤθελε συμβαλεῖν·
ἀμβλυώττων δὲ τοὺς στρατιώτας ὁρῶν,
ἀνεκόπτετο. Ὁ δὲ Ἀννίβας καὶ ἄκοντας αὐτοὺς εἰς μάχην
παρεσκεύαζεν, ὅτε τι ὑφορᾶσθαι εἶργε, καὶ ἀποστεφανοῦσθαι
σφᾶς ἐκώλυε, καὶ τὰ σώματα τῶν φευξομένων ἄνω πρὸ τῆς
παφλαγόνος ἐνέβαλλε, ὅπως σφίσι τὸ ποτὸν δυσχεραίνηται.
Κἀντεῦθεν καὶ οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς παράταξιν ὥρμησαν·
Τῦπε δὲ σφεῖς ὁ Ἀννίβας, λόχους μὲν ὑπὸ τοὺς
ὄχθους ἐκάθισε, τοὺς δὲ λοιποὺς στρατιώτας συνέταξε, καὶ
τινὰς ψευδαυτομολῆσαι, ὅταν σημήνῃ, ἐκέλευσε τοὺς μὲν
ἀσπίδας, καὶ τὰ δόρατα, ἐς τὰ μείζω τῶν ξιφῶν ἀποῤ-
ῥίψαντας· τὰ δ' ἐγχειρίδια φέροντας κρύφα, ἵνα δέξα-
μένων αὐτοὺς τῶν ἀντιπαθισταμένων ὡς ἀόπλους, ἐπίθων-
ται αὐτοῖς ἀπροσδοκήτως. Οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι ἰδόντες
πρώϊθεν ὡς περὶ τὸν Ἀννίβαν παρασκευαζόμενος, ὡπλί-
ζοντό τε καὶ παρετάσσοντο· καὶ οἱ σαλπιγκταὶ ἀμφοτέρων
ἐξώτρυναν, ἐς τὰ σημεῖα ἤρθη, καὶ συμπεσόντες πο-
λυτρόπως ἠγωνίσαντο, καὶ μάχην τὴν μεσημβρίας ὑπὲ-
τέρους τὸ κράτος ἀποτελέσαντο. Ἐπεὶ δὲ τὸ πνεῦμα ἐπῆλθε,
καὶ οἱ ψευδαυτομολοι διῆλθόντες ὡς ὅπλων γυμνοὶ ὄπι-
σθεν τῶν Ῥωμαίων ἐγένοντο, ἵνα μὴ σφίσιν ἐπιτιθῶσι
δῆθεν οἱ Καρχηδόνιοι, τότε καὶ οἱ λόχοι ἐκπήδη-
σαντες ἐπεκέλευσαν, καὶ ὁ Ἀννίβας καὶ πρόσωπον σὺν τοῖς
ἱππεῦσι προσέμιξε, καὶ οἵ, τε πολέμιοι τοὺς Ῥωμαίους
παρεχόθεν ἐθορύβουν, καὶ ὁ ἄνεμος, ὅ, τε κονιορτὸς
ἐς τὰς ὄψεις αὐτῶν βιαίως ἐμπίπτων ἐπάρατος, καὶ τὸ ἀ-
θρόον γιγνόμενον συνεχὲς ἐκ τοῦ καμάτου ἀπέφραττον, ὡς
ἀπεστερημένοις μὲν τῆς ὄψεως, ἀπεστερημένοις δὲ καὶ φωνῆς,
φυρδῆν καὶ ἐκδίκοις κόσμῳ ἐφθείροντο. Καὶ τοσοῦτον ἐπε-
σε πλῆθος, ὥστε ὁ Ἀννίβας τὸν μὲν ἐκ τῆς ὁμίλου μηδὲ πει-
ραθῆναι ἐξαρῆσαι ἠξίωσε, περὶ δὲ τῶν ἱππέων καὶ τῶν ἐκ τῆς
βουλῆς ἀριθμὸν μὲν μὴ γράψαι τοῖς οἴκοι Καρχηδονίοις,
ἀλλὰ διὰ δακτυλίων ἐνδείξασθαι τοῦτον· χρυσοῖ γὰρ ὄντες
ἀκριβῶς ἀπέστελλε. Μόνοι γὰρ οἱ βουλευταὶ
καὶ οἱ ἱππεῖς δακτυλίοις ἐκέχρηντο. Συχνοὶ δ'
οὖν ὅμως καὶ τότε διέφυγον, καὶ ὁ Τερέντιος· ὁ

Zonaræ Annal.

A pusillum moratiessent, citra laborem LIBER IX.
vicissent. Nunc Terentii temeritas
& Pauli moderatio causæ cladis extiterunt. Nam Hannibal statim eos ad
pugnam elicere studens, cum paucis
munitionem aggressus est: factaque
excursione, sponte recessit, ut timore simulato facilius eos in prælium
attraheret. Cumque Paulus suos milites ab hoste persequendo revocasset,
timore simulato, vasis noctu collectis, tamquam abiturus, multa in
vallo reliquit, cæteraque negligentius
portari jussit, ut Romanos in rapinam intentos aggrederetur: ac id
omnino accidisset, nisi Paulus milites & Terentium vel invitos cohibuisset. Hannibal, etiam hoc consilio
frustratus, noctu ad Cannas venit:
cognitoque loci situ, & ad paran-
B das insidias, & ad prælium committendum idoneo, castra ibi posuit, Edit. Paris. pag. 418.
ac omnem eum agrum subarenosum
aratro proscidit, ut in pugna pulvis
tolleretur: id machinatus, ut ventum qui ibi sub meridiem flare consuevit, a tergo haberet. Cons. quum mane castra viris vacua vidissent: primum se repressérunt, insidias veriti. Postridie ad Cannas venerunt, juxta flumen uterque seorsim
castrametatus. Ob morum enim diversitatem alter alterius consuetudinem declinabat. Paulo quiescente,
Terentius confligere voluit: nec tamen fecit, cum milites parum esse
alacres vidisset. At Hannibal vel invitos ad pugnam eliciens, aquatione
C prohibebat, nec palari sinebat, & cadavera cæsorum supra in profluentem ante vallum eorum projiciebat,
ut a potu abhorrerent. His rebus
Romani concitati, aciem instruxerunt. Quo Hannibal præcognito, insidiis sub tumulis collocatis, & reliquo exercitu ordinato, nonnullos
transfugas subornavit, quos signo
dato clypeis, hastis & ensibus gravioribus abjectis, solos pugiones retinere jussit, ut ab adversariis pro
inermibus accepti, eos ex improviso
aggrederentur. Romani, cum Hannibalis exercitum mane in procinctu
stare viderent, armis captis & ipsi
instruebantur. Classicis igitur utrinque canentibus, collatisque signis,
D varie & usque meridiem anceps
Marte pugnaverunt. Ut autem ventus est exortus, & fictieli transfugæ
pro inermibus accepti, post Romanos steterunt, ne scilicet a Carthaginensibus opprimerentur: tunc qui
in insidiis erant, utrinque consurrexerunt, & Hannibal a fronte cum
equitibus, & hostes, nec minus ventus & pulvis in facies eorum violenter incidentes, Romanos undique turbabant, & creber ex fatigatione anhelitus, ut & visu & voce privati, promiscue nulloque ordine cæderentur. Tanta igitur multitudo cecidit, ut Hannibal vulgi
inire numerum ne tentarit quidem:
E Equitum autem & Senatorum numerum ad Senatum Carthaginensem non scripserit, sed per modios
anulorum demonstrarit. Soli enim
Senatores & Equites anulis utebantur. Multi tamen cum Terentio
tum quoque evaserunt, sed Paulus

LIBER IX. occubuit. At Hannibal fugientes non perſecutus eſt, neque Romam properavit. Nam cum vel totum exercitum, vel partem ejus veſtigio Romam perducere, atque in urbe bellum gerere potuiſſet, non tamen fecit: quamvis ſuadente Maharbale. Quare probro ei datum eſt, quod vincere poſſit, ſed uti victoria neſciat. Rem ſane cum neglectam, poſtea numquam reſarcire potuerunt: & Hannibalem ceſſationis ita pœnituit, ut continenter exclamaret, *O Canna, Canna!*

edit. Pariſ. pag. 419. Hannibal victoria non utitur.

II. Romani autem excidio proximi, victoriam per Scipionem recuperarunt, P. Scipionis in Hiſpania bellum gerentis filium, qui patrem vulneratum defenderat. Tum vero miles Canuſium fugit, adeptuſque gloriam ab iis qui eodem ſe receperant, imperium ultro delatum accepit, & rebus ibi conſtitutis præſidia militi fipitimis, in rebus & deliberandis & gerendis dexter. Qui Romæ erant, cladem audiverunt, ſed non crediderunt: cum credidiſſent, luxerunt: & in curia congreſſi, rebus infectis recedebant: donec tandem Fabius dixit: exploratores eſſe mittendos, qui & rem geſtam, & quid ageret Hannibal, nuntiarent. Ipſis vero non plorandum eſſe, ſed pedetentim procedendum, ut ea quæ facto eſſent opus, tempeſtive gererentur: & copias quantæ poſſint maximæ conſcribendas eſſe, & finitimorum opem implorandam. Poſthæc cum Hannibalem in Apulia eſſe cognoviſſent, & a Terentio litteras accepiſſent, de ſalute & actis ejus: nonnihil receptis animis, Dictatorem Marcum Junium, Tiberium Sempronium Gracchum Magiſtrum equitum dixerunt. Ec veſtigio non juvenes dumtaxat, ſed etiam effœtos ſenes conſcripſerunt: & carcere aperto maleficis impunitate, ſervis libertate promiſſa, etiam latrones aliquot in militum catalogos retulerunt. Ad hæc ſocios accerſiverunt, beneficiorum quæ acceperiſſent admonitos, aliis frumentum, aliis argentum polliciti, quod prius facere non ſolti erant: & in Græciam miſerunt, auxilia vel impetraturi, vel mercede conducturi. Hannibal Romanorum conſpiratione & apparatu cognito, in Cannis ſe tenuit, deſperata repentina urbis expugnatione: & fœderatos, ut prius etiam, gratis dimiſit: Romanos vero ſpe venditionis aſſervavit, ut ea re ſuas opes augeret, Romanorum imminueret. Sed cum nemo veniret, qui captivos requireret: eos aliquot domum mittere juſſit, aſſerendæ pecuniæ cauſa, prius jurejurando adactos, ſe redituros eſſe. Sed cum eos ne tum quidem redimere vellent, eos qui nominis alicujus erant, Carthaginem miſit. Cæteros partim excruciatos necavit, partim inter ſeſe dimicare coegit, amicis & cognatis inter ſe commiſſis. Qui vero petendæ pecuniæ cauſa miſſi fuerant, reverſi, ut jurejurando ſatisfeciſſe viderentur, & poſt fuga elapſi, a Cenſoribus notati, ſemetipſos peremerunt. Hannibal fratre Magone Carthaginem res geſtas nuntiatum miſſo, & ad pecuniam militeſque peten-

Q. Fabius Max. Reip. afflictæ conſilio ſubvenit.

pag. 420. Hannibal Romanorum captivos occidit.

Α ὧν Παῦλος ἀπέθανεν. Ὁ δ' Ἀννίβας οὐκ ἐπεδίωξεν, οὐδ' εἰς τὴν Ῥώμην ἐπείχθη. Δυνάμενος γὰρ ἅπαντι τῷ στρατεύματι, ἢ γε μέρει τινὶ αὐτοῦ πρὸς τὴν Ῥώμην παραυτίκα ὁρμῆσαι, καὶ πόλεμον διαπολεμῆσαι, οὐκ ἐποίησε τοῦτο, καίτοι τοῦ Μαάρβα συναινοῦντος τοῦτο ποιῆσαι· διὸ καὶ αἰτίαν ἔσχεν, ὡς νίκην μὲν δυνάμενος, χρῆσθαι δὲ ταῖς νίκαις οὐκ ἐπιτήδειος. Ἐπεὶ δὲ τότε ἐμέλλησεν, ὀκνήσαντες οὐδ' αὖθις ἐπείχθησαν. Διὸ καὶ ὁ Ἀννίβας ὡς ἁμαρτὼν μεταμέλητο, συνεχῶς ἀναβοῶν, Ὦ Κάννα, Κάννα.

Β. Οἱ δὲ δὴ Ῥωμαῖοι παραβραχὺ κινδυνεύσαντες ἀπολέσθαι, ἀπεπειράσαντο τοῦ Σκιπίωνος, ὃς υἱὸς μὲν ἦν τοῦ Παύλου τοῦ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ, καὶ τὸν πατέρα ὅτε ἐτρώθη, περιέσωσε. Τότε δὲ στρατοῦμενος, εἰς τὸ Κανύσιον ἔφυγε, καὶ ὕστερον ἐδεκάμηνος. Παρ' ἑκόντων δὲ τῶν συμφυγόντων εἰς τὸ Κανύσιον ἐς ὀγδοήκοντα λαβὼν, τά τε ἄλλα καθῆσκε, καὶ τοῖς πλησιοχώροις φρουρὰς ἔπεμψε, καὶ πάντα καλῶς ἐβούλευσέ τε καὶ ἐπραξεν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸν μὲν ἄλλον μῆνα ἡσύχασαν, ὡς μόνον καὶ ἐπίσθιον. Πυθόμενοι δ' ἐπὶ τέλει, καὶ συνιόντες εἰς τὸ Σωκάδειον, μή τι φράσοντες ἀπεκάθηντο. Ὀψὲ δ' ἐκ τοῦ ὁ Φάβιος γνώμην ἔδωκε, κατασκόπους πέμψαι τοὺς ἀγγελοῦντας τὸ γεγονὸς, καὶ τί ὁ Ἀννίβας πράττει. Λύπης δὲ μὴ κλαίειν, σιγῇ ἢ βαδίζειν, ἵν' ἐν καιρῷ τὰ προσήκοντα γίνοιτο· δύναμίν τε συλλέξαι ὅσην ἂν δύωνται, καὶ τοὺς πολεμίους ἐπικαλέσασθαι. Μετὰ δὲ ταῦτα ὡς τὸν Ἀννίβαν ἐν τῇ Ἀπουλίᾳ εἶναι ἔμαθον, καὶ γράμματα παρὰ τοῦ Τερεντίου ἐδέξαντο, ὅτι πεμπὸν, καὶ ὅσα πράττει, μικρὸν ἀνεθάρσησαν· καὶ Διικτάτωρ μὲν Μάρκος Ἰούνιος, Ἵππαρχος δὲ Τιβέριος Σεμπρώνιος Γράκχος ἐλέχθησαν. Καὶ παραχρῆμα τῶν τε πολιτῶν οὐ τοὺς ὑβρίστας μόνον, ἀλλὰ καὶ παραβεκέπας ἤδη καπήλους, καὶ δισμυρίας ἐπ' ἀδείᾳ, καὶ δύλους ἐπ' ἐλευθερίᾳ, λῃστάς τέ τινας προσελάβοντο, καὶ τοὺς συμμάχους προσπαρεκάλουν, ἀναμεμνήσκοντες εἴ τι που ἀπηργέλωντο, καὶ προσυπισχνούμενοι δώσειν τοῖς μὲν σίτου, τοῖς δὲ ἀργύρου, ὅπερ ἔπρωθεν ἐποίουν· καὶ ἐς τὴν Ἑλλάδα πρεσβείαν, ἢ πείσοντες τινὰς συμμαχῆσαι αὐτοῖς, ἢ μισθωσόμενοι. Ἀννίβας δὲ συνιστάμενος τοὺς Ῥωμαίους καὶ παρασκευάζεσθαι μαθὼν, ἐν τοῖς Κάννοις διέτριβε, καὶ ἐξ ἐπιδρομῆς ἄλλοσε ἀπεγινώσκε· καὶ τῶν αἰχμαλώτων τὸ μὲν συμμαχικὸν ἀνδρὶ λύτρων ἀφῆκεν, ὡς ἑκάστου, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἑτέρου, λυτροῦσθαι ἐλπίζων αὐτούς, ἵν' ἑαυτῶν ἀπορώτερον ἐντεῦθεν ποιήσῃ, τοὺς δὲ Ῥωμαίους ἀπορωτέρους. Ἐπεί δὲ μηδεὶς ἐξ αὐτῶν ἀφίκετο τοὺς αἰχμαλώτους ζητῶν, ἐκέλευσεν αὐτοῖς πέμψαι τινὰς οἴκαδε ἐπὶ λύτρα, ἀφορμόσαντας ἐπανιέναι. Ὡς δὲ οὐδ' ὧδε λύσασθαι σφᾶς ἠθέλησαν, τοὺς μὲν λόγου τινὸς ἀξίους ἐς τὴν Καρχηδόνα ἀπέστειλε, τοὺς δ' ἄλλους τοὺς μὲν αἰκισάμενος ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ μονομαχῆσαι ἠνάγκασε, τοὺς φίλους καὶ τοὺς συγγενεῖς ἀλλήλοις συμβαλών. Οἱ δὲ πεμφθέντες ἐπὶ τὰ λύτρα, ἐπανελθόντες, ἵν' ἀφορκήσωσι, φυγόντες δὲ μετὰ ταῦτα, ἄτιμοι ὑπὸ τῆς Τιμητῶν ἐγένοντο, καὶ ἑαυτοὺς διεχρήσαντο. Μαγῶνα δὲ τὸν ἀδελφὸν ὁ Ἀννίβας ἀγγελοῦντα τοῖς Καρχηδονίοις ἔπεμψε τὰ γινόμενα, καὶ χρήματα παρ' αὐτῶν καὶ δυνάμεις αἰτήσοντα· καὶ ὁ μὲν ἀπελθὼν τούς τε δανειστὰς ἤειθ-

ματι, καὶ ἐπὶ μείζοσι ἐξῆρε δὲ τὸ καρδιωμα, καὶ ἐψηφίσθη πάντα ὅσα ἐβούλετο. τῷ δὲ Ἀννωνι τότε τὰ λίγοντι, καὶ καταλύεσθαι τὸν πόλεμον, ἅτε καθυπέρτεροι ὄντες, συμβαλλόντι, οὐκ ἐπείθοντο. ἃ μέν τοι τὰ ψηφισθέντα καὶ εἰς ἔργον ἤγαγον, ἀλλ' ἠμέλησαν. Ἀννίβας δ' ἐς πάντας Καμπανίαν προχείρισε, καὶ πόλισμά τι εἶλε Σαμνιτικόν, καὶ ἐπὶ Νέαν ὥρμησε πόλιν, προσπίπτας μὲν τῇ λείᾳ ὀλίγους τινάς. πρὸς ἃς ὡς μέγας ὄπας τῇ τε πόλεως ἐξόδῳ ἐβοήθησε, ἐπιφανὴς αὐτὸς αὐτοσχέδιος, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, καὶ δι' ὀλίγου οὐχ εἷλε, μιᾷ ἐπὶ πολὺ πάντη προσόδῳ. Οἱ δὲ τὴν Καπύην οἰκοῦντες Καμπανοί, οἱ μὲν τῇ Ῥωμαίων φιλίᾳ ἐπέμενον, οἱ δὲ πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἐπέκλινον. Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς Κάννας ἐτύγχανον, καί τινες αὐτῶν ἀνδρες αὐτῷ ἁλόντες ἀφέθησαν, τὸ μὲν πλῆθος ὥρμησε μεταστῆναι πρὸς τὸν Ἀννίβαν. οἱ δὲ δυνατοὶ χρόνον μέν τινα ἐπέσχον. Εἶτ' ἐπ' αὐτοὺς τὸ πλῆθος ὁρμῆσαν συναγμένους ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ, πάντας ἂν κατεχρήσατο, εἰ μή τις ἐκ τοῦ πλήθους τὸ μέγεθος συνιδὼν τοῦ κακοῦ, κατηγόρησε μὲν τῶν Βουλευτῶν ὡς πάντας φθαρῆναι ἀξίων. ἐδεῖτο δὲ, πρότερον ἄλλους ἀντ' ἐκείνων αἱρεθῆναι προσήκειν, τὸν γὰρ πόλιν μὴ δύνασθαι, μὴ προβουλεύσαντων τινῶν σώζεσθαι. Πειθόντων δὴ τῶν ἐν τῇ Καπύῃ, ἐκβάλλουσιν ἔπεμπον ἐκ τοῦ Συνεδρίου, ὁρῶντες τὸ πλῆθος, ὃν τινα αὐτοῖς αἱροῦνται; καὶ ὅπως μὲν δυνηθέντων αὐτῷ ἑκάστους δι' ὀλίγου ἀνθαιρεθῆναι, πάντας ἐκείνους ὡς ἀναγκαίους ἀφῆκε, καὶ καταλλαγέντες ἀλλήλοις, ἐπέστασαν τῷ Ἀννίβᾳ. Καὶ ὃς ἐκ πλείονι ἐπανασὰς ἐκ τῆς Νεαπόλεως, ἦλθεν εἰς τὴν Καπύην. καὶ ἐξελιχθεὶς αὐτοῖς. ἄλλα τε πολλὰ εἶπεν ἐπαγωγά, καὶ τὴν ἡγεμονίαν σφίσι τῆς Ἰταλίας δώσειν ὑπέσχετο, ἣν ἐν ἐλπίσι γενόμενοι, ὡς ἑαυτοῖς πονήσαντες προθυμότερον ἀγωνίσωνται. Μεταξὺ δὲ τῆς Καπύης, καὶ ἄλλα Καμπανὰ κατέστρεπτο. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τῷ ὑποπτεύειν αὐτοὺς μαθόντες, ἦχθοντο. Ὁ γε μὴν Ἀννίβας ἐπὶ Νουκερίους ἐστράτευσε. οἱ δὲ πολιορκούμενοι, τὴν ἄχρηστον σφῶν ἡλικίαν ὑποκρίσεως ἔφοδον ἐξώσαντο. ὃς ὁ Ἀννίβας οὐ προσήκατο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πόλιν αὐτοῖς μόνον ἀσφάλειαν ἔδωκε. Διὸ καὶ οἱ λοιποὶ μιᾷ ἐσθῆτι ἐκχωρῆσαι τῆς ἕξεως ὡμολόγησαν. Ἐπεὶ δ' ἐγκρατὴς αὐτῶν ἐγένετο, τοὺς μὲν Βουλευτὰς εἰς βαλανεῖα καταπλείσας, ἀπέπνιξε. τοῖς δ' ἄλλοις ἀπελθεῖν ἐᾶσαν ὅπη βούλοιντο, πολλοὺς ἐν τῇ ὁδῷ κτείνας ἐφ' ὕδασι. Συχνοὶ δ' ὑπ' αὐτῶν καὶ περιεγένοντο εἰς ὕλας προκαταφυγόντες. Ἐκ τούτου δὴ οἱ λοιποὶ φοβηθέντες, οὐ συνέβαινον ἔτι αὐτῷ, ἀλλ' ἀντεῖχον ὡς ἠδύναντο. Καὶ οἱ Νολανοὶ βουλόμενοι προχωρῆσαι αὐτῷ, ἐπεὶ τὸ εἰς ἐκείνους εἶδος ἀραχθὲν, ἐπηγάγοντο λάθρᾳ τὸν Μάρκελλον, καὶ τὸν Ἀννίβαν προσβαλόντα μετὰ ταῦτα τῇ πόλει ἀπώσαντο. Ἀπεκρούσθησαν δὲ τῆς Νώλης, Ἀσπράνας εἶλε λιμῷ, ἐπὶ ταῖς αὐταῖς τῆς Νουκερίοις συνθήκαις, καὶ τὰ αὐτὰ εἰργάσατο κἀκείνους. Εἶτα καὶ ἐπὶ Βασιλίνας ἐστράτευσε, ἐν ᾗ Ῥωμαῖοί τε καὶ συμμάχων ὡσεὶ χίλιοι συγκατέφυγον. Οἳ τοὺς μὲν ἐπιχωρίους προδοῦναι σφᾶς μελλήσαντας, ἀπέκτειναν, καὶ τὸν Ἀννίβαν πολλαῖς ἀπώσαντο, καὶ πρὸς λιμὸν γενναίως διεκαρτέρησαν. Ἐπιλιπούσης δὲ τῆς τροφῆς αὐτοὺς, ἐπ' ἀσκοῦ τινὶ ὕδατι τὸν ποταμὸν πρὸς τὸν Δικτάτορα ἔπεμψαν. Ὁ δὲ πίθους ἀλεύρων πλήρεις τυπὸς ἐμβαλὼν εἰς τὸν ποταμὸν, ἐστειλάμενος αὐτοῖς παρατρῶν ἐν τῷ σκότει τὸ ῥεῦμα. καὶ χρόνου μέν τινα ἐλάνθανον οὕτω τροφὰς αὐτοῖς χορηγῶν. Ἔπειτα πίθου τινὸς προσραγέντος ποι, καὶ σιτιζομένου, ἔγνωσαν οἱ Καρχηδόνιοι τὸ γιγνόμενον, καὶ ἀλ-

dos, cum is exaggeraſſet omnia, & anulos annumeraſſet, decreverunt omnia quæ petierat. Hannoni enim belli deponendi, & dum ſuperiores eſſent, faciendæ pacis auctori, non auſcultarunt: non tamen decreta executi ſunt, ſed neglexerunt. Interim Hannibal in Campaniam proceſſit, & oppido quodam Samnitico capto, Neapolim contendit, paucis cum præda præmiſſis, contra quos oppidani, ut ſolos, excurſione facta, improviſo illius adventu, cæſi ſunt magna ex parte: urbem tamen non cepit, neque obſidioni illius diu immoratus eſt. Nam Capuani cum partim Romanorum amicitiam colerent, partim Hannibali ſtuderent, poſtquam is in Cannis victor, aliquot eorum cives captos dimiſerat: multitudo ad eum deficere voluit, optimates autem aliquandiu diſtulerunt. Deinde cum in Curia conveniſſet; impetu populi omnes occiſi eſſent, niſi quidam ex plebe, conſiderata mali magnitudine, Senatores ut exitio dignos accuſaſſet: ſed prius alios eis ſurrogandos eſſe dixiſſet, quod urbs ſine conſilio ſalva eſſe non poſſet. Cui cum Capuani obtemperaſſent, ſingulis e Curia ejiciendis multitudinem rogabat, quoſnam illorum loco crearent? & cum exiguo tempore alios ſufficere non poſſent, omnes illos ut neceſſarios dimiſerunt: & inter ſe reconciliati, pacem cum Hannibale fecerunt. Qui celeriter relicta Neapoli, Capuam venit, & pro concione poſt multa alia grata auribus, Italiæ principatum eis promiſit, ut ſpe erecti, ſe pro ſemetipſis laborare alacrius pugnarent. Poſt Capuæ deſectionem etiam reliqua Campania in motu fuit: cujus deſectionem Romanis ægre ferentibus, Hannibal Nucerinos oppugnavit. Qui cum obſiderentur, inutilem ætatem ob cibariorum penuriam expulerunt: quos Hannibal non recepit, neque alio quam in urbem redeundi poteſtatem dedit. Quamobrem cæteri quoque cum una veſte ſe urbe exceſſuros pepigerunt. At ille urbe potitus, Senatores in balneis incluſos ſuffocavit: reliquos cum diſcedere quo vellent juſſiſſet, multos in itinere interfecit: ſed tamen eorum multi in ſylvas profugi evaſerunt. Ex crudelitate cæteri territi, non amplius ejus fidei ſe permiſerunt, ſed reſiſtebant, dum poterant. Nolanique de facienda deditione conſultantes, illo facinore viſo, Marcellum clam accerſiverunt, Hannibale ab urbis oppugnatione repulſo. Inde digreſſus, Acerranos fame domuit, iiſdem quibus Nucerinos conditionibus, eodemque tractavit modo. Deinde Baſilinas eſt aggreſſus, quo Romani, eorumque ſocii circiter M. confugerant, qui civibus proditionem molientibus occiſis, Hannibaleque ſæpe profligato, famem quoque fortiter tolerarunt. Cum autem commeatus defeciſſet, quemdam in utre ad Dictatorem miſerunt: qui noctu dolia farina plena in flumen conjecta, eos in tenebris obſerva-

Capuani Hannibalem recipiunt.

Nucerinorum interitus.

Acerranorum interitus.

Baſilinarum deditio.

LIBER IX.

re juſſit. Hoc modo eam eos ad tempus aluit: ſed tandem uno dolio ex alliſione confracto, Carthaginenſes re animadverſa, catenis fluvium munierunt. Ut autem fame & vulneribus multi perierunt, altera urbis parte deſerta, & ponte interrupto: in altera obſidionem toleraverunt. Poſtea ſemen raporum in quemdam locum extra murum abjecerunt, ut hoſtes eos diu habituros crederent, unde viverent. Qua eadem opinione deceptus Hannibal, eorumque fortitudinem admiratus, eos ad pactionem provocatos, pecunia vendidit: quos Romani non modo cupide redemerunt, ſed etiam honoraverunt.

III. Dum hæc geruntur, legati Delphis reverſi, nunciant, jubere Pythiam, ut repudiata ignavia, bello ſint intenti. Ex eo confirmati atque aſſecuti Hannibalem, juxta eum caſtra poſuerunt, ut quid ageret, obſervarent. Ac Junius Dictator, quæ Carthaginenſes facere jubebantur, eadem ſuos & ipſe obſervare atque facere jubebat. Itaque & cibum & ſomnum eodem tempore capiebant, excubias eodem modo viſebant, cæteraque ex æquo faciebant. Quo Hannibal cognito, tempeſtuoſa nocte captata, parti militum a veſpera profectionem denuntiat. Junio id imitato, per vices alios atque alios impetum in Romanos facere juſſit, ut continenter vigiliis & tempeſtate fatigarentur: ipſe cum reliquis quievit. Cum luceſceret, exercitu revocato, Romanos qui armis poſitis ad quietem ſe conferebant, ſubito aggreſſus, multos occidit, & vallum ab eis deſertum cepit. Sardinia & Sicilia quamvis in motu eſſent, a Romanis non curabantur. Coſſ. creati ſunt, Gracchus Magiſter equitum, & Poſthumius Albinus: quorum hic cum omni exercitu a Boiis cæſus eſt, in tranſitu ſylvoſi montis inſidiis exceptus, cujus capite Barbari excavato, auroque inducto, pro phiala in ſacris uſi ſunt. Prodigia tum fuerunt. Nam bos equum peperit, & flamma e mari emicuit. Coſſ. Gracchus & Fabius, quid Hannibal Capuæ ageret, obſervantes, quolibet legatos mittebant, ſociis opem ferebant: eos qui defecerant, reconciliare conabantur, & reſiſtentium agros populabantur. Hannibal vero dum commeatu, eoque armis parto non abundabat, modeſte cum exercitu vivebat. Ut vero Capua occupata, in magna rerum affluentia otioſi hybernarunt: & vires corporum, deſidia, & robur animorum delitiis ſunt imminuta: mutatoque victu patrio, in prœliis vinci didicerunt. Bello jam inſtante, in montes tranſiit, & milites exercuit: ſed cum exiguo tempore firmari non poſſent, elephantis, aliiſque militibus domo advectis, animum recepit. Nolamque oppugnavit, ut vel urbem caperet, vel Marcellum a Samnii vaſtatione revocaret. Cum nihil proficeret, urbe relicta, agros vaſtavit: donec juſto prœlio vi ſuperatos, ex Hiſpanorum & Afrorum crebra ad Roma-

Edit. Pariſ. pag. 422.

Hannibal Junium Dictatorem, non impune ſuum ſequi ſe patitur.

Albinus Conſul a Boiis cæſus.

Prodigia.

Campanæ delitiæ Hannibalem vinci docent.

Α σιοι τῶν ποταμῶν διειλήφασιν. Ὡς δὲ τῷ λιμῷ καὶ τοῖς θαύμασι συχνοὶ διεθάρησαν, τὸ ἕτερον μέρος τῆς πόλεως ἐξέλιπον· καὶ τῇ λοιπῇ διεκαρτέρησε, τλεῶ χίφυραν ἠσκημένοι. Εἶτα σίτερμα γογγυλίδος ἀπὸ τοῦ τείχους εἴς τι χωρίον ἔξωθεν αὐτῶν καταβαλόν. Ἐκείνησαν δὲ τοῦτο, ἵνα καταπλήξωσι τοὺς πολεμίους, ὡς καὶ ἐπὶ πολὺ ἀπαρκέσοντες. Ὅθεν ὁ Ἀννίβας ἀρθονίαν αὐτοὺς ἔχειν τλεῶ χορτῶν οἰηθείς, καὶ ἐπὶ τῇ καρτερίᾳ θαυμάσας, εἰς ὁμολογίαν προεκαλέσατο, καὶ χρημάτων ἀπέδοτο σφᾶς. Ἐλύσαντο δὲ αὐτοὺς οἱ ἔξω Ῥωμαῖοι ἀσμένως, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ ἐτίμησαν.

Β γ'. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐγίνετο, καὶ ἐκ Δελφῶν οἱ πεμφθέντες ἀνεκομίσθησαν, λέγοντες ἡ Πυθία χρῆσαι αὐτοῖς, παύσασθαι τῆς ῥᾳθυμίας, καὶ τῷ πολέμῳ προσέχειν. Ἐντεῦθεν ἀνερρώσθησαν, καὶ παρέλαβον ἡ Ἀννίβαν, καὶ οἱ παρεστρατοπεδεύσαντο, ὅπως τὰ φραττόμενα, παρ' αὐτῶν παρατηρῶσι. Καὶ ὁ μὲν Ἰούνιος ὁ Δικτάτωρ τὰ τοῖς Καρχηδονίοις παραγγελόμενα, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ποιεῖν ἐμοίως ἐκέλευε, καὶ σῖτα καὶ ὕπνον ἐν τῷ αὐτῷ καιρῷ ἐρρύετο, καὶ τὰς φυλακὰς ἐμοίως ἐπεσκόπει, καὶ πάντα ἐπίσης ἐφρόντιζε. Καταμαθὼν δὲ τοῦτο Ἀννίβας, χωμίζειν ἐπρόσταττε νύκτα, καὶ τοῖς μὲν τῷ στρατιωτῶν ἐπ' ἐξόδου ἀφ' ἑσπέρας ἀνεῖπε· Τῷ δὲ Ἰουνίῳ τὸ αὐτὸ ποιήσαντος, ἐκ βραδυχρὰς ἄλλοτε ἄλλας αὐτῷ προσβάλλειν ἐκέλευσε, ἵν' ἐν συνεχεῖ πόνῳ ἐκ τῆς ἀγρυπνίας καὶ τῶν χωμάτων ὦσιν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῷ λοιπῶν ἀνεπαύετο. Ἐπεὶ δ' ἡμέρα ἐπιλάμψειν ἔμελλε, τὸ στράτευμά τε ἔνδοθεν ἀνεκαλέσατο, καὶ τῷ Ῥωμαίων τὰ ὅπλα δοκοθημένων, καὶ πρὸς ἀπαυλαν ἐκπορευόντων, ἐπῆλθεν αὐτοῖς ἄφνω, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, καὶ τὸ παράθυμα ἐκλιφθὲν εἶλε. Τὰ δ' ἐν τῇ Σικελίᾳ καὶ τῇ Σαρδοῖ ἐκινεῖτο, καὶ μέντοι καὶ ἐπιτροφῆς τινὸς παρὰ τῷ Ῥωμαίων ἐτύγχανε. Τιμαῖ δέ ὅ, τε Γράκχος ὁ ἵππαρχος καὶ Ποστούμιος Ἀλβῖνος ἡρέθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀλβῖνος μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ὑπὸ τῷ Βοίων ἐφθάρη, δι' ὄρους ὑλώδους πορευόμενος καὶ ἐνεδρευθείς, ἔτλω κεφαλὴν ἀποτεμόντες οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκκαθάραντες καὶ περιχρυσώσαντες, πρὸς τὰ ἱερὰ αὐτῷ αἵτι φιάλης ἐκέχρηντο. Γεγόνασι δὲ τότε πρόπαρβές τε τῷ ἵππου ἵππος, καὶ ἐκ θαλάσσης ἐξέλαμψε πῦρ.

D Οἱ δ' Τιμαῖ Γράκχος καὶ Φάβιος στρατοπεδευσάμενοι, τόν τε Ἀννίβαν ἐν Καπύῃ ὄντα ἐτήρουν, ὅ, τι πράσσοι. Καὶ διεπέμποντο ἑκατέροις, τοῖς τε συμμάχοις ἐπήμυνον, καὶ τοὺς ἀφισταμένους οἰκειοῦσθαι ἐπειρῶντο, πᾶ, τε τῷ αὐθισαμένων ἐκάκουν. Ὁ δ' Ἀννίβας ἕως μὲν τῆς ἔφης εὐδίως πόρρω καὶ ἀκινδύνως, σωφρόνως μὲν τοῦ στρατοῦ διῆγεν. Ὡς δὲ τλεῶ Καπύλων ἐλάβετο, καὶ πολλοῖς ἐπιτηδείοις ἐν ῥᾳστώνῃ διεχείμασαν, τλεῶ τε ἰσχνῶ τῶν σωμάτων μὴ πονούμενοι, καὶ τλεῶ ῥᾳθυμίᾳ τῆς γνώμης ὑπὸ τῆς εὐθυμίας ἠλαττώθησαν, καὶ τλεῶ πάντων ἀμείψασθαι δίκαιον, μεπίμαθον ἡττᾶσθαι μαχόμενοι. Ἐπεὶ δὲ ὁ πόλεμος ἤδη ἐπέκειτο, εἰς ὄρη μετῆκε, καὶ ἐγύμναζε τὸ στράτευμα. Οἱ δ' οὐχ οἷοί τε δι' ὀλίγου ῥαθλῶναι γεγόνασι.

E Βοηθείας δὲ αὐτῷ οἴκοθεν ἄλλης τε καὶ ἐλεφάντων ἐλθούσης, ἀνεθάρσησε· καὶ ἐπὶ τλεῶ Νώλαν, ὡς αἱρήσων αὐτλν, ἃ πάντε Μάρκελλον τλεῶ Σαμνίτιδα πορθουῦτα, ταύτης ἀπάξων, ὥρμησε. Ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινε, τῆς μὲν πόλεως ἀπέστη. τλεῶ δὲ χώραν ἐκείρε, μέχρις οὗ μάχῃ κατὰ τὸ ἰσχυρὸν ἡττήθη, ἐφ' ᾧ καὶ ἤλγησε. Πολλοὶ μὲν γὰρ Ἴβηρες, πολλοὶ δὲ καὶ τῶν Λιβύων ἐγκατέλιπον αὐτὸν, καὶ πρὸς τοὺς Ῥω-

μαίνης πεπομόλυσαν, ὃ οὔπω πρὶν ἔπαθε. Καταγνοὺς δ' ἐν τῷ τότε ἑαυτῶν, καὶ τὸ στρατιωτικὸν πᾶσαν ἀφ' ἑαυτοῦ ἐποιήσατο, καὶ εἰς τὴν Καπύην ἀνεχώρησε. ἔνθα κρίνεσθαι μέλλων. Οἱ δὲ Σκιπίωνες τόν τε Ἴβηρα ποταμὸν διέβησαν, καὶ τὴν χώραν ἐπόρθουν, καὶ πόλεις προσήγοντο, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἐξ ἑτοίμου ἐπιόντα, μάχῃ ἐνίκησαν. Οἱ Καρχηδόνιοι δὲ ταῦτα μαθόντες, καὶ νομίσαντες πλείονος τὸν Ἀσδρούβαν ἢ τὸν Ἀννίβαν δεῖσθαι βοηθείας, καὶ φθάσαντες μὴ καὶ εἰς τὴν Λιβύην οἱ Σκιπίωνες ἐμβαλεῖν ἐπιχειρήσωσι, τὴν μὲν Ἀννίβα βραχεῖαν δύναμιν ἔπεμψαν, τὸν πλείω δὲ μετὰ Μαγῶνος εἰς τὴν Ἰβηρίαν τάχιστα ἀπεστάλκασι, κελεύσαντες, μήτε τὴν Ἰβηρίας κατάσασιν τὸν μὲν ἐπὶ τῇ τῶν ἐκεῖ φυλακῇ καταμεῖναι, τὸν δὲ Ἀσδρούβαν ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν σὺν δυνάμει στέλλεσθαι. Ὃ γνόντες οἱ Σκιπίωνες, μὴ πρὶν ἐμαχέσαντο, ἵνα μὴ κρατήσας ἴσως ὁ Ἀσδρούβας, εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπεκχυθῇ. Ὡς δὲ τὸν τῶν Ῥωμαίων φίλιον ἐπάκτων οἱ Καρχηδόνιοι, Πόπλιος μὲν ὁμόσε τοῖς προσπεσοῦσιν αὐτῷ τὸν ἐναντίον ἐχώρησέ τε, καὶ ἐπεκράτησε. Γραῦς δὲ τοὺς ἀποχωροῦντας σφῶν ἐκ τῆς μάχης ὑπολαβών, προσέπεσε. Ἐκ δὲ τῆς συμφορᾶς ταύτης, καὶ ὅτι καὶ πόλεις συχναὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέστησαν, καὶ τῶν Λιβύων τινὲς αὐτοῖς προσεχώρησαν, πλέον ἢ ἐλπίσας ὁ Ἀσδρούβας κατέμεινε. Οἱ δὲ Σκιπίωνες εἰς τὴν Ἰταλίαν εὐθὺς τοὺς προχωρήσαντας ἔστειλαν. Λοιπὸν δὲ τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ καθίστων, καὶ τοὺς τῶν Ζακυνθίων ὑπηκόους, τοὺς καὶ τὸ πολέμου καὶ τὰ συμφορᾶς αἰτίους αὐτοῖς γενομένους, ἐλόντες, τό, τε πόλισμα κατέσκαψαν, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐπώλησαν, καὶ τὴν Ζάκυνθον μὴ πᾶσι κομισάμενοι, τοῖς ἀρχαίοις πολίταις ἀπέδοσαν. τοσαύτῃ τε ἀκριβείᾳ περὶ τὰ λείαν ἐχρήσαντο, ὡς μηδὲν οἴκοι πέμψαι. Τοῖς μὲν δὴ στρατιώταις ἐπέτρεψαν τοῦτο ποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ἀστραγάλους τοῖς παισὶν ἔπεμψαν. ὅθεν ἡ Γερηνία, παροικοῦσα τὴν Γραῦν, ἔτι ἀπελθὼν οἴκαδε προῖκα τῇ θυγατρὶ ἐρανίσαι, ἀφαιρεῖ ὑπ' ἀνδρός, ἐψηφίσαντο ἐκ τοῦ δημοσίου προῖκα δοθῆναι αὐτῇ.

δ'. Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ καιρῷ, καὶ ἡ Σικελία, καὶ ἡ Σαρδὼ ἀπῆτο ρος ἐπολεμώθησαν. Καὶ τὰ μὲν ἐν ταύταις δι' ὀλίγου κατέστη, καὶ ὁ Ἀσδρούβας ἐπικηρῶν αὐταῖς, ἔλαθε, καὶ τὸν ὕστερον μικρῷ πᾶσαι αὖθις ἀπέστησαν Μάλιος Τορκουάτος. Καὶ τὰ μὲν τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ ἡσύχασε, μικρὰ δὲ ταῦτα ἐπαράχθη. Ὁ δὲ τῆς Μακεδονίας Βασιλεὺς Φίλιππος, φατρώτατος δὴ Καρχηδονίων ἐγένετο σπουδαῖος. Τῆς δὲ Ἑλλάδος προσπάρξαι θέλων, συνθήκας πρὸς Ἀννίβαν ἔθετο, ὥστε κοινῇ πολεμῆσαι, καὶ τὴν μὲν Ἰταλίαν τοῖς Καρχηδονίοις λαβεῖν, τὴν δ' Ἑλλάδα καὶ τὴν Ἤπειρον μετὰ τῆς νήσου, ἐκείνων. Ἡ μὲν δὴ ὁμολογία ἐπὶ τούτοις ἐγένετο. Τῷ δὲ χήρυκι τῷ ἐπὶ τῷ Φιλίππου πομφθέντι πρὸς τὸν Ἀννίβαν ἁλόντι, ἔμαθον οἱ Ῥωμαῖοι τὸ γενόμενον, καὶ παραχρῆμα στρατηγὸν ἐπ' αὐτὸν Μάρκον Οὐαλέριον Λαουῖνον ἔστειλαν, ὅπως περὶ τοῖς οἴκοι δείσας, τὴν χώραν μείνῃ. Καὶ ἔσχε οὕτω. Προῆλθε μὲν γὰρ μέχρι τῆς Κερκύρας ὁ Φίλιππος, ὡς εἰς τὴν Ἰταλίαν πλευσούμενος. Μαθὼν δὲ τὸν Λαουῖνον εἰς τὸ Βρεντέσιον ἤδη παρόντα, οἴκαδε ἀνεκομίσθη. Τῷ Λαουίνῳ δὲ μέχρι τῆς Κερκύρας πλεύσαντος, εἰς τοὺς τῶν Ῥωμαίων συμμάχους ὥρμησε, καὶ εἷλε Νώρικον, Ἀπολλωνίαν τε ἐπολιόρκει. Ἐπιστρατεύσας δ' αὐτοῖς Λαουῖνος, καὶ Νώρικον ἀνεκτήσατο, καὶ τὴν Ἀπολλωνίαν ἐρρύσατο. Κἀντεῦθεν ὁ Φίλιππος τὰς ναῦς, αἷς ἐκέχρητο καταφρύσας, πεζῇ ἐπ' οἴκου ἀνεχώρησε. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ Τράπας εἵλοντο τὸν Φάβιον καὶ τὸν Μάρκελλον, οἳ τὸν μὲν Ἀννίβαν τῷ νῦν

A nos defectione (quod ei prius nunquam acciderat) magnum dolorem cepit: & sibi ipsi ac militibus diffisus, omni illa provincia relicta, Capuam rediit, atque inde etiam post discessit. At Scipionibus, Ibero amne jam superato, agros vastantibus, & urbes capientibus: etiam Hasdrubale, qui ad ea prohibenda festinanter accurrerat, acie victo: Carthaginenses majoribus auxiliis Hasdrubali, quam Hannibali, opus esse rati, & ne Scipiones in Africam trajicerent veriti; Hannibali parvis supplementis missis, maximam copiarum partem cum Magone quam celerrime in Hispaniam ablegarunt: jubentes, ut rebus illic constitutis, ipse in præsidiis esset: B Hasdrubal autem, cum exercitu in Italiam proficisceretur. Quo cognito, Scipiones pugna abstinuerunt, ne forte victor Hasdrubal in Italiam properaret. Cum autem socii Romanorum a Carthaginensibus vexarentur, Publius cum hostibus congressus, vicit: Cneus e pugna abeuntes, exceptos occidit. Ob eam cladem, & frequentem urbium defectionem, etiam Afris aliquot ad Romanos transeuntibus, Hasdrubal opinione sua diutius manfit. Scipiones iis qui ad se defecerant, statim in Italiam missis, res Hispanicas constituebant: & Saguntinorum subditis, & belli & calamitatis illius auctoribus captis, oppidum everterunt, homines vendiderunt, C ac Saguntum veteribus civibus reddiderunt. Circa mancipias tam accurati fuerunt, ut plus militibus quam sibi concedentes, nihil ex iis domum mitterent, nisi liberis suis talos. Itaque Cneo veniam domum eundi petenti, ut filiæ nubili dotem colligeret: Senatus dotem ex publico decrevit.

Scipionum res Hispanicæ.

IV. Eodem tempore Sardinia & Sicilia plane alienatæ, facile sub jugum reductæ sunt: Hasdrubale, qui opem eis ferebat, capto, totaque pene Sicilia per Manlium Torquatum subacta. Neque tamen insulæ res diu tranquillæ manserunt. Philippus autem Macedoniæ Rex, D apertissime Carthaginensium amicitiam colui. Nam cum Græciæ imperare cuperet, fœdus cum Hannibale percussit, ut communibus opibus bellum gerentes, Carthaginenses Italiam haberent, ipse vero Græciam, Epirum, & insulas. Hac pactione Romani cognita (interceperant enim Philippi caduceatorem, ad Hannibalem euntem) statim Marcum Valerium Lavinium Prætorem contra eum miserunt, ut suo regno timens, domi maneret. Itaque factum est. Nam Corcyram usque progressus, ut in Italiam navigaret, cum Lavinium Brundusium venisse didicisset, domum rediit. Lavinio autem Corcyram usque progresso, impetu in socios Romanorum facto, Noricum cepit, & Apolloniam obsedit. Sed Lavinius ductis adversus eum copiis, & Noricum recepit, & Apolloniam liberavit. Unde Philippus navibus, quibus usus fuerat, incensis, pedes domum rediit. Romæ Consules creati Fabius & Marcellus, bellum

Philippi Macedonis cum Hannibale fœdus.

LIBER IX. Edit. Paris. pag. 423.

pag. 424.

LIBER IX.

adverſus Annibalem, Calabriam & finitima loca circumeuntem, Gracho deceſſori ſuo mandarunt. Is Hannone, qui e Brutiis circa Beneventum occurrerat, profligato, ulterius progreſſus, Hannibalem obſervabat: eorumque qui defecerant agris vaſtatis, urbes nonnullas recepit. Ipſi vero Coſſ. in Campaniam ſe converterunt, ut ea ſubacta, nihil a tergo hoſtile habentes, ita demum Hannibalem aggrederentur. Poſtea diviſi, Fabius Campaniam & Samnium vaſtavit. Marcellus in Siciliam profectus, Syracuſas obſedit. quæ cum deditionem feciſſent, dolo cujuſdam propter falſum nuntium denuo defecerunt: ac his, terra marique mœnia adortus, facillime potitus eſſet, niſi Archimedis machinæ obſtitiſſent. Nam & lapides, & militem inde ſuſpenſos, ſubito & demittebat, & paulo momento retrahebat. Aliis quoque machinis injectis, naves & turres attrahebat: & in altum eductas, ſubito demittebat, ut cum impetu in aquas relapſæ mergerentur. Denique totam Romanorum claſſem mirabiliter exuſſit. Speculo enim quodam verſus ſolem ſuſpenſo, radios excepit: aereque ob denſitatem & levitatem ſpeculi ex iis radiis incenſo, effecit, ut ingens flamma recta in naves illata, omnes eas cremaret. Marcellus igitur ob Archimedis ingenium expugnatione deſperata, diuturnitate obſidionis & fame urbem domare ſtatuit, eaque Pulchro mandata, ipſe ad defectionis eorum ſocios ſe convertit: ac pœnitentibus conceſſa venia, reſiſtentes aſpere tractavit: multas urbes vi, quaſdam proditione cepit. Interim Himilco Carthagine cum exercitu profectus, & Agrigento & Heraclea occupatis, ad Syracuſas progreſſus, & victus eſt, & viciſſim vicit: & ſubito Marcelli ſuperventu denuo ſuccubuit.

Syracuſæ a Marcello obſeſſæ, Archimedis ingenio defenduntur.

Edit. Pariſ. pag. 425.

Himilco.

V. Dehinc Marcellus Syracuſis aſſedit, Hannibale in Calabria verſante: Romani autem denuo multas clades acceperunt. Nam & Coſſ. ad Capuam impegerunt, & Gracchus in Lucania periit, & Tarentini atque aliæ urbes defecerunt: & Hannibal dudum territus, in Italia manſit, & contra Romam eſt profectus: & ambo Scipiones perierunt. His rebus elatus Hannibal, opem ferre Capuæ ſtatuens, Beneventum uſque proceſſit. Sed cum audiſſet Claudium ob Gracchi mortem e Samnio in Lucaniam tranſiſſe, veritus ne qua illic loca alienaret, omiſſo itinere, contra illum ſe convertit. Scipionum interitu tota Hiſpania eſt turbata: alii ultro, alii vi coacti, cum Carthaginenſibus ſe conjunxerunt, qui poſt ad Romanorum amicitiam redierunt. Marcellus cum Syracuſas oppugnando nihil proficeret, hujuſmodi rem machinatus eſt. Erat Syracuſani muri pars parum firma, quam Galeagram vocabant: quod cum prius ignoratum eſſet, tum animadverſum eſt. Toto igitur po-

Romanorum res adverſæ.

Marcellus Syracuſas capit.

A καλεμένῳ Καλαβρίαν, καὶ τὰ περὶ αὐτὸν περιπορεύομενον, τῷ Γράγχῳ τῷ πρὸ αὐτοῦ ἄρξαντι ἐπέταξαν. Καὶ ὃς Ἀννωνα περὶ Βενβεντὸν ἀπαντήσαντα οἱ ἐκ Βρεττίων ἐδίωξε. Κἀντεῦθεν φοβῶν, τόν τε Ἀννίβαν παρεφύλαττε· καὶ τὰ τῶν ἐπικούρων ἐπόρθει, πόλεις τε τινας ἀνεσώσατο. Αὐτοὶ δὲ οἱ Ὕπατοι πρὸς Καμπανίαν ἐτράποντο, ἵν' αὐτῶν χειρωσάμενοι, μηδὲν κατόπιν πολέμιον ὑπολίπωσιν, ὅπως τὰ ἐπὶ Ἀννίβαν χωρήσωσιν· εἶτα διαιρεθέντες, Φάβιος μὲν τὰ τε ἐκείνων, καὶ τὰ τῶν Σαμνιτῶν κατέτριψε. Μάρκελλος δὲ εἰς Σικελίαν ἐστρατεύθη, καὶ τὰς Συρακούσας ἐπολιόρκει, προχωρησάσας μὲν αὐτῷ, εἶτ' ὀλοσάσας δόλῳ τινῶν ὑπὸ ψευδῆ ἀγγελίας, καὶ δι' ὀλίγου ἂν αὖτας ἐχειρώσατο, εἰ μὴ γῆθεν καὶ θαλάσσης ἅμα προσβαλὼν τῷ τείχει, εἰ μὴ ὁ Ἀρχιμήδης μηχαναῖς ἐπὶ πλεῖστον αὐτὰς ἐπεσήσω ἀντεῖχεν· εἰ λίθους γὰρ καὶ ὁπλίτας μηχανήμασιν ἀπαρτῶν, καθίει τε ἐξαπιναίως αὐτούς, καὶ ἀνίαττα δι' ὀλίγου. Ταῖς δὲ ναυσὶ καὶ ταῖς πυργοφόραις ἑτέραις ἐπιρριπτῶν, ἀνεῖλκέ τε αὐτὰς, καὶ μετεωρίζων ἄθρόας ἔριες, ὥστε ἐμπίπτουσας εἰς τὸ ὕδωρ βύμῃ βαπτίζεσθαι. Καὶ πέλος σύμπαν τὸ ναυτικὸν τῆς Ῥωμαίων παραδόξως κατέφθειρε. Κάπτρον γάρ τι πρὸς τὸν ἥλιον ἀνακτείνας, τῶν τε ἀκτῖνα αὐτοῦ ἐς αὐτὸ εἰσδέξασθαι, καὶ τὸ ἀέρα ἀπ' αὐτῶν τῇ πυκνότητι καὶ τῇ λειότητι τοῦ κατόπτρου πυρώσας, φλόγα τε μεγάλην ἐξέκαυσε, καὶ πᾶσαν αὐτῶν ἐς τὰς ναῦς ὑπὸ τῶν τοῦ πυρὸς ὁδῶν ὁρμήσας ἐνέβαλε, καὶ πάσας κατέκαυσε. Ἀπογνοὺς οὖν ὁ Μάρκελλος τὴν πόλιν αἱρήσειν διὰ τὸ τὸν Ἀρχιμήδη δι' μηχανῶν, λιμῷ αὐτὴν καταρχεῖν ἐκ προσδοκίας διεμελέτησε· καὶ ταύτῃς μὲν τὸν Πούλχρον ἐπέτρεψεν, αὐτὸς δ' ἐπὶ τὰς συμμαχοκτόνους σφίσιν ἐτράπετο· καὶ τῶν μὲν γνησιμαχῶν συγγνώμην ἔσχε, τοὺς δ' ἀποστάντας μετεχειρίζετο χαλεπῶς, καὶ συχνὰς μὲν τῶν πόλεων βίᾳ, τινὰς δὲ καὶ προδοσίᾳ ἔλαβε. Ἐν τούτοις δ' Ἰμίλκων ἐκ Καρχηδόνος σὺν στρατῷ ἦκε, καὶ Ἀκράγαντά τε κατέσχε, καὶ Ἡράκλειαν, καὶ πρὸς Συρακούσας ἦλθεν, κἀκεῖθέ τε καὶ ἀπεκρούσθη· καὶ τὸν Μάρκελλον ἐξαπίνης αὐτῷ προσπεσόντος, αὖθις ἐνικήθη.

B

ε'. Ἐντεῦθεν ὁ Μάρκελλος τὰς Συρακούσας ἐπόρθει· ὁ δ' Ἀννίβας ἐν τῇ Καλαβρίᾳ διέτριβεν. Οἱ μὲν τοι Ῥωμαῖοι πολλὰ αὖθις καὶ δυσχερῆ ἔπαθον· οἵ τε γὰρ Ὕπατοι πρὸς τῇ Καπύῃ ἔπταισαν, καὶ ὁ Γράγχος ἐν τῇ Λευκανίᾳ ἀπώλετο, καὶ οἱ Ταραντῖνοι καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπέστησαν· καὶ ὁ Ἀννίβας κατεπτηχὼς πρότερον, ἐν τῇ Ἰταλίᾳ τε ἔμεινε, καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐστράτευσε, καὶ οἱ Σκιπίωνες ἄμφω διώλοντο. Ἐπαρθεὶς οὖν ἐπὶ τούτοις ὁ Ἀννίβας, ἐπεχείρησε τῇ Καπύῃ βοηθῆσαι, καὶ ἦλθε μέχρι Βενβέντου. Τὸν δὲ Κλαύδιον ἐκ τῶν Λευκανίων ἐκ τῶν Σαμνιτῶν, ὑφ' ἑνὸς τοῦ Γράγχου θάνατον ἀπειληλυθέναι πυθόμενος, καὶ φοβηθείς, μή τινα αὐτῶν σφετερίσηται, εἰκῆ περαιτέρω προεχώρησεν· ἐπ' ἐκεῖνον δ' ἐστράπετο. Τῶν Σκιπιώνων δὲ θανόντων, πᾶσα ἡ Ἰβηρία ἐτεθάρρητο. Καὶ οἱ μὲν ἑκουσίως πρὸς τοὺς Καρχηδονίους ἀπέκλινον· οἱ δὲ καὶ ἀναγκαζόμενοι, εἰ καὶ ὕστερον αὖθις πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ἀπέστησαν. Ὁ δὲ Μάρκελλος ἐπεὶ μηδὲν προσβάλλων τοῖς Συρακουσίοις ἐπέραινε, τοιοῦτόν τι ἐπενόησεν. Ἦν τί τοῖς Συρακουσίοις τῷ τείχους ἐπίμαχον, ὃ Γαλεάγραν ὠνόμαζον, ὃ πρὶν μὲν ἐλάνθανε τοιοῦτον ὄν, τότε δὲ ἐφωράθη. Τηρήσας οὖν τοὺς Συρακουσίους

C

D

E

παντὸς

πασυχίδα τῇ Ἀρτέμιδι ἄγοπας πανδημεὶ, ἐπέλιπον
στρατιώτας τινὰ κατ' ἐκεῖνο τὸ χωρίον ὑπερβῶναι τὸ τεῖ-
χος. Καὶ τότε πύλας τέ τινες ὑπ' αὐτῶν ἀνῳχθησαν,
καὶ εἰσηλθόντων καὶ ἑτέρων, ἅμα πάντες δὴ σημεῖον,
καὶ οἱ ἔσω καὶ οἱ ἔξω συνέβοησαν, καὶ τοῖς δόρασι τὰς
ἀσπίδας συνήχησαν, καὶ οἱ Σαλπιγκταὶ προσεπέχησαν,
ὥστε ἀθρόαν τινὰ ἔκπληξιν τοῖς Συρακουσίοις, μηδ' ἄλ-
λως δ' ἔχουσιν ὑπὸ μέθης, συμβῆναι, ἡ τινὰ πόλιν
ἁλῶναι, πλὴν τῆς Ἀχραδινῆς, καὶ τῆς Νήσου καλουμέ-
νης. Ὁ δὲ Μάρκελλος, τά τε ἁλισκόμενα διήρπασε,
καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις προσέβαλε, καὶ συνῆψε μάχην καὶ
χάρακι, ὅμως δ' οὖν καὶ τῷ λοιπῷ τῆς Συρακούσης ἐ-
κράτησεν. Ἐγκρατεῖς δὲ πάντων οἱ Ῥωμαῖοι γενόμενοι,
ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ δὴ Ἀρχιμήδην ἀπέκτειναν. Διά-
γραμμα γάρ τι ἐγγράφων, καὶ ἀκούσας τοὺς πολεμίους
ἐφίσασθαι, Παρὰ κεφαλὰν, ἔφη, καὶ μὴ παρὰ γραμ-
μήν. Ἐπιστάντος δὲ αὐτῷ πολεμίου, βραχύ τι ἐφρόντι-
σεν, καὶ εἶπεν, Ἀπόστηθι, ἄνθρωπε, ἀπὸ τῆς χράμ-
μης, παράξιόν τι αὐτὸν, καὶ κατέκοψεν. Ὁ μὲν οὖν
Μάρκελλος τὰς Συρακούσας εἶλεν, ἡ δ' ἄλλης Σικελί-
ας τὰ πλείω προσαγαγόμενος, καὶ ἐπῃνέθη μεγάλως,
καὶ Τιμᾶς ἐπεδείκνυτο. Προσβάλλοντο μὲν γὰρ τὸν Συρ-
ακόσιον, ὃς ποτε ἦν ἀπέκτεινεν. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἀ-
πελύσατο, εἶπεν, ὡς ὅτ' ἂν ἐγὼ τὰ ὑμέτερα ἁμαρτή-
ματα, οὕτ' ἂν ὑμεῖς τὸν ἐμὸν ἀκρίβειαν ἐνέγκοιτε,
τὸν Μάρκελλον ἡ Λακινίαν τὸν Οὐαλερίαν ἐχειροτόνησαν.

ς'. Ἀπελθόντος δὲ τοῦ Μαρκέλλου ἐκ Σικελίας, δύ-
ναμιν ἱππέων ἐς αὐτὸν ὁ Ἀννίβας ἀπέστειλε, καὶ ἐ-
πέρασε οἱ Καρχηδόνιοι ἐπιμφθεν, καὶ μάχαις τισὶν ἐπέ-
κρασαν, καὶ πόλεις προσεποιήσαντο· καὶ εἰ γε μὴ Κορνή-
λιος Δολοβέλλας στρατηγὸς ἐπελέλυθε, πᾶσαν τὴν
Σικελίαν ἐχειρώσαντο ἄν. Καὶ ἡ Καπύη δὲ τότε ἁλοῦσα
παρὰ Ῥωμαίων, καί τοι τοῦ Ἀννίβου ἐς τὴν Ῥώμην ὁρ-
μήσαντος, ἵν' ἀπὸ τῆς Καπύης τὴν πολιορκοῦσαν αὐ-
τὴν ἀπάξῃ, καὶ διὰ τῆς Λατίνων ἐλάσαντος, καὶ πρὸς
τὸν Τίβεριν ἐλθόντος, καὶ πορθοῦντος τὰ πρὸ τοῦ ἄ-
στεος. Οἱ μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐφοβήθησαν μὲν, ἐψηφίσαν-
το δὲ τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐς Καπύην μεῖναι, τὸν δ'
ἕτερον αὐτοῖς ἐπαμῦναι. Καὶ Κλαύδιος μὲν ἐς τὴν Κα-
πύην κατέμεινεν (ἐτέτρωτο γὰρ) Φλάκκος δὲ πρὸς τὴν
Ῥώμην ἐπείχθη. Τοῦ δ' Ἀννίβου τὰς τε καταδρομὰς
ἐς τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτῶν ἀεὶ ποιουμένου, καὶ πολλὰ
δεινὰ δρῶντος, τὸν μὲν ἄλλον χρόνον ἠγάπων εἰ πά
γε ἔσω τοῦ τειχῶν περισώσαιντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ
πόλει καὶ τοῖς στρατιώταις ἅμα προσβαλεῖν ἔμελλεν,
ἀπορρίψαντο, τὸ τῷ λόγῳ, κύβοις, ἐπιξίδραμον.
Καὶ ἀκροβολιζομένων ἤδη, χειμὼν ἐξ αἰθρίας ἐξαί-
σιος ἐπιγέγνετο μετὰ πνεύματος ἀμηχάνου, βροντῶν τε
καὶ χαλάζης, καὶ ἀστραπῶν, ὡς ἄμφω ἀγαπητῶς ὡς
ἐκ συμβήματος ἀναφυγεῖν, ὅθεν ὥρμησαν, ἄρτι τε
τὰ ὅπλα κατετίθεντο, καὶ αἰθρία ἐγένετο. Ὁ γοῦν Ἀν-
νίβας καί τοι ἐκ αἰθρὶ λογισάμενος παρὰ τὸν τῆς συ-
κῆς καιρὸν συμπεπτωκέναι τὰ γεγενότα, ὅμως ἐκ ἀπέ-
στη τῆς πολιορκίας, ἀλλὰ καὶ αὖθις μετὰ ταῦτα συμβαλεῖν
ἐπεχείρησεν. Ὡς δὲ καὶ τότε τὰ αὐτὰ συνέβη, κατέδεσε
καὶ προσκαλεσάμενός τι ἐν πλοίῳ κινδύνῳ ὄντες,
ὅτι τῆς Καπύης ἀπέστησαν, καὶ ἐς τὴν Ἰβηρίαν καὶ στρα-
τιώτας καὶ Στρατηγὸν πέμψειν ἔμελλον, καὶ ὅτι χρη-
μάτων δεόμενοι, ἐπώλησαν ἄλλα τε, καὶ τὸ χω-
ρίον ἐν ᾧ ἐστρατοπεδεύετο, δημόσιον ὂν, καὶ ἀ-

pulo Syracuſano nocturnis Dianæ ſa- LIBER IX.
cris operante, milites aliquot murum illum tranſcendere juſſit. Qui cum portas aliquot aperuiſſent, atque alii quoque intraſſent, ſimul omnes, tam qui intus, quam qui foris erant, ex compoſito clamorem ſuſtulerunt, haſtis clypeos pulſantes, & claſſica cecinerunt. Quibus rebus Syracuſanis jam vino gravibus, ſubito exterritis, urbs capta eſt, præter Acradinam & Inſulam. Marcellus partes captas diripit, reliquas oppugnat: & quamquam cum labore & tarde, tamen capit. Quibus Romani potiti, præter alios multos, etiam Archimedem occiderunt. Nam cum figuram quamdam delinearet, & hoſtes adeſſe audiret: *Caput*, inquit, *petant*, *lineam non petant*. ac militem jam aſtantem parum curavit: ab eoque, quod a linea diſcedere juſſiſſet, irato cæſus eſt. Marcellus Syracuſis expugnatis, & magna Siciliæ parte recuperata, magnam laudem aſſecutus eſt, & Coſ. deſignatus. Nam Torquatum illi quidem, filii ſui interfectorem, elegerant: ſed cum ille recuſaſſet (neque enim ſe populi mores, neque populum ipſius imperium pati poſſe) Marcellum & Valerium Lavinium Coſſ crearunt. Archimedis cædes.

VI. Marcello ex Sicilia digreſſo, copias equeſtres in eam miſit Hannibal, miſere & Carthaginenſes: & præliis aliquot victores, civitates quoque ſubegerunt, ac ni Cornelius Dolabella Prætor ſuperveniſſet, totam Siciliam ſubegiſſent. Tum Capua quoque a Romanis capta eſt: quamquam Hannibale per Latium Romam eunte, ut eos ab ejus urbis obſidione repelleret, & uſque ad Tiberim progreſſo, & ſuburbanum agrum vaſtante. Romani autem, quamvis territi, tamen alterum Conſulem manere Capuæ, alterum urbem defendere juſſerunt. Ac Claudius Capuæ manſit (vulnus enim acceperat) Flaccus Romam properavit. Cæterum Hannibale excurſiones ſubinde in oculis civium faciente, & multa crudelia facinora edente, alio tempore ſatis habuerunt ipſam urbem tueri. Sed cum eodem tempore & in mœnia & in caſtra impetum facturus eſſet, alea jacta, ut ajunt, excurrerunt. Cum autem jam eminus dimicarent, ſerenitas in tempeſtatem ingentem cum turbine maximo, tonitribus, grandine & fulguribus eſt converſa: ut ambo exercitus, velut ex compoſito, cupide eo refugerent, unde venerant. Vix arma poſuerant, cum ſerenitas rediit. Hannibal, quamvis illa ipſius conflictus tempore, non ſine numine accidiſſe rebatur, tamen ab obſidione non deſtitit: ſed cum denuo confligere inſtituiſſet, eademque acciderent, pertimuit: etiam eo obſtupefactus, quod Romani in tanto diſcrimine conſtituti, neque Capuam relinquerent, & Prætorem cum militibus in Hiſpaniam miſſuri eſſent: & quod pecunia egentes, præter alia, illud etiam ſolum publici agri, in quo caſtra habebat, vendidiſſent. deſperataque expugnatione receſſit, ſubinde exclamans, Hannibal Romam fruſtra oppugnat.

Edit. Pariſ. pag. 426.

LIBER IX. Capuam Flaccus occupat. *Edit. Paris. pag. 427.*

O *Canna Canna* : ac ne Capuæ quidem opem amplius ferre voluit . Capuani vero , quamquam ad summas angustias redacti , tamen desperata venia restiterunt , auxilio Hannibalis per litteras implorato . Sed tabellarii a Flacco comprehensi (nam Claudius ex vulnere jam decesserat) manibus truncati sunt : quo Capuani viso perculsi , de summa rerum deliberabant . Multis verbis factis , Juvius Virius , vir princeps , defectionis præcipuus auctor : *Unum* , inquit , *nobis confugium & libertas est , mors . Vos me domum sequimini : venenum enim præparatum habeo* . Sic abductis iis secum , quibus ea sententia placebat , una cum illis ultro periit , cæteri portas Romanis aperuerunt : quibus Flaccus arma , omnia & pecuniam omnem ademit : & principum virorum alios occidit , alios Romam misit , soli turbæ ex plebeiis reliquæ iis conditionibus pepercit , ut Prætori Romano parerent , ut nullum Senatum , nullum concilium haberent . Post etiam aliæ multæ impositæ , cum Flaccum accusare ausi essent . Campani quoque eumdem accusare instituerunt , & Syracusani Marcellum jam Consulem . Is se defendit , nec ante eam defensionem quicquam pro auctoritate imperii gerere voluit . Verum Syracusani dicendi potestate data , causam suam artificiose egerunt : omissaque Marcelli accusatione , ad preces conversi , se non ultro defeciisse asserentes , veniam petiverunt . Quæ cum peroravissent , in terram prolapsi & lamentati sunt . Suffragiis latis , Marcellus crimine solutus est : & decretum , Syracusanos clementius tractandos esse , non ob facta eorum , sed propter verba & supplicationes . Marcello redire in Siciliam recusante , Lavinium miserunt . Cum Syracusani hoc modo veniam impetrassent , Campani ex inscitia insolentius in Consulem invecti , etiam objurgati , & gravius multati sunt , absente Flacco , & quodam ex ejus legatis causam dicente . Capta Capua , etiam finitimæ civitates Romanis accesserunt , præter Atellanos . Hi enim urbe deserta , cum uxoribus & liberis Hannibalem adierunt . Etiam reliquæ Italiæ partes , Carthaginensium studiosæ , mutabant animos , & a Consulibus passim circumeuntibus recipiebantur . Tarentini autem nondum aperte cum Romanis faciebant , sed clam Carthaginensibus succenebant . Romani petitam ab Hannibale captivorum permutationem non impetrarunt , ob Carthalonem , ut hostem , intra mœnia non receptum . Quamobrem is iratus , colloquio detrectato , statim recessit . Hoc tempore Lavinius Ætolos Philippi socios sibi conciliavit : & Philippum usque ad Corcyram progressum ita terruit , ut trepidus in Macedoniam se reciperet .

Atellæ.

Tarentum.

pag. 428. Captivi.

Ætoli.

VII. C. Claudius Nero cum militibus in Hispaniam missus est , & classe usque ad Iberum vectus : ubi cæteris etiam legionibus inventis , Hasdrubalem , priusquam eum ad-

Hispania.

Α πεγὼς ἀπαίσιε, πολλάκις ἀναβοήσας , Ω Κάννα, Κάννα, ἢ ὡδί τῇ Καπύῃ ἐπικυρῆσαι ἠθέλησεν. Οἱ δὲ καίπερ ἐς ἀθυμοτάτις ὄντις , ὅμως ἀπογνόντις , ὡς ἐ τοξόμενοι συγγνώμης παρὰ Ρωμαίων , ἀντεῖχον , ἢ τῷ Λιβύῃ ἐπέστελλον , βοηθῆσαι σφίσι σπεύδοντι . Συλληφθέντες ἢ οἱ τῶν ἐπιστολῶν κομισταὶ παρὰ τῷ Φλάκκῳ (ὁ ἢ Κλαύδιος ἔφθη τελευτήσας ἐκ τῶν τραυμάτων) τὰς χεῖρας ἀπετμήθησαν. Οὓς ἰδόντες οἱ Καμπανοὶ δεινῶς κατεπλάγησαν , ἢ ὅ, τι πράξωσιν ἐβουλεύοντο . Λεχθέντων δὲ πολλῶν , Ἰούβιός τις Οὐίεκος ἐκ τῶν πρώτων αὐτῶν ὤν , τοιάδε κατέφυγε ἢ ἐλευθερίᾳ, ὁ θάνατος. Καί μοι ἀκολουθήσατε οἰκαδε. Ἐχω γάρ τι φάρμακον παρεσκευασμένον. Καὶ ὁ μὲν παραλαβὼν τὸν αὐτῷ πειθόμενον , ἰσοτίμως ἀπέθανε σὺν αὐτοῖς , ἢ οἱ λοιποὶ τὰς πύλας τοῖς Ρωμαίοις ἀνέῳξαν. Ὁ δὲ Φλάκκος τά τε ὅπλα αὐτῶν , ἐ τὰ χρήματα πάντα ἀφείλετο , ἢ τῶν ἀνδρῶν τοὺς μὲν ἀπέκτεινε , τοὺς δὲ εἰς τὴν Ρώμην ἔπεμψε. Μόνων δ' ἀπέχετο τῶν ἐκ τῆς πόλεως πεπολεμηθότων , ἐπὶ τῷ ἢ Ἀρχοντα αὐτὸς Ρωμαίων λαμβάνειν , ἢ μήτε βουλὴν ἔχειν , μήτε σύνοδον ποιεῖσθαι . Τέταρτον δὲ ἢ ἄλλα τινα προσέταξεν, κατηγορῆσαι τὸν Φλάκκον τολμήσαντες. Ἐπεχείρησαν δὲ ἢ οἱ Καμπανοὶ τὸν Φλάκκον κατηγορῆσαι, ἐ τὸν Μαρκέλλου οἱ Συρακούσιοι ὑπατεύσαντος ἤδη, ἐ ἀπελογήσατο. Οὐ γὰρ ἠθέλησεν πρᾶξαί τι τῶν τῇ ἀρχῇ προσηκόντων, πρὶν ἀπολογήσασθαι. Οἱ Συρακούσιοι δὲ ἐκπεσόντες εἰς λόγους , οὐ κατὰ μικρὸν τῇ διαλέξει ἐχρήσαντο, ὡς εἰς κατηγορίαν τοῦ Μαρκέλλου, ἀλλ' εἰς ἱκετείαν τραπέντες , ἢ ἀπολογίαν τοῦ μὴ ἐκόντες ἀποστῆναι Ρωμαίων ἐφ' συγγνώμης τυχεῖν ἀξιοῦντες . Καὶ πολλὰ λέγοντες , εἰς γῆν γόνυ πεσόντες , ὠλοφύροντο. Καὶ διαγνόντες γενομένης , ἔδοξε τὸν Μαρκέλλου μὲν μηδὲν ἀδικεῖν , τοὺς μέντοι Συρακουσίους φιλανθρωπίας τινὸς ἀξίους εἶναι, ὡς ἐξ ὑπαιτίου σφᾶς , ἀλλ' ἐξ ἀναιτίου τε , ἐ ἐκόντας. Τοῦ δὲ Μαρκέλλου παραπεσόντος τὸ ἀπολυθῆναι τῆς Σικελίας, τὸν Λαουίνιον ἐτίμησαν. Καὶ οἱ μὲν Συρακούσιοι ὕπω συγγνώμης ἔτυχον. Οἱ δὲ Καμπανοὶ ὑπ' ἀπαιδευσίας θρασύτερον τῇ κατηγορίᾳ χρησάμενοι , ἢ ἐπετιμήθησαν, μηδὲ παρόντος τοῦ Φλάκκου , ἀλλά τινος τῶν ὑπηρετησάντων αὐτῷ ἀπολογησαμένου. Αλούσης δὲ τῆς Καπύης , ἢ τἆλλα τὰ πρὸς πολέμαρχα τοῖς Ρωμαίοις προσκεχωρήκασι , πλὴν Ατελλανῶν. Οὗτοι γὰρ ἐκλιπόντες τὴν πόλιν αὐτῶν , παιδία ἅμα τε Λιβύῃ ἐχώρησαν . Καὶ ἡ ἄλλη δὲ Ιταλία ἡ πὶ τῶν Καρχηδονίων φρονοῦσα , ἐλαύνετο . Καὶ πλείονες οἱ Ταραντῖνοι , προσετοιοῦντο αὐτῷ . Ταραντῖνοι δὲ φανερῶς μὲν οὐδέπω τὰ τῶν Ρωμαίων ἐφρόνουν· λάθρα δὲ τοῖς Καρχηδονίοις ἤχθοντο. Οἱ δ' ἐν τῇ Ρώμῃ διεπρυσεύσαντο τῷ Λιβύῃ ἀνταποδοῦναι τῶν αἰχμαλώτων ποιήσασθαι , οὐ κατέλαξαν δὲ αὐτοὺς , ἐπεὶ ἐκ ἐδέξαντο τὸν Καρθάλωνα τὸ τείχους ἔσω , ὡς πολέμιον . Οὐδ' ἐς λόγους γὰρ αὐτοῖς ἐλθεῖν ἠθέλησεν , ἐῶθος δὲ ἀργυρωμένοις ἀπέρριψε. Τότε μέντοι ἢ ὁ Λαούινος τοὺς Λιτωλοὺς συμμαχοῦντας Φιλίππῳ προσηταιρίσατο , ἢ τὸν Φίλιππον μέχρι Κερκύρας προχωρήσαντα αὖθις ἐξηνάγκασεν , ὥς τε ἢ ἐς τὴν Μακεδονίαν τάχει ἐπανελθεῖν.

Ζ. Οἱ δὲ ἐν τῇ Ρώμῃ Γαΐου Κλαύδιον Νέρωνα εἰς τὴν Ἰβηρίαν μετὰ τῶν στρατιωτῶν ἔπεμψαν , ἢ ὃς

παρεκομίδη τῇ ταυτικῷ μίχει τοῦ Ἴβηρος. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ λοιπὰ στρατεύματα ὑρηκὼς, ἐπῆλθε τῇ Ἀσδρούβᾳ, φρὶν γνωσθῆναι ὅτι πάρεσι. Καὶ περιτοιχισάμενος αὐτὸν, ἐπαπάτα. Ἰδὼν γὰρ ὁ Ἀσδρούβας, ὡς ἀπείληπται, προεκηρυκεύσατο πρὸς τὸν Νέρωνα, ὡς τε τῶν Ἰβηρίαν πᾶσαν ἀφεθεὶς ἐκλιπεῖν. Ὡς δ' ἐκεῖνος τοὺς λόγους ἀσμένως ἐδέξατο, ἀναβαλλόμενος ἵνα τὰς σπονδὰς τῇ ὑστεραίᾳ ποιήσηται, ὑπεξέπεμψε τὰς νυκτὸς ἄλλως ἄλλῃ τῇ ὁρῶν. Διεξελθόντων δ' ἐκείνων, ἃ τε μὴ φυλακῆς οὔσης παρὰ τῇ Ρωμαίων, ἔν τε τοῖς ὑπ' ἀποδῶν ἐλπίδας, ἦλθε μὲν τῇ ὑστεραίᾳ ἐς λόγους τῷ Νέρωνι, καπέπεμψε δὲ πᾶσαν αὐτίκα, φρίν τι ὑπεκφυγεῖν. Καὶ αὖθις ἄλλους τῆς νυκτὸς ὁμοίως ἀπέπεμψε. Τοῦτο δὲ ἐγένετο ἐς ἄλλους τισὶν ἡμέρας ὁμοίως πεποίηκε, ἀμφιβόλου τοῦ ἐς τὴν συμβάσεως. Προελθόντων δὲ τῶν πλείω ἀπάντων, πλοῖα καὶ ἄπορα σφῶν ὑπῆρχε καὶ τοῖς ἐλέφασιν ὑπεξεχώρησε. Ἐ ξαπατηθείς, φοβερὸς αὖθις τῷ Νέρωνι ἐγένετο. Μαθόντες δ' ταῦτα οἱ ἐν τῇ Ρώμῃ, τὸν Νέρωνα μὲν καπέγνων, ἄλλῳ δέ τινι τῶν ἡγεμονίαν ἐψηφίσαντο ἐγχειρίσαι. Ἀπορούντων δ' ὧν τίνα ἂν δέοι στείλασθαι (οὐ γὰρ τὸν τυχόντα ἀνδρὸς ἐδεῖτο τὰ πράγματα) καὶ πολλοὶ τῶν ἐξ τὸ τῶν Σκιπιώνων πάθος ἐξίσταντο, ὁ Σκιπίων ἐκεῖνος ὁ Πόπλιος, ὁ τὸν πατέρα τραυθέντα σώσας, ἑαυτὸν ἐθελοντὴς εἰς τὴν στρατείαν ἐπέδωκε. Ἦν δὲ καὶ ἀρετῇ κράτιστος, καὶ παιδείᾳ λογιμώτατος· καὶ παραχρῆμα μὲν ἐρρίθη. Μεταμέλει δὲ οὐ πολλῷ ὕστερον, διά τε τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ (πέπαρτον γὰρ καὶ εἰκοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς ἦγε) καὶ ὅτι καὶ ἡ οἰκία αὐτοῦ διὰ τὸν τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ θείου ὀλέθρου ἐπένθει, ἦλθεν αὖθις εἰς τὸ κοινὸν, καὶ ἐδημηγόρησε, καὶ οἷς εἶπε καταδύσας τὰς τῆς βουλῆς, τὸν μὲν ἀρχὴν οὐκ ἀφῃρέθη. Μάρκος δὲ Ἰούνιος, ἀνὴρ γηραιὸς, προσετέθη αὐτῷ. Τοῖς Ρωμαίοις δὲ μετὰ ταῦτα τὰ πράγματα οὐκ ἀπαλαιπώρως ἐχώρησεν εἰς τὸ βέλτιον. Ὁ γὰρ Μάρκελλος ἐπειδὴ κατηγορηθεὶς ἀπελύθη, ἔρμησεν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, καὶ τὰ μὲν πλείστα δὶ ἀσφαλείας ἐποιεῖτο, δεδιὼς πρὸς ἀποτεκμήρας ἀκριβῶς κινδυνεύσαι. Εἴ δέ ποτε ἰώαγκασθη προσμίξαι, κρείττων ἐκ φρονήσεως τὸ πλέον ἐγένετο. Οὕτω Ἀννίβας διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι αἱ πόλεις αἱ συμμαχοῦσαι αὐτῷ αἱ μὲν ἐγκαταλελοίπεσαν αὐτὸν, αἱ δὲ δι' ὀλίγου ἦσαν, καὶ δι' ἐτράπετο, κακῶσαι τὰ χωρία, ἃ μὴ κατέχειν οἷός τε ἦν, ἐπεχείρησε, καὶ πολλοῖς ἐλυμήνατο, καὶ πλείους διὰ τοῦτο ἀφίστατο. Περὶ δὲ Σαλαπίας πόλιν τοιοῦτόν τι συνέπεσε. Δύο ἄνδρες τὰ πράγματα αὐτῶν εἶχον, διάφοροί τε ἀλλήλοις ὄντες. Καὶ Ἀλίνιος μὲν τὰ τῶν Καρχηδονίων ἐφρόνει, Πλαύτιος δὲ τὰ τῶν Ρωμαίων, ὃς καὶ διελέχθη τῷ Ἀλινίῳ πάλαι περὶ προδοσίας αὖθις εἰπεῖν. Λαβόμενος δ' ἐκείνου, Ἰδὲ ἐδέ, ὦ οὗτος μοι περὶ αὐτῶν ταῦτα λαλεῖ. Οὐκ ἐπίστευσεν ὁ Ἀννίβας τῷ ἀτόπῳ, ἀλλὰ καὶ ὡς συκοφαντούμενον αὐτὸν ἀπέλυσεν. Ἀφεθέντος δὲ, ἀμφοτέρω ἐπῆλθον ἅμα· καὶ στρατιώτας παρὰ τοῦ Μαρκέλλου ἐπαγαγόμενοι, τήν τε φρουρὰν τὴν Καρχηδονίων κατέκοψαν, καὶ τὴν πόλιν τοῖς Ρωμαίοις παρέδοσαν. Καὶ ἅπερ μὲν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔσχον τοῖς Καρχηδονίοις τὰ πράγματα, καὶ οὐδ' ἡ Σικελία ἐᾶν οὐνοῦσα αὐτοῖς, ἀλλὰ τῷ Ὑπάτῳ τῷ Λαευϊνίῳ προσεχώρουν. Ἡγεῖτο μὲν γὰρ ὁ ἐν τῇ Σικε-

Zonaræ Annales.

A esse nosset, oppressum circumvenit: sed deceptus est. Videns enim Hasdrubal se irretitum esse, caduceatoribus ad Neronem missis, se ea conditione dimitti petiit, ut tota Hispania excederet. Quam cum ille cupide accepisset, pactiones procrastinando, alios in alios montes dimisit. Qui cum evasissent, Romanis spe pacis excubias non habentibus, postridie ad Neronem in colloquium venit. Sed totum diem consumpsit, priusquam quicquam confirmaretur. Itidem nocte alios dimisit, & sic aliis quoque diebus fecit, subinde aliquid in pactis cavillando. Denique & ipse cum equitatu & elephantis se subduxit, & Neroni formidabilis extitit. Quo Romæ cognito, successor Neroni datus est. Cum autem dubitaretur, quis ejus loco mittendus esset (neque enim res quemlibet postulabat) & multi clade Scipionum deterrerentur: P. Scipio, is qui patrem vulneratum conservavit, ultro se ad illam expeditionem obtulit, juvenis virtute præstantissimus, & optime institutus: statimque est electus. Sed cum non multo post ejus judicii populum pœnituisset, tum ob ætatem (annum enim quartum & vigesimum agebat) tum propter domum ejus, patris & patrui interitu funestam: denuo in publicum progressus, pro concione C Patribus conscriptis ita satisfecit, ut imperium ei non adimerent: sed M. Junium, virum senem, collegam adjungerent. Post hæc res Romana non citra ærumnas in melius mutari cœpit. Marcellus enim, cum absolutus esset, Hanniibalem aggressus, pleraque caute administravit, cum desperatis hominibus certare veritus. Sed si quando confligere necesse erat, prudentia magnanimitate temperata, superior evadebat. Hannibal autem tum ea de causa, tum quod ab aliis sociis civitatibus desertus, ab aliis deserendus erat, tum propter alia quædam, ea loca quæ tueri nequibat, vastare instituit. Cum- D que multos vexasset, a pluribus deserebatur. In urbe autem Salapia tale quiddam accidit. Duo viri summæ rerum ibi præerant, inter se dissentientes. Nam Alinius Carthaginensibus, Plautius Romanis studebat, & cum Alinio de urbe Romanis tradenda collocutus erat. Quod cum ille statim ad Hannibalem detulisset, in jus adductus est Plautius. Hannibale autem cum iis qui in consilio aderant, de ejus supplicio deliberante, astus est in conspectu Pœni cum Alinio denuo de eadem re agere. Illo vero exclamante, *Ecce ecce, nunc etiam de proditione mecum agit*: propter rei absurditatem Hannibal non credidit, cum- E que ut calumnia petitum absolvit: Absoluto eo, ambo consenserunt: & accersitis a Marcello militibus, Punicoque præsidio cæso, Romanis urbem tradiderunt. Hoc Italicarum rerum statu, Siculi nihilo plus faventes Carthaginensibus, ad Lavinium Consulem se conferebant. Carthaginensibus qui in Sicilia erant, Hanno præerat, sub

LIBER IX.

Hasdrubal Neronem decipit.

P. Scipio in Hispaniam mittitur.

Fortuna vicinti Romanorum paulatim favere incipit.

Edit. Paris. pag. 419.

Salapia ad Romanos defecit.

LIBER IX. Mutinæ Pœnis ad Romanos defectio.

eoque Mutinas militabat : qui cum pridem Hannibali familiaris, ob magna virtutis opera edita, invidiam ſuſcepiſſet, in Siciliam fuerat ablegatus. Sed ne ibi quidem Magiſter equitum rebus præclare geſtis, Hannonis invidia evitata, magiſtratu abire coactus eſt. Quibus injuriis exacerbatus ad Romanos ſe contulit : ac primum adjumento fuit, ut eis Agrigentum proderetur. Deinde in aliis quoque rebus navavit operam, ut totam Siciliam abſque magno labore recuperarent.

Tarenti recuperatio.

VIII. At Fabius & Flaccus, cum alias urbes, tum Tarentum, tenente tum Hannibale, ſubegerunt. Nam cum Brutios incurſare quoſdam juſſiſſent, eaque de cauſa Hannibal, relicta urbe, illis ſuppetias iret, Flaccus illum obſervat : Fabius interim noctu impetu terra marique facto, partim vi, partim proditione Tarentum cepit. Quem dolum ægre ferens Hannibal, pari dolo Fabium ulciſci ſtatuit : eique litteras Metapontinorum civium nomine ſcribit, de prodenda civitate : eum temere accedentem, in inſidias delapſurum eſſe ratus. Verum ille ſuſpicatus quid rei eſſet, litteris iis cum illis comparatis, quas aliquando Tarentinis ſcripſerat, inſidias ex earum ſimilitudine deprehendit. Enimvero Scipio, quamvis & patris & patrui cædem ulciſci cupiens, & belli gloriam expetens, non tamen properavit, ob hoſtium multitudinem : ſed cum eos longe in hybernis abeſſe cognoviſſet, omiſſis eis, tanta celeritate & circumſpectione novam Carthaginem contendit, ut ejus adventus non prius reſciretur, quam adeſſet, urbemque non ſine labore cepit. Ea expugnata, pene maxima inter milites orta eſſet ſeditio. Nam cum Scipio ei qui primus murum conſcendiſſet, coronam pollicitus eſſet : duo viri, alter Romanus, alter ex ſociis, eam ſibi laudem vendicarunt : ac ſtudiis multitudinis contentio ad maximum tumultum proceſſit. & haud dubie gravius aliquid accidiſſet, ni Scipio utrumque coronaſſet. Idem multa militibus, multa rebuſpublicis largitus eſt : & obſides, qui ibi tenebantur, omnes ſuis ſine pretio reddidit. Quo factum, ut multæ civitates, multi Dynaſtæ ſe ad fidem ejus contulerint, & præter cæteros Celtiberi. Nam cum inter captivos virginem excellenti forma cepiſſet, eam adamaturus putabatur. Sed cum principi cuidam apud Celtiberos deſponſam eſſe cognoviſſet, accito ſponſo, puellam ei tradidit, una cum pecunia, quam ejus neceſſarii pro ea redimenda contulerant. Quo facto & illos, & cæteros ſibi conciliavit. Haſdrubali fratri Hannibalis, quem propere adventare cognorat, captam eſſe urbem adhuc ignoranti, & nihil in itinere hoſtile timenti, occurrit : eoque ſuperato, & caſtris ejus occupatis, multos illius loci ad ſuam amicitiam pellexit. Nam in re bellica acer erat, in familiaribus congreſſibus lenis, reſiſtenti-

Edit. Pariſ. pag. 430.

Fabius dolum Hannibalis animadvertit.

P. Scipionis res in Hiſpania geſtæ.

Scipionis elogium.

λίᾳ Καρχηδονίων Ἀννων. Συμπαρελήφθη δὲ αὐτῷ καὶ Μυτίνας. Ὃς σωνὼν τῷ Ἀννίβᾳ φαίλω, καὶ φθονηθείς, ὅτι μεγάλα ἔργα ἀρετῆς ἐπεδείκνυτο, εἰς Σικελίαν ἐπεμφθη. Ὡς ὤων κἀκεῖ λαμπρῶς ἐπάρχειν, φθόνου καὶ παρὰ τοῦ Ἀννωνος ἄφλει, καὶ μὴ πάντως τῆς ἐπαρχίας ἐπαύθη. Περιαλγὴς γοιῶν δὴ τούτοις γενόμενος, πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἀπέκλινε. Καὶ πρῶτον μὲν προδοσίαν Ἀκραγαντος συνέφαξε σφίσιν. Εἶτα καὶ τἄλλα συγκατεργάσατο, ὡς τὰ πάσαν αὐθις τὴν Σικελίαν ὑπ' αὐτοὺς ἐλθεῖν μεγάλα πόνου γενέσθαι.

ιη'. Ὁ δὲ Φάβιος καὶ ὁ Φλάκκος, ἄλλας τε πόλεις πολλὰς, καὶ δὴ Τάραντα, τὸν Ἀννίβαν καὶ χωρὶς αὐτῶν, ἐχειρώσαντο. Κιλδόνιός γάρ τινι τῶν Βρεττίων καστρίκιον, ἵν' ὁ Ἀννίβας εἰς ἐπικουρίαν αὐτῷ ἀπάρῃ ἐκ Τάραντος, ἐπεὶ τοῦτο ἐγένετο, Φλάκκος μὲν ἐκεῖνον ἐπιπορεύει. Φάβιος δὲ ἐν τούτῳ τυχὸν τῷ Τάραντι τοῖς τε τειχίοις ἅμα καὶ τῇ πόλει προσβαλὼν, τῇ τε προσβολῇ καὶ τῇ προδοσίᾳ εἷλε τὴν πόλιν. Ὁ δὲ Ἀννίβας διὰ τοῦτο ἀπάτιον ἀχθόμενος, ἀντεπιβουλεύσαι τῷ Φαβίῳ ἐπεδέησε. Καὶ ἐπιστολὴν αὐτῷ ἐκ Μεταποντίου, ὡς παρὰ τῶν ἐπιχωρίων ἐπὶ προδοσίᾳ τῆς πόλεως ἐπεμψεν, ἐλπίσας ἀπερισκέπτως αὐτὸν προσιόντα ὑποδέξεσθαι. Καὶ ὃς ὑποτόπασε τὸ πραττόμενον, καὶ παραβαλὼν τὰ γράμματα τῇ ἐπιστολῇ, ἃς τοῖς Ταραντίνοις ποτὲ ἐγεγράφει, κατεφώρασεν ἐκ τῆς αὐτῶν ὁμοιότητος τὸ ἐπιβούλευμα. Σκιπίων δὲ τὸν ἄλλον χρόνον, οὐ δι' τιμωρῆσαι τῷ πατρὶ καὶ τῷ θείῳ ἐγλίχετο, καὶ τῆς τοῦ πολέμου δόξης ἐρίζετο, ἀλλ' οὐκ ἀπείχετο, διὰ τὸ πλῆθος τῶν ἐναντίων. Ἐπεὶ δ' ἤδετο αὐτὸς χειμάζοντας πόρρω που, ἐκείνους μὲν εἶα, ἐς δὲ τὴν Καρχηδόνα τὴν αὐτῶν ὥρμησεν· καὶ μέντοι τὸ παράπαν τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔγνωκε, πρὶν πρὸς αὐτῇ τῇ Καρχηδόνι γενέσθαι, καὶ ἑλεῖν σφῶν πόρρωθεν πόλιν. Ἁλόντος δὲ τῆς Καρχηδόνος, σάσις μεγίστη μικρῷ τοῦ στρατιωτῶν ἐγένετο ἀν. Τῶν γὰρ Σκιπίωνος σήραγγα ὑποχομένων δύσεως τοῦ πρώτου τὸ τείχος ἐπιβαντι, δύο ἄνδρες, ὁ μὲν Ρωμαῖος, ὁ δ' ἐκ τῶν συμμάχων περὶ αὐτοῦ ἀμφισβήτησαν. Διαφερομένων δ' ἐκείνων, καὶ τὸ ἄλλο πλῆθος ἐθορυβήθη, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἐπαράχθησαν, ὥς τι καὶ δεινὸν τοὺς δρᾶσαι, εἰ μὴ ὁ Σκιπίων καὶ ἄμφω ἐστεφάνωσε, καὶ συχνὰ μὲν τοῖς στρατιώταις δώρατα, συχνὰ δὲ καὶ τοῖς δημοσίοις προσέταξε, καὶ τὰς ἐκεῖ καταχομένας ὁμήρους πρῶτα πάντας τοῖς οἰκείοις ἀπέδωκεν. Οὗτος πολλοὶ μὲν δῆμοι, πολλοὶ δὲ καὶ δυνάσται αὐτῷ προσεχώρησαν, καὶ τὸ τῶν Κελτιβήρων ἔθνος πρὸς τοῖς λοιποῖς. Παρθένον γὰρ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις λαβὼν κάλλει ἐπιφανῆ, ἐνομίζετο μὲν ἐπιθαι αὐτῆς ἐν ἔρωτι. Μαθὼν δὲ, ὅτι τινὶ τῶν ἐν τέλει Κελτιβήρων ἐγγυᾶται, μεταπέμψατο αὐτὸν, καὶ τὴν μὲν παρέδωκε, προσκεφάλαια, καὶ τὰ λύτρα, ἃ οἱ προσήκοντες αὐτῇ προσενέμεσαν. Κἀκ τούτου ἐκείνους καὶ τοὺς λοιποὺς ἐκτήσατο. Μαθὼν δὲ τὸν Λεσδρούβαν τὸν τοῦ Ἀννίβου ἀδελφὸν σπουδῇ ἐπιόντα, καὶ ἀγνοοῦντα ἔτι τὰ τῆς πόλεως ἅλωσιν, καὶ μηδὲν προσδοκῶντα κατὰ τὴν πορείαν πολέμιον, προϋπλώτισεν αὐτῷ, καὶ ἐν τῇ στρατοπέδῳ αὐτοῦ στρατὸν ἐπωλίσατο, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ προσεποιήσατο. Ἦν μὲν γὰρ ἐν ταῖς στρατηγίαις δεινὸς, ἐν δὲ ταῖς ὁμιλίαις ἐπιεικὴς, καὶ ἐς μὲν τοὺς ἀνθισταμένους φοβερὸς, ἐς δὲ τοὺς ὑπείκοντας

ἐ μάλα φιλο'Ξρωπος. Μάλιστα δ' ὅτι καὶ ἰθεία
σε, προειπὼν, ὡς ἐν τῇ τῆδ πολιμίων στρατοπε-
δεύσοιτο, πάντας ἐτίμων αὐτόν. Οἱ δ' Ἴβηρες τὸ Βα-
σιλέα μέγαν ὠνόμαζον. Ὁ δ' Ασδρούβας ἀπολπίσας τὴ
Ἰβηρίαν, ἐπάρας πρὸς τὴ Ἰταλίαν ἐβούλετο. Καὶ ἐν τῇ
χειμῶνι συσκευασάμενος ὁ μὲν ἄρμητο, οἱ δὲ συστρα-
τηγοὶ αὐτῶ τὴν χώραν μένοντες, ἀσχολίαν τῇ Σκιπί-
ωνι παρῶχον, ὡς τι μὴ τὸ Ασδρούβαν ἐπιδιῶξαι,
μήτε τοῖς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ Ρωμαίοις ἐπικουρέσας τὸ πόλε-
μον γινομένοις ἐκεῖ, ἢ πρὸς τὴ Καρχηδόνα πλεῦ-
σαι. Ὁ δὲ Σκιπίων τὸν μὲν Ασδρούβαν οὐκ ἐπεδίωξε·
πέμψας δὲ δρομοκύρυκας, τὴ πρόοδον αὐτοῦ τοῖς ἐν
τῇ Ρώμῃ, δι' αὐτῶν προεκήρυξεν, αὐτὸς δὲ τῇ ἐν χει-
σὶν εἶχετο. Καὶ ὁρῶν ὡς ἑκάστοις πολλαχῇ τὴ χώρας
ὄντας, ἐδεδίει μή τινα αὐτῶν προσμίξας, εἰς ἓν ἅ-
παντας συναγάγῃ ἀλλήλοις ἐπικουρήσοντας. Αὐτὸς μὲν
οὖν ἐστράτευεν ἐπ' Ασδρούβαν τὸ Γίσγωνος· Σιλανὸν
δὲ ἐς Κελτιβηρίαν ἐπὶ Μαγῶνα, τὸν Λεύκιον Σκιπίωνα
τὸ ἀδελφὸν ἐς Βαστιτανίαν ἔπεμψεν, ὃς ἐκείνῳ τε πο-
λέμῳ κατέσχε, καὶ τὸ Μαγῶνα ἐνίκησε. Καὶ φεύγον-
τι αὐτῷ πρὸς τὸ Ασδρούβαν, ἐπακολουθήσας, ἦλθε
πρὸς τὸν Σκιπίωνα, μήπω μηδὲν ξυνταραγμένων.
Ἐλθόντων δὲ καὶ τὸ Μαγῶνος πρὸς τὸν Ασδρούβαν,
τὸν τῶ Λευκίω πρὸς τὸν ἀδελφὸν τὸν Σκιπίωνα, τὰ μὲν
πρῶτα τῇ ἱππικῇ καταδίοντες εἰς τὰ πεδία, διεμά-
χοντο. Εἶτα καὶ ὅλῳ τῷ στρατεύματι ἀντιπαρεσκευάζοντο,
τὰ μέλλοντα καὶ ἐμάχοντο, καὶ ἐπὶ πλείους ἡμέρας τῦτο ἐ-
γίνετο. Συμβολὰς δὲ ποτε γινομένης, οἵ τε σύμ-
μαχοι τῇ Καρχηδονίων καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι ἐτράποντο, καὶ
τὸ ἔρυμα αὐτῶν παρὰ τῶν Ρωμαίων ἑάλω, καὶ τοῖς ἐν
αὐτῷ ἐπιτηδείοις οἱ Ρωμαῖοι ἐχρήσαντο, ὃ πρὸ τρι-
ῶν ἡμερῶν ὁ Σκιπίων, ὡς λόγος ἐστὶν, ἐπροέβαινε.
Σπιλιπόρταν γὰρ αὐτοῖς τῶν πρὸς τροφὴν προσόντων (ὃ-
θεν δ' ἠγόντο) ὡς κατὰ τάχος δὲ ἡ ἡμέρα τοῖς ἐ πο-
λεμίων χρησόμεθα. Μετὰ ταῦτα δὲ τοῖς περιλειφθεῖσι
τῶν ἐκείνου τὸν Σιλανὸν καταλιπὼν, αὐτὸς πρὸς τὰς ἄλ-
λας αὐτῶν πόλεις, καὶ πολλὰς προσηγάγετο. Κατασ-
σας δὲ τὰ ἐπιτήδεια, αὐτὸς μὲν ἐκεῖ διεχείμασε. Τὸν
δὲ Λεύκιον τὸν ὁμαίμονα ἐπὶ Ῥώμης ἀπέστειλε, κατηγ-
γελκώτα τε τὰ γενόμενα, καὶ τὰς αἰχμαλώτους κομίζον-
τα, καὶ ὅπως οἱ ἐν τῇ Ρώμῃ φρονοῦσι περὶ αὐτῶ πολυ-
πραγμονήσοντα.

Γ'. Οἱ δ' ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ ἐκ τόσου ἐπόνησαν, καὶ μά-
χαις ἐπλαττώρησαν, Τυρσηνῶν, πατρισάντων τι-
νῶν. Μείζον δὲ τῶν ἄλλων αὐτὸς ἐλύπησεν, ὅτι τὸν
Μάρκελλον ἀπέβαλεν. Ἐπιστρατεύσαντες γὰρ κατὰ τὸν
Ἀννίβα τυγχάνοντες ἐν Δοκρῶις, καὶ ἄμφω οἱ ὕπατοι ἐξ
ἐνέδρας περιστοιχίζονται, ὁ μὲν Μάρκελλος αὐτίκα ἀ-
πώλετο· Κρισπῖνος δὲ τραθεὶς ἀπέθανε οὐ μετὰ πο-
λύ. Εὑρὼν δὲ τὸ τῦ Μαρκέλλα σῶμα ὁ Ἀννίβας, καὶ
τὸν δακτύλιον αὐτῦ εἰλκυὼς, ᾧ ἐκεῖνος τὰς γραφὰς ἐ-
πεσφράγιζε, γράμματα ἐς τὰς πόλεις ὡς παρ' ἐκεί-
νε ἐπέμπετο ἑαυτῷ, καὶ ὅσα ἐβούλετο διεπράττετο·
μέχρις ἂ τῦτο γένοιτο ὁ Κρισπῖνος, ἀνεπαρήγγελλε αὐ-
τοῖς φυλάττεσθαι, ὅθεν ἀντικρὺς τῇ Ἀννίβᾳ τὸ πρᾶγ-
μα. Ἐπεὶ δὲ τῶς ἐν τῇ Σαλπίᾳ δι' αὐτομόλου ἔδοξε τῷ
ἐπιστέλας, ὡς ὁ Μάρκελλος πᾶσι σφοῖν τοῖς τείχεσι, τῇ
τῆδ Λατίνων κεχρημένος φωνῇ σφῷ ἄδικα ἐπεκαλέσατο
αὐτὸ, ἵνα Ρωμαῖοι δόξωσιν εἶναι. Μαθόντες δὲ οἱ Σαλ-
πῖνοι τὸ ἐπιτήχημα αὐτῦ, ἀπεπειρῶντο πείθειν, ὅτι-

bus formidabilis, cedentibus per- LIBER IX.
quam humanus. Verum ob illud maxime ab omnibus honorabatur, quod veluti numine afflatus prædixisset, se in hostili agro castrameraturum esse. Ab Hispanis autem Rex magnus appellabatur. Hasdrubale, desperata Hispania, in Italiam abituro, & hyeme collectis vasis discedente: ejus collegæ, loco non mutato, negotium Scipioni facessebant, ut neque Hasdrubalem persequeretur, neque in Italiam profectus, Romanos belli parte levaret, neque Carthaginem trajiceret. Scipio Hasdrubalem abeuntem non est persecutus: sed per cursores, ejus adventu Romam nuntiato, ea quæ tempus postulabat, administravit. Et quia videbat, hostes in provincia variis locis dispersos esse: veritus ne ab aliquo omnes eorum copiæ in unum conducerentur, ipse contra Hasdrubalem Gisgonis filium est profectus, Sillanum in Celtiberiam contra Magonem, L. Scipionem fratrem in Bastitaniam misit: qui & illam bello cepit, & Magonem vicit: eumque ad Hasdrubalem fugientem persecutus, ad Scipionem redit, qui nondum quicquam gesserat. Cum Magno ad Hasdrubalem, Lucius ad fratrem Scipionem venisset, primum equitatu in campos decurrentes dimicabant. Deinde totos exercitus instruxerunt, nec tamen ad manus ventum est: idque per dies complures factum. Sed aliquando pugna commissa, Carthaginensibus eorumque sociis victis, captaque munitione, Romani commeatu ibi invento usi sunt: id quod Scipio triduo ante vaticinatus esse fertur. Nam cum rebus necessariis destituerentur, prædixit (qua vero arte, ignoratur) se in eum diem hostium cibariis usuros esse. Post hæc Sillano contra hostium reliquias relicto, alias urbes multas sibi adjunxit: ordinatisque rebus, in Hispania hybernavit, L. fratrem Romam misit, ut de res gestas nuntiaret, & captivos eo adduceret: eademque opera exploraret, quæ de se Romanorum esset opinio.

Edit. Paris. pag. 431. Hasdrubal rebus Hispaniæ in Italiam contendit.

IX. Verum Italiam morbus vexabat, & pugnæ afflixerant, ob motus Tyrrhenorum quorundam: sed majorem luctum attulerat Marcelli interitus. Nam cum ambo Cos. contra Hannibalem Locris agentem, exercitum ducerent, per insidias circumveniri sunt: & Marcellus statim occubuit, Crispinus non multo post ex vulnere decessit. Hannibal vero Marcelli cadavere invento, & ejus sigillo accepto, litteris ejus nomine ad urbes scriptis, quicquid volebat, obtinuit: donec Crispinus eo cognito, illos monuit, ut sibi caverent. Unde res Hannibali vertit in contrarium. Nam cum Salapianis per transfugam scripsisset, Marcellum nostra ad mœnia accedere, & Romana lingua una cum aliis eam scientibus uteretur, ut pro Romanis haberentur: Salapiani ejus artificio cognito hac arte vicissim usi sunt, ut se Marcellum adesse credere simularent; clathrisque attractis, tot in

Marcelli & Crispini Coss. cædes.

pag. 432.

Salapini Hannibali dolum elusuntur.

LIBER IX. urbem admiſerunt, quot vincendis ſe pares eſſe rebantur, eoſque omnes occiderunt. Hannibal vero, cum Locros a Romanis ex Sicilia profectis obſideri audiſſet, ſtatim receſſit. P. Sulpitius autem cum Ætolis & aliis ſociis, magnam Achajæ partem vaſtavit. Sed cum Philippus Achæis opem tuliſſet, Romani tota Græcia pulſi eſſent, niſi Ætolis galea Philippi potitis, de ejus interitu rumor apud Macedones ſparſus eſſet: ortaque ibi ſeditio. Veritus enim, ne regno privaretur, in Macedoniam properavit. Ita factum, ut Romani in Græcia perſeverantes, urbibus aliquot potirentur. Sequenti anno, quum Haſdrubalis adventus nuntiaretur, Romani legiones convocabant, & ſocios ſuos accerſebant, Claudio Nerone & Marco Livio Coſſ. creatis. ac Neronem contra Hannibalem, Livium contra Haſdrubalem miſerunt, qui ei circa Senam urbem occurrit: non tamen ſtatim ad manus venit, ſed per dies complures in caſtris ſe continuit. Neque Haſdrubal pugnam urſit, quietus fratrem expectans. Nero autem & Hannibal in Lucania caſtra habentes, non juſta acie, ſed tumultuariis duntaxat pugnis ſunt congreſſi. Hannibalem autem locum ſubinde mutantem, accurate obſervavit. Nero, ſemper eo ſuperior: & litteris fratris ejus Haſdrubalis interceptis, Hannibale contempto, veritus ne Haſdrubal multitudine hominum Livio vim faceret, magnum facinus auſus eſt. Relicta enim ibi tanta militum parte, quanta ad reprimendum Hannibalem ſatis eſſet, ſi quid moviſſet, mandavit, ut omnia ita agerent, ut ipſe præſens eſſe putaretur. Aſſumptaque lectiſſima parte exercitus, quaſi finitimum oppidum oppugnaturus, nemine conſilii conſcio, adverſus Haſdrubalem properans, noctu ad collegam venit, in ejuſque vallo pernoctavit: amboque ſe parantes, ut hoſtem ex improviſo aggrederentur, Haſdrubalem non latuerunt. Cum enim uterque Conſul milites ſuos ſeorſim cohortaretur, animadvertit quid rei eſſet: & Hannibalem victum cæſumque eſſe ſuſpicatus (illo enim ſuperſtite, Neronem contra ſe numquam iturum fuiſſe) ad Gallos abire ſtatuit: & illic ſtatu fratris explorato, bellum per otium adminiſtrare. Itaque militibus itinere denuntiato, noctu diſceſſit. Id Conſules ex tumultu ſuſpicati, non tamen propter tenebras ſe ſtatim commoverunt: ſed ſub auroram equitibus ad eum perſequendum præmiſſis, ipſi ſubſecuti. Haſdrubalem equites aggreſſum (ſolos enim eos eſſe putabat) ſuperventu ſuo in fugam verterunt: & fugientes perſecuti, multos occiderunt, ab elephantis nihil adjutos. Horum enim aliqui vulnerati, cum plures mali eis darent, quam hoſtes, Haſdrubal ſeſſores eorum monuit, ut vulneratos ſtatim occiderent: id quod facile fiebat, cum ferreo aculeo ſub aure pungebantur. Sic belluæ a Car-

P. Sulpitii res Achaicæ.

Claudius Nero Haſdrubalem cædit.

Edit. Pariſ. pag. 433.

τως προσέπεμψε τὸν Μάρκελλον. Καὶ ἀναπάσασθαι τὸν καταβράκτην, εἰσήγαγον ἔσως αὐτοῖς ἔδοξεν ἱκανὰς εἶναι κατεργασθῆναι παρ' αὐτῶν, ἢ πάντας ἀπέκτειναν. Ὁ δὲ Ἀννίβας ἀπῆρεν αὐτίκα, μαθὼν τοὺς Λοκρὰς πολιορκουμένους παρὰ Ῥωμαίων ἐκ Σικελίας ἐπιπλεύσαντων. Καὶ Πόπλιος δὲ Σουλπίκιος μετὰ Αἰτωλῶν καὶ συμμάχων ἑτέρων πολλὰ τῆς Ἀχαΐας ἐπώρθωσε. Τοῦ δὲ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος τοῖς Ἀχαιοῖς συμμαχήσαντος, παντελῶς ἂν τῆς Ἑλλάδος ἐξηλάθησαν οἱ Ῥωμαῖοι, εἰ μὴ τοῦ κράνους τοῦ Φιλίππου περιῤῥύεντες, οἱ Αἰτωλοὶ τοῦτο ἔσχον, καὶ φήμης εἰς τοὺς Μακεδόνας γενομένης, ὡς πέπτωκε, πᾶσίς τε γίγνεται ἐκεῖ καὶ ἐφεύδεται μὴ τῆς βασιλείας στρεβῆ, καὶ ἐπὶ Μακεδονίαν ἐπείχθη. Ἐπεύθετο οἱ Ῥωμαῖοι τὴν Ἑλλάδι προσέμειναν, καί τινων ἐκράτησαν πόλεων. Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει, ὡς ὁ Ἀσδρούβας ἐγγίζοιτο προσιών, οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰς δυνάμεις τε ἤθροιζον, καὶ τοὺς συμμάχους σφῶν μετεπέμποντο. Τιβέριος Κλαύδιός τε Νέρων καὶ Λίβιος ὁ Μάρκου ἐλόμενοι. Καὶ Νέρωνα μὲν ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν, Λίβιον δὲ ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν ἔπεμψαν, ὃς αὐτῷ πρὸς τῇ Σήνᾳ τῇ πόλει ἀπέβαινεν. Οὐ μέν τοι καὶ εἰς χεῖρας εὐθὺς ἦλθον, ἐπὶ πολλὰς δὲ ἡμέρας κατὰ χώρας ἔμενον. Αλλ' ὡς ὁ Ἀσδρούβας τὸν μάχιμον καταπτήξειν, καὶ σύχαζε δὲ τὸν ἀδελφὸν ἀναμένων. Ὁ Νέρων δὲ καὶ ὁ Ἀννίβας εἰς Λευκανίαν ἐστρατοπεδεύοντο, καὶ ἑκάτερος πρὸς παράταξιν ὥρμησαν, ἄλλως δὲ ἐς χεῖρας ἀλλήλοις ἦσαν. Καὶ ὁ Ἀννίβας κυκλοῦσθαι μεμηχάνητο, καὶ ὁ Νέρων ἀκριβῶς αὐτὸν παρετήρει. Κρείττων οὖν ἀεὶ αὐτῷ γιγνόμενος, καὶ τὰ γράμματα τὰ παρὰ τοῦ Ἀσδρούβου αὐτῷ πεμφθέντα ἑλών, τῷ μὲν Ἀννίβᾳ καταφρόνησε. Δύσας δὲ μὴ τὸν Λιβίου ὁ Ἀσδρούβας τῇ πλήθει καταβιάσηται, μέγα φρόνημα ἐπῆρτο. Καὶ καταλιπὼν μὲν μοῖραν ἐκεῖ, λοιχρώσας ἐγρηγορέναι τὸν Ἀννίβαν, εἴ πη κινηθείη, ἐντελάμβος πάντα ποιεῖν, ἵνα καὶ αὐτὸς νομίζοιτο ἐνδημεῖν. Τὸ δὲ καθαρώτατον τοῦ στρατοῦ ἀπολέξας, ὥρμησεν ὡς πλησιοχώρῳ πόλει τινὶ προσομίξων, καὶ δῆθεν τὶ τῶν ἐφοδίων αὐτῷ. Καὶ ἐπεί χθη ἐπὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ ἀφίκετο νυκτὸς πρὸς τὸν συνάρχοντα, καὶ ἐν τῇ παροικίᾳ τῇ αὐτῶν συνεστρατοπέδευσε. Καὶ παρεσκεύαζοντο ἄμφω, ἵν' αἰφνιδίου αὐτῷ συμπέσωνται. Οὐκ ἔλαθε δέ, ἀλλ' ἐτεκμήρατο τὸ γεγενημένον ὁ Ἀσδρούβας ἀπὸ τῆς παραγγέλσεως διττῶν γινομένων. Ἰδίᾳ γὰρ ἑκάτερος τῷ Τράπῃ παρήγγελλέ τι τῶν ἑαυτοῦ. Ὑποπτεύσας ἐαυτὸν ἡττᾶσθαι τὸν Ἀννίβαν, καὶ ἀπολεῖσθαι (πεύσεσθαι γὰρ ἐκεῖνα, εἰ ἀπ' αὐτοῦ ὁρμῶσαι ὁ Νέρωνα ἐλεγείζετο) ἔγνω πρὸς τοὺς Γαλάτας ἀναχωρῆσαι, καὶ ἐκεῖ τὰ περὶ τὸν ἀδελφὸν ἀκριβώσασθαι, καὶ ὕπνῳ καὶ σχολὴν πολεμῆσαι. Καὶ ὁ μὲν παραγγείλας τῷ στρατεύματι ἀναζεῦξαι, νυκτὸς ἀπῆρεν. Οἱ δ' Τπατοι ἐκ τοῦ θορύβου ὑπώπτευσαν τὸ γιγνόμενον, ἀ μέντοι εὐθὺς ἐκινήθησαν διὰ τὸ σκότος. Ἅμα δ' ἕῳ τοὺς τε ἱππέας προέπεμψαν ἐπιδιώξαι αὐτὸν, καὶ αὐτοὶ εἵποντο. Καὶ τῷ Ἀσδρούβᾳ τοῖς ἱππεῦσιν ἀντιπαξαμένῳ, ὡς μόνοις ἦσαν, οἱ Τπατοι ἐπιλθόντες, ἔσπιλον αὐτὸν ἐποιήσαντο. Καὶ φεύγουσιν ἐπακολουθήσαντες, πολλοὺς ἐφόνευσαν· καὶ οἱ ἐλέφαντες αὐτοῖς ἐβοήθησαν. Ὅτι γὰρ τινὲς αὐτῶν τραυματισθέντες, κακὰ πλείω τοὺς ἱππεμαχοῦντας σφίσιν ἔδρων ἢ οἱ πολέμιοι, παρήγγειλεν ὁ Ἀσδρούβας τοῖς ἐπ' αὐτῶν καθημένοις, τοὺς τιτρωσκομένους τῷ θηρίῳ παραυτίκα σφάζειν· ῥᾷστα δὲ σιδηρείῳ τινὶ ὑπὸ τὸ οὖς τυπτόμενοι, ἐκτίννυντο. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ὑπὸ τῶν Καρχηδονίων, οἱ ἄνδρες

ἢ ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἠφθείροντο. Ἔπεισε δὲ τοιοῦτος, ὥστε τοὺς Ῥωμαίους ἐλαχιστεῖς τοῦ φόνου γενομένους, μὴ θελῆσαι τοὺς ἄλλους ἐπιδιώξαι, φθείραντές τε ἄλλους πολλοὺς, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν, καὶ λάφυρα πλεῖστα λαβόντες καὶ Ῥωμαίους αἰχμαλώτους ἐς πεντακισχιλίους ἐν τῷ στρατοπέδῳ εὑρόντες, ἱκανῶς τὴν Καννησίδα συμφορὰν ἀνειληφέναι ἐνόμισαν. Πραχθέντων δὴ τούτων, ὁ μὲν Λιούιος τῷ χώρᾳ ἔμεινε· ὁ δὲ Νέρων ἕκτῃ ἐς τὴν Ἀπουλίαν ἐπανελήλυθε, λαθὼν μηχεὶ τοὺς ὡς ἀπαντήσοντας. Καὶ τῷ ἀλόντων τινὰς ἐς τὸ Ἀννίβα στρατόπεδον ἔπεμψε, τὰ πραχθέντα διδάξοντας, καὶ τὸν κεφαλὸν τοῦ Ἀσδρούβου πλησίον τοῦ ἀντεταγμένου. Μαθὼν οὖν ἐκεῖνος τὸν τοῦ ἀδελφοῦ ἀτυχίαν τε καὶ πάθος, καὶ ἐς Νέρωνα συγκλύσαντα καὶ ἐπανήκοντα, πολλὰ μὲν ἀλοφύραντο, πολλάκις δὲ τῷ τύχῃ καὶ τὰς Κάννας ἀνεκάλεσεν. Καὶ ἐς τὴν Βρεττίαν ἀνεχώρησε, κἀκεῖ διῆγε ἡσυχάζων.

ι. Ὁ δὲ Σκιπίων μηχεὶ μὲν πάντα τὰ ἐν τῇ Ἰβηρίᾳ κατεστήσατο, ἄρχειν τῆς ἐκεῖ προσετάχθη. Καὶ πρῶτον μὲν ἐς τὴν Λιβύην δύο πεντήρεσιν ἔπλευσε, καὶ ὁ τοῦ Γίσγωνος Ἀσδρούβας ἐκεῖ κατὰ τύχην αὐτῷ συνεκτήσατο. Δεξαμένου οὖν καὶ ἄμφω τὸν Σύφακος (ἦν γὰρ ὁ τοῖς Καρχηδονίοις ἐγγύτερον, μέρους τῆς Λιβύης βασιλεύων) καὶ καταλλάσοντος σφᾶς, ὁ Σκιπίων ἐκ ἰδίου ἐχθρᾶς ἔχειν ἔφασκε, ἀπὸ μὲν ὑπὲρ τῆς κοινῆς δύνασθαι καθ' ἑαυτὸν καταλύσασθαι. Ἐπαπλεύσαντος οὖν αὐτοῦ, ἡ Ἱλιτεργίτανις ἐπολέμησε, ὅτι τοὺς πρὸς αὐτὸν καταφυγόντας Ῥωμαίους μὴ τὸν τῆς Σκιπίωνος θάνατον τοῖς Καρχηδονίοις ἐξέδωκαν. Καὶ ἐ πρότερον τὴν πόλιν αὐτῶν ἐκράτησε, πρὶν αὐτὸς τὸ τεῖχος ἐπιβὰς ἐπλήγη, καὶ ἐτρώθη. Λιδιδόντες δὲ οἱ στρατιῶται, καὶ δείσαντες περὶ ἐκείνῳ, τότε προσέβαλον ὁρμητότερον. Καὶ κρατήσαντες, τοὺς μὲν ἀνδρώπους πάντας ἀπέκτειναν, τὴν δὲ πόλιν κατέφλεξαν ἅπασαν. Καὶ τῇ φόβῳ τούτῳ πολλοὶ μὲν ἐκόντες αὐτῷ προσεχώρησαν, πολλοὶ δὲ ἐξ βίᾳ κατεστράφησαν· τινὲς δὲ πολιορκούμενοι, τάς τε πόλεις ἑαυτῶν ἔκαιον, καὶ τοὺς οἰκείους ἐφόνευον, ἐπὶ δὲ πᾶσι καὶ ἑαυτούς. Τὰ πλοῖα δὲ καταφρήξαντος ὁ Σκιπίων, οἷς Καρχηδόνα ἀπέδιξε, ἔνθα τῷ πατρὶ καὶ τῷ θείῳ ἐπιτάφιους ἀγῶνας ἐπλομαχίας ἔθετο. Ὅτι πολλοὶ μὲν καὶ ἴπποι ἠγωνίσαντο, καὶ ἀδελφοὶ δὲ δύο περὶ βασιλείας ἐξεριζόμενοι, καὶ τοῦ Σκιπίωνος συναλλάξαι αὐτοὺς πειράσαντος· καὶ ὁ πρεσβύτερος τὸν νεώτερον, καίτοι ἰσχυρότερον ὄντα, ἀπέκτεινεν. Ἠρρώστησε δὲ μετέπειτα ὁ Σκιπίων, καὶ τότε ἐπανέστησαν Ἴβηρες. Σῴζεται γὰρ τὸ Σκιπίωνος περὶ Σογκρῶνα χειμάζον, ἐκεῖθι. Καὶ σφίσιν ἐκ ἀπειθῆς ὄν, ἐ μὲν φανερὰν ὑποστασίαν ἐπιδεικνύμενον· πῦρ δ' αἰδόμενον τὸν Σκιπίωνα κάμνοντα, ἐπεὶ καὶ ἡ μισθοφορὰ αὐτοῖς ἐβραδύνθη, ἀναφανδὸν ἀπέστησαν· καὶ τοὺς Χιλιάρχους σφῶν ἀπελάσαντες, Ὑτάνις ἑαυτοῖς αἱρεθροποιήσαντο· ἦσαν δὲ οἱ ἐκατοντάρχοι. Γνόντες οὖν ταῦτα οἱ Ἴβηρες, ἀφέστασαν προθυμότερον, καὶ τὴν συμμαχίδα τῇ Ῥωμαίων ἐκάκωσαν· καὶ ὁ Μαγὼν ἐλπίσας ἤδη τὰ Γάδειρα βουληθεὶς, ἐκ ἐξέλιπε, καὶ οἷς τὴν ἤπειρον ἐχαλίνου, πολλὰ ἐκάκωργει. Μαθὼν δὲ ταῦθ' ὁ Σκιπίων, πέμψας πρὸς τὸν ἀποστάντων στρατιώτας, ἐπέστειλεν αὐτοῖς συγγνωμονῶν δῆθεν, ὅτι διὰ ἔνδειαν τῆς ἀναγκαίων ἐκωτέρησαν, καὶ μηδὲν ὑποπτεύσας διὰ τοῦτο ἔξιον, ἐκείνων δὲ ἐς τοὺς τῆς ἀρχῆς

A thaginenſibus, viri a Romanis occi- LIBER I.
debantur: tantaque multitudo cecidit, ut Romani cædibus fatiati, cæteros nollent perſequi. Atque adeo non modo aliis plurimis, ſed etiam Haſdrubale interfecto, ſpoliis plurimis captis, & captivis Romanis ultra quatuor millia in caſtris repertis, cladem Cannenſem abunde penſatam eſſe credebant. His geſtis, Livius ſuo loco manſit. Nero ſexto die in Apuliam reverſus, abitu ſuo ad id uſque tempus celato, captivos aliquot in caſtra Hannibalis miſit, qui ei quid actum eſſet narrarent: & caput Haſdrubalis in propinquo cruci affixit. Hannibal clade & cæde fratris cognita, Neroniſque victoris reditu, in
B magno luctu & mœrore fuit: ſæpe de fortuna queſtus eſt, ſæpe Cannas inclamavit. atque in Brutios regreſſus, ibi quievit.

X. At Scipio Hiſpaniæ præeſſe juſſus, donec ibi omnia compoſuiſſet, primum in Africam duabus quinqueremibus navigavit, eodemque forte fortuna etiam Haſdrubal Gilgonis filius appulit. Quos cum Syphax ambos humaniter accepiſſet (erat enim Carthaginenſibus fœdere junctus, & Africæ parti imperabat) & reconciliare inter ſe ſtuderet; Scipio reſpondit, ſibi nullas cum Haſdrubale privatas eſſe inimicitias, neque Reipublicæ nomine faciendæ pacis auctoritatem habere. Reverſus
C in Hiſpaniam, cum Ilitergitanis bellum geſſit: quod Romanos poſt Scipionum cædem ad ſe profugos, Carthaginenſibus dediſſent. Neque prius urbem cepit, quam ipſe mœnia conſcendere auſus, vulneratus eſt. Milites enim verecundantes, & illi metuentes, promptius ſubierunt: & potiti victoria, hominibus omnibus occiſis, totam urbem incenderunt. Qua re territi multi, ultro deditionem fecerunt, multi vi ſubacti ſunt: multi, cum obſiderentur, urbes cremarunt, ſemetipſos & ſuos jugularunt. Maxima parte Hiſpaniæ ſubacta, Scipio Carthaginem rediit, ubi in honorem
D patris & patrui funebres ludos in armis edidit: in quibus, præter alios, duo fratres, de regno inter ſeſe contendentes, pacificatione fruſtra a Scipione tentata, decertarunt: & major natu minorem, licet validiorem, interfecit. Poſtea Scipione ægrotante, Hiſpani res novas moliti ſunt. Nam exercitus Scipionis, qui circa Soncronem hybernabat, ſe commovit. & cum prius etiam parum dicto audiens eſſet, nec tamen defectionem plane præ ſe ferret: tum cognito morbo Scipionis, dilata etiam ſtipendiorum ſolutione, aperte defecit: pulſiſque Tribunis, ſibi Conſules e-
E legit. Fuerunt autem circiter VIII. millia. Qua de cauſa Hiſpani etiam ad deferendam fidem facti promptiores, ſocias civitates afflixerunt: & Mago Gades jamjam relicturus, neque reliquit, & mediterraneis multum detrimenti attulit. Quo Scipio intellecto, exercitui per literas veniam promiſit, quod rerum neceſſariarum penuria coacti, re-

Edit. Paris. pag. 434.

Ilitergitanorum excidium.

Scipionis ludi funebres, & munus.

Legio ſeditioſa ad officium reducta.

LIBER IX. bus novis studuissent : petens, ne quid ex eo mali suspicarentur : collaudatis iis qui magistratum eorum gessissent, ne sine imperio gravius aliquid vel designarent, vel perpeterentur. Post has Scipionis litteras, ejus incolumitate & placabilitate cognita, nihil amplius commoverunt. Ubi vero convaluit, ne tum quidem asperius eis est comminatus : frumentoque promisso, omnes ad se venire jussit, sive singulos per vices, sive universos simul, utrum ipsi mallent. Milites vero singulatim se ei credere non ausi, omnes una venerunt. Quos Scipio (serum enim erat) extra mœnia manere jussit, commeatu abunde suppeditato : curaviteque, ut eorum audacissimi in urbem venirent, eosque noctu comprehensos vinxit. Ubi diluxit, omnem exercitum, tamquam expeditione instituta, præmisit. Deinde milites, qui recens venerant, inermes in urbem ad se vocavit, ut acceptis stipendiis una militarent. Quibus ita ingressis, iis qui exierant significavit, ut vestigio redirent. Ita seditiosis circumventis, multa exprobravit, multa minatus est. Denique dixit, *Eos omnes exitium esse meritos : sed se de paucis duntaxat, quos iam comprehendisset, pœnas sumpturum, absolutis reliquis.* Hæc locutus, vinctos in medium produxit : & palis alligatos, per cruciatum necavit. Ut vero quidam ex astantibus indignati ac tumultuati sunt, eorum quoque complures suppliciis affecit. Postea stipendio reliquis dato, contra Indibilim & Mandonium est profectus : eosque pugnam detrectantes aggressus, superavit. Qui cum deditionem fecissent, major Hispaniæ pars est subacta, & Mago Gadibus discessit, & Masinissa cum Romanis se conjunxit. Nam Carthaginenses post Hasdrubalis fratris Hannibalis cædem, Hispaniam deferendam esse decreverunt, & Italiam recuperandam : Magoni pecunia missa, ut conductis auxiliis eam invaderet. Is igitur in Italiam tendens, ad Gymnesias Insulas venit : ac in majori appellere non potuit, quod Insulares, funditores exercitatissimi, eminus lapides in naves jaculabantur : sed in minori hybernavit. Insulæ vero hæ continenti versus Iberum imminent, & a Græcis Romanisque Gymnesiæ communiter appellantur. Hispani vero Valerias, & Hyasussas : & peculiari quamque nomine, unam Ebesum, alteram Majoricam, tertiam Minoricam rectissime nominant. Romani vero Gades occuparunt.

Edit. Paris. pag. 435.

Indibilis. Mandonius.

Mago Hispania excedens, bellum in Italiam transfert.

Gymnesiæ Insulæ.

Masinissa.

XI. Masinissa porro vir inter præstantissimos, in re militari, & manu & consilio prompetissimus, tali de causa a Carthaginensibus ad Romanos defecit. Hasdrubal Giscgonis filius, amicus ei erat, & Sophonisbam filiam desponderat. Sed quum Syphacem Romanis studere sensisset, abdicata Masinissæ affinitate, ut Syphacem Carthaginensibus reconciliaret, non minimæ po-

pag. 436.

Hasdrubal.

Sophonisba. Syphax.

A αὐτῶν ἀναδιξάμενος, ἵνα μηδὲν δεινὸν ἢ πάθωσιν ἢ δράσωσι διὰ ἀναρχίαν. Τοιαῦτα τῆ Σκιπίωνος γράψαντος, οἱ στρατιῶται μαθόντες ὅτι πιστεύει, καὶ ὑδ' ὀργίζοιτο σφίσιν, ὑδὲν ἔτι διεκίνησαν. Ὡς δ' ἀπερρώσθη, τραχὺ μὲν ὑδὲ τότε αὐτοῖς ἐπηπείλησε. Πέμψας δὲ τιὼ τι τροφὴν ἀποδόσεσθαι ὑπέσχετο. Καὶ πάντας πρὸς αὐτὸν ἀφικέσθαι ἐκάλεσεν ὡς ἂν βούλωνται, ἢ ἁθρόοι, ἢ ἐν μέρει κατὰ λόχους. Οἱ δέ γε στρατιῶται κατ' ὀλίγους ἀπιλθεῖν μὲ ἐθάρσησαν, ὁμῶ δ' ἀπῆλθον. Καὶ ὁ Σκιπίων ἔξω τῶ τείχους αὐτοὺς αὐλίσασθαι (πρὸς ἑσπέραν γὰρ ἦν) διεπάξατο, καὶ παρέχειν αὐτοῖς ἀφθόνως τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ οἱ μὲν ἐστρατοπεδεύοντο· αὐτὸς δ' τὰς θρασυτέρους αὐτῶν εἰς τιὼ πόλιν εἰσιλθεῖν κατασκέψασθαι, καὶ τῆς νυκτὸς αὐτοὺς κατασχὼν ἔδησε. Ἅμα δ' ἡμέρᾳ, ὡς ἔξω πω στρατεύσων, πάντα τὸν αὐτῶ στρατὸν προὐξεπεμψεν. Εἶτα τοὺς ἄρτι ἐλθόντας εἴσω τῶ τείχους ἀπὸ τῆ ὅπλων ἐκάλεσεν, ἵν' αὐτῆ συστρατεύσωνται, λαβόντες τὸ σιτηρέσιον. Καὶ ὅπως εἰσελθόντων αὐτῶν, ἐνέμψει τοῖς ἐκκεχωρηκόσιν, ὅπερ εἶχον ἐπανιλθεῖν. Καὶ πεισχὼν αὐτοὺς, πολλὰ καὶ ἀνείδισε καὶ ἠπείλησε. Καὶ τέλος, Πάντες μὲν, ἔφη, θανεῖν ἐσὶ ἄξιοι, ἃ μέν τοι πάντας θανατώσω αὐτὸς, ἀλλ' ὀλίγους, οὓς κῆδη σωσίλαπα, δικαιώσω, τοὺς δ' ἄλλους ἀφίημι. Ταῦτα εἰπὼν, εἰς τὸ μέσον τοὺς δεδεμένους παρήγαγε, καὶ σαυροῖς προσδήσας ἓ αἰκισάμενος, ἀπέκτεινε. Ὡς δέ τινες τῆ παρεσκόπων ἀναλαχόντες ἐθορύβησαν, συχνοὺς καὶ ἐνείων ἐκόλασε. Καὶ μετὰ τῦτο ἅ μιδοφορὰν τοῖς ἄλλοις δῶς, ἐπὶ ἅ Ἰνδίβιλι καὶ ἐπὶ ἅ Μανδόνιον ἐστράτευσε. Καὶ μὴ τολμώντων ἐκείνων συμμίξαι αὐτῶ, αὐτὸς ἐπέθετο, καὶ ἐνίκησεν. Ὁμολογησάντων δ' ἐκείνων, καὶ τῆς ἄλλης Ἰβηρίας τὰ πλείω αὐθις ἐδουλώθη, καὶ ὁ Μαγὼν τὰ Γάδειρα ἐξέλιπε, καὶ ὁ Μασσίσσας τοῖς Ρωμαίοις προσεχώρησεν· εἰ Καρχηδόνιοι γὰρ τελέσασπε Ἀσδρούβα τῶ Ἀννίβου ὁμαίμονος, ἐψηφίσαντο μὲν τῆς Ἰβηρίας ἐκχωρῆσαι, τὰ δὲ ἐν τῆ Ἰταλίᾳ ἀναλέσασθαι. Καὶ ἐπεμψαν ἀργύριον τῶ Μαγῶνι, ἵν' ἐπικούρους ἀθροίσας, στρατεύσηται ἐπ' αὐτῶ. Καὶ ὃς πρὸς τιὼ Ἰταλίαν αὖθις ὁρμήσας, ἀφίκετο πρὸς τὰς Γυμνησίας νήσους. Καὶ τῆς μὲν μείζονος ἅμαρτε, μὴ δυνηθεὶς εἰς αὐτὼ καταφαι (οἱ γὰρ ἐπιχώριοι πόρρωθεν ἐκ τῶν σφενδόνων, χρᾶσθαι τῦτο ποιεῖν ὄντες) εἰς δὲ τιὼ μικρότερον ὁρμισάμενος, ἐνέδιε διὰ τὸν χειμῶνα κατέμεινε. Αἱ νῆσοι δ' αὗται τῆ περὶ τὸν Ἴβηρα πεύρῳ ἐπίκεινται. Εἰσὶ δὲ τρεῖς, ἃς Ἕλληνες μὲν καὶ Ρωμαῖοι κοινῆ Γυμνησίας καλῦσιν. Οὐαλερίας δὲ καὶ Ὑασσύσας οἱ Ἴβηρες, ἰδίᾳ δ' ἑκάστω, τιὼ μὲν Ἔβισον, τιὼ δὲ Μάϊζω, Μικροτέραν δὲ τιὼ τρίτω φραπομάσασι. Τὰ Γάδειρα δὲ οἱ Ρωμαῖοι κατέχον.

ια'. Ὁ δὲ Μασσίσσας ἀνὴρ ἦν ἐς τοῖς κρατίσοις ἐξεπιζόμενος· καὶ χρεὼ ἦν καὶ βελήμασιν ἄριστος ἐτύγχανε τὰ πολέμια. Πρὸς δὲ τοὺς Ρωμαίους ἐκ τῆ Καρχηδονίων ἐξ αἰτίας τοιᾶσδε μετέστη. Ὁ Ἀσδρούβας τῶ Γίσγωνος, φίλος τε ἦν αὐτῆ, καὶ Σοφονίδα τὴν ἑαυτῶ θυγατέρα αὐτῆ ἐνεγγύησε. Τῶ Σύφακι δὲ συγγενόμενος, καὶ τὰ τῆ Ρωμαίων αὐτὸν φρονοῦντα αἰδέμενος, ἐκέτι τὰ ὡμολογημένα πρὸς ἅ Μασσίσσαν ἐφύλαξεν· ἀλλὰ δίλων τοῖς Καρχηδονίοις τὸν Σύφακα προσποιήσασθαι,

B

C

D

E

σαθαι, ἐκ ἐλαχίσης δυνάμεως ἄρχοντα, τὴν τε ἀρ-
χὴν αὐτῇ συγκαπάραξε, ἣ τῷ Μασινίσσῃ προσῆκε,
τῷ παρ' αὐτοῦ τότε θανόντος, καὶ τὴν Σοφονίβαν συνῴ-
κισε. Ἡ δὲ τό, τε κάλλος ἐπιφανὴς ἦν, καὶ παιδείᾳ
πολλῇ καὶ γραμμάτων καὶ μουσικῆς ἤσκητο· αἰσία τε καὶ
εὐμύλος ἦν, καὶ ὥπως ἐπαφρόδιτος, ὡς ὁρθεῖσα, ἢ καὶ
ἀκουσθεῖσα μόνον, καὶ τὸν πάνυ δυσίρωτα καπργάσα-
σθαι. Ὁ μὲν οὖν Σύφαξ διὰ ταῦτα τοῖς Καρχηδονίοις
προσέθετο· καὶ ὁ Μασινίσσας τὰ τῶν Ρωμαίων ᾐθείλε-
το, καὶ χρησιμώτατος αὐτοῖς διὰ πάντων ἐγένετο. Σκι-
πίων δὲ πάντα τὰ ἐντὸς τῶν Πυρηναίων τὰ μὲν βίᾳ, τὰ
δὲ ὁμολογίᾳ προσποιησάμενος, ἐς τὴν Λιβύην διαβαί-
νειν ἐπεμάζετο. Οἱ δ' ἐν τῇ Ρώμῃ τὰ μὲν φθόνῳ τῷ
καρπωμάτων αὐτοῦ, τὰ δὲ φόβῳ μὴ ὑπερφρονήσας τυ-
ραννήσῃ, ἀντικαλίσαντο αὐτὸν, δύο τῷ στρατηγῶν δι-
δόχους αὐτῷ πέμψαντες. Καὶ ὁ μὲν ὕπατος τῆς ἀρχῆς ἐ-
παύθη. Ὁ δέ γε Σαλπίκιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου καὶ τὸν
χρόνον Ὠρεὸν μὲν προδοσίᾳ, Ὀποῦντα δὲ ἰσχύϊ
κατέσχε. Ὁ γὰρ Φίλιππος οὐκ ἠδυνήθη αὐτοῖς ἐπαμύ-
ναι διὰ ταχέων, τὰς διόδους προκαταλαβόντων τῶν Αἰτω-
λῶν. Οἳ δέ ποτε ἐπιλθὼν, εἰς τὰς ναῦς αὐτοῦ τὸν
Ἄτταλον καταφυγεῖν ἐβιάσατο. Ὁ μέντοι Φίλιππος ἀπέ-
σασθαι τοῖς Ρωμαίοις ἠθέλησε· καί τινων λόγων αὐτοῖς
γενομένων, τὰ μὲν ἐς εἰρήνης ἀφείθη, τοὺς δ' Αἰτω-
λοὺς διὰ τὴν συμμαχίαν τοῖς Ρωμαίοις μεταθέμενος, φί-
λους ἑαυτῷ ἐποιήσατο. Ὁ δ' Ἀννίβας τὴν ἡσυχίαν ἦγε,
ἀγαπῶν εἰ τὰ ὑπάρχοντά οἱ διασώσαιτο. Καὶ οἱ Ὕπα-
τοι νομίζοντες αὐτὸν καὶ ἄνδρα μάχης ἐκφυγεῖν, ἀπε-
στείχον. Τῷ δ' ἐπιόντι ἔτει, ὅ, τε Σκιπίων ὁ Πόπλι-
ος, ὁ Λικίννιος Κράσσος ὑπάτευσαν. Καὶ ὁ μὲν ἐς τὴν
Ἰταλίαν ἦμεινε, ὁ δὲ Σκιπίων εἰς Σικελίαν ἀπιλθὼν
ἐς Λιβύην προσετίθετο, ἵνα εἰ μὴ τὴν Καρχηδόνα αἱ-
ρήσει, τόν γε Ἀννίβαν τῶν ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἀνθελκύσῃ.
Οὔπω δὲ στράτευμα ἀξιόλογον, ὅπερ πρὸς τριήρεις ἀνά-
λωμα ἔλαβε, διὰ τὰς αἰεισίας φθονούμενος· μόλις γὰρ καὶ
τὰ πάνυ ἀναγκαῖα παρέχον αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν σὺν αὐ-
ταυτικῷ τῶν συμμάχων, καί τισιν ἐθελονταῖς ἐκ τῆς δή-
μου, ἀπῆρεν. Ὁ δὲ Μαγὼν ἐκ τῆς τίσυ παραπλεύσας,
εἰς τὴν Λιγυστικὴν ἀπέβη. Ὁ Κράσσος δ' ἐν τῇ Βρεττίᾳ
τῷ Ἀννίβᾳ προσέβαλεν. Ὁ μέν τοι Φίλιππος καπλ-
λάγη Ρωμαίους. Πόπλιον γὰρ Σεμπρώνιον εἰς Ἀπολλω-
νίαν ἐλθόντα σὺν πολλῇ δυνάμει αἰσθόμενος, αἰσχίστως
ἐσπείσατο. Σκιπίων δ' ὁ Ὕπατος ἐξ Ἰταλίας ἀπάρας,
παρεσκευάζετο μὲν ὡς ἐς Σικελίαν πλεύσων, οὐκ ἠδυ-
νήθη δέ, μήτε δυνάμεις ἐπιπλεῖν, καὶ αὐτὸ ἀσυγκρότητον ἔ-
χων. Διὸ πάντα τὸν χειμῶνα ἐκεῖσε διήγαγε, τοὺς σὺν αὐ-
τῷ ἐξασκῶν, καὶ ἄλλους προσκαταλέγων. Μέλλοντι δὲ πε-
ραιοῦσθαι, ἀγγελία αὐτῷ ἐκ Ρηγίου ἦκε, τὴν πόλιν τῷ
Λοκρῶν τινὰς προδώσειν. Τὸν γὰρ φρουράρχην καταβοήσαν-
τες, καὶ μηδεμιᾶς ἐκδικίας παρὰ τοῦ Ἀννίβα τυχόντες, πρὸς
τοὺς Ρωμαίους ἀπέκλισαν. Δυνάμεις οὖν πέμψας ἐκεῖ, πολ-
λὰ τῆς πόλεως μέρη τῷ προδίδοντι κατέλαβε. Τῶν
δὲ Καρχηδονίων εἰς τὴν ἄκραν συνειλημμένων, καὶ τὸν
Ἀννίβαν μεταπεμψαμένων, κατὰ τάχος ἐξανήχθη καὶ
ὁ Σκιπίων, καὶ πλησιάσαντα τῇ πόλει αἰφνιδίῳ ἐπικ-
δρομῇ ἀπεώσατο. Εἶτα λαβὼν τὴν ἀκρόπολιν, καὶ
ἐπιβὰς ἁπάσαν πόλιν δύο Χιλιάρχοις, ἀνέπλευσε· καὶ ἠδυνήθη μέντοι τὴν Λιβύην προσκλῶσαι. Οὔπω
δ' οἱ Καρχηδόνιοι τὴν ὁρμὴν αὐτοῦ ἔδεισαν,
ὡς τε χρήματα μὲν τῷ Φιλίππῳ σεῖσαι, ἵν' εἰς

Zonarae Annales.

tentiæ principem : adjumento fuit, ut Maſiniſſæ principatu, cujus patet recens obierat, potiretur : & Sophonisbam in matrimonium dedit, excellenti forma mulierem, in litteris & Muſica exercitatiſſimam : adeo urbanam, facundam & venuſtam, ut ſolo aſpectu audituve hominem etiam ſeveriſſimum, in ſui amorem pertrahere poſſet. His de cauſis Syphax ad Carthaginenſes ſe contulit. Maſiniſſa Romanos eſt ſecutus, quibus per omnem ætatem ſtrenuam navavit operam. Scipio quum omnia quæ intra Pirænæos montes ſunt, partim vi, partim deditione cepiſſet, trajicere in Africam ſtatuit. Romani autem, partim ex invidia ſucceſſuum ejus, partim veriti, ne per ſuperbiam regnum affectaret, duos ei ſucceſſores dederunt. Sic Scipio imperium depoſuit. Sulpitius autem cum Attalo eodem tempore Oreum proditione, Opuntem vi occupavit. Philippus enim eis mature opem ferre non potuit, viis qua tranſeundum erat, ab Ætolis inteſſis. Sed ſero tandem cum veniſſet, Attalo in naves ſuas compulſo, pacem cum Romanis facere voluit. Sed cum poſt multa verba, conditiones non placuiſſent, pace repudiata, Ætolos a Romanorum amicitia ad ſe traduxit. Hannibal autem interea quievit, ſua tueri ſat habens : neque a Coſſ. eſt laceſſitus, eum citra dimicationem ſubactum iri putantibus. Sequenti anno P. Scipio & Licinius Craſſus Coſſ. facti : quorum hic in Italia manſit, altero in Siciliam & Africam ire juſſo : ut ſi Carthaginem non caperet, ſaltem Hannibalem ex Italia avocaret. Sed nec juſtus exercitus, nec ſumptus ad parandam claſſem, ex rei bene geſtæ invidia, datus eſt, vix ſumme neceſſariis ſuppeditatis. Nihilominus tamen cum claſſe ſociorum, & quibuſdam ex populo voluntariis diſceſſit. Mago ex inſula in Liguriam profectus, exſcenſum fecit. Craſſus in Brutiis Hannibalem obſervavit. Philippus cum P. Sempronium cum magnis copiis Apolloniam veniſſe didiciſſet, cupide pacem fecit. Scipio vero cum ex Italia ſolviſſet, ſe ut in Siciliam trajiceret parans, id facere non potuit, quod nec juſtas, nec exercitatas copias haberet. Quare totam hyemem ibi exegit, ut & milites quos habebat, exerceret, & novos delectus haberet. Trajecturo nantiatum eſt a Rheginis, Locrenſes quoſdam urbem prodituros eſſe. Nam cum ab Hannibale contra præſidii præfectum vociferantes, negligerentur, ad Romanos inclinarunt. Miſſa igitur parte copiarum, magnam urbis partem proditorum opera occupavit. Cum autem Carthaginenſes in arce conglobati, Hannibalem accerſiviſſent, eum Scipio, celeriter converſo curſu, eruptione facta, ad urbem accedentem repulit. Deinde arce potitus, totaque urbe duobus Tribunis militum mandata, ſolvit : verum in Africam appellere non potuit. Sic autem Carthaginenſes adventum ejus timuerunt, ut pecunia miſ-

Res Macedonicæ.

Edit. Paris. pag. 437.

Locri a Scipione occupati.

LIBER IX. ſa Philippum ad bellum Italiæ inferendum concitarent, & Hannibali frumentum & milites mitterent, Magoni claſſem & pecuniam, ut a trajectu Scipionem prohiberet. Romani autem ex oſtentis quibuſdam illuſtris victoriæ ſpe concepta, legiones Africanas, & novos militum delectus, quot vellet, Scipioni decreverunt. Ex Conſulibus vero Cethegum Magoni, Sempronium Hannibali oppoſuerunt.

Maſiniſſæ & Syphacis infidæ amicitiæ.

XII. Carthaginenſes autem metuentes, ne ſe Maſiniſſa cum Scipione conjungeret, Syphaci perſuaſerunt, ut illi principatum reſtitueret, facile eumdem recepturus. Maſiniſſa fraudem intelligens, reconciliationem ipſe quoque ſimulavit, ut eos magna clade afficeret: ob Sophonisbam, quam propter principatum amiſſum, iratior. Itaque Romanis ſtuduit, quamvis ſe partes Carthaginenſium fovere profiteretur. Contra Syphax, cum Afris conſultum vellet, ſe Romanum fœdus colere prætendebat: a quo Scipio admonitus, ne trajiceret, caduceatore eodem die clam ablegato, ut cum nemine colloqui poſſet, ne id reſciſcerent milites, convocato exercitu, trajectum maturavit: Carthaginenſes adhuc imparatos eſſe dicens, eoſque pridem Maſiniſſam, nunc Syphacem accerſiſſe, eorumque moram accuſare. His dictis, nihil amplius cunctatus ſolvit: & claſſe ad Apollonium promontorium ſubducta, caſtriſque poſitis, agros vaſtavit, & oppida quædam cepit. Tum Maſiniſſa Hannoni, Haſdrubalis Giſgonis filio, Magiſtro equitum, perſuaſit, ut Romanos adoriretur. Scipio igitur, miſſis equitibus, quædam idonea loca populatur, ut ii refugiendo perſequentes attraherent. Qui cum ex compoſito in fugam verſi, a Carthaginenſibus urgerentur, Maſiniſſa a tergo adortus eſt Afros, & Scipio ex inſidiis impetum in eos fecit: ac multis cæſis, multi cum ipſo Hannone capti ſunt, quem Haſdrubal cum Maſiniſſæ matre permutatum redemit. Deinde Syphax, Romanæ amicitiæ ſimulatione abjecta, palam Carthaginenſibus opem tulit. Romani vero & agros populabantur, & multos qui ab Hannibale ex Italia in Africam mittebantur, recipiebant, & in hybernis ibi manſerunt. Poſt hæc, Cneo Scipione, & Cajo Servilio Conſulibus, Carthaginenſes bello fatigati, pacem expetiverunt, & Mago atque Hannibal Italia exciderunt. Conſulibus enim Hannibali & Magoni reſiſtentibus, in Africam Scipio graſſans, urbes oppugnavit. Interim navem Carthaginenſem captam, cum vectores ſe legatos ad illum ire ſimularent, miſſam fecit: non ignoratione commenti, ſed ne infamia violatæ legationis aſpergeretur. Syphace de conditionibus agente, ut Scipio Africa, Italia excederet Hannibal, aſſenſus eſt: non quod illi fidem haberet, ſed ut Barbarum in fraudem illiceret. Nam cum per induciarum licentiam alias aliis mi-

Edit. Pariſ. pag. 438.

Scipio rem in Africa gerit.

A τὴν Ἰταλίαν στρατὸν, καὶ τῷ Ἀννίβᾳ καὶ σῖτον πέμψαι, καὶ στρατιώτας· καὶ ναῦς τῷ Μαγῶνι, καὶ χρήματα, ἵνα τὸν Σκιπίωνα κωλύσῃ περαιωθῆναι. Ἐκ δὲ σημείων τινῶν τὴν νίκην οἱ Ῥωμαῖοι λαμπρὰν ἐλπίσαντες, τὴν τε ἐν τῇ Λιβύῃ στρατιὰν τῷ Σκιπίωνι, καὶ δύναμιν ἄλλην, ὡς αὐτὸν ἐθέλοντα, καταλιπέσθαι οἱ ἐψηφίσαντο. Τῶν δὲ Ὑπάτων Μάρκον μὲν Κέθηγον τῷ Μαγῶνι, Πόπλιον δὲ Σεμπρώνιον τῷ Ἀννίβᾳ ἀντιτάξαι.

B Οἱ δὲ γε Καρχηδόνιοι δείσαντες ἐκ Μασσυλίων, μὴ Σκιπίωνι προδῶσι, πείθουσι τὸν Σύφακα, ἐκ ἀρχὴν αὖθις λαβεῖν, ὡς καὶ αὐθις αὐτὸν ἀφαιρησόμενον. Ὁ δὲν Μασσυλίων ὑπώπτευε μὲν τὸ στρατήμενον· καταλαβὼν δὲ ἔδωκεν, ἵνα πιστὸς νομισθεὶς, μεγά τι σφάλαι αὐτὸς δυνηθῇ. Μᾶλλον δὲ ὑπὲρ ἐκ Σοφωνίδος, ἢ ἐκ βασιλείας ὠργίζετο. Διὸ καὶ τοῖς Ῥωμαίοις προσέκειτο, ὑποκεκινήμενος τὰ τῶν Καρχηδονίων αἱρεῖσθαι. Ὁ δὲ Σύφαξ τὰ τῶν Λιβύων πράττων, ἐπλάττετο Ῥωμαίοις σύμμαχος εἶναι. Καὶ φίλας μὲν πρὸς ἐκ Σκιπίωνα παρῆνει μὴ ποιεῖσθαι ἐκ ἔφασκεν. Ἀνύσας δὲ ταῦτα δι' ἀπορρήτων ὁ Σκιπίων, ἵνα μὴ γνῶσιν οἱ στρατιῶται, τὸν τε κήρυκα ἀυθημερὸν ἀπέπεμψε, μηδενὶ ἄλλῳ προσομιλήσαντα. Καὶ τὸ στράτευμα συγκαλέσας, ἐπιστέλλει τοῖς ἔθνεσιν, ἔτι τὰς Καρχηδονίας ἀπαρασκεύους λίαν εἶναι. Καὶ πρότερον μὲν ἐκ Μασσυλίων, ὅτε δὴ καὶ τὸν Σύφακα μεταλλάξεσθαι αὐτὰς καὶ χρονίζειν ἐγκαλεῖν. Ταῦτα

C εἰπὼν, μηδὲν ἔτι μελλήσας ἐξανίχθη, καὶ πρὸς τὸ ἀκρωτήριον τὸ καλούμενον Ἀπολλώνιον ὁρμήσας τὰς ναῦς, ἐσεπορθμεύσατο, καὶ τοῖς χώραν ἐπόρθει, προσέμισγέ τε ταῖς πόλεσι, καὶ αἱλί τινας. Ἐγκρατέστερον δὲ τῇ Ῥωμαίων τῇ χώρᾳ, Ἄννων ὁ Ἱππάρχος, ὑὸς ὢν τῷ Ἀσδρούβᾳ τῷ Γίσγωνος, ἀντεπῆλθε πρὸς τὸν Μασσυλίσσαν ἐπιθέσθαι αὐτοῖς. Ὁ δὲν Σκιπίων ἱππέας πέμψας τινὰς, χωρία πρὸς καταδρομὴν ἐπιτήδεια ἐλπίζετο, ἵνα ὑποφεύγοντες ἐπισπάσωνται τοὺς ἐπιδιώκοντας. Τῶν δὲ ὧν Καρχηδονίων ἐπισπομένων αὐτοῖς κατὰ τὰ ξυγκείμενα ἔφασκόντων, ὁ Μασσυλίσσας τε κατὰ νώτου γενόμενος, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἐπέθετο τοῖς διώκουσι, καὶ ὁ Σκιπίων ἐκ τοῦ λόχου ἐπεδρεύων προσέμιξεν αὐτοῖς. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐφθάρησαν, πολλοὶ δὲ καὶ ἑάλωσαν, καὶ ὁ Ἄννων αὐτός. Διὸ ὁ Ἀσδρούβας ἡ μήτηρ τοῦ Μασσυλίσσου σωίλαβε, καὶ ἀπεπέδησεν. Ὁ δὲ Σύφαξ ἐ πρὸς Ῥωμαίους φιλίας ἐ δόκησιν ἀπεστὰς, φανερῶς τοῖς Καρχηδονίοις συνῆφτο. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ ἐλπίζοντο ἐ χώρας, καὶ συχνὰς ἐκ τῆς Ἰταλίας ὑπὸ τοῦ Ἀννίβου πρὸς ἐ Λιβύην πεμφθέντων ἀπεκομίσαντο, καὶ κατὰ χώραν ἐχείμασαν. Μετὰ δὲ ταῦτα, Γναῖος Σκιπίωνος, καὶ Γαΐου Σερουΐλιος Ὑπατεύσαντος, οἵ τε Καρχηδόνιοι ἐλαττωθέντες τῷ πολέμῳ, συμβῶναι ἠθέλησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας καὶ ὁ Μαγὼν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἐξέπεσον. Οἱ μὲν γὰρ Ὑπατοι τῷ Ἀννίβᾳ καὶ τῷ Μαγῶνι ἀντεπεξῆγαγον. Σκιπίων δὲ τὴν τε Λιβύην ἐκάκου, καὶ τὰς πόλεσι προσέβαλλε. Κἂν τούτῳ ναῦν Καρχηδονίαν λαβὼν, ἀφῆκεν, ἐπεὶ πρὸς αὐτὸν ἐπὶ πρεσβείᾳ ἀφικέσθαι ἐπλάσαντο. Ἦσαν μὲν γὰρ τὸ πλάσμα, προυτίμησε δὲ τὸ μὴ ἐμβλαβῆναι, ὡς πρέσβεις καταψεύσας. Καὶ τῷ Σύφακος πράττοντος ἔτι ἐμέλλησε, ὡς τε ἐκ τῆς Λιβύης μὲν τὸν Σκιπίωνα, τὸν δ' Ἀννίβαν ἐκ τῆς Ἰταλίας ἀπάραι, ἐδίζατο τὸν λόγον, οὐχ ὡς πιστεύων αὐτῷ, ἵνα δὲ σφάλῃ αὐτὸν. Τῶν γὰρ στρατιωτῶν ἄλλοτε ἄλλως κατὰ τὴν τῆς ἀσυνδότου φόρασιν ἐς τὸ στρατό-

πίδων τὸ τῶν Καρχηδονίων πέμπων, καὶ τὸ τοῦ Σύφακος, ἅπερ ἐκεῖνοι πάντα τὰ παρ' αὐτοῖς κατασκέψαντο, ἐς σύμβασιν ἀπ' ὀλίγου δή τινος σκήψεως, ἄλλως τε καὶ ὅτι ὁ Σύφαξ ἐπιβουλεύων ἐφωράθη τῷ Μασινίσσῃ, διηρέθισεν. Νυκτὸς δ' ἦλθεν εἰς τὰ στρατόπεδα αὐτῶν, ἐ πάνυ ἀλλήλων διέχοντα, ἐ πῦρ ἐς τὸ τοῦ Ἀσδρούβα πολλαχόθεν ἅμα ἐνέβαλε. Καὶ ἐμπρησθέντος ῥᾳδίως αὐτοῦ (ἐκ γὰρ καλάμης καὶ ἐκ φυλλάδων ἐπεπήγνυτο αὐτοῖς αἱ σκηναὶ) οἵ τε Καρχηδόνιοι κακῶς ἀπώλλυντο, καὶ οἱ περὶ τὸν Σύφακα, βοηθῆσαι αὐτοῖς ἐθελήσαντες, τοῖς τε Ρωμαίοις τοῖς περιέχουσιν ἐμπίπτουσι, καὶ αὐτοὶ ἀπώλοντο, καὶ τὸ στρατόπεδον προσεπυρώθη αὐτῶν, ἐ ἐφθάρησαν πολλοὶ καὶ ἵπποι καὶ ἄνθρωποι. Οἱ Ρωμαῖοι δὲ ταῦτα πεποιηκότες, νυκτὸς μὲν οὐδὲν ἔπαθον. Ἡμέρας δ' ἐπιφανούσης, Ἴβηρες ἄρτι Καρχηδονίοις ἐπὶ συμμαχίᾳ ἐλθόντες, προσέπεσον αὐτοῖς ἀπροσδόκητοι, καὶ πολλοὺς ἀπέκτειναν. Εὐθὺς οὖν Ἀσδρούβας μὲν εἰς τὴν Καρχηδόνα, Σύφαξ δὲ εὐκαδὲ ἀπεχώρησεν. Ὁ δὲ γε Σκιπίων Σύφακι μὲν τὸν Μασσυλίσσαν καὶ Γάϊον ἀπέπεμψε Λαίλιον· αὐτὸς δ' ἐπὶ τοὺς Καρχηδονίους ἤλασεν. Οἱ δ' αὖ Καρχηδόνιοι πρὸς τὸ χάρωμα τῶν Ρωμαίων, ᾧ χειμαδίῳ εἶχοντο, καὶ εἰς ὃ ἀπετίθεντο πάντα, ναῦς ἐπεμψαν, ἵνα ἢ αὐτὸ αἴρωσιν, ἢ ἀφ' ἑαυτῶν ἀπάξωσι τὸν Σκιπίωνα· καὶ ἔσχον ὧδε. Μαθὼν γὰρ τὸ γιγόμενον, ἀναίρει, ἐ ἐπειχθεὶς πρὸς τὸν παύσασθαι, τὴν φυλακὴν αὐτῶν ἐπεποίησατο. Καὶ τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ ῥᾳδίως τοὺς προσμίξαντας αὐτοῖς ἀπεώσαντο οἱ Ρωμαῖοι, τῇ δ' ὑστεραίᾳ πολὺ ἐλαττώθησαν. Καὶ ναῦς γὰρ τῶν Ρωμαίων χερσὶν σιδηραῖς ἐπιβολῇ ἀπέσπασαν, καθέλκειν δ' ἐς ὕδωρ οὐκ ἐπῆλθεν, ἀλλ' ἀναπλεύσαντες οἴκαδε, τὸν Ἀσδρούβαν ἀπεχειροτόνησαν. Ἀντωνία δέ τινα αὐθεντεῖλοντο. Καὶ τὸν μὲν Ἀντων μᾶλλον ἐῶ. Ἐκεῖνος δὲ καθ' ἑαυτὸν δύλως τινὰς ἐ αὐτομόλους παραλαβών, δύναμιν οὐκ ἀθροῦ συμπορίσαι, καὶ τινας τῶν Ἰβήρων τῶν συστρατευομένων τῷ Σκιπίωνι κρύφα ἀπαγαγών, ἐπεχείρησε νυκτὸς ἐπιβουλεῦσαι τῷ στρατοπέδῳ αὐτῶν. Κἂν ἐξειργάσατό τι, εἰ μὴ οἵ τε μάντεις ὑπὸ ὀρνίθων ἐπαρᾶξθαί φασι, καὶ ἡ τοῦ Μασσυλίσσου μήτηρ θειάσασα, ζητεῖν αὐτῷ γενέθλιον ἐποίησαν. Καὶ οἱ μὲν προσπαλαρθέντες ἐκολάσθησαν, καὶ ὁ Σκιπίων αὖθις ἐπὶ τὴν Καρχηδόνα ἐστράτευσε, ἐ τὴν γῆν αὐτῷ ἐδῄου.

ιγ'. Σύφαξ δὲ ἐπολέμει πῶς περὶ τοῦ Λαίλιον, καὶ χρόνον τινὰ ἀπέσχεν, εἶτα ὑπηρέτουν οἱ Ρωμαῖοι, καὶ πολλὰς μὲν ἐφόνευσαν, πολλὰς δὲ ἐζώγρησαν, καὶ τὸν Σύφακα εἷλον. Καὶ τὴν Κίρταν, τὰ βασίλεια αὐτοῦ, παρέλαβον ἀμάχως, πῶς ἔδον διδεμένον αὐτὸν ἐπιδείξαντες. Ἦν δ' ἐκεῖ καὶ ἡ Σοφονίς. Ἐ πρὸς αὐτὴν ὁ Μασσυλίσσας ἦλθε σπουδῇ, καὶ περιλαβὼν αὐτὴν, Ἔχω μὲν Σύφακα τὸν ἀφαρπάσαντά σε, ἔχω δὲ καὶ σέ. Ἀλλὰ μὴ δείδιθι· οὐδὲ γὰρ αἰχμάλωτος γέγονας, ἀλλὰ σύμμαχον ἔχουσα. Ταῦτ' εἰπὼν, ἐγγυᾷ αὐτὴν παραχρῆμα, πρεπαλαβὼν τοὺς Ρωμαίους, μή πως αὐτὴν ἁμάρτῃ, γενομένης ἐν τοῖς λαφύροις. Εἶτα καὶ τὰς ἄλλας πόλεις τοῦ Σύφακος προσεποιήσατο, καὶ πρὸς τὸν Σκιπίωνα ἦλθον, ἄγοντες τά τε λοιπὰ, καὶ τὸν Σύφακα. Καὶ ὃς ἰδὼν αὐτὸν διδεμένον, οὐκ ἔφυγεν· ἀλλὰ τῆς παρ' αὐτοῦ μνημοσύνας ξενίας, καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἀναλογισάμενος, ἀνεκάλε-

Zonarae Annales.

litibus in Carthaginenſium & Syphacis caſtra miſſis, omnem illorum apparatum exploraſſet: probabilibus de cauſis, eaque potiſſimum, quod Syphacem Maſiniſſæ inſidiatum eſſe conſtabat, pacta reſcidit, noctuque in eorum caſtra venit, parvo diſjuncta intervallo: & Haſdrubalis, paſſim ignem injecit. Quæ cum facillime incenſa eſſent (nam tabernacula ex culmis & frondibus confecta erant) & Carthaginenſes male tractari ſunt: & Syphacis milites opem laturi, a Romanis in procinctu ſtantibus occiſi, eorum quoque caſtris ſuccenſis, in quibus multi & equi & homines perierunt. Romani cum hæc noctu perpetraſſent, nihil incommodi acceperunt: ſed mane, Hiſpani qui Carthaginenſibus recens auxilio venerant, ex improviſo impetu in illos facto, multos occiderunt. Inde Haſdrubal ſtatim Carthaginem, Syphax domum rediit. Scipio vero Syphaci Maſiniſſam & C. Lælium oppoſuit, ipſe contra Carthaginenſes eſt profectus. Illi vero ad munitionem caſtrorum, in quibus Romani hybernarant, quoque omnia ſua contulerant, naves miſerunt, ut aut eas caperent, aut Scipionem a ſeſe removerent: nec fruſtrati ſunt. Eo enim cognito, obſidione relicta, propere ſtationem navium cuſtodiit. Primo die hoſtes facile propulſarunt Romani: poſtridie longe inferiores fuerunt. Nam Carthaginenſes ferreis manibus injectis, naves aliquot eorum revellerunt. Sed in terram exſcendere non auſi, navibus domum reductis, imperium Haſdrubali abrogatum, Hannoni cuidam tradiderunt. Inde Haſdrubal ſervis & transfugis ſuſceptis, ſuapte auctoritate copias non imbecilles coegit: & Hiſpanis, qui in caſtris Scipionis militabant, ſibi clam conciliatis, nocta caſtra ejus ex inſidiis adoriri inſtituit. Ac effeciſſet aliquid, niſi & augures auſpiciis turbati, & Maſiniſſæ mater divino quodam afflatu, effeciſſent, ut quæſtiones de eis haberentur. Sic illis ante perpetratum facinus ſupplicio affectis, Scipio rurſus ad Carthaginem admoto exercitu, agrum uſſit.

Scipionis & Carthaginenſium demutationes.

XIII. Syphax cum Lælio ad tempus reſtitiſſet, tandem Romani ſuperiores evaſerunt, multis occiſis, multis captis, atque ipſo Syphace: quem cum vinctum oſtendiſſent iis qui Cirtam regiam ejus tuebantur, urbem citra pugnam occuparunt, in eaque Sophonisbam deprehenderunt. Ad quam Maſiniſſa ſtatim inſiliit: & mulierem amplexus, *Habeo*, inquit, *Syphacem, qui te mihi rapuit: habeo & te. Sed timere noli: neque enim capta es, me ſocio.* Hæc locutus, ſtatim eam uxorem duxit: veritus, ne ſi Romanos expectaſſet, illa in manubias relata excideret. Deinde reliquis oppidis ſubactis, præter alia, Syphacem ad Scipionem vinctum adduxerunt. Quod ille ſpectaculum non tulit: ſed memor ejus hoſpitii, & humanorum caſuum, e ſel-

Syphax a C. Lælio & Maſiniſſa captus.

LIBER IX.

la exiliit ; eumque ſolutum , porrecta dextera , honorifice habuit . Cum autem eum ſaliquando rogaſſet , quo conſilio bellum Romanis intuliſſet ? ille parl callidicate & ſeipſum excuſavit , & Maſiniſſam ultus eſt . Id enim Sophonisbæ impulſu factum eſſe dixit , a qua in patria Haſdrubalis gratiam præſtigiis quibuſdam fuerit irretitus , ut vel invitus ſtuderet Carthaginenſibus . Etſi autem muliebris impoſturæ juſtas pœnas lueret , tamen id in malis ſe habere ſolatii , quod Maſiniſſa , ea ducta , omnino in ſimile exitium præcipitandus eſſet . Ea ſuſpicione motus Scipio , cum Maſiniſſa ſtatim expoſtulat , quod mulierem hoſtem & captivam , ſe inſcio , tam properanter duxiſſet : eamque tradi Romanis jubet . Quibus verbis ingenti dolore affectus, Maſiniſſa , ſubito in tabernaculum inſiliens , Sophonisbæ ait : *Si meo ipſius interitu te liberam & inviolatam tueri poſſem , cupide pro te mortem oppeterem . Verum quia id fieri non poteſt , eo te præmitto , quo & ego & omnes pervenimus .* His dictis , ei venenum porrigit . Illa vero citra ejulatum & gemitum , generoſo animo reſpondet : *Si tibi iſtud , marite , placet , parce . Nam animo quidem meo nemo alius dominabitur . Si autem Scipio corpus meum requiris , mortuum id accipiat* : Atque illa ſic obiit . Id porro factum muliebris admiratus eſt Scipio . Romani , Syphace , ejus filio Vermina , & aliis principibus a Lælio in urbem perductis , Syphacem Albæ aſſervarunt : & defunctum , publice ſepeliverunt . Verminæ paternum regnum confirmarunt , captivis Numidis dono datis . Carthaginenſes autem caduceatoribus de pace miſſis , ſtatim pecuniam Scipioni dederunt : captiviſque omnibus reddiris , cæteris de rebus legatos Romam miſerunt : qui tum a Romanis admiſſi non ſunt . Negabant enim , moris majorum eſſe , ut eorum de pace legatos audirent , qui caſtra haberent in Italia . Poſt diſceſſum autem Hannibalis & Magonis , iis auditis , pacis conditiones acceperunt . Illi porro Italia exceſſerunt , non propter pacificationem , ſed ad bellum domeſticum properantes . At Carthaginenſes , cum prius etiam pacem minime cogitarent , nec eam alio conſilio petiiſſent , niſi ut tempus tererent , dum veniret Hannibal : ejus adventu recreati , Scipionem terra marique invaſerunt . Illo vero expoſtulante , neque quicquam moderati legatis reſponderunt : & abeuntes per inſidias occidiſſent , niſi fortuito vento exorto eſſent conſervati . Itaque Scipio ſenatuſconſultum de pace interim allatum , non ratum habuit . Carthaginenſes vero , Magone in Italiam remiſſo , Hannibalem exercitui cum ſummo imperio præfecerunt , repudiato Hannone , & Haſdrubale capitis damnato . Qui cum ultro venenum hauſiſſet , in cadaver ejus eſt ſævitum . Hannibal omni poteſtate accepta , Maſiniſſæ re-

Carthaginenſes inſidioſam pacem aperto bello commutant.

Edit. Pariſ. pag 443.

A σαν ἐς τὸ δίφρον, ἵλυσί τε αὐτὸν, καὶ ἐδείξιώσατο, καὶ ἐν τιμῇ ἦγε. Καί ποτε ἤρετο, Τί σοι δόξαν ἐπολέμησας ἡμῖν; Ὁ δὲ ἑαυτόν τε σοφῶς ἐξηπάτησε καὶ, ἐς Μασσινίσσαν ἡμιῶτο, εἶπεν, αἰτίαν αὐτῆς τὴν Σοφονίδα γενέσθαι. Τῷ γὰρ πατρὶ τῷ Ἀσδρούβᾳ χαριζομένῃ, καταδῦσαι αὐτὸν μαγγανείαις, ὥς τε καὶ ἄκοντα τὰ τῶν Καρχηδονίων πράξαι· Ἀλλ' ὅτι γε ὑπὸ γυναικὸς ἠπάτημαι, ἀξίαν ἔδωκα δίκην. Ἐγὼ δ' ἔν τι ἐν κακοῖς παραμύθιον, ὅτι ἐκ Μασσινίσσας αὐτὴν ἔχημι· πάντως γὰρ καὶ ἐκείνῃ ὁμοίως δολίσει. Ὁ δὲ Σκιπίων ὑποπτεύσας ταῦτα περὶ τῆς Μασσινίσσης, ἐκάλεσέ τε αὐτὸν, καὶ μετέστησε, ὅτι γυναῖκα πολεμίαν καὶ αἰχμάλωτον αὐτὸ τῆς B αὐτοῦ γνώμης ὧν παχέως ἔχημι· καὶ παραδώσει τοῖς Ρωμαίοις αὐτὴν ἐκέλευε. Ὁ δὲ μεγαλήσας μὲν, εἰσπνεύσας δ' ὡς ἐκ συλλύπης, ἔφη τῇ Σοφονίδι. Εἰ μὲν σός τ' ἦν καὶ ἑαυτῆς θανάτου ἐλευθέραν φυλάξαι σε, καὶ εὐβουλον, προθύμως ἂν σε ὑπεμετέθεσαν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀδύνατον, προπέμπω σε, οἷσπερ κἀγὼ καὶ ἅπαντες ἀφιξόμεθα. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, φάρμακον αὐτῇ ὤρεξε. Ἡ δὲ ὑπ' ἀναλοφύρατο, οὐκ ἐσιταξε· ἀλλὰ καὶ πάνυ γενναίως, Εἰ τοῦτο σοι, ἔφη, αἴρει, δοκεῖ, κἀγὼ πείθομαι. Τὰς γὰρ ψυχὰς μιμητὰς οἱ ἀδελφοὶ ἄλλος κυρίους. Εἰ δὲ τῶν σωμάτων μου Σκιπίων δεῖται, πεμπέτω αὐτὸ λαβόντα. Καὶ ὁ μὲν ταῦτ' ἀπέθανε. Σκιπίων δὲ τὸ ἔργον ἐθαύμασε. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τὸν Λαιλίου καὶ Σύφακα C καὶ τὸν ἐκ τούτου Οὐερμίναν ἀγαγόντος ἐκεῖ, καὶ τῶν ἄλλων τινὰς τῶν πρώτων, τὸν μὲν Σύφακα εἰς τὴν Ἄλβαν κατέθετο, καὶ πολλὰ χρήματα δημοσίᾳ ἔθαψεν. Τὸν δ' Οὐερμίνᾳ τὴν βασιλείαν τῶν πατρῴων ἐπικύρωσαν, καὶ τὰς ζωγρηθείσας νομάδας ἐχαρίσαντο. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι, πρὶν ἀποδῶναι ἐπικηρυκευσάμενοι τῷ Σκιπίωνι, χρήματά τε δίκης ἔδοσαν, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους πάντας ἀπέδοσαν, καὶ ὑπὲρ τῶν λοιπῶν πρεσβείαν εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστελλαν. Τοὺς δέ γε πρέσβεις οἱ Ρωμαῖοι πόρρω ἀπροσείδεσαν, λέγοντες οὐκ εἶναι πάτριον σφίσι, στρατοπέδων ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὄντων τινῶν, πρεσβείαν προσίεσθαι ἐξ ἀνδρῶν, καὶ χρηματίζειν ὑπὲρ εἰρήνης. Τέτρασι δὲ ἀπάρασι τῶν π. Ἀννίβᾳ καὶ τῷ Μαγωνι, λόγοι σφίσι μηδόλως καὶ ἐψηφίσαντο τὰς ἀποδάς. Ἐξεχώρησαν δὲ τῆς Ἰταλίας ὅ, τε Ἀννίβας καὶ ὁ Μαγων, D οὐ δι' τὴν σύμβασιν, ἀλλὰ πρὸς τὸν οἰκεῖον πόλεμον ἐπειγόμενοι. Οἱ δ' ἐν τῇ Λιβύῃ Καρχηδόνιοι οὐδὲ πρότερον εἰρηνικόν τι φρονοῦντες, καὶ πρὶν ἀποδῶναι ἐπὶ τῇ τοῦ χρόνου τριβῇ διὰ τὴν τοῦ Ἀννίβου παρουσίαν ἐπικηρυκευσάμενοι, ὡς τὸν Ἀννίβαν πλησιάζοντα ἔμαθον, ἀπεθάρρησαν, καὶ ἐπέθεντο τῷ Σκιπίωνι κατὰ γῆν τε καὶ κατὰ θάλασσαν. Κἀκεῖνοι πρὸς τοῦτο αὐτοῖς ἐγκαλέσαντες, ὅτι μήτε τι τῶν πρεσβευτῶν ἀπεκρίναντο, καὶ ἐπιβουλεύσαν αὐτῶν ἀποκτεῖναι· καὶ εἰ μὴ πνεῦμα τυχαίως συμβάν, αὐτοῖς ἐβοήθησεν, ἀπώλοντο ἄν. Οὕτω καὶ ὁ Σκιπίων ἐν τούτῳ τῶς ψήφου τῆς περὶ τῆς εἰρήνης κομιδείσης, ἐκείνῃ αὐτὴν ἐποιήσατο. Οἱ οὖν Καρχηδόνιοι τὸν μὲν Μαγῶνα εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀπέπεμψαν, τὸν δ' Ἀννίβαν Ἀυτοκράτορα στρατηγὸν ἀπέδειξαν, τὸν Ἀννωνα τῆς ἀρχῆς παύσαντες, τὸν δ' Ἀσδρούβαν καὶ ἀπεκτόνασιν ἐψηφίσαντο. Φαρμάκῳ δὲ ἐκεῖνός φθαρέντα, καὶ πυρὸν μίσαντα. Ἀννίβας μὲν οὖν πᾶσαν τὴν ἡγεμονίαν λαβὼν, εἰς τὴν Μασσυλίων χώραν ἐνέβαλε, καὶ ἐκάκου αὐτὴν, ἅτε τοῖς Ρωμαίοις μα-

χίσασθαι ἀνειμάζετο. Ἀνθετοιμάζοντο δὲ καὶ οἱ τῶν Σκιπίωνος.

ιδ'. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ μετεμέλοντο, ὅτι μὴ ἐκώλυσαν τὸν Ἀννίβαν ἐκπλεῦσαι. Ὡς μέντοι τὰ ἐν τῇ Λιβύῃ συγχρονιώτατα αὐτὸν ἔμαθον, ἀνέπειθόν τε καὶ ἐδίδασκον· διὸ καὶ Κλαύδιον μὲν Νέρωνα τὸν ἕτερον τῶν ὑπάτων ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψαν, Μάρκῳ δὲ Σερουΐλίῳ τὴν τῆς Ἰταλίας φυλακὴν παρεσκεύασαν. Ἀλλ' οὐκ ἐδυνήθη ὁ Νέρων εἰς Λιβύην ἐλθεῖν, ὑπὸ χειμῶνος ἐν Ἰταλίᾳ χρονίσας, καὶ ἐν Σαρδοῖ. Εἶτα οὐδὲ πραιτώρια τὰ Σικελίας ἐχώρησε, καίπερ μαθὼν ἃ Σκιπίωνα. Ὁ γὰρ Σκιπίων δείσας, μὴ ἐπιφθεὶς ὁ Νέρων, τὴν αὐτῷ πόνων τιὼ ἄλλοις περιεῖναι, τὰ ἔαρος ἐπελάμψαντος, ἐπὶ τὸν Ἀννίβαν ἐχώρησε, μαθὼν ὅτι ἡ Μασσυλίων εἴληφε. Καὶ ὁ Ἀννίβας ὡς ἤσθετο προσιόντα τὸν Σκιπίωνα, προσκυλίσασε αὐτῷ. Καὶ ἐν τετραπεδοσκάμμοις, οὐκ ἀδὺς εἰς χεῖρας ἦλθον. Συχνὰς δ' ἡμέρας διέτριψαν, ἕκαστος τὴν οἰκείαν διαλίχθη στρατόπεδεύσας, καὶ πρὸς τὴν μάχην αὐτὴν παρεσκάρισαν. Ὡς δ' ἔδοξε τῷ Σκιπίωνι μὴ ἀμεινέβειν ἔτι, ἀλλὰ καὶ ἄκοντα τὸν Ἀννίβαν εἰς τὸν ἀγῶνα προαγαγεῖν, ἐπὶ τὸ Οὐτικὼν ὥρμησεν, ἵνα δοκήσας τὴν φύζαν δόξας, χαιρὸν ἐπιθέσεως, ὃ καὶ ἐγένετο. Ὁ γὰρ Ἀννίβας φεύγειν αὐτὸν οἰηθεὶς, καὶ ἐπὶ πλέον ἐντεῦθεν θαρσήσας, ἐπεδίωξε μόνοις τοῖς ἱππεῦσι καὶ τοῖς τοξόταις. Καὶ ὁ Σκιπίων ἀνέσχε τε αὐτοῖς παρὰ δόξαν, καὶ συμβαλὼν ἐνίκησε. Τρέψας δ' αὐτοὺς, οὐκ ἐπὶ τὸ διώκειν ὁρᾶς, ἀλλὰ ἐπὶ τὰ σκευοφόρα αὐτῶν καθ' ὁδὸν τυγχάνοντα ὥρμησε, καὶ πάντα συνέλαβε. Ταῦτα δὲ Ἀννίβαν ἐπάρξει, καὶ ἔτι ὅτι κατασκόπους αὐτῷ τρεῖς ἐν τῷ στρατοπέδῳ ὁ Σκιπίων ὑφορᾶν, οὐδὲν δοκοῦν αὐτοῖς πεποίηκε. Μαθὼν γὰρ παρ' ἑνὸς αὐτῶν ὁ Ἀννίβας τὸ πεπραγμένον (οἱ γὰρ δύω παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις μένειν ἠθέλησαν) κατέπλαγη, καὶ ἐκπεδωκέναι αὐτὸν Σαρδόνας, ἀπέσθαι ὅτι πάντα ἔχων, εἰ καὶ μὴ πᾶν συμβαίη, σεσῳσθαί πως τινὰ ποιήσεται, καὶ ἐφοβήθη. Πέμψας οὖν πρὸς τὸν Μασσυλίων, δι' ἐκείνου ὡς ὁμοφύλου τὰς σπονδὰς ἔπαυσε· καὶ ἦλθε μὲν εἰς λόγους τῷ Σκιπίωνι, ἔπραξε δὲ οὐδέν. Ὁ γὰρ Σκιπίων ὔπω τραχὺ, ὔπω τι σαφὲς ἀπεκρίνατο, ἀλλὰ τὰ μὲν ὅλα ἐμειδύσκε, ἐπιεικέστερον δ' ὅμως διελέχθη, ὥστε αὐτὸν ὡς καὶ σπουδαίως εἰς ἀμείνω προαγαγεῖν· ὃ δὲ συμβέβηκε. Μάχης μὲν γὰρ πειρᾶσθαι ὁ Ἀννίβας ἐνόμισε, μετεστρατοπεδεύσασθαι δὲ εἰς χωρίον ἐπιτηδειότερόν τι ἠθέλησε. Ἐξ αὐτομόλων δὲ τοῦτο μαθὼν ὁ Σκιπίων, προεξαίφνης νυκτὸς, καὶ κατέσχε τὸν τόπον, εἰς ὃν ἐκεῖνος ἐπείγετο. Ἐν χωρίῳ δέ τινι κοίλῳ καὶ ἀνεστηκότι πρὸς στρατοπέδευσιν γενομένοις τοῖς Καρχηδονίοις, ἐπῆλθε αἰφνίδιον. Ὁ δ' Ἀννίβας συμβαλεῖν οὐκ ἠθέλησε. Στρατοπεδεύσας, δ' ἐκεῖ, καὶ φρουρὰν ἐπιλεξάμενος ἀξίαν πάσης τῆς νυκτὸς, καὶ ὅ τι κακῶς αὐτοῖς ἔχοντας ὕδωρ καμάτῳ καὶ δίψει, κατηνάγκασε δ' ἄκοντας ὁ Σκιπίων συμμίξαι αὐτῷ. Συνέβαλον δὴ οἱ μὲν Ῥωμαῖοι συντεταγμένοι καὶ προθυμοι, Ἀννίβας δὲ οἱ Καρχηδόνιοι ἀπρόθυμοί τε καὶ κατεπλαγμένοι, καὶ δι' ἕτερα καὶ ὅτε καὶ ὁ Ἥλιος σύμπας ἐξέλιπε. Ἐκ γὰρ τοῦ ἄλλου καὶ τοῦτο οὐκ ἀστοῦ τε πρωΐθεν φρίσσει ὁ Ἀννίβας ἐταράττετο. Οὔπω δ' ἔχοντες, ὡς ἐλέφαντας ἑαυτῶν προεβάλοντο. Καὶ οἱ Ῥωμαῖοι μέγα ἐξαίφνης καὶ κατέπλαγη-

gnum populatus, se ad committendum cum Romanis prælium parat. Idem & a Scipione factum.

XIV. Romanos autem pœnituit, quod Hannibalem Italia emisissent: quem ut in Africa rem gerere didicerunt, denuo haud mediocriter perterriti, alterum Consulem Cl. Neronem contra eum miserunt: Marco Servilio Italiæ defensione mandata. Verum Nero propter hyemem in Italia & Sardinia moratus, in Africam pervenire non potuit. Deinde ne ultra Siciliam quidem processit, audita Scipionis victoria: qui veritus, ne si antevertisset Nero, laborum suorum gloriam interciperet, primo vere Hannibalem, audita Massinissæ clade, invasit. Hannibal vero Scipionis adventu cognito, & ipse ei occurrit. Ita castris e regione positis, non statim ad manus venerunt: sed dies complures morati, uterque milites suos ad pugnam est cohortatus. Ut autem Scipioni tempus non diutius terere visum est, & Hannibalem vel invitum ad certamen elicere, Uticam iter intendit; ut cum timere & fugere crederetur, rei gerendæ occasionem haberet: idque factum est. Hannibal enim eum fugere opinatus, majoreque fiducia inde sumpta, cum solis equitibus eum a tergo est persecutus: quibus Scipio præter expectationem restitit: iisque profligatis, persecutione omissa, impedimenta quæ in via erant, intercepit omnia. Hæc turbarunt Hannibalem: atque illud etiam, quod Scipio tres exploratores in castris, jam deprehensos, impune dimiserat. E quorum uno cum didicisset, quid in castris actum esset (duo enim ultro apud Romanos manserant:) perculsus est: neque amplius decertare ausus, quamprimum pacem facere decrevit: ut, ea non impetrata, mora saltem aliqua & induciæ intercederent. Massinissa igitur, ut populari suo intercessore, cum Scipione colloquutus, nihil impetravit. Nam Scipio neque aspere neque perspicue respondit: sed quamvis omnino medium quoddam teneret, tamen humanius differuit, ut eum spe pacis negligentiorem redderet, idque accidit. Cum enim Hannibalem de pugna minime cogitantem, castra in locum commodiorem transferre velle, ex transfugis intellexisset: nocte loco eo, quo ille properabat, præoccupato, Carthaginensibus in convalle, castris haud idoneo, versantibus, ex improviso se ostendit. At Hannibal detrectata pugna, castris ibi muniendis & puteis fodiendis per totam noctem fuit occupatus: qua re multa fatigatos & sitientes Scipio vel invitos ad prælium coegit. Congrediuntur inter se, Romani instructi & alacres, Hannibal, & Carthaginenses invicti, & præter alia, etiam defectu solis integro terreri: quem præter cætera nihil sibi fausti portendere Pœnus arbitratus, elephantes in prima acie collocat. Romani, vero subito

Scipio Hannibalem arte elusum & subactum, ad pacem petendam adigit.

Edit. Paris. pag. 442.

LIBER IX. ingenti & terribili clamore sublato, & clypeos hastis pulsantes, ira & cursu incitati, belluas impetu illo territas dissiparunt atque everterunt: quæ vero vulnerabantur, suis magis incommodabant. Jam ut aliquæ in hostes irent, tamen Romanis spatium præbentibus, per mediam aciem transcurrentes, inter prætereundum & jaculis & gladiis vulnerabantur. Ac ad tempus aliquod Carthaginenses restiterunt. Deinde Masinissæ & Lælii equitatu invecto, fugerunt omnes, plures ceciderunt, ipso etiam Hannibale pene interfecto. Nam cum fugiens Masinissam laxis habenis acerrime persequi conversus vidisset, ejus impetu nonnihil declinato, cursuque labibito, prætervectum a tergo adortus vulneravit: itaque cum paucis evasit. Scipio victoria potitus, propere Carthaginem terra marique obsedit. Carthaginenses principio se ad tolerandam obsidionem parantes, tandem rebus desperatis, caduceatores ad illum miserunt, cum quibus Scipio de pacis conditionibus egit, quæ hujusmodi fuerunt: ut Carthaginenses obsides darent, captivos & transfugas omnes restituerent: elephantos omnes & triremes, decem exceptis, traderent. In posterum neque elephantos, neque longas naves plures quam decem haberent, neque bellum cum quoquam nisi de sententia Romanorum susciperent. adjecta sunt & alia quædam. His conditionibus propositis legati Romam missi, sed parum alacriter a Senatu susceptæ sunt: aliis aliud censentibus, ac inter sese rixantibus. Verum populus pacem magno consensu decrevit, acceptis conditionibus, decemque legatis missis, qui una cum Scipione omnia administrarent. Pactis firmatis, triremes traditæ, crematæque sunt: elephantorum major pars Romam missa, reliqui Masinissæ donati: Africam Romani, Carthaginenses Italiam reliquerunt. Hic secundi belli Punici post annos sexdecim exitus fuit. Scipio autem magna parta gloria, cognomentum Africani tulit. (Jam tum enim Carthaginiensium finitima Libya, Africa vocabatur) & multis captivis civibus receptis, Liberator a multis dictus, in summo honore fuit. Hannibal contra a suis civibus accusatus est, quod Romam capere potuit, nec voluerit: & manubiis in suum peculium conversis, sempublicam fraudarit. Sed absolutus est: nec multo post, summum Carthaginensium magistratum adeptus.

Edit. Paris. pag. 443.

Pax facta cum Carthaginensibus.

XV. Hoc bello confecto, Romani aliis adversus Philippum Macedonem & Antiochum sunt implicati. Nam Punicis adhuc certaminibus districtis, Philippum quamvis parum amicum, tamen colebant, ne Carthaginenses adjutaret, aut Italiam invaderet. Pace autem cum illis constituta, nihil cunctati, bellum aperte cum eo gesserunt. Cum enim per legatos multa quesisset, nihil eorum quæ postularant,

Bellum Macedonicum adversus Philippum Regem gestum.

Ἀ τὸν ἀνιβόσπαν, ϗ τὰς ἀσπίδας τοῖς δόραι κρούσαν-τες, θυμῷ ϗ δρόμῳ ἐπὶ τὰς ἐλέφαντας ὥρμησαν. Ὑφ' ὧν παραχθέντες ἐκεῖνοι, οἱ μὲν πλέους οὐκ ἐδέξαν-το σφᾶς, ἀλλ' ἀντετράποντο, ϗ τιτρωσκόμενοι μᾶλλον τοῖς ἐπιτεταγμένοις ἐνεποίουν ϑ θόρυβον. Οἱ δὲ τῷ ὁμόσε σφίσι χωρήσαντες, τῷ Ρωμαίων διῃρέθησαν, ϗ μέσην αὐτῶν διεξέτρεχον, ϗ πελέκεσι ἐβάλλοντό τε ϗ ἐκ χειρὸς ἐτιτρώσκοντο. Καὶ ἐπί τινα μὲν χρόνον ἀν-τεῖχον οἱ Καρχηδόνιοι. Ἔπειτα τῷ Μασσίσσᾳ ϗ τῷ Λαι-λίῳ τοῖς ἱππεῦσι προσπεσόντων αὐτοῖς, πάντες ἔφευγον· οἱ δὲ πλέους ἐφθάρησαν, ϗ ὁ Ἀννίβας μικρῷ ἂν ἀπώ-λετο. Φεύγοντα γὰρ αὐτὸν ὁ Μασσίσσας ἐπεδίωκεν ἀ-κρατῶς τῇ ἵππῳ ῥώμῃ ὑπεραδίδους. Μεταστραφεὶς δ' ὁ Ἀννίβας, ϵ ἰδὼν αὐτὸν ὕπνῳ διώκοντα, πρῶτα ἐξέλυσε, ϵ τὸν δρόμον ἐπέσχεν, ϗ ὕπνῳ παρειλήσαντα ϑ Μασσίσσαν ϗ νόσῳ γενόμενος ἔτρωσε, πάνυ πόνῳ μετ' ὀλίγων ἐξέφυγε. Σκιπίων δ' νικήσας, ἐπὶ ϑ Καρ-χηδόνα ἐπεῖχθη, ϗ ἐπολιόρκει αὐτὴν ἐκ γῆς ἅμα ϗ θα-λάσσης. Οἱ δ' αὖ Καρχηδόνιοι πρῶτον μὲν ὡς ϑ πολιορ-κίαν καρτερήσοντες ἑτοιμάζοντο. Ἔπειτα δ' ἀπορηθέντες, φῶς ϑ Σκιπίωνα διαπρεσβεύσαντο, ϗ ὁ Σκιπίων τοὺς λό-γους σφῶν προσεδέξατο, ϗ περὶ τῷ συνθηκῶν διελέχθη αὐτοῖς. Ἧν δ' τὰ ὁμολογηθέντα, ὁμήρους τε παρὰ τῷ Καρχηδονίων, ϗ τοὺς αἰχμαλώτους, ϗ τοὺς αὐτομόλους δοθῆναι· ϗ πάντας μὲν τοὺς ἐλέφαντας, τοὺς δ' τετρήρεις πλὴν δέκα παραχθῆναι· ϗ τὸ λοιπὸν μήτε ἐλέφα-ντας, μήτε ναῦς μακρὰς πλείους τῷ δέκα ἔχειν, ϗ μήτε πόλεμον πρὸς ϑ τῷ Ρωμαίων γνώμην πρός μηδένα ποιεῖσθαι· καί τινα ἕτερα. Τούτων δὲ γενομένων ϑ ὁμολογιῶν, ἀφίσβεις ἐπὶ Ρώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἐπέμψαν. Καὶ οἱ μὲν ἀπῆλθον, ϗ μέντοι ϗ ἡ Γερουσία ϑ πρεσβείαν ἐτίμως ἐδέξατο, ἀλλ' ἐπὶ πολὺ ἡμιφισβήτησαν, ἀλλήλοις ἐναντιούμενοι. Ὁ δὲ δῆμος ϑ ἐφεξῆς ὁμοθυμαδὸν ἐψηφίσατο, ϗ τὰς ὁμολογίας ἐδέξατο· ϗ ἐπιμέλειαν δέκα ἀνδρῶν, ἵνα μὴ τῷ Σκιπίωνος ἅπαντα διοικήσωσι· Καὶ αἱ συμβάσεις ἐορτάσθησαν, καὶ αἱ τετήρεις ἐδόθησαν, ϗ ἐκαύθησαν, ϵ τ ἐλεφάντων οἱ μὲν πλέους εἰς ϑ Ρώμην ἀπήχθησαν· τῷ Μασσινίσσᾳ δὲ ϗ οἱ λοιποὶ ἐδωρήθησαν. Καὶ Ρωμαῖοι μὲν ϑ Λιβύην ὠφέλησαν, τὴν δ' Ἰταλίαν οἱ Καρχηδόνιοι. Ὁ μὲν δὴ δεύτερος πόλεμος τῷ Καρχηδονίων ἔτει ἐκκαιδεκάτῳ εἰς τοῦτο κατέστη. Κράτιστος ὁ Σκιπίων λελάμπρυστο, ϗ Ἀφρικανὸς ἐπωνύμητο (Ἀφρικὴ γὰρ ἤδη ἡ περὶ Καρχηδόνα Λιβύη ὠνόμαστο) πολλοῖς δὲ καὶ ἐλευθερίας προσηγόρευτο, πολλὰς πόλεις κορίσας αἰχμαλώτους· ϗ ὁ μὲν μέγας ἐκ τούτων ἦρτο. Ἀννίβας δὲ κατηγόρητο παρὰ τοῖς οἰ-κείοις, ὡς τὴν τε Ρώμην λαβεῖν δυνηθείς, ϗ μὴ ϑελήσας, ϗ τὴν λείαν ϑ ἐκ τῆς Ἰταλίας σφετερισάμενος. Οὐ μὴν ϗ ἐάλω, ἀλλὰ ϗ ϑ μεγίστην τ Καρχηδονίων ἀρχὴν ἐκ εἰς μακρὰν ἐκ-τράπη.

ιϛ. Εἰς ἑπτὰ δ' αὖθις πόλεμος οἱ Ρωμαῖοι κατέ-στησαν, γενομένης πρὸς Φίλιππόν τε ϑ Μακεδόνα ϗ ϑ Ἀντίοχον. Μάχεσθαι γὰρ ἡ πρὸς Καρχηδονίους ἔμελλε μά-χη, κἂν μὴ φίλοι σφίσι τὰ περὶ τὸν Φίλιππον ἦσαν, ἐθεράπευον αὐτὸν, ἵνα μὴ τοῖς Καρχηδονίοις συνάρηται, ἢ εἰς ϑ Ἰταλίαν στρατεύσηται. Ἐπεὶ δ' τὰ κατ' ἐκείνους ἤρεμησαν, οὐκέτ' ἐμέλλησαν, ἀλλ' εἰς πό-λεμον αὐτῷ κατέστησαν ἑαυτῶν πολλὰ ἐγκαλοῦντες

αὐτῷ. Πρέσβεις οὖν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς αὐτὸν πεμψάντες, ἐπεὶ μηδὲν ὧν ἐπιτάττοντο ἔφασκε, τὸν πόλεμον ἐψηφίσαντο, χώμασι μὲν τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπιβασίαν λαβόντες, τὸ δ' ἀληθὲς ἀγαπητοῦντες, ἐφ' οἷς ἐδίδρασκεν, καὶ προκαταλαμβάνοντες αὐτὸν, ἵνα μὴ παραδιαλωσάμενος ἐκεῖνος, ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν στρατόσῃ τὸν Πύρρου. Ψηφισάμενοι δὲ τὸν πόλεμον, τά τε ἄλλα παρεσκευάσαντο ὡς, καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τῷ ναυτικῷ Λούκιον Ἀπούσιον Σαλτικίῳ Γάλβᾳ διδόασι. Καὶ ὁ Γάλβας τὸν Ἰόνιον πόλπον παραλαβὼν ἐπὶ πολὺ ἐκάθητο. Παραλαβόντες οὖν τὸ διάπυρον πᾶσαν, τὴν ῥᾳθεῖς στρατηγὸς, καὶ Κλαύδιος Κέντων ὁ ὑποστράτηγος, αὐτὸς μὲν τῷ ναυτικῷ τὰς Ἀθήνας ὑπὸ τὸν Μακεδόνων πολιορκουμένας ἐρρύσατο, καὶ Χαλκίδα κατειχομένην ὑπ' αὐτῶν ἐπόρθησε. Καὶ τὸν μὲν Φίλιππον ἐκ Ἀθηνῶν ἐπιστρατεύσαντος, ἐπανελθὼν τότε αὖτις ἀπὸ ἀπέσωσε, καὶ μὴ πάνυ αὖθις προσβαλόντα ἀπεῤῥύσατο. Ἀπούσιος δ' ἐς τὴν Μακεδονίαν, ἀρχόμενος περὶ τὴν Ἑλλάδα τῷ Φιλίππου, ἐμβαλὼν, τήν τε γῆν ἐλῄζετο, καὶ φρούρια καὶ πόλεις ἐχειρώσατο. Φίλιππος δὲ ἅτε πάντα ἐν ἀμηχανίᾳ γιγνόμενος, πάσας μὲν αὖθις καὶ κατὰ περίοδον, ἄλλοθεν ἄλλοις ἀμυνῶν. Ὡς δὲ ὁ Ἀπούσιος τῇ χώρᾳ αὐτοῦ ἐχυρῶς ἐκάθητο, καὶ οἱ Δάρδανοι ἐκ παρασπονδήσεως Μακεδονίαν ἐκάκουργουν (οἰκοῦσι δ' οὗτοι ὑπέρ τε Ἰλλυρίων καὶ ὑπὲρ Μακεδόνων) Ἰλλύριοί τε τινες καὶ Ἀμυνάνδρος Ἀθαμανίας Θετταλικῆς γένους Βατιλλὰς ὤν, σύμμαχοι πρότερον ὄντες αὐτῶν, πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέστησαν· ἐκ τέλους τε τὸ τῶν Αἰτωλῶν ὑπώπτευόν τε, καὶ περὶ τοῖς οἴκοι ἔδεισαν, καὶ ἐκεῖ μὴ τῶν πλείονων στρατιμάτων ἐπαύσατο. Γνοὺς δὲ ἐκ παρόδου αὐτὸν ὁ Ἀπούσιος, ἀντεχώρησεν· ἤδη γὰρ καὶ χειμὼν ἦν. Ῥᾳσας δ' ἐκ τῆδε ὁ Γάλβας, πλείω παρεσκευάσατο δυνάμει, ἐς Ἄμφιπολιν ἐκ τῆς Μακεδονίας ἐπείγετο. Ἐπεὶ δ' ἐπλησίασαν ἀλλήλοις ἀντεστρατοπεδεύσαντο, καὶ ἀκροβολισμοῖς ἐχρῶντο τῇ ἵππῳ καὶ τοῖς ψιλοῖς. Μιᾶς δέ τινων τῶν Ῥωμαίων οὔσης τινὸς χωρίου, ὃ θεραπεῦσαι ἦν αὐτοῖς ἐπισιτίσασθαι, νομίσας ὁ Φίλιππος ὡς φοβουμένους αὐτὸν μετεστῶτας, ἐπῆλθεν αὐτοῖς πομπίμοις ἀρπαγαῖς ἀπροσδόκητος, καί τινας διέφθειρε. Καὶ ὁ Γάλβας πάντα θάμβος, ἐπεξέδραμεν ἐκ τῆς στρατοπέδου. Καὶ προσιόντων αὐτῷ, πολλῷ πλείους ἀπέκτειναν. Οὐδὲ γὰρ Φίλιππος ἐτόλμησεν, οὐδὲ τρωθείς, ὑπομεῖναι ἔτι. Οὐ μέντοι αὐτὸς ὁ Γάλβας ἐδίωξεν, ἀλλ' εἰς τὴν Ἀπολλωνίαν ἀπεκομίσθη. Καὶ Λούκιος δὲ μετὰ τῶν Ῥοδίων καὶ τοῦ Ἀττάλου περιπλέων, πάσας συχνὰς ἐχειρώσατο. Κατὰ δὲ τὰ αὐτὰ χρόνον καί τις Ἀμίλκας Καρχηδόνιος τῷ Μαγῶνι συστρατεύσας ἐς Ἰταλίαν, κἀκεῖ ὑπομείνας, πάνυ μὲν ἐτύγχανεν ὤν. Ὡς δ' ὁ Μακεδονικὸς πόλεμος ἐλύετο, τέ τι Γαλάταις τοῖς Ῥωμαίων ἀπέστησε· καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ Λίγυας στρατεύσας, τινὰς κἀκείνων προσεποιήσατο. Λουκίῳ δὲ Φαβίῳ στρατηγοῦντι παλιμβόλους ἐπιθέσεις ἐπιθέμενοι, καὶ πρὸς ἀστραβῶν ἀφοσβώσαντο. Καὶ αἱ μὲν Λίγυες ἔτυχον αὐτῶν, τοῖς ἄλλοις ἢ ἐκ εἴδοσαν· ἀλλ' ἀντεστράτευσεν ἐπ' αὐτοὺς Αὐρήλιος ὁ Ὕπατος, φθορὰς τε τίνας τοῦ Στρατηγοῦ. Τῷδ' ἐξῆς ἔτει πρὸς τὸν Ἀμίλκαν καὶ τοὺς Γαλάτας σωκωὶ χθὲς πολλὰ καὶ δεινά. Γοᾶν τε γὰρ Βαίβιον Στρατηγὸν εἶλκυσαν, καὶ τὴν συμμαχίδα τοῦ Ῥωμαίων κατέτριψαν, καὶ Πλακεντίαν ἐπολιόρκουν, καὶ ἑλόντες κατέσκαψαν.

ιϛ'. Ἐν δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Μακεδονίᾳ Πόπλιος Οὐίλλιος ὁ Ὕπατος ἀντικάθητο τῷ Φιλίππῳ, τὰ τῆς ἠπείρου προκαταλαβόντα

impetrassent, bellum decreverunt: eam causam prætexentes, quod Græciam invasisset: sed revera ob priores injurias illi infensi: & antevertere cupientes, ne Græcis subactis, Pyrrhi exemplo bellum in Italiam transferret. Bello decreto cum alia rite præparārunt, tum L. Apustium classi præfectum Sulpitio Galbæ adjunxerunt, qui cum sinu Jonio occupato diu ægrotaret, præfectus ille, & Claudius Cento legatus, omnibus copiis acceptis, hic quidem Athenas a Macedonibus obsessas classe liberavit: & Chalcidem, quam iidem tenebant, vastavit: & Philippum, qui Athenas interim invaserat, regressus iterum atque iterum depulit. Apustius autem Philippo in Græcia occupato, impressione in Macedoniam facta, agros vastavit, & castella atque oppida subegit. Qua de causa Philippus animo æstuans, sursum deorsum aliquandiu cursitavit, alias aliis opem ferens. Cæterum Apustio regionem graviter urgente, & Dardanis finitimam sibi Macedoniam vexantibus (habitant autem supra Illyrios & Macedones) cum Illyrii quoque atque Amynander Athamaniæ Thessalicæ gentis rex, dudum ejus fœderati, ad Romanos defecisse at, etiam Ætolos suspectos habens, & rebus suis metuens: cum majori copiarum parte in suum regnum properavit. Cujus adventu cognito, Apustius, hyeme instante, recessit. Galba ex morbo recreatus, pluribus copiis comparatis, sub veris initia in Macedoniam properavit. Cumque castra in propinquo haberent, levia certamina inter equites & velites facta sunt. Romanis autem in locum quemdam digressis, unde commeatus facilius suppeteret, Philippus eos sui metu fugisse ratus, ex improviso prædatores aliquot occidit. Quo Galba animadverso, e castris eruptione facta, longe plures interfecit: Philippum vero victum & saucium noctu recedentem non est persecutus: sed Apolloniam rediit, Apustio interim cum Rhodiis & Attalo mare peragrante, & complures insulas subigente. Sub idem tempus Carthaginensis quidam Hamilcar, Magonis in Italia commilito, qui ad tempus quietus ibi remanserat, exorto Macedonico bello, Gallos ad defectionem impulit: cum iisque Ligures bello adortus, eorum etiam nonnullos sibi adjunxit. Sed a L. Furio Prætore acie victi, legatos de pace miserunt. Ea Liguribus data est, cæteri nihil impetrarunt. Nam Aurelius Consul Prætori victoriam invidens, eos vicissim bello est adortus. Sequenti anno Hamilcar & Galli multas clades Romanis intulerunt. Nam & Cn. Bebium Prætorem superarunt, & socias civitates incursarunt, & Placentiam expugnatam everterunt.

Edit. Paris. pag. 444.

Sulpitius Galba, L. Apustius.

Cl. Cento.

Hamilcaris & Gallorum tumultus.

pag. 445.

XVI. In Græcia & Macedonia P. Villius Consul contra Philippum in procinctu erat, qui Epiri angustias occuparat, per quas in Mace-

LIBER IX. doniam patebat aditus. Hyeme elapſa, T. Flaminius Coſ. cum Philippus, ob omne illud ſpatium, quod inter montes interjacet, muro obſeptum, oppugnatu difficilis eſſet: cum paucis per auguſtum callem munitionem circumiit. & ex ſuperiore loco ſubito conſpectus, terrorem incuſſit Philippo, omnem ejus exercitum anguſtias ſuperaſſe opinanti, ut ſtatim in Macedoniam recederet. Conſul vero illum non perſecutus, Epiri urbibus eſt potitus: atque inde in Theſſaliam tranſgreſſus, multis a Philippo alienatis, in Phocidem & Bœotiam ſe contulit. Ubi dum Elatiam obſidet, L. Flaminius frater ejus cum Attalo & Rhodiis inſulas ſubigunt. denique Cenchreis etiam potiri, cum audiſſent ſocietatem Achæorum a Philippo petitam eſſe, legatos & ipſi una cum Athenienſibus ad illos miſerunt. Initio diviſæ fuerunt Achæorum ſententiæ, aliis Philippo, aliis Romanis auxilia decernentibus. Sed ſero tandem ſocietate inita, Corinthi oppugnandæ adjutores, parte muri dejecta, crebris eruptionibus fatigati, receſſerunt. Deinde veritus Philippus, ne multæ urbes caperentur, caduceatores ad Conſulem de pace miſit. Qui cum ejus poſtulatis annuiſſet, & ipſi & ſocii convenerunt: ſed nihil actum eſt aliud, niſi quod Philippo legatos Romam mittere eſt conceſſum: ac ne ibi quidem quicquam impetratum. Nam Græcis poſtulantibus, ut Corintho, Chalcide & Theſſalica Demetriade cederet: Philippi legati nihil de iis urbibus in mandatis ſe habere affirmantes, rebus infectis diſceſſerunt. Romani vero Græciæ provinciam, & bellum Philippi cum Flaminio, in ſequentem etiam annum prorogarunt. Qui cum ibi manſurus eſſet, ad bellum ſe paravit: eoque magis, quod Nabis, Lacedæmoniorum tyrannus, quamquam Philippi, ob Argos ab eo captum, amicus, pacem cum ipſo fecerat. Nam quia Macedo multa ſimul curare non poterat, eam urbem, veritus ne a Romanis caperetur, Nabidis fidei, depoſiti inſtar, commiſit. Ælio Pæto Conſule bellum cum Gallis gerente, etſi multi utrinque in conflictibus ceciderunt, nihil tamen memorabile geſtum eſt. Obſides Carthaginenſium, eorum ſervi & captivi vænundati, urbes in quibus quique degebant, occupare auſi, multis civibus interfectis: a Cornelio Lentulo Prætore ſunt oppreſſi, priusquam gravius aliquid committeretur. At Galli ſucceſſibus elati, cum Romanos obiter ſecum bellare animadverterent, ita ſe parabant, quaſi ipſam urbem oppugnaturi. Quo conatu Romani territi, utrumque Conſulem, Cornelium Cethegum & Minutium Ruſum, contra Gallos miſerunt: qui inter ſe diviſi, alius aliam regionem vaſtavit. Ut Conſules, ita etiam hoſtes diviſi, qui cum Hamilcare fuerunt, victi a Cethego, pacem impetra-

Ed. Paris. pag. 446.

Achæi fœdus cum Romanis conjungunt.

Motus ſervilis oppreſſus.

Gallorum mira cohortatio.

Nabis Lacedæmonius tyrannus.

Τ. Flaminius Coſ. cum Philippo bellum gerit.

A γενὰ, δι' ὧν εἰς ἡ Μακεδονίαν εἰσὶν ἐσβολαί. Μετὰ δὲ ἡ χειμῶνα Τῖτος Φλαμίνιος Ῥωμαῖος, ὁ Φιλίππου πᾶν τὸ μεταξὺ τῆ ὀρῶν ἐχυρωτάτων, καὶ ἔτους δυσπολεμήτου, ἐφ' ὅσον ἐκπερινλθε στενῆς ἀτραπῦ μετ' ὀλίγων τὸ περιτείχισμα. Καὶ φανεὶς ἐξ ὑπερδεξίων, αἰφνίδιον ἐφόβησε ἡ Φίλιππον, νομίσαντα πᾶν τὸ τῦ Τίτου στράτευμα εἴσω τῆ στενῶν παρελθεῖν, ἔθεν ἐκ ἡ Μακεδονίαν ἄπορον δύσις. Ὁ δ' Ῥωμαῖος ἐκεῖνον μὲν οὐκ ἐδίωξε, τὰς δ' ἐν τῆ ἠπείρω πόλεις προσεποιήσατο· καὶ εἰς Θετταλίαν ἐλθὼν, πολλὰ παρεσκάσατο τῦ Φιλίππε, ἐ εἰς ἡ Φωκίδα καὶ Βοιωτίαν τε ἀνεχώρησε· καὶ ὁ μὲν Ἐλάτειαν ἐπολιόρκει, Λύκιος δὲ Φλαμίνιος ὁ ἀδελφὸς αὐτῦ μῆ τῦ Ἀττάλε καὶ τ Ῥοδίων τὰς νήσυς ἐχειρῶτο. Καὶ τέλος Κέγχρειαν ἑλεῖτο, καὶ πυθόμενοι πρέσβεις παρὰ Φιλίππε πρὸς τὰς Ἀχαιὰς ἐπὶ συμμαχίᾳ πεπέμφθαι, ἀπέστειλαν καὶ αὐτοὶ, ἐ Ἀθηναῖοι συνεπρεσβεύσαντο. Καὶ πρότερον μὲν ἐμερίθησαν αἱ γνῶμαι τῆ Ἀχαιῶν, τ μὲν τῆ Φιλίππε ἡ συμμαχίαν ψηφιζομένων, τ δ' τοῖς Ῥωμαίοις, ὑφ' ὧν ποτὲ ἡ βοήθειαν αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, καὶ ἐπὶ ἡ Κόρινθον συνεστράτευσαν, καὶ τὸ μὲν τείχυς κατέρειψάν τινα· πεσόντες δ' ἐπ' ἐδρομαῖς, ἀπανέστησαν. Εἶτα δείσας ὁ Φίλιππος μὴ πολλαὶ πόλεις ἀλῶσιν, ὑπὲρ εἰρήνης πρὸς ἡ Τίτον ἐπεκηρυκεύσατο. Καὶ ὃς ἐδέξατο τὰς λόγυς αὐτῦ, ἐ συνῆλθον αὐτοὶ, καὶ οἱ σύμμαχοι. Ἐπράχθη δ' ὑδὲν, ἢ ὅτι πρέσβεις εἰς Ῥώμην πέμψαι τῆ Φιλίππε ἐπετράπη, καὶ ἃ δὲ ἐκεῖ τι ἐγένετο. Τῶν δὲ Ἑλλήνων δεηθέντων αὐτὸν ἀξιωσάντων ἡ Κορίνθε καὶ ἡ Χαλκίδος, πρός τε Δημητριάδος ἡ Θετταλικῆς, ὑδὲν πρὸ τύτων οἱ ἡ Φιλίππε πρέσβεις ἐπιτρέπεσθαι ἔφασαν, καὶ ἄφρακτοι ἀπελάγησαν. Οἱ δ' ἐν τῆ Ῥώμη τῆ Φλαμινίῳ ἡ ἐν τῆ Ἑλλάδι ἡγεμονίαν καὶ εἰς τὸ ἐπιὸν ψηφισάμενοι ἔτος, αὖτις ἀπέδοντο καὶ τὰ κῆ Φιλίππε. Ὁ δὲ ὅτι κῆ χώρας ἐμέλλε μέσης, πρὸς πόλεμον ἐπεμάζετο, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ Νάβις ὁ Λακεδαιμονίων Τύραννος ἐπρεσβεύσατο αὐτοῖ, καὶ τοι φίλος ὢν τῶ Φιλίππε, καὶ τὸ Ἄργος λαβὼν παρ' αὐτῦ. Ἐδυνατῶν γὰρ ὁ Μακεδὼν πολλὰ διέπειν ὁμῦ, ἐ δείσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις ἡ πόλις λαβῆ, τῆ Νάβιδι αὐτὴν, ἴν' αὖθις λάβοιεν, παρακατέθετο. Αἰλίυ δὲ Πέτε ἡ Τράτε στρατεύσαντος ἐπὶ τὺς Γαλάτας, πρῶτοι ἀπ' ἀμφοτέρων διεπάθοντο, προσμιγνύντες ἀλλήλοις, καίπερ δέτι ἐφάχθη ὑδέν. Οἱ δ' ὅμηροι τῆ Καρχηδονίων, οἵ τε δοῦλοι οἱ μετ' αὐτῶν, καὶ οἵ τινες πανταμόθεν αἰχμάλωτοι, κατασχόντες τὰς πόλεις ἐν αἷς ἕκαστοι τὰς ἐργασίας ἐποιοῦντο πολλοὺς ἀνελόντες, καὶ πολλὰς τῆ ἐπιχωρίων φονεύσαντες, κατῳκίσθησαν ὑπὸ Κορνηλίυ Λεντύλυ Σφαγεῦ, πρὶν μεῖζόν τι ἐξεργάσασθαι. Οἱ μέντοι Γαλάται δ' τυχίας τε ἐπαιρόμενοι, καὶ τὺς Ῥωμαίυς ἐν παρέργῳ σφίσι πολεμοῦντας αἰσθόμενοι, παρισωθέντα ὡς καὶ ἐπὶ ἡ Ῥώμυ ἐλάσοντες. Δείσαντες ὖν οἱ Ῥωμαῖοι, ἄμφω τὼ Ὑπάτω Κορνήλιον Κέθηγον καὶ Μινύκιον Ῥοῦφον ἐπὶ τὺς Γαλάτας ἐπεμψαν. οἳ διαιρεθέντες, ἄλλος ἄλλην ἐπόρθουν χώραν. Πρὸς ὖν τὺς Ὑπάτους καὶ οἱ πολέμιοι διῃρέθησαν, καὶ οἱ μὲν τῆ Κεθήγυ μῆ τῶ Ἀμίλκα συμβαλόντες, ἡττήθησαν. Οἱ λοιποὶ δὲ τῶν γνόντες, ἀπεδειλίασαν, καὶ οὐκέτι τῆ Ῥούφυ συνέβαλον, ἀλλ' ἀδίως ἐκεῖνος τὴν χώραν κατέτριχε. Καὶ οἱ μὲν τῆ Κεθήγυ πολεμήσαν-

μόναπερ ἀπονδὰς ἐποιήσαντο, οἱ δ' ἄλλοι ἐν τοῖς ὅπλοις ἔτι ἐτύγχανον. Τότε δὴ καὶ ὁ Φλαμίνιος μετὰ τοῦ Ἀττάλου ἐς Βοιωτίαν ἅπασαν ὑπηγάγετο. Καὶ ὁ μὲν Ἄτταλος ἐν τῇ δημηγορεῖν αὐτοῖς ὑπὸ γήρως ἀπέψυξεν. Ὁ δὲ Φλαμίνιος ἐς τὴν Θετταλίαν ἐλθὼν, τῇ Φιλίππῳ προσέμιξε, καὶ ἱππομαχίαν ἐποιήσατο· τὸ γὰρ χωρίον οὐκ ἐπιτήδειον ἀρκοῦ μείζονι μάχῃ ἦν. Διὸ καὶ ἄμφω ἀπαυτίκα, καὶ ἀρός τινα λόφον γυμνὸν, ὃν ἡ ἀκροκυνία Κυνὸς κεφαλὴν ὀνομάζουσιν, οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δ' ἐκεῖθεν κύκλωσαντο· καὶ μαχεσάμενοι τοῖς τραπεμένοις ἅπασιν, ἰσοπαλεῖς αὖ ἀπεκλάγησαν, εἰ μὴ οἱ Αἰτωλοὶ ἐπικρατείρας τὰς Ρωμαίων ἐποίησαν. Ἡττηθεὶς οὖν ὁ Φίλιππος, καὶ φυγὼν, εἶτα μαθὼν, τήν τε Λάρισαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν πόλεις τὰ τῶν νικησάντων φρονούσας, ἐπεκηρυκεύσατο τῷ Φλαμινίῳ· ὃς ἐπείσατο, χρήματά τε τῷ Φιλίππῳ δόντος, καὶ ὁμήρους ἄλλους τε, καὶ τὸν οἰκεῖον υἱὸν Δημήτριον, καὶ σφίσι βεβαιωθεὶς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης εἰς Ρώμην ἐκπέμψαντος. Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐπράττετο, καὶ Ἀνδροσθένης ἑάλω ὑπὸ τῶν Ἀχαιῶν, καὶ ἡ Κόρινθος ἀπέβαλε. Καὶ ὁ Φλαμίνιος ὁ Λούκιος ἐπὶ τῷ ναυτικῷ ὤν, ἐπεὶ μὴ ἔπεισε τοὺς Ἀκαρνᾶνας μὴ συμμαχεῖν τῷ Φιλίππῳ, τήν τε Λευκάδα πολιορκίᾳ εἷλε, κἀκείνους μετὰ ταῦτα ἤδη τοῦ Φιλίππου γνόντας ῥᾷον συμπαρεσκευάσατο. Οὕτω μὲν ὁ Μακεδονικὸς ἐλύετο πόλεμος, καὶ οἱ ἐν τῇ Ρώμῃ τῷ Φιλίππῳ ἐποιμότατα συνεκλάγησαν ἐπί τε τοῖς αἰχμαλώτοις καὶ τοῖς αὐτομόλοις ἀποδοῦναι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας, καὶ τὰς τριήρεις, πλὴν πέντε καὶ δέκα τῆς τριακοντόρου αὐτῆς, ὅσους ἐκκαιδεκήρεις· καὶ χρήματα μὲν αὐτίκα δοῦναι, τὰ δὲ καὶ ἐν τάξει τισί· καὶ μόνης τῆς Μακεδονίας βασιλεύειν, μὴ πλείους τε ἔχειν στρατιώτας τῶν πεντακισχιλίων, μήτε πόλεμον ἄνευ τῆς ἑαυτοῦ χώρας ποιεῖσθαι τινί. Τὰς γὰρ ἄλλας πόλεις πάς τε ἐν τῇ Ἀσίᾳ καὶ τῇ Εὐρώπῃ, τὰς πρὶν δουλώσας αὐτῷ, ἐλευθέρας ἀφῆκαν. Οἱ δ' Ὑπατοι τοῖς Γαλάταις αὖθις οὐκ ἀπαλαιπώρως ἐπολέμησαν, ὅμως μέντοι καὶ τούτους ὑπέταξαν.

ιζ. Πόρκιος δὲ Κάτων Ὑπατος αἱρεθεὶς, τὴν Ἰβηρείαν μικρῷ πᾶσαν ἀλλοτριωθεῖσαν ἀνεκτήσατο, ἀνὴρ ἀρετῇ πάσῃ τοὺς τότε ἄνω. Νόμου δὲ τιθέντος μετὰ τὸ ἐν Κάννῃς τοῖς Ρωμαίοις συμβᾶσαν ἧττον, μὴ χρυσοφορεῖν τὰς γυναῖκας, μήτε διφροφορεῖσθαι, μήθ' ὅλως ἑνὶ τινὶ καταζεύγνυσθαι, ὁ δῆμος, εἰ χρὴ καταλύσαι τὸν νόμον, βουλὴν ἐποιεῖτο, καὶ περὶ τούτου ὁ Κάτων ἐδημηγόρησε, δεῖν καταπαιδεύειν τὸν νόμον πρατεῖν, καὶ τέλος τοῦτο ἐπήγαγε· Κοσμεῖσθωσαν οὖν αἱ γυναῖκες, μήτε χρυσῷ, μηδὲ λίθοις, ἢ τισὶν ἀνθηροῖς καὶ ἁμοργίνοις ἐσθήμασιν, ἀλλὰ σωφροσύνῃ, φιλανδρίᾳ, φιλοτεκνίᾳ, περσοῖ, μετρίοις τε, τοῖς νόμοις τοῖς κειμένοις, τοῖς ὅπλοις τοῖς ἡμετέροις, ταῖς νίκαις, τοῖς θριαμβοις. Λεύκιος δὲ Οὐαλλέριος Δήμαρχος ἀντιλέγων τῷ Κάτωνι, διεκλίχθη, ἀποδοθῆναι συμβουλεύων ταῖς γυναιξὶ τὸν κόσμον τὸν πάτριον, καὶ πολλὰ περὶ τούτου πρὸς τὸν δῆμον εἰπὼν, εἶπε πρὸς τὸν Κάτωνα τὸν λόγον ἀπιτείνων, καὶ ἔφη· Σὺ δ', ὦ Κάτων, εἰ ἄχθῃ τῷ κόσμῳ τῷ γυναικῶν, καὶ βούλει φιλόσοφός τι ποιῆσαι καὶ μεγαλοφρενὶς, ἀνάτεινον αὐτὰς περιβόαλα, καὶ χιτωνίσκους καὶ ἐξωμίδας ἔνδυσον, καὶ τὸ ἐξ σὺ γε καὶ ὅπλε-

A runt: reliqui ea clade territi, cum Ruſo agros impune vaſtante non ſunt congreſſi, nec tamen ab armis receſſerunt. Tunc etiam Flaminius cum Attalo totam Bœotiam ſubegit. ac Attalus dum concionem ad Bœotios habet, præ ſenio efflavit animam. At Flaminius in Theſſaliam profectus, equeſtri prælio cum Philippo decertavit: neque enim locus majori pugnæ fuit idoneus. Quare ambo in tumulum quemdam, cujus cacumen Cynoſcephale, a canini capitis ſimilitudine dicitur, ſeceſſerunt: diverſeque caſtris poſitis, inter ſe totis exercitibus congreſſi, æquo Marte diſceſſiſſent, niſi Ætolorum auxilia victoriam Romanis peperiſſent. Philippus victus & profligatus, cum Lariſſam & circumjacentes civitates in victoris partes conceſſiſſe audiſſet, caduceatoribus miſſis, pecuniaque, & præter alios filio Demetrio obſide dato, Inducias a Flaminio impetravit, & legatos Romam pro pace miſit. Dum hæc geruntur, etiam Androſthenes ab Achæis victus, Corinthum amiſit. Lucius Flaminius claſſis Præfectus, cum Acarnanes a Philippi ſocietate abſtrahere non poſſet, Leucadem obſidione cepit: eoſque ubi Philippi cladem audivere, facilius ſubegit. Sic Macedonicum bellum eſt ſolutum, & Romani pacem cum Philippo minime gravatim fecerunt, his conditionibus: ut captivos & tranſfugas omnes reſtitueret: ut elephantos & triremes, præter quinque & prætoriam quæ XVI. remorum erat, & pecuniam partim præſentem, partim certis penſionibus daret: ut ſoli Macedoniæ imperaret, neque milites ultra quinquies mille aleret, neque ulli extra regnum ſuum bellum faceret. Nam cæteras urbes tam Aſianas quam Europæas, quæ prius ei ſervierant, liberas dimiſerunt. Conſules denuo Gallos, ſed non citra laborem & ærumnam, ſubegerunt.

Macedonici belli exitus.

Edit. Pariſ. pag. 447.

XVII. Porcius Cato Conſul deſignatus Hiſpaniam pene totam alienatam recuperavit, vir illis temporibus omnibus virtutibus præſtantiſſimus. Cum autem poſt Cannenſem cladem lex eſſet lata, ne mulieres aurum geſtarent, neve vehiculis aut varia veſte uterentur, & populus utrum ea abroganda eſſet, necne, deliberaret: Cato pro concione eam retinendam eſſe ſuaſit, cum hac concluſione: *Ornentur igitur mulieres, non auro, non gemmis, non acupictis aut byſſinis veſtibus: ſed modeſtia, maritorum obſervantia, liberorum amore, obedientia, moderatione, legibus civitatis, armis noſtris, victoriis, triumphis.* Sed L. Valerius Tribunus plebis Catoni adverſatus, auctor fuit, ut mulieribus patriæ ornamenta redderentur: qua de re cum ad populum multa verba feciſſet, oratione ad Catonem converſa: *Tu Cato*, inquit, *ſi ornamenta mulierum iniquo animo pateris, & aliquid magnificum & philoſopho dignum præſtare cupis, in orbem eas radito, tunicis & pallulis induito, atque*

Contentio de ornamentis mulierum.

LIBER IX. etiam, ſi Dii placet, armate, & equis impoſitas in Hiſpaniam ducite, atque adeo huc adducite, ut & concionibus noſtris interſint. Age, accerſamus eas huc. Cum hæc dicteria Valerii mulieres audiviſſent (multæ enim eventus expectatione ſuſpenſæ, juxta forum verſabantur) in concionem irruperunt, contra legem vociferantes. Qua citra cunctationem ſoluta, ſtatim ibi ornamentis quibuſdam ſumptis, cum tripudiis abierunt. Cato in Hiſpaniam profectus, cum omnes uſque ad Iberum conſpiraſſe, atque in unum conveniſſe didiciſſet, ut ſemel univerſi cum eo pugnarent: prælio victos ad deditionem compulit, metuentes, ne eodem terrore etiam urbes amitterent. Ac tum quidem eis pepercit. Poſt autem, cum quidam ſuſpicionem de ſe præbuiſſent, omnibus arma ademit, & ipſos cives ſua mœnia everſere coegit. Litteris enim in omnia loca miſſis, eodemque die redditis, omnia mœnia eodem die diroi juſſit, contumacibus mortem comminatus. Quibus magiſtratus lectis, ſinguli putantes ſibi ſolis ita ſcriptum eſſe, ne ſpatio quidem ad deliberandum ſumpto, munitiones omnes dejeceruntIberum tranſgreſſus, cum Celtiberis hoſtium ſocils ob multitudinem congredi non auſus, mirabiliter homines tractavit: alias majora ſtipendia pollicendo, ut ad ſe tranſirent: alias monendo, ut domum redirent: alias etiam certum pugnæ diem deſignando. Ita factum, ut inter ſe diſſentientes, cum eo pugnare auſi non ſuerint.

Edit. Pariſ. pag. 448. Cato Hiſpaniam ſub jugum reducit.

XVIII. Tum Flaminius Argos oppugnavit: Romani enim Nabidem, neque ſibi fidum, & Græcis formidabilem, hoſtem judicarant. Sed cum ei auxilia a Philippo miſſa eſſent, Flaminius Spartam oppugnaturus, Taygeto monte citra laborem ſuperato, ad ipſam uſque urbem, adverſante nemine, pervenit. Nabis enim & Romanos metuens, & civibus diffidens, ſe loco non moverat, ut illi mature occurreret: ſed cum jam portis adeſſet, eruptionem fecit, eo tum ob laborem itineris, tum propter caſtrametationis occupationem contempto; ac nonnullos turbavit. Poſtridie oppugnantes cum magna clade ſuorum adortus, de cætero intra mœnia ſe continuit: Flaminius igitur parte copiarum ibi relicta, ne hoſtis alio abiret: ipſe cum fratre ſuo, Rhodiis, & Eumene Attali filio, agros vaſtavit. Quibus rebus ad deſperationem adactus Nabis, caduceatore ad Flaminium miſſo, non ſtatim pacem impetravit. Nam quæ conditiones ei ferebantur, eas neque repudiare, neque multitudine prohibente accipere auſus eſt. Sed cum Romani urgerent, & totam pene Spartam (quadam enim parte mœnia non habebat) cepiſſent: non diutius cunctatus, pace cum Flaminio facta, & legatis Romam miſſis, reconciliatus eſt. At Flaminius tum omnibus Græcia libertatem dedit, eoſque poſtea con-

Flaminius Nabidem domat.

pag. 448.

σον, ἐφ' ἵππως τ' ἀναβίβασον. Καὶ εἰ δοκεῖ σοι, καὶ εἰς τὴν Ἰβηρίαν ἀπάγαγε, ὅπως τε καὶ τῷ ἐκκλησιῶν κοινωσωσιν ἡμῖν. Καὶ διὰ ταῦτα εἰσφερώμεθα. Καὶ ὁ μὲν Οὐαλλέριος ταῦτα ἐπισκώπτων εἶπεν· ἀκούσασαι δὲ αἱ γυναῖκες (ἐγγὺς γὰρ ἡ ἀγορὰς πολλαὶ διέτριβον, πολυπραγμονοῦσαι τὰ γινόμενα) εἰσεπήδησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καταβοῶσαι τὸν νόμον. Καὶ ἔπειδὴ παυσθῆναι αὐτὰς, ἀνεδήσαντο δ' ἐκεῖ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ κόσμον τινὰ, καὶ ἐξῆλθον χορεύσασαι. Ὁ δὲ Κάτων ἀποβὰς εἰς Ἰβηρίαν ἀφίκετο, καὶ μαθὼν πάντας τοὺς μέχρι τοῦ Ἴβηρος εἰκοῦσιν συνεσκευάσθαι, ἵνα καθ' ἓν αὐτῷ πολεμήσωσι, συγκροτήσας τὸ στράτευμα προσέβαλε σφίσι, καὶ νικήσας αὐτοὺς, ἰσχυρὰς οὔσας προχωρήσας οἱ, φοβηθέντας ἵνα μὴ καὶ τὰς πόλεις αὐτοῦσι καταβάλωσι. Καὶ τότε μὲν δεινὸν οὐδὲν αὐτοῖς εἰργάσατο. Ὕστερον δὲ ὑποπτόν τινων γενομένων, τά τε ὅπλα πάντων ἀφείλετο, καὶ τὰ τείχη σφῶν δι' αὐτῶν τῶν ἐπιχωρίων κατέσκαψε. Γράμματα γὰρ ἐκάστοις ἐκπέμψας, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ἅπασιν αὐτὰ καταδοθῆναι κελεύσας, προσέταξε τοῖς περὶ ἑλος αὐθημερὸν καθεῖλεῖν, θάνατον ἀπειλήσας τοῖς ἀπειθήσασιν. Καὶ ἀναγνόντες οἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντες, ἐνομίσαντες ἕκαστοι μόνοις αὐτοῖς γεγράφθαι, καὶ μηδὲ καιρὸν λαβόντες βουλῆς, κατέβαλον πάντα τὰ τείχη. Ὁ δὲ Κάτων διέβη τὸν Ἴβηρα, καὶ τοῖς Κελτίβηρσι συμμαχοῦσι τοῖς πολεμίοις αὐτῷ, καὶ πλῆθος συμβαλεῖν μὴ θαρσήσας, μιᾷ χειρίσατο θαυμασίως αὐτούς, ὅτε μὲν μετὰ πείθους πρὸς αὐτοὺς μεταξιῶν δόξαι μείζονος μισθοῦ, ποτὲ δὲ παραυτὰ σφίσιν ἐπαναλθὼν οἴκαδε, ἴσα δ' ὅτι καὶ μάχῃ αὐτοῖς ἐς ἡμέραν ἐπαγγείλας ῥητὴν. Ἐκ δὲ τούτου ἐσασίασαν πρὸς ἀλλήλους, καὶ φοβηθέντες, οὐκέτι αὐτῷ πολεμῆσαι ἐτόλμησαν.

κα'. Τότε δὴ καὶ Φλαμίνιος ἐπὶ τὸ Ἄργος ἐστράτευσε. Τὸν γὰρ Νάβιν ὅτι σφίσι πιστὸν, καὶ τοῖς Ἕλλησι φοβερὸν ὁρῶντες οἱ Ῥωμαῖοι, πολέμιον ἐποιήσαντο. Προσγενομένων δὲ συμμάχων ἐκ τοῦ Φιλίππου αὐτῷ, ἐπὶ τὴν Σπάρτην ἦλασεν ὁ Φλαμίνιος, καὶ ὑπερβὰς τὸ Ταΰγετόν τε ὑπερέβη, καὶ πρὸς τὴν πόλιν προσῆλθε μηδενὸς ἐναντιουμένου. Ὁ δὲ Νάβις τὸν τε Ῥωμαίων δεῖσας, καὶ τὰς ἐπιχωρίους ὑποπτεύσας, μὴ ἐκείνῃ θᾶσσι προκαταλάβωσι τὴν Φλαμινίου. Πλησιάσαντι δὲ ἐπεξέβαλε, καταφρονήσας ἤδη τε τοῦ κάματου, καὶ ἐκ τῆς πορείας, καὶ ὅτι περὶ τὴν στρατοπέδευσιν ἀπησχόλητο, καί τινας συνεπάραξε. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἐπεξῆλθε τοῖς προσβάλλουσι, καὶ πολλοὺς ἀνεβάλετο, οὐκέτι ἐπεξῆλθε. Καταλιπὼν οὖν μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐκεῖ ὁ Φλαμίνιος, ὅπως μηδαμοῦ κινηθείη, τοῖς λοιποῖς ἐπὶ τὴν χώραν ἐστράτευε. καὶ εἷς τε ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ, καὶ οἱ Ῥόδιοι, καὶ ὁ τοῦ Ἀττάλου παῖς Εὐμένης ἐπόρθουν αὐτήν. Ἀπορηθεὶς οὖν ἤδη ταῦτα ὁ Νάβις, κήρυκα τῷ Φλαμινίῳ ὑπὲρ εἰρήνης ἀπέστειλε. Καὶ ὃς τοὺς μὲν λόγους αὐτοῦ προσήκατο, καὶ ἀνέκλησε δὲ κατελύσατο. Τὰς γὰρ ὁμολογίας ἃς ἀπῄτει ὁ Νάβις ποιήσασθαι, οὐκ ἀπαγορεῦσαι ἐθάρρει, ὅτι ποιῆσαι συγκατετίθετο, τὸ δὲ πλῆθος ἐκώλυσεν αὐτὸν συμβῆναι· καὶ τότε μὲν οὐκ ἐποίησατο. Προσβαλόντων δὲ τῷ Ῥωμαίων αὖθις, καὶ τοῦ Σπάρτου ὀλίγου πᾶσαν (καὶ γὰρ ἀτείχιστος ἦν ἐν μέρει) εἶλεν, οὐκέτ' ἀντέσχε, ἀλλὰ πρός τε τὸν Φλαμίνιον αὐτομολίας ἐποιήσατο, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους αὐθις συνελήγη. Ὁ δὲ Φλαμίνιος τότε μὲν πάντας τοὺς Ἕλληνας ἐλευθέρους ἀφῆκεν· ὕστερον δὲ συγκαλέσας αὐτοὺς, καὶ ὑπομνήσας ὧν ἐπρ-

γίνωνται, παρήνεσεν δίνοιεν τῇ Ῥώμῃ πρεῖν, καὶ τὰς φρουρὰς ἁπάσας ἐξάγαγε, καὶ ἀπῆρε μὴ πασῶν τῶν στρατῶν. Ἀριξομένη δ' ἐς Ῥώμην τὸν Φλαμινίνον, ὁ Νάβις ἐνεωτέρισε, καὶ πάντα τὰ Ἑλληνικὰ ἅπαντα ὡς οἷόν τε ἐπράχθη, τὸν Αἰτωλῶν στρατὸν ἐναγόντων. Παρεσκευάζοντό τε ὡς πολεμήσοντες, καὶ πρὸς τὸν Φίλιππον καὶ τὸν Ἀντίοχον ἐφοιτᾶλέοντο, ἔπειτα αὐτὸν ἐπολεμωθῆναι Ῥωμαίοις, ὡς καὶ τῆς Ἑλλάδος, τῆς Ἰταλίας τε βασιλεύσοντα. Τοῖς δὲ Ῥωμαίοις τῶν πραγμάτων ἐπαρχομένων, οὐκ ἐπιεγινέσθαι τὸν Ἀντίοχον ἐλπὶς ἦν, ἀλλ' ἐγκρατῶς ἂν γε τῶν ἑαυτῶν ἔχεσθαι ἔμελλον. Ὁ γὰρ Ἀντίοχος μέγας μὲν καὶ ἐπὶ τῇ οἰκείᾳ δυνάμει ἐδόκει, δι' ἄλλα τε, καὶ ὅτι τὴν Μηδίαν κατεστρέψατο. Πολλῷ δ' ἔτι μείζων ἐγένετο, ὅτι τὸν Πτολεμαῖον τὸν τοῦ Αἰγύπτου Βασιλέα, καὶ τὸν Ἀριαράθην τὸν τῆς Καππαδοκίας κηδεστὴν προσεπέθετο. Τοιοῦτον δὲ Ἀντίοχον νομιζόμενον οἱ Ῥωμαῖοι, μέχρι μὲν τοῦ Φιλίππου ἐπολέμουν, ἐσπράττοντο, φιλίως τε δεῖ πρέσβεων ὁμιλοῦντες, καὶ δῶρα πέμποντες. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ἐκόλασαν, καὶ τοῦτον, ὃν αὐτοὶ πρόθυμον ἐδιδίσκησαν, κατεφρόνουν. Ὁ δὲ ἐς τὴν Θρᾴκην ἐπεραιώθη, καὶ ἄλλα τε παρεσκήσατο, καὶ τὴν Λυσιμαχίαν ἀνεστραμμένην συνῴκισεν, ὡς ὁρμητήριον ταύτην χρησόμενος· Καὶ γὰρ αὐτὸν καὶ ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Νάβις ἐπηγάγοντο. Ὁ, τε Ἀννίβας αὐτῷ συγγενόμενος ἐλπίσας πείσειν ἐς τὴν Καρχηδόνα, κἀκεῖθεν ἐς τὴν Ἰταλίαν πλεῦσαι, καὶ πρὸς τοῦ Ἰονίου κόλπου ἤδη προσκαταρρῆξαθαι, καὶ μετ' αὐτῶν ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὁρμῆσαι. Ἐρθη γὰρ ὁ Ἀντίοχος ἐς δὶς ἐς τὴν Εὐρώπην βάσας, ἐς τε τὴν Ἑλλάδα ἀφικόμενος. Πυθόμενος δὲ τὸν Πτολεμαῖον τεθνηκέναι, καὶ περὶ παντὸς τῆς Αἰγύπτου κρατῆσαι ποιούμενος, τὸν μὲν υἱὸν Σέλευκον ἐν τῇ Λυσιμαχίᾳ σὺν δυνάμει καταλιπὼν· αὐτὸς δὲ ἀναζεύξας, καὶ ζῶντα τὸν Πτολεμαῖον μαθών, τῆς μὲν Αἰγύπτου ἀπέσχετο. Ἐπιχειρήσας δ' ἐς Κύπρον πλεῦσαι, ἐπταίσεν ὑπὸ χειμῶνος, καὶ οἴκαδε ἀνεχώρησε. Καὶ πρέσβεις οἱ Ῥωμαίοι κἀκεῖνος ἀντιπέμψαντο, ἀλλήλους ἀντικαλοῦντες, ὅπως αἰτίαν τι ἐς πολέμου λάβωσι, καὶ ὅπως τὰ παρ' ἀλλήλοις προκατασκέψωνται. Ἀννίβας δὲ τὸν μεγίστων τῶν παρὰ Καρχηδονίοις ἀρχῶν εἰληφὼς, καὶ πρωτεύσας ἐπ' αὐτῆς τρὶς δυνάστοις, ἐμισήθη τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους διεβλήθη, ὡς τὰ, τε τῶν Καρχηδονίων πατρίζων, καὶ τῷ Ἀντιόχῳ κοινολογούμενος. Καὶ μαθών τινας ἐκ τῆς Ῥώμης παρόντας, ἐς δύσας μὴ συλληφθῇ, ἀπέφυγε νυκτὸς ἐκ τῆς Καρχηδόνος. Καὶ πρὸς τὸν Ἀντίοχον ἐλθών, ἐαυτῷ τε τὴν εἰς τὴν πατρίδα κάθοδον, καὶ τὸν πρὸς τοὺς Ῥωμαίους πόλεμον ἐπραττεν, ὑπισχνούμενος ἐκεῖνον πρεσπείσειν τὸ, τε τῆς Ἑλλάδος κράτος τῷ τὸ τῆς Ἰταλίας, μέχρις οὗ σφίσιν ὁ Σκιπίων ὁ Λεύκιος συμβήσεται. Οὔτε γὰρ δίκαιος ἐς τὴν Λιβύην πεμφθεὶς τῷ τε Μασσινίσσῃ καὶ τοῖς Καρχηδονίοις περὶ ὅρων γῆς διαφερομένοις, μετέωρον τὴν ἔχθραν αὐτῶν καταλιπὼν, ἐς ἀλλήλους τε διέφαινεν, καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἐκάτερος τῇ τε ἐκείνου καὶ Ῥωμαίων ὀργίζοιτο. Ἐντεῦθεν δ' ἐς τὴν Ἀσίαν διέβη, λόγῳ μὲν ὡς πρεσβεύσων πρὸς τὸν Ἀντίοχον, ἔργῳ δὲ ἵνα κἀκεῖνον καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐπιφανεῖς καταπλήξῃ, καὶ πράξῃ τι τοῖς Ῥωμαίοις συμφορώτερον. Ἀφικόμενος δ' οὐκ ὁμοίως ἴσχυσεν ὁ Ἀντίοχος τῷ Ἀννίβᾳ· ἀπαξιώσας γὰρ αὐτὸν δι' ὑποψίαν τοῦ ὁμιλήσοντα τῷ Σκιπίωνι, καὶ ἄλλως δὲ αὐτὸν ὑβρίσας

vocatos, beneficiis, quæ accepiſſent, commemoratis, monuit, ut benevolentiam erga populum Romanum conſervarent: & præſidiis omnibus deductis, cum toto exercitu diſceſſit. Eo Romam profecto, Nabis novis rebus ſtuduit: quo motu tota pene Græcia, impulſu Æolorum eſt concuſſa, ſeque bello gerendo pararunt, ad Philippum & Antiochum legatis miſſis, cui perſuaſerunt, ut Romanis bellum inferret, ſpe & Græci & Italici regni propoſita. Romani turbatis adhuc rebus, ſine ulla ſpe Antiochi ſuperandi, ſatis habuerunt, ſi ſua tueri poſſent. Nam Antiochus domeſticis viribus multum poſſe putabatur, cum propter alia, tum quod Mediam ſubegiſſet: ſed multo major fama erat, affinitate Ptolemæi Ægypti, & Ariarathis Cappadociæ Regum. Antiochum igitur, de quo talis eſſet opinio, belli Philippici tempore coluerunt, per legatos amice cum eo agentes, & munera miſſitantes. Sed Macedone victo, quem pridem timuerant, contempſerunt. At ille in Thraciam trajecit: & præter alia vi ſubacta, Lyſimachiam deſolatam inſtauravit, qua ad belli gerendi commoditatem uteretur, a Philippo & Nabide accerſitus. Hannibal quoque coram in ſpe eum erexerat, fore ut Carthaginem, atque inde in Italiam navigans, Jonii ſinus gentibus ſubactis, Romam ipſam oppugnare poſſet. Pervenit autem Antiochus bis in Europam atque in Græciam. Sed Ptolemæi morte audita, cum in eo ſibi putaret eſſe omnia, ut Ægypto potiretur: Seleuco filio Lyſimachiæ cum copiis relicto, abitum paravit. Cæterum cum Ptolemæum adhuc ſuperſtitem eſſe cognoviſſet, Ægypto abſtinuit: in Cyprum navigaturus, tempeſtate conflictatus, domum rediit. Legatos porro & ille & Romani miſerunt invicem, cum ut de injuriis poſtulantes belli cauſam quærerent: tum ut quæ vires adverſæ partis eſſent, utrique explorarent. Hannibal vero ſummum apud Carthaginenſes magiſtratum gerens, coque potentiſſimorum civium ſuſceptis odiis, apud Romanos accuſatus eſt, ut qui & Carthagine res novas moliretur, & cum Antiocho arcana conſilia tractaret. Itaque cognita Romanorum quorundam præſentia, veritus ne comprehenderetur, noctu Carthagine aufugit: & ad Antiochum profectus, id molitus eſt, ut & ſibi reditum in patriam, & Romanis bellum conficeret, & Græciæ & Italiæ imperium illi promittens, donec Scipio Africanus ad eos venit. Is enim judex in Africam miſſus, ut inter Maſiniſſam & Carthaginenſes de finibus diſceptantes ſententiam ferret, inimicitias eorum vigere paſſus eſt, ut & ipſi inter ſeſe contenderent, & neutri ob judicium Romanis iraſcerentur. Inde in Aſiam trajecit, per ſpeciem legationis apud Antiochum obeundæ: revera ea de cauſa, ut præſentia ſua & Rege & Hannibale territis ea ageret quæ eſſent e republica. Cum ad Antiochum perveniſſet, Rex Hannibali non perinde auſcultavit, eumque ſuſpectum

Græci contra Romanos Antiochum & Philippum concitant.

Hannibal ad Antiochum profugit. *Edit. Pariſ. pag 450.*

Antiochus Hannibali infenſus.

LIBER IX. habuit ob arcana cum Scipione colloqua, jam antea quoque parum gratum, quod omnia consilia Hannibali adscriberentur, omnium spes belli rite conficiendi ab eo penderet. Ob hæc invidens Hannibali, timuit, ne potestate data mutaretur. Itaque nec exercitum dedit, nec Carthaginem eum remisit, neque in arctiorem familiaritatem admisit: sed de industria id egit, ut nihil ejus consilio gestum esse videretur.

Antiochus Græcus pellicitur.

XIX. Fama porro de Antiocho maxima Romæ fuit, neque is curam civitati minimam attulit. De quo cum multa dicerentur, atque alii eum jam totam Græciam obtinere, alii in Italiam properare fabularentur: Romani cum alios legatos, tum Flaminium in Græciam, ut & Philippum & cæteros a studio novarum rerum pro amicitia dehortaretur: & Prætores, M. Bebium Apolloniam, si Antiochus ibi trajicere auderet: Artilium adversus Nabidem miserunt: & hic quidem nihil egit, Nabide jam per insidias ab Ætolis perempto, Spartaque ab Achæis capta. Sed Bebius & Philippus multa loca Thessaliæ firmarunt. Macedo enim tum ob alia, tum quod Antiochus ei Thraciæ quædam loca eripuerat, Romanis servabat fidem. Flaminius Græciam passim obiens, aliis persuasit ne deficerent, alios ad officium reduxit, præter Ætolos & quosdam alios. Hi enim & ipsi ad Antiochum se contulerant, & alios partim coactos, partim volentes eodem pertraxerant. Antiochus vero quamvis hyberno tempore, tamen ut spei Ætolorum satisfaceret, sine justis copiis advenit: & illis adjuvantibus, Chalcidem cepit: & reliqua Eubœa potitus, Romanos quosdam inter captivos repertos, omnes dimisit: & Chalcide hybernavit, ubi & ipsius & ducum ejus & militum animi cum aliis deliciis corrupti sunt, tum ipse ex amore puellæ cujusdam voluptatum illecebris irretitus, etiam cæteros bello ineptos fecit. Romani audito ejus in Græciam adventu, & Chalcidis expugnatione, bellum aperte susceperunt: & altero Consule Scipione Nasica ad Italiæ defensionem relicto, Manium Glabrionem cum magno exercitu in Italiam miserunt. quorum ille cum Bœtis bellum gessit, hic Antiocho Græcia pulso, cum Bebio & Philippo multas Thessalicas civitates subegit, & Philippum Megalopolitanum captum Romam misit: Amynandro ejecto, Macedoni ditionem ejus tradidit. Antiochus interim Chalcide otium agens, post in Bœotiam venit, in Thermopylis Romanorum aggressionem expectaturus. Nam loci naturam paucitati suorum militum subsidio fore judicabat: ac ne idem sibi quod Græcis bello Persico accideret, partem Ætolorum in montium cacumina præsidii causa misit. Sed Glabrio contemptis locorum angustiis, pugnaque non dilata, Porcium Catonem & Valerium Flaccum legatos noctu contra Ætolos in montium cacumina

Edit. Paris. pag. 431.

A ραίνετο, ὅτι ἅπαν βούλημα τῆς Λιτίβα πᾶς ἐπιγράφοιτο, καὶ ἐκ τῶν πολέμων κατορθώσεων ἐς τοῦτο πάντες ἐπαλπίζον. Διὰ γοῦν ταῦτα καὶ ἐφθόνουν τῇ Λιτίβᾳ, ἐφοβοῦντο αὐτὸν, ἵνα μή τι δυνηθεὶς μεταβάληται· καὶ ὅτε στράτευμα παρέχειν αὐτῷ, ὅτ' εἰς Καρχηδόνα ἔπεμψεν, οὐδ' ἐς σωτηρίας αὐτῷ κατακόρως εἰχήνατο, ἀλλὰ καὶ ἐπιβούλως μᾶλλον τῷ πραττομένων αὐτῷ δοκεῖν εἶναι.

ιθ'. Ἡ δὲ περὶ τῷ Λντιόχου φήμη, πολλὴ τοῖς Ῥωμαίοις κατέσχε, καὶ ἐς φροντίδα τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ὀλιγίστου κατέστησε. Συχνῶν δὲ περὶ τῷ Λντιόχου θρυλλουμένων, καὶ τὸν μὲν ὅτι τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἤδη κατέχει, τὸν δ' ὅτι ἐπὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπείγεται, λογοποιούντων, οἱ Ῥωμαῖοι πρέσβεις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλους τε, καὶ Φλαμίνιον οἰκείως αὐτοῖς ἔχοντα, ἔστειλαν, ὅπως τόν, τε Φίλιππον καὶ ἐκείνους ἐπίσχῃ μηδὲν νεοχμοῦσαι· καὶ Στρατηγὸς, Μᾶρκον μὲν Βαίβιον εἰς Ἀπολλωνίαν, αὐτὸν δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν περαιωθῆναι τολμήσειν ὁ Λντίοχος, Λύλον δὲ Λττίλιον ἐπὶ τὴν Νάβιν· καὶ ὅτος μὲν οὐδὲν ἔπραξεν, ἐφθη γὰρ ὁ Νάβις ὑπὸ τῶν Λἰτωλῶν φθαρεὶς ἐξ ἐπιβουλῆς, καὶ Σπάρτη ἅλως ὑπὸ τῶν Λχαιῶν. Ὁ δὲ Βαίβιος καὶ ὁ Φίλιππος πολλὰ τῆς Θετταλίας ἐβεβαιώσαντο. Ταῖς γὰρ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὁμολογίαις ὁ Μακεδὼν ἐμμεμένηκε, τά τε ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ Λντίοχος χωρία αὐτῷ ἐκ τῆς Θρᾴκης τινὰ ἐπεκράτησατο. Ὁ δὲ γε Φλαμίνιος περιὼν τοὺς Ἑλλάδα, τοὺς μὲν μηδ' ἀποστῆναι ἔπεισε, τοὺς δὲ καὶ ἀποστάντας ἤδη μετέστησε, πλὴν Λἰτωλῶν καὶ ἑτέρων τινῶν. Αὐτοί τε δὴ τῷ Λντιόχῳ προσεχώρησαν, καὶ ἄλλους, τοὺς μὲν ἐκόντας σωτῆρας, ἑκόντας δὲ γε ἐκ ἄκοντας· ἐκ ὁ Λντίοχος, καίτοι χειμῶνος ὄντος, ὅμως πρὸς τοὺς τῶν Λἰτωλῶν ἐλπίδας ἔσωζεν. Διὸ δὴ ἀξιόμαχον ἐπήγετο δύναμιν, ἣ μέν τοι Χαλκίδα μετ' οὐ πολὺ ἔλαβε, πλὴν τῆς ἄλλης Εὐβοίας προσεποιήσατο· καὶ ἐν τοῖς αἰχμαλώτοις Ῥωμαίους τινὰς εὑρὼν, πάντας αὐτοὺς ἀφῆκε· καὶ ἐς Χαλκίδα διεχείμασεν, ἔνθα αὐτός τε καὶ οἱ στρατηγοὶ, οἵ τε στρατιῶται αὐτοῦ τὰς γνώμας διεφθάρησαν. Τῇ τε γὰρ ἀλλοδαπῇ τρυφῇ, καὶ ἐρωτικαῖς τισὶ, ἐς τὰ ἀφροδίσια ἐξώκειλε, καὶ τοὺς ἄλλους ἀπολέμους ἐποίησεν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ μαθόντες αὐτὸν ἐς τὴν Ἑλλάδα παρόντα, καὶ Χαλκίδα τε χειμάζοντα, τὸν πόλεμον φανερῶς ἀνείλοντο· καὶ τὸν Σκιπίωνα μὲν ἐς Νασικᾶν ἐπὶ φυλακὴν τῆς Ἰταλίας κατέχον, Μάνιον δὲ Γλαβρίωνα μετὰ στρατοῦ πολλοῦ ἐς τὴν Ἑλλάδα πέμψαι. Καὶ ὁ μὲν Νασικᾶς τὴν βουλὴν προσεπολιόρκησε, ὁ δὲ Γλαβρίων τὸν Λντίοχον ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἐξέλασε. Καὶ ἐς τὴν Θετταλίαν ἐλθὼν, πολλὰ τῆδε κἀκεῖσε μετὰ τοῦ Βαιβίου καὶ τοῦ Φιλίππου παρεσκεύασε. Τότε δὲ Μεγαλοπολίτην Φίλιππον ἑλὼν, εἰς τὴν Ῥώμην ἀπέστειλε· καὶ τὸν Λμμώνανδρον ἐκ τῆς ἀρχῆς ἐκβαλὼν, τὴν Μακεδόνα αὐτῷ ἔδωκε. Ὁ δὲ Λντίοχος ἐς πᾶσαν ἀσυχίαν ἄγων, ἐν τῇ Χαλκίδι διέτριβε. Εἶτα εἰς τὴν Βοιωτίαν ἐλήλυθε, καὶ ἐν ταῖς Θερμοπύλαις ἀντιφρασόμενος οἱ τοὺς Ῥωμαίους ὑπέμενε. Πρὸς δὲ τὴν τῶν στρατιωτῶν ὀλιγόπλεθρον σύμμαχον τὴν τῶν χωρίων φύσιν ἔχειν ἐῴμενος, καὶ ἵνα μή τι καὶ αὐτὸς πάθῃ, οἷον οἱ Ἕλληνες οἱ πρὸς τὸν Μῆδον ἀντιπαχθέντες ἴσχυ, μέρος τι τῆς Λἰτωλῶν ἐπὶ τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν ἀνεβίβασε, ὡς φρουρήσαι αὐτά. Ὁ δὲ Γλαβρίων βραχύτατα τῆς χωρίων ἐφέρετο, καὶ τῷ μάχῃ οὐκ ἀνεβάλετο, ἀλλὰ Πόρκιον μὲν Κάτωνα καὶ Οὐαλλέριον Φλάκκον ὑποστρατήγους, νυκτὸς ἐπὶ τοὺς Λἰτωλοὺς τοὺς ἐν τοῖς ἄκροις ἀπέστειλεν· αὐτὸς δὲ τῷ Λντιόχῳ ὑπὸ τὴν

συνέμιξε, Καὶ ἕως μὲν τῇ ὁμαλῷ ἐμάχετο, ἐνικᾶτο· ἀναχωρήσαντος δὲ τοῦ Ἀντιόχου πρὸς τὰ μετάρσια, ἡλαττᾶτο, μέχρις ὁ Κάτων τῷ τόπῳ οἱ ἐγένετο. Τοῖς δὲ Αἰτωλοῖς καθεύδουσιν ἐπελθὼν, τοὺς μὲν πλείους ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς λοιποὺς διεσκέδασε. Κἀπιὼν καταδραμὼν, καὶ τοὺς κατὰ μάχης μετέχει, καὶ τὸν τε Ἀντίοχον ἔφυγε, καὶ τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ εἷλε. Καὶ ὁ μὲν εἰς Χαλκίδα ἐλθὼν ἀπεχώρησε. Μαθὼν δὲ ὁ Γλαβρίων προσιόντα εἰς Λαίνα ἀπεμίσθωσε. Καὶ ὁ μὲν Βοιωτίαν καὶ Εὔβοιαν ὁ Γλαβρίων αὐτίκα κατέσχε. Τῇ δ' Ἡρακλείᾳ, μὴ βουλευσάντων αὐτῇ προσχωρῆσαι τῶν Αἰτωλῶν, προσβολὰς ἐποιεῖτο· καὶ τῶν μὲν κατὰ πόλιν πολιορκίᾳ ἥλω, τοὺς δ' ἐς τὴν ἀκρόπολιν ἀναφυγόντας ὁμολογίᾳ παρεσκέσατο. Ἐν δὲ τοῖς τότε ζωγρηθεῖσι καὶ Δημόκριτος ὁ Σφέττιος τῶν Αἰτωλῶν ἡγεῖτο, ὃς τῷ Φλαμινίῳ ποτὲ τὴν συμμαχίαν ἀπέστατο, καὶ ψήφισμα ἐκεῖνα αἰτήσαντος, ἵν' ἐς τὴν Ῥώμην πέμψῃ, θαρρεῖ, ἔφη, ἐγὼ γὰρ αὐτῷ κορὶὼ μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ παρὰ τὸν Τιβέριδι ὑμῖν ἀναγνώσομαι. Τὸν Φιλίππου δὲ τὴν Λάμιαν πολιορκοῦντος, ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Γλαβρίων, καὶ τόν τε νικῆσαι καὶ λείαν ἐφικέσθαι. Τῶν μὲν τοι Αἰτωλῶν οἱ λοιποὶ συνεκλαγῆναι μὲν ἠθέλησαν, οὐκ ἐπείσαντο δὲ τὸν Ἀντίοχα ἐρίσθενες αὐτοῖς καὶ χρήματα πέμψαντος· ἀλλὰ περὶ πόλεμου ἐπεμάζοντο. Καὶ ὁ Φίλιππος ὑπεκρίνετο μὲν τὴν ἐς τοὺς Ῥωμαίους φιλίαν, τὰ δὲ τὸν Ἀντίοχον ἐφρόνει. Ἐς τοῦτο δὲ Ναύπακτον ὁ Γλαβρίων τὴν Αἰτωλῶν οὖσαν ἐπολιόρκει, ὡς ἐλθὼν ὁ Φλαμινῖνος ἔπαυτι ἀπάσασθαι, γνωρίμους αὐτοῖς ἔχων. Καὶ ἐρίσθενες εἰς Ῥώμην ἐκεῖνοί τε καὶ οἱ Ἠπειρῶται ἐφάλλεσθε· καὶ ὁ Φίλιππος εἰκόνα νικητήριον τοῦ Διὸς τοῦ Καπιτωλίου πέμψας, ἄλλα τε ἀπετέλεσε, καὶ τὸν υἱὸν Δημήτριον ἐς Ῥώμην ὁμηρεύοντα. Τοῖς δ' Αἰτωλοῖς σπονδαὶ οὐκ ἐγένοντο, οὐ γὰρ ἐλαττωθῆναι τι καθίεσαν.

κ'. Ἐπὶ δὲ τὸν Ἀντίοχον οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Σκιπίωνας ἔπεμψαν, τόν τε Ἀφρικανὸν, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Λούκιον. Οἱ τοῖς μὲν Αἰτωλοῖς ἀνοχὰς ἔδοσαν, ἵν' ἐς τὴν Ῥώμην ἅπαξ ὑπὲρ τῆς εἰρήνης πρεσβεύσωνται. Ἥκοντα δ' ἐπὶ τὸν Ἀντίοχον, ἐκ μὲν Μακεδονίας ἐλθόντες, συμμάχους τε λαβόντες ἐκ τοῦ Φιλίππου, ἐπὶ τὸν Ἑλλήσποντον ἦλασαν. Καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν περαιωθέντες, τὰ πλεῖστα τῆς παραθαλασσίου καταλαβόν προκατειλημμένα παρὰ τῶν ἐκεῖ προκατελθόντων Ῥωμαίων. Πρός δὲ καὶ τὸν Εὐμένους, καὶ τῶν Ῥοδίων, οἳ καὶ τὸν Ἀννίβαν ναῦς τινας ἐκ Φοινίκης ἄγοντα περὶ Παμφυλίαν ἐνίκησαν. Καὶ Εὐμένης δὲ καὶ Ἄτταλος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ τὴν χώραν ἐκάκουν τὴν Ἀντιόχου· καὶ πόλεις αἱ μὲν βίᾳ, αἱ δ' ἐκούσιαι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέστησαν, ὥστε ἐκ πάντων ἀναγκαζόμενον τὸν Ἀντίοχον, τήν τε Εὐρώπην πᾶσαν ἐκλιπεῖν, καὶ τὸν ἐπὶ Σίλδυον ὑπὸ τῆς Λυσιμαχίας ἀπαγαγεῖν· ὃν ἐκκαλεσάμενοι, σὺν δυνάμει ἐπὶ τὴν Πέργαμον ἔπεμψεν. Ὡς δὲ προσῆλθε τῇ πόλει οὐδὲν ἐπέραινε, καὶ οἱ Σκιπίωνες ἐπελθόντα, ἀδύνατον αὐτοῖς ἐπεκηρυκεύσατο, προσδοκήσας τάδε ἕξεσθαι τῆς εἰρήνης, ὅτι τὸν Ἀφρικανὸν ἐν συλλαβοῦσι, ἐν θεραπείᾳ εἶχε πολλῇ, καὶ τέλος, καὶ πρὸ τοῦ σπονδῶν ἁμαρτεῖν, ἀπὸ λύτρων ἀφῆκεν αὐτόν. Οὐκ ἐγένετο δὲ ἡ εἰρήνη, τῷ Ἀντιόχῳ, ἃ οἱ Ῥωμαῖοι ἀπῄτουν, μὴ συνθεμένῳ ποιῆσαι. Τίνες μέν τοι ἐπὶ πολὺ ἠνέσχοντο, ἔπειτα καὶ ἐκολίμησαν. Ὁ δὲ ἀγὼν ὅπως ἐ-

misit : ipse cum Antiocho mane congressus, dum in planitie pugnatur, superior, exercitu ab Antiocho ad altiora loca subducto, inferior fuit, donec Cato hostes a tergo est adortus, qui cum Ætolos dormientes oppressisset, plerisque cæsis, reliquis dissipatis, decurrit, & pugnæ etiam inferioris fuit particeps. Antiochus victus, & castris exutus, mox Chalcidem redit : & Consulis adventu cognito, clam in Asiam discedit. Glabrio vero Bœotiam & Euboeam statim occupat. Heraclea, Ætolis dedi tionem renuentibus, oppugnata, urbem inferiorem obsidione cepit : eos vero qui in arcem confugerant, ad deditionem compellit. Ac inter cæteros, Democritus quoque dux Ætolorum captus est, qui aliquando Flamini societate repudiata, et decretum perenti quo Romam mitteret, dixerat : *Bono animo esto, ego enim id cum exercitu afferam, & juxta Tibevim vobis recitabo*. Philippo Lamiam obsidente, Glabrio adventu suo & victoriam & manubias intercepit. Cæteri Ætoli, cum Romanis conciliari vellent, pecunia per legatos ab Antiocho accepta, repudiata pace bello se pararunt : Philippo Romanorum amicitiam simulante, cum Antiocho clam studerent. Interea Glabrione Naupactum Ætolicæ ditionis obsidente, Flamini cives cum quibus ei noxiria erat, persuasit, ut pacem amplecterentur. Itaque & hi & Epirotæ legatos Romam miserunt. Philippus corona triumphali Jovi Capitolino donata, præter alia munera filium quoque Demetrium obsidem in urbe agentem recepit. Ætolis ideo pax data non est, quod nulla re deteriore conditione esse volebant.

LIBER IX.

Edit. Paris. pag 432.

XX. Contra Antiochum Romani Scipiones, Africanum & fratrem ejus Lucium miserunt : qui Ætolis inducias dederunt, dum Romam legatos pacificatum mitterent. Et quia contra Antiochum properabant, in Macedoniam profecti, acceptisque a Philippo auxiliis, per Hellespontum in Asiam trajecti, maximam oræ maritimæ partem a Romanis, qui prius eo venerant, atque ab Eumene & Rhodiis, præoccupata invenerunt : a quibus etiam Hannibal naves aliquot e Phœnicia ducens, juxta Pamphyliam victus fuerat. Eumene porro & Attalo fratre ejus Antiochi regnum vastantibus, urbes partim ultro, partim coactæ ad Romanos defecerunt. Unde necessitas Antiocho imposita est Europa prorsus excedendi, & Seleuci filii Lysimachia revocandi : quem reversum cum copiis, Pergamum misit. Ut autem obsidio inanis erat, & Scipio adventabat, statim caduceatore misso spem pacis impetrandæ habuit, quod Africani filium captum honorificentissime tractaret : quem tandem, quamvis spe sua frustratus, gratis dimisit. Quo minus autem pax fieret, in causa fuere conditiones quas Romani tulerant, non acceptæ. Cum ad tempus quievis-

P. & L. Scipiones in Asia cum Antiocho bellum gerunt.

pag 433.

LIBER IX.

Antiochus victus a Scipionibus pacem cum Romanis facit.

sent, repetito bello, hæc pugnæ ratio fuit. Antiochus primo loco currus disposuit, secundo elephantos, deinde funditores & sagittarios. Curruum impetum Romani priores excursione facta, magnoque clamore sublato in eos illati recuderunt: ut plerique in elephantos rursus conversi, amicorum aciem turbarent, cum & ipsi temere ferrentur, & commilitones territos dissiparent. Sagittarii vero, & funditores, magno imbre sunt debilitati. Ad hæc, magna & densa nebula Romanos quippe victores, & cominus totis viribus pugnantes nihil impediit: sed adversarios territos, & sagittariis atque equitatu maxime nitentes, adempto prospectu ad dirigenda tela, inter sese ut in tenebris oberrantes, multum læsit. Antiochus tamen cataphractis equitibus adversum cornu profligatum usque ad castra persecutus est: eaque cepisset, nisi M. Æmylius Lepidus iis custodiendis relictus, Romanorum primos accedentes occidisset, cum eis ut fugam sisterent, persuadere non potuisset. Tum enim & reliqui in hostem redierunt, & ipse cum integris prætidiariis excursione facta, Antiochum repulit. Interea vero Zeuxis ab alia parte in vallum irrupit, idque diripuit: donec Lepidus re animadversa, & sua castra defendit, & Scipio Antiochi cepit. In iis multi mortales, multi equi, jumenta, argentum, aurum, ebur, & aliæ res pretiosæ inventæ. Antiochus victus statim in Syriam recessit. Asiani Græci ad Romanorum amicitiam se contulerunt. Post hæc induciæ quædam Antiocho petenti pactæ sunt. Nam & Scipio propter filium ei bene cupiebat, & Consul victoriam successori appropinquanti concedere nolebat. Cum igitur nihil amplius Antiocho imposuissent, quam ea quæ ante pugnam postularant, Cn. Manlius eorum successor, illa pactione haud contentus, plura exegit: & inter obsides ipsius etiam filium Antiochum dare, & transfugas omnes dedere jussit, inter quos erat etiam Hannibal. Iis postulatis Antiochus vel invitus paruit: sed Hannibalem, qui jam ad Prusiam Bithyniæ Regem confugerat, dedere non potuit. & legatis Romam missis, iis conditionibus pacem fecit. L. vero Scipio ea victoria magnam laudem adeptus, Asiatici cognomentum ex provincia deportavit: quemadmodum frater Carthagine subacta, potentissima Africæ urbe, Africani. Tanti autem viri, tantamque virtute gloriam adepti, non multo post in judicium adducti, & populi potestati subjecti sunt: ac Lucius repetundarum damnatus, quasi ex manubiis multa subtraxisset: Africanus vero, quod pactiones propter filium mitiores fecisset: sed vera damnationis causa fuit invidia. Nam eos insontes fuisse, cum aliunde patet, tum ex eo, quod publicatis Asiatici bonis nihilo plus est repertum, quam ante habuerat:

Edit. Paris. pag. 454

Scipionum condemnatio.

A γένετο. Πρῶτα τὰ ἅρματα, εἶτα τοὺς ἐλέφαντας ὁ Ἀντίοχος ἔταξε, καὶ μετὰ ταῦτα τοὺς σφενδονήτας, καὶ τοὺς τοξότας. Τῶν μὲν οὖν ἐκδρομῇ τῇ ἁρμάτων προεκδραμόντες οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μετὰ κραυγῆς σφίσι πολλῆς ἀντιμέτωποι ἀρσαντόσκητες, ἀπέκοψαν, ὥστε τὰ πολλὰ αὐτῶν ἐς τοὺς ἐλέφαντας βραδύμφορα πάλιν, τὸ οἰκεῖον συνεπάρξαι. αὐτοί τε γὰρ ἐπλανῶντο, καὶ τοὺς ἐπιπεσγμένους σφίσιν ἐκφοβήσαντες, διεσκέδασαν. ἅμα δὲ τοξείαι καὶ ἅμα σφενδόνησιν ὄμβρος πολὺς ἐπὶ γυμνοὺς αὐτοῖς ἐπέστη. Ὁμίχλη τε πλείστη καὶ βαθεῖα συμβᾶσα, τοὺς μὲν Ῥωμαίους ἅτε κρατοῦντας καὶ ἀγχεμάχους ἐκ χειρὸς μαχομένους, οὐδὲν ἐκπόδισε. τοὺς δ' ἑκατέρους οἷα προβεβηκότας ἵππῳ τε καὶ τοξείᾳ τὸ πλεῖστον χρωμένους, τῷ τε ἀφορᾶν εἰς τὰ τοξεύματα ἀφείλετο, καὶ περὶ ἀλλήλους ὡς ἐν σκότῳ πλανωμένους ἔσφηλε. Ὅμως δ' ἔν γε τούτοις ὁ Ἀντίοχος τοῖς καταφράκτοις ἱππεῦσι τοὺς ἀντικέρατας αὐτῷ ἐξέκαμψε, μέχρι τοῦ στρατοπέδου ἐλθεῖν ἐπιδιώκων αὐτούς. Καί γε εἷλεν ἂν αὐτό, εἰ μὴ Μάρκος Αἰμίλιος Λέπιδος ὁ τὴν φρουρὰν αὐτοῦ ἔχων, τοὺς πρώτους προσιόντας τῷ Ῥωμαίων ἀπέκτεινεν, ἐπεὶ μὴ ἔπεισεν αὐτοὺς ἐπὶ φυγῆς ἐπιχεῖν. Ἐκ δὲ τούτου ἐκείνων τε οἱ λοιποὶ ὑποστρέψαντες, καὶ αὐτὸς ἀκραιφνέσιν ἐπεκδραμὼν τοῖς φυρσοῖς, ἀπεώσατο τὸν Ἀντίοχον. Ἐν ᾧ δὲ τοῦτ' ἐγίνετο, Ζεῦξις καθ' ἕτερον μέρος τοῦ στρατοπέδου προσβαλὼν, εἴσω τε αὐτοῦ εἰσῆλθε, καὶ ἁρπαγὴν ἐποιεῖτο, μέχρις οὗ ὁ Λέπιδος ἤσθετο. Τότε δὲ κἀκεῖνος τὸ σφέτερον ἐρρύσατο, καὶ ὁ Σκιπίων τὸ τοῦ Ἀντιόχου εἶλε, καὶ ἐν αὐτῷ πολλὰς μὲν ἀνθρώπους, πολλοὺς δ' ἵππους, ὑποζύγια, ἀργύριον, χρυσίον, ἐλέφαντα, ἄλλα τε πολλὰ καὶ πολυτελῆ ἄρτι. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίοχος ἡττηθείς, αὐτίκα ἐς τὴν Συρίαν ἀνεχώρησεν. οἱ δ' Ἕλληνες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ τοῖς Ῥωμαίοις προσέθεντο. Μετὰ δὲ ταῦτα διαλαχών τις ἐπιτηδειότητα τῷ Ἀντιόχῳ ἐποιήσατο. Ὅτι τε γὰρ Ἀφρικανὸς δικαίως οἱ ἐξ ἀρχῆς εἶχε, καὶ ὁ Γναῖος ὁ τὴν ὑπατείαν ἐκ τοῦ χρόνου πλησιάζοντι καταλιπεῖν. Οὔκουν οὐδὲ ἐπέταξαν τῷ Ἀντιόχῳ πλέον οὐδέν, ἢ ὅσα καὶ πρὸ τῆς μάχης ἦσαν. Διὸ καὶ Γναῖος Μάλλιος ὁ τὴν ἀρχὴν σφῶν παραδεξάμενος, οὐκ ἠρκέσθη τοῖς συγκειμένοις, ἀλλὰ πλείω αὐτῶν ἀπῄτησε. Πρὸς δὲ καὶ ὁμήρους δοῦναι ἐκέλευσε ἄλλους τε, καὶ τὸν υἱὸν Ἀντίοχον, καὶ τοὺς αὐτομόλους πάντας ἐκδοῦναι, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀννίβας ἦν. Καὶ ὁ Ἀντίοχος καὶ ἄκων πρὸς ἅπαντα ἐπεθάρχησε, καὶ μέντοι καὶ τὸν Ἀννίβαν ἐκδοῦναι ἠδυνήθη. Πρὸς γὰρ Προυσίαν τὸν Βασιλέα τὴν Βιθυνῶν προκατέφυγε. Καὶ ὁ μὲν Ἀντίοχος πρεσβεύσας ἐπὶ τούτοις εἰς ἐς Ῥώμην πέμψας, ἐπείσατο. Σκιπίων δὲ Λεύκιος ἐπῃρέτο ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ τὸν τοῦ Ἀσιατικοῦ ἐπωνυμίαν δι' αὐτὸν ἔσχε, ὥσπερ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ Ἀφρικανὸς ἐπικληθὴς τῆς Καρχηδόνος κρατήσας, μέγιστον ἐν τῇ Ἀφρικῇ δυνηθείσης. Τοιοῦτοι δ' ὄντες ἄνδρες οὗτοι γενόμενοι, καὶ ἐπὶ τοσοῦτον δόξης ἐλθόντες ἐξ ἀρετῆς, δικαστηρίῳ καὶ τῷ δήμῳ οὐ πολλῷ ὕστερον παρεδόθησαν. καὶ ὁ μὲν Λεύκιος κατεψηφίσθη, ὡς πολλὰ πολλὰ ἐκ τῆς λείας σφετερισάμενος. Ἀφρικανὸς δὲ, ὡς ἐπισκήπτειν τὰς συνθήκας διὰ τὸν υἱὸν ποιησάμενος. τὸ δ' ἀληθὲς, διὰ φθόνον. Ὅτι δ' οὐδὲν ἠδίκουν, δηλοῦται μὲν καὶ ἄλλοθεν. οὐχ ἧκιστα δὲ, ὅτι καὶ τῆς οὐσίας τοῦ Ἀσιατικοῦ δημευθείσης, οὐδὲν πλέον τῷ δήμῳ προσπαρῆλθεν. Ὅτι δὲ τὸν Ἀφρικα-

τῶ ἐς τὸ Λίμπρον πρὸ ἧρι ἀπαχωρήσαντος, ἢ μίχει πλάτης ἐκεῖ καταμείναντος, οὐδεὶς αὐτῶ ἔτι κατεψηφίσατο. Ὁ δὲ γε Μάλλιος Πισιδέων, Λυκαονίαν τε καὶ Παμφυλίαν, τῆς τε Γαλατίας τῆς Ἀσιανῆς πολλὴν προσηγάγετο. Ἐστι γάρ τι καὶ ταύτῃ γένος αὐτῆ, ἐκ τῆς Εὐρωπαίας ἀποδάσμιον. Βρέννον γάρ ποτε Βασιλέα πρῶτον προσπεσόντες, τήν τε Ἑλλάδα καὶ ἐς Θρᾴκην ἐπέδραμον, κἀκεῖθεν εἰς τὴν Βιθυνίαν διαβάντες, μέρη τινὰ τῆς τε Φρυγίας ἐς τῆς Παφλαγονίας, τῆς τε Μυσίας τῆς πρὸς τῷ Ὀλύμπῳ καὶ Καππαδοκίας ἀπεῖλοντο, καὶ ἐς αὐτοὺς κατάκοπτοι, καὶ ἃ τῶ ἴθνος ἴδιον εἰσι, τὸ ὄνομα τῶν Γαλατῶν φέροντες. Οὗτοι δὴ πρᾶγμα τῷ Μαλλίῳ παρέσχον· ἀλλὰ καὶ τῶτων ἐκράτησε, καὶ μὲν Ἀγκύραν ἐκ πόλιν ἄλλων ἐξ ἐπιδρομῆς, τὰς δ' ἄλλας ὁμολογίᾳ παραστησάμενος. Πράξας δὲ ταῦτα, ἐς σύχνον παρὰ Ἀριαράθῃ τῶ Καππαδόκων Βασιλέως ἀργύριον ἐπὶ εἰρήνῃ λαβών, ἀπῆρεν οἴκαδε.

κα'. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ πρέσβεις τὸ δ' Λίμπρον ὑπὲρ εἰρήνης ἐς Ῥώμην πέμψαντες, αὐτοὶ δὲ θᾶσσον ἐπεστρέφοντο. Διὸ οἱ Ῥωμαῖοι τούς τε πρέσβεις δίχα ἀπεπέμψαντο, καὶ Μάρκῳ Φουλβίῳ ἐς Ἑλλάδα ἐπέστειλαν. Ὁ δὲ ἐς Ἀμβρακίαν ἐκ πόλιν πρῶτον ἄρμησε, μεγάλην οὖσαν, (ἦν γάρ ποτε τῶ Πύρρου βασίλειον, τότε δ' ἐκαπέκειτο πρὸς τῶν Αἰτωλῶν) καὶ ἐπολιόρκει αὐτήν. Οἱ δ' Αἰτωλοὶ πρὸς αὐτὸν ὑπὲρ εἰρήνης διελέχθησαν. Ὡς δ' οὐ κατεθέλγετο ἀπεῖναι, μέρος τι τῶ στρατῶ ἐς Ἀμβρακίαν εἰσέπεμψαν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι δι' ὀλίγου ἀμφοτέρους ἐπιχειρήσαντες ἐκ πόλιν ἑλεῖν, καὶ διώρυχα πορρωθεν, καὶ πέως μὴ ἁλίσθαιτο τοὺς πολιορκουμένους. Ἐκεῖ δ' ὁ χοῦς ἐθρολίθη, ὑπεπόησαν τὸ γενόμενον. Ἀγνοοῦντες δ' ὅπη ὀρύσσοιτο, χαλκῆν ἀσπίδα καὶ ἐκ πεζάβολον πρὸς αὐτὸ ἐτίθεσαν τὸ ἀσπίδιον. Καὶ ὅς ἐ ἠχῆς ἐκ τόπου γενέσης, καὶ αὐτοὶ ἀπόρρητον ἐδόθη, καὶ πελάσαντες τοῖς Ῥωμαίοις, νύκτας εἰς μάχας κρυπτὰς. Τέλος δέ τι τοιοῦτον ἀντετεχνήσαντο. Πίθον μέγαν πτίλων πλησάσαντες, πῦρ ἐς αὐτὸν ἐνῆκαν, καὶ πῶμα χαλκῶν αὐτῷ πολλαχῆ τετρημένον ἐπέθηκαν, καὶ εἰς τὸν ὀχετὸν ἐκ πίθον κομίσαντες, καὶ πρὸς τὰς πολεμίους ξύλαντες τὸ στόμα αὐτῶ, ἀερορρύτιον οἱ κατὰ ἐκ πυθμένα ἐπέβαλον, ἐς πύραφόσας προσφέρον τῆς, πλεῖστον καὶ δυσχερῆ καπνὸν εἶα ἐκ πτίλων ἐκθορεῖν ἐποίουν, ὃν ἰδόντες τῆ Ῥωμαίων ὑπέμυσε. Οἱ δὲ λανθάνοντες οἱ Ῥωμαῖοι ἐσπείσαντο, καὶ ἐκ πολιορκίας ἀπέλυσαν. Ὁμολογησάντων δ' αὐτῆ, καὶ οἱ Αἰτωλοὶ μετέβαλοντο, καὶ διεπράξαντο ἀνοχὰς, εἶτα καὶ εἰρήνην παρὰ τῶ δήμω, πολλὰ μὲν χρήματα, πολλοὺς δὲ καὶ ὁμήρους δόντες. Καὶ ὁ Φουλβίος ἐκ Κεφαλληνίαν ὁμολογίᾳ παρέσχετο, καὶ ἐκ Πελοπόννησον καταπύσας κατεσκέσατο. Γαΐῳ δὲ Φλαμινίῳ καὶ Αἰμιλίῳ Λεπίδῳ ὑπατεύουσιν μετέπεσε, ὁ Ἀντίοχος ἔθανε, καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὁ Σέλευκος διεδέξατο. Τελευτήσαντος δὲ κἀκείνου πολλῶ ὕστερον, ὁ υἱὸς τὴν Ῥώμην ὁμηρεύων Ἀντίοχος ἐβασίλευσε. Ὁ δὲ γε Φίλιππος ἐτόλμησε μὲν ἐπαναστῆσαι, ὅτι πόλεών τινων ἐστρήθη ἐν Θετταλίᾳ, καὶ πρὸς ταῖς δὲ Αἴνῳ καὶ Μαρωνείας. Οὐκ ἐδυνήθη δ' ἐξ τὸ γῆρας καὶ ἐξ τὰ περὶ τοὺς παῖδας συμπεσόντα αὐτῷ. Καὶ Γαλάται τινὲς τὰς Ἄλπεις ὑπερβάντες, πόλιν ἐντὸς αὐτῆ κτίσαι ἐθέλησαν· ὧν ὁ Μάρκος ὁ Μάρκελλος πάντα ὅπλα ἀφείλετο, καὶ πάλλα ὅσα ἐπεκομίζοντο. Οἱ δ' ἐν τῆ Ῥώμη πρεσβευσαμένοις σφίσιν, ἐπὶ τῷ δοθῆς ἀναχωρῆσαι πάντα ἀπέδωκαν. Τότε δὴ καὶ ὁ Ἀννίβας ἀπέθανε. Πρότε-

A & quod Africanum, antequam suffragia ferrentur, Linternum profectum, ubi usque ad obitum exulavit, nemo amplius condemnavit.

Manlii Asiatica victoria.

At Manlius tum Pisidiam, Lycaoniam, Pamphyliam, & Galatiæ sive Galliæ Asianæ magnam partem subegit. Est enim ibi quoque Gallica gens, ex Europa profecta. Nam cum olim Brennum Regem creassent, Græciam & Thraciam pervagati atque inde in Bithyniam transgressi, partibus quibusdam Phrygiæ, Paphlagoniæ, Mysiæ ad Olympum, & Cappadociæ occuparis, peculiarem gentem condiderunt, quæ Galatæ appellantur. Hi etsi Manlio

Galatia.

B negotium facesserunt, tamen & ipsi victi sunt, Ancyra urbe primo impetu capta, ceteris deditione subactis. His rebus gestis, & Ariarathi Cappadocum Regi magna pecunia pace data, domum recessit.

XXI. Ætoli autem secundum legatis de pace Romam missis ipsi ultro novis rebus studuerunt. Quamobrem Romani legatis statim rejectis, M. Fulvio Græciam provinciam decreverunt. Qui primum Ambraciam urbem magnam, Pyrrhi olim regiam, tum autem Ætolis obnoxiam, obsedit. Ætoli frustra de pacificatione cum eo locuti, exercitus partem in urbem miserunt; quam Romani per cuniculos capere aggressi, a longinquo suffoderunt. Id obsessi principio non animadvertérunt: sed exaggerata humo suspicati quid rei esset, quia tamen ignorabant ubi foderetur, æreum clypeum humi mœnibus applicarunt; eque sonitu loco deprehenso, atque introrsecus vicissim suffossis mœnibus, cum Romanis occulta prælia commiserunt. Tandem hujusmodi dolum excogitarunt. Magno dolio plumis repleto ignem injecerunt, æreo operculo multis perforato locis addito. Ejus dolii ore in cuniculis hostibus obverso, fundoque folle inserto, inflato, maximum & molestissimum fumum, ut ea materia fert, excitarunt, quem cum nemo Romanorum tolerare posset, desperata expugnatione, soluta obsidione pacem fecerunt. Post Ambraciotarum deditionem Ætoli quoque mutarunt, primo inducias, mox etiam pacem a Romanis impetrarunt, magna pecunia & multis obsidibus datis. Fulvius vero Cephalenia deditione capta, Peloponesum sedentem laborantem composuit: Deinde C. Flaminio & Æmylio Lepido Coss. Antiocho defuncto filius Seleucus successit: quo & ipse multo post mortuo, Antiochus qui Romæ obses erat, regnum suscepit. Philippus novas res moliri ausus, urbibus quibusdam Thessalicis & Æno Maroneaque ereptis: nihil gerere potuit ob senectutem, & filiorum casus. Galli quidam Alpibus superatis, urbem intra eas condere statuerunt: quibus M. Marcellus arma cæteraque quæ domo attulerant, ademit. Romani vero legatis eorum illa omnia restituerunt, ut statim Italia excederent. Tum etiam

LIBER IX.

Edit. Paris. pag. 455.

LIBER IX. Hannibalis interitus.

Hannibal interiit. Nam legatis ad Prusiam Bithyniæ Regem tum ob alia, tum ut Hannibalem apud ipsum degentem dederet, Roma missis: ille ea re præcognita, cum effugere non posset, necem sibi conscivit. Qui cum aliquando accepisset oraculum, se in terra Libyca obiturum, se in Africa patria decessurum esse putabat. Verum id prædium in quo moriebatur, Libyæ nomen habuit. Tunc etiam Scipio Africanus decessit.

Demetrius fratris Persei fraude fabricatus.

XXII. Philippus Macedonum Rex, filio Demetrio occiso, Perseum quoque occisurus, obiit. Nam cum Demetrius ob Romanorum amicitiam, cæterique Macedones spem concepissent regni post Philippi obitum obtinendi: Perseus, ut natu major ei invidit, & ut patri insidiantem calumniatus est. Itaque venenum bibere coactus, perlit. Philippus autem non multo post veritate cognita, Perseum ulcisci volens, morte interceptus, regnum Perseo vel invitus reliquit: quod ei Romani, paterna amicitia renovata, confirmarunt. Insecutis temporibus accidere quædam, scriptione parum digna. Sed post Perseus Romanorum inimicitiis susceptis, ut bello moram, dum se pararet, produceret: legatos Romam misit, objecta sibi crimina purgaturus scilicet: quibus Romani in urbem non admissis, Senatu foris dato, nihil responderunt aliud, nisi Consulem se missuros esse, cum quo ageret quæ vellet: eodemque die illos abire jusserunt, ductoribus adjunctis, ne cum quoque colloquerentur, ac Perseo aditu Italiæ in posterum interdixerunt. Deinde Cn. Sicinium Prætorem cum parvis copiis ablegarunt, majoribus nondum paratis. Perseus Thessaliam ingressus, maximam ejus partem sibi adjunxit. Imminente vere Licinius Crassus contra eum missus est, & classi præfectus C. Lucretius. Ac primo equestri conflictu impegit: deinde victoria potitus, eo redegit Perseum, ut in Macedoniam recederet. Urbes autem Græcas aggressus, quas Philippus obtinuerat, a pleriisque repulsus est, nonnullas subegit, nonnullas evertit, civibus sub corona venditis. Quibus Romani auditis indignati, Crasso postmodum pecuniariam mulctam dixerunt, captas urbes liberas esse jusserunt: earumque cives venumdatos, quos in Italia reperere, ab emptoribus redemerunt. His ita gestis bello Persico multas magnas clades acceperunt, rebus eorum passim afflictis. Nam Perseus Epiri & Thessaliæ pleraque obtinuit. Præter enim alias ingentes copias, adversus Romanorum elephantes etiam phalangem armatorum instruxerat, quorum clypei & galeæ ferreis clavis acutis horrebant. Ne autem equis formidabiles essent, simulacra elephantorum paravit ex unguento quodam, tetrum fœtorem spirantia, visu, audituque horrenda, quæ arte quadam sonitum instar tonitrus ederent: ad quæ e-

Perſei apparatus contra Romanos.

Edit. Paris. pag. 456.

A βιον ὁ πρὸς τ Προυσίαν τ τ Βιθυνίας κρατοῦντα πεμφθέντων ἐκ Ρώμης δι' ἄλλα τέ τινα, καὶ ὅπως καὶ τ Ἀννίβαν ἐκδοίη παρ' αὐτῷ ὄντα, προμαθὼν τὸν ἐκεῖνος, καὶ ζῶντά μὴ οἷός τε ὢν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. Χρησμῷ δέ ποτε αὐτῷ γενομένῳ, ἐν γῇ Λιβύσσῃ τεθνήξεσθαι· ὁ μὲν ἐν τῇ πατρίδι τῇ Λιβύῃ προσδόκα θανεῖν, ἔτυχε δ' ἀποθανὼν ἐν χωρίῳ τινὶ τυγχάνοντι καλουμένῳ Λιβύσσῃ. Καὶ ὁ Ἀφρικανὸς δὲ Σκιπίων τότε μετήλλαξε.

B κβ'. Φίλιππος δὲ ὁ Μακεδόνων Βασιλεὺς τὸν υἱὸν Δημήτριον ὑποπτεύσας, καὶ τὸν ἕτερον υἱὸν τὸν Περσέα μᾶλλόν φονεύσειν, ἀπέθανεν. Ἐπεὶ γὰρ προσφιλὴς τοῖς Ρωμαίοις ἐκ τῆς ὁμηρείας ἐγένετο ὁ Δημήτριος, καὶ αὐτός τε καὶ οἱ λοιποὶ τ Μακεδόνων ἤλπιζον, ὅτι μετ' τ Φίλιππον τ βασιλείαν λήψεται, ἐφθόνησεν αὐτῷ ὁ Περσεύς, ἅτε καὶ πρεσβύτερος αὐτοῦ ὤν, καὶ διέβαλεν αὐτὸν, ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ πατρί. Καὶ ὁ μὲν φάρμακον πιεῖν ἀναγκασθείς, ἐπλάνησεν. Ὁ δὲ Φίλιππος ὀλίγῳ ὕστερον τὴν ἀληθῆ γνοὺς, ἀμυνάσθαι τ Περσέα ἐβούλετο· καὶ μέντοι καὶ ἴσχυε, ἀλλ' αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ τ βασιλείαν ὁ Περσεὺς διεδέξατο. Καὶ οἱ Ρωμαῖοι ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τ πατρῴαν φιλίαν ἀνεκαίνισαντο. Ἐν δὲ τοῖς μετὰ ταῦτα χρόνοις συνηνέχθησαν μέν τινα, οὐ μέντοι καὶ ἀναγκαῖα πάνυ, ὥστε C συγγραφῆς νομίζεσθαι ἄξια. Ὕστερον δὲ ὁ Περσεὺς πολέμου ἑαυτὸν τοῖς Ρωμαίοις ἐπέστησε. Ἵνα δὲ ἀναβολὴν τῷ πολέμῳ ποιῇ, μέχρις ἂν παρασκευάσηται, πρέσβεις εἰς τ Ρώμην ἔπεμψε, διαλογισόμενος τάχα περὶ ὧν ἐκαλεῖτο. Οὓς οἱ Ρωμαῖοι οὐκ εἴσω τῶν τειχῶν ἐδέξαντο· καὶ πρὸ τῆς ἄστεος αὐτοῖς χρηματίσαντες, ἐδίδαξαν ἀπιέναι ἕτερον, ἢ ὅτε Ὑπάτου πέμψωσι, περὶ ὧν ὅσα βούλεται διαλεχθήσεται. Καὶ αὐθημερὸν αὐτὸς ἀπιέναι ἐποίησαν, δόντες ὁρίσαι καὶ ἀγωγὰς, ὥστε μή τινι συγγένωνται, καὶ τῷ Περσεῖ τῆς Ἰταλίας ἐπιβαίνειν τὸ λοιπὸν ἀπεῖπαν. Οἱ μὲν οὖν Ρωμαῖοι μετὰ ταῦτα Γναῖον Σικίνιον Στράτηγον μετὰ δυνάμεως ὀλίγης ἐξέπεμψαν (οὐ γάρ πω τ μείζω παρεσκεύαστο) καὶ ὁ Περσεὺς εἰς Θετταλίαν παριμβάλλων, πάνυ πλείστα αὐτῆς ἐφείσατο. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ἐπέστη, πέμπουσιν ἐπ' αὐτὸν Λικίνιον Κράσσον, καὶ Στράτωνα ἐπὶ τὸ ναυτικὸν Γάϊον Λουκρήτιον. Συμμίξας οὖν πρῶτον D περὶ Λάρισαν τῷ Περσεῖ ἐν ἱππομαχίᾳ, ἥττησε. ὕστερον μέντοι περιγέγονε, ὥστε καὶ ἀναχωρῆσαι τ Περσέα εἰς Μακεδονίαν. Ὁ Κράσσος δὲ ταῖς πόλεσι ταῖς Ἑλληνικαῖς ταῖς ὑπὸ τ Φιλίππου κατεχομέναις προσέβαλε, καὶ τ μὲν πλείστων ἀπεκρύβη, ἵσι δ' ἂς ἐχειρώσατο· καὶ τινας καταφαλὰς, τὰς ἁλόντας ἀπέδοτο. Ἀπὸ δὲ ἐν τῇ Ρώμῃ πυθόμενοι ἠγανάκτησαν, καὶ τόν τε Κράσσον ὕστερον ἐζημίωσαν χρήμασι, καὶ τὰς ἁλωκυίας πόλεις ἠλευθέρωσαν, καὶ τοὺς πραθέντας ἐξ αὐτῆς· καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ὠνηθέντας τότε παρὰ τῶν ὠνησαμένων αὐτοὺς ἐξεπρίαντο. Ταῦτα μὲν οὖν ὕστερον ἐπράξαν οἱ Ρωμαῖοι· ἐν δὲ τῷ πρὸς τ Περσέα πολέμῳ πολλὰ καὶ μεγάλα E κατώρθωσαν, καὶ πολλαχόθι ἐτρόπωσι τὰ αὐτῶν, καὶ ὁ Περσεὺς τ Ἠπείρου καὶ τ Θετταλίας κατέχει τὰ πλείστα. Τῶν τε δὲ ἄλλων δυνάμεων πολλῷ συνεκρότησε, καὶ πρὸς τοὺς ἐλέφαντας τ Ρωμαίων φάλαγγα ἐπλιτῶν ἐστήσατο, ὁπλαῖς μὲν ταῖς ἀσπίσι καὶ τοῖς κράνεσι σιδηροῦσας αὐτῷ. Ὅπως δὲ μήτε τοῖς ἵπποις φοβεροὶ ὦσι, εἰδώλοις ἐλεφάντων σκιάσας, δεινὰ μὲν τὸ χρῖσμά τινος ὀσμὴν εἶχε, φοβερὰ δὲ καὶ ὀφθῆναι καὶ ἀκουσθῆναι ἦν (βροντῶσι γὰρ ὡρίως ἐκεῖ χαλκῷ τινι ἐξ ἐπιτηδείου) πρὸς ἐκεῖνα προσῆγε αὐτὸς

τὸς

τὰς συνεχῶς, μείζεις ἢ ἐθάρρησας. Ὁ μὲν οὖν Περσεὺς μέγα ἐκ τούτων ἐφρόνησε φρόνημα, καὶ τὸν Ἀλέξανδρον τῇ δόξῃ, καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἀρχῆς ὑπεροίσειν ἐπάλπιζεν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ταῦτα μαθόντες τὸν Μάρκιον Φίλιππον ὑπατεύοντα ταχέως ἐξέπεμψαν, καὶ ὃς εἰς τὴν Θετταλίαν πρὸς τὸ στράτευμα ἀφικόμενος, τάς τε Ρωμαίων καὶ τὰς συμμάχους ἐξήσκει, ὥστε δείσαντα τὸν Περσέα ἐν τῇ ἰδίᾳ τῇ Μακεδονικῇ, καὶ πρὸς τοῖς Τέμπεσιν ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τὰ σφέτερα πρᾶττειν. Θαρσήσας δὲ ἔτι πλέον ὁ Φίλιππος, καὶ μέσων ὀρῶν ὑπερέβαλε, καί τινα τῶν Περσέως κατέσχε. Προϊὼν δ' ἐπὶ τὴν Πύδνης, τῷ ἐπιτηδείων ἐπάσει, καὶ εἰς τὴν Θετταλίαν ἀνέστρεψε. Καὶ αὖθις ὁ Περσεὺς ἀνεθάρρησε, καὶ ἃ κατέσχεν ὁ Φίλιππος ἀνεκτήσατο, καὶ τῷ ναυτικῷ συχνὰ τῶν Ρωμαίων ἔλυπει, συμμάχους τε προσηγάγετο, καὶ πάντη τὸν Ρωμαίων ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἔλπισιν ἐκβαλών. Τῇ δὲ πολλῇ καὶ ἀκαίρῳ φειδωλίᾳ, καὶ τῇ δι' αὐτὸν τῶν συμμάχων ὀλιγωρίᾳ αὐτὸς αὖθις ἐγένετο, Ὡς δὲ τὰ τῶν Ρωμαίων ὑπεῖδεν, καὶ δ' ἐκείνου ἐπηύξετο, καταφρόνησε ὡς οὐδὲ ἔτι τῶν συμμάχων δέοιτο, καὶ οὐκ ἐδίδου χρήματα σφίσιν ἃ ἐπηγγείλατο. Τῶν μὲν οὖν ἀμβλυθέντων τὸ πρόθυμον, τῶν δὲ καὶ τέλεον αὐτὸν ἐκλιπόντων, τοσοῦτον ἀπέγνω, ὥστε καὶ σπονδῶν δυνθῆναι, καὶ χάριν ἔτυχε πόνων διὰ τὸν Εὐμένους, εἰ μὴ καὶ Ῥόδιοι συναπρέσβευσαν. Ὑπερηφάνως γὰρ οὕτω τοῖς Ρωμαίοις ἐχαλιχθέντες, τυχεῖν αὐτὸν ἐκώλυσαν τῶν σπονδῶν.

κγ'. Ἐντεῦθεν ὁ κατ' αὐτὸν πόλεμος Παύλῳ ἀπεδόθη τῷ Αἰμιλίῳ, τὸ δεύτερον ὑπατεύοντι· ὃς αὐτὸς κομισθεὶς εἰς τὴν Θετταλίαν, καὶ τὰ τῷ στρατιωτῶν προκατασκόπους, βιασάμενος διὰ τῶν Τεμπῶν (ὀλίγοι γὰρ ἐφρούρουν αὐτὰ) ἐπὶ τὸν Περσέα ὥρμησε. Ἐπειδὴ ἐκεῖνος τὸν Ἔλπιον ποταμὸν προσαπέφραξε, ὅπως ἐν μέσῳ, προκαταλαβὼν δὲ ἅπαν τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ὀλύμπου καὶ τῆς Θαλάσσης, αἰμασιαῖς καὶ χαρακώμασι καὶ οἰκοδομήμασιν, ἄπορον ἀπεργάσατο. Ἐθάρρει δὲ καὶ τῇ ἀσυδεΐᾳ τοῦ τόπου. Ἐπείρασε μὲν καὶ ὅπως ὁ Ὕπασις διαλθεῖν, καὶ τῆς ἀποδείας ἐπορίσατο ἐπίκουρημα. Διαμυσάμενος γὰρ τὴν ἐν τῇ ὑπωρείᾳ τοῦ Ὀλύμπου ἄμμον, ὕδωρ ἄρα διαυγές τι καὶ πότιμον. Καὶ πάνυ τῷ Ῥοδίων πρέσβεις ἀφίκοντο πρὸς αὐτὸν ἀπὸ τῆς αὐτῆς θρασύτητος, ἀφ' ἧς καὶ εἰς τὴν Ῥώμην πρὶν ἐπρεσβεύσαντο. Ὁ δὲ οὐδὲν εἶπων πλέον αὐτοῖς, ἢ ὅτι μετ' ὀλίγας ἡμέρας ἀποκρίσιν δώσει, ἀπέπεμψεν αὐτούς. Ὡς δὲ προσβαλὼν οὐδὲν ἐπέραινεν, ἔμαθε δὲ καὶ ὄρη ὄντα τὰ παρόντα, μέρος τι τοῦ στρατοῦ ἐπὶ τὴν δυσπροσοδωτέραν αὐτῶν ὑπερβολὴν ἔπεμψε, καταλήψόμενον τὸ αὐτῇ ἐπίκαιρα. Διὰ γὰρ τὸ δυσπρόσιτον καὶ ὀλιγίστην εἶχε φρουράν· αὐτὸς δὲ τῷ λοιπῷ τοῦ στρατεύματος προσίμιξε τῷ Περσεῖ, ἵνα μή τι ὑποπτήσας φυλακὴν τῶν ὀρῶν ἀκριβεστέραν ποιήσαιτο. Καὶ μὴν τούτου καταληφθέντων τῶν ἄκρων, νυκτὸς ἐπὶ τὰ ὄρη ὥρμησε· καὶ πῇ μὲν λαθών, πῇ δὲ βιασάμενος, ὑπερέβαλεν αὐτά. Ὁ μαθὼν ὁ Περσεὺς, καὶ δείσας μὴ κατὰ νώτου αὐτῷ προσπέσῃ, ἢ καὶ τῶν Πύδναν προκατάσχῃ (καὶ γὰρ τὸ ναυτικὸν ἅμα τῷ τῶν Ρωμαίων παρέπλει) τό, τε ἔρυμα τῷ πρὸς τῷ ποταμῷ ἐξέλιπε· καὶ πρὸς τὴν Πύδναν ἐπειχθείς, πρὸ τῆς πόλεως ἐστρατοπεδεύσατο. Καὶ ἦλθε μὲν καὶ ὁ Παῦλος ἐκεῖ. Οὐ μέντοι καὶ παραχρῆμα προσίμιξαν, ἀλλὰ καὶ διέτριψαν οὐκ ὀλίγας ἡμέρας. Προμαθὼν δὲ ὁ Παῦ-

qui subinde adducti, timere denique desierunt. His rebus Perseus auctis animis, se Alexandro gloria & magnitudine imperii superiorem fore putabat. Romani vero iis cognitis, Marcium Philippum Cos. celeriter ablegarunt: qui cum in Thessaliam ad exercitum venisset, Romanos & socios ita exercuit, ut Perseus territus, in suo regno Macedonico, & ad Tempe quietus, angustias tueretur. Aucta ex eo audacia Philippus, mediis montibus superatis, quasdam illius urbes cepit: & ad Pydnam progressus, ob commeatus penuriam in Thessaliam rediit. Unde Perseus resumpta fiducia, quæ Philippus occuparat, recepit, & classe Romanos crebris detrimentis affecit, ascitisque sociis, tota Græcia se Romanos ejecturum sperabat: sed nimia & importuna parsimonia, ex eaque sociorum neglectu, rursus ejus opes imminutæ sunt. Rebus enim Romanorum labascentibus, suis incrementis fretus, socios ita contempsit, quasi eorum opera nihil esset opus: nec promissam illis pecuniam dedit. Aliorum igitur alacritate imminuta, & ab aliis plane destitutus, ita rebus suis diffidere cœpit, ut pacem peteret: eamque per Eumenem impetrasset, nisi Rhodii legatis adjuncti superba oratione Romanorum animos alienassent.

XXXIII. Inde bellum Persicum Paulo Æmylio iterum Consuli est mandatum: qui propere in Thessaliam profectus, militari disciplina correcta, per Tempe quæ a paucis custodiebantur, vi patefacta via, contra Perseum duxit. Is vero cum Elpiam amnem interfluentem munitionibus, & quicquid inter Olympum & mare interjacet, septis atque aggeribus occupasset, & siccitate loci quoque fretus esset: tamen sic etiam Consul transitus periculo facto, sitis primum invenit remedium. Perfossis enim arenis in montis Olympi radicibus, affatim aquæ potabilis reperit. Interea Rhodiorum legati eadem audacia, qua prius Romæ usi fuerant, ad eum venerunt: quos ita dimisit, ut nihil aliud diceret, nisi se post paucos dies eis responsurum esse. Cum autem oppugnando nihil proficiens, montes alicubi esse pervios didicisset: partem exercitus ad cacumen accessu difficilius misit, ut loca opportuna occuparet. Nam ob arduum ascensum, minimum ibi præsidium collocatum erat. Reliqua copiarum parte cum Perseo dimicavit, ne quid suspicatus, montes accuratius tueretur. Post, verticibus occupatis, nocte ad montes contendit: eosque partim aperto Marte, partim occulte superavit. Quo Perseus cognito, metuens ne a tergo circumveniretur, aut Pydna ab hoste occuparetur, (nam Romana classis accedebat) castello quod ad amnem erat deserto, Pydnam propere contendit, & ante urbem castra posuit. Eodem Paulus quoque venit, non statim tamen sunt congressi, prælio in plures dies dilato: &

Edit. Paris. pag. 457.

Paulus Æmylius Perseum vincit.

pag. 458.

LIBER IX. quia lunæ defectum præcognorat, exercitum sub vesperam qua ille instabat convocatum, edoctumque quid futurum esset, monuit, ne quid ea re turbaretur. Proinde Romani ex eo nihil adversi timuerunt. Macedones autem territi, Perseo sinistri aliquid portendi judicarunt. Sic utrisque affectis, fortuito casu postridie in pugnam non denuntiatam sunt impulsi, quæ bello finem imposuit. Nam cum jumentum Romanum in flumen, unde aquabantur, incidisset, idque sibi & Macedones & lixæ vendicarent: primum inter hos certatum est. Deinde cæteri etiam suis opitulaturi, alii post alios castris egressi, donec omnes utrinque conflixerunt: pugna confusa illa quidem sed acri, cujus victoria penes Romanos fuit. Qui Macedones usque ad mare persecuti, multos ipsi occiderunt, multos classi accedenti trucidandos objecerunt: neque quisquam eorum evasisset, nisi noctis beneficio conservati essent. Pugna enim sub vesperam commissa est. Perseus Amphipolim profugus, ut & reliquias colligeret, & rem in integrum restitueret, cum nulli venirent præter Cretenses stipendiarios, & Pydnam, cæterasque urbes ad Romanos defecisse audiret: illinc digressus, omni pecunia, quam secum vehebat, navibus imposita, nocte in Samothraciam navigavit. Cum autem non multo post audivisset, Octavium classi præfectum accedere, & Paulum Amphipolim venisse: per litteras pacem ab eo petiit. in quibus quod se Regem nominasset, ne responsum quidem audit. Deinde cum sine tali aliquo titulo idem petiisset, Paulus, pactionis mentione admissa, non alias ei conditiones tulit, nisi ut semetipsum, & sua omnia Romanorum fidei permitteret: itaque inter eos non convenit. Post, Evandrum Cretensem Romanis postulantibus, cujus multis in rebus fidelissima contra eos usus erat opera, non dedidit, veritus, ne arcana sua proderet: sed eo clam interfecto, rumorem sparsit, cum sibi ipsi manus intulisse. Tum igitur familiares, ejus perfidiam veriti (neque enim eos id latebat facinus) ab eo desciscere cœperunt. Quare veritus, ne Romanis dederetur, nocte fugam capessere instituit: ac clam ad Cotym Thraciæ dynastem perveniisset, nisi Cretenses, rebus suis in naves impositis domum discedentes, eum reliquissent. Ipse vero ibi per dies aliquot cum Philippo filio latuit: sed quum cæteros liberos suos Octavium tenere didicisset, ultro e latebris prodiit. Amphipolim perductum Paulus non male tractavit: sed porrecta dextera ad mensam suam admisit, & in libera custodia asservatum honorifice habuit. Deinde per Epirum in Italiam est perductus. Plutarchus refert Æmylium, cum Perseus adduceretur, ei lachrymis oppletum obviam isse: illum vero in faciem prostratum, prehensis ejus genibus voces parum generosas edidisse. Æmylium autem tristi vultu eum intuentem,

Edit. Paris. pag. 439.

Perseus ab Æmylio captus.

Ἄλος, ὡς ἡ σελήνη ἐκλείψειν μέλλει, στυγνοποιεῖ πρὸς ἑαυτὸν τὸ στράτευμα, ὅτι τὴν ἔκλειψιν γενέσθαι ἐχρῆν, καὶ παρεῖπε τὸ συμβησόμενον, καὶ μή τι δι' αὐτὸ παραχθῶσι παρήγγειλεν. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι τὴν ἔκλειψιν προεγνωκότες, οὐδὲν κακὸν ἐξ αὐτῆς ὑπετόπησαν. Οἱ δὲ γε Μακεδόνες δέος ἔσχον ἐκ τούτου, καὶ εἰς τὸν Περσέα τὸ πρᾶγμα τοῦτον ἐνέμισαν. Οὕτω δ' ἐκάτεροι ἔχοντων, συμβάν τι κατὰ τύχην τῇ ὑστεραίᾳ συνέρριξεν αὐτοὺς εἰς μάχην ἀκούσιον, καὶ τέλος τῷ πολέμῳ ἐπέθηκεν. Ἐπεὶ γὰρ ὑποζύγιόν τι τῷ Ῥωμαίων εἰς τὸ ὕδωρ εἰσέπεσεν, ἐξ ὑπερ ὑδρεύοντο, ἅ δὴ, οἱ Μακεδόνες αὐτὸ ἐπελάβοντο, καὶ οἱ ὑδροφόροι ἀντείχοντο, τὸ μὲν πρῶτον ὑπὲρ καθ' ἑαυτοὺς ἐμαχέσαντο, ἔπειτα καὶ λοιποὶ ἐπικουροῦντες τοῖς οἰκείοις κατ' ὀλίγους ἐκ τῶν στρατοπέδων ἐξέπεσον, καὶ πάντες ἀναμίξαντες ἐκ ἀμφοῖν. Καὶ μάχης ἀπεπλάκτου μὲν, ἐξείας δὲ γινομένης, οἱ Ῥωμαῖοι ἐκράτησαν, καὶ κατακόψαντες τοὺς Μακεδόνας μέχρι τῆς θαλάσσης, πολλοὺς μὲν αὐτοὶ ἐφόνευσαν, πολλοὺς δὲ τῷ στενοχωρεῖσθαι ἀναχαίταις παρέσχον. Οὐδ' ἂν τις ἀπολίφθη αὐτῶν, εἰ μὴ νὺξ αὐτοῖς ἐβοήθησεν. Περὶ δείλην γὰρ ὀψίαν ἡ μάχη ἐγένετο. Διαφυγὼν οὖν εἰς Ἀμφίπολιν ὁ Περσεὺς, ὡς τὰς τῶν στρατιωτῶν ἀναλήψεις, καὶ συσκευὴν αὖθις τοῦ πράγματος, ἔτει ἔτ' ἄλθον τινες πρὸς αὐτὸν, πλοῖα μεθορμοῦντες Κρητῶν, ἐκ τῶν Πύδνης, ἄλλης τε πόλεως τῆς ὑπὸ Ῥωμαίων ἠρῆσθαι, ἤκουσε, κἀκεῖθεν μεῖναι, καὶ τὰς πλοῖα τὰ χρήματα ὅσα ἐκτήσατο, ἔνθεμα, πλεῖν εἰς Σαμοθρᾴκην ἀπέπεμψε. Καὶ πυθόμενος ὁ πολέμαρχος τῶν Ὀπτατίου, ὃς τὴν ταύτῃ προύστατο, προαπλεύσαντα, καὶ τὸν Παῦλον εἰς Ἀμφίπολιν παρόντα, ἐπέστειλεν αὐτῷ, συμβῆναι δεόμενος. Καὶ ἐπεὶ Βασιλέα ἑαυτὸν ἐκ τῆς ἐπιστολῆς οὐκ ἔμαθεν, οὐδ' ἀποκρίσεως ἔτυχεν. Τρίτον δὲ ἄλλοι τινὲς πλείονας πρεσβευτὰς ἐπέστειλαν, ἀφορισθέντα μὲν τὸν ὑπὲρ τῶν ἀποδόσεων λόγον, καὶ ἄλλως μέντοι συμβῆναι ἔφη, εἰ μὴ καὶ ἑαυτὸν καὶ τὰ ἑαυτοῦ πάντα τοῖς Ῥωμαίοις ἐπιτρέψει. καὶ δὴ ταῦτα ὁ συνέβησαν. Μετὰ ταῦτα δὲ ἐξαπίδιος παρὰ Ῥωμαίων Εὐάνδρου τινὰ Κρῆτα, πολλὰ καὶ αὐτῶν ὑπουργήσαντα, καὶ πιστόταται αὐτῷ, ἐκ ἐξέδωκε μὲν, φοβηθεὶς μὴ κατείπῃ ὅσα αὐτῷ συνῄδει. Λάθρα δὲ αὐτὸν ἀποκτεῖναι, ἑαυτὸν διαχειρίσασθαι ἐφήμισε. Τότε μὲν οὖν οἱ συνόντες αὐτῷ, φοβηθέντες τὴν ἀπιστίαν αὐτοῦ (καὶ γὰρ ἠγνόησαν τὸ γεγονὸς) μιθίσασθαι ἔφασαν. Κρίνους δύσας μὴ τοῖς Ῥωμαίοις παραδοῦναι, ἐκβάσεως κακῆς ἐπεχείρησε. Καὶ ἐλθὼν ἐς πρὸς Κότυν Θρᾴκα δυναστῶν κομιδῆς, εἰ μὴ οἱ Κρῆτες αὐτὸν ἐγκατέλιπον. Ἐνθέμιοι γὰρ τὰ χρήματα εἰς τὰ πλοῖα, οἴκαδε ἀπῆραν. Ὁ δὲ ἡμέρας μέν τινας αὐτοῦ μετὰ Φιλίππου τῶν ἄλλων παίδων καὶ τοῦ ἰατροῦ ἔλαθεν. Ἐπεὶ δὲ τοὺς ἄλλους παῖδας καὶ τοῦ ἰατροῦ ἔγνω κατεχομένους τοὺς Ὀπτατίου, ἔδεισε θάλασσαν, καὶ ἀχθόμενος εἰς Ἀμφίπολιν αὖθις ὁ Παῦλος ἐκάλεσεν, ἀλλὰ καὶ ἐδεξιώσατο, καὶ ἐμέσην ἐποιήσατο, καὶ ἐν ἀδήμῳ φυλακῇ ἔτήρει, καὶ ἐν θεραπείᾳ ἔχε. Μετὰ δὲ ταῦτα εἰς τοῦ Ἰταλίαν ἄγεται διὰ τῆς Ἠπείρου ἀκουμένην. Ὁ δὲ Πλούταρχος ἀχθόμενος λέγει τὸν Περσέα πρὸς τὸν Αἰμίλιον, ἐν τῷ δακρύοντα προσπεσεῖν αὐτῷ. Ἐκεῖνον δ' ἐπὶ γῆν καταβαλεῖν ἑαυτὸν, καὶ γοεράν τινα ἀρῆσαι φωνὰς ἀγενεῖς, καὶ τὸν Αἰμίλιον ἀλγοῦντι πρόσωπῳ προσιδόντα αὐτὸν

εἰπεῖν. Τί, ὦ παλαίπωρε, ταῦτα φράττεις; ἀρ' ὧν δόξεις οὐκ ἀναξίως ἀτυχεῖν ὑπὸ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τῷ πάλαι δαίμονος ἀνάξιος γεγονέναι. Τί δέ μοι καταβάλλεις τὴν νίκην, ἢ σμικρύνεις μου τὸ κατόρθωμα, ἐπιδεικνύμενος ἑαυτὸν ὑπὸ γενναῖον, ὑπὸ ἀρίστοις Ῥωμαίοις ἀπαγωνιστήν; ἀρετὴ τοι δυσχωσι μεγάλην ἔχει μοῖραν, ἢ παρὰ πολεμίοις. Δειλία δὲ Ῥωμαίοις κἂν ὀλίγου μέν, πάντη ἀτιμότατον.

κδ'. Κατὰ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον ἢ Λεύκιος Λούκιος Στρατηγὸς πεμφθεὶς ἐπὶ Φ Γέντιον, τὰς προσμίξαντάς τε αὐτῷ ἐνίκησε, ἢ Φ Γέντιον φυγόντα ἐπιδιώξας, εἰς Σκοδρὰν κατέλεισεν, ὅπου ἦν αὐτῷ τὰ βασίλεια. Καὶ διαιτᾶς ἂν προσέδρευσεν αὐτῇ (ἐπὶ γὰρ ἀκροτυχίας ὄρους πεπόλισται, ἢ φάραγξι βαθείαις ποταμὸς ῥοώδης ἐχόσας περιελεῖται, τείχει τε ὀχυρῷ περίζωστα λ οὐ μὰ ὁ Γέντιος μεγαλοπρεπῶς τῇ δυνάμει ἐλπίσας, ἐκὼν εἰς μάχλω ἐχώρησε. Καὶ τότε τὴν τε ἀρχὴν αὐτῶ πᾶσαν ὁ Λούκιος προσηγάγετο. Καὶ μέχρι τῆς Ἠπείρου προελθὼν, πρὶν Φ Παῦλον ἐλθεῖν, καιρίαν παρατομὴν ἡμέρασιν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔμαθον μὲν τὴν τῶ Παύλου νίκην τετάρτῃ μετὰ τὴν μάχλω ἡμέρᾳ ἔκ τινος φήμης, οὐ μέντοι ἢ ἀκριβῶς ἐπίστευον. Εἶτα γραμμάτων ὑπὲρ τούτου κομιδέντων τῶ Παύλου ὑπερήδησαν, ἐ οὐχ ὡς Φ Περσέα νενικηκότες, ἢ Φ Μακεδονίαν κεκτημένοι, ἀλλ' ὡς Φ Φίλιππον ἐκεῖνον τὸν πάνυ, ἐ αὐτὸ Φ Ἀλέξανδρον μετὰ πάσης τῆς ἀρχῆς ἐκείνης, ὧν ἔσχε νικήσαντες, ἐσεμνύοντο. Ἐλθόντι δ' ἐς Ῥώμην τῷ Παύλῳ πολλὰ ἐψηφίθη, ἢ ὁ πομπεὺς τῷ Νικητηρίων αὐτῷ λαμπρότατα ἐγένετο. Ἐπῆλθε μὲν γὰρ ἢ πάλαι ὅσα ἐκόσμει πάντα, ἐπῆλθε δὲ ἢ τῷ Βιθυνῶν τὸν τῶ Κότυος υἱὸν, τόν τε Περσέα ἢ τὴν γυναῖκα αὐτῶ, τούς τε παῖδας τρεῖς ὄντας, ἐν τῷ τῷ αἰχμαλώτων σχήματι. Δείσας δὲ μὴ τὴν τῷ ἀτυχίας ὑπερβολὴν, μή τι νεμεσήσῃ αὐτοῖς τὸ δαιμόνιον, εὔξατο ἢ ὑπὲρ ἢ Κάμιλλον, μή τι κακὸν τῇ πόλει ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἑαυτῷ εἴ τι δέοι γενέσθαι· ἢ δύο υἱῶν, Φ μὲν πρὸ Φ θριάμβου μικροῦ, Φ δὲ ἐν αὐτῇ τῇ τῷ ἐπινικίων ἀπέβαλεν ἑορτῇ. Ἦν δὲ οὐ στρατηγῆσαι μόνον ἀγαθὸς, ἀλλὰ ἢ ὑπερόπτης χρημάτων. Ταμίειον δὲ, δεύτερον τότε ὑπατεύσας, ἢ λαφύρων ἀμυθήτων κρατήσας, ἐν τοσαύτῃ πενίᾳ διεβίω, ὥστε χαλεπῶς τῇ γυναικὶ αὐτοῦ Φ προῖκα τελέσαντος ἀποδοθῆναι. Τῶν δ' ἀλόντων τῇ πατρὶ μὲν ὁ Βίθυς προῖκα ἐδόθη. Περσεὺς δὲ εἰς Ἄλβαν σὺν τοῖς παισὶ, ἢ τῇ θεραπείᾳ κατετέθη, κἀκεῖ μὲν ἕως ἤλπιζε Φ βασιλείαν κομίσασθαι, ἀπῆν χρόν. Ἐπεὶ δ' ἀπέγνω, ἑαυτὸν διεχειρίσατο. Καὶ ὁ Φίλιππος ὁ υἱὸς αὐτοῦ, ἦν, τι θυγάτηρ αὐτῷ, οὐκ εἰς μακρὰν ἀπέθανον, μόνος δ' ὀνώνυπος τοῖς τῷ Ἀλβανῶν ἄρχουσιν ὑπογραμματεύων ἐπί τινα χρόνον διήρκεσεν. Οὕτως ὁ Περσεὺς ὁ δὲ εἴκοσι βασιλέων αὐχῶν γεγονέναι, ἢ πολὺν μὲν Φ Φίλιππον, πλείω δὲ Θρυλλῶν Φ Ἀλέξανδρον, ἐ Φ βασιλείαν ἀπώλεσε, ἢ αἰχμάλωτος γέγονε, ἢ ἐν τοῖς ἐπινικίοις ἐπόμπευσε, δεσμὰ μᾶλλον ἢ διαδήματος πεπεισμένος. Οἱ δὲ γε Ῥόδιοι μᾶλλον φρονήματος πρώην τοῖς Ῥωμαίοις προσφερόμενοι, τότε μὲν μνησικακεῖν αὐτοῖς ἠξίουν ἢ συμμαχοι πρόθυμοι αὐτῶν καλεῖσθαι μὲν προσδεχόμενοι, τότε ἢ πάνυ τῶν τυχεῖν ἐσπούδαζον· ἢ ἔτυχον τῆς σπουδῆς, ἀλλ' ὀφέ. Καὶ τοῖς Κρησὶν ὠργίζοντο μὲν οἱ Ῥωμαῖοι ἐκστρατείας δὲ πολ-

dixiſſe: *Quid, o miſer, ipſa facis: nec LIBER IX.*
de non præter meritum in calamitatem
incidiſſe, neque præſenti, ſed præteri-
ta fortuna indignus eſſe videaris? Quid
meam victoriam deprimis, & rei ge-
ſtæ attenuas, ignaviam præ te ferendo,
teque adverſarium Romanis indignum
declarando? Virtus enim etiam in cala-
mitate multum vel apud hoſtes momenti
habet. Ignaviam vero, etiam ſecundis
in rebus extreme contemptu Romani di-
gnam judicant.

XXIV. Eodem tempore L. Anicius Prætor contra Gentium miſſus hoſtes prælio fudit. Gentium profligatum perſecutus, Scodræ, ubi ejus regia erat, obſedit. Idque fruſtra futurum erat, quoniam urbs in montis cacumine ſita, & profundis vallibus quæ fluvios torrentes habent, cincta, muroque firmo munita eſt: niſi Gentius ſuis copiis fretus, ultro ad pugnam veniſſet. Unde factum, ut omne ejus imperium Anicius ſubegerit: & uſque ad Epirum progreſſus, ante Pauli adventum illam etiam tumultuantem pacarit. Romani Pauli victoriam quarto poſt pugnam die ex rumore audiverunt, ſed non plane crediderunt. Deinde Pauli acceptis litteris maxima lætitia affecti, non quaſi victo Perſeo, ſubactaque Macedonia, ſed tamquam Philippum illum regem præſtantiſſimum, & ipſum Alexandrum cum toto illo imperio viciſſent, ita ſunt gloriati. Paulo Romam reverſo multi honores ſunt decreti, & triumphus ſplendidiſſimus, in quo præter alias manubias Bithym Cotys filium, Perſeum & uxorem ejus cum tribus liberis, habitu captivorum duxit. Veritus autem ex immodica felicitate invidiam numinis, Camilli exemplo precatus eſt, ſi quid inde mali immineret, ut id incolumi Repub. in ſuum caput redundaret: itaque duos filios, alterum paulo ante triumphum, alterum in ipſa illa celebritate amiſit. Fuit non tantum egregius imperator, ſed etiam pecuniæ contemptor. quod ex eo apparet, quod ſecundum Conſul, & ſpoliis innumerabilibus potitus, in tanta paupertate vitam exegit, ut poſt ejus obitum uxori dos ægre poſſet reddi. Ex captivis Bithys patri gratis eſt redditus. Perſeus cum liberis & miniſtris Albam miſſus eſt, ubi cum ſe regni recuperandi ſpe aliquandiu ſuſtentaſſet, ea amiſſa, ſibi ipſi manus attulit. Philippus ejus filius, & filia, non multo poſt obierunt. Solus filius natu minimus, Albanis magiſtratibus pro ſcriba inſerviendo ad tempus vitam toleravit. Ad hunc modum Perſeus a XX. regibus ſe ortum ducere gloriatus, crebro Philippum, crebrius Alexandrum in ore habens, & regnum amiſit, & in hoſtium poteſtatem venit, & in triumpho ductus eſt, non tam diademate ornatus, quam catenis oneratus. Rhodii dudum ſuperbe cum Romanis agere ſoliti, tum veniam delictorum petentes, eorumque ſocietatem nuper ſpretam, admodum flagitantes, quod voluere tandem impe-

Gentius a L. Anicio victus.

Edit. Pariſ. pag. 460.

Pauli triumphus.

Perſei cum ſuis interitus.

Rhodiorum, Cretenſium, Pruſiæ & Eumenis reconciliatio.

LIBER IX.

trarunt. Romani etiam Cretenſibus irati, multis precibus denique mitigati ſunt. Pruſias item ſponte in urbem profectus, curiæ limen oſculatus, Senatuque adorato, veniam & impunitatem eſt conſecutus: Eumeni fratris Attali interceſſio delictorum gratiam fecit. Tunc etiam Cappadociæ hic ſtatus fuit. Ariarathes Rex germanum filium habuit Ariarathem: ante quem ſuſceptum, uxor ejus longo tempore ſterilis, Orophernem adoptarat: qui deinde nato legitimo, propter inſidiarum ſuſpicionem pulſus, poſt Ariarathis obitum contra fratrem inſurrexit. Ariarathi opem tulit Eumenes, Oropherni Syriæ Rex Demetrius. Ariarathes victus ad Romanos confugit, ab eiſque una cum Oropherne regnare juſſus, quia populi Romani amicus & ſocius appellatus erat, totum imperium ſibi vendicavit. atque Attalus Eumenis ſucceſſor, Orophernem & Demetrium Cappadocia prorſus exegit.

Cappadocia. Ariarathes.

Edit. Pariſ. pag. 461.

Orophernes.

Demetrius.

XXV. Ægypti Rex Ptolemæus moriens, duos filios & unam reliquit filiam. Fratribus autem inter ſe de regno contendentibus, Antiochus Magni Antiochi filius natu minorem pulſum ſuſcepit, ut per ejus defendendi ſpeciem, aditum in Ægyptum haberet: adductoque exercitu, maxima parte occupata, obſedit Alexandriam. Cum autem reliqui ad Romanos confugiſſent, Popilius ad Antiochum miſſus, cum Ægypto abſtinere juſſit. Fratres enim intellecto illius conſilio, in gratiam redierant. Antiocho reſponſum differente, virga circumſcripſit Regem: ac priuſquam eo circulo excederet, deliberare, ac reſponſum reddere juſſit. Ea re territus Antiochus, obſidionem ſolvit. Externo metu liberati Ptolemæi, denuo & diſſenſerunt, & a Romanis reconciliati ſunt: ut natu major Ægypto & Cypro, Cyrenis vero junior potiretur. Nam hæc quoque tum Ægyptiorum erant. Junior vero inique ſecum agi exiſtimans, Romam profectus, Cyprum etiam impetravit. At ſenior denuo cum eo pactus, pro Cypro urbes quaſdam & frumentum ei aſſignavit. Antiocho rege mortuo, Romani filio ejuſdem nominis regnum confirmarunt, ſeique ob teneram ætatem ſcilicet, tres curatores miſerunt: qui cum præter pacta & conventa triremes & elephantos inveniſſent, belluas occidi juſſerunt, ac cætera ex Romanorum utilitate adminiſtrarunt. Qua de cauſa Lyſias, cui Regis tutela commiſſa erat, populum concitavit, ut Romanos ejiceret. C. vero Octavium occideret. His factis, ſtatim legatos Romam miſit, ut id facinus purgaret. Demetrius autem Seleuci filius Antiochi nepos, Romæ obſes tempore paterni obitus, ab Antiocho patruo regno ſpoliatus, cum ejus interitu cognito, paternum regnum repeteret, a ſenatu nec adjutus, nec Roma exire ſitus eſt. Quod quamvis ægre ferret, tamen quievit. Cæ-

Ptolemæus.

M. Popilius Lænas legatus ad Antiochum.

pag. 462.

Lyſias Antiochi tutor Romanos male tractat.

λαῖς χρυσαμίνοις ἀφῆκαν ποτὶ τὴν ὀργήν. Καὶ ὁ Προυσίας δὲ, ἡ ὁ Εὐμένης, ὁ μὲν δὶ ἑαυτὸ εἰς τὴν πόλιν ἐλθὼν, ἡ εἰς τὸ Βουλευτήριον εἰσελθὼν, ἡ τὸν ἀδὸν φιλήσας, ἐ προσκυνήσας τὸς Βουλευτὰς, ἀλεύθη τε ἡ ἐθώσατο. Εὐμένης δὲ δὶ Ἀτταλα τ ἀδελφ τὸ μή τι μνησικακεῖν αὐτῷ εἴλετο. Τότε δὲ καὶ τῆς Καππαδοκίας ὕπω διφκεῖτο. Ἀριαράθης ὁ τούτης κρατῶν παῖδα γνήσιον ἔχων Ἀριαράθην· Πεῖν δ' ἐκπεῖραι αὐτὸν, ἐπεὶ πολὺν χρόνον ἡ γυνὴ αὐτῦ αὐτὸ οὐκ ἐτέκνου, παῖδα προσεποιήσατο, Ὀροφέρνην καλέσασα. Γενηθέντος δ' ἐκείνου τ γνησίου, φοβηθεὶς ἐκεῖνος ἐξηλάθη, ὃς μετὰ τὸν Ἀριαράθου θάνατον, τῷ ἀδελφῷ δῆθεν ἐπαμύνων. Καὶ συνεμάχουν Ἀριαράθῃ μὲν Εὐμένης, Ὀροφέρνῃ δὶ Δημήτριος ὁ τῶν Σύρων Βασιλεύς. Ἡττηθεὶς δὶ Ἀριαράθης, πρὸς τὸς Ῥωμαίους κατέφυγε, ἡ κοινωνὸς τῆ Ὀροφέρνῃ τῆς βασιλείας ὑπ' αὐτῶν ἀποδέδεικτο. Ὅτι δὶ ὁ Ἀριαράθης τοῖς Ῥωμαίοις φίλος ἐ σύμμαχος προσηγόρευτο, πᾶσαν ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν προσφκείωσατο. Καὶ ὁ Ἄτταλος δὶ τ Εὐμένους θανόντα ἐδεξάμενος, τὸν τε Ὀροφέρνην, ἡ τ Δημήτριον παντελῶς ἐκ τ Καππαδοκίας ἀπήλασεν.

A

B

C

D

ΚΕ'. Ὁ δὶ τ Αἰγύπτου κρατῶν Πτολεμαῖος ἐτὶ δυσὶ ἔτεσι καὶ μιᾷ ἐξέλιπε θυγατρί. Ὡς δὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ περὶ τ ἀρχῆς ἐστασίασαν, Ἀντίοχος ὁ τ μεγάλου Ἀντιόχου υἱὸς, τ νεώτερον ἐκπεσόντα ἐδέξατο, ἵνα προφάσει τ αὐτῷ ἀμύνειν εἰς τὴν τ Αἰγυπτίων παρέλθοι. Καὶ στρατεύσας ἐπὶ τ Αἴγυπτον, τ τὰ πλείονος χώρας ἐκράτησε, καὶ ἐπολιόρκει τ Ἀλεξάνδρειαν. Καταφυγόντων δ τὰ ἄλλων πρὸς τὸς Ῥωμαίους, πεμφθεὶς πρὸς τ Ἀντίοχον ὁ Πεπίλιος, ἀποχέσθαι αὐτὸν τ Αἰγύπτου ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ συνέντες τ τῶ Ἀντιόχου ἔχθος, καταλλάγησαν. Ὡς δ' ἐκεῖνος ὑπερέθετο τ ἀποχεῖσθαι, κύκλον ῥάβδῳ περιξ αὐτῦ περιέγραψε, κἀκεῖθεν αὐτὸν ἐκβῆναι ἀπεῖπε βουλεύσασθαί τε καὶ ἀποκρίνασθαι. Ἐντὸς δὲ εἰσας ὁ Ἀντίοχος, τ πολιορκίαν κατέλυσεν. Ἀπαλλαγέντες δὲ τῶν ἔξωθεν φόβου οἱ Πτολεμαῖοι (ἦσαν δὲ ἐκαλοῦντο ἀμφότεροι) αὖθις ἐστασίασαν, εἶτα συνελλάγησαν αὖθις ὑπὸ τ Ῥωμαίων, ἐφ' ᾧ τ μὲν πρεσβύτερον τ Αἰγύπτου καὶ τ Κύπρου, τὰ δὲ περὶ τ Κυρήνην ἔχειν τ ἕτερον. Καὶ ταῦτα δὴ τότε τ Αἰγυπτίων ἦν. Ἀγανακτῶν δ' ὁ νεώτερος τ τ ἐλάττωσιν, εἰς τ Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ ἔρατο παρ' αὐτῶν καὶ τ Κύπρου. Ὁ δὲ πρεσβύτερος συμβὰς ἐδόθη αὖθις πρὸς τ νεώτερον, πόλεις τέ τινας ἀντὶ τ Κύπρου δὺς, καὶ χρήματα καὶ σῖτον ταξάμενος σωτηρίαν. Τῷ δ' Ἀντιόχῳ πολλοῦτος μὲν τότε, καὶ παιδὶ ὁμωνύμῳ τ βασιλείαν καταλιπόντες, ταύτην τε αὐτῷ ἐβεβαίωσαν, καὶ τρεῖς ἄνδρας ἐπιτρόπους δῆθεν (μικρὸς γὰρ ἦν) ἔπεμψαν, οἳ παρὰ τὰς συνθήκας εὑρόντες ἐλέφαντας καὶ τριήρεις, τούς τε ἐλέφαντας σφαγῆναι πάντας ἐκέλευσαν, καὶ τὰλλα πρὸς τὸ τῆ Ῥώμῃ συμφέρον διέπραξαν. Διάπερ Λυσίας ὁ τῦ Βασιλέως τ κηδεμονίαν ἐγκεχειρισμένος, παρώξυνε τὸ πλῆθος, ἐκβαλεῖν τὸς Ῥωμαίους, τον δὲ Γάϊον τὸν Ὀκτάβιον καὶ ἀπεκτεῖναι. Καὶ τούτων γενομένων, ὁ μὲν πρεσβεὺς αὖθις εἰς τ Ῥώμην ἀπέστειλεν ὑπὲρ τ πεπραγμένων ἀπολογούμενος. Δημήτριος δὲ ὁ Σελεύκου υἱὸς τ παιδὸς Ἀντιόχου μὲν τὸν τ πατρὸς θάνατον, ἡ ὑπὸ Ἀντιόχου τοῦ θείου τῆς βασιλείας ἐστερημένος, ὡς τὸν τ Ἀντιόχου θάνατον ἤκουσε, ἤτει μὲν τ πατρῴαν ἀρχήν. Οἱ δὲ οὔτε ταύτην αὐτῷ συνεχώρησαν, ἔτ' ἄπαρτι τ Ῥώμης ἐπέτρεψαν. Καὶ ὃς ἡ δυσχεραίνων, ὅμως ἠσύχα-

E

ζω. Ἐπὶ δὲ τῷ κατὰ τὸν Λυσίαν γενέσθαι, οὐκέτ' ἐμέλλησεν ἀλλ' ἀπέδρα· καὶ ἐκ Λυκίας τῇ Γερουσίᾳ ἐπέστειλε, μὴ ἐπὶ τὸν ἀντίοχον (ὅπερ γὰρ οἱ πάλαι τὸν ἐξάδελφον ἐπάλουν) ἀλλ' ἐπὶ τὸν Λυσίαν ἐφ' ὁρμῆς ἴσχειν, ὥστε τῷ Ὀκταβίῳ τιμωρῆσαι. Ἐς Τρίπολιν δὲ τὴν Συρίας ἐπεισχθεὶς, καὶ παύτῃ προσαγορόμενος, ὡς ὑπὸ Ῥωμαίων ἐπὶ τὴν βασιλείαν σταλείς (τὴν γὰρ ἀπόδρασιν αὐτοῦ οὐδεὶς ἐνενόει) καὶ Ἀπαμείας κρατήσας, δυνάμιν προσηγάγετο, ἐπὶ τὴν Ἀντιόχειαν ἤλασεν, ἔνθα τό, τε παιδίον καὶ τὸν Λυσίαν φιλικῶς ἀπαντήσαντας αὐτῷ (δεδοίκεσαν γὰρ τοὺς Ῥωμαίους οὐκ ἀντέρασαν) διέφθειρε, καὶ τὴν βασιλείαν ἀνεκομίσατο, καὶ τὴν Ῥώμην στέφανον, ἔνθα τὸν Ὀκταβίου αὐδένας ἀπέστειλεν. Οἱ δὲ χαλεπαίνοντες αὐτῷ, οὐδέτερον ἐδέξαντο. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν. Τὸ δ' ἔθνος τοῦτο ἐστὶ μὲν Ἰλλυριῶν τῶν παρὰ τὸν Ἰόνιον κόλπον, οὓς τινὰς Ταυλαντίους ὀνομάζουσιν Ἕλληνες. Ἔχονται δὲ Δυῤῥαχίου ἐν μέρει. Αἴτιον δὲ τοῦ πολέμου, ὅτι τινὰς τῶν προσχώρων αὐτοῖς ἐν φιλίᾳ τοῖς Ῥωμαίοις ὄντας, ἠδίκουν. Συμπεριβάλλοντό τε ὑπὲρ αὐτῶν τοῖς Ῥωμαίοις οὐδὲν μέτριον ἀντιλέγοντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῶν ἄλλων πρεσβεῖς συλλαβόντες ἀπέκτειναν. Τοῦτο ὁ Σκιπίων ὁ Νασικᾶς ὑπέπραξεν, ἐπ' αὐτοὺς στρατεύσας. Τὰς τε γὰρ πόλεις αὐτῶν εἶλε, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐπώλησε. Καὶ ἄλλα δὲ κατ' ἐκείνους συνέβη τοὺς χρόνους, ἃ μνήμης μέν, οὐδ' ἰσορίας ἄξια.

κϛ'. Ἐντεῦθεν αὖθις ὁ πρὸς τοὺς Καρχηδονίους τὸ τελευταῖον ἀνερρίπιζε πόλεμος. Οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι ἕτερον ἐλατόμβοι, ἀλλὰ καὶ συμμαχικὰ καὶ ναυτικὸν ἐπὶ τῷ Νομαδικῷ πολέμῳ παρασκευῇ παρὰ τὰς σπονδὰς ἐποιοῦντο. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι ὡς τἄλλα πᾶσι γνώμῃ ἔθεντο, οὐ χρὴ ἡσύχασαν, ἀλλὰ πέμψαντες τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν, ταῦτά τε αὐτοῖς ἐπεκάλουν, καὶ τὴν παρασκευὴν ἐκέλευον λῦσαι ἐκέλευον. Καὶ ἐπεὶ τὸν Μασσινίσσαν ἐτιῶντο ἐκεῖνοι, καὶ ἐξ τὸν πρὸς ἐκεῖνον πόλεμον ἀπειρήκασι ποιῆσαι τὸ κελευόμενον, συμβασίν τινα πρὸς τὸν Μασσινίσσαν αὐτοῖς ἐποίησαν, καί τινος αὐτοῖς λιπαρῆσαι χώρας αὐτὸν ἔπεισαν. Ὡς δ' οὐδὲν μᾶλλον εἰσήκουον, μικρὸν ἐπισχόντες Ῥωμαῖοι, ἐπεὶ τὰ χρήσιμα ἐκκεκαθάρτας σφᾶς μεγάλῃ μάχῃ πρὸς τὸν Μασσινίσσαν ἐπύθοντο, δὴ τοῖς αὐτοῖς τὸν πόλεμον ἐπέκριναν. Οἱ μαθόντες οἱ Καρχηδόνιοι, οὐκ ἐκ τοῦ συμφορᾶς ἔχοντες, κατέδεισαν, καὶ πρέσβεις ἐς τὴν Ῥώμην ἔπεμψαν συμμαχίαν ἐξαλλάσσοντες (καὶ ἄλλοι γὰρ τῷ προσχώρων αὐτοῖς ἐπετέθεντο, καὶ ἐς πᾶν τοῖς Ῥωμαίοις ὑπείκειν ἐκλάσσοντο. Μὴν δὲ σπονδὰς ἐμμένειν μέλλοντες, ῥᾴστα ἅπαντα ἐπεγένοντο. Τῆς δὲ Γερουσίας βουλὴν περὶ τούτων συναγαγούσης, ὁ μὲν Σκιπίων ὁ Νασικᾶς δέξασθαι τοὺς τῶν Καρχηδονίων πρεσβείας, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ποιήσασθαι συνεβούλευε· Ὁ δὲ Κάτων ὁ Μάρκος μήτε σπείσασθαι τούτοις δεῖν ἔφη· μήτε λῦσαι τὸν πόλεμον τὸν ψηφισθέντα. Οἱ δὲ γε βουλευταὶ τὴν τῶν πρεσβειῶν ἐπιείκειαν ἐδέξαντο, καὶ σπονδὰς αὐτοῖς ὑπέσχοντο παρέξειν, καὶ ἐπὶ τούτοις ὁμήρους ἔπεμψαν. Ὧν Λούκιος Μάρκιος καὶ Μάρκος Μανίλιος εἰς τὴν Σικελίαν ἐλθόντες, ἐκεῖσε παρεφύλαττον ἔλαβον, καὶ τοὺς μὲν εἰς τὴν Ῥώμην ἔπεμψαν, αὐτοὶ δὲ σπονδὴν τὴν Ἀφρικανὸν κατειλήφασι. Καὶ στρατοπεδευόμενοι, τὰ πλοῖα τῶν Καρχηδονίων ἐκεῖ μετεπέμψαντο· ἐς ὃ ἀφίκοντο, ἅμα σφίσι πᾶσαν τὴν ἐξουσίαν, διάφορα μὴ τούτοις προμαθόντες, ἀπεραίους τοῖς πράγμασι σφῶν, καταστῶσιν εἰς πόλεμον. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον σῖτον ᾔτησαν, καὶ ἔλαβον· εἶτα τὰς τριήρεις, καὶ ἐπὶ ταύταις τὰ μηχανήματα, εἶτα

A terum cum Lysias illa fecisset, nihil cunctatus Roma profugit: & ad Senatum e Lycia scripsit, se non contra patruelem Antiochum, sed contra Lysiam proficisci, & Octavii necem ulturum esse. Cum Tripolim Syriæ celeriter sibi adjunxisset, tamquam a Senatu ad regnum occupandum missus (de fuga enim ejus nemo cogitabat) & Apamea potitus, comparatis copiis Antiochiam contendit, ibique puerum & Lysiam amice obviam egressos (Romanorum enim metu armis abstinuerant) interfecit. Regno recuperato, coronam & Octavii percussores Romam misit: quorum neutrum Romani illi irati acceperunt. Post hæc Dalmatis bellum intulerunt, quæ gens Illyrica est in sinu Jonio: quorum quosdam Græci Taulantios nominant, ex parte Dyrrachio vicinos. Belli causa erat, quod in finitimos, Romanis amicos injurii, nec Romanorum legatis moderate respondissent, & allorum legatos occidissent. Hos Scipio Nasica domuit: eorumque urbibus expugnatis, captivos vendidit. Iisdem temporibus alia quoque acciderunt, memoria & scriptione parum digna.

Demetrius Syrium occupat.

Dalmatæ.

XXVI. Dehinc tertium bellum Punicum est conflatum. Carthaginenses enim humilem illam fortunam haud ferentes, socios & classem ad bellum Numidicum contra fœdus comparabant. Romani autem cæteris rebus ex sententia confectis, non quieverunt: sed per Nasicam Scipionem iis de rebus expostulantes, apparatum illum omitti jusserunt. Et quia de Masinissa querebantur, & propter bellum cum illo susceptum, imperata detrectabant: pactione inter illos facta, a Masinissa impetravit, ut quadam provincia eis cederet. Sed cum nihilo magis parerent, Romani paulisper cunctati, quum primum magno prælio a Masinissa victos esse audiverunt, bellum eis indixerunt. Carthaginenses vero ea clade afflicti & territi (nam ab aliis quoque finitimis premebantur), legatis Romam missis auxilia petiverunt, se Romanis omnibus in rebus obsecuturos simulantes. Nam quum fœdus rupturi essent, facile quidvis promittebant. Ea de re concilio a Senatu indicto, Scipio Nasica legatos Carthaginensium admittendos, & pacem cum eis faciendam esse censuit. M. Caro contra, nec admittendos esse, nec belli decretum abrogandum. Verum Senatus & preces legatorum admisit, & pacem eis est pollicitus, obsidibus petitis, quos L. Martius & M. Manilius in Sicilia acceptos Romam miserunt: ipsi festinanter in Africam appulerunt, castrisque positis, & magistratibus Carthaginensium accersitis, non omnia simul quæ postulabant, exposuerunt, veriti ne iis præcognitis, rebus integris bellum capesserent. Ac primum frumentum petentibus datum, deinde triremes, postea machinæ, denique armis etiam acceptis (Carthagi-

Tertium bellum Punicum.

Edit. Paris. pag. 463.

LIBER IX. nenſes enim clam alium magnum apparatum habebant) eos urbem diruere, & aliam in mediterraneo ſine muris extruere, LXXX. ſtadiis a mari diſſitam juſſerunt. Ad illud Carthaginenſes in lachrymas ſoluti, tamquam urbe capta lamentati ſunt: precatique Conſules, ne patriæ afferre manus cogerentur. Sed cum nihil proficerent, & aut Imperata exequi, aut bellum experiri juberentur, multi apud Romanos, ut jam victores, remanſerunt. Cæteri in urbem regreſſi, quoſdam ex magiſtratibus occiderunt, quod non principio bellum amplexi eſſent: & Romanis, quos intra mœnia repererant, interfectis, bellum aggreſſi, omnes ſervos manumiſerunt, exules revocarunt: & Haſdrubale denuo Imperatore creato, arma, triremes, machinas reparârunt. Quaſi enim bellum urgeret, & de excidio periclitarentur, ita omnia quibus erat opus, perexiguo tempore compararunt, nulli rei parcentes, adeo ut ſtatuas quoque ob æris penuriam conflarent, & capillis mulierum ad funes conficiendos uterentur. Conſules principio ſpe concepta, ſe eos ut inermes facile capturos, ſcalas dumtaxat pararunt, quibus mœnia tranſcenderent: ſed ea oppugnare adorti, cum hoſtes armatos & rebus ad propulſandam obſidionem neceſſariis inſtructos vidiſſent: machinas fabricare inſtituerunt, quibus non ſine periculo confectis (Haſdrubal enim materiam comportantes ex inſidiis vexabat) urbem ſunt aggreſſi. Ac Manilius terra impetu facto, nihil urbi nocuit. Martius qua mare paludoſum eſt, parte muri dejecta, non ingreſſus eſt. Carthaginenſes enim eos qui penetrare conabantur, repulerunt: & noctu per ruinas eruptione facta, multis occiſis, machinas plures cremarunt. Neque etiam Haſdrubal cum equitibus eos late vagari in agris patiebatur, neque auxiliis Maſiniſſa juvabat. Nam principio belli non accerſitus, neque permiſſum ei pollicenti fuerat, ut ſolus Haſdrubalem debellaret.

Carthaginenſes bellum initi, quin conditionibus præſtarent.

Edit. Pariſ. pag. 464.

XXVII. Conſules igitur propter eventus illos, & claſſem ex ſtatione in paludibus morbo laborantem, obſidionem ſolverunt. Ac Martius mari aliquid efficere aggreſſus, aut oram maritimam vexare, cum res non ſuccederet, domum verſus abiit, curſuque converſo Ægimurum ſubegit. Manilius in mediterranea profectus, cum ab Himilcone, qui etiam Fabeas dicebatur, Carthaginenſis equitatus præfecto laceſſeretur, Carthaginem rediit. Sed ibi quoque foris ab Haſdrubale, intus eruptione civium noctu & interdiu fatigabatur. Itaque Carthaginenſes per contemptum uſque ad caſtra proceſſerunt, ac multis amiſſis (nam plerique inermes erant) rurſus in mœnia ſunt concluſi. Manilius vero ſi Haſdrubalem viciſſet, cætera in proclivi fore ratus, in primis operam dedit, ut cum eo congrederetur, factaque pugnandi co-

A τὰ ὅπλα προσγίνεσθαι. Λαβόντες οὖν πάντα (εἰ γὰρ Καρχηδόνιοι πολλῷ ἑτέραν παρασκευὴν κεκρυμμένην εἶχον (τέλος ἐχίλιοι αὐτοὺς κατασκάψαι μὲν τὴν πόλιν αὐτῶν, ἑτέραν δ' ἐν μεσογείῳ οἰκοδομῆσαι ἀπέχουσαν, ὀγδοήκοντα σταδίους τῆς θαλάσσης διέχουσαν. Πρὸς τοῦτο δ' οἱ Καρχηδόνιοι ἐς δάκρυα κατῳμώθησαν, καὶ ὠρύοντο ἀναλοφύροντο, καὶ ἐδέοντο τῶν Ῥωμαίων, μὴ καταναγκάσαι σφᾶς γενέσθαι τῆς πατρίδος αὐτόχειρας. Ὡς δ' οὐδὲν ἔλυον, ἀλλ' ἢ σφάξαι τὸ προσταττόμενον ἐκώλυόν τε, ἢ ἀναρρῖψαι τὸν πόλεμον, συχνοὶ μὲν αὐτῶν παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις ὡς ἤδη κεκρατηκόσι κατέμειναν. Οἱ δὲ λοιποὶ ἀπαναχωρήσαντες, τῷ τε σφετέρων ἀρχόντων ἐπὶ τοῦτο ἀπεκτεῖναι, ὅτι μὴ κατ' ἀρχὰς τὸν πόλεμον ἔλαβον B καὶ τοὺς ἔξω τοῦ τείχους διῳδηκότας Ῥωμαίους διέφθειραν, καὶ πρὸς τὸν πόλεμον ὥρμησαν. Διό τε δούλους ἅπαντας ἐλευθέρωσαν, καὶ τοὺς φυγάδας κατήγαγον, καὶ τὸν Ἀσδρούβαν στρατηγὸν αὐθις ἔλαβον, καὶ ὅπλα καὶ μηχανάς, τελέως τε ἑτοιμάσαντο. Ὡς γὰρ τῷ πολέμῳ ἐπικειμένῳ, καὶ περὶ ἀνδραποδισμοῦ κινδυνεύοντες, δι' ὀλιγίστου πάνθ' ὅσων ἔχρῃζον κατεσκεύαζον. Ἐρριδοπτο γὰρ οὐδενός, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀνδριάντας πρὸς τὴν χρείαν τὸν χαλκὸν στωμυλώσασα, καὶ εἰς τὰς χοίνικας τῶν γυναικῶν ταῖς κόμαις ἐχρήσαντο. Οἱ δ' Ῥωμαῖοι τὸ μὲν πρῶτον αὐτοὺς ὡς ἀόπλους ταχέως αἱρήσειν ἐλπίσαντες, μέρας ἑτοιμάσαντο κλίμακας, ὡς δι' αὐτῶν δὴ τοῦ τείχους ἐπιβησόμενοι. Ἔπειτα προσβαλόντες, καὶ ὡπλισμένους σφᾶς, καὶ τὰ πρὸς πολιορκίαν ἔχοντας ἰδόντες, πρὸς μηχανῶν ἐργασίαν ἐτράποντο, καὶ αὐτὰς ἐπεισοδιωδῶς κατασκευάσαντες (ὁ γὰρ Ἀσδρούβας ὑλαγωγοῦντας ἐνεδρεύων ἐλύπει) προσήμισυν τῇ πόλει. Καὶ Μανίλιος μὲν ἐκ τῆς ἠπείρου αὐτῇ προσβαλὼν οὐδὲν αὐτὸς ἔβλαψε. Μάρκιος δ' ἐκ θαλάσσης κατὰ τὸ λιμνῶδες προσπεσὼν κατέσεισε μέν τι τοῦ τείχους, οὐ μὴν τοι C εἰσῆλθεν. Οἱ γὰρ Καρχηδόνιοι τοὺς τε βιαζομένους εἰσιλθεῖν ἐξεκρούσαντο. καὶ νύκτωρ δὴ τῷ ἐρειπίων ἐξελθόντες, ἀνθρώπους τε συχνοὺς ἔκτειναν, καὶ μηχανήματα πλείστα κατέπρησαν. Αὖθις δὲ ἐπὶ πολὺ τῆς χώρας παρὰ τὸν Ἀσδρούβαν καὶ τῷ ἱππέων εἴασαν σκεδάννυσθαι, ὅπερ μάλιστα ὁ Μασινίσσας αὐτοῖς ἐπεκούρησεν. Οὐ γὰρ D ἐν ἀρχῇ τοῦ πολέμου προσεκέκλητο, καὶ πρὸς τὸν Ἀσδρούβαν τότε ξυμπολεμήσειν ἐκόντος οὐκ ἐπέτρεψαν.

κζ. Οἱ δ' Ῥωμαῖοι ξύν τε τοῖς συμβᾶσι, καὶ ὅτι τὸν ναυτικὸν αὐτῶν ἐκ τῆς ἐν τῷ λιμνῃ ξυστειβοῦς ἐσόδου ἔλυσαν τὴν πολιορκίαν. Καὶ Μάρκιος μὲν ἐπιχειρήσας κατὰ θάλασσάν τι πράξαι, ἢ τὴν παραλίαν κακῶσαι, ὡς οὐδὲν λύων, ἀπέπλευσεν εἰκαῆ, καὶ ἀνθυποστρέψας Λιγίμουρον ἐχειρώσατο. Μανίλιος δὲ ὥρμησε μὲν εἰς τὴν μεσόγειαν· κακούμενος δ' ὑπὸ Ἰμίλκωνος τοῦ τῶν Καρχηδονίων ἱππάρχου, ὃν καὶ Φαβέαν ἐκάλουν, πρὸς τὴν Καρχηδόνα ἐπανεκάλυψε. Κἀκεῖ δὲ ἔξωθεν ὁ Ἀσδρούβας, ἔσωθεν δ' ἐπεξιόντες οἱ ἐν τῇ πόλει, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν αὐτὸν ἐκάκουν. Καταφρονήσαντες οὖν οἱ Καρχηδόνιοι, καὶ μέχρι τοῦ στρατοπέδου αὐτῶν ἐπέλθαι, καὶ συχνοὺς ἀποβαλόντες (ἄοπλοι γὰρ οἱ πλείους ἦσαν) εἰς τὸ τεῖχος αὖθις συνεκλείσθησαν. Ὁ δὲ Μανίλιος τῷ Ἀσδρούβᾳ συμμίξαι μάλιστα ἤθελε, καὶ εἰ ἐκεῖνον νικήσειε, ῥᾴδιον τοῖς λοιποῖς προσπολεμήσειν ἐνόμιζε, καὶ οἱ προσιμι-

ξι. Πρὸς δέ τι φρούριον ἀναχωροῦντι ἐπακολουθήσας, ἐλαθεν εἰσω χώρας τραχείας καὶ στενόπορα γενόμενος, καὶ δεινῶς ἐκακώθη. Καὶ πανσυδὶ ἂν διεφθάρη, εἰ μὴ Σκιπίων ὁ τοῦ Αφρικανοῦ χρησιμώτατος αὐτῷ ἐγένετο, ἀνὴρ ἄριστος μὲν νοῆσαι καὶ προβουλεῦσαι τὰ κράτιστα, ἄριστος δὲ χεφουργῆσαι (καὶ γὰρ τῷ σώματι ἔρρωτο) ἐπιεικής τε καὶ μέτριος ἦν, δι' ἃ δὴ καὶ φθόνον ἐξέφυγεν. Ἰσος μὲν γὰρ τοῖς ὑποδεεστέροις, οὐκ ἀμείνων δὲ τοῖς ὁμοτίμοις (ἐχιλιάρχει γάρ) ἀσθενέστερος δὲ τοῖς μείζοσιν ἤθελεν εἶναι. Ὁ οὖν Μανίλιος καὶ εἶπε τὰ περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐπέστειλε τοῖς ἐν τῇ Ρώμῃ, μή τι ὑποκρυπτόμενος, καὶ πάλλα καὶ τὰ κατὰ Μασσινίσσαν δὲ τὸν Φαβίαν, ἃ ἔσχον οὕτω. Οὑνίσχων ὁ Μασσινίσσας, ἀπορεῖ ὅπως περὶ τῆς βασιλείας θήσεται, διὰ τὸ πλῆθος, καὶ τὸ διάφορον τῶν κατὰ τὰς μητέρας γένους αὐτῶν· Διὸ καὶ συμβουλίαν τὸν Σκιπίωνα μετεπέμψατο, ἐν ᾧ Τύκαιος ἔσκηπτε. Ἀλλ' ὁ Μασσινίσσας πρὶν ἐλθεῖν τὸν Σκιπίωνα ἐκλείπων, τὸν μὲν δακτύλιον τῇ Μικίψᾳ τῇ υἱῷ ἔδωκε, τὰ δ' ἄλλα πάντα τῷ ἀρχῇ προσήκοντα τῷ Σκιπίωνι ἄρτι ἐλθόντι παρέχειν, καὶ ἐπετέλεσε. Ὁ δὲ οὖν Σκιπίων καταπόσας τὰς προαιρέσεις τῷ υἱεῖ αὐτοῦ, οὐδενὶ μὲν αὐτῶν μόνῳ τὰ βασιλείων ἀπένειμε. Τριῶν δὲ τῶν ἐλλογιμωτάτων ὄντων, πρεσβυτάτῳ μὲν Μικίψᾳ, νεωτάτῳ δὲ Γουλύσσῃ, μέσῳ δὲ Μασσανάβᾳ, τούτοις τὰ πράγματα μεμερισμένως μέν τοι κατένειμε. Τῷ μὲν γὰρ πρεσβυτάτῳ χρηματιστῇ τε ὄντι καὶ φιλοπλούτῳ καὶ διοικῆσαι ἐπιεικεῖ ἐπιστήσας τὴν δὲ μετ' αὐτὸν τὰς διαφορὰς κρίνειν ἐπέτρεψε, δικαστῇ ὄντι· τῷ δὲ Γουλύσσῃ πολεμικῷ τυγχάνοντι, τὰς δυνάμεις παρέδωκε. Τοῖς δ' ἀδελφοῖς αὐτοῦ, πολλοῖς οὖσι, πόλεις τινὰς καὶ χώρας ἔνειμε. Καὶ τὸν Γουλύσσαν παραλαβὼν, πρὸς τὰ Τύκαιον ἤγαγε. Ἀρχομένου δὲ τοῦ ἔαρος, ἐπὶ τοὺς τῶν Καρχηδονίων συμμάχους ἐστράτευσαν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτῶν βίᾳ, πολλοὺς δὲ ὁμολογίᾳ, καὶ μάλιστα ὁ Σκιπίων, παρεσκεύαστο. Ὡς δὲ ὁ Φαβίνιος ἀπογνοὺς τὰ τῶν Καρχηδονίων πρὸς τοὺς Ρωμαίους ἀπέκλινε, καὶ νὺξ λόγους τῷ Σκιπίωνι ἦλθε· τότε καὶ ἐπὶ τὸν Ασδρούβαν ἅπαντες ὥρμησαν, καὶ προσέμιξαν μὲν τῷ φρουρίῳ συχναῖς ἡμέραις, ἐχειμάσαν δὲ αὐτοὺς αὖθις τῷ ἀναγκαίῳ, ἀνεχώρησαν ἀφειπῶς. Προσέβαλε γὰρ αὐτοῖς ὁ Φαβίνιος, συστρατεύσασιν ἔτι ὡς πολεμίοις, καὶ ἐν τῷ ἔργῳ μετ' ἐκείνων τινῶν κινδυνεύσων. Καὶ ἔνθεν Μανίλιος μὲν εἰς Ουτικὴν ἐλθὼν ἡσύχαζε. Σκιπίων δὲ ὁ Φαβίνιος εἰς Ρώμην ἀνήγαγε, καὶ αὐτός τε ἐχρημάτισε, καὶ ὁ Φαβίνιος τετίμητο, ὥστε καὶ ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ συγκαθῆσθαι τῇ Γερουσίᾳ.

κβ. Τότε δὲ συνελήχθη, ἐν τοῖς καὶ ὁ Προυσίας, ὃς γέρων ὤν, ἐν τοῖς ξόπυσι τραχέσι, ἐφοβήθη τοὺς Βιθυνοὺς, μὴ τῆς βασιλείας αὐτὸν ἐκβάλωσι, τὸν Νικομήδη τὸν υἱὸν ἀνδιδόμενοι. Καὶ κατά τινα φρόνησιν ἔπεμψεν εἰς τὴν Ρώμην αὐτὸν, κἀκεῖ ἄγειν ἐκέλευσε. Ὡς τε καὶ τῇ Ρώμῃ διατριβόντι τῷ υἱῷ ἐπιβουλεύσει, καὶ ἔπειδὴ κτεῖναι αὐτὸν, Βιθυνοί τινες εἰς Ρώμην φοιτήσαντες, ἐξήγαγον λάθρᾳ τὸν Νικομήδη· καὶ εἰς τὴν Βιθυνίαν κομίσαντες, τὸν μὲν γέροντα ἐφόνευσαν, Βασιλέα δ' ἐκεῖνον ἀπέδειξαν. Ταῦτα μέν μοι τὰ Ρωμαίων, οὐ μόνῳ καὶ εἰς πόλεμον ἐξηρίθμει. Τῶν δὲ Μακεδόνων Ανδρίσκος τις ἐξ Αδραμυττίου φύς, τῷ Περσεῖ δ' ὁμοίαν τὴν ἰδέαν νενόμικος, καὶ παῖς εἶναι ἐκείνου πλαττόμενος, καὶ Φιλίππου ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἐπὶ πλεῖστον ἀ-

pia, recedentem in caſtellum quoddam perſecuturus, per imprudentiam in locum aſperum & anguſtum delapſus, graviter impegit: ac cum toto exercitu periiſſet, ni Scipio Africani filius ſtrenuam operam ei navaſſet, vir præſentis animi, optimique conſilii, & manu promptiſſimus, (erat enim robuſto etiam corpore) æquitate autem modeſtiaque morum invidiam effugit. Nam cum Tribunus militum eſſet, inferioribus par, paribus non melior, majoribus infirmior eſſe volebat. Manilius igitur de eo & locutus eſt, & Romam ſcripſit, nulla ſe diſſimulata: atque inter cætera de Maſiniſſa quoque, & Fabea, quæ ita ſe habebant. Maſiniſſa moritu- Maſiniſſæ obitus.
rus, quid de regno ſtatueret, ob filiorum multitudinem ex diverſæ conditionis mulieribus ſuſceptorum dubitans, Scipionem conſilii capiendi cauſa accerſivit. Quem quum miſiſſet Cos. Maſiniſſa ante adventum ejus moribundus, Micipſæ filio annulum dederat: cætera vero omnia quæ ad regnum pertinebant, Scipioni, cum primum veniſſet, commendavit. Is vero animadverſis filiorum ejus ingeniis, nulli uni regnum attribuit: ſed cum tres ex iis præcipui eſſent, Micipſa natu maximus, Guluſſa minimus, medius Maſtanabal: inter eos rerum adminiſtrationem trifariam partitus, natu maximo avaro & pecuniæ amanti vectigalium tractatione mandata: proximo poſt eum diſceptandi controverſias munere aſſignato, Guluſſæ homini bellicoſo exercitus tradidit. Reliquis fratribus, qui multi erant, urbes quaſdam & prædia diviſit, Guluſſam vero ad Conſulem perduxit. Sub veris initium Carthaginenſium fœderatos aggreſſi, multos vi, multos pactione, Scipio præſertim, ſubegerunt. Fabeæ defec-
Ut vero Fabeas deſperatis Carthaginenſium rebus ad Romanos inclinans, cum Scipione collocutus eſt: tum vero omnes armis in Haſdrubalem converſis, cum per dies plures caſtellum oppugnaſſent, commeatu deſtituti, citra dedecus receſſerunt. Nam durante adhuc obſidione, Fabeas hoſtilem in modum eos aggreſſus, in ipſa pugna cum aliquot equitibus ad Romanos tranſiit. Inde Manilius Uticam profectus quievit. Scipio Fabea Romam perducto laudatus eſt: & is honos Fabeæ habitus, ut in conſeſſum a Senatu reciperetur.

XXVIII. Tum Pruſias, homo ſenex & aſperis moribus, veritus ne Bithyni ſe ejecto Nicomedem filium Regem crearent: eum per cauſam quamdam Romam miſſum, ibi degere juſſit. Sed quem etiam Romæ agentem per inſidias occiſum vellet: Bithyni quidam Nicomedem clam in Bithyniam perductum, ſene occiſo, Regem dixerunt. Hæc Romanos, quamvis moleſta, non tamen ad bellum inferendum commoverunt. Andriſcus vero quidam Adramyttenus, Perſeo forma non diſſimilis, aſcito ſibi Philippi nomine, ejuſque filium ſeſe dictitans, Nicomedes a. bus Prusiæ ſuccedit.
pſeudophilippi tumultus in Macedonia.

Scipio Æmylianus. LIBER IX.

Edit. Pariſ. p. 22 465.

LIBER IX.

Edit. Paris. pag. 464.

ad defectionem plurimos impulit. Nam primo adventu Macedoniam turbare conatus, quum a nemine curaretur, in Syriam ad Demetrium se contulit, spe auxilii propter cognationem impetrandi, ab eoque comprehensus, & Romam missus, cum neque Persei filium esse constaret, & alioqui nihil insigne haberet, per contemptum dimissus, magnam factiosorum hominum manum coegit, multas urbes attraxit. Denique regio habitu sumpto, collectoque exercitu in Thraciam profectus: multis liberis populis, multis dynastis Romanum imperium ægre ferentibus ascitis, impressionem in Macedoniam fecit: eaque occupata, in Thessaliam transgressus, non pauca loca subegit. Romani Andriscо primum despecto, postea Scipionem Nasicam ad tumultum illum pacandum miserunt. Qui rebus illis in Græcia cognitis, ad Romanos scripsit omnia: & coacto a sociis exercitu rei gerendæ intentus, ad Macedoniam processit. Romani igitur P. Juventium cum exercitu contra eum miserunt. Quem Andriscus circa Macedoniam adortus interfecit: ac cæteros etiam trucidasset, nisi noctu discessissent. Post hæc in Thessalia passim grassatus, Thraces sibi adjunxit. Quamobrem Romani Quintum [Cæcilium Metellum Prætorem cum magnis copiis miserunt. Cui Macedoniam ingresso, Attalus classe auxilio venit. Andriscus igitur de ora maritima solicitus, ulterius progredi non est ausus, sed paulum extra Pydnam productis copiis, equestri prælio victor, metu pedestris exercitus retro abiit. Ea tamen victoria elatus copiis bifariam divisis, partem ad vastandam Thessaliam misit, partem apud se retinuit. Proinde Metellus eorum paucitate contempta, in aciem descendit, ac victis iis qui primi ad manus venerant, facilius etiam cæteros ad officium reduxit, ingenue peccatum suum agnoscentes. Andriscus vero in Thraciam profugus, reparatis copiis cum Metello, progrediente qua res ferebat, conflixit: fuisque propugnatoribus profligatis, fociisque dilapsis, a Byzo Thrace proditus, pœnas dedit. Sed & Alexander quidam Persei filium se professus, regionem Mesto flumini adjacentem occupavit: quem Metellus usque in Dardaniam est persecutus.

Pseudo-Alexander.

pag. 465. Res Africanæ.

XXIX. Contra Carthaginenses missus Piso Consul, urbe & Hasdrubale omissis, maritimas urbes invasit: & ab Aspide repulsus, Neapoli capta & eversa, in Hipponis obsidione tempus frustra trivit. Unde Carthaginenses, sociorum etiam auxiliis auctî, animos receperunt. Quo Romani, tam qui in castris quam in urbe erant, cognito, citra dubitationem Scipionem Consulem crearunt. Nam quamvis ætas [adhuc ei dignitati immatura erat: tamen & res ejus gestæ, & virtus patris Pauli, & avi Africani, certam spem afferebant omnibus,

Scipio Æmilianus Consul ante tempus.

Α πίστιν. Τὸ μὲν γὰρ πρῶτον εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐλθὼν, παράττειν αὐτὴν ἐπειρᾶτο· ὡς δὲ οὐδεὶς προσεῖχεν αὐτῷ, πρὸς τὸν Δημήτριον εἰς τὴν Συρίαν ἐτράπετο, ὡς ἐξ ἐκείνου ἐπὶ τὸ γένος βοηθείας τυξόμενος. Συλληφθεὶς δὲ παρ' ἐκείνου, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην πεμφθεὶς, ὅτι τε μὴ ὢν τοῦ Περσέως υἱὸς ἐλέγχθη, ⟨καὶ⟩ ὅτι οὐδέτι ἕτερον εἶχεν ἄξιον λόγου, κατεφρονήθη. Καὶ ἀφεθεὶς χεῖρα τοσαύτην ἤγαγεν ἀνθρώπων ἑτεροφύλων, καὶ πόλεις πολλὰς ἐπηγάγετο, καὶ πλῆθος βασιλικὸν σὺν πολλῷ πεζῷ διέβη μέρος, τὰ δυνάμεων συγκροτήσας, εἰς Θρᾴκην ἀφίκετο, καὶ συχνὰς μὲν τῶν αὐτονόμων, συχνὰς δὲ καὶ τῶν δυναστῶν τοῖς Ῥωμαίοις ἀχθομένους παραλαβὼν εἰς Μακεδονίαν ἐνέβαλε, καὶ αὐτὴν κατέσχε· καὶ ἐπὶ τὴν Θετταλίαν ὁρμήσας, Β ἐκ ὀλίγα ταύτης προσεποιήσατο. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι κατεφρόνουν μὲν πρότερον τοῦ Ἀνδρίσκου· ἔπεμψαν τοίνυν τὸν Σκιπίωνα τὸν Νασικᾶν ἐπιμψάν, εἰρωνικῶς πως τὰ ἐκεῖ διοικήσοντα. Ὃς εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐλθὼν, καὶ μαθὼν τὰ γινόμενα, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις δηλῶν ταῦτα ἐπέστειλε. δύναμιν δὲ παρὰ τῶν ἐκεῖ συμμάχων ἀθροίσας, ἐργυρίζετο, καὶ προῆλθε μέχρι Μακεδονίας. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ γνόντες τὰ κατὰ τὸν Ἀνδρίσκον, στράτευμα ἐπεμψαν, καὶ στρατηγὸν Πόπλιον Ἰουβέντιον. Ὃς περὶ Μακεδονίαν γενομένῳ συμβαλὼν ὁ Ἀνδρίσκος, ἐκεῖνον μὲν ἀπέκτεινε, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας ἂν κατειργάσατο, εἰ μὴ τῆς νυκτὸς ἀπεχώρησαν. Καὶ εἰς τὴν Θετταλίαν μὲν ταῦτα ἐσέβαλε, καὶ πλείστα αὐτῆς ἐκάκωσε, καὶ τὰ τῶν Θρᾳκῶν προσηταιρίζετο. Πάλιν οὖν διὰ ταῦτα οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ Κοΐντον Καικίλιον Μέτελλον Στρατηγὸν σὺν δυνάμει πολλῇ ἔστειλαν. Καὶ ὃς εἰς τὴν Μακεδονίαν ἦλθε, καὶ ὁ Ἄτταλος προσέπεμψεν αὐτῷ. Διὸ δείσας ὁ Ἀνδρίσκος περὶ τὰ παραθαλάσσια, καὶ ἐπόλμησε περαιτέρω προελθεῖν· ὀλίγον δὲ τὴν Πύδνης ἔξω προχωρήσας, ἱππομαχίᾳ μὲν ὑπερίσχε· φοβηθεὶς δὲ τὸ πλῆθος ἀνέστρεψε, καὶ ἐπαρθεὶς, διχῇ τὸν στρατὸν διεῖλε, καὶ τοῖς μὲν αὐτὸς κατὰ χώραν προσήδρασε, τοὺς δὲ παρθήσαι τῇ Θετταλίᾳ ἀπέστειλε. Καταφρονήσας οὖν ὁ Μέτελλος τῶν παρόντων, συνέμιξε· καὶ τῶν πρώτων αὐτῷ εἰς χεῖρας ἐλθόντων πεζικωμάρχων, ῥᾳον καὶ τοὺς λοιποὺς παρεσκεύασε· τιμίως γὰρ ὡς ἐξήμαρτον αὐτῷ ὡμολόγησαν. Ὁ δὲ Ἀνδρίσκος εἰς τὴν Θρᾴκην ἀπέδρα, καὶ δυνάμεις ἀθροίσας συνέβαλε τῷ Μετέλλῳ προϊόντι οὗ προεχώρει. Καὶ τῶν προμάχων αὐτῶν τραπέντων, τό, τε συμμαχικὸν αὐτῷ ἐσκεδάσθη, καὶ αὐτὸς ὑπὸ Βύζυ Θρᾳκὸς δυνάστου προδοθεὶς, ἐδικαιώθη. Καὶ Ἀλέξανδρός τις, Περσέως τὸν αὐτὸν λέγων εἶναι υἱὸν, καὶ χεῖρα συναγαγὼν, κατέλαβε τὴν περὶ τὸν Μέστον καλούμενον, κατωμόν χώραν· ὃν ὁ Μέτελλος ἐπεδίωξεν, ἕως μέχρι τῆς Δαρδανίας.

κθ'. Ἐπὶ δὲ τῆς Καρχηδονίους οἱ Ῥωμαῖοι Πείσωνα τὸν Ὑππωνα ἔστειλαν, ὃς τῇ μὲν Καρχηδόνι καὶ τῇ Ἀσδρούβᾳ οὐ προσίμιξεν, ἐπὶ δὲ τὰς παραλίους πόλεις ἐτράπετο· καὶ τὴν μὲν Λαπίδος ἀπεκρούσθη, τὴν δὲ Νέαν πόλιν εἷλεν, κατέσκαψεν· ἐπὶ δὲ Ἵππωνα πόλιν ἐρημίας, καθέστηκε τὸν καιρὸν, μηδὲν περάνας. Οἱ δὲ Καρχηδόνιοι ἀνεθάρρησαν διὰ ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ τινες αὐτοῖς προσεγίνοντο σύμμαχοι. Μαθόντες οὖν ταῦτα οἱ Ῥωμαῖοι οἵ, τε ἐν τῇ στρατοπέδῳ καὶ οἱ ἐν τῇ πόλει, ἐπὶ τὸν Σκιπίωνα ὥρμησαν, καὶ Ὑππωνι ἐψηφίσαντο, καὶ πι τὴν ἡλικίας μὴ ἐφεώσης αὐτῷ τὴν ἀρχήν. ἀλλὰ τά τε ἔργα αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ πατρὸς Παύλου, καὶ τοῦ Πάππου Ἀφρι-

κανοῦ,

καὶ, ἐλπίδα παρεῖχον ἅπασι βιβαίαν, ᾗ τ̃ πολεμίων δι' αὐτ̃ κρατήσειν, ᾗ τ̀ Καρχηδόνα παντελῶς ἐξαιρήσειν. Ἐν ᾧ δ' ὁ Σκιπίων εἰς τ̀ Λιβύλλαν ἐκομίζετο, Μαγνῖνος παραπλέων τ̀ Καρχηδόνα, χωρίον τί τ̃ τείχους αὐτ̃ ἐντὸς ὤν, Μεγαλία ὀνομαζόμενον, ᾗ ἐπὶ πέτρας ὀρθ̃ προβεβλημένον καθῆκεν πρὸς θάλασσαν, πολύ τε τ̃ ἄλλης πόλεως ἀπῳκισμένον, Ꝛ μηδὲ πολλ̃ φρουρ̃ ἔχον, ὡς τ̀ φύσει ὀχυρούμενον, καταπλήσας, πλίμακας ἑξαπιναίως προσθεὶς ἀπὸ τ νεῶν, ἐπανέβη. Ἤδη δ' ἀνελθόντος, συνέδραμόν μιν τ̃ Καρχηδονίων τινες, ᾗ μέντοι Ꝛ ἐκκρ̃σαι αὐτὸν ἠδυνήθησαν. Ὁ δὲ πέμψας πρὸς τὸν Πείσωνα, τά τε γεγονότα ἐδήλωσε, ᾗ αὐτ̃ ἐπαμυνῶαι ἠξίωσε. Πόρρω δ' ὢν ἐν τ̃ μεσογείῳ, οὐδὲν αὐτ̃ χρήσιμος ὁ Πείσων ἐγένετο· ὁ δὲ Σκιπίων ὑπ' αὐτὴ τ̀ ἀγγελίαν νυκτὸς κ̃ τύχῃ ἐλθών, ἔθυσε ἐβοήθησεν. εἷλον γ̀ ἂν τὸν Μαγνῖνον οἱ Καρχηδόνιοι, ᾗ διέφθειραν, εἰ μὴ παραπλεύσας εἶδον τὰς ναῦς τ̃ Σκιπίωνος. Τότε δ' ὑθύμησαν μὲν, οὐκ ἀπέῃσαν δέ. Αἰχμαλώτους δέ τινας ἐπιμψε ὁ Σκιπίων, ἐρωτ̃ας ὅτι πράσσει. Καὶ τοῦτο γνόντες οὐχ ὑπέμειναν ἔτι, ἀλλ' ἀνεχώρησαν, ᾗ τ̀ Ἀσδρούβαν μετεπέμψαντο, ᾗ ταρρὸν καὶ χαρακώματι τὸ πρὸ τ εἰκιῶν ᾠκοδομημα διερύλαξαν. Ὁ μέντοι Σκιπίων τὰ μὲν Μεγαλία τ̀ Μαγνῖνον φρουρ̃ κατέλιπεν· αὐτὸς δὲ πρὸς τ̀ Πείσωνα ᾗ πρὸς τὰς δυνάμεις ἀπῆρεν, ὡς ἂν μετ' αὐτ̃ ἔργον ἔχηται. Καὶ ἐπανῆλθε ταχέως σὺν τ̃ κουφοτάτῳ τ̃ στρατιᾶς, ᾗ καταλαβὼν τ̀ Ἀσδρούβαν εἰς τ̀ Καρχηδόνα εἰσελθόντα, ᾗ δεινῶς τ̃ Μαγνίνῳ ἐπιτεθύμηκε. Καὶ ἐλθὼν ὁ Σκιπίων τ̀ ἐπίθεσιν ἔλυσεν. Ἀριθμὸν δὲ ᾗ τ̃ Πείσωνος ἦν, ἑκατὸν μὲν ἔξω τ̃ τείχους αὐλίσασθαι κατὰ τινας πύλας ἐκέλευσε. Καὶ στρατιώτας ἑτέρους πρὸς πυλίδα τινὰ πόλυ ἀφ' ἑαυτ̃ ἀπέχουσαν περιέπεμψε, παραγγείλας αὐτοῖς ἅττα πράξειν ἐχρ̃ν. Αὐτὸς δὲ τὸ κράτιστον τ̃ στρατ̃ ᾗ μέσας νύκτας λαβὼν, ἔνθεν τ̃ περιβόλου ἐγίνετο, αὐτομόλοις χρησάμενος ἄγουσι, ᾗ ὑπὸ τ πυλίδα παραδραμὼν, Ꝛ τ̀ μοχλὸν ἐχνόφας, τούς τε ἔξωθεν ἐφεδρεύοντας εἰσήγαγε, ᾗ τὰς φύλακας ἔφθειρε. Καὶ πρὸς τὰς πύλας ἀπεκρύβη, καθ' ἃς ὁ Πείσων προσήδρευε, τὰς φρουρὰς τὰς τὰ μέσα φυλάττοντας ὀλίγας καθ' ἑκάστας ὄντας τριπλῶν, ὥστε τὸν Ἀσδρούβαν ἅμα τε πυθέσθαι τὰ γενόμενα, ᾗ ὁρ̃ν τ̀ τ̃ Ῥωμαίων δύναμιν μικρ̃ πᾶσαν οὖσαν ἐντός. Καὶ χρόνον μέν τινα ἀντέσχον, ἔπειτα τὴν μὲν ἄλλην πόλιν ἐξέλιπον, εἰς δὲ τ̀ Κύθωνα τόν τε Βύρσαν κατέφυγον. Εἶτα ὁ Ἀσδρούβας πάντας τοὺς τ̃ Ῥωμαίων αἰχμαλώτους ἀπέκτεινε, ὅπως ἀπόγνωσιν συγγνώμης ἔχοντες οἱ Καρχηδόνιοι, προθυμότερον ἀντικαρτερήσωσι· πολλοὺς δὲ ᾗ τ̃ ἐπιχωρίων, ὡς προδιδόντας ἑαυτὸν διεχρήσατο. Καὶ ὁ Σκιπίων περιεξαύρωσι μὲν αὐτὴν, ᾗ ἀπετείχισε, ᾗ μᾶλλον ᾗ ταχέως εἷλε. Τά τε γὰρ τείχη καρτερὰ ἦν, ᾗ οἱ ἔνδον πολλοὶ ὄντες, ἐρρ̃σθαι ἐν ὀλίγῳ χώρῳ ἠμύνοντο, ᾗ σίτ ἀφθόνως εἶχον. Ὅ γὰρ Βυθίας ὁλκάδας ἀπὸ τ̃ ἀντίκρυ τ̃ πόλεως ἤπειρε κατὰ κύμα ᾗ ἄνεμον ὁσάκις σφόδρα ἔπνει, εἰς τ̀ λιμένα αὐτοῖς εἰσέπεμπε, πρὸς ὃν ὁ Σκιπίων μέγα ἔργον ᾗ ἐπίπονον ᾗ ἐπιτέλεσε. Τὸν γὰρ εἴσπλουν τ̃ λιμένος στενὸν ὄντα στομίζων, χαλεπ̃ς μὲν ᾗ ἐπιπόνως, ὅμως μέντοι ὑπὸ πολυχειρίας τὸ ἔργον ἐξήργασε. Εἴργειν μὲν γὰρ αὐτὸν ἐπεχείρουν οἱ Καρχηδόνιοι, ᾗ πολλαὶ μάχαι ἐν τ̃τῳ ἐγένοντο, οὐ μέν τοι ᾗ κωλύσαι τὸ χῶσαι ἠδυνήθησαν.

Zonaræ Annales.

A ejus armis & hoſtes ſuperatum iri, & Carthaginem perituram. Scipione in Africam navigante, Mancinus Carthaginis littus legens, caſtellum quoddam intra mœnia, nomine Megalia, in prærupta petra in mare prominens, & longe ab urbe remotum, cum non magno præſidio cuſtodiri, ut quod ſitu ipſo defenderetur, animadverteret: ſcalis ſubito ex navibus admotis aſcendit. Quod cum jam teneret, etſi Carthaginenſes aliquot concurrerunt, eum tamen expellere non potuerunt. At ille Piſoni quid egiſſet nuntiat, & auxilia ſibi mitti petit. Sed Piſo, qui procul in mediterraneis aberat, nihil opis ei tulit. Scipio vero ſub ipſum nuncium forte fortuna noctu adventans, ſtatim auxilium ei tulit, alioqui a Carthaginenſibus vel capiendo, vel occidendo. Nam cum naves Scipionis appellere vidiſſent, etſi animos deſponderant; non tamen ab obſidione receſſerunt, prius quam Scipio ſe adeſſe per captivos quoſdam eis nuntiari juſſit: accerſitoque Haſdrubale, foſſis & aggeribus murum ædificiis obductum munierunt. Scipio Mancino Megalia tueri juſſo, ad Piſonem & copias abiit, ut cum eis bellum urgeret: ſed celeriter cum expeditiſſimis cohortibus reverſus, Mancinum ab acerrima Haſdrubalis ex urbe oppugnatione liberavit. Cum jam Piſo quoque adveniſſet, eum extra mœnia ad portas quaſdam manere juſſit: alios milites ad aliam portam longe diſtantem, monitos quid facto opus eſſet, miſit. Ipſe optima copiarum parte aſſumpta, ſub noctem mediam tranſfugis ducibus intra mœnia penetravit: & ad portam illam tranſgreſſus, vectibus relictis, & introductis iis qui foris expectabant, vigiles cæcidit: propereque ad portas, ante quas Piſo ſtationem habebat, accurrit, profligatis cuſtodibus, qui medias partes tuebantur, & ſingulis in locis pauci erant. Ira Haſdrubal ſimul & quid actum eſſet audivit, & Romanas copias pene univerſas intra urbem vidit: Carthaginenſes cum aliquandiu reſtitiſſent, in Cothonem & Byrſam confugerunt. Deinde Haſdrubal omnes Romanos captivos occidit, ut cives deſperata venia hoſti alacrius reſiſterent: multos etiam ex popularibus proditionis ſuſpectos ſuſtulit. Scipio etſi eos muris & aggeribus ſepſit, non ſtatim tamen expugnavit. Nam & mœnia firma erant, & multi in angusto concluſi ſpatio fortiter ſe defendebant, commeatu abunde inſtructi, Bithiæ ſubſidio: qui ex obverſa urbi continente, obſervato fluctu, ventique impetu, oneratias eis naves in portum ſubmittebat. Contra quod Scipio rem magnam & excogitavit & perfecit: aditu portus angusto, difficulter quidem, magnoque cum labore, ſed tamen operarum multitudine tandem obſtructo, quamvis Carthaginenſes crebris dimicationibus id opus prohibere conarentur.

LIBER X.

Megalia capta a Mancino.

Carthago ex parte capta.

Edit. Pariſ. pag. 468.

Cothonis & Byrſæ obſidio.

LIBER IX.

XXX. Tum vero Carthaginenſes penuria commeatus graviter urgente, alii tranſfugerunt: alii qui obſidionem tolerabant, partim moriebantur, partim cadavera guſtabant. Haſdrubal igitur ſpe deſtitutus, legatis ad Scipionem de pace miſſis, impunitatem impetraſſet, niſi cæteris etiam omnibus ſalutem & libertatem petiiſſet. Itaque fruſtratus, uxorem in arce concluſit, cum de ea & liberis ſuis caduceatorem ad Scipionem miſiſſet: cæteraquo inſtruxit, deſperatione factus audacior. Atque ipſe una cum aliis noctes dieſque pugnabant, alias vincentes, alias ſuccumbentes, & Romanorum machinis alias machinas opponebant. Ad hæc Bithias, cui munitum caſtellum erat, longe in continentem excurrendo, & Carthaginenſes juvabat, & Romanis incommodabat. Quare Scipio diviſis copiis, partem in obſidione reliquit, partem contra Bithiam miſit C. Lælio Legato duce: ipſe ultro citroque commeans, utrinque inſpexit omnia. Caſtello capto, rurſus toto cum exercitu orbem obſedit. Carthaginenſes igitur abjecta ſpe utriuſque munitionis defendendæ, in Byrſam ut munitiorem contulere quæ potuerant omnia, navali noctu incenſo, & cæterarum partium plerique, ne hoſtibus uſui eſſent. Tum Romani porta occupata, Byrſam adorti, ædibus quæ utrinque erant conſeenſis, partim in ipſis tectis ad vicinas tranſibant: partim parietibus inferne perfoſſis, in ipſam arcem penetrabant. Quo cum veniſſent, Carthaginenſes pugna omiſſa, pacem petierunt, præter Haſdrubalem: qui cum tranſfugis (iis enim Scipio veniam negarat) & uxore atque liberis conſcenſo Æſculapii templo, ſe contra oppugnantes defendebat: donec tranſfugæ æde incenſa, ejuſque tecto conſcenſo, extremam ignis neceſſitatem expectarunt. Tum demum ſupplex ad Scipionem acceſſit. Quem cum uxor deprecantem videret, eo nominatim vocato, exprobravit, quod privatæ ſaluti conſulens, ipſi pacem impetrare non permiſiſſet: ac primum liberos, deinde ſemetipſam in ignem conjecit. Carthagine ad hunc modum capta, Scipio Senatui ſcripſit in hanc ſententiam: *Carthago capta eſt: quid igitur jubetis?* Qua de re cum lectis his deliberaretur, Catone urbem evertendam & Carthaginenſes delendos eſſe cenſente, Naſica vero adhuc eis parcendum eſſe aſſeverante: magna orta eſt diſſenſio. Quidam vero dixit: Si nulla alia de cauſa, propter ipſos Romanos ſaltem eis parci neceſſe eſſe, ut adverſarios habentes, virtutem exercerent, neque ad luxum & deliciας converterentur, ſublatis iis a quibus ad rei bellicæ exercitationem cogerentur: neve per ignaviam deteriores fierent, paribus adverſariis carentes. Tandem tamen una omnium ſententia fuit, Carthaginem evertendam eſſe, cum credere non poſſent, eam urbem

Bithias.

Edit. Pariſ. pag. 469.

Carthaginis excidium.

A λ'. Οἱ μὲν Καρχηδόνιοι τῷ σώματος ἅμα λιμένος χαλεπῶς, τῇ τῶν σίτων ἀπάνει δεινῶς ἐπιέζοντο· καὶ οἱ μὲν αὐτομόλων, οἱ δὲ ἐγκαρτερούντες ἔθνησκον, οἱ δὲ καὶ νεκρῶν ἐγεύοντο. Ὅθεν ἀθυμήσας Ἀσδρούβας, πρέσβεις πρὸς τὸν Σκιπίωνα περὶ σπονδῶν ἔπεμψε· καὶ ἔτυχε μὲν τῆς ἀδείας, εἰ μὴ καὶ τοῖς λοιποῖς ἅπασι, καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν αἰτήσαι ἠθέλησε. Διαμαρτὼν δὲ αὐτῆς, εἰς τὴν ἀκρόπολιν τὴν γυναῖκα κατέλιπεν, ἅτε τὴν Σκιπίωνι ὑπὲρ αὐτῆς καὶ τῶν τέκνων δεηθησομένην. Καὶ τἄλλα διώκει, πολιορκούμενος ἀεὶ τὴν ἀπόγνωσιν, αὐτός τε ὢν καὶ ἄλλοι κίνδυνοι πρατόμενοι, καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐμάχοντο. Καὶ τὰ μὲν ἐνίκων, τὰ δ' ἡττῶντο, καὶ ἀντεμηχανῶντο πρὸς τὰς Ῥωμαϊκὰς μηχανάς. Καὶ ὁ Βιθίας δέ φρούριόν τι ἐρυμνὸν ἔχων, καὶ ἐπὶ πολλὰ ἠπείρου προϊών, τούς τε Καρχηδονίους ὠφέλει, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλύπει. Διὸ καὶ ὁ Σκιπίων τὸ στράτευμα διελών, τὸ μὲν τῇ Καρχηδόνι προσεδρεύειν ἔταξε, τὸ δὲ ἐπὶ τὸν Βιθίαν ἔπεμψε, ἐπιστήσας αὐτῷ τὸν ὑποστράτηγον τὸν Γάϊον Λαίλιον. Ἐκ δὲ αὐτοῦ ἑκατέρωσε διεφοίτα ἄμφω ἐπισκοπῶν, καὶ πᾶν τὸ φρούριον. Εἶτ' αὖθις πάσῃ τῇ φρατρίᾳ ἐπολιορκεῖτο ἡ Καρχηδών. Ἀπογνόντες δὲ οἱ Καρχηδόνιοι μηκέτι ἑκάτερον τεῖχος διατηρεῖσθαι δυνασθαι, εἰς τὸν τῆς Βύρσης περίβολον, ἅπερ καὶ ἐρυμνότατον ἀπεσταύρωτο, καὶ μεταλαμβάνουσιν ὅσα ἠδύναντο, κατέφυγον νυκτὸς τὸ πεδίον, καὶ τῷ ἄλλων τὰ πλείω, ἵνα ἐξ αὐτῶν ὠφελείας τὰς πολεμίους στρατιὰς ὦσιν· Ὡς δ' ἔγνων τὸ ἔργον οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν λιμένα κατέσχον, καὶ ἐπὶ τὴν Βύρσαν ὥρμησαν, καὶ καταλαβόντες τὰς ἑκατέρωθεν αὐτῆς οἰκίας, οἱ μὲν ἐπὶ τῷ τειχῶν αὐτῷ ἐπὶ τὰς ἀεὶ ἐχομένας ἐβάδιζον, οἱ δὲ τοὺς τοίχους διορύττοντες κάτωθεν ἐδίοδον, ἕως πρὸς αὐτὴν τὴν ἄκραν ἀφίκοντο. Ἐνταῦθα δὲ γενόμενοι, οὐκ ἔτι ἀντῆρον οἱ Καρχηδόνιοι, ἀλλ' ἐπιστρατεύσαντο, πλὴν τοῦ Ἀσδρούβα. Ἐκεῖνος δὲ μὴ τῷ αὐτομόλων (ὁ γὰρ Σκιπίων οὐκ ἐπίστευσε αὐτοῖς) εἰς τὸ Ἀσκληπίειον ἀπελθεῖν μὴ τὰς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, κἀντεῦθεν ἱκέτευε τοὺς προσβάλλοντας, μέχρις οὗ ἐμπρήσαντες τὸν νεὼν οἱ αὐτόμολοι, ἐπὶ τὸ τεῖχος αὐτῶν ἀνέβησαν, καὶ ἐκάτερα τοῦ πυρὸς ἀνέχειν ἀναμείναντες. Τότε γὰρ ἑαυτὸν εἰς τὸν Σκιπίωνα ἦλθε ἱκετεύων ἔχων. Ἰδοῦσα δὲ αὐτὸν ἡ γυνὴ ἀντιβουλοῦσαν, ἐνόμισε ἀντικάλεσιν, καὶ ἐκερτόμησεν, ὅτι ἑαυτῷ τὴν σωτηρίαν πράξας, οὐκ ἐπέτρεψεν ἐκείνῃ ἀποίσασθαι, τὰ τέκνα ἐνέβαλεν εἰς τὸ πῦρ, καὶ ἑαυτὴν προσεπέρριψεν. Ἐλὼν δὲ ὅπως ἡ Καρχηδόνα ὁ Σκιπίων, τῇ Γερουσίᾳ ἐπέστειλε τάδε· Καρχηδὼν ἑάλω, τί ὑμῖν κελεύετε; Ἀναγνωσθέντων δὲ τῶν βυλλῶν ἐδόκει περὶ τῷ τι δέον ποιεῖν. Καὶ ὁ μὲν Κάτων καταστρέψαι τὴν πόλιν, καὶ τοὺς Καρχηδονίους ἐξαφανίσαι δεῖν ἐγνωμάτευσε· ὁ δὲ Νασικᾶς, φείσασθαι τῆς Καρχηδονίων καὶ ἔτι σωιβάλλει, κἀντεῦθεν εἰς ἀντιλογίαν πολλὴν προῆλθε καὶ ἀμφισβήτησιν τοῦ συνέδρου. Ἕως ἔφη τις, ὅτι εἰ καὶ δι' ἄλλο ἕτερον, ἀλλὰ γοῦν διὰ τοῦτο φείσασθαι αὐτῶν ἀναγκαῖον νομίζοιτο ἂν, ἵν' ἀνταγωνιστὰς αὐτοὺς ἔχοντες, ἀρετὴν ἀσκῶσι, καὶ μὴ πρὸς ἡδονὰς καὶ τρυφὴν ἐκπίπτωσι, τῆς δυναμένους αὐτοὺς καταναγκάζειν εἰς ἄσκησιν τῆς πολεμικῆς περιαιρεθέντας, καὶ χεῖρας ὑπ' ἀνασκησίας γένωνται, ἀξιοχρέους ἀντιπολέμους μὴ ἔχοντες. Ἐκ τούτου δὴ τῷ λόγῳ πάντες καταστρέψαι τὴν Καρχηδόνα ὡμογνωμόνησαν, μὴ ποτε

εἰρωνεύεσθαι ἐκείνης πεῖσθέσσης ἀκεραίως· καὶ πάσα ἀρδὶν ἀνάστατος γέγονε, καὶ ἐπάρατον ἐνηρέθη τὸ ἐπ' αὐτῇ κατοικῆσαί τινα, καὶ τῶν ἀνδρῶν. τῶν ἁλόντων οἱ μὲν πλείους εἰς τὸ δεσμωτήριον ἐνεβλήθησαν, καὶ ἐκεῖ διεφθάρησαν. Ὀλίγοι δέ τινες, πλὴν τῶν πάνυ ἐπιφανῶν, ἐπράθησαν· ὅτε καὶ, οἵ τε ἔμποροι, καὶ ὁ Ἀσδρούβας, καὶ ὁ Βιθίας, ἄλλοι ἄλλῃ τῆς Ἰταλίας ἐν φρουραῖς ἀδέσμοις κατεβίωσαν. Ὁ δὲ Σκιπίων δόξης τε ἔτυχε καὶ τιμῆς, καὶ Ἀφρικανὸς οὐκ ἀπὸ τοῦ Πάππου, ἀλλ' ἀπὸ τῆς οἰκείας ἐπωνύμιον ἐφέξεως.

λά. Τότε δὲ καὶ ἡ Κόρινθος κατεσκάφη. Ἐπεὶ γὰρ τῶν Ἑλλήνων οἱ κορυφαιότατοι ὑπὸ τοῦ Παύλου Αἰμιλίου μετῳκίσθησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν, οἱ λοιποὶ τὸ μὲν πρῶτον πρεσβείας πρὸς ἄνδρας ἔπεμπον. Ὡς δ' οὐκ ἔτυχον, καί τινες ἐκείνων ἐν οἴκοις ἀπογόνους ἐπάνοδον, ἐκείνους διεχρήσαντο, χαλεπῶς δήθεν διάκειται, καὶ πίστος δημόσιος ἐποιήσαντο, τοῖς τε τῶν Ῥωμαίων φρονοῦσι παρὰ σφίσιν ὠργίζοντο, ἀ μέν τοι καὶ πολέμιόν τι ἐπιδείξασθαι, μάχης ἂν τοῖς πιεζομένοις τῆς ἀνδρῶν ἐκείνων ἐκομίσαντο. Τότε δὲ διαπεφθάσθαι ἀλλήλοις οὔτ' ἠδικημένοι καὶ οἱ τὰ ἀλλότρια ἔχοντες, ἐπολέμησαν. Ἦρξαντο δὲ ἐκφορᾶς οἱ Ἀχαιοὶ, τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐγκαλοῦντες, ὡς αἰτίοις τῆς συμβεβηκότων αὐτοῖς· καὶ τῆς Ῥωμαίων δυναστείας αὐτοῖς φθονήσαντες, οὐκ ἐπείθοντο, ἀλλὰ πρὸς πόλεμον ὥρμησαν, Κριτόλαον προστησάμενοι. Δείσας δὲ ὁ Μέτελλος, μὴ καὶ τῆς Μακεδονίας ἅψωνται (ἤδη γὰρ εἰς τὴν Θετταλίαν παρῆλθον) προαπήντησεν αὐτοῖς, καὶ ἐξέφατο. Καὶ τοῦ Κριτολάου πίπτοντος, διχῇ διῄρητο τὸ Ἑλληνικόν. Οἱ μὲν γὰρ πρὸς εἰρήνην ἀπέκλιναν, καὶ τὰ ὅπλα κατέθεντο· οἱ δὲ καὶ ἔτι ἐφασίαζον, τῇ Διαίῳ τὰ πράγματα ἐπιτρέψαντες. Ἀμαθόντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἐπ' αὐτοῖς τὸν Μόμμιον ἔπεμψαν, ὃς τὸν μὲν Μέτελλον ἀπήλλαξε, αὐτὸς δὲ τὸν πολέμου εἶχετο, καί τινα πλησίον μέρος τῆς στρατιᾶς λαβὼν ἐξ ἐπίδρας, τοῦ Διαίου καταδιώξαντος μέχρι τῶν σφῶν στρατοπέδων τοὺς φεύγοντας, ἀντεπεξῆλθε, καὶ τροπαίοις αὐτὸν, πρὸς τὸ τῶν Ἀχαιῶν ἦλθε χαράκωμα. Ἀθροίσας δὲ δυνάμεις ὁ Δίαιος πλείονας, συμβαλεῖν αὐτοῖς ἐπεχείρησε. Ὡς δ' οὐκ ἀντεξώρμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καταφρονήσας αὐτῶν, καὶ εἰς τὸ μέσον τῶν στρατοπέδων, κοῖλον ὄν, προῆλθε. Ἰδὼν δὲ τοῦτ' ὁ Μόμμιος, τῷ ἐπιόντι τινὰς λάθρα ἐπιπέμψε, οἳ ἐκ πλαγίου αὐτοῖς ἐπιγίνονται. Καὶ ἅμα οἱ ἐκεῖνοι προσβαλόντες αὐτοῖς συνεταράξαν, ἐπάγει φάλαγγα κατὰ πρόσωπον, καὶ πολλοὺς ἐφόνευσε. Ἐκ δὲ τούτου Δίαιος μὲν ἀπογνοὺς, ἑαυτὸν ἀνῄρηται. Τῶν δ' ἐκ τῆς μάχης περισωθέντων οἱ μὲν Κορίνθιοι κατὰ τὴν χώραν ἐσκεδάσθησαν, οἱ δ' ἄλλοι οἴκαδε ἔφυγον. Ὅθεν καὶ οἱ ἐν τῇ τείχει Κορίνθιοι, πάντας ὀλωλέναι νομίσαντες, ἐξέλιπον τὴν πόλιν, καὶ κενὴν ἀνδρῶν ὁ Μόμμιος ἔλαβε. Καὶ μετὰ ταῦτα κἀκείνους καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας ἀπόνως προσεποιήσατο. Καὶ τότε μὲν τὰ ὅπλα αὐτῷ, καὶ ὅσα πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀνέκειντο, καὶ τοὺς ἀνδριάντας, τοὺς τε γραφὰς, καὶ εἴ τι ἄλλο πρὸς κόσμον εἶχον, παρέλιτο. Πεμφθέντων δὲ οἱ τοῦ τε πατρὸς καὶ ἄλλων ἐπὶ κατασκαπῇ τῆς ἁλόντων, τείχη τέ τινων περιεῖλε, καὶ ἐλευθέρους πάντας καὶ αὐτονόμους, πλὴν τῆς Κορινθίων, ἀφῆκε. Τὴν δὲ Κορίνθου τοὺς τε οἰκήτορας ἀπέδοτο, καὶ τὴν χώραν ἐδημοσίωσε, τά τε τείχη καὶ τὰ ἄλλα οἰκοδομήματα πάντα κατέσκαψε, φοβηθεὶς μὴ καὶ αὐθις τινὲς πρὸς αὐτὴν, οἷα μεγίστην, συ-

umquam ſincere pacem ſervaturam. Itaque funditus eversa est, & ejus ſolum diris imprecationibus obſtrictum, ne quis umquam in eo habitaret. Ex captivis plerique in carcere perierunt: pauci, principibus exceptis, venditi. Nam ii, & obſides, & Haſdrubal & Bithias, alii in aliis Italiæ partibus vitam in liberis cuſtodiis exegerunt. Scipio gloriam & honorem adeptus, nomen Africani non jam ab avo hæreditarium, ſed per ſe partum habuit. LIBER IX. Edit. Pariſ. pag. 470.

XXXI. Tum Corinthus etiam eſt eversa. Nam cum Paulus Æmilius Græcorum principes in Italiam tranſtuliſſet: cæteri primum eos legationibus repetiverunt. Ea re non impetrata, cum quidam eorum domum reditionis ſpe ſublata, ipſi ſibi manus attuliſſent, graviter afflicti publicum luctum inſtituerunt, Romanorum apud ſe ſtudioſis irati, nihil tamen hoſtile præ ſe tulerunt: donec reliquis ex iis viris receptis, ii quibus injuriæ factæ erant, & qui aliena tenebant, bellum ſuſceperunt: Achæis diſſenſionis auctoribus, Lacedæmonios ſibi cauſam malorum extitiſſe conquerentibus, Romanis eos conciliare annitentibus non parverunt, ſed Critolao duce creato, arma ceperunt. Itaque veritus Metellus, ne Macedoniam quoque invaderent (jam enim Theſſaliam intrarant) prior obviam profectus, eos proſtigavit. Critolao cæſo, Græci in duas partes ſunt diſtracti, cum alii poſitis armis pacem expeterent, alii ſeditionem urgerent, Dizo ſumma rerum permiſſa. Quo Romani cognito, Mummium Metello ſucceſſorem miſerunt: qui cum belli adminiſtratione ſuſcepta plagam ex inſidiis cum parte exercitus accepiſſet, Dizo fugientes uſque ad caſtra perſecuto, viciſſim egreſſus, eo proſligato ad Achæorum vallum venit. Dizus vero majoribus copiis collectis, pugnare paratus, Romanos in caſtris ſe continentes contempſit, in convallem inter caſtra mediam progreſſus. Eo viſo Memmius aliquot equites miſit, qui hoſtes ex obliquo aggrederentur, a quibus cum turbati eſſent, phalange a fronte adducta multos occidit. Unde Dizus deſperatis rebus ſibi manus attulit, ex iis vero qui e pugna evaſerant, Corinthii paſſim in agris ſunt diſperſi, cæteri domum refugerunt. Proinde Corinthii qui mœnia tuebantur, omnes periiſſe rati, urbem deſerverunt. qua Mummius viris vacua capta, & illos & cæteros Græcos citra laborem domuit: ac tum eis arma, donaria templorum, ſtatuas, picturas, & alia ornamenta ademit. Patre autem ejus cum aliis ad res poſt victoriam componendas miſſo, quorundam mœnia evertit: omneſque liberos & ſui juris eſſe paſſus eſt, præter Corinthios, quos ſub corona vendidit, agro eorum publicato, muris cæteriſque omnibus ædificiis ſubverſis: veritus, ne eam alii ob tantam amplitudinem occupa- Corinthi excidium. Critolaus. Dizus. pag. 471.

LIBER IX. rent. Ne quis vero Corinthiorum lateret, aut aliorum Græcorum pro Corinthio væniret: omnes qui aderant, priusquam quid agendum esset declararet, convocavit: iisque dissimulanter militibus circumclusis, tum aliorum libertatem, tum Corinthiorum servitutem pronuntiavit. Deinde quemque sibi proximum apprehendere jussit, ut plane discernerentur. Corintho sic eversa, Græcia initio statim & cædibus & pecuniarum exactionibus est vexata. Deinde tantam libertatem & felicitatem adepta, ut dicerent, ni mature capti essent, se incolumes esse non potuisse. Ac Carthaginis & Corinthi vetustissimarum urbium tum simul hic fuit exitus: longo autem tempore post, colonis Romanorum eo missis, reflorescentes ad pristinum statum redierunt.

Auctoris excusatio, de his quæ Romani post Carthaginem eversam gesserunt, prætermissa.

Hactenus res a Romanis gestas ex veteribus scriptoribus in compendium redactas, exposui. Quæ vero deinceps a Coss. & Dictatoribus dum illa Reip. forma viguit, gesta sunt: ea nemo putet a me vel contempta, vel negligentia, vel pigritia prætermissa esse. Nam quo minus absolutum hoc opus ederetur, non per me stetit: sed penuria librorum, quibus ista continentur, voluntati meæ ad perfectionem historiæ contendenti obstitit. Quos cum sæpe quæsierim, reperire non potui, haud scio an vetustate amissos, an vero negligentius inquisitos ab iis, quibus id negotii dedi, dum ipse extorris & procul ab urbe in parva insula vitam ago. Unde factum est, ut Consulum & Dictatorum historia minus absoluta esset. Iis igitur præter institutum meum omissis, Imperatorum historias conscribam, re paulo altius repetita: ut & lectores, qua ratione Romanorum sive Democratia sive Aristocratia in Monarchiam sit mutata, intelligant, & historia certo quodam ordine progrediatur.

A σῶσιν. Ἵνα δὲ μὴ τί τις ἐκείνων λάθῃ, μήτε τῶν λοιπῶν τις Ἑλλήνων πραθῇ, εἰς Κόρινθος, συγκαλέσας, πρὶν ἐκφῆναι τὸ ποιητέον, πάντας τοὺς παρόντας, καὶ αὐτοὺς ἀφανῶς πως τοῖς στρατιώταις ἐγκυκλώσας ὅμιλος, ἐλευθερίαν τῶν τε ἄλλων ἐκήρυξε, καὶ τῶν Κορινθίων δούλωσιν. Ἔπειτα προστάξας πᾶσι τὸν παρεστηκότων σφίσι λαβέσθαι, καὶ ἅπερ σαφῆ ἦν ἐξέκρινεν αὐτῶν ἐποιήσατο. Καὶ ἡ μὲν Κόρινθος ὅπως ἀνάστατος γέγονε, τὸ δ' ἄλλο Ἑλλήνιον παραχρῆμα μὲν καὶ σφαγαῖς καὶ χρημάτων ἐκλογαῖς ἐκακώθη. Ἔπειτα δὲ οὕτε ἀθρόᾳ B καὶ ἐς δαιμονίᾳ τοσαύτῃ ἐγένετο, ὥστε λέγειν, ὅτι εἰ μὴ πάντων ἐκλύσειαν, οὐκ ἂν ἐσώσατο. Ἡ μὲν οὖν Καρχηδὼν, ἅτε Κόρινθος, ἐκ ἀρχαίας ἐκείνας τύχου τέλος ἔσχε ἅμα. Χρόνῳ δὲ πολλῷ ὕστερον ἀποικίαν Ῥωμαίων λαβοῦσα, ἀνθρώπων ἄνθις, καὶ εἰς τὸν παλαιὸν ἐπανῆλθε κατάστασιν.

Τὰ μὲν οὖν μέχρι τῆδε πεπραγμένα Ῥωμαίοις, βίβλων τυχὸν τῶν πάλαι παύτα ἱστορησάντων ἀρχαίων ἀνδρῶν, ἐκείθεν ἐξειλήφασι καὶ ἐπιτετμήκασι, καὶ τῇ συγγράμματι πάντῃ ἐπέθεσαν. Ἐπὶ δὲ τῆς ἑξῆς ἃ τοῖς Τάρκυσι C τοῖς Δεκατάρχαις ἐπράχθη, μέχρις ἂν ταῖς ἀρχαῖς ταύταις τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ διέκειτο τὰ πράγματα, μὰ μή τις αἰτιῶτο, ὡς ἢ κατεψευσάμενοι, ἢ ῥᾳθυμίᾳ, ἕτερα τούτοις παρελθόντα, ἁπλῶς οἷον εἰκότα τὸ συγγραμμα. Οὐ γὰρ ῥᾴστη μοι τὰ λείποντα παρεῖραται, οὐδ' ἡμιτελῆς ἐῶν τὸ πόνημα κατελίλειπτο, ἀλλ' ἀνευρίσκω βίβλων, αἵπερ αὐτὰ διεξίασι, καὶ τούτοις πολλάκις ζητήσαντί μοι ταύτας, μὰ Δία πόθεν δ' ὅμως, οὐκ οἶδα εἰδ' ὅτι μὴ σώζοιντο, τῷ χρόνῳ διαφθαρεῖσαι αὖθις, εἴθ' ὅτι μὴ φροντιστικώτερον ἅπασι ἔτεσι ζητεῖν ἐποιήσατο, οἷς αὐτὸς αὐτοδίδακτος, αὖθις ὑπηρέτης ὤν, καὶ πόρρω τῆς ἄστεως ἐν νησίδι ἐνδιαιτώμενος. Ὅτι γοῦν μοι ἅ βίβλοις ταύταις νῦν ὑπ' ἐξηγήσατο ἐντυχεῖν, ἡμίεργος ἐντεῦθεν ὅσον ἐπὶ τοῖς τῶν Τάρκυσιν ἔργοις, ἀλλὰ μέντοι καὶ τοῖς τῶν Δεκατάρχων ἡ ἱστορία γεγένηται. Παρελθὼν ὧν αὖθις καὶ ἄπαυστος, τὰ τῶν Δυνατάρχων συγγράφομαι, μικρά τινα προδιηγησάμενος, ἵν' ἔθος εἰς ἀνατροπὰς ἐξ ἀριστοκρατίας ἢ καὶ δημοκρατίας οἱ Ῥωμαῖοι μετελήλυθησαν, ἅλλοσε εἴη τοῖς ἀναγνωσομένοις τὸ σύγγραμμα, ἅμα τε πρὸς πάντῃ καὶ ἀκολουθίας ἔχοιτο ἡ γραφή.

Edit. Paris. pag. 472.

LIBER DECIMUS.

Imperatorum Historiæ principium.

I. ROMANUM Imperium, ut dictum est, initio Reges tenuere, usque ad eversionem tyrannidis Tarquiniorum. Ab eo tempore administratio rerum penes Prætores, Dictatores, Consules, Tribunos consulari potestate, & Tribunos plebis fuit, usque ad Pompejum Magnum, & C. Julium Cæsarem. Pompejus porro filius fuit

Cn. Pompejus Cinnæ.

Strabonis, illustris Romani, virique prætorii, qui Cinnæ violentius imperanti restitit. Jam tum enim res Romana laborabat, Magistratibus tyrannidem spectantibus, legitimaque imperia aspernantibus. Ut autem pater ejus propter sordes civibus invisus: sic Pompejus ob morum integritatem, affabilitatem, modestiam in victu, armorumque exercitationem usque adeo charus fuit, ut cum metu Cinnæ, apud quem delatus fuerat, clam castris ex-

D α. Ἐξ ἀρχῆς μὲν οὖν, ὡς ἱστόρηται, Βασιλεῦσιν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀνέκαθεν ἀρχὴ, μέχρι τῆς τοῦ Ταρκυνίων τυραννίδος καὶ καταλύσεως. Ἐκ τοῦτο ὑπὸ Σεκστιλίοις, καὶ Δικτάτορσιν, Ὑπάτοις τε καὶ Χιλιάρχοις, ἀλλὰ μέν καὶ Δημάρχοις ἐπὶ πολὺ κοσμῶν δεικνύντες ἀντέθησαν, καὶ τοιαύτας πολιτείας τὰ Ῥωμαίων ἐθνύετο μέχρι Πομπηΐου Μάγνου καὶ Γαΐου Ἰουλίου τοῦ Καίσαρος. Υἱὸς δὲ ἦν ὁ Πομπήϊος Σεκστίλιος, ἑνὸς τῶν ἐπισήμων Ῥωμαίων, καὶ στρατηγίας ἀξιωμένου, τοῦ Κίννᾳ τε ἀντικαταστάντος, τυραννικώτερον τὴν ἀρχὴν χρωμένῳ. Ἤδη δὲ ἐτόσων Ῥωμαίοις τὰ πράγματα, καὶ ἐπὶ τυραννίδα οἱ σφῶν ἀπέκλινον ἄρχοντες, ἀλλ' ὑ τομίμως ἄρχειν ἐβούλοντο. Ὁ μὲν οὖν πατὴρ αὐτοῦ Σεκστίλιος, διὰ φιλοχρηματίαν τὴν Ῥωμαίων μεμίσητο. ὁ δὲ Πομπήϊος ἐφιλεῖτο διά τε πίστιν ἦθος, καὶ τὸ διαλλακτικὸν, καὶ τὸ σῶφρον τὸ περὶ δίαιταν, καὶ τὸν ἐν ὅπλοις ἄσκησιν. Καὶ ποιῶν δὲ τὸ φιλεῖν αὐτὸν φίλτρον, ὡς δείσαντος αὐτοῦ τὸν Κίννα ἐκ βολῆς, καὶ τοῦ στρατιᾶδου λάθρα δεκ-

πεσόντος, ἐπεὶ τὰ μὲν ἐν ἀφανεῖ, λόγου δὲ διαδόντος A cessisset, quia nusquam comparebat, rumore de cæde ejus sparso: Cinna impetum eorum, quibus alioqui invisus erat, fugiens, a centurione quodam propter eam suspicionem occideretur. Post ejus cædem Carbo, importunior illo tyrannus, imperium suscepit. Cui cum Sylla resisteret, Pompejus quoque se adjunxit: nec id fecit prius, quam beneficio aliquo eum sibi devinxisset. Annum tum agebat tertium & vicesimum: collectisque copiis urbes circumiens, Carbonis studiosos ejiciebat. Dum autem ad Syllam proficiscitur, tribus Carbonis ductibus a quibus circumventus erat, B profligatis, urbes in deditionem accepit: deinde Scipionis Consulis exercitus, cum contra Pompejum duceretur, consalutatis ejus militibus, ad Pompejum defecit, ipse Scipio fugit. Post, complures equitum turmas a Carbone contra se missas, eo desperationis redegit, ut se ipsius fidei committerent. Eum igitur Sylla sic excepit, ut ex equo desiliret: & ab eo Imperator salutatus, vicissim eum Imperatorem salutaret. Fuerunt & reliqua primis illis officiis consentanea. Nam & accedenti Pompejo assurgebat, & alia ejus honori deferebat, quæ haud temere aliis præstare solebat. Post- C quam autem subacta Italia Dictator dictus est, alios duces opibus & magistratibus remuneratus, Pompejum arctiore sibi necessitudine devincturus, ei persuasit, ut dimissa uxore quam habebat, Æmiliam ipsius privignam, Metellæ uxoris ex Scauro marito priore filiam, duceret. Id conjugium tyrannicum fuit. Nam Æmilia viro elocata, uterum ferebat. Pompejum ita sibi conciliatum cum magnis copiis in Siciliam ablegavit, factionis Carbonis receptaculum. Quo cum venisset, adversariis insula ejectis, urbes vexatas humanitate singulari recreavit: Carbonem comprehensum occidit: milites in itineribus immodestos, sigillis eorum gladiis impressis, coercuit, D quæ qui non conservarant, pœnas dabant.

LIBER X.

Carbo.

L. Sylla.

Edit. Paris. pag. 473.

II. Hæc dum in Sicilia geriti, litteris Senatus & Syllæ in Africam navigare jubetur, & bellum gerere cum Domitio, a quo septem millia ad eum in Africam profectum transierunt. Pugna commissa, Domitius vincitur atque occiditur: urbes partim sponte, partim coactæ Pompejum recipiunt. Inde in Numidiam facta impressione, subactis obviis omnibus, totaque provincia diebus XL. perdomita, litteras a Sylla accipit: quibus, cæteris dimissis, cum una legione, successorem Uticæ expectare jubetur: E Quam rem ipso clam ægre ferente, exercitus aperte est indignatus: Pompejoque progredi volente, de Sylla parum commode sunt locuti, nec passi Pompejum se tyranno credere. Qui cum eos mitigare conaretur, manere & imperare jubebatur, cum obtestationibus & vociferationibus: ægreque destiterunt, cum jurasset se sibipsi manus allaDomitius.

πεσόντος, ἐπεὶ τὰ μὲν ἐν ἀφανεῖ, λόγου δὲ διαδόντος ὅτι ἀπῆρται παρὰ Κίννα, ὥρμησαν κατ' αὐτὸν οἱ μετοικοῦντες ἄλλως αὐτόν, ἐν ἀπροσδοκήτῳ Κίννας φεύγων καταληφθεὶς ὑπό τινων τῶν λοχαγῶν. Οὕτω δὲ Κίννα φθαρέντος, Κάρβων τὰ πράγματα διεδέξατο, ἐμπληκτότερος ἐκείνου τύραννος. Τῷ Σύλλᾳ δ' ἀντικαθισταμένῳ τῷ Κάρβωνι, τότε προσετίθετο ὁ Πομπήϊος· καὶ πρότερον μέντοι προσεῖλθέ τινι αὐτῷ τρόπῳ χάριτος πρὸς ἐκεῖνον κατάρξασθαι. Ἦν μὲν οὖν τότε εἴκοσι καὶ τέλεα γεγονὼς ἔτη, καὶ στρατιωτικὸν κατελίξας, πλείους τῶν πόλεων, τοὺς τοῦ Κάρβωνος φρουροὺς ἐξελαύνων αὐτῶν, ἐπὶ πρὸς Σύλλαν ἔπειν. Ἐν δὲ τῇ ἀπιόντι τρεῖς αὐτὸν στρατηγοὶ τῶν προσειμένων τῷ Κάρβωνι ἐκυκλώσαντο. Ὁ δὲ τούτους τροπωσάμενος, τὰς πόλεις αὐτῷ προχωρούσας εἰσεδέχετο. Εἶτ' αὖθις Σκιπίωνος ὑπάτου ἐπιόντος αὐτῷ, τὸ Σκιπίωνος στρατιωτικὸν ἀσπασάμενος τῷ Πομπηΐου, αὐτὸ προσφώνησαν, ἀὐτὸν Σκιπίων ἔφυγε. Καὶ Κάρβωνος ὁπλίταν ἴλας συχνὰς πέμψαντος κατ' αὐτῶ, ἐν πάσας ἐτρέψατο, ὡς δὲ ἀπόγνωσιν σωτηρίας ἑαυτὸς αὐτῷ ἐγχειρίσας. Οὕτω δὲ αὐτὸν ὁ Σύλλας εἰσεδέξατο, ὡς ἀναπηδῆσαι τοῦ ἵππου, ἐν προσαγορευθεὶς ὑπὸ Πομπηΐου Αὐτοκράτωρ, ἐν αὐτὸς ἀντιπροσεῖπε Αὐτοκράτορα τὸν Πομπήϊον, καὶ πάλιν ἐν ταῖς πρώταις φιλοφροσύναις διαβάσεσι. Διετέλεσε δὲ προσκείμενος τῷ Πομπηΐῳ, ἐν ἄλλα πρὸς τιμὴν ἐκείνου ἔπραττε, ἃ πρὸς ἄλλους οὐκ ῥᾳδίως ἐποίει. Ἐπεὶ δ' ἐκράτησε τῆς Ἰταλίας ὁ Σύλλας, ἐν Δικτάτωρ ἀνηγορεύθη, τοὺς μὲν ἄλλους ἡγεμόνας ἐν στρατηγοὺς ἠμείβετο πλουτίζων, αὐτὸν ἀρχαῖς καθιστῶν· Πομπήϊος δὲ ἑαυτὸν οἰκειώσασθαι ἑαυτῷ, καὶ πείθει αὐτὸν ἐν γαμετὴν οἱ ἐκ τοῦ προτέρου ἀνδρὸς θυγατέρα Αἰμιλίαν, ἣν ἐκ Μητέλλας ἣ τῷ Σύλλᾳ συνῴκει ἐκ Σκαύρου ἐγένετο, ἐν προτέρου ἀνδρός· Ἦν δὲ καὶ ἐν γάμοις τυραννικά. Ἀνδρὶ γὰρ ἡ Αἰμιλία ἐκδίδοτο, καὶ ἔκυει. Οὕτω δ' ὁ Σύλλας οἰκειωσάμενος τὸν Πομπήϊον, εἰς Σικελίαν ἀπέστειλε μετὰ βαρείας δυνάμεως. Ἦν γὰρ ἡ νῆσος τοῖς ἐν Κάρβωνος ὁρμητήριον. Καὶ ἀπελθόντος ἐκεῖ Πομπηΐου, οἱ μὲν ἐναντίοι τῇ νήσῳ ἐξέπεσον, αὐτὸς δὲ τὰς πόλεις ἀνελάμβανε τεταραγμένας, ἐν φιλανθρώπως ἐκέχρητο. Καταχὼν δὲ ἐν τὸν Κάρβωνα ἀνεῖλε. Ἀκμὴ μέν τοι τοὺς στρατιώτας ἐν ταῖς ὁδοιπορίαις ἀπέκτεινε, σφραγῖδας ταῖς αὐτῶν μαχαίραις ἐνέβαλεν, ἵνα μὴ φυλάξας ἐκολάζετο.

β. Ταῦτα δὲ πράττων ἐν Σικελίᾳ, ἐδέξατο γράμματα τῆς Συγκλήτου ἐν Σύλλα, κελεύοντα πλεῖν εἰς Λιβύην, ἐν πολεμεῖν Δομετίῳ. Καὶ ὁ μὲν ἐξέπλει, ἑπτακισχίλιοι δὲ αὐτῷ τῷ ἰὼν ὁ Δομέτιος προσεχώρησαν. Ἀντιτεταγμένου δὲ Δομετίου, συρρήγνυνται τὰ στρατεύματα, ἐν νικῶσιν οἱ Πομπηΐου, ἐν ὁ Δομέτιος κτείνεται· τῶν δὲ πόλεων αἱ μὲν ἄνευ προσεχώρησαν, αἱ δὲ ἐν κράτει ἑάλωσαν. Καὶ εἰς τὴν Νομαδικὴν ἐμβαλών, ἐν πάσας στρατιὰς, εἰς ἐντυχεῖν ἑπτακοσιάσαις ταῖς πάσαις ἡμέραις, γράμματα δέχεται Σύλλα, ἀφεῖναι μὲν τὴν ἄλλην στρατιὰν, αὐτὸν δὲ μετ' ἑνὸς τάγματος πεμφθῆναι εἰς Ἰτύκλην τὴν ἐπιθαλασσίαν Στρατηγόν. Ἐπὶ τούτοις αὐτὸς μὲν καθ' ἑαυτὸν ἔχθετο, ὁ δὲ στρατὸς εἰς τιμωρίαν ἠγανάκτει. Καὶ φίλοντος προελθεῖν Πομπηΐου, τὰ τὰ Σύλλα κακῶς ἐμεμψίμοιρον, κἀκεῖνον ἐκ εἴων πείθεσθαι τῷ τυράννῳ ἑαυτόν. Καὶ ὁ μὲν ἐπειρᾶτο πράους αὐτοὺς, οἱ δὲ μένειν αὐτὸν καὶ ἄρχειν ἐκέλευον, ἄχρις οὗ προσλαταρόντων ἐν καταβοώντων, ὤμοσεν ἀναιρήσειν ἑαυτόν,

LIBER XI. turum, si cogerent. Principio Syllæ nuntiatum est, defeciſſe Pompejum. Deinde veritate cognita, obviam progreſſus, porrectaque dextera, magna voce Magnum eum cognominavit: ſed triumphum petenti adverſatus eſt, quod nemini præterquam Conſuli aut Prætori triumphare liceret. Sin Pompejus pene imberbis, cui per ætatem in Senatu venire non liceret, triumphaſſet: eum honorem invidioſum fore. Hæc Sylla dicente, Pompejus reſpondere non dubitavit, Orientem ſolem plures adorare quam occidentem: quo dicto ſignificare voluit, ſuam potentiam augeri, illius imminui & exoleſcere. Eo reſponſo Sylla obſtupefactus, *Vel bis ordine triumphet*, exclamavit. Militibus autem obturbantibus & tumultuantibus, quod expectatione ſua minora accepiſſent: Pompejus & triumphum potius omiſſurum, quam miſeris adulaturum eſſe affirmavit. Ad quod Serviliius, vir illuſtris, qui ante triumpho ejus adverſatus fuerat: *Nunc*, inquit, *Pompejus & vere Magnus eſt, & triumpho dignus*. Sylla vero etſi creſcenti Pompeii gloriæ & potentiæ invidebat: tamen pudore deterrebatur, quo minus ei adverſaretur. Lepidus vero Pompeii ſtudio Conſulatum adeptus, cum poſt Syllæ obitum ſtatim illius potentiam ſibi vendicans, armatus ſeditionum ſcintillas excitaret: Pompejus dux contra eum miſſus eſt, cum ille magnam Italiæ partem jam commoviſſet, & Ciſalpinam Galliam per Brutum occupaſſet. Ac cæteros quidem Pompejus facile ſuperavit, ſed dimicationem adverſus Brutum paulo diutius diſtulit: donec tandem ipſe vel ſententia mutata, vel a ſuis proditus, deditione facta, ſublatus eſt. Ejus Bruti filius is Brutus fuit, qui poſt Cæſarem interfecit. Lepidus Italia pulſus morbo periit. Sed quum Sertorius Hiſpanis occupatis formidabilis eſſet: Pompejus Oppio Metello cum illo bellum gerenti auxilio miſſus, duobus Sertorii ducibus ſuperatis, ultra x. millia cecidit. Deinde cum Sertorio ipſo ancipiti victoria dimicavit. A pedite ingentis corporis, ipſe eques, manum ictus, illius manum amputavit. Caſtris cum Metello conjunctis, virum honoravit, & viciſſim eſt honoratus. Sertorio ab amicis per dolum interfecto, Perpenna ducum ejus princeps, exemplo illius legionibus munitus, a Pompejo victus eſt, pleriſque ducibus in acie cæſis: & ipſe vivus in poteſtatem redactus, pœnas dedit. Moratus in Hiſpania, dum ſopitis tumultibus res componeret, ac reductis in Italiam copiis, ſuſpicionem & metum hominum, ne retentis legionibus principatum armis ſibi vindicaret, abolevit, ſe poſt triumphum exercitum dimiſſurum profeſſus. Unam rem in eo reprehendebant invidi, quod popularis auræ magis quam optimatium ſtudioſus eſſet: idque verum erat. Neque enim quiſquam majora & aſdentiora populi Roma-

Edit. Pariſ. pag. 474.

Lepidus.

Brutus.

Sertorius.

Perpenna.

Pompejus popularis.

A εἰ βιάζοιντο· καὶ μόλις ἔπως ἐπαύσαντο. Πρῶτος μὲν οὖν ἀγγέλλει τῷ Σύλλᾳ, ἀφεστάναι Πομπήϊον. Εἶτα πυθόμενος ταληθὲς, ἀπλώσασθαι αὐτῷ προσιόντι, καὶ δεξιωσάμενος, Μάγνον προσεῖπε μεγάλῃ τῇ φωνῇ. Σημαίνει δὲ μέγας ὁ Μάγνος. Θριαμβον δὴ Πομπήϊος αἰτοῦντος, ὁ Σύλλας ἀντέλεγεν, ὡς ὑπάτῳ μὲν Στρατηγῷ θριαμβεύειν νόμιμον, ἄλλῳ δ' οὐδενί. Εἰ δὴ Πομπήϊος ἔτι νέος ὢν ἀνεπιβάτως θριαμβεύσει, φθονερὸς ἔσται αὐτῷ ἡ τιμή. Ταῦτα τοῦ Σύλλα λέγοντος, ὁ Πομπήϊος οὐκ ὑπεῖξεν, ἀλλ' ἐρωτᾷ ἔφη δεῖν, ὅτι ἥλιον ἀνατέλλοντα πλείονες, ἢ δυόμενον προσκυνοῦσι· δηλῶν ἑαυτῷ ὡς αὐτῷ μὲν ἡ δύναμις αὔξεται, ἐκείνῳ δὲ μειοῦταί τε καὶ μαραίνεται. Πρὸς ταῦτα ὁ Σύλλας καταπλαγείς· Δὶς ἐφεξῆς θριαμβεύσατε, ἐβόησε. Ὡς δὲ οἱ στρατιῶται ἐνοχλεῖν ἐβούλοντο, καὶ θορυβεῖν, μὴ τυχόντες ἡλίκων προσεδόκησαν, ὁ Πομπήϊος ἀφῆσεν ἔφη μᾶλλον ἢ θριαμβεῦσαι, ἢ κολακεύσειν τοὺς στρατιώτας. Πρὸς ὃ Σερουίλιος ἀνὴρ ἐπιφανὴς, καὶ ἀντιλέγων πρὸ μὲν τοῦ θριαμβεῦσαι, Νῦν, ἔφη, Πομπήϊος καὶ Μάγνος ἀληθῶς, καὶ ἄξιος θριαμβεῦσαι. Σύλλας δὲ ἰδιάσατο μὲν, ὁρῶν εἰς ὅσον προέσει δόξης καὶ δυνάμεως ὁ Πομπήϊος, αἰσχυνόμενος δὲ κωλύειν, ἡσυχίαν ἦγε. Λεπίδου μὲν τοῦ ἀποδεῖξαι Πομπήϊον στρατείας τυχεῖν, ὡς τῶν Σύλλα δυνάμεων ἐκείνῳ πολεμήσαντος ἑαυτὸν ἐσπουδακότων. Καὶ δ' ὅτι ἔνοπλος ἦν, τὸ τῷ στάσιον ἐπολλύμματα ἀναπτεῦν. Καὶ ὁ Πομπήϊος ἡγεμὼν στρατεύματος ἀπεδείχθη κατὰ Λεπίδου, ἤδη πολλὰ τῆς Ἰταλίας κεκινηκότος, καὶ τῷ ἔπος Αλπεων Γαλατίαν δὲ Βρούτου κατέχοντος. Τῶν μὲν οὖν ἄλλων ῥᾳδίως ἐκράτησεν ὁ Πομπήϊος, ἀντικαθημένος δὲ τῷ Βρούτῳ ἐχρόνισεν. Εἶτα ἑαυτὸν ὁ Βροῦτος αὐτῷ ἐπιχειρήσας, ἢ μεταβαλόμενος, ἢ προδοθείς. Καὶ ὁ μὲν ἀνῃρέθη, ὕστερ ὑὸς ὢν ὁ τοῦ Καίσαρα ὕστερον ἀνελόντος Βροῦτος. Λεπίδου δὲ τῆς Ἰταλίας ἐκπεσόντος, νόσῳ ἀπέθανεν. Ὁ μέν τοι Σερτώριος τὴν Ἰβηρίαν ἔσχεν, φοβερὸς ὢν. Καὶ πρὸς τοῦτον οὖν ὁ Πομπήϊος ἐστάλη, συμμαχήσων Ὀππίῳ Μετέλλῳ μαχομένῳ πρὸς τὸν Σερτώριον. Εἰς Ἰβηρίαν δὲ ἀφικόμενος, πρῶτον μὲν δυσὶ στρατηγοῖς ἀντικαθίστη τῷ Σερτωρίῳ, καὶ νικήσας ὑπὲρ μυρίους ἀπέκτεινεν· εἶτα καὶ αὐτῷ Σερτωρίῳ προσμίξας, ἀμφίδοξον ἔσχε τὸν ἀγῶνα. Ἐπελθόντος δὴ Πομπηΐῳ ὅτι ἵππου ἀνδρὸς μεγάλου πέζοῦ, ὁ μὲν Πομπήϊος ἀπ' ἐκείνου ἐπλαγη τῷ χεῖρα, ἐκεῖνος δὲ ὑπὸ Πομπηΐου αὐτῷ ἀπεκόπη. Εἰωθεὶς δὴ τῷ Μετέλλῳ, ἐτίμησε τὸν ἄνδρα, καὶ ἐτιμήθη· ἀλλὰ τῷ Σερτωρίῳ δολοφονηθέντος ὑπὸ τῶν φίλων, Περπέννας ὁ τῷ αὐτῷ ἡγεμόνων κορυφαιότατος, ἐπεχείρησεν ἐκείνῳ ποιεῖν ὁμοίως, καὶ ἐκείνου δυνάμεις πλεμβαλόμενος. Ἀλλ' ὁ Πομπήϊος ἀντιταξάμενος αὐτῷ, ἐκράτησε πάντων, καὶ διεφθάρησαν οἱ πλεῖστοι τῷ ἡγεμόνων ἐν τῇ μάχῃ· αὐτὸν δὲ τὸν Περπέννας ἁλόντα ζωὸν ἀπέκτεινε. Καὶ προσμείνας ἐκεῖ, καὶ καταστήσας τὰ πράγματα, καὶ καταβάσας τὰς παραχὰς, εἰς Ἰταλίαν ἀπήγαγε τὸν στρατὸν. Ἦν δ' εὐτυχία καὶ δίκη, ὡς αἱ προστεταὶ τὸ στράτευμα, δι' ὅπλων δὲ βαδιοῦται μοναρχίας κατάρχων. Ὁ δὲ πάντων ἀκριβὴς τῷ γνώσεται, ἀφῆκεν τὸ στράτευμα φήσας, μὴ τὸν Σύλλαν. Ἐν δ' ἔτι οἱ βασκαίνοντες αὐτὸν ἐγίνωσκο, ὅτι τῷ δήμῳ μᾶλλον, ἢ τῇ βουλῇ προσήκειμῳ ἑαυτόν· ὅπερ ὦν

ἀλλθὶς. Οὐ γὰρ ἦν ὅ τινος ἐμμανέστερον ὁ Ρωμαίων ἀ-
ράδυμος. Ἐφιεὶς δὲ γοῦν αὐτῷ Τραπεία, καὶ δόντος
θείαμβος· συνυπατεύειν δὲ αὐτῷ καὶ Κράσσος ἐφιεὶς
δη, αὐτὸν ἀπεδάσαντες. Ἀλλ' ὅτε δεκχθῆναι Τραπεῖ διε-
φέροντο, καὶ ὁ μὲν τῇ Βουλῇ ὁ Κράσσος ἴσχυε μᾶλλον, πα-
ρὰ δὲ τῷ δήμῳ ἐκράτει Πομπήϊος. Παρῆσαν δὲ καὶ τὰ
Στρατηγίαν. Καὶ ἰδόξοντος τοῖς Ρωμαίοις Ἱππεῦσιν,
ὅταν στρατεύωνται τὸν ἔμμηνον χρόνον, ἄγειν τὸν ἵππον
εἰς ἀγορὰν ἐπὶ τοὺς Τιμητὰς, καταριθμεῖσθαι τε τοὺς στρατ-
γοὺς καὶ Αὐτοκράτορας ἑκάστου, ὑφ' οἷς ἐστρατεύσατο, καὶ
δ' ὅσας δέδοται τὰ στρατείας, καὶ ὅπως ἀρίστθαι, τιμωμέ-
νης τιμῆς ἢ ἀτιμίας προσηκούσης τοῖς βίοις ἑκάστων· τὸν
προειρημένων μὲν οἱ Τιμηταὶ, καὶ οἱ Ἱππεῖς παρίσταν
ἐξαζόμενοι. Ὡρθη δὲ καὶ Πομπήϊος εἰς τὴν ἀγορὰν, τὰ
μὲν ἄλλα πεπράτηκε τὰ ἀρχῆς ἔχων, αὐτὸς δ' ἄγων τὸν ἵπ-
πον ἐφ' χειρὸς, ὡς δὴ τὸν δήμου θαῦμα καὶ σεμνόν. Εἶτα ὁ
πὶς τῷ Τιμητῶν, Παυθάνομαί σου, εἶπεν, ὦ Πομπήϊ
Μάγνε, εἰ πάσας ἐστράτευσαι τὰς κατὰ νόμον στρατείας; Ὁ
δὲ μεγαλοφωνῇ, Ἐστράτευμαι, ἀπεκρίνατο, καὶ πάσας
ὑπ' ἐμαυτῷ Αὐτοκράτορες. Πρὸς ταῦτ' ὁ δῆμος ἐξεκέκραγε,
καὶ οἱ Τιμηταὶ τοὺς πολίτας χαρεζόμενοι, ἀνεκάλεσαν
προείμενον αὐτὸν εἰκαδί.

γ'. Ἤδη δὲ τῆς ἀρχῆς πεπαυθείσης, ἀπέδοτο αὐτῷ ὁ
Πομπήϊος, καὶ μὴ πάνυ ὁ πειρατικὸς αὐτῷ ἐπεπόλε πόλε-
μος· ὥρμητο μὲν γὰρ ἡ πειρατικὴ δύναμις ἐκ Κιλικίας,
ἐκ τοῦ Μιθριδατικοῦ πολέμου τὰς βασιλικὰς ὑπηρεσίας
χρήσασα ἑαυτῇ. Εἶτα Ρωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέ-
μοις συμπεσόντων ἀλλήλοις, ἀφύλακτος ὕστα ἡ θάλασ-
σα, κατ' ὀλίγον αὐτὸς ἐφειλκύσατο· καὶ δυνάμει χόπις,
καὶ τοῖς πλέουσιν ἐπιτίθετο μόνον, ἀλλὰ καὶ νήσους καὶ πόλεις
παραλίους παρεσπῶντο. Εἰσὶν δ' ὅσαι μὲν λῃστικαὶ
τῶν ὑπὲρ χιλίας, αἱ δ' ἁλοῦσαι ὑπ' αὐτῶν πόλεις ὑπὲρ τε-
τρακοσίας, πολλὰ δὲ καὶ ἄβατον ἐξέκοψαν ἱερῶν, ἐνέ-
βεζον δὲ καὶ τοῖς Ρωμαίοις. Ὁπότε γάρ τις ἁλοὺς ἀνιβόη-
τος Ρωμαῖος εἶναι, ἐκπλαγῆχθαι προσποιοῦντο, καὶ δι-
δόντας, ὡς τι μικρὸν ἐκαίοντο, καὶ προσέτι τιμὴν αὐτῷ· καὶ
οἱ μὲν ὑπέδυον αὐτὸν κάλτια, οἱ δὲ πίβακα περιέβαλον,
ὅπως τι κατειρωνεύσαιντο, πάλιν ἐν μέσῳ πελάγει πλί-
βακα περιβαλόντες, ἐκύλιον ἐκβαίνειν, καὶ ἀπίοντας χεί-
ροντο εἰ δὲ μὴ βούλοιτο, ὠθοῦντες αὐτὸν κατέδυον. Πάσης
δὲ θαλάσσης ἀπλοΐα τοῖς ἐμπόροις ἦσαν, ἀπάσις διὰ τὸ
ἀναγκαίων ἐν τῇ ἀγορᾷ. Δόξαν δὲ τῷ Πομπήϊον ἐκπέμψαι
καὶ τὸν πειρατῶν, Γαβίνιος εἷς τῶν Πομπηΐου συνήθων ἐγρα-
ψεν νόμον, ἐναυαρχίαν, ἀντὶ δὲ μοναρχίαν αὐτῷ δίδον-
τα. Εἶχε δὲ ὁ νόμος αὐτῷ ἀρχὰς τὸν ἐντὸς θαλάσσης Ηρα-
κλείων στηλῶν, ἠπείρου δὲ πάσης ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ πε-
τρακόσια στάδια, καὶ πεντηκοντόναυν Προσβολὰς ἐκ τῆς
Βουλῆς ἐλέσθαι ἐπὶ τὰς καὶ μέρος ἡγεμονίας· χρήματα δὲ
λαμβάνειν ἐκ τοῦ ταμείου καὶ τῶν πόλεων ὅσα βούλοιτο, καὶ
ναῦς ἑβδομήκοντα. Ταῦτα μὲν ὁ νόμος προθύμως ἐδέξατο.
Οἱ δὲ τοῦ Συγκλήτου πεφρονήκοτες, φόβῳ ἄξιον ἐνόμιζον τὸ
τοσαύτης ἀπεριλήπτου καὶ ἀόριστον, καὶ ἀντέλεγον, πλὴν
Καίσαρος· οὗτος γὰρ συνηγόρει τῷ νόμῳ, οὐχ ὑπὲρ τοῦ Πομπήϊου,
τοῦ δήμου δὲ θεραπεύων, καὶ οἰκείως ἑαυτῷ. Τέως μὲν
τοιαῦθ' ὑπετίθετο ὑφίσματα. καὶ ὁ Πομπήϊος εἰς ἐκκλησίαν
ἐλθὼν, διπλάσια τὰ ἐψηφισμένα λαβεῖν διεπράξατο.
Διπλοῦν ὄντα τὰ πελάγη καὶ ὕφορμα τοῦ θαλάσσης εἰς μέρη
τεσσαρεσκαίδεκα, καὶ ναῶν ἀριθμὸν ἐν ἑκάστῳ καὶ ἀρχον-
τα τάξας, ἐκάθηρε τὸ λῃστικὸν τὸ Τυρρηνικὸν πέ-
λαγος, τὸ Λιβυκὸν, τὸ περὶ Σαρδῶνα, καὶ Κύπρον,

ni ſtudia habuit. Itaque & alter triumphus, & Conſulatus; & Craſſus, illius gratia adjutus, collega ei datus eſt. Cæterum in Conſulatu non conſenſerunt; ac major fuit Craſſi in Senatu, Pompeii apud populum auctoritas. Conſulatum quidem recuſavit. & quia moris erat, ut Romani Equites, cum legitimum tempus militaſſent, equo quiſque ſuo in forum ad Cenſores adducto, duces & imperatores recenſerent, ſub quibus ſtipendia meruiſſent: & rationibus militiæ redditis, vel honore vel ignominia pro anteacta vitæ ratione afficerentur: Pompejo etiam inter cæteros imperii inſignibus ornato, equum manu ad Cenſores adducente: populum cum admiratione tacuit: Pompejus vero altero Cenſore rogante; *An omnes expeditiones ex lege obiiſſet?* magna voce *ſe obiiſſe reſpondit, eaſque omnes ſe ipſo imperatore.* Tum populo acclamante, a Cenſoribus in multitudinis gratiam honorifice domum eſt deductus.

Pompejus prius imperator quam miles.

LIBER X.

III. Poſt anni exitum magiſtratu abeunti bellum Piraticum eſt mandatum. Piratæ porro ex Cilicia profecti, bello Mithridatico regiæ claſſi navarant operam. Deinde Romanis bellis civilibus inter ſe congreſſis, freti multitudine, paulatim mare incuſtoditum invaſerunt; non nautas dumtaxat aggredi, ſed inſulas & urbes maritimas etiam occupare ſoliti. Naves habuerunt amplius mille, urbes ceperunt ultra quadringentas, multa religioſiſſima fana exciderunt, & Romanis ipſis inſultarunt. Nam cum aliquis captus exclamabat, ſe Romanum eſſe, ſe territos præ metu femora ferire ſimulantes; ante eum provoluti, partim calceos ei circumligabant, partim togam induebant. Sic ludibrio habitum, demiſſa in medium pelagus ſcala, excendere, & lætum abire juſſerunt: reſtitantem, impellendo demerſerunt. Cum autem maria omnia mercatoribus intercluſa eſſent, & rerum in foro venalium penuria laboraretur, Pompejo duce delecto, Gabinius familiaris ejus legem tulit, qua illi non claſſis imperium, ſed plane Monarchia tribuebatur: conceſſa poteſtate maris quod intra columnas Herculanas eſt; & terræ continentis a quolibet mari ad quadringenta ſtadia: & ut quindecim Legatos e Senatu ad partes imperii tutandas ſibi legeret: & pecuniæ quantum vellet, ex ærario & vectigalibus ſumeret, ac naves ducentas. Hæc plebs alacriter approbavit. Primores autem Senatus immenſam illam & infinitam poteſtatem metuentes, adverſati ſunt: præter Cæſarem, qui legem non in Pompeii gratiam, ſed plebis ſibi conciliandæ ſtudio defendit. Decreto illo firmato, Pompejus in concione dupla omnia impetravit: diviſoque pelago, & maris intervallis in partes tredecim deſcriptis, certis navibus & duce in parte qualibet collocatis, mare Tyrrhenum, Africanum, Sardoum, Corſicum,

Bellum Piraticum.

Edit. Pariſ. pag. 476.

LIBER IX. Siculum, intra dies quadraginta pacavit. Deinde cum urbes festinanter præterveheretur, Athenas non præteriit. Sed excensu in terram & re divina facta, populoque salutato, inscriptiones sui honoris causa factas invenit, unam intra portam his verbis: *Quatenus te hominem esse agnoscis, eatenus Deus es.* Alteram extra: *Expectabamus, adorabamus, vidimus, deduximus.* Piraticum bellum confectum est, & latrocinia toto mari profligata non amplius trimestri spatio.

IV. His Romæ nuntiatis, Manlius Tribunus plebis rogationem tulit, ut Pompejus Luculli provincia susceptа, & Bithynia adjuncta, bellum Mithridati & Tigrani Regibus inferret, retenta classe & maris imperio. Quod non aliud erat, nisi Romanum principatum uni tradere. Tamen ea rogatio, optimatibus metu populi tacentibus & conniventibus, valuit. Pompejus vero litteris acceptis, ferunt contractis supercilliis percussoque femore præ se tulisse, quasi graviter molesteque ferret Imperium: quam dissimulationem ne amicis quidem suis probavit. Inde mari intra Bosporum & Phœniciam præsidiis occupato, contra Mithridatem est profectus: qui cum montem inexpugnabilem ob aquæ penuriam deseruisset, eumdem Pompejus occupavit, conjectura tum ex stirpium natura, tum ex locorum flexibus capta, locum illum fontes habere. Cumque puteos effodi jussisset, tota castra celeriter aqua abundarunt. Deinde castris circumpositis, hosti fugam intercludere studuit. sed ille dies XLV. obsessus, nihilominus cum firmissima parte exercitus elapsus est, inutilibus & ægrotis interfectis. Quem Pompejus circa Euphratem assecutus, timens ne flumen trajiceret, intempesta nocte eduxit exercitum. Ibi necesse erat pro vallo certare, lunaresque radii turbabant regios. Nam Romani lunam jamjam occiduam a tergo habebant: unde corporum umbræ longe antrorsum projectæ, opinionem hostibus afferebant, eos in propinquo esse. Telis igitur incassum emissis, attingebant neminem. Hoc Romani animadverso, clamore sublato accurrerunt, & ultra decem millia in fuga cecidere. Ipse Mithridates cum pluribus effugit. Pompejus vero in Armeniam impressionem fecit, a Tigrane juniore accersitus: jam enim a patre defecerat. At Rex Tigranes a Lucullo attritus, humanitate Pompeii audita, deditionem fecit, præsidio in regiam accepto. Ad Pompejum accedens, cidarim capiti detractam, ante pedes illius collocare, & humi procumbere voluit. Sed Pompejus prehensa dextera, eo juxta se, filio ejus ex altera parte collocato, dixit: Cætera Lucullo esse adscribenda, a quo ei adempta esset Syria, Phœnicia, Cilicia, Galatia, Sophene. Quæ vero ad usum usque adventum conservasset, ea habiturum: filium ejus in Sophene regnaturum esse. His Tigranes acquievit. Ejus vero filius iratus, cum ad cæ-

Mithridatici belli.

Edit. Paris. pag. 477.

Mithridates ad Euphratem profligatus.

Tigranis deditio.

A τὴν Σικελίαν, ἡμέραις πεντήκοντα. Εἶτα παραπλέων τὰς πόλεις μὴ σπουδῆς, ἀ παρῆλθε τὰς Ἀθήνας. Ἀναβὰς δὲ, ἐς θύσας, καὶ προσαχθεὶς τὸν δῆμον, ὥρᾳ ἐπιγραφὰς εἰς αὐτὸν πεποιημένας, ὧν ἡ μὲν ἐντὸς τῆς πύλης ἔλεγεν· Ἐφ' ὅσον ὦν ἄνθρωπος οἶδας, τοσοῦτον εἶ Θεός. Ἡ δ' ἐκτὸς· Προσιδόκωμέν, προσεκυνοῦμεν, εἴδομεν, προπέμπομεν. Καταλύθη μὲν οὖν ὁ πειρατικὸς πόλεμος, ἐς τὰ πανταχῆ δὲ θαλάσσης ἐξηρέθη λῃστεία, ὡς ἐν πλείοσι χρόνοις μηνῶν τρισὶν.

δ'. Τότων δὲ εἰς Ῥώμην ἀπαγγελθέντων, γράφει νόμον εἰς τὴν Δημάρχων ὁ Μάλλιος, παραλαβόντα Πομπήιον πᾶσαν τὴν χώραν ὅσης ὁ Λεύκολλος ἦρχε, προσλαβόντα δὲ καὶ Βιθυνίαν, πολεμεῖν Μιθριδάτῃ ἐ Τιγράνῃ τοῖς Βασιλεῦσιν, ἔχοντα ἐ ἐ ναυτικὴν δύναμιν, καὶ τὰ κράτος τῆς θαλάσσης, ὡς ἦδη τότο εἰλήφει· τότο δὲ ἵν', ὑφ' ἑνὶ συμβάδην γενέσθαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. Τὸ μὲν οὖν ψήφισμα ἐκυρώθη, φοβηθέντων ἡ δῆμον τὴν ἀριστοκρατικὴν, καὶ εἰωπησάντων. Πομπήιος δὲ δεξάμενος τὰ γράμματα, λέγεται τὰς ἐφοδους στειλαγεῖν, καὶ ἡ μικρὸν παταξαι, ὡς δυσχειράνων, καὶ βαρυνόμενος ἡ ἀρχῇ. Τὴν δ' εἰρωνείαν ἐδ' οἱ συνήθεις αὐτῇ ῥᾳδίαν ἴσχυσαν. Τέως δὲ τὴν μεταξὺ Φοινίκης καὶ Βοσπόρου θάλασσαν ἐπὶ φρουρᾷ τῷ τόπῳ ἔλαβεν, αὐτὸς ἐβάδιζεν ἐπὶ Μιθριδάτην. Ἐκείνου δ' ἐκλιπόντος ὄρος δύσμαχον, ὡς ἄνυδρον, ἐν ᾧ στρατοπεδεύετο, ὁ Πομπήιος κατέσχε αὐτὸ, καὶ τῇ φύσει τῆς βλασταύσης, καὶ ταῖς συγκλινείαις τῆς τόπου πεμπομένας ἔχειν πηγὰς τὸ χωρίον, ἀρύσασθαι ἐκέλευσε φρέατα. Καὶ ταχὺ μισὸν ἦν ὕδατος τὸ στρατόπεδον. Ἐκείνην περιστρατοπεδεύσας, ἐπετείχιζεν αὐτόν. Ὁ δὲ πέμπτῃ καὶ τεσσαρακοστῇ πολιορκηθεὶς ἡμέρας, ἔλαθεν ἀποδρὰς μετὰ τῶν ἐρρωμενεστέρων δυνάμεως, ἀποκτείνας τὰς ἀχρήστους, καὶ τοὺς νοσοῦντας. Καταλαβὼν ἢ αὐτὸν περὶ τὸν Εὐφράτην ὁ Πομπήιος, ἵνα μὴ φθάσῃ περάσας τὸν ποταμὸν ἐκ μέσων νυκτῶν ἐπῆγε τὴν στρατιάν. Ἦν οὖν ἀνάγκη ὑπὲρ τοῦ χάρακος μάχεσθαι. Σελήνη δ' ἦν καταφερομένη, ὃ τοῖς βασιλικοῖς ἐσφηλε. Εἶχον μὲν γὰ καὶ πάντα τὴν σελήνην Ῥωμαῖοι· ἦδη δὲ περὶ δύσιν οὖσης, αἱ σκιαὶ τῶν σωμάτων πρόσθεν προϊοῦσαι πολὺ, δοκοῦσιν παρεῖχον τοῖς πολεμίοις, ἐγγίζειν τοὺς Ῥωμαίους αὐτοῖς καὶ τοὺς ὑστάτους ἀφέντας, ἐφίεσθαι ἤδη· ὁ συμβὰν τοὺς Ῥωμαίους μὴ κραυγῆς ἐπίδραμον, καὶ φόβου τοὺς ἔκτεινον, ὡς πολὺ πλείους μυρίων ἀποθανεῖν. Αὐτὸς δὲ Μιθριδάτης μετὰ πλειόνων δίφυγε. Πομπήιος δὲ εἰς Ἀρμενίαν ἐνέβαλε, τὸν νέον Τιγράνην καλοῦντος αὐτόν. Ἦδη γὰ ἀφειστήκει τοῦ πατρός. Ὁ γ Βασιλεὺς Τιγράνης ὑπὸ Λεύκολλον συμπεπτωκὼς, ἤμερον δὲ πυθανόμενος τὸν Πομπήιον, ἑαυτὸν τε παρέδωκε, καὶ φρυρὰν ἐδέξατο περὶ τὰ βασίλεια. Προσιὼν δὲ τῷ Πομπήιῳ, τήν τε κίδαριν ἀφεῖλε τῆς κεφαλῆς, καὶ ὥρμησε πρὸ ποδῶν αὐτῷ ἐκεῖνα θεῖναι, καὶ καταβαλεῖν ἑαυτόν. Ἀλλ' ὁ Πομπήιος τῆς δεξιᾶς αὐτοῦ λαβόμενος, προσηγάγετο, ἐ πλησίον ἱδρύσατο, τὸν δ' ἐκείνου υἱὸν ἐπὶ θάτερα, καὶ εἶπε· Τῶν μὲν ἄλλων δεῖν αἰτιᾶσθαι Λεύκολλον· ὑπ' ἐκείνου γὰ ἀφῃρῆσθαι Συρίαν, Φοινίκην, Κιλικίαν, Γαλατίαν, Σωφηνίην· ἃ δὲ ἄχρις αὐτοῦ ἐκέκτηντο, ἕξειν, Σωφηνὸς δὲ βασιλεύειν τὸν υἱόν· Ἐπὶ τούτοις ὁ μὲν Τιγράνης ἠγάπησε, ὁ δὲ υἱὸς ἐδυσφόρει. Καὶ κλαυθεὶς ἐπὶ δεῖνον,

πνον, Οὐκ, ἔφη, Πομπηίῳ δοῦναι, τοιοῦτα τιμῶντος
τὴν γὰρ αὐτὸς ἄλλον εὑρήσειν Ῥωμαῖον. Ἐκ τούτου δεθεὶς,
εἰς τὸν θρίαμβον ἐφυλάττετο. Καταλιπὼν δὲ Πομπήϊος
φρουρὸν Ἀρμενίας Ἀφράνιον, αὐτὸς ἐπὶ τὸ πεδιοικοῦντων τὸν Καύκασον ἐθνῶν, ἐπὶ Μιθριδάτην ἐβάδιζε.
Μέγιστα δὲ αὐτῶν εἰσιν ἔθνη Ἀλβανοί τε καὶ Ἴβηρες,
οἱ μὲν ἐπὶ τὰ Μοσχικὰ ὄρη καὶ τὸν Πόντον καθήκοντες, Ἀλβανοὶ δ' ἐπὶ τοῦ ἕω καὶ τοῦ Κασπίου θαλάσσης. Οὗτοι πρῶτον μὲν αὐτόσπουδι Πομπηίῳ δίοδον
ἔδοσαν, εἶτα γυμνοῖ πεπραισμένοι οὐκ ἐλάττους,
ἱππεῖ θαλον αὐτῷ, καὶ τραπέντες ἐφθάρησαν πολλαπλασίως. Τῷ δὲ Βασιλεῖ αὐτῶν πέμψαντι πρέσβεις,
σπεισάμενος, ἀπῆει ἐπὶ τοὺς Ἴβηρας μαχιμωτέρους ὄντας τοῦ Ἀλβανῶν, καὶ μή τι Μήδοις μή τε Πέρσαις
ὑπείξαντας, ἀφυγόντας δὲ καὶ τοῦ τῶν Μακεδόνων
δυναστείαν, Ἀλεξάνδρου ταχέως ἐκ τῆς Ὑρκανίας ἀπάραντος. Ἀλλὰ καὶ τούτους μεγάλῃ μάχῃ τρεψάμενος, πολλοὺς ἀπέκτεινε, καὶ πολλοὺς ἐζώγρησεν. Ἐντεῦθεν εἰς τὴν
Κόλχων ἐνέβαλεν. Αὖθις δ' Ἀλβανῶν ἀποστάντων, ἐπέλασεν ἐπ' αὐτοὺς διὰ ἀνύδρου καὶ ἀργαλέας ὁδοῦ, ὕδωρ
ἐκ ἀσκοῖς πολλοῖς ἐπικομιζόμενος. Καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ὑπὸ τῷ ἀδελφῷ τῷ σφῶν Βασιλίσκῳ στρατηγουμένοις,
ἐνίκησε· καὶ αὐτὸν ἐπελθόντα οἱ καὶ βαλόντα, ἐκ χειρὸς διελάσας ἀπέκτεινεν. Οἱ καὶ Ἀμαζόνες λέγονται
συμμαχῆσαι τοῖς Ἀλβανοῖς. Μετὰ γὰρ τὴν μάχην σκυλλομένων τῶν νεκρῶν, πέλτας Ἀμαζονικὰς οἱ Ῥωμαῖοι καὶ κοθόρνους ἐπέτυχον, σῶμα δὲ γυναικεῖον οὐδὲν
εὑρέθη. Νέμονται δὲ αὗται τὰ καθήκοντα πρὸς Ὑρκανίαν θάλασσαν τοῦ Καυκάσου· μέσοι δὲ τῶν Ἀλβανῶν καὶ
αὐτῶν οἰκοῦσι Γέλαι καὶ Λίγυες, οἷς ἵνες ἑκάστου περὶ
τὸν Θερμώδοντα ποταμὸν εἰς ταὐτὸν φοιτῶσαι, ὁμιλοῦσιν
ἐπὶ δύο μῆνας. Εἶτα καθ' ἑαυτὰς ἀπαλλαγεῖσαι βιοῦσι· τεκοῦσαι δὲ τὰ μὲν ἄῤῥενα, κομίσασαι πρὸς τοὺς
πατέρων ἐκτίθενται γῇ, τὰ δέ γε θήλεα τρέφουσι. Τῶν δὲ τοῦ Μιθριδάτου παλλακῶν ἀναχθεισῶν πρὸς
αὐτὸν, ὑδρίαν ἔγνω Πομπήϊος.

ε'. Στρατονίκη δὲ, ἣ καὶ μέγιστον παρὰ Μιθριδάτῃ
ἔσχε ἀξίωμα, καὶ τὸ πολυχρυσότατον τῶν φρουρίων ἐφυλαττε, δῶρα τε πολλὰ τῷ Πομπηίῳ προσήγαγε, καὶ
τὸ φρούριον παρεδίδου. Ὁ δὲ τῶν προσαχθέντων ὅσα κόσμου ἱερᾶς καὶ λαμπρότητα τῷ θριάμβῳ παρέξειν λαβὼν μόνα, τὰ λοιπὰ τῇ Στρατονίκῃ ἔχειν ἐκέλευσε.
Καὶ τὸ Βασιλέως δὲ τῶν Ἰβήρων κλίνην, καὶ τράπεζαν,
καὶ θρόνον, χρυσᾶ πάντα πεμφθέντος αὐτῷ, καὶ ταῦτα
τοῖς Ταμίαις εἰς τὸ δημόσιον παρεδίδωκεν. Ὡς δὲ
τὸν Μιθριδάτην ἑώρα φεύγοντα χαλεπώτερον ἢ μαχόμενον, πέμψας μὲν ἐπέστειλε χρόνῳ ἑαυτὸν πολέμιον τὸν
λιμὸν ἀπολείψειν, αὐτὸς δὲ προῆγε σὺν στρατιᾷ. Χειρωσάμενος δὲ δι' Ἀφρανίου τοὺς περὶ Ἀμανὸν Ἄραβας,
καταβὰς εἰς Συρίαν, ταύτην μὲν ἐπαρχίαν καὶ κτῆμα
Ῥωμαίων ἀπέφηνε. Τὴν δὲ Ἰουδαίαν ὑπέταξε, καὶ τὸν
Βασιλέα αὐτῆς Ἀριστόβουλον συνέλαβεν, ὡς ἐν τοῖς Ἰουδαϊκοῖς ἤδη ἱστόρηται, μέγα δ' ἓν ὄνομα τῆς αὐτοῦ δυνάμεως, καὶ μᾶλλον τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας. Ὁ δὲ τῶν
περὶ Ἡ Πέτραν Ἀράβων Βασιλεὺς δείσας, ἔγραψε Πομπηίῳ πάντα πείθεσθαι. Ἡγγέλη μὲν τοι αὐτῷ τεθνεὼς καὶ ὁ Μιθριδάτης, Φαρνάκῃ τῷ ἑαυτοῦ ἐπαναστάντι αὐτῷ. Εἰς Ἀμισὸν ἤδη ἀφικομένῳ Πομπηίῳ, πολλὰ μὲν δῶρα παρὰ Φαρνάκου κεκόμιστο, πολλὰ δὲ γε προσήνεκτο σώματα, καὶ αὐτὸς ὁ Μιθριδάτου νεκρός. Επα-

A nam vocaretur: *Nihil sibi opus esse istis Pompeii honoribus* dixit: *se enim alium Romanum inventurum esse*. Quare in vinculis ad triumphum servatus est. Pompejus Afranio ad Armeniæ præsidium relicto, per gentes Caucasi montis accolas Mithridatem est persecutus, quarum maximæ sunt Albani & Iberes: hi ad Meschicos montes & Pontum pertinentes, illi versus ortum & mare Caspium habitantes. Albani Pompejo petenti transitum dederant. Deinde cum non pauciores XL. millibus convenissent, impetum in eum fecerunt: sed profligati sunt, atque ingens multitudo perlit. Eorum vero Regi pace quam per legatos petierat, data, contra Iberes est profectus, Albanis bellicosiores: qui neque Persis neque Medis cesserant, & Macedonum quoque dominatum effugerant, Alexandro celeriter ex Hyrcania digresso. Sed & his magno prælio superatis, multos occidit, multos cepit. Inde Colchidem invasit, & contra Albanos qui defecerant, per asperam & aridam viam aqua multis utribus allata, rediens: iis victis, ducem, Regis ipsorum fratrem, clypeum inferentem, gladio transfixit. In Albanorum exercitu Amazones fuisse perhibentur. nam cum post prælium cadavera spoliarentur, Romani peltas Amazonicas & cothurnos, nullum tamen fœmineum corpus repererunt. Incolunt eæ mulieres eas Caucasi partes quæ ad mare Hyrcanum descendunt. In illarum Albanorumque medio habitant Gellæ & Ligyes, cum quibus quotannis circa flumen Thermodontem per duos menses coeunt. Inde digressæ, vitam sine viris agunt. Cum pepererunt, mares circa patrum terram exponunt: puellas ipsæ educant. Mithridatis pellicibus ad se adductis, nullius consuetudine Pompejus usus est.

V. Stratonice vero summa dignitate apud Mithridatem prædita, castello opulentissimo præfecta, multa munera Pompejo obtulit, & castellum ipsum tradidit. Is vero iis tantum quæ vel templis ornamento futura, vel triumpho splendorem allatura erant, acceptis: reliqua Stratonicen habere jussit. Item lectum, mensam, solium, aurea omnia sibi a Rege Iberum missa, Quæstoribus dedit, in ærarium referenda. Ut Mithridatem fugiendo quam pugnando molestiorem esse vidit, se hostem illi famem, se ipso graviorem, relicturum esse minatus, cum exercitu progressus est: domitisque per Afranium Arabibus, qui ad Amanum habitant, Syriam propulit. Romani provinciam & possessionem fecit: Judæam subegit, Aristobulo Rege comprehenso, ut jam in historia Judaica est expositum. Cum potentia Pompeii multum, virtus & clementia magis etiam celebrarentur, Arabiæ Petreæ Rex territus, ei scripsit, se in ejus potestate fore. Nuntiato Mithridatis interitu, Aminsum profectus, a Pharnace parricida multa munera accepit, multos homines, & ipsum Mithridatis cadaver. Reditum ei

LIBER X.

Albani.

Iberes.

Edit. Paris. pag. 478.

Amazones.

Pompeii continentia & clementia.

Pharnaces parricida.

pag. 479.

LIBER X. Mutiæ repudium.

moleſtum fecit uxoris Mutiæ per ipſius abſentiam adulterium : cui , cum Italiæ appropinquaſſet , libellum repudii miſit . Romæ autem rumore & tumultu orto ; quaſi exercitum in urbem adducturus & regnum occuparus eſſet : ſimulatque Italiam attigit , concione advocata , milites in ſua quemque redire , atque iterum ad triumphum præſto eſſe juſſit . Exercitu dimiſſo , civitates eum inermem cum paucis ire videntes , præ lætitia effuſæ , Romam cum majoribus copiis officii gratiaſ perduxerunt . Lege autem non permittente , ut ante triumphum urbem ingrederetur , a Senatu petiit , ut comitia Conſularia differrentur : ſed id Catone adverſato non impetravit . Quare virum eum conciliare ſibi ſtudens , ex duabus illius neptibus alteram ipſe ducere , alteram filio ſuo deſpondere voluit : qua affinitate Cato , ut quæ corrumpendæ ſuæ integritati eſſet , repudiata , & ſororem & uxorem iratas habuit . Poſt Pompejo ob Conſulatum Afranio petendum pecunia per tribus diſtributa male audiente , ut qui dignitates indignis vænales fecerat : Cato mulieribus dixit : *Iſta probra nobis communia erunt , ſi affinitatem cum Pompejo contraxerimus* . Triumpho propter magnitudinem biduo peracto : tamen ex apparatis rebus , temporis excluſæ anguſtiis multæ ſpectari non poterunt : & ſcriptura prælata ſignificatum eſt , de quibus gentibus triumpharetur . Hæ autem fuerunt , Pontus , Armenia , Paphlagonia , Cappadocia , Media , Colchi , Iberes , Albani , Syria , Cilicia , Meſopotamia , Phœnicia , Paleſtina , Judæa , Arabia , Piratæ terra marique debellati . Inter hæc caſtella mille non pauciora capta , urbes pene nongentæ : naves piraticæ octingentæ , hoſtium regiæ undequadraginta . Adhæc in litteris referebatur , cum ex vectigalibus quinquies millies centena millia in ærarium redirent , ſe decies octies & quingenties centena millia adjeciſſe . In ærarium inferri ſignatæ pecuniæ & aurei atque argentei ornatus vicies mille talenta , præter ea quæ militibus donata eſſent . In triumpho ducti ſunt , præter archipiratas , Tigranis Armenii filius , cum uxore & filiabus , ipſiuſque regis Tigranis uxor Zoſime , & Judæorum Rex Ariſtobulus , & cognati Mithridatis , aliique plures . Illud autem in ejus gloria præcipuum fuit , quod tres triumphos duxit : primum ex Africa , alterum ex Europa , poſtremum ex Aſia : tum annos XL. natus , victoriis totum pene terrarum orbem complexus . Poſt , Roma finitimiſque locis annonæ penuria laborantibus : in Sicilia , Sardinia , & Africa maxima frumenti copia coacta , cum gubernatores ob ventorum vehementiam ſolvere recuſarent , primus navi conſcenſa , & ancoris revelli juſſis , exclamavit : *Navigare neceſſe eſt , vivere non eſt neceſſe* . Hac audacia , ſecundaque fortuna uſus , omnes mercatus frumento , navibus mare implevit . E re porro eju

Pompeii affinitas a Catone repudiata.

Edit. Pariſ. pag. 480. Tres triumphi.

Res frumentaria.

Cæſaris amicitia Pompejo exitiabilis.

Catalogus gentium a Pompejo devictarum.

A γυναῖκα δὲ λυπηρὰν τῷ ἐπάνοδον ἔχουσι ἀφ' τῆς γυναικὸς Μουκίας, ἐξυβρίσασαν παρὰ τὴν ἀποδημίαν αὐτ. Καὶ πλησιάσας τῇ Ἰταλίᾳ, ἔπεμψεν ἐκείνῃ ἄφεσιν. Εἰς δὲ Ῥώμην λόγοι περὶ αὐτ ἐγίνοντο, ὡ θόρυβος ἦν, ὡς τὸ στράτευμα τῇ πόλει ἐπάξοντός τε ὡ μοναρχήσοντος. Ο δὲ τῆς Ἰταλίας τῇ ἅμα ἐπέβη, ὡ ἐκκλησιάσας τὸν στρατιώτας ἐκέλευσεν ἕκαστον πρὸς τὰ οἰκεῖα τρέπεσθαι, ὡ αὖθις ἀθροισθῆναι ἀφ' ἑ θείμβου. Σπεύδοντος δ' οὕτω τ στρατιᾶς, ἄοπλον αἱ πόλεις ὁρῶσαι Πομπήϊον, ὡ μετ' ὀλίγων ἀπιόντα, ὑφ' ἡδονῆς ἐχρῶντο ὡ προπέμπουσαι, συγκατῆγον εἰς τ Ῥώμην μ᾽ δυνάμεως πλείονος. Τῶ δὲ νόμῳ μὴ συγχωροῦντος, πρὸ τῶ θριάμβου παρελθεῖν εἰς τ πόλιν, πέμψας ἠξίου τ Βιβλίῳ ὑπατεῦσαι τὸν τῆ Τρόπων ἀρχαιρεσίας. Κάτωνος δ' ἐναντιουμένου, ὡς ἔτυχε· διὸ ὡ εἰκειώσασθαι τ ἄνδρα ἐθέλοντι. Δυοῖν οὖν ἀδελφιδῶν αὐτῶν ἐκείνῳ, τ μὲν αὐτὸς ἐζήτει λαβεῖν· τ δ' ᾧ τῷ υἱῷ συνοικίσαι. Παραιτουμένου δὲ τ ἀγχιστείαν τ Κάτωνος, ὡς ἔμαθορὰν ἐπομένῳ αὐτῷ τ τρόπῳ ἡ ἀδελφὴ ὡ ἡ γυνὴ ἐχαλέπαινον. Λοφρανίῳ δὲ Πομπηΐου ὑπατείαν μετιόντος, ὡ ἔξω τῶ πρὸς τὰς φυλὰς ἀργύριον ἀναλίσκοντος, ὡ κακῶς ἐνεγκόντων ἄλλοι, ὡς ὄντιον τ ἀρχὴν ποιεμένῳ τοῖς μὴ ταύτης ἀξίοις, ὁ Κάτων ἔφη πρὸς τὰς γυναῖκας· Τύπτων τῷ ἀνεψιῶν κοινωνητέον ἡμῖν, οἰκείοις γινομένοις πρὸς τ Πομπήϊον. Τῶ θριάμβῳ δὲ τῷ μεγέθει ἐς δυσὶ πλείοσιν ἡμέραις, ὡς ἐξήρκεσαν αὗται, ἀλλὰ τῷ παρεσκευασμένων πολλὰ τ θέας ἐξέπιπτε· γράμμασι δὲ προηγμένοις ἐδηλοῦτο τὰ γένη, καθ' ὧν ἐθριάμβευσεν· ἦν δὲ ταῦτα· Πόντος, Ἀρμενία, Παφλαγονία, Καππαδοκία, Μηδία, Κόλχοι, Ἴβηρες, Ἀλβανοί, Συρία, Κιλικία, Μεσοποταμία, τὰ περὶ Φοινίκην ὡ Παλαιστίνην, Ἰουδαία, Ἀραβία, τὸ πειρατικὸν ἅπαν ἐν γῇ ὡ θαλάττῃ καταπεπολεμημένον. Ἐν δὲ τούτοις φρούρια μὲν ἥλωσαν πλείω χιλίων ἑξακοσίων, πόλεις δὲ ἑ πόλῃ τ ἑναντίων ἐπορθήσαντο, ὡ τῆς πειρατικὰς ὁπλοθήκας, κατοικίαι δὲ πόλεων μιᾶς δέουσαι τεσσαράκοντα. Πρὸς δὲ τούτοις ἐφράζετο διὰ τ γραμμάτων, ὅτι πενταισχίλιαι μὲν μυριάδες ἐκ τῆ τελῶν ὑπῆρχον· ἐκ δὲ ὧν αὐτὸς προσεκτήσατο, μυριάς ὁπταχιχιλίας πεντακοσίας Ρωμαῖοι λαμβάνουσιν. Ἀναφέρεται δ' εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον ἐς νομίσματι ἑ κατασκευαῖς ἀργυρίου ἑ χρυσίου δυσμύρια τάλαντα, πάριξ τ τοῖς στρατιώταις νενεμημένων. Αἱ χιλιάλαντοι δὲ ἐπομπεύθησαν, ἀνδρ τ ἀρχιπειρατ, υἱὸς Τιγράνη τ Ἀρμενίου, μ᾽ γυναικὸς ὡ συγγενῶν. Αὐτ τε Τιγράνη τ Βασιλέως γυνὴ Ζωσίμη ὡ Βασιλεὺς Ἰουδαίων Ἀριστόβουλος, ὡ συγγενεῖς Μιθριδάτου, ἄλλοι τε πλείους. Μέγιστον δὲ ὑπῆρξε πρὸς δόξαν αὐτ, ὅτι τρεῖς τριθριαμβεύσας, τ μὲν πρῶτον ἐκ Λιβύης, τ δὲ δεύτερον ἐξ Εὐρώπης, τ δὲ τελευταῖον ἀπὸ τ Ἀσίας καταγών, τρόπον τινὰ τ οἰκουμένην ἐδόκει τοῖς τρισὶν ἐπῆχθαι θριάμβοις. Ἦν δὲ τότε ἐτῶν τεσσαράκοντα. Σιτοδείας δὲ μ᾽ ταῦτα τ Ῥώμην ὡ τὰ περὶ αὐτ καταχούσης, πλεύσας εἰς Σικελίαν, ὡ Σαρδὼ, ὡ Λιβύην, ἤθροισεν σῖτον. Καὶ ἀνάγεσθαι μέλλων τ κυβερνητ ἐκπομπῶν διὰ πνεύματα βίαια, πρῶτος αὐτὸς ἐμβὰς, τὰς ἀγκύρας αἴρειν ἐκέλευσε, ὡ ἀνέβησε, Πλεῖν ἀνάγκη, ζῆν δὲ οὐκ ἀνάγκη. Τοιαύτῃ δὲ τόλμῃ χρώμενος, ὡ ἀγαθῇ τύχῃ, ἐπέπλησε τὰ ἐμπόρια σίτου, πλοίων δὲ γε τῶ θαλάσσαν. Καὶ ὥστε μὲν ἂν ἐνταῦθα τῶ

βίᾳ παυσάμενος. Ὁ δὲ ἐπίλοιπος χρόνος αὐτῷ τὰς μὲν A
ἀτυχίας ἐλάττους ἐπηνέγκατο, ἀτυχήματα δὲ γε καὶ δυστυχή-
ματα. Προσῆψε γὰρ Καίσαρι, καθ' ὃν ἐκεῖνος δόξης
τι καὶ δυνάμεως ἐκράτησεν αὐτὸς, ὑπ' ἐκείνου ἀναπεπτάσθαί τε καὶ
καταβεβλῆσθαι. Ἵνα δὲ μὴ δὶς τὰ αὐτὰ ἱστορῆται, ἐν τοῖς
περὶ Καίσαρος τὰ λοιπὰ τῶν Πομπηΐου φέρονται, τῇ περὶ
ἐκείνου συμπεπλεγμένα ἱστορίᾳ.

ς'. Εὐτυχὴς δὲ ὁ Καῖσαρ ἐν στρατηγίαις γενόμενος, B
καὶ πολλοὺς καταρθωτικοὺς πολέμους, μεταδιώκων δ' ἑαυ-
τῷ ἐκ τοῦ δήμου φόβου, αὐτὸν ἐθεράπευε· καὶ μοναρχί-
ας ἐρῶν, ἐπεὶ ὥρα τινὰς ἐναντιουμένους αὐτῷ, ἐξ μάλιστα τὸν Πομπήϊον τότε μέγα δυνάμενον, τῇ Ῥώμῃ ἐξ
Ἰβηρίας ἐπανέδυ. Ἦν γὰρ πάνυ λαχών, ὡς ταύ-
της ἐτύγχανε, ἐπὶ Λυσιτανοὺς καὶ Καλαϊκοὺς στρατεύσας. Καὶ
πράξας τοῦτο, ἄχρι ἐξ ὧν προῆλθε θαλάσσης, τὰ
μὴ πρὶν ὑπήκοα Ῥωμαίοις ἔθνη καταστρεφόμενος. Καὶ
ἀπῆλθεν ἐκ τῆς ἐπαρχίας εὐδοκιμῶν, αὐτός τε πλούσιος
γεγονὼς, καὶ τοὺς στρατιώτας ἀριστέας. Θέλων δ' ἐπὶ
τὴν ὕπατον θερμαίνεσθαι, πρὸς αὐτοῦ τε τοὺς ὑπατικοὺς
ἀφιγμένος ἀρχαιρεσίας, καὶ μνώμενος ἑαυτῷ ὑπατείαν,
ἐν ἀντινομίᾳ ἐγένετο. Τοὺς μὲν γὰρ θερμαίνειν μέλλον-
τας ἔξω νενομικὸς ἦν τρίβειν τὰς πόλεις· τοὺς δὲ μετιέ-
ναι θέλοντας ὑπατείαν, δι' ἑαυτῶν τοῦτο πράττειν, τοὺς
ἀρχαιρεσιάζοντας ἐντυγχάνοντας. Καταφρονεῖ τοίνυν τῆς
θερμάνσεως, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν πόλιν, εἰς ὑπατείαν
παρήγγελλε. Τῶν δὲ μέγα δυναμένων ἐν τῇ Βουλῇ, καὶ C
ὁ Κράσσος ἦν, πρὸς ὃν ὁ Καῖσαρ φιλίαν, ἀντιπολι-
τευόμενος τῷ Πομπηΐῳ ἐτύγχανε, τοῦτον ὁ Καῖσαρ ἐκ
διαφορᾶς εἰς φιλίαν μετεκόσμησε, καὶ ὑπ' ἀμφοῖν ἄσπερ
θωρακόμενος εἰς ὑπατείαν προῆλθε, καὶ αὐτίκα τὸν
μὲν εἰσῆγε, δι' ὧν ἐφίετο τοῦ δήμου. Ἔτι δὲ τῷ Πομ-
πηΐῳ ἐχθρὸν ὁ Καῖσαρ ἑαυτῷ προσάπτων, τῷ οἰκείῳ
θυγατέρα Ἰουλίαν αὐτῷ καταγγύησε. Γήμας οὖν αὐ-
τὴν ὁ Πομπήϊος, ὅπλων τῷ ἀγορᾷ αὐτίκα ἐνέπλησε,
καὶ τοὺς τὸν νόμους τῷ δήμῳ συμπεπεμφότας, καὶ Καίσαρι
τῷ ἐπὶ Ἄλπεων, καὶ τῷ ἐπὶ πᾶσαν Κελτικὴν, καὶ
τὸ Ἰλλυρικὸν μετὰ τεσσάρων στρατιῶν στρατηγίαν
προσέθετο. Τῶν δ' ἀντεπόντων ἐκ τῆς Βουλῆς πρὸς ταῦ-
τα περιβλεπόντων, ἐλίγοι παπάπασιν ὑπατεύοντι τῷ
Καίσαρι συνήεσαν εἰς Βουλήν. Εἰπόντος δέ τινος τῷ γέρο- D
ντα γεγόντων, ἐς φόβον τῷ ὅπλων καὶ τῶ στρατιωτῶν
ἐσυνέρχονται, Τί οὖν, ἔφη, ὁ Καῖσαρ, εἰ καὶ σὺ ταῦ-
τα δεδιὼς οἰκουρεῖς; ὁ δὲ, Ὅτι μοὶ μὴ φοβεῖσθαι τὸ
γῆρας, ἔφη, βράχιστος ἤδη ὁ βίος, ὃς ἔτι μοι λείπεται.
Τὰς δὲ Κελτικὰς πολέμους μαχόμενος, Ἑλβετίους μὲν
καὶ Τιγυρίνους καταπολέμησε, καὶ ὑπήταξε. Γερμανοῖς
δὲ συμμίξαι μέλλων, ὁρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀποδειλιῶν-
τας, καὶ μᾶλλον ὅσοι τῇ ἐπιφανείᾳ ἦσαν καὶ νέοι, ἐκέ-
λευσεν ἀπιέναι, καὶ μὴ κινδυνεύειν παρὰ γνώμην ἀν-
δράσι καὶ μαλακοῖς ἅπασι ἐχοῦσιν. Λύσας δὲ ἔφη τὸ
δέκατον τάγμα παραλαβὼν, ἐπὶ τοὺς βαρβάρους πο-
ρεύεσθαι, μήτε κρείττοσι Κίμβρων μέλλειν μάχεσθαι
πολεμίοις, μή τε αὐτὸς Μαρίου χείρων ὢν στρατη-
γός. Ἐκ τούτου ὁρμῆς καὶ προθυμίας γενόμενοι πλή-
θεις ἅπαντες ἠκολούθουν, καὶ μαχεσάμενοι, λαμ-
πρῶς τὰς ἐναντίας ἐτρέψαντο, ὥστε πέντε μυ-
ριάδας ἐκτὸς γενέσθαι. Ὁ δὲ τούτων Βασιλεὺς
Ἀριόυστος φθάσας μετ' ὀλίγων διεπέρασε τὸν Ῥῆ-
νον. Τοῦτο βαρβαρόμενος, εἰς τὴν περὶ Πά-
δον Γαλατίαν κατέβη, ἔνθα ἤδη

Zonaræ Annales.

fuisset, si cum vitam cum morte commutasset. Insecutum enim tempus ei successus invidiosos & casus exitiosos attulit. Nam cum se cum Cæsare conjunxisset, eumque sua auctoritate & potentia extulisset, ab illo eversus & conculcatus est. Ne autem bis eadem commemorentur, quæ de Pompejo restant, in Cæsaris historia (in eam enim incidunt) referentur. LIBER X.

VI. Fuit & Cæsar in re militari fortunatus, multaque bella prospere confecit. Cum autem cultu & observantia populi regnum affectaret, in eoque cum aliorum adversationes, tum magnas Pompeii opes sibi obstare cerneret, Romam ex Hispania redit. In quam provinciam ante id tempus sibi decretam cum primum veniisset, Lusitanis & Gallæcis domitis, usque ad exterius mare processit: eaque gentes subegit, quæ ante Romanis non paruerunt. Ex provincia discessit gloria & opibus auctus, etiam militibus ditatis. Triumphaturus, cum ad Consularia comitia veniisset, & Consulatum ambiret, in leges contrarias incidit. Moris enim erat, ut triumphaturi extra urbem manerent: qui vero Consulatum ambirent, ipsi comitiis candidati interessent. Contempto igitur triumpho urbem ingressus, Consulatum petiit. Crassum, virum in Senatu potentissimum, sibique amicum, & Pompejum, inter se dissidentes, atque invicem adversantes, reconciliavit: eorumque tamquam satellitum opera Consul factus, statim leges tulit, quibus sibi populum devinciret. Præterea ut Pompeii potentiam sibi adjungeret, Juliam ei filiam despondit. Qua ducta Pompejus, toro armatis impleto, & popularibus legibus confirmatis, Cæsari Galliam Cisalpinam & Transalpinam omnem, & Illyricum, & IV. legiones in quinquennium decrevit. Cum autem Senatoribus qui istis rebus adversati erant, contumeliose tractatis, paucissimi ad Cæsarem Consulem in curiam convenirent: quodam nato admodum grandi dicente, Senatum armorum & militum metu non frequentari: Cæsar, *Cur, & tu*, inquit, *non eodem metu domi te continues?* Cui senex respondit, *Ætate se reddi audaciorem, cum sciat brevissimam sibi vitæ tempus superesse*. Dum in Galliis bellum gerit, Helvetios & Tigurinos devicit atque subegit. Cum Germanis congressurus, cum duces trepidare videret, illustres in primis & adolescentes, eos abire jussit, atque abesse a prælio, quos præter opinionem suam adeo molles & effœminatos cerneret. Se vero cum decima legione Barbaros invasurum esse dixit, quod neque hostes fortiores Cimbris oppugnandi essent, neque ipse Imperator Mario deterior. Hac oratione omnium animis ad alacritatem & audaciam excitatis, secuti milites victoriam illustrem ab hostibus reportarunt, LXXX. millibus cæsis. Eorum rex Ariustus, cum paucis Rheno trajecto, elapsus est. His rebus gestis in Circumpadana Gallia degens,

JULIUS CÆSAR.

Ejus res gestæ.

Cæsaris Consulatus.

Edit. Paris. pag. 481.

Gallia provincia Cæsari decreta

Helvetii. Tigurini. Germani.

Ariustus.

LIBER IX.

populi ſtudia eſt aucupatus : & multos ad ſe Roma profectos, hoſtili pecunia ſibi obnoxios reddidit. Inde ad alias gentes domandas profectus, illuſtribus victoriis partis, ad Padum in hyberna rediit, Romanos pecunia ſibi concilians : quam iis ſuppeditabat, qui magiſtratus ambiebant, quo populus per eos corrumperetur, ut iis tantum qui numerarent, magiſtratus decerneret. Illi igitur nihil eorum omittebant, quibus ejus potentia augeretur. Deinde aliis Galliæ populis ſuperatis, Rhenum ponte junctum cum exercitu tranſiit. Inde reverſus filiæ Pompeio nuptæ morte ex puerperio cognita, puero etiam paulo poſt defuncto, ipſe & Pompejus in luctu fuerunt : necnon utriuſque amici caſum eum graviter tulerunt, vinculo neceſſitudinis eorum diſſoluto.

Cæſar populum pecuniis corrumpit.

Julia mortua Pompejus & Cæſar alienantur.

Edit. Pariſ. pag. 482.

VII. Cæſar jam magnus factus, & rebus geſtis parta gloria erectus, adverſari Pompejo inſtituit : & Craſſo a Parthis interfecto, qui veluti pacis ſequeſter inter eos fuerat, evertere Pompejum, Pompejus viciſſim Cæſarem, eſt conatus. Republica labefactata, cum magiſtratus per ambitum peterentur, & populus non ſuffragia, ſed arma pro iis ferret, a quibus pecuniam accipiebat, & urbs veluti navis ſine gubernatore periclitaretur : prudentioribus boni conſulendum eſſe viſum eſt, ſi civitas ex tanta tempeſtate ad regnum rediret, alioqui gravius allidenda. Nec enim ſpem ſalutis aliam reſtare : & medicum mitiſſimum adhibendum eſſe, qui morbo illi medicinam faceret : quibus verbis ſubobſcure Pompejum intelligi volebant. Qui etſi verbis imperium ſe detrectare ſimulabat, re ipſa tamen id agebat, ut Dictator diceretur. Ne igitur Dictaturam per vim invaderet, ſolus a Senatu Conſul eſt deſignatus, deſiderium ejus ſolitario imperio leniente. Ob hoc Cæſar & ipſe per legatos Conſulatum petiit, aliis adverſantibus, Pompejo vero tacente. Ut autem Cæſar largitionibus multos in ſuas partes traduxit, Pompejus eam conſpirationem veritus, aperte per ſeſe & amicos imperium Cæſari per decreta abrogavit : quibus ille neglectis petebat, ut ipſe & Pompejus ſimul armis poſitis privati eſſe juberentur. Sin ſibi eriperetur imperium, illi vero confirmaretur : alterum tyrannum conſtitui. Fertur etiam quidam Centurio a Cæſare miſſus, cum didiciſſet Senatum imperium Cæſari non diutius dare, pulſato gladii capulo dixiſſe : *At hic dabit*. Deinde Senatuſconſultum factum eſt, niſi Cæſar intra certum diem imperio ſe abdicaſſet, hoſtem eſſe judicandum. Verum Antonio cæteriſque Cæſaris ſtudioſis poſtulantibus, ut & Cæſar & Pompejus ſimul magiſtratibus abirent, eam ſententiam probarunt omnes. Sed cum Cæſar per litteras cæteris omnibus cedens, ſolam Ciſalpinam provinciam & Illyricum atque duas ſibi legiones relinqui peteret : cætera quidem ei conceſſit Pompejus, milites autem ademit. Senatus vero Antonium &

Pompejus ſolus Conſul deſignatus.

μαγώγει, πολλῶν ἀπὸ Ῥώμης πρὸς αὐτὸ ἀφικομένων, τοῖς ἀπὸ τῶν πολέμων χρήμασι τοὺς πολίτας χειρούμενος, Ἐκεῖθεν δὲ ἄλλοις ἔθνεσι ἐπελθών, καὶ νικήσας περιφανῶς, αὖθις ἐν τοῖς περὶ Πάδον χειμάσας ὑπέστρεψε, τοὺς περὶ Ῥώμην ἄνους ἑαυτῷ τιθέμενος χρήμασιν, ἃ τοῖς τὰς ἀρχὰς ἑαυτοῖς μνωμένοις χορηγῶν ἐκεῖνος, ἐδημοσία τοῖς διαφθείρειν ἐκείνοις, καὶ τοῖς τὰ χρήματα δίδοῦσι ψηφίζεσθαι τὰς ἀρχάς. Οἱ δὲ πᾶν ὃ ἐκείνῳ δύναμιν αὔξειν ἔμελλεν, ἔπραττον. Εἶτα καὶ ἕτερα Κελτικὰ νικήσας ἔθνη, καὶ τὸ Ῥῆνον γεφυρώσας, στρατῷ διέβη. Ἐκεῖθεν δ' ἀπαλλάξας, τὰ παιδὸς αὐτοῦ τελευτὴ, ἣ τῷ Πομπηίῳ συνῴκει, μεμαθηκὼς· καὶ ὅτι τέκνωσα πέθνηκε, καὶ ὡς μετ' ὀλίγον ἐς τὸ τεχθὲν ἐπανῆλθε τῇ μητρί. Ὁ μὲν οὖν Καῖσαρ ἐς ὁ Πομπήιος πένθος ἔσχον ἐπὶ τῇ συμφορᾷ· καὶ οἱ φίλοι δ' ἀμφοῖν βαρέως τὸ πάθος ἤνεγκαν, ὡς τὸ σωδέσμῳ λελυμένῳ τὸ αὐτὸ οἰκεότατος.

ζ'. Ἡδὺ δὲ μέγας ὁ Καῖσαρ γενόμενος, ἐλπίδας δόξαν ἐπάρας ἐκ τῶν καταρθωμάτων, ἀνταγωνιεῖν Πομπηίῳ ἑαυτὸ κατεσκεύασατο. Καὶ Κράσσου ἐν Πάρθοις ἀπολωλότος, ἐς ἔριδος αὖθις τε καὶ Πομπηίῳ ἐλθέσθαι, καταλύειν ἐμελέτα Πομπήιον, καὶκεῖνος αὖθις ὁ Καῖσαρα. Τὰς δὲ πολιτείας νοσούσας, καὶ τὰ ἀρχὰς μετιόντων ὠνουμένων αὐτὰς, τὰ δὲ δήμου ὑπὲρ τῶν δεδωκότων ἢ ψήφοις χρωμένων, ἀλλ' ὅπλοις, καὶ τῆς πόλεως ὡς ἀνυβρίστου καλῶς φερομένης, τοῖς νουνεχέσιν ἀγαπητὸν ἐδόκει, εἰ πρὸς μοναρχίαν ἐκ τοσούτου κλύδωνος, καὶ μή τι χεῖρον πεισεται τὸ τῆς Ῥώμης πολίτευμα, ὡς ἄλλως αἰτίαν σφίσιν εἶναι τὰ πράγματα· χρῆναι δὲ τῷ πράσσοντι τὰ ἰατρῶν ἀνέχεσθαι, τὸ πάθος τινὶ φαρμακεύοντος, ἐπαδολοῦντες δὲ ἅ Πομπήιον. Κἀκεῖνος μέντοι εἰ καὶ λόγῳ παραιτεῖσθαι τὴν ἀρχὴν ὑπεκρίνετο, ἀλλ' οἷς ἔπραττεν ἐπῃδεῖ Δικτάτωρ ἀναδειχθήσεσθαι. Ἵνα γὰρ μὴ βιάσηται ψηφισθῆναι Δικτάτωρ, Ὕπατος αὐτὸ μόνος ἡ Γερουσία προβάλλεται, τῇ μοναρχίᾳ παρηγορημένη τούτῳ τῷ ὀνόματι. Ἐπὶ τούτῳ πέμπων ὁ Καῖσαρ, καὶ αὐτὸς ἐπὶ ὑπατείαν παρῄγγελλεν. Ἐναντιωμένων δ' ἑκάτερα, ἐσιώπα Πομπήιος. Ὡς δὲ ὁ Καῖσαρ πολλοὺς τὰ αὐτῷ φρονεῖν ἀπέφηνε χρήμασι, δείσας τὴν σύγχυσιν ὁ Πομπήιος, ἀναφανδὸν δὴ ἑαυτῷ καὶ τοῖς φίλοις ἐπραγματεύετο, παυθῆναι τὸν Καίσαρα τῆς ἀρχῆς, ψηφιζόμενος ὡς ἐκεῖνος ὑπ' ὀλιγωρίας φέροντες. Ἠξίου δὲ ὁ καῖσαρ, αὐτὸς τε ἅμα καὶ τὸν Πομπήιον καταθεμένους τὰ ὅπλα ἰδιωτεύσαι καὶ ἄμφω. Εἰ δ' αὐτὸν μὲν ἀφαιροῖντο τῆς ἀρχῆς, ἐκεῖνον δὲ βεβαιοῖεν, τὸν ἕτερον καταστασιάζουσι τύραννον. Λέγεται δέ τινα τῶν παρὰ Καίσαρος φίλων ταξιάρχων, μαθόντα μὴ δίδοσθαι τὴν Γερουσίαν τῆς ἀρχῆς χρόνον τῷ Καίσαρι, Ἀλλ' αὖτε, φῆναι, δώσει, προσάψαντα τὴν χεῖρα τοῦ ξίφους λαβών. Εἶτα γνώμην εἰσηνέγκαι, εἰ μὴ ἐν ὡρισμένῃ ἡμέρᾳ Καίσαρ τὰ ὅπλα καθέλοιτο, ἡγεῖσθαι τὸν ἄνδρα πολέμιον. Ἀντωνίου δὲ καὶ τῶν ἄλλων τῶν Καίσαρος ἀξιούντων, καὶ Καίσαρα καὶ Πομπήιον τὰς ἀρχὰς ἀποθέσθαι, τὴν γνώμην πάντες συνέθεντο. Ἐπεὶ δὲ παρὰ Καίσαρος ἦκον ἐπιστολαὶ τὴν μὲν ἄλλων ἐξισαμένην, τὸν δ' ἐπὶ Ἀλπίων ἐπαρχίαν καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν ἀξιοῦντες αὐτῷ δεδῶναι μετὰ δυοῖν ταγμάτων, τἄλλα μὲν ἐδίδου Πομπήιος, τὼ δὲ γε στρατιώτας ἀφῄρει. Οἱ δ' ὑπατεύοντες καὶ τὰς βουλὰς ἐξη-

λασαν τὸν Ἀριόιστον, καὶ τὰς σὺν αὐτῷ. Οἱ δὲ διὰ φόβου ἐν δυλικαῖς ἐσθῆσι μεταμφιασμένοι, ἐπὶ ζεύγων μισθίων τὴς Ῥώμης ἐξέπεσον. Ὁ τὲ στρατιώτης παρώξυνε, ἄνδρας ἐλλογίμους καὶ ἀρχοντας περιβεβλημένους ἐρωτῶντας. Καῖσαρ δὲ πολλὰς λογισμὰς κινήσας, καὶ ἄλλοτε ἄλλων γνωμῶν γιγνόμενος, τέλος πάντα δὴ τὸ κοινὸν ἐπιπτεν, Ἐρρίφθω κύβος, ὥρμησε. Καὶ ἅμα πρωΐ μὰν Ῥουβίκωνα διέβη, καὶ τὸ Ἀρίμινον κατέσχε, μεγάλων πόλιν τὴς Κελτικῆς. Λέγεται δὲ τὴν νυκτὸ τὴς διαβάσεως ὕπαρ ἰδεῖν ἐνύπνιον. Ἐδόκει γὰρ αὐτὸς τὴν ἑαυτῆ μητρὶ μίγνυσθαι· καὶ ἄρρητον μέξιν. Ἐπεὶ δὲ τὸ Ἀρίμινον καταλήφθη, ὡς ὑπὸ τυφῶνος ἡ Ῥώμη ἐπιμελὲς ἐσάλευε καὶ κλύδωνος, μικρὸν αὖτε ὑπ' ἐκείνης ἀνετράπη. Οἵ τε γὰρ Τάπται καὶ οἱ πλείους τὸ βουλευτὴν ὄχλος, καὶ αὐτὸ δὲ Πομπήιον ἔκπληξις εἶχε, καὶ ἄλλως ἀλλαχόθεν ἐπαρτον, αἰτιώμενοι ὡς καθ' ἑαυτὸν καὶ τὴς πολιτείας κυρίσαντα Καίσαρα· καὶ ἀδίκως ἐκ αὐτὸν τὰς οἰκείους χρησθαι λογισμοῖς. Διὸ καὶ τὴν πόλιν ἐξέλιπον, ὑπιδόντες τὸν Γερμανίκον πλησίους. Ἔπεσπε δ' οἱ πλείους, τὸν μὲν φυγὴν ὡς πατρίδος καιρίαν ἡγούμενον, καὶ τὸν Πομπήιον, καὶ ἅμα Ῥώμην ὡς Καίσαρος στρατηΐδα φεύγοντες. Ὅτι καὶ Λαβιῆνος ἀνὴρ τοῖς φίλοις Καίσαρος ἀριθμούμενος, καὶ συνηγωνισμένος τὰ πολλὰ αὐτῷ στρατηγήσασι, ἀφεὶς ἐκεῖνον, ἀφίκετο πρὸς Πομπήιον. Ὧ καὶ καταλιπόντι αὐτὸ ὁ Καῖσαρ τὰ τε χρήματα καὶ τὰς ἀποσκευὰς ἐξαπέστειλε. Δομίτιος δὲ καθ' ὃν Κορφίνιον, ἐπιλθόντος αὐτῷ Καίσαρος, ἀπηγγέλη τὰ καθ' ἑαυτὸν, φάρμακον ἔπιεν ὡς θανούμενος. Εἶτα θαυμαζῆ φιλανθρωπίᾳ μαθὼν πρὸς τὰς ἁλισκομένας ἡ Καίσαρα χρώμενον, ἑαυτὸν ἐθρήνει. Τυφλιτὸν δ' ὄντα τὸ φάρμακον, καὶ οὐ θανάσιμον, εἰπόντος τ' ἰατρῶ, ἀπῆει πρὸς Καίσαρα, καὶ λαβὼν δεξιὰν, αὖθις διέπλευσε πρὸς Πομπήιον.

ι. Ταῦτα ὡς τὴν Ῥώμην ἀπαγγέλθη, τὰς ἀνθρώπους ἤδιως ἔσχεν, καί τινες ἐπανέστρεφον. Πολὺς δὲ γενόμενος ὁ Καῖσαρ ἤδη, ἐπ' αὐτὸν ἐχώρει Πομπήιον. Ὁ δὲ φυγὼν εἰς Βρεντέσιον ἐξέπλευσεν. Ἀπορῶν δὲ τῶν ὁ Καῖσαρ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπέστρεψε, καὶ πάσης τῆς Ἰταλίας ἀναιμωτὶ κύριος γέγονε μιᾶς ἡμέρας ἐξέπλευσε. Εὑρὼν δὲ ἔτι ἡ πόλις καθεζομένας, καὶ τῷ ἀπὸ τὴς Βουλὴς πολλὰς ἐν αὐτῇ, τόσους ἐπέσχε δισταλῆξαι, ἀξιῶν αὐτὸς πρὸς Πομπήιον ἀποστέλλειν ἐπὶ συμβάσεσιν. Ἐπειδὴ δ' οὐδείς. Τοῦ δὲ Δημάρχου Μετέλλου καλύοντος αὐτὸν ἐκ τῶν δημοσίων χρημάτων λαμβάνειν, καὶ νόμους προσφέροντος, ἔφη, Μὴ ἡ αὐτὴ ὅπλων καὶ νόμων εἶναι καιρός· Σὺ δὲ μοι μὴν ἐκποδὼν ἄπιθι· παῤῥησίας γὰρ ἐν δεῖται πόλεμος. Ὅταν γὰρ τὰ ὅπλα καταθῶμαι, τότε σε δημαγωγήσω. Καὶ ταῦτα, ἔφη, λέγων, τῶν ἑαυτῶν δικαίων ὑφιέμενος. Ἐμὸς γὰρ ἐκ σοῦ καὶ πάντες ὅσους τῶν πρὸς ἐμὲ φασιασάντων συνέλαβον. Μὴ φανομένων δὲ τῶν κλειδῶν, ἐκέλευσεν ἐκλᾶσαι. Αὖθις δὲ τοῦ Μετέλλου καλύοντος, καί τινων ἐπαινούντων, ἠπείλησε ἀποκτενεῖν αὐτὸν εἰ μὴ παύσαιτο, εἰπών. Μειράκιον, ἀγνοεῖς, ὅτι δυσκολώτερον ἔστι μοι εἰπεῖν ἢ πρᾶξαι; Ἐξιὼν δ' εἰς Ἱσπανίαν, καὶ τὰς ἐκεῖ δυνάμεις, καὶ τὰς ἐπαρχίας ὑφ' ἑαυτὸν ποιησάμενος, ὕστερον ἐπὶ Πομπήιον ἔπλευσεν. Λίγυδις δὲ Δικτάτωρ ὑπὸ τῆς Βουλῆς, φυγάδας καθάγων, ἐξ ἄλλων ἤρξατο πολιτευμάτων. Ἐν ἡμέραις δὲ ἴσχυσε τὸν μὲν μοναρ-

A factionem ejus Senatu ejecit. Itaque servili habitu ex timore sumpto, conductitiis bigis Roma exierunt. Quæ res militum indignationem commovit, cum viros claros & principes contumeliis affectos cernerent. Cæsar vero variis rationibus animo agitatis, ac subinde mutatis consiliis, tandem vulgari illo dicto, *Jacta est alea*, arma sumpsit: supera oque Rubicone flumine, Ariminum magnam Galliæ urbem occupavit. Fertur pridie ejus diei noctu in somnis sibi cum matre per fœdam incestamque imaginem coire visus esse. Arimino occupato, Roma tamquam turbine quodam fluctuum undis exagitata, pene semetipsam demersit. B Nam & Consules & maxima pars Senatus fugerunt. Ipse & ipse Pompejus territus, & ab aliis aliunde turbatus, querentibus, eum Cæsaris opes contra se & rempublicam auxisse: neque quisquam illum suis uti consiliis sivit. Quare urbe relicta, Senatum sequi se jussit. & plerique eum secuti sunt, exilium pro patria amplexi, propter Pompejum: Romam vero perinde ut castra Cæsaris fugientes. Eo tempore Labienus etiam Cæsaris amicus, cui strenuam in bellis operam navarat, eo relicto Pompejum est secutus. Tamen Cæsar ei & pecuniam & sarcinas, quamquam desertori, misit. Domitius vero, qui Corfinium præsidiis C tenebat, Cæsare adventante, rebus desperatis, venenum bibit, ut moriturus. Deinde cum Cæsarem mirabili clementia uti erga captos audivisset, semetipsum deploravit. Sed a medico edoctus, id pharmacum soporiferum esse, non lethiferum, Cæsarem adiit: acceptaque dextera, rursus ad Pompejum evasit.

Labienus. Cæsar bellum civile exercet. Domitius.

VIII. Hæc Romæ nuntiata, cives nonnihil recrearunt, ut quidam in urbem redierint. Cæsar vero auctis viribus, jam contra ipsum Pompejum proficiscens, cum is Brundusii nave conscensa abiisset: quia naves ipse non habebat, Romam converso itinere, totius Italiæ dominatu citra sanguinem LX. diebus est potitus. D Cum autem & urbem tranquillam reperisset, & multos in ea Senatores, humaniter cum eis egit, ut ad Pompejum legatos de pacificatione mitterent. Sed nemo ei paruit. Metello Tribuno prohibente, ne quid pecuniæ ex publicis thesauris efferret, & leges recitante, respondit, *Non idem legum & armorum esse tempus. Tu vero nunc*, inquit, *cedito. Bellum enim verborum contentionem non admittit. Ubi vero arma posuero, tum ut Tribunus eris: & hæc dico, de meo jure concedens. Nam & tu meus es, & ii omnes, quos contra me tumultuatos cepi.* Cum autem claves non reperirentur, securibus ærarium aperiri jussit: & Metello, E cujus nonnulli constantiam laudabant, denuo obsistenti mortem comminatus, nisi obturbare desisteret: *Hoc*, inquit, *adolescens, mihi scito dictu quam factu esse difficilius.* Profectus in Hispaniam, & legionibus illis atque provinciis ascitis, Pompeii persequendi consilium cepit. Dictator a Senatu dictus, exules revocavit, & alia in republica

pag. 484. Metelli & Catonis contentio.

LIBER X.

egit. Sed Dictatura intra dies XI. depoſita, ſe ipſo & Servilio Iſaurico ſuapte auctoritate Conſulibus deſignatis, expeditioni intentus, ſuperato Jonio mari, Noricum & Apolloniam capit. Apolloniæ clam omnibus navigio duodecim ſcalmorum miniſtri habitu conſcenſo, Brunduſium trajicere ſtatuit: quamvis mare magnis hoſtium claſſibus teneretur. Sed cum in tempeſtate gubernator navigari non poſſe crederet, & nautas mutare curſum ac reverti juſſiſſet, ſe agnoſcendum præbuit: & gubernatori ad ſuum conſpectum obſtupefacto, *Bono*, inquit, *animo & ſecure eſto, Cæſarem enim & Cæſaris fortunam vehis*. Appulit & Antonius cum copiis: quibus Cæſar fretus, Pompejum provocavit. Et cum crebro ante munitiones ſparſim dimicaretur, ſemper ſuperior evaſit, una pugna excepta: in qua cum magnam plagam accepiſſet, parum abfuit quin caſtris exueretur, atque ipſe etiam cæderetur. Nam vir quidam magnus & robuſtus fugiens, cum ab eo manu injecta manere, & ad hoſtes converti juberetur: plane perturbatus, ictum ei intentavit, ac percuſſiſſet, niſi armiger ejus, humerum illius amputaſſet. Cum autem Pompejus magno facinori colophone non adjecto, fugientibus in vallum compulſis receſſiſſet, Cæſar dixit; *Eo die victoriam penes hoſtes fuiſſe, ſi virum habuiſſet, qui ſcires vincere*. Inde digreſſus, exercitum in Macedoniam contra Scipionem promovit. Ea res Pompeii exercitum & ducum animos vana ſpe inflavit, ut Cæſarem veluti victum & fugientem perſequi cuperent. A quo conſilio Pompejus abhorrens, bellum ducere, & mora ipſa vires hoſtium attenuare conſultius eſſe duxit: eamque ſententiam ſoli Catoni probavit, civibus parcere cupienti. qui cum hoſtium circiter mille cæſos vidiſſet, obvoluta facie, illos deploravit. Cæteris vero omnibus pugnæ detrectationem vituperantibus, Pompejus vel invitus Cæſarem eſt perſecutus. Ut vero ambo in Pharſalia caſtra poſuerunt, in priſtina ſententia permanſit, ob omina parum auſpicata, & viſum nocturnum, quo in theatro ſuo plauſum dari ſibi putabat. Ejus vero familiares audaces erant, ſpe victoriæ præcepta. Cæſar cum ſuos milites rogaſſet, utrum ſoli pugnare mallent, an reliquos expectare, qui in propinquo eſſent: ab iis oratus eſt, ne expectaret. Hoſtiis cæſis, aruſpex dixit, intra triduum pugnaturum cum hoſtibus. Et Cæſari, qualem pugnæ exitum prævideret, percontanti reſpondit, Magnam fore mutationem in contrarium; quod ſi in præſentia bene cum eo ageretur, deteriorem fortunam eſſe expectandam: ſin male, meliorem.

Pompejus neſcit uti victoria.

Edit. Pariſ. pag. 485.

Præſagia Pompeii & Cæſaris.

IX. Pridie quam pugnatum eſt, a Cæſare excubias ſub mediam noctem obeunte, conſpecta eſt fax cæleſtis ignis, quam ſupra ſua caſtra delatam, reſplendentem & flammantem in caſtra Pompeii cadere putavit. Diluculo cum ſpeculatores narrarent, hoſtes ad pugnam deſcendere: lætitia exultans præ-

Ἀχίαν ἀπεπάμβος, Τταπτ δὲ ἀναδείξας ἑαυτὸν ϗ Σερ-
βίλιον Ισαυρικὸν, εἶχτο τῆς ςρατιᾶς. Καὶ ἀβὰς ἐ
Ἰόνιον, Νώρικον ϗ Απολλωνίαν αἱρεῖ. Ἐξ Απολ-
λωνίας δὲ κρύφα πάντων εἰς πλοῖον ἐμβὰς δωδεκάσκιλ-
μον ἐν ἰδιώτου σχήματος, ἀναχθῆναι πρὸς τὸ Βρεντέ-
σιον ἐβουλήσατο, τῶ πελάγως ὑπὸ τῶ πολεμίων πε-
ριεχομένου σόλοις μεγάλοις. Χειμῶνος δὲ ὄντος, ὁ πλὼς
ἄπορος ἐδόκει τῆ κυβερνήτη, ϗ μεταβαλεῖν ἐκέλευσε
τὰς ναῦπας, ὡς ὑποτρέψων τὸ πλοῖον. Καὶ ὁ Καῖσαρ
ἀναδείκνυσιν ἑαυτόν. Τῶ δὲ κυβερνήτη πρὸς τὴν ὄψιν ἐκ-
πεπληγμένω, Τόλμα, ϗ μὴ δείδιθι, ἔφη, Καίσαρα φέρεις, ϗ τὴν Καίσαρος τύχην συμπλέουσαν. Κα-
τέπλευσε δὲ ϗ Αντώνιος τὰς δυνάμεις ἄγων. Καὶθαρ-
ρήσας Καῖσαρ, προύκαλεῖτο Πομπήϊον. Ἀεὶ δέ τινες
περὶ τοῖς ἐρύμασι Πομπηΐω μάχαι σποράδες ἐγίνοντο,
ϗ περιῆν ὁ Καῖσαρ πάσαις, πλὴν μιᾶς, ἐν ᾗ τρο-
πῆς γενομένης μεγάλης ἐκινδύνευσε μὲν ὁπολίσαι τὸ στρα-
τόπεδον. Καὶ αὐτὸς δὲ παρὰ μικρὸν ἦλθεν ὁπολέσθαι.
Φεύγοντι γὰρ ἀνδρὶ μεγάλῳ ϗ ῥωμαλέῳ ἐ χεῖρα ἐπιβα-
λὼν, μόνον ἐκέλευε, ϗ στρέφεσθαι πρὸς τοὺς πολεμίους.
Ο δὲ μισὸς ὢν παραχῆς, ἐπῆρε τὴν χεῖρα εἰς πλῆξιν
αὐτοῦ· ϗ ἔπληξεν ἄν, εἰ μὴ ὁ τῦ Καίσαρος ὑπασπι-
σὴς τὸν ὦμον ἐκείνου φθάσας ἀπέκοψεν. Οὕπω δ' ἀπέ-
γνω πάνυ Καῖσαρ τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὥςε ἐ Πομπήϊον ἔρ-
γῳ μεγάλῳ μὴ ἐπισθέντος πόλε, ἀλλὰ καθείρξαντος
τοὺς φεύγοντας εἰς τὸν χάρακα, ϗ ἀναχωρήσαντος, εἶ-
πεν ὁ Καῖσαρ· Σήμερον ἡ νίκη παρὰ τοῖς πολεμίοις ἐ-
γένετο ἄν, εἰ ἐ νικῶντα εἶχον. Ἐκεῖθεν δὲ μετασὰς,
τὸν ςρατὸν εἰς Μακεδονίαν προῆγεν ἐπὶ Σκιπίωνα. Τῦ-
το τὴν Πομπήϊου ςρατιὰν ἐπῆρε, ϗ τοὺς περὶ αὐτὸν
ἡγεμόνας, ὡς ἥττημένου ϗ φεύγοντος Καίσαρος, διώ-
κοντας ἐπεσθαι. Εὐλαβῶς δ' εἶχε πρὸς τοῦτο Πομπή-
ϊος, ϗ ἤξίου τρίβειν, ϗ μαραίνειν τὴν τῶ πολεμίων
ἀκμήν. Τὴν ϗ γνώμην μόνος ἐπῄνει Κάτων, φειδοῖ
τῶ πολιτῶν. Ος γε ϗ τοὺς πεσόντας τῶ πολεμίων ὡς
εἰς χιλίους ὄντας, ἰδὼν, ἀπῆλθεν ἐγκαλυψάμενος ϗ
κατεδάκρυσας. Οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἐκάκιζον φυγομα-
χοῦντα Πομπήϊον, ἐντεῦθεν ϗ ἄκων εἰς μάχην ἐχώ-
ρει, διώκων τὸν Καίσαρα. Ως δὲ εἰς τὴν Φαρσαλίαν
ἐμβαλόντες, ἀμφότεροι ἐστρατοπεδεύσαντο, ὁ μὲν Πομ-
πήϊος ἀυδὶς ϗ πρώην εἶχε γνώμης, φασμάτων ϗκ αἰ-
σίων αὐτῆ γενομένων, ϗ καθ' ὕπνον ὀπτασιῶν τινῶν. Ε-
δόκει γὰρ ἑαυτὸν ὁρᾶν ἐν τῶ θεάτρω ὑπὸ Ρωμαίων κρο-
τούμενον. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν θρασεῖς ὄντες, ϗ ἐ νίκην
ταῖς ἐλπίσι προειληφότες. Ο δὲ Καῖσαρ ἐρώτα τοὺς
οἰκείους ςρατιώτας, εἰ καθ' ἑαυτοὺς αἱροῦνται μαχέ-
σασθαι, ἢ περιμένειν ϗ ἐπῆρε ἤδη ἐγγὺς ὄντας; οἱ
δὲ, μὴ περιμένειν ἐδέοντο. Θύσαντι δὲ τῶ Καίσαρι ὁ μάν-
τις, ἐσήμανε τριῶν ἡμερῶν πρὸς τοὺς πολεμίους χειθήσε-
σθαι. Ερομένου δὲ Καίσαρος περὶ τῶ πλῆθος τί
φροροῦ. Μεγάλην, εἶπεν, ἐπὶ τὰ ἐναντία
δηλῶσθαι μεταβολὴν, ϗ μεγάλην. Εἰ μὲν ὧν εὖ πράτ-
τοις ἐν τῶ παρόντι, ἐ χείρονα προσδόκα τύχην· εἰ
δὲ κακῶς, τὴν ἀμείνονα.

Θ'. Τῆ δὲ πρὸ τῆς μάχης νυκτὶ τὰς φυλακὰς περιῆσπερ περὶ τὸ μεσονύκτιον Καίσαρος, ὤφθη λαμπὰς πρανὴς πυρὸς, ἣν τὸ αὐτῦ ὑπερκείμενον ςρατόπεδον, ἔδοξε λαμπρὰν ϗ φλογώδη γενομένην, εἰς τὸ Πομπήϊου πεσεῖν. Ηδη δὲ ἐγλαμπούσης ἡμέρας, οἱ σκοποὶ καταβαίνειν ἀπήγγελλον ἐπὶ μάχην τοὺς πολεμίους. Περιχαρὴς δὲ γενόμενος, ὥρμησεν εἰς

μάχῳ, ϗ συμβαλὼν τοῖς τῶ Πομπηίου, τρέπεται A τύτες. Πομπήιος δὲ καταδὼν τὰς ἱππέας φεύγ τε σκεδασθέντας, αὐτὸς μὲν ὡ ἦν ἐμέμνητο Πομπήιος ὢν Μάγνος, ἀλλ' ὡς ὑπὸ θεῦ βλαπτόμενος ᾤχετο, ἀφοδεύοντος ἀπιόντι ἐπὶ σκηνῆ, ϗ καθημένῳ ἐκαραδόκει τὸ μέλλον. Ὡς δὲ τῶ χάρακος ἐπέβαινον οἱ πολέμιοι, φεύγοντι ἐφάνησαν τολλῶ ὄχλῳ, ὑπεξῆλθεν. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐ τῶ χάρακος τῷ πολεμίων ἐκράτησε, ἐ τὰς ἀλόντας ζωὰς τοῖς ἑαυτῶ καταμίξας τάγμασι. Πολλοῖς δὲ ἐ τῷ ἐπιφανῶν ἄδειαν ἔδωκεν, ὧν ϗ ὁ Βρῦτος ἦν, ὁ κτείνας αὐτὸν ὕστερον. Ἐδίωξε δὲ τὸν Πομπήιον. Ὁ δὲ πλοίου ἐπιβὰς φορτηγῦ, ϗ παραπλεύσας ἐπ' Ἀμφιπόλεως, εἰς Μιτυλήνην κατῆχθη, βυλόμενος τὴν γυναῖκα Κορνηλίαν ἀναλαβεῖν, ϗ τὸν υἱόν. Ἡ ἦν θυγάτηρ Μετέλλου Σκιπίωνος, σωοικήσασα μὲν ἐκ παρθενίας Πουπλίῳ τῷ Κράσσου παιδί. Ἐκείνου δὲ πεθνηκότος ἐν Πάρθοις, γαμηθεῖσα Πομπηίῳ· ἦν δὲ ἡ κόρη ἐ τὴν ὥραν ἐμφερὴς, οὐ μὴν ἀλλὰ ἐ περὶ γράμματα καλῶς ἔσχηκε, ϗ περὶ λύρας, ϗ περὶ γεωμετρίαν, ϗ λόγων φιλοσόφων εἰθισο χρησίμως ἀκύειν, ϗ προσέτι τύτοις ἦθος περιεργίας καθαρόν. Ἀκύσασα τοίνυν ἦκεν Πομπήιον μετὰ τὰς μιᾶς, ϗ αὐτῆς ἀλλοτρίας φεύγοντα, καταῖσι χαμάζε, ϗ ἄναυδος ἔκειτο. Μόλις δ' ἂν εἰς ἑαυτὸν ἐλθοῦσα, ἐξέδραμε ἐπὶ θάλασσαν. Ἀπαντήσαντος δὲ τῶ Πομπηίου, ϗ ἐναγκαλισαμένου, Ὁρᾷς τι, εἶπεν, ἄνερ, ὑ τῆσδε τύχης ἔργον, ἀλλὰ τῆς ἐμῆς, ἵνα σκάφει προστρέψαντες, τῷ περὶ τῷ τῆς Κορνηλίας γάμων πεντακοσίαις ναυσὶ τύτων παραπλώσαντα τὴν θάλασσαν. Ὡς ἄτυχὲς ἂν ἦμην γυνὴ, περὶ τὴ Πύπλιον ἐν Πάρθοις ἀκύσας τὸν Παρθένιον ἄνδρα κείμενον, ὑποθαπτσα· σώφρων δὲ, μετ' ἐκεῖνον, ἄσπερ ὥρμησα, τὸν ἑαυτῆς προκείμην βίον. Ἐναζόμην δὲ, ϗ σοὶ, Πομπήιε Μάγνε, γενέσθαι συμφορά. Ὁ δὲ πρὸς ταῦτα. Μίαν ἄρα, Κορνήλια, τύχην ἔφης, ἔφη, τὴν ἀμείνονα, ἣ καί σε ἴσως ἐξέκλεπτεν, ὅτι μοι πλέον τῶ συνήθως παρέμεινε. Ἀλλὰ ϗ ταῦτα δεῖ φέρειν ἀνθρώπες ὄντας, ἐ τῆς τύχης ἔτει πειρατέον. Οὐ γὰρ ἀπόλπιτον, ἐκ τύπων εἰς ἐκεῖνα μεταπεσεῖν, τὸν ἐξ ἐκείνων ἐς τύτοις γενόμενον. Ἀναλαβὼν οὖν τὴν γυναῖκα ϗ τὸς φίλως ἐκομίζετο. Καὶ εἰς Ἀτταλείαν ἐλθὼν, πόλιν τῆς Παμφυλίας, εὗρε ϗ τριήρεις ἐκ Κιλικίας, ἐ στρατιώτας, ἐ πολλοὶ τῷ συγκλητικῶν περὶ αὐτὸν συνελέγοντο. Πολλῶν δὲ γενόμενος λογισμῶν, ἐδόκει, πλουτικὸν φεύγειν εἰς Αἴγυπτον. Καὶ μαθὼν Πτολεμαῖον ἔχειν εἰς τὸ Πηλούσιον, ἐκεῖ κατῆχθη. Πτολεμαῖος δὲ ἔντος ἡμερῶν νέου, διεῖπε τὰ πράγματα Ποθεινὸς ὁ εὐνοῦχος. Καὶ μαθὼν περὶ Πομπήιον, ἔβρισε βυλὴν τῷ παρ' αὐτῆ δυναμένων μεγίστα· Καὶ οἱ μὲν ἀπελαύνειν Πομπήιον συνεβύλευον, οἱ δὲ δέχεσθαι· ὁ δὲ Χῖος Θεόδοτος ὁ ῥήτωρ, γεώμενος εἰσελθεῖν ἀπλῶς αὐτὸν, ἔφασκεν, Ὅτι νεκρὸς ὁ δάκνει. Ἐξέλεσαν οὖν τινες, τὸν ἄνδρα μεταπαλούμενοι. Ὡς δ' εἶδον οἱ μετ' αὐτῆ, ὁ βασιλικὸν ὐδὲ λαμπρὰν τὴν ὑποδοχὴν, ἀλλ' ἐπὶ μιᾶς ἁλιάδος σφαπλέοντας ὀλίγους ἀνθρώπους, ὑπώπτευσαν ἐλαχίστους. Καὶ τῷ Πομπηίῳ παρήνουν, ἐ ταῦν εἰς πέλαγος ἀναχρήσασθαι. Πελαζόντος δὲ τῆς ἁλιάδος, μεταθεὶς ἑξίου αὐτὸ εἰς αὐτὸ, Ἑλληνικὶ εἰσπαράμβει, τέναγος

lium inite, & Pompeii exercitum pe- LIBER X.
polit. Qui cum suos equites fuga dissipatos vidisset, non amplius idem fuit, neque se Pompejum Magnum esse meminit: sed attonito similis, mutus tabernaculum ingressus, eventum sedens expectavit. Hostibus vero vallum invadentibus, habitu fugienti apto sumpto, se subduxit. Cæsar etiam castris potitus, captos in suas legiones in- Pompeii fuga.
tulit, & multis claris viris impunitate concessa, e quorum numero Brutus quoque fuit, qui eum post occidit, Pompejum est persecutus. Is vero navi oneraria conscensa Amphipolim, atque inde Mitylenem est profectus, ut filium & uxorem Corneliam Scipionis Metelli filiam, inde Cornelia & Pompeii consecum abduceret: Quæ cum virgo gressus.
Publio Crassi filio nupta fuisset: eo a Parthis interfecto, Pompejo desponsa fuerat, puella & eleganti forma, & in litteris probe erudita, nec fidium, nec geometriæ ignara, & philosophicas disputationes utiliter audire solita: cum tantis dotibus etiam morum simplicitas conjungebatur. Quæ cum Pompejum navigio uno, eoque alieno fugientem, adesse audisset, humi prolapsa, diu sine voce jacuit. Ægre refocillata, ad mare decurrit, ubi cum eam Pompejus obviam progressus, amplexus esset: *Video te*, inquit, *Mi vir, in unam navem conjectum, meæ, non tuæ fortunæ culpa, qui ante Corneliæ nuptias quingentis navibus hoc mare tenuisti. Quam fortunata fuissem mulier, si ante auditam Publii primi mariti in Parthis interitum, obiissem. Sapiens vero, si, ut institueram, post illum necem mihi conscivissem. Verum incolumis manes, Pompei Magne, ut tibi etiam calamitati essem.* Ad hæc Pompejus: *Unam ergo fortunam Cornelia nosses meliorem, quæ te fortasse etiam seduxisset, si ea solito diutius me fovisset. Sed & hæc (homines enim sumus) nobis ferenda sunt, & fortuna adhuc periclitanda. Neque enim desperandum est, qui e felici miser factus sit, eum ex misero vicissim felicem fore.* Igitur uxore & amicis navi impositis, Attaliam Pamphyliæ urbem profectus, Ciliciças triremes & milites reperit: multis etiam Senatores ibi ad eum convenerunt. In variis deliberationibus, cum tandem in Ægyptum confugere placuisset, Pelusium appulit, ubi Ptolemæum degere audierat: qui quod immatura erat ætate, Photinus eunuchus regni procurator, adventu Pompeii cognito, concilium principum virorum convocavit. Quorum aliis eum repellendum, aliis recipiendum esse suadentibus: Theodotus Chius orator, tollendum esse pronuntiavit: *Canem enim mortuum non mordere.* Itaque missi sunt, qui eum accerserent. Ut vero ejus familiares, eum non regio apparatu aut splendido excipi, sed in una cymba homines paucos accedere viderunt: contemptum illum, suspectum habuerunt. Pom- *pag.* 487.
pejumque monuerunt, ut navem Pompeii cæin mare converteret. Ubi cymba dis, & sepulaccessisset, qui ea vehebantur, eum salutarunt Græce, & in naviculam conscendere jusserunt: mare enim

LIBER X. vadosum & arenosum, triremem non capere. Salutata igitur Cornelia uxore, jam ejus exitium plangente, & duobus Centurionibus, liberto Philippo, & servo cui Scythæ nomen erat, una conscendere jussis, ad uxorem & filium conversus, illis Sophoclis versibus recitatis:

Quisquis tyranni se committit ædibus,
Fit illi servus, liber esse desinit.

cymba ingressus est. Et eum a terra longe adhuc abesset, orationem quam in parvo libello Græce scripserat, ut eam apud Regem haberet, legit. Ut ad terram appulerant, Cornelia & amici e triremi, quid futurum esset, solliciti speculabantur. Interea Pompejum, qui Philippi amici manum prehenderat, ut surgeret, Septimius primus a tergo trajicit, deinde Achillas, & cæteri. At ille toga facie obducta, tantum ingemuit: neque quicquam se indignum locutus, ex vulneribus mortuus est, anno ætatis undesexagesimo. Qui in navibus erant, cædo ejus vita, cum tanto ejulatu ut in terra exaudiretur, fugerunt. Cædis vero ministri capite amputato, truncum nudum e cymba in littus abjecerunt, ut spectaculo quibusvis esset. Quo dum populus satiaretur, Philippus ibi mansit. Deinde mari ablutum corpus, & sua tunicula involutum, parvæ cymbæ reliquiis cremavit: & sene quodam Romano, qui prima stipendia sub Pompejo adolescente meruerat, adjutore, sepelit. Cui Philippus, percontato *quis esset, qui Pompejum Magnum sepeltre institueret?* respondit, *Se libertum illius esse*. Tum senex: *Istud*, inquit, *decus non tui unius erit. Me quoque tam pii officii socium admittite, ut meis & ipse manibus tangam, & ornem Romanorum Imperatorem maximum*. Hæc Pompeii fuerunt exequiæ.

Cæsaris res in Ægypto gestæ.

X. Cæsar autem non multo post in Ægyptum cum venisset, eum a quo ei caput Pompeii afferebatur, tamquam parricidam est aversatus: & anulo ejus accepto, illachrymavit: Achillam & Photinum interfecit. Ipse rex Ptolemæus prælio captus, & ad flumen sublatus est. Theodotus vero rhetor, tum quidem Cæsaris ultionem evasit, clam ex Ægypto elapsus, & in humili fortuna invisus omnibus. Sed post a M. Bruto Cæsaris percussore in Asia comprehensus, & omni suppliciorum genere excruciatus interiit. Quotquot autem Pompeii amici ab Ægypti tyranno capti fuerant, eos omnes Cæsar beneficiis sibi adjunxit: & ibi quoque bellum gessit, Cleopatra ex regione clam accersita, quæ a Photino eunucho & regno & urbe jam ejecta erat. Quæ quum solo Apollodoro Siculo comite parva cymba conscensa ad regiam appulisset, & involuta stragulo quam longa erat, & colligata ab eodem per fores ad Cæsarem perlata esset: tum illius commenti solertiam admiratus, tum suavitate morum & lepore ejus captus, eam ut regni esset particeps, cum fratre

Edit. Paris. pag. 488.

Cleopatra.

λέγοντες εἶναι πολὺ, καὶ βάθος οὐκ ἔχειν, ὡς πλοῖμον ὄντα τελέως τὴν θάλασσαν, ὑποξαμμοῦσθαι. Ἀσπασάμενος οὖν τὴν Κορνηλίαν, προαποθρώσκειν αὐτῆς τὸ τέκνος, καὶ δύο ἑκατοντάρχους προσεμβῆναι κελεύσας, τὸν ἀπελεύθερον ἕνα Φίλιππον καὶ Θρᾷττα Σκύθην ὄνομα, γραφεῖς πρὸς τὴν γυναῖκα ἐκ τῶν ἰδίων, εἶπε Σοφοκλέους ἰαμβεῖα·

Ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
Κεἰκεῖ σὶ δοῦλος, κἂν ἐλεύθερος μολῇ.

Ταῦτα φθεγξάμενος ἐνέβη· Καὶ συχνῷ διαστήματος ὄντος ἀπὸ τῆς γῆς, ὁ Πομπήιος ἔχων ἐν βιβλίῳ μικρῷ λόγον ὑπ' αὐτοῦ γεγραμμένον ἑλληνικὸν, ᾧ παρεσκεύαστο χρήσασθαι πρὸς τὸν Πτολεμαῖον, ἀνεγίνωσκεν. Ὡς δὲ τῇ γῇ προσεπέλασεν, ἡ μὲν Κορνηλία μὴ τῷ φίλων ἐκ τῆς τριήρους πιεσθεῖσα ὥσα, τὸ μέλλον ἀπεσκόπει. Ἐν τούτῳ δὲ τὸν Πομπήιον ὡς τὸ φίλιον Φιλίππου λαβόμενον χειρὸς ὡς ἐξαναστῆναι, Σεπτίμιος ὄπισθεν τῷ ξίφει διελάυνει πρῶτος· εἶτα καὶ Ἀχιλλᾶς, καὶ ἕτεροι. Ὁ δὲ τῇ χειρὶ τὴν τήβεννον ἐφελκυσάμενος καὶ τὸ πρόσωπον, μόνον στενάξας, μηδὲν δ' εἰπὼν ἀνάξιον ἑαυτοῦ, ἐνικαρτέρησε ταῖς πληγαῖς, ἑξήκοντα ἐτῶν δέκατον βιβιωκὼς ἔτος. Οἱ δ' ἀπὸ τῆς νεὼς ὡς ἐθεάσαντο τὸ σφαγιὸν, θρῆνον ἐξάκουστον ἄχει τὴν γῆν ἐκχέαντες, ἔφευγον. Τὸν δὲ Πομπηίου τὸ μὲν κεφαλὴν ἀποτέμνουσι, τὸ δὲ ἄλλο σῶμα γυμνὸν ἐκβαλόντες ἀπὸ τῆς ἀλιάδος, τοῖς δημόσιος ἀπέλιπον πιστὸν θεάματος. Παρέμεινε δὲ αὐτῷ Φίλιππος, ἕως ἐγένοντο μεσοῦ τοῦ ὄψους. Εἶτα πιελύσας τῇ θαλάσσῃ τὸ σῶμα, καὶ χιτωνίῳ τινὶ τῷ ἑαυτοῦ περιστείλας, μικρὰς ἁλιάδος ἔρων λείψανα, πυροῖς αὐτὸ κατέκαυσε. Καί τινος ἀνδρὸς Ρωμαίου γηραιοῦ ἴδοι, τὰς δὲ πρώτας στρατείας ἔτι τῷ Πομπηίῳ συστρατευσαμένου, συμπεριλαβόμενον αὐτῷ, ὃς ἐπεισὰς τῷ Φιλίππῳ, εἶπε, Τίς ὢν, ὦ ἄνθρωπε, θάπτειν ἐγνως Μάγνον Πομπήιον; ἐκεῖνος δὲ φήσαντος, Ὡς ἀπελεύθερος· ἀλλ' ὦ μόνῳ σοὶ, ἔφη, τοῦτο τὸ καλὸν ὑπάρξει, καὶ μὴ ἔρημος ὑπὸ ἐμοῦ τοιούτου δίξαι κοινωνὸς, ἆραι καὶ περιστεῖλαι τῇ ἐμαῖς χερσὶ τὸν μέγιστον Αὐτοκράτορα Ρωμαίων· Οὕτω μὲν ἐκηδεύθη Πομπήιος.

ι. Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον Καῖσαρ ἐλθὼν εἰς Αἴγυπτον, τὸν μὲν προσφέροντα τῇ κεφαλῇ Πομπηίου ὡς παλαμναῖον ἀπεστράφη. Τῷ δὲ σφραγῖδα τοῦ ἀνδρὸς δέξασθαι, ἐδάκρυσεν· Ἀχιλλᾶν δὲ καὶ Πόθεινον ἐκτεῖνε. Αὐτὸς δὲ ὁ Βασιλεὺς Πτολεμαῖος μάχῃ ἡφθεὶς, παρὰ τὸν ποταμὸν ἠφανίσθη. Θεόδοτος δὲ ὁ σοφιστὴς τῷ μὲν ἐκ Καίσαρος δίκῃ διέφυγε, ὑπεξελθὼν Αἴγυπτον, καὶ πανταχοῦ φράττων, καὶ μισούμενος. Βρούτῳ δὲ Μάρκῳ τῷ Καίσαρα κτείναντι περιπεσὼν ἐν Ἀσίᾳ, καὶ πᾶσαν αἰκίαν ὑπ' αὐτοῦ αἰκισθεὶς, ἀπεκτάνθη. Ὅσοι δὲ τῷ Πομπηίῳ φίλων ἁλόντες ὑπὸ τῆς Αἰγύπτου κρατοῦσης, πάντας ἀπῆγεν ὁ Καῖσαρ, καὶ προσηγάγετο. Κακεῖ δὲ πόλεμον συνεστήσατο, καὶ κρύφα τοῦ Κλεοπάτραν ἀπὸ τῆς χώρας μεταπέμπεται, ἐκβληθεῖσαν ἤδη τῆς βασιλείας τε καὶ τῆς πόλεως παρὰ τοῦ Εὐνούχου Ποθεινοῦ. Ἣ σὺν μόνῳ τῷ Σικελιώτῃ Ἀπολλοδώρῳ ἀκάτιον μικρὸν ἐμβᾶσα, τοῖς βασιλείοις προσέσχε, καὶ εἰς στρωματόδεσμον ἐκδύσα, προσείρει μαχαίρᾳ ἑαυτόν. Ὁ δὲ Ἀπολλόδωρος ἅμα σωθῆσαι τὸ στρωματόδεσμον, εἰσκομίζει δῶρον πρὸς τὸν Καίσαρα. Καὶ δὴ τοῦτο τὸ πρᾶγμα λαμπρὰς φανείσης, καὶ τῆς ἄλλης ὁμιλίας καὶ χάριτος αὐτῆς πυθοῦς, διήλλαξε, πρὸς τὸν ἀδελφὸν, ὡς συμβασιλεύ-

βασιλεύσασαν. Ἐσιωμένων δ' ἐπὶ τ ἄγκλαγῆς, ἐ- A πιβυλλὶ φωράσας ὁ Καῖσαρ πρδομένλω ὑπ' Ἀχιλλᾶ τ στρατηγῦ ϗ Ποθεινῦ τῦ εὐνύχυ, τ μὲν Ποθεινὸν ἀπέλεσε· Ἀχιλλᾶς ϗ φυγὼν εἰς τὸ στρατόπεδον, βαρυὶ αὐτῷ πολέμῳ πιεζῆσαι πόλεμον. Οὗ πῦρ ἐμβαλόντος τῇ σόλῳ, Ϲ ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐμπίσφησε. Μάχης δὲ συμπεσούσης, καπαπήδησε μὲν ὑπὸ τ χώματος εἰς ἀκάτιον. Ἐπιπλεόντων δὲ πολλαχόθεν αὐτῷ τ Αἰγυπτίων, ῥίψας ἑαυτὸν εἰς τ θάλασσαν, ἀπενήξατο πόλις. Ὅτι λέγεται Ϲ βιβλίδιά τε πολλὰ μὴ προῖσθαι νηχόμενον, ἀλλ' ἀνέχειν αὐπὰ ὑπὸ τ θαλάσσης ἐπράσσειν, ϗ παῦτα βαλλόμενος. Τέλος δὲ τῦ Βασιλέως πρὸς τὸς πολεμίους ὑποχωρήσαντος ἐπῆλθεν, ϗ B συμβάλας πόλεμον ἐνίκησε, πολλῶν πεσόντων, ϗ τ Βασιλέως ἀφανοῦς γενομένυ. Καταλιπὼν ϗ τ Κλεοπάτραν βασιλεύσασαν Αἰγύπτυ, ϗ μικρὸν ὕστερον ἐξ αὐτῦ πεῦσαν υἱόν, ὃν Ἀλέξανδρεῖς Καισαρίωνα ἐκάλεσαν, ὥρμησε ἐπὶ Συρίας, ϗ Φαρνάκῃ τῷ Μιθριδάτυ παιδὶ πολεμήσας, αὐτὸν μὲν τῦ Πόντυ ἐξέβαλε· τ δὲ στρατιὰν ἄρδην ἀνεῖλε. Καὶ τ μάχης παύσης τὸ πάχος ϗ τ ὀξύτητα δηλῶν τοῖς ἐν Ῥώμῃ, ἐγραψε τρεῖς λέξεις· Ἦλθον, εἶδον, ἐνίκησα. Ἐντεῦθεν εἰς Ἰταλίαν ἀπελθὼν εἰς Ῥώμλω ἀνέβαινε, τ μὲν ἐνιαυτῦ καπαστρέφοντος, εἰς ὃν χρηπο Δικτάτωρ τὸ δεύτερον, οὐδέποπε πρότερον τ ἀρχῆς παύτης γενομένης ἐνιαυσίου. Εἰς ϗ τὸ ἑπόμενον ἔπος Ὕπατος ἀνεδείχθη. C Τῶν δὲ περὶ Κάτωνα ϗ Σκιπίωνα μετ τ ἐν Φαρσάλῳ μάχλω εἰς Λιβύλω φυγόντων, ϗ δυνάμεις ἠθροικότων ἀξιολόγυς ἐπ' αὐτὸς ὁ Καῖσαρ ἐστράτευσε· ϗ μικρῷ μέρει μιᾶς ἡμέρας τελῶν στρατοπέδων ἐκράτησε· ϗ πενπακισμυρίυς τ πολεμίων ἀνῃρηκὰς, ὀλὶ πεντήκοντα τ ἰδίων ἀπέβαλε. Τῶν ϗ πεφευγότων ἐκ τ μάχης Ὑπατικῶν ϗ Στρατηγικῶν ἀνδρῶν, οἱ μὲν ἑαυτὸς διέφθειραν ἁλισκόμενοι, συχνὸς δὲ Καῖσαρ ἁλόντας ἀπέκτεινε· Κάτωνος δὲ ἑαυτὸν διεργασαμένυ, δῆλος ἰὼ δηχθεὶς, ὑφ' ἵππυ λελύσπτο, ἄδηλον. Εἴπε δ' οὖν, Ω Κάτων, φθονῶ τ θανάτυ, ϗ γὰρ σύ μοι τ σωτηρίας ἐφθόνησας. Αὖθις ϗ ὑπανελθὼν εἰς Ῥώμλω ὀλὸ Λιβύης, θριάμβυς κατήγαγε, ϗ θέας ἐπέλεσε ναυμάχων ϗ μονομάχων ἀνδρῶν. Τιμήσων δὲ γενομένων, ἐπὶ τ αὐτῷ ἔπεσι δυσὶν ϗ τεσσαράκοντα μυριάδων, αἳ πᾶσαι πεπαιδίκα πεισωθεῖσαι ἀριθησαι· τηλικαύτλω φθορὰν τῷ δήμῳ ὁ ἐμφύλιος εἰργάσατο πόλεμος. Εἶπα Ὕπατος τὸ τέπαρτον αἱρεθεὶς, εἰς Ἰβηρίαν ἐστράτευσε ἐπὶ τὸς Πομπηίυ υἱύς, ἡνίκα μὲν ὄπασ ἔτι, πόλμαν δ' ἐπιδεικνυμένης ἀξιόχρεων αὐτὸς ἡγεμονίας. Ὅτε ϗ εἰς κίνδυνον πεσεῖσα, ὡς βοᾷν ἤρξ τ πάξιν πιεσθέαν τῇ ἑαυτῦ, Εἰ μὴ αἰδοῦνται λαβόντας αὐτὸν ἐγχειρίσαι τοῖς παιδείοις; πρὸς δὲ τὸς φίλυς μετ τλν μάχλω εἶπεν, Ὡς πολλάκις μὲν ἀγωνίσατο πιεζὶ νίκης, πεῦ δὲ πρῶτον πιεζὶ ψυχῆς. Νεώτερος δὲ Καίσαρος, ὁ μὲν πατὴρ τ Πομπηίυ ὢν ἀπέδρα, λυίχθη δ' αὐτῷ μεθ' ἡμέρας τῷ πρωτοβυτέρῳ ϗ περαλή. Τοῦτον ἔσχατον Καῖσαρ ἐπολέμησε πόλεμον.

μά. Ἐπανελθὼν δ' εἰς Ῥώμην, Δικτάτωρ ἤρξ βίᾳ ἐψηφίσο, ὃ τυραννὶς ἐτύγχανεν ἄπτερος, τῇ ἀνατεθνεώσῃ τῆς μοναρχίας προσλαβοῦσα τὸ ἀξιόδοκον. Οὕπω δὲ κατασὰς

reconciliavit. Cum autem in convivio propter reconciliationem eam instituto, ab Achilla duce exercitus & Photino eunucho insidias sibi parari animadvertisset, Photinum interfecit: Achillas vero fuga elapsus, grave bellum ei intulit. Quo tempore cum Cæsar ignem classi injecisset, magna quoque illa Bibliotheca conflagravit. Comissio prælio, ab aggere in lembum desiluit. Sed cum ab Ægyptiis navibus undique cingeretur, mari se commisit, & ægre enatavit. Ferunt autem libellos multos manu inter natandum in sublime elatos, non abjecisse, quamquam telis peteretur. Tandem cum Rex ad hostes abiisset, reversus, commisso prælio vicit, multis cæsis, ipsoque rege desiderato, ac Cleopatræ Ægypti regno relicto: quæ non multo post filium ei peperit, ab Ægyptiis Cæsarionem vocatum, inque Syriam contendit: & Pharnace Mithridatis filio Ponto ejecto, ejus vero exercitu prorsus deleto, ut belli confecti celeritatem demonstraret, tria verba Romam scripsit: *Veni, vidi, vici*. Inde in Italiam profectus, Romam ascendit sub anni exitum, quo secundum Dictator creatus fuerat, cum ea potestas antea numquam annua fuisset. In sequentem annum Consul est declaratus. Cum autem Cato & Scipio post Pharsalicam cladem in Africa justas copias coegissent, Cæsar contra eos profectus, exigua unius diei parte tres exercitus superavit: & L. millibus hostium occisis, suorum non L. amisit. Viri Consulares & Prætorii qui e pugna evaserant, cum caperentur, partim ipsi necem sibi consciverunt, partim captos Cæsar supplicis affecit. Catonis necem, qui sibi ipse manus attulerat, palam ægre tulit: cur autem, incertum est. Illud quidem dixit: *Invideo tibi mortem istam, Cato, quoniam tu mihi salutem invidisti*. Ex Africa Romam reversus, triumphavit, & spectacula navalis pugnæ & gladiatorum edidit. Cum census ageretur, CL. millia civium, de CCCXX. millibus quæ ante censa fuerant, sunt inventa. Tantam populi stragem bellum civile attulerat. Deinde quartum Consul factus, in Hispaniam abiit contra Pompeii filios, adolescentes quidem illos adhuc, sed audacia principatu digna prædicos: ubi in tantum periculum venit, ut per aciem discurrens, clamitaret, *An milites non puderet, se captum pueris in manus tradere?* Post pugnam autem amicis dixit: *Se de victoria sæpe, tum vero primum de vita certasse*. Cæsare victore, junior Pompeii filius fuga est elapsus: post dies aliquot, natu majoris caput Cæsari allatum.

XI. Extremo hoc bello gesto Romam reversus Cæsar, Dictator perpetuus est creatus: quæ manifesta tyrannis fuit, præter monarchiæ summam potestatem successore quoque carens. Solus rerum potitus, multos qui arma contra tulerant, absolvit: nonnullis magistratus & honores dedit: quorum e numero fuerunt Brutus & Cassius. Pompeii statuas, dejectas re-

LIBER X.

Cæsar ab Achilla periculose oppugnatur.

Cæsario.

Pharnaces.

Edit. Paris. pag. 489.

Cato.

Scipio.

CLXX. millia bellis civilibus cæsa.

Pompeii filii.

Cæsar perpetuus Dictator.

LIBER X.

ſtituit. Monitus ab amicis, ut ſatellites ad cuſtodiam corporis adhiberet, recuſavit: *Melius enim eſſe mortem ſemel oppetere dicens, quam perpetuo formidare.* In majorum rerum ſtudio & novæ gloriæ appetitione, in animo habuit Parthis inferre bellum, & per Hyrcaniam in Scythiam facere impreſſionem. Odium populi Romani cum aliis de cauſis, tum ob regni amorem vel maxime ſuſcepit. Unde familiares ejus rumorem in vulgus ſparſerunt, Sibyllinis libris contineri, Parthos non niſi Rege duce a Romanis poſſe vinci. Et Alba Romam proficiſcens, a quibuſdam Rex appellatus, cum ea re populum perturbatum vidiſſet: ſe non Regem, ſed Cæſarem eſſe dixit. Cæſaris autem nomen (ut quidam opinantur) habuit, quod matre mortua ex utero cæſus eſſet: quod falſum eſt: matrem enim ad virilem uſque ætatem habuiſſe ſcribitur. Aliquis autem ex majoribus ejus eo modo natus, cognomentum id in familiam propagavit. Cum aliquando Conſulibus & Prætoribus ad ſe accedentibus, toto Senatu comitante, non aſſurrexiſſet, non Senatum tantum, ſed populum etiam offendit: quaſi per Senatum totam Rempublicam ludibrio haberet, ac plerique ſtatim mœſti receſſerunt. Ad has offenſas etiam Tribunorum plebis acceſſit contumelia. Nam cum in feſto, in ſella aurea triumphali habitu ſederet, Antonius Conſul in forum irrupit, diadema lauro implexum Cæſari offerens. Ob eam rem plauſus haud ſane illuſtris datus eſt, a ſubornatis hominibus: ſed cum id Cæſar recuſaſſet, totius populi plauſum tulit. Ita bis populi animo expertus, ſurrexit. Ad hæc regias faſcias ſtatuis ejus impoſitas Tribuni plebis dextraxerunt, & eos qui Regem illum ſalutarant, in carcerem duxerunt: applaudente populo, & Brutos eos appellante. Ut enim ſupra eſt expoſitum, Brutus pulſis Tarquiniis monarchiæ poteſtatem ad populum tranſtulit. Quibus rebus Cæſar irritatus, Tribunos poteſtate privavit: & iis gravitet increpitis, populum etiam per contumeliam Brutos appellavit. Ex eo populus ad M. Brutum ſpectavit, qui a vetere Bruto genus ducere putabatur: ab eoque ſolo vel primo pendebant, qui mutationem deſiderabant. Quia vero ipſum alloqui non audebant, noctu litteras circa tribunal & ſellam, in qua Prætor jus dicebat, ſpargebant: in quibus ſcriptum erat, *Brute, dormis?* & *Non es Brutus?* Incitabatur idem etiam a Caſſio. Sed Cæſari futura cædes pluribus prodigiis denuntiata eſſe fertur, e quibus etiam illud eſt. Uxorem accubantem voces obſcuras & confuſas edere animadvertit. Ea vero ſibi lamentari viſa erat, & eum occiſum in ulnis tenere: & mane oravit, ne in Senatum veniret. Cum etiam augures ſacra parum auſpicata fuiſſe dicerent, abſtinere curia ſtatuit, & per Antonium Senatum dimittere.

Cæſar regni titulo populi odia ſuſcepit. *Edit. Pariſ. pag. 490.*

M. Brutus.

Prodigia eadem Cæſaris denuntiantia.

pag. 491.

A ἐς μοναρχίαν, πολλὰς ἀφῆκε τῷ στρατοπεδικῶν αὐτῷ. Ἐνίοις δὲ καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς ἔδωκε, ὧν ἦσαν ἡ Βροῦτος ἡ Κάσσιος. Καὶ τὰς Πομπηίου ἡ σύλας καταβαλλομένας ἀνέστησεν. Ἀξιούντων δὲ τῶν φίλων δορυφορεῖσθαι αὐτὸν, παρῃτήσατο, Βέλτιον εἶναι, εἶπών, ἅπαξ κινδυνεῦσαι, ἢ ἀεὶ προσδοκᾶν. Μείζονων δ' ἔργων πραγμάτων τε καινοτέρας δόξης, γνώμην ἔσχε στρατεῦσαι ἐπὶ Πάρθους, καὶ δι' Ὑρκανίας εἰς τὴν Σκυθικὴν ἐμβαλεῖν. Μῖσος μέντοι τοῖς ἀνθρώποις κατ' αὐτοῦ τε ἕτερα ἐκτησάμενος, τὸ δέ γε μεῖζον ὁ τῆς βασιλείας ἔρως ἐργάσατο, δι' ὃν οἱ περὶ αὐτὸν καὶ λόγον πρός τε δῆμον ἐσκέψαντο, ὡς ἐκ γραμμάτων Σιβυλλείων φαίνοιτο, Μὴ ἄλλως ἔσεσθαι τὰ Πάρθων Ῥωμαίοις ἀλώσιμα, εἰ μὴ Βασιλεὺς αὐτοῖς συστρατεύσοιτο. Καὶ ἐκ τῆς Ἄλβης δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἰόντα τὸν Καίσαρα τολμῆσάν τινες προσειπεῖν Βασιλέα. Τῷ δὲ δήμῳ θορυβηθέντος, ἐκεῖνος οὐ Βασιλεύς, ἀλλὰ Καῖσαρ ἔφη καλεῖσθαι. Ἐλέγετο δὲ Καῖσαρ (ὡς τινες οἴονται) οἷα δὴ τάχα τῆς μητρὸς αὐτοῦ ἐν τῇ κύησει τεθνεώσης, καὶ αὐτὸν δι' ἀνατομῆς προαχθέντος εἰς φῶς. Οὐκ ἀληθὲς δὲ τοῦτο ἐστί. Τὴν γὰρ μητέρα αὐτοῦ ζῆν, οἱ περὶ αὐτὸν γεγραφασιν ἱστορήσαντες, καὶ αὐτῷ ἀνδρωθέντες. Τὸ δ' ἐξ ἀνατομῆς παρελθεῖν εἰς τὸν βίον, οὐκ ἐπ' αὐτῷ γέγονεν, ἀλλ' ἐπί τινι τῶν πρόγονων αὐτοῦ, καὶ ἐξ ἐκείνου τοῦ πλήθους ἔχουσι οἱ ἐκείνου ὀνόματος. Προσῆσαν δὲ ποτε τῷ Ὑπάτῳ αὐτῷ, καὶ τὸ Σῆναγοῦ, καὶ ὁ Βαλλὸς ἁπάσης ἐπομένης, ὅτι μὴ ὀξέως ἐκαθήμενος, οὐ μόνον ἐλύπησε τὸν Βαλλὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν δῆμον, ὡς ὑπὸ τοῦ Βαλλοῦ προπηλακιζομένης τῆς πόλεως, καὶ μὴ καιρείας οἱ πλείους ἀπῆλθον ἄθυς. Ἐπιγίνεται δὲ τοῖς προστρέψασι τούτοις καὶ ὁ τῆς Δημάρχων προπηλακισμός. Ἐτελεῖτο μὲν γὰρ τῇ πόλει ἑορτὴ Καῖσαρ δ' ἐπὶ δίφρου χρυσοῦ καθήμενος, κόσμῳ καπνοσμεῖτο θεραπευτικῷ. Ἀντώνιος δὲ Ὑπατεύων εἰς ἀγορὰν ἐνέβαλε, φέρων διάδημα στεφάνῳ δάφνης περιπεπλεγμένον, καὶ ἐδίδου τῷ Καίσαρι. Καὶ γίνεται κρότος ἐκ παρασκευῆς. Ἀπωσαμένου δὲ τὸν Καίσαρος, ἅπας ὁ δῆμος ἀνεκρότησε· καὶ τοῦτο δὶς γενόμενον, ἐπείρα ἐξελέγχειν, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀπέστη. Ἐπεὶ δὲ ἀπεδείκνυτο αὐτῷ διαδήματος ἄφθονος ἀναδεῖσθαι βασιλικοῖς, ἀπέστασαν πάντα οἱ Δήμαρχοι, καὶ τὰς προστάτιδας αὐτῶν Βασιλέα, ἀπῆγον εἰς δεσμωτήριον. Καὶ ὁ δῆμος ἐπὶ τούτοις ἐκρότει, καὶ Βρούτους ἐκάλει τοὺς ἄνδρας. Βροῦτος δὲ ἦν, ὡς ἱστόρηται ἄνωθεν, ὁ καταλύσας Ταρκύνιον, καὶ τὸ κράτος εἰς τὸ κοινὸν περιστήσας ἐκ μοναρχίας. Ἐπὶ τούτοις ὁ Καῖσαρ παροξυνθείς, τὴν μὲν ἀρχὴν τοὺς Δημάρχους ἀφείλετο· ἐν δὲ τῇ καταγορίᾳ αὐτῶν, ἅμα καὶ τὸν δῆμον ἐρυβρίζων, πολλάκις Βρούτους ἀπεκάλει τοὺς ἄνδρας. Ἐντεῦθεν πρὸς Μάρκον Βροῦτον τρέπονται οἱ πολλοὶ, ἐκ Βρούτου τοῦ πάλαι δουλωσαμένου τὸ γένος ἔλκειν, καὶ πρὸς μόνον ἐκεῖνον ἢ πρῶτον οἱ μεταξὺ ἐφεδρεύοντες ἀναβλέποντες, αὐτῷ μὲν ἐκ τόλμιον προσομιλεῖν. Νύκτωρ δὲ γράμματα περὶ τὸ βῆμα καὶ ὁ δίφρος ἐρρίπτουν, ἐφ' οἷς Σῆναγοῦ ἐχρημάτιζε, λέγοντα· Καθεύδεις, ὦ Βροῦτε; Οὐκ εἶ Βροῦτος; καὶ Κάσσιος δὲ παρώξυνεν αὐτόν. Καὶ τῷ Καίσαρι δὲ πολλὰ λέγεται σημεῖα γενέσθαι δηλοῦντα τὸ ὀλεθρον, ὧν ἓν καὶ τοῦτό ἐστι. Περιόντων τῇ γυναικὶ, φωνὰς ἀσαφεῖς καὶ στεναγμοὺς ἀνδρὸς ἐκείνῳ ἀναπεμπούσας ἤκουτο. Ἐδόκει δὲ κλαίειν ἐκεῖνον, ἐπὶ τῇ ἀγκάλαις ἔχουσα κατεφαγμένον· ἢ καὶ μεθ' ἡμέραν ἐδεῖτο τοῦ ἀνδρὸς, μὴ προελθεῖν εἰς τὴν Σύγκλητον. Ὡς δὲ καὶ θύσασιν οἱ μάν-

τες, δυσιρεῖν ἔλεγον, ἴνα πίμψας Ἀντώνιον ἀρεῖται ἡ Σύγκλητος. Βροῦτος μὲν τοι Ἀλβῖνος, πεδόμβρος μὲν ὑπὸ Καίσαρος, τοῖς δὲ περὶ Μάρκον Βροῦτον καὶ Κάσσιον μετέχων τῆς συνωμοσίας, τοὺς τε μάντεις ἐχλεύαζε, καὶ καθήπτετο Καίσαρος, ὡς ῥᾳθυμίᾳ ἑαυτῷ προσείβοντος καταφρονήσεως πρὸς τὴν Σύγκλητον. Ἦκεν γὰρ αὐτῷ ἐκεῖνα κελεύσαντος, καὶ πάντας ἑτοίμους εἶναι ψηφίζεσθαι, ὥστε τὸν ἐκτὸς Ἰταλίας ἐπαρχιῶν ἀναγορεύεσθαι Βασιλέα, καὶ τὴν ἄλλην ἠπειρωτικὴν τὴν περὶ θάλασσαν ἑαυτῷ περιτίθεσθαι δίαδημα. Ταῦτ' ἄρα λέγων ὁ Βροῦτος, ἦγε τὸν Καίσαρα λαβόμενος τῆς χειρός. Οἰκέτης δέ τις ἀλλότριος ἐντυχεῖν αὐτῷ προθυμούμενος ἀπόντι μὲν διωνθεὶς, παρέδωκεν ἑαυτὸν τῇ τοῦ Καίσαρος γυναικὶ φυλάττειν, εἰπὼν ἔχειν μεγάλα πράγματα ἐπανιόντι ἀπαγγεῖλαι τῇ Καίσαρι. Σοφιστὴς δέ τις Ἀρτεμίδωρος Κνίδιος βιβλίον περὶ τῆς συνωμοσίας γράψας, καὶ ἐγγίσας αὐτῷ, Τοῦτο, ἔφη, Καῖσαρ, μόνος καὶ ταχέως ἀνάγνωθι· μεγάλα γάρ σοι καταγγελεῖ, καί σοι ἄχθεσθαι. Ὁ δὲ ἅμιλλος ἐκεῖνος, ὥρμησε μὲν ἀναγνῶναι, μὴ μέντοι διωνθεὶς ὑπὸ τῶν ἐντυγχανόντων, κατεῖχε τῇ χειρὶ, καὶ παρῆλθε καὶ πρὸς τὴν Σύγκλητον. Ἡ δὶ ὑπεξαίρεσις. Τῶν δὲ περὶ Βροῦτον οἱ μὲν ἐξόπισθεν τοῦ δίφρου αὐτοῦ περιέστησαν, οἱ δὲ ἀπλώσαντες, ὡς περί τινος φυγάδος διώμβροι. Τὸν δὲ Ἀντώνιον πιστὸν ὄντα Καίσαρι, καὶ ῥωμαλέον, ἔξω παρακατεῖχε Βροῦτος Ἀλβῖνος. Ὡς δὲ καθίσας ὁ Καῖσαρ διέκρινε τὰς δίκας, ξίφει παρὰ τὸν Κάσκα πρῶτος πλήττεται τὸν αὐχένα, πληγὴν οὐ θανατηφόρον. Ὡς δὲ καὶ τοῦ συνωμοτῶν ἕκαστος τὸ ξίφος ἐγύμνωσε, λέγεται πρὸς μὲν τοὺς λοιποὺς ἀποκρύπτεσθαι ἐπειλούμενος καὶ κεκραγώς· ὅτε δὲ καὶ Βροῦτον εἶδεν ἐσπασμένον τὸ ξίφος, ἐφελκύσασθαι κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸ ἱμάτιον, μηκέτι ἀποκρύπτεσθαι. Εἴκοσι μὲν τοι καὶ τρία λαβὼν τραύματα, ἀνδρειότατος ὅπως ἐκεῖ Πομπηίου, περὶ τὴν βάσιν ἔρριθη κείμενος, καὶ καθαιμάξας αὐτὸν, ὡς δοκεῖν αὐτὸν ἐρεσσάναι τῷ φόνῳ τὸ πολέμιον Πομπήιον.

ιβ'. Ὁ μὲν οὖν Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ οὕτως ὑπὸ φιλοτιμίας καὶ φιλαρχίας ἀπώλετο. Οἱ δὲ θαυμάσαντες αὐτὸν, τὸ φιλόπονον αὐτοῦ καὶ φιλόδοξον καταιδοῦντες, οὐκ ἐπαύοντο· ἄλλα ἐπ' ἄλλοις αὐτῷ ψηφιζόμενοι· ἅπερ δὴ τοιαῦτα ἀνέψηφίζοντο. Ἐπινίκιον στολὴν ἀεὶ φορεῖν, καὶ ἐπὶ τῆς ἀρχικῆς δίφρου καθίζεσθαι· τοῖς τε ῥαβδούχοις δαφνηφορεῖσθαι ἀεὶ κεχρῆσθαι, Πατέρα τε αὐτὸν τῆς πατρίδος ὀνομάζεσθαι, καὶ εἰς τὸ νόμισμα ἐγχαράττεσθαι, δημοσίᾳ τε ἑορτάζειν αὐτοῦ τὰ γενέθλια· ἔν τε τοῖς ναοῖς τῆς Ῥώμης, καὶ ἐν πάσαις ταῖς πόλεσιν ἀνδριάντας αὐτοῦ ἱστᾶσθαι. Ἐπὶ δέ γε τοῦ βήματος δύο αὐτοῦ ἀνδριάντας ἱδρύσαντο, τὸν μὲν ὡς τὴν πόλιν σεσωκότος, τὸν δ' ὡς ἐκ πολιορκίας ῥυσαμένου τὴν πόλιν. Ἐστεφάνωντο δὲ καὶ ἄμφω στεφάνοις τοῖς ἐπὶ τοιούτοις νενομισμένοις. Βουλευτήριόν τε καινὸν οἰκοδομηθῆναι ἐπέταξαν, ἐν Ἰουλιανὸν ἐπὶ τῇ αὐτοῦ κλήσει ὀνόματι. Τιμωρὸν τε καὶ ἄβατον καὶ μόνον αὐτὸν ἐψηφίσαντο εἶναι· ἔχειν δὲ καὶ τὰ τοῦ Δημάρχου προνόμια. Καὶ εἴ τις αὐτὸν ἔργῳ ἢ λόγῳ ὑβρίσειεν, ἱερὸν εἶναι ἐθέσπισαν, καὶ τῇ ἀγεσιχίᾳ. Τί δὲ τὸ ἱερὸν εἶναι νενόμικε, ἤδη μοι προαφήγηται. Χαίροντα δὲ πᾶσιν ὁρῶντες αὐτὸν, ἐπὶ χρυσοῦ τε δίφρου αὐτῷ ἔδοσαν, καὶ στολὴν ἣν πάλαι ἐχρῶντο οἱ βασιλεύσαντες, καὶ φρουρὰν ἐκ τῶν ἱππέων καὶ ἐκ τῆς Βουλῆς τῶν, καὶ τῷ Τύχῃ αὐτῶν ὁμοίως, καὶ τὰ πραχθησόμενα παρ' αὐτοῦ

Zonaræ Annales.

A sed Brutus Albinus, cui Cæsar fidem habebat, conjurationis cum M. Bruto & Cassio particeps & augures deridebat, & Cæsarem reprehendebat, ut qui crimen contempti Senatus in se admitteret: qui jam aderat ejus jussu. Paratos etiam esse omnes decernere, ut omnium extra Italiam provinciarum Rex appellaretur: utque cum nationes exteras peragraret, aut mare trajiceret, diadema gestaret. Hæc dicens Brutus, Cæsarem manu prehensum ducebat. Abeuntem, servus alienus ejus alloquendi cupidus, cum convenire non posset: se uxori ejus custodiendum tradidit, quod magnas res haberet reverso Cæ-
B sari nunciandas. Artemidorus item Rhetor Gnidius, libellum de conjuratione a se scriptum ei porrexit: Et hunc, inquit, Cæsar, solus, & celeriter legito: res enim magnas tibi declarabit, quæque tua intersunt. Libellum acceptum Cæsar lecturus, cum a salutantibus impediretur: manu tenuit, itaque in Senatum venit. Qui cum ei assurrexisset, Bruti conjurati partim a tergo sellam ejus circumsteterunt, partim ad eum accesserunt, tamquam exuli cuidam veniam petituri. Antonium vero Cæsari fidelem & robustum, Brutus Albinus foris tenuit. Ubi consedit Cæsar, & intercessiones re-
C jecit, primus Casca jugulum ei ferit ictu non lethifero. Ut autem omnes conjurati pugiones strinxerunt, contra cæteros se defendisse fertur veste convoluta, & vociferans: sed cum a Bruto etiam stricto ense peti se vidisset, toga capite obvoluto, non amplius restitisse. Ita tribus & viginti vulneribus confossus, ad basim statuæ Pompeii concidit, eamque cruentavit, ut ipse Pompejus cædi inimici adesse videretur.

Brutus Albinus.

Cæsaris cædes.

XII. Sic Cæsar ex ambitione & appetitione principatus interiit. Adulatores enim ejus ambitioni & gloriolæ studio inservientes, alios atque alios ei honores decernere non deili-
D terunt: qui hujusmodi fuerunt, ut triumphalem vestem perpetuo ferret, & in sella curuli sederet: ut fascibus laureatis perpetuo uteretur, & Pater patriæ appellaretur: ut ejus imago in nummis exsculperetur, & natalis publice celebraretur: ut in Romanis fanis, & omnibus urbibus ejus statuæ collocarentur. Pro ejus autem tribunali duas statuas collocarunt: alteram ob cives servatos, alteram ob urbem obsidione liberatam, corona civica & obsidionali ornatas. Et novam curiam ædificari jusserunt, quæ Juliana de ipsius nomine diceretur. Censoremque eum solam & perpetuum crearunt: privilegia Tribunorum ei
E dederunt: si a quoquam dicto factove offensus esset, ut caput ejus sacrum esset ac piaculo obligatum. Quid autem sacrum esse significet, jam est a me expositum: jam quia talibus eum rebus gaudere cernebant, auratam ei sellam concesserunt, & vestem qua olim Reges usi fuerant, & custodiam ex Equestri & Senatorio ordine, utque publice pro eo supplicationes fierent,

Honores ab adulatoribus Cæsari decreti.

Edit. Paris. pag. 492.

LIBER X. & per ejus Fortunam juraretur, & acta ejus rata eſſent, ſanxerunt, & Quintilis menſis ab eo Julius appellaretur. Hæc & alia plura, ne ſingulis commemorandis lectorem obtundamus, ei decreverunt. Quibus rebus invidiam hominum, vel potius iram Deorum ſuſcepit, multoſque in ſe provocavit, donec eum exitium quo repente concidit, eſt ſortitus. Cum ita interfectus jaceret, omnes qui ibi aderant, turbati, & conſilii percuſſorum ignari, quaſi & ipſi periculo proximi fugerunt, & terrendis obvii urbem luctu impleverunt. Civitate ſic affecta, percuſſores vim timentes, ſtrictis & cruentis gladiis per forum in Capitolium accurrerunt, ibique diem & noctem exegerunt. At Lepidus eo facinore in caſtris audito, urbe cum militibus occupata, pro concione in percuſſores eſt invectus. Antonius autem præ metu latitans, cum illius adventu cognito, & percuſſorum fuga in Capitolium, reſumpta fiducia prodiiſſet, & Senatu convocato ſententias rogaret: Cicero omnibus auctor fuit, ut mutuis odiis abolitis, utrinque, ſi quid peccatum eſſet, condonarent, ne civile bellum recrudeſceret, & cives a civibus interirent: conſentirent potius, ut populares & cives deceret. Adjecit etiam, acta Cæſaris, ſive ad donationes, ſive ad honores, ſive ad magiſtratus pertinerent, rata eſſe oportere, nec exagitanda curioſius, aut reſcindenda. His rationibus adducti, omnium injuriarum oblivionem decreverunt. Percuſſores vero de Capitolio verba facientes, militibus promiſerunt, ſe nulla Cæſaris acta reſciſſuros, neque cuiquam quicquam ab illo datum eripturos. Seditione hoc modo compoſita, non prius e Capitolio deſcenderunt, quam filium Lepidi & Antonii obſides accepiſſent. Deinde cum lecto Cæſaris teſtamento populus cognoviſſet, Octavium ab eo adoptatum eſſe, & Reipublicæ munera, & viritim vel tricenas, ut Octavius, vel octogenas quinas, ut alii tradunt, drachmas vel plus, turbatus eſt. Cum autem Antonius cadavere ejus adhuc cruento in foro propoſito, orationem ad defuncti laudes, & ad cædis commiſerationem pertinentem habuiſſet, multitudo concitata eſt. Deinde recitatis honoribus qui ei decreti fuerant, ſubjecit: *Sed pater, pontifex, ſacroſanctus, heres, Deus mortuus eſt: hei mihi, non morbo, non ſenio extinctus, non fortis in bello vulneratus, nec fortuito aliquo caſu raptus: ſed hic intra mœnia per inſidias caſus eſt. Qui citra periculum in Britanniam penetravit, in urbe per dolum occubuit. Qui pomerium civitatis promovit, intra cutem eſt trucidatus: inermis, vir bellicoſus: nudus, vir pacificus: ad prætoria, Prætor: apud magiſtratus, magiſtratu præditus: a civibus, quem nemo hoſtium vel in mari natantem occidere potuit: a familiaribus, quorum ſæpe miſertus fuit. Ubi tua eſt humanitas, Cæſar? ubi ſacroſancta auctori-*

Tumultus poſt eædem Cæſaris.

Cicero.

Edit. Pariſ. pag. 493.

Antonius populum conciliat.

Α χύσεμα τυγχάνειν ἐνομοθέτησαν, ᾗ τ' αὐτὸν Ἰούλιον προσηγόρευσαν, ᾗ ἄλλα πλείονα (ἵνα ᾗ τὰ καθ' ἕκαστον ἀπαριθμούμενοι τὸν ἀκροατὴν μὴ ὑποκναίωμεν) αὐτῷ ἐψηφίσαντο. Ἐξ ὧν ἐκείνῳ μὲν ἐφθόνησε δόξα, ἢ μᾶλλον νεμεσητὸς, ᾗ καθ' ἑαυτὴ πολλὰς διηρίθμησε, μίσος δὲ εἰς τὸ ἐπιὸν αὐτῷ κατέλιπε τέλος. Καὶ ὁ μὲν ὕπτιος ἔκειτο. Οἱ δὲ ἐκεῖ παρόντες ἄνθρωποι ἅπαντες ἐταράττοντο, ᾗ τῷ σφαγίων ἀγνοίᾳ δεινὰ ὑπώπτευον, ᾗ ὡς αὐτίκα κινδυνεύσοντες ἔφευγον, ᾗ τὰς σωματίδας ἐξέπληττον, ᾗ θρήνων τὴν πόλιν ἐπλήρουν. Καὶ ἡ μὲν πόλις ὅπως διέκειτο. Οἱ δὲ σφαγεῖς διδόντες, μήτις σφίσιν ἐπίθηται, γυμνοῖς ᾗ ἡμαγμένοις τοῖς ξίφεσι διὰ τῆς ἀγορᾶς διελθόντες, ἀνέβαινον εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐκεῖ τε τὴν ἡμέραν ᾗ τὴν νύκτα διήγαγον. Ὁ δὲ Λέπιδος ἐν τῷ στρατοπέδῳ μαθὼν τὰ γεγενημένα, νυκτὸς σὺν τοῖς στρατιώταις καπήλαβε, ᾗ κῆρυξ τῷ σφαγέων ἐδημηγόρει. Ἀντώνιος δὲ τὸν Καίσαρος ἀναιρεθέντος φοβηθεὶς ἐκρύβη, τὸν δὲ Λέπιδον ἐλθόντα μαθὼν, ᾗ τὰς φορεῖς εἰς τὸ Καπιτώλιον ἔπεμψε, θαρρήσας ἐξῆλθε, ᾗ τὴν Γερουσίαν ἀθροίσας ὡμίλει αὐτῇ, καὶ γνώμας εἰσῆγε περὶ τῶν γενόμενα. Ὁ δὲ Κικέρων δημηγορήσας ἔπεισε πάντας μὴ μνησικακεῖν ἀλλήλοις, ἀλλὰ κἂν τίσιν ἁμάρτηταί τι, παρόψεσθαι τοῦτο, ἵνα μὴ ἐμφύλιος αὖθις γένηται πόλεμος, ᾗ τῷ πολιτῶν ὀλέθρῳ ὑπ' ἀλλήλων ὀλωμένων, ὁμονοῆσαι δὲ ὁμορρόλους ὄντας & συγγενεῖς. Καὶ προσέθετο δεῖν ᾗ τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος πραχθέντα εἴ τε ἐν δωρειαῖς, ἢ τιμαῖς εἶεν, ἢ ἐν ἀρχαῖς, φυλάξαι, ᾗ μή τι τῶν πολυπραγμονῆσαι, ἢ ἀνατρέψαι. Πειθόντος δὲ καὶ αὐτῷ μηδὲν μνησικακεῖν ἐψηφίσαντο. Καὶ οἱ σφαγεῖς ᾗ τοῖς στρατιώταις ὁμιλοῦντες ἐν τῷ Καπιτωλίῳ, μηδὲν τῷ τοῦ Καίσαρος πραχθέντων ἀκυροῦσαι ὑπέσχοντο, μήτ' ἀφαιρήσεσθαί τινα μηδὲν τῷ ἑκάστῳ δεδομένων· ᾗ ὕπως ἐς καπήλους ἦλθον. Οὐ πρότερον δὲ οἱ ἐν τῷ Καπιτωλίῳ κατέβησαν, ἢ τόν τε τῶν Λεπίδου παῖδα, ᾗ τὸν τοῦ Ἀντωνίου ὁμήρους λαβεῖν. Μετὰ ταῦτα τῆς βουλῆς τὰ τοῦ Καίσαρος ἀναγνωσθείσης, μαθὼν ὁ δῆμος, ὅτι υἱὸν ποιοῖτο τὸν Ὀκτάβιον, ᾗ ὅτι τῇ τε πόλει δωρεὰς ᾗ ἑκάστῳ δραχμὰς, ὡς μὲν Ὀκτάβιος γράφει, τριακοσίας, ὡς δ' ἕτεροι, πέντε ᾗ ἑβδομήκοντα καταλέλοιπεν, ἐπαράχθησαν. Καὶ ὁ Ἀντώνιος τὸν νεκρὸν εἰς τὴν ἀγορὰν προτεθέντα ἐμαινόμενον, ᾗ λόγον ἐπὶ τῷ κειμένῳ εἰπὼν, τὸ πλῆθος παρώξυνε πρὸς ὀργήν. Εἶπε γὰρ πολλὰ μὲν πρὸς ἕκαστον τῶν ἀνδρῶν, ᾗ πρὸς ἅπαν τὸ πάθος τὸ ἀκροατὴς ἐρεθίζοντα. Εἶπε ᾗ τὰ ψηφισθέντα αὐτῷ καταλίξας ὀνόματα, ἐπῆγεν· Ἀλλ' οὗτος ὁ πατὴρ, οὗτος ὁ Ἀρχιερεὺς, ὁ ἄσυλος, ὁ ἥρως, ὁ Θεὸς, τέθνηκε, οἴμοι, οὐ κατὰ βιαθεὶς, οὐδὲ γήρᾳ μαρανθείς, οὐδὲ ἔξω που ἐν πολέμῳ τρωθείς, οὐδὲ ἐξ ἐπιβουλῆς τινὸς αὐτομάτως ἁρπασθείς· ἀλλ' ἐνταῦθα, τῶν τείχων ἐντὸς ἐπιβουλευθείς· ὁ ᾗ εἰς Βρεττανίαν ἀσφαλῶς στρατεύσας, ἐν τῇ πόλει ἐσφάγη· ὁ τὸ πωμήριον αὐτῆς ἐπαυξήσας, ἐν τῷ βουλευτηρίῳ κατεσφάγη· ἄσπλος ὁ δι' πόλεμος, ᾗ μόνος ὁ εἰρηνικὸς, ἐν τοῖς δικαστηρίοις ὁ δικαστὴς, πρὸς τοῖς ἀρχαῖς ὁ ἄρχων, ὑπὸ τῶν πολιτῶν, οὓς μηδεὶς τῶν πολεμίων, μήδ' εἰς τὸν θάλασσαν ἐκπεσόντα κτεῖναι δεδώκοιτο. Ὑπὸ τῶν ἑταίρων, ὁ πολλάκις αὐτὸς ἐλεήσας. Ποῦ δῆτά σοι, Καῖσαρ, ἡ φιλανθρωπία; ποῦ δ' ἡ ἀσυλία; ποῦ δ' οἱ νόμοι; ἀλλὰ σὺ μὲν ὅπως μήδ' ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τις φονεύηται, πολλὰ ἐσωμοθέτησας, σὺ δ' ὅπως οἰκτρῶς

ἀπέκτεινάν οἱ φίλοι. Καίτοι ἐν τῇ ἀγορᾷ προκεῖσαι ἰσφαγμένος, δι' ἧς πολλάκις ἐκπεμφθεὶς ἐσῳσμένος· καὶ ἐπὶ τοῦ βήματος ἐρριμμένος καταπεφωμένος, ἀφ' οὗ πολλάκις ἐδημηγόρησας. Οἵμοι πολιῶν ἡμαυρωμένων· ὡς τολμῶν ἀναρραγμένην, ὦ τάλας, ἐσθῆτα, ἵνα ἐν αὐτῇ σφαγῇς. Ἐπὶ τούτοις ὁ δῆμος ἐξοργισθείς, τοὺς μὲν σφαγεῖς ἐζήτει. Τὸ δὲ σῶμα τοῦ Καίσαρος ἁρπάσαντες ἐν τῇ ἀγορᾷ ἔκαυσαν. Καὶ ἐπὶ τοῖς τοῦ φονίου οἰκίας ὥρμησαν, καὶ Ἕλβιον Κίνναν δημαρχοῦντα διεχειρίσαντο, πλανηθέντες τῇ ὁμωνυμίᾳ· οὗτος γὰρ τοῦ Καίσαρος ἐπεβούλευσεν, ὁ δὲ Κορνήλιος Κίννας. Βωμὸν δὲ ἐνθα κατέκαυσε τὸ σῶμα τοῦ Καίσαρος, ἤγειρε τὸ πλῆθος, ἐν ᾧ ἐπ' αὐτοῦ θύουσιν ὡς θεῷ τῷ Καίσαρι. Οἱ δὲ Τπατοι αὐτῶν ἀνέτρεψαν, καὶ νόμον ἐπαίσχυναν, μηδένα αὖθις γενέσθαι Δικτάτορα, θάνατον θέντες τὸ ἐπιτίμιον, εἴ τις εἰσηγήσεται τοῦτο, καὶ εἴ τις καὶ δέξεται. Ἀντώνιος μὲν τοσαῦτα ἐκεῖνον διεπράξατο, ἀρχάς τε διδοὺς καὶ χώρας, καὶ ἐλευθερίαν, καὶ ἀτέλειαν, καὶ φυγάδας κατάγων, ὡς τῆς δυνατείας τοῦ Καίσαρος τάχα διάδοχος, καὶ πολλὰ ἐκ τούτου ἀργυρολογήσων χρήματα.

ργ'. Ὀκτάβιος δὲ Γάϊος, ὃς καὶ Πίας ὠνόμαστο, ἀδελφῆς τοῦ Καίσαρος ὢν υἱός, συναικίσας Ὀκταβίᾳ τῇ ἐκ Βελιτρῶν τῷ Οὐολσουτίδων, ἐτράφη δὲ παρὰ τῇ μητρὶ καταλειφθεὶς ὀρφανός. Αὐξηθεὶς δὲ διῆγε παρὰ τῷ Καίσαρι ἄπαιδι ὄντι. Διὸ καὶ ἴσχυε ἐν ἀδελφιδοῦ, καὶ μεγάλας εἶχεν ἐπ' αὐτῷ τὰς ἐλπίδας. Ἦν γὰρ μήτηρ αὐτοῦ Ἀττία, ἐγκυμονοῦσα αὐτόν, ἔδοξε κατ' ὄναρ τὰ σπλάγχνα αὐτῆς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναφέρεσθαι, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐκπετάσθαι τὴν γῆν. Καὶ ὁ ἐκείνης ἀνὴρ τῇ τῶν αὐτῶν νυκτὶ εἶδεν ὁρᾷν ἥλιον ἐκ τῆς μήτρας αὐτῆς ἀνατέλλοντα. Ἀρτι δὲ τοῦ παιδὸς τεχθέντος, Νιγίδιος Φίγουλος Βουλδὸς, διαγινώσκειν τὰς τῶν ἄστρων κινήσεις ἄριστα πεπαιδόμενος, βραδύτερον εἰς τὸ συνέδριον τοῦ Ὀκταβίου ἀπελθόντος, ἤρετο αὐτὸν τὴν αἰτίαν τῆς βραδυτῆτος. Ὡς δὲ ἔγνω τὸν τοῦ παιδὸς τόκον ἐκεῖνος ἴδιον, ἀνεβόησεν, ὅτι Διασπότην ἡμῖν ἐγείνησας. Τρεφομένου δὲ τοῦ παιδὸς ἐν ἀγρῷ, ἀετὸς ἐκ τῶν χειρῶν αὐτοῦ ἐξαρπάσας ἄρτον, καὶ μετεωρισθεὶς, αὖθις ἀπέδωκεν αὐτὸν καταπτάς. Παιδίσκη τε αὐτῷ ὄντος, καὶ ἐν Ρώμῃ διατρίβοντος, ἔδοξεν ὁ Κικέρων καθ' ὕπνους ὁρᾶν αὐτὸν ἁλύσεσι χρυσαῖς ἐκ τῆς πόλεως πρὸς τὸ Καπιτώλιον καθημώμενον, καὶ παρὰ τοῦ Διὸς μαστιζόμενον. Κάτλος δὲ καὶ αὐτὸς καθ' ὕπνους ἔδοκει, ἡ Δία ἡ Ρώμης εἰκόνα εἰς τὸν κόλπον τοῦ Ὀκταβίου, παιδὸς ἔτι ὄντος, ἐμβιβλάζειν. Ἐκ τούτων τοίνυν ὁ Καῖσαρ μεγάλα ἐπ' αὐτῷ ἐλπίσας, εἰσεποιήσατό τε τὸν παῖδα, καὶ κληρονόμον κατέλιπε, καὶ ἐπιμελῶς ἐπαίδευε λόγοις ῥητορικοῖς, τῇ τε τῆς Λατίνων καὶ τῇ Ἑλληνίδι φωνῇ, καὶ ἔσκει φρὸς τε τὰς στρατείας, καὶ φρὸς πραγμάτων διοίκησιν πολιτικῶν τε καὶ ἀρχικῶν. Οὗτος οὖν ὁ Ὀκτάβιος, ὅτι ὁ Καῖσαρ ἐσφάγη, ἐν Ἀπολλωνίᾳ ἔτυχε ὤν, ἐπὶ παιδείᾳ σχολῆς. Εἶθα μαθὼν τὸ συμβεβηκὸς, ἐπεραιώθη φρὸς τὸ Βρεντέσιον. Καὶ τὰς τε ἐλπίδας τοῦ Καίσαρος γνοὺς, καὶ ὡς ὁ δῆμος πατάσσεται τὸ ὄνομά τε τοῦ Καίσαρος φιλεῖσθαι, καὶ τὸν κλῆρον ἐδέξατο, καὶ τῶν πραγμάτων εἴχετο, ὀκτωκαιδεκέτης ὤν. Εἰσιόντος δὲ αὐτοῦ εἰς τὴν Ρώμην, ἵεις πάντα τὸν ἥλιον ποικίλη καὶ πολλὴ περιέχει, ἣ προσεδόκουν μέλλειν ἔσεσθαι παραχρῆ. Εἰσελθὼν δὲ, δημαρχῆσαι μὲν ἐπεχείρησε, ἀλλ' ἐκωλύθη ὑπὸ τῆς πατρικίας? ubi leges? Tu quidem accurate LIBER X.
A providisti; ne quis ab inimicis cæderetur: te vero crudeliter amici occiderunt, & nunc in foro jaces interfectus. In suggesto jaces vulneribus confossus, unde multas concliones habuisti. Heu cano sanguine concretos: heu vestem lacerata, quam eo scilicet induisti, ut in ea jugulareris. His verbis populus commotus, percussores quæritavit, raptum cadaver Cæsaris in foro cremavit, ad ædes percussorum tetendit, ac Helvium Cinnam Tribunum plebis per errorem nominis occidit. Neque enim is Cæsari fecerat insidias, sed Cornelius Cinna Prætor. Quo in loco Cæsar crematus est, plebs aram erexit, *Edit. Paris. pag. 494.*
B in qua illi ut Deo sacrificaret. Sed eam Consules everterunt, lege lata, ne quis deinceps Dictator crearetur. Qui autem Dictaturam vel decrevisset, vel accepisset, ut capite plecteretur. Antonius tum pro auctoritate multa egit, dandis magistratibus, provinciis, libertate, immunitate, atque exulibus revocandis, non secus ac si potentatus Cæsaris successor esset: iisque rebus magnam pecuniam coegit.

XIII. C. vero Octavius, qui & Pius, sororis Cæsaris filius, nuptæ Octavio Veliterno (sunt autem Velitræ Volscorum municipium) pupillus relictus, apud matrem educatus est. Cum adolevisset, apud Cæsarem egit orbum liberis: qui eum amavit, magna de eo spe concepta. Nam Accia mater ejus prægnans, somniavit intestina sua ferri ad cælum, explicarique per omnem terrarum ambitum. Somniavit & pater Octavius eadem nocte, utero Acciæ jubar solis exortum. Qui cum ob uxoris puerperium serius in curiam veniisset, P. Nigidius Figulus Senator, qui astronomiæ peritissimus habebatur, comperta Octavii moræ causa, exclamavit: *Tu nobis dominum genuisti*. Cum puer ruri educaretur, aquila pane ex manibus ejus rapto subvolavit, ac delapsa rursus eumdem restituit. Deinde, D cum adolescentulus in urbe degeret, somniavit Cicero, se videre illum catenis aureis e cælo ad Capitolium demitti, & a Jove flagris cædi. Catulus vero & ipse in somnis vidit, Jovem Romæ imaginem in sinum filii Octavii, pueri adhuc, demittere. His de causis eum Cæsar, in amplissima spe adoptatum, hæredem instituit, ac diligentissime in arte dicendi græce latineque eruendam curavit. Exercuit & in re militari, & ad negotiorum Reipublicæ atque Imperii administrationem, assuefecit. Hic igitur Octavius, Apolloniæ studiorum causa degens, interitu Cæsaris audito, Brundusium trajecit: cognitoque avunculi testamento, & tumultu populi, Cæsaris nomen sibi vendicavit: aditaque hæreditate, *pag. 495.* rebus gerendis, animum intendit, annos octodecim natus. Eo urbem ingrediente, magnus circulus, & instar cælestis arcus varios, orbem solis ambiit, futuri tumultus prænuntius. Tribunatum,

C. OCTAVIUS CÆSAR, AUGUSTUS.
Prodigia imperium Octavio portendentia.

LIBER X. quamvis ab Antonio prohiberetur, ambire non destitit: sed Tribuno conciliato sibi, in forum perductus, pro concione promisit, se legata, patris testamento relicta, statim soluturum: & aliorum emolumentorum plebi spem fecit. Cujus studia cum sibi adjunxisset, exorta stella quæ a Septentrione versus Occasum tendebat, quam alii Cometam dicebant, ea portendentem, quæ solet id genus impressionum: alii Cæsari dedicabant, in stellarum numerum recepto scilicet: non dubitavit pridem Octavius, tum Cæsar, post etiam Augustus, æneam statuam Cæsaris, cum stella supra caput, in æde Veneris dedicare. Quod cum populi metu nemo prohiberetur, etiam alia in Cæsaris honorem fecit. Antonius vero, qui eum contumeliis & injuriis agitabat, plebe ægre ferente, ac pene omnibus indignantibus, sibi metuens, cum eo collocutus est: & cum reconciliari viderentur, ex suspicione quadam inimicitiæ recruduerunt. & quia Cæsaris opes crescere videbat, multitudinem largitionibus & obsequiis ad se allicere studuit: idque facile consecuturus videbatur, cum ipse Consul, frater Lucius Tribunus plebis, Cajus vero Prætor esset. In tanto rerum motu, & Antonii summa propter Consulatum potentia: populus tamen Cæsari maxime studuit, cum propter patris memoriam, tum ob ipsius pollicitationes. Sed ob illud in primis, ut Antonium, cujus vires ægre ferebant, premerent.

Antonii & Cæsaris dissidia.

XIV. Antonio Brundusium ad legiones Macedonicas profecto, Cæsar amicis eo cum pecunia præmissis, in Campaniam progressus, exercitum ex diversis provinciis coegit, patris necem ulturus, pecunia partim numerata, partim promissa: cum eoque ante reditum Antonii propere in urbem reversus, oratione ad populum habita laudatus est, atque iterum ad delectus habendos ablit. Antonium vero milites benigne Brundusii acceperunt. Deinde cum ab eo, nonnullis interfectis, crudeliter tractarentur, tumultuari sunt, ac multi ad Cæsarem defecerunt. Antonius vero in Gallias properavit, veritus ne rebus novis studerent: eumque Cæsar secutus, D. Brutum conjurationis contra Cæsarem participem, qui ei provinciæ præerat, Antonii inimicum, sibi Cæsar conciliat. Nam tempus vindicandi patris nondum adesse cernebat. Romæ Senatu deliberante, & propter bellum territo, alii alias sententias dixerunt: Cicero autem Antonium hostem judicandum, & Cæsarem ac D. Brutum privata auctoritate cum illo bellum gerentes, laudandos & adjuvandos esse censuit: data etiam in posterum auctoritate, & ambos Consules sine ulla cunctatione ad bellum ei inferendum mittendos. Q. Calenus contra, legatos ad omnes mittendos esse, qui eos armis positis, semetipsos & legiones auctoritati Senatus permittere juberent. quod si auscultassent, laudandos esse: sin minus, bellum

Edit. Paris. pag. 496.

Antonii & D. Bruti bellum.

Antonius hostis judicatur.

A εἰ μὴ Ἀντώνιον. Ὁ δ' οὐχ ὑπέστρεφε, ἀλλὰ τὸν Δήμαρχον ὑπελθών, καὶ παρ' αὐτῷ εἰς τὸν δῆμον εἰσαχθείς, ἐδημηγόρησε, καὶ τιμὴ καταλειφθεῖσα ὑπὸ τοῦ Καίσαρος δωρεὰν δ' ὧν ἐκτίσειν ὑπέσχετο, ἄλλων τε τινῶν αὐτοῖς ἐλπίδας ὑπέστησε. Καὶ ὅπως τὸν δῆμον ἐφελκύσαιτο, ἐκεί τις ἀστὴρ πρὸ ἡμέρας ἐξ ἄρκτου πρὸς ἑσπέραν, ὃν οἱ μὲν Κομήτην ἔλεγον, προσημαίνοντα οἷα πεφύκασιν, οἱ δὲ τῷ Καίσαρι αὐτὸν ἀνατεθεῖσαν, ὡς ἐς τὸν ἀστέρα ἀριθμὸν ἐγκατελεγμένον, θαρσύνας ὁ πρώην μὲν Ὀκτάβιος, ἤδη δὲ Καῖσαρ κληθείς, μετὰ πάντων μέντοι καὶ Λύγκος, χάλκεον ἀνδριάντα τῷ Καίσαρος, ἀστέρα φέροντα ὑπὲρ κεφαλῆς, εἰς τὸ Ἀφροδίσιον ἔστησε. Ὡς δὲ παρ' ἐλπίδας τοῦτο κατώλυτο, φόβῳ τοῦ δήμου, καὶ ἄλλα τινὰ εἰς τιμὴν τοῦ Καίσαρος διεπράξατο. Ἀντώνιος δὲ τὸν υἱὸν Καίσαρα τῶν πεμπόντων τε καὶ ἀδικῶν λύων, δι' ἃ ποτὲ θρᾶς πρὸς τὸ πλῆθος ἐγένετο, καὶ σφόδρα πάσης χάριτος ἠγωνίσατο. Φοβηθεὶς δὲ ὁ Ἀντώνιος, εἰς λόγους ἦλθεν αὐτῷ, καὶ ἔδοξαν καταλλάξαι, ἀλλ' αὖθις ἐξ ὑποψίας τινὸς διελύθησαν. Ὁρῶν δὲ ὁ Ἀντώνιος τὸν Καίσαρα αὐξανόμενον, ἐπεχείρησεν εἰς ἑαυτὸν τὸν ὅμιλον ἐπισπάσασθαι, τινὰ αὐτοῖς χαριζόμενος. Ἠδυνάτο γὰρ αὐτὸς ὑπατεύων, θατέρου τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ Δημάρχου, τοῦ Λευκίου δηλαδή, τοῦ δέ γε λοιποῦ τοῦ Γαΐου Στρατηγοῦντος. Τὰ δὲ γε τῆς πόλεως ἐν ἀκαταστασίᾳ ἦσαν. Εἶχεν δὲ ὁ Ἀντώνιος, ἃ τε ὑπατεύων, πλεονεκτεῖν. Ὁ δὲ Καῖσαρ ὑπὸ τοῦ πλήθους μάλιστα ἐθαυμάζετο, καὶ ἐξ ἐκείνου τὸν πατέρα, ἐξ οὗ τὰς ὑποσχέσεις ἃς ἐποιεῖτο. Τὸ δὲ μεῖζον, ὅτι πολὺ δυνατώτερος τοῦ Ἀντωνίου ἦν, ἐπαινεῖσθαι αὐτὸν ἐβούλοντο.

ιε'. Ἀντώνιος δὲ εἰς τὸ Βρεντέσιον ἀπελθόντος πρὸς τοὺς ἐκ Μακεδονίας περαιωθέντας στρατιώτας, ὁ Καῖσαρ ἐκεῖ μὲν φίλους μετὰ χρημάτων, ἵνα σφᾶς σφετερίσοιτο, προεπέμψατο. αὐτὸς δὲ μέχρι Καμπανίας ἐλθών, πλῆθος συνέλεξεν ἐκ διαφόρων χωρῶν τοῦ πατρὸς τιμωρεῖν λέγων, χρήματα τὰ μὲν δίδους, τὰ δὲ ὑπισχνούμενος. Καὶ σπουδαῖος εἰς Ῥώμην ἐπείχθη, πρὶν ἐπανελθεῖν τὸν Ἀντώνιον. Καὶ τῷ δήμῳ ὁμιλήσας, ἐπαίνων ἔτυχε, καὶ αὖθις ἀπεδήμησε δυνάμεις ἀθροίσων. Ἀντώνιος δὲ ἐν Βρεντεσίῳ οἱ στρατιῶται φιλοφρόνως ἐδέξαντο. Εἶτα πικρῶς αὐτοῖς προσφερομένου, ὡς καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀπεκτόνασι, ἐταράχθησαν, καὶ συχνοὶ μετέστησαν πρὸς τὸν Καίσαρα. Ἀντώνιος δὲ ἐκ τῆς Ῥώμης εἰς τὴν Γαλατίαν ἐξώρμησε, φοβηθεὶς, μὴ αὐτίκα μοχθήσῃ, καὶ ὁ Καῖσαρ δ' ἐπηκολούθησεν. Ἦρχε δὲ τότε τῆς Γαλατίας ὁ Βροῦτος ὁ Δέκιμος, εἷς τῶν συνομοσάντων καὶ τοῦ Καίσαρος, ᾧ ὃς μάτην πρὸς Ἀντώνιον οὐκ ὑπεῖξεν αὐτῷ. Τοῦτο μαθὼν ὁ Καῖσαρ, τὸν Βροῦτον προσεταιρίσατο. Οὕτω γὰρ ἐώρα καιρὸν τοῦ τιμωρήσασθαι τοὺς φονεῖς τοῦ πατρός. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ ὁ Σύγκλητος ἐβουλεύετο, θορυβουμένη ἔτι τὸν πόλεμον. Καὶ πολλοὶ μὲν γνώμας ἄλλας καὶ ἄλλας εἰσήνεγκαν. Κικέρων δὲ πολέμιον δεῖν εἶπε κρίνασθαι τὸν Ἀντώνιον, καὶ Καίσαρα μέντοι καὶ τὸν Βροῦτον τὸν Δέκιμον αὐτῷ ἐναντιούμενος ἐπαινέσαι, ἐφ' οἷς ἰδιογνωμονήσαντες πεποιήκασι, καὶ ἐπικυρῶσαι αὐτοῖς, καὶ ἐξουσίαν εἶναι πρὸς τὸ μέλλον, καὶ τοὺς ὑπάτους ἅμα ἀμφοτέρους τὸν πόλεμον πεπομφέναι, καὶ πολεμῆσαι αὐτῷ μηδὲ ἀφεῖσθαι καὶ μέλλειν. Ταῦτα τοῦ Κικέρωνος συμβουλεύσαντος, ὁ Καλλιὼς ὁ Κύϊντος ἐναντιούμενος αὐτῷ, συνεβούλευε πέμψαι πρὸς ἅπαντας τὸν Βαλβῶ, κελεύσαντα ὁμοίως αὐτοῖς καταθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπ' αὐτῇ καὶ

B

C

D

E

ἑαυτὸς ἢ τοὺς στρατιώτας ποιήσασθαι. Καὶ πειθόντας μὲν ἐπαινέσαι, εἰ δ' ἀπειθήσουσι, πολεμῆσαι, ἢ πόλιμον δὴ τοῖς Ὑπάτοις παρεσκευάσθαι· ὁ μὲν οὖν περὶ αὐτῶν. Οἱ πρέσβεις δὲ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπεκράτησαν. Καί τινες πρὸς ἢ Ἀντωνίου ἐκ ἢ Βουλῆς ἀπεσταλκασιν, κελεύσαντες αὐτῷ τά τε στρατόπεδα καὶ ἢ Γαλατίαν ἀφεῖναι, καὶ ἀπελθεῖν εἰς Μακεδονίαν, τοῖς αὐτῷ τε συστρατευομένοις προσταττόντας οἴκαδε ἀναχωρῆσαι ῥητῆς ἡμέρας ἔσης, ἣ γενομένης, ὡς ἐν μοίρᾳ πολεμίων αὐτοῖς λογιοῦνται. Πρὸ ἧς τοῦ ἢ γνώμης τοῦ Ἀντωνίου μαθόντες ἢ πρὸς αὐτὸν πόλιμον τοῖς Ὑπάτοις, καὶ τὴν Καίσαρος, ἀρχὴν αὐτῷ Σφαπηγῶν δόντες, ἐμπεπυρίδλασι. Ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τοὺς μὲν πρὸς αὐτὸ παλέπτας ἐξωκείδισεν· ἀντιτείλας δ' ἑτέρους ἢ αἰτίαν τοῦ πολέμου δι' ὧν πρατεύετο, εἰς τοὺς κατ' αὐτὸν ψηφισαμένους ἀντιπεμίσε. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ πολέμιον αὖθις ἢ Ἀντώνιον ἐψηφίσαντο, καὶ τοὺς αὐτῷ συστρατευομένους, εἰ μὴ αὐτὸν καταλίποιεν, ἑτέραν ἡμέραν εἰς τοῦτο αὐτοῖς ὁρισάμενοι. Ὁ δὲ ἐπολιόρκει ἢ Δέκιμον ἐν τῇ Μουτίνῃ, καίπερ τοῦ λόγου τι καπόρθωσιν ἄξιον. Ὁ Δέκιμος ἧ πρῶτον μὲν ἐρρώμει ἢ Ἀντώνιος, ἔπειτα παντελῶς ἀπετειχίδη. Δείσας ὑπὸ Καίσαρ, μὴ ἢ ἀλκὴ, ἢ ἀπορία τῆς ἐπιτηδείου ἐνδοίη, σωθῆναί γε τῆς Ἰρτίου ἐπιστρατεύσει πρὸς Μουτίνᾳ. Τὸν δὲ πρὸς αὐτῷ ποταμὸν περαιωθῆναι ἐκ ἠδυνήθησαν, ἢ ἐν αὐτῷ φρυκτόν. Σταδόντας δὲ τοῦτο αὐτοῦ παρουσίαν τῷ Δεκίμῳ γνωρίσαι, ἀπὸ τῶν ὑψηλοτάτων δένδρων ἐφρυκτώρουν. Ὡς δ' ἐ σωιοῖσι, μολίβδου λεπτὸν ἄγαν ποιήσαντες ἔλασμα, ἔγραψαν ἐν αὐτῷ, καὶ ὡς χάρτῃ τοῦτο εἰλίξαντες, κολυμβητῇ δεντογκεῖτί δοῦναι. Καὶ οὕτως ὁ Δέκιμος ἢ παρουσίαν αὐτῶν μαθὼν, ἀπεπείσατο σφίσι ἢ αὐτὸν ἔρον. Ὁ δὲ Ἀντώνιος ὁρῶν ἐκ ἐνδιδόντα ἢ Δέκιμον, ἐκείνου ἢ ἀδελφὸν καπέλιπε Λούκιον, αὐτὸς δ' ἐπὶ ἢ Καίσαρα καὶ ἢ Ἰρτιον ὥρμησε. Καὶ πρότερον μὲν ἱππομαλεῖς ἐγίνοντο μάχαι, ὑπερῃφ δ' ὕστερον ὁ Ἀντώνιος· καὶ τὸν Ἰούνιον πειθόμενος πλησιάζοντα, ἀπῆρε λαθὼν νυκτὸς ἐπ' αὐτὸν, καὶ ἐπιδραμὼν, αὐτόν τε καπέφθειρε, καὶ τῷ στρατιωτῶν τοὺς πλείους ἀπέκτεινε· τοὺς δὲ γε λοιποὺς καπέλεισεν εἰς τὸ χάρακμα, καὶ πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ τοὺς ἄλλους ἐτράπετο. Καὶ οἱ ὁ Ἰρτιος ἀπὸ τῆς πορείας καὶ τῆς μάχης πεπονηκότι ἀπροσδοκήτως ἐπιπεσὼν, πολλῷ ἐκράτησε.

ιέ. Τῷ δ' ἴσῳ τῷ Ἀντωνίῳ μαθόντα ἡ Βουλὴ, Αὐτοκράτορας τόν τε Ἰρτιον καὶ ἢ Ἰούνιον Ϲ ἢ Καίσαρα ὠνόμασαν, καί τοι τοῦ μὲν Ἰουνίου κακῶς ἀπαλλάξαντος, Καίσαρος δὲ μηδὲ μαχεσαμένου. Ἐπὶ δὴ τῇ τῶν στρατοπέδων καπάμονῃ φυλακῇ, τῷ Ἰρτίῳ καπὶ τῷ Ἀντωνίῳ ὁρμήσαντες. Οὕτω μὲν ὢν ὁ Ἀντώνιος ἔπιπτε. Καὶ Τίτος δὲ Μωνάτιος Πλάγκος ἢ Ἀντωνίῳ ὤν, καὶ Ποντίῳ Ἀκύλᾳ τῷ Δεκίμῳ ὑποστρατηγοῦντι προσπολεμῶν, ἐνικήθη. Καπτῶθεν οὖν τι τῷ Ἀντωνίῳ στρατιῶται οὐχ ὡς πρόσθεν ἐδέχοντο πρὸς αὐτὸν, καί τινες τῷ αὐτῷ προσκαίσιον δῆμον πρότερον, ἐφαπίαζον. Οὗ τέως μὲν ἐκπεπλήκτο, καὶ ἀπύχαζεν. Ὡς δέ τις ἐκ τῶν Λεπίδου δυνάμεως αὐτῷ παρεγένετο, καὶ ἀνεθάρσησεν, καὶ αἱρεδίαν ἐπεδρομὴν ἐποιήσατο· φόνου δὲ ἐξ ἀμφοῖν τῶν στρατευμάτων γενομένου πολλοῦ, ἔφευγεν. Ἡ δὲ Γερουσία τὰ πραχθέντα μαθοῦσα, τῷ μὲν Ἀντωνίῳ ἐχάρη, τοὺς δὲ αὐτῷ συμπραχθέντας πολεμίους ἀπέφηνε πάντας, καὶ τὰς οὐσίας αὐτῶν καὶ ἢ ἐκείνῳ ἀφείλετο. Τὸν δὲ Καίσαρα οὐπέτι τοσοῦτον μεγαλυνόμενον, καὶ καπάλυσιν προσπιχειροῦντα, πάντως ἐκείνους ἔλπιζε λήψεσθαι, τῇ Δεκίμῳ δόντες. Ἵνα δὲ μὴ δυνηθῇ δράσαι κακὸν, τοὺς

A Conſulibus contra eos mandandum. Verum Cæſariana factione prævalente, quidam ex Senatu ad Antonium miſſi, qui eum, exercitibus & Galliis omiſſis, in Macedoniam ire: ejus item milites intra ſtatutum diem domum redire juberent, alioqui hoſtium loco habendos eſſe. Et priuſquam noſſet animum Antonii Senatus, bellum contra eum Conſulibus, Cæſari poteſtatem imperatoris mandavit. Quibus rebus Antonius cognitis, legatis Senatus contumelioſe tractatis, per ſuos legatos, cauſam quæ bello prætexebatur, in ipſos decreti auctores retorſit. Quamobrem denuo & ipſe hoſtis judicatus eſt: & milites, ni illum reliquiſſent, alio die præfinito. Illa vero Mutinæ Decimum obſidens, nihil geſſit memorabile. Decimus vero primum egregie ſe defendit. Deinde cum operibus undique cinctus eſſet, veritus Cæſar, ne caperetur, aut penuria commeatus deditionem faceret: cum Hirtio exercitum verſus Mutinam duxit. Sed cum amnem præterfluentem propter cuſtodias trajicere non poſſent, & de ſua præſentia eum certiorem factum cuperent, ex altiſſimis arboribus ei ſigna dederunt, flamma elata: quæ cum non intelligeret, laminæ plumbi tenuiſſimæ quid vellent inſcripſerunt, eamque chartæ inſtar convolutam natatori perferendam dederunt. Sic Decimus præſentia eorum cognita, eodem illis modo reſcripſit. Quem cum Antonius nihil tedere videret, Lucio fratre ad obſidionem relicto, contra Cæſarem & Hirtium eſt profectus, ac primum æquo Marte certatum eſt: tandem victor Antonius, nocte clam contra Junium quem appropinquare ſenſerat, ducit, eumque per inſidias vulnerat, maximam ejus militum partem cædit, reliquos in vallo obſidet: & contra Cæſarem, Hirtium, & cæteros convertitur. Verum Hirtius eum D & de via & pugna feſſum, ex improviſo aggreſſus, illuſtri victoria ſuperavit.

XV. Ea clade Antonii cognita, Senatus & Hirtium, & Junium, & Cæſarem Imperatores appellavit, quamvis Junius rem male geſſiſſet, Cæſar vero non pugnaſſet, ab Hirtio ad caſtrorum cuſtodiam relictus. Sic Antonius ſuccubuit. Sed & T. Munatius Plancus ejuſdem factionis, a Pontio Aquila Decimi legato victus eſt. Antonius alienatis a ſe militum animis, & populis quibuſdam ſibi prius addictis tumultuantibus, territus, ad tempus quievit: ſed nonnullis a Lepido copiis auctus, recepit animam, ſubitaque eruptione facta, & multis utrinque cæſis profligatus, fugam cepit. Itaque Senatus illius clade lætus, omnes qui cum eo fecerant, hoſtes judicavit, tamque ipſorum quam Antonii bona publicatis. Cæſarem vero nec inſigni aliquo honore affecerunt, & premere ſunt conati, iis omnibus quæ ſe acceptarum ſperabat, ia Deci-

LIBER XL

Mutinæ obſidio, & varii eum Antonio conflictus.

Edit. Pariſ. pag. 497.

T. Munatius Plancus.

M. Lepidus.

C. Octavius Senatu alienatus, cum Lepido & Antonio conſurgit.

LIBER X.

mum collatis. Ac ne malefacere posset, magistratus inimicis ejus decreverunt, Sexto Pompejo classis Præfecto designato, M. Bruto Macedonia, Cassio Syria & bello contra Dolabellam mandato. Ut autem Cæsaris milites inter sese commixterent, alios laudarunt, pecuniis & coronis oleaginis datis: aliis nihil tribuerunt. Verum Cæsaris industria factum, ut nihilominus inter se consentirent. Quo Romæ cognito, ne sic quidem Consulatum, sed alios ei honores decreverunt. quos aspernantem, Prætorem primum, deinde Consulem fecerunt. Ac illi quidem Cæsarem pro puero & adolescentulo, sicuti vulgo appellabatur, tractabant: ille vero cum cætera, tum pueri appellationem ægre ferens, ad arma conversus, clam de pace cum Antonio egit: & e pugna elapsos, quos Senatus hostes judicarat, collegit. apud quos de Senatu populoque questus est. Hæc il qui summæ rerum præerant, principio neglectui habuere: sed Lepidi Antoniique consensu cognito, Cæsarem colere cœperunt, bello quod contra illos gereret, mandato, ignari quid cum Antonio egisset. Eam ille conditionem non recusavit, per id bellum Consulatus adipiscendi spe, cujus amore æstuabat. Proinde cum ad pugnam se parare videretur, clam id cum militibus egerat, ut veluti sua sponte jurarent, se cum nullo exercitu, qui sub Cæsare patre ejus militasset, pugnaturos: quod non erat aliud, quam cum Antonio & Lepido, qui militum illorum plurimos haberent, non congressuros esse. Eaque de causa c c c c. ex ipsis militibus per speciem legationis ad Senatum misit: cum revera id ageretur, ut promissa exigerentur, & Cæsar Consul declararetur. Cum responsum differri milites ægre ferrent, unus eorum Curia egressus, sumpto gladio (inermes enim ingredi jussi fuerant.) *si vos*, inquit, *Cæsari Consulatum non dederitis, hic dabit*. Cæsar vero per eam causam, quod in ingressu Curiæ arma ponere coacti, & a quodam rogati essent, utrum a legionibus, an a Cæsare missi essent, Lepido & Antonio festinanter accersitis, Romam veluti coactus a militibus properavit, equitibus aliquot in itinere pro exploratoribus occisis. Senatus eorum adventu cognito, & pecuniam antequam appropinquarent, misit, & Consulem Cæsarem designavit. Quod quia necessitate milites expressum intelligebant, ferociter atque insolenter se contra P. C. gesserunt. Qui ea re irritati, mutata sententia, exercitui urbis aditu interdixerunt, civitatis custodia Prætoribus mandata. Sed quum Cæsar ad urbem venisset, multi ex Senatu & plebe ad eum transierunt, Prætoresque & se & milites ejus fidei permiserunt. Sic urbe citra pugnam potitus, Consul etiam a populo est designatus: in concionem non progressus, ne vim afferre civibus videretur. Collega ei (si tamen ita nominandus est,

Edit. Paris. pag. 499.

Consulatus Cæsaris.

pag. 499.

A ἐχθρὰς αὐτῷ ἐς ἀρχὰς ἐψηφίσαντο, τῷ μὲν Πομπηΐῳ Σίξτῳ τὸ ναυτικὸν ἀναθέμενοι, τῷ δὲ Βρούτῳ τῇ Μάρκῳ τὴν Μακεδονίαν, Κασσίῳ δὲ τὴν Συρίαν καὶ τὸν πρὸς Δολοβέλλαν πόλεμον ἐπιτρέψαντες. Τοὺς δὲ τῶ Καίσαρος στρατιώτας συγκρύσεων ἀλλήλοις αὐτοὺς μηχανώμενοι, τοῖς μὲν ἐπῄνεσαν, καὶ χρήματα καὶ στεφάνους αὐτοῖς παρέχων ἐξ ἐλαιῶν, τοῖς δ' οὐδὲν ἐψηφίσαντο. Ἀλλ' ἐκεῖνος καὶ ὅπως ἀμαυρώσῃ, τῷ Καίσαρος αὐτοὺς πρὸς τὸν ἐναγόντος. Μαθόντες δὲ οἱ ἐν τῇ πόλει ταῦτα, καὶ φοβηθέντες, Ὑπατον μὲν αὐτῶν οὐδ' ὅπως ἀπέδειξαν, ἄλλας δ' οἱ τιμὰς ἐψηφίσαντο. Ὡς δ' ἐν οὐδενὶ λόγῳ ταῦτας ἔχει; Στρατηγὸν τὸ πρῶτον, καὶ μὴ τοῦτο καὶ Ὑπατον ἐψηφίσαντο. Καὶ οἱ μὲν ὕπο τῷ Καίσαρι ἐδόκουν μεταχειρίζεσθαι, ὡς παῖδα καὶ ὡς μειράκιον, ἄπειρ καὶ δυσθρύλλητον. Ἐκεῖνος δὲ ἐπί τε τοῖς ἄλλοις, καὶ ὅτι παῖς ἦκει, δεινῶς ἀγανακτῶν, ἐπὶ τὰ ὅπλα ἐτράπετο, καὶ πρός τε τὸν Ἀντώνιον λάθρα διαπρεσβεύσατο, καὶ τοὺς ἐξορίστους ἐκ τῆς μάχης, ὡς πολεμίους ἡ Βουλὴ ἐψηφίσατο, συναθροίζει, καὶ κατηγορεῖ παρ' αὐτοῖς τῆς Γερουσίας τε καὶ τοῦ δήμου. Ταῦτα δὲ οἱ ἐν πόλει τότε μὲν ἐν ὀλιγωρίᾳ ἐποιοῦντο· ἐπεὶ δὲ συμπεφρονήκεσαν ἤμαθον τὸν Ἀντώνιον, καὶ τὸν Λέπιδον, θεραπεύειν τὸν Καίσαρα ἤρξαντο, καὶ τὸν πρὸς ἐκείνους αὐτῷ ἀνῃρέθησαν πόλεμον, ἀγνοοῦντες τοὺς λόγους, ὃς ἐπεπόνθει πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Ὁ δὲ τὸν πόλεμον ὑπεδέξατο, Ὑπατος δὲ αὐτῷ ἀποδειχθῆναι πεπρώμενος (πάνυ γὰρ ὦν ὁ Ὑπατεία αὐτῷ δι' ἔρωτος) καὶ τῷ μάχῃ ἀναδεξάμενος, ἐπεστράτευσε μὲν ὡς πολεμήσων, τοὺς στρατιώτας δὲ λάθρα παρεσκεύασεν, ὁμόσαι δόξαν ἀφ' ἑαυτῷ, πρὸς μηδὲν τὸν στρατηγίδα μαχήσασθαι τῶν ἐκείνου γενομένων τῷ Καίσαρος. Τοῦτο δ' ἦν, μήτε πρὸς Ἀντώνιον μήτε πρὸς Λέπιδον ἀντιπάξασθαι. Πλείους γὰρ αὐτοῖς ἐξ ἐκείνων συνεστρατεύοντο. Πρίσβεις οὖν ἐκ τούτου πρὸς τὴν Βουλὴν ἐξ αὐτῷ τῶν στρατιωτῶν πεντακοσίους ἐκπέμπει. τοῦτο δὲ σκιὰν μὲν ὡς πρεσβείας, τὸ δὲ πᾶν τῶν ἐψηφισμένων αὐτοῖς διαπραξις, καὶ αὐδὶ τὸ ἀποδεχθῆναι τὸν Καίσαρα Ὑπατον. Ἀναβαλλομένων δὲ αὐτῷ τὴν ἀπόκρισιν, οἱ στρατιῶται ὠργίζοντο· εἷς δέ τις ἐξ αὐτῶν ἐξελθὼν τὸ Βουλευτήριον, καὶ τὸ ξίφος λαβὼν (ἄοπλοι γὰρ εἰσελθεῖν ἐκελεύσθησαν) εἶπεν, Ἂν ὑμεῖς τὴν Ὑπατείαν μὴ δῶτε Καίσαρι, τοῦτο δώσει. Ὁ Καῖσαρ μέντοι, ἔτι εἰς τὸ Συνέδριον εἰσιέναι ἀναγκάζοντων ἀποθέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ὅτι ἐπύθοντο τίς, πότερον παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἐπέμφθη, ἢ παρὰ τοῦ Καίσαρος; ἐμέλημα ἐποιοῦτο, καὶ τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον ἀπεδύσατο, καὶ αὐτὸς ἐπὶ τὸν Ῥώμιλον μετὰ τῶν στρατιωτῶν ὡς ὑπ' αὐτῷ πάλαι ἐνβιαδεὶς, ὥρμησε. Καί τινας τῶν ἱππέων ἀπέκτεινε, ὡς κατασκόπους αὐτῷ. Οἱ δὲ τῆς Βουλῆς τὸν ἔρωτα γνόντες αὐτοῦ, τό τε χρήματα αὐτοῖς μήπω πλησιάσασιν ἐπέμψαι, καὶ Ὑπατον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. Ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἀναγκαῖα πρᾶξαι εἰδότες αὐτοὺς, καὶ ἐξεφόβησαν καὶ ἐθρασύνοντο. Πρὸς δὲ ταῦτα ἡ Γερουσία μεταβαλομένη, ἀπηγόρευσε τῇ στρατιᾷ πλησιάσαι τῇ πόλει, καὶ τοῖς Στρατηγοῖς τὰ φρουρὰ αὐτοῖς ἐνεχείρισε. Τῷ Καίσαρι δὲ σὺν τῇ στρατιᾷ πρὸ τῶν ἄστεως γενομένῳ, τῆς τε Βουλευτῶν τινες καὶ τὸ τοῦ δήμου πολλοὶ προσεχώρησαν, καὶ οἱ Στρατηγοὶ ἑαυτοὺς καὶ τοὺς στρατιώτας ἐκείνῳ παρέδοσαν· καὶ ὕπατος ἀμαχεὶ κατέσχεν, Ὑπατος καὶ παρὰ τοῦ δήμου πρὸς βίβλου, μηδ' ἀπαντήσας εἰς τὸν συνέδριον, ἵνα μὴ δοκῇ βιάζεσθαι τοὺνους. Καὶ συνάρχων αὐτῷ ἐδόθη ὁ Κόϊντος ὁ Πέδιος, οἷος αὐτὸν καλέσαι αὐτὸν,

τὸν, ἀλλὰ μὴ ὕπαρχον δεῖ. Οὕτω δ' ὑπατος αἱρεθεὶς ὁ Καῖσαρ, τά τε ἐν τῇ πόλει πρὸς τὸ δοκοῦν αὐτῷ κατεστήσατο, καὶ χρήματα τοῖς στρατιώταις παρέσχετο, λόγῳ μὲν οἴκοθεν, ἔργῳ δ' ἐκ τῶν κοινῶν, καὶ πᾶσιν χάριν ὡμολόγει. Παρὰ δὲ τῆς Βουλῆς αὐτῷ πολλὰ πρὸς τιμὴν ἐψηφίσθησαν, δοκήσει μὲν ἑκούσης, τῷ δ' ἀληθείᾳ φόβῳ βιαζομένης. Πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὸ τοῦ Καίσαρος γένος καὶ τὰ νομιζόμενα εἰσεποιήθη, καὶ ἐπίκλησιν εἴληφεν. Ὠνόμαζε μὲν γὰρ καὶ πρότερον αὐτὸς ἑαυτὸν Καίσαρα, οὐ μέντοι τῇ κλήσει γε προσηγορίαν ἐξεδέξατο, ἣ μέντοι βεβαίως αὐτὸ εἶχε, πρὶν τοῦτο καὶ τὰ πάτρια βεβαιώσασθαι. Ἐκ τούτου Γάϊος Ἰούλιος Καῖσαρ Ὀκταβιανὸς ἐπεκλήθη. Νενόμισται γάρ, τοὺς υἱοθετουμένους, ἢ μὲν ἄλλων πρόσρησιν λαμβάνειν, ἣν δέ τι τῶν προτέρων ὀνομάτων τηρεῖν.

ιϛ'. Ἐπεὶ οὖν τοὺς στρατιώτας φιλιώσατο, καὶ τὴν Βουλὴν ἐδουλώσατο, καὶ τὰ καταλειφθέντα τῷ δήμῳ χρήματα παρὰ τοῦ πατρὸς ἐποιήσατο, ἵνα καὶ τούτοις ἑαυτὸν ἐπισπάσηται, καὶ μὴ ἐναντιουμένους ἔχῃ, πρός τε τὸν φονέα τὸν πατρὸς τιμωρίαν τραπόμενος. Δικαστήρια μὲν οὖν ἐκάθισεν, ἵνα μὴ δοκῇ βιαίως τι πράττειν, καὶ τούτων τὸν πλείστων ἀπόντων, τινῶν δὲ καὶ ἠγεμονίας ἐχόντων ἐθνῶν. Εἰ δέ τινες καὶ παρῆσαν, ὅτι ἀπλώτησαν δεδιότες, ἀλλὰ καὶ λάθρα πᾶς ἐξεχώρησαν. Ἐρήμων οὖν οὐχ οἱ αὐτόχειρες, οὐδ' οἱ συνωμόσαντες μόνον ἥλωσαν, ἀλλὰ καὶ συχνοὶ ἕτεροι, μὴ μεταχόντες ἐπιβουλῆς, τινὲς δὲ μηδ' ἐνδημοῦντες τότε τῇ πόλει, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Πομπήϊος Σέξτος οἷ πυρός τε καὶ ὕδατος ἐπ᾽ἀρχθῆναι, καὶ οὐσίαι σφῶν ἐδημεύθησαν. Ταῦτα τοίνυν πράξας ὁ Καῖσαρ, ἐπὶ τὸν Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον δὴ τὸν ἐστράτευσεν, ἔργον δ' οὐδὲν ἔπραξεν, οὐχ ὅτι τῷ Ἀντωνίῳ κεκοινολόγητο, καὶ δι' ἐκείνου καὶ τῷ Λεπίδῳ, ἀλλ' ὅτι ἰσχυροὺς αὐτοὺς ἑώρα καὶ ὁμογνώμονας, καὶ ἤλπισε δι' αὐτῶν τόν τε Κάσσιον καὶ τὸν Βροῦτον μέγα δυνηθέντας νικηθῆναι, καταγωνίσασθαι, καὶ μετὰ ταῦτα κἀκείνους δι' ἀλλήλων χειρώσασθαι. Διὰ ταῦτα τὰς συνθήκας ὁ Καῖσαρ ἐς ἄκων ἐποιεῖτο, καὶ καταλλαγὰς αὐτοῖς πρός τε τὸν Βροῦτον καὶ πρὸς τὸν ὅμιλον ἐφιστάδυτο, οὐκ αὐτὸς ταύτας εἰσηγησάμενος διὰ τὸ αὐτόπιστον, ἀλλὰ τὸν Κύϊντον τοῦτο συμβουλεύσαι παρασκευάσας. Αὐτὸς δὲ τῷ τε τῇ πόλει κοινωσαμένων αὐτῷ περὶ τούτου, ἄκων προσεποιεῖτο τῇ πράξει συγκατατίθεσθαι, παρὰ τῶν στρατιωτῶν βιαζόμενος. Ἐφιστάσης δὲ τῆς καταλλαγῆς αὐτοῖς, ὥρμησαν καὶ ἅμφω ἐπὶ τὸν Καίσαρα, τό τε πλεῖστον καὶ τὸ κράτιστον τῆς στρατιᾶς ἐπαγόμενοι. Οὔτε γὰρ βεβαίως ἐπίστευον αὐτῷ, ὅτι δι' ἐκεῖνον ἤθελον δοκεῖν τῷ ἀδελφῷ ἐφεστάναι αὐτοῖς, καὶ τῷ καθόδου δι' ἐκείνου δὴ καὶ τῷ σφετέραν ἰσχύν, καὶ τυχὸν ἤλπιζον ὧν ἐβούλοντο δι' αὐτὸν τεύξεσθαι. Καὶ ὁ Καῖσαρ δ' αὐτοῖς μετὰ πλήθους στρατιωτῶν προσεπλώτησε· καὶ συνῆλθον εἰς ὁμιλίαν, διαλεξάμενοί τι τοιαῦτα ἀσυχῇ. Τὸ μὲν σύμπαν ἐπί τε τῇ δυναστείᾳ καὶ κατὰ τῶν ἐχθρῶν συνώμοσαν, εἰς δὲ τὸ φανερὸν διωμολογήσαντο κοινῇ, τοὺς Τρεῖς ἐπιμελητὰς καὶ διοικητὰς τῶν πραγμάτων γενέσθαι ἐπὶ πενταετίᾳ, ἵνα μὴ ὀλιγαρχίας δοκῶσιν ἐρᾶσθαι. Ἰδίᾳ δὲ καὶ ἀρχὰς ἐθνῶν ἑαυτοῖς προσεποιήσαντο, ἵνα μὴ πᾶσαν τὴν ἀρχὴν νομίζωνται σφετερίζεσθαι, καὶ τῶν ἐχθρῶν σφαγὰς ἀλλήλοις ἀπέδοσαν. Καὶ Λεπίδῳ μὲν τῆς τε Ῥώμης τὴν φυλακὴν καὶ τῆς λοιπῆς Ἰταλίας ἀ-

A ac non potitus adminiſter) datus eſt. Q. Pedius. Conſul factus, ſtatum civitatis arbitratu ſuo compoſuit: militibus pecuniam, quam e publico largiebatur, ſe de ſuo dare ſimulavit, & gratias egit. A Senatu multi honores illi per ſpeciem benevolentiæ, ſed revera cogente metu, ſunt decreti: præter cæteros vero in familiam Cæſaris uſitato ritu adoptatus, cognomentum id accepit. Quod etſi prius etiam uſurparat, veluti una cum hæreditate acceptum: non tamen conſtanter tenuerat, priuſquam more majorum confirmatum eſſet. Ex eo C. Julius Cæſar Octavianus

B eſt appellatus. Uſitatum enim eſt, ut qui adoptantur, cætera nomina adoptantis aſſumant, uno ex gentilitiis retento.

XVI. Militibus conciliatis, Senatuque oppreſſo, paterna legata populo diſtribuit, ut eum etiam ſibi devinciret, nec in ulciſcendis patris percuſſoribus adverſarium haberet. Ne quid autem per vim facere videretur, judicia coegit: quamvis rei plerique abeſſent, nonnulli etiam provincias obtinerent. Si qui vero aderant, ii ſe præ metu clam ex urbe proripiebant. Quare indicta cauſa non percuſſores tantum, & conjurati, ſed multi etiam alii ei crimini non affines,

C quidam etiam qui tum urbe abfuerant, ut S. Pompejus, ſunt condemnati, & aqua atque igni interdicti, eorumque bona publicata. His peractis, contra Lepidum & Antonium ſcilicet eſt profectus: ſed nihil rei geſſit, non quod cum Antonio clam quædam egerat, & per illum cum Lepido, ſed quod eos firmos & concordes eſſe videbat, ſpemque habebat eorum ope Bruti & Caſſii, quorum jam magnæ vires eſſent, debellandi, ac poſtea illos etiam inter ſe commiſſos opprimendi. His de cauſis vel invitus pacta ſervavit: operamque dedit, ut Senatui populoque reconciliarentur, non per ſe, quo

D minus ſuſpecta res eſſet, ſed Q. Pedio ejus ſententiæ auctore ſubornato. Ipſe vero ea de re conſultus a civibus, invitum ſe, & coactum a militibus aſſentiri ſimulavit. Illi vero impetrata reconciliatione, ambo contra Cæſarem potiſſimam ac maximam copiarum partem adduxerunt: cum quod ei fidem plane non habebant, tum quod illius auctoritate revocati eſſe videri nolebant, ſed per ſe & ſuis viribus: tum quod ſperabant, ſe per legiones ea quæ vellent aſſecuturos. Cæſar item eis cum magna manu obviam proceſſit. Congreſſi, & ſecreto quædam colloqui, de ſtabilienda ſua potentia & ulciſcendis

E inimicis conjurarunt. Ac publice profeſſi, ſe Triumviros & rerum curatores fore in quinquennium, ne dominatus paucorum cupidi viderentur: privatim & provincias inter ſe partiti ſunt, ne totum imperium ſibi vendicare viderentur, & cædes inimicorum invicem condonarunt. Lepido Romæ atque

LIBER X.

C. Julius Cæſar Octavianus.

Cæſaris, Antonii & Lepidi conjuratio

Edit. Pariſ. pag. 500.

Triumvirale proſcriptio.

LIBER X. Italiæ cuſtodia attributa eſt. Cæſar vero & Antonius ſe bellum communi ope M. Bruto & Caſſio illaturos, jurejurando interpoſito pepigerunt, milites ut res poſtulabat allocuti. Verum milites, Antonii inſtinctu, a Cæſare petierunt, ut Fulviæ & Sexti Clodii filiam, Antonii privignam, duceret. Non recuſavit Cæſar quamquam alia ei deſponſa erat. Inde dum Romam properant, Antonio & Lepido parum auſpicata omina obvenerunt. Cæſaris autem tabernaculo aquila inſedit, quæ duos corvos irruentes & pennas aliquot ei evellere conantes occidit: quo augurio victoria contra duos collegas ei portendebatur. Romam cum legionibus ingreſſi, ſtatim fecere quæ voluerunt, tot civibus occiſis, ut urbs cadaveribus impleretur. Nam alii in ædibus, alii in viis, alii in foro & ad templa Deorum immortalium trucidabantur. Proſcriptorum capita Triumviris in Curiam afferebantur, trunci corporum partim temere abjiciebantur, canibus eſca & alitibus, partim in Tiberim præcipitabantur. Nec inimici dumtaxat, ſed amici eorum etiam perimebantur. Nam eos omnes qui uni ex Triumviris opem tulerant, aut ſuffragati fuerant, reliqui duo hoſtes judicabant. Ita fiebat, ut iidem, eorum alicui amici, & cæteris hoſtes eſſent: & dum quiſque inſidiatores ulciſceretur, eadem opera ſuos amiciſſimos perderet. Nec enim ullus inimicum ſuum, ſi alterius amicus eſſet, niſi alium ejus loco dediſſet, qui ipſius amicus haberetur, aut plures etiam, ſi is qui ad cædem poſtulabatur, ſive virtute, ſive nobilitate, ſive dignitate excelleret, e medio tollere poterat. Divites vero vel innocentes in proſcriptorum numerum referebant, quod ingenti pecunia eſſet opus ad explendas militum cupiditates.

Augurium Cæſaris.

Inimicorum permutatio.

Edit. Pariſ. pag. 501.

XVII. Hæc a Lepido & Antonio potiſſimum agebantur: quorum quod ſub majori Cæſare honorati fuiſſent, & ampliſſimis magiſtratibus atque imperiis ornati, etiam inimicitiæ latiſſime patebant. Sed eadem a Cæſare quoque fieri putabantur propter potentatus ſocietatem. Paucos enim ipſe occidebat, nec natura crudelis, & moribus patris educatus, & paucis graviter infenſus, quique diligi ſe quam timeri mallet. Nec tantum non multos occidit, ſed plurimos etiam conſervavit, & eos qui aliquos occultarant, humaniſſime tractavit: nam id quoque capitale erat. Lepidus vero inexorabilis fuit: Antonius item ſævus, qui proſcriptorum quoque defenſores crudeliter trucidabat, occiſorumque capita vel inter epulas intuens, nefario ſpectaculo ad ſatietatem perfruebatur. Uxor item ejus Fulvia multos ex odio, multos pecuniæ cauſa, nonnullos etiam marito plane ignotos trucidabat. Ciceronis autem caput (nam is quoque in fuga jugulatus fuerat) Antonius ad ſe allatum, maledictis infectatus, illuſtriori in loco pro roſtris, una cum dextra ejus manu, unde concionatus fuerat, affigi juſ-

Cæſaris moderatio.

Ciceronis interitus.

A νήθησαν. Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος ἐπὶ τὸν Μάρκον Βροῦτον στρατεύσασθαι συνέθεντο, καὶ τὸν Κάσσιον, καὶ ὅρκοις τὰ δόξαντα ἐπιῤῥώσαντο· καὶ τὰς στρατιώτας συγκαλέσαντες, ἐδημηγόρησαν ὅσα ἐπὶ τοῖς εἰκός. Οἱ δὲ τῷ Ἀντωνίῳ στρατιῶται ἐξ ὑποθήκης αὐτῷ τοῦ θυγατέρα τῆς γυναικὸς Ἀντωνίας Φουλβίας, ἣν εἶχεν ἐκ τοῦ Κλωδίου, λαβεῖν ἠξίουν τὸν Καίσαρα. Κἀκεῖνος ἠρνήσατο, καίτοι ἐπέρας αὐτῷ προμεμνηςευμένης. Ἐντεῦθεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπείγοντο· σημεῖα δέ τινα τῷ τε Ἀντωνίῳ καὶ τῷ Λεπίδῳ ἀπαίσια συμβεβήκασι. Τῷ Καίσαρι γὰρ αὐτὸς ὑπὲρ τῆς σκηνῆς ἱδρυθείς, δύο κόρακας προσπετομένους αὐτῷ, καὶ τίλλειν τινὰ τῶν πτερῶν αὐτοῦ πειρωμένους, ἀπέκτεινε, ὃ τὴν σκηνὴν κατ' ἀμφοτέρων τῶν συνιόντων αὐτῷ προσήμαινε. Καὶ οἱ μὲν ἵπποι εἰς τὴν Ῥώμην ἤλθοσαν μὴ τῷ στρατεύματι· ὃ παραχρῆμα τὴν σφετέραν δόξαντα ἥττησιν, καὶ σφᾶς καὶ πολλῶν ἐποίησαν, ὡς πληρωθῆναι τὴν πόλιν νεκρῶν. Οἱ μὲν γὰρ ἐν ταῖς οἰκίαις, οἱ δὲ ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ ταῖς ἀγοραῖς, καὶ πρὸς τοῖς ἱεροῖς ἀπεκτίννυντο, καὶ αἱ μὲν κεφαλαὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ βῆμα αὐτοῖς ἀνετίθεντο, τὰ δὲ λοιπὰ σώματα τὰ μὲν αὐτῶν τοὺς ἐῤῥιπτοῦντο βορὰ κυσί τε καὶ ὄρνισι, τὰ δὲ εἰς τὸν ποταμὸν ἐνέβαλλον. Καὶ οὐχ οἱ ἐχθροὶ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ φίλοι ἀπώλλυντο. Πάντας γὰρ τοὺς ἑκάστῳ τῶν τριῶν συναραμένους ἢ συμπράξαντας τὰ πολέμια μοῖρα οἱ ἄλλοι ἐτίθεντο. Καὶ ὅτου συμβαίη, τοὺς αὐτοὺς καὶ φίλους τινὶ αὐτῶν. Καὶ ἐχθροὺς τοῖς ἑτέροις εἶναι. ὡς τι δὲ καὶ ἰδίᾳ ἕκαστος τοὺς ἐπιβουλεύσαντας αὐτῷ ἠμύνετο, καὶ τοὺς φιλτάτους κοινῇ συναπώλλυσαν. Οὐ γάρτοι τὸν ταὐτὸν ἐχθρὸν τιμωρήσασθαι, φίλον ἑτέρῳ ὄντα, ἠδύναντο, μὴ ἀντιδοὺς ἕτερον, φίλον ταὐτῷ νομιζόμενον, ἢ δὲ πλείους, εἰ ὁ αὐτόμολος εἰς σφαγὴν ἕτοιμος ἦν ἐξ ἀρετῆς, ἢ γένους, ἢ ἀξιώματος. Καὶ τοὺς πλουσίους δή, κἂν μηδὲν εἶχον αὐτοῖς ἐγκαλεῖν, προσαπώλλυον, πολλῶν χρημάτων δεόμενοι, ἵνα τὰς ἐπιθυμίας τῶν στρατιωτῶν ἐκπλήσωσι.

ξ'. Ταῦτα μὲν οὖν τὸ Λεπίδῳ καὶ τῷ Ἀντωνίῳ ἐπράττετο μάλιστα. Τιμηθέντες γὰρ οὐδὲν ἧσσον πρότερον Καίσαρος, καὶ ἐπὶ πλεῖστον ἀρξάντες, καὶ ὑπατεύσαντες, καὶ πλείστους ἔχον ἐχθρούς. Εἰκὸς δὲ καὶ τοῦτο τὸν Καίσαρος γενέσθαι διὰ τὴν δυναστείας κτῆσιν. Λεπὶς μὲν γὰρ ἀκρατὴς ἀπείρητος, φύσει τε ὠμὸς ὤν, καὶ παθραμμένος τοῖς ἤθεσι τοῦ πατρὸς, καὶ μᾶλλον πολλοῖς μέσος τρόπων σφόδρα, καὶ φιλεῖσθαι πραγματώδεσι. Καὶ ὁ μέτριος ὁ πολλοὺς ἐφθειρεν, ἀλλὰ καὶ ἴσως πλείστους· καὶ τοῖς κρύφα τινὰς ἐπιχειρήσασι ἐχρήσατο, ἐπεὶ θάνατος καὶ τύποις προεῖρτο. Ὁ δὲ Λεπίδου ἀπαραίτητος ἦν, καὶ ὁ Ἀντώνιος· ὠμῶς καὶ ἀπλήστως ἔτεινε, καὶ τοὺς ἐπιχειρῆσαι τοῖς κτεινομένοις ἐπιχειροῦντας, καὶ τὰς κεφαλὰς τῶν σφαττομένων, καὶ στεφανώμασι ἐπεκόσμει, καὶ τῆς οὐσίας αὐτῶν ἐνεπίμπλατο. Καὶ ἡ γυνὴ αὐτῷ ἡ Φουλβία πολλῷ καὶ αὐτὴ καὶ δι' ἔχθραν καὶ χρήματα ἐθαύμασεν, ἔστι δ' ὡς καὶ γυναικομανὴς ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. Ποτὲ γοῦν καὶ τῆς τοῦ Κικέρωνος κεφαλῆς κομισθείσης (φόνων γὰρ καπλήσθη καὶ ἐσφάγη) ὁ μὲν Ἀντώνιος πολλὰ αὐτὸν βλασφημήσας, ἐκέλευσεν αὐτὴν ἐκφανέστερον τῶν ἄλλων ἐπὶ τῷ βήματι προτεθῆναι, ἵν' ὅθεν ἐκεῖνος δημηγορῶν κατ' αὐτοῦ, ἐκεῖ μετὰ τῆς χειρὸς τῆς δεξιᾶς ὁρῷτο. Οὕτω μὲν ἀνετέθη. Ἡ δὲ δὴ

Φυλβία ἐς τε τὰς χεῖρας αὐτῶ ἔλαβε, καὶ ἐπικρατήσασα καὶ ἐμπτύσασα, ἐπὶ τὰ γόνατα ἔθηκε, καὶ τὸ στόμα αὐτῶ διανοίξασα, τὴν γλῶτταν ἐξείλκυσε, καὶ ταῖς βελόναις, αἷς ἐς τὴν κεφαλὴν ἐκέχρητο, κατεκέντησε, πολλὰ καὶ μιαρὰ ἐπισκώπτουσα. Πολλοὶ μὲν οὖν ἀπώλοντο, τινὲς δὲ καὶ ἐσώθησαν. Δοῦλοι γὰρ τὰς τῶν δεσποτῶν ἐσθῆτας περιβαλόμενοι, ἐκείνας καπακρύψαντες, ὡς οἱ δεσπόται ἐσφάττοντο. Καί τις στιγματίας δοῦλος οὐ μόνον οὐ προέδωκε τὸν ςίξαντα αὐτὸν δεσπότην, ἀλλὰ καὶ περέσωσεν. Ὡς γὰρ συναπεδίδρασκε τῷ δεσπότῃ, καὶ διώκειδαι ἔγνω, ἀπέκτεινε τινὰ συναντήσαντα σφίσι, καὶ τὴν τολλὴν ἐκείνῃ τῷ δεσπότῃ δοὺς, ἀπέναι ἐκέλευε· αὐτὸς δὲ πυρὰν ἀνάψας, καὶ πεμπὸν ἐπέθηκεν ἐπ' αὐτῶ, τὴν δ' ἐσθῆτα τὸ δεσπότου καὶ τὸ δακτύλιον φέρων, ἀπλώσασι τοῖς διώκουσι, καὶ ὑπὸν, φεύγοντα τὸ δεσπότην δοκεῖν εἶναι, ἐπισκῶψαι δὲ τὰ σκύλα τὰ τοῦ σίγματος, καὶ ἐκεῖνον ἴσως καὶ αὐτὸς ἐτιμήθη. Κοίντον δὲ Κικέρωνα τὸν τοῦ Μάρκου ἀδελφὸν ὁ παῖς ἐξείλετο, καὶ ςρεβλωθεὶς ἐπὶ πολὺν οὐ ἐξελάλησεν. Ὁ δὲ πατὴρ αὐτοῦ μαθὼν τὸ γενόμενον, καὶ ἐλεήσας τὸν παῖδα, ἑθελοντὴς αὐτὸς ἑαυτὸν τοῖς σφαγεῦσι παρέδωκε. Πολλοὶ δὲ καὶ λαθόντες ἀπεδίδρασκον, καὶ πρὸς τὸν Βροῦτον ἀπῆραν, καὶ τὸν Κάσσιον. Οἱ δὲ ἐγγὺς πλεύσαντες τῷ Σέξτῳ προσεχώρουν. Ναυαρχῶν δὲ πρότερον αἱρεθεὶς, καὶ χρόνον τινὰ ἐν τῇ θαλάσσῃ διωνηθεὶς, ἐχων οἰκείαν (καί τοι τῆς ἀρχῆς ὕστερον ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ςερηθεὶς) περιεβάλλετο, καὶ τὴν Σικελίαν κατέχων. Εἶτα ὡς καὶ ἐκείνῃ ἐπικρύχθη, αἵ τε ἄλλαι σφαγαὶ ἐγένοντο, πλεῖστον τοῖς ὁμοίοις συνῆρεν, ὑποδεχόμενος τοὺς ἐς αὐτὸν ἰόντας, καὶ παντοίως ἐπικουρῶν. Ὅθεν καὶ συχνοὶ πρὸς αὐτὸν ἦλθον. Τοιαῦτα μὲν περὶ τὰς σφαγὰς ἐγένετο, πολλὰ δὲ καὶ ἄπορα καὶ περὶ τὰς τῶν ἄλλων οὐσίας συνέβαινε, καὶ αἱ τῶν δ' ἀπόρων οἰκίαι ἐπορθοῦντο, καὶ ἐνοίκιον ἐνιαύσιον πασῶν τῶν ἐν τῇ ἄστει οἰκιῶν, καὶ τῶν ἐν τῇ λοιπῇ Ἰταλίᾳ ἐπράξαντο, τῶν μὲν μεμισθωθεισῶν καθ' ὁλόκληρον, ὧν δ' οἱ δεσπόται ᾤκουν, ἐξ ἡμισείας, πρὸς τὸν τῆς καταγωγῆς ἀξίαν· καὶ τοὺς τῶν χωρίων κήπους τὸ ἥμισυ τῶν προσόδων ἀφῃροῦντο, καὶ τὰ κτήματα τῶν κτεινομένων τοῖς ςρατιώταις παρεῖχον, τὰ μὲν δῶρον, τὰ δὲ ἐπωνίζοντες. Ἀπείρητο δὲ μηδένα τῶν ἄλλων ἅπαντας εἰς τὸ πρατήριον εἰσιέναι, θάνατον τάξαντες τῷ ἀπαιτήσαντι ἐπιτίμιον. Καὶ ἀρχὰς καὶ τιμὰς καὶ ἀρχιερωσύνας ἐδίδοσαν· καὶ νόμους τοὺς μὲν ἀπέλυσαν, τοὺς δὲ ἐπεγράψαν, καὶ πᾶν τὸ δοκοῦν αὐτοῖς ἔπραττον, ὡς τι χρηςὸν τῇ τοῦ ἀγρηκότος Καίσαρος μοναρχίᾳ νομίζοντες.

ιη'. Τὸν μὲν οὖν ἑαυτὸν ἐκεῖνος τοιοῦτον ἐποίησε. Τῇ δὲ Λεπίδου τοῦ Μάρκου, τῷ τε Πλάγκου τοῦ Λουκίου τὸ ἐπιὸν ἔτος ὑπατεύσαντος, πάλιν τὰ ἄδη ἐχολακότα ἀνεκαθήρατο, καὶ ἐκ καινῆς προκαπήρατο ἕτερα, καὶ πολλὰ μὲν ἐπὶ τῇ γῇ, πολλὰ δὲ καὶ ἐπὶ τοῖς οἰκέταις ἐπράττετο. Ὁ δὲ πλεῖστον τῶν ἄλλων πάντας ἰδιώτας ἦν, ἐν τῷ πάντας οὐσίας δεκατεύεσθαι ἐπετάχυνεν ἀπορωτάτους ἀνδρὸς ὁμοίως καὶ γυναικός. Λόγῳ μὲν γὰρ τὸ δέκατον τῆς οὐσίας παρ' ἑκάστου ςρῶν ἐπράττετο, ἔργῳ μέντοι οὐδὲ τὸ δέκατον κατελείφθη τινί. Καὶ ἕτερόν τι ἐπενοήθη. Τῷ γὰρ βουλομένῳ ἐνεδόθη, πάσης τῆς οὐσίας ἐκστάντι, τὸ τρίτον μοῖραν αὐθις ἀπαιτῆσαι αὐτὸν, τουτέστι μὴ τὰ λαβεῖν, καὶ πράγματα ἔχειν. Οἱ γὰρ βίᾳ τὰ δύο μέρη συλώμενοι φοφανῶς, πῶς ἂν τὸ τρίτον ἀπέλαβον; καὶ ἄλλα δὲ πλεῖςα τοῖς ἀνθρώ-

Zonaræ Annales.

sit. Fulvia vero id primum in manus sumptum, ira percita conspuit. Deinde genibus impositum, oreque diducto, linguam extractam acubus, quibus ad ornamenta capitis utebatur, pupugit, cum multis nefariis dicteriis. Multis pereuntibus, quidam evaserunt. Servi enim dominorum vestibus sumptis, illisque occultatis, ipsi pro eis cæsi sunt: & quidam herum, a quo ignominiosis notis compunctus fuerat, non modo non prodidit, sed etiam conservavit. Nam cum herum in fuga comitans, percussores insequi animadvertisset, quemdam obvium occidit: ejusque veste data domino, eoque abire jusso, cadaver in pyram conjecit, vestem vero & annulum herilem persecutoribus obtulit, se fugientem dominum occidisse professus: quod cum ob notas illas & spolia crederetur, & illi salutem, & sibi honorem peperit. Q. Ciceronem, Marci fratrem, filius suffuratus, cum torqueretur, non prodidit. Sed pater ea re cognita, filii miserus, ultro se percussoribus, obtulit. Multi ex latebris ad Brutum & Cassium, plures ad Sextum confugerunt: qui classi præfectus, & ad tempus mari potitus, privatis viribus (quamquam post a Cæsare adempto Imperio) collectis, Siciliam occuparat. Deinde cum ipse quoque proscriptus, & cædes factæ essent, in eodem periculo versantibus plurimum tulit opis, tum suscipiendo, tum aliis rationibus. Itaque frequentes ad eum convenerunt. Ac cædium hujusmodi ratio fuit: bonorum autem nihilo melior. Nam locupletum ædes diripiebantur, & annuæ domorum mercedes tam in aliis Italiæ urbibus quam Romæ exigebantur, earum quæ locatæ erant, integræ: in quibus ipsi domini habitabant, dimidiæ, pro amplitudine habitationum. Iis item qui prædia possidebant reditum semissem ademerunt, & occisorum possessiones militibus assignarunt, alias gratis, alias vili pretio. Nam capite sanxerant, ne quis alius in auctionem emendi gratia prodiret. Largiebantur magistratus honores, sacerdotia: leges alias rogabant, alias abrogabant, omnia denique arbitratu suo sic gerebant, ut Cæsaris interfecti monarchia clemens haberetur.

Q. Cicero.

S. Pompejus.

Honorum direptio.

Edit. Paris. pag. 502.

XVIII. Hæc illo anno acta sunt. Sequenti, M. Lepido & L. Planco Consulibus vectigalia intermissa revocata, & nova excogitata sunt: multaque de fundis, multa de servis exacta. Sed inter omnia molestissima fuit facultatum omnium quantæcumque erant, decimatio, sive virorum, sive mulierum. Nam verbo quidem decima exigebatur, sed revera nemini pars decima relinquebatur. Est & aliud excogitatum. Cuivis concedebatur, si bonis omnibus cessisset, ut tertiam partem repeteret: hoc est, ut nihil reciperet, & negotium sibi ipsi faceſſeret. Nam qui duabus partibus vi manifesta spoliabantur, tertiam quo pacto recuperassent? Alia denique plurima

pag. 503.

LIBER X.

tum, quibus ad egeſtatem redigerentur, hominibus ſunt impoſita: ſolis iis qui arma tenerent, divitiis abundantibus. Dum hæc. Triumviri agitant, eadem opera Cæſarem defunctum ornant, multis ei variiſque decretis honoribus. His rebus confectis, Lepidus in urbe manſit, ut Romam & Italiam gubernaret: Cæſar & Antonius contra Brutum & Caſſium ſunt profecti. Qui cum Cæſarem Octavium rerum potiri, & plebem ſibi devincire velle audiviſſent: libertate patriæ deſperata, metu illius Athenis vixerunt: ſplendideque ab Athenienſibus ſunt excepti, æreis ſtatuis decretis, ut Ariſtogitonis & Harmodii tyrannicidarum imitatoribus. Deinde creſcente potentia Cæſaris, Caſſius ad Syros, quibuſcum familiaritas ei intercedebat, eſt profectus: Brutus Græcos & Macedonas ſibi adjunxit, quos tum ob rerum geſtarum gloriam, tum ob milites, qui partim a Pharſalica pugna ibi oberrabant, partim ex Dolabellæ reliquiis aſcitos, partim ob pecuniam a Trebonio ex Aſia miſſam, dicto audientes habuit. Græcia citra laborem adjuncta, deinde Macedonia quoque omni & Epiro aſciſcit: acta ſua ad Senatum perſcripſit. Qui cum Cæſarem ſuſpectum haberet, eum collaudavit, & loca illa omnia tenere juſſit. Unde & ipſe factus eſt alacrior, & ſubditos citra exceptionem obnoxios habuit. Cæſare autem Romæ jam dominante, & patris percuſſores aperte ulciſcente: quo pacto illius impetum propulſaret cogitans, evitatis inſidiis ſibi factis, in ſuperiorem Macedoniam cum validiſſima parte copiarum conceſſit, atque inde in Aſiam navigavit, ne militum fides Romanarum rerum fama ad terrorem amplificata mutaretur. Poſtea in Europam rediit, novarum rerum metu. Eodem tempore Caſſius quoque ad Trebonium in Aſiam trajecit, a quo pecunia, multis equitibus, & militibus ex Cilicia & Aſia acceptis, Tarſenſes vel invitos in ſuam ſocietatem pertraxit. Inde in Syriam profectus, omnes populos, omnes legiones citra dimicationem ſibi adjunxit. Syria ſuſcepta, in Judæam properavit, audito militum, quos Cæſar in Ægypto reliquerat, acceſſu: quos una cum Judæis facile ad deditionem compulit. Ita Caſſius quoque viribus celeriter auctis, eodem modo quo Brutus, ad Senatum ſcripſit: a quo Syriam provinciam obtinere, & bellum gerere cum Dolabella juſſus eſt. Qui cum ei Syria mandata eſſet, in Aſia moram trahens, Senatuſconſulto cognito, in provinciam non ablit, ſed ibidem degens, Trebonium dolo Smyrnæ ſuſtulit: totaque Aſia potitus, Caſſio in Palæſtina agente, Ciliciam venit, & a Tarſenſibus ultro eſt receptus. Caſſii præſidio, quod Ægis erat, ſuperato, impreſſionem in Syriam fecit. Ab Antiochia repulſus, Laodiceam ſubegit:

M. Bruti & C. Caſſii apparatus, contra M. Antonium & C. Cæſarem.

Edit. Pariſ. pag. 504.

Dolabella & Trebonii interitus.

A πεις τότε πρὸς πνέμα αὐτὸς συμπλέοντα ἐπεφώνητο, μόνοι ἢ οἱ τὰ ὅπλα ἔχοντες ὑπερεπλούτησαν. Οὕτως οἱ ἄνδρες οἱ τρεῖς ἐκεῖνοι ἐποίουν, καὶ ἅμα τὸν Καίσαρα ἐκεῖνον τὸν πρόπαλαι ἀπατήμενον, καὶ τιμὰς ποικίλας τε καὶ πολλὰς αὐτῷ ἐψηφίσαντο. Πράξαντες δὴ ταῦτα Λέπιδος μὲν ἐν Ῥώμῃ τῇ τε πόλει καὶ τῇ ἄλλῃ Ἰταλίᾳ ἄρχειν, ὑπέμεινε· Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος κατὰ τὸν Βροῦτον καὶ τὸν Κάσσιον ἐστράτευσαν. Ἐκεῖνοι δὲ τὸν Καίσαρα τὸν Ὀκτάβιον μαθόντες τὰ πραγμάτων ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ τὸν ὅμιλον σφετερίζεσθαι, τῇ τε δημοκρατίᾳ ἀπέγνωσαν, καὶ ἐκεῖνον φοβηθέντες, ἐν Ἀθήναις ἐγίνοντο. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι σφᾶς λαμπρῶς ὑπεδέξαντο, καὶ εἰκόνας χαλκᾶς αὐτοῖς ἐψηφίσαντο, οἵας περ παρ' αὐτοῖς τυραννοκτόνους ζηλώσασι, τόν τε Ἁρμόδιον λέγω, καὶ τὸν Ἀριστογείτονα. Εἶτα πυθόμενοι ἔτι μεῖζον τὸν Καίσαρα ἄρτι θεῖναι, ὁ μὲν Κάσσιος πρὸς τοὺς Σύρους ὥρμησε, συνήθεις ὄντας αὐτῷ· Βροῦτος δὲ τὴν τε Ἑλλάδα καὶ τὴν Μακεδονίαν συνίστη, καὶ προσεῖχον αὐτῷ ἔκ τε τῆς δόξης τῶν πεφραγμένων, καὶ ὅτι καὶ στρατιῶται συχνοὶ τῶν μὲν ἐκ τῆς πρὸς Φαρσάλῳ μάχης ἐκεῖ που περιπλανωμένους, τοὺς δὲ καὶ ἐκ τῶν Δολαβέλλα συμπεληλυθότων ὑπολειφθέντας προσλαβὼν εἶχε, καὶ χρήματα δὲ οἱ ἐκ τῆς Ἀσίας παρὰ τοῦ Τρεβωνίου ἀπέσταλτο. Τὸ μὲν οὖν Ἑλληνικὸν ὁπόσον προσεποιήσατο, καὶ τὴν Μακεδονίαν ἅπασαν καὶ τὴν Ἤπειρον προσλαβών, τῇ Γερουσίᾳ ἐπέστειλε, τὰ πεφραγμένα δηλῶν. Οἱ δὲ (ἔτυχον γὰρ τότε ὑπατεύοντες πρὸς τὸν Καίσαρα ἔχοντες) καὶ ἐπῄνεσαν αὐτὸν, καὶ πάντων ἄρχειν τῶν ἐκεῖσε ἐπέλευσαν. Κἀντεῦθεν αὐτὸς πᾶν μᾶλλον προθυμότερος, καὶ ὑπεῖχον ἀπροφασίστως ἔχειν τὸ ὑπήκοον. Ἐπεὶ δὲ ὁ Καῖσαρ ἐν τῇ Ῥώμῃ τε ἐκυδύνευσε, καὶ τὸν τοῦ πατρὸς ἐτιμωρεῖτο φονέας φανερῶς, ἰσχύσας ἔτι μᾶλλον ἐπὶ τούτοις ἐμυήσατο, καὶ τινας ἐπιβουλὰς πρός τινων αὐτῷ γενομένας ἀπεκρούσατο. Καὶ ἐς τὴν ἄνω Μακεδονίαν ἀνεχώρησεν, ἔχων τὸ ἰσχυρότατον τῆς στρατιᾶς, κἀκεῖθεν ἐς τὴν Ἀσίαν ἐπλεύσειν, ἵνα μὴ τὰ ἐν τῇ Ῥώμῃ πρασσόμενα ἐπὶ τὸ φοβερώτερον ἀγγελλόμενα μαθόντες οἱ στρατιῶται, μεταβάλωνται. Εἶτ' αὖθις εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπέσχεν, δείσας μή τι νεωτερισθῇ. Κατὰ τοῦτον δὲ καιρὸν, καὶ ὁ Κάσσιος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐπεραιώθη πρὸς τὸν Τρεβώνιον, καὶ λαβὼν παρ' αὐτοῦ χρήματα καὶ ἱππέας συχνοὺς, καὶ ἔτερους πολλοὺς τῶν τε Κιλίκων καὶ τῶν Ἀσιανῶν, καὶ Ταρσέας καὶ ἄκοντας εἰς τὸ συμμαχικὸν προσηγάγετο. Καὶ εἰς τὴν Συρίαν ἐλθὼν, ἁμαχεὶ πάντα τὰ, τε τῶν δήμων καὶ τὰ τῶν στρατευμάτων προσεποιήσατο. Παραλαβὼν οὖν τὴν Συρίαν, εἰς τὴν Ἰουδαίαν ὥρμησε, πυθόμενος τοὺς στρατιώτας τοὺς ἐν τῇ Αἰγύπτῳ ὑπὸ τοῦ Καίσαρος καταλειφθέντας προσιέναι. Ἐκείνους τε οὖν ἑτοίμους, καὶ τοὺς Ἰουδαίους παρεσκευάσατο. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Κάσσιος ἐς ταχὺ ἐγένετο ἰσχυρὸς, καὶ τῇ Γερουσίᾳ τὰ ὅμοια τῷ Βρούτῳ ἐπέστειλε· καὶ οἱ τήν τε Συρίας ἀρχὴν ὁ Βολὰ ἐβεβαίωσε, καὶ τὸν κατὰ τὸν Δολοβέλλα πόλεμον ἐψηφίσατο. Οὕτως μὲν ἐπέπαυτο τῆς Συρίας ἄρχειν, εἰς δὲ τὴν Ἀσίαν ἐκδρατεύσων, τὸ δόγμα ἐμεμαθήκει, καὶ πρὸς μὲν τὴν Συρίαν οὐκ ἀπῆλθεν, αὐτὸν δὲ καταμείνας ὁ Τρεβώνιον δόλῳ ἐν τῇ Σμύρνῃ ἀπέκτεινε, καὶ πᾶσαν τὴν Ἀσίαν κατέσχε. Οὕτω δὲ τῆς Ἀσίας γενόμενος ἐγκρατὴς, εἰς τὴν Κιλικίαν ἦλθε, τὸν Κάσσιον ἐν Παλαιστίνῃ τυγχάνοντος, καὶ τοὺς μὲν Ταρσεῖς εὐκόλως προσλαβὼν, φρουρὰς τῶν Κασσίου ἐν Λίγαις ὄντας ἐξέκλεισε. Ἐς

ἢ τὴν Συρίαν ἐκβαλὼν, καὶ τὰ μὲν Ἀντιοχείας ἀπεκρούσθη. Τὴν δὲ Λαοδίκειαν προσκαθεσάμενος, καὶ τὸ ναυτικὸν αὐτῇ προσπλεύσαν κρατήσας ἐκείνους μὲν ἀπέλιπε λιμοῦσθαι, ἔνθα μὲν ὀλίγων ὑπολειφθεὶς ἐκινδύνευσε. Διαφυγὼν οὖν ἀπήντησε τῷ Κασσίῳ, καὶ συμβαλὼν αὐτῷ ἡττήθη, καὶ εἰς τὴν Λαοδίκειαν ἐπολιορκεῖτο. Ἐνδείᾳ δὲ τῆς ἐπιτηδείου ἀναγκασθεὶς, καὶ φοβηθεὶς μὴ ζῶν ἁλῷ, ἑαυτὸν διεχρήσατο. Ὁ δὲ καὶ ὁ ἱππογράφος αὐτοῦ Μάρκος Ὀκτάβιος ἐτρώθη. Κάσσιος δὲ ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὴν Συρίαν καὶ τὴν Κιλικίαν κατεστήσατο, εἰς ἣν Ἀσίαν πρὸς τὸν Βροῦτον ἀφίκετο. Ὡς δὲ συναμφοτέρων τῶν τειῶν ἀνδρῶν ἔμαθον, καθ' ἑαυτῶν εἰδότες ἑκάτερος πάντα ποιεῖν, προθυμότερον καὶ αὐτοὶ κατὰ πάντα καὶ ἐβουλεύοντο καὶ συνεστρατεύοντο. Καὶ αὐτοί τε στρατιώτας, καὶ ἵππους ἁθροίζοντες, τοὺς μὲν ἐκείνοις ὁμοφρονοῦντας προσηγοντο, καὶ χρήμασι καὶ στρατιώταις συνῄθροιζον. Τινῶν δὲ μὴ συμμαχῆσαι πειθομένων αὐτοῖς, ἐπ' ἐκείνους ἐστράτευσαν. Καὶ Κάσσιος μὲν ναυμαχίᾳ τοὺς Ῥοδίους ἐκράτησε, καὶ τὰς ναῦς αὐτῶν ἀφείλετο, καὶ τὰ χρήματα. Μετὰ ταῦτα δὲ καὶ τὸν Ἀριοβαρζάνην συλλαβὼν ἀπέκτεινε. Βροῦτος δὲ τὴν Λυκίων ἐκράτησε, καὶ τὰς πόλεις τὰς μὲν πλείους ἀμαχεὶ προσηγάγετο, Πάνθον δὲ πολιορκίᾳ ἑλὼν καὶ κατέφλεξεν. Εἶτα πρὸς Πάταρα ἦλθε, καὶ προσεκαλεῖτο αὐτοὺς ὡς φίλους· ὡς δ' οὐκ ὑπήκουσαν, τοὺς αἰχμαλώτους τῶν Ξανθίων συγγενεῖς αὐτοῖς ὄντας ἔπεμψεν, ἐλπίζων δι' ἐκείνων αὐτοὺς προσαγάγεσθαι. Οἱ δ' ὡδ' ὅπως ἐπείσθησαν. Πωλήσας οὖν τινας τῶν αἰχμαλώτων τοὺς λοιποὺς ἀπέλυσε. Ἰδόντες δὲ τοῦτο οἱ Πατάρεις, δι' ὃν αὐτῷ, ὡς ἀρτίως ἔχοντι, προσέθεντο. Τοῦτο δὲ καὶ οἱ Μυρεῖς ἐποίησαν, ἐπειδὴ στρατηγὸν αὐτῶν ἐν τῇ ἐπινείῳ λαβὼν ἀπέλυσε, καὶ πάλιν δι' ὀλίγου παρεσκεύασατο.

ιθ'. Ἐντεῦθεν ἀμφω εἰς τὴν Ἀσίαν ἦλθον, καὶ εἰς Μακεδονίαν ἐπείγοντο. Γάϊος δὲ ὁ Νορβανὸς καὶ Δεκίλλιος Σάξας παρὰ τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου εἰς Μακεδονίαν ἐξάλπεσαν, καὶ πρὸς τοῖς Φιλίπποις στρατοπεδωσάμενοι, ἐφ' ἑκάτερα ἐφρούρουν. Διὸ Βροῦτος τε καὶ ὁ Κάσσιος ἑτέραν μακροτέραν περιελθόντες, καὶ βιασάμενοι τὴν ἐκεῖ φρουράν, πρὸς ἑσπέραν τοῖς μετώποις παρῆλθον, κἀκεῖ ἐστρατοπεδεύσαντο. Ὑπερτεροῦντες δὲ τῷ πλήθει τῶν ἐναντίων, τό, τε ὄρος τὸ Σύμβολον κατέλαβον, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐκ τε τῆς θαλάσσης ἐκομίζοντο, καὶ ἐκ τοῦ πεδίου ἐλάμβανον καταθέοντες. Νορβανὸς δὲ καὶ Σάξας συμβαλεῖν αὐτοῖς οὐκ ἐτόλμων, τὸν Καίσαρα δὲ καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμποντο. Οἱ δὲ μέρος μὲν τι τοῦ στρατοῦ πρὸς φυλακὴν τῆς Ἰταλίας κατέλιπον, τῷ δὲ πλείονι ἐπεραιώθησαν ἐς Ἰόνιον. Καὶ Καῖσαρ μὲν νοσήσας, ἐν Δυρραχίῳ κατέμεινε· Ἀντώνιος δὲ ἐπὶ Φιλίππους ἦλασε, καί τινας τῶν ἐναντίων ἐνεδρεύσας στρατηγοῦντας ἔφθασε. Ὁ δὲ Καῖσαρ καθ' ἑκάτερον δείσας, εἴ τι τὸ ἐλαττωθὲν καταμάθοιεν συμβαλὼν Ἀντώνιος, εἴ τε καὶ κρατήσοι· ἐκ μὲν γὰρ τοῦ τὸν Βροῦτον τε καὶ τὸν Κάσσιον, ἐκ δὲ τοῦ τὸν Ἀντώνιον πάντας ἐφ' ἑαυτὸν ἐρρύσεσθαι ἐνόμισεν, ἀνεῴχθη καὶ ἔτι ἀρρωστῶν, καὶ εἰ περιέσχε τὸν Ἀντώνιον ἀνεθάρσησεν. Ἀντικαθημένων δ' ἀλλήλοις τῶν στρατοπέδων, ἐκδρομαὶ μὲν παρ' ἀμφοτέρων ἐγίνοντο, μάχη δὲ οὐδεμία ἐκ παρατάξεως, καίτοι τοῦ τε Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου συμβαλεῖν σπευδάζόντων. Ὁ δὲ δὴ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος ἀντεβάλλοντο, οὐκ ὀκνοῦντες τὴν μάχην, ἀλλ' εἴ πως ἐκ πλεονεξίας καὶ φθόρου τινῶν ἐπικρατήσειαν. Ὡς δὲ τὰ στρατεύματα τῇ τε τειχῇ βαρυνόμενα, καὶ τῷ ἀπτικισμένων καταφρονήσαντα, ὅτι τὸ καθαρ-

A & claſſis acceſſione auctis viribus, Aradum abiit. Ubi cum paucis circumcluſus, in periculo fuit: ſed tamen elapſus, occurrit Caſſio, ab eoque acie victus, & Laodiceæ circumſeſſus, cum annonæ penuria premeretur, ne vivus in hoſtis poteſtatem veniret, ſeipſum interfecit. Idemque legatus ejus M. Octavius fecit. Caſſius Syriæ & Ciliciæ rebus conſtitutis, in Aſiam ad Brutum venit. Cognita enim Triumvirorum conjuratione, quos contra ſe moliri, omnia norant, alacrius ipſi quoque communi conſilio & deliberabant, & agebant: adverſa factione partim per ſemetipſos, partim per legatos ad ſe traducta, & pecunia & militibus B collectis, quoſdam ſocietatem detrectantes, oppugnarunt. Ac Rhodiis Caſſius mari victis, & naves & pecunias ademit. Deinde Ariobarzanem comprehenſum occidit. Brutus vero Lyciam ſubegit, pleriſque urbibus ultro deditionem facientibus: ſed Xanthum vi expugnatam incendit. Deinde Patara profectus, cives ad amicitiam ſuam invitavit: quam cum aſpernarentur, per Xanthios captivos, cognatos eorum, conciliatione fruſtra tentata, captivis aliquot venditis, cæteros dimiſit liberos. Quo viſo Patarenſes, ſtatim ad eum, virtutis opinione illecti, ſe contulerunt. Idem & Myrenſes fecerunt, cum ducem C eorum in navali captum dimiſiſſet: reliqua etiam exiguo tempore ſubegit.

Caſſius & Brutus, Aſia ſubacta, in Macedoniam ad Philippos traiiciuntur.

XIX. Inde ambo in Aſiam, ex Aſia in Macedoniam properabant. Cum vero C. Norbanus & Decillius Saxa a Cæſare & Antonio in Macedoniam miſſi, compendioſa via præoccupata, caſtra juxta Philippos poſuiſſent: Brutus & Caſſius per aliam longiorem viam eodem profecti, poſito præſidio, ad ſuperiorem urbis partem caſtra & ipſi poſuerunt: & quia numero ſuperiores erant hoſtibus, monte Symbolo occupato, commeatum tum ex mari, tum ex campeſtribus petiverunt. Norbanus vero D & Saxa cum eis pugnare non auſi, Cæſarem & Antonium accerſiverunt. Qui parte quadam copiarum ad Italiam tutandam relicta, cum majori parte Jonium trajecerunt. Ac Cæſar ægrotans, Dyrrachii remanſit: Antonius Philippos contendens, cum hoſtibus in frumentatione collocaſſet inſidias, impegit. At Cæſar utrumque timens, ſi Antonius ſeorſim vel vinceret, vel vinceretur, quod aut is, aut Brutus & Caſſius ea ratione ſe omnino ſuperiores futuri eſſent: tametſi infirmus accurrit, adventuque ſuo Antonianos recreavit. Cum ambo exercitus ex adverſo conſtitiſſent, excurſiones utrinque factæ ſunt: ſed numquam juſta acie dimicatum eſt, quamvis Cæſar & Antonius pugnæ cupidi eſſent. Caſſius enim & Brutus pugnam non metu differebant: ſed ſpectabant, an citra periculum & magnam cædem poſſent vincere. Ut vero Bruti legiones & moram E

Edit. Pariſ. pag. 505.
C. Norbanus. Decillius Saxa.

LIBER X. agre ferentes, & hoſtes ob luſtralia ſacra ante pugnam fieri ſolita, ab Antonianis & Cæſarianis intra vallum peracta, ignaviæ damnantes, inter ſeſe colloquebantur, ſi pugna diutius differretur, ſe caſtris deſertis diſlapſuros eſſe: vel inviti in aciem deſcenderunt. Maximum id certamen Romanis cletra controverſiam fuit: idque oſtenta & Romæ & in Macedonia conſpecta declarant. Nam in urbe ſol alias augeri, alias imminui viſus, aliquando etiam noctu emicuit: faces alio atque alio ſaltare viſæ: clangor tubarum, ſonitus armorum, clamores exercituum ex vicinis inter ſe Cæſaris & Antonii ad Tiberim ædibus exauditi. Puer denis manuum digitis natus. Mula monſtrum pepe-

Prodigia Philippicam pugnam antegreſſa.

rit: anteriori parte equo, cætera mulo ſimile. In Macedonia multæ apes Caſſii caſtra circumdederunt: in ſacris luſtralibus, lictor ei coronam inverſam attulit: in pompa quadam puer auream victoriam geſtans, ex lapſu concidit: multi vultures, aliique carnivori ales caſtra illorum cum horrendo & atroci ſono frequentarunt. Cæſaris vero adoleſcentis medicus, ſe a Minerva admoneri ſomniavit, ut eum ex tabernaculo in aciem deportaret, quamvis graviter ægrotantem: idque ei ſaluti fuit, ut ſtatim dicetur. Ac pugnæ diem non conſtituerunt, ſed velut ex compoſito mane in armis progreſſi, modeſte tacitequo acies inſtruxerunt. Deinde congreſſi, magna impreſſione, magna digladiatione & alacritate utrique, neutri vero receſſu aut perſecutionibus niſi, ſed ſuis quique veſtigiis inſiſtentes, vulnerant, vulnerantur: cædunt, cæduntur. Ac Brutus Cæſarianos vicit, Caſſius ab Antonianis victus eſt, caſtris utrinque captis. Sed neque victi amicorum victoriam, neque victores cladem ſuorum norant. Nam & caſtra multum diſtabant, & immenſo pulvere excitato eventum pugnæ ignorabant. Interim tamen & Cæſaris vallum, & Antonii eſt vaſtatum: & quæ in iis erant, capta omnia. Quare niſi Cæſar ſomnio medici paruiſſet, captus in periculo fuiſſet. Caſſius e pugna elapſus, ſua quoque munitione vaſtata tumulum conſcendit, unde proſpectus in planitiem patebat: & Brutum quoque victum eſſe ratus, Centurionem miſit, qui rem exploraret, ſibique ubi eſſet Brutus, & quid ageret, renuntiaret. Sed cum is in Bruti equites incidiſſet, qui ut cum Caſſio ageretur, explorarent, ab iiſque circumdatus porrectis dexteris ſalutaretur: Caſſius accedere hoſtes putans, ab iiſque captum eſſe Centurionem, a Pindaro liberto ſe occidi juſſit. Hic illius fuit exitus. Centurio vero reverſus, eo facinore commotus, moram ſuam increpans, ipſe quoque ſe interfecit. Brutus Caſſii clade atque interitu cognito, illachrymavit: militum vero illius reliquias & ver-

Caſſi interitus.

Edit. Pariſ. pag. 306.

Pugna Philippica.

σιον πρὸ τ ἀγώνων γινόμενον ἐντὸς τ ἱρύματος, ὡς διδιότες ἐποιησαντο οἱ περὶ Καίσαρα καὶ Αντώνιον, εἰς τὸν μάχιμον ὥρμησαν οἱ Βρῦτοι· καὶ διελάλουν, ὅτι ἂν ἐπιπλέον ὑπερτιθῶνται, ἐλλιπόντες τὰ στρατόπεδον σκεδασθήσονται, ὅπου δὲ καὶ ἄκοντες συνέμιξαν. Μέγιστος δὲ Ρωμαίοις ἐφανῶς ὁ ἀγὼν οὗτος ἐγένετο. Τοῦτο δὲ καὶ ἐκ τ γεγονότων σημείων ἔστι τῇ Ρώμῃ καὶ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ τεκμήραιτό τις. Ἐν μὲν γὰρ τῇ ἄσει ὁ ἥλιος ποτὲ μὲν ἐλαττοῦτο, ποτὲ δὲ μέγας ἐφαίνετο· ἐξέλαμψε δέ ποτε καὶ νυκτὸς, λαμπάδες τε ἄλλοσέ που καὶ ἄλλοσε ἄττειν ἐδόκουν, καὶ σαλπίγγων ἠχαὶ, καὶ ὅπλων κτύποι, καὶ βοαὶ στρατοπέδων νυκτὸς ἐκ τ τῶ Καίσαρος καὶ τ τῶ Αντωνίου ὁμοφώνων ἀλλήλοις παρὰ τὴν Τιβερίδι ἐξηκούετο. Καί τι παιδάριον δεκαδακτύλους χεῖρας ἔχον ἐγεννήθη, ἡμίσεός τε ἕτερος πρὸς· τὰ μὲν γὰρ πρόσθια ἵππῳ, τὰ δὲ λοιπὰ ἡμιόνῳ ἔοικεν. Ἐν μὲν οὖν τῇ Ρώμῃ ταῦτα τε καὶ ἄλλα ἐγένετο. Ἐν δὲ τῇ Μακεδονίᾳ περὶ τὸ στρατόπεδον τῶ Κασσίου μέλισσαί τε πολλαὶ αὐτὸ περεῖχον, καὶ ἐν τῇ καθαρσίῳ, ἣ σίφανον αὐτῷ κατεστραμμένον ὁ ῥαβδοῦχος φορεῖν εἴωθε· καὶ ἐν πομπῇ τινὶ παῖς νίκην φέρων χρυσῆν, ὀλισθήσας ἔπεσε· καὶ γύπες πολλοὶ καὶ ἄλλοι ὄρνιθες νεκροφάγοι εἰς τὰ ἐκείνων διεφοίτων στρατόπεδα, ἔκλαγόν τε φευκτῶδές τι & δεινόν. Τῷ δὲ νίῳ Καίσαρος ἰατρὸς ἔδοξε τὴν Αθηνᾶν ἐν ὕπνοις λέγειν αὐτῷ, ἐκ τ σκηνῆς τὸν Καίσαρα ἐξαγαγεῖν, καὶ καταστῆσαι εἰς τὴν παράταξιν, καί τοι ἔτι κακῶς ἀῤῥωστοῦντα· ὃ καὶ πεισθέντα αὐτὸν, ὡς εἰρήσεται. Τὴν μὲν οὖν ἡμέραν τ μάχης οὐχ ὡρίσαντο. Ὡσπερ δὲ ὑπὸ συγκειμένου τινὸς ἐξοπλισάμενοι ἑωθεν προῆλθον, καὶ ἐν κόσμῳ καὶ ἡσυχῇ παρετάξαντο, εἶτα συμμίξαντες πολλῷ μὲν ἐχρήσαντο ὠθισμῷ, πολλῷ δὲ ξιφισμῷ, καὶ προθυμίᾳ πολλῇ. καὶ οὔθ' ὑπαγωγαῖς ὅτε διώξεσιν οἱδέτις ἐχρήσαντο, ἀλλ' αὐτοῦ ὥσπερ εἶχον ἑστῶτες, ἑστρώσκοντο· ἐφόνευον, ἐφονεύοντο. Καὶ ὁ μὲν Βρῦτος τοῖς περὶ τὸν Καίσαρα ἀντιμαχόμενος ἐκράτει· Κάσσιος δ' ἀντιτεταγμένος τοῖς περὶ τὸν Αντώνιον ἥττατο, καὶ τὰ στρατόπεδα ἀμφοτέρωθεν ἑάλω. Οὐκ ἔγνων μέν τοι οὔτε ἐκ νίκης τῶν ἑταίρων οἱ ἡττημένοι, οὔτε τὴν ἧτταν οἱ νενικηκότες. Τά τε γὰρ στρατόπεδα πολὺ ἀφεστήκασι, καὶ ἀπλέτῳ κονιορτῷ γεγόνασι, ἠγνόησαν τὸ τέλος τ μάχης. Τέως δὲ τὸ, τε τῶ Καίσαρος πάρεδρον καὶ τὸ τῶ Αντωνίου ἐπορθήθη, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ πάντα ἑάλω, ὡς εἰ μὴ τὸ ἔναρ τῶ ἰατροῦ ἐπεξῆλθε ὁ Καίσαρ τῶ χαρακώματος, ἐν αὐτῷ ἂν κατελήφθη καὶ κινδυνώδης. Ο δὲ Κάσσιος ἐκ μὲν τ μάχης ἐσώθη, τῶ δὲ ἱρύματος καὶ αὐτῶ παρεῖτο, ἐπὶ λόφον ἀνεχώρησε ἔχοντα πρὸς τὸ πεδίον σκοπάς. Ὑποτοπήσας δὲ καὶ τὸν Βρῦτον ἐσφάλθαι, ἔπεμψεν Εκατόνταρχον κατασκεψόμενον, καὶ ἀγγελοῦντα αὐτῷ ὅπου τε ὁ Βρῦτος εἴη, καὶ ὅ, τι πράττοι. Ἐπεὶ δὲ ὁ σταλεὶς σωματώσας ἱππέων, ὡς ἀπεσάλπιε ὁ Βρῦτος, μαθησόμενος περὶ τῶν κατὰ Κάσσιον, παρ' αὐτῶν ἐκυκλώθη ἀσπαζομένων αὐτὸν, καὶ δεξιουμένων. Εδοξεν ὁ Κάσσιος πολεμίους εἶναι τοὺς προσιόντας, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐσχεθῆναι τὸν Εκατόνταρχον, καί τινι Πινδάρῳ ἐξελευθέρῳ τὸν ἑαυτῦ φόνον προσέταξε. Καὶ ὁ μὲν τοιοῦτον ἔσχε τέλος· καὶ ὁ Εκατόνταρχος ἐπανελθὼν, καὶ γνοὺς τὸ δρᾶμα, κακίσας τε ἐφ' τῇ βραδυτῆτι, ἑαυτὸν ἐπανῄρετο. Ο δέ γε Βροῦτος τῇ τε ἥττῃ τοῦ Κασσίου μαθὼν καὶ τὸν θάνατον ἐπεδάκρυσε, τοὺς δὲ περισωθέντας τῇ ἰδίᾳ

τε στρατιωτῶν συναγαγών, καὶ λόγοις καὶ δόσει χρημάτων παρεμυθήσατο. Ἔπεσον δ' ἐν τῇ μάχῃ πέντε μὲν περὶ ὀκτακισχιλίους, τῷ δὲ περὶ Καίσαρα καὶ Ἀντώνιον πλείους ἢ διπλάσιοι. Διὸ καὶ ἀθύμως ἐκεῖνοι, πρὶν Δημητρίου τινὰ Κασσίου στρατιώτου χλαμύδας ἐς τὸ ξίφος ἐκείνου φέρον. Ὧν κομισθέντων ὧδε ἀνεθάρσησαν, ὥστε ἅμ' ἡμέρᾳ προάγειν ἐπλισμένοι ἐπὶ μάχῃ τὴν δύναμιν. Βροῦτος δ' ἐκ παρατάξεως μαχίσασθαι οὐκ ἐβούλετο, θορυβεῖν δὲ ἐς παράττειν νύκτωρ ἐπειρᾶτο τοὺς πολεμίους. Καί ποτε καὶ ἐς ποταμὸν παρατρέψας, πολὺ τῶν ἐρύματος αὐτῶν κατέκλυσεν. Ἐπεὶ δ' ἔγνω τινὰς αὐτομολοῦντας, τῷ αὐτῷ πρὸς τοὺς ἐναντίους, δείσας μὴ καὶ πλέον τι κακοπαθῇ, συμμίξαι ἔγνω αὐτοῖς. Πολλῶν δ' αἰχμαλώτων ἐν τῷ στρατοπέδῳ αὐτῷ ὄντων, μὴ ἔχων ὅπως αὐτοὺς ἄγοιτο καὶ τὸν τῆς μάχης καιρόν, τὸ μὲν δουλικὸν πλῆθος ἀναιρεθῆναι κελεύσας, τῷ δ' ἐλευθέρων τοὺς μὲν φανερῶς ἀπέλυσε, τοὺς δὲ κρύπτων καὶ συνεκπέμπων ἔσωζε, ἑρῶν τοὺς ἡγεμόνας ἀζημίους ἔχοντας, καί ποτε καὶ ἐναντίων τοὺς ζωγρηθέντας ἀπέκτεινάντων.

κ'. Κατὰ δὴ ἐκεῖνα, ὅτε τῇ ἐπιούσῃ ἔμελλον μαχίσασθαι, τὸ φάσμα ἐφάνη τῷ Βρούτῳ, ὃ καὶ πρώην ἐξ Ἀσίας διαβαίνων νυκτὸς ἐθεάσατο. Ἦν δὲ τοιοῦτον. Νυξὶ μὲν βαθείᾳ, καὶ φῶς οὐ πάνυ λαμπρὸν ἐν τῇ σκηνῇ αὐτοῦ ὑπαυτοῦ. Ὁ δ' ἀγνώτου σκοπῶν τι καὶ λογιζόμενος· ἔδοξεν ὅμως εἰσιέναι τινὰ ἐπὶ σκιᾶς, καὶ ἀπιδὼν πρὸς τὴν εἴσοδον, ὁρᾷ δεινὸν καὶ ἀλλόκοτον ὄψιν ἐκφύλου σώματος στυγνῷ παρεστῶτος αὐτῷ. Ἐρόμενος δέ, Τίς ποτ' ὢν, ἢ τί βουλόμενος ἥκεις; ἄκουσεν ἐξ ἐκείνου. Ὁσός εἰμι, Βροῦτε, δαίμων κακὸς, ὄψει δέ με περὶ Φιλίππους. Καὶ ὁ Βροῦτος ἀπτοήτως, Ὀψομαί, εἶπε. Τοῦτο ὧν ἄυθις τὸ φάσμα ἑώρακε, τῷ αὐτῷ ἐπιδεξάμενον ὄψιν, οὐδὲν μέν τοι φθεγξάμενον, ἀλλ' οἰχόμενον. Καὶ αὐτὼ δύο φασὶν ἐν μεταιχμίῳ τῷ στρατοπέδων συμπεσόντας ἀλλήλοις μάχεσθαι τότε, εἶξαι δὲ ἐς φυγὴν τὸν τοῦ Βροῦτου. Συμβαλὼν δὲ τοῖς ἐναντίοις, καὶ αὐτὸς ἡττήθη. Τό, τε γὰρ ὁπλιτικὸν αὐτῷ ἀγχώμαλα ἐπεπλεῖστον ἀγωνισάμενον, ἐκάμνετο. Κἀκ τούτου καὶ τὸ ἱππικὸν καὶ τοὺς γενναίως μαχόμενος ἐπέδωκε. Ἐνταῦθα δὲ Μάρκος ὁ Κάτωνος υἱὸς, ἐν τοῖς ἀρίστοις δὲ γενναιοτάτοις τῷ πέλας πατρώοις, οὐκ εἶξε καταπονούμενος, οὐδὲ ἔφυγε, ἀλλὰ χερσὶν ἔτι χειρὶ, καὶ φράζων ὅστις εἴη, καὶ παῤῥόδην ἑαυτὸν ὀνομάζων, ἔπεσεν ἐπὶ πολλοῖς τῷ πολεμίων νεκροῖς. Ἔπεσον δὲ καὶ τῷ ἄλλων οἱ κράτιστοι, τὸ Βρούτου προκινδυνεύοντες. Λουκίλιος δέ τις ἀνὴρ ἀγαθὸς, ὁρῶν βαρβάρους τινὰς ἱππέας ἐλαύνοντας ῥύδην ἐπὶ τὸν Βροῦτον, αὐτὸς ἔφη Βροῦτος εἶναι, καὶ ἄγειν ἐδέετο ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον, ὡς παρὰ τὸν Καίσαρα δεδοικώς. Οἱ δὲ ἦγον τὸν ἄνδρα, ἀγγέλους προπέμψαντες. Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ὁ μὲν Ἀντώνιος διεπόρει, ὅπως χρὴ δέξασθαι τὸν Βροῦτον. Ὁ δὲ Λουκίλιος προσαχθεὶς, Μάρκον μὲν Βροῦτον, εἶπεν, Ἀντώνιε, οὐδεὶς ἕλοι πολέμιος, οὐδ' ἂν ἕλοι πολέμιος, μὴ τοσοῦτον κρατήσειε τύχη τῆς ἀρετῆς. Εὑρεθήσεται δὲ ζῶν ἐκεῖνος, ἤπερ ἐστὶ νικῶν, κείμενος ἀξίως ἑαυτοῦ. Θαυμάσας δὲ ὁ Ἀντώνιος, τοῖς αὐτὸν ἄγουσι στρατιώταις, ἔφη· Καλοῖτε, ὦ συστρατιῶται, φέρετε τὸν ἀπάτιον ἴσως. ἀλλ' ἴστε, κρείττονα τῆς ζητουμένης ἄγραν ἡμῖν κυνηγέτας. Πολέμιον γὰρ ζητοῦμεν, φίλον ἡμῖν κομίζετε. Βροῦτος δὲ πρός τι χωρίον ὀλῶδες κατίωτικῶς, ἤδη σκότους

bis & pecunia data conſolatus eſt. Ceciderunt in ea pugna ex horum exercitu circiter octo millia, ex Antonianis & Cæſarianis amplius quam bis totidem. Quamobrem illi triſtes fuere, priuſquam Demetrius Caſſii miniſter chlamydes & enſem illius attulit. Quibus acceptis ita receperunt animos, ut exercitum ante diluculum armatum ad pugnam educerent. Sed Brutus acie decernere nolens, hoſtes turbare noctu inſtituit, & aliquando fluvio averſo magnam partem valli eorum demerſit. Sed quia nonnullos transfugiſſe cognorat, veritus ne id malum latius ſerperet, pugnare ſtatuit. Et quia multos captivos in caſtris habebat, neque ſciebat quo pacto cum eis pugnæ tempore ageret: ſervilem turbam occidi juſſit, ex ingenuis vero alios aperte dimiſit, alios occultando & deducendo ob implacabilem ducum iracundiam conſervavit. quamvis hoſtes, ipſius milites quos ceperant, occidiſſent.

Edit. Pariſ. pag. 507.

XX. Pridie ejus diei quo pugnatum eſt, ſpectrum illud Bruto veſperi apparuit, quod prius etiam, ex Aſia trajiciens, noctu viderat. Id erat hujuſmodi. Alta nocte cum ad obſcurum ignem lucubraret, cogitans atque meditans aliquid, putavit aliquem tabernaculum ingredi. Cum ad ingreſſum reſpexiſſet, vidit ignotum hominem horrendo & miro aſpectu tacite ſibi aſtare: qui percontanti, quis eſſet, & quid vellet? reſpondit, *Se malum ejus eſſe genium, quem Philippis viſurus eſſet.* Cui Brutus intrepide reſpondit, *Se eum viſurum eſſe.* Id ſpectrum eodem vultu denuo illi conſpectum eſt, ſed nihil locutum abiit. Ferunt etiam duas aquilas in eo ſpatio, quod erat inter utramque aciem, inter ſe pugnaſſe: & eam quæ verſus Brutum erat, ceſſiſſe ac fugiſſe. Cum adverſariis congreſſus, & ipſe ſuccubuit. Nam legiones cum diutiſſime reſtitiſſent, ceſſerunt. Unde equitatus quoque fortiter dimicans inclinavit. Ibi & Marcus Catonis filius, inter optimos & fortiſſimos adoleſcentes collocatus, cum urgeretur, non ceſſit, neque fugit, ſed manu rem gerens, patrio ſuo nomine ediko, ſuper magno hoſtium acervo concidit. Ex cæteris etiam optimi quique Brutum propugnantes ceciderunt. Lucilius vero vir fortis, conſpectis Barbaris equitibus, qui impetu in Brutum ferebantur, ipſe Brutum ſe eſſe dixit: eoſque rogavit ut ad Antonium duceretur, quaſi Cæſarem timeret: qui cum præmiſſis nuntiis, ab eis abductus, prope caſtra veniſſet, Antonius dubitabat, quo pacto Brutus excipiendus eſſet. Ille vero, *M. Brutum*, inquit, *Antoni, cepit nemo, neque capiet ullus hoſtis. Abſit enim, ut tantum fortuna in virtutem liceat. Verum ille aut vivens, aut etiam mortuus, ut ipſo dignum eſt, invenietur.* Hanc orationem miratus Antonius, ductoribus illius ait: *Fortaſſe, Commilitones, impoſturam iniquis fertis animis. ſed ſcitote vos prædam ea quam quæritis meliorem cepiſſe. Nam cum hoſtem perſequeremini, amicum nobis adduxiſtis.* Brutus vero cum jam tenebris

pag. 508.

Bruti malus genius.

Lucilii fides in Brutum.

Bruti interitus.

LIBER X. obortis ad locum quemdam ſaltuoſum cum paucis tribunis perveniſſet, oculis in cælum ſublatis, hunc Euripidis verſum, ut Plutarchus ſcribit, pronuntiavit:

O Dii, ne fallat vos tanti mali caput.

Dion vero hæc eum verba protuliſſe refert:

O virtus miſera,
In verbis ſita inanibus,
Culta mihi vice numinis,
Inique ſortis ſervula.

Cum quidam dixiſſet, fugiendum eſſe: *Omnino fugiendum eſſe* reſpondit, *verum manibus, non pedibus*. Hoc dicto, ſtricto gladio incubuit. Antonius, cadaver ejus inventum, pretioſiſſima purpura involvit. Porcia vero Bruti uxor, Catonis filia, cum ne ſe occideret cuſtodiretur, prunis de foco devoratis interiit. De qua Plutarchus ſcribit, cum ante priorem Cæſaris cædem maritum triſtem & perturbatiorem ſolito conſilium aliquod inexplicabile animo agitare vidiſſet: non prius eum de arcanis percontatam eſſe, quam ſui ipſius periculum feciſſet: ſumptoque cultello clam profundum vulnus intuliſſe femori, quod paulo poſt graves dolores, & periculoſæ febres conſecutæ ſint. Brutoque ſolicito, in ſummo dolore dixiſſe: *Ego tibi, Brute, data ſum, non ut pellicis inſtar vitium & lectum dumtaxat communem tecum haberem, ſed ut fortunæ ſecundæ adverſæque ſocia tibi eſſem. Ac tu quidem talem te maritum præbes, de quo nihil queri poſſim. Ego vero quo paſto gratum animum declarabo, ſi neque occultum dolorem, neque ſolicitudinem quæ fidem poſtulat, tecum una tulero? Equidem ſcio quam imbecilla ſit natura muliebris ad celanda arcana. Sed veræ educationis & honeſtæ conſuetudinis aliquæ vires ſunt. Mihi vero contigit, ut & Catonis filia, & Bruti uxor eſſem: quibus rebus dudum minus freta, nunc me a labore invictam eſſe cognovi.* His dictis, ei vulnus, cauſa illius expoſita, oſtendit. Is vero obſtupefactus, Deos precatus eſt, ut re bene geſta dignum Porcia maritum ſe præberet.

Porciæ interitus.

Edit. Pariſ. pag. 309.

XXI. Bruto ad hunc modum defuncto, viri clari qui eum ſecuti fuerant, plerique ſtatim ſemetipſos aut occiderunt, aut capti perierunt. Cæteri periculo tum fuga ad mare evitato, poſt ad Sextum ſe contulerunt. Cum Brutus & Caſſius iiſdem enſibus quibus Cæſarem trucidarant, perliſſent, Cæſar & Antonius ſtatim diviſerunt imperium: illi Hiſpania & Numidia attributa, huic Gallia & Africa: paſti inter ſeſe, ſi Lepidus eam partitionem iniquo ferret animo, ſe illi Africa ceſſuros. Solas autem has provincias diviſerunt, quod Sardiniam & Siciliam Sextus obtinebat: cæteræ, præter Italiam, adhuc in tumultu erant. Proinde Antonius in Aſiam ad pacandos eos qui arma contra tulerant, & ad pecuniam exigendam abiit. Cæſar in Italiam properavit ut Lepi-

Ὄντος, ὀλίγων περὶ αὐτὸν ἡγεμόνων ὄντων, εἰς τὸν ὑρεινὸν ἀναβλέψας ἀνεφθέγξατο·

Ζεῦ, μὴ λάθῃ σε τῷ δ' ὃς αἴτιος κακῶν.

Τὸν δὲ εἶχον εἰπεῖν αὐτὸ Πλούταρχος ἀναγράφει.

Ὁ δί γε Δίων παῦθ' ἱστορεῖ τὸν δὲ Βροῦτον εἰπεῖν.

Ὦ Τλῆμον ἀρετὴ,
Ἄλλως ἄρ' ἦθα λόγος,
Ἐγὼ δί σε ὡς ἔργον ἤσκουν,
Σὺ δ' αὖ ἐδούλευες τύχῃ.

Εἰκότως δὲ τινος, ὡς δεῖ φεύγειν· Πάνυ μὲν οὖν, ἔφη, φευκτέον, ἀλλὰ μὴ τῇ χειρῶν, ἀ μὴ τῇ ποδῶν. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, καὶ γυμνῷ τῷ ξίφει ἐπιπεσὼν, ἐπλάγιασε. Τὸν δὲ τοῦ νεκροῦ Ἀντώνιος ἀνεῦρεν, τῇ πολυτελεστάτῃ τῇ ἑαυτοῦ φοινικίδων περιέβαλε. Πορκία δὲ ἡ τοῦ Βρούτου γυνὴ, ἣ Κάτωνος ὢν θυγάτηρ φυλαττομένη, καὶ μὴ ἐαυτὴν ἀνέλοιτο, ἄνθρακας ἐκ τοῦ πυρὸς ἁρπάσασα, καὶ καταπιοῦσα, ἀπέθανε. Περὶ ἧς ἱστορεῖ Πλούταρχος, ὡς πρὸ τῆς τοῦ Καίσαρος τοῦ πρώτου σφαγῆς ὁρῶσα τὸν ἄνδρα στυγνὸν, καὶ μετὰ ταραχῆς ἄνθους, καί τι βούλημα καταπύστατα παρ' ἑαυτῷ διαλογιούμενον, καὶ πρότερον αὐτὸν περὶ τῶν ἀπορρήτων ἀνέρετο, πρὶν ἢ λαβεῖν ἐξ αὐτῆς. Λαβοῦσα γάρ, φασι, μαχαίριον, τομὴν βαθεῖαν λάθρα ἐποιήσατο τοῦ μηροῦ, ὡς μετ' μικρὸν ὀδύνας ἐπιγενέσθαι ἰσχυράς, καὶ φρενιτώδεις ἀναφθῆναι πυρετοὺς ἐκ τοῦ τραύματος. Λυπουμένου δὲ τοῦ Βρούτου, καὶ ἀπορουμένου τῆς ἀληθοῦς αἰτίας, ἔφη αὐτῷ· Ἐγὼ, Βροῦτε, οὐχ ὡς αἱ παλλακεύομαι κοινῆς μισθίσασα καὶ τραπέζης μόνον ἐδόθην σοι, ἀλλὰ κοινωνὸς εἶναι καὶ ἀγαθῶν καὶ ἀτυχιῶν. Τὰ μὲν οὖν τὰ πάντα περὶ τὸν γάμον ἀμείμπτα. Τῶν δὲ παρ' ἐμοῦ τίς ἀπόδειξις ἡ χάρις, εἰ μήτε πάθος ἀπόρρητον σωιδιοίσω σοι, μήτε φροντίδα πίστεως δομένη; οἶδ' ὅτι γυναικεία φύσις ἀσθενὴς δοκεῖ λόγον ἔσχειν ἀπόρρητον. ἀλλ' ἴσι τις καὶ ξοφῆς ἀγαθῆς καὶ ὁμιλίας χρηστῆς σὺς ἦθος ἰσχύς. Ἐμοὶ δὲ τὸ Κάτωνος εἶναι θυγάτρα, καὶ τὸ Βρούτου γυναῖκα πρόσκειτο. Οἷς πρότερον μὲν οὐκ ἐπαιρόμην, νυνὶ δ' ἐμαυτὴν ἔγνωκα καὶ πρὸς πόνου ἀνυπόστατον εἶναι. Ταῦτ' εἰποῦσα, δείκνυσιν αὐτῷ τὸ τραῦμα, καὶ διηγεῖται τὴν πεῖραν. Ὁ δ' ἐκπλαγεὶς ἐπεύξατο, δοῦναι τοὺς Θεοὺς καταρθοῦσθαι τὴν πρᾶξιν, ἄνδρα Πορκίας ἄξιον φανῆναι.

Καὶ. Τῷ μὲν οὖν Βρούτῳ οὐ σύμπεσε τρόπον ἐπιλιπεῖν τὸ βιώσιμον. Τῶν δὲ μετ' αὐτὸν γενομένων ἐπισήμων ἀνδρῶν, οἱ μὲν πλείους ἑαυτοὺς αὐτίκα ἀπέκτειναν, καὶ ἁλόντες ἐφθάρησαν· οἱ δὲ λοιποὶ τὸν ἐμφυλίου πρὸς τὴν θάλασσαν, μετὰ τὸν τοῦ Σέξτου προσέθεντο. Καὶ ὁ μὲν Βροῦτος ὁ Κάσσιος ὕστερος ἀπωλοντο, τοῖς ξίφεσι σφαγέντες, οἷς τὸν Καίσαρα διεχρήσαντο. Καίσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος αὐτίκα τὴν ἀρχὴν ἀνεδύσαντο, καὶ τὴν μὲν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Νομαδίαν συνεπιλήρωτο, Ἀντωνίῳ δὲ ἡ Γαλατία τε καὶ ἡ Λιβυκὴ, συνδημόσιος, εἰ ἐπὶ πᾶσι ἀγανακτήσει ὁ Λέπιδος, ἐκχώρησαι οἱ τὴν Ἀφρικῆς. Ταῦτα δὲ μόνα ἐδόκουν, ὅτι Σαρδὼ μὲν καὶ Σικελίαν Σέξτος κατεῖχε, τὰ δ' ἔξω τῆς Ἰταλίας ἐταράχθη. Καὶ ἐπιπέμπει Ἀντώνιος μὲν εἰς τὴν Ἀσίαν, κατασκήσων τοὺς αὐτῷ ἀντιπολεμήσαντας, καὶ ἀργυρολογήσων αὐτούς, Καίσαρ δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁρμήθη, τὴν Λέπιδον καλύσων, εἰ τι παρακινῇ, καὶ τὸν Σέξτον ἀντιπαξόμενος. Νοσῶν δὲ, καὶ διὰ τὸ βραδύτερος εἶναι, εἰς τὴν

εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, καὶ τὰ πεπομισμένα ἐπὶ τῇ σίτῳ πολίσας, ἀρὰς τῷ στρατηγήσαντι ἐτράπετο διοικεῖσθαι. Ὁ δὲ Λέπιδος καὶ φόβῳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ ἠσύχασεν· ἡ δὲ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ Φουλβία, καὶ ὁ Λεύκιος Ἀντώνιος ὑπατεύων, τῷ στρατήματι ἀπελαμβάνοντο, καὶ τοῦ Καίσαρος διεμάχοντο, ὅτι τὸν Καίσαρα ἡ Φουλβία θυγατέρα πέμψαι αὐτῇ, καὶ ἐκ τῆς ἐπιγαμίας συγγένειαν λύσασα· καὶ ἅμα πάντα ὅσα, καὶ διὰ τὸν λιμὸν, ἐς τόπον τὸν Ῥωμαίων ἐπέζω, ὁ Καῖσαρ ἐν ἀμηχανίᾳ ἐγένετο. Ἡ μὲν γὰρ Σικελίαν θάλασσα ὑπὸ τοῦ Σέξτου κατείχετο, ὁ δὲ Ἰόνιος κόλπος ὑπὸ Δομιτίου Γναίου, ὃς τῶν μὲν σφαγέων τοῦ Καίσαρος ἦν, ἐκ δὲ τῆς ἐν Φιλίπποις μάχης ἐκφυγών, ναυτικὸν στασιάσαντα, καὶ τὰ τοῦ κόλπου χρόνον τινὰ ἐκράτησε, καὶ τοὺς ἐναντίους ἔφθειρε. Διὰ γοῦν τὸν λιμὸν τοῦτον, καὶ δι' αἰτίας ἄλλας, καὶ ἐστασίασαν πρός ἀλλήλους ὅ, τε δῆμος καὶ τὸ στρατιωτικὸν, καὶ εἰς μάχας ἡ στάσις προῆλθε, ὥστε καὶ τιτρώσκεσθαι καὶ θνήσκειν ἐξ ἀμφοτέρων, καὶ οἰκίας κατακαρῆναι συχνάς. Ἐντεῦθεν δείσας ὁ Καῖσαρ, καταλλαγῆναι τῇ τε Φουλβίᾳ καὶ τῷ ὑπάτῳ τῷ Λευκίῳ ἐβούλευσεν. Ἐπεὶ δὲ διὰ πολλῶν ἄλλων καὶ τῶν ἐστρατευμένων ἀριστοβουλευόντων πρὸς αὐτὸν ἤδη ἦλθον, Βαῦλόν τε ἔπεμψε, τάς τε συνθήκας τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον αὐτῶν γενομένας ἐκφῆναι σφίσι, καὶ δικαστὰς τῶν διαφορῶν αὐτοῖς ποιῆσαι. Ὡς δ' οὐδὲν οὐδ' οὕτω πρᾶξαι ἴσχυσαν, πρὸς τὸ στρατιωτικὸν αὖθις ἀπέκλινε. Καὶ εἰς τὴν Ῥώμην οἱ στρατιῶται, ὡς καὶ τῷ δήμῳ καὶ τῇ Βουλῇ κοινωσόμενοί τι συνελθόντες, πάντων μὲν οὐκ ἐφρόντισαν· εἰς δὲ τὸ Καπιτώλιον ἀθροισθέντες, τάς τε συνθήκας ἃς ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἔθεντο, ἀναγνωσθῆναι σφίσιν ἐκέλευσαν, καὶ ἐκείνας τε ἐπεκύρωσαν, καὶ περὶ ὧν διῃρέοντο, ἑαυτοὺς ἐκέλευσαν δικαστὰς. Καὶ ἐπειδὴ ὁ μὲν Καῖσαρ ἔτοιμος δικασθῆναι καὶ ἐς ὡρισμένην ἡμέραν ἐγένετο, ἡ Φουλβία δὲ καὶ ὁ Ὑπατος ἐν παρῷ, ὡς ἀδικούμενοι τῶν ἐκείνων κατέφευγον, καὶ τὰ τοῦ Καίσαρος ἐπῃνέσαντο. Καὶ μάχη μεταξὺ αὐτῶν συνεκροτήθη, καθ' ὧν ὑπερίσχυσε Καῖσαρ, ὥστε πολλοὺς τῶν τε Βαυλούντων καὶ τῶν Ἱππέων φθαρῆναι, καὶ τὸν Ὑπατον ἁλῶναι καὶ Λέντλον, ὀνόματι δέ. Ἡ δὲ Φουλβία μετὰ τῶν τέκνων ἀπέδρα πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Καῖσαρ δὲ τά, τε ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καταργασάμενος, καὶ τὸν Ἰόνιον κόλπον ἀπολαβὼν ἐλεύθερον (ὁ γὰρ Δομίτιος ἀπογνοὺς ἀπέπλευσε πρὸς Ἀντώνιον) παρεσκεύαζετο ὡς πρὸς τὸν Σέξτον ὁρμήσων. Διὰ δὲ τὴν δύναμιν αὐτοῦ, καὶ ὅτι τῷ Ἀντωνίῳ διὰ τῆς μητρὸς ἐκοινολογήσατο, ἔδεισε μὴ καὶ ἀμφοῖν ἅμα πολεμήσῃ· καὶ τὸν Σέξτον προτιμήσας, ἅτε τὸν Ἀντώνιον πιεσθέντα τε καὶ ἰσχυρότερον, τήν τε μητέρα Μουκίαν αὐτῷ ἔπεμψε, καὶ τὸν πενθερὸν αὐτοῦ Λεύκιον Σκριβώνιον Λίβωνα ἀδελφὴν ἔχοντα, εἴ πως ἐκ τῆς εὐεργεσίας καὶ τῆς συγγενείας φίλον αὐτὸν ποιήσαιτο. Ὁ μὲν Σέξτος τὴν ἀρχὴν ἣν εἶχεν, ὑπὸ τοῦ Καίσαρος ἐφ' ᾧτε παραλυθεὶς, τὰ δὲ ναυτικὰ ἀντέχομεν, ἔτι μὴ τῆς τοῦ Καίσαρος ἐκείνου μετεσχηκὼς, ἤλπιζε καὶ καταχθήσεσθαι πρὸς τοῦ νέου Καίσαρος. Ὡς δ' ἔγνω καὶ ἐπ' αὐτῷ τῷ ἐκείνου φόνου ἐπικεκηρυγμένου, ἀπέγνω, καὶ πρὸς πόλεμον ἑτοιμάζετο, ναυπηγῶν τριήρεις, καὶ τοὺς αὐτομολοῦντας δεχόμενος, καὶ τοὺς καταπαυσίας προσεταιριζόμενος. Καὶ ἐν ὀλίγῳ ἐγένετο ἰσχυρὸς, καὶ τῆς πρὸς τὴν Ἰταλίαν θαλάσσης ἐκράτησε. Προχωρούσης δ' αὐτῷ καὶ τῆς πραγμάτων, ἐς Σικελίαν ἔπλευσε, καὶ ταύτην κατέσχε, καὶ στρατὸν ἐκεῖθεν πλείω, καὶ ναυτικὸν συμπαγῆναι ἰσχυρότατον. Διὰ πάντα τε, καὶ ἵνα μὴ τῷ Ἀντωνίῳ φιλιωθῇ, καταλλαγῆναί οἱ ὁ Καῖσαρ ἐμε-

dum, si quid moviſſet, coerce-LIBER X.
ret, & cum Sexto bellum gereret. Sed ex morbo tardius progrediens, Romam venit, peractiſque victoriæ ſolemnibus, rerum adminiſtrationem capeſſit. Lepidus enim præ Cæſaris cum Antonianis diſſenſio.
metu & ſocordia quieſcebat: Antonii vero uxor Fulvia, & L. Antonius Conſul, ſuſcepta rerum cura, Cæſari adverſabantur. Itaque is affinitate repudiata, filiam remiſit Fulviæ: eaque de cauſa, & propter famem Romanos prementem, animo Cæſar æſtuabat. Nam mare Siculum a Sexto tenebatur: ſinus Jonius a Cn. Domitio, qui ex Cæſaris percuſſoribus unus, e pugna Philippica elapſus, claſſe comparata adverſarios infeſtabat. Ob eam igitur famem & aliis de cauſis ſeditione orta inter plebem & milites, ad manus ventum eſt: utrinque aliquot vulnerati & cæſi, & complures ædes incenſæ. His rebus territus Cæſar, cum Fulvia & Lucio Conſule in gratiam redire ſtuduit. Sed reconciliatione per multos alios & milites fruſtra tentata, Senatores miſit: eoſque pa- *Edit. Pariſ.*
ctis, quæ cum Antonio fecerat, *pag. 510.*
expoſitis, controverſiarum judices ſumpſit. Qui cum nec ipſi quicquam impetraſſent, rurſus ad milites inclinavit. Hi vero Romam ingreſſi, ut cum Senatu populoque acturi aliquid: iis neglectis in Capitolio convenerunt, & pactis quæ recitari ſibi juſſerant, confirmatis, ſemetipſos controverſiarum judices conſtituerunt. Ac Cæſare ad diem ſtatum cauſam dicere parato, Fulviam & Conſulem abſentes ut injurios condemnarunt, Cæſaris cauſa probata. Inde pugna inter diſſentientes orta, in qua multi Senatores atque equites cæſi ſunt: victoria penes Cæſarem fuit, Lucio Conſule capto, ſed dimiſſo. Fulvia vero cum liberis ad Antonium profugit. Cæſar Italia ſubacta, & Jonio ſinu liberato, (nam Domitius, deſperatis rebus, ad Antonium ſe contulerat) contra Sextum ſe parabat. Sed ejus potentiam metuens: &, quoniam is per matrem cum Antonio de pacificatione egerat, ne cum utroque pugnandum eſſet veritus, Sextum ut & potentiorem & fideliorem Antonio præcuſit, miſſa ei matre Mutia, & ſoceri ejus L. Scribonii Libonis filia ducta, eo beneficio & affinitate in amicitiam illius ſe inſinuare ſtudens. Sextus enim, adempto ſibi pridem a Cæſare imperio quod tenuerat, claſſe nitebatur: & quia cædis Cæſaris particeps non fuerat, ſpem fovebat, fore ut ab adoleſcente Cæſare revocaretur. Ut vero cognovit ſe quoque ob cædem illius proſcriptum eſſe, deſperato reditu, triremibus ædificandis, & transfugis recipiendis ad bellum ſe parabat. Piratis etiam aſcitis, exiguoque tempore magnis viribus nitens, Italico mari potitus, proſpero fortunæ flatu Siciliam occupavit, ibique aucto exercitu claſſem firmiſſimam comparavit. His igitur do-

LIBER X. cauſis, & ne cum Antonio iniret amicitiam, cum eo redire in gratiam Cæſar deſideravit. Sed impos voti factus, M. Agrippa contra illum miſſo, ipſe in Gallias abiit. Quo Sextus cognito in Italiam appulit, ex eaque prædas egit. Cæſar Gallus poſitus, Lepidum in Africam ablegavit, ut ſibi uni, non etiam Antonio gratiam illam deberet.

M. Agrippa contra Sextum Pompejum mittitur.

Edit. Pariſ. pag. 511.

XXII. M. vero Antonius in Aſia partim ipſe, partim per alios pecuniam a civitatibus exigebat, & præfecturas vendebat. Ut autem Cleopatra in Cilicia viſa, mulieris amore captus eſt, omnis honeſtatis abjecta cura, Ægyptiæ ſerviit, in ejus gratiam præter alia indecora, fratribus illius occiſis, denique in Ægyptum diſceſſit. Unde factum eſt, ut Parthi, qui jam ante in motu erant, tum magis etiam Romanos vexarent, a Labieno irritati. Qui cum a Bruto & Caſſio Parthis auxilio miſſus eſſet, audito eorum interitu apud Barbaros remanſit, ſeque belli ducem profeſſus, & multas gentes ad defectionem impulſurum pollicitus: magnis copiis ab Orode Parthorum rege acceptis, cum ejus filio Pacoro eſt ablegatus, qui Syriam, Tyro excepta, ſubegit, & in Palæſtinam impreſſionem fecit. Labienus vero Ciliciam occupavit, & urbes Aſiæ mediterraneas. Enimvero Antonius, quamvis & hæc & cætera quæ in Italia gerebantur, audiret: tamen amore & ebrietate præpeditus, neque cives neque ſocios curabat, ſed cum Cleopatra & Ægyptiis genio indulgebat, donec funditus everteretur. Ac vix tandem expergefactus, Tyrum navigavit: ſed ea per cauſam belli cum Sexto gerendi relicta, per continentem in Aſiam uſque profectus, in Græciam tranſiit. Ubi cum matre & uxore congreſſus, Cæſare hoſte declarato, cum Sexto pacem fecit. Deinde in Italiam trajecit, ubi quaſdam urbes occupavit, quaſdam oppugnavit. Coegit & Cæſar ſuas copias. Bello inter eos orto, cum tota Italia, tum Roma turbata fuit.

Motus Parthorum.

Cæſaris & Antonii reconciliatio.

Interea Fulviæ morte Sicyone nuntiata, ambo armis poſitis in gratiam redierunt: ac Cæſar Sardiniam, Dalmatiam, Hiſpaniam & Galliam eſt ſortitus: Antonio cætera omnia, quæ ultra ſinum Jonium in Europa & Aſia Romanis patebant, obvenerunt. Libycas gentes Lepidus, Siciliam Sextus tenuit. Imperium ſic de integro partiti, bellum cum Sexto communibus opibus gerendum decrevere-runt. Reconciliata gratia, ſe mutuo in caſtris Brunduſinis conviviis exceperunt, Cæſar Romano & militari more ſine lauticiis, Antonius Aſiano & Ægyptiaco luxu.

pag. 512.

Cum inter ſeſe reconciliati viderentur, Cæſariani circumſteterunt Antonium, ab eo pecuniam in pugna Philippica promiſſam flagitantes: quam ut aſſatim afferret, in Aſiam profectus eſſet. Sed cum nihil daret, male ab eis tractatus eſſet, niſi eos Cæſar ampliſſime pollicendo, compeſcuiſſet. Dein-

Ἀρτο. Διαμαρτὼν δέ που, ἐκείνῳ μὲν Μάρκον Ἀγρίππαν πολεμίσοντα ἐπεμψεν, αὐτὸς δ' ἐς Γαλατίαν ἀπῆρε. Μαθὼν δὲ ὁ Σέξτος πᾶσαν, ἐς τ' Ἰταλίαν ἀνέπλευσε, καὶ ἐπέμενεν αὐτῷ λῃζόμενος. Ὁ δὲ δὴ Καῖσαρ τ' Γαλατίας κατέσχε, τὸν μέν τινα Λέπιδον ἐς τ' Ἀφρικὴν ἐπεμψεν, ἐξ ὧν παρ' αὐτοῦ ταῦτα λαβὼν, καὶ οὐχὶ παρὰ τ' Ἀντωνίου, αὐτῷ μόνῳ τ' χάριν ὁμολογῇ.

κβ. Ἀντώνιος δὲ Μάρκος εἰς τὴν Ἀσίαν ἐλθὼν, τὰ μὲν αὐτὸς πρεσβεύων, ἐς δέ τινας φίλων ἄλλους, τὰς τε πόλεις ἀργυρολόγει, καὶ τὰς δυναστείας ἐπίπρασκε. Τῆς δέ γε Κλεοπάτρας ἐν Κιλικίᾳ ὀφθείσης αὐτῷ, ἔρωτι τῆς γυναικὸς, οὐκέτ' ἀδέ μίαν φροντίδα τὸ καλὸν ἐποιήσατο, ἀλλὰ τῇ Αἰγυπτίᾳ ἐδούλευε, καὶ ἄλλα δὴ πολλὰ τὰ ἀσχήμονα ἔπραξεν ἀποκτείνας τε τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῆς ἀπέκτεινε, καὶ τέλος ἀπῆρεν εἰς Αἴγυπτον. Ὅθεν οἱ Πάρθοι καὶ πρὶν κινούμενοι, τότε δὴ καὶ μᾶλλον τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο, τὸν Λαβιηνὸν πρός τινα σφᾶς ἐρεθίσαντες, ὃς τοῦ Βρούτου μὲν καὶ τοῦ Κασσίου συνεστρατεύετο. Πεμφθεὶς δὲ παρ' ἐκείνων εἰς Πάρθους σύμμαχίαν αἰτήσων, ὡς τ' ἐκείνων ἤκουεν ἤγετο, καταμένει παρὰ τοῖς βαρβάροις, καὶ τότε τὸ πολέμιον ἤγειρεν γενέσθαι ὑπέσχετο, καὶ πολλὰ μεταπίπτειν τῷ ἤθεσιν ἐπηγγείλατο. Ὅθεν καὶ δυνάμει πολλῇ πρὸς τὸν τῷ Πάρθων Βασιλέως Ὀρώδου ἔλαβε, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ τῷ Πακόρῳ συναπέστειλε. Καὶ ὁ μὲν Πάκορος τὴν Συρίαν ἐχωρίσατο, πλὴν Τύρου. Καὶ εἰς Παλαιστίνην εἰσέβαλε. Ὁ δὲ Λαβιηνὸς τήν τε Κιλικίαν κατέχει, καὶ τὰς Ἀσίας τὰς ὑπερῴτιδας πόλεις. Ἀντώνιος δὲ ἐπυνθάνετο μὲν καὶ ταῦτα, ὥστε δὴ καὶ πάλαι τὰ τῇ Ἰταλίᾳ δράματα, ὑπὸ δὲ τῆς ἔρωτος καὶ τῆς μέθης ὅτι τῇ πολιτῶν, ὅτι τῇ συμμάχων ἐφρόντιζε, τῇ Κλεοπάτρᾳ δὲ καὶ τοῖς Αἰγυπτίοις συνήν τρυφᾷ, μᾶλλον δ' οὐδὲν ἧττον κατεδύετο. Οἷς δ' ἂν ποτὲ ἐξωργάσατο, ἐπέπλεον εἰς Τύρον. Τὸν δὲ τῆς Σίξτου ἐφορμοῦντα πόλεμον, ἀπέλυτο αὐτός. Καὶ παρὰ τ' ἕτερον μέρος τῆς Ἀσίας παραχωμίσας, εἰς τ' Ἑλλάδα διῆλθε. Ἔνθα τῇ τε μητρὶ καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχὼν, τόν τε Καίσαρα πολέμιον ἐποιήσατο, καὶ τῷ Σέξτῳ ἐπεποίητο. Εἶτα εἰς τὴν Ἰταλίαν περαιωθείς, τινὰ μὲν τάξιν κατέχε, τινὰ δ' ἐπολιόρκει. καὶ ὁ Καῖσαρ τὰς δυνάμεις συνήθροιζε. Συνέρραγάν τε αὐτῷ εἰς τὸν πόλεμον, ἥ, τε ἄλλη Ἰταλία πᾶσα, καὶ ἡ Ῥώμη δὲ μᾶλιστα. Ἐν τούτοις ἡ Φουλβία ἐκ Σικυῶνος ἥκουσα, ἐτελεύτησεν. Ὡς δὲ τοῦτο ἠγγέλθη, τὰ ὅπλα κατέθεντο ἄμφω, καὶ συνελλάγησαν. Καὶ Καῖσαρ μὲν Σαρδόνι, καὶ Δαλματίᾳ, τήν τε Ἰβηρίαν καὶ τ' Γαλατίαν ἐκληρώσατο. Ἀντωνίῳ δὲ πᾶσα τὰ ἄλλα τὰ ὑπὲρ τὸν Ἰόνιον, τά τε ἐν τῇ Εὐρώπῃ, καὶ τὰ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Ῥωμαίοις ὅσα ἐπέλαχε. Τὰ δ' ἐν τῇ Λιβύῃ ἔθνη Λέπιδος, καὶ τὴν Σικελίαν ὁ Σέξτος εἶχον. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν ὧδε αὖθις ἐδάσαντο, ἃ δὲ καὶ τ' Σέξτου πόλεμον ἐκποιήσαντο. καὶ ἐπὶ ἐ καταλλαγαῖς εἰσίασαν ἀλλήλοις ἐν τοῖς περὶ τὸ Βρεντέσιον στρατοπέδοις, Καῖσαρ μὲν Ῥωμαϊκῶς τε καὶ στρατιωτικῶς, Ἀντώνιος δὲ Ἀσιατικῶς τε & Αἰγυπτίως. Καταλλαγέντων δ' αὐτοῖν ὡς ἐδόκουν, πιεζόντες ἐ Ἀντώνιοι οἱ τότε συνόντες τῷ Καίσαρι, ἀπῄτουν παρ' αὐτοῦ τὰ χρήματα, ἃ ἀπὸ ἐ μάχης ἐ ἐν Φιλίπποις ὑπέσχοντο σφίσι, δι' ἃ καὶ ἐς τὴν Ἀσίαν, ὅπως πλείστα ἀθροίσειεν, ἐσάλευε. Καὶ ἐξεργάσαντό τι αὐτὸν μηδὲν δίδοντα, εἰ μὴ σφᾶς ὁ Καῖσαρ κατέχοι, ἐλπίσι μεταπείσας αὐτούς. Καὶ μετὰ τοῦτο τοῦ

σφὸς δ Σίξτον πολέμῳ ἔκριτο. Λιμῶ δὲ τὸς ἐν τῇ Ῥώμῃ τῷ Σίξτῳ θαλασσοκρατοῦντος πιέζοντος, τελῶν τε πολλῶν καὶ κριτοίων ἐπιπασομένων αὐτοῖς, δεινῶς ἤχθοντο, καὶ οὐκέτ' ἀνεκτὸν, ἀλλὰ παρεκάλων σφᾶς συνίεσθαι τῷ Σίξτῳ. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, σφὸς τὸν Σίξτον ἀπέλιθοβόλησαν, καὶ τὸς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὄντας λίθοις ἐξήλασαν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, καί τε τῶ Καίσαρος καὶ τῶ Ἀντωνίου εἰκόνας καταβαλόν, καὶ ἐπ' αὐτὸς ὡς ἀποκτενοῦντες σφᾶς ὥρμησαν. Οὕτω διωκάσθησαν τῷ Σίξτῳ καὶ ἄκοντες ἐπικουρεῖσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν ἀφ' ἑτέρων αὐτῷ διελέχθησαν, ἔπειτα δ' αὐτοὶ ἐς λόγους ἦλθον, καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ συνθήκαις, ὥστε τὸς αὐτομολήσαντας τῷ δήμῳ ἐλευθέρους εἶναι, καὶ τὸς ἐκπεσόντας, πλὴν τῷ σφαγέων, κατελθεῖν, καί τινα αὐτῷ ἀρχὴν καὶ τὴν Σικελίας καὶ Σαρδῶ τῆς τε Ἀχαΐας ἐπὶ πέντε ἔτη ἄρξαι, μὴ αὐτομόλους δεχόμενον, μὴ ναῦς ἐπισκευάζοντα, μή τινα δ' ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἔχοντα φρούρια. ἀλλὰ τὴν τε εἰρήνην τὴν δι' ἐκείνου τὴν θάλασσαν αὐτῷ φυλάξοντα, καὶ σῖτον τῆς ἐν τῇ πόλει πλήθοντα πέμποντα. Τὰς μὲν συνθήκας ταύτας συγγραψάμενοι, καὶ τὰ γράμματα ἐν Ἱερείαις ἐν Λευκαρθίνοις παραθέμενοι, δεξιάς τε σφίσιν ἔδοσαν, καὶ ἀλλήλους ἐφίλησαν. καὶ ἐπὶ τύποις ἄπλοις κυίρθη βοὴ, καὶ ἐν ἠπείρῳ, καὶ ἐν τῷ νεῶ, ὥστε καὶ τὰ ὄρη συνηχῆσαι. Μετὰ ταῦτα μέντοι οἱ, τε ἄλλοι ὑπεδέχοντο ἀλλήλους καὶ ἀνθεστίων, καὶ αὐτοὶ ἐκεῖνοι, πρότερος μὲν ὁ Σίξτος ἐν τῇ νηῒ, ἔπειτα καὶ ὁ Καῖσαρ, ὅ, τε Ἀντώνιος ἐν τῇ ἠπείρῳ. Διωνθεὶς δὲ ὁ Σίξτος ἄμφω ἐν τῇ σκάφει συὺ ὀλίγοις ὅπως κτανεῖν, ὡς καὶ ὁ ἐξελεύθερος αὐτῷ Μηνᾶς συνεβούλευσε, Τιμεῖν, εἰπών, εἰ βούλοιτο τὸ πρωμήσιον, καὶ ὑποπλεῦσαι, ἐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα Μάρκῳ Μαρκέλλῳ τῷ τῶ Καίσαρος ἀδελφιδῷ ἐνεγγύησε. Καὶ ἔπαυε μὲν ὁ πόλεμος ἀνεβέβλητο.

κγ' Ἐς δ' Ἑλλάδα δὲ ὁ Ἀντώνιος ἀπὸ τῆς Ἰταλίας ἐπανελθὼν, ἐπὶ πλεῖστον ἐν ταύτῃ διέτριψε, τάς τε ἐπιθυμίας ἀποπίμπλας, καὶ τὰς πόλεις κακῶν, ὡς ἀδεεῖς ἄντι τῷ Σίξτῳ παραδοθῶσι, καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἐξεδημίθη παρὰ τὰ πάτρια. καὶ Διόνυσον νέον ἑαυτὸν ἐκάλει, δ παρὰ τῆ ἄλλων ὀνομάζεσθαι ἤθελε. Καὶ Ἀθηναίων μὲν ταῦτα δ Ἀθηνᾶν αὐτῷ κατηγγυωμένων, δίκεσθαί τε τὸν γάμον ὤφη, καὶ πρόσκα μυριάδας ἐκατὸν ἐπράξατο παρ' αὐτῷ. Κρεῖσσος μὲν περὶ ταῦτα εἶχε, τὸν δὲ Βεντίδιον τὸν Πέκλιον εἰς τὴν Ἀσίαν προέπεμψε, ὃς τῷ Λαβιήνῳ συμμίξας μετά τε τῆ περὶ αὐτὸν Ῥωμαίων καὶ τῆ Πάρθων παρασκευάμενος, τρέπεται πάντας. καὶ πολλοὶ μὲν τῆ Πάρθων παρὰ τῆ πολεμίων ἐσφάγησαν, πλείους δὲ ὑπ' ἀλλήλων ἐφθάρησαν ἐν τῇ φυγῇ συμπατούμενοι, οἵ, τε πιεζόμενοι εἰς Κιλικίαν ἔφυγον. Ὁ Λαβιήνος δὲ αὖθις ἐπεμάζετο ἄρχειν ἐς χεῖρας αὐτῷ. Οἱ δὲ στρατιῶται ἀθυμοῦντες διὰ τὴν τῆ βαρβάρων φυγὴν, ὑποδρᾶσαι νυκτὸς ἐπεχείρησαν. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Βεντίδιος, πολλοὺς μὲν ἐν τῇ ὑποχωρήσει λοχήσας ἀπέκτεινε, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο. ἐκεῖνος δὲ τότε μὲν διέφυγε, ὕστερον δὲ ὑπὸ τοῦ Δημητρίου ἁλὼν, ὃς τοῦ πρότερον Καί-

A de bellum adversus Sextum gerendum susceperunt. Sed populus Romanus, cum ob illum mari dominantem, fame & multiplicibus tributis premeretur, indignabatur: neque se continere poterat, quin ut pacem cum eo facerent, postularet. Quo non impetrato, ad Sextum defecit, & magistratus lapidibus foro exegit: & Cæsaris atque Antonii statuis eversis, ad ipsos occidendos concitatus est. Quare vel inviti de pace cum Sexto agere sunt coacti. Ac primum per amicos cum eo tractarunt: deinde ipsi in colloquium convenerunt, & his conditionibus pacem fecerunt: Servos transfugas libertate donandos, exules (percussoribus exceptis) revocandos esse, & quibusdam eorum, Tribonatus, Prætoras, & Sacerdotia statim tribuenda. Ipsum Sextum Consulem designandum, & Augurem creandum esse. De paternis opibus mille quingentas quinquaginta myriadas drachmarum restituendas esse: Siciliam, Sardiniam, Achajam, quinquennium tenendas, transfugas nullos suscipiendos, classi nullas naves adjungendas, nulla in Italia præsidia habenda: sed & mare pacandum, & certum frumenti numerum in urbem mittendum esse. Has conditiones tabulis inscriptas apud Vestales virgines deposuerunt, porrectisque dexteris inter se osculati sunt. Inde clamor ingens tam in continente quam in navibus est sublatus, ut & montes resonarent. Postea cum alii convivia inter se agitavere, tum illi ipsi, ac primum Sextus in navi, postea Cæsar & Antonius in littore. Ubi cum utrumque Sextus cum paucis Menæ liberti suasu occidere potuisset, qui, si vellet, se rudentibus refectis navigaturum dicebat: noluit, sed filiam suam M. Marcello Cæsaris consobrino desponsit.

LIBER X. Sexti Pompeii reconciliatio.

XV. centena & L. millia nummorum circiter.

XXIII. Eo bello dilato, Antonius ex Italia in Græciam reversus, longissimo tempore ibi ad genio indulsit, & civitates attrivit, ut quam infirmissimæ Sexto traderentur: & præter alia multa a patriis moribus abhorrentia, se Bacchum Junjorem nominabat, & ab aliis appellari jubebat. Qua de causa cum ei Athenienses Minervam desponderent, accipere se conditionem illam dixit, & ab eis dotis nomine decies centena millia drachmarum exegit. His rebus occupatus, P. Ventidium in Asiam præmisit: qui Labieni Romanas & Parthicas copias acie vicit: ac Parthi multi ab hostibus cæsi sunt, plures a se invicem in fuga conculcati, reliqui in Ciliciam fugerunt. Labieno prælium redintegraturo, cum Ventidius milites eius ob fugam Barbarorum minus alacres, nocte ausugere velle ex transfuga cognovisset, multos in discessu per insidias exceptos occidit, cæteros ad se attraxit: ac tum quidem Labienus evasit, sed post a Demetrio Cæsaris patris liberto, quem tum Antonius in Cyprum miserat, ca-

Edit. Paris. pag. 513.

Antonius Bacchum a Minerva conjugem duodecim arcessorum deos exigit.

P. Ventidius Parthos vincit.

LIBER X.

ptus eſt. Ventidius Cilicia recepta, Silonem cum equitibus ad Amanum præmiſit, montem in confinio Ciliciæ & Syriæ ſitum, cujus peranguſti ſunt aditus. Ubi diſcrimen adiiſſet a Parthis, quos Pacorus præſidii cauſa ibi reliquerat, niſi ei pugnanti Ventidius fortuito ſuperventu opem tuliſſet. Sic etiam Syriam recepit, præter Aradios. Deinde Palæſtina quoque potitus eſt. Appio Claudio & C. Norbano Conſulibus multitudo, publicanorum exactionibus oneraca, per ſeditionem cum eis, miniſtris & militibus eorum, veſtigalium exigendorum adjutoribus dimicavit. Cæſar Liviam, Livii Druſi filiam, qui poſt pugnam Philippicam ſibi manus attulerat, Neroni nuptam, uxorem duxit. Quæ cum ex priore marito ſextum jam menſem ferret uterum, dubitans an rite nuptiæ fierent, a Pontificibus hoc reſponſi tulit: Si concepeus ambiguus eſſet, eas fuiſſe differendas: ſed cum de eo conſtet, nihil obſtare quo minus fiant. Quod haud ſcio an ſic in libris ſuis ſcriptum invenerint, an in Cæſaris gratiam ſic pronuntiarint. Elocavit autem eam ipſe maritus, tamquam pater. Jam Cæſaris materfamilias Cl. Druſum Neronem parit mulier, quem Cæſar patri miſit. Is longo tempore poſt moriens, & huic & Tiberio ipſum Cæſarem tutorem reliquit. Interea Cæſar & Sextus, qui non ſponte, ſed conſilii inter ſeſe pepigerant, rupto fœdere bellum geſſerunt: ad quod ultro propenſi, præbita occaſione, facile inclinarunt. Menas enim Sexti libertus, in Sardinia agens, cum ob alia, tum ob habitos cum Cæſare ſermones ſuſpectus, eum a Sexto quaſi ad reddendam geſtæ provinciæ rationem accerſeretur, legatis occiſis, inſulam, legiones, claſſem, ſemetipſum Cæſari tradidit, a quo magnis honoribus ornatus, aureos anulos accepit, quos olim Romæ nec libertis, nec liberis, niſi imperator permiſiſſet, geſtare licebat, ſed Senatoribus & Equitibus dumtaxat. Hunc igitur cum dedi ſibi Sextus poſtulaſſet, Cæſar autem non dedidiſſet, viciſſim queſtus, illum & transfugas recipere, & triremes ædificare, & alia præter pacta & conventa facere: tum propter Menam, tum ob alia crimina, miſſis militibus Campaniam longe lateque vaſtavit. Quo Cæſar cognito, Lepidum & Antonium accerſivit. Ac Lepidus quidem non ſtatim obtemperavit: Antonius etſi e Græcia Brunduſium venit, tamen priuſquam cum Cæſare congrederetur, lupi in prætorium ſuum ingreſſu, qui milites aliquot ibi interfecerat, territus, per cauſam belli Parthici quo urgeretur, in Græciam rediit. Sextus factus alacrior, claſſe Italiam aggreſſus, multas clades & inferebat & accipiebat, in navalibus tamen pugnis ſuperior: ut Cæſar navibus compluribus tam bello quam vi tempeſtatum amiſſis, deſperata Sicilia, bene ſecum

Livia, Cl. Druſus Nero Tiberius.

Edit. Pariſ. pag. 514.

Menas a Sexto Pompeio, defectio.

S. Pompeii & Cæſaris, belli.

A ψαρος ἐξελεύθερος ὤν, τότε παρὰ τῷ Ἀντωνίῳ εἰς Κύπρον ἀπέπλευσε. Βεντίδιος δὲ ἐς Κιλικίαν ἐκομίσατο, καὶ Σίλωνα μὲν ἱππέων ἐπὶ Ἀμανὸν προέπεμψεν (ὄρος δὲ τοῦτο ἐστὶν ἐν μεθορίῳ κείμενον Συρίας καὶ Κιλικίας, κρημνὸν τινὰ ἔχον καὶ δίοδον) ἔνθα καὶ ἐκινδύνευσεν ἂν ὑπὸ τῶν παρὰ τοῦ Πακόρου τεταγμένων φυλάττειν αὐτὸ, εἰ μὴ καὶ τύχῃ ὁ Βεντίδιος μαχόμενον αὐτοῖς ἐπιφανὲς ἐβοήθησεν. Καὶ ἅπασαν μὲν Συρίαν, πλὴν τῶν Ἀραδίων, παρέλαβεν, ἔτι καὶ τὴν Παλαιστίνην κατέσχεν. Ἀππίου δὲ Κλαυδίου καὶ Γαΐου Νορβανοῦ ὑπατευόντων, τὸ πλῆθος ἐπὶ τοῖς πλείοσι βαρυνόμενον ταῖς ἐπιπράξεσιν, ἐξαστάσαι, καὶ τοὺς ἐπηρεάτας, τοὺς τε γραμματέας, τοὺς συνεπαρκτῆρας σφίσι τὰ χρήματα, ἐς χεῖρας ἦσαν. Ὁ δὲ Καῖσαρ τὴν Λιβίαν ἔγημε· λαβὼν γὰρ αὐτὴν ἔγκυμον ἐκ τοῦ πρώτου ἀνδρὸς Τιβερίου Νέρωνος, καὶ ἐν Μακεδονίᾳ ἤδη τὸν τόκον διαπεπραγμένην, γαμετὴν τῷ Νέρωνος, καὶ ἔγκυος ἔτι ἐξ ἐκείνου μείνασα ἔτεκε. Δεξαζόντος δὲ τοῦτο τοῦ Καίσαρος ἀγαγέσθαι αὐτὴν, ἐθαύμασε· καὶ οἱ Ἱερεῖς οἱ Ποντίφικες εἰ μὴ ἀσεβὲς εἶναι τοῦτο ἐνόμιζον, εἶπον. ὡς εἰ μὴν ἐμβριθὲς τὸ κύημα ἦν, ὑπερθέσθαι τοὺς γάμους ἐχρῆν. ὁμολογουμένου δὲ αὐτοῦ, ἀδίκημα καλύειν αὐτὸν γενέσθαι. Τάχα μὲν οὖν καὶ ἐν τοῖς Πατρίοις τοῦτο διώρισται, εἰ δὲ μή, ὅπως αὐτὸ εἰκότως ἔδοξε τῷ Καίσαρι. Ἐξέδωκε δὲ αὐτὴν αὐτὸς ὁ ἀνὴρ, ὥσπερ τις πατήρ. Συνοικοῦσα δὲ ἤδη γυνὴ τῷ Καίσαρι, τίκτει Κλαύδιον Δροῦσον Νέρωνα, καὶ αὖθ' ὁ Καῖσαρ τῷ πατρὶ ἐτιμᾶτο· ὃς τελευτῶν πολλῷ ὕστερον, τοῦτόν τε καὶ τὸν Τιβέριον ἐπίτροπον αὐτῷ τοῦ Καίσαρος κατέλιπεν. Ἐν ᾧ τούτῳ ὁ Καῖσαρ τὸν τε ὁ Σέξτος ἐκολέμησαν. Οὐ γὰρ ἐθέλοντες, ἀλλ' ἀναγκαῖοι τὴν ὁμολογίαν πεποιημένοι, διὰ ταύτην ἐμίσουν μὲν γὰρ, εἰ καὶ μὴ σκῆψις αὐτοῖς ἐγίνετο, μαχέσασθαι. Τίνες δ' ἂν καὶ τίνες αὐτοῖς αἰτίαι λαβαὶ τῆς μάχης δώσουσι. Μηνᾶς γὰρ ἐξελεύθερος ὢν τοῦ Σέξτου, καὶ ἐν τῇ Σαρδοῖ τὴν ἀρχὴν τυγχάνων, ἀπαστράπτει δέ ἄλλα τε, ἐξ ὅτι τῷ Καίσαρι ἐκεκοινολόγητο, καὶ μεταπεμφθεὶς ὑπὸ Σέξτου λόγους δώσων περὶ ὧν διῳκήκει, τοὺς μὲν πεμφθέντας ἀπέκτεινε, πρὸς δὲ τὸν Καίσαρα, καὶ τὸ ναυτικὸν, καὶ τὸ λοιπὸν στράτευμα, καὶ ἑαυτὸν παρεδίδωκε. Ὁ δ' αὖ μεγάλως τιμήσας. δακτυλίοις τε γὰρ χρυσοῖς ἐκόσμησε, καὶ τοῖς Ἱππεῦσι συγκατέθηκε. Τὸ δὲ τῶν δακτυλίων τοιοῦτον ἐστίν. Οἱ μὲν τῶν πάλαι Ῥωμαίων, οὐχ ὅτι τῶν ἀπελευθέρων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐλευθέρων, πλὴν τῶν Βουλευτῶν καὶ Ἱππέων, δακτυλίοις χρυσοῖς κεχρῆσθαι ἐξῆν, εἰ μὴ ὁ πατὴρ ἔχων τοῦτο ἐπέτρεψε. Τοῦτον οὖν τὸν Σέξτου ἐκπεφευγέναι εἰπόντος, ὁ Καῖσαρ οὐκ ἐξέδωκεν, ἀντιγραφὰς τῷ Σέξτῳ, τά τε τοὺς αὐτομόλους τε ὑποδέχεσθαι, καὶ ναυπηγεῖα τειχήρη παρὰ τὰ ὡμολογημένα, καὶ ἕτερα. Ὁ δὲ Σέξτος δι' ἃ τε Μηνᾶς, καὶ δι' ἄλλα τὰ Καίσαρα αἰτιώμενος, πέμψας πολλὰ τῆς Καμπανίας ἐπόρθησε. Καὶ ὁ Καῖσαρ τοῦτο μαθὼν, τόν τε Λέπιδον καὶ τὸν Ἀντώνιον μετεπέμψατο. Καὶ ὁ μὲν Λέπιδος οὐκ εὐθὺς ὑπήκουσε. Ἀντώνιος δὲ ἦλθε μὲν ἐκ τῆς Ἑλλάδος εἰς τὸ Βρεντέσιον, ἐρίσας δὲ τῷ Καίσαρι συνῆλθεν, δείσας, ἔτι Λύκος εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτοῦ εἰσῆλθε, καὶ στρατιώτας ἔφθειρεν, εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν ἀνέστρεψε, προφασισάμενος τὰ τῶν Πάρθων εἰς κατασκοπὴν ὁρμᾶν. Ὁ δὲ Σέξτος προθυμότερον ἤρτητο τοῦ πολέμου, καὶ τὴν Ἰταλίαν ἐπέπλει, καὶ πολλὰ μὲν ἐκάκου, ὀλίγα δὲ καὶ ἀντέπαθε. Καὶ ναυμαχιῶν γιγνομένων, οἱ τοῦ Σέξτου μᾶλλον ἐκράτουν, πολλῶν μὲν νεῶν τῶν Καίσαρος καὶ ἐν ταῖς ναυμαχίαις φθαρεισῶν, πολλῶν δὲ καὶ ὑποβρυχίων πταισμάτων κινδυνευσασῶν, ὥστε τὸν Καίσαρα βουλόμενον εἰς Σικελίαν ἐμβαλεῖν, τὰ μὲν ἀπογράψαι, τὰς δὲ πα-

ραθαλασσίας ἐπιστήμης καὶ φυλακὴν ποιεῖσθαι ἀγαπητῶς. Ὁ Σέξτος δ' ἐπὶ μᾶλλον ἤρθη, καὶ αὐτὸς μὲν ἐς Ἰταλίαν ἐπέπλευσε, εἰς δὲ Λιβύην ὁ Ἀπολλοφάνης ἀπέστειλε. Καῖσαρ μέν τοι πλοῖά τε πολλὰ ἐναυπήγει, καὶ ἐρέτας παρά τε τῶν Βουλευτῶν, καὶ τῶν Ἱππέων, καὶ τῶν δημοτῶν συνέλεγεν. Ὁπλίτας τε παντοδαποὺς, καὶ χήματα παντοῖα συνήθροιζε· καὶ αὐτὸς μὲν ταῦτα ἐν τῇ Ἰταλίᾳ καὶ τῇ Γαλατίᾳ ἐπράττετο, τῷ δὲ Ἀγρίππᾳ ὁ τῶν ναυτικῶν παρασκευὴ ἐγχειρίσας, ἐκπονῆσαί τε καὶ ἐξασκῆσαι τὸν ἐκέλευσεν. Καὶ ὃς τάς τε ναῦς ἅμα καὶ τοὺς ἐρέτας ἤθροισε, καὶ τοὺς μὲν κατέφραττε, τοὺς δ' ἐν ἐκείνοις ἐρέττειν ἔστησε. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐταράττοντο μὲν καὶ ταῖς τῶν ἀρχόντων πρὸς ἀλλήλους στάσεσιν, ἐθρηττον δὲ αὐτοὺς καὶ σημεῖα, ἄλλά τε, καὶ ὅτι λαύρῳ ὄρνις πλησίον δάφνης ἐγκαρπίαν φέρουσα αὐτὸς ἁρπάσας, εἰς τὸν κόλπον τῆς Λιβίας ἐνέβαλε· ὃ καὶ μικρὸν σημεῖον ἐδόκει. Ἡ δὲ τῆς ὄρνιθος ἐπιμέλεια, καὶ νεοσσὸν δάφνῃ ἐφύτευσε, καὶ ὁ μὲν ῥιζωθεῖσα ηὔξησεν, ἡ δὲ Λιβία ἐγκολπώσασθαι τὴν Καίσαρος ἰσχὺν, καὶ ἐν πᾶσιν αὐτῇ κρείσσων ἔμελλε.

κδ'. Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθε μὲν ὁ Ἀντώνιος ἐκ τῆς Συρίας εἰς Ἰταλίαν, ὡς τῷ Καίσαρι ξὺν τὰ συμβεβηκότα αὐτῷ τῷ πρὸς τὸν Σέξτον μεθέξων πολέμου, οὐ μὴν τοι παρέμεινεν, ἀλλὰ ταῦς δυσὶ αὐτῷ, καὶ ἑτέρας πέμψειν ὑπαγγειλάμενος, στρατιώτας ἀντέλαβεν. Αὐτὸς δὲ ὡς ἐπὶ Πάρθους στρατεύσων ἀπῆρε. Πρὶν δὲ ἀπῆραι αὐτὸν, διαφορὰ αὐτοῖς ἐγένετο πρὸς ἀλλήλους· εἶτα καὶ διελλάγησαν, τῆς Ὀκταβίας τὰς ἐξαλλαγὰς πραττούσης. Ἡ δὲ Ὀκταβία τῷ Καίσαρος ἰδίῳ ἀδελφῷ, ἔτι ζῶντος τοῦ Φουλβίας τῷ Ἀντωνίῳ συνῳκήθη παρὰ τὸν ἀδελφὸν, τὸν ἀνδρὸς αὐτῆς, ὡς συμφέρει πρόσθεν, πολεμήσαντος. Καὶ ἐπειδὴ ὕστερον παρῆκεν ὁ πένθιμος χρόνος, ἅμα τῷ συγκλῆτῳ ἐλύθη τὸ ἐπιτίμιον. Καὶ τότε δὴ, ἵνα πλείων αὐτοῖς ἐκ συγγενείας συνδεσμὸς γένοιτο, Ἀντύλλῳ τῷ τοῦ Ἀντωνίου υἱῷ, τὴν θυγατέρα ὁ Καῖσαρ τὴν ἑαυτοῦ κατηγγύησεν. Ἐπελάττοντο δὲ πάντα καὶ ὑπεκρίνοντο ξὺν τὰ τότε σφίσιν ὑπάρχοντα πράγματα. Τὸν δὲ Σέξτον τῆς τε Ἰβηρικῆς ἐπαυσαν καὶ τῆς Σικελίας, ἑαυτοῖς δὲ τὴν ἡγεμονίαν εἰς ἄλλα πεντετίαν ἐπέθεντο· ἃ ἤδη πρότερα ἐκεκράτητο ἔτη. Καὶ Ἀντώνιος μὲν εἰς Συρίαν ἀπῆιγεν, Καῖσαρ δὲ εἰς τὸν πρὸς Σέξτον πόλεμον ἑτοιμάζετο. Ὁ δὲ Μίνως πρὸς τὸν Σέξτον αὖθις ἀπεστομόλησε, ἄπιστος ὤν, καὶ θεραπεῦσαι ἀεὶ τὰ τῶν κρειττόνων. Καῖσαρ δ' ἐπισάντες τὰ ἔαρος, ὥρμησε καὶ τῆς Σικελίας, πειρᾶσθαι ἐλπίσας τῇ στόλῳ αὐτῶν, ἔκ τε τοῦ πλήθους τῶν θαρρήσειν τῷ σκαφῶν, καὶ τῷ μεγέθει, καὶ τοῖς πύργοις ὧν ἔφερον, ἵν' ἐξ αὐτῶν ὡς ἀπὸ τειχῶν ὑπερδεξίων ἀπαγωνίζωνται. Ἀπέστη δὲ χειμὼν σφίσι βαρύπους, καὶ πολλὰς ἔβλαψε τῶν νεῶν, καὶ ὁ Μίνως ταῖς λοιπαῖς παραγμίαις ἐπιτυχθείς, συχνὰς μὲν ἔκαυσε, τὰς δ' ἀνεδήσατο. Καὶ εἰ μὴ αὖθις τῷ Καίσαρι προσεχώρησε, καὶ τὸ ναυτικὸν ὃ ἦρχε παρέδωκεν, εἰς κενὸν ἂν καὶ τότε τῷ Καίσαρι ὁ ἐπίπλους ἐγένετο. Ἀνεμόλησε δ' ὁ Μινᾶς πρὸς ἅπαν παρὰ τὸν Σέξτον ἀποστάσιμος· ἀλλ' οὐδ' ὁ Καῖσαρ ἔτι αὐτῷ ἐπίστευσε. Ἐπεὶ δὲ ἡ σὺν λοιδὸς ὁ Καῖσαρ ἀνεκτήσατο, εἰς ἣν ἤπειρον ἀνακομίζῃ, ὡς τὸ πεζὸν τοῦ στρατεύματος εἰς τὴν Σικελίαν, ὅτε καιρὸς, πορεύσων. Ὁ δὲ Σέξτος ἐν Μεσσήνῃ τὴν αὐτοῦ διάπλουν ἐπῆρε. Τῷ δ' Ἀγρίππᾳ εἰς Λιπάραν σὺν ναυσὶ καταλειφθέντι παρὰ τοῦ Καίσαρος, Δημόχαρις ἀνθορμίσας ἐν Μύλαις ἐπέλασε, καὶ διετείχισε ἐκεῖσε

Agi putaret, si oram maritimam tueretur. Qua re Sextus elatior, Italiam vexabat, Apollophane in Africam misso. Cæsar & navibus multis fabricatis, & remigibus a Senatoribus, Equitibus & plebeiis corrogatis, & militibus scriptis, & pecunia undique coacta, ordinanda Italia & Gallia occupatus, Agrippæ navalem institutionem exercendam & exornandam tradidit. Is & navibus & remigibus in unum conductis, illas refecit, hos ut in tabulatis remigarent exercuit. Quæ dum fierent, Romani & principum discordiis & prodigiis terrebantur, eo potissimum, quod albam gallinam ramum lauri cum baccis ferentem, aquila correptam in Liviæ gremium dejecit: id quod signum haud exiguum videbatur. Enimvero Liviæ gallina curanda, & lauro plantanda, quæ radicibus actis crevit, utique Cæsaris potentiam gremio complectebatur omnibus in rebus ejus domina futura. Albæ gallinæ prodigium. *Edit. Paris. pag. 515.*

XXIV. Interea temporis Antonius ex Syria in Italiam profectus, ut Cæsari parum feliciter cum Sexto belligeranti opem ferret, non permansit: sed navibus partim ei datis, partim promissis, militem vicissim accepit. Priusquam autem ad bellum Parthicum reverteretur, controversia inter eos orta, pet Octaviam Cæsaris sororem compo- Octavia. sita est, quæ cum Antonio post Fulviæ obitum, luctu ob priorem maritum nondum finito, nupsisset: Senatusconsulto mulcta illa sublata est. Tum etiam, ut per affinitatem arctiore necessitudinis vinculo adstringerentur, Antyllo Cæsar Antonii filio suam filiam despondit. Hæc temporum causa uterque fingebat, & simulabat omnia. Sexto autem & Consulatum & Auguratum eripuerunt, sibique principatum in aliud quinquennium vindicarunt, priore quinquennio jam elapso. Antonio in Syriam properante, Cæsar bello cum Sexto gerendo, ad quem Menas homo perfidus, semperque potentiorem colere solitus, denuo transfugerat, intentus: primo vere in Siciliam trajecit, & multitudine ac magnitudine navium fretus, turribus præsertim quas gerebant, unde tamquam de muro ex superiore loco pugnarent, spem conceperat insulæ classe occupandæ. Sed inter eundum gravissima tempestate complures naves amisit, & Menas in reliquas turbatas invectus, multas cremavit, nonnullas attraxit. Ac nisi rursus ad Cæsarem defecisset, & classem illi suam tradidisset: tum etiam irrita fuisset illius expeditio. Menæ transfugii causa fuit, qui in omnibus suspectum se esse videbat Sexto. Sed ne Cæsar quidem amplius ei fidem habuit, & classe recepta in continentem redit, peditatum per occasionem transportaturus. Sextus vero ejus trajectum Messanæ observans, Democharem in Mylis contra Agrippam, a Cæsare cum navibus Liparæ relictum, in procinctu esse jussit. Ubi cum diutius Menæ perfidia. *pag. 516.*

LIBER X. commorati essent, tandem Agrippa cum optimis navibus ad speculandam hostilem classem profectus, cum nec omnem conspexisset, & nemo contra iret, reversus, sic ut postridie dimicaturus paravit. Idem & Demochari accidit, qui & ipse, ut in hostem pugnaturus, Sextum accersivit. Diluculo ambæ classes productæ, longissimo tempore æquo Marte dimicarunt: tandem sub noctem Cæsariani vicerunt, sed victos non persecuti sunt. Cæsar, cum Sextus propter navalem pugnam Messana decessisset, citra periculum Tauromínium trajecit. Peracto prælio Sextus Messanam celeriter reversus, cognito Cæsaris trajectu, terra eum aggressus est: qui classis maxima parte amissa, propemodum ipse quoque periisset, sed tum terra evasit: ægreque ferens exercitum in insula circumventum esse, non prius recepit animum, quam piscis saltu e mari in terram facto, sponte ante pedes ejus concidit. Id enim vates interpretabantur, fore ut mari potiretur. Ejus vero exercitus cum & obsideretur, & alimenta non haberet, & opem ferret nemo: Cornificius dux ejus navibus e pugna reliquis exulis, ipse quoque ad Mylas abduxit copias, ac in itinere multas clades accepit, in fluminum transitu potissimum, hostibus tergo inhærentibus: idque per triduum duravit. Extremo vero die cum Sextus etiam advenisset, undique vexati omnes perirent, nisi Pompejani coacti essent retrocedere. Agrippa enim navali pugna victor, Siciliam ingressus, exercitui frumentum & auxilia misit: cujus adventum metuens Sextus, tanta festinatione recessit, ut impedimenta quædam & commeatum in munitione relinqueret, quo sustentati Cornificiani, ubi ad Agrippam pervenerunt, a Cæsare laudibus & muneribus recreati sunt.

Piscis omen.

XXV. Post hæc cum Sextus in Siciliam venisset, ad Artemisium castra posuit. ubi cum inter se velitarentur, Gallus suas copias cum Sexto, Lepidus cum Cæsare conjunxit: ac ille quidem Sextum confirmavit, hic autem cum Cæsare contendit. Nam ex æquo cum eo administrare voluit omnia, Cæsar vero eo pro legato in omnibus uti voluit. quare ad Sextum inclinavit, & clam cum eo verba contulit. quo Cæsar animadverso, primo quoque tempore priusquam aliquid novaretur, decernere cum Sexto instituit. Cum prælium in mari commissum longissimo tempore, victoria neutram in partem inclinante, durarat: utrique pedestres exercitus in procinctu terra stantes, eventum solliciti speculabantur. Sexto tandem profligato, alteri pæanes canebant, alteri lamentabantur: ac Sexti pedites, quasi & ipsi una cum classe victi essent, Messanam tendebant. Cæsar vero victos qui in terram enatabant, excipiebat: & naves quæ terræ allidebantur, incendebat. Interea De-

Exactis & Lepidi dissensio.

Edit. Paris. pag. 517.

Sextus Pompejus classe vincitur.

χρόνον ἐτόσουχνεν. Τέλος δὲ ὁ Ἀγρίππας σὺν τῇ δυνάμει τῇ πεζῇ ἐπὶ κατασκοπῇ τῆς ἐναντίων ἀπελήλυθε. Καὶ ὡς οὐδεὶς πάντας κατεῖδεν, ὅτι ἀναχθῆναί τις ἐθέλοιεν, ἐπανῆλθε, καὶ παρεσκεύαζετο ὡς πολεμήσων τῇ ὑστεραίᾳ. Τὰ δ' αὐτὰ καὶ τῷ Δημοχάρει συνέβαινε, καὶ ἡτοιμάζετο καὶκεῖνος, ὡς τοῖς πολεμίοις ἐπιλωσόμενος, ὁ δὲ Σέξτος ἠμυνόμην. Ἡμέρα τε ἤδη ὑπέλαμπε, καὶ ἄμφω τὰ ναυτικὰ ἐπ' ἀλλήλαιν ἔπλεον, καὶ ἡ ναυμαχία ἀπήρξατο, καὶ ἐπὶ πλεῖστον μὲν ἀγχωμάλως ἠγωνίσαντο. Οἱ δ' οὐκ ποτὲ καὶ πρὸς νύκτα ἤδη οἱ τοῦ Καίσαρος ἐκράτησαν, ἀ μέντοι καὶ ἐπεδίωξαν. Καῖσαρ ἢ τῷ Σέξτῳ ἐκ τῆς Μεσσήνης ἅμα τῇ ναυμαχίᾳ ἀπάραντος, ἀκινδύνως ἐπεραιώθη πρὸς Ταυρομίνιον. Ἤδη δὲ τῆς ναυμαχίας παυθείσης, αὐτοῦ πρὸς τῷ Μισηνίῳ ὁ Σέξτος ἀφίκετο, καὶ μαθὼν περαιωθέντα τὸν Καίσαρα, προσέμιξεν αὐτῷ καὶ γλῶ. Καὶ ὁ Καῖσαρ τὰ ναυτικὰ τὸ πλεῖον ἀπέβαλε, καὶ αὐτὸς ὀλίγα προσδιεφθάρη· πλὴν δ' οὖν εἰς τὸ ἤπειρον ἐξέσωσε· ἤχθητο δὲ τὸ στρατόπεδος ἐπ τῇ νήσῳ ἀπειλημμένῃ, καὶ κ πεῖν ἀπεθάρσησε, ἴσως ἰχθὺς ἀναθορὼν ἐκ θαλάσσης αὐτόματος, πρὸς τοὺς πόδας αὐτῷ ἔπεσε. Τοῦτο δὴ οἱ μάντεις δηλοῦν ἐξηγήσαντο, ὅτι δηλώσεται θάλασσαν. Ἡ δὲ τοῦ Καίσαρος στρατιὰ ἐπολιορκεῖτο, καὶ ἐπεὶ καὶ ἐπιδεὰ ἐπέλιπε σφᾶς, καὶ ὁ βοηθήσων ἐκ τοῦ, ὁ ταύτης ἄρχων Κυρηφίκιος πάντα σκαρπῶσα ἐκ τῆς ναυμαχίας πεμίσωτο, ἔκαυσε καὶ αὐτὸς πρὸς τὰς Μύλας ἀπῆγε τὴν στρατιάν· καὶ πολλὰ ἐκακώθησαν παρὰ τῶν ἐναντίων ἑπομένων αὐτοῖς ἐν τῇ ἄλλῃ πορείᾳ, καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς τῶν ποταμῶν διαβάσεσι, καὶ ἐπὶ ξένης ἡμέρας ἔπαθον ὅπα. Τῇ δὲ γε πλευταίᾳ πάντη αὐτοὺς ἐκάκωσαν, προσγενομένου αὐτοῖς καὶ τοῦ Σέξτου. Καὶ πάντες ἂν διεφθάρησαν, εἰ μὴ σφῶν καὶ αὐτοὶ ἀπέχοντο οἱ πολέμιοι. Ὁ δὲ Ἀγρίππας νικήσας τὴν ναυμαχίαν, ἐς Σικελίαν ἐπεραιώθη, καὶ σῖτον τε τῇ στρατῇ καὶ βοήθειαν ἔπεμψε. Καὶ ὁ Σέξτος αὐτὸν τὴν Ἀγρίππαν ἥξειν ἐκεῖ προσδοκήσας καὶ φοβηθεὶς, αὐτοῦ μὴ ἀναχώρησε, ὡς καὶ σκάφη τινὰ καὶ ἐπιδεᾶ καταλεῖψαι ἐν τῇ ἠρύματι, ἐξ ὧν ἔφθησε τοὺς περὶ τὸν Κυρηφίκιον, πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ἀπάραντα· ὃς ὁ Καῖσαρ ἐπαίνοις καὶ δωρεαῖς ἀντέπεμψε.

XI. Μετὰ τοῦτο δ' ἐς Σικελίαν ἐλθόντι τῷ Καίσαρι, περὶ τὸ Ἀρτεμίσιον ὁ Σέξτος ἀντεστρατοπεδεύσατο. Ἀντικαθημένων δ' ἀλλήλοις καὶ ἀκροβολιζομένων, τῷ μὲν Σέξτῳ ὁ Γάλλος, τῷ δὲ Καίσαρι ὁ Λέπιδος σὺν ταῖς δυνάμεσι προσλώοντο. Καὶ ὁ μὲν Γάλλος ἐπῤῥωσε τὸν Σέξτον, ὁ δὲ Λέπιδος διελέχθη τῷ Καίσαρι, αὐτὸς μὲν ἐξ ἴσου σωδικεῖν αὐτῷ τὰ πάντα βουλόμενος, ἐκεῖνον δὲ ὡς ὑποστράτηγον αὐτῷ χωμένου ἐν ἅπασι. Διὸ καὶ πρὸς τὸν Σέξτον ἀπέκλινε, καὶ ἐκοινολογεῖτο δὲ λαθρᾷπων αὐτῷ. Ὃ αἰσθόμενος ὁ Καῖσαρ, ἐπαύσατο πρίν τι νεωχμαθῶναι, καὶ μάχης τῷ Σέξτῳ χωρῆσαι. Καὶ ναυμαχίας τε κατὰ θάλασσαν συῤῥαγείσης, καὶ κατὰ γῆν τῶν πεζῶν ἀμφοῖν παρατεταγμένων ἐπὶ πολὺ τῆς ναυμαχίας γινομένης ἰσορῥόπησε καὶ ἰσοπαλῶς, τὰ πεζὰ καὶ ἄμφω στρατόπεδα ἐθεῶντο, καὶ ἠγωνίων. Ἐπεὶ δ' οἱ τοῦ Σέξτου ἔῤῥαιστο, οἱ μὲν ἐπαύσαντο, οἱ δ' ὠλοφύροντο. Καὶ οἱ μὲν τοῦ Σέξτου πεζοὶ πρὸς τὸν Μισηνίῳ ἐχώρουν, ἅτε καὶ αὐτοὶ συνεπιθέμενοι τῇ ναυτικῇ. Ὁ δὲ Καῖσαρ τοὺς ἐκπίπτοντας τῷ ἑρμοῦντι εἰς τὸν γῆν ἐξεδέχετο, καὶ τὰ σκάφη ὅσα προσώκειλεν ἐνεπίμπρα. Καὶ τούτῳ ὁ μὲν Δημόχαρις ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν, ὁ δ' Ἀπολλόδωρος τῷ Καίσαρι προσεχώρησε. Τοῦτο δὲ ἄλλοι τε καὶ

ὁ Γάλλος καὶ οἱ ἱππεῖς οἱ σὺν αὐτῷ πάντες, καί τινες τῶν πεζῶν πεποιήκασιν. Ὁ Σίξτος δ' ἐντεῦθεν λαμπρὰς, καὶ ἀθυμήτους καὶ ἄλλως παραλαβών, τά τε χρήματα καὶ τῶν ἄλλων τὰ τιμιώτατα εἰς τὰς ναῦς τὰς κρείττους τῶν σωθεισῶν ἐνθέμενος, ἀπέπλει νυκτὸς, ἀδ' ἐπιδιώξέ τις αὐτὸν, ὅτι τὰ λάθρα ἐξέπλευσεν, καὶ ὁ Καῖσαρ ἐς μεγάλην γέφυραν παρῆλθε. Ὁ δὲ Λέπιδος τῇ Μεσσήνῃ ἐπιλθὼν, καὶ εἰσδιχθεὶς εἰς αὐτὴν, τὰ μὲν ἐσέπιμπρα, τὰ δ' ἥρπαζε. Εἶτα φοβηθεὶς ἐπιλθόντα ἤδη Καίσαρα ἐπὶ λόφον καρτερὸν στρατοπεδευσάμενος, πάντα τε ὅσα ἐλαττῶσθαι ἐνόμιζεν ἐπενοεῖτο αὐτῷ, καὶ ἀπῄτει ἅσα αὐτῷ κατὰ τὴν πρώτην συνωμοσίαν ἐδέδοτο, καὶ ἡ Σικελία αὐτῷ ποιεῖτο ὡς αὐτὴν κατασχεμένῳ, καὶ πάντα πέμπων τινὰς ὡμίλει τῷ Καίσαρι, ἔχων ὃς τ' ἐκ τῆς Λιβύης ἐπῆκτο δυνάμεις, καὶ τὰς ἐν τῇ Μεσσήνῃ ἐγκαταλελειφθείσας πάσας. Ὁ δὲ Καῖσαρ τοῖς ὅπλοις θαρρῶν, δίδυς ἐπ' αὐτὸν μετ' ὀλίγων τινῶν ὥρμησε. Δόξας δὲ διὰ τὴν τῶν στωπομένων ὀλιγανδρίαν εἰρηνικόν τι πράξειν ἐς τὸ στρατόπεδον εἰσεδέχθη. Ὡς δ' ἐδίδη πρὸς τὴν καταλλαγὴν ἐλέγετο παρωξυμμένους οἱ τῷ Λεπίδῳ, καί τινας τῷ ἐκείνου ἀπέκτειναν, αὐτὸς δ' ἐσώθη βοηθείᾳ τυχών. Καὶ μετὰ τοῦτο αὖθις ἐπῆλθε αὐτοῖς σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, ἐπολιόρκει καταπλήσας σφᾶς εἰς τὸ πάρρωμα. Φοβηθέντες δὲ τὸν ἄλωσιν, αἰδοῖ μὲν, αἰδεσθέντες τὸν Λέπιδον, ἐπὶ μετέστησαν πρὸς τὸν Καίσαρα, κατ' ὀλίγους δὲ προσεχώρουν αὐτῷ. Καὶ ὅπου καὶ ἐκεῖνος ἐθελοντὴς δὴ ἦλθεν ἐν ἱματίῳ φαύλῳ ἱκέτης αὐτῷ προσπέπλευδε. Καὶ ὁ μὲν τῆς ἐξουσίας τε παρῆλυθε, καὶ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ δίαιταν ἐπετράπη ἔμφρουρον. Τῶν δὲ τὰ τοῦ Σέξτου φρονούντων τινὰς μὲν ἐκόλασεν, ἑνίους δ' ἀφῆκε· καὶ τῇ πόλιν τὰς μὲν ἐκουσίως προχωρησάσας αὐτῷ συγγνώμης ἠξίωσε, τὰς δ' ἀντισχούσας αὐτῷ ἐδικαίωσε. Οἱ στρατιῶται δὲ ἰσασίασάν τε καὶ ἐθρασύνοντο, καὶ συλλεγόμενοι, ὅπου ἕκαστος ὁ ἐπόθει. Τοῦ δὲ Καίσαρος ἐν ὀλιγωρίᾳ σφᾶς ποιουμένου, ὡς μή τινος πολεμίου παρόντος ἐπικείσων. Ὡς δ' ἐδίδη ἦνον, τῆς στρατείας ἀφεθῆναι ἠξίουν θυμῷ καὶ βοῇ. Λύσεσθαι γὰρ ἤλπισαν ἃ ἐπῄτουν, διὰ τὴν ἀπειλὴν τῆς ἐγκαταλείψεως. Ὁ δὲ Καῖσαρ μὴ δεῖν νομίζων τὸν ἄρχοντα ἐξ ἀνάγκης τοῖς ὑπηκόοις ὑπείκειν, ἀλλογά τι αὐτοὺς ἀξιοῦν ἔφη, καὶ δῆτα σφῶν μὲν τοὺς ἐπὶ τὸν Ἀντώνιον αὐτῷ συστρατεύσαντας· ὡς δὲ καὶ εἰ ἄλλοι ἐπέκειντο, καὶ τοὺς δέκατον ἔτος στρατευομένους ἀφῆκεν, εἰπὼν, ὡς οὐδενὶ ἐν αὐτῶν, οὐδ' ἂν τὰ μάλιστα ἐθελήσωσι, χρήσεται. Ὁ ἀκούσαντες, οὐδὲν ἔτι ἐφθέγξαντο, ἀλλὰ προσίχειν αὐτῷ ἤρξαντο. Καὶ τότε μὲν τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ διῴκησε, καὶ τὴν Λιβύην ἑκατέραν πίμψας ἀμαχεὶ παρεσκευάσατο, καὶ οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πολλὰς αὐτῷ τιμὰς ἐψηφίσαντο. Σέξτος δὲ ἐκ τῆς Μεσσήνης ἀναχθεὶς, ὑποπτεύσας δὲ διωχθῆναι ἢ καὶ προδοθῆναι ὑπὸ τῶν συνόντων, φοβούμενος μὲν μὴ τὰς πολλὰς πολέσειεν· ἀποσβέσας δὲ τὸ πυρσὸν, ἐν αἷς στρατηγίδος τελούσης ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ αὐταῖς ἐφέποντο φαίνεται, εἰς Κεφαλληνίαν κατέπλευσε· ἔνθα καὶ οἱ λοιποὶ κατὰ τύχην ὑπὸ χειμῶνος διασωθέντες, αὖθις αὐτῷ συνηγείροντο. Συγκαλέσας δὲν αὐτοὺς, καὶ τὰ

mochates sibi ipsi manus attulit, Apollodorus ad Cæsarem defecit. Idem præter allos & Gallus, & ejus equites omnes, & quidem pedites imitati sunt. Itaque Sextus, desperatis rebus filia cum aliis & pecunia & pretiosissimis quibusque rebus firmissimis navibus impositis, nocte labitur, persequente nemine, tum quod clam solverat, tum quod Cæsar pertimuerat. Lepidus enim Messanam aggressus, & mœnibus receptus, alia incendebat, alia rapiebat. Deinde Cæsaris adventu territus, castris in munitissimum tumulum translatis, cum eo de rebus omnibus in quibus in injuriam sibi fieri putabat, expostulavit, & ea omnia quæ in prima conjuratione sibi concessa essent flagitavit, & Siciliam quod eam subegisset sibi vendicavit. Quæ cum per legatos ageret, copiis quas ex Africa adduxerat munitus, & iis qui Messanæ relicti erant ascitis omnibus Cæsar armis fretus cum paucis ad eum ivit: & quia propter paucitatem comitantium de pace acturus putabatur, in castra est receptus. Sed cum nihil ad reconciliationem loqueretur, Lepidi milites irritati, quosdam ex ejus comitatu occiderunt, ipse protectus a quibusdam evasit. Deinde toto exercitu rursus adducto, eos in vallo obsedit: cujus expugnationem veriti, Lepidi verecundia universi ad Cæsarem non defecerunt, sed paulatim alii post alios ad eum transierunt. Demum & ipse Lepidus ultro scilicet pulla veste supplex eum adiit: ademptaque potestate in Italia, sub custodia vivere jussus est. Eos qui a Sexto steterant, Cæsar partim supplicio affecit, partim dimisit. Urbibus quæ sponte deditionem fecerunt, veniam dedit: eas quæ restiterunt, mulctavit. Milites vero per seditionem & tumultum congressi, quod cuique visum est, postularunt. Cum autem a Cæsare negligerentur, quasi nullus hostis superesset, minisque nihil proficerent: cum indignatione & clamoribus missionem flagitarunt, eo pacto se quæ peterent impetraturos sperantes. Cæsar non decere ratus, ut princeps necessitate coactus subditis cedere videretur: æquum eos postulare dixit. Ac primum eos dimisit, qui secum contra Antonium militarant: cæteris quoque urgentibus, eos etiam dimisit, qui annum decimum militarant, seque ullo eorum, ut maxime vellent, usurum esse negavit. Quo audito, nihil amplius locuti ei parere cœperunt. Postea Siciliæ rebus compositis, & utraque Libya per legatos citra pugnam recepta: Romani multos ei honores decreverunt. Sextus vero cum Messana solvisset, hostem insequi, aut a suis proditum iri se metuens, pelagus trajecturum esse dixit: extinctoque igni quo prætoriæ triremes sequentibus navibus præluceant, in Cephaleniam appulit, quo reliquæ quoque forte fortuna tempestate compulsæ ad eum redierunt. Iis igitur convocatis, Imperatoria veste posita, cum alia dixit, tum il-

LIBER V.

Lepidus a Cæsare in ordinem cogitur.

Edit. Paris. pag. 518.

Seditio militum arte sedata a Cæsare.

Sextus Pompejus Antonii jussu occiditur.

LIBER X. lud : ſi una manerent, ſe latere non poſſe : ſin diſpergerentur, facilius effugituros. Inde aliis alio digreſſis, ipſe in Aſiam trajecit, eo conſilio, ut ad Antonium ſe conferret. Sed cum Leſbi didiciſſet, illum contra Medos profectum eſſe, Cæſarem vero & Lepidum inter ſeſe pugnare : ſpe concepta principatum Antonii obtinendi, habitum imperatorium reſumpſit, & ita ſe paravit, quaſi tranſmarinas provincias occupaturus. Quo conatu Antonius cognito, cum ei & impunitatem & benevolentiam ſuam promiſiſſet, ſi arma poneret : annuit ille quidem, ſed nec ea quæ promiſerat præſtitit, & rebus gerendis æque ut prius intentus, per caduceatores Parthorum amicitiam petiit. Sed cum Antonius M. Titium cum claſſe contra eum miſiſſet, territus, per legatos ab Antonio veniam oravit. Qui cum pacem detrectaſſet, niſi naves ejus cæteraſque copias accepiſſet : impedimentis gravioribus in naves conjectis, & ipſis navibus crematis, in mediterranea ſe contulit. Cæterum Antonianis perſecutis, vivus in poteſtatem eorum venit. Eum Antonius ira percitus ſtatim per litteras occidi, poſt mutata ſententia, conſervari juſſit. Sed cum alter tabellarius priori antevertiſſet, is qui eum ceperat, litteras de eo occidendo poſterius acceptas, ſeu vere poſteriores eſſe ratus, ſeu veritatis ignorantia ſimulata, Sextum Pompejum necavit.

Edit. Pariſ. pag. 519.

Ventidius Parthos vincit.

Antonius. Antonio cum Parthis male pugnat.

Antiochus.

Phraates.

XXVI. Eo hunc exitum ſortito, Antonius per Ventidium Parthos vicit. Nam & Rex eorum Pacorus in bello cecidit : & Barbaris partim in prælio cæſis, partim fugatis, Ventidius Syriacas urbes recepit. Deinde Antiocho Comagenes Regi arma intulit. Ubi Antonius ex improviſo cum eo congreſſus, non modo ſucceſſibus ejus gratulatus non eſt : ſed etiam ex invidia magiſtratu ei abrogato, ipſe cum Antiocho congreſſus, Samoſata regem compulit. Sed cum obſidione nihil proficeret, pace facta, in Italiam eſt profectus. Orodes vero Parthorum Rex grandis admodum natu, ob luctum Pacori abdicato imperio, Phraati e cæteris filiis natu maximo regnum tradidit : qui per ſummum ſcelus fratres dolo ſuſtulit, ipſumque patrem ob cædem illorum indignantem, & ex cæteris optimos quoſque trucidavit. Antonius legatis ad Parthos de pace miſſis, interim bello ſe paravit, ut eos ob ſpem tranſactionis imparatos aggrederetur. Sed cum Medum auxilio venire Partho didiciſſet, impedimentis & magna exercitus parte Stratiano relictis, ut ſequeretur : ipſe cum equitibus & expedito peditatu properavit, quaſi Medos ſtatim ſuperaturus eſſet. Cæterum Parthus & Medus Stratianum ſubito adorti, cum omni exercitu cecidерunt. Nam Antonius ſuppetias eis laturus, ſerius venit, neque quicquam præter cadavera ſuorum invenit : nec multo poſt Barbaros profligavit, ſed non multum eis nocuit. Dumque re-

Α στρατηγικὸν ἀναδυσάμενος ἔνδυμα, ἄλλα τε εἶπε, καὶ ὅτε ἀθρόοι μὲν ὄντες, οὐ λήσουσι· σκεδαθέντες δὲ ῥᾳδίως ποιήσονται τὴν φυγήν. Κἀντεῦθεν ἄλλων ἄλλοσε ἀποχωρησάντων, αὐτὸς ἐς Λέσβον ἐπεραιώθη, γνώμης ὢν ὁρμῆσαι πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Ἐν Λέσβῳ δὲ μαθὼν, ἐκεῖνον μὲν ἐς Μήδους στρατεῦσαι, πεπολιμῶσθαι δὲ πρὸς Καίσαρα καὶ τὸν Λέπιδον, καὶ ἐλπίσας ἐπὶ τῷ Ἀντωνίου ἀρχὴν δεδέξεσθαι, τό τε στρατιωτικὸν ἀνέλαβε χῦμα, καὶ παρεσκευάζετο ὡς ἐπὶ τὴν πατρίδα καταπλεύσων. Κἀντεῦθεν τῷ Ἀντωνίῳ τὰ πραττόμενα ὑπ' αὐτοῦ γνόντος, ἄδειάν τε αὐτῷ καὶ τιμὰς, αὐτοκέλευστα καταθέντα, ὑποχωροῦντα, καπήλευε μὲν, οὐκ ἐποίησε δέ γε ὡς ἐπηγγείλατο, ἀλλὰ καὶ τῷδε πραγμάτων ὡς πρώην εἶχετο, καὶ πρὸς τοὺς Πάρθους διεπρεσβεύσατο· ταῦτα μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, τὸ ναυτικὸν μὲν Μάρκῳ Τιτίῳ ἐπ' αὐτὸν ἔπεμψε, καὶ ὃς φοβηθεὶς διεπρεσβεύσατο πρὸς Ἀντώνιον. Ὡς δ' ἐκεῖνος οὐκ ἔφη πείσεσθαι, εἰ μὴ πᾶς τε ναῦς καὶ τὰ λοιπὰ αὐτοῦ παραλήψοιτο δυνάμεις, τὰ βαρύτατα τῶν σκευῶν εἰς τὰς πόας ἐμβαλὼν, αὐτός τε κατέκαυσε, καὶ εἰς τὴν μεσόγειον ὥρμησε, καὶ οἱ τοῦ Ἀντωνίου ἐπιδιώξαντες αὐτὸν καπήλαβον καὶ ἐζώγρησαν. Ὁ μαθὼν ὁ Ἀντώνιος, δύο μὲν ὑπ' ὀργῆς ἐπέστειλε καταθλῶσαι αὐτὸν· ὕστερον δὲ μεταμεληθεὶς, ἐγράψατο σωθῆναι αὐτόν. Τοῦ οὖν δεσπότου γραμματοφόρου τὸν πρῶτον προφθάσαντος, ὕστερον τὰ περὶ τῷ θανεῖν ὁ καπήλου αὐτὸν κομισάμενος, καὶ νομίσας ὄντως δεσπότης εἶναι, ἢ ἄγνοιαν τοῦ ὄντος ὑποκρινάμενος, τὸν Σέξτιον ὁ Πομπήϊον ἐθανάτωσε. Καὶ τῷ μὲν τοιοῦτον τὸ τέλος ἐγένετο.

Β

C

κς'. Ἀντώνιος δὲ ἀφ' οὗ τὸν Βεντίδιον τοὺς Πάρθους ἐνίκησε. Ὅ, τε γὰρ Βασιλεὺς ἐκείνων ὁ Πάκορος ἐν τῇ πολίμῳ ἔπεσε, καὶ οἱ βάρβαροι οἱ μὲν ἐτράπησαν ἐν τῇ μάχῃ, οἱ δὲ ἔφυγον, καὶ τὰς μὲν Συρίας πόλεις ὁ Βεντίδιος ὑπηγάγετο. Εἶτα καὶ τὸν Ἀντίοχον τὸν τῆς Κομαγηνῆς βασιλέως ἐπιστράτευε. Ἐνταῦθα δὲ ὅτε ἀθρόον ὁ Ἀντώνιος ἐπῆσε, καὶ μόνον ἐπὶ τοῖς κατορθώμασιν οὐκ ἤνθη, ἀλλὰ καὶ ἐφθόνησε, καὶ τῆς ἀρχῆς αὐτὸν ἔπαυσε. Λυτὸς δὲ τῷ Ἀντιόχῳ προσέβαλε, καὶ κατέκλεισε αὐτὸν εἰς Σαμόσατα. Ὡς δ' οὐδὲν ἐλώφα πολιορκῶν αὐτὸν, συνθήκας αὐτοῦ ἐποήσατο, καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀφώρμησε. Ὀρώδης μέντοι ὁ Πάρθων Βασιλεὺς ὑπέργηρως γεγονὼς, καὶ τῇ τοῦ Πακόρου πένθει τῷ βασιλείᾳ ἀπαγορεύσας, Φραάτῃ τῷ πρεσβυτάτῳ τῶν λοιπῶν αὐτοῦ παίδων τὴν ἀρχὴν ἐνεχείρισε. Ὁ δὲ ἀποσώπατος γεγονὼς, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ ἐδολοφόνησε, καὶ αὐτὸν τὸν πατέρα δυσανασχετοῦντα δι' ἐκείνους ἀπέκτεινε, καὶ τῇ ἄλλων τοὺς ἀρίστους διέφθειρε. Ἀντώνιος δὲ πρέσβεις μὲν πρὸς τοὺς Πάρθους περὶ εἰρήνης ἐξέπεμψε, καὶ πρὸς τὸ πόλεμον ἑτοιμάζετο, ἵνα ἀπαρασκεύοις αὐτοῖς ἐπιτύχῃ διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς συμβάσεως. Καὶ μαθὼν ὁ Μῆδον ἐπὶ συμμαχίᾳ τῷ Πάρθῳ χωρήσαντα, τὸ μὲν στρατιωτικὸν ἐν πολλῇ σκευοφορᾷ καὶ πολλῇ στρατιᾷ ὑπολειπόμενον μετὰ τοῦ Στρατιανοῦ, ἵνα ἕποιτο. αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς ἱππεῦσι καὶ τῷ πεζῶν τοῖς ἀζώνοις ἐπείγετο, ὡς αὐτίκα τοῖς τῷ Μήδων καταπρηνόμενος. Ὁ μέν τοι Πάρθος καὶ ὁ Μῆδος τῷ Στρατιανῷ ἀπροσδοκήτως ἐπιπίπτουσι, καὶ τῷ μετ' αὐτοῦ στρατιᾷ, πάσας ἐφόνευσαν, τῷ Ἀντωνίῳ βοηθῆσαι μὲν βουθῆσαι αὐτοῖς, πολλῷ ὑστερίσαντες, καὶ μόνους τοὺς νεκροὺς ἀμήσαντες. Οἳς οὐ πολλῷ ὕστερον συμβαλὼν τοῖς βαρβάροις, ἐτρέψατο μὲν αὐτοὺς, οὐ μέντοι τι μέγα τι ἔβλαψε. Πολιορκῶν δὲ

D

E

τὰ τῶν Μήδων βασίλεια, ἐπολιορκεῖτο μᾶλλον αὐτὸς ἐπολιορκούμενος τῇ αὐτῇ στρατιᾷ τῶν ἐπιτηδείων, καὶ ἐπὶ συναγωγὴν αὐτῶν ἐξιόντων, σφόδρα παρὰ τῶν βαρβάρων κακωμένων, ἐπεδρεύοντων αὐτοῖς. Ἐν τούτοις ὄντος τοῦ Ἀντωνίου, ὁ Φραάτης ὑποβαλών τινας, ἔπεισε δι' ἐκείνων, αὐτὸν ἐπικηρυκεύσασθαι συμβάσεων ἕνεκεν· καὶ ὁ Πάρθος τοὺς πεμφθέντας ἐξονειδίσας πολλὰ μὴ ἄλλως ἀπεῖσθαι εἶπεν, εἰ μὴ αὐτίκα ὑποστρατοπεδεύσοιντο. Καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀπαίρειν. Προσδεχομένου δ' αὐτοῦ τὰς σπονδὰς, οἱ Μῆδοι τάς τε πολιορκητικὰς κατέκαυσαν μηχανὰς, καὶ τὰ χώματα διέσκιδναν. Οἱ δέ γε Πάρθοι πολλὰ καὶ δεινὰ αἰφνίδιον προσπεσόντες εἰργάσαντο. Ὡς οὖν ἔγνω ὅτι ἀπάτηται, ἐς τὴν Ἀρμενίαν ἀπελθεῖν ἐπεχείρησε. Καὶ δὴ χωρίων ἀπίων ἀγνώτων, πολλαῖς δυσχερείαις ἐπέτυχε. Καί ποτε ἀπώλοντο οἱ μετ' αὐτοῦ ξύμπαντες, εἰς ἐπίδρας ἐμπεσόντες, καὶ πυκνοῖς βαλλόμενοι τοῖς τοξεύμασιν, εἰ μὴ τὴν χελώνην ἐποίησαν συναγαγόντες. Ἡ δὴ χελώνη γίνεται ὧδε· τὰ μὲν σκευοφόρα καὶ οἱ ψιλοὶ ἐς μέσον τὸ στρατεύματος τίθενται· Τῶν δ' ὁπλιτῶν οἱ μὲν τὴν προμαχίαν ἀσπίσι καὶ λαισίοις χώμασι, περὶ πάντα τὰ ἄκρα τάσσονται, καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ ὅπλα περιβεβλημένοι, ἔξω τε βλέποντες, περιέχουσιν. Οἱ δὲ τὰς πλατείας ἀσπίδας φέροντες, ἐν τῷ μέσῳ συναείρονται, κἀκείνας ἄνω ἑαυτῶν τε καὶ τῶν λοιπῶν ὑπεραίρουσιν, ὥστε μηδὲν ἕτερον ἢ ἀσπίδας ὁρᾶσθαι· καὶ πᾶσα ἡ φάλαγξ, καὶ ἐν σκέπῃ ἐκ τῶν βελῶν πάντας εἶναι αὐτοὺς ἐκ τοῦ πυκνώματος τοῦ συμπάξεως. Οὕτω γάρ τοι πεπύκνωνται, ὡς καὶ βαδίζειν τινὰς ἐπάνω αὐτῆς δυνασθαι. Τὸ μὲν οὖν χῶμα τῆς τάξεως ταύτης τοιοῦτόν ἐστι, καὶ διὰ τοῦτο ἡ Χελώνη ἔλαχε κλῆσιν, διά τε τὸ ἰσχυρὸν αὐτῆς, καὶ τὸ ὠσκιπές. Χρῶνται δ' αὐτῇ διχῇ· ἢ γὰρ πρός φρουρίου τι προσμίσγοντες, προσπορεύονται καὶ τειχομαχοῦσιν· ἢ ὑπὸ τοξοτῶν περισοι χιθέντες ποτὲ, κυκλοῦσιν ἅπαντες, ὡς δοκεῖν ὅτι κεκμήκασι· πελασάντων δὲ τῶν ἐναντίων ἐξαίφνης ἐγείρονται, κἀντεῦθεν σφᾶς ἐκπλήττουσι καὶ παράττουσιν. Ὅ καὶ τότε συμβέβηκε. Πολλοῖς γὰρ, ὡς εἴρηται, βαλλόμενοι βέλεσι, τόν τε συνασπισμὸν τῆς Χελώνης ἐποίησαν, καὶ τὰ γόνατα πρὸς τὴν γῆν ἤρεισαν τὰ εὐώνυμα· νομίσαντες οὖν αὐτοὺς οἱ βάρβαροι ὑπὸ τῶν τραυμάτων κατακοπῆναι, τὰ μὲν τόξα ἀπέθεντο, τὰ δὲ ξίφη σπασάμενοι ὡς συγκόψοντες ἐπῆλθον αὐτοῖς. Ἐξαναστάντες δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ αὐτοῖς προσπεσόντες, εἶτα γυμνῆτες ὡπλισμένοις ἀφροσδοκήτως παρεσκευασμένοις, τοξόταις ὁπλίταις, βαρβάροις Ῥωμαίοις κατέκοψαν. Ἀντώνιος μὲν οὖν ὑπὸ τῷ πολεμίων ἤδη δεινὸν ἀδύνατο, ὑπὸ δὲ ψύχους τιτλαπώρητο. Χειμὼν γὰρ ἦν, καὶ τὰ ὄρεσι τὰ Ἀρμενίας, δι' ὧν ἐπορεύετο, κρυσταλλώδη ἀεὶ εἰσίν, ὅθεν συχνοὶ τῷ αὐτῷ διεφθείροντο. Διὸ ὑπῆλθε τὸν Ἀρμένιον, καὶ ἐθώπευσε, καίτοι δι' ὀργῆς ἐκεῖνον ποιούμενος. Χρήματα γὰρ τοῖς περιλειφθεῖσι τῆς στρατιᾶς, ἀπῆρσε εἰς Αἴγυπτον πρὸς τὴν Κλεοπάτραν, δι' ὧν μεγάλως ὑπὸ τῶν ὁμογενῶν διεβέβλητο, ὅτι τε παῖδας ἐξ αὐτῆς ἔσχε, καὶ ὅτι χώρας αὐτῇ πολλὰς ἐχαρίσατο. Οὕτω δὲ τῷ ἔρωτι αὐτῆς καὶ ταῖς γοητείαις ἐδάλδωσε, ὡς καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ τὴν Ὀκταβίαν πρὸς αὐτὸν ἐκ Ῥώμης ἀφικνουμένην, ἐπανελθεῖν κελεῦσαι, καὶ μὴ αὐτῷ προσελθεῖν.

κζ. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἦλθε μὲν εἰς τὴν Σικελίαν. χειμάσας δ' ἐν αὐτῇ διὰ τὸν χειμῶνα, καὶ μαθὼν ὡς τινα τῶν ἐθνῶν τῷ Ῥωμαίοις ὑποκειμένων καὶ τὴν ὑποδημίαν αὐτοῦ ἐπανίσησαν, ἐπανῆλθε, καὶ ἐπ' ἐκείνους παρεσκεύαζετο, καὶ τοὺς μὲν δι' αὐτοῦ,

A giam Medorum obsidet, magis ipse obsidetur, exercitu penuria commeatus laborante: quem dum ex agris peteret, a Parthis ex insidiis erumpentibus male accipiebatur. Hoc Antonii statu Parthus per subornatos quosdam ei persuasit, ut pacem peteret: ac legatis post multa opprobria respondit, se alia conditione pacem non facturum, nisi statim castra moverent. Antonio digresso, & pacis conditiones expectante, obsidionalibus machinis crematis, & aggeribus disjectis a Medis: Parthi repentina impressione facta, Romanos graviter afflixerunt. Antonius igitur se decepeum esse videns, in Armeniam abire statuit: & per loca ignota iter faciens, in tantas difficultates Incidit, ut exercitus ejus internecione deletus esset in insidias præcipitatus, ubi crebris sagittis obruebatur, nisi conglobati testudinem fecissent. Ea fit hoc modo. Impedimenta & velites in medium agmen compelluntur. Armati, qui oblongos & cavos clypeos gerunt, in extrema acie collocati, & hosti obversi armis cæteros tegunt. Qui vero latis clypeis utuntur, in medio conglobati, eos supra semetipsos & cæteros sustinent, ut in tota phalange nihil præter clypeos cernatur, & omnes propter aciei densitatem a telis defendantur: quæ quidem ita condensata est, ut super ea ingredi possis. Acies igitur & ob hanc formam, & ob robur, & ob protectionem, Testudinis nomen accepit. Eaque bifariam utuntur, sive castella & mœnia oppugnaturi, sive a sagittariis circumventi. Et aliquando ita se inclinant, ut fatigati esse videantur: sed hostem appropinquantem, subito exurgendo percellunt & turbant. Id quod tum quoque accidit. Cum enim, ut dictum est, crebris sagittis ferirentur, testudinem fecerunt, sinistro genu humi nitentes: unde Barbari eos præ vulneribus concidisse rati, positis arcubus strictis gladiis ad eos occidendos irruerunt. Verum milites erecti impetu in illos facto, nudos clypeis tecti, inopinantes parati, sagittarios armati, Romani Barbaros deleverunt. Hostili metu liberatus Antonius, a frigore est afflictus. Nam hyems erat, & Armeniæ montana semper congelata sunt: unde complures suorum amittebat. Qua re Armenio sucum fecit, atque adulatus est, quamvis ei infensus esset: & reliquiis exercitus pecunia data, in Ægyptum ad Cleopatram abiit, ob quam a civibus pessime audiebat, quod & liberos ex ea suscepisset, & multas ei provincias donasset. Cujus amoribus & præstigiis ita irretitus fuit, ut Octaviam uxorem Roma ad se venientem, in conspectum suum non admissam, domum redire juberet.

Testudo.

XXVII. Cæsar vero, cum propter hyemem in Sicilia diutius moratus, quasdam Romanæ ditionis gentes per absentiam suam defeciisse cognovisset: reversus contra

Cæsar Pannonios domat.

Edit. Paris. pag. 520.

pag. 521.

LIBER X.

ilias ſe paravit, atque alias per ſe, alias per alios ad officium reduxit & ſubegit. Deinde contra Pannonios eſt profectus. Hi juxta Dalmatiam ad ipſum Iſtrum incolentes, a Norico uſque ad Europæam Myſiam pertinent: homines aſperæ vitæ, ut qui nec terram fertilem, nec aerem clementem habeant, non vinum, non oleum colant, ſed hordeo & milio tam in potu quam cibo utantur. Habentur tamen bellicoſiſſimi, & a Græcis nonnullis ignoratione veri Pæones appellantur. Pæones enim ad Rhodopen & ipſam Macedoniam habitant. Hos autem tum alii, tum ipſi ſeſe Pannonios appellant: quos Cæſar crebris prœliis tandem ad deditionem compulit. Antonius vero Armenii ulciſcendi cupidus, omnem lapidem, ut proverbio dicitur, movit, donec in caſtra pellectum comprehendit, & in libera cuſtodia ad ea caſtella circumduxit, ubi theſauri ejus repoſiti erant, quibus potiri ſtudebat. Sed cum nihil proficeret (nam Armenii filium ejus natu maximum, Artaxem, Regem ejus loco fecerant) eum compedibus argenteis regii honoris cauſa vinxit, ac totam Armeniam ſubegit: Artaxes vero acie victus, ad Parthos confugit. Antonius legionibus in Armenia relictis, Armenium in Ægyptum cum uxore & liberis adduxit: prædaque donata Cleopatræ, Armenium cum ſuis, aureis catenis vinctum, ad eam adduxit. Illi vero nec ſupplices mulieri facti ſunt, neque eam adorarunt, ſed ſuo nomine compellarunt. Poſt hæc Cleopatram Reginam regum appellari juſſit, & prioris Cæſaris uxorem, filium ipſius germanum Cæſaris filium nominavit: ut Cæſarem tamquam adoptivum & alienum criminaretur, eiſque provincias affinavit. Suis vero ex Cleopatra filiis Ptolemæo & Alexandro, multa regna attribuit. Quæ dum ageret, ad Senatum ſcripſit, ſe imperio abiturum, & ſummam rerum ipſi & populo reſtituturum: non quod ita ſentiret, ſed ut ea ſpe Cæſarem vel ab armis diſcedere cogerent, vel non obtemperantem odiſſent. Uſque ad Araxem progreſſus, ut Parthos oppugnaturus, pactis cum Medo factis acquievit. Ita enim convenerat, ut Medus Antonio contra Cæſarem, Antonius Medo contra Parthos præſto eſſet: & milites inter ſe commutarunt. Ac Medus Armeniæ recens partæ nonnulla accepit, Antonius Iotapen Medi filiam, quam Alexandro filio deſponderet. Poſt hæc in Joniam & Græciam ad Cæſarianum bellum eſt profectus. Medus Romanorum auxiliis munitus, Parthos & Artaxen arma inferentes vicit. Sed cum Antonius ſuos milites revocaſſet, illius vero retinuiſſet, viciſſim victus & captus eſt. Sic & Armenia & Media perierunt. Romani vero etſi libertatem amiſerant, non tamen apertæ monarchiæ ſubjecti ſunt, priuſquam Sexto interfecto, & ſeditioſis gentibus ſubactis, a Partho quoque otium fuit. Tum vero Antonio & Cæſare manifeſte inter ſe bellum gerentibus populus haud dubia ſervitute

Antonius Armenia dolo potitus, in Ægyptum abit.

Edit. Paris. pag. 522.

Initia & occaſiones manifeſti belli inter Cæſarem & Antonium.

τὰς δὲ δὶ ἄλλων προσηγάγετο ἢ ὑπέταξε. Εἶτα ἐπὶ Παννονίους ἐστράτευσε, οἳ νέμονται μὲν πρὸς τῇ Δαλματίᾳ παρ' αὐτὸν τὸν Ἴστρον, ἀπὸ Νωρείκου μέχρι τοῦ ἐν τῇ Εὐρώπῃ Μυσίας, κακοβίωτοι μὲν ὄντες, ἄτε μήτε γῆς, μήτε ἀέρων εὖ ἔχοντες, οὐκ οἶνον γεωργοῦντες, οὐκ ἔλαιον, τὰς δὲ κριθὰς καὶ τὰς κέγχρους ἐσθίοντες ὁμοίως καὶ πίνοντες· νομίζονται δ' οὖν ἀνδρειότατοι, ὥς καί τινες τῶν Ἑλλήνων Παίονας προσηγόρευσαν, τὸ ἀληθὲς ἀγνοήσαντες. Πρὸς γὰρ τῇ Ῥοδόπῃ καὶ πρὸς αὐτῇ τῇ Μακεδονίᾳ τὸ τῶν Παιόνων ἔθνος ἐστί. Τοῦτους δὲ Παννονίους καὶ οἱ ἄλλοι καλοῦσι, καὶ αὐτοὶ ἑαυτούς. Ἐπὶ τούτους ὁ Καῖσαρ πρότερον στρατεύσας, καὶ πολλὰς μάχας αὐτοῖς πολλάκις χωρήσας, ὁμολογίᾳ προσηγάγετο ὕστερον. Ἀντώνιος δὲ ὁ Ἀρμένιος τιμωρήσασθαι μηχανώμενος, οὐκ ἐπέλιπε πάντα λίθον κινῶν, τὸ τῆς παροιμίας, ἕως αὐτὸν ὑπηγάγετο εἰς τὸ στρατοπεδον εἰσιλθεῖν. Εἰσιλθόντα δὲ κατέσχε, καὶ ἐν ἀδέσμῳ εἶχε φρουρᾷ, καὶ πειρᾶται αὐτοῦ καὶ τὰ φρούρια ἔνθα ἐκεῖνῳ οἱ θησαυροὶ ἐναπέκειντο, παιδόθεν αὐτὸς λαβεῖν. Ὡς δ' οὐδὲν ἴσχυεν (οἱ γὰρ Ἀρμένιοι τῷ παιδὶ αὐτοῦ ὃν πρεσβύτατον τὸν Ἀρτάξιον βασιλέα ἀνεῖλοντο) ἔδησεν αὐτὸν ἀλύσεσιν ἀργυραῖς, οἵαις καὶ τιμὴν αὐτῷ τοιαύτην τιμῶν ὡς βασιλεῖ, καὶ πᾶσαν δὲ Ἀρμενίαν καπήγετο, τῷ Ἀρτάξῃ φίλος τὸν Πάρθον ἀποχωρήσαντος, ἐπείπερ ἥττητο μαχόμενος. Ἀντώνιος δὲ τὰ μὲν στρατεύματα εἰς Ἀρμενίαν κατέλιπεν, αὐτὸς δ' ἀνεκομίσθη πρὸς Αἴγυπτον, μετὰ τῆς γυναικὸς καὶ τῶν παίδων, ἄγων ἐκεῖ τὸν Ἀρμένιον, καὶ τιμή τε λείαν τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐχαρίσατο, καὶ τὸν Ἀρμένιον μὴ τῷ οἰκείων περιβαλὼν χρυσέοις δεσμοῖς, ἐκείνῃ προσήγαγεν. Οἱ δὲ οὐδὲν ἐκέτευσαν αὐτῶν, οὔτε μὴν προσεκύνησαν, ἀλλ' ὀνόματι προσηγόρευσαν. Μετὰ τοῦτο δὲ Κλεοπάτραν Ἀντώνιος Βασιλίδα βασιλίων καλεῖσθαι ἐκέλευσε, καὶ τῶν προτέρου Καίσαρος αὐτῷ μὲν γυναῖκα οὐκέτι, δὲ υἱὸν αὐτῆς παῖδα ἐκείνου ὡς ἀληθῶς, ἵνα δὴ Καίσαρα δὴ Ὀκτάβιον ὡς ποιητὸν ἐκείνου παῖδα, καὶ μὴ γνήσιον βεβαλὼν· καὶ χώρας αὐτοῖς ἔνειμε. Τοῖς δ' οἰκείοις παισὶ τοῖς ἐκ δὴ Κλεοπάτρας, κεκλημένοις Πτολεμαίῳ καὶ Ἀλεξάνδρῳ, ἑπτὰς πολλὰς προσεκλήρωσε. Τοιαῦτα δὲ πράττων, ἐπίστευε τῇ βουλῇ, ὅτι δὴ ἀρχῆς τε παύσεται, καὶ τὰ πράγματα ἐκ αὐτῆς καὶ τοῦ δήμου ποιήσεται, οὐχ ὅπως φρονῶν, ἀλλ' ὅπως ταῖς παρ' αὐτοῦ ἐλπίσιν ἢ ἀναγκάσωσι παρόντα δὴ Καίσαρα καταθέσθαι τὰ ὅπλα, ἢ μισήσωσιν ἀπεθήσαντα. Ἀφεὶς δὲ τὸν Ἀράξην ἦλθεν, ὡς ἐπὶ τοὺς Πάρθους στρατεύων, ἡρτύθη τῇ πρὸς δὴ Μῆδον ὁμολογίᾳ. Συμμαχήσειν γὰρ ἀλλήλοις συνέθεντο· ὁ μὲν κατὰ τῶν Πάρθων, ὁ δέ γε κατὰ τοῦ Καίσαρος, καὶ στρατιώτας ἀλλήλοις ἀπέδοσαν. Καὶ ὁ μὲν Μῆδος τῆς Ἀρμενίας τῆς νικηθείσης ἐξ Ἀντωνίου ἀπέλαβε τινά· Ἀντώνιος δὲ τῷ θυγατέρα αὐτοῦ Ἰωτάπην, ὡς τῷ Ἀλεξάνδρῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ συνοικήσουσαν. Καὶ ἐπὶ τούτοις εἰς δὴ Ἰωνίαν καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπὶ τὸν πολέμιον τὸν Καίσαρος ὥρμησε. Ὁ δέ γε Μῆδος συμμαχήσας τοῖς Ῥωμαίοις, ἐπελθόντας αὐτῷ τοὺς Πάρθους καὶ τὸν Ἀρτάξιον ἐκώλυσε. Τῷ δ' Ἀντωνίου τοὺς οἰκείους στρατιώτας μεταλεσαμένῳ, καὶ δ' ἐκείνου καταφρονήσαντος, ἀνεθέντο καὶ ἄλλοι. Καὶ ὅπως ἡ Ἀρμενία μετὰ τοὺς Μήδους ἀπώλετο. Οἱ μέν τοι Ῥωμαῖοι τὴν μὲν Δημοκρατίαν ἐφρόντισαν, ἡ μὲν καὶ εἰς φανερὰν μοναρχίαν κατώλισθεν, ἕως ὅ, τε Σέξτος ἀπώλετο, καὶ τὰ ἐπαναστάντα ἔθνη ἐδεδούλωτο, καὶ ὁ Πάρθος ἤδη παρεῖχεν. Τότε γὰρ φανερῶς

ἐπ' ἀλλήλους ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Καῖσαρ ἐτράποντο, καὶ ὁ δῆμος ἀκεραίως ἐδιελάθη. Αἰτίαι δὲ τῶν πολέμων, αἵδε σφίσιν ἐσκήπτοντο. Ἀντώνιος μὲν Καίσαρι ἐνεκάλει, ὅτι τὴν Λεπίδου χώραν καὶ τὰ δύο μέρη, καὶ τὰ τῶν Σέξτου ἐφετερίσατο, καὶ τὸν ἀργυρίου τὸ ἥμισυ, καὶ τὸ στρατιωτῶν ὧν ἐκ τῆς ἀντικρὺς αὐτῷ Ἰταλίας ἐστράτευσε. Ὁ δὲ Καῖσαρ ἐκείνῳ, ὅτι τὴν Αἴγυπτον καὶ ἄλλα μὴ λαχὼν εἶχε, καὶ ὅτι τὸν Σέξτον ἀπέκτεινε (αὐτὸς γὰρ ἐκεῖνον φεισάσθαι ἔλιγε) καὶ ὅτι τὸν Ἀρμένιον ἀπάτῃ συνειλημμένον ἔδησε, καὶ τὸν Ῥωμαίοις κακοδοξίαν προσέθηκε, καὶ τὸ ἥμισυ τῶν λαφύρων ἃ αὐτὸς ἀφῆκε, καὶ τὴν Κλεοπάτραν αὐτῷ καὶ τοὺς παῖδας τοὺς ἐξ αὐτῆς, καὶ τὰ δωρηθέντα σφίσι, πρὸ πάντων ἐπέριρρε. Ἐν τοῖς μάλιστα δ' ἐμέμφετο, ὅτι τὸν Καισαρίωνα ἐς τὸ γένος ἐσῆγε τὸ Καίσαρος.

κε'. Ταῦτ' οὖν ἐπενεκάλουν ἀλλήλοις, καὶ πρὸς ἀναφανδὸν κατ' ἀλλήλων ὡπλίζοντο, ὅσον Δομίτιος Γναῖος καὶ Σόσσιος Γάϊος τῆς τοῦ Ἀντωνίου μοίρας ὄντες, ὑπάτευσαν. Τότε δὲ φανερῶς ἐπολεμώθησαν. Ὁ γὰρ Σόσσιος πολλὰ μὲν ἐν τῇ πομπείᾳ ἐπῄνει τὸν Ἀντώνιον, πολλὰ δὲ κατεῖπε τοῦ Καίσαρος. Καὶ τότε μὲν ὁ Καῖσαρ τῆς πόλεως ἐξεχώρησε, αἰτίαν ἄλλην πλασάμενος. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπανελθὼν, καὶ φρουρὰν ἑαυτῷ περιστήσας στρατιωτῶν, μέτεσι μὲν ὑπὲρ ἑαυτοῦ διελέχθη. Τοῦ δὲ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Σοσσίου πολλὰ κατηγόρησε, καὶ ἀδικοῦντα τὸν Ἀντώνιον ἐν γράμμασιν ἐξελέγχειν ὑπέσχετο. Οἱ οὖν Γναῖοι μὲν ἀντεστῆσαν θαρροῦντες, μὴ τὸ στρατιωτικὸν ὑπομένοντες, τὴν πόλιν ἐχωρήσαντες, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἀντώνιον, καὶ τῶν ἄλλων Βαλβίνων ἐς ὀλίγους αὐτοῖς συναπελείφθησαν· καὶ εὐθὺς ἕτεροι τῶν Ἀντωνίου λιπόντες, τῷ Καίσαρι προσεχώρησαν, ὅτε τὸν τῆς Ὀκταβίας συνοίκησιν ἀπείπατο, καὶ ὅτι τὴν Κλεοπάτραν ἤχθοντο. Ἐξ ὧν μαθὼν ὁ Καῖσαρ τά τε ἄλλα τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τὰς διαθήκας αὐτοῦ, καὶ παρά τινι ἐτύγχανον, ἔλαβέ τε αὐτὰς, καὶ δημοσίᾳ ἀνέγνω, πρᾶγμα ποιήσας παρανομώτατον. Τοσαύτῳ δὲ τῷ γεγραμμένα ὀργῇ ἐς οἱ πάνυ ἐκείνῳ προσκείμενοι ἐνεδείξαντο, ὥστε τόν τε Γναῖον καὶ ἄλλῳ ἅπασαν ἐξουσίαν ἀφεῖλοντο, καὶ τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ ἄδειαν καὶ ἐκείνους, ἂν ἐγκαταλίπωσιν αὐτὸν, ἐψηφίσαντο· καὶ τῇ Κλεοπάτρᾳ πόλεμον ἐπήγγειλαν ἄντικρυς, ὃς μᾶλλον πρὸς τὸν Ἀντώνιον ἔτεινεν (ἤδεσαν γὰρ αὐτὸν ὑπὲρ ἐκείνης πάντα ὑποίσοντα) ἅτε καὶ αὐτὸν ἐδουλώσατο, ὥστε βασίλισσάν τε καὶ Δέσποιναν ὑπ' ἐκείνου καλεῖσθαι, στρατιώτας τε Ῥωμαίους ἐν τῇ φρουρᾷ αὐτῆς ἔχειν, καὶ ταῖς ἀσπίσι πάντων τὸ ὄνομα αὐτῆς ἐπιγράφεσθαι. Καὶ εἰς τὴν ἀγορὰν δὲ μετ' αὐτοῦ εἰσιοῦσα, καὶ τὰς συνηγόρους συνεδιέτα τε, καὶ δίκας τισὶ συνῆκάζε, καὶ συνίππους, καὶ ἐν ταῖς πόλεσιν ἐκείνη μὲν ἐν δίφρῳ ἐφέρετο, ὁ δ' Ἀντώνιος πεζὸς μὲν τὸν ἴσον αὐτῇ ἠκολούθει· συνεγράφετό τε αὐτῇ, καὶ συνεκλάτευτο, αὐτὸς Ὀσιρις καὶ Διόνυσος λεγόμενος, ἐκείνη δὲ Σελήνη καὶ Ἶσις. Θεὸν ἔφασαν ὑπ' αὐτοῦ ἐκ μαγγανείας ἔδοξε γεγονέναι· Καὶ οὐκ ἐκεῖνον μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς παρ' αὐτῷ δυναμένους κατηγόρουν καὶ καπήλους, ὡς ἐλπίσαι καὶ τῶν Ῥωμαίων ἄρξειν, ἐκ χιλίων τε ποιεῖσθαι μεγίστων τὸν ὅρκον, τὸν ἐν τῷ Καπιτωλίῳ διδόναι. Οὐδὲ Ἀντώνιος ἀνεκάλυπτόν τε ἐν τοῖς παροῦσι, καὶ ἐδόκει τι ἐχρῆτο παρὰ τὰ πάτρια πάντα· μίγνυσθαι μὲν γὰρ ὑπάτῳ ὄντι καὶ στρατηγῷ Ῥωμαίων, εἰς αἰτίωμα ἐλογίζετο· ἐξὸν τῷ πατρίων νόμων.

Zonaræ Annales.

A est oppressus. Belli autem causæ hæ prætendebantur. Antonius Cæsarem accusabat, quod Lepidi & Sexti provincias & copias sibi vendicasset, earumque semissem postulabat: nec non eorum militum, quos ex Italia ad illum pertinente, in exercitu haberet. Cæsar illum vicissim, quod Ægyptum privata auctoritate sibi vendicasset, & Sextum occidisset, cui ipse ultro pepercisset: & quod Armenio per fraudem capto & vincto, nomini Romano ignominiæ maculam aspersisset, ac manubiarum semissem & ipse postulavit, Cleopatram vero & susceptos ex ea liberos, & donationes eis factas, ante omnia ei objiciebat. Illud tamen in primis B querebatur, quod Cæsarionem in familiam Cæsaris induceret.

LIBER X.

XXVIII. Dum ad hunc modum invicem expostulant, arma dissimulanter parabant, donec Cn. Domitius & C. Sossius Antonianæ factionis, Consules sunt designati. Tum vero aperte hostes facti sunt. Cum enim Sossius Calendis multa in Antonii laudem cum Cæsaris criminatione differuisset: Cæsar per aliam causam urbe excessit. Deinde reversus, præsidio militum adhibito, modeste de seipso locutus, Sossium & Antonium acriter accusavit, seque Antonium litteris prolatis injuriarum convicturum esse affirmavit. Consules igitur, qui nec contradicere audetent, & tacere non possent, urbe relicta, non paucis Senatoribus comitantibus, ad Antonium se contulerunt: ac vicissim alii Antonio relicto ad Cæsarem abierunt, infensi ob Octaviam repudiatam, & Cleopatræ odio. E quibus Cæsar cum aliis Antonii arcanis cognitis, tum quale & ubi testamentum ejus esset: id acceptum publice recitavit, facinus iniquissimum ausus, eaque recitatione etiam addictissimos Antonio sic commovit, ut & Consulatum & omnem potestatem ei adimerent: & ejus familiaribus impunitatem & laudationes decernerent, si illum reliquissent: & Cleopatræ bellam aperte indicerent, quod ad Antonium potius spectabat, quem propter illam nihil non subiturum norant: cui ita serviebat, ut eam & Reginam & Dominam appellaret, & milites Romanos in custodia habere pateretur, quorum clypeis Cleopatræ nomen inscriptum erat. Præterea mulier una cum eo forum ingrediebatur, ludos una curabat, jus una dicebat, una equitabat: in urbibus lectica ferebatur, ipse pedes cum eunuchis sequebatur. Una & pingebatur, & fingebatur: ac ipse quidem Bacchus & Osiris, illa Isis & Luna vocabatur. Quam ob rem animus illius mente captus putabatur. Neque vero eum solum, sed & proceres ejus eo redegit impostoris suis, ut Romanis quisque se Imperaturum speraret: & in Capitolio jus dicere, votum & jusjurandum maximum duceret. Antonius vero aliquando acinaceni accingebatur, & peregrina veste utebatur. Quod si fuit, Romanorum Consuli & duci, crimini dabatur peregrina vestis, nostri temporis

Cæsar Senatum & populum contra Antonium concitat, ejus testamento recitato.

LIBER X. *Edit. Paris. pag 324.*

imperatores quis reprehensione eximat, qui a patrio vestitu recedunt, & non interdum, sed subinde barbarica veste utuntur? Hoc rerum statu Cæsar & Antonius ad bellum se parabant, uterque multis sociis munitus: ac multa vulgo jactabantur, & signa fiebant. Nam in sacrificio quodam simius sanum Cereris ingressus, conturbavit omnia. Multi pueri Romæ congregati, & in factionem Antonianam & Cæsarianam divisi, nemine jubente inter sese decertarunt: & qui Antonii nomen præferebant, victi sunt. Ejusdem statua marmorea sanguine manavit. Ignis sanum Cereris & Spei absumpsit. Acciderunt & alia hujus generis, quorum nihil eos terruit. Antonius enim festinavit, ut eos inopinantes in Italia opprimeret. Sed cum Corcyram appulisset, atque inde in Peloponesum navigasset, Patris hybernavit, & milites passim distribuit: Cæsar vero Brundusio solvens, tempestate fatigatus recessit.

Prodigia Actiacum bellum antegressa.

XXIX. Vere incipiente Antonius se non commovit. Nam ejus classiarii ex diversis gentibus collecti, cum procul ab eo hybernarent: neque sese exercebant, & morbo ac transfugiis minuebantur, Agrippa quoque Methone impetu capta, navium onerariarum appulsus observando, & in aliis atque aliis Græciæ locis exscensus faciendo, admodum eum perturbabat. Cæsar vero omnes milites, omnes Senatores, omnes equites, quorum aliqua erat auctoritas, Brundusii convenire jussit, alios, ut aliquid adjuvarent, alios, ne seorsim rebus novis studerent: utque ostenderet, se maximæ præstantissimæque partis Romanorum consensu niti. Cum iisque Jonio transmisso, & Corcyra, quam præsidiarii reliquerant, capta, in portu Glyce appulit, qui a dulcedine fluvii in eum influentis nomen habet: inde Actium navigavit. Cum nemo contra classem educeret, neque quicquam vel ad pugnam vel ad deditionem hostes provocanti responderent: eum occupavit locum, in quo nunc est Nicopolis, ibique circa Actium terra marique stationes habuit. Nam ipsum Actium Antoniani præoccupatum turribus utrimque munierant. Antonius advento Cæsaris cognito, cum suis Actium properavit: sed non statim pugnavit, quamvis a Cæsare modis omnibus lacesseretur: tumultuariis tamen pugnis per dies complures certavit, donec conduxisset suos exercitus. At Cæsar in Græciam & Macedoniam misit copias, ut Antonium vel invitum illuc pertraheret. Agrippa subito accessu Leucade & navibus illius loci potitus est, Patras cepit, Corinthum ad deditionem compulit. Titus Marcus & Taurus Statilius, equitatum Antonii subita excursione ceperunt, & Philadelphum Paphlagoniæ regem in suas partes traduxerunt. Cn. Item Domitius & alii ad Cæsarem se contulerunt. Veritus igitur Antonius, ne iis quos in Macedoniam & Thraciam misisset, idem facerent, ad eos pro-

Actiaci belli apparatus.

pag. 325.

Βασιλεῖς Ῥωμαίων, πῶς καί τις ἐξεπίτηδες μόνον καὶ αἰτίασιν, μεταμφιεννύμενος παρὰ τὰ πάτρια, καὶ ἐκ τούτου, ἀεὶ δὲ κεχρημένος ἐθνικῇ βαρβαρικῇ; ὅπερ μέντοι καὶ τῷ τε Καίσαρι καὶ τῷ Ἀντωνίῳ συνέβη καὶ τῷ πράγματι. Οἱ δὲ παρεσκεύαζοντο ἀρὰς τὸν πόλεμον, ἴσας πολλὰς συμμάχους προσειληφώς· καὶ πολλὰ παρὰ τῷ ἀνθρώπων ἐθρυλεῖτο, πολλὰ δὲ καὶ σημεῖα γεγόνασι. Πίθηκός τις γὰρ εἰς τὸ Δημήτριον ἐν ἱερουργίᾳ τινὶ εἰσελθὼν, πάντα τὰ ἐνόντα συνέχεε. Καὶ παῖδες ἐν τῇ Ῥώμῃ πολλοὶ ἀθροισθέντες, κελεύσαντος μηδενὸς, συνέμιξαν ἀλλήλοις, οἱ μὲν ὡς Καίσαρσι, οἱ δὲ ὡς τῷ Ἀντωνίῳ μαχούμενοι, καὶ ἐτροπώθησαν οἱ τὸ τοῦ Ἀντωνίου ὄνομα φέροντες. Εἰκών τε αὐτοῦ λιθίνη αἷμα ἀνῆκε. Καὶ πῦρ τό, τε Δημήτριον, καὶ ναὸν ἕτερον Ἐλπίδος διέφθειρε. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα συνέβαινεν. Οὐδὲν δὲ πάνυ αὐτοὺς ἐφόβησε· ἀλλ' ὁ μὲν Ἀντώνιος ὥρμησε, ὡς ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἀδοκήτως αὐτοῖς τὸν πόλεμον ποιησόμενος. Ἐλθὼν δὲ εἰς Κέρκυραν, καὶ ἐνθένδε εἰς Πελοπόννησον ἀναπλεύσας αὐτὸς μὲν ἐν Πάτραις παρεχείμασε, τοὺς δὲ στρατιώτας πανταχόσε διέπεμψεν· ὁ δὲ Καῖσαρ ἀνήχθη μὲν ἐκ Βρεντεσίου, χειμῶνι δὲ περιπεσὼν καὶ παυθεὶς, ἀνεχώρησεν.

Ἡγεμόνες δὲ ἦσαν, ὁ μὲν Ἀντώνιος ἀδαμῆ ἐκπονήσων. Σύμμικτοι γὰρ ἐκ πολλῶν ἐθνῶν ὄντες οἱ τεκτέναι αὐτῷ, καὶ πόρρω χειμάζοντες ἀπ' αὐτοῦ, ὅτε ἐγυμνάζοντο, καὶ νόσῳ καὶ αὐτομολίαις ἐλάττωτο. Καὶ ὁ Ἀγρίππας τὴν Μεθώνην καταχὰς ἐξ ἐφόδου, καὶ τὰς καπήλους τῷ ὅλῳ κάλων ἐπιπλῶν, καὶ ἀποβάσεις ἄλλοτε ἄλλῃ τῆς Ἑλλάδος ποιούμενος, ἐχύρου αὐτὸν ἐθορύβει. Ὁ δὲ Καῖσαρ πάντας μὲν τοὺς στρατιώτας, πάντας δὲ τοὺς δυναμένους τι τῆς βουλῆς καὶ ἱππέων, εἰς τὸ Βρεντέσιον συνήγαγε, τοὺς μὲν ὅπως αὐτῷ τι συμπράξωσι, τοὺς δ' ὅπως μὴ μοναδίσωσί τι νεωτερίσαι· καὶ ἦν εὐδοξίᾳ, ὅτι τὸ πλεῖστον καὶ κρατιστεῦον τῷ Ῥωμαίων ὁμόγνωμον εἶχεν· καὶ σὺν αὐτοῖς τὸν Ἰόνιον διέβη, καὶ τὴν Κέρκυραν ἐκλειφθεῖσαν ὑπὸ τῆς φρουρούσης λαβὼν, εἰς τὸν λιμένα τὸν Γλυκὺν κατῆρε. Καλεῖται δὲ οὕτως, ὅτι ἐκ τοῦ ποταμοῦ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐμβάλλοντος γλυκαίνεται. Κἀκεῖθεν εἰς τὸ Ἄκτιον ἔπλει. Ὡς δ' ἤκουσε τὸν Ἀντώνιον, ὅτι ἐς λόγους ἦλθε αὐτῷ, ἢ περὶ μάχης ἢ περὶ ὁμολογίας ἐκκαλούμενος τοὺς ἐναντίους, κατέλαβε τὸ χωρίον τοῦτο, ἐν ᾧ νῦν ἐστὶν ἡ Νικόπολις, καὶ τὸν ἱππόδρομον τὸν Ἀκτίῳ καὶ γλῶ τῇ θαλάσσῃ. Τὸ δὲ Ἄκτιον οἱ τοῦ Ἀντωνίου προκατέλαβοντο, καὶ πύργους ὠχύρωσαν ἑκατέρωθεν. Ἐπεὶ δὲ τὸν τε Καίσαρος ἄρξιν ἐνταῦθα ὁ Ἀντώνιος, ἐπεκηρυκεύσατο τῷ περὶ αὐτοῦ εἰς τὸ Ἄκτιον· καὶ δόξης μέν τι καὶ ἠγωνίσατο, καὶ τοῦ τε Καίσαρος πάντα ἔσπευδε εἰς ἀγῶνα τῶν ἐναντίων· ἀκροβολισμοῖς δ' ἐπὶ πλείους ἡμέρας ἐχρήσατο, μέχρις συμπέσοι τὰ στρατεύματα. Ὁ δὲ Καῖσαρ εἰς τὴν Ἑλλάδα, τὴν τε Μακεδονίαν ἐκπεμψὰς στρατιὰν, ἅπως πρὸς ἑκάτερα μετενέγκῃ καὶ ἄκοντα τὸν Ἀντώνιον. Καὶ ὁ Ἀγρίππας τῆς τε Λευκάδος καὶ τῆς ἐν ταύτῃ σταφῶν αἱρησίας ἐκπολεμήσας ἐκράτησε, καὶ Πάτρας εἶλε, καὶ τὴν Κόρινθον παρεῖσατο. Καὶ ὁ Τίτος ὁ Μάρκος, Ταῦρός τε ὁ Στατίλιος, τὸ ἱππικὸν τοῦ Ἀντωνίου ἀθρόον ἐκπλαγέντες συνέσχον, καὶ Φιλάδελφον Βασιλέα Παφλαγονίας προσεποιήσαντο. Καὶ ὁ Δομίτιος ὁ Γναῖος καὶ ἄλλοι τῷ Καίσαρι προσεχώρησαν. Φοβηθεὶς οὖν ὁ Ἀντώνιος, μὴ ὅσοι ἐς Μακεδονίαν καὶ τὴν Θρᾴκην ἐκπεμφθεῖεν παρ' αὐ-

A

B

C

D

E

ᾶ, τῷ Καίσαρι πρόσωπα, ὥρμησε πρὸς αὐτούς. Καὶ πολὺ μὲν ἔτι ναυμαχία ἰσόρροπος ἦν· ἐπεὶ δὲ ἡ παρὰ μὲν τὴν ἑωθινὴν προσβολὴν ἐξέφυγον οἱ τοῦ Ἀντωνίου τοὺς Καίσαρος ὀλίγους ὄντας. Τοῦ δὲ Ἀγρίππου, ᾧ πᾶν αὐτὸ τὸ τοῦ Καίσαρος ναυτικὸν, καὶ τύχῃ ἐπιδημήσαντος, οὐ μόνον οὐδὲν ἐνίκησαν οἱ τοῦ Ἀντωνίου ἀπώναντο, ἀλλὰ καὶ ἀπώλοντο. Καὶ διὰ τοῦτο παρελθὼν ὁ Ἀντώνιος, ἐπεναυμάχησε τῇ πρὸς τὸν τοῦ Καίσαρος προφυλακὴν ἐπὶ πεζῷ. Καὶ ἐπεὶ τὰ ἐπιτήδεια αὐτὸν ἤρξαντο ἐπιλείπειν, βουλὴν ἐποιήσατο, πότερον καὶ χώραν μείναντες ξυναπόπειραν ποιήσωσιν, ἢ μεταστάντες χώρᾳ τὸν πόλεμον διενέγκωσι. Καὶ ἄλλοι μὲν ἄλλα συνεβούλευσαν. Ἡ δὲ γε Κλεοπάτρα τὰ ἐπικαίροτατα τῷ χωρίῳ φρουρᾶς παραθεῖσα, καὶ τοὺς λοιποὺς συναράμενα αὐτοῖς εἰς τὴν Αἴγυπτον συμβουλεύσασα, ἐπέπεισε. Εἰς δὲ ταύτην ἦλθε τὴν γνώμην ὑπὸ σημείων δεισιδαιμονίᾳ, καὶ ἐκ τῆς τοῦ στρατεύματος ἀθυμίας καὶ ἀπορίας δείσασα, καὶ ἐφ' Ἀντωνίου ἐξιφόβητος. Οὐ μὴν τοι λάθρᾳ, ἀλλ' ἤδη φανερῶς ἐκπλεῖσαι ὡς φεύγοντες ἐβουλεύσαντο, ἵνα μὴ οἷς δίος τοὺς συμμάχους ἐμβάλωσιν· ἀλλ' ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν παρασκευαζόμενοι, πρώτῃσι τὰς ἀρίστας τῶν σκαφῶν ἐκλιπόμενοι, ὅτι ἐκ τῆς φθορᾶς τε καὶ τῆς αὐτομολίας οἱ ἱππεῖς ἐλάττωντο, κατέπρησαν τὰ λοιπὰ, καὶ νύκτωρ πάντα τὰ τιμιώτατα λαθραίως ἐμβαλόντες αὐτοῖς, ἕτοιμα εἰς ἔκπλουν ἐποίησαν. Καὶ τοὺς στρατιώτας παρθάρρυνε, πρὸς ἣν ναυμαχίαν, ἐξαναστὰς αὐτοῖς ὁ Ἀντώνιος. Καὶ ὅπως πάντας μὲν τοὺς πρώτους τῶν συνήθων αὐτῷ εἰς τὰς ναῦς ἐνεβίβασεν, ἵνα μή τι νεωτερίσωσιν, ὡς ὁ Δέλλιος καὶ ἄλλοι τινὲς αὐτομολήσαντες. Πλεῖστα δὲ καὶ τοξότας, καὶ σφενδονήτας, καὶ ὁπλίτας ἐνεβίβασε. Τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας εἶχεν, αἱ δὲ λοιπαὶ τετρήρεις καὶ δεκήρεις ἦσαν αὐτῷ. Καίσαρ δὲ καθεώρα μὲν καὶ ἃ παρεσκεύα αὐτῶν, καὶ ἀντεπῴετο. Μαθὼν δὲ καὶ ἃ διάνοιαν εἶχον ἐξ ἄλλου τε καὶ τοῦ Δελλίου, συναγαγὼν τὸ στράτευμα, καὶ ὡς μάχῃ δὴ ὧν ὥρμησε παρεκάλεσε. Καὶ τούτῳ ὑετῷ χρησάμενος λαύρᾳ, καὶ ζάλῃ πολλῇ ὡς τὸ τοῦ Ἀντωνίου ναυτικὸν ἐμπεσούσῃ, ἀνεθάρρησεν ὁ Καίσαρ, καὶ ἐφ' ἑκπλοῦν αὐτῶν ἐπετήρει. Ὡς δὲ παρεσκεύαστο μὲν οἱ τοῦ Ἀντωνίου, καὶ μὴν τοι πρόεσαν, ὥρμησε μὲν ὡς καὶ ἐσῶσι σφίσι προσμίξων, καὶ ἀναχωρῆσαι ποιήσων. Ὡς δ' οὔτ' ἐξώρμησαν, οὔτ' ἀντεπῆλθαν, ἀλλὰ καὶ χώρας ἅμιλλαν, τῇ συμπάσῃ τὰ ἐπιτήδειον ἐποιοῦντο, ἀνέσχε χρόνον τινὰ, εἶτα συμπεσόντες ἐναυμάχουν. Ἀγχωμάλου δὲ τῆς ναυμαχίας οὔσης ἐπὶ πολὺ καὶ ἀκρίτου, αἱ Κλεοπάτρας ἐξέπεσον ναῦς, συνθήματος παρ' αὐτῆς δοθέντος, εἰς ἔκπλουν χρῆσαι τὰ ἱστία, καὶ πρὸς τὸ πέλαγος ὥρμησαν. Ὁ δ' Ἀντώνιος τὴν Κλεοπάτρας ναῦν ἰδὼν ἐκπλέουσαν, πάντων ἐπιλαθόμενος, καὶ περιμεταβὰς, διώκει δ' ἐκολλήσας αὐτὴν, καὶ ἔτι προσαπολείπουσαν. Ἐκείνη δὲ γνωρίσασα τὸ ἐφ' ἑαυτῆς σημεῖον, ἀνέσχε. Καὶ ἀναληφθεὶς εἰς τὴν ἐκείνης ναῦν, μόνος παρελθὼν ἐς πρῷραν, ἐκάθητο σιωπῶν, καὶ τρεῖς μὲν ἡμέρας ὅπου διήγαγε· ἐν δὲ Ταινάρῳ γενόμενος αἱ συνήθεις γυναῖκες καὶ συνήγαγον, καὶ συνδεκτὸν καὶ συγκαθεύδειν αὐτῷ ἐποίησαν. Τῷ δὲ τετ Ἀντωνίου ναυτικὸν μὲν ἐφ' αὑτοῦ ὑποχώρησιν ἀπέχθεν μέχρις ὥρας δεκάτης, πυρὸς ἐπενεχθέντος τοῖς σκάφεσι, κελεύσαντος Καίσαρος, τὸ μὲν κατεφλέχθη, τὸ δὲ ἑάλω. Λέγεται δὲ περὶ τεσσαράκοντα νῆας ἑαλωκέναι.

peravit. Interea conflictus quidam imari factus est: & Cæsariani, pauci numero, ab Antonianis principio pulsi. Sed fortuito Agrippæ supervento, qui toti Cæsarianæ classi præerat, factum est, ut illi non modo nullum victoriæ fructum caperent, sed etiam interirent. Qua de causa reversus Antonius, equestri certamine cum primis Cæsaris excubiis congressus, succubuit. Et quia commeatus penuria laborare incipiebat, concilio indicto deliberavit, an manendum, & Martis alea periclitanda: an vero alio abeundum, & bellum ducendum esset. Aliis aliud censentibus, Cleopatræ sententia vicit, ut opportunissimis locis præsidia imponerentur, cæteri secum in Ægyptum navigarent. Id autem consilii cepit, tum quod prodigiis quibusdam terrebatur, tum quia exercitus desperationem & morbum timebat: Antonio quoque terrorem incussit. Sed quia neque clam, neque etiam aperte tamquam fugientes abire volebant, ne locis terrorem incuterent, sed tamquam ad pugnam parati navibus optimis delectis, & quia morbo & transfugis remigum imminutus erat numerus, reliquis crematis, & noctu pretiosissimis quibusque rebus clam illatis, ad navigandum se instruxerunt. Antonius milites pro concione ad pugnam incitavit, atque ita primores omnes familiarium suorum in naves imposuit, ne quid novi molirentur: ut Dellius & alii transfugæ fecerant. Quam plurimos etiam funditores, sagittarios & armatos imposuit. Triremes enim paucas habebat, cæteræ quadriremes & deciremes erant. Cæsar eorum instructione visa, contra ire parabat: sed eorum consilio tum ex aliis tum ex Dellio cognito, exercitum convocavit: quem dum ad pugnam cohortatur, ingenti imbri & turbine in classem Antonii illato, resumpta fiducia, eorum abitum observavit. Cumque Antoniani in procinctu starent, nec tamen prodirent: in animo habuit, eos vel stantes aggredi, vel repellere. Sed quia neque prodibant, neque se convertebant, sed loco non mutato aciem condensabant, aliquantulum moratus est: deinde congressi pugnaverunt. Cum diu æquo Marte & ancipiti victoria dimicaretur: Cleopatræ LX. naves, signo ab ea dato, velis ad discessum elatis pelago se commiserunt. Antonius vero abeuntem Cleopatræ navem conspicatus, in quinqueremem transcendit: obliteusque rerum omnium, eam persequitur, quæ ipsum perdiderat, & amplius perditura erat. Illa vero agnitis navis insignibus, subsistit. Ita in illius navem receptus, & solus in proram progressus, sedit tacitus. Triduoque sic exacto, cum Tænarum venisset, a familiarium mulierum cœtu ad concœnationem & ad concubitum est invitatus. Ejus vero classis post discessum ipsius cum ad horam usque decimam restitisset, jussu Cæsaris igni injecto partim cremata est, partim capta. Dicuntur circiter CCC. naves esse captæ.

Cleopatræ & Antonii fuga. Edit. Paris. pag. 526.

LIBER X. Actiaca victoria Monarchiæ Cæsaris indicium.

XXX. Hic navalis pugnæ fuit exitus, VIII. nonas Septembris, ac tum Cæsar solus rerum omnium potiri cœpit, ut ab eo tempore imperium ejus numerari inciplat. In castrorum loco urbem Nicopolim a victoria nomine indito condidit, & statuas æreas hominis & asini collocavit. Fertur enim nocturno tempore, pridie ejus diei quo navale prælium commissum est, tabernaculo ad naves contemplandas egressus, in hominem agasonem incidisse, qui rogatus quis esset? respondisse, *sibi Fortunati esse nomen, asinæ Victoriæ*. Ex statuæ post Byzantium translatæ, in equestri theatro steterunt. Pedestres autem & equestres Antonii copiæ cum VII. post illius fugam dies permansissent, denique ad victorem transiverunt. Quidam vero, ex Romanis potissimum, ad Antonium, socii domum abierunt. Cæsar in Italiam properans, veritus ne quis in ea motus existeret, Brundusium cum venisset, non amplius est progressus: nam ibi eum & Senatus & ordo Equester, & plebis maxima pars convenerunt. Ubi rebus quibusdam ex sententia confectis, iterum in Græciam discessit, & navibus per Isthmum Peloponnensem ob tempestatem traductis, celeriter in Asiam transiit. At Cleopatra Ægyptum occupare contendit, ne qui res novas moliretur metuens; quo cum venisset, undique pecuniam & copias coegit. Antonius in Lybiam navigavit. Cum autem is quoque exercitus, quem ibi habebat, defecisset, sibi manus afferre voluit: sed ab amicis prohibitus, Alexandriam venit. Ibi ad pugnam se instruentes, tamen legatos de pacis conditionibus ad Cæsarem miserunt. Cleopatra vero, clam Antonio, familiaribus ejus pecunias, ipsi Cæsari aureum sceptrum, ejusdem materiæ coronam, & sellam regiam misit, tamquam una cum his imperium etiam ei traderet. Cæsar muneribus boni ominis causa acceptis, Antonio nihil respondit: Cleopatræ nuntiari jussit, si Antonium vel occidisset, vel ejecisset, se impunitatem ei daturum, & regnum inviolatum relicturum. Interea ædificatas Cleopatræ in sinu Arabico naves, Arabes cremaverunt, auxilia populi Dynastæque omnes negaverunt. Accepto Cæsaris responso, denuo legatos miserunt: Cleopatra magnam pecuniam pollicens, Antonius cognationis & amicitiæ eum commonefaciens, seque sibi manus allaturum affirmans, si suus interitus Cleopatræ salutem allaturus esset. Cæsar vero ne tum quidem Antonio quicquam respondit, Cleopatræ vero multa & comminatus & pollicitus est: & quia metuebat, ne mulier ingentem pecuniam, quam in monumentum in regia paratum intulerat, aboleret (minata enim erat, nisi votorum compos fieret, eam se una secum crematuram) Thyrsum libertum ad eam misit, qui præter alia humanitatis plena, illud etiam ei diceret, Cæsarem amore illius esse captum. Sic Pelusio potitus est, quasi urbem vi expugnasset, cum revera prodita esset a Cleopatra. Nam quum

Fortuna & Nicon.

Edit. Paris. pag. 543.

Antonii & Cleopatræ in Ægypto acta cum Cæsare.

pag. 544.

A λ'. Τοιοῦτον μὲν τῇ ναυμαχίᾳ πέλος ἐγένετο τῇ ἑβδόμῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Καὶ τότε μόνῳ τῷ Καίσαρι τὸ κράτος ἅπαν περιελήλυθεν, ὡς ἐκ τότε δὴ τοῦ καιροῦ ἡ αὐτοῦ μοναρχία ἀριθμεῖσθαι. Πόλιν δ' ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου τόπῳ συνῴκισε, Νικόπολιν καλέσας αὐτήν. Ἔστι δὲ καὶ πύλας χαλκᾶς ἀνδριάντα τε ὄνου. Λέγεται γάρ, νυκτὸς ἔτι οὔσης καθ' ἣν ἡμέραν ἡ ναυμαχία συνέπεσε τοῦ τε σκηνοῦς αὐτοῦ ἐξελθόντι, καὶ περιόντι τὰς ναῦς, ἄνθρωπος συναντῆσαι ὄνον ἐλαύνων. Πυθομένῳ δὲ τοὔνομα, εἰπεῖν, Ἐμοὶ μὲν Εὔτυχος ὄνομα, τῇ δ' ὄνῳ Νίκων. Αἱ πύλαι δ' αὗται ὕστερον ἀνακομισθεῖσαι εἰς τὸ Βυζάντιον, ἔστησαν ἐν τῷ τῆς Ἱππιλασίας Θεάτρῳ. Ἡ δὲ πεζὴ τε καὶ ἱππικὴ δύναμις τοῦ Ἀντωνίου μὴ ἐθέλουσα φυγῇ ἡμέρας ἔπεσε συμμείνασα, πέλος τῷ κρατήσαντι προσεχώρησαν. Τοὺς δὲ, ἐκ μάλιστα τῶν Ῥωμαίων, ἀπῆλθον πρὸς τὸν Ἀντώνιον, οἱ δὲ γε σύμμαχοι οἴκαδε. Ὁ μὲν τοι Καῖσαρ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπείχθη, μή τι ταραχήσωσι φοβηθείς. Ἐλθὼν δ' εἰς τὸ Βρεντέσιον, ὑκέτι πορρωτέρω προσεχώρησε. Ἡ, τι δὴ Γερυσία καὶ ἡ Ἱππὰς, τὸ τε δῆμα τὸ πλεῖστον καὶ ἕτεροι συνῆλθον ἐκεῖ. Ἐνθα τὰ αὐτῷ δοκοῦντα καταφραξάμενοι, εἰς τὴν Ἑλλάδα αὖθις ἀπῆρε. Καὶ διὰ τοῦ Ἰσθμοῦ τὰς Πελοποννησίους τὰς ναῦς διὰ τὸν χειμῶνα διαγαγών, ταχέως εἰς τὴν Ἀσίαν ἀνεκομίσθη. Κλεοπάτρα δὲ φυγοῦσα, καταλαβεῖν τὴν Αἴγυπτον ἔσπευσε, διδοικυῖα μή τι νεωτερίσωσι. Καὶ γοερμὴν ἐν ταύτῃ, παρακόθεν συνήλεγε χρήματα, ἔθραιζέ τε διαδήματι. Ἀντώνιος δὲ εἰς Λιβύην ἀπέπλευσε. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὅπερ εἶχεν ἐκεῖ στράτευμα ἀπέστη αὐτῷ, ἄρμενα μὲν ἑαυτῷ ἀπέλιπε· ὑπὸ δὲ τῶν φίλων κεκώλυτο, καὶ ἀνεκομίσθη εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Καὶ παρεσκεύαζοντο μὲν ὡς καὶ πολεμήσοντες. Ἔσπευδον δέ τινας καὶ πρὸς Καίσαρα, λόγους ὑπὲρ εἰρήνης κομίζοντας, τοῖς δὲ συνοῦσιν αὐτῷ χρήματα· καὶ ἡ Κλεοπάτρα κρύφα τῷ Ἀντωνίῳ, σκῆπτρον αὐτῷ χρυσοῦν καὶ στέφανον ὅμοιον, καὶ δίφρον βασίλειον ἐπεμψεν, ὡς καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ δι' αὐτῷ δίδοσα. Ὁ δὲ τὰ μὲν δῶρα ἔλαβεν, οἰωνὸν αὐτὰ ποιησάμενος, ἀπεκρίνατο δὲ τῇ μὲν Ἀντωνίῳ οὐδέν. Κλεοπάτρᾳ δὲ, ὅτι δοκοίησαν τὸν Ἀντώνιον, ἢ ἐκβαλοῦσα, ἄδειαν αὐτῇ δώσει, καὶ τὴν ἀρχὴν ἐάσει ἀπαρεγχείρητον. Ἐν τοσούτῳ δὲ τὰς ἐν τῷ Ἀραβικῷ κόλπῳ ναυπηγηθείσας τῇ Κλεοπάτρᾳ τριήρεις, κατέκαυσαν οἱ Ἄραβιοι, καὶ τὰς ἐπικουρίας οἱ δῆμοι καὶ οἱ δυνάσται ξύμπαντες ἀπηρνήσαντο. Ἀντώνιος δὲ καὶ ἡ Κλεοπάτρα πέμπουσι παρὰ τὸν Καίσαρος αὐτοῖς ἐπιτρέπουσιν ἔπεμψαν αὖθις, ἡ μὲν χρήματα αὐτῷ πολλὰ δώσουσα ὑπισχνουμένη, ὁ δὲ τὰς τε φιλίας καὶ τὰς συγγενείας αὐτῷ ἀναμιμνήσκων. καὶ ἑαυτὸν ἐγχειρίσασθαι ἐπαγγέλλετο, ἂν ᾖ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα σωθῇ. Οὐδὲν μέν τοι πρὸς τότε Ἀντωνίῳ ἀπεκρίθη. τῇ δὲ Κλεοπάτρᾳ πολλὰ ἐς τότε ἐπείλησε καὶ ὑπέσχετο. Φοβηθεὶς δὲ μὴ τὰ χρήματα παμπληθῆ ὄντα ἐμβαλοῦσα ἡ Κλεοπάτρα, ἐς τὸ μνημεῖον, ὃ ἐν τοῖς βασιλείοις κατεσκεύασεν, ἔθρασεν (καὶ δὴ πάντα κατακαύσειν ἐπέλει μετ' ἑαυτῆς, εἰ ὧν βούλοιτο ἁμαρτεῖν) Θύρσον οἰκέτην ἐπεμψε ἐξελεύθερον πολλὰ ἱκετεύσαντα αὐτῇ φιλάνθρωπα, καὶ ὅτι ἐρᾶται τρίζει ὁ Καῖσαρ αὐτῆς. Ὅθεν καὶ τὸ Πηλούσιον κατέσχε ὁ Καῖσαρ, δυνάμει μὲν τὸ φανούμενον, λάθρᾳ δὲ προδοθὲν ὑπὸ Κλεοπά-

τρας. Ερᾶν γὰρ αὐτῆς ἐκεῖνον ἀκούσασα, ἐπὶ πόσι ἐφιεμένη, ἀθρόως αὐτῇ προήκατο τὸ Πηλούσιον. Ὁ δ' ἐν Αντωνίου ἀπὼν, καὶ τὴν τῶ Πηλουσίου κατάληψιν γνοὺς, ἐπανῆλθεν, πρὸ τῆς Αλεξανδρείας τῆ Καίσαρος πρεσβείᾳ προσπεσὼν, καὶ συμβαλὼν τοῖς ἱππεῦσι κεκμηκόσιν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, ἐνίκησε. Καὶ πόσι ἀναθαρσήσας, καὶ ὅτι τοξεύμασιν ἐς τὸ στρατόπεδον τῶ Καίσαρος γράμματα ἐπιμίξει, πολλὰ χρήματα τοῖς στρατιώταις ἐπαγγελλόμενος, προσέμιξε τῆ πόλει, καὶ ἐνίκησε. Καὶ ὁ μὲν ἐλαττωθεὶς ἀπῆλθε πρὸς τὸ ναυτικὸν, καὶ ὡς ναυμαχήσων παρεσκεύαζετο, ἢ πρὸς Ιβηρίαν πλεύσεσθαι. Γνοῦσα δὲ τοῦτο ἡ Κλεοπάτρα, τὰς μὲν ναῦς ἀντεμολήσειν ἐποίησεν, αὐτὴ δὲ εἰς τὸ ἡρῶον εἰσῆλθε μνημεῖον, ὡς τάχα τὸν Αντώνιον φοβουμένη ὑπεκλαβοῦσα προδίδοσθαι παρ' αὐτῆς. Δύο δὲ ἦσαν ἐκεῖ σὺν αὐτῇ θεράπαιναι, καὶ εὐνοῦχος εἷς. Εἰσελθοῦσα δὲ, τὰς μὲν θύρας κατέκλεισεν ἀσφαλῶς, πρὸς δὲ τὸν Αντώνιον τὰς ἀπαγγελοῦσας ἐπέμψεν ὅτι τέθνηκεν. Πεισθέντος δ' ἐκείνου, τινὶ τῶ παρόντων ἐπέτρεψεν ἀποκτεῖναι αὐτόν. Ως δ' ἐκεῖνος σπασάμενος τὸ ξίφος ἑαυτὸν κατεργάσατο, Εὖγε, εἶπεν, ὦ Ερως (τοῦτο γὰρ ἦν ὄνομα τῶ Ανθρώπῳ) ὅτι μετὰ χρὴ ποιεῖν διδάσκεις. καὶ πλήξας ἑαυτὸν ἀφ' ἧς κοιλίας, εἰς τὴν κλίνην ἀφῆκεν. Ην δὲ οὐκ ἀθάνατος ἡ πληγή. Θορύβου δὲ γενομένου, ἤθετο ἡ Κλεοπάτρα, καὶ τὰς μὲν θύρας οὐκ ἀνέῳξεν, ἄνωθεν δὲ προκύψασα (κάτω γὰρ τὰ πρὸς τῆ ὀροφῆ ὑπῆργαστο) καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονὸς, κομίζειν αὐτὸν εἰς τὸν τάφον ἐκέλευσε. Γνοὺς δὲ καὶ ἐκεῖνος ἔτι ζῶσαν αὐτὴν, παρεκάλει κομισθῆναι ἐκεῖ, καὶ κομιδεῖς σειραῖς καὶ καλωδίοις ἀνείλκετο παρ' αὐτῆς καὶ τῶν θεραπαινίδων ἀμφοῖν. Διεξαμένη δὲ αὐτὸν αἵματι πεφυρμένον καὶ δυσθανατοῦντα, τὰς πέπλους περιερρήξατο ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ στέρνα ἔτυπτε. καὶ καταπάραττε ταῖς χερσίν. Ο δὲ εἶτε πιεῖν ᾔτησε, καὶ πιὼν, καί τινα ὁμιλήσας τῆ Κλεοπάτρᾳ, ἐξέλιπε. Καῖσαρ δὲ ἀγγελθέντος αὐτῷ τὸν θανάτου τοῦ Αντωνίου, ἀπεδάκρυσε, καὶ τὰς ἐπιστολὰς ἐκείνου τοῖς φίλοις ἀναγινώσκων, κατεγίνωσκεν ἑαυτῷ, ὡς ἀγνώμονα αἰτοῦντος ἐκείνου καὶ δίκαια, αὐτῷ δὲ φορτικῶς καὶ ὑπερηφάνως πρὸς τὰς ἀποκρίσεις ἐχομένου.

λά. Εἰς δὲ τὴν Κλεοπάτραν ἐπέμψε τὸν Προκλῆϊον, ζώσης αὐτῆς κρατῆσαι θέλων, μέγα πρὸς δόξαν ἡγούμενος, ἄγαγεῖν αὐτὴν εἰς τὴν θρίαμβον. Η δὲ ἐντὸς θυρῶν κεκλεισμένων ἰσχυρῶς πᾶσα διειλίχθη αὐτῷ. Ως δὲ καταμαθὼν τὸν τόπον ἀπήγγειλε Καίσαρι, Γάλλος μὲν ἐπέμφθη αὐτῇ ἐντελούμενος, ὃς ἐμέλλων πρὸς ταῖς θύραις ἐν λόγοις ἐπίπροσθεν, Προκλῆϊος δὲ κλίμακι διὰ θυρίδος εἰσῆλθε λαθὼν μετὰ δύο ὑπηρετῶν. Τῆς δὲ μιᾶς τῶν αὐτῇ συγκαθειργμένων γυναικῶν ἀναπραγούσης, Τάλαινα Κλεοπάτρα, ζωγρῇ. ὥρμησε μὲν ἑαυτὴν παταξαι (παρέζωτο γάρ τι ξιφίδιον) προσδραμὼν δὲ αὐτῇ ὁ Προκλῆϊος, συνέσχεν αὐτὴν, καὶ ἀφείλατο τὸ ξιφίδιον, καὶ μή τι κρύπτῃ φάρμακον ἐξηρεύνησεν. Επεμψε δὲ Καῖσαρ Επαφρόδιτον ἀπελεύθερον, κελεύσας ζῶσαν περιεῖναι παντὶ ἐπιμελείᾳ, αὐτὸς δὲ Καῖσαρ εἰσέλασιν εἰς τὴν πόλιν. Καὶ ὁ Αντώνιος παρὰ τῆ Κλεοπάτρας ἐτάφη πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. Πυρετῶν δὲ αὐτῇ γενομένων (ἐφλέγμαινε γὰρ αὐτῆς τὰ στέρνα, καὶ ἔλκωτο) τροφῆς ἀπείχετο, ὡς ἐντεῦθεν λυθησομένη τῆ ζωῆ. Ο ἐπαισθόμενος ὁ Καῖσαρ, ἀπειλᾶς αὐτῇ καὶ φόβους περὶ τῶ τέκνων προσέβαλεν, οἷς ἐκείνη καθάπερ μηχανήμασιν ὑπερείδετο, καὶ τροφήν τε καὶ θεραπείαν προσίετο.

A se ab illo amari audisset, atque ejus desiderio teneretur, statim ei Pelusium dedidit. Antonius igitur absens, Pelusii occupatione cognita, in reditu ante Alexandriam equitatum Cæsaris itinere fatigatum vicit. Inde receptis animis, & eo fretus, quod literas sagittis appensas in castra Cæsaris ejaculatus esset, quibus magnam pecuniam militibus pollicebatur; etiam pedites aggressus, & victus, spe in classem collata, ita se paravit, quasi aut mari pugnaturus, aut in Hispaniam abiturus. Eo Cleopatra cognito, curavit ut naves ad Cæsarem transirent, ipsa monumentum repente cum duabus ancillis & uno eunucho subiit, quasi Antonium timeret, qui se ab ipsa prodi putaret: & januis diligenter clausis, ad illum misit, qui ei nuntiarent, ipsam esse mortuam. Quod cum crederet Antonius, se a quodam occidi jussit. Ut vero ille stricto gladio semetipsum interfecit: *Recte vero*, inquit, *Eros* (id enim homini erat nomen, quod Latinis Amorem sive Cupidinem significat) *quid fit agendum me docet*: illatoque in ventrem ictu, non statim lethifero, lectulo incubuit. Tumultu orto, Cleopatra fores non aperuit, sed superne prospectans (necdum enim tectum absolutum erat) eo facinore cognito, illum in monumentum inferri jussit: qui cum eam vivere cognovisset, ut ad eam portaretur, oravit. Cum allatus esset, catenis & funibus ab ea & ambabus ancillis attrahebatur. Quem ubi cruentatum & moribundum accepit, vestes suas scidit, & pectus manibus planxit, ac se laceravit. At ille vino postulato, hausto que, nonnulla cum muliere collocutus, expiravit. Cæsar Antonii morte nuntiata, illachrymavit: & literas ejus amicis recitans, seipsum damnavit, quod illi æqua & justa postulanti, arroganter & superbe responsum negasset.

Antonii interitus.

XXXI. Proculejum autem ad Cleopatram capiendam, & in vita retinendam misit: quod magnæ sibi gloriæ fore putabat, si eam in triumpho duceret. Illa vero intra fores fortiter clausas stans, cum eo colloquta est. Cæsar cognito loco in quo esset, Gallum misit qui cum ea ageret. Quo de industria sermonem ad fores trahente, Proculejus cum duobus ministris scala per fenestram clam scandit. Cum vero altera ex una inclusis mulieribus exclamasset, *Misera Cleopatra, vivo caperis*: pugione quo accincta erat, se ferire instituit. Sed Proculejus celeriter accurrit, eamque continuit: ereptoque pugione, inquisivit, ne quod venenum occultaret. Cæsar Epaphrodito liberto mandavit, ut eam omni diligentia viventem asservaret, atque ipse urbem ingressus est. Antonio a Cleopatra magnifico & regio apparatu tumulato, cum febre laboraret (nam pectus ejus exulceratum erat & inflammatum) inedia sibi necem consciscere instituit. Quo Cæsar animadverso, minis & terrore de liberis injecto, eam veluti machinis admotis expugnavit, ut cibum & cu-

Cleopatræ interitus.

Edit. Paris. pag. 529.

LIBER X.

rationem admitteret, ac paulo poſt ipſe ad eam alloquendam venit. Illa vero in tenui ſtragulo inſtar pauperculæ decumbens, exilit: & cum ad ejus genua provoluta, recumbere juſſa eſſet, eum voce tremula & oculis fletu confectis aſſidentem perinde oravit, ac ſi vitæ cupidiſſima eſſet, poſtremo pecuniæ deſcriptionem ei obtulit. Cæſar eam vitæ cupidam eſſe ratus, gaviſus eſt: ac ſe omni ſpe illam ſplendidius tractaturum pollicendo decepiſſe putans, ipſe magis eſt deceptus. Cum enim illa cognoviſſet eum terra per Syriam iturum, ipſam vero poſt triduum Romam miſſurum: oravit, ut Antonio parentare liceret. Quo permiſſo, ad monumentum perlata, magno luctu edito, loculoque coronis & inferiis ornato, balneum ſibi parari juſſit. Dum lota accumbit, ſplendideque prandet: quidam ex agro vas plenum ficubus portans, a cuſtodibus quid ferret rogatus, oſtenſis ficubus ingredi juſſus eſt. Poſt prandium Cleopatra litteras obſignatas Cæſari miſit, quibus orabat, ut cum Antonio ſepeliretur. Unde ille ſtatim intellexit, quid actum eſſet, ac rem explorari juſſit. Qui miſſi erant, cum propere accurriſſent, mortuam eam in aureo lecto regaliter ornatam invenerunt, altera ejus ancilla Irade ad pedes illius expirante, altera Charmonio ex gravedine capitis jam labeſcente, & diadema Cleopatræ exornante. Cui cum quidam dixiſſet, *Pulchra vero iſta ſunt, Charmonium?* illa, *Pulcherrima*, inquit, *& decora tot Regibus oriunde*. His dictis, & ipſa juxta lectum exanimis concidit. Fertur autem Cleopatra morſu aſpidis ſerpentis periiſſe, una cum ficubus allatæ: alii in hydria aſſervatam tradunt aſpidem, & colu aurea laceſſitam & iritatam ejus brachium mordicus arripuiſſe. Dicitur & venenum in cultello cavo habuiſſe, quem capillo occultaverit. Dion autem refert, acum qua capillum diſcriminaret, veneno inunctam fuiſſe: cujus veneni ea vis eſſet, ut eum ſanguinem attigiſſet, celerrime & minima cum molestia exitium afferret. Utcumque ſit, illa periit: veritas ignoratur, niſi quod in ejus brachio duæ vibices tenues & obſcuræ apparuerunt, in corpore nulla veneni indicia ſunt animadverſa: neque ſerpens ipſe repertus eſt, niſi quod nonnulli dixerunt, ſe tractus illius quoſdam juxta mare, quo conclave aſpectabat, & feneſtræ erant, conſpexiſſe. Cæterum conjectura ſunt, eam aſpidis morſu periiſſe, quod multa lethalia venena pridem collegerat, eaque damnatis capitis proponebat, quorum alia mortem celerem cum magno cruciatu afferrent, alia mitiora tardiorem. Solum autem morſum aſpidis obſervarat, veternum ſoporiferum cum molli ſudore citra convulſionem inducere, & ſenſibus hebetatis leviter extinguere. Cæſar ejus interitu audito obſtupuit, & cadaveri remedia & Pſyllos adhibuit. Pſylli autem viri ſunt (nulla enim mulier ea vi prædita eſt) qui quodvis venenum cujuſvis ſerpentis, priuſquam is qui morſus aut vulneratus

Edit. Pariſ. pag. 530.

Controverſiæ de genere mortis Cleopatræ.

Pſylli.

A Ἦκε δὲ μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Καῖσαρ αὐτῇ ἐντυξόμενος. Ἡ δὲ λιτῶς ἐν στιβάδι κατακειμένη ὥσπερ πενοχίαν, ἀναπηδήσασα προσέπεσεν αὐτῷ, ὑπόδρομος τῇ φωνῇ, καὶ συντετμημένῃ ἅμα ὄψει. Κελεύσαντος δὲ τοῦ Καίσαρος ἀναπαλισθῆναι, καὶ αὐτῷ παρακαθισαμένη, ἐδεῖτο αὐτοῦ ὡς μάλιστα τοῦ ζῆν πεφιλοτιμημένη· τέλος δὲ τῷ χρημάτων ἀναγραφὴν αὐτῷ ἐνεχείρισεν. Ὁ δὲ φιλοψυχεῖν αὐτὴν οἰόμενος, ἤδετο, καὶ εἰπὼν ὅτι πάσης ἐλπίδος αὐτῇ λαμπρότερον χρήσεται, ἀπαπλεῖται μὲν αὐτὴν φέπων. μᾶλλον δ' αὐτὸς ἐξηπάτητο. Μαθοῦσα γὰρ ὡς ὁ Καῖσαρ μὲν πεζῇ διὰ Συρίας ἤγνωτο ἀπιέναι, αὐτὴν δ' ἐς τὴν Ῥώμην σέλλει μετὰ τρίτην ἡμέραν, ἐδεήθη Καίσαρος, ὅπως ἐπίσχῃ τῇ Ἀντωνίῳ χοάς. Καὶ ἐπιB ξέψαντος, ἐπὶ τὸν τάφον κομισθεῖσα πολλὰ ὠλοφύρατο, εἶτα σίψασα ἐς κατασασαμένην ἅ σορὸν, ἐκέλευσεν αὐτῇ λευκὸν γενέσθαι. Ἀσαμένη δὲ καὶ κατακλιθεῖσα, ἄριστον ἠρίστα λαμπρόν. Καί τις ἦκεν ἀπ' ἀγροῦ κομίζων ἀγγεῖον σύκων μεστόν. Τῶν δὲ φυλάκων, τί φέροι ἀναπεπόσθαι, ἐκεῖνος τὰ σύκα ὑπέδειξεν, οἱ δὲ εἰσάγειν ἐκέλευσαν. Μετὰ δὲ τὸ ἄριστον ἡ Κλεοπάτρα δέλτον κατασεσημασμένην τῇ Καίσαρι ἔγραψε. Καῖσαρ δὲ ὡς ἐπέτυχε λιταῖς δεομένης αὐτῆς σωτηρίαν τῇ Ἀντωνίῳ, ταχὺ συνῆκε τὸ πεφαγμένον, καὶ πάC χος τὰς σκεψομένας τὸ γενόμενον ἐπιμεῖναι. Οἱ δρόμῳ καταλαβόντες, εὗρον αὐτὴν πεσοῦσαν ἐπὶ χρυσῆ κλίνῃ κεκοσμημένῃ βασιλικῶς. Τῶν δὲ θεραπαινῶν ἡ μὲν Εἰρὰς ἤδη τοῖς ποσὶν ἀπέθνησκεν. Ἡ δὲ Χαρμέιον ἤδη καρηβαροῦσα καὶ σφαλλομένη, κατεκόσμει τὸ περὶ κεφαλὴν ἐκείνης διάδημα. Εἰπόντος δέ τινος, Καλὰ ταῦτα Χαρμέιον; Κάλλιστα μὲν οὖν, ἔφη, καὶ πρέποντα τῇ τοσούτων βασιλέων. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα, παρὰ τὴν κλίνην ἔπεσε καὶ αὐτή. Λέγεται δὲ ἀσπίδες δόγματι θανεῖν, κεκομισθείσης μετὰ τῶν σύκων. Οἱ δ' ἐν ὑδρίᾳ τρεῖσθαι τὴν ἀσπίδα φασὶν ὑλακάτῃ δὲ χρυσῇ τῆς Κλεοπάτρας ἐκκαλημένης αὐτὴν, καὶ ἀγειαιτήσης ὁρμήσασαν, ἐμφῦναι αὐτῆς τῷ βραχίονι. Λέγεται δὲ καὶ φάρμακον αὐτὴ ἔχειν ἐν κηρίδι κοίλῃ, καὶ τὴν κηρίδα κρύπτειν τῇ κόμῃ. Ὁ δὲ Δίων, βιλόνην αὐτὴν εἶναι φησὶν, ᾗ τὰς τρίχας ἀνεῖρεν, ἐμ πεD ειπχειρισμένην, δυνάμιν ἔχοντι, ἁψαίματος ἅψαι, ὡς ταχίστης καὶ ἀλυπότατα φθείρειν. Ἡ μὲν οὖν ἀπώλετο· τὸ δ' ἀληθὲς οὐκ ἐγνώσθη, ἢ ὅτι περὶ τὴν ἐκείνης βραχίονα δύο νυγμαὶ ὤφθησαν λεπταί τε καὶ ἀμυδραὶ, ὑδὲ δὲ φαρμάκου τι σημεῖον περὶ τὸ σῶμα ἐκείνης ἐξιώθησαν, ἔτε τὸ θηρίον ἁρίσθη, εἰ μή τινας συρμὰς αὐτῇ παρὰ θάλασσαν, ἢ τὸ δωμάτιον ἀφεώρα καὶ θυρίδες ἦσαν, ἰδεῖν ἔφασκον. Εἰκάσαι δὲ ἐξ ἀσπίδος αὐτὴν θανεῖν, ὅτι πολλὰ φρόνιμα σωτήρια θανάσιμα φάρμακα, καὶ ταῦτα τοῖς καταψηφισμένοις θάνατον φιλεῖ. καὶ τὰ μὲν ὠκύμορα καταλάμβανεν, ὀδυνηρὸν δ' ἐπάγοντα θάνατον, τὰ δὲ φροντερα μὲν, διὰ χρόνου δέ γε καταργαζόμενα· μόνον δ' οἶσθα τὸ δῆγμα τῆς ἀσπίδος ἄνευ πάσης κάρου ὑπνώδη ἐφελκόμενον ἱδρῶτι μαλακῷ, καὶ τῇ αἰσθήσεως ἀμαυρώσει ῥᾳδίως ὑπεισερχόν. Ἀκούσας δὲ ὁ Καῖσαρ τοῦ πλόκου αὐτῆς, ἐξεπλάγη, καὶ φάρμακα τῷ σώματι καὶ Ψύλλους ἐπιφέρειν. Οἱ δὲ Ψύλλοι ἄνδρες εἰσὶ (γυνὴ γὰρ τοῦ δυνάμιν τοιαύτην ἔχειν ἡ πέφυκεν) δυνανται δὲ πάντα ἰὸν παντὸς ἑρπετοῦ, πρὶν θανεῖν τὸν δεδηγμένον ἢ πεφυκέναι, ἐκμυζᾶν, καὶ αὐτοί τε μὴ βλά-

βλάπτεσθαι, ἢ τὸν πεφαρμαγμένον θεραπεύειν. Φύονται δὲ ἐξ ἀλλήλων, ἢ δοκιμάζουσι τὰ γιγνόμενα, ἢ γὰρ σπαργάνοις αὐτῶν ἐγκεκλεισμένοις ἰοβόλοις τισὶν ἢ καὶ ἐπὶ τῷ παιδὶ λυμαίνονται, ἢ ὑπὸ τῆς ἐσθῆτος αὐτῶν ἁρπασθέντες. Ὁ μὲν οὖν Καῖσαρ ἐπὶ τῇ τῆς γυναικὸς πλάσει ἀχθέσθη, καὶ τὴν ἐκείνης ἐγκράτειαν ἐθαύμαζε, καὶ συνταφῆναι τῷ Ἀντωνίῳ ἐκέλευσε πολυτελῶς καὶ βασιλικῶς. Ἐτίμησε δὲ καὶ αἱ θεράπαιναι παρὰ τύχον ἐκείνῃ προσέθεσαν. Ἐπλεύσησι δὲ Κλεοπάτρα μὲν παραλαβοῦσα, ἐνὸς δέοντος, πέντε δύο καὶ εἴκοσι βασιλεύσασα, πλείω δὲ τοῦ διαπαντὸς Ἀντωνίῳ συνάρξασα. Ἀντώνιον δέ οἱ μὲν ἓξ, οἱ δὲ τρισὶν ὑπερβαλεῖν φασὶ τὰ πεντήκοντα. Τὸν δὲ τοῦ Ἀντωνίου υἱὸν Ἀντυλλον ἔν τε τῇ Φυλβίᾳ, καὶ τὸν τῆς Κλεοπάτρας τὸν Καισαρίωνα, ὁ Καῖσαρ ἀπέκτεινε. Ἀντώνιος μὲν δὴ καὶ Κλεοπάτρα οὕτως ἀπήλλαξαν. Καῖσαρ δὲ τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Βασιλέως νεκρὸν εἶδε, καὶ προσέψατο αὐτοῦ. Τὰ δὲ τοῦ Πτολεμαίου σώματα, καί τοι τοῦ Ἀλεξανδρέων δῆμον καὶ τοῦτο βουλόμενον, ἰδεῖν οὐκ ἠθέλησεν, εἰπὼν, ὅτι, Βασιλέα, ἀλλ' οὐ νεκροὺς ἰδεῖν ἐπεθύμησα. Οὐδὲ τοῦ Ἀπιδὸς ἐντυχεῖν ἐπείθη, λέγων, ὅτι Θεὸς, ἀλλ' οὐχὶ βοῦς προσκυνεῖν εἴθισμαι. Τὴν δ' Αἴγυπτον ὑποπλὴν ἐποίησε, χρήματά τε πάμπολλα δόρι, καὶ πάντα ἀφείλετο. Καὶ τὰ ἐκεῖ ὡς αὐτῷ ἐδόκει διοικησάμενος, εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ τῆς Συρίας ἀπῆλθε, καὶ ἐκεῖ παρεχείμασεν. Οἱ δὲ Ῥωμαῖοι καὶ τότε καὶ πρότερον, ὅτε τὴν ναυμαχίαν ἐνίκησε, πολλὰ εἰς τιμὴν αὐτοῦ ἐψηφίσαντο. Κατὰ δὲ τὸν τοῦ θέρους καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπεραιώθη. Καὶ αὐτῷ εἰς τὴν πόλιν εἰσιόντι, ἔθυσαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὁ Ὕπατος ἐβουθύτησε, ὃ μέχρι τότε οὐδέποτε, ἐπ' ἄλλῳ γίνεται. Ἐώρτασε δὲ καὶ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις τὰ νικητήρια, καὶ ἐπιφανεῖς αἱ πομπαὶ πᾶσαι γεγόνασι. Τοσαῦτα γὰρ ἀθροίσασα λάφυρα, ὅσα πάσαις ἐπαρκέσαι. Παρεκομίσθη δὲ καὶ σκηνὴ τῆς Κλεοπάτρας ἐπὶ κλίνης, ἀσπίδα ἐμπεφυκυῖαν ἔχουσα τῷ βραχίονι. Καὶ μετὰ τῶν ἄλλων αἰχμαλώτων καὶ οἱ ἐκείνης παῖδες, ὅ, τε Ἀλέξανδρος ὁ Ἥλιος, καὶ Κλεοπάτρα ἡ καὶ Σελήνη. Ἐφ' ἅπασι δ' ὁ Καῖσαρ ἐπεπλάστο, καὶ θεωρίαι ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐγένοντο.

λβ'. Καὶ ὁ Κράσσος ὁ Μάρκος κατὰ τοὺς χρόνους εἰς τὴν Μακεδονίαν, καὶ εἰς τὴν Θρᾴκην, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα πεμφθεὶς, πολλοῖς ἐπολέμησε ἔθνεσι, καὶ τὰ μὲν ἐκράτησε, τὰ δὲ προσηγάγετο. Τὰ δ' ἔθνη ταῦτα πάλαι μὲν Μυσοί τε καὶ Γέται ἐκέκλητο· πᾶσαι γὰρ μεταξὺ τοῦ τε Αἵμου καὶ τοῦ Ἴστρου ὕσαι γειτνιῶσι· φοιτῶντος δὲ τοῦ χρόνου, τινὲς αὐτῶν ἐξ ἄλλοις ὀνόμασιν ἐπεκλήθησαν. Καὶ μὴν ταῦτα πανθ' ὅσα ὁ ποταμὸς ὁ Σαῦος εἰς τὸν Ἴστρον ἐμβάλλων ὑπὲρ τὴν Δαλματίας, καὶ τὴν Μακεδονίας, καὶ τὴν Θρᾴκης ἀπὸ τῆς Παιονίας ἀφορίζει, εἰς τὸ τῆς Μυσίας προσηγορεύθησαν ὄνομα, καὶ ἐν αὐτοῖς ἄλλα τε πολλὰ εἰσὶν ἔθνη, καὶ οἱ Τριβαλλοὶ προσαγορεύθεντες, οἵ τε καλούμενοι Δαρδάνιοι. Ταῦτα μὲν δὴ ἔν τε τῇ Βασιλείᾳ καὶ τῇ Δημοκρατίᾳ καὶ ταῖς δυναστείαις πέντε καὶ εἴκοσι καὶ ἑπτακοσίοις ἔτεσιν ἐπράξάν τε Ῥωμαῖοι, καὶ ἔπαθον. Ἐκ δὲ τούτου μοναρχεῖσθαι αὐθις ἀκεραίως ἤρξαντο, καί τοι τοῦ Καίσαρος, τά τε ὅπλα καταθέσθαι βουλομένου, καὶ τῇ Γερουσίᾳ καὶ τῷ δήμῳ ἐπιτρέψαι τὰ πράγματα. Τὴν μέν τοι γνώμην, τοῦ Ἀγρίππα καὶ τοῦ Μαικήνα, οἷς ἐπίστευσε τὰ ἀπόρρητα, γνοὺς ἔχοντας, τὴν μὲν Ἀγρίππου γνώμην ἀποτρέψασθαι αὐ-

A est, moritur, exugendo, nec ipsi læduntur, & venenis infecto salutem afferunt. Propagantur alii ex aliis, & fœtus explorant, vel in serpentes conjectos, vel eorum fasciis serpentibus injectis: qui nec puerum lædunt, & vestibus illius tecti torpescunt. Cæsar igitur Cleopatræ obitu doluit, generosam ejus indolem admiratus, eamque magnifice regaliterque cum Antonio sepeliri jussit. Sunt & ancillæ jussu illius honorificam sepulturam assecutæ. Obiit Cleopatra annos unde XL. nata, e quibus XI. & XX. regnavit, amplius XXIII. cum Antonio imperavit. Antonium vero alii XXII. alii VI. & L. vixisse annos tradunt. Ejus ex Fulvia filium Antyllum, & Cleopatræ B filium Cæsarionem, Cæsar interfecit. Cleopatra atque Antonio ad hunc modum sublatis, Alexandri regis corpus vidit & attrectavit. Ptolemæorum etiam Alexandrinis ostendere volentibus, recusavit: *se enim Reges videre cupivisse, non cadavera*. Neque Apidem adire voluit: quod Deos, non boves adorare consuevisset. Ægyptum tributariam fecit, & pecuniam omnem, quam ibi maximam reperit, secum avexit: Rebus in Ægypto suo arbitratu ordinatis, per Syriam in Asiam abiit, ibique hybernavit. Romani vero & tum, & prius etiam, Actiacam victoriam adepto plurimos honores decrevere. Sub æstatem in C Græciam & Italiam trajecit. Eo Romam ingresso, populus sacrificavit, & Consul bovem immolavit: quod nulli prius acciderat. Triumphum per triduum egit, pompæ omnes illustres fuerunt: tantumque manublarum adhuc, ut iis omnibus sufficerent. Est & Cleopatræ statua in lecto traducta, ejus brachio aspide inhærente. Inter alios captivos, ejus quoque liberi: Alexander, qui & Sol: & Cleopatra, quæ & Luna dicebatur, in triumpho ducti sunt. Post omnia Cæsar invectus, spectacula per multos dies edidit.

XXXII. Sub hæc tempora M. D Crassus in Macedoniam, Thraciam & Græciam missus, & cum multis gentibus bella gerens, alias vicit, alias in deditione accepit. Ex gentes olim Mysi & Getæ vocabantur, omnem eum tractum qui intra Hæmum & Istrum est, incolentes. Progressu temporis autem, quædam earum aliis nominibus sunt appellatæ. Deinde omnia ea quæ Savus fluvius in Istrum influens, supra Dalmatiam, Macedoniam & Thraciam a Pannonia disterminat, Mysiæ appellationem subierunt. Inter eos, præter alias multas gentes sunt Triballi & Dardani. Hæc igitur Romani sub Regibus ac in libera republica, & a potentibus oppressa, E annis XXV. & DCC. & gesserunt, & pertulerunt. Deinceps haud dubie sub unius potestatem recidere. Nam, quum Cæsar in animo haberet, armis positis, imperium Senatui, populoque restituere, idque consilium Agrippæ & Mecœnati, quibus arcana sua credebat, aperuisset: Agrippa deponendæ po-

LIBER X.

Cæsaris Ægypto subacta triumphus.

Edit. Paris. pag. 531

Mysi & Getæ a M. Crasso subacti.

pag. 532.

LIBER X. Cæsar Mecœnatis auctore imperium retinet, atque a S. P. Q. R. retinere cogitur scilicet.

testatis auctor ei fuit, Mecœnas contrarium omnino suasit. Nam cum longo jam tempore rerum potitus esset, aut potestatem ei retinendam, aut ea posita pereundum esse affirmabat: quod qui semel imperarint, tuto vitam privatam agere nullo modo possent. Longaque oratione monuit, quibus rationibus tuto & juste, atque etiam citra civium molestiam imperare posset, hac addita clausula: *Si ea, quæ alio imperante tibi fieri velles, ipse ultro feceris aliis, neque peccabis quicquam, & omnia feliciter administrabis, & suavissime nulloque cum periculo ætatem deges.* His consiliis auditis, utroque probato & collaudato, Mecœnatis sententiam est secutus: & monarchia non deposita, cognomentum Imperatoris sibi ascivit, non illud quod antiquitus ob victoriam tribui solebat, sed id quo regia potestas significabatur. Anno sequenti sextum Consul factus, Agrippa collega, quem insigni honore prosequebatur, desponsa etiam sorore Octavia, & Princeps Senatus cognominatus est, ut in liberrima civitate receptum fuerat. In honorem Romæ & civium tum alia fecit, tum multos ad egestatem redactos liberaliter donavit: tum veteres tabulas eorum qui in ærarios relati fuerant, exussit: tum quæ sub Antonio & Lepido per injuriam acta fuerant, uno decreto abolevit omnia. Quas ob res cum laudibus in cælum efferretur, majoris etiam honoris desiderio imperium a volentibus accipere desideravit, ac ne invitis imperare videretur, subornatis intimis suis, septimum Consul in curia deprecatus est imperium: & summa rerum optimatibus demandata, eos rogavit, ut æquo animo se privatam vitam agere paterentur. At Senatores ejus sententiam partim scientes, partim suspicantes, alii arguere nolebant, alii timebant. Cum igitur ei credere alii fingerent, alii necesse haberent, imperium retinere coactus est scilicet. Quo ad hunc modum a Senatu populoque firmato, omnem Reipublicæ coram in se suscepit. Provincias infirmiores, ut pacatas & imbelles, attribuit Senatui: firmiores, ut periculosas & parum tutas, ipse retinuit. Id eo pertinebat, ut Senatus pulcherrimis imperii partibus frui, ipse labores sustinere videretur: cum id ejus consilium esset, ut illi inermes & imbelles essent, ipse arma teneret, & milites aleret. Ac ne quid regium præ se ferret, in provincias sibi attributas imperium ad decennium accepit, quanto tempore se illas pacaturum pollicebatur. Sed ea nimirum verba erant. Finito enim decennio, quinquennium: deinde alterum quinquennium, post decennium: mox alia quinquies ei decreta sunt, ut decenniorum successione per omnem ætatem solus rerum potiretur. Unde factum est, ut Imperatores qui illum secuti sunt, cum in omnem ætatem crearentur, tamen decimum quemque annum festum agerent, imperium quasi renovantes. Tum præter multos alios honores, etiam Augustus est cognominatus. Nam cum Ro-

Imperatoris cognomentum.

Decennii celebritas.

Edit. Paris. pag. 532.

A τὴν τῆς μοναρχίας ἔρριζε· ὁ δὲ Μαικηνὰς τοιαῦτα συνεβούλευε ἅπαντα, εἰπών, ὅτι ἢ μοναρχίαν ἐπὶ πολὺ διεξιέναι αὐτὸν, καὶ ἀναγκαῖον εἶναι δυεῖν θάτερον, ἢ μεῖναι ἐπὶ τῇ αὐτῇ, ἢ ἀπολέσθαι ταύτην προείμενον. Τοῖς γὰρ ἅπαξ μοναρχήσασιν ἀσφαλῶς ἰδιωτεύσαι εἶναι ἀδύνατον. Τοιοῦτο δὲ ἐσόμενος ὡς ἀσφαλῶς καὶ δικαίως ἄρξῃ, φησὶ δὲ καὶ ἀνεπαχθῶς, πολλὴν ἐπιστήμης λόγου περὶ τῆς ἀνθρωπίνης, καὶ ἐπὶ πᾶσι ταύτῃ ἀπήγγειλε· Εἴ ὅσα ἕτερόν τινα ἄρξαντά σε, ποιεῖν ἐβούλου, ταῦτα αὐτὸς αὐτοπροσώπως πράττοις, ἄνευ τε ἁμαρτήσεως, καὶ πάντα κατορθώσεις, ἥδιστά τε καὶ ἀκινδυνότατα ζήσεις. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα τῷ Καίσαρι συνεβούλευσαν. Ὁ δὲ ἄμφω μὲν καὶ ἐθαύμασε καὶ ἐπῄνεσε, εἵλετο δὲ τὰ Μαικήνου τῷ συμβουλῇ, καὶ οὔτε τὴν μοναρχίαν ἀπέθετο, καὶ τὸν Αὐτοκράτορος προσηλύφει ἐπίκλησιν, οὐδὲ ἐπὶ νίκαις κατὰ τὸ ἀρχαῖον διδομένῳ τινὶ. ταύτῃ γὰρ πολλάκις ἐπεκλήθη, ἀλλὰ τῷ τὸ κράτος συμπάσης τὸ βασίλειον. Τῷ δ' ἑξῆς ἔτει ἕκτον ὑπάτευσε, Ἀγρίππα οἱ συνάρχοντος, ὃν ὑπερβαλλόντως ἐτίμα, καὶ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ τὴν Ὀκταβίαν συνῴκισε. Καὶ τῆς Γερουσίας πρόεκρισε ἐπεκλήθη ὁ Καῖσαρ, ὡς ἐν τῇ ἀκεραίᾳ δημοκρατίᾳ νενόμισο, ἄλλα τε πολλὰ πεποίηκε εἰς τιμὴν τῆς Ρώμης καὶ τῆς πολιτῶν, καὶ χρήματα πολλοῖς τῆς πολιτῶν ἐχαρίσατο λαμπρῶς πεκτεῦσασι, τά τε παλαιὰ συμβόλαια τῆς εἰς τὸ κοινὸν ὀφειλόντων κατέκαυσε· καὶ ὅσα ἐπὶ Λεπίδου καὶ Ἀντωνίου ἀδίκως ἐγένοντο, δι' ἑνὸς προγράμματος κατέλυσε ἅπαντα. Καὶ ἐπὶ τούτοις ὑμνούμενος, ἵνα μᾶλλον τιμηθείη, καὶ παρ' ἑκόντων τὴν μοναρχίαν λαβεῖν ἐπεθύμησε. Ὡς μὲν δοκοῦν ἀκόντων ἄρχειν, καὶ τὸν αὐτῷ μάλιστα ἐπιτήδειος παρασκευάσας, εἰς τὴν Γερουσίαν εἰσιέναι ἑβδόμον ὑπατεύων, καὶ παραιτεῖσθαι λέγων τὴν μοναρχίαν, καὶ πάντα ὡσὰν πρὸς ἀρίστους ποιῶν, ἐδέετο τῶν δίξασθαι αὐτὴν τὴν τῆς μοναρχίας ἀποθέσιν. Οἱ δὲ τῆς Βουλῆς, οἱ μὲν εἰδότες τὸν γνώμην αὐτοῦ, οἱ δ' ὑποπτεύοντες, οἱ μὲν ἐλέγχειν αὐτὸν οὐκ ἐβούλοντο, οἱ δ' ἐδεδοίκεσαν. Ὅθεν καὶ πιεσθεὶς αὐτῷ οἱ μὲν ἐπλάττοντο, οἱ δὲ ἠναγκάζοντο, καὶ βίασαν δῆθεν αὐτὸν αὐτοκρατῆ. Καὶ τὴν μὲν ἡγεμονίαν ὅπως περί τε τῆς Γερουσίας καὶ τῷ δήμῳ ἐβεβαιώσατο, καὶ τὴν φροντίδα πᾶσαν τῆς κοινῆς ὑπεδέξατο. Τῶν δ' ἐθνῶν τὰ μὲν ἀσθενέστερα ὡς εἰρωνεῖα τε καὶ ἀπόλεμα προσεῖπε τῇ Βουλῇ. Τὰ δ' ἰσχυρότερα ὡς ἐπικινδυνα πάντα καὶ σφαλερὰ κατέσχεν αὐτὸς, δοκῶν μὲν, ὅπως ἡ Γερουσία τὰ κάλλιστα τῆς ἀρχῆς καρπῶτο, αὐτὸς δ' οἱ πόνοι ἐπίκεινται. Τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἵνα ἐκεῖνοι μὲν καὶ ἄοπλοι καὶ ἄμαχοι ὦσιν, αὐτὸς δὲ ὅπλα ἔχῃ, καὶ στρατιώτας τρέφῃ. Ἵνα δὲ μή τι μοναρχικὸν δοκοίη φρονεῖν, εἰς δέκα ἔτη τὴν ἀρχὴν τῶν ἐπιτιμηθέντων αὐτῷ κατεδέξατο. Τοσούτῳ γὰρ χρόνῳ αὐτὰ κατεργάσειν ὑπέσχετο, λόγῳ ταῦτα ἐπαγγελλόμενος. Τὰς δὲ δεκατείας πεπραθείσας, ἕτερα πέντε ἔτη· εἶτ' αὖθις πέντε, καὶ μετὰ ταῦτα δέκα, καὶ ἕτερα πάλιν πεντάκις αὐτῷ ἐψηφίσθη, ὥστε τῇ τῶν δεκαετηρίδων διαδοχῇ τὴν βίου μοναρχῆσαι αὐτόν. Κἀντεῦθεν καὶ οἱ μετ' αὐτὸν Αὐτοκράτορες, καίπερ βίου δοκοῦντες, ὅμως τὰ δέκα ἐτῶν ἀεὶ ἑωρτάζον, ὡς ἀνθ' ὧν τότε ἡ ἡγεμονίαν ἀνανεούμενοι. Πολλαὶ δὲ καὶ ἄλλαι εἰς τιμὴν ἐψηφίσθη τῷ Καίσαρι, καὶ Αὔγουστος ἐπεκλήθη. Εἰρήνης μὲν γὰρ Ρωμύλος ὀνομασθῆναι, εἰδόμενος δὲ ὑπατευκὼς ἐκ τούτου τὴν βασιλείας ἐπιθυμεῖν (οἱ γὰρ Ρωμαῖοι πράγματι μὲν τὰ τῶν

βασιλδομένων ὑπέμφον, τῇ δ' ὀνόματι ἤχθοντο (ἀπέχετο τὸ Ῥωμύλος ἐπικληθῆναι, καὶ Αὔγυστος καλεῖσθαι ἠθέλησε, ὡς καὶ πλεῖόν τι ἢ καὶ ἀνθρώπους ὑπάρχων. Πάντα γὰρ τὰ ἱερώτατα καὶ σεβάσμια Αὔγυστα προσαγορεύεται· ἐξ ἄπερ καὶ Σεβαστὸν προσεῖπον αὐτὸν, ἀπὸ τοῦ σεβάζεσθαι, ἐξελληνίζοντές πως ὥσπερ τιτα σεπτόν. Ἡ δὲ τῶν Αὐτοκρατόρων κατοικία Παλάτιον ὠνομάσθη, ὅτι ἔνεπ τῷ Παλατίῳ λεγομένῳ ὄρει, ἐν ᾧ Φαυστύλος ᾤκει, ἐ ἐκεῖ τὸ Στρατήγιον εἶχε, καὶ ἀφ' οὗπερ καὶ ἀλλοθί που ὁ Αὐτοκράτωρ κατάλυμα, τοῦτο τὸ Παλατίου κλῆσιν ἡ καταγωγὴ αὐτοῦ ἔχει. Πᾶσα δὲ ἐξουσία ἥ, τε τοῖς Ὑπάτοις τὸ παλαιὸν διδομένη, καὶ ἡ τοῖς Δημάρχοις, ἐ ἡ τοῖς Τιμηταῖς καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι, τοῖς Αὐτοκράτορσι δέδοται· Καὶ προσέτι καὶ λελύσθαι τῶν νόμων ἐδόθη αὐτοῖς, ὅτιπερ ἐλεύθερος ὑπὸ πάσης τῆς νόμων ἀνάγκης εἶναι, καὶ μηδενὶ τούτων ἐνέχεσθαι.

λγ'. Ὅτι δὲ Αὔγυστος ἐπικλήθη ὁ Καῖσαρ, σημεῖον οὐ μικρὸν τότε καὶ τοῦ νύκτα ἐκείνην γενέσθαι. Ὁ γὰρ Τίβερις πλαγίσας, πᾶσαν τὴν πεδιάδα τῆς Ῥώμης κατέλαβεν, ὥστε πλεῖσθαι· ἐ οἱ μάντεις ὅτι τε ἐπὶ μέγα αὐξήσει, καὶ ὅτι πᾶσαν τοῦ πόλιν ὑποχειρίαν ἕξει, ἐκ τούτου προεῖπον. Ὁ δὲ τά, τε ἄλλα τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα προθυμότατα ἔπραττε, ὡς ἐθέλοντας ἀρχων, καὶ ἐνομοθέτει, ἃ μέν τοι πάντα ἐθελογνωμόνων ἐνομοθέτει, ἀλλ' ἔστιν ἃ καὶ ἐς τὸ δημόσιον προσέθηκε, ὅπως ἄν τι μὴ ἀρίστη, ἐπανορθώσῃ καὶ προετρέπετο πάντα συμβουλεύειν αὐτῷ εἴ τις τί ἄμεινον γνοίη αὐτῷ. Καὶ τοὺς Ὑπάτους καὶ ἐκ τῆς ἄλλων ἀρχόντων ἴνα παρ' ἑκάστων, καὶ ἐκ τοῦ τῆς Βουλῆς πλήθους πεντεκαίδεκα συμβούλους ἐξ ἑξάμηνον παρελάμβανε, ὥστε δι' αὐτῶν καὶ πᾶσι τοῖς βουλόμενα. Ἐσῆ δ' ὅτε καὶ ἐδίκαζε μετ' αὐτῶν. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἡ Βουλή. Καὶ προσβείας ἐ πρεσβείας ἐχρημάτιζεν. Ὁ, τε δῆμος εἰς τὰς ἀρχαιρεσίας συνελέγετο, ἡ μέν τοι ἐψήφιζετό τι, ὃ μὴ ἐκείνῳ ἤρεσκε. Καὶ τοὺς ἄρχοντας τοὺς μὲν αὐτὸς προεβάλλετο, τοὺς δὲ ἐς τὸ κοινὸν ἐποιεῖτο, ἐπιμελούμενος, ὥστε μήτ' ἀνεπιτηδείους, μήτ' ἐκ παρακελεύσεως, ἢ καὶ ἐκ δικασμοῦ δοτοδεικνῦσθαι. Καὶ ἴθυνε τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ δι' ἑτέρων τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ὑπέτεχε. Ὁ δὲ τῆς Αἰγύπτου ἄρχων Αἴλιος Γάλλος ἐπὶ Ἀραβίαν τὴν Εὐδαίμονα, ἧς Σάβος ἐβασίλευε, ἐστράτευσε τότε, καὶ οὐδεὶς μὲν ἐναντίον αὐτῷ ἔστη τῶν πολεμίων, ἡ μὴν δόκησιν πρὸς χάριν· ἦτε γὰρ ἐρημία, καὶ ὁ ἥλιος, καὶ τὰ τε ὕδατα φύσιν ἄτοπον ἔχοντα, σφόδρα αὐτοὺς ἐπλακτώρησε, ὥστε τὸ πλεῖον φθαρῆναι τῆς στρατιᾶς. Τὸ δὲ νόσημα τῇ κεφαλῇ ἐνέπιπτον, ἐξήραινε αὐτὴν, καὶ πολλοὺς μὲν αὐτίκα ἀπώλλυε. Τῶν δὲ περιγενομένων εἰς τὰ σκέλη κατέβη, ἔπειτα τὸ μεταξὺ τοῦ σώματος ὑπερβαῖνον, καὶ αὐτῆς ἐλυμαίνετο, ἐαμά τε ὕδωρ ἐπῇ, ἢ εἴ τις ἔλαιον οἶνῳ μεμιγμένον ἐπλύσατο. Τὰ δὲ πάνυ ὀλίγοις ἐπῆν. Ἡ τε γὰρ χώρα ὑδέτερον αὐτῶν φέρει, κἀκείνοις ἐκ ἄφθονα ταῦτα προπαρεσκεύαστο. Καὶ τῷ αὐτῷ τούτῳ ἐ οἱ βάρβαροι σφίσιν ἐπιτιθέμενοι, τά τε χωρία ἃ πρὶν ἀφῄρηντο ἐκομίσαντο, ἐ τοὺς περιλειφθέντας ἐκ τῆς χώρας ἐξέλασαν. Ὁ δ' Αὔγυστος ἐνδέκατον ὑπατεύσας ἐσώσατο, ὥστε μηδ' ἐλπίδα χεῖρονος εἶναι. Καὶ ὡς πλεόνων δεήθη, καὶ δόξαν μὲν ἐνδεᾶ ἀπέδειξε, τῷ Πείσωνι δὲ πάντα τε δυνάμενος, καὶ πᾶς κοινὸς προσόδους εἰς βι-

A mulus dici cuperet, & tamen ſuſpicionem regni concupiti vitaret (Romani enim cum ipſum regnum paterentur, nomen regni averſabantur) ea quidem appellatione abſtinuit: Auguſtum autem ſe appellari voluit, ut humana conditione majorem. Sic enim ſanctiſſima quæque & ſummæ venerationis dicuntur. Imperatorum domicilium Palatium vocatur, quod in monte Palatino Cæſar, ut & Fauſtulus Romuli nutricius, habitabat, ibique Prætorium habebat. Quamobrem etſi Imperator alibi diverterit, tamen ejus hoſpitium id nomen obtinet. Omnis autem poteſtas, quæ Conſulum, Tribunorum plebis, Cenſorum, cæterorum denique omnium olim fuerat, in B Imperatores eſt translata. atque illud etiam eis datum, ut legibus ſoluti eſſent, nec ullo præſcripto tenerentur.

Auguſti cognomentum, & adminiſtrandi imperii ratio.

Poteſtas Imperatorum.

XXXIII. Quo die Cæſar Auguſtus cognominatus eſt, noctu magnum prodigium extitit. Tiberis enim omnia Romanæ urbis plana loca ſic inundavit, ut navigarentur. Quo vates portendi affirmarunt, fore ut urbem amplificaret, & totam in poteſtate ſua haberet. Is vero cum alia ad Imperium pertinentia, ut qui volentibus imperaret, alacrius adminiſtravit: tum leges ſanxit, nec tamen ſuapte auctoritate omnes, ſed quaſdam ad populum tulit, ut quæ diſpliceret, ea corrigeret: hortans omnes, ut ſi quid melius ſcirent, C monerent. Conſules item & e cæteris Magiſtratibus ſingulos, & e Senatorum numero XV. ad ſemeſtre in conſilium adhibuit, ut per eos omnibus ea communicaret, quæ deliberanda eſſent, interdum etiam jus cum eis dixit. Nam Senatus etiam per ſe ſuffragia ferebat: Legatis quoque & caduceatoribus reſpondit. Populus quamvis ad Comitia conveniret, nihil tamen gerebatur, quod illi diſpliceret. Magiſtratus partim ipſe deſignavit, partim arbitrio populi deſignandos permiſit: in id intentus, ne inepti, neve per ambitum & largitiones aliqui crearentur. Gentes quaſdam per ſemetipſum, partim per D allios Romano imperio ſubjecit. At Ægypti Prætor Ælius Gallus expeditione in Arabiam felicem, cui Sabas imperabat, ſuſcepta, etſi ei reſiſtebat nemo, non tamen citra ærumnam eſt progreſſus. Nam & ſolitudine, & ſolis ardore, & aqua inſalubri milites graviter ſunt afflicti, ut maxima pars exercitus ex morbo quo capita exſiccabantur, interiret. Is multo ſtatim perimebat. Si qui vero evadebant, in eorum pedes, toto reliquo corpore incolumi, deſidebat, eoſque vexabat: nec ullum erat remedium aliud, niſi ut oleo vino temperato inungerentur. Id vero perpaucis ſuppetebat: nam ea regio neutrum gignit, neque illi magnam copiam præparaverant. In ea lue barbari quoque, receptis locis quæ amiſerant, eorum reliquias regione expulerunt. Auguſtus vero undecimo Conſulatu ſine ulla ſpe ſalutis ægrotans, ut moriturus teſtamentum fecit, nec Imperii ſucceſſore ullo relicto: libellum in quo legiones & publicos reditus per-

Auguſti mortis.

LIBER X. Antonius Musa medicus.

scripserat, Pisoni tradidit, Agrippæ anulum porrexit. Sed ab Antonio Musa lotionibus & potionibus frigidis est recreatus. Qua de causa medicus & ab illo & a Senatu pecuniam, & jus aurei anuli, quamvis libertinus, accepit: immunitate & ipsi & medicis omnibus & tum & in posterum data. Ita conservatus, testamentum in concilium illatum recitari jussit, ut ostenderet, se nullum successorem scripsisse: sed id a nemine lectum est. Anno sequenti cum peste & fame per totam Italiam laboraretur, Romani opinantes non aliam eorum malorum esse causam, quam quod Augustus tum quoque Consul non creatus esset, Dictatorem eum dicere volnerunt: & Senatum in Curia concluſum hoc decernere coegerunt, eumque orarunt, ut & Dictatorem & rei frumentariæ Procuratorem se dici pateretur. Is vero annonæ curationem suscepit, Dictaturam repudiavit: & cum neque dissuadendo, neque rogando quicquam proficeret, vestem suam laceravit, recte prudenterque vitato invisi & odiosi nomine, cum dignitatem & potestatem Dictatura superiorem obtineret. Quidam, qui insidias ei comparaverant, indicta causa exilio mulctati, nec multo post una cum conjuratis interfecti sunt.

Edit. Paris. pag. 535.

Agrippa Præfectus urbis, & Juliæ nuptiæ.

XXXIV. Deinde cum in Sicilia abesset, in comitiis Consularibus seditio orta est: ut vel ex eo perspicuum esset, Romanos libera republica incolumes esse non posse. Ita enim tumultuati sunt, ita turbarunt omnia, ut Augustus a prudentioribus accerseretur. Id iniquo ferens animo, cum neque Romæ semper vacari posset, neque urbem sine magistratu relinquere auderet: de aliquo, cui summam rerum mandaret, deligendo deliberavit. Quam ad rem cum aptissimus Agrippa videretur, & quo majori esset auctoritate, dignitatem illius augere vellet: eum coegit, relicta uxore, Juliam filiam ducere, ac statim Romam & ad nuptias contrahendas, & ad magistratum ineundum (cum aliis de causis, tum quod Mecœnas dixerat, *eum tantum esse factum ab ipso Cæsare, ut aut generum deligi, aut occidi oporteret*) ablegavit. Agrippa igitur rem Romanam fluctuantem composuit, Augustus Sicilia ordinata in Græciam trajecit: qua constituta, Samum navigavit. Ibique hyeme exacta, verno tempore in Asiam profectus, cum eam provinciam & Bithyniam ordinasset, Cyzicenos in servitutem redegit, quod Romanos cives flagris cæsos occiderant. Eodem modo Tyrios & Sidonios, cum in Syriam venisset, tractavit. Interea Julia Cæsarem peperit: Augustus, ubi certos homines provinciis præfecit, denuo Sami hybernavit, ibique multis negotiis & plurimis legationibus audiendis occupatus fuit. Tum Indi amicitiam cum eo fecerunt, tigridibus dono datis: quas Romani tum primum viderunt. Romæ autem denuo tumultuatum est ob comitia Consularia, & cædes factæ. Quo cognito Cæsar, quia nullum mali finem fore providebat, Romam propere contendit, & ipse Consu-

Augustus provincias ordinat.

Cæsar Agrippæ & Juliæ filius.

Indi. Tigrides.

pag. 536.

Αβλίον γράψας ἔδωκε, τῷ δ' Ἀγρίππᾳ τὸν δακτύλιον ἐνεχείρισεν. Ἀντώνιος δέ τις Μῦσας ὕπο κακῶς αὐτὸν ἔχοντα ψυχρολουσίαις καὶ ψυχροποσίαις ἀνέρρωσε. Διὸ καὶ χρήματα παρ' αὐτοῦ τε καὶ παρὰ τῆς Βιλλῆς ἔλαβε, καὶ δακτυλίοις χρυσοῖς, ἀπελεύθερος ὤν, ἐπετράπη κεχρῆσθαι, ἀτέλειαν τε αὐτῷ ἐς τοὺς ὁμοτίχους τοῖς ἄσι καὶ ἐς τοὺς ἰσομοίρους παρέσχετο. Οὕτω δὲ σωθεὶς εἰς τὸ Συνέδριον τὰς γραφὰς εἰσῆνεγκε, καὶ ἀναγνωσθῆναι ἐπέτρεψε, ἐπιδεικνύμενος, ὅτι οὐδένα τῆς ἀρχῆς ἔγνω καταλείποντα· ὃ μέν τοι καὶ ἀνέγνω αὐτός τις. Λιμῷ δὲ τῇ ἑξῆς ἔτει καὶ λοιμῷ γενομένῳ ἐν πάσῃ τῇ Ἰταλίᾳ, νομίσαντες οἱ Ῥωμαῖοι οὐκ ἄλλως ταῦτα συμβεβηκέναι, ἢ ὅτι μὴ καὶ τότε ὑπατεύοντα τὸν Αὔγουστον εἶχον, Δικτάτορα αὐτὸν ἠθέλησαν ἀποχειρίσασθαι, καὶ τὴν Βουλὴν εἰς τὸ Συνέδριον καταλείσαντες, ἠνάγκασαν τοῦτο ψηφίσασθαι· καὶ αὐτῷ προσῆλθον, δέεσθαί τε λεχθῆναι Δικτάτορα, καὶ τῆς τε σίτου συναγωγῆς Ἐπιμελητήν. Καὶ ὃς ἐμὲν τὸ σίτου φροντίδα ἐδέξατο, τὴν Δικτατορείαν δὲ οὐ προσήκατο. Ἀλλ' ἐπεὶ μήτε ἀλλιγόμβροις αὐτοῖς, μήτε δεόμβροις ἔπεσθε, ἢ ἰᾶσθαι διέῤῥηξε. Ὀρθῶς γὰρ καὶ σωφρόνως τὸ μισητὸν τῆς ἐπιλήψεως ἐφυλάξατο, καὶ ἐπέφθονεν, ὑπὲρ τὰς Δικτάτορας ἔχων τὴν ἐξουσίαν καὶ τὴν τιμήν. Ἐπιβουλὴν δέ τινων κατ' αὐτοῦ συνισταμένων τινῶν, αὐτοί τε καὶ οἱ συνωμόται ἐρήμην ἁλόντας ὡς φεύξιμοι, οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἀπεσφάγησαν.

λδ'. Μετὰ ταῦτα δ' εἰς Σικελίαν ἦλθε. Κἀκεῖ ὄντος ὁ δῆμος τῷ Ῥωμαίων τῶν Τιτᾶνας χειροτονῶν ἐστασίασεν, ὡς κἀντεῦθεν διεχθῆναι, ὅτι ἀδύνατον ἦν δημοκρατουμένους αὐτοὺς σωθῆναι. Οὕτω γὰρ ἐθορύβησαν, ἐς ἅπαντα συνετάραξαν, ὥστε ἐς τὸν Αὔγουστον αὐτὸν τὸν ἐμφρόνων ἀνακληθῆναι. Ἀγανακτήσας δ' ἐπὶ τούτῳ ὁ Αὔγουστος, καὶ μήτε ἀεὶ τῇ Ῥώμῃ σχολάζειν δυνάμενος, μήτε αὖ ἄναρχον αὐτὴν καταλείπειν βουλόμενος, ἐζήτει αὐτῇ ἐπιστῆσαί τινά. Καὶ ἔκρινε μὲν τὸν Ἀγρίππαν πρὸς αὐτὸ ἐπιτηδειότατον. Βουληθεὶς δὲ ἐς μείζονα αὐτὸν περιθεῖναι ἀξίωμα, ἵνα ἐκ τούτου ῥᾴων αὐτῷ ἡ ἀρχὴ, κατηνάγκασε αὐτὸν τὴν γυναῖκα ἀφεῖναι, τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ συνοικῆσαι τῇ Ἰουλίᾳ, καὶ ἐς Ῥώμην αὐτίκα ἐπί τε τὸν γάμον καὶ ἐπὶ τὴν μεταχειρίσει τῆς πόλεως ἐπιμέλειαν, διά τε πάλλα, καὶ ὅτι Μαικήνας εἶπε τῷ Καίσαρι, ὡς, Τηλικοῦτον αὐτὸν ποιήσας, ὥστε ἢ γαμβρόν σε γενέσθαι χρῆναι, ἢ φονεῦσαι· Ἀγρίππας οὖν οἰκοδομῶν ἄρτι ἐν τῇ Ῥώμῃ τὰ πράγματα κατεῖχε. Ὁ δ' Αὔγουστος τὰ ἐν τῇ Σικελίᾳ διοικήσας, εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐπεραιώθη, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἄγαγών, εἰς τὴν Σάμον ἔπλευσε. Κἀκεῖ χειμάσας, εἰς τὴν Ἀσίαν ἐν τῷ ἔαρι ἐκομίσθη, καὶ τὰ ἐκεῖ καὶ τὰ ἐν τῇ Βιθυνίᾳ διέταξε. Καὶ τοὺς Κυζικηνοὺς ἐδουλώσατο, ὅτι Ῥωμαίους τινὰς μαστιγώσαντες ἐκτείναν. Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ τοῖς Τυρίοις καὶ τοῖς Σιδωνίοις ἐποίησε, ἐν τῇ Συρίᾳ γενόμενος. Ἡ Ἰουλία δὲ τὸν Γάϊον ἔτεκε. Καὶ ὁ Αὔγουστος ἤδη μὲν ἡγεμονίας τισὶ δεδωκὼς, ἐπανῆλθε εἰς Σάμον· κἀκεῖ καὶ αὖθις ἐχείμασε καὶ πολλὰ διώκησε. Ἀφίκοντο γὰρ ἐνταῦθα πρεσβεῖαι πλεῖσαι· καὶ οἱ Ἰνδοὶ τότε φιλίαν ἐποιήσαντο, δῶρα πέμψαντες ἄλλα τε, καὶ τίγρεις, ἃ τῶν τότε Ῥωμαίοις ἐφάνησαν. Αὖθις τε στάσις ἐν τῇ Ῥώμῃ συνέβη, καὶ φυγαὶ γεγόνασι διὰ τὰς τῶν Τιτᾶνων ἀρχαιρεσίας. Μαθὼν οὖν ταῦθ' ὁ Καῖσαρ, καὶ συνιδὼν ὅτι οὐδεὶς πέρας γενέσεται τῷ κακῷ, εἰς τὴν Ῥώμην ἐπείχθη,

καὶ αὐτὸς ἀπέδειξεν Ὕπατον. Ἐπεὶ δὲ ὑπατεύοντι αὐτῷ πάντες παρεσκεύάζοντο, νύκτωρ εἰς τὴν πόλιν ἀνεκομίσθη· ὃ καὶ πολλάκις ἐποίησε, καὶ ὀξέως τὸ ἄστυ καὶ ἐπανιὼν, ἵνα μηδενὶ ὀχληρὸς εἴη. Εἶτα τῷ τρόπῳ Ἐπιμελὴς καὶ Τιμητὴς εἰς πενταετίαν παρεκλυθεὶς ἐχειροτονήθη· τὴν δὲ τῷ Ὑπάτου τιμὴν ἅμα βίᾳ ἔλαβε. Τινῶν δ' αἰτίας χόρτων ἐπιβουλεύειν αὐτῷ καὶ τῷ Ἀγρίππᾳ, ἄλλους μέν τινας ἐδικαίωσε, τὸν δὲ Λέπιδον ἐμίσει μὲν καὶ δι' ἄλλα, καὶ ὅτι ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐπεβούλευσε αὐτῷ, οὐ μέντοι καὶ ἀποκτεῖναι ἠθέλησεν, ἀλλ' ἄλλοτε ἄλλως αἰσχυνάζων καὶ ἐχλεύαζεν. Εἴωθό τε ἄλλως νόμης, καὶ τὸ, τοὺς δικάσαντας τινὰς ἐπὶ ταῖς ἀρχαῖς, ἐς πέντε ἔτη αὐτῶν ἄρχεσθαι· τοῖς τε ἀγῶσι καὶ ταῖς ἀνάσσοις ἐπιτίμια ἔταξε, τῶ δὲ γάμῳ καὶ τῆς παιδοποιίας ἀθλα ἔθηκε. Καὶ ἐπειδὴ πολὺ πλεῖον τὸ ἄρρεν τοῦ θήλεος τοῦ Εὐγενοῦς ἦν, ἐπέτρεψε καὶ ἀπελεύθερας τοῖς ἐθέλουσι, πλὴν τῶν Βαλδίππων, ἄγεσθαι, ἔννομον τὴν τεκνοποιίαν αὐτῶν εἶναι κελεύσας. Ἐπεὶ δὲ βραχύ τινες μνησθύμιοι, τὰς μὲν τῶν γεγαμηκότων ἐκαρποῦντο τιμὰς, τὸ δὲ ἔργον αὐτῶν οὐ παρείχοντο, προστάξει μηδημίαν ἰσχύειν μνησθεὶς, μηδ' ἂν δύο διηθότων ἐκ τοιούτου γαμήσει τις, τοῦτό τισι δικάτειν πάντως ἐγγυᾶσθαι, δώδεκα δὲ ταῖς κόραις ἔτη εἰς τὸν τοῦ γάμου ὥραν πληροῦσθαι νομίζεται. Ὁ δὲ Ἀγρίππας καὶ ἕτερον υἱὸν ἐκ τῆς Ἰουλίας ἐγείνατο, Λούκιον ὀνομαθέντα, ὃν Αὔγουστος, καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Γάϊον εἰσεποιήσατο, καὶ ἀμφοτέρους τῆς ἀρχῆς αὐτοῦθεν ἀπέδειξεν ἐν ἔτει ἐπιβουλεύσοντας. Ἐστιώμενός ποτε παρὰ Πωλίωνι, ἀνδρὶ πλουσίῳ μὲν σφόδρα, ὠμῷ δὲ φύσει καὶ ἀπίστῳ, ἐπεὶ ὁ οἰνοχόος ἐκείνου κύλικα κρυσταλλίνου κατέαξε, καὶ ἐς τὰς μυραίνας ὠρέχθη παρὰ τὸ δεσπότου μὴ βλεφθῆναι (ἔτρεφε γὰρ ἐν δεξαμεναῖς τοιαύτας, ἀνθρώπους διδιδαγμένας ἐσθίειν, καὶ τοὺς δούλους αὐτοῖς, ὡς ἐθανάτου παρέβαλλε) παρητεῖτο τὴν τιμωρίαν ὁ Καῖσαρ τὸν οἰνοχόον. Ὡς δ' ἐκ ἔπεισθη τὸν Πωλίωνα, φέρε, φησὶν, ἐσα τοιαῦτα ἔχεις ἐκπώματα, ἃ καὶ ἕτερα ἔντιμα, ἐν αὐτοῖς χρήσωμαι. Κομισθέντα δὲ συνέτριψεν, εἶτα, ἵνα μὴ καὶ ταύτας κολάζοιντο ἄνθρωποι. Ὁ δὲ Πωλίων πρὸς τὸ πλῆθος τῶν ἀπολωλότων, τῆς μιᾶς ἐπιλάθετο κύλικος, καὶ τὸν οἰνοχόον τιμωρήσασθαι μὲ δυνάμενος, ὅτι ἐπὶ πολλοῖς τὸ αὐτὸ ἐπεποίηκει ὁ Αὔγουστος, καὶ ἄκων ἡσύχασεν. Ἀγρίππας δὲ νοσήσας ἐν Καμπανίᾳ ἀπέθανεν, ὃ ὁ Καῖσαρ παραγενόμενος, τό, τε σῶμα αὐτοῦ εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε, καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προθέμενος, λόγον ἐπ' αὐτῷ ἀπήγγειλε, καὶ ἐπ' ἐκφορὰν αὐτοῦ πολυτελῆ ἐποιήσατο, καὶ ἐν τῷ ἑαυτοῦ μνημείῳ ἔθαψεν. Ὁ δὲ τοῦ Ἀγρίππου θάνατος κοινόν τι τοῖς Ῥωμαίοις πένθος ἐγένετο. Τά τε γὰρ ἄλλα ἄριστος τῷ καθ' ἑαυτὸν ἀνθρώπων ἐγένετο, καὶ τῇ τε Αὐγούστου φιλίᾳ πρός τε ἐκείνου καὶ πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον ἐκέχρητο, καὶ πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν, καὶ ἀνδρείαν εἰς τὰ λυσιτελίσατα παρέχων τῷ Καίσαρι, πᾶσαν τὴν παρ' ἐκείνου δύναμιν καὶ τιμὴν εἰς τὸ τοὺς ἄλλους εὐεργετεῖν ἀπέλιπεν. Οὕτω δὲ αὐτῷ ἐπράχθη, ὥστε τοῖς ἄλλοις ἐπίφθονος ἐχρημάτισε. Τούτου μεταλλάξαντος, ἐπὶ συνεργῷ πρὸς τὰ πράγματα ἐδεῖτο, τὸν Τιβέριον καὶ ἄκων προσείλετο (αἱ γὰρ τοῦ Ἀγρίππου υἱαὶ, ἔγγονοι δ' αὐτοῦ, ἐν παισὶν ἔτι ἐτύγχανον) καὶ λαμπάσας ἐκείνου τὴν γυναῖκα, θυγατέρα οὖσαν Ἀγρίππα ἐξ ἄλ-

lem deſignavit. Et quia ſe omnes ut LIBER X. proceederent obviam parabant, noctu ingreſſus eſt: atque id tam in egreſſu quam ingreſſu urbis ſæpius fecit, ne cuiquam eſſet gravis. Deinde precibus ab eo impetratum eſt, ut morum magiſtrum & Cenſorem in quinquennium ſe creari pateretur: Conſularem vero dignitatem in omnem ætatem accepit. Cum quidam ob inſidias, quas & ipſi & Agrippæ feciſſent, accuſati eſſent, alios quoſdam ſupplicio affecit: Lepidum autem cum aliis de cauſis, tum ob inſidias a filio illius ſibi factas invitum, non occidit, ſed alias aliter ludibrio & contemptui habuit. Præter leges alias, illam quoque tulit, ut qui in comitiis ſuffragia corrupiſſent, magiſtratibus quinquennium excluderentur. Vitæ cœlibi tam virorum quam mulierum pœnas, conjugio & procreationi liberorum præmia propoſuit: & quia plures erant Patricii mares quam fœmellæ, permiſit etiam libertinas ducere ſi qui vellent, Senatoribus exceptis, eorumque progeniem legitimam eſſe juſſit. Jam quia nonnulli infantibus ſibi deſponſis, cum fraudem legi facerent, præmiis conjugum fruebantur: ſanxit, ne qua ſponſalia rata eſſent, niſi poſt biennium nuptiæ celebrarentur: hoc eſt, ut puellæ non minores x. annis deſponderentur, quarum annus ætatis duodecimus maturus conjugio habebatur. Agrippa filium alterum ex Julia ſuſcepit, Lucium, quem una cum Cajo Auguſtus adoptatos ſtatim imperii ſucceſſores deſignavit, ut minus inſidiis appeteretur. Cum aliquando Pollionis, hominis locupletis, ſed ſævi & crudelis, conviva eſſet, & is pincernam ob calicem cryſtallinum fractum murænis, quas in piſcinis alebat ad devorandos homines aſſuefactas, objici juſſiſſet (id enim ſupplicium ſervis, quos occidebat, conſtituerat) pœnam pincernæ Cæſar deprecatus eſt: cum nihil impetraſſet, Pollionem etiam alia ejuſdem materiæ pocula, & ſi qua præterea pretioſa haberet, ut eis uteretur, aſferri juſſit, allata confregit: *Ne propterea*, inquit, *homines occidant*. Sic Pollio propter multitudinem confractorum ab Auguſto calicum, unius oblitus, cum pincernam punire non poſſet, vel invitus homini pepercit. Agrippa in Campania ex morbo defuncto, Cæſar eo profectus, corpus ejus Romam advexit, eoque in forum allato, orationem recitavit: factoque magnifico funere, oſſa in ſuum monumentum intulit. Agrippæ mors publicum Romanis luctum attulit. Nam cum cætera vir ſuæ ætatis optimus fuit, tum Auguſti amicitia ad ipſius & Reipublicæ utilitatem uſus eſt, ſuamque prudentiam & fortitudinem omnem in res Cæſari utiliſſimas contulit, omnipotentia & honore, quibus ab illo ornatus erat, ad beneficentiam converſa. Quare nec Auguſto gravis, nec cæteris invidioſus fuit. Eo defuncto, cum rerum gerendarum ſocio carere non poſſet, Tiberium vel invitus aſcivit (nam Agrippæ filii, nepotes ipſius, pueri adhuc erant) ereptaque uxo-

Leges de matrimoniis.

Cajus & Lucius Agrippæ filii ab Auguſto adoptantur.

Pollionis cryſtallina.

Edit. Paris. pag. 537.

Agrippæ obitus & elogium.

Tiberius Agrippæ ſuccedit.

LIBER X.

re, Agrippæ ex alia conjuge filia, Juliam ei despondit. Deinde per eum, & Drusum, & Lucium Pisonem, multas nationes subegit. Pecunia a Senatu & populo ad ejus imagines faciendas collata: sui nullam imaginem erexit, sed publicæ Salutis, Concordiæ & Pacis statuas fecit. Primo anni die eum adibant homines, atque alii plus, alii minus offerebant: quibus ipse duplum aut amplius reddebat, non Senatoribus dumtaxat, sed aliis etiam. Octaviam sororem tum mortuam publice proposuit & funebrem de ea orationem habuit. Drusus & Senatus vestes lugubres induerunt, ut in luctu publico.

Statuæ Salutis, Concordiæ, Pacis. Strenæ Calen. Januarii.

Octaviæ obitus.

XXXV. Anno sequenti Drusus Consul factus, gentibus quibusdam bellum intulit: &, cum nonnullis subactis ulterius progredi statuisset, mulier ei natura humana major obvia, dicere visa est: *Quonam properas, Druse insatiabilis? Non in fatis est, ut ista omnia videas. Verum abito: jam enim & vitæ & operum tibi finis instat.* Inde rediens in morbum incidit, ex quo decessit. Ejus morbo Imperator audito, Tiberium festinanter ad eum misit: qui & ægrotantem illum vidit, & mortuum Romam advectum in foro proposuit, atque in defuncti laudem & Augustus & Tiberius orationes habuerunt. Inde ad leges ferendas conversus, eas Senatoribus legendas dedit, ut si quid vel improbarent, vel melius nossent, dicerent. Adeo enim popularem se præbebat, ut cum ex commilitonibus quidam eum advocatum orasset, ipse vero propter occupationes amicum suo loco misisset, idque ille moleste ferens, dixisset: *At ego quoties tibi auxilio fuit opus, non alium pro me misi, sed ipse pro te dicturus adii*, in forum venit, & ipse ei patrocinatus est. Cum quidam, ut per ambitum & corruptelas magistratus adepti arguerentur: rem neque exploravit, & dissimulavit, quod ea de causa neque mulctare quemquam, neque convictis veniam dare volebat. Principatum, etsi depositurum præ se ferebat: tamen altero decennio elapso, invitus scilicet, denuo suscepit, ut Gallis bellum inferret. Cæterum ipse domi mansit, & Tiberium contra illos misit: reversum, Imperatorem declaravit, & consulem fecit, & triumpho ornavit. Mensem Sextilem de suo nomine Augustum appellavit: Mecœnatis obitum ægre tulit, qui cum aliis in rebus ei fuit utilis, tum ira effervescentem placare solitus, & ad moderationem traducere. Cujus illud argumentum est. Cum aliquando pro tribunali multos capitis condemnasset, Mecœnas per turbam populi ad eum penetrare frustra conatus, chartulæ inscripsit, *Surge, carnifex*, eamque in gremium ejus conjecit: qua lecta, surrexit Cæsar, & sententias abrogavit, quas tum pronuntiarat. Nam se ab amicis castigari, adeo non ægre ferebat, ut gauderet. Mecœnatis porro virtutem illud declarat maxime, quod cum cupiditatibus Augusti refragaretur, nihilominus ei charus erat, & cæteris omnibus placebat: & quamvis tanta ejus esset

Drusi spectrum & obitus.

Augusti moderatio. *Edit. Paris. pag. 538.*

Tiberius Imperator designatus.

Sextilis, Augustus.

Mecœnatis obitus & laudes.

Ἀλης γαμετῆς, τὴν Ἰουλίαν αὐτῷ ἐνεγγύησε. Εἶτα δή τε πάσας, καὶ δὴ τὸν Δρῦσον, καὶ δὴ Πείσωνος Λεύκιον, πολλὰ τῷ ἐθνῶν ὑπηγάγετο. Ἀργύριον δὲ τῆς τε Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου εἰς εἰκόνας αὐτῷ συνετέλεσεν, ἑαυτοῦ μὲν οὐδεμίαν ἔστησεν· Ὑγείας δὲ δημοσίας, καὶ Ὁμονοίας, καὶ Εἰρήνης εἰκόνας εἰργάσατο. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ πρώτῃ τοῦ ἔτους ἡμέρᾳ αὐτῷ ἐκείνῳ προσιόντες, οἱ μὲν πλεῖον, οἱ δ' ἧττον ἐδίδοσαν, ἐξ ὧν προσιδὼν ἕκαστον τοσοῦτον ἢ καὶ πλέον ἀνταπεδίδου, οὐ μόνοις τοῖς Βουλευταῖς, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἄλλοις. Τέθνηκε δὲ τότε καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ Ὀκταβία, καὶ αὐτός τε ἐπ' αὐτῇ δημοσίᾳ προπεθείσῃ ἐπιτάφιον εἶπε. Καὶ ὁ Δρῦσος καὶ οἱ Βουλευταὶ πενθήρεις χιτῶνας ἐλαβον, δημοσίᾳ τὸ πένθος ποιήσαντες.

A

Τῷ δ' ἐχομένῳ ἔτει ὁ Δρῦσος ὑπατεύσας, κατ' ἐθνῶν τινῶν ἐξεστράτευσε. Καί τινα χειμασάμενος προσωτέρω χωρεῖν ἐπεχείρησε. Καί τινι γυναικὶ μείζονι ἢ κατ' ἀνθρώπου φύσιν ἀπαντήσαντι ἀπιόντι, Ἡ ποῦ δῆτα ἐπείγῃ, Δρῦσε ἀκόρεστε, λέγειν αὐτῷ ἔδοξεν. Οὐ πάντα σοι ταῦτα ἐδόθη πεφώτευται. Ἀλλ' ἄπιθι. Ἤδη γάρ σοι καὶ ἡ τοῦ βίου καὶ ἡ τῶν ἔργων πάρεσι τελευτή. Ταραχθεὶς δ' ἐκεῖθεν αὐτῷ νόσος ἐπέσκηψε, ἐξ ἧς ἐτελεύτησε. Πυθόμενος δ' ὁ Αὐτοκράτωρ ὅτι νοσεῖ, τὸν Τιβέριον καὶ τάχος ἔπεμψεν, ὃς ἵμπτοιτο καὶ αὐτὸν ὧδε, καὶ θανόντα εἰς τὴν Ῥώμην ἐκόμισε. Καὶ ἐν τῇ ἀγορᾷ προτεθέντα, ὅ, τε Αὔγουστος καὶ ὁ Τιβέριος ἐπιταφίοις ἐτίμησαν. Νόμους δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Καῖσαρ εἰσηύγκε, καὶ τοῖς Βουλευταῖς αὐτὸς ἀναγνῶναι ἐπέτρεψεν, ὅπως εἴ μή τι ἀρέσκει, ἢ ἄμεινόν σι ποιῆσαι εἴπωσιν. Οὔπω γὰρ δημοκρατικὸς ἦν ἕξιν εἶναι, ὥστέ τινος τῶν συστρατευσαμένων αὐτῷ συμπολίτου παρ' αὐτὸν διενθέντος, τῶν φίλων αὐτῷ συνεπεῖν τινα ἐπέμπειν, ὡς αὐτὸς οὐκ ἄγαν σχολήν. Ἐπεὶ δὲ ὁ τῆς συμπολείας δεόμενος ἀχθεσθείς, ἔφη, Ἐγὼ δ' ὁσάκις ἐπικλείας ἐδεήθης, οὐκ ἄλλον ἀντ' ἐμαυτοῦ ἔπεμψα, ἀλλ' αὐτός σοι παρεκινδύνευσα. εἰς τὸ δικαστήριόν τε ἐφοίτησε, καὶ αὐτῷ συνηγόρησεν. Αἰτιαθέντων δή τινων ἀρχόντων, ὡς ἐκ δικασμῶν τὰς ἀρχὰς λαβόντων, ὅτ' ἐξῆλιγξε, καὶ προστησάμενος μηδὲν γνῶναι τοῦτο. Οὔτε γὰρ πολάσαι τινὰς διὰ τοῦτο, ὅτε συγγνῶναι ἐλλιχθεῖσιν ἠθέλησε. Τὴν δ' ἡγεμονίαν καίπερ, ὡς ἔλεγεν, ἀρνούμενος, ἐπειδὴ καὶ τὰ δεύτερα δέκα ἔτη παρῆλθον, ἄκων δεῦθις αὖθις ἐδέξατο, ὡς ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς στρατεύσων. Καὶ αὐτὸς μὲν οἴκοι κατέμεινε, ἐπ' ἐκείνους δὲ τὸν Τιβέριον ἔπεμψε. Ὃν ἐπανελθόντα ἀνεῖπεν Αὐτοκράτορα, καὶ ὕπατον αὖθις ἀπέδειξε, καὶ τοῖς ἐπινικίοις ἐστέμμασεν. Λοιπὸς δὲ τὸν Σεξτίλιον καλούμενον μῆνα Αὔγουστον ἀπωνόμασε. Τοῦ δὲ Μαικήνου τελευτήσαντος, ἤλγησε. Πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα ὑπ' αὐτοῦ ὤνητο, μάλιστα δὲ τῆς ὀργῆς, ὅτι ἀκρατέστερον αὐτῷ ἐκέχρητο, παρελύετο, καὶ μετριώτερος πρὸς τὸ ἠπιώτερον. Τεκμήριον δὲ, δικάζοντός ποτε, καὶ πολλοὺς ἀπορριπτοῦντος ψήφους θανατικὰς ἐπιχειρῆσαι μὲν ὁ Μαικήνας διώσασθαι τοὺς πελεκῶντας, καὶ ἐγγὺς αὐτοῦ προσελθεῖν. Μὴ δυνηθεὶς δὲ, ἔγραψεν ἐν χάρτῃ μικρῷ, Ἀνάστα, δῆμε. καὶ αὐτὸ εἰς τὸν κόλπον αὐτῷ ἔρριψεν, ὃ ἐπελθὼν ἐκεῖνος, εὐθὺς ἀνέστη, καὶ τὰς ψήφους ἀκύρωσεν, ἃς τοιαῦτα ὧδε ψηφισάμενος. Οὐ γὰρ ἠγαπᾶτο διορθοῦμενος ὑπὸ τοῦ φίλου, ἀλλὰ ἔχαιρε. Μέγιστον δὲ τῆς ἀρετῆς τοῦ Μαικήνου δεῖγμα, ὅτι τῷ τε Αὐγούστῳ πρὸς τὰς ὁρμὰς αὐτοῦ ἀνθιστάμενος ἐφίλειτο, καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἦρε

B

C

D

E

σει. Καὶ ὅτι πλεῖσον παρ' αὐτῷ δυνηθεὶς, ὡς καὶ τι-
μὰς πολλοῖς καὶ ἀρχὰς δοῦναι, αὐτὸς ἐν τῇ τῶν Ἱπ-
πέων τάξει κατέβιω, καὶ οὐκ ὑπερεφρόνησεν. Ὁρῶν δ'
ὁ Αὔγουστος τόν τε Γάϊον καὶ τὸν Λούκιον τοὺς ἐγγόνους αὐτοῦ,
οὓς καὶ υἱοθετήσατο, μὴ τὰ ἤθη ζηλοῦντας αὐτοῦ (οὐ
γὰρ ἀβρότερον μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγριαίνοντο) καὶ
βουληθεὶς αὐτοὺς σωφρονεστέρους θεῖναι, ὡς ἰδιώτας,
τῇ Τιβερίῳ εἰς πέντε ἔτη ἐν δημαρχικῇ ἐξουσίᾳ ἀ-
πένειμε, καὶ τὴν Ἀρμενίαν ἀλλοτριωμένῳ μὲν ἤδη τῷ
Τιγράνου θανάτου προσελήφθησαν. Οὐδὲν δ' ἐκ τούτου
ἀπώνατο. Οἱ μὲν γὰρ παῖδες παροράσθαι δόξαντες,
ἤχθοντο. Ὁ δὲ Τιβέριος τῇ ὀργῇ αὐτῶν ἐφοβήθη, διὸ
οὔτ' εἰς Ἀρμενίαν ἀπελαλύθει, ἀλλ' εἰς Ῥόδον ἀφίκε-
το. Τῷ δ' ἐφεξῆς ἔτει δωδέκατον ὑπατεύων ὁ Αὔ-
γουστος, εἰς τοὺς ἱππέας τὸν Γάϊον ἔταξε, καὶ εἰς τὸ Βου-
λευτήριον ἅμα εἰσήγαγε, καὶ Πρόκειτον ἀπέφηνε τοῦ
πάντος, Ἰλαρχόν τε φυλῆς γενέσθαι ἐπέτρεψε, καὶ μετ'
ἐκείνου καὶ ὁ Λούκιος τὰς τιμὰς, ὅσαι τῷ Γαΐῳ τῷ
ἀδελφῷ αὐτοῦ ἐδίδοντο, ἔλαβεν. Ἀθροισθέντος δὲ τοῦ
δήμου, καὶ ἐπανορθωθῆναί τινα ἀξιωθέντος, καὶ τοὺς Δη-
μάρχους διὰ τοῦτο πρὸς τὸν Αὔγουστον πέμψαντος,
ἦλθον ἐκεῖνος, καὶ περὶ ὧν ἐδέοντο σφίσι συνδιεπρά-
ξατο. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἤσθησαν ἅπαντες. Τὴν δὲ θυ-
γατέρα Ἰουλίαν ἀπολαβόντα φοράσας, ὑπερωργί-
σθη· καὶ ἐκείνῃ μὲν εἰς νῆσον ἀπήγαγε ὑπερόριον,
ᾗ καὶ ἡ μήτηρ ἡ Σκριβωνία ἑκοῦσα συνεξέπλευσε.
Τῶν δὲ ζηταμένων αὐτῇ, τὸν μὲν Ἰούλιον Ἀντό-
νιον ἔκτεινε, ἄλλους τέ τινας ἐπιφανεῖς ἄνδρας, ὡς
τῆς μοναρχίας ἐφιεμένους, τοὺς δὲ λοιποὺς εἰς νήσους
τινὰς ὑπερώρισε.

λς'. Τῶν Ἀρμενίων δὲ ἀποστησάντων, καὶ τῷ Πάρ-
θῳ αὐτοῖς συμπραγοῦσιν, ἀλγῶν ἐπὶ τούτοις ὁ Αὔγου-
στος, ἀπόρει τί ἂν πράξῃ. Οὔτε γὰρ αὐτὸς στρατῶσαι
οἷός τε ἦν διὰ γῆρας, ὅ, τε Τιβέριος, ὡς εἴρηται,
μισήσῃ ἤδη, ἄλλον δέ τινα πέμψαι τῷ δυνατὸν οὐκ ἐ-
τόλμα. Ὁ Γάϊος δὴ καὶ ὁ Λούκιος νέοι, καὶ πραγμάτων ἀτύ-
χουσιν ἄπειροι. Ἀναγκαζόμενος δ' ἐπιχειρεῖν, τὸν Γάϊον ἔ-
λεσθαι, καὶ τῷ τε ἐξουσίαν αὐτῷ τῶν Ἀνθυπάτων καὶ γυναῖ-
κα ἐδωκεν, ἵνα καὶ τότε τι προσλάβῃ ἀξίωμα, καὶ οἱ
συμβούλως προσέταξε. Καὶ ὁ μὲν ἀφορμήθη ἐντίμως,
παρὰ πάντων ὑποδεχόμενος, οἷα τὸν Αὐτοκράτορος ἔγ-
γονος, καὶ καὶ παῖς νομιζόμενος. Καὶ ὁ Τιβέριος δ' ἐς Χίον
ἐλθών, αὐτὸν ἐθεράπευσε, τὰς ὑποψίας ἀποτειβόμενος,
ὑποπίπτων τε διὰ τοῦτο καὶ παρεισέρχων. Ἀπελθὼν δὲ εἰς
τὴν Συρίαν, καὶ μηδὲν μέγα κατορθώσας, ἐτρώθη. Λόδων
γάρ τις τὰ Ἀρτάγειρα κατέχων, ὑπήγαγετο παρὰ τὸ τεῖ-
χος τὸν Γάϊον, ὥς τι φράσων ἀπόῤῥητον, καὶ αὐτὸν ἔτρω-
σεν. Ὁ μὲν οὖν πολιορκηθεὶς, ἦλω. Ὁ δὲ Γάϊος ἐνόσησεν
ἐκ τοῦ τραύματος, καὶ ἄλλως μέντοι μὴ ὑγιεινός. Διὸ καὶ
τὴν διάνοιαν ἐξιλέλυτο, καὶ πολλῷ μᾶλλον ἀπεμβλώθη,
καὶ ἰδιωτεύειν ἠξίει. Ὅτε δὲ Λύγουστον πυθόμενος ἀπε-
τρίψασθαι αὐτῷ, ἐς τὴν Ἰταλίαν ἐλθόντα φράττειν ὃ βού-
λοιτο. Ὁ δὲ ἐς Λυκίαν ἐν ὀλκάδι παρέπλευσεν, ἔνθα δὴ
καὶ μετέλλαξεν. Ὁ δὲ Λούκιος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ προαπέθη,
ἐξαίφνης ὥσπερ ἀποθανών. Ἥτε οὖν Λιβία ἐπὶ τῷ θα-
νάτῳ τούτων ὑπωπτεύθη, καὶ ὁ Τιβέριος ἐκ πολλῷ φάρμακον ἐκ
τῆς Ῥόδου πρὸς τὸν Ῥωμύλου ἐπεστομίσας. Λύκός τε γὰρ τῆς
διὰ τῶν ἄστρων μαντικῆς ἐμπειρότατος ἦν, καὶ Θρά-
συλλον εἶχεν ἄνδρα τὴν ἀστρολογίαν ἀκριβέστατον. Οὕτω
καὶ τὰ ἑαυτῷ καὶ τὰ ἐκείνοις μέλλοντα συμβαίνειν ἐπί-

auctoritas, ut multis honores & magiſtratus largiretur, ipſe in ordine Equeſtri omnem ætatem æquo animo exegit. Auguſtus cum Cajum & Lucium nepotes, eoſdemque filios adoptivos, non ſuos imitari mores videret (nec enim luxurioſius duntaxat, ſed ferocius etiam ſe gerebant) eoſque ut privatos, modeſtiores reddere ſtatuiſſet: Tribunitiam poteſtatem in quinquennium Tiberio decrevit, & Armeniam poſt Tigranis obitum alienatam attribuit. Verum ea re nihil profecit. Nam pueri cum ſe negligi putarent, ei ſuccenſebant: & Tiberius illorum iram veritus, in Armeniam non ablit, ſed Rhodum eſt profectus. Auguſtus vero anno ſequenti duodecimum Conſul, Cajum toga virili data in Curiam adductum, Principem juventutis deſignavit, & Præfectum tribus eſſe juſſit, annoque poſt Lucio ejus fratri eoſdem honores dedit. Populo congregato, & quædam corrigi poſtulante, ea de cauſa Tribunis ad Auguſtum miſſis, ipſe venit, & quæ petebant, una cum eis conſideravit: qua re omnes ſunt delectati. Juliam filiam, laſciviam ejus ægerrime ferens, in inſulam relegavit: cum eaque mater Scribonia ultro in exilium abiit. Ex amatoribus ejus Jullum Antonium, & alios claros viros ut regnum affectantes interfecit, cæteros in inſulas relegavit.

XXXVI. Cum Armenii defeciſſent, & a Parthis juvarentur: ea re dolens, quid ageret ambigebat. Nec enim ipſe propter ſenectutem bellum gerere poterat: & Tiberius, ut dictum eſt, jam ſeceſſerat, nec alium ex potentioribus mittere audebat. Cajus vero & Lucius adoleſcentes, & rerum imperiti erant. Verum urgente neceſſitate, Cajum delegit, poteſtate Proconſulari & uxore data, ut ea quoque re dignitas ejus augeretur, & conſiliariis adjunctis. Is iter ingreſſus, ab omnibus ut Imperatoris nepos, ac potius filius, honorifice exceptus eſt. Tiberius etiam Chium trajecit, & adoleſcentem coluit, purgando ſuſpiciones, & ſummiſſe humiliterque ſe gerendo. Cum in Syriam veniſſet, & nihil præclari geſſiſſet, vulnus accepit. Addo enim, qui Artagira tenebat, eum ad mœnia pellectum, tamquam arcani aliquid dicturus, vulneravit: ac is quidem urbe expugnata captus eſt. Cajus autem, & jam alioqui parum firma valetudine, & diſſolutiore ingenio, ex vulnere ægrotavit: & multo hebetior factus, poſtulavit, ut privatam ſibi vitam liceret agere. Id Auguſtus ægerrime ferens, eum hortatus eſt, ut in Italiam reverſus, quod vellet ageret. Ille vero nave oneraria in Lyciam advectus obiit, Lucio fratre ejus repentino morbo prius extincto. Unde Livia & Tiberius non multo ante Rhodo reverſus ſuſpicione non caruerunt. Nam cum & ipſe divinationis ex ſyderibus peritiſſimus eſſet, & Thraſyllum virum in aſtrologia ſummum ſecum haberet: quid & ſibi & illis eventurum eſſet, præſciebat. Illud certe quidem fertur: cum aliquando Rhodi Thraſyllum de

LIBER X.

Edit. Pariſ. pag. 539.

Armenis Tiberio & Tribunatus datur.

C. & Lucius principes juventutis.

Juliæ relegatio.

pag. 540.

Cali & Lucii obitus.

Thraſyllus Tiberii aſtrologus.

LIBER X.

muro præcipitare in animo haberet, ut ſolum cogitationum ſuarum conſcium, & eum triſtem vidiſſet, triſtitiæ cauſam rogaſſe: qui cum reſpondiſſet, magnum ſibi periculum imminere, Tiberium admiratione ſcientiæ, & propter ſpem principatus apud ſe retinuiſſe. Sed hæc hactenus. Auguſtus vero quum Domini appellationem a populo Romano ſibi tributam, repudiaſſet: vetuiſſetque ne a quoquam ita compellaretur, indigentibus decies quinquies centena millia drachmarum ſine uſura in triennium mutuaſſet: ab omnibus laudabatur & celebrabatur. Valent autem apud Romanos quindecim drachmæ unum aureum nummum: apud Græcos autem vicenis drachmis aureum nummum permutari, ſcribit Dion. Poſt hæc Gallico bello orto, cum ob corpus & ſenio & morbo feſſum, ipſe ducere exercitum non poſſet, Tiberium partim ipſis rebus urgentibus, partim Juliæ impulſu (jam enim ab exilio revocata erat) adoptatum, contra Gallos miſit. Veritus autem, ne is per ſuperbiam novi aliquid moliretur, etiam Germanicum Druſi filium adoptavit. Hæc agenti, cum alii, tum Cn. Cornelius Pompeii Magni ex filia nepos, inſunt inſidiati. Quos cum nec occidere vellet (neque enim ſecuritati ſuæ interitu illorum quicquam conſuli videbat) nec abſolvere auderet, ne plurium ea lenitate contra ſe audacia confirmaretur: neque interdiu ſecurus, neque noctu quietus eſſe poterat. Quæ cum Livia videret, rogabat, qua de cauſa noctu non dormiret? Cui ille: *Quisnam*, inquit, *mulier, inter tot hoſtes vel minimam capiat quietem, & in tam frequentibus inſidiis?* Tum illa, multis ea de re verbis factis, denique conſuluit: ne quem inſidiatorem occideret, ſed alio quovis modo eos caſtigaret, ne quid ejuſmodi deinceps conarentur, venia in primis & benefaciendo. *Nunquam enim*, inquit, *gladius cuiquam ſui amorem perſuadere, aut extorquere potuit; ſed cum qui punitur perdit, cæterorum animos ab eo qui pœnas ſumit, alienat. Neque enim profecto ob aliorum ſupplicia amare incipiunt, ſed oderunt magis ob metum ſibi quoque impendentem.* Hæc & id genus alia differenti Liviæ obtemperavit Auguſtus, & reos omnes verbis caſtigatos dimiſit: Cornelium etiam Conſulem deſignavit, cum ſuperſtiti ex Julia filia & Agrippa nepoti, quem Agrippam nominavit, togam virilem dediſſet.

XXXVII. Tiberius rem bellicam adminiſtrans Romam crebro venit, metuens, ne ſibi Auguſtus per abſentiam ſuam alium anteferret. ſed Dacis, Sauromatis, aliiſque Pannonicis gentibus concitatis, ex Gallis ad eas rediit: eodemque Auguſtus Germanicum miſit, quum fortaſſe Tiberius eas celeriter vincere poſſet, ac tempus de induſtria tereret, ut propter bellum in armis eſſet. Miſit autem Germanicum, quod Agrippa propter pertinacem morum improbitatem abdicato, ejus pecunia in ærarium re-

XV. aut XX. drachmæ unum aureum nummum conficiunt.

Tiberii & Druſi adoptio.

Inſidiatores clementia & liberalitate vicit.

Edit. Pariſ. pag. 541.

Agrippa filius Agrippæ relegatus.

φατο. Λέγεται γοῦν, ὅτι βυλιθεὶς ποτὲ ὁ Τιβέριος ἐν τῷ Ῥόδῳ τὸν Θρασύλλον ἀπὸ τοῦ τείχους ὥσειν, ὡς μόνον συνειδότα ὅσα περ ἐκείνου, σκυθρωπάσαντά τε ἰδεῖν αὐτὸν, καὶ εἰπεῖν δέ τι συμπνεῖν; ἢ δὲ, κίνδυνόν τινα προορᾶν ἐπιφερόμενον αὐτῷ φήσαντος, ἐθαύμασεν ὁ Τιβέριος, καὶ φυλάξαι αὐτὸν ἑαυτῷ διὰ τὰς ἐλπίδας ἐθέλησεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὁ δὲ Αὔγουστος Διασάρης ὑπὸ τοῦ δήμου ὀνομασθεὶς, καὶ ἀπεπαύσατο μηδένα πρὸς αὐτὸν χειρῶσθαι τούτῳ δὲ τῷ προσρήματι, χιλίας τε καὶ πεντήκοντα μυριάδας δραχμῶν ἀτόκως τοῖς δημόταις δανείσας, ἐπ' ἔτη τρία, ἐπέγνω παρὰ πάντων, καὶ ἐτιμήθη. Δωδέκατον δὲ παρὰ Ρωμαίοις αἴκοσι καὶ πέντε δραχμαὶ χρυσοῦν νόμισμα ἦν, παρὰ δὲ τοῖς Ἕλλησιν εἴκοσι δραχμῶν ὁ Δίων φησὶ τὸ χρυσοῦν ἀλλάσσεσθαι νόμισμα. Μετὰ δὲ ταῦτα Κελτικὸν πόλεμον κινηθέν, καὶ αὐτὸς ὑπό τε γήρως καὶ νόσου καμνόντος ἔχοντος τὸ σῶμα, καὶ ἐκστρατεῦσαι μὴ οἷός τε ὢν, τὸν Τιβέριον, τῇ μὲν ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἀναγκαίας, τῇ δ' ὑπὸ τῆς Ιουλίας ἀπαιτηθείς (ἤδη γὰρ αὕτη ἐκ τῆς ὑπερορίας κατήχθη) ἐποιήσατο, καὶ τοῦτο ἐπὶ τοὺς Κελτοὺς ἐκστρατείαν ἐπέτρεψεν. Ὑποπτεύσας δέ τι πλημμοῦν ὁ Τιβέριος ὑπερφρονήσας, τὸν Γερμανικὸν τὸν Δρούσου παῖδα ἐποιήσατο. Πράττοντι δὲ ταῦτα, ἄλλοι τε καὶ Γναῖος Κορνήλιος ὁ μεγάλου Πομπηίου συγγενεὺς ἐπεβούλευσαν. Μήτ' οὖν ἀποκτεῖναι σφᾶς ἐθέλων (οὐδὲν γὰρ ἐκ τῆς ἀπολυμένων ὥρας ἀσφάλειαν αὐτῷ καταμαθὼν) μήτ' ἀπολῦσαι θαρρῶν, ἵνα μὴ ἄλλους ἐκ τούτου ἐφ' ἑαυτὸν ἐπισπάσηται· οὐδ' ἡμέρας ἀφροντιστεῖν, οὔτε νυκτὸς ἡδύνατο ἡρεμεῖν. Ταῦτ' ἡ Λιβία ὁρῶσα, ἤρετο αὐτὸν, τί ὅτι οὐ καθεύδοι; ὁ δὲ, Τίς ἄν, εἶπεν, ὦ γύναι, κἂν ὀλίγιστον ἀτρεμήσειεν, τοσούτους ἔχων ἐχθρούς, καὶ οὕτω συνεχῶς ἐπιβουλευομένους; Ἡ δὲ πολλὰ μὲν περὶ τούτου διελέχθη αὐτῷ, πλουσιώτερον δὲ γνώμην ἔδωκε, θανάτῳ μὲν μηδένα τοὺτων κολάζειν, ἕτερος δέ πως αὐτοὺς σωφρονίζειν, ὡς μηκέτι τοιοῦτόν τι ἐξαμαρτεῖν, καὶ μάλιστα συγγνώμῃ καὶ εὐποιΐαις. Οὐ γὰρ πείθειν, ἃ ἀναγκάζειν, ἔφη, φιλεῖ τὸ ξίφος τινὰ διδιώναι, ἀλλὰ τὸν μὲν κολαζόμενον ἀποβάλλουσι, τοὺς δὲ ἐπὶ τῇ ἄλλων ψυχῇ ἀποτεμοῦσι τὸν κολάζοντος. Ἔτι μηδὲ φιλῆσαι τινὰ ἐδίκαιώθησαν ἕτεροι, ἀλλ' ἀπεχθάνονται μᾶλλον ὅτι φόβος καὶ αὐτοῖς ἐστιν ἐπ' ἐκείνοις. Τοιαῦτα πολλὰ ἡ Λιβία ἐπέσκηψε, ὁ Αὔγουστος ἐπείθη αὐτῇ, καὶ πάντας ἀφῆκε τοὺς ὑπάτους, λόγοις τοιούτοις αὐτοὺς, ἃ δὲ γε Κορνήλιον καὶ Υπατον προσαπέδειξε. Καὶ ὁ λοιπὸς δὲ τοῦ Αὐγούστου συγγενεὺς, ὁ ἐκ τῆς Ιουλίας τῇ Αγρίππᾳ τεχθείς, ὃν καὶ Αγρίππαν ἐκάλεσεν, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ ἐγράφη.

λζ'. Ὁ δέ γε Τιβέριος τά τε τῆς πολέμου διῴκει, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην συνεχῶς ἐπεστρέφετο, φοβούμενος μὴ ὁ Αὔγουστος ἄλλον τινὰ ἀντ' αὐτοῦ προτιμήσῃ. Κινηθέντων δὲ τῶν Δακῶν, καὶ Σαυροματῶν, καὶ ἄλλων Παιονικῶν ἐθνῶν ὁ Τιβέριος πρὸς αὐτοὺς ἀντεστρεψεν, ἐκ τῆς Κελτικῆς. Καὶ τὸν Γερμανικὸν δὲ ὁ Αὔγουστος ἐκεῖ ἔπεμψεν· ὡς πάχα τὸν Τιβερίου ταχέως αὐτῶν κρατῆσαι διδωμένου, ἐκουσίως δὲ τὸν καιρὸν τρίβοντος, ἵν' ἐν τοῖς ὅπλοις εἴη διὰ τὸν πόλεμον. Ἔπεμψε δὲ τὸν Γερμανικὸν, ὅτι ὁ Αγρίππας ἀπεκηρύχθη ὡς μὴ σωφρονίζόμενος, καὶ ἦν, πῶ-

πι ὑσία αὐτῶ τῆ στρατιωτικῶ ταμείω ἀπενεμήθη, πρὸς κεῖνος εἰς ἅπαν περιωρίσθη. Πολλὰ μέν τινι καὶ ποιήσαντες οἱ Ρωμαῖοι ἐν τοῖς τῆδε ἐθνῶν τούτων πολέμοις, καὶ μείω δὲ καὶ παθόντες, τέλος τὰ μὲν ὁμολογίᾳ ὑπηγάγοντο, τὰ δὲ μάχαις ἐνίκησαν. Ὁ δὲ Τιβέριος ἐς τὴν Ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ ἄνδρις παρὰ τοῦ Αὐγούστου εἰς Δαλματίαν ἐξάλλη ἀνταιρόντων ἐκεῖ τινῶν πεμφθείς· ὃς μόλις μὲν καὶ σὺν κινδύνοις, πῶς δ' οὖν ἐχειρώσατο, καὶ ὁ Γερμανικὸς ὁμοίως ἐτέρας. Καὶ ὁ μὲν πόλεμος οὗτος τοῦτο ἔσχε τέλος. Ἐκ δὲ Γερμανίας ἀγγελία κομισθεῖσα, ἑορτάσαι τὰ νικητήρια τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐκώλυσεν. Ἐν ᾗ δὲ τὴν Κελτικὴν εἶχον αὐτῆς τινα οἱ Ρωμαῖοι, οὐχ ὁμοῦ συγκείμενα, ἀλλὰ σποράδην, ὡς ἕκαστα τύχοι χειρωθέντα. Καὶ στρατιῶται ἦσαν ἐκεῖ, καὶ πόλεις συνῳκίζοντο, καὶ οἱ βάρβαροι σφῶν ἔθη Ρωμαϊκὰ καὶ κόσμον μεταρρυθμίζοντο. Ἕως μὲν οὖν κατὰ βραχύ τε καὶ ὀλίγον τινὶ ἐκ τῆς πατρίου μετήγοντο, οὐκ ἤχθοντο τῇ τοῦ βίου μεταβολῇ. Ἐπεὶ δ' ὁ Οὔαρος ὁ Κοιντίλιος τὴν ἡγεμονίαν τῆς Γερμανίας λαβών, ἐπεθύμησε αὐτοὺς ἀθρόους μεταστῆσαι, καὶ ὡς δουλώσοιτο σφίσιν ἐπέστατε, καὶ χρήματα ἐπράττετο· οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλὰ διέχυθησάν τε Οὔαρον, ὡς τὰ στρατόπεδα πεισόντες, πόρρω τοῦ Ῥήνου προήγαγον, καὶ πίστιν αὐτῷ παρέσχον, ὡς καὶ ἄνδρ στρατιωτῶν δωλώσοντες. Ὁ δὲ πιστεύσας, οὔτε τὰ στρατεύματα ὡς ἐν πολεμίᾳ συνεῖχε, καὶ ἄλλως ἀλλαχοῦ ἐπεμπε. Θαρρούντων δ' αὐτῶ, καὶ μή τι δεινὸν ὑποπτευόντων, ἐπανίσαντες, καὶ δοκιμάσαντες ὡς παρὰ σφίσι στρατιώτας, ἐπῆλθον αὐτῷ ἐν ὕλαις δυσχωρήτοις οὔσης μετὰ τῆς περὶ αὐτὸν στρατιᾶς, καὶ ἑξάπασι σφᾶς ἅμα τῇ λοχισθείσῃ, ἔμπειροι τόπων ὄντες περιησαν κτείνοντες. καὶ πλεῖστα μὲν καὶ πλείστοις ἐκάκωσαν. Τέλος δὲ τῇ μὲν Ρωμαίων δυσβαλόντων πολλοὺς, τοῖς δὲ βαρβάροις ἀεὶ προσθημένων ἑτέρων ἐμογεῶν, ῥᾷον οἱ Ρωμαῖοι ἐκυκλούμενοι ἐφυλάσσοντο, ὥστε καὶ τὸν Οὔαρον καὶ τοὺς λοιποὺς τοὺς λογιμωτάτους τραυθῆναι· οἱ φοβηθέντες μὴ ζωγρηθῶσιν, αὐτοὶ ἑαυτοὺς ἀπέκτειναν. Τοῦτο δὲ γνόντες καὶ οἱ λοιποὶ, οἱ μὲν τὸν ἄρχοντα ἐμιμήσαντο· οἱ δὲ τὰ ὅπλα τιθέντες, ἐπέτρεπον τῷ βουλομένῳ φονεύειν αὐτούς. Καὶ ἔπιπτον οὐκ ἀθρόως, καὶ τὰ ἐρύματα πάντα κατέσχον οἱ βάρβαροι ἅπερ ἑνὸς· περὶ ὃ ἀχθεσθέντες, ὅτι τὸν Ῥῆνον διέβησαν, ὅτι εἰς τὴν Γαλατίαν ἐστράτευσαν. Αλλ' οὐδ' ἐκεῖνο χειρώσασθαι ἠδυνήθησαν, ἐπεὶ μήτε πολιορκεῖν ἠπίσαντο. Καὶ τοξόται μὲν οἱ Ρωμαῖοι συχνοῖς ἐχρῶντο, ἐξ ὧν καὶ ἀνεκόπτοντο, καὶ πλεῖστοι ἀπώλλυντο. Μετὰ δὲ τοῦτο πυθόμενοι φυλακὴν τοῦ Ῥήνου τοὺς Ρωμαίους ποιήσασθαι, καὶ τὸν Τιβέριον σὺν βαρεῖ στρατεύματι, οἱ μὲν πολλοὶ ἀπανίστασθαι τοῦ ἐρύματος· οἱ δ' ὑπολειφθέντες ὀκνοῦντες αὐτοῦ, ὥστε μὴ αἰφνιδίως ἐπιξενώσωσι καὶ ἐπὶ ἔσης κακοῦσθαι, τὰς ὁδοὺς ἐτήρουν, ἀπορίᾳ σιτίων αἱρήσειν ἐλπίσαντες αὐτούς. Οἱ δ' ἐπὶ τῆς ὄντες Ρωμαῖοι, ἕως μὲν εὐπόρουν τροφῆς, καὶ χώρας ἐμφύτου, βοηθείαν προσδεχόμενοι. Ὡς δ' οὐδέ τις ἐπεκούρει αὐτοῖς, καὶ λιμῷ συνεῖχοντο, ἐξῆλθον, νύκτα πρίσαντες χειμερινὴν (ἦσαν δὲ στρατιῶται μὲν ὀλίγοι, ἄοπλοι δὲ πολλοὶ) καὶ τὸ μὲν πρῶτον καὶ δεύτερον φυλακτήριον τῆς βαρβάρων παρῆλθον, πρὸς δὲ τῷ τρίτῳ γενόμενοι ἐφωράθησαν, καὶ πάντες ἂν ἀπο-

lata militare, ipse in insulam relegatus erat. Eas gentes Romani post multas clades illatas, nec pauciores acceptas, tandem partim ad deditionem compulerunt, partim acie vicerunt. Tiberius Romam reversus ab Augusto in Dalmatiam contra quosdam tumultuantes missus est: quos aegre ille quidem, & cum periculo, sed vicit tamen. vicit & Germanicus alios. Bello sic confecto, nuntius ex Germania allatus, obstitit quo minus triumpharetur. Nam in Gallia nonnullas ejus partes Romani occuparant, non eodem sitas loco, sed sparsim pro tempore subactas. Erant in ea legiones, & urbes condebantur, & barbari ad Romanos mores & civilitatem traducebantur. Quidum paulatim & ratione quadam a patriis institutis avocabantur, vitae mutationem haud iniquis animis patiebantur. Sed quum Quintilius Varus Germaniae praepositus, eos subito ac penitus ab inveterata consuetudine avellere aggrederetur, superbeque & avare ut mancipiis imperitaret, ferre non potuerunt: sed eum receptum, tamquam imperata facturi, data fide se clera milites ultro servituros; longe a Rheno abduxerunt. Qui cum eis crederet, neque milites, ut in hostili agro, conjunctos haberet, & alios alio dimisisset: secuto illo, nec ullum periculum metuente, consurgunt, & occisis qui apud ipsos erant militibus, illum cum suis legionibus in densis & impeditis sylvis versantem, ex improviso pro notitia locorum, qua minime patebat exitus, circumvenerunt, ac saepissime Romanos plurimum afflixerunt. Qui cum tandem multos suorum amisissent, barbaris vero subinde ex popularibus novae vires accederent: facilius circumdati caedebantur, Itaque Varus & praecipui quique vulnerati, metuentes ne vivi in hostium potestatem venirent, ultro sibi necem consciverunt. Quo caeteri cognito, partim ducem imitati sunt, partim abjectis armis caedi se jugulandos praebuerunt. Eos igitur Barbari impune occiderunt: & munitionibus omnibus, una excepta, sunt potiti. quam dum oppugnant, neque Rhenum trajecerunt, neque in Galliam impressionem fecerunt, ac ne castellum quidem illud expugnare potuerunt ex obsidionum imperitia, & sagittariorum quibus Romani utebantur; multitudine: a quibus repellebantur, & plurimi occidebantur. Deinde cum praesidiis Rhenum teneri, & Tiberium cum magnis copiis adventare audivissent, plerique a castello recessernt. Reliqui, ne subitis hostium excursionibus infestarentur, longius digressi, vias obsederunt, ut penuria commeatus eos expugnarent. Romani vero dum cibaria supperetebant; expectatione auxilii, obsidionem tolerabant. Sed cum nemo opem ferret, & fame urgerentur, tempestuosa nocte caprata egressi (erant autem pauci milites, multi inermes) primas ac secundas barbarorum excubias fefellerunt: apud tertias domum deprehensi, omnes aut caesi aut capti essent, nisi barbari ad di-

Quintilii Varii clades in Germania.

Edit. Paris. pag. 542.

LIBER X.

reptionem prædæ conversi essent, & tubicines incitato clangore opinionem illis attulissent, quasi auxilia venissent obsessis, quæ tandem revera advenerunt. Tiberius autem Rhenum sibi transeundum non censuit, sed quietus se continuit, observans, an id barbari facturi essent. Verum nec illi, præsentia ejus cognita, transire ausi fuerunt. Post hæc ipse & Germanicus in Celticam impressione facta, quasdam ejus partes incursarunt: neque tamen vel prælio vicerunt, vel gentem aliquam subegerunt, propterea quod nemo ad manus veniebat: nec ipsi a Rheno longe processerunt, veriti ne denuo cladem acciperent, sed ibi usque in autumnum commorati, domum redierunt.

Edit. Paris. pag. 543.

XXXVIII. Augustus vero cum in Imperio admodum senuisset: Germanicum ante Præturam Consulatu functum Senatui, Senatum Tiberio commendavit. Ludis Circensibus, natali ejus, homo quidam insanus sellam Julio Cæsari dedicatam occupavit, illiusque coronam suo capiti imposuit. Id turbavit omnes, Augusto sinistri aliquid portendi existimantes. Eodem prodigia complura accesserunt. Nam & sol totus defecit, & cælum late ardere visum, & stellæ crinitæ sanguineo colore apparuerunt. Indictoque propter morbum ejus Senatu, ut pro salute ejus vota nuncuparentur, curia clausa est inventa: & fulmen in statuam ejus delatum, primam litteram nominis Cæsaris delevit. Hæc eo adhuc superstite acciderunt. Ipse vero Nolæ ex morbo decessit, decimo quarto calend. Septem. LXX. & sexto ætatis anno, diebus IIII. & XXX. minus: imperii post Actiacam victoriam IIII. & XL. De ejus morte suspecta fuit Livia, quod Augustus ad Agrippam in insulam, in qua cum matre Julia exulabat, clam trajecerat. Verita enim, ne reconciliata gratia, eum ab exilio revocatum Imperatorem designaret: ficus quasdam adhuc in arboribus pendentes, unde eas ipse decerpere solebat, infecisse dicitur: ac salubres ipsa edisse, venenatas illi reliquisse. Sive igitur ea, sive alia de causa morbo affectus, amicos convocavit, & quæ voluerat colloquutus, denique dixit: *Urbem lateritiam reperi, marmoream vobis relinquo.* quibus verbis stabilitum esse a se Imperium innuebat. Mortem ejus Livia non statim aperuit, verita, ne quid absente in Dalmatia Tiberio novaretur, sed in ejus usque reditum celavit. Cadavere Romam perlato, Drusus testamentum ejus a Vestalibus virginibus, quæ id asservabant, acceptum in Curiam attulit. Id sigillis ab iis qui ea impressérant recognitis, audiente Senatu recitatum est. Sunt & quatuor ejus libelli in Curiam allati: quorum unus sepulturæ rationem præscribebat, alter acta ejus continebat. In tertio milites, reditus & impensas publicas perscripserat, & pecuniæ numerum quæ in thesauris esset. Quartus mandata ad Tiberium & populum continebat. His lectis,

Prodigia, quæ obitum Augusti consecuta sunt.

Livia venefica suspecta.

pag. 544.

A λητο, ἢ ἐ ἐάλωσαν, εἰ μὴ οἱ βάρβαροι περὶ τὰ ἐρυμνὰ ἐπαγλὼ ἐ λείας ἐπράποντο, ἢ οἱ σαλπιγκταὶ προχεῖδέ τι συμβαίνοντες, δόξαι παρέχειν ὡς ἐπικουρίαι τοῖς πολιορκημένοις ἐλήλυθεν, εἶπεν ὡς ἀληθῶς ἐπικουρήθησαν. Ὁ δὲ Τιβέριος ἠβούλετο τὸν Ῥῆνον μὲ διαβῆναι, ἀλλ' ἐπερίμενε, ἐπιτηρῶν μὴ οἱ Βάρβαροι τὸ ποιήσωσιν. Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι ἠβούλοντο ἐτόλμησαν, γνόντες αὐτὸν παρόντα. Μετὰ ταῦτα δὲ αὐτὸς ἢ ὁ Γερμανικὸς ἐσέβαλον εἰς ἐ Κελτικὴν, καί τινα πόνον κατέδραμον, ἐ μέντοι ἢ μάχῃ ἐνίκησαν, ὅτε ἴδιός τι ὑπηγάγοντο, ὅτι μηδ' ἐν τοῖς χεῖρας αὐτοῖς, ἢ διὰ αὐτοὶ τὸν Ῥῆνον πόρρω προῆλθοσαν, διδιότες μὴ ἢ ἄυθις σφαλῶσιν, ἀλλ' αὐτοῦ τε μέχρι τοῦ μετοπώρου διατρίψαντες ἐπανῆλθον.

B λη'. Ὁ Αὔγουστος δὲ τὰ ἐ μοναρχίας διοικῶν, ἢ ὑπέργηρως ἤδη γενόμενος, τὸν μὲν Γερμανικὸν ὑπατεύσαντα πρὸ ἔτους στρατηγῆσαι, παρεκάθητο τῇ Βουλῇ, ἐ δὲ τῷ Τιβερίῳ. Ἱπποδρομίας δὲ πλουμίνης ἐν τοῖς γενεθλίοις αὐτῷ, ἰμμανής τις ἀνὴρ ἐκάθητο ἐς τὸν δίφρον τὸν τῷ Ἰουλίῳ Καίσαρι ἀνακείμενον, ἢ τὸν ἐκείνου στέφανον περιέθετο. Ὁ πάππος ἐπάραξεν, ὡς ἐς τὸν Αὔγουστόν τι συμβαῖνον. Ἀλλὰ ἢ πρᾶγμα πρὸς τοῦτο φέροντα προσέτι πλείονα. Ὁ, τε γὰρ ἥλιος ἅπας ἐξέλιπε, ἐ τὸν ἀέρα πολὺ πυρώδης φαινόμενον καίεσθαι ἔδοξε, ἢ ἀστέρες ἐφάνησαν ἢ αἱματώδεις ἀνέτειλαν. Βουλῆς τε ἐπὶ τῇ νόσῳ αὐτοῦ ἐπαγγελθείσης, ἐν ἀγορᾷ πρεσβύτεραι, κεκλεισμένου δόμου τοῦ συνεδρίου· ἢ πρασινοῦς C εἰς εἰκόνα αὐτοῦ ἐμπίπτει, τὸ πρῶτον γράμμα τοῦ ὀνόματος τοῦ Καίσαρος ἀφίησι. Ταῦτα μὲν οὖν ζῶντος ἔτι αὐτοῦ φοιτᾶτο. Ὁ δὲ τοῦτόν ἐν Νώλῃ, μεταλλάξαι τῇ ὀγδοηκοστῇ τοῦ Αὐγούστου μηνὸς, ζήσας ἔτη ἑπτὰ ἐβδομήκοντα, τελέσαντα, ἢ πεντάρων ἐνδεκάτων ἡμερῶν. Μοναρχήσας, δὲ ἀφ' οὗ πρὸς τῷ Ἀντωνίῳ ἐνίκησεν, ἔτεσιν πρὸς τεσσαρσὶ πεντεκαίδεκα. Τεθνεῶτα μὲν τοι ἐπὶ τῷ θανάτῳ αὐτοῦ ἡ Λιβία, ὅτι πρὸς τὸν Ἀγρίππαν ὁ Αὔγουστος λάθρα ἐς τὴν νῆσον διέπλεύσατο, ἔνθα μετὰ τῆς Ἰουλίας τῆς μητρὸς ἐφυγάδευτο. Δείσασα γὰρ μὴ καταλλαγεὶς, ἐπὶ τῇ μοναρχίᾳ αὐτὸν καταστήσῃ, σύκα τινὰ ἐπὶ δένδρεσί ἐστι ἅπτα, ἐξ ὧν ὁ Αὔγουστος αὐτοχειρίᾳ συκάζεσθαι εἰώθει, φαρμάκοις λέγεται, ἢ αὐτὰ μὲν τὰ ἀφάρμακτα ἔδειν, αὐτοῖς δὲ τὰ πεφαρμαγμένα προσβαλεῖν. Εἶτ' οὖν ἅπως, εἴτ' ἄλλως ἐξεργάσατό τι, τὰς ἑταίρας συνῆθρισεν, ἢ ἐ ἠξίωσεν αὐτοὺς ζωγρηθεὶς, τέλος ἔφη, ὅτι, Τὴν Ῥώμην πελίτην παραλαβὼν, λιθίνην ὑμῖν καταλείπω, τὸ τῆς ἀρχῆς ἐγχωρὸν τῷ λόγῳ ἐνδεικνύμενος. Οὐ μέντοι ἐ θάνατον αὐτοῦ αὐτίκα ἡ Λιβία ἐξέφερε, φοβηθεῖσα, μή τι παυτερεθῇ, ἐ Δαλματίᾳ τῷ Τιβερίου ὄντος, ἀλλὰ συνέκρυψεν αὐτὸν μέχρις ἐκεῖνος ἀφίκετο. Ἀναχομιζόντος δὲ ἐ σώματος αὐτοῦ εἰς ἐ Ῥώμην, τοὺς ἁθροίσας αὐτοῦ ὁ Δρῦσος ἐν τῷ Δικταρθίνῳ τῷ ἐ Ἑστίας ἱερῷ, εἰς παρθένους εἰλικρὰς εἰς τὸ Συνέδριον εἰσῆγαγε, ἢ τὰς σφραγῖδας αἷ κατασημαίνουσι ἐπιτρέψασα, ἢ ἀναγνούσασα ἐν ἐπιτόκῳ ἐ Συνεδρίου. Ἐκομίσθη δ' εἰς τὸ Συνέδριον τῇ βιβλία αὐτῇ παρὰ· ἐν τὸ μὲν ἦν τοῖ περὶ τῆς ταφῆς διατάττετο, τὸ δ' ἕτερον τὰς πράξεις ἐν ἀργυρῷ διέξιεν· τῷ δὲ τρίτῳ τοῖ τῷ στρατιωτῶν, τοῖ τε τῷ προσόδων, τοῖ τε τῷ ἀναλωμάτων τῷ δημοσίων συνέταξε, τοῖ τὸ πλῆθος τῷ ἐν τοῖς θησαυροῖς χρημάτων· τὸ δὲ τέταρτον ἐπολὰς περιεῖχε τῷ Τιβερίῳ, ἢ τῷ κοινῷ

ἐπισκήψεις. Τύπων δ' ἀναγνωσθέντων, ἢ ἐκφορὰ γίγνεται, καὶ ἐπιπάφοις ἐρρήθησαν παρὰ τοῦ Δρούσου καὶ παρὰ τοῦ Τιβερίου. Εἶτα ἐκαύθη τὸ σῶμα αὐτοῦ· καὶ πένθος τότε μὲν οὐ πολλοὶ, ὕστερον δὲ πάντες ἔσχον, μεμνημένοι, ὅτι τε πᾶσιν εὐπρόσοδος ἦν, καὶ πολλοῖς ἐπῆρκει εἰς χρήματα, καὶ ὅτι λίαν ἐτίμα τοὺς φίλους, καὶ χάριτας ὡμολόγει τοῖς αὐτὰ διορθωμένοις ἐφ' οἷς ἐσφάλλετο· ὥσπερ καὶ τῷ Ἀθηνοδώρῳ ἀνδρὶ σοφῷ ἐπὶ τοιᾷδε αἰτίᾳ. Εὐκατάφορος πρὸς τὰ ἀφροδίσια ἦν, καὶ αἱ γυναῖκες ἐκομίζοντο ἃς ἐβούλετο ἐν καταστέγοις φορείοις, καὶ ὅπως εἰς τὸ αὐτοῦ εἰσήγοντο θάλαμον. Ἐκεῖνος δὲ ταύτας ἐξῆγεν, καὶ ἐκέχρητο. Ἠράσθη γοῦν ποτὲ γυναικός, καὶ ἐπιμελὲς ἔλαβεν αὐτῷ. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ Ἀθηνόδωρος, τῆς γυναικὸς ἐκείνης ἀνδρὶ συνήθης ὤν, ἔτυχε παρελθὼν τὸν φίλον ὀψόμενος, καὶ ἀχθόμενα δρῶν κἀκεῖνον καὶ τὴν γυναῖκα (οὐ γὰρ ἠδύναντο ἀντιστῆναι) τῆς αἰτίας τῆς λύπης ἐπύθετο. Καὶ μαθὼν, ἀρεμεῖν αὐτοὺς ἐκέλευσεν. Αὐτὸς γὰρ ἀπελθεῖν ἔφη, πρὸς τὸν Αὔγουστον, ὃν τὸν αὐτοῦ ὑποστρέψαι ὁρμῶ. Καὶ κομισθέντος τοῦ καταστέγου δίφρου, ὡς τῆς γυναικὸς ἐν αὐτῷ εἰσελθουσομένης, εἰσῆλθεν ὁ Ἀθηνόδωρος, καὶ ξίφος λαβὼν, καὶ κατακαλυφθὲν δίφρον ἀκριβῶς ἐπιπάξας, ὥσπερ πρὸς τὸν Αὔγουστον κεκόμιστο θάλαμον. Ἐκεῖνον δὲ τὸν δίφρον ὑποκαλύπτοντος, ξιφήρης ἐκπεπήδηκεν, εἰπών· Εἶτα οὐ φοβῇ μή τις σε ὧδε εἰσελθὼν ἀποκτείνῃ; ὁ δ' Αὔγουστος οὐ μόνον οὐκ ὠργίσθη, ἀλλ' ἐπῄνεσε τὸν Ἀθηνόδωρον, ἀλλὰ καὶ χάριν ἔγνω αὐτῷ, καὶ σωφρονέστερος γέγονε. Διὰ ταῦτα τοίνυν, καὶ ἄλλα τὰ πλείω ἐπόθουν αὐτὸν, καὶ ὅτι τοῦ Τιβερίου μετ' αὐτὸν μοναρχήσαντος οὐχ ὁμοίως ἐπειράθησαν.

λθ'. Ἐν δὲ τῷ τετρακοσιοστῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς Αὐγούστου μοναρχίας ἐπῆλθε τὰ σωθρωπήσας ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Θεὸς Ἰησοῦς Χριστὸς, κατὰ τὸν Παμφίλου Εὐσέβιον ὃς ἐν τῇ ἐκκλησιαστικῇ ἱστορίᾳ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ ἔτη αὐτὸν ἱστορεῖ μοναρχῆσαι, τῶν ἄλλων παραπλησίως τετρακοντατὰ τῆς μοναρχίας αὐτοῦ ἀριθμούντων ἔτη. Γίνεται δὲ ἡ διαφωνία ἐντεῦθεν, ὅτι οἱ μὲν ἄλλοι τῷ μοναρχίαν τῷ Καίσαρι ἐλογίσαντο, ἐξότε ναυμαχίᾳ ἐν Ἀκτίῳ ἐνίκησε τὸν Ἀντώνιον, ὅτι καὶ ὡς ἀληθῶς ἐμοναρχησε, μόνος τῶν Ῥωμαϊκῶν πραγμάτων γενόμενος κύριος. Ὁ Εὐσέβιος δὲ καὶ τὸν χρόνον ὃν συνῆρξε τῷ Ἀντωνίῳ τῇ μοναρχίᾳ προσέθηκεν, ὡς ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου ὅσα ἐβούλετο πράττοντος, ἐκείνου τῷ Αἰγύπτῳ σχολάζοντος, καὶ τῷ τῆς Κλεοπάτρας δουλεύοντος ἔρωτι, δι' ὃν καὶ ἀπώλετο. Οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ παραπλησίῳ διατρίβειν τὴν μοναρχίαν τοῦ Καίσαρος, ἱστόρησε ὁ Εὐσέβιος καὶ Χριστὸν γεννηθῆναι τὸ κατὰ σάρκα· εἰ γὰρ παραπλήσια καὶ παραπλῆ φαίημεν τὰ τῆς μοναρχίας ἑκατέρου γενέσθαι τὸν Καίσαρα, καὶ τὸ παραπλήσιον διάστημα τῆς ἐπιφανείας γέγονε τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ εἰκοστὸν ἔννατον ἔτος συμβαίνει γεγενῆσθαι τὸν Κύριον. Ὡς γὰρ ἡ θεσπέσιος Εὐαγγελιστὴς ἱστορεῖ Λουκᾶς, ἐν ἔτει πεντεκαιδεκάτῳ τῆς ἡγεμονίας Τιβερίου Καίσαρος τὸν Χριστὸν ὁ Ἰωάννης ἐβάπτισε, τριάκοντα δ' ἦν ἐτῶν ὅτε ἐβαπτίσθη, καὶ τὸν αὐτὸν Εὐαγγελιστήν. Ὧν λοιπὸν τὰς μὲν πεντεκαίδεκα τοῦ τριάκοντα ἐναπολειπόντων ἐκ τοῦ τῆς αὐταρχίας τοῦ Τιβερίου χρόνου λαμβάνεσθαι, τὰς δὲ λοιπὰς πεντεκαίδεκα ἐκ τῶν τοῦ Αὐγούστου παραπλησίων καὶ πεσσάρων καταλογίζεσθαι. Συμβαίνει τοίνυν τὰς ἐξ αὐτοῦ περιλειπομένας ἐνέα εἶναι καὶ εἴκοσιν. Ἐν γοῦν τῷ εἰκοστῷ ἐνάτῳ τῆς ἀκριβοῦς μοναρχίας τοῦ Καίσαρος Αὐγούστου, καταλαμβάνει γεγενῆσθαι τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἀειπαρθένου καὶ ἁγίας Μαρίας Θεοτόκου τοῦ Κύριον.

Zonaræ Annales.

A funus elatum est, orationes funebres a Druso & Tiberio habitæ. Deinde corpus ejus crematum est: ac tum non multi, post omnes luxerunt, recordati, eum omnibus accessu facilem, multis pecuniam suppeditasse, amicis summum honorem habuisse, gratias egisse iis a quibus ipsius errata corrigerentur: ut & Athenodoro viro sapienti, tali de causa. Pronus erat in Venerem, & mulieres ad eum quas volebat, in tectis lecticis allatæ, in ejus thalamum adducebantur, quibus ad libidinem abutebatur. Igitur aliquando mulierem, cujus amore captus erat, accersivit. cujus maritum Athenodorus pro familiaritate invisurus, cum & ipsum & uxorem indignantes invenisset (nec enim resistere poterant) mœroris causa cognita, eos tranquillo animo esse jussit. Se enim ipsum Augustum accessurum, & ejus impetum repressurum. Allata lectica, Athenodorus gladio accepto pro muliere, inscendit: eaque diligenter tegi jussa, ad Augusti thalamum est perlatus. Qui cum illam aperuisset, ille stricto gladio exiliens: *Itane*, inquit, *non times, ne te aliquis sic ingressus occidat?* Id factum Augustus non modo non ægre tulit, nec Athenodorum objurgavit: sed & gratias ei egit, & modestior factus est. Eum igitur, cum ob hæc, tum ob alia plura, & quod Tiberium successorem ejus, alium sunt experti, desiderarunt.

LIBER X.

Athenodorus Augustum ab adulteriis deterret.

XXXIX Anno Imperii Augusti XLII. homo factus & natus est Dominus noster & Deus Jesus Christus, auctore Eusebio Pamphilo, qui eum in Ecclesiastica historia LVII. annos solum rerum potitum esse refert, cum alii XLIIII. dumtaxat numerent. Verum dissensio inde existit, quod alii ab Actiaca demum victoria numerare incipiunt, quo tempore vere imperare cœpit, Romanarum legionum solus factus dominus. Eusebius vero id quoque tempus annumerat, quo cum Antonio gessit imperium: quod tum quoque illo in Ægypto otium agente, & amoribus Cleopatræ serviente, quam illi causa interitus fuit, æque fecerit quæ voluerit. Sic igitur anno XLII. imperii Cæsaris narravit Eusebius Christum secundum carnem esse natum. Nam si imperii ejus annos XLIIII. statuamus, adventus & nativitas Domini & Servatoris nostri, non in annum XLII. sed in nonum & XX. cadit. Ut enim S. Lucas Evangelista narrat, Joannes Christum anno XV. imperii Tiberii baptizavit: quo tempore annos, eodem auctore, Christus XXX. natus fuit, ut jam, XV. anni de XXX. ex imperio Tiberii, XV. reliqui de XLIIII. annis Augusti sumantur. Unde constat, de iis restare annos XXIX. Proinde anno vigesimo nono confirmati imperii Cæsaris Augusti, secundum carnem, ex semper virgine, & sancta Maria Deipara natum esse Dominum deprehenditur.

Christus anno Augusti vel XXXIX. vel XLII. natus.

Edit Paris. pag. 543.

LIBER UNDECIMUS.

TIBERIUS.

I. AUGUSTO ad hunc modum, quo expositum est, defuncto, imperium Tiberius suscepit, ex gente Patricia, litteris eruditus, sed ingenio perquam vario, aliud loqui aliud sentire solitus, pectore a lingua dissentiente: cum non irascebatur, iram simulans: cum commotus erat, lenitatem præ se ferens: inimicissimum ita intuens ut amicissimum: & amicissimum, ut alienissimum. Neque enim principis animum aliis esse cognitum oportere arbitrabatur. Proinde sive adversaretur, sive assentiretur illius orationi, odium incurreres. Ac ad legiones & omnes gentes statim ut Imperator legatos misit, dissimulato Imperatoris nomine, quod una cum cæteris sibi decretum repudiavit. Et cum totum imperium administraret, nihil sibi opus esse dixit imperio: eoque se cessurum esse, tum propter ætatem (annos enim VI. & L. natus erat) tum propter aciem oculorum obtusiorem, jactavit. Nam in tenebris plurimum, in luce minimum cernebat. Deinde socios & collegas imperii postulavit. Hæc, quamvis neutrum in animo haberet, partim propter occultum ingenium, partim ob Germanicas & Pannonicas legiones quas suspectas habebat, & Germanici metu faciebat, qui tum Germaniæ Præses, charus erat militibus. His igitur de causis, nihil aperte pro imperio faciebat: sed & morbum simulans domi se continebat, & moras nectebat, ut novarum rerum cupidi, sperantes eum ultro depositurum imperium, quiescerent, donec principatum ab omni parte firmasset. Tum vero Agrippam Augusti ex Julia nepotem, Agrippæ filium, occidi jussit. Germanicum vero admodum timuit. Sunt & Pannonicæ legiones contra suum ducem tumultuatæ. Sed audacioribus & seditionis primis auctoribus supplicio affectis, cæteri quieverunt. Germanicæ vero legiones Tiberio maledixerunt, & Germanicum imperatorem salutarunt. Qui cum gladium strinxisset, quasi seipsum occisurus, miles quidam suo ense sublato: *Hunc*, inquit, *cape tuæ ultorem*. Itaque a sui cæde abstinuit, ne magis tumultuarentur: sed confictis sub Tiberii nomine litteris, quibus illis munera & alia quædam promittebantur, tum seditionem compescuit. Deinde legatis a Tiberio missis, Germanici artificio cognito, suspicati illos adesse ut ejus promissa tollerent: denuo tumultuati sunt, & contra legatos concitati, & Germanici uxorem Agrippinam, Agrippæ & Juliæ filiam, & filium ejus Cajum comprehenderunt: ac uxorem prægnantem ei restituerunt, filio retento. Verum cum nihil proficerent, & ipsi quieverunt. Sic ille imperium cum occupare posset, aspernatus est. Qua de causa palam eum Tiberius apud Senatum laudabat: sed apud sese admodum suspectum habebat, & ut munitum legionibus metuebat. Cæterum

Ejus mores.

Edit. Paris. pag. 546.

Pannonicarum & Germanicarum legionum tumultus.

α'. Ὁ Μὲν οὖν Αὔγουστος ἀπιθάνως, ὡς εἴρηται· τὴν δὲ μοναρχίαν ὁ Τιβέριος διεδέξατο, ὃς Εὐπατρίδης μὲν ἦν, καὶ πεπαίδευτο, τὰ δὲ γνώμας μὲν ποικιλώτατος, ἑαυτὸν τῇ προαιρέσει τοὺς λόγους ποιούμενος. Ὧν γὰρ ἐβούλετο, πάντοτε ἔλεγε, ἄλλα μὲν κόλπων εἶναι φρονῶν, ἄλλα δὲ λέγων· καὶ ὀργίζεσθαι προσποιούμενος, ἐν οἷς οὐκ ὠργίζετο· καὶ ἐν οἷς ἐθυμοῦτο, χαριζόμενος ἐπῄνει· καὶ ὡς οἰκειότατον ἐώρα τὸν ἐχθρὸν, καὶ ὡς ἀλλοτριώτατον προσετίθετο τῷ φιλτάτῳ. Καὶ οὐκ ἄξιον τοῖς ἄλλοις δῆλον εἶναί οἱ τὸ φρόνημα, τοῦτο προσῆκεν τῷ αὐτοκράτορι φρονεῖν. Καὶ εἴ τι τις διανοοῖτο οἷς ἔλεγεν, εἴ τε μὴ καὶ συμφέροι, μεμίσητο. Τέως δ' οὖν εἰς τὰ στρατόπεδα καὶ εἰς τὰ ἔθνη πάντα ὡς Αὐτοκράτωρ αὐτίκα ἐπέστειλε, μὴ λέγων Αὐτοκράτωρ εἶναι. Ψηφιδὶν γὰρ αὐτὸ καὶ τοῦτο μετὰ τῆς ἄλλων ὀνομάτων οὐκ ἐδέξατο, καὶ τὰ τῆς ἀρχῆς διοικῶν ἅπαντα, μηδὲν αὐτοῦ δεῖσθαι ἔλεγε. Καὶ παύσασθαι ἐξέφαδε ἐκομῴδίου, καὶ διὰ τὴν ἡλικίαν (ἐξ γὰρ καὶ πεντήκοντα ἐτῶν ἦν) καὶ δι' ἀμβλυωπίαν· πλείονα γὰρ ἐν σκότει βλέπων, ἐλάχιστα τὴν ἡμέραν ἑώρα. Εἶτα κοινωνὸς γνώμης τῆς ἀρχῆς καὶ συνάρχοντας, οὐδὲν τούτων ποιῆσαι μέλλων, ἀλλ' ὅτι τε ὑπηλόον εἶχε τρόπος, καὶ ὅτι καὶ τὰ στρατεύματα τὰ ἐν Παννονίᾳ καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὑπώπτευε, καὶ τὸ Γερμανικὸν ἐδεδίει, τῆς Γερμανίας ἄρχοντα τότε, καὶ τοῖς στρατιώταις φιλούμενον. Καὶ διὰ ταῦτα οὐδὲν ὡς Αὐτοκράτωρ ἐπράττε φανερῶς, ἀλλὰ καὶ νοσεῖν προσποιούμενος οἰκουρῶν ἐκάθητο, καὶ διέμελλεν, ἵν' ἐν ἐλπίδι τὸ ἔκπαλαι τὴν ἀρχὴν ἀφῆσειν αὐτὸν, μή τί τινες νεοχμώσωσι, μίσους ἢ τῆς ἀγωμοσίας ἐγκρατὴς διὰ πάσου ἐγένετο. Τὸν μὲν οὖν Ἀγρίππαν αὐτίκα πέμψας ἀπέκτεινε, τῷ Αὐγούστῳ, ὡς εἴρηται, ὅπως συγκατεισθοῖτο ἐξ Ἰουλίας καὶ τοῦ Ἀγρίππα. Τὸν δὲ Γερμανικὸν λίαν ἐφοβεῖτο. Ἐθορύβησε δὲ καὶ τὸ ἐν τῇ Παννονίᾳ στράτευμα, ὡς καπὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν ὁρμῆσαι. Εἶτα καὶ τῷ θράσυτέρῳ καὶ πρωταιτίῳ κολασθέντων, κατέσχον οἱ λοιποί. Οἱ δὲ ἐν τῇ Γερμανίᾳ τὸν, τε Τιβέριον κατηγόρησαν, καὶ τὸν Γερμανικὸν ἐπεκάλεσαν Αὐτοκράτορα. Ἐκεῖνο δὲ τὸ ξίφος ἀπαμύνα, ὡς ἑαυτὸν ἀναιρήσοντος, εἷς τις τῶν στρατιωτῶν τὸ ἑαυτοῦ ξίφος ἀνατείνας, Τοῦτο, ἔφη, λάβε, ἐξύπνον γάρ ἐστιν. Ὁ οὖν Γερμανικὸς τὸ κτεῖναι μὲν ἑαυτὸν ἀπέσχετο, ἵνα μὴ μᾶλλον ταράττωσι. Γράμματα δὲ ὡς ἐκ τοῦ Τιβερίου πεμφθέντα πλασάμενος, δωρεὰς αὐτοῖς ἐδίδοτο, καὶ ἄλλα τινὰ ὑπεσχνεῖτο, τῷ τάσιν τὸν κατέπαυσεν. Τέταρτον δὲ ἀφισθόντων παρὰ τοῦ Τιβερίου πεμφθέντων, γνόντες τὸ τοῦ Γερμανικοῦ στράτευμα, καὶ ὑποπτεύσαντες τοὺς ἀφίσεις ἀναβιβάζοντας ἐκεῖ τὰ ὑπ' ἐκείνου ἐπηγγελμένα, ἐθορύβησαν αὖθις, καὶ κατὰ τῶν ἀφίσεων ὥρμησαν· καὶ τοῦ τοῦ Γερμανικοῦ γαμετὴν τὴν Ἀγρίππαν, τὴν τοῦ Καίσαρος θυγατρὸς τῆς Ἰουλίας καὶ τοῦ Ἀγρίππα παῖδα γεγονυῖαν, συνέλαβον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς Γάϊον· καὶ τοῦ μὲν Ἀγρίππα ἐγκύμονα οὖσαν ἀφῆκαν αὐτῷ, κατεῖχον δὲ τὸν υἱόν. Ὡς δ' οὐδὲν ἐπέραινον, ἡσύχασαν καὶ αὐτοί. Καὶ ὁ μὲν δυνάμενος τὸν Αὐτοκράτορα λαβεῖν ἀρχὴν, οὐκ ἐθέλησεν. Ὁ δὲ Τιβέριος κατὰ μὲν τὸ φανερὸν ἐπῄνει αὐτὸν παρὰ τῇ Βουλῇ παρ' ἑαυτῷ δὲ καὶ λίαν ὑπώπτευε,

καὶ ἰδιάσει αὐτὸν ὡς ἐγκεχειρισμένον στρατήγματα. Ὡς δ' ἐδόκει ἔτι πεῖραν ἀγχίθυρον, τὸ ἀρχεῖν αὐτὸς εἰρωνόμενος ὑπεδέξατο. Καὶ μέχρις ὁ Γερμανικὸς πιεζεῖν, οὐδὲν καθ' ἑαυτὸν ἔπραττεν, ἀλλὰ πάντα εἰς τὸν Γερουσίαν εἰσέφερε, καὶ οὐδὲ Αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι παρά τε τὸ μόνον τῷ στρατιωτῶν ἤξιε. Καίσαρ δὲ καὶ Γερμανικὸς καὶ Πρόκειτος ἡ Γερουσίας ὠνομάζετο, εὔχετό τε τοιοῦτον καὶ ἄρξαι καὶ ζῆσαι χρόνον, ὅσος ἂν τῷ δημοσίῳ συμφέρῃ· καὶ ἐν πάντων δημοτικὸς δοκεῖν ἐσπουδὴ, καὶ ἐλαχίστας ἑαυτὸν δαπανῶν, πλεῖστα εἰς τὸ κοινὸν ἀνήλισκε. Τά τε πεπονηκότα τι ἀνορθῶν καὶ ἐπισκευῶν, τὰς τῷ ἀρχῇθεν οἰκοδομησάντων αὐτὰ κλήσεις ἐπιγράφη σφίσι, καὶ πόλεσι καὶ ἰδιώταις ἐπήρκει, καὶ τῷ βελόνῃ συχνὰς πεποιμένας ἐπλούτισε, καὶ τὰ δωρήματα οἷς ὀφείλοντες αὐτῷ ἠριθμεῖτο, ἵνα μὴ οἱ δοῦρες τοσοῦτόν τι αὐτῷ, οἷόν ποτε ἐπὶ τῷ Αὐγούστῳ γενόμενον. Καὶ ὅτε ἀπέκτεινέ τινα δι' χρήματα, ὥστ' ὄσιον τοῦτο ἰδιώτῃσιν οὐδενὸς, οὐδ' ἔξω τι τῷ νενομισμένου ἀργυρολόγησεν· Ἀμελίῳ γοῦν χρήματα πλείω παρὰ τὸ διαταγμένον πέμψαντι, ἀντέγραψε, ὅτι, Κείρεσθαί μου τὰ πρόβατα, ἀλ' οὐκ ἀποξυράσθαι βούλομαι. Καὶ Ἐπρόσδος ὁ ἀπροσήγορος ἦν. Τοὺς τε ἄρχοντας ὡς ἐν δημοκρατίᾳ ἐτίμα, καὶ τοῖς Τιβέριον ἐπεσόλαι χρόνον τινὰ, καὶ τὸ ἐκείνης ὄνομα εἶχον, πᾶ, τε ἄλλα πάντα ὡς αὐτοκράτορα δοικεῖν ἐπιχειρεῖ· καὶ οὐκ ἐξ ἴσου ἄρχειν, ἀλλὰ καὶ προσβεύειν αὐτῷ ἤθελεν, αὐτὸ ποιῆσαι ἀναγοῦσα αὐτὸν Αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ ἤχθετο φρόνου αὐτῇ, ἔστε τῶν μὲν δημοσίων αὐτὴν ἔπαυσε, τὰ δ' οἴκοι δοικεῖν ἀφῆκεν. Ὡς δὲ καὶ τότοις ἦν ἐπαχθὴς, ἀπεδήμει· καὶ αὐτῆς ἐξέστατο. σωφρονίσαι τι χρόνον τινὰ δοκεῖ, καὶ ἄλλως δ' ἐκόλαζεν ἀστελγαίνοντας. Καὶ τῷ Δρούσῳ δὲ τῷ υἱῷ, ὃν ἐξ Ἀγριππίνης τῆς προτέρας αὐτοῦ γαμετῆς ἔσχε, καὶ ἀστελγεῖ τυγχάνοντι καὶ ὠμῷ, ἐπετίμα καὶ ἤχθετο. Καί ποτε αὐτῷ εἶπεν, ὅτι, Ζῶντος ἐμοῦ, οὔτε βίαιον οὐδ' ὑβριστικόν τι πράξεις. Ἂν δέ τι καὶ τολμήσῃς, οὐδὲ τεθνεῶτος.

β. Οὕτω ταῦτα καὶ τἄλλα μέχρις ὁ Γερμανικὸς ἦν, ἐποίει. Μετὰ δὲ τοῦτο συχνὰ τοῦτων μετέλλαξε. Μέτω γὰρ ἔτι παρὰ τοῦ Αὐγούστου τῷ δήμῳ καταλελειγμένων δοθέντων, ἐπεί τις ἐκ τοῦ δεσμωτηρίου ἐξεφέρετο, καὶ προσελθών τις εἰς τὸ οὖς αὐτῷ ἐψιθύρισε, καὶ ἐρωτηθεὶς ὅ, τι εἴρηκεν, Ἐντετάλθαι, ἔφη τῷ Αὐγούστῳ εἰπεῖν, ὅτι οἰδέπω οὐδὲν ἐκομίσατο· ἔτι μὲν αὐτίκα ἀπέκτεινε, καὶ εἶπεν ὡς ἐπισκώπτων, ἵν' ἀπάγγελος αὐτῷ γένηται. Τοῖς δ' ἄλλοις τὰ καταλελειμμένα δίνειμε. Τοῦ δ' ἐγγόνου αὐτοῦ, ὃν ἐκ τοῦ Δρούσου εἶχε, Θανόντος, οὐδεμιᾶς ἔτι συνήθων ἀπέσχετο πράξεως, μὴ δεῖν διὰ τοὺς οἰκοῦντας τὰ τῶν ζώντων, λέγων, προεῖσθαι. Κλήμης δέ τις τοῦ Ἀγρίππα γενόμενος δοῦλος, καὶ προστησάμενος αὐτῷ, ἐπλάσατο αὐτὸς Ἀγρίππας

A cum nullæ amplius turbæ nuntiarentur, omissa dissimulatione, principatum admisit. Ac quamdiu Germanicus superstes fuit, nihil suapte auctoritate egit, sed ad Senatum retulit omnia, neque ab ullo nisi a militibus Imperatorem se appellari voluit. Cæsar tantum & Germanicus, & Princeps Senatus nominabatur: & ut tantisper & viveret & imperaret optabat, dum prodesset Reipublicæ. In rebus omnibus popularis esse studebat: & paucissima in semetipsum insumens, magnos sumptus publice faciebat. Ruinosa ædificia instaurabat & adornabat, primorum conditorum nominibus inscriptis, civitatibus, & privatis hominibus opem ferebat, & multos ordinis Senatorii ad egestatem redactos locupletabat: eæque largitiones statim ipso vidente numerabantur, ne quid iode, ut sub Augusto factum meminerat, per dispensatores subtraheretur. Pecuniæ causa neminem occidebat, neque bona tum cujusquam publicabat, neque ultra constitutum quicquam exigebat. Æ nyllo certe, qui plus pecuniæ quam ordinatum erat, miserat, rescripsit, Se oves suas tonderi velle, non deglubi. Erat & aditu facilis, & affabilis: magistratus tamquam in libera civitate colebat, Consulibus assurgebat: amicorum consuetudine, æque ut privatus fecerat, utebatur: ægrotantes invisebat, nullo latellitum comitatu. Et quodam ex eis defuncto, funebrem orationem ipse recitavit. Matrem Liviam erga omnes eodem se gerere modo jussit. Illa vero magnum fastum præ se ferens, in Tiberii epistolis ad tempus adscribebatur, atque adeo pro imperio se gerebat, ut non ex æquo cum illo imperare, sed meliore conditione esse vellet: se illum fecisse Imperatorem glorians. quod Tiberius principio ægre tulit, deinde eam a reipublicæ administrationibus remotam, domestica negotia curare sivit. Ut vero in iis etiam molesta erat, peregre abiit, ut ab ea abesset. Ad tempus modestissime vixit, & aliorum immodestiam pœnis coercuit. Drusum quoque filium ex priore uxore Agrippina susceptum, ob crudelitatem & lasciviam objurgavit, & odio habuit: cui aliquando dixit: *Me vivo neque per vim neque per contumeliam quicquam feceris. Sin feceris, ne defuncto quidem me fefellerit ei.*

Tiberii moderatio vivente Germanico.

Edit. Paris. pag. 547.

B

C

D

II. Hæc & his similia, quamdiu Germanicus in vivis fuit, egit. Post illius obitum multa ex his immutavit. Nam quum populo Augusti legata nondum data essent, & quidam mortuo qui per forum ferebatur in aurem aliquid insusurrasset, ac rogatus quid dixisset, respondisset: *Se ei mandasse ut Augusto diceret, populum Romanum nondum quicquam accepisse*: occidit hominem, hoc addito joco, *ut id ipse illi nuntiaret*: cæteris vero legata distribuit. Nepote ex Druso filio mortuo, nulla re consueta abstinuit, negans propter mortuos viventium officia esse deserenda. Clemens quidam, qui Agrippæ servus fuerat, hero similis, se Agrippam esse simulans, in Gallia & Italia mul-

pag. 548.

Nuntius ad inferos missus.

Lucius superviventem.

Clemens Pseudagrippa.

LIBER XL.

tos ſibi aſcivit: ac tandem Romam contendit, ad avitum imperium recipiendum. Quem cum per quoſdam ſe illius eſſe factionis ſimulantes ſubegiſſet, ac quæſtiones de eo habuiſſet, ut conſcios proderet: illo neminem nominante, rogavit, quo pacto Agrippa factus eſſet? reſpondit homo, *Eodem plane modo quo tu Cæſar*. Uxorem Juliam a patre Auguſto ob laſciviam in exilium miſſam, adeo non revocavit, ut etiam incluſerit, ut præ ærumna & fame interiret. Quibuſdam poſtulantibus ut menſem Novembrem, cujus die XVI. natus eſſet, a ſe Tiberium appellaret: *Et quid*, inquit, *facietis, ſi XXXI. Cæſares fuerint?* Interea Germanicus obiit Antiochiæ, incantamentis & veneficio Piſonis. Nam & oſſa mortuorum, in quibus habitabat ædibus, deſoſſa reperta ſunt: & plumbeæ laminæ, in quibus devotiones cum nomine ejus inſcriptæ exant. Veneno autem ſublatum eſſe, corpus ejus oſtendit in forum perlatum, & populo oſtenſum. Ejus obitu Tiberius & Livia gaviſi ſunt, alii vehementiſſime doluerunt. Nam & corpore pulcherrimo, & animo optimo præditus fuit, & eruditione & militari fortitudine inſignis: humaniſſimum ſubditis ſuis ſe præbuit. & cum ejus, ut Cæſaris, magnæ opes eſſent, temperantia infimos æquavit. Neque contra Druſum invidioſe, neque contra Tiberium inſidioſe quicquam fecit. Imperium a militibus & Senatu populoque ultro delatum non accepit. Piſo vero aliquanto poſt Romam reverſus, & ab ipſo Tiberio, ſuſpicionem necis Germanici abolere cupiente, in Senatum adductus, mora petita, ſemetipſum interfecit. Germanicus tres reliquit filios, quos Auguſtus in teſtamento ſuo Cæſares appellavit. Eorum natu maximus Nero, tum virilem togam ſumpſit. Ac ad hoc uſque tempus Tiberius plurima recte fecit, in paucis deliquit. Germanico vero e medio ſublato, paulatim mores immutavit. Nam cum cætera aſpere imperavit, tum eos a quibus vel ipſe vel Livia, vel Auguſtus ſive dicto ſive facto violati eſſent, tamquam impletatis reos crudeliter tractavit: contra inſidiarum ſuſpectos inexorabilis. Tandem oſtendens aliquibus ſe velle mori aliquos, illorum opera hos occidebat: idque non diſſimulanter faciebat. Potentum omnium diem & horam natalem inquirebat, itaque fata cujuſque indagabat. Proinde Galbæ qui poſt imperavit, obviam factus, dixit: *Et tu aliquando principatum deguſtabis*. Pepercit autem ei, quia dicebat, eum in ſenectute, & longe poſt ſuum obitum imperaturum. Deinde cum Druſo Conſulatum geſſit, unde multi Druſi interitum divinarunt. Nemo enim Tiberii in Conſulatu collega violentam mortem evitarat: poſt enim veneno periit. Nam Sejanus quidam, homo apud Tiberium potens & ſuperbus, cum Druſo aliquando alapam dediſſet, eaque de cauſa & ipſum & Tiberium meruerit, ſimulque ſpe-

Julia interiit.

Germanici obitus.

Piſonis latitatus.

Germanici III. filii.

Edit. Pariſ. pag. 549.

Tiberius ex commodo fit crudelis.

Genituræ potentum indagat.

Druſus a Sejano veneno ſubtitus.

Ἀπας εἶναι· καὶ εἰς τὴν Γαλατίαν ἐλθὼν, πολλὰς μὲν ἐκεῖ, πολλὰς δὲ ἐν τῇ Ἰταλίᾳ προσεποιήσατο, καὶ πλοῖς ἐπὶ τὴν Ῥώμην ὥρμησεν, ὡς τὴν παππῴαν μοναρχίαν ἀπολαμψόμενος. Χειρωσάμενος δ' ὅμως αὐτὸν ὁ Τιβέριος διά τινων τὰ ἐκείνου προσποιησαμένων φρονεῖν, καὶ βασανίσας, ἵνα περὶ συμπόρων τι μάθῃ, ἐκεῖ μηδὲν ὠφελήσειεν, ἤρετο αὐτὸν, Πῶς Ἀγρίππας ἐγένου; καὶ ὃς ἀπεκρίνατο, ὅτι, Οὕτως ὡς καὶ σὺ Καῖσαρ. Τὴν δὲ γυναῖκα Ἰουλίαν ὑπ' ἐκπαιδαγωγίας τῆς ὑπερορίας, ὧν παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτῆς τοῦ Αὐγούστου κατεδικάσθη δι' ἀσέλγειαν, ἀλλὰ καὶ κατέλειπεν αὐτὴ, οὐδ' ὑπὸ κακυχίας ἕλιμῷ φθαρῆναι. Πολλῶν τε αὐτὸν αἰτούντων ἵνα Νοέμβριον μῆνα, ἐν τῇ ἑκκαιδεκάτῃ γεγόνοτο, Τιβέριον ἐξ αὐτοῦ καλεῖσθαι, Καὶ τί, ἔφη, ποιήσετε, ἂν δεκαπρῶτοι Καίσαρες γένωνται; Ἐν τούτοις ὁ Γερμανικὸς ἐπλάσθη ἐν Ἀντιοχείᾳ, καταγοητευθεὶς τε καὶ φαρμαχθεὶς ὑπὸ Πείσωνος. Ὀστᾶ τε ἐν ᾗ ᾤκει ἀνθρώπεια κατορωρυγμένα ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐν ᾗ κατῴκει, καὶ μολιβδίνοι ἔλασμοί ἀράς τινας μετὰ τῶν ὀνομάτων αὐτοῦ ἔχοντες. Ὅτι δὲ καὶ φαρμάκῳ ἐφθάρη τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐξέφηνεν εἰς τὴν ἀγορὰν κομισθὲν, καὶ πᾶσι παρῆν δειχθέν. Θαλερὸς ἦν, ὁ μὲν Τιβέριος καὶ ἡ Λιβία ἥδησαν, οἱ δ' ἄλλοι σφοδρότατα ἤλγησαν. Κάλλιστος μὲν ἦν τὸ σῶμα, ἄριστος δὲ τὴν ψυχὴν ἦν. Παιδείᾳ τε ἅμα καὶ ἀνδρείᾳ ἐν πολέμοις δόκιμος, ἡμερώτατος τοῖς ὑπ' αὐτὸν προσῄρητο· καὶ μέγα δυνάμενος, ἅτε Καῖσαρ, ἐξ ἴσου τοῖς ἀδυνατωτάτοις ἐσωφρόνει· καὶ ὅτι τις πρὸς τὸν Δροῦσον ἐπίφθονος; ὅτι πρὸς τὸν Τιβέριον ἐκοίει ἐπίβουλος. Καὶ δυνάμενος παρά τε τὸ στρατιωτικὸν ἐκόσμει καὶ τὴν βουλὴν καὶ τὸν δῆμον καὶ ἀρχὴν τὴν Αὐτοκράτορα λαμβάνειν, οὐκ ἠθέλησεν. Ὁ δὲ Πείσων χρόνῳ ὕστερον εἰς τὴν Ῥώμην ἀναχωμισθεὶς, καὶ ἐπὶ τῷ φόνῳ τοῦ Γερμανικοῦ εἰς τὸ βουλευτήριον ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Τιβερίου εἰσαχθεὶς, ἐγκρυπτόμενος τὴν ἐπὶ τῇ φθορᾷ τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ ἀναβολὴν αἰτήσας, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. Ἐπὶ τρισὶ δ' υἱοῖσιν ὁ Γερμανικὸς ἐπλάσθη, ὧν ὁ Αὔγουστος ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτοῦ ἀνόμασε Καίσαρας. Τούτων ὁ πρεσβύτατος Νέρων τὴν τοῦ χρόνου ἐκεῖνον τοῖς ἐφήβοις κατεριθμήθη. Μέχρι μὲν οὖν τοῦ χρόνου τούτου πλεῖστα χρηστὰ ὁ Τιβέριος ἐπράξε, βραχέα ἐξήμαρτεν. Ἐπεὶ δ' ὁ Γερμανικὸς ἐκποδὼν οἱ ἐγένετο, κατ' ὀλίγον ἐκλείετο. Τά τε γὰρ ἄλλα ἀγελαίως ἦρχε, καὶ τοὺς εἰς αὐτὸν ἢ τὴν μητέρα ἢ τὸν Αὔγουστον ἁμαρτάνοντάς τι ἢ ἐπῦσιν ἀπεπιδέστερον, ἁπλῶς ὡς ἀσεβήσασι προσῄρητο, καὶ εἰς τοὺς ὑποτοπηθέντας ἐπιβουλεύειν αὐτῷ ἀπαραίτητος ἦν. Ἤδη δὲ καὶ ἐπιδεικνύμενός τισιν ὅτι βούλεται πεθάνατί τινας, δι' ἐκείνων σφᾶς ἀπέκτεινε, καὶ οὐκ ἐλάνθανε ταῦτα ποιῶν. Ἐξεπαίζετό τε ὑπὸ δυνατῶν ἑκάστου τὴν ἡμέραν, καὶ τὴν ὥραν ἐν ᾗ γεγέννητο, καὶ ὅπως τὸ πεπρωμένον ἑκάστῳ ἐξηρεύνα· ὥστε καὶ τὸν Γάλβαν τὸν μετὰ ταῦτα αὐτοκρατορήσαντα ἀπαντήσας, ἔφη, Καὶ σὺ ποτὲ τῆς ἡγεμονίας γεύσῃ. Εἰστήκει δὲ αὐτῷ, λέγων ὅτι ἐν γήρᾳ, καὶ μετὰ πολὺ τῆς πλάνης αὐτὸν ἄρξει. Εἶτα μετὰ τὸν Δρούσου ὑπάτευσεν ὁ Τιβέριος, ὅθεν πολλοὶ τὸν ὄλεθρον ἐκ τούτου τοῦ Δρούσου προεμαντεύσαντο. Οὐ γάρ ἐστιν, ὅς τις τὸν συνυπατεύσαντα αὐτῷ εἰ βιαίως ἀπέθανε· μετὰ ταῦτα γὰρ φαρμάκῳ διώλετο. Σηϊανός γάρ τις μέγα παρὰ τῷ Τιβερίῳ δυνηθεὶς, καὶ ὑπέρογκος γενόμενος, πύξ αὐτῷ ποτὲ ἐστείλας, καὶ τούτου δίκας κλέπτων καὶ τὸν Τιβέριον, ἅμα καὶ προσ-

δοκήσας ἂν τὸν Δρῦσον καπργάσηται, ῥᾷον μηχανήσασθαι τὸν Τιβέριον, φάρμακόν τι αὐτῷ διά τινων θεραπόντων καὶ διὰ τῆς γυναικός, ᾗ Ἰουλίαν, ἔπειρε δὲ Λιβίαν γράφουσι (καὶ γὰρ ἐμοὶ χθὲς αὐτὼ,) ἔδωκεν. Ὁ μὲν οὖν ὅπως ἀπώλετο. Ὁ δὲ γε Τιβέριος εἰς τὸ Συνέδριον ἀφικόμενος ἐκεῖνον τε ἀπωδύρατο, καὶ τὴν Νέρωνα, τόν τε Δρῦσον, τοὺς τοῦ Γερμανικοῦ παῖδας, τῇ Γερουσίᾳ παρακατέθετο, καὶ τὸ σῶμα τοῦ Δρούσου προτεθὲν ἐπὶ τοῦ βήματος· καὶ ὁ Νέρων γαμβρὸς αὐτοῦ ὢν, ἐπῄνεσε ἐπ' αὐτῷ εἰπών. Ὁ δὲ δὴ θάνατος αὐτοῦ πολλοῖς αἰτίοις θανάτου ἐγένετο, ὡς ἐφθάρησί τῇ ἀπωλείᾳ αὐτοῦ· Πολλοί τε γὰρ καὶ ἄλλοι διώλλυντο, καὶ Ἀγριππίνα μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς, τοῦ νεωτάτου χωρίς. Πολλὰ γὰρ κατ' αὐτῆς ὁ Σεϊανὸς παρώξυνε τὸν Τιβέριον, προσδοκήσας ἐκείνης μὲν τῷ τέκνων ἀπολομένης, τῇ τε Λιβίᾳ σωφρονεῖν τῇ τοῦ Δρούσου γυναικὶ, ἧς ἦρα, καὶ τὸ κράτος ἔξειν, μηδενὸς τῷ Τιβερίῳ τυγχάνοντος ἐγγόνου. Τὸν γὰρ υἱὸν αὐτοῦ ἐμίσει ὡς καὶ μειρακίδιον, καὶ ἄλλως δὲ πολλὰς ἐπὶ ἄλλαις καὶ ἄλλαις αἰτίαις, ταῖς δέ γε πλείοσι πεπλασμέναις, καὶ ἐφυγάδευσε, καὶ διέφθειρε. Καί τινα, ὅτι τὰ τοῦ Λύγδου ἐσέρρησε, καί τοι μὴ κατ' ἐκείνων συγγεγραφότα, ἐκόλασε, καὶ τὸ σύγγραμμα ὅπου δὴ καὶ ἀνεῦρε κατέκαυσε, ὅτι μὴ ἐκείνας ἐστιμᾶτο. Πλείονας δὲ ὡς αὐτὸν βλασφημοῦντας διέφθειρε. Καί τις Σαβῖνος ἐπὶ τοιαύτῃ κατηγορηθεὶς αἰτίᾳ, εἰς τὸ δεσμωτήριον καθείρχθη, ἔπειτα καὶ ἐφονεύθη, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίφη. Καὶ δεινὸν μὲν ἦν καὶ καθ' ἑαυτὸ ἅπασιν ἰδεῖν. ἐδείνωσε δ' αὐτὸ ἐπὶ πλεῖον κύων τις τοῦ Σαβίνου, συνεισελθοῦσά τε αὐτῇ εἰς τὸ δεσμωτήριον, καὶ διατελοῦντι παραμείνασα, καὶ εἰς τὸν ποταμὸν ῥιφέντι συνεπαισοῦσα. Ταῦτα μὲν οὕτω ἐγένετο, καὶ ἐκ τῶν πολλῶν ὀλίγα ἐσύρηται. Ἡ δὲ Λιβία ὑπέργηρος γεγονυῖα μετέβαλεν, ἐξ ζώσας ἐπὶ καὶ ὀγδοήκοντα. Καὶ ἐπὶ τοσοῦσδε αὐτὴ ὁ Τιβέριος ἐπανεψατο, ὅτ' ἀποθανοῦσαν ἐτίμησε, πλὴν μόνης ἐκφορᾶς καὶ εἰκόνων τινῶν. Ἀλλὰ πρὸς ὀλιγωρίαν τοῦ Τιβερίου πένθος τοῖς γυναιξὶν ἡ Βουλὴ παρ' ὅλον ἐνιαυτὸν ἐπ' αὐτῇ ἐψηφίσατο, ἐπεὶ ὅτι δὴ πολλὰς αὐτῶν ἐσεσώκει, καὶ παῖδας πολλῶν ἐπετρόφει, κόρας τε πλείοσιν ἐξεδίδωκε, καὶ ἄλλας τιμὰς ἐκείνῃ ἀπέκειτο. Οὐδὲν δὲ τῷ τισι καταλειφθέντων ὑπ' ἐκείνης, ἐδέξατο ὁ Τιβέριος. Ἀπομνημονεύεται δὲ καὶ τῷ παρ' ἐκείνης εἰρημένων ἐπίων. Λέγεται, ὅτι γυμνὰς ποτὲ ἄνδρας αὐτῇ ἀπαντήσαντας, καὶ μέλλοντας, διὰ τὸν θανατοῦσθαι, ἔσεσθαι, εἰποῦσα, ὅτι, Οὐδὲν ἀνδρείαντων ἧσσον σωφρονοῦσαι οἱ τοιοῦτοι φαίνονται. Ἐρομένου δέ τινος αὐτὴν, Πῶς καὶ τί δρῶσα τὸν Αὔγουστον, καταπράσσεις; ἀπεκρίσατο, ὅτι, Αὐτή τε ἀκριβῶς σωφρονοῦσα, καὶ πάντα τὰ δοκοῦντα αὐτῷ ἡδέως ποιοῦσα, καὶ τὰ ἀφροδίσια αὐτοῦ ἀθύρματα μήτ' ἀκούειν, μήτ' αἰσθάνεσθαι προσποιουμένη. Τὸν δὲ Σεϊανὸν ὁ Τιβέριος ἐπὶ μέγα δόξης ἐπάρας, καὶ καθεζόμενος ἐπὶ Ἰουλίᾳ τῇ τοῦ Δρούσου θυγατρὶ ποντικάμβος, ὕστερον ἔκτεινε, τῆς Γερουσίας θάνατον αὐτοῦ καταψηφισαμένης ἅπασά τε αὐτῷ καὶ τῷ σώματι αὐτοῦ ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις ἐρρίμμένῳ τὸ πλῆθος ἐνύβρισεν, εἶτα εἰς τὸν ποταμὸν ἐνέβαλε. Τά τε παιδία αὐτοῦ κατὰ δόγμα ἀπέθανε, καὶ ἡ γυνὴ αὐτοῦ ἑαυτῇ διεχρήσατο. Καὶ ἄλλοι δ' ἐκείνου ἀπώλοντο, οἱ μὲν ἑαυτοὺς ἀναλώσαντες, οἱ δὲ ὑφ' ἑτέρων ἀναιρεθέντες.

raret, Druſo ſublato, Tiberium ſibi magis opportunum fore: per quoſdam miniſtros & uxorem, ſive Juliam ſive Liviam (nam ſcriptores in nomine variant) ſtupro ſibi cognitam, venenum ei propinavit. Ejus ſic necati mortem Tiberius in curia deploravit, & Neronem ac Druſum Germanici liberos Senatui commendavit. Druſum, cadavere ejus pro roſtris propoſito, Nero gener laudavit. Cæterum ejus interitus, multis cauſa fuit interitus, quod ejus nece lætati eſſe viderentur. Nam præter alios multos, etiam Agrippina cum liberis, filio natu minimo excepto, interiit: Agrippinæ interitus. Tiberio contra ipſam vehementer irritato a Sejano, qui ea cum liberis ſublata, ipſe in conjugii Liviæ, viduæ Druſi, quam adamabat, & imperii ſuccederet, cum Tiberius nullum ſucceſſorem haberet. Nam nepotem ex filio, ut adulterinum oderat: & alios multos aliis atque aliis de cauſis, ſed plerique confictis, vel in exilium mittebat, vel occidebat. Quendam qui Cæſaris & Auguſti res geſtas, neque quicquam tamen contra eos ſcripſerat, ſupplicio affecit: & ipſum ſcriptum, ubicunque repe- *Edit. Pariſ.* rire potuit, exuſſit, quod illos non *pag. 550* ornaret. Plerique quaſi ſibi maledixiſſent, interfecit: & Sabinus qui- Sabini canis. dam ob hujuſmodi crimen in carcerem conjectus & occiſus eſt, & cadaver ejus in Tiberim abjectum. Id facinus cum per ſe atrox viſum, tum per Sabini canem atrocius factum. Is enim cum hero ſuo carcerem ingreſſus eſt, & interfecto aſſedit, & eo in profluentem abjecto ipſe quoque ſe præcipitem dedit. Hæc pauca de multis commemorata ſunt. Livia autem anno ætatis VI. & LXXX. deceſſit: quam Ti- Liviæ obitus. berius nec ægrotantem inviſit, nec mortuam honoravit, niſi funere & ſtatuis quibuſdam. Senatus autem tranquillandi Tiberii cauſa, luctum totius anni matronis indixit, quod & multos ex eo ordine conſervaſſet, & liberos multorum aluiſſet, & filias multorum elocaſſet: necnon alios honores ei habuit. Sed Tiberius nemini quicquam dedit, quod illa legarat. Enimvero dicta quoque Liviæ nonnulla re- Liviæ dicta. ferenda ſunt. Cum aliquando viri aliquot, propterea quod nudi ei occurriſſent, occidendi eſſent, ſervavit eos, & dixit: *tales nihil differre a ſtatuis, ni quæ pudica ſit*. A quodam interrogata, qua ratione Auguſtum viciſſet? reſpondit, *Caſtitate accurate tuenda, & quicquid ille voluit, alacriter faciendo, & nullas res ejus curioſe veſtigando; & luſus ejus venereos, perinde ac ſi cæca & ſurda eſſem, diſſimulando*. Sejanum Tibe- Sejani interitus. rius ad magnam auctoritatem evectum, deſponſaque Julia Druſi filia, curavit a Senatu capitis condemnandum, ejuſque cadaveri per triduum projecto, vulgus inſultavit. Deinde id in Tiberim projecit. Sunt & ejus liberi Senatuſconſulto interfecti. Uxor ejus, ipſa manus ſibi attulit. Etiam alii ejus cauſa perierunt, partim a ſeſe, partim ab aliis occiſi.

LIBER XI. III. Tiberio præter alia flagitia, etiam ſtupra nobiliſſimis utriuſque ſexus intemperanter & impudenter illata, probro data ſunt: & propter Agrippinæ & Druſi necem crudelitatis nomine male audivit. Nam cum prius putarent homines a Sejano contra illos omnia fieri, cum eos etiam poſt Sejani interitum occiſos eſſe cognoviſſent, vehementer doluerunt. Cajum ex Germanici filiis natu minimum, Quæſtorem deſignavit. Nam Tiberium nepotem tum ob pueritiam, tum quia ſuſpicio erat e Druſo non eſſe natum, deſpexit. Erga Cajum vero ita ſe geſſit, quaſi is imperaturus eſſet. Nihil enim rerum ejus ignorans, ſemel ei cum Tiberio nepote rixanti, dixit: *Et te ipſum occides, & alii te.* Et quamvis ſciret eum fore peſſimum, tamen imperium libenter ei dedit, tum quod neminem æque propinquum habebat, tum ut ejus inſigni improbitate ſua vitia occultarentur, & maxima & nobiliſſima Senatus pars interiret. Veterem illum verſiculum,

Me mortuo conflagret terra incendio,

ſubinde in ore habuiſſe, & Priami fortunas laudaſſe fertur, quod ſunditus cum patria & regno interiiſſet. Senatorum certe quidem & aliorum tanta multitudo interfecta eſt, ut non eſſent qui provinciarum præſidibus ſucceſſores dari poſſent. Ac alii alias ob cauſas tam falſas quam veras occidebantur. Æmilius vero Scaurus ob Atreum tragœdiam, in qua monebat quemdam, ut principis temeritatem ferret, interfectus eſt. Nam Tiberius illa contra ſe conficta exiſtimans, dixit: *Ego vero illum Ajacem faciam*, eumque ſibi manus afferre coegit. Inter hæc adoleſcens quidam in Græcia & Jonia ſe Druſum eſſe jactans, cupide a civitatibus eſt ſuſceptus: ac in Syriam uſque progreſſus, legiones etiam accepiſſet, niſi agnitus a quodam & captus, ad Tiberium Caii nuptias Antii celebrantem perductus eſſet. Eo anno Tiberis multa urbis loca ſic inundavit, ut navigarentur, & igni plurima ædificia ſunt abſumpta. Quod ſi quid Ægyptiaca ad Romanos pertinent, Phœnix eo anno conſpectus eſt: quæ res Tiberii mortem portendere videbantur. Qui cum multo ante ægrotaret, neque victus rationem mutabat, neque medicis utebatur, propter Thraſylli verba; qui cum & diem & horam mortis ejus exquiſite noſſet, ei dixerat, decennium adhuc victurum, ut ſpe diuturnioris vitæ minus multos occideret. Ut autem ſit in ſenio & morbo non acuto, alias decumbebat, alias convaleſcebat. Unde Cajus & alii nunc ut eo morituro lætabantur, nunc ut evaſuro mœrebant. Ac veritus Cajus, ne valetudinem recuperaret, nec cibum petenti dabat, quaſi is incommodaturus ei eſſet, & multis ac denſis ſtragulis injectis, quaſi calefactione opus eſſet, eum ſuffocavit, annos VII. & LXX. natum, menſes IV. & dies X. quorum II. & XX. imperavit, ac menſes & dies VII. Obiit XIII. cal. Aprilis.

Edit. Pariſ. pag. 551.

Cajum Tiberius, improbitatis ejus præſciius, ſu impedimento fore.

Æmilius Scaurus propter Atreum ſibi Ajax.

Pſeudodruſus.

Tiberii mortem antegreſſa prodigia.

pag. 552.

Tiberii affectus erga Jeſum Chriſtum.

A γ' Τιβέριος δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ ἀφ' ὑβρεσι, οἷς ἀσελγῶς τε καὶ ἀναιδῶς ἐχρῆτο τῇ δυγατρὶ τῇ Ἀγρίππᾳ & ἀρρένων καὶ θηλειῶν διεβάλλετο· καὶ ἀφ' τοῦ τῆς Ἀγριππίνης, ἔτ τε Δρούσου θανάτου ἐς ἀμόμητα ἐλοιδορεῖτο. Δοκοῦσι γὰρ οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ Σεϊανοῦ πάντα τὰ κατ' ἐκείνου πρότερον γίγεσθαι, ὡς κἀκείνης τεθνηκυίας ἤμαθον μὴ ἀφ' ἑκείνου φθορᾶς, ὑπερήλγησαν. Τὸν γὰρ δὴ Γάϊον & πώποτε τῇ τοῦ Γερμανικοῦ παίδων Ταμίαν ἀπέδειξε· τὸν μὲν γὰρ ἐγγονον τὸν Τιβέριον, ὅτι τε παιδίον ἦν, καὶ ὅτι μὴ εἶναι τοῦ Δρούσου παῖς ὑπωπτεύετο, παρεώρα. Τῷ Γαΐῳ δὲ ὡς καὶ μοναρχήσοντι προσεῖχε. Ἡγνόει γὰρ οὐδὲν τῶν κατὰ τὸν Γάϊον, ἀλλὰ & ἅπαξ ποτὲ αὐτῷ διαφερομένῳ πρὸς τὸν Τιβέριον, ὅτι, Σὺ τε τῶν ἀποκτενεῖς, καὶ ἕτερος σέ. B Οὔτε δὲ ἕτερόν τινα ἐμποιῶς προσήκοντα ἑαυτῷ ἔχων, καὶ ἐκεῖνον εἰδὼς ἐσόμενον κάκιστον, ἀσμένως τὴν ἀρχὴν, ὡς φασι, δέδωκεν αὐτῷ, ὅπως τῇ τοῦ Γαΐου & κακίᾳ ὑπερβολῇ τὰ ἑαυτοῦ κρυφθείη, καὶ τὸ πλεῖστον καὶ ἀγενέστατον τῆς Βουλῆς φθορῇ παριδόντος αὐτοῦ. Λέγεται δὲ καὶ πολλάκις ἀναφθέγξασθαι τότε δὴ τὸ ἀρχαῖον.

Ἐμοῦ θανόντος, γαῖα μιχθήτω πυρί,

καὶ τὸν Πρίαμον μακαρίζειν, ὅτι ἅρδην μὴ τῆς πατρίδος καὶ τῆς βασιλείας ἀπώλετο. Τοσοῦτον δὲ πλῆθος & τε βουλευτῶν & τῶν ἄλλων διέφθαρτο, ὥστε τὰς τὰς ἡγεμονίας & ἐθνῶν ἔχοντας ἀπορίᾳ & αὐτὰς δεδέγμένων διαδόχους εἶναι. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι δι' ἄλλας C αἰτίας & ψευδεῖς & ἀληθεῖς ἐκτείνοντο. Αἰμίλιος γὰρ Σκαῦρος διὰ τραγῳδίαν ἀπέθανεν. Ἀτρεὺς μὲν γὰρ τὸ ποίημα ἦν, παρήνει δέ τῳ & τῶν ἀρχομένων τινὶ, & ἅπαντας ἀβουλίαν φέρειν. Μαθὼν οὖν ταῦτα ὁ Τιβέριος, ἐπ' αὐτὸν πεποιῆσθαι τὸ ἔπος ἐνόμισε, καὶ εἶπε· Κἀγὼ οὖν Αἴαντα αὐτὸν ποιήσω, καὶ αὐθεντίᾳ ἀπολέσθαι αὐτὸν ἠνάγκασεν. Ἐν τούτοις τισὶν ἐς Δρῦσος εἶναι λέγων, πεί τε τὴν Ἑλλάδα καὶ & Ἰωνίαν ὤφθη. Καὶ ἐδέξατο αὐτὸν ἀσμένως αἱ πόλεις, & χάριν & Συρίαν ἐπελθόντα κατέχει τὴν σφενδόνην, εἰ μή τις ἐπιγνοὺς αὐτὸν, συνέλαβε, καὶ ἀφῆκε & Τιβερίου πέμψαντος. Ὁ δὲ ἐν Ἀντίῳ τὸν τοῦ Γαΐου γάμους ἐώρταζεν. Ὁ Τιβέριος δὲ τότε πολλὰ & Ῥώμης ἐπέλυσεν, ὥστε πλυθῆναι, καὶ πυρὶ μυρία ἐφθάρη. Εἰ δέ τι καὶ τὰ Αἰγύπτια πρὸς τοὺς Ῥωμαίους προσήκει, ὁ φοῖνιξ ἐκεῖνος τηνικάδε ὤφθη· καὶ ἐδόξε ταῦτα & θάνατον τῷ Τιβερίῳ προσημαίνειν. Ὃς ἐνόσησε μὲν πρὸ πλείστου χρόνου, ὅτε D δ' & δίαιταν παρέλαξεν, ὅτε τοῖς ἰατροῖς ἐκέχρητο, ἀφ' & τοῦ Θρασύλλου λόγου, ὃς πάνυ μὲν ἀκριβῶς ἤδει καὶ & ἡμέραν καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν τεθνήξεσθαι ἔμελλεν ὁ Τιβέριος, ἐκείνῳ δ' ἔτη δέκα ἐνιαυτοὺς ἔτι βιώσεσθαι ἔλεγεν, ἵν' ὡς ἐπὶ μακρότερον ζήσων, μὴ ἐπεί χθη πολλοὺς ἀποκτεῖναι. Οἷα δ' ἐν γήρᾳ καὶ νόσῳ μὴ ὀξείᾳ τοῖ μὲν κατεπονεῖτο, τοῖς δ' ἀνερρώννυτο. Καὶτοιγοῦν ἐνίοτε μὲν ἤδοντο οἱ τε λοιποὶ, καὶ ὁ Γάϊος, ὡς τελευτήσοντος. Ἐνίοτε δὲ ὡς & ζητουμένου E περιέβλυτο. Δείσας οὖν ὁ Γάϊος μὴ καὶ ἀνασωθῇ, ἔτι φαγεῖν αἰτήσαντι ἔδωκεν, ὡς τάχα βλαβησόμενος, & ἱμάτια πολλὰ καὶ παχέα ὡς θερμασίας δεομένῳ προσέβαλε· καὶ ὅπως ἀπόπνιξεν αὐτὸν, ζήσαντα ἔτη τὰ πρὸς τοῖς ἑβδομήκοντα, καὶ μῆνας τέσσαρας, καὶ ἡμέρας ἕνδεκα, ἀφ' ὧν δύο καὶ ἕξκοντα ἐνιαυτοὺς ἐμοναρχησε, καὶ μῆνας ἕπτα, καὶ ἡμέρας ἕπτα· με-

πάλα-

πλαξι δὲ τῇ εἰκοστῇ τοῦ Μαρτίου ἡμέρᾳ. Τότε τῇ πεντεκαιδεκάτῳ ἔτει ἐβαπτίσθη ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ἐν δὲ τῇ ἑπτακαιδεκάτῳ παρεδόθη, καὶ ἐσταυρώθη, καὶ ἀνέστη. Ἱστορεῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, τὸν Πιλάτον τῆς Ἰουδαίοις πολιτευομένοις ἐπιτροπεύοντα, γράψαι τὰ περὶ τοῦ Κυρίου τῷ Τιβερίῳ, ἔθους ὄντος, τοῖς τῇ ἐθνῶν ἀρχουσι τὰ παρὰ σφίσι καινοτομούμενα δηλοῦν τῷ τοῦ μοναρχίαν ἐθνώντι, ἵν' αὐτῷ μηδὲν ἀγνοῶνται τῶν παρ' ἑκάστοις τῶν ἐθνῶν γινομένων. Ἤδη γάρ, φησι, τὴν ἐκ νεκρῶν ἀναστάσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν εἰς ἅπαντας ἐν πάσῃ τῇ Παλαιστίνῃ διαβεβοημένης, τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ Πιλάτος ἐκοινώσατο Τιβερίῳ τῷ Αὐτοκράτορι, ὃς τὰ λοιπά τε αὐτοῦ ἰώμενα θαυμάσια, καὶ ὡς μετὰ θάνατον ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς Θεὸς εἶναι παρὰ πλείστοις ἤδη πιστεύεται, ἀνενέγκαι τῇ Συγκλήτῳ ταῦτα. Ἐκείνη δὲ τὸν λόγον ἀπώσατο, ὅτι μὴ πρότερον αὐτὴ τοῦτο δοκιμάσασα ἰδίᾳ παλαιᾷ νόμῳ κεκύρωκε, μή ἄλλως τινὰ παρὰ Ῥωμαίοις θεοποιεῖσθαι, μὴ οὐχὶ ψήφῳ τῆς Συγκλήτου καὶ δόγματι. Ταύτης δ' ὧν ἀπωσαμένης τὰ περὶ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν λόγον, τῷ Τιβέριον ἰδίᾳ καὶ σφόδρα εἰκὸς γνώμῃ πρήσασθαι, μηδὲν ἄποπον κρῖναι τῆς Χριστοῦ διδασκαλίας ἐπινεῦσαι. Μάρτυρα δ' ἐπὶ τούτοις παράγει Τερτυλλιανὸν ὁ Εὐσέβιος ἄνδρα Ῥωμαῖον, καὶ ἔνα τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ λαμπρῶν, ἐν συγγραφῇ τινι παρ' αὐτοῦ ἐκτεθείσῃ Ῥωμαϊκῇ φωνῇ, μεταβληθείσῃ δ' εἰς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν, λέγοντα ταῦτα Παλαιὸν ἰδίᾳ δόγμα, μηδένα θεὸν ἀπό τε καθιερῶσθαι, πρὶν ἀπὸ τῆς Συγκλήτου δοκιμασθῆ. Ὁ Τιβέριος ὧν ἐφ' ᾧ τὸ τῶν Χριστιανῶν ὄνομα εἰς τὸν κόσμον εἰσελήλυθει, ἀγγελθέντος αὐτῷ ἐκ Παλαιστίνης τὸ δόγματος πόθεν ἔσθ' ὅπου ἤρξατο, τῇ Συγκλήτῳ ἀντεκοινώσατο, δῆλος ὢν ἐκείνοις ὡς ἀρέσκεται τῷ κηρύγματι. Ἡ δὲ Σύγκλητος ἐπεὶ οὐκ αὐτὴ διδοκιμάκει τοῦτο, ἀπώσατο. Ὁ δὲ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ ἔμεινε ἀπειλήσας θάνατον τοῖς τῶν Χριστιανῶν κατηγόροις. ταῦτα ὁ Εὐσέβιος ποιῶν τὸν Τιβέριον ἱστορεῖ, μαθόντα περὶ τῆς θεότητος τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ τῆς ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀναστάσεως, ἐκ τῶν τοῦ Τερτυλλιανοῦ συγγραφῶν αὐτὰ ἐκλεξάμενος.

δ'. Καὶ ὁ μὲν Τιβέριος οὕτως ἀπεβίω. Διαδέξατο δὲ αὐτὸν ὁ Γάϊος, ὁ τοῦ Γερμανικοῦ καὶ τῆς Ἀγριππίνης παῖς, ὃν καὶ Γερμανικὸν καὶ Καλιγόλαν ἐπωνόμαζον. Εἰ γὰρ καὶ ὁ Τιβέριος καὶ τῷ ἰδίῳ ἐγγόνῳ τῷ Τιβερίῳ τὴν αὐτοκρατορίαν κατέλιπεν, ἀλλ' ὁ Γάϊος τὰς διαθήκας αὐτοῦ εἰς τὸ Συνέδριον πέμψας, ἀκύρους παρασκεῦσαι γενέσθαι, ὡς παραφρονήσαντος, οἷα παιδὶ ᾧ μηδ' εἰσελθεῖν ἔξεστιν εἰς τὸ Βουλευτήριον, ἄρχειν τῶν Ῥωμαίων ἐπιτρέψαντος. Τῆς μὲν οὖν ἀρχῆς αὐτὸν εὐθὺς αὐτίκα παρέλυσε, καὶ μετὰ τοῦτο εἰσπεσόντας ἀπέκτεινε, ὡς πλουτῆσαι αὐτὸν ἐξέμελλον. Χρήματα δὲ πολλὰ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ δήμῳ διένειμε, τὰ μὲν ἐκ τῆς Τιβερίου ἐξουσίας, τὰ δὲ ἐκ τῆς Λιβίας, ἃ ὁ Τιβέριος οὐ παρεῖχε. Καὶ εὐθὺς καὶ τὰ λοιπὰ δεόντως ἀνέλυσε, μεγαλόνους ἂν καὶ μεγαλοφρονεστάτης ἔδοξε. Νεῶν γὰρ καὶ εἰς ὀρχηστὰς, καὶ ἵππους, καὶ μονομάχους καὶ τοιαύτροπα ἄπορα ἁπλήστως δαπανῶν, καὶ τοὺς θησαυροὺς μεγάλους γεγονότας ἐν βραχεῖ ἐξεκένωσε, καὶ ἑαυτὸν ἀφοσιούμενος, ὅτι ἀχρεῖα καὶ ἀχρεῖα κατεσκεύασε. Καὶ οὐδ' εἰς τρίτον ἔτος μέρος αὐτῷ τι διέσωσε, ἀλλ' ἐξ ὧν παμπόλλων ἀφορισθῆναι. Τῷ δ' αὐτῷ τρόπῳ καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἐκέχρητο. Μοιχικώτατός τε γὰρ ἀνδρῶν γενόμενος, καὶ γυναῖκα μίαν μὲν ἁρπάσας ἐκδεδομένην ἀνδρὶ, ἄλλας δὲ οὐκ ἐκ-

A Anno ejus imperii XV. Dominus noſter Jeſus Chriſtus baptizatus eſt: XVIII. traditus & crucifixus, reſurrexit. Narrat Euſebius, Pilatum Judææ tum præſidem, Domini acta ad Tiberium ſcripſiſſe: cum moris eſſet, ut provinciarum præfecti, quid novi accidiſſet, id principi ſignificarent, ne ullius rei quæ apud exteros gereretur, ignarus eſſet. Cum enim, inquit, Servatoris noſtri e mortuis reſurrectio per totam Paleſtinam celebrata eſſet, Pilatus eam rem Tiberio Imperatori communicavit: qui cum cæteris ejus miraculis auditis, tum quod poſt reſurrectionem e mortuis a plurimis Deus eſſe crederetur, ad Senatum de eo retulit. Is vero refragatus eſt, quod B ipſe id non prius probaſſet. Nam veteri lege ſancitum erat, ne quis aliter apud Romanos in Deorum numerum referretur, ni Senatus juſſiſſet ac decreviſſet. Cum autem Romani rogationem de Servatore noſtro improbaſſent, Tiberium in priſtina de eo ſententia permanentem, nihil gravius in doctrinam Chriſtianam conſtituiſſe: ac teſtem laudat Tertullianum, Ro- Tertulliani ver ba. manum ſcriptorem & clarum virum, cujus hæc ea de re verba extant. *Vetus ſtatutum fuit, ne quis ab alio Deus conſecraretur, priuſquam id a Senatu probatum eſſet.* Tiberius igitur cum nomen Chriſtianorum in mundum ingreſſum eſſet, id decretum ex Paleſtina, ubi primum ortum erat, ſibi nuntiatum, cum Senatu communicavit: haud diſſimulans, probari ſibi id præconium. Quo a Senatu, quoniam id ipſe non probaſſet, repudiato, nihilominus in eadem ſententia permanſit: Chriſtianorum accuſatoribus mortem comminatus. Hæc Tiberium feciſſe Euſebius, divinitate Servatoris noſtri, & reſurrectione ex mortuis cognita, e Tertulliani ſcriptis commemorat.

IV. Tiberio ad hunc modum de- CAJUS CALIGULA. functo, Cajus Germanici & Agrippinæ filius, qui & Germanicus & Caligula cognominabatur, ſucceſſit. *Edit. Pariſ. pag. 553.* Etſi enim Tiberius, etiam Tiberio nepoti reliquerat imperium, tamen Cajus teſtamento ejus ut delicti in curiam miſſo, effecit, ut aboleretur, quod puero, cui per ætatem necdum ingredi curiam liceret, Romanum imperium reliquiſſet. Atque ita principatum ei ſtatim ademit. Poſt, adoptatum interfecit, ut qui ipſum mori optaſſet. Magnam pecuniam & militibus & populo, partim ex Tiberii, partim ex Liviæ teſtamento nondum a Tiberio numeratam, diſtribuit. Quod ſi reliquam etiam, ita ut decebat, inſumpſiſſet, magnanimus & magnificus eſſet habitus. Nunc infinitis impenſis in ſaltatores, equos, gladiatores, & id genus alia factis, & theſauros maximos exhauſit, & illa quoque ſe temeritate & levitate quadam feciſſe declaravit. Nam publicæ pecuniæ nec in tertium annum partem ullam retinuit, ſed ſtatim multis egere cœpit. Iiſdem moribus etiam aliis in rebus, & maximus adulter fuit: & cum mulierem quamdam viro deſponſam rapuiſſet, alias jam

Tiberii teſtamentum abrogatum.

Profuſiones Caii.

Libidines & crudelitas.

LIBER XI. elocatas & in conjugio viventes a maritis abſtraxiſset, cæteras omnes odio proſecutus eſt, una excepta: quam & ipſam utique oſurus fuit, ſi diutius vixiſſet. Erga matrem, ſorores & aviam Antoniam multa pie fecit: poſt, aviam a qua objurgatus erat, ad necem voluntariam compulit. Sorores omnes corrupit, & duas in inſulam relegavit: nam tertia prius obierat. ac multa id genus fecit. Cum Tiberium ut luxuriosum & homicidam crimi-

Inconſtantia & perverſitas.

naretur, alii quoque ſe illi gratum facturos rati, liberius in eum ſunt invecti. Deinde eumdem laudavit & celebravit, & pœnas de iis ſumpſit qui illi maledixerant. Male de eo loquentes vituperabat, laudantes oderat, ut amicos illius. Magnam turbam eorum qui Tiberium contra patrem, matrem & fratres ejus irritant, occidit: quamvis ſe placatum eis eſſe, eorumque litteras cremaſſe diceret. Templa ſibi & ſacrificia ut Deo fieri juſſit. Si quid petebatur, irascebatur, ſi nihil petebatur, rurſus ſuccenſebat. Res quaſdam celerrime aggrediebatur, nonnullas tardiſſime ſuſcipiebat. Pecuniam ut per ſummam temeritatem effunde-

Edit. Pariſ. pag. 554.

bat, ita ſordidiſſime comparabat. Tam adulatoribus quam monitoribus ex æquo & delectabatur, & offendebatur. Multos graviſſimis facinoribus conſtrictos puniebat, multos plane inſontes occidebat. Amicorum alius immodice aſsentabatur, alios extremis contumeliis afficiebat. Tali denique imperatori tum Romani ſunt traditi, ut Tiberii facinora quantumvis atrocia a Caii ſceleribus tanto intervallo vincerentur, quanto Auguſtus princeps utroque melior habebatur. Nam Tiberius imperabat, & aliorum miniſterio ad explendam libidinem ſuam utebatur. At Cajus aurigis & gladiatoribus parebat, & ſaltatoribus cæteriſque ſcenicis ſerviebat. Appellem quidem tragœdorum ejus ætatis principem, etiam in publico ſemper habebat ſecum: ac privatim & ille & cæteri pro auctoritate faciebant ea, quæ id genus hominum data licentia audere ſolet. Ac principio quidem ſe illis & ſpectatorem & auditorem præbebat, & aliquibus vel favebat vel adverſabatur. Deinde autem & currus agitavit, & cum gladiatoribus in arenam deſcendit, & ſaltavit, & tragœdias egit. Semel primoribus ſenatus, ut in re admodum ſeria noctu accerſitis, ſaltavit. Eo anno quo Tiberius obiit, Senatui, Equeſtri ordini & plebi aſſentatus eſt, annum agens V. & XX. & vinctos carcere eduxit; & crimina læſæ majeſtatis ſuſtulit, litteris Tiberii ea de re crematis, ut ajebat, quas ob res laudabatur.

V. Deinde Conſulatum geſſit, aſcito collega Claudio patruo. Is enim cum Eques eſſet, tum primum & Conſul & Senator factus eſt, annos V I. & XL. natus. At ſocer ejus M. Sillanus, a Tiberio in ſummo honore habitus, Cajo tum ob virtutem tum ob affinitatem gravis, cum injuriis & contumeliis agitaretur, ſeipſum interfecit. Cajus vero filia ejus ejecta, Cordeliam Oreſtinam duxit, in ipſis nuptiis,

M. Syllani interitus.

A διδυμέας καὶ συνοικούσας τισὶν ἀπαράσας, πλὴν μιᾶς, τὰς ἄλλας ἐμίσησε. πάντας δ' ἂν ἀκριβῶς ἐμίσησεν, εἰ ἐπὶ πλέον ἐβεβιώκει. Καὶ ἐς τὴ μητέρα, καὶ τὰς ἀδελφὰς, τήν τε πρώτην τὴν Ἀντωνίαν πολλὰ εὐσεβῶς ἐνδειξάμενος. μετὰ ταῦτα τὴν μὲν πρώτην ἐπετιμήσασά τι αὐτῷ εἰς ἀνάγκην ἐκουσίου θανάτου καταστῆσαι. Τὰς ἀδελφὰς δὲ φθείρας ἁπάσας, εἰς ἦσον τὰς δύο κατέλιπεν. ἢ γὰρ τρίτη προετεθνήκει. καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα ἐποίησε. Καὶ τὸν Τιβέριον ὡς ἀσελγῆ καὶ μιαρόν διέβαλλεν, ὥστε καὶ ἄλλους ἐκ πάντα χαρίεσθαί οἱ νομίσαντας σφοδρότερόν παρρησίᾳ χρήσασθαι. Εἶπε ἐπῆνέ τε καὶ ἐτίμησεν, ὥστε καὶ κολάσαι τινὰς ἐφ' οἷς κατ' ἐκεῖνα εἰρήκεσαν, καὶ τοὺς
B βλασφημήσαντας ἐκεῖνον ἐκάκιζεν, ἐς τοὺς ἐπαινέσαντας ὡς φίλους ἐκείνῳ ἐμίσει, καὶ παμπληθεῖς ἀπέκτεινε τῶν καθ' τὸν πατρὸς, καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ τὸν Τιβέριον ἐρεθίσαντων, χαίρει τῷ ὀργῷ αὐτοῖς ἀφεῖναι λέγων, καὶ τὰ γράμματα καταφλέξαι αὐτῷ. Καὶ τινὰς δὲ ἑαυτῷ καὶ θυσίας ὡς Θεῷ γίνεσθαι ἐκέλευσεν. Λιτήμυθός τέ τι ὠργίζετο, ἐς αὐθις ἐμωρία ὡς μὴ αἰτήμυθος. ὀξύτατα ἐπί τινας φαύλους ἐφέρετο, καὶ νοσήσαντα ἐνίας μετεχειρίζετο. τά, τε χρήματα ἐς ἀφειδέσατα ἀνήλισκε, καὶ ῥυπαρώτατα ἠργυρολόγει. τοῖς τε θωπεύουσιν αὐτὸν ἐς τοὺς παρρησιαζομένους, καὶ ἤχθετο ὁμοίως καὶ ἥδετο. Καὶ πολλοὺς μὲν μεγάλα ἀδικήσαντας ἐκόλασε, πολλοὺς δὲ μηδὲν ἠδικηκότας ἀπέκτεινε. Καὶ τῶν ἑταίρων τοὺς μὲν ὑπερηγάπησε, τοὺς δὲ
C ὑπερύβριζε. Τοιοῦτον δὲ τὸ σύμπαν οἱ Ῥωμαῖοι τότε παρεδόθησαν Αὐτοκράτορι, ὥστε τὰ τῷ Τιβερίῳ ἔργα, καὶ τοι δεινότατα παγχάλεπα, τοσοῦτον τῷ τῷ Γαΐῳ παραυτίκα εἶναι ἔδοξεν. Τιβέριος μὲν γὰρ ἦρχε, καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπηρέταις ἀρὶς τὸ αὐτῷ ἐκέχρητο βούλημα. Ὁ Γάϊος δὲ ἤρχετο μὲν ὑπὸ τῆ ἁρματηλατήτων, καὶ ὑπὸ τῆ ὁπλομαχητῶν. ἐδούλευε δὲ καὶ τοῖς ὀρχησταῖς, καὶ τοῖς λοιποῖς τοῖς περὶ τὸν σκηνῶν. Τὸν γοῦν Ἀπελλῆν τῆ τότε τραγῳδῶν τὸν δοκιμώτατον, καὶ δημοσίᾳ σωφρονοῦντα αὐτῆ εἶχε ἀεὶ, ἐ χωρὶς μὲν ἐκεῖνος, χωρὶς δ' οἱ λοιποὶ, παντ' ὅσα ἂν τοιοῦτοι δυνηθέντες τολμήσειαν, ἐπ' ἐξουσίας ἐποίουν. Καὶ αὐτῆ τὰ μὲν σφῶτα θεατὴς καὶ ἀκροατὴς ἐγίνετο, συμῳδάζων καὶ ἀντισασιάζων τισίν. Εἶτα καὶ ἅρματα ἤλασε, καὶ ἐμονομάχησεν. Ὀρχήσει τε ἐκέχρητο, καὶ τραγῳδίαν ὑπεκρίνετο. Ἅπαξ δὲ τὰς ὡρώσας τῆς Γερμανίας νυκτὸς ὡς ἐπί τι ἀναγκαῖον μεταπεμψάμενος, ἠρχήσατο. Ἐμεῖν τε τῷ ἔτει, ἐν ᾧ ὁ Τιβέριος ἐτελεύτησε, τάς τε Βυλδυΐδας ἐ τὰς Ἰππίας, καὶ τὸν δῆμον ἐκόλασε, πέμπτον καὶ εἰκοστὸν αὐτῶν ἐνιαυτόν. Καὶ τὰς ἐν δεσμωτηρίοις ἀπέλυσε, τά τε ἐγκλήματα ἐ ἀσεβείας καθέλυσε, ἐ τὰ περὶ αὐτὸν τῷ Τιβερίῳ γράμματα, ὡς ἔλεγεν, ἔκαυσεν. ἐπηνέθη τε ἐπὶ τούτοις.

ε'. Εἶτα ἐ ὑπάτευσε, τὸν θεῖον ἐ Κλαύδιον προσλαβών. Οὗτος γὰρ ἱππεὺς ὢν, τότε πρῶτον καὶ ὑπάτευσε
E καὶ ἐβούλευσεν, ἔτη καὶ τεσσαράκοντα ἐπῶν γεγονώς. Ὁ δὲ δὴ πενθερὸς αὐτῷ Μάρκος Σιλανὸς, ἐπειδὴ βαρὺς αὐτῷ ἦν τε τῆς ἀρετῆς καὶ ἦν τῆς συγγενείας λῷ, προπηλακιζόμενός τε καὶ προπηλακιζόμενος, διεχειρίσατο ἑαυτὸν, καί τοι παρὰ τοῦ Τιβερίου σφόδρα τιμώμενος. Ὁ δὲ καὶ τὴν θυγατέρα αὐτῷ ἐκβαλὼν, ἔγημε Κορνηλίαν Ὀρεστῖναν, ἣν ἐν αὐτοῖς τοῖς γάμοις ἁ-

ἁρπάσασα, ὃς σωωώρταζε τῇ ἐγγυημένῃ αὐτῷ Γαΐῳ Καλπουρνίῳ Πείσωνι. Καίτοι δὲ τοιοῦτος ὤν, ἔφραξέ τινα καὶ ἐπαίνου ἄξια. Ἐμφυσμὸν γὰρ μὴ τῶν στρατιωτῶν καταστάσας, ἐπῆρκεσε τοῖς ζημιωθεῖσι. τῶν τε τῶν Ἱππέων πλὴν ὀλιγανδρούντος, ἐξ ἁπάσης ἀρχῆς τοὺς ἀρίστους μεταπεμψάμενος, καπηλίξατο, καὶ τὰς ἀρχαιρεσίας τῷ δήμῳ ἀπέδωκε, καὶ ἄλλα τινὰ τοιαῦτα ἐποίησε. Τὰ παίγνια δὲ εἰργάσατο πολυπλάσια, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινε. Ἦν δὲ ὁ τὸ πλῆθος τῶν ὑπολυμένων ἅπαν δεινόν. καίτοι δεινὸν ὄν, ἀλλ' ὅτι τοῖς τε φόνοις αὐτῷ ὑπερέχαιρε, καὶ ἁπλῶς εἶχε τῆς θέας τὸ αἷμα. Τὸ γοῦν ὠμότατον ἐπιλιπόντων ποτὲ τῶν θηρίων ἐκ καταδίκης διδομένων, ἐκέλευσε τοὺς ἐκ τοῦ ὄχλου τοὺς τοῖς ἐκείνοις παρεστηκότας σιωπᾶν τινὰς, καὶ παραβλῆθῆναι αὐτοῖς. Καὶ ὅπως μήτε ἐκβοήσασθαι, μήτε αἰτιάσασθαι δυνηθῶσι, τὰς γλώσσας αὐτῶν ἀποτέμνειν. Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλως τὰς οὐσίας ἐφόνευσε, ἑτέρωθι σφίσιν ὑπεγκαλῶν. Καὶ ὁ τῆς Δρουσίλλης τῆς ἀδελφῆς θάνατος ὑπ' ἐκείνου διέφθειρεν, ἣν σωφρονοῦσαν μὲν Μάρκος Λέπιδος παιδικὰ ἅμα αὐτῷ καὶ ἐρασὴς ὤν, σωλῶν δὲ καὶ ὁ Γάϊος. Ἀποθανοῦσαν δὲ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ἠξίωσε, εἶτα δὲ ἀπέθεσε. Μετ' ὀλίγων δὲ ἔγημε Λολλίαν Παυλίνην, αὐτὸν μὲν ἄνδρα αὐτῆς ἐγγυῆσαι αὐτῷ δ' γυναῖκα βιάσας, ἵνα μὴ ἀνέγγυον αὐτὴν λαβὼν, παρανομήσῃ. Ἐν στενωπῷ δέ ποτε πηλοῦ πολλοῦ διασάμβους, ἐκέλευσε αὐτὸν εἰς τὸ τῆς Ἀγορανομίας τέθριππον ἐσβῆναι. Οὐκ ἀσθενὴς δὲ τότε ἦν Ἀγορανομῶν. ὥστε ὕστερον ἐκεῖνον καὶ τὰ φράγματα πταραγμένα καὶ πεφυρμένα παραλαβόντος καὶ κατασήσαντος, ἔδοξεν οὐκ ἀθεεὶ τὸ τότε συμβὰν γεγονέναι, ἀλλ' ἔντεχνος αὐτῷ δ' πόλις ὡς ἐπανορθώσειε παρὰ Γαΐου ἐγχειρισθῆναι. Διηνεκῶς δὲ πολλὰς ὁ Γάϊος ἐφόνευε, καὶ ἐν ἔξω τῷ φόνου ὑδὲν, καὶ ὑδὲ τῷ πλήθει τὶ ἐχαρίζετο, καίτοι πάνυ αὐτῷ ἀπεχθάνοντο. Πολλὰ μὲν γὰρ καὶ ἄλλα αὐτῷ μὴ ἀρέσκοντα ἔλεγόν τε καὶ ἔπραττον. ὡς δὲ τοῖς ἡγεμόσι δεινῶς, ὅτι δοκοῦσι μεγαλύνειν αὐτὸν, Νεανίσκοι Λύγουσι, ἐπεβόων. Οὐ γὰρ μαχαιρίζεσθαι ἠγεῖτο, ὅτι νέος ὢν ἐμοναρχεῖ, ἀλλ' ἐγκαλεῖσθαι, ὅτι ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ τηλικαύτην ἔσχεν ἀρχήν. Ἐχρημάτιζε δ' ἐκ τρόπου παντὸς, ἀργυρισμοῦ ἄλλοτε ἄλλας ἐφευρίσκων λαβὰς, καὶ ἀζήμιος τῷ γέ τι ἔχόντων ὑδεὶς ἐκ ἀνὴρ, ἢ γυνὴ καταλέλειπτο. κἂν τινας δὲ τῷ ἀφελικωτέρων ζῆν εἴα, ἀλλὰ πατέρας τε καὶ πάππους, μητέρας τε ὀνομάζων καὶ τίτθας, ἐ ζῶντας ἐξεκάρπτετο, καὶ τελευτώντων τὰς οὐσίας ἐκληρονόμει. Ἐλάσαι δὲ ἅρμα τῆς θαλάσσης τρόπον τινὰ καὶ διαπεῖσαι ἐπεθύμησε, καὶ ἐγεφύρωσε τὸ μεταξὺ τῆς Πτολεμαΐδος καὶ τῆς Βαύλων. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο καταστερές τῆς πόλεως ἐστὶ, διέχει δὲ αὐτῆς σταδίους ἑξ καὶ εἴκοσι. Πλοῖα δὲ εἰς τὰ γέφυρα τὰ μὲν κατεσκεύασθη, τὰ δὲ ἠθροίσθη. Ἀφ' οὗπερ καὶ λιμὸς ἔσχε τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ μάλιστα ἰσχυρὸς ἐγένετο. Ὁ δὲ τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὡς ἔλεγε, θώρακα ἐνδυσάμενος, καὶ ἐπ' αὐτῷ χλαμύδα στρατιωτικὴν πορφυρᾶν παλὺ μὲν χρυσίου, πολλοὺς δὲ λίθους Ἰνδικοὺς ἔχουσαν, καὶ ξίφος περιζωσάμενος, καὶ ἀσπίδα λαβὼν, δορύ τε στρατιωτικὸν, αὐτοῦ καθάπερ ἐπὶ πολεμίους εἰς τὴν πόλιν εἰσήλασε, παμπληθεῖς ἱππεῖς

quas una celebrabat, C. Calpurnio Piſoni ſponſo ereptam. Quamvis autem talis eſſet, tamen nonnulla laude digna fecit. Nam incendio cum militibus extincto, ſublevavit eos quibus ignis nocuerat: & Equeſtri ordine ad paucitatem redacto, præcipuos ex universo imperio accerſitos, in eum allegit, & ſuffragia comitiorum populo reſtituit, & alia id genus egit, quæ cum deliciis comparata nullo in numero erunt. Nam cum multos occideret, acerbum id quidem erat tantam perire multitudinem: ſed illud multo acerbius, quod cædibus uſque adeo delectabatur, & ſpectaculo ſanguinis ſatiari non poterat. Nam ea ſævitia fuit, ut cum aliquando condemnati non ſatis multi eſſent, qui beſtiis objicerentur, juberet e turba quæ tabulatis inhærebat, aliquot illis objici: quibus ne vociferari & quiritari poſſent, linguas in primis præcidit. Multos alia cauſa ſimulata, Propter bona occidit. Mors quoque Drusillæ ſororis ejus, non paucis exitio fuit, quæ M. Lepido ejus amaſio ſimul & amatori nupta, fratri quoque ſui copiam faciebat. Eam mortuam præter alios honores in numerum Deorum retulit. Paulo poſt Lolliam Paulinam duxit, coacto marito ejus, ut eam ſibi deſponderet: ne in leges committeret ſcilicet, ſi eam ſine ſponſalibus duxiſſet. Cum aliquando in angiportu multum cœni vidiſſet, id in Ædilis & ejus qui viis purgandis præerat veſtimenta conjici juſſit. Tum autem Ædilis erat Veſpaſianus: qui cum poſt, imperium quoque turbatum & confuſum tranquillitati reſtitutum adornaſſet, illud non ſine numine factum, ſed plane civitas ei ad corrigenda vitia tradita eſſe a Cajo, putabatur. Cædium nullum faciebat modum, nec ejus dominatus aliud quam carnificina erat: & ut plebi nulla in re gratificabatur, ſic illi admodum invitus erat. Ac præter alia multa dicta & facta minime grata, illud ægerrime ferebat, quod populus per ſpeciem honoris acclamabat, *Adoleſcens Auguſte*. Nec enim ſe felicem prædicari credebat, quod adoleſcens imperaret: ſed accuſari, quod tantilla ætate tantum imperium obtineret. Pecuniam quovis modo parabat, alias atque alias quæſtus occaſiones captans: neque quiſquam vel vir vel mulier mulctam effugiebat. Quod ſi quos provectioris ætatis vivere patiebatur: eos patres & avos & matres & avias appellando, cum viventium adhuc bonis fruebatur, tum defunctorum hæreditatem cernebat. Cum ei libido inceſſiſſet in mari aliquo modo aurigandi & equitandi, fretum quod inter Puteolos & Baulos eſt, ponte junxit. Is vero locus e regione urbis eſt, VI. & XX. ſtadiis ab ea diſtans. Ad eum pontem cum navigia partim ædificata, partim convecta eſſent: ingens fames in tota Italia, & Romæ in primis fuit. Ipſe vero Alexandri, ut ajebat, thoracem indutus, & ſuper eo chlamydem ſericam purpurei coloris, multo auro, multis Indicis gemmis ornatam, gladio accinctus: ſumptoque clypeo, & querna corona redimitus, feſtinanter in urbem quaſi contra hoſtes cum ma-

Roſæ plures inter multas ſpinas.

Edit. Pariſ. pag. 555.

Cædium delectatio.

Druſilla Caii ſoror.

Lollia Paulina.

Veſpaſianus inter maculas.

Adoleſcens Auguſte.

Filius lo ngiſſimum ſenum & annum.

Pons Puteolanus.

pag. 556.

Alexandri thorax.

LIBER XI.

ximo equitum & peditum armatorum numero introivit : & aliis id genus rebus pro concione gloriando, Darium & Xerxem derisit, quod ipse longe majus quam illi spatium maris ponte occupasset. Is quoque pons multis causa mortis extitit. Nam pecunia in eum insumpta innumerabili, longe pluribus propter divitias est insidiatus. Itaque Junio Prisco Prætore

Junii Prisci cædes.

aliis quidem criminibus accusato, sed pro divite interfecto : Cajus ubi didicit, nihil eum morte dignum possidere : *Decepit me*, inquit, *frustraque pertis, cum vivere potuisset*. Domi-

Domitius Afer tyranni saevitiam eludit.

tius vero Afer periculo proximus, mirabiliter evasit. Nam cum Cajus in Curia longam contra eum orationem recitaret (omnes enim oratores se vincere putabat, & Domitium virum eloquentissimum superare conabatur) neque quicquam contra dixit, neque se defendit, sed eloquentiam hominis se mirari, eaque obstupescere simulans, orabat, & supplicabat, seque oratorem magis timere quam Cæsarem profitebatur. Quibus rebus ille delectatus, & Domitium a se dicendi vi superatum credens, irasci desiit.

VI. Deinde in Galliam ad motus Celtarum supprimendos profectus, hostibus quidem nihil nocuit, sed subditos & socios & cives plurimum affli-

Decies quinquies millies mille aureï ad luxuriam.

xit. Et cum aliquando in ludo aleæ sibi deesse pecuniam sensisset, Gallorum descriptiones postulavit, ac ditissimis interfici jussis, ad colludores reversus : *Ut vos*, inquit, *de paucis drachmis laboratis? Ego vero interea centies quinquagies millies mille coegi*. Adeo temere faciebat omnia,

Lepidi cædes.

& Lepidum illum, amatorem, amasium, Drusillæ maritum, quem summis affecit honoribus, quem se Imperii successorem relicturum promisit, interfecit, & sorores suas : ut ab illo corruptas, in Pontias insulas relegavit, & alia hujusmodi fecit. De-

Edit. Paris. pag. 337.

inde Paulina, cum eum satietas mulieris cepisset, per causam sterilitatis ejecta, Miloniam Cæsoniam duxit : quam prius stupro cognitam, tum vero quia uterum ferebat, uxorem habere voluit, ut sibi puer XXX. dierum

Cæsonia.

pasceretur. Romani igitur tum his rebus, tum crebris ob amicitiam cum sororibus ejus & interfectis accusationibus turbati, sævitiam ejus & libidines auctum iri expectabant, si diutius imperaret. Quibus sic affectis, Ille Ptolemæum Judæ filium accersitum, ut divitem interfecit. In hac vitæ ratione fieri non poterat, quin appeteretur insidiis, easque deprehendit. Niclum Cerealem, & filium ejus S. Papinium, comprehensos torsit. Cum nihil effaretur Papinius, salute & impunitate promissa ei persuasit, ut aliquos seu vere seu falso nominaret. eumque statim, & cæteros in conspectu ejus interfecit. Et cujusdam occidendi, patrem cædi filii interesse coegit : qui cum rogaret, an oculos claudere liceret? ipsum quoque mactari jussit. Is vero in periculo constitutus, se ex insidiatoribus unum esse simulavit, & cæteros omnes indicaturum pollicitus, amicos Caii ministrosque libidinum ejus & sævitiæ nominavit : ac mul-

Insidiatorum cædes.

τε καὶ πεζῶν ἀπλοστέρας ἐπαγόμενος, καὶ ἄλλα δή τινα τοιαῦτα ποιήσας, καὶ ἑαυτὸν ὑποστρατηγίᾳ ἐς δημηγορίαν διὰ ταῦτα, ἐς τὸν Δαρεῖον καὶ τὸν Ξέρξην ἀπέσκωπτεν, ὡς πολλαπλάσιον ἢ ἐκεῖνος τὸν θαλάσσης μῆκος ζεύξας αὐτός. Αἰτία δὲ θανάτου πολλοῖς καὶ αὐτῷ ἡ γέφυρα γέγονε. Χρήματα γὰρ εἰς αὐτὴν ἀναλώσας ἀμύθητα, πολλῷ πλείοσι διὰ τὰς οὐσίας ἐπιβουλεύεται· ὥστε Ἰούνιός τις Πρῖσκος Στρατηγός, γνωσθεὶς μὲν ἐπ' ἄλλοις τισὶν, ἀπόθανε δὲ ὡς πλούσιος. Μαθὼν δὲ ὁ Γάϊος ὅτι ἀδίκως ἄξιον τὸν θάνατον ἐκέκτητο, εἶπεν, ὅτι, Ἠπάτησέ με, ἐμοῦ μᾶλλον ἀπώλετο, ζῶν γὰρ ἀδικώτατο. Λόφος δὲ Δομίτιος παρὰ μικρὸν κινδυνεύσας, παραδόξως ἐσώθη. Ἐπί τινι γὰρ αἰτίᾳ ἐς τὸ Συνέδριον ἀγαγὼν αὐτὸν, λόγον κατ' αὐτοῦ ἀνέγνω μακρὸν (τυχὸν γὰρ ἤξιον πάντας τοὺς ῥήτορας καὶ τὸν Δομίτιον δεινότατον ὄντα εἰπεῖν, ὑπερβαλεῖν ἑαυτόδοτον) ὁ δὲ οὐδέ τι ἀντεῖπεν, οὐτ' ἀντιπλογήσατο, θαυμάζειν δὲ ἅπαντα τὴν Γαΐου δεινότητα προσεποιεῖτο, καὶ καταπλήττεσθαι, καὶ ἀντιβόλει τε καὶ ἱκέτευε, τὸν ῥήτορα μᾶλλον ἢ τὸν Καίσαρα φοβεῖσθαι λέγων. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐκεῖνος, καὶ πισθεὶς τῷ ἑαυτοῦ λόγῳ δεινότητι κρατῆσαι αὐτὸν, ἐπαύσατο τῆς ὀργῆς.

ς'. Εἶτα εἰς τὴν Γαλατίαν ἀφώρμησεν, ὡς τάχα τῶν Κελτῶν τι παρακινούντων, καὶ τοὺς μὲν πολεμίους οὐδέν τε ἔβλαψε, τοὺς ὑπηκόους καὶ τοὺς συμμάχους καὶ τὰς πόλεις πλεῖστα ἐκάκωσε. Κυβεύων δέ ποτε, καὶ γυμνὸς ὡς οὐκ ἔχων ἀργύριον, ἤτησε τοὺς τῆς Γαλατῶν χωρογραφίας. Καὶ κελεύσας θανατωθῆναι τοὺς πλουσιωτάτους αὐτῆς, ἐπανῆλθε πρὸς τοὺς συγκυβεύτας, καὶ εἶπεν· ὡς, Περὶ ὀλίγων δραχμῶν ὑμεῖς ἀγωνίζεσθε· ἐγὼ δὲ μυρίας καὶ πεντακισχιλίας ἤδη σὺν μυριάδας· ὅσας ἀκρίβως οὐκ οἶδα γενέσθαι. Καὶ τὸν Δέκιδον δ' ἐκεῖνον, τὸν ἐραστὴν, τὸν ἐρώμενον, τῆς τῆς Δρουσίλλης ἄνδρα, ὃν ὑπερετίμησε, καὶ διάδοχον ἕξειν τῆς ἀρχῆς ἐπηγγείλατο, ἔκτεινε· καὶ τὰς ἀδελφὰς τὰς οἰκείας, ὡς ἑκάστῃ συμφθαρείσας, εἰς τὰς Ποντίας νήσους ἀπήγαγε, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα πεποίηκε. Εἶτα τὴν Παυλίνην ἐκβαλὼν, φορᾶσαι μὲν ὡς μὴ τίκτουσαν, τὸ δ' ἀληθὲς ἔτι ἄκορις ἐκείνης ἐγένετο, Μιλωνίαν Καισωνίαν ἔγημε, ἣν πρότερον μὲν ἐμοίχευε, τότε δὲ καὶ γαμετὴν ἐκκλῆναι ἠθέλησεν, ἐπειδὴ ἐν γαστρὶ ἔσχε, ἵν' αὐτῷ παιδίον τὴν τεσσαρεσκαιδεκάμηνον. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπαράττοντο μὲν ἐκ πάντων, ἐπαράττοντο δὲ καὶ ὅτι δίκαια σφίσι πλεῖσται ἐπήγοντο εἰς τε τὰ πρὸς τοὺς ἀδελφὰς αὐτοῦ, καὶ εἰς τὰ πρὸς τὰς προαδικηθείσας φιλίας, προσιόντων τε καὶ εἰς πλεῖον τὴν τε ὠμότητα τοῦ Γαΐου καὶ τὴν ἀσέλγειαν αὐξόντων, εἰ ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ χρόνος πλείων γένηται. Καὶ οἱ μὲν αὖθις διέκειντο πρὸς αὐτόν. Ὁ δὲ καὶ τὸν Πτολεμαῖον τὸν τοῦ Ἰόβα παῖδα μισοκελάμβους, ὡς πλουτοῦντα χρήσιμον ἀπέκτεινε. Τοῦτον δὲ τὸν τρόπον βιὺς, πάντως ἐπιβουλευθήσεσθαι ἔμελλε, καὶ ἐφώρατο ἐπιθέμενος. Καὶ συλλαβὼν Νίκιον Κηρέαλιον, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Σίξτον Παπίνιον, ἐβασάνισε. καὶ ἐκεῖ μὲν ἐξελάλησεν, ἀπέκτεινε τὸν Παπίνιον, συμφορὰν αὐτῷ ἐδόκει ὑποφέρων, ἐκτεῖναί τινων ἢ ἀληθῶς ἢ ψευδῶς, καὶ ἐκείνον αὐτίκα καὶ τοὺς ἄλλους ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ ἀπέκτεινε. Εἰς δὲ τὴν κτεινομένων, καὶ ὁ πατὴρ παρεῖναι κατηνάγκασε, τὸν υἱὸν φονευόμενον θυθούμενόν τε, εἰ μύσει αὐτῷ ἐπιτρέπει, καὶ ἐκεῖνον σφαγῆναι προσέταξε. Ὁ δὲ κινδυνεύων, προσεποιήσατο ἐκ τῆς ἐπιβουλευόντων εἶναι, καὶ τοὺς λοιποὺς πάντας ἐκφῆναι

ἐπέχοντα, καὶ ἀνόμασι τοὺς τῶν ἑταίρων τοὺς τοῦ Γαΐου, καὶ τοὺς στρατιώτας τῆς ἀσυλίας καὶ τῆς ἀμύνης. Καὶ πολλοὺς μὲν ἀπέλιπον, εἰ μὴ καὶ τοὺς Τπάρχους, καὶ τὸν Κάλλιστον, καὶ τὴν Καισωνίαν προσβαλόντα ἀπέκτειναν. Καὶ ὁ μὲν ἀπέθανε, τὸ δὲ Γαΐῳ τὸ ὀλίθρον αὐτὸ τοῦτο παρεσκεύασεν. Ἰδίᾳ γὰρ τοὺς Τπάρχους πρὸς τὴν Καισωνίαν προσκαλεσάμενος· Εἰς εἰμὶ, ἔφη, ἐγὼ καὶ γυμνὸς μόνος ἐγὼ, ὁπλισμένοι δ' ὑμεῖς. Εἰ οὖν μισεῖτέ με, καὶ ἀποκτεῖναι θέλετε, φονεύσατε. Ἐξ ἐκείνου δὲ μισεῖσθαι νομίσας, καὶ ἄχθεσθαι τοῖς φρονοῦσιν ἐκείνως, ὑπώπτευε πάντας, καὶ ξίφος καὶ τῇ πόλει περιέζωννυτο, καὶ συνέβαλλεν αὐτοὺς ἀλλήλοις, ὅπως μὴ συμφρονῶσι, καὶ μόνας ἑκάστοις πιστοτέρᾳ ἐλεγόμους περὶ τῶν λοιπῶν, μέχρις οὗ συνέντες τὸ ἐπιχείρημα, προέκαπτον αὐτὸν τοῖς ἐπιβουλεύσαι. Τῶν δὲ Βουλευτῶν ὅτι μὴ καταψηφίσαιτό τινων, πικρόβους ὄντας, Πραιτογένης τις ἐκ τῶν ἐπιτηδείων τοῦ Γαΐου ὑπηρετῶν, ὥστε καὶ βίβλια δύο περιφέρειν, ὧν τὸ μὲν ξίφος, τὸ δ' αὐτὸ μάζαν ἐγχειρίδιον, εἰσῆλθε πρὸς τὸ Συνέδριον, καὶ πάντων δεξαμένων αὐτὸν, οἷα εἰκὸς, δεξιά τι προσβλέψας ἐπὶ Σκειβωνίῳ Πρόκλῳ, εἶπεν· Καὶ σύ με ἀσπάζῃ, μισῶν ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορα; Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ παρόντες, περιέχον τὸν συμβουλεύσαι· ἐφ' ᾧτε καὶ ἐκεῖνος ὁ Γάϊος, καὶ ἔφη καταλλάχθαι αὐτοῖς.

ζ. Θαυμάσιον δ' αὐτὸν, καὶ τῇ μὲν Ἥρᾳ, τῇ δὲ Θεὸν ἀποκαλοῦντα, δεινῶς ἐξερρόησεν. Ἡξίου μὲν γὰρ καὶ πρότερον ὑπὲρ ἄνθρωπον νομίζεσθαι, καὶ τῇ Σελήνῃ συγγίνεσθαι, ἐκ Διὸς εἶναι ἐπλάττετο, καὶ ἐξ' ἴσου μάλιστα ταῖς ἀδελφαῖς ἐφρόντιζε μίγνυσθαι, καὶ πάντας Θεοὺς ὑπεκρίνετο, καὶ τὰς Θηλείας αὐτάς. Καὶ Ἥρα, καὶ Ἄρτεμις, καὶ Ἀφροδίτη ἐγίνετο, καὶ πρὸς τοῦτο τῇ ὀνόματα μετέθετο, καὶ πᾶν τὸ χρῆμα μετεμιβλήκει, ὡς ποτὲ μὲν Θηλυδρίαν ὁρᾶσθαι αὐτὸν, καὶ κράσπεδα καὶ θύρσον φέρειν, ποτὲ δὲ ἀρρενωπὸν, καὶ ῥόπαλον καὶ λεοντῆν ἐπημμένον· καὶ αὖθις λασιγίνειον, ἢ παιγνίαν δύνασθαι, τελαμῶνά τε ἐπάρτειν, καὶ ἀσίτειν ἀγραυῆ. Παρθένῳ τε κωμικῇ ἐμοιοῦτο, καὶ ἐγκωμάζειν αὖθις, καὶ τῇ σολῇ καὶ ταῖς προθέσεσι καὶ περιθέσεσι ἀκριβῶς ἐποικίλλετο, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ἄνθρωπος δοκεῖν Αὐτοκράτωρ ἐβούλετο. Καί ποτε ἰδών τις αὐτὸν ἀνὴρ Γαλάτης ἐπὶ δίφρου ὑψηλοῦ ἐν εἴδει Διὸς χρηματίζοντα, ἐγέλασε. Μαθὼν οὖν τοῦτο, ἐκάλεσεν αὐτὸν καὶ ἤρετο, Τί σοι δοκῶ εἶναι; κἀκεῖνος, Μέγα παραλήρημα, ἔφη, καὶ οὐδὲν ἐπαθε δεινόν· παρελογίσθη γὰρ σαυτοῦ μᾶλλον ἢ ἐμοῦ. Ἐπῃώρησε τὸ βραχεῖ, τοῖς δ' ἄλλοις καὶ τῶν Βουλευτῶν ἢ τὴν χεῖρα ἢ τὸν πόδα ἤρετο προσκυνεῖν. Πάντες δὲ αὐτὸν ἐκολάκευον. Καί ποτε τὸν Λεύκιον Οὐιτέλλιον ἄνδρα δόξαντα καὶ φρονήσεως εὖ ἔχοντα ἤρετο, τῇ Σελήνῃ μίγνυσθαι λέγων, εἰ ὁρᾷ δὲ Θεὸν συνόντα αὐτῷ. Ὁ δὲ κἀκεῖνον, οἷα δὴ τιθηνὸς, καὶ βραχύ τι φθεγξάμενος καὶ ὑπότρομος, Ὑμῖν, ἔφη, τοῖς Θεοῖς, Δέσποτα, μοῖρα ἀθλίως ὁρᾶν ἔξεστιν. Οὕτω δ' ἐξεμάνη ὁ Γάϊος, ὡς καὶ τοῖς ἐν τῇ Ἀσίᾳ τέμενος ἑαυτῷ ἐνιδρύσασθαι κελεῦσαι καὶ ἐν Μίλητον, καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ δύο ναοὶ αὐτῷ ἱδρύθησαν· τὸν μὲν γὰρ αὐτὸς ἑαυτῷ ἐν τῷ Παλατίῳ ἐτεκτήνατο, ὁ δ' ἐκ τῆς Βουλῆς αὐτῷ ἱερίδιον καὶ ἱερομήθη. Ἐπενικάλει δὲ καὶ τῷ Διΐ, ὅτι τὸ Καπιτώλιον προκαπλαβὸν, καὶ ἀγάλματα δ' ἑαυτοῦ παντοχοῦ τῆς

tis exitio fuisset, nisi & Præfectos, & Callistum & Cæsoniam quoque criminato fides abrogata esset. Ac is quidem periit, sed illud ipsum factum Cajo quoque perniciem attulit. Nam Præfectis & Callisto seorsim accersitis: *Unus*, inquit, *ego sum, vos tres estis: ego nudus, vos armati. Quod si me odissis, & accidere valuis, occidite.* Ab eo tempore se invisum illis facta sua ægre ferentibus esse ratus, gladium etiam in urbe gestavit: & homines suspectos inter se commisit, ne consentirent, cum unoquoque tamquam fidissimo de cæteris colloquens, donec ejus consilio perspecto, eum insidiatoribus condonarunt. Cum Senatores ob quosdam non condemnatos in metu essent: Protogenes quidam, sævissimorum Caii mandatorum minister, duos circumferre libellos solitus, quorum alterum ensem, alterum pugionem vocabat, Curiam ingressus: cum omnes ei dexteras porrigerent, scilicet, torvo vultu Scribonium Proclum intuitus: Et tu me, inquit, salutare audes, Imperatori tam infensus? Quo cæteri audito, Senatorem illum dilacerarunt. Ea re delectatus Cajus, se reconciliatum esse Senatui dixit.

Protogenis gladius & pugio.

Edit. Paris. pag. 558.

VII. Omnibus ei assentantibus, & aliis Heroem, aliis Deum appellantibus, in magnam incidit insaniam. Nam prius etiam humana conditione major haberi volebat, & se Jovem esse, & cum Luna rem habere jactabat, easque de causa potissimum se consuetudine sororum uti profitebatur, & Deorum Dearumque omnium personas agebat. Fiebat Juno, Diana, Venus, & pro nominum mutatione habitum quoque mutabat. Proinde alias effœminatus cernebatur, craterem & thyrsum gestans: alias virilis, clava & leonina pelle ornatus: alias imberbis, alias barbatus, & tridentem sustinebat, & fulmen vibrabat, & virginem venatricem referebat. Atque iterum muliebrem habitum omnibus ascititiis & appositicis rebus exquisite repræsentabat, ac quidvis potius quam homo Imperator videri malebat. Cum igitur aliquando Jovis habitu in sublimi sella jus diceret, Gallus quidam eo viso risit: & a Cajo rogatus, *Quis ei esse videretur?* respondit, *magnum deliramentum*, nihil grave passus. Nam cum furor esset, negligebatur. Salutavit paucos: cæteris, etiam Senatoribus, manum aut pedem porrexit adorandum. Cum omnes ei adularentur, aliquando ad L. Vitellium, virum nobilem & cordatum, dixit se cum Luna rem habere: eumque rogavit, an Deæ congressum vidisset? Is vero hamum intuens instar admirantis, exigua & tremula voce: *Vobis*, inquit, *divis dumtaxat, Domine, invicem intueri fas est*. In eam porro insaniam Cajus venit, ut ab Asiæ Milesi templum sibi juberet extrui. Sunt & Romæ duo ei templa condita: quorum alterum ipse in palatio sibi extruxit, alterum a Senatu ei & decretum est, & ædificatum. Cum Jove expostulabat quod Capitolium præoccupasset: Imagines suas quovis terrarum mis-

Cajus in omnes mutatur deos.

Galli sateris libertas.

L. Vitellii prudens simulatio.

Caii novi Hospitis Jovis templum.

LIBER XI.

fas adorari juſſit. Templum Hieroſolymitanum in ſuam ædem commutavit, ut Cæſi novi illuſtris Jovis appellaretur: quamvis hoc Joſephus in ſuis Antiquitatibus diſſimularit. Eaque res Judaicæ defectionis initium fuit. Sacerdotes ſibi multos legit, & ipſe ſibi immolavit. Machinis quibuſdam tonitribus tonitrua, fulguribus fulgura regeſſit. Contra fulmina lapides eſt ejaculatus, illud Homericum ſubinde uſurpans: *Tollite me, vel ego te.* Sub hoc Cæſare Pilatus, ut Euſebius ex Olympiadum ſcriptoribus refert, in tantas calamitates incidit, ut divina vindicta urgente, manus ſibi afferre cogeretur. Poſtquam igitur omni furoris genere ſuit percitus (nam enumerari ſingula ſine magnis nugis magnaque moleſtia non queunt) inſidiati ei ſunt Caſſius Chærea, & Cornelius Sabinus. Plures vero in eum conjurarunt, & quid ageretur etiam familiares ejus non ignorabant: & qui non conjuraranr, rem intellectam nec prodiderunt, & eum inſidiis appeti haud moleſte tulerunt. Eſt autem, dum ſpectaculum ederet, appetitus: nam Chærea & Sabinus, quamvis flagitia illa ægre ferrent, tamen quinque adhuc dies ſe continuerunt. Ut vero ipſe Cajus & ſaltare & tragœdiam agere voluit, eaque de cauſa alterum triduum denuntiavit: obſervarunt, dum theatro egrederetur, & in angiporto quodam circumventum occiderunt. Cum ceciderſſet, nemo qui aderat ſibi temperavit, quominus etiam mortuum convulneraret. Etiam uxor ejus & filia ſtatim ſunt occiſæ. Hæc cum tribus annis, menſibus novem, & diebus octo egiſſet, re ipſa cognovit, ſe non eſſe Deum. Mors ejus nuntiata paucis luctum, omnibus lætitiam attulit, dicti ejus recordantibus, quod aliquando iratus protulerat: *Utinam populus Romanus unam cervicem haberet.* Tum igitur populus Romanus dixit: *At tu unam cervicem habes, nos vero manus multas.* Paucis autem diſcurſantibus, & per tumultum vociferantibus, *Quis Cajum occidiſſet*: Valerius Aſiaticus vir conſularis, tumulo conſcenſo exclamavit: *Utinam ego eum occidiſſem.* Qua voce illi percuſſi, tumultuari deſiiterunt.

Caſſius Chærea & Cornelius Sabinus Cajum tollunt.

CLAUDIUS.

VIII. Cajo interfecto, Senatuque in Capitolio coacto, dum alii popularem rempublicam, alii regium imperium laudant, & ex his alii alium præferunt: interea milites aliquot impetu in palatium

pag. 360.

facto, ut aliquid raperent, Claudium in obſcuro angulo latitantem repererunt. Nam cum Cajo theatro exierat, tumultuque territus ſe occultarat. Eum igitur protraxerunt, ignari quis eſſet: agnitum, Imperatorem ſalutarunt. In caſtra perducto citra ullam dubitationem omnes detulerunt imperium, quod & Cæſarei generis eſſet, & clemens haberetur. Etſi enim recuſabat & refragabatur: tamen quantum ille renitebatur, ſeque opponebat, tantum milites contendebant, ne ab aliis Imperatorem acciperent, ſed ipſi omnibus darent. itaque invitus tandem, ut præ ſe ferebat, illa

A militibus Imperator ſalutatur.

A εἰκυμίνης ἀπίσειλε, προσκυνεῖσθαι παῦτα κιλεύσας. Τὸν δ' ἐν Ἱροσολύμοις ναὸν εἰς ἑαυτὸν ἱερὸν μεθαρμόζετο, ἵνα Διὸς ἐπιφανὴς νέου χρηματίζη Γάϊος, ὡς φησὶ ὁ Ἰώσηπος τῶτο παρισιώπησε ἀρχαιολογῶν. Ὅθεν ἡ τῷ Ἰυδαίων ἀποσασία ἴσχυσε τῷ ἀρχαίῳ. Ἱερέας τε πολλὰς ἑαυτῷ κατεσήσατο, ἐ αὐτὸς δ' ἑαυτῷ ἱερᾶτο. Ταῖς τε βρονταῖς ἐκ μηχανῆς ἀντιβροντὰ, ἀντίσραπτά τε ταῖς ἀσραπαῖς. Καὶ ὁπότε κατιόντο κεραυνὸς, λίθυς ἀπεκόντιζε, ἐπιλέγων ἐφ' ἑκάσῳ τὸ τῦ Ὁμήρυ· Ἠοὺμ' ἀπάειρ, ἢ ἐγὼ σέ. Ἐπὶ τέτε ὁ Εὐσέβιος ἱσορεῖ, ἐκ τῆ τὰς Ὀλυμπιάδας ἀναγραφάντων ἀναλέξασθαι παῦτα λέγων, τοσαύταις συμφοραῖς ὁ Πιλάτος, ὥσε ἀναγκασθῆναι ἑαυτῦ γένεσθαι αὐτόχειρ, ἡ θείας δίκης μετελθούσης αὐτόν. Ὡς ἔνι πάντα τρόπον ἐξεμαίνετο (ἀπαριθμεῖν γὰρ τὰ καθ' ἕκασον πολλῆς ἂν εἴη λήρης ἡ ἀνδρίας) ἐπιβεβύλευσαν αὐτῷ Κάσσιός τε Χαιρέας, ἡ Κορνήλιος Σαβῖνος. Σιωπώμενοι μὲν γὰρ πλείονες, ἡ συνήδεσαν τὸ πραττόμενον, ἡ οἱ περὶ αὐτὸν ὄντες· ἡ ὅσοι δὲ ὐ συνώμοσαν, γνόντες ὔτ' ἐξέφερον, ἡ ἄσμενοι εἶδον αὐτὸν ἐπιβεβυλευόμενον. Ἐπεβεβύλευτο δὲ θέας ἐπιτελῶν. Ὁ γὰρ Χαιρέας καὶ ὁ Σαβῖνος ἐπὶ τοῖς γινομένοις αἰσχροῖς ἀλγοῦντες, ὅμως ἐκαρτέρουν ἐπὶ πέντε ἡμέρας. Ὡς δὲ ἡ αὐτὸς ὁ Γάϊος ἡ ὀρχήσασθαι, ἡ τραγῳδίαν ἠθέλησεν ὑποκρίνασθαι, ἡ διὰ τῦτο ἑτέρας τρεῖς ἡμέρας προήγγειλε, πρόσαντες αὐτὸν ἐκ τῆ θεάτρυ ἐξερχόμενον, ἐν στενῷ τινι περιςάντες ἀπέκτειναν. Καὶ πεσόντος, ὐδεὶς τῶ παρόντων ἀπέχετο, ἀλλὰ ἡ νεκρὸν αὐτὸν κατετέτρωτο. Καὶ τὴ γυναῖκα αὐτῦ ἔ τὴ θυγατέρα αὐτῦ εὐθὺς ἀπέσφαξαν. Γάϊος μὲν δὴ ταῦτα ἔτη τρισὶν ὑστὶ, ἡ μησὶν ἐννέα, ἡ ἡμέραις ὀκτὼ ἡ εἴκοσι πράξας, ἔργοις αὐτοῖς ὡς ὐκ ἦν Θεὸς ἔγνωκε. Ὡς δ' ὁ θάνατος αὐτῦ διηγγέλθη, πλὴν ὀλίγων τῶ συναλγησάντων αὐτῷ, πάντες ἔχαιρον. Μεμνημένοι ἡ τῶ λεχθέντος ποτ' ὑπ' αὐτῦ, ὅτε ὀργισθεὶς τῷ δήμῳ, ἔφη, Εἴθε ἕνα αὐχένα εἶχετε. Καὶ ἐπιλέγοντες, ὅτι, Σὺ μὲν ἕνα ἔχεις αὐχένα, ἡμεῖς δὲ χεῖρας πολλάς. Διαθέντων δὲ τινῶν ὀλίγων ἡ θορυβωδῶν, βοώντων τε, Τίς Γάϊον ἀπέσφαξεν; Οὐαλλέριος Ἀσιατικὸς, ἀνὴρ ὑπατικὸς, ἀναθεῖν εἰς ἄπαντάντι χωρίον, ἡ ἐκβοήσας, ἔφη, Εἴθε ἐγὼ αὐτὸν ἅπαντα ἀπέκτεινα. Καὶ ὧδε καταπλαγέντες οἱ θορυβοῦντες, ἡσύχασαν.

η. Ἀλλ' ὧδε μὲν διέθαρτο Γάϊος. Τῆς δὲ Βυλῆς ἐν τῷ Καπιτωλίῳ συνηθροισμένης, τοῖς μὲν δημοκρατεῖσθαι ἐδόκει, οἱ δὲ μοναρχεῖσθαι ἡ αὖθις ἔχειν. Καὶ τῦτον οἱ μὲν τόνδε, οἱ δὲ τόνδε προῦτο. Ἐν τῦτῳ στρατιῶταί τινες εἰς τὸ Παλάτιον, ἵνα τι ἁρπάσωσιν εἰσπηδήσαντες, ὧρον ἐν σκοτεινῇ γωνίᾳ κατακρυπτόμενόν που τὸν Κλαύδιον (συνῆν γὰρ τῷ Γαΐῳ τῷ θεάτρυ ἐξερχομένῳ, ἡ ἐν ταραχῇ φοβηθεὶς κατεκρύβη) ἡ ἐξῆλκον αὐτὸν, μὴ εἰδότες ὅς τις ἦν· γνόντες δὲ Αὐτοκράτορά τε προσηγόρευσαν, ἡ ἐς τὸ στρατόπεδον ἤγαγον, ἡ μή τινος ἐνδοιάσαντος ἅπαντες αὐτῷ τὸ κράτος ἐδίδοσαν, ὡς ἐκ γένους ὄντι βασιλικῦ, ἡ σεμιζομένῳ ἐπιεικῶς. Εἰ γὰρ ἡ ἀπεδύετο ἡ ἀντέλεγεν, ἀλλ' ὅσον ἐξέσατο ἡ ἀπέκειτο, τοσῦτον μᾶλλον ἀντιβιαζόμενοι οἱ στρατιῶται, μὴ παρ' ἑτέρων λαβεῖν Αὐτοκράτορα, ἀλλ' αὐτοὶ δοῦναι πᾶσι. Διὸ ἡ ἦλθεν, ὡς ἐδόκει, ὑπέκωφε. Μαθόντες δὲ

καὶ οἱ Ὑπατοι καὶ οἱ Βουλευταὶ, ἤδη προκατειλῆφθαι A cessit. Consules vero & Senatores ubi LIBER XI.
τὴν ἀρχὴν, καὶ αὐτοὶ ὡμολόγησαν. Καὶ ὅπως Τιβέ- jam præoccupatum esse imperium di-
ριος Κλαύδιος Νέρων Γερμανικὸς, ὁ τοῦ Δρούσου τοῦ cerunt, ipsi quoque renuntiationi
τῆς Λιβίας υἱὸς παῖς, τῆς αὐτοκρατοῦς ἀρχῆς ἔτυχεν, ejus sunt assensi. Ita Tiberius Clau- Claudii ingenium, & mores.
ἄγων ἔτος πεντηκοστόν. Εὐφυΐᾳ δὲ τὴν ψυχὴν οὐ dius Nero Germanicus, Liviæ ex
φαῦλος, ἀλλὰ καὶ ἐν παιδείᾳ ἤσκητο, ὥς τι καὶ Druso nepos, imperium est adeptus,
συγγράψαι τινά. Τὸ δὲ σῶμα νοσώδης, πάνυ ἐν anno ætatis quinquagesimo. Ingenio
ἐγυναικοκρατήθη ἅμα καὶ ἐδουλοκρατήθη, ἔτι καὶ fuit non contemnendo, & disciplinis
ἐκ παίδων ἐν τε νοσηλείᾳ καὶ ἐν φόβῳ πολλῷ τραφείς. ita erud tus, ut quædam conscripse-
Κἀντεῦθεν διήθησε μὲν ἐπὶ πλεῖον τῆς ἀληθείας rit. Cæterum valetudine parum fir-
προκατασκευάμενος, καὶ ἤθους χαυνότητα, ὅπερ καὶ ma, mulieribus & servis parere
αὐτὸς ἐν τῇ Βουλῇ ὡμολόγησε. Καὶ πολυὼ μὲν χρό- solitus, ut jam inde a pueritia in
νον τῇ τηθῇ Λιβίᾳ, πολυὼ δὲ τῇ μητρὶ Ἀντωνίᾳ, morbus & magno metu educatus.
τοῖς τ' ἀπελεύθέροις συνδιαιτηθείς, οὐδὲν ἐλευθέρο- Unde simpliciorem & dissolutioribus
πρεπὲς ἐπεδείκνυτο. Ἐπετίθευτο δ' αὐτῷ αἱ γεναῖ- B tre ac libertis acta, nihil ingenuo
κες τε καὶ οἱ ἀπελεύθεροι ἐν ταῖς μίξεσι, καὶ τοῖς dignum præ se tulit. Sunt ei & mulieres & liberti in compotationibus & re Venerea insidiati, quibus utrisque satiari non poterat. Ad hæc timidus fuit. Quamvis autem (ut rem paucis complectar) talis esset: tamen multa opportune fecit, quoties vitiis istis evitatis, sui juris fuit. In Curiam non statim, sed trigesimo die post venit, tum Cali interitu territus, tum quod aliqui ipso ad imperium aptiores a Senatu nominati erant. Cum cæteris in rebus accurate se custodit, tum omnes a quibus adiretur, excuti jussit, ne sicas ferrent: & milites ad convivia secum adduxit, quod deinceps quoque factum. Sicarorum vero inquisitio per Vespasianum sublata est. Chæream & aliquot alios occidit, non ut Cali necem ulciscereturt, sed ut securitati suæ consultum esset. Sabinus ultro sibi manus attulit, indignum ratus, si Chærea interfecto superstes esset. Cali sorores Agrippinam & Juliam revocavit, bonis restitutis. Eodem modo cæteros quoque exules tractavit. Eos qui in carcere vincti erant, accurate exploravit: per calumniam delatos dimisit, sontes supplicio affecit. Venena, quorum magna copia in Cali scriniis est reperta, & libellos Protogenis, quem etiam occidit, cremavit. Scripta, quæ Cajus se cremasse affirmarat, reperta, Senatui ostendit, legendaque tam iis a quibus, quam iis contra quos scripta erant, exhibuit: postea exussit. Senatui Cajum ignominia notaturo, restitit, quo minus id decretum fieret. Ipse vero noctu statuas ejus omnes sustulit, & quæ vel ab ipso, vel ab aliis propter ipsum perperam acta erant, abolevit. Statuas decretas recusavit, sibique sacrificari aut effigiem suam adorari vetuit. Fecit & alia multa id genus moderate, judicio, non simulatione. Filiam certe quidem unam L. Junio Sillano, alteram Cn. Pompejo Magno despondit, nullo immolico apparatu: nam & ipse diebus illis jus dixit, & Senatus convenit. Præterea cum Consules in Curia consurrexissent, ut eum alloquerentur, assurrexit & ipse, & vicissim eis obviam ivit. Privato & Græco more plerumque cum suis vixit. In pecunia mirabilem se præbuit: vetuit enim offerri sibi argentum, quod & sub Augusto fiebat. Vetuit, ne ab

Edit. Paris. Pag. 561. Clementia & æquitas initio principatus.

Chæreæ & Sabini interitus.

Claudius alienus ab avaritia.

LIBER XI. ullo qui cognatos haberet, hæres inſtitueretur. Bona quæ ſub Tiberio & Cajo publicata fuerant, aut ipſis poſſeſſoribus, ſi ſuperſtites erant, aut eorum liberis reddidit. Multis magiſtratus & provincias a Cajo ereptas reſtituit: & hoc genus alia fecit, ob quæ laudatus eſt. Verum ab ejus libertis & uxore Valeria Meſſalina alia acta ſunt, his minime conſentanea. Cum ingenti annonæ penuria laboraretur, non illi dumtaxat tempori, ſed in futurum etiam proſpexit. Nam cum Romani frumento fere tantum aliunde importato utantur, regio quæ ad oſtia Tiberis eſt, ejuſmodi, ut neque tuto appelli poſſit, neque portus commodos haberet, B
Portus Oſtienſis.
efficiebat, ut eis maris imperium parum prodeſſet. Hyberno enim tempore nihil importari poterat. Ea re conſiderata, portus ædificavit: opuſque perfecit magnitudine & animi & imperii Romani dignum. Ac modeſtus in rebus omnibus, nato ſibi filio, qui tum Claudius Tiberius Germanicus, poſt etiam Britannicus eſt cognominatus, nec ullo alio ſplendore uſus eſt: nec ſe Auguſtum, aut Meſſalinam Auguſtam appellari ſivit.
Edit. Pariſ. pag. 562.

Claudius ſpectaculis gladiatorum ſit ad cædes propenſior.

IX. Ludis gladiatoriis impenſe delectabatur: quos cum crebro ederet, multi mortales variis criminibus condemnati peribant. Ad hunc modum ſanguini & cædibus aſſuefactus, facilius etiam ad alios occidendos eſt impulſus. In cauſa autem fuerunt Cæſarei liberti & Meſſalina: qui ſi quem ſublatum volebant, terrore ei incuſſo poteſtatem accipiebant faciendi quod vellent. Sæpe ex improviſo conſternatus, cum in ſubito terrore aliquos occidi juſſiſſet: poſtea ſibi redditus, & ſanitate mentis recuperata, facti pœnitens doluit. Quæ cum faceret, Romanique ſpem de eo parum bonam haberent: cum ab aliis, tum ab Annio Viniciano inſidiæ ei comparatæ ſunt: qui Furio Camillo Scriboniano Dalmatiæ præfecto auctor defectionis fuit. Sed is cum milites dicto audientes non haberet, ſeipſum interfecit: Claudius vero quamquam ita territus, ut ultro illi cedere imperio in animo haberet: illius interitu cognito, recepit animum, & milites tum aliis rebus, tum pecunia remuneratus, inſidiatores quamplurimos indagatos ſuppliciis affecit. Viniciani & aliorum complurium ipſi manus ſibi attulerant. Nam Meſſalina & Narciſſus, una cum aliis ejus libertis, eam nacti occaſionem, nullo ſummæ crudelitatis genere abſtinuerunt. Itaque & viri & mulieres multi cæſi, quidam etiam ex nocentiſſimis vel pecunia vel gratia abſoluti. Galæſus vero Camilli libertus a Narciſſo in Curia rogatus, *quid facturus fuiſſet, ſi Camillus factus eſſet imperator?* reſpondit, *ſe tacitum a tergo ejus ſaturum fuiſſe*. Arria Cæcinnæ Conſulis uxor, Meſſalinæ admodum familiaris, marito ſuperſtites eſſe recuſavit, eumque mortem reformidantem confirmavit, eodem gladio quo ſeipſam percuſſerat illi porre-
Annii Viniciani & F. Camilli Scriboniani, contra Claudium conjuratio.
Galæſus.
Arria.

γίνεσθαι· ἀπηγόρευέ τε ἀργύριον αὐτῷ ἀφορίζεσθαι, ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τοῦ Αὐγούστου γέγονε. Λιμένα δὲ μηδὲ πλησιόχωρον παρά τινες σφίσιν ἔχοντες καταλιμπάνεσθαι. Καὶ τί ἀφελήσειέ τινα ἐπὶ τε τῷ Τιβερίῳ καὶ τῷ Γαΐῳ; τὰ μὲν αὐτοῖς ἔτι πεφεύγοσι, τὰ δὲ καὶ πάνυ αὐτῶν ἀπέδοντο· καὶ παλαιοῖς, παρὰ τοῦ Γαΐου τὰς σφετέρας ἀρχὰς καὶ χώρας ἀφαιρεθεῖσιν, αὐτὸς αὖθις ἐπανεσώσατο. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔργα εἰργάσατο, δι' ἃ ἐπῃνεῖτο. Τὸ δὲ ἐξελαθέσθαι αὐτὸν τὴν γυναῖκα Βαλερείας Μεσσαλίνης ἄλλα τε ἐφάσκειν καὶ ἐμοιχεύεσθαι. Λιμὴν μέν τοι ἰσχυρὸν, ὃν μόνον τὸν ἀφθονίας ἐρρύετο, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰσόδους. Ἐπεισάκτου γὰρ πάντος χωδὸς τοῦ σίτου τοῖς Ῥωμαίοις ὄντος, καὶ χώρα καὶ ὄρος ταῖς ἐκβολαῖς τοῦ Τιβέριδος, ὑπὸ κατάρρους ἀσφαλοῦς, ὑπὸ λιμένας ἐπιπόδιους ἔχοντα, ἀνωφελὲς σφίσι τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἐποίει. Οὐδὲν γὰρ χεῖ τῷ χειμερινῷ ἄραι ἐδύνατο εἰσφερόμενον· Τοῦτο οὖν σωιδὼν, λιμένας τε κατεσκάσατο, καὶ ἀπειλῆσαι φάσμα καὶ τῷ φρονήματος καὶ τῷ μεγέθους τῆς Ῥώμης ἄξιον· ἐφ' ᾧ πᾶσι δὲ μεγαλύνων, ὅτι γενεθλίους αὐτῷ ἡμέρας (ὅς πρῶτα μὲν Κλαύδιος Τιβέριος Γερμανικὸς, ὕστερον δὲ καὶ Βρεττανικὸς ἐπωνομάσθη) ἄλλό τι ἐπιφανὲς ἐφάνη, ὅτ' Αὔγουστον αὐτὸν, ἢ δὲ Μεσσαλίναν Αὐγούστην ἐπιλεχθῆναι ἐρρήθη.

Θ'. Συνεχῶς δὲ μονομαχίας ἀγῶνας ἐτίθει, πάνυ χαίρων αὐτοῖς, καὶ ἐντεῦθεν πολλοὶ ἀπώλλυντο ἀνθρωποι, ἐπ' αἰτίας τισὶ καταψηφισθέντες. Εὐθέως οὖν πᾶς αἵματος καὶ φόνων ἀναπίμπλασθαι, προσεπίστευέ τε καὶ τοῖς ἄλλοις σφαγῆς ἐχόμενα. Αἴτιοι δὲ τοῦτο οἵ τε Καισάρειοι καὶ ἡ Μεσσαλίνα ἐγίνοντο. Εἴ τῳ γὰρ ἐπιτεῖναί τινα ἐθέλησειαν, ἐξεφόβουν αὐτὸν, καὶ παρ' ὃ ἂν ἐβούλοντο ποιεῖν ἐπετρέποντο. Καὶ πολλάκις ἐξαπίνης ἐκπλαγείς, καὶ κελεύσας τινὰ ἐκ τοῦ παραχρῆμα περιδεῆ γενέσθαι, ἔπειτα ἀνενεγκὼν καὶ ἀναφρονήσας, μαθὼν τὸ γεγονὸς, ἐλυπεῖτο καὶ μετεγίνωσκε. Τοιαῦτα δὲ ποιοῦντος αὐτοῦ, οὐκέτι χρηστὴν ἐλπίδα ἐπὶ Κλαυδίῳ οἱ Ῥωμαῖοι ἐσχήκασι. Διὸ καὶ ἐπιβουλεύθη ὑφ' ἑνὸς τῶν, καὶ ὑπ' Ἀννίου Βινικιανοῦ, ὃς πρὸς Φάβιον Κάμιλλον Σκριβωνιανὸν τὸν Δαλματίας ἄρχοντα ἔπεμψε, καὶ ἀπέστησεν αὐτὸν ἐπαναχθῆναι. Τῶν δὲ στρατιωτῶν μὴ πειθόντων αὐτῷ, αὐτὸς μὲν ἀπέκτεινεν ἑαυτόν. Κλαύδιος δὲ καὶ τοῦ πάνυ καταδείσας, ὡς ἑτοίμως ἔχων ἐκχωρῆσαι αὐτῷ τῆς ἀρχῆς ἐθελοντὴς, ἔμως δὲ δέδιε μὴ αὐτῷ μαθὼν, ἀπιθάνησι· καὶ τοὺς μὲν στρατιώτας ἄλλοις τισὶ, καὶ χρήμασιν ἀπημείψατο, τοὺς δὲ συνεπιβουλεύσαντας ἀνεζήτησε, καὶ πλείστους ἐκόλασε. Συχνοὶ δὲ ἄλλοι τε καὶ ὁ Βινικιανὸς διεχειρίσαντο ἑαυτούς. Ἡ γὰρ Μεσσαλίνα, καὶ ὁ τοῦ Κλαυδίου ἀπελεύθερος Νάρκισσος, εἴ τι συνεπιβουλεύσειέ αὐτῷ, τῆς ἀφορμῆς ταύτης λαβόμενοι, ἀδεὲς τὸ δεινότατον ἀπέχοντο. Ἀνδρῶν τε οὖν πολλοὶ καὶ γυναικῶν ἐκολάσθησαν, τινὲς δὲ καὶ τῷ πάνυ ὑπαιτίως ἐνεχθῆναι, οἱ μὲν χρήμασιν, ἔνιοι δέ γε καὶ χάρισι. Γαλαῖσός τις ἀπελεύθερος τοῦ Καμίλλου ἐν τῷ Βουλευτηρίῳ τῷ Νομίσματι παρελθόντος εἰς τὸ μέσον, καὶ εἰπόντος αὐτῷ, Τί ἂν ἐποίησας Γαλαῖσε, εἰ Κάμιλλος ἐμονάρχησεν; ἀπεκρίνατο, ὅτι, Εἰ ἐσήκουεν αὐτὸν, ἀπέθετο αὐτὸν, καὶ ἐσιώπων. Ἀρρέσκει δὲ γυνὴ Καικίννᾳ Τυρρηνῷ, εἰ καὶ τῇ Μεσσαλίνῃ σφόδρα ἐφίλουν, ἀλλ' οὐκ ἐζήτουν τοὺς ἀνδρὸς θανάτους, ἀλλὰ καὶ ἄνδρα ἀποδειλιῶντα ἐπέρρωσε. Τὸ δὲ ξίφος λαβοῦσα ἑαυτὴν ἔπληξε, κἀκείνῳ ἐπέδωκεν, εἰποῦσα· Ἰδοὺ πάϊ, οὐκ ἀλγῶ.

γῶ. Καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τούτοις ἐχηνῦντο· Κλαύδιος ᾗ ὕπω πρὸς τὰς κολάσεις ἦκε, ὡς τὸ σωθῆναι τοῖς στρατιώταις τὸ ἔπος τοῦτο σωτηρίως δοθῆναι. ——χὴ

Λυδρὰ παμμιαιδαι, ὅτι τις πρότερος χαλιπαίνῃ.

Ἡ δὲ Μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἀπελεύθεροι αὐτῆ οὕτως τὴν πολιτείαν, καὶ τὰς στρατείας καὶ τὰς ἐπιτροπὰς, τάς τε ἡγεμονίας καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐπώλουν καὶ ἐκαπήλευον, ὡς τε σπανίσαι πάντα τὰ ὤνια, κἀντεῦθεν διαβλῆναι τὸν Κλαύδιον, ὑπὸ βήματος τὰς τιμὰς αὐτῶν ἀγαπᾶξαι. Αὖλου δὲ Πλαντίου ἐς τὴν Βρεττανίαν στρατεύσαντος, καὶ τὰ μὲν παθόντος, τὰ δὲ δράσαντος, εἶπε τῷ Κλαυδίῳ τὰ συμβάντα γνησίως, ἐκεῖνος τὰ οἴκοι Οὐϊτελλίῳ Λουκίῳ τῷ συνυπατεύοντι ἐγχειρίσας, ἐξεστράτευσε. Καὶ πρὸς τὸν Ὠκεανὸν ἀφικόμενος, εἰς τε τὴν Βρεττανίαν περαιωθεὶς μετὰ πλείονος παρασκευῆς καὶ ἐλεφάντων, συνέμιξε τοῖς στρατεύμασι. Καὶ μετ' αὐτῶν τοῖς βαρβάροις συμβαλὼν, ἐνίκησε, καὶ τὸ βασίλειον αὐτῶν εἷλε· καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, τὴν ἀγγελίαν τῆς νίκης ἅμα τῷ γαμβρῷ τε τῷ Μάγνου καὶ τῷ Σιλανῷ προπέμψας. Μαθοῦσα δὲ ταῦτα ἡ Γερουσία, Βρεττανικὸν καὶ αὐτὸν καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ ἐπεκάλεσε, καὶ πολλὰ αὐτοῖς ἐψηφίσατο ἕτερα. Ἡ δὲ Μεσσαλῖνα ὀρχηστῆ ἐραθέντα τινὸς Μνηστῆρος ὀνομαστοῦ, ἐπεὶ μηδ' ὑποχίσεσιν αὐτὸν, μήτ' ἐκβάσεσιν ἀνέπειθε συγγενέσθαι αὐτῇ, ἐκ Κλαυδίου παρασκεύασεν ἐπιτάξαι αὐτῇ, πειθαρχεῖν αὐτῇ ὡς ἐπ' ἄλλό τι δοκοῦντα αὐτῷ· ἐκ εἰπόντος αὐτοῦ τὴν Κλαυδίου, ὅσα προστάττεται παρὰ τῆς Μεσσαλίνης ποιεῖν, σωφρονεῖν αὐτῇ, ὡς καὶ τοῦτο ὑπ' ἐκείνης κεκελευσμένος. Τοῦτο δὲ ἐκ τοῦ συχνοῦ ἐπῆρτο ἐποίει. Ὡς δὲ εἰδότος τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς καὶ συγχωροῦντος ἀπολαῦσαί αὐτῇ, ἐμοιχᾶτο. Βινίκιος δὲ ὅτι μὴ ἠθέλησεν αὐτῇ συγγενέσθαι, φαρμάκῳ ὑπ' αὐτῆς διεφθάρη. Ἠχαλλοῦντο δὲ οἱ Ῥωμαῖοι, δυλεύοντα αὐτὸν τῇ γυναικὶ καὶ τοῖς ἀπελεύθεροις ὁρῶντες. Τῷ δ' ἑξῆς ἐνιαυτῷ ἑκατοστῷ ἕτει τῆς Ῥώμης ὄντι, τὸ πέμπτον ὑπάτευσε Κλαύδιος, ὅτι Γάλλον τινὰ βουλῶσαι διωκίσαι, εἰς δὲ τὴν Καρχηδόνα ἐξοικίσαντα, αὐτοῦ μετεπέμψατο, εἰπὼν, ὅτι, Χρυσᾶς σε πέδας δέσω· ᾧ ὕπω τῷ ἀξιώματι πεδηθεὶς καὶ χώρας ἔμεσε. Ἐπιβουλῆς δέ τινος τῷ Κλαυδίῳ μεμηνυθείσης, καταφρονεῖ τοῦ μεμηνυκότος, καὶ ἐν ἀδείᾳ λόγῳ αὐτὸν ἐποιήσατο, εἰπὼν, ὅτι, Οὐχ ὁμοίως δεῖ φύλακα καὶ θηρίον ἀμύνεσθαι. Ἄλλους δὲ πολλοὺς ἐβλαπτέτησαν οὗτοι τῆς Μεσσαλίνης, καὶ τῆς Ἀσιατικοῦ καὶ γαμβροῦ τῆς Μάγνου ἀπέκτειναν· τῆς μὲν Ἀσιατικοῦ διὰ τὴν οὐσίαν, τῆς δὲ Μάγνου διὰ τὸ γένος καὶ τὸ κῦδος. Ἐάλωσαν μέντοι ὡς ἐπ' ἄλλοις τισίν. Ἐπεὶ δὲ πολλοὺς δύλους νοσοῦντας, ἀδημιᾶς θεραπείας οἱ δεσπόται ἐξέβαλον, ἀλλὰ καὶ τῶν οἰκιῶν ἐξέωσαν, ἐκομοθέτησε, πάντας τοὺς ἐκ τούτων περιγενομένους, ἐλευθέρους εἶναι. Γεννᾶντος δέ οἱ ἐγγόνου ἐκ τῆς Ἀντωνίας τῆς θυγατρὸς, ᾧ Κορνηλίῳ Φαύστῳ Σύλλα ἀδελφῇ τῆς Μεσσαλίνης ὅτι μὴ τῆς Μάγνου συνῴκησε θάνατος, ἀδὺ ἀφῆκε ζημιωθῆναι, μετεμφρονῶν. Ἡ δὲ Μεσσαλῖνα καὶ οἱ ἐξελεύθεροι αὐτῆς ἐξώγκουν. ἦσαν δὲ τρεῖς οἱ μάλιστα τὸ κράτος διειληφότες· ὅ, τε Κάλλιστος, ὃς ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῷ ἀξιώματι ἐπῆκτο· καὶ ὁ Νάρκισσος, ὃς τῆς ἐπιστολῶν ἐπεστάτει, διὸ καὶ ἐγχειρίδιον παρεζώννυτο· καὶ ὁ Πάλλας, ὃς τῷ χρημάτων διοικήσει ἐμπεπίστευτο.

ι. Ἡ δὲ Μεσσαλῖνα μὴ ἀρκουμένη ὅτι ἐμοιχᾶτο, ἐπεθύμησε καὶ ἄνδρας πολλοὺς ἔχειν, καὶ συνῴκησε καὶ πᾶσι τοῖς αὐτῇ χρωμένοις μετὰ συμβο-

Λα, dixitque: *Ecce fieri, ego non doleo.* LIBER XI
Ob quod factum hi laudati sunt. Claudius vero ad supplicia tam propensus evasit, ut militibus istum versum subinde pro tessera daret:

Pœna luenda viro, si quis prior intulit arma.

Porro Messalina & liberti ejus, ita rempublicam, expeditiones, præfecturas, magistratus, cæteraque omnia vendebant & auctionabantur, ut in omnium rerum venalium penuria Claudius ipse pro tribunali pretia constituere cogeretur. Cum Aulus Plancius cum exercitu in Britanniam profectus, clades alias accepisset, alias intulisset, ac statum rerum Claudio significasset: Lucio Vitellio collegæ in Consulatu suo, summa rerum mandata, per Oceanum cum majoribus copiis & elephantis in insulam vectus, cum cæteris legionibus Barbaros aggressus est: iisque victis, regiaque illorum capta, Romam rediit, Magno & Sillano generis victoriæ nuntiis præmissis. Qua cognita, Senatus & ipsi & filio ejus Britannici cognomentum, & alios multos honores decrevit. Messalina saltatorem quemdam Mnesterem nomine, cujus amore capta erat, cum nec pollicitationibus nec minis ad concubitum perpellere potuisset, curavit ut is a Claudio ipsi parere in omnibus juberetur, quasi ad alias res ejus opera usura esset. Sic ille cum ea rem habuit, quasi id quoque ab Imperatore jussus esset. Idem cum aliis quoque multis ausa, adulteris sui copiam fecit, quasi conscio marito, & ad lasciviam ipsius connivente. Vinicium vero ob stuprum recusatum veneno sustulit. Eam illius sub muliere & libertis servitutem Romani indigne ferebant. Anno sequenti, qui fuit ab urbe condita octingentesimus, quartum Consul factus Claudius, Gallum quemdam Senatoriæ dignitatis virum, qui Carthaginem migrarat, propere accersivit, eumque se aureis compedibus alligaturum professus, dignitate tributa effecit, ne loco se moveret. Cum aliquando insidiæ ei detectæ essent, eum qui delatus erat, contempsit: nec ulla ejus ratione habita dixit, *Pulicem non eodem modo quo belluam, esse ulciscendum.* Alios vero multos ob Messalinæ criminationes, Asiaticum item & generum Magnum interfecit: illum propter divitias, hunc ob genus & affinitatem, licet ob alia crimina damnati fuerint. Cum multi servi ægrotantes, plane a dominis neglecti, ædibus ejicerentur: eos omnes qui sanitatem recuperassent, liberos esse lege lata jussit. Nepoti ex Antonia filia & Cornelio Fausto Sylla nato, cui post Magni cædem nupserat, nihil decerni passus est. Verum quo ipse moderatius, eo se Messalina & liberti ejus insolentius gesserunt: quorum tres potissimum potestatem inter se partiti erant: Callistus Supplicum libellorum magister: Narcissus Ab epistolis, qua de causa pugione accinctus erat, & Pallas a fisci Præfectus.

Edit. Paris. pag. 563

Britannia comita.

Messalinæ adultera.

pag. 564

Lex de servis.

Callistus. Narcissus. Pallas. Pugio illum gestabat.

X. Messalina vero adulteriis non contenta, maritos quoque multos habere concupivit: ac omnibus suis amatoribus nupsisset, tabulis con-

Messalinæ incestus.

LIBER XI. scriptis, nisi in primis nuptiis deprehensa perisset. Nam dum Cæsariani omnes cum ea consentiebant, nihil non de communi sententia gerebatur. Postquam vero Polybium, quamvis ejus etiam consuetudine uteretur, per calumniam interfecerat, nemine jam ei fidem habente, ab eorum benevolentia deserta periit. Nam cum C. Sillium, Silii a Tiberio interfecti filium, maritum sibi adscripsisset: nuptias magnificis epulis celebravit, & ædes illi regias donavit, in quas pretiosissima quæque Claudii ornamenta congesserat: tandem etiam Consulem illum designavit. Quæ cum nota essent cæteris, Claudium latebant. Sed Narcissus aliquando peregre absenti, ab eaque remoto per concubinas omnia significavit. Itaque Romam reversus, & alios multos, & Mnesterem saltatorem interfecit. Deinde ipsa quoque Messalina interfecta, Agrippinam fratris filiam, libertorum impulsu duxit, quod filium Domitium jam pene puberem haberet, quem in spem regni alerent, ne Britannico necem matris, ipsorum opera interfectæ, ulturo pœnas darent. Decreto jam conjugio, Sillanum timentes, qui a Claudio ut vir bonus honorabatur, nec non Octaviam filiam ejus Sillano desponsam, Agrippinæ filio Domitio jam ante destinantes: Claudio persuadent, ut Sillanum pro insidiatore occidat. Quo facto, Vitellius in Senatu proposuit, esse e Republica, ut Claudius uxorem ducat: & Agrippinam ei fore idoneam pronuntiavit, utque ad eas nuptias adigeretur auctor fuit. Ita Senatores propere ad Claudium ablerunt, eumque coegerunt scilicet, ut matrimonium contraheret: facto Senatusconsulto, ut fratrum & sororum filias ducere liceret, quod ante veritum erat. Peractis nuptiis, mulier ingenii callidissimi, Claudium plane in sua quasi verba jurare coegit: amicos ejus, partim metu, partim beneficiis sibi conciliavit. Denique Britannicum privignum plebejo more educari fecit (nam alter obierat) Domitium autem tum generum Claudii designavit, post etiam adoptandum curavit: quo facto, eumdem ad imperium sub præceptore Seneca erudit. Divitias coegit ineffabiles, ne levissima quidem pecuniæ faciendæ occasione prætermissa, multis etiam pecuniæ causa occisis. Interfecit etiam mulieres nonnullas ex zelotypia, ut Lolliam Paulinam: cujus caput ad se allatum cum non agnosceret, suis manibus os aperuit, ut dentes aspiceret, quorum peculiaris erat series. Posthæc Angustam appellavit Agrippinam Claudius: & filium ejus adoptatum, Tiberium Claudium Neronem. Drusum Germanicum Cæsarem nominavit, nihil turbatus, quod eo die cælum ardere visum est. Deinde filiam Octaviam in aliam familiam adoptatam, ne fratrem & sororem copulare videretur, ei despondit. Agrippina Calpurniam quoque principem ma-

Agrippina.

Domitius.

Edit. Paris. pag. 565.

Domitii adoptio & nuptiæ.

Agrippinæ crudelitas & avaritia.

Prodigia insequuti Neronis imperii.

A λαίων, εἰ μὴ ἐν τῷ πρώτῳ φωραθεῖσα ἀπώλετο. Ἐως μὲν γὰρ ἐκεῖ Καισάρειοι πάντες ὁμόσσιοι αὐτῇ, οὐδὲν οὐκ ἀπὸ κοινῆς γνώμης ἐπράσσετο. Ἐπεὶ δὲ τὸν Πολύβιον, καί τοι καὶείνῳ πλησιάζουσα, διέβαλε, καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν Σίλλιον ἐπέσθετο, καὶ ἐρημωθεῖσα τῶν περὶ αὐτῶν δυνάμεως, ἐφθάρη. Τὸν γὰρ Σίλλιον ὁ Γάϊος, τῷ Σιλίῳ τῷ ὑπὸ Τιβερίου σφαγέντος ὄντα, ἄνδρα ἐπεγράψατο, καὶ πᾶς τις γάμος πολυτελῶς εἰσέπραττε, καὶ οἰκίαν αὐτῇ βασιλικὴν ἐχαρίσατο, πάντα τὰ τιμιώτατα τῷ τοῦ Κλαυδίου κειμηλίων συμφορήσασα εἰς αὐτὴν, καὶ πλοῦτον ἄπειρον ἀπέφηνε. Ταῦτα δῆλα τοῖς ἄλλοις ὅπως τὸν Κλαύδιον ἐλάνθανεν. Ἀποδημοῦντι δέ ποτε αὐτῇ, καὶ μοιχεύοντι, ὁ Νάρκισσος μηνύει πάντα B καὶ τῷ παλλακῶν τὰ γινόμενα. Ὅθεν εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανῆλθε, καὶ ἄλλους τε πολλοὺς, καὶ τὸν ὀρχηστὴν Μνηστῆρα ἐφόνευε, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ καὶ αὐτὴν τὴν Μεσσαλίναν ἀπέσφαξε. Ἐκείνης δ' ὑπὸ Ἀφθαρσίας, τῆς Ἀγριππίνας τὴν ἀδελφιδῆν ἔγημε αὐτὸς τῷ ἀπελθόντι, ὅτι τὸν Δομίτιον ἐς ἡλικίαν ἤδη τελοῦντα εἶχεν υἱόν, ὅπως ἐφέδρον αὐτὸν τῇ ἀρχῇ ἔχοντες, μηδὲν ὑπὸ τῶν Βρεττανικῶν δεινῶν πάθωσιν, ὡς τὴν αὐτῶν μητέρα τὴν Μεσσαλίναν ἀναιρεθῆναι ποιήσαντες. Διδομένου δὲ ἤδη τοῦ γάμου, δείσαντες τὸν Σιλανὸν ὑπὸ τοῦ Κλαυδίου τιμώμενον, ὡς ἄνδρα ἀγαθὸν, ἅμα δὲ καὶ τὴν Ὀκταβίαν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ, τῇ τῆς Ἀγριππίνης υἱῷ τῷ Δομιτίῳ προμνώμενοι, ἐγκαλοῦσιν τῷ Σιλανῷ, πεῖσαι τὸν Κλαύδιον, ὡς C ἐπιβουλεύοντα οἱ τὸν Σιλανὸν ἀποκτεῖναι. Γενομένης δὲ τούτου, λόγος ἐν τῇ Βουλῇ ὁ Οὐιτέλλιος ἐποιήσατο, ὅτι συμφέρει τῇ κοινῇ, γῆμαι τὸν Κλαύδιον. Καὶ τὴν Ἀγριππίναν ἐπῃνέσεις εἰς τοῦτο ἀφῖκται, ἐν βιάσασθαι σφίσιν αὐτὸν ἐπὶ τὸν γάμον συνεβούλευε. Ἐντεῦθεν ἐρωτηθέντες οἱ Βουλευταὶ, πρὸς τὸν Κλαύδιον ἦλθον, καὶ ἀναγκάσαι δῆθεν αὐτὸν γῆμαι. Καὶ ψήφισμα ἐποιήσαντο, ἐξεῖναι Ῥωμαίοις ἀδελφιδᾶς ἄγεσθαι· πρότερον γὰρ ἐκεκώλυτο. Ὡς δ' ὁ γάμος ἐτελέσθη, τὸν τε Κλαύδιον ἐσφετερίσατο, δεινοτάτῳ ὄντα πράγμασι χρῆσθαι, καὶ πρὸς ἃς δικαίως ἐκεῖνος εἶχε, τοὺς μὲν φόβῳ, τοὺς δὲ εὐεργεσίαις ἐφείλκυσατο. Καὶ τέλος τὸν μὲν Βρεττανικὸν τὸν παῖδα αὐτοῦ ὡς τῷ τυχόντι τινὰ ξένῳ D ἐφεσθαι ἐποίει (ὁ γὰρ ἕτερος ἦδη) τὸν δὲ Δομίτιον τότε μὲν γαμβρὸν τῷ Κλαυδίῳ ἀπέδειξεν, ὕστερον δὲ καὶ εἰσεποίησε, καὶ εἰσποιήσασα τῷ Κλαυδίῳ αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ κράτος ἐξήσκει, καὶ παρὰ τὴν Σενεκᾶ ἐξεπαίδευεν. Ἀμύθητόν τε πλοῦτον συνέλεγεν, οὐδὲ τῶν τυχοῦσαν λαβὴν ἐπ' ἀργυρισμῷ παρελιπτουσα, πολλὰς δὲ καὶ φονεύσασα διὰ χρήματα· οὐδὲ δέ τινας τῇ γυναικὶς ζηλοτυπήσασα ἔκτεινε. Τὴν γοῦν Παυλίναν τὴν Λολλίαν ἀποκτείνασα, καὶ τὴν κεφαλὴν αὐτῆς κομισθεῖσαν μὴ γνωρίσασα, τό, τε σῶμα αὐτῆς αὐτὸ ταῖς χερσὶν ἀνῴξε, καὶ τοὺς ὀδόντας ἐπεσκέψατο, ἰδίους πως ἔχοντας. Μετὰ ταῦτα δὲ Ε Λύγουστον τὸν Ἀγριππίναν ὁ Κλαύδιος ἐποιήσατο, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐποιησάμενος, μετωνόμασε Τιβέριον Κλαύδιον Νέρωνα Δροῦσον Γερμανικὸν Καίσαρα, μηδὲν φροντίσας ὅτι καὶ βροντήσας ὁ οὐρανὸς ἡμέραν ἐκείνην ἔδοξε. Καὶ ἐπ' τοῦτο δὲ θυγατέρα τὴν Ὀκταβίαν εἰς ἕτερόν τινα γένος εἰσαγαγὼν, ἵνα μὴ ἀδελφὰς συνοικίζειν δόξῃ, ἐπηγγύησεν αὐτῷ. Ἀγριππῖνα δὲ καὶ Καλπουρνίαν γυναῖκα τῷ πρώτῳ ἐφυβρίδουσαν, ἣν, ὡς λέγεται, καὶ ἀπέκτεινε, ἐπειδὴ τὸ κάλλος

αὐτῆς ὁ Κλαύδιος ἐθαύμασε καὶ ἐτίμησε. Τῷ δὲ Νέρωνος (τοῦτο γὰρ τὸ ὄνομα ἐπ' αὐτῇ ἐξενίκησε) ἐς τοὺς ἐφήβους ἐγγραφέντος, καὶ ἡμέρᾳ ἐς ἣν ἐνεγράφη, τὸ δαιμόνιον τοῦ τε χωροῦ ἐπὶ πολὺ ἔσεισε, καὶ φόβος νυκτὸς πᾶσιν ὁμοίως ἐνέβαλε. Νέρων μὲν οὖν ηὔξητο, Βριτάννικος δὲ οὔτε τινὰ τιμὴν οὔτε ἐπιμέλειαν εἶχε· καὶ γὰρ Ἀγριππῖνα τοὺς περιέποντας αὐτὸν τοὺς μὲν ἐξέλασε, τοὺς δὲ καὶ ἀπέκτεινε· καὶ τὸν Σοσίβιον, ᾧ ἡ τροφὴ αὐτοῦ καὶ ἡ παιδεία προσετέτακτο, κατέσφαξε, ὡς τῷ Νέρωνι ἐπιβουλεύοντα. Καὶ παραδοῦσα αὐτὸν οἷς ἤθελε, ὅτε τῷ πατρὶ συνῆν, ὅτε δημοσιεύειν ἔμελλε. Ἠδύνατο δὲ πάντα τὰ Κλαυδίου κρατοῦσα, καὶ τὸν Νάρκισσον καὶ τὸν Πάλλαντα ἐκπεποιημένη. Ὁ γὰρ Κάλλιστος ἐπὶ πολὺ προεχωρήσας δυνάμενος ἐπλάσθησαν. Οἱ ἀστρολόγοι δὲ ἐξ ἁπάσης τῆς Ἰταλίας ἐλάθησαν, καὶ οἱ αὐτοῖς συγγινόμενοι ἐκολάσθησαν. Καρτάκος δέ τις βαρβάρων ἀρχηγὸς ἁλοὺς, καὶ εἰς Ῥώμην ἀχθεὶς, καὶ συγγνώμης παρὰ τοῦ Κλαυδίου τυχών, ὥστε περιοδεύσας τὴν πόλιν μὴ ἰδεῖν, καὶ ἰδὼν αὐτῆς τὸ λαμπρότατα καὶ τὸ μέγεθος· Εἶτα, ἔφη, ταῦτα καὶ τοιαῦτα κτεσάμενοι, οὐκ ἐπιθυμεῖτε; Ἰουλίῳ δέ τινι Γαλατῇ δίκην λέγοντι ἀχθεὶς ὁ Κλαύδιος, ἐκέλευσεν αὐτὸν εἰς τὸν Τίβεριν ἐμβληθῆναι· ἐφ' ᾧ δὴ Δομίτιος Ἄφρος, πλεῖστον τοῦ καθ' αὐτὸν ἐν τῷ συνηγορεῖν ἰσχύσας, κάλλιστα ἀπέκρινε. Διψῶντος γάρ τινος τοῦ παρ' αὐτῷ βοηθείας ἐκείνου ὑπὸ τοῦ Γαλάτου ἐγκαλεῖσθαι, ἔφη πρὸς αὐτόν· Καὶ τί σοι εἶπεν, ὅτι κρεῖττον ἐκείνου γίγομαι;

Νοσήσαντος δὲ μετὰ ταῦτα τοῦ Κλαυδίου, εἰσῆλθεν ὁ Νέρων εἰς τὸ Συνέδριον, καὶ ἀναῤῥωθεὶς ὁ Κλαύδιος, ἐπεδημίαν ὑπέσχετο. Πάντα γὰρ ἔδρων ἡ Ἀγριππῖνα ἵνα ἐκείνου, ἵνα τῷ τε πλήθει χαρίζοιτο, καὶ μόνος ἔσεσθαι νομίζοιτο τῆς ἀνταρχίας κληδοῦχος. Διὸ τόν τε ἱππικὸν ἀγῶνα, ᾧ προσέκειτο μάλιστα, ἐκείνῳ τῷ Νέρωνι ὑποχίδαι ἐπὶ τῇ τοῦ Κλαυδίου ὑγιείᾳ, ἵν' ἐκ πάνυ ἀπροίκτου καὶ ὡρῶν τοῦ ἄρτι θορύβου τινὰ γενέσθαι παρασκευάσασα, ἀπέπεμψε τὸν Κλαύδιον· τῇ τε δήμῳ ἐκ προγραφῆς δῶρα δοῦναι, καὶ τῇ Γερουσίᾳ ἐπιστεῖλαι, ὅτι καὶ αὐτὸς ἀποθάνοι, ὁ Νέρων τὰ κοινὰ ἐκείνῳ ἤδη ἐκ τοῦ ἐπιτρέπειν διοικεῖν. Καὶ ὁ μὲν πολὺς τοῦτον τὸν τρόπον ἐλεῖν, καὶ δὴ τόμπανος ἦγετο ἅπασι. Τὸν δὲ Βριτανικὸν συχνοὶ μὲν οὐδ' εἰ ἔζη ἐγίνωσκον, οἱ λοιποὶ δὲ παραπλῆγα καὶ ἐπίληπτον, ταῦτα κηρυττούσης τῆς Ἀγριππίνης, ᾔσθοντο· ἐπεὶ δὲ τὸν Κλαύδιον, ἐς ἐκποδὼν μέλλοντος ἤδη τοῦ Νέρωνος μεγαλοφρόνως ἐκπέμπειν, καὶ ἐς Ὀκταβίαν τὴν τοῦτον ἔγημεν, ὡς τι καὶ ἐκ τούτου ἀνὴρ εἶναι ἤδη δοκεῖν. Οὐδὲν δὲ ἀρκοῦν τῇ Ἀγριππίνῃ ἐδόκει, καί τοι ὅσα τῇ Λιβίᾳ ἐχαρίσατο ἐπιδέδοτο, καὶ ἄλλα τι πλείω ἐφήρητο. Ἤδη καὶ ἐσοπτρικὴν τῷ Κλαυδίῳ ἀντὶ κυρίας ὀνομάζεσθαι ἤθελε, καί ποτε πολλῷ τοῦ πόλεμον ἐπιμηκύνοντος πυρὸς, ἐπὶ τοῦ ἐπικειμένου ἐκείνῳ συμπαρῆν. Ὁ γοῦν Κλαύδιος ἀχθόμενος τοῖς δρωμένοις, τοῖς πάνυ εἰς γνῶσιν ἰοῦσιν αὐτῷ, καὶ Βριτανικῷ, ὁπότε ἐντύχοι, φιλοφρόνως συγγινόμενος, καὶ λυπεῖσθαι τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' ἐκείνου τε κατηύσατο, καὶ τὸν ὑπὸ τῆς τὰς ἐφήβους εἰσαγαγοῦσαν, καὶ ἀγδοχοὺς ἀποδεῖξαι παρεσκεύαζε. Γνοῦσα δὲ ταῦτα ἡ Ἀγριππῖνα, ἐπὶ καταλαβεῖν αὐτὸν φαρμάκῳ, πρίν τι τοιοῦτον ἐπιχθῆναι, ἐπεσπάσατο. Ὡς δ' ἐκεῖνο οὐδὲν ἐνόει τι ἐπ' αὐτῷ,

A tronam vel in exilium egit, vel, ut ferunt etiam, occidit: quod Claudius ejus formam admiratus esset ac laudasset. Quo die Nero (hoc enim nomen fere usurpatur) virilem togam sumpsit, terra late concussa est, & nocte omnibus ex æquo terror incussus. Crescentibus Neronis opibus Britannicus sine ullo honore penitus negligebatur, ministris ejus ab Agrippina partim fugatis, partim occisis. Sosibius autem, cui educatio & institutio illius mandata erat, quasi Neroni insidiatus esset, interfectus est. Britannicum vero iis commissum quos ipse probabat, nec cum patre vivere, nec prodire in publicum passa est. Poterat autem omnia, cum Claudio dominarentur, & Narcissum ac Pallantem amicos haberet. Nam Callistus, potentiam maximam adeptus, obierat. Astrologi tum tota Italia pulsi sunt, & qui eos consulebant, multati. Caractacus quidam Barbarorum princeps captus, & Romam ductus, veniam a Claudio impetravit. Cum dimissus esset, & Romæ splendorem atque amplitudinem perlustrasset: *Itane*, inquit, *cum hæc & hujusmodi habeatis, nostra tuguriola concupiscitis?* Julium Gallicum Claudius causam dicentem, in Tiberim iratus præcipitari jussit. in quem Domitius Afer, optimus illius ætatis patronus, facete admodum jocatus est. Nam eum quidam a Gallico destitutus, ejus auxilium imploraisset: *Quis tibi*, inquit, *narravit, me natatorem illo meliorem esse?*

Astrologi pulsi.
Caractaci dictum.
Edit. Paris. pag. 566
Domitii Afri jocus.

XI. Post hæc Claudio ægrotante, Nero Curiam ingressus, ludos Circenses nuncupavit, si convaluisset. Agrippina enim quidvis tentabat, ut Nero populi gratiam colligeret, & unus Imperii successor fore putaretur. Itaque & ludos Circenses, quibus maxime Romani studebant, a Nerone ob salutem Claudii, quam maxime deprecabatur, promittendos curavit: & tumultu ob panis venditionem subornato, Claudio persuasit, ut populo per publicum edictum, Senatui per litteras significaret, etsi ipse moreretur, Neronem jam ad Rempublicam administrandam esse idoneum. Is igitur ex eo magnus fuit, & celeber: Britannicum vero vivere plerique ignorabant, cæteri ex rumoribus a noverca sparsis, vecordem & lunaticum esse putabant. Cum Claudius convaluisset, Nero ludos magnifice fecit, & sub idem tempus Octaviam duxit, ut ex eo quoque jam vir esse videretur. Quamvis autem Agrippinæ & ea quæ Livia habuerat, omnia concessa, & plura etiam decreta essent: nihil tamen ei satis erat, ni manifeste ex æquo cum Claudio imperatrix nominaretur: & magno incendio urbem pervagante, una cum eo ad opem ferendam in publicum prodiit. Claudius igitur offensus iis quæ hactenus acta esse cognoverat, nec ferenda illa, & mulierem coercendam esse ratus, Britannicum data virili toga Imperii successorem designare in animo habuit. Quo Agrippina cognito, veneno eum antevertere

Agrippina Claudium hocto tollit e medio.

LIBER XI. priusquam ea perficeret, instituit: quod cum ob merum affatim semper a Claudio hauriri solitum, & victus rationem, qua omnes principes tuendæ salutis ergo uti solent, fuisset inefficax: Locustam, veneficam celebrem, ob id ipsum crimen nuper deprehensam, accersivit, cujus opera boletos aliquot veneno lethifero infecit: ac ipsa de cæteris edit, & illum ut venenato qui maximus & pulcherrimus vesceretur, impulit. Ad hunc modum fraude circumventus, tamquam crapula & ebrietate, ut alias sæpius factum erat, oppressus esset, e convivio elatus, & a veneno per noctem confectus, interiit, & linguæ & aurium usu statim adempto. Vixit annos LXIII. menses XI. dies XIII. Imperavit annos XIII. menses VIII. dies XX. Hæc Agrippina fecit, Narcisso in Campaniam ad calidas aquas podagræ leniendæ causa ablegato. Nam illo præsente, nihil hujusmodi conficere potuisset: tam accuratus erat Domini custos. Sed Claudio defuncto, & ipse statim interiit, cum summam potentiam tenuisset. Antequam autem occideretur, egregium facinus edidit. Nam litteras Claudii arcanas contra Agrippinam & alios scriptas cremavit, quas, ut qui alii esset Ab Epistolis, omnes habebat. Est autem juxta Messalinæ sepulchrum interfectus: quod forcitto factum, in illius ultionem accidisse visum est. Cometa longissimo tempore apparuit, & vexillum satellitum figuris sanguineis infectum, & de cælo tactum. Contigerunt & id genus alia, quæ signa interitus Claudii portabantur. Sub hoc principe, Theudas exitit, cujus D. Lucas in Actis meminit; & Josephus Antiquitatum libro XIX. refert, eum fuisse impostorem, qui multos seduxerit, donec Fadus Judææ Procurator, missis equitibus multos ejus sectatores occiderit, multos ceperit, atque ipsi Theudæ caput amputarit. Simon quoque magus hoc imperante Romæ versatus, multos præstigiis deceptos in suam sectam pertraxit. Id quod Justinus Philosophus & Martyr in defensione religionis nostræ ad Antonium declarat, his verbis: *Post Domini in cælum assumptionem, dæmones quosdam homines subornarunt, qui se Deos esse dicerent: qui adeo a vobis pulsi non sunt, ut eis honorem habueritis: quorum e numero fuit Simon Samaritanus, e pago Gittano: qui cum sub Claudio Cæsare dæmonum opera miracula edidisset, in urbe vestra imperatrice Roma, Deus est habitus: decretaque ei statua in Tiberi fluvio inter duos pontes, cui Romanis litteris inscriptum est, Simoni Deo Sancto.* Petrus quoque sub Claudio Romæ salutaris præconii semina sparsit, cui multi ex Romanis fidem habuerunt: itaque doctrina principis Apostolorum capti sunt, ut solis ejus verbis non contenti, Marcum Apostolum, Petri comitem, exorarent, ut conciones summi viri scriptis mandaret; atque in causa essent, ut Marci Evangelium conscriberetur, quemadmodum refert Eusebius.

Narcissi libertus interficitur.

Edit. Paris. pag. 367.

Theudas.

Simon magus.

pag. 368. D. Petrus Apostolus.

Marcus Evangelista.

A ὃν πολλὰ ἀεὶ ὁ Κλαύδιος ἔπινε, ἐξεργάσατο, ἢ ὑπὸ τῆς ἄλλης δαίτης, ἢ πάντως ἐπίτηδες οἱ τὰ κράτη ἔχοντες χρῶνται πρὸς φυλακὴν ἑαυτῶν, λάσιόν τι φάρμακόν τινα πικρίβοτον ἐν αὐτῷ πόματι τοῦτον ἑαλωκότα μεταμίξαντος. καί τι φάρμακον ἕτερον ἀφύκτου σπλάσασα δι' αὐτῆς, εἰς ἣν τὴν καλουμένην μυκῆτα ἐνέβαλε, ᾗ αὐτὴ μὲν ἐκ τῆς ἄλλων ἕδρας, ἐκείνου δ' ἐκ τοῦ τὸ φάρμακον ἔχοντος, ὅπως μεγίστη ἡ καλλίστη, φαγεῖν παρεσκεύασεν. Καὶ ὁ μὲν ὕπνῳ ἐμβυθισθεὶς ὡς ὑπερχορὴς σφόδρα τῇ μέθῃ γενόμενος, ὅπερ δὴ ἄλλοτε πολλάκις ἐγένετο, ἐκ τοῦ συμποσίου ἐξεκομίσθη. Κατεργασθεὶς δὲ τὸ φάρμακον, μεταλλάξαι δοκεῖ τὸν νυκτὸς, μήτ' εἰπεῖν μήτ' ἀκοῦσαί τι δυνηθείς, ζήσας B ἐπὶ ἔτεσιν ἑξήκοντα, & μησὶν δύο, & ἡμέραις τεσσαρακαίδεκα, αὐταρχήσας δ' ἐννέα ἐτῶν τεσσαρακαίδεκα, μῆνας τέτταρας, & ἡμέρας ἕνδεκα. Ταῦτα δὲ ἡ Ἀγριππῖνα ἐποίησε, τὸν Νάρκισσον εἰς Καμπανίαν ἀποπέμψασα, ὡς τοῖς ὕδασιν ἐκεῖ πρὸς τὴν ποδάγραν χρησόμενον. Οὐ γὰρ ἂν ποτε παρόντος ἐκείνου τοιοῦτόν τι διαπράξασθαι ἐφύκει ἂν, τοσοῦτος τῆς δεσπότου φύλαξ ἐτύγχανε. Θανόντος δὲ τοῦ Κλαυδίου, & αὐτὸς διεφθάρη, μέγιστον δυνηθείς. Πρὸ δὲ τοῦ ἀποθανεῖν ἔργον λαμπρὸν διεπράξατο. Τὰ γὰρ γράμματα τοῦ Κλαυδίου, ὅσα ἀπόρρητα κατὰ τε τὴν Ἀγριππῖναν & καθ' ἑτέρων τινῶν ἦν, & τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῦ διεῖχεν, ἅπαντα ἀπεκαύσατο. Ἐσφάγη δὲ παρὰ τὴν τοῦ Μεσσαλίνης μνημεῖον, ὅπερ ἐκ συντυχίας συνέβη, ἐδόξεν εἶναι ἐκείνης τιμωρίαν γενέσθαι. Ὠρθη μὲν τὸ κοιμᾶσθαι ἀρχὴ ἐκ πλείονος, & ψυχὰς αἱματώδεις, & σκῆπτος ἐκ τοῦ δορυφορικοῦ σημεῖον ἐκπῖπτον, & ἱππάρια συνίστασθαι, ἃ σημεῖα τοῦ Κλαυδίου τελευτῆς ἐλογίσθησαν. Τότε γοῦν μοναρχοῦντος & Θευδᾶς ἐγένετο, ὃν & ὁ θεῖος Λουκᾶς ἐν Πράξεσι μέμνηται, & ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ ἐπτακαιδεκάτῃ λόγῳ τῆς ἀρχαιολογίας ἱστορεῖ, γόητα αὐτὸν ὄντα πολλοὺς ἀπατῆσαι, ἕως Φάδος ὁ τῆς Ἰουδαίας Ἐπίτροπος ἄλλους ἐπ' αὐτῷ πέμψας, πολλοὺς & περὶ αὐτὸν ἀπέλυσε, πολλοὺς δ' ἀνεῖλε, & αὐτὸν ἔτι τὸν Θευδᾶν ζωγρηθέντος & κάρα ἀπέτεμε. Καὶ Σίμων δ' ὁ Μάγος ἐπί τινα τῆς βασιλείας τῆς Ῥωμαίων ἐπιδημήσας, πολλοὺς & αὐτὴν οἰκουμένων γοητείας ἀπάτησε, & ἐσφετερίσατο. Δηλοῖ δὲ τοῦτο Ἰουστῖνος ὁ Φιλόσοφός τε & Μάρτυς ἐν τῇ πρὸς Ἀντωνῖνον ὑπὲρ τῶν καθ' ἡμᾶς δογμάτων ἀπολογίᾳ, γράφων ταῦτα. Καὶ μετὰ τὴν ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου εἰς οὐρανὸν, προεβάλοντο τινὲς δαίμονας ἀνθρώπους τινὰς, λέγοντας ἑαυτοὺς εἶναι Θεούς, οὓς οὐ μόνον οὐκ ἐδιώχθησαν ὑφ' ὑμῶν, ἀλλὰ & τιμῆς ἠξιώθησαν. ὧν εἷς & Σίμων ὁ Σαμαρεὺς, ὁ κατὰ κώμην Γιττῶν. Ὃς ἐπὶ Κλαυδίου Καίσαρος διὰ τῶν δαιμόνων ἐνεργείας δυνάμεις μαγικὰς ποιήσας ἐν τῇ πόλει ὑμῶν τῇ βασιλίδι Ῥώμῃ, Θεὸς ἐνομίσθη, & ἀνδριάντι παρ' ὑμῖν τετίμηται ἐν τῷ Τιβέριδι ποταμῷ, μεταξὺ τῶν δύο γεφυρῶν ἐπαμένῳ, γράμμασιν ἐνεγεγραμμένῳ Ῥωμαϊκοῖς, Σίμωνι Διῒ Σάγκτῳ. ὅπερ ἐξελληνίζεται, Σίμωνι Διῒ ἁγίῳ θεῷ. Καὶ ὁ Πέτρος ἦλθεν ἐπὶ Κλαυδίου πρῶτον εἰς τὴν Ῥώμην, τὸ σωτήριον κήρυγμα ἐγκαταπείρων αὐτῇ, & τῇ φωτὶ τῆς ἀληθείας καταυγάζων τὰς ψυχὰς τῶν ἐν αὐτῇ, οἳ & πολλοὶ πιστῦσαι τῷ Ῥωμαίων, & ὕπως ἀλῶσι τῷ διδασκάλῳ τὴν παρουσίαν τοῦ Ἀποστόλου, οἷς μηδὲ τοῖς λόγοις αὐτὴν ἀρκεσθῆναι μόνοις, παρακλήσεσι δὲ πρὸς Μάρκον χρήσασθαι τὸν Ἀπόστολον, ὃν ἀκολουθοῦντα Πέτρῳ, ἐγγράφου αὐτοῖς τὴν τοῦ Κυρίου διδασκαλίας ἐνθέσθαι ὑπόμνημα, & αὐτοὺς αἰτίους γενέσθαι τῆς τοῦ καθ' Μάρκον εὐαγγελίου συγγραφῆς. Οὕτω παῦθ' ἱστορεῖ ὁ Εὐσέβιος.

ιβ'. Καὶ Κλαύδιος μὲν ὃν εἴρηται τρόπον ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο. τὴν δ' ἡγεμονίαν ΝΕΡΩΝ ἐφαρπάσατο τῆς Ἀγριππίνης αὐτοῦ, ὢν αὐτὸς υἱὸς, καὶ ἀναποίητος παῖς τῷ Κλαυδίῳ γενόμενος, ἔτι τε ἔτι ὄντων τῶν Κλαυδίου ἀφανισθέντων, ἐς τὸν Βρεττανικὸν παρηγκωνισμένου, ὃς γνήσιος μὲν τοῦ πατρὸς ἦν, ἐν παιδικῇ δὲ ἔτι τυγχάνων τῇ ἡλικίᾳ. Τὸν Νέρωνα δὲ Αὐτοκράτορος καὶ Αὐγούστου ὑπό τε τῆς Βουλῆς καὶ τῆς στρατιᾶς ἀναγορευθέντος, ἡ Ἀγριππίνα πάντα τὰ τῆς ἀρχῆς προσήκοντα δίκην τοῦ ἐκείνου ὀνόματι καθίστατο πάντα. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ὁ Σενέκας Ἔπαρχος ὢν τῶν δορυφορικῶν, καὶ ὁ Βῆρρος διδάσκαλος τοῦ Νέρωνος, ἦ μὲν ἔπαυσαν. αὐτοὶ δὲ ἦρχόν γε ἀρχὴν ἄρτια, ὡς ὅσον οὔπω ἐδυνήθησαν. Ὁ γὰρ Νέρων νεώτατος τυγχάνων ὢν ἐπιτραχήλου (ἐπτακαιδέκατον γὰρ ἔτος ἦγε τοῖς τῆς ἡλικίας αὐτοῦ) καὶ μετὰ φιλοπραγματίας ὤν, ἐτρύφα, καὶ ἤρα, καὶ ἐκώμαζε, καὶ ἐμέθυε, καὶ μονομαχίαις καὶ ἱπποδρομίαις ἐχαλάζα. Πολυδάπανος δέ, καὶ οὐ μικρόφρων ἦν, ἀλλὰ μάλα ἀφειδόμυος. Τεκμήριον δέ, τὰ περὶ αὐτοῦ πεπραγμένα ἅμα καὶ ἑκάστοις μυριάδας ἀργυρίου δισχιλίας, ἐπειδὴ ἡ Ἀγριππίνα ἀθροίσασα τὸ ἀργύριον, ἐναντίον αὐτοῦ τιθεῖσα πεποίηκεν, ἐν ἀθρόῳ ἰδὼν αὐτὸ μεταβάλλεται, σωρεὺς ἐκεῖνος, ἤρετο Πόσον εἴη τὸ χρῆμα; καὶ μαθὼν, Ἡγνόησα, ἔφη, ὀλίγου ἄρα κεχαρισμένος, καὶ διπλασιασθῆναι ἐκέλευσεν. Οὕτω δὲ ταχὺ τὰς βασιλικὰς ἐξέλιπον θησαυρούς, ταχὺ δὲ πόρων ἐδέησε καινῶν, καὶ πάλιν ἐκ πεδίσματα πάντοθεν ἐξελέγετο. Τῆς δ' Ἀγριππίνης ὅτι μὲν ἀργυρολογεῖν ἐδοκίμαζε, φιλαργυρωτάτη κατὰ πᾶσαν ὀργὴν θέσεως, καὶ ἀπελαυνομένης τὸν Βρεττανικὸν Αὐτοκράτορα καταστῆσαι, φοβηθεὶς ὁ Νέρων, ἀπέκτεινε φαρμάκῳ αὐτὸν. Καὶ ὁ μὲν παραχρῆμα ἀπέψυξε, καὶ φοβερὸν ὡς ἐπιλήπτου ἐκκομίζεται. Ἐν δὲ τῇ ἐκφορᾷ ἐπὶ πλείστον ὑπὸ τοῦ φαρμάκου γίγνεται, γύψῳ κεχυμένος ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἤγετο. Τότε δὲ πολὺς ὑγρὸς ἐπὶ τῆς γύψου οὔσης ἐπέπεσεν, ἅπασαν ἐκείνην ἀπέλυσεν. ὡς τε τὸ δρᾶμα μὴ μόνον ἀκούεσθαι, ἀλλὰ καὶ ὁρᾶσθαι. Τέταρτον δὲ καὶ τὴν μητέρα τὴν Ἀγριππίναν, τὸν ἀπελεύθερον Ἀνίκητον πέμψας διεχειρίσατο. Ἡ τὸν πεμφθέντα ἰδοῦσα, καὶ γυμνὰ ἐφ' ὅτῳ ἦκε, τὴν ἰδέαν πεμόρρυξε, καὶ τὴν γαστέρα κατογυμνώσασα, Παῖε παῖε, ἔφη, Ἀνίκητε, καὶ, ὅτι Νέρωνα ἔτεκε. Καὶ ἡ μὲν ἐφόνευε. Ὁ δὲ Νέρων καὶ αὐτὸς τῶν τολμημάτων γίγνεται, καὶ πᾶσαν ἤδη γυμνώσας, καὶ τραύματα ἐξευρίσκει. Ταῖς δὲ νυξὶν ἐξεπαράττετο, ὡς τε καὶ ἐκ τῆς εὐνῆς ἀναπηδᾶν, καὶ ἐκδειματοῦσθαι. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ πολλαχόθι ἐγράφετο παρά τινων ἀφανῶς,

Νέρων, Ὀρέστης, Ἀλκμαίων, μητροκτόνοι,
Καὶ τὴν Αὐγούσταν Ὀκταβίαν, τὴν τὸ Κλαυδίου θυγατέρα, τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἀπεπέμψατο. Τὴν δὲ Σαβίνης ἔρων, ἤθελεν αὐτὴ σωφρονεῖν ὡς γαμετήν. Δείσασα δὲ ἡ Σαβῖνα, μή ποτε ἡ Ὀκταβία μεταπλασθεῖσα, κατηγόρους ἐπ' αὐτὴ τὴ μοιχείας καὶ φονέως ἀδόλους παρεσκεύασατο. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον φυγαδεύθηναι αὐτὴν, ἔπειτα καὶ σφαγῆναι ἐποίησεν. Εἶπε καὶ αὐτὴ ἡ Σαβῖνα ἐκπνέουσα ὑπὸ τοῦ Νέρωνος. νυνὶ γὰρ αὐτῇ λαξ ἐνέθορε. Ἐπὶ πολὺ δὲ θανοῦσα ἐκείτετο. Εἶτα δ' αὐτὴν ἐπόθησεν, ὡς τε τὴν μὲν πρώτην γυναῖκα τινὰ προσφορὰν ἐκείνην

XII. Claudio ad hunc modum, ut LIBER XI. NERO. expoſitum eſt, rebus humanis exemp- pto, NERO adoptivus ejus filius, Agrippinæ matris opera ſibi vendicavit imperium, Claudii teſtamento abolito, & Britannico amoto, qui germanus defuncti filius, pueritiæ annos nondum exceſſerat. Nerone a Senatu & militibus imperatore & Auguſto declarato, Agrippina imperium ſub illius nomine adminiſtrans, vænalia habuit omnia: ſed tempore procedente Se eca Præfectus ſatellitum, & Seneca. Burrus magiſter Neronis, illa ſubinota, Burrus. imperium quam diu fecit, optime gerebant. Nero enim cum rerum Neronis adoleſcentia. potiretur, ad malum adoleſcens (annos enim tum XVII. habebat) & otii quam negotii amantior, indulgebat genio, amabat, comeſſabatur, potabat, ludis gladiatoriis & Circenſibus vacabat, non anguſti animi homo, ſed ſumptuoſus, ac potius prodigus. Cujus vel illud argumentum eſt, quod uni ex ſodalibus bis mille ſes & quingenties mille drachmas argenti ſimul dari juſſit. Cum vero Agrippina pecuniam coactam ei proponendam curaſſet, ut tanta ſumma viſa mutaret conſilium: ille re intellecta, rogavit, *Quantum eſſet id?* cum didiciſſet: *Ignorabam*, inquit, *me tam parum donaſſe*, ac ſummam duplicari juſſit. Eo pacto fiſco celeriter exhauſto, celeriter novis faciendæ pecuniæ rationibus fuit opus. Itaque inſolita veſtigalia ubivis exegit. Agrippina vero, ut erat avariſſima, vehementer indignante, corradendæ ſibi pecuniæ ademptam occaſionem, & comminata, ſe Britannicum imperatorem facturam: Nero Britannici interitus. territus, illum veneno ſuſtulit. Qui cum ſtatim diriguiſſet, & pro epileptico efferretur, cum livores ex veneno in corpore apparerent, gypſo inunctus per forum geſtabatur. Id adhuc liquidum, ingens pluvia prorſus deterſit, ut facinus non tantum audiretur, ſed etiam oculis cerneretur. Poſt etiam matrem Agrip- *Edit. Pariſ. pag.* 360. pinam per libertum Anicetum ſuſ- Agrippinæ & Sabinæ interitus. tulit: quæ cum cædis miniſtrum adeſſe intellexiſſet, lacerata veſte, nudatoque ventre: *Hunc hunc*, inquit, *Aniceti, feri, quod Neronem peperit*. Ea interfecta, Nero ipſe intueri facinus voluit, eamque omnem nudatam perluſtravit, & vulnera numeravit. Noctu autem ita turbabatur, ut ex lecto exiliret præterroribus: & Romæ multis in locis a quibuſdam clam ſcribebatur,

Tres matricidæ, Oreſtes, Alcmæon, Nero.

Auguſtam Octaviam Claudii filiam, uxorem ſuam, repudiavit. Octaviæ interitus. Nam Sabinam adamatam, uxoris loco habere voluit: quæ veritæ ne illa revocaretur, calumniatores ſubornavit, a quibus & adulterii & veneficii accuſaretur. ac primo relegandam, deinde occidendam curavit. Poſt ipſa etiam Sabina a Nerone interfecta eſt, cum in eam prægnantem calcibus inſiliiſſet, quam quidem longo tempore luxit: ac tantopere deſideravit, ut principio mulierem illi ſimilem ejus loco teneret: deinde puerum libertinum,

LIBER XI. Sporus Neronis, Nero Pythagoræ uxor, conduplicatas eodem tempore nuptias.

nomine Sporum, exectis virilibus uxorem duceret, quod is quoque Sabinæ esset similis, quamquam ipse Nero Pythagoræ liberto nupsisset. Hi duo igitur una rem habebant cum Nerone, Pythagoras ut vir, Sporus ut mulier. Publice cithara cecinit, quamvis exigua & obscura voce præditus. In Circo aurigavit. Trajecit in Græciam, non ut majores sui, sed saltandi, citharæ pulsandæ, præconii faciendi, agendæque tragœdiæ causa. Scenicæ exercitationes. Nec enim ei Roma satis ampla erat: sed expeditione erat opus, ut Periodonices, hoc est, passim victor, ut ajebat, evaderet. Sed quis singula ejus facta enumeret? Nam uno verbo, quicquid viles histriones repræsentant, ea omnia ipse & dicebat & faciebat & tolerabat; nisi quod aureis catenis vinciebatur; nam ferreæ Romanorum Imperatorem haud decuissent. Aliquando igitur miles vinctum conspicatus, præ indignatione accurrit, eumque solvit. Alius interrogatus, *quid ageret Imperator?* respondit, *eum parturire*. Partum enim tum repræsentabat. Cœpit etiam Isthmum perfodere: a quo cum homines abhorrerent, sumpto ligone ipse fodere cœpit, idemque suo exemplo facere cæteros coegit. Fertur autem sanguis ebullisse, cum terra primum tangeretur, & gemitus & mugitus exauditus esse, & spectra multa apparuisse. Isthmi perfossio. *Edit. Paris. pag. 570.*

XIII. Hic persecutionis Christianorum princeps, Petrum & Paulum Principes Apostolorum interfecit, eodem tempore, ut Eusebius ex antiquorum testimoniis asserit. Nam alii eodem quidem die utrumque consummatum esse tradunt, sed anno diverso. Post Petrum, primus Pontifex Linus fuit. Nero adhuc in Græcia degens, Vespasianum contra Judæos, qui jam aperte defecerant, misit. Britanni quoque & Galli exactionibus gravari se, iniquis & exulceratis animis patiebantur. Itaque C. Julius Vindex Senatorii ordinis, ut & pater fuerat, populares suos jam ante ad defectionem propensos, magis etiam concionibus instigavit, jurejurando adactos, se pro Senatu populoque Romano facturos esse omnia: & ipsum, si quid secus fecisset, occisuros. imperatorem vero Servilium Sulpicium Galbam designavit, virum patricium, tum Hispaniæ Prætorem: ac is principatum quidem suscepit, sed imperii cognomenta tum assumere noluit. Cum autem defectio lente procederet, Vindex præ dolore propter militum suorum periculum sibi ipsi manus attulit, fortunæ iratus, quod tam præclarum facinus occidendi Neronis & populi Romani liberandi ad exitum perducere non potuisset. Quod tanta alacritate ab eo susceptum fuit, ut cum Nero bis millies & quingenties mille drachmas ei promitteret, qui sibi Vindicis caput attulisset, dixerit, *se ei qui Neronis Interfecti sibi caput attulisset, suum caput vicissim daturum es-*

Petri & Pauli supplicium. Linus. C. Julius Vindex. Servilius Sulpicius Galba Imperator designatur.

μιπτύμφατο καὶ ἔχυ. Ἔπειτα παῖδα ἀπελλάθηρον, ὃν Σπέρον ὠνόμαζεν, ἐκπρεπῶς ἐγημεν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τῇ Σαβίνῃ ἐφαίνετο, καίπερ Πυθαγόρᾳ τινὶ ἐξελευθέρῳ γεγαμημένος. Καὶ συνεγίνοντο ἅμα τῷ Νέρωνι, Πυθαγόρας μὲν ὡς ἀνὴρ, Σπέρος δὲ ὡς γυνή. Καὶ ἐκιθαρῴδησε δὲ δημοσίᾳ, καί τις βραχὺ καὶ μέλαν φώνημα ἔχων· ἐν δὲ τῇ ἱπποδρομίᾳ ἁρματηλάτησεν. Ἐπεραιώθη δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἑλλάδα, ὅπως γε ὡς οἱ πρόγονοι αὐτῷ, ἀλλ' ἐπὶ ὀρχήσει, καὶ ἐπὶ κιθαρῳδήσει, κηρύξει τε καὶ τραγῳδίας ὑποκρίσει· Οὐ γὰρ ἦρκει αὐτῷ ἡ Ῥώμη, ἀλλ' ἐδεήθη καὶ ἐκστρατείας, ἵνα καὶ Περιοδονίκης, ὡς ἔλεγε, γένηται. Ἀλλὰ τί ἄν τις καθ' ἕκαστον λέγοι τὰ παρέκεινα φαντασμένων; πάντα γὰρ ἁπλῶς, ὅσα οἱ τυχόντες ὑποκρίνονται, κἀκεῖνος ἔλεγέ τε καὶ ἔπραττε, καὶ ἔπασχε, πλὴν καθ' ὅσον χρυσαῖς ἐδεῖτο ἁλύσεσιν· ἃ γὰρ ἐφόρει Ῥωμαίων Αὐτοκράτορα σιδηραῖς δεῖσθαι. Στρατιώτης δέ τις ἰδὼν αὐτὸν ποτὲ δεδεμένον, ἠγωνάκησε, καὶ προσδραμὼν, ἔλυσεν. Ἔπρος δὲ, ἐρομένου τινὸς Τί ποιεῖ ὁ Αὐτοκράτωρ; ἀπεκρίνατο, ὅτι, Τίκτει. Τοιοῦτον γάρ τι ὑπεκρίνετο τότε. Ἤρξατο δὲ καὶ ἐν Ἰσθμῷ τῆ Πελοποννήσου διορύξαι, καίπερ τῶν ἀνθρώπων ὀκνούντων. Λαβὼν ἐν αὐτὸς δίκελλαν, καί τι καὶ ἀνασκάψας, ἔπεισε καὶ τοὺς ἄλλους ἀνάγκῃ αὐτὸν μιμήσασθαι. Αἷμα δὲ τοῖς πρώτοις ἀφαιμένοις τῆς γῆς λέγεται ἀναβλύσαι, καὶ οἰμωγὰς καὶ μυκηθμοὺς ἐξακοῦσθαι, καὶ εἰδώλων γενέσθαι φαντασίαν πολλῶν.

γ'. Οὗτος πρῶτος ἐν τῷ καθ' Χριστιανῶν ἤρξατο διωγμῷ, καὶ Πέτρον καὶ Παῦλον τοὺς Κορυφαίους τῶν Ἀποστόλων ἀπέκτεινε καθ' τὸν αὐτὸν καιρὸν, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ἐκ παλαιοτέρων συγγραφέων μαρτυρίας παράγων. Ἔνιοι δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν μὲν ἡμέραν φασὶ πλεονάσθηναι καὶ ἄμφω τοὺς Ἀποστόλους, ἐν ἄλλῳ δὲ ἕτει καὶ ἄλλῳ. Μετὰ δὲ Πέτρον πρῶτος Ἀρχιερεὺς τῆς Ῥώμης ὁ Λίνος ἐγένετο. Ἔτι δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι ὄντος τοῦ Νέρωνος Ἰουδαῖοι εἰς πρόῤῥητον ἀπέστησαν, καὶ ἐπ' αὐτοὺς τὸν Οὐεσπασιανὸν ἔπεμψε. Καὶ οἱ ἐν τῇ Βρεττανίᾳ δὲ καὶ οἱ Γαλάται βαρυνόμενοι ταῖς εἰσφοραῖς, ἤχαλλον ἐπὶ πλείονας, καὶ ἐφλέγματον. Γάϊος δὲ Ἰούλιος Οὐίνδιξ ἀνὴρ, κατὰ τὸν πατέρα βουλευτὴς τῶν Ῥωμαίων, ὁρῶν τοὺς ὁμοφύλους Γαλάτας ὀργῶντας πρὸς ὑποτασίαν, δι' ὧν ἐδημηγόρησεν, ἐρέθισεν αὐτοὺς, καὶ ὤρκωσε πάντα ὑπὲρ τῆς Βουλῆς καὶ τοῦ δήμου τῶν Ῥωμαίων ποιήσειν, καὶ ἐαυτὸν ἄν τι παρὰ ταῦτα πράξῃ φονεύσειν. Αὐτοκράτορα δὲ Γάλβαν τὸν Σερουίλιον τὸν Σουλπίκιον προεχειρίσατο, γενόμενον ἐξ Εὐπατριδῶν, καὶ τότε τῆς Ἰβηρίας ἄρχοντα. Καὶ ὃς τὸν ἡγεμονίαν ἐδέξατο, οὐκ ἠθέλησε δὲ τὰς τῆς αὐτοκρατορίας ἐπικλήσεις προσλαβεῖν τότε. Τῆς δ' ὑποτασίας παρατεινομένης, ὁ Οὐίνδιξ ἑαυτὸν ἀπέσφαξε, τῷ μὲν αὐτῷ στρατιωτῶν κινδυνεύσαντων ὑπεραλγήσας, καὶ πρὸς τὸ δαιμόνιον ἀγανακτήσας, ὅτι τοιούτου πράγματος ἐφιεμένοις τοῦ τὸν Νέρωνα καθελεῖν καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἐλευθερῶσαι οὐκ ἐξεπίλησεν αὐτό. Τοσαύτη γὰρ προθυμία πρὸς τοῦτο ἐχρήσατο, ὥς τε τοῦ Νέρωνος χιλιοστὰς καὶ πεντήκοντα μυριάδας ἐπικηρύξαντος τῷ τὸν κεφαλὴν αὐτοῦ κομίσαντι τοῦ Οὐίνδικος, ἐκεῖνος εἰπεῖν, ὅτι, Ὁ Νέρωνα ἀποκτείνας, καὶ τὸν ἐκείνου κομίσας μοι κεφαλὴν, τὸν ἐμὸν αἰτησάσθω κεφαλήν. Ὁ δὲ Νέρων μαθὼν, καὶ τὸν Πετρώνιον, ὃν κατὰ τὸ

ἐπαυσάμην μετὰ τῶν πλείστων προεπιμπόμενος στρατεύματος, τὰ τῷ Γάλβᾳ προσάσσοντα, ἀκέρδειαν ἐλπίδα τῆς ὄπλων ἔχων, ἀλλ' ἐβουλεύσατο τὰς τῶν Βουλευτῶν ἀποκτεῖναι, καὶ τὴν πόλιν καταφρῆσαι, καὶ πλεῦσαι εἰς Ἀλεξάνδρειαν, ὑπεσταὼν, ὅτι, Αν καὶ τῆς ἀρχῆς ἐκπέσωμεν, ἀλλά γε τύχην ἡμᾶς εὐθρέψει ἐκεῖ. Μέλλοντος δὲ ταῦτα φράσειν, ἡ Βουλὴ τὸν περὶ τὸν Νέρωνα φρουρὰν ἀποκαλέσασα, εἰσῆλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον, καὶ τὸν μὲν πολέμιον ἀπέφηνε, τὸν δὲ Γάλβαν ἀπεδείλατο Αὐτοκράτορα. Νέρων δὲ ὡς ἤκουσε, ὅτι ἀπὸ τῆς φυλακῆς ἐγκαταλέλειπται, ἐαυτὸν τῷ φαύλῳ εἰδὶ, καὶ ἐπὶ ἵππου ἀδὲν βελτίονα ἀνέβη, καὶ κατακαλυψάμενος ὅπως ἀγνοάθη, μετὰ Ἐπαφρόδιτου καὶ τοῦ Σπόρου νυκτὸς ἔφυγε. Γνωσθεὶς δὲ, ὡς καὶ παρά τινι τῶν ἀπαντησάντων Αὐτοκράτωρ προσαγορευθῆναι, τὴν ὁδὸν ἀπετράπετο, καὶ εἰς καλαμῶδη τόπον τινὰ κατεκρύφθη. Ὁ δὲ δῆμος ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐπεὶ ἡμέρα ἐγένετο, ὑπερέχαιρον, καὶ τὴν πόλιν στεφανωμάτων ἐπλήρωσαν, καί τινες καὶ πίλια ὡς ἀπελευθερωθέντες ἔφερον, καὶ ἡ Βουλὴ τῷ Γάλβᾳ τὰ τῇ ἀρχῇ προσήκοντα ἐψηφίσατο. Ὁ δὲ ὅμιλος εἰς τὸν Νέρωνα ἀπίστατον, καὶ συχνὰς τῶν παρ' αὐτῷ δυνατῶν φονεύοντες εἶλκον. Ἐκεῖνα δὲ ζητοῦσιν οἱ στρατιῶται καὶ ἄλλοι πανταχόθεν, καὶ γνόντες ὅποι ποτ' ἦν, ἔπεμψαν ἐπ' αὐτὸν ἱππέας. Ὁ δὲ προσιόντας αὐτοὺς αἰσθόμενος, προεπῆλθε τοῖς παροῦσι καὶ ἑαυτὸν καὶ σφᾶς ἀπέκτεινε. Ὡς δ' οὐκ ὑπέμενον, μίγα ἐπέπαυτο. Εἶπε τὸν Σπόρον ἀπελθεῖν διδόντα, καὶ μὴ δυνηθέντα. Ἐγὼ μόνος, ἔφη, ἔπι φίλον ἔπι ἐχθρὸν ἔχω. Καὶ ἅμα πελασάντων τῶν ἱππέων, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐπάταξε, εἰπών, Ω Ζεῦ, οἷος πιστὸς ἀπόλλυμαι; διαφασσόντα δ' αὐτὸν ὁ Ἐπαφρόδιτος προσκατειργάσατο. Ὁ μὲν οὖν ἔπι τῷ Ἰουλίου ἐπιλοίπει μηνὶ, βιοὺς ἔτη τριάκοντα πρὸς μησὶ πέντε καὶ ἡμέραις ὀκτὼ· ἀρ' οὗ ἦρξε ἔτη τρισκαίδεκα, καὶ μῆνας ὀκτὼ, δυοῖν ἡμέραιν δέουσας. Ἐν δὲ τῇ ὀγδόῃ τῆς αὐτοῦ μοναρχίας ἔτει, πρῶτος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν Μάρκον Ἀνιανὸς γέγονε.

ιδ'. ΓΑΛΒΑΣ δ' ἐπεὶ ὁ Νέρων διέφθαρτο, καὶ ἡ Βουλὴ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ ἐψηφίσατο, καὶ ὁ Ῥῆφος αὐτῷ προσεχώρησε, θαρσήσας, ἡ μήτι καὶ τὸ Καίσαρος ἀπέλαβε ὄνομα, πρὶν τοὺς τῆς Βουλῆς πρεσβευτὰς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, ἀλλ' ἤδη τὸ τοῦ Αὐτοκράτορος πρόπαν εἰς ἴδιον γράμμα ἐνεγράψατο. τοὺς δὲ συκοφαντησάντας τινὰς ἐπὶ τοῦ Νέρωνος, ἢ ψευδομαρτυρήσαντας, ἐκόλασε. Καὶ εἴ δέ τινες οἱ κατὰ τῆς δεσποτῶν πράξαντός τι ἢ εἰπόντες αὐτῷ ἐκείνους ἐπὶ τιμωρίᾳ παρεδώκασαν. Καὶ τὰ χρήματα δὲ καὶ τὰ κτήματα, ὅσα τισὶ παρὰ τοῦ Νέρωνος εἰλήφεσαν, ἀπῃτεῖτο, τοὺς γε μὴ ὑπ' ἐκείνου φυγαδευθέντας εἰς ἀναβολάς τι εἰς αὐτὸν καταγαγὼν, καὶ τὰ ὀστᾶ τῶν ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γένους σφαγέντων εἰς τὸ τοῦ Αὐγούστου μνημεῖον μετενέγκας, καὶ τὰς αὐτῶν εἰκόνας ἀποκατέστησε. Οἱ δὲ ἐκ Γερμανίας στρατιῶται προσεπέμψαντο Λεύκιον Οὐϊτέλλιον, ἐπαινέσοντα. Ὁ δὲ Γάλβας τὴν ἐπανάστασιν σπουδῇ, Λεύκιον Πείσωνα νεανίσκον εὐγενῆ, ἐπιεικῆ, σώφρονα ἐροῦντα ἐποιήσατο, καὶ ἀπέδειξε Καίσαρα. Ὁ δὲ Ὄθων ὁ Μάρκος ὁ Σαλούιος ἀγανακτήσας ὅτι μὴ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ Γάλβα ἐποθετήθη, ἐπανίστη αὐτῷ, τελέσοντα μόνης στρατιώτας ἑτοιμασάμενος. Ἐπὶ γὰρ θύοντι τῷ Γάλβᾳ μόνος τῶν βουλευτῶν αὐτῷ παρῆν, καὶ τὰ ἱερὰ ἐπιβουλεύεσθαι αὐτῷ εἰπόντος ἤκουσε, καὶ παραπλησίως οἰ-

Se. Nero vero cum Petronium quoque, contra ſeditioſos cum majori parte copiarum præmiſſum, ad Galbam defeciſſe cognoviſſet, ſpe armorum abjecta, in animo habuit, Senatu occiſo, & urbe incenſa, navigare Alexandriam: atque adjecit: *Etſi imperio excidimus, tamen illic ars nos alet.* Quæ dum agitaret, Senatus ejus præſidio avocato, caſtra ingreſſus, Neronem hoſtem judicavit, & Galbam ejus loco Imperatorem creavit. Nero ubi ſe a ſatellitibus deſtitutum eſſe vidit, vili veſte induta, & ſimili equo conſcenſo, tecta facie ne agnoſceretur, noctu cum Epaphrodito & Sporo fugit. Agnitus, & ab obvio quodam Imperator ſalutatus, via declinata, in culmis ſe occultavit. Populus Romanus, cum diluxiſſet, gaudio exultans, urbem coronis implevit: quidam etiam, ut in libertatem aſſerti, pileati in publicum prodierunt. Senatus, ea quæ imperatorem decent, Galbæ decrevit. Plebs Neronem & ſalibus inceſſit, & multos qui apud eum potentes fuerant, interemptos per viam traxit. Milites & alii Neronem quærentes, cum latebras indagaſſent, equites contra eum miſerunt. Quos cum adventare ſenſiſſet, comites juſſit & ipſum & ſemetipſos occidere. Quibus non obſecutis, ingemuit. Deinde Sporum irrito conatu occidere aggreſſus: *Ego ſolus*, inquit, *nec amicum habeo, nec inimicum.* Cum jam in proximo eſſent equites, ictu ſibi illato: *Proh Jupiter*, inquit, *qualis artifex pereo?* Moribundum, & ægre ſpiritum trahentem, Epaphroditus plane confecit. Periit menſe Julio: vixit annos triginta, menſes quinque, dies viginti: imperavit annos tredecim, menſes octo, biduo minus. Octavo ejus imperii anno, primus poſt Marcum Apoſtolum & Evangeliſtam Alexandriæ Epiſcopus factus eſt Anianus.

Libro XI. Petronius.

Neronis fuga & interitus.

Edit. Pariſ. pag. 571.

Anianus Alexandrinus Epiſcopus.

XIV. GALBA poſt Neronis interitum, decreto ſibi a Senatu principatu, etiam Ruſi copiis auctus, recepit animum: ſed Cæſaris appellationem non admiſit, nec Imperatoris nomen in ullis litteris aſſumpſit prius, quam legati a Senatu advenirent. Eos qui ſub Nerone alios calumniati erant, aut falſis teſtimoniis oppreſſerant, ſupplicio affecit. Servi qui dominos dictis factiſve læſerant, eis ad pœnam dedit: pecuniæ & poſſeſſiones, quas Nero donarat, repetitæ ſunt. Ab eodem ob crimen læſæ Majeſtatis in exilium miſſos, revocavit: oſſa eorum qui ex Imperatorio genere occiſi erant, in Auguſti monumentum intulit, eorumque ſtatuas reposuit. Cæterum cum A. Vitellium a Germanicis legionibus Imperatorem ſalutatum eſſe audiviſſet: L. Piſonem, adoleſcentem nobilem, modeſtum, prudentem, adoptatum Cæſarem dixit. Id M. Salvius Otho ægre ferens, quod ipſe adoptatus non eſſet, ſeditionem movit, XXX. dumtaxat militibus fretus. Nam cum Galbæ immolanti ſolus ex Senatoribus aſtans, aruſpicem inſidias ei portendi dicere audiviſſet, ac

GALBA.

A. Vitellius.

L. Piſo.

pag. 572.

M. Salvius Otho.

LIBER XI. monere ut domi maneret, nec uſquam progrederetur: ſtatim quaſi per aliam cauſam in caſtra decurrit, & a conjuratis militibus in munitionem receptus, cæteris quoque perſuaſis, aut, ut rectius dicam, magnis pollicitationibus emptis, Imperator ſtatim ſalutatus eſt. Quo Galba cognito, quoſdam in caſtra miſit, qui milites a ſententia dimoverent. Interea vero miles quidam cum gladio cruento cum acceſſit,

Galba cadet. ac, *Bene animo es*, inquit, *Imperator, Othonem enim occidi.* Quod Galba credens, cum in Capitolium ad rem divinam faciendam properaret, in medio foro, peditum & equitum occurſu, Senex, Conſul, Pontifex, Cæſar, Imperator, multis inſpectantibus eſt trucidatus: caput ejus conto præfixum. Cum occideretur, nihil aliud locutus eſt, niſi: *Ecquid mali feci?* Periit etiam Piſo, & alii multi. his peractis, milites capita illorum in caſtra ad Othonem & in curiam attulerunt. Quibus conſternati Patres, lætitia ſimulata, Othoni omnia quæ ad imperium pertinent, decreverunt. Neque vero obſcurum erat, eum Senatui vim feciſſe, & petulantius atque acerbius ipſo Nerone imperaturum eſſe. Galba annos ſeptuaginta duos, dies tres & viginti natus, imperii menſe nono, & die decimo tertio, hunc exitum habuit.

OTHO. XV. OTHONEM, cum exta ſacrificanti parum fauſta eſſent, aliaqua ſigna apparuiſſent, perpetrati facinoris pœnituit: ſed imperio, quod ſemel ſuſceptum deponere non licebat, reverito, pœnas dedit. Interea quidam ob lineamentorum

Pſeudonero. corporis ſimilitudinem ſe Neronem eſſe profeſſus, totam pene Græciam conturbavit: & manu ſicariorum comparata, ad Syriacas legiones properavit. Sed cum Calphurnius in trajectu Cydni amnis comprehenſum interfecit. At Otho clam

Otho reconciliatione Vitellii deſperata, ſeipſum interfecit. multos ad Vitellium reconciliandum, cum nihil impetraſſet, aperte legatos miſit. Quos cum Vitellius nullo reſponſo dignatus eſſet, atque etiam retinuiſſet: copiis terra marique miſſis, non ex imbecillitate, ſed propter ducum multitudinem victus, ipſe Roma cum primoribus egreſſus eſt & parte militum Proclo data, receſſit, ſe pugnam civium inter ſe videre poſſe negans. Itaque milites & duces ignaviam ejus pertæſi, re male geſta, ad Vitellianos defecerunt. Quod cum eques quidam Othoni nuntiaſſet, atque is non crederet: *Utinam*, inquit, *Cæſar, hæc falſa eſſent*, ſeque ſtatim interfecit. Deinde cum omnes de pugnæ eventu non amplius dubitantes, denuo Martis aleam experiri parati eſſent (nam & ſatellites multi, & alii non pauci, aberant) eumque rogarent, ne ſemetipſum & ipſos deſtitueret: ſe enim omnes libenter pro eo morituros. Otho,

Otho vitam flagitioſam morte honeſta claudit. *multo æquius eſſe* dixit, *unum pro omnibus, quam multos pro uno perire: neque ſe committeret, ut ob unum virum populi Romani ſeditio oriretur, & tanta hominum multitudo interiret.*

Edit. Pariſ. pag. 573.

A κει μεῖναι, καὶ μηδαμῆ προελθεῖν· καὶ δρᾶμά τι ἄδηλος, ὡς ἐπ' ἄλλό τι εἰς τὸ στρατόπεδον ἀπιὼν, καὶ ὑπὸ τῆς συνομωμοκότων αὐτῷ στρατιωτῶν εἰς τὸ τεῖχος εἰσηχθη, καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας προσαναπείσας, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, ἐκπεπεμμένος πολλαῖς ὑποσχέσεσι, παρ' ἐκείνων τε παραχρῆμα καὶ τῶν ἄλλων ἔλαβε τὴν ἀρχήν. Ὁ δὲ Γάλβας δι' ἀγνοίαν τὰ πραττόμενα, ἐπεμψέ τινας εἰς τὸ στρατόπεδον τινάς, ὡς μεταπεισομένους τοὺς ἐν αὐτῷ διωκομένους. Καὶ ὅστις στρατιώτης τὶς γυμνὸν ξίφος καὶ ἠμαγμένον ἀνατείνων, προσῆλθε αὐτῷ, φάσκων, Θάρσει, Αὐτοκράτωρ, Οθωνα γὰρ ἀπέκτεινα. Πεῖσθεὶς ἦν ὁ Γάλβας, εἰς τὸ Καπιτώλιον ὡς θύσων ὥρμησε, καὶ ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἀπεπήδησαν αὐτῷ καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, ἐκεῖ τὸν Γάλβαν, τὸν Πίσωνα, τὸν Ἀρχιερέα, τὸν Καίσαρα, τὸν Αὐτοκράτορα, πολλῶν ὁρώντων κατέκοψαν. καὶ τὴν κεφαλὴν λόγχῃ ἐνέκοψαν, κοντῷ ἐπείραν. καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐφονεύθη, τοῦτο μόνον εἰπών, Καί τί κακὸν ἐποίησα; Ἀπέθανε δὲ καὶ ὁ Πίσων, καὶ ἄλλοι συχνοί. Καὶ πραξάντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, τὰς τε κεφαλὰς ἐκείνων ἀποτεμόντες, καὶ τὸν Οθωνα αὐτὰς ἐν τῇ στρατοπέδῳ καὶ εἰς τὸ Συνέδριον ἐκόμισαν, ὥς τι τῆς Βιλδιτὰς καταπλαγέντες, χαίρειν τε προσποιεῖσθαι, καὶ τῷ Οθωνι πάντα τὰ πρὸς τὴν ἀρχὴν φέροντα ψηφίσασθαι. Οὐκ ἐλάνθανε δέ, ὅτι αὐτὸς ἡ Βιλλιὼ ἐβιάζετο, καὶ ὡς ἀσελγέστερον καὶ πικρότερον τὴν Νέρωνος ἀρχὴν ἐμιμεῖτο. Γάλβᾳ μὲν οὖν ζήσαντι ἔτη δύο καὶ ἑβδομήκοντα, καὶ ἡμέρας τρεῖς καὶ εἴκοσιν, ἄρξαντι δὲ μῆνας ἐννέα, καὶ ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα, τοῦτο τέλος ἐγένετο.

ιε'. Ὁ δὲ ΟΘΩΝ μεγάλων μὲν ἐπὶ τοῖς πεπραγμένοις, τῇ ἱερῶν αὐτῷ θύοντι πομπῶν ὀρθέντων καὶ ἄλλων σημείων αὐτῷ γινομένων, ἀλλ' οὐκ εἰχεν εἰς τὴν ἀρχὴν ἤδη εἰσελθὼν ἀνάδυσιν, ἐς ἐπιμονὴν αὐτῷ, καὶ δίκλωσ δίδωκεν. Ἐν πόσῃ δέ τις πλανᾶσθαι Νέρων εἶναι, ἐκ τῆς πρὸς τὴν Νέρωνα ὅσης ἐμφερείας αὐτῷ, τὴν Ἑλλάδα ὀλίγῳ πᾶσαν ὑπάρξει, καὶ χεῖρα κακούργων ἀνδρῶν ἀθροίσας, πρός τι ἐν τῇ Συρίᾳ στρατόπεδα ὥρμησε. Ἐν Κύδνῳ δὲ περαιοῦσθαι αὐτὸν ὁ Καλπούρνιος συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινε. Ὁ δὲ Οθων λάθρα πολλοὺς πρὸς τὸν Οὐιτέλλιον ἐπὶ καταλλαγῇ ἐπεμψε. Ὡς δ' οὐκ ἐπείθετο, B ἀποτραπόμενος ἀπέστελλε φαύλως. Οὔτε δὲ ἀπεκρίνατό τι αὐτοῖς Οὐιτέλλιος, οὔτε ἀπέπεμψε αὐτούς. Εἶτα ἐπεμψεν Οθων ἐχυρὰ καὶ γῆν τινα ἐν θαλάσσαις, ἔνθεν δὲ καὶ πολυαρχίαν, οὐ δὲ ἀθένειαν, καὶ τὴν Ρώμην δὲ ἐξερμάθη, ὡς πρώτους ἐξήγαγε. Μέρος δέ τι τῆς δυνάμεως τοῦ Πρόκλου δοὺς, αὐτὸς ἀνεχώρησε, λέγων μὴ φρονεῖν μάχιμα ἀνδρῶν ὁπλοφύλακα ἰδεῖν. Οθεν μαλακίαν αὐτὸν κατηγόρησε οἱ στρατιῶται ἐν οἷς στρατάρχαι, οὐδὲν τοῦ δέους ἐπαύξας, ἀλλ' ἐπῄνησας, καὶ τοὺς τὸν Οὐιτέλλιον ἐπικρυπτόμενος, καὶ ἀνεμίχθησαν σφίσι. Τῷ δὲ Οθωνι ἤγγελε πᾶσα ἵππος, καὶ ἀπροσύμβλητος, Εἶδε, ἔφη, πᾶσα ἥδεται, Καῖσαρ, ὦ καὶ εἶπεν, ἑαυτὸν διεχρήσατο. Πεῖσθέντων δ' ἐκ πάντα πάντων, καὶ ἑτοίμως ἐχόντων ἀναμαχέσασθαι (εἶτα δὲ δορυφόροι συχνοὶ ἦσαν, ἐν ἔτοι οὐκ ὀλίγοι παρῆσαν) καὶ ἐκτελόντων αὐτὸν, μηδ' ἑαυτὸν, μήτε σφᾶς προδοῦναι· Πάντες δὲ (ἔλεγον) ὑπὲρ σῆς ἡδίως ἀποθανούμεθα· ὁ Οθων, Πολὺ δικαιότερον ἐστὶ, εἶπεν, ἕνα ὑπὲρ πάντων, ἢ πολλοὺς ὑπὲρ ἑνὸς ἀπολέσθαι, καὶ μὴ βούλεσθαι δι' ἕνα ἄνδρα τὸν δῆμον τῆς Ρωμαίων στασιάζειν, καὶ τοσοῦτον ὄχλον ἀνθρώπων φθείρεσθαι. Ταῦτ' εἰπὼν

εἰς τὸ

εἰς τὸ δωμάτιον ἀνεχώρησε, καί τινα τῶν τε οἰκείων καὶ τῆ Οὐιτελλίῳ ὑπὲρ αὐτῶ ἐπιστείλας, τά τε γράμματα ὅσα τινὲς αὐτῷ κατ' ἐκείνου ἐγεγράφεσαν, ἔκαυσεν, ὡς τε μηδένα ἐξ αὐτῶ φοβηθέντα κινδυνεῦσαι. καὶ καλῶν ἕνα ἕκαστον τῆ παρόντων, παρέζετο αὐτοῖς, καὶ ἐδίδου σφίσι χρήματα. Κἂν τούτῳ παραχῆς γιγνομένης στρατιωτῶν, ἐξῆλθε, καὶ καταστάσας αὐτούς, ὡ πρότερον ἀνεχώρησε, περὶ ἐς τὸ ἀσφαλὲς ἄλλως ἀλλαχῆ πέμψαι. Καὶ ὅπως ἐπεὶ μηδὲν ἔτι παραχωδὲς ἐγίνετο, ἑαυτὸν κατεχρήσατο. καὶ οἱ στρατιῶται τὸ σῶμα αὐτῶ ἔθαψαν, καί τινες αὐτῷ ἐπέσφαξαν ἑαυτούς. Τέτο τὸ πέλος τῆ Οθωνι γέγονε, ζήσαντι μὲν ἔτεσι καὶ τεσσαράκοντα ἔτη, ἄρξαντι δὲ ἡμέρας ἑπτήκοντα. ὅθεν καὶ ἡ ἀσέβειαν καὶ ἡ πονηρίαν τὸν βίον συνεκάλυψε. Κάλλιστα γὰρ ἀνθρώπων ζήσας, κάλλιστα ἀπέθανεν. Οἱ δὲ στρατιῶται δύο μὲν ἐπαράχθησαν. Καὶ ὑπ' ἀλλήλων πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. Επειτα ὠμοσάσαν, καὶ προσεχωρήσαν τοῖς κρατοῦσιν.

ις'. Οἱ δ' ἐν τῆ Ρώμη τὸ πάθος μαθόντες τῶ Οθωνος, (ἀπεδήμει γὰρ τῶ ἄστεως, ὡς προείρηται) Αὐτοκράτορα τὸν ΟΥΙΤΕΛΛΙΟΝ ἀνηγόρευσαν. Οτε δ' ἐν τῆ Γαλατίᾳ, ὁ θάνατος ἤγγέλθη τῶ Οθωνος. Ηλθε δὲ πρὸς αὐτὸν καὶ ἡ γυνὴ καὶ τὸ παιδίον, ὃ καὶ ἐπὶ βήματος Γερμανικὸν τε καὶ Αὐτοκράτορα ἐπωνόμασεν, ἐξαίφνης ὄν. Φιλόμαντις δὲ ὑπάρχων, ἐκ μηδὲ τὸ βραχὺ πράσσων ἄνευ αὐτῆ, τότε μὲν τοὺς ἀστρονόμους, ὕστερον δὲ καὶ τοὺς γόητας ἐξέλασε, προειπὼν σφίσιν ἐντὸς τῶν δέκα τῆς ἡμέρας ἐξ ἁπάσης ἐκχωρῆσαι τῆς Ιταλίας. Κἀκείνοι νυκτὸς ἀντιπροθέντες προγράμματα, ἀντιπαρήγγειλαν αὐτῆ ἀπαλλαγῆναι τῶ βίου ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐν ᾗ ἐπλάσαντο. Ην δὲ τροφῆ τε καὶ ἀστιλγείᾳ προσκείμενος, καὶ ἀπ' ἀρχῆς τοιῶτος ὢν οἷος περὶ τὰ καπηλεῖα καὶ τὰ κυβεῖα, καὶ τοὺς ὀρχηστὰς, καὶ τοὺς ἁρματηλάτας ἐπιδεδωκέναι. Καὶ ἀμύθητα εἰς τοιαῦτα ἀνήλισκε, καὶ διὰ τοῦτο καὶ δανειστὰς πολλοὺς εἶχε. Τότε δὲ καὶ μᾶλλον ὕβριζε, καὶ τῆς τε ἡμέρας τὸ πλεῖστον, τῆς τε νυκτὸς ἑδαπάνα ἀπλήστως ἐμφορούμενος, καὶ συνεχῶς ἐξιμῶν, ὡς μέχρι τῆ παρόδῳ καὶ σιτίων ἔφιεσθαι. Ἀφ' ὅτῳ καὶ ἀυπαρκεῖν ἠδύνατο. Οἱ δὲ συνδεπνοῦντες αὐτῷ πάνυ κακῶς ἀπηλλάσσοντο. Οθων εἴς τις αὐτῷ νοσήσας, καὶ διὰ τοῦτο ἡμέρας τινὰς τῶ συνεστίου ἀπολειφθείς, εἶπεν, ὅτι, Εἰ μὴ ἐνόσησα, πάντως ἂν ἀπολόλειν. Καὶ ἐγένετο ὁ χρόνος ὁ τῆς ἀρχῆς αὐτῶ σύμπας οὐδὲν ἄλλο, ἢ μεθαι τε καὶ κῶμοι. Καὶ τί ἄν τις καθ' ἕκαστον αὐτῷ καταλέγοι; ὁπόσα πρὸς πάντων ὡμολόγηται, δύο μυριάδας μυριάδων καὶ χιλίας πεντακοσίας ἐν τῷ τῆς ἀρχῆς αὐτῶ χρόνῳ εἰς τὰ δεῖπνα αὐτὸ διδαπανηθῆναι. Πολλάκις δὲ καὶ παρ' ἄλλοις εἱστιᾶτο, καὶ τῆς αὐτῆς ἡμέρας, ἄλλοι μὲν ἀκρατίσασθαι παρεῖχον αὐτῷ, ἄλλοι δὲ ἀριστῆσαι, ἕτεροι δὲ δεῖπνον, καὶ ἕτεροι μεταδόρπια τινα πλουσμοῦς παρεμύθια. Οὕτω δὲ βιοὺς, οὐκ ἄμοιρος ὢν πανταπασι καὶ καλῶν ἔργων. Τό, τε γὰρ ἐπὶ Νέρωνος, καὶ τὸ ἐπὶ Γάλβου, τοῦ τε Οθωνος κοινὸν νόμισμα ἐτήρησεν, οὐκ ἀγανακτῶν τοῖς εἰκόσιν αὐτῷ. καὶ ὅσα τισὶν ἐδεδώρητο, ἐφύλαξε, μηδένα μηδὲν ἀφελόμενος. Καὶ οὔτε τὰ ἐκ τῆ συνωνῆς ἐπορληθέντα ἀπῄτησεν, οὔτε οὐσίαν τινὸς ἐδήμευσεν, ὀλίγους μὲν πάνυ τῶν τὰ Οθωνος πραξάντων ἀποκτείνας, μηδὲ τὰς ἐκείνων μέντοι οὐσίας τῶν προσηκόντων σφῶν ἀποστερήσας,

His dictis, in conclave ingreſſus, cum nonnulla ad ſuos, & ad Vitellium de ſuis ſcripſiſſet, litteris ad ſe contra illum ſcriptis crematis, ne cui periculum inde crearetur, ſingulos ſalutavit, & pecunia donavit. Interea militum tumultu orto, exiit: eoque ſopito, non prius diſceſſit, quam alios alio in loca tuta miſiſſet. Ac ita demum, cum tranquilla eſſent omnia, ſeipſum interfecit. Milites cadaver ejus ſepeliverunt, multi quoque ſuper eo ſe jugularunt. Hic Othonis fuit exitus, cum annos XXXVII. vixiſſet, dies LXXXX. imperaſſet, quo ætatem ſuperiorem impie & ſcelerate actam obumbravit, & vitam omnium flagitioſiſſimam morte honeſtiſſima decoravit. Poſt ejus obitum, milites ſtatim tumultuati ſunt: & multis invicem cæſis, gratia reconciliata ſe ad victores contulerunt.

VITELLIUS.

XVI. Romani cognito Othonis interitu (nam, ut ante dictum eſt, urbe aberat) VITELLIUM Imperatorem deſignarunt. Cui mors Othonis in Gallus verſanti nuntiata eſt, ubi eum uxor cum filiolo ſex annos nato convenit, quem pro ſuggeſto Germanicum & Cæſarem deſignavit. Jam cum divinationibus deditus eſſet, nec ſine iis vel minima ſuſciperet, tum aſtronomos, poſt etiam ariolos pepulit, certo die præfinito, intra quem tota Italia excederent. Qui noctu vicißim ſchedis propoſitis ei denunciarunt, ut intra eum diem, e vita excederet, quo exceſſit. Cum autem luxui & laſciviæ deditus, & a prima ætate in cauponis, foro aleatorio, ſaltationibus, & aurigationibus verſatus eſſet, & infinita in eas res pecunia inſumpta, multum æris alieni feciſſet, tum auctо luxu inſolentius ſe geſſit, majoreſque ſumptus fecit. Maximam diei partem, & noctu quoque, ſe citra ullam ſatietatem ingurgitando, & tubinde quæ ingeſſerat, revomendo, ut ſolo cibariorum tranſitu alii videretur: quæ res efficiebat, ut perpetuam crapulam tolerare poſſet, cum ejus comparores peſſime haberent. E quo numero cum quidam propter morbum per aliquot dies a ſodalitate abfuiſſet, *ſe omnino perieturum fuiſſe* dixit, *niſi ægrotaſſet*. Nec totum tempus imperii ejus quicquam aliud fuit, niſi ebrietas & commeſſationes. Quis autem ſingula commemoret? cum inter omnes conſtet, eum imperii ſui tempore bis millies, centies, quinquagies centena millia drachmarum in cœnas inſumpſiſſe. Sæpe etiam apud alios convivatus eſt: eodemque die alius ei jentaculum, alius prandium, alius cœnam, alius bellaria poſt cœnam, ad leniendam crapulam præbuerunt. Inter hæc viria virtutes ei non defuerunt. Monetam enim ſub Neronе, Galba, Othone percuſſam retinuit, imaginibus eorum nihil offenſus: & quæ aliquibus donata fuerant, omnia rata habuit, neque cuiquam quicquam eripuit. Neque ea quæ ex contributionibus debebantur exegit, neque cujuſquam bona publicavit: paucis dumtaxat Othonianæ factionis occiſis, neque

Edit. Pariſ. pag. 574.

Aſtrologi Vitellio diem dicunt.

Intemperantia Vitellii.

Vitellii virtutes.

LIBER XI. tamen eorum bona cognatis eripuit. Eorum item cognatis, qui prius occisi fuerant, ea restituit omnia, quæ adhuc in publico reperiebantur. Neque testamenta adversariorum, qui in bello cecidérant, reprehendit. Vetuit, ne Senatores & Equites in arena pugnarent, aut in orchestra se spectandos præberent: atque ob hæc laudabatur.

Prodigia. Nuntiato motu Judaico, in magno terrore fuit, cum ob alia prodigia, tum quod luna bis defecisse præter solitum videbatur, & quarto & septimo die obscurata. Simul etiam duo soles visi, alter ab occasu, alter ab oriente: ille infirmus & pallidus, hic robustus. Motus illius hæc ratio fuit. Vespasianus in Judæa degens, quo eum a Nerone propter Judæorum defectionem missum fuisse jam diximus, filium Titum ad Galbam salutandum misit. Tito autem reverso (nam in via seditionem Othonis & Vitellii didicerat) & ipse (ut Dion refert) regnum affectavit. Josepho vero auctore in excidio Judaico, milites ejus cum audissent, a Gallis Europæis Galbam per seditionem Imperatorem esse creatum, a Germanicis legionibus Vitellium, a Romanis Othonem: ipsi quoque suo duci imperium decreverunt: atque aliis alios concitantibus, Vespasianum Imperatorem salutarunt: hortati, ut periclitanti Reipublicæ subveniret. Refraganti, tribuni institerunt: & milites strictis ensibus circumstantes, mortem sunt minati. Paret igitur: & primum ad Ægypti Prætorem scribit, quo loco res suæ sint: a quo statim salutatus est Imperator. Deinde Mutianum Syriæ Prætorem in Italiam contra Vitellium mittit. Quo tempore Josephum Hebræum, quem, vivente adhuc Nerone, Imperatorem se appellare ausum, captivum adhuc in vinculis tenebat, ob eam divinationem solvi jussit. Tito vero hortante, ut ei una cum ferro etiam ignominia demeretur (quod fiebat, cum vincula non solvebantur, sed dissecabantur: atque in eos usurpabatur, qui per injuriam vincti essent) approbante Vespasiano, quidam securi catenam dissecuit. Josephus enim (ut ipse narrat) quum in sacris literis oracula reperisset, fore ut quidam ex Judæa orbi terrarum imperaret: id oraculum, ob Romanorum seditiones, & Imperatorum frequentes mutationes, ad Vespasianum retulit, eique vaticinatus est imperium. Ejus oraculi meminit etiam Appianus historiæ Romanæ libro XXII. Rectius autem ac verissime id oraculum de Servatore humani generis, Domino Jesu Christo, intelligetur. Neque enim toti terrarum orbi Vespasianus imperavit: sed Romanis provinciis duntaxat, extra quas multa alia regna fuerunt. At Dominus toti orbi dominatus est, & dominatur: cui a patre dictum est: *Petito a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam fines terræ.* Vespasiano Alexandriam profecto, Roma

Oraculum Josephi, ad Vespasianum accommodatum.

A Καὶ τοῖς οἰκείοις δὲ τῷ ἑτέρῳ ποτὲ θανατωθέντων ἐδωρήσατο πάντα, ὅσα ἐκ τοῦ δημοσίου ἤρθιστο. Αὖ δὲ τὰς διαθήκας τῶν ἀντιπολιμησάντων αὐτῷ, ἐν ταῖς μάχαις πεσόντων ἠτιάσατο· ἀπηγόρευσε δὲ καὶ τοῖς Βουλευταῖς, καὶ τοῖς Ἱππεῦσι μονομαχεῖν, ἢ ἐν ὀρχήστρᾳ θέαν τινὰ παρέχειν. Καὶ διὰ ταῦτα ἐπῃνεῖτο. Ἐπὶ τούτοις ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ ἐν Ἰουδαίᾳ κατ' αὐτὸν ἐπανάστασις. Καὶ δεινῶς κατέδεισε δι' αὐτό, ἄλλων τε συμβάντων σημείων, καὶ τῆς σελήνης παρὰ καθῆκον δὶς ἐκλιπούσης δοξάσης. Καὶ γὰρ νυκτερινὴ καὶ ἑβδομαία ἐγένετο, ἡλίους τε ἅμα πρὸς ὠδὸν ἐκ τοῦ ἀνατολῶν καὶ ἐκ τῶν δυσμῶν, ὁ μὲν ἀσθενὴς καὶ ὠχρὸς, ὁ δ' ἐξ ἀνατολῶν ἐρυθρός. Εφράχθη δὲ τὸ ἑπανάστασιν ὧδε. Οὐεσπασιανὸς ἐν Ἰουδαίᾳ διέτριβεν, (ὡς γὰρ ἤδη ἱστόρηται, παρὰ Νέρωνος ἐκεῖσε κληθεὶς διὰ τὴν Ἰουδαίων ἀποστασίαν) τὸν μὲν Γάλβα ἀπαρχόμενον τὴν ἡγεμονίαν Τίτον, ἀπο-
B στεῖλαι αὐτῷ. Ἐπανιόντος δὲ τοῦ Τίτου, ἐπεὶ καθ' ὁδὸν ἐμεμαθήκει τὰ περὶ Οὐιτελλίου καὶ τοῦ Ὄθωνος ἐπανάστασιν, πρὸς μοναρχίαν καὶ αὐτὸς ἐφρόντισε, καὶ ἡ Δίωνα. Ὡς δ' ὁ Ἰώσηπος ἐν τῇ τῶν ἁλώσεως ἱστορίᾳ φησὶν, οἱ μετ' αὐτοῦ στρατιῶται μαθόντες τὰ μὲν ἐν τῇ Εὐρώπῃ Γαλάται τετράρχαι, Γάλβαν προχειρίσασθαι Αὐτοκράτορα, τὰ δ' ἐν Γερμανίᾳ στρατόπεδον ἀνθελέσθαι τὸν Οὐιτέλλιον, τοὺς δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ προχειρίσασθαι Ὄθωνα, καὶ αὐτοὶ δὲ μοναρχίαν τῷ στρατηγῷ ἐψηφίσαντο, καὶ παραχρῆμα σπάσαντες ἀλλήλους, ἀνηγόρευσαν δὲ Οὐεσπασιανὸν Αὐτοκράτορα, καὶ σώζειν δὲ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἐπεδικάσαντο παρακάλων. Ἀρτεμίνα δ' ἐκέλευε, οἱ μὲν ἡγεμόνες προσίεσθαι, οἱ δὲ στρατιῶται περιχυθέντες ξιφήρεις ἀπειλῶν ἀπείλουν αὐτόν. Πείθεται οὖν, καὶ πρῶτον μὲν δὲ ἀρχὴν δὲ Αἰγύπτου Οὐάλεντι ἐπιστέλλει περὶ τῶν κατ' αὐτὸν, καὶ ὃς δίδυς ἀνηγόρευσεν αὐτὸν Αὐτοκράτορα. Οὐεσπασιανὸς δὲ ταῦτα μαθὼν, δὲ μὲν δὲ Συρίας ἡγεμόνα Μουκιανὸν εἰς δὲ Ἰταλίαν ἐπὶ δὲ Οὐιτέλλιον ἔπεμψεν. Ὅτε καὶ δὲ Ἑβραῖον Ἰώσηπον, ὃς αὐτὸν, ἔτι ζῶντος τοῦ Νέρωνος, Αὐτοκράτορα προσειπεῖν ἐθάρρησε, δεσμώτην ὄντα ἔτι παρ' αὐτῷ, καὶ αἰχμάλωτον, καλέσας πρὸς ἑαυτὸν, οἷα προμαντευσάμενον αὐτῷ δὲ ἀρχὴν λυθῆναι κελεύει. Τοῦ δὲ Τίτου τὸν πατρὶ Οὐεσπασιανῷ δίκαιον εἶπόντος εἶναι, καὶ τὸ σίδηρον ἐξ Ἰουδαίου ἀφαιρεθῆναι σὺν τῷ σιδήρῳ. Τοῦτο δ' ἐγένετο, οἱ μὲν λυθέντες τὰ δεσμὰ, ἀλλὰ δεδεκότα, ὅτι τοῦ μὴ δόντος λυθέντος πράττειν. συνεδόκει καὶ ὁ Οὐεσπασιανὸς, καὶ παρελθόντες δίκοπι πελέκει δὲ ἄλυσιν. Ὁ δὲ Ἰώσηπος, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἱστόρησε, χρησμόν τινα ἐν γράμμασιν ἱεροῖς Ἑβραίων, δι-
C λυθῆναι ὡς ἄρξει τις ὅλου δὲ χώρας αὐτὸς δὲ οἰκουμένης, δὲ τῶν ἐν τῇ Ῥώμῃ τότε, καὶ δὲ ἐκεῖ Βασιλέων τὰς συνεχεῖς ἀλλαγὰς, εἰς δὲ Οὐεσπασιανὸν τείνειν ὑπέλαβε δὲ χρησμὸν, καὶ αἱ τὸ πρᾶτος προμαντεύσατο. Τότε δὲ τῶν χρησμῶν μέμνηται καὶ Ἀππιανὸς ἐν τῷ εἰκοστῷ δευτέρῳ λόγῳ δὲ ἱστορίας αὐτῶν Ῥωμαϊκῆς. Δικαιότερον δ' ἂν, ἢ ἀληθὲς μάλιστα νομισθείη, τὸ ἐπὶ δὲ Σωτῆρα τοῦ παντὸς ἀνθρώπων γένους δὲ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δὲ χρησμὸν ἐκλαμβάνειν. Οὐ γὰρ δὲ οἰκουμένης ἁπάσης Οὐεσπασιανὸς ἐβασίλευσε, καὶ δὲ χρησμὸν, ἀλλὰ δὲ ὑπὸ
D Ῥωμαίους μόνης. πολὺ δὲ δὲ οἰκουμένης ἐστὶν, ἢ δὲ Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς ἐστὶν ἐκτός. Ὁ δὲ Κύριος συμπάσης τῆς οἰκουμένης ἐβασίλευσέ τε καὶ βασιλεύει, ὡς παρὰ τοῦ πατρὸς ἐρρήθη. Αἴτησαι παρ' ἐμοῦ, καὶ δώσω σοι ἔθνη δὲ κληρονομίαν σου, καὶ τὴν κατάσχεσίν σου τὰ πέρατα τῆς γῆς. Οὐεσπασιανὸς δὲ πρὸς Ἀλεξάνδρειαν ὥρμησε, ἔνθα καὶ ἀπὸ

τῆς Ῥώμης ἀγγελία ἦκεν αὐτῷ, ὡς Οὐιτέλλιος μὲν ἀ-
ποσφάγη, αὐτὸς δ' Αὐτοκράτωρ τῇ τε βουλῇ καὶ τῷ
πλήθει ἀναγορεύθη, καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Δομετιανὸς εἰς ἡγεμο-
νίαν προήχθη μέχρι τῆς αὐτοῦ ἀφίξεως. Ὁ δὲ τοῦ Οὐιτελλίου θάνατος τοῦτον τὸν τρόπον ἐγένετο. Ἤδη
οἱ Οὐιτασιάνειοι στρατιῶται πεπλησιακότες ἦσαν τῇ
Ῥώμῃ, καὶ εἰς αὐτὴν ἐσβαλόντες, ὑδέν ὅ, τι τῷ δεινῶν οὐκ
ἐποίησαν. Τῆς δὲ πόλεως πορθουμένης ὁ Οὐιτέλλιος φοβη-
θείς, χιτωνίσκον τινὰ ῥακώδη περιβαλόμενος, εἰς οἴκημα
σκοτεινὸν, ἐν ᾧ κύνες ἐδέδετο, κατεκρύφθη, διανοού-
μενος νυκτὸς εἰς τὴν Ταρακίναν πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὑποδρᾶναι.
Ἀναζητήσαντες δὲ οἱ στρατιῶται αὐτὸν, σωρίλαβον φορυ-
τῷ πεπλησμένον καὶ αἵματος (ὑπὸ γὰρ τῶν κυνῶν ἐλελύμαντο)
καὶ τὰ ὀπίσω τὼ χεῖρε
διεμάσαντες, χοῖνον τε περιθέντες αὐτῷ περιαυχένιον,
οἱ μὲν ἐῤῥάπιζον, οἱ δὲ τὰ γενεῖα ἔτιλλον, πάντες δὲ ἐ-
σκωπτον τά τε ἄλλα καὶ τὴν ἀσωτίαν αὐτοῦ. Ἀγόμενόν
δὲ ἐπὶ πάσαις, καὶ κάτω βλέποντος, οἱ στρατιῶται ξιφι-
δίοις αὐτὸν ὑπὸ τὸ γένειον ὑπεκέντων, ἵνα καὶ ἄκων ἄνω
βλέπῃ. Κελεύσαντός τινος ἑλεῖσαι αὐτὸν, Ἐγώ σοι, ἔφη,
βοηθήσω, ὡς μόνος δύναμαι. Καὶ ὁ μὲν ἐκεῖνον ἔβρω-
σε, καὶ ἑαυτὸν ἀπέσφαξεν. Οὐ μὴν τοι καὶ ὁ Οὐιτέλλιος ἀ-
πέθανεν ἐκ τοῦ βρόγματος, ἀλλ' ἐσύρετο εἰς τὸ δεσμωτή-
ριον. Περιελκόμενός τε ὑπ' ἄλλων ἔπαιεν, καὶ οἱ ἔκυπτεν. Ἀλλ'
ἔγωγε, ἔφη, Αὐτοκράτωρ ὑμῶν ἐγενόμην. Ὀργισθέντες
δὲ οἱ στρατιῶται κατέκοψαν αὐτὸν, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόν-
τες αὐτοῦ, καὶ πᾶσαν τὴν πόλιν περιήγαγον, ζήσαντος ἔτι
πάσαρα καὶ πεντήκοντα, καὶ ἡμέρας ἑπτὰ καὶ ὀγδοήκοντα, μο-
ναρχήσαντος δὲ ἑνιαυτὸν, δέκα ἡμερῶν ἐπιδέουτα.

ΚΖ'. Πεφραγμένων δὲ τούτων, ὁ Μουκιανὸς ἐπῆλθε, καὶ τῷ
Δομετιανῷ συνεδίαιτο. Αὐτοκράτωρ τε ὁ ΟΥΕΣΠΑΣΙΑ-
ΝΟΣ καὶ πρὸς τῆς Βουλῆς ἀφωμολογήθη, καὶ Καῖσαρες ὅ, τε Τῖ-
τος, καὶ ὁ Δομετιανὸς ἐπεκλήθησαν. Ὁ δὲ Μουκιανὸς ἀδελ-
φὸς παρὰ Ο ΥΕΣΠΑΣΙΑΝΟΥ ὠνομάζετο, καὶ ἐξουσίαν εἴληφε
πάντ' ὅσα ἐβούλετο πράττειν καὶ γράφειν, τὸ ὄνομα τοῦ Αὐ-
τοκράτορος μόνον ἐπιγραφόμενος, καὶ δι' ὃ τοῦτο δακτύλιον
περιφερόμενον οἱ ἐφόρει, ἵνα τὸ Αὐτοκρατορικὸν σφράγισμα
λαμβάνῃ τὰ συμβαινόμενα. Πολλοῖς γὰρ ἀρχάς τε καὶ ἐπι-
τροπείας αὐτὸς ὁ Δομετιανὸς ἔδοσαν, καὶ Ἐπάρχους ἄλλους
ἐπ' ἄλλοις καὶ Ὑπάτους ἀπέδειξαν, ὡς αὐτοὶ αὐτοκράτορες.
Ὥστε τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐπιστεῖλαι τῷ Δομετιανῷ ὅτι, Χά-
ριν ἔχω σοι, τέκνον, ὅτι μὲ ἐᾶς ἄρχειν, καὶ οὐδέπω με κα-
τακαλύπτεις. Εἰς δὲ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὁ Οὐεσπασιανὸς ἀφικό-
μενος, χρήματα πολλὰ ἐκεῖθεν ἀργυρολόγησε, χρήματι-
ζόμενος πάντοθεν, καὶ πάλιν πολλὰ μὲν ἐκλελειμμένα ἀνε-
κτήσατο, τὰ δὲ καὶ νομιζόμενα ἐπεσπάσατο, καινά τε
προσέθετο ἔτερα. Τὸ δ' αὐτὸ τοῦτο καὶ ἐν τῇ ἄλλῃ ὑπηκόῳ,
καὶ ἐν Ἰταλίᾳ καὶ αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ μετὰ ταῦτα ἐποίησε. Τὴν
μὲν γὰρ Αἴγυπτον δι' ὀλίγου κατέστησατο, καὶ σῖτον πολὺν εἰς
τὴν Ῥώμην ἔπεμψεν ἀπ' αὐτῆς. Τὸν δὲ υἱὸν αὐτοῦ Τῖτον εἰς Ἱερο-
σόλυμα καταλιπὼν πορθῆσαι αὐτὰ, καὶ ἐκείνων ἀπέμει-
νε ἄλωσιν, ἵνα μὴ τὸν υἱὸν ἐπανέλθῃ πρὸς τὴν Ῥώμην. Τρι-
βομένου δὲ χρόνου ἐν τῇ πολιορκίᾳ, καὶ μὲν Τῖτον ἐν τῇ Παλαι-
στίνῃ κατέλιπεν. Αὐτὸς δὲ ὁλκάδος ἐπιβὰς, εἰς Λυκίαν ἐπλέ-
σεν, κἀκεῖθεν τὰ μὲν πεζῇ, τὰ δὲ πλοιζόμενος εἰς τὸ Βρεντέσι-
νον ἐκομίσθη. Ἐλθὼν δ' εἰς Ῥώμην, καὶ τοῖς στρατιώταις καὶ τῷ
δήμῳ παρέσχηε δωρεὰς, καὶ τὰ τειμήνια καὶ τὰ δημόσια ἔργα τὰ
πεπονηκότα ἀνελάμβανε, καὶ τὰ μὲν ἐφθαρμένα ἐπανεκαίνι-
ζε, καὶ συντελεσθέντας αὐτοῖς ὑπὸ ἑαυτῷ ἐπέγραφεν ὄνομα, ἀλ-
λὰ τὰ μὲν πρώτους δομησαμένων. Τάς τε οὐσίας τῶν ἐπ-

A nuntii venerunt de cæde Vitellii: & ut ipſe a Senatu populoque Romano Imperator declaratus, & filius Domitianus principarum in ejus adventum tenere juſſus eſſet. Vitellius autem hoc modo periit. Veſpaſiani milites, cum prope Romam, atque in ipſam urbem veniſſent, nullo violentiæ genere abſtinuerunt. Cum autem urbs vaſtaretur, Vitellius ſibi metuens, indura pannoſa tunicula, in obſcuram domunculam, ubi canes alligati erant, ſe abdidit, noctu Tarracinas ad fratrem confugere cogitans. Milites vero eum repertum, illuvie & ſanguine plenum (nam a canibus morſus fuerat) lacerata veſte, manibus poſt tergum revinctis, & laqueo collo injecto, partim colaphis cæciderunt, partim barbam evellerunt; omnes vero luxum ei opprobrarunt. Ob quæ verecundantem, & humum intuentem, cultellis ſub mento pupugerunt, ut vel invitus vultum attolleret. Verum Gallus quidam, ejus miſertus: *Ego tibi*, inquit, *quantum unus poſſum, opem feram*: eoque vulnerato, ſeipſum jugulavit. Sed Vitellius ex eo vulnere non mortuus, cum in carcerem traheretur, ex verberum & contumeliarum impatientia: *At ego* inquit, *veſter Imperator fui*. Quo dicto irritati milites, eo diſſecto, caput amputatum per totam urbem circumtulerunt. Vixit annos LIIII. & dies LXXXIX. imperavit annum unum, X. diebus demptis. Vitellii interitus.

XVII. His peractis, Mutianus advenit, unaque cum Domitiano Rempublicam capeſſit. VESPASIANUS a Senatu Imperator ſalutatus: duo ejus filii, Cæſares cognominati ſunt. Mutianus vero frater a Veſpaſiano vocabatur, accepta poteſtate quidvis & agendi & decernendi, tantum Imperatoris nomine præſcripto: eaque de cauſa miſſum ſibi anulum geſtabat, ut mandata imperatorio anulo ſignarentur. Igitur ipſe & Domitianus magiſtratus & præfecturas multis dederunt, & alios atque alios Præſides & Conſules deſignarunt, non ſecus ac ſi ipſi rerum potirentur. Unde Veſpaſianus Domitiano ſcripſit, *Se illi habere gratiam, quod ſe imperare pateretur, necdum imperio pepulisſet*. Alexandriam autem cum veniſſet, magnam pecuniam coegit, nullo quæſtu prætermiſſo, vectigalibus quibuſdam obſoletis reſtitutis, uſitatis exaggeratis, & novis excogitatis: quod deinde in aliis quoque provinciis, in Italia & Roma fecit. Ægypto parvo tempore conſtituta, magnam inde frumenti copiam Romam miſit. Filium Titum ad oppugnanda Hieroſolyma reliquit, ut una cum eo in urbem reverteretur. Sed cum obſidio diu traheretur, ſine illo nave oneraria in Lyciam venit. Inde partim terra, partim mari Brunduſium appulit. Romam ingreſſus, & militibus & populo munera dedit. Templa publicaque opera ruinoſa reſecit. Ædificia, quorum fundamenta jacta erant, perfecit: non ſuo, ſed eorum qui inchoarant, nominibus inſcriptis. Bona adverſariorum, qui in prælis ceciderant, Veſpasianus. Veſpaſianus pecuniam colligit. Ædificia, & humanitas.

LIBER XI. eorum liberis aut cognatis reliquit, publicis etiam æris alieni tabulis abolitis. Publice magnificus, privatim tenuissime vivebat: neque ullos sumptus, nisi necessarios, faciebat, genere ortus neque nobili, neque locuplete. Ab omnibus adiri se patiebatur. Cum amicis ante auroram in lectulo recubans, colloquebatur. Palatii fores per totum diem patebant, sine ullo custode. Ut paucis absolvam, curatione Reipublicæ princeps agnoscebatur: comitate, victu, cultuque a cæteris nihil differebat. Hierosolymis expugnatis, cum Tito filio triumphum duxit: cui Domitianus quoque Consul equo singulari interfuit. Postea magistros & Latinarum & Græcarum disciplinarum Romæ constituit, decretis ex ærario stipendiis. Sed Mutianus philosophis acriter accusatis, effecit, ut uno Musonio excepto, eosdem urbe pelleret. Avaritiæ crimen ex eo sublit, quod decreta sibi a quibusdam statua precio CCL. millium drachmarum, manu extenta; *Pecuniam mihi date*, inquit, *nam hæc illius est basis*. Tito filio ob inflictum vectigal quoddam succensenti, aureos inde comparatos ostendit, *ac periculum facere jussit an oleret*? Aleinus & Marcellus insidiatores ejus deprehensi sunt: ac Aleinus Titi jussu in palatio interfectus, Marcellus judicio damnatus, novacula sibi gulam præcidit. Vespasianus ex febri decessit, vel ut alii de Tito mentiuntur, veneno in convivio hausto. Objurgatus a medicis, quod in morbo omnia munia obiret: *Imperatorem*, respondit, *stantem mori oportere*. Extinctus est anno ætatis nono & LX. mense & die octavo, Imperii anno decimo, VI. diebus minus.

Lucri bonus est odor ex re qualibet.

Insidiatores.

Obitus.

Edit. Paris. pag. 578.

XVIII. Huic defuncto TITUS successit: qui tempore imperii, neque crudeliter, neque libidinose quicquam fecit, sive ob mutatos mores, sive ob exiguum tempus quo imperavit. Nam rerum potitus, biennium duntaxat, menses V. & dies XXV. vixit: vitæ autem ejus spatium fuit annorum XXXIX. mensium V. dierum XXV. Quare cum longævitate Augusti comparatur, quod nec is adamatus esset, si pauciores annos vixisset: nec hic, si plures. Quod ille principio propter bella & seditiones asperior, longo illo spatio beneficentia inclaruit: hic moderate gesto imperio, in ipso gloriæ fastigio decessit. quod si diu vixisset, crimini dari forte potuisset, eum majori fortuna quam virtute usum fuisse. In principatu suo nullum Senatorem occidit: privilegia a superioribus imperatoribus concessa, litteris publice propositis confirmavit. Pecuniam accurate conservavit, nec temere consumpsit, neque tamen quemquam ex avaritia supplicio affecit. Sub eo Pseudonero extitit, homo Asianus, nomine Terentius Maximus, Neroni & facie & voce similis: nam ad citharam quoque canebat. Is comparata in Asia factione, & ad Euphratem progressus, mano longe majore facta, de-

Pseudonero.

ΤΙΤΟΣ.

Α τωνδίκων αὐτῷ, ἢ ἐπ' ἐκείνοις τὰ πιστὰ τοῖς παισὶν ἐκείνων, ἢ τοῖς ἄλλοις οἰκείοις ἀφῆκε. Καὶ τὰ συμβόλαια τὰ τῷ δημοσίῳ προσπεσόντα ἀφανίζθησε. Μεγαλοψύχως δὲ εἰς τὰ κοινὰ ἀναλίσκων, ἀπλέσασθαι ἐδόκει, ἐ μέντοι ἔξω τῶν ἀναγκαίων ἐδαπάνα. Ἦν δ' ἐκ μὲν ἐξ ἀγνῶν, οὐκ πλούσιος. Πάντας δὲ τοὺς προσιόντας αὐτῷ προσεδέχετο. Τοῖς δὲ φίλοις καὶ πρὸ τοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ δεῖν καταπεπτωκότος συνεγίνετο· καὶ αἱ θύραι τῶν βασιλείων ἐωίγνυντο καθ' πάσης τῆς ἡμέρας ἅπασι, καὶ φρουρὸς οὐκ ἦν ἐν αὐταῖς. Τὸ, τὸν σύμπαντα τῷ μὲν προσεῖναι τῷ κοινῷ Αὐτοκράτορα νομίσαι, ὡς πάντα δὲ πάντα κοινὸς καὶ ἰσοδίαιτος ἦν τοῖς λοιποῖς. Τῶν δ' Ἱεροσολύμων ἁλόντων, ὁ Τῖτος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐπανῆλθεν, τὰ ἐπινίκια αὐτός τε καὶ ὁ πατὴρ ἐφ' ἅρματος ἐπιμφάν· συνέπεμπε δὲ σφίσιν αὐτοῖς καὶ ὁ Δομιτιανὸς ὑπατεύων ἐπὶ χίλιππος. Μετὰ τοῦτο διδασκάλους ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ τῆς Λατίνων καὶ Ἑλληνικῆς παιδείας κατέστησε, μισθὸν ἐκ τοῦ δημοσίου φέρεσθαι. Κατηγορίαν δὲ ὁ Μουκιανὸς τῶν φιλοσόφων πολλῶν παντάπασιν, ἔπεισε τὸν Οὐεσπασιανὸν ἐξελάσαι αὐτοὺς τῆς Ῥώμης, καὶ πλὴν τοῦ Μουσωνίου ἅπαντας ἀπελάθησαν. Χρηματιστὴς δ' ἐνομίζετο, ὅτι ἀνδριάντα φῆσαι αὐτῷ ἀφιερωμένων τινῶν, ἐκ τοῦ ἀπάλωμα μυριάδες ἦσαν πέντε καὶ εἴκοσι, προέτεινε τὴν χεῖρα, Δόπε μοι τὸ ἀργύριον, εἶπών· ἡ γὰρ βάσις αὐτῶν αὕτη ἐστί. Καὶ πρὸς τὸν Τῖτον ἀγανακτοῦντα τὰ τέλη τινὶ φάσκοντα καταδείξειν, εἶπεν, χρυσᾶς ἐξ αὐτοῦ πεποιημένας λαβών, Ἰδοὺ, τέκνον, ἔτι ὀζύτιν; Ἐπιβουλεύθη δὲ ὑπὸ Αλιήνου καὶ ὑπὸ Μαρκέλλου. Φωραθέντες δὲ, ὁ μὲν Αλιῆνος ἐν τοῖς βασιλείοις ἐσφάγη, τὸν Τίτου κελεύσαντος· Μάρκελλος δὲ κριθεὶς ἐν τῇ Συνεδρίῳ, καὶ καταδικασθείς, αὐτὸς ἑαυτὸν ἀνεῖλε, ξυρῷ τὸν μὲν ἢ λαιμόν. Οὐεσπασιανὸς δὲ νοσήσας πυρετοῖς μετήλλαξεν· ὡς δέ τινες ἔφασαν, τῷ Τίτου καταδόντος, φάρμακον ἐν συμποσίῳ τινὶ πιόντος. Ἐπετιμήσαν δὲ αὐτῷ νοσοῦντι τῶν ἁμαρτημάτων, ὅτι νοσῶν πάντα τὰ τῆς ἀρχῆς προσήκοντα ἔπραττε, καὶ Αὐτοκράτορα, ἔφη, ἑστῶτα δεῖ ἀποθνήσκειν. Ἀπειρίᾳ δὲ ζήσας ἔτη πρὸς ἑνενήκοντα ἑξήκοντα, ἐ μείους ὀκτὼ, καὶ ἡμέρας ὀκτὼ· μοναρχήσας δὲ ἔτη δέκα, ἓξ δέκα ἡμέρας.

ιη'. Τοῦτον δὲ τελευτήσαντος, ὁ ΤΙΤΟΣ τὴν ἀρχὴν διεδέξατο. Οὗ μοναρχήσαντος, οὔτε φονικόν τι οὔτε ἐρωτικὸν ἔπραξεν, ἢ ὅτι μετεβάλετο, ἢ ὅτι ἐπὶ βραχύτατον, ὥς γε εἰς ἡγεμονίαν εἶπεῖν, ἐπεβίω. Δύο δὲ ἔτη μετὰ τὴν αὐταρχίαν, καὶ μῆνας δύο, ἡμέρας τε εἴκοσιν ἔζησεν, ἐπ' ἔνιαυτὸν ἑ τριακοστὸν ἔτει, καὶ μησὶ πέντε, καὶ ἡμέραις πέντε καὶ εἴκοσι. Διὸ καὶ ἐξ ἴσου αὐτὸν ἄγουσι τῷ τοῦ Αὐγούστου πολυετίᾳ, ὅτι οὔτ' ἐκεῖνος ἐφιλήθη ἄν, εἰ ἐλάττω χρόνον ἔζησεν, οὔτ' οὗτος, εἰ πλείονα. Ὁ μὲν ὅτι ἑκάτερος καταρχὰς ἐν τοῖς πολέμοις καὶ ταῖς στάσεις γενόμενος, ἐδυσώπητο μετὰ ταῦτα ἀργισίαις ἐν τῇ πολυχρονίῳ λαμπρύνεσθαι· ὁ δ' ὅτι ἐπικαίρως ἄρξας ἐν ἀκμῇ τῆς δόξης ἀπέθανε, τάχ' ἂν ἐλιγχθείς, εἶχε ἐφ' ἑαυτῷ ἐπὶ μακρὸν, ὅτι δ' τυχίᾳ πλείονι ἐχρήσατο ἢ ἀρετῇ. Οὔτε δέ τινα τῶν βουλευτῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἡγεμονίᾳ ἀπέκτεινε, καὶ γράμματα ἐξέθετο βεβαιοῦντα πάντα τὰ ὑπὸ τῶν πρώτων Αὐτοκρατόρων δοθέντα τισίν. Ἦν δὲ περὶ χρήματα ἀκριβὴς, καὶ μάτην οὐκ ἀνήλισκεν, ἀδύνατα μέντοι δῆτα πάντα ἐκόλασέ ποτε. Ἐπὶ τούτῳ καὶ ὁ φιλόσοφος ἔφασκεν, ὡς Λατίνως λέγων, ἐκαλεῖτο δὲ Τερέντιος Μάξιμος, προσεοικὼς δὲ τῷ Νέρωνι καὶ τὸ εἶδος καὶ τὴν φωνήν. Καὶ γὰρ καὶ ἐκιθαρῴδει. Ἐκ τῆς Ασίας τινὰς προσεποιήσατο, καὶ ἐπὶ τὸν Εὐφράτην προχωρῶν, πολλῷ πλείους ἀπηρτήσατο· καὶ τέλος πρὸς Ἀρτάβανον, τὸν τῶν Πάρθων κατέφυγεν ἀρ-

χηγὸς· ὃς καὶ δι' ὀργῆς τὸν Τίτον ποτέ μοι ἐδέξατο πατὴρ, ἐς κατάγειν εἰς Ῥώμην παρεσκάζετο. Ἐπὶ δὲ τῷ πρώτῳ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Τίτου ἔτει πῦρ ἐν Καμπανίᾳ πολὺ καὶ τὸ φθινόπωρον, ἀθρόον ἐξέλυθεν. Τὸ γὰρ ὄρος τὸ Βέσβιον καθ' Νέαν ἡ πόλιν, ἔχει πυρὸς ἀρθόνους πηγάς· μέσον δέ γε μόνον πεπύρωται, τὰ δ' ἔξω πάντα ἀπύρα. Τῶν δὴ ἐν τῷ μέσῳ κεκαυμένων καὶ τεφρωμένων, αἱ μὲν πέριξ κορυφαὶ τὸ ἀρχαῖον σώζουσιν ὕψος· τὸ δὲ μέσον δαπανηθὲν τῷ πυρὶ, κοῖλον ἐκ τοῦ συμπίπτειν ἐγένετο. Καὶ ἀναδίδονται ἐξ αὐτοῦ τὰ μὲν πολὺς φλόξ, τὰς δ' ἠμέρας καπνός, καὶ ποτὲ μὲν μᾶλλον, ἐνίοτε δ' ἐλάττων. Ἄλλοτε δὲ καὶ τέφραν ἀναβάλλει, ὅταν ἀθρόον ὑφίστῃ. Καὶ λίθους ἀναπέμπει, ὅταν ὑπὸ πνεύματος ἀρθῇ, ἠχεῖ τε καὶ βοᾷ μὲ συμπεπιλυμένας, ἀλλ' ἀραιὰς καὶ ἐλευθέρας τὰς ἀναπνοὰς ἔχον. Τοιοῦτον μέν ἐστι τὸ Βέσβιον. Τότε δὲ κτύπος ἐξαίσιος ἐξαπίνης, ὡς ἂν ὀρῶν συμπιπτόντων, ἐξηκούσθη. Καὶ ἀνέβαρον ὀφθαλμοὶ μὲν λίθοι ὑπερμεγέθεις, ἔπειτα πῦρ πολὺ, ἐκ καπνὸς ἄπλετος, ὡς καὶ τὸν ἥλιον συγκρυφθῆναι, καὶ σκότος ἐκ φαεινῆς γενέσθαι. Καὶ τέφρα δὲ ἀνεχύθη ἀμύθητος, ὡς πᾶς τε γῆς καὶ τῆς θαλάσσης καὶ τὸν ἀέρος καταπεδηθῆναι πάντας, καὶ τοὺς ἐν θύραις τά τε ἔργα ξυμφαρῆναι, καὶ δύο πόλεις, τό, τε Ἡρκυλάνεον καὶ τὴν Πομπηΐων, ἐν θεάτρῳ τῷ δήμῳ αὐτῶν καθημένοις, καταχωσθῆναι. Τοσαύτη δ' ἦν ἡ τέφρα, ὥστέ τι αὐτῆς καὶ ἐς Λιβύην ἐλθεῖν, καὶ εἰς Συρίαν, καὶ εἰς δὲ Αἴγυπτον, καὶ εἰς αὐτὴν δὲ Ῥώμην, ἐξ ἧς ὕστερον λοιμώδης νόσος ἐπέσκηψεν. Ὁ δ' οὖν Τίτος τοῖς Καμπανοῖς καὶ οἰκιῶν ἔπεμψε, καὶ χρήματα ἐδωρήσατο ἄλλα τε, καὶ τὰ τῶν ἀκληρονομήτων. Αὐτὸς δὲ ἰδίᾳ παρ' ἑκάστου, καί του πολλῶν διδόντων, ἐδέξατο. Πολλὰ δὲ καὶ δημοσίων ἔργων ἀνέστησεν οἰκοδόμα, καὶ ἀγῶνας ἐπέστησε θαυμασίους, ἐν οἷς σφαιρία ξύλινα μικρὰ ἄνωθεν ἐρρίπτει, σύμβολον ἔχοντα τὸ μὲν ἐδώδιμόν τινος, τὸ δὲ ἐδώδιμον. Ἄλλα χρυσᾶ, ἵππων, ὑποζυγίων, βοσκημάτων, ἀνδραπόδων· ἃ οἱ ἁρπάζοντες πρὸς τοὺς δεσπότας αὐτῶν ἀπῆγον, τὸ ἐπιγεγραμμένον ἐλάμβανον. Τότε ἐστὶ καὶ ἡ ἀοίδιμος ἐκείνη φωνὴ, εἰπόντος· Σύμμορον μὲ ἐβασίλευσα, ἐπεὶ οὐδένα ἐφ' ἡμέρᾳ ἐλύπησα. Τότε τῷ πρώτῳ ἔτει Λῖνος ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας τελευτῶν, Ἀνεγκλήτῳ τῷ ἀρχιρωσυίῳ παρίδωκε. Τῷ δ' ἐπιγενομένῳ ἔτει μεταλλάξας ὁ Τίτος, ὡς μὲν φήμη κρατεῖ, πρὸς τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιβουλευθείς· ὡς δ' ἔνιοι γράφουσι, νοσήσας. Ἐμοὶ μὲν τοι αὐτὸν ἔτι ὄντα, καὶ πάνυ καὶ πιεζομένῳ δυναμένῳ, ἐς λάρνακα πλήρη χιόνος ὁ Δομιτιανὸς ἐνέβαλεν, ὡς διομένης τῆς νόσου πάνυ τινὸς πεψύξεως. Ἀποψύχων δὲ εἰκῇ λέγεται, ὅτι ἐν μόνον ἐπλημμέλησε. Τί δὲ τοῦτο λέγω, ἀδιστάκτως. Τινὲς μὲν ἐμοὶ λέγουσιν, ὅτι τὴν Δομιτίαν ἔχει τὴν γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ ἔτερος δέ, ὅτι τὴν Δομιτιανὸν ἐκ ἀπέκτεινεν, ἐπιβουλεύσαντι σαφῶς, ἀλλ' αὐτὸς τινὰ ἐκείνου ἐφθάρη, καὶ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν ἀνδρὶ τοιούτῳ ἐξέδωκεν.

ΙΔ'. Ἔτει γοῦν τῷ Τίτου ἐμπέσοντος, εἰς τὸν Ῥώμην ἀφίκοντο, καὶ εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσελήλυθε, καὶ τὴν ἐπίκλησιν καὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Αὐτοκράτορος ἔλαβε. Ἦν δὲ θρασὺς καὶ ὀργίλος, καὶ ἐπίβουλος, καὶ κρυφίως· ἄνθρωπος δὲ ἐφίλησε μὲν ἀληθῶς οὐδένα, πλὴν τινων γυναικῶν. Ἐπλάττετο δὲ ἀγαπᾶν, ὃν μάλιστα κτείνας ἤθελεν. Λ-

nique ad Artabanum Parthorum regem confugit. Qui Tito iratus, illum receptum, Romam reducere instituit. Primo anno principatus Titi, sub autumnum subito ingens in Campania incendium exitit. Vesuvius enim mons juxta Neapolim, copiosos ignis fontes continens, in medio dumtaxat ardet, exteriora carent igni. Proinde cacumina in circuitu teterem altitudinem obtinent, medium vero igni consumptum, dum magis ac magis subsedit, concavum est redditum. Unde noctu flamma, interdiu fumus, alias maior, alias minor erumpit: aliquando etiam subito dehiscens, cineres & saxa vi ventorum impulsa ejaculatur: & cum murmure resonat, ob spiracula non densa, sed rara & libera. Ac talis est Vesuvius. Tum autem immani tumultu, quasi montes inter se colliderentur, subito exaudito, primum ingentia saxa exilierunt, deinde magnus ignis & fumus immensus, ut Sol occulteretur, & lux in tenebras converteretur. Est & cineris vis ineffabilis effusa, quo in aere, terra & mari dissipato, pisces & volucres perierunt: & duo oppida Herculanum & Pompeii, populo in theatro considente, sunt oppressa. Tantum porro cineris fuit, ut aliquantum etiam in Africam, in Ægyptum & Syriam, ipsamque Romam perferretur: unde pestilentia consecuta est. Titus vero Campanis colonos misit, & pecunias donavit, eorum praesertim qui sine haeredibus decesserant; ipse a nemine quicquam, etsi multa offerrent, accepit. Multa publica aedificia de suo extruxit: ludos mirabiles fecit, in quibus globulos ligneos dejiciebat, in quorum aliis esculenti aliquid, aliis vestis, aliis aurum, equi, jumenta, pecudes, mancipia inscripta erant, quae qui rapuerant, cum ad dispensatores pertulissent, ea accipiebant, quae inscripta erant. Hujus est etiam celebrata illa vox, cum dixit, *Hodie non Imperavi, quia nemini benefeci*. Primo ejus anno Linus, primus Romanorum Episcopus, moriens thronum Anacleto reliquit. Anno sequenti decessit Titus, vel insidiis fratris, vel ex morbo. A Domitiano certe quidem spirans adhuc, cum diutius fortitan vivere posset, in cistam nive plenam est conjectus, quasi morbus refrigerationem postularet. Moriturus *se unum quidquam peccasse* dixit, quod quale esset, non explicavit. Quidam id ad Domitiam fratris uxorem, quam duxerat, referunt: alii ad Domitianum, quem aperte sibi insidiantem, non peremisset: a quo & ipse interiit, & Romanum Imperium tali viro tradidit.

LIBER XI.

Vesuvii incendium.

Edit. Paris. pag. 779.

Titi benignitas.

Anacletus II. Romanus Episcopus.

Titi obitus.

XIX. Is Tito adhuc spirante Romam equitavit: castraque ingressus, & cognomentum, & potestatem Imperatoris accepit: homo audax, iracundus, insidiator, occulti ingenii, mortalium neminem ex animo diligens, praeter mulieres quasdam: summum erga eos quos maxime perditos cupiebat, amorem simulans: infidus iis qui-

DOMITIANUS.

Domitiani elogium.

Δομιτία ἠγόησε, ἔτι ὁ Ἔπαρχος Νορβανὸς, ἔτι ὁ συνάρχων Πετρώνιος. Ἡ, τῇ μὲν Δομιτίᾳ ὑπ' αὐτῆ μισουμένη, ἐδόκει μὴ ἀποθάνῃ, καὶ οἱ ἄλλοι αὖθ' αὑτὸν ἐφίλουν. Λέγεται δέ, ὅτι πάντας ἅμα αὐτὸς ὁ Δομετιανὸς ὑποπτεύων ἀποκτεῖναι ἐμελέτα· καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἀπογραψάμενος, ἐς τὴν αὐλὴν ὑπέθετο ὑπὸ τὰ προσκεφάλαια· καί τι παιδίον ἐν ἀπογραφῇ ἀφιλόμενον ἔφερε, μὴ οἶδός τι φέροι. Ἐπιχώσας δὲ ἡ Δομετία αὐτῷ, καὶ ἀναγνῶσα τὰ γεγραμμένα, ταχέως ἐμήνυσε, καὶ τὸν συνωμοσίαν τῇ ἐπιβουλῇ. Καὶ πολλὰ δὲ σημεῖα ἐγένοντο οἱ μὲ αἴσια. Λαργῖνος δέ τις Πρόκλος ἐν Γερμανίᾳ προεῖπεν, ὅτι κατὰ τὴν δὴ τὴν ἡμέραν πολλάκις ὁ Δομετιανὸς, ἐπέμφθη διὰ τῶν συγκλήτου εἰς τὴν Ῥώμην· καὶ ἐρωτηθεὶς παρ' αὐτοῦ, ἔφη καὶ τότε ὅτι γενέσθαι. Καταδικασθεὶς δὲ θανεῖν, ἀνεβλήθη, ὅπως μὴ ἐν ἡμέρᾳ ἐν ᾗ ἔφη ἀποθανεῖσθαι μέλλει τὸν Δομετιανόν, φονεύθη· σφαγέντος δὲ τοῦ Δομετιανοῦ κατ' ἐκείνην, ἐσώθη. Ἕτερός δέ τις εἶπεν αὐτῷ, ἐπόθ' καὶ ὅπως φθαρήσεται, ἐρωτήθη, ὁποίῳ καὶ αὐτὸς θανάτῳ θανεῖται; καὶ φάσας, ὡς ὑπὸ κυνῶν ἀναλωθήσεται; ζῶν κατακρύβη καυθῆναι κ καὶ τῷ πυρὶ προσῤῥίφη. Τοῦ δὲ κατῤῥαγέντος πολλοῦ, ἡ μὲν πυρὰ ἐσβέσθη, ἐκεῖνον δὲ ὀπίσω τὰ χεῖρε δεδεμένον, καὶ ἐπικείμενον αὐτῷ, κυσὶν ἄρρητις διασπάραξαι. Τῷ δὲ Δομετιανῷ τὸ μνημεῖον ἀνακαινισθέν, τὸν Στέφανον ὡς τῷ ἄλλων ἐρρωμενέστερον ἐπέπεμψε ὁ Παρθένιος. Καὶ ἐπλήγη μὲν ὁ Δομετιανὸς, καὶ μὴν παυσίαν, ἀλλὰ καταβληθεὶς ὑπ' αὐτοῦ ἔκειτο· ἐπ' αὐτῷ δὲ καὶ ὑπ' ἐκείνου καὶ ἄλλων προσεπεσόντων. Καὶ ὁ μὲν ἄλλος καταφεύγει, καὶ ὁ Στέφανος δὲ προσπόλῳ, σαυτὸν δραμόντα ἐπ' αὐτὸν τῷ τε μετασχεῖν τῆς συνωμοσίας. Ἀπολλώνιος δὲ ὁ Τυανεὺς (φιλόσοφος δὲ οὗτος καὶ Πυθαγορικὸς, γόης δὲ μάλιστα) ἐν Ἐφέσῳ τότε ἔλεγεν, καὶ τῇ πλήθει ἀθροιζομένῳ, καὶ τὴν ὥραν καθ' ἣν ὁ Δομετιανὸς, ἀπήγετο, ὡς ὕστερον ἐκ τῶν ἐκεῖσε γενομένων ἐπυθόμην, ἐπί τινα ὥραν ἐσιώπα, εἶτα ἐξεβόησε· Εὖγε Στέφανε, καλῶς Στέφανε, παῖε τὸν ἀλιτήριον· ἔπληξας, ἔβαλες, ἀπέκτεινας. Τοῦτο δὲ καὶ ὁ Φιλόστρατος ἐν τῷ Ἀπολλωνίου βίου συγγεγραφώς, ὧδε ἀπέγραψεν. Ἔζησε δὲ Δομετιανὸς ἔτη μὲν ἓξ καὶ τεσσαράκοντα, καὶ μῆνας ἕνα, καὶ ἡμέρας ἕξ καὶ εἴκοσιν· ἐβασίλευσε δὲ ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα, καὶ ἡμέρας πέντε. Τῷ δὲ πάρτῳ ἔτει τῆς αὐτοῦ μοναρχίας, ὁ τῆς Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας ἕκτος μετὰ Μάρκον τὸν Ἀποστόλου Ἀρχιρέως γεγονὼς ἐτελεύτησε, καὶ Ἀβίλιος αὐτὸν διεδέξατο, ἔβδομος ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας γενόμενος. Τῷ δωδεκάτῳ δ' ἔτει τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ τελευτήσαντος Ἀνεγκλήτου, Κλήμης τὸν Ἀρχιποιμενίου τῆς Ῥώμης παραλαβὼν, τρίτος τάττεται χρηματίσας Ἐπίσκοπος, καὶ τὸν Εὐσέβιον. Οὗτος ὁ ἔχθιστος Διοκλητιανῷ μετὰ Νέρωνα, αὖθις τὸν κατὰ τῆς Χριστιανῶν διωγμὸν ἀνακινήσας τῆς ἐκείνου θεομαχίας ἔγδοχος γεγονὼς, ἐς τε τὸν Ἀπόστολον καὶ Εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἐν Πάτμῳ τῇ νήσῳ διὰ τὸ κήρυγμα πεμψάντων, καὶ τοὺς ἐκγόνους Δαβὶδ ἀναιρεῖσθαι προστάξε. Ταῦτ' Ἰσοφῶν ὁ Εὐσεβίου τοῦ Ἡγησίππου παραγενόμενος ἱστορεῖ ταῦτα· Ἔτι δὲ πεμφθέντων γοῦν Ἰουδᾶ τοῦ κατὰ σάρκα λεγομένου ἀδελφοῦ τοῦ Κυρίου, ὡς τινὲς προσήγγειλαν ὡς ἐκ γένους ὄντας Δαβίδ. Τούτους πρὸς αὐτοῦ ἀχθέντας ὁ Δομετιανὸς ἤρετο, εἰ ἐκ Δαβὶδ εἰσί; καὶ ὡμολόγησαν. Προσεπέρετο οὖν, πόσας κεκτῆνται

rum insidiarum & Domitia uxor, & Norbanus Præfectus, & collega Petronius conscii fuerunt. Nam Domitia, quæ se invisam illi esse sciret, eadem metuebat, cæteris non amplius eum diligentibus. Fertur autem eos omnes ob suspicionem occidere in animo habuisse, eorumque nomina pugillaribus inscripta, sub cervicali suo posuisse. Eam descriptionem puer quidam abstulit, quid ferret ignarus: qua Domitia sorte fortuna lecta, & cæteris indicata, effecit, ut insidiæ maturarentur. Interitus ei multis signis est prænuntiatus. Nam Proclus quidam Larginus, quod in Germania prædixerat, certo die Domitianum obiturum esse: comprehensus, eaque de causa Romam missus, & ab ipso rogatus, idem affirmavit: & capitis damnatus, & asservatus, ut post eum diem quo Domitianum perituram esse dixerat, occideretur, eo die illo interfecto, evasit. Alius, qui ei tempus & modum interitus prædixerat, interrogatus ab eo, quo ipse mortis genere obiturus esset? Respondit, se a canibus esse lacerandum. Damnatus igitur ut vivus cremaretur, & in ignem conjectus est. Sed ingenti pluvia rogo extincto, ille revinctis post tergum manibus a canibus est direptus. Cæterum Parthenius Stephanum ut robustiorem contra Domitianum meridianum misit, qui ictu, sed non lethali, prostrato incubuit, donec aliis adjuvantibus tyrannum plane confecit. Occiso Domitiano, Stephanus etiam concursu eorum qui conjurationis experces erant, periit. Apollonius vero Tyaneus, Pythagoricus Philosophus, & magus insignis, tum Ephesi ad populum verba faciens ea hora qua Domitianus cædebatur (ut post ex iis quæ utrobique acciderunt, certo compertum est) cum aliquandiu attonitus stetisset, tandem exclamavit, *Euge Stephane, recte Stephane, feri sceleratum: percussisti, vulnerasti, occidisti.* Hoc Philostratus Lemnius in Apollonii vita refert. Vixit Domitianus annos XLIV. menses XI. dies VI. & XX. Imperavit annos XV. & dies V. Quarto anno imperii ejus, Alexandrinæ Ecclesiæ prima post Marcum Apostolorum Pontifici defuncto, Abilius successit, secundus Alexandriæ Pontifex. Decimo anno principatus ejus defuncto Anacleto, Clemens Pontificatum Romanum suscepit, tertius, Eusebio auctore, urbis Episcopus. Hic odiosissimus Imperator persecutionem Christianorum post Neronem redintegravit, illius in oppugnando numine audaciam imitatus: & Joannem Apostolum, eumdemque Evangelistam ob prædicationem in insulam Patmon relegavit, Davidisque posteros tolli jussit. Quam rem Eusebius Egesippi verbis ad hunc exponit modum: *Adhuc superstites erant nepotes Judæ, qui frater Domini secundum carnem dicitur, quos ut Davidis posteros quidam detulerunt. Eos Domitianus ad se adductos percontatus est, an Davidici essent? Illis affirmantibus, interrogare perrexit, quot fundos pos-*

Signa interitus Domitiani.

Proclus Larginus.

Asclepiodotus mathematicus.

Domitiani cædes.

Edit. Paris. pag. 582.

Apollonius Tyaneus.

Abilius II. Alexandrinus Episcopus.

Clemens III. Romanus Episcopus.

Joannes in Patmo.

Davidicæ familiæ extirpandæ consilium.

LIBER XI. *fiderent, & quantum pecuniæ haberent? Cui illi respondérunt, ex. millia denariorum tantum se habere: eaque non in pecunia, sed in æstimatione fundorum, unde & ipsi labore suarum manuum victitarent, & tributa penderent. & manuum callos pro laboris argumento ostenderunt. Interrogati etiam de Christi regno, cujusmodi id esset? & ubi, & quando revelandum? id non esse mundanum, dixerunt, neque terrenum, sed cæleste, & in consummatione sæculorum revelandum. His auditis Domitianus, eos ob vilitatem contempsit, & liberos dimisit, & persecutionem edicto inhibuit.* Ut autem pessimus fuit, ita vitam violenter abrupit: quod utinam ante susceptum imperium factum esset.

A κτήσεις, καὶ πόσων ἀνθρώπων; οἱ δ' ἔφασαν ἑκατοντάχιλια δηνάρια ὑπάρχειν αὐτοῖς μόνα, καὶ ταῦτα οὐκ ἐν ἀργυρίοις ἔχειν, ἀλλ' ἐν ἀποτιμήσει γῆς, ἐξ ἧς αὐτούς τε διατρέφεσθαι, καὶ τοὺς φόρους εἰσφέρειν· καὶ ἐκ τῶν χειρῶν ἐντραχύτητα ἐπιδείκνυσθαι τῆς αὐτουργίας μαρτύριον. Ἐρωτηθέντες δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ βασιλείας, ὁποία τις εἴη, καὶ ποῦ, καὶ πότε φανησομένη; οὐ κοσμικὴν αὐτὴν εἶναι, οὐδ' ἐπίγειον ἀπεκρίναντο, ἀλλ' ἐπουράνιον, ἐπὶ συντελείᾳ τοῦ αἰῶνος φανησομένην. Ἐφ' οἷς ὡς εὐτελῶν αὐτῶν καταφρονήσας ὁ Δομετιανός, ἐλεύθερους ἀφῆκε, καὶ τὸν διωγμὸν προστάγματι ἔπαυσε. Ὁ μὲν οὖν κακίστος γεγονὼς, βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωήν, ὡς εἴθη καὶ πρὸ τῆς μοναρχίας.

B

NERVA. *Edit. Paris. pag. 583.*

ιβ'. Ἡ δ' ἡγεμονία εἰς NEPOTAN μετήνεκτο, ἄνδρα καὶ σώφρονα καὶ ἐπιεικέστατον. Οἱ γὰρ τοῦ Δομετιανοῦ ἐπιβουλεύοντες, οὐ πρότερον ἔργου ἥψαντο, πρὶν τὸν διαδεξόμενον τῆς ἀρχῆς ἐβεβαιώσαντο. Ἦλθον οὖν ἐπὶ τὸν Νερούαν, ὃς ἀστρολόγων ὅτι μοναρχήσει φασάντων, μικρῷ διέλειπε θανεῖν. Ὁ δὲ Δομετιανὸς πάντων τοὺς πρώτους τάς τε ἡμέρας καὶ τὰς ὥρας ἐν αἷς ἐγεγένηντο ἐξετάσας, καὶ ὀλίγους καὶ τούτους τοὺς ἐλπιζομένων ἐν τινι δυνάμει ἔσεσθαι, προανεῖλεν· Καὶ τῶν ἀστέκτειν' ἂν, εἰ μή τις τῶν ἀστρολόγων αὐτῷ φίλος ἦν, ὅτι δὴ ὀλίγων ἡμερῶν τελευτήσει πιστεύσας ὡς ὄντως τοῦτ' ἔσεσθαι, καὶ ἠθέλησε κἀκεῖνον προαναιρεῖν, ὡς πάντως μετὰ μικρὸν τεθνηξόμενον. Διὰ ταῦτα γοῦν μόλις ἔπεισαν αὐτὸν σωθῆναι τῇ τῆς ἡγεμονίας καταδοχῇ. Ὁ φθαρεὶς τὸ Δομετιανοῦ, ὡθοῦς αὐτὸς τῷ Νερούᾳ ἀρχὴν ἐδίξατο, καὶ τοῖς ὑπ' ἐκείνου ἐξιλασθεῖσι δόγματι ἐπανελθεῖν ἔφηκε, καὶ τὰς οὐσίας ἀπολαβεῖν. Ἡ δέ γε Σύγκλητος καθαιρεθῆναι τὰς Δομετιανοῦ τιμὰς ἐψηφίσατο. Τότε πέμπει δὲ καὶ μέγαν Ἀπόστολον Ἰωάννην ἀπὸ τῆς ἐν τῇ Πάτμῳ ὑπερορίας λόγος ἔχει ἐπανελθεῖν πρὸς τὴν Ἔφεσον. Ἦν δὲ ὁ Νερούας φιλόδικαιος, καὶ χρημάτων οὐκ ἤπατο. Ἐκείνου γὰρ μοναρχοῦντος, Ἀττικὸς ὁ τοῦ σοφιστοῦ Ἡρώδου πατὴρ, ὡς ὁ Φιλόστρατος ἐν τοῖς βίοις τῶν σοφιστῶν ἀνεγράψατο, θησαυρόν τι ὤρυξε ἐπὶ τῆς οἰκίας χρῆμα ἀμύθητον. Καὶ φοβηθεὶς ἔγραψε τῷ Νερούᾳ, ὡς, Θησαυρὸς ἐπὶ τῆς οἰκίας ὤρύθη μοι, τί ἂν κελεύεις περὶ αὐτοῦ; Ὃς ἀντέγραψε· Χρῶ τῷ εὑρήματι· Ὁ δ' ἔτι μᾶλλον θηθεὶς ἔγραψεν αὖθις, Ἀλλ' ὑπὲρ ἐμὲ τυγχάνει τὸ εὑρεθέν· καὶ ὁ Αὐτοκράτωρ πρὸς τοῦτο, Καὶ κἀμοὶ χρῶ, ἀντιπέστειλε. Τοῦτο βασιλεύοντος ὁ δεύτερος Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Ἀβίλιος μετήλλαξε τὸν ζοφερὸν, καὶ Κίρδων τῆς ἐκεῖ ἐκκλησίας προέστη. Τῆς δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐκκλησίας Ἰγνάτιος τότε ὁ Θεοφόρος προέστατο, δεύτερος καὶ οὗτος Ἐπίσκοπος ἐκεῖ μετὰ Εὐόδιον γνωριζόμενος. Ὁμοίως δὲ καὶ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις τῶν πιστῶν ἐκκλησίας Συμεὼν ἐξηγεῖτο, δεύτερος καὶ οὗτος μετὰ τὸν συγγενῆ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου λεγόμενον τὸν ἐπίσκοπον λελογχώς. Παρὰ τούτου τοῦ Αὐτοκράτορος αἱ μονομαχίαι ἐκωλύθησαν διὰ παντὸς ἀπηγορεύθησαν. Ἔπραττε δὲ καὶ ἕτερα γνώμης ἄτερ τῆς ἐξούσης τὴν τῶν Βωλῶν. Οὗτος ἐνομοθέτησε καὶ τὸ μή τινα τὰ παιδογόνα μόρια παρὰ Ῥωμαίοις ἐκτέμνεσθαι, μήτε μὴν ἄγεσθαι πρὸς γάμον ἀδελφιδῆν. Φωράσας δὲ τὸν Καλπούρνιον Κράσσον καὶ ἄλλως

NERVA. Xx. Qui autem Domitiano insidiabantur, id facinus non prius aggressi, quam certum successorem nacti essent, principatum NERVÆ optimo & nobilissimo viro detulerunt, qui ob prædictum ab astrologis imperium pene periisset. Domitianus enim omnium principum natalitiis diebus & horis indagatis: ea quoque de causa non paucos, qui potentes fore putabantur, sustulit, occidisset & hunc, nisi astrologus quidam illi bene cupiens, eum intra paucos dies esse moriturum dixisset. Quod cum verum esse crederet, cæde ejus abstinuit, quem jam ab ipsa natura quasi capitis damnatum esse putabat. Nerva autem ob eam prædictionem facilius persuaderi sibi passus est, ut Domitiano interfecto, statim susciperet imperium. Cujus prima cura fuit, ut ab illo actos in exilium, decreto revocaret, bonis etiam restitutis. Patres vero conscripti honores Domitiano decretos Senatusconsulto abrogarunt. Tum etiam magnus Apostolus Joannes e Patmico exilio Ephesum rediisse fertur. Nerva & justitiæ amans, & alienus ab avaritia fuit. Nam cum Atticus, Herodis rhetoris pater (ut Philostratus in libro quem de Rhetorum vita inscripsit, refert) domi suæ ingentem thesaurum reperisset, ne quid ex eo periculi sibi crearetur timens, Nervæ scripsit, *Thesaurus a me inventus est. Quid ergo jubes?* ei rescripsit Nerva, *Utere invento.* Cum ille nondum securus denuo scripsisset, *At conditionem meam inventum superat*: respondit Imperator, *Etiam abutere.* Hoc imperante, secundus Alexandrinus Episcopus Abilius diem suum obiit, & Cerdo ejus Ecclesiæ gubernationem suscepit. Antiochenæ Ecclesiæ Ignatius tum præfuit, vir Deo plenus, secundus & ipse ejus loci Episcopus post Evodium. Similiter Hierosolymitanæ quoque fidelium Ecclesiæ Symeon præfuit, alter & hic a cognato Jacobo qui frater Domini dicitur, Episcopatum sortitus. Hic Imperator compositiones gladiatorum interdixit. Nihil egit nisi de sententia principum Senatorum. Legem tulit, ne quis in Romano Imperio castretur, neve fratrum aut sororum filias ducere liceat. Cum a Calpurnio Crasso, & aliis insidias sibi fieri deprehendisset, eis in

Nerva ab astrologo servatus.

Attici thesaurus.

Episcopi.

Gladiatorii ludi.

Conjugii Insidiæ comperta.

ἄλλως ἐπιβουλεύοντας οἱ, ἔν τινι δείπνῳ πλησίον αὐτοῦ καθίσας, αὐτοὺς μήπω γνόντας ὅτι πεφώραντο, ξίφη αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἵνα πάντα ἴδοιεν αὐτά, εἰ ὧν ἐξεργασαί τι καὶ πάθοιτο· τῇ δ' ἀληθείᾳ, ἵνα γνοῖεν ὡς καταπεφρόνηται ὁ ὁ θάνατος. Ἔλεγε δέ, ὅτι, Οὕπω ἤρξα, ὥστε δεδιέναι καὶ ἢ ἀρχὴν ἀποθέσθαι, καὶ ἀσφαλῶς ἰδιωτεῦσαι· διὰ δὲ τρόπων χρηστότητα καὶ γῆρας βαθὺ καταφρονούμενος, ἀναβὰς εἰς τὸ Καπιτώλιον, ἐξεβόησεν· Ἀγαθῇ τύχῃ τῆς τε βουλῆς καὶ τοῦ δήμου, Μάρκον Οὔλπιον Νερούαν Τραϊανὸν εὐεργετοῦμαι. Εἶπε καὶ Καίσαρα ἀπέφηνεν αὐτόν, καὶ αὐτοχείρως ἐπέστειλε τῷ ἀνδρὶ τῆς Γερμανίας ἄρχοντι τότε

Τίφεια Δακικὶ ἰμὰ δάκρυα σοῖσι βέλεσσιν.

Ἄρξας οὖν Νερούας ἐφ' ἕνα ἐνιαυτὸν καὶ μείνας πεντε-
B καίδεκα μησὶ τῷ ζωῷ νοσήσας, καὶ Αὐτοκράτορα τὸν Τραϊανὸν προβαλόμενος.

κα'. ΤΡΑΙΑΝΟΣ δὲ τὸ γένος, ἦλθεν ἐξ Ἰβηρίας, δεύτερον ἔτος ἄγων ἐπὶ τεσσαρακοστῷ δεύτερῳ γενέσεως, ὅτε τῆς αὐταρχίας ἐπέτυχεν, ὡς ἐν ἀκμῇ αὐτὸν εἶναι ἔ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ μήτε θράσους ὑπὸ νεότητος πίμπλασθαι, μήτ' ὑπὸ γήρως ἀμβλύνεσθαι. Ἐτίμα δὲ τοὺς ἀγαθούς, καὶ ὡς φοβούμενος πάντας ἐφοβεῖτο, οὐ διαβολαῖς τισὶν, οὔτε ἐπιβουλαῖς τινας, οὔτε μὴν ἀπηχθάνετο, οὔτε προσεῖχε τοῖς διαβάλλουσι, οὔτ' ἦν ὀξύρροπος πρὸς ὀργήν, ἧς τε χρημάτων τῆς ἀλλοτρίων ἴσα καὶ φύσει τῶν ἀδίκων ἀπεῖχετο· καί τοι μεγαλόφρων καὶ μεγαλογνώμων γενόμενος, καὶ ἐν ὁδοῖς ἔ ἐν λιμέσι καὶ ἐν δημοσίοις οἰκοδομήμασιν ἐδαπάνα πολλά. Καὶ ἐπειδὴ τὸν ἐν
C τῇ Ῥώμῃ ἱππόδρομον φθαρέντα ἀνήγειρε μείζω τε καὶ περικαλλίστερον, ἐπέγραψεν αὐτῷ, ὅτι ἐξαρκοῦντα τῇ τῶν Ῥωμαίων δήμῳ ἐποίησε. Καὶ μᾶλλον ἔχαιρε φιλούμενος ἢ τιμώμενος, ἔ ἀγαπητὸς ἤθελεν εἶναι τοῖς ὑπηκόοις, τοῖς πολεμίοις δὲ φοβερός. Τῆς μὲν δὴ ἐν λόγοις παιδείας οὐ μετέσχηκε, τὸ δ' ἔργον αὐτῆς ἔ ἐπίστατο καὶ εἰργάζετο. Οἶνου δ' ἦν πρόμος, πίνων μὲν καὶ ἐπιμένων περὶ μεθύσια, ἀδίκως δὲ οὐδέποτε. Φιλοπόλεμος δὲ γεγονὼς, καὶ πλεῖστα κατωρθωκὼς, οὐκ εἴα τοὺς στρατιώτας ὑπερφρονεῖν, ὅπως ἐγκρατῶς αὐτῶν ἄρχοι. Ἦν δ' αὐτῷ γυνὴ Πλωτίνα· Ἐστράτευσε μὲν καὶ ἐπὶ Δάκας, ἢ Δακούς, καὶ Ἴωνας, ὡς ὁ Ἀππιανὸς ἐν τῷ ὀγδόῳ τρίτῳ λόγῳ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἱστορίας φησὶ, μὴ τὰ χρήματα ἃ ἐπέτειον ἐλάμβανον δίδοσθαι αὐτοῖς ἀνεχόμενος, καὶ δίκας ἐπάρξασθαι τῶν πεφαγμένων αὐτοῖς ἐμερόμενος. Πυθόμενος οὖν ὁ Δεκέβαλος, ὃς Δακῶν ἦρχε, τὸν τε Τραϊανὸν καὶ τὸν ἔθνους ὁρμὴν ἔδεισε, εἰδὼς ἢ ἄνδρα στρατηγικώτατον. Καὶ πολέμου συρραγέντος φασί, πολλοὺς μὲν τῶν πολεμίων ἀπέκτειναι οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ μείους δὲ ἔ αὐτῶν ἐτραυματίσθησαν. Τοσοῦτοι δ' ὄντες οἱ τραυματίαι, ὡς ἐπιλιπόντων ἔ ἐπιδέσμων, μηδὲ τῆς ἑαυτῶν ἐθνῆτος φείσασθαι τὸν Τραϊανόν. Ἐπὶ δὲ τάδε ἄκρα, δυσχερῶς μὲν κατέλαβεν, καὶ πύλας τῶν βασιλείων ἔλθεν αὐτῶν, φρίσσων ὁ Δεκέβαλος πέμπει, σωτηρίους τε, τὰ ὅπλα καὶ τὰ μηχανήματα καὶ τοὺς μηχανικοὺς παραδοὺς αὐτῷ, καὶ ἅπερ ἕτερον ὃ ἂν ἀπαιτοῖτο ποιῆσαι. Καὶ φθὰς ἢ Αὐτοκράτωρ ἐλθὼν, εἰς ἅδας καταπλεύσας, αὐτῷ προσεκύνησεν. Εἶτα εἰς τὴν Ἰταλίαν ὁ Τραϊανὸς ἀναζεύξας, καὶ πρὸς τῷ Δεκεβάλου φρίσσων ἐπέμπετο. Οἵπερ εἰσαχθέντες εἰς τὸ Συνέδριον, πάντα ἀποθέμενοι, καὶ τὰς χεῖρας συνάψαντες ἐν αἰχμαλώτου σχήματι, πάντα τὰ

A ſpectaculo quodam proxime ſe collocatis, enſes in manus tradidit, ignaris adhuc indicii, ut viderent ſcilicet an affabre facti, atque acuti eſſent: cum revera innueret, mortem a ſe contemni. Ajebat autem, *ſe ita imperaſſe, ut etiam depoſito imperio vitam privatam tuto poſſet agere*. Sed cum ob morum lenitatem & ætatem contemneretur, Capitolio conſcenſo exclamavit: *Quod felix fauſtumque ſit Senatui populoque, M. Ulpium Nervam Trajanum adopto*. Dein Cæſarem quoque eum appellavit, eique ſua manu Germaniam tum obtinenti ſcripſit:

Sentiat ob lachrymas noſtras tua ſpicula Graja.

B Obiit ex morbo: imperavit annum unum, & menſes IV. Trajano Imperatore deſignato.

XX. TRAJANUS genus ex Hiſpania ducens, anno ætatis XLII. imperio potitus eſt, in ipſo animi corporisque vigore, & a juvenili audacia, & a ſenili ſocordia alienus. Bonis honorem habebat: bene affectus erga omnes, neminem timebat, neminem oderat: delatores contemnebat, non proclivis erat ad iracundiam: aliena pecunia æque ac cædibus injuſtis abſtinebat: quamvis magno animo, magnoque ingenio præditus, in vias, portus, operaque publica magnos ſumptus faceret. Cum circum equeſtrem collapſum inſtauraſſet, majoremque & pulchriorem feciſſet, inſcripſit, ſe feciſſe tantum, ut populus Romanus ſatis ſpatii haberet. Magis gaviſus eſt ſe amari quam honorari: ſubditis charus, hoſtibus terribilis eſſe voluit. Quamvis diſciplina litteratum eruditus non eſſet: rem ipſam tamen & novit & exercuit. Vini fuit avidior, ſed citra ebrietatem: puerorum magnus amator, ſed citra cujuſquam moleſtiam. Cum vir bellicoſus eſſet, & res magnas geſſiſſet: ea diſciplina milites continebat, ne eos efferri animis pateretur. Uxorem Plotinam habuit. Bello aggreſſus eſt Dacas, ſeu Dacos, ſecundum Jones, ut Appianus ait D XXXIII. Romanæ hiſtoriæ libro: quod & annua tributa pendere recuſabat, & eorum facta ulciſci cupiebat. Cujus adventum Decebalus gentis ejus princeps timuit: non ignarus, Trajanum virum eſſe rei bellicæ peritiſſimum. Pugna commiſſa, Romani multos hoſtes occiderunt, nec pauciores ex ipſis vulnerati ſunt: quorum fasciæ deeſſent, multitudo fuit, ut cum faſciæ deeſſent, Trajanus ne ſuæ quidem veſti pepercerit. Cum ſummis, cacuminibus magno labore occupatis, ipſi regiæ appropinquaret, Decebalus per legatos pollicitus, ſe arma, machinas & fabros traditurum, & quicquid præterea a ſe poſtularetur facturum: ipſe ad Imperatorem venit, eumque humi proſtratus adoravit. Deinde Trajanus in Italiam reverſus, legatos Decebali ſecum adduxit: qui in Senatum introducti, poſitis armis, manibuſque captivorum inſtar conjunctis, multis

LIBER XI. *Edit. Pariſ. pag. 554.*

TRAJANUS.

Decebalus Dacorum Rex ſubactus.

pag. 585.

LIBER LX. verbis ſupplicarunt, & pace impetrata, arma receperunt. Trajanus triumpho acto, Dacicus cognominatus eſt. Neque vero propter rei militaris ſtudium cætera neglexit, ſed multis in locis & ſæpe jus pro tribunali dixit. Cum Decebalus pactis & conventis violatis, res novas moliri nuntiaretur, demum contra illum duxit exercitum: qui quia viribus impar erat, dolo Imperatorem vincere ſtudebat. Quem cum acceſſu eſſe facilem, & quemvis ad colloquium admittere ſciret, tranſfugas ſubornavit, qui eum, ſi poſſent, occiderent. Sed unus eorum ob ſuſpicionem comprehenſus, in quæſtionibus arcanum effatus eſt. Imperator autem ponte per Iſtrum facto, quod opus omnem admirationem & commemorationem ſuperat, traductoque exercitu, vix ille quidem & cum periculo, ſed vicit tamen Dacos. Decebalus præ deſperatione ſeipſum interfecit: ex eoque gens Dacorum, eorumque provincia Romanis parere cœpit. Reperit & theſauros Deceballi, quamvis difficilis eorum eſſet inventio. Barbarus enim fluvio, qui regiam præterfluebat, alio traducto, in alveo foveam præaltam excavarat, quam magna auri, majore argenti, aliarumque rerum quibus humilitas non nocet, copia injecta, lapideis tabulis obſtruxerat: aggeſtaque terra, fluvium in veterem alveum reduxerat. Multa etiam in ſpeluncis abdiderat. Hæc nemine præſente niſi captivis faciebat: quos, abſoluto opere, & rebus occultatis, interficiendos curabat, ne arcanum proderent. Unus tamen ſatellitiaris ejus, gnarus ubi theſauri eſſent, indicium fecit. Cum Licinium Suram, virum divitem, quem mutuo amabat, quidam ut inſidiatorem criminati eſſent: invocatus cœnatum ad eum abiit, &, ſatellitibus ablegatis, Suræ medico oculos curandos, ejus conſorti barbam radendam præbuit. Deinde lavit, & cœnavit. Poſtridie calumniatoribus dixit: *Si me occidere Sura voluiſſet, nihil ei obſtitiſſet, quo minus id facere poſſet.* Cum Præfectum prætorio deſignaret, eique enſem porrigeret, quo is accingi debebat: *Cape hunc*, inquit, *& ſi bene impero, pro me, ſin male, contra me illo utere.* Inſtruxit etiam Bibliothecas. Poſt, contra Parthos & Armenios duxit exercitum: quod Armenius diadema non a ſe, ſed a Parthorum Rege accepiſſet. Ea cauſa prætexebatur bello, cum tota res ab ambitione & gloriæ cupiditate proficiſceretur. Armenia ſubacta, multa ei a Senatu decreta ſunt: & præter cætera, Optimi, poſt etiam Parthici cognomentum tributum, ſed Optimi appellatione, quod mores ſuos exprimeret, magis eſt delectatus.

XXII. Maximo terræmotu ſub ejus imperio cum alias urbes quaſſatæ ſunt, tum præter cæteras Antiochia ad Orontem, ubi Trajanus quoque pene periiſſet, ruina ædificii in quo degebat ictus. In iis ruinis innumera multitudo perit.

Decebali rebellio, interitus, & theſauri.

Edit. Pariſ. pag. 586.

Licinius Sura.

Præfectus prætorio.

Parthica & Armeniaca expeditio.

Optimi cognomentum.

Antiochenus terræmotus.

εἶχον ἢ ἐπίστευσαν. Καὶ ὅπως ἀποδῶν τυχόντες, αὖθις τὰ ὅπλα ἀπέλαβον. Τραϊανὸς δὲ ἢ ἐθεράπευσε, ἢ Δακικὸς ἐπωνόμασθη. Οὐχ ὡς Ἄρειος δὲ τῷ ἄλλων ἠμέλει, ἢ ἵππων ἐδίκαζεν, ἀλλὰ καὶ πολλαχοῦ ἐν πολλάκις ἐπὶ βήματος ἐκάθισε. Ὡς δὲ ἀπηγγέλλετο ὁ Δεκέβαλος αὖθις ταπεινίζων, ἐν ταῖς συνθήκαις ἐμμένων, αὐτὸς ἢ πάλιν κατὰ ἐκείνου ἐστράτευσε. Καὶ ὁ Δεκέβαλος ἀπιθάνως ἐχρῆτο, δόλῳ αὐτὸν περιγενέσθαι διανοούμενος. Καὶ εἰδὼς ἀκριβέστατον ὄντα Τραϊανὸν, ἢ τὸν βουλόμενον εἰς ὁμιλίαν δεχόμενον, ψευδαυτομόλους ἀπέστειλε, ἵν', εἰ δυνηθεῖεν, αὐτὸν ἀναιρήσαντο. Εἷς δ' ἐκείνων ὑποπτευθεὶς συνελήφθη, καὶ ἐπαθὼν ἐξέφηνε τὸ λανθάνον. Γεφυρώσας δὲ τὸν Ἴστρον ὁ Αὐτοκράτωρ, ἐ ἔργον τοῦτο διαφανέστατον, μήτε θαυμασθῆναι ἀξίως, μήτ' ἐξηγεῖσθαι δυνάμενον, ἀλλ' ἅτε γεφύρας τὸ παλαιὸν τὸν ποταμὸν περαιωθείς, μόλις μὲν ἢ κινδυνωδῶς ἐκράτησε τῶν Δακῶν, ἐκράτησε δ' ὅμως. Καὶ ὁ Δεκέβαλος ἀπογνοὺς, διεχειρίσατο ἑαυτόν. Κἀντεῦθεν τὸ ἔθνος τὸ τῶν Δακῶν ἢ ἡ χώρα σφῶν Ῥωμαίοις ὑπήκοος γέγονε. Καὶ τοὺς θησαυροὺς δ' ὅτε τοῦ Δεκεβάλου ἐζήτουν, χαλεπὸν τοῦτο ἦν. Ποταμὸν γὰρ ὃς τοῦ βασιλείου αὐτοῦ παρέῤῥει, μετοχετεύσας ὁ βάρβαρος, τῷ χώματι ἐφ' οὗ δίκην τὸ ὕδωρ ἔῤῥυξεν εἰς βάθος πολὺ, ἐ πλεῖστον μὲν χρυσὸν, πλεῖον δὲ ἀργυρον, καὶ ἄλλα τιμίων ὅσα μὴ πίπτοντα ἐξ ὑγρότητος φθείρεσθαι, καταβάθρῳ τῷ ὀρύγματι, πλάξι τε καταστρώσας ἐκεῖ γῆν καὶ χοῦν παύτοις ἐπιῤῥίπτει, ἢ οὕτως αὖθις τὸν ὕδωρ εἰς τὸ αὐτὸ μετέῤῥεψε δίοδον, ἢ εἰς ἀπάλαιστον ἦν πολλὰ ἐκαπέδυτο. Ταῦτα δ' ἐποίει μή τινος ἄλλου παρόντος ἢ αἰχμαλώτων, οἳ καὶ ταῦτα ἐπόουν· καὶ μετὰ τὴν κατασκευὴν, τοὺς αἰχμαλώτους ἐκτείνας, ἵνα μὴ ἔκφορα τὰ παρ' αὐτοῦ γεγονότα ποιήσωσιν. Εἷς δέ τις ἑταῖρος τοῦ Δεκεβάλου συνειδὼς τὰ τε θησαυρισμένα, ὑπέδειξεν αὐτά. Τὸν δὲ Λικίνιον Σοῦραν πλούσιον ἄνδρα φιλῶν, καὶ ὑπ' ἐκείνου φιλούμενος, διαβαλλόντων τινῶν ἢ ἀνδρακοῦν ὡς ἐπιβουλεύοντα αὐτῷ, ἄκλητος ἐφ' ἑστιάσει ἐπὶ δεῖπνον ἀπῆλθε, ἢ τοὺς δορυφόρους ἀποπέμψας, ἢ ἰατρὸν τοῦ Σοῦρα ἐκάλεσε, ἢ δι' ἐκείνου τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἔτι δὲ τὸν καιρίως ἐκείνου ἢ ὑπηύδυ ἐξύρατο· εἶτα ἢ ἐλούσατο ἢ ἐδείπνησε. Καὶ τοῖς ἢ Σοῦρα διαβαλοῦσιν ἔφη τῇ ὑστεραίᾳ· Εἰ ἤθελέ με Σοῦρας ἀποκτεῖναι, ἐδύνατο ἢ ἄνδρα χθὲς τοῦτο ποιῆσαι. Ἔπαρχον μέν τοι τῶν δορυφόρων προχειριζόμενος, ἢ ὀργάνου αὐτῷ τὸ ξίφος ὑπαραζώννυσθαι αὐτὸν ἐχρῆν. Λάβε τοῦτο, ἔφη, ἢ εἰ μὲν ἄρχω καλῶς, ὑπὲρ ἐμοῦ αὐτῷ χρῆσαι, εἰ δ' ἁμαρτάνω, κατ' ἐμοῦ. Ἐποίησε δὲ ἐκ βιβλίων ὑποθήκας. Καὶ μὴ ταῦτα τῇ Πάρθων ἢ Ἀρμενίων ἐστράτευσεν, ὅτι τὸ διάδημα ὁ Ἀρμένιος οὐχ ὑπ' αὐτοῦ ἔλαβε, ἀλλὰ παρὰ τοῦ Πάρθων Βασιλέως. Ἦν ἢ συνθήκη τοῦτο, τὸ δ' ὅλον φιλοτιμία ἢ δόξης ἵμερος. Ἐχειρώσατο οὖν τοὺς Ἀρμενίους· ἢ αὐτῷ ἡ Βουλὴ πολλὰ ἐψηφίσατο, πρὸς δὲ τοῖς ἄλλοις ἢ Ὀπτιμον ἐπωνόμασεν, ἔθος δὲ τοῖς ἐξαλλοιζόμενον ὅτι ἐκ Παρθικὸν αὐτῷ ἐπέλαμψεν ὄνομα. Ὃ δὲ μᾶλλον τοῦ ἄλλου τῷ Ὀπτίμῳ προσηγορίᾳ ἐφηδυνόμενος, ὅτι τοὺς τρόπους ὑπεδήλου αὐτοῦ.

κβ'. Ἐπὶ δὲ τοῦ ἐπὶ τῆς ἀνατολῆς αὐτοῦ στρατοπέδου συμβάντος, ἢ ἄλλαι μὲν πολλαὶ πόλεις, μάλιστα δὲ τῶν ἄλλων ἡ πρὸς τῇ Ὀρόντῃ ποταμῷ Ἀντιόχεια ὅτε ἢ αὐτὸς ὁ Τραϊανὸς ἐκεῖ διατρίβων, μικροῦ κατεδάφισεν ἄν. Ἐπλήγη δὲ τῶν ἐκ τῶν ἐπιπέδων, ὃ ἦν δεινὸν, συμπτώματος. Ἀριθμὸν δὲ κρεῖτ-

τῶν πλίνθων συγκείχωτο πρὸς συμπτώματα. Καὶ οἱ μὲν σωτηρίᾳ τῇ βάρει τῶν καταπιπτόντων ἀπώλλυντο· εἰ δὲ ἐν ἀχαίνοις τισὶ τυχαίως συμβαίνοιεν, ὅπου τῶν ὑλῶν συμπιπτουσῶν διασῳζόμενοι, ἐξιέναι δ' ἐκεῖθεν οὐκ ἰσχύοντες, λιμῷ διεφθείροντο ἐπικρατήσαντος καὶ ὁ κλύδων τῆς γῆς ἐφ' ἡμέρας πολλάς. Ἤδη δὲ παυσαμένης τῆς συμφορᾶς, ἐπίβα τις ἀναθαρσήσας τῶν ἐρειπίων, καὶ ἤκουσε βοώσης κάτωθεν γυναικός. Ἀνορύξαντες οὖν ἀνθρωπον ἀνεσώσαντο, καὶ παιδίον φέρουσαν ὑπομάζιον, ὃ τῇ γάλακτι ἔτρεφεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἑαυτῇ. Ἐκ τούτου καὶ τἀλοιπὰ ἀνεχώρουν, ἀλλ' οὐκ ὤρουν ζῶντας τινὰς, πλὴν παιδίου ἑνός, τῷ λιμῷ δὲ φθαρέντας πολλούς. Ἐαρος δ' ἐπισάντος, καὶ τῶν Πάρθων αὖθις ἐχώρησεν ὁ Τραϊανός. Καὶ τῆς τε Ἀδιαβηνῆς ἁπάσης ἐκράτησε, καὶ μέρος ἐστὶ τῆς Συρίας τῆς πρὸς Νίνῳ καὶ τὰ Γαυγαμήλων, καὶ τὰ Ἀρβήλων, παρ' οἷς Ἀλέξανδρος ὁ Δαρεῖον ἐνίκησε. Καὶ μέχρι τῆς Βαβυλῶνος προῆλθεν αὐτῆς. Ἐπεραιώθη δὲ καὶ τὸν Τίγριν, καὶ εἰς τὴν Κτησιφῶντα εἰσῆλθεν. Ἐμεμήνει μέντοι καὶ τὴν Ἐρυθρὰν εἰσπλεῦσαι θάλασσαν, ἣ μέρα μέν ἐστι τοῦ Ὠκεανοῦ λέγεται· κέκληται δ' ἔπος ἀπό τινος ἐν αὐτῇ διαπρεψάντος. Ἐνενόει δὲ καὶ Ἰνδούς, καὶ ἔλεγεν, ὡς, Εἰ ἔτι νέος εἴην, καὶ ἐπ' αὐτοὺς ἂν ἐπεραιώθην. Ἐν ᾧ δὲ χρόνῳ ἐπὶ τὸν Ὠκεανὸν κατέπλει, καὶ αὖθις ἀνήγετο, ὅσα ἐπόλωσαν πρότερον ἀποστάται ἐπόησαν. Ὁ δὲ δείσας, μὴ καὶ οἱ Πάρθοι τὰ αὐτὰ δράσωσιν, ὁμογνῶσι Βασίλεα προεχειρίσατο, αὐτὸς αὐτῷ τὸ διάδημα ἐπιθέμενος. Εἶτα καὶ τὸν Ἀράβων ἀφεστηκότων, ὥρμησε κατ' αὐτῶν· καὶ μηδὲν αὐτοῦ, ὀλίγου δεῖν ἐτρώθη ἄρα, καὶ κεῖθεν ἀπῆλθε νοσῶν. Καὶ οἱ κατὰ Κυρηναίαν Ἰουδαῖοι ἀπέστησαν, καὶ ἔκτεινον καὶ Ῥωμαίους καὶ Ἕλληνας· καὶ οἱ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ οἱ ἐν Κύπρῳ οὐχ ἧττον ὁμοίως διέφθειραν. Καπνρίζατο δὲ τούτοις Τραϊανὸς, στρατόμαχα κατ' αὐτῶν πέμψας. Μέμνηται τῆς τῶν Ἰουδαίων ταύτης ἀποστασίας καὶ ὁ Εὐσέβιος ἐν τῷ πέμπτῳ λόγῳ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Ἐκείνῳ δ' ὑπὸ Μισοποταμίᾳ τὸ ὅρμημα, τῇ δὲ νόσῳ καταπονούμενος, ἤρξατο πρὸς Ἰταλίαν πλοῦς, Πόπλιον Αἴλιον Ἀδριανὸν ἄρχειν ἐπισήσας τῶν στρατευμάτων ἐν τῇ Συρίᾳ. Ἐλθὼν δ' εἰς Σελινοῦντα τῆς Κιλικίας, ἣ καὶ Τραϊανούπολις κέκληται, τὸν βίον κατέλυσεν, ὡς μὲν ἐκεῖνος ἔφη, φαρμάκῳ διαφθαρείς· ὡς δέ τινες λέγουσι, διὰ ἐπίσχεσιν αἵματος ἐπισίου αὐτῷ ἐκπεσούσην τῆς γαστρός. Συνέβη δὲ καὶ ὑδρωπικίᾳ, ἣ πάρεσις τοῦ σώματος ἐκ μέρους ἐπηκολούθησεν. Ὑδρὸς δ' ἐν ὑπὸ ἐπίσης αὐτῷ τὸ θανάσιμον αἴτιον. Ἦρξε δ' ἔτη ἑπτακαίδεκα, ἀρὸς μησὶν ἕξ. Τοῦτον διαδεξάμενος, Συμεών, ὁ τοῦ Κλωπᾶ, δεύτερος Ἀρχιερεὺς γεγονὼς Ἱεροσολύμων μετὰ τὸν θεῖον Ἰάκωβον, ἐμαρτύρησεν, αἰκισθεὶς μὲν ἀρότερον ἐπὶ πλείσταις ἡμέραις, εἶτα σταυρῷ καταδικασθείς, ἐτῶν ὢν ἑκατὸν καὶ εἴκοσι. Μεθ' ὃν τρίτος Ἱεροσολύμων Ἀρχιερεὺς Ἰοῦστος, ἐκ περιτομῆς καὶ αὐτὸς ἐχρημάτισε, καὶ ἄλλους δὲ πάνυ πολλοὺς ἐν τούτοις πλείοσι μαρτυρικῇ τέλει ἀξιωθῆναι ἱστόρησεν ὁ Εὐσέβιος· εἶτα τὸ πλῆθος τῶν κτεινομένων μαθόντα τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ ὡς οὐδὲν ἀνόσιον φράττουσιν, ἀλλ' ἃ πρωΐθεν ἐξεγειρόμενοι τὸν Χριστὸν ὑμνοῦσιν ἴσα θεῷ, μόνον δ' εἰδώλοις θύειν οὐ πείθονται, παύσαι μὴ ἐζητεῖσθαι τοὺς κεκλημένους ἐκ τοῦ Χριστοῦ, ἐμπεσόντας δὲ γε κολάζεσθαι. Καὶ ὕπο γενέσθαι τὸν διωγμὸν μετριώτερον. Τότε καὶ ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος, δεύτερος τῶν κατὰ Κοίλην Συρίαν Ἀντιο-

A Alii gravitate molis oppreſſi: alii, qui fortuito ædificiorum caſu in cavis locis incluſi perfringere non poterant, illa concuſſione per dies complures durante, fame perierunt. Tandem ſedata calamitate, quidam ruinas conſcendere autus, mulierem infra vociferantem audivit: quam, remota materia, eduxerunt. Ferebat autem illa puerum in ulnis: quem, ut & ſemetipſam, uberibus ſuis aluerat. Deinde ruinis etiam cæteris remotis, nullos viventes præter unum puerum repererunt: qui autem fame perierant, multos. Sub vernum tempus Trajanus denuo contra Parthos profectus, tota Adiabene potitus eſt. Ea pars eſt Syriæ juxta Ninum & Gaugamela & Arbela, ubi Darium Alexander vicit: & ad ipſam uſque Babylonem progreſſus, Tigri trajecto, Cteſiphontem eſt ingreſſus. Cupiebat etiam Erythræum mare luſtrare, quæ Oceani pars eſt, a Rege ejus loci quodam nomen adepta. Etiam Indos animo agitabat: dicebatque, *ſi junior eſſet, ſe illos quoque petiturum*. Dum vero ad Oceanum tendit, atque inde revertitur, ii quos dudum ſubegerat, ad defectionem ſpectabant. Veritus igitur, ne Parthi quoque idem facerent, Regem eis ſuæ gentis præfecit, eique ipſe diadema impoſuit. Deinde Arabes etiam ſub jugum reducturus, re infecta pene vulneratus eſſet, atque ægrotans inde diſceſſit. Defecerunt etiam Cyrenenſes Judæi, & Romanis & Græcis trucidatis. Idem & Ægyptiaci & Cyprii imitati ſunt. Sed hos miſſo exercitu domuit. Hujus Judaicæ defectionis etiam Euſebius meminit, Eccleſiaſticæ hiſtoriæ libro IV. Cum in Meſopotamiam iret cuperet, morbo oppreſſus, curſum Italiam verſus intendit, P. Ælio Adriano Syriacis legionibus præpoſito. Sed cum Seliuntem Ciliciæ urbem, quæ etiam Trajanopolis dicitur, veniſſet, vita functus eſt, ut ipſe putabat, veneno hauſto: ut alii dicunt, ob ſuppreſſum ſanguinem, quem quotannis per alvum excernere ſolebat. Acceſſit apoplexia, conſecuta reſolutione corporis ex parte. Verum aqua intercus omnino mortis ei cauſa fuit. Imperavit annos XIX. cum ſeneſtri. Eo imperante Symeon Clopæ filius, ſecundus Hieroſolymorum poſt S. Jacobum Pontifex, Martyrium ſubiit, poſt dierum complurium cruciatus, ad crucem damnatus, anno ætatis vigeſimo & centeſimo. Poſt eum Juſtus ex circumciſione tertius Hieroſolymorum Pontifex eſt delectus. Alios quoque multos tum pluribus in locis Martyrium obiiſſe refert Euſebius. Deinde Imperatorem cognita eorum qui occiderentur multitudine, qui nihil impium agerent, niſi quod matutino tempore Chriſtum pro Deo celebrarent, & tantum ſimulachris immolare recuſarent: edixiſſe ne inquirerentur Chriſtiani, ſed oblati puirentur; ita perſecutionem factam eſſe mitiorem. Tum etiam S. Ignatius alter Antiochiæ Cœleſyriæ Pontifex, vinctus Romam

Trajanus rebus in Oriente ateomque geſtis, in Cilicia decedit.

Edit. Pariſ. pag. 587.

Epiſcoporum ſucceſſiones.

Perſecutio a Trajano mitis nihil lenita.

S. Ignatius.

LIBER XI.

missus est : ubi cum bestiis decertando, Martyrium absolvit. Ei successit Heros in Pontificatu. Tertio anno Imperii Trajani, Clemente tertio Romano Pontifice defuncto, post Ecclesiam fidelium novem annis gubernatam, quartus in ejus locum suffectus est Evaristus : qui annis VIII. sacerdotio functus, decessit Alexandro successore, qui Romanorum V. fuit Pontifex. Alexandrinus quoque Episcopus ordine tertius, Cerdo, hac vita relicta, Primum habuit successorem.

Edit. Paris. pag. 588.

ADRIANUS.

XXIII. Trajano sine liberis defuncto, ADRIANUM Plotina Trajani conjunx ex amorum illecebris, & Tatianus ejus Procurator, Cæsarem & Imperatorem designarunt, Antiochiæ Syriæ, cui præerat, tum agentem, & Trajanum affinitate contingentem, ac illius e fratre nepti tum matrimonio junctum. Fuit ille filius Afri Adriani, vir admodum eruditus : libros & versu & soluta oratione conscriptos reliquit : cæterum tam immensæ ambitionis, ut omnia affectaret, seque nihil ignorare profiteretur. Itaque multos aliqua arte celebres dignitate privavit : multos perdidit, ut ipse in omnibus excellere videretur. Quare in eo nimia subtilitas, curiositas, & morum tetricas reprehendebatur. Sed hæc vitia, providentia, diligentia, magnificentia, & dexteritas ingenii pensabant. Ad hæc nullum bellum incipiebat, cœpta sedabat, opes neminem per injuriam eripiebat : sed potius multis, ultro præsertim non rogatus, donabat. Urbibus omnibus, sive sociis sive vectigalibus opem ferebat : aliis aqua introducenda, aliis portubus extruendis, aliis frumento, operibus, pecunia, honoribus dandis. Adversus populum Romanum non submisse, sed pro auctoritate se gerebat : cui aliquid aliquando audacius postulanti non cessit, sed præconem edicere jussit, *Tacete*. Qui cum nihil locutus, extenta tantum manu silentium fecisset : non modo non succensuit homini, quasi dicto minus audiens fuisset, sed & honorem habuit, quod id effecisset, quod voluerat, dissimulata imperii asperitate. Neque enim ægre ferebat, si quid ab aliquo contra suam sententiam fiebat, modo ad utilitatem suam spectaret. Præteriens aliquando, cum mulieri interpellanti *sibi non esse otium* dixisset, atque illa exclamaret, *Ergo imperare noli* : statim conversus, eam audivit. Omnes res magnas & necessarias non privato consilio, sed Senatoribus adhibitis egit. Cum primoribus jus pro tribunali dixit, ut acta publicarentur. Consulibus in concilio assulit. Semper optimates apud se habuit, & cum principibus atque optimis concœnavit. Convivia ejus plena erant sermonum omnis generis. Amicos graviter ægrotantes invisebat, familiarium suorum festivitatibus interesse solebat. Romam ubi venit, quicquid fisco imperatorio & ærario Romano debebatur, abolevit. Provincias & urbes invisit, & omnia in melius pro-

Eruditio & ambitus Adriani.

Adriani clementia & ratio administrandi imperii.

pag. 589.

χείας τυγχάνων Αρχιερεὺς, συλληφθεὶς, εἰς Ῥώμην ἀπήχθη δέσμιος, ἔνθα θηρίοις παραδοθεὶς διώνυσε τὸ μαρτύριον. Καὶ μετ' αὐτὸν τὴν ἱεραρχίαν διεδέξατο Ηρως. Τῷ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς ἀπαρχίας Τραϊανοῦ Κλήμης ἐπελειοπότος, ὃς τρίτος ἦν ἐν Ῥώμῃ Αρχιερεύς, ᾧ ἵπασι ἐνάτῃ ἐπὶ ἑκκαιδεκάτῃ ἴδιον τῷ πρώτῳ, πάπας ἀπεδείχθη Εὐάρεστος· ὃς ὀγδοον ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτὸν, μετήλθε πρὸς ζωὴν, ὑπ' Αλεξάνδρου διαδεχθείς, πέμπτος γεγονὼς τῷ Ρωμαίων Αρχιερεῖ. Καὶ ὁ τῆς Αλεξανδρέων τρίτην τάξιν ἐπίσκοπος γεγονὼς Κίρδων, μετὰς τὸν ἐνθένδε, ὀγδοον ἔσχηκε Πρίμον.

ιγ'. Απαιδος δὲ Τραϊανοῦ πλεύσαντος, Καίσαρά τε καὶ Αὐτοκράτορα ΑΔΡΙΑΝΟΝ ἔδειξε, τὸν τῆς Τραϊανοῦ σύζυγος Πλωτίνα, ἐξ ἱκετικῆς φιλίας, καὶ ὁ Ταττιανὸς Επίτροπος αὐτοῦ γεγονὼς, ἀπέδειξεν, ἐν Αντιοχείᾳ τῆς Συρίας ἡγούμενα, ἔτει τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ, προσγενὲς τε ὄντα Τραϊανῷ, καὶ συνοικοῦντα τῇ ἐκείνου ἀδελφιδῇ. Ην δ' οὗτος υἱὸς Αφρου Αδριανοῦ, φιλολόγου ἀνδρὸς, ὃς καὶ ποιήματα τινὰ πεζὰ καὶ ἐν ἔπεσι κατελέλοιπεν· ἁπλῶς δέ γε πρὸς φιλοτιμίαν ἔχων, πάντα τε ἐπεπόθησε, καὶ πᾶσι μηδὲν ἀγνοεῖν. Οθεν καὶ τῷ ἐν τέχνῃ εὐδοκιμοῦντα καθεῖλε συχνούς· καὶ ἐκ μείνης ἀπώλειαν, ἐν αὐτοῖς κρατεῖν ἐν πᾶσι δοκῇ. Εκακίζετο μὲν ὑπ' αὐτοῦ ἐπὶ τε πᾶσι, καὶ τὸ πάνυ ἀκριβὲς, καὶ τὸ περίεργον, καὶ πολύτροπον. Αντελάμβανε δὲ πάντα, καὶ ἐθεράπευε τὸ, τε φροντιστικὸν αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐπιμέλεια, καὶ τὸ μεγαλοφυὲς, καὶ ἡ δίξιότης· καὶ τὸ μὲν ἄρξαι πολέμου, καὶ τοὺς ἀρχομένους καταπαῦσαι· καὶ ὅτι οὐδενὸς ἀδίκως ἀφείλετο χρήματα, ἀλλὰ καὶ πολλοῖς παρέσχετο, μάλιστα αὐθορμήτως καὶ μηδ' αἰτουμένοις, καὶ πόλεσι συμμάχοις εἴ τι καὶ ὑποφόροις πάσαις, ὡς εἰπεῖν, ἐπεκούρησε, ταῖς μὲν ὕδωρ καταγαγὼν, ταῖς δὲ λιμένας οἰκοδομήσας, ταῖς δὲ σῖτον, καὶ ἔργα, καὶ χρήματα, καὶ τιμὰς δοὺς· τῷ τε δήμῳ τῷ Ρωμαίων οὐ θωπευτικῶς, ἀλλ' ἐμβριθῶς προσεφέρετο. Καί ποτέ τι αἰτοῦντι θρασύτερον, οὐκ ἐνεμέλησε, ἀλλ' εἰπεῖν ἐκέλευσε τῷ κήρυκι, Σιωπήσατε· ὡς δ' ἐδίψησε διὰ τοῦτο, τὴν χεῖρα δὲ ἀνατείναντος, ἐπιώπησεν, οὐ μόνον κατὰ τοῦ κήρυκος οὐκ ἐξώργισε, ὡς μὴ πεποιηκότος τὸ κελευσθὲν, ἀλλὰ καὶ τιμῆς ἠξίωσεν, ὅτε ὁ ἐν αὐτῷ βουλόμενον ἐῶσαι, μὴ ἐκφῆναι τὸ τραχὺ τοῦ κελεύσματος. Οὐ μὴν ἀγανάκτει, εἴ τι καὶ παρὰ γνώμην αὐτοῦ πρός τινος ἐγίνετο, τὸ δ' ἀφιλόκαλον πρὸς αὐτὸν λυσιτέλουν. Πεζεύοντος δ' αὐτοῦ ποτε γυνή τις ἐδίωκε, καὶ οἰκέτης, ὡς, Οὐ σχολάζει, ἀνέπραξεν ἡ γυνή, Καὶ μὴ βασιλεύει. Ο δὲ αὐτίκα τε ἐπέστη, καὶ προσέσχε τὴν δικαίαν. Καὶ πάντα τὰ μεγάλα καὶ ἀναγκαῖα, οὐκ ἰδίᾳ, ἀλλὰ μετὰ τῆς Βουλῆς ἔπραττε. Καὶ μετὰ τῶν ἀρχόντων ἐδίκαζε λόγου βήματος, ὡς τὰ δημοσιευόμενα τὰ γινόμενα· καὶ τοῖς Υπάτοις συνεδίκαζε παρεγίνετο, ἀεί τε περὶ αὐτὸν τοὺς ἀρίστους εἶχε, καὶ τοῖς ἀρίστοις συνεδείπνει. Καὶ ὢν αὐτῆς πλήρης λόγων παιδαγωγῶν τὸ σωφρονικώτατον· Τύς τε πάνυ νοσούσης τῷ φίλων ἐπεσκέπτετο, καὶ συνεδημᾶτο τῷ συνήθων τοῖς ἑορτάζουσιν. Επεὶ δ' ἐς τὴν Ρώμην ἦκε, χρυσοπάτας ἐκέρυξε τοῖς ἔθνεσι τῷ βασιλικῷ πεμπτῷ καὶ τῷ δημοσίῳ τῷ τῷ Ρωμαίων. Εἶτα εἰς ἄλλην ἐξ ἄλλης φοιτῶν

ἐπαρχίαν, καὶ τὰς χώρας ἐπισκέπτετο, καὶ τὰς πόλεις, καὶ μετεσκεύαζεν ἕκαστον πρὸς τὸ βέλτιον. Καὶ οὐ τὰ καινὰ τῶν στρατοπέδων ἐφώρα δι' ἑαυτοῦ καὶ ἐξήταζε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἕκαστον. Καὶ ὅστις πρὸς τὸ ἀβρότερον ἐξέκλινεν ἐκδιδημένος, πρὸς τὸ στρατιωτικώτερον μετῆγε καὶ μετερρύθμιζε, καὶ διδασκαλεῖον ἀπειρέδου ποιῶν. Καὶ τοὺς μὲν ἐτίμα, τοὺς δὲ ἐπεθύετο, καὶ δίκαιον σκληρότερον, ἵν' ὁρῶν τὸ στρατιωτικὸν αὐτὸν, καὶ ὅπως διατεθῆναι χρεὼν εἴη ἐδίζητο. Ἐντεῦθεν τοὺς στρατιώτας τοιούτους ἐποίουν, ὡς καὶ ἱππεῖς ἅλιον σφίσι γε τοῖς ὅπλοις τὸν Ἴστρον ῥᾳδίως διανήξασθαι, καὶ τοὺς βαρβάρους πολλῷ ὁρῶντας ἐκπλήττεσθαι, ὥς τε καὶ χρῆσθαι αὐτοῖς τὸν Λούκιον ἐπ' οἰκείοις ἐκστρατεύσασθαι. Ἐπεδαίζετο δὲ καὶ περὶ θήρας, ὡς ἐν πολλοῖς καὶ τοῦτο δηλοῦσθαι. Καὶ ἐν Μυσίᾳ πόλιν φίλιον, Ἀδριανοῦ θήρας καλέσας αὐτὴν. Εἰς λίγιστον δὲ ἀπίων, καὶ τὸν τάφον Πομπηΐου Μάγνου διορθώσασθαι προεῖτο, ἐπήνεσε, καὶ τοῦτ' ἔπος τοῦτο,

Τῷ γαῖος βλίθοντι πόσον ἐπάνεις ἐπλετο τύμβε.

Καὶ τὸ μνῆμα ἀνῳκοδόμησεν. Ἐν δὲ Παλαιστίνῃ πόλιν οἰκοδομήσας ἀντὶ τῆς καταστραφείσης Ἱεροσολύμων, Αἰλίαν Καπιτωλίναν ὠνόμασεν· ἐν ᾧπερ πρότερον τοῦ Θεοῦ ναὸς ἵδρυτο, τῷ Διὶ τέμενος ἀνθιδρύσατο ἕτερον. Ἰουδαῖοι δὲ μὴ φέροντες τὰς σφῶν παραπολαύσεις μητροπόλεως ἄλλης ὑπὸ (Ἕλλησι γὰρ ἐν αὐτῇ κατῳκίσθησαν) μηδὲ ξενικοὺς τιμᾶσθαι θεοὺς ἐκεῖ ἀνεχόμενοι, ἅτε μὲν Ἀδριανὸς παρά τε τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Συρίαν διήτησεν, ἡσύχασαν διαλαβόμενοι. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖθεν ἀπῆλθε, καὶ τὰ τῆς χώρας ἐπίκαιρα κατελάμβανον, ἵν' ἔχοιεν αὐτὰ ὁρμητήρια, καὶ πολλὰ τοὺς Ῥωμαίους ἐκάκωσαν λάθρα τε καὶ ἀπροφανῶς, ἔν τε ἀπάσῃ γῇ Ἰουδαίων συνιόντων ἐκεῖ, καὶ πολλῶν ἀλλοφύλων ἑκόντες κέρδους συμπεπικρώτων αὐτοῖς. Ὁ μέντοι Ἀδριανὸς τοὺς ἐπιφανεστάτους ἔν τε στρατηγοῖς τοῖς Ἰουδαίοις ἐπῆγεν, ὧν ἐπῆρχε Σόλπιος Ἰούλιος· ὃς κατὰ σπουδὴν συμβαλὼν τοῖς ἐναντίοις οὐκ ἔκρινε σύμφορον, τὸ πλῆθος αὐτῶν καὶ τὴν ἀπόγνωσιν δι' λαβόμενος. Τροφῆς δὲ σφᾶς ἀπεργάσας καὶ καταλείπων, ἔστι δ' ἃ καὶ ὅπῃ παρίκοι τοῖς στρατιώταις μοίραις αὐτῶν ἐπάγων, χρονιώτερον μὲν, ἀκινδυνότερον δὲ τὸ ἔθνος αὐτῶν συνετρίψατό τε καὶ ἐξεπόρθησεν, ὡς κωμῶν βραχίστας περιγενέσθαι. Φρούρια μὲν γὰρ αὐτῶν νε κρύπτα πενήκοντα κατεσκάφησαν, κῶμαι δὲ πρὸς πέντε καὶ ὀγδοήκοντα ἐπ' ἐνακοσίοις ὀνομαστοῖς κατεσκάφησαν. Ἀνδρῶν δὲ μυριάδες ὅσαι ἑξήκοντα ἐν ταῖς καταδρομαῖς καὶ ταῖς μάχαις ἐσφάγησαν. Τὸ δὲ πλῆθος τῷ λιμῷ καὶ νόσοις ἐπιεληφθὲν πολὺ, ἀνεξαρίθμητον τυγχάνον, οὐκ ἐγνώσθη, ὥς τε πᾶσαν χώραν τὴν Ἰουδαίαν ἐρημωθῆναι, ὃ καὶ πρὸ τοῦ πολέμου αὐτοῖς συμβόλοις τισὶ τὸ θεῖον ἐπέφηνε. Τό, τε γὰρ μνημεῖον τὸ Σολομῶντος ἐξ οὐδεμιᾶς δήλης αἰτίας διαλύθη τε, καὶ συνέπεσε· καὶ λύκοι καὶ ὕαιναι πλεῖσαι εἰς τὰς πόλεις αὐτῶν εἰσέπεσον ὠρυόμεναι. Πολλοὶ μέντοι καὶ Ῥωμαίων τότε ἀπώλοντο. Ὡς τε καὶ Ἀδριανὸς γράφων πρὸς τὸν Βαλβῖνον, ὃ τί συνήθει προοιμίῳ ἐχρήσατο. Τὸ δ' ἴσον, Εἰ σὺ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ παῖδες ὑμῶν ὑγιαίνετε, δεξιὸν ἂν ἔχοι· καὶ ἐγὼ δὲ καὶ τὰ στρατεύματα ὑγιαίνομεν. Ὁ μὲν δὴ πρὸς Ἰουδαίους πόλεμος οὕτως ἴσχυσε.

κδ'. Ὁ δὲ πρὸς Ἀλβανοὺς (εἰσὶ δὲ Μασσαγέται, καὶ τὸν Δίωνα) ὑπὸ Φαρασμάνου κινήσαντος. Καὶ τὴν μὲν Μηδίαν λίαν ἐλύπησε, τὴν δ' Ἀρμενίαν καὶ τὴν Καππαδοκίαν ἥψατο μέν, Τῶν δ' Ἀλβανῶν τοὺς μὲν δώροις πεισθέντων, τοὺς δὲ

vexit. Non exercitus dumtaxat, ſed etiam ſingulorum militum negotia per ſe luſtrabat atque excutiebat: & quos ad molliciem declinaſſe videbat, quid agendum eſſet edoctos, ad militarem frugalitatem reducebat, alios honorabat, alios caſtigabat. Aſperius & ipſe vivebat, ut ſuo exemplo milites ad eamdem victus rationem aſſuefaceret. Eo pacto milites tales effecit, ut turma equitum Iſtrum in armis facile tranaret. Quo ſpectaculo attoniti Barbari, ei arbitrium deferebant controverſiarum, ob quas bella inter ſe gerebant. Fuit etiam venationi deditus, in qua membra aliquot fregit: & in Myſia urbem condidit, quam Adriani venationes appellavit. Cum in Ægypto Pompeii Magni ſepulchrum collapſum vidiſſet, defuncto ut heroi immolavit: & hoc verſu pronuntiato,

Templa cui ſuperant, adeone cernere ſepulchro?

monumentum inſtauravit. Urbem in Paleſtina pro everſis Hieroſolymis conditam, Æliam Capitolinam nominavit: & quo in loco Dei templum olim fuerat, eo in loco poſt Jovis lucum condidit. Judæi vero cum ſuam metropolim a Græcis alienigenis incoli, & peregrinos in ea Deos coli, ferre non poſſent: dum Adrianus circa Ægyptum & Syriam verſabatur, meta quieſcebant. Sed cum inde diſceſſiſſet, opportunis regionis locis occupatis, quo ſe in tutum reciperent, multa Romanis detrimenta & clam & aperte intulerunt. Nam & Judæi ex omnibus provinciis eo confluebant: & alienigenæ multi, ſpe lucri eis opitulabantur. Adrianus igitur duces clariſſimos contra illos miſit, quibus Severus Julius præfuit: qui cum hoſtibus, ob multitudinem eorum, & deſperationem, non decernendum eſſe ratus, prohibendo commeatu, obſidendo, & contra partes illorum pugnando, gentem eam tardius ille quidem, ſed minori cum periculo attrivit & afflixit, ut pauciſſimi ſupereſſent. Nam caſtella eorum LI. firmiſſima ſunt expugnata, pagi eorum DCCCC. & LXXXV. celeberrimi everſi, virorum D. & LXXX. millia in incurſionibus & præliis interfecta. Eorum vero multitudo, qui morbo, fame, incendio perierunt, nec inquiſita, nec comperta eſt. Tota quidem Judæa fere vaſtata eſt. Quam calamitatem Deus prodigiis denunciavit. Nam Salomonis ſepulchrum nulla evidenti de cauſa diffiluit & concidit: lupi & hyænæ multas urbes eorum cum ululatu intrarunt. Cæterum Romani quoque multi perierunt. Itaque Adrianus cum ad Senatum ſcriberet, uſitato exordio non eſt uſus, quod erat hujuſmodi: *Si vos liberique veſtri valetis, bene eſt: ego & exercitus valemus.* Et hic belli Judaici fuit exitus.

XXIV. Albanicum vero bellum (Albani, Dione auctore, Maſſagetæ ſunt) a Pharaſmane eſt commotum, qui Mediam admodum afflixit, Armeniam vero & Cappadociam attigit. Sed Albanis partim muneribus delinitis, partim metu

LIBER XI.

Adrianus venatus.

Pompeii ſepulchrum.

Ælia Capitolina.

Judæorum fedatio & internecio.

Edit. Pariſ. pag. 390.

Albanicum bellum.

Ἀλέξανδρος ἀρχιεπισκοπεύσας ἐν Ῥώμῃ δέκατον ἔτος, εἰς γ ἀγήρω μετέβη ζωήν. Ὃν διεδέξατο Πύϊος. Καὶ Πείμος δὲ Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπήσας δωδέκατον ἔτος ἐτελεύτησε, καὶ μετὰ Μάξας γ βιοτὴν, ἴσχει τὴν ἀξίαν. Τῶν δ' ἐν Ἱεροσολύμοις ἐπισκόπων τὸν ἀριθμὸν εἰς περιτομὴν παρεῖλκεν μέχρι τῆς κ' Ἀδριανοῦ Ἰουδαίων ἀποστασίας, Βραχυβίων ὡς ἔοικε γιγαντίων, ὁ Εὐσέβιός ἱστορεῖ, πάντας δ' ἐξ Ἰουδαίων πεπιστευκότας εἶναι. ὧν πρῶτος λῶ Ἰάκωβος ὁ τῷ Κυρίῳ λεγόμενος Ἀδελφός, καὶ δεύτερος Συμεών, καὶ τρίτος Ἰοῦστος, Ζακχαῖος πέμπτος, Τοβίας πέμπτος, ἕκτος Βενιαμίν, ἕβδομος Ἰωάννης, ὄγδοος Ματθίας, ἔνατος Φίλιππος, δέκατος Σενεκᾶς, Ἰοῦστος ἄλλος ἑνδέκατος, Λεβὶς δὲ δωδέκατος, Ἐφρῆς τρισκαιδέκατος, παρισκαιδέκατος Ἰωσὴφ, καὶ Ἰούδας πεντεκαιδέκατος. Πύϊον δὲ μετὰ χρόνον δεκατῶν πολλῶν πάνυ, ἕβδομος ἐν Ῥώμῃ διεδέξατο Τελεσφόρος. Τῆς δὲ τοῦ Ἀλεξανδρέων ἐκκλησίας τὴν προστασίαν ἔσχε Εὐμένης ἐκληρώσατο, ἕκτος μετὰ ἑνδέκατον Ἰοῦστον ἐνιαυτόν. Οὗτος δὴ ὁ Αὐτοκράτωρ διὰ τὰς ἄδηλον ὁπόθεν ἀρθείσας στάσεις μετὰ τὸν πόλεμον τῶν Ἰουδαίων ὅλεθρον, καὶ δόγμα ἐξέθετο, κωλύον τὸ ἔθνος αὐτῶν ἐπιβαίνειν τῆς Ἱεροσολύμων, καὶ τῆς χώρας αὐτῶν ἁπάσης. Καὶ λοιπὸν ἐξ ἐθνῶν ἡ πόλις οἰκισθεῖσα, καὶ Αἰλία κληθεῖσα, ὡς ὁ Ἀδριανὸς ἐχρημάτιζε, πρῶτος αὐτῆς Ἀρχιερεὺς μετὰ τὴν ἐκ περιτομῆς κατάστασιν Μάρκος· τότε καὶ Σατορνῖνος Ἀντιοχεὺς, καὶ Βασιλείδης Ἀλεξανδρεὺς, καὶ Καρποκράτης, αἱρέσεων διαφόρων πατέρες καὶ Ἀρχηγοὶ ἐγνωρίζοντο. Καὶ Ἡγήσιππος δέ τοι ἐν τῷ Ἀποστολικοῦ κηρύγματος παράδοσιν ἐν πέντε λόγοις συγγράψασθαι ἀναγράφεται. Καὶ Ἰουστῖνος ὁ Φιλόσοφος, ὃς μετέπεσε καὶ μάρτυς ἐγένετο, τότε πρὸς Ἑλληνισμὸν ἐξ Ἑλληνικῶν ἀπαιδευσιῶν μετέθετο. Ὃς ἱστορεῖ, Ἐρέννιον Γρανιανὸν τῆς Ἀσίας ἀνθυπατεύοντα ἐπιστεῖλαι Ἀδριανῷ, μὴ δίκαιον εἶναι ἐπ' ἐγκλήματι μηδενὶ κολάζεσθαι τοὺς Χριστιανούς· καὶ ἐκ διατάξεως, μηδένα εἰ μὴ ἐγκλήματι ἐκ κατηγορίας ἄλλῃ, κτείνεσθαι.

der Pontificatu urbis Romæ x. annis functus, in vitam senectutis experti migravit: cui successit Xystus. *Edit. Paris. pag. 392.* Primus Alexandrinus, duodecimo Episcopatus anno defunctus, Justum habuit successorem. Hierosolymitanos Episcopos usque ad Judaicam sub Adriano defectionem fuisse x v. omnes ex Judaismo Christianismum amplexos, commemorat Eusebius: quos non diu vixisse apparet. Eorum primus fuit Jacobus, qui frater Domini dicitur: alter Symeon: tertius Justus: quartus Zacchæus: quintus Tobias: sextus Benjamin: septimus Joannes: octavus Matthias: nonus Philippus: decimus Seneca: alter Justus undecimus, Levis duodecimus, Ephres x i i i. Josephus x i i i i. Judas x v. Xysto post decennium defuncto, Romæ successit Telesphorus, ordine septimus. Alexandrinæ Ecclesiæ gubernationem Eumenes, numero sextus, est sortitus: Justo post annum undecimum defuncto. Hic Imperator propter seditiones jam commemoratas, post insignem illum populi interitum, Judæis ingressu Hierosolymorum & totius provinciæ interdixit. Deinde cum urbs a gentilibus incoleretur, & de nomine Adriani Ælia vocaretur: primus ejus Pontifex post circumcisos fuit Marcus. Tum etiam Saturninus Antiochenus, Basilides Alexandrinus, & Carpocrates, diversarum sectarum auctores noscebantur: & Hegesippus Apostolici præconii traditionem quinque libris conscripsisse fertur: & Justinus Philosophus, post etiam Martyr, a Græcis disciplinis ad Dei cultum transiit. Is narrat, Herennium Granianum Asiæ Proconsulem scripsisse Adriano, non esse æquum, Christianos ob ullum facinus plecti: eum vero respondisse, Neminem nisi criminis alicujus judicio damnatum, occidendum esse.

Hæretici.

Rescriptum de Christianis.

LIBER DUODECIMUS.

ANTONINUS.

α. ΑΝΤΑΡΧΗΣΑΝΤΟΣ ϟ ΑΝΤΩΝΙΝΟΥ, ὃς εἰσποιηθεὶς παρὰ τοῦ Ἀδριανοῦ Καίσαρος καὶ Αὐτοκράτωρ ἐγένετο, ἡ Γερουσία οὐκ ἤθελε τὰς ἀρχαίας τιμὰς ψηφίσασθαι τῷ Ἀδριανῷ, διὰ φόνους ἀνδρῶν ἐπιφανῶν, οὓς ἐκεῖνος εἰργάσατο. Διὸ δὴ διελέχθη αὐτοῖς ὁ Ἀντωνῖνος ἄλλα τε πλεῖστα σὺν δάκρυσι, καὶ ὅτι Οὐχ ἑαυτῷ ἄρα ἀρξεῖν ὑμῶν. Πάντα δὲ ταῦτ' ἐκεῖνα γενόμενα, ὧν ἐν ᾗ ἀπόρρητος ἦν ἐμοὶ, ὡς ἐχθίστῳ τε καὶ κακίστῳ ἀθυμηθῆναι. Ταῦτα δ' ἡ Γερουσία ἀκούσασα, ἐμέσον μέν τοι καὶ τὰς στρατιώτας ἀλαβεῖν τὰς τιμὰς ἐψηφίσατο. Εὐσεβὴς δ' ἐπεκλήθη οὗτος ὁ Ἀντωνῖνος, ὅτι ἀρτὶ τὴν ἀυτοκρατορίαν ἡμμένον αὐτὸν, πολλοὶ γεγόνασιν ὑπ' αἰτίασιν, καί τινες ὀξὺ θύματος εἰς σφαγὰς ἐπέθεσαν. Ὃ δὴ αὐτὸν ἐκόλασε φάμενος, ὡς, Οὐ δεῖ με ἐκ τοιούτου ἔργου τὴν προστασίας ὑμῶν ἄρξασθαι. Γέγονε δὲ καὶ δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ἀρχῆς καὶ δίκαιος, καὶ χρηστὸς, καὶ πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις ἀνεπαχθὴς καὶ αὐτοῖς δὲ Χριστιανοῖς. Οὐ μόνον γὰρ οὐκ ἐκάκου αὐτοὺς, ἀλλὰ μήν τοι καὶ αἰδοῦς ἦν ἄξιον. Λέγεται δὲ ζητητὰς γενέσθαι, καὶ περὶ μικρῶν ἀκριβολογουμένους, ὅθεν αὐτὸν Κυμισαρίσιον ἐκάλουν οἱ συκοφάντται. Οὐ μὴν διὰ τοῦτο ἐκ τῆς ὑπηκόων εὐχρηστίας

D ANTONINO rerum potito, quem Adrianus adoptatum & Cæsarem & Imperatorem designarat, Senatus Adriano divinos honores, ob clarissimos viros interfectos, decernere noluit. Quæ de causa Antoninus alia plura cum lachrymis differuit, & *se illis imperaturum esse negavit. Sic enim omnia ejus acta, inter quæ & sua designatio esset, ut hominis inimicissimi* pag. 393. *& pessimi, abrogatum iri.* Senatus igitur cum ex verecundia Antonini, tum militum meta, honores defuncto decrevit. Plus autem hic Antoninus appellatus est, quod recens susceptο Imperio, multis accusatis, nonnullis etiam nominatim ad cædem postulatis, de nullo pœnas sumpsit. Negavit enim *a talibus operibus imperium sibi esse auspicandum.* Et per omne tempus justus & clemens permansit, & subditis omnibus, atque adeo Christianis etiam minime gravis: quos adeo non male tractabat, ut etiam veneraretur. Fertur autem ad rem attentus fuisse, ac ne minima quidem neglexisse: qua de causa ut sordidus

Funus Adriani.

Pii cognomen.

Antonini mores.

LIBER XII.

est derisus. Nec tamen a subditis pecuniam exegit: nam cum aliquando bellis urgentibus pecunia egeret, nec vectigal novum excogitavit, nec a quoquam postulare pecuniam voluit, sed omnibus regiæ ornamentis & uxoris suæ mundo muliebri in foro vænum expositis, pecuniam coactam militibus dedit. Victis autem hostibus longe majore parta, per præconem edici jussit, qui Imperatoria instrumenta restituere vellent, iis pretium redditum iri. Ac nonnulli id fecerunt: sed eorum qui recusarunt, qui plures fuere neminem coegit.

lex de hæreditatibus.

Hujus lex esse fertur, ut parentes liberorum, qui intestati decedant, hæredes sint: & qui testamento facto orbi decedant, necessario legitimam partem parentibus relinquant. Eo imperante horribili terræmotu complures Bithyniæ & Hellesponti urbes concidêrunt. Sed Cyzicus in primis est afflicta: in qua etiam celebre illud templum corruit, cujus columnæ ex unico saxo quatuor orgyas crassæ, in altitudinem L. cubitorum assurrexisse perhibentur: quod si cui incredibile videbitur, is cætera etiam ejus operis omnia mirabilia fuisse cogitet. In hoc Imperatore illud etiam celebratur, quod Senatusconsultum Julii Cæsaris jussu factum cremavit, quo edicebatur, ne cui testamenti factio esset, nisi certam partem ærario legaret. Unde moris est ad hoc usque tempus inscribi testamentis, *Hoc Imperatorio fisco relinquo*.

Cyzicenum templum.

Decessit Antoninus Pius senex, morte somno lenissimo haud absimili, anno Imperii XXIII. Hujus primo anno Telesphorus Romæ Episcopus, undecimo anno ministerii sui, Martyrii corona insignitus, ut Irenæus narrat, felicem exitum sortitus est, Hygino in Romanam sedem collocato, sub quo Valentinianus hæreticus extitit, & Cerdo sectæ Marcionis auctor. Hygino post quartum Pontificatus annum defuncto, Pius Romanæ Ecclesiæ, Alexandrinæ Marcus est præfectus, post Eumenem Pontificatu annis XIII. functum. Marco etiam post decennium mortuo, Celadius ministerium suscepit. Pio Romæ post anno XV. Episcopatus defuncto, successit Anicetus: quo tempore Justinus etiam Martyr & Philosophus, veræ doctrinæ assertor, floruit. Is & librum contra Marcionem edidit, & ad Antoninum Pium defensionem Christianorum scripsit, qua Imperator impulsus, decreto ad civitates Asianas misso cavit, ne quis Christianos propter religionem supplicio afficeret: quod si quis eo nomine accusaretur, reum absolvendum; accusatorem mulctandum esse. Hæc sub Pio gesta sunt.

Edit. Paris. pag. 594.

Episcoporum successiones.

Valentinianus. Cerdo. Marcion.

Justinus Martyr.

M. AURELIUS ANTONINUS.

II. Post cujus vero obitum M. AURELIUS ANTONINUS, a Pio, ut dictum est, adoptatus, Imperio suscepto, statim L. Commodum Verum, L. Commodi filium, collegam sumpsit. Erat enim Marcus & imbecilli corpore, & disciplinis ita deditus, ut etiam Imperatorem factum scholas frequentare non puderet. Cum Scx-

Λ ζιτο, ἀλλ' ἐν ἀπορίᾳ ποτὲ γενόμενος ἀργυρίων, πολέμου ἐπικειμένου, ὅτε πόλος χαλεπὸν ἐπενέσκηψεν, οὐτ' αἴτησαί παρά τε ἰδιώτου χρήματα, ἀλλ' ἐν τῇ ἀγορᾷ πάντα τὰ ἐν τοῖς βασιλείοις κειμήλια θέμενος, καὶ εἴ τι αὐτὸς κόσμου ἦν τῇ αὐτοῦ γαμετῇ, ἀνεῖδαι ταῦτα τὸν βουλόμενον προετρέψατο· ὅθεν ἀθροίσας ἀργύρια, τοῖς στρατιώταις δέδωκε· καὶ νικήσας τὸν πόλεμον, ἐκήρυξε πολυπλάσια· καὶ κήρυγμα ἐθέτο τὸ βουλόμενον ἐκ τῆς ὠνησαμένου τὰ κτήματα τὰ βασιλικὰ ἀναδιδόναι τὸ ὠνηθέν, καὶ λαμβάνειν τὸ τίμημα. Καί τινες μὲν ταῦτα ἐποίησαν, οἱ δὲ πλείους ἀνέδοσαν, οὐδένα ἀναδοῦναι τὸ κτηθὲν αὐτῷ ἐβιάσατο. Τοῦτο λέγεται νομοθέτημα εἶναι, τὸν τῶν τέκνων ἀδιαθέτων τελευτώντων κληρονόμους ἀναφαίνεσθαι τοὺς γονεῖς, καὶ διατιθεμένους τοῖς παισὶν ἐν ἀπαιδίᾳ ἀναγκαῖον εἶναι τὸ νόμιμον μέρος τοῖς γονεῦσι καταλιμπάνειν. Ἐπὶ τούτου λόγος τὴν γῆν σεισθῆναι φοβερῶς περὶ τὴν Βιθυνίαν καὶ τὸν Ἑλλήσποντον, ἐξ ὧν πλείους πόλεις κατέπεσον, μάλιστα δ' ἡ Κύζικος ἔπαθεν· ὅτι καὶ ὁ ἐν αὐτῇ περίβοπτος κατεπόθη ναός, ὃν λέγονται τετράοργοι τὸ πάχος εἶναι οἱ λίθοι, τὸ δ' ὕψος αἴρεσθαι μέχρι πεντήκοντα πήχεων, ἐκ λίθου σωροῦντες ἑνός, εἴ τῳ ταῦτα μὴ ἄπιστα δόξειεν· καὶ πάλιν δὲ περὶ ἐκείνου θαυμάσια ξύμπαντα. Περὶ τούτου τοῦ Αὐτοκράτορος ᾄδεται, ὅτι καὶ τὸ τῆς Συγκλήτου κατέκαυσε ψήφισμα, ὃ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Ἰουλίου γέγονε Καίσαρος, θανατίζον μηδένι ἐφεῖσθαι διαθήκην ποιεῖν, εἰ μὴ μέρος ἀφορισμένον τῷ κοινῷ καταλείψει ταμείῳ. Ὅθεν νομίζεται καὶ μέχρι τοῦδε ταῖς διαθήκαις ἐγγράφεσθαι, ὅτι, Καὶ τῷ βασιλικῷ ταμείῳ καταλιμπάνω τόδε. Ἀντωνῖνος δὲ ὁ εὐσεβὴς Ἀντωνίνους γηραιὸς, θανάτῳ ὑπῆλθε τοιούτῳ μαλακωτάτῳ, μεταρχήσας ἑπταετὲς καὶ πέντε μησὶν εἴκοσι. Τούτῳ τῷ πρώτῳ ἔτει Τελεσφόρος ὁ Ῥώμης Ἐπίσκοπος ἐνδέκατον ἔτος ἀνύσας ἐπὶ τῇ λειτουργίᾳ, καὶ μαρτυρίῳ τιμηθεὶς (ὡς Εἰρηναῖος ἱστορεῖ) τέλος μακαρίου ἔσχε, καὶ ἀναδέδεται εἰς τὸν τῆς Ῥώμης θρόνον Τγῖνος. Ἐφ' οὗ Οὐαλεντινιανὸς Αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ Κέρδων τῆς κατὰ Μαρκίωνα αἱρέσεως ἀρχηγός. Τγῖνου δὲ μετὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς Ῥώμης ἀρχιερατεύσαντος ἐκλιπόντος τὸν βίον, Πίος τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προέστη. Τῆς δ' Ἀλεξανδρέων Μάρκος ἡγήσατο, μετὰ Εὔμενη τρισκαιδέκατον ἔτος ἀνύσαντα ἐν τῇ Ἀρχιερωσύνῃ. Καὶ τὸν Μάρκου μετὰ δεκαετίαν μεταχωρήσαντος πρὸς ἕτερα ζῶα, Κελάδιον ἡ λειτουργία παρέλαβε. Καὶ τῷ Ῥώμης τῶν Πίου ἐκκλησιαστικῶν πεντεκαιδεκάτῳ ἐνιαυτῷ τῆς ἐπισκοπῆς, ἀντικαθίστη Ἀνίκητος. Ὅτε καὶ ὁ φιλόσοφος καὶ μάρτυς ἤκμαζεν Ἰουστῖνος, τῷ ὀρθῷ λόγῳ ὑπεραγωνιζόμενος, ὃς καὶ κατὰ Μαρκίωνος ἐξέθετο σύγγραμμα, ἔτι πρὸς τὸν εὐσεβῆ Ἀντωνῖνον ἀπολογίαν ὑπὲρ Χριστιανῶν συνεγράψατο. Ὅθεν ὁ Αὐτοκράτωρ ὧδε ὁρμηθεὶς, δόγμα τῷ κοινῷ τῆς Ἀσίας ἐπέστειλε, μηδένα Χριστιανὸν διὰ τὴν θρησκείαν κολάζεσθαι· ἀλλά κἂν τις ὑπό τοῦ διὰ ταύτην κατηγορεῖτο, καὶ μὲν κατηγορούμενον ἀπολύεσθαι, καὶ δὲ κατήγορον δίκης ἔνοχον γίνεσθαι. Ταῦτα συνέβη ἐπὶ τοῦ Εὐσεβοῦς.

β'. Μετὰ δὲ τοῦτον πάλιν αὖτε, ΜΑΡΚΟΣ ΑΥΡΗΛΙΟΣ ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ εἰσοικίζεται αὐτῷ γηγενὴς, ὡς ἱστόρηται, τὴν ἀυταρχίαν ἐδέξατο, καὶ αὐτίκα κοινωνὸν τοῦ κράτους ποιεῖται Λούκιον Οὖηρον Κόμοδον, Λουκίου τοῦ Κομόδου υἱόν. Ἦν μὲν οὖν ὁ Μάρκος καὶ ἀθλητὴς τὸ σαρκίον· ἐσχόλασε δὲ καὶ λόγοις οὕτως, ὥστε καὶ Αὐτοκράτωρ γενόμενος οὐκ ἔδεισε τὸ διδασκάλου φοιτᾶν,

φοντῶν, ἀλλὰ καὶ Σέξτῳ συνεφιλοσόφει τῷ Βοιωτῷ, καὶ Ἑρμογένει τῷ ῥήτορι προσωμίλησε, μᾶλλον δ' ἐπετήδευτο τῇ Στοᾳκῇ. Ὁ δέ γε Λεύκιος νεώτερος ὤν, καὶ πρὸς πάντα ἕτοιμος, καὶ ἐπιφυὴς πρὸς στρατιωτικῶν μεταχείρισιν. Ὅθεν τῇ θυγατρὶ Λουκίᾳ νύμφιον ὁ Μάρκος συνάψας, αὐτῷ τε πρὸς Πάρθους ἀπέδειξε πόλεμον, τόν τε Οὐολογαίσου πολλοὺς Ῥωμαίων καταπεξάσαντος, καὶ ὅλον τὸ στρατόπεδον ἀφθείραντος, καὶ πολέμιον Ῥωμαίοις ἑαυτὸν ἀποφήναντος, καὶ φοβερὸν ἐπιόντα ταῖς Συρίας ταῖς πόλεσιν. Εἰς γοῦν Ἀντιόχειαν ὁ Λεύκιος ἐλθών, Κασσίῳ τὰ στρατεύματα ἐνεμίμ· ὃς τὴν Οὐολογαίσου συμβαλών, ἅπασάν τε, ἕως μέχρι Σελευκείας ἐδίωξε, καὶ ταύτην ἐνέπρησε, καὶ τὰ βασίλεια αὐτοῦ τὰ ἐν Κτησιφῶντι κατέσκαψε· τῷ δὲ Λευκίῳ πᾶσα ὄγκου πεφυκότος καὶ φρόνημα, ὥστε μὴ ταῦτα ἐπιβουλεῦσαι τῷ κηδεστῇ τι καὶ Αὐτοκράτορι φοβούμενον, φαρμάκῳ διώλετο. Ἐπετέθει δὲ ὁ Κάσσιος τῇ Ἀσίᾳ ἁπάσῃ Ἐπίτροπος προκεχειρίσατο. Ὁ δ' Αὐτοκράτωρ τοῖς περὶ τὸν Ἴστρον βαρβάροις, Ἰαζύξί τε καὶ Μαρκομάνοις, καὶ ἄλλοις ἄλλους χρόνον συχνὸν ἐπολέμησε, τῇ Παιονίᾳ κεχρημένος ὁρμητηρίῳ. Καὶοἱ ὑπὲρ τὸν Ῥῆνον Κελτοὶ ἕως Ἰταλίας ἐπήλασαν, ὧν ἐν τοῖς νεκροῖς καὶ γυναικῶν σώματα ἀπλισμένα εὑρέθη. Οὕτω δὲ καὶ σωφρόνως καὶ ἐγκρατῶς ἦρχεν, ὥστε ἐν πολυκτήτοις πολέμοις, μήτέ τι θωπευτικὸν πρὸς τοὺς στρατιώτας εἰπεῖν, μήτέ τι φόβῳ ποιῆσαι. Ὅτε δὲ μὴ πολέμοις ἐσχολάζων, ἐδίκαζε, καὶ τοῖς ῥήτορσι πρὸς ὕδωρ λέγουσι πλεῖον ἐγχεῖσθαι τὸ ὕδωρ ἐκέλευε, ἵν' ἔχοι πανταχόθεν τὸ δίκαιον ἀκριβοῦν. Ἦν δὲ καὶ φιλόπονος, ὡς καὶ νυκτὸς δικάζειν· καὶ ὑδέν γε παρέργως ἔπραττεν, ὅτ' ἔγραφε, ὅτ' ἔλεγε· μηδὲν νομίζων ἀπρεπὲς Αὐτοκράτορα ἐν παρέργῳ τινὶ φαίνεσθαι, μηδὲ τοὐλάχιστον, καὶ ταῦτα σώματος τυχὼν ἀδενοῦς. Μαρκομάνους μὲν οὖν καὶ Ἰαζύγας πολλοῖς καὶ μεγάλοις ἀγῶσι καὶ κινδύνοις ὁ Αὐτοκράτωρ ὕστερον ὑπήκοους. Πρὸς δὲ τοὺς Κουάδους καὶ πόλεμος αὐτῷ βαρὺς συνεκροτήθη, καὶ νίκῃ παράδοξον αὐτῷ τὸ θεῖον παρέσχετο. Κύκλῳ γὰρ τῶν Κουάδων τοὺς Ῥωμαίους περιχέντων, συναπώλοντο οἱ Ῥωμαῖοι καρτερῶς ἀπομαχόμενοι. Οἱ δὲ βάρβαροι ἀπέσχοντο μὲν τῆς μάχης, τὰ δὲ πάντα ἀπέφραξαν, ὅπως μὴ πόθεν αὐτοὺς ὑδρεύσασθαι δυνάσθαι, οἰόμενοι ῥᾳδίως αὐτοὺς περιγενέσθαι, μὴ ἔχοντας πόθεν ἐσομένων πρὸς δίψαν ἀντέχειν καὶ καύσωνα. Τῶν δ' οὖν Ῥωμαίων καμάτῳ κακωμένων, καὶ καύματι καὶ δίψει καὶ ἕλκεσιν, νέφη ἀθρόον τὸν ἀέρα περιέχοντα, καὶ ὅσα γε πλοῖα, ἐχώρησε Δίων ἱστορήσας, Αἰγυπτίῳ μάγῳ τῷ Ἑρμῆν ἐπικαλεσαμένῳ, καὶ γοητείας δι' αὐτοῦ τὸ ὑετὸν δυνηθέντος ἐπαγαγεῖν, ἀλλὰ τὸ θεῖον Χριστιανῶν παρακληθέντος ἐπακοῦσαι, καὶ ῥυσαμένου τότε κἀκείνους παραδόξως τε καὶ ἅπαν τὸ στράτευμα. Ἦν γάρ τις ἐν τῇ τότε Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ λεγεὼν, οἱ πάντες ἦσαν Χριστιανοί. Ἀμηχανοῦντι δὲ τῷ Αὐτοκράτορι, καὶ διδοῦσι κατὰ πάντα τὸ στράτευμα, λόγος ἔφη φάναι τὸν Ἔπαρχον τὸν Πραιτωρίου, ὡς οὐκ ἔστιν ὅπως διώσεται τὸ γένος τῶν καλουμένων Χριστιανῶν. Εἶναι δὲ παρὰ τῇ στρατιᾷ ἀνδρῶν τοιούτων πάγμα ὁλόκληρον. Τὸν δ' αὐτοκράτορα, διευθῦναι τοῦτον ἐπικαλέσασθαι τὸν οἰκεῖον Θεόν. Καλούντων δ' ἐξαίφνης, κεραυνῷ μὲν βληθῆναι τοὺς ἐναντίους, ὄμβρον δὲ Ῥωμαίοις καταρραγῆναι. Οἷς ἐπλαγήτω τε Μάρκος, τιμῆσαί τε τοὺς Χριστιανοὺς δόγματι, Κεραυνοβόλον τε ἐκεῖνο καλέσαι τὸ σύστραγμα. Καὶ ὅτι μὲν ὅπως ὁ λεγεὼν ἐκεῖνος ἐκλήθη, καὶ παρὰ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι καὶ παρὰ τῷ Δίωνι ὡμολόγηται, τὼν δ' αἰτίαν ἡ

to igitur Bœotio philoſophabatur, & Hermogeni rhetori operam dabat, ſed Stoicis magis addictus erat: Lucius vero, utpote junior, & laborum tolerans, & ad rem militarem natus erat. Itaque Marcus ei, Lucia filia deſponſa, bellum Parthicum mandavit, cum Vologeſus multos Romanos ſagittis confeciſſet, ac totum exercitum peremiſſet, ſeque Romanorum hoſtem declaraſſet, & Syriacas urbes magno cum terrore invaderet. Lucius igitur Antiochiam profectus, Caſſio legiones dedit: qui Vologeſum victum Seleuciam uſque perſecutus, urbem cremavit, & ejus regiam Ctheſiphontem evertit. Quo ſucceſſu Lucius elatus, ſocero & Imperatori deinde ſtruxit inſidias: ſed ea priuſquam ad rem conferrentur, veneno periit. Inde Caſſius univerſæ Aſiæ Procurator eſt deſignatus. Imperator vero cum Barbaris, qui circa Iſtrum incolunt, Jazygibus, Marcomannis, & aliis aliis longo tempore in Pannonia bellum geſſit. Galli Tranſrhenani uſque ad Italiam ſunt progreſſi: inter quorum cadavera, etiam muliebria corpora armata ſunt inventa. In tantis autem bellis ea prudentia & gravitate imperavit, ut militibus neque ullo verbo adularetur, neque metu eorum quicquam faceret. Cum a bellis otium erat, jus dicebat: & Oratoribus ad aquam verba facientibus plus infundi jubebat, ut ab omni parte æquitatem indagare poſſet. Adeo laborioſus, idque in tenui valetudine, ut noctu etiam pro tribunali ſederet: atque obiter nihil neque diceret, neque ſcriberet, neque faceret. Neque enim decere putabat, ut Imperator vel minimum perfunctoria opera adminiſtraret. Marcomannos & Jazygas multis magnis prœliis & periculis ſubegit. Contra Quados graviſſimo bello ſuſcepto, admirabilem victoriam divinitus eſt adeptus. Qui cum Romanos undique circumdediſſent, hi vero teſtudine facta fortiter ſe defenderent, Barbari omiſſa pugna, circumjecta loca omnia obſepſerunt, necubi aquari poſſent: rati, ſe eos ſiti & æſtu afflictos facilius ſuperaturos. Romanis autem labore, æſtu, ſiti, vulneribus confectis: aere ſubitis nubibus denſato vehementer pluit, non, ut Dion ſcribit, propter Ægyptii magi præſtigias, Mercurium obteſtati: ſed Deo Chriſtianorum precibus exorato, & ipſi & univerſus exercitus, per miraculum ſunt conſervati. Nam cum in Romanis caſtris Chriſtiana legio eſſet, Prætorio Præfectus Imperatori æſtuanti, & de toto exercitu ſolicito dixiſſe fertur, populum Chriſtianorum nihil non poſſe, eſſe autem in exercitu integram ex eo hominum genere legionem. Quo ille audito, eos rogaſſe, ut ſuum Deum implorarent. quo facto, fulmina in hoſtes ſint illata, imber in Romanos. Quare obſtupefactus Marcus, Chriſtianos decreto honoravit, & Fulminatricem legionem illam appellavit. Ac ſic fuiſſe appellatam Dion & cæteri

Edit. Pariſ. pag. 595.

Marcus in Pannonia cum Jazygibus & Marcomannis bellum gerit.

Chriſtianorum precibus Romanæ legiones Quados ſuperant.

ἔτει τῆς Μάρκου Οὐήρου τοῦ Αὐτωνίνου τότε ἀρχῆς, Αὐίκητος πλάντᾳ, ἔτη δέκα ἐπὶ ἐνὶ τῆς Ρωμαίων ἐκκλησίας προστάς. Καὶ τοῦτον Σωτὴρ διαδέχεται· ᾧ Κελαδίωνος μὲν δέκα καὶ τέσσαρα ἔτη ἐν ζωῇ ἐμετρήσαντος, Ἀγρίππινος δὲ Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπῆς ἐχειρίσατο. Καὶ τῆς Ἀντιοχέων ἐκκλησίας μὲν Ἥρωνα Κορνηλίου προστάντος τετάρτῳ, πέμπτος Ἔρως αὐτὸν διαδέχεται. Κἀκείνου ἕκτος Θεόφιλος, ὃς δὴ καὶ Μαρκίωνος ἐγγράφως ἀπέστατο· ὃν ἕβδομος διαδέχεται Μάξιμῖνος. Τοῦ Ρωμαίων δὲ Ἀρχιπατέστατος Σωτῆρος μετασάντος τῷ βίῳ, ἀντεστάτει Ἐλεύθερος.

Δ'. ΚΟΜΟΔΟΣ δὲ ὁ υἱὸς Αὐτωνίνου Μάρκου, ἄρτι παρὰ τοῦ πατρὸς βασιλεὺς τε καὶ ἀναχθεὶς, ὡς καὶ τῷ παιδείας ἀποβεβήκει, ὥσπερ πεπαίδευτο, ἀλλ' ἄκακος μὲν ἦν, καὶ φρὸς πανουργίαν ἀποπεφύκει· δειλὸς δὲ ὢν, καὶ τοῖς σώμασι πειθόμενος δι' ἁπλότητα, τὰ ἤθη τε διεφθάρη, καὶ εἰς ἀσέλγειαν καὶ μεθοσίαν προήχθη, ἐντεῦθεν δεινῶς τυγχάνων ὅτε τὴν ἐξουσίας ἐκράτησε. Ὅθεν τὰς συμβουλίας τοῦ ἀρίστου τῆς Βουλῆς παρωσάμενος, ὡς ἐπιβούλους ἐπίστευσε αὐτῷ ὁ πατὴρ, αὐτίδικαι τοῖς βαρβάροις, καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανιέναι, ὅτι πονεῖν ἐθέλων, καὶ ἐρρωμενέστερος ἐκ τῆς ἡδυβιότου. Ὅθεν καὶ πλειόνων ἐπιβουλεύθη, καὶ συχνοὺς ἀπέκτεινε, οὐκ ἄνδρας μόνον, ἀλλὰ καὶ γυναῖκας, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς τότε ἀνθήσαντας, ἅτε Πομπηϊανὸν καὶ Περτίνακος, καὶ Βικτωρῖνον, οὓς ἄπαρον λογίζεσθαι τοῖς ταῦτα συγγραφομένοις, ὅπως ἐκεῖνοι τὸν φόνον τοῦτο διέφυγον. Εἰσελθόντι δὲ αὐτῷ εἰς τὸ θέατρον τὸ κυνηγετικὸν, ἐπιβάλλεται Κλαύδιος Πομπηϊανός. Ξίφος γὰρ ἐν τῇ τῆς εἰσόδου ἀνατείνας στενοχωρίᾳ, ἔφη· Τοῦτό σοι πέμπουσιν ἡ Βουλή. Ὡς καταγνοὺς μὲν ὁ δυνάστης λωποδύτης, ὁ τῆς Κομόδου ὁμαίμονος. Συνεφθείρετο δὲ καὶ αὐτῷ ἡ Λουκίλλα, ὅτ' ἐπιεικίστερα, ὅτι σωφρονιστέρα ἦσα τοῦ ἀδελφοῦ. Διὸ καὶ ὁ Πομπηϊανὸς ἀνέπεισεν ἐπιθέσθαι τῷ Κομόδῳ, καὶ ἑαυτὸν καὶ ἑαυτῷ προσαπώλεσε. Λυπηθεὶς δὲ καὶ τῇ γυναικὶ Κρισπίνᾳ ὁ Κόμοδος, μοιχείας ἐπικαλέσας αὐτῇ· καὶ εἴ τις ἦκαστον τῶν ὑπ' ἐκείνης κακωθέντων, ἢ διὰ συκοφαντίας ψευδεῖς, ἢ δι' ἀνωφελῆ εἰκαίας, ἢ διὰ πλοῦτον βαθὺν, ἢ διὰ γένους λαμπρότητα, ἢ διὰ παιδείας ὑπεροχὴν, ἢ δι' ἀρετῆς ἀδοκίμητον, ἀκριβώσασθαι τῇ συγγραφῇ βουληθῇ, ἔσχολον ἂν παρέξει τοῖς ἐπινικιοῦσι συγγραμμα μέλλουσιν. Ἐγένοντο δὲ καὶ πόλεμοι αὐτοκρατοῦντος αὐτοῦ, πρός τε τοὺς ὑπὲρ τὴν Δακίαν βαρβάρους, καὶ μέγιστος ὁ Βρεττανικὸς, ἐφ' ὃν Μάρκελλον Οὐλπιον ἔπεμψε, ἄνδρα ἐγκρατῆ τε ζῶντα καὶ στρατιωτικὸν, ἀδωροδόκητόν τε καὶ φύσει ἀοίνητον, καὶ ἔτι μᾶλλον ἐξ ἐγκρατείας. Ἵνα γὰρ μηδὲ ἄρτι χορέννυται, πολυμερές τι καὶ παλαιόπατον αὐτοῦ ἦθος, ὥστε μηδὲ δύνασθαί τι φαγεῖν τῶν ἀναγκαίου πάνυ ἐπέκεινα. Οὗτος τοὺς ἐν Βρεττανίᾳ βαρβάρους ἐκάκωσε σφόδρα. Ὅθεν διὰ τοῦ ἀρίστου αὐτοῦ, ὀλίγου ἀπέκτεινε καὶ τὸν ἄνδρα ὁ Κόμοδος. Περέννιος δὲ ὁ τῆς Δορυφορικῆς ἄρχων, τῷ Κομόδῳ ἁρματηλασίαις καὶ ἀσελγείαις ἐχολακόπος, διαγκάζων τὰ τε στρατιωτικὰ, καὶ τὰ τῶν κοινῶν διοικεῖν. Εἴ τι γοῦν τοῖς στρατιώταις ἀπέκοπτε τοῦ δυσχεροῦς, ἐπ' ἐκείνου τοῦτο ἀπέφερον, καὶ ἐμισοπονήθη. Οἱ δὲ Βρεττανίᾳ τοῦτον στρατιῶται σασιάζοντες, καὶ δι' αὐτὸ ἐπιτιμηθέντες, χιλίους ἐπὶ πεντακοσίοις ἐξ ἑαυτῶν εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔπεμψαν, οἳς τὴν Ῥώμην πλησιάσασιν ὁ Κόμοδος ἀρχιλῃστὰς, καὶ ἐπὶ-

Imperii hujus M. Antonini Veri, Anicetus obiit, Ecclesia Romana per annos XI. gubernata. Ei successit Soter. Celadione post annos XIIII. vita functo, Alexandrinus Episcopatus Agrippino est traditus. Cornelio Heronis successori, ordine quarto, successit quintus Eros: illi Theophilus sextus, qui scripeis contra Marcionem pugnavit. Ei successit Maximinus VII. Sotere Romanorum Pontifice rebus terrenis exempto, in ejus throno collocatus est Eleutherus. LIBER XII.

IV. COMMODUS vero M. Antonini filius, optime a patre educatus & institutus: disciplinæ, qua eruditus erat, non respondit. Sed cum simplex esset, ac minime callidus & timidus, paruit familiaribus suis: corruptisque moribus, ab iis ad luxum & cædes est impulsus, XIX. annos natus cum Imperio potiretur, principum Senatorum, quos ei pater curatores dederat, consiliis repudiatis, pace facta cum Barbaris, tædio laborum & dissolutæ vitæ amore Romam revertitur. Quibus de causis crebris insidiis appetitus, plurimos non viros tantum, sed etiam mulieres, & fere omnes illius ætatis claros homines, Pompejano, Pertinace & Victorino exceptis, interfecit, ut qui res illas scripserunt, dubitent, quo pacto illi cædem effugerint. Theatrum venatorium ingredienti insidiatus est Claudius Pompejanus, & in aditus angustiis stricto ense dixit: *Hunc tibi Senatus misit*. Ei Pompejano filia Lucillæ sororis Commodi nupta erat, sed & ipsa Lucilla ejus consuetudine utebatur, fratre nihilo humanior aut modestior. Eaque de causa Pompejano persuaso, ut Commodum aggrederetur, & ipsum & semetipsam perdidit. Sustulit & Crispinam uxorem Commodus, ob adulterii crimen. Quod si quis eos omnes quos vel ob falsas criminationes, vel propter inanes suspiciones, vel propter magnas divitias, vel generis splendorem, vel eruditionem excellentem, vel gloriam virtutis interfecit, exquirere studeat, næ is magnam lectoribus molestiam pariet. Bella quoque sub ejus Imperio gesta sunt adversus Barbaros qui supra Daciam incolunt, & Britannicum, omnium maximum: ad quod Ulpium Marcellum misit, virum & continentis & militaris vitæ, abstinentissimum, nec tam natura quam ex sobrietate vigilantissimum. Nam ut nec pane satiaretur, eo minime recenti, sed ante multos dies cocto vescebatur: ut nihil ultra posset edere, quam summa necessitas postularet. Qui cum Britannos graviter afflixisset, parum abfuit quin ob virtutem a Commodo necaretur. Perennius vero Prætorio Præfectus, Imperatore aurigationibus & luxui vacante, & Rempublicam & rem militarem administrare cogebatur. Ac si quid militibus adversi accidebat, id illi iracundo imputabant. Qui igitur in Britannia militabant, ob moram seditionem objurgati, mille quingentos sui ordinis in Italiam miserunt, quibus Romæ appropinquantibus Commodus obviam pro-

COMMODUS. Commodus dissolutus & sanguinarius. Pompejanus. *Edit. Paris. pag. 598.* Lucilla. Crispina. Ulpius Marcellus. Perennii cædes.

LIBER XII.

fectus : *Quæ de causa venisti*, inquit, *commilitones?* Qui cum respondissent, *eo se adesse, quod Perennius ei insidiaretur* : credidit ille, virumque illis dedidit : a quibus excruciatus interiit, cum magistratum modestissime & integerrime gessisset. Quo amoto, Cæsariani, quorum dux & auctor erat Cleander, nullo facinore abstinuerunt: impune omnia vendentes, & nihil non audentes, quod superbia & libido suasisset. Cleander vero a fortuna in altum sublatus, & donavit & vendidit Senatorias dignitates, expeditiones, præfecturas, provincias, omnia denique. Ac nonnulli omnibus suis bonis ordinem Senatorium redemerunt: ut de Julio Solone homine obscurissimo diceretur, cum bonis ademptis in Curiam relegatum esse. Consules in unum annum XXV. designavit, quod nec ante nec post unquam factum est. Itaque pecunia undique colligenda magnas opes est adeptus, de quibus plurima Commodo & ejus concubinis donabat. Nihilosecius tamen in tanto fortunæ fastigio ignominiose periit. Nam cum annonæ penuria Romæ laboraretur, Dionysius Papyrius rei frumentariæ præfectus, eam magis coarctavit: ut Cleander, tamquam ob furta malorum auctor, & invisus populo, facilius interiret. Ludis igitur Circensibus cum equi jam excursuri essent, multitudo puerorum in circum accurrit, quos magna quædam virgo torvo vultu ducebat, quæ dea postmodum credita est: protoque a pueris clamore, populus etiam vociferans ad Commodum in suburbio agentem contendit, ac illi bene precatus, Cleandro diras est imprecatus. Imperator vero satellites contra eos misit. qui cum nonnullis vulneratis, nonnullis occisis, populum repellere non possent: multitudine & robore militum fretus, ipse prodiit. Sed cum turbam appropinquantem vidisset, homo ignavissimus ita pertimuit, ut Cleandrum & filium ejus statim occidi juberet. Puer igitur limini illisus periit. Cleandri vero corpus Romani excarnificatum traxerunt, & caput ejus hastæ affixum circumtulerunt. Sunt & aliquot alii palatini proceres interfecti.

Cleander in altum tollitur, ut lapsu mox graviore ruat.

Edit. Paris. pag. 599.

Seditio contra Cleandrum.

V. Commodus vero ad cædes incitatus, viros illustres occidebat: & in omnes Romanos sævissimus, ea sibi tribui cogebat, quæ patri ejus ultro ex benevolentia delata fuerant. Igitur præter alia plurima, statua aurea mille pondo librarum ei decreta est, & omnes menses de se nominari jussit, qui hoc ordine numerabantur: Amazonius, Invictus, Felix, Pius, Lucius, Ælius, Aurelius, Commodus, Augustus, Herculanus, Romanus, Excellens. Nam hæc sibi nomina omnia vendicabat. Itaque ad Senatum scribebat: *Imperator Cæsar Lucius Ælius Aurelius, Commodus, Augustus, Felix, Pius, Invictus, Romanus, Hercules, Pontifex, Tribunitiæ potestatis XVIII. Imperator VIII. Consul VII. pater patriæ: Consulibus, Prætoribus, Tribunis, Senatui Commodiano felici salutem.* Multas ei quoque statuas Herculis habitu erexerunt. Est & decretum,

Decreta vicissorta.

Menses de tituli Commodiani.

pag. 600.

Ἄπτω, ὦ συστρατιῶται, τί βούλεσθε παθεῖν; οἱ δὲ, Ἡκομεν, ἔφασαν, ἐπεὶ σοι ἐπιβουλεύει Περέννιος· καὶ ὃς ἐκείνῳ, καὶ τὸν ἄνδρα ἐξέδωκε. Καὶ οἱ στρατιῶται αὐτὸν καὶ βασανίσαντες καὶ κατακόψαντες, ἐπαγόμενοι τὴν ἀρχὴν ἀδεῶς ἐπράττοντό τε καὶ σωφρονίζοντο. Οὕτω μὲν ἀπαλλαγέντες οἱ Καισάρειοι, ὧν ὁ Κλέανδρος κορυφαῖος ἐτύγχανεν ὤν, ἅπαν ἤδη χωρεῖν ἀδεῶς· πάντα γὰρ ἐπώλουν, καὶ ὕβριζον καὶ ἐπιλυμαίνοντο. Ὁ δὲ Κλέανδρος μέγα ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, καὶ ἐχαρίσατο, καὶ ἐπώλησε βουλείας, στρατείας, ἐπιτροπείας, ἡγεμονίας, καὶ ἁπλῶς ξύμπαντα, καὶ τινὲς πάντων ὧν εἶχον τὸ βουλεύειν γενέσθαι ἐπρίαντο· ὥστε καὶ λιχθῆναί ἐπὶ Ἰουλίῳ Σόλωνι ἀφανεστάτῳ ἀνδρὶ, ὅτι τῶν οὐσίαν ἀφαιρεθεὶς, ἐξωρίσθη εἰς τὸ Σωνίδειον. Καὶ ὕπατος εἰς ἔτος ἑκάστου εἴκοσι ἢ πέντε ἀπέδειξεν, ὃ μή τι πρόσθεν μήτε ὕστερον ἐγένετο. Πάντοθεν οὖν ἀργυρολογῶν ἐπήσατο πάμπολλα, ἀφ' ὧν πλεῖστα τῷ τε Κομόδῳ ἐδίδου καὶ ταῖς αὐτοῦ παλλακαῖς· καί τις δ' ὅπως ὑπὸ τῆς τύχης ἀρθεὶς, ἀτίμως ἀπώλετο. Σιτοδείας γὰρ ἐν Ῥώμῃ συμβάσης, πλέον αὐτῶν Παπείριος Διονύσιος ἐπὶ τῷ σίτῳ πραγμάτων ἐπέτεινε, ὡς καὶ τὸν Κλέανδρον οἱ Ῥωμαῖοι μισοῦσί τε καὶ διαφθεῖρουσιν, ὡς αἴτιον τοῦ κακοῦ διὰ κλέμματα. Ἦγετο τοίνυν ἱπποδρομία· τῆς δ' ἵππων ἀγωνισθησομένων, εἰσέδραμε παιδίων πλῆθος εἰς τὸν ἱππόδρομον· καὶ τὴν παρθένος τις ἡγεῖτο μεγάλη καὶ βλοσυρά, ἣ δαίμων εἰς ὕστερον ἐνομίσθη· καὶ συμβόησαν μὲν τὰ παιδία, καὶ ὁ δῆμος ἐκ τοῦ ἐξέπραγε, καὶ ὥρμησε πρὸς τὸν Κόμοδον ἐν προαστείῳ ὄντα, ἐκεῖνα μὲν ὑπερῆλγε μάλιστα, τὸν Κλεάνδρου δὲ κατεμέμφετο. Ὁ δὲ στρατιώτας ἔπεμψεν ἐπ' αὐτούς, οἳ καὶ ἔβαλόν τινας καὶ ἀπέκτειναν, εἶτα δὲ τὸν δῆμον οὐκ ἴσχυσαν. Ἀλλὰ τῇ πλήθει θαρρῶν καὶ τῇ τῆς δορυφόρων ἰσχύϊ ἐκεῖνος ἐπεῖχθη. Πλησιάζοντος δὲ ἤδη ὁ Κόμοδος ἔδεισε, δειλόφρων ὤν, ὡς αὐτίκα τόν τε Κλέανδρον, καὶ τὸ παιδίον αὐτοῦ σφαγῆναι κελεῦσαι· τὸ μὲν οὖν παιδίον προσυδιδὲν διέφθαρη. Τὸ δὲ τοῦ Κλεάνδρου σῶμα λαβόντες οἱ Ῥωμαῖοι, ἔσυρόν τε καὶ ἐμάστιζον. Καί τις κεφαλὴ αὐτοῦ ἐπὶ δόρατος περιήνεγκτο, καί τινας ἑτέρους τῆς παρὰ τῆς Αὐτοκράτορος δυναμέως διέφθειραν.

ε'. Κόμοδος δὲ ἐφόνα, καὶ πᾶς ἐπιφανεῖς ἄνδρας διεχειρίζετο, καὶ ἦν Ῥωμαίοις ἅπασι χαλεπώτατος, ἀναγκάζων αὐτῷ ἐξ ἀνάγκης ψηφίζεσθαι, ὅσα τῇ πατρὶ αὐτοῦ ἑκόντες δι' εὐνοίαν ἐψηφίζοντο· ἄλλα τε οὖν αὐτῷ πάμπολλα ἐψηφίσαντο, καὶ χρυσοῦς ἀσπίδας ταθμὰ λιτρῶν χιλίων, καὶ πᾶς μῆνας ἅπαντας ἀπ' αὐτοῦ κεκλῆσθαι τεθείκασι, καὶ κατεσθμώσατο ὅπως· Ἀμαζόνιος, Ἀνίκητος, Εὐτυχὴς, Εὐσεβὴς, Λούκιος, Αἴλιος, Αὐρήλιος, Κόμοδος, Αὔγουστος, Ἡράκλειος, Ῥωμαῖος, Ὑπεραίρων. Πάντα δὴ ταῦτα ἑαυτῷ ἐπέγραφε τὰ ὀνόματα, καὶ τῇ Βουλῇ οὕτως ἐπέστελλε· Αὐτοκράτωρ, Καῖσαρ, Λούκιος, Αἴλιος, Αὐρήλιος, Κόμοδος, Αὔγουστος, Εὐτυχὴς, Εὐσεβὴς, Ἀνίκητος, Ῥωμαῖος, Ἡράκλης, Ἀρχιερεὺς, Δημαρχικῆς ἐξουσίας τὸ ὀκτωκαιδέκατον, Αὐτοκράτωρ τὸ ὄγδοον, Ὕπατος τὸ ἕβδομον, Πατὴρ πατρίδος, Ὑπάτοις, Στρατηγοῖς, Δημαρχικοῖς, Γερουσίᾳ Κομοδιανῇ Δυτυχεῖ, χαίρειν.

καὶ πολλὰς ἴσχυσαν αὐτῷ ἀνδρείαντας ἐν Ηρακλέους A ut ejus ſæculum ab eo Aureum ſæ- LIBER XII.
χήματι, καὶ τὸ αἰῶνα τὸ κατ' αὐτὸ ἀπ' αὐτοῦ Χρυσοῦν ὀνο- culum diceretur. Nam præter alia
μάζεσθαι καὶ γράφεσθαι ἐψηφίσθη. Ἐκαλεῖτο γὰρ παρὰ τοῖς nomina etiam Aureus & Deus vo-
ἄλλοις ὀνόμασι καὶ Χρυσοῦς καὶ Θεός. Πολλὰ δὲ δαπανῶν- cabatur. Cum autem ſumptibus im-
τι ἐπίλαπτε καὶ χρήματα, ὅθεν ἐγκλήματα καὶ ἀνδράσιν modicis fiſcum exhauſiſſet, viros &
ἐπιφέρων καὶ γυναιξίν, ὃς μὲν ἐφόνευε, οἷς δὲ τὰ σωτη- mulieres criminando, alios occidit,
ρία τὰ αὐτοῦ οὐσίας ἐπέφρασκεν. Ηρμαπλάνει δὲ οἴκοι alios ſalutem ſuam omnibus bonis
(δημοσίᾳ γὰρ ἐδέετο τοῦτο ποιῆσαι) καὶ ἐμονομάχει, οἴκοι redimere paſſus eſt. Aurigabat do-
μὲν μέχρι φόνου, ἐν δὲ τῷ θεάτρῳ ἀσιδήρως, καὶ ἄ- mi: nam id in publico facere ve- Commodi ludi
ματος ἀνθρωπείου χωρίς. Οἴκοι δὲ τῶν τὰς τρίχας rebatur. Pugnabat domi uſque ad parum commo-
ξυρῶν, τοῦ μὲν τὰς ῥῖνας ἀπέτεμνε, τοῦ δὲ τὰ ὦτα, ἑνί- cædes: in theatro vero, ſine ferro di.
ων δ' ἕτερόν τι. οἰκιῶν δ' ἐς τὸ θέατρον τοῦ τοῦ Ἑρμοῦ ἐ- & ſanguine humano. Domi quo-
πέχρητο χήματι, χρυσοῦν κηρύκιον μεταχειριζόμενος. que capillis quorumdam radendis,
Εφρόνει δὲ μέγα, καὶ ὅτι λῃ ἐναρίστιος. Κάμνων δ' ἐν B aliis naſos præcidebat, aliis aures,
τῷ ἀγωνίζεσθαι ἔπινε, καὶ οἱ τῆς Βουλῆς καὶ οἱ τῶν Ἱππέων aliis aliud membrum. Theatrum
παρόντες, Ζήσειας, ἐξυβόων, καὶ κύριος εἶ, καὶ πρῶτος Mercurii habitu ingrediebatur, au-
εἶ, καὶ πάντων δυτυχεστάτας νίκας νικήσεις, καὶ Ἀμαζόνι reum caduceum manu verſans. Ma-
νικᾶς, χαίρειν συνεχῶς ἐκελεύοντο. Τοὺς δὲ ποδῶν ἐ- gnæ ſibi laudi ducebat, quod ſcæ-
στρεμμένους ἢ τύπας πεπηρωμένους ἐκ νόσου ἢ συμφορᾶς ἀ- va eſſet. Certando ſeſſus potabat,
θροίσας ποτὲ, καὶ δρακόντων εἴδη αὐτοῖς περιπλέξας Senatu & equeſtri ordine acclaman-
περὶ τὰ γόνατα οἷα γίγασιν, ὡς Ηρακλῆς ῥοπάλῳ παί- tibus: *Vivas*, *Dominus es*, *primus*
ων ἀπέκτεινε. Μίλωνι δ' αὖθις μονομαχῆσαι, ἐντεί- *es*, *victoriis omnium fauſtiſſimis po-*
λατο τοῖς Ἱππεῦσι καὶ τῇ Βουλῇ, ἐν τῇ στολῇ τῇ ἱππά- *tiaris*. Item, *Amazonie*, *vincis*,
δι καὶ τοῖς μαστύσις εἰς τὸ θέατρον εἰσελθεῖν. ὃ οὐκ ἐξ- ſubinde clamare jubebantur. Ali-
ὸν γενέσθαι, εἰ μή τις Αὐτοκράτωρ ἔτυχε τεθνηκώς. quando pedibus mutilatos, aut ex
Καὶ τὸ χάσμα δ' αὐτῇ τῇ πλευτικῇ τῇ ἀγώνων ἐμίρᾳ morbo aliove caſu claudos coegit,
καὶ τῇ πυλῶν ἐξικομίδι, δι' ὧν οἱ πλουσιοπάτορες ἐξιφ- & Draconum formis ad eorum ge- C
ροντο. Καὶ πολλὰ σημεῖα τὸ μέλλον ἔδη ἀπαλλαγήσε- nua annexis, miſeros tamquam Her- Omina lætiti-
σθαι τὸ αὐτοῦ τυραννίδος ἅπασιν ἐδόξε, καὶ τάχ' ὀλί- cules pro gigantibus clava occidit. us.
γον ἐγένετο. Αἰμίλιος γὰρ Λαῖτος ὁ Ἔπαρχος, καὶ Πρό- Denuo cum gladiatoribus pugnatu-
κλητος Ἐκλεκτὸς, τῶν ὑπ' αὐτῷ γινομένων ἀχθόμενοι μὴ rus, Equitibus & Senatui manda-
πάντα ποιεῖν παρῆνουν αὐτῷ. Ὁ δὲ ἀπειλεῖ σφίσι, καὶ ἐ- vit, ut habitu equeſtri & penulati
μεμψίᾳ· κρέατος δείσαντες, ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ, δόντες theatrum ingrederentur, quod non
ἐν βοείοις κρέασι φάρμακον. Μὴ ταχέως δὲ τῷ φαρμά- niſi mortuo Imperatore fieri ſole-
κῳ κατεργαδέντα, ἀλλὰ καὶ ἐξεμέσαντα, ὑποπτήσαν- bat: & galea ejus in extremo die
τά τι τὸ γεγονὸς καὶ ἀπειλοῦντι, ἀπέπνιξαν αὐτὸν ludorum per eam portam eſt elata, D
τός Ναρκίσσου λεμβον, ἔτη δώδεκα, καὶ μῆνας ἑπτὰ, qua mortui efferebantur. Quæ o- Epiſcoporum
καὶ ἡμέρας τεσσαρεσκαίδεκα μοναρχήσαντα, βεβιωκότα mnibus liberationem ab ejus ty- catalogus.
δὲ τεσσαράκοντα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἑνί, καὶ μῆνας πέντε, εἰς rannide brevi portendere videbantur, idque
ὃν ἡ οἰκία τῶν ὡς ἀληθῶς Αὐρηλίων τὴν αὐτάρχειαν ἐπαύ- paulo poſt accidit. Nam Æmy-
σατο. Ἐν δὲ γε τῷ πρώτῳ ἔτει τὴ μοναρχίας Κομόδου Ἰου- lius Lætus Præfectus, & Electus
λιανὸς τὴν ἐπισκοπὴν Ἀλεξανδρείας ἐνεχειρίζετο, Ἀγεισ- Cubicularius, cum eum factis illis
τίνα ἐπὶ δώδεκα ἔτη ταύτην οἰκονομήσαντος, καὶ μετα- offenſi, monuiſſent ut deſiſteret:
ξάντος τῷδε τῷδι. Τότε καὶ Κλήμης ὁ Στρωματεὺς ἐγνω- iracundiam & minas illius metuen-
ρίζετο, ἐν Πανταίνος ὁ φιλόσοφος ἀποδασείς τε καὶ ἀπρυξ tes, in bubulis carnibus venenum
τῶν καθ' ἡμᾶς μυστηρίων. Ἀνωτέρω δὲ τὴν Ἱεροσολύμων ἐκ- ei præbuerunt. Quod cum, ut pa-
κλησίας ὁ λόγος ἐφόρισε Μάρκου μὴ πως ἐκ περιτομῆς rum efficax, evomuiſſet: ac quid
καθηγήσασθαι, τῆς πόλεως παρὰ τῷ Αὐτοκράτορος ἀνοικο- actum eſſet, ſuſpicatus, minas ſpi-
δομηθείσης Αἰλιανοῦ, συνοικισθείσης τε ἐξ ἐθνῶν. Οὗ raret: lavantem a Narciſſo quodam
Κασσιανὸς διεδέξατο, καὶ τοῦτον Πούπλιος, καὶ Πούπλιον occidendum curaverunt, annos XII.
Ἰουλιανὸς, κἀκεῖνον Γάϊος, καὶ Γάϊον Σύμμαχος. Ὁ δ' ἐφ' ἑ- menſes IX. dies XIV. rerum po-
τέρῳ Γαΐῳ μεταλλαξὶ τὸ ζῆν. Εἶθ' ἕτερος Ἰουλιανὸς τὴν ἐπι- titum: natum annos XXXI. & men-
σκοπὴν διεδέξατο, καὶ τοῦτ' ἐνδοξος Καπίτων ἐγένετο, ſes IV. in quo germana Aurello- E
ἐν Οὐάλης Καπίτωνος, Οὐάλεντος ὁ Δολιχιανὸς, καὶ ἐπὶ rum familia imperare deſiit. Primo
πᾶσι Νάρκισσος τριακοστὸς ἐπίσκοπος τῶν Ἱεροσολύμων ἀπὸ anno ejus Imperii, Juliano Alexan- Epiſcoporum
τῶν Ἀποστόλων ἐγένετο. Δεκάτῳ δ' ἔτει τῆς Κομόδου ἀρχῆς drinus Epiſcopatus eſt traditus, A- catalogus.
Ελεύθερος ὁ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπισκοπήσας, ἐπ' grippino XII. gubernationis anno
ἔτη τεσσαράκοντα, τῷδι μηνὶ, καὶ Βίκτωρ τὸν ἐκεῖ προέ- defuncto. Tum quoque Clemens Clemens Stro-
στη πιστῶν. Καὶ Ἰουλιανῷ ἐπὶ δέκατον ἔτος τὴν Ἀλεξανδρέων Contextor floruit, & Pantænus Phi- matenus.
ἐκκλησίαν ἰθύναντος, καὶ τὸ χρεὼν λειτουργήσαντος. Δημη- loſophus arcanorum noſtrorum ſe- *Edit. Pariſ.*
ctator & præco. De Hieroſolymis *pag.* 601.
ſupra narravimus, illam Eccleſiam
poſt circumciſos a Marco eſſe gu-
bernatam, urbe ab Adriano inſtau-
rata, & a gentilibus habitata. Ei
ſucceſſit Caſſianus, huic Publius,
Publio Julianus, Juliano Cajus,
Cajo Symmachus, Symmacho al-
ter Cajus, Cajo alter Julianus, Ju-
liano Capito, Capitoni Valens, Va-
lenti Dolichianus: poſt quos o-
mnes Narciſſus, trigeſimus ab Apo-
ſtolis Hieroſolymorum Epiſcopus fuit.
Decimo anno Imperii Commodi E-
leuthero, Romani Epiſcopatus an-
no decimo tertio, defuncto, Vi-
ctor cœtui fidelium præfuit. Ju-
liano poſt decimum annum Epi-
ſcopatus Alexandrini mortuo, id
munus Demetrio eſt commiſſum.

Ὁ δὲ Λαῖτος τινὰς τῶν στρατιωτῶν ὡς ἐκεῖνα κελεύσαντος A tibus aliquot, quasi ab Imperatore LIBER. XII.
ἐφθειρε. φοβηθέντες δὲ οἱ λοιποὶ ἐθορύβησαν. Διανύσιοι δὲ οἱ θρασύτεροι μετὰ ξίφους, πρὸς τὸ Παλάτιον ὥρμησαν. Ὡς δ' ἐπὶ τοῦτο ἐγένοντο, ἡ γυνὴ αὐτῷ τοῦ τότε παρουσίαν ἐμηύσατο. ὁ δὲ, καίτοι δυνάμενος ἀπτιστῶναι καὶ φθεῖραι αὐτούς, τῇ τε φυλακῇ τῇ νυκτερινῇ καὶ τοῖς ἵπποις, οὔτε τότ' ἐποίησε, οὔτε κρυβῆναι ἢ φυγεῖν ἐπεχείρησε. ἀλλ' ἐλπίσας ἴσως καταπλήξειν αὐτοὺς ὀφθείς, καὶ πείσειν δεηθείς, ἀπλήστως προσιόντας. Οἱ δὲ τὸ μὲν πρῶτον αἰδοῖ ὑπεχάλασαν, καὶ τοῖς κοιλίοις τὰ ξίφη ἐκέδυντο. Ὡς δ' εἷς αὐτῶν προσπεσὼν, Τοῦτο σοι, ἔφη, τὸ ξίφος δείξας, οἱ στρατιῶται πεπόμφασι, καὶ αὐτὸν ἔπληξε, καὶ οἱ ἄλλοι συνεπεφύησαν, B etiam cæteri concitati, & ipsum
καὶ κατέκοψαν αὐτόν τε τὸν Αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Ἐκλεκτόν. Εἶτα τοῦ μὲν Περτίνακος κεφαλὴν δόρατι περιπείραντες περιῆγον, τῷ ἔργῳ ἀλαλαγμοῦμενοι. Ἐβίω δὲ ὁ ἀνὴρ ἔτη ἑπτὰ, καὶ ἑξήκοντα, δέοντα τεσσάρων μηνῶν, ἀρξας μόνας ἡμέρας ὀγδοήκοντα καὶ ἑπτά.

ζ. Διαγγελθείσης δὲ τῆς σφαγῆς τοῦ Περτίνακος, Σουλπικιανὸς σταλεὶς εἰς τὸ στρατόπεδον παρ' ἐκείνου, ἵνα τὰ ἐκεῖ καταστήσηται, ἔμεινε μὲν αὐτοῦ, καὶ ἔφραττεν ὅπως ἂν Αὐτοκράτωρ ἀποδειχθῇ. Καὶ τότε ΙΟΥΛΙΑΝΟΣ Ο ΔΙΔΙΟΣ χρηματιστὴς τὰ καὶ ἄπληστος, πολυπράγμων ἀεὶ πραγμάτων ἐπιθυμῶν, καὶ πρὸς τὸν Κόμοδον ἔτι πάνυ εἰς Μεδιόλανα ἐκ ἑαυτοῦ πατρίδα ἐξωσθείς, μαθὼν τὸν πολέμιον τὸν Περτίνακα, σπεύδας εἰς τὸ στρατόπεδον παρεγένετο, καὶ πρὸς ταῖς πύλαις ἦσαν, ὁ μὲν ἔξωθεν, ὁ δὲ Σουλπίκιος ἔσωθεν, τὸν Ῥώμιον, καὶ C
πάσης ἀρχὴν, αὐτοῦ ἐν τῷ στρατιωτῶν ἀγγελλόντων, καὶ λεγόντων ἑκατέρῳ, ὅτι, Τόσον ἔχω, καὶ τόσον ἐκεῖνος δίδωσι, τί μᾶλλον σὺ προσίῃ; ὅμως πολλῶν ὑπεσχημένων τῆς στρατιώτας παρὰ τοῦ Ἰουλιανοῦ, ἐκείνου προετιμήσαντο, φοβηθέντες μάλιστα τὸν Σουλπικιανὸν, ὡς τιμωρήσοντα τῷ Περτίνακι, εἴα δὲ καὶ δεῆσαι. Εἰσελθὼν δὲ εἰς τὸ στρατόπεδον Ἰουλιανὸς, καὶ Αὐτοκράτωρ ἀποδειχθεὶς, ἐκεῖθεν πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐτοίμως, καὶ τὸ Βουλευτήριον, δορυφόρους παμπληθεῖς ἐπαγόμενος, ἵνα δι' ἐκείνων καὶ τῶν Γερουσίων καὶ τοῦ δήμου δοκίζηται. D
Καὶ εἶπε πρὸς τὴν Βουλὴν, ὅτι, Καὶ ὑμεῖς ἄρχοντος δεῖσθε, κἀγὼ, εἰ καί τις ἄλλος, ἀξιώτατος εἰμὶ ἡγεμονεῦσαι ὑμῶν. Εἰ οὖν κἀμοῦ ἐπιθυμεῖτε καὶ τὴν μεγαλαυχίαν, καὶ διὰ τοῦ Βουλευτηρίου κυκλωσαμένης ὁπλίτας, ἀλλὰ καὶ τὸ δίος καὶ τὰς Βουλὰς τὴν αὐταρχίαν ἐβεβαιώσατο, καὶ ἀπῆλθεν εἰς τὸ Παλάτιον. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ, οἱ μὲν τῆς Βουλῆς προσῆλθον αὐτῷ, ἵνα μὴ φοβηθεὶς ἀχθόμενοι ἐπ' αὐτῷ. Ὁ δὲ δῆμος φανερῶς ἐσκωπτε καὶ ἐλοιδόρει· καὶ εἰς τὸ Σεβαστεῖον ἐλθόντος τοῦ Αὐτοκράτορος, ἐξέκραγον ὡς ἐκ συνθήματος ἅπαντες, παῤῥησίαν αὐτὸν καλοῦντες, καὶ ἅρπαγα τῆς ἀρχῆς. Ἐκεῖνος δὲ μὴ χαλεπαίνειν προσποιούμενος, καὶ ἀργύριόν τι σφίσιν ὑπεχυμένος, ἠγανάκτησαν ὡς δικαζόμενοι, καὶ ξύμπαντες E
ἐξεβόησαν, Οὐ θέλομεν, οὐ λαμβάνομεν. Ὁ δὲ Ἰουλιανὸς τοὺς ταῦτα λέγοντας ἐκέλευσε πεσεῖσθαι, καὶ ὁ δῆμος ἔτι παρώξυνετο, καὶ ἅ τε Περτίνακος ἐμέμνητο, καὶ ἐς τὸν Ἰουλιανὸν ἐκερτόμουν. Καὶ πολλοὶ πολλαχοῦ τῆς πόλεως τειχομαχούμενοι καὶ κτεινόμενοι ἀντέσχον, καὶ ὅπλα λαβόντες, συνέδραμον εἰς τὸν ἱππόδρομον, ἔνθα νύκτα τε καὶ ἡμέραν δίκαιον ἅστινι ἐπιβοώμενοι τοὺς λοι-

tibus aliquot, quasi ab Imperatore jussus, occisis, effecit, ut cæteri sibi metuentes tumultuarentur, & cc. audacissimi strictis ensibus ad palatium contenderent. Quos cum uxor adesse Pertinaci nuntiasset, ille quamvis resistere, eosque per nocturnas excubias & equites occidere posset, tamen nec hoc fecit, nec se occultare aut effugere voluit. Sed ipe forsitan concepta, se conspectu suo illos territurum, & oratione sedaturum, accedentibus obviam ivit. Illi vero primum verecundia ducti, gladios vaginis condiderunt. Deinde cum unus stricto gladio prosiluisset, eumque percussisset, eum gladium illi a militibus missum esse dicens: Pertinacis interitus.
Imperatorem & Electum occiderunt. Deinde Pertinacis caput hastæ affixum, quasi re bene gesta, *Edit. Paris.* circumtulerunt. Vixit hic vir annos *pag.* 603.
LXVII. quatuor mensibus demptis, dies non amplius LXXXVII. imperavit.

VII. Nuntiata Pertinacis cæde, Sulpicianus ab illo in castra, tumultus sedandi causa, missus, ibi mansit: operamque dedit, ut Imperator crearetur. Interea DIDIUS JULIANUS, homo inexplebilis avaritiæ, novis rebus subinde studens, eaque de causa Mediolanum in patriam suam a Commodo relegatus, Pertinacis obitu cognito, festinanter in castra venit. Ibi ad portam, hoc extra, Sulpiciano intra stante, quibusdam Romam & Imperium emendum esse affirmantibus, & utrique dicentibus, *Hic tantum dat, ille tantum: Quantum tu addis?* Julianus tamen cum multam pecuniam promisisset, est prælatus, timentibus militibus, ne Sulpicianus Pertinacis soceri necem ulcisceretur. Julianus vero in castra receptus, & Imperator salutatus, inde ad forum & Curiam maximo satellitum comitatu contendit, ut per illos Senatui populoque Romano terrorem incuteret, ac Senatui dixit: *Vobis princeps opus est: & ego pro cæteris omnibus sum principatu dignissimus.* Quamvis igitur & ob orationis insolentiam, & circumdatos Curiæ milites, invisus esset: tamen ex metu a Senatu etiam imperio confirmato in palatium ascendit. Postridie Senatores eum convenerunt, ne suum in illum odium animadverteretur. Sed populus universus mœstitia haud dissimulata, Imperatorem Curiam ingressurum, quasi ex composito cum magnis clamoribus parricidam & raptorem Imperii appellavit. Illo vero iram dissimulante, & pecuniam pollicente, indignati, quasi largitionibus corrumperentur, universi exclamarunt, *Non volumus, non accipimus.* Cum Julianus eos qui ita dicerent, occidi jussisset, populus magis etiam concitatus, mentione Pertinacis facta, Julianum derisit: & quamvis multi passim per urbem & vulnerarentur & occiderentur, tamen non cedebant: ac sumptis armis in Curiam equestrem concursu facto, noctem & diem ibi si-

DIDIUS JULIANUS.
Didius Julianus, Sulpiciano repulso, Imperator creatur.
Seditio contra Julianum.

LIBER XII.

ne cibo durarunt: reliquos milites inclamantes, Pescennium Nigrum in primis, & Syriacas ejus legiones. Deinde fame & vigiliis fatigati, domum quisque se receperunt. Julianus vero ut imperium rapuerat, sic illiberaliter eo usus est, Senatui & iis qui aliquid poterant, assentando, ac partim donando, partim pollicendo. Quamvis autem nihil non ad cultum potentiorum faceret, tamen nemini fidem faciebat. Quæ dum Romæ aguntur, tres exercituum duces, Severus Pannoniæ, Niger Syriæ, Albinus Britanniæ, cognitis Juliani rebus, ad eum opprimendum properarunt. Cæterum Severus cæteris callidior, cum prospiceret, everso Juliano reliquos tres inter se de principatu dimicaturos esse, unum sibi conciliandum esse statuit. Sed quia Niger longius aberat, elatoque animo esse videbatur, propterea quod populus, ut dictum est, eum nominatim imploraſſet: ad Albinum inclinavit, eique clam scripsit, se eum Cæsarem facturum esse. Eo autem Severi collegam se fore sperante, eodemque loco manente, Romam contendit. Quo cognito, Julianus Severum a Senatu hostem judicandum curavit, seque ad bellum paravit: palatio carceribus & robustis portis munito. Nam quia putabat milites Pertinacem non facile occisuros fuisse, si se inclusisset: se incolumem evasurum credebat, si victus intra claustra se contineret. Lætum quoque occidit, & complures emisit, qui Severum dolo occiderent: qui cum in Italiam irrupisset, & Ravennam occupasset, & qui contra eum mittebantur, ad eum se conferrent, & satellites ob illius adventum trepidarent: convocato Senato, Severum collegam imperii decerni jussit. Sed cum is militibus impunitatem promisisset, si Pertinacis percussores dederent: obtemperarunt, illisque comprehensis, Silio Messalæ Consuli rem indicarunt. Is vero Senatu in ædem Minervæ convocato, quæ ab institutione adolescentiæ ita vocabatur: quæ a militibus accepisset, exposuit. Senatus igitur Juliano capitis damnato, Severum statim Imperatorem dixit. Julianus vero cum occideretur: *Quid*, inquit, *mali feci? aut quem occidi?* Vixit annos LX. menses IV. & dies totidem: imperavit dies LX.

Edit. Paris. pag. 604.

Severus Albinum decipit, Pescennium nigrum antevertit.

Julianus post irritos defensionis conatus occiditur.

SEVERUS:

pag. 605.

VIII. SEVERUS rerum potitus, Pertinacis percussores supplicio affecit. Cæteros milites acerrime insectatus, & armis equisque privatos, Roma expulit. Hoc peracto, pedes urbem ingressus, armato exercitu sequente, plateis floribus coronis & laureis passim exornatis, a populo candidato lætis vocibus exceptus est, properantibus omnibus eum & videre & audire. Ille vero statim veterum bonorum Imperatorum more, se neminem Senatorem occisurum esse jurejurando affirmavit, idque communi decreto confirmari jussit. Sed id jusjurandum non diu servavit, ipso

Severus Imperium a perjurio & cædibus auspicatur.

A τὰς στρατιώτας, ἢ μᾶλλον τὸν Νίγρον ἢ Πεσκέννιον, ἢ τὰς μετ' αὐτοῦ ἐν τῇ Συρίᾳ ὅπλας. Εἶτα τῇ λιμῷ ἢ τῇ Ἀγρυπνίᾳ κακωθέντες, διελύθησαν ἢ ηὐχάζον. Ἰουλιανὸς δὲ ὅτε ἐπὶ ἀρχὴν ἀρπάσας, ἀπολαύσας αὐτῆς ἐπὶ χρόνον, βουλόμενος τὴν Βουλὴν ἢ τὸν τι δυνάμενον, ἢ τὰ μὲν χαριζόμενος, τὰ δ' ὑπισχνούμενος. Καὶ πάντα ἐπὶ θεραπείᾳ ἐποιεῖτο τῶν δυνατῶν, ὀλίγοι τε ἐπισύντο· ταῦτα μὲν ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐφέρετο. Οἱ δὲ τῶν στρατοπέδων ἡγεμόνες τρεῖς ὄντες, ὅ, τε Σεπτίμιος ὁ Παννονίας ἄρχων, ὅς τε Συρίας ὁ Νίγρος, ὅς τε Βρεττανίας ὁ Ἀλβῖνος, εἰς καθαίρεσιν τοῦ Ἰουλιανοῦ τὰ περὶ αὐτὸν μαθόντες ἐπείγοντο. Τῶν δὲ ὁ Σεπτίμιος δεινότερος ὤν, ἐλογίσατο, ὡς εἰ τὸν Ἰουλιανὸν καταλύσειαν, σφίσιν αὐτοῖς οἱ τρεῖς ἀμφισβητήσουσι περὶ τῆς ἀρχῆς. Ἐγνω τοίνυν τὸν ἕνα φροντισθῆναι. Ὅτι δὲ πορρωτέρω αὐτῶ ὁ Νίγρος ἐτύγχανε ὢν ἢ μέγα φρονεῖν αὐτὸν ἔκαζεν ἐπηρμένος ὑπὸ τῷ δήμῳ, ὡς ἔφαμεν πρὸς τὸν Ἀλβῖνον ἀπέπεμψε, ἢ δι' ἀπορρήτων αὐτῷ ἔγραφε Καίσαρα ποιήσειν αὐτόν. Καὶ ὃς ἢ χώραν ἔμελλε, ὡς κοινώσεσθαι τῆς ἀρχῆς τῷ Σεπτίμῳ πιθανούμενος. Ὁ δὲ Σεπτίμιος ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἐπείγετο, ἢ ὁ Ἰουλιανὸς ταῦτα μαθὼν πολέμιόν τε ἡφείσθαι τὸν Σεπτίμιον ἢ Βουλὴν παρεκάλεσε, ἢ εἰς πόλεμον ἑτοιμάζετο, ἢ τὰ Παλάτιον κιγκλίσι ἢ θύραις ἰσχυραῖς ἐκρατύνατο· ὅτι γὰρ ἐνόμιζε μὴ ἂν ποτε ῥᾳδίως τοὺς στρατιώτας κτανεῖν τὸν Περτίνακα, εἴγε δὲ συμπεκλεισμένος, φεῦ ὡς δυνατὸν καταλειφθεὶς ἐν αὐτῷ περιγενέσθαι, ἂν ἐπῆλθε. Ἐρέσθαι δὲ ἢ τὸν Λαῖτον, ἢ ἐπὶ τὸν Σεπτίμιον καθῆκε συχνοὺς ὡς τὸν ἄνδρα δολοφονήσοντας. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσέβαλε, ἢ τὴν Ῥάβενναν ἐκυρίευσατο, ἢ οἱ πεμπόμενοι προσεχώρουν αὐτῷ, ἢ οἱ δορυφόροι δὲ τὴν παρουσίαν Σεπτιμίου ἐδείλαινον, συγκαλέσας τοὺς τῆς Βουλῆς, ἐπῄλθε κοινὸν αὐτῷ τῆς ἀρχῆς τὸν Σεπτίμιον ἡφίσασθαι. Τοῦ δὲ Σεπτίμιου τοῖς στρατιώταις μηδὲν κακὸν ποιήσειν γράψαντος, ἐκεῖνοι τοὺς σφαγεῖς τοῦ Περτίνακος παιδεύσαντες ἐκείνους τε συμπλάσσουσι, ἢ τῷ Σιλίῳ Μεσσάλᾳ ὑπατεύοντι ταῦτα ἐμήνυσαν. Ὁ δὲ τὴν Βουλὴν ἀθροίσας εἰς τὸ Ἀθήναιον, οὕτω καλούμενον ὡς ἐν αὐτῷ τῷ παιδευομένων ποιουμένων τὴν ἄσκησιν, τὰ παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτῷ ἐκοινώσατο. Καὶ ἡ Βουλὴ τοῦ μὲν Ἰουλιανοῦ κατεψηφίσατο θάνατον, τὸν δὲ Σεπτίμιον αὐτίκα θεὸν Αὐτοκράτορα. Κἀντεῦθεν ἐν τῷ Παλατίῳ ὁ Ἰουλιανὸς ἐφονεύθη, εἰπών, Τί γὰρ δεινὸν ἐποίησα, ἢ τίνα ἀπέκτεινα; ἐβίω δὲ ἐν ἐξήκοντα πρὸς μησὶ πέντε, ἢ ἡμέραις ἑξήκοντα.

Ἡ. ΣΕΠΤΙΜΟΣ μέντοι τὴν ἀυτοκρατορίαν λαβών, τοὺς μὲν αὐτόχειρας τοῦ Περτίνακος τῷ στρατιωτῶν θανάτῳ ἐδικαίωσε, τοὺς δ' ἄλλους ὀνειδίσας πικρότατα, τῷ τε ὅπλων ἀπεῖρξε, ἢ τοὺς ἵππους ἀφείλετο, ἢ τῆς Ῥώμης ἀπέλασε· ἢ ὕπως εἰς τὴν Ῥώμην εἰσέλασιν βαδίζων, ἢ οἱ ὁ στρατὸς ὁπλίτης παρεπέμπετο, ἢ ἡ πόλις ἅπαν τε ἢ δάφνας ἅπασα ἐστεφάνωτο, ἢ οἱ ἄνθρωποι λευχειμονοῦντες ἐφέροντο αὐτῷ, ἐξ ἀκοντίου αὐτῷ ἢ θεάσασθαι λίαν ἐφαίδρυνε. Εἰσελθὼν δὲ ἐπαινέσατο εἴα ἢ οἱ πρόσθεν ἀγαθοὶ Αὐτοκράτορες, ὡς εὐθέτα τῇ Βουλῇ ἐπιτηδεύσαντες, ἢ ἤμοντο περὶ τούτου, ἢ ψηφίσματι κοινῷ πάντα τοιαῦτα ποιεῖν προσεπετάξατο. Ἀλλ' οὐκ εἰς μακρὰν τὸν νόμον τοῦ-

τον

πν παρίβη. Αὐτὸν γὰρ τὸν Ἰούλιον Σόλωνα, τὸν καὶ τὸ δόγμα τοῦτο, αὐτοῦ κελεύσαντος, συγγράψαι, οὐ πολλῷ ὕστερον ἔκτεινε, καὶ ἄλλους ἀνεῖλε πολλούς, καὶ τῇ Βουλῇ οὐ κατὰ θυμὸν ἔπραττε. Καὶ ἐθισμένου, τοὺς σωματοφύλακας, ἐκ τῆς Ἰταλίας εἶναι, καὶ ἄλλων ἐθνῶν ἀπηνεστέρων τοῖς εἴδεσι, καὶ ἁπλουστέρων τοῖς ἤθεσι, ἐκεῖνος παρὰ τὸ ἔθος, στρατιωτῶν τὴν πόλιν ἐνέπλησε, καὶ ἰδεῖν ἀγριωτάτων, καὶ ἀκοῦσαι φοβερωτάτων, καὶ ἐμπλῆσαι, ἀγροικοτάτων. Ἐγίνετο δὲ αὐτῷ σημεῖα τινὰ τῆς ἡγεμονίας προμαντεύοντα. Ἐδόξει ποτὲ ὕπαρ λύκαινα θηλάζειν, ὡς περὶ Ῥωμύλου ἱστόρηται· ἐξ ὕδατος καθεύδοντος ὥσπερ ἐκ πηγῆς ἀναδύεσθαι, καὶ καθ' ὕπνους αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ῥωμαίων σύμπασα Βουλὴ καὶ ὁ δῆμος προσίεσθαι καὶ ἀσπάζεσθαι. Καὶ αὖθις ἐδόκει ἐν τῇ ἀγορᾷ τῇ Ῥωμαίᾳ ἐποχούμενος τὸν Περτίνακα, τῷ ἵππῳ ὑπορρυῆναι, αὐτὸς δὲ πάνυ ἐκόντος ἐπιλαβέσθαι. Ἐρωτώμενος δὲ ὑπ' ἐμοῦ βασιλικὸν δίφρον ἀγνοῶν, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἀφροσύνης ὑπερεκάθησεν. Ὑπάρχοντας δὲ τῆς πλείστων ἔτων ἐτίμησε τὸν Περτίνακα, καὶ παρὼν αὐτῷ, καί τοι πάλαι θανόντος, πολυτελεστάτην ἐποίησεν. Εἶτα καὶ τὸν Νίγρον ἐστράτευσεν, ὃς Ἰταλὸς μὲν ἐξ Ἰταλίων, ἀστὴρ πάνυ δ' ἐπισήμων. Καὶ μαχῶν πολλῶν συγκροτηθέντων, πέλας ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας περὶ τὰς καλουμένας Πύλας, αἱ δὴ τῷ τῶν τόπων στενότητι οὕτω κέκληνται (ἔνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἀπότομα ἀνατείνει ἀπόκρημνοι δ' ἐκεῖθεν βαθεῖς καθήκουσιν εἰς τὴν θάλασσαν) μάχης καρτερᾶς γενομένης ἐνταῦθα ὁ Νίγρος, καὶ τὸ πλεῖον μέρος τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐκεῖσε διώλεσε. Ἐκεῖνος δὲ φεύγων καταληφθεὶς ἀνῃρέθη. Οὗ τυμβεῖσαν τῷ κεφαλῇ ὁ Σάπορος πέμψας τὸ Βυζάντιον ἀπεσείρωσεν, ἵν' ἰδόντες αὐτῷ οἱ Βυζάντιοι προχωρήσωσι. Τὰς δὲ τὰ Νίγρου φρονήσαντας δίκας τοῦ Σεβήρου, Βαλβῖνός τις Κάσσιος Κλήμης χειρόμενος παρ' αὐτῷ ἐπαρρησιάσατο φήσας, ὡς Ἐγὼ μέν σε οὔτε Νίγρον ἐπεξάμην, καταληφθεὶς δὲ ἐν τῇ ἐκείνου μερίδι, οὐ σοὶ πολεμῆσαι ἤθελον, ἀλλ' Ἰουλιανὸν καταλῦσαι· ἐπεὶ καὶ αὐτός σοι συνδάσας, οὐκ ὠδίκησα. Ἀλλ' οὐδ' ὅτι μὴ φίλος σὲ ὕστερον μετέσχον· εἰ δὲ ἐγὼ οὐδὲ σὺ ἂν ἠθέλησας ἑνὸς τῶν ἑταίρων φίλος ἐκείνου αὐτομολῆσαι. Ἐξέτασις οὖν μὴ τὰ σώματα ἡμῶν, μηδὲ τὰ ὀνόματα, αὐτὰ δὲ τὰ πράγματα· πᾶσι γὰρ ὅ, τι ἂν ἡμῶν κατάγνῳς, τοῦτο καὶ σεαυτῷ καὶ τοῖς σοῖς ἑταίροις κατάψηφι. Ταῦτα ὁ Σεβῆρος τῆς παῤῥησίας θαυμάσας, ἀφῆκεν ἔχειν τὴν οὐσίαν τὸ ἥμισυ. Οἱ δὲ Βυζάντιοι καὶ ζῶντος τοῦ Νίγρου καὶ θανόντος, πολλὰ καὶ θαυμαστὰ ἔδρασαν ἐπὶ χρόνου πολιορκούμενοι τειχῶν. Ἡρουν μὲν γὰρ καὶ πλοῖα τινὰ παραπλέοντα, ἥρουν δὲ καὶ τειρήρεις τῶν ἐν τῷ ὁρμῷ τῷ ἑαυτῶν νεῶν. Τὰς γὰρ ἀγκύρας αὐτῶν ὑφύδροις κολυμβηταῖς ὑποτέμνοντες, ἔπλευς εἰς τὰς πρῴρας σφῶν πηγνύντες, καὶ τούτων χαλάσαντες, ἐπικατῆγον αὐτάς, αὐτομάτας προσπλέειν δοκοῦσας. Ἐπεὶ δὲ πάντα αὐτοῖς ἐξηλάπαντο, ἔμελλον ἀπορήσειν, καὶ ξύλοις ἐκ τῶν οἰκιῶν εἰς τὰς ναῦς ἐχρῶντο, καὶ χαίτας ἀντὶ πλοκάμων κειρόντες τὰς τείχας τῶν γυναικῶν. Καὶ ὅπου τοῖς τείχεσι προσέβαλλον οἱ πολέμιοι, λιθίνας καὶ ἐκ χαλκοῦ πεποιημένας καὶ ἀνδριάντας καὶ ἵππους ἐκόντιζον εἰς αὐτούς. Ὡς δὲ καὶ πᾶν αὐτοὺς ἐπέλιπε τὸ μεμυσμένον ἐδώδιμον, βύρσας καὶ βρέχοντες ἤσθιον. Καὶ τούτων δὲ ἀναλωθεισῶν, ἔπ' ἀλλήλους ἐτράποντο, καὶ σαρκῶν ἀνθρωπείων ἐγεύοντο. Εἶτα καὶ

Zonaræ Annales.

Julio Solone, qui id decretum de illius ſententia ſcripſerat, non multo poſt occiſo, atque aliis multis ſublatis: eaque fecit, quæ Senatui minime cordi eſſent. Jam cum moris eſſet, ſatellites ex Italia, cæteriſque gentibus, quarum & vultus humaniores, & mores ſimpliciores eſſent, deligi: ille præter ſolitum, urbem militibus & aſpectu ſæviſſimis, & auditu horrendis, & a civilitate morum alieniſſimis implevit. Imperium ei ſignis quibuſdam præſignificatum eſt. Nam aliquando ſe lupam ſugere, ut de Romulo proditum eſt, ſomniavit: ex eoque dormiente aqua, tamquam e fonte ſcaturire, & in ſomniis a Senatu populoque Romano ſalutari ſibi viſus eſt. Acceſſit aliud quoque ſomnium: putabat Pertinacem per forum equitantem, ab equo excuti, qui ſibi tergum ultro conſcendendum præberet. Adoleſcens in ſella Imperatoria non de induſtria, ſed ignorans conſedit. Imperium adeptus, Pertinaci plurimos honores habuit, & ſumptuoſiſſimum funus quamvis pridem defuncto fecit. Deinde contra Nigrum eſt profectus, hominem Italum, ex Equeſtri ordine, non admodum clarum. quem variis præliis commiſſis, denique Iſſi Ciliciæ ad Portas, quæ ab anguſtia loci hoc nomen accepere (hinc enim præruptι montes aſſurgunt: inde ingentia præcipitia ad mare deſcendunt) acri pugna ſuperatus, maxima copiarum parte cæſa, captus in fuga & interfectus eſt: caput ejus Byzantium miſſum, & cruci affixum, ut eo Byzantini conſpecto, deditionem facerent. Cum Severus de Nigri ſtudioſis pœnas ſumeret, Senator quidam Caſſius Clemens reus actus, dicere non dubitavit: *Ego neque te, neque Nigrum agnovi: ſed in illius partibus deprehenſus, non te oppugnare, ſed Julianum expugnare ſtudui. Cum igitur idem mihi quod tibi propoſitum fuerit, non peccavi: ac ne in eo quidem, quod poſtea non ad te tranſii. Nam tu quoque voluiſſes quemquam ex amicis tuis ad illum deſcivere. Inquirito igitur non in perſonas noſtras, aut nomina, ſed in res ipſas. Nam utcumque nos damnaris, tu amicique tui in eodem crimine futuri eſtis.* Severus hominis libertatem admiratus, ſemiſſem bonorum ei reliquit. At Byzantini & vivente & mortuo Nigro, multa fecerunt admiratione digna, cum triennium obſiderentur. Naves enim aliquot præterceuntes, & triremes in hoſtium ſtationibus ceperunt, ancoris earum per urinatores reſectis: quas clavis in fundos earum impactis, annexiſque funibus ita attrahebant, ut ultro accedere viderentur. Rebus omnibus conſumptis, nihilominus perſeverantes, tignis ædium ad naves, detonſis mulierum capillis ad funes plectendos utebantur. Cum mœnia oppugnabantur, & marmoreas & æneas ſtatuas tam equorum quam hominum in hoſtes jaculabantur. Cibariis omnibus uſitatis deſtituti, coria macerata comederunt: iis quoque abſumptis, carnibus humanis guſtatis, alii alios de-

LIBER XII.

Satellites Barbari.

Auguria Imperii Severi.

Pertinacis Nigri in Cilicia interitus.

Caſſii Clementis defenſio.

Edit. Pariſ. pag. 606.

Byzantii expugnatio.

LIBER XII. voraruns. Sed cum tandem vel inviti deditionem fecissent, Romani & milites & magistratus omnes occiderunt: & Severus ea expugnatione mirifice lætatus, urbem libertate & dignitate civili adempta, tributariam fecit: & publicatis civium bonis, ipsam & agros eorum Perinthiis donavit. Mœnibus autem robustissimis eversis, non tam illos majore molestia affecit, aut gloria fortitudinis privavit, quam Romanorum arcem munitissimam contra Barbaros Ponticos & Asianos ac tutissimum asylum destruxit.

Severi orientalis expeditio. IX. Jam cum insano gloriæ studio teneretur, Barbaris Osroenis, Adiabenis, & Arabibus bellum intulit: ac Nisibim profectus, missis ducibus & legionibus, illarum gentium agros vastavit, & urbes expugnavit. Sed cum Albino Cæsaris honorem negaret, isque Imperatoriam jam ambiret dignitatem, iterum civile bellum cum totius orbis motu est exortum, & magna populi Romani multitudo in circo equestri apertissime fortunas suas est miserata. *Quousque tandem ista feremus? quamdiu oppugnabimur?* & alia id genus quasi numine affiatus vociferans. Nam alioqui fieri qui potuisset, ut tot hominum millia, ea quæ dicebant, tamquam chori magistro præeunte, citra errorem pronuntiarent? Id bellum magna varietate & ancipiti Marte gestum: sed Albinus tandem victus, Romanis utrimque pene innumerabilibus cæsis, sibiipsi manus attulit. Cujus cadaveri Severus insolentibus & atrocibus verbis insultavit: truncoque abjecto, caput Romam missum, cruci affigi jussit. Senatores multos occidit, nonnullos etiam dimisit. Post hæc contra Parthos est profectus, qui Mesopotamiam occuparant: & navibus in Euphrate ædificatis, Seleuciam & Babylonem desertas cepit. Ctesiphontem expugnatam militibus diripiendam dedit: ac multis interfectis, plures vivos cepit. Sed neque Volegæsum Parthorum principem domum reversum fugavit, neque Ctesiphontem retinuit: ita inde profectus, quasi expeditionem direptionis causa duntaxat suscepisset. Hujus belli tempore, duos claros viros interfecit, Julium Crispum Tribunum militum, belli vexationes ægre ferentem, & nescio quid locutum, milite a quo accusatus fuerat, in ejus locum suffecto: Lætum ob animi magnitudinem & gratiam apud milites, qui se nonnisi illo duce militaturos affirmabant, & crimen cædis ejus in milites transtulit, quod eo ex invidia interfecto, causam dicere non poterat. Deinde Atra urbem Arabiæ Soli dicatam oppugnavit, in qua præter alias magnas opes, etiam Solis donaria reposita erant. Sed quamvis exteriori muro capto, re infecta multis militibus amissis in Palæstinam discessit, atque in Ægyptum, quam totam perlustravit, arcanis quoque rebus indagatis. Eo enim erat ingenio, ut neque divinum neque humanum quicquam impervestigatum relinqueret. Libros arcanarum rerum quos qui-

Edit. Paris. pag. 607.

Albini interitus.

Parthica expeditio.

Julii Crispi & Læti cædes.

Atra Arabiæ urbs.

A ἄκοντες δὲ πόλιν παρέδοσαν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς στρατιώτας ἐς τὰς ἐν τέλει σύμπαντας διεχρήσαντο. Ὁ δὲ Σεβῆρος ἤδη λίαν ἐπὶ τῇ ἀλώσει τοῦ Βυζαντίου. Ἀφείλετο γὰρ αὐτῆς τό τε ἐλευθερίαν τῆς πόλεως, καὶ τὸ ἀξίωμα τὸ πολιτικὸν, καὶ δασμοφόρον ἀπέφηνε, δημεύσας τε τὰς οὐσίας τῶν πολιτῶν, Περινθίοις αὐτὰ τε καὶ τὴν χώραν αὐτῆς ἐχαρίσατο. Τὰ δὲ τείχη τῆς πόλεως καθελὼν ἐκείνας μὲν οὐδὲν πλέον ἐλύπησε, ἢ ὅτι τῆς δόξης αὐτὰς ἐστέρησε, ὧν ἐκαρποῦτο ἐκ τῆς αὐτῶν ἐπιδείξεως. Τῶν δὲ Ῥωμαίων μέγα καθεῖλεν ὁρμητήριον πρὸς τοὺς ἐν Πόντῳ καὶ τῆς Ἀσίας βαρβάρους, ἀλλὰ μὴν καὶ κρησφύγετον· ὧν δὴ τείχη τὸ Βυζαντίου καρτερώτατα.

Θ'. Σεβῆρος δὲ δοξομανὴς, καὶ τῷ Ὀσροηνῶν βαρ- B βάρων, καὶ τῷ Ἀδιαβηνῶν, καὶ τῷ Ἀραβίων ἐστράτευσε, καὶ εἰς δὴ Νίσιβιν ἀφικόμενος ἐκεῖθεν ἔπεμψε στρατιάς τε καὶ πάγμαπε καὶ ἡγεμόνων ἐθνῶν, οἳ τήν τε χώραν αὐτῶν ἐδῄουν, καὶ τὰς πόλεις ἐλάμβανον. Λύθης δὲ πόλεμος συνεκύχθη τῷ Σεβήρῳ ἐμφύλιος. Ὁ μὲν δὴ τῷ Ἀλβίνῳ ἐδόκει ἢ ἑαυτὸν Καίσαρα ἐδίδου τιμὴν, ὁ δ' ἤτει καὶ αὐτὸν Αὐτοκράτορα. Συγκινουμένης δὲ διὰ ταῦτα τῆς οἰκουμένης, ὁ δῆμος ἐν ἱπποδρομίᾳ συνειλεγμένος πολὺς, ἐκφωνήσαπα κατεδύρατο, Μέχρι πότε τοιαῦπα πάσχομεν, κράζοντες, καὶ μέχρι τοῦ πολεμούμεθα; Ἐ ἄλλα δέ τινα τοιαῦτα ὡς ἐκ θεοπίρας τινὸς ἐπιπνοίας ἐνθουσιῶντες ἐβόησαν. Πῶς γὰρ τοσαῦται μυριάδες ὡς ἀπὸ χορολέκτου εἶπον ἀπταίστως, ἃ εἶπον; Τίνος μέντοι μάχης συγκροπεθείσης, καὶ πολλὰς ἰδίας τε καὶ φονὰς, C καὶ μεπαλλάσσεις τοῦ πολέμου ἐχούσης, ὁ Ἀλβῖνος ἐπέθη, πεσόντων μὲν ἀμφοτέρωθεν χιλιάδων ἀπερβαινόντων τὸ ἀριθμὸν, τοῦ δὲ Ἀλβίνου ἑαυτὸν ἀνελόντος. Ὃν κεκμηκότα ἐπεστρεψάμενος ὁ Σεβῆρος, καὶ γλαφαλήσας, τὸ μὲν ἄλλο σῶμα ῥιφῆναι ἐκέλευσε, τὴν κεφαλὴν δ' εἰς τὴν Ῥώμην φέλας, ἀνεσαύρωσε. Καὶ πολλὰς τῇ τὴ Γερουσίας ἀπέκτεινε, τινὰς δὲ καὶ ἀπέλυσε. Μετὰ ταῦτα δὲ κατὰ τῶν Πάρθων ἐστράτευσε τὴν Μεσοποπαμίαν ἑλῶντων. Καὶ πλοῖα κατασκευάσας ἐν τῷ Εὐφράτῃ, τήν τε Σελεύκειαν καὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐκλειφθεῖσαν ἔλαβε. Καὶ τὴν Κτησιφῶντα ἑλὼν, ἔδωκε τοῖς στρατιώταις ἁρπάσαι, πολλούς τε αὐτῶν ἀνεῖλε, καὶ ζῶντας πλείονας ἔλαβε. Οὐκ δὲ D τὸν Οὐολόγαισον ἐπεδίωξε, τὸν τῆδε Πάρθων ἡγεμονεύοντα, ἀναχωρήσαντα οἴκαδε, ὅτι τὴν Κτησιφῶντα κατέσχε. Ἀλλ' ὥχετο ὥσπερ ἵνα διαρπάσῃ ταύτην μόνον ἐστρατευκώς. Ἐν ᾧ δὲ ἐπολέμει, ἄνδρας δύο ἀπέκτεινε τῆδε ἐπιφανῶν, τὸν μὲν Κέλσον Ἰούλιον χιλιαρχοῦντα τῶν δορυφόρων, ὅτι ἤχθετο τῇ τε πολέμου κακώσει, καί τε καὶ παρεφθέγξατο, καὶ ἐ κατηγορήσαντα αὐτοῦ στρατιώτην Χιλίαρχον ἀπέδειξε ἀντ' αὐτοῦ· τὸν δὲ Λαῖτον, ὅτι φρόνιμα εἶχε, καὶ ὅτι καὶ τῇ στρατιώτῃ ἠγαπᾶτο, καὶ ἐκ ἄλλως στρατιώτας ἐλέγου, εἰ μὴ Λαῖτος αὐτῶν ἡγοῖτο, καὶ ἐ φόνου αὐτῷ τοῖς στρατιώταις ἐροῦντος, ὅτι φθόνῳ αὐτὸν ἀνεῖλε, οὐκ εἶχε λέγειν αἰτίαν. Εἶπε δὲ καὶ τὰ Ἄτρα ἐστράτευσε. Πόλις δὲ αὕτη Ἀράβιος, ἐν ᾗ πολλά τε ἄλλα ἀνέκειντο χρήματα, ἐ τὰ τοῦ Ἡλίου δὲ ἀναθήματα, ἃ ἡ πόλις ἀνῆπο· Οὐδὲν δὲ ἀνύσας, καί τοι τὸ ἔξω τεῖχος καθῃρηκὼς, καὶ πολλοὺς τῶν οἰκείων ἀπολέσας, ἀπεχώρησε, καὶ εἰς τὴν Παλαιςίνην ἀφίκετο, καὶ εἰς Αἴγυπτον, καὶ πᾶσαν εἶδε, καὶ τὰ κεκρυμμένα ἐπολυπραγμόνησε. Ἦν γὰρ οἷος μήτε θεῖον μήτε ἀνθρώπινον καταλιπεῖν ἀπερεύνητον. Καὶ τὰ βιβλία, ἃ τι

εἶχεν ἀπόῤῥητον, ἐκ πάντων τῶν ἀδύτων ἀνείλετο, ὅσα τινὰς ἀνθρώπων διέλαθε. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἅπαξ, εἰρήσθω δ' ὡς ἐν παρέργῳ, καὶ ὅσα ὁ Δίων περὶ τοῦ Νείλου λέγει τοῖς ἔπεσι δρομῶ, ὅθεν τε ἀναδίδοται, καὶ ἕνεκά τινος τὸ θέρος πλημμύρει καὶ ἀναβαίνει. Λέγει τοίνυν, ὡς ἐκ τοῦ Ἄτλαντος ἀναδίδοται, ὄρους ὄντος ἐν τῇ Μαυρουσίᾳ παρ' αὐτῇ τῇ Ὠκεανῷ πρὸς ἑσπέρας, καὶ ὁρᾶν ἁπάντων ὑπεραίρεσθαι, ὥστε καὶ τὸ ὕψος καὶ κίονα αὐτὸν παρὰ τῶν ποιητῶν κληθῆναι τοῦ οὐρανοῦ. Μήτε γὰρ ἀναβῆναί τινα ποτὲ εἰς ἄκρον αὐτοῦ, μήτ' ἰδέσθαι τὰς αὐτοῦ κορυφὰς χιόνος ἀεὶ πλησθείσας, ἐξ ἧς πολὺ καταῤῥεῖν τὸ ὕδωρ ὑπὸ τοῦ θέρους· καὶ διὰ τοῦτο τότε τὸν Νεῖλον πλημμυρεῖσθαι λέγει, καὶ ταῦτα Ῥωμαίοις ἀνεμβεβλῆσθαι ἐκ τῆς τῶν κάτω Μαυρουσίων ἀνθρώπων, προσοικούντων τῇ Μαυρουσίδι, καὶ πολλοὺς τῶν ἐκεῖ στρατοπεμφθέντων Ῥωμαίων ἀφικέσθαι καὶ πρὸς τὸν Ἄτλαντα. Ταῦτα μὲν οὖν περὶ τοῦ Νείλου τοῦ Δίωνι, εἰ καὶ ἄλλοις κἀκ ἄλλου τοῦ περὶ αὐτοῦ ἱστόρηται.

ι'. Πλαυτιανὸς δὲ παραδυναστεύων τῷ Σεβήρῳ, καὶ τῶν Ἐπαρχικῶν ἴσχων ἐξουσίαν, καὶ μίγιστα δυνηθείς, πολλοὺς τῶν ἐλλογίμων ἀνδρῶν καὶ ὁμοτίμων αὐτῷ ἐθανάτωσεν. Ἀπλήστως δὲ εἶχε παρὰ πάντων ἅπτεσθαι, καὶ οὐκ ἔθνος, οὐκ πόλιν ἀρχὴν οὐδεμίαν, καὶ πλείονα αὐτῷ πάντες, ἢ τῷ Σεβήρῳ ἐδίδοσαν. Ἐξέπεμπε δὲ καὶ ἀνθρώπους Ῥωμαίους καὶ ἐγγενεῖς ἑκατὸν, οὐ παῖδας μόνον, οὐδὲ μέν τοι μειρακίσκους, ἀλλὰ καὶ ἄνδρας γυναῖκας ἔχοντας, ὥστ' ὁρᾶσθαι τοὺς αὐτοὺς καὶ εὐνούχους καὶ ἄνδρας, καὶ παῖδας ἀόρχεις καὶ ἐκτομίας, καὶ παγωνίας. Πρὸ δέ τούτου κῆτος ὑπέργιγον εἰς τὸν Αὐγούστου κεκλημένον λιμένα ἐξώκειλε, καὶ ἐάλω, καὶ μίμημα αὐτοῦ γεγονὸς, καὶ εἰς τὸ Κωμπάσιον ἀσαχθὲν, πυκνότατα ἄρκτους ἅσπερ λέγεται δέξασθαι. Τῷ γὰρ Πλαυτιανοῦ θυγατέρα Πλαυτίλλαν τῷ Σεβήρου παιδὶ Ἀντωνίνῳ συζεύξαντος, τοσαῦτα τῇ θυγατρὶ ὁ Πλαυτιανὸς ἐδώκειν, ὅσα πολλαῖς Βασιλίσσαις ἤρκεσεν ἄν. Οὕτως ὑπέρμεγας γιγαντὸς καὶ πλεῖον δυνηθεὶς, ὃς καὶ ὑπὲρ τὸν Σεβήρον αὐτὸν, ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ Ἀντωνίνου ἐπιβουλευθεὶς ἐφάνη, καὶ ἀνωθεν εἰς ὁδόν τινα ἐῤῥίφη. Οἱ δὲ τοῦ Σεβήρου παῖδες Ἀντωνῖνος καὶ Γέτας, ὥσπερ τινὰ παιδαγωγὸν τὸν Πλαυτιανὸν ἀποσεσεμνύμενοι, ἅπαν μεμίσησαν χρέος. Τότε καὶ Βούλλας φῆλιξ Ἰταλὸς ἀνὴρ, λῃστήριον συγκροτήσας ἐξακοσίων ἀνδρῶν, ἐλήζετο τὴν Ἰταλίαν ἐπ' ἔτη δύο. Πολλῶν δὲ φιλοτιμουμένων καταχεῖραι αὐτὸν, ὁ δὲ οὐχ ἁλίσκετο, δυμηδόσως καὶ τρόπων πολλῶν τοὺς αὐτὸν διώκοντας καταυοφιζόμενος· ὥστε καὶ εἰς ἔνδειγμα τῶν ἄλλων ἐραυμῆ. Ἑκατοντάρχου παρὰ Σεβήρου κελευσθέντος λοχῆσαι αὐτὸν, αὐτὸς ἐκείνῳ προσῆλθε δῆθεν ἑαυτὸν ὡς ἄλλος τις, καὶ διεβεβαιώσατο, εἰ ἐθέλοι παραδοῦναι αὐτῷ τὸν λῃστήν. Τοῦ δὲ πειθέντος, ὡς λοχώδη τόπον ἀπαγαγὼν αὐτὸν ῥᾳδίως συνέλαβεν. Εἶτα ἐπὶ βήματος καθίσας, ὡς δῆθεν ἄρχων τοῦ λῃστηρίου μαστιγίαμβος τὸν ἑκατόνταρχον, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ ἀποξύρας, καὶ ἀφῆκεν αὐτὸν, εἰπών· Ἀγγέλῃ τῷ δεσπότῃ σου, ὅτι, Τοὺς σοὺς ὑμῶν τρέφετε, ἵνα μὴ λῃστεύσωσι. Πολλοὺς γὰρ τῶν Καισαρείων εἶχεν αὐτῷ προσχωρήσαντας. Τέτρωται μέντοι ἐλήφθη, καὶ θηρίοις ἐδόθη. Σεβῆρος δὲ εἰς τὴν Βρεττανίαν ἐστράτευσεν, ἵνα μήθ' οἱ παῖδες ἐκδιαιτῶνται αὐτοῦ, μήτε τὰ στρατεύματα ὑπ' ἀργίας ἐκλύωνται. Δύο δὲ γένη τῆς Βρεττανῶν εἰσὶ μέγιστα, Καλυδόνιοι καὶ Μαιᾶται, καὶ νέμονται ἑκάτεροι ἄγεια ὄρη, καὶ πεδία ἔρημα καὶ ἑλώδη, μήτε πό-

A dem invenire poterat, ex omnibus adytis sustulit. Atque hæc hactenus. Nunc obiter illa quoque referam, quæ apud Dionem de Nilo memoriæ prodita sunt: unde is oriatur, cur æstivo tempore ascendat. Narrat autem, eum ex Atlante oriri, monte Macennitidis, ad ipsum occidentalem Oceanum, omnium montium altissimo: qua de causa cæli columna a poetis appelletur. Neque enim quemquam ejus cacumen ascendisse, neque fastigia vidisse, semper oppleta nivibus. Unde æstivo tempore magna aquarum copia defluente, Nilus exundat: & hæc Romanos ex inferioris Mauritaniæ hominibus Macennitidi finitimis comperisse, ac multos Romanos exercitus ad ipsum Atlantem perveniisse. Hæc de Nilo Dion refert, etsi alii diversa eadem de re tradiderunt. LIBER XII. Nili ortus, & incrementa.

X. Cæterum Plautianus Præfectus, Imperii pene cum Severo particeps, & summa potestate subnixus: multos claros viros & pari dignitate præditos Interfecit: & præ insatiabili avaritia ab omnibus aliquid flagitans, neque Provinciam neque urbem ullam prætermisit, quam non spoliaret. Unde omnes ei plura quam ipsi Severo dabant. Idem e. nobiles Romanos, non pueros duntaxat & adolescentes, sed maritos etiam castravit, ut iidem & viri & eunuchi, & patres intestabiles (ut Comici verbo utar) & castrati barbaricque conspicerentur. Verum ante id facinus ingens cetus in Augusti portum delatus est, & captus: cujus simulachrum in Amphitheatrum perlatum, ursos t. abscondisse fertur. Plautianus vero filiæ Plautillæ a Severo Antonino filio desponsæ, tantum dedit, quantum Regnis pluribus satis fuisset. qui cum amplissimus evasisset, adeoque Severum ipsum potentia superaret, insidiis Antonini generi occisus, & ex superiore loco in viam projectus est. Quo tamquam pædagogo amoto, Severi filii Antoninus & Geta, nullo flagitio abstinuerunt. Eo tempore Bulla Felix, homo Italus, &c. latronibus coactis, Italiam per biennium infestavit. Et quamvis multi eum comprehendere studerent, tamen variis subinde rationibus magnaque solertia persequentes eludens, non capiebatur: cujus hoc specimen esto. Centurionem Severi jussu sibi insidiantem, ipse quasi alius esset, accessit, latronem ei se traditurum, si sequeretur, pollicens: & hominem verum id esse putantem, in locum insidiarum perductum, facile cepit. Deinde pro tribunali sedens, ut dux latronum Centurionem capite raso cum his verbis dimisit: *Nuntia domino tuo, ut servos suos alat, ne latrocinentur.* Multi enim Cæsariani liberti se ad eum contulerant. Post tamen captus, & bestiis objectus est. Severus autem expeditionem in Britanniam suscepit, ne & filii luxu corrumperentur, & legiones otio remollescerent. Sunt autem duæ gentes Britannicæ maximæ, Calydonii & Mæatæ, utrique asperos montes & campos incultos ac palustres in- Plautiani avaritia, crudelitas, & interitus. Cetus. Bulla Felix latro. Britannia. Calydonii. Mæatæ. pag. 609.

LIBER XII.

colentes, neque urbes habent, neque terram colunt: sed ex pastu, venatione, fructibus arborum victitant. Piscibus enim, quamvis abundet insula, non vescuntur: in tabernaculis habitant, nudi & sine calceis degunt, mulieribus promiscue utuntur, infantes omnes educant. Republica populari utuntur, & latrocinantur, in curribus militant, equos habent parvos & celeres: ipsi quoque celerrime cursitant. Arma sunt, clypeus, brevis hasta, & pugio. ærumnas famis, frigoris, aliasque vexationes tolerant. Paludes subeunt, & in iis per dies complures morantur, solis capitibus ex aquis eminentes, & in sylvis, radicibus & corticibus se sustentant. Parant etiam quoddam edulii genus, de quo si fabæ magnitudine gustarint, neque sitiunt, neque esuriunt. Talis igitur insula Britannia erat: & quatenus eam Romani non tenebant, a talibus hominibus incolebatur. Nam partem ejus Romani, semisse haud multo minorem, obtinebant. Longitudo ejus ad VII. millia CXXXII. extendi, in latitudinem bis mille CCC. fere stadia patere dicitur: alicubi etiam angustior. Severus igitur totius insulæ potiri cupiens, in Caledoniam impressione facta, occupatus fuit non pugnando (neque enim hostilem aciem vidit) sed succidendis sylvis, & montibus complanandis. Ejus vero milites palantes, per insidias occidebantur, eoque pacto multa millia perierunt. Ac Britannos quidem ad deditionem compulit. Antonini autem filii luxus & immodestia, se fratrem, si posset, occisurum haud dissimulantis, solicitudinem ei attulit. Quin patri etiam insidians, bis deprehensus, graviores pœnas non dedit. Nam pater ei Papiniano & Castore præsentibus (erat autem Castor servus ejus, vir optimus & integerrimus) ense in medium posito, illud dumtaxat dixit: *Si me cupis interficere, hic me confice, non inspectantibus omnibus: sin tuis manibus me occidere dubitas, Papianum Præfectum Prætorio id facere jube. Neque enim tibi, cum sis imperator, non parebit.* Cum Britanni defecissent, in ipso belli apparatu ex morbo in insula decessit, morte (ut ajunt) ab Antonino accelerata. Sed priusquam expiraret, filiis mandasse fertur, *ut concordes essent, milites ditarent, cæteros non negligerent.* Imperavit annos XVI. menses VIII. dies XII. Vixit annos LXV. menses IX. dies XX. Ejus vitæ ratio hujusmodi fuit. In pace, noctu agebat aliquid sub diluculum. Deinde ambulando ea mandabat, & audiebat, quæ ad imperium pertinebant: atque ita jus dicebat usque ad meridiem, nisi magnum festum esset, assessoribus sententiæ libere dicendæ potestate data. Posthæc equitabat, deinde lavabat, prandebat, meridiabat. Experrectus reliqua negotia peragebat, & inter deambulandum Græcis & Latinis disciplinis vacabat. Vesperi denuo lavabat & cœnabat. Diebus summe necessariis convivia publica frequentabat.

Edit. Paris. pag. 610.

Severi in Britannia obitus.

Antonini improbitas.

Severi vitæ ratio.

XI. Mota sub ejus imperio persecutione contra pios, multi forti-

Ἄλεις ἔχοντες, μήτε γεωργοῦντες τὴν γῆν, ἀλλ' ἐκ νομῆς καὶ θήρας καὶ ἀκροδρύων τὰ πρὸς τὸ ζῆν πορίζομενοι. Ἰχθύς γε καί τοι παμπληθεῖς παρὰ τῷ πόρῳ τυγχάνοντας οὐ σιτοῦνται, σκιῶνται δ' εἰσὶ, γυμνοί τε ζῶσι καὶ ἀνυπόδητοι, κοιναῖς κεχρημένοι ταῖς γυναιξὶ, καὶ πάντα γιγνόμενα πάσιν ἐκτρέφοντες. Δημοκρατοῦνται τε καὶ λῃστεύουσι, καὶ στρατεύονται ἐπὶ ἁρμάτων, ἵππους ἔχοντες μικρὰς καὶ ταχεῖς, καὶ ποζοὶ τρέχουσι τὰ ὀξύτατα. Ὅπλοις δὲ κέχρηνται ἀσπίδι τινὶ, καὶ βραχεῖ τινὶ δόρατι καὶ ἐγχειριδίῳ. Λιμῷ δὲ καὶ ψύχει παλαιπωρούμενοι καὶ ἄλλας κακώσεσι, φέρουσι, καὶ εἰς τὰ ἕλη καταδύόμενοι καρπῶσιν ἐπὶ πλείους ἡμέρας, μόνῳ δὲ κεφαλῇ ἔξω τὸ ὕδατος ἔχοντες, καὶ ἐς ταῖς ὕλαις τρέφονται ταῖς ῥίζαις καὶ τῇ φλοιῷ. Σκεδάζουσι δὲ καί τι βρῶμα, ἐξ οὗ ὅσον κύαμου μέγεθος ἐμφαγόντες, οὔτε πεινῶσιν, οὔτε διψῶσιν. Ἡ μὲν οὖν Βρεττανία τοιαύτη τίς ἐστι νῆσος, καὶ ὑπὸ τοιούτων ἡ μὴ Ῥωμαίοις ὑποκειμένη τότε ᾠκεῖτο. Εἶχον δὲ πάντης μοῖραν Ῥωμαῖοι ἐκ ἐλαττουμένῳ πολλῷ τῆς ἡμίσεως, καὶ τὸ μὲν μῆκος τῆς ὅλης νήσου ἐς σάδια ἑπτακισχίλια καὶ ἑκατὸν τεσσαράκοντα δύο ἐκτείνεσθαι λέγεται, τὸ δὲ πλάτος ὡς ἐπίπαν ἐς δισχίλιά πη καὶ τριακόσια, ἔστι δ' ἃ καὶ ἐλάττονα. Ὁ δ' οὖν Σεβῆρος πάσης κρατῆσαι τῆσδε βουλόμενος εἰς τὴν Καληδονίαν ἐνέβαλε, καὶ πράγματα ἔσχε μήτε μαχόμενος, μήτε παρατάξει πολέμιον θεασάμενος, ἀλλ' ὑλοτομῶν καὶ τὰ μετέωρα καταστρώπτων. Οἱ δὲ αὐτῷ στρατιῶται σκιδνάμενοι ἐκτίπτοντο ὑπὸ βαλλόμενοι, καὶ πολλαὶ χιλιάδες ἀπώλοντο. Τέως μέντοι ἐς ὁμολογίαν τοῖς Βρεττανοῖς ἐλθεῖν κατωκάγκασε. Φρονοῦσι δὲ αὐτὸν ὁ Ἀντωνῖνος υἱὸς πρεσβεύειν ἀπολάσας βιᾶς, καὶ δῆλος ὢν εἰ δυνηθείη ἀδελφὸν δολοφονησόμενος. Καὶ αὐτῷ δὲ τῷ πατρὶ ἐπεβούλευε, καὶ ἐπεφώρατο, δίς, ἀλλ' οὐδὲν δεινὸν ἔπαθεν ὁ Ἀντωνῖνος πρὸς τοῦ πατρός. Καλέσας δὲ αὐτὸν, καὶ τὸν Παπινιανὸν, καὶ τὸν Κάστορα (δοῦλος δ' ἦν ὁ Κάστωρ αὐτῷ, ἄριστος ἀνὴρ καὶ πιστότατος) καὶ ξίφος εἰς τὸ μέσον θέμενος, ἔφη πρὸς τὸν υἱόν. Εἰ ἀποκτεῖναί με θέλεις, ἐνταῦθά με κατάχρησαι, καὶ μὴ πάντων ὁρώντων. Εἰ δ' αὐτόχερα με γενέσθαι ὀκνεῖς, κέλευσον παρόντι Παπιανῷ τῷ Ἐπάρχῳ, ἵνα μοι ἐξεργάσηται. Οὐ γὰρ ἀπειθήσει σοι Αὐτοκράτορι ὄντι. Ἀποστάντων δ' αὖθις τῶν Βρεττανῶν, ἑτοιμάζετο ὡς πολεμήσων αὐτοῖς. Ἐν δὲ τῷ μεταξὺ καὶ ἡ πρὸς ἄρχοντα, ἀπέθανε τοῦτον, καὶ τὸν Ἀντωνῖνα, ὡς λέγεται συνεργασαμένου πρὸς τοῦτο. Περὶ ὧν ἐκτεθεῖται, λόγος αὐτὸν τοῖς παισὶν εἰπεῖν· Ὁμονοεῖτε, τοὺς στρατιώτας πλουτίζετε, τῶν ἄλλων μὲ ἀμελεῖτε. Ἦρξε δὲ ἐπτακαίδεκα ἔτη, καὶ μῆνας ὀκτὼ, καὶ ἡμέρας τέσσαρας, βιοὺς τὸν σύμπαντα ἔτη ἑξήκοντα καὶ πέντε, καὶ μῆνας ἑπτὰ, καὶ ἡμέρας ἑπτὰ καὶ εἴκοσι. Τοιαύτη δ' ἦν αὐτοῦ ἡ ἀγωγὴ ἐν εἰρήνης καιρῷ· ἐπράττέ τι νυκτὸς ὑπὸ τὸν ὄρθρον· εἶτα βάδην λέγων καὶ ἀκούων τὰ τῇ ἀρχῇ πρόσφορα, καὶ οὕτως ἐδίκαζεν ἕως τῆς μεσημβρίας, εἰ μή τις μεγάλη ἦν ἑορτὴ, καὶ τοῖς συνδικάζουσι παρρησίαν ἐδίδου· καὶ ἐπὶ τούτοις ἔπεδίν, εἶτ' ἐλούετο, εἶτά τι καὶ ἐπάθδδε, καὶ ἀναστὰς τἄλοιπὰ προσδιῆκεν, καὶ λόγοις ὡμίλει ἐν πεζεπάτῳ Λατίνοις τε καὶ Ἑλληνικοῖς, ἐν ᾧπερ ἐλούετο αὖθις καὶ ἐδειπνεῖ· καὶ ἐν ταῖς πάνυ ἀναγκαίαις ἡμέραις τὰ πολυτελῆ δεῖπνα συνεκρότει.

ια'. Ἐπὶ τούτου, διωγμοῦ κινηθέντος καὶ τῷ Χριστιανῶν, πολλοὶ μὲν ἐμαρτύρησαν, καὶ μαρτυρίοις στερρὰς

ἤρατο. Τότε ἢ ὁ Λεωνίδης ὁ πατὴρ Ὠριγένους καταχθεὶς, καὶ ἐφ' ἑπτὰ τιμωρίαις πίλος ἢ κεφαλὴν ἐκτμηθεὶς, παῖδα μόνον καταλείπει ἢ παῖδα, ὃς ἔτι παῖς ὢν ὀργᾷν πρὸς τὸ μαρτύριον λέγεται. Ἡ δὲ γε μήτηρ αὐτῷ λόγοις πρότερον ἐπειρᾶτο τὸν υἱὸν ἀπάγειν τῆς ἐγχειρήσεως. Ὡς δ' οὐκ ἔπειθε, τὰ μὲν ἱμάτια πάντα ἀφείλετο, καὶ οὕτως οἴκοι μένειν καὶ ἄκοντα παρεσκεύασε. Ὁ δὲ ἀπορίᾳ ὢν, ἐπιστέλλει τῷ πατρὶ καθειργμένῳ, ὑπαλείφων ἑαυτὸν πρὸς τὸ μαρτύριον, πρὸς τοῖς ἄλλοις ἓ καὶ τάδε γράψας. Ἐπέχε, μὴ δι' ἡμᾶς ἄλλο τι φρονήσῃς. Παῖς δ' ἔτι τυγχάνων, καὶ ἐγκύκλιον μετιὼν παιδείαν, καὶ θείαις γραφαῖς ἐσχόλαζε, πατρὸς ἐπιτάττοντος. Ὁ δὲ οὐχ ὡς παῖς τοῖς λόγοις τοῖς ἱεροῖς ἐξ ἐπιπολῆς ἐντυγχάνει, ἀλλὰ καὶ βαθυτέρας ἥπτετο θεωρίας, καὶ ἐρωτῶν συνιχῶς ἢ πατέρα, πράγματα παρεῖχεν αὐτῷ. Ἐκεῖνος δὲ λόγῳ μὲν ἐπέπληττε ἢ παῖδα ἢ πολυπραγμοσύνης, τῇ δ' ἀληθείᾳ ἢ αὐτῷ διάνοιαν ἐξεπλήττετο· καὶ ὑπνοῦντι τῷ υἱῷ ἐφίστατο, στῆθος τὰ σίρικα πολλάκις αὐτοῦ, καὶ καταστάζετο ὡς θείου Πνεύματος οἰκείαν, καὶ τῆς ἀστείας ἑαυτὸν ἐμακάριζε. Τοῦ δὲ πατρὸς αὐτῷ μαρτυρίῳ τελειωθέντος, ἐκαταστάθη ἐπίσκοπος ὁ Ὠριγένης. Προσληφθεὶς δὲ παρά τινος γυναικὸς ἢ ἐπιφανεστάτης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἥ καὶ πλούτῳ ἐδαφίλης, καί τις αἵρ. Αντιοχὴς εἰς θεοῦ πίστιν αὐτῇ εἰσεποιήσατο, Παῦλος τὸ ὄνομα, ὡς τις ἢ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ αἱρετιστῶν, ἐφ' ὃν πλήθους καθ' ἑκάστην ἀθροιζομένου (ἐδόκει γὰρ ἱκανὸς ἐν λόγοις) ἐξ ἀνάγκης συνῆν αὐτῇ ὁ Ὠριγένης· ὃς ἐπεὶ αὐτῇ συνίστατο πρῶτον ἢ ἐκκλησία, εἰς ἱστορεῖται, βδελυττόμενος ἢ ἄνδρα εἰς μὴ ὀρθόδοξον. Ὀκταπαίδευτος δ' ἐπὶ τοῦ χρόνου, τὴν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ κατηχητικὴν προῆγε διδασκαλείαν ἢ τοὺς τότε ἀθλητὰς ἐπιῤῥωμένως πρὸς ἢ ἄθλησιν, καὶ ἀπιόντας τὸν ἐπὶ θανάτου παρωμάρτει ἢ ἐπιθαῤῥύνων, ὡς καὶ πολλάκις αὐτῷ τοὺς δημίους ἐπιμανῆναι, ὡς ἐκ θείας ἀρωγῆς διαδιδράσκοι. Οὐ λόγῳ δὲ μόνῳ μεγαλῶν ὁ ἀνὴρ, ἀλλὰ καὶ βίῳ διαβίῳ φιλοσόφου, καὶ τῷ λόγῳ συνᾴδοντα. Οὔτε γὰρ δεύτερον ἔχειν χιτῶνα ἱστόρηται, οὐδ' ὑποδεῖσθαι τοὺς πόδας ἐπ' ἔτεσι πλείοσιν, οὐκ οἴνῳ χρῆσθαι, οὐκ ὄψου παρὰ ἢ ἀναγκαίαν προσίεσθαι. Ὡς δὲ ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, ὅτι ἐρωτι σωφροσύνης, καὶ ἀπέκοψε τὰ παιδογόνα μόρια αὐτὸς ἑαυτῷ· ἄλλοι δὲ φασὶ μὴ ἐκτμεῖν αὐτὸν ταῦτα, πόσα δὲ τινα τούτοις ἐπινοεῖν, ἐξ ὧν ἤρχεσθαι ταῦτα συνέβη τοσοῦτον, ὡς καὶ γυναιξὶ ὁμιλεῖσθαι. Ἀφίκετο δὲ ἐς Ῥώμην, Ζεφυρίνου τῆς ἐκκλησίας προϊσαμένου, εἶτ' αὖθις ἐπανῆλθεν εἰς Ἀλεξάνδρειαν. Ἐξηγεῖτο δὲ τὰ Ἑβραϊκὰ, καὶ ἢ Ἑβραΐδα διάλεκτον ἐκμαθὼν, καὶ πᾶς παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις ὅσας γραφὰς Ἑβραϊκοῖς στοιχείοις κατάμικτός τε καὶ ἐπεὶν, ἐς ἢ πάσας ἑρμηνευτικὸν συναγαγὼν τὰ συγγράμματα, ἢ ἑβδομήκοντα δύο δηλαδὴ, τῶν τε Ἀκύλα ἐς ἢ Συμμάχου, καὶ ἢ Θεοδοτίωνος, καὶ δύο ἄλλων ἀνωνύμων ἑρμηνειῶν (ἠγνόηται δὲ τὰ ἐκείνων ὀνόματα) ἑρμηνεύσας τὰ ἢ Ἑξαπλᾶ λεγόμενα συγγράμματα. Ἐν δὲ τοῖς ψαλμοῖς καὶ ἑβδόμην μέμνηται ἑρμηνείας, ὡς ἐν Ἱεριχοῖ ἀνευρέθη. Ἰδιαίτατα δὲ ἢ Ἀκύλα καὶ Συμμάχου καὶ Θεοδοτίωνος ἐκδοσιν μετὰ τῶν ἢ ἑβδομήκοντα καὶ δύο παραθεὶς, τὰ λεγόμενα Τετραπλᾶ παραδέδωκε. Δημητρίου μέντοι, ὃν ἄνω ὁ λόγος ἐμνήσθη, ἢ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκκλησίας προεστῶτος, θανόντος, Ἡρακλᾶς τῆς Ἐπισκοπῆς ἐξοῦται, φοιτητὴς Ὠριγένους γενόμενος. Τῆς δ' ἐν Ἱεροσολύμοις ἐκκλησίας προΐσατο Νάρκισσος, ἀνὴρ θαυματοποιὸς, ἐς ἐξαίρετος παρά τισιν

A ter obito certamine, martyrii coronam meruerunt. Tum etiam Leonides, Origenis pater, captus, & poſt alia ſupplicia obtruncatus, filium admodum parvum reliquit: qui puer adhuc martyrii cupidus fuiſſe perhibetur. Mater igitur cum eum verbis fruſtra a ſententia deducere conaretur, veſtibus omnibus occultatis, effecit ut vel invitus maneret domi. Cum autem egredi non poſſet, patrem per literas ad martyrium eſt cohortatus, inter cætera his etiam verbis poſitis: *Perſeverato, neque noſtri cauſa mutaris ſententiam.* In pueritia ſacrarum literarum ſtudium patris juſſu cum liberalibus diſciplinis conjunxit: ne-
B que divina oracula obiter legit, ſed ad recondítam doctrinam penetrare ſtuduit, patri frequentibus interrogationibus moleſtus. Qui cum ejus curioſitatem verbis objurgaret, revera ingenium miraretur: & pueri dormientis pectus nudatum, ut ſancti Spiritus habitationem, ſæpe deoſculabatur, ſibique talem filium gratulabatur. Poſt martyrium pa- *Edit. Pariſ. pag. 611.*
tris inopia laborans, a clariſſima & locuplete quadam Alexandrina matrona ſuſceptus eſt, quæ Antiochenum Paulus Antiochenus hæreticus.
Paulum ex hæreticis Alexandrinis ut-
C cunque ſibi adoptarat: ad quem cum ob eloquentiæ opinionem in dies turba confluereret, Origenes neceſſario illi familiaris, numquam precanti aſtitiſſe fertur, perverſam hominis opinionem abominatus. Annos XVIII. natus, inſtituendis Chriſtianæ religionis tironibus præfuit: & martyres cum ad mortem raperentur comitans, atque ad certamen fortiter obeundum cohortans, carnifices ſæpius contra ſe concitatos divina ope effugit. Neque vero doctrina duntaxat excelluit, ſed & vitam Philoſopho dignam, doctrinæque conſentaneam egit. Neque enim duas habuiſſe tunicas, neque calceis pluribus annis uſus eſſe, & vino abſtinuiſſe, neque cibum niſi neceſſarium cepiſſe fertur. Ac, ut narrat Euſebius, caſtitatis amore genitales ſibi partes ipſe præcidit. Verum alii
D non præciſas illas, ſed adhibita herba ita emarcuiſſe ferunt, ut mortuæ eſſe viderentur. Zephirino Pontifice Origenis Hexapla & Tetrapla.
Romam profectus eſt. Inde Alexandriam reverſus, Hebraico ſermone cognito, ſcripta Hebræorum enarravit: eaque literis Hebraicis exarata, adjunctis interpretationibus, videlicet ſeptuagintaduorum, Aquilæ, Symmachi, Theodotionis, & duorum aliorum interpretum, quorum nomina ignorantur, commentaria quæ Hexapla, quaſi Sextuplicia dices, elaboravit. In Pſalmis vero etiam ſeptimæ interpretationis meminit, Hierichunte repertæ. Aquilæ vero, Symmachi & Theodotionis editione rectiſſime cum ſeptuagintaduorum interpretatione com-
E parata, Commentaria Tetrapla, hoc eſt, quadruplicia compoſuit. Demetrio, quem ſupra Eccleſiæ Alexandrinæ præfuiſſe memini, defuncto, Heraclas Origenis auditor, Pontifex eſt delectus. Hieroſolymitanæ Eccleſiæ præfuit Narciſſus, epiſcoporum catalogus.
vir miraculis clarus, & vitæ ſolita-

LIBER XII. riæ amans : qui cum ob falſam criminationem clam profugiſſet, atque in deſertis lateret, in ejus locum Dius introducitur. Poſt eum deſignatur Germanio, inde Gordius : ſub quo Narciſſus in urbem reverſus cum Eccleſiæ miniſteria, ad quam gubernandam a fidelibus vocabatur, obire præſenio non poſſet, Alexander pridem confeſſione Chriſti inclytus, tum vero in Cappadocia Epiſcopus, ex revelatione a fidelibus Hieroſolymitanis accerſitus eſt, ut una cum Narciſſo Eccleſiam adminiſtraret. Serapione defuncto, Antiochenæ Eccleſiæ factus eſt Aſclepiades Epiſcopus, cujus commentarios extare narrat Euſebius. Atque hæc hactenus.

Edit. Pariſ. pag. 612.

ANTONINUS CARACALLA.

XII. ANTONINUS etſi poteſtatem cum fratre Geta communicare videbatur, tamen revera ſolus dominabatur : & cum Britannis hoſtibus ſtatim pace facta, agris & caſtellis cedens : Papiniano Præfecto Prætorio magiſtratum abrogavit, alios occidit : atque inter cæteros Evodum, qui & Caſtor dicebatur, nutricium ſuum : & uxorem Plautillam, ejuſque fratrem Plautium. Denique fratrem quoque Getam : quem cum jampridem inſidiis appetitum, propter cuſtodiam militum & plurium aliorum occidere non potuiſſet, tandem matri perſuaſit, ut ipſos ſolos reconciliandæ gratiæ cauſa accerſeret. Quod Geta verum eſſe ratus, cum Antonino conclave ingreſſus eſt. Tum Centuriones ab Antonino ſubornati per vim ſubſecuti, Getam collo mamillis & pectori matris inhærentem occiderunt, ut ſanguine ſinus illius impleretur, manu quoque vulnerata. Sed ea præ timore vulnus non ſenſit, nec lugere filium auſa eſt, adeo miſerabiliter & immatura ætate interfectum (natus enim tum erat annos XXII. & IX. menſes) verita ne & ipſa occideretur. Antoninus autem propere caſtra ingreſſus : *Gaudete*, inquit, *commilitones, nunc enim mihi vobis benefacere licet : quoniam unus e vobis fum, & vobiſcum & per vos vivere volo, ut multa in vos beneficia conferam. Quod ſi non potero, mori vobiſcum opto.* Poſtridie poſt longam orationem apud Senatum habitam, dixit : *Audite me, ut totus orbis terrarum gaudeat, omnes exules redeunto.* Ex Cæſarianis autem & Getæ militibus ad XX. millia occidit : Roma multis viris fortibus ſpoliata, enſem quo frater occiſus eſt, conſecravit. A cædibus ad ludos deſcendit, ac ne eos quidem incruentos. In milites liberaliſſimus : cæteros mortales, Senatorii præſertim ordinis vexare, ſpoliare, deglubere ſtudio habuit. Sic autem per omne tempus imperii illius, omnes populi Romani provinciæ vaſtatæ ſunt, ut cum aliquando Julia dixiſſet, *Nullus nobis neque juſtus neque injuſtus quæſtus relinquitur*, ſtricto enſe reſponderit : *Bono animo es, o mater, dum enim hunc tenuerimus, nihil nobis deerit.* Ad omnia cætera flagitia etiam perfidus fuit. Nam Oſroenes Regem Abgarum per amicitiæ ſpeciem ad ſe vocatum, in vincula conjecit : itaque

Antonini graſſationes & fratricidium.

pag. 613.

Antonini perfidia.

Λ κατηγορηθείς, ἐφεὶς δὲ βίᾳ ὡς ἀναχωρητικῷ, διέδρα λαθών, καὶ ἐν ἐρημίαις ἐπλίζετο ἀγνοούμενος. Τῷ δὲ ἀναχωρητικῷ, ἀντεισάγεται Δίος, μεθ' ὃν προχειρίζεται Γερμανίων, εἶτα Γόρδιος· ἐφ' ᾧ ἐπανελθὼν αὖθις ὁ Νάρκισσος, ὑπὸ τῆς πίστεως ἐπὶ τὴν προστασίαν παρακαλεῖται. Μὴ δυναμένου δὲ τοῦ Νάρκισσου διὰ γήρας βαθὺ λειτουργεῖν, Ἀλέξανδρος ὁ Κομανίτας πρότερον τῆς ἐν Χριστῷ ὁμολογίας, τότε δὲ ἐπίσκοπος ἐν τῇ τῆς Καππαδόκων χώρᾳ ἱδρυμένος, ἐξ ἀποκαλύψεως προσελήφθη παρὰ τῆς ἐν Ἱεροσολύμοις πίστεως, ἅμα τῷ Νάρκισσῳ διέπειν τὰ τῆς ἐκκλησίας. Ἐν δὲ τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ Σαραπίωνος ἀναπαυσαμένου, Ἀσκληπιάδης τοῦ ἐπισκοπεῖν παρειλήφει, ἃ καὶ ὑπομνήματα σώζεσθαι φασὶν ὁ Εὐσέβιος. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὕστερον.

ιβ'. ΑΝΤΩΝΙΝΟΣ δὲ ἐδόκει μὲν κοινωνὸν παρεῖσθαι τῆς ἀρχῆς Γέτην τὸν ἀδελφὸν, τῇ δ' ἀληθείᾳ μόναρχος ἦν. Καὶ τοῖς μὲν στρατιώταις τῶν Βρεττανῶν αὐτίκα ἐπείσατο, τῆς τε χώρας αὐτοῖς καὶ τῶν φρουρίων ἐκστάς, τὸν δὲ Ἔπαρχον τὸν Παπιανὸν μεθίστησι τῆς ἀρχῆς, ἑτέρους δ' ἀντεισάγει, καὶ τὴν βουλὴν αὐτῷ Εὔοδον, καὶ καὶ Κάστορα, γαμβρὸν τοῦ ἰδίου γυναῖκα τὴν Πλαυτίλλαν, καὶ τὸν αὐτῆς ἀδελφὸν τὸν Πλαύτιον καὶ ἐπὶ τούτοις τὸν ἑαυτοῦ ἀδελφόν. Ἐπιβουλὴν μὲν γὰρ αὐτοῦ φοβούμενος, ὡς οὐκ ἠδυνάτο γε κτεῖναι αὐτὸν ὑπὸ στρατιωτῶν φυλαττόμενον, ἐπέρων συχνῶν. Εἶτα ἔπεισε τὴν μητέρα μόνως σφᾶς ἐπὶ καταλλαγῇ μεταπέμψασθαι. Καὶ ὁ Γέτας πιστεύσας, εἰσῆλθε μὴ τὸ Ἀντωνίνου εἰς τὸ δωμάτιον, καὶ ὀπίσω σφῶν ἑκατοντάρχαι φρὸς τοῦτο ἡτοιμασμένοι παρὰ τοῦ Ἀντωνίνου εἰσωθήσαντες ἑαυτούς, ἐκεῖ τὸν Γέτην κατέκοψαν, τῷ τραχήλῳ τῆς μητρὸς προσφῶντα, καὶ τοῖς μαστοῖς καὶ τοῖς στέρνοις, ὡς τὸ τοῦ αἵματος αὐτῷ ἀναπλησθῆναι αὐτῆς, πληγῶσαι δὲ καὶ τὴν χεῖρα. Ἡ δ' ἐκ τοῦ φόβου καὶ τοῦ τραύματος ἔθετο, καὶ πεσθῆναι αὐτῇ τὸν υἱὸν ἐξεγένετο, οὕτως οἰκτρῶς τῇ ἀώρως ἀπολωλότα (δύο γὰρ καὶ εἴκοσιν ἐτῶν ἦν, καὶ ἕνα μηνῶν) δεδοικυῖα μὴ καὶ αὐτὴ σωματόλυτος. Ὁ Ἀντωνῖνος δ' αὐτίκα καταλαβὼν τὸ στρατόπεδον, Χαίρετε, εἶπεν, ὦ ἄνδρες συστρατιῶται, καὶ γὰρ ἤδη ἔξεστί μοι εὐεργετεῖν ὑμᾶς· ἐπεὶ καὶ ἐξ ὑμῶν εἰμὶ, καὶ μεθ' ὑμῶν ἢ καὶ δι' ὑμᾶς ζῆν ἐθέλω, ἵν' ὑμῖν πολλὰ χαρίζωμαι. Εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ μεθ' ὑμῶν γε θανεῖν δέχομαι. Πρὸς δὲ τὸν Σύγκλητον τῇ ὑστεραίᾳ πλεῖστα διαλιχθεὶς, τέλος εἶπεν· Ἀκούσατέ μου, ἵνα πᾶσα ἡ οἰκουμένη χαρῇ, πάντες οἱ φυγάδες κατέλθητε. Τῶν δὲ Καισαρείων καὶ τῶν μετὰ τοῦ Γέτα στρατιωτῶν εἰς δύο μοιράδας ἀπέκτεινε, καὶ ἐκ τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν πάμπολλους διέφθειρε, καὶ πολλῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν τὸν Ῥωμαίων ἔρωτα. Τὸ δὲ ξίφος δι' ὃ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἀπέφυγε, ἀνάθημα ἐποιήσατο. Ἐκ τῶν φόνων εἰς παιδιὰς μητιών, καὶ ἐν ταύταις ἐφέρετο. Καὶ εἰς μὲν τοὺς στρατιώτας φιλοδωρότατος ἦν, τοὺς δὲ λοιποὺς ἀνθρώπους πενιδίοις, λοτσυλᾶν, ἐκτρύχειν ἐτίθετο παίδευμα, καὶ ὠνόμαζε τοὺς Συγκλητικούς. Ἅπα δὲ παρὰ πάντα ἦν ἡ ἀρχὴ αὐτῷ χρόνον ὑπήκοος αὐτῷ γε ἐπορθήθη, ὡς τι ποτὲ ἡ Ἰουλία εἰπούσης, ὅτι, Οὐκέθ' ἡμῖν οὔτε δίκαιος οὐδεὶς πόρος ἀπολείπεται ἀπεῖπεν, Τὸ ξίφος ἡμῶν, Θάρσει, μῆτερ, ὡς γὰρ ἂν τοῦτ' ἔχωμεν, οὐδὲν ἡμᾶς ἐπιλείψει. Ἦν δ' ἐπὶ πᾶσι καὶ ἄπιστος. Καλέσας γὰρ τὸν τῆς Ὀσροηνῶν Βασιλέα Αὔγαρον ἥκειν παρ' αὐτὸν ὡς φίλον, ἔδωκεν ἐλθόντα, καὶ ἅπα τῶν Ὀσροηνῶν ἐχειρώσατο. Καὶ τὸν τῶν Ἀρμενίων

Βασιλίσσης πρὸς τὰς ἰδίους παῖδας ξυμβολὰς, γράμμασι φιλικοῖς ὡς διαλυσόντων αὐτὰς μεσιτεύσαντος, καὶ τὰ αὐτὰ τῷ Αὐγάρῳ καὶ οὗτος ἐκείνους ἐποίησεν, ἀλλ' οὐχὶ ἐς τὸ Ἀρμενίων ἐκράτησεν· οὐ γὰρ ὅπλα δ' ἐχώρησαν, καὶ οὐδεὶς ἔτι ἐκείνῳ ἐπίστευσεν. Ἐν μέν τοι ταῖς ἀναγκαίαις καὶ ταῖς κατεπειγούσαις στρατείαις λιτὸς ἦν καὶ ἀπέριττος, καὶ συνεβάδιζε τοῖς στρατιώταις, καὶ συνήντλει, μὴ λυόμενος, μὴ μεταμφιεννύμενος, ἀλλὰ πᾶν ἔργον συνεργαζόμενος, καὶ τὰ αὐτὰ ἐκείνοις σιτούμενος, καὶ τοῖς προέχουσιν δὲ τῶν πολεμίων εἰς μονομαχίαν προεκαλεῖτο ἐνίοτε. Τὰ μέν τοι στρατηγικὰ οὐκ ἂν ἐκείνῳ μεμπτικεύζοιτο· πάντα δ' ἦν αὐτῷ κίβδηλα, καὶ αὐτὸ τὸ νόμισμα. Ἐνόσει δὲ καὶ ἐμφανέσι καὶ ἀῤῥήτοις ἀῤῥωστήμασι. Καὶ πολλάκις καὶ τὸν πατέρα αὐτὸν καὶ τὸν ἀδελφὸν ξιφήρεις ἐδόκει ἐλαύνειν αὐτός. Διὸ λέγεται καὶ τὰς ψυχὰς ἐπῳδαῖς ἀναγαγεῖν τοῦ τε πατρὸς καὶ τοῦ Κομόδου καὶ ἄλλων, μέτον δὲ τὸν Κόμοδον αὐτῷ φάναι, Στεῖχε δίκης ἄσσον. Καὶ ἐπὶ πλέον, Κρυφίοισι τόποις ἔχων δυσαλθέα νῶτον. Εἶχε δὲ καὶ ἀτακτους καὶ διοπτεύοντας, καὶ πάντα αὐτῷ καὶ τὰ βραχύτατα ἀνηγγέλλετο. Καὶ ἐπήγγελλε μέν, ὡς πρωϊαίτερον δικάσων, ἢ ἄλλό τι δημόσιον πράξων. Παρέτεινε δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν μεσημβρίαν, ἢ καὶ εἰς ἑσπέραν αὐτὴν μηδὲ εἰς τὸ πρόθυρα εἰσδιχόμενος τῆς συνελεγμένης τῆς Γερουσίας, ἀλλὰ καὶ ἐμεμψόρει καὶ παρηνόμει, καὶ τὰ χρήματα κατανίλισκεν, ἀδ' ἑσπέρου τῇ μητρὶ, καὶ περὶ τέκνων καὶ τῶν ἄλλων παρευνούχῳ πολλὰ καὶ χρηστά. Ἐχαιρε δὲ καὶ μάχαις καὶ γόησι. Κατὰ Πάρθων δὲ στρατεύσας, καὶ ἐν Ἀντιοχείᾳ γενόμενος καὶ τρυφῶν, καὶ ἀγῶνας μονομαχίας συνεχεῖς, ὡς ἐν μεγάλοις πόνοις ἐγκινδυνεύων καὶ καρτερῶν ἀπεδύετο, καὶ τὴν Γερουσίαν ὡς ἐν ῥᾳστώνῃ ζῶσαν ἀνεσείδιζε, καὶ πλοῦς ἐγράφετο αὐτῇ, ὡς, Οἶδα ὅτι οὐκ ἀρέσκει ὑμῖν τὰ ἐμὰ, ἀλλὰ ἔμοιγε καὶ ὅπλα καὶ στρατιώτας ἔχω, ἵνα μὴ τῷ λογοποιούντων ἐπιτρέφωμαι. Λύθις δὲ εἰς τὸν Πάρθων στρατεύσας, ὅτι ὁ Ἀρτάβανος τὴν θυγατέρα ἑαυτῷ αὐτῷ μνηστευσάμενος, καὶ παρέχειν ταύτην αὐτῷ (ἐπύθετο γὰρ ὅτι σφόδρα τὸν γάμον τῶν Πάρθων στρεβλοῦσθαι βασιλέων πεπείσται) πολλὰ μὲν τῆς χώρας αὐτῶν ἐκάκωσε, καὶ τὰ Ἄρβηλα παρεσπάσατο, καὶ τὰ μνήματα τῶν Βασιλέων τῶν Πάρθων ἀνορύξας, διήρριψε τὰ ὀστᾶ· πόλεμος δὲ αὐτῷ σφόδρα τὸ ἔθνος καὶ συγκεκρότητο. Τάδε τε οὖν παρῳνόμει ἐς τοὺς στρατιώτας, καί τινα ἰδίαν ἔνδυσιν βαρβαρικῶς πως συγκόψας εἰς μανδύα τρόπον προσῴκει, καὶ συνεχῶς αὐτὸν ἐνεδύετο, ὅθεν καὶ Καρακάλλος ἐπεκλήθη. Καὶ πρὸς στρατιώτας δὲ ὕστερον ἐξολισθαίνειν ἐπέλαβε. Ληῤῥίθη μέντοι ὑπὸ στρατιωτῶν. Ὁ γὰρ Μακρῖνος ὁ Ἔπαρχος ἐκ μάντεως τινὸς προειρημένου ἔχων αὐτῷ ὡς ἀπαρχήσει, καὶ φοβηθεὶς μὴ ἄρα παρ' ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίνου ἁρπασθῇ, καὶ ἐπιβάλλεται, ἀλλὰ δύο τινὰς χιλιάρχους ἐκ τῆς δορυφορικῆς παρασκευάσας, ἐπιβάλλεται αὐτῷ. Καὶ ἐξ Ἐδέσσης εἰς Κάρρας ἀπιόντι, καὶ ἀποβάντι τοῦ ἵππου δι' ἀνάγκην, προσῆλθέ τις στρατιώτης, τῷ Χιλιάρχου ἀποπεμφάντων αὐτὸν, ὡς εἰπεῖν τι δῆθεν, καὶ προσλθὼν ἐπάταξεν αὐτὸν ξιφιδίῳ μικρῷ. Καὶ ὁ μὲν ἔπεσεν, ἐβίω, ἐκ ἔτους ἀπαλλάττων, ζήσας ἔτη ἐννέα καὶ εἴκοσιν, ἀπαρχήσας δ' ἐκ πάντων ἑπτὰ μόνον ἔτη, ἐπὶ δύο μησὶ καὶ ἡμέραις τισί. Λέγεται δὲ ἐν Ἀντιοχείᾳ τὸ πλοῦσιον ὄντι αὐτῷ δόξαι κατ' ὄναρ, ἡ πατὴρ ξιφήρη ἐπιέναι, λέγοντα, Ὡς σὺ τὸν ἀδελφὸν ἔκτεινας, κἀγώ σε κτενῶ. Καὶ μάντεις δ' εἶπον αὐτῷ τὸν

A regno illius potitus est. Armeniorum quoque Regem cum filiis suis rixantem, amicis litteris tamquam compositurus controversiam, accersitum, eodem modo quo Abgarum tractavit, sed Armenios non subegit. Hi enim ad arma descenderunt, neque quisquam ei amplius fidem habuit. Verum in necessitatibus & expeditionibus quæ moram non ferebant, tenuis & frugalis fuit. Cum militibus una & ambulavit & cursitavit: non lavit, non vestem mutavit, sed quodvis opus una aggressus est, eodemque cum illis victu usus. Hostes insigniores aliquando ad singulare certamen provocavit. Sed ducis munia parum commode obiit: omnesque res ejus adulterinæ fuerunt, atque

B adeo ipsum nomisma. Laboravit & manifestis & occultis morbis, ac sæpe & patrem & fratrem strictis ensibus in se irruere putavit. Quare patris, Commodi & aliorum manes eliciisse fertur, sed solus ei Commodus respondisse: *Perge ad supplicium*. Deinde de morte, *Quem gravis occulta urget circum loca morbus*. Delatores & speculatores aluit, per quos etiam minutissima quæque ad eum referebantur. Judicia & alias publicas actiones mane denunciabat: sed ultra meridiem, aut in ipsam vesperam differebat, Senatorum cœtu nec in vestibulum admisso, spretisque multis salubribus matris suæ monitis, cædibus, injuriis,

C pecuniæ profusionibus se oblectavit. Fuit & magorum & præstigiatorum amator. Bello Parthis illato, cum Antiochiæ luxui & ludis gladiatoriis vacaret: non secus querebatur, ac si magnis in laboribus & periculis versaretur, & Senatui ignaviam opprobrabat. Denique ad eum scripsit, *Scire se alia sua illi non placere: sed hac de causa milites & arma habere, ne curaret mugatores*. Denuo expeditione contra Parthos suscepta, quod Artabanus filiam ei desponsam non dedisset (norat enim eum per speciem nuptiarum de vendicando sibi regno cogitare) agros passim vastavit, Arbela subegit, revulsisque Parthorum

D Regum sepulchris, ossa disjecit: cum ipsa autem gente acie non depugnavit. In re militari multa contra morem majorum egit, & peculiarem quandam vestem barbarico more in penulæ modum incisam & confectam, crebro induit, eademque milites uti jussit: unde Caracalla cognominatus est. Tamen a militibus est occisus. Nam Macrinus Prætorio Præfectus, cui vates quidam Imperium prædixerat, veritus ne ea de causa ab Antonino tolleretur, nihil cunctatus, per duos Tribunos militum insidias ei struxit. Nam cum Edessa Carras proficiscens, exonerandi ventris causa equo descendisset: miles quidam a Tribunis submissus, tamquam dicturus aliquid,

E eum pugione percussit. Sic ille vixit & periit, anno ætatis XXIX. Imperii VI. cum duobus mensibus & diebus aliquot. Fertur, cum postremo Antiochiæ esset, somniasse, patrem stricto ense adstantem sibi dicere: *Ut tu fratrem occidisti, sic ego te occidam*. Est & a vatibus monitus, ut diem illum caveret. Memoran-

LIBER XII.

Furiæ Antoninum.

Antonini gratiatores in Parthis. *Edit. Paris. pag. 614.*

Caracallæ cognomentum.

Antonini cædes.

LIBER XII. tur alia quoque ſigna ejus interitum præceſſiſſe.

MACRINUS. XIII. Antonino, qui & Caracalla, ut dictum eſt, & Taras de gladiatoris cujuſdam turpiſſimi & crudeliſſimi nomine vocabatur, interempto: MACRINUS quarto die poſt a militibus accepit Imperium, natione Maurus Siciliensis, parentibus ortus obſcuriſſimis: unde Maurorum more alteram aurem perforatam habuit, ſed vir moderatus, & legum cuſtos fideliſſimus: qui Præfectus Prætorio, magiſtratum eum optime adminiſtrat, ſed Imperium non per omnia recte geſſit. Nam magiſtratus indignis largiebatur, quæ maxima pars eſt imperatorii muneris: & ratione victus delicatiore utebatur, & faſtum quemdam præ ſe ferebat. Julia vero Antonini mater, Antiochiæ degens, cæde Antonini cognita, ſibi ipſi manus afferre ſtatuit, non propter filium, ſed privatæ vitæ metu. Sed cum res ejus non immutarentur, miniſteriis & ſatellitibus retentis, in vita manere maluit. Poſt cum Macrinus audiviſſet, eam ſibi maledicere, & Imperium affectare: relicta Antiochia, quo vellet abire juſſa, tum demum ſibi necem conſcivit. Macrinus vero ab Artabano magnis copiis Romanos invadente, circa Niſibim bis acie victus, pacem magna pecunia redimere coactus eſt. Parthico bello ſedato, civile bellum inter Romanos exarſit. Nam Eutychianus quidam Cæſarianus, militum odiis in Macrinum perſpectis, quod ad largiendum Antonino reſtrictior eſſet, vatumque prædictionibus incitatus, contra Macrinum inſurrexit. Cum autem Mæſa Juliæ Imperatricis ſoror, duas haberet filias, Soæmidem & Mammæam, totidemque nepotes ex eis: horum alterum Eutychianus adulterinum eſſe Caracallæ filium mentitus, noctu in caſtra perduxit, ac milites jam ante ſeditionis occaſionem captantes, ad ſtudium novarum rerum impulit: qui eum, nomine Antonini facto, ſtatim Imperatorem conſalutarunt, quamvis puerum: eoque aſſumpto, contra Macrinum Antiochiæ agentem ſunt profecti, ab eoque in loco quodam procul ab Antiochia diſſito victi ſunt. Sed Macrinus cum eos reparare aciem videret, in fugam verſus, Antiochiam pro victore ſe contulit: ne urbe excluderetur, filio ad Artabanum miſſo. Ejus autem clade nuntiata, cum multæ cædes fierent, raſo capite & barba, pallam veſtem indutus, ne agnoſceretur, noctu aufugit: nec multo poſt Ægas Ciliciæ, atque inde per Cappadociam, Galatiam & Bithyniam, uſque ad Eribolum navale e regione Nicomediæ ſitum profectus, Chalcedonem trajecit: ac per miniſtros petita a procuratore quodam pecunia, agnitus, ab iis qui cum Pſeudantonino faciebant, comprehenſus, & ad Cappadociam uſque reductus eſt: ubi captivitate filii cognita, e vehiculo ſe dejecit, confractoque humero, non multo

Macrini natales, virtutes & vitia.

Julia Antonini mater interitus.

Edit. Pariſ. pag. 615.

Macrinus pacem ab Artabano mercatus.

Eutychianus Avitum Pſeudantoninum Imperatorem creat.

Macrini cædes.

A ἡμέρας ἐκείνῃ φυλάσσεσθαι, ἢ ἄλλα δέ φασι τῷ ἐλέθρῳ αὐτῷ συμβῆναι πρόρρησια.

ιγ'. Τῷ δ' Ἀντωνίνῳ ἐφθάρησαν, ὃν καὶ Καράκαλλον ἐκάλουν, ὡς εἴρηται, ἀλλὰ μέντοι καὶ Τάραντα, ἐκ μονομάχου τινὸς εἰδεχθεστάτου & μιαροτατίστου, ὁ ΜΑΚΡΙΝΟΣ μὲν πεμπτῷ ἡμέρᾳ ἀφ' ἡμερωσίας ἐλήφθη παρὰ τῆς στρατιᾶς, τὸ μὲν γένος Μαῦρος τυγχάνων ἐκ Σικελίας, καὶ γονέων ἀσημοτάτων, ὅθεν καὶ τὸ τῶν Μαύρων ἔθος, τῶν ὤτων τὸ ἕτερον διάτρητον. Ἐπιεικὴς δ', καὶ τῶν νόμων φύλαξ πιστότατος. Ὃς καὶ ἔπαρχος γενόμενος, ἄριστα τὰ τῆς ἀρχῆς διῴκησατο. Ἀνθυπαρχήσας δὲ, καὶ πάντα καλῶς ἐπράξεν. Ἀναξίως δὲ ἐφέρετο τῆς ἀρχῆς, ὃ τὸ μέγιστον ἐστὶ μέρος τῆς βασιλικῆς διοικήσεως, καὶ τρυφερώτερα ἐχρήσατο βιοτῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ σεβαρότητι. Ἰουλία δὲ ἡ μήτηρ τοῦ Ἀντωνίνου ἐκ Ἀντιοχείᾳ διάγουσα, καὶ τὸν θάνατον τοῦ υἱοῦ μαθοῦσα, ἑαυτὴν ἐχρήσασθαι ὥρμησεν, οὐ διὰ τὸν υἱὸν, ἀλλὰ δεδιοῦια περὶ ἑαυτῇ μὴ ἰδιωτεύσῃ. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἀλόγως ἔχειν περὶ αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν θεραπείαν καὶ τὰς δορυφόρους εἶχεν, ἐφιλοψύχησεν. Εἶτα τοῦ Μακρίνου λοιδορεῖσθαι παρ' ἐκείνης ἀκούσαντος, καὶ τὴν ἀνταρχίαν αἰδουμένου ἐπιχειρῆσαι, ἐκλελοιπέναι τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὅπη βούλοιτο ἀπελθεῖν. Ἡ δὲ τὸν διάφορον ἑαυτῇ. Τῷ δ' Ἀρταβάνῃ δυνάμεσι μεγάλαις φερομένῳ καὶ Ῥωμαίων, συμβαλὼν αὐτῷ περὶ τὴν Νίσιβιν ὁ Μακρῖνος δὶς ἡττήθη, καὶ μόλις πολλῶν χρημάτων τὴν εἰρήνην ἐπρίατο. Ὁ μὲν οὖν πρὸς Ἀρτάβανον πόλεμος, ἀπέρρηγε δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ἐμφύλιος ἕτερος. Εὐτυχιανὸς γάρ τις τῶν Καισαρείων, τὴν στρατιωτῶν εἰς τὴν Μακρίνου ἀπέχθειαν συνιδὼν, ὅτι μὴ ἄφθονος ὡς ὁ Ἀντωνῖνος αὐτοῖς ἐχαρίζετο, καὶ ὑπὸ μαντείων ἀναπεισθείς, ἐπαναστάσει κατὰ τοῦ Μακρίνου ἐπιχειρεῖ. Μαῖσης οὖν τῆς ὁμαίμονος τῆς Ἰουλίας τῆς Βασιλίδος θυγατέρας ἐχούσης δύο, Σοαιμίδα καὶ Μαμαίαν, καὶ δύο ἐγγόνους ἄρρενας ἐξ αὐτῶν, τὸν ἕνα τῶν λαβὼν ὁ Εὐτυχιανὸς, καὶ υἱὸν εἶναι μοιχίδιον τοῦ Καρακάλλου πλασάμενος, εἰς τὸ στρατόπεδον νυκτὸς εἰσήγαγε, καὶ τοὺς στρατιώτας λαβεῖν ζητοῦντας ἐπαναστάσεως πεῖσαι ἔπεισεν. Οἱ καὶ Ἀντωνῖνον αὐτὸν ὀνομάσαντες, Αὐτοκράτορα αὐτίκα ἀνεῖπον, καὶ τὸ παιδίον τυγχάνοντα· καὶ τοῦτον παραλαβόντες ἐπὶ τὸν Μακρῖνον ἤλασαν ἐκ Ἀντιοχείᾳ τυγχάνοντα· καὶ συμβαλόντες αὐτῷ ἐν τινι χωρίῳ πολὺ τῆς Ἀντιοχείας διέχοντι, ἐνίκησαν μὲν. εἶτ' αὖθις ἐπισυράντας αὐτοὺς ὁ Μακρῖνος ἰδὼν, εἰς φυγὴν ἐτράπη, καὶ ἄπεισι εἰ Ἀντιόχειαν ὡς δῆθεν νικήσας, ἵνα μὴ ἀποκλεισθείη τῆς πόλεως. Τὸν δὲ υἱὸν πρὸς τὸν Ἀρτάβανον ἐπεμψεν. Ἀγγελθείσης δὲ τῆς ἥττης αὐτοῦ, καὶ φόνων γενομένων πολλῶν, ἀπέδρα νυκτὸς, τὴν κεφαλὴν ξυράμενος καὶ τὸ γένειον, καὶ φασιὰν ἐσθῆτα λαβὼν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγνοῖτο. Καὶ μετ' ὀλίγων εἰς Αἰγὰς τῆς Κιλικίας παραγενόμενος, καὶ ἔπ' Καππαδοκίας Γαλατίας τε καὶ Βιθυνίας ἐλθὼν μέχρις Ἐριβώλου τοῦ ἐπινείου, κατ' ἀντικρὺ κειμένης Νικομηδείας, διέπλευσεν εἰς Χαλκηδόνα. Καὶ παρά τινα φίλας τοῦ ἐπιβάτου, ἀργύριον ᾔτησεν. Οὗτω γοῦν εἰς συμπλοκὴν ἦλθε παρὰ τῶν τὸ Ψευδαντωνίνου φρουούντων, καὶ ἤχθη μέχρι Καππαδοκίας. Ἐνθα μαθὼν ὡς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἁλώκει, ἵνα τοῦ ὀχήματος ἑαυτὸν ἐρρίψε, καὶ τὸν ὦμον συνέτριψε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ καὶ ἐφά-

γη,

γη, ζήσας μὲν ἔτη πέντε καὶ πεντήκοντα ἀνταρκήσας δὲ Ῥωμαίων ἔτη ἑπτὰ, καὶ μῆνας δύο, τεσσάρων δέοντας ἡμερῶν, καὶ καταλυθεὶς ὑπὸ παιδαρίου. Λέγεται δὲ περὶ τοῦ ἔτους ἐν τῷ χρησμῷ ῥηθῆναι αὐτῷ.

Ὦ γέρον, ἦ μάλα δή σε νέοι τείρωσι μαχηταί.
Σὲ δὲ βίη λύεται, χαλεπὸν δὲ σὲ γῆρας ἱκάνει.

ιδ'. ΑΒΙΤΟΣ δὲ ὁ ΨΕΥΔΑΝΤΩΝΙΝΟΣ, ὃν Λασύριός τε καὶ Σαρδανάπαλος, ἐς τὴν Ῥώμην ἐλθὼν, ἔς τι χρηστὸν Αὐτοκράτορος ἔργον ἐτοίμασε. Πολλὰ γὰρ καὶ ἰδίᾳ καὶ κοινῇ λόγῳ τε καὶ ἔργῳ ὑβρισθεὶς παρὰ πᾶσι ἐν Ῥώμῃ, διὰ Μακρίνου περὶ αὐτοῦ αὐτοῖς ἐπιστείλαντος, ἐδίωκε ἐκόλαστα. Ἐς πάλλακα δὲ καὶ αἰσχρότατος καὶ παρανομώτατος καὶ μιαιφονώτατος ἦν. Εὐτυχιανὸς τῶν δορυφόρων ἐπῆρξε, καὶ μετὰ τοῦτο καὶ ὑπάτευσε δὶς καὶ τρίς. Οἱ δὲ ἄλλοι τῶν ἐπιφανῶν ἀνδρῶν ἢ φορτίοις πλαττομένων, ἢ καὶ δίκαια φορτίοις ἐφορέθησαν, ὅτι τοῖς πραττομένοις παρ' αὐτοῦ οὐκ ἤρεσκον. Οὐδὲ γὰρ ἠξίου τοῦτο τῇ Βουλῇ γράφειν. Ἐκεῖνος δὲ λοιδορεῖτό τε καὶ ἐθηλύνετο, καὶ ἔδρᾳ καὶ ἔσοπτρον ἐκάστην ἀσιλγίσατο. Καὶ οὐ τοὺς ἄλλους ἔκτεινε μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν πάνυ φιλτάτων τινὰς, εἰ σωφρονεῖν αὐτὸν παρήνουν βιαίῳ. Καὶ Θεὸν δέ τινα ξενικὸν εἰς τὴν Ῥώμην εἰσήγαγεν, Ἐλεαγάβαλον καλούμενον, καὶ τοῦ Διὸς αὐτὸν προετίμησεν, ὅθεν καὶ ἐκεῖνος ἐπωνομάσθη Ἐλεαγάβαλος. Περιετμήθη τε τὸ αἰδοῖον, καὶ χρεῶν χοιρείων ἀπέσχετο, ἐσθῆτι βαρβαρικῇ δημοσίᾳ ἐκπίπτων, οἵᾳ οἱ τῶν Σύρων ἱερεῖς χρῶνται ἱερεῖς, ὅθεν καὶ ἐπεκλήθη Λασύριος. Ἐγημε δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις καὶ ἱερωμένῃ τῇ Ἑστίᾳ παρθένον, ἀσεβήσας περὶ τὰ πάτρια ἀναιδέστατα. Καὶ ἔλεγε καὶ τοῦτο γῆμαι τὴν τῆς Ἑστίας ἱέρειαν, ἵν' ἐξ ἐκείνου Ἀρχιερέως ὄντος τοῦ Ἐλεαγαβάλου καὶ τῆς ἱερείας γένωνται παῖδες θεοφιλεῖς. Καὶ οὐ μόνον βαρβαρικὰς ᾠδὰς ἅμα τῇ μητρὶ καὶ τῇ τηθῇ τῇ ξένῃ Θεῷ αὐτὸς ἤδει, καὶ ἀπορρήτους θυσίας, παῖδας σφαγιάζων, καὶ γοητεύμασι χρώμενος, καὶ περιάπτοις μυρίοις ἐκάστοτε, ἀλλὰ καὶ γυναῖκα τῇ Θεῷ αὐτοῦ ἐκείνῃ ἐμνήσθησαν, ὡς καὶ παίδων δημίῳ, καὶ τὴν γυναῖκα εἰς τὸ Παλάτιον καθιδρύσατο, καὶ ἴδια αὐτῇ ἐκ τῶν ὑπηκόων ἐπράξατο, αὐτὸς δὲ ἀσιλγίσατο διὰ βίου. Ἀλλ' ἕκαστον τῶν ἐκείνου καταμεθυσθέντων, καὶ τοῖς λίγαυσι καὶ τοῖς ἀκούουσιν ἀηδίσατον· ἐρρέθη δ' ὀλίγα τινά. Ἐς κακπηλεῖα νυκτὸς εἰσῄει, κόμας περιθέτους περιαπτὸν τῇ κεφαλῇ, καὶ ταῖς καπηλίσι συμπαίζειν τε καὶ συνεργάζειν. Καὶ εἰς τὰ περιβόητα τῶν πορνείων ἐφοίτα, καὶ τὰς ἑταίρας ἐξελαυνῶν ἐκόσμει. Καὶ ἐν τῷ Παλατίῳ οἴκημά τι κατασκευάσας, γυμνός τε ἐπὶ τῆς θύρας τύπτων ἑστὼς ὡς αἱ πόρναι, καὶ τὸ σπαθάριον φέρειν, γυναικώδη καὶ λαβρᾷ καὶ κεκλασμένῃ φωνῇ τοὺς παριόντας προσηταιρίζετο, χρήματά τε συνέλεγε παρ' αὐτῶν. Καὶ πρὸς τὰς συναγωνιοκοιτίας αὐτῷ διαφέρετο, πλείους αὐτῶν ἐρασὰς ἔχειν αὐχῶν, καὶ μᾶλλον αὐτῶν ἀργυρίζεσθαι. Καὶ οὐχ οὕτω μόνον ἀσέλγαινεν, ἁρματηλάτης τε καὶ ὠρχεῖτο, ἀλλὰ καὶ ἄνδρα σχεῖν ἤθελεν ἵνα ἄνωρ γαμέτης δή τις νόμιμος, καὶ Καίσαρα αὐτὸν ἐβούλετο προχειρίσασθαι, καὶ Δέσποινα καὶ Βασιλὶς ὠνομάζετο, καὶ ἐφόρει χειρύφαλον, καὶ ἐκουρᾶτο, καὶ τοὺς ὀφθαλ-

Zonaræ Annales.

A post occisus est, anno ætatis quarto & quinquagesimo, Imperii primo, cum duobus mensibus, triduo dempto, a puerulo eversus. Id quod his ei versibus prædictum fuerat: LIBER XII.

Sors Homerica.

Heu tua vis resoluta, senex, cadis, ægra senectus
Te domat, & juvenis carpit tua robora miles.

XIV. AVITUS vero PSEUDANTONINUS, sive Assyrius & Sardanapalus, ubi Romam venit, unam rem fecit bono Imperatore dignam. Nam cum multis contumeliis privatim & publice a Romanis affectus esset, ob Macrini litteras contra se scriptas: de nemine pœnas sumpsit, cætera flagitiosissimus, injustissimus, & sævissimus carnifex. Eutychianus vero Prætorianis militibus Præfectus, bis ac tertium Consulatum gessit. Alii vero illustres viri, qua causis confictis, qua fine causis occidebantur, quod ejus facinora non probarent. Neque enim ad Senatum id scribere eum puduit. Agebat autem & virum & mulierem, & utraque & faciebat & patiebatur impudicissime: nec alios dumtaxat, sed ex amicissimis nonnullos ad vitæ modestiam adhortantes, occidebat. Peregrinum quemdam Deum Heliogabalum, Romam introductum, Jovi optimo maximo prætulit: unde ipsi quoque cognomentum Heliogabali factum. Pudenda sua circumcidit, suillis carnibus abstinuit: veste barbarica in publicum prodiit, quali Syriaci sacerdotes utuntur, unde Assyrius appellatus est. Præter cæteras virginem vestalem uxorem duxit, patria religione per summam impudentiam violata: quam ideo se accepisse ferebat, ut ex sacrificula & se sacrificulo Heliogabali, pueri divini gignerentur. Neque vero barbaricas dumtaxat cantilenas, cum matre & avia peregrino Deo cantabat, & nefanda hostias immolabat, pueros sacrificando & prætigiis utendo, & sexcenta amuleta subinde appendendo: sed uxorem etiam Deo illi suo tamquam liberis egenti despondit, quam in palatio collocavit, dote a subditis exacta. Ipsius vero tam corrupta fuit vita, ut singula neque commemorari neque audiri sine molestia summa possint. Pauca tamen delibabimus. Noctu cauponas ingrediebatur, capite appositicia coma redimito: & inter cauponias mulierculas, operas faciebat, famosaque prostibula frequentabat: & meretriculis expulsis, pro meretrice quibusvis sui copiam faciebat. In palatio quoque peculiare conclave habuit, cujus pro foribus instar meretricularum nudus stans, & flammeum vibrans, effœminata, molli, fractaque voce prætereuntes ad coitum invitabat, & pecuniam ab eis exigebat. Cum ejusdem vero quæstus æmulis rixabatur, & se plures quam illos amatores habere, majoremque pecuniam colligere gloriabatur. Neque his flagitiis contentus, aurigabat, saltabat, nubere etiam volebat, ut unum legitimum maritum haberet, quem Cæsarem designaret: ac Dominæ & Imperatricis nomine gaudebat, calanticam gestans, & lanam tractans, &

AVITUS PSEUDANTONINUS. *Edit. Paris. pag. 616.*

Heliogabalus.

pag. 617.

Impudicitia & vecordia Heliogabali.

LIBER XII.

genas pingens. Semel quoque barbam abrasit, ut glabra & lævi facie muliercula videretur, cujus muliercula maritus erat Caricum mancipium, nomine Hierocles. Voluit & adulterii suspectus esse, ut nequissimas fœminas imitaretur: & in ipso stupro de industria deprehensus, a marito objurgabatur & vapulabat, ut livore oculi suffunderentur. Aurelium quemdam, cum toto corpore elegantem, tum pudendis ingentibus præditum, comitatu magnifico statim adducendum ad se curavit: qui cum ei dixisset, *Salve Domine Imperator*: ille muliebri mollitie collo inclinato, & oculis nonnihil conniventibus; *Ne me Dominum*, inquit, *dixeris, Domina enim sum*. Cum autem una cum eo lotus famam non mentiri comperisset, in pectore ejus recubuit, & in sinu ejus cœnavit, instar amicæ. Veritus igitur Hierocles, ne præ Aurelio negligeretur, eum præstigiis aut veneficiis quibusdam effœminavit & stupefecit, ut per totam noctem ignavus ad coitum jaceret: qua de causa & Palatio & Roma & tota Italia pulsus est. Tandem eo lasciviæ venit, ut ingentibus præmiis propositis, a medicis postularet, ut per incisiones vulvam sibi facerent. His de causis omnibus invisus fuit, ut Sardanapalus, flagitia & mollitiem ejus non ferentibus. Postea Bassianum Mammeæ materteræ filium in Curiam adductum adoptavit, & Alexandrum appellari jussit: nec multo post, omnes suspectos habere cœpit: cumque illi pleroscque bene cupere didicisset, facti pœnitens, de eo perimendo cogitavit. Sed cum is a militibus diligenter custodiretur, eaque de causa magnus tumultus satellitum ortus esset: ejus sedandi causa cum Alexandro castra ingressus, animadversis insidus, quæ a militibus sibi parabantur, effugere studuit. sed deprehensus, in amplexu matris una cum ipsa jugulatus est, amborumque corpora nuda per mediam urbem tracta sunt. Deinde Sardanapali cadaver in Tiberim abiectum, cognomentum ei præter reliqua Tiberini fecit. Occisus est cum eo Hierocles quoque, & alii multi. Imperavit annos III. menses IX. & dies III. ex quo Macrino acie victo rerum potitus fuit. Eo imperante, Zephirinus Ecclesiæ Romanæ Episcopus decimo octavo suæ gubernationis anno vitam cum morte commutavit. Post quem cœtui fidelium præfuit Callistus, per quinquennium. Ei successit Urbanus.

Aurelius homo mutoniatus, delicia Heliogabali.

Bassiani Mammeæ filii adoptio.

Edit. Paris. pag. 618.

Episcopi Romani.

XV. Pseudantonino interfecto, ALEXANDER Mammeæ filius, consobrinus illius, Imperium adeptus, statim matrem Mammeam Augustam declaravit: quæ rerum administratione suscepta, viros eruditos ad filium accersivit, per quos mores ejus formarentur, & optimum quemque ex Senatu accivit, cum quibus omnium actionum consilia communicaret. Domitius Ulpianus Prætorio Præfectus, reipublicæ gerendæ cura suscepta, mul-

ALEXANDER.

Mammeæ prudentia.

Domitii Ulpiani laudes.

Ἀνὴρ ὑπεγράφετο. Ἅπαξ τε τὸ γένειον ἀποκείρας μεπέπεπτο ἐφιλίζετο, ἵνα δοκοίη γυνή. Ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς Καρικὸν ἦν ἀνδράποδον, ἐκαλεῖτο δ' Ἱεροκλῆς. Ἠθέλε δοκεῖν καὶ μοιχᾶσθαι, ἵνα τὰς ἀσελγεστάτας μιμῆται τῶν γυναικῶν. Καὶ ἁλοὺς ἐπ' αὐτοφώρῳ ἐκωτίους ἠλίσκετο, ἐλοιδορεῖτο πρὸς τὸν ἄνδρα, ἐπλήττετό τε ὑπ' αὐτοῦ. Καί τις δ' Αὐρήλιος καλὸς μὲν καὶ πᾶν τὸ σῶμα, τὰ δ' αἰδοῖα φέρων ὑπερμεγέθη ἐμεμήνει αὐτῷ, καὶ αὐτίκα ὑπὸ κωμῳδῆς μεγαλοφυΐας ἐρασθείς, ὡς προσεπόντι, Χαῖρε, κύριε Αὐτοκράτωρ, ἐκεῖνος θρύψει γυναικώδει τὸν αὐχένα παρηγκλίνας, καὶ ἐπιμύσας βραχύ τι τὸ ὄμμα τε, Μή με λέγε Κύριον, ἔφη, ἐγὼ γὰρ Κυρία εἰμί. Ἐπεὶ δὲ συλλουσάμενος αὐτῷ, ὥρα τὸν φίλτρου οἱ ἐφαρμάκευσε, ἵν' ἐν τοῖς ἔρωσιν αὐτὸν καταγλιδῇ, καὶ ἐς τοὺς κόλπους ὡς ἐρωμένην ἐδέξατο. Δείσας οὖν ὁ Ἱεροκλῆς μὴ ὑπὸ τοῦ Αὐρηλίου παραδοκιμηθῇ, γοητείαις ἢ καὶ φαρμακείᾳ τινὶ ἐξεθήλυνεν αὐτὸν καὶ ἐπάρρενον, ὡς ἐπὶ πᾶσαν τὴν νύκτα μεῖναι παρὸς μίξιν αὐτοῦ. Διὸ καὶ ἐκ τοῦ Παλατίου ἐξηλάθη, καὶ ἐκ τῆς Ῥώμης, καὶ ἐκ τῆς Ἰταλίας αὐτῆς. Ἐς τοσαύτην δὲ συγγλάθη ἀσέλγειαν, ὡς καὶ τοὺς ἰατροὺς αἰτῶν αἰδοῦ γοητείας δι' ἀνατομῆς αὐτῷ μηχανήσασθαι, μεγάλους ὑπὲρ τοῦτο μισθοὺς αὐτοῖς προϊέμενος. Διὰ ταῦτα ἐμισήθη ὑπὸ πάντων ὁ Σαρδανάπαλος, καὶ στέργειν τὰς μιχθείας αὐτοῦ. Εἶτα Βασσιανὸν τὸν ὑὸν Μαμμαίας τῆς ἀδελφῆς τῆς μητρὸς αὐτοῦ εἰς τὸ Συνέδριον ἀγαγών, παῖδα ἔθετο, καὶ Ἀλέξανδρον αὐτὸν καλεῖσθαι ἐκέλευσε. Μετ' ὀλίγον μέν τι πάντας ὑπώπτευεν, μανθάνων δὲ ἐπιόντα ἐκείνῃ τοὺς πλείονας, μηχανᾶται, ἐς τέλος ἀναιρεῖν αὐτὸν ἐπιχειρεῖ. Ὁ δὲ ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἐπιμελῶς ἐφυλάσσετο, καὶ οἱ δορυφόροι διὰ τοῦτο δεινῶς ἐθορύβησαν. Ἐκεῖνος δὲ ἅτε τῇ Ἀλεξάνδρῳ εἰς τὸ στρατόπεδον εἰσελθών, ἐπειρᾶτο καπακτεῖναι τὸν θόρυβον. Ὡς δ' ἤθετο παρὰ τῆς στρατιᾶς ἐπιβουλεύεσθαι, ὥρμησε μὲν ἐκδρᾶναι. Φωραθεὶς δὲ ἀπρέπτῃ, καὶ ἡ μήτηρ περιπλακεῖσα αὐτῷ συναπώλετο, ὧν ἀμφοῖν γυμνωθέντα τὰ σώματα ἐσύρησαν διὰ μέσης τῆς πόλεως. Εἶτα τὸ τοῦ Σαρδαναπάλου εἰς τὸν Τίβεριν ἐνεβλήθη, διὸ καὶ τοῖς ἄλλοις καὶ Τιβερῖνος ἐπωνομάσθη. Συγκαπεφάγη δ' αὐτῷ καὶ ὁ Ἱεροκλῆς, καὶ ἄλλοι πολλοί, ἄρξαντι ἔτη τρία ἐπὶ μησὶν ἕνδεκα, ἡμέραις τε πέντε πλείοσιν, ὀξέως τὸν Μακρῖνον πεμφθέντα, ὃν τῇ μάχῃ τῆς ἀρχῆς ἐτύγχανε. Τούτου κρατοῦντος, Ζεφυρῖνος ὁ Ῥωμαίων τῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος μεταλλάττει τὸν βίον, ἐνδύνας τοῦτον ἔτεσιν ἑκκαιδέκατον. Μετ' ὃν Κάλλιστος προῆκτο τῇ ἐκείνου πίστιν ἐπὶ πέντε ἐνιαυτούς, καὶ τοῦτον Οὐρβανὸς διαδέχεται.

ιε'. Τοῦ δὲ Ψευδαντωνίνου ἀναιρεθέντος, ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ὁ Μαμμαίας, ὁ ἐκείνου ἀνεψιὸς (οὕτω γὰρ οἱ παλαιοὶ τοὺς ἐξαδέλφους ὀνόμαζον) τῆς ἀσπαρχίας ἀπελαμβάνατο. Ὃς αὐτίκα τὴν οἰκείαν μητέρα Μαμμαίαν Αὔγουσταν ἀπέφηνε, καὶ ἅτε τῶν πραγμάτων ἀκροτάτην μεταχειρίσασθαι, καὶ πρὸς τοῦ υἱοῦ σοφὸς ἀνδρας συνήγαγεν, ἵνα δι' ἐκείνων αὐτῷ τὰ ἄριστα ῥυθμίζοιτο, καὶ τὰς Γερουσίας τοὺς ἀμείνονας συμβούλους προσείλετο, ἅπαν πρᾶγμα κοινούμενος αὐτοῖς. Δεμιτίῳ δίγε Οὐλπιανῷ τὰ τῆς δορυφόρων ἀναπεφόρτιτο ἀρχῆς καὶ τὰς τῶν κοινῶν διοικήσεως, πολλὰ τοῦ Σαρδαναπάλου πραχθέντα περὶ ἐκείνου ἐπιωρθώσατο. Ὃς

τὸ Φλαβιανὸν καὶ τὸν Χρῆσον ἀποκτείνας, ἵν' αὐτὸς βεβαιότερον ἄρξειεν, καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν δορυφόρων νυκτὸς ἐπιθυμίαν αὐτῷ κατεσφάγη. Ζώπυρος δ' ἔτι τῷ Ουλπιανῷ, στάσιν ἐκ τινὸς βραχείας λαβῆς μέσον τὸν δῆμον καὶ τοὺς δορυφόρους ἐγείρειεν, καὶ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ἀλλήλοις ἐμάχοντο. Ηττωμένων δὲ τῶν στρατιωτῶν, καὶ πῦρ ταῖς οἰκίαις ὑποβαλόντων, δείσας ὁ δῆμος περὶ τῇ πόλεως, κατέλαγε, καὶ ἄκων αὐτοῖς. Καὶ ἄλλαι δ' ἐπαναστάσεις γενόμεναι κατεπαύθησαν. Ηττων δ' ὅσα χρήματα ἡ Αλεξάνδρου μήτηρ, ἐχρηματίζετο πάντοθεν. Ηγάγετο δὲ καὶ τῷ υἱῷ γαμετὴν, ἣν οὐ συνεχώρησεν ἀπορρηθῆναι Αὐγούσαν· ἀλλὰ καὶ μετά τινα χρόνον τῷ υἱῷ ἀποστάσασαν, εἰς Λιβύην ἀπέλασεν, καὶ τοι στεργομένην πρὸ ἐκείνου. Ο δὲ ἀντεπεῖν τῇ μητρὶ οὐκ ἠδύνατο, καπερ χόσῃ αὐτῷ. Αρταξέρξης μέντοι ὁ Πέρσης, ὃς οὐκ ἀφανῶν καὶ ἀδόξων ἦν, τὴν τῶν Παρθυαίων βασιλείαν Πέρσαις περιεποιήσατο, καὶ αὐτῷ ἐβασίλευσεν. Ἀφ' οὗ λέγεται καὶ τὸ Χοσρόου καταγῆναι γένος. Μετὰ δὲ τὸν Αλεξάνδρου τὸν Μακεδόνος πλοῦτον, οἱ ἐκείνου διάδοχοι Μακεδόνες ἐπὶ πλεῖστον μὲν Περσῶν τε καὶ Παρθυαίων ἦρξαν, καὶ τῶν ἄλλων ἐθνῶν· κατ' ἄλλον δέ γε χαρισάμενος, ἄλλον λυπῶν. Ἐκείνων δ' ὕπατος ἀθρόπολις, πρῶτος Αρσακίδης Παρθυαίοις τῆς ἐξ αὐτοῦ ὑποστάσεως ἐπικεχείρηκε, καὶ Παρθυαίων ἐκράτησε, καὶ τοῖς ἑαυτοῦ ὑπογόνοις καταλιπὼν ἀρχὴν, ὧν πλεῖστος γέγονε ὁ Αρτάβανος· τὸν δὲ ὑπὸ Αρταξέρξης μάχαις νικήσας τελεῖ, συνέλαβε καὶ ἀπέκτεινεν. Εἶτα ἐπὶ τὴν Αρμενίαν ἐλάσας, ἀπάσῃ τῇ Αρμενίων καὶ Μήδων μοίρᾳ τοὺς παῖδας τοὺς Αρταβάνου προσβαλόντων αὐτῷ. Ο δ' αὖθις ἀναπαυόμενος ἑαυτὸν, μὴ δυνάμενος μείζοσι τῇ Μεσοποταμίᾳ καὶ τῇ Συρίᾳ ἐφέδρᾳ, καὶ φοβούμενος ἀναπαύεσθαι πάντα ὡς Πέρσαις ἐκ προγόνων προσήκοντα. Εἶτα Καππαδοκίαν ὁ Αρταξέρξης ὑπὸ σφῶν τοῖς Πέρσαις καταπροχθεῖσαν, καὶ ἐπολιόρκει τὴν Νίσιβιν. Ο μέντοι Αλέξανδρος ὑπὸ πρεσβείας ἐπεμψε πρὸς αὐτὸν, αἰτούμενον εἰρήνην. Ο δὲ βάρβαρος τὴν πρεσβείαν μὲν ὑπερεῖδε, ἄνδρας δὲ μεγίστους τετρακοσίους πολυτελείαις ἀμφιέσας στολαῖς, καὶ ἵπποις τοὺς ἐκείνων ἐπιβιβάσας, καὶ ὅπλοις κοσμήσας λαμπροῖς, ἐπεμψε πρὸς τὸν Αλέξανδρον, ὑπὸ καταπλήξειν αὐτόν τε καὶ τοὺς Ρωμαίους οἰόμενος. Οἱ ἀφικόμενοι δὲ εἰς ὄψιν ἐλθόντες τοῦ Αλεξάνδρου, Καλεῖ ὁ μέγας Βασιλεὺς Αρταξέρξης, εἶπον, ἀρίστασθαι Ρωμαίους Συρίας τῆς ἀντικειμένης τῇ Εὐρώπῃ Ασίας πάσης, καὶ παραχωρῆσαι Πέρσαις ἄρχειν μέχρι θαλάσσης. Τὰς συλλαβὼν ὁ Αλέξανδρος, καὶ ἀποδύσας τὰ ὅπλα καὶ τὰς στολὰς, ἀφιλάμβρους τε τοὺς ἵππους, εἰς κώμας πλείστας διέπεμψε, καὶ γεωργεῖν ἐκέλευσε· γεωργοὺς γὰρ αὐτοὺς ἐκ ἔφερεν ὅσιον. Αὐτὸς δὲ τὰ οἰκεῖα στρατεύματα εἰς τρεῖς διελὼν μοίρας, τρισὶ τοῖς Πέρσαις προσέβαλε. Καὶ πολὺς μὲν τῶν Περσῶν συνέβη τὸν ὄλεθρος· πλεῖστοι δὲ καὶ τῶν Ρωμαίων ἐφθάρησαν, ὑπὸ τοσοῦτον τῶν πολεμίων, ὅσον ἐκ τῆς ἐπαυλίας καὶ τῶν τῆς Αρμενίας ὀρῶν. Δυσχειμέρου γὰρ ὄντος τότε, οἱ τῶν ὀδοιπορούντων πόδες, εἶτα δὲ καὶ χεῖρες ἐκ τοῦ ψύχους ἀπρακτοῦντες ἐκάθηντο μελανθῆναι καὶ νεκρωθῆναι. Διὸ καὶ ἐν αἰτίᾳ Ρωμαίοις γέγονε ὁ Αλέξανδρος, ὅτι ἐξ ἀθυμίας ἢ καὶ ὑπὸ τοῦ τῶν ἀέρων ἀναλγοῦς σφόδρα ἐσώσατο. Ἀναρρῶσθείς γε, καὶ εἰς Γερμανὰς ἐμβαλὼν, δι' ἀκοντιστῶν καὶ τοξοτῶν ἐλύπει αὐτούς. Σπάνει δὲ καὶ πρὸς αὐτοὺς πρὶ-

Zonaræ Annales.

A ta Sardanapali acta refcidit : qui Fla- LIBER XII.
viano & Chrefto occiſis, ut eis ſuc-
cederet, non multo poſt & ipſe a
militibus noctu peciſus eſt. Quo
adhuc ſuperſtite, levi de cauſa in-
ter milites & populum orta ſedi-
tione, per triduum eſt dimicatum.
Sed cum milites victi, ignem ædi-
bus injicerent, populus vel ingratis
cum eis in gratiam rediit. Sunt & Alexandri ex-
alii motus ſedati. Cæterum Ale- pedito contra
xandri mater avara mulier, undi- Artaxerxem
que pecuniam coegit. Uxorem fi- Perſarum re-
lio deſpondit, quam nec Auguſ- gem.
tam appellari paſſa eſt, & aliquan-
to poſt ab eo avulſam in Africam
relegavit : quam etſi Alexander di-
B ligebat, tamen matri, in cujus po-
teſtate erat, refragari non audebat.
Interim Artaxerxes Perſa, homo
obſcuro & inglorio genere ortus,
Parthorum regnum ad Perſas tranſ-
latum ſibi vendicavit : a quo Choſ-
roæ genus deduci fertur. Nam poſt
Alexandri Macedonis obitum, ſuc- Alexandri ex-
ceſſores illius Macedones longiſſi- pedito contra
mo tempore Perſis & Parthis im- Artaxerxem
perarunt, ſed tandem inteſtinis bel- Perſarum re-
lis alii alios everterunt. Quorum gem.
fractis viribus primus Arſacides Par-
thus ab eis deficere, & Parthis do-
minari cœpit, regno in ſucceſſores *Edit. Pariſ.*
prorogato : quorum poſtremus fuit *pag.* 619.
Artabanus, quem hic Artaxerxes
C tribus prœliis victum & compre-
henſum interfecit. Deinde bello
Armeniæ illato, ab Armeniis & Me-
dis atque Artabani filiis ſuperatus,
& reparatis viribus, Meſopotamiæ
Syriæque occupandæ cum majori-
bus copiis intentus, omnia ſe, ut
quæ antiquitus ad regnum Perſi-
cum pertinerent, recuperaturum, eſ-
ſe minabatur : Sed Cappadocia, in-
curſata cum Niſibim obſideret, Ale-
xander per legatos pacem ab eo pe-
tiit. Barbarus vero legatione repu-
diata, cccc. proceriſſimos viros
pretioſis veſtibus amictos, & ſplen-
didis armis exornatos, in equis exi-
miis ad Alexandrum miſit, ea ratio-
ne ſe Alexandro & Romanis terro-
D rem incuſſurum putans. Qui cum
in Imperatoris conſpectum veniſ-
ſent, dixerunt : *Jubet Magnus rex*
Artaxerxes Romanos cedere Syria, &
univerſa Aſia, quæ Europam ſpectat,
& Perſis imperium uſque ad mare con-
cedere. Hos Alexander comprehen-
ſos, & veſtibus atque armis exu-
tos, adeptiſque equis, in plurimos pagos diſtributos, agros colere
juſſit, (nam eos occidere nefas eſſe putabat) ac ſuis legionibus in tres
partes diſtributis, trifariam Perſas eſt adortus, quorum multi ſunt occiſi. Perierunt Romani quoque plurimi, non tam ab hoſtibus, quam in
reditu per Armeniæ montes : qui cum gelu rigeant, eorum pedes,
E & quorumdam manus ſunt inflatæ, frigore aduſtæ atque emortuæ.
Qua de cauſa Romanis conquerentibus, Alexander ſive ex mœrore ſi- Alexandri
ve ex aeris mutatione graviter ægrotavit. Recuperata valetudine Germanica ex-
contra Germanos eſt profectus, eoſ- peditio, & in-
que per ferentarios & ſagittarios ve- teritus.
xavit. Deinde pecunia oblata, ad
pacem invitavit. Quamobrem mi-

LIBER XII. lites ei irati, defecerunt: & Maximinum quendam natione Thracem, qui a puero armentarius fuerat, postea miles factus est, invitum scilicet, ad imperium pertraxerunt. Qui his militibus assumptis, & quibus Imperator appellatus fuerat, statim ad Alexandri tentorium contendit. Quo is audito, milites quos secum habebat, ad sui defensionem hortatus est: qui cum operam suam pollicerentur, exercitum coegit, & cum Maximino decertare jussit. Caeterum illi matri ejus maledicentes, Edit. Paris. pag. 620. & ejus avaritiam criminantes, ipsi quoque ut timido insultantes, eo relicto abierunt. Cum igitur se omni ope destitutum cerneret, in tentorium regressus, & matrem amplexus, fortunam suam deploravit. Maximinus vero pet Centurionem & ipso & matre & familiaribus eorum occisis, rerum potitus est. Mammæa Alexandri mater virtutis honestæque vitæ studiosa, dum Antiochiæ cum filio degeret, Origene, fama hominis permota, Alexandria accersito, ab eoque doctrina fidei erudita, Deum sanctissime coluit, ut Eusebius & alii memoriæ prodiderunt. Quo factum est, ut persecutio Christianorum eo tempore non modo conquiesceret, ipsa & honos maximus Christi cultoribus haberetur. Sub Urbano Romano Episcopo etiam Hippolytus, vir sanctissimus & doctissimus, Romani portus Episcopus floruit, qui in multa sacræ scripturæ opera commentarios conscripsit. Tum Antiochiæ præfuit, & cœtum ejus loci fidelium sexto Asclepiades, Hierosolymis Sardianus.

Mammæa ab Origene in Christianismo instituta.

Hippolytus Ostiensis Episcopus.

MAXIMINUS. Maximinus Christianos persequitur.

XVI. Alexandro, cum decennium Romanis imperasset, ad hunc modum interfecto, MAXIMINUS statim suscepto Imperio persecutionem contra Christianos movit, & Ecclesiarum gubernatores, ut doctores Christianorum arcanorum ac præcones, tolli jussit: idque indignatione contra Alexandrum, qui Christum coluisset, fecisse perhibetur. Ejus enim Imperatoris intimo odio flagrabat: a quo dux delectus, & a Persis turpissime superatus, iram illius expertus fuerat. Erat & altera persecutionis causa, quod in Alexandri familia multi Christum Deum agnoscebant. Quo tempore Ambrosius etiam, vir eruditionis amans, qui Origenem ad sacrarum litterarum enarrationem impulit; sumptibus abunde suppeditatis, & VII. expeditis notariis adhibitis, qui per vices scriberent, ac librariis non paucioribus & virginibus eleganter scribere edoctis, martyrii corona cum Protoctero presbytero redimitus esse perhibetur. Maximinus rerum potitus, Senatui statim, ut a militibus Imperator appellatus esset, significavit: Nec in Christianos dumtaxat saevus atque immanis extitit, sed in subditos æque omnes. Nam & superbus erat, & pecuniæ avidus, eaque de causa injustissimus & sanguinarius, denique plane tyrannus, ad rapinas & cædes hominum sine ulla probabili causa ruens: ad quas adeo propensus fuit, ut nec pag. 621.

Ambrosius Origenis patronus.

A σῶμα πρὸς συμβάσιον ἐπὶ χρήμασι. Διὸ χαλεπήναντες οἱ στρατῶται, πρὸς ὑπουργίαν ἀπεῖδον. Καὶ τινα Μαξιμῖνον Θρᾷκα τὸ γένος, ἐκ παίδων ᾧ ποιμαίνοντα λαχόντα, καὶ μὴ πάνυ στρατιώτικα γενόμενον, ἄκοντα δηθὲν λαβόντες, ἀνέμασαν Αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ τὸν ἀπὸ πόρρω αὐτὸν παραλαβὼν, ἔτυπτε κἄθους ὅπως διατείνῳ ὁ Ἀλέξανδρος. Ταῦτα δ' ἐκεῖνος πυθόμενος, τοὺς μὲν αὐτῷ στρατιώτας εἰς ἀντίληψιν αὐτοῦ παρεκάλει. Οἱ δ' ὑπηγγίλλοντο, Ϛ ἐπισχόντες τὸν Μαξιμῖνον, συνήγαγε τὸν στρατὸν ὁ Ἀλέξανδρος, Ϛ συμβαλεῖν τοῖς τοῦ Μαξιμίνου ἐπέτρεπεν. Οἱ δὲ τῷ μισθῷ μᾶλλον αὐτοῦ ἐλοιδόρουν, Ϛ ἐπὶ φιλοχρηματίᾳ ὠνείδιζον, κ) οὐχ ἧττον ἐξύβριζον εἰς δεῦρο. κ) καταλιπόντες αὐτὸν ἀνεχώρουν. Ὁ δὲ ἔρημον βοηθείας ὁρῶν ἑαυτὸν, ἐπανῆλθεν εἰς τὸν σκηνὸν, κ) τῇ μητρὶ περιπλακείς, ὠλοφύρετο. Καὶ ὁ Μαξιμῖνος Ἑκατόνταρχον στείλας, κ) αὐτὸν ἀνεῖλε, κ) τὴν μητέρα, κ) τοὺς οἱ σωμάσαν αὐτοὺς, κ) τῆς βασιλείας γίγονε κράτης. Μιμαῖα δὴ Ἀλεξάνδρα μήτηρ ἀρετῆς ἐπ' ἀντιποιείᾳ, κ) βίου σεμνοῦ, ἐν Ἀντιοχείᾳ συνεζήκησα τῷ υἱῷ, κ) περὶ Θεοῦ ἐπύθοιτο, μετεπέμψατο ἐξ Ἀλεξανδρείας αὐτόν· κ) ὑπ' αὐτοῦ τὸν λόγον κατηχηθεῖσα τῆς πίστεως, θεοσεβεστάτη γέγονε, ὡς ὁ Εὐσέβιος ἱστορεῖ, κ) ἄλλοι δέ τινες τῶν συγγραφέων φασίν. Οὔπω δὲ μέσον ὁ τῶν Χριστιανῶν κρίμνυτο διωγμὸς τότε, ἀλλὰ κ) τιμὴς ἠξίωντο μάλιστα οἱ σεβόμενοι τὸν Χριστόν. Τότε Οὐρβανὸς τῆς ἐπισκοπῆς τῆς Ῥωμαίων πόλεως ἡγεῖτο, κ) Ἱππόλυτος ἐν Θήβαις, ἀνὴρ ἱερώτατος κ) σοφώτατος, Ἐπίσκοπος τοῦ κατὰ Ῥώμην Πόρθμου γενόμενος, ἐς κ) πολλὰ συγγράμματα συνεγράψατο, Μέρος τῆς θείας γραφῆς ἐξηγησάμενος. Ἀντιοχείας δὲ τὸν τηνικαῦτα προστατῶν, Ϛ τὰ περὶ τὸν πίστιν ἐκκλησίαν Ἀσκληπιάδης, κ) Σαρδιανὸς Ἱεροσολύμων.

ιϛ'. Καὶ ὁ μὲν Ἀλέξανδρος ἐν Ῥωμαίων ἡγεμονεύσας ἔτεσι, ἓν εἴρηται τρόπον ἀνῄρητο. Ὁ δὲ ΜΑΞΙΜΙΝΟΣ τὴν ἀρχὴν διεδέξατο, ἐς αὐτίκα κ) διωγμὸν κατὰ τῶν Χριστιανῶν ἐκίνησε, κ) τοὺς τῆς ἐκκλησίας προεστῶτας ἀναιρεῖσθαι ἐκέλευσεν, ὡς διδασκάλους τῶν κατὰ Χριστὸν μυστηρίων, κ) κήρυκας. Λέγεται δὲ κατὰ μῆνιν τοῦ πρὸς Ἀλέξανδρον κινῆσαι τὸν διωγμὸν, ὡς ἐκείνῳ τιμῶντος τοὺς σεβομένους Χριστόν. Ἐμεμήνει γὰρ κατ' ἐκείνου τοῦ Αὐτοκράτορος, ὅτι στρατηγὸς ὑπ' ἐκείνου προχειρισθείς, κ) κατὰ Περσῶν ἐκπεμφθείς, κ) κρίνας ἀνηρεθείς, ὀργῆς ἐπιτρόπου βασιλικῆς. Ἦν δὲ ἡ διωγμοῦ κ) δεύτερον αἴτιον, ὅτι πολλοὶ κατὰ τὸ Ἀλεξάνδρου οἶκον ἦσαν τὸν Χριστὸν ἐπιγινώσκοντες Θεόν. Ὅτε γοῦν Ἀμβρόσιος φιλόλογος ἀνὴρ (ὃς τὸν Ὠριγένην πρὸς τὰς ἐξηγήσεις τῶν θείων γραφῶν, κ) ἀκριβῆ αὐτῷ ἐχορήγει τὰ ἀναλώματα, κ) ταχυγράφους ἔστιν αὐτῷ παρεσκεύασε ἑπτὰ τὴν γραφὴν χωμένους κ) τοσούτους καιρούς, κ) βιβλιογράφους οὐχ ἧττον, κόρας τε καλλιγράφους ἐπιμόνους) τῷ τε Μαρτυρίῳ λέγεται κοσμῆσαι θηλαιτυράννῳ, ἅμα Πρωτοκτήτῳ πρεσβυτέρῳ. Λοιπὸν χρόνος δ' ἦν ὁ Μαξιμῖνος, ἐν ᾧ τὸν ἐπιτελεῖν Σοφλάνης τῶν ἐν τῷ στρατοπέδῳ ἀναρρήτων τινὰς δηλῶν ἐν αὐτοῦ. Οἱ μέντοι δὴ Χριστιανοῖς βαρὺς ἦν τὴν ἀρχὴν, ἀλλὰ κ) πᾶσι τοῖς ὑπηκόοις. Ἦν γὰρ ὠμὸς, κ) ἁρπαγήματος, ἀφειδὴς κ) ἀδικώτατος, κ) φόνων ἐργάτης· Ϛ πάντας ἁπλῶς, χρήσας εἰς ἁρπαγὰς κ) ἀκρίτους ἀνθρώπων ἐξ αἰδήμονας ἐλόγου λαβὰς. Τοιοῦτον δ' ἐν μικροῖς

B

C

D

E

ἐξώκειλεν, ὡς μηδὲ τῆς ἰδίας φίλτατα γυναικὸς κα-
κοίλιον ἕνεκα ἀπολλύναι. Τὴν οἰκείαν δ' οἷον ἐπιχλίσαντα
διαγίνεται, τοὺς μὲν ἐπαγεῖδας ἀτίμως, ἀφορμεῖσθαι
τε δὲ τοὺς ἐξ ἀφανῶν. Διὰ ταῦτα πάντων μισεῖται. Ἐκστρατεύας δὲ ἐπὶ Γερμανοὺς, τὴν χώραν
αὐτῶν ἐλῄσατο, τὸ βαρβάρων μηδενὸς ὑποφαινομένου.
Εἶτα περὶ τὰ ἕλη καὶ τὰς συνεχεῖς ἀπείρονας ὕλας.
Κἀκεῖ δὴ τὸ Ῥωμαίων στρατόπεδον, πλῆθος πολὺ
ἀπρόοπτον. Καὶ ὃν νικήσας ἐπανῆλθε ὁ Μαξιμῖ-
νος, αἰχμαλώτων πλῆθος ἀναγόμενος. Πάντα δὲ τὰ τῶν
ὑπηκόων σφετερίζόμενος, καὶ χρηματίζόμενος πάντα,
καὶ τὰ ἱερῶν ἀπέχετο. Λογιζόμενοι οὖν ξυμπάντων
τὸν στρατιώτας τὰς αὐτὸν βασιλεύσαντας ἐπὶ τε Λιβύῃ
στρατόμενοι ταῦτα μαθόντες, ὡς ἐπορεύετο ἀπειλῶν, καὶ τινος ἐπὶρας αἰτίας ἀριθμούσης αὐτούς. Οἱ δὲ
τὸ τε Λιβύης πραγμάτων ἐπίσκοποι, τὸ ἐν αὐτῇ
ἀπορούμενον τὰς οὐσίας ἐξ ἀδήλου ἀφορμῆς ἀλόγως ἀρπάζον-
τα λαβόντες, καὶ τὸν ἐπιτηδείων αὐτῷ προσαπώλεσαν.
Ἐντεῦθεν ἀγανακτήσαντες οἱ ἐκεῖ, ἐπανῆλθον, καὶ
τινα τῶν ἐκ τῆς Βάλης ἄνδρα πρεσβύτην κιλικεί-
ου Γορδιανὸν καὶ ἄκοντα καταχάντες, διάδημά τε
τῷ πατρὶ περιτιθέασι, καὶ πορφύραν ἐνδύουσι, καὶ ἀνα-
γορεύουσιν Αὐτοκράτορα τε καὶ Λύγουστον. Ὁ δὲ ἐκ
Καρθαγένης παραγίνεται, καὶ αὐτὸν ἀσμένως τε
πρὸς τοῦ Μαξιμίνου μίσει ἐδέξατο σύμπαντες. Ἐπι-
στέλλει δὲ καὶ τῇ Βάλῃ, καὶ τοὺς ἀγγελοῦντας τὰ ἀνάρρησιν
αὐτῷ τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀπίσειλε. Τῶν δὲ
πλοίων χρονισάντων κατὰ τὸν πλοῦν, καὶ οἱ ἐν
τῇ Ῥώμῃ μὲν φέροντες τὰ τυραννίδα τοῦ Μαξιμίνου,
πρὸς δυσκοπίαν ἀπέλιπον, καὶ τὰς ἐκείνου εἰκόνας κα-
θῄρουν, ἐς τὸ τυράννου ἐλοιδορούντο. Εἶτα γνώσει
μαχίσαντες, ὡς εἰ σώζοιτο Μαξιμῖνος, οὐκ ἔτι
σφίσι σωτηρίας ἐλπὶς, δύο προβάλλονται στρατηγοὺς,
Μάξιμόν τε καὶ Ἄλβῖνον, καὶ ἅμα τῇ Βάλῃ συνεχί-
ζουσιν. Τινὲς δὲ Καίσαρας αὐτοὺς πρὸς τῆς Συγ-
κλήτου ἐψηφίσθαι ἀναγορεύεσθαι, μὴ τοῦ μεθύστερος τῆς
ἀπαρχῆς τοῦ Γορδιανοῦ. Ὁ δὲ γε Μαξιμῖνος πάντα με-
θεὶς, ὥρμησεν ἐπὶ Ἰταλίαν. πολλὰ τῇ Συγκλήτῳ ἀ-
πειλοῦντας, γνοὺς δὲ ὁ Μάξιμος χωρίσαντα κατ' αὐ-
τοῦ (ὁ γὰρ Ἄλβῖνος εἰς φυλακὴν τῆς Ῥώμης ἔμενε ἐν αὐ-
τῇ) ἐπὶ Ἀκυλήϊαν ἀπέστελλε, Μαυρουσίους ἔχων μεθ'
ἑαυτοῦ. ταύτην εὐθέως προκατέσχεν (Ἀκυλήϊα δὲ,
ἡ πρὸ Βενετίας λίγεται) ἀλλ' ἀπειρήθη, τῷ ἐν αὐτῇ ἀν-
τιταξαμένων αὐτῷ γενναίως. Ἀποκρυβεὶς δὲ ὁ Ἀκυ-
λήϊας ὁ Μαξιμῖνος, τῇ προσβολῇ τοῖς περὶ τὸν Μάξι-
μον, ἐπῆλθε, ἢ ἐς οἰκείας σκηνὰς ἀπεχώρησε. Σπεκου-
λάτορες δὲ τῶν στρατιωτῶν τῇ δορυφόρων αὐτοῦ, προπέ-
μπει τοῦ πολλοὺς ἐπὶ τῶν οἰκείων παίδας, ὡς σφίσι ἀλλιξό-
μενος. Οἱ δὲ αὐτίκα ἐπιλαθόμενοι ἀμφοῖν, ἀπέκτειναν αὐ-
τὸν. Ἦν δὲ ὁ Μαξιμῖνος ἐτῶν πέντε τῇ ἑξήκοντα, ἐφ'
ὃν ἐβασίλευσεν ἔτη. Αἱ κεφαλαὶ δὲ τῇ ἀναιρεθέντων
τέσσαρα ἐστηλώθησαν, τοῖς τε Ἀκυλήϊα ἐπιδείχθησαν,
καὶ εἰς τὴν Ῥώμην ἐπέμφθησαν. Οἱ δ' ἐν τῇ Ῥώμῃ τῇ
τῇ ἀγορᾷ τῇ κεφαλῇ τῇ Μαξιμίνου ἐπιστολὰς ἐποίησαν, ἐν
αἷς πάντι πλείοντος.

ιζ. Ἐντεῦθεν ὁ Μάξιμος εἰς τὴν Ῥώμην ἐπανελήλυ-
θε, τῇ ὁ Ἄλβῖνος ὑπελοιπόκει αὐτῷ, τῇ ὁ δῆμος τῇ τῇ Σύγ-
κλητος φιλοφρονούμενος τῇ πρὸ τοῦ αὐτὸν ἐπιδέξατο, τῇ συ-
νῆρχον ἄμφω, τῇ ἤρχοντο καλῶς. Οἱ δὲ στρατιῶται ἐδάκ-
ρυον, ὅτι οὐκ αὐτοί, ἀλλ' ἡ Βουλὴ τῇ ὁ δῆμος τὸς αὐτοκρά-

uxoris suæ vitæ parceret. Occul- LIBER XII.
tandæ porro ignobilitatis suæ studio Patricios despectis, hominum obscurorum familiaritate utebatur. Quibus de causis omnium odia suscepit. Bello Germanis illato, prædas ex agris egit, barbarorum nemine in conspectum veniente. Deinde circa paludes & perpetuas sylvas apparuerunt. Quo cum Romani intulissent, magnam eorum multitudinem occiderunt. Ira victor Maximinus, cum maxima captivorum turba reversus est. Sed quia sibi omnia subditorum bona vendicabat, nec ullam pecuniæ rapiendæ occasionem negligebat, ac ne sacris quidem ipsis abstinebat, omnibus eos milites, a quibus Imperator creatus esset, culpantibus, Africanæ legiones tum ea de causa, tum alia quadam re iritatæ defecerunt. Nam Africanarum provinciarum procuratores, bona locupletum sine ulla probabili specie invadebant: nec iis contenti, ipsos quoque possessores trucidabant. Quarum rerum indignitate ad seditionem concitati milites, virum Senatorii ordinis Gordianum, hominem provectæ ætatis vel invitum rapiunt: Impositoque diademate, datâque purpura, Imperatorem & Augustum salutant. Qui Carthaginem profectus, & Maximini odio ab omnibus benigne susceptus, litteras legatosque de sua designatione ad Senatum mittit. Qui cum in navigatione morati essent, Romani tyrannidis Maximini pertæsi defecerunt: & statuis ejus eversis, convicia in tyrannum jecerunt. Deinde cum temeritatis pœniteret, quod Maximino incolumi nulla eis salutis spes relinqueretur, duos ex Senatu Maximum & Albinum duces creârunt. Quidam etiam Cæsares a Senatu appellatos esse ferunt, designationem Gordiani adhuc ignorante. Quibus rebus Maximinus cognitis, minas contra Senatum spirans, in Italiam contendit. Sed ubi Maximum, Albino ad urbis custodiam relicto, contra se advenire didicit, Aquilejam, qua potiri in primis studebat, cum exercitu Maurorum destinavit. Aquileja vero ea fuit, quæ nunc Venetiæ dicitur. Sed civibus fortiter se defendentibus; ab urbe repulsus, & a Maximo acie victus, in suum tabernaculum tedit: ortoque inter ipsius satellites & milites tumultu, egressus, ut eos alloqueretur, impetu illorum una cum filio, quem secum adduxerat, est occisus: natus annos V. & LX. unde VI. imperavit. Amborum capita amputata, Aquilejensibus ostentata, Romamque missa sunt. Romani vero Maximini caput in foro palo affixerunt, ut omnibus conspectum esset.

Bellum Germanicum.

Gordianus.

Edit Paris. pag 622.

Maximini cædes.

XVII. Posthæc Maximus Romam reversus, Albino oviam egresso, a Senatu populoque cum lætis acclamationibus & plausu est susceptus. Inde ambo una, & quidem bene imperarunt: Sed milites ægre ferebant eos non a se, sed a Senatu populoque declaratos esse. Post ipsi

MAXIMUS & ALBINUS.

LIBER XII. etiam Imperatores inter se dissentientes, exitio suo causam præbuerunt. Nam ea dissensione milites cognita, ambos vinculis constrictos per totam urbem, per ludibrium & contumeliam, nec sine verberibus, circumduxerunt. Deinde cum audivissent, Germanos eripere & conservare illos velle; utrumque occiderunt, quorum Maximus annos LXXIV. Albinus LX. natus erat. Imperarunt vel, ut nonnulli auctores sunt, dies XXII. vel, ut alii tradunt, non tres menses integros. Post hos quidam Pompejanum rerum potitum esse tradunt: sed Imperio vix per somnium degustato, celerrime excidisse. Priusquam enim duo menses elaberentur, una cum imperio vita etiam privatum esse: a quibus autem, & quibus de causis, cum scriptum non invenerim, silentio & ipse præterii. Ei P. Balbinum successisse tradunt: qui, cum per tres menses Imperii fructum brevem percepisset, in Gordiani designati Imperatoris (ut dictum est) ex Africa adventu occisus fuerit. Gordianum vero, cum Romam venisset, ægrotasse, partim ob extremam ætatem (annos enim LXXIX. habebat) partim quod ex longiore navigationis vexatione afflictus esset, obiisse, XXII. dumtaxat diebus in Imperio exactis: filiumque Gordianum successorem reliquisse. Atque alii hæc ita consecuta esse tradunt. alii scribunt, quosdam Gordiano in Africa Imperatori appellato, seditionem movisse: & Gordiani milites succubuisse; multisque cæsis, atque ipso Gordiani filio, senem præ doloris impatientia, laqueo vitam finivisse. Alii, qui juniori Gordiano post patris obitum ex morbo Imperium attribuunt, cum Persis intulisse bellum ferunt; dumque in pugna equo incitato aciem circumvolitans, suos ad rem strenue gerendam cohortatur, ex equi lapsu semore fracto Romam perlatum decessisse, cum sex annos imperasset. Urbanus Romano Pontificatu annis octo functus, Maximino imperante obiit, Pontiano successore. Antiochenæ Ecclesiæ post Philetum Zebinus præfuit; Sub Gordiano filio, Pontiano Romano Pontifici, sexto ministerii anno defuncto, successit Anteros, ac paulo post in aliam vitam migravit. Post quem Flavianus, divino suffragio, ut narrat Eusebius, Episcopatum est adeptus. Fertur enim, fidelibus deligendi Pontificis causa congregatis, Flavianum quoque recens ex agro advenisse, neque ab ullo mentionem esse factam, quasi is Ecclesiæ præfuturus esset: sed concilium curasse, quemnam ex aliis anteferret. Interea columbam advolantem, capiti illius insedisse. atque inde omnes veluti signo dato una voce exclamasse, eum dignum Pontificatu: ac citra ullam cunctationem in throno collocatum esse. Tum Zebino quoque Antiochiæ defuncto, successit Babyla. Origenes vero sub id tempus Cæsareæ Palestinæ degens, præter alios, qui undique confluxerant, et-

Dissensio Historicorum de Imperatoribus Maximinum secutis. Pompejanus.

POMPEJANUS.

P. BALBINUS.

GORDIANUS pater & filius.

Edit. Paris. pag. 623.

Episcoporum successio.

Flaviani columba.

Origenes, Thaumaturgus.

A τορας προεβάλοντο. Εἶτα καὶ αὐτοὶ οἱ Βασιλεῖς πρὸς ἀλλήλους ἔχον διαφοράς, καὶ τῶν αἰτίων αὐτοῖς ἡ ἀπωλείας ἐγένετο. Γνόντες γὰρ οἱ στρατιῶται ὡς διαφέρονται, ἐπῆλθον αὐτοῖς, καὶ ἀμφοτέρους δησάντες, διὰ πάσης τῆς πόλεως αὐτοὺς περιήγαγον, ἐμπαροινούμενοί τε καὶ ἐμπαίζοντες, ἀλλὰ μὴν καὶ αἰκιζόμενοι. Εἶτα πυθόμενοι ὡς οἱ Γερμανοὶ ἀφελοῖντο αὐτοὺς καὶ περισῶσαι βουλεύοιντο, ἵνα μὴ τοῦτο γένηται, ἀπέκτειναν αὐτούς. Ὧν ὁ μὲν Μάξιμος ἐτῶν ἑβδομήκοντα καὶ τεσσάρων. Ὁ δὲ Ἀλβῖνος ἑξήκοντα. Καὶ ἐβασίλευσαν, κατὰ τινας μὲν, ἡμέρας δύο καὶ εἴκοσι, κατὰ ἑτέρους δέ, οὐχ ὅλους μῆνας τρεῖς. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν Ῥωμαίων τινὰ σωτηρίαν ἐφεύρεσθαι ἀρχῆς, ταχέως δ' ἐκπεπτώκεναι αὐτῆς, ὡς ἐν ὀνείρῳ τὸ ἐξουσίας ἀπολαύσαντα. Οὕτω δὲ δύο παρελήλυθέναι μῆνας, καὶ στρατιῶται αὐτοὶ πρὸς τῇ μοναρχίᾳ καὶ τὴν ζωὴν ἀναιρεθῆναι παρά τινων ἢ, δι' ἣν τινα αἰτίαν, μὰ Δία οὐκ, παρεσιώπησα καὶ αὐτός. μεθ' ὃν, Πούπλιον ἀντιοχεύσαντα βασιλεῦσαι ἐτόλμησα. Καὶ μικρόν τι κρείττων τῆς ἀναρχίας ἀπογενόμενον (ἐπὶ τρισὶ δὲ μησὶν αὐτὸν ἡ ἀρχὴ περιγράφουσιν) ἀναιρεθῆναι κρείττονες, ἄρτι καταλαβόντος ἐκ Λιβύης Γορδιανοῦ, ὃς ἐκεῖ, ὡς ἤδη μοι ἐρρήθη, φρουραρχοῦντα. Τὸν δὲ Γορδιανὸν ἡ Ῥώμης ἐπιβεβηκέναι νοσῆσαι, τὸ μὲν ὅτι ὑπέργηρως ἦν (ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ ἑπτὰ ἐβίωσεν ἐνιαυτούς) τὸ δ' ὅτι χρονιεμβάσας ἐν τῇ θαλάττῃ καὶ ἡ πλοῦς, πάνυ πταλαιπώρητο, ὡς ἐκ τοσούτου παύσης ἐληλεσθέναι, μόνας εἴκοσι καὶ δύο ἡμέρας ἐν ταύτῃ διαγαγόντα· καὶ χρῆν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ δεδεκέναι τὸν εἰκεῖον υἱόν, Γορδιανὸν καλούμενον, ὡμωνυμηκότα τῷ εἰκείῳ πατρί. Οἱ μὲν οὖν πάντα παρηκολουθηκέναι ταῦθ' ἱστόρησαν. Οἱ δὲ τῷ πρεσβύτῃ Γορδιανῷ ἀναρρηθέντι καὶ Λιβύλλιον φασὶν αὐτοκράτορα, ἐπαναστάντα τινὰς, καὶ μάχης συγχροσθείσης, κτανθῆναι τὸν Γορδιανὸν, καὶ πολλοὺς ἄλλους· ἀλλὰ μὴν καὶ ἐκεῖνον αὐτὸν ἀναιρεθῆναι. Τὸν δ' ὑπεραλγήσαντα πάθει, καὶ ὅπως ἑαυτοῦ τὴν ζωὴν ὑπεξαγαγεῖν. Οἱ δὲ τῷ ὑφ' ἑκείνου τοῦ νέου Γορδιανοῦ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν μετὰ ἐκ τοσούτου διαστήματος τὸν πρεσβύτερον Γορδιανὸν προσλαμβάνοντες καὶ Περσῶν αὐτὸν γεγραφασιν ἐκστρατεύσαντα καὶ συμβαλόντα αὐτοῖς, καὶ τὴν μάχην ἵππων ἐλαύνοντα, καὶ τοὺς ἐναντίους παραθαρρύναντα, καὶ πρὸς ἄλκην ἐπαλείφαντα. Ὀλισθήσαντος δὲ τοῦ ἵππου, καὶ συμπεσόντος αὐτῷ, τὸν μηρὸν κατεαγῆναι, καὶ ὅπως ἀναχομισθῆναι εἰς Ῥώμην, καὶ ἐκ τοῦ κατάγματος τελευτῆσαι, μετὰ ἓξ ἐνιαυτοὺς ἀναρχήσαντα· Οὐρβανὸς γὰρ ὁ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔτεσιν ἀρχιστρατεύσας ὀκτὼ, τοῦ Μαξιμίνου βασιλεύοντος ἀσεβείᾳ, ὃν Παρθιανὸς διεδέξατο. Τῆς δ' Ἀντιοχέων ἐκκλησίας μετὰ Φιλητὸν πρώτου Ζεβῖνος ἔτη δέ τι Γορδιανοῦ τοῦ νέου τοῦ ἐν Ῥώμῃ πρεσβυτικῶς Παρθιανὸς μετὰ Μάξιμος τὸν βίον, ἐκτὸς διάδοχον τοῦ Ἀντίοχον, ἐν ᾧ ἔτεσι τὴν λειτουργίαν ἐσχολακώς. Ὁ δὲ γε Ἀντίοχος ἐπὶ βραχὺν πάνυ καιρὸν τῆς ἐκκλησίας ἐθνῶν, πρὸς ἄλλοις ὢν μετελήλυθε. Μεθ' ὃν Φλαβιανὸς θείᾳ ψήφῳ τῆς Ἀρχιερωσύνης τετύχηκεν, ὡς ἱστορεῖ ὁ Εὐσέβιος. Λέγεται γὰρ τῶν πρεσβυτέρων, αὐτοῦ μέλλοντα τὴν ἐπισκοπὴν προσίεσθαι, παραστῆναι τὴν Φλαβιανοῦ ἄρτι ἥκοντα ἐξ ἀγροῦ, μηδενὸς τοῦ παρὰ τοῦ λόγου γινέσθαι περὶ αὐτοῦ, ὡς προεστησομένου τῆς ἐκκλησίας, ἀλλ' ἑτέρους εἶναι περὶ ὧν ἦν τοῖς συνειλεγμένοις ἡ σπουδή, τίς ἂν προχειρισθείη αὐτῶν. Ἐν τούτῳ δὲ περιστερὰν καταπτῆναι, ἐφεζομένην τῇ τοῦ Φλαβιανοῦ κεφαλῇ· καὶ τότε ἅπαντας τοὺς ἠθροισμένους ἑνὶ μιᾷ φωνῇ χρήσασθαι, ὥσπερ ὑποσημήναντος, καὶ Ἄξιος ἐπιβοῆσαι αὐτῷ, καὶ τοῦ τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνου τὸν ἄνδρα προσενεγκεῖν, μηδέν τι μελήσασθαι. Τότε καὶ τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τοῦ πρεσβυτικοῦ ἐκκλησίας προεστηκότα Ζεβῖνον τοῦ βίου λιπόντα, τὸν Βαβύλαν διαδέχεται. Ὠριγένης δὲ κατὰ τοῦτον ἐν Παλαιστίνῃ διατρίβων τὴν καθ' ἡμᾶς Καισάρειαν, πολλοὺς μὲν καὶ πολλαχόθεν ἐκέκτητο φοιτητάς. Εἰ γε δὴ

E

B

C

D

καὶ τὸν μέγαν Γρηγόριον τὸν Θαυματουργὸν, καὶ τὸν τούτου ὁμώνυμον Ἀθηνόδωρον, ἧς ἐπὶ πολὺ λόγων ἀκροατής. Τότε δὲ καὶ Ἀφρικανὸς ὁ συγγραφεὺς ἐγνωρίζετο.

A tiam magnum Gregorium, mirificum illum, auditorem habuit, & fratrem ejus Athenodorum. Tum quoque Africanus historicus noscebatur. LIBER XII. Athenodorus. Africanus.

ιη'. Μετὰ δὲ τὸν υἱὸν Γορδιανοῦ ἕτερος αὖθις ΓΟΡΔΙΑΝΟΣ ἡ ἀρχῆς ἐπελάβετο, καὶ γένος (ὡς λόγος) προσῆκεν τοῖς ἀπελθοῦσι Γορδιανοῖς. Ὃς ἐκ Περσῶν τὸν Πέρσας, καὶ πολεμήσας αὐτοῖς, Σαπώρῃ τῷ ἐκ Ἀρταξέρξου τοῦ ἔθνους ἡγεμονεύοντος, ἔτεσί πως ὕστερον, καὶ Νίσιβιν καὶ Κάρας Ῥωμαίοις αὖθις ἐπανεσώσατο, ἐκ Περσῶν ἐπὶ Μαξιμίνου ἁρπασθείσας. Εἶτα πρὸς Σαπώρην γενόμενος, ἐξ ἐπιβουλῆς Φιλίππου τοῦ ἐπάρχου τοῦ δορυφορείου ἀνῃρέθη. Οὗτος γὰρ ὁ Γορδιανὸς αὐξήσας, Ἔπαρχον ἑαυτοῦ οἰκεῖον προεχειρίσατο πεπαιδευμένον, Τιμησιθέαν καλούμενον. Μίαν μὲν οὖν πενθερὸν ἔσχε, καλῶς οἶδε τὴν ἐξουσίας τῆς Αὐτοκράτορος, ἐς καὶ Ῥωμαῖοι φέρειν οὐ τὰ πράγματα. Τιμησιθέου δὲ τελευτήσαντος, Φίλιππος πραιτοριάρχης Ἔπαρχος. Καὶ στασιάσαντες στρατιῶται βουλόμενος, τὴν αὐτοῦ στάσεως ἐλάττωσε, ὡς πάλαι τὸν κατὰ Λιβύην Αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ φασιν, ὅτι ἡ σῖτον ἐπῆγε ἡ ὡς τὸ στρατόπεδον κομίζοιμεν, ὕστερον τοὺς στρατιώτας ἐνδεᾶ πιέζεσθαι, κἀντεῦθεν αὐτοὺς πρὸς στάσιν ἐρεθίζεσθαι. Στασιάσαντες δὲ καὶ Αὐτοκράτορος ἐποιήσαντο· ὡς αἴτιον αὐτοῖς γεγονότος λιμοῦ, ἐπελθόντος αὐτῷ, ἀπέκτειναν αὐτὸν, ἐπὶ ἑαυτοῖς ἡγεμονεύσαντα ἔτη, καὶ οὐκ ἐλάττω τῶν ἑξ, καὶ οὕτως ὁ Φίλιππος ἐπιτάδην τὴν ἀρχήν. Ὡς δ' ἀπηγγέλη τῇ Γορδιανῷ ἡ τοῦ Γορδιανοῦ σφαγή, ἔφορον Αὐτοκράτορα δίκαιον αὐτῷ προχειρίσαντο. Ἐκ δὲ τούτου καὶ Καίσαρα Μάρκον τινὰ φιλόσοφον. Ὃ δὴ φασὶ ἐρῶντα ἡ πόθῳ τῆς αὐτοκρατορίας, θνήσκει αἰφνίδιον ἐν τῷ Παλατίῳ δίκην. Τοῦ δὲ θανόντος, κρατεῖ ἡ Ῥωμαίων ἡγεμονίας Σεβῆρος ὁ Στιλιάνος. Ἀλλὰ καὶ οὗτος οὐκ ἐπὶ πολὺ τοῦτο ἐπιτελεσμένος, ἀπέστη τοῦ χρεών. Νοσήσας γὰρ, καὶ φλεβοτομηθεὶς ἐπλέον ἔσχεν.

ιθ'. Ἐπανελθὼν οὖν ὁ ΦΙΛΙΠΠΟΣ, ἐγκρατὴς ἐγένετο ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς. Ἐν δὲ τῇ ἐπανόδῳ, ἡ υἱὸν Φίλιππον κοινωνὸν ἡ βασιλείας προσείλετο. Σπουδὰς δὲ πρὸς Σαπώρην θέμενος ἡ τῶν Περσῶν βασιλέα, ἡ πρὸς Πέρσας κατέλυσε πόλεμον, παραχωρήσας αὐτοῖς Μεσοποταμίας καὶ Ἀρμενίας· Γοὺς δὲ Ῥωμαίους ἀχθομένους διὰ ἡ τῶν χωρῶν τούτων παραχώρησιν, μικρὸν ὕστερον τὰς σπουδὰς, καὶ τῶν χωρῶν ἐπελάβετο. Ἦν δὲ ὁ Σαπώρης, ὥσπερ ἱστόρηται, ὑπερμεγέθης ἡ ὄγκον ἡ σώματος, καὶ οἷος ὑπὸ τοῦ ὠφθαι αὐτόν. Ἐπανελθὼν δὲ ὁ Φίλιππος, ἀμνὸς ἦν τοῖς Χριστιανοῖς, μάλιστα δὴ διὰ εὐσέβειαν, καὶ πρωτεῦσαι τῆς πίστεως Χριστοῦ, ὥστε καὶ εὐχὰς ἐν ἐκκλησίᾳ τοὺς πεπωκότας Χριστιανοὺς, ἐξομολογουμένους ἃ ἐν ἁμάρτοιεν. Οὐ γὰρ ἄλλως εἰς κοινωνίαν παρὰ τοῦ προεστῶτος ἐκκλησίας ἐδέχετο, εἰ μὴ ἐξομολογήσαιτο, καὶ τοῖς αἰτίοις μετανοίαν ἑαυτὸν καταλίποι· κἀκεῖνον λέγεται πεπαρρησιάσθαι. Φασὶ μέν τοι τινὲς, πατέρα εἶναι ἡ πάππον τοῦ μάρτυρος Εὐγενίου, ἀλλὰ περὶ τοῦ δόξαν ταύτην πεπλανῆσθαι. Ἔπαρχος μὲν γὰρ κἀκεῖνος γενέσθαι ἱστόρηται, ἀλλ' Αἰγύπτου, καὶ οὐ τοῦ δορυφορικοῦ· καὶ μὴ ἡ εἰς Χριστὸν πίστιν ἐκείνου παραπεποιημένου ἡ ἀρχαῖς, ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας ἐκδέξασθαι, καὶ μαρτυρίῳ κεκοσμῆσθαι. Οὗτος δ' ὁ Αὐτοκράτωρ ὁ Φίλιππος πρὸς Σκύθας ἀράμενος πόλεμον, εἰς Ῥώμην ἐπανῆλθε. Ἐν δὲ Μυσοῖς Μαρῖνός τις ταξιάρχης ὢν, παρὰ ἡ στρατιωτῶν βασιλεὺς ὑρίσθη. Καὶ διὰ ταῦτα ὁ Φίλιππος ταραττόμενος, καὶ τῇ Συγκλήτῳ διαλεχθεὶς περὶ ἡ τούτου, ἡ ἄλλων δὲ συμπάντων, ὁ Δέκιος,

B Imperii bene se habuerunt, prospereque successerunt. Eo vero defuncto, Philippus Præfectus designatus, ut seditionem concitaret, stipendia militum minuisse dicitur, quasi id jussisset Imperator. alii frumentum, quod in castra perferendum esset, eum inhibuisse ferunt: itaque milites commeatus penuria laborantes, contra Imperatorem tamquam famis causa insurrexisse, eumque sexto Imperii anno occidisse, Philippum vero statim summam rerum arripuisse. Nuntiata Gordiani cæde, a Senatu Marcum quemdam Philosophum statim Cæsarem renuntiatum esse: qui ante firmatum Imperium, in palatio repente obierit. Eo mortuo, rerum potitum Severum Hostilianum; qui & ipse fere priusquam habenas Imperii capesseret, vena propter morbum incisa, naturæ debitum persolverit.

XVIII. Post GORDIANUM juniorem, alius Gordianus, defunctis, ut fertur, genere conjunctis, Imperium suscepit. Is Sapore Artaxerxis Persarum Regis filio acie superato, Nisibim & Cariam recuperavit, a Persis, Maximino imperante, Romanis ereptas. Deinde Ctesiphontem profectus insidiis Philippi Præfecti Prætorio periit. Nam cum rerum potitus esset, Timesiclem socerum Præfectum Prætorio designavit: eoque superstite, res

GORDIANUS III.

Nisibis & Carra recuperatæ.

Edit. Paris. pag. 624.

Marcus Philosophus.

Severus Hostilianus.

XIX. PHILIPPUS ab expeditione reversus, Imperium Romanum occupavit, Philippo filio in via collega ascito. Cum Sapore Persarum rege pacem fecit, Mesopotamia & Armenia concessis. Sed cum Romanos earum provinciarum jacturam graviter ferre intellexisset, paulo post pace abrogata, eas defendendas suscepit. Fuit autem Sapores, ut ferunt, tanta mole corporis, quanta eo tempore visa nondum fuit. Philippus a bello Persico reversus, erga Christianos bene affectus fuit: ac potius auctores quidam sunt, eum Christianam fidem amplexum, in Ecclesia communia cum Christianis vota fecisse, & peccata sua non gravatim confessum esse. Nam cum a præposito Ecclesiæ ad communionem non admitteretur, nisi confiteri vellet, & nomen suum inter pœnitentes profiteri: haud recusasse. Qui vero eum Martyris Eugeniæ patrem esse tradunt, errant. nam is quidem & ipse Præfectus fuisse narratur, sed Ægypti, non Prætorio: ac post Christianam fidem, posito magistratu Christum fortiter professus, ac martyrii corona ornatus est. Hic autem Philippus Imperator cum suscepto adversus Scythas bello, Romam rediisset, Marinus quidam ordinum dux a militibus in Mysia Imperator est delectus. Qua seditione turbatus cum apud Senatum verba faceret, cæteris tacentibus, de Mari-

PHILIPPUS.

Sapores.

Philippus Christianus.

Eugenius.

Marinus.

LIBER XII. Decius a militibus Imperator ſalutatur. *Edit. Pariſ. pag. 625.*

no et non laborandum eſſe dixit Decius, quod, ut homo regno indignus, ultro a militibus occidendus eſſet: idque ut ille prædixerat, paulo poſt accidit. Qua de cauſa Philippus Decium admiratus, in Myſiam abire, & ſeditionis auctores punire juſſit. Is vero eam legationem, quod nec ſibi neque mittenti futura eſſet utilis, deprecatus: tamen urgente Philippo, abiit invitus, & a militibus ſtatim ſtrictis enſibus accipere Imperium, quamtumvis recuſaret, coactus, Philippo ſcribit, ne turbetur: ſe enim, ubi Romam venerit, poſiturum eſſe inſignia Imperii. Quod Philippus non credens, bellum ei intulit: commiſſoque prælio, in prima acie dimicans una cum filio Philippo cecidit. Quibus ſublatis, univerſi ſe ad Decium contulerunt. Regnavit autem, ut quidam tradunt, annos v. ut alii, vi. & totidem menſes. Fuit autem Boſtris oriundus, ubi regno potitus, Philippopolim de ſuo nomine condidit.

Philippi interitus.

DECIUS.

X X. Enimvero DECIUS omnibus legionibus acceptis Romam profectus, Imperium firmavit: atque ejus amplitudine, ac negotiorum multitudine conſiderata, ut quidam ajunt,

Valerianus.

Valerianum collegam aſcivit: & uterque alterum cohortatus, perſecutionem atrociſſimam contra Chriſtianos inſtituerunt. Sunt qui dicant,

Decians perſecutio.

Philippi odio, Chriſtianorum cultoris, Decium noſtros perſecutum eſſe. Ut ut eſt, contra fideles profecto inſaniit. Eo tempore Flavianus, Eccleſiæ Romanæ Epiſcopus, Martyrio vitam finiit. Item Babylas Antiochenus, & Alexander Hieroſolymitanus Epiſcopus, qui non tum primum pro Chriſtiana fide decertavit, ſed prius etiam, ut jam expoſitum eſt: tum vero in carcere obiit. Sed & magnus Cyprianus, Carthaginenſis Epiſcopus, pro Chriſtiana fide certavit. His igitur Pontificibus defunctis, Romæ Flaviano

Epiſcoporum ſucceſſiones.

Cornelius, Antiocheno Babylæ Flavianus, Alexandriæ Dionyſius, Hieroſolymis Alexandro Mazabanes ſucceſſit. Sed & alii plurimi Martyrii dignitate ſunt ornati. Tunc etiam Origenes ad tyrannicum tribunal ut Chriſti cultor adductus

Origenicæ opiniones.

eſt: ſed honore Martyrii caruit miſer, ſi negato, ut opinor, a Deo, ob perverſas opiniones. Nam tormenta jam expertus, tamen ordinem

pag. 626.

deſeruit. Hic, ut ante dictum eſt, cum doctrina & eloquentia excelleret, ſuperbia & arrogantia elatus, veterum SS. Patrum decretis neglectis, novarum opinionum auctor eſſe non dubitavit: & blaſphemias in ſanctam Trinitatem, divinamque inhumanationem ex improbo cordis ſui theſauro eructavit, nec ulla fere ſecta eſt, cui non initium præbuerit. Nam & unigenitum Dei filium conditum eſſe docuit, a paterna gloria & eſſentia alienum: & Spiritum ſanctum infra Patris & Filii dignitatem collocavit, affirmans, neque Patrem a Filio, neque Filium a Spiritu ſancto poſſe cerni: ut nec Spiritum ab Angelis, nec Angelos ab hominibus. Ac hæc ſunt

μὴ δεῖν φροντίζειν, ἅπερ αὐτὸς, περὶ τῆ Μυσίᾳ, ὡς παρ' αὐτῶν ἀναιρεθησομένου τῶ στρατιωτῶν, οἷα ἀναξίου βασιλείας τυγχάνοντος. Ὃ μετ' ὀλίγον καὶ ἡ ἐκείνου γέγονε φόρτησις. Θαυμάσας οὖν ὁ Φίλιππος διὰ ταῦτο τῆ Δέκιον, ἀπελθεῖν προστρέπετο εἰς Μυσίαν, κωλύσαι τὰς αἰτίας τῶ στάσεως. Ὁ δὲ τὸ λοιπὸν ἀπωλλώ παρητεῖτο, λέγων, μήθ' ἑαυτῶ μήτε τῶ φίλτατι συμφέρειν αὐτὸν ἐκεῖ ἀπελθεῖν. Ὁ δὲ Φίλιππος ἔτι ἐνίκειτο· κἀκεῖνος καὶ ἄκων ἀπῆει, καὶ ἀπελθόντα εὐθὺς αὐτὸν οἱ στρατιῶται Βασιλέα ἀνήμασαν. Τῶ δ' ἀπαναινομένω, τὰ ξίφη ἀπασάμενοι, δέξασθαι αὐτὸν ἠνάγκασαν τὴν ἀρχήν. Γράφει οὖν ἐκεῖθεν τῶ Φιλίππω, μὴ παραχθῆναι· αὐτὸς γὰρ ἐπισταίμην τῆ Ῥώμη, ἀποθήσεσθαι τὰ τῆ βασιλείας παράσημα. Ἀλλ' ἀπιστήσας τούτω ὁ Φίλιππος, ἐξεστράτευσε κατ' αὐτῶ· καὶ συμβαλὼν τοῖς τῆ Δεκίου, ἐπὶ σοφῶν τοῖς πρώτοις ἀγωνιζόμενος. Συν αὐτῶ δὲ καὶ ὁ υἱὸς αὐτῶ ἀνῄρητο Φίλιππος· ὃν θανόντων, τῆ Δεκίῳ ξύμπαντες ἀφεστιχώρησαν. Ἐβασίλευσε δὲ ἔτη μὲν τινα πέντε ἐνιαυτὸς, καθ' ἑπέρας δὲ ἓξ, ἐπὶ τοσούτοις μησὶν. Ὡρμητο δ' ἐκ Βόσρων, ὅπερ καὶ πόλιν βασιλεύσας ἐπώνυμον ἑαυτῶ ἱδρύσατο, Φιλιππόπολιν ὀνομάσας αὐτὴν.

κ'. Ὁ γε μὴν ΔΕΚΙΟΣ πάντων, ὡς εἴρηται, τῶ στρατεύματων προχωρησάντων αὐτῶ, εἰς τὴ Ῥώμην ἐπανελήλυθε, καὶ τὴ ἡγεμονίας γίγονεν ἐγκρατής. Ἀποστρέψας δὲ πρὸς τὴ τῆ ἐξουσίας ὄγκον, καὶ τὴ τῶ πραγμάτων οἰκονομίαν, ὡς ἔστιν εἰπεῖν, τὴ Βαλεριανὸν ἐπὶ τῆ τῶ πραγμάτων διοικήσει προσείλετο. Καὶ αὐτίκα ἀλλήλως εἰς θεομαχίαν παρακρουσάμενοι, διωγμὸν ἐπήγειραν καὶ τῶ Χριστιανῶν στρατεύματος. Εἰσὶ δ' οἳ καὶ δι' ἔχθος τὸ πρὸς τὴ Φίλιππον φασὶ τοῖς Χριστιανοῖς ἐπιθέσθαι τὴ Δέκιον, οἷα παρ' ἐκείνω σεβαζομένοις. Ἐμοὶ μὲν γοῦν καὶ τῶ πίστων, ὅτι καὶ Φλαβιανὸς ὁ τὴ ἐν Ῥώμῃ προϊστάμενος ἐκκλησίας ἔτυχε τέλους μαρτυρικῶ, καὶ Βαβύλας ὁ τῶ ἐν Ἀντιοχείᾳ πίστων τὴ ἐκκλησίαν διέπων, καὶ Ἀλέξανδρος ὁ τῶ Ἱεροσολύμων Ἐπίσκοπος, ἐς ὃ τότε πρώτως ὑπερέβλυσε τὴ οἷς τὴ Σωτῆρα Κύριον πίστεως, ἀλλὰ καὶ πρώην, ὡς ἤδη προεῖρηται, καὶ τότε ἤ καθειρχθεὶς, καὶ τὸ δεσμωτήριον τελέσας. Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Κυπριανὸς τὴ Καρθαγένης Ἐπίσκοπος ὤν, τὰ καὶ τὰ τῆς εἰς Χριστὸν ὑπερήθλησε πίστως. Τῶν δὴ εἰρημένων Ἀρχιερέων μετὰ καλῶν τὴ βίον, ἐν μὲν Ῥώμῃ ἀντὶ Φλαβιανῶ Κορνήλιος ἐπεσκόπησεν, ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ ἀντὶ Βαβύλα Φλαβιανὸς, καὶ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Διονύσιος, ἐν δ' Ἱεροσολύμοις ἀντὶ Ἀλεξάνδρω Μαζαβάνης, καὶ ἄλλοι δὲ πλεῖστοι μαρτυρίω τότε καταξιώθησαν. Τότε καὶ Ὠριγένης παρῆλθεν εἰς βῆμα τυραννικὸν ὡς στεφόμενος τὴ Χριστὸν, καὶ ἔτυχε δὲ τέλους μαρτυρικῶ, οἶμαι τὴ Θεῶ τοῦτο αὐτὸν μὴ κρίναντος ἄξιον διὰ τὸ περὶ τὰ ὀρθόδοξα δόγματα τῶ ἀθλίω ἐκείνω διάφορον. Λεπτοπαγὴς δὲ, καὶ πᾶσα μᾶλλον πεῖραν βασάνων· Οὗτος, ὡς ἔμοιγε δοκεῖν εἴρηται, μέγας ἐν λόγοις γενόμενος, κἀντεῦθεν ὑπερφρονήσας καὶ ἀλαζονεύσαμενος, εἰ τοῖς τὴ πρὸ αὐτῶ καλῶς ἱερῶν νενομοθέτηται δόγμασιν, ἀλλ' ἑαυτῆ θαρρήσας, καινῶν δογμάτων εἰσαγωγεὺς ἐχρημάτισε, καὶ βλασφημίας εἰς τὸ τιμιώτατον Τριάδα καὶ τὴ Θείαν ἐνανθρώπησιν ἐκ τῶ πονηρῶ θησαυρῶ τῆς καρδίας αὐτῶ ἐξηυρέξατο, καὶ πάσης αἱρέσεως ἐγένετο ἀρχηγός. Τόν τε γὰρ μονογενῆ τῶ Θεῶ υἱὸν κτιστὸν ἐδογμάτισε, καὶ τῆς δόξης αὐτὸν ἀλλοτρίαν καὶ τῆς οὐσίας τῆς πατρικῆς· καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὑπιβίβασε τῆς τῶ Πατρὸς ἀξίας καὶ τοῦ Υἱοῦ, λέγων, ὡς ὥστε τὸν Πατέρα δύνασθαι ὁρᾶν ὁ Υἱὸς, ὥστε μὲν τὸν Υἱὸν τὸ Πνεῦμα, ὥσπερ οὐδὲ οἱ Ἄγγελοι τὸ Πνεῦμα, ὥστε τοὺς Ἀγγέλους οἱ ἄνθρωποι.

ἄνθρωπον. Αὗται μὲν αἱ περὶ τῆς ἁγίας καὶ ὁμοουσίου A
Τριάδος βλασφημίαι Ωριγένους. Περὶ δὲ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐβλασφήμει, δυσεβῶς εἰσάγων μὴ σάρκα ἐμψυχωμένην ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου λαβεῖν τὸν Χριστόν. Ηνῶσθαι δὲ ἐμυθεύετο τῇ μονογενεῖ τοῦ Θεοῦ Υἱὸν πρὸ καταβολῆς κόσμου τὸν, ὃν ἀνέπλαττεν ἐκεῖνος ἐκλελεγμένον, καὶ κλόνου μὲν ὑποσάντα, καὶ σαὼ πάντα ἐπ' ἐκείνου ἐνανθρωπῆσαι, καὶ σάρκα προσειληφέναι δίχα ψυχῆς παρὰ τὸ λογικοῦ. Καὶ ὑποθέσθαι δὲ τὴν σάρκα πάλιν τὸν Κύριον, καὶ τέλος ἔχειν τὴν βασιλείαν αὐτοῦ ἐδογμάτιζε. Καὶ τὴν δαιμόνων ἀσπγεῖτο ἴστασθαι μέλλειν ἀποκατάστασιν, καὶ τῶν κόλασιν χρονικὴν, ἀλλ' οὐκ αἰωνίζουσαν B πρὸς κάθαρσιν δὲ τῶν ἁμαρτημάτων γενέσθαι, μὴ τὸ καθαρθῆναι δὲ, πάντας οἷς ἦν ἐκεῖθεν ἀποκαταστῆναι, καὶ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς δαίμονας. Τὰ δὲ περὶ τῆς ἐκείνου πολλῆς μακρηγορίας ἀδύνατα, ἵν' ὁ παύσας ὕθλος σαφωισθείη, παρείσθησαν, ὥσπερ καὶ ἄλλα τ' ἐκείνου βλασφημιῶν. Τὰ μὲν οὖν περὶ Ωριγένους, ὃν ἐκάλουν καὶ Ἀδαμάντιον, ἐν τούτοις. Τότε δὲ καὶ Νοουάτος, ὁ καὶ Ρώμῃ ἐκκλησίας πρεσβύτερος, αἱρεσιάρχης ἐγένετο, καὶ τῆς καλουμένης παρ' ἡμῖν Καθαρῶν ἀρχηγός, ἀρτέμωνος τοῖς ἐν τῇ διαγμῷ ἐκπεσοῦσι, & θυσίαν τοῖς εἰδώλοις προσάγουσιν, εἶτ' ἐπιστρέφουσι, καὶ ἐξομολογουμένοις, τὴν μετάνοιαν καὶ προσπίπτουσιν αὐτοῖς, καὶ διαπαίσαι ζητοῦσιν τὸ σφάλμα ἐν μετανοίᾳ & C σωτηρίᾳ καρδίας, μὴ προσίμενος. Καθ' ὃν καὶ Σύνοδος ἐν Ρώμῃ συνῆλθε, Κορνήλιον τοῦτον προεστάμενον. Ἐν ᾗ προσδέχεσθαι μὲν τοὺς ἐν τῷ καιρῷ τῆς διωγμοῦ παραπεπτωκότας δεῖν ἔδοξεν, ἐπιστρέφοντας, καὶ μετανοίας φαρμάκοις θεραπεύειν αὐτούς. Τὸν δὲ Νοουάτου τοῖς τῆ Σωσόφου δόξασι μὴ πειθόμενον, οἱ θεῖοι πατέρες ἐκεῖνοι τῆς ἐκκλησίας ἀπεβλοτρίωσαν, καὶ ἀπεκήρυξαν ὡς μισάδελφον. Μέμνηται δὲ τοῦτου ὁ Εὐσέβιος ἱστορίας ἐξ ἐπιστολῆς Διονυσίου τῆς Αλεξανδρέων ἐκκλησίας ἐπισκόπου τοιαύτης. Φησὶ γὰρ οὗτ' ἐπιστεῖλαι πρὸς ῥώμην τὸν Διονύσιον. Σαραπίωνα μὲν παρ' ἡμῖν πιστὸν γέροντα, ἀμέμπτως μὲν βιοὺς, ἐν δὲ τῷ πειρασμῷ πεσόντα. Οὗτος πολλάκις ἐδεῖτο, καὶ ἱκέτις ἀπέστειλε αὐτῷ (καὶ γὰρ ἐνεδύετο) τοσούτας ἡ, ἵνα ἐξῆς ἡμέρας ἄφωνος διατέλεσε, καὶ ἀναίσθητος. Ανασχόμενος δὲ τῇ πέμπτῃ βραχύ, προσκαλέσατο τὸν θυγατριδοῦν, καὶ, Σπεῦσον, εἶπε, κάλεσόν μοι τ' Πρεσβύτερόν τινα. Καὶ πάλιν μὲν ἄφωνος. Εἰσελθὼν ὁ παῖς ἐπὶ τ' Πρεσβύτερον, ὁ δὲ ἀφικέσθαι μὲν οὐκ ἠδυνήθη (καὶ γὰρ ἠθένει) ἑτοίμως δὲ παρ' ἡμῖν διδομένης, τοῖς ἀπαλλαττομένης τὸν βίου, εἰ δέοιτο, & μάλιστα οἱ πρόπαλαι ἐκπεσόντες τύχοιεν, ἀφιέναι, ἵν' ἐλπίδος ἀπαλλάττοιτο, βραχὺ τῆς ἀσθενείας δόντα τῷ παιδαρίῳ, ὑποβρέξαι κελεύσας, καὶ τῷ πρεσβύτῃ τῷ σώματος ἐπιστάξαι. Εἰσελθὼν ὁ παῖς φέρων. Ἐγγὺς δὲ γενομένου, πρὶν εἰσελθεῖν, ἀνανήψας πάλιν ὁ Σαραπίων, Ηκεις, ἔφη, τέκνον; καὶ ὁ μὲν Πρεσβύτερος ἐληλυθέναι οὐκ ἠδυνήθη· εὐθὺς δὲ ποιήσας ταχέως τὸ προσταχθέν, καὶ ἀπέθανέ μοι. Ληφθεὶς ὁ παῖς, καὶ ἅμα τι ἐνέχων τῷ σώματι τῷ πρεσβύτῃ, καὶ μικρὸν ἐπισχὼν καταβροχθίσας, εὐθέως ἀπέδωκε τὸ πεσόν. Καὶ οὐ ἐναργῶς διεπράθη, καὶ παρέμεινεν ἕως λυθῇ, καὶ ἡ ἁμαρτίας λυθείσης ἐπὶ τοσοῦτος οἷς ἐφαξε καλεῖς ὁμολογηθῆναι δυνηθῇ; Ταῦτα τῷ Διονυσίου διέξεσ-

Origenis in ſanctam & conſubſtantialem Trinitatem blaſphemiæ. Circa Chriſti vero Inhumanationem, Chriſtum animatam carnem ex ſancta virgine aſſumpſiſſe imple negat: ſed unigenitum Dei filium ante mundum conditum menti unitum fuiſſe fabulatur, & electum eſſe fingit, & ramum qui aliquando non fuerit, cum eoque extremis temporibus Inhumanatum eſſe, aſſumpta carne abſque anima intelligente & ratione prædita: ac rurſus depoſuiſſe carnem Dominum; & finem habiturum eſſe ejus regnum ſtatuit. Et Dæmones integrum reſtipendos eſſe tradit: & ſupplicium finiti, non æterni foret temporis, purgationi delictorum omnium deſtinatum: qua peracta, omnes ad unitatem redituros eſſe, tam homines quam dæmones. Unitatis autem illius rationem, ſeu nugas potius, cum ſine multis verbis declarari haud poſſint, prætermiſimus, ut & alias ejus blaſphemias. Atque hæc de Origene, qui etiam Adamantius dicebatur. Tum Novatus quoque, Romanæ Eccleſiæ Presbyter, hæreſiarches extitit eorumque qui ſe Catharos ſeu Puros dicunt, princeps: iis qui perſecutione territi, ſimulachris immolarunt, & poſt, agnito peccato, ſe convertunt, pœnitentiam negans, & ſupplices ac delicti medicinam dolenter afflictoque animo requirentes, non admittens. Contra hunc Romæ concilium eſt indictum, cui Cornelius præfuit: in quo decretum eſt, tempore perſecutionis lapſos recipiendos, ſi ſe converterint, & pœnitentiæ medicina curandos eſſe. Novatum vero ſanctiſſimi illi patres, concilii decreto non acquieſcentem, Eccleſia pulſum, ut fratrum hoſtem, abdicarunt. Euſebius quoque hiſtoriam quamdam ex epiſtola Dionyſii Alexandrini Epiſcopi, hujuſmodi, iis verbis ab ipſo deſcripta, quæ ſequuntur, refert. *Fuit apud nos fidelis quidem Senex Serapio, vita inculpate acta, ſed in perſecutione lapſus, qui cum ſæpe opem imploraret, ac ob ſacrificium ſimulacris factum a nemine audiretur: ægrotus, per integrum triduum mutus & ſenſus expers jacuit. Die quarta morbo nonnihil remiſſo, per nepotem ſibi feſtinanter Præſbyterum aliquem accerſiri juſſit, ac rurſus mutus jacuit. Accurrit puer ad Preſbyterum, qui cum ob morbum venire non poſſet, ego autem eos qui e vita diſcederent, ſi peterent, præſertim ſi prius etiam ſupplicaſſent, abſolvi juſſiſſem, ut cum ſpe bona morerentur: parum de Euchariſtia dedit puero, ac juſſit, ut madefaceret, ac ſeni in os inſtillaret. Quam cum puer afferens appropinquaſſet, priuſquam ingrederetur, denuo recreatus Serapio: Adeſt, inquit, fili? etſi autem Preſbyter venire non potuit, tu tamen quod mandatum eſt, exequere, meque abſolvito. Inſtillavit puer Euchariſtiam in os ſenis: qui cum parum deglutiſſet, ſtatim expiravit: Nonne vere evidenter conſervatus, eo uſque expectavit, dum ſolveretur? peccatoque ſoluto, propter multa bona quæ fecerat conſ-*

Novatiana ſectæ condemnatio.

Edit. Pariſ. pag. 627.

Serapioni lapſo divinitus data venia.

LIBER XII. Decii interitus.

terit posset? Hæc in epistola Dionysii referuntur. Decius vero sic erga Christi cultores affectus, nondum integro biennio in Imperio exacto, turpissime perit. Nam cum Barbarorum, Bosphorum populantium, multos occidisset: hique in angustias redacti, se omnem prædam reddituros promitterent, si discedere sinerentur: Decius negavit, & Gallum Senatorem transitu eos prohibere jussit. At Gallus Decio insidians, monuit Barbaros, ut juxta profundam paludem aciem instruerent: quo illi facto, cum terga dedissent, Decius eos persequens cum filio & magna multitudine Romanorum, in paludem incidit, ubi omnes perierunt, ut nec corpora eorum invenirentur, cœno obruta.

GALLUS ET VOLUSIANUS.

XXI. GALLUS rerum potitus (quem scriptores quidam etiam Volusianum vocant, ut binominem: aliis asserentibus, filium, eumdemque collegam ejus, VOLUSIANUM appellatum esse) pactus cum Barbaris, ut annuo tributo accepto, Romanis provinciis abstinerent, Romam abiit, ac filium Volusianum Cæsarem declaravit. Fuit & hic Christianis gravis, non minore quam Decius persecutione inchoata, multisque interfectis. Sub hoc motus Persarum recruduit, qui Armeniam occuparunt, Tyridate Rege fuga elapso, cujus filii se ad hostes contulerant. Scytharum quoque multitudo pene innumerabilis in Italiam impressionem fecit: iidemque Macedoniam, Thessaliam & Græciam incursarunt. Eorum quoque pars Mœotide palude superata, per Bosphorum, in Pontum Euxinum irrupisse fertur, ac multas vastasse provincias. Sunt & aliæ plures gentes contra ditiones Romanorum concitatæ. Pestis quoque tum provincias invasit: quæ ab Æthiopia orta, totumque pene orientem & occidentem pervagata, multas urbes civibus desolavit, duravitque per annos quindecim. Scythæ vero annuo tributo ex pacto a Romanis petito, pauciora sibi quam promissa essent, dari questi, minitabundi abierunt. Cæterum Æmylianus, homo Afer, Mysiis legionibus præfectus, militibus ea omnia promisit quæ Scythis penderentur, si cum illis pugnarent. Qui Barbaros ex improviso aggressi, paucis exceptis, omnes occiderunt: & opimis spoliis partis, regionem eorum incursarunt. Eo successu elatus Æmilianus, a suis legionibus impetravit, ut Imperator salutaretur: coactisque in unum copiis, ad Italiam occupandam properavit. Quo Gallus cognito, & ipse contra se paravit: commissoque prælio victus a suis militibus una cum filio occisus est, cum biennium & menses octo imperasset. Ejus vero milites & ipsi Æmyliano conjuncti, imperium confirmarunt.

Perse.

Scythæ.

Pestilentia XV annorum.

Scythæ ab Æmyliano cæsi.

Æmylianus Imperator creatus.

Galli & Volusianus cæsi.

ÆMYLIANUS.

XXII. Appellatus Imperator ÆMYLIANUS Senatui per literas promisit, se Barbaros etiam Thracia pulsurum, & Persis bel-

Α στρατιωτῶν. Δέκιος δὲ αὖτω ἐχρῆτο πρὸς τοὺς τῶν Χριστιανῶν σεβομένους, διὰ δύο ὅλων ἐτῶν ἐπὶ τῇ τοῦ Ῥωμαίων ἀπάσης ἀρχῇ, αἰσχρῶς διεφθάρη. Βαρβάρων γὰρ λῃζομένων τὴν Βόσπορον, ὁ Δέκιος αὐτοῖς συνεπλέκετο, καὶ πολλοὺς ἀνῄρει· τῶν δὲ συνοχρεθέντων, καὶ αἰτησάντων ἀφεῖναι τὴν λείαν πᾶσαν, εἰ παραχωρηθεῖεν ἀναχωρῆσαι· ὁ Δέκιος οὐκ ἐπίδοτο, ἀλλὰ Γάλλον τὸν τῆς Συγκλήτου τῇ διώξει τῶν βαρβάρων ἐπέστησε, μὴ συγχωρῆσαι κελεύσας αὐτοῖς παρελθεῖν. Ὁ δὲ Γάλλος ὑπέθετο τοῖς βαρβάροις, ἐπιβουλεύων Δεκίῳ, πλησίον τέλματος βαθέος ὄντος, ἐκεῖ παρατάξασθαι. Οὕτω δὲ παρατεξαμένων τῶν βαρβάρων, καὶ τὰ νῶτα τρέψάντων, ὁ Δέκιος ἐπεδίωκε· καὶ αὐτὸς τε σὺν τῷ υἱῷ, καὶ πλῆθος τῶν Ῥωμαίων ἐνέπεσον τῷ τέλματι, καὶ πάντες ἐκεῖσε ἀπώλοντο, ὡς μηδὲ τὰ σώματα αὐτῶν εὑρεθῆναι, κατακρυβέντα τῇ ἰλύϊ τοῦ τέλματος.

κα'. Κρατεῖ δὲ ὁ ΓΑΛΛΟΣ, ὃν τινες μὲν τῇ συγγραφῇ καὶ ΒΟΛΟΥΣΙΑΝΟΝ κεκλῆσθαι φασίν, ὡς δίωνυμον· ἄλλοι δὲ, τὸν Βολουσιανὸν υἱὸν αὐτὸ εἶναι γεγράφασι, καὶ συνάρχειν αὐτῷ. Ἐπάσας πίνων τὰς τῷ Ῥωμαίων ὁ Γάλλος ἀρχῆς ἀπέδοτο τοῖς βαρβάροις ἐπὶ συνθήκαις τὰ λαμβανειν ἐκείνους παρὰ Ῥωμαίων δασμὸν ἐνιαύσιον, καὶ μὴ τοὺς Ῥωμαίους λυπεῖσθαι καὶ ἀσινεῖς εἶναι, ἐπανελθεῖν εἰς Ῥώμην, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βολουσιανὸν ἀναγορεῦσαι Καίσαρα. Βαρὺς δὲ καὶ ἄπιστος γέγονε τοῖς Χριστιανοῖς, καὶ κατ' ἔτος διωγμὸν κατ' αὐτῶν ἐγείρας, καὶ πολλοὺς ἀνεῖλεν. Ἤρξατο δ' αὐθις ἐπὶ τοῦτο ἡ κίνησις τῶν Περσῶν, καὶ κατεχύθη παρ' αὐτῶν ἡ Ἀρμενία, τοῦ τότε Βασιλέως Τυριδάτου φυγόντος, τῶν δὲ παίδων ἐκείνου προσρυέντων τοῖς Πέρσαις. Καὶ Σκύθαι δὲ εἰς τὴν Ἰταλίαν εἰσέβαλον, πλῆθος ὄντες χιλίων μυριάδων καὶ ἀριθμὸν, καὶ Μακεδονίαν καὶ Θετταλίαν καὶ Ἑλλάδα κατέδραμον. Λέγεται δὲ τούτων μοῖρα τινὰ τὴν Βοσπόρου παρελθοῦσαν, καὶ τὴν Μαιώτιδα λίμνην ὑπερβᾶσαν, ἐπὶ τὸν Εὔξεινον γενέσθαι Πόντον, καὶ χώρας πορθῆσαι πολλάς. Καὶἄλλα δὲ πολλὰ τῶν ἐθνῶν τότε κατὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐπικράτειαν ὠρμήκεσαν. Ἀλλὰ καὶ λοιμὸς τότε τὰς χώρας διέσεισε, ἐξ Αἰθιοπίας ἀρξάμενος, καὶ πᾶσαν σχεδὸν ἐπιμιγνὺς χώραν ἑῴαν τε καὶ ἑσπέριον· καὶ πολλὰς τῶν πόλεων τῶν οἰκήτορας ἐπέπωσε, καὶ πεντεκαίδεκα ἔτεσι διήρκεσε διαμένων. Οἱ γὰρ μὲν Σκύθαι πεταγμένα παρὰ Ῥωμαίων κατὰ συνθήκας λαμβάνοντες ἐπέτεινον, καὶ οἱ τοῦτο λυμαίνοντο, καὶ ἕτερα λέγοντες εἶναι τῶν ὑποσχημένων καὶ σφίσι δεδόμενα, ἀπέστησαν ἀπειλοῦντες. Αἰμιλιανὸς δὲ τις Λίβυς ἀνὴρ, ἄρχων τῶν ἐν Μυσίᾳ στρατεύματος, τοῖς στρατιώταις δόσειν πάντα τὰ τοῖς Σκύθαις δεδόμενα ἐπηγγείλατο, εἰ τοὺς βαρβάρους σὺν αὐτοῖς πολεμοῖεν. Οἱ δὲ ἀπροόπτως ἐπελθόντες τοῖς Σκύθαις, ὀλίγων ἀπέκτειναν ἅπαντας, καὶ λάφυρα ἐξ ἐκείνων πλεῖστα συνήγαγον, τήν τε χώραν κατέδραμόντες αὐτῶν. Ἐντεῦθεν ὁ Αἰμιλιανὸς ὑπερφρονήσας τῷ κατορθώματι, μίσησι τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας, καὶ Ῥωμαίων αὐτὸν ἀναγορεύσασι Αὐτοκράτορα. Ὡς αὐτίκα τὰς δυνάμεις ἀγείρας, ἐπῆλθε τῇ Ἰταλίᾳ καταλαβεῖν. Ὡς γοῦν εἰς γνῶσιν ἦλθον ταῦτα τῷ Γάλλῳ, πρότερος ἐπρωθεῖτο παρασκευασάμενος, τῷ Αἰμιλιανῷ ἀντιπαρατάξαι, καὶ συμβαλόντων ἀλλήλοις τῶν στρατευμάτων, ἥττηντο οἱ τοῦ Γάλλου. Ἡττωμένοι δὲ, ἐπέθεντο τῷ στρατῷ λυμαινόμενοι· καὶ ἀναλύσεις κακίστου ἐπὶ τοῖς παισὶν αὐτοῦ, βασιλεύσαντες ἔτη δύο, καὶ μῆνας ὀκτὼ, προσέθεντο τῷ Αἰμιλιανῷ, καὶ αὐτοὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ ψηφισάμενοι.

κβ'. Ἀναρρηθεὶς δὲ ὑπὸ Αὐτοκράτωρ ὁ ΑΙΜΙΛΙΑΝΟΣ, ἐπέστελε τῇ Συγκλήτῳ, ἐπαγγελλόμενος,

ὡς ἡ Θρᾴκιλλα ἀπαλλάξει βαρβάρων, ἐ κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύσεται, ἡ πάντα σφάξει ἡ ἀγωνίσεται ὡς στρατηγὸς αὐτῶν, τὴν βασιλείαν τῇ Γερμανίᾳ καταλιπών. Αλλ' ὑδὲν τούτων ἐφθη πεποιηκώς, Οὐαλλισιανὸς ἐπανασάντος αὐτῷ· ὃς νῶν ὑπὲρ τὰς Αλπεις ἄρχων δυνάμεων, τὰ κατὰ τὸν Αἰμιλιανὸν μαθών, ἐ αὐτὸς τυραννεῖ. Καὶ πᾶς ὑπ' αὐτὸν δυνάμεις συναγαγών, ἐπὶ ὃς ἡ Ρώμην ὑπείγετο. Οἱ γοῦν τῷ Αἰμιλιανῷ συστρατευόμενοι, ἐκ ἀξιομάχους ἑαυτοὺς ἐγνωκότες πρὸς ἡ τὸν Οὐαλλισιανοῦ στρατιὰν, μηδὲ φθείρειν ἡ φθείρεσθαι Ρωμαίους ὑπ' ἀλλήλων ἔσιον κρίναντες ἡ πολέμους συγκροτεῖσθαι ὁμογνῶν, ἡ ἅλως δὲ τὸν μὲν Αἰμιλιανὸν ἀνάξιον λογιζόμενοι βασιλείας, ὡς ἄδοξόν τε ἡ χαμερπῆ, τὸν Οὐαλλισιανὸν δὲ ἀκριβέστερον ἡγούμενοι τῇ ἀρχῇ, οἷα δὴ τὰ ἡ τῶν πραγμάτων ἐπιλυόμενον ἀρχικώτερον, πτείνουσι μὲν Αἰμιλιανὸν, ὅπως πλατείας μιᾶς ἡγεμονεύσαντα, ἄγονται δὲ τῆς ἡλικίας ἑαυτὸν τιμωρούμενον· ἡ προΐενται Οὐαλλισιανῷ, ἡ ἀμάχως αὐτῷ τὴν Ρωμαίων ἀρχὴν ἐγχειρίζουσι. Φλαβιανῷ δὲ τότε Δεκίου, ὡς εἴρηται, μαρτυρήσαντος, Κορνήλιος, τὴν τῆς Ρώμης πεμπταιτελῆ διεδέξατο. Καὶ ἐπὶ τρισὶν ἐνιαυτοῖς πάντ' ἐναυτοῖς τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε. Καὶ Λούκιος ἐπὶ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀνήχθη θρόνου, ὃς ἐν ὀγδοήκοντα ἐνιαυτοὺς ἐν τῇ τῆς Ρώμης Ἐπισκοπῇ τελέσας. Καὶ Στέφανος τὸ τῆς ποιμαντικῆς λειτούργημα διεδέξατο. Οὗτος περὶ τινος ζητήματος, τοὺς ἐξ αἱρέσεως ἐπιστρέφοντας Χριστιανοὺς μὴ βαπτίζειν, ἀλλὰ τῇ ἐξ χειρῶν ἐπιθέσεως ἐκ τῆς καθαίρειν αὐτοὺς, ἐν ᾗ ἐπιστολῇ περὶ τούτου πρὸς Κυπριανὸν τὸν ἱερομάρτυρα ἀναγράφεται. Στεφάνου ἡ κοιμηθέντος μὴ δύο ἐνιαυτοὺς, Ξύστος εἰς τὴν Αρχιερατικὴν τῆς Ρώμης θρόνον ἐκάθισε. Τότε ἐ κατὰ Σαβέλλιον κινήσεται αἵρεσις ἐν Πτολεμαΐδι τῆς Πενταπόλεως. Αλλὰ τοῦ μὲν κατὰ τοὺς τῆς Ρώμης Αρχιερεῖς ἔχου ἅπας.

κγ. ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟΣ δὲ σὺν Γαλλιήνῳ τῷ υἱῷ τὴν Ρωμαίων ἡγεμονίαν δραξάμενος, καὶ ἅτε σφοδρότατος ἐκείνου κατὰ Χριστιανῶν διωγμὸν, ἡ πολλοὶ κατὰ διαφόρους χώρας Μάρτυρες γεγόνασιν, ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως πολυειδῶς ἐκαθλήσαντες. Εθνῶν δὲ καὶ ἐπὶ τούτου γενομένης ἐπαναστάσεως, κακῶς εἶχον Ρωμαίοις τὰ πράγματα. Οἵ τε γὰρ Σκύθαι τὸν Ἴστρον διαβάντες, καὶ αὖθις ἡ Θρᾴκιλλαν χώραν λῃδρεπόδισαντο, ἐ πόλιν περιφανῆ ἡ Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκησαν μὲν, ἑ μέντοι κατὰ κράτος. Εἰς δίος δὲ πάντων ἅπασαν περιέστησαν, ὡς Αθηναίους μὲν ἀνοικοδομῆσαι τὸ τεῖχος τῆς ἐαυτῶν πόλεως, καθηρημένον ἐκ τῆς τοῦ Σύλλα χρόνου, Πελοποννησίους δὲ ἐκτειχίσαι ἡ Ἰσθμὸν ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν. Αλλὰ μὴν καὶ Πέρσαι, Σαπώρου σφῶν βασιλεύοντος, ἡ Συρίαν κατέδραμον, καὶ ἡ Καππαδοκίαν ἐδῄωσαν, ἐ ἡ Εδεσσαν ἐπολιόρκουν. Οὐαλεριανὸς δὲ ἄχνος προσμίξαι τοῖς πολεμίοις μαθών, ὡς οἱ ἐν Εδέσσῃ στρατιῶται ἐξιόντες τῆς πόλεως, καὶ συμπλεκόμενοι τοῖς βαρβάροις, πολλοὺς ἀναιροῦσι, καὶ πλεῖστα σκῦλα λαμβάνουσιν, ἀνεθάρσησε, καὶ ἀπιλθὼν μετὰ ἡ στρατιᾶς συμπλάκη τοῖς Πέρσαις. Οἱ δὲ πολυπλασίους ὄντες τοὺς Ρωμαίους ἐκύκλωσαν, καὶ οἱ πλείους μὲν ἔπεσον, ἔνιοι δὲ καὶ διέφυγον. Οὐαλεριανὸς δὲ σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν συνειλήφθη τοῖς πολεμίοις, καὶ ὑπὸ ἡ Σαπώρου ἀπήχθη. Ο δὲ τὸν Βασιλέως κρατήσας, πάντων ἤδη κρατεῖν φετο καὶ ὠμὸς ὢν φύσει, πολλῷ χείρων ἐπέστησε γέγονεν. Οἱ μὲν οὖν τινες αἰχμάλωτον ἁλῶναί φασι ἡ Οὐαλεριανὸν τοῖς Πέρσαις ἐξόρμησαν. Εἰσὶ δ' οἱ ἑκόντα φασὶ ἡ Οὐαλεριανὸν ὑποχωρῆσαι τοῖς Πέρσαις, ὅτι ἐν Εδέσσῃ λιμὸς ἐπῆκτο τοῖς στρατιώταις,

Zonaræ Annales.

lum illaturum : omniaque facturum & dimicaturum, ut ducem eorum, Imperio ipſis relicto. Sed priuſquam horum aliquid faceret, Valerianus tranſalpinarum legionum dux, rebus Æmyliani cognitis, & ipſe regnum affectavit : conductiſque in unum ſuis copiis, Romam properavit. Quare ii qui ſub Æmyliano ſtipendia merebant, quia ſe Valeriano impares eſſe norant, & Romanos mutuis perire cædibus, ac inteſtina bella conflari nefas putabant. Eodem accedebat, quod Æmylianum, ut inglorium & humilem, regno indignum judicabant : Valerianum vero ad principatum aptiorem, ut qui majori cum auctoritate res adminiſtraturus eſſet : Æmyliano nondum quatuor menſes Imperio poſito, annos vero quadraginta nato, interfecto, ad Valerianum tranſeunt, eique ciera dimicationem Romanorum Imperium tradunt. Flaviano ſub Decio Martyrii corona ornato, Cornelius Romanus paſtor factus, munere ſuo per triennium præclare obito, deceſſit. Lucio in Pontificatus ſolium evecto, & ante expletum in eo octavum annum mortuo, Stephanus eſt ſurrogatus. Hujus ſanctio eſt, ne Chriſtiani ab hæreticis ad Eccleſiam reverentes, rebaptizentur, ſed precatione per manuum impoſitionem luſtrentur : eaque de re epiſtola ejus ad Cyprianum Martyrem extat. Cum Stephanus poſt duos annos obdormiſſet, Xyſtus in Pontificio Romæ ſolio conſedit. Tum etiam Sabelliana hæreſis, Ptolemaide Pentapoleos urbe nota eſt. Atque hæc de Romanis Pontificibus.

Edit. Pariſ. pag. 629. Æmyliani cædes.

Epiſcoporum catalogus.

Stephani Papæ ſanctio.

XXIII. VALERIANUS autem, cum Galieno filio rerum potitus, & ipſe Chriſtianos vehementiſſime perſecutus eſt : ac multi diverſis in locis martyres facti ſunt, variis pro Chriſti fide certaminibus defuncti. Sub hoc quoque, propter exterarum gentium motus, male ſe res Romana habuit. Nam Scythæ Iſtrum tranſgreſſi, Thraciam denuo populati, urbem illuſtrem Theſſalonicam obſederunt illi quidem, ſed non expugnarunt : ac terrorem tantum intulerunt omnibus, ut Athenienſes ſua mœnia jam inde a Syllæ temporibus proſtrata, inſtaurarent : Peloponenſes vero, Iſthmum a mari ad mare ducto muro intercluderent. Perſæ quoque Sapore Rege Syriam incurſarunt, & Edeſſam obſederunt : quos Valerianus prius non aggredi auſus, cum Edeſſenos milites eruptionibus faciendis multos Barbaros cædere, & plurimis potiri ſpoliis didiciſſet, recepto animo adortus eſt. Qui, ut longe plures, Romanos circumdederunt, quibus maxima ex parte occiſis, nonnullis etiam elapſis, Valerianus cum ſuis ſatellitibus ab hoſtibus captus, atque ad Saporem abductus eſt. Is vero cum Imperatorem teneret, omnia ſe jam viciſſe ratus, homo per ſe crudelis, multo deterior evaſit. Nonnulli ad hunc modum a Perſis Valerianum eſſe captum tradunt. Sunt & qui eum ultro deditionem feciſſe

Valerianus a Perſis captus.

p. 630.

LIBER XII. narrent, quod cum Edessæ ageret, milites fame laborantes, seditione mota, de interficiendo ipso cogitarint. Eum vero ne a suis occideretur, ad Saporem profugum, hosti se tradidisse, ac nihilo secius ipsas legiones: quæ quod ad ipsum attinet, sane perissent, milites tamen non perierunt, sed proditione cognita, paucis occisis effugerunt. Enimvero Imperator sive in acie captus, sive ultro profugus, ignominiose a Sapore tractabatur. Persæ vero sine ullo metu urbes adorti, Antiochiam ad Orontem, & clarissimam Ciliciæ civitatem Tarsum, & Cappadociæ Cæsaream ceperunt, nec captivorum multitudini cibi plus dederunt, quam quantum ad tuendam vitam satis esset: imo nec aquam affatim biberé siti sunt, sed a custodibus in die semel instar pecudum aquatum acti. Cæsaream vero Cappadociæ frequentissimam urbem, (nam ad quadringenta hominum millia eam incoluisse traduntur) non prius hostes ceperunt, obsessis strenue se defendentibus, Demosthene, viro forti & cordato, duce: quam captivus quidam medicus, excarnificationum hostilium impatiens, locum eis quemdam demonstravit, per quem Persæ nocte ingressi, omnes interfecerunt. Civium vero dux Demosthenes, a multis Persis circumdatus, qui eum viventem capere jussi erant, conscenso equo, & stricto ense sublato, in medios hostes se immisit, & plurimis prostratis urbe elapsus, effugit. Hoc rerum statu Persæ, omnes Romanas in oriente provincias pervagati, sine ullo metu vastarunt. At Romani fuga, ut dictum est, elapsi, Callistum quemdam ducem creârunt, qui cum Persis palantes, ac omnis hostilis metus expertes, temere provincias incursare videret: aggressione repentina maximam Barbarorum cædem edidit, & Saporis concubinas cum magnis opibus cepit. Qua clade ille dolens, festinanter domum abiit, abducto etiam Valeriano secum: qui in Persia vitam inter captivitatis opprobria & ludibria exegit. Neque vero Callistus dimicatione rem contra Persas tam bene gessit: sed & Odenatus Palmyrenus, Romanorum socius, multos occidit, redeuntes juxta Euphratem adortus, eaque de causa a Galieno Imperatore, grati animi ergo, dux Orientis est creatus. Inter spoliandum cadavera Persarum, dicuntur etiam mulieres habitu & armis virorum ornatæ repertæ, & tales aliquot vivæ a Romanis captæ esse. Sapores vero cum in reditu in profundam vallem incidisset, per quam jumentis transitus non patebat, captivos interfici, & in vallem abjici jussisse: itaque complanata valle, per cadavera jumenta traduxisse fertur. Ac cum Valeriano sic actum est. Romanam autem Ecclesiam gubernavit Xystus: Antiochenam Demetrianus, Flaviani successor: Hierosolymitanam Mazabeno mortuo Hymenæus, Alexandrinam Dionysius.

Antiochia. Tarsus. Cæsarea. Demosthenes Cæsariensis. Edit. Paris. pag. 631. Callistus Persas cædit. Odenatus. Mulieres militeres. Vallis cadaveribus expleta. Episcoporum successio.

GALIENUS. XXIV. Post Valerianum, GALIENUS filius filius, Imperii Ro-

Α κρίνοιτο εἰς φάσιν κτείνωσιν, καὶ ἀπελθεῖν ἐζήτουν τὸν Αὐτοκράτορα. Ὁ δὲ ἐπὶ τῇ στρατιωτῶν διδομένῃ ἐπαγάσσιν φόβῳ ἐς Σαπώρην καταφεύγει, ἵνα μὴ ὑπὸ τοῖς ἰδίοις ἀπόληται, τῇ πολεμίᾳ προδιδοὺς ἑαυτόν. Ἀλλὰ μίντοι ὅσον τῇ ἐπ' αὐτῷ, καὶ τὰ Ῥωμαίων στρατεύματα, εἰ μὲν οἱ στρατιῶται ἀπώλοντο, ἀλλὰ γοῦν τῆς προδοσίας, διάφυγοι, ὀλίγοι ἀναιρεθέντες. Εἶτε δὲ δορύλωτος ἑλήφθη τοῖς Πέρσαις ὁ Βασιλεύς, εἴθ' ἑκὼν ἑαυτὸν αὐτοῖς ἐνεχείρισεν, ἀτίμως ἤγετο παρὰ τῷ Σαπώρῃ. Οἱ Πέρσαι δὲ κατὰ πᾶσαν ἄδειαν ταῖς πόλεσιν ἐπιόντες, τήν τε πρὸς τῇ Ὀρόντῃ αἰροῦσιν Ἀντιόχειαν, ἔτ' ἐπιπερατοῦσι τὴν Κιλικίας πόλιν Ταρσὸν, καὶ ἐς Καππαδοκίαν Καισάρειαν. Καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων συναγαγόντες, ἀδίτροφῆς αὐτοῖς μισθοδοσίαν, εἰ μὴ βραχίστης, ὡς ἐπὶ ζῴοις ἦν μέλον ὕδατος μετέχειν τὰς χεῖρας εἶναι αὐτούς, ἀλλ' ἅπαξ τῆς ἡμέρας οἱ πάντων φρουροὶ ἐλαύνουσιν ἐπ' ὕδωρ, ὥσπερ βοσκήματα. Τὴν Καισάρειαν δὲ πολυάνθρωπον οὖσαν (περὶ παραπλησίους γὰρ μυριάδας ἀνθρώπων ἐν αὐτῇ λέγεται κατοικεῖν) ἡ πρότερον εἷλον, γενναίως τῇ ἐν αὐτῇ τοῖς πολεμίοις ἀντιταξαμένων, τῇ στρατηγημένων ὑπὸ τινος Δημοσθένους, ἀνδρὸς καὶ ἀνδρείου καὶ συνετοῦ, ὅστις τις δορυάλωτος καταχθεὶς ἰατρὸς, καὶ τὰς ἐπαγομένας αὐτῷ μὴ φέρων ἀνίας, ὑπέδειξέ τινα τόπον, ᾗ θᾶττον εἰσπλεῦσαι οἱ Πέρσαι, καὶ πάντας ἀνεῖλον. Ὁ δὲ γε πάππος στρατηγὸς Δημοσθένης ὑπὸ πολλῶν κυκλωθεὶς Περσῶν, χιλιάδι ἵππων ζωὸν αὐτὸν συλλαβεῖν ἵππον ἀναβάς, καὶ γυμνὸν τὸ ξίφος χρεὼν, εἰσώθησεν ἑαυτὸν μέσον τῶν πολεμίων· καὶ πλείστους καταβαλὼν, διέξεισι τῆς πόλεως, καὶ ἀφυγεῖν ἔσχεν. Οὕτω δὲ τῷ πραγμάτων τοῖς Πέρσαις συνεσκευάσθησαν, καὶ πᾶσαν ἐπικειμένην Ῥωμαίοις ἔσαν διαπεπεδῆσθαι χώραν, καὶ ἐπόρθουν αὐτὴν ἀδεῶς. Οἱ μέντοι Ῥωμαῖοι φυγόντες, ὡς εἴρηται, στρατηγὸν ἑαυτοῖς ἐπίστησαν Κάλλιστόν τινα, ὃς στενοχωρουμένους τοὺς Πέρσας ὁρῶν, καὶ ἀπερισκέπτως ἐπιόντας ταῖς χώραις, τῇ μή τινα οἴεσθαι αὐτοῖς ἀντιτάξασθαι, ἐπιτίθεται ἀθρόον αὐτοῖς, καὶ φόνον τῷ βαρβάρων πλεῖστον εἰργάσατο, ἔτι παλλακὰς αὖθις Σαπώρεως πλούτῳ πολλῷ. Οἷς ἐκεῖνος περιαλγήσας, εἰ καὶ σπουδαίως ὑπέστρεψε, καὶ τὸν Οὐαλεριανὸν ἐπαγόμενος, ὃς καὶ ἐν Περσίδι κατέστρεψε τὸν ζῆν, ὡς αἰχμάλωτος ἐνυβριζόμενός τε καὶ ἐμπαιζόμενος. Οὐ μέντοι δ' ὁ Κάλλιστος ἀείσθυτος τούτοις Περσῶν, ἀλλὰ καὶ τὸν Παλμυρηνὸν ἄνδρα, κεχλημένον Ὀδίναθον, συμμαχοῦντα Ῥωμαίοις πολλοὺς διαφθείραντα Περσῶν, ἀναιρέσεως αὐτοὺς καὶ τὸν Εὐφρατησίαν ἐπιθύμους χάριτος ἐν Γαλιήνου τοῦ στρατηγήματος ἀμειβόμενος, καὶ ἐώσας πρωτεύειν στρατηγῶν. Ἐν μέντοι τοῖς πεσοῦσιν ἐν τῷ Περσικῷ στρατεύματος σκυλευομένοις, λέγονται καὶ γυναῖκες ἄρρεσθαι κατ' ἄνδρας ἐσταλμέναι καὶ ὡπλισμέναι, ἀλλαὶ ζῶσαι πεπτῶσαι καταχωσθῆναι ὑπὸ Ῥωμαίων. Ἐν δὲ τῇ πεδιάδι, φάραγγι βαθείᾳ περιτυχὼν ὁ Σαπώρης, ἣν διελθεῖν τοῖς ὑποζυγίοις ἄπορον ἦν, ἀλλαχόθεν ἐκέλευσεν ἀναιρεθῆναι, καὶ ῥιφῆναι καὶ τὴν φάραγγα, ἵν' ἔσω τὰ βάθη αὐτῆς πληρωθέντες καὶ τῶν νεκρῶν σωμάτων τὰ ὄρθια διέλθωσιν ὑποζύγια. Καὶ ὑπὸ διελθεῖν ἱστορεῖται τὴν φάραγγα. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Οὐαλεριανὸν ἐν τούτοις. Τῆς δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐκκλησίας καθηγεῖτο Ξύστος· τῆς δὲ τῆς Ἀντιοχέων Δημητριανὸς, Μαζαβάνου Φλαβιανὸν· τῆς δὲ τῶν Ἱεροσολύμων Ὑμέναιος, Μαζαβάνου θανόντος· τῆς δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ προέστατο Διονύσιος.

κδ'. Μετὰ δὲ τὸν Οὐαλεριανὸν ΓΑΛΙΗΝΟΣ

ὁ ἐκείνου υἱὸς τῆς τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίας μέγιστον ἐγκρα-
τὴς, ἀπὸ πατρὸς καὶ Περσῶν στρατοῦσθαι, εἰς τὰ ἑσπέρια εἶναι τῶν ἐν τῇ Ἰταλίᾳ ἐπιδρᾶσαι, καὶ τοὺς Θρᾷκα λῃζομένους ἀντικαθίστασθαι. Οἱ Ἀλαμανοὶ περὶ τεσσαράκοντα μυριάδας εἰσι, περὶ τὰ Μεδιόλανα συμβαλὼν μετὰ μεγάλου, ἐνίκησεν. Εἶτα καὶ Λίρυλλις, Σκυθικῷ γένει, καὶ Γοτθικῷ, ἐπεξελθὼν, ἐκράτησεν. Ἐπολέμησε δὲ καὶ Φράγγοις. Αὐρέολος δὲ ἐκ χώρας τῆς Γετικῆς, τῆς ὕστερον Δακίας ἐπικληθείσης, καὶ γένους ἀσήμου (ποιμένα γὰρ ἐτύγχανε πρότερον) ἐκ τύχης δὲ αὐτὸν εἰς μέγα βουλευτήριον ἐκάρη ἐστρατοῦτο· καὶ πειρατείας μεγάλας, τῇ βασιλικῶν ἵππων φρουρήσεις ἐπιτετραμμένος. Καὶ πεζοὺς δὲ ἄλλους, πεζεστρατηγήσας ἔδοξε τῷ κρατοῦντι. Τῶν δὲ ἐν τῇ Μυσίᾳ στρατιωτῶν στασιασάντων, καὶ Ἰγγενοῦν Αὐτοκράτορα ἀναπόντων, ἐπὶ τὸν Γαλλιηνὸν αὐτοῖς ἀντιπαξάμενον περὶ τὴν Σίρμιον, μετὰ τῆς ἄλλων ἐπ Μαυρουσίους ἐπαγομένου, οἳ ἀπὸ Μήδων καταγεδαι λέγονται, ὁ Αὐρέολος ἱππαρχῶν γενναίως μετὰ τῆς ἱππέως ἀγωνισάμενος, πολλοὺς τῆς τοῦ Ἰγγενοῦ φρουρουμένους διώλεσε, καὶ τοὺς λοιποὺς ἐπὶ φυγὴν, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν Ἰγγενοῦν φεύγειν ἀπηγγελόησαν, καὶ ἐς τὸ φεύγειν ἀναπεθῆναι παρὰ τῶν δορυφόρων αὐτοῦ. Λυθὶς δὲν Ποστοῦμος τὴν Γαλλιηνὸν ἐπανείσατο. Παῖδα δὲ ἔχων ὁ Αὐτοκράτωρ ἔτος ὁμώνυμον, δεξιόν τε ἐς ἀφόσωπον, ὃν καὶ τῆς βασιλείας εἶχε ἐλπίδα, ἐς Λεγεπτίνην τὴν πόλιν καταλιπὼν, πρὸς Γαλάτας ὑπὸ Σκυθῶν πορθουμένους ἐπικουρήσαντα. Ὡς καί τινα Ἀλβανὸν καλούμενον ἐπέστησε, καὶ τῶν πάντων αὐτῷ τὸν υἱόν. Ποστοῦμος δὲ ἐς φυλακὴν τοῦ Ῥήνου ποταμοῦ ἐλθὼν, ὥστε κωλύειν τοὺς πέραν ἐκείνου βαρβάρους τῶν ἐς Ῥωμαίδα χώραν ἐμβαίνειν, λαθών τινα, καὶ ἐμβὰς τὸν ποταμὸν, καὶ λείαν ἐπαγομένους πολλὴν ἐν τῇ ἐπανόδῳ ἐπέθετο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλε, τὴν λείαν ἀφείλετο ξύμπασαν, καὶ πάντων αὐτοὺς κατὰ τῆς στρατιώτας διένειμε. Ὁ μαθὼν ὁ Ἀλβανὸς, πέμψας χρυσομιτρίων αὐτῷ καὶ τῷ υἱῷ Γαλλιηνῷ τὴν λείαν ἀπῄτει. Καὶ ὁ Ποστοῦμος συγκαλέσας τοὺς στρατιώτας, εἰσέπραττεν ἐξ αὐτῶν τὰ τῆς λείας εἰς ἀποστασίαν αὐτοὺς παρακινῆσαι μηχανώμενος, ὃ καὶ γέγονε· καὶ μετ' αὐτῶν τὴν πόλιν τὴν Λεγεπτίνην προσέβαλε, καὶ οἱ τῆς πόλεως τόν τε παῖδα τοῦ Βασιλέως καὶ τὸν Ἀλβανὸν αὐτῷ ἐκδιδάσκουσιν, ὡς τῆς ἄμφω ἀπέκτεινε. Ταῦτα γοῦν ὁ Γαλλιηνὸς, πρὸς τὸν Ποστοῦμον ἀπίκετο, καὶ συμμίξας αὐτῷ, πρότερον μὲν ἡττήθη, εἶτα καὶ ἐπεκράτησε, ὡς καὶ τὸν Ποστοῦμον φεύγειν. Σπάσεται δὲν ὁ Αὐρέολος καταδιώξας αὐτόν. Ὁ δὲ, καί τι δυνάμενος καταλαβεῖν αὐτὸν, οὐκ ἐθέλησεν ἐκδιῶξαι ἐπὶ πολὺ, ἀλλ' ἐπανελθὼν εἶπε, μὴ δυνηθῆναι αὐτὸν καταλαβεῖν Ποστοῦμος δ' ὕστερον ἐξεργάσατο, λυθὶς σωμήσας στρατόν. καὶ πάλιν ὁ Γαλλιηνὸς ὑλαυτονίαν αὐτῷ, καὶ τὴν πόλιν τινὰ τῆς Γαλλίας καταλείσας ἐπολιόρκει τὸν τύραννον. Ἐν δὲ τῇ πολιορκίᾳ πλήττεται βέλει ὁ Βασιλεὺς τὰ μετάφρενα, καὶ νοσήσας ἐν τούτῳ, τῶν πολιορκιῶν διέλυσε. Καὶ ἄλλος δὲ τῷ Γαλλιηνῷ ἐκίνητο πόλεμος παρὰ Μακρίνου, ὃς δύο ἔχων υἱοὺς Μακριανὸν καὶ Κύϊντον, τοῦτον μὲν ἐπεχείρησε. Καὶ αὐτὸς μὲν ὅτι θᾶττον πεπόρευτο τῷ στρατῷ, ὡς ἐπὶ δυνατοὺς τοὺς βασιλέως, τοῖς δ' υἱοῖς αὐτοῦ παρέβαλε, καὶ οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ ἀσμένως αὐτὸν προσεδέξαντο. Ὁ δὲ ὀλίγα πρὸς Πέρσας ἐκστρατεύσας, ἐπὶ Γαλλιηνὸν παρεσκευάζετο. Καὶ τοὺς Πέρσας Βαλίστας ἀντικατέστησε, ὃν αὐτὸς προεχειρίσατο ἵππαρχον, καὶ συὺ πάντῃ τὸν υἱὸν αὐτοῦ καταλέλοιπε Κύϊντον. Πέμπει δὲ ὁ Βασιλεὺς καὶ Μακρίνῳ καὶ Μακριανῷ τῷ υἱοῦ αὐτοῦ τὸν Αὐρέολον, μὴ τῷ στρατῷ ἑτέρων· ἐθ ἁρμόζαν-

A mani potitus est, a patre contra Persas abeunte in Occidente relictus, ut iis qui Italiæ male cogitarent, & Thraciam vastarent, resistéret: qui cum non amplius decem millia haberet, trecenta millia Alemannorum juxta Mediolanum vicit. Deinde Herulos etiam, gentem Scythicam, & Gotthicam, profligavit. Gessit & cum Francis bellum. Aureolus vero ex provincia Getica (sic enim Dacia quondam vocabatur) obscuro genere ortus (pastor enim fuit) cum a fortuna crehendus esset, militavit, atque industria consecutus est, ut equi imperatoril suæ fidei mandarentur. Quod quia præclare tractabat, charus habebatur Imperatori. Deinde cum Mysiæ legiones Ingenuum per seditionem Imperatorem dixissent, & Gallienus præter cæteros etiam Mauros (hos a Medis propagatos esse ajunt) contra eum ad Sirmium adduxisset: Aureolus Magister Equitum strenue dimicando, multis hostibus cæsis, reliquos, ipsumque Ingenuum rebus desperatis in fugam conjecit, in qua a suis satellitibus est occisus. Hoc domito, Posthumus contra Imperatorem insurgit tali de causa. Gallienus filium Gallienum, adolescentem solertem & formosum, quem Imperii successorem destinabat, in urbe Agrippina relinquerat: ut Gallis, quos Scythæ premebant, opem ferret; Albano cuidam propter ætatem commissum. Posthumus vero ad custodiam Rheni fluminis relictus, ut transrhenanos Barbaros Romanarum provinciarum incursione prohiberet: transitu eorum non animadverso, in reditu præda onustos adortus, multis occisis, prædam omnem receptam inter milites statim divisit. Cum autem Albanus postularet, ut ea ad se & juniorem Gallienum afferretur: milites ea repetita ad seditionem impulsos, ad Agrippinæ mœnia adduxit, Albanumque & juniorem Gallienum a civibus sibi dediros occidit. Gallienus igitur bello contra Posthumum suscepto, primo congressu victus est. Deinde tyrannum in fugam conjectum, Aureolum persequi jubet: qui cum eum assequi posset, diutius persequi nolens, causatus est, se eum adipisci non posse. Quare Posthumum sic elapsum, & copias reparantem, Gallienus denuo adortus, in quoddam Galliæ oppidum compulsum obsedit: sagittaque in dorso ictus, ob vulneris dolorem obsidionem solvit. Sed aliud quoque bellum a Macrino est exortum: qui cum duos filios haberet, Macrianum & Quintum, regnum affectavit. ac ipse quidem ob alterum pedem mutilatum, vestem imperatoriam non induit, sed filios induere jussit: atque ab Asianis cupide susceptus, cum ad breve tempus adversus Persas commoratus esset, contra Gallienum se parabat: Balista, quem Magistrum equitum creavat, contra Persas relicto, adjuncto etiam Quinto filio. Quare Imperator Aureolum cum aliis ducibus contra Macrinum & Macrianum

LIBER XII. Galieni res in Occidente gestæ.

Aureolus.

Ingenuus.

Posthumus.

Edit. Paris. pag. 632.

Macrinus.

Macrianus. Quintus.

LIBER XII. miſit : qui hoſte circumvento nonnullos occiderunt (parcebant enim eis, ut popularibus ſuis) ſperantes, eos ultro ad Imperatorem tranſituros. Sed cum non cederent, fortuito accidit, ut omnes ad officium redirent. Nam dum tyrannorum milites erectis ſignis incedunt, quidam ex ſigniferis impeditus concidit : ſignoque una inclinato, reliqui ſigniferi cauſæ ignari, putantes illum ultro ſe Imperatori ſubmiſiſſe, humi proſtrati omnes idem fecerunt, Gallienum fauſtis ominibus proſequentes : neque ulli, præter Pæones, apud Macrinum manſerunt. Qui cum & ipſi tranſituri eſſent, Macrino & filio, ipſorum rogatu, ne in hoſtium poteſtatem venirent, interfectis, Imperatori ſe dediderunt. Gallienus vero contra Quintum, junlorem Macrini filium, qui totum pene Orientem ſubegerat, Odenatum, Palamyrenorum ducem miſit. Verum Macrini & Macriani clade Pannonica nuntiata, multæ urbes a Quinto & Baliſta defecerunt. Quos Odenatus Emeſæ aggreſſus, vicit : ac Baliſtam ipſe occidit, Quintum cives. Qua de cauſa in rei fortiter geſtæ præmium dux totius Orientis ab Imperatore deſignatus, fidelem ſe erga Romanos præbuit : magnaque parta gloria, varias gentes multis bellis devicit, contra Perſas etiam re bene geſta. Sed tandem a fratris ſui filio eſt occiſus. Qui, cum in venatione bellvam ſurgentem prior emiſſo jaculo dejeciſſet, eaque de cauſa a patruo objurgatus, iterum ac tertio idem feciſſet : Odenatus iratus, equum el ademit, quæ magna ignominia, haberur apud Barbaros : & hominem ea de cauſa minas ſpirantem, in vincula conjecit. Sed poſtea rogatu filii Odenati nato majoris ſoluius, ſtricto gladio ipſum Odenatum, & ejus filium liberatorem ſuum, in convivio interfecit, atque ipſe etiam ab aliis eſt occiſus.

Edit. Pariſ. pag. 633.

Quinti & Baliſtæ interitus.

Odenati interitus.

XXV. Deinde Aureolus toti equitatui præfectus, homo potens, contra Gallienum inſurrexit: & Mediolano occupato, ſe ad invadendum Imperatorem paravit. Sed ab eo, multis ſuorum amiſſis, & vulnere accepto, Mediolanum compulſus, ibique obſeſſus eſt. Dum autem Gallienus contra hoſtes excurſiones facit, Imperatrix, quam ſecum adduxerat, in periculo fuit. Nam cum hoſtes vallum a paucis admodum militibus cuſtodiri animadverſiſſent, Imperatoris tabernaculum invaſerunt, Imperatricis rapiendæ cauſa. Sed miles quidam gregarius, qui ante tabernaculum ſedens, calceum pede detractum conſuebat: arrepto clypeo & pugione, in eos ferociter irruit. & uno atque altero percuſſo, cæteros illius audacia territos repulit; dum plurium concurſu conjunx Imperatoris erepta eſt. Quo Mediolanum adhuc obſidente, Aurelianus cum equitibus ad Galienum venit : cujus occidendi conſilium proceres cum Aureliano initum, dum Mediolanum caperetur, differre habebant in animo.

Aureoli defectio.

pag. 634.

Aurelianus.

τῆς αὐτοῦ, ἐκύλωσαν σφᾶς, καί τινας ἀπέλυσαν. Ἐφιέσοντο δὲ αὐτῶν ὡς ὁμοχωρῶν, καὶ ἤλπιζον προσρυήσεσθαι αὐτοὺς τῷ Βασιλεῖ· ἐκεῖνοι δ' οὐκ ἐπείθοντο, ἐκ δέ τινος τυχαίου συμβάματος ἅπαντες τῷ Βασιλεῖ προσεχώρησαν. Βαδίζοντες δὲ οἱ περὶ τοὺς τυραννοῦντας, ὀρθίας τὰς σημαίας εἶχον. Εἷς δέ τῷ σημαίας φερόντων ἐν τῇ βαδίζειν συμποδισθείς, πίπτει, καὶ σημαία ἐκείνη πρόσκλισις κατελύετο. Ἰδόντες δὲ οἱ λοιποὶ ὅσοι τὰς σημαίας ἔφερον, ἐπ' ἀληθείσης σημαίας, καὶ ἀγνοήσαντες ὅπως ἐκείνη ἐκύλιτο, ὑπέλαβον ἑαυτοὺς τὸν αὐτῶν καὶ χοντα ἐκκλίναι αὐτῷ τῷ Βασιλεῖ μεταθέμενον. Καὶ αὐτίκα κἀκεῖνος πάσας κυλίεσθαι, καὶ προσέδραμον, καὶ τὸν Γαλλιῆνον ἀφύμνησαν, μόνων τῶν Παίονων πεφυλαγμένων τοῖς περὶ τὸν Μακρῖνον. Εἶτα κἀκείνων μεταθέσθαι βουλομένων, ὁ Μακρῖνος σὺν τῷ υἱῷ αὐτοῦ, μὴ ἐκδοῦναι αὐτὸς, αὐτὸν ἐδεήθησαν, ἀλλ' ἀπελθεῖν σφόπρος σφᾶς, καὶ ὧν προχωρῆσαι τῷ Βασιλεῖ· ὁ πεποιηκὼς οἱ Παίονες, παρέδοσαν ἑαυτούς. Κύντος γε μὴν ὁ πάτρος τοῦ Μακρίνου υἱὸς ἐν τῇ ἰδίᾳ ἰλῇ σὺν Βαλίστᾳ, πᾶσαν αὐτὴν χαδὸν πεποιημένος ὑφ' ἑαυτόν. Ἐφ' ὃς ὁ Γαλλιῆνος Ὠδίναθον ἔπεμψεν, ἡγεμονεύοντα τῶν Παλμυρηνῶν. Τῆς ὕστης δὲ τοῦ Μακρίνου τῆς καὶ Παιονίας συμβάσης ἀγγελθείσης τῷ Κύντῳ καὶ τῷ Βαλίστᾳ, πολλαὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀπέστησαν πόλεων. Οἱ δ' ἐν Ἐμέσῃ δῆγον· ἔνθα γενόμενος ὁ Ὠδίναθος, καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς, νικᾷ, καὶ τὸν μὲν Βαλίσταν αὐτὸς ἀναιρεῖ, τὸν δὲ Κύντον οἱ τῆς πόλεως. Ὠδίναθον δὲ τῆς ἀνδραγαθίας ὁ Βασιλεὺς ἀμειβόμενος, πάσης ἀπολῆς αὐτὸν προεχειρίσατο στρατηγόν. Οὗτος ὁ Ὠδίναθος μέγας γενόμενος, καὶ Ῥωμαίοις πιστὸς, καὶ ἐν πολλοῖς πολέμοις ἀξιόλογον ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῶν τῶν Περσῶν ἀριστεύσας, τελευταῖον ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀδελφοπαιδὸς ἀπώλετο. Ἐν ᾧ θήρᾳ τῷ θείῳ συνὼν ἐκείνος, ἐπεὶ θηρίων ἐξέθορε, ἐπιχειρήσας, καὶ τὸν θῆρα βαλὼν ἀπέλυε· ὁ δὲ Ὠδίναθος ὑπανέκλινε καὶ ἐπείλησε τῷ ἀντλίῳ. Ὁ δὲ ἐκπαίσας, ἀλλὰ καὶ δὶς καὶ τρὶς τὸν ἐποίησε· ὀργισθεὶς ὁ Ὠδίναθος, ἀφείλετο τοῦ ἵππου αὐτοῦ· τοῦτο δὲ εἰς μεγάλωβελον τοῖς βαρβάροις λογίζεται. Ἀχθόμενος τοίνυν ὁ νικήσας, ἐπείλει τῷ θείῳ. ὁ δὲ ᾔδη τοῦτο, τοῦτο ἐδέσμησεν. Εἶτα ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Ὠδιναθήλου υἱῶν, λυθῆναι τὸν δέσμιον τὸν πατέρα ἐκέλευσε· κἀκεῖνος λυθείς, συμποσιάζοντι τῷ Ὠδιναθήλῳ ἐπιπεσὼν μετὰ ξίφους, κἀκεῖνον ἀπέκτεινε, καὶ τὸν ἐκείνου υἱόν, δι' ἄκρου ἐλάλυτο. Ἀνηρέθη δὲ κἀκεῖνος, τινῶν ἐπιθεμένων αὐτῷ.

κε'. Αὐθις δὲ ἤπειρα καὶ τὰ Γαλλιήνου πράγματα γέγονε, τῶν Λιβύλλου στασιασάντων, πάσης ἀρχὴν τῆς ἑσπέρας, καὶ μεγαλυνάμενος· ὃς δὴ πόλιν τὰ Μεδιόλανα κατέχων, ἑτοιμάζετο συμμίξαι τῷ Βασιλεῖ. Ἐλθὼν δὲ κἀκεῖνος μετὰ δυνάμεως, καὶ τῷ τυραννοῦντι ἀντιπαξάμενος, πολλὰς τῷ αὐτοῦ στασιάσαι δι' ἔφθειρε. Ὅτε δὲ ὁ Λιβύλλος ἐτρώθη, καὶ εἰς Μεδιόλανα κατελείφθη, παρὰ τῶν Βασιλέως ἐκεῖσε πολιορκούμενος· τὸν δὲ Γαλλιῆνον ἐπιδρομὰς ποιούμενον κατὰ τινας τῷ πολεμίων, ἐν καιρῷ ποτε γέγονεν ἡ Βασίλισσα συνιδοῦσα τὸν αὐτῷ· Ὡς δὲ ὁ Βασιλεὺς ἐπεξέδραμε μετὰ πλείστων στρατιωτῶν, ἐλέγοντο πάντα πεφυλεφθῆναι περὶ τὸ χαράκωμα. Ὅπερ οἱ πολέμιοι θεασάμενοι, ἐπῆλθον τῇ τῶν Βασιλέως σκηνῇ, ἁρπάσαι βουλόμενοι τὴν Βασίλισσαν. Εἷς δέ τις τῶν ἀμελημένων στρατιωτῶν, σφὸ τὰ κοιλώτερα καθήμενος, καὶ τὸ οἰκεῖον ὑπόδημα τοῦ ποδὸς ἐκβαλών, συνέρραπτεν αὐτό. Ὡς δὲ εἶδε τοὺς πολεμίους ἐπερχομένους, ἁρπάσας αὐτίδα καὶ ἐγχειρίδιον, πρεμθύμως ὥρμησε κατ' αὐτῶν. Καὶ πλήξας ἕνα, καὶ δεύτερον, ἀπέκοψε τὰς λοιπὰς, δεκαεδυοκαιεικοσιπλασίας ἢ ὡς ἦσαν τὸ πρῶτον ὁρμῆς. Καὶ ἅπαν πλείστων συνδραμόντων στρατιωτῶν, ἡ τοῦ Βασιλέως ἔβοήσατο γαμετή. Ἔτι δὲ πολιορκουμένου τοῦ Βασιλέως τὰ Μεδιόλανα, Λιβυλλιανὸς σὺν ἵπποις προσῆλθεν αὐτῷ, μεθ' ἃ ἀπολεῖν αὐτὸν οἱ μυησάμενοι προεβεβούλευσαντο. ὑπηρετήθη δὲ τὸ σκέμμα, ὡς

ἐλῶν τὰ Μεδόλανα. Μαθόντες δ' ἐγρήγορθαι τὸ σφῶν ἔργον βέλιον, ἐπιπίχωναί τε ἐπιβυλὴν καὶ σίλλωσί τινας πολεμίους ἐπίασι τῇ Γαλιλώφ ἀγγέλλοντας. Ὁ δ' αὐτίκα ἐξόρμησε κατ' αὐτοὺς, ὥρας ἤδη ἀριστώσης ἀρίστου, καὶ ὀλίγων συμφερομένων αὐτῷ. Ἀπιόντι δὲ συναντῶσιν ἱππεῖς ὧν ἡ πόρρω τις ἀφιστᾶτο αὐτοῦ, καὶ μήτε τῷ ἵππων ὑποβάντων, μήτε τι ἕτερον ποιούντων, ἃ πρὸς βασιλῆς τιμὰς γίνεσθαι, ἤρετο τοὺς παρόντας ἑαυτοῦ, Τί οὖτοι βούλονται; οἱ δὲ, Παῦσαί σε ἀρχῆς, ἀπεψήφισαν. Καὶ ὃς αὐτίκα τὸν χαλινὸν τῷ ἵππῳ ἐνδὺς, εἰς φυγὴν ὥρμα. Καὶ κἂν διέφυγε τοὺς ἐπιβουλεύσαντας τῷ ταχυτῆτι τοῦ ἵππου, εἰ μὴ ὕδατος ἐπέτυχεν ὀχετῷ. Παρελθεῖν γὰρ τοῦτον ὁ ἵππος ὑποδεδειλιακὼς, ἔστη· καὶ ὅπου κατέλαβον οἱ διώκοντες, καί τις κατ' αὐτοῦ τὸ δόρυ ἀφῆκεν. Ὁ δὲ πληγεὶς τοῦ ἵππου κατέβαινε. καὶ ἐπὶ μικρὸν ἀφρήσας, ἐκ τῆς τοῦ αἵματος ἐπιλείψεως βασιλεύσας ἑαυτοῦ πεντεκαίδεκα σὺν τοῖς τοῦ πατρός. Ἦν δὲ φύσει φιλότιμος, καὶ πᾶσι θέλων χαρίζεσθαι, καὶ ἰδίοις αἰτήμασιν οὐκ ἀμαρτάνων. Οὔτε μὴν τὰς ἐκκλησιαζούσας αὐτῷ, ἃ προσεδόκησε τοῖς τυραννήσασιν ἐτιμωρήσατο. Οἱ μὲν οὖν ὅπως ἐσώρευσαν ἀναιρεθῶσι τὸν Γαλιῶνον. Οἱ δὲ παρὰ Ἡρακλειανῷ τῷ Ἐπάρχῳ στρατοῦσι τοῦτο φασί. Τὸν δὲ Λυκιόλλου ἐν Κελτοῖς στρατηγοῦντος, καὶ ἐπαναστάντος αὐτῷ. ἥκοντός τε ἐπὶ Ἰταλίας σὺν ταῖς δυνάμεσι, καὶ ὁ Γαλιῶνος κατ' ἐκεῖνα ἐξόρμησε. Νυκτὸς δὲ φρουρησίου αὐτῷ, ἐν τῇ σκηνῇ καθεύδοντι ὁ Ἡρακλειανὸς κεκεντωκὼς τῆς ἐπιβουλῆς Κλαυδίῳ, αὐθρὶ στρατηγικωτάτῳ, ἀπαγγέλλων, ὡς Λυκιόλλος ἤδη ἔπεσε μὴ βαρείας δυνάμεως. Ὁ δὲ φρὸς τὴν ἀγγελίας αἰφνίδιον ἀναθορὼν, ἐκ κλίνης ἀναθορὼν, καὶ ἡμίγυμνος, ἔτυπτε πάντα. Καὶ ὁ Ἡρακλειανὸς πλήττει ἕτερον καιρίαν, καὶ διαπερᾷ σπάθῃ. Ἐπὶ τοῖς τότε χρόνοις Εὐσέβιος, ὁ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐπ' ἔτη πρὸς τοῖς ἑπτὰ κληθεὶς, τελευτᾷ, καὶ Διονύσιος αὐτὸν διαδέχεται. Ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς τοῦ Χριστοῦ ποιμαίνοντος ποίμνης Δημητριανὸν ἐκ ζωῆς ἐκμετρήσαντος, Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς παραλαμβάνει τὴν ἐκκλησίαν, ὃς πεπονηκὼς περὶ Χριστοῦ ἰδογμάτισεν, ὡς ἀνθρώπου κοινοῦ τὴν φύσιν γενομένου, καὶ οὐ Θεοῦ. Καθ' οὓς Σιλβεστρος οἱ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν ποιμένες συνηθροισμένοι, ἐν ᾗ παρῆν καὶ Γρηγόριος ὁ Θαυματουργὸς, καὶ ὁ τούτου ἀδελφὸς Ἀθηνόδωρος, ἤλεγξαν αὐτὸν κακῶς περὶ Χριστοῦ φρονοῦντα, καὶ ἀπεκήρυξαν. Μὴ πειθομένου δ' ἐκείνου ἀποστῆναι τῆς ἐκκλησίας, Αὐρηλιανὸς τότε κρατῶν, κἀντεῦθεν περὶ τούτου διεξάμενος παρὰ τῶν ὀρθοδόξων, ἔμαθε, ἐκείνους τιμηθῆναι τὴν ἐκκλησίαν, οἷς ἂν οἱ τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Ἰταλίας ἐπίσκοποι πρόθοιντο. Ἐντεῦθεν αὖτις μετὰ ἐξελάθη τῆς ἐκκλησίας ὁ Παῦλος, καὶ ἀπεστέγασθη Δόμνος.

κε'. Τοῦ μέντοι Γαλιῶνου ἀνῃρημένου, ΚΛΑΥΔΙΟΣ ἀνῃρέθη Καῖσαρ. Καὶ ὁ Αὐρίολος τὰ ὅπλα καταθέμενος, αὐτῷ ὑπετάγη· ὃς αὖθις τυραννῆσαι ἐπιχειρῶν, ὑπὸ τῆς στρατιᾶς διεφθάρη. Κλαύδιος δὲ χρηστὸς τυγχάνων ἀνὴρ, καὶ δικαιοσύνῃ σοφῶν, ἀπηγόρευσε πᾶσι ζητεῖν ἐκ βασιλείας ἀλλότρια πράγματα. Νενόμισται γὰρ, τοὺς βασιλεῖς δύνασθαι δωρεῖσθαι καὶ τὰ ἀλλότρια, ὅθεν καὶ οἱ ἔτι καὶμβροι νόμοι παρὰ τῇ πολιτείᾳ ἰσχύσασι τῷ ἀρχαίῳ. Προσῆλθεν οὖν γυνή τις, ἧς χωρίον αὐτὸς πρὸ τῆς βασιλείας ἐλήφει ἐκ βασιλικῆς δωρεᾶς, λέγουσα, Κλαύδιος ὁ Ἔπαρχος ἐδίκησέ με. Ὁ δὲ, Ὅπερ ὁ Κλαύδιος ἰδιώτης ὢν ἀφείλετο, εἶπεν, ἵνα μή τι αὐτῷ τῶν ἐμῶν ἐμέλῃ, τοῦτο βασιλεύσας ἀποκαθίστημι. Ἐν Ῥώμῃ δέ γε ὁ Σύγκλητος μαθοῦσα τὴν τοῦ Γαλιῶνου αἵρεσιν, τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου καὶ τὸν υἱὸν ἐθανάτωσαν. Τοῦ μέντοι Ποστούμου τυραννοῦντος ἔτι, καὶ βαρβάρων τὴν Μαιώτιδος ἔλαβον λίμνης εἰς Α-

A Sed cum id esse profectum intellexissent, maturatis insidiis, Galieno hostium adventum nuntiant, contra quos illi statim sub prandii tempus paucis comitantibus egredienti, occurrunt equites. Qui cum non procul ab eo dissentes, nec ex equis descenderent, nec ullum alium honorem Imperatori debitum haberent: comites suos rogat, quid illi sibi vellent? qui cum respondissent, eos imperium illi abrogaturos: statim laxatis habenis in fugam conversus, insidiatores equi celeritate effugisset, nisi is ad fossam quamdam territus substitisset, ubi persequentibus eum assecutis, a quodam hasta ictus, decidit equo: nec multo post ex sanguinis profluvio decessit. Imperavit solus, & B cum patre, annos quindecim. Animo liberali fuit, atque omnibus gratificari studuit, neque quem jam voti impotem dimisit: ne adversariis quidem suis, aut his qui tyrannos secuti fuerant, supplicio affectis. Ac alii sic periisse Galienum, alii ab Heraclitano Praefecto caesum esse tradunt. Nam cum Aureolus, qui Gallicis legionibus praerat, mota seditione cum exercitu in Italiam contenderet: Galienum contra eum abeuntem, dum nocturno in tabernaculo dormit, ab Heraclitano Aureoli conjurato excitatum esse. qui cum ei & Claudio viro bellicosissimo, Aureolum jam cum magnis copiis adventare nuntiasset: Galienus subito nuntio perterritum, ac seminudum lecto exilientem, C armaque petentem, ab eo caesum esse. Hujus temporibus Xystus, undecimo Romani Episcopatus anno defunctus, Dionysium successorem habuit. Demetriano Antiocheno mortuo, Paulus Samosatenus successit: qui de Christo humiliter docuit, eum hominem esse natura communi praeditum, & non Deum. Contra hunc aliarum Ecclesiarum pastores concilium indixerunt, cui etiam Gregorius Thaumaturgus, & frater ejus Athenodorus interfuerunt: eumque ut perperam de Christo sentientem, convictum, Ecclesia cedere jusserunt. Recusantem, apud Aurelianum, qui tum imperabat, detulerunt orthodoxi: qui cum decreto iis Ecclesiam attribui jussisset, quibus Romani & Italici Episcopi suffragarentur, D Paulo per ignominiam pulso, Domnus successit.

XXVI. Galieno interfecto, CLAUDIUS Caesar est designatus, cui Aureolus armis positis se submisit: sed cum denuo regnum affectaret, a militibus occisus est. Claudius vero cum vir bonus justitiaeque sectator esset, interdixit ne ultra cuiquam bona aliena ab Imperatore peteret. Receptum id enim moribus erat Imperatores etiam aliena donare, quandoquidem idem jus Reipublicae statuti per leges fuerat. Itaque mulier quaedam, cujus praedium ipse ante Imperium ex dono Imperatoris acceperat, accessit, a Claudio Magistro equitum injuriam sibi esse E factam conquerens. Tum ille: *Quod*, inquit, *Claudius, dum privatus erat, nec leges curabat, abstulit, hoc factus Imperator restituit*. Senatus Romanus, Galieni caede cognita, fratrem illius & filium etiam occidit. Cum autem Postumus adhuc tyrannidem obtineret, & Barbari Maeotide palude superata, A-

LIBER XII
Galieni caedes.

Heraclianus.

Pontificum successio.

Paulus Samosatenus.

Edit. Paris. pag. 635.

CLAUDIUS.

Aureoli caedes.

Claudii aequitas.

LIBER XII. siam Europamque vastarent, ac utrum bellum prius conficiendum esset, deliberaretur, Claudius dixit, *Bellum Personicum mea interest, Barbaricum reipublicæ, cujus in primis habenda est ratio.* Cæterum Barbari multas provincias incursantes, Thessalonicam, quæ cum olim Emathia diceretur, a Philippi filia Cassandro nupta hoc nomen accepisse fertur, obsederunt: ab eaque repulsi, Athenas ceperunt. Ubi cum omnes libros in unum acervum congestos crematuri essent, unus ex cordatioribus populares suos a proposito revocavit: quod Græci, dum iis rebus occupati, rem militarem negligerent, facile superari possent. Enim vero Cleodemus, vir Atheniensis, fuga elapsus, coactaque multitudine, navibus ex mari hostes adortus, tantam cædem edidit, ut reliqui etiam inde aufugerent. Claudius vero cum eos in variis provinciis dispersos, partim navalibus, partim terrestribus præliis superasset, multis etiam tempestatum vexationibus & fame consumptis, Sirmi ægrotans: cum primoribus exercitus convocatis, de Imperatore creando differeret, Aurelianum Imperio dignum esse dixit. Sunt, qui eum statim Imperatorem salutatum esse dicant. Alii asserunt, Senatum Claudii morte audita, Quintiliano fratri ejus, ob ipsius desiderium, detulisse Imperium: qui ut homo simplex, & ad res gerendas parum idoneus, cum Aurelianum a militibus Imperatorem salutatum esse audivisset, incisa manus vena ex profluvio sanguinis ultro necem sibi consciverit, per XVII. dumtaxat dies quasi somniato Imperio. De spatio Imperii Claudii, scriptores non consentiunt: quorum alii, cum unum annum: alii, ut & Eusebius, biennium imperasse ferunt. Hujus Imperatoris Claudii ex filia nepos fuit Constans Chlorus, magni Constantini pater.

Thessalonica Emathia.

Scythæ Athenas ceperunt.

Cleodemus Scythas vincit.

Claudii obitus.

Edit Paris. pag. 636.

Aurelianus.

QUINTILLANUS.

Constans Chlorus.

XXVII. AURELIANUS

AVRELIANVS.

Principatu Romanorum potitus, magnates rogavit, quo pacto imperandum esset? Quorum unus ei respondit: *Si rempublicam vite administrare volueris, auro & ferro te munitum esse oportebit: ac ferro quidem contra hostes uti, tui vero observantes auro remunerari.* Atque is primus sui consilii tulisse fructum fertur, non multo post Aureliani ferrum expertus. Qui principio Imperii Christianis clementem se præbuit, sed progressu temporis mutatus, persecutionem & ipse contra eos meditatus est. Verum cum jam decreta contra Christi cultores scriberentur, divina vindicta improbitatem ejus, vita adempta, coercuit. Sed nondum de ejus obitu, donec res sub eo gestas exposuerimus. Nam quum rei militaris peritissimus esset, multa bella prospere confecit. Palamyrenos subegit: eorumque reginam Zenobiam, Probo prætore capto, Ægypto potitam debellavit & subegit. Hanc alii Romam perductam viro claro nupsisse ferunt: alii in itinere præ animi ægritudine ob mutatam fortunam obiisse: defunctæ filiam unam uxorem duxisse Aurelianum, cæteras nobilibus Romanis despondisse. Hic Gallias etiam, plurimis annis a tyrannis occupatas, Imperio

Ferrum & aurum Imperii nervi.

Aurelianus persecutionem meditatus.

A σίαν τε καὶ Εὐρώπην, καὶ λυμαινομένων αὐτὰς, βουλῆς τε προτιθείσης τίνι πρότερον ἐπιχειρητέον πολέμῳ· ὁ Κλαύδιος ἔφη, ὡς, Ὁ περὶ τοῦ τύραννον πόλεμος ἐμοὶ μὲν φέρεται, ὁ δὲ περὶ τὰς βαρβάρους τῇ πολιτείᾳ, καὶ μὴ προτιμηθῆναι τοῦτον τῆς πολιτείας. Οἱ βάρβαροι μὲν πολλὰς μὲν καταδραμοῦσι χώρας, τὴν δὲ μεγάλην Θεσσαλονίκην ἐπολιόρκουν, ἣ πάλαι μὲν Ἡμαθία καλεῖσθαι λέγεται, Θεσσαλονίκη δὲ μετονομασθῆναι ἐκ τῆς Φιλίππου μὲν θυγατρὸς, Κασσάνδρου δὲ γυναικὸς Θεσσαλονίκης. Ἀλλ' ἐκείνης μὲν τῆς πόλεως ἀπεκρούσθησαν. Ἐπελθόντες δὲ τὰς Ἀθήνας, ἅπαντας, καὶ συναγαγόντες πάντα τὰ ἐν τῇ πόλει βιβλία, καῦσαι ταῦτα ἐβούλοντο. Εἷς δέ τις τῶν συνετῶν παρ' αὐτοῖς δοκούντων, ἀπέτρεψε τοὺς ὁμοφύλους τοῦ ἐγχειρήματος, φάσκων, ὡς περὶ ταῦτα οἱ Ἕλληνες ἀχαλίνωροι, πολεμικῶν ἀμελοῦσιν ἔργων, καὶ ὕπνους ἀντὶ χειρῶν γίνονται. Κλεόδημος δὲ, Ἀθηναῖος ἀνὴρ, ἀθροίσας ἰσχύας, καὶ πλῆθος συναγαγὼν, μετὰ πλοίων εἰς θαλάσσης ἐπῆλθεν αὐτοῖς, καὶ πολλοὺς ἀπέκτεινεν, ὡς καὶ τοὺς περιλειφθέντας ἐκεῖθεν φυγεῖν. Κλαύδιος δὲ κατὰ πάντων ὁρμήσας, ἐν πολλαῖς σκεδασθέντων χώραις, ποτὲ μὲν παρατασσόμενος, ποτὲ δὲ καὶ ἐκ χειρὸς συμπλεκόμενος μάχας ἐνίκησε. Καὶ χειμῶνος ἤδη αὐτοὺς ἐκάλυπτον, καὶ λιμὸς ἐπέκειτο καὶ διέφθειρεν. Ἐν δὲ τῷ Σιρμίῳ διατρίβων ὁ Κλαύδιος ἐνόσησε, καὶ συγκαλέσας τὸ λογιμώτερον τοῦ στρατεύματος περὶ Βασιλείου διελέχθη αὐτοῖς, καὶ τὸν Αὐρηλιανὸν ἄξιον τῆς βασιλείας εἶπε τυγχάνειν. Εἰσὶ δ' οἱ λέγουσιν, ὅτι καὶ αὐτίκα Βασιλέα ἀπέφηνε αὐτόν. Ἔνιοι δὲ λέγουσι, τὸν Σύγκλητον ἐν Ῥώμῃ μαθόντα τὸν Κλαυδίου θάνατον, Κοϊντιλιανὸν τὸν ἀδελφὸν ἐκείνου, ἀξιῶσαι τῆς βασιλείας, τὸ δὲ στρατιωτικὸν ἀναγορεῦσαι τὸν Αὐρηλιανόν. Ἀφελὴς δὲ ὢν ὁ Κοϊντιλιανὸς, καὶ πρὸς πραγμάτων ἐπιτηδείως μεταχείρισιν, μαθὼν τὴν ἀπάρρησιν τοῦ Αὐρηλιανοῦ, ἑαυτὸν ἀπέλυσε, πέμων τὴν φλέβα τοῦ ἰσχίου χειρὸς, καὶ τῇ ἐκείθεν τοῦ αἵματος ἐκπροχύσει βραχείᾳ μοίρας ἡμέρας ἑπτακαίδεκα ἐπιτρώξας ἀπέζησε τὴν αὐτοκρατορίαν. Ἀλλ' ὑπὲρ μὲν τοῦ χρόνου τῆς Κλαυδίου ἀρχῆς ἄλλοις συμφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. Οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἕνα ἄρξαι τὸν ἱστορεῖσι ἐνιαυτὸν· οἱ δὲ ἐπὶ δύο, ὧν ἐστι καὶ Εὐσέβιος. Τοῦτον τὸν Βασιλέα Κλαυδίου θυγατριδοῦν ἐκ Κώνστας ὁ Χλωρὸς, ὁ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου πατήρ.

B

C

D

κζ'. ΑΥΡΗΛΙΑΝΟΣ δὲ τὴν ἡγεμονίας ἐπιβεβηκὼς Ῥωμαίων, ἤρετο τοὺς ἐν τέλει, ὅπως βασιλεύειν χρεών; ὧν τοῖς ἐπῆν αὐτῷ ὡς, Ἐὰν βούλῃ βασιλεύσαι καλῶς, χρυσῷ σε δεῖ, καὶ σιδήρῳ περιφράξαι σαυτὸν, τὸν μὲν τοῖς λυποῦσι κεχρημένον σιδήρῳ, τοὺς δὲ γε στρατιώτας χρυσῷ ἀμειβόμενον. Ὁ δὲ ἀκούσας, ὡς λέγεται, τὰ οἰκεῖα ταύτης ἀπώνατο συμβουλῆς, μετὰ πολὺ τοῦ σιδήρου πειραθείς. Οὗτος ὁ Αὐτοκράτωρ ἀρχόντων μὲν τοῖς τοῦ Χριστοῦ σεβομένοις ἐπιεικῶς προσηνέγκατο· ἀρχόντων δὲ οἱ τοῦ χρόνου τῆς αὐτοκρατορίας, ἀλλοίως, καὶ διωγμὸν ἐγείρει κατὰ τῶν πιστῶν καὶ αὐτὸς ἐβουλεύσατο, καὶ ἤδη καὶ ψηφίσματα συνεγράφετο. Ἀλλ' ἐπίσχεν ἡ θεία δίκη τοῦ καὶ τοῦ σεβομένου Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ ὁρμὴν τὴν κακίας αὐτῷ, ὑπερμαχοῦσα τῶν ἐκείνου ζηλωτῶν. Ἀλλὰ μήπω περὶ τοῦ πέλας αὐτοῦ, τὰ δ' ἐν τῇ αὐτοκρατορίᾳ αὐτοῦ πραχθέντα διηγητέον. Στρατηγικώτατος γὰρ ὢν, πολλοὺς πολέμους ἐνίκησε. Τοὺς τε γὰρ Παλμυρηνοὺς ἐχειρώσατο, καὶ τοῦ αὐτῶν βασιλίσσαν Ζηνοβίαν κρατήσασαν τῆς Αἰγύπτου, καὶ τοῦ ἐκεῖ τότε στρατηγοῦντα Πρόβον ἑλῶσαι, αὐτὸς κατ' αὐτοῦ στρατεύσας καταπολέμησε, καὶ ὑπέταξεν. Ἣν ἔνιοι μὲν εἰς Ῥώμην ἀπαχθῆναι φασι, καὶ ἀνδρὶ συναφθῆναι μίαν δὲ τῶν θυγατέρων αὐτῆς εἰς γυναῖκα λαβεῖν τοῦ Αὐρηλιανοῦ, τὰς δὲ λοιπὰς ἐπισήμους τῶν Ῥωμαίων συζεύξαι. Οὗτος καὶ τὰς Γαλλίας ἐπὶ πλείσταις ἔτεσι παρά τινων τυραννούντων κατασχομένας, τῇ Ῥωμαίων ἀγα-

E

ἀγιμονίᾳ αὖθις ἐπανισώσατο, καὶ ἄρχοντας ταύτας ἐγκατ-
έστησας· αὐτὸς ἐπὶ Ῥώμῃ ἐπανῆλθε, καὶ ἐθριάμβευσε
ἐπὶ ἁρμάτων ἐλεφάντων τεσσάρων. Ἀλλὰ καὶ Γάλλους τότε κι-
νηθέντας κατηγωνίσατο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐπὶ Σκύθας ἐστρατεύσα-
το, ἀνῃρέθη, γενόμενος κατὰ τὴν Θρᾴκην Ἡράκλειαν. Ἔρως
γάρ τις καλούμενος, καὶ τῶν ἔξωθεν φερομένων ὑποπτότατον ἑαυ-
τὸν ποιούμενος, ὡς δέ τινες ἱστοροῦσιν, ὑπάκουος, καὶ προσαγγέλλων
τῷ Βασιλεῖ τὰ παρά τινων περὶ αὐτοῦ λεγόμενα, ὀργισθέν-
τος αὐτοῦ τῷ Αὐρηλιανῷ, ἐπιβουλεῦσαι αὐτῷ. Καὶ μιμησά-
μενος τὰ ἐκείνου γράμματα, γραφὴν τινα συνέταξεν ὀνόμα-
τα περιέχουσαν τινῶν δυνατῶν κελεύουσαν τῷ ἐπὶ θάνατον ἐ-
κείνους ἀχθῆσθαι· ἣν ἐκείνοις ὑποδείξας, παρέδωκε τοὺς
ἄνδρας φόβου τοῦ Αὐτοκράτορος. Δείσαντες δὲ ἐκεῖνοι
περὶ τῇ σφετέρᾳ ζωῇ, ἐπῆλθον τῷ Αὐρηλιανῷ, καὶ ἀναι-
ροῦσιν αὐτὸν, ἐξ ἑαυτοῦ ἰδιώτην παρὰ τὴν βασιλείαν, μησὶν
ὀλίγοις ἐνδέοντας.

κέ. Ὃν διαδέξατο ΤΑΚΙΤΟΣ, πρεσβύτης ἀνὴρ· πέντε
δὲ ἐτῶν εἶναι καὶ ἑβδομήκοντα ἀναγράφεται, ὅτε χρῆσθαι εἰς μο-
ναρχίαν. Τὸ στρατιωτικὸν δὲ αὐτὸν ἀνηγόρευσε καὶ ἅπαντα
(ἐν Καμπανίᾳ γὰρ τότε διέτριβεν) ἔνθα διδεγμένος τὸ ψήφι-
σμα, εἰς Ῥώμην εἰσῆλθε μὴ χήματος ἰδιωτικοῦ, ἀλλὰ γνώ-
μῃ τῆς Συγκλήτου τε καὶ τοῦ δήμου καὶ σολλῷ περιεβάλετο καὶ βα-
σίλειον. Σκύθαι γὰρ καὶ Μαιώτιδα λίμνην καὶ τὴν Φᾶσιν ποτα-
μὸν περαιωθέντες, Πόντου καὶ Καππαδοκίας ἐπῆλθον, καὶ
Γαλατίας καὶ Κιλικίας. Τούτοις ὁ Τάκιτος συμμίξας, καὶ ὁ
Φλωριανὸς ὕπαρχος ὤν, πολλοὺς ἀπέκτειναν· οἱ δὲ λοιποὶ φυ-
γῇ καὶ σωτηρίαν ἐπραγματώσαντο. Μαξιμῖνον δέ τινα συγ-
γενῆ ἑαυτοῦ καὶ γνήμονα τῆς Συρίας ἀρχιερέα ἐποιήσατο Τάκιτος. Ὁ
δὲ κακῶς τὴν ἀρχὴν χρώμενος, ἀνῃρέθη παρὰ στρατιωτῶν.
Καὶ δείσαντες οἱ τοῦτον ἀπολόντες, ὡς ἂν ἀτιμωρήτως αὐ-
τοὺς ὁ Αὐτοκράτωρ παρόψεται, ἐπιβουλεύσαντες κἀκεῖνον ἀπέ-
κτειναν, ἔτη ἓξ δέοντα μῆνας παρὰ τὴν βασιλείαν ἀνύσαντα, κα-
τὰ δέ τινας μὴ ὅλους δύο ἐνιαυτούς.

κϛ. Καὶ τούτου φραγέντος, δύο κατὰ ταυτὸν ἀνερρήθησαν
Βασιλεῖς, ΠΡΟΒΟΣ μὲν ἐν τῇ ἑῴᾳ παρὰ τῶν στρατιωτῶν, ἐν
δὲ Ῥώμῃ παρὰ τῆς Συγκλήτου ΦΛΩΡΙΑΝΟΣ. Καὶ ἦρχον
ἄμφω, Πρόβος μὲν ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ Συρίᾳ, καὶ Φοινίκῃ, καὶ
Παλαιστίνῃ· ὁ δὲ γε Φλωριανὸς ἐκ Κιλικίας μέχρις Ἰταλίας
καὶ τῶν Ἑσπερίων. Ἀλλ' οὗτος μὲν ὅλον τρίμηνον ἀνύσας ἐν τῇ
ἀρχῇ, καὶ τῆς ζωῆς ἅμα καὶ τῆς ἐξουσίας ἐκπίπτει, ἀναιρε-
θεὶς ὑπὸ στρατιωτῶν, παρὰ Πρόβου λεγομένου σαλιῶναι. Τοῦ
δὲ θανόντος, ὡς εἴρηται, ὁ Πρόβος καὶ ὅλων ἐξουσίαν περιε-
ζώσατο, ὃς ἐλλογιμώτατος εἶναι ἱστόρηται, καὶ κατὰ πολλῶν
ἐθνῶν τρόπαια στήσασθαι, καὶ τοὺς στρατιώτας, οἳ καὶ Αὐρηλια-
νὸν καὶ τὸν Τάκιτον ἀνῃρήκασι, συναγαγεῖν, καὶ πολλὰ ὀνειδίσαι,
καὶ ἀποκτεῖναι· Σατορῖνον δὲ Μαυρουσίων τυραννίδι ἐπιχει-
ρήσαντος, ὃς ἦν αὐτῷ φίλτατος, καὶ τοῦτο μεμιλωκότα ἐτι-
μωρήσατο, τῇ ἀγχιλίᾳ δεξιῶν· ὁ δὲ Σατορῖνος ὑπὸ στρα-
τιωτῶν ἀνῃρέθη. Ἔπρος δέ τις ἐν Βρεττανίαις ὑποστάσιον δι-
μελίσσων, ὃν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὁ Βασιλεὺς ἐποιήσατο, Βικτορῖνον
Μαυρουσίων οἰκειωμένον αὐτῷ, ἔτυπτε καὶ ἔπαιεν. Καὶ ἔτυπτε μα-
θὼν ὁ Πρόβος, χτίσατο τὸν Βικτορῖνον. Καὶ ὡς πεμφθῆναι πρὸς
ἐκεῖνον ᾐτήσατο, καὶ ἀπῆει ὡς δῆθεν φιλῶν τὸν Αὐτοκράτορα,
καὶ ἀσπασίως παρὰ τοῦ τυραννήσαντος ὑπεδέξατο. Ὁ δὲ διὰ
τῆς νυκτὸς ἀνελὼν αὐτὸν, ἐπανῆλθε πρὸς Πρόβον. Ἐφιλεῖτο
δὲ παρὰ πάντων ὁ Πρόβος, ὡς ἀρᾳὸς καὶ ἡμῶν καὶ φιλόδωρος. Οὗτος πολέμους τοὺς Γερμανῶν ἐπιτιθεμένων καὶ
ὑπὸ Ῥωμαίους πόλεσιν ἀντιπατουμένους, τοὺς πολέμους πλείστα χρόνον ἐπικρατήσαντος, εἰς περιφάσεις ἐγένετο,
λιμοῦ συμβεβηκότος ἐπὶ τῆς αὐτῆς στρατιᾶς. Ὅτε λαῦρος λίγεν καταῤῥαγῆναι ὄμβρος εἰς τὴν αὐτὴν στρατοπέδων
πολὺ δ' ὑετοῦ καὶ σίτου συγκατενεχθῆναι πολύν, εἴ τισι τοῦτο πιστεύοιτο· καὶ τὴν στρατιὰν συναγαγόντα αὐτὸν, δι'
αὐτοῦ ζωγρῆσαι καὶ ἁρπεδόνησι τὸν κίνδυνον, καὶ τοὺς ἐναντίους καταβροπώσασθαι. Γίγνεται δὴ κατ' αὐτὸν καὶ ἄλ-

Zonaræ Annales.

Romano recuperavit: & magiſtratibus ibi ordinatis Romam reverſus, quadrigis elephantorum triumphavit. Gallos quoque, tum res novas molitos, devicit. Sed cum expeditionem contra Scythas ſuſcepiſſet, juxta Thraciæ Heracleam eſt occiſus. Nam Eros quidam a reſponſis externis, aut, ut alii tradunt, delator, Imperatori ea quæ in eum dicerentur, referre ſolitus, inſidias Aureliano, a quo per iracundiam objurgatus erat, comparavit: & manum ejus imitatus, litteras compoſuit, quibus potentes quidam viri capitis damnarentur, iiſque oſtenſis, eoſdem ad cædem Imperatoris incitavit: qui vitæ ſuæ metuentes, Aurelianum ſuſtulerunt, VI. annis Imperio potitum, paucis menſibus demptis. LIBER XII. *Edit Pariſ. pag. 633.* Aureliani cædes ex Exotis inſidiis.

XXVIII. Ei ſucceſſit TACITUS, homo ſenex, qui annos LXXV. natus Imperium ſuſcepiſſe dicitur, & abſens in Campania declaratus eſſe a militibus. Ubi decreto accepto, privato habitu Romam ingreſſus, de ſententia Senatus populique imperatoria inſignia ſumpſit. Cum autem Scythæ, Mæotide palude & Phaſide amne ſuperato, Pontum, Cappadociam, Galatiam & Ciliciam invaſiſſent: Tacitus & Florianus Præfectus multos occiderunt, reliqui fuga ſalutem quæſiverunt. Cum vero Maximinum quemdam, a Tacito cognatum Syriæ ducem creatum, milites poteſtate abutentem occidiſſent, ſupplicium ejus facinoris meruences, Imperatorem quoque perſecuti, nondum vel ſeptimo menſe, vel juxta quoſdam necdum integro biennio in Imperio exacto, trucidarunt. TACITUS. Scythæ proſiliunt. Taciti cædes.

XXIX. Tacito ſublato, duo Imperatores eodem tempore ſunt declarati, PROBUS in Oriente a militibus, Romæ a Senatu FLORIANUS. Ac uterque imperavit: Probus in Ægypto, Syria, Phœnicia & Palæſtina: Florianus a Cilicia uſque ad Italiam & Occidentem. Cæterum hic nondum tertio menſe exacto, & vitam & Imperium amiſit: a militibus, quos Probus ſubornaſſe ferebatur, interfectus. Quo ſic mortuo, Probus totius Imperii habenas accepit, qui eruditiſſimus fuiſſe, & de multis populis triumphaſſe fertur, & milites Aureliani & Probi perculſores convocatos, cum multis opprobriis occidiſſe. Saturnino Mauro, qui erat ipſi chariſſimus, regnum affectante, ejus facinoris indicem mentiri putans, ſupplicio affecit: Saturninum vero milites occiderunt. Cum alius quidam in Britanniis defectionem meditaretur, quem ipſe Probus, Victorini Mauri familiaris ſui commendatione adductus, ad magiſtratum evexerat: cum Victorino expoſtulavit. qui impetrata ad illum abeundi poteſtate, ſe Imperatorem fugere ſimulans, amanter a tyranno ſuſceptus, noctu occiſo homine, ad Probum rediit, ob manſuetudinem, placabilitatem & munificentiam charum omnibus. Cum Germanis Romanas civitates vexantibus reſiſteret, bello diutius durante, ex penuria commeatus periclitatus eſt. Fertur autem maximo imbri in caſtra ejus delato, multum quoque frumenti (ſi cui credere libet) depluiſſe: quo milites collecto & famis periculum effugerint, & hoſtes profligarint. Eſt & alia ſeditio contra Probum, ſed ita ſedata, ut ipſe Probus, vir fortis & liberalis & munificus, Germanorum civitates ſibi ſubditas & Romanis rebellantes, cum bellum diu geſſiſſet, ad deditionem coegerit. Quo facto, cum exercitus in Illyrico hiemaret, militibus ad opera publica, ut paludes ſiccarent, Sirmium amnem navigabilem deducerent, & alia hujuſmodi faciendis adhibitis, ipſi ſeditionem moliti ſunt, quod otio & quieti aſſuetos, ad labores cogeret. Quare ſeditione orta, Probum in turri ferrea, quam ipſe juſſerat exſtrui, interfecerunt. Quo facto, Carum, qui Prætorianarum cohortium Præfectus erat, Imperatorem ſibi creant. Is duos filios habebat, Carinum & Numerianum, quos Cæſares appellavit. Carinum Romæ, Numerianum in Gallia. Carus Sarmatas, qui Illyricum vexabant, bello domuit. Inde in Perſas profectus, Mesopotamiam & Seleuciam cepit. Cteſiphontem quoque, Perſarum urbem, occupavit. Sed dum ibi ſub tentorio quieſcit, fulmine ictus interiit. Pluvia frumenti. Seditio interfectis. *pag. 633.*

Zonaræ Annales.

Ppp

LIBER XII. Carus.

sum mota. Nam Carus, qui parti Europæ præerat, animadvertit suos milites de se Imperatore creando agitare: qua re Probo significata, petiit ut inde revocaretur. Sed cum is ei successorem dare nollet, milites corona facta Carum vel invitum suscipere Imperium coegerunt, statimque cum eo in Italiam properarunt. Quo Probus cognito, exercitum & ducem, qui illi resisterent, misit. Cum autem a Caro prope abessent, ducem suum in vincula conjectum, seque una illi dediderunt. Probus vero, ea militum transitione cognita, a suis satellitibus est interfectus, non integris VI. annis Imperio functus.

Probi cædes.

CARUS.

XXX. CARUS rerum potitus, filiis suis Carino & Numeriano Imperatorio diademate ornatis, statim contra Persas profectus, Numeriano filio comitante, Ctesiphontem & Seleuciam occupavit. Sed Romani cum in cavo quodam loco castra haberent, pene undis essent oppressi, fluvio, præterfluente per fossam a Persis in eos emisso. Verum Carus profligatis hostibus, re bene gesta cum magna captivorum multitudine, opimaque præda Romam rediit. Deinde Sarmatas tumultuantes acie vicit, & gentem subegit. Fuit nativus Gallus, sed vir fortis, & rei militaris peritus. De morte ejus non eadem historici prodidierunt. Nam alii in expeditione Hunnica occisum ferunt: alii, cum ad Tigrim fluvium castra haberet, una cum tabernaculo suo fulmine conflagrasse. Quo sive hoc sive illo modo sublato, Numerianus filius ejus, solus in exercitu relictus Imperator, statim Persis bellum intulit, commissoque prælio, cum Romani a Persis superati terga dedissent, alii eum in fuga comprehensum, pelle toto corpore utris instar detracta periisse memorant: alii, cum in reditu ex Persia ex oculis laboraret, a socero suo Prætoria Præfecto cupiditate Imperii interfectum esse: quod tamen non sit assecutus, Diocletiano a militibus delatum, eo bello Persico multis fortibus facinoribus nobilitato. Cæterum alter Cari filius Carinus, cum Romanis gravis esset, luxuriosus, crudelis, & ultor injuriarum, a Diocletiano Romam ingresso occisus est. Tempus Imperii horum trium, triennium non explevit. His temporibus Manes, homo detestandus, ex Persia in nostrum orbem delatus, suum venenum evomuit: unde Manichæorum nomen in hunc usque diem durat. Is alias Paracletum & Spiritum Sanctum se esse profitebatur, cum Spiritus improbi atis evidenter in eo habitaret: alias Christum se nominans, cum a dæmonibus ad ipsorum ministerium unctus esset. XII. discipulos sui delirii, ex multis sectis jam desitis coacervatos, socios & præcones circumducebat. Dionysius cum Romæ fideles XX. annis pavisset, defunctus, Felicem successorem habuit. Cui post quinquennium mortuo, Eutychianus successit. Quo intra X. menses illum consecuto, pastoris munus Cajo est mandatum: qui

Sarmatæ domiti.

Carus interficitur. Gallus.

Edit. Paris. pag. 639.

NUMERIANI interitus.

CARINI interitus.

Manes hæresiarcha.

Episcoporum successiones.

Λητὶς ἐπαπάσασις. Μέρος δὲ τῆς Εὐρώπης ὁ Κάρος ἄρχων, ἔγνω τοὺς ὑπ' αὐτὸν στρατιώτας βουλομένους ἀναρρηθῆναι αὐτὸν Αὐτοκράτορα, καὶ τοῦτο τῷ Πρόβῳ ἐδήλωσε, δούμενος ἐκεῖθεν ἀναχωρῆσαι. Οὗ μὴ δὲ ἐθέλοντος ἀφίλεσθαι αὐτὸν τὴν ἀρχήν. Περιέπεσον δὲ οἱ στρατιῶται τῷ Κάρῳ, καὶ ἅπαντα καταδέξασθαι τὸν Ῥωμαίων ἀρχηνὶ βιάσασθαι, καὶ αὐτίκα σὺν αὐτῷ ἐπὶ Ἰταλίαν ὥρμησαν. Καὶ Πρόβος τοῦτο μαθὼν, στράτευμα ἔπεμψε σὺν ἄρχοντι, ἀντιστῆναι αὐτῷ· ἤδη δὲ πλησιάσαντες οἱ πέμφθέντες τῷ Κάρῳ, δορυφόρων τὸν ἄρχοντα ἑαυτῶν, κάκεῖνον καὶ ἑαυτοὺς τῷ Κάρῳ παρεδώκασαν. Ὁ δὲ Πρόβος ὡς τὸ τοιοῦτον δορυφόρων ἀτύχημα, μαθόντων τὸν στρατιωτῶν πρὸς Κάρον προσχώρησιν. Ὁ δὲ χρόνος τῆς αὐτοκρατορίας τῷ Πρόβῳ οὐκ ὀλοκλήρου γεγόνασιν ἑπτὰ ἔτη.

λ'. ΚΑΡΟΣ δὲ τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατὴς, τοὺς οἰκείους υἱοὺς Καρῖνον καὶ Νουμεριανὸν ἐταινίωσε βασιλικῷ διαδήματι. Καὶ αὐτίκα κατὰ Περσῶν ἐξεστράτευσεν ἅμα τῷ ἑνὶ τῶν παίδων τῷ Νουμεριανῷ, καὶ κατέχει Κτησιφῶντα τε καὶ Σελεύκειαν. Μικρὸν δ' ἀπενδυόμενον τὸ στράτευμα τῶν Ῥωμαίων. Ἐν πολλῷ γὰρ ἐσπαρμένον πάντῃ· ὅτε οἱ Πέρσαι θαρσήσαντες, τῇ ἐκεῖ παραρρέοντα ποταμὸν εἰς τὸν κοῖλον ἐκεῖνον τόπον ἐκ διώρυγος ἐπαφῆκαν. Τοῖς Πέρσαις δὲ προσβαλὼν ὁ Κάρος, δι' τύχης, καὶ καταξοπάσατο αὐτούς. Καὶ ἐπαναχώρησιν εἰς Ῥώμην, ἄγων αἰχμαλώτων πλῆθος καὶ λείαν πολλήν. Εἶπε τὸ ἔθνος ἐπανεστάτησε τῶν Σαρματῶν, κἀκείνους καταμίξας ταῖς, καὶ πᾶν ἔθνος ὑπήκοον. Ὃς τὰ μὲν γένος Γαλάτης ἦν, ἀνδρεῖος δὲ, καὶ τὰ πολέμια δεξιός. Ὁ δὲ περὶ τῆς τελευτῆς αὐτοῦ λόγος οὐχ ὁμοίως τοῖς ἱστορήσασι συγγεγράφασται. Οἱ μὲν γὰρ φασι κατὰ Οὐννικὴν ἐστρατεύκοτα, ἐκεῖσε ἀναιρεθῆναι. Οἱ δὲ παρὰ τὸν ποταμὸν Τίγριν λέγουσιν αὐτὸν ἐστρωθῆναι, ἐκεῖ δὲ τὴν αὐτοῦ στρατιὰς βαλομένης τὴν κάραβα, ἔνθα κεραυνῷ τὴν ἐκείνην στρωθῆναι, καὶ συμφλεχθῆναι αὐτῇ κἀκεῖνον ἱστόρησαν. Ὧ ἐπεὶ τὸ βιώσιμον εἶδ' ὅπως, εἴτ' ἄλλως ἐπιτελοῦ ἦν, Νουμεριανὸς ὁ τῆς αὐτοῦ μόνος Βασιλεὺς ἐν τῇ στρατοπέδῳ περιελέλειπτο, καὶ αὐτίκα κατὰ Περσῶν ἐστράτευσε. Καὶ συμβαίνει πολέμου ἐπικρατεστέρως τε τῶν Περσῶν γεγονότων, καὶ πλείστων τῶν Ῥωμαίων, οἱ μὲν αὐτοὶ ἐν τῇ φυγῇ συλληφθῆναι ἱστόρησαν, ὅλου τοῦ σώματος τὴν δορὰν ὑποσυρέντες ἑνὶ λώρῳ, καὶ ὕπνῳ ξηρανθῆναι. Οἱ δὲ, ἐν Περσίδος αὐτὸν ἐπαισθόμενοι ὀφθαλμίᾳ περιπεσεῖν συμβεβηκότα, καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς πεσθῆναι Ἐπάρχοντος τὸ στρατοπέδου ἀναιρεθῆναι, τὴν αὐτοκρατορίαν ἐπιθυμήσαντος, μὴ μέντοι καὶ τυχόντος αὐτῆς. Ἡ δὲ στρατιὰ τὸν Διοκλητιανὸν Αὐτοκράτορα εἵλετο, ἐκεῖ τότε παρόντα, καὶ ἀνδρείας ἔργα πολλὰ ἐν τῇ κατὰ Περσῶν πολέμῳ ἐπιδειξάμενον. Θάτερος μέντοι τῶν Κάρου υἱῶν ὁ Καρῖνος εἰς Ῥώμην διάγων, χαλεπὸς τοῖς Ῥωμαίοις ἐτύγχανεν, ἀσελγὴς γενόμενος, καὶ ὠμὸς, καὶ μνησίκακος. Ὃς ὑπὸ Διοκλητιανῶν εἰς Ῥώμην ἐπιδημήσαντος ἀνῃρέθη. Ὁ δὲ τότε ἀρχῆς· χρόνος οὐ γέγονε καθ' ὁλοκλήρου τριετής. Ἐν τούτοις τοῖς χρόνοις Μάνης ὁ τελεσπάρατος ἐκ τῶν Περσῶν εἰς ἡμᾶς οἰκειούμενος παρεισῆλθε, ἐν ταύτῃ τῶν οἰκείων ἐξήμισε, ἀφ' ὧν τὸ τῶν Μανιχαίων ὄνομα μέχρι τοῦ νῦν ἐπίλοιπον. Ὃς ποτὲ μὲν Παράκλητον ἑαυτὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον ἐμαζώττεν, ὡς τὰ τῆς ποιητείας πνεῦμα προφανῶς ἐγκεκτήκοτα· ποτὲ δὲ Χριστὸν ἑαυτὸν ἐκάλει, ὁ ὑπὸ τῶν δαιμόνων εἰς λειτουργίαν ἐκείνοις χρισθείς, καὶ μαθητὰς ἐπήγετο δώδεκα, τὰ αὐτὰ φλυαρίας κατασκευάσας τε καὶ κήρυκας, ὧν ἐκ πολλῶν ἀθίων δύο μάτην τῶν ἤδη ἀπεσβεκότων αἱρέσεων συνιστόρησε. Δικαιοῦ μέν τοι τῶν ἐν Ῥώμῃ πιστῶς παιδαίσεσθαι ἐπὶ ἐσχάτοις ἐπὶ ταύτῃ τῇ λειτουργίᾳ λοιπὸς ἐπὶ μετασάσης, Φίλιξ τὸν τῆς Ῥώμης ἱεράτικὸν διαδέξατο θρόνον. Τούτῳ δὲ μετὰ χρόνον δεκάτου πεντετῆ, Εὐτυχιανὸς ἠξιώθη τῆς τῶν Ῥωμαίων ἐπισκοπῆς. Οὗπω δὲ μῆνες δέκα καὶ ἔτος ἐπ-

σκοπήσας, μετ' ἄλλα δὲ ζωλῶ, καὶ ἀντεσηκῶθη εἰς τὸ τῶν μαρτύρων λειτούργημα Γάϊος. Οὗτος περὶ τὰ πεντηκοστὰ ἔτη τῆς ἐκκλησίας, Μαρκελλῖνος διάδοχος γίνεται. Οὗτοι δ' ἦσαν ἐν τοῖς χρόνοις τῶν διωγμῶν. Ἐν δὲ γε τῇ Ἀντιοχέων ἐκκλησίᾳ μετὰ Δόμνον ἐπεσκόπησε Τίμαιος, ᾧ διεδέξατο Κύριλλος· καὶ μετὰ Κύριλλον Τύραννος ὁ θρόνος ἐδέξατο, καθ' ὃν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν πολυπρέπεια τὴν ἀκμὴν ἔσχεν, καὶ ἡ τυραννὶς ἀφόρητος γέγονε. Τῆς δὲ τῶν Ἱεροσολύμων ἐκκλησίας μετὰ τὸν Τιμόθεον φασὶ Ζάβδαν, ὃν μετ' οὐ πολὺ κεκοιμημένον, Ἕρμων ὁ θρόνος ἐκόμισεν. Ἐν δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ Μαξίμου μετὰ Διονύσιον ἔτεσιν ὀκτωκαίδεκα τὴν ἱερουργίαν ἀνύσαντος, τὸ χρεὼν λειτουργήσαντος, Θεωνᾶς ἐπεσκόπησεν. Ὃν διεδέξατο Πέτρος, ὃς ἐπὶ τοῦ Μαρτυρίου στέφανον ἤρατο, καὶ κεφαλὴν ἐτμήθη. Αἱ μὲν οὖν τῶν Ἀρχιερέων τάξεις τοιαῦται ἦσαν ἔτυχον.

λέ. ΔΙΟΚΛΗΤΙΑΝΟΣ δὲ ὁ ἡγεμονίας λαχών, ὃς Δαλμάτης μὲν ὢν τὸ γένος, πατέρων δ' ἀσήμων, τινὲς δὲ καὶ δοῦλον αὐτὸν φασὶν Ἀνυλίνου συγκλητικοῦ, ἐξ ὑπηλλάγη στρατιωτῶν ἐπὶ Μυσίας γένηται· ἄλλοι δὲ Κόμητα Δομεστίκων αὐτὸν γενέσθαι φασί. Δομεστίκους δέ τινες τοὺς ἱππέας νομίζουσι. Διαλεγόμενος δὲ τοῖς στρατιώταις διαβεβαιοῦται μὴ κοινωνῆσαι τῇ φόνῳ τοῦ Νουμεριανοῦ. Ἐν ᾧ ταῦτα λέγειν γραφεὶς πρὸς τοῦ Ἄπρου ἔπαρχον ὅπλα τοῖς στρατιώταις, Οὗτος, ἔφη, ὁ κείνου φονεύς. Καὶ αὐτίκα τῇ μετὰ χεῖρας ξίφει αὐτὸν ἀνεῖλε. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ γενόμενος, τῶν τε ἀρχῶν στρατηγιάτων ἀπεπειράσατο, καὶ τὸ τέλος ἥψατο διοικήσεως. Ἀπιδὼν δὲ πρὸς τὸ τῆς βασιλείας ὑπέρογκον, κοινωνὸν αὑτῷ προσλαμβάνεται κατὰ τὸ πέμπτον ἔτος τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ, ἣν καθ' ἑτέρους κατὰ τὸ δέκατον MAΞIMIANON τὸν Ἐρκούλιον, μὴ ἑαυτὸν μόνον ἀρκοῦντα πρὸς τοσαύτης ἀρχῆς διοίκησιν λογισάμενος. Ἀμφω τοίνυν συμπεπτώκασιν, διωγμὸν ἐγείρουσι κατὰ Χριστιανῶν, τῶν πείσ γεγονότων ἀπάντων σφοδρότερόν τε καὶ ἀγριώτερον. Ἐνθύμιον δὲ, μᾶλλον δὲ πιθανῶς τὸ τοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπιδοῦναι εἰς πᾶσαν γῆν ἐξαλεῖψαι σπουδὴν ὁρῶμεν. Ὅτι καὶ πᾶσιν πόλιν καὶ χώραν τοῦτοι ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας ἐδοκίμασαν, ὡς μηδ' ἀριθμῷ χειδὸν αὐτοὺς ὑπαχθῆναι ῥᾴδιον εἶναι· ἔργον δὲ τῶν τῶν ἄλλων ἁπάντων ἐτέθητο ἀπαραίτητον. Βυσίριδος δὲ καὶ Κοπτοῦ πόλεων Αἰγυπτιακῶν περὶ τὰς ἐκεῖ Θήβας αἰκισμάτων εἰς ἀπόστασίαν ἐκκλησιασῶν, ὁ Διοκλητιανὸς ἐκστρατεύσας κατ' αὐτῶν, κἀκεῖ τε αὐτὰς, καὶ κατέσκαψεν. Εἶτ' αὖθις Ἀλεξάνδρειαν καὶ Αἴγυπτος ἀντῆραν χεῖρα Ῥωμαίοις, Ἀχιλλέως τινὸς εἰς τοῦτο Αἰγυπτίους ὑπαγαγόντος· ἀλλὰ Ῥωμαίων αὐτοῖς ἐπελθόντων σὺν Διοκλητιανῷ, οὐκ ἀπόχρη ἐπὶ πολὺ, καὶ πολλοὶ τῶν αἰτίων τῆς στάσεως ἀνῃρέθησαν, καὶ αὐτὸς Ἀχιλλεύς. Διοκλητιανὸς δὲ καὶ Μαξιμιανὸς Καίσαρας χειροτονήσαντες τοὺς ἑαυτῶν κηδεστὰς, ὁ μὲν Διοκλητιανὸς Μαξιμῖνον τὸν Γαλλέριον, τὴν οἰκείαν θυγατέρα συζεύξας αὐτῷ Βαλερίαν· ὁ δ' Ἐρκούλιος Μαξιμιανὸς Κώνσταντα, ὃς ἐκ τελεύτης Χλωρὸς καὶ τῆς ὠχρότητα, θυγατριδοῦν ὄντα Κλαυδίου τοῦ πρὸ μικροῦ βασιλεύσαντος, ὡς ἤδη μοι εἴρηται, καὶ αὐτὸς πάππῳ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Θεοδώραν καταγγήσας. Καὶ ἄμφω δὲ τὼ Καίσαρε πάππω γαμπροὶ νέχονται· ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς τὰς Βασιλέως κῆδος, τὰς μὲν ἀπώσαντο, ταῖς δὲ τῶν Βασιλέων θυγατράσι συνῆψαντο. Ἀμέλει δέ τινος νεωτερισμοῦ κατέσεισε, Κράσσον τε Βρεττανίαν κατειχότα ἐπὶ ἑαυτὸν ξῆν ὁ Ἔπαρχος ἀπέλιπε Ἀσκληπιόδοτος· καὶ πέντε τῶν Γαυλιαρῶν τὸν Ἀρεμόριον καταχόντα, ὁ Ἐρκούλιος τύραννος κατηγωνίσατο. Ὁ δὲ γε Καῖσαρ Κώνστας ἐν ταῖς Γαλλίαις πρὸς Ἀλαμαννοὺς μαχόμενος, καὶ αὐτῆς ἡμέρας ἤντετο, καὶ νικᾷ. Πρόπερον

A cum annos circiter xv. Ecclesiæ præfuisset, Marcellinum habuit successorem. Hi temporibus persecutionum fuerunt. In Antiochena Ecclesia post Domnum Episcopus fuit Timæus, Timæo successit Cyrillus, Cyrillo Tyrannus: sub quo Ecclesiarum oppugnatio viguit, ac tyrannis facta est intolerabilis. Hierosolymitanam Ecclesiam post Hymenæum gubernavit Zabdas: quo paulo post defuncto, thronum eum Hermon ornavit. Alexandriæ Maximo, qui post Dionysium xviii. annis Ecclesiam moderatus est, mortuo, Theon factus est Episcopus: cui successit Petrus, qui obtruncatus martyrii coronam suscepit. Ac Pontificum successiones hæ fuerunt. LIBER XII.

Edit. Paris. pag. 640.

XXXI. Imperium autem DIOCLE- DIOCLETIANVS & MAXIMIANVS.
B TIANUS est adeptus, natione Dalmata, obscuris ortus parentibus, &c, ut quidam tradunt, Anulini Senatoris libertus, ex milite gregario Mysiæ dux evasit. Alii vero Comitem Domesticorum fuisse tradunt, quos nonnulli equites esse putant. Apud milites pro concione affirmavit, se cædis Numeriani non fuisse conscium: simulque ad Aprum Præfectum militum conversus, *Hic*, inquit, *illius percussor est*. eumque ense arrepto, interfecit. Romam cum venisset, rerum administrationem suscepit: consideratæque principatus amplitudine, sive quarto, sive, ut alii docent, secundo Imperii anno, collegam MAXIMIANUM Herculium ascivit, tantæ molli rerum se unum imparem esse ratus. Ambo igitur
C consentientibus animi persecutionem cōtra Christianos instituerunt, superioribus omnibus vehementiorem & immaniorem. Summo enim studio, ac pœnis furore, Dei nostri Jesu Christi salutare nomen in omnibus delere terris sunt conati. Quo tempore tanta eorum qui pro Christi confessione in omnibus civitatibus & provinciis fortiter occumberent, multitudo fuit, ut eorum inire numerus ægre possit. Hanc enim carnificinam cæteris rebus omnibus antevertendam esse putabant. Busiridem vero & Coptum urbes, Thebis Ægyptiacis vicinas, cum defecissent, Diocletianus cepit atque evertit. Post,
D Alexandria quoque & Ægyptus Achille quodam auctore arma contra Romanos sumpserunt: sed Diocletiano haud diu restiterunt, multique seditionis concitatores una cum Achille pœnas dederunt. Diocletianus porro & Maximianus, suum uterque generum Cæsares declararunt: Diocletianus Maximinum Galerium, cui filiam Valeriam desponderat: Herculius Maximianus Constantium, qui a pallore Chlorus vocabatur, nepotem Claudii, qui paulo ante imperarat, ut jam exposui, desponsa filia Theodora. Quamvis autem ambo Cæsares uxores haberent, tamen repudiatis illis, Imperatorum affinitatem præstulerunt. Maximianus in Gallias profectus, Amandi cujusdam motum repressit. Carausium, qui Britanniam per triennium occuparat, præfectus Asclepiodotus sustulit. Quinque-Gentianos qui Africam occuparant, Herculius debellavit. Constantius Cæsar in Gallis adversus Alemannos bellum gerens, eodem die & victus est, & vicit. Nam primum cum Alemanni magno im-

Aper Numeriani percussor.

Maximianus Herculius collega Diocletiani.

Persecutio.

Ægyptiaca seditio.

Maximinus Galerius.

Constans Chlorus.

pag. 641.

Seditiones Gallica, Africana, Britannica, suppressæ.

LIBER XII. Conſtantii Alemannica victoria.

petu in ejus exercitum irruerent, terga omnes dederunt, quos dum Conſtantius fuga poſtremos conſequitur, parum abfuit quin portis jam clauſis caperetur: ac plane ab hoſtibus comprehenſus eſſet, in eum capiendum intentis, niſi funibus ex muro demiſſis attractus eſſet. Ita conſervatus, atque in urbem receptus, convocato ſtatim exercitu, oratione habita, qua militum animis alacritatem ad rem ikreque gerendam arrulit, ac fiduciam quamdam quaſi inſpiravit, ſtatim duxit contra hoſtem, atque illuſtri victoria potitus eſt, circiter LX. millibus Alemannorum cæſis. Apud Perſas autem regnavit Narſes, qui ſeptimus ab Artaxerxe numeratur: cujus ſupra facta eſt mentio, ut regni Perſici inſtauratoris. Nam poſt hunc ſive Artaxerxem, ſive Artaxarem (utroque enim nomine appellatur) Sapores Perſis imperavit. Hunc Hormiſdas, Hormiſdam Vararanes, Vararanem Vararaces ſecutus eſt: huic alius Vararanes ſucceſſit, & poſt hos Narſes regnavit. Contra hunc igitur Narſen, Syriam vaſtantem, Diocletianus per Ægyptum in Æthiopiam profectus, generum Gallerium Maximinum, cum juſtis copiis miſit: a Perſis victum & profligatum, cum majore exercitu ablegavit. Denuo igitur hoſtes adortus, tam illuſtrem victoriam adeptus eſt, ut acceptæ cladis ignominiam aboleret. Perſarum certe quidem partem majorem occidit, Narſem vulneratum uſque ad interiorem Perſiam perſecutus, ejus uxores, liberos & ſorores, ac multos illuſtres Perſas cepit, omnique pecunia a Narſe in militiam advecta potitus eſt. Narſes vero ex vulnere recreatus, per legatos a Diocletiano & Gallerio, ut ſibi mulieres & liberi redderentur, & pacis fœdus feriretur, impetravit, cum Romanis, rebus omnibus quas volebant, ceſſiſſet. Aliis quoque multis bellis Diocletianus & Maximianus partim per ſe, partim per Cæſares & duces proſpere confectis, Imperii fines ampliſicarunt. Quibus victoriis elatus Diocletianus, ſe non amplius, ut prius, a Senatu ſalutari, ſed adorari voluit; veſtes ſuas & calceos auro, gemmis, margaritis exornavit, & Imperatoria inſignia majoribus ſumptibus decoravit. Superiores enim Imperatores Conſulari dumtaxat honore afficiebantur, & Imperii inſigne purpuram tantum geſtabant.

Gallerii Maximini Perſica victoria.

Edit. Pariſ. pag. 642.

Diocletianus regni ſecundis inſolueſcit.

XXXII. Perſecutione gliſcente, virisque & mulieribus innumeris pro Chriſti confeſſione morientibus, cum nihilominus magna fidelium multitudo ſupereſſet: hi tyranni ſub annum XIX. Imperii Diocletiani, edicta quovis terrarum mittebant, quibus Eccleſiæ Chriſtianorum diruti, libri cremari jubebantur, & ſacerdotes eorum, ut doctores & prædones fidei, crudeliter interfici. Cæteros qui aut dignitatibus præditi, aut in militia adſcripti eſſent, ignominioſe ejici atque exauctorari. Privatæ vero conditionis homines, in ſervitutem rapi. XX. anno Diocletiani exacto, ambo Imperatores conſentientibus animis Imperio ſe abdicarunt, publice profitentes, ſe moli negotiorum ſuccumbere: ſed apud eos quibus arcana ſui pectoris credebant, id ex deſperatione

Diocletianus & Maximianus Herculius, Chriſtianos ſtrictis perſecuti, ſe Imperio abdicant.

Α μὲν οὖν τῶν Ἀλαμανῶν τὴν αὐτὴ στρατιὰ μετὰ βίας ἐφορμήσαντων σφοδρᾶς, εἰς φυγὴν ἐτράπησαν ἅπαντες, οἷς καὶ αὐτὸς ὁ Κάισαρ συναπεδίωξεν, ἐάλω δὲ παρὰ βραχύ. Ὀπίσω γὰρ ἐρχόμενος, κλεισθείσας εὗρε τὰς πύλας τῆς πόλεως. Οἱ δὲ διώκοντες οἱ ἐγγίζοντες ἤδη ἕτοιμοι ἦσαν ἐκεῖσε συνδιαφθῆναι, καὶ μάλα ἀπὸ χθὲς δίσμιος, εἰ μὴ σχοινίοις ἐκ τοῦ τείχους ἄνωθεν καθηκάσαντες, τοῦτον αὐτὸν ἀνεσπάσαντο. Οὕτω δὲ σωθεὶς, καὶ τῆς πόλεως ὅσος γέγονεν, ἐς τὴν στρατιὰν ἀθροίσας αὐτόν, καὶ λόγοις αὐτὴν παρακλητικοῖς εἰς ἀλκὴν διηγείρας, καὶ θάρσος οἷον ἐμπνεύσας αὐτῇ, ἔξεσιν εὐθὺς, καὶ συμμίξας τοῖς πολεμίοις τοιῷδε τινὶ κεχρημένῃ τρόπῳ, ὥστε πεῖσαι ἐξακοσίας χιλιάδας ἑκόντων πεσεῖν. Πέρσῃ δὲ Νάρσῃ βασιλεύοντος, ὃς ἕβδομος ἀναγράφεται βασιλεῦσαι Περσῶν ἀπὸ Ἀρταξέρξου, ἢ σφόδρα τι ἰσοῤῥίας συγγραφὴν ἐμνημόνευσα, ὡς αὖθις Πέρσαις ἀνανεωσόμενα τὴν βασιλείαν. Μετὰ δὲ Ἀρταξέρξην τὸν, ἢ Ἀρταξάρην, διώνυμον ὄντα, Σαπώρης ἦρξε Περσῶν, καὶ μετ' ἐκεῖνον Ὁρμίσδας, εἶτα Οὐαράνης, καὶ μετὰ τοῦτον Οὐαραράκης, εἶθ' αὖθις ἄλλος Οὐαραράνης, καὶ ἐπὶ τούτοις Νάρσης. Τὸν Νάρσην τοίνυν τοῦτον τὸν Συρίαν λῃζόμενον, καὶ Ἰδίου γαμβρὸν Γαλλίου Μαξιμίνου ὁ Διοκλητιανὸς ἀφ' Αἰγύπτου ἐπὶ τοὺς Αἰθίοπας ἀπιὼν, συμβαλεῖν αὐτῷ μετὰ δυνάμεως ἀξιομάχου ἐξέπεμψεν· ὃς καὶ συμμίξας τοῖς Πέρσαις, ἡττᾶτο καὶ ἔφυγεν. Αὖθις δὲ μετὰ πλείονος αὐτὸν ὁ Διοκλητιανὸς ἐξέπεμψε στρατιᾶς. Συμβαλὼν καὶ αὐτὸς πάλιν, ἧττον ἐνίκησεν, ὡς καὶ τροπαῖα ἑτέρων ἀναλαβέσθαι. Τὰς τε γὰρ πλείονας ἀπέκτεινε τῶν Περσῶν, καὶ τὸν Νάρσην βεβλημένον μέχρι τῆς ἐνδοτέρας Περσίδος ἐδίωξε, καὶ τὰς τούτου γυναῖκας καὶ τοὺς παῖδας, καὶ ἀδελφὰς αἰχμαλώτους ἀπήγαγε, καὶ χρήματα ὅσα ἐπήγετο Νάρσης στρατόμενος ἐχειρώσατο, καὶ πολλὰς τῶν ἐν Πέρσαις πεδίων. Ἀναῤῥωσθεὶς δ' ἐκ τοῦ τραύματος ὁ Νάρσης, φιλοφρονίας πρὸς Διοκλητιανὸν καὶ Γαλλίειον ἐποιήσατο, τούς τε παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας ἀποδοθῆναι αὐτῷ ἀξιῶν, καὶ σπονδὰς θέσθαι εἰρηνικάς. Καὶ ἔτυχε τῆς αἰτήσεως, ἐκτᾶσθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἅπερ ἐβούλοντο. Καὶ ἄλλους δὲ πολλοὺς πολέμους κατορθώσαντες Διοκλητιανὸς καὶ Μαξιμιανὸς, τοὺς μὲν δι' ἑαυτῶν ἢ τῶν Καισάρων, τοὺς δὲ διὰ στρατηγῶν, καὶ τοὺς ὅρους τῆς βασιλείας ἐπλάτυναν. Οἷς ἐπαρθεὶς ὁ Διοκλητιανὸς καὶ μέγα φρονήσας, οὐκέτι προσαγορεύεσθαι παρὰ τῆς Γερουσίας ὡς πρώην ἠξίου, ἀλλὰ προσκυνεῖσθαι ἐθέλων, καὶ τὰς ἐσθῆτας ἑαυτοῦ, καὶ τὰ ὑποδήματα χρυσῷ καὶ λίθοις καὶ μαργάροις ἐκόσμησε, καὶ πλείονα πολυτέλειαν τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐνέθετο. Οἱ πρώην γὰρ Βασιλεῖς κατὰ τὰς Ἰταλικὰς τιμὰς ἐτιμῶντο, καὶ τὰς βασιλείας παράσημον μόνον εἶχον πορφυρᾶν περιβόλαιον.

λβ'. Τὰ δισχίλια δ' ἐπισθέντος, καὶ ἀναριθμήτων ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας θανατουμένων, καὶ τῶν πιστῶν ἔτι πλειονάζόντων, ἐκμανέντες οἱ τύραννοι ἕτοι περὶ τὸ ἑπτακαιδέκατον ἔτος τῆς Διοκλητιανοῦ βασιλείας θεσπίσματα παρὰ πᾶν δικαίωμα ἔθεντο, καθαιρεῖσθαι καὶ κατασκάπτεσθαι τὰς τῶν Χριστιανῶν ἐκκλησίας κελεύοντα, καὶ τὰς βίβλους αὐτῶν κατακαίεσθαι, καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτῶν καὶ διδασκάλους καὶ κήρυκας τῆς πίστεως ἀσυμπαθῶς προσκόπτεσθαι. Τοὺς δ' ἄλλους τοὺς ἀξίας, ἢ στρατείας κατειλημμένους, ἀτίμους ἐξηλαύνεσθαι καὶ τῆς ἀξίας καὶ τῆς στρατείας, τοὺς δὲ τύχης ἰδιώτιδος ἄπαξ δουλεύεσθαι. Ἤδη δὲ εἰκοστὸν αὐτοκρατορίας ἔτος Διοκλητιανὸν παρὰ τὴν ἀρχὴν, ἐκ συμβούλου ἅμα τῷ Λικιναρίῳ βασιλείας αὐτοῦ, δημοσίᾳ μὲν τὰ ἐχλὲς ἐκ πραγμάτων ἀποσκάζεσθαι λέγοντες. Οἷς δὲ τὰ τῆς καρδίας ἐξεκάλυπτον χρύφια ἐξ ἀπορίας ὁμολογεῖν ἀποτίθεσθαι τὴν ἀρχὴν, ὅτι μὴ περιγενέσθαι Χριστιανῶν ἐδυνήθησαν, μηδ' ἀποβῆναι τὸ Χριστιανικὸν κήρυγμα,

μὲν ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος αἱρήσεται. Ἀποθεμένων δὲ τὴν ἀρχὴν αὐτῶν ἡμέρᾳ ἐν ταὐτῷ, ὁ μὲν ἐν Νικομηδείᾳ, ὁ δὲ Μαξιμιανὸς ἐν Μεδιολάνῳ, καὶ ἰδιωτεύσαντες· Διοκλητιανὸς μὲν ἐν Σάλωνι πόλει τῆς Δαλματίας διῆγεν, ἣν πατρίδα αὐτὸς ἐποιεῖτο, ὁ δὲ Ἐρκούλιος ἐν Λευκανίᾳ. Πρὸ δὲ τοῦ ἀποθέσθαι τὴν ἀρχὴν ἐπὶ τῇ πέμπτῃ καὶ εἰκοστῇ Περσῶν ἐπιστρατεύσαντες ἐς Ῥώμην ἐθριάμβευον, ἐν ᾧ τοὺς τε τοῦ Ναρσοῦ γαμετὰς καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰς ὁμογενεῖς ἐθριάμβευσαν, καὶ ἀρχηγοὺς ἑτέρων ἐθνῶν, καὶ πλοῦτον ὅσον ἐκ Περσῶν εἰλήφεσαν. Λέγεται δὲ καὶ θριαμβεύσεως καλῆς, ὅθεν καὶ τὸ τῆς θριάμβου ὀνόματος ἐξενεγκεῖν ὄνομα. Φασὶν οἱ παλαιοὶ πάππον ἐκ τοῦ θρίου, ἐφ' οὗ τὰ τῆς συκῆς φύλλα. Πρὸ γὰρ τοῦ τὰ πρόσωπα ἐπιτηδεῦσαι τοῖς σκηνικοῖς, συκῆς φύλλοις τὰ ἑαυτῶν καλὰ πρόσωπα, δι' ἐκείνων ἐποιοῦντο τὰ σκώμματα· καὶ στρατιῶται δὲ ἐν ταῖς πομπαῖς φύλλα συκῆς ταῖς ἑαυτῶν ἐπάγοντες ὤφελον, εἰς οὓς τὰς πομπὰς ποιοῦντες ἐπίσκωπτον· κἀντεῦθεν ὀνομασθῆναι νομίζεται θρίαμβος τὰς ἐπινικίους πομπάς. Ἔστι δέ φασιν ὀνομασθῆναι τὸν θρίαμβον, ὅτι ἐκ τριῶν οἱ τῶν πομπῶν πληρῶντες συνίστατο τάξεων, τῶν δήμου, τῆς Συγκλήτου, καὶ τῶν στρατιωτῶν, ἐκ τοῦ βαίνειν ὁμοῦ τὰς τάξεις τὰς τρεῖς, τραμβόν τινα κληθῆναι, ἀντὶ δὲ τοῦ τ, τὸ θ. παραληφθῆναι, ἀφ' οὗ τὸ ἐπώνυμον. Μετὰ δὲ τὴν ἐπιτάκτιον πρώτην πομπὴν ἐκείνοι μὲν τὰς ἐξουσίας ἀπέστειλαν, τοὺς Καίσαρας δ' ἀνέδειξαν Λιτοπράτορας, μερίσαντες αὐτοῖς τὴν ἀρχὴν, τὴν τῶν μὲν ἑῴαν μοῖραν τῇ Γαλερίᾳ προσλαβόντες Μαξιμίνῳ σὺν τῇ Ἰλλυρικῇ, τῇ Χλωρῷ δὲ Κωνστάντι προστεθεικότες τὴν ἑσπερίαν σὺν τῇ Ἀφρικῇ. Τύποι δὲ ὧν γεγόασιν, οἱ στρατιῶται, οἳ Πραιτωριανοὶ ἐκαλοῦντο, τὸν ἐφ' ᾧ Ἐρκουλίου Μαξιμιανοῦ, ἢ Μαξέντιον, Βασιλέα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἀνεῖπον. Ἐκ τούτων τῶν τριῶν τύπων ὁ μὲν Κώνστας ἐν Βρεττανίαις καὶ ταῖς Κοττίαις Ἄλπεσι καὶ ταῖς Γαλλίαις κρατῶν, τοῖς τὸ Χριστοῦ σεβομένοις μάλα ἐπιεικῶς προσεφέρετο, ἀλλὰ μέντοι καὶ πᾶσι τοῖς ὑπ' αὐτὸν, καὶ ὑπερόπτης χρημάτων ἐτύγχανε. Μαξιμῖνος δὲ τὴν ἑῴαν ἀρχὴν, καὶ δὴ Χριστιανῶν διωγμὸν κεκινηκὼς ἐπαχθέστατον, καὶ τοῖς ἄλλοις τὸ ὑπηκόων βαρύτατα προσεφέρετο. Γυναικομανὴς γὰρ ὢν καὶ μοιχικώτατος ὤν, οὐκ ἰδιωτίδας μόνον γαμετὰς ἀνδρῶν ἐλάμβανε, καὶ πόρνας ἐμίγνυτο, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν περιφανῶν ἀνδρῶν γαμετὰς, βίᾳ τῶν ἀνδρῶν ἀνελκύσας, καὶ ἐμβαίζων αὐταῖς, ὕστερον πρὸς τοὺς ἰδίους τούτους συμβίους ἀπέπεμπε. Μαντείας δ' ἐν προχείρῳ τοῦτο, ὡς μηδὲν τοὐλάχιστον πρᾶξαι ἄνευ μαντείων, καὶ δὴ τιμῆς αὐτῷ οἱ ποιοῦντες τὰ ἀπόρρητα ἦγον. Οὗτος τὴν διοίβων πολυθρύλητον κατέλυσε, καὶ πᾶσι μὲν ἐξῆν δημοσίᾳ μαντεύεσθαι καὶ ἐπερωτᾶν, ἰδίᾳ δὲ οὐδενὶ ἐπετρέπετο, κἂν ἕτερον τοῖς ἀνακτόροις προστάττων αἰτίαμα, ἢ τὴν δεισιδαιμονίαν, καὶ τὸν πρὸς τὴν Χριστοῦ.

λγ'. Μαξέντιος δ' ἐν Ῥώμῃ κἀκεῖνα μετελθὼν πρὸς τύραννος τοῖς ὑπηκόοις ἐτύγχανεν, ἀλλ' ἴσως τῇ Μαξιμίνου δίκῃ τὰ τῆς ἀρχῆς, λυττῶν κρείττων καὶ ἐκ χεῖρα Χριστιανῶν, καὶ πᾶσαις αὐτοῖς ἐπαγόμενος κακώσεσι, καὶ φρὶς πάντας δὲ τοὺς ὑπ' αὐτὸν πικρότατα ἐκακούμενος. Σπάνις τε ἐκ τοσούτων περιφανῶν ἀνδρῶν ἐξ ἀδίκου δίκης ἐπὶ δίκην ἐτίθετο, ἐμοιχᾶτο δὲ σχεδὸν ἡμέρας ἐκάστης γυναῖκα ἐπάλλαξ γαμετὴν καὶ παρθένον φθορᾷ ἐκδιδράσκων αὐτοῦ· ἐκακοῦτο, καὶ ἐτῶν ἀραιόσεως ἀδίκως τοῖς δυσρωσίαις ἐπέπτωκε, καὶ καινοῖς ἐπράξεσι τὴν βαρύτητα ἐπέτεινε τῶν ὑπηκόων. Οὗτος ὁ Ῥώμης ἐκγενεστάτης τινὸς γυναικὸς, ἀλλὰ μέντοι καὶ σώφρονος ἀνδρὶ συζώσης, ἐν Ῥώμῃ ἐπιφανῶς ἐρασθεὶς κόλαζον ἔρωτος, ἐκκλιτὸς τοῖς παισὶν ἐκκομιζούσης, αὐτῇ τὸ γυναῖκον ἄξοντας· Ὡς δ' ἐκεῖνος ἐπιφάντας, τῇ οἰκείᾳ τοῖς ἀγωγεῦσι χρησάμενος, καὶ τὴν ἀκούσιον

A facere se fatebatur. Quia enim nec Christianos superare, nec praeconium Christiani nominis extinguere possent, se nec Imperio velle frui. Cum autem ambo eodem die Imperio se ex composito abdicassent, Diocletianus Nicomediae, Maximianus Mediolani: ille Salonis in Dalmatia, quas patriam habebat, hic in Lucania vitam egit. Prius tamen de Persis Romae triumpharunt, in quo triumpho Narsis uxores, liberos & sorores, aliarumque gentium duces dixerunt, omnesque divicias ex Persia apportatas. Haud vero abs re fuerit explicare, unde triumphi nomen sumptum sit, ac id quidem a Thriis, quae ficulna folia sunt, factum putant. Priusquam enim personas scenici excogitassent, ficulnis foliis facies velati, dicteria versibus jambicis proferebant. Eamdem & milites in victoriae festivitate licentiam eodem ornatu in victores usurpabant, atque hinc triumpho nomen esse factum autumant. Alii vero ex eo, quod tribus constet ordinibus, Senatu, populo, & militibus, una incedentibus, litterarum in Graeco vocabulo θριαμβος nonnulla mutatione facta. Ea igitur victoriae festivitate peracta, Imperatoriam potestatem in Caesares transtulerunt, & partiti Imperium, Orientalem partem una cum Illyrico Gallerio Maximino assignarunt: Constantio Chloro provincias occidentales, una cum Africa attribuerunt. His ita gestis, milites Praetoriani filium Herculii Maximiani Maxentium Romae Imperatorem declararunt. Ex his tribus igitur, Constantius in Britannis, Cottiis Alpibus & Galliis dominans, Christi cultores admodum clementer tractavit, atque adeo subditos suos omnes: & pecuniae contemptor fuit. Sed Maximinus Orientis Imperator, tum Christianos acerrime persecutus est, tum caeteris subditis gravissimus fuit. Nam cum libidine arderet, ac summus adulter esset: non privatae conditionis solum mulieres ad stupra rapiebat, sed etiam illustrium virorum conjuges a maritis per vim avulsas, expleta libidine suadorum remittebat: divinationibus adeo deditus, ut nullam rem minimam iis inconsultis susciperet, & arcanorum illorum patratoribus honorem haberet. Hic pios homines ad internecionem condemnavit, eorumque facultates publicavit, nullo alio crimine insontibus objecto, praeterquam Dei cognitione & fide in Christum.

XXXIII. Maxentius vero Romae nihilo clementior tyrannus fuit, sed aeque ut Maximinus, Imperium administravit, in proximos quoque Christianos insaniendo, & omnibus aerumnis exagitando, summaque perfidia in omnes suos subditos grassando. Nam & multos claros viros nullo justo judicio occidebat, & nobiles matronas ac virgines in dies per summam contumeliam constuprabat, & locupletibus bona per injuriam eripiebat, & subditos novis, illisque gravibus exactionibus atterebat. Hic aliquando Romae nobilissimae castaeque matronae, quae viro illustri nupta erat, immodesto amore correptus, talium operum ministros ad eam adducendam misit. Quae cum lenones aedibus suis astare videret, adventusque causa cognita, citra ullam denecationem

LIBER XII.

Persicus triumphus.

Etymologia triumphi.

Edit Paris. pag. 643.

MAXIMINUS. CONSTANTIUS.

Constantii moderatio.

MAXIMINI saevitia & libidines.

Pudicitia vita charior.

MAXENTII grassationes.

LIBER XII. *Edit. Paris. pag. 644.*

ad tyrannum abeundum esse intelligeret (nam maritus mortis metu aeronitus, ab illis adduci mulierem patiebatur) neque ullum aliunde auxilium expectaret: exiguam moram postulavit, ut se exornaret prius, quam abiret. Colebat autem Christum, & divino mysterio initiata erat. Ingressa igitur cubiculum, remotis arbitris, sibi necem conscivit, ut contumeliæ expers modestiam conservaret, voluntariam mortem amplexa, cadavere lenonibus & nefario amatori relicto. His ita imperantibus Diocletianus & Maximianus in vita privata obierunt: etsi de illorum obitu scriptores non consentiunt. Nam Eusebius Ecclesiasticæ historiæ lib. VIII. Diocletianum mentis errore affectum, & diuturno morbo tabescentem, miseram animam violenter eructasse scribit: Maximianum vero Herculium laqueo sibi necem conscivisse. Alii vero tradunt eos, cum depositæ potestatis pœniteret, in conatu recuperandi Imperii deprehensos, & Senatusconsulto interfectos esse. Sunt etiam qui dicant, Herculium rursus Imperium desiderantem, consilium cum Diocletiano de eo recuperando communicasse: eoque conatum illum recusante, coriam ingressum dixisse, filium suum reipublicæ gerendæ esse imparem. Militibus autem iis verbis ad iram concitatis, quasi Imperium sibi vendicaret: periculo territum, negasse id se in animo habuisse, sed militum animos ut erga filium suum affecti essent, periclitari voluisse: itaque sedasse tumultum. Deinde in Gallias ad Constantinum Magnum, qui Faustam filiam ejus & ipse in matrimonio haberet, abiisse, ac in regno ejus per insidias sibi vendicando ibi quoque deprehensum, eoque conatu dejectum, tum demum vitam laqueo finivisse. Verum isti uno quoplam modo ex his, naturæ debitum persolverunt. Constantius autem undecimo anno in Imperio exacto, ex quo Cæsar appellatus fuerat, potestate clementer & humaniter usus, in Britannia extremum diem clausit, cum luctu subditorum, bonitatem ejus desideratum: filio natu majore, Magno videlicet Constantino, ex priore conjuge, Imperii successore declarato. Habuit enim ex secunda quoque Herculii filia Theodora alios filios, Constantinum, Anaballianum & Constantium. Sed Magnus Constantinus prælatus est, quod hi patri ad Imperium inepti esse videbantur. Imo totum negotium divinæ providentiæ fuit, salutari præconio ac potius omnibus Romani Imperii subditis consulentis, ut per eum tyrannides destruerentur. Fertur enim, Constantio ægrotanti, & ob cæterorum filiorum ineptam indolem mœsto, angelus astitisse, qui juberet, ut Constantino relinqueret Imperium. Hunc igitur Constantinum pater, adolescentem etiamnum, Gallerio dedisse obsidem memoratur, ut interim etiam in re militari exerceretur. qui cum ei ob ingenii dexteritatem ex invidia insidias strueret, in pugna Sarmatica mandarit, ut barbarorum ducem armis insignem aggrederetur. Constantinum vero paruisse, eumque correptum, viventem ad Gallerium portasse. Deinde leonem immanem & cruentam belluam jussisse subsistere: illum vero id quoque certamen, quamvis non sine periculo, divina tamen gratia

Diocletiani obitus.

Herculii Maximiani instituta.

Constantii obitus.

Constantinus Magnus.

Constantinus. Anaballianus. Constantius. *p. g. 645.*

Angelus Constantino visus. Constantini adolescentia.

A τίας ἐαυτ ἐπιδημίας μιμᾶσθαι, καὶ ἀπαράπτου ἐρὰς ἐ τύραννον ἀπέλαστιν ἤθετο (ἐπὶ γὰρ αὐτὸς φόβῳ ἐ θανάτου ἐκπλαγέντων, λαβεῖν ἐ γυναῖκα καὶ ἄγων ἀπέφευγεν) ἐπεράθη δ' ὑπ' αὐτῆ ἐπιτήρημα, ὥραν αὐτῆ βραχεῖαν ἐσδοθῆναι ἠτήσατο, ἵν' ἐπικοσμηθείη, καὶ ὕπνου αὐτοῖς ἀπολάβοιτο. Ἡ δὲ καὶ ἐ Χριστιανὴ γυνὴ ἐσέβετο, ἐ τὸ θεῖον μυστήριον μυεῖτο. Εἰσῆλθεν ὖν εἰς ἐ ἑαυτῆς κοιτῶνα ἐσαν, καὶ μονοθεὶσα διεχειρίσατο ἑαυτὴ, ἵν' ἀνύβριστος μείνῃ, καὶ ἐ σωφροσύνῃ μὴ προέσθαι, ἑλομένη ἐ ἑκούσιον θάνατον, καὶ τὸ σῶμα ταφὴν τοῖς προσαγγείλασι καὶ τῇ ἐσαγγείλαστῃ καταλείψασα. Οἱ μὲν ὖν ἄλλοι ἦρχον. Διοκλητιανὸς δὲ καὶ Μαξιμιανὸς ἐδιωτεύοντες ἔθανον. Περὶ δὲ τῆς σφῶν πλάνης διαφωνοῦσιν οἱ συγγραφεῖς. Ὁ μὲν οὖν Εὐσέβιος ἐν τῇ ὀγδόῃ λόγῳ ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, ἐκστάσιν ἐ Διοκλητιανὸν ἐκνοσῶσαι λέγει φρενῶν, καὶ νόσῳ χρονίᾳ τὸ σῶμα κατασκληρυθῆναι, βιαίως ἐ αὐθλίαν αὐτ ψυχὴν ἀπορρήξασθαι. Τὸν δὲ γε Μαξιμιανὸν ἐ Ἡρακλέους ἀγχόνῃ ἑαυτ ἐ ζωῆς ἐπιξαγαγεῖν. Ἐτεροι δ' οὐχ ὅπως ἱστοροῦσι πῶς θανεῖν, ἀλλὰ μεταμεληθέντας, καὶ ἐ ἀρχῆς αὖθις ἐπιλαβέσθαι βουλομένους, φωραθῆναι, καὶ δόγματι ἐ Συγκλήτου ἀναιρεθῆναι. Εἰσὶ δὲ καὶ οἳ ἐ Ἡρακλέους λέγουσι ἐ βασιλείας αὖθις ἐφιέμενον, τῷ Διοκλητιανῷ κοινώσασθαι τὸ αὖθις πειραθῆναι ἐ βασιλείας ἀναλαβεῖν. Τὸν δὲ παραπέσασθαι, ἐκεῖνον δὲ πρὸς τὸ ἐ Ῥωμαίων παρελθόντα φάναι Σωσίδριον, μὴ ἀρκεῖν ἐ ἰδιωτεύειν ἐ τῶν κοινῶν πραγμάτων διοικήσειν. Κινηθέντων δὲ ἐ στρατιωτῶν, πρὸς θυμὸν ἐπὶ τῷ λόγῳ αὐτῶν ὡς σφετερίζομένῳ ἐ ἀρχὴν, καὶ Ἡρακλέους ἐ κίνδυνον δείσαντα, μὴ ἐπὶ γνώμης ἔχειν, εἰπεῖν, ἀλλὰ δεῖν πειρᾶν ἐ στρατιωτῶν πειθέσθαι, ὅπως ἔχωσι πρὸς ἐ υἱὸν αὐτῷ δεδίοτας, πάντα εἰπεῖν· καὶ ὕπνου καταστῆναι ἐ θορύβου ἐ στρατιωτῶν. Εἶτα εἰς Γαλλίας ἐλθεῖν πρὸς ἐ μέγαν Κωνσταντῖνον, καὶ δεξιοῦν αὐτ καὶ αὐτὸν ὁπλίζειν Φαύστᾳ τῇ αὐτοῦ θυγατρὶ, κἀκείνῳ ἐπιβουλεύσαντα, καὶ πειράσαντα ἐ ἐκείνου βασιλείας λαβεῖν γενέσθαι ἐ κἀκεῖνον, καὶ ὑπερφρονῆσαι ἐ ἐγχειρήματος, καὶ ὕπνου ἀπάξασθαι. Ἀλλ' ὕστερον μὲν ἐπί γε τῇ τροφῇ τῇ εἰρημένῃ ἐ ζωῆν ἐξεμίσησαν. Κώνσας δὲ ἐπιδέκατον ἰδιωτεύσαντα ἐαυτ παρὰ τὴν ἀρχὴν, ἐξότε Καῖσαρ ἀνηγορεύθη, καὶ ἐπίους ἀρξας καὶ προσηνῶς, ἐς Βρεττανίας ἀφῆγεν, καταλύσαι ἐ ζωὴν, πάνδοσε ἑαυτὸν τοῖς ὑπ' αὐτ καταλελεασμένοις ἐ ζωὴν χρησόμενον, πρότερον ἐ πρεσβύτερον ἐ οἰκείων υἱῶν ἐ ἀρχὴν καταστήσας ἐ δόξαν, ἐ μέγαν δηλαδὴ Κωνσταντῖνον, ὃν εἶχε ἐ πρότερας αὐτὸν ἐγείραντα γαμετῆς. Εἶχε δὲ καὶ ἐ δεύτερας τῆς τῶ Ἡρακλείου θυγατρὸς Θεοδώρας, καὶ ἑτέρους υἱοὺς, Κωνσάντιον, Ἀναβαλλιανὸν, καὶ Κωνστάντιον. Προετίμησε δὲ τούτων ὁ μέγας Κωνσταντῖνος, ὅτι ἐκείνους τῷ πατρὶ ἀπεπεπόθεσι πρὸς ἐ βασιλείαν ἐκρίθησαν. Τὸ δ' ὅλον ὠῆ ἐκ Θεοῦ οἰκονομηθὲν ὑπὲρ τῶ θείου κηρύγματος, ὃ μᾶλλον καὶ ὑπὲρ πάντων τῶν τῷ Ῥωμαίων ὑποκειμένων ἀρχῇ, ἵνα δι' αὐτῶ καταλυθῶσιν αἱ τυραννίδες. Λέγεται γὰρ, ὅτι νοσοῦντι τῷ Κώνσαντι, καὶ ἀθυμοῦντι δὴ ἐ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις παισὶν ἀποτυχίαν ἄγγελος ἐπῆλθε, τῷ Κωνσταντίνῳ χιλιάδων ἐ ἐξουσίαν καταλιπεῖν. Τοῦτον δὴ τὸν Κωνσάντιον ὁ πατὴρ μειράκιον ὄντα, τῷ Γαλλερίῳ εἰς ὁμηρείαν παρέσχετο, ἵν' ὁμηρεύων ἅμα καὶ πρὸς ἄσκησιν γυμνάζηται ἐ πολεμικῆς ἐ στρατιώτιδος. Ὁ δὲ περιδέξιον τοῦτον ὁρῶν, καὶ φθονῶν, αὐτῷ ἐπιβάλλει. Καὶ πρῶτον μὲν τοῖς Σαρμάταις μαχόμενος, τῇ ἐκείνων ἀρχηγῷ ἐκ ἐ παιοπλείας ἐπισήμῳ τυγχάνοντι προστάξει ἐπῆλθεν. Ὁ δὲ καὶ ἐπῆλθε, καὶ ἁρπάσας αὐτὴ ζῶντα, τῷ Γαλλερίῳ ἐκόμισεν. Εἶτα λέοντα φρικτὸν τινα θῆρα καὶ παλαιστὴν ἐκέλευσε δέξασθαι. Ὁ δὲ καὶ τοῦτον ἐ ἆθλον κίνδυνον ἐπεκπεδύσας μὲν, ἐ θείᾳ δέ τι χάριτος σωτ-

πρώτης αὐτόν. Γνὺς δ' ἐντεῦθεν φθονούμενος παρὰ τῷ A Incolumem obiisse. Unde eum Gale- LIBER XII
Γαλερίῳ, ἐπιβουλεύεσθαί τε νυκτὸς μετά τινων, οἷς ἐθάρρει ἀπίδρα, καὶ πρὸς τὸν πατέρα ἐπανελήλυθε. Καὶ ὁ μὲν οὕτω τὸν τε κίνδυνον ἐξέφυγε, καὶ τὴν πατρῴαν βασιλείαν ἔζησε.

λδ'. ΜΑΞΙΜΙΝΟΣ δὲ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς τὸν Λικίνιον προσελήφει, ἐκ Δακῶν ἦλκωτο τὴν γένυν σπάσας, καὶ γαμβρὸν ὄντα ἐπ' ἀδελφῇ τῇ μεγάλῃ Κωνσταντίνου. Κωνστὰς δὲ τὴν βασιλείας αὐτὸν ποιησάμενος, τὸν μὲν ἐν τῇ Ἰλλυρικῇ καταλέλοιπεν, ἵν' ἀμύνῃ τοῖς Θρᾳξὶν ὑπὸ βαρβάρων λῃζομένοις. Ἐκεῖνος δ' εἰς Ῥώμην ἀφίκετο, μαχούμενος πρὸς Μαξέντιον. Εἶτα τοὺς οἰκείους ὁρῶντας χεῖρα στρατιώτης, καὶ φοβηθεὶς μὴ προδοῦνται τῷ ἐχθρῷ, ἀπέστη τῆς μάχης, καὶ ἀνεχώρησε. Μεταμεληθεὶς δ' ἐπὶ τῇ προσλήψει τοῦ Λικινίου, φόβῳ μὲν λαθραίως αὐτῷ ἐπεβούλευσε, εἶτα καὶ μάχῃ κατ' αὐτοῦ εἰς πόλεμον συνίστατο. Καὶ συμβαλὼν αὐτῷ τρέπεται, καὶ πτοώμενος ἔφυγε, καὶ ἐν τῇ φυγῇ ἑαυτὸν διεχρήσατο. Οἱ μὲν οὕτω τὸν τύραννον ἀπολωλέναι φασίν· οἱ δέ τινες τῶν Χριστιανῶν αὐτὸν ἐκ μακρᾶς τινὸς καὶ θείας δίκης παραδεδόχασιν. Ἕλκος γὰρ ἐσχηκέναι αὐτὸν περὶ τὰ βουβῶνα καὶ τὰ αἰδοῖα χαλεπώτατον, καὶ τὰ ἀκόλαστα αὐτοῦ ἐκβόσκεσθαι ὄργανα. Ἐκ δέ γε τῆς σήψεως τὸν τε σκώληκας ἀναβρύσαι, καὶ εἶναι τὸ πάθος ἀνίατον. Ἰατρῶν δέ τοὺς μὲν αὐτόθεν ἀπαγορεύσαντας ἐγχειρῆσαι, ὡμοὺς ἀποφήνασθαι, τοὺς δ' ἐπιχειρήσαντας μέν, μὴ δυναμένους δ' ἀκέσασθαι, κτεῖναι ἀπλήστως, ὅτι μὴ καθαίρειν ἠδύναντο. Ὀψὲ δ' ἂν ὑποπτεύσαι τὸν τύραννον τοὺς ἀδίκους φόνους τῶν Χριστοῦ σεβομένων τινείας δίκην, καὶ ἐκθέσθαι θανατήρια πανταχοῦ κελεύσαι παύεσθαι τῶν Χριστιανῶν διωγμοῦ, καὶ ζῆν ἐκείνους καὶ θρησκεύειν ὡς βούλοιντο, ὤχεσθαί τε ὑπὲρ αὐτῶν. Κἀντεῦθεν δὲ διττοὶ λέγονται λόγοι· ὁ μὲν ὡς ἀπαλλαγῶσι αὐτὸν τῷ πάθους παρὰ πᾶσαν ἐλπίδα φασὶν, εἶτ' αὖθις ἐπεγείρας τὸν διωγμὸν, καὶ ἀδιόρθωτον μεῖναι, ἕως ἐν τῷ ἐν χειρὶ Κυρίῳ πομπεῖον τὸν τρυγίαν ἐξέπιεν. Ὁ δ' ἕτερος ἀρτίως τῇ ἀσεβείᾳ καὶ ἀναρρήσεσιν, ὡς ἐκ τῆς ἐρημίας πολλάσαντι τὸ σῶμα, καὶ ἀπεσχηκότι ἐκ τοῦ σώματος σκώληκας. Ὁ μὲν οὖν καθ' ἕνα τρόπον τῶν ἰσοραθύμων βιαίως ἀπέρρηξε τὴν ζωήν. Ἐν δὲ τῇ Ῥώμῃ τῆς πιστῶν ἐκκλησίας προέστη μὲν Μαρκελλῖνος ἐνιαυτοὺς δυσὶ καὶ λειτουργήσας ἐπλήσατο Εὐσεβίου, ὃν μετ' ἐκεῖνον διαδέξεται Μιλτιάδης. Καὶ ἐπὶ τούτου προέκριτο ἐπισκοπεῖν τῶν Ῥώμῃ πιστῶν τὸν Μιλτιάδην, Σίλβεστρος ἔνδοξος γίγνεται. Ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ μετὰ τύραννον ἔτος ἐπισκοπήσαντα τρισκαιδέκατον, προεχειρίσθη Βιτάλιος, καὶ τοῦτον ἔτεσιν ἕνδεκα διαδέξεται Φιλογένης, καὶ οὗτος πέμπτος ἐνιαυτῶν, γίγνεται Παυλῖνος ἔνδοξος. Τῶν δ' Ἱεροσολύμων μετὰ Ζάβδαν ἐπὶ δέκατον λελειτουργικότα ἐνιαυτὸν, Ἕρμων ἐπληρώσατο τὸν βίον καὶ τὴν πατριαρχικήν. Τῆς δ' Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν ἱερομάρτυρα Πέτρον δέκα ἔτεσιν, ἐφ' οἷς, καὶ τὴν ἀρχιπρωτύπους θρόνον κοσμήσαντα, Ἀλέξανδρος τὴν ἀρχιπρωτυπίαν ἔσχεν. Ἐν δὲ Ῥώμῃ μετὰ Σίλβεστρον ἐπ' ἔτεσι λελειτουργικόσι εἴκοσι καὶ ἑπτὰ, Ἰούλιος προέστη τῆς ἐκκλησίας ἔτη πεντεκαίδεκα. Μεθ' ὃν Λιβέριος ἔσχε λύσαντα ἑαυτὸν, κἀκεῖνον διαδέξεται Δάμασος, ἐπὶ καὶ εἴκοσιν ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς ποιμάνας τὸν πιστούς. Καὶ τοῦτον Σιρίκιος, ἐπὶ λειτουργήσας ἐξκαίδεκα. Εἶτα προεχειρίσατο Ἰννοκέντιος, ἐν πεντεκαίδεκα ἐνιαυτοῖς διδάξας τὸν Κυρίου λαόν. Καὶ Ζώσιμος τὴν θρόνῳ τὴν Ῥωμαίων ἐκκλησίας ἐκάθητο, θανόντος Ἰννοκεντίου. Οὗ δωδέκατον λύσαντα ἐνιαυτὸν Κελεστῖνος διεδέξατο,

Incolumem obiisse. Unde eum Galerium invidere sibi atque insidiari intellexisset, noctu cum iis quibus fidebat, fuga elapsum ad patrem rediisse: eoque pacto & periculum evasisse, & paterno Imperio potitum esse.

XXXIV. MAXIMINUS Licinium, natione Dacum, qui Constantini Magni sororem in matrimonio habebat, Imperii collegam asciturus, in Illyrico reliquit, ut Thracibus qui a barbaris vexabantur, opem ferret. Ipse Romam profectus est, ut cum Maxentio pugnaret. Deinde quum suis militibus diffideret, metuens ne ad hostem transirent, omisso bello B recessit. ac Licinium, quia collegam eum asciviſſe pœnituerat, primum clam per insidias, deinde aperto Marte adortus, in fugam vertitur, in qua seipsum interemit. Et hoc modo Maximinum periisse, quidam tradunt. Alii auctores sunt, cum furore quodam contra Christianos grassantem, divinæ vindictæ pœnas dedisse, ulcere gravissimo circa bubonem & pudenda orto, quod instrumenta libidinis ejus consumpserit: nam ex ea putrefactione etiam vermes erupisse, & malum fuisse immedicabile. Medicos autem, qui conatum faciendæ medicinæ statim vetuerint, crudeliter esse jugulatos: qui vero curatione susceC pta nihil profecerint, immanissime truMAXIMINUS. LICINIUS. Maximini interitus. Edit. Paris. pag. 646.

cidatos, quod ea præstare non possent, quæ artis facultatem superarent. Sero tandem suspicatum tyrannum, se injustarum cædium cultorum Christi dare pœnas, ubique edictis propositis persecutionem Christianorum inhiberi, atque illos vivere, ac Deum suo arbitratu colere, & pro ipsius salute vota facere jussisse. Atque hic etiam duplex rumor ortus est. Nam alii tradunt, præter omnem spem eo morbo liberatum, renovasse persecutionem non mutatis moribus, donec poculi quod Dominus manu tenet, fæcem exhauserit: alii valetudinem recuperatam negantes, ex eo malo impium decessisse tradunt, ac vermes etiam per os rejeciſſe. Uno certo ex his modis vitam abrupit. Ro- D Episcoporum successiones. mæ cœtui fidelium post Marcellinum duobus annis sacerdotio functum, Eusebius præfuit: cui post annum mortuo, successit Miltiades, qui cum fidelibus quadriennium præfuisset, Silvestrum successorem reliquit. Antiochiæ post Tyrannum XIII. annis Episcopatu functum, delectus est Vitalis. Huic post sexennium successit Philogenes. atque is quoque annis V. exactis, Paulinum habuit successorem. Hierosolymis post Zabdam, qui ministerium ad decimum annum obiit, Hermon Pontificiam sedem est sortitus. Alexandriæ post S. M. Petrum, qui Pontificiam sedem per annos XI. ornarat, Alexander Pontificatum obtinuit. Romæ Sylvestro per E annos XXIII. Episcopatu functo, Julius Ecclesiæ XV. annis præfuit. Post quem Liberius sextum absolvit annum. eique successit Damasus, qui XXVIII. annos fideles pavit. Hanc Siricius secutus, annis XVI. ministerium obiit. Deinde Innocentius est electus, qui populum Domini per annos XV. erudiit. Quo mortuo, Zosimus in Ecclesiæ

LIBER XII. Romanæ ſolio eſt collocatus : cui duodecimo anno exacto ſucceſſit Celeſtinus, qui annis decem in Pontificatu claruit. Hujus ſucceſſor fuit Xyſtus, qui VIII. annos duravit. Deinde Leo in eius locum ſuffectus eſt, qui veram doctrinam per annos XXIIII. defendit. Leone defuncto, Hilario in ſede collocatus eſt: qui VI. annis expletis, electioni Simplicii locum fecit, qui & ipſe anno XIX. miniſterii deceſſit. In ejus locum introductus eſt Felix : qui nono anno defunctus, Gelaſio honorem reliquit per quinquennium fruendum. Poſt eum Anaſtaſius eſt electus : qui anno quarto elapſo, Symmachum ſucceſſorem habuit, qui cum annos XII. in Pontificatu exegiſſet, Hormiſdas eſt electus. Sed hic quoque decimo anno miniſterii mortem obiit. Romanæ vero Eccleſiæ ſedes Joannem in triennium ſuſcepit. Poſt quem Felix Romanis fidelibus præfuit, quatuor annos eo honore gaviſus. Deinde Bonifacius per biennium Epiſcopatum gubernavit. Poſt hunc Agapetus deſignatus eſt, qui cum ſummi paſtoris Chriſti gregem Romanum duobus annis & ipſe paviſſet, naturæ debitum perſolvit. Romæ autem Pontifex electus eſt Silverius : unoque anno Pontificatu functus, vitam exegit. Hujus ſucceſſor Vigilius, cum XVIII. annis Eccleſiæ præfuiſſet, in ejus locum ſuffectus eſt Pelagius : qui quinque annis obito miniſterio, deceſſit. Romana vero ſedes Joannem in VIII. annos ſuſcepit, & poſt hunc Gregorium in annos XV. Poſt hunc perpetua ſedes eorum qui Romanæ Eccleſiæ præfuerunt, non reperitur. Antiochiæ vero Cœleſyriæ Euſtathius Paulino, qui miniſterio quinquennium vacarat, ſucceſſit. Cum Euſtathius fideles annos XVIII. paviſſet, Euphronius per annos VIII. miniſtravit. Poſt quem Phlacitus XII. explevit annos. Deinde Stephanus Arii ſectator, Eccleſiæ per triennium ſe ingeſſit. Poſt hunc introductus eſt Leontius, qui VIII. anno Epiſcopatus mortem obiit. Poſt hunc Antiochenæ Eccleſiæ Eudoxius alterum annum præfuit. Poſt Eudoxium Arrianus quartum annum fuit Epiſcopus. Poſt hunc Meletius annos XXV. Poſt hunc Flavianus Chriſtianis annos XXVI. præfuit. Deinde Theodotus miniſterium ſuſcepit, in eoque annos IIII. exegit. In hujus locum Joannes introductus, per annos XVIII. duravit. Pro Joanne Domnus electus, annos VIII. poſtea vixit. Poſt quem in Antiochenæ Eccleſiæ thronum Maximus introductus, in eo munere quadriennium vixit: ſucceſſore Martyrio, qui IX. explevit in magiſtratu annos. Deinde Julianus in ea Pontificia ſede, annos VI. conſedit, & Petrum ſucceſſorem habuit. Cui triennio poſt Stephanus ſucceſſit, totidem annos Pontificatu functus. In Stephani locum Calandio ſuffectus eſt. & huic poſt quadriennium alius Petrus ſucceſſit, qui Eccleſiam per triennium gubernavit. Hujus ſucceſſor extitit Palladius, decem annis in magiſtratu exactis. Deinde Flavianus creatus Epiſcopus, XIII. annis. Poſt eum Severus VII. annis gubernata Eccleſia, Euphraſio ſacram ſedem reliquit: cui poſt annum quintum Ephraimus ſucceſſit, & in miniſterio annos XVIII. vixit.

Edit. Pariſ. pag. 647.

Antiochenæ Epiſcopi.

pag. 648.

FINIS.

Α ἐπ' ἔτη τῇ ἀρχιεπισκοπῇ δέκα ἐνδιέτριψας. Τούτῳ Πύρρος διάδοχος γέγονε, ὀγδοον ἐνιαυτὸν ἄρχοντος. Εἶτα Λέοντος ἀντεισήχθη, τῇ ὀρθῶν δογμάτων ἀντιποιησάμενος, ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς πέντε. Καὶ ἐκλιπόντος τὸν Λέοντος, Ἱλαρίῳ εἰς τὸν θρόνον ἀνθίδρυτο, ἔτος ἐκπλήσας ἐνιαυτόν, Λιθ' ὑπερ Σιμπλίκιος κεχειροτόνητο, ᾧ ἐπὶ ἑπταεκαιδέκατος ἦτος τὸ τῆς ποιμαντικῆς ᾧκει ἔτος λειτούργημα ἔχοντος, ἐξέλιπε· ᾧ ἀντεισῆκτο Φήλιξ. Ἐνιάτῳ δ' ἐνιαυτῷ ᾧ ἔτος ἐκλελοιπώς, Γελασίῳ τὸ τιμιῶ καταλέλοιπε, πέντε παύσας ἐνιαυτοὺς ἐπ. Μεθ' ὃν Ἀναστάσιος ἐκτελεύτα. Μεθ' ὃν Ὁρμίσδας ἐξελέχθη. Ἑξάτῳ δὲ ἔτος ἐνιαυτῷ τὸ λειτούργημα ἔχοντος, κατέλυσε τὸ ζῆν, ᾧ Ἰωάννου ὁ θρόνος τὸ Ῥωμαίων ἐκκλησίας διεδέξατο ἐπὶ τριετίαν. Μεθ' ὃν Φήλιξ ὃς ἐν Ῥώμῃ σφόδρα πίστεων, τετραετίαν τὸ τιμῆς ἀπολαύσας. Εἶτα Βονιφάτιος ἐπὶ διετίαν τὸ προεδρίας ἠξίωτο, ᾧ ἐπὶ τούτῳ Ἀγαπητὸς προεχειρίσατο. Δύο δὲ ᾧ ἔτος ἐνιαυτὸς ποιμάνας τὸ ἐν Ῥώμῃ τῶν ἀρχιποίμνιον Χριστοῦ ποίμνιον, ἀπέτισε τὸ χρεών, ᾧ ἐχειροτονήθη Ῥώμης Ἀρχιερεὺς Σιλβέριος. Ἓν δὲ ᾧ ἔτος ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτὸν, τὸ ζῆν ἐξέμετρησε. Καὶ τούτῳ διάδοχος Βιγίλιος γέγονεν. Ὀκτωκαιδέκατον δὲ τοῦτο ἔτος διανύσαντος ἐν τῇ ἀρχῇ, ἀνθηρέθη Πελάγιος. Ὃς πέμπτον ἐνιαυτὸν τῇ λειτουργίᾳ ἐχολάκευε, ἀπῆλθε, ᾧ Ἰωάννου ἡ Ἀρχιερατικὴ καθέδρα τῆς Ῥωμαίων ἐδέξατο ἐπὶ χρόνοις ἑπτὰ, ᾧ μετὰ τοῦτον Γρηγόριος ἐπὶ πεντεκαίδεκα. Μεθ' ὃν μέχρι νῦν σωίζονται οἱ τῆς Ῥωμαίων ἐκκλησίας προεστῶτες ἀρίθμιοι. Ἐν Ἀντιοχείᾳ δὲ τῇ κοίλῃ Συρίας τὸν Παυλῖνον ἐπὶ πέντε τῇ λειτουργίᾳ χολάσαντα, Εὐστάθιος διεδέξατο, ᾧ τῷ Εὐσταθίῳ ἐπ' ἔτη ποιμάναντος τοὺς πιστοὺς ἑπταεκαίδεκα, Εὐφρόνιος ἐλειτούργησεν ἔτος ὄγδοον. Μεθ' ὃν Φλάκιτος δωδέκατον ἐλύσεν ἔτος· εἶτα Στέφανος αἱρεσιώτης Ἀρείου παρεισῆλθε τῇ ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τρίτον ἐνιαυτὸν, ᾧ μετὰ τοῦτον εἰσῆκτο Λεόντιος. Ὀγδοον δὲ ᾧ ἔτος ἔτος ἐπισκοπήσας, κατέλυσε τὸ ζῆν, ᾧ ἐπὶ τούτῳ προῆκτο τὸ Ἀντιοχέων ἐκκλησίας Εὐδόξιος ἔτος δεύτερον, ᾧ ἐπὶ τῷ Εὐδοξίῳ Ἀρριανὸς ἐπισκόπησε ἔτος πέμπτον. Καὶ μετὰ τοῦτον Μελέτιος, ἐνιαυτοὺς εἴκοσιν ἐπὶ πέντε. Μεθ' ὃν Φλαβιανὸς προῆκτο τῶν Χριστιανῶν ἐπ' ἔτεσιν εἴκοσι πρὸς τοῖς ἓξ. Εἶτα Θεόδοτος τὸ λειτουργίαν διεδέξατο, ᾧ τετραετίαν ἐλύσεν. Καὶ ἀντὶ τούτου Ἰωάννης εἰσῆλθε, ᾧ διήρκεσεν ἐπ' ἔτος ὀκτωκαιδέκατον. Ἀντὶ δὲ Ἰωάννου Δόμνος κεχειροτόνητο, ἐπιζήσας τῇ χειροτονίᾳ ἐνιαυτὸν ἔτος· ᾧ ἀνθιδρύθη τῷ θρόνῳ τὸ Ἀντιοχέων ἐκκλησίας Μάξιμος, ἐπ' ἐνιαυτοὺς ἐπιμείνας τῇ προεδρίᾳ τέσσαρας· Ὃς ὑπὸ Μαρτυρίου διεδέχθη ἐννατον ᾧ τοῦτο τῇ ἀρχῇ ἐφύσαντος ἔτος. Ἰουλιανὸς δ' ἕκτον εἰς τὸ Ἀρχιερατικὸν τοῦτον καθέδραν ἐκάθισεν ἐπὶ ἔτεσιν ἑαυτὸν, ᾧ ἔτος ἔχει Πέτρος διάδοχον. Οὗ μὴν τετάρτην χρόνον Στέφανος διεδέξατο, ἰσαρίθμους ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. Τῷ δὲ Στεφάνῳ Καλανδίων ἐγένετο ἐφέδρος. Καὶ τούτῳ μὴν τετραετίαν Πέτρος ἄλλος ἐφέδρευσε, ἕτερον χρόνον τὸ ἐκκλησίας κατέχησας. Οὗ διάδοχος Παλλάδιος γέγονε, δεκατέσσαρσιν ἀνύσας ἐν τῇ ἀρχῇ. Εἶτα Φλαβιανὸς ᾐρέθη, ἐπὶ δέκα Ε τρεῖς ἀρχιερατεύσας ἐνιαυτούς. Μεθ' ὃν Σεβῆρος ἕβδομον λειτουργήσας ἐνιαυτὸν, ἀφῆκεν Εὐφρασίῳ τὴν καθέδραν τῷ ἱερᾷ. Οὗ μετὰ πέμπτον ἔτος Ἐφραίμιος διεδέξατο· ὀκτὼ δ' ἐπὶ δέκα χρόνους ἐπιβιώσας ἔτος τῇ λειτουργήματι.

ΤΕΛΟΣ.

1672189

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google